

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

Doktora Tezi

**ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ ALANINDA YAPILMIŞ
OLAN KUR'ÂN TERCÜMESİ CEVÂHİRÜ'L ASDÂF
ÜZERİNE DİL İNCELEMESİ**

**SEVİNÇ AHUNDOVA
2502030211**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MUSTAFA ÖZKAN**

İSTANBUL 2012

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı :SEVİNÇ AHUNDOVA Numarası :2502030211
Anabilim/Bilim Dalı :Türk Dili ve Edebiyatı Danışman Öğretim Üyesi :Prof. Dr. MUSTAFA
ÖZKAN
Tez Savunma Tarihi : 30/03/2012 Tez Savunma Saati :14.30
Tez Başlığı : ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ ALANINDA YAPILMIŞ OLAN KUR'AN TERCÜMESİ
CEVAHİRÜ'L ASDAF ÜZERİNE DİL İNCELEMESİ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 35. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. MUSTAFA ÖZKAN		Kabul
2- PROF. DR. MUHAMMET YELTEN		Kabul
3-PROF. DR. GÜLDEN SAĞOL		Kabul
4-PROF. DR. MUSA DUMAN		Kabul
5-DOÇ. DR. HATİCE TÖREN		Kabul

ÖZ

“Eski Anadolu Türkçesi Alanında Yapılmış Olan Kur’an Tercümesi Cevāhirü’l Asdāf Üzerine Dil İncelemesi” isimli doktora tezimizde, yaptığımız çalışmanın kapsamını kısaca şu şekilde ele alabiliriz. Çalışmanın konusu olan eserimiz, Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özelliklerini taşımakta ve bu çalışma da bu özellikler göz önünde bulundurularak ele alınmıştır.

El yazma olan esas metin günümüz Türkçesine transkripsiyonlu şekilde aktarıldıktan sonra, metnin tamamının cümle örnekli sözlüğü yapılmıştır. Sözlük kısmının dışında metinde geçen bazı özel isimler için, özel isimler sözlüğü bölümüne yer verilmiştir. Çalışmamız önsöz, giriş, Türkçe Kur’an tercümeleri hakkında, metin, sözlük, metinde yer alan bazı özel isimler sözlüğü bölümlerinden oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Cevāhirü’l Asdāf, Eski Anadolu Türkçesi, Türkçe Kur’an Tercümeleri.

ABSTRACT

“Old Anatolian Turkish Translation of Quran in the field Amount on Cevāhirü’l Asdaf Language Study” View our dissertation, we consider the scope of the work can be summarized as follows. Studies are the subject of our paper, move the Old Anatolian Turkish language features and these features in mind, this study is discussed.

Which is mainly transcribed text into modern Turkish manuscripts after transferring the text of the entire sample sentences Dictionary is made. Dictionary in the text portion of the night except for some specific names, specific names are included in the glossary section. Our study foreword, introduction, about Turkish

Qur'an translations, text, dictionary, text contained in the glossary section consists of some specific names.

Key words: Cevāhirü'l Asdaf, Old Anatolian Turkish, Turkish Translation of Quran.

ÖNSÖZ

Türkçe Kur'ân tercüme ve tefsirleri Türk dili tarihinin mühim eserleri arasında yer alırlar. Aynı ayrı yerlerde ve farklı zamanlarda, yapılan bu tercümelerin dil çalışmaları yönünden büyük önem taşıdığı kabul edilmektedir. Kutsal bir metnin tercümesi olmaları dolayısıyla, gerek yazılmalarına, gerek istinsahlarına, başka eserlere nispetle çok daha fazla itina gösterilmiştir. Bu bakımdan Kur'ân tercüme ve tefsirleri, Türk dilinin gelişme ve olgunlaşma devrelerini takip etmek amacıyla yapılacak gramer araştırmaları, bilhassa lügat çalışmaları ve semantik incelemeler sırasında başvurulacak mühim kaynaklar içinde, itimada layık vesikalar olarak mütalaa edilmelidir. Türklerin İslâmiyeti kabul etmesinden sonra dillerinde meydana gelen değişmelerin aldığı yeni istikameti belirtmeleri ve ayrıca bu yeni dinle gelen mefhumların nasıl ifade edildiğini göstermeleri bakımından bu dil yadigarları en değerli kılavuz hükmündedir.

İlk tercüme ve tefsirler başlıca üç guruba ayrılır: "Satır arası" tercümeler, tefsirler ve Cevâhirü'l-Asdâf'ın temsil ettiği tefsirli tercümeler. "Satır arası" tercümeler Arapça kelimeleri tek tek Türkçe kelimelerle karşılama esasına dayanan eserlerdir. Bu tercümelerde kullanılan Türkçe kelimelerin o devirdeki manalarını bugün Arapçaları yardımıyla doğru olarak tespit etmek mümkün olmaktadır. Buna karşılık tefsirlerde Arapça kelimelerin tek tek Türkçe kelimelerle karşılanmasından ziyade, bütün bir ayetin uzun cümlelerle açıklanması esas alınmıştır. Bu tefsirlerde Türkçe kelimelerin hangi Arapça kelimelere tekabül ettiğini tayin etmek güçtür. Tefsirli tercümeler ise "satır arası" Kur'ân tercümeleriyle tefsirler arasında üçüncü bir gurubu teşkil etmektedir. Bu eserler, ayetlere önce kelime kelime anlam verilmesi bakımından "satır arası" tercümelere, yer yer uzun tefsir parçaları ihtiva etmesi bakımından da tefsirlere benzemektedir. Fakat tercümelerden daha geniş ve

tefsirlerden çok daha muhtasardır. Arapça kelimelerin, bu tercüme ve tefsirlere ait türlü nüshalarda zaman, muhit ve şive farkına göre değişik şekillerde tercüme edilmesi ise, mukayeseli lügat çalışmaları ve semantik araştırmalar yönünden, ayrı bir değer taşımaktadır. Kur'ân gibi, tercümesi son derece kutsal bir metin karşısında Türkçenin durumunu, kudretini, ifade gücünü acık bir şekilde ortaya koyan bu eserlerde, Arapça kelime ve mefhumlara geniş ölçüde Türkçe karşılıklar bulunmuştur. Bu bakımdan bilhassa “satır arası” tercümelemlerle tefsirli tercümeler, Türk dili tarihi kadar, Türk kültür tarihi yönünden de büyük önem arz etmektedir.

Cevāhirü'l Asdāf muhtasar bir tefsirdir. “Satır-arası” Kur'ân tercümelemleriyle uzun tefsirler arasında tefsiri bir tercüme olarak kabul edilmektedir. Kastamonu ve havalisinde hüküm süren Candaroğulları beyliğinin sekizinci hükümdarı İsfendiyar bin Bayezid'in (1392-1440) emriyle oğlu İbrahim Celebi için, adı bilinmeyen bir alim tarafından XV. yüzyılın başlarında yazılmıştır, Eser üzerinde, yukarıda da söylediğimiz gibi, Zajaczkowski tarafından daha önce bir çalışma yapılmıştır. Fakat Zajaczkowski eserin bir gurubuna (Kılıç Ali Paşa gurubuna) ait nüshalardan yalnız ucunu görmüş ve bunlara dayanarak bir eser neşretmiştir. Halbuki Cevāhirü'l - Asdāf'ın pek çok nüshası vardır. Bunlardan Hazine 22 ve Kılıç Ali Paşa nüshaları üzerinde Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu doçentlik tezi çalışmasında Tevbe Suresi'ne kadar olan bölümlerin transkripsiyonlu şeklini aktarmış ve bu bölümler arasında metin karşılaştırması yapmıştır.

Bu çalışmamız başlıca dört bölümden oluşmaktadır. Giriş, metin, sözlük, özel isimler sözlüğü. Giriş bölümünde Kur'ân-ı Kerim'in ilk Türkçe tercümelemleri hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra, Cevāhirü'l - Asdāf üzerinde daha önce yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Girişte daha sonra Cevahirü'l Asdāf'ın yazıldığı yer ve tarih, Cevahirü'l Asdāf'ın özellikleri, nüshaları hakkında bilgi verdik. Metin kısmı bütün olarak ele alınmıştır. Bu kısım kısa bir açıklamadan başlayarak Kur'ân'ın son

ayeti Nās Suresi'ne kadardır. Metin tercüme tefsirdir. Toplamı 368 varak olup, 21 satırdan oluşmaktadır. Metnin okunmasında transkripsiyon işaretleri kullandık ve bu şekilde aktardık. Baktığımız nüshalar tamamen harekelidir. Gramer özellikleri itibariyle de diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinden, ayrılan şekiller fazla değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ilk Kur'ân tercümelerinin Türk dili ve kültürü bakımından değerleri üzerinde bugüne kadar çok şey söylenmiş ve çalışmalar yapılmıştır.

Tefsirli tercüme olan Cevāhirü'l - Asdāf'ın üzerinde çalıştığımız nüshasının zengin ve önemli kelime kadrosunu ortaya çıkarmak hedeflerimiz arasında olup, bu araştırmada emeğini, bilgilerini esirgemeyen tez danışmanım, kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN'a derin teşekkürümü her zaman borç bilirim.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca da, çalışmalarım sırasında da, her zaman bilgilerinden faydalandığım ve yardımlarını esirgemeyen hocam, Prof. Dr. Gülden SAĞOL'a ve çalışmalarımızda desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Halil AÇIKGÖZ'e, bütün hocalarıma ve dostlarıma şükranlarımı bildiririm.

Sevinç Ahundova

İstanbul, Mart, 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
TRANSKRİPSİYON HARFLERİ.....	xiv
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKÇE KUR'ÂN TERCÜMELERİ.....	5
1.1. Türkçe İlk Kur'ân Tercümeleri Hakkında.....	5
1.2. Türkçe Kur'ân Tercümeleri ve Üzerine Yapılan Çalışmalar	8
1.2.1. Türk İslâm Eserleri Müzesi Nüshası. (TIEM).....	8
1.2.2. Anonim Tefsir.....	9
1.2.3. Süleymaniye Nüshası (Harezm Sahası).....	9
1.2.4. İngiltere Nüshası (Ryland Nüshası).....	10
1.2.5. Süleymaniye Nüshası (Yazma Bağışlar Bölümü).....	10
1.2.6. Topkapı Sarayı III Ahmet Nüshası.....	11
1.2.7. Özbekistan Nüshası.....	11
1.3. Eski Anadolu Türkçesi Alanında Yapılmış Muhtasar Tefsir Cevāhirü'l-Asdāf.....	12
1.3.1. Muhtasar Tefsir Cevāhirü'l-Asdāf Hakkında.....	16
1.3.2. Cevāhirü'l-Asdāf'ın yazıldığı yer ve yazılış tarihi.....	17
1.3.3. Cevāhirü'l-Asdāf üzerine yapılmış çalışmalar.....	18
1.3.4. Cevāhirü'l-Asdāf'ın bilinen nüshaları.....	19

1.3.5 Çalışmamızın şekli ve amacı	23
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

2.METİN	25
2.1. Sūretü'l Fātiha.....	27
2.2 Sūretü'l Bakāra.....	30
2.3. Sūretü Āl-i 'İmrān.....	103
2.4. Sūretü'n Nisā.....	130
2.5. Sūretü'l-Māide.....	157
2.6. Sūretü'l-En'ām.....	177
2.7. Sūretü'l A'raf.....	200
2.8. Sūrete'n Enfāl.....	225
2.9. Sūretü't-Tevbe.....	235
2.10. Sūretü Yūnus.....	255
2.11. Sūretü Hūd.....	268
2.12. Sūretü Yūsuf.....	282
2.13. Sūretü'r-Ra'd.....	295
2.14. Sūretü İbrāhım.....	301
2.15. Sūretü'l Hicr.....	307
2.16. Sūretü'n-Nahl.....	312
2.17. Sūretü'l-İsrā.....	327
2.18. Sūretü'l-Kehf.....	339
2.19. Sūretü Meryem.....	351
2.20. Sūretü Tāhā	359
2.21. Sūretü'l-Enbiyā	370
2.22. Sūretü'l-Hacc.....	380

2.23. Sūretü'l-Mu'minūn.....	389
2.24. Sūretü'n-Nūr	398
2.25. Sūretü'l-Furkân.....	405
2.26. Sūretü'ş-Şu'arā.....	412
2.27. Sūretü'n-Neml.....	424
2.28. Sūretü'l-Kāşāş.....	433
2.29. Sūretü'l-'Ankebūt.....	443
2.30. Sūretü'r-Rūm.....	450
2.31. Sūretü Loqmān.....	456
2.32. Sūretü's-Secde.....	459
2.33. Sūretü'l-Ahzāb.....	462
2.34. Sūretü's-Sebe'	472
2.35. Sūretü Fātır	478
2.36. Sūretü Yāsın	483
2.37. Sūretü'ş-Şaffāt	489
2.38. Sūretü Şād	498
2.39. Sūretü'z-Zumer	504
2.40. Sūretü'l-Mu'min	513
2.41. Sūretü Fuşşilet	521
2.42. Sūretü'ş-Şūrā	527
2.43. Sūretü'z-Zuhruf	533
2.44. Sūretü'd-Duḥān	541
2.45. Sūretü'l-Cāşiye	544
2.46. Sūretü'l-Aḥkāf	547
2.47. Sūretü Muḥammed	553
2.48. Sūretü'l-Feth	557

2.49. Sūretü'l-Hucurāt	561
2.50. Sūretü Kāf	564
2.51. Sūretü'z Zāriyāt.....	567
2.52. Sūretü't Tūr	571
2.53. Sūretü'n Necm.....	574
2.54. Sūretü'l-Kamer.....	577
2.55. Sūretü'r-Rahmān	581
2.56. Sūretü'l-Vākı'a	585
2.57. Sūretü'l-Hadıd	589
2.58. Sūretü'l-Mucādele	594
2.59. Sūretü'l-Haşr	597
2.60. Sūretü'l-Mumteħine	601
2.61. Sūretü'ş-Şaff	603
2.62. Sūretü'l-Cum'a	605
2.63. Sūretü'l-Munāfiķūn	606
2.64. Sūretü't-Tegābun	608
2.65. Sūretü't-Ṭalāk	610
2.66. Sūretü't-Taħrım	612
2.67. Sūretü'l-Mulk	614
2.68. Sūretü ve'l-Kalem.....	617
2.69. Sūretü'l-Hākka	620
2.70. Sūretü'l-Me'āric	623
2.71. Sūretü Nūħ	625
2.72. Sūretü'l-Cinn	627
2.73. Sūretü'l-Muzemmil	629
2.74. Sūretü'l-Muddesşir	631

2.75. Sūretü'l-Ḳıyāmet	635
2.76. Sūretü'd-Dehr	637
2.77. Sūretü'l-Murselāt	639
2.78. Sūretü'n-Nebe'	641
2.79. Sūretü'n-Nāzi'āt	643
2.80. Sūretün 'Abese	645
2.81. Sūretü'l-Kuvvirat	647
2.82. Sūretü'l-İnfiṭār	648
2.83. Sūretü't-Taṭfif	649
2.84. Sūretü'l-İnşikāk	651
2.85. Sūretü'l-Burūc	652
2.86. Sūretü't-Ṭārık	654
2.87. Sūretü'l-A'lā	655
2.88. Sūretü'l-Ġāşiye	655
2.89. Sūretü'l-Fecr	657
2.90. Sūretü'l-Beled	663
2.91. Sūretü'ş-Şems	664
2.92. Sūretü'l-Leyl	665
2.93. Sūretü'z-Ḍuḥā	666
2.94. Sūretü Elem	666
2.95. Sūretü't-Tīn	667
2.96. Sūretü'l-'Alak	667
2.97. Sūretü'l-Ḳadr	669
2.98. Sūretü'l-Beyyine	669
2.99. Sūretü'z-Zilzāl	670
2.100. Sūretü'l-'Ādiyāt	670

2.101. Sūretü'l-Ḳāri'a	671
2.102. Sūretü't-Tekāşur	672
2.103. Sūretü ve'l-'Aşr	672
2.104. Sūretü'l-Humeze	673
2.105. Sūretü'l-Fıl	673
2.106. Sūretü Ḳureyş.....	674
2.107. Sūretü'l-Mā'ün.....	674
2.108. Sūretü'l-Kevşer	675
2.109. Sūretü'l-Kâfirün	675
2.110. Sūretü'n-Naşr.....	675
2.111. Sūretü Tebbet.....	676
2.112. Sūretü'l-İhlaş.....	676
2.113. Sūretü'l-Felak	677
2.114. Sūretü'n-Nas.....	677

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.SÖZLÜK	679
----------------	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.ÖZEL İSİMLER SÖZLÜĞÜ.....	1749
SONUÇ.....	1845
KAYNAKÇA.....	1847
ÖZGEÇMİŞ.....	1852

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

ا	elif a,	â
ء	hemze	’
ب	be	b, p
پ	pe	p
ت	te	t
ث	se	s
ج	cim	c, ç
چ	çim	ç
ح	ha	h
ه	hı	h
د	dal	d
ذ	zel	z
ر	re	r
ز	ze	z
ج	je	j
س	sin	s
ش	şın	ş
ص	sad	ş
ض	dad	ž, đ
ط	tı	ţ
ظ	zı	z
ع	ayın	’
غ	gayın	ğ
ف	fe	f
ق	kaf	k, q
ك	kef	k, g, ñ
گ	gef	g
گ	kef	sağır kef, ñ
ل	lam	l
م	mim	m
ن	nun	n
و	vav	v, w, o, ö, u, ü, ü
ه	he	h, e, a
لا	lamelif	lâ
ی	ye	y, ı, i

KISALTMALAR

(Ar.):	Arapça
(Far.):	Farsça
a:	Metindeki yaprağın on yüzü
a.g.e.:	Adı gecen eser
a.g.m.:	Adı gecen makale
a.m.:	Aleyhisselam
b:	Metindeki yaprağı arka yüzü
bkz:	Bakınız
DİA.:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Hız.:	Hazret
TDAY.:	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK:	Türk Dil Kurumu
TİEM.:	Türk İslam Eserleri Müzesi
→:	Bakınız

GİRİŞ

İslâm'ın ortaya çıkışı ve yayılmasıyla birlikte, Kur'an-ı Kerim ve anlaşılması yıllardan beri araştırmacılar açısından tercüme ve tefsir çalışmaları için temel kaynak olmuştur. Günümüzde bile eski dönem Kur'an tercümelelerinin çok sayıda olması, geçmişten günümüze Kur'an'a olan yoğun ilgiyi ortaya koymaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in ilk olarak tercümesinin Samanoğullarından Mesud bin Nuh zamanında Maverâünnehirli ve Horasanlı bir grup tarafından bütün olarak X yy. da Farsçaya çevrildiği bilgilerine rastlamaktayız.¹ Bu grup arasında İsficaplı bir Türk'ün de bulunduğu söylenmektedir.² Kaynaklarda bu bilgiye göre ilk defa Kur'an'ın tercüme edildiği görülmektedir.³

İlk tercümelelerde Doğu Türkçesinin izlerinin görülmesi, Kur'an'ın Doğu Türkçesine tercüme edilmiş olmasının delilleri arasındadır. Zaman içerisinde bölüm bölüm tercüme edilen Kur'an'ın daha sonradan bir bütün olarak tercümeleriyle karşılaşırız. Beylikler döneminde "Tebâreke", "Mülk", "Yâsin" surelerinin bölüm halinde tefsir ve tercümeleleri buna birer örnektir. Sure sure, ayet ayet yapılan bu tercümeleler dil sadeliği açısından çok okunan kitap niteliği taşımakta idi. Anadolu sahasında bütün olarak tercümelele XIV yy. sonlarında karşılaşmaktayız.

Türklerin ana vatanı olan Orta Asya kültür örnekleri VII yy. a kadar inmektedir.⁴ Dış etkilere maruz kalan Türkler farklı dinler ve farklı alfabeler

¹ 1. Eckman, Janos, Doğu Türkçesiyle Bir Kur'an Tercümesi, **TDAY**, 1967, s. 51

² 2. Togan, Zeki Velidi, Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair, **İslâm Tetkikleri Enst. Derg.** 3, 1959-60, s. 135.

³ 3. Mansuroğlu, Mecdud, Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Başlaması ve Gelişmesi, **TDED**, IV/3, İst. 1951, s. 215-229

⁴ H. İbrahim Delice, Eski Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Satırarası Bir Kur'an Tercümesi, **Cumhuriyet Üniversitesi**, 1992, Sivas, s. xii

kullanmışlardır. Din ve alfabe değişimleri zaman içerisinde uzun yılların birikimi olarak edebi ürünlerin ortaya çıkmasına engel olsa da, diğer yandan da bağlı oldukları din ve alfabenin etkin oldukları dönemlerde bile o döneme ait eserlerin ortaya çıkması kaynak açısından çok büyük önem teşkil etmektedir. Göçlerin getirdiği kültürel değişimlerin etkisi sözlü ve yazılı edebiyata yansımıştır. Manihaizm, Şamanizm, Budizm'den sonra İslâmiyet'e geçiş bu devirlerde insanların bu dini anlamaları için duydukları ihtiyaç doğrultusunda, temel kitap Kur'ân'ın anadilinin Arapça olması, beraberinde getirdiği bir anlaşılma sorununa ilk çözüm tercüme olmuştur. Bu yabancı dil karşısında Türkçe, kendini, ifade gücünü ve devrinin kelime zenginliğini göstermeli ve İslâm'ı en iyi şekilde halka iletmeli ve Kur'ân'ın en iyi şekilde anlaşılmasını sağlamalıydı. Bunun en iyi yolu ise Kur'ân tercüme ve tefsir çalışmaları idi. Nitekim, Kur'ân'ın Farsçaya tercümesinden sonra bu tercüme göz önünde bulundurularak Türkçeye aktarılması bu sorulara cevap verecekti. Fakat Doğu Türkçesiyle yapılan tercüme sınırlıdır ve bazıları da eksiktir. Bu çeviriler ilk olarak karşımıza Karahanlı dönemine ait metinlerde çıkmaktadır. Bunlardan bazıları, 1. İstanbul, Türk-İslâm Eserleri Müzesi'nde "Uygurca Kur'ân Tercümesi", 1333-34 yılında Şirazlı Muhammed b. Hacı Devlet Şah tarafından kopya edilmiştir, 2. Millet Kütüphanesi'nde, Hekimoğlu Ali Paşa kitapları arasındadır, (H. 1362) yılında kopya edilmiştir. 3. Asya Müzesi, Leningrad'da (Sankt Petersburg), Anonim Kur'ân Tercümesidir ve bir fotokopisi TDK kütüphanesindedir. Bu konuyu daha sonraki bölümde ele alacağız.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yapılan Kur'ân tercümelerine Anadolu Beylikleri döneminde rastlıyoruz.⁵ Bazı araştırmacılara göre bu çevirilerin amacının

⁵ Ateş, Ahmet, Burdur-Antalya ve Havalisi Kitaplıklarında Bulunan Mühim Eserler, TED.,1948, c. II, s. 3-4, s. 172

Arapça öğretim düşüncesi olsa da ⁶ tercümelerde surelerin ve ayetlerin geniş bir şekilde anlatılmasına yer verilmesi, Arapça öğretiminden ziyade, Kur'an'ın iyice anlaşılmasının söz konusu olduğu kanaatine varılmaktadır.

Kur'an'ın Türkçe tercümelerinde yabancı kelime kullanılmamasına özellikle dikkat edilse de, İslâm dinine özgü bazı Arapça terimlerin Türkçeleştirmesinde karşılaşılan sorunlar karşısında, Arapçadan değil, daha önce Farsçaya yapılmış tercümelerdeki dini terimler kullanılmıştır. Temel terimlerin Farsçadan alınmış olması bu çevirilere Kur'an'ın Farsça bir çevirisinin esas teşkil ettiği düşüncesini doğrulamaktadır.

Farsça Kur'an tercümesi daha sonra hem coğrafi yakınlığı, hem İslâm dininin Türkler tarafından da toplu olarak kabul edilmesiyle birlikte, Anadolu sahasındaki tercümelere kaynak olmuştur. Nitekim, yukarıda da söylediğimiz gibi bazı İslâmi terimlerin Farsça olarak kullanılması ve Anadolu Türkçesi dönemi tercümelerinde de bu şekilde devam etmesi, Farsça Kur'an tercümesinin ciddi bir kaynak olarak ele alınmış olmasına bir örnektir.

Kur'an'ı Kerim'in Türkçe tercümelerini incelerken farklı metotlarla yapılmış olan metinlere rastlamaktayız. Bunlardan biri "Satır arası" diye bilinen tercümelerdir. Diğerisi ise, "Tefsirli Tercümeler" veya "Muhtasar Tefsirli Tercümelerdir". İlk yöntem ile yapılan tercümelerde Arapça olan orijinal metindeki tam cümlenin düzgün cümle halinde değil, her kelimenin altına Türkçe karşılığının verildiğini görmekteyiz. Bu da Arapça cümlenin altına, yani iki satır arasına yazılarak yapılmıştır. İkinci yöntemde ise, Arapça olan ayetler önce Türkçeye aktarılmış, sonra ise ayet hakkında gerekirse bilgi, nüzul sebebi ve yerine göre uzun veya kısa tefsir yapılmıştır. Bu tercümelerin her iki türü de yazıldığı dönemin ister edebi, isterse de

⁶ İnan, Abdülkadir, Kur'an'ın Eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlı Çeviricileri Üzerine Notlar, **TDAY**, 1960

dil zenginliğini yansıttığından dolayı önemli yere sahiptirler. Bu çevirilerden yola çıkılarak dönemin dil özelliklerini, lehçe, şive bakımından inceleme, dil çalışmaları için önemli kaynak sayılmaktadır. Diğer yandan ise Kur'ân tercümelerinde esas metnin Arapça ve İslâmi bir eser olması, tercüme sırasında İslâmi terimlerin Türkçe karşılanması, Türkçenin Arapça karşısında tüm zenginliği ile bir ilim dili olarak kendini ortaya koyması açısından da önem taşımaktadır.

Hacim olarak çok büyük olan Kur'ân-ı Kerim, tercüme yapılırken dini bir eser olmasının da etkisiyle, halka çok net ve anlaşılır bir şekilde aktarılabilme kaygısıyla da, dikkat gerektiren tercüme olduğu için önemli bir neden olmuştur. Ve hacimli oluşundan dolayı da, tercüme yapıldığı zaman bu tercüme sırasında Türkçenin kelime kadrosunu ortaya koyar. Bu zengin kelime hazineli tercüme, yukarıda da bahsettiğimiz üzere, Arapça karşısında yetersiz kalsa da, dönemi ve daha sonraki devirler için devrinin dil ve şekil özelliklerini yansıtmaya, tercüme ve özellikle de Kur'ân gibi dini metinlerin tercüme faaliyetlerinin yaygınlaşması açısından önem kazanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRKÇE KUR'ÂN TERCÜMELERİ

Türkler İslâmiyeti VII yy. dan itibaren kitleler halinde kabul etmeye başlamıştır ve X yy. da devlet dini yapılmıştır. İslâmiyeti kabulünden önceki devirlerde Türkler arasında yaygın olan Budizm, Manihaizm, Hıristiyanlıkla ilgili olan dini metinlerin anlaşılması için Eski Uygur Türkçesine ait pek çok telif ve tercüme eser vardır. Yeni dinin kabulü beraberinde bu dinin temel kitabı olan Kur'ân-ı Kerim'i anlayabilme açısından tercüme ihtiyacı da getirmiştir. İlk Türkçe Kur'ân tercümesinin ne zaman yapıldığına ait kesin bir bilgilerin olmamasıyla birlikte, daha peygamber dönemine kadar inen bu tercüme faaliyetlerine çeşitli kaynaklarda rastlamaktayız. Kaynaklarda “İranlılar Selmanı-ı Farisi'den Fatiha suresini Farsçaya tercüme etmesini isterler. O da, tercüme edip gönderir. İranlılar namazda bu tercümeyi okurlar. Böylelikle dilleri yatıştır. Bu Hz. Peygambere arz olundukta o da bu menetmez.”⁷

Bu da, ilk tercümenin Karahanlıca ile yazılmış olduğunu ortaya çıkarır. Şimdiye kadar bildiğimiz Türkçe Kur'ân tercümelerinden daha ileride bahsedeceğimiz, Karahanlı Türkçesiyle, Harezm, Çağatay Türkçesiyle (Doğu Türkçesi) yazılmış belli başlı sekiz Kur'ân tercümesi bilinmektedir. Batı Türkçesiyle yazılmış Kur'ân tercümeeri kaynaklarda da rastladığımız kadarıyla seksen üçtür.⁸

1.1. Türkçe İlk Kur'ân Tercümeleri Hakkında

Kur'ân'ın yabancı dillere tercüme edilmesine İslâmiyet'in daha ilk zamanlarında başlanmıştır. Bu faaliyet daha sonraki asırlarda gelişmiş ve Kur'ân

⁷ O. Keskiöglü, Kur'ân-ı Kerim ve Bilgileri, **Türk Diyanet Vakfı**, Ankara 1989, s. 212.

⁸ Muhammet, Hamidullah, “Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Yazma Tercümeleri”, **Türkiyat Mecmuası XIV**,1964, s. 65-80.

yüzyıllar boyu, bütün Doğu ve Batı dillerine tercüme edilmiştir. Muhammet Hamidullah, Kur'ân-ı Kerîm'in yüzden fazla dile tercümeleri bulunduğunu tespit ettiğini kaydediyor.⁹

Türklerin, X. asrın ortalarında İslâm dinini toplu bir halde kabul etmelerinden sonra, bu yeni dini ve esaslarını öğrenme ihtiyacını duydukları ve dinin ana kaynağı Kur'ân-ı Kerîm'i anlamak için kendi dillerine çevirmek istedikleri şüphesizdir. Kur'ân önce, Sāmānî hükümdarı Emir Ebū Sâlih Mansur ibn Nuh zamanında, Taberî tefsirinden Farsçaya çevrilmiştir.¹⁰ Bu tercüme Horasanlı ve Mâverâünehirli bilginlerden kurulan bir heyet tarafından yapılmıştır.

Z. V. Togan'a göre, bu heyette Türk üyeler de bulunmakta idi. Kur'ân'ın ilk Türkçe tercümesi ise, yine Z. V. Togan'a göre, Farsçaya yapılan tercüme ile aynı zamanda, belki de aynı heyetin Türk üyeleri tarafından meydana getirilmiştir. Bu tercüme "satır-arası" kelime kelime bir çeviri olup Taberî tefsirinden yapılan Farsça çeviriye dayanıyordu. M. F. Köprülü'ye ve A. İnan'a göre ise, Kur'ân'ın ilk Türkçe tercümesi, Farsça tercümeden yaklaşık olarak bir asır sonra, yani XI. asrın ilk yarısında yapılmıştır. Kur'ân'ın bu ilk tercümesi zamanımıza kadar gelmemiştir. Bugün, Doğu Türkçesi'yle yapılmış mevcut tercümelerin, bu ilk nüshadan istinsah edilmiş olduğu kabul edilmektedir. Bunların en eskisi, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde 73 numarada kayıtlıdır. Eserin istinsah tarihi 734/1333'tür.

Anadolu'da Türkçe büyük tefsir ve tercüme faaliyetine, elde mevcut en eski nüshalara göre, Osmanlı devletinin kuruluşundan yarım asır sonra, yani XIV. Yüzyılın ortalarında başlanmış olduğu tahmin edilmektedir. Bu faaliyet üç koldan ilerlemiştir:

⁹ Muhammet Hamidullah, **Kur'ân Tarihi**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1991

¹⁰ Zeki Velidi Togan, "Londra ve Tahran'daki İslâmi Yazmalardan Bazılarına Dair.", **İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi**, III (1959-60), s. 135.

a) Kur'ân'ın "satır-arası" kelime kelime tercümelere. Bunlar Arapça kelimeleri Türkçe tek tek kelimelerle karşılama esasına dayanan tercümelere. Ara sıra kısa açıklama ve tefsirlere yer verilirse de bu izahlar esas tercümeden ayrı tutulmakta ve genellikle sayfa kenarlarına yazılmaktadır."Satır-arası" Kur'ân tercümelerinin nüshaları fazla sayıdadır. İstanbul ve Anadolu kütüphaneleriyle Türkiye dışında da bulunan "satır-arası" Kur'ân tercümelerinden başka, bazı şahısların elinde ve cami kütüphanelerinde de önemli sayıda nüsha bulunduğu anlaşılmaktadır.

b) Kur'ân'ın uzun tefsirlerle Türkçeye çevirisi. Bu tefsirlerin çoğu, Ebû'l-Leys es-Semerkandî'nin tefsiri esas alınarak yapılmıştır veya bu tefsirin aynen tercümesidir. Bu tefsirli tercümelere, Arapça kelimelerin tek tek Türkçe kelimelerle karşılansından ziyade, bütün bir ayetin uzun cümlelerle açıklanması esas alınmıştır.

c) Cevâhirü'l-Asdâf. Çalışmamızın konusu olan bu eser, "satır-arası" Kur'ân tercümeleriyle "tefsir"ler arasında üçüncü bir gurubu teşkil etmektedir. Aşağıda geniş bir şekilde açıklayacağımız üzere Cevâhirü'l-Asdâf, ayetlere önce kelime kelime karşılık verilmesi bakımından "satır-arası" tercümelere, yer yer uzun tefsir parçaları ihtiva etmesi bakımından da "tefsir"lere benzemektedir. Fakat tercümelere daha geniş ve tefsirlerden çok daha muhtasardır. Bu bakımdan bu esere "tefsiri tercüme" diyebiliriz.

Kısaca üç grupta incelediğimiz Kur'ân'ın bu ilk tercüme ve tefsirlerinden sonra, asırlar boyu, Kur'ân-ı Kerîm için daha bir çok tercüme ve tefsir kaleme alınmış, ayrıca mevcut nüshalar istinsah edilmiştir.

1.2.Türkçe Kur'ân Tercümeleri ve Üzerine Yapılan Çalışmalar. Süleymaniye Nüshası, İngiltere Nüshası, Süleymaniye Nüshası, Süleymaniye Nüshası (Yazma Bağışlar Bölümü), TIEM Nüshası, Anonim Tefsir, Özbekistan Nüshası)

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Kur'ân-ı Kerim'in Doğu Türkçesiyle yazılmış, bugüne kadar gelen nüshalar aşağıda kısaca bahsedeceğimiz nüshalardır. Yine de söylediğimiz gibi bu tercümeler, kendi aralarında tercüme tekniklerine göre guruplara bölünmektedirler. Yani bazı Kur'ân tercümeleri Türkçeye aktarılırken hemen Arapça cümlelerin, tercümesi yapılan kelimenin altına birebir tercüme edilmiştir ki, bunlar “satır-arası” tercümeler olarak bilinmektedirler. Diğer bir tercüme bu satırlar arasında yapılan tercümelerin yanı sıra kısa tefsirlerin yapılmış olmasıdır. Diğer ise, tercüme tefsirlerdir.

1.2.1.Türk İslâm Eserleri Müzesi Nüshası. (TIEM)

“Satır-arası” tercümelerin en eskisi olarak bilinen eser İslâm Eserleri Müzesinde 73 numarada kayıtlıdır. ¹¹ Şirazlı Muhammed b. Hacı Devletşah tarafından 743'te (1333-1334) istinsah edilmiştir.

Metin 9 satırdan, 902 sayfadan oluşmaktadır. Eser üzerinde Ekrem Ural'ın doktora çalışması olduğu söylene de, bu çalışmaya rastlayamadık. Diğer çalışmalar Abdullah Kök, Suat Ünlü ve Sema Barutçu danışmanlığında doktora çalışması olarak yapılmıştır. ¹²

¹¹ Janoş Eckmann, “Kur'ân'ın Doğu Türkçesine Tercümeler”, **TDED**, XXI, İstanbul, 1975, s. 15-24.

¹² Suat Ünlü, **Karahanlı Türkçesi “Satır-Arası” Kur'ân Tercümesi, Giriş-Metin-İnceleme-Dizin**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s. 811. Abdullah Kök, **Karahanlı Türkçesi “Satır-Arası” Kur'ân Tercümesi, Giriş-Metin-İnceleme-Dizin**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s. 757

1.2.2. Anonim Tefsir.

Orta Asya veya Anonim Tefsir olarak bilinir. Eser hem tercüme, hem de tefsir özelliği taşımaktadır.¹³ Eser Leningrad (Sankt Petersburg) İstitut Narodov Azii Kitaplığı, 332 numarada kayıtlıdır. Ayrıca A. K. Borovkov eserin sözlüğünü hazırlamıştır.¹⁴ Borovkov tarafından hazırlanan bu sözlük Türkçeye çevrilmiştir.¹⁵ Karışık bir yapıya sahip olan bu tercüme ile ilgili araştırmacılar farklı görüşlere sahiptirler. Eseri dili Ortak Asya Türkçesinin yanı sıra Oğuz, Çağatay, Kıpçak, Harezmi Türkçesinin izlerini de taşımaktadır. Eser üzerinde Halil İbrahim Usta yüksek lisans çalışması yapmıştır.¹⁶ Diğer bir çalışma ise Özbek Türkolog Kazakbay Mahmudov tarafından yapılmıştır.¹⁷

1.2.3. Süleymaniye Nüshası (Harezmi Sahası)

Tam nüsha olan eserin müstensihisi ve yazıldığı yer bilinmemektedir. İstinsah tarihi (764) 1363 tarihli eser, 583 varaktan oluşmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Ali Paşa Camii 2 numarada kayıtlıdır. Eser daha önce Millet Kütüphanesinde Hekimoğlu Ali Paşa 951 numarada kayıtlıydı. Eser üzerinde Gülden Sağol doktora çalışması yapmıştır.¹⁸

¹³ A. K. Borovkov, **Leksika Sredneaziatskogo Tefsira XII-XIII vv**, Moskva, 1963.

¹⁴ **A. g. e., Leksika Sredneaziatskogo Tefsira XII-XIII vv**, Moskva, 1963.

¹⁵ Halil İbrahim Usta-Ebülfaz Amanoğlu, **Orta Asya' da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII-XII Yüzyıllar)**, TDK Yay., Ankara, 2002.

¹⁶ Halil İbrahim Usta, **XII. Yüzyıl Doğu Türkçesi İle Yazılmış Anonim Kur'an Tefsirinin Söz ve Şekil Varlığı**, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989.

¹⁷ Kazakbay Mahmudov, **Turkiy Tefsir (XII-XIII asr)**, Taşkent Devlet Şarkşinashık İstituti, Taşkent, 2000

¹⁸ Gülden Sağol, **An İnter-Linear Translation of The Qur'an into Khwarazm Turkish, İntroduction, Text, Glossary and Facsimile**, Harvard University, 1993-1999.

1.2.4. İngiltere Nüshası (Ryland Nüshası)

Dil özellikleri açısından Karahanlı edebi dilinin özelliklerini taşıyan nüsha Manchester, John Rylands Kitaplığı, Arapça Yazmalar bölümü 25-38 numarada kayıtlıdır. Nerede yazıldığı ve istinsah edildiği bilinmemektedir. Fakat, bu konuda Dankoff'un araştırmasında eserin 13. yüzyılda istinsah edildiği belirtilmektedir.¹⁹

Eserde Arapça kelimelerin tercümesi Farsça ve Türkçedir. Farsça karşılıklar üstte, Türkçe karşılıklar ise altta yer almaktadır. Eser 14 cilt ve 1145 varaktır. Janos Eckmann eserin sözlüğünü²⁰, Aysu Ata ise tercüme üzerine bir çalışma yapmıştır.²¹

1.2.5. Süleymaniye Nüshası (Yazma Bağışlar Bölümü)

Eser Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümünde no: 3966' da kayıtlıdır. Nüsha Nuri Yüce tarafından tanıtılmış²² ve bu eserin farklı bölümleri üzerinde yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır.²³ Yazmanın baş ve son kısımlarındaki eksiklerden dolayı nerede ve ne zaman yazıldığı bilinmiyor. Eserin dili, Doğu ve Batı

¹⁹ Robert Dankoff, "Some Notes on the Middle Turkic Glosses", *Journal of Turkish Studies*, 5, 1981 (1983), s. 41.

²⁰ Janos Eckmann, *Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation*, Akademia Kiado, Budapest, 1976.

²¹ Aysu Ata, *Türkçe İlk Kur'an Tercümesi, Karahanlı Türkçesi*, TDK Yay., Ankara, 2004.

²² Nuri Yüce, "Eine neu entdeckte Handschrift des Mitteltürkischen".-*Sprach-und Kulturkontakte der türkischen Völker. (Materialien der zweiten Deutschen Turkologen-Konferenz Rauschholzhausen, 13.-16. Juli 1990, herausgegeben von Jens Peter Laut und Klaus Röhrborn. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 1993. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica Band 37)*. s. 221-227.

²³ Osman Toker, *Karışık Dilli Kur'an Tercümesi (Varak no: 109b-144a)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2000. ; Cengiz Müfettişoğlu, *Karışık Dilli Bir Kur'an Çeviri Yazmanın 037a-072a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, Aslı Uygun, *Karışık Dilli Bir Kur'an Çeviri Yazmanın 114ba-183a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007,; Recep Yılmaz, *Karışık Dill Kur'an Tercümesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007,; Ayşe Uyansoy Hillhouse, *Karışık Dilli Kur'an Çevirisi, (1a-37a)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Türkçesi özellikleri taşıdığından “karışık dilli” ismi kullanılmaktadır. Yazmanın karışık dil özelliklerinden yola çıkarak 13-14. yüzyıllarda yazıldığı söylenebilir.²⁴

1.2.6. Topkapı Sarayı III Ahmet Nüshası

Bir kopyasının da Konya Mevlana Müzesi Kitaplığında bulunan eserin (66624/921), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 16 numarada kayıtlıdır. Eser tefsirli tercüme özelliği taşımaktadır. 308 varak, iki cilt ve 29 satırdan oluşmaktadır. Eserin Konya nüshası üzerinde doktora²⁵ ve yüksek lisans²⁶ çalışmaları yapılmıştır.

1.2.7. Özbekistan Nüshası

Eser El Biruni Şarkşinaslık Enstitüsünde 2008 numarada kayıtlıdır. Toplam 273 varak olup eksik bir nüshadır. Tam olarak altı sure bulunur. Fakat bunlardan bazıları tam değildir, eksiktir.”Satır-arası” tercüme olup, sayfalar 5 satırdan oluşmaktadır. Tercümenin tefsiri yapılmamıştır. Bu tercümeyle bilim dünyasına tanıtan A. A. Semenov’dur.²⁷ Eser üzerinde Emek Üşenmez doktora çalışması yapmıştır.²⁸

²⁴ Mustafa Özkan, Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur’ân Tercümeleleri, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, sayı 38, İstanbul, 2008.

²⁵ Hamza Zülfikar, **Çağatayca Kur’ân Tefsiri**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1970.

²⁶ İbrahim Taş, **Çağatayca Kur’ân Tefsiri (21a-41b)**, Giriş-Metin-Dizin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2001.

²⁷ A. A. Semenov, Sobranie Vostocnih Rukopisey, **Akademia Nauk Uzbekskoy SSSR**, IV, Taşkent, 1957, s. 45-46.

²⁸ Emek Üşenmez, **En Eski Kur’ân Tercümesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

1.3.Eski Anadolu Türkçesi Alanında Yapılmış Muhtasar Tefsir Cevāhirü'l-Asdāf

Orta Asya'da İslāmi eserlerin tercüme faaliyetlerinin Samaniler devrinde, 10. yüzyılda Karahanlı Türkçesiyle yazılmış Kur'ān tercümesiyle başladığını görüyoruz. Türkçe Kur'ān tercümelerinin Farsça tercümelemlerle aynı zamanda başlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu tercümelerde Farsça kılavuzluk yapmıştır. Fakat, aynı tercüme faaliyetleri sadece Doğu Türkçesiyle değil, Anadolu Türkçesiyle de devam etmiştir. Beylikler döneminde başlayan bu tercümeler bugün aşırımacılar için önemli kaynak niteliğindedirler. Genellikle dini eserlerin meydana geldiği dönemde Arapça ve Farsçadan fazla sayıda tercümeler yapılmıştır. Anadolu alanında Kur'ān tercümelerine 15. yüzyıl örnekleriyle rastlamaktayız. Eski Anadolu Türkçesi döneminin önemli özelliklerinden, değişik ek ve şekillerin oluşudur. Konuşma dilinden yazı diline geçişin etkisiyle ortaya çıkan bu dönem dil özellikleri hem Türk Dil tarihi açısından kendine özgü, önemli yere sahiptir.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinin çoğu dini nitelik taşımaktadır. Bu da yeni dine geçişin etkisiyle olmuştur. Bir çok metin, bu tercümelerin yazılış sebeplerini ihtiva etmektedir. Fakat, ister hükümdarların emriyle, ister hayır yapma, isterse de ilme hizmet etme adına olsun, bu eserler Türk yazı dili için önemli yapıtlar niteliğindedir.

X. yüzyılda İslām'ın kabulünden sonra, yeni dinin kendisiyle getirdiği en önemli meselelerden biri de temel kitap Kur'ān'ın doğru şekilde anlaşılması ve tercümesi idi. Anadolu alanında da bu konuda faaliyetlerin sonucu olarak bugün inceleyebileceğimiz bir çok Kur'ān tercümesi örneği bulunmaktadır. Önceleri sadece kısa surelerin Farsçaya tercümesiyle başlanılan bu faaliyet daha sonra Kur'ān'ın tamamının tercümesini de kapsamıştır. Ve daha sonra bu Doğu ve Batı dillerine

aktarılmıştır. İlk Türkçe tercümenin Taberi Tefsirinden Farsçaya aktarılmış tercümeyle dayanan bilgiler bulunmaktadır.²⁹ Fakat, Abdulkadir İnan'a göre Türkçe tercüme daha sonradan tercüme edilmiştir.³⁰

Eski Anadolu Türkçesinin ilk devresi olan Selçuklular dönemi eserlerde Türkçe Kur'an tercümelerine rastlanmamaktadır.³¹ Selçuklular dönemine ait metinlerde daha ziyade Arapça ve Farsça eserlere rastlamaktayız. Kur'an da bu gibi metinler arasında yer almaktadır. Buradan da Türkçeden daha çok Arapça ve Farsçanın etkin olduğu bir dönem akla gelmektedir. Türkçenin Arapça ve Farsçaya göre daha geri planda kalmış olduğu Selçuklular dönemini takip eden Beylikler dönemi Türkçenin gelişimi açısından parlak bir dönem sayılır denebilir. Selçuklular döneminde Türkçe Kur'an tercümelerinin olmamasına karşın, Beylikler dönemi Eski Anadolu Türkçesi alanında yapılmış Kur'an tercümelerinin yapılmış olduğu bir dönemdir. Bu devri dil konusunda bir uyanış, gelişim olarak adlandırabiliriz. Bu sosyal değişim tabii ki, dil ve edebiyata da yansımıştır. Örneklerini ise, günümüze kadar gelebilen eserlerde görmekteyiz.

Genel olarak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu dönemde dini içerikli metinlere, metinlerin tercümesine öncelik verilse de, bunun yanı sıra kıssalar, menkıbeler, ilmi içerik taşıyan eserlere de rastlanmaktadır. Ve bu eserlerin Beylikler döneminde halk tarafından daha anlaşılır hale gelmesi ve Türkçenin Arapça ve Farsça karşısında git gide güçlenmesinden dolayı neredeyse hepsi sadece Türkçe olarak (Eski Anadolu Türkçesi) tercüme edilmiştir.

²⁹ Zeki Velidi Togan, **a. g. e.**, s. 135.

³⁰ Abdülkadir İnan, **Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Tercümelere Üzerine Bir İnceleme**, Ankara, 1961, s. 7-8.

³¹ Mustafa Özkan, **a. g. m.** s. 125.

Kur'ân tercümelere ilk başlarda kısa kısa tercümelere yapılmış olarak karşımıza çıksa da daha sonra bu tercümelere arasında tam metinlere de rastlarız. Sure tercüme ve tefsirlerine ihtiyaç genellikle, ibadet amaçlı olabilir diye düşünölmektedir.³²

Bahsettiğimiz gibi Kur'ân'ın tam tercümesinden önce sure tercüme ve tefsirlerine ağırlık verilmiştir. Bunlara örnek Fâtiha Tefsiri³³, İhlâs Tefsiri³⁴, Yâsin Tefsiri³⁵, Tebareke Tefsiri³⁶, Mülk Tefsiri³⁷, Amme Cüzü Tefsiri'ni³⁸ gösterebiliriz.

³² Müjgan Cumbur, “ Kur'ân-ı Kerim'in Türk Dilinde Basılmış Tercüme ve Tefsirleri”, **Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi**, 1962, s. 123.

³³ Özcan Tabaklar, “Anadolu Sahasında Yazılmış Bir Sure Tefsiri”, **İlmi Araştırmalar Dergisi**, sayı 16, (Güz 2003), s. 97-116.

³⁴ Yusuf Akçay, **Mustafa bin Muhammed'in İhlas Suresi Tefsiri, Giriş-İnceleme-Metin-Ekler Dizini-Sözlük-Tıpkıbasım**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2005, s. 34. ; **Ahsen Esatoğlu, İhlas Suresi Metni, Dil Özellikleri ve Sözlük**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.

³⁵ Almazbek Jarkynbayev, **XIV yüzyılda yazılmış Bir Yasin Suresi Tefsiri Üzerine Dil İncelemesi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005. ; Nadide Gürbüz, **Mustafa İbn-i Muhammed Ankaravi, Yasin Suresi Tefsiri**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Akara, 1986. ; Mehmet Kara, **Yasin Suresi Tefsiri (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1988. ; Funda Sezgin, **14. Yüzyıla Ait Bir Yasin Suresi Tefsiri Üzerinde Sentaks Çalışması**, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Denizli, 1997.

³⁶ Kayahan Erimer, **Tebareke Tefsiri; Metin-İnceleme-Dizin**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Tezi, Ankara, 1976.

³⁷ Ali Özcan, **Tebareke Tefsiri (Metin-Gramer Notları-Sözlük)**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987. ; Ulaş Yıldız, **Muhammed Oğlu Mustafa'nın XIV Yüzyılda Yazdığı Çağdaş Tefsirin Dil Yorumu**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004. ; Feryal Korkmaz, **Mülk Suresi Tefsiri, Giriş-Gramer-Metin-Dizin**, İstanbul, 2000, Gamze Sönmez, **XIV Yüzyılda yazılmış Mülk Suresi Çevirisi Üzerine Dil İncelemesi (varak no: 31b-61a)**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006. ; Hasan Şimşek, **Tefsiri Sureti'l-Mülk (İnceleme-Metin-Dizin)**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2006.

Bu tefsirler çeşitli kitaplıklarda bulunmaktadır ve eserler üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesi döneminden Kur'ân'ın tam tercümeleri karşımıza, kısa sure tefsirleri, "satır-arası" tercümeler, tefsirli tercümeler ve kısa tefsirler olarak çıkmaktadır. Sure tefsirleri hakkında yukarıda verdiğimiz kısa bilgiden sonra 15. yüzyılda yapılan Kur'ân tercümelerinden bahsetmek yerinde olur. Kısa tercümelerden sonra Kur'ân bir bütün olarak tercüme edilmeye başlanmıştır. Bu tercümelerden en çok "satır-arası" tercüme şeklinde olan metinlere rastlamak mümkündür. Ahmet Topaloğlu'nun üzerinde çalışmış olduğu "Satır-Arası" Kur'ân Tercümesi" buna birer örnektir.³⁹ Eser 827 (1424) yılında Muhammed bin Hamza tarafından meydana getirilmiştir."Satır-arası" tercümelerinden sonra Kur'ân'ın bir de uzun uzun açıklamalarla yapıldığı çevirilere rastlamaktayız. Bunlar Ebü'l Leys Semerkandî'nini tefsirini örnek alarak yapılan tercümelerdir. Semerkandî tefsirini örnek alan üç tercüme şunlardır: Ahmed-i Dâî'nin Tercüme-i Tefsir-i Ebü'l-Leys Semerkandî. Diğerleri ise Musâ bin Hacı Hüseyin el-İznikî, İbn Arabşah tarafından yapılmıştır. Ve üç tefsir de birbiriyle çok benzerlik arz etmektedir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden esas metin "Cevâhirü'l-Asdâf" ise belirttiğimiz Kur'ân tercümelerinden "Muhtasar Tefsir" diyebileceğimiz tefsiri tercümedir."Satır-arası" ve uzun açıklamalı tercümelerden farklı olarak yapılan bu

³⁸ Özcan Tabaklar, Mustafa bin Muhammed, **Amme Cüzü Tefsiri (varak 111b-121a, 143a-154b)**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987. ; Ulya Nisar, Mustafa bin Muhammed, **Amme Cüzü Tefsiri (varak 121b-143a)**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987. ; Hatice Tören, **Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Amme Cüzü Tefsiri I. Metin-İnceleme-Tıpkıbasım**, İstanbul, 2007. ; **Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Amme Cüzü Tefsiri II**, Dizin, İstanbul, 2007.

³⁹ Muhammed bin Hamza, **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış "Satır-Arası" Kur'ân Tercümesi**, (nşr. Ahmet Topaloğlu), I. Cilt: Giriş-Metin, İstanbul, 1976, II. Cilt, Sözlük, İstanbul, 1978.

tercümeye Arapça olan ayetlerin bittiği yerden başlayarak hemen cümlenin sonuna tercüme ve genellikle kısa, yer yer de uzun tefsirler yapılmıştır.

1.3.1.Muhtasar Tefsir Cevāhirü'l-Asdāf Hakkında

Çalışmamızın konusu olan muhtasar tefsir Cevāhirü'l-Asdāf, diğer Kur'ân tercümelerinden kendine özgü tercüme şekline göre farklılık arz eder."Satır-arası" tercümelerle karşılaştırıldığında, Arapça kelimelerin birebir tercümesinin yapılamaması ve yer yer uzun açıklamalarda bulunulması yönünden Cevāhirü'l-Asdāf Türkçenin kelime hazinesi açısından önem taşımaktadır.

Cevāhirü'l-Asdāf'ta tercüme ayetin bulunduğu cümlede yer almaktadır. Kısa ayetlerin tamamı satırda yer almakta, hemen peşinden Türkçe tercümesi yapılmıştır. Tercüme kısmı metnin aslına bağlı kalarak yapılmış, gerektiği yerlerde tercüme ek olarak kısa açıklamalara ve devamında tefsirlere yer verilmiştir. Tefsir kısımları genellikle kısa olmakla birlikte, bazen uzun tefsirlere, ayetlerin nüzul sebeplerine, kıssalara, hikayelere ve fıkıh içerikli konulara rastlıyoruz.

Cevāhirü'l-Asdāf'ta "satır-arası" tercümelerle karşılaştırıldığında Türkçenin sentaksına daha uygun cümlelere rastlamaktayız."Satır-arası" tercümelerde ayetler cümleler halinde değil, kelime kelime Türkçeye aktarılır. Cevāhirü'l-Asdāf'ta bu tercüme tekniğinin etkisi var olsa da, esas tercüme şekli, metinde geçen ayetlerin geçtiği cümleler bittikten sonra, bu cümlelere bir bütün olarak anlam verilmiş olunmasıdır. Metnin açıklama ve tefsir kısımlarında ise Türkçenin sentaksına uygun çeviri metodu daha çok ağırlık kazanmaktadır. Bu tarz çeviri yöntemi, Cevāhirü'l-Asdāf'ın, Ebü'l-Leys Semerkandî tercümelerinden hacim olarak daha az ve anlaşılması bakımından daha kolay hale getirmiştir.

1.3.2.Cevāhirü'l-Asdāf'ın yazıldığı yer ve yazılış tarihi

Müellifinin kimliği ve eserin ne zaman yazıldığı hakkında bilgiye ulaşamadığımız Cevāhirü'l-Asdāf'ın giriş bölümünde eserin İsfendiyar bin Bayezid Han'ın emriyle, Sultan-zade İbrahim Bey Çelebi için yazıldığı açık bir şekilde belirtilmiştir.

İbrahim Bey Bayezid, Kastamonu ve havalisinde hüküm süren Candaroğulları beyliğinin sekizinci hükümdarıdır. Candaroğulları, XII. yüzyılın sonlarında Anadolu Selçuklu devletinin parçalanmasından sonra Kastamonu civarlarında kurulan bir Türk beyliğidir. Bu beyliğin “Candaroğulları” ismini taşımasının sebebi ise, handedan kurucusu Şemseddin Yaman'ın, Kastamonu valisi Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın “Candar”ı yani, koruması olmasıdır. Bundan başka bu beylik İsfendiyaroğulları ve son hükümdar Kızıl Ahmet Bey'in adıyla “ Kızıl Ahmedlü” adıyla da anılmıştır. 1292 yılında kurulan Candaroğulları beyliği ile Osmanlılar arasında bağ, Osmanlı tarihinde “kötürüm” lakabıyla tanınan Celaleddin Bayezid (1366-1385) zamanında başlamıştır. Kötürüm Bayezid'in ölümüyle, yerine Sinop'ta oğlu İsfendiyar'ın geçmesiyle Candaroğlu beyliği Sinop'ta ve Kastamonu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Daha sonra Kastamonu beyliğinin mağlup olmasıyla birlikte, beyliğin Sinop'ta İsfendiyar (1392-1440) tek temsilcisi olarak kalmıştır. Yıldırım Bayezid'i mağlup eden Timur'un yanlısı olan İsfendiyar Bey, Timur'un Anadolu beyliklerini yeniden diriltme siyaseti çerçevesinde Sinop dışında Kastamonu, Çankırı bölgelerinin idaresi alabilmişti. Daha sonra bu sınırları genişletilmiş ve Safranbolu, Kalecik, Samsun, Bafra'yı da zapt etmişti. Daha sonra çeşitli nedenlerle mağlup olarak Sinop'a kaçmış ve barış için mücadele vermişti. Uzun süren hükümdarlık döneminden sonra İsfendiyar 22 Ramazan 843 (1440)'te ölmüştür. Oğlu İbrahim Bey Çelebi II. İbrahim olarak adıyla hükümdar olmuş ve o da öldükten sonra 847

(1443), küçük kardeşi Kızıl Ahmet Candaroğulları beyliğinin son hükümdarı olmuştur. Sonuç olarak beylik 169 yıl süren bir hakimiyetin ardından (1292-1461) Fatih tarafından ortadan kaldırılmıştır.⁴⁰ Bütün bu tarihi bilgiler ışında eserin yazılış tarihini belirlemek mümkün olmuştur. Bu konuda Cevāhirü'l-Asdāf üzerinde çalışma yapanlardan Zajaczkowski, eserin tahmini 1405 yılında yazıldığını söyler. Genel olarak eserin XV yüzyılın ilk yirmi yılı içerisinde yazıldığı belirtilmiştir.

1.3.3.Cevāhirü'l-Asdāf üzerine yapılmış çalışmalar

Cevāhirü'l-Asdāf üzerine bugüne kadar yapılan çalışmalar şu şekildedir.

Katip Çelebi “Cevāhirü'l-Asdāf” hakkında şu şekilde bahsetmiştir: “Cevāhirü'l-Asdāf-fi't-tefsiri Türki. Ellefuhu racülün min ‘ulema’i asrı'l-emir İsfendiyar bin bayezid bi-iltimasıhi”. Cevāhirü'l-Asdāf, Türkçe tefsir, Emir İsfendiyar bin Bayezid devri alimlerinden bir zat tarafından, İsfendiyar'ın isteği üzerine telif edilmiştir.⁴¹

Rieu, British Museum'da Türkçe yazmalar kataloğunda eksik bir Cevāhirü'l-Asdāf nüshası tavsif etmiştir. Bu nüshada Yasin suresinden önceki sureler bulunmamaktadır.⁴²

Bursalı M. Tahir Delilü't-Tefasir adlı risalede Cevāhirü'l-Asdāf hakkında bahsetmektedir.⁴³

⁴⁰ Tursun Bey, **Tarih-i Ebü'l-Feth**, haz. Mertol Tulum, İstanbul, 1977. ; **İslām Ansiklopedisi**, “İsfendiyaroğulları” maddesi, c. V/II, s. 1073. ; Mümtaz Talat Yaman, **Kastamonu Tarihi I**, İstanbul, 1935, s. 126, 137. ; Ahmet Topaloğlu, **Cevāhirü'l-Asdāf**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve edebiyatı Bölümü, Doçentlik Tezi, İstanbul, 1982.

⁴¹ **Keşfü'z-zünun**, c. I.,s. 612, ikinci basılış, İstanbul, 1971.

⁴² Ch. Rieu, **Catalogue of the Turkish Mss. in the British Museum**, London, 1888, p. 3 (cote: Or. 1143).

⁴³ **Delilü't-tefasir**, 2. Bas. İstanbul, 1325 (1907), s. 48.

Rieu'dan sonra Seybold da eserden bahsetmiştir. Breslau ve Hamburg kütüphanelerinde bulunan iki nüsha hakkında bilgi vermiştir.⁴⁴

Schacht, Ebū'l-Leys tercümelerinden bahsederken Cevāhirü'l-Asdāf hakkında da bilgi vermiştir.⁴⁵

M. Fuat Köprülü, Encyclopedie de İslām'ın Türks maddesinde bilgi vermiştir.⁴⁶

Tarama Dergisi'nde Cevāhirü'l-Asdāf'tan 225 kelime bulunmaktadır.⁴⁷ Tarama Sözlüğü'nde⁴⁸ taranan eserler arasında Cevāhirü'l-Asdāf'ın Nuruosmaniye kütüphanesinde 278 numarada kayıtlı nüshasından da bahsedilmiştir.

Cevāhirü'l-Asdāf üzerinde şimdiye kadar belirtmiş olduğumuz çalışmalar arasında en kapsamlılarından A. Zayaczkowski⁴⁹ ve Ahmet Topaloğlu'nun⁵⁰ çalışmalarını gösterebiliriz.

1.3.4.Cevāhirü'l-Asdāf'ın bilinen nüshaları

Cevāhirü'l-Asdāf'ı incelerken İstanbul ve Türkiye genelindeki kütüphanelerinde bir çok nüshalarının olduğunu gördük. Eser üzerinde yapılan çalışmaları da göz önünde bulundurarak, bu çalışmalar kılavuzluğunda ve kendi araştırmalarımıza dayanarak bazı nüshalara ulaşabildik. Ahmet Topaloğlu

⁴⁴ C. F. Seybold, "Ein anonymes alter türkischer Kommentar zum letzten Drittel des Korans in drei Handschriften zu Hamburg, Breslau und in Britischen Museum", **Festschrift Eduard Sachau**, Berlin, 1915, s. 326-332.

⁴⁵ M. J. Schacht, "Zwei altosmanische Koran-Kommentare", **OLZ XXX**, Eylül, 1927, s. 751-752.

⁴⁶ **Encyclopedie de İslām**, IV, 994, Leyde, 1934..

⁴⁷ Osmanlıcadan Türkçeye söz karşılıkları, **Tarama Dergisi**, İstanbul, 1934, s. 69.

⁴⁸ **Tarama Sözlüğü**, c. I-VI, Ankara, 1963-1972.

⁴⁹ Etudes sur la langue vieille-osmanlie, **II. Chaptires choisis de la traduction turque-anatolienne du Quran**, Krakow, 1937, XXI. s. 108

⁵⁰ Ahmet Topaloğlu, **a. g. e.** İstanbul, 1982.

çalışmasında Cevāhirü'l-Asdāf'ın 28 Türkiye ve 2 de yurt dışında olmakla birlikte toplam 30 nüshanın olduğunu belirtmiştir.⁵¹ A: Topaloğlu çalışmasında kendine kadar yapılan çalışmalardan farklı olarak, bu nüshaları gruplandırmıştır. Ve bu gruptaki nüshaların arasındaki farklılıklardan bahsetmiştir. Ayrıca eserin nüshalar arası gruplandırılmanın gelecekte yapılacak araştırmalarda, daha önce yapılan karışıklığı önleme adına da yardımcı olacaktır diye düşünülmektedir. A. Topaloğlu esas olarak iki grupta topladığı bu nüshaları birbirinden yararlanılarak yazılan adeta iki müstakil eser olarak kabul etmekte ve kendisine kadar bunun farkına varılmamış olmasından bahsetmektedir. Aynı grupta olan nüshalar arasında çok ciddi fark olmasa da, diğer grup arasında ciddi farklar ortaya çıkarmıştır.

Esas grup olarak H ve K isimlerini veren A. Topaloğlu, bunları eserlerin buldukları kütüphanelerin kayıt oldukları bölümlere göre isimlendirmiştir. Şöyle ki, H diye adlandırılan grup Topkapı Sarayı Kütüphanesine bağlı Hazine bölümündeki H 22 numaradaki kayıtlı eserin esas alınmasından dolayıdır. Diğer grup ismi ise Süleymaniye Kütüphanesi, Kılıç Ali Paşa 78 numarada kayıtlı bulunduğu andır. H ve K grubu şeklinde adlandırılan gruplarda ise her gruba ait nüshalar toplanmıştır. A.Topaloğlu, eserin nüshalarına göre kısaca şu şekilde tasnif etmiştir.

H (Hazine Grubu Nüshaları)

Esas alınan nüsha.

Bu nüsha Topkapı Sarayı Kütüphanesi numara H 22'de kayıtlıdır. Ayrıca bizim de çalışmamızın konusu bu nüsha üzerinedir. K grubundaki esas metinle karşılaştırılmıştır.

Esas nüsha ile karşılaştırılan nüshalar.

⁵¹ Ahmet Topaloğlu, a. g. e. İstanbul, 1982, s. 14.

Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, numara 171, 172 (2 cilt).

Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, numara 17.

Süleymaniye Kütüphanesi ,Yazma Bağışlar, numara 236.

Bu gruba bağlı diğer nüshalar.

Bayezid Kütüphanesi, numara 564.

Bayezid Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi, numara 139.

Bursa Eski Eserler Kütüphanesi, Genel, numara 3921.

Bursa, Kurşunluoğlu, numara 8.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, numara 278.

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya, numara 191.

Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa, numara 51.

Süleymaniye Kütüphanesi, Serez, numara, 164.

Süleymaniye Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa, numara 106.

Süleymaniye Kütüphanesi, Yozgat, numara 36.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi, numara R. 188.

TDK Kütüphanesi, numara yazma B-53.

Üniversite Kütüphanesi, T. Y. numara.. 1501.

K (Kılıç Ali Paşa Grubu Nüshaları)

Esas alınan nüsha.

Süleymaniye Kütüphanesi, Kılıç Ali Paşa, numara 78.

Bu nüsha H grubundaki esas metinle karşılaştırılmıştır.

Esas nüsha ile karşılaştırılan nüshalar.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi, III Ahmed, numara 32.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi, III Ahmed, numara 33.

Bu gruba bağlı diğer nüshalar.

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesi Kütüphanesi, numara 46979,
Yazma eserler B 54.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, numara 277.

Süleymaniye Kütüphanesi, Beşirağa, numara 25.

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, numara 57.

Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli, numara 143.

Süleymaniye Kütüphanesi, Pertevniyal, numara 78.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi, numara K 610.

Üniversite Kütüphanesi, T. Y., numara 2124.

Bu nüshalar Cevāhirü'l-Asdāf'ın Türkiye'de bilinen nüshalarıdır. A. Topaloğlu çalışmasında metnin ilk sekiz suresinin transkripsiyonlu şekilde okunuşuyla beraber, bu ilk sekiz surenin okunmuş olan kısımlarının metin karşılaştırmasını yapmış, çalışmanın sonuna ise seçilmiş kelimelerden oluşan bir de sözlük eklemiştir.

Polonyalı Türkolog A. Zajaczkowski ise çalışmasında Cevāhirü'l-Asdāf'ın Türk dili açısından öneminden, eser üzerine yapılan çalışmalardan, daha sonra ise elindeki üç nüshadan bahseder. A. Topaloğlu, A. Zajaczkowski'nin eserin başka nüshalarını görmediğini vurgular.⁵² Bir de bunun dışında Varşova Üniversitesi, İslāmi Eserler Kütüphanesinde M. Cl. Huart nüshası bulunmaktadır. Ayrıca araştırmalarımız sırasında eserin Sankt Peterburg'da da bir nüshası olduğunu öğrenek de henüz elimize ulaşmış olmadığından kayıtları konusunda bilgi veremiyoruz.

⁵² Ahmet Topaloğlu, Cevāhirü'l-Asdāf Üzerinde Yapılan Çalışmalar ve Zajaczkowski'nin eseri, **Türklük Araştırmaları Dergisi**, sayı 2, İstanbul, 1987, s. 165.

1.3.5. Çalışmamızın şekli, amacı

Üzerinde çalıştığımız eser Cevāhirü'l-Asdāf'ın Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Hazine 22 numarada kayıtlı olan nüshasıdır. Eser 358 varaktan, her sayfada 21 satırdan oluşmaktadır. Harekeli ve okunaklı bir şekildedir. Ayetler kırmızı, tercüme ve açıklama kısımları siyah, sure başlıkları mavi mürekkeple kaleme alınmıştır. Nüshanın başında eklenmiş bir fihrist yer almaktadır. Yaprak 1b'de "Haza Kitabu Cevāhirü'l-Asdāf" yazılmıştır. Besmeleden sonra Arapça Allāh'a hamd ve peygambere selat ve selam gelmektedir. Asıl metin 1b-13. Satırdan itibaren başlar. Fatıha suresi uzun açıklamayla tefsir edilmiştir. Kitabın cildi daha sonradan yeşil bez ciltle kaplanmıştır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Giriş, Türkçe Kur'an tercüme hakkında, metin, metnin sözlüğü, metinde geçen özel isimler sözlüğü.

Giriş bölümünde Kur'an tercüme, kısa tarihi bilgi, eserin yazıldığı yer ve yazılış tarihi hakkında kısa ve genel bir bilgi yer almaktadır. Türkçe Kur'an tercüme hakkındaki bölümde, Kur'an – 1 - Keri'im'in Türkçeye tercüme hakkında, Metin bölümünde eserin tamamının transkripsiyonlu şekilde okunuşu verilmektedir. Burada her satır numarası parantez içine alınarak numaralandırılmış, varak numaraları da takip eden numarayla birlikte köşeli parantez içerisinde a. ve b. olarak belirtilmiştir. Sureler isimlerinden önce sadece numara ve daha sonra sure ismi yazılarak verilmiştir. Ayetler ise her paragraf başından itibaren başlamaktadır. Bu numaralandırma sistemi metnin daha sonra sözlüğünü hazırlamamızdaki çalışmamızda kolaylık sağlamıştır. Metnin sözlüğünü hazırlarken Halil AÇIKGÖZ'ün dil çalışmalarında kullanılan sözlük yapmak için hazırladığı bir programı uyguladık. Sözlük kısmında kelimenin hangi dilde olduğu belirttik ve Türkçe karşılığını yazdık. Daha sonra bu kelimenin metinde geçen örneğini vererek,

cümle örnekli sözlük yaptık. Diğer bölümde ise metinde geçen bazı özel isimleri de sözlüğümüze alıp, yine de aynı metoda tabi tutarak hazırladık.

Zengin kelime kadrosuna sahip böyle eserler üzerinde çalışmaların Türk dili araştırmaları açısından önemli olduğunu düşünüyor, bu ve bunu gibi çalışmaların gelecekteki araştırmalarda yardımcı olabileceğini umuyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

2.METİN

2.1.[1a]

هذا كتاب

جواهر الا صدا ف

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذى انزل كلامه للمتقين بالروح الا مبين بلسان
عربى مبين ليكون للعالمى
بشيرا ونذيرا وانه لكتاب عزيز لاياته الباطل من بين يديه
ولامن خلفه تنزيل

من حكيم جل خبيرا قل لئن اجتمعت الانس والجن على ان
ياتوا بمثل هذا القران

لا ياتوا بمثله ولو كان بعضهم لبعض ظهيرا والصلوه على
رسول العرب والعجم

محمد الذى اختاره حبيبا كما اختار ابراهيم خليلا وكان
للخلة جديرا ارسله بالهدى

ودين الحق بعد ان بشر بعبده المسيح فتعالى عما يقولون
علق كبيرا وكان الرسول

الله وخاتم النبين سبحانه من ارسله داعيا باذنه وسراجا
منيرا وعلى اله الذين

جزاهم بما صبروا جنة وحريرا واصحابه الذين هيا لهم عينا
يشرب بها عباد الله

يفجرونها تفجيرا وخوفهم يوما كان عبوسا قمطريرا ووقتا
كان شره مستطيرا

اما بعد⁵³

⁵³ Rahmān ve Rahim olan Allāh'ın adıyla. Kelamını müttakiler için indiren Allāh'a hamd olsun! O, Rūhu'l Emīn (Cebrāyil) vasıtasıyla indirdiği kelāmını, ālemlere müjdeci ve uyarıcı olsun diye, apaçık bir dil olan Arapça ile göndermiştir."Şüphesiz ki, o öyle aziz bir kitaptır ki, ne önünden ne ardından kendisine hiçbir batıl yanaşmaz. Övgüye lāyık bir hākim tarafından gönderilmiştir". Allāh her şeyden haberdar olmak yönünden ālī ve yüce olmuştur."De ki: Andolsun insanlar ve cinler şu Kur'an'ın

(11) Ammā ba‘dū: Çün sultān-ı a‘zam ve pādişāh-ı mu‘azzam, mālīk-i riķābi‘l-ümem, mevlā mülūki’l (12) ‘arab ve’l-‘acem, mevli’l-eyādī ve’n ni‘am, sultān bin sultān ebū’l-feth İsfendiyār bin Bāyezīd Hān (15) halleda‘llāhu sultānehū ve evzāha ‘ale’l-‘ālemīne burhānehū-işāret kıldılar: sultānzāde-i a‘zam, şāhibū’s-(16) seyfi ve’l-ķalem, hūlū’l-vefā‘i fī aķtāri’l-‘ālem, tāci’d-devleti ve’d-dīn İbrāhim Beg Çelebi (17)-içün halleda‘llāhu devletehū ve ebbede sa‘ādetehū, bu za‘īf muķıbbā, pāk ‘itikādlarından ve zāhir nazarlarından (18) “hūzū’l-‘ilme min efvāhi’r-ricālī” hūkmi-y-ile buyurdılar kim Kelāmu‘llāh tefsīrini Türkīce tercūme idem, evvelinden [1b] āhırine degin, tā hūlvetlerinde mütālī‘a kılalar, mübārek hatırları şafā bulup andan hemīşe hāzz alalar, (2) dār-ı āhiretde anuñ-la dost rızāsın bulalar. Eyle olsa, ben bī-çāre dahı muvāfaķat yolın (3) dutup, “aķī‘u‘llāhe ve aķī ‘u‘rasūle ve uli‘l-emri minkūm” mūcibi-y-le, boyun şunup ol (4) sultānlar sultānından isti‘ānet dileyüp, anuñ kemāl-i keremine şıgınuş şürū‘ eyledüm ki (5) kelāmullāh deñizinde balıķ gibi yüzem ve anı miķdāruma göre tefsīr idem. Nice leķāyif yüzinden (6) nice ğarāyib yañağından niķāb götürem, ol hūb nūkteleruñ cemālını ‘arza kılam ve ol nāzūk (7) vecihlerini teferrūc itdürem. Cān u ve dil bī-hūş olup, “fe-tebāreke‘llāhu aķsenū‘l-hālīķīn” diyeler. (8) Ve hem “muķlışam” didüğüme burhān ve delīl gösterüp bu

benzerini meydana getirmek için bir araya toplansa, birbirlerine yardımcı da olsalar, yine onun benzerini getiremezler”

Arap olan ve ya olmayan bütün insanlara ilāhi elçi olarak gönderilen Muħammed’e salāt (ve selām) olsun; o ki, Cenāb-ı Hak, İbrāhim’i Halil diye mümtaz kıldığı gibi, onu da habib diye kıldı; hem de o dostluğa layıktı. Kulu Mesīh-ile müjde haberini verdikten sonra onu hidāyet ve hak din-ile göndermişir. Cenāb-ı Hak müşriklerin söylediklerinden, tenzihin son noktasıyla münezzehtir. Muħammed’ (a. s.) Allāh’ın rasūlü ve peygamberlerin sonuncusu olmuştur. Onu, kendi izniyle bir davetçi ve nur saçıan bir kandil olarak gönderen Allāh her türlü eksikliten berīdir.

Onun soyuna selām olsun; onlar ki, sabretmelerine mukabil Cenāb-ı Hak kendilerini cennetle ve ipekle mūkāfatlandırmıştır. Yine onun ashābına da selām olsun; nlar ki, Allāh teālā, kendileri için Allāh’ın kullarının içeceği ve istedikleri yere kolaylıkla akıtabilecekleri bir pınar hāzırlamış, süretlerin ekşiyeceği çetin gündün ve şerri yaygın kıyāmet zamanından onları sakındırmıştır.

azacuk ‘ömr içinde, inşā‘allāhu, bir hayr (9) yādigār kılam. Anlaruñ t̄ahir nefslerinden bir alkış alam. Dünyāda rāhatuma sebeb ola. Bu fānī (10) evden gitsem, necātuma sebeb ola. İllāhī, h̄azretüñden dilerem kim ben za‘īfüñe ‘ināyet-ile nazar (11) kılasın, ben miskīnūñe meded idesin, ben bī-çāreñi unutturmayasın. Tefvīkuñ-ila tamām (12) itmek erzānī kılasın. Ben bu kitābumı kim adını “Cevāhirü‘l-Aşdāf” kıldum, ol h̄azrete (13) mübārek kılasın; keremüñden sa‘yümi zāyi‘kılmayasın.”Ente h̄asbī ve ni‘me‘l-vekīl”.

1. Sūretü‘l Fātiha

1-4“E‘üzü bi‘llāhi mine‘ş-şeytāni‘r-racīm”. (14) Bilgil ki, Qur‘ān’dan degildür, lākin Qur‘ān’ı bunuñ-ula (15) başlamak sūnetdür, ba‘zılar katında vācibdür. Ba‘zılar katında ma‘nisi: “Şıgınuram ben Tañrıya (16) şeytāndan kim la‘net taş-y-la atılmışdur” demek olur. Sebeb-i isti‘āze meşrū‘olmağa (17) oldur kim peygambere ‘aleyhi’s-selām Cebrāyil “Ve‘n-necm” sūresin getürdi. Rasül ‘aleyhi’s-selām sevindi. Aşhābı-y-la (18) müşriklerden bir niçe kişi arasında başladı, oğudu, aña degin ki, “efera ‘eytümü‘l-lāte (19) ve‘l-‘uzzā ve menāte‘s-sālisete‘l-uhrā” didi. Bu kez tavaḳkuf itdi kim nefes ala. Şeytān ‘aleyhi (20) la‘ne anuñ mübārek nağmesinden, “tilke‘l-ğarānīku‘l-ulā ve inne şefā‘ate hünne le-türtecā” (21) didi. Eyle olsa müşrikler sevindiler; anı peygamber ‘aleyhi’s-selām oğudu şandılar. Bütlerini medḥ [2a] ider şandılar; sevini çıkıldılar. Çün kim aşhāb işitdiler, peygamber ‘aleyhis’selām melül oldı. Haḳ Te‘ālā (2) āyet-i isti‘zeyi Cibrīl-ile virib-idi, ki “Va izā kırā‘atü‘l-Qur‘ān’e fe‘ste‘iz bi‘llāhi mine‘ş-şeytāni‘r-racīm” (3) dür. Ya‘nī kaçan kim Qur‘ān oğumak dileyesin, “e‘üzü bi‘llāhi mine‘ş-şeytāni‘r-racīm” digil, didi, Ba‘zılar (4) eydür: “Tilke‘l-ğarānīku‘l-ulā” şeytāndan degüldür, belki Rasül ‘aleyhi’s-selām oğudu. Lekin kāfirler gönlünden (5) çün ol hayāl geçmiş-idi, Haḳ Te‘ālā nesh itdi. Ammā “E‘üzü bi‘llāhi mine‘ş-şeytāni‘r-racīm” dimegün (6) sırrı, Kur‘an oğunduğında, oldur kim şeytān la‘anetullāh kaçan kim işitse, yiyece başlar çıkar (7)

yanlarında melâletden pâre pâre olur, diyü buyurdu Rasûl ‘aleyhis’selâm didiler: “Mü‘minlerüñ silâhı (8) şeytân-ile ceng itmege, altı nesnedür. Evveli “E‘üzü bi‘llâhi mine‘ş-şeytâni‘r-racīm” dimekdür. (9) İkinci “Lā ilāhe illā‘llāh Muḥammed’üñ Rasûlü‘l-lāh” dimekdür, üçüncü, tāmā‘ı terk itmekdür. Dördüncü, tūl-i emeli (10) terk itmekdür. Beşinci, dünyā sevmegi terk itmekdür. Altıncı, “Bismi‘llâhi‘r-raḥmani‘r-raḥīm” dimekdür. (11) “E‘üzü bi‘llâhi mine‘ş-şeytâni‘r-racīm” den soñra “Bismi‘llâhi‘r-raḥmani‘r-raḥīm” didi. Güyā ki (12) Ḥaḫḫ Te‘ālā eydür: “İy benüm kulum. Senüñ bir düşmenüñ var, adı “şeytâni‘r-racīm” dūr, bir dostuñ (13) var, adı “er-raḥmāni‘r-raḥīm” dūr. Eger düşmenüñ seni azdurmaḫ dilerse, ḳorḳma kim dostuñ (14) oñarmaḫ diler.” Bir nazār daḫı: “Ḳaçan kim bir tācir (15) olsa, anuñ bir kıymeti taşı olsa, yol daḫı (15) ḳorḳulu olsa, aña bedraḳa ḳoşarlar kim emīn ola.” Geldük imdi, bezirgān mü‘mindür (16) elindeki cevher īmāndur, düşmen şeytân-ı racīm‘dūr, bedraḳa “Bismi‘llâhi‘r-raḥmani‘r-raḥīm” dūr. Peygamber (17) ‘aleyhi’s-selām “bismi‘llah” inmedin, buyurdu kātibine, “bismike‘llāhümme” yazardı. Ḳaçan kim “bismi‘llâhi mecraha (18) ve mürsaha” indi, buyurdu kim “bismi‘llahi” yazdı. Ḳaçan kim “ḳuli‘d‘ullāhe evi‘d‘uraḥmane” (19) indi, buyurdu, tamām” yazdı. Şeyh Cüveynī rahmetli ilâhi ‘aleyh eydür: “Bismillhi işāredür ḫaḳīḳat-ı (20) ḫaḳḳa ki aña ‘aḳıllaruñ ‘aḳlı irmez. Zīrā ezelde daḫı ilāhdur, ebedde daḫı ilāhdur. Andan (21) ḫalāyıkı yaratdı rahmeti-y-le. Pes raḫmandur. Bu cihetden, Tañrıdan ğayrıya “raḫman” dimezler. Zīrā ellerinden ḫalāyık [2b] yaratmaḫ gelmez. Bu kez maḫluḳāt cihānda dirlik itdükleri, rızḳ-iledür. Pes raḫīmliĝından (2) rızḳ viridi. Çün yaradıldılar, ol kerīmüñ rızḳın yidiler. Pes şükr eylemek lāzım oldı. (3) Eyle olsa, ḳullarına ta‘līm için “el-ḫamdü li‘llâhi rabbi‘l-‘ālemīn” didi. Andan soñra bir kez (4) daḫı ḫaḳḳ Te‘ālā ḫāḻḳı öldürdükdē girü dirildüriser ve āḫiret ni‘metlerinden yidüriser; raḫmānliĝından (5) delīl gösteriser raḫīmliĝına. Pes “er-raḫmani‘r-raḫīm” didi. Vaḳtā ki ikinci diriltmek, ikinci (6) rızḳ virmek bu fānī dünyaya muteallik degül-idi, belki

ol baķī eve muteallik-ıdı kim (7) aña dīn günü dirler. Pes “māliki yevmi‘d-dīn” didi. Vaķtā kim zāhır oldu kim hālık (8) ol imiř, evvelen ve āhıren rāzık dağı ol imiř, pes ‘ibādet olmaz, illā ol hażrete (9) tā, bu kez “ıyyaķe na‘būdū” (9) didi. Vaķtā ki ni‘met bir ni‘met olsa kim bizüm gibi za‘iflaruñ niyāzı aña” (10) lāyık olmasa, zīrā dünyāda “rabbū‘l-‘ālemīn”, āhıretde “māliki yevmi‘d-dīn” olsa, vācib ola kim (11) on sekız biñ ‘ālem Tañrısına, dünyāda raħman olup yaradana, raħīm olup rızķ virene (12) āhıretde bir dağı yaradup rızķ virene, kıyāmet güninde mālik olana ‘ibādet yarařdurmaķ (13) anuñ avnı-y-la olur.

5. Pes “ve ıyyāke nesta‘īn” didi, ya‘nī “biz senden ‘ināyet dilerüz” dimek (14) olur. Kaķan kim aña ‘ibādet idevüz, ol bize ‘ināyet ide, pes bize şeref ve ‘ızzet haşıl (15) olur. Topraķdan yaradılan ķul, rabb-ı erbāba ĥızmet itmege lāyık ola. Lekın ol hażretten (16) hidāyet dilemeg-ile ola. (17) Pes “ıhdına‘ř-řırāta‘l-müstakīm” didi. Ma‘nisi “ķulağuzla bizi (17) toğru yola” dimek olur. Kaķan kim bir ulu yola giresin ve uzak sefer itmek isteyesin, evvelā (18) saña yoldaş gerek. Zīrā “er-rafīķ sümme‘t-tarıķ” didiler, ol yoldaş muvāfık gerekdür.

6 - 7. (19) “Şıraťa‘l lezīne en‘amte ‘aleyhim” (19) didi. Ma‘nisi “řunlaruñ yolına ķulağuzla kim anlara in‘ām (20) itdüñ; peygamberler, řiddiklar, ķana bulařmıř řehīdler, ‘ıřķ odına yanmıř velīler, ‘āřıkklar (21) gibi” dimek olur. Kaķan kim yola girile, yoldan iki yaña yolcuğazlar olağan olur. Anda ĥarāmı [3a] eksük olmaz. Pes “ğayrı‘l-mağzūbi ‘aleyhim ve le‘zzāllīn” didi. Ma‘nisi “řunlaruñ (2) yolından řaķla kim anlara ĥażab itmiřsin, ya ol yola gitmeg-ile azup dururlar; yahūd gibi, nařārā (3) gibi” dimek olur. Kaķan kim nāz ü ve niyāz idevüz, bize bir kelecı gerek kim anuñ-la du‘āmuz ķabül ola. Pes “āmīn” (4) didük. Mücāhid rażıyā‘llāhu ‘anhu eydür: “Āmīn” bir isimdür, Allāh isimlerinden, “ķabül ķıl (5) du‘āmuızı” dimek olur. Ba‘zılar, “āmīn” süryānīdür didiler. Rasūl ‘a. m. : “Ma‘nisi “if‘al keza” dimek (6) olur. Ya‘nī, Tañrım, řöyle ki gerekdür, iřle ķullaruñ-ile. Zīrā kerīmsin, kerīmden kerem (7) gelür.

Kā'bu'l-aḥbar eydür: “Āmīn” Fātiha süresinüñ mühridür, gökden inen kitāblaruñ (8) ḥātemidür, nice ki Muḥammed'Rasülü'llāh hāteme'n-nebiyyin'dür. Ve hem “āmīn” de iki lügat vardır. (9) Biri “āmin” medd-i hemze-y-ile ve biri “emīn” қаşr-ı hemze-y-ile. Muḳātil eydür: “Āmīn” du'ānuñ seḥeridür (10) oḳ seḥeri gibi.” Ba'zılar, du'ānuñ ḳanadıdır, didiler. Mecmū'ısı zībā ve görklü vecihlerdür (11) şöylece ma'lūm.

2.2.

2 Süretü'l-Baḳara

Bismi (12) 'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm.

1 Elem. Ma'nāsı, İbn-i 'Abbās ḳatında: “ena'llāhü a'lemü” demek olur. Ya'nī: “Ben ol (13) Tañrıyam ki 'allāmü'l-guyūbam.” Ba'zılar eydür: “Elif” Allāh dimekdür, “lām” Cebrāyil dimekdür, “mīm” (14) Muḥammed dimekdür. Ya'nī: “Ben ol Tañrıyam ki Cebrāyil'i Muḥammed'e gönderdüm” dimekdür. (15) Sa'bī eydür: “Tañrınıñ gizlü esrārı vardır, peygamberlere inen kitāblarda ve Ḳur'ān'ıñ sırrı (16) daḫı bu harflerdür, kimesne tertiblerin bilmez. Eger bilseler, du'ā ḳılsalar; du'ā müstecāb olur. Zīrā ki (17) ism-i a'zam bulardur”. İmām-ı Ḳuṭrub eydür: “Müşrikler ḳaçan kim Ḳur'ān inerdi, ḡavḡa (18) iderlerdi, işitmeyelüm diyü. Ḥaḳ Te'ālā bu ḫurūfı gönderdi kim işitmedüklerini işideler (19) taḫayyürde ḳalalar”. Ya'nī ol kitābdur kim ben Ādem'den 'ahd alduḳda (20) va'de itdüm-idi, kim saña vaḫy ḳılam. Ya ol kitābdur ki Levḫi'l-Maḫfūzda. Yazdum.

2 (21) Anda gümān yoḳdur kim Allāh'dandır. Muḥammed anı kendüzinden dimedi. Eger şöyle ki şek [3b] (1) idenler daḫı rızā gözi-y-le baḳsalar, bilürlerdi kim Tañrı Te'ālā kelāmıdır. (2) Ya'nī Tañrıdan ṭoḒru yoldur. Azmaḡa ḳomaz; ḫarāmı ḫelālden seḫer.

3 (3) Şunlar ki anlar ḡayba ĩmān getürdiler. Bundan murād, Muḥammed'üñ aşḫābıdır ve anlardan şoñra (4) gelenlerdür, ḳıyāmete deḡin. Ba'zılar eydür:

Gayıbdan murād, kıyāmet kopmağdur. (5) Ve turğururlar namazı vaqtlarında, rükūc-ile, sücūd-ile. Ya'nī müttakīlerüñ nişanı ğayba ĩmān (6) getürmekdür ve biş vaqt namaz kılmakğdur. Ve anlara virdügümüz (7) rızıkdan şadağa iderler. Ba'zı müfessirler, “murād bundan, şadağa-i mālđur”, didiler. Ya'nī zekātdur. (8) Ba'zılar, şadağa-i ta'avvūcđur, didiler. Müttakīlerüñ üçünci nişanı budur.

4 (9) Ve şunlar ki ĩmān getürürler, şuña kim indürildi saña, ya'nī Qur'an'a (10) ve şuña ki indürildi senden öñ, ya'nī Zebür'a, Tevrāt'a, İncİL'e (11) ve yüz kitāb dağı var anlardan artuğ. Nişānlaruñ birisi dağı budur. (12) Ve āhirete anlar inanurlar. Ya'nī uçmağa, tamūya, girü kopmağa, hisāba, terāzuya (13) ve ne kim bunlara benzer var-ise.

5 (5) Ol t̄ayife hidāyet üzerine (14) dūr, anlaruñ Tañrısından ve anlaruñ şunlardur kim kurtılmışlardur. (15) Āhiretde felāğ olmağdur. Ba'zılar katında dāim ni'met içinde olmağdur ve ba'zılar katında (16) murādına irüp kórğudan emīn olmağdur.

6 Bedürüstī şunlar kim kāfir oldılar (17) anlaruñ üzerine berāberdür. kórğutduğıñ (18) kórğutmaduğıñ, ya'nī şunlar kim Qur'an'a inanmadılar, kórğutmağ ve kórğutmamağ birdür. Bu āyet yahūd re'isleri (19) hağğında inmişdür; Kā'b bin Eşref gibi, Hayey bin Ağtab gibi, Ebū Yadis bin Ağtab gibi. Ba'zılar: “Kureyş (20) müşrikleri hağğında inmişdür” didiler. Utbe bin Rabī'a gibi, Şeybe bin Rabī'a gibi, Ebū Cehil gibi. (21) Bunuñ gibi kórğutmağdan murād, ziyāde hüccetdür. Nite ki Fir'avn hağğında, Musā-y-ıla Hārūn [4a] (1) inzār idicek, dinmişdür. Ya murād bundan, ol kāfirlerdür kim küfürleri üzerine sābit kalmışlardur (2) ĩmān getürmezler. Ya'nī bunlara ĩmāna çāre yoğdur, egerçi hağğ bunlara güneş gibi rüşen (3) olmişdur.

7 Mühr urdı Tañrı Te'alā, gönüllerini üzerine (4) anlaruñ ve kulağları üzerine, hağğı işitmezler ve iz'an itmezler. Ve gözleri (5) üzerinde perde vardur, hağğı

görmezler. Ammā evlā vecih ol-durur kim, bu āyet kargış, ya'nī ilenc (6) şüretinde gelmişdür, diyevüz. Ya'nī haq Te'ālā bunlaruñ gönüllerin kör eylesün, neye anlamazlar ve kulakların (7) sağır eylesün, neye işitmezler ve gözlerin kör eylesün, neye görmezler, demek olur. (8) Ve anlaruñ-içün ulū 'azāb kıyametde, güyā ki ol 'azāb bunlaruñdur, ğayra andan naşīb (9) yoq. Sürenüñ evvelinde dört āyet mü'minler haqqında (10) dur, iki āyet kâfirler haqqındadır, ya'nī (10) anları vaşf ider ve on üç āyet münāfıqları vasf ider.

8 Birisi budur kim yazısaruz (11) halāyıkdan (12) vardır, şunlar kim eydürler: “Biz İmān getürdük Tañrıya ve kıyāmet günine.” Hāl bu ki anlar (13) mü'minler degüllerdür, belki münāfıqlardur. Bunlar Mü'tteb bin Kureş'dür, 'Abdullah bin Übeyy bin (14) Selül'dur, Hadd bin Kays'dur ve bunlara tābi'olanlardur. Bu āyetden (15) anlandı kim, mücerred dil ikrarı-y-ıla İmān olmazmış, belki gönül dağı taşdık itmek gerekmiş.

9 (16) Aldarlar Tañrıyı, dağı şunları kim gerçek İmān getürmişlerdür. (17) Ve aldamazlar illā nefslerini. Zīrā ki cür'et itdiler, Tañrıyı (18) aldaruz şandılar. Ve bilmezler ne olacaqların.

10 (19) Gönüllerinde hastalık var. Tañrı Te'ālā şekke ve münāfıqlığa ya'nī münāfıqlığa “hastalık” (20) didi. Zīrā ki hastalık nice helāk iderse, münāfıqlık dağı helāk ider, belki dağı (21) artuq. Tañrı artursuñ anları, maraz yöninden. [4b] (1) Bu dağı Haq hazretinden kargış şüretindedür. Bundan murād tā'līmdür qullarına, ki kargış (2) vireler ehline. Ve anlaruñ içün 'azāb-ı elīm (3) ya'nī acıdıcı 'azāb, yalan oldukları sebebden. Zīrā zāhirde Tañrıya birdür dirler, likin halvetde inanmazlar. Ve bir kırā'at dağı (4) “yükezzibüne” dür. Ya'nī Muhammed'i 'aleyhi's selām (5) yalana nisbet iderler.

11 Vaqtā ki dinildi bunlara: (6) “Fesād itmeñ yir yüzinde”, didiler: “Degülüz biz, illā muşlihlerüz.” (7) “Muşlihün” didükleri, ya‘nī kimse-y-ile düşmanlık itmezüz, didükleri olur. Ne mü‘minler-ile, ne kāfirler-ile.

12 (8) Āgāh oluñ, ya‘nī āgāh ol, yā Muḥammed, bedürüstī anlar şunlar (9) dur kim müfsidlerdür, ḥalkı ĩmāna gelmege ḳomazlar ve Muḥammed’uñ ‘aleyhi’s selām ḳuvvetin (10) dilemezler. İllā kim bilmezler.

13 (11) Vaqtā ki dinildi bunlara: “Īmān getürüñ, nice ki ĩmān getürdiler ḥālḳ.” Ya‘nī ‘Abdullah bin Selām (12) ve anuñ aşḫābı eyitdiler: “Biz ĩmān mı getürürüz, nice ki ĩmān (13) getürdiler delüler?” Āgāh ol, yā Muḥammed, kim bunlar (14) anlardur kim sefīhlerdür, illā kim bilmezler. Ve şaşaşurlar (15) anlara ki ĩmān getürdiler.

14 Eydürler ki: “Īmān getürdük biz.” Bu āyet ‘Abdullah bin Ubey bin Selül, Cedd bin Ḳays, Mü’tteb bin (16) Ḳureyş ve bunlaruñ emsāli münāfıḳlar ḥaḳḳında inmişdür. Şol vaḳt ki, Ebū Bekr (17) ‘Ömer, ‘Alī razıya‘llahu ‘anhüm geḳerlerdi, bir bölük münāfıḳlar oturmuşlardı. Ḳalkdı ‘Abdullah, aşḫābına (18) eyitdi: “Görüñ, varup göñüllerin bunlaruñ nice oḳurlaram” didi. Evvel Ebū Bekrüñ elin (19) dutdı: “Merḫaba, Benī Temīm serveri” didi.”Mekke’den Muḥammed gitdüğinden yoldaş olan” didi. (20) “Başını, mālını ol peyḳambere fidī ḳılan” didi. Andan şoñra ‘Ömer eline yapışdı: “Merḫaba, Beni ‘Adiyy (21) serveri” didi.”Din yolında ḳuvvetlü, mālını, cānını peyḳambere fidī ḳılan” didi. Andan şoñra [5a] (1) ‘Alī’nün elin dutdı: “Merḫaba, Benī Hāşimüñ serveri, başın peyḳamber yolına fidī ḳılan” didi. (2) Bu kez ‘Alī r. z: “Ḳork aḫı, Tañrıdan, yā ‘Abdulah” didi.”Münāfıḳlığı bırak” didi. (3) Ve ḳaçan ki ḫalvet olurlardı şeyṫānları-la kim birisi Kā‘b bin Eşref’dür, birisi (4) Ebū Bürde-i Eslemī’dür, birisi Ebū’s-Sevdā’dur Şām’da, birisi Abdü‘d-Dār’dur Cüheyn’de, birisi ‘Avf bin (5) Mālik’dür. Eydürler: “Biz sizüñleyüz, biz degülüz (6) illā istihzā idicilerüz, ya‘nī maşaralıḳa dutaruz” dirlerdi.

15 (7) Tañrı istihzā ider anlara ve uzadur anları azğunlıklarında, görmez (8) olup mütehayyır kalurlar, cehālet zulmetinde sergerdān.

16 (9) Anlar şunlardır kim azğunlık şatun aldılar, torğu yolu virüp. (10) Pes fāyide itmedi bezirgānlıkları ve bunlar oldılar-ıdı torğu yolda, kim fāyide ideler.

17 (11) Bu münāfıklarun meşeli, şunların meşeli gibidür ki, yağıdı (12) bir odı, vaqtā ki şu'le virdi çevre yanına (13) giderdi Tañrı Te'ālā nūrlarını ve kodı anları (14) bir karañulıklarda ki görmezler. Ya'nī münāfık dağı dili-y-ile "Lā ilahe illā'llāh Muḥammed'ün Rasūlü'llāh" didi (15) od yağımış gibi oldı. Ve kaçan ki göñüli-y-le inkār itdi, ol odı Tañrı söyündürdi, anı küfür (16) karañuğında kodı.

18 Sağırlardur, dilsüzlerdür, gözsüzler (17) dūr. Kulağ var, dil var, göz var. Çün kulağları öğüt işitmeye ve dilleri hikmet söylemeye ve gözleri (18) haqqı görmeye. Pes anlar cānib-i haqqā ḥod dönmezler. Yāḥuz münāfıklarun (19) meşeli, yağmur inişine beñzer ki gāyetde katı iner gökden. Ol (20) yağmurun içinde karañulıklar vardur ve gökgürlemek vardur ve şimşek şaşımağ vardur. (21) "Yağmur" didügi Kur'āndur ki Cebrāyil, peygambere getürdi 'aleyhime's-selam."Zulümāt" didügi [5b] (1) zahmetlerdür dīn yolında; baş oynamāğ gibi, kanlar dökmek gibi."Ra'd" ol korğulu kelecilerdür ki (2) Tañrıya muṭī' olmayana yitişdürürler."Berğ" didügi, Muḥammed muştafā'nuñ nişānlarıdur. (3) Münāfıklar kılurlar barmağlarını kulağlarında (4) yıldırım inmekden, ya'nī haqqı işitmeyelüm diyü, ölüm korğusından (5) Tañrı ihāta idicidür kāfirleri. Mecnū'ısı, anuñ kabza-i (6) kudretindedür.

20 (6) Yağın olur yıldırım, kim kapa gözlerini. (7) Ya'nī gözleri nūrını. Her bar ki bunlara şu'le virdi, yüridiler (8) anuñ aydınlığında. Ve kaçan karañulık iderdi anların üzerine (9) tururlardı, mütehayyır olup. Ve eger dileye-y-di (10) Tañrı Te'ālā, gidere-y-di işitmeklerini ve görmeklerini. (11) Bedürüstī Tañrı her nesnenün üzerine kādirdür. İki kişi var-idi münāfıklardan, Medīne'den (12) kaçup Mekke'ye giderlerdi. Nāğah bunları bu taqrīr itdügümüz yağmur gibi yağmur dutdı. Kaçan ki

(13) yıldırım balkırdı, şu'lesinde giderlerdi. Kaçan ki karanlık olur-idi, mütehayyir olup turlardı (14) eydülerdi: "Nola-y-dı, Muhammed'yüzini bir dağı göreydük." dirlerdi. Kaçan ki şabah oldu (15) geldiler, Muhammed'e imān getürdiler.

21 İy hālāyık! Kulluk eyleñ, sizi (16) besleyen Tañrıya. Ya'nī iy kâfirler, Tañrıñuzı birleñ ve iy 'aşiler Tañrıñuza muṭī' oluñ! (17) Ve iy münāfıklar, Tañrıñuzı birlen ve iy 'aşiler, Tañrıñuza muṭī' oluñ ve iy münāfıklar (18) Tañrıñuza muḥliş oluñ ve iy muṭī' ler, gitdügüñüz yolda sâbit kadem oluñ! demek olur. (19) şol Tañrıya kulluk (20) idüñ kim sizi yaratdı, dağı şunları yaratdı kim sizden öñdin keçdiler. Ola kim siz saķınasız (21) taķvā etgin dutup günāhlardan yığlınasız.

22 Şol [6a] (1) Tañrı kim, eyledi sizüñ-içün yiri döşek ki, qarargāhdur. Ya'nī mecmū'ußuz anda rāhat olur ve (2) anda 'aybuñuz örtülür ve gögi binā kıldı, ya'nī ki, yüce eyledi. (3) Ve indürdi gökden suyu ki yağmurdur. Pes (4) çıkardı ol yağmur sebebi-y-le, yimişlerden, size ta'am olmağ-içüñ. (5) Pes siz dağı kılmañ Tañrı-çuñ şerikler, mu'āraza idüp, hāl bu kim, siz (6) bilürsüz kim hāliqdür, 'ālemi ol yaratdı, andan artuķ kimsenüñ elinden gelmez ki yarada

23 (7) Eger siz olursañuz gümān içinde, şundan kim biz indürdük (8) kulumuzuñ üzerine. Pes getürüñ bir süreyi bu Qur'an (9) mislinden, ya Muhammed' (10) mislinden, dağı bu Kur'an-ile muķābele idüñ. Ve kığıruñ ālimlerüñüzi, aḥbāruñuzı (10) ve tapduğüñuz şanemleri, Tañrıdan ğayrı. Eger (11) gerçekler-iseñüz sözüñüzde, kim Tañrı kelāmı degildür dirdüñüz.

24 Eger (12) didügüñüzi işlemezeñüz ve hergiz işlemezsiz, elüñüzden gelmez. (13) Pes korkuñ şol oddan ki anuñ tutruğı benī ādemdür (14) dağı taşdur. Yaraķlanmışdur kâfirler-çün. Tañrıyı birlemeyüp Muhammed'e (15) inanmayanlar-içün.

25 Ve muşdula, yā Muhammed, şunlara (16) kim imān getürdiler ve eyü 'ameller işlediler. Bedürüstī (17) anlaruñ-içüñdür cennetler kim aķar altlarından dereler ve

bıñarlar. Zīrā menzilūñ hūsni oldur kim (18) çemenler ola, murğızarlar ola, miveler ola. Ol cihetden “tecrī min taḥtihe‘l-en-hār” diyü buyurdi. (19) “Zīrā enhār olduğı yirde bunlar dağı olur. Her bār ki (20) virileler ol cennetlerüñ yemişlerinden yeyecek, ya‘nī ne kadar ki ol yemişlerden yeyeler (21) eydeler: “Bu oldur ki yidürildük bundan öñ.” [6b] (1) Ve bunlara virile yemişler, birbirine beñzerlerden, ya nazarda yā lezzetde. (2) Ve anlaruñ-içüñ vardur uçmaqlarda, ‘avratlar kim arılardur. Dünya avratları gördüğü (3) ‘uzurları görmezler. Ve anlaruñ içinde hālidlerdür. Ya‘nī (4) mü‘minler ol cennetler içinde ebedü‘l-ebedīn qalurlar, ölmek yok.

26 (5) Bedürüstī Tañrı utanmaz mesel urmağdan (6) üvez-ile dağı yukaru-y-ıla, nite kim geçdi. Dağı aşığa-y-ıla, nite kim Tañrı Te‘ālā Benī İsrayil’e (7) mesel kıldı. Ya‘nī emr anuñ dur, qullarınuñ gönline emrini mesel urmağ-ıla şıgırur. Ya‘nī kaçan ki “len yahlükü zübāben” (8) āyeti indi, dağı “Kemeseli‘l-Ankebut” āyeti indi. Yahūd-la müşrikler eyitdiler: (9) “Muḥammed’üñ Tañrısı, görüñ nice mesel urur, sinek ve örümcek birle” didiler. Bu āyet indi.”Ma (10) şıladur. Ya‘nī üvez-ile mesel urur, örümcek ḥod qanda qaldı. İmdi, üvez anduğı dağı töhfe (11) dür. Zīrā ki şol cüsse-ile fīle beñzer ve bunuñ iki qanadı artuq filden. Bir nazar dağı, üvez (12) nite ki açdur, diri olur. Kaçan ki toya, ölü-idi. Ādem dağı nite ki açdur, qanā‘at-ile dirilür. (13) Kaçan ki bayır, azar, yaramaz olur. Ammā şunlar (14) kim İmān getürdiler Muḥammed’e ve Tañrınuñ birliğine, pes bilürler yaqīn, kim bedürüstī bu mesel kim urdı, ḥağdur (15) anlaruñ Tañrısından İmān getürdiler. Ve ammā şunlar ki kāfir oldılar (16) yahūd gibi, müşrikler gibi, pes eydürler: “Nedür bu ki (17) diledi Tañrı bunuñ-ile meşeli?” Taḥkīr idüp dirler bunu. Azdurur ol mesel birle (18) niceleri ve toğru yola qoyar anuñ-la çoqları. Azğüñ adın adar (19) kāfirlere. Hadīdür, muhtedī adı-y-la añar mü‘minleri. Ve azdurmaz bunuñ-ile (20) illā fāsıqları, Tañrı ḫā‘atinden çıqanları.

27 Şol fāsıqları (21) kim bu zarlar Tañrınıñ qavl itdüğini, te'kīd itdükdē [7a] (1) şoñra ol ahdi. Bu oldur kim Mūsā 'aleyhis'selām Tevrāt'da (2) işmarladı, kim āhīr zamān peygamberi Muḥammed'e ĩmān (2) getüreler. Bunlar (3) ĩmān getürmediler. Dağı keserler şol-nesneyi ki Allāh emri (3) eyledi anuñ ulaşmağını. Ya'nī Tañrı Te'ālā buyurmışdı ki cemī'-i enbiyāya ĩmān getüreler. (4) Bunlar ba'zına inandılar, ba'zına inanmadılar. Ve fesād iderler yir yüzinde. (5) ol t̄ayife anlardur kim ziyān idicilerdür.

28 Nite (6) kāfir olursız Tañrıya. Bu ḥiṭāb-ı te'eccüp vechi-le kıldı. Hāl bu kim siz (7) ölüler-idüñüz, ya'nī dağı şehvetler-idüñüz atalaruñuz belinde. Pes sizi diriltti, cān (8) virdi analaruñuz raḥīmlerinde andan şoñra öldürür sizi (9) andan şoñra girü dirildür sizi andan şoñra ol ḥazrete dönderiliser (10) siz. Eger dilersiz, eger dilemezsiz ol.

29 Ol Tañrı şol Tañrıdur kim yaratdı (11) sizüñ-içün, şol nesneyi kim yirde ve yir yüzindedür (12) bir uğurdan. Andan şoñra iradeti mütealīk oldu, gökleri (13) yaratmağa, pes "kūn" didi. Pes arasta kıldı, bir nefesde yaratdı (14) yedi gögi yaratdı, biribiri üzerine mu'allāq. Ol Tañrı her (15) nesneyi bilicidür, anuñ 'ilminden taşra nesne yok.

30 Ve añ şol vaqtā, ki (16) yā Muḥammed, kim didi seni besleyen Tañruñ feriştelere kim yer yüzinde vaṭan dutmışlar-idi. (17) Cān oğlanlarını, 'azāzi'l server olup şıdқdan şoñra: "Bedürüstī ben idiciyem (18) ya'nī yaradıcıyam yir yüzinde, sizden şoñra bir t̄ayife getürürin." (19) Buñı işidüp melül oldılar ṭarlıgandılar. Didiler: "Qılur mısın, ḥudāvende, yir (20) yüzinde şunu kim fesād ider yir üstinde, cin gibi ve döker (21) qanları, nice kim cin dökerdi? Ve biz tesbīh iderüz, ya'nī arı şıfat-ile [7b] (1) şıfatlaruz, senüñ ḥamdüñ-ile ve nefsumüzi pāq iderüz, saña 'ibādet (2) kıлмаğ-içüñ." Tañrı Te'ālā eyitdi "Taḥqīk ben bilürem (3) şunu kim siz bilmezsiz."

31 Ve öğretti aṭamūza adları, bir uğurdan (4) küllini. Andan şoñra ‘arz itdi ol adları feriştelere (5) üzerine. Pes eyitdi feriştelere, utandırmağ-ıçüñ: “Ḥaber virüñ baña (6) ki yir yüzinde yaradup – dururam. Eger gerçeklerden (7) olduñuzsa sözlerüñüzde.”

32 Feriştelere didiler ki: (8) “Bizüm bilmegümüz yokdur, illā şoldur ki sen bildürdüñ anı bize. (9) Bedürüstī sen bilicisin ve hikmet-ile işlersin, ḥākimsin.”

33 (10) Allāh Te‘ālā didi: “İy Ādem!” Ḥaber vir feriştelere, yir yüzindekiñ adlarını.” Pes ḥaber virdi. (11) vaḳtā ki ḥaber virdi bunlara, adları-y-la (12) eyitdi: “Ben dimedüm mi size ki, taḥḳīḳ ben bilürem (13) göklerin ve yirüñ ğaybını, esrārını; (14) ve bilürem şunu ki izḥār iderdüñüz ve şunu ki gizlerdüñüz. Murad bundan, Ādem’üñ ‘aleyhi’s-selām (15) itā‘atidür, İblis’üñ şaḳāvetidür.

34 An, yā Muḥammed, şol (16) vaḳtā ki didük feriştelere: “Secde idüñ Ādem’e”. Pes secde (17) eylediler, illā İblīs, i‘rāz itdi, ululandı, kendüzin gördi (18) ve kāfirlerden oldı, gizlusi taşra geldi.

35 (19) Ve biz ayıtduk: “İy Ādem!” Ḳarār eyle sen ve çiftüñ, uçmaḳda (20) ve yiyiñ uçmaḳdan yimişlerinden, eksüksüz, nereden dilerseñüz (21) ve yaḳīn olmañ işbu ağaca. Pes zālimlerden olursız.”

36 [8a] (1) Pes yoldan iletđi anları şeyṭān la‘anetu‘llāh, ol uçmaḳdan çıkardı. (2) Bu kez anları çıkardı, şol sa‘ādetden kim oldılardı anda. Ve (3) didük, ya‘nī kaçan ki taḫları ve ḥülleleri üzerlerinden uçdı, yalnızcaḳ kaldılar (4) ḥayādan ḥayretde kaldılar. Didük: “İñüñ aşağā uçmaḳdan (5) ba‘zuñuz ba‘zuñuzuñ düşmeni olup. Ve size yir (6) yüzinde ḳarargāh vardur ve dirilüp ‘ömr sürmek vardur, tā ölüm vaḳtine degin.”

37 (7) Pes öğrendi Ādem ‘aleyhi’s-selām Tañrısından bir nice kelime, arı kelecı. İbn-i ‘Abbās (8) rażıya‘llāhu ‘anhu eydür: “Ol kelimāt “Lā ilāhe İllā‘llāh Muḥammed’üñ Rasūlü‘llāh” dur. Ba‘zılar eydür: “Sübḥāneke (9) allāhümme ve bi-

hamdike eşhedü en lâ ilahe illâ ente rabbi ‘amiltü sū‘en ve zalemtü nefsi fe-tüp ‘aleyye (10) inneke ente‘t-tevvābu‘r-raḥīm” dimekdür. Pes tevbesini (11) kabül eyledi. Bedürüstī ol pādişāhlar pādişāhı oldur kim tevbe kabül idicidür ve kullaruñ (12) seyyi‘ātine bakmayup anlaruñ rızkın viricidür.

38 Biz didük: “Düşüñ (13) uçmağdan, bir ugurdan.” Hiṭāb, girü, Ādem’e ve Havvā’ya ve yılana ve İblīsedür. Hiṭāb tekrār (14) indi. Zīrā maḳām, maḳām-ı ‘itābdur. Eger size gelse benden hidāyet (15) ‘kitāblar, peygamberler; bu arada hiṭāb Ādem’edür, likin murād u zürriyyetidür. (16) Pes her kim uya benüm hidāyetüme, peygamberüme,, kitāblaruma, meleklerüme (17) ve pes qorqu yokdur (18) anlaruñ üzerine āḥiret ‘azābından ve ne hoş anlar (18) melül olurlar, dünyā fevt olduğına.”

39 Ve şunlar ki kāfir (19) oldılar ve yalanladılar bizüm gönderdügümüz āyetleri (20) anlar cehennem ehlidür. Anlar anda ebed ḳalıcılardur.

40 İy Ya‘küb oğlanları! (21) Zīrā murād İsrāyil’den Ya‘küb’dur. Ma‘nīsi “Allāh ḳulı” demek olur. Ba‘zılar didiler, anuñ-çuñ kim [8b] (1) gücine inanurdı, Haḳ Te‘ālā bir melek gönderdi, güreşdiler, melek başdı. (2) Isızlık yirdi, ısız ḳaldı. Oğlanları yahūddur kim Medīne’nüñ çevresinde olurlardı. İki bölük oldı (3) birine Benī Ḳurayza dirler ve birine Beni’n-Nazīr dirler. (4) anuñ benüm ni‘metimi kim in‘ām itdüm, minnet, kerem itdüm sizüñ üzerüñüze. Murad menn ü selvādur. (5) Vefā eyleñ benüm ‘ahduma, vefā ḳılam sizüñ ‘ahduñuza. (6) Ve benden qorquñ. (7) Ve İmān getürüñ şol kitāba kim Cebrāyil-ile Muḳammed’e indürdüm. Gerçekleyici olduğı ḥālda sizüñ-ile (8) olan kitābı kim Tevrāt’dur, İncİL’dür. Ve aña evvel kāfir olan oluñ. (9) Ve şatun almañ benüm kitābumla az nesneyi. Ve benden (10) qorquñ, şaḳınuñ. Zīrā her kim Muḳammed’e inkār ider, ben andan intiḳām aluram. (11) Ve örtmeñ ḥaḳḳı bāṭıl-ıla ve gizlemeñ ḥaḳḳı, ḥāl (12) bu kim bilürsiz kim Muḳammed benüm dostum ve peygamberümdür.

43 Ve kıluñ (13) namazı ve virüñ zekâtı. Ve namaz kıluñ, namaz kılanlar-la. Murād Muḥammed’üñ (14) ‘aleyhis’selām aṣḥābıdur kim Kā’be’ye teveccüh iderlerdi.

44 Hālka buyurur mısız (15) ĩmān getürmeg-ile Muḥammed’e ve unudur mısıñuz kendü nefsiñüzi? Ya’nı (16) dimek olur ve uñudur mısıñuz kendü nefsiñüzi. (17) Hāl bu kim siz okursız kitābı kim Tevrāt’dur. Ya pes añlamaz mısız? Bu āyet dahı Ben-i Qurayza-y-ıla (18) Beni’n-Nazır haqqında gelüpdür kim müñtazırlar-idi, āhir zaman peygamberi gele, ĩmān getürevüz diyü. Andan (19) soñra Evs’i ve Hazrec’i da’vet iderlerdi kim ĩmān getürelerdı. Kaçan ki Muḥammed ‘aleyhi’s-selām geldi (20) Evs ü Hazrec ĩmān getürdiler, bunlar ĩmān getürmediler.

45 Ve yardım (21) dileñ Tañrıdan, şabr-ile ve namāz-ile, tā günāhuñuzı ‘afv ide. [9a] (1) Ve taḥkık ol isti‘ānet, yā ol namāz gey uludur, ya’nı zaḥmetlidür, illā Tañrıdan qorqanlar üzerine degül. (2) Zırā ki namāz anlara maḥbüb ve marğübdür.

46 Şol ḥāşı’ler kim (3) taḥkık inanurlar, bedürüstı anlar yaradana bulışurlar ve taḥkık (4) anlar ol ḥazrete dönıcilerdür.

47 İy Ya’küb (5) oğlanları! anuñ benüm ni’metümi, kim sizüñ üzerüñüze in’ām itdüm (6) ve taḥkık ben ululadum sizi ‘ālemler üzerine. (7) Ve qorquñ ol günden ki, nefsiñ bir nefsdan bedel ‘ıvaż olmaz ve bir nefsiñ bir nefsiñ yükin çekmez. (8) Ve qabül olmaz andan, şefā’at eylemek ve (9) andan fidi alınmaz māl-ile ve ne anlar yardım olunurlar ki ‘azābdan (10) men’ oluñalar. Ve anuñ ol vaqtā ki qurtarduk sizi Fir’avn (11) qaviminden, ki size artururlardı ‘azāb yaramazını. (12) Boğazlamlardı erkeçüklerüñüzi ve diri qorlardı (13) ‘avratlaruñuzı, ḥizmet-içün. Zırā kāhinler Fir’avn’a dimişler-di, kim, “Elbette mülküñ elüñden (14) gidiser, bir oğlan sebebi-y-le” diyü. Bu kez buyurmışdı kim erkeçükleri öldürürler-idi, kızları diri (15) qorlardı. Ve sizüñ bu işüñüzde belā vardur, iken (16) ulü.

48-50 Ve ol vaqt kim böldük sizün-içün deñizi. Pes kırtarduk (17) sizi. Mūsā, “Yā Ebā Hāildīn diyüp deñize ‘aşası-y-la işāret itdükde, Nīl on iki bölük olup (18) siz Mūsā-y-ıla geçdükde ve ğark itdük Fir‘avn’uñ (19) kavmini, siz bağa yürürken. İşāret āyetde oldur kim, kişinüñ düşmeni gözine karşı helāk (20) olmağ ulū devlet-imiş.

51 Anuñ ol vaqtā ki va‘de idişdük (21) Musā-y-ıla, kırk gice ki anuñ otuz günü Zilhecce‘den, on günü Muħarrem‘den-idi. Münācātı [9b] (1) ‘āşūrā güninde-idi. Kağan ki yigirmi tamām oldı, şağışladılar gicesi-y-le, kırk oldı. Bu kez Sāmīrī (2) eyitdi: “Mışır hātuñlarınuñ altunun ‘āriyet alduñuz-idi. Andan şoñra girü döndermedüñüzdi. (3) anuñ-içüñ Tañrı Mūsā’yı girü döndermedi, ya‘nī döndermedi. Gelüñ imdi od yaçalum (4) kimde var-ise oda bıraqsun” didi. Getürdiler, kimde var-ise oda bırağdılar; buzağı oldı. (5) Mütēhayyīr qaldılar, dağı aña tapdılar. Mūsā (6) gitdükden, ya‘nī gitdüginden şoñra buzağuya tapduñuz. Ve siz zālİmlersiz, hağdan tecāvüz (7) itdüñüz, tapacağ Tañrıyı bilmedüñüz.

52 (8) Andan şoñra ‘afv itdük sizden, buzağuya tapduğıñuzdan şoñra. Ola kim şükr idesiz diyü.

53 (9) Anuñ ol vaqtā ki Mūsā’ya (10) kitāb virdük ve Muħammed’e Qur‘ān virdük. Ola kim toğru yola giresiz, mü‘minler olasız.

54 (11) Ve añ ol vaqtā ki Mūsā ‘aleyhis’selām didi kavmine: (12) “İy benüm kavmüm. Taħķīķ siz zulm itdüñüz nefsüñüze, buzağuya tapduñuz sebebi-le. (13) Pes tevbe eyleñ dönüñ, sizi yaradana.” Didiler ki: (14) “Nice tevbe idelüm?” Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim: “Depeleñ nefslerüñüzi, ya‘nī ba‘zuñuz ba‘zuñuzı öldürsün. (15) Bu tevbe yigrekdür size, sizi yaradan katında.” Eyle olsa (16) buzağuya tapınlar kapularında oturdılar. Hāruñ (17) ve buzağuya tapmayanlar kılıç şıyırıp (17) yürüdiler. Mūsā önlerince yürüdi, bunlara “şabr idüñ” diyü öğüt virdi. Ol qadar

kırdılar kim (18) Mūsā’nuñ özi göyüñdi, du‘ā kıldı. Pes tevbeñüz kabül itdi. (19) Bedürüstī ol Tañrıdur kim tevbeler kabül idici ve esirgeyicidir.

55 (20) Ve anuñ ol vaqtā kim didüñüz: “Ya Mūsā! Hergiz inanmazuz saña (21) hattā Allāh’ı eşkere görmeyince.” Pes sizi [10a] (1) gökden od geldi yaqdı ve siz göre-ıururduñuz. Bu oldur kim, Mūsā ‘aleyhi’s-selām Tūr tağına varduqda (2) yetmiş kişi-le gitdi, tağ dibinde ıurdılar. Mūsā ‘aleyhi’s-selām münacāt kıldı. Girü dönicek bunlara haber (3) virdi. Bunlar eyitdiler: “Hergiz inanmazuz, tā Allāh Te‘ālāyı ‘ayān görmeyince” didilerse, şā‘ıka (4) geldi, bunları bir uğurdan yaqdı.

56 Andan (5) şöıra girü diriltdük sizi, öldüğüñüzden şöıra. Ola kim şükr idesiz bizüm ni‘metlerümüze.

57 (6) Ve gölge itdürdük sizüñ üzerüñüze buludı. Ve (7) indürdük sizüñ üzerüñüze menn ü selvāyı.”Menn” terencübindür, her şabağ (8) yağardı. Her kişi bir günüñ nafaqasını alurdi. Artuq alsa, kırt düşerdi.”Selva” didüğü (9) yelvedür. Ol şahrāda azup Mışrı bulıncaya dek gıdaları bunlar-idi. Bunlaruñ keşreti şol (10) kadar-ıdı kim on iki fersağ yire ancak şığardı. Gice olıcağ, gökden bir direk inerdi (11) nürdan, anlara şu‘le virürdi. Geyecekleri eskimezdi, kirlenmezdi. Kırt yıl tamām bu hāl-ile (12) geçdiler. Ve didük ki: “Yeyüñ pāklerinden şol ta‘āmlaruñ kim size rüzī (13) kılduñ.” Hem yidiler, hem götürdiler, götürmek hoz yoğ-idi.” (14) Ve bize güc itmediler, illā kim nefslerine güc itdiler.

58 (15) Ve an ol vaqtā kim didük biz: “Girüñ işbu köye, ya‘nī Erīhā’ya yāhuz İliyā’ya kim Quds’dür. (16) Pes yiyüñ andan, her ne yirden dilerseñüz, bol yiyiñ (17) ve girüñ kapuya tevāzu‘-ile, egiliben ve eydüñ: (18) “Günahlarımızı haıtt eyle, yā Rabbi!” Yarlığayavuz sizüñ günāhlaruñuzu (19) ve ziyāde idiserüz ihsānı muhsinlere kim buzağuya tapmadılar, yā menn ü (20) selvādan nevāle getürmediler.

59 Pes dönderdiler (21) şunlar kim zulm itdiler, sözi, şunuñ gayrına kim anlara dendi-y-ıdı Ya‘nī muhālifet itdiler, kapudan [10b] (1) sürtinüp girdiler, “hiıttatün”

diyicek, “berretüñ hintā’i semkāşen” didiler. (2) Pes indürdük şunlaruñ üzerine ki zulm itdiler, ‘azābı, gök tarafından (3) şol sebebden kim fışk iderlerdi.

60 An, yā Muḥammed’ (4) ol vaqtā ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām şu diledi kavmi-y-içüñ, pes biz didük (5) ki: “Ur ‘aşāñ-ile taşı.” Mūsā ‘aleyhi’s-selām bir taş aldı-y-ıdı, dört kırañlu, ādem başı gibi, kim anı Tūr’dan (6) bile getürmiş-idi. Dört yüzi var-idi. Her yüzinde üç gözi var-idi. Her gözinde bir kabīle (7) içerlerdi. Ba‘zılar eydür: “Ol taşı Ādem peygamber ‘aleyhi’s-selām Uçmağdan çıkarmış-idi. Silsile-y-ile Şu‘ayb’a ‘aleyhi’s-selām (8) irişmiş-di. Şu‘ayb’dan Mūsā’ya degdi. Kaçan ki ‘aşası-ile ururdu, aқardı. Kaçan kim güc ider (9) lerdı, girü ‘aşası-la urdu ve girü türbeye bırağurdu, giderlerdi.” Ba‘zılar eydür: “Mermer (10) dendi. Bir arşun ini-di, bir arşun uzunı-idi.” Ba‘zılar eydür: “Uçmağ bünyādı taşlarından (11)-idi. On arşun idi, iki budağı var-idi. Karañulıqda şu‘le virürdi.” Ba‘zılar eydür: (12) “Ol taş-idi kim Mūsā üstinde tonların kōmış-ıdı ve şuya girmiş-idi. Taş, tonın (13) alup kaçmış-idi. Mūsā yalnızak ardına düşmiş-idi. Cemī‘ ben-ī İsrāyil gördiler ki depe degül-imış. (14) Zīrā töhmet iderlerdi, depe diyü. Bir gün bir kişi eyitdi: “‘Aşā-y-ilen urur, andan (15) aқar, pes nazar ‘aşādadur” didi. Tañrı Te‘ālā Mūsā’ya vahiy kıldı, aқdı. (16) “Aқsun” didi. Mūsā, ‘aleyhi’s-selām “Aқ!” didi. Pes aқdı ol (17) taşdan on iki çeşme. Taḥkīk bildi her t̄ayife, şularını (18) yñ-içün, Tañrınuñ rızkından, müfsidin ve yilişdürmeñ yir yüzinde (19) müfsidler olıban.

61 Ve anuñ (20) ol vaqtā ki didüñüz ki: “İy Mūsā! Elbette şabr idemezüz biz biz (21) ta‘āma” didüñüz. Menn ü selvāya bir ta‘am didiler, dāyim yendügi-çün. Pes dile bizüm-içün [11a] (1) Tañrıdan, çıkarsuñ bizüm-içün (2) şundan ki bitürür anı yir (2) teresinden, tarḥuñdan ve ḥıyarından, kavunından, karbuzından (3) ve mercümeginden daḥı şoğanından.” Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (4) “Değişdürmek mi dilersiz, şunu kim ol ḥurdur, şunuñ-ıla kim ol (5) ḥurdur, şunuñ-ıla kim ol yigrekdür. Murād bundan, menn ü selvādur. İnüñ girüñ (6) Mışr’a kim Fir‘avn taḥtıdur. Eger tenvinlü

olursa, girün şehirlerden bir şehre, demek (7) olur. (7) Pes vardur sizün-içün, suñı ki diledünüz; ekin, biçin gibi.” (8) Ve uruldu üzerlerine, cizye virmek ve horlık. (9) Ve döndiler, müstaḥik oluban Tañrıdan ‘azāba. Ol horlık (10) Ve döndiler, müstaḥik oluban Tañrıdan ğazaba. Ol horlık ol sebebdir ki anlar kāfir olurlar (11) Tañrının āyetlerine; ‘İsā gibi, Zekeriyā gibi, Yaḥyā gibi, Muḥammed gibi ‘aleyhime’s-selām (12) ve öldürürlerdi peygamberleri ḥaksuz, ya‘nī günāhsuz. Zekeriyā gibi kim iki pāre kıldılar (13) Yaḥyā gibi kim eñsesinden boğazladılar. Ol ğazab yahūda (14) şundandır ki ‘āşī oldılar ve hadden geçerlerdi.

62 (15) Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler ve şunlar kim yahūdī oldılar ve naşrāniler oldılar (16) ve şunlar ki aya güneşe yıldıza ḥaparlar ve dīnden dīne meyil iderler (17) her kim ki ĩmān getürdi Tañrıya (18) ve eyü ‘ameller işledi, anlarıñ-içüñdür (18) ecirleri, anlarıñ Tañrısı katında ve yoḡdur (19) ḳorḳu anlarıñ üzerine ve ne anlar melūl olurlar, kayḡu çeker, dünyeyi ḳoyup gitdikleri-çün.

63 (20) Ve anuñ ol vaḳtā ki ‘ahdüñüz aldūḳ ve ḳaldurduḳ (21) Ṭūr ḥaḡını üzerüñüze. Ḳaçan ki Mūsā ‘a. m., ümmetine şeri‘ati bir uğurdan getürdi, ḥarlıḡandılar. Ḥaḳ Te‘ālā [11b] (1) feriştelere buyurdi: “O ḥaḡı götürdiler bunlarıñ üzerine, ḥavāle kıldılar. Eyle olsa ḳorḳdılar (2) bir uğurdan Mūsā’nuñ getürdüḡin ḳabūl kıldılar. Heybetden secde kıldılar, yarım yüzler-ile (3) yarımı Ṭūr ḥaḡını gözedürdi. Dutuñ şunu (4) getürdüḳ size, ḳuvvet-ile ve cidd-ile ve anuñ şunu ki anuñ içindedür, şevabdan ve ‘iḳabdan. (5) Ola kim siz ḳorḳasız, ‘amel itmek ḳolay ola.

64 (6) Andan şoñra yüz çevürdüñüz, iḳrār itdüḳden şoñra, yāḥuz Ṭūr’ı üzerüñüze (7) ḳaldurduḳdan şoñra. Pes eger Tañrının faḫlı ve keremi (8) olmaya-y-dı sizün üzerüñüze, elbette ziyān idenlerden (9) olurduñuz.

65 Ve taḥḳīḳ bildüñüz şunları (10) kim ta‘addī itdiler sizden ba‘zı, şenbih güninde balıḳ avlamaḡ-ile. Eyle ḥālḳı eyle eylediler: “Deñiz kenārında (11) bir şehir var-idi, adı eyle-idi. Ḳaçan ki sebt günü olsa, ḳanda balıḳ var-ise hep anda gelür-idi.

(12) Yunus peygamberi yudan balığı ziyâret itmek-içün, ayruğ günde sehelce gelürdi. Bu kez (13) bu kez bunlar sebt günü olduğda aḥşama degin yaḳīn dutarlardı. Yarın yekşenbe günü (14) olduğda avlarlar-idi.” Tañrı anlara aḥşam itdi, nite kim buyurdi. Pes (15) didük anlara: “Maymunlar oluñ, zelīller olup.”

66 (16) Pes anı biz ‘ibret kılduğ, anlaruñ zamânındağı ḥālķa ve anlaruñ (17) ardınca gelicilere, ilā (17) yevmi‘l-ķıyāmeti ve ögüt kılduñ, bizden ḳorķan ḳullar-içün.

67 (18) Ve añ yā Muḥammed, ol vaḳtā ki Mūsā, ‘aleyhi’s-selām ḳavmine didi: (19) “Bedürüstī Allāh size buyurur, kim şığır boğazlayasız.” İbn-i ‘Abbās eydür: r. z (20) “Bir kişi var-idi, anuñ bir ‘emmüsi var-ıdı mālđār; yoldaş oldılar, giderler-idi. Nāgāh mālına [12a] (1) ḫama‘ itdi ve öldürdi ve sürdi bir köyüñ yanına bıraḳdı. Yarındası köylüyi dutdı. Eyle olsa (2) köylü dirildiler, Mūsā’ya geldiler ‘Āmil öldügin ḫaber virdiler. Mūsā ‘aleyhi’s-selām Tañrıya münācāt kıldı. (3) Allāh Te‘ālā buyurdi ki bir şığır boğazlayalar. Bunlar eyitdiler: “Bizi maşaralığa mı (4) alursın” didiler. Mūsā ‘aleyhis’selām eyitdi: (5) “Şığınuram Tañrıya cāhillerden olmaḳdan”

68 (6) Mūsā eyitdi: “Bedürüstī Tañrı dir ki: “Taḫķīķ ol bir şığırdur kim (7) ne yaşludur, ne ḳatı gencdür. Orta çağlu, ulu-y-ıla ḳiçinüñ arasında. (8) Pes işleñ şunu ki buyurulduñuz.”

69 (9) Eyitdiler: “Du‘ā eyle bizüm-içün Tañruña, beyān eylesün, nedür rengi tüsi.” (10) Didi ki: “Bedürüstī Allāh dir ki: “Şığır şarudur (11) ḫadden geçe anuñ rengi, sevindürür baķanları.”

70 Eyitdiler: (12) “Du‘ā eyle Tañruña bizüm-içün, beyān eylesün, nedür? Ya‘nī işlemiş midür, yā işlememiş midür? (13) Bedürüstī şığır müşkil oldı bizüm üzerümüze. (14) Ve taḫķīķ biz, eger Tañrı dilerse, ḳulağuzlanmışlardan olavuz.”

71 (15) Mūsā eyitdi: “Bedürüstī Tañrı dir. (16) Bedürüstī ol şığır işlemekden, yir sürmekden yavaşımamışdur, yavaşı degöldür, yir süre ve ekin (17) daḫı şuvarmaz.

Şağdur, anda ‘ayb yokdur, ya yekrenkdür, anda (18) ben yokdur.” Eyitdiler: “Şimdi getürdüñ haqqı, müşkilümüz bu kerre hall oldu.” (19) Pes boğazladılar, evet yakın oldu-y-dı ki işlemeyelerdi.

72 (20) Ve anuñ ol vaqtā ki öldürdüñüz ‘Āmil’i, pes birbirüñüze (21) şalışduñuz ol huşümetde ve Allāh Te‘ālā çıkarıcıdur, şunu kim [12b] (1) siz gizlerdüñüz. Vehbu‘bnü Müneyye’den rivāyetdür kim, ol şıgırı bir yigitde (2) buldılar, derisi tolusu (2) altuña aldılar. Sebeb ol-idi ki, anasına gāyet hizmet iderdi. Gicenüñ (3) bir şülüşin namaz kıılır-idi, bir şülüşin uyurdu, bir şülüşin anasına hizmet iderdi. Anasınuñ başı ucında otururdu (4) tā şabağa degin. Kaçan ki anası uykudan uyanurdu, “Ana namaz vaqtidür” dir-idi. Ba‘zılar eydür: “Bir kisi (5) var-idi, cevher şatardı. Bir gün şeytān geldi, bir tağarcuk iri incü getürdi. Diledi kim (6) şata. Gördi, anası uyur, oğlı oturur. Bakdı oğlı, diledi ki şatun ala. Gördi, şanduk (7) kil-idi anasınuñ başı altında, uyarmadı. Şeytān eyitdi: “İki yüz biñ deger, saña yüz biñe (8) şatayın” didi. Oğlan anasın uyarmadı. Elli biñe indi. Oğlan anasın uyarmadı. On (9) biñe indi, uyarmadı on aqçaya indi, uyarmadı. Tañrı dağı ol keremi zāyi‘ kıılmadı. (10) Ol deñlü şıgırı anuñ katında buldılar, aldılar, boğazladılar.”

73 Pes didük (11) ki: “Uruñ ‘Āmil’i, şıgıruñ bir pāresi-le.” Urdılar, Haq Te‘ālā cān virdi. Dīn turu-geldi: (12) “Beni qardaşum oğlı öldürdi” didi ve düşdi. Eyle ki ‘Amil’i (13) diriltdi, Allāh dirildür ölüleri ve gösterür (14) size āyetlerini. Ola ki añlayasız, bilesiz.

74 Andan şoñra (15) qarardı gönüllerüñüz ölüyi gözlerüñüze qarşu diriltdüğümüzi gördüğüñüzden şoñra. (16) Pes sizüñ ol gönlüñüz taş gibidür katılıqda, belki dağı (17) katılıqdur katılık qaralık cihetinden. Ve taħkīk (18) taşlardan ba‘zı var ki andan ırmaqlar aqar. (19) Ve taħkīk andandur şol (20) nesne ki yarılır, pes andan şu çıkar. (20) Ve taħkīk taşdandur şol ki düşer, pāre pāre olur, Allāh qorqusından. (21) Ve Allāh gāfil degüldür, şundan ki işlersiz siz.

75 [13a] (1) Ya pes umar mısınız, size ĩmān getürecekrin? Hiṭāb egerṭi ‘āmdur, lekin bundan (2) murād, Muḥammed’Rasūlü’llāhdur. Ve taḥḫīk bunlardan bir bölük (3) var-ıdı ki, işidürler-ıdı Tañrınuñ kelāmını, Mūsā ‘aleyhi’s-selām münācāt itdükte. Murad bundan, yetmiş (4) kişidür ki Mūsā-y-ıla bile varmışlar-ıdı Ṭūr ṭağına, (5) andan şoñra ṭağyır iderler-ıdı, şundan şoñra kim añlarlardı ve anlar (6) ve anlar bilürlerdi. Ya‘nı bilürlerdi ki kelāmu’llāhdur.

76 Ve kaçan kim (7) münāfıklar şaṭaşalar şunlara ki ĩmān getürdiler, eydürler-ıdı ki, “ĩmān getürdük”. (8) Ve kaçan ki ḫālvat ḫalurdı ba‘zıları bazıları-la (9) eydürler-ıdı ki, “Bunlara ḫaber virür misiz. Şol nesneyi ki, Allāh fetḫ itdi sizün üzerüñüze (10) tā ḫüccetleşeler anuñ-la sizün üzerüñüze, Tañrıñuz ḫatında? (11) Hergiz anlamaz mısınız, adamılğunuz yok mıdur?” dirlerdi. Ḥaḫ Te‘ālā eydür:

77 (12) “Ya daḫı bilmezler mi, ki bedürüstī Allāh bilür (13) şunu ki gizlerler ve şunu ki eşkere iderler?”

78 Ve anlardan ba‘zı, ümmīlerdür (14) bilmezler Tevrāt’ı, illā lafzı (15) nı oḫumağı ancak, ma’nāsından nesne (15) fehm itmezler. Ve bunlar degüldür, illā zan idicilerdür. Zīrā rü’sādan (16) nice kez yalan bulmuşlardı, ğālibā inanmazlardı.

79 Pes (17) ulū ‘azāb şunlaradur ki yazarlar kitābı kendü elleri-y-ıla ve Muştafā’nuñ na‘tını içinden giderürler (18) silerler, anuñ yirine bir (19) nesne daḫı yazarlar. Andan şoñra dirler (19) kim: “Bu nesne Tañrı ḫatındandur (20) tā şatun alalar anuñ-ıla dünya metā‘ını. (20) Pes ulū ‘azāb anlaruñ-içüñdür, şundan kim yazdı anlaruñ (21) elleri ve ḫatı ‘azāb vardur anlaruñ-içüñ, ḫazanduklarından ötürü.

80 [13b] (1) Ve eyitdiler: “Od bizi yakmayısar, illā bir niçe gün ki şayılmış (2) dur, sehelce”, ya yedi gün, ya kırık gün, buzağuya ṭapduḫları günlerce. (3) Eyit, ya Muḥammed, kim: “Ahdümi alduñuz Tañrı ḫatında? Allāh elbette (4) ḫilāf ḫılmaya ‘ahdine. Ya dir misiz Allāh üzerine, şunu ki (5) bilmezsiz?” Ya‘nı iftirā ider misiz?

81 Hā' şol ki günāh azandı (6) ve anı kapladı günāhı ve küfri (7) pes anlar amū ehlidür ve anlar anda ebedī alurlar.

82 (8) Ve şunlar kim ĩmān getürdiler ve eyü 'ameller işlediler (9) ol āyife uçmaq ehlidür, anlar anda ebedī alurlar.

83 (10) Añ, yā Muammed! ol vatā ki aldu Ya'ub olanlarınıñ 'ahdini ki (11) apmayasız, illā Allāh'a ve atañuza, anañuza eylük eyleñ, diyü. Ya'nī Tañrı (12) Te'ālā atanuñ ve ananuñ hizmetini kendü hizmetine beraber ıldı. (13) Ve arābet issine ve yetimlere ve fairlere ve hāla eyü (14) söz söyleñ. Murād bundan, Muammed'üñ 'aleyhi's-selām şıfatın söyleyüp gizlememektür. (15) Ve ılıñ namāzı ve virüñ zekātı, diyü. (16) andan şoñra yüz çevürdüñüz, illā azuñuz sizden. Murād 'Abdullah bin Selāmdur ve anuñ tevābıdur (17) kim 'ahde hālel getürmediler ve siz yüz çevüricilersiz 'ahddan.

84 (18) Anuñ ol vatā ki 'ahduñuz aldu ki dökmeysesiz birbiriñüzüñ anını (19) ve ıarmayasız birbiriñüzi evlerüñüzden. (20) andan şoñra irār itdüñüz ve siz anılık virürsüz kim 'ahd aldu.

85 (21) Andan şoñra siz şunlarsız ki birbirüñüzi öldürüsüz [14a] (1) ve ıarursız, sizden bir bölügi evlerinden. (2) Yardımlaşursız anlaruñ üzerine, günāh-ile ve düşmenlik-ile. Bilgil ki (3) Evs-ile Hazrec arasında 'adāvet var-idi. Ve bir abīle daı var-idi. Benī urayza ve bir daı (4) var-ıdı. Beni'n-Nazīr dirler-idi. açan ki Evs ceng itmek ister-idi, Benī urayza: "Uş turmuşuz" (5) dir-ıdı. açan kim Hazrec ceng itmek istese, Beni'n-Nazīr: "Uş turmuşuz" dir-idi. açan kim açan ki Hazrec (6) ceng itmek istese Beni'n-Nazīr: "Uş turmuşuz" dir-ıdı. açan ki ikisinden birisi yeñilse, dirilüp (7) bile ırarlardı. Hi "Aramuzda 'ahd vardur" dimezlerdi. (8) Ve eger size utulup gelseler, ol esīrleri fidye idersiz. Hāl bu kim, ol (9) nesne sizüñ üzerüñüze harām olmuşdur anları ıarma. (10) Degüldür cezāsı, şunuñ kim buñı (11) işleye sizden, ya'nī kitābuñ ba'zına inana, yāhuz fidye vire, daı ba'zına

inanmaya (12) illā hırılıkdur dünya dirliginde. Nice kim Benī'n Nazīr'i Şam'a sürdiler, Benī (13) Kurayza'yı kırdılar, oğullarını kızlarını esīr itdiler. (14) Ve kıyāmet güninde dönderilür 'azābuñ kıtır'atına. Ve Tañrı gāfil (15) degüldür, şundan ki işlersiz siz.

86 Anlar şunlardır (16) ki, şatun aldılar dünyaca/denīce/dirligi, ya hırca dirligi, āhıret virüp. (17) Pes yeynilmez anlardan 'azāb ve ne hoz anlar muzaffer olırsalar. (18) Ve tahkīk virdük Mūsā'ya Tevrāt'ı (19) Ve şıyağışdurduk andan şofıra peygamberleri, biribiri ardınca; Yuşā' gibi, Eşmüyīl gibi, Şem'ūñ (20) gibi, Dāvūd gibi, Süleymān gibi, Şu'ayb gibi, Ermiyā gibi, 'Üzeyr gibi, Hırkıl gibi, İlyās gibi, Yesa' gibi (21) Yunus gibi, Zekerıyyā, Yahyā gibi. Ve Meryem oğlu 'İsā'ya [14b] (1) nişānlar virdük. Ölü diriltmek gibi, gözsüzi gözlü eylemek gibi, abraşı sağaltmak gibi. (2) Ve kuvvetlendirduk anı Cebrāyil-ile, ya ism-i ā'zam-ile. Zīrā (3) öldürmege vardukları (3) vaqt, ya Cebrāyil 'aleyhi's-selām aldı, göge çıkdı, ya ism-i ā'zam bilürdi, okudı, göge çıkdı. (4) Ya pes her bār ki size peygamber gele, sevmedü (5) günüz nesne-y-ile, eyle mi gerek ki ululanduñuz, İmān getürmedüñüz. (6) Bir nicesin yalanladuñuz; 'İsā gibi, Muḥammed gibi ve bir nicesin öldürdüñüz.

88 (7) Ve eytdiler: "Bizüm gönümüz maḥcūbdur, sizüñ sözüñüz işidimezüz, anlayımazuz." (8) Belki la'net itdi Allāh anlara, pes (9) İmān getürmezler, illā az kişi getürürler. Murād bundan, 'Abdullah bin Selām'dur ve anuñ tevābıdur (10) ki İmān getürdiler ve İmān üzerine muḥarrer oldılar.

89 (11) Ve kaçan ki kitāb geldi anlara, Allāh kıatından ki Kur'an (12) dur ki, gerçekleyicidür şunu kim (12) anlaruñladur. Murād Tevrāt'dur. Ve bunlar Muḥammed gelmezden ön (13) Muḥammed adı-la fetḥ iderlerdi, zīrā Ben-i Kurayıza ve Benī'n-Nazīr Muḥammed'ūñ na'tını kitāblarında bulmuşlardı. (14) Eyle olsa, Şam'dan çıkdılar, Medīne'den yaña geldiler. Münteżir oldılar ki Muḥammed çıka. Kaçan ki adın (15) añarlardı, anuñ-la fetḥ ider, bulurlardı. Şunlaruñ üzerine kim

kāfir (16) oldılar. Pes kaçan ki geldi bildükleri nesne, ki Muhammed'ün (17) nübüvvetidür, inanmadılar aña, kāfir oldılar Muhammed'e. Pes Tañrınıñ la'neti (18) kāfirler üzerinedür.

90 Ne yaman nesnedür ki şatun aldılar nefslerine (19) ki, kāfir olmağdur şuña kim Allāh indürdi (20) azubanı Tañrınıñ indürdüğine, kendü fazlından, diledügi kişi üzerine. (21) Ya'nī nübüvvet ve Qur'an Muhammed'e virildügi üzerine hased idüp, kullarından. [15a] (1) Ve müstaħik oldılar la'net, üzerine. Evvel, 'İsā'yı 'aleyhi's-selām inkār itdükleri (2) için ikinci, Muhammed'e 'aleyhi's-selām Ve kāfirlere ħor idici 'azāb (3) vardır.

91 Ve kaçan ki dinile anlara: "İnanuñ şuña ki Allāh (4) celle ve 'alā indürdi." Murād Qur'an'dur, ħiṭāb Medīne yahūdīlerinedür" (5) didiler kim: "İnanuruz şuña ki indürildi bizüm uzerimüze." Ve kāfir olurlar (6) anuñ ğayrına kim Qur'an'dur. Hāl bu ki ol Qur'an', gerçekleyicidir (7) şunu ki anlaruñ-ile biledür, ya'nī Tevrāt'ı. Eyit, yā Muhammed: "Pes (8) niçün depeledüñüz Tañrınıñ peygamberlerini, bundan öñ, eger kendü kitābuñuza (9) inandıñuzsa

92 ve taħkik geldi size Mūsā, ħucetlar-ile (10) mu'cizeler-le. (11) andan şoñra gine elüñüze alduñuz (11) buzağuya tapmağı, Mūsā'dan şoñra ve siz zulm idicilersiz.

93 (12) Ve anuñ ol vaqtā ki alduğ sizüñ 'ahdüñüzi ve kaldurduğ (13) üzerüñüze Tūr'ı. Dutañ şunu ki size virib-idük, kuvvet-ile (14) ve işidüñ." Eyitdiler: "İşitdük, dağı 'āşī olduk." (15) Ve içürilmiş-idi (16) bunlaruñ gönlinde, buzağuya tapmak muhabbeti, küfürleri (16) sebebi-le. Eyit, ya Muhammed, ki: "Ne yaman nesnedür şol ki size (17) ĩmānuñuza buyurur anuñla, eger inancılar olduñuzsa."

94 (18) Eyit, yā Muhammed: "Eger sizüñ-içün oldı-sa āħiretevi ki uçmağdur (19) Tañrı katında bir uğurdanca, kalan ħālka degil. (20) Pes ölümüñüzi dileñ, bu dünyā zaħmetlerinden kırtuluñ, eger gerçekiseñüz (21) āħiret ħaş bizümdür dimekte.

95 Hergiz temennā itmezler bunlar ölümü, [15b] (1) elleri-y-le gönderdikleri günāh ucından. Ve Allāh bilicidir (2) zālimleri, suçına göre ‘ikāb ider.

96 Ve taḥkīk sen (3) bulursın anları, ki en ḥarīşırağıdur dirilüp dünyāda ‘ömr sürmek üzerine (4) ve şunlardan ki şirk idüp-dururlar. Ve anlarıñ (5) her biri sever ki biñ yaşaya ve ol biñ (6) yaşamak, kırtarıcı degüldür anı ‘azābdan. Ve Allāh görícüdür (7) şunu ki anlar işlerler.

97 Eyit, yā Muḥammed: “Her kim düşmen ola Cebrāyil’e (8) bu ol vaḫt-ıdı ki ‘Ömer rażıya’llāhu ‘anh yahūdīlere eyitdi: “Niçün Muḥammed’e ‘aleyhi’s-selām ĩmān getürmezsiniz?” (9) Eyitdiler: “Anuñ-içüñ ki aña vahiy Cebrāyil getürdi (10) eger Mikāyil getürse-y-di, ĩmān getürürdük. Zīrā (10) melek-i raḫmetdür. Cebrāyil kaçan ki gelür, cenk ve fitne ḫaberin getürür, pes ĩmān getürmezüz” didiler. (11) Ba‘zıları didiler ki: “Muḥammed bizüm rāzumuz (12) çıkarur, düşmānumuzdur. anuñ-içüñ ĩmān getürmezüz” didiler. (12) Bedürüstī ol Cebrāyil indürdi Qur’an’ı senüñ göñlüne (13) Tañrı destür-ile, gerçekleyici olduğı ḫālda, oñurdi inen kitābları; (14) Tevrāt’ı, Zebūr’ı, İncīl’i ve beşāretdür mü‘minler-içün.”

98 (15) Şol ki düşmen ola Tañrıya ve feriştelere, daḫı peygamber (16) lerine ve Cebrāyil’e ve Mikāyil’e, bedürüstī Allāh düşmindür kāfirlere. (17) Şurubā oğlu gibi ve ne ki aña benzer var-ise.

99 Ve taḥkīk indürdük saña (18) rüşen āyetler. Ve kāfir olmaz ol āyetlere, illā kāfirler (19) yahūd gibi, kıalan müşrikler gibi.

100 Şöyle midür, her bār ki ‘ahd ideler, bir ‘ahdi (20) berkideler, ardına bıraḫdı bozup ol ‘ahdi, anlardan bir bölük. (21) Belki ekseri anlarıñ ĩmān getürmezler.

101 [16a] (1) Vaḫtā ki geldi anlara peygamber, ki ol Muḥammed Muşafā’dur, Tañrı kıatından (2) gerçekleyicidir şunu anlarıñ-ile biledür. Murād Tevrāt’dur. (3) Bırakdı bir bölük, şunlardan ki kitāb virildi, Tañrınuñ kitābını (4) ardlarına. Güyā ki bilmezler, āḫir zaman peygamberi Muḥammed Müstafā’yı ‘a. m.

102 (5) Ve ardına düşdiler, şol nesnenün ki okurlardı şeytânlar (6) anı, pâdişahlığı çağında, ya'nî sihre meşgûl oldılar. Ve Süleymân kâfir olmadı. (7) Zîrâ nebî-i ma'sûmdur. Ve illâ kim şeytânlar kâfir oldılar (8) ki, hâlka sihr öğredürler (9) ve şol nesne ki indi ve indürildi, ol iki ferişte üzerine, Bâbil'de, kim birisi Hârut (10) ve ol birisi Mârut'dur. Bu ol-idi ki Süleymâna 'aleyhi's-selâm buyurulmuşdı, ki Benî İsrâyl'den gayrı (11) t̄ayifeden evlenmeye-y-di. Nâgâh evlendi, bir hâtun aldı, Zabye adlu. Şâburâ kıızı-y-ıdı. Bu kez (12) Tañrı 'itâb itdi, anuñ tahtına bir şeytân kodı. Süleymân'ı tahtdan ayırdı, yüzügin aldı. Süleymân (13) 'avratları bunuñ hareketinden bildiler ki Süleymân degüldür. Kaçan Āsaf bin Berhîyâ kazıyye-yi t̄üv-idi (14) şeytân dañı sezdi ki bildiler (15) Süleymân'ıñ yüzügin deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsi (15) sinüñ ayağı dibinde gömdi, dañı kaçdı. Süleymân 'aleyhi's-selâm Deñiz kırañında her gün iki balıcağa (16) kendüni icâre itmiş-di. Bir gün balıgın aldı, birinüñ kırnın yardı, yüzügin buldı. Yine (17) tahtına geçdi. Kaçan ki ecel irdi, Süleymân 'aleyhi's-selâm Tañrı hükmine vardı, ol şeytân 'aleyhi'l-lâ'net (18) âdem şüretinde geldi: "SüleymAnuñ ne 'ilmi var-ise tahtı altında gizlüdür" didi. Çıkardılar, gördiler (19) külli sihr. Zamänenün 'ulemâsı eyitdiler: "Süleymân 'ilmi degüldür, gizlüdür" didiler."Sufehâsı, 'ilmidür" didiler (20) ve aña uydılar. Pes Tañrı Te'âlâ âyet gönderdi, Süleymân'ıñ 'özrin Muhammed'e 'aleyhi's-selâm bildürdi. (21) Bu âyet delâlet itdi kim câzuluğ küfr-imiş. Ba'zılar eydür: "Āyetüñ nüzüline bir sebeb dañı vardur. [16b] (1) ol oldur ki, şeyâtın istirâk sem' iderlerdi. Göge çıkarlardı, gökhaberini alurlardı. (2) Sihr düzerlerdi, hâlka öğredürlerdi. Süleymân ellerinden alurdu, gömerdi. Kaçan ki Süleymân (3) öldi, çıkardılar, Süleymân ilmi diyü okudılar." Ba'zılar eydür: Süleymân 'aleyhi's-selâm her şabağ ki kalkardı (4) otcuğazlar Süleymân'a söyledi: "Ben fulan derde dermanam, dir-idi. Bir gün çıkdı, gördi (5) keçi boynızı bitmiş, "Aduñ nedür?" didi. Eyitdi: "Benüm adum harnübdur" didi."Ne derde dermânsın?" didi (6) Eyitdi: "Ben mescid hârâblığına dermânam"

didi. Süleymān ‘aleyhi’s-selām bildi kim eceli yakın geldi. Süleymān ‘aleyhi’s-selām (7) nice kim otcuğazlarıñ adın ve menfa‘ın işidürdi, yazardı. Hāzānada gizlerdi. Şeytānlar dağı (8) sihr yazarlar-idi, ol hāzānede qorlar-idi. Vaqtā ki Süleymān ‘aleyhi’s-selām öldi, buldılar ve tābi‘ oldılar. (9) Ba‘zılar eydür: “Ferişteler nice kim ādem oğlanlarınuñ fısqın görürler-idi, kargarlar-idi. Tañrı eyitdi: (10) “Kargamañ! Evet içiñüzden üç ferişte ihtiyār idüñ. Yir yüzinde insünler, şehvet bindüreyim” (11) didi. Üç ferişte ihtiyār itdiler. Bir kaç günden şofra birisi eyitdi: “Hüdāvenda ben rücü‘ itdüm” (12) didi. Hārut Mārut kaldılar. Bir zamāndan şofra bular dağı bir ‘avrata ‘aşık oldılar. Boyun (13) virmedi, şaneme tapmayınca, ya hımr içmeyince. Şaneme tapmağa rāzı olmadılar, evet hımr içmege (14) rāzı oldılar Kaçan kim hımr içdiler, erin öldürdiler, zinā kıldılar. Haq Te‘ālā perdeyi götürdi (15) ferişter kammu muttali‘ oldılar, hecıl kaldılar. Eyle olsa, bunlara: “Dünya ‘azābın ihtiyār eyle, ya āhiret (16) ‘azābın ihtiyār eyleñ” dinildi. Dünyā ‘azābın kabül itdiler. Ba‘zılar eydür: “Ve mā ünzile” ya‘nī inmedi (17) demek olur, ol iki ferişte üzerine. Ve öğretmezlerdi (18) hiç bir kişiye, tā dimeyince ki: “Degülüz biz, illā fitneyüz (19) pes sen kāfir olma.” Pes öğrenürler-idi bu ikisinden (20) şunu ki ayırurlar-idi anuñ-ıla, er-ile ‘avratuñ ara yirini. (21) Ve anlar zarar ider degüller-idi, öğretdükleri nesne-y-ile, hiç bir āferīdeye, [17a] (1) illā Tañrınuñ destürü-ile. Ve öğredürlerdi (2) şunu ki zarar iderdi anlara ve fāyide itmezdi. Ve taḥkīk bildiler anı kim (3) şol kimse ki sihri ihtiyār itdi, yokdur aña āhiretde nice ki, tevbe (4) hükmidür dünyāda, hiç naşīb. Ya‘nī dünyāda tevbesi kabül olmaz, gine ancılayın āhiretde hiç (5) naşībleri yok. Ve ne yaman nesnedür, şol (6) kim aña nefslerin şatdılar, ya‘nī kitābu‘llāhı virdiler, dağı (7) sihr aldılar. Eger bilürlerse, çok ziyān (7) itdiler.

103 Ve eger anlar İmān getürseler ve Tañrıdan qorqsalar (8) bir şevāb ki Allāh katındandır, yigrekdür. ger bilselerdi (9) kitābu‘llāhı virüp sihr şatun almazlardı.

104 İy şunlar ki İmān getürdiler. **(10)** “Rā‘inā” dimeñ. Zīrā yahūd işīlāhında sögmekdür ya re‘ūnet-ile zemdür, ya hamākat-ile. **(11)** Ya ma‘nīsi, anlaruñ arasında, hergiz işitmeyesin, dimek olur. Pes bu āyet indi, “ra‘ina” dimekden **(12)** men‘ itdi. Ve eger dirseñüz, “uñzūrna ve‘smā‘u” diyüñ, “ra‘ina” diyecek yire. **(13)** Ve kāfirler-içün acıdııcı ‘azāb vardır.

105 (14) Dilemezler şunlar ki kāfir oldılar. Murād kitāb ehlinden, Medīne’nüñ yahūdudur ve **(15)** Necrān’uñ naşārasıdır ve ‘arabuñ müşrikleri **(16)** indüğünü sizüñ üzerüñüze bir hayr, Tañrıñuz cānibinden. Ya‘nī sizüñ üzerüñüze vahy **(17)** itdüğünü kāfirler ve müşrikler dilemez **(18)** ler. Belki hiç kimsenüñ müsülmān olduğunu dilemezler. **(18)** Ve Allāh ihtiyār eyler rahmetine, kimi dilerse, ya‘nī kimi dilerse, Allāh Te‘ālā nübüvvet **(19)** hıl‘atin geydürür. Ve Allāh Te‘ālā ulū fazl issidür.

106 (20) Nesh itmezüz āyetden bir āyeti, yā unutturmaz anı, andan dağı **(21)** yegin getürürüz, yā yine ancılayın getürürüz. Bilmedüñ mi, **[17b] (1)** yā Muḥammed, kim bedürüstī Allāh Te‘ālā her nesnenüñ üzerine kādirdür.

107 (2) Bilmedüñ mi ki bedürüstī Tañrıñudur, pādişāhlığı yirlerüñ ve göklerüñ. Pes neyi **(3)** dilerse nesh ider ve neyi dilerse kor. Kaçan ki kıble Kā‘be’ye döndi, Tañrı düşmenleri yahūd eyitdiler: **(4)** “Eger kıble Ka‘be-y-ise, niçün Kuds’e tapıñduñuz? Eger Kuds’e tapıñduğunuz haqq-ise, niçün girü döndüñüz **(5)** Kā‘be’ye tapıñırsız?” didilerse bu āyet indi. **(6)** Ve yokdur sizüñ-içün Allāh’dan ğayrı bir şāhib ve ne yardımcı.

108 (7) Ya diler misiz ki dileyesiz peygamberüñüzden, nice ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām dan dilenildi **(8)** idi, bundan oñ? “erinā‘illāhe cehraten” didilerdi. Sebeb-i nüzül oldur ki, Kureyş’den bir cemā‘at kāfirler **(9)** Ebū Cehil bile, peygamber ‘aleyhi’s-selām nazarına geldiler ve eyitdiler: “Eger haqq peygamber-iseñ, gözümüzden perdeyi götür **(10)** Tañrıyı biz dağı görelüm” didiler; bu āyet nāzil oldu. Ve şol ki **(11)** küfri İmān üzerine ihtiyār ide, taḥkīk azdı toğrı yolu.

109 (12) Dilerler çoğı ehl-i kitābuñ (13) eger dönderi-bilselerdi, döndereler-idi ĩmānuñuzdan, kāfirler idelerdi sizi (14) günüleyiben kendü nefsleri kıbelinden (15) haķ anlara eşkere olınuķdan soñra Tivrāt'da. Bu ol vaķt-idi ki, müsölmānlara Uħūd ğazāsında (16) mihnet irisdi. Yahūd, Ĥuzeyfe bin Yemān' ve 'Ammār bin Yāsir'e didiler ki: "Size iriřecek iriřdi. (17) Dönüñ bizüm dīnümüze, ol size yigdüř" didilerse, bu āyet indi. (18) Pes geķün řuĉlarından ve görmeze uruñ, tā Allāh Te'ālā (19) nuñ emri gelince, ceng itmege, ya'nī "ķātilü'llezīne lā yü'minüne" āyeti gelince. Bedürüstī Allāh Te'ālā (20) her nesne üzerine ķādirdür, ya'nī müsölmānları kāfir üzerine manřūr ider.

110 (21) Ve kıluñ namazı ve virüñ zeķatı. Ve şunu kim [18a] (1) oñurdu gönderdün nefsiñüz-iķün ĥayırdan, bulursız anı Allāh ķatında. (2) Bedürüstī Allāh Te'ālā, şunu ki işlersiz görücidür.

111 Ve (3) didiler: "Hergiz cennete girmez, meger şol ki yahüdī ola ya nařrānī (4) ola." Bu anlaruñ arzularıdır, bāñıl taşavvurlarıdır. (5) Eyit ki, yā Muħammed 'a. m.,ki: "Getürüñ ĥüccetuñüzi, eger gerĉeklerden-iseñüz."

112 (6) Ya'nī girür, şol kimesne ki sālīm ķıldı yüzini Allāh'a, ya'nī (7) dīnini ĥālīř ķıldı, şol ĥālda ki 'amellerinde iħsān ide, pes (8) anuñ ecri Tañrı ķatındadır. Ve ķorķu yoķdur anlaruñ (9) üzerine ve ne anlar melöl olurlar.

113 Ve yahüd eyitdiler: (10) "Nařārā hiç bir nesne üzerine degöldür." Ve nařārā (11) eyitdiler: "Yahūd bir nesne üzerine degöldür." (12) İbn-i 'Abbās razıya'llāhu 'anh eydür: "İki řāyife dağı (12) gerĉek didiler, yalan söylemediler. Zīrā Dīn-i İslām'dan ğayrı hep bāñıldır. (13) Ĥāl bu ki iki řāyife bile kitāb oķurlar. (14) Eyle didiler, şunlar ki bilmezler ve kitāb oķumadılar, anlaruñ sözi ğibi. Ya'nī (15) uĉmağa girmezler, illā şunlar ki bizüm dīnümüz üzerine ola, dirlerdi." (16) Pes Allāh ĥükm ide anlaruñ aralarında, kıyāmet ğüninde (17) şunda ki anlar anda iħtilāf iderlerdi. Ya'nī şamüya kim girür, uĉmağa kim girür, ol (18) ğünde ma'lüm olur.

114 Vekimdür zālīmrağ, şundan ki (19) men‘ itdi Allāh Te‘ālānuñ mescidlerini, anlarda Tañrınıñ adı zıkr (20) olunmağdan ve sa‘y itdi ol mescidleruñ harāb olmasında? (21) ol t̄āyife, bir t̄āyifedür ki olmadı anlaruñ-içün, ol mescidlere [18b] (1) girmeklik, illā korğa korğa, gizleni gizleni. Sebeb-i nüzül oldur kim, Taṭūs bin (2) İstiyānuş rumı, Kudsî harāb itdi, dağı içine murdārlar şaldı. Bu kez harāb kaldı (3) ta ‘Ömer zamanına. Kaçan kim ‘Ömer r. z. ‘imāret itdi, andan soñra aña Rūmī girmedı, meger oğurlayın gire-y-di. (4) Anlara dünyāda horlık vardır ki mu‘teber şehirlerin müsülmanlık aldı: (5) “Kostantiniyye’yi, ‘Amūriyye’yi, Ermeniyye’yi, içinde müsülmanlık orundı. (6) Ve anlaruñ-içün āhiretde ulū ‘azāb vardır.

115 Ve Tañrınıñdur maşrıq (6) ve mağrib. Bunuñ sebeb-i nüzülü oldur kim, aşhābdan bir cemā‘at sefere çıkdılar, dağı bunları (7) tūmān bürüdi. Hiç birisi, kıble kancarudur bilimediler. Namāz kıldılar. Tūmān açılıcağ gördiler ki haṭā (8) itmişler. Melül oldılar, bu āyet indi. Bu āyetden ma‘lūm oldı kim tavar üzerinden taṭavvū‘ revā imiş (10) kankı yaña teveccüh iderse itsün. Bir vecih dağı, peygamber ‘aleyhi’s-selām kaçan ki Kuds’dan Mekke’ye teveccüh itdi (11) kāfirler inkār itdiler, bu āyet indi. Ya‘nī her kankı yaña (12) yüzüñüz döndürürseñüz, ol yañadur Tañrınıñ rızāsı. Bedürüstī Allāh Te‘ālā (13) vāsī‘ü‘l-cūddur, keremīnuñ nihāyeti yoğdur. Bilür niyyetlerüñüzi, aña göre ‘ıvaż virür.

116 (14) Ve eyitdiler: “Tañrı oğul dutuñdı. Yahūd, ‘Üzeyr Tañrınıñ oğlıdur” didiler. (15) “Naşārā, Mesīh Tañrınıñ oğlıdur” didiler. Müş (16) rikler, feriştelere Tañrınıñ kızlarıdur, didiler. (16) Münezzeḥ pādişāhdur ol. Belki anuñ dur, şol ki göklerde ve yirler (17) dedür. Götürüsü aña muṭī‘ lerdür.

117 Yedi kat (18) gögi yedi kat yiri yaradıcıdur. Ve kaçan ki dilese, bir nesnenüñ yaratmağını (19) bedürüstī aña ol dir ol dağı hemān olur. Sebeb-i nüzülü (20) oldur ki, ‘Ākıb ve Seyyid-i Necran peygambere ‘aleyhi’s-selām eyitdiler: “Hiç gördüñ mi bir maḥlūkı ki (21) atasuz vücuda geldi?” didiler-se bu āyet indi.

118 Ve didiler, şunlar ki bilmezler [19a] (1) Tañrınıñ birligini: “Eger bize Tañrı söylemez-ise, iy Muhammed’ (2) seni peygamberümdür dimez-se ya bize gelmezse, senüñ nübüvvetüñe inanmazuz” didiler. (3) Böyle didi, şunlar kim anlardan öñdin geçdilerdi, bunlaruñ (4) sözi gibi. Göñülleri dağı birbirine beñzedi. (5) taħķīķ bildürdük senüñ nübüvvetüñe nişānları Tevrāt’da, şol kavme ki inanurlar.

119 (6) Bedürüstī seni gönderdük, yā Muhammed, hücet-ile ki Qur’ān’dur, muştulayıcı (7) muṭī‘ olanlara ve kórķudıcı ‘āşī olanları ve bizi birleyüp seni haķ peygamberi bilmeyenlere. (8) Ve sen şorulmazsın cehennem ehlerinden, ya‘nī senüñ üzerüñe bir haberi diyüp (9) bildürmekdür ancak.

120 Ve hergiz senden rāzı olmaz yahūd (10) ve ne naşārā, tā milliletlerine uyup kıblelerine tapmayınca. (11) Eyit, yā Muhammed ki: “Bedürüstī hidāyet, Tañrınıñ hidāyeti, Tañrı buyurduğı kıbledür.” (12) Ve eger uyacaķ olursañ anlaruñ hevāsına (13) şundan şoñra ki saña ‘ilimden geldi, ki haķ kıble-y-imiş, ya‘nī haķ kıble Kā‘be-y-imiş (14) yokdur saña Tañrıdan bir māni‘ ki seni men‘ ide – bile (15) Tañrınıñ ‘azābından ve ne bir yardımcı.

121 (16) Şunlar ki, anlara kitāb virdük, oқurlar ol kitābı, kemāli-le oқumaķlıķ, tamām ben gönderdügüm (17) gibi. Ol tayıfe ĩmān getirürler Muhammed’e ve Qur’ān’a. (18) Ve şol kim kāfir olur aña, ya‘nī inkār ider Muhammed’e ve Qur’ān’a, anlar şunlar (19) dur ki ziyān itmişlerdür. Āyetüñ evveli ehl-i kitābuñ mü‘minleri haķķındadır ki otuz iki kişi-y-idi. (20) Hābeşden geldiler, ĩmān getürdiler-di. Āyetüñ āhiri Kā‘b bin Eşref (21) haķķındadır ve anuñ aşhābı haķķındadır.

122 İy Ya‘ķūb oğlanları! [19b] (1) anuñ benüm ni‘metümi kim in‘ām itdüm sizüñ üzerüñüze ve taħķīķ ben (2) sizi ululadum ‘alemler üzerine.

123 Ve kórķuñ ol (3) günden kim, bir mü‘min nefis bir kāfir nefis-içün ‘üzür dileyimeyiser. Ve ol kāfir (4) nefsdan fidā қаbül olmayısar. Ve şefā‘at fāyide itmeyiser ol kāfir nefse. (5) Ve ne anlar yardım olıñurlar.

124 An, yā Muḥammed! (6) ol vaḳti kim mübtelā kıldı İbrāhim'e 'aleyhi's-selām Tañrısı (7) bir nice kelecı-y-le, pes tamām 'amel itdi. (7) İbrāhim 'aleyhi's-selām Ol kelımelere-ile. Bilgil ki ol kelımelere on kelımedür. Beşı başda, beşı kıalan gevdededür. (8) ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri maźmažadur (9) biri istinşakdur, biri (10) bıyık kesmekdür, biri şakalın hālinde kıomakdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri (11) kerey dutmak-dur, ya'nı kıasık yülümekdür, biri istincādur, biri kıoltuk yülümekdür, biri tırnak kesmekdür. (12) Allāh didi kim: "Bedürüstı ben seni imām iderem hālķa kim saña (13) uyalar." İbrāhim eyitdi: "Ve benüm zürriyetimden dağı imām eyle." (14) Tañrı eyitdi: "Benüm rahmetum kâfırlere irişmez."

125 (15) Ve añ, yā Muḥammed, ol vaḳtā ki kılduğ Kā'be'yi, şevāb (15) yiri ki gelürler giderler, kıyāmete (15) değin ve emn yiri kılduğ. Her kim aña ilticā ider şığınur, kırtılır ve eğer üstinde kıan dağı olursa (16) haremmedür. Ve dutuñ İbrāhim maķamında, namāz kıılacak (17) yir. Ba'zılar eydür: "Mescid-i Hārām götürisi İbrāhim maķamıdır. (18) Ve 'ahd eyledük İbrahım'e ve İsmāil'e (19) ki arıduñ benüm evümi, tavāf idici kıulları-içüñ ki iklimlerden gelürler ve Haremde muķım (20) olanlar-çuñ ve Mekke şehrinde muķım olanlar-çuñ ve namāz kıılanlar-çuñ, her cihetden iklimlerde."

126 (21) Ve añ ol vaḳtā ki İbrāhim didi ki: "Bu Mekke'yi bir [20a] (1) emın şehir eyle ve rüzı kııl ehline yimişlerden." Tañrı Te'ālā (2) du'āsını müstecāb kıldı, her cihetden mıveler anda taşınur, her vaḳtda. (3) Ve İbrāhim 'aleyhi's-selām du'asında (3) şart itdi mü'minleri, nice kim didi: "Şunlar ki imān (4) getürdiler Tañrıya ve āhıret günine." Bu şart itdüğine sebep ol-ıdı kim, imāmet diledükde, kâfırlere imāmet yokdur (5) didi-ıdı. İbrāhim dağı imāmete kııyās eyledi, "men āmene bi'llāhi" didi. Hāķ Te'ālā didi: (6) "Ve şol ki kâfir oldu, pes aña rızķ virürin, ammā (7) az. Andan şoñra iledürem anı tamü 'azābına. Ve ne yaman yirdür varmağa, ol tamü.

127 (8) Ve añ ol vaqtā ki İbrāhim qaldurdı buñyadını (9) Kā'be'nün ve İsmā'ıl meded iderdi ve feriştelər taş götürürdi. Cebrāyil 'aleyhi's-selām bile beş tağdan taş (10) taşirlardı; Tūr-ı Sinā'dan, Tūr-ı Zeynā'dan, Cūdi'den, Lübnan'dan, Hārā'dan. Vaqtā kim fāriğ (11) oldılar: “İy bizüm Tañrımız! Qabül eyle bizden. Bedürüstī (12) sen işidici ve bilicisin.” Qaçan kim du'ā itdiler, Cebrāyil 'aleyhi's-selām geldi, “Du'āñuz qabül oldı” didi. Bu kerre (13) bu du'āyı dilediler:

128 “İy bizüm Rabbümüz! Ve biz ikimüzi müslimler eyle, ya'nī İslām (14) üzerine qabz eyle bizüm rühümüzü. Ve bizüm zürriyetümüzden tayıfe (15) eyle ki İslām üzerine şābit olalar. Ve göster bize, hüccetümüzüñ ef'alini. (16) Ve tevbemüzi qabül eyle, bize nazār eyle. Bedürüstī sen (17) tevbe qabül idicisin, dağı sen esirgeycisin.”

129 “İy bizüm efendümüz! (18) Ve gönder anlaruñ içine, anlardan bir peygamber (19) ki oqıya anlaruñ üzerine senüñ Qur'an'ıñ ve anlara kitāb ve hikmet örgede ve (20) anları pāk ide küfürden ve mälların pāk ide zeqāt-ile. Zīrā (21) sen 'izzetlü pādişāhsın, hikmet senüñdür. Sen derdlerine dermānsın, ya'nī sen derdlerine dermān [20b] (1) yetiş. Halīlü'llāh 'aleyhi's-selām bilürdi, zürriyetinüñ ba'zı azacağıñı. anuñ-çuñ bu du'āyı kıldı. Tañrı dağı du'āsın (2) müstecāb kıldı. İnşā'allahu cum'a süresinde beyān kılavuz.

130 (3) Ve yüz döndürmez İbrāhim milletinden ki İslām'dur, illā şol ki nefsinı helāk (4) itdi. Ve taḥkīk biz anı üründüledük dünyāda. (5) Ve taḥkīk ol āhiretde Şālihlerdindür.

131-132 Añ yā Muḥammed! (6) ol vaqtā ki Tañrı didi: “Aña ihlāş göstergil yā İbrāhim” ba'zılar eydür: “Lā ilāhe illallāh digil” dimek olur. (7) İbrāhim eyitdi: “Muḥliş oldum 'ālmierüñ pādişāhuna” didi. (8) Vaşıyyet eyledi Millet-i İslām birle. İbrāhim kendü oğlanlarına (9) Ya'qūb dağı vaşıyyet itdi oğlanlarına. İbrāhim peygamberüñ dört oğlu (10) var idi; İsmā'ıl, İḥāk, Medyen, Medāyin. Ya'qūb'ıñ on iki

ođlı var-idi; Rubīl, Őem‘un (11) Cāzi, Yahūdā, Buđsal, Lavā, Riyālun (12) Yestā, Hirdān, AŐer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. VaŐıyyet itdi (12) didi: “İy benüm ođlanlarım bedürüstī Tańrı (13) iŐtiyār itdi sizüñ-icün, din-i İslām’ı. Pes ölmeñ (14) elbette, illā İslām üzerine ölüñ, ya‘nī her ĥalde İslām üzerine Őābit oluñ.” Bu āyet inicek (15) yahūd, peyğambere eyitdiler: “sen bilmez misin ki Ya‘küb öldüđi vaŐt, ođlanlarına, yahūd dīni üzerine (16) ölüñ, didi?” Didilerse, ĤaŐ Te‘ālā bu āyeti gönderdi.

133 (17) Ya siz ĥazır mı duñuz, Ya‘küb’a ölüm geldüđi vaŐt? Añ, yā Muĥammed ol (18) vaŐtā ki Ya‘küb ođlanlarına didi: “Neye Őaparsız benden Őońra?” (19) Didiler kim: “Őaparuz senüñ Tańruńa ve atalaruñuñ Tańrısına (20) İbrāhim ve İsmā‘il ve İŐaŐ Tańrısına.” Bu āyetde Tańrı Te‘ālā ‘ümme dađı (21) atā didi: “Bir Tańrıya Őaparuz ve biz ańa muĥliŐ bendelerüz.

134 [21a] (1) Bu geÇenler bir cemā‘atdür ki geÇdiler. Anlara, anlaruñ (2) Őazancı ve size sizüñ Őazancuñuz. Ve Şorulmazsız siz, anlaruñ işledüğinden.

135 (3) Ve didiler ki: “Yahūdī oluñ, ya naŐrānī oluñ tā ki (4) Őođru yola giresiz.” Sebeb-i nüzul oldur kim: “Medīne yahūdileri, Necrān naŐrānīleri dirildiler. (5) Her biri, bizüm dinümüz Őevābdur” didiler dağı peyğambere Őordılar, peyğamber eyitdi: “Kamuñuzuñ (6) dīni bāŐıldur” didi. Bu kerre melul oldılar, i‘rāz itdiler, bu āyet indi. Muĥammed ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (7) “Eyit, ‘yā ‘Muĥammed! Belki tābi‘ oluruz İbrāhim milletine, Őođruluban. (8) Ve İbrāhim ‘aleyhi’s-selām müŐriklerden olmadı, belki İslām Dīni üzerine (9) y-ıdı. Bu kez aŐĥāb didiler kim: “Nice diyelüm kim Őözümüzden ĥalel anlanmaya ve ĥiŐ bir peyğamber (10) ĥaŐĥında sehv itmiŐ olmayavuz.” ĤaŐ Te‘ālā ta‘līm-iŐün didi:

136 (11) “Eydüñ ki, İmān getürdük biz Allāh’a ve Őuńa ki bize indi, ya‘nī Őur‘ān’a (12) ve Őuńa ki indi İbrāhim’e, Őuĥūf gibi ve Őuńa ki bunlara indi (13) Őuĥūflar gibi ve Őuńa kim Ya‘küb olanlarınıñ peyğamberlerine indi (14) ve Őuńa ki Musā’ya virildi, Tevrāt gibi ve Őuńa ki ‘İsā’ya virildi, İncil gibi (15) ve Őuńa ki

gönderildi peygamberlere, anlarıñ Tañrısından. (16) Hiç ayırmazuz birisinüñ arasını nübüvvetde. Belki mecmū'ına ĩmān (17) getürürüz. Ve biz ol Һazrete boyun sunucuyuz.”

137 (18) Pes eger ĩmān getürürlerse, ĩmān getürdüğüñüz gibi, iy MuҺammed aşhābı, MuҺammed'e (19) ve taħkīķ ıoğru yola girdiler. Ve eger i'raz iderlerse, MuҺammed'e ve ıalan peygambere (20) ĩmān getürmekden (21) bedürüstī anlar zelālet içinde-dururlar. (21) Pes def' idiser sizden Tañrı Te'ālā, anlarıñ me'ünetlerini. Ol işidici [21b] ve (1) bilicidir.

138 Tañrı Te'ālā MuҺammed'ün dīnini ıalan dinlerden tafzīl ider, eydür: “Uyuñ MuҺammed'e (2) ve boyanuñ anuñ Tañrısınınuñ boyası-la, kim ol Dīn-i İslām'dur. (3) Ya'nī, kim ĩubrāķdur Allāh'dan, dīn yöninden. Ya'nī hergiz dīn yoķdur, Tañrı dīninden eyü ola. (4) Ve eydüñ ki, biz ol Һazrete tapıcılaruz. Dīnüñ sebab-i ñüzüli oldur ki, naşārAnuñ (5) kaçan ki oğulları ıoğa, yedinci gün, bir şuları var-idi, aña ıaldururlar-idi, tā arı olaydı ve ayruķ (6) ve ayruķ sünnet itmezlerdi. Tañrı Te'ālā “ve men aħsenü mina'llāhi şibgaten” didi.

139 (7) Eyit, yā MuҺammed, Medīne yahūdilerine ve Negrān naşārāsına (8) “Çekiş mi idersiz bizümle Tañrı dīninde, ĩāl (8) bu kim Tañrıyı birlerüz. Ve ol bizüm Tañrımuздur ve sizüñ Tañrıñuzdur. (9) Ve bize, bizüm 'amelümüz ve size sizüñ 'amelüñüz. (10) Ve biz ol Һazrete cān göñülden ıullaruz.”

140 Ya dir misiz ki: “Bedürüstī İbrāhim (11) ve İsmā'il ve İşhak ve Ya'ķüb ve Esbāt ki Ya'ķüb oğlanlarıdur, (12) yahūdiler-idi, ya naşrānilerdi” diyü. Eger eyle da'vā iderseñüz, ol (13) dağı nā-müvecceħdür. Eyit kim: “Siz mi yeg bilürsiz, ya Allāh mı? (14) Kimdür zālimirāķ (15) şundan ki gizledi kendü yanındağı ıanuķlıđı (15) Tañrıdan? Zīrā 'ahd olmış-ıdı Tevrāt'da, kim ıanuķlıđı gizlemeyeler. MuҺammed'ün 'aleyhi's-selām na'tını gizlediler. (16) Ve Allāh ğāfil degildir, şundan ki siz işlersiz.”

141 Ol geçen bir ümmetdür (17) ki taḥkīk kırıldılar. Anlara kazandukları ve size daḥı kazandığıñuzdur. Ve siz şorulmazsınız, şundan ki (19) işlerlerdi.

142 Elbette diseler gerek, cāhiller ḥalkdan, ki (20) anlar yahūdīlerdür ki ve münāfīklardur. Baʿzılar eydür: “Murād bundan, Mekke ehlidür” dir: (21) “Ne dönderdi bunları kıblelerinden ki anuñ üzerine olurlar-dı?” [22a] (1) Eyit ki: “Tañrınıñdur maşrıḳ ve mağrib. (2) Kulağızlar toğru yola, kimi dilerse.” Sebeb-i ñüzüli oldur ki, enşār Medīne’de peygamber gelmezden öñdin iki yıl Kuds’e (3) kılurlar-idi. Kaçan ki peygamber ‘aleyhi’s-selām geldi, ol daḥı on sekiz ay Kuds’e kıldı. Vaktā kıble Ka’be’ye döndi, Mekke (4) ehli eyitdiler: “Muḥammed’kıblemize döndi, yakında dīnümüze daḥı döner” didilerse, bu āyet nāzil oldı.

143 (5) Girü ancılayın biz kılduḳ sizi, ya’nī nice ki İslām’a kulağızladuḳ ve Kā’be kıblesine kulağızladuḳ (6) ümmet-i vasaḳ kılduḳ, dürlü dürlü ‘atalar-ile maḥşuş kılduḳ. Tā ki ṭanuḳlar (7) olasız. Ḥālkuñ üzerine ve peygamber sizüñ üzerüñüze ṭanuḳ ola. Zīrā (8) kaçan ki kıyāmet günü ola, Tañrı peygamberlere: “Şer’ümi irişdüdüñüz mi ümmetlerüñüze?” diye. Bunlar diyeler: “Ḥüdāvendā (9) irişdüdüḳ” diyeler. Ümmet inkār ide. Muḥammed’ümmeṭi ṭanıḳlık vireler, Muḥammed ‘aleyhi’s-selām anları tezkiye ide. (10) Ve eylemedük ol kıbleyi ki sen anuñ üzerinesin (11) illā şunuñ-içüñ kim bilevüz kim peygambere uyar ve seçile şunlardan ki döner ters (12) izine, ya’nī eski küfrine. Ve egerçi gey meşakḳatlüdür (13) illā şunlaruñ üzerine ki Allāh anları ḥaḳ yola kulağızlamışdur. Murād bundan, Muḥammed mustāfā’nuñ aşḫābidur. (14) Kaçan ki bu āyet indi, aşḫāb eyitdi: “Bizüm kardeşlerümüñüñ ḥāli nice ola ki kıble dönmedin öldilerdi?” (15) didiler. Tañrı Te’ālā bu āyeti gönderdi. Ya’nī Allāh Te’ālā (16) ĩmānuñuz zāyi’ itmedi. Bedürüstī Allāh Te’ālā kullarına şefḳatlüdür (17) merḥametlüdür.

144 Taḥkīk görürüz, yüzünüñ taḳallübin göklerde, ya’nī (18) yüzüñ göge karşı dutduḳını görürüz, niyāzuñı anlaruz. Sebeb-i ñüzüli ol-idi ki, peygamber ‘aleyhi’s-

selām Cebrāyil’e (19) eyitdi: “Severem Tañrı beni yahūd kıblesinden bir ğayrı kıbleye döndere” didi. Cebrāyil eyitdi: “Yā Muhammed. (20) Ben bir ‘abd-i me’muram. Senüñ gibi hiç elümden nesne gelmez” didi.” “Evet sen Tañrıdan dile” didi. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām (21) dağı mübārek nazarın dāyim göktaşafına kıaldırdı, bu indi. Pes [22b] (1) biz seni bir kıbleye dönderürüz ki sen beğenürsin, seversin. Buyırdı ki teveccüh (2) ide Kā‘be’ye-şerrefeha‘llāhu. (2) Pes döndür yüzüñi Mescid-i ħarāmdan yaña. (3) Ve her ne yirde oulsañuz, pes döndürüñüz yüzüñüzi andan yaña. Ve taħķīķ şunlar ki (4) kitāb virildiler, Tevrāt gibi, İncİL gibi, taħķīķ bilürler ki bedürüstİ ol (5) taħvİL-i kıbleyi, ħağdur, anuñ Tañrısındandır. Ve Allāh Te‘ālā ğāfil degüldür, şundan ki (6) işlersiz.

145 Ve eger getüreceğ olursañ, şunlara ki kitāb (7) getürüldi, cümle āyeti bir uğırdan, uymazlar senüñ kıblene. Sebeb-i ñuzüli oldur ki, kaçan ki, (7) kıble Kā‘be’ye döndi, peyğambere eyitdiler: “Bize bir nişān getür ki (8) kıble buyruğ-ile döndi” didiler. Yahūd ve (9) naşārā. Bu āyet indi. Ve sen uyar degülsin anlaruñ kıblelerine (10) ve anlaruñ ba‘zı, uyar degüldür ba‘zuñ kıblesine. (11) Ve eger sen uyacağ olursañ mezheblerine bunlaruñ, andan şoñra saña geldi bilmekten, şoñra ki Dġn-i İslām ħağdur, kıble Kā‘be’dür, bedürüstİ sen, ol (13) vağt ki anlaruñ mezheblerine uyasın, elbette zālimlerdensin. Ĥiğāb bunda egerçi Muhamede’dür, ammā murād (14) ümmetidür.

146 Şunlar ki biz anlara Tevrāt ve İncİL virdük, bilürler Muhammed’i, şıfatı-la na‘t-ile, nice ki oğlancukların bilürler, oğlancuklar (16) arasında. ‘Abdullah bin Selām eyitdi: “Ben peyğamberi bildüğüm (17) gibi oğlumu bilmezem” didi. Zġrā bilürem ki (17) ħağ peyğamberdür, evet oğlum benden olduğında şeküm var-idi. Ve taħķīķ bir bölük yahüddan, ħağķı gizlerler ve anlar bili-ğururken ħağ peyğamber (19) ıduğıñı ya ħağdan murād, kıble Kā‘be olduğudur.

147 Ya'nî (20) kıble-i İbrâhim Tañruñdan haq buyurulupdur. Pes sen gümân idenlerden olma. 148 (21) Ve her milletün bir ciheti var ki aña yönelürler namazda. Her iqlîmde, ya her kişinün ki 'ışık da'vî kıılır, [23a] (1) ciheti vardur. Ol cihetden dost rızâsın bulur. Pes ivişün hayırlara, ya'nî (2) Şâlih 'ameller idün. Her kıanda ki olursañuz, Tañrı sizi (3) getürür bir uğurda, cem' idübeni, kıyâmetde. Bedürüstî Tañrı her nes ne üzerine (4) kâdirdur.

149 Her kıankı yañadan ki dünya işinden (5) fâriğ olasan, dahı namaz kılasañ, hemân dönder yüzüñi Mescid-i harâm'dan yaña. (6) Ve taħkîk ol Kâ'be'ye yönelmek haqdur, Tañruñdan buyurulmuşdur. (7) Ve Allâh gâfil degüldür, şundan ki siz işlersiz, lâbüd 'ivâz ider.

150 (8) Her ne yire çıksañ, pes yüzüñi döndür Mescid-i harâm tarafına, eger namâz kıılmağ dilerseñ. (9) Ve her yirde ki olasız, pes dönderün yüzüñüzi anuñ (10) tarafına, eger namaza şürü'itseñüz. Tâ olmasuñ-içün (11) halkuñ, sizün üzerüñüze hücceti, illâ şunlar ki zulm itdiler. Ya'nî haq zâhir oldu anlara, lekin (12) yoğ yire hüccet iderler. Ya illâ "ve-lâ" ma'nîsine, ya'nî "ve-lâ yekünü li'llezîne zalemu" ol nâsdan. (13) Pes kıorqmañ anlardan, Kâ'be'ye teveccüh itdügüñüz-içün ve kıorquñ benden. (14) Ve tamâm itmeg-içün ni'metümi sizün üzerüñüze (15) ve ola kim hidâyet bulasız diyü.

151 Ya'nî şol ni'metüm gibi kim (16) gönderdük sizde. Peyğamber kim sizdindür, ya'nî 'Arabdan, yaħüz sizün gibi âdem oğlanı. (17) Oğur sizün üzerüñüze bizüm Kıur'an'umuza ve arıdur sizi şirkden. (18) Ve öğredür size kitâbı ve hikmeti ki tevhi'ddür. (19) Ve öğredür size şunu ki siz biimezdüñüz.

152 (20) Pes zıkr idün beni, zıkr idem sizi, anuñ beni tã'at-ile, ben añaam sizi mağfiret-ile, anuñ beni ihlâş-ile (21) añaam sizi hâlâş-ile. Ve şükr idün baña ve kâfir olmañ baña.

153 [23b] (1) İy şunlar ki İmān getürdiler. Meded dileñ Tañrıdan, şabr-ile (2) ve namāz-ile. Bedürüstī Allāh şabr idenlerledür.

154 (3) Ve dimeñ şunlaruñ-içüñ ki depelenürler Allāh yolında, ölülerdür, dimeñ. (4) Belki dirilerdür ve illā kim siz bilmezsiniz. Āyet, Bedr ğazāsında ölenler hakkında (5) inmişdür. On dört kişi-di. Bu kez eyitdiler: “Fulan öldi, fulan öldi.” Hāḫ Te‘ālā bu āyeti indürdi.

155-156 (6) Ve elbette biz sizi şınaruz, ya‘nī şınar işin işledür (7) bir nesne-y-ile, korkmaḫdan ve acıḫmaḫdan. Korkudan murād, Hundaḫ günindeki korkudur ve açlıḫdan (8) murād, ol açlıḫdur kim eyyām keçerdi, ta‘ām nicedür bilmezlerdi. Ve mällar (9) eksükliginden ol vaḫtin tavarları bir uğurda kırılmış-idi. Ve nefslerden, ya‘nī (10) nefsler ölüminden, kimi döşekde, kimi kılıc-ile. Ve yemişlerden, ya‘nī oğul kız ölümünden ki cigerler (11) yimişidür. Yā Muḫammed! Beşāret vir, şol şabr idicilere ki, kaçan (12) ki anlara bir muşbet irdi: “Bedürüstī biz Tañrınuñ (13) kullarıyuz. Nice ki diriyüz, rızḫumuz virür ve taḫḫīḫ biz yine ol ḫazrete varısaruz” didiler.

157 Ol bir ḫāyifedur ki, anlaruñ üzerinedür Tañrınuñ (15) raḫmeti, feriştelereñ istiğfāri, mü‘minlereñ du‘ası. Ve ol (16) ḫāyife ki, bu şıfatlu olanlardur ki mühtedīlerdür, ya‘nī toğru yola ḫulağuzlanmıslardur.

158 (17) Bedürüstī şafā-y-ile Merve’yi tavāf eylemek, Tañrı Te‘ālānuñ tapulanacaḫ (18) yirlerindindür. Pes her ki Ka‘be’yi tavāf itse, şafā-y-ile Merve arasını sa‘y (19) itmese, ya ‘Umre eylese, şafa-y-ile Merve arasını sa‘y itmese, anuñ üzerine günāḫ (20) yoḫdur. Ya‘nī ḫaccı fāşid olmaz, lakin ḫurbān vācib olur. Bunda lām, elif (21) düşmişdur. Taḫdīr “en lā yaḫtavvafe bihima” dur, ya‘nī anuñ üzerine günāḫ yoḫdur, olmaz, anları tavāf itmemekden. [24a] (1) Cāhiliyyetde iki şanemleri var-ıdı müşriklereñ, şafā-ile Merve üzerinde. Birine İsaf, birine Nāyile dirler-idi. (2) ol şanemleri öperlerdi. Kaçan ki peygamber ‘aleyhi’s-selām ‘Umre-y-içüñ Mekke’ye

geldi, tavâf itdi, Enşar-ı Şafâ-y-ile (3) Merveyi sa'y itmezlerdi, müşriklerün 'âdeti olduğu-çuñ bu kez âyet indi. Ba'zılar eydür: "Cebrâyil 'aleyhi's-selâm (4) bir gün gördi ki peygamber 'aleyhi 'aleyhi's-selâm Kâ'be gölgesinde uyurdu uyardı. İttifâk-ı Mikâyil-ile bu (5) luşdılar. Cebrâyil Mîkâyil'e eyitdi: "Niçün peygamberle muşâfağa itmezsin?" Mîkayil eyitdi: "Peygamberün (6) elinden bakır қоқусу gelür" didi. Cebrâyil aleyhi's-selâm peygambere şordı. Peygamber 'a. m. : "Gerçek (7) eydür" didi." Dün vardum, İsaf-ile Nayile'nün üzerine elüm urdum: "Bî devlet t̄âyife-y-imiş, size tapan (8) didüm" didi. Bakır қоқусу elüme andan h̄aşıl oldu" didi. İsaf er kişi-di, Nâyile 'avratı-idi. Қureyş'den (9) geldiler ki tavâf ideler, şeytân bunlara vesvese kıldı, Tañrı bunları bakır eyledi. (10) Ve her kim tavâf vâcibde artura, bedürüstî Tañrı 'amelüñüzi, qabûl (11) idicidür, niyyetlerüñüzi bilicidür.

159 Bedürüstî şunlar ki gizlerler (12) şunu ki indürdük, aḥkâm beyân idici âyetlerden, ḥelâden ḥarâmdan ve evlü zinâ kılsa recm (13) itmekden ve Muḥammed'ün nişânlarından, suñdan şoñra ki (14) bildürdük anı ḥâlka. Bu âyet yahüduñ re'îsleri ḥaḳḳında indi; Ka'b bin Eşref gibi, Mâlik bin (15) Żayîf gibi, İbn-i Şuriyâ gibi, kim bunlar peygamberün na'tını ve ba'zı aḥkâm-ı Tevrâtı gizlerlerdi (16) kitâbda. Ol t̄âyife bir t̄âyifedür ki Allâh la'net ider (17) anlara ve la'net ider anlara (18) la'net idiciler.

160 İllâ şunlar ki tevbe kıldılar ve eyü 'amel kıldılar ve Muḥammed'ün şıfatın gizledükleri aḥkâmı beyân (19) itdiler. Pes ol t̄âyifenüñ tevbesin qabûl iderin. (20) Ve ben tevbe qabûl idiciyem ve esirgeyiciyem.

161 Bedürüstî (21) şunlar kim kâfir oldılar ve oldılar, şol ḥâlde ki küffârdur anlar, [24b] ol t̄âyifenüñ üzerinedür, Allâh Te'âlânuñ la'neti ve feriştelereñ ve ḥâlkuñ (2) götürisinüñ bir uğurdan.

162 Ebedî qalalar ol la'nete. (3) Yeynilmez anlardan 'azâb ve ne anlara mühlet virilür.

163 (4) Ve sizūñ Tañrıñuz bir Tañrıdur. Ma‘būd yoqdur illā oldur. Raḥmandur, raḥīmdür. Müşrikerlin **(5)** üç yüz altmış şanemleri var-idi, aña şaparlardı. Bu āyet indi, Tañrı bunları tevḥīde da‘vet kıldı. Ba‘zılar eydür: “Mecūs ḥaqqında indi ki anlara Mānuviyye dirlerdi ve ulularına Mānī dirler-idi.” Anlara eyitdi: **(7)** “Her nesne ki dünyada vardur, ikidür, gice gibi, gündüz gibi, qaraluk gibi, aydınlık gibi, issi gibi, şovuk gibi, **(8)** ḥayr gibi, şer gibi. Nefs bunları yaradan zıdlarını yaratmaz. Pes gerek ki ḥālīk iki ola, didi-se bu **(9)** āyet indi. Bu kez müşrikler Tañrınuñ birligine delīl dilediler. Ḥaḳ Te‘ālā bu āyeti gönderdi.

164 (10) Bedürüstī gökleriñ yirleriñ yaratmağında **(11)** ve gicenüñ gündüzüñ gelüp gitmeginde ve gemilerde **(12)** ki yürür deñizde, ḥālḳa fāyide ider nesne-y-ile, dürlü dürlü ticāret ve dürlü dürlü kesb iderler. **(13)** Ve şunda ki indürdi Allāh Te‘ālā gökden şuyı, pes **(14)** diriltdi anuñ-la yiri, öldükden şoñra ol yir. Ve yaratdı **(15)** anda her dürlü cānavarlardan. Ve yilleri dürlü dürlü dönderdüğinde gah, kıbleden, gah **(16)** şimāldan, gah mağribden, gāḥ maşrıqdan. Ve bulutda ki **(17)** teşḥīr olunmuşdur, göklerle yirler arasında, nişānlar vardur **(18)** bir ḫāyife-y-içüñ ki bilürler, ‘aḳl gözi-le görürler.

165 – 166 Ve ḥālḳdan **(19)** vardur, şol kimsene ki Tañrıdan ğayrı şerīk dutar, ya‘nī Tañrıyı qorlar, ğayra şaparlar. **(20)** ol şerikleri severler ba‘zı mü‘minler Allāh’ı sevdükleri gibi. **(21)** Ve şunlar ki ĩmān getürdiler, artuğraḳdur Tañrıyı sevmekte. Ya‘nī mü‘minler iki bölükdür, biri anlardur ki, **[25a] (1)** Tañrıyı severler, kāfirler putların sevdüğü kadar. Ve bir bölük daḫı oldur ki, Tañrıdan ğayrıyı terk itmişlerdür **(2)** anı severler ancak. Ve eger görse Muḥammed şunları ki zulm itdiler **(3)** kaçan ki bizüm ‘azābumuzı göreler, heybetlü nesne göreler, bileler ki ḳuvvet ve ḳudret **(4)** Tañrınuñ imiş ve Tañrı Te‘ālā vaḳtā ‘azābludur. **5An, yā Muḥammed!** ol vaḳtā ki bī-zār ola, şunlar ki uyuldılar şunlardan ki uydılar **(6)** ve Tañrınuñ ‘azābın göreler. Ve üzüldi anlarıñla olan **(7)** andlar ve ‘ahdler, sevişmekler, gelüp gitmekler.

167 Ve didiler şunlar ki tâbi‘ oldılar: (8) “Eger bize bir kerre dağı dünyaya varmağ olaydı, pes biz dağı anlardan (9) bizardığ, nice ki anlar bizden bezdiler bugün. Ancılayın, ya‘nı nice ki uluların (10) dan aşşı yoğluğın gösterdük, ancılıyn Allāh Te‘ālā gösterür anlara, anlarıñ (11) ‘amellerini, hasretler olmağ-ıçüñ anlarıñ üzerine. Ve anlar (12) çıkıcılar degüldür tamü o dīnden.

168 İy ādem oğlanları. Murād Benı ‘Āmir’dür, Benı Müdlec’dür, (13) Benı Huzā‘adur ve bunlarıñ tâbi‘leridür kim ĥarām itdiler nefslerine, ekini ve dört ayaklıy ve bahırayı ve säyibeyi (14) nite ki geliser. Yiñ şundan ki yir yüzindedür, ĥelālinden, arusından (15) ve siz ĥarām itdügüñüzden hiç bir nesne ĥarām degüldür. Ve uymañ (16) şeytān göstediği nesnelere,

169 bedürüstı ol size eşkere düşmandur. (17) Bedürüstı şeytān buyurur yamanlığ-ile ve fısk fesād-ile (18) ve Allāh üzerine bilmedügüñüz nesneyi demek-ile. Meselā ĥelālı ĥarām ve bir söz bilmeden (19) Allāh üzerine yalan söylersiz.

170 Ve kaçan ki anlara: “Uyuñ Allāh (20) indürdüği Ķur‘ān’a” dinildi, anlar didiler ki: “Uymazuz, belki uyaruz şuna kim atalarumuzu anuñ üzerine bulduğ.” [25b] (1) Uyarlar mı atalarına, hiç nesne bilmezlerse anlarıñ ataları ve ĥađ yolına girmemişlerse dağı?”

171 (2) Ve misali şunlarıñ ki kāfir oldılar Muĥammed’e ‘aleyhis’ selām, (3) “Şuna beñzer ki āvāz ider şuna ki işitmez, illā kığıрмаđ ve çağırmağ işidür. (4) Şağırlardur, dilsüzlerdür, körlerdür; ĥađ işitmekde, ĥađ (5) söylemekde, ‘ibret görmekde. Pes bunlar hidāyet görmezler, ĥađ añlayımazlar.”

172 (6) İy şunlar kim ĩmān getürdiler. Yiñ pāklerinden şol nesnenüñ (7) kim rüzı kıldığ size ve şükr idüñ Allāh’a (8) eger aña şaparsañuz.

173 Bedürüstı ĥarām itdi size, bıçaqsuz öleni bir (9) uğurda, balığdan, çekirgeden ĥayrı ve ĥanı ve toñuz etini (10) ve şunu ki, ol boğazlanurken Allāh adı añılmaz, ĥayrı nesne añılır. (11) Pes şol ki buñaldı, yol kesici degül-iken ve ülü‘l-

emre hāyin degül-iken. (12) Bunlara yimek yoğdur, bizüm aşhābumuz katında.”Mużtarr” oldur ki buñalduđda murdār yiye.”Ġayre bağın” (13) demek, ya‘nī isteyüp raız olup yimeye.”Ve lā ādin” demek, ya‘nī yedükde, girü dilemeye (14) Pes günāh yoğdur anuñ üzerine, ya‘nī didügümüz gibi olsa, yise, günāh yoğdur. (15) Bedürüstī Allāh yarlıgayıcıdur, esirgeyicidür, buñalup işlenen şuca kalmaz. (16) Bedürüstī şunlar ki gizlerler şunu ki Allāh indüridüğünü. (17) Kitābdan murād Tevrāt’dur şakladuğları Muħammed’uñ şıfatıdur. Ve şıfatuñ (18) alurlar gizledükleri sebebi-y-le az nesne dunyā metā‘ından senüñ ol ŧayifenüñ (19) yimezler qarınlarında, illā ŧamū odın yirler (20) Ve söylemez anlara Allāh Te‘ālā kıyāmet güninde. Murād bundan, ħayr kelecidür, zīrā (21) ‘azāb kelecisin söyleyiser. Ve pāk itmez anları. Ve anlaruñ-çuñ, [26a] (1) incidici ‘azāb vardur.

175 Anlar şunlardur ki azğunluğı (2) aldılar, toğruluğı virdiler, küfri ihtiyār itdiler Ġmān üzerine; ‘işyAnı kabül itdiler, ihsānı terk itdiler. (3) Ve ‘azābı şatun aldılar, mağfıret virüp, ŧamūyı uçmağ üzerine ihtiyār itdiler. (4) Bu āyet dağı yahūd uluları ħađđındadır. Ne şabr itdürdi bunları (5) od üzerine? Ya‘nī ne ‘aceb cür’et-idi bunlardan, dönderdi bunları Ġmāna rağbetden.

176 (6) Ol ‘azāb anıñ-içüñdi ki, bedürüstī Allāh Te‘ālā kitāb indürdi ħađđ-ile (7) ‘adl-ile. Ve tađđıķ şunlar ki ihtilāf itdiler (8) kitābda, bir zalālet içindedür ki ırāđdur ħađdan.

177 (9) İhsān degüldür, yüzüñüz döndürmek maşrığdan mağribden yaña namāz ide ba‘zılar. (10) Toğruluğ ħađđı heman namāz-ile degüldür. Ve illā kim (11) eylük idici şoldur ki Ġmān getürdi Tañrıya ve kıyāmet gününe, girü yirden kıpmağa, nice ki şer‘ buyurdi-sa (12) bir bir bulmağa ve feriştelere ki bendeleridür, diyü ve cins kitāba; (13) Kıur’ān gibi, Tevrāt ve ħayrısa gibi ve peygamberlere. Her ki bu bişe Ġmān getürse mü‘mindür. Eger bunlardan birine (14) ikrār itmese, anuñ Ġmānı dürüst olmaz. Bu kez kалан ‘ibādetleri añdı. (15) Ve mālını virdi Allāh ‘ışkına, yāħuz mālını

viridi, seve-ururken, arābet eyelerine (16) avimlerine, yetīmlere ve miskinlere ve yolcılara (17) ve dilencilere ve mālā kesilenlere, ul-iken ya aravāş-iken. Bu kez farz olan ‘ibadetlere (18) şürū‘ itdi, ve namazı ıldı ve zekātı viridi. (19) Ve şunlardur ki ‘ahdlerine vefā itdiler, açan kim ‘ahd itdiler muhkem, ya (20) Tañrı azreti-le, ya bir müsülmān-ile dağı. Ve şabr idenlerdür (21) dervişlikde ve astalıda ve zeminlikde ve ıtāl vatında, kāfir-ile cenk iderken [26b] (1) gāzāda. āyife şunlardur ki gerek oldılar, rast bulındılar. (2) Ve anlar anlardur, Tañrıdan orucılardur. (3) İy şunlar ki ĩmān getürdiler. Yazıldı sizūñ üzerūñüze ıřāş (4) öldürdüğüñüzde aşd-ilen. Hürre hür ve ula ul (5) ve dişiye diři. Bu āyet iki abīle aında indi ki ceng itdiler aralarında (6) ırgun oldu, birisi birisinden güçlü-y-idi. Ol güçlü olan eyitdi: “Biz ulumuz yirine sizden (7) hür ödürürüz ve ‘avret yirine er ödürürüz ve er yirine iki er ödürürüz” didiler. açan ki İslām (8) geldi, Tañrı men‘ itdi, bu āyeti indürdi, gönderdi. Pes şol ki (9) ‘afv oluñdı anuñ-iūñ arındaşından bir nesne, vardur aña, kim oşluğ-ile (10) alep ide diyeti, matūlden ötürü, dāhı vardur ātile ki, diyeti edā ide (11) velīye, luf-ile. Ol, ya‘nī velī dilerse ıřāş idüp dilerse (12) diyet alup dilerse ‘afv itmek, tafīfdür, Tañrıñuz azretinden ve ramet ve esirgemekdür. Zīrā Tevrīt (13) ehli ödürürlerdi, diyet yoğ-idi. İncīl ehli ‘afv iderlerdi, ne ıřāş var-idi, ne diyet, Tañrı (14) bu ümmete tafīf itdi. Pes her kim öldürse, diyet (15) aldudan soñra, aña ‘azāb-ı elīm vardur. Ya‘nī velī ödürmek dilerse ödüre. Zīrā diyet dağı alı-bilür, hem ‘afv dağı ide-bilür.

179 Ve sizūñ-iūñ vardur, ıřāş itmekde, dirlik. Zīrā ki ālk anı görürler, ‘ibret dutarlar, ayru kimsene ödürmezler. (18) İy ‘al eyeleri! Ola kim orasız ıřāşdan ve ādem ödürmekden yığlınasız.

180 – 181 (19) Farz oldu sizūñ üzerūñüze, açan ki āzır olsa (20) sizden biriñüze ölüm, eger māl terk iderse, vaşıyyet itmek mübādur. Vaşıyyet itmek ya‘nī vaşıyyet itmek farz oldu. Bu ba‘zılarınıñ mezebidür. Ba‘zılar atında (21) Bizüm

katumuzda, eger üstinde hacc ve keffâretten var-ise, ya sâyir vâcibetden var-ise vâcibdür. [27a] (1) Ve illâ eger yoğ ise kendü bilür. Dilerse vaşıyyet eylesün, dilerse eylemesün. (2) Ataya ve anaya ve kavmlere, mirâs yiyenden. Ba'zılar bu âyet mensühdür hadîs-ile, zîrâ peygamber 'a. m. : “Lâ vaşıyyete (3) li-vârisin” diyü buyurdu. Ya'nî, vaşıyyet yokdur mirâs yiyene dimek olur. Murâd sifârişdür. Eyle (4) olsa, âyet mensüh olmaz. Hoş vech-ile, ya'nî şâbit oldu (5) vâcib olup, Tañrıdan korğanlar üzerine. Vahi ki tağyîr ider, vaşıyyet (6) idenden işitdügini, bedürüstî anuñ günâhı şunlaruñ üzerine (7) dür ki tağyîr iderler anı. Bedürüstî Allâh işidicidür vaşıyyeti, bilicidür anuñ şevâbın (8) ve anı tağyîr idenüñ cezâsını.

182 Pes her kim ki korğarsa vaşıyyet idenden (9) hayf itmegini haţâ-y-ıla ya 'amd-ile, şülüşden ekşer vaşıyyet eylese, pes işlâh (10) eylese vereseñüñ vaşıyyeti şülüşe indürüp, pes günâh yokdur anuñ üzeirine aşlâ. (11) Bedürüstî Allâh gâfûr, rahîmdür.

183 (12) İy şunlar ki İmân getürdiler. Yazıldı sizüñ üzerüñüze oruç dutmağ (13) nice kim yazıldı şunlaruñ üzerine ki sizden ilerü geçdi. Âdem peygamber 'aleyhi's-selâm devrinden tâ Muhammed muştafâ'ya (14) gelince. Ola kim siz şakımasız yimekten içmekten, cemâ'adan yatsu namâzından (15) soñra, dağı uyuduğdan soñra.

184 Bir nice günler ki şağışı otuz gündür. (16) Pes şol kimse kim sizden hasta ola, ya sefer üzerine ola, (17) pes ol ki aded yimişdür, Ramazan'dan soñra kazâ itmek gerek. (18) Ve şunlar ki oruca tākāt getürmez, fidye vardur anuñ üzerine, her gün-içün (19) bir miskin ta'âmı ki ol, yarım ölçekdür buğdaydan. Ve her kim ziyâde (20) eylese hayrı, her gün-içün iki miskine fidye vire, ol yigrekdür aña. (21) Ve oruç dutmañuz yigrekdür size, yiyüp fidye virmekden. Bu âyet, evlâdur ki bu âyet Şeyh-i Fânî hakkında ve karıcuğlar [27b] hakkında ola. Eger bilürseñüz.

185 Ramazan ayı (2) şoldur ki indürildi anuñ içinde Kur'an, dünya göginden, ya levhi'l-mahfuzdan Ramazan ayında dünya gögine (3) indi. Andan soñra peygambere

‘aleyhi’s-selām yilene [?] degin bir āyet, iki āyet, üç āyet inerdi. Evlā vecih dahı (4) budur, bilgil ki, Tevrāt Ramazan ayınıñ altı gicesi geçdüginde indi. Zebūr on iki gicesi geçdüginde (5) indi. İncıl on sekiz gicesi geçdüginde indi. Qur’ān yigirmi dört gicesi indi. (6) Qur’ān hidāyetdür hālka, zelāletden ve beyāndur, hidāyet (7) ‘ālemīnden gelmişdür ve seçicidür helāli harāmdan ve haqqı bātıldan. (8) Pes her kim görse Ramazan ayını sizden, heman dutsun anı. (9) Pes şol ki hasta oldu, ya sefer üzerinde bulundu, pes gayrı günlerden şaysun, yidügi kadar (10) dutsun. Ba‘zılar: “Nice kaldısa söyle dutmak gerek” didiler, ba‘zılar: “Cāyizdür gerekse dutmak” didiler. Ve hasta (11) dahı oruç dutmak zarar iderse, yimek gerek. Tañrı size geñezlik diler (12) ve dilemez ki size düşvārlık ola. Ve şağışı tamām idesiz, eger bayram (13) ayı bulutdan görüñmezse. Ve Tañrıyı ta‘zīm itmek-içün, sol ni‘metüñ üzerine (14) ki size virildi.

186 Ve kaçan ki şoralar saña benüm qullarum, benden ba‘zı aşhāb (15) didiler ki: “Ya Rasūla‘llah. Tañrımız yakın mıdur ki münācāt idevüz, irāk mıdur ki çağıravuz?” didilerse bu āyet (16) indi. Eyitgil sen, “Ben yakınam anlara. Qabül iderem, du‘ā (17) idicinüñ du‘āsını, kaçan ki baña du‘ā ide. Pes benüm-içün kılduqları tā‘atlarıñ (18) qabül olmağın dilesünler ve inansunlar benüm va‘deme.” Ba‘zılar eydür: “Yestecibü’li” didügi oldur kim, namāzdan (19) soñra “Lebbeyk Allāhumme lebbeyk la şerike leke lebbeyk inne’l-hamde ve’n-ni‘mete leke” diye.” Ve’l-yü’rainu bi” didügi (20) oldur kim “Amentü bi’llāhi ve kefertü bi’t-tağuti ve inne va‘deke haqqun ve lika‘eke haqqun ve eşhedü (21) enneke ferdüñ samedüñ lem yelid ve lem yuled ve lem yekun lehü küfüven ahadüñ ve enne’s-sā’ate ātiyetüñ lā raybe fihā [28a] (1) ve enneke bā‘isüñ men fi’l-kubūri” diye. Ola kim qulağuzlanmış olalar.

187 (2) Mübāh oldu size, oruç gicesi, yakınlık eylemek ‘avratlarıñuza. (3) Bunlar size örtüdür ve siz anlara örtüsiz.” “Libas” didügi, yarar ki siz bunlara (4) cehennemden hiçābsız, bunlar size cehennemden hiçābdur, dimek ola. Bir nazār dahı

var, evet anı ‘arifler bilürler. (5) Sebeb-i nüzüli oldur kim, ‘Ömer radiya‘llāhu ‘anhu hatunına yakınlık eyledi, uyuduğan şöıra. Pes geldi peygambere (6) haber virdi. Peygambere ‘aleyhi’s-selām ‘Ömer’e “sen buña lāyık degüldün” didise melül olup döndi. Gitdi-se bu āyet (7) nāzil oldı. Allāh bildi kim, bedürüstī siz nefsüñüze hıyānet (8) idersiz. Pes tevbeñüz kabül eyledi ve günāhuñuzdan geçdi. (9) Pes simden girü mücāma‘at idüñ. Ve taleb idüñ, şuni ki (10) Allāh Te‘ālā sizuñ-içün yazdı, şālīh oğullardan. (11) Ve yiñ ve-içün, tā size zāhir olunca, aq iplik kara iplikden, şabaḥdan. (12) Murad kara iplikden, gice karañulıgıdır; aq iplikden, gündüz aqlıgıdır. Bu āyet Hürme bin Qays ḥaqqında indi. (13) Zīrā ki hürmalıgında çok işledi, ardı. Evine geldükde uyudu. Kaçan kim uyandı, iftār vaḳti (14) gecmiş-idi. Ol gün oruç dutdı, ḳatī buñaldı. Peygamber nazārına geldükde, şordı, peygamber ‘aleyhi’s-selām ḳazıyyayı (15) ‘arz, itdi-se bu āyet indi. ‘Adi bin Ḥātem bu āyet indükde, bir aq iplik, bir kara iplik yaşduğı (16) altında ḳordı. Ḳarşu tururdu, baḳardı. Geldi peygambere didi, peygamber ‘aleyhi’s-selām tebessüm idüp eyitdi: (17) “Ol sevad leyldür, beyān-ı nehārdur” didi. Bu kez “mine’l-fecri” indi. Andan (18) şöıra tamam idüñ orucüñuzı, giceye degin. Ve ‘avratları (19) ñuzla yatmañ, şol ḥālda ki mu‘tekifler olasız mescidlerde. İ‘tikāf oldur ki mescidde oturalar oruc-ile. (20) Aḳallı bir gündür. Ve buña sebeb-i nüzül oldur ki, “Ve külü ve’srābü” indi, aşḥāb ‘itikāfda otururken gelürlerdi (21) ‘avratları-la cima‘ iderlerdi, girü varurlardı, bu āyet indi. ‘Avrata yakın [28b] (1) olmaḳ i‘tikāfda, Tañrıya ‘āşī olmaḳdur. Pes yakın olmañ aña. (2) Buñcılayın beyān ider Tañrı, āyetlerini ḥālḳa, ola kim şaḳınalar cimā‘ dan (3) i‘tikāfda.

188 – 189 Ve yiñ māluñuzı arañuzda bāṭıl-ile, zulm-ile, ṭanuklı ila (4) ve güçmeñ zulm-ile yalan-ile, rişvet virmek-ile ḥükm eyelerine (5) yimek-içün bir bölügi ḥālḳuñ mällarından, yalan and-ile, ya yalan ṭanuklıgı-ile. (6) Ḥāl bu ki siz zulm ıduğın bilürsiz. Bu āyet El Qays bin ‘Abbās ve ‘Abdullah bin Eşva‘ (7) ḥaqqında indi.

Çekişüp peygambere geldilerdi. Biri diledi ki yalan and içe. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (8) “Siz çekişi kıatuma gelürsüz. Ba’zuñuz ba’zuñuzdan çapuk ölür. Ben hüküm iderem. İmdi bilsun kim ben (9) aña şamūdan bir avuç kıor buyururam” didi. Ya Muħammed! Bunlar saña şorarlar genç (10) aylardan. Āyet Mu‘āz bin Cebel ħaķķında ve Şa‘lebe-i Ensārī ħaķķında indi. Zīrā didiler ki: “Ya Rasūla‘llāh! Niçün (11) bu evvel inceçük olur, vāre vāre bedr olur, vāre vāre girü incelür?” Ħaķ Te‘ālā bu āyeti gönderdi. (12) Ya‘nī eyitgil ki: “‘alāmetdür ħālķa, şerī‘etüñ işleri-çün, oruç gibi, ħac (13) gibi, borç ödenmek vaķtı gibi, bunuñ-ile biter. Ve toĝruluk degildür, evüñüze ardından gelmek, ya‘nī Tañrıya eyü olmak, evlerüñüze ardından gelmek-ile olmaz. İbtidā-i (15) İslām’da, kaçan ki bir kişi ħac ayından öñdin iħrām iderdi, evine kıapusından girmezdi. Eger evi (16) topraķdan olursa, götin dönerdi, girürdi. Eger çadır-ise, ardından girürdi. Bu āyet indi. (17) Ve illā kim iħsān eyesi şol kişidür Tañrıdan kıorķa. (18) Ve girüñ evlerüñüze kıapularından. Ve kıorķuñ Tañrıdan, ola kim kıurtulasız.

190 Ve depeleşüñ Tañrı yolında, şunlaruñ-ıla kim (20) sizüñle depeleşürler. Sebeb-i ñuzūli bu-y-idi kim, peygamber ‘aleyhi’s-selām aşķābı-la Mekke’ye çıkıldılar, ‘Umre-içün (21) geldiler, Ħüdeybiyye’ye kıondılar. Müşrikler peygambere yol virmediler. Peygamber ‘aleyhi’s-selām leşkeri-le bir ay anda kıurdılar. [29a] Müsrikler-ile şulķ itdiler, ki on yıla degin peygamberüñ anlaruñla cengi olmaya. Olar daķı raız oldılar ki (2) gelesi yıl gele, ‘Umreyi kıazā ide. Bu kez gelesi yıl ki geldi, çıkıldılar ki Mekke’ye gireler, aşķāb kıorķıldılar ki (3) nāĝāħ müşrikler ceng ideler. Bular eşķūr-i ħürum olduĝı-çüñ ceng idemeyeler. Pes bu āyet indi. (4) Ve ħaddan geçmeñ, ‘ahdi bozmaĝ-ile. Bedürüstī Tañrı ‘ahdi bozanları sevmez.

191 (5) Ve öldürüñ anları, nirede bulursañuz. (6) Ve çıkıaruñ anları, ol yirden ki çıkıardılar sizi. Murād Mekke’dür. Ve Tañrıya (7) şirk getürmek, cenkden ā‘zamdur, cenkden müşķildür ki, şehr-i ħarāmda ola. (8) Ve kııtāl eylemeñ mescid-i ħarām

katında, tā sizūñle ceng itmeyince anda. (9) Pes eger sizūñ-ile ideler, pes siz dañı öldürūñ anları. (10) Ancılayındur kāfirlerūñ cezāsı, ya'nī öldüreler anları, hilde ve haremde.

192 Pes eger cenkden (11) yığlınalar, pes Allāh Te'ālā yarlığayıcı, esirgeyicidür.

193 (12) Ve öldürüşūñ anlarıñ-ile, tā şuña degin ki ayruğ şirk olmaya ve dīn (13) Tañrınuñ ola. Pes eger vāz gelürlerse kıtāldan ve şirki terk iderlerse (14) pes hücet olmaz, illā zālimler üzerine olur. Ya'nī ceng itmeñ, meger anlar evvel baslayalar (15) cenge. Çünkü hüküm böyle geldi, Cānib-i Hađdan. Bu kez aşhāb kırbānlar-ile geldiler, Mekke'ye girdiler, řavāf (16) itdiler. Üç gün muķīm oldılar, andan çığdılar, gitdiler. Bu kez hađ Te'ālā bu āyeti gönderdi.

194 (17) Ya'nī şehir-i harām ki şimdi girdüñüz Mekke'ye, ol şehir-i harāmdur ki sizi men' idüp görmedilerdi. (18) Ya'nī sizūñ kıtaluñuz anlarıñ kıtallarına kışāş. Zīrā şehir-i harāmuñ hürmetin terk idicek (19) siz dañı terk idüñ. Pes şol ki sizūñ üzerüñüze te'addī (20) idesiz, dañı te'addī idüñ anlarıñ üzerine, şol kadar ki anlar te'addī (21) itdiler sizūñ üzerüñüze. Ve kırkūñ Tañrıdan, sümeye yire ta'addī itmeñ. [29b] Ve bilüñ ki bedürüstī Tañrı müttakīler-iledür, i'tidādan kaçanlar-iledür.

195 (2) Ve hare idüñ mālullar māluñuzı, Tañrı yolında. Sebeb-i nüzūli oldur ki, peygamber 'aleyhi's-selām buyurdi (3) ğazāya çıkuñ diyü. Bir nice kişi Medīne yoħsullarından eyitdiler: “Nice yarađ idelüm, vallāhi zādumuz yođ. Bize (4) hoż kimsene nafaķa virmez” didilerse bu āyet indi. Ve bıraķmañ nefsüñüzi (5) muħāřara işlere. Yarar ki ma'nisi: “Elüñüzi řadaķadan dutmañ, eger řadaķa virmezseñüz ve māl harc itmezseñüz (6) yarar yigitler girü řalurar. Bu kez tehlukeye dūşersiz, dimek ola. (7) ve nafaķayı eyü idüñ ğazāda. Bedürüstī Allāh iħsān idenleri sever.

196 Ve tamam idüñ (8) Ĥacc'ı ve 'Umre'yi Tañrı-çüñ. Ya'nī gerekmez nesneleri araya kıtmañ. Müşrikler iħrāmlarında: “Lebbeyk lebbeyk lā řerīke (9) lebbeyk illā řerīken hüve lek temalikühü ve mā melek” dirler-idi. Pes eger ĥabs olup

gelimezseñüz (10) iħrāmdan soñra, ħastalık sebebi-le, ya düşmen sebebi-le, pes gönderüñ (11) şunu elüñüzden gelür, ħurbāndan. Ve yülümeñ başuñuzı (12) tā ħurbān ħavl itdüğüñüz yire varınca, pes her ki sizden ħasta (13) ola, yahūz aña zaħmet irişse başından bit gibi, sirke gibi, (14) anuñ üzerine fidye vardur orucdan, ya şadaħadan. Ya‘nī üç gün (15) oruç duta, ya altı miskīne nafaħa vire, her birine buçuħ şā‘ya bir koyuñ ħurbān ide. (16) Ķaçan ki emīn olsañuz, ħazā idüñ ne vācib oldı-sa ħacdan ‘Umre’den. (17) Pes her ki iħrām baħlansa ‘Umre’ye, ef‘āli ‘Umre’yi işlese, andan soñra otursa, tā ħacc vaħtine degin (18) andan, ħac eylese, anuñ üzerine vardur, müyesser olan nesne ħurbāndan. Ve iħrām baħlanmaħ dört dürlüdü; Biri yaluñuz ‘Umre’ye biri yaluñuz Ķacc’a, biri Ķacc’a ‘Umre’ye bir uğurdan (20) biri ‘Umre ef‘ālin işleye, daħı Mekke’de tura, andan Ķac işleye. Her kim (21) ħurbān bulmasa, üç gün oruç dutmaħ gerek Ķac’da ki, āhiri ‘arefe günü ola. [30a] Ve yedi gün daħı, evüñüze döndüğüñüz vaħtdur ya budur ki, ħaçan ki fāriġ olasız Umür-ı Ķac’dan (2) ol üç daħı yedi gün, on tamam olur. Ol fidā, ol (3) kimse-y-içündür kim, olmadı ol fidAnuñ ehli Mescid-i Ķarāma ħazır olmadı (4) ve ħorħuñ Tañrıdan ve bilüñ ki Tañrınuñ işkencesi ħatıdur, eger emrine muħalefet iderseñüz.

197 (5) Ķac vaħtı, ma‘lüm aylardar; Şevval’dür, Zülħa‘de’dür, Zilhicce ayınuñ on günidür. (6) Pes her kim vācib itdi bu aylarda ħaccı, kendü üzerine, iħrām baħlanup, (7) pes cimā‘ yoħdur ve sögmek yoħdur ve cedel yoħdur ħacda aşla. (8) Ve her ne islersiz ħayrdan ki, fusuħ ve cidāl terk itmekdür, bilür anı. (9) Ve azıħlanuñ ħacc-içüñ, ‘Umre-içüñ. Bedürüstī azıħuñ ħayırlusı taħvādur. (10) Ve ħorħuñ benden, iy ‘aħl eyeleri.

198 (11) Yoħdur sizüñ üzerüñüze günāh, talep itmekde rızħı Tañrıñuzdan ilerü, ħaçan ki Ķac iderlerdi (12) aşlā ticāret itmezler-idi. Dirlikleri maşlaħatın ħayurmazlardı. Ķattā ħac eyyāmı geçerdı, andan, şatu bazar (13) iderlerdi. Bu āyet indi. Pes ħaçan ki göç idesiz ‘Arafāt’dan, gün tuluñduħdan (14) soñra, anuñ Tañrıyı

Meş‘ār-ı harām çatında, ki Müzdelifedür. Ve anuñ anı, ya‘nī şükr eyleñ, nice ki sizi kulağuzladı Dīn-i İslām’a. (16) Ve taḥkīk andan öñdin azmışlardan olduñuzdı.

199 (17) Andan şoñra göç idüñ, ḥālķ göç itdügi yirden. İlerü, Kureyş Harem’den ‘Arafāt’a (18) çıkmazlardı. Ḥālāyık mecmu‘ısı ‘Arafāt’da vaḫfaya tururlardı. Pes ḥiṭāb Kureyş’e ola. (19) Ve Allāh’dan şuçunuñuz dilen. Bedürüsī Allāh gāfūr raḥīmdür. Vaḫfaya turduķda (20) Tañrı Te‘ālā feriştelere eydür: “Baḫuñ benüm bendelerüme, yalıncaḫlar, toz toprağ içinde benden ‘afv isterler. Tanuḫ (21) oluñ ki ben bunlaruñ günāhlarını bağışladum” dir.

200 Pes kaçan kim tamām itseñüz [30b] (1) ef‘āl-i ḫacdan, pes zikr idüñ Tañrıyı, atalaruñuzu zikr itdügüñüz gibi, ya (2) daḫı artuḫ. İlerü zamanda, kaçan ki ḫacdan fārīg olalardı, Minā mescidi-le ‘Arafāt tağınuñ arasında (3) tururlardı. Her biri babalarınuñ eylüklerini şerh iderlerdi. Bu āyet indi. (4) Pes ḥālķdan vardur şol kimsene kim eydür: “İy bizüm Tañrımız! Dünyada vir” dir. (5) Ve yoḫdur aña, āhiretde naşibden. Müşrikler kaçan ki vaḫfaya tururlardı: “İlāhī (6) bize deve vir, at vir, koyun vir, ḫul vir, karavāş vir, māl vir” dirlerdi. Tañrıdan günāhların dilemezlerdi. (7) Bu āyet indi.

201 Ve bunlardan vardur, şol kim eydür: “İy (8) Ḥüdāvendā. Vir bize dünyāda iḫsān eylemek ve ahretde cennet (9) ve saḫla bizi cehennem ‘azābından.”

202 Ol tāyife-y-içüñ naşīb vardur, (10) ḫazanduḫların. Ve Allāh Te‘ālā ḫisābludur, ḫullaruñ ḫisābını şol resme şora kim (11) her kişi kendüyi şorar şana.

203 Ve anuñ Tañrıyı, şayılmış (12) günlerde. Murād, eyyām-ı teşrīķdür ki “Allāhu ekber Allāhu ekber lā ilahe illā‘llahu va‘llāhu ekber Allāhu ekber ve li‘llāhi‘l-hamd” (13) dimekdür. Ba‘zılar çatında bundan murād, evvel tekbirdür ki cemreler atduḫda iderler. (14) Pes şol ki ivdi iki günde, ehline döñdi, ya‘nī iki günü atduḫdan şoñra, üçüncü (15) atmağı terk eylese, anuñ üzerine günāh yoḫdur ol tizlemesinde. (16) Ve her ki gecikdürse atmağı, göç aḫırına degin, aña daḫı günāh

yoğdur. Ya'nī ikisi dağı revādur, lekin tāhir efzāldür. (17) Bu naşīhat şunlaruñ-içüñdür ki qorqalar, hacdan döndükde ayruğ ma'aşıya baqmayalar.

204 Ve qorquñ (18) Tañrıdan ve bilüñ ki taħkīk siz anlara heşr olursız ve 'amelüñüze göre 'ıvaż (19) viriser. Halkdan vardur, şol kimesne ki seni (20) 'acebe getirür anuñ sözi dünya evinde. Ve tanıuğ dutar Allāh'ı, şunuñ üzerine (21) göñlindedür hāl bu ki ol, haşımlaruñ eñ önegüsidür. Bu āyet Aħnes bin Şerīf [31a] haqğında gelmişdür. Dili tatlu, güleç yüzlü kişi-y-idi, evet içi qabīh-idi. Geldi Medīne'ye, eyitdi: "Yā Rasūla'llāh! (2) "Geldüm kim saña ĩmān getürem. Tañrı tanık ki gerçeğem" didi. Peyğambere 'aleyhi's-selām hoş geldi. Qaçan ki gitdi, müsülmanlaruñ (3) ekinin oda urdi, tavarın sürdi, pes bu āyet indi.

205 Ve qaçan ki döndi evine (4) sa'y itdi yir yüzinde, tā fesād ide anda ve helāk ide ekini (5) ve tavarı. Ve Allāh hoz fesād sevmez.

206 Ve qaçan ki aña: (6) "Qork Tañrıdan" dinildi, 'izzet anı tekebbürlig-ile tutardı. (7) Pes yiter aña cehennem. Ve ne yaman maqāmdur. Bu āyet dağı Aħnes haqğında inüpdür. Hikāyet: "Bir (8) yahūdī Hārūn'uñ işigine geldi. Hayli zaman tereddüd gösterdi. İşi bitmedi. Bir gün Hārūn bindi (9) öñince yüridi, "ittaki ilahe, yā hārūñ" didise Hārūñ atdan indi, kıbleye qarşu secde kıldı. Yine (10) ata bindi." Ya hālīfe." Yahūdiden ötürü size atdan inüp secde itmek düşmez" didiler. Hārūñ eyitdi: (11) "Baña ittaki'llahe didi, anuñ-içüñ indüm" didi.

207 Ve (12) hālkdan vardur, şol kimse kim nefsinı şatar, Tañrınıñ rızāsı-çüñ. Ve Allāh (13) şefkatlüdur qullarına. Bu āyet Şuheyb bin Sinān haqğında ve 'Ammār bin Yasir ve Sümeyye bin Hübāb bin İläriş haqğında (14) indi. Müşrikler bunları dutdılar, işkencelediler. Şuheyb pīr kişi-di, mālı meta'ı virdi ve Mekke ehline eyitdi: (15) "Benüm fayidem yoğdur, gerek sizden olam, gerek anlardan olam. Aluñ benüm nem var-ise, beni gicelemege qoñ" didi. (16) Qabül itdiler. Yasir'i ve Sümeyye'yi öldürdiler. Bu āyet indi. Şuheybüñ işine taħsīn idüp.

208 (17) İy anlar ki ĩmān getürdiler. Girüñ İslām Dīnine bir uğurdan. (18) Bu āyet dahı ehl-i kitāb haqqında indi. Zīrā sebt günin ri‘āyet iderlerdi ve deve etin yimezlerdi. Pes (19) Allāh Te‘ālā, “Eger ĩmān getürdüñüzse, Muḥammed ne didi-se kabūl idüñ” didi. (20) Ve uymañ şeytān vesvesesine, didi. ‘Abdullah bin Selām ve aşḥābı dilediler ki Tivrāt’ı namazda okıyalardı (21) ve andağınuñ ba‘zı-y-ıla ‘amel iderlerdi, bu āyet indi. Bedürüstī ol şeytān, [31b] (1) size eşkere düşmındır.

209 Pes eger meyl idecek olursañuz (2) Muḥammed’üñ ‘aleyhi’s-selām şeri‘yyetinden, şundan şoñra geldi size, Muḥammed şeri‘yyeti; (3) pes bilüñ kim Allāh Te‘ālā ‘aziz, ḥakīmdür.

210 (4) Hal bunda “mā” ma‘nisinedür. Ya‘nī nażar itmez ve ĩmān getürmezler, illā Tañrınuñ emri gelmesine gireler ki (5) bir bulutdan gölgeler içinde gele ve Tañrınuñ ğāzab feriştelere gele ve buyruk yirine varmış (6) ola, uçmağ ehli uçmağa girmiş ola ve ṭamū ehli ṭamūya girmiş ola. (7) Ve işler Tañrıya kaytarıla.

211 Şor, yā Muḥammed, Ya‘kup oğlanlarına (8) kim nice virdük anlara nişānlar ki rüşenler-idi. Nil’i yarmağ gibi, düşmanlarını helāk itmek gibi, (9) menn ü selvā gibi. Ve şol ki tebdīl ide Tañrınuñ ni‘metini (10) şundan şoñra ki ol ni‘met aña geldi, bedürüstī Allāh ḫatı ‘ikābludur.

212 (11) Bezendi şunlara ki kāfir oldılar, dünyā dirligi, ya‘nī şeytān bezedi (12) anlara. Ve maşharalığa alurlardı şunları ki ĩmān geturdiler. (13) Ve şunlar ki Tañrıdan ḫorḫdılar, anlarıñ üzerinedür ḫıyāmet güninde. (14) Murād mü‘minlerüñ faḫırlarıdır. Ve Allāh virür rızḫı kime (15) dilerse, ḫisabsuz.

213 (15) Ḥālḫ bir uğurdan bir dīn üzerine-y-idi ve bir Mekke (16) üzerine – idi. Nūḫ zamānında mecmu‘ısı müsülmanlar-idi. Nūḫ’dan müteferrik oldılar, yāḫuz Nūḫ zamanında (17) mecmu‘ısı kāfirler-idi. Pes Allāh peygamberleri gönderdi, (18) ki muştulayıcılar dur mü‘minlere uçmağ-ile ve ḫorḫuducı-lar-idi ‘aşīleri ṭamū-y-ile. (19)

Ve indürdi bilelerince kitābı, ‘adl-ile (20) tā hüküm itmeg-içün hālķuñ arasında, şunda ki ihtilāf itdiler. Ve (21) ihtilāf itmedi anda, illā şunlar ki anlara kitāb virildi, anlara [32a] (1) şundan şoñra ki, geldi bunlara zāhir huccetler. Ya’nī ihtilāfları, aralarında hāsed olduğı (2) ecilden oldı. Pes Tañrı kulağuzladı, şunları ki ĩmān getürdiler (3) şuña ki ihtilāf itdilerdi anda, haķdan olan nesneye kulağuzladı, kendü destürı-la. (4) Ve Allāh kulağuzlar, şunı ki diler, toğru yola ki ĩslām’dur.

214 (5) Yā şanduñuz mı ki uçmağa giresiz (6) ve geldi size, şunlaruñ tevārihi ki sizden öñdin geçdilerdi, ya’nī mübtelā olduñuz ol (7) nesne-y-ile kim sizden öñdin geçenler mübtelā olmuşlardı, ol nesne-y-ile. Hiķāb bunda Muħammed ‘aleyhi’s-selām üzerinedür. (8) Tıtdı anları zaħmetler, haddan geķe ve belālar ve emrāz (9) ve meşakķatler. Ve kımıldandılar ve depredildiler, tā ki diyince Rasül (10) ve şunlar ki ĩmān getürdiler anuñ-la bile: “Tañrınuñ yardımı kaķandur, yā Rabbi?” Rasülden murād (11) Şu‘ayb’dur. Ba‘zılar ķatında, her peygamberdür ki aña zaħmet hāşıl oldı. Ba‘zılar ķatında murād bundan, (12) Muştafā’dur, ya’nī Muħammed muştafā’dur. Āgāh oluñ, bedürüstī Tañrınuñ yardımı yaķındür.

215 (13) Şorarlar saña ki, neyi nafaķa iderler. Zırā peygamber ‘aleyhi’s-selām kaķan kim ķandurdu bunları (14) şadaķaya, ‘Ömer bin El-cü’ eyitdi: “Ya Rasüllahi! Nice idelüm şadaķayı ve kimüñ üzerine idelüm?” didi-se bu āyet indi. (15) Eyit, ya Muħammed: “Eger infaķ iderseñüz māldan, pes atañuza (16) ve anañuza infāk idüñ, evvel emirde ve yaķın hışımlaruñuza ve ķavmlerüñüze ve öksüzlere (17) ve miskīnlere ve yolcılara, mālından ayrılına. (18) Ve her ne ki işlersiz hayrdan, bedürüstī Allāh anı bilür, zekat olsuñ, şadaķa olsuñ.

216 (19) Yazıldı üzerüñüze ve farz oldı, depeleşmek kāfir-ile, hāl bu kim ol meşakķetlüdür (20) size. Yaķındür ki sevmeyesiz bir nesneyi ve ol size yigrek ola. (21) Ve yaķındür ki bir nesneyi dileyesiz ve ol size şerlü ola. [32b] Ve Allāh Te‘ālā

bilür ki ğazā itmek size hayırludur oturmağdan ve siz bilmezsiniz. Vaqt-ı ğazāda itmeyüp oturacak olursañuz, vaqt olur düşmen gele, üzerüñüze ğālib ola.

217 (3) Şoralar saña, yā Muḥammed, şehr-i ḥarāmdan, ol ayda ceng itmekden. Bu ol vaqt-idi ki peygamber ‘aleyhi’s-selām ‘Abdullah bin Çahış’ı toköz kişi-le Cemaziye‘l-Uhrā’nuñ āhirinde, Bedr ğazāsından iki ay öñdin, Kureş’üñ **(5)** karvānına gönderdi. Geldiler, buldılar. Bu kez ‘Abdullah aşḥābına emr itdi ki, başların yüliyeler. Anlar **(6)** daḥı yülidiler. Müşrikler gördiler ki, başları yülünmiş, Receb ayı girdi, cenk ḥarām oldu şandılar. **(7)** Emīn olup fāriğ olduklarınlayın bunlar ceng itdiler, neleri var-ise aldılar. Pes müşrikler ‘ayıbladılar, bu āyet **(8)** indi. Eyit, yā Muḥammed: “Hā yanda ceng itmek ulū günāhdür? Hemān cevap tamām oldu **(9)** müşriklere ve ammā men’ itmeklik ḥālķı Tañrı yolından, ya‘nī Kā‘be’ye varmağdan **(10)** ve Tañrıya kāfir olmağ ve Mescid-i ḥarāma kāfir olmağ ve Mescid-i **(11)** ḥarāmuñ ehlini Mescid-i ḥarāmdan çıkarmağ ulurağdur Allāh katında, günāh yöninden. **(12)** Ve şirk getürmek Tañrıya, ulurağdur günāh yöninden, şehr-i ḥarāmda ceng **(13)** itmekden. Ve zāyil olmazlar sizüñle ceng iderler. **(14)** Tā döndereler sizi dīnūñüzden, eger ellerinden gelür-ise. **(15)** Ve sizden her kim dīninden dönerse, pes öle, şol ḥālda ki kāfir **(16)** dūr ol. Pes anlardur ki anlaruñ ‘amelleri bāṭıl oldu **(17)** dünyada ve āhiretde. Ve anlar ṭamū ehli dūr **(18)** anlar anda dāyim olacağlar-dur. Ba‘zılar eydür: “Āyetüñ sebab-i ñuzüli oldur kim, Abdullah bin Caḥşī kim şaldı, Receb ayında ceng itdi. İbn-i Ḥazrami’yi öldürdiler. Müşrikler eyitdiler: “Şehr-i ḥarām idi, öldürmek **(20)** revā degil-idi” didilerse bu āyet indi.

218 Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler **(21)** ve şunlar ki hicret itdiler ve çalışdılar Tañrı ṭā‘atinde ki İbn-i [33a] **(1)** Ḥazrami’yi öldürdiler, anlar umarlar Tañrınuñ raḥmetini uçmağını. **(2)** Ve Allāh Te‘ālā ğafūr raḥīmdür. Andan soñra şehr-i ḥarāmda cenk ḥarām olduğı mensūḥ oldu **(3)** “ve kätülü‘l-müşrikīne kāffeten” nāsıḥ oldu.

219 Şorarlal saña yā Muḥammed, şuĉı iĉmekden **(4)** ve umar oynamaıdan. Eyit, yā Muḥammed: “Bu ikisinde ulū gūnāh ve fāyideler **(5)** vardur, ādem oqlanlarına, ticāretlerinde. Ve bu ikisininūñ gūnāhı uluraıdur fāyide **(6)** lerinden. Bu heñüz şarīḥ ḥarām olmazdan ōñ geldi-y-idi. açan ki bu āyet geldi, kimi terk itdi, kimi **(7)** itmedi. Bu kez “lā taqrabu’s-salāte ve entüm sūkārā” indi. Ba’zıları terk itdi, Ba’zıları terk itmedi. **(8)** Bu kez “inneme‘l-hamru ve’sl-meysirū” āyeti indi, mecmu‘ı terk itdiler, tamām ḥarām oldu.” Meysir ḥoz umardur, taqrīr itdük. **(9)** Ḥattā oqlancuqlar oyunu oz-ile, aşıuĉ-ile umardur. Ve şorarlal saña **(10)** yā Muḥammed, kim neyi şadaa ideler. Eyit, yā Muḥammed: “Maluñuzuñ artuĉın şadaa eyleñ.” Ba’zılar eydür: **(11)** “Bū āyeti zekāt āyeti neşḥ eyleyüpdür. Ya’nī şadaayı beyān itdüĉi gibi **(12)** beyān ider Tañrı size āyetleri, emirden, nehyden, ḥelālden ḥarāmdan. **(13)** Ola kim siz fıkr idesiz.

220 Dünyada ve āhiretde. **(14)** Ve şorarlal saña yetimlerden. Bu āyet ol vatın indi kim, “inne‘llezīne ye’külüne emvale‘l-yetāmā zulmen” āyeti **(15)** indi. Yetimleri olan aşıḥāb yirlerin ayırdılar. Pes peygāmbere su’āl itdiler anlardan ki, “nic idelüm?” Eyle olsa **(16)** Allāh Te‘ālā buyurdı ki, ya’nī eyit, yā Muḥammed: “Bunlaruñ mālların işlāḥ itmek **(17)** size yigdür bunlara arışmaıdan. Ve eger arışsañuz anlaruñla, ortak olup nafaada **(18)** tıavarda, mālda, pes ardaşlaruñuzdur sizüñ. **(19)** Ve Allāh seĉer müfsidi muşliḥden. Yetim mālına ḥayr şananı şer şanandan. Ve eger dileseydi **(20)** Allāh Te‘ālā, size zaḥmetlü nesne teklīf iderdi. Lekin Tañrı size geñezli diler. **(21)** Bedürüstī Allāh ‘azīz, ḥakīmdür.

221 Ve evlenmeñ müşrikeleri, **[33b] (1)** ḥattā ĩmān getüreler. Bu āyet Merşed bin Merşed ḥaında indi. Müsülmān oldu, Mekke’ye geldi. Bir maḥbūbesi var-idi. **(2)** Cahiliyye zamanında aña ‘anā dirlerdi. anuñ-la buluşdı, eyitdi: “Yā Merşed, beni evlen” didi. Merşed eyitdi. **(3)** “sen kāfire, ben mü‘min. Şāyed ḥarām ola. Evet peygāmbere şorayım. Eger revā görürse evlenem” didi. **(4)** Geldi, şordı, bu kez bu

āyet indi. Ya‘nī evlenmeñ müşrikleri, hattâ ĩmān getüreler. (5) Ve bir cāriye ki mü‘mine ola, hayırludur müşrikenüñ hürresinden (6) ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlaruñuzı, müşrik erlere (7) tã ĩmān getüreler. Ve mü‘min kul, yigrekdür müşrik hürden (8) ve egerçi size hoş gelürse ol müşrik hür. ol müşrik hür (9) ve ol müşrik, tamūya kıgırurlar ve Allāh uçmağa ve yarlıgamağa (10) kıgırur, emri-y-ile buyruğı-y-la. Ve beyān kıılır āyetlerini hālka, ya‘nī emrini nehyini nikāhda, (11) ola kim ögüt alalar, yıgılınalar harām nikāhdan ve ma‘siyetlerden.

222 (12) Ve şorarlar saña, ya Muhammed, hayzdan. Bu āyet dahı bir kiři hakkında indi. Enşardan, kim İbnü‘r-Rāhrāh (13) dirlerdi. Eyitdi: “Ya Rasūla‘llāh kaçan ki ‘avratlarımız hayz göre, anlaruñla yatalum mı, yāhuz çekinelüm mi?” didi, bu āyet (14) indi. Eyit yā Muhammed ki, “Bu hayız kanı necisdür. Çekinüñ (15) ‘avratlardan, hayız hālinden. Ve yaklaşmañ anlara hayız hālinde, (16) tã arınalar. Pes kaçan kim arınalar, gelüñ (17) bunlara, şol yirden ki, Tañrı buyurdı size. ‘Avratlaruñ hayız on günden eksük olursa, kan (18) kesildüğü sã‘at cimã‘ itmek reva degül, mādem ki gısl itmeye, yā bir namaz vaķtı geçmeyince. Eger onda degirse (19) cāyizdür gısl itmedin cimã‘ itmek. Bedürüstī Tañrı sever tevbe idici (20) kulları, ve arınıcı kullarını sever. Tevbelü kulları ilerü getürdi, arı kullardan (21) tã şikeste gönüller ārām ola.

223 ‘Avratlaruñuz ekinüñüz yiridür sizüñ. [34a] (1) Pes gelüñ mezra‘alaruñuza, nice dilerseñüz. Ya‘nī gerek-ise yaturup, gerek-ise yüzün koyu. Yāhud yüzün (2) koyu yatmağı revā görmezdi, oğlan şaşı toğar, dirlerdi, bu āyet indi. Ve taķdīm (3) idüñ kendü nefsuñüz-içün ‘amel-i şālih, ya “bismillāh” diyüñ, yatmak diledükde. Ve korķuñ (4) Tañrıdan ve bilüñ ki taķķıķ siz aña buluşursız kıyāmetde. (5) Ve beşāret eyle, yā Muhammed, mü‘minlere ki Tañrı buyruğundan taşra iş işlemezler.

224 (6) Ve eylemeñ Tañrınıñ adını, andlaruñuzcuñ ‘urza. ‘Urza oldur kim her bār araya getüreler. (7) İmdi, ‘urza kināyetdür, çok and içmekden. Zīrā andı az

içecek, kişi kendüyi saklamak kolay (8) gelür. Ba‘zılar eydür: “Tañrıya and içmegi, Tañrınıñ ırağ olmağa bahâne eylemeñ. Nite ki bir kişi and içer (9) ayruk ödünç virmeyem diyü, ya viresiye virmeyem diyü, yā dutu almayınca virmemege. İmdi, bunuñ gibi andlar (10) kişiyi hayırdan men‘ ider. Andı yirine getürmek-çün ve andı bozmağdan (11) korkmağ-içüñ ve hālkuñ arasında şulh itmeg-içün. Ba‘zı katında “lām elif” düşmişdür. (12) Taqđır-i kelām ki “la teberr ve ola tettekū ola tuşlihū beyne‘n-nāsi” demek olur. Ve Allāh Te‘ālā (13) işidicidir didüğüñüzi ve bilicidir niyyetlerüñüzi. Bu āyet ‘Abdullah bin Revāha haqqında indi. Kız kardeşi-le (14) güyegüsi arasında şulh itdi, girü bozdılar. Bu kez and içdi ki ayruk araya girmeye, bu āyet indi (15) ki bunuñ gibi anda keffāret vireler, dağı bozalar.

225 (16) Tañrı ‘azāb-ile dutmaz sizi lağv-ile, lağv and oldur ki, kişi kendüyi gerçek şaña ve anuñ üzerine (17) and içe. Lekin eyle degül ki zan itmişdür. (18) Lekin ‘azāb-ile tutar sizi, şol nesne-y-içün kim anı gönlüñüz kazandı, ya‘nī yalan and içdüñüz (19) gönlüñüz size yol virdi. Ve Tañrı ğafürdur, şunlara ki andların şısalar (20) keffāretin virürler, hālīmdür, kaçan ki, kıllar and derdi-le mübtelā olsalar, dermān buyurur aña, keffāret (21) virmeg-ile.

226 Şunlaruñ-içüñ kim ilā okuşurlar ‘avratlarından, şeytāna [34b] (1) uyup, dört ay eglenmekdür.” İlā fıkhda oldur kim bir kişi ‘avratına: “Vallah ben saña (2) yaklaşmayam dört ay” diye. Eger dört aydan öñdin rücū‘idüp cimā‘ iderse, dağı keffāret virürse (3) ‘avratı boş olmaya. Eger dört aydan geçerse, cimā‘ itmezse, ‘avratı boş olur, bir talāk. (4) Pes eger dönerlerse sözlerinden, cima‘ iderlerse, nice kim geçdi, pes Tañrı anuñ (5) ol suçına qalmaz, zīrā ğafūr raħīmdür. Ve eger talāka (6) qaşd iderlerse, dört ay geçince qor-ise, bedürüstī Tañrı işidici ve bilicidir.

228 (7) Boşanan ‘avratlar gözedürler ‘iddet geçüp, kendü nefslerinde, üç hayız. Bu āyetde (8) beş hātuñ müstesnādur; Biri eme, ya‘nī qarevāş, biri kiçiçük, biri ‘uzurdan kesilmiş, biri yüklü hātun (9) kişi, biri heñüz üstine girilmemiş. Ve helāl

(10) degüldür anlara gizlemek, şol nesneyi kim Allāh yaratdı anlaruñ rahimlerinde hayızdan, hamilden, ya'ñi (11) revā digildür bunlara, ki hayız olmaya, dañı hayızam diye, ya yüklü olmaya, dañı yüklüyem diye. (12) Eger inandırsa Tañrınuñ birliğine ve kıyāmet günine. (13) Ve anlaruñ erleri evlādur, anları döndermege 'iddetlerinde, kaçan ki talāk ric'a ola (14) eger ıslāh dilerlerse bir birbiri-le. Vardur (15) bunlara, erenleri üzerinde, şol kadar ki 'avratlar üzerine vardur erenler-içün, şeri'yyet revā gördüğince. (16) Ve erler-içün 'avratlar üzerine artuqluğ vardur. Zīrā nafağaları ve mehirleri er (17) üzerinedür. Ve Allāh 'azīzdür, hakīmdür, bayın talāk olmayıcağ, aña ric'at-ile (18) dermān ider.

229 Talāk ki anda rec'at bulıma, ikidür. Rec'at (19) itdükde anı hoşluğ-ile dutmağdur. Nafağasın vire, kisvetin vire, nice emr-i şer'dür, ide, incitmeye. (20) Ya şalı-virmekdür, ihsān idüp, ya'ñi haqqını ödeyüp. (21) Ve helāl degüldür size, almaqlıq şundan ki anlara virdüñüz, mehirden bir nesne. [35a] (1) Āyet Cemīle haqqında indi, ki Şābit bin Qays'uñ çifti-y-idi. Çekişi peygambere 'aleyhi's-selām geldiler. Cemīle: "Ne ben, ne Şābit" (2) didi. Peygamber 'aleyhi's-selām Aña eyitdi: "Busitānın aña dönderür misin?" didi. Cemīle: "Busitān dañı ziyāde olsun" (3) didi. Peygamber 'aleyhi's-selām ziyāde revā degüldür, evet busitān olur, didi, hul' itdi anı. (4) Meger bileler ki Allāh Te'ālānuñ emrini yirine getürmeyevüz diyu qorqalar. (5) Eger qorqarsañuz ki er ü ve 'avrat Tañrı buyruğın yirine getürmeyeler diyü, (7) pes günāh yoğdur ikisinüñ üzerine, şunda ki 'avrat kendü nefsinı şatun (6) ala anuñ-la erinden, eger kaçmağ 'avratdan olursa. Ve eger kaçmağ erden olursa, bir pul almağ revā degül. (8) Bu geçenler Tañrınuñ sınırlarıdır, aħkām-ı ferāyızidür. Pes ısrā (9) geçmeñ anları. Ve her ki Tanrınuñ hudūdından geçe, ferāyızın ve aħkāmın (10) boza, pes ol tayıfe zālimlerdür, nefslerine güc idindür anlar.

230 (11) Pes eger talāk virecek olursa, üçünci kerrede, ol aña helāl olmaz, üçünciden (12) soñra, min ba'dü tā bir ere dañı vara, evvelki erinden gayrı ve ol aña

cimā' ide, (13) eger bir boşasa, iki boşasa. Hergiz günāh yokdur (14) er-ile 'avrat üzerine, eger alışalar ve eger zann ideler, Tañrınıñ haddin ve şer'in (15) yirine getürevüz diyü. Bunda dañı "zann" 'ilim ma'nāsınadur, ya'nī bileler. Ve ol geçenler (16) Tañrınıñ buyruqlarıdır. Beyān ider anı, bir kavme kim bilürler, 'ālimlerdür.

231 (17) Ve kaçan ki talāk virseñüz 'avratlarıñuza, pes yitişseler 'iddetlerine, (18) pes tutuñ anları hoşluğ-ile, ya'nī rec'at idüp, ya şalı-virüñ (19) hoşluğ-ile, ya'nī epsem oluñ, 'iddet geçsün. Ve anları dutmañ, 'iddetleri (20) yatıruñ, rec'at itmekle, zarar degürmekden anlara, tā zılm idesiz, talāk virüp yine almağ-ile. (21) Ve her ki buñı işlese, tañkīk nefesine zılm itmişdür. [35b] (1) Ve dutmañ Tañrınıñ Qur'an'ını maşharalığa, ya'nī Tañrınıñ āyetine hor nazār itmeñ. İlerü zamānda (2) talāk virürlerdi, dañı lağv idüp yine şalı-virmezlerdi. Ve anuñ Tañrınıñ (3) ni 'metini sizüñ üzerüñüze ve şunu ki indürdi sizüñ (4) üzerüñüze kitābdan ki Qur'an'dur ve fıkhıdan ki naşihat ider Allāh Te'ālā anuñ-la size. Ve qorquñ Tañrıdan; (5) ve bilüñ ki Allāh her nesneyi bilicidür,

232 ve kaçan kim (6) 'avratlarıñuza talāk viresiz ve 'iddetlerin bitürseler, anları habs eylemeñ ve men' eylemeñ nikāh eylemekden erlerine, (8) kaçan ki rāzılaşalar aralarında mehirle, yeñi kebin birle. Ma'qıl bin Yesār'ıñ kız qarındaşı, Ebū'd-d'ahdahuñ 'avratı-di (9) boşadı. 'İddeti yiticek, diledi ki girü ala. Lekin Ma'qıl rāzı olmadı, bu āyet indi. (10) ol şol nesnedür ki öğütlenür anuñ-ile, şol ki sizden (11) ĩmān getürür Tañrıya ve kıyāmet günine. Ol size yigrekdür ve pākrekdür. (12) Ve Tañrı bilür, siz bilmezsiz. Zīrā kaçan evvelki erine varmasa, bir ere dañı (13) varsa, 'adāvet düşer, fitne olur.

233 Ve analar emzürürler oğlanuqlarını (14) iki yıl tamām, şol kişi-çün ki, diler tamām ide razā'atı. (15) Ve oğlan atasınıñ üzerinedür, emzürenlerüñ (16) nafaqası ve geyeceği, erüñ tākati yetdükçe. Teklīf olunmaz nefis, illā güci yetdükçe (17) yimekten geymekten. İncidilmeye ana, oğlanuğı elinden alınmağ-ile (18) ve ne ata

incidile, oğlancuğı üstine birağıлмаğ-ile, kaçan ki ana kokuşın ala, anuñ emceginden ğayrı almaya ya budur (19) ki, ata az ücret-ile bir emzürici dağı bulur ana çok ücret ister, ol vaqt dağı ataya zağmet itmeyeler. (20) Ve oğlanuñ vārişi üzerine dağı eyledür, ya'nī ata hūkmi gibidür. (21) Ve eger oğlını südden kesmek dileseler, ikisinüñ rızāları-la ve tañışığı-la, [36a] (1) pes günāh yoğdur anlaruñ üzerine. Eger dilerseñüz (2) ki emzürdesiz oğlanlaruñuzu, pes günāh yoğdur sizüñ üzerüñüze (3) kaçan ki teslīm idesiz, şol nesneyi ki, dayaya virdüñüz, şart itdüğüñüz kadar didi. (4) andan şoñra korkutdı ve eyitdi: “Ve korkuñ Tañrıdan.” Hiğāb bunda atalara ve analaradır, tā ki (5) Tañrı buyruğından çıkmayalar. Ve bilüñ ki bedürüstī Allāh, anı ki siz (6) işlersiz görücidür.

234 Ve şunlar ki, öldiler sizden (7) ve 'avratların koral, iddet çekeler kendüler, dört ay (8) ve on gün. Pes kaçan ki, 'iddetlerini yiteler, pes günāh yoğ (9) sizüñ üzerüñüze, şunda ki işlerler kendü nefslerinde, bezekden, sürmelenmekden (10) kınalanmağdan, 'ādet üzerine. Ba'zılar eydür: “Murād bundan, kendü kurn evlenmekdür.” (11) Ve Allāh, şunu ki siz işlersiz bilür ve añlayıcıdır. Bu āyetüñ hūkmi 'āmdur. Üstine girilmişe ve girilmemişe, küçücüge, büyücege 'iddet vācib olmağda.

235 Ve günāh yoğdur sizüñ (13) üzerüñüze, şunda ki ta'rīz itdüñüz anuñla, 'avratlar dilemekden. (14) Ta'rīz oldur ki, eri ölmüş 'avratuñ bir er vara ve eyde: “Hayli hāğıruma hoğ gelürsin ve sen baña muvāfıka (15) sın ve munaşībesin ve umaram ki bizüm aramızda ol içtimā' ola. Bunlaruñ gibi dimekdür. (16) Yāğud gizledüñüz nefsuñüzde. İllā kim va'de idişmeñ anlara (17) sırrı, ya'nī cima'ı yāğud nikāhı. Murād bu va'deden dağı oldur ki 'iddet içinde ola. (18) Meger ki eyüce sözler diyesiz, nice kim geçdi. (19) Ve kaçd itmeñ nikāh 'ağd itmege, tā 'iddet yirine vara. (20) Ve bilüñ ki, tağkīğ Tañrı bilür şunu ki nefsuñüz içindedür. (21) Pes şağınuñ ve

bilũn ki Tañrı günāhdan geicidũr ve tizcek Tañrı bildi kim bedũrustĩ siz anarsız anları, [36b] (1) ukũbet itmez.

236 Günāh yodur sizũn zerũnũze, eger alāk virũrseñũz (2) ‘avratlara, mādem ki el yoamayasız anlara. Ħalvet-ı Őahĩha dağı el urрма gibi, ya‘nĩ (3) el urmasa, ya ħalvet olmasa, niŐf mehr lāzım olur. El ursa, yā ħalvet-i Őahĩha olsa, tamam mehr lāzım (4) olur. Yā tadir itmemiŐ olasız mehri, ya‘nĩ kaan nikāh ideler, eger mehr (5) añılursa, dağı duđũl iderse, tamām mehr lāzım olur zerine. Eger duđũl itmedin alāk virse, yarım mehr (6) lāzım olur. Eger mehr anılmazsa, mehr-i miŐil lāzım olur. Ve anları metā‘landuruñ, ya‘nĩ eger mehr (7) anılmasa, dağı alāk virse, mūt‘a lāzım olur. Ya‘nĩ baya baylığına göre ve yoğsula yoğsulluğına göre. Mete‘lindũrmek Őöyle ki tarĩkdũr. (9) Pes mūt‘enũñ ednāsı  bũzdũr; bir derincek, bir baŐ rtũsi, bir ārdur. Ħa olmak (10) cihetinden, iĥsān idiciler zerine.

237 Ve eger alāk virseñũz ‘avratlara (11) anlara yağınlık itmekden ñ, ħāl bu kim bunlara tadĩr itmiş olasız (12) mehirlerini, pes yarumunı, ol tadĩr itdũgũñũz mehrũñ, virmek lāzımdur. (13) Meger kim ‘avratlar mehirlerini bağışlayalar yāhuz ‘afv ide (14) Şol kim elindedũr anuñ nikāh dũgũmi, ki ol erdur, ya‘nĩ er mehri bitũri-vire. Siz terk itdũgũñũz (15) Ya‘nĩ er yā ‘avrat, tavāya yağınıradur. Ve uñutmañ keremi (16) ve fağlı, arañuzda, yā er mehri tamām virmekden, yā ‘avrat mehrũñ ba‘zından vaz gelmekden. (17) Bedũrustĩ Allāh, Şunu ki siz işlersiz grũcidũr.

238 (18) ŐalaŐuñ beŐ vat namaz üzerine, vatlarında arı abdest birle, rũkũ‘-ile, sũcũd-ile (19) ve orta namāz üzerine ki ikindũ namāzıdur. Ve hem Ībn-i Mes‘ũd rażıyallāhu anhu ħāfizũ ‘ale‘s (20) Őalavāti ve‘s-Őalāti‘l-vuŐā salāti‘l-‘aŐri oudı, hem ‘al dağı Őöyle iktizā ider. Zĩrā tañla (21) arafında fecr ve zũhur, aĥŐam arafında mağrib dağı ‘iŐā, pes ikindũ namāzı orta aldı. [37a] Ve uruñ Tañrı-y-iũn namāzda, orubanı.

239 Pes eger düşmenden qorqsañuz, qılıñ **(2)** namāzı örü tırup, yā ata binüp imā-y-ile, qanqı yaña dönerse. Qaçan kim emīn olsañuz **(3)** pes zıkr idüñ Tañrıyı, nice kim bildürdi size, şunu ki siz bilmedüñüzdi. **(4)** Ya‘nī qılıñ namāzı, nice size öğretti-se.

240 Ve şunlar ki ölürler sizden **(5)** ve ‘avratların qorlar, ya‘nī vaşıyyet ideler anlara, nafaqa ve **(6)** kisvet, yıl başına degin ve ışmarlayalar ki yılına degin evlerinden çıkmayalar. Bu evvel şeri‘yyetde-y-idi **(7)** lakin mensüh oldu, dört ay on gün ‘iddet-ile. Ve ‘avrata vaşıyyet mensüh oldu, āyet-i mevārīř-ile. **(8)** Pes eger çıqsalar, pes günāh yoqdur sizüñ üzerüñüze **(9)** şunda kim işleyeler kendü nefslerine bezekden, dürtmekden, sürmelenmekden. **(10)** Ve Allāh ‘azīz ve ĥakīmdür.

241 Boşanmış ĥātunlarda, ki evlendükde **(11)** mehr anılmadı-idi ve üstine girmedin boşadı kisvet ve nafaqa var vācib, qalanında müt‘a müstaĥap vācibdür şunlaruñ üzerine ki Tañrıdan qorqarlar.

242 Ol **(13)** Geçen şeri‘yyeti bildürdügi gibi, bildürür emirlerini, nehylerini, ola kim siz añlayasız.

243 (14) Görmedüñ mi sen, yā Muĥammed, şunları kim çıqdılar evlerinden **(15)** ve anlar binlerdi ol ĥalda ba‘zılar yedi biñ idi, didiler, ba‘zılar on sekiz biñ-idi **(16)** didiler, ba‘zılar yetmiş biñdi, didiler, ölüm qorqusından. Pes **(17)** Tañrı anlara “ölüñ” didi, öldiler. Benī İsrāyil’de bir melik vardı, ĥālqa buyurdi ki ġazā ideler. Çıqdılar; **(18)** işitdiler ki ol varacak yirde tã‘üñ var, varmadılar. Ĥaĥ Te‘ālā bunlara “ölüñ” didi, kırıldılar. Ĥiz qıl geçerken **(19)** bunlara du‘ā qıldı. Tañrı bunları girü diriltti, nice kim şümme ahyahum” didi. **(20)** Bedürüstī Tañrı fazl issidür ĥālq üzerine. İllā kim **(21)** ĥālquñ ekseri Tañrıya şükr itmezler.

244 Qaçan ki dirildiler Ĥızqılıñ du‘ası-la, [37b] **(1)** Allāh Te‘ālā bunlara emr eyledi, ceng idüñ, diyü. Ve bilüñ ki bedürüstī **(2)** işidici, bilicidir.

245 Kimdür ol kim Tañrıya ödünç vire, gökçek **(3)** borç? Bu āyet Ebū'd Dāhrah hakkında indi ki eyitdi: “Yā Rasūla'llāh, benüm iki bahçam vardır. Eger birisin **(4)** şadağa idersem, anuñ yirine Tañrı baña uçmağda anuñ gibi vire mi?” didi. Peyğamber 'aleyhi's-selām “Evet” didi. **(5)** Eyitdi: “üemm-i dah dāha dahı bile olsun didi, peyğamber 'aleyhi's-selām “Eyle olsun” didi. Andan şoñra bahça divarı **(6)** yanına geldi. Üemm-i dah dāha çağırdı, geldi, bir bahçaya dahı geçdi. **(7)** Pes Allāh Te'ālā aña artura, iki biñ kez, biñe degin. Ve Allāh Te'ālā rızkı dutar, az virür kullarına **(8)** virür kullarına ve rızkı döşer, çok virür kullarına. Ve aña dönderilisersiz, yarağ **(9)** görüñ, yarağ görüñ. Görmez misin ol meliki, Ya'kup oğlanlarından ki **(10)** Mūsā'dan şoñra geldi. Kāfirler gālib oldılar, mü'minleri qahr itdiler, kırdılar oğlın **(11)** kızın esīr itdiler. Ağlayu diyārlarından çıqdılar. Ol kāfirlerüñ ulusu Cālūt-idi. Vaqtā ki müsülmanlar **(12)** incindiler, geldiler, ol zamanuñ peyğamberine geldiler, ki nice kim Tañrı buyurdi.

246 (13) Vaқта didiler peyğamberlerine ki İşmevīl'dür Hil'āsā oğlı: “Gönder bize bir pādişāh **(14)** ki ceng idelüm Tañrı yolında. **(15)** Eyitdi: “Yağın mıdur, ki siz eger üzerüñüze, kıtāl farz ola, kıtāl itmeyesiz?” Ya'nī Tañrı Te'ālā “ **(16)** bir melik viribiye, üzerüñüze kıtāl farz ide, ola ki uruşmayasız. **(17)** Eyitdiler: “Noldı bize, ki ceng itmeyevüz Tañrı yolında ve **(18)** taħkīk çıkarılduğ şimdiki hālda evlerümüzden, dahı ayrılduğ oğullarumuzdan?” **(19)** Pes kaçan ki yazıldı farz oldı anlaruñ üzerine kıtāl **(20)** yüz çevürdiler, meger azanlardan. Tañrı bilür zulm idicileri kim yüz **(21)** çevürdiler cenkden.

247 – 248 Ve didi anlara peyğamberleri [38a] **(1)** ki: “Bedürüstī Allāh size Tāluti pādişāh gönderdi ki anuñ-la düşmenüñüz üzerine gālib olasız. Tālūt ol **(2)** bir alçağ hāllü kişi-y-idi. Nübüvvet Benī Lavā'da-y-idi ve salţanat Yahūdā oğlanlarında-y-idi. Tālūt ne anlardan **(3)** ve ne anlara andan-idi. Iekin bir 'ālim kişi-y-idi.” Eyitdiler: “Nice olur aña **(4)** pādişāhlık bizüm üzerümüze ve biz evlāyuz pādişāhlığa andan?

(5) Hāl bu ki Tālūta virilmedi bāylık ve giñlik mālđan.” (6) ol peygamber eyitdi ki: “Bedürüstī Allāh anı ihtiyār eyledi sizüñ üzerüñüze (7) ve arturđı anı, fazīlet cihetinden ‘ilimde ve cisimde. Ve Allāh (8) Te‘ālā virür mülkini kime dilerse. Ve Allāh ğanīdur, rahmeti giñdür, bilür, mülki kime (9) virmek gerek.” Çün Tālüt’üñ bu haberin işitdiler, pes bir nişāne istediler. Ve didi (10) bunlara peygamberleri ki, “Bedürüstī anuñ pādişāhlığınuñ (11) nişānesi, size gelmeklikdür bir tabut kim ol tabut müsülmanlığuñ içinde-y-idi, kāfirler aldılar, iletdiler, (12) harāblık itdükleri yirde bırağdılar. Tañrı bunları bevāsir renci-y-ile mübtelā kıldı. Bunlar daĥı bildiler ki bu zaĥmet (13) bunlara, tabut üzerine harāblık itdüklerinden oldu. Vardılar, iki inege kañlı bağladılar, şehirden çıkardılar. (14) Tañrı Te‘ālā iki ferişte gönderdi, sürdiler ‘alī’s-şabāĥ Benī İsrāyil’e getürdiler. Şabaĥ Benī İsrāyil’i (15) gördiler, bildiler ki Tālüt HaĶ emri-le pādişāh olmış. Nice ki Tañrı buyurđı, Anda ya‘nī ol tabutda nuşret vardur. Ya ol tabutda bir cānavar vardur. Aña “sekīne” dirler. Başı kedi başı (17) gibi, kanatları var. Kaĥan kim avāz iderdi, bilürlerdi ki ğālib olurlardı. Ya‘nī ol sekīne (18) Tañrıdandır, baĥıyya vardur, ol Mūsā’ya inen elvāĥuñ çürükleridür ve Mūsā’ya gelen menn‘den bir nüki altun. Lekin içinde ve Mūsā’nuñ ‘aşāsı ve “Hāruñ’uñ dülbendi (20) var-idi. Bir tabuf ki feriştelere anı götürürdi. Şimşāddan yonulmuş-idi. (21) Bedürüstī ol tabut gelmeğinde, size nişān vardur, Tālüt’üñ pādişāhlığına, [38b] (1) eger siz inanduñuzsa.

249 Vaĥtā ki çıkđı Tālüt leşker-ile, (2) sağışı yetmiş biñ kişi-y-idi. Yüridiler, daĥı bunlar şuşadılar, Tālüt’dan şu dilediler. (3) Tālüt eyitdi: “Allāh sizi şımayıcıdur bir ırmağ-ile ki Erdünn-ile Feleştīn arasında (4) dur. Şınamağı oldur ki Tālüt’a bildüre muĥlişi, ğayr-ı muĥlişden. Pes şol ki (5) andan içdi, pes ol benden degüldür. Ve her ki andan ŗatmadı, pes ol benden (6) dür, benümle düşmeni görür. Meger şol ki çala ala, meger eli-y-ile bir avuĥ; ol (7) ol daĥı bendindür. Kaĥan ki geldiler ırmağa, heman içdiler andan yatup, ŗoyınca (8) illā az ādem bunlardan ki avuĥ birle içdiler.

Bular üç yüz on üç kişi-y-idi. Buyurdu, kamu döndiler. Heman (9) bunlar yoldaş oldu ancak vaktā ki ırmağı geçdi Tālūt ve şunlar (10) ki ĩmān getürdiler, Tālūt-ile bile geçdiler, dađı Cālūt'a yaklařdılar. Bu dađı yüz biñ kişi-y-idi. Mecmu'ı geçimli (11) tonlu." Didiler ki, Tālūt yođdur bize bugün Cālūt'e (12) leřkerlerine didileri ki, şunlar ki tađđıđ bildilerdi Tañrıya kavuřacađlar (13) dur: "İy nice az bölük, gālib oldu çok (14) bölüklere, Tañrının destürü-la ve Allāh şabr idicilerledür." (15) vaktā ki, çıđdılar Cālūt – çün ve leřkeri – çün cenk ideler

250 (16) Didler ki: "İy bizüm efendümüz. (17) Dök bizüm üzerümüze şabrı ve berkit ayaklarımızı, şābit eyle ve yardım eyle bize, kāfir cemā'atı üzerine." (18) Hikāyet iderler ki, Dāvud nebī 'aleyhi's-selām çoban-idi. Yedi kardeşı dağı vardı. Tālūt-ile bile-y-idi. Atası (19) gönderdi vara, kardeşlarının haberin getüre. Giderken bir dař Dāvud'a eyitdi: "Götür beni ben ol taşam (20) ki, İbrāhim 'aleyhi's-selām benimle düşmenin öldürdi" didi. Yürüyerek, bir tař dağı söyledi: "Beni götür ki, benimle Mūsā 'aleyhi's-selām (21) Şol kadar nesne depeledi" didi. Yürüyerek, bir tař dağı söyledi: "Beni götür ki, ben Cālūt'ı depeleyecek taşam" [39a] (1) didi. Üç taşı bile geldi, gördi, şaf bağlamışlar, Cālūt ilerü yürümüş. Erdiler, Dāvud kardeşlarına eyitdi: (2) "Hergiz içünüzde işbu sünnetsüzi depeler yođ mı?" didi. Dāvud'ı sekitlediler. Dāvud bir evce çığdı, Tālūt'a eyitdi: (3) "Buñı öldürene ne virürsin?" didi. Tālūt kızını ve mülkinün yarusını vā'de eyledi. Cebesin kılıcı-la Dāvud (4) geydi. Girü çığardı Uzun olmağın, Tālūt eyitdi: "Hiç kuvvetün şınadıđuñ var mı?" didi. Dāvud eyitdi. (5) "Evet, bir kerre koyuñuma bir arslan geldi. İki çenesine yapışdum, iki yırttum" didi. Dāvud çığdı, Cālūt'a (6) karşu yürüdi. Şapanına ol taşı urmuş-idi. Cālütüñ dağı basında bir ışık vardı, üç yüz (7) batman. Cālūt eyitdi: "Evvel nevbet senüñdür. Ėamle kıl" didi. Dāvud 'aleyhi's-selām Ol taşları atdı. Evvel Cālütüñ (8) gögsine tokıñdı, arkasından çığdı. Ardında çok ādem helak itdi. Andan soñra pāre pāre oldu, (9) dağı çeriye giri-virdi.

251 Pes şıdılar bunları Allāh ‘ināyeti-le. (10) Ve Dāvud Cālūt’ı depeledi (12). Ve Allāh aña mülk viridi, bir zamandan şoñra (11) ki Tālūt bir gāzāda öldi. On iki sebtüñ üzerine hüküm eyledi. Ve peygamberlik viridi. Ve aña Zebūr gönderdi, dört yüz yigirmi süre-y-idi. Ve öğretti Dāvu’da şundan ki (13) diler, ya’nī zırh tokumağı ve kuş dilini ve tağlar bilesince söylerdi. (14) Ve eger Tañrının def‘ itmeği olmaya-y-dı, hālkdan belāyı, ba‘zını ba‘zı-y-ıla, peygamber-ile mü‘minlerden ya mü‘minler-ile (15) kâfirleri def‘ itdüğü olmaya-y-dı, yir yüzi fesāda varurdu. (16) İllā kim Tañrı fazl eyesidür ‘ālemler üzerine.

252 (17) Oldur Tañrının āyetleri, ya ol ki Tañrının āyetleridür, okuruz anları senüñ üzerüne şıdk-ile. (18) Ve taḥkīk sen, yā Muḥammed, mürsellerdensin.

253 (19) Ol peygamberler ki kışşalardan saña bildürdük Qur‘ān’da, ululaduk ba‘zılarını ba‘zılarının üzerine. (20) Bunlardandır şol ki Tañrı-la söyleşdi Mūsā gibi ‘a. m.. (21) Ve ba‘zını yüceltdi, derecāt yöninden. Murād Muḥammed muştāfā’dur ‘aleyhi’s-selevātü’s ve’selām ki t̄aş aña [39b] söyledi selām-ile, ağaç aña söyledi ve ay iki pāre oldu işāreti-le ve nice mu‘cizeler daḥı. (2) Ve virdük Meryem oğlu ‘İsā’ya ‘aleyhi’s-selām ‘acāyibler; ölü diriltmek ve anadan (3) gözsüz toğana dermān kılmak gibi. Ve ‘avn itdük aña, Cebrāyil-ile, kaçan kim kâfirler (4) öldürmek istediler. Ve eger Allāh dilese, depeleşmezlerdi şunlar ki (5) bunlardan şoñra geldiler, anlara mu‘cizeler geldükden şoñra. (6) Ve illā kim ihtilāf itdiler dünyada. Pes bunlardan şol var ki İmān getürdiler (7) ve bunlardan ba‘zı kâfir oldu. Ve eger Tañrı dilese, depeleşmezlerdi (8) ve illā kim işler Tañrı şunu ki diler.

254 İy anlar İmān getürdiler. (9) Şadağa idüñ şundan ki rüzī, kılduk size, andan öñdin (10) ki, size gele bir gün ki, anda şatu bazar yok ve dostlık daḥı yok (11) ve şefā‘at daḥı yok, kimsenüñ sözi geçmez. Ve kâfirler ki vardur, anlar zālimlerdür.

255 (12) Allāh’dur ki ilāh yokdur, illā oldur ki vacibü’l-vücuddur. Dirīdür ki evveli (13) yok, āḥiri yok, dāyimdür, aña fenā yok. Dutmaz anı, başı tutan uyku ve

yüregi (14) tutan uyku. anuñ dur, her ne ki yidi at gökde var-isa, gökler-ile ve (15) ol kim yidi at yirdedür, yirler-ile bile. Kimdür ol kim efā‘at ide anuñ (16) atında, meger ki anuñ destürı-la. Bundan ma‘lüm oldu ki efā‘at var-imi, ha-imi.. (17) Bilür ol nesneyi bunlaruñ ardlarındadır, dünyālarından. (18) Ve iāta itmezler feritelere, bir nesneyi anuñ ‘ilminden, illā ol nesneyi ki anuñ dilegi vardur aña. Bu (19) hücetdür anlaruñ üzerine ki feritelere apar. Toldurdı anuñ kürsisi gökleri (20) ve yirleri. Zīrā yidi at gök, yidi at yir, kürsi atında bir hāla gibidür, dünya gögi, yidinciye degin. (21) Her birisinuñ arası be yüz yıllı yoldur, yidinci gök-ile kürsi arası. Hemunān kürsi arası-ile u arasında [40a] (1) yine be yüz yıllı yol var. u-y-ile ‘ar arasında yine unuñ gibi. Ve zamet virmez (2) ana, ol ikisin alamak. Ve ol yüce ve ‘azametlü pādiāhdur.

256 Kimseneye (3) ilerzām itmek yodur dīnde, Mekke fet olup ‘Arab müsülmān oldudan onra. Taı (4) zāhir oldu toru yol, egri yoldan seildi. Pes ol ki inkār ide aneme (5) ve ĩmān getürdi Tañrıya, taı yapıdı bir mühkem ulpa kim (6) aña üzölmek yo. Ve Allāh iidici ve görüci, bilicidir.

257 Allāh (7) āhibidür unlaruñ ki ĩmān getürdiler. ıkarur anları arañulıdan nūra (8) küfürden ĩmāna. Ve unlar ki kāfir oldılar, anlaruñ āhibleri (9) azunlardan; Kā‘b bin Eref gibi, eytān gibi. ıkarurlar anları (10) nürdan arañulıa. Ol āyife cehennem ehlidir ki (11) anlar anda ebed olısarlardur.

258 Nazar itmedüñ mi, unlara ki hücetlediler İbrāhīm-ile ‘aleyhi’s-selām (12) Tañrısında. Tañrı aña mülk virdügenden ötürü, ya‘nī Nemrüd bin Ken‘ān (13) sencārī-y-idi. ‘Ādeti oldu kim daalı alurdı, budaydan arpadan ve alan hāl andan alurlardı. (14) Ve atına giren aña secde iderdi. Bir gün İbrāhim ‘aleyhi’s-selām girdi, secde ılmadı. Nemrüd ‘itāb itdi-se İbrāhim: (15) “Tañrıdan ğayrı kimseneye secde ılmazam” didi. Nemrüd eyitdi: “Tañruñ kimdür?” (16) Añ, yā Muammed, ol vatā ki İbrāhim didi: “Benüm Tañrım oldur ki, dirildür ve öldürür.” (17) Nemrüd

eyitdi: “Ben dirildürin ve öldürürin.” İbrâhim eyitdi: “Nice öldürürsin?” Nemrüd (18) eyitdi: “İki şuçlu getirün” didi, getürdiler. Birin öldürdi, birin şalı-virdi. İbrahîm: “sen diri diriltdün, ölü diriltmedün” didi-se qorqdı, Nemrüd hâzırlara telbîs ide diyü, bir muhkem hüccet getürdi ki andan (20) rüşindür. İbrâhim eyitdi: “Bedürüstî Allâh, günü maşrıqdan getürür (21) pes sen mağribden getür anı” didi. Mutaḥayyîr qaldı, şol ki, kâfir [40b] (1) oldı, ya‘nî Nemrüd. Ve Allâh kulağuzlamaz, ol t̄âyifeyi ki zâlimlerdür. (2) Kıyâmet yakın geldükde, Tañrı Te‘âlâ güneşi mağribden toğdurısar, t̄a ma‘lüm ola kim maşrıqdan ve mağribden (3) getüren ol bir Tañrı-y-imiş.

259 Ya ancılayın mıdur ol ki geçdi, ya‘nî benüm diriltdüğüm (4) Nemrüd diriltdüğine beñzemez. Belki şuña beñzer ki geçdi bir köy üzerine. Bundan murâd ‘Üzeyr’dür Serḥiyâ oğlı. (5) Yâ Serḥiyâ oğlı ki, geçdi Quds’ün üzerinden, Puht Naşr ḥarâb itdüğinden şoñra. (6) Ve ol köy ḥarâb olup çökmiş-idi, arastaqları içine çökmiş-idi ve divarları arastaqları (7) üzerine. Eşeginden indi, bir ağaca bağladı. Turdı, ol bağlardan birez üzüm derdi, daḥı birez encir derdi. (8) Kimin yedi, kimin bir sepede qoydı. Birezin bir bardağa sıqdı. Geldi, bir ağaç dibinde oturdı. Bu ölenlere ve bu (9) ḥarâb olmuş köye nazar itdi. Eyitdi: “Nice dirildür buñı (10) Allâh Te‘âlâ, öldükden şoñra?” Bu sözi şek idüp dimedi. Zîrâ ‘âlim kişi-y-idi. Lakin diledi ki ‘ibret göre. (11) Pes Tañrı öldürdi anı yüz yıl. Andan şoñra yine dirildi (12) eşegi-le bile. Gün tulumı yürürdi. Bu yüz yıl içinde hergiz kimse muṭṭali‘olmadı. Eyitdi: (13) “Ne qadar eglendün?” Eyitdi: “Bir gün eglendüm.” Baqdı, gördi ki, gün heñüz (14) batmamış. Eyle şandı ki, cevabda ḥaṭâ itdi, “Ev ba‘za yev min” didi. Ol Üzeyr’e gelen âvâz yine geldi. (15) Didi ki: “Belki eglendün, yâ ‘Üzeyr, yüz yıl.” Andan şoñra ḥaber virdi ki, (16) ‘ibret duta.”Pes gör yiyeceğün ve içeceğün ki yıllanmamış (17) ve müteḡayyîr olmamış ve nazar eyle eşegüne.” Baqdı, gördi ki irilü ufaqlu süñük (18) olmuş, yatur. Qatı ‘acebledi. Pes bir âvâz işitdi ki: “İy çürümüş süñükler. Ben size cân virürem” diyü. (19) Şolok sâ‘at bir yire dirildi, (20) bir laḫzada tamâm

oldı. Tırdı, ağırmağa başladı. ‘Üzeyr anı gördi (20) secdeye vardı. Ve seni ‘ibret kıılıruz hālka.” Zırā oğlanları (21) igid-iken pırler oldılar, ‘Üzeyr dağı nevcüvān-idi. Ve gör süñükleri, [41a] (1) nice tağıduruz yirlü yirine, birbirine zam iderüz. Andan soñra et geyürürüz ol süñüklere. (2) Pes vađtā ki zāhir oldı aña, eyitdi: “Bilürem (3) ki bedürüstī Tañrı her nesne üzerine kādirdür.”

260 (4) Añ, yā Muħammed, ol vađtā kim İbrāhim ‘aleyhi’s-selām didi: “İy Tañrım. Baña göster, nice dirildürsin ölüleri.” Bu ol-idi kim, İbrāhim bir gün deñiz kırañında gezerdi. Bir murdār gördi, yatur. Andan deñiz cānavarları yir, yazı (6) cānuvarları yir, uçar kuşlar yir. Hātırından geçdi ki anı ‘ayānā göre. Pes diledi, (7) Tañrı eyitdi: “Yā inanmaduñ mı?” İbrāhim didi: “Belā, inandum, illā kim (8) gönüm dö lensün-çün.” Allāh didi: “Pes al dördini kuşlardan; bir ördek (9) bir ĥorūs, bir ģurāb, bir tavūs. Bađruña baş, andan soñra başların kes, dağı köfte it, andan (10) dört top eyle. Andan soñra her tāğ üzerine bir bölügi ol köfteler (11) den қо. Andan soñra kığır anları, gelürler saña, yüriyü yüriyü.” Bu kez İbrāhim (12) ‘aleyhi’s-selām oğıdı. Bir yıl çıkdı, her birisinüñ gövdesin ayırdı. Geldiler yüriyü yüriyü. Andan Tañrı Te‘ālā eyitdi: (13) “Bilgil ki bedürüstī Tañrı Te‘ālā ‘izzetlü pādişāhdur, ĥikmetlü sultāndur.”

261 (14) Misālları şunlaruñ ki şadaқа iderler Tañrı yolında (15) bir dane gibidür kim yedi şalkum buğday bitürdi. (16) Her salkumda yüz dane var. Bu āyet ol vağt indi ki, peyğamber ‘aleyhi’s-selām hālķı şadaқaya kıındurđı (17) Tebüke çıkmak diledükde, ‘Abdurrahman dört biñ aқça getürdi, dört biñ dağı ehl-i ‘ayāline kıodı.”Yā Rasül (18) a’llāh! Buñı Tañrıma borç virdüm” didi. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām Aña bereket-ile du‘ā eyledi. ‘Osmān: “Kimüñ yarağı yoğ-ise (19) benüm üzerüme” didi. Bu āyet indi. Bunda şadaқayı dāneye beñzetdüginde ĥoş nazar var, illā toħum eyü gerek (20) ve ĥelāl gerek. Ve ol yir ki, anda dāne saçarsız, arı ve kuvvetlü yir gerek

ki, bitüre. (21) Ve Allāh Te‘ālā yedi yüzden arturur, kime ki dilerse. Ve Allāh Te‘ālā ğanīdür, bilür şadağa [41b] (1) idenüñ niyetin.

262 Şunlar kim nafağa iderler mällarını, Tañrı (2) yolında, andan şoñra tābi‘ itmezler, nafağa itdüklerine, minnet itmegi (3) ve ne incitmegi. Anlaruñ-içüñ itdüklerinüñ ecri vardur, anları besleyici katında. (4) Ve ne hoz korqu vardur anlaruñ üzerine, ölevüz diyü (5) ve ne anlar melül olurlar, dünyāda koyup gitdükleri emlāk ve emvāl-içüñ. Āyet Osman bin ‘Affān r. m. haqqında (6) inmişdür, bi’r-i Rūme’yi alup vaqf itdükde.

263 Eyü kelecı mü‘mīn qardeş haqqında ve ol (7) bilmedin suçından geçmek, hayırludur şol şadağadan ki, aña incitmek uyar. (8) Ve Allāh bāydur, sizüñ şadağañuza muhtāç degildür. halimdür, itmedügüñüzleyin size ‘ukūbet (9) itmez, belki mühlet virür.

264 İy şunlar kim ĩmān getürdiler. Zāyi‘ (10) kıılmañ şadağalaruñuzı, minnet itmeg-ile ve incitmeg-ile. Bu kez Tañrı bir mesel kııldı anlaruñ (11) haqqında. Şunuñ gibi ki, şadağa ider mālını, hālka göstermeg-içün (12) ve ĩmān getürmez Tañrıya ve ne āhıret günine, ĩmān getürür gönül-ile, nifākdan (13) yaħūd şirkinden. Ya‘nī bunuñ gibi kāfirüñ şadağasından aña fāyide yok. Ancılayındur mü‘minüñ şadağası (14) ki, anda minnet ola, ya ezā ola, ya‘nī şevāb olmaz. Ol infākuñ meşeli, (15) şol taşa beñzer ki şaykallu sipsirülükdür, ki üzerinde toprak ola, (16) pes aña katı yağmur toķuña daħı, pes anı şalt āb açuķ koya ki, üzerinde toprak (17) var mı-dı, yoksa yok mı-dı, çak şöyle ola. Kazanduklarından (18) hiçbir nesneye kādır degüller. Ve Tañrı kulağuzlamaz kāfir kavmi.

265 (19) Ve meşeli şunlaruñ ki mällarını virürler (20) Tañrınıñ rızāsın talep itmekden ötürü ve taşdıķ itmeg-içün gönüllerinden (21) ki, Tañrı nafağayı zāyi‘ kıılmaz, yine hālefin virür; bustān gibidür ki yüce yirde [42a] (1) dür ki, düpdüzdür ki, aña katı yağmur irişdi. Pes virdi ol (2) bustān yemişini ğallesini, iki ol kadar. Eger

aña iri yağmur irişmezse, uvacuk yağmur (3) irişe ki, dāyim-durur, dahı yağar, hem ḥasiyyetde ol yigdür. Ve Allāh, şuña ki siz (4) işlersiz, bīnādur.

266 Sever mi sizden birüñüz, ki anuñ bir bustAnı ola (5) ḥürmelikden ve üzümlükden ki, aḡar ol bustānlaruñ altından ırmaḡlar (6) ve anuñ-içüñ anda her yemişden vardur ve aña pīrlük yetişdi (7) ve anuñ uvacuk oḡlancukları ola. (8) Pes aña ḡasırḡa yitişe ki anda od vardur, bu kez ol bustān yana. Hiç aña fāyide ola mı, ya ol (9) uvacuk oḡlanlaruñ ḡalı neye irişe, sen bilür misin? Buncılayın beyān (10) ider Allāh Te‘ālā size āyetleri, ola kim fikr idesiz.

267 İy (11) şunlar ki ĩmān getürdiler.”Taşadduk idüñ, ḡazandugüñuzuñ pāklerinden ve şundan ki çıkarduk sizüñ-içün yirden, anuñ ‘uşrın virüñ. (13) Ve ḡaşd itmeñ, yaramaz murdār olan nesneye, ḡāşılıñuzdan (14) ki şadaḡa idersiz. Çüñ peygamber ‘aleyhi’s-selām ḡālkı şadaḡaya ḡındurdu, başladılar getürdiler, yıḡdılar. Bir kişi dahı bir avuç (15) çürük ḡurma getürdi ol derilene ḡatdı, pes bu āyet indi. Ve siz alıcı degülsiz yaramazı (16) meḡer anda muḡtar olasız, ya görmeze urasız, andan soñra ala ve bilüñ ki taḡḡıḡ Allāh bāydur, sizüñ çürük şadaḡañuzdan münezzeḡdür. ḡabül ider azacuk nesneyi (18) ki pāk ola ve aña çok ‘ıvaḡ virür.

268 Şeyḡān sizi dervişlig-ile ḡorḡudur.” (19) Ya‘nī, yedürürsin miskīnine virüp, “Al vardı saña gerek ola” dir. Ve emr ider infāḡdan (20) size günāhlar-ile; zinā gibi, şürb-i ḡamr gibi. Ve Allāh va‘de ḡılır size (21) ol infāḡdan, ya kendu ḡıblenden maḡfıreti ve faḡlı ve ziyādeleri. Ve Allāh vāsi‘ü‘l-faḡldur, [42b] ya‘nī keremi çokdur ve bilür şadaḡa idenlerüñ niyetlerini.

269 Virür nübüvvetı, kime ki dilerse. Ve şuña ki ḡikmet virildi, aña çok ḡayr virildi. (3) Ve öḡüt ḡabül eylemez, illā ‘aḡl eyeleri.

270 Ve şunu ki (4) infāḡ idersiz māluñuzdan, yāḡuz neḡr itdüñüz, neḡr itmeklik ki anda vefā ḡılırsız, (5) bedürüstī anı Allāh bilür, zāyī‘ ḡılmaz. Ve yoḡdur müşriklere bir māni‘ māni‘ler (6) den.

271 Eger şadəkayı aşikāra virürseñüz, ne hubdur ol şadəkā ve ne (7) görklüdür. Kaçan ki peygamber ‘aleyhi’s-selām şadəkāya kindurđı, eyitdiler: “Ya Rasūla‘llah! Şadəkānuñ āşikāresi mi yegdür, ya (8) gizlüsi mi?” didiler, bu āyet indi. Eger gizlerseñüz şadəkayı ve anı (9) faķırlara virürseñüz, pes ol yigrekdür size. Evet taťavvu^c şadəkā uđurlayıncaķ yigrekdür (10) farż şadəkā eşkere. Ve örter sizden, ya^{nī} giderür günāhlaruñuzı, ol (11) şadəkā bereketi-le. Ve Allāh şunu ki işlersiz bilür.

272 (12) Senüñ üzerüne degüldür, anlaruñ toğru yola girmeleri. Bu āyet ol vaķt indi ki, peygamber aleyhi’s-selām (13) Mekke’ye geldi ki ‘Umre’sini kaźā ide. Ebū Bekr, rażiyallahu anhu kıızı Esmā-ile bile geldi. Bu kez Kuteyle ki anası-y-idi (14) ve Ebū Kuhāfe ki dedesi-y-idi, kaťına geldiler. Andan hācet dilediler. Eyle olsa: “Virmezem, peygambere (15) şanmayınca” didi.”Anuñ-içüñ ki siz benüm dīnüm üzerine degülsiz” didi. Peyğamberden destür diledi, bu āyet indi. (16) Ya^{nī} senüñ üzerüne degül, anlaruñ hüdāları ve illā kim Allāh kulağuzlar (17) kimi dilerse. Ve her ne ki şadəkā viresiz māluñuzdan, yine sizüñ (18) nefsuñüz-içündür. Ve şadəkā virmezsiniz, illā Tañrınuñ rızāsın (19) isteyüp idersiz. Ve her neyi kim şadəkā idersiz māllaruñuzdan (20) şapşırılır size anuñ şevabı, yarın kıyāmet güninde. Ve siz zılm oluñmazsınız, şevabuñuzdan (21) nesne eksilmez.

273 Andan soñra Tañrı Te‘ālā şadəkānuñ [43a] (1) maħallini beyān eyledi ki, fuķarā-y-içüñdür şadəkā, şol faķirler-içüñdür ki ħabs oluñdılar, Tañrı Te‘ālā řā‘atinde. (2) Bunlardan murād, aşĥāb-ı şuffadur; dört kişiye yaķın var-idi. ‘İbādet iderler-idi, gice ve gündüz girüp (3) çıķmazlar-idi. Ellerinden gelmez ticāret itmek, yir yüzinde gezüp. Şanurlar cāhiller anları ki, bāylardur, ‘iffetlerinden, kimseye el şunmaduķlarından. (5) Bilürsin anları sīmālarından, yüzleri şaruluğından. (6) Hāľķdan nesne tavaķku^c itmezler aşla, kimsenüñ yüzün kızdurup istemezler. Ve her neyi ki şadəkā idersiz ħayrdan māluñuzdan, bedürüstī Allāh anı bilür.

274 (8) Şunlar ki, şadaka iderler mällarını, gicede ve gündüzde (9) gizlü ve aşikâra, vardur anlaruñ-içüñ şevâbları, anlaruñ (10) Tañrısı katında. Ve korku yok anlaruñ üzerine ve anlar melül (11) olmazlar. Bu âyet Haireti ‘Alî r. z. hakkında inmişdür ki, dört aqçası var-idi, birin gice virdi, birin (12) gündüz virdi, birin gizlü virdi, birin aşikara virdi, bu âyet indi.

275 Şunlar ki (13) yirler ribâ mälını, helâl görüp, turmazlar anlar (14) illâ şunlarçılavin tururlar ki, tapanlar anı diyü uracak dutup. Ol ya‘nî diyü çalup karuñları (15) küp gibi olup yürüdükçe yıkıldıkları anlaruñ, şol sebebdindür anlar didiler ki: (16) “Bedürüstî almak şatmak ribâ gibidür. İlerü zamânda âlimlinüñ vaqtâ yitişse mälın dilerdi. (17) Borçlu nesnecük virürdi, borç issi birez dağı mühlet virürdi. (18) Ve Allâh Te‘âlâ helâl itdi şatuyı bazarı ve harâm eyledi ribâyı. (19) Pes şol ki aña naşîhat geldi Tañrısından, dağı yıglındı ribâ mälından (20) pes anuñ dur şol ki geçdi, ya‘nî aña ‘ikâb yokdur geçen günâh-içün ribâdan. (21) Ve işi Tañrıya kaldı, gelecek zamânda ‘inâyet Tañrıdan ve her ki döndi girü, ribâyı helâl [43b] (1) gördi. Pes ol fâyife tamü ehlidür. Anlar anda ebedî (2) kalacakdur. Peygamber ‘a. m. : “Ribâ mälın yiyenüñ üzerine seksene yakın günâh kapusı açukdur” didi.”Ednâsı (3) anasına zinâ itmışçe günâhdur.”

276 Tañrı bereketin götürür ribAnuñ (4) ve kabül ider şadağaları. Ve Allâh sevmez her münkiri ki günâhkâr ola.

277 (5) Bedürüstî şunlar ki İmân getürdiler ve eyü ‘amel itdiler (6) ve namazı kıldılar ve zekâtı virdiler, anlaruñ-içüñ ecirleri vardur (7) anları yaradan katında. Ve korku yokdur anlaruñ üzerine (8) dağı anlar hergiz (8) melül olmazlar.

278 İy şunlar ki İmân getürdiler. Korkuñ Tañrıdan ve terk idüñ, her ne kim ribâdan kaldı-sa, eger mü‘minlerden olduñuzsa. (10) Bu âyet Şakîf’den bu bölük hakkında ve Muğire oğlanları hakkında indi, vaqtâ ki peygamber Mekke’yi aldı (11) ribâyı harâm buyurdı bunuñ-ile.

279 Pes eger işlemezeñüz ben didüğümi (12) bilüñ ki kâfir olduñuz, müsteħık olduñuz cenge ki Tañrıdandır ve peygamberindindir. Eyle olsa, bunlar (13) eyitdiler: “Yâ Rasûla’llah, cenge řākatumuz yoşdur, nice tevbe kılalum?” didiler. Tañrı didi ki: (14) Eger tevbe kılırsañuz ribādan, size re’s-i mālūñuz var, aña rāzı oluñ (15) Zılm itmezsiz artuş alup ve maşlum da olmazsız, kimseye ĥařkuñuz kıoyup.

280 (16) Kıaçan ki řaķıf re’s-i mālların dilediler Muğıre oğlanlarından, “şabr idüñ, yimişümüz ĥallemüz (17) irsün, ödeyelüm” didilerse bu āyet indi. Ya’nı eger fařr eyeleri olsalar, ellerinde nesne olmasa (18) pes mühlet gerek, elleri geniyyince. Ve sizüñ řadaķa itmeñüz ve yoşsula ‘ināyet naşarın kıılmañuz ĥayırludur size, eger bilürseñüz.

281 (20) Kıorķuñ ol ĥünden ki, dönderiliser siz ol ĥünde Allāh’a, (21) andan řoñra tamām virilecekdür her nefse, kıazandığı nesne. [44a] (1) Anlar maşlum olmazlar, zıřā itdüklerinden bulısarlardır. Ėökden eñ řoñra bu āyet indi.

282 (2) İy şunlar ki ĩmānā geldiler. Kıaçan ki borç idişseñüz, vařt-i mu’ayyene (3) deĥin, pes yazuñ anı ki vařt unudulup zāyı’ olmaya. Ve yazsun (4) arañuzda bir kātib, ‘adl-ile. Ve kātib kıaçmasun yazmaşdan, Allāh (5) aña öĥretđüĥi gibi, ya’nı ‘adl eylesün pes yazsun. Ve imlā eylesün (6) řol ki anuñ üzerinedür borç ve kıorķsuñ Tañrıdan ki ma’būdidür. (7) Ve eksemesüñ borçdan bir nesneyi. Ya’nı imlā iden řaķınsun, eksük itmesün, kātib řaķınsuñ (8) aķçaya řama’ idüp eksük ĥarca itmesün. Pes eger (9) üzerine ĥaķ olan, delü, cāhil olsa, ya ĥasta olsa, yā oğlancuk ya ‘avrat ki, ĥenç ola (10) ya ĥüci yitmese ki, imlā ide aña, pes eydi-virsüñ anuñ velısi řođruluĥ-ile. (11) Ve iki řanuķ dutuñ erenlerüñüzden. (12) Eger iki er olmazsa, biri er olsun, iki ‘avrat, şunlardan ki beĥenürsüz řanuķlardan. Vařtā ki unuda, ya řeytāna uya, ikilisinden (14) birisi, pes andura birisi, ol birisine, ya öĥüt vire. (15) Ve kıaçmasun řanuķlar, kıaçan ki oķımalar řanuķluĥa. Ve üřenmeñ (16) ol ĥaķkı yazmaşdan, gerek

küçük, gerek büyük, müddetine degin. (17) ol muhkemirekdür Tañrı atında ve ođrurakđur anuqlığa ve (18) yađınırakđur, siz gümān itmemeğe. Meger ki, ol alış viriş, ala al ola (19) ki degzindürür anı arañuzda. Eyle olsa günāh (20) yoğdur üzerüñüze, yazmamağda ol ticāreti. Ve anuđ dutuñ, açan ki ala şatasız. (21) Gerek al ala, gerek viresiye, eğer anuđ dutmasalar dağı cāyızdır. [44b] (1) Ve zarar oluñmasuñ kātiblere ve ne anuđlara. Ve eğer zarar idüp zağmet virseñüz anlara (2) bedürüstī ol size edebsüzlükdür. Ve orđuñ Allāh'dan (3) ve öğredür size Tañrı Te'ālā ve Allāh Te'ālā nesneye 'ālimdür, bilür.

283 (4) Ve eğer sefer üzerinde olsañuz ve kātib bulmasañuz, pes dudu almağdır (5) ki abz olmuş ola. Pes eğer inanursa ba'zuñuz ba'zuñuza (6) pes ödesün şol ki inanıldı, emānetini ve borcını. Ve orđsun Tañrıdan ki, pādiřāhidür. (7) Ve gizlemeñ anuğlığı ve şol ki anuğlığı gizledi, pes (8) tađđıđ anuñ göñli günāhkārdur. Ve Allāh Te'ālā, şunu ki, siz işlersiz, bilicidir.

284 (9) Tañrınıñdur şol ki, göklerdeğer ve şol kim yirdedür. (10) Ve eğer eşkere idesiz şunu ki, nefsüñüz içindedür, yāđuız gizleyesiz anı, (11) şorisardur sizi anuñ-ile Allāh Te'ālā. Pes yarlığar şunu ki, diler (12) ve 'azāb ider şunu ki, diler. Ve Allāh her nesne üzerine ādirdür.

285 (13) Īmān getürdi peygāمبر 'aleyhi's-selām řuñā ki, indürildi aña Tañrısından (14) ve mü'minlerüñ götürüsi Īmān getürdiler Allāh'a ve meleklerine ve kitāblarına (15) peygāمبرlerine. Peygāمبر 'aleyhi's-selām Mi'rāc gicesi, açan ki gökleri seyr itdi, tā Sidretü'l-müntehāyı ve Cebrāyil 'aleyhi's-selām urduğı mađāmından. (16) İřāret ıldı Tañrı Te'ālā, "Selām vir" diyü. Pes peygāمبر 'a. m. : "Et-tağıyyatü lillāhi ve's-şalavatü ve ayyibātü" didi. (17) Hağ Te'ālā: "Es-selāmü 'aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rağmetü'llāhi ve berekātühü" didi. Peygāمبر 'aleyhi's-selām diledi ki ümmeti dağı naşıb (18) issi ola, pes didi ki: "Es-selāmü 'aleynā ve 'alā ibādi'llāhi's-řālihīne." andan řoñra Cebrāyil ve yidi at (19) göğüñ

ferişteleri: “Eşhedü en Lâ İlāhe İlla’llāh ve eşhedü enne Muḥammed’en ‘Abdühü ve Rasūlühü” didiler. Eyle olsa (20) “Amene‘r-Rasūlū” āyeti indi. Ve ayırmazuz didiler, peygamberlerinden birisinüñ arasını. (21) Ve didiler: “İşitdük ve muṭî‘ olduk. Mağfiretüñ [45a] (1) taleb iderüz, iy bizüm efendimüz ve sañadur gidece gündüz.

286 Allāh teklif eylemez hiç bir (2) nefse, illā elinden geleni. Añadur her ne kazandı-sa ḥayrdan ve ol nefis (3) üzerinedür, her ne ki kazandı şerden. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “İy Bār-ı Ḥudāyā. (4) Bizi tutmağıl, eger unutsavuz, ya ḥatā itsevüz. İy bizüm efendümüzz! Yükletme bizüm (5) üzerümüze ulū yük, nice yükletdüñ ağır yüki, şunlaruñ üzerine ki, bizden (6) öñdin geçdiler. İy bizüm Tañrımuuz! Ve yükletme bize şunu ki, bizüm ũaḳatumuz (7) yoḳdur aña. Ve bizden ‘afv eyle ve bizi yarlığa ve bizi esirge. (8) sen bizüm pādişāhumuzsın, pes yardım eyle bize, kāfir ḳavmi (9) üzerine. Peygamber ‘aleyhi’s-selām buyurdi: “Her kim Baḳara sūresinüñ āḫirinde iki āyeti oḳusa, dün namāzın ḳılmış gibidür” didi.

2.3.

3 (10) Sūretü Āl-i ‘İmrān

(11) Bismi‘illahi‘r-rahmani‘r-rahīm

1 (12) Elif, Lām, Mīm: “Ben ol Tañrıyam kim bilürem.”

2 Allāh ol Tañrıdur ki, ma‘būd yoḳdur, illā ol’dur. (13) Dirīdür ki, evveli yoḳ, āḫiri yoḳ, dāyimdür, aña fenā yoḳdur.

3 İndürdi senüñ (14) üzerüne kitābı ‘adl-ile, ḥaḳḳı beyān ḳılmağ-içüñ. Gerçekleyici olduğı ḥālda, kendüden (15) öñdin geçen kitābları. Ve indürdi Tevrāt’ı ve İncil’i, Ḳur’ān’dan öñ, (16) hidāyet-içün Benī İsrāyil’e.

4 Ve indürdi Muḥammed’e ‘aleyhi’s-selām furḳanı, tā ḥāḳı (17) küfr zulmetinden ḳıçara, İmān aydıñlığına, anuñ sebebi-le. Bedürüstī şunlar ki Tañrı (18) āyetlerine, kim Ḳur’ān’dur kāfir oldılar, anlaruñ-içüñdür ḳatı ‘azāb. (19) Ve Allāh ḡālib pādişāhdur, intıḳam idicidür, anuñ emrine muḥālif olanlara.

5 Bedürüstî Allāh, (20) gizlü olmaz anuñ üzerine hiç bir nesne, ne yirde ve ne gökde.

6 (21) Ol şol Tañrıdur kim size şüret bağlar analar karnında, [45b] (1) nice dilerse. Ma'bud yokdur, illā oldur kim 'izzet ve hikmet eyesidür.

7 (2) Ol şol pādışāhdur ki indürdi senüñ üzerüne kitābı. (3) andan ba'zı muhkem āyetlerdür ki hergiz mensüh olmazlar. Anlar aşl-ı kitābdur kim mecmu' esrār (4) andan kopar. Ve bir niceleri dağı āyetlerdür ki müteşābihlerdür. Ma'nileri rüşen degüldür. (5) Emmā şunlar ki anlaruñ gönüllerinde meyl itmek vardur haqdan (6) pes uyarlar şuña ki müteşābih oldı ol Qur'an'dan, fitne taleb idüp (7) ve te'vīlin taleb idübeni. Ya'nī bu ümmetüñ bakāsı az zamāna degindür, dimek-icün. (8) Ve bilmez anuñ te'vīlini, illā Allāh bilür. Ve 'ilimde māhırler eydürler (9) ki: "İmān getürdük biz aña, ya'nī müteşābihe, küllisi bizüm Tañrımız katındandır." (10) Ve añlamaz illā 'aql eyeleri.

8 – 9 İy bizüm Tañrımız egme bizüm gönlümüzi (11) andan şoñra ki haq yola kulağuzladuñ bizi. Ve bize bağışla senüñ (12) hazretüñden hidāyet. Bedürüstî sen şolsın ki mubālağa-y-ile bağışlarsın. (13) İy bizüm Tañrımız! Bedürüstî sen hālķı cem' idicisin, bir gün-içün ki, anda (14) gümān yokdur. Bedürüstî Tañrı hilāf eylemez va'degāhına.

10 (15) Bedürüstî şunlar ki kāfir oldılar, hergiz fāyide (16) kılmaz, ya'nī def' itmez anlardan mälları ve evlādı, Tañrıdan hiç bir nesneyi, eger Allāh 'azāb itmek dilerse. (17) Ve anlar şol od tıtraqlarıdur.

11 Fir'avn kavmi (18) 'ādeti gibidür ve anlardan oñurdı geçen kāfirlerüñ 'ādeti gibidür bu kāfirlerüñ 'ādeti, nite ki kavm-i Nüh ve (19) 'Ād. Yalanladılar bizüm nişānlarımızı. Pes dutdı anları Allāh (20) Te'ālā, günāhları-çün. Ve Allāh katı 'iķābludur.

12 Eyit sen, yā Muḥammed' (21) şunlara ki kâfir oldılar. Murād bundan Mekke kâfirleridür: “Yaқındur kim yiñilesiz [46a] (1) ve ḥaşr olursız cehenneme. Ne yaman yirdür.

13 Tahkîk (2) size ‘ibret ḥâşıl oldı, iki bölükde ki uğraşdılar şancışdılar. Bir bölügi (3) Allāh yolında kıtāl iderlerdi ve bir bölügi kâfir-idi. Kâfir bölügi (4) müsülmanlar bölügi iki kendüler kadar görürlerdi, ‘ayānā, şüphesüz ki hergiz anda şübhe yokdur. Ḥāl bu ki müsülmanlar (5) üç yüz-idi, kâfirler tokuz yüz-idi. Ve Allāh yardım ider nuşreti-le, kimi dilerse. (6) Bedürüstī bu yardımda ‘ibret vardur nazār ehline.

14 (7) Bezendi ḥālқа, gönüller arzularını sevmek bu zīnet zīnet-i şeytāndur, (8) ‘avratlardan ve oğullardan ve қantarlardan ki tamām tartılmış ola, altundan ve gümüşden ve ögreg-ile atlardan ve tavarlardan; deve gibi, қoyun (10) gibi, şıgır gibi ve ekinden. Bu geçen, ḥaқırce dirliğün metā‘ıdur. (11) Ve Tañrınuñ қatındadır, ḥüb varacak yir.

15 Eyit, ya Muḥammed: “Ḥaber (12) vireyim mi size, bu geçenlerden yigreg-ile şunlaruñ-içüñ ki, Tañrıdan қorқdılar, anlaruñ (13) Tañrısı қatında uçmaқlardur ki, aқar anlaruñ altından ırmaқlar. (14) Ebedīlerdür anda. Ve arı ‘avratlardur ve Tañrıdan (13) rızādur.” Ve Allāh görücidür қullarını.

16 Ögüñ şunları ki, dirler ki: (16) “İy bizüm Tañrımız! Bedürüstī biz İmān getürdük (17) pes yarlıға bizüm günāhumuzı ve şaқla bizi od ‘azābından. Şabr iden қulları ögüñ (18) ve gerçек қulları ögüñ ve Tañrıdan қorқan қulları ögüñ (19) ve şadaқа iden қulları ögüñ ve seherlerde istiğfār iden (20) қulları ögüñ.

17 Ṭanuқlıқ virdi ve Allāh bu ḥaқı yaratmazdan oñ ki, şān budur ki, (21) ma‘būd yokdur illā ol’dur.

18 Ve feriştelер dağı ṭanuқlıқ virdi ve ‘ilm eyeleri dağı ṭanuқlıқ virdiler, [46b] (1) ‘adl-ile ṭurubanı. Ma‘būd yokdur, illā ol ‘izzetlü ve ḥikmetlü pādişāhdur.

19 – 20 (2) Bedürüstî Tañrı atında İslām Dīnidür. Ve ihtilāf (3) itmediler, şunlar ki, kitāb virildiler, illā şundan şoñra ki, anlara ‘ilm geldi, İslām Dīni (4) haıduğına, ‘adāvetden türü ki, aralarında dūşmiş-idi, peygamber ‘aleyhi’s-selām geldükde. (5) Ve şol ki, kāfir oldu Tañrınınuñ āyetlerine, bedürüstî Tañrı tiz hisābludur. (6) Pes eger senüñle hucetleşeler, pes di ki: “Dönderdüm yüzümi ihlāş-ile Tañrıya (7) ve baña uyanlaruñ yüzünü bile.” Ve di şunlara ki, kitāb virildiler ve (8) ümmīlere di ki: “Müsülmān olduñuz mı?” pes eger müsülmān oldılar, taħı toğru yola girdiler. (9) Ve eger i‘raz iderlerse, bedürüstî senüñ üzerüne ki, sözi irişdürmekdür (10) ancak. Ve Allāh bīnādur ullarını.

21 – 22 Bedürüstî şunlar ki, (11) kāfir oldılar Tañrınınuñ ur‘ān’ına ve öldürürler peygamberleri hasuz yire. Murād (12) bundan, ataları işledüğine rāzı olduklarıdır ve öldürürler (13) şunları ki, buyurur ‘adl-ile hadan, pes beşāret eyle anlara, acıdıcı ‘azāb-ile. (14) Anlar şol tāyifedür kim, yııldı anlaruñ ‘amelleri dünyāda (15) ve āhıretde. Ve yokdur anlara aşlā, yardımcılardan.

23 Nazar itmedüñ mi, (16) şunlara ki, anlara hışsa virildi kitābdan. Murad bundan Kā‘b bin Eşref’dür ki, (17) kitābdan murād Tevrātudur, da‘vet oluñurlar ki, Tañrınınuñ kitābına ki, ol Tevrāt’dur, (18) tā hükm ide ol kitāb aralarında, Muħammed ‘aleyhi’s-selām haıduğına. Andan şoñra yüz çevürür bir bölük anlardan, hāl bu ki, anlar i‘raz idicilerdür. Ol (20) ‘azaba muştuluk anlara, şol sebebdindür ki, didiler: “Bize hergiz od irişmedi ve (21) yandurmaz, illā eyyāmam bir nice gün” ki, ol ba‘zılar atında yidi gündür. [47a] (1) Ve mağrur itdi anları dīnlerinde, ‘afv Allāh’a iftirā itdükleri sebebi-le, kim “Biz Tañrınınuñ sevdük (2) oğlanlarıyuz” dirlerdi.

24-25 Pes nice ola hālları, açan kim cem‘ idevüz biz bunları (3) birgün-içün ki, anda şübhe yokdur. Ve tamām ‘ıvazın ala her nefis, azandığı (4) nesnenüñ ve anlara zulm olmaz.

26 Yā Muḥammed: “İy Hudāvendā ve iy mülk (5) issi. Virürsin mülki şuña ki, dilersin ve çeker alursın (6) mülki, şundan ki dilersin. Ve ğālib idersin kimi ki, dilersin ve mağlūb (7) idersin kimi ki, dilersin. Senūñ elündedür ḥayr. Bedürüstī sen (8) her nesnenūñ üzerine kādırsin.

27 Givürürsin gıceyi gündüze hattā gıce on beş sâ‘at (9) olur, dahı nışfa yakın, gündüz toköz sâ‘at olur ve nışfdan kem ve gündüzi (10) soğarsın gıceye. Ve çıkarursın diriyi ölüden ve (11) çıkarursın ölüyi diriden. Nice ki, tavuğı yumurdadan. Ve yumurdayı tavukdan. (12) Ve rızk virürsin şuña ki, dilersin, ḥisābsuz.

28 İdinmesūñ mü‘minler kâfirleri dostlar, ya‘nī mü‘minleri koyup. Ve her kim bu işi işleye, pes degüldür Tañrıdan bir nesnede, ya‘nī (15) Tañrı himāyetinde olmaz, meger k, saşınasız dinūñüzi anlardan, tamām (16) gereği gibi. Ve qorqudur sizi Allāh Te‘ālā, kendü ‘ukubeti-le. Ve Tañrıyadur rücū‘.”

29 Eyit, ya Muḥammed: “Eger gizlerseñüz gönüllerüñüzdegini, ya (18) izhār iderseñüz anı, Allāh bilür. Ve bilür şunı ki, yidi qat gökdedür ve (19) şunı ki, yidi qat yirdedür.” Ve Allāh her nesne üzerine kādirdür.

30 (20) Ol günde bulur her nefis, şunı ki, işledi ḥayrdan hep, hazır (21) ve şunı ki, işledi yaramazlıqdan. Sever ol [47b] nefis ve eydür, temennī kılpup: “Nolaydı, anuñ-ile ol yaramazlıq arasında ırak mesāfet ola, maşrıq-ile mağrib (2) arasınca olaydı.” Ve qorqudur sizi Allāh Te‘ālā nefsinden. (3) Ve Tañrı şefqatlüdür kullarına.

31 Eyit, yā Muḥammed: “Eger severseñüz Allāh’ı (4) pes uyuñ bana, Tañrı sizi seve ve yarlıgaya sizūñ günāhları (5) ñuzı.” Ve Allāh ğafūr raḥīmdür.

32 Ve muṭī‘ oluñ Tañrıya ve Rasūline. Pes eger yüz çevürürlerse, bedürüstī Allāh Te‘ālā kâfirleri (7) sevmez.

33 Bedürüstī Allāh Te‘ālā güzīde kıldı Ādem’i ve Nūh’ı (8) ve İbrāhim Ḥālīlū‘llāh ālini ve ‘Umrān ālini, ‘ālemler üzerine, kendüler zamanında.

34 (9) Züriyetin bunların güzide kıldı ki, ba‘zı ba‘zındandır, bir-biri ardınca. **(10)** Ve Allāh işidicidir da‘ı bilicidir. Bilgil ki, ‘İmrān ikidir; Biri Mūsā ‘aleyhi’s-selām babasıdır ve biri **(11)** Meryem babasıdır. İkinin arasında biñ sekiz yüz yıl geçmiştir.

35 Añ, yā Muhammed, ol **(12)** vaqtā kim ‘İmrān ‘avratı didi: “İy benüm Tañrum. Bedürüstī ben nezr itdüm saña **(13)** şol nesneyi ki, karnumdadır, azād ola hālķ kulluğundan, senün kulluğun-icün. **(14)** Bedürüstī sen işidici, bilicisin.

36 Vaqtā ki, Meryemi **(15)** vaz‘ eyledi cennet hātunı, eyitdi: “İy benüm Rabbüm! Bedürüstī ben **(16)** toğurdum karnumdağını dişi” ve Allāh yeg yek bilür anı ki, toğurdu **(17)** ve erkek dişi gibi degül. Ve tahķīķ ben ad virdüm aña, Meryem diyü **(18)** ve ben şıgındurdum anı saña ve anuñ züriyetini, dergāhdan **(19)** sürülmüş şeytāndan.”

37 Pes kabül itdi anı, anuñ Tañrısı, hūb kabül **(20)** itmeklig-ile ve bitürdi anı, gökçek bitürmek ve koşdı anı Zekerıyyā’ya. **(21)** Her bār ki, üzerine gireydi anuñ Zekerıyyā, ‘a. m.,ya‘nī ibādethānesine [48a] **(1)** Meryem’ün, yanında Meryem’ün yimiş bulurdu, kışda yaz yimişi, yazda kış yimişi. **(2)** Eydür-idi: “Ya Meryem saña, kındandır bu rızķ?” Meryem eyitdi: “Ol **(3)** rızķ, Tañrı kındandır, bedürüstī Tañrı rızķ virür, kime **(4)** dilerse, hisabsuz.”

38 Orada, ya‘nī Meryem’ün kında vahtsuz yimişler gördükde **(5)** ‘du‘ā itdi, Zekerıyyā Tañrısına eyitdi: “İy Tañrum! Bağışla **(6)** baña senün hāzretünden, pāk züriyeti. Bedürüstī sen du‘aları işidicisin **(7)** ve niyāzları kabül idicisin.”

39 Pes nidā itdi ferışteler Zekerıyyā’ya **(8)** ve ol örü durup du‘ā iderdi mihrābda: “Bedürüstī Allāh **(9)** beşāret ider saña, Yaħyā-y-ile, gerçekleyicidir ‘İsā’yı ki, bir emrdür Tañrıdan, üç yaşında ‘İsā **(10)** haķķıduğına Yaħyā tanuķlık virdi. Eyle olsa, revān Zekerıyyā ‘aleyhi’s-selām aldı, bağrına başdı. **(11)** Ve ulu olduğı hālde ve

nefsini habs idici olduğu hâlde ve peygamberlerden (12) olduğu hâlde, şâlihlerden olup.”

40 (13) Zekeriyâ eyitdi: “İy benüm Tañrum! Nice olur benüm oğlum, hâl bu ki, baña pîrlik yitişdi ve ‘avratum qarıdur toğurmaz?” (14) Cebrâyil eyitdi: “Eyledür ki, dirsın. Allâh işlerine dilerse.”

41 (15) Zekeriyâ eyitdi: “İy Tañrım baña bir nişân eyle, ‘avratum yüklü olduğına. (16) Eyitdi: “Nişanuñ senüñ, söylemedügüñdür hâlka, üç gün, illâ işaret-ile. (17) Ve añ Tañrıyı çokluk. Ve tesbîh eyle, gicede ve gündüzde.”

42 (18) Ve añ, yâ Muḥammed, ol vaqtâ ki, Cebrâyil ‘aleyhi’s-selâm didi: (19) “İy Meryem. Bedürüstî Allâh seni güzîde kıldı ve arıtdı (20) ve üründüledi seni, ‘âlemlerüñ hatunı üzerine.

43 İy Meryem! Muḥîc ol Tañrına (21) ve namâz kıl, namaz kılanlar-ile.”

44 Bu âyetde zıkr oluñan Zekeriyâ ve Meryem kıssasından [48b] (1) taḫrîr olan, ğayb haberlerindindür ki, vahy iderüz anı saña, yâ Muḥammed. (2) Ve sen katlarında degüldüñ anlaruñ, ol vaqt ki, bırağurlardı qamışdan (3) kalemlerini şuya ki, qanqısı kefîl olur Meryem’e. Zekeriyâ’nuñ qalemi şu geldüğinden yaña aqdı ve qalanınuñ qalemi şu uğrına aqdı. Ve katlarında degül idüñ anlaruñ, şol (5) vaqt kim çekişürlerdi.

45 Añ, yâ Muḥammed, ol Vaqtâ ki, Cebrâyil ‘aleyhi’s-selâm didi: “Yâ Meryem! (6) İy Meryem! Bedürüstî Allâh saña muştular, bir kelime-y-ile kim Tañrıdandır. anuñ (7) adı Mesîh’dür, meshi-le gözsüz gözlü olur. ‘İsâ’dur ki, Meryem oğludur, (8) yüzlüdür dünyâda peygamberliğ-ile ve âhiretde şefâ‘at-ile ve muqarreblerdindür.” (9) Zîrâ ki, gökde ferîşteler-ile şohbet ider hemîşe.

46 Ve söyler hâlka kuñdaqda (10) ve kırğıllığında ve şâlihlerdindür. Cennetde şulahâ-y-ile olsa gerekdür.

47 (11) Meryem eyitdi: “Nice olur benüm oğlum ki, baña âdem degmedi?” **(12)** Cebrâylil ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Şöyledür ki, didüñ. Tañrı yaradur neyi dilerse. Kaçan ki bir nesneyi **(13)** yaratmağ dileye, pes dimez aña, illâ dir, ol diyü, pes ol dağı heman sâ’at olur, ayruğ **(14)** eglenmez.

48 Ve ögredür aña, peygamberlere inen kitâbı ve hikmeti ki, fıkıh ‘ilmidür **(15)** ve Tevrât’ı ve İncil’i.”

49 Ve peygamber gönderür Ya’kup oğlanlarına **(16)** ve eydür: “Taḥḳīk ben geldüm size, bir mu’cize-y-ile Tañrıñuzdan. **(17)** Bedürüstī yaraduram sizüñ-içün balçıkdan, kuş şüretinde. **(18)** Pes üfürürem içine, pes kuş olur, Allāh destürı-la. **(19)** Ve oñarusaram, anadan gözsüz toğanı ve abraşı, Allāh destürı-la. Ve dirüldürin **(20)** ölüyi, Allāh destürı-la. Ve haber virürem size şunu ki, **(21)** gizlersiz evlerüñüzde. Bedürüstī işbu taḳrīr olanlarda nişâne vardur size ‘İsā [49a] ḥaḳ peygamberduğına, eger inanduñuzsa.

50 Ve **(2)** gerçekleyici olduğum ḥâlde geldüm, şunu ki, bundan öñdin geçdi Tevrât’dan **(3)** ve ḥelâl itmeg-içün size, şol nesnenüñ ba’zını ki ḥarām olmışdur sizüñ üzerüñüze. **(4)** Ve geldüm size Tañrıñuzdan, mu’cize ile. Pes ḳorḳuñ Tañrıdan ve muṭī’ **(5)** oluñ bana.”

51 Bedürüstī Allāh benüm Tañrumdur ve sizüñ Tañrıñuzdur beni yaradup rızḳ virindür **(6)** ve sizi yaradup rızḳ virindür. Pes aña ṭapuñ budur toğru yol.”

52 (7) vaḳtā ki ‘İsā ṭuydı anlardan küfri ve kendüyi öldürmek diledüklerini **(8)** didi: “Kimdür benüm yardımcım, Tañrı-y-ıla?” ‘İsā’nuñ **(9)** yarenleri eyitdiler: “Biz Tañrınuñ yardımcı ḳullarıyuz saña” didiler.” İmān **(10)** getürdük Tañrıya ve ṭanuḳ ol ki bedürüstī biz müsülmānlaruz.

53 “İy bizüm Tañrımız. İmān **(11)** getürdük şuña ki indürdüñ ve uyduḳ peygambere, pes bizi **(12)** yaz ṭanuḳlar-ile.”

54 Ve h̄ile itdiler ve h̄ile eyledi Allāh, ya'nī 'Īsā'yı öldürmek istediler. Kaçan ki (13) 'Īsā 'aleyhi's-selām göge çıktı, bunlar birbirinden kızdılar, nökerlerin yitürdükleri-çün, 'Īsā'dur diyü paraladılar. (14) Ve Tañrı mekr idenlerüñ yigregidür, zîrā ki mekri 'adldur.

55 Vaqtā ki (15) Tañrı eyitdi: "Yā 'Īsā ben seni saklayıcıyam ve kaldurıcıyam benden yaña (16) ve arıdıcıyam seni, şunlardan ki kâfir oldılar. (17) Ve eyleyiciyam, şunları ki saña uydılar, üzerlerinde şunlaruñ ki kâfir (18) oldılar tā kıyāmete degin. Andan soñra bañadur gelecekleri pes (19) hüküm iderin ben arañuzda, şunda ki ihtilāf iderdüñüz, biribiriñüzle çekişürdüñüz.

56 (20) Fā ammā şunlar ki kâfir oldılar, pes ben 'azāb iderem anlara, katı (21) 'azāb itmeklik dünyāda h̄arāç almağ-ile, muṭī' olmayanı kırmağ-ile ve āh̄iretde ṭamū odı-la. [49b] (1) ve yoğdur anlara yardımcılardan, māni' olalar 'azābuma.

57 (2) Ve ammā şunlar ki Īmān getürdiler ve eyü 'amel işlediler (3) tamām öder şevāblarını ve Allāh zālimleri sevmez.

58 Ol, ya'nī 'Īsā haberi, Zekerıyyā haberi, Meryem haberi ki (4) oğuruz senüñ üzerüne ki anı, nişānlardandır (5) vaḥdāniyetine ve muḥkem naşīhatlerdindür.

59 Bedürüstī 'Īsā'nuñ meşeli Allāh katında, Ādem (6) peygamber misāli gibidür ki yaratdı anı toprağdan. Andan soñra didi (7) aña, ol pes olur. Ata yoğ, aña yoğ, 'Īsā'da ata yoğ.

60 Ya'nī 'Īsā haberi (8) şābitdür Tañrıdan. Pes sen olmağıl, yā Muḥammed, gümān idenlerden.

61 Pes şol (9) ki hucetleşür senüñle, ol 'Īsī ḥağğ-ıduğına, şundan soñra ki saña (10) gele beyāndan, pes sen eyit: "Gelüñüz kığıralum oğlanlarımız ve oğullarüñüz ve 'avratlarımızı (11) ve 'avratlarüñüzü ve nefslerümüzi ve nefslerüñüzü. (12) andan soñra niyāz idelüm, pes Tañrınuñ la'netini yalancılar üzerine kılalum."

62 (13) “Bedürüstî bu ki beyân itdük, haqq kışşalardur. Ve hiç **(14)** ma‘bddan yokdur, illâ Allâh’dur. Ve taḥkîk Allâh elbette ol gâlib ve hikmet **(15)** eyesi Allâh’dur.

63 – 65 Eger yüz çevürürlerse, bedürüstî Allâh bilür **(16)** müfsidleri. Eyit yâ Muḥammed! İy **(17)** kitâb ehli gelüñ bir kelimeye ki berâberdür bizüm aramızda ve sizüñ arañuzda. Tapmayavuz **(18)** illâ Allâh Te‘âlâya ve şerik itmeyevüz aña hiç bir nesneyi. **(19)** Ve idinmesünler ba‘zuñuz ba‘zuñuzı tañrılar, nice ki naşārâ Tañrıyı övicek “Üçüncisidür” **(20)** didiler. Tañrıdan gayrı. Pes eger yüz çevürseler, **(21)** pes siz diyüñ ki “Tanuḫ oluñ. Siz ki bedürüstî biz müslümanlaruz. [50a] **(1)** İy kitâb ehli! Niçün çekişürsüz? İbrâhim’de birüñüz birdindür” diyüben. Ehl-i **(2)** kitâbdan murâd yahüdi-le naşārâdur. Ve indürilmedi **(3)** Teverât’a ve İncîl’e. İllâ andan soñra indürildi. Añlamaz mısınız? Gâfil **(4)** olmañ. Siz şunlarsız ki, çekişdüñüz şunda ki, aña ‘ilmüñüz var-idi. **(5)** Ba‘zı Teverât’da ve İncîl’de Muḥammed’üñ ‘aleyhi’s-selâm şifatuñ görürken inkâr itdiler. **(6)** Pes ne çekişürsüz şunda kim, aña ‘ilmüñüz yokdur.

66 – 68 Ve Allâh bilür siz bilmezsiniz. İbrâhim ‘aleyhi’s-selâm Yahüdî olmadı, Naşrânî **(8)** dañı olmadı. Ve lekin muhlîş müslümandı. Ve asla **(9)** müşriklerden olmadı. Bedürüstî ḥalkuñ yakınrağı **(10)** şunlardur kim, uydılar aña. Ve bu peygamberdür kim, Muḥammed dür. Ve şunlardur kim, İmân **(11)** getürdiler. Ve Te‘âlâ mü‘minlerüñ velîsidür.

69 (12) Cân-ile isterlerdi, ehl-i kitâbdan bir t̄âyife, kim eger sizi azduralardı İslâm Dîninden. **(13)** Ḥâl bu kim añlamazlar, peygamber ‘aleyhi’s-selâm bunlaruñ ḥâllarına muṭṭali‘ olacağını.

70 (14) İy ehl-i kitâb! Niçün kâfir olursuz Tañrıñuñ âyetlerine ki **(15)** Qur’ân’dur, ḥâl bu ki siz göre-turursuz ve tanuḫlık virürsüz ki Muḥammed’haḫ **(16)** peygamberdür.

71 İy kitāb ehli! Niçün qarışturursız (17) haqqı bāṭıl-ile? Ya‘nī kitābunuzuñ ba‘zına ĩmān getirürsüz, ba‘zına ĩmān getirmezsiniz. (18) Ve gizlersiz haqqı ki na‘t-ı Muḥammed dūr ‘a. m.,ḥāl bu ki bilürsüz haqqdur.

72 (19) Ve didi kitāb ehlinden bir bölük: “Īmān (20) getirüñ şol nesneye ki mü‘minler üzerine indi, bir günün evvelinde ve kāfir oluñ āḥirinde.” (21) Bu şol vaqt-idi kim kıble Kā‘be’ye döndi, Quds’uñ kıblelığı mensūḥ oldı. [50b] (1) Ola kim döneler andan, yine Quds’e tapalar.”

73 – 74 Ve inanmañ, illā şuña inanuñ ki (2) sizün dīnünüze uydı.” Eyit, yā Muḥammed, ki: “Bedürüstī hidāyet, Tañrınuñ hidāyeti (3) dūr, ki Dīn-i İslām’dur, bir aḥada virile, siz virildüğüñüz nesne misli, (4) yāḥud ḥüccetleşeler sizünle Tañrıñuz katında.” Eyit, ya Muḥammed: (5) “Faẓl Allāh elindedür, virür anı kime dilerse. Va Allāhu vāsi‘un ‘ālīm. Yahtassu bi-rahmetihī men yeşā’. (6) Allāh ulū fa‘il eyesldür.

75 Ve ehl-i kitābdan vardur şol kim, (7) eger sen inanasın aña, bir kınṭar mālı, girü virür saña. ‘Abdullah bin Selām gibi. Bir kişi, katında (8) biñ iki yüz nūki gümüş kodı, tizde yine virdi. (9) Ve anlardan şol var ki, eger inanursañ aña, bir altını saña virmez Finḥās gibi. (10) Meger ki dāyim olasın üzerine, ilḥāḥ idüp ol emānet mālın ḥelāl gördükleri, şol (11) sebebdindür ki anlar didiler: “Yoқdur bizüm üzerümüze, Muḥammedī olanlarda (12) yol ya‘nī “Muḥammedīleruñ mālı bize ḥelāldur” didükleri olur. (13) Ve eydürler Tañrı üzerine yalamı, ḥāl bu ki anlar göre-ṭururlar ve bilürler, ḥükm eyle degüldüğini.

76 Ya‘nī (14) ümmīleruñ yolu vardur anlaruñ üzerine. Her kim yirine getürse Tañrınuñ (15) ‘ahdini ve қorқsa Tañrıdan, bedürüstī Allāh sever Tañrıdan қorқanları.

77 (16) Bedürüstī şunlar ki şatun alurlar (17) Tañrınuñ ‘ahdi-le ve andları-la, azacuқ nesne, ol bir ṭāyifedür ki, yoқdur (18) naşīb anlara ahiretde. Ve söylemez

anlara Tañrı (19) ve nazār itmez anlara kıyāmet güninde ve anları tezkiye dahı itmez. (20) Ve anlaruñ-içün ‘azāb-ı elīm vardur.

78 Ve taḥḳīḳ kitāb ehlinden bir bölük (21) vardur ki Kā‘b bin Eşref gibi, mālik bin Aḥṭab gibi ve bunlaruñ emsāli gibi, [51a] (1) dillerin egerler Tevrāt-ile, ya‘nī tefsīr iderler, tā şanasız anı ki kitābdan (2) dur, ya‘nī Tevrāt‘dandur. Ḥāl bu ki ol Tevrāt‘dan degül. (3) Ve eydürler ki: “Bu, Tañrı ḳatındandur.” Ḥāl bu ki ol, Tañrı ḳatından degüldür. (4) Ve söylerler Tañrı üzerine yalanı ve anlar bilür yalan-ıduğunu.

79 (5) Ve olmadı bir ādeme, ki aña Tañrı kitāb vire (6) ve fehm vire ve peygamberlik vire, andan şoñra ol kişi ḥālka diye ki: (7) “Baña ḳullar oluñ, Tañrıdan ğayrı. Ve lekin ‘ibādet (8) idiciler oluñ ḥazrete” dir. Şol sebebden ki ḥālka kitāb öğredür (8) siz ve şol sebebden ki oḳursañuz.

80 Ve buyurmaz size (10) feriştaḥları ve peygamberleri “Tañrılar idinüñ” diyü. (11) Buyurur mı size küfr-ile, andan şoñra ki siz müsülmānlar olduñuz-idi.

81 (12) Añ, yā Muḥammed, ol vaḳtā ki, Allāh Te‘ālā aldı ‘ahdlerini peygamberlerüñ, ya‘nī (13) Ādem‘ün şulbından ḳıḳardıḳda: “Taḥḳīḳ şol nesne ki virdük anı size (14) kitābdan ve ḥikmetden, ya‘nī ḥalalı ḥarāmdan fark itmekden, andan şoñra size (15) peygamber geldi, gerçekteyici olduğı ḥālda, sizüñle olan kitābı (16) elbette ĩmān getüresiz aña ve elbette yardım idesiz aña”. Tañrı eyitdi: (17) “İḳrār itdüñüz mi ve alduñuz mı, sizüñ bu nesneñüz üzerine ‘ahdümi?” (18) Eyitdiler: “İḳrār itdük aña ve ḳabül itdük anı.” (19) Tañrı eyitdi: “Pes ṭanuḳ oluñ imdi, ba‘zuñuz ba‘zuñuz üzerine ve ben dahı sizüñle ṭanuḳlardanam.” Tañrınuñ (20) ṭanuḳlığı peygamberler-içün, peygamberlikların beyān ḳılmaḳdur.

82 Pes şol ki i‘raız ide (21) ĩmān getürmekden, ‘ahd ve iḳrār olduḳdan şoñra. Pes ol ṭāyife, [51b] (1) şol fāsıḳlardur.

83 – 84 Ya pes Tañrınuñ dīninden ğayrı dīn mi taleb iderler? (2) Ḥāl bu ki, aña yüz dutdı, şol ki yidi ḳat göklerdeḳdür ve yidi ḳat (3) yirdedür, muṭī‘ olup, ya güc-ile,

kıılıç korkusı gibi. Ve ol h azrete (4) varacaqsız. Eyit, y  Mu ammed, ki: “ m n geturd k All h’a ve Őu na ki ind r ldi (5) biz m  zer m ze ve Őu na ki ind r ldi  br him  zerine (6) ve  sm ‘il’e ve  sh k’a ve Ya‘k b’a ve  sb t’a indi. Ve Şol (7) nesneye ki M s ‘ya ‘ s ‘ya virildi. Ve  alan peygamberlere virildi anlaru  (8) Ta nrsından. Ayırmazuz birisinin  arasını. Ve biz ol h azrete (9) tevecc h idiciler z.

85 Ve Şol ki  sl m’dan  ayrı d n taleb ider (10) pes hergiz  ab l olmaz andan ve ol, ahiretde ziy n idici  ullardan (11) olur.

86 Ni e  ula uzlar All h, bir  avmi ki k fir oldılar,  m n (12) geturd klerinden Şo ra? Ve  anu lık virdiler ki bed rust  peygamber h  dur. (13) Ve geldi anlara v zih h cchetler. Ve All h hid yet (14) virmez, Şol  avme ki z limlerd r.

87 Ol  ayifen n cez sı, bed rust  (15) anlaru   zerine Ta nrsunun la‘neti ve ferishteler la‘neti ve h l kun la‘neti, bir (16) u urda.

88 Şol h lda ki ebedilerd r anda. Yeynilmez anlardan ‘az b ve ne ho z iltifat olu sarlar.

89 Meger Şunlar ki tevbe (18) itdiler, m rted oldu dan Şo ra ve ey  ‘amel itdiler. Bed rust  All h  af r (19) ra imdir.

90 Bed rust  Şunlar ki k fir oldılar,  m n geturd kden Şo ra (20) andan Şo ra arturdılar k fri, hergiz  ab l olmaz anlaru  tevbesi. (21) Ve ol  ayife anlardur kim azup-dururlar.

91 Bed rust  [52a] Şunlar ki k fir oldılar ve  ldiler Şol h lda ki k fir oldılar, (2) pes elbette  ab l olunmaz bunlaru  birinden, yir  olusı altun ve eger rişvet virse anı (3) kend yi  urtarma -i  n. Ol  ayife-y-i  n ‘az b-ı el m vardur, (4) ve yokdur anlaru -i  n ‘az bdan men‘ idicller.

92 Elbette iriŐmezsiz Őev ba (5) t  nafa a viresiz sevd g n z nesnelerden. Ve her ne kim (6) nafa a itse n z bir nesneden, bed rust  All h Te‘ l  bilicidir ve Őev bını viricidir.

93 (7) Her ʔaʕām hālāl-ıdı Yaʕküb oğlanlarına, illā ʔol ki **(8)** harām itdi Yaʕkup ʕaleyhiʕs-selām kendü üzerine, Tevrāt **(9)** indüġinden ön. Murād bundan, deve etidür, deve südidür, ʕirkuʕn-nisā marazından ki mübārek cismine ʕarız **(10)** olmış-idi. Eyle olsa yahüd dağı harām kıldılar, “Tevrātʕda ʔöyledür” diyü. Eyit, ya Muhammed: **(11)** “Pes getirüñ Tevrātʕı ve ođıñ anı, eger olduñuzsa gerçekler **(12)** söyleyiciler, eger gerçeg-iseñüz bellü ola.

94 Pes ʔol kim çıkarur Tañrı üzerine **(13)** yalanı, bundan ʔoñra, yaʕnī Tevrātʕda bulmaduğından ʔoñra, **(14)** pes anlar, ol zālimlerdürler.

95 Di, yā Muhammed, ki: “Tañrı gerçek ʔöyledi. **(15)** Pes uyuñ İbrāhim milletine kim İslamʕdur, ʔol hālda ki ʔođrudur. **(16)** Ve İbrāhim ʕaleyhiʕs-selām ʔirk getürenlerden olmadı.”

96 Bedürüstī evvel o ki vazʕ oldı **(17)** hālķ-içün, ki kıble ola ʔoldur kim Mekke ʔehrindedür ol. Murād, nef-s-i Kaʕbeʕdür. **(18)** ʔol hālda ki mübārekdür ve kıbledür ʕālemlere.

97 (19) Ol evde āyetler vardur, hacereʕl-esved gibi, haʔim gibi, rüŕenlerdür, İbrāhim maķamıdur. **(20)** Ve her kim girdi aña, emīn oldı ölmekden, dağı ʔamüdan. Vardur **(21)** Tañrı-çun hālķıñ üzerine, evi ʔavāf itmek, farzı iskāt-içün, **[52b] (1)** her kimüñ ki güci yiterse andan yaña, iriŕmek cihetinden. **(2)** Ve ʔol ki kāfir oldı, yaʕnī hacı vācib bilmedi, bedürüstī Tañrı **(3)** münezzehdür ʕālemlerden, ulü ŕultāndur.

98 (8) Eyit, yā Muhammedʕiy kitāb ehli! “Niçün kāfir olursız ǘurʕānʕa, dağı hacca, dağı Muhammedʕe? **(5)** Ve Allāh ʔanuķdur, ŕunuñ üzerine ki siz iŕlersiz.”

99 Eyit, yā Muhammed, ki: “İy ehl-i Kitāb. **(6)** Niçün menʕ idersiz Tañrı yolından ŕunları ki İmān getürdiler? **(7)** Aña egrilik istersiz, hāl bu ki siz ʔanuķsız, Tañrı buyurduğı **(8)** yol haķķ-ıduğına. Ve Allāh ġāfil degüldür, ŕundan ki iŕlersiz siz.

100 (9) İy şunlar, ki ĩmān getürdiler. Eger **(10)** muṭī‘ olursañuz, bir bölüğe şunlardan ki kitāb virildiler. Murād bundan yahūddur **(11)** döndüreler sizi, ĩmānuñuzdan şoñra, kāfirlige.

101 Ve nice kāfir olursız **(12)** ve siz şunlarsız ki oқınur üzerüñüze, āyetleri Tañrınuñ **(13)** ve sizüñ içüñüzdedür anuñ peygamberi ‘aleyhi’s-selām ? Ve her kim yapışdı ipine **(14)** Tañrınun, ya‘nī Qur‘ān’a berk yapışdı, pes taḥkīk kulağuzlandı torğu **(15)** yola.

102 İy şunlar ki ĩmān getürdiler. Qorquñ Tañrıdan, **(16)** şöyle ki gerekdür. Ve ölmeñ, illā şol hālda ki siz müsülmanlarsız.

103 – 104 (17) Ve yapışuñ Tañrı ipine ki Kelāmullahdur, bir uğurdan. Ve tağılmañ **(18)** birbirüñüze düşmeñ. Ve egüñ Tañrınuñ ni‘metini sizüñ uzerüñüze. **(19)** Zīrā siz düşmenler-idüñüz kāfirlerken, pes ülfet biraқdı gönüllerüñüz arasında **(20)** Allāh Te‘ālā, pes Tañrınuñ ni‘meti-le qardaşlar olduñuz. **(21)** Ve siz bir çukur ağızı üzerinde-y-idüñüz tamūdan, pes qurtardı sizi andan. [53a] **(1)** ĩmāna kulağuzladuğı gibi, Tañrı beyān qılır size āyetlerini, **(2)** le‘allī ḥaқ yola kulağuzlanasız. Ve olsun sizden bir gürüh ki da‘vet **(3)** iderler ḥayırdan yaña ve Muḥammed’e uymağ-ile buyururlar ve men‘ eylerler yaman **(4)** işler-den. Ve anlar ki bu işleri işleyeler, anlar qurtulucılardur.

105 Ve olmañ şunlarcileyin ki tağıldılar ve çekişdiler, şundan şoñra ki **(6)** geldi anlara ḥüccetler. Ve ol ṭāyifedür ki anlaruñ-içün **(7)** dür ulū ‘azāb.

106 Ol günde ki yüzler ağarur ve qararur nice yüzler. **(8)** Fe-ammā şunlar ki qarardı yüzleri anlaruñ, anlara diyeler: **(9)** “Kāfir mi olduñuz, ĩmānuñuzdan şoñra? Pes ṭaduñ ‘azābı **(10)** kāfir olduğıñuz sebebi-le.”

107 Ve amma şunlar ki ağardı yüzleri **(11)** anlaruñ, Tañrınun raḥmeti içinde-dururlar. Anlar anda dāyim qalıcılardur.

108 (12) Bu mezkûr âyet, Tañrı âyetleridür ki okuruz anı senüñ üstüne **(13)** haqq-ile. Ve Allâh Te‘âlâ ‘âlemlere zulm diler degüldür.

109 (14) Ve Tañrınundur, şol ki göklerdeür ve şol ki yirdedür. Ve Allâh’a **(15)** dönderilür işler bir uğurda.

110 Siz ümmettüñ hayırlusısız ki çıkarıldı **(16)** hâlk-içün. Buyurursız eylüg-ile ve yığarsız yaman işler **(17)** den ve İmân getirürsüz Tañrıya. Ve eger İmân getirüseler **(18)** ehl-i kitâb, gerek anlara hayr ola-y-idi. Anlardan ba‘zı mü‘minler **(19)** dür; ‘Abdullah bin Selâm gibi ve aşhâbı ve çoğruğı anlaruñ fâsıqlardur.

111 (20) Hergiz size zarar itmezler, illâ incitmek dili-le. Ve eger sizüñle **(21)** ceng itseler, ardların dönerler size ve kaçarlar. Andan şoñra **[53b] (1)** düşmene tırmazlar.

112 Uruldı anlaruñ üzerlerine cizye, kanda ki **(2)** bulunsalar, meger ki Tañrının ‘ahdi-le olalar ve mü‘minler ‘ahdi-le **(3)** olalar. Ve eger anlar cizye virmeseler, kıralar. Ve döndiler ulü gâzab-ile Allâhdan, üzerlerine cizye **(4)** uruldukdan şoñra, zıra kâfirlerdür. Ve uruldı anlaruñ üzerine **(5)** bî-çâralıq, ne kadar baylar olursa. Bu sa‘âdetsüzlik bunlara, şol sebebdindür ki anlar **(6)** kâfir olurlardı Tañrının âyetlerine ki Qur‘ân’dur **(7)** ve öldürürler peygamberleri zulm-ile. Ol nesne anlara, ‘âşî olduklarındandır **(8)** ve şundandır ki haddan tecävüz iderlerdi. Pes şimden girü mü‘minlerüñ fazlın beyân **(9)** ider ve eydür ki,

113 “Berâber degüldür şevâbda, kitâb ehlinden ümmet vardır kim toğrulardur, okurlar Tañrınıñ âyetlerini giceler içinde.” **(11)** Ve anlar secde iderler dün namâzında. İmân getirürler **(12)** Allâh’a ve kıyâmet günine.

114 Ve eylüg-ile buyururlar ve yaramazdan **(13)** nehy iderler. Ve ivişürler hayırlarda tâ‘atlarda. **(14)** Ve anlar şâlihlerdindür.

115 Ve neyi ki işlerler hayırdan, pes hergiz unutulmaz **(15)** şevâbı virilür. Ve Allâh Te‘âlâ bilicidür, kendüden qorğanları.

116 – 117 (16) Bedürüstî şunlar ki kâfir oldılar, hergiz fâyide itmez anlara, (17) mälları ve ne oğlanları, Tañrının ‘azābından bir nesne ve anlar (18) cehennem ehilleri-dürürler. Anlar anda ebedî ölüclerdür ve misli (19) şol nesnenüñ ki şadağa itdiler anlar bu dünyā dirliginde. Yel (20) gibidür ki anda şovuk var. İrişdi eginine bir kavmüñ ki (21) zulm itdiler nefslerine. Pes helāk itdi anı ve zulm itmedi anlara Allāh [54a] (1) ve illā kim nefslerine zulm iderler.

118 İy şunlar kim İmān (2) getürdiler. İç dost dutunmañ. Dīnūñuz ehlinden özge-y-ile. (3) Taqşırılık itmezler, sizüñ haqkuñuzda fesād itmekde. İstediler meşakkatüñüzi. (4) taḥkīk zāhir oldı düşmenlik ağızlarından. (5) Ve şol kim gögüsleri gizler, büyükrekdür. Taḥkīk beyān kılduğ size āyetleri (6) eger bildüñüzse.

119 Ğāfil olmañ. Siz şunlarsız ki siz seversiz anları (7) ve sevmezler anlar sizi ve siz İmān getürürsüz kitiābuñ küllisine. (8) Tevrāt’a, Zebūr’a, İncīl’e, Qur’an’a. Ve kaçan kim size şaşaşalar, eydürler ki: “İmān getürdük. (9) Ve kaçan ki sizden ḥālī olurlar, ışırlar sizüñ üzerüñüze, barmakları (10) ucın, ḥışımdan. Eyit, yā Muḥammed, ki: “Ölün ‘adāvetüñüzle ve ḥışmuñuzla. (11) Bedürüstî Allāh bilicidür, ne ki gönüllerde var-ise kibrden ve kinden.”

120 (12) Eger size hoşlık irişe, anlara hoş gelmez. Ve eger (13) saña irişse bir yamanlık, sevinürler anuñla. Ve eger şabr idesiz ve Tañrıdan korqasız, (14) size ziyān itmez anlaruñ ḥīleleri, hiç bir nesne. (15) Bedürüstî Allāh, şunu ki siz işlersiz, iḥāta idicidür.

121 Ve añ, yā Muḥammed’ (16) ol vaqtā ki sabah-idi, çıkuñ ehlüñden, yaraqlarduñ mü‘minlere (17) oturacak yirleri, ceng-içün. Ve Allāh işidicidür ve bilicidür.

122 (18) Ol vaqt ki, kaşd itdi iki tayıfe sizden, kaşd itdilerdi kaçalardı. ‘Abdullah (19) bin Ubey bin Selül’üñ üç yüz kişi-le kaçduğın göricek, ḥāl bu ki Allāh Te‘ālā

yardımcısı (20) dur, bu iki t̄ayifenüñ. Ve Allāh üzerine pes tevekkül eylesünler mü‘minler.

123 – 124 (21) Ve taḥkīk yardım eyledi Allāh Te‘ālā size, Bedr ğazāsında, [54b] (1) ḥāl bu ki siz azduñuz, ḥāluñuz za‘īf-idi. Pes ḳorḳuñ Tañrıdan, ola ki (2) şākir ḳullardan olasız. Añ ol vaḳtā ki, sen dirdüñ mü‘minlere ki: (3) “Size kifāyet itmez mi, size meded itdügi sizüñ Tañruñuz, üç (4) biñ-ile feriştelere ki indürilmişlerdür, size yardım-içün?”

125 Ya‘nī yiter. Andan (5) şoñra eyitdi: “Eger şabr iderseñüz ve Tañrıdan ḳorḳarsañuz ve bize gelürse (6) müşrikler, işbu ḳaynaşmalarında, (7) meded ide size Tañrıñuz, beş bin-ile feriştelere, ‘alāmetlenmiş oldukları ḥālda. ‘Alāmetleri aḳça belli-idi. (8) Atları yalında şaru dülbendleri var-idi, uçları yağrınlarında.

126 Ve eylemedi ol mededi (9) Allāh Te‘ālā, illā beşāret eyledi sizün-içün ve anuñ-ile (10) ğoñüllerüñüz muṭma’ın olsun-içün indürdi. Ve yardım degüldür, illā Tañrı (11) ḳatındandır, ‘izzetlü pädişāhdur, ḥikmetlü sulṭāndur.

127 Tā helāk ide (12) bir t̄ayifeyi, şunlardan ki kāfir oldılar, ya bunları şikeste ḳıla (13) pes bunlar dönelerdi maḥrūm olup, maġbūn olup.

128 (14) Yoḳdur saña, yā Muḥammed, anlaruñ emrinden bir nesne, Allāh bilür. Dilerse ya anlara tevbe (15) rüzī ḳıla, ya ‘azāb ide anlara. Zīrā ki bedürüstī anlar zālimlerdür.

129 Ve Tañrınundur, şol ki göklerdedür ve şol ki yirdedür. Yarlıġar kimi dilerse ve‘azāb ider (18) kime dilerse. Ve Allāh ğafūr raḥīmdür.

130 İy şunlar kim ĩmān getürdiler. (19) Yimeñ ribā mālını, tekrār tekrār, tā virdüğüñüz mālı ḳaplayınca, yāḥūz borçlınuñ (20) mālın ḳaplayınca. Ve ḳorḳuñ Tañrıdan, ola kim sa ‘ādetlenmiş olasız.

131 (21) Ve ḳorḳuñ şol oddan ki yaraḳlanmışdur kāfirlerçün.

132 [55a] (1) Ve muṭī‘ oluñ Tañrıya ve Rasūline, ola kim esirgeñesiz.

133 (2) Ve iviřüñ mağfirete Tañrıñuzdan (3) ve cennete ki anuñ eni göklerce ve yirlercedür, kim yaraqlanmışdur (4) şol müttakīler-içün,

134 kim yidürürürler Tañrı rızāsı-çun, geñiřlikde ve řarlıķda. (5) Ve kaķıduķlarını men' idenler-çün ve hālķuñ şuçından (6) geçenler-çün. Ve Allāh sever iħsān idenleri.

135 Ve şunlar içün kim (7) kaçan ki bir günāh işleseler, ya nefslerine zılm itsele, Tañrıyı (8) añarlar ve yarlıģanmaķ dilerler günāhları-çun. (9) Ve kimdür günāhlar yarlıģayan, illā Allāhdur. Ve müdāvim olmadılar, işledükleri (10) günāh üzerine, hāl bu ki anlar bilürler.

136 Ol řayifenüñ cezāları (11) mağfiretdür anlaruñ Tañrısından (12) ve cennetlerdür ki altlarından ırmaķlar aķar, ebedī şalıban anda. (13) Ve ne hūbdur, 'amel idenlerüñ ecri.

137 Taħķīķ geçdi sizden öñdin (14) yollarumuz řarıķlarımız, 'ařīleri helāk itmede ve anlara 'uķūbet itmekte. Pes seyr (15) idüñ yir yüzinde, hem görüñ, nice oldu serencāmı yalancılaruñ.

138 (16) İşbu kim zikr olundu, beyāndur ādem oģlanlarına ve řoģru yoldur ve öģütdür müttakīlere.

139 Ve süst olmañ, dūřmana 'acַz göstermeñ ve melül olmañ. (18) Ve siz yücereksiz, ğālibraķsız, eger mü'minler olduñuzsa ve ĩmānuñuzda (19) řābit olduñuzsa.

140 Eger size cirāhat irişdi-se, Uħūd gazasında (20) taħķīķ irişdi müşriklere daħı cirāhat, size irişen gibi, Bedr ğazāsında. (21) İşbu eyyāmdur ki biz degzindürürüz anı hālķ arasında, bir kerre sizüñ-içün, bir kerre [55b] (1) dūřmen-içün. Ve Tañrı bile, şunları ki ĩmān getürdiler ve řābit oldılar ĩmānları (2) üzerine ve alā sizden řehidlerüñüzi. (3) Ve Allāh zālimleri sevmez.

141 Ve Tañrı pāk ide, ŧunları kim ĩmānlarınıñ üzerine ŧābit (4) ¼aldılar. Ve kāfirleri helāk ide.

142 Yā ŧanmaduñuz mı ki (5) u¼maĝa giresiz, Tañrı bilmedin ĝazā idenleri sizden, ya‘nĭ (6) elbette bildürür Tañrı, sizden ĝazā ideni ve itmeyeni ve ŧabr idenleri bilmedin.

143 (7) Ve taħķĭķ ölümi siz taleb iderdüñüz, iy mü‘minler, siz aña uĝra (8) mazdan öñ. Pes taħķĭķ gördüñüz siz ölümi, ¼ılıç yalabırken ve siz göre-(9) ¼urursuz.

144 Ve Muħammed ‘aleyhi’s-selām degöldür, illā Rasöldür. Taħķĭķ (10) ge¼di andan öñ, Rasüller. Ya pes eger Muħammed döŧekde ölürse, ya depelenürse, (11) döner misiz ters izüñüze? Ve ŧol ki döne, ters (12) izine, Tañrıya nesne ziyān itmez. Ve ya¼ında Tañrı (13) ŧükr idicilere ‘ıvaż virür.

145 Ve olmadı bir nefse ki öle, meger (14) Tañrı destürü-la öle, yazılmıŧdur va¼tı-la. Ve her kim dünyā ŧevābın (15) dileye, virürüz aña dünyā ŧevābından. Ve her kim āħiret ŧevabın dileye, virürüz aña, ol āħiret ŧevābından. Ve ya¼ında eyü ‘ıvażlar (16) virürüz, ŧükr idicilere.

146 İy, niceler peyĝamberlerden ki (17) uruŧdılar anuñ-ıla bile, rabbānĭ ¼ullar, iken çok. Alĝusamadılar, süst olmadılar, peyĝamberleri (18) öldükde, ol nesne-y-içün ki iriŧdi anlara Tañrı yolında (19) ve za‘ĭf olmadılar ve düŧmene tevāzu‘ daħı itmediler. Ve Allāh (20) sever ŧabr idenleri.

147 Ve olmadı anlaruñ sözleri, illā demek ki: (21) “İy bizüm Tañrımız. Ört bizüm günāhumuzı ve bizüm isrāfumuzı [56a] (1) iŧümüzde, ya‘nĭ ulü günāhlarımızı ve berkit ayaklarımızı cenkde (2) ve yardım eyle bize, kāfir ¼avmi üzerine.”

148 Pes Allāh (3) anlara viridi, dünyā ŧevābını, nuŧretten, ĝanĭmetden, yüz a¼lıĝından ve āħiret (4) ŧevābınıñ eyüsini ki cennetdedür. Ve Allāh eylük idenleri sever.

149 (5) İy şunlar ki ĩmān getürdiler. Eger muĥĩ‘ olasız, şunlara ki kāfir (6) oldılar; sizi dönderürler girüñüze, pes dönersiz, ziyān (7) idicilerden olduñuz hālda.

150 Bel Allāh sizüñ hocañuzdur (8) ve ĥayırlusıdur yardımcılaruñ.

151 Bırağisaruz, göñüllerine şunlaruñ (9) kim kāfir oldılar, ĥorĥuyı şol sebab-ile ki işrāk itdiler Allāh’a (10) şol şanemi kim indürilmedi-idi aña bir ĥüccet, ma‘būd iduğına. Ve yirleri (11) ŧamūdur. Ve ne yaman yirdür zālimlerüñ.

152 Ve (12) taĥķĩķ Tañrı gerĥekledi size, itdügi va‘deyi muẓaffer olmağ-ıdı, ol vaĥt ki uruşur (13) duñuz müşrikler-ile, Tañrınıñ destürı-la, şuña degin ki ĥorĥduñuz (14) Ve ĥekişdüñuz emrde. Ve ‘āşĩ olduñuz peygamber emrine (15) andan şoñra ki gösterdi size, şol sevdüğüñüz nesneyi ki ġālib olmaĥdur. (16) Sizden ba‘zı şoldur ki dünyā sever ve sizden ba‘zı şoldur ki (17) āĥiret sever. Andan şoñra Tañrı dönderdi ol müşriklerden (18) tā sizi mübtelā ĥıla, kāfirlerden ĥaçmağ-ıla. Ve taĥķĩķ ‘afv itdi sizden Allāh (19) Te‘ālā, dünyāya ŧama‘ itdüğüñüzi. Ve Tañrı Te‘ālā kerem eyesidür mü‘minler (20) üzerine.

153 Vaktā ki ĥaçduñuz ĥıĥduñuz depe üzerine ve hiç (21) dönüp baĥmazduñuz bir aĥada, cānuñuz acısından, hāl bu ki peygamber [56b] (1) ‘aleyhis’ selām ĥığırur sizi, arduñuzdan ĥağırup. Pes Allāh Te‘ālā cezā virdi ġuşşayı (2) ġussa-y-ıla. Bir ġussa ol ki kendüler ĥaçdılar, bir ġussa daĥı peygamber ‘aleyhi’s-selām öldi şandılar, (3) tā melül olmayasız, şunuñ üzerine ki size irişdi şınuĥlıĥdan, fevt oldı sizden. (4) Murād, ġanĩmet mālıdur ve ne şunuñ üzerine ki size irişdi şınuĥlıĥdan (5) ve Allāh cebĩrdür aña ki siz işlersiz.

154 Andan şoñra indürdi sizüñ (6) üzerüñüze, ĥayğudan şoñra, emĩnlik, uyku, (7) bürür bir ŧāyifeyi sizden. Hergiz ĥayğuluya ki dĩn ġayreti-ĥün ola, uyĥudan ŧatlu nesne olmaz. (8) Ve bir ŧāyife daĥı, ki anlara dĩn kayğusı yok-ıdı, nefsleri ĥayğusı vardur. Ancaĥ (9) ve zann iderler Allāh’a, ĥaĥdan ġayrı, cāhiliyye zannı ki Muĥammed’e (10) Tañrı yardım itmez şandılar. Eydürler ki: “Var mıdur bize,

emirden bir nesne (11) ya'nî elümüzden nesne gelmez." Eyit, yâ Muhammed: "Bedürüstî iş bir uğurdan, Tañrınundur. (12) Gizlerler nefslerinde, şol nesneyi anı saña bildürmezler." (13) Eydürler ki: "Eger olaydı bizüm-içün emirden bir nesne, depelenmez (14) dük burada." Eyit, yâ Muhammed: "Eger siz evlerüñüzde olayduñuz (15) gerek çıkaydı, şunlaruñ üzerlerine depelenmek yazıldı, yatup (16) ölecek yirlerine, kendü ayakları-la. Ve izhâr itmeg-içün, şol nesneyi ki (17) gönüllerüñüz içindedür ve arıtmağ-içün, şol nesneyi ki gönüllerüñüzde vardur günâhlardan. (18) Ve Allâh bilicidür, her ne ki göğüslerde vardur.

155 (19) Bedürüstî şunlar ki yüz çevürdiler sizden, iki leşker buluşduğı vaqt (20) azıtmadı anları illâ şeytân azıtdı, ba'zı günâhları sebebinden ki (21) merkezlerin beklemediler. Ve tañkik Allâh 'afv itdi anlardan suçını. [57a] (1) Bedürüstî Allâh ğafürdur, ħalîmdür.

156 İy şunlar ki İmân getürdiler. (2) Olmañuz şunlarçılaysın ki kâfir oldılar ve didiler qardaşlarına (3) vaqtâ ki sefer itseler yir yüzinde, ya ğazâ kılsalar ölseler: (4) "Eger qatumuzda olalardı, ölmezlerdi ve depelenmezlerdi." (5) Tâ Tañrı ħasret eyleye dimegi, gönüllerinde anlaruñ. Ve Allâh dirildür (6) ve öldürür. Ve Allâh, şuña ki işlersiz, bînâdur.

157 Ve eger depelenürseñüz (7) Tañrı yolında, ya ölseñüz ve yarlıgamaq Tañrıdan ve esirgemek (8) ħayırludur şundan ki cem' iderler anlar.

158 Ve eger ölseñüz, (9) ya depelenseñüz, Tañrıya varacaqsız.

159 Pes Tañrıdan rahmetdur (10) ki yumşaq olduñ mü'minlere. Ve eger cefâ idici olsañ (11) qatı gönüllü olsañ, tağılalardı çevreñden. Pes 'afv eyle (12) anlardan ve mağfiret taleb eyle anlaruñ-içün ve tanış bunlara (13) işüñde. Pes kaçan ki qaşd idesin işlemege, tanışıkdan soñra, pes (14) tevekkül eyle Allâh üzerine. Tañkik Allâh sever tevekkül idenleri, idicileri.

160 (15) Eger size yardım ide Allāh Te‘ālā, pes size gālib yokdur **(16)** ve eger sizi şaya, pes kimdür ol kim yardım ide size **(17)** ol mağlūb itdüğinden şoñra? Ve Tañrı üzerine pes tevekkül itsünler **(18)** mü‘minler.

161 Ve olmadı bir peygambere, ki ğanīmet mālından uğurlaya **(19)** ve şol ki uğurlar ğanīmet mālından, uğurladığı-la gele kıyāmet güninde. **(20)** andan şoñra tamām virilür her nefse, şunu ki kazandı. **(21)** Ve anlar zulm oluñmazlar.

162 Ya pes şol kimesne ki uydı Tañrının rızāsına, [57b] **(1)** şuncılayın mıdur ki müstaħik oldı Tañrının ğazabına? **(2)** Ve anuñ yiri cehennemdür ve ne yaman varacak yirdür cehennem.

163 (3) Bunların dereceleri vardur Tañrı katında. Ve Allāh görucidür **(4)** şunu ki işlersiz siz.

164 Taħkīk Tañrı in‘ām itdi mü‘minler üzerine **(5)** şol vaqt ki gönderdi anların içlerinde bir peygamber ki **(6)** anlardandır. Oğur anların üzerine Tañrının āyetlerini ki Qur‘ān’dur ve **(7)** arıdur anları ve öğredür anlara Qur‘ān’ı ve Tañrının şeri‘etini. **(8)** Ve egerçi bundan öñ, eşkere azğunlık içinde idilerse.

165 (9) Ya şol vaqt ki size muşībet yitişdi Uħūd günü, ki yetmiş kişi kāfir **(10)** öldürdi, taħkīk siz daħı işledüñüzdi kāfirlere, iki ol kadar Bedr ğazāsında **(11)** ki yetmiş öldürdüñüz, yetmiş daħı esīr itdüñüz. Didüñüz ki: “Bize kandan geldi bu muşībet?” **(12)** Eyit, yā Muhammed: “Bu nesne sizüñ kendü nefsüñüzdindür ki peygamber didügi **(13)** yirde turmaduñuz.” Bedürüstī Allāh her nesne üzerine kādirdür.

166 (14) Ve şol nesne ki size irişdi, ol gün ki buluşdılar iki cem‘ **(15)** ya‘nī Uħūd günü, pes Tañrının destürü-la ve bilsün-içün peygamberler **(16)** mü‘minleri.

167 Ve bilsün-içün şunları ki nifāk iderler-idi. **(17)** Ve dinildi anlara ki: “Gelüñ, ceng idüñ Tañrı yolında, ya def‘ **(18)** idüñ ölmeği sizden.” Eyitdiler: “Eger kıtāl bileydük, uyarduk size.” **(19)** Anlar küfre yakınırakdur ol gün, andan ki ĩmāna yakın

(20) olalar. Dirlerdi dilleri-le, şol nesneyi ki yokdur (21) göñüllerinde. Ve Allāh yeg bilür şunu ki gizlerler.

168 [58a] (1) Şunlar ki didiler ƣardaşlarına, hāl bu ki kendüleri oturmuşlar-idi ğazādan: (2) “Eger bize muṭī^c olsalar, depelenmezlerdi.” Eyit, yā Muḥammed, kim: “Def^c idüñ (3) nefslerüñüzden ölümü, eger gerçekler-iseñüz.” ol gün ki bu āyet indi, yetmiş münāfik cehenneme cān (4) teslīm itdi.

169 Ve şanmasun şunlar ki depelendiler (5) Tañrı yolında, ölüler olalar. Belki dirilerdür, anlaruñ Tañrısı ƣatında (6) rızƣ virilürler uçmaƣ çemenlerinde, yaşıl kuşlar sūretinde.

170 Şādımānlardur (7) şunuñ-ıla ki Allāh viridi fazlından ‘aṭāsından, şehīd olduklarından şoñra. (8) Ve muştulaşurlar, şunlara ki anlara lāhıƣ olmadılar şehīd olup (9) kendülerden şoñra, ki ƣorƣu yokdur anlaruñ üzerine (9) ve ne hoz anlar melül olurlar.

171 Muştulaşurlar Tañrıdan ni^cmet-ile ve kerāmet (11)-ile uçmaƣda. Ve taḥƣıƣ Allāh zāyī^c eylemez mü^cminlerüñ ecrini.

172 (12) Şunlaruñ ki muṭī^c oldılar Tañrıya ve peygambere (13) şundan şoñra ki anlara cirāḥat irişdi, (14) şunlaruñ-içün ki iḥsān itdiler anlardan ve Tañrıdan ƣorƣdılar, ulū şevāb vardur.

173 (15) Şunlar ki didi anlara hālƣ ki Nu‘aym bin Mes‘ūd’dur, Medīne’ye gelürdi (16) Bedürüstī hālƣ murād Ebū Süfyān’dur. Taḥƣıƣ cem^c oldılar sizüñ-içün murad (17) aşhābdur, pes ƣorƣuñ anlardan. Pes arturdı anları İmān (18) yöninden. Ve eydürlerdi ki: “Yiter bize Allāh ve ne eyü vekīldür.” (19) Eyle olsa Rasül ‘aleyhi’s-selām ƣıƣdı, kāfirleri başdı.

174 Pes döndiler Bedr ğazāsından (20) ğanīmet mālı-y-la ki Tañrıdandur ve ziyāde aşşı-la, (21) anlara yamanlıƣ irişmedi. Ve tābi^c oldılar Tañrınınun rızāsına. [58b] Ve Allāh ulū fazl eyesidür.

175 (2) Bedürüstî ol sizûñ Ebû Nu‘aym şeytândur, (3) qorqıdur dostlarını ki anlar Ebû Süfyân ve aşhâbidur. Pes qorkmañ anlardan ve qorkuñ benden dir Allâh Te‘âlâ, eger mü‘minler-iseñüz, dir (4) Allâh Te‘âlâ,

176 ve melül eylesün seni, şunlar ki ivişürler küfrde. (5) Bedürüsti anlar ziyân itmezler Tañrıya, hiç bir nesne. (6) Allâh diler ki anlara naşîb eylemeye âhiretde. Ve anlaruñ-içün (7) ulu ‘azâb vardır.

177 Bedürüstî şunlar ki küfri şatun aldılar İmân-ile (8) hergiz Allâh’a bir nesne ziyân itmezler. Ve anlaruñ-içün ‘azâb-ı elîm (9) vardır.

178 Ve şanmasunlar hergiz, şunlar ki kâfir oldılar (10) bedürüstî şol mühlet ki virürüz anlara, ki hayr ola anlaruñ-içün. (11) Bedürüstî mühlet virürüz anlara, tâ arturalar günâh cihetinden. (12) Ve anlaruñ-içün, hır idici ‘azâb vardır.

179 Allâh Te‘âlâ (13) qor degüldür mü‘minleri, şunuñ üzerine ki siz anuñ üzerinesiz, tâ (14) murdârı bismilden seçmeyince, ya‘nî münâfıķı muhlişden ayırmayınca. (15) Ve Allâh Te‘âlâ sizi gayba muṭṭali‘ ider degüldür. Ve illâ kim Allâh (16) ihtiyâr ider peygamberlerinden, kimi dilerse, ba‘zı muğayyibâtın aña bildürür. (17) Pes İmân getiruñ Tañrıya ve Rasüllerine. Ve eger İmân (18) getirürseñüz ve Tañrıdan qorqarsarñuz, pes vardır sizûñ-içün ulu şevâb.

180 (19) Ve şanmasunlar, şunlar ki baḥîllıķ iderler, şuña ki Allâh Te‘âlâ virmişdür (20) anlara, kendü kereminden, ki ol buḥl hayr ola añlara. Belki ol buḥl şerdür (21) anlara. Boğazlarına tavḳ itseler gerek, şunu ki kıyamazlardı [59a] (1) virmege, kıyâmet güninde. Tañrınuñdur yirleruñ gökleruñ terekesi. (2) Ve Tañrı, şuña ki işlersiz, danâdur.

181 Ve taḥḳîķ işitdi Allâh, şunlaruñ sözünü ki eyitdiler: “Bedürüstî Allâh (4) dervişdür ve biz baylaruz” didiler. Bunı yahüd didi, Allâh Te‘âlâ şıḍḳ-ile, ya‘nî şadaķa-y-ıla emr idicek (5) Yazaruz didükleri nesneyi ve ḥaḳsuz yire peygamber (6) depeledüklerini bile yazaruz. Ve eyidiserüz ki: “Ṭaṭuñ, yaḳıcı ṭamünuñ (7) ‘azâbını.”

182 Bu ‘ikāb şol sebebdindür kim elleri kazandı. (8) Ve taḥkīk Tañrı güc idici degüldür kullarına.

183 (9) Şunlar ki didiler: “Bedürüstī Allāh ‘ahd eyledi bize (10) ki biz inanmayavuz bir Rasūle, tā bize gele bir kurban-ile kim, gökden od ine, daḥı anı yiye. (11) “Eyit, yā Muḥammed, kim: “Taḥkīk geldi size peygamberler bundan (12) öñ, dürlü mu‘cizelerle ve şunuñ-ile ki didüñüz. (13) Pes niçün öldürdüñüz anları, eger gerçekler-iseñüz?”

184 (14) Pes eger yalanlayalar seni, pes taḥkīk yalanlandı peygamberler, sende öñ. (15) Geldiler mu‘cizeler-ile ve geçen peygamberlerüñ sözleri-le ve rüşren idici kitāb-ile; (16) Tivrāt-ile, İncīl-ile.

185 Her nefis tadicıdur ölümü. (17) Bedürüstī virilür size şevāblaruñuz, kıyāmet günü. (18) Pes şol ki şamūdan ıraḥ oluñdı ve cennete koyuldu, taḥkīk (19) kurtuldu. Ve degüldür dünya dirliğı, illā gurūr kumaşı, (20) bugün var-ise yarın yokdur.

186 Elbette şınanursız siz, mällaruñuzda (21) ve nefsleruñüzde, ya‘nī muşībet iriser mällaruñuza ve nefsleruñüzde. Ya‘nī muşībet iriser mällaruñuza ve nefsleruñüze [59b] (1) Ve elbette işitseñüz gerek, şunlardan ki kitāb virildi (2) sizden öñ ve şunlardan ki şirk itdiler, çoklık yaramaz keleciler işidürsüz. (3) Ve eger şabr idesiz ve Tañrıdan korķasız, bedürüstī (4) ol nesne, kaşd idecek işlerdindür.

187 An, yā Muḥammed, (5) ol vaḳtā ki Tañrı aldı ‘ahdini, şunlaruñ ki kitāb virildiler, ki (6) elbette beyān idesiz Muḥammed’üñ na‘tını ḥālķa ve gizlemeyesiz anı. Pes atdılar (7) anı ardlarına ve şatun aldılar anuñ-ile, azacuk bahāyı ki dünyādur. (8) Ne yaman nesne aldılar.

188 Şanma şunları sevinürler, şol nesneye ki (9) getürdiler ve dilerler ki ögüleler şunuñ-ile ki işlemediler, ya‘nī izhar (10) itmediler Muḥammed’üñ şıfatın. Pes şanma bunları ki kurtulacak yirde (11) dür ‘azābdan. Ve anlaruñ-içün incidici ‘azāb vardur.

189 (12) Ve Tañrınıñdur, gökleriñ ve yirleriñ pādişahlığı. Ve Allāh (13) her nesne üzerine kādirdür.

190 Bedürüstī gökleriñ ve yirleriñ yaratılmağında (14) ve giceniñ gündüzün gelüp gitdüğinde, nişānlar (15) vardır, ‘akl eyelerine.

191 – 192 Şunlar ki zıkr iderler Tañrıyı, özü tırurken (16) ve otururken ve yanları üzerine, egri tırurup namaz kılmağa ve oturup namaz kılmağa (17) ve fikr iderler gökleriñ ve yirleriñ yaratılmağında: (18) “İy bizüm rāzıkumuz. Sen bunu bātı (19) yaratmaduñ. Tenzīh iderin seni. Pes bizi şakla od ‘azābından.

193 (20) Hūdāvendā! sen kimi ki şamūya şokarsın, taħkīk ħor eyledüñ sen anı. (21) Ve yokdur hiç, zālimgere yardımcı. Hūdāvendā! Bedürüstī [60a] (1) biz işitdük bir münādī ki kığırur-dı İmāndan yaña, İmān getürüñ (2) Rabbüñüze, diyü. Biz daħı İmān getürdük. Hūdāvendā, pes yarlığa bizüm (3) günāhlarımızı ve ört bizüm günāhlarımızı, kendü fażluñdan (4) ħasānetüñle ve bizüm cānlarımızı al, ebrar-ile, muṭī‘ler-ile.

194 (5) Hūdāvendā! Vir bize şunu ki va‘de kıldıñ, peygamberleriñi gerçeklemek üzerine. (6) ve ħor eyleme bizi, kıyāmet gününde. Zīrā sen va‘deye ħilāf kılmazsın.”

195 (7) Pes kabül eyledi anlarıñ Tañrısı anlarıñ-içün, itdükleri du‘āları ve eyitdi: (8) “Bedürüstī ben zāyī‘ itmez, ‘amelini bir ‘amel idenüñ sizden (9) erkekden ya dışiden. Ba‘zuñuz ba‘zuñuzdandır. (10) Pes şunlar ki hicret itdiler, Mekke’den Medīne’ye vardılar ve çıkarıldılar evlerinden (11) ve incidildiler benüm yolumda ve uruşdılar ve öldiler. (12) Elbette mahv idiserem anlardan, günāhlarını (13) Ve elbette givürürem anları bostānlara bağçalara ki altlarından ırmağlar akar, (14) ‘ıvaż oluban Tañrı katından.” Ve Tañrı ol Tañrıdur kim anuñ (15) katındadır ħüb şevāb.

196 Elbette seni mağrūr eylesün yā Muhammed, (16) ağnaduğı, ya‘nī ni‘met içinde yatup tırdukları, şunlarıñ ki kāfir oldılar, şehirler içinde (17) ve iklimlerde.

197 Az umaşdur, sehel nesnedür. (18) andan şoñra, yataqları cehennemdür. Ve beysü'l mehā ne yaman yatakdur amū.

198 İllā kim (19) şunlar ki ordılar, anları besleyenden, anlarıñ-iun umaqlar (20) vardur ki altından ırmaqlar aar, anda ebedī oldukları hālda, ki (21) bu kerāmetler onuklu ola, Tañrı hāzretinden ve şol ki Tañrı atındadır, [60b] (1) hayırludur şālihler.

199 Ve tahı ehl-i kitābdan şunlar vardur (2) ki, İmān getirürler ve şuña ki size indi ve şuña ki anlara indi, (3) şol hālda ki orarlar Tañrı-y-iun. Şatun almazlar (4) Tañrı kelāmı-la az nesneyi, ki dünyā meta'ıdur. Ol āyife, anlarıñ-iun (5) vardur ecrieri şevābları anları yaradan atında. Bedürüstī Tañrı tiz (6) hisābludur

200 İy şunlar ki İmān getürdiler. Şabr idüñ ve (7) şabra vaşıyyet eylesüñ. Ve iāmet idüñ al'elerde, atlarıñuz balayup. Ve (8) oruñ Tañrıdan, ola kim sa'ādetlenesiz, felāh bulup urtulanlardan olasız.

2.4.

4 (9) Sūretü'n Nisā

(10) Bismillāhi'r-raħmani'r-raħīm.

1 (11) İy ādem oqlanı. oruñ Tañrıñuzdan, şol Tañrıdan (12) ki yaratdı sizi, bir nefsdan ve yaratdı andan 'avratını ki (13) Hāvvā'dur. Ve aıtdı ol ikisinden o erler ve 'avratlar. (14) Pes oruñ ol Tañrıdan ki anuñ-ıla su'al idersiz (15) birbirüñüzden "Billāhi 'Aleyk" diyü ve erhāmdan daı oruñ. Bedürüstī (16) Allāh sizüñ üzerüñüze raīb oldu, şalar sizi.

2 Ve virün yetīmelere māllarını (17) ki atuñuzdadur. Ve arışdurmañ haramı hālala. (18) Ve yimeñ yetīmler mālını kendü māluzla. Bedürüstī ol yetīmler mālını kendü māluzla arışdurma, ulu günāh oldu.

3 Ve eger orarsañuz, 'adl idemeyevüz diyü (20) öksüzlerde, pes evlenüñ şol ki hoş geldi (21) 'avratlardan, ikişer ikişer ve üçer üçer ve dörder dörder. [61a] (1) Eger

korksañuz, ‘adl idemeyevüz diyü, pes bir evlenüñ (2) yāhuz milk-i yemīnūñuz evlenüñ cāriyelerden. Bu didügümüz, zahmet olmayacağıñ eñ (3) yakınırağıdır.

4 Ve virüñ ‘avratlara mehirlərini, bahşış idüp. (4) Pes eger hüsni rıza-y-ıla virecek olurlarsa size, mehirdeñ bir miqdar (5) nefsləri razı olup, pes yeñ anı, şihhāt ve ‘āfiyet.

5 (6) Ve virmeñ sefīhlere şol mällaruñuzı ki, Allāh eyledi (7) sizüñ ma‘āsuñuz-içün nizām kıldı. Pes yedürürüñ, eger küçücükler olursa (8) ol emvālda, ya‘nī mu‘āmele-i şer‘ī birle. Şöyle iderler ki şulb-ı māldan harc olmaya, belki üstüne (9) gelendeñ harc oluna. Ve geyürüñ anlara ve eydüñ anlara eyü söz (10) ve eyü va‘de.

6 Şmañ yetimləri, tā cimā‘ a (11) kâdir olunca. Pes eger görürseñüz anlardan şalāh ve rüşdi, (12) pes virüñ anlara mällarını. Ve yimeñ mällarını (13) isrāf-ile ve ivmeg-ile, büyüyince. Ya‘nī ive, tizek harc ide, anlar büyümedin mällarını (14) büyümekdeñ korqup ve her kim bay ola, pes şaķınsun yetim mālından. (15) Ve şol ki faķīr oldu, yisün kut kadarı, ya andan (16) borç eylesün. Pes kaçan ki viresiz anlara mällarını (17) pes şanuķ dutuñ üzerlerine. Ve Tañrı hisābcı yiter. Bunuñ-ile işāret (18) itdi ki, şanuķ dutmaķ vācib degül-imiş.

7 – 8 Erenlere ulu vardur, şundan ki (19) kodi ata ve ana ve yakın hışımlar ki ol anlardan mīrās yir. (20) Ve ‘avratlara ülüş vardur, ata ana, hışım kavm (21) terekesindeñ, şundan ki az oldu andan, ya çoğ oldu. [61b] Naşīb vardur, takdīr oluñmış. Ve kaçan, üleşmege hāzır ola, kavmler ki mīrās (2) yimezler ve yetimler, miskīnler, pes virüñ anlara ve eger virmez (3) señüz daħı nesne yok ve eydüñ anlara eyü sözler.

9 Ve korksun (4) şunlar ki, eger terk itselerdi kendüler şoñra, uvacuķ (5) oğlancuklar, korqarlardı anlaruñ üzerlerine ve korksunlar Tañrıdan (6) vaşiler ve disünler eyü muħkem sözler.

10 Bedürüstî şunlar ki (7) yirler yetimler mālını, güc-ile. Bedürüstî yirler (8) qarınlarında odı ve tiz ola ki kavuşalar bir oda ki gāyet (9) kızgundur. Tañrı buyurur size, bilünüzden inen oğlanlarıñuz hakkında.

11 Erkege, iki dişi ülüsince. Pes eger (10) dişiler ikiden artuğ olsalar,

12 pes anlara üçde iki vardır. (12) Ve eger bir kız olursa, pes aña mālun yarısıdır. Ve atasına (13) anasın, her birisine ol ikisinün, altıda bir, itdügi (14) nesneden, eger ölenün oğlu ya kıızı olursa. (15) Pes anun veledi olmasa ve atası anası mīrās yise, pes (16) anası-çun üçde birdür. Ve eger kardaşları olsa, pes (17) anasına altıda birdür, vaşiyetden soñra ki vaşiyet itdi-idi (18) ya borcın ödedükden soñra. Atalarıñuz ve oğlanlarıñuz. Siz bilmezsiniz (19) kankısı yakınırakdur size, fāyide yöninden farīzedür Allāhdan. (20) Bedürüstî Allāh Te‘ālā ‘ālīm hekīm oldı ki farāyizi taqdīr eyledi.

13-15 (21) Ve sizündür naşıfı şunuñ ki ‘avratlarıñuz terk itdi maldan. [62a] (1) Eger anlarıñ veledi yoğ-ısa ve eger anlarıñ veledi olursa, (2) pes sizündür dörtde biri. Şundan ki terk itdiler anlar. Vaşiyetden (3) soñra ve vaşiyet iderler anı burcadan soñra ve anlarıñ-içün rebih (4) vardır şol maldan ki siz terk itdünüz. Ve eger sizün veledünüz olmasa. (5) Pes eger sizün veledünüz olursa ‘avratlarıñuz-çün sekizde biri vardır. (6) Şundan ki siz terk itdünüz vaşiyet ayrıldıktan soñra (7) ki vaşiyet idersiz anı ya burcadan soñra ve eger bir kişi (8) ve olsa ki andan mīrās yerler kelāmla yunından kelā-la öldürür ki atası olana oğlu ola. (9) Ya ‘avrat olsa bu hallü ve anun arkadaşısı olsa ya kız kardaşı olsa (10) lakin ana birler olsalar bunlarıñ her birine altıda birdür. (11) Ve eger artuğ olurlarsa pes anlar ortaklardur şülüşde. (12) Vaşiyetden soñra ki vaşiyet olundu anun-la ya borc ödedükden soñra (13) ziyān idici olmaduğı halde ol vaşiyet, ya’nī şülüşden artuğ olmaya. Tā ki veresiye (14) ziyān olmaya. Ya’nī vaşiyet ide. Bir vaşiyet ki Tañrıdandır. (14) Ve Allāh ‘alimdür ve hilm eyesidür. Bu mezkūret Tañrınıñ hadleridür. (16) Ve her ki muñi‘

ola Tañrıya ve Rasūline givürür anı uçmaqlara. (17) Altında ırmalar akar. Ebedī oldukları ol halda ol cennetlerde. (18) ol ulu nicātdur ve şol ki ‘āşī oldı Tañrıya ve Rasūline (19) ve Tañruñuñ hadlerinden keçe. Givürür anı evde ebed olduğu (20) halde, ol odda anuñ-içün hor idici ‘azāb vardır. (21) Ve şunlar ki zīnā ideler sizūñ ‘avratlaruñuzdan [62b] (1) pes şanuğ dutuñ anlaruñ üzerine, sizden dört kişi ki ‘adillar olalar. Pes şanuğlık (2) vireler, pes gizleñ anları, evlerde habs idüp, (3) tā ölüm anlara irişince, ya Tañrı anlara bir yol virince. Bu āyet mensuħdur (4) āyet-i recm birle, ya āyet, sihāka maħmūldür.

16 Ve şol iki ki sizden fahişe (5) işleyeler, pes incidūñ anları. Ve eger tevbe idüp eyü ‘amel iderlerse (6) pes ı‘rāz idūñ ol ikisinden. Bedürüstī Tañrı (7) tevbe idenlerūñ tevbesini kabūl idicidür ve raħmet idicidür, ya‘nī idici pādişāhdür.

17 (8) Bedürüstī şol tevbe, ki Tañrının üzerine hağdur anı kabūl itmek (8) şunlaruñ tevbesidür ki bir yaramazı bilmedin işlerler, andan (9) soñra tevbe iderler, tiz zamanda. Pes ol tıyifenūñ Tañrı Te‘ālā (11) tevbesini kabūl ider. Ve Allāh Te‘ālā bilicidür ve hikmet-ile işleyicidür.

18 (12) Ve yoğdur tevbe, şunlara ki işlerler yaramazlıqları (13) tā ki birisine ölüm hāzır oluñca, eydür (14) ki: “Ben şimdi tevbe eyledüm.” ve yoğdur tevbe, şunlaruñ (15) üzerine ki ölürler, şol hālda ki kāfirlerdür. Ol bir tıyife (16) dür ki yarağladuğ biz anlaruñ-içün, ‘azāb-ı-elimi.

19 İy şunlar ki İmān getürdiler. (17) Helāl degüldür size, ‘avratlaruñ mīrāşın yeyesiz güc-ile, ya‘nī (18) bir ‘avrat ki anuñ şoħbetin sevmez, aña cefā gösterür ki talāğın şatun ala. Pes (19) göçmeñ anları.

20 Tā ki alasız virdüğüñüzüñ ba‘zını. (20) Meger ki eşkere fāhişe işleyeler, erinden kaçmağ gibi, zīnā gibi, ol vağt revādur (21) andan nesne almağ. Ve dirilūñ anlaruñ-ıla, eyü yüz gösterüp. [63a] (1) Pes eger kerīh görseñüz siz anları, yağındur ki (2) siz bir nesneyi kerīh göresiz, hāl budur ki Allāh anda çoğ hayırlar ider.

20 (3) Ve eger dileseñüz, bir ‘avratı bir ‘avrat dağı yirine getürmegi (4) ve birine bir kıntar māl virmiş olasız, pes ol māldan bir nesne (5) almañ. Alur mısız anı, bühtān yöninden ve eşkere günāh yöninden.

21 (6) Ve nice alursız anı, hāl bu ki ĥalvet oldı (7) ba‘zuñuz ba‘zuñuzla ve anlar aldılar sizden muĥkem ‘ahdi.

22 (8) Ve evlenmeñ şunı ki atalaruñuz evlendi anı, ‘avratlardan (9) illā şol nesne ki geçdi. Ögey kızların alurlardı, hāl bu ki bu dağı ĥarāmdur. (10) Bedürüstī ol nesne fāĥiş-idi Tañrı dīninde ve ‘adāvet oldı ve yaman oldı (11) yol olmağı cihetinden.

23 Ĥarām oldı sizüñ üzerüñüze, analaruñuz ve kızlaruñuz ve kız ĥardaşlaruñuz ve ‘ammelerüñüz (13) ve teyzelerüñüz ve er ĥardaşuñuz kızları ve kız ĥardaşlaruñuz kızları (14) ve şol analaruñuz ki emzürdi sizi (15) ve rızā‘dan kız ĥardaşlaruñuz ve ‘avratlaruñuzun anaları (16) ve ögey kızlaruñuz ki sizüñ ĥatuñuzdadur (17) şol ‘avratlaruñuzdan ola kim duĥül itmiş olasız, pes eger anlara duĥül (18) itmedüñüzse, pes günāh yoĥdur üzerüñüze ve oğullaruñuzuñ (19) ‘avratları, şol oğullaruñuzuñ ‘avratı ki şulbüñüzden ola (20) ve cem‘ eyledüğüñüzüñ, iki kız ĥardaşı bir yire, illā şol nesne ki (21) ilerü zamanda geçdi-di. Bedürüstī Allāh ġafūr raĥīm oldı. Zīrā ki geçeni [63b] (1) ‘afv eyledi, esirgedüğinden, ‘uĥūbet eylemez raĥmetinden.

24 Ve muĥşana olanlar (2) ‘avratlardan, ya‘nī erlü ‘avratlar dağı ĥarām oldı size, nikāĥ itmegi, illā şol (3) ĥaravaşuñuz ki gazā idüp çıĥarduñuz, egerçi eri dağı ola. Yazdı kitābı sizüñ (4) üzerüñüze, bu resme taĥdīr eyledi. Ve ĥelāl oldı size, bundan (5) ġayrı siz talep itmeklik mālларуñuzla, şaĥlanıcılar olduġuñuz (6) ĥālda, şehvetüñüz ĥarama ĥarc itmedüğüñüz ĥālda. Pes (7) her kimi ki istimtā‘ idesiz mālларуñuzla, anlardan, pes virüñ anlara mehirlerini (8) farīza olduġı ĥālda, anlara mehirlerini virmek. Ve günāh yoĥdur sizüñ üzerüñüze, (9) şunda ki, rızālaşduñuz anuñla, tamam mehr olduġlarından soñra. (10) Ya‘nī ya ‘avrat ere baġışladı, ya

mehrden daħı arturdı. Bedürüstī (11) Allāh ‘ālīm, ħakīm oldı, ‘ilminden, ħikmetinden size bu yolları ta‘līm eyledi.

25 (12) Ve her kimüñ ki güci yitmese sizden, mālın arturmağa, kim anuñ-ıla muşşana ħātunlar (13) evlene, ki mü‘mine olalar, pes siz mālİK olduĖuñuz cāriyelerü (14) ñüzden evlensün, mü‘mine cāriyelerüñüzden. (15) Ve Allāh yeg bilür ĩmānuñuzı. Vaħt ola kim cāriye ĩmānı yeg ola hürre ĩmānından. (16) Ba‘zuñuz ba‘zuñuzdandır. Pes evlenüñ anları, ehlinüñ izni-le; (17) Ve virüñ mehirlerini, ‘ādet üzerine, (18) ‘afīfe olduğları ħālda, eşkere ziyān idiciler olmayalar ve uğurlayın dost (20) dutıcı olmayalar. Pes kaçan ki ‘afifeler olsalar, pes eger bir (20) fāħişe işleseler, pes anlaruñ üzerinedür, ‘afifeler üzerine (21) olanuñ yarusı, ‘azābdan. Ya‘nī ħaravaş nikāhına ruħşat virmek, [64a] (1) şol kimse-y-içündür ki dīnine fesāddan ħorĖdı. Ve sizüñ (2) şabr itdüĖüñüz ħayrdur size, tā ki sizden gelen ħul olmaya. Ve Allāh ġafür rahīmdür.

26 (3) Tañrı diler ki beyān ide size ve sizi ħulaĖuzlaya (4) sizden oñurdı geĖenlerüñ yollarına ve tevbelerüñüzi ħabül ide ve tã‘at irşād ide. (5) Ve Allāh ‘ālīm, ħakīmdür.

27 Ve Allāh diler ki tevbeñüzi ħabül (6) ide. Ve dilerler şunlar ki şehvetlerine tabī‘lerdür (7) sizüñ ġünāha meyl itdüĖüñüz dilerler, ulu meyl itmeklik.

28 (8) Tañrı Te‘ālā diler ki size yeynilde me‘üneti, ħaravaşı revā görmek-ile. Ve insān (9) za‘īf yaradıldı, şehvete şabr idemez.

29 İy anlar ki ĩmān getürdiler. (10) Yimeñüz mällaruñuz arañuzda, bāħıl-ile, yalan and-ile, zālimlere ħakmaĖ-ile, (11) meğer ticāret-ile ola, ki biribiriñüzüñ rızāsı-la şādır olmuş ola sizden (12) muzāraba mālı gibi ve öldürmeñ kendü nefslerüñüzi, ya‘nī ādem öldürmeñ ki (13) sizi yirine öldürmeyeler. Bedürüstī Allāh sizi esirgeyici olduğı andandır (14) ki birbirüñüzi öldürmekden ve birbirüñüzüñ mālın almaħdan men‘ eyledi.

30 Ve şol ki bu didügümüz (15) günāhleri işleye, ta‘addī idüp, zūlm idüp, yakında biz anı şamūya (16) koyaruz. Ve ol nesne Tañrı üzerine geñez oldı.

31 (17) Eger saķınursañuz, şol nehy olduĝuñuzuñ büyüklerinden, giderür (18) sizden günāhlaruñuzu ve givürür sizi eyü menzile ki ol uçmaķdur.

32 Ve temennā kılmañ şunu ki Allāh ululadı (20) anuñla, ba‘zuñuz üzerine, ya‘nī kimsenüñ mālı benüm olsun dimeñ, evet baña daħı çalabum, anuñ gibi (21) māl vir, dimek vardur. Erenlere naşīb vardur, şundan ki kazandılar, [64b] (1) Ve ‘avratlara naşīb vardur, şundan ki kazandılar. Her kişi kazandüğün (2) bölür, gerek ‘avrat. ‘Avratuñ mīrāşda naşībı az olduĝı-çun günāhı az olmaz. (3) Ve dileñ Tañrınuñ bol keremīnden. Bedürüstī Allāh her nesneyi bilici (4) oldı, ezelen ve ebeden.

33 Ve her bir nasībüñ şāhibin eyledük (5) şundan ki ata ana ķodılar gitdiler ve yakın kavmler ķodılar gitdiler. (6) Ve şunlar ki ķodılar gitdiler baĝladılar andlaruñuzu ilerü zamanda bir kişi bir kişi-y-ile andlaşur (7) lardı – dı, mīrāşdan naşīb var-idi, lakin mensüh oldı, “ve ulü’l-erhāmi ba‘zuhum evlā bi-ba‘zin” (8) āyeti-le, pes virüñ anlara naşīblerini. (9) Bedürüstī Tañrı her nesne üzerine şanuķdur.

34 Erenler müsāllařlardur (10) ‘avratlar üzerine, ya‘nī ‘avratlaruñ muşālihi üzerine, şol sebep-ile ki Tañrı ululadı (11) Ba‘zını ba‘zı üzerine ve şol sebep-ile ki nafaķa virdiler (12) māllarından. Pes şāliħa hātunlar muṭi‘lerdür erlerine (13) şaķlayıcılardur ħalvet ħaķlarını, şol sebep-ile ki Tañrı anları anuñ üzerine (14) yaratdı. Ve şol hātunlar ki siz ķorķarsız kaçmaķlarından, (15) pes naşīħat idüñ anlara ve ayrı oluñ anlardan döşeklerde (16) döĝün anları. Pes eger muṭi‘ olalar size, pes ayruķ (17) anlaruñ üzerine yol kesmeñ. Bedürüstī Allāh ‘āli ve mütā‘āli pādişāhdur. (18) Eger ziyāde incidürseñüz, ħaķkuñuzdan gelür.

35 Ve eger ķorķarsañuz, aralarına (19) düşmenlik düşe diyü, viribiñ bir eyü ādem er ehlinden (20) ve bir eyü ādem ‘avrat ehlinden. Eger işlāħ dilerlerse, Allāh (21)

virür ikisinüñ arasında, birbirine uyuşurlar. Bedürüstī Allāh ‘ālimdür, [65a] (1) bilür maşālih-i ‘ibādı, ezelen ve ebeden.

36 Ve Allāh’a tapuñ, aña kimseneyi ortak (2) itmeñ. Ve atañuza anañuza eylük eyleñ (3) ve ben el-sebīl ve yakın kavmlere ve yetimlere ve miskīnlere ve yolcılara (4) ve kavm olan koñşılara ve kavrm olmayan koñşılara ve yanuñuzdağı (5) muşāhibuñuza, murād, kişinüñ ‘avratıdur ve konuğa, ya‘nī bu mezkūrelere ihsān eyleñ. (6) Ve şunlara dağı ihsān idüñ ki yemīnünüz mālīk oldı, ya‘nī şatun alınmış kuluñuza (7) ve karavaşuñuza. Bedürüstī Tañrı sevmez şunu ki oldı ol kimesne (8) mütekebbir ve faħrlanıcı ve Tañrnuñ ni‘metine şükr itmeyici oldı.

37 Şunlara ki baħıllık (9) iderler ve buyururlar hālķa baħıllıg-ile. (10) Ve gizlerler şunu ki Tañrı virdi anlara, kendü fażlından, ya‘nī zekātın virmezler. (11) Ve yaraqladuk kāfirlere, ħor idici ‘azābı.

38 (12) Ve şunlar ki yidürürler mälların, hālķa göstermek-içün. (13) Ve ĩmān getirmezler Tañrıya ve ne āhir güne, ya‘nī gönüllerinden inanmazlar, egerçi dilleri-le dirler. Ve her ki aña şeytān koşula, ne yaman koşdaş (15) olur.

39 Ne olurdı bunlaruñ üzerine, eger ĩmān getürseler (16) Allāh’a ve kıyāmet günine ve yidürseler şundan ki Allāh anlara naşīb (17) eyledi. Ve Tañrı anları bilürdi.

40 – 41 Bedürüstī (18) Tañrı zulm itmez zerre mişķāl. Ve eger bir zerre ħasana olacaķ olursa, arturur (19) anı, iki biñ bince olunca ve virür aña, kendü ħazretinden, ulu (20) şevāblar. Pes nice olur bu kāfir olanlaruñ ħāli, vaķtā getürevüz. (21) Biz her ümmetden bir şanuğ-ıla ki peygamberleridür ve seni dağı bunlaruñ [65b] (1) üzerine şanuğ getürevüz.

42 Ol gün seve, şunları kāfir oldılar (2) Ve peygambere ‘āşī oldılar, ki toprak anları örte-y-idi. (3) Ve gizlemeyeler Allāhdan bir sözi, zīrā dilleri söylemezse cevāriħleri (4) söyler.

43 İy şunlar ki ĩmān getürdiler. (5) Yakın olmañ namaza, şol hālda ki sarhoşlar olasız siz, tā bilesiz (6) ne didükleri ve ne cünüb olduğunuz hālda, meger seferde olasız (7) ol vaqt teyemmüm idüñ, namaz kıluñ; tā kim ğusl idesiz, ya'nı cünübüla namaza yakın (8) olmañ, tā ğusl itmeyince. (9) Ve eger hasta olsañuz, ya sefer üzerine olsañuz, ya sizden birüñüz hācetinden gelse (10) ya 'avratlara varsañuz, pes şu bulmasañuz, (11) pes kaşd idüñ pāk toprağa, pes mesh idüñ yüzlerüñüz ve ellerüñüz. (12) Bedürüstī Allāh kerem eyesidür, toprağı şu yirine gördi ve mağfiretli sultān (13) oldı.

44 Nazar itmedüñ mi, şunlara ki bir naşīb virildi (14) kitābdan, azğunlığı şatun alurlar ve dilerler (15) ki yoldan azasız.

45 Ve Allāh yeg bilür sizüñ düşmenüñüzi (16) Ve Tañrı yardımcı yiter, Tañrı 'ināyetçi yiter.

46 (17) Şunlardan ki yahūdī oldılar, egerler Tevrāt sözlerini yirlerinde (18) ve Muhammed'üñ 'aleyhi's-selām na'tın gizlerler. Ve dirler ki: "İşitdük 'aşı' olduk (19) ve işit, işitdürülmedük hālda" bir ma'nide, işit demek olur ve bir (20) ma'nide sögmekdür, ru'ünet-ile egibeni dillerini sömgege (21) ve dīn-i İslām'a ta'n idübeni. Ve eger taħķik anlar "işitdük [66a] (1) ve mutī' olduk ve işit ve nazar eyle bize" diseler, gerek olaydı anlara, dağı yegrek ve dağı toğrurağ söz. (2) Ve illā kim Tañrı anları la'net itdi, küfürleri-le. Pes ĩmān (3) getürmezler, illā az.

47 İy şunlar ki kitāb virildi. (4) ĩmān getürüñ şuña ki biz indürdük, şol hālda ki gerçekleyicidür şol kitābı ki sizüñledür, (5) andan öñdin ki pers idevüz yüzlerini ve anları (6) dönderevüz eñselerine, ya la'net idevüz anlara, nice ki (7) la'net itdük aşhāb-ı sebtı. Murād, şüretlerin ayu, maymun süretine döndürmekdür. (8) Ve Allāh Te'ālānuñ emri hoz işlenmişdür, lābüd işbu iki 'ukūbetden birisi olısar.

48 (9) Bedürüstī Allāh yarlıgamaz, aña şirk getümeği (10) ve yarlıgar bundan ayruğın şuña ki diler ve şol ki şirk (11) getürdi Tañrıya taħķik dartmış ola ulu günāhı

bakmaz mısın anlara (12) ki kendüleri pāk iderler, Tañrınıñ oğlanlarıyuz diyü. Belki pāk ider Alah her kimi diler. (13) Ve pāk oldur ki Tañrı aña, pāksın diye. Ya'nī şevāblarından eksilmeye, kııl kaçarı.

49 (14) Gör, nice çıkarurlar Allāh üzerine yalanı. (15) Ve yiter bu, zāhir günāh olmağa, ya'nī bundan dağı zāhir günāh var mı?

50 Görmedün mi şunları ki naşīb virildi kitābdan, İmān getirürler

51 putlara ve putlarıñ ğayrına dirler; ay gibi, yılduz gibi, güneş gibi. Bunlar hep cibtdür (18) Ve şeytāna. Ehl-i kitāb dilediler, Kureyş-ile anlaşılar, dağı peygamberüñ üzerine dutalar. Eyle olsa Kureyş'e (19) eyitdiler: "Sanemlerümüze secde kıluñ ki inanavuz" didiler, dağı secde kıldılarsa bu āyet indi. Ve dirler şunlar-içün ki kāfir oldılar: (21) "Bunlar toğrurağdur şunlardan ki İmān getürdiler, yol cihetinden."

52 Ol t̄ayife [66b] (1) şunlardur ki Tañrı anları la'net itdi. Ve şuña ki Tañrı la'net ide (2) pes sen hergiz bulmazsın aña, bir yardımcı.

53 Ya anlarıñ (3) naşībı mi var mülkden. Pes ol vaқта hālka naķır virmeyeler, bağıllık (4) ideler. Naķır şol hurma çekirdegi aralığında olur, iplik gibicedür.

54 (5) Belki nāsa ḡased iderler, şunuñ üzerine ki Allāh Te'ālā anlara virmişdür fazlından (6) nübüvvetde dağı çok eglenmekde. Pes taḡķīķ virdük İbrāhim'üñ eline, (7) Yusuf peygamber gibi, Dāvūd peygamber gibi, kitāb-ı şuḡfı ve Zebün ve ḡikmet virdük, ya'nī peygamberlik. (8) Ve anlara virdük ulu mülk.

55 Pes yahūddan ba'zı İmān (9) getürdi Muḡammed'e 'aleyhi's-selām Ve ba'zı anlardan, i'rāz itdi andan. Ve cehennem yiter yandurmağa.

56 Bedürüstī şunlar ki kāfir oldılar bizüm āyetlerümüze (11) t̄iz ola ki ṡamūya şoḡavuz anları. Her nice ki (12) derileri göyünse kömür olsa, deḡşürürüz anları, bir deriye dağı, (13) tā ṡaṡalar 'azābı. Bedürüstī Allāh 'azīz pādīşāh (14) oldı, ḡikmetlü sulṡān oldı, ezelen ebeden.

57 Ve şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller itdiler, koyısaruz anları (16) cennetlere ki altlarından ırmaqlar aqlar, ebedĩ olduqları halda ol cennetlerde. (17) Anlaruñ-içün vardır ol cennetde, ‘avratlar ki pāk olalar. (18) Ve givüriserüz anları, bir gölgeye ki dāyimdür, ya‘nĩ uçmaq gölgelerine.

58 (19) Bedürüstĩ Tañrı buyurdı, ki emānetleri tapşurasız islerine. (20) Ve qaçan ki hüküm idesiz hālk ortasında, ‘adl-ile (21) hüküm idesiz. Bedürüstĩ Tañrı ne hūb va‘z ider size. [67a] (1) Bedürüstĩ Tañrı işidici oldu qlarunuñ du‘āsını, görücü oldu māllarını.

59 (2) İy şunlar ki ĩmān getürdiler. Mutĩ‘ oluñ Allāh’a ve muṭĩ‘ (3) oluñ peygāmbere ve buyruql islerine sizden. (4) Pes eger bir nesnede çekişüp ihtilāf itseñüz, döndürüñ ol nesneyi Tañrı kitābına ve peygāmber (5) hadīsine, eger ĩmān getürdüñüzse Tañrıya ve āhir güne. (6) ol yegdür ve hūbdur, te’vĩl yöninden.

60 Görmedüñ mi (7) şunları ki zu‘m iderler, ki bedürüstĩ anlar ĩmān getürdiler, şuña ki indürüldi saña (8) ve şuña ki indürüldi senden öñdin. (9) Dilerler ki qaızıyalarını Kā‘b bin Eşref’e taqrĩr ideler, hāl bu ki emr olındılar (10) ki kāfir olalar taqluta. Ve diler şeyṭān, ki (11) azdura anları, bir azmaq ki günü ıraqlur.

61 (12) Ve qaçan ki dinilse anlara, ki gelüñ Tañrı indürdüğine ve peygāmber buyruqlına, (13) göresin ki münāfıqlar i‘rāz iderler senden, i‘rāz itmeklik.

62 (14) Nice oldu hālları, qaçan ki bunlara muşĩbet irişdi, elleri-le gönder (15) dükleri nesne sebebinden. Andan şoñra geldiler (16) saña, and içerler ki: “Biz dilemedük, illā hayr diledük ve barışmaqlık diledük.” Murādları bu sözden (17) münāfıqlıqların gizlemekdür.

63 Anlar şunlardur ki, bilür anlaruñ gönüllerinde (18) kin. Pes i‘rāz eyle anlardan ve ögüt vir anlara. (20) Ve di bunlara nefslerinde, bir söz ki gey nihāyetdedür, ya‘nĩ furqlat.

64 (21) Ve biz göndermedük bir peygāmberi, illā aña muṭĩ‘ olsunlar diyü, Tañrınıñ destürü-la. (21) Ve eger anlar, nefsler zulm itdükleri vaqlt, ya‘nĩ

każıyyaların Kā‘b bin Eşref’e didükleri [67b] (1) vaqt, ya‘nī każıyyaların Kā‘b bin Eşref’e didükleri vaqt (2) gelseler saña ve istiğfār itseler Allāh’a ve istiğfār itse Rasūl anlaruñ-içün (3) Tañrıyı, tevbe kabūl idici ve kulın esirgeyici bulalardı.

65 Yok (4) Tañrı haqqı-çün, ĩmān getürmezler, tā seni hākim itmeyince aralarındağı (5) mācerāda, andan soñra bulmayalar kendü nefslerinde tarlığanmağ (6) şundan ki sen hüküm itdüñ ve teslīm ideler hükümüñi teslīm itmeklik, itā‘at-ı tāmma-y-ıla.

66 (7) Ve eger taħķīķ biz yazsağ anlaruñ üzerlerine (8) nefsüñüz depeleñ diyü, ya çıkuñ diyaruñuzdan diyü, işlemezlerdi anı, illā az t̄ayife (9) anlardan. Ve eger taħķīķ anlar işleseler, şunu ki naşīhat olundılar anlar (10) anuñla, yegrek olurdı anlara ve kuvvetlürak olurdı, sebāt yöninden.

67 (11) Ve ol vaqt biz virdük anlara, bizüm hażretümüzden, ulu şevāb.

68 (12) Ve anları kulağuzlarduğ toğru yola. (13) Ve şol ki mutī‘ oldı Allāh’a Rasūline, pes anlar şunlaruñla (14) dur ki Allāh in‘ām eyledi anlaruñ üzerine

69 (15) peygamberlerden ve şiddıqlardan ve şehīdlerden ve Şāliħlerden. Ve (16) hūb oldı anlar, yoldaşlık ve koñşılık yöninden.

70 (17) Bu yoldaşlık fazldur Allāhdan. Ve Allāh yiter bilmege, anlara virilecek şevābı.

71 (18) İy şunlar ki ĩmān getürdiler. Dutuñ hizrūñüzi, ya‘nī hażer kılıñ. (19) Pes göçüñ bölük bölük, ya göçüñ bir uğurda.

72 (20) Ve taħķīķ sizden vardur, şol ki kāhallık ider, ğazāya varmaz, ya ğazāya varanları (21) burar. Pes eger size irişse bir şınmağ, eydür [68a] (1) kim: “Tañrı baña in‘ām eyledi, zīrā ki hāzır olmadum anlaruñ-la.

73 – 74 (2) Ve eger size irişse fażl ve kerem Allāhdan, taħķīķ eydürler, (3) gūyā ki sizüñle anlaruñ arasında dostlık yoğdur. Bu sözden murād ‘eksidür, (4) kāş ki ben anlaruñla olaydum, pes zafer bulaydum, ulu zafer bulmağlık, (5) pes ceng eylesün

Tańrı yolında (6) Őunlar ki Őatun alurlar fānī dirliđi, āhıret virüp. Ya‘nī münāfıķlar nifāķı ķosuńlar (7) dađı ihlāŐ-ile ceng itsünler. Ve her ki ceng ide Tańrı yolında (8) ya depelene, ya ğālib gele, yaķında biz ańa ulu (9) ecr virürüz.

75 Noldı size, ki ceng itmezsiz Tańrı (10) yolında. Ve za‘ıfler erenlerden ve ‘avratlardan (11) ve ođlanlardan, Őunlar ki dirler: (12) “Ĥudāvendā ıķar bizi Őu köyden ki zālimlerdür anuń ehli (13) ve eylegil bize senüń ĥazretünden, bir iŐümüz görür ve bize yeg olur kiŐi (14) ve eylegil ĥazretünden bir yardımcı.”

76 Őunlar ki ĩmān getürdiler (15) ceng iderler Allāh yolında ve Őunlar ki kāfir (16) oldılar, ceng iderler Őeytān yolında. Pes ceng idüń Őeytān (17) nökerleri-le. Bedürüstī Őeytānuń mekri, kāfirler keydine (18) baķsa, za‘ıf oldı.

77 Görmedüń mi Őunları ki (19) dinildi anlara: “eküń elüńüzi kıtaldan ve kıluń namazı (20) ve virüń zeķāti.” vaķtā ki yazıldı ańlaruń üzerine, ceng itmek, (21) görürsin ki, bir bölük anlardan, ķorķarlar ĥālkdan, [68b] (1) Tańrıdan ķorķar gibi, ya dađı ziyāde-dururlar ķorķuda. (2) Ve eyitdiler: “Ĥudāvendā! Niķün yazduń bizüm üzerümüze kıtalı? (3) Nolaydı, bizi te‘ĥır ideydüń ölüm vaķtına degin.” Eyit ki: “Dünyā (4) meta‘ı azdur ve āhıret yegdür, Őuńa ki Tańrıdan ķorķar. (5) Ve bir fetıl ķadar dađı zulm olmazlar.”

78 Ķanda olursańuz, ölüm size yitiŐür (6) Ve eger muĥkem burlarda ķal‘elerde dađı olursańuz. (7) Ve eger anlara eylük iriŐse, eydürler o ki: “Bu Tańrıdandır.” (8) Ve eger yamanlık iriŐse anlara, eydürler ki “Bu senüń yanuńdandır.” (9) Eyit, yā Muĥammed, ki: “Küllisi Tańrı ķatındandır.” Noldı bu ķavme ki (10) yaķın olmazlar ki söz ańlayalar.

79 Ve her (11) nesne ki yitiŐdi sańa ni‘metden, pes Tańrıdandır, (12) ve Őol nesne ki yitiŐdi belādan ve musıbetden, pes senüń nefsünden ķopan (13) ğünāhlardandır. Ve biz seni ĥālķa peyĝamber gönderdük. Bu ĥıtāb (14)

peygamberdür ‘a. m.,evvelki hitâp ‘âmdur. Ve Tañrı yiter tanuk olmağa, sen peygamber (15) duğuña.

80 Her kim ki Rasüle muṭî‘ ola, taḥḳîḳ Tañrıya muṭî‘ olmışdur. (16) Ve şol ki yüz çevürdi, seni anlara bekçi göndermedük.

81 (17) Münâfıqlar eydürler: “Bizden saña, yâ Muhammed, muṭî‘ olmağdur.” (18) Pes kaçan ki yanuñdan çıkalar, tağyir ider bir t̄ayife anlardan (19) sen didüğüñden ğayrı nesneye. Ve Allāh yazar şol nesneyi ki tağyîr itdiler. (20) Pes çekin anlardan ve tevekkül eyle Allāh üzerine (21) ve Tañrı, ināmlığa saña yiter.

82 Ya pes Ḳur’ân’a nazār itmezler mi? [69a] (1) Ve eger Allāhdan ğayrı kimsenenüñ yanından olaydı (2) anda çok iḥtilâf bulalardı.

83 Ve eger bir haber gelse anlara (3) emînlikden ya ḳorğudan tağıdurlar ol haberi. (4) Ve eger dönderilseñüz peygambere ve ulü’l-emrlerine, Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Osman, ‘Alî gibi razıyallāhu (5) ‘anhüm ecma‘în, gerek bileydi ol haberi, şunlar ki çıkarurlar anı (6) kendülerden, zeyreklîkleri-le. Ve eger Tañrınuñ keremi ve rahmeti üzerüñüz (7) de degülmissen, uyarduñuz şeyṭāna, illā az, ki bünyādı anlaruñ (8) takva üzerine urulmuş-dı.

84 Pes depeleş Allāh yolında. (9) Teklîf oluñmazsın illā nefsüñe, pes yaluñuz ceng iderseñ daḥı eyle, zîrā yardımcıñ Tañrıdur. (10) Ve kindur mü‘minleri. Yağındur ki Tañrı men‘ (11) ide, kıtalın şunlaruñ ki kāfir oldılar. Ve Allāh ḳatırağdur, cenk (12) yöninden ve ḳatırağdur ‘uḳûbet yöninden.

85 (13) Her kim şefâ‘at ide, eyü şefâ‘at, ya‘nî eyü āyin ḳosa İslām’da, ol eyü ‘âdeti ḳoyan-içün naşîb (14) olur, ol eyü şefâ‘atden. Ve her ki yamān ‘âdet (15) ḳorsa, aña ol yamān ‘âdetden günāh ḥaşıl olur. Ve Tañrı (16) her nesne üzerine ḳâdir oldı.

86 Ve kaçan (17) ki selām virilseñüz bir selām-ile, pes selāmı aluñ andan daḥı eyü-y-ile, ya virdügi gibi ḳaytaruñ. (18) Bu āyetden ma‘lûm oldı ki selām virmek

sünnetdür, almak vâcibdür. (19) Bedürüstî Allâh her nesne üzerine cezâ idici oldu, ya' nî 'ıvaż virici oldu.

87 (20) Tañrı oldur ki andan artuķ Tañrı yoķdur. (21) Elbette sizi divşürür kıyâmet günine ki anda şübhe yoķdur. [69b] (1) Ve kimdür sizde Tañrıdan gerçeklerüñ?

88 Noldı (2) size, ki münâfıķlarda iki bölük olduñuz? Bunlar birez münâfıķlardı. Mekke'den Şam'a ticârete giderlerdi. (3) Müsülmanlar, kimi alalum, kimi almayalum didiler daħı bu âyet indi. Ve Allâh (4) anları yine kâfir eyledi, nifaķları ucından. Diler misiz (5) ki hidâyet viresiz, şuña ki Allâh azdurdı. Ve şunu (6) ki Tañrı azdurdı, elbette sen anuñ-içün yol bulmazsın, hidâyete ve reşâda.

89 (7) Ve temennâ kıldılar, kâfir olmağunuñuzı, nice ki kendüleri kâfir oldılar, pes (8) berâber olasız. Pes anlardan dost dutunmañ, hattâ tevbe kılalar, daħı yine Medîne'ye varalar. Pes eger i' râz (10) ideler.

90 Dutuñ anları ve öldürüñ, nerede bulursañuz. (11) Ve bunlardan şâhib ve yardımcı dutunmañ. (12) Meger şunlaruñ-ile ki, geleler bir t̄âyifeye ki sizüñ-ile anlaruñ arasında 'ahd vardır. (13) Yâħuz size geleler, t̄âr olup (14) gönülleri, sizüñ-ile ceng itmekden, ya hışımları kavmleri-le ceng itmekden. (15) Ve eger Allâh dilese, anları sizüñ üzerüñüze Müsâllať iderdi, pes sizüñ-ile depeleşür (16) lerdı. Eger bunlar çekinseler, daħı sizüñ-ile ceng itmeseler (17) ve size şulhi ilerü dutsalar, pes Allâh Te'âlâ (18) size anlaruñ üzerine yol eylemedi.

91 Yaķın ola ki niceleri bulasız (19) dilerler ki sizi emîn ideler ve kavmlerin emîn ideler, ĩmân (20) getürmek-ile. Her bâr ki dönderileler küfürlerine, gine dönerler aña. (21) Pes eger sizden çekinmezlerse ve araya şulh bıraķmazlarsa, [70a] (1) ve ellerin çekmezlerse, pes dutuñ anları (2) ve öldürüñ ķanda bulursañuz. Ve bu şıfatlu t̄âyife (3) ve sizüñ-içün anlaruñ üzerine, eşkere hıccet eyleduķ.

92 Ve (4) yokdur mü'mine, mü'min depelemek, meger ki hatā-y-ile ola. Ve şol ki depeledi bir mü'mini (5) hatā-y-ile, pes anuñ kefareti, bir kul azad itmekdür, ki mü'min ola. (6) Ve diyetdür ki tapşurula ehline, ya'nī olan kişinüñ ehline, velīlerine, (7) meger ki velīleri taşaduk ideler, 'afv ideler andan. Pes eger ölen, bir kavmden (8) olsa ki size düşmindür, ya'nī dārü'l-harbde müsülmān ölmüş olsa, mü'min olduğu (9) hālde, pes bir mü'min kul azād itmekdür anuñ kefareti. (10) Ve eger bir tayıfeden olsa ki, sizünle anlaruñ arasında 'ahd olsa, (11) pes anuñ kefareti, diyetin velīlerine virüp dağı kul azād itmekdür, ki (12) mü'min ola. Ve şol ki bulmasa azād idecek, pes iki (13) ay oruç dutmağdur, birbiri ardınca ki aralarında yimeye. Tañrıdan tevbe olmağ-içün. (14) Ve Allāh 'alim ve hakīm oldı, ki size katluñ 'ilacın, keffāretin beyān itdi.

93 (15) Ve şol ki depeleye bir mü'mini kaşd-ile (16) pes anuñ cezası cehennemdür, anda ebedī olduğu hālde. Ve gāzab (17) ider Allāh anuñ üzerine ve la'net ider aña ve yaraqladı anlaruñ-içün ulu 'azāb.

94 (18) İy şunlar ki imān getürdiler. Kaçan ki seyr (19) idesiz Allāh yolında, pes tebeyyün idüñ. (20) Ve dimeñ, şol kimseneye kim size itā'at gösterdi: "Mü'min degülsin" dimeñ. Usāme (21) Merdāyı öldürdi, "la ilahe illallāh" didüğinden soñra, peygamber aña 'itāb eyledi. [70b] (1) Taleb idersiz dünya metā'ını ve Tañrı katında, ulu ulu şevāblar (2) vardır. Siz dağı eyle-y-idüñüz, Medīne'ye gelmedin. Pes Tañrı (3) minnet itdi sizün üzerünüze, size yol virdi, hicret itdüñüz Medīne'ye. Pes siz zāhir (4) oluñuz, sāyir hālkdan mümtāz oluñuz. Bedürüstī Allāh, her ne işler (5) señüz habīrdür.

95 Berāber olmaz oturanlar (6) mü'minlerden, ki anlarda 'uzr olmaya ve (7) gāzā idenler, ya'nī Tañrı yolında, mälları-la ve nefsleri-le. (8) Ululadı Allāh Te'ālā gāzā idenleri, mälları-la ve nefsleri-le, oturanlar (9) üzerine, bir derece, ahiret

derecelerinden. Ve her birisine Tañrı va‘de (10) kıldı uçmağı ve ğazileri artuqladı oturanlar (11) üzerine, ulu sevāb yöninden.

96 Dereceler yöninden ki Tañrıdanur “derece” didüğü, oturanlar (12) ma‘zūr oldukları takdīrcedür, “derecāt” didüğü, oturanlar sağlar olduğı takdīrcedür, (13) Ve yarlıgamağ cihetinden ve esirgemek cihetinden. (14) Ve Allāh ğafūr raħīm oldı, ezelen ve ebeden.

97 Bedürüstī şunlar ki, feriştelere (15) anlarıñ cānların kabz itdiler, nefslerine zulm idicilerken. Mekke’de müsülmān oldılar (16) dağı peygamberle hicret itmediler, soñra kāfir oldılar. Feriştelere eyitdiler: “Kanda (17) itdünüz?” Didiler ki: “Za‘ıflar-ıduğ yir yüzinde.” (18) Melekler eyitdiler: “Tañrınuñ yiri bol degül mi-di ki hicret ide-y-dünüz (19) ana?” Murād Medīne’dür. Pes anlardur ki yirleri cehennem (20) ve ne yaman varacağ yirdür cehennem.

98 İlla şunlar (21) ki mağhūr olalar, erenlerden olsun, ‘avratlardan olsun, oğlanlardan olsun. [71a] (1) Ĥīle ellerinden gelmez ve yol dağı bilmez ki Medīne’ye varalar.

99 (2) Pes ol t̄ayife, yağındur ki Allāh ‘afv ide anlardan. Ve Tañrı (3) ‘afvı mağfireti çok pādīşāh oldı.

100 Ve şol ki hicret itdi Allāh yolında (4) bulur yir yüzinde çok yirler, düşmen kahr olacağ ve rızq (5) bolluğı ve şol ki çıkar evinden, sefer idüp Allāh (6) ve Rasūline, pes taħkīk anuñ ecri Allāh üzerine (7) düşdi. Ve Allāh ğafūr raħīm oldı, ezelen ve ebeden.

101 (8) Ve kaçan ki sefer idesiz yir yüzinde, yoğdur sizüñ üzerüñüze ğünāh (9) ki namazda kaçır idesiz, ya‘nī dört rek‘eti iki kılasız, eger korğarsañuz (10) ki fitne ide size, şunlar ki kāfir oldılar. Bedürüstī kāfirler, size eşkere (11) düşmen oldılar.

102 Pes kaçan kim anlarıñ içinde olsañ, dağı anlara namaz kılmak (12) isteseñ, pes namaza t̄ursun bir bölük anlardan senüñle (13) ve alsunlar silāhlarını. Kaçan

namaza tūran t̄ayife secde eyleyeler, t̄ayife-i ah̄ār gerekdür ki arduñuzda t̄uralar. Ve ol bir t̄ayife dahı gelsün ki (14) kılmadılar, pes kılsunlar senüñle. Olar dahı alsunlar (15) h̄ızrlarını ve silāhlarını. İşte iki rek'et namaz oldu. Şoñra gelsün ol varan t̄ayife, bir rek'et dahı (16) kılsun, selām virsün. Bular gelsünler, bir rek'et dahı kılsunlar, selām virsünler. Temennā kıldı şunlar ki (17) kāfir oldılar, eger ġāfil olayduñuz silāhlaruñuzdan ve meta'laruñuzdan (18) kim hamle kılarlar üzerüñüze, bir uğurdan. Ve günāh yokdur sizüñ (19) üzerüñüze, eger size zahmet olursa yağmurdan, ya hastalar olasız, (20) silāhlaruñuz komağda. Ve h̄izreñüzle olasız. (21) Bedürüstī Allāh yarağladı kāfirlere, h̄or idici 'azāb.

103 [71b] (1) Pes kaçan ki namazı ödeyesiz, z̄ikr idüñ Tañrıyı, örü t̄ururken ve otururken ve yanlaruñuz (2) üzerinde yaturken, eger yarañuz çoğ olursa. Pes kaçan ki muķīm olasız (3) pes kıluñ namazı tamām, ya'nī kaşr itmeñ. Bedürüstī namaz, mü'minler (4) üzerine farz oldu, vaḡti-le.

104 Ve süst olmañ, kefereyi cenge taleb itmekde. Eger yara yirseñüz, anlar dahı yirler, nice siz yirsiz. Ve umarsız Allāhdan, şunu ki anlar ummazlar. Allāh Te'ālā 'ālīm, ḡakīmdür.

105 (7) Bedürüstī biz indürdük saña kitābı ḡaḡk-ile, tā ḡükm idesin (8) ḡālḡ arasında, şunuñ-ile ki Tañrı saña gösterdi. Ve egriler-içün çekişici olma. (9) Murād bundan, ta'madur ki bir ḡebbe uğurladı, almadum diyü and içdi. Şoñra anuñ katında çığdı.

106 (10) Ve i'tizār eyle, yā Muḡammed, ta'ma-y-içün söyledüğüñden. Bedürüstī Allāh ġafūr raḡīm oldu.

107 (11) Ve çekişme şunlardan ötürü ki h̄ıyānet iderler nefslerine. (12) Bedürüstī Allāh sevmez, şol kimseneyi ki ḡāyin ola, günāhkār ola.

108 (13) Halkdan gizlerler ve hâlikdan gizlemezler. Hâl bu ki ol anlarıñla (14) biledür; zîrâ ki söylerler şol sözi ki Tañrı rāzı degüldür. (15) Ve Tañrı anlarıñ ‘amellerini muhîtdür.

109 Ğāfil olmañ, iy Ta‘me kavmi (16) ki siz şunlarsız ki ceng itdüñüz anlardan ötürü, dünyā sarayında. (17) Pes kimdür cidāl iden anlarıñ-içün, kıyāmet güninde? Yā kim olur (18) anlarıñ üzerine veķīl ve nāzır?

110 Şol kim yaramazlık işler, ya zulm ider nefesine (19) Ta‘me gibi ki yalan and içdi, andan şoñra Allāhdan mağfıret taleb eyleye, Tañrıyı ğāfūr raḥīm bulur.

111 (20) Ve şol ki günāh kazanur, kendü nefsi üzerine kazanur. Ve Allāh ‘ālīm, ḥakīm (21) oldı ezelen ve ebeden.

112-114 Ve şol ki günāh kazandı, kiçücük ya büyük, [72a] (1) andan şoñra anı bir şuçsuza bühtān itse, pes taḥķīķ yüklendi bühtānı (2) ve ulu günāhı. Ve eger Tañrınuñ fażlı ve raḥmeti sizüñ üzerüñüze degülmişe (3) kaşd iderdi bir bölük anlardan, seni azdurmağa. (4) Ve azıtmazlar illā nefslerini. Ve ziyān idemezler saña bir nesne. (5) Ve Tañrı senüñ üzerüñe indürdi Qur‘ān’ı ve ḥaḳḳ-ıla ḥükm itmegi ve bildürdi (6) saña, şol nesneyi kim bilmedüñ-idi. Ve Tañrınuñ fażlı senüñ üzerüne, ulu oldı. (7) Ḥayr yoķur çoğında, fisilledüklerinden, meger ki emr ide (8) şadaķa-y-ile, yaTañrınınun buyruğın yürütmeg-ile, ya şulḥ-ile buyura ḥālķ (9) arasında. Ve her ki böyle işleye, Allāh rızāsın dileyüp, (10) Tañrı eydür: “Biz aña virecegüz kıyāmet güninde, ulu şevābı.

115 (11) Ve her ki peygambere muḥālifet ide, ḥaḳ aña zāhir olduğdan şoñra (12) Ve uydı mü‘minler yolından ğayrı yola, koyavuz anı şanem-ile ki kendüye fāyidesi (13) yoķ ve givürevüz cehennem. Ve ne yaman olacaķ yirdür, ol cehennem.

116 (14) Bedürüstī Allāh yarlıgamaz, aña şirk getürmegi ve yarlığar andan aşāğasını (15) kimi dilerse. Ve şol ki şirk getürür Tañrıya, taḥķīķ azdı (16) bir azmaķ ki igen ıraķdur.

117-118 Tapmazlar bunlar Tañrıdan ğayrıya, illā dişilere, (17) ya‘nī putlara taparlar. Ve tapmazlar, illā kuvvetlü şeytāna ki Allāh (19) anı dergāhdan sürmişdür. Ve ol eyitdi ki: “Elbette ben (20) senüñ bendelerüñden naşīb aluram, ki ben anı kendüzüme vācib itmişemdür.

119 Ve elbette anları azdurısaram ve elbette anları umsundurısaram ve elbette anlara buyurısaram” (21) Elbette yırsalar gerek, kulaklarını tavarlaruñ ve elbette buyurısaram anlara, ki [72b] (1) elbette tağyīr ideler, Tañrınuñ yaratduğını. (2) Ve şol ki dost dutuna şeytānı, Tañrıdan ğayrı, taħķīķ ziyān itdi ol kimesne (3) eşkere ziyān imeklik

120 va‘de ider anlara ve umdurur (4) anları. Ve va‘de eylemez anlara illā aldamaķdur.

121 Ve ol t̄ayifenüñ yiri tamūdur. (5) Ve bulmazlar ol tamūdan kaçacaķ yir.

122 Ve şunlar ki Īmān (6) getürdiler ve eyü ‘amel itdiler, yaķında şoķaruz biz anları uçmaķ (7) larda ki aķar anuñ altında ırmaķlar, anda ebedī ğalup. İşidüñ Tañrınuñ va‘delerini. (8) Kim ola Tañrıdan gerğegirek, va‘desinde.

123 (9) Siz umduğuñuz degüldür ve ne ehl-i kitāb umduğıdır. Zīrā ki siz didüñüz ki: “Īmān getürenlere ayruk ğünāh ziyān ğılmaz” ve yāhuz (10) didiler ki: “Uçmağa yahūd girer ancak” ve naşārā didiler ki: “Uçmağa naşārā girür ancak”. (11) şol ki ğünāh işleye, ‘azāb olur anuñ-la ve bulunmaz aña, Tañrıdan (12) ğayrı, bir yardımcı ve bir şāhib.

124 Ve şol ki işleye eyü ‘amellerden, (13) erden ve ‘avratdan, şol hālda ki ol mü‘mindür; pes anlar cennete (14) girürler. Ve zulm olunmayalar naķīr ğadar, ya‘nī ğurma çekirdegi üzerindeki nokta ğadar.

125 (15) Ve kimdür ki yegrek ola dīnde, şundan ki yüzini dönderdi Tañrıya daĥı ol gökçek ‘amel işleyici olduğı hālda (16) ve uydı İbrāhim milletine, ğayrı dīnlerden i‘raz idüp. (17) Ve Tañrı İbrahīm’i dost dutandı.

126 Ve Tañrınundur, şol ki göklerdeür ve şol ki (18) yirdedür. Ve Allāh her nesneyi muhîf oldu.

127 (19) Ve senden fetvā dilerler, ‘avratlarıñ mīrāşında. Eyit ki: “Allāh fetvā virür size, anlarıñ (20) haqqında.” Ve şol ki oqınur sizün üzerüñüze, Levhü’l-mahfūzdadur (21) ‘avratlarıñ yetimlerinde fetvā virür, şol yetimler ki siz virmezsiz [73a] (1) anlara, şunu ki Tañrı yazdı anlarıñ-içün mīrāşdan. Ve rağbet idersiz siz anlara, (2) nikāh itmege. Ve za‘ifler haqqında fetvā virür ki uşacuk oğlanlardur. İlerü zamanda (3) ‘avratlara ve uşacuk oğlanlara mīrāş virmezlerdi, ğazāya varmazlar diyü. Pes Tañrı buyurdi: “Anlarıñ haqların virün” (4) diyü. Ve buyurur ki qāyīm olasız yetimler-içün ‘adl-ıla. Ve şunu kim işlersiz hayrdan, bedürüstī Allāh anı bilici oldu.

128 (6) Ve eger bir ‘avrat qorqsa erinden, qaça diyü, mucāma‘at itmemeğ-ile, ya yüz çevür (7) dügin bilse, ki qatında az oturur, pes günāh yoqdur anlarıñ üzerine, şulh (8) itmekde aralarında. Hāl bu ki şulh eyürekdür. Ve nefsler hāzır oldılar (9) buhla. Ya‘nī nefs hod buhl üzerine yaradılmışdur, hiç ‘avrat erine kıyamaz ve hiç er sevmedüğine varmaz. (10) Ve eger eylük idersiz ve Tañrıdan qorqasız, bedürüstī (11) Tañrı sizün işledüğüñüze muṭṭali‘dür.

129 Ve hergiz gücüñüz yitmez, (12) ‘adl itmege ‘avratlar arasında ve egerçi, harīş olursañuz, pes meyl (13) itmek gencecüğine bir uğurdan, ki qarılarını zindana urulmuş gibi qoyasız. (14) Ve eger işlāh iderseñüz ve Tañrıdan qorqarsañuz, (15) bedürüstī Allāh ğafūr raḥīm oldu.

130 Ve eger birbirinden ayrılurlarsa, (16) “Tañrı bāydur her birini, kendü fażlı-la. Ve Allāh Te‘ālā fażl eyesi, ḥikmet eyesi” (17) oldu.

131 Ve Tañrınundur, şol ki göklerdeür ve şol ki yirdedür. (18) Ve taḥḳīk vaşıyyet itdük, ya‘nī buyurduq anlara (19) ki kitāb virildiler ve size, ümmet-i Muḥammed, ki Allāhdan qorquñ. Ve eger inkār iderseñüz, (20) size buyurduğumuza,

pes taḥḳīḳ Tañrınundur, şol ki göklerde (21) dūr ve şol ki yirdedür. Allāh bāydur ve ögülmüş oldı her işinde.

132 [73b] (1) Ve Tañrınundur, şol ki göklerde ve yirdedür. (2) Ve Tañrı baña bekçi yiter.

133 Eger dilese, sizi (3) giderürdi, iy ḥalāyık ve ğayrıları getürürdi. Ve Allāh Te‘ālā, getürmek (4) gidermek üzerine kādır oldı.

134 Şol ki dünyā şevābın diler, (5) pes Allāh atındadır dünyā ve āḥiret şevābı. (6) Ve Tañrı işidici ve görıcüdür, ezelen ve ebeden.

135 İy şunlar ki ĩmān getürdiler. (7) Ḥaḳkı turğurıcılar oluñ (8) ve anuḳ oluñ Tañrı-un ve egerçi nefsüñüz üzerine olursa daḥı ya ata ana üzerine ve yakın avm üzerine (9) daḥı olursa, eger ğanī olursa, ya faḳīr olursa daḥı ol üzerine şahādet (10) itdügüñüz kimesne. Zīrā ki Tañrı evlādur ol ikisine, şefat itmege. (11) Pes havaya uymañ anuḳlıda, saınuñ ‘udul itmekden. Ve eger anuḳlıda (12) dilüñüz egerseñüz, ya i‘rāz iderseñüz anuḳlıdan, bedürüstī Allāh, (13) sizüñ işledügüñüze ‘ālim oldı.

136 İy şunlar ki ĩmān getürdiler. (14) ĩmān getürüñ Allāh’a ve Rasūline (15) ve şol kitāba ki indürdi Rasūline (16) ve şol kitāba ki indürdi kitābuñdan öñdin. Ve şol ki kāfir oldı (17) Allāh’a ve feriştelere. Ve kitāblarına ve Rasūllerine ve āḥir güne, (18) taḥḳīḳ azdı, uzak azmaḳlı.

137 (18) Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler, andan şoñra kāfir oldılar, andan şoñra ĩmān getürdiler, (19) andan şoñra kāfir oldılar, andan şoñra küfürlerin ziyāde ıldılar, (20) Tañrı anları yarlığar degüldür ve ne anları ulağuzlar ḥaḳ yolına.

138 (21) Beşāret eyle münāfıqlara, şol sebebden ki, anlaruñ-iün [74a] (1) ‘azāb-ı elīm vardur.

139 Şunlar ki kāfirleri dostlar (2) dutunurlar, mü‘minlerden ğayrı ‘izzeti anlaruñ atında mı taleb iderler? (3) Pes ‘izzet Tanrınıñdur bir uğurda.

140 Ve taḥkīk indürdi sizün üzerünüze (4) Qur'an'da, En'am süresinde, bu ki kaçan işidesiz Allāh Te'alānuñ (5) kelāmını, inkār olunur aña ve istihza olunur anuñla, pes oturmañ (6) anlaruñula, şuña degin ki anlar bir ğayrı keleciye talalar, ki Qur'an'a ta'alluḡ degül. (7) Bedürüstī siz ol vaḡt, anlaruñ gibisiz, eger ol küfr hālinde, istihzā hālinde bile olur (8) sañuz. Bedürüstī Allāh cem' idicidür münāfıḡları (9) ve kāfirleri cehennemde, bir uğurda. Şunlar ki gözlerler sizi, ya'nī munṡazırlardur ki hāl (10) neye irişür, göreler. Eger feth sizün olacaḡ olursa, Allāh cānibinden, (11) eydürler ki: "Biz sizünle degül mi dük, bize daḡı ğanīmetden virün" dirler. (12) Ve eger kāfirleruñ naşīb olacaḡ olursa, eydürlerdi ki: "Biz üzerünüze ğālib (13) olmaz mıyduḡ muhabbet-ile, ki müsülmanlaruñ esrārına sizi muṡṡalı' kılmaz mı dük" dirlerdi (14) "Ve almaz mı dük sizi mü'minlerden" dirlerdi. Ve Allāh hükm ider arañuzda (15) kıyāmet ğüninde. Ve herğiz eylemez Allāh Te'alā kāfirlere, mü'minler (16) üzerine, hiġ bir yol, bir vech-ile.

141 – 142 Bedürüstī münāfıḡlar Tañrıyı aldaruz şanurlar (17) hāl bu ki Tañrı aldayıcıdur anları. Vaḡtā ki (18) namaza ṡuralar, kāhallar olup ṡururlar. Riyā ḡaşd iderler ḡalkā. (19) Ve anmazlar Tañrıyı, illā az añarlar.

143 Müteḡayyīrler oluban küfr-ile ĩmān (20) arasında, şol aralıḡda ḡalmışlardur. Ne mü'minlerden yaña ve ne kāfirlerden (21) yaña. Ve şunı ki Tañrı azdura, herğiz aña yol bulmazsın.

144 [74b] (1) İy şunlar kim ĩmān getürdiler. İdinmeñ (2) kāfirleri velīler, mü'minlerden ğayrı. Diler misiz ki idesiz (3) Tañrı-ḡun, kendü üzerünüze bir ḡüccet ki vāziḡ ola.

145 (4) Bedürüstī münāfıḡlar eñ aşığa menzildedür cehennemden, ki aña "haviye" dirler. Ve herğiz (5) sen anlara yardımcı bulmazsın, yā Muḡammed!

146 Meger ki şunlar tevbe kıldılar ve ‘amellerin eyü (6) eylediler ve Allāh Te‘ālānuñ şer‘ine yapışdılar ve toğrulatdılar dīnlerini (7) Allāh’a, pes anlar mü’minlerledür. Ve yakında (8) Allāh mü’minlere ulu şevāb viriserdür āhiredde.

147 Ne işler Allāh (9) sizūñ ‘azābuñuzla, eger şükr idesiz ve ĩmān getüresiz. Ve Allāh şākir oldu, azı kabūl (10) ider ve çok virür, ondan yetmiş biñe dek ve andan māla nihāyiye degin.

148 (11) Allāh sevmez, bir kişiyi yaman vech-ile anmağı, meger şol ki mazlūm (12) ola, yaman vech-ile, aña, bā’is yok. Ve Allāh işidici oldu mazlumuñ du‘āsını ve bilici oldu hālını, (13) derdlere dermān Allāh.

149 Eger eylūgi āşikāra idesiz, ya gizleyesiz anı (14) yāhūz yaramazlıklarından geçesiz, pes Tañrı ezelden (15) ‘afv eyesidür, tūvānādur.

150 Bedürüstī şunlar ki kāfir oldılar Allāh’a (16) ve Rasüllerine ve dilerler ki ayıralar Tañrı-la peygamberlerinūñ (17) ara yirlerini ve eydür ki: “ĩmān getürüz ba‘zına ve inkār iderüz (18) ba‘zına” dirler. Ve dilerler ki ĩslām-ile yahūdilik arasında (19) bir yol dutalar.

151 Ol t̄ayife, anlar kāfirlerdür hağka, küfürde kāmillerdür. (20) Ve yarağladuğ kāfirlere, ĥor idici ‘azābı.

152 (21) Ve şunlar ki ĩmān getürdiler Allāh’a ve Rasüllerine ve ayırmadılar anlaruñ [75a] (1) birisinün arasını, ol t̄ayifenūñ yakında viriserüz ecirlerini. (2) Ve Allāh ġafūr raĥīm oldu.

153 Dileyiser senden Tivrāt ehli (3) ki indüresin anlaruñ üzerine bir kitāb, def‘aten vāhideten. (4) taĥķīķ dilediler Mūsā’dan, bundan dağı ulu nesne (5) pes eyitdiler: “Göster bize Tañrıyı eşkere, görelüm” didiler. Fi’l-hal anları (6) od indi gökden, yağdı, su’alları sebebi-le. Andan şoñra buzağuyı Tañrı idindiler (7) anlara vāzıĥ ĥüccetler geldükden şoñra. Pes ‘afv itdük (8) ol günāhlardan. Ve Mūsā’ya ĥüccet-i zāhire virdük.

154 (9) Ve kaldurduk üzerlerine Tūr tağını, ‘ahdleri sebebi-le (10) ve eyitdik anlara ki: “Erīhā eşiginden girūñ, egilūbeniñ.” (11) Ve ayıtduk anlara: “İvişmeñ sebt güninde balık avlamağa ve balık avlamağı ol günde helāl görmeñ.” (12) Ve alduk anlardan ulu ‘ahdi.

155 Ve ‘ahdlerini bozdukları (13) sebebi-le ve küfürleri sebebi-le Tañrınıñ āyetlerine,

156 (14) ve peygamberleri öldürdükleri sebebi-le, haqsuz suçsuz ve göñlümüz (17) hicāb içindedür, sözüñ içeri girmezdi didükleri sebebi-le. Belki mühr (18) urdı Tañrı göñülleri üzerine, küfürleri sebebi-le. Pes İmān getürmezler illā az. (19) Ve küfürleri sebebi-le ve didükleri sebebi-le Meryem üzerine, ulu (18) bühtānı ki kazf itdiler anı, Yusuf bin Maşan-ıla,

157 (19) ve didükleri sebebi-le ki: “Taḥḳīḳ biz öldürdük Meryem (20) oğlı ‘İsā’yı ki Rasūlullahdur.” (20) Ve ḥāl bu ki öldürmediler anı ve aşmadılar anı ve illā kim benzedildi anlaruñ-içün Taṭyānus (21) ‘İsā’ya. Taṭyānūs’ı öldürdiler, ‘İsā şanup. [75b] (1) Ve taḥḳīḳ şunlar ki ihtilāf itdiler anda, elbette gümān içindedür andan. Ve yoḳdur (2) anlara, ‘İsā-y-ıduğına ‘ilm, illā zanna uymaḳ var. Ve öldürmediler (3) anı, şöyle gerçekden.

158 Belki kaldurdı Tañrı anı, kendü ḥazretine kavuşdurdı. (5) Ve Allāh ‘azīz, ḥakīm oldı.

159 Ve hergiz bir aḥad yoḳdur. (5) Kitāb ehlinden, illā İmān getürürler aña, ‘İsā ölmedin, ya‘nī ḥālet-i nezī‘de (6) feriştelere ururlar. İy Tañrı düşmeni, ‘İsā geldi, “yalanladuñ” dirler. (7) Ve kıyāmet gününde ‘İsā ‘aleyhi’s-selām anlaruñ üzerine şanuḳ olur.”Ḥudāvendā! Ne ki buyurduñ, yitürdüm (8) anlara” diyecekdür.

160 Şirkleri sebebi-le, şunlardan ki yaḥūd oldılar (9) ḥarām itdük anlaruñ üzerine, pāk nesnelere ki helāl olmuş-ıdı (10) anlara ve men‘ itdükleri sebebi-le Tañrı yolından, çoḳlar.

161 (11) Ve ribā mālın aldıkları-çün, hāl bu ki nehy olundılar andan (12) ve yidükleri-çün halkuñ mālını bāıl-ile. (13) Ve yaraqladuk kâfir olanlar-çün anlardan, ciger yakıcı ‘azābı.

162 (14) İllā ki ‘ilm içinde māhir olanlar anlardan ve İmān getürenler anlardan ‘Abdullah bin Selām (15) gibi. İmān getirürler şuña ki indürildi saña (16) ve şuña ki indürildi senden evvel. Ve namazların kılıcılar (17) ve zekātların viriciler ve İmān getiriciler Allāh’a ve kıyāmete. (18) Anlar bir t̄ayifedür ki virecegüz anlara, ulu ecr.

163 (19) Bedürüstī biz vahy itdük saña, yā Muḥammed, nice ki vahy itdük Nūḥ peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (20) ve nice peygāmbere ki andan soñra geldi. (21) Ve vahy itdük İbrāhīm’e ve İsmā‘īl’e [76a] (1) Ve İshāq’a ve Ya‘qūb’a ve Esbāt’a ve Eyyüb’a ve Yunus’a ve Hārūn’a ve Süleymān’a. (2) Ve Dāvūd’a Zebūr virdük.

164 Ve nice Rasüller (3) kim kışşa eyledük anları sizūñ üzerūñüze, min kıbel bundan öñ (4) ve nice Rasüller ki kışşa itmedük anları sizūñ üzerūñüze. (5) Ve Allāh Mūsā’ya söyledi, vāsıtasuz.

165 Peygāmbere gönderdük (6) beşāret kılıcılarıdur ve qorquduıcılarıdur (7) tā olmaya halkuñ, Tañrı üzerine ḥücceti, peygāmbere soñra. Ve Allāh ‘azīz, ḥakīm oldı.

166 İllā kim Allāh ṭanuklık virür, şuña ki indürüldi (9) saña, indürdi ‘ilmi-le ve emr-ile. Ferişteler dañı ṭanuklık (10) virürler. Ve Allāh ṭanuk yiter.

167 (11) Bedürüstī şunlaruñ ki kâfir oldılar ve men‘ itdiler Allāh yolından, taḥkīk azdılar (12) ırağ azmak.

168 Bedürüstī şunlar ki kâfir oldılar ve zulm itdiler, (13) Tañrı yarlıgar olmadı anları ve anları ḥağ yola qulağuzlar degüldür.

169 İllā ṭamū yolına qulağuzlar ki anda ebedī qalalar. (15) Ve ol iş Allāh üzerine geñez oldı.

170 (16) İy hālayıķ! taḥķīķ geldi size peyğamber, Tañrıñuzdan. Pes İmān getürüñ (17) ḥayr ḳaşd idüñ size. Ve eger kāfir olursañuz (18) zīrā ki Tañrınuñdur, şol ki göklerdeñ ve yirlerdeñ. Ve Allāh ‘ālīm (19) ḥikmet eyesi oldı, ezelen ve ebeden.

171 İy Kitāb (20) ehli! Ḥaddan geçmeñ dīnūñuzde ve söylemeñ Allāh üzerine, illā (21) ḥaḳ söyleñ. Degüldür Mesīḥ ki Meryem oğlı ‘İsā’dur, [76b] (1) illā Allāh Rasūlidür ve kelimesidür ki ilkā itdi Meryem’e (2) ve emrdür Allāhdan. Pes İmān getürüñ Tañrıya ve peyğamberlerine (3) ve ilāh üçdür dimeñ. Yıǵlınuñ üç demekden, (4) ḥayrı ḳaşd idüñ. Degüldür Tañrı, illā birdür. (5) Tenzīh idüñ, anuñ veledi olmaḳdan. (6) anuñ dur, şol ki göklerdeñ ve şol ki yirdedür. Ve Allāh bilici yiter.

172 (7) Ve ‘İsā tekebbürlük itmez, Allāh’a (8) ḳul olmaḳdan ve muḳarreb ferişterleri daḥı ‘ārlanmazlar. Ve (9) şol ki ‘ārlana anuñ ḳulluǵından ve ululana tekebbürlük ide (10) pes ḥaşr ider anları, kendüden yaña, bir uğurda.

173 (11) Pes şunlar ki İmān getürdiler ve eyü ‘amel itdiler pes tamām ider (12) anlara şevāblarını ve arturur anları fazlından. (13) Ve ammā şunlar ki ‘ārlandılar ve ululandılar (14) pes ‘azāb ider anlara, acıdıcı ‘azāb. (14) Ve bulmazlar anlara, Allāhdan ğayrı dost ve ne yardımcı.

174 (16) İy hālayıķ! taḥķīķ geldi size Tañrıñuzdan burhan ki (17) ol Ḳur’ān’dur. Ve indürdük size zāhir nūr ki ol (18) Muḥammed dūr. ‘aleyhi’s-selām.

175 Fe-ammā şunlar ki İmān (19) getürdiler Allāh’a ve anuñ didüğine şıdḳ-ile yapışdılar, pes anları giviriser raḥmete ki andandur ve uçmaǵa. (21) Ve ḳulaǵuzlayısar anları, toǵru yola.

176 Fetvā dileyiserler senden. [77a] (1) Yā Muḥammed! Eyit ki: “Tañrı fetvā virür size, kelālede. (2) Eger bir er helāk ola, ki anuñ oğlı kıızı yok ve anuñ kız ḳardaşı (3) vardur, pes anuñ-içündür terekenüñ nişfı. Ve ol er ḳardaş (4) kız ḳardaşı mīrāşın yir, eger anuñ veledi yoǵ-ısa. (4) Pes eger iki olsalar, kız ḳardaşlar, pes ol ikisine üçde ikisi (6) var, şundan ki er ḳardaş ḳodı. Ve eger ḳardaşlar olalar (7) erler

ve ‘avratlar; pes erkek-içün, iki dişi (8) ülüşi vardur. Tañrı beyân ider size, tâ azmayasız. (9) Ve Allâh her nesneyi bilicidür, kemâhi.

2.5.

5 (10) Sûretü'l-Mâide

(11) Bi'smi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm.

1-4 (12) İy anlar ki İmân getürdiler. Yirine getürüñ ‘ahdleri (13) ki berkitdüñüzdi. Helâl oldu size, tavarlaruñ dört (14) ayaklusı, berde bahırda, illâ şol nesne ki oqınur sizüñ üzerüñüze, işbu (15) şurada, avı helâl görücü olmayasız, şol hâlda ki siz (16) iḥrâm geymiş olasız. Bedürüstî Allâh hüküm ider, şunu ki diler. (17) İy şunlar ki İmân getürdiler. Helâl görmeñ (18) hiç bir nesneyi terk itmegi, menâsik-i hacdan; sa‘y gibi, tavâf gibi, istilâm gibi. İstilam-ı haceri (19) ol esved gibi ve aña beñzer ne var-ise. Ve şehr-i ḥarâmda cengi helâl görmeñ (20) ve Kâ‘be’ye giden kurbanları helâl görüp almañ ve boyunlarında aşılın (21) bürçeçükleri helâl görüp almañ ve Kâ‘be’ye giden hacıları helâl görüp [77b] (1) almañ, ki talep iderler helâl mâli, anları yaradandan ve anuñ (2) rızâsın talep iderler. Bu âyetün berüsi mensûḥdur, zîrâ hacı kâfir olursa, ya’nî Kâ‘be’ye kaçd iden müşrik (3) olursa, öldürmek gerek. Kaçan ki iḥrâmı çıkarasız, pes avlañ. (4) Ve sizi da‘vet itmesün, Mekke ehlinüñ ‘adâveti, ki men‘ (5) itdiler-di sizi Mescid-i Ḥarâm’dan, Hudeybiye yılında, ki ḥadden geçesiz, anlara bir zahmet (6) irürmeg-ile. Ve yardımlaşuñ ‘ibâdetler üzerine ve Allâh’dan ḳorḳmaḳ üzerine. (7) Ve yardımlaşmañ günâh üzerine ve zulm eylemek üzerine. (8) Ve ḳorḳuñ Allâhdan. Bedürüstî Tañrı ḳatı ‘ıḳâbludur. (9) Ḥarâm oldu sizüñ üzerüñüze, murdâr olmuş ve ḳan ve toñuz eti ve şol nesne ki anuñ üzerine Tañrıdan (11) ğayrı nesnenüñ adı añıldı ve boğılup ölmüş ve urulup ölmüş (12) ve düşüp ölmüş ve süsilüp ölmüş ve şol ki (13) cânavar yidi birezin, illâ şol ki boğazladuñuz yitişüp ve (14) şol ki şaneme boğazladılar, ol daḳı murdardur ve sizüñ üleşmeñüz (15) ezlâm-ile her nesneyi, ol daḳı ḥarâm oldu. Ezlâm üç oḳ-idi,

birine yazılmış-dı ki (16) “Buyurdı Tañrı” ve birine yazılmış-idi “Buyurmadı Tañrı” ve birinde nesne yok. (17) Buyurduğu çıkısa, işlerler-di, buyurmadığı çıkısa, işlemezlerdi. Ve eger yazusuzı (18) çıkısa, girü qarçaşdururlar-idi. Bu geçenler fışkdur. (19) Bugün nevmîz olur, şunlar ki kâfir oldılar, sizün dīnūñuzden. (20) Pes anlardan qorqmañ benden qorquñ. Bugün kâmil itdüm (21) sizün dīnūñuzi ve tamâm itdüm sizün üzerūñuze ni‘metümi, ki İslâm’dur ve Mekke’yi [78a] (1) feth itmekdür ve müşriklerün töresin bozmakdur ve örtledük sizün (2)-içün İslâm Dīnini. Ve her kim buñalsa açlıqda (3) hâdden geçmeyüp, günâha meyl itmeyüp, ölmeyecek kadar yise, pes taḥkīk (4) Allâh günâh örtücü, esirgeyicidür. Şoralar senden, ki ne nesne (5) ḥelâl oldı anlara. Eyit, yâ Muḥammed, ki: “Ḥelâl oldı size kim pāk (6) nesnelere, ki seri‘et size revâ gördi. Ve şol nesnenün avı ki (7) öğretdüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it gibi, pars gibi, kaplan (8) gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şahin gibi, çakır gibi, atmaca gibi. (9) öğredesiz anlara, şundan ki Tañrı size öğretdi, ilhâm-ile. (10) Pes yiñ şundan ki şakladılar sizün-içün ve anuñ (11) Tañrı adını, şalıcaq üzerlerine ve qorquñ (12) Tañrıdan.” Bedürüstī Tañrı tīz ḥisâbludur.

5 Bugün ḥelâl (13) oldı size pāk ta‘âmlar ki boğazlandı, nice ki taqrīr olundu. (14) Boğazladuğı yimegi, şunlaruñ ki kitâb virildiler, ḥelâldur size, (15) ve sizün ta‘âmuñuz ḥelâldur anlara. Ve ḥelâl (16) oldı size, muḥşana ḥâtunlar mü‘minelerden (17) ve muḥşana ḥâtunlar, şunlardan ki kitâb virildiler, sizden öñdin (18) qaçan ki virseñüz ecrlerini mehrlerini, ‘afīfler oluñ (19) şehvet dökici olmañ zīnâ-y-içün ve oynaş dutıcı olmañ şehvet-içün. (20) ve her ki inkâr ide. Bu geçenlere, inandukdan soñra, taḥkīk (21) yıkıldı anuñ ‘ameli ve ol, âḥiretde ziyân idicilerdindür.

6 [78b] (1) İy şunlar ki ĩmân getürdiler. Qaçan ki namaza ṭursañuz (2) pes yuñ yüzlerūñuzi ve ellerūñuzi dirseklere (3) degin ve mesh idüñ başlaruñuza ve yuñ ayaklaruñuzı (4) topuğa degin. Ve eger cünüb (5) olursañuz, yaḥşi yunuñ. (5) Ve eger ḥasta olursañuz, ya sefer üzerine olursañuz (6) yāḥuz sizden birüñüz ḥacetden

gelse, ya ‘avratlarıñuzla (7) yatsañuz, pes şu bulımasañuz, pes kaçd idüñ arı (8) toprağa. Pes mesh idüñ yüzleriñüze ve elleriñüze, ol toprağdan. (9) Allāh dilemedi, üzeriñüze zahmet itmekden (10) ve lakin diler ki sizi arıda ve tamām itmek ni‘metini (11) sizüñ üzeriñüze. Ola kim siz şükr idesiz.

7 (12) Ve anuñ Tañrınuñ ni‘metini sizüñ üzeriñüze ve anuñ ‘ahdini ki (13) muhkem itdi-y-idi size, ol vaqt ki Ādem belinden çıkardı. Ol (14) vaqt didüñüz: “İşitdik ve mu‘î‘ olduk buyruğuna. Ve qorğun Tañrıdan. (15) Bedürüstī Tañrı bilicidür gönüllerden geçeni.

8 (16) İy şunlar ki İmān getürdiler Tañrı-çun turıcı oluñ (17) şanuqlar olduğıñuz hālda ‘adl-ıla. Ve sizi da‘vet (18) kılmason, Mekke kavminüñ ‘adaveti, ‘adl itmemek üzerine. (19) ‘Adl idüñ ki ol yakınırağdur Allāhdan qorqmağa. (20) Ve qorquñ Allāhdan. Bedürüstī Allāh bilür ne işledüğüñüz.

9 (21) Va‘de itdi Allāh, şunlara ki İmān getürdiler ve eyü ‘amel itdiler, [79a] (1) Va‘de itdi Allāh, şunlara ki İmān getürdiler ve eyü ‘amel itdi anlara mağfiret ve ulu (2) ecr vardur.

10 Ve şunlar ki kāfir oldılar ve yalanladılar bizüm āyetlerümüzi, (3) anlar cahīm ehilleridür.

11 İy şunlar ki İmān (4) getürdiler. anuñ Tañrınuñ ni‘metini sizüñ üzeriñüze, (5) vaqtā ki kaçd itdi size bir kavm, ki ellerin uzadalar (6) size, pes men‘ eyledi ellerini sizden. Ve qorquñ Allāh (7) dan. Ve Allāh üzerine tevekkül itsünler mü‘minler.

12 – 13 (8) Taḥkīk Allāh aldı, Ya‘kūb oğlanlarınuñ ‘ahdini. (9) Ve gönderdik anlardan, on iki naḳīb ki geleler Erīḥā’ya ki varalar (10) Şām’dan cebbārları çıkaralar ve kendüler qarār ideler. Kaçan ki geldiler, qorqdılar; girmediler, döndiler. (11) Gelüp dönmedi Yuşa‘ dönmedi. Ve Allāh didi: “Bedürüstī ben sizüñleyin. (12) Eger namazı kılırsañuz ve zekātı virürseñüz (13) ve İmān getirürseñüz benüm peygamberlerüme (14) ve anlara yardım iderseñüz ve Tañrıya ödünç virürseñüz, eyü

ödünç riyāsuz, (15) “gideriserem sizden günāhlarıñuzu (15) ve elbette givüriserem sizi uçmaqlara kim altında ırmaqlar akar. (17) Pes her ki inkār iderse, pes şol ki kâfir oldı bundan şoñra (18) sizden olup, taḥḳīḳ azdı ʔođru yolu. Pes ‘ahdumuzu (19) bozduqları-çun, raḥmetümüzden ırāğ itdük anları ve gōñüllerini ʔatı eyledük. (20) Dōnderürler kelimeleri yirlerinden ve unutdılar naşīblerini, şundan ki (21) ögütlenmişler-idi anuñ-ıla, zīrā Muḥammed’e ĩmān getürmediler. Ve zāyil olmazsın [79b] (1) muṭṭali‘ olursın, hāyin ṭāyife anlardan, illā az ṭāyife anlardan ki ĩmān getürdiler. (2) Pes ‘afv eyle anlardan ve görmeze ur. Taḥḳīḳ Allāh sever iḥsān idenleri.

14 (3) Ve şunlardan ki eyitdiler: “Taḥḳīḳ biz naşārāyuz” didiler; alduḳ ‘ahdlerini (4) pes bunlar daḥı unutdılar yahūd gibi, naşīblerini, şundan ki naşīḥat itdiler-di (5) anuñ-ıla, ya‘nī ḳıyāmetden naşīblerini unutdı. Pes yapışdurduḳ (6) aralarında düşmenligi ve fitneyi, tā ḳıyāmet günine degin. Pes üç bölük oldılar, (7) biri Naşūriyye ki, ‘Īsā Tañrıñuñ oğlıdur, didiler. Biri Ya‘ḳūbiyye, ‘Īsā kendüzi Tañrıdur, didiler. (8) Biri Melkā’iyye ki, Tañrı üçdür, biri ‘Īsā’dur didiler. (9) Ve Tañrı ḳıyāmetde ḥaber viriser anlara, şunu ki işledilerdi.

15 İy kitāb ehli. (10) Taḥḳīḳ geldi size bizüm peyğamberümüz ki beyān ider (11) size, çoğını şundan ki gizlerdüñüz kitābdan ve ‘afv ider çoğından. (12) Taḥḳīḳ geldi size Tañrıdan, Muḥammed ve Ḳur’ān ki beyān ʔılır (13) her nesneyi. Ḳulağuzlar anuñ-ıla Allāh, şunu ki (14) anuñ rızāsına uydı, selāmet yollarına. Ve ʔıkarur anları (15) ʔaranulıḳdan aydınlığa, kendü izni-le. Ve ʔulağuzlar anları, ʔođru yola. (16) Taḥḳīḳ kâfir oldı şunlar ki eyitdiler: “Bedürüstī (17) Allāḥ şol Mesīḥdür ki Meryem oğlıdur”. Didiler: “Kim mālik olur (18) Allāh dan bir nesneye, eger dilese ki helāk ide Meryem oğlı (19) Mesīḥi ve anasını ve şunu ki yir yüzindedür, bir uğurdan?” (20) Ve Tañrıñuñdur gōkleriñ ve yirleriñ mülki ikisinüñ arasında (21) dur. Yaradur şunu ki diler. Ve Allāh her nesne [80a] (1) üzerine ʔādirdür.

16-18 Ve yahūd ve naşārā didiler: **(2)** “Biz oğullarıyuz Tañrınıñ ve dostlarıyuz”. Eyit, yā Muḥammed: “Pes niçün **(3)** ‘azāb ider size, günāhlarıñuz-içün?” belki siz beşersiz, şunlardan **(4)** ki yaratdı Tañrı. Yarlığar kimi dilerse ve ‘azāb ider, kime dilerse. **(5)** Ve Tañrınıñdur, gökleriñ ve yirleriñ **(6)** pādişāhlığı ve anlarıñ arasında. Ve añadur, maḥlūkātuñ teveccühi.

19 (7) İy kitāb ehli taḥkīk geldi size bizüm Rasūlumuz. **(8)** Beyān ider size, cihān peygamberlerden hāli kaldığı vaqt. **(9)** Zīrā ‘İsā-y-ıla Muḥammed’üñ aralarında altı yüz yigirmi yıl geçmiş-di, kerh gördüğümüz-çün **(10)** sizün dimekliküñüzi ki: “Bize gelmedi bir muştucı ve ne kōrkuducı ki **(11)** anuñ-ıla ḥaqqı bileydük” dimeyesiz. Pes taḥkīk geldi size muştucı ve kōrkuducı. **(12)** Ve Allāh her nesne üzerine kādirdür.

20 Ve añ **(13)** yā Muḥammed, ol vaqtā ki Mūsā kavmine didi: “İy benüm kavmum” anuñ ni‘metini sizüñ üzerüñüze. **(14)** Zīrā ki sizde peygamberler eyledi ve sizi mālīkler **(15)** eyledi. Ve virdi size, şunı ki ‘ālemlerden bir aḥada **(16)** virmedi.

21 İy kavmüm, “Girün arınmış yire ki ḳudüsdür **(17)** şol arz-ı muḳaddese ki yazdı Allāh sizüñ-içün. **(18)** Ve dönmeñ ters izüñüze. Eger eyle idersiz, nevmīd mağbūn dönersiz”.

22 (19) Eyitdiler: “Yā Mūsā anda kavm vardur ki cebbārlardur. **(20)** Ve taḥkīk biz hergiz girmezüz, ḥattā ki çıkalar andan. Pes eger çıkarlar **(21)** andan, biz daḥı gircilerüz”.

23 İki kişi didiler **[80b]** **(1)** şunlardan ki Tañrıdan kōrkdılar, Tañrı **(2)** in‘ām eyledi ol ikisinüñ ĩmān-ıla: “Girüñ üzerlerine ḳuds işiginden. Pes kaçan ki **(3)** girseñüz aña, pes taḥkīk siz gāliblersiz. **(4)** Ve Allāh üzerine tevekkül idüñ, eger mü‘minlerseñüz”.

24 (5) Eyitdiler: “Yā Mūsā. Hergiz girmezüz aña ebeden, mādem ki anlar andadur. **(6)** Pes var sen ve Tañruñ, ḳıtāl idüñ ikiñüz anlarıñ-ıla. Bedürüstī biz **(7)** bu arada oturucılaruz”.

25 Mūsā eyitdi: “Huzāyā! Bedürüstī (8) ben Mālik olmadum, illā nefşüme ve kardeşüme. Ayır (9) bizümle fāsık kavmüñ arasını”.

26 Tañrı eyitdi: (10) “Pes, bedürüstī Kuds, hārāmdur üzerlerine, kırk yıl. Gezerler yir yüzinde (11) sergerdān. Pes kaygurma, fāsık tayifenüñ üzerine.”

27 (12) Ve oqu anlaruñ üzerine, Ādem peygamberüñ iki oğlunuñ haberini (13) gerçeklig-ile, vaqtā ki qurbān kıldılar ikisi bile, ya‘nī Hābīl ve Qābīl. (14) Pes kabül oldı birinden ki Hābīl’dür ve kabül olmadı (15) ol birinden ki Qābīl’dür. Qābīl eyitdi: “Depelerem seni elbette. (16) Hābīl eyitdi: “Bedürüstī Tañrı kabül ider müttakīlerden.”

28 (17) “Eger uzadursañ baña elügi tā beni öldüresin, (18) ben uzadur degillin elümi saña, seni öldürmeg-içün. (19) Taḥḳīḳ ben qorqaram Allāhdan ki ‘ālemleri besleyicidür.

29 Taḥḳīḳ (20) ben dilerem senüñ dönmecligüñ, benüm günāhum-ile ve senüñ günāhuñ-ile, (21) pes cehennem ehlinden olasin. Ve budur zālimlerüñ ‘ıvaзі”

30 [81a] (1) Pes anı muḳī^c eyledi nefsi, kardeşinuñ qatline. Pes (2) depeledi anı ve ziyān idenlerden oldı. (3) Pes Tañrı bir qarğa virib-idi ki yirde eşerdi (4) tā göstere Qābīl’e, nice belürsüz ide, kardeşinuñ Hābīl’üñ gövdesini. (5) Qābīl eyitdi: “Ey vay, ben ‘āciz oldum mı, k, bir qarğaca olam, (6) ya örtem kardeşümüñ gövdesini”. Peşīmanlardan oldı.

31-33 (7) Ol cihetden, yazduḳ Ya‘kup oğlanlarinuñ üzerine. (8) Bedürüstī şān budur ki, her ki depeleye bir nefsi (9) nefssüz, ya‘nī kimse öldürmedin, ya yir yüzinde fesād itmedin, gūyā k, qatl itdi (10) ḥalkı bir uğurdan. Ve şol ki bir nefsi diriltse, helākdan (11) qurtarup, gūyā ki ḥalkı qurtarmışdur bir uğurdan. (12) Ve taḥḳīḳ geldi anlara peygamberlerümüz, vāzīḥ ḥüccetler-ile. Andan şoñra çoğı (13) anlardan, andan şoñra ki peygamberler geldi, yir yüzinde (14) müsriflerdür, qan dökicilerdür. Bedürüstī cezāsı (15) şunlaruñ ki Tañrı-la ceng iderler ve Rasül-ile

ceng iderler ve (16) durişürler yir yüzinde fesāda, anlaruñdur öldürülmegidür, ya aşılmaqlarıdur (17) ya elleri-le ayakları kesilmekdür, hilāfından, çapraz, (18) ya yirden sürülmekdür, ya'ñi habs olmaqdur. Bu geçen 'azāblar (19) anlaruñ-içün horlıqdur dünyāda. (20) Ve anlaruñ-içün āhıretde ulū 'azāb vardır.

34 İllā şunlar (21) ki tevbe itdiler, andan oñ ki kādır olasız üzerlerine anlaruñ. [81b] (1) Pes bilüñ ki Tañrı ğafūr rahīmdür.

35 İy şunlar (2) ki ĩmān getürdiler. Qorquñ Tañrıdan ve taleb eyleñ Allāh'a ve vesīle-i tā'atdan (3) niyāzdan ve çalısuñ anuñ tā'atında. Ola kim (4) kırtulasız 'azābdan.

36 Bedürüstī şunlar ki kāfir oldılar (5) eger taħkīk anlaruñ ola-y-dı, ne ki yir yüzinde var ve bir ol kadar daħı bile, (6) virelerdi, kendüleri kırtarmağ-içün, kıyāmet güninüñ (7) 'azābından, kabül olmaz anlardan. Ve anlaruñ-içün (8) 'azāb-ı elīm vardır.

37 Dilerler ki çıqalar cehennemde (9) hāl bu ki anlar çıqıcılar degüldür andan. Ve anlaruñ-içün (10) 'azāb vardır ki dāyımür.

38 Ve uğrı er ve uğrı 'avrat (11) "Pes kesüñ ellerini anlaruñ, ya'ñi saqlarımı, 'ıvaż ola (12) şuña ki kazandılar 'azābı, Allāhdan uqūbet cihetinden kazandukları günāh-ile." (13) Ve Allāh ğālibdür ve hikmet eyesidür.

39 Pes her ki tevbe ide (14) zulm itdügünden soñra ve işlah ve işin kayursa, mazlemeden kırtulmalığ-ile, (15) Bedürüstī Allāh anuñ tevbesini kabül ider ve āhıret 'azābından kırtarur. (16) Bedürüstī Allāh ğafūr rahīm, günāh örtücü, esirgeyicidür.

40 (17) Bilmedüñ mi sen, yā Muħammed, ki bedürüstī anuñ dur gökleriñ ve yirleriñ pādişāhlığı. (18) 'Azāb ider kime dilerse ve yarlıgar kimi dilerse. (19) Ve Allāh her nesne üzerine kādirdur.

41 İy peygamber! (20) Kaygurtmasun seni, şunlar ki ivişürler küfürde, şunlardan ki "Ammā" (21) didiler ağızlar-la, hāl bu ki ĩmān getürmedi göñülleri. [82a] (1) Ve

şunlardan ki yahūd oldılar, yalan dinleyiciler vardur, (2) dinleyicilerdür bir ğayrı t̄âyife-y-içün ki gelmediler saña. (3) Murādları haber almağdur, ki zīnā iden muḥşan olsa ḥad mı gerek, yoksa taşlamak mı gerek. (4) Tevrāt sözlerini dönderürler yirlerinden. (5) “Eger fetvā biz didüğümüz gibi virilürseñüz, pes dutuñ anı, ḥaḳ oldur. (6) Ve eger biz didüğümüz fetvā virilmezseñüz, ḥazer idüñ. Ve şol ki (7) Allāh anuñ fitnessin dileye, sen mālīk olamazsın aña, Tañrıdan (8) bir luḫf işlemege. Ol t̄âyife şunlardur ki dilemedi Allāh (9) ki anlaruñ gönüllerin arıda. Dünyāda anlara (10) ḥorlık var ve anlaruñ-içün āḥiretde ulū ‘azāb (11) vardur.

42 Mübālağa-y-ile dinleyicilerdür yalanı, mübālağa-y-ile (12) yiyicilerdür ḥarāmı. Pes eger geleler saña, ḥükm eyle aralarında (13) i‘rāz eyle anlardan. Ve eger i‘rāz iderseñ (14) anlardan, pes hergiz zarar itmezler saña, hiç bir nesne. (15) Ve eger ḥükm iderseñ sen, pes ḥükm eyle aralarında (16) ‘adl-ıla. Bedürüstī Allāh sever ‘adl idicileri.

43 (17) Ve nice ḥükm iderler seni, ḥāl bu ki anlaruñ ḫatında Tevrāt (18) vardur, ki anda Allāh ḥükmi var. Andan yüz çevürürler, seni ḥükm (19) ḫılduğdan soñra. Ve anlar mü‘minler degüllerdür.

44 (20) Bedürüstī biz indürük Tevrāt’ı, anlara hidāyet vardur ve nūr vardur. (21) Ḥükm ider anuñ-ile peygamberler ki muḫī‘ olmışlardur Tañrınuñ [82b] (1) ḥükmine, müsülmanlıg-ile yaradılmışlar, ḫalan peygamberler gibi, şunlara ki yahūd (2) oldılar ve yahūduñ ‘ulemāsı ve yahūduñ ḫurāları (3) Tañrınuñ kitābından ezberledükleri-içün ve anlar ol (4) kitābuñ üzerine nāzırlar-ıdı ki azdurmayalar-dı. Mūsā seri‘eti üzerine otuz biñ (5) peygamber vardı. Pes ḫālğdan ḫorḫmañ ve benden ḫorḫuñ (6) recm-ile ḥükm idüñ. Ve şatun almañ benüm āyetüm-ile az baha (7) ki ol rişvetdür ve dünyā sevmekdür. Ve her kim ḥükm itmedi (8) Tañrı indürdügi-le, pes ol t̄âyife. Ḥaḫkā inkār idenlerdür.

45 (9) Ve yazduķ anlaruñ üzerine o Tevrāt'da, ķana **(10)** ķandır, eger 'amd-ile-y-ise ve göze göz, eger ķaşd-ile-y-ise **(11)** ve buruna buruñ, eger 'amdıla-y-ısa ve ķulaĝa ķulaķ, eger ķaşdı-la-y-ısa **(12)** ve dişe diş, eger 'amdıla-y-ısa ve cirāhatlara ķışāş berāberlaşmak **(13)** eger mümāşelet mümkin olursa. Pes şol ki 'afv ide, mazleme **(14)** sinden, dār-ı düñyāda ol 'afv kefaretdür cirāhet idene. Ve şol ki **(15)** hüküm itmedi Allāh indürdüĝ-ile, pes anlar şol zālimlerdür.

46 (16) Ve getürdük ol peygamberler ardınca, Meryem oĝlı **(17)** 'İsā'yı gerķekleyici olduĝı ĥalda, kendüden öñürdi geķen kitabları **(18)** Tevrāt'dan ve aña İncİL virdük, ki anda **(19)** hidāyet vardur ve nūr vardur **(20)** ve gerķekleyici olduĝı ĥalda, öñürdi geķeni Tevrāt'dan ve ĝayrından ve mürşid olduĝı ĥalda ve öĝütdür **(21)** Tañrıdan ķorķanlar.

47 Ve hüküm eylesüñ İncİL ehli şunuñ-ile **[83a] (1)** ki Tañrı indürdi İncİL'de ve şol ki hüküm eylemez, Tañrı indürdüĝ-ile **(2)** ol tāyife şol fāsıķlardur ve indrdük.

48-49 (3) Saña, yā Muħammed, Kurān'ı, ĥaķķ-ıla, gerķekleyici olduĝı ĥalda, öñürdi gelen **(4)** kitabı ve anuñ üzerine nāzır olduĝı ĥalda. Pes **(5)** hüküm eyle anlaruñ aralarında, Allāh indürdüĝ-ile. Ve uyma havalarına anlaruñ **(6)** şundan ki geldi saña ĥaķdan, i'rāz itme, ya'nī saña vaħy olanı ķoyup anlaruñ **(7)** havalarına uyma. Her birüñüze o bir şeri'et ve bir yol eyledük. **(8)** Ve eger dilese Allāh, sizi bir ümmet iderdi, bir şeri'et üzerine, **(9)** illā kim diler ki şınaya sizi, şunda ki size virdi. Pes ivişüñ **(10)** ĥayırlara. Allaħadur rücū'ußuz bir uğurdan, pes ĥaber **(11)** virür size, şunu ki, siz anda ķekişürdüñüz. Ve hüküm eyle aralarında diyü **(12)** şunuñ-ile kim Allāh indürdi. Ve uyma anlaruñ arzularına. **(13)** Ve ĥazer eyle, ki anlar fitnelemeyeler seni, ba'zından şunuñ ki Allāh indürdi **(14)** saña. Murād, aħbārı yahüduñ sözine uymamaķdur. Pes eger yüz ķevürürler-ise **(15)** bil ki bedürüstī Tañrı diler ki anlara 'azāb ide, ba'zı günāhlar-ile **(16)** ki ol, Tañrı hükminden ķaçduķlarıdır. Ve taħķīķ çoĝı ĥalkuñ **(17)** fāsıķlardur.

50 – 51 Ya pes cāhiliyyet hükmini mi dilerler hükümde, bir kavme ki **(18)** Kur'an'a inanurlar? İy anlar kim İmān getürdiler. Ve kimdür Allāhdan gökçek, hüküm cihetinden, ehli yakīn kavme? **(19)** Dost idinmeñ yahūd ve naşārayı ki anlaruñ ba'zı, ba'zınuñ **(20)** dostlarıdır. Ve her ki anları dost idine sizden, ol **(21)** anlardandır. Bedürüstī Tañrı kulağuzlamaz zālīm kavmi.

52 [83b] **(1)** Görürsin şunları ki gönüllerinde maraz vardır nifākdan **(2)** iverler anlaruñ-ıla dost olmağa. Eydürler ki: “Korkaruz ki **(3)** ruzigārdan bir zahmet irişe” diyü. Yakındur ki Tañrı bir fetḥ **(4)** getüre Rasūline, ya bir iş daḥı, kendü kıblenden ki münāfıklarūñ rāzın **(5)** açmağdur. Münāfıklar nefslerinde **(6)** gizledükleri nesne üzerine peşīmān olalar.

53-54 Ve eydürler, şunlar ki **(7)** ‘İmān getürdiler, anlaruñ nifākı zāhir olduḡda bir bir, ki: **(8)** “Anlar şunlar degül mi ki and içdiler Tañrıya, o andlarında güçleri yitdügince **(9)** ki anlar elbette sizūñle biledür. ‘Amelleri hiç oldı. **(10)** Pes şabahladılar, ziyān idici olup.” İy şunlar kim İmān getürdiler. **(11)** şol ki dīnden döne sizden, tīz ola ki **(12)** Tañrı getüre bir ḡayıfeyi ki Tañrı anları sever, anlar Tañrıyı sever. **(13)** mü'minler üzerine şefkatlülerdür, kāfirler üzerine dilberler. **(14)** Ceng iderler Tañrı yolında ve korkmazlar **(15)** melāmet idenūñ melāmetinden. Ol kerem, Tañrınuñ fazlıdur **(16)** virür anı kime dilerse. Ve Allāh vāsi'l-fazldur, ya'nī fazlı ve keremi boldur, bllür **(17)** kime virüp kimden alacağın ve kime az virüp, kime çok virmelüdür.

55 (18) Bedürüstī sizūñ dostuñuz Allāhdur ve Rasūlidür ve şunlar ki İmān getürdiler **(19)** şol mü'minler ki kılurlar namazı ve zekātı **(20)** virürler, şol ḡalda ki anlar rāki'lerdür. Emīr El Mü'minin ‘Alī razıyallahu anhū namaz kıılırken bir faḡıra yüzigin **(21)** virdi.

56 Ve her ki dost idine Allāh'ı ve Rasūlini **[84a]** **(1)** ve şunları İmān getürdiler, bedürüstī Tañrı bölügi, anlardan galebe **(2)** idiciler ‘ākıbet.

57 İy anlar ki ĩmān getürdiler. (3) Dost idinmeñ, Şunları ki (4) dĩnũnũzi maŐharalıĝa ve oyuncuĝa dutar, Şunlardan ki Kitāb virildi, sizden õndin ve kāfirleri dost (5) dutuñmañ. Ve ĝorkuñ Tañrıdan, eger mü'minlerseñüz.

58 (6) Ve kaçan ezān idesiz namaza, anı maŐharalıĝa dutarlar (7) ve oyuncuĝa dutarlar. Eyle itdükleri ol sebebdir ki, anlar (8) bir ĝavmdür añlamazlar, 'aĝılları yoĝdur.

59 İy Kitab ehli! (9) 'Ayb itmezsiz bizden, illā ĩmān getürdũgũmũzi (10) Allāh'a ve bize inen kitaba ve bizden õñürdi inen kitaba. Ve taĝĝĩĝ ekŐerũnũz (11) fāŐıĝlardır.

60 Eyit, yā Muĝammed: "Ĥaber vireyin mi size (12) iy yahũdiler, bundan yamanraĝı, 'uĝũbet yõninden Allāh ĝatında? (13) Şoldur ki ıraĝ itdi Allāh anı raĝmetinden ve ĝazab itdi anuñ üzerine (14) ve anlardan maymunlar ve toñuzlar ve Őeytāna şapucılar eyledi. (15) ol tāyife yamandır, menzil cihetinden ve azmıŐraĝdur toĝru (16) yoldan."

61 Ve kaçan ki size gelseler, ĩmān getürdük, didiler, (17) taĝĝĩĝ küfr-ile girdiler ve anlar taĝĝĩĝ küfr-ile ĝıĝdılar. (18) Ve Allāh yeg bilür Şunu ki gizlerlerdi.

62 Ve görũrsin ĝoĝları anlardan (19) iviŐũrler ĝunāhda ve zũlũmde ve ĝarām yimekte. (20) Ne yaman nesnedür, Şol ki işlemişlerdi.

63 Eger (21) nehy itmeye-y-di anları 'ābidleri daĝı 'ālimleri, anlaruñ ĝunāhlu Őõzlerinden [84b] (1) ve ĝarām yimeklerinden. Ne yaman nesnelere işlerlerdi. (2)

64 Ve yahũd eyitdi: "Tañrınuñ eli baĝludur, rızĝ virmekden." (3) Baĝlansun anlaruñ elleri ve ıraĝ olsunlar didükleri-le. Belki anuñ iki (4) eli bile aĝuktur. Virür nice dilerse ĝullara rızĝı. (5) Ve elbette artursa gerek anlaruñ ĝoĝına (6) saña Tañrıdan idũrilen ĝur'ān', azĝunlıĝı ve küfri. Ve biraĝduĝ (7) aralarına dũŐmenliĝi ve ĝasedi, tā ĝiyāmet ĝũnine deĝin. (8) Her bār ki yaĝalar odunu ŐavaŐuñ, Tañrı

söyündürdi anı (9) ve yilerler yir yüzinde yaramazlığa, Muhammed'i sevmemeğe. (10) Ve Allāh fesād idicileri sevmez.

65 Ve eger taḥkīk kitāb ehli ĩmān getürseler (11) ve Tañrıdan qorqsalar, elbette maḥv iderdük anlardan günāhlarını (12) ve givüreydük anları na'īm uçmaqlarına.

66 (13) Ve eger taḥkīk anlar turguralardı Tevrāt'ı ve İncıl'i (14) ve anı ki indürildi anlara, anları yaradandan, ya'nı bunlardan ḥükmin dutalardı, (15) gerek yiyelerdi üst yanlarından, ki ağac yimişidür ve ayakları altından, (16) arpa, buğday, birinç gibi. Anlardan bir ṭāyife vardur ki rastlardur (17) 'Abdullah bin Selām gibi ve anlardan çokları, ne yaman 'amel iderler anlar.

67 (18) İy peygamber! İrgür şunu ki indürildi saña Tañrıdan. (19) Ve eger bir nesnecük irgürmezseñ, pes peygamberliği anuñ (20) yitişdürmedük ve Allāh seni şaqlar ḥalkdan. (21) Bedürüstī Tañrı hidāyet virmez kāfir qavme.

68 Eyit, yā Muhammed, ki: "İy kitāb ehli. Degülsünüñ [85a] (1) bir nesne üzerine, tā yirine getürince Tevrāt'ıñ ve İncıl'ıñ (2) ḥükmini ve şunuñ ḥükmini ki indürildi size Tañrıñuzdan. (3) Ve elbette ziyāde eylese gerekdür anlarıñ çoğına, şol ki saña indi (4) Tañrıdan, azğunluğu ve küfri. Melül olma, yā Muhammed, kāfir ṭāyife üzerine.

69 (5) Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler ve şunlar ki Yahūdī oldılar (6) ve güneşe tapanlar naşrānīlar, şol ki (7) ĩmān getürdi bunlardan Tañrıya ve kıyāmet günine, şeri'et nice buyurdi-sa ve eyü (8) 'amel işledi, pes qorqu yoqdur anlarıñ üzerine ve ne anlar (9) melül olurlar.

70-71 Taḥkīk alduq Ya'qub oğlanlarınıñ 'ahdini (10) ve gönderdük anlara peygamberleri. (11) Her bār ki peygamber gelürdi anlara, şunuñ-ıla ki gönülleri dilemez, bir bölügin yalanladılar (12) ve bir bölügin depelemek isterler. Ve şanurlardı ben-i İsrāyil, ki (13) belā irmeye anlara Tañrıdan, pes kör oldılar ve şağır oldılar, buzağuya tıpdılar, dīnlerin yavu kıldılar. (14) andan şoñra Tañrı tevbelerin

ķabŭl itdi. Andan Őoŕra girŭ (15) kŕr oldu, Şağır oldu oğı anlardan. Ve Allāh gŕricidŭr Şunı ki işlerler.

72 (16) Taħķīķ kāfir oldu Şunlar ki eyitdiler: “Bedŭrustī Allāh ol Mesīh’dŭr ki (17) Meryem oğlıdur.” Ve Mesīh eyitdi: “İy Ya’ķŭb oğlanları. (18) Ķulluķ idŭñ Allāh’a ki benŭm ve sizŭñ rabuñuzdur. Bedŭrustī Őān (19) budur ki, Şol ki Şirk ide Allāh’a, taħķīķ ĥarām eyledi Tañrı, anuñ ũzerine uĥmađı. Ve anuñ (20) yaĥađı oddur. Ve yoķdur zālimlere, yardımıcılardan biricik de.”

73 (21) Taħķīķ kāfir oldu Şunlar ki eyitdiler: [85b] (1) “Bedŭrustī Allāh ũŭñ-ũŭncisidŭr.” Ĥal bu ki ma’bŭddan yoķdur, illā (2) bir ma’bŭddur. Ve eger yığlınmazlarsa Şundan ki dirlerse, (3) elbette irişiser Şunlara ki kāfir oldılar anlardan, bir ‘azāb ķatı (4) acıdıcıdur.

74 Ya tevbe ķılmazlar mı Allāh’a ve istiđfār itmezler mi (5) Tañrıya ve ‘uzr dilemezler mi? Ve Allāh ĥafŭr raĥīmdŭr.

75 (6) Degŭldŭr Meryem oğlı Mesīh, illā peyđamberdŭr. Taħķīķ geĥdi andan ŕndin (7) peyđamberler, anlar dağı ancılayın ādem-idi. Ve anası dağı ĥāyet gerĥek ĥātuñ-idi (8) ķalan Őiddıķlar gibi. Ta’ām yirler-idi (9) nicesine Tañrı olalar. Gŕr, yā Muĥammed, ki nice beyān iderŭz (10) anlara ‘alāmetlerŭmŭzi. Andan Őoŕra gŕr ki nice yalan Őŭylerler.

76 (11) Eyit, yā Muĥammed, ki: “Tağar mısız Tañrıdan ĥayrı, Őuña ki (12) elinden gelmez, size zarar itmege ve fāyide itmege. Ve Allāh işidici (13) ve bilicidŭr.”

77 Eyit, yā Muĥammed, ehl-i kitāb’a kim: “İy ehl-i kitāb (14) ĥadden geĥmeñ dīnŭñuzde, ĥaĥdan ĥayrıya ki bāđıldur. (15) Ve uymañ bir ĥāyifenŭñ fesādına ki taħķīķ azmışlar-idi ŕndin, naŐrānılıđ-ıla, Muĥammed gelmedin (16) ve azdurmıŐlar-idi oķları ve azdılar, Muĥammed’ (17) cihāna geldŭkden Őoŕra.

78 La‘net oldu şunlara ki kâfir oldılar (18) Ya‘kûb oğlanlarından, Dâvûd peygamber ‘aleyhi’s-selâm dili üzerine Zeburda (19) ve Meryem oğlu ‘Îsâ dili üzerinde İncîl’de. Ol la‘net (20) günâhları sebeble oldu ve haddan geçerler-idi.

79 (21) Yıgılmazlar-ıdı münkerden, nâ-meşrû‘ işlerden ki işlerler-idi anı. Ne yaman [86a] (1) nesnedür işleükleri iş.

80 Görürsin anlaruñ çoğını (2) dost idinürler-di şunları ki, kâfir oldılar. Ne yaman nesnedür (3) kendüleri-çüñ nefsleri taqdîm itdügi, Tañrı anlaruñ üzerine ğazab itdügi. (4) Ve ‘azâbda anlar ebedî kalıcılardur.

81 Eger anlar (5) Allâh a ĩmân getürseler ve peygambere ve ol nesneye ki aña indi, (6) anları dost dutmazlar-dı. İllâ kim anlardan çoğı fâsıklardur.

82 (7) Elbette bulursın sen, yâ Muhammed’ (8) halkuñ muhkemregın, düşmanlık yöninden, şunlara ki ĩmân getürdiler, yahüd olanları bulursın ve şunları (9) ki puta tapdılar. Ve elbette bulursın yakınırağını sevü (10) yöninden, şunlara ki ĩmân getürdiler, şunları ki didiler: “Biz taħķîķ naşārâyuz.” (11) ol ya‘nî mü’minlere naşārâ yakın olduğı şol sebebdindür ki bedürüstî anlardan (12) ‘âlimler vardur, halvetnişinler vardur ve añlar ululanmazlar.

83 (13) Ve kaçan ki işideler, şunı ki indürildi peygambere ‘aleyhi’s-selâm (14) görürsin anlaruñ gözlerini, tolagelür yaşdan, haķkı (15) bildükleri sebebden. Eydürler: “İy bizüm Rabbümüz! ĩmân getürdük pes (16) bizi tanuķlar-ıla yaz.

84-85 Noldı bize, ki ĩmân getürmeyevüz Tañrıya (17) ve şol nesneye ki bize geldi haķdan ki Qur’an’dur, (18) ve umaruz ki givüre bizi Tañrımuuz, şâlih kavm-ile cennete.” Pes ‘ıvaż virür anlara (19) Allâh Te‘âlâ, söyledükleri söz sebeb-ile, uçmaķlar ki altlarından (20) ırmaķlar aķar, ebedî oldukları ğalda anda. Bu geķen ‘aķalar, ihsân (21) idenleruñ ‘ıvażıdur.

86 Ve şunlar ki kâfir oldılar ve yalanladılar [86b] (1) bizüm Qur’an’umuuzı ol tãyife tamü ehlidür.

87 İy şunlar (2) ki İmān getürdiler. Harām itmeñ eyülerini, şunuñ ki Tañrı helāl (3) itdi size ve haddeden geçmeñ. Bedürüstī Tañrı haddeden (4) geçenleri sevmez.

88 Ve yiñ şundan ki Tañrı size anı (5) ruzī kıldı, helāl ve pāk olduğı halde. Ve kórkuñ şol Allāh (6) dan ki siz aña İmān getüricisiz. Bu āyet şol vaqt indi ki, mü'minler Tañrı kórkusından (7) yimeyevüz, içmeyevüz, geymeyevüz diyü 'ahd itdilerdi.

89 Tañrı (8) tutmaz sizi, lağv-ile anduñuzda. İllā kim sizi mu'āhaza ider (9) andları muhkem itdügünüz-içüñ; kaçan ki şıyasız. Pes anuñ kefareti (10) on miskīn yidürmekdür, ya şabah ya aħşam, ehlüñüze yidürdügünüz (11) ta'āmuñ evsaatından, ya yarım şā'buğdaydan, ya bir şā'ğayrından, ya on miskīne (12) geyecekdür, 'avratın örtecek kadar, ya kul azād itmekdür, nice gerek-ise (13) olsun. Ve her kim bulmadı, üç gün oruç dutmaqdur. (14) İşbu geçenler, kefaretidür sizüñ anduñuzuñ, kaçan ki and içseñüz. (15) Ve şaklañ andlaruñuzı. Ol geçenler (16) gibi beyān ider Allāh size, şer'inüñ aħkāmını, ola kim şükr idesiz Tañrınuñ (17) ni'metlerine.

90 İy anlar ki İmān (18) getürdiler. Bedürüstī süci ve kımar ve putlar ve oğ-ıla et üleşmek, murdār (19) dur şeytān işinden, Yığlınuñ andan, ola kim felāh bulasız (20) sa'adet ehli olasız.

91 (21) Bedürüstī diler ki şeytān, bırağa arañuzda düşmenligi ve kini, sücide ve kımarıda, [87a] (1) ve sizi men'ide Tañrı zikrinden ve namazdan. (2) Pes siz yığlıncılar mısız?

92 Ve muṭī' oluñ Allāh'a ve muṭī' oluñ peygamberine, (3) pes şakınuñ. Pes eger yüz çevürürseñüz (4) bilüñ ki bedürüstī bizüm peygamberümüz üzerine, eşkere irişdürmekdür.

93 (5) Yokdur, şunlaruñ üzerine ki İmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler, günāh, şunda ki (6) içdiler ve yidiler, kaçan ki Tañrıdan kórksalar, zīrā ki mübāh-idi ol vaqtda (7) ve şābit oldılar İmān üzerine ve eyü 'amel üzerine, andan şoñra şābit

oldılar takvā (8) üzerine ve ĩmān üzerine, andan ŐoŃra sābit oldılar takvā üzerine ve iĥsān üzerine. (9) Ve Tañrı sever iĥsān idenleri.

94 İy anlar ki ĩmān getürdiler. (10) Ve elbette Őınar sizi Allāh bir nesne-y-ile avdan, ya‘nī kuru yir avından, ki (11) elũñüz iriŐür aña yumurda gibi, yavrı gibi ve suñuñuz iriŐür geyik gibi, kolan (13) gibi, tā Tañrı katında seçile (14) Őol ki andan kórkar, ğayıbda, ol cehennemı görmedin heybetinden kórkanlar. Pes her ki avlaya kuru yir avını (14) bu āyet nāzil olduğdan ŐoŃra, anuñ-içün ‘azāb-ı elĩm vardır.

95 (15) İy anlar ki ĩmān getürdiler. Öldürmeñ avı, iĥrām geymişken. Ve her ki depeleye (16) anı sizden, kaŐd-ile, avıduğın bilüp, pes anuñ cezāsı vardır, öldürdüği (17) kadar, dört ayaklıdan, eger misli bulunur-ise ve illā avı kıymete dutalar, eger bahāsı kurbana yitirse (18) tavar ala, boğazlaya kıymetini Őadaқа ide, her miskĩne yarım Őā‘buđ-dı vire. Hüküm (19) ide aña, iki ĥaķem ki ‘adl eyesi olalar, bir kurban vire ki Ka‘be’ye iriŐe, ya (20) kefaretdür anuñ üzerine vācib olan, ki miskĩnlere ta‘āmdur, ya (21) ol ta‘ām berāberi oruğdur, her niŐf Őā‘ıçun bir gün olur. Tā taşam ‘uķūbetini [87b] (1) iŐledüđi eksükliğün. Vāz geçdi Allāh Őundan ki geçdi. (2) Ve Őol ki döne, bir dağı iŐleye, Allāh kin alur andan. Ve Allāh (3) ğālibdür, kin alıcidur.

96 Ve ĥelāl oldu size, deñiz avı ve yinüri (4) size metā‘ olmağ-ıçün ve seyr idicilere seferlerde. (5) Ve ĥarām oldu sizũñ üzerũñuze, kuru yir avı, mādem ki mührimler olasız. (6) Ve kórkuñ ol Allāhdan ki aña ĥaŐr olursız.

97 (7) Allāh Te‘ālā Kā‘be-yi Beyt’i ĥarām eyledi, ĥalka emn yiri kıldı (8) ve Şehr-i ĥarāmı emn eyyāmı kıldı ve kurbanları ve anlaruñ (9) boyunlarındağı pürçeçükleri emn ‘alāmet kıldı. Ol Kā‘be bu Şıfatlu olduğı (10) tā bilesiz ki, Allāh bilür Şunu ki göklerdeğer ve Şunu (11) kii yirdedür. Taĥķĩķ her nesneyi bilicidür.

98 (12) Bilũñ, bedürüstī Tañrı katı ‘ıķābludur ve taĥķĩķ Allāh yarlığayıcı (13) esirgeyicidür.

99 Yokdur peygamber üzerine, illā yitişdüremekdür Tañrı buyurduğın. **(14)** Ve Allāh bilür, şunı ki eşkere idersiz ve şunı ki gizlersiz.

100 (15) Eyit, yā Muḥammed: “Berāber olmaz murdār-ile Bismil, ya‘nī ḥarām-ile ḥelāl **(16)** ve eger saña hoş gelür, ḥarām çoklığı. **(17)** Pes kórkuñ Tañrıdan, iy ‘aql eyeleri, ola kim necāt bulasız, sa‘ādet **(18)** olasız.

101 İy şunlar ki ĩmān getürdiler. Şormañ nesnelerden **(19)** ki eger eşkere söylerse peygamber size, ol su‘āluñuzuñ cevābını, size yaman **(20)** gelür, hoş gelmez. Ve eger şorsañuz andan, Kır‘ān ineyorurken **(21)** zāhir olur size, dañı siz andan i‘rāz idersiz. ‘Afv itdi **[88a] (1)** Tañrı, geçen şorduğunuzdan. Ve Allāh yarlıgayıcıdur, ḥalĩmdür.

102 (2) Taḥkĩk şordı anı bir kavm, sizden öñ, andan soñra **(3)** aña anlar kāfirler oldılar.

103 Allāh ḥarām kılmadı baḥĩreden bir nesne.” “Baḥĩre” **(4)** bir devedür ki beş kez toğura ve beşincisi erkek ola, anı putlarına boğazlarlar-idi ve etinden erleri **(5)** yir-idi ve dişileri yimez-idi. Eger ölse, erenler yirleridi, ‘avratlar yimez-idi. Eger dişi toğursa, kulağın **(6)** yırarlarıdı, şalarlarıdı, südini erenler yirler-idi, ‘avratlar yimez-idi. Eger ölse, er ‘avrat üşerler-idi **(7)** yirler-idi. Ve ne sāyibeden bir nesneyi, ya‘nī sāyibeyi de Allāh ḥarām itmedi.”Sayibe” **(8)** ol dişidür en‘āmdan, kaçan ki birisi seferden gelse, ya ḥastalıkdan sağılsa, bir deveyi şalivirür **(9)** ler-idi putları-y-içün, milklerinden çıkarurlar-idi ve yüki andan men‘ iderler-idi ve andan toğanlar erlerüñ **(10)** olurdı, ‘avratlara nesne yoğ-ıdı. Ve ne veşĩleden bir nesneyi, ya‘nī veşĩleyi de **(11)** Allāh ḥarām itmedi.”Veşĩle” ol koyundur ki yedi kez kızuladı ve yedincisi erkek oldu, anı **(12)** putlarına boğazlarlar-idi. Eti erenlerüñ olurdı, ‘avratlara nesne yok. Eger dişi toğursa, kalan koyuñlar **(13)** gibi olurdı. Eger ikiz olsa, ikisi bile ḥarām olurdı ve ol ikinüñ menfa‘atı erüñ olurdı **(14)** ‘avrata nesne yok. Kaçan ki ölse, hem ere hem ‘avrata olurdı. Ve ne ḥāmdan bir nesneyi **(15)** ya‘nī ḥāmı da Allāh ḥarām itmedi.”Ḥām” ol erkek devedür ki aygır ola. Kaçan ki oğluñ oğlı binile **(16)**

şalarlar-ıdı. Kaçan ki ölse, er ü ve ‘avrat yirler-ıdı. Andan şoñra, bunları Tañrı buyurdı, dirler-ıdı, (17) hal bu ki Tañrı buyurmadı, kâfirler kendü kendüden harām iderler-ıdı. (18) Ve lākin şunlar ki kâfir oldılar Tañrı üzerine yalan çıkarurlar. (20) Ve ekşeri anlaruñ añlamazlar.

104 Ve kaçan ki dinildi anlara: “Gelüñ şuña ki (20) Allāh indürdi, ya‘nī Qur‘ān’a ve peygamber didüğine gelüñ” (21) didiler ki: “Bize yiter, şol ki atalarumuzu anuñ üzerine bulduk.” [88b] (1) Ya‘nī uyarlar mı atalarına, eger ataları cāhiller-ıse dañı?

105 (2) İy anlar ki ĩmān getürdiler. Şaķınuñ nefsuñüzi, Ziyān itmez size (3) şol kimse ki azdı, kaçan ki siz oñmuş olasız. Allāh’adur rücü‘uñuz bir uğurdan. (4) Pes haber virdi size, şunu ki işledüñüz-di.

106 (5) İy anlar ki ĩmān getürdiler. Tanuķlık ara yirüñüzde (6) kaçan ki hāzır ola ölüm, sizden birüñüze, vaşıyyet vaķtinde (7) ‘adl eyesidür sizden, ya‘nī aķāribden, ya iki dañı ki yadlardan olalar (8) eger siz seferde-y-ıseñüz, ki size ölüm muşĭbeti yitişe. (9) Bu iki tanuķı ĥabs idesiz, ikindü namazından şoñra (10) ya tavaķkuf ideler. Pes and içeler Allāh’a, eger anlarda yalan sezerseñüz, (11) ki bu andumuz-ile şatun almazuz dünyā meta‘ını ve eger ķavmümüz (12) dañı olursa ve gizlemezüz Tañrı tanuķlığını. Bedürüstĭ (13) biz ol vaķt, günāhkārlardan oluruz.”

107 Pes eger tıyulsa (14) şunuñ üzerine, ki bedürüstĭ ol ikisi müsteħaķ oldılar günāha, (15) pes iki dañı turalar, ol ikisinüñ yirine, şunlardan (16) ki anlara güc olmuşdur, ya‘nī meyyit ehlinden, bunlar evlādur. Pes and içeler (17) ol ikisi Allāh’a, ki: “Elbette bizüm tanuķlıgumuz aħaķdur, ol (18) ikisinüñ tanuķlıgundan ve güc eylemedük. Eger biz şahādetümüzde (19) yalan olurşak, zālimlerden oluruz.”

108-110 Ol ki geçdi hükümden, aķrabıdur (20) tanuķlığı yirine getürmegün, ki tarĭķaşı üzerine ola. (21) Ya ķorķalar ki döndürile andlar, anlaruñ andlarından şoñra. [89a] (1) Ve ķorķuñ Allāhdan ve işidüñ buyruğını ve Allāh ķulağuzlamaz (2) fāsıķ tayıfeyi. Añ, ya Muhammed, ol günü ki Tañrı Te‘ālā peygamberleri divşüre (3) ve

diyiser anlara, ki: “Ne cevāb virildüñüz?” Eydeler ki: “Bize ‘ilm yokdur (4) zīrā ki sen ğayıbları bilicisin.” Ve añ ol vaqtā ki Allāh didi: (5) “İy Meryem oğlu ‘İsā. Añ benüm ni‘metimi senüñ üzerüñe (6) ve anañ üzerine, vaqtā ki seni kuvvetlendürdük Cebrāyil-ile. (7) Söylersin halka beşikde ve kırğıl-iken. (8) Ve ol vaqtā ki öğretdüm saña, yazu yazmağı ve şavāb söylemegi ve Tevrāt’ı (9) ve İncīl’i. Otuzında vahy geldi, otuz ay peygamberlik eyledi ve otuz üç yıldan soñra göge çıkdı. (10) Ve ol vaqtā ki düzdürdük balçıkdan, kuş şüretinde (11) benüm destürum-ile, pes üfürürsin içine, pes kuş olur (12) benüm iznüm-ile. Ve şağaldürdük, anadan gözsüz toğanı (13) Ve abraşı oñuldurduñ, benüm destürum-ile. Ve ol vaqtā ki ölüleri çıkarurdun (14) benüm destürum-ile. Ve ol vaqtā ki men‘ itdüm Ben-i İsrāyil’i senden (15) vaqtā ki anlara geldüñ, mu‘cizeler-ile. Pes (16) didiler, şunlar ki kāfir oldılar, anlardan: “Degüldür bu, illā eşkere cāzulıkdur.”

111 (17) Ve ol vaqt ki vahy itdüm ben havārilere (18) ki İmān getirüñ baña ve Rasülüme diyü. Eyitdiler: “İmān getürdük ve şanuğ (19) ol ki bedürüstī biz ikrār idicilerüz Tañruñ birliğine ve ‘İsā’nuñ haqqıduğına.”

112 (20) Ol vaqt ki havārilere didi: “Yā Meryem oğlu ‘İsā! (21) Güci yiter mi Tañrınıñ, bizüm üzerümüze gökden hovāce indürmege?” [89b] (1) ‘İsā eyitdi: “Korquñ Tañrıdan, eger mü’minler olduñuzsa.”

113 Eyitdiler: (2) “Dilerüz ki ol māyideden yiyevüz ve göñlümüz dölene ve bilevüz ki (3) taḥḳīḳ sen gerçek söyledüñ bize ve anuñ üzerine şanuğlardan olavuz.” (4) Meryem oğlu ‘İsā didi: (5) “İy benüm Allāhum. İndür bizüm üzerümüze, gökden bir sofrā ki, tā ki (6) ol māyide bayram ola evvelümüze ve āḫırumuza ve bir nişāne ola senden. Ve rızq eyle bize ve sen ḫayırlusısın rızq viricilerüñ.” (8) Allāh eyitdi: “Bedürüstī ben indüriciyem anı sizüñ üzerüñüze. Pes her ki kāfir (9) ola sizden, māyide indükden soñra, taḥḳīḳ ben anı ‘azāb iderin, bir ‘azāb (10) itmeklik ki ol ‘azābı itmezem, ‘alemlerden bir aḫada.” Pes ‘İsā ‘aleyhi’s-selām du‘ā (11) kıldı. Bir

kızıl sofrayı indi, iki bulutuñ arasında. Ol t̄ayife üç biñe yakın kişi vardı. Cümlesi baĸarlardı. (12) Tā geldi, aralarında döşendi. Eyle olsa ‘İsā ‘aleyhi’s-selām ağladı: “İlāhī, bizi řākirlerden kıl” didi, “Ve bunı bize (13) rahmet sofrası kıl” didi,

114 – 115 “Uķūbet sofrası kılma” didi. Bir rivāyetde ol ĸalk on biñ kiři-y-idi. (14) Bir incü sini-y-idi. İçinde iki balık var-idi, başları ĸatında tuzcuĸaz var-idi, ĸuyruĸları ĸatında (15) sirke var-idi, dört yanında tere ve t̄arĸun var-idi, na‘ne‘ var-idi; beř gülice var-idi ve bir (16) üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yaĸ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi (17) ve birinde toĸranmiř ĸuru et var-idi, ‘İsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Bir eyü ‘amellüñüz t̄ursun ötürsın götürsın” (18) didi. řem‘ün eyitdi: “Ya nebīyallāh, revādur ki siz yaraşdurasız” didi. ‘İsā ‘aleyhi’s-selām ĸalkdı, açdı. (19) Pes geldiler, onar onar oturdıla, yidiler. řem‘ün eyitdi: “Yā nebīyallāh. Bir mu‘cize daĸı göster” didi-se (20) ‘İsā ‘aleyhi’s-selām balıĸa: “Diril”, didi, dirildi. Girü: “Öl”, didi, öldi. Yidi ĸün bu düzene oldu. Yidi ĸünden (21) řoñra, girü, geldüĸi gibi göĸe ĸıĸdı, gitdi. ĸaçan ki bunı gördiler, yine ĸümān itdiler, pes Allāh Te‘ālā [90a] (1) anları ayu, maymun, toñuz eyledi.

116 Ve añ ol vaĸtā ki Tañrı eyitdi: “İy (2) Meryem oĸlı ‘İsā, sen mi didüñ ĸalka, ki (3) idinüñ beni ve anamı, iki Allāh bir Allāhdan ĸayrı?” ‘İsā eyitdi: “Pāksın řerīkden (4) sen. Olmaz baña, ki ben diyem şunı ki baña ĸaĸ degüldür. (5) Eger ben didüm-ise anı, taĸĸīĸ sen anı bildüñ. Sen (6) bilürsın şunı ki nefsüm içindedür ve ben bilmezem şunı ki nefsüñ içindedür (7) ya‘nī ‘ilmüñdedür. Bedürüstī sen ĸayıbları bilicisin.

117 (8) Dimedüm anlara, illā şunı ki buyurduñ baña anuñ-ile. (9) Didüm: “T̄apuñ Allāh’a ki benüm efendümdür ve sizüñ efendüñüzdür.” (10) Ve ben üzerlerine ĸāzır- idüm, mādem ki içlerideyidüm. Vaĸtā ki (11) beni ĸaldurduñ, sen kendüñ nāzır olduñ üzerine. Ve sen her (12) nesne üzerine ĸāzırsın ve senden ĸāyıb nesne yok.” “Eger ‘azāb (13) idesın anlara, ‘adldur, zīrā anlar senüñ bendelerüñdür. (14) Ve eger

yarlıgaysın anları, pes sen gâlib pâdişâhsın, hikmet-ile işlersin.” (15) Allâh didi ki:
“Bu ol, toğrulığı fâyide idecek gündür.

118-119 (16) Anlaruñ-içün uçmaqlar vardur, akar altından ırmaqlar, dâyimîler
(17) oldukları halde anda ebedî. Râzı oldu Tañrı anlardan ve râzı (18) oldılar anlar
Allâhdan. Oldur ulu sa‘âdet ve necât-ı kübrâ.”

120 (19) Tañrınıñdur gökleriñ ve yirleriñ pâdişâhlığı ve şol ki anlarda vardur,
(20) cümlesiniñ pâdişâhlığı anuñ dur. Ve ol bir pâdişâhdur bî-hemtâ ve ol her
nesnenüñ üzerine kâdirdür.

2.6.

6 (21) Sûretü’l-En‘Âm

[90b] (1) Bismillâhi’r Raḥmani’r Raḥîm

1 (2) Şân ol Tañrı ḥâzreti-çüñdür, ki yaratdı kemâl-i kudret-ile (3) yidi kat
gökleri, yidi kat yirleri. Ve karañulıkları yaratdı ve aydıñlığı (4) yaratdı. Andan
şoñra, şunlar ki kâfir oldılar, murâd Mekke kâfirleridür, (5) şanemlerine taparlar,
Tañrınıñ rızqın yiyüp.

2 – 4 Ol şoldur kim yaratdı sizi balçıqdan, (6) andan şoñra eceli taqđîr eyledi,
Âdem’üñ toğduğı günden, tâ ölecegi güne degin. (7) Ve ol vaqt ki ad virilmişdür,
kendü ḥâzretinde ma‘lûmdur, aḥırdağı ecelî ‘ömrüñ. (8) andan şoñra siz şek idersiz.
Ve ol ma‘bûddur göklerde (9) ve yirlerde. Bilür, gizlü ve eşkere ‘amellerüñüzi ve
bilür (10) şunu ki kazanursız. Ve gelmedi bir (11) âyet, anlaruñ Tañrısnuñ
âyetlerinden, illâ andan i‘râz idici oldılar. Murâd, ay iki pâre olduğudur.

5 (12) Pes taḥkîk yalanladılar ḥakkı, anlara geldügi vaqt. (13) Taḥkîk geliser
anlara, ḥaberları şunuñ ki anuñ-la istihzâ iderler (14) ‘azâb gelicek.

6 Görmediler mi, nicesini helâk itdük (15) anlardan öñdin, qarnlardan, ‘Âd gibi,
Semüd gibi. Anları yirleşdürdük yir yüzinde, ya‘nî (16) anlara virdük, şunu ki size
virmedük. (17) Ve gönderdük yağmurı anlaruñ üzerlerine, biri biri ardınca

murādlarınca. Ve ırmaqlar eyledük, altlarından aqar. Pes helāk itdük anları (19) sebebi-le. Ve dürütdük anlardan sonra, ğayrı řāyifeyi.

7 (20) Ve eger indürsek senüñ üzerüne bir kitāb ki yazılmış ola kağıd içinde, dağı yapışalar-idi anā elleri-le, (21) gerek diyeydi, şunlar ki kāfir oldılar: “Degüldür bu, illā eşkere cāzulıkdur.”

8 [91a] (1) Ve eyitdiler: “Niçün gönderilmedi Muḥammed’ün üzerine ferişte, ki anuñ-ıla bile inzār ideydi (2) halkı?” Ve eger ferişte indürsek, iş tamām olurdu. Andan sonra anlara (3) mühlet virilmezdi.

9 Ve eger peygamberi ferişte ideydük, ol ferişteyi ādem şüretinde (4) iderdük. Nice ki Cebrāyil ‘aleyhi’s-selām Peyğambere ‘aleyhi’s-selām Dihyei Kelbī şüretinde gelürdi. Ya’nī (5) tekzīb iderler-idi anı, nice ki Muḥammed’i tekzīb itdiler.

10 Ve taḥkīk istihza (6) olundı peygamberler ki senden öñdin geçüp-dururlar. Pes (7) döndi, şunlara ki anlara istihzā iderlerdi, şol ki anuñ-la istihzā iderlerdi, ya’nī anları mübtelā itdi dürlü ‘azāb-ile (8) Allāh Te‘ālā, istihzāları sebebi-le.

11 Eyit, yā Muhammed, ki: “Seyr eyleñ yir yüzinde (9) andan sonra nazār kıluñ, ‘ibret gözi-le görüñ, nice oldı serencāmı yalanlayanlaruñ.”

12 (10) Eyit, yā Muhammed, ki: “Kimüñdür, şol ki gökdedür dağı yirdedür?” Eyit, yā Muhammed, ki: (11) “Tañruñdur.” Yazdı nefsi üzerine rahmeti, muṭīf olanlara (12) ki elbette cem‘ ider sizi, kıyāmet günine ki anda şek yok. (13) Siz şunlarsız ki nefslerine ziyān itdiler, ya şunlar ki nefslerine ziyān itdiler, pes anlar ĩmān getürmezler.

13 – 16 (14) Ve anuñ dur, şol ki karar itdi gicede ve gündüzde. (15) Ve ol işidici ve bilicidür. Eyit ki: “Tañrıdan ğayrıyı ben dost mı idinirem (16) ki ol Tañrı yidi kat gögi ve yidi kat yiri yaradıcıdur (17) ve ol yidürür ve kendü yimez?” Eyit, yā Muhammed, ki: “Ben buyurıldum ki (18) evvel i’tikād iden olam, anuñ birliğine ve elbette şirk (19) getürenlerden olma, dinildi baña.” Eyit, ya Muhammed: (20)

“Bedürusti ben qorqaram, ki eger ‘āṣī olam Tañrıma, ol ulu günün ‘azābından.” şol ki, ‘azāb andan dönderile ol günde, taḥkīk Tañrı anı esirgemiş olur.

17 – 19 [91b] (1) Ve ol, zāhir qurtılmaqlıkdur ve eger Tañrı seni bir bela-y-ıla dutacaḡ olursa **(2)** pes anı def^c ider yoḡdur, illā oldur. **(3)** Ve eger saña ḡayr ırgürse, ḡayr-ıla dutarsa, pes ol her nesne üzerine ḡādirdür. Ve ol ḡāhirdür ḡulları üzerine ve ol ḡikmet, ḡibret eyesidür. **(5)** Eyit, yā Muḡammed: “Ne nesnedür uluraḡ, ḡanuḡlıḡ yöninden?” Eyit, yā Muḡammed’ **(6)** ki: “Tañrı ḡanuḡdur, benümle sizuñ arañuzda. Ve vaḡy olundı baña bu Ḳur’ān **(7)** tā qorḡudam sizi anuñ-ile ve şunu ki iriḡdi bu Ḳur’ān aña. **(8)** Taḥkīk siz ḡanuḡlıḡ virürsiz, bedürüstī Tañrı-ile bile, Tañrılar vardur **(9)** diyü. Eyit, yā Muḡammed, ki: “Ben ḡanuḡlıḡ virmezem sizüñ gibi.” Eyit, yā Muḡammed: **(10)** “Degüldür ol, illā bir Allāhdur, andan ḡayrı artuḡ ma‘būd bilḡaḡ yoḡdur. **(11)** Ve taḥkīk ben bī-zaram, şundan ki siz şirk idersiz.”

20 Şunlar ki biz virdük anlara **(12)** Tevrāt’ı, Zebūr’ı, İncil’i, bilürler Muḡammed’i, oḡlanların bildükleri **(13)** gibi. Şunlar ki nefslerine ziyān itdiler, pes anlar **(14)** ĩmān getürmezler.

21 Ve kimdür zālimraḡ, şundan ki ḡıḡardı Tañrı **(15)** üzerine yalanı, ya yalanladı Tañrınuñ āyetlerini? **(16)** Bedürüstī nişān budur ki zālimler berḡurdār olmazlar. Ve añ yā Muḡammed, ol günü ki **(17)** biz ḡoparısaruz anları bir uğurdan **(18)** andan soñra dirüz, şunlara ki şirk itdiler: “Ḳanı bizüm şeriklerümüz ki siz da‘vā iderdüñüz?”

22-23 (19) Andan soñra olmadı anlaruñ fitneleri, ya‘nī cevābları, illā dimeklik ki: **(20)** “Allāḡ ḡaḡkı-ḡuñ, ki bizüm ma‘būdumuzdur, biz müşrik olmaduḡ.” **(21)** Gör, yā Muḡammed, nice yalan söylediler, nefsleri üzerine döndi vebāli. **[92a] (1)** Ve ḡāyıb oldı anlardan, şol nesne ki ḡıḡarurlar-idi Tañrı üzerine yalandan

24-25 (2) Ve anlardan şol kişi var ki ḡulaḡ ururlar saña. **(3)** Ve ḡoñüllerini üzerine perdeler eyledük, ki māni‘dür añlamaḡdan **(4)** ve ḡulaḡlarında şaḡırlıḡ ḡılduḡ, ḡaḡkı işitmezler. Ve eger göreler her āyeti **(5)** senden, yā Muḡammed, aña inanmazlar.

Hattâ kaçan ki saña geleler, senüñle çekişürler, (6) dirler, şunlar ki kâfir oldılar: “Degüldür bu, illâ, geçenlerüñ (7) hikâyetlerdür: Rüstem gibi, İsfendiyâr gibi, Behmen gibi.

26 Ve anlar nehy iderler halkı (8) Muḥammed den ve ırâk olurlar andan. Ve helâk (9) itmezler, illâ nefslerini helâk iderler ve bilmezler.

27 Ve eger görseñ, ya Muḥammed’ (10) ḥabs olına anlar tamü üzerine, te‘eccüb ideydüñ ḥâllerinden. (11) Pes eyideler: “İy kâş ki dönderileydük düñyâ sarayına ve yalanlamayayduk Tañrımızuñ âyetlerini (12) ve mü’minlerden olayduk.”

28 Belki zâhir oldı anlara (13) şol nesne ki gizlerlerdi, âḥiret sarayına gelmezden öñ. (14) Ve eger dönderilseler dünyaya, yine ‘avdet iderlerdi, şuña ki iderlerdi, şuña ki andan nehy olunmuşlardur, ya‘nî küfre. (15) Ve taḥķīķ yalancılardur.

29 Ve eydürlerdi, girü dünyaya geldükleri (16) taķdīrce: “Degüldür, illâ bizüm dünya dirliğümüzdür ve biz girü ḳopısar degülüz.”

30 Eger (17) göreydüñ, yâ Muḥammed, kaçan ki turğurulsalar Tañrı ḥazretine. (18) Tañrı anlara dise: “İşbu ḥaķ degül mi?” dise, eyideler ki: “Hâi, ḥaķdur, Tañrımız ḥaķkı-çun.” Tañrı eyde: “Pes imdi taḫtuñ ‘azābı, şol sebebden ki kâfir (20) olduñuz.

31 – 32 Taḥķīķ ziyân itdiler, şunlar ki inanmadılar Tañrınıñ dīdārına, (21) tā şuña degin ki anlara ḳıyāmet geldi, apañsuzdan, [92b] (1) eyitdiler: “İy bizüm ḥasretümüz, şunuñ üzerine ki taķşırılık ḳılduk ol dünyada.” (2) Ve anlar götürürler günâhlarını, arḳaları üzerinde, murdâr murdâr ḳokar. (3) Āgâh oluñ, ne yaman nesnedür, götürdükleri günâh. (4) Ve dünyâ dirliği degüldür, illâ oyundur ve mağrurlıķdur. (5) Ve taḥķīķ âḥiret evi yegdür, şunlara ki Tañrıdan ḳorḳarlar. Ya pes añlamaz mısız?

33 (6) Taḥkīk bilürüz şān budur ki elbette seni melül ider, şol kimseler ki **(7)** eydürler senün ḥaḳkuña. Bedürüstī anlar seni yalanlamazlar **(8)** ve illā kim zālimler Tañrınuñ āyetlerine inkār iderler.

34 (9) Ve taḥkīk yalanlandılar peygamberler senden öñ, pes şabr itdiler, şunuñ **(10)** üzerine ki yalanlandılar ve incidildiler, tā gelince anlara bizüm yardumumuz. **(11)** Ve dönderici yoḳdur, Tañrınuñ sözlerini. Ve taḥkīk **(12)** geldi peygamberler haberinden.

35 Ve eger büyük gelürse senün üzerüne, anlaruñ **(13)** i‘rāzı, ya‘nī emrüñe muḫī‘ olmadıkları, pes gücüñ **(14)** yiterse, isterseñ yire ḫalmaḡı, tā çıkarasın yirden bir nişān, peygamberiduḡuna **(15)** ya nerdüban, göge çıkarasın, andan bir nişān getüresin, nice ki Tañrı “fe te‘tiyehüm bi āyetin” didi. **(16)** Ve eger Tañrı dileseydi, anları hidāyet üzerine cem‘ ider **(17)** di, güc-ile. Pes elbette, yā Muḫammed, sen cāhillerden olma.

36 (18) Bedürüstī ḳabül ider, şunlar ki işidürler. Ölüler Mekke **(19)** kāfirleri gibi, ḳabül idemezler senden. Tañrı dirildür anları, ölümden şoñra. **(20)** andan şoñra Tañrıya döndirilürsüz.

37 Ve didiler ki: **(21)** “Niçün indürilmedi anuñ üzerine, bir āyet Tañrısından, peygamberliğına delīl ola?” **[93a] (1)** Eyit ki: “Bedürüstī Allāh ḳādirdür, nişāna indürmek üzerine, senün-içüñ. **(2)** Ve illā kim anlaruñ ekseri bilmezler.”

38 (3) Ve yoḳdur, bir ḳımıldayıcıdan yirde ve uçucıdan ki uçar iki ḳanadı-la, illā sizcileyin ümmetlerdür, cümlesinüñ rāzıḳı **(4)** bizüz. Terk itmedük Levḫü’l maḫfūzda, bir nesneden. **(5)** andan şoñra kendüleri yaradandan yaña ḫaşr olurlar.

39 – 40 Ve şunlar **(6)** ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi, şaḡırlardur ḫaḳkı işitmezler ve dilsüzlerdür, ḫaḳkı **(7)** söylemezler, küfr ve cehl ḳarañlıḡında. Her kimi ki Tañrı zāyi‘lıḡın dileye, azdurur **(8)** anı. Ve şunuñ ki onmaḡın dileye, anı toḡru yol üzerine ḳılır. **(9)** Eyit, ya Muḫammed: “Ḥaber virüñ baña, eger Tañrınuñ

‘azābı size gelse (10) ya size kıyāmet gelse, Tañrıdan ğayrıya du‘ā ider mi düñüz (11) eger gerçekler olduñuzsa?”

41 Belki aña du‘ā idersiz, pes açar (12) şunu ki dilersiz andan ve eger dilerse. Ve uñıdursız aña şerīk (13) itdügünüzü.

42 Ve taḥkīk gönderdük peygamberleri ümmetlere, senden (14) öñ. Çün inanmadılar, pes dutduķ anları, zaḥmet irgürmeg-ile. (15) Ve zemīnlik dervişlik irgürmeg-ile. Ola kim niyāz ideler diyü. (16) Nice tazarrū‘ itmeyeler, kaçan ki anlara ‘azābumuz geldi. Tazarrū‘ itdiler, evet ne (17) fāyide. İllā kim gönülleri qarardı. (18) Ve bezedi anlara şeyṭān, şunu ki işlerlerdi.

43 – 45 (19) Vaḳtā ki unutdılar şunu ki naşīḥat olundıardı anuñ-ıla, açduķ (20) anlarıñ üzerlerine, her nesnenüñ ḳapusını ḥoşluḳdan. Ḥattā kaçan ki (21) sevindiler, suñuñ-la ki anlara virildi, dutduķ anları nāġāh, [93b] (1) nāġāh gördiler ki maḥrūm ḳalmışlar. Pes (2) kesildi ardı, şunlarıñ ki zūlm itdiler. Ve şenā ol Allāh’a ki ‘ālemleri besleyicidir.

46 – 48 (3) Eyit, yā Muḥammed, Mekke ehline, ki: “Ḥaber virüñ baña: “Eger Allāh alsa (4) ḳulaġuñuzı, nesne işitmez olsañuz ve gözlerüñüzü, nesne görmez olsa ve mühr urisa (5) gönlüñüz üzerine, nesne añlamaz olsañuz, kimdür ilāh, Allāhdan ğayrı, size (6) getüre ol alduġı?” Gör, nice döndürürüz beyān iderüz nişānlarumuzu, (7) andan soñra i‘rāz iderler. (8) Eyit, yā Muḥammed: “Ḥaber virüñ bana, eger size gelse Tañrınuñ azabı, nāġāh, yāḥūz göz göre, (9) helāk olur mı, illā zūlm iden ṭāyife helāk olur. (10) Ve göndermezüz gönderilenleri, illā beşāret iden muṭi‘lere (11) Ve ḳorḳuducılar ‘aşıleri. Pes şol ki İmān getürdi ve āḥiretin düzdi, (12) pes ḳorḳu yokdur anlarıñ üzerine ve anlar melül olmazlar.

49 (13) Ve şunlar ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi, anlara Tañrınuñ (14) ‘azābı irişür anuñ-içün ki fısk iderlerdi.

50 Eyit, yā Muḥammed: (15) “Dimezin ben size, kim benüm atumda azīnelei vardur Tañrınıñ. Ve ben ayb bilmezem. Ve dimezem size ki taı ben melekem. Ben tābi‘ (17) olmazam, illā şuña ki vay olunur baña, Cebrāyil ‘aleyhi’s-selām azından.” Eyit (18) yā Muḥammed: “Berāber olur mı kör ve görür? Ya pes fikr itmez misiz?”

51 (19) Ve orut, saña vay olan-ıla, şunları ki orarlar aşr olmadan (20) anları yaradandan yaña. Yodur anlara andan ayrı, hiç (21) dost ve şefā‘atı. Ola kim anlar orarlar.

52 [94a] (1) Ve ürkütme şunları ki niyāz iderler, anlara rız virene, evvel nehārda ve āır neharda. (2) Tañrınıñ rızāsın dilerler. Yodur senüñ üzerüñe (3) anlarıñ isāblarından bir nesne ve yodur anlarıñ üzerine, senüñ (4) isābuñdan bir nesne. Zīrā her kişi itdügin bulur. Pes anları şobetüñden süresin (5) eylesine zālimlerden olursın.

53 Ol geen (6) fitne gibi, fitneledük anlarıñ ba‘zılarını, ba‘zıları-la, (7) tā diyeler ki: “Bunlar mıdur ki Allāh Te‘ālā in‘ām itdi bunlarıñ üzerine, bizüm aramızdan?” (8) Allāh yeg bilmez mi şükr idicileri?

54 (9) Ve açan ki gele saña, şunlar ki ĩmān getürdiler bizüm ur‘ān’umuza, murād bundan, ‘Ömerdür razıyallāhu ‘anhu, (10) pes sen di ki: “Tevbeñüz abül itdüm.” Yazdı sizüñ Tanrıñuz (11) kendü kerīm nefsi üzerine, rahmeti, bedürüstī şān budur ki, şol ki yaramazlı (12) işleye sizden birüñüz, bilmezlig-ile, pes tevbe ide, günāh işledüginde şora, (13) bedürüstī ol yarlıayıcı ve esirgeyicidir.

55 Ve ol (14) geen tafsīl gibi, tafşīl iderüz ur‘ān’uñ āyetlerini, tā ki eşkere ola, kāfirlerüñ (15) yolu ur‘ān’-ıla.

56 Eyit, yā Muḥammed, ki: “Ben nehy olındum (16) apmadan şunlara ki aparsız siz, Tañrıdan ayrı.” Eyit ki: “Ben uymazam sizüñ havañuza (17) Ve

girmezem yoluñuza, taḥḳīḳ azmış oluram, ol vaḳt ki sizüñ havañuza uyam. (18) Ve ben yola girmişlerden degülem, eger sizüñ yoluñuza girem.

57 (19) Eyit, yā Muḥammed: “Bedürüstī ben burhān üzerineyem Tañrımdan ve yalanladuñuz siz anı. (20) Benüm ḳatumda degüldür, şol ki siz aña iversiz, ya‘nī gökden taş yağmak ve ‘azāb (21) itmek. Degüldür ḥükm, illā Tanñrnuñdur. Ḥaḳ ḥükm ider. [94b] (1) Ve ol faşl idenlerüñ yegregidür.

58 Eyit, yā Muḥammed: “Eger taḥḳīḳ benüm ḳatumda (2) olaydı, şol nesne ki siz iversiz aña, iş tamām olurdu, benümle (3) sizüñ arañuzda, ya‘nī helāk iderdüm sizi, Tañrı ğayretindan. Ve Allāh (4) yeg bilür zālimleri.

59 Ve anuñ ḳatındadır, ğaybuñ ḳilidleri. Bilmez (5) anları, illā ol bilür. Ve bilür şunu ḳurudadır ve deñizdedür. (6) Ve düşmez yapraḳlardan bir yapraḳ, illā ol anı bilür. (7) Ve bir dāne yoḳdur yir ḳarañulığında ve yaş yoḳdur (8) ve ḳuru yoḳdur, ḳalīlden keşirden, illā kitāb-ı mübīndedür, ya‘nī Levhi’l-Maḥfūzdadır.

60 (9) Ve ol Tañrı şol Tañrıdur ki öldürür sizi gicede, uyku ile (10) ve bilür şunu ki itdüñüz gündüzde. Andan şoñra dirildür sizi gündüzde (11) tā tamām ola, ol vaḳt ki ad virilmişdür, ya‘nī ölüñce ve ömri tamām olunca. (12) andan şoñra dönmeğüñüz añaadır. Andan şoñra (13) ḥaber virür size, şunu ki işledüñüz.

61 Ve ol ḳahr idicidür ḳulları üzerine. (14) Ve üzerüñüze bekçiler gönderür “kirāmen ḳatibin” dür ki ne işlerseñüz yazarlar. (15) Tā şuña degin ki, sizden biriñüze ölüm gele, ḳabz (16) ider anı, bizüm feriştelereñüz ve anlar ḥadden geçmezler.

62 Andan şoñra dönderilürler Tañrıya ki anlaruñ ḥaḳ efendisidür. Āġāh oluñ ki ḥükm (17) anuñ dur. Ve ol Tañrı ḥisāb idenlerüñ tizregidür.

63 (18) Eyit, yā Muḥammed: “Kim ḳurtarur sizi, ḳurı yir ḳarañulıḳlarından ve deñiz ḳarañulıḳlandan? (19) Niyāz idersiz aña, āşikāra ve sırr-ıla, ki, ḳurtarurşañ (21) şu zulmetden, elbette şākirlerden oluruz.”

64 Eyit [95a] (1) ki: “Allāh urtarur sizi ol arlıdan, andan ora siz yine (2) irk getirrsiz. Eger bir nev irki orsiz, birine daı yapırsiz.

65 (3) Eyit, yā Muammed: “Ol ādirdr, siznn üzerünüze ‘azāb göndermege, zernzden (4) nice ki Lu kavminnn üzerine ta yadurdı, ya ayauuz altından, nice ki (5) ārun yire gedi, Yahd sizi arıdura, bölük bölük idüp (6) ve adura ba‘zuuza ba‘zuuzun zametini. (7) Gr, nice dönderürüz āyetleri, ola ki alayalar diyü.

66 Yalanladı (8) ‘azābını Tarınnn, sennn avmunn, hal bu ki ol adur. Eyit (9) yā Muammed, ki: “Ben zernze beki degülem, kim men idem sizi yalanlamadan

67 Her abernn (10) vati vardur, imdi diyemezem. ora bilesiz, Tarı baa ılı virdügi vat.

68 (11) Ve aan ki grsenn, unları ki alarlar her zeyile, bizüm āyetlerümüzi, (12) pes i‘rāz eyle anlardan, tā alalar bir abere daı, ki anunn ayrıdur. (13) Ve eger eyān unuttursa sana ögüdümüzi, pes (14) oturma, men itdügümüzi andudan ora, zālim āyife-y-ile.”

69 (15) Yodur unlarınn üzerine ki irkden anurlar, kāfirlernn isāblarından (16) bir nesne. Ve illā kim ögüdümüzi gmekdr. Ola kim Tarıdan (18) orarlar.

70 Ve terk eyle, unları ki dutdılar dnlerini (18) oyun ve marurlı, aneme apma gibi ve marr itdi anları dünya dirliqi. (19) Ve adur, yā Muammed, ur‘ān’-ile, tā ki marm olmaya hi bir nefis (20) azandıı günāh-ile, ki yodur ol nefse Tarıdan ayrı (21) dost ve ne efā‘atı ki efā‘at ide. Ve eger fidā ılursa, her fidāyı [95b] (1) alınmaz andan ötürü. Anlar anlardur ki marm oldılar (2) azandıları günāh eclinden. Anlara iecek vardur, issi udan (3) ve acıdıcı ‘azāb vardur, kāfir olduları sebebi-le.

71-73 Eyit (4) yā Muḥammed: “Ṭapar mıyuz Tañrıdan ğayrı, Őuña ki bize fāyide (5) itmez ve ziyān itmez ve döner miyüz ters izümüze, Allāh bize hidāyet (6) virduḳden Őoñra? Őunuñ gibi unudurdu (7) anı Őeytānlar, isüz yazılarda sergerdān. anuñ yārenleri (8) vardur, ki kığırurlar anı toğru yola, gel bize, dirler. Eyit (9) yā Muḥammed, ki: “Tañrınuñ hüdāsı ki İslām’dur, haḳ dīn oldur. Ve buyurulduḳ (10) ki toğrulavuz, ālemleri besleyici Tañrıya, “Ve namaz kıluñ diyü buyurulduḳ (11) ve ḳorḳuñ Tañrıdan diyü tıyurulduḳ.” Ve ol oldur ki aña haşır (12) olırsarsız. Ve oldur ki yaratdı gökleri ve yirleri (13) haḳḳ-ile, ḳāyim olup. Ve ḳorḳuñ ol günden k, eydür Allāh Te’ālā kıyāmete (14) “Ol!” diyü, ol daḫı olur. Andan cümle tırisarlar, ‘arŐai ‘araŐatda (16) varısarlar. Sözi (15) anuñ gerḳekdür. Ve anuñ dur mülk, sār ḳalınduğı günde. Ğāyib ve ḫāzırı bilicidür. Ve ol haḳımdür, ḫabīrdür.

74 (17) Ve an, yā Muḥammed, ol vaḳtā ki İbraḫīm ‘aleyhi’s-selām didi, atası Āzer’e: (18) “Putları Tañrılar mı idersin? Bedürüstī ben görürin seni ve ḳavmüni (19) senüñ, eşkere azğunlık iĳinde.”

75 Ve Muḥammed’e ḳoḳ yol gösterdüğümüz gibi, gösterürüz (20) Ḥalīlüllah’a, gökleriñ ‘acāyibini ve yirleriñ ğarāyibini (21) ve işlerüz anı, tā İbraḫīm ‘aleyhi’s-selām bī-gümān olsun-iĳün.

76 Vaḳtā ki [96a] (1) gice ḳarañulandı üzerine, MüŐterī yıldızını gördi Şu’lelü, İbraḫīm eyitdi: “Bu benüm (2) Tañrumdur.” vaḳtā ki tılundı, eyitdi: “Ben tılinicileri sevmezem.”

77 (3) Pes ḳaçan ki ayı gördi, toğatururken, eyitdi: “Bu Tañrumdur.” (4) vaḳtā ki tılundı, eyitdi: “Eger beni ḳulağuzlamazsa Tañrum (5) elbette ben azmış tıyifeden oluram.

78 Pes ḳaçan ki (6) güneşi gördi, toğatururken, eyitdi: “Budur benüm Tañrum, büyükrek ve Şu’lelüce. (7) vaḳtā ki tılundı, eyitdi: “İy ḳavmüm bedürüstī ben (8) bī-zāram, Şundan ki anları Őerīk itdüñüz.

79 (9) “Bedürüstî ben dönderdüm yüzümi, şuna ki yaratdı gökleri ve yirleri (10) toğrulayın ve ben müşriklerden degülem.

80 Ve hüccetleşdi anuñ-ıla İbrāhīm’uñ kavmi, Tañrınıñ birliğinde, (11) eyitdi: “hüccetleşür misiz benümle, Tañrınıñ birliğinde ve taħķīķ beni (12) kulağuzladı toğru yola? Ve ben qorqmazam, şundan ki aña şerīķ (13) idersiz, meger ki Tañrum dileye bir nesne, baña ziyān itmekden. (14) İhāta eyledi benüm Tañrum her nesneyi, ‘ilm yöninden. Ya‘nī ‘aceb degül, eger anuñ (15) ‘ilminde baña bir zaħmet degürmek var-ise, anlaruñ cihetinden. Ya pes hiç (16) añmaz mısız, añlamaz mısız, eyüden yaramazı seçmez misiz?

81 Ve nice qorqam ben şanemler (17) üñüzden, hal bu ki siz qorqmazsız (18) bedürüstî siz ortak itdüñüz Tañrıya, şunu ki Tañrı indürmedi sizüñ üzerüñüze, bir hüccet ve bir (19) ‘uzr, anı ortak itmege. Pes bu iki bölügüñ qanķısı lāyıķraqdur kırtulmağa (20) eger bilürseñüz?”

82 Şunlar ki (21) İmān getürdiler ve qarışdırmadılar İmānların şirk-ile, [96b] (1) ve ol t̄āyife-y-içün emn vardur, anlar haķka kulağuzlanmışlardur.

83 – 84 Ve ol ‘acāyibler ġarāyibler ki İbrahīm (2) ‘aleyhi’s-selām anuñ-ıla mu‘āraza eyledi, hüccetümüzdür ki virdük (3) anı İbrāhīm’e, kavmi üzerine ġalebe-y-içüñ. Yücedürüz derecelerini, şunuñ ki (4) dilerüz. Bedürüstî senüñ Tañruñ hikmet-ile, ‘ilm-ile işleyicidir. (5) Ve bağışladuķ İbrāhīm’e İşhaķ’ı ve Ya‘ķüb’ı. Cümlesini kulağuzladuķ (6) eyü yola. Ve Nüh’ı kulağuzladuķ bundan öñ ve anuñ (6) belinden inenlerdindür: Davud’ı, (8) Süleymān’ı, Eyyüb’ı, Yusuf’ı, Mūsā’yı ve Hārun’ı. Bunlarcılayın ihsān (9) idenlere cezāsını kıluruz.

85 Ve Zekerıyyā’yı ve (10) Yaħyā’yı ve İlyās’ı toğru yola kulağuzladuķ. Götürüsi şālihlerden-idi.

86 Ve (11) İsmā‘ıl’i ve Yesa‘ıy ve Yunus’ı ve Lūt’ı ‘aleyhi’s-selām toğru yola (12) kulağuzladuķ. Ve mecmu‘ısını ululaduķ ‘ālemler (13) üzerine.

87 Ve atalarından ululaduk ve zürriyetlerinden ululaduk (14) Ba'zını ve karındaşlarından ba'zını. Ve güzide kılduk anları. (15) Murād atadan Ādem ve Nūh, İdrīs, Hd, Sālih'dür ve kulağuzladuk (16) anları, toğru yola.

88 Ol Tañrınıñ toğru dīnidür, (17) kulağuzlar aña, şunu ki diler, kendü kullarından. Ve eger şirk ideler, hidāyet bulduğdan (18) şoñra elbette maħv olur anlardan, şol 'amel ki işlemişlerdi.

89 (19) Ol t̄ayife anlardandır ki, biz anlara kitab virdük ve hüküm (20) virdük ve peygamberlik virdük. Pes eger inkār iderse, anlara virdüğüm (21) peygamberliğa, bunlar ki Mekke ehlidür, pes tahkīk turgurduğ aña inanmağa, [97a] (1) bir t̄ayife, aña kâfirler degüldür hergiz.

90 Ol t̄ayife (2) şunlardır Tañrı hağka kulağuzladı. Pes anlarıñ hüdāsına iktidā kııl. (3) Eyit, yā Muħammed: "İy müşrikler! Sizden, İmān getürdügüñüz üzerine ecir dilemezem. (4) Degüldür ol Ķur'an', illā naşihatdur cinne ve inse.

91 (5) Ve ta'zīm itmediler Tañrıyı, eyle ki gerek-idi, vađtā ki didiler: (6) "İndürmedi Allāh, ādem üzerine hiç bir nesneyi. Bu ol vađt-idi ki, 'Ömer razıyallāhu 'anhu Mālik bin Zayf-ıla (7) nizā' kııldılar. 'Ömer razıyallāhu 'anhu eyitdi: "Muħammed 'aleyhi's-selām Tevrāt'da mezkürdür" didi. Mālik inkār eyledi. (8) Eyit, yā Muħammed: "Kim indürdi ol kitabı ki getürdi (9) Mūsā 'aleyhi's-selām anı, nūr ve irşād idübeni halka? (10) ol kitabı defterler idersiz, ol defterleri izhār idersiz ve çoğını gizlersiz. (11) Muħammed'sıfatı gibi, süci ħarāmlığı gibi. Ve bildürüldüñüz. (12) Siz, şol nesneyi kim siz bilmedüñüzdi ve atalaruñuz dağı bilmedi-y-idi." Allāh didi yā Muħammed, (13) andan şoñra ço bunları, bāñılārında mađrūr olsunlar.

92 (14) Ve bu Ķur'an bir defterdür ki indürdük anı, mübārekdür, fāyideleri çoğ (15) bereketlü nesnedür, gerçekteyicidür ol kitabı ki kendüden öñdin geçmiş (16) ve korğudasın Mekke ehlini ve şunlar ki anuñ çevresindedür. (17) Ve şunlar ki İmān

getürürler āhirete, ĩmān getürürler bu kitaba (18) ve anlar namazları üzerine şābit olurlar, rükū'-ile, sücūd-ile.

93 (19) Ve kim zālīmıraqdur, şundan ki çıkardı Tañrınıñ üzerine yalanı (20) ya eyitdi ki: “Vaħy olundı baña”, ĥal bu ki olunmadı aña ĥiç bir nesne. Nice (21) ki Müseyleme'yi Kezzāb didi. Ve şol ki didi: “İndürdüm ben, Tañrı indürdüğü [97b] (1) gibi. Nice ki ‘Abdullah bin Ebī Şerħ didi. Eger görseñ, yā Muħammed’ (2) vaħta ki zālimler ölüm duşvarlıklarına düşerler ve ölüm feriştelere ellerin uzatmışlardur (3) haykırup eydürler: “Çıkaruñ cānuñuzı. Bugün (4) ‘ıvazlanursız, ĥorlık ‘azābı-la şol sebebden ki dirdüğüñüz Allāh (5) üzerine ĥaħķuñ ĥayrını ve anuñ Qur’ān’ın ĥabül itmekden serkeşlik iderdüñüz.” (5) Ve taħķiķ bize geldüñüz bir bir, māl yok, ĥuru baş, nice ki (6) yaratduğı-dı sizi, evvel kerrede, anadan toĥduğıñuz vaħtı. (7) Ve terk itdüñüz şunu ki size virdük, arkañuz ardında, ya’nı dünya sarāyında. (8) Ve görmezüz sizüñ-le bile şefi’lerüñüzi, şol şefi’lerüñüzi (9) zu’m iderdüñüz ki bedürüstı anlar sizüñ içüñüzde şeriklerdür, evet ĥıyāmetde şefā’atçilerdür. (10) Taħķiķ kesildi ara yirüñüz ve azdı sizden (11) ĥāyib oldı, şol kim da’vā iderdüñüz.

94-95 Bedürüstı Tañrı yaracıdur dāne (12) cinsini; arpa gibi, buĥday gibi, şaru gibi ve çekirdek (13) cinsini daħı yaracıdur. Çıkarur (14) diriyi ölüden ve çıkaracıdur ölüyi diriden ol bu işleri (15) işleyen Tañrıdur ‘azze ve celle. Pes neye dönersiz andan, nice söylersiz yalanı?

96 (16) Gündüzi yaradıdır. Ve gıceyi rahat zamānı ĥıldı (17) ve günü ve ayı ĥisāb ‘alāmeti ĥıldı. Ol ĥisābı (18) bunlaruñ-ıla ma’lüm ĥıldığı, ‘izzetlü meliķüñ taħdīridür ki ‘ilminden nesne ĥāyib olmaz.

97 Ve ol şol Allāhdur ki, sizüñ-içüñ yılduzlar eyledi, tā (20) ĥulaĥuzlanasız, yoluñuz oñarasız, ĥuru yir ĥarañulıĥında, ĥarañulıķlarda. Taħķiķ (21) beyān ĥıldıķ şunlara ki bilirlere.

98 [98a] (1) Ve Tañrı oldur ki düretti sizi bir nefsdan ki Ādem peygamberdür ‘aleyhi’s-selām **(2)** pes sizün-içün karar idecek yir vardur, ata belinde ve emānete konacak yir vardur, ana rahminde. **(3)** Taḥkīk beyān kılduk vaḥdāniyyet nişānlarını **(4)** şol cemā’ata ki bilürler ve añlarlar.

99 Ve ol oldur ki indürdi **(5)** gökden yağmur şuyını. Pes çıkarduk ol yağmur sebebi-le, her nesnenün bitmegi **(6)** yaşıl yaprağını. Ve çıkarduk ol nebātdan yaşıl taze nesne. Ol yaşıl taze **(7)** nesneden çıkaruruz dāneler ki birbirine binkeşmiş. Ve ḥurma ağacınıñ **(8)** kollarından şalkumlar çıkarduk, almağa yaqındur, **(9)** ve bağçalar üzümnden ve zeytun ağaçların çıkarduk, enar ağaçlarından daḥı **(10)** çıkarduk, tadı birbirine benzemez. Baḳuñ **(11)** anuñ yimişine, kaçan yemiş virse ve göyündüğine, bişdüğine. **(12)** Bedürüstī bunlaruñ renkleri, dadları muhtelif olduğında, nişānlar vardur, mü’min olan kavme.

100 (13) Ve cinnī Tañrıya şerikler eylediler, ḥal bu ki anları Allāh yaratdı **(14)** ve düzdiler Tañrıya oğullar ve kızlar, bilmedin, nice ki yahūd Ūzeyr’i düzdiler, naşārā Mesīḥ’i yaqışdurdılar, Ḳureyš: **(15)** “Melekler benātüllahdur” didiler, cehillerinden. Tenzīh idün anuñ zātını **(16)** anlar didüğinden ve anuñ zātı müberrādur, şundan ki kāfirler vaşf iderler.

101 (17) Yaradıcıdur ‘acāyibātı semāvātı ve arzın gökleruñ yirleruñ ‘acāiblerini. **(18)** Nice olur anuñ oğlı kızı ve anuñ ‘avratı yoḳdur **(19)** ve yaratdı her nesneyi? Ve ol Tañrı her **(20)** nesneyi bilicidür.

102 Sizün bu vaşıflu Allāh ma’būduñuzdur. **(21)** İlah yoḳdur, illā oldur, her nesnenün yaradıcısıdur. **[98b] (1)** Pes tapuñ aña. Ve ol her nesne üzerine bekçidür.

103 (2) Gözler anı görmez dünyāda ve ol gözleri görür. **(3)** Ve ol Tañrı laḥīfdür fi’inde ve bilicidür ḥalkını.

104 Taḥkīk geldi size **(4)** beyānlar Tañrıñuzdan, ki Ḳur’ān’dur. Pes her ki gördi ve İmān getürdi, kendü nefsi-y-içüñdür. **(5)** Ve şol ki kör ola, pes anuñ körligi

kendünüñ üzerine bir ‘azābdur. (6) Ve ben sizünüñ üzerünüze bekçi degülem. Bu dağı
āyeti kıtāl inmezden ilerü-y-idi.

105 (7) Ve girü ancılayın beyān iderüz anlara, Qur’an içindeki hükümleri ve
anlar disünler (8)-içün ki: “sen bunı, ya’nī Qur’an’ı, Haber’dan ve Yesār’dan
öğrendüñ” ve biz beyān (9) kılmag-ıçüñ Qur’an’umuzu, bir t̄āyife-y-içüñ ki bilürler.

106 Uy, yā Muhammed, şuña ki (10) vahy olunur saña Tañruñdan. Ma‘būd
yoğdur, illā oldur. Ve i‘rāz (11) eyle müşriklerden.

107 Ve eger Allāh dilese, şirk itmezlerdi. (12) Ve biz seni anlaruñ üzerine bekçi
kılmaduğ. Ve sen anlaruñ üzerine Mūsallağ (13) degülsin.

108 Ve söğmeñ şol şanemlere ki şaparlar aña. Allāhdan ğayrı, (14) pes sögerler
Tañrıya, düşmenlik idüp, bilmedin. (15) Eyle zeyn itdük her ümmete ‘amelini. Andan
şoñra, anlaruñ (16) Tañrısınadur dönmeğleri, pes haber virür anlara, ‘itāb idüp, şunu
ki (17) işlerlerdi, dar-ı dünyāda, dār-ı fenāda. Ve and içdiler Tañrıya, andlarınıñ (18)
nihāyeti kadar. Zīrā and içerlerdi, ataları cānına, dağı şanemlerine, ulu andları Tañrı-
y-ıdı. (19) Eger anlara āyet gelürse, elbette ĩmān getüreler aña. Eyit ki: (20)
“Bedürüstī āyetler Tañrı katındadır, ol bilür.” Ve ne bildürür size, ki (21) bedürüstī
ol āyetler eger gelseler, bunlar ĩmān getirmezler.

109 – 111 [99a] (1) Ve dönderürüz göñüllerini ve gözlerini, nice ki ĩmān (2)
getürmedilerdi, evvel kerre Qur’an’a. Ve terk idevüz anları, azğun (3) lığlarında, kör
olup mütaħayyır kaldılar. Ve eger taħķīğ biz (4) indüreydük ferişterleri ve ölüler
anlara söyleye-y-di, ki Muhammed peygamberdür taħķīğ (5) diyeydi ve haşr ideydük
üzerlerine her nesneyi, öñlerinde şınıf şınıf (6) ve her biri diyeydi ki
Muhammed’hağ peygamberidür. ĩmān getürecek degüllerdür (7) meger ki Tañrı
dileye ĩmānlarını anlaruñ. Ve illā kim (8) mü‘minleruñ ekşeri bilmezler anları, ĩmān
getürürler şanur.

112 Ve yine (9) ancılayın biz kılduğ, her peygambere düşmen, âdem oğlanları şeytânlarını ve cin şeytânlarını. (10) Uğurlayın söyles, ba'zıları ba'zılarına, sözüñ berkini (11) aldamağ-ıçün, mağrur kıılmağ-ıçün. Ve eger (12) Tañruñ dilese, işlemezlerdi ol düşmanlığı saña. Pes terk eyle anları, iftirâları-la.

113 – 114 (13) Ve meyl eylesün-ıçüñ ol düşmenlige, gönülleri şunlaruñ ki İmân (14) getürmezler âhirete ve rāzī olsun-ıçün anlar ol ğurūra ve kazanmağ-ıçün (15) anlar, şunu ki anlar kazanıcılardur küfürden, ma'âşıdan. (16) Ya pes Tañrıdan gayrıyı haķem mi dileyeyin ve ol (17) şol Tañrıdur ki indürdi size Qur'an'ı, âyet âyet, süre süre, ma'nîleri bellü bellü. (18) Ve şunlar ki anlara kitab virdük, bilürler ki bedürüstī ol (19) indürilmişdür Tañrıdan, haķķı-la, gerçekliğ-ile. Pes elbette (20) gümân idenlerden olma, yâ Muhammed.

115 Ve tamâm oldı senüñ Tañrınıñ kelimesi (21) şıdk ve 'adl-ıla. Yoğdur dönderici anuñ kelimelerine, ki Qur'an'dur. [99b] (1) Ve ol işidici, bilicidir.

116 Ve eger muṭī' (2) olurşañ, yir yüzindekinüñ çoğına, azdururlar seni Allāh yolından. (3) Uymazlar anlar, illā zanna, ataları yolın haķ şanup. Deglildür (4) anlar illā yalancılardur.

117 Bedürüstī senüñ Rabbuñ yeg bilür (5) şunu ki azdı Tañrı yolından ve ol yig bilür, toğru yola girenleri (6) kimlerdür.

118 Pes yiñ şundan ki anılmış ola anuñ üzerine Tañrı adı (7) eger Qur'an'a inanıcı olduñuzsa.

119 (8) Noldı size, kim yimezsiz şundan ki añıldı anuñ üzerine Allāh adı, (9) hal bu ki beyān itdi size, şunu ki harām itdi sizüñ üzerüñüze, illā şol nesne (10) ki muṣṭār olduñuz aña, andan yimek revādur. Ve taḥķīķ çoğlar azdururlar (11) gönülleri dilegi-le, şeri'etsüz. Bedürüstī senüñ Tañruñ bilür haddan (12) geçenleri.

120 Ve terk idüñ, günāhuñ aşikâresini ve gizlüsini. (13) Bedürüstī şunlar ki günāh kazanurlar, cezā olunırsalar, şunuñ-ıla ki kazandıldı.

121 (14) Ve yimeñ şundan ki añılmadı Tañrı adı anuñ üzerine. (15) Ve anı yimek fıskdur. Ve taḥḳīḳ şeyṭānlar vesvese (16) iderler dostlarına, tā sizüñ-le ceng ideler. Ve eger anlara muti' olasız (17) bedürüstī müşriklersiz.

122 Ya şöyle midür ki, her kim ki (18) kāfir oldu-y-ıdı, pes biz anı ihyā itdük ĩmān-ıla. (19) Ve aña nūr eyledük ĩmānı, yürür olunur kim ḥalk içinde (20) şuncılayın mıdur meşeli, ki zulmetler içindedür, ki hergiz andan çıkıcı degüldür. (21) Ancılayın zeyn oldu kāfirlere, şol kim işlerlerdi, ya'ñi şöyle 'itāb olur, her ki [100a] (1) ihtiyār ide küfri, ĩmān üzerine.

123 Ve girü ancılayın biz (2) kılduḳ her köyde ulular, ol köyüñ günāhkārlarından, tā mekr ideler anda. (3) Ve mekr itmezler, illā kendülerine. Ve bilmezler ki, her ne ki iderler kendüleredür. (4) Kaçan ki anlara bir āyet gelse, eydürlerdi ki: “Elbette inanmazuz (5) şuña degin ki virilevüz şunuñ gibi ki peygamberler virildiier.” (6) Murādları, kendülere de vaḥy inmekdür. Allāh yeg bilür, nerede koyacaḡın (7) peygamberliğini. İrişiser şunlara ki günāh itdiler, ḥorlıḳ Allāh (8) ḳatında ve ḳatı 'azāb, şol sebebden ki mekr iderlerdi.

124 – 125 (9) Pes şol ki diler Allāh, anı toḡru ḳulaḡuzlamak, göñlin açar (10) anuñ, İslām Dīni-çüñ. Ve şol ki diler Tañrı, anı azdura, (11) anuñ göñlini tar kılar, zaḥmetlü kılar, şunuñ gibi kim göge çıḳmaḳ (12) ister, ḥal bu ki çıḳmaḳ ihtimāli yok. Ancılayın (13) eyler Tañrı, 'azābı, şunlaruñ üzerine ki ĩmān getürmezler.

126 Budur Tañrınuñ (14) yolu, toştoḡrı. Taḥḳīḳ ayırduḳ ve taḳrīr itdük āyetlerümüzi (15) bir ṭāyifeye kim ögüt alurlar.

127 Anlaruñ-içün selāmatlıḳ evi vardur (16) anlaruñ Tañrısı ḳatında. Ve ol anlaruñ velīsidür dünyāda ve āḥiretde (17) şol sebebden ki işledilerdi dünyāda.

128 Ve ol günü añ, yā Muḥammed, ki cem' (18) idiserüz anları bir uğurdan ve eydiserüz anlara: “İy cin bölügi. Ço (19) ḡaltduñuz bölügi, ādem oḡlanlarından azdurmaḡ-ıla.” (20) Ve didi dostları anlaruñ, ādem oḡlanlarından: “İy bizüm

Tańrımız. Menfa‘at (21) dutdı ba‘zumuz ba‘zumuzla. İns menfa‘at dutduđı bu ki, kaçan ki bir yire ҡonsalar, Őıđınduđ bu derenüń [100b] (1) seyyidine, dirlerdi. Cin menfa‘at dutduđı oldur ki, ādem bize Őıđındı diyü aralarında fađurlanurdı. (2) “Ve iriŐdük ecelümüze ki dünyāda tađdir itdüń-idi.” Allāh eyitdi: “Cehennem (3) dür menzilüńüz sizüń, Őol ĥalda ki ebedī ҡalasız řamūda, meger ki Tańrı (4) dileye, řamūdan ıkarup zemherīre oymađı.” Bedürüstī senüń Tańruń ĥekīm, ‘ālīmdür.

129 (5) Yine ancılayın havāle ıluruz, řālimlerüń (6) ba‘zını ba‘zına, azandukları günāh sebebi-le. Mālik bin Dinār eydür: “Allāh Te‘ālā eydür ki, pādiŐāhlar pādiŐāhı (7) benem, meliklerüń gönüллерi benüm elümeddür ve sađları kabzai udretümeddür. Her kim bańa muřī‘ oldı, meliklerin (8) anlarüń üzerine raĥmet ıluram ve her kim bańa ‘āŐī ola, meliklerin anlarüń üzerine zaĥmet ve ‘azāb ıluram. (9) Pes nefsüńüzi meŐđül itmeń, pādiŐāhuńuza süńülmeg-ile, lekin tevbe ılıń bańa ki anları sizüń üzerüńüze (10) raĥmet ılam.

130 İy cin ve ins bölüđi. Muķātil rivāyetinde, Tańrı Te‘ālā cin abīlelerine peyđam (11) beri cinden gönderdi ve inse insden gönderdi, evet aŐaĥ oldur ki Muĥammed den artuđ kimse cinne (12) ve inse peyđamber gelmedi. Gelmedi mi size peyđamberler sizden (13) ki Őerh ideler sizüń üzerüńüze, benüm āyetlerümi ve orđudalar sizi (14) sizüń bu gününüzi görmegüńüz-ile? Eyitdiler: “řanuđlıđ virdük nefsümüzüń üzerine (15) ki peyđamberler iriŐdurdiler, evet biz anlara inkār itdüđ, bu azacuk dirlige mađrūr olup”, nice kim (16) Allāh Te‘ālā didi: “Ve mađrūr ıldı anları, dünya dirligi.” (17) Ve řanuđlıđ virdiler nefsleri üzerine, ki bedürüstī anlar kāfir oldılar dünyāda.

131 (18) Ol su‘āl ve ol řanuđlıđ kendü nefsleri üzerine (19) anuń-içündür ki, senüń Tańruń helāk ider degüldür köyleri řulm-ile, Őol ĥalda (20) ki ehl-i ĥāfiller olalar, peyđamber gelüp i‘lām itmedin.

132 Ve mü‘minlerüñ her birine dereceler (21) vardur, ‘amelleri sebebi-le. Ve senüñ Tañruñ ğāfil degüldür, şundan ki anlar [101a] (1) işlerler.

133-134 Ve senüñ Tañruñ bāydur, raḥmet eyesidür. Eger dilerse (2) giderür sizi ve yirüñüze getüre sizden şoñra, neyi dilerse, (3) nice ki sizi getürdi, geçenlerüñ oğlanlarından. Murād Nūḥ’dur ‘aleyhi’s-selām Bedürüstī (4) şol ki va‘de olunduñuz ‘azābdan, kıyāmet güninde elbette gelicidür. Ve siz ‘āciz (5) idici degülsiz ki benüm elümden kırtılasız.

135 Eyit, yā Muḥammed, ki: “İy kavmum. (6) işleñ yirlü yirüñüze, bedürüstī ben daḥı işleyiciyem, baña vaḥy olan-ıla. (7) Pes yaqında bilesiz anuñ ki anuñ olur ‘ākıbet evi. (8) Bedürüstī zālimler sa‘ādet bulmazlar.

136 (9) Ve Tañrı-çün kıldılar, şundan ki Allāh yaratdı, ekinden ve tavardan. (10) Pes eyitdiler ki: “Bu hışşa Tañrı-içündür”, kendü zu‘mları-la, “Ve bu hışşa şerīk (11) lerümüzüñdür” dirler-idi. Pes şol hışşa ki şerikler-içüñdür, Allāh’a (12) irişmezdi, eger Tañrılık olan (13) nesne helāk olsa. Ve şol (13) ki Tañrı-içündür, ol nesne şanemlerine irişürdi, kıurban iderlerdi ve ḥareḥ iderlerdi şanemler-içün. (14) Ne yaman nesnedür ki ḥükm iderler anlar.

137 Ve ol şirk bezendügi gibi, bezedi (15) çoqlar müşriklerden, veledlerin depelemegi, şerikleri şanemlerden (16) ya şanemlerine ḥizmet idenlerden ki şeyātinden. Eger “züyyine” okınursa, şerikleri oğulları kıızları olur. (17) Ya‘nī bilürler ki kendüler olduqda vereseye qalır, qalmasun diyü öldürürler. Anları helāk (18) itmeg-içüñ bezediler ve kıarışdurmağ-içün üzerlerine dīnlerini (19) ve eger Allāh dilese, işlemezlerdi anı. Pes terk eyle anları, bühtānları-la.

138 (20) Ve eyitdiler: “İşbu tavarlardur ve ekindür” Yimez anları (21) illā şol ki biz dilerüz, zu‘mlar-ıla, kendü fikirleri-le. Ve tavarlardur ki arqaları [101b] (1) ḥarām oldu, bindürmezler kimseyi, baḥīra gibi, sā’ibe gibi, ḥām gibi. Ve tavarlardur

ki (2) anları boğazladuğda Tañrı adın añmazlar. İşlediler bu işleri, üzerine iftirā itmeg-içüñ. (3) ‘Azāb idiser anlara, yalan söyledükleri-çüñ.

139 (4) Ve didiler ki: “Her ne ki işbu en‘āmuñ qarınlarındadır, ħalaldur erkek (5) lerümüz-içüñ ve ħarāmdur dişilerümüz üzerine. Ve eger murdar olursa baĥīradan (6) sâ’ibeden olan, pes anlar anda ortaqlardur erkek ve dişi (7) Tañrı ‘ākıbet idiser anarla vaşflarla bedürüstī ol, ĥikmeti-le işleyicdür ve bilicidür. (8) Taĥķīķ ziyān itdi, şunlar ki depelediler veledlerini, ceĥalet yöninden (9) ‘ilimsüz, yidürececek bulmayavuz diyü. Ve ħarām itdiler, Tañrı anlara rüzī (10) itdüğini, baĥīradan, sâ’ibeden ve ġayrından Allāh üzerine iftirā idübeni. (11) Taĥķīķ azdılar ve toğru yola ħulağuzlanmadılar. (12) Ve Tañrı ol Tañrıdur ki yaratdı bostānlar, üzüm ağaclarından, ağaclar üzerine alınmış (13) ve ağaclar üzerine alınmamış, yir üzerine. Ve yaratdı ĥurma ağacını ve ekini, ki (14) lezzetleri dürlü dürlü. Ve yaratdı zeytun ağaclarını ve nār ağaclarını, (15) kiminüñ tadı biribirine benzer ve kiminüñ tadı biribirine benzemez. (16) Yiñ yimişinden anuñ,qaçan ki yimiş vire ve ‘uşrını ve zeķatını (17) virüñ, anı getürdüğüñüz gün. Ve isrāf itmeñ, bedürüstī ol Tañrı (18) isrāf idicileri sevmez.

140 Ve en‘āmdan yaratdı, yük götürici ve anlardan (19) döşenecek ħıldı, yiñ şundan ki Tañrı size rüzī eyledi (20) ve uymañ şeytān vesvesesine, bedürüstī şeytān, size zāhir düşmindür.

141 (21) Ya‘nī yiñ sekiz çifti; koyundan iki, erkek ve dişi. [102a] (1) Ve keçiden iki, biri erkek, biri dişi. Eyit, yā Muĥammed: “İki erkegi mi ħarām ħıldı, iki (2) dişi mi, ya şunu mı ħarām itdi ki müştemildür anuñ,iki dişinüñ (3) raĥimleri? Baña ĥaber virüñ ‘ilm-ile, eger gerçekleriseñüz.

142-145 Daĥı deveden yin iki, erkek dişi ve sığırdan yiñ ikisini.” Eyit, yā Muĥammed: “İki erkek mi ħarām ħıldı, ya iki dişi mi, yā şunu mı ħarām ħıldı ki müştemildür, iki dişinüñ raĥimleri?” Ya siz ŧanuqlar mıduñuz, Allāh Te‘ālā bu naşĥatları itdügi vaķtin (4) size? Pes kimdür zālimgraķ, şundan ki ħıķardı Allāh

üzerine (5) yalanı, halkı azdurmmğ-içün cehl-ile. (6) Bedürüstî Allâh kulağuzlamaz zâlim kavmi.

146 Eyit, yâ Muḥammed ki: “Bulmazam, şunda (7) ki vahy olundı baña, ḥarām olmuş nesne, yiyeciye ki yir, meger ki (8) murdâr olmuş ola, yâḥuz aḳar kan ola, yâḥuz toñuz eti ola, (9) zîrâ ol laḥmı ḥınzır murdârdur, yâḥuz fısk ola, yâḥuz boğazlarken Tañrınıñ (10) ğayrınıñ adı-la başlanmış ola. Pes şol ki zârürî oldı ve Ehl-i Baġî (11) degüldür ve Ehl-i ‘Adâvet degüldür, pes senüñ Tañruñ ğünâh örtücidür ve esirgeyicidür. (12) Ve şunlaruñ üzerine kim yahüdî oldılar, ḥarām itdük (13) her tırnaḳ eyesini; deve gibi, deve kuşu gibi, kaz gibi, ördek gibi, turna gibi ve ne ki aña benzer var-ısa. (14) Ve şığırdan koyundan ḥarām itdük üzerlerine, iç yağların anlaruñ (15) illâ şol yağ degül ki arḳaları götüre, yâḥuz kıġılı baġırsaġı götüre, (16) ya şol yağ ki kemüg-ile qarışdı. Murâd kuyruḳ yaġıdur. Ol ḥarām kılduġumuz, (17) ‘ıvaż kılduḳ anlaruñ zulumlerine. Ve taḥḳîḳ biz gerçekerüz.

147 (18) Pes eger seni yalanlar-ısa, yâ Muḥammed, eyit ki: “Sizüñ Tañrıñuz (19) ğin raḥmet eyesidür. Ve anuñ ğazabı dönderilmez ‘aşîlerden. (20) Diyiserler, şunlar ki şirk getürdiler: “Eger Tañrı dilese (21) biz şirk itmezdük ve ne atalarumuz ve ḥarām kılmazduḳ hiç bir nesneyi.” [102b] (1) Eyle yalanladı, şunlar ki anlardan öñdüñdi, tâ bizüm ‘azâbumuzı tağınca. (2) Eyit, yâ Muḥammed: “Var mı hiç katuñuzda bir ‘ilimden, ki çıkarasız anı bizüm-içüñ?”

148 (3) Siz uymazsız, illâ zanna uyarsız. Ve degülsiz (4) illâ yalan söylersiz.”

149 Eyit, yâ Muḥammed: “Tañrınuñdur ḥücceti kâḩı‘a, tamam (5) ḥaddında. Pes eger dilese-y-di, kulağuzlardı sizi, bir uğurdan.”

150 (6) Eyit, yâ Muḥammed: “Getürüñ şol ḩanuḳlaruñuzı, ḩanuḳlıḳ virürler ki (7) bedürüstî Allâh ḥarām itdi anı diyü zu‘m itdiler.” Pes eger (8) ḩanuḳlıḳ virme bilelerince. Ve uyma fesâdlarına, şunlaruñ ki (9) yalanladılar bizüm Qur‘ân‘umuzu.

Ve şunlar ki ĩmān getürmediler āhirete (10) anlar ‘udul iderler, şirk getürüp kendüleri besleyen Tañrıya.

151 Eyit, yā Muħammed, ‘Avn oğlı (11) Mālik’e ki yahūduñ müftisidür: “Gelüñ, okıyam şunu ki ħarām kıldı (12) sizüñ üzerüñüze Tañrıñuz. Tañrıya bir nesneyi şerik kılmamañuzdur (13) ve ataya ve anaya olmayasız, belki iħsān idesiz ve öldürmeysesiz (14) ođluñuzı kızuñuzı, faķırlıķdan. Biz rızķ virürüz size ve anlara. (15) Ve nāmeşru‘ nesneye yaklaşmañ, eşkeresine, uğurlayın olanına. (16) Ve depeleñ şol nefsi ki ħarām eyledi Allāh Te‘ālā, illā ħaķķı-la öldürüñ. (17) Oldur ki vaşıyyet kıldı size Tañrıñuz anuñla, ola kim ‘aķl-ıla fikr idesiz.

152 (18) Ve yaķın olmañ öksüz mālına, illā sunuñ-la ki ol yigrekdür (19) arturmaķ gibi, tā bāliđ olunca değin. Ve ölçeği ve terāzuyı (20) tamam tutuñ, ‘adl-ıla. Ve biz teklif itmezüz bir nefse, illā güci yitdüğince ‘adlda. (21) Ve kaçan ki söyleyesiz, pes ‘adl idüñ, ħaķ söylesek ve egerçi ķan [103a] (1) ķarışık ħışmuñuz dağı olursa. Ve Tañrınuñ ‘ahdine vefā idüñ. (2) ol geķindür ki vaşıyyet itdi Allāh size ola kim öğütlenesiz.

153 Ve taħķıķ (3) bu benüm yolumdur toştoğru, uyuñ aña. Ve uymañ ķalan yollara, pes (4) ayırur sizi Tañrı yolından. Peyđamber ‘aleyhi’s-selām toğru göstermeg-iķüñ bir ħat çekdi toğru andan dört yaña ħatcuđazlar (5) çekdi, temsil-iķüñ. Budur ki Allāh vaşıyyet eyledi anuñ-ıla size, ola ki Tañrıdan (6) ķorķasız.

154 Andan soñra Mūsā’ya ‘aleyhi’s-selām Tivrāt’ı gönderdük (7) yirine getürmeg-iķün kerāmeti şunuñ üzerine ki şeri‘etümüzi ħüb yirine yitürdi ve beyān (8) kıлмаđ-iķün Tañrıdan her nesneyi ve toğru yol ve ‘azābdan şaķlamađ-iķün. (9) Ola kim anlar, kendüler Tañrısına buluşmağa ĩmān getürürler.

155 (10) Ve bu Ķur‘ān bir kitabdur ki indürdük anı, mubārekdür. Pes uyuñ aña ve ķorķuñ Allāh’dan. (11) Ola kim raĥmet olinasız.

156 Dilemezüz ki diyesiz: “İndürilmedi (12) kitab, illā indürildi iki t̄âyife üzerine bizden öñ, (13) bedürüstī şan budur ki biz, anlaruñ oқuduқlarından gāfil olduk.”

157 Ya diyesiz: (14) “Bedürüstī eger bizüm üzerümüze ineydi kitab, elbette biz (15) anlardan kulağuzlanmışraq olayduқ.” Taḥḳīḳ geldi size beyān-ı şāfī ki (16) Ḳur’ān’dur, Tañrınıuzdan ve toғru ve esirgemek ki Muḥammed’dür. Pes (17) kimdür zālimraq, şundan ki yalanladı Tañrınıñ āyetlerini ve i’rāz itdi andan. (18) Cezā idiserüz, şunlara ki i’rāz itdiler bizüm Ḳur’ān’umuzdan, yaman ‘azābı (19) şunuñ-ıla ki i’rāz iderlerdi.

158 Anlar güymezler (20) illā anlara ölüm ferişteleri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ emri gelmege güyerler, (21) ya Tañrınıñ ba‘zı āyeti gelmege; güneş mağribden toғmaq gibi. [103b] (1) ol gün ki gele Tañrınıñ ba‘zı āyetleri, fāyide kılmaz bir nefse, anuñ (2) ĩmānı, ki ĩmān getürmemiş ola andan öñdin (3) yā ĩmānında ḥayr qazanmamış ola. Eyit, yā Muḥammed, anlara, ki: “Müñtezir oluñ ‘azāba, (4) bedürüstī biz müñtezirlerüz.”

159 Bedürüstī şunlar ki tağıtdılar (5) dinlerini ve bölük bölük oldılar yahūd gibi, naşārā gibi, (6) degülsin anlardan bir nesnede ya‘nī destūr olmadı-y-idi peygambere, ki anlaruñ-ıla ceng, şoñra (7) mensūḥ oldı. Bedürüstī işleri anlaruñ, Tañrıya qaldı. (8) andan şoñra ḥaber viriser anlara, şunuñ ki işlerlerdi.

160 (8) Şol ki eylüg-ile gele, āḥiretde, anuñ-içün on ol qadardur. (10) ‘ıvaz yoқdur, illā günāhı qadar. Ve anlar zulm oluñmazlar. Ne muṭi‘den şevāb (11) eksilür ve ne ‘aşī üzerine ‘azāb artar.

161 Eyit, yā Muḥammed, ki: “Bedürüstī beni kulağuzladı Tañrım (12) toғru yola ki İslām Dīnidür. Toғru dīne kulağuzladı (13) İbrāḥīm milletidür, toғru olduğı ḥalda. Ve ol İbrāḥīm müşriklerden olmadı (14) qaṭ‘al.”

162 Eyit, yā Muḥammed, ki: “Bedürüstī benüm namāzum ve (15) ef‘āli ḥüccetüm (ḥaccum) ve dirliğüm ve öldüğüm Tañrı-içündür, ‘ālemlerüñ pādīşāhıdır.”

163 – 164 Aña ortak yoḫdur (16) ve bunuñ-ıla buyuruldum. Ve ben evvel İslām üzerine şābit olanlardanam. (17) Eyit, yā Muḥammed: “Tañrıdan ğayrı Allāh mı taleb iderem ve ol her nesnenüñ (18) bisleyicisidür?” Ve kazanmaz her nefis günāhı, illā kendü üzerine kazanur. (19) Ve çekmez bir günāhkār nefis, ğayrı nefsüñ günāhını. Her kişi kendü günāhını çeker ancak. (20) andan şoñra Tañrıñuzadur kayıtmağunuz. Pes haber virür size, şunu ki siz anda çekişürdüñüz (21) dīnde.

165 Ve Tañrı oldur ki sizi ḫalīfeler kıldı yirde. [104a] (1) Ve ḫaldurdı ba‘zuñuzu ba‘zuñuz üzerine, mertebelerle; mālda, rızıkda, devletde, refāhiyyetde (2) sizi şınamağ-içün, şunda ki size virdi. Bedürüstī senüñ Tañruñ (3) tiz ‘ıḫābludur ‘āsilere ve taḫḫīḫ ol yarlığayıcıdur, esirgeyicidür kullarını.

2.7.

7 Sūretü'l A‘rāf

(4) Bismillāhi’r rahmāni’r raḫīm.

1 (5) Ben ol Tañrıyam ki bilürem her nesnenüñ miḫdārını ve ‘ālemlerüñ esrarını (6) Ḳur‘ān kitabdur, indürildi saña, yā Muḥammed. Pes olmasun senüñ göñlüñde tarlıḫ ol (7) Ḳur‘ān’dan, tā ḫorḫudasın anuñ-la kāfirleri ve öğüt ola mü‘minlere.

2-3 (8) Uyuñ şuña ki indürildi size Tañrıñuzdan ve uymañ andan ğayrı (9) dostlara ki şanemlerdür, ki az öğütlenürler. Murād bundan, hiç öğüt almazlar dimek olur. (10) Ve nice şehirler ki ḫarāb itdük anı, öğüt ḫabül itmedükleri sebebden. (11) Pes geldi aña bizüm ḫışmumuz, gicede, ya anlar ḫaylulede iken ya‘nī ḫuşluk uyḫusını uyurken.

4-5 Pes olmadı anlaruñ feryadları, bizüm ‘azābumuz geldüği vaḫt, (13) illā didükleri anlaruñ, ki: “Bedürüstī biz zālimler olduḫ.” Elbette şorısaruz (14) anları ki anlara peygamber gönderildi, size şer‘üm irişdürdiler mi diyü. Ve elbette şorşaq

gerekdür (15) peygamberlere, ki haberi irişdurdiler mi? Pes hikāyet idiserüz üzerlerine, bildügümüzi. (16) Ve biz gāyib degüldük, bir zamānda bilürdük peygamberleri, ne getürdiler ve anlar ne cevap virdiler. (17) Ve ‘ameller tartılmağ ol günde hağdur. Pes kimüñ ki terāzusu ağır gele (18) pes anlar kırtulucılardur.

6 – 8 Ve şol ki anuñ terāzusu yeyni geldi (19) pes ol t̄ayife şunlardur ki ziyān itdiler nefslerine, şol sebebden ki bizüm Qur’ān’umuza (20) zılm iderlerdi, inkār iderlerdi. Sākin kılduğ sizi yir yüzinde (21) ve eyledük sizüñ-içün rızq, yir yüzinde, meyvelerden, dānelerden. İken az şükr idersiz, ya‘nī [104b] (1) ol ni‘metlere siz şükr kılmazsız.

9 – 11 Taħkīk sizi yaratduğ toprağdan. Murād Ādem ‘aleyhi’s-selām (2) andan řoñra sizi muşavvar kılduğ. Andan řoñra didük feriştelere, ki: “Secde idüñ Ādem’e.” (3) Pes řoñra secde itdiler, illā İblīs secde kılmadı, secde idenlerden (4) olmadı. Pes Allāh Te‘ālānuñ emrine ‘āřī olup merdüd oldı.

12-13Tañrı eyitdi: (5) “Ne men‘ itdi seni, secde kıлмаğdan, ben buyurduğum vağt?” İblis eyitdi: “Ben andan yegregem. (6) Beni oddan yaratduñ ve anı balçıkdan yaratduñ.” İmdi kıyas, nās berāberinde fāřıddur. Ėal bu ki (7) balçık münbiddür, od mühlikdür. Tañrı didi: “Pes in uçmağdan. (8) İmdi yoğdur saña ki ululasın uçmağda, ya yir yüzinde. Pes çık, bedürüstī sen Ėorlardansın.”

14 (9) İblis eyitdi: “İmdi mühlet vir baña, Ėalğ sinlerinden kıpduğı güne degin.”

15 (10) Tañrı eyitdi: “Bedürüstī sen mühlet virilmiřlerdensin, tā İsrāfil řūr-ı evvel (11) üfürünce.”

16 İblis eyitdi: “Baña iğvā itdüğünden ötürü. Murād secdeye emr itdüğidür, (12) elbette ben otururam anlaruñ-içün, senüñ toğru yoluñda, ki anları azduram.

17 Andan (13) řoñra gelürem anlara öñlerinden, tā ki āĖiretden kıacuram ve ardlarından, tā dünyāyı (14) sevdürem ve şağ taraflarından, İmānuñuz eyü degül

dimeg-ile ve şol yanlarından (15) şehvete kulağuzlamañ-ıla. Ve bulmazsın çoğını, şükr idiciler.”

18 – 19 (16) Tañrı eyitdi: “Çık uçmağdan, sürilüp, Tanrınuñ raħmetinden ırağ olup. Her ki (17) uydı saña anlardan, elbette taldurısaram tāmūyı sizden, bir uğurdan.” (18) Ve iy Ādem. Sākin ol sen ve ‘avratuñ Havvā, cennetde, pes (19) yiñ, ne yirden dilerseñüz. Ve yakın olmañ işbu ağaca. Eger (20) yaklaşsañuz, zālimlerden olursız.

20 – 22 Pes vesvese eyledi ol ikisine şeytān (21) tā göstere anlara ve şunu ki örtulmişdi anlardan, ol ikisinüñ ‘avretlerinden. [105a] (1) Ve didi şeytān: “Nehy itmedi sizi Tañrıñuz, işbu ağacdan. (2) Meger ki siz ikiñüz ferishteler olasız diyü, yāhuz ebedlerden olasız diyü.” (3) Ve and içdi ol ikisine, ya‘nī Ādem’e ve Havvā’ya, ki: “Bedürüstī ben size ki elbette (4) öğütçilerdenem ve eyü şanucılardanam.” Pes kulağuzladı ol ikisini ğurura, bātıl-ıla. (5) Vaqtā ki tatdılar ol ikisi, buğdayı zāhir oldı anlara ‘avretleri. (6) Başlalar, biribiri üzerine kıldılar, ‘avretleri üzerine, uçmağ yapraklarından. (7) Ve nidā itdi anlara, anlaruñ Tañrısı, ki: “Nehy itmedüm mi ben sizi (8) ol ağacdan ve dimedüm mi size, ki bedürüstī şeytān, siz ikiñüze (9) eşkere düşmindür.

23 Didiler ki: “İy bizüm Rabbumuz. Zılm itdük nefsümüze. (10) Ve eger sen bizi yarlığamazsañ ve esirgemezseñ, elbette biz ziyān idicilerden oluruz.”

24 (11) Allāh didi: “İnüñ uçmağdan, ba‘zuñuz ba‘zuñuza düşmindür. (12) Ve sizüñ-içün yir yüzinde karar idecek yir vardur ve dirlik vardur, ölüm vaqtına degin.”

25 (13) Tañrı eyitdi: “Yirde dirilürsüz ve anda ölürsüz ve andan çıkarulursız.”

26 (14) İy Ādem oğlanları. Taħkīk indürdük sizüñ üzerüñüze, bir geyesi (15) ki örter ‘avretlerüñüzi ve bir geyesi daħı anuñ-la bezenürsüz ve taqvā geyecegi (16) ol yigdür, ya‘nī taqvā geyecegi. Ol libāslar ki zıkr olundı, Tañrınuñ āyetlerindindür, (17) ola kim öğüt alalar ve bu ulu ni‘mete şükr ideler.

27 İy Ādem oğlanları. (18) Elbette fitne itmesün size şeytān, nice ki çıkardı atañuzı anañuzı uçmağdan, (19) çıkaruban anlardan libāslarını, göstermeg-içün anlara ‘avretlerini. (20) Bedürüstī şan budur ki görür sizi ol, anuñ hemezātı, ‘avānları, tevābı‘ı (21) şu yirden ki siz anları göremezsiz. Bedürüstī biz şeytanları [105b] (1) dostlar kılduğ, şunlara ki ĩmān getürmezler.

28 Ve kaçan ki nāmeşru (2) iş işleseler nitekim harām itdiler hālal nesneleri ve Kā‘be’yi ‘uryān olup tavāf iderlerdi, günāh itdügümüz ton-ıla (3) tavāf itmezüz, dirlerdi. Kaçan ki, niçün böyle idersiz, diseler, eydürler ki: (4) “Atalarumuzu bu tarīkat üzerine bulduğ ve Allāh buyurdu bize bu tarīkatı” dirlerdi. (5) Eyit, yā Muḥammed: “Bedürüstī Tañrı buyurmaz, yaramaz iş işlemeğe. (6) Dir misiz Allāh üzerine, şunu ki bilmezsiz?”

29 Eyit, ya Muḥammed, ki: “Tañrum buyurdu (7) ‘adl-ıla. Ve döndürüñ yüzüñüzi Kā‘be’ye, her namaz kılmakda. Du‘ā idüñ (8) Tañrıya, dīnüñüzi hāliş kıluban aña, hağquñ rızāsın taleb idüp. (9) Nice ki evvel yaratdı, yine kopıarsız, ihlāş gerek ki bile bulına.

30 Bir bölügi toğru yola kulağuzladı. (10) Ve bir bölüğüñ üzerine vācib oldı azğunlık. (11) Bedürüstī anlar şeytānları dostlar idindiler, Allāhdan ğayrı. (12) Ve şanurlar ki bedürüstī anlar oñmışlardur.

31 İy Ādem oğlanları, geyüñ tonuñuzı (13) her namaz kılduğda. Ve yiñ ve içüñ ve isrāf itmeñ. (14) Bedürüstī Tañrı müsrifleri sevmez.

32 Eyit, yā Muḥammed: “Kim harām eyledi (15) Tañrınuñ şol zīnetini ki çıkardı kullar-içün ve pāk ve lezzetlü nesneleri (16) rızıkdan?” Eyit, yā Muḥammed: “Ol müstelezzāt, ya‘nī lezzetlü nesnelər şunlaruñ-içündür ki ĩmān getür (17) diler Allāh’a, dünya evinde kāfirlere dağı, lekin teb‘iyyeti-le yaluñuz mü‘minlere (18) dür kıyāmet güninde.” Böyle tafşīl iderüz birligümüz nişanlarını (19) bir kavme ki bilürler.

33 – 34 Eyit ki: “Bedürüstī ḥarām itdi Tañrım, nāmeşrū‘nesneleri **(20)** ve şunu ki eşkeredür andan ve şunu ki gizlüdür. Ve günāhı ki sücidür. **(21)** Ve ḥarāmılığı ve oğrulığı, daḥı qalan zūlmı ve māl almağı, ḥaqsuz yire ve şirk [106a] **(1)** itmeñüzi Allāh ḥazretine, şunu ki Tañrı indürmedi kitab, anuñ ‘uzrım dilemeg-le **(2)** ve ḥarām kıldı, bilmedüğüñüz nesneyi Allāh üzerine iftirā itmegi. **(3)** Ve her bölüg-içün bir vaqt vardur, ‘azāb itmege. Pes kaçan ki ecelleri gele **(4)** bir sâ‘at eglenmezler ve bir sâ‘at oñurmazlar.

35 (5) İy Ādem oğlanları. Ya elbette size peygamber gelür sizden, oğurlar üzerüñüze **(6)** benüm Qur‘ān‘umı. Pes her ki Tañrıdan qorqsa, daḥı dīninüñ işin kayursa, pes qorqu **(7)** yoqdur anlaruñ üzerine ve ne anlar melül olurlar.

36 Ve şunlar ki **(8)** yalanladılar bizüm Qur‘ān‘umuzu ve tekebbürlik itdiler, aña ĩmān getürmekden **(9)** anlar cehennem ehliğür. Anlar anda ebedī qalırsalar.

37 (10) Ve kimdür zālımraq, şundan ki çıqardı Allāh üzerine yalanı, yalanladı **(11)** Qur‘ān‘ını? Anlar şunlardır ki irişür anlara naşībleri **(12)** ki muqadder olmışdur Levhü‘l-Maḥfuzda. Tā şol vaqt ki gele anlara bizüm feriş **(13)** telerümüz, ‘azāb-içün, ki cānların alalar, eydeler ol **(14)** zebānīler, ki: “Kanı şol ki taparduñuz, Tañrıdan ğayrı?” Eydeler ki: “Bizden azdılar. Ve şanuqlıq virdiler nefslerinüñ üzerine.” Bedürüstī anlar kāfirler-idiler **(16)** dünyada.

38 Tañrı eyitdi: “Girüñ ümmetler arasına, ki geçdi sizden **(17)** evvel küfr-ile, cinden insden şamūya. Her bār ki gire şamūya **(18)** bir cemā‘at, la‘net ide kız qardaşına, ya‘nī öñdin geçen ümmete. **(19)** Tā şol vaqtin ki irişeler bulışalar bir uğurdan, şamūda, diyeler **(20)** şoñraqılar evvelkiler-içün, ki: “İy bizüm efendümüz. Bunlar azdurdılar bizi. **(21)** Pes vir anlara ‘azābı, iki bizümki qadar, oddan.” [106b] **(1)** Tañrı eyitdi: “Her birisi-çüñ iki ol qadar ‘azāb vardur, illā kim bilmezler.”

39 (2) Ve diyeler evvel geçenleri, şoñra gelenler-içüñ: “Olmadı sizüñ-içüñ bizüm üzerümüze, artuqlıqdan, belki bizümle berābersiz. Pes şaduñ ‘azābı **(4)** şol sebep-ile

ki kazandıñuzdu.” Bedürüstī şunlar ki yalanladılar bizüm (5) Qur’an’umuz ve ululandılar, anı kabül itmekden, açılmaz anlaruñ-içün (6) gökler kapısı ve girmezler uçmağa, tā deve igne yurdusına (7) geçince. Ve ancılaym ‘uķūbet iderüz günāhkārları.

40-41 Anlaruñ-içün (8) ŗamūdan döşek vardır ve üstlerinde yorganlar vardır. (9) Ve eyle ‘uķūbet iderüz zālimgere. Ve şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel (10) itdiler, buyurmazuz bir nefse, illā elinden geleni. (11) Anlar cennet ehlidir, anlar anda ebed olıcılardur. (12) Ve çıkarduk, şunu ki gönüllerindedür ĥasedden. Altlarından ırmaķlar akar. (13) Ve eyitdiler: “senā ol pādīşāha ki kulağuzladı bizi işbu sa‘ādete ve biz (14) kulağuzlanur degüldük, eger Tañrı bizi kulağuzlamaya-y-dı. (15) Taĥķīķ geldi bize Tañrımuñ peygamberleri ĥaķķ-ıla, şıdķ-ıla, gerķeklig-ile”. Ve nidā olundu (16) lar ki: “Bu ol uçmaķdur ki mīrās virildüñüz anı, şol sebebi-le ki işlerdüñüz”.

42 (17) Ve çağırdı uçmaķ ehli, ŗamū ehline ki: (18) “Taĥķīķ Tañrımuñ va‘de itdüğini gerķek bulduk”. Pes siz daĥı Tañrıñuz (19) va‘de itdüğini gerķek bulduñuz mı?” Eyideler ki: “Hā’ gerķek bulduk”. (20) Pes nidā ide bir münādī aralarında ki: “Tañrınuñ la‘neti zālimgere üzerinedür”.

43 (21) Şol zālimgere kāfir üzerine ki, men‘ iderlerdi Tañrı yolından ki İslām’dur, [107a] (1) Ve aña egrilik dilerler. Ve anlar āĥirete kāfirlerdür, münkirlerdür. (2) Ve ŗamū ehli-le uçmaķ ehli arasında bāru vardır. Ol bāru üzerinde erenler vardır ki (3) ataları destūr virmedin ġazāya vardılardı ve anda öldiler, ŗamūya girmez, müsülmanlardı, uçmağa girmezler, zīrā ata (4) ları destūr virmedi-y-idi. Ba‘zılar ķatında, anlardur ki günāhları müzdlere berāber oldu ve zinādan toğanlardur (5) didiler. Cümlesi bilürler ‘alāmetleri ve nidā kıldılar uçmaķ ehline (6) “selamüñ ‘aleyķüm” diyü. Girmediler uçmağa, evet umarlar girmegi.

47 (7) Ve kaçan ki dönderildi gözleri anlaruñ, cehennem ehinden yaña, (8) eyitdiler: “İy bizüm Tañrımız. Bizi zālīm ṭāyife-y-ile bile eyleme.

48 (9) Ve nidā itdi A‘rāf ehli, erenlere ki bilürlerdi anları ‘alāmetleri-le, (10) aşhāb-ı A‘rāf didiler anlara: “Fāyide itmedi size cemā‘atüñüz (11) ve şol ululanduklarıñuz.

49 “Bunlar şunlar mıdur ki and içerdüñüz (12) Tañrı irişmez anlara rahmeti-le, ya‘nī Tañrıñuñ rahmetine anlar ulaşmazlar.” Aşhāb-ı A‘rāf’a (13) diyeler ki: “Girüñ cennete. Korku yokdur sizüñ üzerüñüze ve ne siz melül (14) olursız, “

50 Ve çağıra ṭamū ehli, cennet ehline (15) ki: “Döküñ üzerümüze içdüğüñüz şudan, ya Tañrı size rızq itdüğinden”. Eyitdiler: “Bedürüstī Allāh ḥarām itdi ol ikisini, kāfirler üzerine”.

51 Şol kāfir (17) ler üzerine ki dutdılar dinlerini, ki İslām’dur (18) ḥorataya ve oyuna ve mağrur (18) itdi anları, dünya dirliği. Pes bugün unıduruz anları, nice ki unutdılar (19) görmekligi bugünlerini ve nice ki bizüm Qur’an’umuza inkār itdiler.

52 (20) Ve taḥkīk getürdük anlara bir kitab ki tafşīl itdük ol (21) kitabı, ‘ilmümüz üzerine, mürşid kılduk ve rahmet kılduk, bir ṭāyifeye ki İmān getürdiler.

53 [107b] (1) Muñtaẓır olmazlar, illā te’viline Qur’an’uñ, va‘de kılduğı azaba, ol (2) gün ki Qur’an’uñ va‘de kılduğı ‘azāb gele, dirler şunlar ki unutdılar anı (3) bundan öñ, dünyada-y-iken: “Taḥkīk geldi Tañrıñuñ peygamberleri, gerçekligi-ile. (4) Pes bize hiç şefī‘lerden var mı ki bize şefā‘at ideler, (5) ya dünyāya döndürilevüz, daḥı işleyevüz, anuñ ğayrını ki işledü-ıdı dünyāda?” (6) Taḥkīk ziyān itdiler nefslerine ve azdı anlardan, şol nesne (7) ki iftirā iderlerdi, ki bize putlarımız şefī‘dür dirlerdi.

54 (8) Bedürüstī sizi besleyen şol Allāhdur ki yaratdı gökleri ve yirleri, altı günde, (9) andan soñra müstevlī oldı ‘arş üzerine. Bürüdür gıceye gündüzi, (10) ister gıceyi gündüz ve gündüz gıceyi tiz tiz. Ve gün ve ay (11) yılduzlar, teşhīr olınmışlar

anuñ emri-le, kullarınuñ maşālihi-çün. Āgāh oluñ ki (12) yaratmağ ve buyruk anuñ dur. Bereket eyesidür, ya'nī ne ki bereket vardur Tañrıdan (13) dur, ki 'ālemlerüñ perverdīgāridur.

55 Du'ā idüñ Tañrıñuza, ħazīn (14) āvāz-ıla ve gizlüce. Bedürüstī ol sevmez ħaddan geçenleri.

56 (15) Ve fesād itmeñ yir yüzinde, ıslāħdan soñra. (16) Ve du'ā idüñ Tañrıya, kórğuda ve ümizde, ħışmindan kórğup, rahmetin umup. (17) Bedürüstī Tañrınuñ rahmeti yakındur ihsān idenler içüñ.

57 Ve Tañrı ol (18) dur ki gönderür yilleri, muştucu, ya tağıdup, eger beşeren okunursa, rahmeti önüñce ki yağmurdur. (19) Ĥattā kaçan ki götürse ağır bulutları, sürdük anı (20) ölmüş yir-içüñ. Pes indürdük anuñ sebebi-le, pes çıkarduğ ol yağmurla (21) her yimişlerden. Eyle çıkaruruz ölülerini, [108a] (1) ola kim öğüt alasız.

58 Ve yirüñ toprağı ki pağ ola, anuñ otı çıkar (2) Tañrısnuñ destürü-la ve şol ki ħabīs ola, çıkmaz illā yaman nesne çıkar. (3) İşbu böyle dönderürüz, birliğümüz nişanlarını, bir kavm-içün ki şükr (4) iderler.

59 Tahkīk gönderdük Nūħ'ı kavmine, pes eyitdi: (5) “Yā kavmüm! Tapuñ Allāh'a yoğdur size bir ma'būd, anuñ ġayrı. Bedürüstī (6) ben kórğaram sizüñ üzerüñüze, ulu günün 'azābından ki tufana ġark olmağdur.”

60 (7) Bir t̄ayife didi kavminden, ki: “Tahkīk görürüz biz seni, eşkere az (8) ġunlıkda”.

61 Nūħ didi: “İy benüm kavmüm. Benüm azğunlīgum yoğdur (9) ve illā kim ben ilçiyem, 'ālemler Tañrısından.

62 İrgürürem size, Tañrım (10) buyurduklarımı ve naşīħat iderem size ve bilürem Allāh'dan, şunu ki (11) bilmezsiz.

63 Yâ tañlar mısız, ögüt geldüğine Tañrıñuzdan, sizden (12) birer üzerine, sizi qorqutmağ-ıçün ve siz Tañrıdan qorqmağ-ıçün ve ola kim siz (13) esirgenesiz?”

64 Pes anlar Nūh'ı yalanladılar. Pes kırtarduk anı ve şun (14) ları ki anuñ-ıla biledür, gemi içinde. Ve ğark itdük, şunları ki yalan (15) ladılar bizüm nişanlarımızı. Bedürüstī anlar, gönülleri tar t̄ayife idiler.

65 (16) Ve gönderdük ‘Ād kavmine, anlardan birini ki Hūd’dur. Hūd Şaleh oğlıdur, Şaleh Erfahşad oğlıdur (17) Erfahşad Sām oğlıdur, Sām Nūh oğlıdur. Hud eyitdi: “İy kavmüm! Tapuñ Allāh’a. (18) Yokdur size bir ma‘būd, andan ğayrı. Ya pes Tañrıdan qorqmaz mısız?”

66 (19) Eyitdi şol bölük ki kâfir oldılar, anuñ kavminden: “Bedürüstī biz (20) seni sefāhat içinde görürüz ve taḥkīk biz seni yalancılardan. şanuruz”.

67 (21) Hūd eyitdi: “Benüm sefāhatum yokdur ve illā kim ben ilçiyem, [108b] (1) ‘ālemler besleyiciden.

68 Yitişdürürem size, Perverdīġaruñ ilçiliklerin. (2) Ve ben size ögüdciyem, eminem,

69 ya daḥı ‘acebler misiz, size ögüt (3) geldüğinden Tañrıdan, sizden bir üzerine, sizi qorqutmağ-ıçün? (4) Ve anuñ ol vaqtā ki Tañrı ḥalīfeler kıldı mülke, Nūh kavminden şoñra (5) ve arturdı sizi gövdede, tamam vech-ile, kimüñ boyı yüz olurdı. (6) Pes anuñ Tañrınuñ ni‘metlerini, ola kim sa‘ādetlenmiş olasız”.

70 (7) Eyitdiler: “Geldüñ mi bize, tā ki tapavuz Allāh’a birdür ve kıoyavuz, şunu ki (8) atalarumuz tapardı. Murād şanemlerdür. Pes getür bize, şol va‘de itdigüñ (9) ‘azābı, eger gerçeklerden-iseñ.”

71 Ve Hūd eyitdi, (10) “Taḥkīk düşdi üzerüñüze Tañrıñuzdan ‘ikāb ve ‘azāb ki va‘de oluñmışdı. (11) Çekişür misiz benüm-ile, şol adlarda ki ad virdüñüz anlara, siz ve atalaruñuz? (12) İndürmedi Allāh aña ḥüccetden bir nesne ve tapmağüñüze bir

‘uzruñuz yok. Ol şanemleruñ adı (13) “Sadar, Samūd, Hebā-idi. Muñtaşır oluñ, ben dahı sizüñ-le muñtaşırıldanam, inecek ‘azāba.”

72 Pes kırtarduk anı ve şunları ki ĩmān getürdiler anuñ lā bile, bizden ‘ināyetile. Ve kesdük ardını, şunlaruñ ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi ve ĩmān getürür olmadılar.

73 – 74 Ve Semud’a gönderdik anlardan birini ki Salih’dür. şālih eyitdi: “İy kavmum! Tapuñ Allāh’a ki yokdur size ma‘būd, (19) anuñ ğayrı. Taḥķīķ geldi size hüccet Tañrıñuzdan, işbu Tañrı devesi size nişana (20) dur. Pes kon anı ki otlasuñ Tañrıñuñ yirinde ve ūtman anı yaman (21) lığ-ıla, ya‘nī herģiz incitmen, pes sizi acıdıcı ‘azab dutar. Ve anuñ ol vaķtā ki sizi [109a] (1) ḥalīfeler eyledi, ‘Ad kav (2) minden şoñra. Ve tokdatdı sizi yir yüzinde, alçaķ (3) yirlerinde yirleşdüdi, köşķler yapasız ve tağları evler yonarsız. (4) anuñ Tañrıñuñ keremlerini, ya‘nī işlemeñ yir yüzinde günāhları.”

75 (5) Didi, şol bölük ki tekebbürlik itdiler, ĩmāndan i‘rāz idüp, (6) Şalih’uñ kavminden, şunlara ki za‘ġfler-idi, şol kimesneye ĩmān getürdi anlardan: (7) “Bilür misiz ki bedürüstī Şālih, Tañrısından gönderilmişdür?” (8) Eyitdiler: “Bedürüstī biz, şuña ki Şālih getüre anuñ-la bile, mü’minlerüz.”

76 (9) Didi şunlar ki tekebbürlik itdiler: “Bedürüstī biz, şuña ki ĩmān getürdüñüz, kāfirlerüz.”

77 Pes sinirlediler deveyi. Ve baş çekdiler, anları besleyenüñ (10) buyruğından eyitdiler: “İy Şālih! Getür kırkıtduğuñı bizi (11) eger sen mürsellerden-isen” didiler.

78 Pes anları Cebrāyil’uñ na‘rası ūtdı, ki yirler anuñ-ıla (12) ditredi. Pes evlerinde helāk oldılar. Pes döndi ğitdi anlardan (13) ve eyitdi, taḥassür idüp anlara: “İy kavmüm! Taḥķīķ irğüdüñ Tañrıñuñ ḥaberini, (14) ve nasīhat itdüñ size ve illā kim siz öğüt virenleri sevmezsiniz.”

80 (15) Ve an, yā Muḥammed, Lūt Peyğamberi, vaqtā didi kavmine: “Livāta işlersiz, **(16)** önürtmedi ol fāhişeye sizi, hiç bir aḥad ‘alemlerden.

81 (17) Siz misiz ki gelürsüz erkeklere, şehvet ḥarc itmegi-çüñ **(18)** avratlardan ğayrı, belki siz israf idici t̄âyifesiz.

82 Ve olmadı **(19)** kavminüñ cevabı, illā didikleri ki: “Çıkaruñ an **(20)** ları köyüñüzden. **(20)** Bedürüstī anlar bir t̄âyifedür ki pāklanurlar, bizüm işümüzden t̄itsinürler.”

83 (21) Pes kırtarduk biz anı ve anuñ ehlini, ya‘nī iki kızını ki Za‘vrā’dur, Reşyā’dur, illā ‘avratını [109b] **(1)** ki Va‘ile’dür, helāk olanlardan oldı

84 ve yağdur üzerlerine taşı. **(2)** Pes gör, yā Muḥammed, ki nice oldı şonı günāhkārlaruñ.

85 (3) Ve Medine’ye viribidük birisini ki Şu‘ayb’dur. Eyitdi ki: “İy kavmum! Tapuñ **(4)** Allāh’a ki yoğdur size hiç ma‘būd anuñ ğayrı. Taḥkīk geldi size **(5)** ḥüccet Tañrıñuzdan, benüm nübüvvetüme. Pes tamam tutuñ ölçegi ve terāzüyü **(6)** ve eksimen ḥalka, nesneleri. Ve fesād itmen yir yüzinde, anı **(7)** işlah itdükden şoñra. Ol yigrekdür size, eger siz inanıcılardanısañuz.

86 (8) Ve oturmañ her yolda ki kırkudasız ĩmān getürenleri, **(9)** ve men‘ idesiz Tañrı yolından şonı ki ĩmān getürdi Tañrıya **(10)** ve dilersiz ki Tañrı yolu egile. Ve anuñ ol vaqtā ki azıduñuz, pes **(11)** çoğaltdı sizi ve māluñuzı. Ve nazār idüñ ki nice oldı serencamı **(12)** fesād ehlinüñ.

87 Ve eger bir t̄âyife sizden ĩmān getürdiler-ise, **(13)** şuña ki ben gönderildüm anuñ-ıla ve bir t̄âyife ĩmān getürmedilerse **(14)** pes şabr idüñ, tā Allāh ḥükm idince aramızda. Ve ol Tañrı ḥükm idenlerüñ **(15)** yigregidür”didi.

88 Şol cemā‘at ki serkeşlik itdiler, anuñ **(16)** kavminden: “Elbette çıkaruruz seni, iy Şu‘ayb ve şunları ki ĩmān getürdiler **(17)** senüñ-ile, köyümüzden, ya elbette

dönesiz bizüm milletümüze”. (18) Şu‘ayb eyitdi: “Eger dīnūñuze girmegi kerih gördügise dahı dönderür misiz?” didi. Anlar ve “na‘am” didiler. Şu‘ayb eyitdi:

89 (19) “Tañrınıñ üzerine yalan çıkarmış olavuz, eger sizūñ dinūñuze dönersevüz, (20) bizi Tañrı andan kırtarduğından soñra. Ve bize olmaz ki dinūñuze dönevüz, (21) meger ki Tañrımız dileye ki perverdigārumuzdur. Qapladı her nesneyi [110a] (1) bizüm Tañrımız, ‘ilm-ile. Allāh üzerine tevekkül itdük: (2) “İy perverdigārumuz! Aç bizüm-ile qavmumuz arasını, ‘adl-ıla ve sen açanlaruñ yigregisin”

90 ve didiler (3) şol bölük ki kâfir oldılar, anuñ qavminden: “Eger Şu‘ayb’a uyacaq olursañuz, (4) bedürüstī siz ol taqdirce, elbette ziyān idicilersiz, “

91 (5) Pes anları, Cebrāyıl şahasıyla zelzele dutdı, pes helāk olıcılar olup şabaqladılar.

92 (6) Şunlar ki Şu‘ayb’ı yalanladılar, güya ki dünyada olmadılar, (7) şunlar ki Şu‘ayb’ı yalanladılar, ziyān idiciler oldılar.

93 Pes döndi anlardan, (8) ya‘nī çünki anlar helāk oldı ve eyitdi: “İy qavmüm! Taḥkīk yitişdirdüm (9) Tañrınıñ içliklerini ve ögüd virdüm size. Pes nice melül oluram, (10) kâfir qavm üzerine.”

94 Ve göndermedük biz bir köyde, bir peygamberi dahı yalanladılar (11) ol peygamberi, illā dutduq anuñ ehlini, qorqu-y-ıla ve belā-y-ıla. (12) Ola kim niyaz ideler, kibri gidereler.

95 Andan soñra değışürdük (13) yamanlık yirine, yahşılıgı, tā bay-ıdılar, mälları çoğaldı. Didiler ki: “Taḥkīk tutdı (14) atalarumuzu tarlq ve eylük, ya‘nī eylük ve yamanlık, gelür gider nesnedür.” (15) Pes dutduq anları añsuzda ve anlar tuymazlardı.

96 Ve eger taḥḳīḳ köyler ehli ĩmān (16) getürseler ve ḳorḳsalar Tañrıdan gerek açā-y-ıduḳ anlaruñ üzerine, gökden (17) bereketleri daḳı yirden ve illā kim yalanladılar, pes dutduḳ (18) anları, Şol ḳazandıḳları günāhlar sebebi-le.

97 – 99 Őehirleruñ ḥalḳı emĭn mi oldılar, (19) anlara bizüm ‘azābumuz gice-y-le gelmekden ve anlar uyur-iken. Emĭn mi oldılar (20) köyler ehli, anlara bizüm ‘azābumuz ḳuŐluḒun gelmekden, anlar oynar-ken, olmaz işe (21) meŐḒul-iken? Emĭn mi oldılar Tañrınuñ mekrinden? Emĭn olmaz [110b] (1) Tañrınuñ mekrinden, illā Şol ḳavm ki ziyān idiciler olalar nefslerine. ToḒru (2) yol göstermedi mi, Şunlara ki ṫutdılar yirleri sāhiplerinden Őoñra, işbu ki (3) eger dilesevüz, dutayduḳ anları günāhleriyle ve mühr urayduḳ göñülleri (4) üzerine, pes iŐitmeyelerdi.

100 – 101 Ol köyler ki geḳdi, kıssa iderüz senuñ (5) üzerüñe, anuñ ḥaberlerinden. Taḥḳīḳ geldi anlara peyḒamberleri (6) ḥüccetleri-le. Pes ĩmān getürür olmadılar Őuñā ki yalanladılar anı, peyḒamberler (7) gelmezden öñ. Böyle mühr urur Allāh, kāfirleruñ göñülleri üzerine.

102 (8) Ve bulmaduḳ anlaruñ ekserinuñ ‘ahdini. Zırā “elestü” maḳāmında ‘ahd idüp (9) dururlardı, hiḳ vefa göstermediler. Ve taḥḳīḳ bulduḳ anlaruñ çoḒunu, ki (10) fāsıḳlardur.

103 – 104 Andan Őoñra gönderdüḳ anlaruñ ardınca, Mūsā peyḒamberi ‘aleyhi’s-selām (11) bizüm āyetlerümüze, Fir‘avn’a ve leŐkerine anuñ. Pes zulm itdiler, āyetlere inanmadılar. (12) Pes gör, nice oldu serencamı müfsidleruñ. Ve Mūsā (13) eyitdi: “ĭy Fir‘avn! ’Bedürüstĭ ben ilḳiyem ‘ālemler Perverdigārmdan” didi. Fir‘avn, (14) yalansın diyicek, Mūsā eyitdi:

105 “Ben lāyḳam ki dimeyem Tañrı üzerine, illā (15) ḥaḳkı. Taḥḳīḳ geldüm size ḥüccet-ile Tañrıñuzdan, pes (16) salıvir benüm-ile Benĭ ĩsrāyil’i ḳullanma”.

106 – 108 Fir‘avn didi: “Eger bir mu‘cize-y-ile geldüñ-ise, (17) pes getür mu‘cizeyi, eger gerḳek-iseñ.” Pes bıraḳdı (18) ‘aŐāsını, hemān sā‘at ol ‘aŐā bir

ejderhadur, eşkere, kızgurmağa başladı (19) Elin Fir‘avn’a gösterdi: “Bu nedür?” didi. Fir‘avn eyitdi: “Elüñdür” Mūsā ‘aleyhi’s-selām elin ҡoltuđına ҡoyup (20) yine ıkardı. Hemān sā‘at gördi ki ol el bir güneşdür, şū‘le virür, görenlerüñ gözi kamaşur.

109-112 (21) Fir‘avn ҡavinden bir cemā‘at didi ki: “Bedürüstī bu belki cazudur, [111a] (1) sizi ıkarmak diler yiriñüzden. Pes ne (2) buyurur siz?” Didiler ki: “Habs eyle Mūsā’yı ve karındaşını ve gönder (3) şehrlere avuşlar ki sürüciler getürsünler, ne ҡadar cazu var-ısa. Gelsünler saña, (4) her bilige cāzū-y-ıla”.

113-114 Ve geldi cāzular Fir‘avn’a, eyitdiler: “Bize taħķīk (5) ‘ıvaż var mı, eger biz gālib olursavuz?” Fir‘avn eyitdi: “Olsuñ, (6) ol vaқtin siz muқarrablardansız.”

115 Didiler ki iy Mūsā! Ya sen bıraқ, (7) ya biz bırađıcılar oluruz.”

116 Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi: “Bırađuñ siz (8) Vaқtā ki bırağdılar, halkuñ gözlerini bağladılar ve ҡorқıtdılar anları, (9) ve ulu cazulıķ getürdiler. Cazular dağı otuz yidi biñ cāzu-idi.

117 (10) Ve vađy idük Mūsā’ya, “Aşānı bıraқ” diyü, Hemān ol sā‘at gördiler ki (11) ol ‘aşā yudar anlarıñ sihirlerini. Sihr işin tamam idicek, geldi Fir‘avn’uñ tahtına hamle ҡıldı. Fir‘avn amān (12) diledi.

118 Pes haқ zāhir oldu ve bātıl oldu, şol nesne ki işler (13) lerdı.

119 Pes mađlūb oldılar ol arada dađı döndiler, horlar olduđları halda.

120 (14) Cazular dağı düşdiler yüzün ҡoyu, alınların yir üzere ҡoyup.

121-122 Eyitdiler; ĩmān (15) getürdük ‘ālemlerüñ Tañrısına, ki Mūsā’nuñ ve Hārun’uñ Tañrısıdur.”

123-126 (16) Fir‘avn eyitdi: “ĩmān getürdüñüz aña, ben size i‘lām itdügümden öñ. (17) Bu bir ĥīledür ki itdüñüz ol mekri Mūsā’-y-ıla. Mışır şehirinde (18) tā ıkarasız andan ehlini. Bir hamleden bilesiz ki ben size nice idecegüm.” (19) Elbette kesecegüm ellerüñüzi ve ayađlarıñuzı, ĥilāfından. (20) andan şoñra elbette sizi

asaram bir uğurdan.” (21) Didiler ki: “Taḥkīk biz Tañrımuza dönıclerüz.” Ve ‘ayb itmezsin bizden, illā ĩmān [111b] (1) getürdügümüzi, bizüm Tañrımuzañ birligi nişāneleri, vaḳtā ki bize geldiler. (2) “İy Perverdigārumuz! Dök üzerümüze şabr itmegi ve bizi müsülman öldür.” (3) Didi.

127 Bir cemā‘at Mūsā ḳavminden ki: “Ḳor mısın Mūsā’yı (4) ve ḳavmini, tā fesād ideler yir yüzinde ve seni terk ide, (5) ve şanemlerüñi terk ide?” Fir‘avn didi: “Depelediserem oğlanlarını anlaruñ, (6) ve diri ḳoyısaruz dişilerini. Ve taḥkīk biz anlaruñ üzerlerine (7) ḳahr idicilerüz.” Bunları anuñ-içün ider, ta ḥalk diye ki: “Oğlan ki mülki elinden anuñ-la ḳıḳar, Mūsā degüldür, (8) belki şimden girü toğacaḳdur.

128 Mūsā ḳavmine didi ki: (9) “Yardım dileñ Tañrıdan ve şabr ve taḥammül idüñ. Bedürüstī yir Tañrımuñdur virür anı (10) kime dilerse ḳullarından ve āḫiret sarayı Tañrıdan ḳorḳanlar (11) içüñdür.”

129 Eyitdiler: “İncindük, sen bize gelmezden öñ, (12) ve sen bize geldükden şoñra, Mūsā eyitdi: “Yaḳın oldı ki Tañrıñuz düşmenüñüzi (13) helāk ide sizüñ ve ḫalīfe ḳıla yir yüzinde sizi, pes (14) göre ki nite ḳılursız”.

130 Ve taḥkīk dutduḳ Fir‘avn ṭāyifesını, (15) kızlık yılları-la ve yimişlerden eksimeg-ile ola ki ögüt alalar (16) diyü.

131 Pes ḳaçan ki anlara eylük gelse, eydürler ki: “Bu bizüm kerāmetümüzdenür (17) ve eger anlara bir yaramazlık yitişse, taṭayyur iderler Mūsā-y-ıla (18) ve anuñ-la bile olanlar-ıla. Āgāh oluñ, degüldür anlaruñ şomlıḳları, illā Allāh ḳatında, (19) ya‘nī Allāh ḳatında şom anlardur, mü‘minler degül. Ve illā kim anlaruñ ekseri (20) bilmezler.

132 Ve eyitdiler: “Her ne getürseñ bize mu‘cizeden, (21) bize siḫr idüp aldamağ-içündür getürürsin. Pes biz saña ĩmān getürici degülüz. [112a] İnamazuz ki Tañrıdan gelmiş olasın.”

133 Pes gönderdik anlarıñ üzerine tufanı (2) ki bir perşenbeden şenbeye degin üzerlerine tıurmadı yağdı yağmur, tamları hārāb oldu, yolları kesildi. (3) Mūsā'ya 'aleyhi's-selām du'ā kııl, def' olsun, saña ĩmān getürelüm" didiler. Du'ā kııldı, Tañrı Te'ālā yıl (4) gönderdi, kurutdı. Girü ĩmān getürmediler ve çekürge ki gönderduğ bir aydan soñra çekürge (5) geldi, yimedük nesne kıomadılar. Kıaftanların, endāmların yimege başlayıcağ, meded dilerler, def' oldu, (6) ĩmān getürmediler ve yir bitin gönderduğ bir aydan soñra. Çekürgeden dağı yaman-idi. Yine Mūsā'ya (7) geldiler. Du'ā kııldı, Tañrı def' itdi yine ĩmān getürmediler ve kurbağalar gönderduğ bir aydan (8) soñra. Kıurbağa geldi, şol kıadar öterlerdi kim ādem Ādem'i işidemezdi, meger ki kıulağına söyleyelerdi.

134 (9) Yine Mūsā'dan du'ā dilediler, yine Mūsā du'āsı-la def' oldu, yine ĩmān getürmediler ve Benī ĩsrāyil'i kıoyuvirmediler ve bir aydan soñra şuların kıan iti itdi. Mūsā'ya uyanlarıñ şuları hūb. Yine du'ā itdi, yine def' (10) oldu, yine ĩmān getürmediler. Gönderduđ bu āyetleri, rūşen rūşen oldukları hālda. (11) Pes ululandılar, serkeşlik itdiler ĩmāndan ve günāhkār tayıfe oldılar. (12) Vađtā ki 'azāb geldi üzerlerine, didiler ki: (13) "İy Mūsā du'ā eyle bizüm-içüñ Tañrına, şol 'ahd sebebi-le ki senüñ kıatuñdadur. (14) Eger açarsañ bizden 'azābı, elbette saña ĩmān getürelüm (15) ve gönderelüm senüñle Ya'kıb ođlanlarını".

135 Pes kıaçan ki açduğ anlardan 'azābı, (17) ol müddete degin ki anlar aña irişıcilerdür, hemān sā'at anlar (18) 'ahdi sırlar.

136 – 137 (19) Pes intikām aldúk anlardan ve gark itdüğ (20) ve anlar ğāfiller oldılar ve mīrāş virdük (21) şol kıavme ki alçağ ve za'if hāllüler-idi, yirüñ maşrıkların ve mağriblerin, [112b] (1) ya'nī Mısr yirinüñ, ancılayın yirüñ ki mübarek eyledi anuñ içini. (2) Ve tamam yirine vardı Tañrınuñ hūb kelimesi, Benī ĩsrāyil üzerine, şabr itdüğleri-çüñ. (3) Ve helāk itdüğ, şımı ki Fir'avn ve kıavmi işlediler (4) ve şımı ki yüceltdilerdi sarāylardan, kıoşklardan, üzüm asmalarından.

138 (5) Ve geçürdük Ya‘küb oğlanların deñizden. Pes geldiler bir kavm üzerine kim (6) ‘ibadet iderler, kendü ve sanemleri üzerine. Benî İsrāyil didiler: (7) “İy Mūsā! ’Bizüm-içüñ ilah eyle, nice ki anlaruñ ilahesi var.” Mūsā eyitdi: (8) “Bedürüstī siz bir kavmsiz ki bilmezsiz, şanemden Tañrıyı seçmezsiz”.

139 Bedürüstī işbu şaneme tapanlar, (9) helāk olur, şol nesne ki anlar andadur ve zāyi‘dür (10) şol ‘amel ki anlar işlediler. Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Tañrıdan gayrı sizüñ-içüñ ma‘būd mı (11) taleb ideyin ve ol ululadı sizi ‘älemler üzerine?” (12) Ve anuñ ol vaktā ki kırtarduk sizi Fir‘avn kavminden ki artururlar-ıdı size, (13) ‘azābuñ yatlusını. Bogazladurlardı erkeçüklerüñüzi ve diri (14) kırlardı dişilerüñüzi. Ve sizüñ bu işüñüzde belā vardur Tañrıñuzdan (15) igen ulu. Ve va‘de idişduk Mūsā’-y-ıla otuz giceye (16) ve tamām itduk biz otuz giceyi on gice-y-ile. Pes tamam oldı Perverdigā (17) rānuñ va‘degāhı, kırık gicede. Ve Mūsā, kardaşı Harun’a didi: (18) “Halīfe ol baña ümmetümde ve işlāh eyle ve uyma fesād (19) idenlerüñ yolına”. Vaktā ki Mūsā geldi bizüm va‘degāhumuza (20) ve söyledi aña Tañrısı, didi kim: “İy Tañrum! Göster baña cemāluñı, tā nazār ideyim saña”.

140 (21) Eyitdi ki: “Elbette sen beni görmezsin ve illā kim bak tağa.

141 – 144 [113a] (1) Eger tağ yirinde karar iderse, sonra beni göresin.” Pes kaçan ki (2) Tañrı tağa cān virdi ve cemalin ‘arza kıldı, ol tağı pāre pāre eyledi (3) ve Mūsā aqtarıldı uğunup, vaktā ki Mūsā ayıldı, (4) eyitdi: “Tenzīh iderin seni, tevbe kıldum hazretüñe. Ve sen dūñyāda görölmedigüñe, evvel (5) inanıcıyın, didi ki: “İy Mūsā! ’Taḥkīk ben seni ayırtladum halk üzerine, (6) peygamber itmek-ile ve kelīmüm kıлмаğ-ıla. Pes dut, saña getürdügümi (7) ve şükr idicilerden ol. Ve yazduk Musā-y-içün zümürüdden (8) tahtalarda ki kudretten yonılmışdı, sağışda on tahta idi, her nasihat (9) ve öğüt ve her nesneyi beyān kıлмақ, pes tut elvāhı himmeti-le. (10) Ve buyur kavmüñe ki dutalar hūbrağını, gösteriserem size, fāsıklar (11) sarayını. Dönderiserem ben, birligüm nişānlarından, (12) şunları ki tekebbürlik iderler yir

yüzinde, haksuz yire. Ve eger göreler külli âyeti, (13) İmân getürmezler aña. Eger görseler toğru yolu, anı yol tutramazlar. (14) Ve eger zelâlet yolın görseler, aña varurlar. Bu mezkûr, (15) bu sebebdindür ki bedürüstî anlar yalanladılar bizüm âyetlerümüzi (16) ve anlardan ğâfil oldılar.

145-147 Ve şunlar ki yalanladılar bizüm âyet (17) lerümüzi ve kıyâmeti görmeđi yıķıldı anlaruñ ‘amelleri. (18) ‘İvaz bulmazlar, illâ şunu ki dñnyede işlerler. Ve dutdı Mūsā kavmi (19) Mūsā Tūr’a gitdükden şoñra, Fir‘avn kavminuñ bezeginden, bir buzađu ki (20) bedindür etden kıandan, meler kıalan buzađu gibi. Görmediler mi ki bedürüstî (21) ol tapduķları, söylemez anlara ve kıulađuzlamazlar tođru yola. [113b] (1) Anı ma‘būd idindiler ve zâlimlerden oldılar.

148-149 Vaķtā ki şaķt (2) oldu ellerinde, ya‘nī buzağuya tapmaķlarına kıatı peşīmān oldıarsa ve gördiler ki (3) taķķīķ anlar yoldan çıķmışlar, didiler ki: “Eger Tañrı bize merħamet (4) itmezse ve yarlığamazsa, elbette ziyān idicilerden oluruz.”

150 (5) Vaķtā ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām döndi ümmetine, iken kıatı kaķıyup, (6) eyitdi: “Ne yaman ħalīfem olduñuz benden şoñra. Eyüdüñüz mi Tañrınuñ emrinden?” (7) Ve bıraķdı taķtaları ve yapışdı Harun’uñ başına, çekerdı (8) anı kendüye. Didi ki: “İy anam oğlı. Bedürüstî kavm beni elbette gördiler (9) ve yaķlaşdılar ki beni öldüreler. Pes güldürme baña düşmeni. (10) Ve beni zâlimler kıılma.”

151 – 153 Didi: “İy Perverdigārum! Yarlığa (11) beni ve kardaşımı. Ve givür bizi raħmetüñ içine. Esirgeycileruñ (12) esirgeyciregisen. Bedürüstî şunlar ki buzağuyı Tañrı idindiler, tiz de (13) irişür dñnyāda Tañrınuñ kaķımađı ve ħorlıķ dñnyā dirliğinde. (14) Ancılaym, yalan düzenleri ‘uķūbet iderüz. Ve şunlar ki yaramazlıķlar işlediler, (15) andan şoñra tevbe eylediler, günāhlarından şoñra ve rast İmān getürdiler, (16) bedürüstî senüñ Tañrınuñ, tevbeden şoñra elbette yarlığayıcıdur, esirgeycidür.

154 (17) Vaqtā ki sākıt oldı Mūsā’dan ğazab, aldı elvāhı. **(18)** Ve nushasında hidāyet ve rahmet vardur, şunlaruñ-içün **(19)** ki anlar Tañrıdan qorqarlar.

155 Ve ihtiyār itdi Mūsā, **(20)** ‘aleyhis’ selām kavminden yitmiş eri, bizüm va’degāhumuz-çuñ. Vaqtā ki **(21)** anları zelzele dutdı, kırıldılar. Mūsā eyitdi: “İy Perverdigārum! Eger dileseñ **[114a] (1)** helāk iderdüñ anları bundan öñdin ve beni de. **(2)** Helāk ider misin bizi, delülerümüz işledügi ucından. Degüldür bu, illā **(3)** senüñ fitneñdür. Azdurursın ol fitne-y-ile, kimi dilerseñ? Ve **(4)** kulağuzlarsın, kimi dilerseñ. Sen bizüm efendimüzsın. Pes yarlığa bizi ve şefkat **(5)** eyle bize. Ve sen yarlıgayıcılaruñ hayırlusısın

156 ve yazğıl **(6)** bizüm-içüñ, hoşlık, āhiretde dağı hoşlık yaz, zīrā biz saña yöneldük.” **(7)** Eyitdi: “Azābumı, irişdürürem anı kime dilersem ve rahmetüm **(8)** kapladı her nesneyi. Bu āyet geldükde şeytān sevindi, zīrā ki şeydindür. Tañrı soñrağı āyeti indlirdi. **(9)** Ya’nī rahmetümi yazısaram, şunlaruñ-içün ki Tañrıdan qorqarlar **(10)** ve zekātı virürler ve şunlaruñ-içün ki bizüm āyetlerümüze İmān getirürler.”

157 – 159 (11) Şunlar ki uyarlar peygābere ki vahy gelür, haber virür gelen vahyden, **(12)** ümmīdür, yazmaq oqumak bilmez. Şol Rasüldür ki bulurlar anı, şıfat-ıla **(13)** yazılmış katlarında, Tevrāt’da ve İncıl’de **(14)** Buyurur anlara, eyü işler-ile ve men’ ider anları, yaramaz işlerden; şirk gibi, günāh gibi. Ve hālal **(15)** ider anlara pākleri ki anlardan ilerüler kendülere hārām itmişlerdi ve hārām **(16)** ider anlaruñ üzerine, hābis nesneleri; kan gibi, murdār, ölmüş toñuz gibi. **(17)** Ve giderur anlardan müşkil ‘ahdlerini, tevbe-y-içüñ kendüzin depelemek gibi **(18)** ve meşakqatlı hükümler ki anlaruñ üzerinde-y-idi. Meşelā geyeceklerine necis bulaşsa, keserlerdi, yumak yoğ-idi. **(19)** Ve şunlar ki İmān getürdiler Muḥammed’e ve ta’zīm itdiler aña ve yardım **(20)** itdiler ve uydılar şol nūra ki indürildi anuñ-ıla bile **(21)** ol t̄ayife anlardur ki sa’ādetlendiler. Eyit, yā Muḥammed, ki: “İy ḥalayıq! **[114b] (1)** Tahkīk

ben Tañrı peygamberiyem size, bir uğurdan. Şol (2) Tañrınıñ ki, anuñ dur gökleriñ yirleriñ pādişāhlığı. Ma‘būd yoqdur, illā oldur. (3) Dirildür ve öldürür. Pes ĩmān getirüñ Allāh’a ve Rasūline ki ümmī peygamberdür (4) şol nebī ümmī ki ĩmān getirür Allāh’a ve kelimelerine, ya‘nī peygamberlerine ki anuñ hitābından (5) kopdılar. Ve uyuñ aña, ola ki tođru yola giresiz. Ve Mūsā kavminden (6) bir t̄ayife var ki tođru yola kulađuzlarlar ve anuñ-la ‘udül iderler, buzađuya (7) tapmađdan ve Tañrıyı dünyede görmek cāyizdür, dimekden

160 ve bölüğ (8) anları, on iki bölük, on iki ümmetler. Ve vahy kıldığ Mūsā’ya, ol (9) vaqt ki kavmi andan şu dilediler: “Ur ‘aşan-ıla taşı” diyü. (10) Pes yarıldı, andan on iki çeşme çığdı. Tahkīk bildi her sıbt, ićecek yirini. (11) Ve gölge itdüğ üzerlerine buludı. Ve indürdüğ (12) üzerlerine selvayı.” “Yiyiñ pāklerinden, size rüzī kıldıđumuzuñ” didük. (13) Ve bize zulm itmediler ve illā kim anlar nefslerine zulm itdiler.

161 (14) Ve an, yā Muħammed, ol vaqtā dinildi anlara ki: “Oturuñ bu köyde, ve yiyñ (15) anuñ neresinden dilerseñüz. Ve “ħaṭṭā” diñ ve girüñ kapuya, sacıdılar (16) olubanı, yarlığayavuz sizüñ günāhleriñüzi ve eylük idenlere ziyāde (17) idiserüz.

162 Pes dönderdiler, anlar ki zulm itdiler, sözi, (18) anlara dinilenüñ ğayrına. Pes gönderdüğ anlarıñ (19) üzerine ‘azāb gökden, şol sebebden ki zulm iderlerdi.

163 Ve şor bunlardan, yā Muħammed, (20) şol köyden ki deñiz kırañında-y-ıdı. Vaqtā ki (21) geçerlerdi Tañrınıñ şınurından sebt güninde, ki men‘ olınmışlardı sebt güninde balık avlamağdan. [115a] (1) Zīrā ki gelürdi anlara balığları, sebtleri güninde, başların (2) şudan kaldurup. Ve ol gün ki sebtlerin beklemeyeler, gelmezdi anlara. (3) Böyle mübtelā kıluruz anları, şol sebebden ki fısk iderlerdi.

164 (4) Vaqtā ki didi bir t̄ayife anlardan, ki şāliħleridür: “Niçüñ öğüt virürsüz (5) bir t̄ayifeye ki Allāh anları helāk idicidür, yā ‘azāb idicidür (6) anlara, katı ‘azāb?”

Eyitdiler: “Uzr içüñdür Tañrmuza ki bize “Di” didi, dirüz, yüki (7) boynumuzdan ırruz ve umaruz ki anlar qorqalar.”

165 Vaqtā ki (8) uñutdılar, şunu ki anuñ-la ögütlenürlerdi kırtarduk şunları (9) ki nehy iderlerdi yamanlıqdan ve dutduk şunları ki zulm itdiler, (10) katı ‘azāb-ıla, şol sebebden ki fısq iderlerdi.

166 (11) Vaqtā ki serkeşlik itdiler, nehy olunduqları nesnedena didük anlara ki: (12) “Maymunlar oluñ, horlar olup”.

167 Vaqtā ki bildürdi Tañruñ, (13) ki elbette gönderiser anlaruñ üzerine, kıyāmet günine degin, (14) şunu ki arturur anlaruñ üzerine, ‘azābuñ yaramazını, öldürmek, esİR itmek, hārāç almak gibi. (15) Bedürüstī senüñ Tañruñ tiz ‘azābludur ve taħkīk ol Allāh yarlıgayıcıdur (16) ve esirgeyicidür kıllarını.

168 Ve bölduk anları, yir yüzinde, ümmet ümmet. (17) Anlardan ba‘zı, şālihlerdür ve anlardan ba‘zı, alçaq hāllüdür. (18) Ve sınaduk añları eylüg-ile ve yavuzlıg-ıla ola kim haqka (19) döneler diyü.

169 Pes anlardan şoñra qaldı bir şom tayıfe, (20) ki Tevrāt’ı mīrāş aldılar. Alurlar bu haqır dünyanuñ metā‘ını. Murad, (21) rişvet-ile Tevrāt hükmin bozduqlarıdır. Ve dirler ki: “Bizi Tañrı ‘uqūbet itmez.” [115b] (1) Ve eger gelecek olursa anlara, anuñ gibi bir metā‘ dağı alurlar anı. (2) Alınmadı mı-dı anlaruñ üzerine ‘ahd, ki (3) dimeyeler Allāh üzerine, illā haq olan nesneyi söyleyeler. Ve boz (4) dılar, şol ki Tevrāt’dadur tevbe şartından. Ve āhiret sarāyı hayır (5) ludur, şunlara ki Tañrıdan qorqdılar. Ya pes aql gözi-le bakmazlar mı?

170 (6) Ve şunlar ki ‘amel iderler Tevrāt’ıla ve namazı kıldılar (7) biz zāyi‘ kılmazuz ‘ameli şālih idenüñ muzdını.

171 Añ, yā Muḥammed, ol vaqtā ki (8) biz kıparduk Tūr tağını, qaldurduk anlaruñ üzerine, bir bulut gibi (9) ve yaqın bildiler ki bedürüstī ol tağ üzerlerine

düşer. Ve didük ki: “Dutuñ şunu (10) ki size gönderdik, kuvvet-ile ola kim Tañrıdan korķasız, Allāh ve Rasūline (11) mutı[‘] olasız.”

172 Ve añ, yā Muħammed, ol vaķtā ki aldı senüñ Tañruñ, Ādem (12) oğlanlarından, arķalarından anlaruñ, zürriyetlerini anlaruñ (13) ve řanuķ şutdı anları nefsleri üzerine: “Ben sizüñ Tañrıñuz degül miyem?” didi. Eytidiler: (14) “Belī, sen bizüm Tañrımuzsın” didiler; “řanuķlık virürüz ki (15) dimeyesiz kıyāmet günü: “Taħķīķ biz bu nesneden ğāfillerduk.”

173 (16) Ya dimeyesiz ki: “Bedürüstī şirk getürdi atalarumuz, bizden ön (17) olduķ anlardan řoñra. Pes bizi helāk mı idersin, bāřıl (18) işleyenlerüñ işi-le?” Ādem’den ‘ahd alduğı, uçmaķdan çıķduķdan řoñra, gökden inmezden öñdin. (19) Ādem’üñ bilin şığadı, andan ervāh döküldi. Kimi ay gibi, kimi gün gibi, kimi yıldız gibi, kimi çırağ gibi, kimi kor gibi (20) kimi aķ, kimi řara. Mürsellerüñ güneş gibi, ne bilerüñ ay gibi, velīlerüñ yıldız gibi, ‘ālimlerüñ çırağ gibi, mü’minlerüñ (21) kor şu’sesi gibi, günāhkārlaruñ aķ, kāfirlerüñ řara. Ve zürriyetlerinüñ bilinden bir zürriyet dağı çıķardı. Anlardan [116a] (1) Dağı kıyāmet kopınca kim gelürse, andan ‘ahd aldı. Anlar dağı “belī” didiler, lakin sözlerini hemān Tañrı (2) işitdi, nice ki řaşıñ toprađuñ teşbihin işidür.

174 Ve böyle tafşıl (3) iderüz āyetleri ve ola kim döneler şirkden,

175 (4) ve okı, yā Muħammed, anlaruñ üzerine, şunuñ ğaberini ki virdük aña āyetlerümüzi, murād Bel’am İbni Bā’ārā’dur. (5) Pes şıyrıldı çıķdı āyetlerlimüzden, müñkir oldu, aña şeytān uydu, (6) pes azmışlardan oldu.

176 Ve eger dilesevüz, řaldurduķ (7) anı, ol āyetler sebebi-le ve illā kim ol Bal’am yire māyil oldu ve (8) nefesine uydu. Pes anuñ mişali āyetüñ meşeli gibidür: (9) “Eger üzerine yük yükletseñ, dilin çıķarur şolur, ya şöyle korşañ dağı dilin çıķarur (10) solur. Ya’nī anlara öğüt virmek, virmemek birdür. Ve Bal’am İbni Ba’ūrā kaçan ki Mūsā üzerine du’a itdi, (11) dili it gibi şarķdı. Bu meşelidür, şol

ķavmuñ ki yalanladılar (12) bizüm āyetlerümüzi. Zīrā Muḥammed'üñ na'ıtını Tevrāt'da gördükden şöñra inkār itdiler. (13) Pes kışşa eyle anlara, Bal'am hikāyetini, ola kim fikr ideler ve řavāba meyl ideler.

177 (14) Ne yamandur meşel yöninden, şol ķavm ki yalanladılar bizüm āyet (15) lerümüzi ve nefslerine zılm itdiler.

178 şunu ki ķulaġuz (16) ladı, ol toġru yoldadır ve şunu ki ol azıtdı, anlar (17) şol ziyān idicilerdür.

179 Ve taḥķīķ yaratduķ cehennem-iķüñ, (18) çoķları cinden ve insden. Anlaruñ ġöñülleri var ki (19) añlamazlar anuñ-ıla ve anlaruñ-iķün ġözler vardur ki ġörmez anuñ-ıla (20) ve anlaruñ ķulaķları var, işitmezler anuñ-ıla. (21) Anlar dört ayaklılar gibidür, belki anlar azgunraķdur. Ol řāyife anlardur ki [116b] (1) ġāfillerdür.

180 – 182 Ve Tañrınıñ ism-i ā'zamları vardur pes du'ā eyleñ (2) Tañrıya anlaruñla. Ve terk idüñ şunları ki anuñ adlarında řavāb (3) dan meyl iderler. Elbette itdüklerin bulısarlar. Ve yarat (4) duġumuzdan bir řāyife vardur ki ḥaķķa ķulaġuzlarlar ve anuñ-la 'adl (5) iderler. Ve şunlar ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi, şutısaruz (6) biz anları, bilmedükleri yirden.

183 Ve mühlet virürin anlara, (7) zīrā benüm mekrüm muḥkemdür.

184 Ya daḥı fikr itmediler mi Mekke ehli, (8) ki řāḥibüñüzde cinnetden nesne yoķdur. Degüldür bu, illā ķorķuducıdır (9) epeşkere.

185 Nazar itmediler mi, ġöklerüñ yirlerüñ (10) 'acāyibine ve řuña ki Allāḥ yaratdı her nesneden? (11) Ve nazār itmediler mi řuña ki ecel yaķlaşmıř ola ve řoñ peřīmānlık (12) fāyiea kılmaz? Ķur'an'dan şöñra kankı söze ġmān ġetürürler?

186 (13) şunu ki Allāḥ azdura, anı kimse ķulaġuzlayımaz ḥaķ yolına. (14) Anları ķor, azgunlıklarında ķörler, muteḥayyīrler.

187 Senden şorarlar, yā Muḥammed, (15) “Ķıyāmet ġüninden, ki ķaçandur anuñ ġelmegi?” Eyit, ya Muḥammed: “Ķıyāmet (16) vaķtın bilmek, Tañrım

katındadır. Anı vaqt-ıla bilmez, illā ol bilür. (17) Ağır ve müşkil oldu anı bilmek, gökler ve yirler ehlinde.” Qamusı temennī iderler (18) ki bileler. Gelmez size ol kıyāmet, illā ańsuzın. (19) saña şorarlar, Güyā ki sen bilürsin andan. Eyit, yā Muḥammed: “Bedürüstī anuñ (20) ‘ilmi Allāh katındadır. Ve illā kim ḥalkuñ ekseri bilmezler.”

188 (21) Eyit, yā Muḥammed: “Mālik degülem nefśüm-içüñ, fāyideye ve ne ziyāna, illā şol [117a] (1) nesneye ki Tañrı diler. Eger ben ğayb bileydüm, çok taleb iderdüm ḥayırdan (2) ve baña yamanlık degmezdi. Degülem ben, illā korqudıçı ve muştılayıcı, (3) şol kavme ki ĩmān getürürler.”

189 Ol Tañrı şol Tañrıdur ki yaratdı (4) sizi bir nefsdan ve ol nefsdan ‘avratını Havvā’yı eyledi, tā sākin ola (5) meyl idüp, cennetde vahşet itmeye. Vaqtā ki yakınlık itdi aña, yüklü oldu, (6) yeynicek yüklülüği-la, geçdi bu yük-ile bir nice eyyām. Vaqtā ki ağırlandı yüki, (7) yatdı, du‘ā itdi ol ikisi Tañrısına, ki: “Eger bize şālih oğul (8) virürseñ ki devletlü ola elbette şākirlerden olavuz” didler.

190 (9) Vaqtā ki Tañrı anlara şālih oğul virdi, eylediler ol ikisi aña ortaklar, (10) şunda ki anlara virdi Ḥaḫ Te‘ālā. Pes Tañrı yüce oldu, şundan ki şirk getürürler.

191 (11) Şerik iderler mi, şunu ki nesne yaratmaz ve anlar yaradılmışlardır?

192 (12) Ve anlara yardım itmek ellerinden gelmez ve ne kendü nefślerine (13) yardım iderler.

193 Ve eger da‘vet iderseñ anları hidāyete, size uymazlar. (14) Berāberdür üzerüñüze ya kığırduñuz anları, ya kığırmaduñuz.

194 (15) Bedürüstī şunlar ki da‘vet idüp ṭaparsız, Tañrıyı koyup, (16) ḫullardur sizcileyin. Çağıruñ anları, anlar daḫı cevab virsünler size, (17) eger gerçekleriseñüz.

195 Anlaruñ ayakları mı vardur ki anuñ-la yürürler, (18) ya anlaruñ elleri mi vardur ki anuñ-ıla dutarlar ya (19) anlaruñ gözleri mi vardur ki anuñ-la göreler ya

anların kulaqları mı vardır ki (20) anuñ-ıla işideler? Eyit, yâ Muhammed: “Okuñ şanemlerüñüzi, andan sonra mekr (21) idüñ baña, bir uğurdan, pes mühlet virmeñ.”

196 Bedürüstî benüm yardımcım Allâhdur, [117b] (1) şol Allâh ki kitab indürdi ki Qur’ân’dur. Ve ol yardım ider şâlihlere

197 (2) ve şunlara ki taparsız andan gayrı, güçleri yitmez ki (3) size yardım itmeğe ve ne nefslerine yardım iderler. Zîrâ kâfirler bal dürterlerdi putları (4) ağzına, anlar hod nesne yimezler. Gelür siñek üşer-idi, putlar yüzlerinden siñeklerin koruyuzmazlardı, (5) andan kinâyetdür.

198 Ve eger okurşañ ol şanemleri toğru yola, işitmezler. (6) Ve görürsin anları, bakarlar saña ve anlar görmezler.

199 Dut (7) yumşaklığı ve buyurur eylüg-ile ve yüz çevür hayāsuz (8) ve eger elbette azdursa seni, şeytândan bir günâh, pes şıgın

200 Tañrıya. (9) Bedürüstî ol, işidicidür bendelerinüñ niyâzını, bilicidür râzını.

201 Bedürüstî (10) şunlar ki Tañrıdan qorqarlar, kaçan ki anlara irişse bir günâh (11) şeytândan, añarlar Tañrıyı. Hemân sâ’at anlar eksükliklerin görücilerdür.

202 (12) Ve yamanlık kardaşları anların, kindururlar anları, azğunlıkda. (13) andan sonra epsem olmazlar.

203 Ve eger sen gelmeyesin anlara bir âyet-ile, ki anuñ (14) cevabın ister olalar, dirler ki: “Niçüñ sen anı ihtiyâr itmedüñ” kendüñden?” (15) Eyit, yâ Muhammed: “Uymazam, illâ şuña ki vahy olunur baña Tañrımdan, (16) bu Qur’ân öğütlerdür Tañrıñuzdan ve toğru yoldur ve rahmetdür, bir kavme (17) ki İmân getirürler.

204 Ve kaçan ki Qur’ân okuñsa, işidüñ diñleñ anı, kulaq urup (18) ve epsem oluñ, ola kim esirgenesiz.

205 Ve añ Tañrını (19) nefsünde, yalvarıbanı ve gizlüce ve cehrden aşğa söz kısmından, (20) tañlada ve ahşamda ve gâfillerden olma.

206 (21) Bedürüstî şunlar ki senüñ Tañruñ katındadır, feriştelere gibi, anuñ [118a] (1) kulluğundan baş çekmezler. Ve tenzih iderler anı ve anuñ-içün secde kılırlar, yüz (2) yire qorlar ve andan gayra kılmazlar. Murad bundan, ta'rızdur. Vallāhu a'lemü bişşavāb.

2.8.

8 (3) Sūretü'l Enfāl

1 (4) Şoralar saña, yā Muḥammed, ğanīmet mālından ki kim ala anı, ardına düşüp (5) yoḥsa Rasūlullahı bekleyen mi, yoḥsa çeriye tağılmağa qomayan mı? Eyit, yā Muḥammed, ki: “Ğanīmet (6) mālı, Tañrınıñdur, ve Rasūliniñdur. Pes qorquñ Tañrıdan, çekişmeñ ğanīmet mālından. (7) Ve ıslāḥ idüñ arañuzı ihtilafdan. Ve muṭi' oluñ Allāh'a ve Rasūlina, (8) eger olduñuzsa mü'min.”

2 Bedürüstî müminler şunlardır ki, qaçan Allāh (9) anıla, gönülleri qorqa. Ve qaçan ki okına anlaruñ üzerine Tañrınıñ Qur'ān'ı, (10) artura anları, ĩmān yöninden, i'tikād yöninden. Ve anları yaradan üzerine tevekkül iderler.

3 (11) Şunlar ki namazları kılırlar ve biz ruzı kılduğumuzdan, (12) Tañrı yolına virürler.

4 Ol tayife, şol gerçek mü'minlerdür. (13) Anlara merātib ve derecāt vardır, anları yaradan katında ve yarlığanmaq ve minnetsüz bol (14) rızq vardır.

(15) Sen ğanīmet mālını kısmet itdüğüni dilemedükleri, (16) evüñden Tañruñ seni çıkardığını dilemedüklerine beñzer, ki ol çıkarmaq ḥaḥdur.

5 Aña nice dürlü ḥikmet bağludur. (17) Ve taḥkik mü'minlerden bir bölük kerih görücilerdür elbette anı. (18) Zırā bunda daḥı yaraqsuz çıkdılar Qureyş'üñ kāruvānının uralum diyü Qureyş'üñ ki cümle Şam'dan (19) çıkdılar, içlerinde Ebū Sufyān bileydi, kırk kişi-le tācirlerdi ve Maḥzeme bin Nevfel daḥı bileydi. (20) Daḥı ḥaber oldu, bindiler Ebū Cehl bileydi, nice serverler daḥı bile, biñe yaqın vardı. Rasūlullah

(21) şallallahu ‘aleyhi ve’s selām üç yüz on kişi-y-idi, kamu yayak, içinde iki atlu vardı. Hemân vakti ki [118b] (1) düşmenüñ şevketin iştdiler, melül oldılar.

6 Cidāl iderler senüñle, haq işde, (2) zāhir olduğdan soñra, ki Peyğamber ‘aleyhi’s-selām anlara gālib olacaqlarını bildürmiş-idi, (3) gūyā sürilüp ölüme giderler gibi ve anlar hayrān olup bakarlar.

7 An, yā Muhammed, ol (4) vaqtā ki va‘de kılar size Allāh Te‘ālā iki bölügüñ birisini birisi kāruvāndur, (5) birisi yaraqludur, Mekke kafirleridür, bedürüstī ol sizüñdür. (6) Ve dilersiz ki dikensüz sizüñ ola, ki kāruvāndur. Zīrā anı almak kolaydur. (7) Ve Allāh diler ki haqı haq ide Qur‘ān’ıla ki indürdi ve kāfirlerüñ (8) ardın kese, kıra kökin kese.

8 – 9 Haqkı haq itmek-içüñ ve bātılı bātıl kıılmañ-içün (9) ve egerçi günāhkārlar dilemezse. Ve añ ol vaqtā ki meded diledüñüz (10) Tañrıdan. Zīrā ki gördiler, düşmen çok ve taħkīk cenk olur, Tañrıya yalvardılar, “Bizi gālib eyle, ya gıyāşe (11) el’müştağīsīn” didiler. Pes qabül itdi du‘āyı sizüñ içün: Bedürüstī ben sizüñ (12) mededciñüzem, biñ kişi-y-ile, ferıştelerden ki indükde şoyağışup inerlerdi. (13) Aq tonlu, aq dülbendlü, ‘imāmelerinüñ uçları çiginlerinde-y-idi ve dağı cenk itdiler.

10 – 11 (14) Ve eylemedi Tañrı ol mededi, illā beşāret eyledi, ki gālib olursız (15) ve dölensün-içüñ gönlüñüz anuñla. Ve yardım degüldür, illā Tañrı hazretindindür. (16) Bedürüstī Allāh gālibdür, hikmet-ile işler Ve anuñ ol vaqtā ki (17) uyku size gālib oldu, emn-içüñ, şāzılıq olmağ-içün sonunda, Zīrā qorqan uyımaz. Anlar (18) bir yirde idiler ki anda şu yoğ-ıdı, müşrikler sulu yirde idiler. (19) Ve indürdi gökden yağmurı, tā sizi pāk ide ol yağmur-ıla ve gidere sizden, şeytān (20) vesvesesini. Zīrā ol gıce ki anda qondılar dağı şuşadılar, ekşer ihtilām oldılar. Ol yağmur su-y-ıla (21) yundılar, arındılar, şulandılar. Hem qum dağı qatı oldu ki yarın üzerinde ceng idecekler-idi. [119a] (1) Ve bağlamağ-içün şabrı gönlüñüz üzerine ve şābit kıılmağ-içün ol yağmur-ıla ayakları.

12 (2) Añ ol vaqtā ki Tañruñ vaḥy itdi ferīştelere, ki: “Taḥķīķ ben (3) sizüñleyem, pes şābit idüñ şunları ki ĩmān getürdiler. (4) Ben tiz bırağuram, gönüllerine şunlarıñ ki kāfir oldılar, qorquyı. Ya‘nī (5) uruñ anlarıñ boyuñlarını ve uruñ anlardan, her ne ki size karşı tutarsa.”

13 Ol anları (6) öldürmek ve ne karşı tutarlarsa anı çalmaq, şol sebebdindür ki düşmen oldılar (7) anlar Tañrıya ve Rasūline. Ve şöl ki düşmen ola Tañrıya ve Rasūline, (8) bedürüstī Allāh katı ‘ıķābludur. Yā Muḥammed! Di ol kāfirlere, ki bu hışsa (9) ñuzdur, taduñ anı dünyāda. Ve taḥķīķ kāfirlere tamū ‘azābı vardur āhiretde. (10) ol cenkde insan kılıcı toķınan kanarıdı, melek kılıcı toķınan yanardı.

14 (11) İy şunlar ki ĩmān getürdiler. Kaçan ki şaşaşasunuz, şunlara ki kāfir oldılar, (12) top olup, pes anlara arka çevürmeñ.

15-16 Ve her ki arka (13) çevürse kāfirlere, cenk günü, meger ki ğarımı meydana çekmel-içüñ gezer gibi olup yine döne (14) daḥı kılıç oñine bırağ, ya şancağa yüz dutup döne, taḥķīķ (15) döndi ol kimesne, Tañrıdan bir ğazab-ıla. Ve anuñ yiri tamūdur. Ve ne yamān (16) varacak yirdür ol tamū. Şığındıķ Allāh’a, şerrinden.

17 Siz öldürmedüñüz anları (17) ve illā kim Allāh öldürdi anları

18 ve atmaduñ, yā Muḥammed, vaqtā ki atduñ (18) ve illā kim Tañrı atdı. (19) Ve virmek-içüñ mü’mirlere ḥazretinden, eyü (19) ‘aḫālar ve eyü ni‘metler. Bedürüstī Allāh bilicidür.

18 Ol eyü ‘aḫā kılduğı, mü’mirlernüñ (20) ğarazıdur ve taḥķīķ Allāh süst idicidür kāfirlerün ḥīlelerini.

19 (21) Eger fetḥ ve zafer isterseñüz, pes taḥķīķ fetḥ geldi size. [119b] (1) Ve eger yıđlınursañuz Muḥammed’ün ‘adāvetinden, ol yigrekdür size. İy kāfirler! (2) Ve eger siz yine dönerseñüz cenk itmege, biz dönerüz Muḥammed’i üzerüñüze ğālib itmek-ile. (3) Ve hiç ğınā virmedi size, sizün cemā‘atunuz bir nesne ve eger çok daḥı olursa. (4) Taḥķīķ Allāh mü’mirl-iledür.

20 İy (5) şunlar ki İmān getürdiler. Muṭī‘ oluñ Allāh’a ve Rasūline ve yüz döndermeñ andan, (6) ḥal bu ki işidürsüz.

21 Ve olmañ (7) şunlar cılayın ki eyitdiler: “Biz işitdük”. Ḥal bu ki anlar işitmezler.

22 Bedürüstī ādemüñ (8) yamanı, Tañrı katında, ḥaḳḳı işitmeyenler ve “Lā ilāhe illāllāh Muḥammed’uñ Rasūlüllāh” (9) dimeyenlerdür ki laya‘ḳıllardur, nesne añlamazlar.

23 Ve eger Tañrı anlarda (10) gerçeklik bilse, işitdürürdi anlara, Muḥammed’uñ sözini, “La ilahe illāllāh Muḥammed’uñ Rasūlüllāh” didilerdi. (11) Ve eger işitdürse anlara ki İmān getürseler gerek, yüz çevürelər, (12) İmāndan i‘rāz idübeni.

24 İy şunlar ki İmān getürdiler. İşidüñ (13) sözünü ve ḳabül idüñ, Tañrınuñ ve peygamberinuñ, ḳaçan ki oḳusa sizi, şuña ki (14) size ḥayat bağışlar. Ve bilüñ ki bedürüstī Allāh perde olur kişiy-ile (15) göñli arasında, mü’min-ile ma‘şiyet arasına girür, mü’min uçmağa gider. Kāfir-ile tã‘at arasına girür, (16) kāfir ṭamūya gider. Ve şan budur ki taḥḳīḳ Tañrıdan yaña ḥaşr olursız

25 (17) ve şaḳınuñ fitneden, ya’nī günāh itmekden yıǵlınuñ, (18) ki anuñ şerri, sizden yaluñuz günāh idenlere irişmez, belki cümleñüze bile irişür. (19) Ve bilüñ ki Allāh ḳatı ‘ıḳābludur.

26 (20) Anuñ ol vaḳtā ki siz az-ıduñuz, ve ālüde idüñüz (21) yir yüzinde. Ḳorḳar-ıduñuz, düşmen sizi ḳapa diyü, za‘ıflıǵuñuzdan, pes Tañrı sizi divşürdi [120a] (1) Medīne’ye ve ḳuvvetlindürdi sizi yardımı-la ve size naşīb (2) eyledi, arı ğanīmeti mālından, ola kim şükr idesiz diyü.

27 İy (3) şunlar ki İmān getürdiler. Ḥāyin olmañ Allāh’a va Rasūline (4) ve ḥāyin olmañ emānetlerüñüzde, ḥal bu ki bilürsüz, ḥıyānet eyü olmaz.

28 (5) Ve bilüñ ki bedürüstī sizüñ mällaruñuz ve belüñüzden gelenler, fitnedür, günāha (6) sebebdür. Ve Allāh şol sultāndur ki katında ulu ecr vardur.

29 (7) İy şunlar ki İmān getürdiler. Eger Tañrıdan qorqsañuz, sizün-içün (8) fırsat iderdi ve giderürdi sizden günāhlaruñuzı ve yarlıgardı sizi (9) ve Allāh ulu kerem eyesidür.

30 Ve añ ol vaqtā ki, yā Muhammed, (10) mekr iderdi saña, şunlar ki kāfir oldılar. Mekke'de Dārü'nnedve içinde, tañışıp İblīs-ile bile ve sen kaçduñ, (11) Medīne'ye geldüñ, tā seni evünde ħabs ideler, acuñdan buñalasın, ya öldürel seni, (12) ya seni Mekke'den çıkaralar. Ve ħileler iderler bundan artuq ve Tañrı mekr (13) ider anlaruñla. Ve Tañrı mekr idenleruñ yigregidür.

31 Vaqtā ki oqına (14) üzerlerine bizüm Qur'an'umuz, eydürler anlar ki "Taħkīk işitdük, eger (15) dilesevüz, dirüz biz dañı buñcıluyın degöldür bu, illā geçenleruñ hikāyetleridür."

32 (16) Ve añ ol vaqtā ki anlar didiler: "İy bizüm Tañrımız! Eger bu, ol ħağ (17) Qur'an olacağ olursa, ki senüñ qatuñdan ola, pes yağdur bizüm üzerümüze (18) taşu gökden, bize acıdıcı 'azāb getür" diyü du'a kıldılar.

33 (19) Ve Tañrı 'azāb ider degöldür anlara ve sen aralarında olasın. Bu āyet (20) Ĥazret-i Rasüle henüz Mekke'de-y-iken geldi. Ve Tañrı anlaruñ 'azāb idicisi (21) degöldür, ħal bu ki istiğfār iderler.

34 Noldı bunlara, ki [120b] (1) Tañrı anlara 'azāb itmeye, ħal bu ki anlar men' iderler Kā'be'den (2) ve anlar anuñ şāhibi olmadılar. Degöldür anuñ şāhibleri, illā Tañrıdan (3) qorqanlardur. Ve illā kim anlaruñ çoğı bilmezler.

35 (4) Ve olmadı anlaruñ namazları Kā'be yöresinde, illā şıklıq ve aya āvāzı. Zīrā kaçan ki Kā'be'yi (5) tavāf iderlerdi er ve 'avrat 'uryān olurlardı, şıklıq virüp, aya karşıp Kā'be'yi çevrenürlerdi. (6) Pes niçüñ bunlar 'azāb bunlar 'azāb oluñmaya. Tañrı didi: "Pes tañuñ 'azābı, (7) kāfirler olduğıñuz sebebi-le.

36 Bedürüstī şunlar ki Tañrıya ve Muhammed'e inkār itdi, (8) ħarc iderler mällarını, men' itmek-içün Tañrı yolından. Pes ħarc (9) idiserler mällarını andan

şoñra ol nafağaları üzerlerine Һasret olırsardur, (10) andan şoñra mağlüb olırsalar. Ve şunlar ki kâfir oldılar, (11) Һamūya Һaşr olurlar, kılıcdan geçdükden şoñra.

37 Tā ki Allāh Te‘ālā (12) yamanı seçe eyüden, pes bir uğurdan cem ide ve (13) murdāruñ ba‘zını ba‘zı üzerine Һoya daҺı, pes anı cehenneme bırağa. (14) ol Һāyife, şol ziyān idicilerdür.

38 Eyit, yā MuҺammed, şunlara ki kâfir (15) oldılar. Eger yığlınlarsa düşmenliklerinden, mağfiret olınur (16) bağışlanur, geçen şuçları. Ve eger döner olurlarsa, taҺķīķ (17) geçdi evvelķileruñ sünneti, ‘ādeti. Düşmenlik idenleruñ noldı bildüñüz.

39 – 40 (18) Ve depeleşüñ anlaruñla, tā fesād olmaya, küfr Һılmaya ve dīn götürüsi bir uğurdan (19) Tañrmuñ ola. Pes eger küfrden yığlınalar, bedürüstī Tañrı, anı ki siz (20) işlersiz, görücidür. Ve eger i‘rāz ideler, pes bilüñ ki bedürüstī (21) Allāh sizüñ efendüñüzdür. Ne eyü Һocadur ve ne eyü yardım idicidür. [121a] (1) Ve bilüñ, her ne ki Һıķarduñuz ğanīmet mālından, bedürüstī Tañrınıñdur (2) beşde birisi ve peyğamberüñdür ve peyğamberüñ kavmleri-çün, (3) ya‘nī Benī Hāşim’den ve Benī Muṫṫalib’den ve yetimler-içüñdür ve miskīnler-içüñdür ve yolcular-içün. (4) Peyğamber öliceķ, anuñ Һaķķı şāķt oldı, kavmlerine, Һalan fuķarā gibi vireler Eger ĩmān (5) getürmiş olduñuzsa Allāh’a ve şuñla ki indürdük Һulumuz üzerine bedr (6) güninde, ol günde ki iki cem buluşdı. Ve Allāh her (7) üzerine Һādirdür.

41 Vaķtā ki siz derenüñ orta yirinde idiüñüz, Medīne (8) Һarafında ve anlar derenüñ öte yanında idi ve ol kırk (9) kişi ki deve yederlerdii, sizden aşāgarağ-ıdı. Ve eger Һavleşseñüz (10) daҺı gerek iḫtilāf ideydüñüz va‘degāhda. Tā Tañrı yirine getüre, (11) şol işi ki ol iş işlenmiş oldı, tā ki helāk ola, şol ki helāk oldı, (12) Һal aña beyān olduğdan şoñra ve diri Һalan diri Һala, Һaķ aña zāhir (13) olduğdan şoñra. Ve taҺķīķ Tañrı işidicidür niyāzı, bilicidür rāzı.

42 (14) Añ ol vaqtā ki gösterdi saña anları Allāh Te‘ālā düşüñde ki **(15)** azduranlar. Ve eger saña anları çok göstereydi, gerek korkayduñuz **(16)** ve çekişeyduñuz tedbīrde. Ve illā kim Allāh şakladı her yamanlıktan sizi. **(17)** Bedürüstī ol bilicidür, gönüllerden geçeni.

43 Ve anuñ ol vaqtā ki **(18)** gösterdi size anları, şaşadugunuz vaqt anlara, sizūñ gözünüzde*ki azlardır. **(19)** Ve az gösterür sizi, anlarıñ gözlerinde. Lakin uğraşmağdan öñdin, evet uğraşduğda çok **(20)** gösterdi, ya yirine iletmeg-içüñ Allāh Te‘ālā, şol işi ki işlenmişdür. **(21)** Ve Tañrıya kaytar cümle işler ve anda bellü olur her nesne. İy anlar ki ĩmāna [121b] **(1)** geldiler. Kaçan ki kāfir bölüğine şataşasız, pes muhkem şuruñ, kaçmañ. **(2)** Ve zıkr idüñ Tañrıyı çoklık ola kim devletlenesiz ve muñī‘

44 (3) oluñ Tañrıya ve Rasūline ve çekişmeñ ki korkarsız ve koquñuz **(4)** düşmene gider. Ve şabr idüñ ki bedürüstī Tañrı şabırlar-ıladur.

45 (5) Ve olmañ şunlarcılayın ki çıkdılar diyārlarından, tekebbürlük-ile **(6)** ve halka riyā göstermek-ile ve men‘ iderler Tañrı yolundan. **(7)** Ve Allāh, şunu ki işlerler, bilicidür.

46 Ve añ ol vaqtā ki bezedi **(8)** şeytān, anlarıñ ‘amellerini ve eyitdi: “Ġālib yoğdur size bugün, Ādem **(9)** oğlından ve ben size yardımcıyam.” şeytān Sūrāka şüretine girdi, geldi, Mekke halkına: **(10)** “Siz çoğsız, Muhammed çerisi azdur” didi.”Ve ben size mu‘āvinin” didi. Pes kaçan ki **(11)** iki çeri birbirin gördi, şeytān ters izine döndi **(12)** ve eyitdi: “Ben sizden bī-zāram ve ben gördüm şunu ki siz görmezsiniz, **(13)** ben Allāhdan korkaram. Ve Allāh katı ‘ıkābludur.”

47 – 49 Añ ol vaqtā **(14)** ki münāfıklar didiler şunlardan ki “Mekke’den çıkamadıldı, şoñra kerh-ile anlar çıkdılar, kaçan ki müsülman **(16)** ları az gördiler, dinden çıkdılar dağı didiler ve şunlar ki **(17)** gönüllerinde maraz vardır, didiler ki:

“Mağrūr itdi bunları dinleri” ve Haḫ Te‘ālā cevab viridi ve didi: **(18)** “Ve şol ki tevekkül ide Allāh’a, Allāh gālibdūr, hükm eyesidūr, çoğı **(19)** aza başdurur.

50 Ve eger görsen, yā Muḫammed, şol vaḫtā ki kāfirler **(19)** cān virürler feriştelər ururlar yüzlerini ve dübürlerini. **(20)** Murad bu zərbdan oldur ki yüzleri ardlarına döndi. Ve ṭaduñ **(21)** ṭamūñuñ ‘azābını, dirler.

51 Ol ‘azāb, elüñüz ilerü gönderdügi nesne sebebi-ledür. [122a] **(1)** Ve taḫḫīḫ Tañrı zūlm idici degüldür ḫullarına, zerre mıkdarı, ḫāşā ve kellā.

52 (2) Fir‘avn ḫavminüñ ‘ādeti gibi ve şunlaruñ ‘ādeti gibi kim anlardan **(3)** öñ geçdiler. İnkār itdiler Tañrıñuñ nişānelerine, pes ṭutdı Allāh **(4)** anları, günāhleri-le. Bedürüstī Allāh ḫuvvetlüdür, işkencesi ḫatıdır.

53 (5) Ol ‘azāb andandur ki bedürüstī Allāh ṭağyīr idici degüldür, bir ni‘meti ki **(6)** in‘ām itdi anı bir ṭāyife üzerine tā dönderince ol nesneyi ki **(7)** nefslerindedür. Bedürüstī Tañrı işidicidir, bilicidir.

54 (8) Fir‘avn ḫavminüñ ‘ādeti gibi ve anlardan öñ geçenlerüñ ‘ādeti gibi. Yalanladılar āyet **(9)** lerini, anlaruñ Perverdigārıñuñ. Pes ṭutduḫ anları günāhleri-le **(10)** ve gark itdük Fir‘avn ḫavmini. Ve her birisi zālimlerdür.

55 (11) Bedürüstī yir yüzinde ki ḫımıldayanlaruñ yamanrağı, Allāh ḫatında, şunlardur ki kāfir oldılar. **(12)** Pes anlar İmān getürmezler.

56 Şunlardur ki ‘ahd alduñ anlardan, **(13)** andan şoñra bozarlar peymānlarını, emānlarını, her kerrede ve anlar Tañrıdan ḫorḫmazlar.

57 (14) Eger anları ele getüresin cenkde, ḫorḫut anlaruñ-ıla **(15)** bile olmayanları ola ki ögütleneler.

58 Ve eger ḫorḫarşañ, **(16)** yā Muḫammed, bir ḫavm ḫıyānet ide diyü at ‘ahdlerini anlara, ṭoğrulıg-ıla, ya‘nī ‘ahd bozduğunu bildür. **(17)** Bedürüstī Tañrı ḫāyinleri sevmez.

59 (18) Ve şanma, yâ Muhammed, şunları ki kâfir oldılar, kırtulalar. Bedürüstî anlar mü'minleri 'âciz idemezler.

60 (19) Ve yaraqlaň anlaruñ-içün, gücünüñ yitdügince, hiddelerden çeri yarağından **(20)** atlar bağlamağdan Allâh yolında. Kırtudasız anuñ-la Tañrı düşmenini **(21)** ve sizüñ düşmenünüñüzi ki Mekke ehlidür ve şol düşmenleri ki anlardan [122b] **(1)** ğayrıdur ki siz anları bilmezsiniz, Allâh bilür anları. **(2)** Ve şol nesne ki infâk idesiz. Allâh yolında, tapışurlar size **(3)** ve siz zulm oluñmazsınız, size şevâbuñuz tamam virilür.

61 Ve eger meyl ideler şulh **(4)** itmege, sen dağı meyl eyle aña. Ve tevekkül eyle Allâh üzerine, bedürüstî ol **(5)** Tañrı işidicidür, bilicidür.

62 Ve eger dileseler, seni aldayalar **(6)** bedürüstî saña Allâh yiter. Ol Allâhdur ki seni kuvvetlindürdi yardım-ıla **(7)** ve mü'minlerle

63 Ve gönüllerini bir yire cem' eyledi. **(8)** Eger harc eyleseñ, yâ Muhammed, şunu ki yir yüzindedür, bir uğurdan gönüllerini cem' idemeye-y-düñ. **(9)** İllâ kim Allâh te'lîf itdi araların. Bedürüstî ol ğâlib sulţândur, **(10)** işi hikmet-ile işler. İy peygamber Tañrı saña yiter **(11)** ve şol ki saña uydı mü'minlerden. İy peygamber kıındur mü'minleri, **(12)** depeleşmek üzerine. Eger sizden yigirmi ola, ki şabr idlicilerdür, **(13)** ğâlib olalar iki yüze. Ve eger sizden yüz ola, ğâlib **(14)** olur biñe, şol tãyifeden ki kâfir oldılar, şol sebebden ki anlar bir kavmdür **(15)** ki aşlâ añlamaqları yoğdur.

66 Şimdi yeynildi Allâh sizden meşakqti, za'ıflıguñuzı **(16)** bilüp size ağır iş buyurmadı ve bildi ki taħkîk sizde za'f vardır. **(17)** Pes eger sizden yüz şabr idici kişi olsa, ğâlib olalar iki yüze. **(18)** Ve eger sizden biñ ola, ğalebe iderler iki biñe, Allâh destür-ıla. **(19)** Ve Allâh şabr idenlerledür.

67 Olmadı bir peygambere, ki anuñ esīri (20) ola dañı şata anı, tā ğālib ola düşmen üzerine, yir yüzinde. (21) Siz dünyā metā'ını dilersiz ve Allāh āhıret diler. Ve Allāh 'azīz, ħakīmdür.

68 – 70 [123a] (1) Ya'nī eger Allāhdan kitab sebkat itmeye-y-di, ğanīmet mālı Muħammed ümmetine ħalāldur diyü, (2) dutardı sizi, fidā alduĝuñuzda, ulu 'azāb. Pes yiyüñ (3) kāfirden alduĝuñuzdan, ki ħalāl, pākdur. Ve ħorquñ Tañrıdan. Bedürüstī Allāh ğafūr (4) raħīmdür. İy peygamber! Eyit şuña ki elüñüzdedür esīrlerden: (5) “Eger Tañrı bilürse ki ĝöñüllerüñüzde ħayr var, ĩmān gibi, size yegregin (6) virür, şundan ki sizden alındı, ki kırık nüki māldur altuñdan ve yarlıĝar sizi. (7) Ve Allāh yarlıĝayıcıdur ve esirgeyicidür.

71 Ve eger dilerlerse ki ħıyānet ideler (8) saña, taħķīķ egrilik itdiler Allāh'a, senden öñdin. Zīrā ki “Elestü” 'āleminde “Beli” didiler, şoñra (9) döndiler. Pes sizi ğālib eyledi Bedr Ğazāsında, üzerlerine. Ve Allāh bilicidür, ħikmet-ile (10) işleyicidür, ivmez.

72 Bedürüstī şunlar ki (11) ĩmān getürdiler, ve hicret itdiler ve ğazā eylediler mälları-la, nefsleri-le, Allāh yolında (12) ve şunlar ki evlerine aldılar peygamberi ve aşķābını ve yardım eylediler (13) ol t̄āyifenüñ ba'zı ba'zınuñ dostlarıdur, kavmleridür. Ve şunlar ki ĩmān (14) getürdiler ve Mekke'den Medīne'ye ĝöçmediler, anlaruñ ħarabatından size nesne (15) yoķdur, ya'nī mīrāşa mecāl olmaz aralarında, tā Mekke'den Medīne'ye ĝöçince. (16) Eger sizden yardım dileseler dinde pes sizüñ üzerüñüzdedür yardım eylemek (17) illā şol t̄āyife üzerine ki sizüñle anlaruñ arasında 'ahd vardur, (18) ve Tañrı, şuña ki siz işlersiz, bīnādur.

73 Ve şunlar ki kāfir oldılar, (19) ba'zıları ba'zılarınıñ dostlarıdur. Eger işlemezeñüz anı ki büyürdüm, (20) yir yüzinde fitne olur ve ulu fesād olur.

74 (21) Ve şunlar ki ĩmān getürdiler ve hicret itdiler ve ğazā itdiler Allāh yolında ve şunlar ki evlerine [123b] (1) aldılar mü'minleri ve yardım eylediler, ol t̄ayife şol haq müminlerdür. (2) Anlaruñ-içün yarlığanmaq ve minnetsüz rızq vardur uçmaqda

75 ve şunlar ki (3) ĩmān getürdiler, muhācirlerden şoñra ve Mekke'den Medīne'ye geldiler ve ğazā (4) itdiler sizüñ-le, pes ol t̄ayife sizdindür. Qarābat eyeleri, (5) anlaruñ ba'zı yigrek ba'zılarına, Tañrı buyruğında. (6) Bedürüstī Allāh her nesneyi bilicidür. Vallāhu a'lemü bi şavāb.

2.9.

9 (7) Sūretü't-Tevbe

1 (8) Bu Berā'et Sūresi'dür. Bir ādı Tevbe'dür. Bir ādı Muqaşkışa'dur. Bir ādı Müba'sire'dür. Bir ādı Müşerride (9) bir ādı Müşīra'dur. Bir ādı Muḫziye'dür. Bir ādı Fāzīḫa'dur. Bir ādı Ḥāfira'dur. Bir ādı Munkile'dür. Bir ādı (10) Müdemdime'dür. Bir ādı 'Azāb Sūresi'dür. Bi'smi'llāhi'r-Raḫmāni'r-Raḫīm yazılmadı evvelinde zīrā kılcda endi. (11) Besmele ḫūd delīldür emāna. Kılcda emān yoqdur. Eyle olsa Bi'smi'llāhi'r-Raḫmāni'r-Raḫīm yazılmadı ya'nī (12) berā'etdür ki qopdı Allāhdan ve Rasūli'nden şunlara (13) ki siz 'ahd itdüñüzdi müşriklerden ya'nī 'ahdi bozmaqdur müşriklerle.

2 Pes yürüñ (14) iy müşrikler yiryüzinde emn-ile dört ay ve bilüñ ki taḫḫīk (15) siz Tañrı 'āciz ider degülsiz eger size ḫışm dilese ve taḫḫīk Tañrı ḫor (16) idicidür kāfirleri bī-şekk ve şübhe.

3 Ve bildürmekdür Tañrıdan ve Rasūli'nden (17) ḫalka Ḥacc-i Ekber günü 'Arafe günidür ki bedürüstī (18) Tañrı bī-zār müşriklerden ve Peyğāmbri daḫı bī-zārdur. Pes eger Tevbe kılasız küfürden (19) ol yigrekdür sizüñ-içün ve eger yüz çevüresiz pes bilüñ ki bedürüstī (20) siz Allāh'ı 'āciz idiciler degülsiz. Ve beşāret kııl şunlara ki kāfir oldılar (21) ācıdıcı 'azāb-ile illā şunlar ki 'ahd itdüñüz müşriklerden.

4 [124a] (1) andan sonra bozmadılar hıc 'ahdlerini ve yardım itmediler sizün üzerünüze bir ehad. (2) Pes temām idün anlara 'ahdlerini tā müddetlerine degin. (3) tahkīk Tañrı müttekīleri sever.

5 Pes kaçan ki eskise harām eyler ki Receb'dür Zi'l-ka'de' (4) dür Zi'l-ħicce'dür Muħarrem'dür. Pes depeleñ müşrikleri kanda ki bulursız (5) anları ve dutuñ anları ve bukağulañ anları ve oturuñ (6) anlaruñ-içün her uğrakda. Pes eger tevbe kıllalar ve namāz kıllalar ve zekātların (7) vireler. Kapuñ şalivirüñ yollarına. Bedürüstī Allāh ğafūr rahīm'dür.

6 (8) Ve eger bir kişi müşriklerden emān dilese senden pes sen emān (9) vir aña ya'nī dört ay geçdükdən sonra tā ki işide Tañrınıñ kelāmını (10) andan sonra erişdür anı emni yerine ki vañanıdır. Ol hükm ki geçdi şol (11) sebebdindür ki anlar bir kavmdür ki bilmezler ĩmānı nice olur müşrikleruñ 'ahdi (12) Allāh katında ve anuñ Rasūli katında? İllā şunlar ki (13) mu'sāhede itdünüz Mescid-i Ħarām yanında. Murād Benū Kināne ve Benū Źamra'dur. (14) Mādem ki anlar toğru olalar siz size dağı toğru oluñ anlara. Allāh müttekīleri sever.

8 Nice emān viresiz (15) müşriklere ve eger ğālib olurlarsa üzerünüze gözlemezler sizün (16) hađkuñuzda kavmlığı ve ne andı. Rāzı iderler sizi āğızlar-ile (17) ve kaçır gönülleri ve anlaruñ ekşerī fāsıqlardur.

9 (18) Şatun aldılar Tañrınıñ āyetler-ile az nesne ki ol bād-i hevāya segirtmekdür. (19) Pes men' eylediler Tañrı kularlını Tañrı yolından. Bedürüstī (20) anlaruñ ne yaman-idi işledükleri!

10 Gözgemezler bir mü'min hağkında ne kavmlığı (21) ve ne 'ahdi ve anlar şol ĥadden geçicilerdür.

11 [124b] (1) Pes eger tevbe itdiler ve namāz kıldılar ve zekāt virdiler pes kardeşlerünüzdür (2) dīnde. Ve beyān iderüz nişānlarımızı şol kavme ki bilürler

12 (3) Ve eger şıyalar andlarını ‘ahdlerinden şoñra ve ta‘n itseler (4) dīnūñuze pes depeleşūñ küfr ser-verler-ile zīrā anlaruñ andları yoğdur (5) ola ki küfrden yığlınalar.

13 Ceng itmez misiz bir t̄ayife (6) y-ile ki andların şıdılar ve kaçd itdiler Rasūli çıkarmağā? (7) Ve anlar evvel başladılar ‘ahdi bozmağā. K̄orğar mısız anlardan ki ceng itmezsiniz? (8) Pes Allāh evlādur andan siz k̄orğmağā eger siz inanıcılarşañuz. (9) 14 Ceng idūñ anlaruñla ki Tañrı ‘azab ider anlara ellerūñuzle ve ĥor (10) iderler anları ve yardım ider size anlaruñ üzerine (11)

15 Ve şifā virür mü’mīn K̄avmūñ gönüllerine ve giderür gönüllerinūñ tarlığındağımı (12) ve tevbesini kabūl ide kimūñ ki dilerse Mekke Ehli’nden. Ve Allāh bilicidür (13) ĥikmet-ile işleyicidür.

16 Ya şanduñuz mı ki terk olınasız Īmān getürdügūñuzle ve ceng itmege (14) buyurulmayasız ve Tañrı bilmeye ġazā idenleri seçmeye ġazā itmeyenlerden (15) ve şunları ki dost idinmediler Tañrıdan (16) ve Rasūli’nden ve mü’mīnlerden ġayrını Ve Allāh bilicidür şunu ki siz işlersiz.

17 (17) Revā degül müşriklere ki ‘imāret ideler Tañrınuñ mescidlerini (18) nefsleri üzerine küfr-ile şehādet iderken. Ol t̄ayifenūñ (19) ‘amelleri yıkıldı ve t̄amūda anlar ebedī ġalacağlardır.

18 (20) Bedürüstī yapar Tañrınuñ mescidlerini şol kimesne ki Īmān getürdi Tañrıya (21) ve kıyāmet günine ve namāzı ġıldı ve zekātı virdi ve ġoruğmadı [125a] (1) illā Tañrıdan. Yağīñ oldı anlar ki oñmışlar olalar.

19 (2) K̄ıldıñuz mı ĥacılar şuvarmağı ve Mescid-i Ĥarām’ı yapmağı (3) Tañrıya Īmān getürdi getürenler gibi ve kıyāmet günine inananlar gibi şevābda ĥasenātda (4) ve ġazā idenler gibi Allāh yolında? Berāber degüllerdür anlar Tañrı ġatında (5) ve Allāh ġulağuzlamaz Ĥağğ’a zālīm t̄ayifeyi.

20 Şunlar ki ĩmān (6) getürdiler ve Mekke'den Medīne'ye geldiler ve ğazā kıldılar Tañrı yolında māllar-ile (7) cānlar-ile uludur menzilet yöninden Allāh katında ve ol (8) ŧāyife ŧol necāt bulıcılardur.

21 Beşāret ider (9) anlara anlaruñ Tañrısı raħmet-ile ki Andandur ve rızvān-ile ve uçmaķlarıle. Anlarıñ-üçün ol (10) uçmaķda tena^cumü ebedī vardur.

22 Hāl bu ki ħalalar ol ni^cmetde ebedī. (11) Bedürüstī Tañrımuñ katındadur ulu ecr.

23 İy ŧunlar ki ĩmān getürdiler (12) idinmeñ atañuzı ve ħardaşlarıñuzı dostlar (13) eger küfri yigledilerse ĩmān üzerine ve ŧol ki dost idine anları sizdenken (14) pes anlar zālimlerdür. Eyit yā Muħammed eger atañuz ve oğullarıñuz (15) ve ħardaşlarıñuz ve ciftleriñüz ve ħavmleriñüz ve māllarıñuz (16) ki ħazandıñuz anı ve ticāret ki kesādından ħorħarsız ve yirler ki (17) begenürsüz siz anı sevgülü olursa size Tañrıdan ve Rasūli'nden (18) ve Allāh yolında ğazā itmekden pes muntezır oluñ ŧuñna deĝin ki Allāh emrini getüre (19) ya^cnī tā Mekke feth ola ve Allāh ħulaĝuzlamaz fısk idici ħavmi toĝru yola.

24 (20) taħķīķ yardım itdi size Allāh ħoĝ yirlerde bir niçelerde iken ħoĝ. Murād (21) bundan Bedr Vāķı^cası Ķurāyza Vāķı^cası'dur. Ħudeybiye Vāķı^cası'dur. Ħayber Vāķı^cası'dur. Mekke feth [125b] (1) olduĝudur. Ve Ħuneyn ĝünü ħaħan ki ^cacebe getürdi sizi ħoĝlıĝuñuz (2) pes hīħ fāyide itmedi ve def^c itmedi sizden hīc bir nesneyi (3) ve ŧar oldu üzerüñüze yir bunca ĝiyiklikile. Andan ŧoñra döndüñüz (4) ārduñuz ārħa dönderüp düŧmenden yaña.

25 On dört biñ er'-ıdı ŧındılar peyĝamber ^caleyhi'ŧ-ŧalātü ve's-selām ħaldı ^cAbbās'ile. Bu bur (5) hāndur Peyĝamberüñ ^caleyhi'ŧ-ŧalātü ve's-selām ŧecā^catine zīrā düŧmen otuz biñ ir'-ıdı ħarŧu ŧurmiŧ-ıdı. (6) andan ŧoñra indürdi Allāh Sekīnet'i Rasūli üzerine ve mü'minler üzerine (7) ve indürdi leŧkerleriñ görmedüñüz anı anlar biŧ biñ firiŧe var-ıdı. Bir rivāyetde sekiz (8) biñ melek var-ıdı. Bir rivāyetde on altı

biñ firişte var-idi ve ‘azāb kıldı (9) şunlara ki kâfir oldılar. Ve bu mezkûr kâfir olanlarıñ cezāsıdır.

26 (10) Andan şoñra Tañrı tevbe rüzī kıılır şunuñ üzerine ki diler Mālik bin ‘Afv gibi ve ‘nuñ (11) nögerlerinden üç biñ er gibi. Ve Allāh yarlıgayıcıdır esirgeyecidir.

27 (12) İy şunlar ki İmān getürdiler bedürüstī müşrikler necis ve murdārdur. Pes yaklaş (13) masunlar Mekke Hāremi’ne bu yıllarından girü ve eger dervīşlikden (14) korkarsañuz yaklaşındur ki Tañrı sizi bāy’ide kendü fazlından. (15) Eger dilerse ya‘nī dāyim olur size Tañrınıñ meşiyetile. Bedürüstī Allāh bilicidir hikmet-ile (16) işleyicidir.

28 Depeleşüñ şunlarıñla ki İmān getürmezler ne Allāh’a (17) ve ne kıyāmet günine ki cānlar cisimler-ile kopıser ve anda yimek içmek olıser ve yatmağ tırmağ olıserler.

29 (18) Ve harām itmezler şunu ki harām itdi anı Allāh ve Rasūli anuñ. (19) Ve dīn idinmezler Hāğğ dīni şunlardan ki Kitāb virildiler (20) Tā cizye virince qahrdan mağhūr oluben. Hāl bu ki anlar hağğirlerdür horlardur (21) Hattā dimişlerdür ki harāc viren uruğura alan otura.

30 Ve Yehūd didi ki ‘Üzeyr, Tañrınıñ [126a] (1) oğlıdur ve Naşārā didiler ki ‘İsā Tañrınıñ oğlıdur. (2) Bu bühtān sözleridür ki āğızlar-ile söylerler. Beñzerler ol söz-ile kâfirler sözine (3) ki firiştelere Tañrınıñ kızlarıdır didiler bundan öñ. Allāh kısun anları (4) nice yalan söylerler!

31 Duttılar ‘ālimlerini ve ‘ābid (5) lerini Tañrılar idindiler Tañrıdan ğayrı ve Mesīh’i ki Meryem oğlıdur ya‘nī ‘İsā’yı dağı Tañrı (6) idindiler ve anlar buyurulmadılar illā bir Allāh’a tapmağ-ile buyurdılar. (7) İlāh yoğdur illā ol’dur. Münezzeħ bilirüz anı kâfirler şirk itdüğinden.

32 (8) Tañrınıñ nūrını söyündürmek dilerler āğızlar-ile ve rāzı olmaz Allāh (9) illā temām itmege kendü nūrını ve eger kâfirler dilemezse dağı.

33 (10) Tañrı ol'dur ki virib-idi Peyğamberini Ƙur'an'-ile hidāyetdür ve Haqq'uñ (11) dīn-ile tā anı ğālib kıla küllī dīnler üzerine ve eger (12) müşrikler kerīh görürlerse.

34 İy anlar ki İmān getürdiler (13) bedürüstī çoqlar Yehūd'uñ 'ulemāsından ve zāhidlerinden (14) yirler halkuñ mällarını bātıl-ile zūlm-ile ve men' iderler Tañrı yolından halkı (15) İmān getürmege qomazlar ve şunlar ki şaqlarlar altını ve gümüşi (16) ve harac itmezler anı Allāh yolında. Hemān muştula (17) aña anlara 'azāb-ı elīmile.

35 Añ yā Muḥammed ol günü ki kızdurur ki tā vir-ile (18) anuñ üzerine şamū odında. Pes taqlanıla altun-ile aqca'-ile alınları anlaruñ (19) ve yanları ve arqaları. Bu şol nesnedür ki (20) hazāne itdühüzdi nefsuñüzçün. Pes şaduñ şunu ki gizledühüzdi.

36 (21) Bedürüstī āylaruñ şağışı Allāh qatında on iki āydur [126b] (1) Tañrınuñ Kitābı'nda gökler yirler yaradılalı. Anlardan dördi (2) Eşhürü Hurum'dur. Birisi Muḥarrem biri Receb ve biri Zī'l-qa'de ve Zī'l-ħicce'dür. Budur (3) ol toĝru ħükm. Pes zūlm itmeñ bu aylarda nefsuñüze (4) ve depeleşüñ müşrikler-ile nice ki anlar sizüñle cengi der bir uĝurdan (5) ve bilüñ taḥkīq Allāh mütteķilerledür.

37 Bedürüstī te'ħīr itmeñ Muḥarrem ħarāmlıĝın Şafer (6) āyına ya'nī Muḥarrem āyında ceng ideler Şafer'de itmeyeler. Muḥarrem āyı yerine bunu ħarām ideler küfürde (7) artıqlıqdur ve azdurılır anuñ-la şunlar ki kāfir oldılar (8) bir yıl ħelāl iderlerdi Muḥarrem'i ve ħarām iderlerdi anı bir yıl tā berāber (9) ola Tañrı ħarām itdüĝünüñ şağışına ki dört āydur. Pes ħelāl iderler şunu (10) ki Allāh ħarām itdi. (11) Bezendi anlaruñ-içün 'amellerini yamanı ve Tañrı kāfirleri irşād eylemez İslām Dīnine.

38 (12) İy anlar ki İmāna geldiler noldı size ki (13) qaçan size denildi ĝüç idüñ Allāh yolına āĝırlandunuz Tebük Ğazāsı'na varmaduñuz ĝücün kendü (14) ñüz ve

meyl itdũñüz vaţanuñuza zĩrā ıssı gũnlerdi. Yimiş dağı erişmişdi ve gũlgeler (15) ŧatlu'-ıdı. Rāzı mı olduñuz bu denĩce dirlige āĥiret (16) se'adetinden vaz gelũb? Degũldũr dũnyanuñ (17) metā'ı āĥiretde illā nesnedũr.

39 Eger gũçmezseñüz 'azāb ider (18) size ācıdıcı 'azāb-ile ki dũşmeni üzerũñũze ĥavāle kıılır ve bedel ider bir kıavmi (19) dağı sizũñ ġayrıñũze ve aña ĥĩz zarar idemezsin. Ve Allāĥ her nesne (20) üzerine kıādirdũr.

40 Eger siz yardım itmeyesiz aña taĥķĩķ yardım itdi aña (21) Allāĥ Tebũk'de. Ol vaķt ŧıķardı anı ŧunlar ki kāfir oldılar Mekke Ehli'nden [127a] İki İkincisi olduġı ĥāilde ŧol vaķt ki İkisi bile maġāra ićinde-y-ıdı. (2) ŧol vaķt ki der-ıdı yoldāşına ki Ebũ Bekir'dũr rażıya'llāĥũ 'anhũ: Melũl (3) olma ki Allāĥ bizũmledũr. Pes Tañrı emĩnligini indũrdi Ebũ Bekũr'ũñ üzerine. (4) Bu arada Peyġāmbere 'aleyhi'ş-şalātũ ve's-selām Mekke'den Medĩne'ye gitdi kıazıyya temām oldu ve kıuvvet (5) lindũrdi Peyġāmbere 'aleyhi'ş-şalātũ ve's-selām leşker-ile ki gũrmedũñüz anlaruñ gibi Bedr Ġazāsı'nda ve Aĥzāb Ġazāsı'nda ve Ĥuneyn'de. (6) Ve kāfir olanlaruñ sũzũni alćaķ eyledi ve Allāĥ (7) Kelimesi ĥũz ol uludur ve Allāĥ ġalibdũr ĥikmet-ile işler.

41 Gũcũñ (8) yeyniñũz āġıruñuz yegidiñũz kıocañuz ve ġazā idũñ mālĩñuzla ve nefsũñuzle (9) Tañrı yolında. Ol yigdũr size eger bilũrseñüz.

42 (10) Eger yaķıncaķ ġanĩmet olsa ve kıolayca sefer olsa uyarlardı saña (11) ve illā irāķ oldu üzerlerine sefer. (12) Yaķĩndur ki ġazāya varmayan mũnāfıķlar and ićerler ki eger gũcũmũz yetse sizũñle bile ŧıķardũķ. (13) Helāk iderler kendũlerin yalan andile. Ve Allāĥ bilũr ki taĥķĩķ anlar yalancılardur.

43 (14) Allāĥ 'afv itdi senden nićũn destũr virdũñ (15) tā zāĥir olaydı saña ŧunlar ki gerćek oldılar ve bilesin yalancıları (16) destũr dilemezler senden yā Muĥammed ŧunlar ki inanur

44 (17) Allāĥ'a ve kııyāmet gũnine ġazādan kıalmaġa mālĩle-ile nefslere (18) Ve Allāĥ bilicidũr mũtteķĩleri.

45 Bedürüstî (19) destür diler senden şunlar ki inanmadılar Allāh'a ve kıyāmet gününe (20) ve şekk eyledi gönülleri ve anlar gümānlarında tereddüd iderler.

46 (21) Ve eger ğazāya çıkmak dileseler yarak iderlerdi anıñ-içün ālet-i ħarbde. [127b] (1) İllā kim dilemedi anlaruñ çıķduķlarını. Pes egledi anları evlerinde ve denildi (2) anlara oturuñ oturanlarile.

47 Eger çıksalar içiñüzde ziyāde itmezlerdi (3) size illā fesād yöninden. Ve develerin tizlerlerdi ara yiriñüzde sizüñ (4) ve size fitne dilerler ve sizüñ içiñüzde diñleyicileri (5) vardur anlaruñ. Ve Allāh bilicüdür zālimleri.

48 Taħķik (6) fitne taleb itdiler bundan öñdin zīrā peyġamber'i 'aleyhi's-selām öldürmek istediler (7) ve senüñ bozmaġıçün ānca tedbīrler itdiler (8) tā ki ħaķķ geldi ve Tañrınıñ emri zāhir oldu ve anlar dilemezlerdi

49 (9) ve anlardan şol kişi var ki eydür: Destür vir baña oturayın ve beni fitneye bırakma! (10) Āġāh ol ki anlar fitnenüñ içine düşdiler (11) ve taħķik tamū kuşayıcıdur kāfirleri.

50 Ve eger saña zafer müyesser ola yaman (12) gelür anlara ve eger saña şikestlik irişse dir (13) ler ki tutduķ işümüzi ki oturduķ evümüzde bundan öñ. Ve yüz (14) lerin dönderürler ve hem sevinürler anlara.

51 Eyit yā Muħammed ki erişümez (15) bize illā şol ki Allāh yazdı bizüm-içün ol bizüm Hocāmuzdur. (16) Ve Allāh üzerine tevekkül eylesünler mü'minler.

52 (17) Eyit yā Muħammed gözlemezsiz siz bize illā iki eyledüġüñ birini ya ġanīmet mālī ya şehīdlik (18) ve biz gözerürüz size ki irüre (19) size Tañrı 'azābı kendü katından ya bizüm elümüzle. Pes siz (20) gözleñ ki bedürüstī sizüñle bile gözedicilerüz.

53 Eyit yā Muħammed ħarc (21) idüñ muṭī'lig-ile ya gücile. Hergiz қаbül olmaz sizden. [128a] (1) Zīrā ki bedürüstī siz fāsıķ kavm olduñuz.

54 Ve men (2) itmedi Tañrı anları anlarıñ nafaqaları kabül olmağdan illā anıñçün (3) ki bedürüstī anlar kāfir oldılar Allāh ve Rasūli'ne. Ve gelmezler (4) namāza illā anlar kāhellerdür ve harc itmezler fuqarāya illā incinici olduğ (5) ları hālde.

55 Pes 'acebe getürmesün seni yā Muḥammed anlarıñ mälları (6) ve evlādı. Bedürüstī Tañrı diler ki 'azāb ide anlara (7) dünyā dirliğinde helāk ola nefsleri hāl bu ki anlar kāfirlerdür.

56 (8) Ve and içerler Allāh'a ki bedürüstī anlar sizdindür (9) ve anlar sizden degüldür ve illā kim anlar bir kavmdür ki qorqarlardur mü'minlerden

57 (10) eger bulsalar bir şıgınca ya mağāralar ya girecek yirler zīr (11) zemīn gibi ve ğayrısı gibi. Gerek dutalardı aña ser-keşlik idüben

58 (12) ve anlardandır şol kimse ki 'ayb ider saña şadeqa üleşdüdüğünde. (13) Pes eger andan virilseler rāzı olurlar (14) ve eger andan virilmeseler hemān anlar qağırlar

59 ve eger (15) bedürüstī anlar rāzı olalardı şuña ki Allāh virdi ve Rasūli virdi (16) ve diseler ki Tañrı bize yeter Tañrı bize vire tizde kendü (17) fazlından ve Tañrı peygamberi 'aleyhi's-şalātü ve's-selām vire diseler bedürüstī biz Allāh'a rağbet (18) iderüz diseler anlara yegrek-idi.

60 Bedürüstī şadeqalar fuqarAnuñdur ve miskīn (19) lerüñdür ve anuñ üzerine 'ummāl-içündür ve şadeqay-ile gönülleri āvınanlarçündür. (20) Peyğamber 'aleyhi's-şalātü ve's-selām ölice anlarıñ naşibi qalması. Ve behāsına kesilen qulı qurtarmağ-içündür (21) ve borçluları qurtarmağ-içündür ve ğazāya çıkanlarçündür farz olmağ [128b] (1) yöninden ki Tañrıdır. Ve Allāh bilicidir hikmet-ile işleyicidir.

61 (2) Ve anlardandır şunlar ki incidürler Peyğamberi ve eydürler ki (3) ol qulaqlardur ki ne işitse kabūli der. Eyit ki hā 'a ḥayr qulaqlarıdır siziñ-üçün (4) ya'nı size eyü olan nesne qulağıdır. İnanurlar Allāh'a ve inanur mü'minlere (5) ve

ni‘metdür şunlara ki İmān getürdiler sizden (6) ve şunlar incidürler Allāh Rasūlin anlarıñçün ācıcı ‘azāb vardır.

62 (7) And içerler Tañrıya siziñ-üçün tā sizi irzā ideler ya‘nī hūšnūd ideler

63 (8) ve Allāh ve Rasūli evlādur rāzı itmege eger mü‘minler (9) oldılarsa. Bilmediler mi ki bedürüstī şol ki muhālefet ide Tañrıya (10) ve Rasūli’ne bedürüstī anıñçün cehennem odı vardır ebedī (11) kalduğı hālde anda. Ol ulu horlık rüsvāylıkdur.

64 (12) Münāfıklar qorqarlar inmekden üzerlerine bu sūre ki (13) haber virür anlara şundan gönüllerindedür. Eyit yā Muḥammed’istihzā (14) idüñ ki bedürüstī Allāh çıkarıcıdur şunu ki siz qorqarsız

65 ve eger şorsañ (15) anlara ne söyledüklerin elbette dirler ki bedürüstī horata iderüz gülüşürüz. (16) Peyğāmber ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām Tebük’den döndükden şoñra münāfıklar öñünce yürürlerdi. Berāt Sūresi endi gāzāya (17) varmayanumuzu çaqdı dirlerdi. Dañı gülüşürlerdi. Revān Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām geldi haber virdi. Peyğāmber (18) ‘Ammār’ı şaldı: Var gör ne söyleşürler? Didi. Eger dimezlerse Tañrınuñ āyetlerin maşaralığa dutar (19) siz degül didi geldi. ‘Ammār şordı. Cevābları şol oldı ki dirler ‘Ammār yazıldı nice ki Tañrı didi. (20) Eyit yā Muḥammed allāh ve āyātına ve Rasūli’ne mi istihzā iderdüñüz?

66 (21) Geldiler Peyğāmberden ‘özür dileycek Peyğāmber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: ‘Özr dilemeñ ki taḥkīk kāfir [129a] (1) olduñuz İmān getürdükden şoñra. (2) Eger ‘afv idersevüz bir bölüğüñüzden ki sizdindür ya‘nī sizüñle biledür gerçek mü‘min-ıdı lākin bile degüldi. (3) ‘Azāb iderüz bir tayıfeye şol sebebden ki mücrimler oldılar.

67 (4) Münāfık erler ve münāfıka ‘avretler ba‘zı ba‘zındandur ba‘zı ba‘zın (5) dīni üzerinedür. Buyururlar nā-meşrū‘nesneler-ile ve men‘ iderler (6) Tañrı

buyurduğundan ve ellerin tutarlar şadeka virmekden. (7) Unutdılar Tañrı pes unuttı anları. Bedürüstî münâfıklar fâsıklardur (8) ki Tañrınınuñ tâ'atinden çıkmışlardır.

68 Allâh va' de eyledi (9) münâfıklara ve münâfıklarına ve kâfirlere cehennem odunu ebedî kaldıkları hâlde (10) anda. Ol od anlara yeter. Ve irâğ eyledi Allâh anları rahmetinten. (11) Ve anlaruñ-içün dâ'imî 'azâb vardır.

69 Şunlarcılayın ki sizden öñdin-idi (12) kuvvetde sizden kıtırağidiler ve çokırağ-idi mâllar (13) oğullar kızlar yöninden. Pes kâni' oldılar dünyede naşîbler-ile âhiretten el çekdiler. (14) Ve siz dağı kâni' olduñuz naşîbüñüz'-ile âhiretten dünyede. (15) Nice ki kâni' oldu şunlar ki sizden öñ geçdiler naşîblerile. (16) Ve talduñuz bâtıllara şunlarcılayın ki taldılar sizden öñ. (17) Bu tayıfenüñ çürüdi 'amelleri dünyâda ve âhiretde ve ol tayıfe (18) şol ziyân idicilerdür ki anuñ fevkinde ziyân yok.

70 Gelmedi anlara (19) haberi şunlaruñ ki anlardan öñ geldiler Nüe Peygâmbere 'aleyhi's-selâm Kavmi'dür ki anları garğ (20) itdük ve 'Âd Kavmi'dür ki Cebrâyîl 'aleyhi's-selâm şayhas-ile helâk itdük ve Şemüd'dür ve İbrâhîm Kavmi'dür (21) ve Aşhâb-ı Medyen'dür ki Şu'ayb Kavmi'dür. Nice helâk itdük gör ki anı 'azâb-ile tağdîr-i İllâhî gâyet [129b] (1) ıssı oldu geldiler meşe arasına gölgeye girdiler. Bir od indi mişe dutuşdı arasında yandılar. (2) Ve Medâyin'dür ki Lût Kavmi'dür. Nice helâk itdük gökden taş yağdırmağıle. (3) Geldi anlara peygamber'i dürlü mu'cizelerile. Pes Tañrı (4) anlara zulm ider olmadı lâkin anlar nefslerine zulm itdiler.

71 (5) Ve mü'min mü'minenüñ ba'zı ba'zınuñ dostlarıdır. (6) Buyururlar İmân getürmek-ile ve men' iderler münkerden şirkden (7) ve kıllurlar namâzı virürler zekâtı ve mu'tı' olurlar (8) Tañrıya ve Rasûli'ne. Ol tayıfeye Allâh rahmet idiser. (9) Bedürüstî Allâh 'izzetlü pâdişâhdur hikmet-ile işleyicidir.

72 Allāh va‘de eyledi (10) mü‘minlere ve mü‘minelere cennetler ki altından ırmaqlar akar (11) ebedī alalar anda. Ve hūb pāk menziller ‘Adn umaqları’nda kıızıl altundan (12) a incüden kırmızı yāūtdan ve Rızā ki Allāhdan ola ol uluradur cümle se‘adet (13) lerden. Ol ulu necātdur.

73 İy Peygāmbere (14) Ġazā’-ile kāfirler-ile kılıc urup münāfıqlara söz kılıcın urup ve ğılzat eyle anlara (15) hīc meramet itme addümi urgur ve anlaruñ yerleri tamūdur ve ne yaman menzil (16) dūr!

74 And ierler Allāh’a ki dimediler alı budur ki bir ğün Peygāmbere ‘aleyhi’-selām (17) “Münāfıqlar necislerdür.” Didi Tebūk’de minber üzerinde. Cüllās eyitdi: Eger Muammed gerekise biz eekden kötü (18) miüz didise. ‘Āmir didi ki: V’allāhi Muammed gerekdür. Geldi Muammed’e aber virdi. Cüllās inkār itdi. (19) Peygāmbere ‘aleyhi’-selām and buyurdi and idiler daı ‘Āmir el getürdi eyitdi: İlāhī anımız yalanise (20) Peygāmbereüñe bildür didi. Revān Cebrāyīl ‘aleyhi’-selām geldi bu āyeti indürdi. Ve taı didiler (21) küfr kelimesini ve kāfir oldılar Müsülmānlılarından Őoñra. Ve ad itdiler [130a] (1) Őuñna ki irimediler ya‘nī ‘Āmir’i öldürelüm didiler öldüremediler. Ve ‘ayb (2) itmediler mü‘minlerden illā anı Tañrı anları bāy eyledi ve Tañrınuñ Peygāmbere Tañrınuñ bol rızından. (3) Pes eger tevbe ideler anlara yegrek olur. Ve eger yüz evürelere (4) ‘azāb ider Allāh anlara ‘azāb itmeklik ki ācıcıdır (5) dünyāda ve āiretde ve yodur anlara yer yüzünde dostdan yardımcıdan (6) bir Őey’. Eyle olsa cüllās tevbe kıldı nifāına i‘tiādı mukem oldu

75 ve anlardan (7) vardur Őol ki Tañrı-ile ‘ahd eyledi. Eger Tañrı bize rızından virürse (8) elbette teaddu idevüz ve elbette Tañrınuñ Őālī bendelerinden olavuz. (9) vatā ki anlara virdi rızından kıyamadılar aña (10) ve yüz evürdiler ārdların dönübeni. Āyet Őa‘lebe aında endi ki geldi Peygāmbere: Yā Rasūla’llāhi du‘ā (11) eylegil ki Tañrı baña rız vire. Peygāmbere ‘aleyhi’-selām: az ki anuñ Őükrin

kılasın yegdür ol çoqdan ki (12) haqqını yerine getürmeyesin, didi. İkinci gün yine geldi: Yā Rasūla'llāhi du'ā kıl ki Tañrı baña rızq vire didi. (13) Peygamber 'aleyhi's-selām: Vāy saña yā Şa'lebe! Didi. Rāzı degül misin ki benüm gibi olasın? Didi.- üçüncü gün girü geldi: (14) Yā Rasūla'llāhi du'ā kıl ki Tañrı baña māl vire didi. Peygamber elin götürdi: İllāhī buña rızq vir, didi. Tañrı (15) anuñ koyunun şol kadar arturdı ki Medīne zuqāqına şıgmaz oldu. Şol kadar artdı Medīne yazılarına (16) şıgmaz oldu. Geldiler andan zekāt dilediler virmedi. Geldiler Peygambere 'aleyhi's-selām. Peygamber 'aleyhi's-selām: Vāy saña (17) yā Şa'lebe! Didi. İki kez bu āyet indi. Geldiler Şa'lebe'ye didiler. Şa'lebe başına toprak koydı. Revān Peygambere (18) geldi. Zekātum yā Rasūla'llāh kabül eyle didi. Kabül itmedi. Tā cihāndan gitdi. Ebū Bekür'e getürdi. Ebū Bekür (19) razıya'llāhü 'anhü kabül itmedi. 'Ömer'e getürdi. 'Ömer dañıkabül itmedi. 'Oşmān'a getürdi. 'Oşmān dañı (20) kabül itmedi. Bir gün gördiler ölmüş. Boynında bir uyuz oğlak var.

76 ol Tañrı haqqını (21) men' itdüklerini rüzī kıldı anlara nifāqları ki toknadı gönüllerinde tā Allāh'a [130b] (1) buluşacağı güne degin.

77 Şol sebebden ki Tañrıya hılāf kıldılar. (2) Allāh'a itdükleri va'deye ve şol sebebden ki yalan söylerlerdi.

78 (3) Bilmediler mi ki bedürüstī Allāh bilür sırlarını ki gönüllerindedür ve iç āra gelecilerini. (4) Ve taħkīk Allāh bilicidür gaybleri.

79 Şunlar ki 'ayb (5) ider ziyādevirenleri mü'minlerin şadekalarda kaçan ki Peygamber 'aleyhi's-şalātü ve's-selām Tebük Ğazası'na çıkmak (6) istedi. Halkı da'vet kıldı şadeka virüñ didi. Bir kişi dört biñ direm gümiş getürdi. Bir kişi (7) biş kurşa hürmā getürdi. Bir qarıcık bir hürmā getürdise münāfıqlar gülişdiler. Bu āyet endi. (8) Ve şunlar ki bulmazlar illā sehl tākātleri kadar bir hürmā (9) gibi. Ya'nī hor nazar iderler anlara. Tañrı hor baqduklarınıñ cezāsın (10) ider. Ve anlarıñ-içün 'azāb-ı elīm vardur.

80 Mağfired (11) taleb eyle anlaruñ-içün eger şuçların dilerseñ anlaruñ yitmiş kerre. (12) Elbette Tañrı anları mağfired itmez. Ol merhamet (13) itmemek şol sebebdindür ki bedürüstī

81 anlar kâfir oldılar Allāh'a ve Rasūli'ne. (14) Ve Allāh kulağuzlamaz münāfık olan t̄ayifeyi. Sevindi destūr-ile қalanlar (15) evlerinde oturmaқlar-ile Peyğāmbere hılāf kılmağ-içün (16) ve kerīh gördiler ğazā itmegi mällar-ile nefler-ile Allāh yolında. (17) Ve didiler ki ıssıda güçmeñ! (18) Eyit yā Muḥammed cehennem odı katraқdur ıssılık yöninden eger añsalarđı eyle dimezlerdi.

82 (19) Pes az gülsünler ve āğlasunlar çok 'ıvaż olsınıçün şuña ki (20) işledilerdi küfrden.

83 Pes eger Allāh yine dönderürse seni anlardan (21) bir t̄ayife ki oturdıladı evlerinde. Pes destūr dileseler senden bir ğazāda [131a] (1) dağı çıқmağa. Eyit yā Muḥammed hergiz çıқmazsız benümle ebedī (2) ve hergiz muқātele itmezsiz benümle bile bir düşmān-ile zīrā ki siz rāzı ol (3) duñuz oturmağ-ile evvel kerrede. Pes oturuñ hātun kişilerile.

84 (4) Ve namāz kılma anlardan birisinüñ üzerine ki öldi hergiz. Ve t̄urma (5) kabri üzerine cenāzesine hāzır olma! Zīrā anlar taḥkīk kâfir oldılar Allāh'a (6) ve rasūli'ne ve oldılar fāsıқlardan münāfıқlarken.

85 (7) Ve seni 'acebe getürmesün mälları ve veledleri anlaruñ. Bedürüstī (8) diler ki Allāh 'azāb ide anlara ol mällar-ile dünyāda. Ve helāk ola nefsleri şol hālde (9) ki kâfirlerdür.

86 Ve kaçan ki süre inse ki ĩmān getürüñ Allāh'a diyü (10) ve ğazā idüñ Rasūli'le bile diyü destūr diler (11) senden ni'met ayaleri anlardan. Didiler ki қо bizi yā Muḥammed otu (12) ranlar-ile olalum ya'nī ğazāya varmayalum didiler.

87 Rāzı oldılar ki 'avretlerle (13) olalar Medīne'de ve mühr uruldı gönülleri üzerine. Pes anlar añlamazlar

88 (14) lakin Peygamber ‘aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm ve şunlar ki İmân getürdiler bile **(15)** çalışdılar mâllar-ile ve nefslar-ile ve ol t̄âyife-içün hayrlar şevâblar **(16)** ve anlar şol kırtılmışlardur yüzi aq kıopanlardur.

89 Tañrı **(17)** yaraqladı anlarıñ-üçün uçmaqlar ki aqar altından ānun ırmaqlar **(18)** ebedī kıaldıkları hâlde anda. Ol ulu necâtdur.

90 (19) Ve geldi ‘özr gösterenler a‘râbdan ki anlarıñ hergiz ‘özrleri yokdur tā anlara destür vir-ile **(20)** ve oturdı şunlar ki yalanladılar Tañrıyı ve Tañrınıñ Peygamberi’ni. **(21)** T̄iz ola ki irişe şunlara ki kâfir oldılar anlardan ‘azâb-ı elīm vardur. **[131b] (1)** Yokdur za‘ıflar üzerine ve ne hasteler üzerine **(2)** ve ne anlarıñ üzerine ki bulmazlar nafaqa idecek māl günāh gâzāya çıkmaduqlarından.

91 (3) Kıaçan ki togru olalar Allāh’a ve Rasūli’ne ya‘nī günāh yol bulmaz ihsān **(4)** idenlere ve Allāh gâfūr raḥīm’dür.

92 Ve ne şunlarıñ üzerine **(5)** saña geldükleri vaqtin ki tavarlara yükledesin anları yayan yürimedükler-içün. **(6)** sen didüñ ki ben bulmazam anı sizi anuñ üzerine yükledem. Döndiler **(7)** ve gözlerinden yaşı aqardı. Melül olduklarından bulmaduklar-içün nafaqa idecek.

93 (8) Bedürüstī yol şunlarıñ üzerinedür destür dilerler **(9)** senden ve anlar bāylardur. Rāzı oldılar ki ‘avretler-ile bile girüde kıalalar. **(10)** Ve mühr urdı Allāh anlarıñ gönülleri üzerine. Pes anlar bilmezler **(11)** ‘özr iderler size. Kıaçan anlardan yaña dönesiz ya‘nī seferden gelesin **(12)** eyit yā Muhammed ‘özr eylemeñ ki hergiz inanmazuz size. **(13)** taḥkīk haber virdi bize Allāh sizün haberlerüñüzden ve Allāh görse gerekdür **(14)** ‘amelüñüzi Rasūli daḥı.

94 Ve döndürülisersiz gizli işleri biliciye. **(15)** Pes haber virdüm size ki dār-ı dünyāda işledüñüzdi.

95 And içseler **(16)** gerekdür münāfıqlar size inandurmağ-içün Allāh’a. Kıaçan ki dönesiz anlara seferden **(17)** Tā ki siz i‘rāz idesiz anlara te‘aruñdan. Pes i‘rāz idüñ

anlardan! Bedürüstî (18) anlar necisdür ve yirleri şamüdur ıvağ-ıçün şuña ki kazandılar.

96 (19) And içerler size tā anlardan rāzı olasız. Pes eger siz rāzı (20) olasız anlardan bedürüstî Tañrı rāzı olmaz münāfık tayifeden

97 (21) ya'nî A'rāb ki Mekke çevresinde sâkin olurlardı. İki Kabîle'dür. Biri Ğaţafān biri Esed'dür. [132a] (1) Katreğdur küfr ve nifāk yöninden zîrā anlara cehl ğālibdür. Ve lāyıkdur (2) bilmege ħudūdını şol nesnenüñ ki indürdi Rasüli üzerine ve Allāh 'ālīm'dür Ħakīm' (3) dür.

98 Ve A'rāb'dan vardur şol kişi ki ğazāya ħarc itdüğini ğuzāta (4) dutar ve size rüz-i ğār şiddetin gözedür ki kaçan uğraya dağı oğ diye. (5) Üzerine olsun anlaruñ rüz-i ğār yamanlığı ve Allāh işidici bilicidir.

99 (6) Ve A'rāb'dan vardur şol kişi ĩmān getirür Allāh'a ve kıyāmet günine (7) ve ħarcını Allāh yanında yağınlık dutar ve peygamber'den (8) alkış almak dutar. Āĝāh oluñ ki ol yağınlıkdur anlara. (9) Giviriser Allāhü Te'alā anları rahmetine uçmağına. Bedürüstî Allāh günāh örtücüdür ve esir (10) geyicidir. Ve ilerü varanlar evvel gelenlerdür hicret nuşrete (11) muhācirlerden ve enşār'dan.

100 Ve şunlardur ki uydılar anlara Mekke alınduğdan şoñra (12) geldiler İslām Dīnin kabül itmek-ile. Tañrı anlardan rāzı oldu anlar (13) dağı Tañrıdan rāzı oldılar. Ve yarağladı anlaruñ-içün cennetlerü ki altından (14) ırmağlar ağar. Kalduğları ħâlde ol cennātda ebedî. Ol ulu (15) necāt ve zaferdür. Ve şundan ki sizüñ çevreñüzdedür A'rāb'dan ve münāfık (16) lar vardur

101 ve Medīne Ħalkı'ndan ba'z şābit oldılar münāfıklık üzerine. (17) sen bilmezsin anları zîrā Lā İlāhe İlla'llāhü Muĥammed'ün Rasülu'llāhi diyürler. Biz bilürüz anları. (18) Anlara bir 'azāb idiserüz iki kerre. Bir ölürken ğazab ferişteleri uralar ve cehennemde yerin göstere (19) ler ve biri de singde Münker ve NekİR heybet-ile 'azāb ide. Andan şoñra redd olunurlar ulu 'azāba

102 (20) ve bir niçeler ikrār itdiler günāhlarına Ebū Lebābe gibi Evs gibi Rab‘a gibi. (21) Eyü ‘amel qarışdurdılar ki tevbedür. Ve bir niçe yaman ‘amel katdılar ki tevbe itmemekdür. [132b] (1) Yakīndur ki Allāh tevbelerin qabūl ide. Bedürüstī Tañrı yarlıgayıcı (2) ve esirgeyecidür.

103 Alanlaruñ māllarından zekātı ki pāk ide (3) sin anları ol şadeqa’-ile ve arturasın anları ve du‘ā kııl anlara. Bedürüstī (4) senūñ du‘āñ anlara emīnlikdür ya‘nī gönülleri anuñ-la dolanur. Ve Allāh işidicidür (5) bilicidür.

104 Bilmediler mi ki bedürüstī Allāh qabūl ider tevbeyi (6) qularlından ve alur şadeqaları. Ve taḥkīk Allāh ol tevbeyi qabūl idici esir (7) geyici Allāh.

105 Pes eyit ki işleñ yakīnda görse gerekdür Allāhü Te‘ālā (8) ‘amelūñuzi Rasūli daḥı. Tīz ola ki dönderilesiz gaybı gizlüyi (9) āşikāreyi biline ḥāzırı biline. Pes ḥaber viriser size şunı ki işledūñuzdi

106 (10) ve bir niçeler te’ḥīr olınmışlardur Tañrı buyrıgına ki Cebrāyīl ki nice ḥaber (11) getirürse eyle ola ya ‘azāb ide anlara ya tevbeleri qabūl ide. (12) Ve Allāh bilici ḥikmet eyesidür.

107 Ve şunlar ki mescid idenler ziyān itmek-içün (13) Müsülmānlığa ve küfr-içün ve āyıрмаğıçün mü’mınleruñ arasını zīrā bir bölügi Mescid-i (14) Qubā’ya varurdi bir bölügi münāfıqlar yapduğı mescide varurlardı ki peygamber’den destür lanup yapıldı. (15) Ve yaraḡ itmek-içün şunlar ki ceng itdiler Tañrı’ileve Tañrınuñ Peygām-(16) ber’ile. Murād ‘Āmir bin Seken’dür ki Şām’a qaçdı. Daḥı ḥaber gönderdi anlara ki varuram leşker getirürem Qayşar’dan (17) Muḥammed’i vilāyetinden çıkaruram didi. Peygamber ‘aleyhi’s-selām Tebūk Ġazāsı’ndan döndükde buyurdi yıqdılar yaqdılar daḥı (18) yirini mezbele eylediler. Ve elbette and içerler ki biz dilemedük illā eylük (19) ve Allāh şanuqlıḡ virür ki anlar yalancılardur.

108 anda  urma aŐl ! (20) taŐk k bir mescid ki yapıldı İsl m  zerine yapıldan ber  (21) sen anda  urma evl dur. Anda erenler vardır ki severler  rınmağı [133a] (1) ve All h  rınan  ularlı sever.

109 ya pes (2) Şol ki b ny dını berkitdi taŐv   zerine All hdan ve rız   zerine  l mi yigd r. (3) ya Şol mı yigd r berkitdi b ny dını bir y r'ın  ırağı  zerinde? Pes yıkıldı (4) ol y r ol mescid-ile cehennem odı i ine. Bed r st  Ta rı  ulağuzlamaz m n fık (5) olan   yifeyi.

110 Z yil olmadı b ny dları ki yaptılar anı yıkm k (6) Şekk arturmağdan g n llerinde meger ki y rekleri p re p re ola andan gide ol  asret anlardan (7) ve All h bilicid r  ikmet-ile iŐleyicid r.

111 Bed r st  (8) All h Şatun aldı m 'minlerden neflerini m llarını ki bed r st  anlaru dur cennet (9) Şol m 'minlerden ki cengi derler All h yolında. Pes  ld r rl r g z  (10) ve  l rl r Őeh d olurlar. Va' ded r  zerine ki ŐaĐabeytd r. Ve Tevr t'da (11) ve İnc l'de ve  ur'an'da. Ve Şol ki vef  itdi 'ahdine Ta rıdan  orĐup (12) pes muŐtulaŐuŐ ŐatuŐuzu ki b z r itdi uz anuŐ-la ve ol key (13) ulu nec tdur Ta rı Te' l nuŐ b z rı ol   yife'-ile oldu

112 m 'minlerden biri g z ilerd r biri tevbe (14) idenlerd r ki biri L  İl he İlla'll h  Mu ammed'un Ras lu'll hi diyenlerd r. Biri  amidler (15) d r ki her  alde  amd iderler All h'a. Biri Ő yimlerd r oruc dutanlardur. Biri biş vağt (16) nam zı fevt itmeyenlerd r. Biri y zi yire  oyanlardur niy z birle. Biri   at-ile (17) buyuranlardur. Ve biri g n hdan men' idenlerd r. Ve biri Ta rınıuŐ (18)  addlerin ŐaŐlayanlardur. Ve muştula m 'minlere.

113 (19) Olmadı PeyĐ mbere ve Şunlar ki İm n get rdiler istiğf r itmeklik m Őrikler-i  n (20) ve eger yaŐ n  avm dağı olursa. Şundan Şo ra ki anlara z hir ola ki (21) bed r st  m Őrikler aŐ b-ı cehennem ehlid r.

114 Ve olmadı mağfiret [133b] (1) taleb itdügi İbrāhīm'ün atās-içün illā Āzer'ün İmāna gelürüm didüğinden ki va'de (2) itmiş-idi İbrāhīm'e ya İbrāhīm atāsına va'de etmiş-idi İbrāhīm'e ya İbrāhīm atāsına va'de itmişdi didi. (3) Pes kaçan ki zāhir oldu aña ki bedürüstī ol düşmāndur Allāh'a. bī-zār (4) oldu andan ya'nī atāsından ya anıñçün du'ā itmekden. Bedürüstī İbrāhīm (5) çok āh idici hilm eyesidür.

115 Ve Tañrı azıdur degüldür bir kavmi yol göster (6) dükden şöña tā beyān ide anlaruñ-içün şunu ki şakınacaklardı kaçan ki Peygāmbere 'aleyhi's-selām (7) Kuds'den Ka'be'ye döndi namāzda ba'zılar itmemişdi namāzı Kuds'e kıllurdı. Peygāmbere añdılar bu āyet (8) endi. Bedürüstī Allāh her nesneyi bilicidür.

116 Bedürüstī (9) Tañrınıñdur gökleriñ ve yirleriñ pādişāhlığı. Dirildür ve öldürür. (10) Ve yokdur size Tañrıdan ğayrı bir dost ve ya yardımcısı.

117 taħkīk tevbesini (11) kabül itdi Allāh Peygāmbereñ zīrā münāfıklara destür virdi'-ıdı Tebūk Ğazāsı'nda. (12) Ve muhācirleriñ ve enşār'uñ dağı kabül itdi. Eyle muhācir ve enşār ki uydılar Peygāmbere (13) tarlık zemānında ki bir deveye on ādem binerdi ve azuqları kırtluca ğurmā'-ıdı (14) ve etmekleri paslu arpa etmek-idi. Vaqt oldu ki bir ğurmāyı iki kişi üleşdi. Vaqt oldu ki altı yidi (15) kişi bir ğurmāyı şordılar. Dağı üzerine şu içdiler. Vaqt oldu ki şu bulunmadı devveyi buğazlardı (16) dağı kırsāğın şıkarlardı yalaşurdi. Şundan şöña ki yakīn (17) oldu ki añılaydı İmān üzerine şābit olmağdan anlardan bir niçenüñ gönli. Andan şöña (18) tevbelerin kabül itdi. Bedürüstī Allāh anlara mihribāndur ve esirgeyicidür. (19) Dağı üç kişi üzerine kim anlar girü kıldılar ğazādan. Biri Ka'b ve biri Mirāra ve biri (20) Hilāl-idi. Tā ol vaqt kim tar oldu anlaruñ üzerine yiryüzi (21) kīñ olduğıle. Dağı tar oldu anlaruñ üzerine nefsleri ya'nī gönülleri [134a] (1) dağı bāyık bildiler ki şıgınacak yir yokdur Tañrıdan. İllā anuñ depe ya'nī añadur.

118 (2) andan şöña tevbelerin kabül itdi tevbe virdi anlara. Anlar tevbe itsünler diyü. (3) Bedürüstī Allāh tevbe kabül idicidür esirgeyicidür.

119 İy anlar ki (4) İmān getürdiler qorquñ Tañrıdan ve girçekler-ile oluñ!

120 Olmadı (5) Medīne Halkı'na ve şol ki anlaruñ eṭrāfındadır A'rab'dan (6) girüde qalmaq yoqdur Rasūlu'llāh'dan gāzāda ve rağbet itmezler nefslerine anuñ (7) nefsinden ya'nī Peygāmbere nefslerinden yeg severler. (8) ol peygamber'den ayrılmaduqları ol sebebdindür ki anlar bir ṭāyifedür ki anlara (9) erişmez şusuzlık ve zaḥmet ve açlık Allāh yolında ve başmazlar bir yere ki (10) ve kāfirleri katıdur ve erişmezler düşmeden bir nesneye (11) illā yazılır anlaruñ-içün andan ötütrü bir eyü 'amel. Bedürüstī Allāh zāyi'eylemez (12) eyelük idenleruñ ecrini.

121 Ve ḥarc itmezler azdan çoqdan (13) ve bir dereyi kesüp geçmezler ya'nī yüriyüp geçmezler illā yazıldı anlarıñ-içün birer ulu şevāb (14) tā 'ıvaż ide anlara Tañrı işledükleri 'amelleruñ eñ eyüs-ile zīrā bir (15) müzde ondur yitmişdür yedi yüz yetmiş biñdür.

122 Revā degül mü'minlere (16) ki çıqalar gāzāya bir uğurdan ve Peygāmbere yaluñuz qoyalar Medīne'de. Niçün çıqmaya (17) her fırqadan bir bölük anlardan bir ṭāyife Peygāmbere-ile bile tā dīnde faḳīh (18) faḳīh olalar vaḥy indükce Peygāmbere 'aleyhi's-selām öğreneler ve ve qorqudalar (19) qavmlerini qaçan ki gāzādan anlara gelesler. Ve ol kim anlar ḥazer ideler günāhdan.

123 (20) İy anlar ki İmān getürdiler ceng idüñ şunlaruñla ki yaḳīn (21) dur size kāfirlerden ve sizde qatılık ve heybet bulunsalar. [134b] (1) Ve bilüñ ki Allāh mütteḳīleriledür

124 ve qaçan ki bir süre indirilse (2) anlardan şol vardur ki eydür: Qanḳıñuzdur ki arturdı anı işbu süre i'tikād cihetinden? (3) Fe ammā şunlar ki İmān getürdiler pes arturdı bu süre anları (4) i'tikād yöninden ve hem anlar birbirine muştulaşurlar.

125 (5) Ve ammā şunlar ki gönüllerinde marāz vardur arturdı anları bu süre küfr cihetinden küfr üzerine (6) ve öldiler kāfirlerken.

126 Görmezler mi ki anlar fitne (7) lenürler her yılda kızlığ-ıla hastalığ-ıla ve ne ki bunlara beñzer varise? Bir kerre ya iki kerre (8) andan şöñra tevbe itmezler ve ne hūz ‘ibret ögüt alır

127 (9) ve kaçan ki bir süre inse ba‘zı ba‘zına nazar ider münāfıqlaruñ hıc bir ehad (10) görür mi sizi Müsliminden dirlerdi eger gördi diseler tururlar namāza meşgūl olurlardı tıyulmayalum (11) diyü. Andan şöñra Mescid’den çıkarlardı. Allāh döñdersün göñüllerini anlaruñ (12) İmāndan. Şu sebebden ki anlar bir kavmdür ki nesne añlamazlar.

128 (13) taḥkīk geldi size bir Peygāmbere kendü cinsiñüzden katı gelür anuñ üzerine (14) ‘iṣyānuñuz ḥarīşdur sizüñ İmānuñuza. Mü’minlere şefkatlüdür (15) esirgeyicidür.

129 Pes eger yüz çevürelere eyit yā Muḥammed ki Tañrı baña yeter. Andan (16) artuḡ Tañrı yoḡdur. anuñ üzerine tevekkül itdüm. Ve ol Tañrı ol ‘arş’uñ pādişāhidür. (17) Var kıyās eyle andan aşāgasını.

2.10.

10 Sūretü Yūnus

(18) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (19) Ben ol Tañrıyam ki görürem gözler görmedüğini. Ol saña inen gökden va‘de (20) kılduḡumuz Ḳur’ān’uñ āyetleridür ki ḥākimdür cümle Kitāblaruñ üzerine.

2 Ḥalka ‘aceb mi geldi (21) bizüm vaḡy itdigümüz anlardan bir Er’e ḥalkı ḳorḳut diyü? [135a] (1) Ve muştula şunlara ki inandılar. Be dürüstī anlarıñ-üçün ebedī se‘ādet (2) vardur anları yaradan katında. Kāfirler eyitdiler: Bedürüstī bu aşkere (3) siḡirdür.

3 Bedürüstī sizüñ mālīkūñuz Tanrı’dur ki (4) yaratdı gökleri ve yirleri altı günde andan şöñra ḡālib oldı ‘arş (5) üzerine. Tedbīr ider cümle işi. Yoḡdur bir şefā‘ateci illā

destür (6) virdükdan şöradur. Ol Allāhdur sizün perverdigāruñuz. (7) Pes aña tapuñ ya pes ögüt almaz mısız?

4 Añadur merci'ũuz bir uğurdan. (8) Va'de eyledi Allāh haqq va'de. Bedürüstī ol evvel yaradur halkı andan şöra (9) yine yaradur tā 'ıvaż virmek-içün şunlara ki ĩmān getürdiler (10) ve eyü 'amel itdiler 'adl-ile ve şunlar ki kāfir oldılar ve anlarıñ-üçün (11) vardur ićecek ıssı şudan ve ācıdıcı 'azāb vardur kāfir oldukları (12) sebebile.

5 Tañrı oldur güneş'i ulu şu'le kıldı harāretilen ve ay (13) andan aşığa şu'le kıldı bürüdetilen. Ve taqdīr itdi aña menziller-ile yigirmi sekiz menzil (14) dūr her āyda tā bilesiz yıllaruñ şağışını ve āylaruñ hisābını. (15) Yaratmadı Tañrı anı illā haqqı-le. Beyān (16) iderüz āyetlerümüzi şol kavme ki bilürler.

6 Bedürüstī gecenün gündüzün (17) gelüp gitmekinde ve şol kim nesne Tañrı yaratdı göklerde (18) ve yirlerde nişānlar vardur bir kavme ki Tañrıdan şorşarlar.

7 – 8 (19) Bedürüstī şunlar ki ummazlar bizi görmegi (20) ve rāzı oldılar dünyā dirliğine ve dolandı gönülleri anuñ-la (21) ve şunlar bizüm āyetlerümüzden gāfillerdür. [135b] (1) Anlarıñ yirleri cehennemdür kazandukları günāh sebebile.

9 (2) Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler kulağuzlar anları (3) anlarıñ Perverdigārı ĩmānları sebebile altında ırmağ (4) lar açar Na'īm uçmaqları'nda.

10 Sözleri anlarıñ anda pāk bilürüz seni iy Allāh (5) ve teħıyyet anlara firiştelerden ya Tañrıdan selāmdur ve sözlerinün (6) şöñi ki şenā Tañrıçündür 'ālemlerün Perverdigārıdır.

11 (7) Ve eger Tañrı ive halka şerri anlara hayrı tızledügi (8) hükm olunaydı anlara 'ömrleri yitüb. Pes terk iderüz (9) şunları ki ummazlar bizüm liķāmuñ azğunlıklarında müteħayyir olurlar

12 (10) ve kaçan ki ādeme bir belā erişe du‘ā ider bize yanın yatubeni eger (11) hastalığı katıse otururken ya oruşururken. Vařtā (12) giderdük andan belāsını geçdi bizi añmak üzere gūyā ki (13) bize du‘ā itmedi aña erişen belāya eyle bezendi (14) müşriklere řol nesne ki işledilerdi

13 (15) ve tařķīķ helāk itdük nice şarnları sizden öñ Vařtā zulum itdiler (16) ve geldi anlara peygamberleri mu‘cizeler-ile ve anlar ĩmān getürür ol (17) madılar. Ancılayın ‘iķāb iderüz müşrik řāyifeye.

14 (18) andan řoñra sizi ĥalīfe itdük yiryüzinde anlardan řoñra (19) tā görevüz nice işlersiz.

15 vařtā ki oķuna anlaruñ üzerine bizüm (20) āyetlerümüz ki rüşenlerdür. Didiler şunlar ki bizüm dīdārumuzı ummazlar. (21) Getür bir şur‘ān ki bunuñ ġayrı anda kıyāmet ĥaberi olmaya ve putları [136a] (1) ‘ayıblamaya ya deġiřdür anı. Eyit yā Muĥammed olmaz baña ki ayruķsı idem (2) kendü kendümden. Uymazam illā řuña ki baña vahy olunur. (3) Bedürüstī ben řorķaram eger ‘āřī olursam (4) Tañruma ulu ġünüñ ‘azābından.

16 Eyit yā Muĥammed eger Tañrı dilese (5) oķumazam üzerüñüze anı ve size bildürmezdüm anı. (6) tařķīķ eglendüm içüñüzde sizüñ bir ‘ömür ki kırķ yıldur bundan öñ vahy gelmedi. Benden nesne (7) işitdüñüz mi? ya pes añlamaz mısız ki nübüvvedür söyleden beni

17 (8) ve kimdür zālīmraķ şundan ki iftirā eyledi Allāh üzerine yalanı (9) yeĥūd yalanladı anuñ řur‘ān’ı’nı ve Muĥammed’i? Bedürüstī müşrikler felāĥ (10) bulmazlar.

18 Ve şaparlar Tañrıdan ġayrı řuña ki (11) zarar itmez anlara ve fāyide itmez anlara şapdukler-içün. Ve eydür (12) ler ki bunlar řefā‘atcilermüzdür Tañrı şatında. Eyit yā Muĥammed tañrıya ĥaber mi virürsüz (13) şunı ki bilmez ol ġöklerde ve

yirlerde bütlerüñ şefâ‘at itdigüni? (14) Münezzehdür ve ‘ālīdür şundan ki anlar şerīk getirürler.

19 (15) Ve olmadı halk illā bir Millet-ıdı ki müşrikler-idi bir uğurdan. Pes ihtilāf itdiler İmān-ile (16) küfr-ile Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām geldükden soñra ve eger kelime sebkat itmeyeyedi (17) Tañrıñdan hüküm olunurdu fi’l-hāl şunda ki ihtilāf (18) itdiler.

20 Ve eydürler ki niçün inmedi anuñ üzerine āyet (19) Tañrısı’ndan? Pes di ki bedürüstī ğayb Tañrınıñdur. (20) Pes muntezır oluñ siz. Bedürüstī ben sizünle muntezırlardanam tā kaçan helāk olasız ben görem.

21 (21) Tıtdursak halka rahmeti yedi yıl kızlıkdan soñra ki erişmiş-idi [136b] (1) anlara. Göresin ki anlaruñ mekri var bizüm āyetlerümüzde Tañrıdan degül fülān yılduzdandır (2) didüklerle. Eyit yā Muḥammed tañrı tızrekdür mekr yöninden. Bedürüstī bizüm (3) Peygāmbereümüz yazarlar mekrüñüzü.

22 Tañrı ol Tañrıdır ki gezdürür sizi (4) kırudā ve deñizde tā vaqtā ki gemilerde olduñuz ve yürü (5) diler ol gemiler anlaruñla yumşak yil-ile ve sevindiler yilile. Geldi (6) ol gemilere bir kıayı yil ve geldi anlara talaz her tarafından (7) ve taḥkīk bildiler ki bedürüstī anlar kıuşadıldılar ‘azāb-ile. (8) Niyāz itdiler Tañrıya dīnlerini añā hālīş idüben ki eger kıurtaruesañ bizi bu zahmetden (9) elbette şükr idicilerden olalum.

23 (10) Pes kaçan ki kıurtardı anları görsin ki anlar ‘āşī olmışlar yiryüzinde ḥaksuz. İy ḥalāyık (11) bedürüstī sizün azmağunuz nefsünüz üzerünedür. (12) az dirligün metā‘ıdur andan soñra bizedür gelmeñüz. Pes ḥaber viriserüz size şunu ki işler (13) dūñüz.

24 Bedürüstī dünyā dirligünün meşeli şu gibidür ki indürdük (14) anı gökden. Pes kıarışdı anuñ-la yerün otı şundan ki (15) ādemoğlanları yir ve tavārlar yir tā vaqtā ki aldı yir arāyişini (16) ve bezendi ve şandı ehlī ki bedürüstī anlar kıādirlerdür anuñ

üzerine. (17) Geldi ol yere buyruğumuz gece ya gündüz. Pes anı biçilmiş gibi eyledük (18) gūyā ki bāy degüldi dün. Eyle tafşıl (19) iderüz āyetlerümüzi şol kavme ki tefekkür iderler

25 ve Allāh da‘vet ider dār-i selāmete (20) ve kılağuzlar şunu diler toğrı yola

26 şun (21) larıñinün ki ihsān itdiler Husnā uçmağı vardur ve artuğ vardur ki ol Tañrınuñ Cemālin görenüñdür. [137a] (1) Ve konmaz yüzlerine toz ve ne zillet tozu. (2) Anlar cennet ehlidür. Anlar anda ebedīlerdür.

27 Ve şunlar ki günāh (3) lar kazandılar. Günāhuñ cezāsı anuñ mişlidür. Şirk cezāsı tamū odıdur. (4) Ve kaplar anları ħorlık. Yoğdur anlara Tañrıdan bir şaklayıcı (5) gūyā ki kaplanmışdur anlaruñ yüzleri pāreler-ile (6) giceden ki gāyet karağulık ola. Bu t̄ayifenüñ cehennem aşhābu (7) dur ki anlar anda ebedīlerdür.

28 Ve añ yā Muḥammed ol günü ki divşürürüz anları bir u (8) ğurdan bütler-ile andan soñra diyiserüz şunlara ki şirk itdiler: (9) T̄uruñ yirüñüzde siz ve şerīklerüñüz pes āyırısaruz āralarını anlaruñ. (10) Ve didi bütleri anlaruñ siz bize tapmazduñuz belki şeyāṭīne tapardıñuz diyeler

29 ve bunlar (11) elbette size taparduğ diyeler. Tañrı yeter arañuzda

30 (12) eger biz sizüñ ‘ibādetüñüzden ğāfillerisağ bu arada bulur her nefis ne gönderdise. (13) Ve dönderildiler Allāh’a ki hağğ efendileridür ve nā-bedīd (14) oldı anlardan şol ki iftirā iderlerdi.

31 Eyit yā Muḥammed ki kim rızğ (15) virür size gökden ve yirden ya kim yaradur sizüñ-içün sem‘i ve başarı (16) ya‘nī kulağı ve gözi ve kim çıkarur diri’i ölüden ve kim çıkarur (17) ölüyi diriden ve kim tedbīr ider işleri? Pes diseler gerek ki Allāh ider. (18) Pes eyit ki ya pes Tañrıdan ħorğmaz mısız?

32 Pes ol Tañrıdur sizüñ (19) gerçek Tañrıñuz. Pes ne nesne degüldür hağğdan soñra illā azğunlıkdur. (20) Pes nice dönebilürsüz hağğdan?

33 İşbu gelecti haqq olduğı **(21)** gibi şābit oldı Tañrınıñ kelimesi ki ‘azābdur şunlaruñ üzerine ki fāsıķ oldılar. [137b] **(1)** Kelime’-i ‘azāb haqq olduğına ‘alāmet oldur ki anlar hergiz ĩmān getürmezler.

34 (2) Eyit yā Muḥammed var mıdur şanemlerüñüzden şol ki halkı evvel-emerde yaradur fānī olduğda **(3)** yine bir dāḥī yaradur anı. Eyit ki Tañrı yaradur ibtidā’en ve yine dürüdür öldükden **(4)** şoñra. Pes bizden yalan söylesiz.

35 Eyit **(5)** ki ortaķlaruñuzdan var mıdur şol kimse ki haqqā kulağuzlar? Eyit ki Allāh kulağuzlar haqqı. **(6)** ya pes şol kimesne ki haqqā kulağuzlar ol mı eḥaqqdur uymağa **(7)** ya şol kimesne mi ki kendü girmez toğrı yola meger kulağuzlanalar? **(8)** Pes n’oldı size nice ḥükm idersiz bātil nesney-ile ve uymaz ekşerī **(9)** anlaruñ illā zanna uyar ya’nī goñüllerinde vardur tapduķları haqqıķaten Tañrı degüldür belki Tañrı, Muḥammed tap **(10)** duğıdur.

36 Bedürüstī zannı haqqdan bir nesne fāyide virmez.. **(11)** Bedürüstī Allāh bilicidür şunu ki işlerler.

37 (12) Olmadı bu Qur’an ki iftirā olına Allāhdan ğayrıya ya’nī buña Allāhdan ğayrı kimse didi demek **(13)** iftirādur ve illā taşdıķdır şunuñ ki kendüden oñ geçmişdür Tivrāt **(14)** gibi Zebūr gibi İncİL gibi. Ve beyānidur her nesnenüñ gümān yoķdur anda **(15)** ki ‘ālemler Perverdīgārıdur.

38 Belki dirler olar Muḥammed çıkardı kendüzinden. **(16)** Eyit yā Muḥammed pes getürüñ bir süre ki Qur’an gibi ola feşāhatde belāgatde **(17)** ve oķuñ kime gücüñüz yeterse Allāhdan ğayrı eger gerçeki **(18)** señüz.

39 Belki yalanladılar Qur’an’ı ‘ilmini ihāta itmedükler-içün ya’nī añ **(19)** layamadukları sebebden ve anlara te’vīli gelmedügi sebebden. **(20)** Ancılayın yalanladı ki anlardan oñdındür pes gör nice oldı **(21)** serencāmı zālimlerüñ?

40 Ve anlardan ba‘zı vardır ki [138a] (1) inanur ur‘ān’a illā kim ‘inād ider ve anlardan ba‘zı var ki hergiz inanmaz ve Tañrı (2) yeg bilür müfsidleri aña göre ‘uūbet ider

41 ve eger seni yalanlayalar (3) pes sen di eyit yā Muammed baña benüm ‘amelüm size sizüñ ‘amelüñüz. Siz bī-zārsız şundan ki ben (4) işlerüm ve bī-zārum şundan ki siz işlersiz. Bu āyet mensūhdur āyet-i seyfile.

42 (5) Ve anlardan şol vardır ki ula ururlar saña velī ĩmān getirmezler. (6) ya pes sen işitdürür misin şaırlara ve eger añlamazlarsa daı?

43 (7) Ve anlardandır ki şol ki nazār ider saña lākin görmez ya sen kör’i (8) ulauzlayısar mısın eger görmezlerise daı?

44 Bedürüstī (9) Allāh zılm itmez hāa aqlā ve illā hā kendü nefslerine zılm iderler.

45 (10) Ve añ yā Muammed ol günü ki cem‘ idiserüz anları gūyā ki (11) eglenmediler sīnlerinde illā bir günden bir sā‘at ve sīnlerinden ıduda birbir-ile bilişürler gūyā ki hergiz hīc (12) ayrılmadılar. Taı ziyān itdi şunlar ki yalanladılar Tañrınıñ liāsını (13) ve anlar torı yola girmediler

46 ya saña göster (14) sevüz anlara yaraladuumuz ‘azābuñ ba‘zını ya seni Hāzretümüze getiriserüz ölüm şerābın içürüb. (15) Pes bizedür gelmeleri andan sonra Tañrı şanudur şunuñ (16) üzerine ki anlar işlerler

47 ve her ümmetüñ bir Peygāmbere vardır. Pes (17) açan ki Rasūlleri geldi ve anlar yalanladılar hūkm olundu anlaruñ aralarında ‘adl-ile (18) ve anlar zılm olunmazlar

48 ve eydürler ki ne vatdür (19) bu va‘de olan ‘azāb gerçekiseñüz.

49 Eyit yā Muammed mālīk degülem kendü nefsüme (20) ne ziyān ki def‘ idem ve fāyideye ki cezb idem. İllā şuña ki Allāh diledi. Her ümmet-iün (21) vat vardır

‘azāba vaqtā ki geldi anlarıñ ‘azābı vaqtı [138b] (1) pes geçikdürmezler bir sā‘at ve ögürtemezler dahı ol ‘azābı.

50 (2) Eyit yā Muḥammed gördüñüz mi iy Mekke Ehli eger size gelse Tañrınuñ ‘azābı gecede ya gündüzde (3) nedür müşriklerüñ ‘azāba tızledügi?

51 Tañrınuñ ‘azābı geldükden soñra (4) mı inanursız ‘azāba? Şimdi mi inanursız din-ile ol vaqt. Hāl bu ki ol ‘azāba iverdüñüz.

52 (5) andan soñra din-ile şunlara ki zılm itdiler nefslerine zālīmüñ ebedī (6) ‘azābı bulmazsız illā şunu ki kazandıñuz bunı ḥazene’-i cehennem (7) diye. Ve senden ḥaber alsalar gerek kıyāmet ḥaḳḳ mıdur diyü.

53 (8) Eyit yā Muḥammed hā’ Tañrım ḥaḳḳ-ıçün bedürüstī ol kıyāmet ḥaḳḳdur ve siz ‘āciz ider degülsiz

54 (9) Tañrıyı size ‘azāb dileyecek ve eger her nefs ki zılm itdi anuñ olsa (10) şol ki yiryüzindedür gerek anı fidā kılaydı kendü-y-ıçün. (11) Ve peşimānlığı gizlerler ‘azābı gördükleri vaqt. Ve ḥükm olundu aralarında ‘adl-ile (12) ve anlar zılm olunmazlar.

55 Āgāh oluñ ki bedürüstī Tañrınuñdur (13) şol ki göklerde ve yirlerdedür. Ve āgāh oluñ taḥḳīḳ Tañrınuñ va‘desi ḥaḳḳdur (14) ve illā kim ḥalḳuñ ekşerī bilmezler.

56 ol dirildür ve öldürür (15) ve ol Ḥazret’e döneceksiz.

57 İy Mekke Ehli taḥḳīḳ geldi (16) size naşīḥat Tañrıñuzdan. Murād Ḳur’ān’dur. Ve gönüldeki vesveseye şifādur. (17) Ve hidāyet ve şefḳatdür mü’minlere.

58 Eyit yā Muḥammed tañrınuñ (18) fazlıladur ve raḥmetile. Pes anuñ-la şād olsunlar. Ol yigdür (19) şundan ki cem‘ iderler.

59 Eyit yā Muḥammed ḥaber virüñ baña şunu ki Tañrı indürdi (20) sizüñ-ıçün rızḳdan. Pes kılduñuz ol rızḳuñ ba‘zı ḥelāl ve ba‘zı (21) ḥarām. Eyit yā Muḥammed tañrı mı destür virdi size yoksa Allāh üzerine iftirā mı [139a] (1) idersiz?

60 Ve nedür şunlaruñ zannı ki iftirā iderler Allāh üzerine (2) kıyāmet güninde? Bedürüstī Tañrı kerem eyesidür halk üzere (3) ve illā kim halkuñ çoğı şükr itmezler.

61 Ve hīc bir işde olmazsın (4) ve okumazsın gökden inen Qur'an'dan ve işlemezsiz (5) bir işden illā biz sizūñ üzerūñüze hāzırlarıduķ şurū'itdügūñüz vakt (6) ol nesneye ortalu olmaz Tañrıñdan (7) zerre miķdārından yirde ve gökde ve ne andan kicirek ve ne büyükrek (8) illā Levh-ı Maḥfūz'da şağabeytdür.

62 Āgāh oluñ ki bedürüstī Tañrınuñ velīlerinūñ (9) kōrķu yoķdur anlaruñ üzerine ve ne anlar melūl olmazlar.

63 (10) Evliyā şunlardır kim inandılar bizüm Qur'an'umuza ve Allāhdan kōrķucılar oldılar. (11) Anlaruñ-içündür beşāret dünyā dirliğinde ölüm deminde firištelere beşāret iderler (12) ve āḫiretde ferištelere selām iderler. Dōndürmek yoķdur Tañrınuñ va' desine.

64 (13) Ol dünyāda āḫiretde muştulamaķ ulu necātdur

65 ve seni melūl (14) itmesün anlaruñ sözi. Bedürüstī 'izzet bir uğurdan Tañrınuñdur. (15) ol işidici bilicidür.

66 Āgāh oluñ ki bedürüstī Tañrınuñdur şol ki (16) şol ki gökdedür ve şol ki yerdedür ve tapmazlar şunlar ki taparlar (17) Tañrıdan ğayrı bütlerle gerçek şerīklere egerçi kendüler şerīk dirler. Uymazlar (18) illā zanna. Ve degüldür anlar illā yalan söyler t̄ayifedür.

67 (19) Ol şol pādişāhdur ki siziñ-içün gece eyledi tā sākin olasız anda ve gündüzi (20) gösterici kıldı. Bedürüstī anda nişānlar vardur bir kavme ki işidürler ḫaķķı

68 (21) ve didiler ki veled idindi. Tenzīh iderin anı veleden. Ol Ġanīdür [139b] (1) her ḫādişeden. anuñ dur şol ki göklerdeyür ve şol ki yirdeyür. (2) Yoķdur sizūñ

katuñuzda bir huccet bu didüklerüñüze. Dir (3) misiz Tañrı üzerine şunu ki bilmezsiz?

69 Eyit yā Muḥammed bedürüstī şunlar (4) ki düridürler Tañrı üzerine yalanı se‘adetlenmezler.

70 Dünyāda metā‘dur ki ol ulu (5) yalan-ile azacuk dünyā metā‘in alurlar. Andan soñra bizden yañadur dönmepleri. (6) andan soñra tañuriserüz katı ‘azābı ol sebeble kāfir oldıladı.

71 (7) Ve okı yā Muḥammed anlaruñ üzerlerine Nūḥ haberini. Vaḫtā ki didi (8) kendü kavmine: İy kavmüm eger zaḫmet geldise üzerüñüze benüm şur (9) mağum ārañuzda ve ögüt virdügüm Tañrınuñ āyetleriyle. Pes Tañrı (10) üzerine tevekkül itdüm. Divşürüñ mekrüñüzi ve şanemlerüñüzi (11) andan soñra benüm uçumdan kendü emrüñüz üzerüñüze guşşa olmasun. (12) andan soñra ne dilerseñüz baña işleñ ve mühlet virmeñ baña.

72 Pes (13) eger yüz çevürerseñüz ben sizden ücret dilemezin. Benüm ecrüm degüldür illā Allāh üzerinedür. (14) Ve buyurladum ki ben Müsülmānlardan olam.

73 Pes yalanladılar anı. (15) Eyle olsa kırtarduk biz anı ve şol ki anuñ-la bile‘-idi gemide. (16) Ve anları ḫalīfeler kılduk ve ğarḫ itdük şunları ki yalanladılar bizüm (17) āyetlerümüzi. Gör yā Muḥammed ki nice oldı ögüt almayanüñ serencāmı?

74 (18) andan soñra Nūḥ’dan soñra gönderdük Peyğāamberler kavmlerine. (19) Pes geldiler vāziḫ huccetler-ile anlar ĩmān getürür olmadılar. Ol sebeble (20) ki yalanlayı geldilerdi bundan öñ. Nūḥ Kavmi’nüñ gönüllerine mühür urduğumuz gibi (21) mühür ururuz ḫadden geçenlerüñ gönüllerine.

75 Andan soñra anlaruñ ardınca [140a] (1) Mūsā’yı ve Hārūn’ı gönderdük Fir‘avn ve bölüğine bizüm nişānlarımızla. (2) Pes ululandılar ve günāhkār kavm oldılar.

76 Pes kaçan ki haqq geldi (3) anlara bizüm qatumuzdan didiler ki bu elbette cāzūlıqdur apaşkere.

77 (4) Musā eyitdi: Eydür misiz haqqıçün size geldügi vaqt (5) işbu sihr midür diyü? hāl bu ki cāzūlar se'ādetlenmezler.

78 Eyitdiler: Geldüñ (6) mi bize ki tā dönderesin bizi şundan ki atālarumuzu anuñ üzerine bulduq. (7) Ve salţanat sizüñ ola yiryüzinde ve biz sizi (8) ikiñüze İmān getürücü degülüz.

79 Ve Fir'avn eyitdi: Getürüñ baña her cāzūyı (9) ki bilici ola.

80 Vaqtā ki cāzūlar geldiler. Mūsā (10) anlara didi ki: Bırağuß şunu ki siz bırağursız.

81 Vaqtā ki bırağdılar. (11) Mūsā eyitdi: şol ki getürdüñüz cāzūlıqdur. Bedürüstī Allāh anı bāţıl idiser.

82 (12) Taħķīķ Tañrı oñarmaz 'amelini fesād idicilerüñ ve şābit ider Allāh haqqı (13) buyruqlar-ile egerçi istemez müşrikler. İnanmadı Mūsā'ya illā (14) bir qabīle kendü qavminden altı yüz biñ kiş-idi. Atāları Ya'qūb'la Ken'an'dan gelenler. Anlar yitmiş iki (15) kiş-idi.

83 Fir'avn'dan qorqmaq üzerine ve anuñ qavminden Fir'avn (16) anlara 'azāb itmekden. Ve taħķīķ Fir'avn mütekebbirdür yiryüzinde (17) ve taħķīķ ol müsriflerdindür.

84 Ve Mūsā eyitdi: İy qavmüm! Eger (18) İmān getürdüñüzse Allāh'a pes anuñ üzerine tevekkül idüñ eger Müsülmān iseñüz.

85 Pes eyitdiler: Biz Allāh'a tevekkül eyledük.

86 (19) İy bizüm Perverdigārumuz eyleme bizi zālim qavmlerden ve qurtar bizi (20) raħmetüñle kāfir tāyifeden.

87 Ve biz vahy itdük Mūsā'ya ve arındāşı'na (21) ki yerleşuğ ikiñüz avmüñüzle Mışır Őehrinde mescidlerde ve evleri [140b] (1) ñuzi ıble gibi iduđ yoni Ka'be'ye ve ıluğ namāzı. Ve muştula mü'minlere.

88 (2) Ve Mūsā eyitdi: İy Perverdigārumuz! Virdüñ Fir'avn'a ve anuđ (3) cemā'atine bezekler dürlü dürlü ve mällar dünyā dirliğinde. (4) İy bizüm Perverdigārumuz virdüñ anlara tā azduralar senüñ yoluñdan. İy Perverdigārumuz (5) azı anlaruğ ya'nı maħv eyle mällarını! açan ki Mūsā du'ā ıldı ekinleri acaları altunları ař oldu. (6) Ve bağla göñüllerini. Pes İmān getürmeyeler tā 'azāb-ı elīmi görince.

89 (7) Tañrı eyitdi: taħı icābet olundu ikiñüzüñ du'ası. Pes oruşuruğ (8) ve elbette uymañ şunlaruğ yolına ki cāhillerdür.

90 Ve geçürdük (9) Ya'ub oğlanlarını deñizden ya'nı Nıl'den. Pes uydı Fir'avn ve anuđ (10) leşkerleri azubeni ve te'addı idübeni. Zırā Fir'avn avmi heb āygıra binerdi. Cebrāyıl yunda (11) bindi. Öñlerince aldı yürüyüvirdi. Hep ardına uydılar tā řuña değin ki ğar (12) olmağı añladı eyitdi: İmān getürdüm ki bedürüstı ma'büd (13) yokdur illā ol'dur ki İmān getürdi aña Ya'ub oğlanları ve ben Müsülmānlardanum.

91 (14) Tañrı eydür: şimdi mi İmān getürürsin ħāl bu ki sen 'āřı olduñ bundan öñ. (15) Sen müfsidlerden olduñ-idi.

92 Bugün urtaruruz seni bedenüñ-ile (16) tā sen olasın řuña ki senden řoñra gelür 'ibret ve āyet ki gözleri açıla (17) ve taħı oqlar ħalkdan bizüm niřānlarumuzdan ğāfillerdür.

93 (18) Ve taħı yerleşdürdük Ya'ub oğlanlarını eyü menzillere Mışır gibi řām gibi (19) ve rüzı ıldı anlara bañlarından iħtilāf itmediler (20) tā anlara 'ilm ħāřıl oldu. Taħı senüñ Tañruđ ħükm ider aralarında (21) anlaruğ ıyāmet ğüninde şunda ki anlar anda iħtilāf iderlerdi.

94 [141a] (1) Pes eger sen şekkde olacak olursañ şundan ki indürdük saña (2) pes şor şunlardan ki Kitāb oqurlar senden öñ. (3) Taḥḳīḳ saña geldi Tañruñdan imdi sen elbette gümān idenlerden olmağıl

95 (4) ve olmağıl elbette şunlardan ki yalanladılar Tañruñuñ āyetlerini pes ziyān (5) idicilerden olursın. Murād bundan ümmetdür.

96 – 97 Bedürüstī şun (6) lar ki şābit oldı anlaruñ üzerine Tañruñuñ kelimesi ki ĩmān getürmeseler anlar ĩmān getürmezler. (7) Ve eger anlara gelürse dükelü āyetler tā ‘azāb-ı elĩm görinceye degin

98 (8) yoqdur bir kūy ki ĩmān getürdi ‘azāb gördükden şoñra daḡı fāyide itdi aña (9) ĩmānı illā Yūnus Ḳavmi’dür ki vaḳtā ki ĩmān getürdiler. Açıduḡ anlardan (10) ḡorlıḳ ‘azābını dünyā dirliğinde ve metā‘landurduḡ anları (11) ecel irince

99 ve eger Tañruñ dilese ĩmān getürürdi şol ki yiryüzindedür (12) götüri bir bir uḡurda ya pes sen güç mi idersin ḡalkā (13) tā ki ĩmāna geleler.

100 Ve olmadı bir nefse ki ĩmāna getüre meger Tañrı destürle. (14) Ve ‘azābı eyler şunlaruñ üzerine ki añlamazlar.

101 (15) Eyit yā Muḡammed nazār idüñ ne vardur göklrede yirlerde ‘ibretten (16) ve fāyide kılmaz āyetler ve ḳorḳutmaḳlar bir bölüğe ki ĩmān getürmezler.

102 (17) Pes muntezır olmazlar illā şunlaruñ eyyāmı gibi ki geçdiler anlardan öñ. (18) Eyit yā Muḡammed gözleñüz siz taḥḳīḳ ben sizüñle bile gözedicilerdenem.

103 (19) Andan şoñra ḳurtaruruz Peyḡāmblerümüzi ve şunları ki ĩmān getürdiler anları (20) ḳurtarduḡumuz gibi. Vācib oldı bizüm üzerümüze ki mü’minleri ḳurtaravuz.

104 (21) Eyit yā Muḡammed ki iy ḡalk eger şekkde iseñüz benüm dīnümnden ḡapmazam ben şuña ki [141b] (1) siz ḡabarsız Tañrıdan ḡayrı ve illā kim ḡaparam ol Allāh’a ki öldürür sizi

105-106 (2) ve buyruldu ki mü'min bendelerden olam. Ve yüzünü (3) dīne
toğrult haqqdan gayrıya meyl itmeyüp ve elbette müşriklerden olma (4) ve tapma
Tañrıdan gayrı şuna ki saña fāyide itmez ve zarar dağı itmez. (5) Pes eger işlerseñ
pes taḥkīk sen zālimlerdensin.

107 (6) Ve eger saña bir belā irgüre anı açmaz illā ol ve eger saña hayır dileye
(7) pes dönderici yokdur anuñ fazlına irgürür hayrını kime (8) diler kıularlından ve ol
yarlıgayıcı ve esirgeyicidir.

108 Eyit yā Muḥammed ki (9) iy ḥalk taḥkīk geldi size Muḥammed tañrıñuzdan.
(10) Pes her ki oñar kendi nefis-içün oñar ve her ki azarsa bedürüstī (11) kendü nefsi
üzerine azar ve ben sizüñ üzerüñüze bekci degülüm.

109 (12) Ve uy şuna ki vahy olur saña ve şabr eyle tā ki Tañrı ḥükm eyleye
nuşret-ile (13) ve Ol, ḥükm idenlerüñ hayrlusıdur ḥikmet-ile işler.

2.11.

11 (14) Sūretü Hūd

(15) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 – 2 (16) Ben ol pādişāhım bīnāyem. Bu ol Qur'an'dur ki muḥkem oldı anuñ
āyetleri. (17) andan şoñra tafşıl olunmuşdur ḥikmet ḥubret āyesi pādişāh cānibinden
(18) ki bilmeyesiz illā Tañrıyı. Eyit yā Muḥammed bedürüstī ben size ol Tañrıdan
(19) kırkıduciyam ṭamū-y-ile dağı muşdılayıcıyam uçmağ-ile

3 ve mağfıret dileñ Tañrıdan (20) diyü. Andan şoñra tevbe eyleñ aña tā sizi
menfe'atlındüre ḥüb (21) menfe'at-ile 'ömür āḥirine degin ve her fazl āyesine vire
ve her 'amel [142a] (1) āyesine 'ıvazın vire ez'āf-ı muzā'āf. Ve eger yüz çevüresiz
siz (2) pes ben kırkarım sizüñ üzerüñüze ulu günün 'azābından.

4 (3) Allāh'adur rucū'uñuz ve ol her nesne üzerine kādirdür. Āgāh ol ki bedürüstī
anlar (4) göğüslerin egerler göñüllerinde kīn gizlerler tā gizleyeler Muḥammed den.

5 (5) Āgāh ol ki ol ki anlar şol vaqtin ki giyeceklerin bürineler. Allāh bilür (6) şunu ki gizlerler. Bedürüstī ol bilicidür gönüldekini.

6 (7) Ve yiryüzinde bir cānever yokdur illā Allāh üzerünedür anuñ rızķı (8) ve bilür anuñ qarārgāhın ve nerede konduğın ana raħminde iken ve cümlesi (9) Levhı'l-Maħfūz'da şağabeytdür. Ve ol oldur ki yaratdı (10) gökleri ve yirleri altı gün içinde ve anuñ 'arş'ı şü üzerine-idi gökler yirler (11) yaradılmadı. Kaçan ki yaradıldı iki bölük eyledi. Yarusını 'arş altında kodı aña Baħr-i Mescūr dirler. (12) anı yel-ile getürdi. Ve yarusını yirler altında kodı. Aña Yemm dirler. Anı daħı yel-ile getürdi

7 (13) Tā şınaya sizi ki kankıñuz yegdür 'amel yöninden. (14) Ve eger diseñ ki bedürüstī siz koparsız öldükden şoñra (15) elbette dise gerek şunlar ki kāfir oldılar. Degüldür bu illā aşkere cāzūlıķdur

8 (16) ve eger te'hīr idevüz anlardan 'azābı bir nice vaķte degin va'delenmişdür. (17) Elbette dirler ki ne men' ider anı bizden inanmayub? (18) Āgāh ol yā Muħammed ki ol 'azāb indügi gün ki iner anlardan dönderilmez. (19) Ve anlara döndi şol nesne ki aña istihzā iderlerdi

9 (20) ve eger datdursaķ ādemoğlanlarına bizden emīnlik şağlıķ ni'met raħmet andan şoñra (21) alsak anı andan bedürüstī ol inanmasuzdur münkirdür. [142b]

10 (1) Ve eger řatdursaķ aña ni'metleri zaħmetden şoñra ki aña irmiş-idi elbette dir ki (2) getdi zaħmetler benden. Bedürüstī ol şāzdur faħrlenicidür

11 ve illā şunlar ki (3) şabr itdiler ve eyü 'ameller itdiler. Ol řāyife-içün yarlığanmaķ vardur (4) ve ulu 'ıvaż vardur.

12 Olasın yā Muħammed terk idesin saña (5) vaħy olanuñ ba'zını ve şarlığanıcıdur gönülün anuñ-la (6) niçün üzerine ħazene itmedi diyeler diyü ya niçün melek gelmedi anuñ-la diyeler diyü. (7) Tañrı eydür: Bedürüstī sen kōrķuducısın ancak yā Muħammed ve Allāh (8) her nesne üzerine bekcidür kōrķma!

13 Belki dirler Tañrıya iftirā itdi. (9) Eyit yā Muḥammed getirüñ on ancılayın sūre ki yalan ola ve kığıruñ (10) kimi dilerseñüz Allāhdan ğayı eger gerçekiseñüz.

14 (11) Pes eger sözüñüz ḳabül itmezlerse pes bilüñ ki bedürüstī şol nesne ki indürüldi (12) Tañrınuñ ‘ilmiledür ve Tañrıdan ğayı Tañrı yoḳdur. Pes siz inanur (13) mısız?

15 Şol ki dünyā dirligin diler ve anuñ zīnetini diler (14) temām öderüz anlara ‘amellerinüñ şevāblarını anda ve anlar anda eksük olunmaz (15) şevāb yöninden.

16 Anlar şunlardur ki yoḳdur anlarıñ-içün āhiretde (16) illā oddur. Ve bāṭıl oldu ne ki işlediler

17 ve hıçe giçmez şol ki (17) işlediler ya pes şol ki bir ḥucet üzerine oldı Tañrısından (18) ve anuñ ardınca şāhid ola Ḥaḳḳ’dan bāṭıl gibi mi olur? Ve Ḳur’ān’dan öñ (19) ṭanuḳ Mūsā’nuñ Kitābı Tevrāt’dur. Muḳtedā ola ve ulu ni‘met ola şunuñ gibi midür (20) ki dünyā-y-içün ‘amel ider? Anlar ĩmān getirürler aña ve şol ki kāfir (21) olur aña Mekke Ehli’nden. Pes ṭamū anuñ va‘de-ġāhıdur. Pes ğümān [143a] (1) içinde olma Ḳur’a’dan ki bedürüstī ol Tañrıñdandır ve illā (2) kim ḥaḳḳuñ ekşerī inanmazlar.

18 Ve kimdür zālīmraḳ şundan ki çıkarur Tañrı (3) üzerine yalanı? ol ṭāyife ‘arz olunurlar Perverdigāri üzerine (4) ve ṭanuḳlar Peyġāmberlerden firiştelerden dirler ki: Bunlar anlardur ki yalan söylediler (5) kendülerinüñ Perverdigāri üzerine. Āġāh oluñ ki Tañrınuñ la‘neti zālīmler üzerünedür ki

19 (6) ol zālīmler men‘ iderler Tañrınuñ yolından ve ol yola ergilik (7) dilerler ve anlar āhirete münkirlerdür.

20 Ol ṭāyife ‘āciz (8) idici olmadılar Tañrıyı yer yüzinde ve olmadı anlarıñ-içün Tañrıdan ğayı (9) dostlardan birisi ki ‘azābı men‘ ide. Anlara ‘azāb muzā‘af olur. (10) Zīrā işitmege ḳādir olmazlardı ḥaḳḳı ve görmezlerdi Muḥammed’i ‘aleyhi’s-selām.

21 (11) Anlar şunlardır ki nefslerin ziyāna virdiler ve ayrıldı (12) anlardan iftirā itdükleri nesne bī-şekk.

22 Bedürüstī anlar ziyān idicirek (13) lerdür.

23 Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürürdiler ve eyü ‘amel işlediler (14) ve niyāz itdiler Tañrıya. Anlar cennet ehliğür. Anlar anda (15) ebedī olıcılardur.

24 Mü’mīn-ile Kāfir’üñ mişāli kör’-ile şağır (16) ve ve görürle işidür gibidür. Berāber olalar mı meşelā? Ögütlenmez misüñüz?

25 (17) taḥḳīḳ viribđük Nūḥ’ı kendi ḳavmine. Bedürüstī ben size aşkere (18) ḳorḳuducıyam

26 ḫapmañ illā Allāh’a ḫapuñ diyü. Bedürüstī ḳor (19) ḳaram ben sizüñ üzerüñüze ulu günüñ ācıdııcı ‘azābında.

27 Pes didi ol (20) bölük ki kāfir oldılar Nūḥ Ḳavmi’nden: Görmezüz seni illā ādem görürüz bizcileyin (21) ve seni görmezüz ki uydı saña illā şunlar ki anlar alḳaḳ ḫāllülerümüzdür [143b] (1) evvel nazarda. Ve görmezüz sizüñ bizüm üzerümüze artuḳ (2) luđuñuzdan ḫīc nesne. Belki ḫann iderüz sizi yalancılarsız.

28 Didi: İy (3) benüm ḳavmüm! Ḥaber virüñ baña eger ben burḫān ve delīl üzerine olursam Tañrumdan (4) ve baña Peyğāمبرlık virürse Ḥazretinden pes örtülü olursa sizüñ (5) üzerüñüze ilzām idelüm mi size ol ni‘meti bildürmege ve siz ni‘meti dilemezken.

29 (6) Ve iy ḳavmüm dilemezem ben sizden ‘ibādet itdüğüñüz üzerine māl. Degüldür (7) benüm ecrüm illā Tañrı üzerinedür ve ben türküdücü degülem şunları ĩmān getürdiler. (8) Bedürüstī anlar Tañrıya buluşurlar ve illā kim ben görürem sizi ki bir (9) cāhil ḳavmsiz. Ve it ḳavmüm kimdür ki yardım ider baña Tañrınıñ ‘azābından ḳur (10) tarur?

30 Eger ben sürüp yanumdan giderürsem ya pes ögüt almaz mısız?

31 (11) Ve ben dimezem ki benüm atımdadır Tarınu azneleri t diyersiz ki senu falu (12) grmezz. Ve ayb bilmezem ki mn getirenleru gnlindekin bilem ve ben dimezem (13) ki feriqteyem t ki bizm gibi beersin diyessin ve dimezem unlarn-un ki (14) gzlerunuz anları or grr ki hergiz anlara Allh ayr virmez diy. (15) Ve Allh yeg bilr unu ki nefslerindedr. Bedrst ol vat ki ben bu (16) szi syleyem elbette zlimlerden olurn.

32 Didiler: Y Nh (17) tak bizmle ekidun ve hem cengi ok eyledun. mdi getr bize unu ki vade idersin bize (18) eger gereklerdenisen.

33 Nh eyitdi: Bedrst getrr size azbn (19) Allh eger dilerse ve siz aciz idiciler deglsz ve size gdm fyide ılmaz.

34 (20) Eger dilersem ki ben size nahat idem. Eger Tar dilerse (21) sizi azdura. Oldur Perverdigrnuz ana ircolonursz varacaunuz azretdur. [144a] (1) Belki dirler ki Nh iftir eyledi ol szi.

35 Eyit y Muammed eger ben (2) kendmden ıardmsa an pes enm zermedr gnhum ve ben b-zrem (3) undan ki siz iqlersiz.

36 Ve vay olundu Nha ki bedrst (4) n budur ki hergiz mn getrmezse senu avmnden ill ol ki mn getrdi (5) imdiye degin pes mell olma unula an iqlerlerdi.

37 (6) Gemi dz bizm mededmzle ve bizm vayimzle ve benmle syleme niyz (7) idp unlar aında ki zlm itdiler ki elbette anlar ar olmqlardur.

38 (8) Ve iqler gemiyi ve her br ki geer yanndan bir cemat glerlerdi (9) Nha. Eger siz bize glerseuz bedrst biz mahara (10) lia dutaruz sizi

39 nice ki maharala utarsz ora bilesiz (11) unu ki gelr ana bir ubet ki or ider an. Ve onar anu zerine (12) bir azb ki dymdr. Geminu uzunlı

yüz arşun-idi. Ağzı kırk arşun-ıdı. Kıyruğı otuz arşun-ıdı. (13) Yüceligi üç yüz arşun-idi. Eni altı yüz arşun-idi.

40 Tā vaqtā ki emrümüz (14) geldi ve tennūr қаynadı. Biz didük ki: Götür anuñ içinde her birinden (15) iki çift-ile ya'nī erkeklü dişilü ve ehlü ki sekiz kişi'idi: Nūh'-ıdı hātün-ıdı Sām Hām (16) Yāfin'-ıdı ve bunlaruñ hātünlar-ıdı illā şol kimesne ki üzerine 'azāb (17) hüküm olmuşdur. Murād Nūh'ıñ iki oğlıdur ve şunu bile koy ki İmān getürdi (18) ve İmān getürmedi anuñ-la illā az ādem kırk er'-ıdı ve kırk 'avret-idi.

41 (19) Ve Nūh didi: Binüñ gemiye Tañrı ādıledür geminüñ yürüdüğü ve tırdığı. (20) Bedürüstī Tañrum yarlıgayı ve esirgeyicidir.

42 Ve ol gemi yüridür anları (21) tūfān mevcinde tağlar gibi. Ve Nūh çağırdı oğlu Ken'ān'a [144b] (1) ve ayrılmışdı Nūh'dan: İy oğlancığım bin bizümle ve kāfirlerler-ile (2) olma!

43 Ken'ān eyitdi: Çüst bir tağa çıkarın. Şağlar beni şudan. (3) Nūh eyitdi: Hergiz bugün şağlayıcı yoқdur Tañrı emrinden illā şol (4) ki Tañrı aña şefkat itdi. İkinüñ ārasına mevc girdi. Pes (5) gark olanlardan oldı. Kırk gün kırk gice yerden şu қаynadı. Gökden yağmur yağdı. Tūfān oldı. Eñ (6) yüce tağ başına on biş arşun şu var-idi. Beş ay gemi gezdi.

44 Ve denildi: (7) İy yir yud şuyuñı ve iy göktut yağmuruñı! Ve şu kesildi (8) ve buyruқ yerine geldi ve gemi qarār kıldı Cūdī üzerinde. (9) Ve denildi ki ırağ oluñ rahmetden iy zālim қаvm!

45 Ve nidā eyledi Nūh Tañrısına. (10) Pes didi: İy Perverdigārum bedürüstī benüm olğum benüm ehlümdindür (11) ve senüñ va'düñ hüd gerçekdür ve sen hüküm idenlerüñ 'ādirağısın.

46 (12) Allāh didi: Bedürüstī ol senüñ ehlüñden degüldür ve ol niyāz ki idersin (13) ve oğluñ dilersin. Eyü ‘amel degüldür. Pes isteme benden şunu ki aña ‘ilmüñ (14) yoğdur. Bedürüstī ben iderem seni cāhillerden olmağdan.

47 (15) Nūh didi: İy Hūdā bedürüstī ben şıgınuram saña senden dilemekden (16) şunu ki benüm aña ‘ilmüm yoğdur. Eger beni yarlıgamazsañ ziyān (17) idenlerden oluram.

48 Dinildi ki Yā Nūh in gemiden bizden selām-ile (18) ve bereketler-ile senüñ üzerüñe ve ümmetler üzerüne şunlardan ki senüñle biledür. (19) Ve ümmetler var ki bileyiserüz dünyāda. Andan soñra anlara erişer (20) bizden āhiretde ācıcıcı ‘azāb.

49 Bu Nūh Kışşası ğayb haberlerindindür ki (21) vahy iderüz saña anı. Bilmezdüñ anı sen ve ne Ķavmüñ [145a] (1) Ķur’ān inmezden öñ. Şabr eyle ki ‘ākıbet Tañrıdan Ķorğanlaruñdur.

50 (2) Ve ‘Ād Ķavmi’ne Ķardeşleri Hūd’ı gönderdük. Didi ki: İy Ķavmüm (3) tapuñ Allāh’a ki yoğdur size bir ma‘būd anuñ ğayrı. Degülsiz siz illā yalancılarsız ki Tañrıdan (4) ğayrı puta taparsız.

51 İy Ķavmüm ben dilemezem sizden Tevhīd üzerine ‘ıvaż. (5) Degüldür benüm ecrüm illā üzerüñdür Şunuñ ki beni yaratdı. Añlamaz mısız?

52 (6) Ve iy Ķavmüm mağfıret taleb idüñ Allāhdan. Andan tevbe idüñ (7) ki göndere yağmurı sizüñ üzerüñüze bol ve her dem. Ve artura (8) Ķuvvetüñüz üzerine Ķuvveti. Ve yüz çevürmeñ kāfirler olub.

53 Didiler: (9) İy Hūd gelmedüñ bize burhān-ile ve biz terk ider degülüz bütlerümüzi senüñ (10) sözüñ-ile ve biz saña İmān getürür degülüz.

54 – 55 (11) Dimezüz saña illā bunı ki seni çeldi bizüm ba‘zı bütlerümüz cününile. Ol sebebden bī-hüde geleçiler söyler (12) sin. Hūd eyitdi: Bedürüstī ben tanığ tutaram Allāh’ı (13) ve siz tanığ oluñ ki bedürüstī ben bī-zārem şundan ki siz

şirk idersiz Tañrıdan ğayrı. (14) Pes mekr idüñ baña bir uğurdan andan şoñra baña mühlet virmeñ!

56 (15) Bedürüstī ben tevekkül itdüm Tañrım üzerine ki benüm ve sizüñ Tañrıñuzdur. (16) Bir cānever yoǵdur illā Tañrı dutucıdur anlaruñ alnı saçını. (17) Bu bedürüstī benüm Tañrım toǵrı yol üzerindedür.

57 Pes eger yüz çevürseñüz (18) taħķīķ ben erişdürürdüm şunu ki gönderüldüm anuñ-la size. (19) Ve sizden şoñra bir ıavm daħı getürmek ister benüm Perverdigārum. Ve ziyān idemezsiz (20) aña hīc bir nesne. Bedürüstī benüm Perverdigārum her nesne üzerine bekcidür.

58 (21) Vaķtā ki bizüm emrümüz geldi. Hūd'ı ıurtarduǵ ve şun[145b] (1) ları ki ĩmān getürdiler anuñ-la bile bizden şefķatile. Ve ıur (2) tarduk anları ğalīz 'azābdan ki āħiret 'azābıdur.

59 Ve ol sinleler 'Ād'dur ki (3) inkār itdiler Perverdigār'uñ āyetlerine ve 'āşī oldılar Peyġamberlerine. (4) Ve uydılar buyruǵına her cebbāruñ mu'ānidüñ

60 ve uydırlurlar bu dünyāda la'net-ile (5) ya'nī Rīh-ı 'Aķīm'ile. Ve kıyāmet güninde la'net-ile ya'nī 'azāb-ile. Āġāh (6) oluñ ki bedürüstī 'Ād ıavmi kāfir oldılar Perverdigārı'na anlaruñ. Āġāh ol (7) yā Muħammed ıraklık 'Ād'a ki Hūd ıavmi'dür.

61 Ve Şemūd'a viribidük kardāşları Şāliħ'i. (8) Didi ki: İy ıavmüm tapuñ Allāh'a ki yoǵdur size bir ma'būd (9) anuñ ğayrı. Ol yaratdı sizi toprakdan ve 'imāret itmegi (10) ol yirde ol ıulaġuzladı size. Pes maġfiret taleb idüñ Andan. Andan (11) şoñra tevbe idüñ aña. Bedürüstī benüm Tañrım yaķıñdur. Niyāzı ıabül idicidür.

62 (12) Didiler ki: İy Şāliħ umılurduñ sen aramızda ğayr-ile (13) bundan öñ. Ya'nī umarduǵ senden ki dīnümüze tapasın. (14) Nehy idersin bizi tapmaıdan şuña ki atālarımız tapar. Ve taħķīķ (15) biz şekk içindeyüz şundan ki bizi aña da'vet idersin ve senüñ işüñ bizi şekk itdirür.

63 (16) Didi ki: İy kavmüm haber virün baña eger ben olursam bir hucet **(17)** üzerine Tañrımdan ve andan baña rahmet gelmiş olsa pes kim **(18)** men' ider beni Tañrının 'azābından? Eger ben aña 'aşı olam. **(19)** Pes siz arturmazsınız beni illā 'amelümi ziyāna virmekile.

64 Ve iy kavmüm işbu Tañrının **(20)** devesidür. Āyet olduğu hâlde Tañrının vaḥdāniyyetine ve benüm Risāletüme. Pes **(21)** terk idün anı otlasun Tañrının yerinde ve aña yamanlık irgürmeñ! [146a] **(1)** Ki sizi yakīn 'azāb dutar

65 ya'nī üç günden şoñra. Pes öldürdiler deveyi Kuzār'-ile Mısdā'. **(2)** Pes Şālih eyitdi: 'İş idün evüñüzde üç gün. Ol bir **(3)** va'dedür ki yalan yoḡdur.

66 Pes kaçan ki geldi bizüm emrümüz. Kurtarduk Şālih'i **(4)** ve şunları ki ĩmān getürdiler anuñ-la bizden merḫametile. **(5)** Ve ol günün rüsvāylığından. Bedürüstī Perverdigār'ın senün kuvvetlü 'izzetlü **(6)** pādişāhdur.

67 Ve dutdı şunları ki zulm itdiler Cebrāyīl'ün haykıрмаğı.

68 (7) Pes evlerinde ölmüşler oldılar güyā ki cihānda gelmediler. **(8)** Āgāh ol ki bedürüstī Şemūd kāfir oldılar anlarıñ Perverdigārı'na. **(9)** Āgāh ol la'net Şemūd'a.

69 Ve taḫķīķ geldi bizüm Peygāmblerümüz **(10)** İbrāhīm'e oḡul beşāretile. Eyitdiler: Selām virdük selām virmek. İbrāhīm **(11)** eyitdi: Selām işiñüzdür. Eglenmedi. Bir semüz țana getürdi biryān olmuş.

70 (12) Vaḫtā ki gördi ellerini anlarıñ ulaşmaz ta'āma. İnkār itdi **(13)** anlara ve korḫdı anlardan illā kim belürtmedi. Didiler ki: Korḫma! **(14)** taḫķīķ biz gönderildük Lūt Kavmi'ne helāk itmek-içün.

71 Ve ḫātūnı **(15)** Sāre oruțururdu. Pes güldi. Hemān 'avretle 'özrin gördi. **(16)** Biz daḫı muştuladuk aña İşḫāķ'ı ve İşḫāķ'dan şoñra Ya'ķüb olur diyü. **(17)**

72 Sāre eyitdi: Vāy beni toḡurur mıyam ben ḫāl bu ki ben 'acüzem. **(18)** Ve bu erüm benüm pīr olduğu hâlde ki yüz yigirmi yaşında. Bedürüstī bu bir 'aceb **(19)** nesnedür.

73 Didiler ki: ‘Acebler misin Tañrı emrinden Tañrınıñ (20) rahmeti be bereketleri üzerünüze olsun iy ehl-i beyt! Bedürüstī ol öğilmiş (21) dūr. İşlerinde uludur. ‘İzzet eyesidūr.

74 Vaqtā ki İbrāhīm’den kōrku (gitdi.) [146b] (1) ve muştuluk geldi. Çekişür bizümle Lūṭ Ḳavmi’nden ki mü’minlere hürmet (2) itmezsiz diyü.

75 Bedürüstī İbrāhīm ḥālīmdūr. Günāh idenlere çok āh idicidūr. Günāh (3)-içün Tañrıya dönücidūr.

76 İy İbrāhīm i’rāz eyle çekişden. (4) Bedürüstī şān budur ki taḥḳīḳ geldi Tañrınıñ buyruğı. Bedürüstī anlar gelicidūr (5) anlara dönmez ‘azāb.

77 vaqtā ki geldi bizüm feriştelерümüz Lūṭ’a. (6) Melül oldı anlaruñla ve ṭarıḳdı anlaruñ göñli. (7) Ve eyitdi ki: Bu yaman gündür

78 ve geldi aña ḳavmi ivişürek. (8) Ve bundan öñdin günāhlar işlelerdi ya’nī livāṭa iderlerdi küfrlerle. (9) Lūṭ eyitdi: İşbunlar ki benüm kızlarumdur. Anlar size ḥelāraḳdur. (10) Pes şaḳınuñ Tañrıdan ve beni rüsvāy itmeñ ḳonuğumda. (11) Sizden bir oñmış kişi yok mıdur?

79 Didiler ki: taḥḳīḳ sen bildüñ (12) yokdur bize senüñ kızlaruñda ḥaḳḳumuzdan aşlā ve taḥḳīḳ sen bilürsin ki (13) ne dilerüz.

80 Eyitdi: Eger benüm size gücüm yetişeydi ya varaydum (14) ḳavmüme ḳabāyilime daḥı men’ iderdüm sizi. Bunlar eslemediler. Ḳapuyı şıdılar girdiler. Eyle olsa Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām (15) ḳanadile çaldı kör oldılar. Ḳaḳıdılar. Lūṭ’u öldürürüz didiler.

81 Feriştelер eyitdiler: Yā Lūṭ! (16) İy Lūṭ! taḥḳīḳ biz Tañrınıñ feriştelерiyüz. Elbette saña erişmezler. (17) Pes git ehlüñ-ile gicenuñ bir pāresinde. Ve ḳalmasun (18) geriye sizden biriñüz illā ‘avretüñ. Bedürüstī şān budur ki erişicidūr ol (19) ‘avrete şol ki ḳavmüñe erişecekdür. Lūṭ iki kızın aldı. Reysā, Ze’ürā daḥı anları ḳandīle Fur’ar şehrine (20) iletđi. Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Anları helāk

iderem. Lūṭ eyitdi: Kaçan Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (21) Bedürüstī anlaruñ va‘de-gāhları şabāhdur. Lūṭ eyitdi: İken ırak. Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: [147a] (1) Şabāḥ yaḳīn yaḳīn degül midür?

82 – 83 Vaḳtā ki geldi ‘azābumuz üstüni altına (2) dönderdük Cebrāyīl kanad-ile ve yaḡdurduḡ anlaruñ üzerine taş Siccīl’den. Fārisīce (3) seng-i gilden. Yumurlanmışdur. Nişānlanduḡı ḥālde Tañrınıñ katında. (4) Ve bu ‘uḳūbet zālimlerden ırak degüldür.

84 Ve Meyden Ehli’ne viribidük (5) qarındāşları Şu‘ayb’ı. Eyitdi: İy ḳavm ṭapūñ Allāh’a. Yoḡdur siziñ-üçün (6) bir ilāh bir ma‘būd anuñ ḡayrı. Ve eksimeñ ölcegi ve terzūyı. (7) Bedürüstī ben sizi ḡayr-ile görürem ve ben ḳorḳaram sizüñ üzerüñüze bir günüñ (8) ‘azābından ki ḳaplayıcıdur.

85 Ve iy ḳavmüm temām ödeñ ölcegi ve terāzūyı ‘adl-ile (9) ve eksük itmeñ ḥalka nesneleri ve sa‘y (10) itmeñ yer yüzinde fesād idici oluben.

86 Ol nesne ki bāḳī ḳalır ḡayrdur size (11) eger inancılar olduñuzsa. Ve ben bekci degülem sizüñ üzerüñüze.

87 (12) Didiler ki: Yā Şu‘ayb namāzuñ mı buyurur saña terk idevüz şunu (13) atālarumuz ṭapar yeḡūd işleyevüz mällarumuzda şunu ki dilerüz senüñ buyruḡuñ (14) üzerine. Bedürüstī sen ḡalīmsin. Toḡrı yola girmişsin ammā murādları ‘aksidür.

88 (15) Şu‘ayb didi: İy ḳavmüm ḡaber virüñ baña eger ben burhān üzerine (16) olursam Tañrımdan ve baña naşīb itmiş olursa Ḥāzretinden eyü rızḳ ki Nübüvvedür (17) hergiz azam mı? Ve ben dilemezem ki muḡālif olam sizi nehy itdigüm nesne (18) y-ile ya‘nī ihtiyār iderem siziñ-içün şunu ki kendüzüme ihtiyār iderem. (19) Dilemezem ben illā ki oñarmaḳ dilerem elümden geldügince. Ve yoḡdur tevfiḳum illā Tañrı (20) ‘ināyetiledür. anuñ üzerine tevekkül itdüm ve aña yüz ṭutaram.

89 (21) Ve iy ḳavmüm ḳazandurmaz size ‘adāvetüm irişmegi [147b] (1) size şuncılayın ki erişdi Nūḡ Ḳavmi’ne ya Şālīḡ Ḳavmi’ne ve Lūṭ Ḳavmi ḡüd (2) sizden

ıraq degüldür. Ya'nî anların 'azābı ıraq görürseñüz Lût Kavmi'nün 'azābı yakında oldı.

90 (3) Ve istiğfār idün Tañrıya. Andan sonra tevbe eyleñ aña. Bedürüstî benüm **(4)** Tañrım esirgeyicidür ve sevgülüdür.

91 Didiler ki: İy Şu'ayb añlamazuz çoğunı **(5)** şundan ki söylersin. Ve taḥḳīḳ biz görürüz seni aramızda za'ıfsın. **(6)** Eger kavmün degülmissen elbette seni taşlarduk ve sen bizüm üzerümüne hürmetlü **(7)** degülsin.

92 Şu'ayb eyitdi: Benüm ḫayifem mi yeg oldı size Tañrıdan? **(8)** Ve anı üzerünüzde atduñuz. Bedürüstî benüm Tañrım şunu ki **(9)** siz işlersiz aña muḫīḫdür.

93 Ve iy kavmüm işleñ yirlü yirünüzde ben daḫı **(10)** işleyicem. Şonra bilesiz şunu ki gelür aña bir 'azāb ki ḫor ider anı. **(11)** Ve şol ki yalancıdur ve gözleñ ben sizünle gözleyicem ki **(12)** ḳanḳımız helāk olur.

94 Ve kaçan ki bizüm emrümüz geldi ḳurtarduk Şu'ayb'ı **(13)** ve şunları ki İmān getürdiler anuñ-la bizden bir esirgemekile. **(14)** Ve dutdı şunları ki ḫulm itdiler Cebrāyıl'ün āvāzı. Pes **(15)** şabāḫladılar evlerinde helāk oluben

95 güyā ki anda ğanī olmadıardı anda. **(16)** Āğāḫ ol ki ıraqlık Medyen'e nice ki Semūd ıraq oldı.

96 – 97 (17) Ve taḥḳīḳ gönderduk Mūsā'yı nişānlarımızla ve aşkere ḫucet-ile Murād 'Aşā'dur. **(18)** Fir'avn ve kavmine. Pes Fir'avn buyruğına uydılar. **(19)** Ve Fir'avn'ün buyruğı şavāb degül.

98 Kavmin ḳulağuzlayıser ḫamūya ḳıyāmetde. **(20)** Pes anları ḫamūya getürür. Ne yaman menzildür girdükleri ḫamū!

99 (21) Ve uydurıldılar işbu dünyāda la'net-ile ve ḳıyāmet güninde. [148a] **(1)** Ne yaman 'aḫādur ki virildi anlara.

100 Ol şerh olan küylerüñ (2) haberleründindür ki takrîr iderüz senüñ üzerüñe. Anlardan kiminüñ bünyâdı turur ‘Âd menzil (3) gibi ve kimi harâb olmışdur Lüṭ Kavmi’nüñ menzili gibi.

101 Ve zulm itmedük biz (4) anlara ve illâ kim zulm itdiler anlar nefslerine. Pes fâyide itmedi anlara (5) anlaruñ putları taparlar Tañrıdan ğayrı hîc bir zerre.

102 Vaḳtâ ki Tañrınuñ ‘azâbı (6) arturmadı anlara ziyândan özge ve gine ancılayındur Tañrınuñ tutmağı (7) kaçan ki küyleri tuta zâlim olduğı hâlde. Bedürüstî anuñ (8) tutması âcıdıdır katıdır.

103 Bedürüstî bunlaruñ haberlerinde nişâne vardur (9) şunlar ki korkmadı âhîret ‘azâbından. Ol gün bir gündür ki cem’ olmışdur (10) ol günüçün halk ve ol gün görülmüşdür halkuñ cemî’ gizlü ve âşikâre işleri.

104 (11) Ve te’ḥîr itmezüz ol günü illâ müddet-i ma’lûme temâm olmağıçün.

105 ol gün gelür Tañrınuñ emri. (12) Bir nefis söylemez illâ anuñ destürile. Anlardan ba’zı şaḳîdür (13) ve se’âdet ehlidür.

106 Fe ammâ şunlar ki şaḳî oldılar tamûdadururlar

107 (14) ebedî kalduıkları hâlde kıyâmet gökleri (15) yirleri turduğunca. İllâ şunu ki Tañrı dileye od tamûsından çıkarup Zemherîr tamûsı’na. (16) Bedürüstî senüñ Rabbüñ işleyicidür şunu ki diler.

108 Ve ammâ (17) şunlar ki sa’îd oldılar uçmaḳdadur ebedî olduıkları hâlde anda (18) gökler yirler dâyim olduḳca illâ şunu ki Tañrıñ diler uçmaḳdan ve ulu (19) ni’metlerden ‘aṭâ yöninden ki arası uzulmaz.

109 Pes gümân içinde olma (20) şundan ki anlar taparlar. Tapmazlar illâ şunuñ gibi ki atâları tapar (21) kendülerden öñ. Bedürüstî biz temâm idiciyüz anlara naşîblerini [148b] (1) eskimedim.

110 Ve tahkīk biz virdük Mūsā'ya Kitāb'ı ki Tevrāt'dur. Pes (2) ihtilāf olundu anda. Ve ol Kelime olmayaydı Tañrıñdan ki kıyāmet günü şoracağdur. (3) Hükmler olunurdu aralarında. Bedürüstī anlar şekk içindedür andan (4) ki kıabil zevāl degüldür.

111 Ve degül anlaruñ mecmū'ısı illā temām idiser anlara (5) senüñ Tañrıñ işlerini eyüden yavuzdan. Bedürüstī ol Tañrı sizüñ işledüğüñüze habīrdür.

112 (6) Toğrı ol buyrulduğı gibi ve şol ki tevbe eyledi senüñle (7) ve azmañ! Bedürüstī ol Tañrı şunu ki size işlersiz görücidür.

113 (8) Ve meyl eylemeñ şunlara ki zulm itdiler. Yoğsa sizi od göyündürür. (9) Ve yoğdur size Tañrıdan ğayrı dostlar andan şoñra anlar size āşşı kılmaz.

114 (10) Ve kııl namāzı günüñ iki tarafında. Biri Fecr'dür biri 'Aşr'dur. Ve gicelerden (11) birer pārelerde. Murād aħşām ve yatsudur. Bedürüstī şevāblar günāhları giderür (12) ol istikāmet. Öğütdür öğüt alanlara.

115 (13) Ve şabr eyle yā Muħammed zīrā bedürüstī Allāh zāyi'kılmaz ecrini iħsān idenlerüñ.

116 Ne-y-içün olmadı (14) geçen kıarlılardan sizden öñ. Bakıyye eyeleri perhīz-kārlar (15) ki men' iderlerdi yiryüzinde fesāddan illā az vardur şunlardan (16) ki kıurtarduk anlardan ve uydı şunlar ki zulm itdiler şuña ki talmışlardı (17) anuñ içine lezzetlerden ve günāhkārlar oldılar.

117 Ve degüldür (18) senüñ Tañruñ helāk idici küyleri 'işyān sebebile ki anuñ ehli işlāh idici (19) lerdür.

118 – 119 Ve eger dilese senüñ Tañruñ halkı bir millet kılurdu. (20) Ve zāyil olmazlar ihtilāfdan meger şol ki senüñ Tañruñ esirgedi anı. (21) andan ötrü yaratdı anları ya'nī emr-i ma'rūf nehy-i münkerçün yaratdı. [149a] (1) Ve senüñ Tañrınuñ gelececi temām oldu ki feriştelere didi: Elbette taldurusaram tāmūyı (2) ādemden cinnden bir uğurdan.

120 Ve her haberi okuruz üzerünüze Peygamberler haberlerinden (3) şunu ki anuñ-la muhkem iderüz senüñ gönlüni. Ve geldi saña işbu sürede (4) haqq ve naşihat. Ve aındurucu mü'minlere.

121 Ve didi: (5) Yā Muhammed mü'minler olmayankara ki işleñ yirlü yirüñüzde ki biz dahı işleyiciyüz

122 (6) ve muntezır oluñ siz ve biz dāhī muntezırlaruz.

123 Ve Tañrınıñdur gökleriñ (7) yirleriñ gaybı ve aña döner işler bir uğurdan. Pes kulluğ eyle aña (8) ve tevekkül eyle anuñ üzerüne. Ve Tañrıñ gāfil degüldür şundan ki işlersiz.

2.12.

12 (9) Sūretü Yūsuf

(10) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (11) Ben ol Tañrıyam ki görürem. Ol ki Yūsuf Sūresi'nüñ āyetleridür. Rüşenlerdür.

2 (12) Bedürüstī biz indürdük anı oğunır 'Arab Dili'nce ol kim añlayasız.

3 (13) Biz şerḥ iderüz saña kışşalarıñ hūbrağın anuñ-la ki vaḥy itdük (14) saña bu Qur'ān'ı. Ve egerçi sen vaḥyden oñdin gāfillerden idüñ.

4 (15) Añ ol vaqtā ki Yūsuf didi atāsına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir (16) yıldızı ki ādları: Ceryān, Tāriq, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylaq, Ḥarūḥ, Muşabbih, Zü'l-kitefeyn-idi. (17) Ve güneş'i ve ayı gördüm ki anlar baña secde iderlerdi inüb.

5 (18) Ya'kūb eyitdi: İy oğlancuğum kışşa eyleme düşüñi kardeşleriñe. (19) Pes saña mekr iderler mekr itmek ile. Bedürüstī şeytān ādeme aşkere düşmāndur.

6 (20) Ve girü ancılayın urundular seni Tañruñ ve öğredür saña düşler (21) yormağı. Ve temām ider ni'metini senüñ üzerüne ve Ya'kūb eşḥābı üzerine ya'nī [149b] (1) zürriyyeti üzerine nice temām itdi anı iki atān üzerine bundan oñ. (2)

Ya'nî iki âtân İbrâhîm ve İshâk'dur. Bedürüstî senüñ Tañruñ dānādur hikmet (3) eyesidür.

7 Taḥḳîḳ Yūsuf'da ve ḳarındāşlarında āyetler vardur ō (4) ranlara.

8 Yehūdā, Robîl, Őem'un, Lārî, Ziyālon, YeŐcür, Deynedān, Yağşālā, Cād, AŐir-idi. Evvel yedi (5) Liyyā'dan tođdı ōñrađı dōrt, ḳulluḳcıdan dođdı. Biri Zülfe biri Büle. Leyyā öldükde Rāhîl'i aldı. (6) andan Binyāmin tođdı Yūsuf'ile. Vaḳtā ki didiler Yūsuf (7) ve ḳardaŐı sevgülürekdür ātāmuza bizden ve biz bir bölüğüz. (8) Bedürüstî bizüm ātāmuz aŐkere azgunlıḳdadur.

9 Öldürüñ Yūsuf'ı (9) ya bir yire bırađuñ tā babañuzuñ teveccühi size ḥālî ḳıla ve andan ōñra (10) Őālîḳ ḳavm oluñ tevbe eyleñ.

10 Didi bir deyici anlardan ki Yehūdā'dur: Öldürmeñ (11) Yūsuf'ı ve bırađuñ anı ḳuyu içine. Bulsun anı yolcularuñ (12) ba'zı eger iŐlerseñüz.

11 Eyitdiler: İy bizüm ātāmuz! Noldı (13) saña ki inanmazsın bize Yūsuf üzerene ve taḥḳîḳ biz aña eyü Őananlardanuz.

12 (14) Gönder anı bizümle yarın. Yiyelüm içelüm oynayalum. (15) taḥḳîḳ biz anı Őaḳlayıcıyuz.

13 Ya'ḳüb eyitdi: Bedürüstî beni melül ider siz (16) anı alup gitdüğüñüz ve ḳorḳaram ki anı ḳurd yiye ve siz andan (17) ğāfiller olasız.

14 Didiler ki: Eger anı ḳurd yiye ve biz bir cemā'at olavuz. (18) Bedürüstî biz eyle olsa ziyān idicilerden oluruz.

15 Vaḳtā ki aldılar gitdiler (19) anı. Ve ittifāḳ itdiler ki anı ḳuyu dibine bırağalar. Hem eyle itdiler. (20) Ve vaḥy itdük biz aña biz aña ki elbette sen ḥaber virseñ gerek anlara bu iŐlerini. (21) Lākin MıŐır'da. Őu ḥāldde ki anlar bilmeyeler seni. Hem eyle oldı. Ol vaḳt ki ḳardeŐleri MıŐır'a [150a] (1) buđdāy almağa geldiler. Yūsuf 'aleyhi's-selām anları bildi. Anlar anı bilmediler. Daḥı Őā'î eline aldı ve ḳaḳıvirdi. Daḥı eyitdi: (2) Bu Őā'baña eydür ki sizüñ bir ḳardaŐuñuz varımıŐ Yūsuf adlu. Anı bir ḳuyuya

bırakmışsınız. Babañuza (3) kırt yidi dimişsiz ve anı sehlce behāya şatmışsınız didiyise utandılar.

16 (4) Ve geldiler babalarına aşıamın ağlarlar.

17 Eyitdiler: İy atāmuz bedürüstī biz gitdük (5) yaraşımağa ve Yūsuf'ı geyecegümüz yanına kıduğ. Pes anı kırt (6) yidi ve sen bize inanmazsın ve eger biz gercek dağı olursak.

18 (7) Ve Yūsuf'uñ göñlegi üzerinde yalan kıan getürdiler. Zīrā bir oğlak kıanın (8) bulaşırdılar. Ya'kıb eyitdi: Belki nefsuñuza size bir iş bezedi (9) bir işiñüz vardur sizüñ. Pes işüm şabrdur ki ol hübdur ve Allāhdan yardım taleb (10) olunmuşdur şunuñ üzerine siz vaş idersiz.

19 Ve bir kārübān geldi. (11) Pes gönderildiler şu taleb idicilerini ki Mālik bin Zū'r'dur. Pes şarkıtdı kıoğasını. (12) Kıoğa ipine yapışdı kıığdı. Mālik eyitdi: Beşaret baña işde bir oğlan. (13) Ve gizlediler Yūsuf'ı tā ki şatalar ve anı ser-māye idineler. Tañrı bilür (14) bunlaruñ itdüğini.

20 Ve şatdılar anı az behāya şağışlanur ağcaya ya'nī (15) kırık ađca kıadarına. Ve anlar anuñ hālinde ğāfillerdiler. Bilmezlerdi ne kıışidüğün.

21 (16) Ve didi şol ki şatun aldı anı Mışr'dan. Murād Kııtfīr'dür. (17) 'avretine ki: anuñ menzilin eyü kııl. Ola ki bize fāyide ide (18) yeħūd ođul idinevüz. Ve yine ancılayın yerleşdüdüğ Yūsuf'ı yiryüzinde (19) ki anı pādişāh kııldığ Memleket-i Mışr'a. Ve biz öğretmek-içün aña düşler yormağdan (20) nesneneler. Ve Allāh ğālibdür işi üzerine ve illā kim halkuñ (21) ekşerī bilmezler.

22 vađtā ki on sekiz yaşına irdi. Aña hikmet ve 'ilm virdük. [150b] (1) Veyle 'ıvaż virürüz eyü 'amel idenlere.

23 Ve kendüye diledi (2) anı şol hātün ki Yūsuf anuñ evindedür. Murād Zelīhā'dur. Kenü nefs-içün. (3) Ve berkitdi kıapuları ve eyitdi: Gel fidā olayın senüñ-

içün. Yūsuf didi: **(4)** Şıgınuram Allāh'a zīrā bedürüstī benüm hocam benüm menzilüm eyü kıldı. **(5)** Bedürüstī şān budur ki zinā idenler se'ādet bulmazlar.

24 Ve taḥkīk kaşd itdi **(6)** Zelīhā Yūsuf'a ve Yūsuf Zelīhā'ya ḥamle iderdi. Eger Tañrısınuñ ḥucetin **(7)** görmeyeydi ol şebāt gibi şābit kılduḡ Yūsuf'ı. Tā dönderevüz **(8)** andan yaramazlığı ve zināyı. Bedürüstī ol bizüm arı bendelerümüzdüdür.

25 (9) Ve segirdişdiler kapuya ve Zelīhā yırtı Yūsuf'ıñ gönlegini ardından **(10)** ve buluşdılar erine kapu yanında. Zelīhā eyitdi: Degüldür **(11)** cezāsı senüñ ehlüñe yavuz şananuñ ya zindāna bırakmaḡdur ya ācıcı 'azāb.

26 (12) Yūsuf didi ki: ol Zelīhā diledi beni nefsümden **(13)** ve ṭanuḡlık virdi bir ṭanuḡ Zelīhā ehlinden. Bir süd emer oḡlanuḡ ḥāzır-ıdı. dile geldi. Şehādet **(14)** eyledi eyitdi: Eger Yūsuf'ıñ gönlegi öñinden yırtıldıyse **(15)** pes Zelīhā gerçek söyledi ve ol yalancılardandır.

27 Ve eger gön **(16)** legi ardından yırtıldıyse pes Zelīhā yalan, Yūsuf gerçeklerdüdür.

28 (17) Pes kaçan ki Kıṭfīr gördi ki gönlegi ardından yırtılmış didi ki: **(18)** Bedürüstī bu sizüñ mekriñüzdüdür. Bedürüstī sizüñ ḥileñüz uludur.

29 (19) İy Yūsuf i'rāz eyle bu işden fāş eyleme ve istiḡfār eyle günāhıñ-içün. **(20)** taḥkīk sen günāhkārlardan olduñ.

30 Ve Mışr'da 'avretler söyleşdiler **(21)** didiler ki: Kıṭfīr 'avreti dilemiş ḡulını kendü nefsinden. [151a] **(1)** taḥkīk helāk itdi anı 'ışḡ yöninden. Bedürüstī biz görürüz anı **(2)** Rüşen ḥaṭā içinde. Pes kaçan ki Zelīhā anlarıñ mesāvīlerin işitdi. **(3)** Ādem gönderdi oḡutdı anları ve yaraḡladı anlarıñ-içün yaşducaḡlar yaştancaḡlar ki **(4)** 'aḡılları gidicek Yūsuf'ıñ cemālinden söykeneler, ḡalalar düşüp yatmayalar. **(5)** Ve her birinüñ eline bıcaḡ virdi. Kıırḡ ḥātün-ıdı. Biri kız oḡlan aḡ atlas döşekler şalıdı. **(6)** Oturdılar yediler içdiler.

31 Andan Zelîhâ anlara birisini tâze hıyâr getürdi ve birer iti bıçak ellerine virdi. (7) Ve eyitdi Yūsuf'a ki çıka gele anlaruñ üzerlerine. Vaqtâ ki (8) gördiler anı. Heybet düşdi üzerlerine ve kesdiler ellerini (9) ve didiler: Tañrı münezzehdür bunı beşer itmekden. Bu beşer degüldür. Degüldür bu illâ ferişte (10) ki pür-keremdür.

32 Zelîhâ eyitdi: şol ki size iderem işbudur ki 'ayblarduñuz (11) beni anuñ 'ışkında siz. Ve taḥḳîḳ ben diledüm anı nefsenden. (12) Pes ol çekindi ve eger işlemeze şunu ki ben buyurdum aña elbette (13) zindānlanıserdür ve elbette ḥorlardan olıserdür.

33 (14) Eyitdi: İy benüm Tañrum baña zindān sevgülürâḳdur şundan ki beni da'vet iderler aña (15) ve eger döndermezseñ benden anlaruñ mekrlerini meyli derem (16) anlara ve cāhillerden oluram.

34 Pes ḳabül itdi niyāzını anuñ Tañrısı. (17) Pes dönderdi andan mekrini anlaruñ. Bedürüstî ol işidici bilicidür.

35 (18) Andan şoñra zāhir oldı anlara Yūsuf'uñ pāklığına nişānlar gördükden (19) şoñra ki elbette zindāna ḳoyalar Zelîhâ igvāsıle bir zemāna degin.

36 (20) Ve anuñ-la bile iki yigit zindāna girdi. Birisi eyitdi: Düşümde (21) görürem süci şıḳaram. Ve ol biri [151b] (1) eyitdi ki: Etmek getürürem başum üzerinde. Andan ḳuşlar yir ol etmekden. Ḥaber vir bize anuñ (2) te'vīlin. Bedürüstî biz seni eyelük idicilerden görürüz. Çün Yūsuf'uñ eyüligine (3) ṭanuklık virdiler. Fursat buldı. Daḫı peygamberliğinde nişāne gösterdi.

37 (4) Yūsuf eyitdi: Gelmez size ta'ām ki yirsiz anı illâ ḥaber virdüm size neyidüğünü ne olundugını (5) size gelmezden öñdin. Eyitdiler: Sāḫir degülsin. 'Arāf degülsin. Neden bilürsin didilerse (6) Yūsuf 'aleyhi's-selām: ol size ḥaber virdüğüm şundandır ki baña Tañrım öğretti. (7) Bedürüstî ben terk itdüm bir ḳavmuñ milletini ki İmān getürmez Tañrıya (8) ve anlar āḫirete münkirlerdür. Murād bundan Mışr Ḥalkı'dur ve hem bu iki yigide işitdürür.

38 (9) Ve uydum Milletine atâlarum İbrâhîm'ün ve İshâk'ün ve Ya'kûb'ün. **(10)** Revâ degül bize şirk itmeklik Tañrıya eşyâdan bir şeyi. Ferişteden **(11)** Cinnîden, Āy'dan, güneş'den, Yılduz'dan, âdem yonduğı büt hūd kıanda kıaldı! **(12)** ol Tañrıyı bir bilmek Tañrınıñ fazlındandır bizüm üzerümüze ve halkuñ üzerine. **(13)** Ve illâ kim halkuñ ekşerî şükr itmezler.

39 İy iki yârüm zindânda **(14)** âyru âyru Tañrılar mı hayrludur ya ol bir Tañrı mı yegdür ki Kıahhâr'dur cümle **(15)** mañlûkât üzerine?

40 Tapmazsız andan ğayrıye. **(16)** İllâ bütlerdür ki âd virdüñüz siz ve âtäñüz. Tañrı indürmedi ol âdem **(17)** leri virmege hıc bir huccet. Degüldür hüküm illâ Tañrınıñdur. Buyurdu **(18)** ki tapmayasız illâ aña. Oldur toğrı dîn. **(19)** Ve illâ kim halkuñ ekşerî bilmezler.

41 İy benüm iki şâhibüm zindânda **(20)** ammâ biriñüz pes içirür efendisine süci'i ve ammâ ol **(21)** biriñüz pes âşılır dağı yeyiserdür anuñ başından kıuşlar. [152a] **(1)** Yirine irişdi ol iş ki anda benden haber şorarsız.

42 (2) Ve didi şuña ki: Bedürüstî ol kıurtılır şanurdu ol ikisinden. **(3)** Añ beni hocañ kıatında. Pes şeytân unutturdu **(4)** anı añağa hocası kıatında. Pes eğlendi zindânda bir niçe yıl **(5)** ya'nî yedi yıl.

43 Ve pâdişâh eyitdi: Bedürüstî **(6)** ben görürüm düşümde ki yedi semüz şığır ki yir anları yidi âruķ şığrı. **(7)** Ve yedi baş tañîl başın görürem ve yedi dağı kıuru baş görürem bir **(8)** birine tolaşmış. Kıuru yaşıa tâ ğâlib oldu. İy memleketüm uluları **(9)** yoruñ düşümi eger düş yorabilürseñüz.

44 Didiler ki: **(10)** Ezğâşü ahlâmdur. Kışi önünde olan nesneyi görür ya şeytân hayâlâtıdır ki anı görür. Aña ta'bîr olmaz **(11)** nice ki zıkr olundu ve biz ahlâm te'vîlini bilmezüz.

45 (12) Ve didiş ol ki kıurtıldı ol ikisinden. Murâd şerâb-dârdur. Ve añdı bunca **(13)** yıldan şoñra. Ben haber vireyim size anuñ te'vîlini. Pes beni gönderüñ.

46 (14) Şaldılar geldi ve eyitdi: İy Yūsuz! İy sözi gerçek! Haber (15) vir bize yedi şığırdan ki semüzler-idi ki yir anları yidi aruq şıdır. (16) Ve yedi yaş şalkūm buğdāydan ve yedi dađı kuru şalkūm (17) ola ki dönem ben hālka senūñ haberūñle. Ola ki anlar bileler senūñ (18) kadrūñi ve bu zindāndan kurtılasın didi.

47 Yūsuf didi: Eger siz (19) yedi yıl dāyimā ‘ādet üzerine pes şunı ki niçesiz koñ anı şalkūmında (20) tā kurutlanmaya illā az şundan ki yirsiz.

48 andan şoñra (21) gelür yiyeler ol yedi yıllar şol ki taqdīm itdūñüzdi [152b] (1) ol yıllarçün. Meger az şundan ki şakladuñuzdı. Buña degin düş haberidür.

49 (2) andan şoñra gelür bir yıl ki hālka (3) anda yağmurlanıserler ve anda şıkarlar üzümü ve zeytūni. Bu dağı düş haberidür.

50 (4) Ve pādışāh Reyyān ibni’l-Velīd eyitdi: Getürūñ baña Yūsuf’ı. Vaqtā ki aña geldi (5) elçi. Didi: Dön Mevlā’na sen. Pes şor aña (6) ney-idi ol ‘avretlerūñ hālī ki ellerin kesdiler? Bedürüstī benüm (7) Tañrum bilicidür anlarūñ hīlelerini.

51 Reyyān eyitdi: Hālūñüz ney-idi (8) vaqtā ki azdurduñuz Yūsuf’ı kendü nefsenden? ol ‘avretler didiler ki: (9) Me‘āza’llāhi. Bilmedük anuñ üzerine hergiz yamanlık. ‘Azīz’ūñ (10) ‘avreti ki Zeliḥā’dur: Şimdi zāhir oldı haqq. Ben azdurdum (11) anı nefsenden. Bedürüstī ol gerçeklerdindür.

52 Ol ben itmedüm aña (12) kendi gāyib olduđa. Ve taḥkīk Tañrı oñarmaz hāyinlerūñ (13) mekrini.

53 Ve ben nefsümi āırdur dimezem. Bedürüstī cins-i nefis (14) yamanlığa buyurucudur illā şol ki Tañrı esirgedi. Bedürüstī (15) Tañrım gafūr’dur, raḥīm’dür.

54 Ve pādışāh didi ki: Getürūñ anı baña (16) tā ki hālīş idinem kendü nefsüme. Vaqtā söyletdi anı Yūsuf ‘aleyhi’s-selām ‘ibrānca söylendügin añlamadı ne (17) dildür diyü şordı. Yūsuf ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Dedem İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām dilidür didi. ‘Arabca söyledügin ne dildür diyü (18) şordı. Yūsuf ‘aleyhi’s-selām

eyitdi: ‘Emmüm İsmā‘īl dilidür didie eyitdi: Bedürüstī sen bugün (20) katumuzda menzilet āyesisin, emīnsin.

55 Yūsuf eyitdi: Beni (21) yerüñ hazineleleri üzerine қо. Zīrā ben hıfz ve zabt idiciyem. Bilürem ki nice şarf olur.

56 [153a] (1) Ve ancılayın mütemekkin itdük Yūsuf’ı yiryüzinde. Qarār (2) ider ne yerde dilerse. Erişdürürüz rahmetümüze kimi dilersevüz (3) ve zāyi‘itmezüz ihsān idenlerüñ şevābını

57 ve āhıret şevābı (4) yegrekdür şunlara ki İmān getürdiler ve mütteķīler oldılar.

58 Ve geldi (5) Yūsuf’uñ qardaşları. Girdiler anuñ üzerine anları ol bildi (6) ve anlar anı bilmediler.

59 Vaqtā ki arasta kıldı anları sefer yarağıle. (7) Didi ki: Getürüñ baña qardaşuñuzı ki babañuzdandır. Görmez misiz (8) bedürüstī temām ölçek-ile virürem ve ben konuq āğırlayanlaruñ eyüsiyem.

60 Pes (9) eger anı baña getürmeyesiz aşı size taķıl yoqdur benüm katumda ve baña yaqın olmañ (10) zīrā cāsūsırsız milküme buğdāy almağa gelmedüñüz. Belki tecessüs idegeldüñüz.

61 Didiler ki: Dileyelüm (11) anı āyiralum babasından aldamağıle. Murād Binyāmīn’dür. Ve taķķīķ biz işleyiciyüz bu işi.

62 (12) Ve didi qullarına ki: Ser-māyelerini yükleri içine koyuñ (13) ola ki bileler gelicek kendüleri hoş dutacağımı. Qaçan ki döneler vaţanlarına (14) umaram ki yine döneler bizden yaña.

63 Vaqtā ki döndiler atālarına (15) didiler ki: İy ātāmuz men‘ olundı bizden ölçek ve bize bühtān itdi pādīşāh. (16) Pes gönder bizümle qardaşumuz Binyāmīn’i. Ölçelüm alalum ve taķķīķ biz (17) anuñ şaklayıcılarıyuz.

64 Eyitdi: İnanmazam anuñ üzerine size illā nice inandum **(18)** ardaşı üzerine bundan öñ. Pes Tañrı yegrekdür bekçilige **(19)** ve ol esirgeycileruñ esirgeycirekidür.

65 Ve kaçan ki metā'larını açdılar. **(20)** Buldılar ki ser-māyeleri dönderilmiş anlara. Eyitdiler: İy bizüm atālarımız! Bāğī olmadu **(21)** Melik'üñ keremlerin söylemekde. İşbu bizüm bizā'atumuzdur ki dönderildi bize. **[153b] (1)** Ve ehlümüzi azıqlandıruruz ve pādiřāha dönerüz ve ardařumuzu şaqlaruz. **(2)** Ve bir deve bigi buğdāy artu getirürüz. Ol ki getirüñ sehlice nesnedür.

Ya'üb **(3)** eyitdi: Hergiz anı göndermezem sizüñle tā viresiz baña bir 'ahd Tañrıdan ki inanam **(4)** ki elbette anı baña getüresiz. Meger ki nā-çār olasız getürmekden. **(5)** vaqtā ki Ya'üb'a and içdiler. Ya'üb eyitdi: Allāh bizüm didügümüz **(6)** üzerine vekīldür.

67 Ve eyitdi: İy oqlanlarum! Bir apudan girmeñ **(7)** ve girüñ āyru āyru apudan. Ben hūd hīc def' idemezem **(8)** Tañrıdan gelen nesneden bir zerre. Degüldür hükm illā Tañrınıñdur. anuñ **(9)** üzerine tevekkül itdüm ve anuñ üzerine pes tevekkül eylesün tevekkül idiciler.

68 (10) Pes kaçan ki girdiler Mışr'a atāları buyurduı yirden. **(11)** Men'itmezler anlardan Tañrıdan gelen azālardan bir nesneyi. Lākin **(12)** bir hācet-ıdı Ya'üb'uñ ki anı yirine getürdi oqlanlarına şefat itmekden. **(13)** Ve taħı ol 'ilm eyesidür řuña ki aña ki öğretdük hāzer-i aderden nesne men' itmezdi **(14)** ve illā kim hāuñ ekřerī bilmezler.

69 Vaqtā ki Yūsuf'uñ üzerine girdiler **(15)** ve Yūsuf anları onukladı iki kiřiye bir sofrā odı. Binyāmīn yaluñuz aldı. Yūsuf 'aleyhi's-selām anı atına **(16)** oudı. Ya'nī anı kendüye zamm itdi. Yūsuf eyitdi: taħı ben senüñ **(17)** ardařuñam. Pes melül olma řol sebebden ki iřlerlerdi.

70 (18) Pes kaçan ki yaraqladı anları sefer yarağıle. Ölçegi qarındāşı yükine kodı. (19) andan soñra çağırdı bir münādī ki: İy taḥlīl kārübānı! (20) Bedürüstī siz uğrılırsız. Evet ārdlarından yetüp çağırdılar.

71 Ya‘kūb oğlanları qarşu (21) layup didiler ki: Ne yavu kıldıñuz?

72 Eyitdiler ki: pādişāh’uñ ölçegin dōkenlerüz. [154a] (1) Ve şol ki anı getüre bir deve yükü buğdāy vardır anıñ-içün ve ben aña (2) boyun.

73 Eyitdiler: Allāh ḥakk-içün taḥkīk bildiñüz ki biz gelmedük (3) memleketüñde fesād idevüz ve biz uğrılar olmaduk.

74 Yūsuf Qavmi didi ki: (4) Nedür cezāsı ol şā‘ı uğurlayanuñ eger yalancılarsañuz?

75 (5) Qardaşları eyitdiler: ol uğrılığuşuñ cezāsı oldur ki şol ki ol şā‘Anuñ yükünde (6) buluna ol kişi anuñ cezāsıdur ki alālar. Eyle cezā iderüz zālimgere.

76 (7) Başladı qapların araşdurmağa anlaruñ. Binyāmīn çuvālın aramazdan oñdin. (8) andan soñra çıkardı anı qardaşı çuvālından. Ol geçenleyin mekr itdük (9) Yūsuf’a yoğ-idi aña ki qardaşını alay-ıdı Reyyān ‘adetinde (10) meger ki Allāh dileye. Yüceldürüz derecelerini şunuñ ki dilerüz ‘ilm içinde (11) ve üzerinde her ‘ilm ıssınuñ bir a‘lem vardır.

77 Didiler ki: Eger (12) uğurladısa bu ‘aceb degül ki taḥkīk uğurladidi bunuñ qardaşı bundan oñ. (13) Pes Yūsuf gizledi kendü nefsinde anlaruñ mezemmetini ve aşkeretmedi anlara. Didi ki: Siz (14) yamansız menzilet yöninden. Zīrā ki baña bunca mekr itdiñüz. Ve Allāh yeg bilür şunu ki (15) siz vaşf idersiz.

78 Didiler ki: İy ‘azīz! Bedürüstī anuñ atāsı vardır (16) gāyet pīr. Pes al birümüzi anuñ yerine. Taḥkīk seni eylük idicilerden (17) görürüz.

79 Yūsuf eyitdi: Şıgımuruz Allāh’a, almaqdan illā şunu (18) almaqdan ki şā‘umuzu anuñ qatında bulduk. Bedürüstī biz biriñüzi yerine alıcaq zālimgereñüz.

80 (19) Pes kaçan ki nevmîz oldılar andan. Kurtuldılar töhmetden iç ara söylerlerdi **(20)** ki ne yüz-ile varalar atalarına. Uluları ki Robîl'dür âyitdi: Bilmedüñüz mi ki **(21)** bedürüstî sizün atañuz taḥḳîḳ aldı üzerüñüze Tañrıdan ve bundan ön bilmedüñüz mi [154b] **(1)** taḥşîrlıḡuñuzı Yūsuf ḥaḳḳında? Pes ben zāyil olmazam Mıṣr'dan **(2)** tā babam baña destür virince ya Tañrı ḥükm ide baña Bünyāmin'i kurtarmaḡıle. **(3)** ve Ol, ḥükm idenlerüñ ḥayrlusıdur.

81 Dönüñ atañuza. Buyuran Yūsuf'dur. **(4)** Pes âyidüñ ki iy atāmuz bedürüstî senüñ oḡluñ şā'ugurladı ve biz **(5)** ṭanuḳlık virmedük illā bildügümüz nesneye ve biz ḡaybı bilmedük ya'nî uğruluk idecegin **(6)** bilmedük.

82 Ve şor şol küyden ki anuñ içinde idük. Murād Mıṣr'dur. **(7)** Ve bile gelen taḥlîl kervānına şor ve taḥḳîḳ biz gerçeklerüz.

83 (8) Ya'ḳūb eyitdi: Belki bezedi nefsuñuz siziñçün bir işi. Pes benüm işüm ḥūb şabrdur. **(9)** Yaḳīndur ki Tañrı baña getüre anları bir uğurdan. Bedürüstî **(10)** ol bilür ve ḥikmet-ile işler.

84 Ve yüz çevürdi anlardan ve eyitdi: Vā ḥasretā **(11)** Yūsuf üzerine ve ağardı gözleri ḡuşşadan ağlayu ağlayu. Pes ol **(12)** ḡuşşasını yuducı'-idi.

85 Eyitdiler: Tañrı ḥaḳḳ-ıçün ḥîc aralanmaz ki Yūsuf'ı añarsın **(13)** tā ölüme yaḳlaşınca ya helāk olanlardan olunca.

86 (14) Ya'ḳūb eyitdi: Bedürüstî ben 'arz iderem derdümi ḡuşşamı Allāh'a **(15)** Ve bilürem Tañrıdan şunu ki siz bilmezsiz. Zīrā Yūsuf'uñ diriligini melekü'l-mevtden şormıṣ-idi.

87 (16) İy oḡullarum varuñ ve ḥaber isteñ Yūsuf'dan ve ḳardaşıdan **(17)** ve ümîz kesmeñ Tañrınuñ raḥmetinden. Bedürüstî şān budur ki nevmîz olmaz Tañrınuñ **(18)** raḥmetinden illā kāfir ḳavm.

88 Pes kaçan ki girdiler Yūsuf'uñ üzerine **(19)** eyitdiler ki: İy 'azîz bize ve ehlümüzeāçlık erişdi. **(20)** Ve azacuk ser-māy-ile geldükyüñ gibi yağ gibi ḳurut gibi.

Pes bize haqqımız temām vir (21) ve bizüm üzerümüze teşadduq eyle. Bedürüstī Allāh ıvaż virür şadeqa idenlere. [155a] (1) Ve Ya'küb'ün 'aleyhi's-selām mektübün getürmişlerdi. Yamiş-ıdı "Ya'küb'dan ki İsrā'īlu'llāh'dur İshāk oğlıdur. Zebīhu'llāh'dur. (2) İbrāhīm oğlıdur ki Halīlu'llāh'dur. 'Azīz-i Mışr'a. Emmā ba'dü. Bilesiz ki biz bir belā-keş tayıfeyüz. Dedemi Nemrüd bağladı, elini (3) āyağını od'a atdı. Allāh odı aña gül-istān eyledi. Babamı dedem başdı ki qurbān ideydi. Tañrı altun boynuz (4) lu қоç gönderdi. Anı buğazlatmadı ve ammā bir oğlancuğum var-ıdı Yūsuf ādlu. Āldılar qardaşları getdiler. Şoñra (5) gönlegin qan-ile getürdiler. Kurt yedi didiler. anuñ ucından kör oldum ve birini dağı zindāna biraqduñ şā'um (6) uğurladuñ diyü. İmdi bilmiş olasın ki bizüm belümüzden uğrı gelmez. Anı vir ya seni kırğaram." Didi. Eyle olsa (7) Yūsuf'ün gözleri tıldageldi.

89 Eyitdi: Bilmedüñüz mi ki neyledüñüz Yūsuf'a (8) ve qardaşına bilmezlikile.

90 Eyitdiler: Bedürüstī sen Yūsuf'sın. (9) Eyitdi: Ben Yūsufam ve bu qardaşumdur. Taħķīķ in'ām itdi (10) Tañrı bizüm üzerümüze. Şān budur ki her ki Tañrıdan qorqdı ve şabr eyledi (11) bedürüstī Allāh zāyi'qılmaz eylük idenleruñ şevābını bile ki arturur on'dan tā yitmiş biñe varınca.

91 (12) Eyitdiler ki: taħķīķ Tañrı seni ihtiyār itdi üzerümüze ve taħķīķ (13) biz haṭā idenlerden olduq.

92 Eyitdi: İtāb yoq üzerüñüze bu gün. (14) Yarlıgar Tañrı günāhuñuzı sizüñ ve ol esirgeyicileruñ esirgeyicirekidür.

93 (15) İledüñ benüm şu gönlegimi. Pes sürüñ babamuñ yüzine gözi göre. (16) Ve gelüñ baña ehlüñüzle bir uğurdan.

94 Vaḳtā ki Kāruvān ayrıldı Mışr'dan. (17) Eyitdi ātāları eyitdi: Bedürüstī ben Yūsuf қоқusun buların (18) eger beni sözi qarışdı dimezseñüz.

95 Eyitdiler: Allāh haqqıçün bedürüstī (19) sen eski azğunlığundasın.

96 Vaktā ki Yehūdā geldi muştuladı sürdi (20) yüzine ol gönlegi. Döndi gözleri yirine gelüb. Eyitdi: Ben dimedüm mi size ki (21) bedürüstī ben bilürem Tañrıdan şunu ki siz bilmezsiz.

97 [155b] (1) Eyitdiler: İy babamuz! Sucumuzu dile Tañrıdan. Bedürüstī biz günāhkārlardan olduk.

98 (2) Eyitdi ki: İstiğfār idem sizünçün Tañrudan Cum'a gicesi. (3) Bedürüstī ol ğafūr rahīm'dür.

99 Vaktā ki Ya'kūb 'aleyhi's-selām Cemā't-ile Yūsuf (4) üzerine girdiler. Koçdı, kendüye zamm eyledi atāsını, anasını ki hāletesidür. (5) Ve eyitdiler: Girün Mısr'a İnşāallāh gönül hoşlıg-ıla.

100 Ve kaldırdı atāsını anasını (6) taht üzerine ve yüz yire kodılar Tañrıya secde-içün. (7) Ve Yūsuf didi: İy babam! Bu ol düşümün te'vīlidür ki bundan ön gördimdi. (8) taħķīķ Tañrım ol düşi haķķ kıldı ve taħķīķ baña ihsān eyledi. (9) vaktā ki çıkardı beni zindāndan ve sizi yazılardan getürdi (10) şeytān fitne bıraķduķdan sonra benümle ķardaşlarum (11) arasında. Bedürüstī benüm Tañrum luţf eyesidür neye dilerse. (12) Bedürüstī Ol, bilici ve hikmet eyesidür.

101 İy Perverdigārum taħķīķ virdün baña Pādi (13) şāhlıķdan ve öğretdüñ baña düşler yormağı. (14) İy göklerin yirlerin yaratıcısı! sen pādişāhumsın dünyāda ve āhiretde. (15) Beni Müsülmān öldür ve beni şālihlere ulaşdurgıl!

102 (16) Bu ğayb haberlerindindür ki vahy iderüz anı saña. (17) Ve sen anların yanında degüldün ittifāk itdükleri vaktin işleri üzerine ve anlar mekr ider (18) lerdı.

103 Ve halkun çoğı İmān getürür degüldür ve eger harīş (19) dahı olursañ.

104 Ve anların da'veti üzerine anlardan dilemezsın. (20) Degüldür bu illā ögütdür 'ālemlere.

105 İy niçe nişānelerü ki (21) göklerde ve yerlerdedür. Geçerler āyetlerin üzerinden ve anlardan yüz [156a] (1) çevüricilerdür.

106 Ve ĩmān getürmezler anlaruñ ekşerĩ Allāh'a. İllā anlar bütleri (2) ortak iderler.

107 Emĩn mi oldılar anlara bir 'azāb gelmekden (3) ya anlara kıyāmet gelmekden nā-gāh anlar bilmezken?

108 Eyit yā Muhammed ki (4) da'vetdür benüm yolum. Da'vet iderem Allāh'a hucet üzereyem. Ben ve her ki (5) baña uyarsa ve ben müşriklerden degülem.

109 (6) Ve göndermedük senden öñ illā erenler gönderdük ki vaḥy iderüz anlara (7) şehirler ehlinden, küylerden degül. Zĩrā ḥasüdlar olurlar ādemlikları olmaz. Gezmediler mi (8) yer yüzinde ki göre nice oldı serencāmı şunlaruñ ki (9) anlardan öñdüdi? Ve āḥiret evi yegrekdür şunlara ki Tañrıdan kórkdılar (10) ya pes añlamaz mısız?

110 Tā vaḫtā ki ümĩdlerin kesdiler Peygāamberler nuşretten (11) ve şandılar ki bedürüstĩ anlar elbette yalanlandılar. Geldi anlara (12) bizüm yardumumuz. Kırtaruruz şunu ki dilerüz ve dönderilmez bizüm 'azābumuz (13) kāfir olan řāyifeden.

111 Taḫķĩķ anlaruñ (14) kışşalarında 'ibret vardur 'aql ayelerine. Kıur'an iftirā gelecı olmadı (15) ve illā kim şanuğıdur ol Kitāblaruñ ki bundan öñ enmişdür ve beyānidur (16) her nesnenüñ ve mürşiddür ve esirgemekdür ĩmān getüren şavme.

2.13.

13 (17) Sūretü'r-Ra'd

(18) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥĩm.

1 (19) Ben ol Tañrıyam ki bilürem ve görürem. Ol āyetler ki Ra'd Sūresi'ndedir Muhammed'e inen (20) Kitāb'uñ āyetleridür. Ve şol ki indi saña Tañrıñdan ḥaķķdur (21) ve illā kim ḥalkuñ ekşerĩ inanmazlar.

2 Tañrı ol'dur yüceltdi [156b] (1) gökleri direksüz. Görürsiz anı. Andan şoñra 'arş üzerine gālib oldı (2) ve müsahḥar kıldı güneş'i ve ayı. Her birisi yürür taķdĩr

olan vakte degin. (3) Tedbîr ider melekûtunuñ emrini. Beyân ider nişânelerini. (4) Ola kim Tañrınıñ dîzârına inanasız.

3 Ve ol ol'dur ki yeri gerdi (5) ve anda tağlar eyledi ve ırmağlar eyledi (6) ve her yemişden yiryüzinde ikişer cins eyledi. Bürür gıceyi gündüz üzerine ve gündüzi (7) gece üzerine. Bedürüstî anda nişânlar vardur bir kavme ki fikri derler

4 (8) ve yerde pâreler vardur birbirine yaķın. Kimi tatlu kimi çorak. (9) Ve bağçeler vardur üzümlerden ve ekîn vardur ve hurmâ ağacı vardur. (10) Kimi dibinden çıkar kimi bir ağacdur bir şuy-ile şuarılır. (11) Ve ba'zını ba'z üzerine âtuķ kılduķ lezzetde. (12) Bedürüstî bunda 'ibretler vardur bir kavme ki añlarlar.

5 Ve eger 'acebleriseñ 'acebdür (13) anlaruñ sözleri ki eydürler: Şöyle midür ki biz kaçan toprak olavuz (14) yine biz yeñi maħlûķ mı oluruz? Anlar şunlardur ki kâfir oldılar kendüleruñ (15) Perverdigârına. Ve ol t̄ayifenüñ guller boyunlarındadır. (16) Ve anlar tamü ehlidür. Anlar anda ebedîlerdür.

6 (17) Ve ivdürürler seni 'azâb-ile sağlığdan öñdin. Ve taħķıķ geçdi (18) anlardan öñ 'uķûbetler inanmayanlarçün ve taħķıķ senüñ (19) Tañruñ mağfıret eyesidür ħalka zulmleri üzerine ve taħķıķ senüñ Tañruñ katı (20) 'ıķâbludur.

7 Ve eydür şunlar ki kâfir oldılar: (21) Neye inmedi Muħammed üzerine âyet Tañrısından Mūsâ mu'cizesi gibi 'İsâ mu'cizesi gibi. [157a] (1) Bedürüstî sen korķuducısın. Ve her t̄ayifenüñ bir mürş-ıdı var.

8 (2) Ve Allâh bilür şunı ki her dişi götürür ve şunı ki raħmler azaldur veled bir olsa (3) ve anı ki raħmler arturur veled ikiz olsa ya dört olsa ya götürmek toķuz aydan geçüp iki (4) yıla sürse. Nice ki mezhebümüzdür ya dört yıla sürse nice ki Şâfi'î Mezhebi'dür. Ya beş yıla sürse nice ki (5) Mâlikî Mezhebi'dür.

9 Ve her nesne anuñ katında miķdâriledür. (6) Bilicidür görünmez nesneleri ve görünürleri. Uludur, yücedür.

10 (7) Berāberdür sizden Tañrı Hāzreti'nden şol ki 'amelini gizler ve şol ki āşikāre eyler. (8) Ve şol ki gizlenicidür gicede ve gündüzde işine meşğül olanı.

11 Anıñ-üçün (9) bekçiler vardur oñinden ve ārdından. Beklerler anı Tañrı emrinden (10) dür. Bedürüstī Allāh ayruksı eylemez şunu ki bir t̄ayifeye virmişdür ni'metden (11) ve sağlıqdan. Tā döndermeyince anlar şunu nefslerindedür eyü niyyetlerden. (12) Ve kaçan ki Allāh dileye bir kavm-içün bir yarāmazlığı pes aña dönmek yokdur (13) ve yokdur anlarıñ-üçün Tañrıdan ğayrı bir işlerin görücü.

12 (14) Tañrı ol şıfatlıdur ki gösterür size Şimşegi k̄orkutmağıçün ve umsundurmağ-içün yağmuru.

13 (15) Ve k̄oparur āğır bulutları ve tesbīh ider Ra'd ādlu ferişte anuñ (16) hāmd-ile ve feriştelere dañı Tañrınuñ heybetinden. Ve gönderür gökden (17) odı urur anuñ-la şunu ki diler. Hāl bu ki anlar çekiş iderler (18) Tañrıda ki inkār iderler Peyğāmbere didüğüne. Ve Ol, k̄atı 'ikāblıdur.

14 (19) Anuñ dur hākk da'vet ve şunlar ki t̄aparlar Tañrıdan ğayrıya. (20) Fāyide itmez anlarıñ-üçün bir nesneyi illā iki avucın devüşici gibi şuya (21) azğına irmek-içün ve ol şuya hūd ol erişici degüldür. Ve degüldür [157b] (1) kāfirleruñ du'āsı illā azğunlıkdadır.

15 Ve Tañrıya secde (2) ider şol ki göklerdeür ve yerlerdeür dilese dilemese ve gökleri dañı bile secde ider (3) şabāhlarda ve aħşamlarda. Eyit ki kimdür Perverdigār'ı (4) gökleriñ ve yerleriñ?

16 Eyit ki Allāhdur. Yene di: İhtiyār kılduñuz mı (5) andan ğayrı dostlar? Ellerinden gelmez nefslerine ne fāyide ne zarar itmek (6) kanda k̄aldı ğayrıya? Eyit ki: Berāber olur mı görmez-ile görür (7) ya berāber olur mı k̄arağulıklar ve āydiñlikler? ya Allāh'a (8) şerīkler mi kılduñuz ki yaratdılar Tañrı yaratduğı gibi? Ve anlara yaratmağ şübhelü oldı. (9) Bilmedüler ki Tañrı yaradur yoksa bütleri mi? Eyit yā Muħammed: Allāh her nesnenüñ yaradıcısıdur (10) ve ol birdür, k̄ahr idicidür.

17 İndürdi gökden yağmuru (11) ārdınca aqđı dereler qaderile. Pes gōtürdi sel köpügi ki şu üzerine (12) qalkıpudur. Ve şundan ki od yaqarsız üzerine anuñ. (13) Bezek itmek isteyüp ya qap qaçaq itmek-içün altun gibi gümiş gibi. Köpük hāliř olur şudan (14) hāřıl olduğı gibi. Eyle meşel urur Allāh haqqā bātıla (15) ammā köpük gider tīzcek ve ammā şol ki fāyide ider halkā (16) yer yüzinde qalur.

18 Ancılayın meřeller urur Allāh řunlaruñ-içün ki (17) anları yaradanuñ sözün qabūl itdiler eyü qabūl itmek vardur. (18) Ve řunlar ki qabūl itmediler Tañrınuñ da‘vetini eger bedürüstī anlaruñ olaydı (19) ne ki yerde var bir uğurdan ve bir ol qadar bilesince olaydı fidā iderlerdi (20) anı kendüleri ‘azābdan qurtarmağ-içün. Ol řāyife’-içün yaramaz hisāb vardur (21) ve anlaruñ qarārgāhı cehennemdür. Ne yaman qarārgāhdur řamū!

19 [158a] (1) Ya pes şol kimesne ki bilür. Bedürüstī şol ki indürildi saña Tañrıñdan gerçekdür. (2) şuncılayın mı olur ki ol a‘mādur. Bedürüstī ögüt dutar ‘aql ayeleri.

20 (3) şunlar ki Tañrınuñ ‘ahdini yerine getürdüler ve ‘ahdi bozmazlar

21 (4) ve şunlar ki ulaşurlar řuña ki Allāhü Te‘ālā buyurdı ulaş (5) mağ-ile hışım kavm birbirine varmaq gibi ve qonum qoñřı birbirini gözlemek. Ve qorqarlar Tañrıdan (6) ve uşanurlar yaman hisābdan.

22 Ve şunlar ki (7) şabr itdiler Tañrı rızāsın şaleb idüp ve qıldılar namāzı ve harc itdiler (8) şundan ki rüzī qıldıq anlara gizlü ve āřikāre ve terk (9) iderler günāhı řevābile. Ol řāyife’-içündür ‘uqbā’-i dār ki ‘Adn uçmaq (10) larıdur ki girürler aña.

23 Ve şol ki řāliħ oldı ātālarından (11) ‘avretlerinden ve zürriyyetlerinden.

24 Ve firifřteler girürler (12) üzerlerine anlaruñ her qapudan: Selām olsun üzerüñüze. Teħammül itdügüñüzçün. (13) Ne hūbdur uçmaq!

25 Ve şunlar ki şıyırlar Tañrınıñ ‘ahdini anı (14) perkitdükden şoñra. Ve uzarlar şunu ki Tañrı ulaşdurdı diyü (15) buyurur. Ve fesād iderler yer yüzinde. Anlaruñ-içün la‘net vardır (16) ve anlarıñ-içün yaman menzil vardır.

26 Ve Allāh rızkı (17) döşer şuña ki diler ve az ider kime dilerse ve sevindiler dirliğine. (18) Ve degüldür dünyā dirliği āhıret katında illā sehl nesnedür.

27 (19) Ve eydür şunlar ki kâfir oldılar: Ne-y-içün inmedi anuñ üzerine bir āyet (20) Tañrısından Mūsā ve ‘İsā āyeti gibi? Eyit ki: Bedürüstī Allāh azdurur şunu ki diler (21) ve kulağuzlar kendüden yaña şunu ki aña yüz dutdı.

28 [158b] (1) Şunlar ki ĩmān getürdiler gönülleri toқdar Tañrınıñ zikrile. Āgāh (2) ol ki Tañrınıñ zıkr-ile dolanur gönüller.

29 Şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel (3) işlediler. Se‘ādet anlaruñ ve eyü menzil anlaruñ-içün.

30 Eyle gönder (4) dük seni bir ümmet içine ki andan öñ ümmetler geçdi (5) tā oқuyasın anlaruñ üzerine şunu ki vaḥy itdük saña. Hāl bu ki anlar (6) inkār iderler Allāh’a. Eyit yā Muḥammed: ol benüm Tañrumdur. Ma‘būd yoқdur illā ol’dur. (7) anuñ üzerine tevekkül itdüm ve añadur dönmeğüm.

31 (8) Ve eger bedürüstī Қur’ān ki saña gönderdük anuñ-la tağlar yerinden qopsa ya anuñ-la yerler pāre (9) pāre olsa ya anuñlaölüler söyledilse ĩmān getürmeyeler. Belki irādet (10) Tañrınıñdur bir uğurdan. Ya pes bilmediler mi şunlar ki ĩmān getürdiler? (11) Eger Tañrı dilese kulağuzlardı ḥalkı bir uğurdan ve zāyil olmadı (12) şunlara ki kâfir oldılar. Erişür anlara işledükleri iş sebebile (13) ya iner ol muşĭbet evlerinüñ yaқĭnına ki Mekke’dür tā Tañrınıñ buyruğı irişince ki ölümdür. (14) Bedürüstī Allāh va‘deye ḥilāf itmez.

32 Ve taḥķĭķ mashāra (15) lığa alındılar Peyğāmber ki senden öñ geçübdür. Pes mühlet virdüm şunlara ki kâfir (16) oldılar.

33 Ya‘nī şol ki kefīldür (17) her nefsuñ üzerine bilür hayrını ve şerrini. Ve aña göre cezāsın ider şuncılayın mıdur ki bu şıfatlar anda yoķ? (18) Ve anlar şerīk kıldılar Allāh’a bütleri. Eyit yā Muḥammed eydür anlaruñ ef‘ālini (19) ya ḥaber mi virürsiz aña şunu ki bilmez yerde varını ya şerīk (20) mi dirsiz anlara ḥuccetsiz? Belki zeyn oldı şunlara ki kāfir oldılar (21) mekirleri ve men‘ olundılar yoldan. Ve şunu ki Tañrı [159a] (1) azıtdı aña kulağuzcı yoķdur.

34 Vardur anlaruñ-içün ‘azāb işbu azacaķ ‘ömr içinde (2) depelemek gibi esīr itmek gibi. Ve āḥiret ‘azābı meşekḫatlürakdur. (3) Ve yoķdur anlara Tañrıdan şaklayıcı.

35 Şıfatı ol uçmağuş ki va‘de olunmuşdur (4) müttekīlere. Altından ırmaķlar aķar. Yemişleri anuñ dāyimdür (5) ve gölgeleri daḥı dāyimdür. Ol uçmaķ menzilüdür şunlaruñ ki Tañrıdan korḫdılar. (6) Ve kāfirleruñ menzili ŧamüdür.

36 Ve şunlar ki anlara Kitāb (7) virdük. Sevinürler saña inenle yā Muḥammed! Ve ŧavāyifden (8) vardur şol ki inkār ider ba‘zına. Eyit yā Muḥammed: Bedürüstī (9) ben buyruldu ki Tañrıya ŧapam ve şirk getürmeyem aña. Aña da‘vet iderem ve Añadur rucū‘um.

37 (10) Ve girü ancılayın indürdük anı şol ḥālde ki ‘Arabī ḥükmdür. (11) Ve eger uyarusañ anlaruñ fesādlarına şundan şoñra ki saña geldi ‘ilm. (12) Yoķdur saña Tañrıdan bir şāḥib ve bir bekçi bekleye.

38 (13) Ve taḫḫīķ gönderdük Peyğāmbere senden öñ. Ve anlaruñ-içün oğullar (14) kızlar ve ‘avretler eyledük. Ve olmadı bir Peyğāmbere mu‘cize (15) getürmek illā Allāh iznile. Her müddet-içün taḫdīr vardur yazılmış.

39 (16) Maḥv ider Allāh şunu ki diler ve şābit ider şunu ki diler se‘ādetden şekāvetden. (17) Ve anuñ ŧatında Levḥa’l-Maḥfūz.

40 ya gösterürüz (18) saña yā Muḥammed ba‘zını şunuñ ki va‘de kılduḡ anlara ‘azābdan. Ya cānuñı kabz iderüz (19) anlarıñ ‘azābların göstermedin. Bedürüstī senüñ üzerüñe ḡaberi iriştürmekdür (20) ve bizüm üzerümüzedür ḡisāb eylemek.

41 Görmediler mi (21) ol kāfirler ki emrümüz gelür yere ekserüz anı kırāñlarından? Ve Allāh [159b] (1) ḡükm ider. Dönderici yoḡdur anuñ ḡükmini ve ol Allāh tīz ḡisābludur.

42 (2) Ve taḡḡīḡ mekr itdi şunlar ki anlardan öñdin geḡübdürler-idi. (3) Mekr Tañrınıñdur bir uğurdan. Bilür her nefis ne ḡazanursa. (4) Ve kāfir bileler ki kimüñdür uçmaḡ?

43 Ve dirler şunlar (5) ki kāfir oldılar ki sen Peyḡāmbere degülsin. Eyit yā Muḥammed: Tañrı (6) yeter ḡanuḡ olmaḡa benümle sizüñ arañuzda. Ve şol ki (7) anuñ ḡatında Levḡa’l-Maḡfūz ‘ilmi. Murād: ‘Abdu’llāh bin Selām’dur.

2.14.

14 (8) Sūretü İbrāhīm

(9) Bi’smi’llāhi’r-Raḡmāni’r-Raḡīm.

1 – 2 (10) Bu bir kitābdur ki indürdük anı saña yā Muḥammed! Tā ḡıḡarasın ḡalkı (11) küfr ḡaraḡulıḡından İmān āydıñlıḡına anlarıñ Tañrısınıñ destūr-ile (12) ‘izzetlü öḡülmüş pādişāhuñ yolına. Tañrı şol (13) Tañrıdur ki anuñ dur ne ki göklerde ve yerlerde varise. Ve ḡamū kāfirler-içün (14) tā ḡaḡalar ‘azābdan dāyim.

3 şol kāfirler ki severler dünyā dirligini yigildiler (15) āḡiret üzerine ve men‘ iderler ḡalkı Allāh yolından (16) ve aña ergilik dilerler. Ol ḡāyife ırāḡ azḡunlıḡ içindedür.

4 (17) Ve göndermedük bir Rasūli illā ḡavminüñ dil-ile tā ḡaḡkı beyān ide anlara. (18) Pes Tañrı azdurur kimi dilerse ve ḡulaḡuzlar kimi dilerse. (19) Ve ol ‘izzetlü Melik’dür, ḡikmetlü sultāndur.

5 Ve taḥḳīḳ gönderdik Mūsā'yı bizüm (20) āyetlerümüzle ḳavmüni çıkar diyü ḳarağulıḳlardan āydınlıḡa (21) ve ögüt vir aḡdur anları Tañrınuñ günler-ile ĩmāna gelmeyenlere. [160a] (1) Bedürüstī bunda ümmetlere işledük nişānlar vardur her şabr idene cefālarumuza. Şükr idene ni'metlerümüze.

6 (2) Ve añ yā Muḡammed ol vaḳtā ki Mūsā 'aleyhi's-selām ḳavmine eyitdi: Anuñ Tañrınuñ ni'metini sizüñ üzerüñüze. (3) vaḳtā ki ḳurtardı sizi ḳavminden ki (4) artururlardı size yaramaz 'azābı ve buğazlarlar keçüklerüñüzi. Ve diri (5) ḳorlar kızlaruñuzu ve ol işde size belā var-idi Tañrıñuzdan iken ulu.

7 (6) Ve Mūsā 'aleyhi's-selām didi ümmetine: Tañrıñuz bildürdi size diyü. Eger şükr (7) iderseñüz elbette sizi artururum ve eger küfrān-ı ni'met olursañuz bedürüstī benüm (8) 'azābum ḳatıdur.

8 Ve Mūsā 'aleyhi's-selām didi: Eger kāfir olursañuz siz (9) ve ne ki yiryüzindedür bir uğurdan Zevi'l-'uḳūlden olanlar. Bedürüstī Tañrı bāydur. Muḡtāc (10) degüldür ĩmānuñuza ḡā'atüñüze ḡamde sezā-vārdur. Yarlıḡar aña ḡā'at ideni.

9 Gelmedi mi size (11) ḡaberi şunlaruñ ki sizden öñ geçdiler Nūḡ ve 'Ād Ḳavmi'nüñ (12) ve şunlar ki anlardan şoñra geldiler? Bilmezler anları meḡer Allāh. (13) Geldi anlara Peyḡāamberleri dürlü mu'cizāt-ile ki vaşfa gelmez. İletdiler (14) ellerini āḡızlarına ya'nī ḳaḳıyup barmaḳların ışırdılar. Ve didiler: Bedürüstī inkār (15) itdük şuña ki siz anuñ-ile geldüñüz ve taḥḳīḳ biz şekk içindeyüz (16) şundan ki bizi aña da'vet idersiz ki dāyim bizi gümāndan gümāna bıraḡur.

10 (17) Peyḡāamberleri didi: Allāhda şekk mi vardur ki yaradıcısıdur gök(18) lerüñ ve yirlerüñ. Ḳıḡırur sizi ırur sizi yarlıḡamaḡ-içün günāhlaruñuzdan (19) ve te'hīr itmek-içün sizi didüḡi vaḳte deḡin. (20) Kāfirler didiler: Degülsiz siz illā ādemoḡlanları bizcileyin. Bizi men' itmek dilersiz (21) şundan ki atālarumuz ḡapardı. Pes gelüñ bize aşkere [160b] (1) ḡucet-ile ki inanavuz.

11 Didi anlara Peygamberler'i: Degülüz biz illā ādem (2) oğlanı sizçileyin ve illā kim Tañrı kerem ider şunuñ üzerine ki diler (3) ıularlından. Ve olmadı bize ki getürevüz size bir mu'cizeyi (4) meger ki Allāh destür-ile ve Tañrı üzerine tevekkül eylesünler mü'minler.

12 (5) Ve n'oldı bize ki tevekkül kılmayavuz Tañrı üzerine hāl bu ki taħķıķ (6) bize ıulağuzladı yollarumuzu ve elbette şabr iderüz şunuñ üzerine ki incitdüñüz bizi (7) ve Allāh üzerine tevekkül kılsun tevekkül kılanlar.

13 Ve eyitdiler şunlar (8) kāfir oldılar Peygamberlerine ki: Elbette ııkaruruz sizi yerümüzden (9) ya bizüm milletümüze dönesiz.

14 Pes vahy itdi anlara Tañrısı (10) ki: Elbette zālimleri helāk iderüz ve elbette sizi sākın kıluruz anlardan şoñra (11) ol se'ādet. Şunıñçündür ki ıorıdı benüm 'azametümden ve ıorıdı (12) benüm 'azābumdan

15 ve zafer dilediler düşmenleri üzerine ve nevmiz oldı her mütekebbir (13) 'inād idicidür Haķķ'a boyun şunmaz.

16 Anuñ ardından cehennemdür. (14) Ve şuvarılır şaru şuvı'-ile bedenlerinden aķar zaħmet-ile içiser anı.

17 Ve yudamayiser (15) ve ölüm geliser aña her yerden ve hāl bu ki ol ölür degül. (16) Ve anuñ ardınca ıatı 'azāb var.

18 Meşeli şunlaruñ (17) ki kāfir oldılar kendüleruñ Perverdigārına 'amelleri anlaruñ kül gibidür. (18) Yil anı ıatı sürdi bir yelli günde. Ķādir olmazlar şun (19) dan ki ıazandılar-ıdı hıc bir nesne üzerine. Ol azğunlık haķķdan ıraķ (20) azğunlıķdur.

19 Görmedüñ mi ki bedürüstī Allāh yaratdı gökleri ve yirleri (21) haķķı-le? Eger dilese giderürdi sizi ve yeñi haķķ getürürdi

20 [161a] (1) Ve ol nesne Tañrı üzerine güc degüldür.

21 Ve zāhir oldılar ‘arz (2) olup Allāh’a bir uğurdan. Pes didi alçaq hallüleri şunlara ki (3) ser-keşlik itdiler: Bedürüstī biz size tābi’olmuşduk. Siz götürücü (4) misiz bizden Tañrının ‘azābından bir nesne? (5) Didiler: Eger Tañrı bizi kulağuzlasaydı biz dahı sizi kulağuzlarduk. (6) Berāberdür üzerümüze gerekse feryād idelüm ya şabr idelüm. Bize necāt yokdur aşlā.

22 (7) Ve şeytān eyitdi halāyık hisāb olıncaq: Bedürüstī Tañrı va‘de (8) eyledi size haqq va‘de ve ben va‘de itdüm size hilāf kıldum (9) ve benüm yoğ-idi sizün üzerünüze bir huccetüm illā da‘vet itdügüm. (10) Pes siz sözümi kabül itdünüz benüm. Pes melāmet itmeñ (11) ve kendü nefsünüzi melāmet idün ve ben sizi ‘azābdan kırtarıcı degülem. (12) Ve siz beni ‘azābdan kırtarıcı degülsiz. Bedürüstī ben teberrā kıldum (13) şundan ki şirk itdünüzdi beni Tañrıya bundan ön. (14) Bedürüstī zulm idicilerçün ācıcı ‘azāb vardur.

23 (15) Ve givirildi şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller işlediler uçmaqlara ki (16) aqar altından ırmaqlar ebedīler oldukları hālde ol uçmaqda (17) anları yaradanun destürile. Teħıyyeti anların uçmaqda selām (18) dur feriştelerden.

24 Görmedün mi Allāh nice meşel urdı (19) Lā İlāhe İlla’llāh kelimesini? Pāk ağaca beñzer ki ħurmā ağacıdur.

25 (20) Gögi berkişmişdür ve budağı gökde (21) virür yimişini her vaqtda Tañrısınun iznile. Ve Tañrı [161b] (1) meşeller kırar halka ola kim öğütleneler.

26 Ve yaman gelecinün meşeli Ebū Cehil (2) Qavunı Ağacı gibidür. Kök-ile kopdı yer yüzinden. Aña (3) qarār yokdur.

27 Tañrı şābit ider şunları ki ĩmān getürdiler (4) muhkem sözle ki Lā İlāhe İlla’llāh’dur dünyā dirliğinde ve āhiretde. (5) Ve azdurur Tañrı zālimleri ve Allāh işler neyi dilerse.

28 – 29 (6) Görmedüñ mi şunları ki degşürdiler Tañrınıñ ni‘metine şükr itmegi **(7)** küfre şirke? Ve kondurdılar kavmlerini helâklilik serâyına **(8)** tamûya girürler aña. Ne yaman menzildir.

30 Ve Tañrıya şerîk **(9)** ler kıldılar tâ azduralar Tañrı yolından. **(10)** Eyit yâ Muhammed: Dirilüñ zîrâ sizüñ varacağunuz tamûdur.

31 Di benüm kullaruma **(11)** ki İmân getürdiler: Kılısunlar namâzı ve harc itsünler Tañrı yolına **(12)** şundan ki ruzî kılduk anlara gizlü ve aşkere andan **(13)** öñdin ki bir gün gele anda şatu bâzâr yok ve dostlık yok.

32 (14) Tañrı şoldur ki yarattı gökleri ve yerleri ve gökden **(15)** yağmuru indürdi. Pes çıkardı ol yağmur-ile mîve **(16)** lerden size rızık olmağ-ıçün ve müsahhar eyledi size gemileri **(17)** tâ yüriye deñizde Tañrı emrile. Ve müsahhar eyledi size ırmaqları

33 (18) ve müsahhar eyledi size ayı ve günü muṭî‘ oldukları hâlde. **(19)** Ve müsahhar eyledi size giceyi ve gündüzi

34 ve virdi size **(20)** her nesneden ki diledüñüz anı. Ve eger şayarsañuz Tañrınıñ **(21)** ni‘metini şayamazsınız anı cümle cümle şaysañuz dağı. Bedürüstî âdemoğlanları [162a] **(1)** zulm idicidür kendü nefslerine küfrile.

35 Añ yâ Muhammed ol vaqtâ ki İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: **(2)** İy Tañrum işbu şehri emînlik eyle ve ırağ eyle beni **(3)** ve oğullarımı bütlere tapmağdan. Bundan ma‘lûm oldu ki mü‘min, Tañrı mekrinden emîn olmağ gerekmez.

36 (4) İy Tañrım bedürüstî bu bütler azdurdılar çokları halkdan. **(5)** Pes her ki baña uydı bedürüstî ol bendindür ve şol ki ‘aşî oldu **(6)** baña günâh itmek-ile bedürüstî sen yarlıgayıcısın esirgeycisin.

37 (7) İy bizüm Perverdīgārumuz! Bedürüstî ben sâkin **(8)** kıldum zürriyyetümden. Murād İsmâ‘îl’dür. Bir deredür ki anda ekin yokdur. Murād Mekke yeridür. Senüñ evüñ **(9)** çatında ki ceng anda harâmdur ve av ve fesâd. İy bizüm

Tañrımız! Sâkin eyledüm tâ namâzı (10) kıllalar. Pes halkuñ gönüllerin anlara aķar eyle (11) ve ruzî kıll anlara mîvelerden. Ol kim şükr ideler.

38 İy bizüm (12) Tañrımız! Bedürüstî sen bilürsin şunu ki biz gizlerüz İsmâ'îl, Hâcir sevüsinden ve bunu ki âşikâre kılluruz (13) Sâre katında anı gizlemekden. Ve gizlü olmaz Allâh üzerine eşyâdan bir şey' (14) yerde ve gökde.

39 Şenâ ol pâdişâha ki (15) bağısladı baña ululıgumda İsmâ'îl'i ve İshâk'ı. Yüz yigirmisinde var-ıdı. (16) Bedürüstî benüm Tañrım işidicidür du'âyı.

40 İy benüm Tañrum! Kıll beni (17) namâz kıllıcılardan ve benüm zürriyyetümden daħı namâz kıllıcılardan eyle. İy bizüm Perver (18) digârimuz ve du'âmı kabûl eyle!

41 İy bizüm Tañrımız! Beni esirge ve atâmı ve anamı. (19) Atâsına du'â itdi zîrâ İmân getürürün dimiş-idi ve anasına du'â itdi. Zîrâ ki şulb-i Müsülmân-idi. (20) Ve İmân getürenleri ol günde ki hisâb tırıser.

42 (21) Ve ğâfil şanma Tañrıyı şundan ki zâlimler işler. Murâd kâfirlerdür.

43 Bedürüstî [162b] (1) te'hîr ider anları bir günüçün ki anda gözler göge dikilür (2) şu hâlde ki ivicilerdür başların kaldurıcılardur. Dönmez (3) anlara gözleri ve gönülleri boş hîç içinde ħayr yok.

44 (4) Ve korkut halkı ol günüle ki anlara 'azâb gelür. Pes dirler şunlar ki zûlm itdiler: (5) İy bizüm Tañrımız te'hîr eyle bizi bir zemâna degin ki suçlarımızuñ 'özrin (6) dileyibilevüz anda. Kabûl idelüm senüñ emrüñi ve uyalum Peyğâmbere. (7) Tañrneyide: Siz and içmezmediñüz bundan ön ki size zevâl yoķdur?

45 (8) Ve karar itdünüz şunlaruñ yerlerinde ki zûlm itdiler kendü nefslerine. (9) Ve Rüşen oldı size nice işledük anlara ve gösterdük (10) size meşelleri

46 ve taħķîk mekr itdiler mekirlerini ve Allâh katındadır (11) anlaruñ mekirleri. Ve egerçi anlaruñ mekri şöyle olsa ki andan (12) tağlar aķtarılsa

47 pes sen Tañrıyı ħilâf ider şanma Peyğâmbereñüñ (13) va' desine. Bedürüstî Allâh ğâlibdür intikâm eyesidür

48 ol (14) günde ki işbu yer degşirölür bir özge yir dağı ađ üstünde günāh olmamış ĥalk ol dem (15) Şırāť üzerine olur. Gökleri dağı der-ile kāđıd gibi. Ve ĥopalar sinlerinden (16) ol pīr ve ĥahr idici pādişāh-iĥün.

49 Ve görürsin günāhkārları ol gün ki kıyāmet (17) ĥopa. Ķoşarlaşmışlar buĥađularda.

50 Göñülleri anlaruñ (18) ĥatrāndandır. Ve bürür od anlaruñ yüzlerini.

51 (19) Tā ‘ıvaz vire Allāh her nefse ne ĥazandıse. Bedürüstī Tañrı tīz ĥisābludur.

52 (20) Bu Ķur’ān beyāndur ĥalka tā öğütleneler. Ve ĥorĥudulalar Ķur’ān’ile. (21) Ve bileler ki bedürüstī ol Tañrı bir Tañrıdır. Ve öğüt ala ‘ađl eyeleri ve ĥaflet [163a] (1) uyĥusından uyanalar. Tā‘ate meşğöl olalar.

2.15.

15 (2) Sūretü’l Ĥicr

(3) Bi’smi’llāhi’r-Raĥmāni’r-Raĥīm.

1 (4) Bu sūrede gelen gökden Kitāb’uñ āyetleridür. Ve ĥaĥķı bāđıldan seĥen (5) Ķur’ān’uñ āyetleridür.

2 Gün gele temennī ideler şunlar ki kāfir oldılar Müsülmān (6) olmağı.

3 Ķo anları yisünler ve şafālar sürsünler ve mađrūr ĥılsun (7) anları tulu emel. Şoñra bileler.

4 Ve helāk itmedük bir kūyi (8) illā

5 ve anıñ-üĥün bir vaĥt-i ma‘lūma dađı ĥalmaz.

6 Ve didiler ki: (9) İy şol ki indürildi üzerine Ķur’ān kendü zu‘munca bedürüstī sen delüsin. Niĥün bize ferişte (10) getürmedüñ?

7 Eger gerĥeklerden olduñise tā şanuĥlıĥ virelerdi senüñ gerĥekmüdüğüñe.

8 (11) Allāh eydür: Biz feriştelemi indürmezüz illā ĥaĥķı-le ve feriştelem (12) inecek, anlar mühlet virilmezler.

9 Bedürüstî biz naşîhat indürdük Qur'an'ı. (13) Ve taḥkîk biz anı bekleyicilerüz.

10 Ve taḥkîk gönderdük Peygamberler senden öñ yâ Muhammed' (14) geçenler bölüğünden.

11 Ve gelmez anlara Peygamber illâ anı (15) maşharalığa dutarlardı.

12 Ancılayın yüridürüz azdurmağı mücrimlerün (16) gönüllerinde ki İmân getirmezler

13 aña. Taḥkîk geçdi inanmayanlar tarîkası ki nice 'azâb (17) iderüz anlara.

14 – 15 Eger açayduḡ üzerlerine gökden bir kapu (18) pes aña 'urüc iderlerdi. Eyidelerdi: gözümüz bağlandı. (19) Belki biz sihre uğramış ṭâyifeyüz gözümüz-ile göz göre diyelerdi.

16 Ve taḥkîk (20) gökde burclar eyledük ve bezedük anı nazar idicilere yılduzlarile.

17 (21) Ve şakladuk anı her şeytândan ki mel'undur. Meger şol ki [163b] (1) siz uğurlamağa çıkdı.

18 Pes uydı aña bir od ki iken rüşindür. Anı gören (2) yılduz şanur.

19 Ve yeri gerdük şu üzerine ve bıraḡduḡ anuñ (3) içinde yüce yüce taḡları ve bitürdük anda her nesneden ki (4) tartılır demür gibi baḡır gibi altun gibi gümüş gibi. Ve eyledük yiryüzinde dir (5) lik esbâbı.

20 Ve şunları daḡı kılduḡ ki siz anlara rızḡ virici degülsiz (6) ḡul ḡaravaş gibi.

21 Ve yoḡdur bir nesne illâ bizüm ḡatumuzda anuñ ḡazîneleri (7) vardur. Ve indürmezüz anı illâ bellü miḡdâr-ile indürürüz.

22 (8) Ve gönderdük yelleri buludı yüklü idici olduḡı ḡâlde yaḡmur-ile ve aḡaçları yülü idici (9) olduḡı ḡâlde mîveyile. Pes indürdük gökden yaḡmurı ve şuar (10) duḡ size anı. Ve siz anı şaklayıcı degülsüz.

23 Ve taḥkîk biz dirildürüz (11) ve öldürürüz ve biz soña ḡaluruz.

24 (12) Ve taḥkîk bildük ilerü gelenleri sizden öñ toḡanları ya geç ölenleri.

25 Ve taḥkīk (13) senüñ Tañruñ qoparur anları yerden. Bedürüstī Ol, ḥikmet eyesidür ve ʿilm eyesidür.

26 (14) Ve taḥkīk yaratduq biz ādemi quru balçıkdan müteğayyirinden (15) şürete gelmişinden.

27 Ve cinnīleri yaratduq ādemden öñ (16) semüm odından ki tütüni olmaz.

28 – 29 (17) Añ yā Muḥammed ol vaqtā ki Tañrıñ didi: Bedürüstī ben yaradıcıyam bir ādem qatı balçıkdan müteğayyir olup şürete (18) gelmişden. Pes kaçan ki anı düzdüm ve içine cān virdüm. (19) Düşüñ aña sācidliğile.

30 Pes secde eyledi firişteler küllīsi (20) bir uğurdan

31 illā İblīs İbā eyledi secde idiciler-ile ol (21) maqdan.

32 Tañrı eyitdi: Yā İblīs n'oldı saña ki [164a] (1) secde idicilerle olmaduñ?

33 İblīs eyitdi: Ben secde ider degülem bir ādeme (2) ki yaratduñ anı quru balçıkdan ki müteğayyir olmışdur şürete gelmişdür.

34 – 35 (3) Tañrı didi: Pes çık uçmaqdan zīrā sen la'net taş-ile taş (4) lanmışsın. Ve taḥkīk üzerüñe la'net vardur tā kıyāmete degin.

36 (5) İblīs eyitdi: İy Tañrım mühlet vir baña qabirden turduqları güne degin.

37 – 38 (6) Allāh didi: Pes sen mühlet virilmişlersin (7) bellü vaqtüñ günine degin.

39 – 40 Eyitdi: İy Tañrum beni azıtduğundan ötrü (8) elbette bezeyiserem anlaruñ-içün yerde günāhları ve elbette azduru (9) saram anları bir uğurdan illā anlardan şol qullaruñ ki muḥliş (10) lerdindür.

41 – 42 Tañrı eyitdi: Bu tevḥīd toğrı yoldur benüm üzerüme (11) dür qulağuzlamak. Bedürüstī benüm qullarumuñ üzerine senüñ (12) ḥucetüñ yoqdur. İllā şol ki saña uydılar azğunlardan.

43 (13) Ve taḥkīk ṭamū va' de-gāhıdur anlaruñ bir uğurdan.

44 (14) anuñ yedi apusu vardur. Her apu-y-iun azgunlardan ismet (15) olınmış naşıb vardur.

45 Bedürüstı Tañrıdan oranlar (16) umaqlarda bıñarlardadır.

46 Girüñ ol umaqlara selām-ile diyiser ferışteler (17) ‘azābdan emın olub.

47 Ve ıkardu şunu ki gōñüllerinde vardur (18) tekebbürlikden ardařlar oldukları hāde tahtlar üzerinde (19) arřu arřu oturuben.

48 Erişmez anlara anda zaħmet (20) ve anlar andan ıkarılur degüllerdür.

49 – 50 Haber vir ullaruma ki bedürüstı ben yarlıgayıcı (21) esirgeyiciyem. Ve taħı benüm ‘azābum şol ācıdıcı ‘azābdur.

51 [164b] (1) Ve haber vir anlara İbrāhım Peygāberüñ onuklarından.

52 ol vat ki (2) girdiler anuñ üzerine daı selām virdiler. İbrāhım eyitdi: taħı biz sizden orucılaruz.

53 (3) Didiler ki: orma ki taħı biz saña müjde iderüz ‘ālim oğulile.

54 (4) İbrāhım eyitdi: Beřāret mi idersiz baña. Baña pırlik irdükden řoñra. (5) Pes ney-ile beřāret idersiz baña? Didi.

55 Didiler ki saña ha nesney-ile muştılaruz. (6) Ümızi kesenlerden olma!

56 İbrāhım (7) eyitdi: Ve kimdür Tañrınıñ raħmetinden ümız kesen azgunlardan ğayrı?

57 (8) İbrāhım eyitdi: Pes iřiñüz nedür iy eliler?

58 Eyitdiler: Bedürüstı biz gönderü (9) ldük günāhkār avme

59 – 60 illā ki Lūť’uñ ehline degül. Bedürüstı biz anları (10) urtarıcılaruz bir uğurdan illā ‘avretini ki ħükm itdük ki ol hālik (11) lerden ola.

61-62 Pes açan ki Lūť Āli’ne Peygāberlerümüz geleler (12) Lūť eyitdi: Bedürüstı siz münkir heybetlü avmsiz.

63 (13) Eyitdiler: Belki geldük saña inanmadukları sebebile senüñ nübüvvetüñe

64 (14) ve saña geldük ha-ile ki ümmetüñe ‘azāb iderüz ve biz gereklerüz.

65 Pes (15) al git ehliñi gicenüñ bir pāresinde ve sen artlarınca yüri (16) ve ārdına bakmasun sizden bir kimesne. Varuñ ol yere ki Tañrı buyurdi.

66 (17) Ve biz vaħy itdük Lūṭ'a 'aleyhi's-selām ol işi ki bedürüstī (18) bunlaruñ ardı kesilecekdür şabāħ yüzinde.

67 Ve geldi Lūṭ şehrinüñ ehli (19) birbirine beşāret iderler maħcūblar geldiler diyü.

68 Lūṭ eyitdi: Bedürüstī bunlar (20) benüm konuğlarumdur didi.

69 Pes beni rüsvāy eylemeñ ve kórkuñ Tañrıdan (21) ve beni ħor itmeñ!

70 Lūṭ Qavmi Lūṭ'a didiler: Biz yādları kórımağdan [165a] (1) seni men' itmedük mi?

71 Didiler. Lūṭ eyitdi: İşbu 'avret cinsi benüm kızlarum (2) dur.

72 Eger didigüm işlerdeñüz. Tañrı senüñ ħayātuñ ħakk-içün yā Muħammed bedürüstī anlar (3) ya'nī Mekke Ehli cehāletlerinde müteħayyir olurlar.

73 Āldı (4) anları Cebrāyīl'üñ na'rası gün çerpuduğda.

74 Pes altını üstüne eyledük. (5) Ve yağdurduğ taşı Siccīl'den.

75 Bedürüstī bunda (6) nişānlar vardur fikr idenlere.

76 Ve anlaruñ küyleri Rüşen yol üzerindedür.

77 (7) Bedürüstī anlaruñ helākinde nişānlar vardur mü'minler-içün.

78 (8) Ve eger Şu'ayb Qavmi zālimler oldılarsa

79 kīnümüz aldük anlardan 'azāb eylemekile. (9) Ve taħķīķ Eyke ve Meyden yol öñünde zāhir yatıtururlar.

80 (10) Ve taħķīķ yalanladı Ħicr Ehli. Murād: Şemūd'dur. Peyğāمبرleri

81 ve virdük anlara (11) nişānlarumuzuı kayadan çıkan deve gibi. Anlar andan baş çekiciler oldılar.

82 (12) Ve yonarlar-idi tağlardan evler emīn olavuz diyü 'azābdan.

83 (13) Pes anları Cebrāyīl 'aleyhi's-selām şayħası aldı şabāħladuğları vağt.

84 (14) Fâyide itmedi anlara şol ki kesb itdilerdi.

85 (15) Ve yaratmaduk gökleri ve yirleri ve ikisinüñ aradağını illā haqqı-le.
Ve taħķīķ kıyāmet gelececiür. (16) Teħammül eyle saña ne itseler ħüb teħammül eyle.

86 Bedürüstī senüñ (17) Tañruñ ol yaradıcıdur. Andan ħīc nesne gizlenmez.

87 Ve taħķīķ saña virdük (18) Yedi Āyeti ki Fātiħa'dur Ķur'an'da.

88 Ve 'azametlü Kelām virdük sevü gözin (19) biraħma. Ya'nī şuña ki virdük anı
dünyādan bölüklere kāfirlerden. (20) Ve melül olma anlaruñ üzerine ve döşe
ķanaduñı mü'minlere.

89 (21) Ve eyit ki: Aşkere Ķorkuducıyam kāfirleri ya'nī saña Seb'a Meşānī
indürdük.

90 [165b] (1) Nice ki kısmet idiciler üzerine indürdük.

91 şol kısmet idiciler üzerine Ķur'an'ı (2) cüz' cüz' kıldılar. Ya'nī kimi haqq
kimi bātıl didiler.

92 – 93 senüñ Perverdigār'uñ (3) haqq-ıçün elbette su'āl idiserüz anlara bir
uğurdan ki neye tapdılar, Peygāmbereğine ne cevāb virdiler (4) şundan ki işlerlerdi.

94 Pes āşikāre kııl şunu ki buyurulursın. (5) Ve müşriklerden i'rāz eyle!

95 – 96 Bedürüstī helāk itdük (6) saña kem baķanları şol istihzā idenler ki
Tañrıy-ile bir Tañrı dağı kıılurlar. (7) Şoñra bileler.

97 Ve gercek bilürüz ki taħķīķ (8) senüñ gönülün tarılur şundan ki kāfirler dirler.

98 Pes namāz kııl Tañrıñ (9) emr-ile ve secde idenlerden ol

99 ve 'ibādet eyle Perverdigāru'ña (10) tā saña gelince yaķın ya'nī ölüm şerābı
şunulunca ki çün içesiz bize ķavuşasız.

2.16.

16 (11) Sūretü'n-Naħl

(12) Bi'smi'llāhi'r-Raħmāni'r-Raħīm.

1 (13) Geldi Tañrınıñ kıyāmet haberi Cebrāyīl-ile eyle dinicek revān. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām ayağ üzre (14) tırugeldi. Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Pes aña ivmeñ tız gelür şanmañ didiyise Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (15) oturdı. Pāk oldı ve yüce oldı şundan ki aña şerīk itdüler kāfirler. (16) Ferişteleri indürdi rahmet-ile ya Cebrāyīl-ile kendü emrinden (17) şunuñ üzerine ki diler kullarından.

2 Korkuduñ halkı (18) bedürüstī şān budur ki ilāh yoğdur illā ben var. Pes korkuñ benden!

3 (19) Yaratdı gökleri ve yeri haqqı-le. Yüce oldı şundan ki aña şirk getirürler.

4 (20) Yaratdı Benī-Ādem’i şehvetden. Göresiz ki ol aşkere haşmdur Allāh’a münkirdür.

5 (21) Ve dört ayaklıları yaratdı sizüñ anda menfe‘atlerüñüz vardur teninden tüyinden [166a] (1) derisinden örti döşek olur. Ve fāyidelerüñüz vardur anlardan toğan gibi.

6 (2) Ve anlardan yersiz biryān gibi ve envā‘-ı eţ‘ime gibi. Ve sizüñ anda sevinmeñüz vardur (3) ve sürdüğüñüz vaqtin deve āvāzından koyın āvāzından āt kişnemeginden. Ve avdan utarmağa (4) gitdükleri vaqt.

7 Ve kimine yükledürsüz yüküñüzi varmağ-içün bir şehre ki (5) siz aña irişür olmaduñuz illā nefsler meşakkat çekmesile. (6) Bedürüstī sizüñ Tañrıñuz şefkatlüdür esirgeyicidir.

8 Ve ātlar ve katırlar ve eşekler yaratdı (7) tā siz binesiz ve bezenesiz anlaruñla. Ve yaradur şunu ki bilmezsiz.

9 (8) Ve Allāh üzerinedür toğrı yol ve ol yoldan kimi egri gidicidir. (9) Ve eger dilese toğrı yola kulağuzlardı bir uğur dan.

10 (10) Tañrı oldur ki indürdi gökden yağmurı siziñ-içün andan ba‘zı (11) içersiz revān açar ve andan ba‘zı ağaclar icer ki andan tavār otarursız.

11 (12) Bitürür siziñ-içün anuñ-la ekini ve zeytünü ve hurmayı (13) ve tüzümleri ve her yimişden. Bedürüstī anda nişāne (14) vardur birliğümüze fikr iden řāyifeye.

12 Ve müsahhar itdi size giceyi ve gündüzi (15) ve günü ve ayı ve Yılduzları müsahharlar oldukları hāle emrine. (16) Bedürüstī anda nişānlar vardur ‘aqlı olan řāyifeye.

13 (17) Ve müsahhar itdi size şunu ki yaratdı yir yüzinde ki dürlü dürlü levinler. (18) Bedürüstī bunda āyet vardur şol kavm-içün ki öğüt alurlar.

14 (19) Ve Tañrı ol’dur ki size müsahhar itdi deñizi tā andan tāze et yiyesiz (20) ve çıkarasız andan zīnetleri ki anı geyersiz incü gibi mercān gibi (21) ve görürsin gemileri giderler şuyı kese kese ol deñizde. [166b] (1) Tā şaleb idesiz Tañrınıñ fazlından. Ve ola kim siz şükr idesiz.

15 – 16 (2) Ve Tañrı bıraşdı yirde şağları. Yir sizi çalkıduğından ötrü tā ki deprenmeye. (3) Ve ırmağları yaratdı ve yolları yaratdı ola kim Hāķķ’a kulağuzlanasız (4) diyü. Ve nişānlar kıldı yollar seçilmek-içün ve yılduz-ile anlar yolu (5) bulurlar. Murād: Ülker’dür, Cede’dür, Benāt-i Na’s’dur, Feraķdān’dur.

17 ya pes şol ki (6) yaradur şuncılayın mıdur ki yaratmaz? Añlamaz mısınız?

18 Ve eger (7) hisāb idesiz Tañrınıñ ni‘metini şayamazsız. Bedürüstī Allāh yarlığayıcıdur esirgeyicidür.

19 (8) Ve Allāh bilür şunu ki gizlersiz ve şunu ki aşkere idersiz.

20 (9) Ve şunlar ki şaparlar kāfirler aña Allāhdan ğayrı. Bir nesne yarad (10) mazlar ve anlar yaradılmışlardır.

21 Ölülerdür diriler degüller. (11) Ve bilmezler ki ne vaķt dirilürler.

22 Tañrıñuz bir Tañrıdur. (12) Ve şunlar ki inanmazlar āhirete gönüllerini inkār idici. (13) Şu hālede ki anlar ululanurlar ‘ār iderler.

23 Hāķķā ki bedürüstī Tañrı (14) bilür şunu ki gizlerler ve şunu ki aşkere iderler. Bedürüstī (15) Tañrı sevmez tevħīden baş çekenleri.

24 vaqtā ki dinildi anlara: Nedür (16) ol ki Tañrıñuz indürdi? Didiler ki ilerü geçenlerüñ hikāyetleridür

25 (17) yüklenmek-içün kendü günāhkarını temāmca kıyāmet güninde (18) ve baʿzı günāhların şunlaruñ ki azdururlar anları huccetsüz. (19) Āgāh ol ki ne yaman nesnedür şol ki yüklenürler!

26 (20) taḥkīk mekr eyledi şunlar ki bunlardan öñdindür. Tañrınuñ (21) emri geldi anlaruñ yapduklarına bünyādlarından. Pes üzerlerine çökdi [167a] (1) yapdukları dīvārlar yıkılıp üzerlerinden. (2) Ve geldi anlara ʿazāb şu yerden ki anlar bilmezler.

27 andan soñra (3) kıyāmet güninde ḥor ider anları ve rüsvāy ider. Ve dir ki: (4) Kānı benüm ortaqlarum ki çekişürdüñüz anlaruñla müʿminler ḥaḳḳında?

28 (5) Didi şunlar ki ʿilm virildiler Enbiyā gibi, ʿUlemā gibi: (6) Bedürüstī rüsvāyılık ve yaramazlık bugün kāfirler üzerinedür. (7) Şunlardur ki melāyike anları öldüre şerikleri ḥālinde. Pes (8) anlar muṭīʿ oldılar ve didiler ki: Biz yamanlık itmezdük yaʿnī şirk (9) şirk getürdüñüz Allāh'a. Bedürüstī Allāh bilicidür şunu ki siz işlediñüz.

29 (10) ṭamū firişterleri diyeler: Pes girüñ cehennem қаpularına ebedī қalup anda. (11) Ne yamandır İmāndan baş çekenlerüñ menzili!

30 Ve di (12) nildi şunlara ki Tañrıdan қorқdıлар Ne indürdi Tañrıñuz? Didiler ki: (13) Ḥayr indürdi şunlarıñ-içün ki eyelük itdiler bu dünyāda eyelük vardur (14) yine dünyāda. Ve taḥkīk āḥiret evi yigrekdür ve ne ḥüb evdür Tañrı (15) dan қorқanlaruñ evi! ʿAdn uçmaqlarıdur ki girürler aña (16) aқar altından ırmaқlar.

31 Vardur anlara uçmaқlar içinde ne dilerlerse (17) seʿādetden. Eyle ʿıvaż ider Tañrı kendüden қorқanlara. (18) Şunlar ki melāyike anlaruñ cānların қabz itdi şirkden pākler oldukları ḥālide.

32 (19) Firişeler dirler: Tañrınıñ selāmı sizüñ üzerüñüze olsun! Girüñ cennete **(20)** işledüğüñüz ‘amel sebebile.

33 Baqmazlar Mekke Ehli **(20)** illā şuna ki anlara ferişte gele cānların almağa. Yehūd Tañrınıñ emri gele. **(21)** Eyle işledi anlar ki anlardan öñdün-ıdı. Ve zulm itmedi **[167b] (1)** anlara Allāh ve illā kim anlar nefslerine zulm iderlerdi. Peygāmbelerini yalan **(2)** lamağtle.

34 Pes irişdi anlara işledükleri günāhlarıñ cezāsı **(3)** ve döndi anlara şol nesne ki anuñ-la istihzā iderlerdi.

35 (4) Ve didi şunlar ki şirk getürdiler: Eger **(5)** Allāh dilese tapmazduğ Tañrıdan ğayrı bir nesneye biz ve ne atālarımız. **(6)** Ve ħarām itmeyeydük anuñ emrin koyup bir nesneyi. Eyle işledi **(7)** şunlar ki bunlardan öñdindi. Var mıdur Mürseller üzerine illā aşkere **(8)** buyruğumuz irgürmek.

36 Ve taħķīķ gönderdük her ümmetde bir peygāmber. **(9)** Tañrı’ya tapuñ ve bütlerden yığlınuñ diyü. Pes anlardan **(10)** vardur ki Allāhü Te‘ālā kulağuzladı ve anlardan şol vardur ki **(11)** şābit oldı anuñ üzerine azğunlık. Pes seyr eyleñ yer yüzinde **(12)** pes görüñ nice oldı serencāmı yalanlayanlarun.

37 Eger ħarīş **(13)** olursañ anlarıñ hidāyetleri üzerine bedürüstī Allāh kulağuzlamaz **(14)** şunu ki ol azıtdı. Ve anlara yardımcıdan yoğdur hergiz.

38 (15) Ve and içdiler kāfirler Tañrıya temām ellerinden geldükce ki Tañrı **(16)** yine diriltmez şunu ki öldi. Ĥaķķā yine dirüldür ölenleri. Va‘dedür üzerine **(17)** vācib oldı vācib olmağ. Ve illā kim ħalkuñ ekşerī bilmezler.

39 (18) Beyān itmek-içün anlara şunu ki anda ihtilāf iderlerdi. **(19)** Ve bilinsinçün şunlar ki kāfir oldılar şunu ki anlar yalancılarmış dünyāda.

40 (20) Bedürüstī bizüm sözüümüz bir nesneye kaçan ki dileyevüz anı. Biz ol nesneye ol dimegimüzdür. **(21)** Hemān olur ol nesne ayruğ eğlenmek olmaz.

41 Ve şunlar ki hicret [168a] (1) itdiler Allāh yolında Mekke'de güc gördüklerinden sonra. Elbette yerleştirdük (2) anları dünyā içinde eyü menzilde. Ve āhîret şevābı ulurağdur eger bilür (3) lerse.

42 Şunlar ki şabr itdiler ve anları yaradan üzerine tevekkül iderler.

43 (4) Ve göndermedük Seden öñ illā ernler ki vahy ide (5) rüz anlara. Şoruñ ehl-i kitāb'a ki Tevrāt'da ve İncil'de gördüklerin diyeler (6) eger siz bilmezseñüz.

44 Mu'cizeler-ile gönderdük ve Kitāblar-ile gönderdük (7) ve indürdük saña yā Muḥammed'Kur'an'ı. Tā beyān idesiz ḥalka şunu ki (8) anlarıñ-üçün indürüldi ve ola kim anlar fikr ideler daḥı ĩmān getüreler.

45 (9) Emīn oldu mı şunlar ki mekr itdiler yaramazlıklarını Murād: Tañrıya şirk itdükleridür. (10) Tañrı anları yire geçürmekden

46 (11) ya anlara 'azāb gelmekden şanmadukları yerden ya anları tuta işlerindeyiken? (12) Pes anlar Tañrıyı 'āciz idiciler degüllerdür.

47 ya tuta anları ğayrı (13) kōrķutmağ üzerine. Bedürüstī Tañrıñuz şefkatlü ve esirgeyicidür.

48 (14) ya daḥī nażar itmediler mi şuña ki Tañrı yaratdı her nesneden? Çevirinür (15) gölgesi anuñ sağ yanından ve şol yanlarından Tañrı-y-içün sücüd idüb. (16) Ḥāl bu ki anlar ḥorlardur.

49 (17) Ve Allāh'a secde ider şol ki göklerdeür ve şol ki yerededür cāneverlerden ve yer firiştelere sücüd iderler (18) ve anlar ululanmazlar.

50 Kōrķar anlar kendülerüñ Perverdigā (19) rından üzerlerinden 'azāb ine şanurlar ve işlerler şunu ki buyuruldılar.

51 (20) Ve tütmañ iki Tañrıyı ve taḥķīķ ol Tañrı bir'dür. (21) Pes baña kaçuñ!

52 Ve anuñ dur ol ki göklerdeür ve yerededür. [168b] (1) Ve tã'at anuñ-içündür dāimen. Ya pes Tañrıdan ğayrıden kōrķar mısınız?

53 (2) Ve şol ki irişdi ni‘metden Allāhdandır. Andan şoñra (3) kaçan ki size bir zaħmet erişe hemān aña niyāz idersiz.

54 andan şoñra kaçan ki (4) gidere ol zaħmeti sizden göresiz sizden bir bölük, Tañrısına şirk (5) getirürler

55 küfrān itmek-içün şuña ki anlara virdük. Pes yiñ (6) içün şoñra bilesiz.

56 Ve naşīb kılurlar şunlarıñ-içün ki nesne (7) bilmezler şundan ki rüzī kılduk anlara. Tañrı haqqıçün ki şorılısarsız (8) şundan ki yalan çıkarduñuzdı Allāh’ı. ğayrı puta tapduñuzdı.

57 Ve Tañrıya kızlar (9) iderler ya‘nī kızları vardır diyü. Pākdür Tañrı, oğlı kızını var demekden (10) ve anlarıñ murādları hāşıl oğuldan kızdan.

58 Ve kaçan ki beşāret oluna anlardan (11) birisi dişi-ile ya‘nī kızuñ toğdı diyü yakīn olur ki yüzi kapkara ola (12) içi kīn-ile toduğı hālde ‘avretine kız toğurduğı-içün.

59 Gizlenür halkdan (13) muştulanan nesnenüñ yaramazlığından ve yüzün burtarur ki anı nice ide ki tuta mı anı ħorlık (14) üzerine ya anı gizleye mi toprak içinde?

60 Āgāh ol yā Muħammed ne yaramaz (15) dur şol ħükm ki iderler kendülere kızını revā görmezler baña nisbet iderler (16) şunlarıñ-içün ki inanmazlar āħirete. Yaramaz meşel vardır yaramaz ser-encān vardır tamū ‘azābı gibi ve oğula (17) kıza muhtāclık gibi. Yüce meşel Tañrınıñdur ‘ālemden ğanīlik gibi (18) ve ol ğālib pādişāhdur ħikmet-ile işler işini.

61 Ve eger Tañrı (19) kınayaydı halkı ma‘şiyetler-ile kōmazdı yir üzerinde bir cānever (20) ve illā kim anları egler vaqt-i ma‘lūma deġin ‘afv-ile keremile. (21) Pes kaçan ki ecelleri geldi geçilmek istemezler andan bir sâ‘at [169a] (1) ve ne ħūd ilerü varurlar.

62 Ve begenmedüklerin Tañrıçün (2) iderler. Me‘a hāzā vaşf iderler dilleri anlaruñ yalanı (3) bedürüstī anlaruñdur Husnā uçmağı. Haqqā ki bedürüstī anlaruñ- için tamū vardır. (4) Ve taħkīk anlar çekilürler tamūya.

63 Allāh haqq-ıçün (5) taħkīk gönderdük Peygāmblerleri ümmetlere senden öñdin. (6) Pes bezedi şeytān anlara ‘amellerini anlaruñ. Pes ol eyilerüdü anlaruñ (7) bugün. Ve anlaruñ-ıçün ‘azābu elīm vardır.

64 (8) Ve indürmedük senüñ üzerüñe Kitāb’ı illā beyān itmek-ıçün anlara (9) şunu ki ihtilāf itdilerdi Yehūd, Naşārā, Mecūsī, Müşrikler her biri dīn benümdür diyü. (10) Ve toğrı yoldur ve esirgemekdür bir kavme ki inanurlar.

65 (11) Ve Tañrı indürdi gökden yağmurı ve yeri dirilti anuñ-la (12) öldükden soñra kuruyup geçdükden soñra yeşertdi. Bedürüstī anda nişāne vardır (13) birliğümüze bir kavme ki işidürler ve Qur‘ān’-ile ‘amel iderler.

66 (14) Ve taħkīk sizüñ-ıçün tavārlarda ‘ibret vardır. Şuvarur sizi şundan qarınlarında (15) vardır anlaruñ şifl-ile kan ārasından hāliş südi. ‘Alef (16) davaruñ qarında üç bölük olur. Eñ aşāğası şifl olur. Ortası süd olur. Eñ yuğarusı kan olur. (17) Üstüne bağır havāle kanı tamarlara sürer südi yiline sürer şifli āşağa sürer. (18) Sigicidür içenlere.

67 Ve hurmā Ağacı’nuñ yimişinden ve üzümlerden. (19) andan mest olacak şerāb idinürsüz. Ve eyü rızq idinürsüz (20) sirke gibi bekmez gibi kuru üzüm gibi. Bedürüstī anda nişāne vardır (21) ‘aklı olanlar-ıçün.

68 Ve vahy eyledi Tañruñ Āru’ya [169b] (1) ki tut tağlardan evler ve ağacdān ki yaptılar.

69 (2) andan soñra yi her yimişlerden ve yüri Tañrınuñ yollarına boyun şunup benüm emrüne. (3) Çıkar qarınlarından anlaruñ bal ki levnlere dürlü (4) dürlüdür: Ak, şaru ve yeşil, kızıl. Anda şifā vardır halkā. (5) Bedürüstī anda nişāne vardır bir kavme ki fikr iderler.

70 (6) Ve Allāh yaratdı sizi andan şoñra öldürür ve sizden ba‘zı (7) redd olur ‘ömrüñ yaramazına tā bilmekden şoñra bir nesne bilmez ola. (8) Bedürüstī Allāh bilicidür ve kıdret eyesidür

71 ve Allāh ulular (9) ba‘zuñuzı ba‘zuñuz üzerine rızkıda. (10) Pes şunlar ki ortaķcı oldılar rızkıda rızķlarını yemīnleri mālīk olduğı kimesneye redd idiciler (11) degıldür. Pes anlar anda berāber ola ya‘nī mālīk ve memlūk. Rızkıda müşterek olalar. (12) ya pes Tañrınuñ ni‘metine inkār mı iderler ya Tañrınuñ ni‘met-ile Hāķķ’a inkār mı (13) idersiz? Revā görmez misiz ki kıllaruñuz rızķuñuza şerīk ola baña şerīki var dursiz.

72 (14) Ve Allāh sizüñ-içün kendü nefsuñuzden ‘avretler eyledi (15) ve eyledi sizüñ-içün ‘avretlerüñuzden oğullar ve oğul oğulları (16) ve rüzī kıldı size pāk nesnelerden. Ya pes bātıla mı İmān getürdiler (17) inanrlar ki bütlerdür. Ve Tañrınuñ ni‘metine anlar kāfir mi olurlar?

73 (18) Ve taparlar Tañrıdan ğayrı şuña ki mālīk degül rızķ (19) virmege göklerden ve yirlerden bir esneyi ve gücleri yetmez.

74 (20) Pes Tañrıya meşel urmañ zīrā anuñ yekdeşi yoķdur. (21) Bedürüstī Allāh bilür ve siz bilmezsiz.

75 Tañrı meşel urur bir kılı ki [170a] (1) şatun alınmışdur. Hīc bir nesneye güci yetmez ve şunu ki aña (2) rızķ virdük bizüm Hāzretümüzden eyü rızķ. Pes ol harc ider andan Tañrı (3) tã‘atinde gizlü āşikāre. Pes berāber olurlar mı? Pes Kādir Tañrıy-ile ‘āciz büt kaçan (4) bir olsa gerek? Şenā Allāh’a. Belki ekşerī bilmezler meşel urmaķ.

76 (5) Ve Allāh meşel urdı iki eri ki biri dilsüzdür (6) hīc nesneye kadir degıldür ve ol düşmişdür efendisi üzerine ne yaña (7) döndürürse ğayr-ile gelmez. (8) Berāber olur mı ol ve şol ki ‘adl-ile buyurur ve ol toğrı yol üzerinedür?

77 (9) Ve Tañrınıñdur nihAnı gökleriñ ve yirleriñ ve kıyāmet ıssı (10) degüldür anı yaķın bilmekde illā kirpügi birbirine urmaķ kadardur ya ol daħı yaķındur (11) Tañrı katında. Bedürüstī Allāh her nesne üzerine ķādirdür.

78 (12) Ve Allāh çıkardı sizi anañuz ķarnından nesne bilmezdüñüz. (13) Ve siziñ-içün kulaķlar eyledi işitmege ve gözler eyledi görmege ve gönüller eyledi (14) meyl itmege ve sevmege ola kim şükr idesiz.

79 (15) Nażar ķılmadılar mı ķuşlara ki müsahħarlardur hevā içinde. Dutmaz anları illā Allāh durar. (16) Bedürüstī anda nişānlar vardur bir ķavm-içün ki ĩmān getürdiler.

80 (17) Size evleriñüzden ķarār idecek yir ķıldı (18) ve siziñ-üçün tavārlar derisinden evler eyledi ‘Arab Cādırları gibi Bān Evleri gibi. (19) Yeynicek götürürsiz anı güüñüz günü götürmege ve iķāmet itdüñüz (20) günü ķurmaĝa. Ve koyınıñ yünlerinden ve devenüñ tüyünden (21) ve keçileriñ ķılından. Ev ķumaşları vardur ve menfe‘atlenecek nesne vardur [170b] (1) bir zemāna deĝin.

81 Ve Allāh, eyledi siziñ-içün yaratduĝı nesnelerden (2) gölgelenecek aĝaclar gibi. Ve Allāh eyledi siziñ-içün taĝlardan evler (3) maĝāralar gibi, ser-dāblar gibi. Ve Allāh eyledi siziñ-içün ve Allāh eyledi (4) siziñ-içün gönlekler ki sizi ıssıdan şaķlar ve gönlekler ki şaķlar (5) sizi ba‘zılarıñuzuñ cenginden. Ancılayın temām (6) ider ni‘metini sizüñ üzeriñüze. Ola ki Müsülmān olasız diyü.

82 Pes eger yüz çevürelere (7) ve seniñ didiĝüñ ķabül itmeyeler yā Muħammed bedürüstī seniñ üzeriñüze buy (8) ruĝumuz yetişdüremekdür aşkere.

83 Bilürler Tañrınıñ ni‘metini. Andan şoñra aña (9) inkār iderler. Ve ekşerleri anlarıñ kāfirlerdür Tañrıyı bilmezler.

84 (10) Ve añ ol günü ki viribiceĝüz her ümmetden bir tanuķ ki Peyĝāberidür. (11) andan destür virilmez şunlara ki kāfir oldılar ya‘nī ‘özrlerin dilemege ve ne hūd (12) anlarıñ-içün yine dünyāya gelmek dilek ide kimse ya‘nī

85 ve kaçan ki görse (13) şunlar ki zulm itdiler Tañrınıñ ‘azābını pes yeynilmez anlardan ‘azāb (14) ve ne anlara mühlet olur.

86 Ve kaçan ki göre şunlar ki şirk getürdiler (15) tapdukları bütlerini dirler ki: İy Tañrımız bunlar bizüm şeriklerümüzdür ki (16) ol dünyāda taparduk senden gayrı aña. (17) Pes bütler anlara cevāb vireler: Bedürüstī siz yalancılırsız diyü.

87 Ve ol gün (18) Allāh’a şikestlik göstereler.

88 Ve azdı anlardan şol ki iftirā itdilerdi (19) hep yabanda kaldı şunlar ki kāfir oldılar ve men‘ itdiler halkı (20) Tañrı yolından. Ziyāde itdük anları ‘azāb ‘azāb üzerine (21) şu sebebden ki fesād iderlerdi.

89 Ve ol [171a] (1) gün turgıruruz her ümmet üzerine kendülerden nefslerinden. (2) Ve seni tañuk getürürüz bunlaruñ üzerine ya‘nī geçen Peygāmbler üzerine ki haberümi (3) erüştürdiler mi ümmetlerine ya erüştürmediler mi? Ve indürdük üzerüñe Qur‘ān‘ı (4) āyet āyet. Beyān olmağıçün her nesne ve burhān ve emān olmağ-ıçün (5) ve beşāret-ıçün Müsülmānlar’a.

90 Bedürüstī Allāh buyurur (6) ‘adl itmek-ile bendeleri arasında ve ihsān itmek-ile yerinde halkdan ‘afv idüb. (7) Ve qarābet ayelerine gelüp gitmek-ile ve şadeka virmekile. Ve men‘ ider yaman işden ki (8) Tañrınıñ haddin bozmağdur. Ve ‘ağıllar kerih gördüğü nesneden nehy ider (9) ve buyruk āyesine ‘āşī olmağdan nehy ider, naşihat ider size. Ola kim ögüt (10) kabül idesiz.

91 Ve fağıluñ Tañrınıñ ‘ahdine kaçan ki ‘ahd itseñüz (11) birbiriñüzle ve bozmañ andları anı muhkem itdükden şoñra. (12) Hāl bu ki kıldıñuz Tañrıyı üzerüñüze tañuk ya‘nī ‘ahdüñüz üzerine (13) Tañrıyı tañuk eyledüñüz. Bedürüstī bilür şunu ki işlersiz

92 ve Allāhü Te‘ālā (14) bir meşel dağı beyān ider ve eydür ki: Ve olmañ şol ‘avret gibi kim bozdı (15) egirdüğü ipliği muhkem itdükden şoñra çizim çizim. Bu ‘avretüñ adı Rayta’-ıdı. (16) Āndlaruñuzu ārada mefsede idinesiz (17) bir ümmetden

artuğ olduğundan ötürü biz anlardan çoğuz diyü. Bedürüstî Allāh şınar sizi (18) ol çođluđuñuzla ki Tañrı begler misiz ya çođluđuñuza mağrür olur mısınız? (19) Ve beyān itmek-içün size kıyāmet güninde şunu ki anda ihtilāf iderdüñüz Peyğāmbere (20) muhālefet idüb.

93 Ve Allāh dilese sizi bir ümmet ideydi cümlesi (21) Müsülmānlar ve illā ki azđunluđın diler kimisinüñ ve oñarur [171b] (1) kimi dilese. Ve elbette şorulursız şundan ki işledüñüzdi dünyāda ‘ahdden (2) ve ğayrından.

94 Dutañmañ andlaruñuzı mefsede ārañuzda. (3) Pes şayınur ayak şābit olduğdan şoñra ve ‘ukūbet şadarsız (4) men‘ itdüđüñüzden ötürü Allāh yolından. Ve siziñ-içün (5) ulu ‘azāb vardur.

95 Ve almañ and içmek-ile dünyā metā‘ını. (6) Bedürüstî şol ki Tañrı şatındadur ol yigrekdür size eger bilürseñüz.

96 (7) şol ki sizüñ şatıñuzdadur dükenür ve şol ki Tañrı şatındadur (8) bākīdür. Ve elbette ‘ıvazın virürüz şunlara ki şabr itdiler ĩmān (9) getirüp kāfirler zaşmetine. Añ eyis-ile şunuñ ki işledilerdi dār-ı (10) dünyāda.

97 Her kim eyü işlese erden ya ‘avretten (11) hāl bu ki ol mü’mindür. Pes biz dirildürüz dünyāda anı ārı dirilik-ile (12) ve virürüz anlara şevāblarını eñ eyüs-ile şunuñ (13) ki işlerlerdi dār-ı dünyāda.

98 Kaşan ki Qur’ān oқusañ (14) pes şığın Allāh’a şeytān-ı racīmden.

99 Bedürüstî şān budur ki (15) yoқdur şeytAnuñ ğālib olmaқlıđı şunlaruñ üzerine ki ĩmān getürdiler. (16) Ve anlar yaradan üzerine tevekkül iderler.

100 Bedürüstî şeytAnuñ (17) ğalebesi şunlaruñ üzerinedür ki anlar aña şirk getüricilerdür.

101 Ve kaşan ki bir āyeti (18) bir āyet yerine getürsevüz birin bir-ile nesh idüp ve Allāh yeg bilür şunu ki indür. (19) Didiler ki: Yā Muşammed degülsin illā iftirācısın. Belki (20) ekşerī anlaruñ bilmezler benüm hikmetüm nedür anda.

102 Eyit yā Muḥammed ki indürdi Ẓur’ān’ı Cebrāyīl (21) ‘aleyhi’s-selām senüñ Tañruñdan ḥikmet-ile tā sābit ide şunları [172a] (1) ki inandılar. Ve beşāret olmağ- için Müsülmānlara.

103 Ve taḥķīķ bilürüz (2) ki bedürüstī Ẓureyş Kāfirleri dirler: Bedürüstī ögretmez Muḥammed’i illā Ḥibr-ile (3) Yesār ki İncīl okurlardı dili şunuñ ki nisbet iderlerdi aña (4) Rūmī’dür. Ve bu Ẓur’ān aşkere ‘Arabī Dil’dür.

104 (5) Bedürüstī şunlar ki İmān getürmezler Tañruñ āyetlerine. Allāh anları (6) ķulağuzlamaz. Ve anlaruñ-içün ācıdıcı ‘azāb vardur.

105 (7) Bedürüstī yalan düzer şunlar ki İmān getürmezler Tañruñ āyetlerine (8) ve ol ṭāyife şol yalancılardur.

106 Kimdür ki kāfir oldı Tañrıya İmān (9) getürdükdēn şoñra? Meger şol ki güc ideler küfr söylemege ve gönli (10) dolanmış ola İmān-ile ve lākin şol ki açdı küfr- ile gönliñi (11) pes anlaruñ üzerinedür Tañrıdan ğāzab ve anlaruñ-içündür ulu ‘azāb (12) ķıyāmetde.

107 ol ‘azāb anıñıçündür ki bedürüstī anlar sediler dünyā (13) dirliğini āḥiret üzerine ve taḥķīķ Allāh ķulağuzlamaz kāfir (14) ķavmi.

108 ol ṭāyife şunlardur ki mühr urdı gönülleri üzerine (15) ve ķulaķları üzerine ve gözleri üzerine. Ve ol ṭāyife anlardur ki (16) ğāfillerdür.

109 Ḥaķķā bedürüstī anlar āḥiretde ol ziyān idicilerdür.

110 (17) andan şoñra bedürüstī senüñ Tañrıñ şunlarıñ-içündür ki Mekke’dēn Medīne’ye (18) göçdiler. Şundan şoñra ki müşrikler ‘azāb itdiler. Murād: ‘Ammār’dur, Mālik’dür, Şuheyb’ (19) dur, Ḥabbāb’dur. Andan şoñra ğāzā ķıldılar Peyğamberile. Ve şabr itdiler belāya Tañruñ (20) ṭā’atine boyun şunub. Bedürüstī senüñ Tañrıñ ol fitneden şoñra (21) yarlığayıcı esirgeyicidür.

111 Añ yā Muhammed ol günü ki gelür her nefis [172b] (1) cidāl ider kendü nefsinden ötürü. Ve temām bula her nefis şunu ki işledi. (2) Ve anlar zulm olunmazlar kıyāmet güninde.

112 Ve Allāh meşel beyān eyledi (3) bir kūy'i ki emīn olmış-idi düşmeden. Murād: Mekke'dür. Şerrafeha'llāhü. (4) Dolanmışdı ehli muķīm olmağıle. Gelürdi aña rızķ bol her yerden. (5) Pes kāfir oldu Allāhü Te'ālānuñ ni'metlerne. Eyle olsa Tañrı (6) tatdurdı aña açlık şiddetin yedi yıl ve ķorķuyı. İtdükleri (7) kabāyih sebebile.

113 Ve taħķīķ geldi anlara Peygāmbere ki anlardandur. (8) Pes yalanladılar anı ve anları 'azāb dutdı şol hālde ki anlar zālīm (9) lerdı.

114 Pes yiñ şundan ki Tañrı size ruzı kıldı helāl (10) pāk. Ve şükr idüñ Tañrınıñ ni'metine. Eger aña taparsañuz (11) yarar ki hiķāb kāfirlere ola.

115 Bedürüstī harām eyledi (12) Allāh, üzerüñüze murdārı ve ķanı ve toñuz etini ve şol ki buğazlanmış ola o (13) Tañrınıñ ğayrınıñ ādıle. Pes kim ki zarūrī oldu bāğī olmadı ve ihtiyār-ile (14) yemedi. Bedürüstī yarlığayıcı esirgeyicidür.

116 (15) Ve dimeñ iy Mekke Kavmi ki dilüñüz vaşf ider bu helāldur ve bu harāmdur (16) diyü. Tañrı üzerine yalan söz çıkarmağ-iķün. Nite ki Beħıra'da Sāyibe'de geķdi. (17) Bedürüstī şunlar ki yalan düzerler Allāh üzerine (18) ber-hür-dār olmazlar.

117 Azacuķ metā'dur ve anlaruñ-iķün 'azāb-ı elīm (19) vardur. Ve şunlaruñ üzerine ki Yehūdiler oldılar.

118 Harām kılduķ (20) şunu ki kışşa eyledük senüñ üzerüñe bundan öñ in'āmda (21) ve zulm itmedük anlara. Lākin kendü nefslerine zulm itdiler.

119 [173a] (1) andan şoñra senüñ Perverdigāruñ şunlaruñ-iķün ki yaramaz (2) işlediler bilmezlikile. Andan şoñra tevbe itdiler ol günāhdan şoñra (3) ve 'amellerin eyü eylediler. Bedürüstī senüñ Tañruñ andan şoñra yar (4) lığayıcıdur esirgeyicidür.

120 Bedürüstî İbrāhîm bir ser-ver-idi muḫdetā-ıdı (5) muḫî^ç-ıdı Tañrıya, orunlanmış. Ve müşriklerden olmadı

121 (6) Şükr idici-ıdı Tañrınıñ ni^çmetlerine. Ögürtledi anı Peygām-(7) berlıg-ile ve kulağuzladı anı toğrı yola.

122 Ve dünyede virdük aña vāfir māl (8) ve oğullar ve eyü ^çavretler. Ve taḫḫîḫ Ol, āhiretde şālihlerdindür.

123 (9) andan şoñra vahy itdük saña İbrāhîm Ḥanîf Milleti'ne (10) uy diyü ve hergiz müşriklerden olmadı İbrāhîm ^çaleyhi's-selām.

124 Bedürüstî Sebt'ün (11) vebāli kılındı şunlaruñ üzerinedür ki ihtilāf itdiler Yevm-i Sebt'de āv avlamakda. (12) Kimi ḫelāldür kimi ḫarāmdur didi. Ve taḫḫîḫ senüñ Tañruñ yā Muḫammed' (13) elbette ḫükm ider āralarında kıyāmet güninde. Şunda ki anda çekişürlerdi.

125 (14) Kırır yā Muḫammed tañrınuñ ḫikmet-ile ve eyü naşîḫatle. (15) Ve çekiş anlaruñla yā Muḫammed şol nesne^ç-ile ki ol yegrekdür müdürā^ç-ile ve hoş (16) lıg-ıla. Bedürüstî senüñ Tañruñ Ol, yeg bilür şunu ki azdı (17) yolından ve ol yeg bilür toğrı yol varanları.

126 Ve eger ^çuḫūbet idesiz (18) müşriklere Ḥamza kīnin almağ-ıçün. Pes ^çuḫūbet idüñ siz şuncılayın ki ^çuḫūbet olundu (19) ñuzdı anuñ-la zīrā peygamber ^çaleyhi's-selām niyyet itmiş-ıdı ki otuzınuñ yüzün bozaydı ve eger şabr idesiz (20) ol şabr yegrekdür şabr idenlere.

127 Ve sen şabr eyle yā Muḫammed' (21) ve senüñ şabruñ degüldür illā Tañrınuñ tevḫīkiledür. Bu āyet peygamber'e ta^çziye-y-ıçün gelmişdür Ḥamza öldüğü için. [173b] (1) Ve melül olma yā Muḫammed kāfirleruñ küfri üzerine ve tarlıḫ (2) içinde olma şundan ki mekr iderler.

128 Bedürüstî senüñ Tañruñ şunlaruñla (3) dur ki ḫorḫdılar ol Ḥazret'den. Ve şunlaruñladur ki iḫsān idicilerdür.

2.17.

17 (4) Sūretü'l-İsrā

(5) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (6) Pāk bilür ol pādişāhı ki ilette kılını (7) bir gecede Mescid-i Ḥarām'dan ki Mekke'dür. Ümmü Hānī Evi'nden Mescid-i Aḫşā'ya (8) ki Ḳuds'dedür. Şol Aḫşā ki bereket bıraḫduḫ anuñ yöresine şuy-ile ağaclar-ile sebzeler-ile (9) tā ki gösterevüz aña bizüm ḳudretimüz nişānelerinden. Bedürüstī ol Tañrı (10) işidicidür ḳullarunuñ niyāzını ve görucidür rāzını.

2 Ve virdük Mūsā'ya Tevrāt'ı (11) ve anı Benī-İsrā'ıl'e reh-nümā ḳılduḫ ki idinmeñ (12) benden ğayrıyı ma'būd diyü

3 iy zürriyyeti şunuñ ki Nūḫ'-ile bile yükletdük gemiye. (13) Bedürüstī ol Nūḫ key şükr idici ḳul-idi.

4 (14) Ve ḫaber virdük Ya'ḳūb oğlanlarına Tevrāt'da ki elbette fesād idisersiz (15) yiryüzinde iki kerre ve olasırsız igen ulalmaḫ müfsidlikde.

5 (16) Pes ḳaçan ki evvelki mefsedenüñ 'azābı geldi gönderdük (17) üzerüñüze bizüm bendelerümüzi ki ḳatı ceng eyleridür. Pes cevlan eylediler (18) olar ārasında fesād-ile bu kerretde Cālūt'ı gönderdi. Fesād buladı tā Tañrı Ṭālūt'ı gönderdi. (19) Dāvūd el-ile Çālūt'ı depeledi fesād götürüldi ki 'ulemā kırdıladı Tevrātlar yaḳdıladı yitmiş (20) biñ esīr aldıladı. Ve bu 'azāb işlenmişüdi bizüm 'ilmümüzde. Andan (21) şoñra devleti size virdük anlaruñ üzerine ğālib ḳılduḫ sizi. Ve meded [174a] (1) itdük size elüñüz alduḫ mällar-ile ve oğullar-ile

6 ve sizi ekşer ḳılduḫ ḫĀdem ḫaşem (2) yöninden. Bunda düşmān Cālūt'dur ki Ṭālūt cenginde Dāvūd öldürdi nice ki zıkr itdük El-Beḳara'da.

7 (3) Eger eylük iderseñüz eylük iderseñüz kendü nefsuñüzçün (4) ve eger yaramazlık idesiz yine nefsuñüzedür. Pes ḳaçan ki ikinci fesāduñ 'azābı vaḳti (5) geldi ḳarartmağıçün yüzlerüñüzi ve Ḳuds'de (6) ki Mescid'e nice ki girdiler aña

evvel kerrede. Ve helāk itmek-içün şunu ki (7) gālib oldılar anuñ üzerine helāk itmeklik. Bu def' ada Allāhü Te'ālā Buhtu Naşar'ı Mūsallaḫ eyledi. Hem (8) Yaḥyā Peygāmbere öldürmişlerdi. Geldi içindeki Begin öldürdi. Yitmiş biñ Yaḥyā kāmetsü ādem öldürdi.

8 (9) Yaḫīndur ki Tañruñ size şefkat ide bu iki kerreden şoñra. İştidiñüz (10) Tañrı esirgedi, anlara Peygāmbere gönderdi ve eger ma'siyete dönerseñüz biz dāhī hışm (11) itmege dönerüz dir Tañrı Te'ālā. Ve cehennem kâfirlere zindān eyledük.

9 – 10 (12) Bedürüstī bu Qur'an kulağuzlar şol tayıfeye ki ol toğruraḫdur. (13) Ve beşāret ider imān getürenlere ki 'amel-i şālih işlerler. (14) Bedürüstī anlaruñ-içün ulu şevāb vardur. Ve taḫkīḫ (15) şunlar ki inanmazlar āhirete yaraḫladuḫ anlaruñçün ācıcıcı 'azābı.

11 (16) Ve du'ā ider ādemoğlanı şerr-ile kendüye ḫayrla du'ā itdügi gibi. (17) Ve ādemoğlanları ivici oldı.

12 Ve giceyi ve gündüzi (18) iki nişāne ḫılduḫ birlügümüze. Pes sildük gice nişānesini ki Āy'dur. (19) Ve gündüz nişānesini kigün'dür. Gösterici eyledük tā taleb idesiz rızkı (20) Tañrıñuzdan. Ve tā ki siz bilesiz yıllar şağışını ve āylar şümārını. (21) Ve her nesneyi tafşīl itdük eyle ki gerekdür.

13 [174b] (1) Ve her insāna ulaşdurduḫ ḫuşunu uşunu a'nī ḫayrını ve şerrini boynına.

14 (2) Ve çıkaruruz anıñçün ḫıyāmet güninde bir kitāb ki açılmış uğrar ol aña. (3) Oḫı tomaruñı nefsuñ yeter bugün üzerüñe ḫisābcılığa.

15 (4) Her ki oñar bedürüstī kendü nefs-içün oñar ve şol ki azar bedürüstī azar nefsi (5) üzerine. Ve bir nefs bir nefsuñ vebālin çekmez. Ve biz 'azāb (6) idici olmaduḫ tā Peygāmbere gönderevüz ya'nī ḫaçan ki Peygāmbere diñlemediler ol vaḫt (7) Tañrı 'azāb ider.

16 Ve kaçan ki dilesevüz bir küyi harāb idevüz ni‘met (8) virürüz dīn yufkalarına. Pes anlar ol ni‘meti fışka harc iderler. Pes vācib (9) olur üzerine ki ol vilāyetüñ hışmumuz. Eyle olsa helāk iderüz anı helāk itmek.

17 (10) İy nice helāk itdük t̄ayifelerden Nūh’dan soñra ve yeter senüñ (11) Tañruñ kullarınıñ günāhlarına bilici görüci olmağa.

18 şol ki (12) ivici dünyāyı dilese t̄izlerüz aña dünyāda dilemedügümüz kadar şuña ki (13) dilerüz. Andan soñra anıñçün t̄amü iderüz ki gire aña (14) melāmet olup rahmetden ırağ olup

19 ve şol ki āh̄iret diledi ve (15) anıñ-üçün dürüşdi aña lāyık ‘amel-ile hāl bu ki ol mü’mindür. (16) Pes ol t̄ayifenüñ emekleri maqbül oldu.

20 Cümlesine ‘aṭā iderüz bunlaruñ ya‘nī ‘āṣī (17) lerüñ ve bunlar ya‘nī muṭī‘ olanlar Tañrınıñ ‘aṭāsındandır. (18) Ve senüñ Tañrıñuñ ‘aṭası memnū‘olmadı kimseden.

21 Gör ‘ibret (19) gözile ki yüce artuq kılduq anlaruñ ba‘zını ba‘zıların üzerine (20) ve taḥkīk āh̄iret serāyı uludur dereceler yöninden ve uludur menzilet yöninden.

22 (21) Kılma Tañrıla bir Tañrı dağı eger dilerseñ qalursın melāmet [175a] (1) olunmuş ve ‘āciz olmuş.

23 Ve hüküm eyledi Tañruñ ki t̄apmayasın illā aña. (2) Ve atāñuza ve anañuza iḥsān idesiz eger erişürse qatūnda p̄rlige. (3) İkisinden birisi ya ikisi bile pes anlara öf dime! Öf demek harām olsa qalan (4) günāhların aña kıyās eyle. Ve h̄atırları melül olacak söz dime ol ikisine

24 (5) ve eyit ol ikisine laṭīf yumşaq gelecti ve döşe ol (6) ikisine meskenet qanadını şefkatden. Ve yit: İy Tañrum esirge ol ikisini (7) nice ki beni beslediler küçücekiken.

25 Tañrıñuz yeg bilür şunu ki nefsuñüz içindedür (8) atāya anaya ihsān itmekden eger şālihlerden olursañuz. (9) Pes taḥḳīḳ ol Tañrı günāhlarından tīz tevbe idenlere yarlıgayıdır.

26 (10) Ve ƙan ƙarışañ hışmuña ḥaḳḳını vir nafaƙadan, tatlu sözden, varmaƙdan, gelmekden. Ve miskīnlere (11) ve yolcılara zekātdan. Ve isrāf itme isrāf itmeklik!

27 (12) Bedürüstī müsrifler şeytānlar ƙardaşları oldılar. Ve şeytān ḥūd Tañrısına ƙāfir (13) oldu. Pes aña uymaƙ revā degül.

28 Ve eger i'raẓ iderseñ (14) anlardan taleb idübeni raḥmeti Tañrıñdan ki umarsın ol raḥmeti. Pes di sen (15) ol ƙavmüñe eyü gelecı zīrā zekāt virmeyecek eyü gelecı māl yirine geƙer.

29 (16) Ve elüñi buğazına bağlu eyleme ya'ñi elüñi nafaƙadan yığma! Ve anı iken dāḥī (17) bir uğurdan aƙma tā bir uğurdan gitmeye. Pes sen melāmet ve ḥasret ƙalursın zīrā (18) elüñde nesne ƙalmaz.

30 Bedürüstī senüñ Tañruñ döşer rızƙı (19) şuña ki diler ve ƙıt ider şuña ki diler. Bedürüstī ol Tañrı ƙullarını (20) bilici ve görücü oldu.

31 Ve öldürmeñ oėlancuƙlaruñuzı dervīşlik (21) ƙorƙusından. Biz rızƙ virürüz anlara ve size. [175b] (1) Bedürüstī öldürmek ulu ḥaḩā oldu.

32 Ve yaƙīñ olmañ zināya. (2) Bedürüstī ol ƙabīḩ oldu ġāyetde ve yaman yol oldu.

33 Ve öldürmeñ (3) şol nefsi ki Allāḩ ḩarām eyledi illā ḩaḳḳ-ile ādem öldürse ya ölü'-ile (4) zinā eylese ya mürtedd olsa daḩı dönmeſe. Ve her kim maẓlüm olsa ya'ñi zulum-ile depelense (5) taḩḳīḳ ƙılduƙ maḩtülüñ velīs-içün ḩucet ki ƙanın ala öldürenen ƙışāş idüb. (6) Pes isrāf itmesün öldürmekde hemān öldüreni öldürsün. Bedürüstī (7) ol velī üstün ellü oldu ƙışāş itmekile.

34 Ve yaƙīñ olmañ (8) öksüz mālına illā şol nesney-ile ki ol yegrekdür, muẓārabeye virmek gibi, mu'āmele'-ile arturmaƙ gibi (9) tā ki rasīde ola. Ve 'ahde

vefā kıluñ. (10) Bedürüstī ‘ahd ü peymān āyesi şorulmuş oldı ‘ahdinden ve peymānından.

35 Ve ölçegi (11) tām̄m ıtutuñ kaçan ölçseñüz. Ve ıtutuñ ıtogrı terāzūyile. (12) Vefā her nesnede ki meşrū‘ola hayrludur ve yegrekdür serencām yöninden.

36 (13) Ve tābi‘olma şuña ki aña bilüg yokdur. Bedürüstī kulağ (14) ve göz ve gönül anlaruñ götürüsü su‘āl olunur anlardan ki nice gördi (15) nice işitdi, nice añladı.

37 Ve yürüme yiryüzinde tekebbürlükile. (16) Bedürüstī sen yeri elbette yırtamazsın ve hergiz erişemezsin ıtağlara uzan (17) mağ-ile ya ıtağlaruñ uzunluğına.

38 Cümlesi anuñ günāh oldı (18) Tañruñ ıtatında ‘ağıl begenmedügi.

39 ol geçen şundandur ki vağy itdi saña Tañrıñ (19) hikmetden. Ve Tañrıy-ile bir Tañrı dağı eyleme! (20) Eger kılursañ ıtamūya bırağılısersin Tañrıdan melāmetliğ-ile rahmetden ırağılığ-ıla.

40 (21) Tañrı sizi güzīde mi kıldı oğullar-ile ve kendü firiştelerden [176a] (1) kıızlar mı kabül eyledi? Bedürüstī siz ulu söz söylersiz.

41 (2) Ve tağkīğ beyān kılduğ bu Kıur‘ān’da anlar öğüt almağ-ıçün ve ziyāde itmez (3) anları Kıur‘ān illā inkār yöninden.

42 Eyit yā Muğammed eger anuñ-la bile ma‘būdlar oalydı (4) siz didüğüñüz gibi hemān sā‘at yol isteyeler ‘arş (5) ıssına cengile. Nite ki dünyā pādişāhları iderler.

43 Pāk ve yüce (6) Tañrı şundan ki kāfirler eydürler ulu yücelik yüceldi.

44 (7) Tesbīğ ider ol Tañrıya yedi ıtat gökve yedi ıtat yir ve şol ki anlaruñ arasındadır. (8) Ve degüldür bir nesne tā zerreğe degin illā tesbīğ ider aña anuñ ğamd-ile (9) illā kim añlımazsız siz anuñ tesbīğini. Bedürüstī ol tīz ‘uğūbet itmez ve yarlığayıcıdur

45 (10) ve kaçan ki okusañ Kıur‘ān’ı kılıruz (11) senüñ-ile şunlaruñ arasında ki inanmazlar āğirete birğicāb ki görünmez ol saña ve sen (12) aña.

46 Ve perdeler kılduğ anlaruñ gönülleri üzerine anı añlamakdan men **(13)** ider. Ve kulaklarından sağırılık kuduğ ve kaçan ki zıkr **(14)** itdün Tañrıñı Qur'an'da yaluñuzluğ-ile ya'nī Lā İlāhe İlla'llāh didün. Yüzlerin **(15)** dönderler İmāndan kaçub. Biz yahşī bilürüz şunu ki diñlerler anı. Murād: Qur'an'dur. **(16)** vaqtā ki kulak ururlar okuduğuna senüñ

47 ve şol vaqtā ki **(17)** anlar fısıduşurlar ya'nī vaqtā ki peygamber nazarından çıkarlardı bölük bölük olurlardı. Dağı kimi **(18)** şā'irdür, kimi kähindür, kimi delüdür dirlerdi. **(19)** ol vaqt zālimler dirler ki: Uymazsınız siz illā bir cāzūlanmış ere uyarsız.

48 (20) Gör nice zarb-ı meşel iderler senüñ-içün. Pes azdılar ve yola girmezler.

49 (21) Ve eyitdiler: Eyle midür ki biz kemük olavuz ve toprak olavuz [176b] **(1)** taħkīk biz yine mi koparuz yeñi yaradılıb?

50 Eyit yā Muḥammed ki taş **(2)** oluñ ya demür oluñ

51 ya bir maḥlūḳ şundan ki gönüllerüñüzde andan **(3)** büyük nesne yok tağlar gibi gökler gibi. Tañrı sizi elbette yine dirildür. Pes **(4)** disler gerek ki bizi kim yaradur ilerüki gibi? Eyit yā Muḥammed: ol yaradur ki **(5)** yaratdı sizi evvel kerrede. Pes saña başların şalsalar gerek sözüñi hoş **(6)** görmeyüp ve diseler saña ki: Kaçandur ol vaqt? **(7)** Eyit yā Muḥammed: Umaram ki yaqında ola. Ol gün okusa gerek sizi.

52 (8) Pes siz dağı ḳubürdan çıkasız "Sübḫāneke Allāhümme Ve Bi-Ḥamdike" diyüb. **(9)** Ve şanasız ki añlamazduñuz illā ki az, ya bir gün, ya yarım gün.

53 Ve eyit **(10)** yā Muḥammed ḳullaruma ki diyeler anları incidene cevāb virmekde şol kelimeyi ki eyürekdür: **(11)** Bedürüstī şeyṭān fitne bırağur aralarına. Bedürüstī şeyṭān insāna **(12)** aşkere düşmān oldu. Sizüñ Tañrıñuz yigrek bilür sizi eger dilerse **(13)** rahmet ider size Mekke Ḥalkı'ndan ḳurtarur ya dilerse isze 'azāb ide anlaruñ **(14)** elinde giriftār idüb. Ve seni anlaruñ üzerine vekīl göndermedük ve hidāyeti **(15)** senüñ elüñe virmedük.

54 Ve senüñ Tañruñ yeg bilür şunu ki **(16)** göklerdeür ve yirlerdeür. Ve taħķıķ ululaduk Peygamberlerüñ **(17)** ba'zını ba'zı üzerine. Ve Dāvūd'a Zebūr virdük.

56 Eyit **(18)** yā Muhammed tapuñ şunlara ki anları ma'būd şanursız andan şoñra, andan ğayrı. **(19)** Pes ellerinden gelmez zaħmet gidermek sizden ve birinden alup ve birine virmezler. **(20)** Ol t̄ayife ki taparlar aña kāfirler. Murād feriştehlereür ki ba'zı kāfirler aña taparlardı. **(21)**

57 Taleb iderler anlar anlaruñ ma'būdına yaķıřlamağı ķankısı [177a] **(1)** yaķınıraķdur anlaruñ Tañrıya sen bilürsin. Ķankısı anuñ raħmetin umarlar **(2)** ve ķamķısı 'azābından ķorķarlar ya nice aña taparlar Tañrıyı ķoyub? Bedürüstī senüñ Tañrıñuñ **(3)** 'azābı maħzūr oldu ya'nī eyle gerek ki andan ğazer ideler.

58 (4) Ve herğiz bir kūy yoķdur illā biz anı helāk idicilerüz ķiyāmet ğüninden öñ **(5)** ya 'azāb idicilerüz ķatı 'azāb-ile. Ol nesne **(6)** Levħi'l-Maħfūz'da yazılmıřdur.

59 Ve bizi men' itmedi didükleri niřānları **(7)** ğöndermekden ki řafā Tağı'nı altun eylemekdür illā öñdinkilerüñ **(8)** yalanladuķları ğönderdüğümüz āyetlere ve biz daħı kökin kese anları ķırduğumuz. **(9)** Ve řemūd'a deve ğetürdüğ ki ğöstericidir mu'cizeyidigün ğören bilürdi. Ve zulum itdiler öldürdiler **(10)** ol deveyi. Ve biz ğöndermezüz mu'cizeyi illā ķorķutmağ-ıçün ki ĩmān **(11)** ğetüre ve illā 'azāb ğelür.

60 Añ yā Muhammed ol vaķtā ki didük saña **(12)** bedürüstī senüñ Tañruñ ğalkı iħāta ķıldı 'ilmī-le ve biz ķılmaduķ **(13)** řol ğörmegi ki saña ğösterdüğ ya'nī Mekke'den Ķuds'e ğelüp Akřā'da Peygamberler'e imāmet idüp namāz **(14)** ķılıvirdigi illā ğalka fitne. Zīrā yine řabāħı Mekke'de ķıldı. **(15)** Ve Ķur'an'da la'net olmuş ağacı fitne ķıldığ müşrikler eyitdiler Peygamber 'aleyhi's-selāma Zeķķūm Ağacı ğaberin virdükde: **(16)** Ağac od ğöricek yanar. Pes řamū neyler didiler. Semender öñlerine ğelmedi. **(17)** Ve ķorķuduruz anları 'azāblarile. Pes arturmaz anları ol ķorķutmaķ illā ulu azğunlık **(18)** birle.

61 Ve añ ol vaqtı ki didük firiştelere ki secde idüñ Ādem'e. (19) Pes secde itdiler illā İblīs secde kılmadı. Eyitdi: (20) Secde ider miyin ben şuña ki balçıkdan yaratduñ?

62 Yine şeytān eyitdi: Gör (21) düñ mi sen bunı ki benüm üzerüme ululaduñ dañı baña tavq-ı la'net urduñ? [177b] (1) Eger beni kırsañ kıyāmet günine degin elbette yaķalayısaram (2) anuñ zürriyyetin illā az kırtıla benüm kaynağumdan.

63 Allāhü Te'ālā didi: Git, pes (3) şol ki uya saña anlardan bedürüstī tamū 'ıvažuñuzdur key bol (4) 'ıvaż.

64 Ve yoldan ilet şuña ki gücüñ yiter anlardan āvāzuñla (5) nāyden, kånūndan, çengden. Ve mededleş anlaruñ üzerine atlularuñla (6) ve yayalaruñla ve ortak ol anlara mällarda ve oğulda kııda. (7) Ve va'de eyle anlara ve va'de kılmaz anlara şeytān illā bātil nesneleri. (8) tamū, uçmaķ yoķdur dimek gibi ve Meşāyih 'ilminüñ zāhiri gibi.

65 (9) Bedürüstī benü kıullarum ki vardur. Yoķdur saña iy şeytān anlaruñ üzerine ğālib olmaķlıķ. (10) Ve senüñ Tañruñ yeter anlara bekçi.

66 Sizüñ Tañruñuz şoldur ki (11) sürer siziñ-içün gemiyi deñizde tā ki taleb idesiz anuñ rızkından. (12) Bedürüstī ol Tañrı size esirgeyici oldı.

67 Ve kaçan ki irişdi size kıorķu (13) deñizde gider sizden illā şol ki sizi yaratdı. (14) vaqtā ki sizi kıurtardı kıuruya çıkırup yüz çevürdüñüz andan niyāzı terk idüb. Bütlere teveccüh (15) itdiñüz. Ve ādemoğlanları münkirler oldılar.

68 (16) Emīn mi olduñuz kıuru yer cānibi sizi yere geçürmeķden ya üzerüñüze taş (17) göndermekden yelile? andan şoñra bulmayısarsız siziñ-üçün bir vekīl Tañrınuñ 'azā (18) bından sizi kıurtara.

69 Ya emīn olduñuz mı sizi bir dañı (19) döndermekden deñize? Pes bu kerre gönderesizüñ üzerüñüze gürüldeyici (20) yelden dañı ğarķ ide sizi şol sebebden ki

kāfir olduñuz. (21) Andan sonra bulmayırsanız sizün-içün bizüm üzerümüze ol [178a] (1) ğarkı itdügümüz-çün bizden kanuñuz da'vilici.

70 Ve taḥkīk mükerrem kılduk ādemoĝlanlarını (2) ve götürtdük anları quruda ve deñizde ṭavār-ile ve gemi'ile. (3) ve ruzī kılduk anlara ḥelāllerden. Ve ululaduk anları (4) çoĝunuñ üzerine yaratduĝumuz nesnelere şöyle ki gerekdir.

71 Ve ol (5) gün ki okıyasuz her ṭayifeyi imāmlarıle, ser-verlerī-le dīn yolında. Pes şol ki (6) virildi anuñ kitābı saĝ eline pes ol ṭayife okurlar kitābların (7) ve zulm olunmazlar fetīl miqdārı ki ednā nesnedür.

72 Ve şol ki bu dünyede (8) kör oldu ḥayr itmekden ve ol, āḥiret yolında kördür. Ve azmış (9) raḳdur cevāb yolını ki şavāb ola.

73 Ve şān budur ki (10) yaḳīn oldıardı ki seni Egelerdi şundan ki vahy itdük saña tā yalan çıkara (11) siz bizüm üzerümüze biz didigümüzüñ ğayrısını. Ve ol vaḳt ki anlara uyayduñ seni dost (12) didilerdi.

74 Ve eger biz seni şābit itmeyeydük taḥkīk yaḳın (13) oldu ki āĝileyduñ anlara azacuḳ egilmek.

75 Eger egilmek isteyeyduñ (14) ṭatdururduḳ saña bir kişinüñ dünyede geçecek 'azābınca iki (15) ve āḥiretde geçecek 'azābınca iki. Andan sonra bulmazduñ senün-içün bizüm üzerümüze (16) bir yardımcı.

76 Ve şān budur ki yaḳīn oldu ki Mekke Ehli Mekke'den (17) seni ırĝayalar çıkarmaĝ-içün seni andan. Ve ol (18) vaḳt ki Mekke'den seni çıkaralar eglemez senün arduñca illā az zemān.

77 (19) anuñ 'ādetini dutaruz ki taḥkīk gönderduḳ-ıdı senden öñ bizüm Peyĝamberlerümüzden (20) muḥālifleri helāk itmekte. Ve bulmazsın bizüm 'ādetümüzde tebdīl.

78 (21) Kıl namāzı gün zevālden egildig-içün gece karamlığına degin. [178b] (1) Ve şabāh namāzın kıl. Zīrā bedürüstī şabāh namāzı (2) firiştelere hāzır olduğı vaqt oldu. Zīrā gündüz firiştesi iner, gice firiştesi çıkar namāz kılduğlayın.

79 (3) Ve giceden ba'zı dahı teheccüd eyleānı. Teheccüd, uykudan kalkup namāz kılmaga dirler. (4) Yaluñuz saña olduğı hālde fāyidedür. Yağın (5) oldu ki göndere seni yā Muhammed tañrın ol köşke ki anuñ ādı Maqām-ı Maħmūd'dur.

80 (6) Ve eyit yā Muhammed: Koy beni şıdk menziline. Murād Medīne'dür ki Mekke'den çıkdı (7) anda vardı. Ve çıkar beni eyü çıkarmak ya'nī Medīne'den Mekke'ye. (8) Ve eyle benümçün senuñ Hazretüñden bir huccet ki yardımcı ve hıc ola (9) bir mülk ki zevāli olmaya.

81 Ve eyit ki: Haqq geldi ve hıc oldu (10) bātıl. Ve ya'nī İslām geldi bütler bātıl oldu. Bedürüstī bātıl hıc (11)-ıdı yine hıc oldu.

82 Ve indürdük ve Qur'an'dan şunu (12) dermāndur derdlülere ve esirgemekdür mü'minlere. Ve arturmaz kâfirlere (13) illā mağbūnlık hemān.

83 Ve kaçan ki in'ām idevüz ādem üzerine sağıg-ile (14) bāylıg-ıla yüz çevürür bizden ve ırağ olur imāndan bir uğur dan. (15) Ve kaçan ki şerr irişe hastalık ve yoklık gibi; iz olur rahmetden.

84 (16) Eyit yā Muhammed ki her kişi işler tabi'atinde varına göre anuñ ki bünyādı eyülikle urulupdur andan (17) eyülük gelür ve anuñ ki yamanlığa urulupdur yamanlık gelür. Pes Tañrınuz yeg (18) bilür şunu ki toğrurağdur yolda. Ve sorarlar saña yā Muhammed' (19) cān'dan nedir diyü.

85 Eyit yā Muhammed ki rüh, benüm Tañrım uñ emrinden (20) dür. Virilmedüñüz 'ilmden siz illā ki az delil buña (21) āyetidür āhirine degin.

86 Ve eger [179a] (1) giderürdüñ şunu biz saña vahy itdük. Andan soñra bulmazduñ saña (2) bir vekil üzerümüze şefā'atci girü döndermege.

87 Lâkin kodı gidermedi Tañrıñdan (3) şefkat olmağ-ıçün. Bedürüstî anuñ keremi senüñ üzerüñüze ezelden ulu oldu.

88 (4) Eyit yâ Muhammed: Eger cem' ola ins-ile cinn (5) getürmek üzerine bu Qur'an'ın mişlini getüremezler bir anuñ gibi (6) ve egerçi ba'zı anlaruñ ba'zına yardımcı, arka dâhi olursa.

89 (7) taḥkîk beyân kılduḡ halka bu Qur'an'da her meşelden. (8) Pes halkuñ çoğı kaçdı şükr itmekden küfrân-ı ni'met olmağa.

90 – 93 Ve didiler: Hergiz saña (9) İmân getürmezüz tâ aqıdasın bizimçün yirden göz biñar (10) ya senüñ bostAnuñ ola ḡurmâ ağaclarından, üzüm ağaclarından. (11) Pes ırmaqlar aqıdasın âralarında aqıtmaqlıḡ, ya köki (12) bir ağasın ya'nî düşeresin nice ki da'vâ itdüñ bizüm üzerümüze pâre pâre. (13) Yehûz Allâh ve feriştehleri getüresin birbirine boyun olalar ve senüñ (14) risâletüñe ḡanuqlıḡ vireler. Ya senüñ evüñ ola altundan (15) ya göge çıkasın. Ve elbette hergiz inanmazuz peygamberduḡna (16) göge çıkduḡıñ-ıçün. Tâ indüresin üzerümüze bir Kitâb ki okıyavuz (17) âdan senüñ ḡaḡḡ Peygâmborduḡnı bilevüz. Eyit yâ Muhammed münezzehdür ve şâbirdür benüm (18) Tañrum. Ben degülem illâ âdemoḡlanı peygamber.

94 (19) Ve men' itmedi halkı İmândan Qur'an geldüḡi vaḡt. (20) İllâ didükleri ki gönderür mi Allâh âdemoḡlanını Peygâmbere ya'nî lâyıḡ degül ki Allâhü Te'âlâ âdemoḡlanın (21) Peygâmbere idine belki ferişteeler gerek.

95 Eyit eger yirde ferişteeler olsa [179b] (1) ki yürüyelerdi qarâr idüp anda. İndürdürüdüḡ (2) üzerlerine gökden ferişte peygamber idüb.

96 Eyit yâ Muhammed: Allâh yeter (3) ḡanuqluğa bizüm-ile sizüñ ârañuzda. Bedürüstî ol Allâh kullarını (4) bilici görücü oldu

97 ve şunu ki Allâh kulaḡuzladı pes ol kulaḡuz (5) lanmışdur ve şunu ki Allâh azıtdı 'âciz eyledi dîn yolında. (6) Pes hergiz sen anlaruñ-ıçün dostlar yardımcılar

bulmazsın andan ğayrı. (7) Ve oparacađız anları kıyāmet gūninde yūzleri ūzerine kōrler olup (8) ve dilsūzler olup ve Őađırlar olup yirleri Őamūdur anlaruñ. (9) Her bār sōyūnmege yūz duta arturavuz anları yanmađ cihetinden.

98 (10) Oldur cezāları anlaruñ Őol sebebden ki kāfir oldılar (11) bizūm niŐānlarumuza. Ve didiler ki: Sūñukler olup ve ūridū (12) gūmūzden Őoñra yine oparılır mıyuz yaradılup?

99 ya dađı gōrmedi (13) ler mi bedūrustī Allāh gōkleri ve yerleri yaratdı. (14) ādirlerdūr yaratmađ ūzerine anlaruñ miŐlini ve anlaruñ-iūn (15) vađt eyledi ‘ōmūrlerine nihāyet olmađa ki gūmān yođdur. Pes zālimler aarlar (16) ĩmāndan illā kūfūrden amazlar.

100 Eyit yā Muħammed: Eger siz mālīk olsañuz benūm (17) Tañrımuñ raħmeti ĥazīnelerine ol vađt buħl ideydūñuz dūkenmek orđu (18) sindan. Ve ādemođlanı baħīl oldu.

101 (19) Ve taħī virdūk Mūsā’ya Tōđuz Āyet ki rūŐenlerdūr ‘aŐā, ekirge, bit, urbađa, an Őūfānidur (20) yā Tūr, Yed-i Beyzā. Pes Őor Ya’ūb ođlanlarına bu āyetlerden ki yađıñuñ arta. (21) Benī ĩsrā’īl’den murād ‘Abdullāh bin Selām’dur aŐħābīla. Vađtā ki geldi anlara, [180a] (1) pes Fir‘avn aña didi ki: taħī ben zann iderin ki sen iy Mūsā siħrlenmiŐsin.

102 (2) Mūsā eyitdi: taħī bildūñ ki indūrmedi ol āyetleri (3) illā gōkler ve yirler Tañrısı. Mu‘cizeler ve taħī ben seni (4) bilūrem iy Fir‘avn ki helāk olursın mel‘ūn ve maħrūmsın.

103 Pes (5) diledi Fir‘avn ki anları opara MıŐr’dan. (6) Pes ğarđ itdūk anı ve Őol ki anuñ-la (7) bile-ıdı bir uğurdan.

104 Ve didūk Fir‘avn’dan Őoñra Ya’ūb ođlanlarına: (8) Sākin oluñ MıŐr Milki’nde pes aan ki kıyāmet (9) gele getūrevūz sizi arıŐ atıŐ.

105 Ve ھاqqı-le indürdük ur'an'ı ve ھاqq-ile endi. (10) Ve göndermedük seni illā muştulucı ve oruducı gönderdük.

106 (11) Ve ur'an'ı āyırdük āyet āyet indürdük tā ki okuyasın anı ھاlk üzerine geñince (12) te'ennīle. Ve indürdük anı indürmek ki maşlahat üzerine ھاcet olduca.

107 (13) Eyit yā Muħammed: İnanuñ ur'an'a gerekise inanmañ. Bedürüstī şunlar ki (14) 'ilm virildiler ur'an'dan öñ. açan ki okuna anlaruñ üzerine (15) düşerler yüzinkoyı secde ılıp

108 ve eydürler ki: Pāk bilürüz Tañrımız (16) şān budur ki Tañrımız va'de ıldığı hemān işlenmişdür.

109 (17) Ve düşerler yüzleri üzerine ağlarlar. Ve arturur anları tevāzu'yöninden.

110 (18) Eyit yā Muħammed gerekise Allāh diyüp niyāz idüñ ya raħmān diyüp niyāz (19) idüñ. Her anıs-ile niyāz iderseñüz hemān oldur. Pes anuñ dur ħūd ādlar. Ve aşkere okuma bir uğurdan namāzuñda ve bir (20) uğurdan arun dağı okuma. Ve taleb eyle bunuñ arasında bir yolcuğaz (21) ki ta'dan ırā olasın.

111 Ve eyit yā Muħammed: Şenā ol Tañrıya ki [180b] (1) oğul, ız dutmadı ve anuñ ortağı olmadı pādişāhlıđında. (2) Ve anuñ yardımcısı olmadı 'ācizliđından. Pes ulula sen anı ki gerekdür.

2.18.

18 (3) Sūretü'l-Kehf

(4) Bi'smi'llāhi'r-Raħmāni'r-Raħīm.

1 (5) Şenā ol Tañrımuñdur ki indürdi kendü Bendesi üzerine (6) ve aña ergilik eylemedi. Toğrı ıldı.

2 – 4 Ve orutmađ-ıçün yaman (7) 'azāb-ile kāfirleri kendü atından. Ve muştulamağ-ıçün (8) şol mü'minlere ki eyü 'amel iderler bunuñ-ile ki bedürüstī anlaruñ-ıçün eyü ecr vardur uçmağda (9) eglenicilerdür ol şevābda dāyimen. Ve orut (10) mağ-ıçün şunları ki didiler: Allāh oğul tutdı.

5 Ve yokdur anlara ol (11) didükleri veledde ‘ilm aşlā ve kaç‘ā ve ne atālarına. (12) Ulu oldı ol gelecti ki çıkar āğızlarından anlaruñ söylemezler illā yalan söylerler. Zīrā Tañrı (13) pākdür veleden. Pes ola kim sen nefsüñi depeleyicisin ‘amelleri üzerine (14) anlaruñ.

6 Eger ĩmān getürmezlerse bu Qur‘ān kaçgudan zīrā dostdan ırak (15) düşerler sözine kulak urmazlar. Bedürüstī biz kılduk şunu (16) ki yer yüzindedür yer-içün arāyiş ve bezek.

7 Tā şınayavuz anları ki kaçkısı (17) anlaruñ yegrekdür ‘amel yöninde anuñ bezegine anuñ kaçılan mı ya bezegine kaçmayan mı.

8 (18) Ve taħkık biz eyleyicilerüz şunu ki yer üzerindedür. Kaçkuru yer. Güyā ki anda ot bitmemişdi.

9 (19) ya şanduñ mı ki mağāradağı yigitler ve anlara uyan (20) itücegez ayeleri bizüm birligümüz nişānelerinden ‘aceb ola ki yer yüzindeki (21) kaçşumuzdur.

10 Añ ol vaçtā ki ol yigitler geldiler mağāraya. [181a] (1) Pes didilerki: İy Tañrımuñ vir bize senüñ Haçretüñden raħmeti ki (2) toğrı dīndür. Ve yaraçla bizimçün bizüm üzerümüzden ki bu kaçfirden ayrıldı (3) ğumuzdur toğrı yol yürimekdür.

11 Pes örtük kaçlaçları üzerine uyku hiçābın (4) ol mağārada bir niçe yıllar ki sağışlarlar anları.

12 andan (5) şoñra uyarduk anları tā bilevüz ki kaçkı bölük kaçfirlerden (6) ve Müsülmānlardan yeg şayar şunu ki eglendiler ol mağārada ki Eblestān‘uñ sağı yanındadır zemān yöninden.

13 (7) Bir kaçşā iderüz senüñ üzerüñe yā Muħammed anlaruñ haçberini haçkılı-le. (8) Bedürüstī anlar yigitlerdür ki anları yaradana ĩmān getürdiler. Ve ar (9) turduk anları hidāyet yöninden. Ve ğoñüllerine kaçvvet bağışladuk.

14 – 15 vaqtā ki ʔurdılar (10) pes didiler Daqyānūs' uñ yüzine putların terk idüb: Bizüm Perver (11) digārumuz Perverdigārudur gökleriñ ve yirüñ. Hergiz ʔapmazuz andan ğayrı ma'būda. (12) taḥḳīḳ didük ol vaqt şavābdan iraq sizi eger andan ğayrıdan nesne dilersek (13) ve ʔaparsaq şunlar ki bizüm kavmümüzdür. İhtiyār itdiler andan ğayrı (14) bütleri. Niçün görmezler ʔapduqları üzerine bir Rüşen ḥucet? (15) Pes kim zālimraqdur şundan ki çıkardı Tañrı üzerine yalanı?

16 (16) Ve kaçan ki ʕuzlet itdünüz anlardan ve şundan ki anlar ʔaparlar illā Tañrıdan ʕuzlet (17) itmedünüz. Pes maġāraya varuñ. Aça siziñçün Tañrıñuz (18) kendü rahmetinden ve geñez ide sizüñ-içün bu işiñüzden emīn olup (19) rāḥat olmaġı Daqyānūs şerrinden.

17 Ve görürsin güneşi ʔoġduġı vaqt. (20) Meyl ider maġāralarından sağdan yaña ve kaçan ki ʔolına (21) geçer anları şoldan yaña maġāranuñ ʔapusu şimāle. Andan nesīm [181b] (1) eksük degül tā ki ʔoncuḳmayalar. Ve anlar bir bucaḳdadur ol maġāradan. (2) ol Aşḫāb-ı Kehf' uñ ḥaberleri Tañrıñuñ nişānlarundandır. Şunı ki (3) Tañrı ʔulaġuzladı ʔulaġuzlanan ve şunı ki azdurdı, anı kim yola (4) ʔoyar? Pes hergiz bulmazsın aña bir dost ki yol göstere

18 ve sen şanursın anları (5) ki uyanuḳlardur. Hāl bu ki anlar uyurlar. (6) Ve dönderürüz aḳtaruruz anları ʔudret elī-le sağdan yaña şoldan yaña. (7) Ve itcügezleri iki ʔolın döşemişdür maġāra öñinde. Eger muṭṭali (8) olsañ yā Muḥammed üzerlerine anlarıñ yüzüñ anlardan döndereydüñ ʔaçub. (9) Ve ʔolayduñ anlardan ʔorḳu' -ile

19 ve gine ancılayın uyarduḳ anları (10) tā şoruşalar aralarında. Didi diyici anlardan: Ne ʔadar (11) eglendünüz? Eyitdiler: Bir gün eglendük ya yarım gün eglendük. (12) Bundan ma'lūm oldı ki zann-ile söylemek varimiş. Eyitdiler yine anlar (13) dan ba'zı: Tañrıñuz yeg bilür şunı eglendünüz pes (14) gönderüñ birüñüzi işbu gümişüñüzle şehre. Pes görsün ehlinüñ ʔanḳı (15) sı pākdürrekdür yemek

cihetinden. Pes getirsin bir ta‘ām andan (16) ve eyüsin alsun. Ve hergiz sizi kimse tuymasun.

20 Zīrā eger (17) anlar gālib olalar sizūn üzerūñuze. Taşlarlar sizi ya sizi kendü (18) milletlerine dönderürler. Ve hergiz ber-hūr-dār olmazsınız ol vaktin ki anlarūñ (19) dīnlerine dönesiz didi.

21 Ve uyıdup aç uyarduğumuz gibi muṭṭali (20) itdük ol zemānenūñ halkını üzerlerine anlarūñ tā bileler ki bedürüstī (21) Tañrınūñ va‘desi ki ölüyi diriltmekdür, gerçekdür. Ve taḥkīk kıyāmet [182a] (1) varlığında gümān yokdur. Vaḳtā ki çekişürlerdi aralarında dīnleri işini (2) gimi eydürdi: Cānlar kıpar ancak. Ve kimi eydürdi: Beden daḥı bile kıpar. Pes (3) Aşhāb uyuduḳda ol halk eyitdiler: Yapūñ üzerlerine anlarūñ bir ‘imāret. Anlarūñ (4) Tañrısı yeg bilür anları ki nerededür. Didi şunlar ki gālib oldıardı (5) anlarūñ emri üzerine ya‘nī mü‘minlerdi ki: Elbette tutaruz üzerlerine bir (6) mescid ki halkūñ āyaḳları üzerlerinden kesile, gelen giden ziyāret ide.

22 (7) Tīz ola ki diyeler üçdür dördüncileri itleridür. Bunı diyen Seyyid’dür ki Ya‘kūbī’dür. (8) Ve dirler ki beşdür altıncıları segleridür. Ya‘nī delīlsüz (9) sözi ātdılar. Murād bundan: ‘Ākıb’dur ki Neşūr’-ıdı. (10) Ve eydürler ki: Anlar yedidürler ve sekizinci itleridür. Ve bu ḳavl Müsülmānlarūñdur. Ve ādları biri (11) Yemlīḥā biri Tolīs biri Sādinós biri Sevnin biri Keşfuṭṭ biri Baṭyūnis. (12) Eyit yā Muḥammed tañrım yeg bilür anlarūñ şaḡışların. Bilmez anları illā az gürūh. Pes mu‘āraza itme Aşhāb-ı Kehf’de. İllā aşkere mu‘āraza (13) ki Ḳur‘ān ḥaber virür anı. Ve fetvā şorma anlarūñ ḥaḳkıında ehl-i kitāb’dan (14) bir eḫada.

23 Ve elbette dime hīc bir nesneye ki taḥkīk ben işlerin (15) anı yarın meger ki Tañrı dileye digil!

24 Ve añ Tañruyı yā Muḥammed’ (16) ḳaçan ki İnşāallāhü dimegi unutsañ. Ve eyit yaḳıındur ki ḳulaḡuzlaya Tañrım beni (18) bundan yaḳıına şavāb yöninden. Zīrā

Peygamber ‘aleyhi’s-selām Aşhāb-ı Kehf’den haber (19) virdi. Dahı Nübüvvetine nişān oldu. Yine diledi ki kuvvetlü huccet vire Tañrı bundan şöña.

25 (20) Ve eglendiler mağāralarında anlar üç yüz yıl ve arturdılar (21) tokuz dahı.

26 Eyit ki Allāh yeg bilür şunu ki eglendiler. Tañrınıñdur [182b] (1) gökleriñ yirleriñ ğaybı. Nice hūb görür nice hūb işdür. Yokdur anlaru (2) ñ-içün andan ğayrı bir şāhib. Ve ortak itmez kendü hükminde hıc bir (3) eħadi.

27 Ve okı şunu ki vahy olundu saña Tañrıñuñ (4) Kitābı’ndan. Dönderici yokdur anuñ sözlerini ve hergiz (5) bulur degülsin Tañrıdan ğayrı bir şıgınca ki seni ‘azābdan şaklaya.

28 Ve habs eyle nefsiñi (6) şunlaruñla ki tıparlar anları yaradana şabāħda aħşamda. (7) Dilerler anuñ rızāsını. Ve iki gözüñ gönderme anlardan (8) dünyā dirliginuñ bezegin dileyüp ve muṭı^c olma (9) şuña ki ğāfil kılduğ anuñ ğöñlini bizüm zikrimüzden. Ve hevāsına uydu (10) ve anuñ işi ħadden geçmek oldu.

29 Ve eyit yā Muħammed şol ki öğüt virürem size ħağğ (11) Tañrıñuzdandır. Pes şol ki diler ĩmān getürsin ve şol ki (12) diler kāfir olsun. Bedürüstī biz yarağladuğ (13) zālimlerçün odı ki kuşayupdur anları anuñ ser-ā perdedeleri ki tütünüdür. (14) Ve eger meded dileyeler şusızlığdan meded erişe anlara bir şuy-ile ki erimiş bakır gibi (15) göyündürür yüzleri. Ne yaman şerābdur ve ne yaman menzildür! (16) Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel itdiler

30 (17) bedürüstī biz zāyi‘kılmazuz ecrini şol kimsenüñ ki ‘ameli eyü kıldı

31 ol tıyife (18) anlaruñ-içündür ‘Adn uçmağları ki altından ırmağlar ağar. (19) Bezeneler anda bilezüklerden ki altundandır ve geyeler (20) yeşil geyecekler ħulleler ve laṭif aṭladdan söygenüben (21) tağlar üzerinde perdeler içinde. Ne hūb şevāb olur ve ne eyü [183a] (1) menzildür.

32 Ve meşel urmaga ehl-içün iki kişi'î kardaşlardur. (2) Eyleyivirdük biris-içün bāğ-çe üzümlerden. Ve toldurduk ol bahçeyi ki ırmağ anı (3) iki pāre kıldı hūrmā ağacile ve ikisinūñ arasını ekin kılduk.

33 (4) Ol iki bostānlar virdiler mīvelerini ve eskimedi mīvelerden bir nesne. (5) Ve aqıtduk aralarına ırmağlar ve anuñ yimişleri var-idi.

34 (6) Pes kāfir kardaş Müsülmān kardaşa didi hāl bu kim fahr iderdi ol: Ben çoğam (7) senden māl yöninden ve gālibrağam hādem yöninden. Ve girdi bostānına (8) nefse zulm idici hālde. Zīrā Tañrıya şirk getürdi.

35 Didi kāfir kardaş kaçan ki ĩmāna da'vet itdi mü'min (9) kardaş: aann itmezem ben ki helāk ola bostān ebedā

36 ve zann (10) itmezem ki kıyāmet kopa ve eger ben redd ounam Tañruma kıyāmet kopa. (11) Elbette andan yeg buluram dönecek yer.

37 Didi aña Müsülmān kardaşı (12) öğütleyüp hāl bu ki ol fahrlenürdi ĩmānile: Kāfir mi olduñ Şuña ki (13) yaratdı yaratdı seni toprağdan. Andan şoñra şehvetden. Andan şoñra (14) arasta er eyledi.

38 Ve illā kim ol Tañrıdur benüm Tañrum ve şerīk itmezem (15) Tañruma bir mañlūkı.

39 – 40 Ne-y-içün dimedūñ kaçan ki bostānlaruña girdūñ (16) Tañrı diledüğü olur. Kuvvet yoğdur illā Tañrınıñdur. Ben dağı anuñ kuvvetiī-le buldum. (17) Eger gördūñse ki ben azın senden mālda ve oğulda kızda. (18) Pes yağındur ki benüm Perverdigārum baña vire senūñ bostAnuñdan dağı yegi. (19) Ve göndere senūñ bostAnuñ üzerine bir od gökden. Pes (20) şabāhlaya şırıncağ toprağ olup ki anda hergiz ota çāre yoğ.

41 Yehūd şabāhlaya (21) anuñ şuyı şoğulıben. Pes hergiz gücüñ yetmeye ol şuyı taleb itmege.

42 [183b] (1) Ve helāk oldu mīveleri. Pes şabāhladı iki ayasın (2) birbirine urup şunuñ üzerine ki hırc itdi ol bostān üzerine. Hāl bu ki (3) ol yıķılmışdı ustaķları üzerine ve eydür ki: Nolaydı ben şirk (4) getürmeyeydüm Tañruma bir eħadi.

43 Olmadı anıñ-içün bir bölük ki (5) yardım ideydi Allāhdan ğayrı. Ve kendüye kendüden fāyide hūd olmadı.

44 (6) Orada haķķ salţanat Tañrınıñdur. Ol yegrekdür şevāb virmekde ve hayr (7) devletlü menzil bağışlamaķda.

45 Ve zarb eyle müşrikler-içün dünyā dirliginüñ meşelin (8) şuya beñzer ki indürdük anı gökden. Pes ħarış (9) dı aña yirüñ otı. Andan şoñra bir gün şabāhladı kúpķuru oldu üvendi (10) leţāfetinden şavurur anı yıllar. Ve Tañrı ħādir oldu her nesne üzerine.

46 (11) Māl ve oğullar dünyā dirliginüñ ārāyişidir. (12) Ve biş vaķt namāz yegrekdür Tañruñ ħatında şevāb yöninden ve yegrekdür ümīz yöninden.

47 (13) Ve añ şol günü ki tağları yüridiserüz ve görürsin ki (14) yer hālī ħalmış tağlardan ve divşürdük pes terk itmedük anlardan bir ādem.

48 (15) Ve ‘arz olundılar ħıyāmetde Tañruñ üzerine şaff şaff. (16) taĥķīķ geldüñüz bize nice ki yaratduķ sizi evvel kerrede yalın āyaķ baş aчуķ. (17) taĥķīķ didüñüz dünyāda ki elbette ħılmıyısaruz sizüñ-içün va‘de-ğāh ki āħiretde yine yaradılmaķdur.

49 (18) Ve ħondı her ħişinüñ yazuğı ve mujdī kāğ-idi ellerine. (19) Pes görürsin günāhkārlar şundan ki ol kitāb içinde ve eydürler ki: (20) Ey vāy bize! Nedür bu kitābuñ hālī ki ne küçük (21) günāh ħor ve ne büyük illā şayar anı tā gülümsimeği bile şayar. Ve buldılar şunu ki [184a] (1) işlediler ħardan ve şerrden ħāzır olmış. Ve zulm itmez senüñ Tañruñ bir eħade.

50 (2) Ve añ ol vaķtā ki didük firiştelere: Secde idüñ Ādem’e. Pes secde (3) itdiler illā şeyţān ki cinnden-idi. Pes çıķdı Tañrısınıñ tã‘atinden. (4) ya pes tıtar

mırsız anı ve anuñ hemezātını dostlar benden ğayrı ya‘nī (5) beni terk ider misiz anlara uyub? Hāl bu ki anlar size düşmindür. (6) Ne yaman bedel olur zālimgere!

51 Ben hāzır kılmadum anları ben hāzır (7) kılmadum anları gökleri yerleri yaratmağa ve ne nefslerin yaratmağa. (8) Ve azdırcıları ben yardımcı dutunmadum.

52 Ve añ ol günü ki Tañrı didi: (9) Çağırñ benüm ortağlarum ki da‘vā iderdüñüz. Pes okudılar anları (10) anlara cevāb virmediler. Ve eyledük anlarñ aralarında bir mehleke ‘azābdan.

53 (11) Ve göre müşrikler tamūyı ve yaqñın bileler ki bedürüstī anlar (12) aña giricilerdür. Ve ol tamūdan necāt bulmazlar.

54 (13) Ve taḥkīk beyān kılduk bu Qur‘ān‘da ḥalk-ıçün her meşelden öğüd-ıçün. (14) Ve insān her nesnenüñ ekşerī oldı cedelde.

55 Ve (15) men‘ itmedi ḥalkı ĩmān getürmekden Qur‘ān ve Muhammed geldügi vaqt. (16) Ve Tañrıdan mağfıret taleb itmekden. İllā bu ki gelür anlara evvel (17) helāk olanlarñ işledükleri ya gelür anlara ‘azāb her yañadan.

56 (18) Ve göndermezüz Peyğāmblerler‘i illā muştucılar ve qorqudıncılar. (19) Ve çekışür şunlar ki kāfir oldılar bāñıl-ile tā gidereler anuñ-la (20) ḥaqqı ve benüm Qur‘ān‘umı ve qokuduldukları nesneyi maşaralığa dutdılar.

57 (21) Ve kim zālımraqdur şundan ki naşīḥat olundı Tañrınuñ Qur‘ān‘ile? [184b] (1) Pes i‘rāz itdi andan ve unutdı anı ki elleri qazandı anı (2) günāhlardan. Ve biz anlarñ gönülleri üzerine perde kılduk ki men (3) ider anı bilmekden. Ve kulaklarında şağırılık kılduk. Ve eger sen (4) anları kığırısñ hidāyete pes hergiz ĩmān getürmezler ol vaqtin ebedī.

58 (5) Ve senüñ Tañrıñ yarlığayıcudur rahmet eyesidür. Eger anları dutaydı (6) şol sebebile ki qazandılar ki qazandılar günāhdan. Tizleyeydi anlarñ-ıçün ‘azābı (7) belki anlarñ-ıçün va‘de-gāh vardur. Elbette bulmazlar andan (8) ğayrı şıgınca.

59 Ve ol k yler ki hel k itd k ehlini vaqt  ki (9) zulm itdiler ve anları hel k kılmağı n m ddet kılduğ.

60 (10) Ve a n y  Mu ammed ol vaqt  ki M s  ‘aleyhi’s-sel m yigidine didi: Seferden il olmazam t  yiti sem (11) F ris de nizi’le R m de nizi uğra duğı yire ye ud gezem ‘ mr m varınca.

61 (12) vaqt  ki yiti diler ikisi  avu duğı yire. Unutdılar balıklarını ki Y  a‘ b-dest alurken (13) Şu Őı radı a na. Dağı dirildi, de nize d  di. Z r  dir ld ği H zr’ı bulmağa ni  an-idi. (14) Pes dutdı yolunu de nizde yaruben de nizi. Z r  ol balığ y r d ği yere Şu gelmezdi ayruğ.

62 (15) Vaqt  ki ge diler ol aradan M s  ‘aleyhi’s-sel m Y  a‘ a didi ki: Get r bize (16) yiyeceg m zi ta k k uğraduğ biz m sefer m zden za mete.

63 (17) Y  a‘  eyitdi: G r r misin vaqt  ki ol ta  yanında  onduğ pes ta k k (18) ben balığı unuttum ve unutturmadı anı ba na meger Őeyt n ki size a nmadum (19) didi. Dağı M s ’ya  aber virdi ki ve dutdı yolun de nizde key ‘aceb didi.

64 (20) M s  ‘aleyhi’s-sel m eyitdi: Oldı Şol ki isterd k. Pes d ne (21) geldiler yine gitd kleri yola, yorıldılar.

65 Pes buldılar bir  ulı biz m  ullarumuzdan ki [185a] (1) a na Peyg mberlik vird k biz m  atumuzdan ve  gretd k a na kend  (2) H zret m zden bir ‘ilm. H zr ‘leyhi’s-sel m p di  ah-z de-ıdı.  adı Nely ’-ıdı. At sı a na ta tını ı marlamak istedi,  a dı (3) de niz ken rına  tda  aldı.

66 M s , H zr ‘aleyhi’s-sel ma eyitdi: sa na uyayın mı Őunu  (4)  zerine ki ba na  rgedesin Şundan ki  gredild   Őav b y ninden.

67 (5) H zr eyitdi: Bed r st  sen ba arımazsın ben mle Şabr itmege

68 ve nice (6) Şabr idersin Őunu   zerine ki anı sen ih ta itmemi sin ‘im nile.

69 (7) M s  ‘aleyhi’s-sel m eyitdi: Beni bulasın In  all h Şabr idici ve ben ‘a   olmayam sa na h c bir (8) i  nde.

70 Hızır 'leyhi's-selām eyitdi: Pes eger baña uyarsañ pes şorma baña hıc (9) bir nesneden tā ben haber virince saña andan sizi neyise.

71 Pes gitdiler (10) ikisi bile. Yūşa'ı Benī İsrā'īl'e gönderdi. Tā ki gemiye bindiler Mūsā³-ile Hızır. (11) Deldi anı. Mūsā eyitdi: Gemiyi deldüñ. Ehlini ğarķ itmek-içün mi? (12) taḥķīķ getürdüñ bir nesneyi ki münkerdür.

72 Hızır eyitdi: Ben dimedüm mi (13) senüñ gücüñ yetmez benümle şabr itmege?

73 Mūsā eyitdi: Beni dutma unutduğumçün (14) ve beni küçme bu işimden ötürü zaḥmetile.

74 Pes (15) getdiler tā şuña degin ki bir oğlana erişdiler. Ādı Cenşūrā³-idi. Hemīn öldürdi anı. (16) Mūsā eyitdi: Bir pāk nefsi öldürdüñ bir ğayrı öldürmedüñ. (17) taḥķīķ bir emr-i münker getürdüñ.

75 Hızır eyitdi: Dimedüm mi ki (18) senüñ gücüñ yetmez benümle şabr itmege?

76 Mūsā eyitdi: (19) Ger şoracak olursam saña bir nesneden bunlardan şoñra, pes baña yoldāş olma. (20) taḥķīķ erişdüğüm benüm katumdan ma³zūr olmağa.

77 (21) Pes getdiler tā şol vaķte degin ki geldiler Anṯākiyye Kavmi'ne. anuñ kavminden ṯa³am dilediler. [185b] (1) Pes kaçdılar ol ikisin konuķlamakdan. Bir dīvār (2) buldılar anda ki yıkılmağa ṯurur. Hızır ṯurgurdı anı. (3) Mūsā eyitdi: Eger dileydüñ durutduğunu üzerine ücret alurduñ yirdük.

78 (4) Hızır eyitdi: Bu inkāruñ senüñle benüm ayrılığumdur. Saña haber (5) vireyim te³vīlini şunuñ ki aña teḥammül idemedüñ.

79 Ammā gemi ki deldüm (6) bir niçe miskīnlerüñdi ki on kişī³-ıdı. Beşi şağ beşi ḥasta-idi. Ya³nī deñizde işlerlerdi. (7) Diledüm ki ben anı ma³yu idem ve öte yanlarında bir pādişāh (8) var-idi ki alurdu her gemiyi gücile.

80 Ve ammā oğlan ki öldürdüm (9) anuñ atası anası mü'minlerdi. Ķorķduķ ki teklīf (10) ide ol ikisini azğunlığa ve küfre. Zīrā 'ilmu'llāh'da mürted olacağ-idi ve anlar meḥabbet ucından aña uyalar (11) didük.

81 Pes diledük ki anlaruñ Tañrısı anlaruñ-içün degüştüre (12) andan yeglerine pāklik yöninden. Yaķınraķ ola vālideyne şefķatde.

82 (13) Ve ammā dīvār iki yetīm ođlanlaruñ-idi. Birinüñ ādı Aħrām ve birinüñ Şuryem (14) şeerde. Ve anuñ altında ĥazne var-idi anlaruñ-içün ve ol (15) ikisinüñ atāları anaları şālihlerdi, Kāşih-idi. Pes diledi Tañruñ (16) ki resīde olalar ol ikisi ve çıkaralar mällarını Tañruñdan ni‘met (17) olağıçün. Ve işlemedüm ben anı ki kendümden. Oldur (18) şunuñ te‘vīli ki anuñ üzerine şabr idemedüñ.

83 Ve şoralar saña Zı‘l-ķarneyn‘den. (19) Eyit ki oķıysaram andan sizüñ üzerüñüze ĥaberi ki

84 (20) bedürüstī biz yir mülkini virdük aña. Andan şoñra virdük aña her nesneden bilüyi.

85 (21) Pes uydı öğretdüğümüze tā gün ŗolunduđı yire vardı.

86 [186a] (1) Buldı güneşi ki batar ıssı bıñar içine ve ol bıñar ķatında bir ķavm (2) buldı. Biz eyitduķ vaĥy idüb: İy Zı‘l-ķarneyn ya anlara (3) ‘azāb idesin ĩmāna gelmezlerise ya dutasın anlaruñ ĥaķķında ‘afv itmek yolını.

87 (4) Zü‘l-ķarneyn eyitdi: Ammā şol ki zūlm itdi aña ‘azāb idecegüz. Andan (5) şoñra Tañrısına dönderilür. Pes ‘azāb ider aña Allāh ķatı ‘azāb. (6) Ve ammā şol ki ĩmān getürdi

88 ve eyü ‘amel işledi ve anıñ-içün eyü ‘ıvaż vardur. (7) Ve deyiserüz aña bizüm işimüzden asānun.

89 andan şoñra bir yola (8) yordı

90 tā gün ŗođusına yitişince. Buldı anı (9) ŗođrı bir ķavm üzerine ki eylemedük anlaruñ-içün güneş ĥarāretinden bir perde ağac gölge (10) si gibi ya ŗon gibi ya ķaya gibi. İşte ķazıyya buncılayın.

91 Ve taĥķīķ biz bildük (11) şunı ki Zü‘l-ķarneyn ķatındadır ‘ilm yöninden.

92 andan şoñra bir yola daĥı yürüdi

93 (12) tā ki iki seddüñ arasına irdi. Buldı iki **(13)** tağußñ ādemīlerden yañasında bir kavm ki aşlā dil bilmezler kendüleri dilinden ğayrı.

94 (14) Bedürüstī Ye'cūc Me'cūc ki Nūh 'aleyhi's-selām oğlu Yāfiş bilinden **(15)** gelmişlerdür. Fesād idicilerdür yer yüzinde. Pes biz saña māl virelüm mi **(16)** şunuñ üzerine ki bizümle anlarußñ arasında bie sedd ki muħkem ola.

95 (17) Zü'l-ķarneyn didi: ol nesne ki baña virdi sedd yapmaķda benüm Tañrum yegrekdür siz virdüğüñüzden. **(18)** Pes baña yardım idüñ kuvvet-ile kılayım sizüñle anlarußñ ārasında bir muħkem sedd.

96 (19) Getürdüñ baña demür pārelerini tā berāber oldı **(20)** iki tağußñ ārası yapduğı demür-ile oddan ve kömür. Zü'l-ķarneyn didi: Körügi üfürüñ **(21)** tā ki anı od eyledi. Eyitdi: Getürüñ baña dökeyim üzerine erimiş baķırı eyle **[186b] (1)** eyle eylediler bir muħkem sedd oldı.

97 Başarımadılar üzerine çıķalar **(2)** ve ellerinden gelmedi anı delmek.

98 Temām olıcaķ eyitdi: İşbu raħmetdür benüm **(3)** Tañrumdan. Pes kaçan ki Tañrımußñ va'desi gele ki kıyāmet ķopmaķdur. **(4)** anı pāre pāre kıla ve benüm Tañrımußñ va'desi haķķdur.

99 (5) Ve terk itdük anlarußñ ba'zını ol gün ki sedd yapduķ mevc urur ba'zılar içinde. **(6)** Ve Şūr urulduğı vaķtın anları direvüz bir yire şöyle ki gerekdür

100-101 (7) Ve 'arz itdük cehennemi ol gün kāfirler-içün. Eyle ki gerekdür. **(8)** şol kāfirler ki anlarußñ göñülleri gözleri perde içindedür benüm zıkrümden. **(9)** Ve başarımazlardı Muħammed'ußñ sözün işitmege ğasedlerinden ğazablarından.

102 (10) ya pes şandılar mı şunlar ki kāfir oldılar ki dutalar benüm bendelerümi **(11)** benden ğayrı ma'būdlar? Bedürüstī biz yaraķladuk **(12)** cehennemi kāfirlerçün menziller olmağa.

103-104 Eyit yā Muḥammed ḥaber virelüm mi eñ qatı (13) ziyān idenleri ‘amellerinde? Azdı sa’yleri anlaruñ bu denīce (14) dirlikde ya’nī bu dünyāda. Ve anlar şanurlar ki eyü iş işlerler.

105 (15) ol t̄âyife şunlardur ki inkār itdiler kendülerüñ Perverdīgārınuñ (16) Qur’ān’ı’na ve anuñ Ḥazreti’ne varmağa. Pes yıkıldı anlaruñ ‘amelleri. (17) turgurmayacağuz anlaruñ-içün kıyāmet güninde terāzūyı.

106 (18) Şān budur ki anlaruñ ‘ıvāzları t̄amūdur kāfir oldukları sebebeden. (19) Ve bizüm āyetlerümüzi ve Peygāmblerümüzi maşaralığa dutduklarıçün.

107 – 108 (20) Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel işlediler. Anlaruñ-içün oldı (21) Firdevs uçmaqları t̄uracağ yir ebedī qaldıkları ḥālde anda. [187a] (1) T̄aleb itmezler andan biryere daḥı varmaqlığı.

109 Eyit yā Muḥammed eger deñizler mürekkeb ola (2) benüm Tañrımuñ sözlerin yazmağa. Deñiz dükeneydi Tañrımuñ (3) kelimeleri dükenmekden öñ. Ve eger getürevüz ol deñiz mişlini mürekkebden

110 (4) eyit ki degülem ben illā ādemoğlanı sizcileyin. Vaḥy (5) olundı baña ki degüldür sizüñ Tañrınuñuz illā bir Tañrıdur. Pes her kim ki (6) umar Tañrı Ḥazreti’ne varmağı pes işlesün ol kişi eyü ‘ameli (7) ve ortağ itmesün Tañrısınuñ ‘ibādetine bir maḥūkı ya yariyādan ya putlardan ya ğayrıdan hīc şübhe qomasun.

2.19.

19 (8) Sūretü Meryem

(9) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (10) Tañrı kāfīdür bendelerine. Hādī’dür bendelerine. Ḥakīm’dür qullarınıñ derdine. ‘ālim’dür cümle (11) esrāra. Şādıkdur sözinde.

2 Ya’nī Tañrı añdurdı kendü qulını ki Zekerıyyā’ (12) dur raḥmetile.

3 vaqtā ki niyāz itdi Tañrısına gizlüce.

4 (13) Eyitdi: Benüm Rabbüm bedürüstī ben süst oldı süñtügüm ki bendindür ve (14) şu'le virdi başum qocalıqdan ve hīc hālde olmadum senüñ du'āñ-ile (15) mahrüm ve umaram ki şimdi dağı mahrüm olmayam.

5 – 6 Ve taḥḳīḳ ben qorqđum 'emmüm (16) oğlanlarından soñumdan ki Şerī'atimi tađyīr ideler diyü. Ve 'avretüm artuḳ toğurmaz oldı (17) pes baña bağışla kendü yañıundan bir dost ki devletlü oğuldur. (18) Mīrāş ala benüm Peyğamberliğümü qarındāşum ve Ya'qūb oğlanlarından mīrāş yeye. (19) Ve anı rāzı ve merzī eyle!

7 İy Zekerıyyā bedürüstī (20) biz saña muştılaruz bir oğlan-ile ki anuñ ādı Yaḥyā'dur. Eylemedük anıñ-üçün (21) bundan öñ ādāş.

8 Zekerıyyā eyitdi: İy Rabbüm nice olur benüm olgum ki [187b] (1) benüm 'avretüm toğurmaz oldı ve taḥḳīḳ ben dağı erişdüm (2) ululuqdan bükülmege.

9 Cebrāyīl 'aleyhi's-selām eyitdi: Şöyledür ki didüñ Tañruñ didi ki (3) ol benüm üzerüme kekezdür. Taḥḳīḳ ben seni yaratdum andan (4) öñdin sen nesne degülidüñ.

10 Zekerıyyā eyitdi: Baña yā Rabbi bir nişān eyle. (5) Tañrı etitdi: nişānuñ oldur ki üç gün temām ḥalkā (6) söylemeyesin.

11 Pes Zekerıyyā çıqdı qavmi üzerine mihrābdan. (7) Pes vahy itdi anlara toprak üzerine yazup tesbīḥ idüñ diyü tañla ve aḥşamda.

12 – 14 (8) İy Yaḥyā tut Tevrāt'ı ciddile. Ve aña virdük (9) ḥikmeti oğlaniken. Ve rahmet virdük aña qatumuzdan ve ārnlıq ya'nī Peyğamberlik (10) virdük. Ve perhīz-kār oldı. Ve atāsına anasına iḥsān idici oldı. (11) Ve cebbār 'āşī olmadı.

15 Ve Tañrı selāmı anuñ üzerine (12) olsun toğduğı gün ve öldüğü gün. Ve ol gün ki qopar dirilibeni.

16 – 17 (13) Ve añ yā Muḥammed'Qur'an'da Meryem'i. Vaqtā iraq oldı ehlinden (14) bir yere ki gün toğduğından yañadur. Pes anlardan yaña (15) perde dutdı. Pes gönderdük aña Rūḥumuzu ya'nī Cebrāyīl. (16) Pes gönderdi aña bir yigit şüretinde.

18 Meryem eyitdi: taḥḳīḳ (17) ben şıgınuram Tañrıya senden eger Tañrıdan korḳarsañ.

19 Cebrāyīl (18) eyitdi: “Ben degülem illā senüñ Tañrınuñ elçisiyem. Saña bağışlamağ-ıçün bir pāk (19) oğlanı.”

20 Meryem eyitdi: “Nice olur benüm olğum ki baña ādem eli (20) degmedi. Ve ben zāniye olmadum.”

21 Cebrāyīl eyitdi: Eyledür. (21) Tañrıñ eyitdi ol benüm üzerüme āsāndur ve anı āyet kılıruz [188a] (1) maḥlūḳāta ve bizden raḥmet kılıruz. Ve ol bir olmış ḥükmdür ḳazāmuzda.

22 Pes (2) yüklü oldı Meryem ‘İsā’ya Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām etegine üfürdükden şoñra. Ve anı bıraḳdı (3) bir ırāḳ yerde.

23 Ve oğlan börüsi iletđi anı bir ḥurmā ağacı dibine (4) ki ḳuru’-ıdı. Eyitdi: Nolaydı öleydüm bundan (5) öñ ve unıdılmış olaydum!

24 Pes ‘İsā ‘aleyhi’s-selām çağırđı aña altından: (6) Ḳayurma ki taḥḳīḳ Tañrı eyledi altın yanuñdaki ḳuru çay ki iki yüz yıl-ıdı (7) aḳmazdı. Āb-ı revān eyledi ve ‘İsā’nuñ ‘aleyhi’s-selām ḳudümü-le çay aḳdı ve ḳuru ağac yeşerdi ḥurmā virdi.

25 (8) Ve ırğa senden yaña ḥurmā ağacını tā dökülsin (9) üzerüñe tāze ḥurmā.

26 Pes yi ve iç ve gözüñ aydın eyle. (10) Ve eger ādemden bir kimse görürseñ eyit ki taḥḳīḳ (11) ben nezr itdüm Tañr-ıçün oruca. Pes hergiz ben söylemezsin bir ādeme.

27 (12) Getürdi anı ḳavmine götürübeni. Eyitdiler: Yā Meryem taḥḳīḳ (13) münker iş getürdüñ.

28 İy Māşān oğlı Hārūn’uñ kızḳardaş! (14) senüñ ātāñ zānī ve ānāñ zāniye degüldi.

29 Pes Meryem işāret (15) itdi ‘İsā’ya. Eyitdiler: Nice söyleyelüm şuña ki ḳundaḳda (16) oğlancıḳdur.

30 ‘Īsā ‘aleyhi’s-selām: Ben Tañrı uluyam. Baña Kitāb virdi (17) ve beni Peygāmbere eyledi

31 ve beni mübārek eyledi nerede olursam. (18) Vaşıyyet itdi baña namāz-ile zekāt-ile ya‘nī pāklikile. (19) Nice diriyem.

32 Dağı vaşıyyet itdi anamı pākdür diyem. Ve beni ser-keş (20) itmedi. amūlık ılmadı

33 ve Tañrınuñ selāmı benüm üzerümedür ođduđum (21) gün ve öldüğüm gün ve dirilüp aşır olduğum gün.

34 [188b] (1) ol’dur Meryem oğlı ‘Īsā. a sözdür şol ki anda gümān yoğdur.

35 (2) Revā degül Tañrıya ki oğul dutuna. Ārı Tañrıdur. (3) açan ükm ide bir nesneye pes dimez aña illā ol dir. Pes olur ol nesne.

36 (4) Ve Tañrı benüm ve sizüñ ma‘būdumuzdur. apuñ Aña! Budur ođrı yol.

37 (5) Naşārā’dan bir cemā‘at iħtilāf itdiler anlaruñ aralarında bir āyife Mülkākī (6) biri Nestūrī, bir āyife Mād-ı Ya‘übī, bir āyife Merūsī. Kimi Tañrıdur didi, kimi Tañrınuñ ođlı (7) dur didi, kimi Tañrı ođul idindi didi. Kimi Tañrınuñ cüz’idür didi. Cümlesi zalālet.

38 (8) Veyl Deresi şunlaruñdur ki kāfir oldılar ıyāmet günü ‘azābından. (9) Ne ‘aceb işidicidür ve ne ‘aceb görücidür Tañrı! ol günde ki bize geleler (10) illā kim müşrikler bugün dünyāda Rüşen aādadururlar.

39 (11) Ve orudup anları bildür asret günini. İş temām olduđı vat ki amū (12) ehli amūya, verā uçma ehli uçmađa vara ve anlar hergiz ımaya. (13) Ve anlar galet içindedür ve anlar inanmazlar ur‘ān’a.

40 Taħı bize mīrāş (14) değer yer ve şol ki üzerünedür anuñ ve bize dönderileceklerdür.

41 (15) Ve añ ur‘ān’da İbrāhīm’i. Bedürüstī ol şadı Peygāmbere di.

42 (16) Ol vakt ki didi atāsına: İy babacığum niçün **(17)** taparsın şuña ki görmez ve işitmez ve saña fāyidesi yok hīc?

43 (18) İy babacığum ben şol kim ki baña geldi ma'rifetden şol ki baña gelmedi. **(19)** Pes uy baña ki kulağuzlayam seni toğrı yola.

44 (20) İy babacığum tapma şeytāna. Bedürüstī şeytān rahmāna 'āşī oldı.

45 (21) İy babacığum bedürüstī ben qorqaram ki rahmāndan 'azāb **[189a]** **(1)** yitişe saña. Pes şeytAnuñ dostı olasın tamūda koşulasın.

46 (2) Āzer eyitdi: Yüz çevürür misin sen benüm bütlerümden yā İbrāhīm? **(3)** Eger yığlanmazsañ seni taşlarum elbette. Şağiken benden ırağ ol.

47 İbrāhīm (4) eyitdi: Tañrı saña hidāyet virsün. Senüñ-içün mağfired dileyem Tañrımdan ki **(5)** bedürüstī ol baña şefkat idicidür.

48 Ve āyruluram **(6)** sizden ve şundan ki taparsız Tañrıdan ğayrı ve ben Tañruma **(7)** taparın. Umaram ki olmayam Tañruma du'ā itmek-ile maħrūmlardan.

49 (8) vaqtā ki ayrıldı anlardan ve şundan ki taparlar anlar Tañrıdan ğayrı. Bağış **(9)** laduğ aña İshāq'ı ve Ya'qūb'ı ve her birini Peyğamber kılduğ.

50 (10) Ve bağışladuğ anlara bizüm rahmetümüzden ve eyledük anlaruñ-içün gerçeklik **(11)** dilini ki yücedür.

51 Ve añ Qur'an'da Mūsā'yı. Bedürüstī ol güzīde'-idi **(12)** ve Rasūl-idi ve Nebiyy-idi.

52 Ve nidā kılduğ aña Tūr **(13)** tarafından ki şağ tarafınaydı Mūsā'nuñ 'aleyhi's-selām. Ve yaklaşdurduğ anı nünacāt idüp

53 (14) ve bağışladuğ aña rahmetümüzden qardaşı Hārūn'ı Peyğamber **(15)** olduğı hālde.

54 Ve añ Kitāb'da ki Qur'an'dur, İsmā'il'i. **(16)** Bedürüstī Ol, va'desinde gerçek-idi. Ve Rasūl Nebī'-idi.

55 (17) Ve buyururdu ehline namāz-ile ve zekātile. **(18)** Ve Tañrısı atında rndlenmiřdi.

56 Ve añ Kitāb'da İdrīs'i. **(19)** Bedrst ol gerek Peygāmberti. Ve aldurdu
57 anı yce maāma ki **(20)** umadur.

58 Anlar şunlardır ki Tañrı in'ām itdi zerlerine anlaruñ **(21)** Peygāmberlerden ki Ādem zrriyyetindindir. Ve şunlar[189b] **(1)** dandur ki Nh'-ile gtrdk anları. Nh şulbinden daı olanları şulbinden. **(2)** Ve İbrāhm zrriyyetinden ve Ya'kb zrriyyetinden. Ve şunlardan ki ulauz **(3)** ladu ve rndleruñ Peygāmberlia. aan ki oına anlaruñ zerine Tañrınuñ **(4)** āyetleri ki ur'an'dur. Dřerler yzinqoyu secde idp ve alaşup Tañrı orusundan.

59 (5) Pes aldı anlardan řoñra baıyye'-i Yehd gibi, Nařārā gibi. Zāyi **(6)** itdiler namāzı ve uydılar nefs ārzlarına zinā gibi, hamr gibi. Tz **(7)** ola ki urayalar cehennem deresinñ 'azābına

60 – 61 illā şol ki tevbe eyledi **(8)** ve ey 'amel işledi. Anlar umaa girrler ve zulum **(9)** olunmayalar hc. Ya'n řevāblarından nesne eksilmeye belki fazlından artura **(10)** 'Adn Cennetleri'ne ki va'de itdi Tañrı ullarına aybde ya'n anlar anı grmedin. **(11)** Bedrst řān budur ki anuñ va'desi gelmişdr.

62 (12) İşitmeyeler anda yaman sz illā selām virmegi işideler ve anlaruñ **(13)** şa'āmları anda řabāħda ve aħřamda hāzır ve arastadr.

63 Bu ol cennettr ki **(14)** mrāř virrz ullarumuzdan şol kimesneye ki Tañrıdan ordı.

64 (15) Ve biz anmazuz illā Tañrınuñ buyru-ile ya'n Cebrāyl 'aleyhi's-selām eydr: Biz vahy getrmezz illā Tañrı **(16)** izn-le bunu ol vat didi ki Peygāmbere vahy eglendi'-idi ya'n 'zr diler. **(17)** anuñ dur ol ki ñmzdedr āħiret işlerinden ve ol ki ārdumuzdadur āħiret işlerinden. **(18)** Ve şol ki bunuñ ortasındadır. Ve senñ Tañrınuñ unıdur degldr seni.

65 (19) Göklerin yirlerin Perverdigarıdır ve şunu ki bu ikisinin arasında **(20)** dur. Pes tap aña ve habs eyle nefsin anın kullığında. **(21)** Hic aña adaş işidir misin ya'nî Allāhü Te'ālā adlu bir ma'būd daşı işidir misin?

66 Ve insān [190a] **(1)** eydür ya'nî Übeyy bin Halef: Eyle midür kaçan ki ben ölem elbette gine yirden çıkaru **(2)** laram?

67 Añmaz mı ādemođanı ki bedürüstī yaratduğ anı biz bundan **(3)** öñ nesne degüldi 'Ādemidi?

68 senün Tañruñ haqqıçün **(4)** şeytānlarda bile ikisini bir zencīrde. Andan soñra hāzır idiserüz **(5)** anları cehennem çevresinde dizleri üzerine çöküb.

69 andan soñra elbette çıkaru **(6)** ruz her bölükden Yehūd'dan, Naşārā'dan, Mecūs'dan. Kanķısıdır artuđırađ raħmān **(7)** üzerine 'inād yöninden.

70 andan soñra bir eyürek bilürüz şun **(8)** ları kim lāyıkrađdur aña girmege.

71 Degül sizden birünüz illā tamūya uğrayacađdur. **(9)** Tañrıñ üzerine vācib ve hükm olunmuş oldu.

72 andan soñra **(10)** kıtaruruz şunları ki müttekī oldılar. Ve terk iderüz müşrikleri tamūda bir uğurdan.

73 (11) Ve kaçan oķunsa anların üzerine Qur'an'umuz ki seççidür harāmı helālden. **(12)** Eyitdiler şunlar ki kāfir oldılar anlara ki ĩmān getürdiler: **(13)** İki bölüğüñ kanķısı hayırludur maķāmda ve yaķışıķlıdur 'işretde?

74 (14) İy niçe helāk itdük anlardan öñdin ķarnlardan kim eyürek-idi **(15)** dünyālık ve hūblıķ cihetinden.

75 Eyit yā Muħammed şol ki azđunlık içindedür **(16)** meded itsün Tañrı meded itmeklik. Oğuldan, kızdandan, māldan artursun **(17)** tā şuña degin göreler şunu ki va'de olınurlardı 'azābdan şevābdan. Ya **(18)** dünyāda 'azābdur ölmek ve esīr olmağ ve mālı yağmalatmağ ve celāyı vaţan itmek gibi. Ya **(19)** āhıret 'azābdur. Pes bileler şunu ki yamanrağdur menzilet yönünden **(20)** ve za'ıfrağdur leşker yönünden.

76 Ve arturur Tañrı şunları ki (21) ögdiler i'tikād yöninden ve bākīler ki eyülerdür [190b] (1) hayrludur senüñ Tañruñ katında şevāb yöninden ve hayrludur 'ākıbet yöninden.

77 (2) Gördüñ mi şunu ki kâfir oldu bizüm Qur'an'umuza ve eyitdi elbette ben viriliserem (3) kıyāmda, mālda, oğulda, kıızda? Bunı 'Aş bin Vāyil, Cennābi'bn-i Erte didi ücretin diledükde.

78 (4) Ğayba mı muṭṭali'oldı ya Tañrı katında 'ahd mi aldı didüğü üzerine? (5) Haḳḳā dimekdür ba'zı yirde ammā burada murād inkārdur.

79 Yazıserüz şunu ki didi (6) ve uzaduruz aña 'azābı birbiri ardınca ilā ğayrı nihāye.

80 andan (7) aluruz şunu ki söyler ve bize yaluñuz gelür.

81 Ve Tañrıdan (8) ğayşı bütler dutdılar Tañrı diyü tā ki anlara 'izzet ola.

82 Olmaz ol. (9) Belki inkār iderler ol bütler anlaruñ ṭapduğına. Ve anlaruñ üzerine düşmen (10) olup 'azāba mu'āvin olalar. Görmedüñ mi haber virülmedüñ mi (11) Qur'an'da ki

83 bedürüstī biz şeyṭānları şalıvirdük kâfirler üzerine kim kişkürürler anları (12) kişkirmeklik nüsiḳ itmek üzerine?

84 Pes ivme anlaruñ üzerine 'azābı. (13) Bedürüstī yaraḳlaruz anlaruñ-içün 'azābı yaraḳlamaḳlıḳ ol gün ḳobarısaruz

85 – 86 Tañrıdan (14) ḳorḳanları Tañrıdan yaña develer üzerinde altun kürsīlerle. Ve sürerüz (15) 'aşıūleri cehenneme şusuz, yayan.

87 Güçleri yitmez şefā'at itmege (16) illā şunuñ güci yiter ki Tañrı yanında 'ahd dutdı ya'nī Lā İlähe İlla'llāh didi dünyāda.

88 (17) Ve eyitdiler ki Tañrı oğul dutandı.

89 taḳḳīḳ getürdüñüz bir münkir nesneyi (18) ki maḳz-ı yalandur.

90 – 91 Yaķın olur ki gökler yarıla ol bühtāndan. (19) Ve yir ayrıla ve ıağlar aķtarıla zerre zerre olup. Tañrıya (20) veledi var didükleri-içün.

92 Ve gerekmez Tañrıya oğul dutmaķ.

93 (21) Degüldür her ne ki göklerde ve yirlerde var illā gelecidür Tañrıya ķul [191a] (1) oluben.

94 Tahķıķ hisāb itdi anları ve bir bir şaydı.

95 (2) Ve cümlesi gelecidür aña kıyāmet güninde bir bir yaluñuz.

96 Bedürüstī (3) şunlar ki inandılar ve eyü ‘amel işlediler elbette Tañrı anlara şirinlik virür halk (4) ortasında.

97 Bedürüstī kekez kılduķ Kıur’ān’ı senüñ dilüñe (5) tā muştulayasın anıñla Tañrıdan ķorķanlara cennetile. Ve ķorķudasın anıñla mu‘ānid ķavmi.

98 (6) İy niçe helāk itdük anlardan öñ milletlerden. (7) Bilür misin yā Muħammed anlardan birisini ya işidür misin anlarıñ incecik āvāzını? Murād: Bunda anlarıñ (8) fenāsıdur.

2.20.

20 Sūretü Tāhā

(9) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm.

1 (10) Ğāzīlerüñ ıablı haķķıçün. Kāfirlerüñ andan heybet alduğı haķķı.

2 – 3 İndürmedük (11) Kıur’ān’ı senüñ üzerüñe tā ki sen meşakķat çekesin. Pes iki ayağıñı yirdedür baş andan namāz kı!! (12) Lākin ögüt olmağ-içün şuña ki ķorķar Tañrıdan.

4 Endirü (13) beni şundan ki yaratdı yeri ve ulu gökleri.

5 Raħmān ‘arş’uñ üzerine ğālib (14) oldı.

6 anuñ dur şol ki göklerdeür ve yeredür. (15) Ve şol ki ikisinüñ arasında ve şol ki Şerā altındadır. Şerā ol balçıkıdur ki ini biş yüz yıllıķ yoldur.

7 (16) Ve eger aşkere idesin Tañrınıñ zıkrını bedürüstī ol bilür sırrı ve dañı (17) gizlüyi.

8 Tañrıdur ki ma‘būd yoqdur illā ol’dur. anuñ dur hūbgeldi mi saña

9 Mūsā’nuñ haberi od gördügi vaqt?

10 (19) Pes didi ehline ki: Eglenüñ taḥḳīḳ od gördüm ola kim getürem size (20) andan bir şu‘le. Ya od üzerinde kulağuz bulam.

11 vaqtā ki geldi od’a (21) nidā oldu yā Mūsā diyü:

12 Bedürüstī ben senüñ Tañrıñam. Mūsā ‘aleyhi’s-selām her tarafından [191b] (1) işitdüginden bildi ki Tañrıdur. Pes çıkar başmaqlaruñı. Bedürüstī (2) sen ārı Dere’de, Tuvā’dasın.

13 Ve ben öründüledüm seni Peyğāmbir-lıg-ıle. Pes (3) kulağ ur şuña ki vahy olınu.

14 Taḥḳīḳ ben Tañrıyam ki ilāh yoqdur illā benem. (4) Pes tap baña ve kıl namāzı beni añmağıçün.

15 Bedürüstī kıyāmet (5) gelecidür. Yağındur ki gizlerem anı ‘ıvaż bulsınıçün her nefş şunu ki sa‘y ider.

16 (6) Pes men‘ itmesün seni ol kıyāmet günine ikrār itmekden şol ki aña inanmaz. (7) Ve hevāsına uydı tā sen helāk olasın.

17 Ve nedür şağ (8) elüñdeki yā Mūsā?

18 Eyitdi ki: Bu ‘aşāmdur. Söykenürem üzerine (9) ve yaprağ silkerem anuñ-la koynum üzerine ve benüm anda hācetlerüm vardur andan ğayrı.

19 (10) Tañrı eyitdi: Bırağ anı yā Mūsā!

20 Pes bırağdı. Nā-gāh (11) bir tız tız yürür yılan oldu kórğdı.

21 Eyitdi: Tıut anı ve kórğma! (12) Dönderürüz anı evvelki hāline.

22 – 23 Ve şoğ elüñi koltuğña. (13) Çıka appağ ki anda yaramazlığ kāralığ yoğ. Bir nişāne dañı (14) tā gösterevüz nişānlarımızdan.

24 Var Fir‘avn’a ki bedürüstī ol azdı.

25 (15) Eyitdi: İy Tañrum gönümi (16) giyik eyle

26 ve āsān eyle baña işümi

27 – 28 ve cez düğümi dilümden tā añlayalar sözümi

29 ve baña vezīr eyle (17) ehlümden

30 Hārūn’ı ki kardaşum ki

31 muhkem eyle anuñ-ile kuvvetümi.

32 (18) Ve ortak eyle işümden

33 tā tesbīh idevüz saña çoklık

34 ve seni zıkr idevüz (19) çoklık.

35 Bedürüstī sen bizi görüci olduñ.

36 Tañrı (20) didi: taḥkīk virildi diledüklerüñ yā Mūsā

38 ve taḥkīk minnet itdüñ üzerüñe (21) bir kere daḥı

38 ol vaḥt ki vaḥy itdük aña ki şunu vaḥy olınur. Bıraḥ anı tābūta deyü.

39 [192a] (1) Pes ol şandūkı bıraḥ deñize. Pes deñize bıraḥsun anı kenāra (2) alsun anı benüm düşmenüm ve anuñ düşmeni. Baraḥdum senüñ (3) üzerüñe sevgüyü bendindür bu ḥıṭābdur Mūsā’ya. Zīrā Mūsā’ı ‘aleyhi’s-selām her ki gördi cān-ile sevdi. (4) Ve sen beslenesin benüm naẓarum üzerine

40 ol vaḥt ki varurdı kızkardaşuñ Fir‘avn’uñ (5) ḥalkı senüñ işüñde ser-gerdān olıcaḥ. Pes dirdi kim: Ḳulaḡuzlayayun mı sizi (6) şunuñ üzerine ki bisleye anı? Pes dönderdük seni anaña (7) tā gözleri aydınola ve melül olmaya. Ve ādem öldürdüñ. Pes kurtarduk (8) seni ḡuşşadan ve mübyelā kılduk seni dürlü belālarile. Pes eglendüñ (9) niçe yıllar Meyden Ḥalkı içinde. Andan şoñra geldüñ bir miḡdār zemānda ki Peyḡamberlik (10) virilir ya‘nī kırk yıldan şoñra.

41 İy Mūsā ve besledüm seni nefsim-içün ya‘nī (11) Peyḡamberlik-içün.

42 Var sen ve ardaşuñ benüm ucetlerüm-ile (12) ve süst olmañ benüm zikrümnden.

43 Varuñ Fir‘avn’a zîrâ ki ol azdı.

44 (13) Pes diñ aña bir söz ki yumşaq ola. Ola ki ögüt ala ya ora.

45 (14) Eyitdiler: İy bizüm Tañrımız taħı biz oraruz bizüm üzerümüze adden gee ‘azâbda (15) ya aza gele bizi öldüre.

46 Tañrı didi: ormañ taħı ben sizüñ (16) ikiñüzleyin bilece. İşidürin ve görürin.

47 Pes varuñ aña daı eydüñ: Bedürüstî (17) biz ikimüz Rasülleriyüz Tañrıñuñ. Pes şalivir bizümle Ya‘ub oğlanlarını (18) ve ‘azâb itme anlara! taħı geldük saña ucetile. (19) Feriştelerüñ selâmı uçmada şunuñ üzerinedür ki uydu oğrı yola.

48 (20) Bedürüstî vahy olundu bize ki bedürüstî ‘azâb şunuñ üzerine (21) dür yalanladı tevîdi ve İmândan yüz dönderdi.

49 Fir‘avn didi: Pes kimdür sizüñ [192b] (1) Tañrıñuz yâ Mûsa?

50 Mûsâ didi: Bizüm Rabbümüz şoldur ki virdi (2) her nesneye şeklini ve şüretini. Andan şoñra oğrı yol gösterdi.

51 Fir‘avn (3) didi: Pes n’oldı evvelki arnlaruñ âli, sa‘îd midürler yoksa şaqîler midür?

52 Mûsâ (4) didi: anuñ ‘ilmi Tañrım atında, Lev-ı Mafûz’da. Azmaz benüm Tañrum ve unutmaz (5) geenlerüñ âlini.

53 Şol Tañrı ki eyledi siziñ-iün yeri beşik gibi arâr idüp (6) râat olup diñlencek maâm. Ve düzdi siziñ-iün ol yerde yollar. (7) Ve indürdi gökden şuyı ki yağmurdur. Pes ıarduk anuñ-la levn (8) levn nebâtdan dürlü dürlü.

54 Yeñ ve avârlaruñuzı utaruñ. (9) Bedürüstî anda nişânlar vardur ‘al ayelerine.

55 (10) andan yaratduğ sizi ve yine anuñ içine gönderürtüz sizi ve yine andan çıkaruruz bir kerre dağı kıyāmet (11) kopıcağ.

56 Tađđık gösterdük Fir‘avn’a nişanlarımızı dükelisini. İnanmadı (12) ve yıldımdı İmāndan.

57 Fir‘avn didi: Geldüñ mi bize kim çıkara (13) sın bizi yerümüzden cāzülüğüñla yā Mūsā?

58 Elbette biz dağı getürevüz bir sihr anuñ gibi. (14) Pes eyle bizümle senüñ ortañda bir va‘de-gāh ki (15) hılāf itmeyelüm aña biz ve ne sen bir ğayrı yere.

59 Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi: (16) Va‘de-gāhuñuz bayramgüni’dür ki zīnetüñüz günidür. Ve halk kopduđı vađtdür kuşluk (17) vađtinde.

60 Pes Fir‘avn döndi ehline. Pes hīlesin divşürdi andan řoñra (18) geldi.

61 Mūsā ‘aleyhi’s-selām anlara didi: Vāy size çıkarmañ Tañrı üzerine (19) yalanı. Pes sizi ‘azāb-ile dutar. Ve tađđık nevmiz oldu řol ki (20) yalan çıkardı Tañrı üzerine. Pes şanışdılar ne idiceklerini Fir‘avn’dan uğurlayın.

62 (21) Ve gizlediler şanışığı aşkere sözleri buy-ıdı ki eyitdiler: Bedürüstī bu ikisi [193a] (1) cāzūlardur elbette.

63 Dilerler ki sizi çıkaralar yerüñüzden (2) cāzūlıklarile ve gidereler sizüñ devletlü bölüğüñüzi ve turañuzı.

64 (3) Pes divşürüñ hīleñüzi. Andan řoñra gelüñ şaff olup ve tađđık (4) kurtuldu bugün şol ki ğālib oldu.

65 Eyitdiler: Yā Mūsā sen mi evvel bırağursın ‘aşāñı (5) ya evvel bırağan biz mi olalum?

66 Mūsā didi: Belki siz bırağüñ (6) pes hemān anlaruñ ipleri ve ‘aşāları görünür Mūsā’ya (7) anlaruñ cāzūlığından ki anlar yürürler ejdehālar olup Mūsā’dan yaña.

67 (8) Pes gizledi nefsinden Mūsā ‘aleyhi’s-selām korquyı yeñmeyem deyü deyü.

68 (9) Didük qorqma ki bedürüstī sen yücereksin

69 ve biraq şunu ki sađ (10) elüñdedür. Yutsun şunu ki işledilerdi. Bedürüstī şol ki işlediler cāzū hīlesidür. (11) Ve cāzū qurtulamaz nerede olsa. Mūsā ‘aleyhi’s-selām ‘aşāyı biraqdı. Bir şaru ejdehā oldı (12) azđını açdı ve anları yutdı.

70 Pes cāzūlar düşdiler yüzleri üzerine secde idübeni. (13) Eyitdiler: İnanduk Hārūn’uñ ve Mūsā’nuñ Rabbi’ne.

71 (14) Fir‘avn eyitdi: mān getürdüñüz siz aña ben size haber göndermedin. Bedürüstī (15) ol sizüñ uluñuzdur ki öğretti size cāzūlığı. Pes elbette keserem (16) ellerüñüzi ve ayaklarıñuzı hılāfından ya’nī bir sağından ve bir şolından. (17) Ve aşaram elbette sizi hurmā ağaclarında. Ve elbette bilesiz qanqımız qatıraqdur (18) ‘azāb yöninden ve kimüñ ‘azābı dāyimdür, benüm mi yā Mūsā Tañrısunuñ mı?

72 (19) Cāzūlar didiler: Hergiz seni ihtiyār itmezüz şunuñ üzerine ki bize geldi hucetlerden ve şunuñ (20) üzerine ki bizi yoğdan var eyledi. Pes sen işle ne işlerseñ. (21) Bedürüstī bu dünyā dirliği geğer.

73 Bedürüstī biz ĩmān getürdük tā yarlıgaya [193b] (1) bize hađālarumuzu ve şunu ki bize güc itdüñ anuñ üzerine cāzūlık itmekden. (2) Ve Tañrı hayırludur ve bāqīraqdur ve andan ğayrı bāqī yoğdur.

74 Şān (3) budur ki şol ki gele Tañrısına günāhkār olup bedürüstī anıñcün tamū vardur. (4) Ölmez anda ve ne dirilür.

75 – 76 Ve her kim gele aña inanup şu hāilde (5) ki eyü ‘ameller işlemiş ola. Anlar ol ŧāyifedür ki anlarıñ-içündür ‘ālī derceler (6) ‘Adn uçmaqları ki aqar anuñ altında ırmaqlar (7) ebedī oldukları hāilde anda. Ol uçmaq cezāsıdur şunuñ ki günāhlardan (8) pāk oldı.

77 Ve taħkīk vahy itdük Mūsā’ya ki gice git (9) qullarumla. Pes yol eyle anlarıñ-içün deñiz içinde qopqori. (10) Qorqmayıñ Fir‘avn yetişmeginden ve ne qorqasın ğarq olmaqdan.

78 (11) Pes uydı anlara Fir‘avn, leşker-ile dağı irişdi deñiz içinde.

79 Pes (12) bürdi anları deñizden şol ki anları bürüdi ve azdurdı Fir‘avn (13) kavmini ve oñarmadı.

80 İy Ya‘küb Oğulları! tađķīķ kurtarduk (14) sizi düşmenüñüzden ve size va‘de kılduk Tūr’uñ řađ tarafını ki (15) Mūsā’nuñ řađ yanıdır. Ve indürduk sizüñ üzerüñüze Ternkübīn Yalve’yi.

81 (16) Yiñ pāklerinden řunuñ ki rüzī kılduk size ve azmañ (17) anda yarıñçün nesne gizleyüb. Pes iner sizüñ üzerüñüze hışmum eger azacağ olursañuz. (18) Ve şol ki iner anuñ üzerine benüm hışmum tađķīķ helāk oldı ol.

82 (19) Ven yarlığayıcıyam řunuñ ki tevbe eyledi ve İmān getürdi (20) ve eyü ‘amel işledi andan řoñra yola girdi.

83 Ne ivdürdi kavmüñden seni (21) iy Mūsā?

84 Eyitdi: Anlar dükelisi izüm başarak geliyorırlar. [194a] (1) Ve ivdüm ben saña iy Tañrum tā ki rāzı olasın.

85 Tañrı didi: (2) Bedürüstī azdurduk kavmüñi senden řoñra ve azdurdı anları Sāmiri.

86 (3) Pes girü döndi Mūsā ümmetine kağıyup melül olup vađtā ki mağalleye girdi gördi (4) anları ki Buzadıyı çevre almışlar taparlar. Eyitdi: İy kavmüm va‘de (5) kılmadı mı Tañrıñuz size bir eyü va‘de ki Tivrāt göndermekdür? ya ‘ahd uzundu mı (6) üzerüñüze ya diledüñüz mi kim ine üzerüñüze bir ‘uğubet Tañrıñuzdan? (7) Pes hılāf itdüñüz benüm va‘de-gāhuma.

87 Eyitdiler: (8) Hılāf itmedük va‘de-gāhuña senüñ ihtiyārumuzla illā kim biz buñlanduk (9) günāhkār kavmüñ zīnetinden ya‘nī Fir‘avn Kavmi’nüñ altunından, gümüşinden. Biz ātduk anı (10) pes biz itdiğumuz gibi Sāmiri dağı itdi. Hārūn buyurdi ki: ol ganīmet mālını (11) od’a atalar. Heb atdılar. Kađan ki Cebrāyīl Atı izinden alduğı toprağ-ile bile ātdı. Dağı (12) buzağu ol didi. Pes bir Buzadı oldı.

88 Pes ıkarđı anlaruñ-iun (13) bir Buzaęu ki ten ve ęandur ki anuñ melemegi var. Pes eyitdiler: (14) Bu sizuñ Tañrıñuzdur ve Ms'nuñ Tañrısı'dur. Pes unuttu ęura ęura getdi.

89 (15) Grmezler mi dndermeduğini anlara ol Buzağu sizi ve elinden (16) gelmez anlara ziyn itmek ve fyide itmek?

90 Ve taħķiķ (17) Hrn anlara didi bundan ñ ki: İy ķavmm bedrst meftn olduñuz anuñ-ile (18) ve taħķiķ sizñ Ma'bduñuz Raħmn'dur. Pes uyuñ baña ve dutuñ buyruğumu!

91 (19) Eyitdiler: Zyil olmazuz anuñ zerine mdvim olmaķda (20) t yine gelinceye değin bize Ms 'aleyhi's-selm.

92 – 93 Geldi Ms 'aleyhi's-selm. Eyitdi: Y Hrn ne men' itdi (21) seni bunlaruñla ceng itmekden vaķt ki grdñ anları azdılar? sen baña uymaķdan [194b] (1) benm buyruğuma 'ř mi olduñ? Bu szi Hrn'ñ şaına yapışup didi.

94 (2) Hrn eyitdi: İy anamoğlı batışma řaķaluma ve şauma! (3) taħķiķ ben ķorķdum ki diyesin bulduñ Beni İsr'il'e arasını (4) ceng-ile ve benm szme munteğir olmaduñ diyesin didi.

95 Dnegeldi Smiri'ye (5) nedr iřñ y Smiri didi.

96 Smiri: Grrdm ben şunu ki siz grmedñz (6) anı. Pes ben vuladum bir vu Cebryil'ñ tı izinden. Andan (7) řoñratdum anı ol bezegi atduğumda ve ancılayın bezedi baña benm nefsm. Beni 'aybile (8) y Ms! Didi.

97 Ms eyitdi: İmdi var git. (9) senñ-in bu dnyda sen lmiss dimekdr ya'n ne kimse baña değsn ve ne ben kimseye değeyin dimekdr. (10) Ve senñ-in va'de yeri vardur ki herģiz sen aña hlf olmazsın itdęñ 'amelñ (11) cezsın bulsañ gerek. Ve nağar eyle şol ma'bduña ki sen anuñ zerine (12) mdvim olduñ. Elbette yaķısaruz anı andan klin şavurıraruz anı kl (13) olduķdan řoñra deñize bir şavurış ki andan zerre ķalmaya.

98 Bedürüstî sizûñ (14) Ma'bûduñuz Allâhdur ki ilâh yoğdur illâ ol'dur. apladı her nesneyi 'ilmi'ile.

99 (15) Böyle hikâyet iderüz senûñ üzerûñe, geenlerûñ haberlerinden. (16) Ve tađđık saña gönderdük bizüm atumuzdan ur'an'ı.

100 Şol ki yüz evre andan (17) bedrustî ol yklenr ıyâmet güninde günâhı ebedî alalar ol günâhuñ 'ukbetinden. (18) Ne yaman nesnedür anlaruñ ıyâmet güninde yükleri!

101 ol gün (19) urılır Őr'uñ iine ve oparuruz müşrikleri

102 ol günde gözleri aır, yüzleri (20) ara.

103 – 104 SyleŐeler i ara: Eglenmediñz sinlede illâ on gün. (21) Biz ey bilürüz ne didklerini. Vađtâ ki eyide 'alı temâmlara: [195a] (1) Eglenmediñz illâ bir gün.

105 Ve Şorarlar saña ađlardan kim nice olur ıyâmet güninde? (2) Pes sen eyit yâ Muhammed ki Tañrum anı zerre zerre ider Şavurur.

106 (3) andan Őoñra düpdüz ider dağı or.

107 Şöyle ki görmezsin anda eniş ve ne yođuŐ.

108 (4) ol günde anları oıyana uyalar aña añılmađ yoğdur. (5) Ve âvâzlar alağ olıser Tañrınuñ heybetinden. Pes işitmezsin meger deve izi âvâzı gibi.

109 (6) ol gün fâyide itmez Şefâ'at meger Őunuñ Şefâ'ati ki rağmân (7) aña destr virdi. Ve anuñ sözine hoŐnd oldu ki Lâ İlâhe İlla'llâh'dur ihlâŐile.

110 (8) Bilür Şunu ki bunlaruñ õñindedr ve âğiret emrinden ve Şunu ki ârdlarındadır dünyâ (9) emrinden.

111 Ve aplıyamazlar anlar anuñ 'ilmini ve yüzler zelîl oldu (10) ayy ayym Tañrin. Mađrm oldu Şol ki Şirk getürür.

112 (11) Ve Şol ki ey 'amel işledi hâl bu ki mü'min ola. aulmden orđ (12) masun ve mzdî eksilmedin dağı orđmasun

113 ve gine ancılayın indürdük aña ‘Arabî (13) Qur’an’ı ve beyân itdük anda kôrku haberlerinden ola kim anlar kôr (14) kalar ya anlara geçenlerün ‘azâbından añdura.

114 Pes yüce oldı ol (15) pâdişâh ki Hakk’dur ‘avretten, oğuldan, kıızdan. Ve ivme Qur’an’-ile (16) vahy saña temâm yitişdürilmedin ve eyit ki: Yâ Rabbi beni ziyâde eyle ‘ilmile.

115 (17) Ve tahkîk ‘ahd itdük Âdem’e bundan ön Buğdây’dan yime diyü. (18) Pes unutdı ve biz bulmaduk anuñ ‘azmini.

116 Añ yâ Muhammed ol vaqtâ ki (19) biz didük firiştelere ki secde idüñ Âdem’e. Pes secde itdiler illâ şeytân îbâ itdi yüz (20) çevürürdi secdeden.

117 Biz dahı didük ki: İy Âdem bedürüstî bu düş (21) menüñdür senüñ ve ‘avretünüñ. Pes çıkarmasun ikiñüzi cennetden. Pes sen zahmet [195b] (1) çekersin.

118 Bedürüstî senüñ-içün vardur açılmamak ol cennetden. Ve yalnızcağ olmamak.

119 (2) Ve tahkîk sen şuşanmazsın anda ve gün ıssısın görmezsin.

120 (3) Pes vesvese virdi aña şeytân. Eyitdi: (4) Yâ Âdem seni delâlet ideyin mi ebedlik ağacına ve bir mülke ki fânî olmaz?

121 Pes yediler andan. (5) Dahı zâhir oldı anlara birbirinüñ ‘avretleri ve başladılar yapışdururlar üzer (6) lerine uçmak incîr yapraklarından. Ve ‘aşî oldı Âdem Tañrısı’na ve azdı.

122 (7) andan şöñra ihtiyâr itdi anı Tañrısı ve tevbesini kabûl eyledi ve toğrı (8) yola kulağuzladı.

123 Tañrı Te‘âlâ eyitdi: İnüñ uçmağdan bir uğurdan (9) ve ba‘zuñuz ba‘zuñuza düşmen olub. Eger size gelürse size benden hidâyet (10) Peyğamberler gibi pes her ki hidâyetüme uya, yoldan çıkmaz ve azmaz.

124 (11) Ve şol ki yüz çevüre benüm zikründen bedürüstî anıñ-ıçün tar dirlik (12) vardır. Ve kıparuruz anı kıyāmet güninde gözsüzle.

125 Eydür ki: (13) İy benüm Tañrum niçün beni gözsüz kıparduñ ve ben hüz görürdüm dünyāda?

126 (14) Tañrı eydür: Eyledür. Geldi saña bizüm āyetlerümüz pes sen unuttuñ anı ve ancılayın (15) bugün sen de unutulursın.

127 Ve böyle kıtaruz her kim isrāf itdi. (16) Ve inanmadı Tañrısınıñ nişānlarına ve āhıret ‘azābı kıtırak ve bākīrakdur.

128 (17) Hidāyet virmedi anlara ki neçesin helāk itdük anlardan öñ (18) kıarlardan ki bunlar yürürler anlarıñ menzillerinde. (19) Bedürüstî bunda nişānlar vardır ‘aql ayelerine.

129 Ve eger kelime geçmeyeydi (20) Tañrıñdan gerek lāzım olaydı ‘azāb anlara lākin vaķtı vardır ki döyüp dürürüz. (21) ya öldükden şoñra hemān ya kıyāmetde.

130 Pes şabr eyle şunuñ üzerine ki Mekke Halkı [196a] (1) saña dirler. Ve tesbīh eyle Tañrıñuñ ħamdī-le ya’nī namāz kıl gün toğmazdan (2) öñ. Murād: Şabāh Namāzıdır. Ve gün tolnmazdan öñ. Murād: Öyle’-ile ikindüdür. Ve (3) gicenuñ sā’atlerinden ba’zında kıl. Murād: Aĥşam-ile yatsudur. Pes kıl namāzı ve gündüzüñ (4) etrāfında daĥı. Ola kim rāzı olasız.

131 Ve gözlerüñi uzatmaya (5) şuña ki metā’landurduk biz anuñ-la anları ciftlerden ki anlardandır. (6) Dünyā bezegidür ki fānīdür. Anları fitneye bıraķmağıçün virdük ol nesnede. (7) Ve Tañrıñuñ uçmağı yegrekdür ve dāyimrakdur.

132 Ve buyur ehlüñi (8) namāz-ile ve şabr eyle anuñ üzerine. Biz dilemezüz senden rızķı. Biz virürüz rızķı (9) saña. Ve uçmak Tañrıdan kırkmağ-ıçündür.

133 Ve eytdiler: (10) Nolaydı getüreydi bize āyet Tañrısından! Gelmedi mi anlara ħucceti şol (11) nesnenüñ ki evvelki Kitāblardadır. Meşelā Tivrīt gibi, İncİL gibi ki anda Muĥammed na’tı vardır.

134 (12) Ve eger taḥkīk biz anları helāk ideydük ‘azāb-ile Muḥammed’i göndermezdük oñ. **(13)** Eydürlerdi ki: İy bizüm Tañrımız nolaydı göndereydüñ bize bir Peygāmbere **(14)** ki biz daḥı uyayduñ senüñ āyetlerüñe ḥor ve rüsvāy olmazdan oñ.

135 (15) Eyit yā Muḥammed ki her birümüz muntezırız gözlersiz benüm öldüğümü ve ben gözlerem ki size ‘azāb ine. **(16)** Pes gözleñ! Pes bilesiz kimdür toḡrı yol ıssıları **(17)** ve kimdür toḡrı yola yürümiş?

2.21.

21 Süretü’l-Enbiyā

(18) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (19) yaḡın geldi ḥalka ḥisābları vaḡtā ki kıyāmet günidür **(20)** ḥāl bu ki anlar ḡafletde baş çekicilerdür. Murād: Mekke Kāfirleri’dür.

2 – 3 Gelmez anlara **(21)** Ḳur’ān’dan ki anlarıñ Tañrısındandır. Cebrāyıl ‘aleyhi’s-selām tāze getürür anı illā diñlerler şol ḥālde ki **[196b] (1)** anlar oynarlar ḡöñülleri bile degül. Ve gizlediler sırlarını ki Muḥammed’e ve Ḳur’ān’a yalandur **(2)** didüklerin. Şunlar ki kāfir oldılar ve eyitdiler: Degüldür bu illā bir ādem siz **(3)** cileyin. Cāzūlīga gelür misiz şol ḥālde ki siz görürsüz.

4 (4) Eyit yā Muḥammed benüm Tañrum sözi bilür gökde ve yirde ve ol **(5)** işidür sözi ve bilür nice ‘azāb idecegin.

5 Bel eyitdiler ki Ḳur’ān fāşid ḥayāldür **(6)** ki düşde görür anı. Belki Muḥammed kendinden çıkardı belki ol Muḥammed, şā‘irdür. **(7)** Pes bize bir mu‘cize getürsün nice ki evvelki Peygāmbere gönderüldiler.

6 (8) İmān getürmedi Mekke Ḳavmi’nden oñ bir kūy ki helāk itdük anuñ ḡavmini. **(9)** Mekke Ḳavmi İmān mı getürürler?

7 Ve göndermedük senden oñ illā erler **(10)** ferişterler degül. Vaḡy iderüz anlara. Pes şoruñ Tivrāt **(11)** ve İncİL Ehli’ne eger siz bilmezseñüz.

8 Ve anları eylemedük bir cesed kim (12) ta‘ām yemezler belki yerler, içerler ve nikāh iderler. Ve anlar ebedī qalır degüldürler bu dünyāda.

9 (13) andan soñra gercek itdük anlara va‘demüzi. Pes kırtarduk (14) anları ve kimi ki dilersek mü‘minlerden. Ve helāk itdük müşrikleri.

10 (15) taḥḳīk indürdük size bir Kitāb ki anda sizüñ şerefüñüz vardır, añlamaz mısız?

11 (16) İy niçe helāk itdük küylerden zālimlerdiler ve dürttü (17) anlardan soñra bir t̄ayifi daḥı ki anlardan yegdür.

12 vaḳtā ki gördiler ‘azābumuzı (18) hemān anlar ol küyden kaçmağa başladılar.

13 Kaçmañ ve dönüñ (19) şuña ki azduñuzdı anda ve yerlerüñüzde! Ola kim sorulasız Zey‘am (20) Peygāmbere öldürdüğüñüzden.

14 Eytdiler: Vāy bize ki bedürüstī biz zālimler olduḳ. (21) Yā veylenā dimek du‘āları olmaḳdan zāyil olmadı.

15 [197a] (1) Tā şuña deḡin ki anlar biçilmiş ekin gibi söynük kılduk.

16 (2) Ve yaratmaduk göḡi ve yeri, ikisinüñ arasındasını oyuncak idüp belki ‘ibret-içün yaratduk

17 (3) eger oyuncak dutmaḳ dilesek ve idineydük biz anı kendü Ḥazretümüzden ‘acebdür ki kendüler (4) ‘avretlerinden ayrılmazlar ve Meryem’i Tañrınıñ ‘avretidür dirler kendüler arasında (5) eger işlermiseydük.

18 Belki bıraḡuruz ḥaḳḳı bāḫıl üzerine. Pes ḥaḳḳ bāḫılıñ beynīsin (6) çıkarur. Hemān dem ol bāḫıl hālik olur. Ve size veyl ḥāşıl olur (7) şundan ki vaş idersiz.

19 Ve anuñ dur şol ki göklerdeür ve yeredür. (8) Ve şol ki anuñ kıatındadır, ululanmaz anuñ kıulluḡundan ve yorulmazlar.

20 (9) Tesbīḥ iderler gice gündüz süst olmazlar.

21 (10) ya ḫapdılar mı Tañrılara ki yirdindür anlar cān virürler ya‘nī ol ḫapduḳları bütlerüñ kimesneye cān virmek ellerinden (11) gelür mi?

22 Eger yerde ve gökde Tañrılar olaydı Tañrıdan ğayrı, gerek yer gök(12) fāşid olalardı. Pākdür ‘arş’uñ Tañrısı şundan ki vaşf iderler.

23 (13) Tañrı şorılmaz şundan ki işlerlese.

24 Tapdılar mı (14) andan ğayrı Tañrılar’a? Eyit yā Muħammed’ħucetüñüz getirüñ. Bu Ķur’ān (15) benümle bile olanlaruñ ögüdidür ve benden öñdinlerüñ haberleridür. (16) Belki ekşerī anlaruñ ħaħķı bilmezler ve anlar Ķur’ān’a inkār iderler taħlīdile.

25 (17) Ve göndermedük senden öñdin bir Peyġāmbere illā vaħy iderüz aña ki (18) bedürüstī şān budur ki İlāh yoħdur İllā Ben. Baña tapuñ!

26 Ve eyitdiler ki Tañrı (19) oğul dutdı. Münezzeħdür Ol, oğuldan. Belki ‘izzetlü ħullarıdır.

27 ÖĖürtemezler (20) anı sözile. Ve anlar anuñ buyruğ-ile işlerler.

28 Bilür (21) şımı ki işlediler ve şımı ki işleyeceklerdür. Ve şefā‘at itmezler illā şuña ki Tañrı [197b] (1) anı ħabül itmişdür. Ve hem anlar anuñ ħorħusından dehşetlenürler.

29 (2) Ve her kim eyde feriştelere ben Tañrıyın andan ğayrı. Biz aña ħamūy-ile (3) cezā iderüz. Böyle cezā iderüz zālimgere.

30 ya Ėörmediler mi şunlar ki (4) kāfir oldılar bedürüstī gökler ve yirler bitişikdi? Pes biz (5) āyırduk ol ikisini. Ve biz şudan ħılduk her diri’i. Ya pes (6) inanmazlar.

31 Ve yirde yüce tağlar ħılduk anları yir egmemek-iħün. (7) Ve anda dereler ħılduk yollar olmağ-iħün. Ola ki yolu bulalar.

32 (8) Ve Ėögi şağlu saĖf eyledük ki şeytān eli irmez. (9) Ve anlar anuñ āyetlerinden i‘rāz idicilerdür fikr itmezler.

33 Ve ol (10) şoldur ki yaratdı giceyi ve gündüzi ve Ėüni ve ayı. Her bir felekde (11) yüzerler.

34 Ve eylemedük bir ādeme senden öñ ebedīlik bu dünyāda. (12) ya sen ölürseñ bunlar ebedī mi kalurlar?

35 Ner nefis ʔatııcıdur (13) ölümü. Ve şınaruz biz sizi şerr-ile ve hayr-ile fitne yönünden. (14) Ve yine bize rāci^colursız. Ve kaçan ki görse seni anlar ki kāfir oldılar.

36 (15) ʔutmazlar seni, illā maşharalığa ve eydürler: Bu mıdur ol ki añar (16) sizüñ bütlerüñüzi yaramazlğıle. Ve anlar Tañrınıñ zıkrine münkirlerdür.

37 (17) Ādemoğlanı tızlikden yaradıldı. Gösteriserem size nişān (18) larımı. Pes siz ivdürmeñ bizi ^cazāb-ile.

38 Ve eydür ki: (19) Kaçandur bu va^cde ki kıyāmetdür, eger gerçekiseñüz?

39 Eger bilseydi şunlar ki (20) kāfir oldılar şimdiki hālde şol vaqt kim kendülerüñ yüzlerinden (21) odı def^c idemezler ve arķalarından. Ve ne yardım olınurlar.

40 [198a] (1) Belki kıyāmet gelür anlara añsuzda. Pes anları ser-gerdān ider. (2) Pes ellerinden gelmez anı redd itmek. Ve ne anlara mühlet virilür def^c ine tedārük idebileler.

41 (3) Ve taħķīķ ʔatar olundı rasüller senden öñdin. (4) Pes ʔanz idenlere döndi rasüllerden. Şol nesne ki anuñ-la ʔanz ider (5) lerdı ya^cnī ʔanzlarınıñ şümlığı kendülere döndi.

42 Eyit Yā Muħammed ki kim şaķlarsız (6) gicede ve gündüzde raħmānuñ ^cazābından? (7) Belki anlar kendüleri yaradanuñ zıkrinden yüz çevürücilerdür.

43 Ya anlaruñ (8) ma^cbüdları var ki men^c iderler anları bizüm ^cazābımızdan. Kādir degüllerdür (9) ol bütler ki kendülere yardım idebileler ki ^cazābdan kıtulalar ve ne anlara (10) bizden yardım olup özgelerden necāt bulurlar.

44 Belki mühlet virdük (11) anlara ve atālarına. Tā uzun uzun oldı üzerlerine ^cümürleri. (12) Nazar itmezler mi Mekke Halkı ki be-dürüstī biz gelürüz yere ve

ekserüz (13) feriklerinden küfri giderüp Muhammed'-içün. Pes anlar mı gâlibdür yoksa biz mi?

45 (14) Eyit Yâ Muhammed bedürüstî ben qorqudurum sizi Qur'an'-ile ve işitmez (15) şağırlar kığıramağı ki qorqudalalar.

46 Eger ve anlara irişürse sehlice 'ukübet (16) Tañrıñuñ 'azâbından. Elbette eydürler ki bedürüstî biz zâlimler olduk

47 (17) ve qoruz 'adl terâzûsını kıyâmet günüçün. Pes (18) zulm olunmaz bir nefes bir nesne ve eger hardaldan bir dâne âğırınca dahı (19) olursa getürürüz anı ve biz yeterüz hisâb idici şevâb virmege.

48 (20) Ve taħķîķ virdük Mûsâ'ya ve Hârûn'a Tevrît ki fark ide Haķķ'ı bātıldan (21) ve yed-i beyzâ virdük ve naşîhat virdük müttekîler-içün

49 ol [198b] (1) müttekîler ki qorqarlar kendüleri besleyenden gaybetde ve anlar kıyâmetden (2) qorquculardur.

50 Ve bu Qur'an mübârek va'zdur. Zîrâ bunda se'âdet ve mağfiret (3) vardur. İndürdük anı siz aña inkâr mı idersiz?

51 (4) Ve taħķîķ virdük biz İbrâhîm'e 'aleyhi's-selâm hayra yönelmekligin nübüvvetünden öñdin (5) ve biz anı bilürdük ki rüşde lâyıķdur.

52 Añ Yâ Muhammed ol vaķti ki didi atâsı (6) Azer'e ve qavmine: Nedür bu şüretler ki siz aña taparsız?

53 (7) Didiler ki: Bulduķ atâlarımızı ki aña taparlar.

54 (8) İbrâhîm eyitdi: Taħķîķ siz ve atâlaruñuz âşkere azğunlık içinde olduñuz.

55 (9) Eyitdiler: Yâ İbrâhîm haķķî-le mi geldüñ bize ya sen kengel mi idersin?

56 (10) İbrâhîm eyitdi: Belki sizüñ (11) Tañrıñuz yirler gökler Tañrısıdur ki yaratdı anları ve ben anuñ üzerine tanuķlardanum

57 (12) dağı Tañrı haqqıñıñ elbette ben sizüñ bütlerüñüzü şıyacağam. Azduñuz (13) dönüp barrāmıñuza gıtdükden şoñra. Pes anları budanmış eyledi. Kimüñ eli yoğ kimüñ (14) ayağı kimüñ gözi kimüñ burnı.

58 İllā büyüğini anlaruñ sālīm ñodı (15) ola ki anlar ol büyüge döneler deyü ve andan ola ki Haqq nedür añlayalar. (16)

59 Eyitdiler: şol ki işledi bu nesneyi bizüm bütlerümüze bedürüstı ol kimesne zālimlerdındır.

60 (17) Eyitdiler: İşitdüñ bir yigit añarmış anları yamānlıđ-ile ki İbrāhım (18) dirlermiş.

61 Hüküm eyeleri didiler ki getürüñ anı halk gözine (19) ola ki anlar tanıklık vireler.

62 Eyitdiler: sen mi işledüñ şunu (20) bizüm bütlerümüze iy İbrāhım?

63 İbrāhım eyitdi: Belki işledi anı anlaruñ büyüği (21) ki budur zırā keseri dağı boynundadır didi. Pes şoruñ anlara eger [199a] (1) söylerlerse siz bilesiz benüm toğrulugımı.

64 Pes nefslerine rucūıtdiler. (2) Didiler ki bedürüstı siz zālimetersiz ki İbrāhım'ı zulme nisbet itdüñüz.

65 (3) andan şoñra başları üzerine dikildiler ya'nı zalāletleri üzerine muşır oldılar. (4) tağkık bildüñ yā İbrāhım anlar söylemezler didiler.

66 İbrāhım eyitdi: ya siz (5) tapar mısız Tañrıdan ğayrı şuña ki aşşı kılmaz size bir nesne ve zarar de itmez?

67 (6) Öf size dağı şuña ki taparsız Tañrıdan ğayrı. Añlamaz mısız ki (7) anlar tapmağa yaramaz.

68 Eyitdiler: Yađuñ anı ve yardım idüñ bütleriñize (8) eger işlerseñüz didüğümi eyle olsa Nemrüd od buyurdı od yağdılar. İbrāhım'ı od'a bırağdılar.

69 (9) Biz eyütdük: İy od şovuk ve selâmetlik ol İbrâhîm'e ziyân ider şovuk (10) olma.

70 Ve İbrâhîm'e mekr itmek istediler. Pes anları ziyânluraqlardan kılduk (11) ya'nî yañdurduñ İbrâhîm'e 'aleyhi's-selâm ve kırtarduk

71 anı ve Lût'ı ve göçürduk (12) anları şol yere ki bereket bırağduk anda 'âlemlere. Çün murâd Şâm'dur.

72 (13) Ve bağışladuk aña İshâk'ı dañı Ya'kûb'ı ki oğlı oğlıdur ni'met-içün ve cümlesini (14) şâlihler eyledük

73 ve anları muğtedâlar kılduk ki bizüm buyruğumuza kığırurlar halkı (15) ve anlara vahy itdük hayr işlemeği ve namâz kıлмаğı (16) ve zekât virmegi ve bize tapucılar oldılar.

74 Ve Lût'a hikmet (17) ve 'ilm virdük ve kırtarduk anı şol küyden ki murdâr iş (18) işlerlerdi ya'nî livâta iderlerdi. Be-dürüşti anlar yamân kavm-ıdı fâsık (19) lardılar.

75 Ve koyduk anı bizüm rahmatümüzze. Bedürüsti ol şâlihlerdindür.

76 (20) Ve añ yâ Muhammed Nüh'ı 'aleyhi's-selâm vaqti ki niyâz itdi bu geçen Peyğamberlerden oñ (21) ve kırtarduk anı ve ehlini ulu kayğudan ki tûfân kayğusıdır.

77 [199b] (1) Ve yardım itdük aña ve kırtarduk şol kavmden ki yalanladılar bizüm âyetlerümüzzi (2) bedürüsti anlar yaramaz kavmidiler. Pes garğ itdük anları bir uğurdan.

78 (3) Ve añ yâ Muhammed dâvüd'ı ve Süleymân'ı vaqtâ ki hüküm iderlerdi ekinde (4) ol vaqt ki yayıldı ekine bir tayıfenüñ koyunu. (5) Ve biz Anlaruñ hükmine şanuqlaruz. Dâvüd 'aleyhi's-selâm koyunu bâğ işine virdi kıymetde berâber olduğıçün.

79 (6) Pes aňlatduđ kazıyyayı Süleymān'a dāhī Dāvūd 'aleyhi's-selām anuñ hūkmine rucū'itdi ki koyunu anlar **(7)** sađalar ve yūñini kırkalar. Koyun eygeri bāğa dūrişeler. Kaçan ki bāğ yetiše koyınların yine alalar. **(8)** Ve her birine hikmet ve 'ilm virdük ve müsahhar kılduk Dāvūd'-ile **(9)** tađları ki tesbīh iderler ve kuşları bile müsahhar itdük ve biz işleyicīdük 'ilmümüzde.

80 (10) Ve öğretdük aña zırh düzmeđi sizūñ-içün. Tā sizi şaklaya şerrūñüzden. **(11)** Pes siz şükr idici misiz?

81 Ve Süleymān'a yel'i müsahhar itdük **(12)** katı esici olduđı hālide. Akar ol yel Süleymān'ūñ emriyle şol **(13)** yere ki bereket koyduđ anda ve her nesneyi biz bilici olduđ.

82 (14) Ve müsahhar kılduk aña şeytānlardan şunu ki deñize talarlar. Anıñ-üçün **(15)** ve işler işleri andan ğayrı dīvār yapmağ gibi ve biz anlara bekciler olduğ.

83 (16) Eyyūb'ı şol vađki nidā itdi Tañrıya: Bedürüstī beni belā dutdı **(17)** ve sen esirgeyicilerūñ esirgeciresin.

84 Pes **(18)** niyāzını kabūl itdük ve açduđ şunu ki aña irdi belādan. Ve virdük aña **(19)** ehlini cān virmek-ile ve bir anlarūñ gibi dađı anlarūñla bile esirgeyüp bizüm katumuzdan. **(20)** Ve öğüt olmađ-içün 'ābidlere.

85 Ve añ İsmā'īl'i **(21)** ve İdrīs'i ve Ze'l-Kifl'i. Dūkelisi şabır idicilerdindür.

86 Ve girirdülmüş **[200a]** **(1)** anları bizüm rahmetümüze. Bedürüstī anlar şālihlerdindür.

87 Ve añ **(2)** Ze'n-Nūn'ı ki Yūnus'dur. Vađtā ki gitdi kavmine kaçıyub. Şandı ki aña 'uķūbet **(3)** itmege kādirdēgölüz. Zīrā kavmine bed-du'ā eyledi. İçlerinde bulunmayayın diyü kaçdı. Deñiz kenārına vardı. **(4)** anda balıđ yutdı. Pes nidā kıldı: **(5)** Kāreguluklarda ki ma'būd yokdur illā pāksin. Bedürüstī ben zulm idicilerden oldum.

88 (6) Pes du‘āsın qabūl itdük ve anı qurtarduk gūşşadan ve anı qurtardugumuz gibi qur (7) taruruz mü‘minleri.

89 Ve añ Zekerıyyā’yı dağı ol vaqt ki nidā itdi Tañrısı’na: **(8)** İy Tañrum beni yalıñuz qoma ve sen mīrāş alanlaruñ hayrlusısın zīrā baña **(9)** veled virmezseñ mīrāşı sen alursın.

90 Pes du‘āsın qabūl itdük ve bağışladuk **(10)** aña Yaħyā’yı. Ve işlāh itdük Anıñ-üçün ‘avretini. Bedürüstī **(11)** anlar ivişürlerdi hayırlara ve niyāz iderlerdi bize şāzılıqda ve qorquda **(12)** ve bize muṭī‘ lerdı.

91 Ve añ şol hātūnı ki şaqladı fercini. **(13)** Pes üfürdük anda bizüm rūhumuzdan ya‘nī Cebrāyīlümüz üfürdi. **(14)** Ve eyledük anı oğlını ‘ālemlere nişāne ki birliğümüz ve qudretümüz añlayalar.

92 Bedürüstī **(15)** sizüñ bu ümmetüñüz bir ümmetdür. Ve ben besleyicüñüzüm. Pes baña tapuñ!

93 (16) Ve āyırdılar işlerini aralarında kimi Yehūd kimi Naşārā kimi Mecūs oldı. Küllīsi bizden döner.

94 (17) Pes şol ki eyü ‘ameller işleye mü‘min olduğı hālde **(18)** anuñ şevābına zāyi‘olmaq yoq. Ve taħkīk biz anıñ-üçün yazıcılaruz.

95 (19) Ve harāmdur ol küyuñ üzerine kim helāk itdük biz anı ki anlar küfrden İslām’a döneler.

96 (20) Bedürüstī anlar dönmezler İslām’a tā şuña degin ki açıla Ye‘cüc Me‘cüc Seddi **(21)** ve anlar hem yüksek yerden ive ive çıkalar. Ve yaqīn oldı [200b] **(1)** ol gerçek va‘de ki kıyāmet qopmaqdur.

97 Pes ol vaqtin göke dikilmişdür **(2)** gözleri şunlaruñ ki kāfir oldılar. İy vāy biz ki taħkīk gāflet içinde **(3)** olmuşuz bu günden belki zālimlerden olmuşuz.

98 taħkīk siz **(4)** şol ki taparsız Tañrıdan gayrı aña tamū dutruğıdur. Siz tamūya gireceksiz.

99 (5) Eger anlar Tañrılar olsalar aña girmezlerdi. Hāl bu ki **(6)** cümlesi ol tamūda ebedīdür.

100 Kāfirler çün tamūda āğıрмаq vardır **(7)** ve ol tapdukları uçmaqda işitmezler uğradukların.

101 Bedürüstī şunlar ki **(8)** sebkat itdi bizden ki anlar uçmaqlıqdur. Ol t̄ayife tamūdan ırāğ olmuşlardur.

102 (9) İşitmezler tamūnuñ āvāzını ve anlar nefsler diledü **(10)** ginde dāyimlerdür.

103 Melūl itmez anları ulu k̄orqu ki ol ölüm boğazlanmaqdur **(11)** tamūy-ile uçmaq ārasında. Andan şoñra tamūda ebedī qala. Uçmaq ehli uçmaqda ebedī qala. **(12)** Ve feriştelere karşılayalar anları ve eyideler: Bu ol günūñüzdür ki va‘de olunurduñuz.

104 (13) Añ yā Muḥammed ol günü ki düriserüz göki sicill dürdügi gibi. Siccīl peygamberūñ yazıcısı-ıdı **(14)** defterleri. Nice ki yaratduğıse evveldürdürür. Yine bir daḥı anları ya‘nī **(15)** evvel ‘Ādemden yaratduq yine ‘Ādemdindürdürür. Va‘dedür ki üzerimüzedür. Bedürüstī **(16)** biz işleyiciyüz va‘demüzi ‘ilmümüzde işleyiciyüdük.

105 Ve taḥkīk yazduq biz Zebūr‘da ya‘nī **(17)** yazılan Kitāblarda Tevrāt gibi Zebūr gibi İncīl gibi Levḥu‘l-Maḥfūz‘dan şoñra.

106 (18) Bedürüstī uçmaq yerini mīrās alır benüm şāliḥ kullarum. **(19)** Bedürüstī bu Qur‘ān‘da erişdürmek var ‘ābid kavm-içün Tañrınıñ cennetine.

107 (20) Ve göndermedük seni illā rahmet olmağıçün gönderdük ‘ālemlere. Mü‘minlere rahmetdür uçmaq bulurlar. Münāfıqlara **(21)** rahmetdür ölümde kurtılırlar. Kāfirlere rahmetdür ‘azābları āhirete qaldı.

108 Eyit yā Muḥammed ki **[201a] (1)** bedürüstī vaḥy olundu baña ki bedürüstī sizüñ ma‘būduñuz bir ma‘būdur. **(2)** Pes siz Müsülmān mısız ya‘nī Müsülmān oluñ!

109 İmdi eger yüz çevürürlerise İmāndan (3) sen eyit ki Ben size bildürdüm berāber temām bizüm bildüğümüz gibi ve ben bilmezim (4) yaķın mıdur yoksa ırāk mıdur size va‘de olunduñuz ‘azābdan?

110 Bedürüstī Tañrı (5) bilür süzden āşkereyi ve bilürüz şunu ki gizlersiz.

111 Ve ben (6) bilmezem. Ola ki fitne ola size ‘azāb Dünya’de olmamaķ. Zīrā gerçekimisse ‘azāb inderi dırsiz. Ol daķı küfr üzerine bir (7) küfr daķı olur. Ve kıyāmete degin eyüce geçsünler dimekdür ola.

112 Muħammed eyitdi: (8) Yā Rabbi ħükm eyle ħaķķı-le esirgeme ve bizüm Tañrımız ki yokdan var idicidür. (9) Yardım ħaleb olunmuşdur şunun üzerine ki vaşf idersiz.

2.22.

22 (10) Sūretü'l-Ĥacc

(11) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm.

1 (12) İy Ādem oğlanları ħorķuñ Tañrıdan bedürüstī (13) kıyāmet zelzelesi ulu nesnedür.

2 Ol gün göresin anı ki ġāfil (14) olur her emzürücü ‘avret şundan ki emzüriyorurdu. Ve bir uğur her ħaml ıssı (15) ħātün kişi ħamlını. Ve görürsin ħalkı ki ser-ħüşlar. Ĥāl bu ki (16) ser-ħüş degüller. Ve illā Tañrınıñ ‘azābı key ħatıdur.

3 (17) Ĥalkdan şol var ki cidāl ider Tañrı dīninde bilmedin fikrsüz.

4 Uyar her (18) kuvvetlü şeytāna ki yazılmışdur anuñ üzerine bedürüstī şol ki anı dūst idine. (19) Bedürüstī ol şeytān anı azdurur ve ħulağuzlar Sa‘īr ‘azābına. (20) İy Mekke Kāfirleri!

5 Eger gümādayısañuz ölümdeñ soñra yine dirilmekden baķuñ evvel ħālūñüze. (21) Bedürüstī biz yaratduķ sizi topraķdan. Andan soñra menīden [201b] (1) andan soñra uyuşmaķ ħandan andan soñra çeynenmiş etden temām olmuş (2) ve temām olmamış. Beyān itmek-içün size ħudretümüzü ve ħarār itdürürüz raħmlerde (3) şunu ki

dilerüz vaqt-i ma'ālima degin ki altı aydur ya toköz aydur ya iki yıldur ya dört (4) yıldur. Andan şoñra çıkarur sizi oğlancuķ idüb. Andan uzadur (5) sizi temām kuvvete yetişmek-içün ve sizdindür şol ki ölür (6) ve sizden ba'zı şoldur ki döndirülür 'ümürün kemine degin. Tā bilmeye bildükden şoñra (7) bir nesneyi ya'nī tā bildüğün unudunca. Ve görürsin yeri ölmiş şusuzlıķdan. (8) Pes kaçan ki şuvanduravuz anuñ üzerine deprenür ve қabarur ot bitürmek-içün (9) ve bitürür her levnden ki zībā ola. Ol ki zıkr itdük Ādem yaradulduğundan (10) yaraduldugına

6 bedürüstī Tañrı Haķķ Tañrıdur ve ol taħķīķ dirüldür ölüleri (11) ve ol her nesne üzerünedür.

7 Ve taħķīķ kıyāmet gelicidür şekk (12) yok anda. Ve taħķīķ Tañrı şunları ki singlerdedür.

8 – 9 (13) Ve halkdandur şol ki cidāl ider Tañrı dīninde bilmeksüz ve delīlsüz (14) ve Rüşen kitābsuz. Delīl üç dürlüdü: Biri zarūrī biri 'aqlī biri naķlī. Yunın (15) қаңırup ĩmāndan tekebbürliginden azıtmağ-içün Tañrı yolından ki İslām'dur. (16) Anıñ-içün dünyāda rüsvāyılıķ vardur Bedr Ğazāsı'nda olan vāķı'a gibi. Ve tatdururuz (17) aña kıyāmet güninde yaķıcı 'azābı ki şamū 'azābıdur. Ne'üzü bi'llāhi min şurūri enfüsinā.

10 (18) ol 'azāb nefsuñ kazandığı günāh sebebiledür ve Tañrı қularına (19) zulm idici degüldür

11 ve halkdandur şol ki Tañrıya şapar kıyılayırāķ. (20) Pes eger hayr irişürse aña қarār ider ol dīn-ile ve eger aña (21) fitne erişse yüzi üzerine döner Muħammed'un dīni nesne degülmüş dir. Ziyāna virür dünyāyı [202a] (1) ve āhireti. Bu āşkere ziyāndur.

12 Şapar Tañrıdan (2) ğayrı şuña ki ziyān itmez aña ve şuña ki aşşı itmez aña.

13 Bu uvlaraķ azğunlıķdur. (3) şapar şuña ki ziyānı anuñ yaķınraķdur āşşısından. Ne yamān (4) mevlādur ve ne yamān hışımdur.

14 Bedürestî koyar (5) şunları ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel itdiler. Cennetlere ki altından ırmaqlar akar. (6) Bedürüstî Tañrı işler şunı ki dirler kimse māni‘olmaz.

15 (7) Her ki zann ider ki Tañrı hergiz yardım itmez Muḥammed’e dünyāda şevket-ile āhiretde şefā‘atile. (8) Arustāka ip biraḫsun. Andan şoñra boḡulsun. (9) Pes görürsün ki giderdi mi anuñ ḫīlesi şunı ki kaçıdır anı ya‘nī Muḥammed’uñ ḡālib olmaḡını.

16 (10) Yine ancılayın indürdük Muḥammed’e Rüşen āyetler ve taḫķīķ Tañrı toḡrı (11) yola ḫulaḡuzlar şunı ki diler. Bedürüstî şunlar ki ĩmān ki getürdiler ve şunlar ki (12) Yehūdī oldılar ve güneşe ve ay’a ve yıldıza ḫapanlar ve Naşrānīler ve oda ḫapanlar (13) ve şunlar ki putlara ḫapdılar.

17 Bedürüstî Tañrı aydur aralarını anlarıñ (14) ḫıyāmet gününde. Bedürüstî Tañrı her nesne üzerine ḫāzırdur. (15) Görmez misin ki bedürüstî Tañrı secde ider anıñuñ şol ki göklerdeür (16) ve şol ki yerededür ve gün ve ay ve yılduzlar ve ḫaḡlar ve aḡaçlar (17) ve ḫavārlar ve çoḫlar ḫalḫdan ve oḡına ‘azāb üzerine ḫaḫḫ oldı. (18) Ve şunı ki Tañrı ḫor ide aña ikrām idici olmaz.

18 taḫķīķ (19) Tañrı işler şunı ki diler bu iki bölük ḫaşamlardan çekeşdiler Tañrı (20) dīninde ki İslām’dur. Biri Emīri’l-Mü’minīn ḫamza’dur ve Emīra’l-Mü’minīn ‘Alī’dür ve ‘Ubeyde’dür ki Bedr Ḡazāsı’nda (21) ‘Utebe’y-ile Şeyme’-ile Velīd’-ile ceng itdiler.

19 Pes şunlar ki kāfir oldılar [202b] (1) biçildi anlarıñ-içün geyecekler oddan. Aḫdarılır başlarından aşıḡa anlarıñ ḫaynar baḫīr

20 (2) göynür ol ḫaynar baḫīr-ile şol ki içlerindedür ve derileri bile göynür

21 (3) ve anlarıñ-içün demürden topuzlar vardur odlu.

22 (4) Her bār ki dileyeler çıḫmaḡı oddan ol ḫarlıḫdan ki uğrayupdurur aña yine dönderileler ol od’uñ içine. (5) Ve daduñ yaḫıcı ‘azābı diyeler Zebānīler.

23 (6) Bedürüstî Tañrı görür şunları ki İmān getürdiler ve eyü ‘amel işlediler. Uçmaqlara **(7)** ki akar anlaruñ altından ırmaqlar. Bezeneler uçmaqlarda bilezükler-ile altundan **(8)** ve incüler taqınup ve geyecekleri anlaruñ anda ibrişimdür.

24 (9) Ve kulağuzlandılar eyü geleciyene ki Lā İllāhe İlla’llāh’dur. Ve kulağuzlandılar ögülmüş **(10)** pādişāh’uñ yolına ki İslām’dur.

25 Bedürüstî şunlar ki kāfir oldılar **(11)** ve men’ iderler Tañrı yolından ve Mesc-idi Hārām’dan. Eyle Mesc-ıdı Hārām ki **(12)** kılduk anı halka berāber muķīm ve ğarīb bir ol Mesc-idi Hārām’da. **(13)** Ve şol ki dileye ol Harem’de mülhidlik ide ya’nî Haķķ’a muhālif iş işleye güc-ile **(14)** tadıruruz aña ācıdıcı ‘azābdan.

26 Ve añ ol vaķtı ki yerleşdürdük **(15)** İbrāhīm’e Ka’be’nüñ yerini bulup ferişteh gönderüp Tañrı vahy itdi aña: Baña şirk **(16)** itme bir nesneyi diyü. Ve arıt evimi tavāf idenler-içün ki ğarīblerdür daħı muķīm **(17)** ler-içün. Ve rukū’sücüd idenler-içün ve şalā eyle halk içinde hacc itmege.

27 (18) Eyle olsa İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām Ebū Kūbeys taģı’na çıķup çağırdı ki: İy hālāyık Tañrıñuz sizüñ-içün ev yaptı gelüñ **(19)** tavāf idüñ didi. Geleler saña yayalar ve her ince bellü develer üzerinde gelürler **(20)** her ırāķ yoldan.

28 Tā göreler fāyidelerini anlar āhiretde. Ve zıkr **(21)** ideler Tañrıñuñ ādın ma’lüm günlerde ki kurbān günidür ve andan soñraki iki gündür. **[203a] (1)** Şunuñ üzerine ki rüzī kıldı anlara ya’nî buğazlarken deveden şıgırdan koyundan. **(2)** Pes yiñ andan ve yedürüñ bā’ise ya’nî güde getürme ve faķire ki hergiz nesne **(3)** si yoķdur. Andan soñra ödesünler tefeşlerini. Tefeş bıyık kesmekdür tırnaķ kesmekdür **(4)** baş yolıtmekdür.

29 Ve nezrilerine vefā itsünler. Tavāf itsünler **(5)** Eski evi ya azād evi ya’nî Ka’beyi. Ol ki zıkr olundu menāsik-i haccdur.

30 Ve her ki **(6)** ululaya Tañrıñuñ hārāmlarını ya’nî menāsik-i haccı ol yikrekdür aña Tañrısı katında. **(7)** Helāl oldu size dört ayaklu-deveden şıgırdan koyundan illā

şol ki okınur (8) üzeriñüze Mâyide Süresi'nde ħarâmlıg-ıla. Pes yağılunuñ necisden ki bütlerdür.

31 (9) Ve yağılunuñ yalân ŧanuklıgındanyüz Tañrıya dönüp müşrik olmaduğunuz (10) ħâlde Tañrıya. Ve şol ki şirk ide Tañrıya şuña beñzer ki gökden düşdi. (11) Pes kuş kapa anı ya kapa anı bil irāk yire ilte.

32 Budur (12) büte ŧapanuñ ħâli. Ve şol ki ululadı Tañrınıñ buyruğını büyügin semizin ögürütleyüp (13) bedürüstî ol gönüller taqvâsındandır.

33 Ve siziñ-içün ol bedenelerde (14) fâyideler vardur. Südin şağmağ gibi binmek gibi. Ve ŧatı ma'lûme degin kurbân yerine irişince. (15) andan şoñra anuñ buğazlanacak yiri ħarâmdur.

34 Ve her ŧa'ife-y-içün (16) kurbân idecek yir kılduğ. Tâ ki zıkr ideler şunuñ üzerine ki rüzî kılmışdur (17) anlara Tañrı dört ayaklu yenürlerden. Pes sizün Tañrıñuz bir Tañrıdur. (18) Pes aña boyun egün! Ve beşâret eyle

35 yâ Muħammed tañrıya (19) ŧâ'at idenlere ki kaçan Tañrı añılsa kôrkar gönülleri anlaruñ. Ve şabr idenlere (20) şunuñ üzerine ki anlara erişdi. Ve namâz kılcılara ve rüzî kılduğumuz (21) nesneden yedüricilere.

36 Ve ulu develeri eyledük sizün-içün Tañrı buyurdı [203b] (1) size kurbânlar itmege menâsikdindür. Size ol kurbânda ħayr vardur kıyâmet güninde. (2) Pes anuñ Tañrınıñ âdını anuñ üzerinde ortururken. Pes bundan añlandı ki devenün kurbAnı (3) oruŧururken sünnet olmış. Pes kaçan ki ŧoğına yanları yire aŧtarılup (4) pes yiñ andan ve yidürün kanâ'at ehline ve dilencilere. Ancılayın müsahħar (5) itdük ol develeri size ol kim şükr idesüz bu ni'eti viren Tañrıya.

37 Tañrıya hergiz (6) erişmez etleri anlaruñ ve ne kanları illâ kim ihlâş irişür (7) sizden. Eyle müsahħar itdi anları size tâ ululayasız Tañrı şunuñ (8) üzerine kulağuzladı sizi. Ve beşâret eyle yâ Muħammed'ihsân iden kularla.

38 (9) Bedürüstî Tañrı men' ider kâfirleri şunlardan ki ĩmān getürdiler. **(10)** Bedürüstî Tañrı sevmez her ħayini ki yidügi bilmeye.

39 Destür virildi şunlara **(11)** ki cengi derler müşriklerle şol sebebeden ki bedürüstî anlar güc gördiler müşriklerden. **(12)** Ve tĥķīķ Allāh anlara yardım itmek üzerine kādirdür.

40 (13) Şunlar ki çıkarıldılar evlerinden ħaķķsuz meger Lā ĩlāhe ĩlla'llāh didükleridür sebab. **(14)** Neden ħayrı suçları yok. Ve eger Tañrınuñ men' i olmayaydı **(15)** ħalkı ba'zılarını ba'zılarıyla. Yıkılırdı şavma'aları ruhbānlaruñ ve kilseleri NeşārAnuñ **(16)** ve ma'bedleri Yehūd'uñ. Ve mescidler ki zıkr olunur anda Tañrınuñ **(17)** ādı çok. Ve elbette yardım ider Tañrı şunā ki anuñ dīnine yardım ider. **(18)** Bedürüstî Tañrı kuvvetlüdür kimse aña muķāvemem idemez. Ġālib-i Muţlak'dur.

41 (19) Şunlar ki eger anları yerleşdürürsevüz yiryüzinde kılurlar namāzı virürler zekātı **(20)** eylük-ile buyururlar ve yaramazlıķdan yağırlar ve Tañrıyadur **(21)** her işüñ soñı.

42 Ve eger yalanlarlarise seni yā Muĥammed! **[204a]** **(1)** taĥķīķ yalanladılar bunlardan oñ Nuĥ Kavmi Nūĥ'ı 'Ād Kavmi Hūd'ı Semūd Kavmi Şāliĥ'i.

43 – 44 (2) Ve İbrāĥīm Kavmi İbrāĥīm'i ve Lūt Kavmi Lūt'ı ve Meyden Kavmi Şu'ayb'i **(3)** ve Mūsā yalanlandı. Kâfirlere mühlet virdüm. Andan soñra dutdum **(4)** anları 'ukūbetile. Niçe gördüñ anlaruñ üzerine inkārımızı bize inkār itmekden ne fāyide itdiler?

45 (5) İy niçe küyler ki helāk itdük anları ve ıl zālimleri ehli kâfirdiler. **(6)** ol küyleruñ dīvārları düşmişdür arustāķları üzerine. **(7)** Ve niçe kuyular ki anlaruñ üzerinde deyyār yok ve niçe serāylar ki göge çıķmışdur yücelikte.

46 (8) Seyr itmediler mi yiryüzinde ki 'ibret alalar. Pes anlaruñ gönülleri **(9)** ola ki añlayalarAnuñile. Kulaķları ola işideler anuñ ile. Zīrā şān **(10)** budur ki gözler kör olmaz illā gönüller kör olur ki gögüslerdedür.

47 (11) Ve tîzlerler seni yâ Muhammed ‘azabile. Murâd Nazri’bni’l-Hâriş’dür.
(12) Ve hergiz hilâf itmez Tañrı va‘desine ve taḥḳîḳ bir gün senüñ katında anlara
‘azâb (13) va‘de olan günlerden biñ yıl gibidür şol şayduğunuz yıllardan dünyâda.

48 (14) İy niçe küyler ki mühlet virdük anuñ ehline. Hâl bu ki ol zulm idicidir.
(15) andan soñra dutdum anı ‘azâb-ile ve bañadur gelecekleri.

49 Eyit yâ Muhammed’İy (16) ḥalâyık bedürüstî ben size âşkere ḳorḳuducıyam
Tañrınıñ ‘azâbından.

50 (17) Pes şunlar ki ĩmân getürdiler ve eyü ‘amel itdüler. Anlara yarlığanmaḳ
var ve eyürıraḳ (18) var uçmaḳda.

51 Ve şunlar ki dürüşdiler bizüm Ḳur’ân’ımızda bizi ‘âciz (19) idevüz şağınub.
Anlar ṭamü ehlidür ve göndermedük

52 (20) senden öñ bir rasüli ki aña Cebrâyîl gele. Kitâb getüre ve ne bir
peygamberi illâ ḳaçan ki oḳudı (21) biraḳdı şeyṭân anuñ oḳımağında kendü murâdını
niçe peygambere ‘aleyhimü’s-selâm. Ve’n-Necmi Süresin [204b] (1) oḳurken
Cebrâyîl ‘aleyhi’s-selâm şüretinde geldi.”Tilke’l-ğarâñîḳu’l-‘ulâ. Ve inne
şefâ‘atühünne li-türcâ” sözini oḳudı. (2) Pes Tañrı giserür şunu ki şeyṭân birağur.
Andan soñra muḥkem ider kendü (3) âyetlerini. Tañrı bilür ḥikmet âyasıdur. Pes
Kitâb’ımı şaḳlar şeyṭân vesvesesinden. (4) şeyṭân ilḳâ itdüğünü fitne eylemek-içün.

53 Şun (5) larıñ-içün ki gönüllerinde ḥastalık vardur ve gönülleri ḳatı olanlar-
içün ya‘nî münâfıḳlar ve kâfirler-içün. (6) Ve taḥḳîḳ zâlimler ırâḳ ayrılıḳda dururlar
ki hîç ḳâbil-i şalâḥ degüldür.

54 (7) Ve bilsiy-içün şunlar ki Ḳur’ân virildiler ki ol Ḳur’ân ḥaḳḳdur senüñ
Tañrıñdan. (8) Pes ĩmân getüreler aña ve ṭoğrı ola Ḳur’ân’a anlarıñ gönülleri (9) Ve
taḥḳîḳ Tañrı ḳulağuzlayıcıdur şunları ki ĩmân getürdiler ṭoğrı yola

55 (10) ve zāyil olmaz şunlar ki kāfir oldılar Qurʿānʼda gümān içinde olmağdan. **(11)** Tā gelince anlara kıyāmet nā-gāh. Ya gele anlara küçük günün ʿazābı **(12)** yaʿnī kıyāmet gününün ki andan soñra gün yoğdur.

56 Salṭanat ol gün Tañrınıñdur **(13)** hüküm ider aralarında anlarıñ. Pes şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ʿamel itdiler **(14)** naʿīm uçmağlarındadır.

57 Ve şunlar ki kāfir oldılar ve inanmadılar bizüm **(15)** Qurʿānʼumuza pes anlarıñ-içün ĥor idici ʿazāb vardır.

58 (16) Ve şunlar ki Mekkeʼden Medīneʼye göçdiler Tañrı tãʿatinde andan soñra şehīd olurlar ya yatup **(17)** öldiler elbette Tañrı anlara rızq virür eyü rızq ki **(18)** uçmağdur ve taħķīķ Tañrı rızq virenleriñ ĥayrlusıdır.

59 Ve elbette koysa gerek **(19)** anları bir yire ki rāzı olalar aña ki uçmağdur. Ve taħķīķ Tañrı ʿilm ve ĥilm eyesidür. **(20)** ol ki şerħ itdük uçmağ ehli şıfatından ve tamü ehli şıfatından budur. **(21)** Ve şol ki ʿıķāb eyledi şuncılayın ki kendü ʿıķāb olundı²-idi anuñla. Meşelā bir kişi bir kişimün ĥardaşın öldürdi.

60 [205a] (1) ol daħı öldüreni yirine öldürdi. Andan soñra ĥaķķ-ile öldüreni zālīmün velīsi öldürdi. **(2)** Elbette yardım ider aña Tañrı Teʿālā. Bedürüstī Tañrı ʿafv ġufrān eyesidür.

61 ol vaķt **(3)** şundandır ki bedürüstī Tañrı koyar geceyi gündüze **(4)** ve koyar gündüzi giceye. Ve taħķīķ Tañrı işidici ve görücidür.

62 (5) Bu şundandır ki bedürüstī Tañrı ĥaķķdur ve şol nesne ki taparlar aña Tañrı **(6)** dan ġayrı ol bāıldır. Ve taħķīķ Tañrı ol yüce ulu Tañrıdır.

63 (7) Görmedün mi ki bedürüstī Tañrı indürdi gökden şuyı. Pes yer yeşerür. **(8)** Bedürüstī Tañrı luṭf ve ĥıbret eyesidür.

64 anuñ dur şol ki **(9)** göklerdeür ve şol ki yerdedür ve taħķīķ Tañrı Ğanīdür ve öğülmişdür.

65 (10) Bedürüstî Tañrı müsahhar itdi size şunu ki yer yüzindedür ve müsahhar (11) itdi gemiyi ki yürür deñizde anuñ emriyle ve tutar yer yüzine düşmekden. (12) Meger Tañrı destürü-y-la. Bedürüstî halka şefkatlüdür esirgeyicidir.

66 (13) Ve Tañrı oldur ki cân virdi size andan soñra öldürür sizi (14) andan soñra yine dirildür sizi. Bedürüstî nâ-sipâsdur şükr itmez.

67 (15) Her ümmete kurbân idecek yir eyledük anlar anda kurbân idicilerdür. Pes (16) senüñle nizâc'itmesünler emrüñde. Ve kıgır halkı Tañrıña taḥkîk sen hidâyet (17) üzerinesin toğrı.

68 Ve eger cidâl ideler senüñle. Sen eyit ki Tañrı (18) bilür şunu ki işlersiz.

69 Tañrı hüküm ider sizüñ ortañuzda kıyâmet güninde. (19) Şunuñ ki anda ihtilâf iderdüñüz.

70 Bildüñ mi sen ki bedürüstî (20) Tañrı bilür şunu ki gökde ve yereddür. Bedürüstî ol Levha'l-Mahfûz'dadur. (21) Bedürüstî ol nesne Tañrı üzerine kekezdür.

71 Ve Ve taparlar Tañrıdan gayrı [205b] (1) şuña ki Tañrı aña huccet indürmedi. Aña 'aklı huccetler mi yok (2) Ve yokdur zâlimlere bir yardımcı ki anları kurtara.

72 Ve kaçan ki oqına anlaruñ üzerine (3) bizüm Rüşen âyetlerümüz. Bilürsin yüzlerinde şunlaruñ ki kâfir oldılar inkâr (4) larını yaqîn olur ki hamle ideler şunlara ki oqurlar anlaruñ (5) üzerine bizüm âyetlerümüzi. Eyit haber vireyin mi size bundan daḥı yamân nesneyi (6) odur ki va' de kıldı (7) anı Tañrı şunlara ki kâfir oldılar ve ne yamân olacaḥdur tamû.

73 (8) İy müşrikler meşel uruldı bütlerüñüze kulaḥ uruñ aña daḥı cevâb virüñ! (9) Bedürüstî şunlar ki taparsın Tañrıdan gayrı anlara hergiz bir siñegi yaradımazlar. (10) Ve eger bir uğurdan cem' olsalar yaratmaḡa anı ve eger bir siñek (11) ol bütlerden nesne kapsa aḡızlarına sürülen yaldan ol bütler anı ol siñegüñ elinden alımaḡ. (12) Za'if oldı bütlere tapan ve bütler daḥı.

74 Tañrı ululayımadılar eyl-ile gerekdür. (13) Bedürüstî ve Tañrı tüvânâdur ğālib pādīşāhdur.

75 Tañrı (14) orundular firiştilerden elçileri. Ve Ādemoĝlanlarından. Bedürüstî Tañrı (15) işidici ve görücidür. Gelecegi ve geçmişi bilür.

76 Ve Tañrıya (16) dönderilür işlerüñ cümlesi.

77 İy şunlar ki İmān getirürler (17) rukū'idüñ sücüd idüñ ve tapuñ Tañrıñuza ve işleñ hayrı ola ki kırtulasız

78 (18) ve çalışuñ Tañrı şā'atinde temām çalışuñ! ol güzīde kıldı sizi (19) ve kılmadı sizüñ üzerüñüze dīn içinde bir nesne tarlıkdan. (20) Uyuñ Milleti'ne Ātāñuz İbrāhīm'üñ. Ol Tañrı ād virdi size Muḥammed'Ümmeti Müsülmānlar diyü. (21) Kıur'ān inmezden öñ. Ve bu Kıur'ān içinde tā ki Rasül tanıķ ola sizüñ üzerüñüze. [206a] (1) Ve siz tanıķ olasız ḥalk üzere. Peyĝamberleri ümmetlerine Şeri'atlerini yetüştürdiñise. (2) Pes kıluñ namāzı virüñ zekātı! Ve tayanuñ Tañrıñuñ Kıur'ān'ı'na (3) ol Tañrı Mevlāñuzdur. Ne ḥüb Efendidür ve ne ḥüb yardımcıdur ol Tañrı!

2.23.

23 (4) Sūretü'l-Mü'minūn

(5) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (6) Taḥķīķ devletlendiler mü'minler.

2 Şunlar anlar namāzlarında kıorķııcılarıdır. (7)

3 Ve şunlar kim anlar yaramaz nesnelerden yüz çevürücilerdür.

4 (8) Ve şunlar kim anlar zekātı işlerler.

5 Ve şunlar ki anlar ferclerini şaklayıcılarıdır (9) meĝer ḥelālları üzere.

6 ya şunlaruñ üzere ki mālik olmışdur yemīnleri ya'nī (10) şatun almışlardır kıaravaşlerden. Bedürüstî anlar ğünāhkārlar degüller.

7 (11) Pes her kim taleb eylese andan üşeni ya'nī 'avretlerinden āyruĝı ol tayıfe (12) ḥadden geçiçilerdür.

8 Ve şunlar ki anlar emānetlerini ve ‘ahdlerini ki (13) berkitmişlerdir şaklayıcılardır.

9 Ve şunlar devletlendiler ki namāzları (14) üzerine şaklaşurlar.

10 ol t̄āyife konucılardur.

11 Şunlardur ki (15) konar Firdevs uçmağına ve anlarıñ Firdevs’de ebedīlerdür.

12 Ve taḥkīk (16) yaratduḡ insanı balçıḡdan şıḡılandan

13 andan şoñra anı şehvet ḡılduḡ (17) bir yerde ki key berkdür.

14 andan şehveti uyuşmış ḡana dönderdük. (18) Pes uyuşmış ḡanı çeynenmiş ete dönderdük. Pes çeynenmiş eti sūñüklere (19) dönderdük. Ve sūñüklere et geyürdük. Andan şoñra dürütdük (20) anı bir naḡş daḡı ki cān virdük aña. Neçe oldı ol pādīşāh ki taḡdīr (21) idenlerüñ yekregidür.

15 andan şoñra bedürüstī ve rāstī ölicisiz. Ölüm şerābın içicisiz.

16 [206b] (1) andan şoñra siz taḥkīk ḡıyāmet güninde ḡoparsız yine yirden.

17 (2) Ve taḥkīk yaratduḡ sizüñ üzerüñüze yedi ḡat gökba‘zı ba‘zınuñ üzerinde. (3) Ve biz yaratmaḡdan ḡāfil olmaduḡ.

18 Ve indürdük gökden yaḡmuru kendü (4) lere yetecek ḡadar. Pes egledük anı yerde. Ve taḥkīk biz (5) anı gidermek üzerine ḡadirlerüz.

19 Pes dürütdük siziñ-içün ol yaḡmur-ile bahçeler (6) ḡurmādan ve üzümlerden. Siziñ-üçün cennetlerde yemişler vardır. (7) Çoḡlık ve andan yersiz

20 ve bir ağac bitürdük yaḡmur-ile ki çıkar Tūr-ı Sīnā (8) taḡı’ndan. Mūsā ‘aleyhi’s-selām anda münācāt eyledi. Biter zeyt-ile ve ḡatıḡ-ile yeyenlere ḡanā‘at-içün.

21 (9) Rāstı siziñ-içün devede şıḡırda ḡoyunda ‘ibret vardır key olur. (10) İcirür size şundan ki anlarıñ içlerinde vardır. Ve siziñ-içün anlarda (11) çoḡluḡ fāyideler vardır. Ve anlardan yersiz. Sūdinden etinden ve anlar toḡanlardan.

22 (12) Ve tavārlar üzerine ve gemi üzerine yüklenürsüz sefer idersiz.

23 Ve taḥkīk (13) gönderdik Nūḥ'ı kavmine. Pes eyitdi İy kavmüm tapuñ Tañrıya. (14) Yokdur size bir ma'būd anuñ ğayrı. Ya pes korkmaz mısınız?

24 Pes didi (15) şunlar ki kâfir oldılar: Degüldür bu illâ âdem sizüñ gibi. Diler ki (16) ululana sizüñ üzerüñüze. Ve eger Tañrı dilese ferişteh gönderürdi. (17) İşitmedük biz anı evvelki atâlarumuzda ki Lâ İlâhe İlla'llâh dimege kulağuzcı ola.

25 (18) Degüldür bu illâ bir kişidür ki anuñ dutalığı vardır. Gözedüñ anı ölünce (19) ki kurtulasız.

26 Nūḥ eyitdi: Yâ Rabbi baña yardım eyle beni yalanladıklarıçün ki 'azâb (20) gelür direm inanmazlar.

27 Pes vaḥy itdük aña gemi düz deyü bizüm nazaru (21) muzla. Daḥı bizüm vaḥyümüzle. Pes kaçan ki buyruğumuz gele ve tennür kaynaya içinden şu çıka [207a] (1) yanariken. Pes givir gemiye her cinsden iki iki (2) ve ehlüni givür illâ şunu givürme ki geçmişdür anuñ üzerine sözüümüz ki 'azâb vâcib olmuşdur. Murâd ügey oğlu (3) Ken'an'dur ki anlardandır. Ve niyâz itme baña şunlar ḥaḳḳında ki kâfir oldılar. (4) Zîrâ anlar ğarḳ olmuşlardır.

28 Pes kaçan ki binesin (5) ve şol ki senüñle biledür. Gemi üzerine eyit: Şükr ol pâdişâha ki (6) kurtardı bizi kâfir t̄ayifeden.

29 Ve eyit: İy Tañrum indür beni mübârek menz-ile (7) ve sen eyü menz-ile indürenlerüñ yekregisin.

30 Bedürüstî bunda 'ibretler vardır şoñra (8) gelenlere. Ve taḥkīk biz 'azâb irgürenlerüz Nūḥ Kavmi'ne.

31 andan şoñra (9) yine koparduk şoñra bir t̄ayifeyi daḥı.

32 Pes gönderdik (10) anlara Hūd'ı ki anlardandır. Tapuñ Tañrıya ki yokdur ki siziñ-üçün bir (11) Tañrı daḥı anuñ ğayrı deyü. Ya daḥı korkmaz mısınız

33 Ve didi (12) bir cemâ'at Hūd'uñ şol kavminden ki kâfir oldılar ve yalanladılar âḥireti görmege. (13) Ve ni'metler virdük dünyâ dirliğinde. Degüldür bu illâ âdem

siz (14) çileyin. Yer şundan ki yersiz siz andan ve ier şundan kim (15) siz iersiz ve eger muŧı' olursañuz sizcileyin bir ādeme.

34 (16) Bedürüstī siz ol vat ziyān idicilersiz kendüzüñüz.

35 Va' de mi idersiz Hūd ki (17) bedürüstī siz kaçan ki ölesiz ve opra ve sūñukler olasiz ki taħķīķ siz (18) yine yerden ıkarlarsiz ırāķdur ırāķdur mesāfet.

36 Şunīñ-iün ki siz va' de olunursuz.

37 (19) Degüldür bu illā bizüm dünyā dirliğümüzdür. Ölüruz vi di (20) rilürüz ve biz yine opar degülüz.

38 Degüldür bu illā bir erdür ki düzdi Tañrı (21) üzerine yalanı ve biz Hūd'a ĩmān getirüciler degülüz.

39 Hūd eyitdi: [207b] (1) İy Tañrum yardım eyle baña beni yalanladuğlarıün.

40 Tañrı az zemāndan (2) peşīmān olalar.

41 Pes dutdı anları bir yüce āvāz haķķı-le ya'nī Cebrāyīl 'aleyhi's-selām (3) na'ra urdı Rīh-ı 'Aķīm'-ile helāk oldılar. Pes selindi gibi (4) ıldıuğ ki geldi gedi ırāğ olmak helāk olmak yaraşur zālīm avmlere.

42 (5) Pes yine yaratduğ anlardan şoñra bir nice avmi

43 dağı hī ümmet öñürütmez (6) ecelin ve girü almazlar da.

44 andan şoñra gönderdük Peyğāمبر (7) lerümüzi biri biri ardınca. Her bār ki geldi bir ümmete peyğamberi yalanladılar (8) anı. Pes uydurduğ ba'zını ba'zına biz dağı helāk itmekde. (9) Ve anları haberler eyledük şoñra gelenlerüñ hikāyetleri oldılar. Helāk olmak yaraşur (10) ĩmān getürmeyen haķa.

45 – 46 andan şoñra gönderdük Mūsā'yı ve arāşı Hārūn'ı (11) nişānlarımızla ki oğuzdur Rūşen huccet-ile 'aşādur (12) Fir'avn ve anuñ avmine. Pes ululandılar ve zālīm āyife oldılar.

47 (13) Pes eyitdi inanur mısuz iki ādem ki bizcileyindür? Hāl bu ki anlarıñ (14) avmi ki Benū İsrā'īl'dür bize aparlar.

48 Pes yalanladılar anları ve anlar helāk olan (15) lardan oldılar.

49 Ve taḥkīk virdük Mūsā'ya Tevrāt'ı ol ki (16) kulağuzlanalar ḥaqq yola diyü.

50 Ve kılduk Meryem oğlu 'İsā'i ve anasını bir nişāne (17) ki bizi bileler ve getürdük anları Ƙuds'den Rayve'ye ki düpdüzdür (18) yüce yirde Dımışk'da ve şuludur.

51 İy Peygāmblerler yiñ ḥelālden (19) ve eyü 'amel işleñ! Bedürüstī ben şunı ki işlersiz biliciyin.

52 (20) Ve taḥkīk bu sizüñ ümmetüñüz bir ümmetdür ve ben Tañrıñuzın pes korķuñ benden

53 (21) pes paraladılar dīnlerin aralarında her bir ṭarafa gitdiler. Kitāblarını tağyīr itmik-ile [208a] (1) defterler idüp her bölük şunuñla ki yanlarundadır şād olurlar.

54 (2) Pes ḳo anları cehāletlerinde tā ölünce.

55 – 56 Şanurlar mı şol nesne (3) ki ziyāde iderüz anları anuñ-la māldan ve oğuldan tizlerüz anları (4) ḥayırlarda? Belki bilmezler anlar kim bu nesneler āḥiretde fayide kılmaz. Zīrā ki 'amel şāliḥ gerek.

57 (5) Bedürüstī şunlar ki Tañrısı 'azābından korķıcılardur

58 (6) ve şunlar ki anlar Tañrınuñ Ƙur'an'ı'na ĩmān getürürler

59 (7) ve şunlar ki anlar Tañrısına şirk getürmezler

60 ve şunlar ki virürler şunı (8) ki virürler şadeḳadan gönülleri korķduğı ḥālide ḳabül olmamaḳdan. (9) Anıñ-üçün ki anlar Tañrıya döneceklerdür.

61 Anlar ivişürler ḥayırlarda (10) ve anlar aña övgürdürler

62 ve teklīf itmezüz bir nesne illā güci yitdüğini (11) ve ḳatumuzda Kitāb vardur ki söyler ya'nī Levḥ-i Maḥfūz.

63 Ve anlar zulm (12) olunmazlar günâhlarından arturup yeħud şevâblarından eksüb. Belki gönülleri (13) ğafletdedür bundan ve anlaruñ ‘amelleri vardur andan āşağa.

64 Murād (14) şirkdür ki anlar anı işleyicilerdür tã vaḳti ki dutavuz (15) yaylarını ‘azâb-ile Bedr Ğazâsı’nda.

65 Hemân anlar feryād iderler Tañrıya tezarru (16) itmeñ bugün! Bedürüstî siz bizden yardım bulmazsın.

66 – 67 taħķîķ (17) bizüm âyetler oḳunırdı sizüñ üzerüñüze. Pes siz kıçuñuza meyl iderdüñüz ya‘nî (18) şirke. Ululanurduñuz anuñ-la ya‘nî Mekke’ye koñşı olmağıle. Yamân söyledüğüñüz (19) ğâlde Ğur‘ân ğaḳķında. Terk iderdüñüz Ğur‘ân’ı buyurduğun dutmazduñuz ve nehy itdüği nesneden (20) yağılınmazduñuz. İmdi çeküñ ‘azâbuñuzı dünyâda ve âğiretde.

68 ya pes fikr itmezler mi Ğur‘ân’ı (21) ya geldi mi anlara emândan şol nesne ki gelmedi evvelki [208b] (1) atâlarına

69 ya bilmediler mi Peyğamberlerini ki anlar aña inkâr iderler

70 (2) ya dirler mi ki anuñ delüliği vardur? Belki anlara ğaḳķ-ile ğur‘ân’-ile geldi (3) ve ekşerî anlaruñ Ğaḳķ’ı sevmezler

71 ve eger (4) uyayadı Ğaḳķ anlaruñ hevâlarına gerek fesâda varaydı gökler ve yirler (5) ve şol ki anlaruñ içindedür belki virdük anlara anlaruñ eyü vaşf (6) larını zîrâ ki Ğur‘ân ‘Arabî anlar dağı ‘Arab ve Muħammed ‘aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm ‘Arab neslinden. (7) Pes anlar kendüler-içün inen Ğur‘ân’dan yüz çevüricilerdür.

72 Ya anlardan ücreti (8) dilersen ĩmân getürdükler-içün ki andan kaçarlar. Pes senüñ Tañruñ virdüği şevâb (9) yekrekdür. Ve ol ‘aḳa idenlerüñ yegidür.

73 Ve taħķîķ (10) sen anları da‘vet idersin toğrı yola

74 ve şunlar ki inanmazlar âğirete (11) yoldan egleyicilerdür

75 ve eger esirgesek anları (12) ve açsavuz şunu ki anlara yetişmişdür belâdan ölümünden. Artalardı az (13) ğunluğlarında müteĥayyir olup

76 ve taĥķīķ ĩtduğ biz anları ‘azāb-ile (14) anlar alçaķlık itmediler Tañrıya ve niyāz itmezler aña

77 tā şuña (15) deĝin ki açduğ üzerlerine anlarıñ bir ğapu ki ğatı ‘azāb eyesidür. (16) Nā-gāh anlar ol ğünde maĝbūn oldılar ğoriceķ ki bütleri uvanmış bu Mekke feth olduğdadur.

78 (17) Ve Tañrı ol Tañrıdur ki yaratdı siziñ-üğün işidiceķ (18) ğulaķ ve ğorecek ğöz ve añlayacaķ ğöñüller. Siz iken az şükr idersiz.

79 (19) Ve ol şoldur ki yaratatdı sizi yiyyüzinde ve aña varacaķsız (20) ğıyāmet ğüninde

80 ve ol şoldur ki dirildür ve öldürür (21) ve anuñ dur gecenüñ ğündüzüñ ğelüp ğitdüĝi. Añlamaz mısız?

81 Belki dirler [209a] (1) evvelkiler didüĝi ĝibi inanmağda.

82 Eyitdiler: (2) Eger biz ölseķ ve topraķ ve kemük olsak taĥķīķ yine dirilür miyüz?

83 (3) taĥķīķ va‘de olunduğ biz ve atālarımız bu sözden öñdin ki (4) deĝöldür bu evvelkilerüñ ĥikāyetidür.

84 (5) Eyit yā Muĥammed ki kimüñdür yer ve şol ki anuñ içindedür eger biliürseñüz.

85 Diseler gerek ki Tañrınuñdur. (6) Eyit ya pes öĝüt almaz mısız?

86 Eyit yā Muĥammed kimdür yidi ğat (7) ğöklerüñ Tañrısı ve ulu ‘arşuñ Tañrısı idi?

87 Eydiserler ki Tañrınuñdur. (8) Eyit ki Tañrıdan ğorķmaz mısız?

88 Eyit yā Muĥammed kimüñdür ki anuñ altındadır (9) her nesnenüñ ĥazīnesi? Ve ol ĥükm ider ve anuñ üzerine kimse ĥükm itmez (10) eger bilürseñüz.

89 Diseler gerek ki Tañrınıñdur bu hüküm. Eyit yā Muḥammed pes nite (11) yüz dönderirsizimāndan?

90 Belki biz geldük anlara Qur'ān'-ile ve taḥkīk gerçek (12) anlar yalancılardur.

91 – 92 Tañrı veled dutmadı hīc ve anuñ-ile bir ma'būb (13) daḥı yoḡdur eger bir daḥı olacaḡ olursa gideydi her ma'būd yaratduḡ-ile ḡālib (14) olup yaratduḡına. Daḥı ḡālib ola ba'zıları anlarıñ ba'zıları üzerine. Nite ki (15) dünyā pādişāhları iderler. Pāk Tañrıdur şundan ki kāfirler vaşf (16) iderler. 'Ālimdür her nihAnı ve bilür her āşikāre olan nesneyi. (17) Pes yücedür şundan ki şirk ider aña müşrikler.

93 – 94 Eyit yā Muḥammed'yā Rabbi (18) eger elbette gösterürseñ baña şol nesneyi ki va'de olunmuşlardur anlar 'azābdan. (19) Yā Rabbi kılma beni zālim kavm içinde

95 ve taḥkīk (20) biz saña göstermek üzerine şunu ki anlara va'de iderüz 'azābdan kādilerüz.

96 (21) Def' it görklü söz-ile Lā İlähe İlla'llāh dimekdür Mekke ehlini ki şirkdür anlardan. [209b] (1) Biz yeg bilürüz şunu ki vaşf iderler anlar.

97 (2) Ve eyit yā Muḥammed ki: İy Tañrum şıḡınuram saña şeytanlar vesvesesinden

98 ve şıḡınuram (3) iy Tañrum! Ḥāzır olduklarından ölüm vaḡtinde baña.

99 – 100 Tañrı Te'ālā eydür: Mühlet virürem (4) şol vaḡte deḡin ki anlarıñ birisine ölüm gele eydür ki iy Tañrum dönder beni yine dünyāya (5) ol kim eyü 'amel idem. Ḥāşā ki döneler. Bedürüstī ol (6) bir sözdür ki ol dir anı lākin fāyide yoḡ ve anlarıñ ölümünden şoñra anlarıñ-üçün ḥicāb (7) vardur ki ol ḡabrdür. Ol güne deḡin ki yirden yine tırıserler.

101 Pes (8) kaçan üfürülse Şūr içine pes neseb yoḡdur aralarında ol gün (9) ve şorişmazlar daḥı nesebden.

102 Pes her kim āğır oldu anuñ terāzūleri eyü ‘amel-ile (10) pes anlar ehl-i se‘ādetdürürler.

103 Ve her kim yeynī ola anuñ terāzūsi (11) pes anlar şunlardır kim ziyān itdiler nefslerine. şamūda ebedīlerdür.

104 (12) Çarpar yüzlerini od ve anlar od’da yiridüp qalalar.

105 (13) Tañrı eyide: Benüm āyetlerüm okunmazdı sizüñ üzerüñüze pes siz (14) anı yalanlamaz mıdıñuz?

106 Eyideler ki iy bizüm Tañrımız ğalebe itdi bizüm üzerümüze (15) şekāvetümüz ve biz azmışlardan bir kavm olduk.

107 İy bizüm Tañrımız! (16) Çıkar bizi bu şamūdan eger yine dönecek olursavuz küfre pes biz taħķīķ zālimlerdenüz.

108 (17) Tañrı eyitdi: Ğor oluñ anda ve baña söylemeñ bir dağı.

109 Bedürüstī şān budur ki (18) var-idi bir bölük benüm qullarumdan eydürlerdi ki iy bizüm (19) Tañrımız inandūq birlüğüne ve ĩmān getürdük. Pes yarlığa bizi ve esirge bizi (20) ve sen esirgeyicilerüñ hayrlusısın.

110 Siz anları masharalığa alurduñuz tā size unutturdılar benüm şā‘atūmi ve siz anlara gelürdüñüz

111 [210a] (1) ve taħķīķ ‘ıvaż virdüm anlara bugün şabr itdükler-içün. Bedürüstī (2) anlar şol kırtılmışlardır.

112 Tañrı didi: Ne qadar eglendüñüz yir içinde (3) yıl ħisābınca?

113 Didiler ki: Bir gün eglendük ya bir günüñ ba‘zını. (4) Pes şor ħisāb bilenlere.

114 Tañrı didi: Kim eglenmedüñüz (5) illā eglendüñüz eger taħķīķ siz bilürsüz bilürseñüz

115 (6) şanduñuz mı ki bedürüstī biz yaratduq sizi ‘abeş yere ve taħķīķ siz (7) bize dönderilmeyisersiz.

116 Yüce oldu Tañrı ki Hakk pādışāhdur ‘abeş yaratmaqdan. (8) Ma‘būd yoqdur illā ol’dur ki keremlü ‘arşuñ Tañrısıdır.

117 (9) Her ki niyāz ide Tañrıy-ile bile bir Tañrıya dağı ki huccet yoqdur añadur gine. (10) Pes anuñ hisābı āhıretde Tañrısı yanındadır. Şān budur ki (11) kāfirler se‘ādet-mend olmazlar.

118 Eyit yā Muħammed: İy Tañrum yarlığa ve esirge (12) ve sen hayrlusısın esirgeyicileruñ yā Allāh!

2.24.

24 Sūretü’n-Nūr

(13) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm.

1 (14) Bu bir Sūre’dür ki indürdük anı ve beyān itdük andağı hükmleri. (15) ve indürdük bu sürede āyetler ki muħkemlerdür.

2 Ol kim ögüt (16) alasız. Zinā iden ‘avreti ve zinā iden er’i pes uruñ (17) her birine bu ikisinden yüz ağacı ve dutmasun sizi bu ikisine (18) şefkat Tañrınuñ hükminde. Eger İmān getirürseñüz Tañrıya ve (19) kıyāmet günine inanursañuz ve hāzır olsunlar anlaruñ hāddine (20) bir bölük mü’mınlerden.

3 Zinā iden er evlenmez illā zinā iden ‘avreti (21) ya müşrike ‘avreti evlenür ve zāniye ‘avret ki vardur evlenmez anı [210b] (1) illā zinā iden er ya müşrik evlenür. Ve harām oldu zinā itmek mü’mınler üzerine.

4 Bilesin ki (2) bu āyet mensūhdur. Nāsihi “Ve’nkıhu’l-eyāme min-küm” dür. Ve şunlar ki (3) ‘afīfe hātunları zināy-ile atarlar hāl bu ki harāyir Müsülmānlar yaramaz işden perhīz-kārlardur. (4) andan şoñra getirmediler dört şanuğı (5) uruñ anlara seksen ağacı ve kabül itmeñ anlaruñ şanuğlığın hergiz (6) ve anlar fāsıqlardur

5 meger şunlar ki (7) tevbe kıldılar ol qazıfden şoñra ve eyü ‘amel işlediler. Bedürüstī (8) Tañrı günāh örtücidür ve esirgeyicidür

6 – 7 ve şunlar ki ‘avretlerine zāniye dirler (9) ve şanukları olmadı anlarıñ illā kendü nefsleridür (10) pes anlarıñ birisinin şanuklığı dört kerre şanuklıktır. Tañrıya and içe ki (11) bedürüstī kendözi gerçeklerdindir. Bişinci şanuklığı (12) bedürüstī Tañrının la‘neti anıñ üzerine olsun eger yalancılar oldısa. (13) Ve def‘ ider ‘avretten haddi şanuklık (14) virmeñ ol ‘avret dört kerre Tañrıya and içüp ki bedürüstī ol yalancılardan (15) dur.

8 – 9 Bişincide bedürüstī Tañrının ğazabı (16) ‘avretün üzerine olsun eger er gerçeklerdenise diye andan şoñra kâzī tefrīk ide anları.

10 (17) Ve eger fazlı ve rahmeti olmayadı Tañrının sizün üzerünze yalan gerçekden (18) seçileydi lākin settārdur kullarının ‘aybın örter ve taħkīk Tañrı kulları’nuñ (19) tevbesini kabūl idicidir ve günāha tevbey-ile dermān idicidir.

11 Bedürüstī (20) şunlar ki geldiler yalan-ile bir t̄ayifedür sizden. Bundan murād ‘Āyişe Anamuza bühtān (21) itdükleridir. Şanmañ anı ki yamān ola size. Ol size yekrekdür [211a] (1) zīrā Cebra’yil ‘aleyhi’s-selām āyet getürdi ‘Āyişe’nuñ berā’etine her kiş-içün anlardan (2) kazandığıdır günāhdan ve şol ki nefesine uydı anlardan (3) aña ulu ‘azāb vardır.

12 Nolaydı (4) işitdüğünüz vaqt ol bühtān mü’minler ve mü’mineler nefslerine hayr şanaydı (5) ve eydürlerdi ki bu āşikāre yalandur hāşā ‘Āyişe’y-ile Şafvān’dan diyelerdi!

13 (6) Niçün getürmediler Şafvān’uñ üzerine dört şanuk? vaqtā ki getürmediler (7) dört şanığı. Pes ol t̄ayife Tañrı katında şol yalancılardandır ki (8) haddī kazefe müsteħik oldılar.

14 Ve eger Tañrının fazlı ve (9) keremi degülmissе dünyāda ve āhiretde erişürdi size şundan ki (10) biribiriñze karışduñuz ol kazefde ulu ‘azāb

15 ol vaqt ki tizledüñüz ol (11) kazfı dülüñüzle ve dirdüñüz ağzuñuzla şunı ki aña ‘ilmüñüz yokdur (12) ve şanurduñuz anı ki kekezdür hâl bu ki ol nesne Tañrı (13) katında uludur.

16 Nolaydı ol kazfı işüdüğüñüz vaqt diyeydüñüz (14) Revâ olmaz bize söylemek bu nesneyi. İy pāk (15) Tañrı bu ulu bühtāndur.

17 Tañrı size ögüt virür ki (16) dönmeyeiz bunuñ gibi bühtāna ašlā eger Tañrınıñ birliğine inandıñuzsa.

18 Ve beyān (17) ider Tañrı size buyruğını emrinden nehyinden ve Tañrı bilicidür hakīmdür.

19 (18) Bedürüstī şunlar ki severler fāş olmağı mü’minler içinde (19) anlara ācıcıdı ‘azāb vardur dünyāda ve āhıretde hādd-ile ‘iķābile (20) ve Tañrı bilür siz bilmezsiz.

20 Ve eger Tañrı keremi (21) degülmissse sizüñ üzerüñüze ve rahmeti degülmissse ve Tañrı şefkatlü ve esirgeyici degülmissse [211b] (1) size ‘azāb vācib oldı’-idi.

21 İy şunlar ki ĩmān getürdiler uymañ (2) vesveselerine şeytAnuñ ve şol ki şeytAnuñ vesvesesine uyar. (3) Bedürüstī ol buyurdı Şer’ü ve ‘aql inkār itdügi nesnelere. (4) Ve eger Tañrınıñ fazlı ve rahmeti sizüñ üzerüñüze degülmissse pāk (5) itmeyeydi sizden bir kişi hergiz illā kim Tañrı pāk ider tevħīd-ile şunı ki diler. (6) Ve Tañrı işidür bendelerinüñ niyāzını ve bilür rāzını.

22 Ve and içmesün (7) fazlı āyesi dīn içinde sizden. Bundan murād Ebū Bekr’dür ki and içdi ki ayruķ Mişāh’a nesne virmeye (8) bu bühtānda bile bulunduğ- için. Hâl bu ki kavmi’-ıdı ve māl āyesi ki Ebū Bekr’dür (9) qarābet eyelerine şadaķa virmeye ve miskīnlere ve Tañrı yolında (10) hicret idenlere ve ‘afv itsünler ve günāhlarından geçsünler. (11) Sevmez misiz ki Tañrı sizi yarlıgaya? Tañrı ğafūr rahīm’dür.

23 – 24 (12) Bedürüstî şunlar ki atarlar ẓazf-ile ya'nî sögerler ziyân-ile 'afîfe hâtunları ki ġāfilelerdür (13) anlarıñ didüklerinden ki Īmān getürmişlerdür ırāġ olur dünyāda ve āhiretde (14) Tañrınuñ raḫmetinden ve anlara ulu 'azāb vardur.

25 (15) Añ ol ġüni ki ŧanuġluġ virür anlarıñ üzerine dilleri ve elleri ve ayakları şuña ki (16) ol ġünde temām vire anlara Tañrı Te'ālā Ḥaġġ dīnlerinüñ 'ıvazını (17) ve bileler ki bedürüstî Tañrı ol Ḥaġġ Tañrıdur ki beyān idicidür.

26 Temām rāst (18) yamān geleciler yamān kişiler-içün ve yamān erler ve yamān geleciler-içündür (19) ve arı geleciler arı erler-içündür ve arı erler arı geleciler-içündür (20) anlar pāklerdür şundan ki söylerler anlara yarlıġanmaġ ve bol rızġ vardur uçmaġda.

27 İy şunlar (21) ki Īmān getürdiler girmeñ kendü evüñüzden ġayrı eve tā üns taleb idüp ehline [212a] (1) selām virmeyince andan soñra girüñ! ol yegrekdür siziñ-içün ola kim öġütlenesiz.

28 (2) Pes eger bulmazsañuz içinde bir eḫad pes girmeñ aña tā (3) destür olmayınca size. Ve eger size dönüñ denilse pes dönüñ ol (4) yegrekdür size ki dönesiz. Ve Tañrı şuña ki siz işlersiz 'ālimdür.

29 Yokdur (5) sizüñ üzerüñüze ġünāh girmeñüzde şol evlere ki kimse ŧurmaz (6) ki andan sizüñ ġumāşuñuz ola kār-vānserāylar gibi ḫarābāt gibi ki ḫācet iderler anda. (7) Ve Tañrı bilür şunu ki aşkār idersiz ve şunu ki gizlersiz.

30 (8) Di mü'minlere kim yumsunlar gözlerini ve şaġlasunlar ferclerini zinādan. (9) ol nā-maḫreme baġmaġ ve zinādan şaġınmaġ pākrekdür anlara. Taḫġīġ Tañrı eyü bilür şunu (10) ki işlerler.

31 Ve eyit yā Muḫammed Īmān getüren hâtunlara yumsunlar gözlerini (11) nā-maḫremden ve şaġlasunlar od yirlerini ve aşkere itmesünler bezek yirlerini. (12) Lākin şol ki zārūrī olur yüz gibi eller ayalar gibi anlara ġünāh olmaz lākin yolile. (13) Ve şarġıtsunlar derinceklerini göġüsleri üzerine (14) ve āşikāre itmesünler

bezeklerini meger erenlerine ya atalarına ya erleri atalarına (15) ya oğullarına ya erleri oğullarına ya kardeş (16) lerine ya kardeşi oğullarına ya kızkardeş oğullarına ya ol 'avretlere (17) ki ehl-i İmāndur pāklerdür ya şunlara ki mällar-ile şatun (18) aldılar qaravaşlerine ya hıdimet-kārlardan ki (19) nefis āyesi degüllerdür erenlerden pīrlar gibi (20) ya oğlanlara ki muṭṭali'olmamışlardur henüz 'avretlerün emirinecek yirlerine 'ammilerine ya ta'ilerine (21) ve urmasunlar yeri ayaklar-ile bilinmek-içün [212b] (1) şol nesnelar ki gizlerler bezeklerinden ḥalḥāl gibi ve tevbe kıluñ Tañrıya (2) bir uğurdan iy mü'minler ola kim se'adetlenesiz 'azābdan (3) kırtulasız

32 ve everün ṭul ḥātunları ḳavmüñüzden ḳabā'ilüñüzden (4) ve şālihleri kıllaruñuzdan ve cāriyeñüzden (5) eger faḳīrlarise Tañrı bāyider anları kendü ḥazīnesinden (6) ve Tañrı çok 'aṭāludur bilür dünyeligi virecek maḥalli.

33 (7) Ve kendözin şaḳınsun şunlar ki gücleri yitmez bulımazlar evlenmege (8) mālcuğaz tā bāyidünce anları Tañrı kendü fazlından ve gāyib ḥazīnesinden. (9) Ve şol kıllar ki kitābete kesilmek isterler Ḥuveytıb kıllı Şabīḥ gibi. (10) Şunlardan ki mālunuñuzla mālİK olduñuz. Pes kitābete kesün (11) anları eger anlarda māl varıdığın bilürseñüz ya bir pīşesizerseñüz ve virün anlara (12) Tañrınuñ mālından ki virdi size. (13) Ve güç eylemeñ kılluḳçılaruñuza zinā üzerine eger pāklik dilerlerse (14) ṭaleb idübeni dünyā mālını ol zinā aḳçey-ile ve şol ki güç ide anlara (15) zinā idün diyü bedürüstī Tañrı anlara ikrāh itdükdən (16) soñra anlaruñ günāhını örtücidür ve anları esirgeyicidür zīrā ki güç-ile zinā itdiler.

34 (17) Ve taḥḳīḳ indürdük size rüşen āyetler (18) ve meşeller şunlardan gi geçdi sizden ön ve ögüt indürdük perhīz-(19) kārlara.

35 Tañrı Te'ālā nürdür göklerün ve yerlerün. (20) Nürünuñ meşeli çırağ ṭuracaḳ yere beñzer ki anda çırağ ṭurur. (21) Çırağ şırça içine ṭurur. Şırça güyā ki ol [213a] (1) şāh-dāne gibi bir yılduzdur felekde yalḳır. Murād mü'minlere göñildür şeyṭān ṭaşı aña erişmez. (2) Yanar ol çırağ bir ağacdən ki mübārekdür zeytüne nisbetlü ağac

(3) dur. Ol nūr ĩmān nūrıdur ki yandı mübārek ağacdan ki Muḥammed dūr ne Şarkī'dür (4) ne ğarbī'dür zīrā 'ālemi dutubdur anuñ Şer'ı. Yaķındur ki zeyti anuñ (5) şu'l evire. Eger aña od degse daḥı. Nürdur nūr üzerine. (6) Tañrı kulağuzlar nūrına şunu ki diler (7) ve Tañrı meşel beyān ider Ādemoğullarına ve Tañrı her nesneyi bilicidür

36 – 37 ol (8) ırāĝ evlerdedür ki destür virdi ki yücele (9) ve anda Ādı zıkr olına. Tesbīḥ olınur anıñ-iün şabāḥda aḥşāmda (10) tesbīḥ idiciler. Erenlerdür ki anları meşĝül (11) kılmaz şatu bāzār Tañrınıñ zıkrinden ve namāz kılmaķdan ve zekāt (12) virmekden. orķarlar şol günden ki yerinden (13) opar ol günde yürekler ve gözler.

38 (14) Tañrı anları 'ıvaż itmek-iün işledükleri 'amellerüñ eyüs-ile ve daḥı ziyāde itmek-iün fazlından. (15) Ve Tañrı rızķı virür şuña ki diler ḥisābsuz ya (16) şanmaduĝı yirden.

39 Ve şunlar ki kāfir oldılar anlaruñ (17) 'amelleri ilĝım salgıma beñzer ki düz yerde ola şusuz anı şu (18) şanur tā şol vaķte deĝin ki gele aña içmek-iün anı nesne bulmaya. (19) Ve Tañrıyı 'ameli yanında bula. Pes Tañrı aña bol içüre Ḥamīm'den (20) 'amel-iün. Ve Tañrı Ḥazreti tīz-ḥisābdur

40 ya (21) zūmetler ĝibi ki deriñ deñizde ola bürür anı talar anuñ üzerinden [213b] (1) yine talar bürür anuñ üzerinden bulut ķaraĝulıķlardur ba'zısını (2) ba'zı üzerinde ķaçan ki elin ıķara görmez anı. (3) Kime ki eylemedi Tañrı anıñ-üün nūr-ı hidāyet pes yoķdur anıñ-üün nürdan bir zerre hidāyet-iün.

41 (4) Añlamadün mı yā Muḥammed ki bedürüstī Tañrı tesbīḥ ider anıñ-üün şol ki göklerde yer (5) lerde ve ķuşlar ķanat ĝerüp hevāda her birisi taḥķıķ bildi du'āsını (6) ve şenāsını. Ve Tañrı bilür şunu ki anlar işlerler.

42 (7) Ve Tañrınıñdur göklerüñ ve yerlerüñ pādişāḥlıĝı ve Tañrıyadur varacaķ yer.

43 Pes ‘amel-i şālih işle. (8) Görmedüñ mi yā Muhammed ki bedürüstī Tañrı süverür buludı andan şoñra qarışdurur (9) arasını andan şoñra birbiri üzerine binkeşdürür pes görürsin (10) yağmuru ki çıkar arasından anuñ ve endirür gökden tağlardan ki gök(11) dedü. Murād bulutdur tolulardan indürür. Pes muşībet irgürür ol tölī²-ile kime (12) dilerle ve dönderür ol töluyı kimden dilerse. Yaķīn (13) olur ki rüşenligi şimşekinüñ gözlerüñ nūrın ala.

44 Dönderür aķtarur Tañrı Te‘ālā (14) geceyi ve gündüzi. Bedürüstī ol aķtarur döndermede ‘ibret vardur nażar (15) āyelerine.

45 Ve Tañrı yaratdı her cāneveri şudan. Pes (16) anlardan ba‘zı yürür ħarnı üzerine ve anlardan ba‘zı yürür iki ayağı üzerine (17) ve anlardan ba‘zı yürür dört ayağ üzerine. Yaradur Tañrı (18) Te‘ālā neyi dilerse. Taħķīķ Tañrı her nesneyi üzerine ķādirdür.

46 (19) taħķīķ indürdük āyetler ki beyān idicilerdür (20) ve Tañrı ķulağuzlar şunu ki diler toğrı yola

47 ve eydürler ki (21) ĩmān getürdük Tañrıya ve peygamber’e ve muķī‘ olduk dirlir.

59 Andan [214a] (1) pes destūrlansunlar nice destūrlandı şunlar ki anlardan (2) öñdin geldiler. Böyle beyān ider Tañrı size āyetlerine (3) ve Tañrı bilicidür ve ħikmet eyesidür.

60 Ve oturan (4) lar ‘avretlerden şunlardur ki nikāħ ummazlar oğuldan kızdand kesildig-içün. (5) Pes yokdur anlaruñ üzerine günāh geyeceklerden ħomaķda görün (6) medükleri zīnetlerle. Ve ammā ‘iffet istedükleri ħayrludur ve Tañrı (7) işidür niyāzı bilür rāzını.

61 Yokdur kör üzerine günāh ve yokdur (8) aķsaķ üzerine günāh ve yokdur ħasta üzerine günāh ve bu şunlardur kim ta‘ām yiyeler (9) tindürüst ādemīler-ile ve yokdur nefsuñüz üzerine günāh yidigüñüzde (10) evüñüzden ya ātālaruñuz

evlerinden ya ‘emmülerüñüz evlerinden (11) ya ‘ammelerüñüz evlerinden ya tayılarınuz evlerinden (12) ya tayzelerüñüz evlerinden ya şundan ki mālîk olduñuz anuñ miftāhlarına (13) ya sever dostlarınuz evlerinden yokdur üzerüñüze sizüñ (14) günāh dirneşüp yimeñüzde ya perākende yimeñüzde. (15) Pes kaçan ki giresiz evlere pes selām virüñ nefslerüñüz üzerine (16) emān yöninden ki Tañrıdandır ki mübārekdür pākdür. (17) Böyle beyān ider Tañrı Te‘ālā size āyetleri ola kim añlayasız. (18) Bedürüstī gerçek mü’minler şunlardır ki ĩmān getürdiler (19) Tañrıya ve Rasūline ve kaçan Peygāmbere-ile bile olsalar bir iş üzerine ki halk (20) dirneşür bir yire Cum‘a gibi gitmezler tā andan destūr dilemeyince.

62 (21) Bedürüstī şunlar ki destūr dilerler senden [214b] (1) anlar şunlardır ki inandılar Tañrıya ve Rasūline. Pes kaçan ki destūr (2) dileseler ba‘zı işler-içün pes destūr vir şuña ki dilersin anlardan (3) istiğfār eyle anlauñ-içün Tañrıdan. Taḥḳīḳ Tañrı gafūr raḥīm’dür.

63 (4) Eylemeñüz du‘āsını Peygāmbereñüzüñ aralaruñuzda (5) ba‘zuñuzuñ ba‘zuñuza du‘ası gibi ki kıgıla daḡı gelmeye seveşe. (6) taḥḳīḳ Tañrı bilür şunları ki sevişürler sizden muḡālefet idüben. Şaḳınsun (7) şunlar ki muḡālefet iderler anuñ buyruḡuna anlara erişmekden (8) dünyāda yarışmekden dünyāda ve āḡiretde.

64 (9) Āgāh ol ki bedürüstī Tañrınıñdur şol ki göklerde ve yeredür. Taḥḳīḳ bilür şunu ki (10) siz anuñ üzerinesiz ve bilür ol günü ki dönisersiz. Pes ḡaber virür (11) anlara şunu ki işlediler ve Tañrı her nesneyi bilür anlaruñ aḳvālîni ef‘ālîni.

2.25.

25 (12) Sūretü’l-Furḳān

(13) Bi’smi’llāhi’r-Raḡmāni’r-Raḡīm.

1 (14) Yüce oldı ol pādīşāh ki indürdi Qur‘ān’ı bendesi Muḡammed ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām (15) üzerine ‘ālemlere ḳorḳuducu olmaḡ-içün

2 (16) şol Tañrı ki anuñ dur pādişāhlığı gökleriñ ve yirleriñ. Ve oğul eylemedi ki milkini ala. (17) Ve anuñ ortağı yoqdur milkinde ve yaratdı her nesneyi. (18) Pes taqđır itdi taqđır itmetlik ve idindiler andan ğayrı bütler ki tapalar.

3 (19) Yaratmazlar bir nesneyi ve anlar yaradılmışlardır (20) ve mālīk degüllerdür nefslerine ve fāyideye (21) ve mālīk degüllerdür ölmege ve ne dirilmege ve ne yerden yene koparmağa.

4 [215a] (1) Ve didi şunlar ki kāfir oldılar: Degüldür bu Qur'an illā bir yalandur ki çıkar (2) dı anı Muḥammed ve yardım aña ol Qur'an'ın üzerine bir neçeler. Murād haberdür ya sāzdur. (3) taḥkīk geldiler ol kāfirler zulm-ile ve bühtān-ile

5 (4) ve eyitdiler ilerü gelenleriñ ḥikāyetleridür yazdı anı Muḥammed haberden. Pes ol esāfiru imlā (5) olur anuñ üzerine şabāḥda ve aḥşāmda.

6 (6) Eyit yā Muḥammed ki indürdi anı şol ki bilür sırrı göklerde ve yirlerde. Bedürüstī (7) ol ğafūr raḥīmdür.

7 Ve eyitdiler n'oldı bu peygambere ki ta'am yir (8) ve gezer sukaqlarda bizüm gibi (9) niçün inmedi aña ferişte tā anuñ-la bile qorquducu olaydı

8 ya aña ḥazene virileydi (10) ya anuñ baḥcesi olaydı ki andan yiyeydi bizümle kanā'at çekmeyeydi. (11) Ve zālīmler eyitdi ki: İy Muḥammed'ün Aşḥābı uymazsınız (12) illā bir cāzūlanmış er'e uyersiz.

9 Gör yā Muḥammed ki senüñ-içün ne meşel urdılar? (13) Pes azdılar toğrı yolu başarımazlar.

10 Ulu oldı şol ki (14) eger dilese eyleyüvirür senüñ-içün andan daḥı yegini ki (15) bāḥçeler eyleye ki akar altlarından ırmaqlar ve eyler senüñ-içün (16) köşkler ve menziller lākin sen dilemezsin

11 yā Muḥammed belki inanmadılar kıyāmete (17) ve yaraqladık şunuñ-içün yalanladı kıyāmeti kızmış tamūyı

12 (18) kaçan ki göre anları ırāk yerden işideler anuñ kaçıduğın (19) karşığulara degin.

13 Ve kaçan ki birağılısar tamūdan ıar yere koşuluben (20) birer şeytān-ile bir zencīrde dileyeler anda helākligi nidā gele ki

14 (21) dilemeñ bugün bir helākligi ve dileñ çok helākligi ki ebedīdür.

15 [215b] (1) Eyit yā Muḥammed ol mı ḥayrludur ya ḥuld uçmağı ki va‘de olundu (2) müttekīler-içün oldu ḥuld uçmağı anlaruñ-içün ‘amellerine ‘ıvaż ve anlara (3) varacak maḳām oldu

16 vardur anlaruñ-içün anda neyi ki (4) dilerler ebedī ḳaldukları ḥālide ol cennetde Tañrınuñ üzerine bir va‘de (5) oldu ki su‘āl olunur peygamberleri dil-ile

17 ve ol gün (6) ḳopar anları ve şunu ki ıaparlardı Tañrıdan ğayrı. Pes dir ki (7) siz mi azdurduñuz benüm şol ḳullarum ya anlar mı azdılar yolu?

18 (8) Eyitdiler iy pāk Tañrı bize gerekmez ki idinevüz (9) senden ğayrı düstları illā anlara ber-ḥūr-dārlik virdüñ ve atālarına daḥı (10) tā Ḳur‘ān‘ı unutdılar ve helāk olacak ḳavm oldılar.

19 Tañrı eydür (11) Pes taḥḳīḳ sizi yalanladılar ıapduklarunuz nesnelere didüñüz nesnelere ki ma‘būdu (12) muzdur dirdüñüz. Pes ellerinden gelmez Tañrınuñ ‘azābını döndermek (13) ol kāfirlerden ve ne yardım itmek ve her ki şirk getüre sizden (14) ıatdururuz aña ulu ‘azābı

20 ve göndermedük senden öñ (15) Peyğamberlerden illā anlar bedürüstī ta‘ām yirlerdi (16) ve bāzārlarda gezerlerdi ve ba‘zuñuzu ba‘zuñuza fitne ḳılduk (17) şabr ider misiz ya‘nī şabr idüñ dir Tañrı Te‘ālā ol faḳīrlere. Ve senüñ (18) Tañruñ her nesneyi görücü oldu ezelen ve ebeden.

21 Ve didi şunlar ki (19) bizüm liḳāmuz ummazlar niçün inmedi bizüm üzerümüze ferişteher (20) ya göreydük Tañrımızı ki sen Peyğamber idüğüñ bize diyeydi! taḥḳīḳ ululandılar (21) kendü neflerinde ve döndiler Ḥaḳḳ‘dan ulu döñiş.

22 Ol gün göre [216a] (1) feriştelere aşıla beşâret yok ol gün kâfirlere (2) ve eydeler beşâret haram muharrem oldu size iy kâfirler diyeler feriştelere.

23 (3) Ve karşı vardık şol nesneye ki işlemişlerdür 'amelden pes ol 'ameli şavırlmış (4) toz eyledük.

24 Cennet ehli ol gün yegrekdür menzil (5) yöninden ve hübrekdür kaylüle-gâh yöninden

25 ve ol gün gökayrılır (6) bulud-ile bir ak bulud peydâ ola tuman şeklinde ve indirildi feriştelere indirilmek (7) lik

26 ve anlarıñla bile kullarıñ 'amelleri defteri fânî olmaz milk ol günde (8) Tañrınıñdur.

27 Ve kıyâmet günü kâfirler üzerine düşvâr gün oldu (9) ve ol gün ışıırur kâfir iki elini üzerine düşüb.

28 (10) Eydür: Nolaydı ben yolu peygamberle varaydum vâyi beni kâşkî (11) ben fulanı düst dutunmayaydu.

29 taħkîk azdurdı beni Kur'an'dan (12) baña geldükden sonra. Ve şeytân Âdemoğlanlarını hor idici (13) oldu.

30 Ve Rasûl eyitdi: İy Tañrum! (14) Bedürüstî benüm kavmüm bu Kur'an'ı metruk dutdılar İmân getürmediler

31 ve yine ancılayın (15) ya'nî geçen Peygamberler olduğu gibi eyledük her peygamber çün günâhkârlardan (16) ya'nî müşriklerden düşmen eyledük. Ve Tañrı yeter kulağuzcu ve yardımcı.

32 (17) Ve didi şunlar ki kâfir oldılar: Niçün inmedi Kur'an (18) Muhammed üzerine bir uğurdan nice ki Tevrât indi? Şöyle perâkende indürdük (19) şâbit itmek için anuñ-la göñlüñi ve beyân itdük anı beyân itmek

33 (20) ve saña getürmedük biz meşeli cidâl-içün illâ getürdük biz saña Haqq Kur'an'ı (21) ve tefsîrünü eyüsini.

34 Şunlar ki haşır olurlar [216b] (1) yüzleri üzerine şamūya. Anlar yamānrağdur menzil cihetinden (2) ve azğunrağdur yol cihetinden.

35 Ve taḥkīk Mūsā'ya Tevrāt'ı (3) ve bilesince ҡardaşı Hārūn'ı vezīr eyledük.

36 Pes didük (4) ki varuñ şol ҡavme ki yalanladılar bizüm āyet (5) lerümüzü. Pes helāk itdük anları helāk itmek.

37 Öñ Nūḥ (6) Ƙavmi'ni daḥı vaḫtā ki yalanladılar Peyğāمبرleri şuya yuğduḫ (7) anları ve anları ḫalka nişān ҡılduḫ. (8) Ve yaraḫladuḫ zālimler-içün 'azābü elīm.

38 Ve añ 'Ād'ı ve Şemūd'ı (9) ve Eşḫābī Ress'i ya'nī Anṭāḫıyye Ƙavmi'ni ve niçe ҡarnlarıñ anlarıñ aralarında (10) '-idi iken çoḫ.

39 Ve her birine anlarıñ meşeller beyān itdük (11) ve her birini helāk itdük şöyle ki gerekdür.

40 Ve taḥkīk geldiler niçe (12) ol kūy üzerine ki yağdurılmışdur üzerine yaramaz yağmur ki (13) taşdur ya daḥı görmediler mi anı belki anlar (14) ummazlar yine ҡopmağı

41 – 42 ve ҡaçan ki göreler seni ıtmazlar seni (15) illā ḫorataya ve eydürler ki bu midur ol kim gönderdi Tañrı (16) Peyğāمبرlığa? Yaḫīn oldı ki azdura bizi bizüm şanemlerümüzden (17) eger bizüm şabrumuz olmayadı bütlerümüz üzerine bizi dīnine ҡoyardı. (18) Şoñra bileler 'azābı gördükleri vaḫt kim az (19) ğunrağdur yolda.

43 Gördüñ mi şunu ki Tañrısını hevāsın eyledi

44 (20) ya sen mi olursın anuñ üzerine vekīl hidāyet-içün elüñde ola (21) hidāyeti ya şanur mısın ki bedürüstī anlarıñ ekşerī işidürler [217a] (1) ya añlarlar. Degüldür anlar illā dört ayaklu gibidür (2) belki anlar daḥı azğunrağ yolda.

45 Görmedüñ mi Tañrıñuñ şun'ını (3) nice uzatdı gölgeyi yertüzinde ve eger dilese anı sākin (4) ҡılurdı andan şoñra güneşi ol gölge üzerine burḫān (5) ҡılduḫ.

46 andan şoñra ҡabz itdük anı bizden yaña gelen ҡabz (6) itmek.

47 Ve ol oldur ki siziñ-içün geceyi perde kıldı (7) ve uyquyı rāhatlık kıldı ve gündüzi tağılıcağ vakt kıldı

48 – 49 (8) ve ol oldur ki yilleri muştucu gönderdi (9) rahmeti öñünce ki yağmurdur. Ve indürdük gökden arıdıçı şu (10) tā ki dirgürevüz anuñ-la ölmüş yeri (11) ve içirevüz anı şunlara ki yaratduğ dört ayaklu ya Ādemoğlanlarına ki çoğdur.

50 (12) Ve tahkīk kısmet itdük anı anlaruñ aralarında tā ki añalar ni‘metümüzi (13) ve ögüt dutalar. Pes halkuñ ekserī kaçdı illā küfrān ni‘metden (14) kaçmadılar.

51 Ve eger dilesek gönderürdük her küyada bir korkuducu Peyğamber (15) ki anları Tañrınuñ ‘azābından korkudaydı lākin cümle cihān halkına seni gönderdük.

52 (16) Pes muṭī‘ olma kāfirlere ve duruş anlara Qur’an’-ile ulu dürişmek (17) ola ki ĩmāna geleler.

53 Ve Tañrı ol Tañrıdur ki kavuşdurdı iki deñizi (18) bu tatlu ve gāyetde şovuk ve bu tuzlu ācırağ (19) ve ikisinüñ arasında hicāb kıldı ve haram itdi her birine ki vara birine karşıa.

54 (20) Ol oldur ki şudan Ādem yaratdı (21) anı qarābet-ile ve nikāh-ile birbirine karışdurdı. Ve senüñ Tañruñ kādır oldı [217b] (1) oldı ezelen ve ebeden.

55 Ve taparlar Tañrıdan gayrı (2) şuña ki fāyide itmez anlara ve ne zarar ider anlara. Ve kāfir şeṭāna (3) yardımcı oldı Tañrı üzerine.

56 Ve göndermedük seni yā Muhammed’ (4) illā muştucu ve korkuducu gönderdük.

57 Eyit ki dilemezem peygamberliğum üzerine (5) ücret virmek lākin şol kim diler Tañrısından yaña yol duta (6) anı kulağuzlaram.

58 Ve tevekkül eyle ol Diri üzerine kim ölmez hergiz. (7) Ve tesbīh eyle anuñ hamd-ile ve ol yeter kıllarınuñ günāhların (8) bilmege.

59 Ol Tañrı ki yaratdı gökleri ve yirleri altı (9) gün içinde. Andan şoñra gâlib oldu ‘arş üzerine anuñ yaratmağı raḥmān. (10) Şor yā Muḥammed’istivā ma‘nīsini biline ki Tañrıdur.

60 (11) Ve kaçan bulara denilse sücüd idüñ raḥmāna diyü eydürler ki raḥmān nedür? (12) Secde mi iderüz şuña ki buyurursın bize Ve arturdı anları i‘rāz (13) yöninden Muḥammed’üñ ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām raḥmāna secde idüñ didügi. Yüce oldu (14) ol pādişāh ki gökde burclar eyledi ki Ḥamel Şevr Seraḫān Esed Sünbüle Mīzān ‘Aḳreb Ḳavs (15) Cedi Delv Ḥüt’dur.

61 Bunlar gökde serāylardur ki feriştelere anda Tañrıya ‘ibādet iderler nice ki (16) dünyā ḫalkı secdede ‘ibādet iderler ve anda çırāḳ yaratdı güneşi (17) ve āydınlıḳ ay yaratdı

62 ve ol oldur ki gıceyi ve gündüzi (18) biribirine ḫalīfe eyledi şunıñ-üçün ki naşīḫat almak diler ya ḫūd (19) diler ki şükr ide

63 ve Tañrınuñ bendeleri şunlardur ki yürürler (20) yir üzerinde tevāzu‘la ve kaçan ki anlara cāhillere söyleseler (21) Selāmün ‘Aleyküm dirler.

64 Ve şunlardur ki gıcelerler Tañrıçün ya‘nī [218a] (1) iḫyā iderler gıceyi secdede ve ayağın ḫurup.

65 Daḫı şunlardur ki (2) dirler ki iy bizüm Tañrımuñ dönder bizden ḫamū ‘azābını (3) bedürüstī anuñ ‘azābı şerr-i dāyimdür.

66 Bedürüstī ol Dūzah (4) ne yamān ārām-gāh oldu ve ne yamān menzil oldu.

67 Ve şunlardur ki (5) kaçan ki nafaḫa itseler isrāf itmezler ve ḳıt itmezler ve bu ikinüñ (6) arasında ‘adl oldu.

68 Ve şunlardur ki ḫapmazlar Tañrıy-ile bir ma‘būda (7) daḫı ve öldürmezler şol nefsi ki ḫarām eyledi Tañrı anı (8) illā ki Şer‘-ile ve zinā itmezler ve şol ki anı işleye ya‘nī bu mezkūrı (9) ‘uḳūbetlere giriftār olur iki ol ḳadar olur aña ‘iḳāb

69 (10) ḳıyāmet gününde ve ebedī ḫalır anda ḫor olup

70 meger ki ol necāt bulur ki (11) tevbe kıldı ve eyü ‘amel işlediler ol t̄ayifedür ki (12) değışdürür Tañrı günāhlarını şevāba ve Tañrı ğafūr raḥīm oldı (13) ezelen ve ebeden.

71 Ve şol ki tevbe itdi ve eyü ‘amel işledi (14) tevbe ider Tañrıya ihlāşla

72 ve şunlardur ki yalan yere şanuqlıķ (15) virmezler ve kaçan ki bir yaramaz meclislerden geçeler kerīmler olup geçerler

73 (16) ve şunlardur ki kaçan ki öğütlenseler anlaruñ ma‘būdınuñ āyetler-ile (17) düşmeyeler ol āyet üzerine şaĝır olup ve kör olup belki işideler ve göre (18) ler

74 ve şunlardur ki dirler: (19) İy Tañrımız baĝışla bize bizüm ‘avretlerümüzden ve zürriyyetümüzden gözler āydıñlıĝın ya‘nī şālihler kııl ki (20) gözlerümüz aydıñ ola anuñ-la ve bizi senden korķanlara imām eyle!

75 (21) ol t̄ayife ulu dereceler viriliser uçmaķda şabr itdükler-içün

76 [218b] (1) ve karşulanıserler uçmaķda teḥiyyet-ile uçmaķ ehlinden ve selāmet-ile Tañrıdan (2) şol hālde ki ebedī qalıser anda. Hüb oldı ol cennet ārām-ĝāh (3) ve qarār itmege.

77 Eyit ki i‘tibār itmezdi size benüm Tañrum (4) eger Lā İllāhe İlla’llāh Muḥammed’ün Rasūlu’llāhi demekler olmayadı. İmdi taḥķķiz siz (5) yalanladuñuz t̄iz ola ki ‘azābu’llāh anlara ulaşa lāzım olup anlara.

2.26.

26 (6) Sūretü’ş-Şu‘arā

(7) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (8) T̄übā ağacı ḥaķķ-içün Sidratü’l-Müntehā ḥaķķ-içün Muḥammed nūri ḥakkīçün.

2 (9) Bu sūre beyān idici Kitāb’uñ āyetleridür.

3 Ol ki sen kendüñi öldüresin (10) kayĝuy-ile anlar mü’minler olmaduĝ-içün.

4 Eger dilesevüz (11) indürürdük üzerlerine gökden bir āyet hep ʿibret alalar-ıdı.
(12) Pes boyunları ol heybetden bükülürdi.

5 (13) Ve geldi anlara bir naşīhat rahmāndan ki tāze naşīhatdur illā ol naşīhatden
(14) yüz çevirici olurlar.

6 Pes taḥkīk yalanladılar (15) yakında geliser anlara haberleri şunuñ ki anuñ-la
istihzā iderlerdi.

7 Nazar (16) kılmadılar mı yere niçe bitürdük anda her levnden ki hūb nāzūkdür.

8 (17) Bedürüstī bunda nişāne vardur ve çoğı anlaruñ ĩmān getürücü (18)
olmadılar

9 ve taḥkīk senuñ Tañruñ elbette ğālibdür esirgeyicidür.

10 – 11 (19) Ve añ ol vaḳti yā Muḥammed ki nidā itdi Tañrıñ Mūsā'ya: (20) Var
zālīm ḳavme diyü ya'nī Fir'avn Ḳavmi'ne eyit anlara ki Tañrıdan ḳorḳmaz mısız?

12 (21) Mūsā eyitdi: İy Tañrum taḥkīk ben ḳorḳaram ki beni yalanlayalar ve
sözüme [219a] (1) inanmayalar

13 ve gönüm ṯar ola ve dilüm revāne olmaya anuñ heybetinden. (2) Pes gönder
Hārūn'ı ki bileme ola

14 ve anlaruñ benüm üzerümde günāhı vardur. (3) Pes ḳorḳaram ki beni
öldüreler.

15 Tañrı eyitdi: Öyle degöldür ki fikr idersin (4) pes varuñ bizüm āyetlerimizle

16 bedürüstī biz sizüñileyiz işidicilerüz (5) Tañrısınuñ Rasūliyüz

17 ḳoyuvir bizümle Ya'ḳūb oğlanlarını.

18 (6) Eyitdi biz bilmedük mi seni içümüzde küçüçükiken yerden götürüp (7) ve
eglendüñ arāmuz ʿömürüñden bir niçe yıllar

19 ve işledüñ şol (8) bir işi ki işledüñ. Murād ḳatl-i nefsdür. Ve sen
münkirlerdensin ni'mete.

20 (9) Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi işledüm anı ol vaqt şol hâlde ki ben azğunlardan idüm

21 (10) pes kaçdum sizden vaqtā ki sizden qorqđum. Pes bağışladı (11) baña Tañrum Peyğamberlığı ve beni Mürsellerden eyledi. Ve ol beni (12) besledüğün ni‘metdür ki minnet idersin benüm üzerüme.

22 Benī İsrā’îl’i kullandıñ ve oğ (13) lanlarını kırdıñ ve anam beni qorqusından beni deñize bırağdılar qatuña vardum didi.

23 (14) Fir‘avn didi: Kimdür ‘älemler Tañrısı?

24 Mūsā eyitdi: Göklerüñ (15) ve yirlerüñ Tañrısıdur ve ol ikisinüñ aradağınüñ Tañrısı’dur eger inanursañuz.

25 (16) Fir‘avn çevresindekiye eytdi: İşitmez misiz ne dir Mūsā?

26 (17) Mūsā eytdi: Sizüñ Tañrıñuzdur ve geçmiş atālaruñuzuñ Tañrısıdur.

27 (18) Fir‘avn eytdi: Bedürüstī sizüñ Rasūlüñüz ki gönderildi size taħķīķ delüdü.

28 (19) Mūsā eytdi: Maşrıķ’uñ ve Mağrib’uñ Tañrısıdur ve ikisinüñ aralığınüñ Tañrısıdur (20) eger añlarsañuz.

29 Eyitdi: Eger benden ğayrı Tañrı idinürseñ [219b] (1) elbette seni zindānlımandan kıluram.

30 Mūsā eytdi: (2) Eger bir zāhir huccet getirürsem dahī zindānlar mısın?

31 (3) Eytdi: Getür anı eger gerçeklerdeniseñ.

32 Pes ‘aşāsını bırağdı (4) hemān ejdehā oldı apaşkere

33 ve elin çıkardı hemān ol (5) bir güneş oldı gözleri qamaşdurur.

34 Fir‘avn çevre yanındağı cemā‘ate didi: (6) Bedürüstī bu cāzūdur ki dānādur

35 (7) sizi çıkarmağ diler yerüñüzden sihr-ile pes ne buyurursız?

36 (8) Qavm eytdiler: Te’ħīr eyle anı ve qardaşını ve gönder Medāyin’e dellālleri

37 (9) getüreler saña her ‘ālim cāzūları.

- 38 Pes dirneşdiler cāzūları bellū (10) günūñ vaḳtiy-üçün
39 ve denildi Mışr Ehli'ne ki siz daḥı cem' olur mısınız?
40 (11) Ola ki cāzūlara uyavuz eger anlar ğālib olurlarsa.
41 (12) vaḳtā ki cāzūlar geldi. Fir'avn'a didiler: Bize (13) ücret var mı eger biz
ğālibler olursavuz?
42 Fir'avn eytdi: Olsun (14) ve taḥḳīḳ siz ol vaḳt muḳarreblerdensiz.
43 Mūsā anlara didi: (15) Bırağuñ ŝunı ki bırağursız.
44 Pes bıraḳdılar iplerini ve degneklerini (16) ve eytdiler: Fir'avn 'izzet-içün!
Bedürüstī biz ğāliblerüz.
45 (17) Pes bıraḳdı Mūsā 'aleyhi's-selām 'aşāsını hemān-sā'at yudar (18) ŝunı
kim yalandan getürdilerdi.
46 Pes düşdiler cāzūlar secde idüp (19) eytdiler:
47 Īmān getürdük 'ālemleri besleyene
48 Mūsā'nuñ (20) ve Hārūn'uñ Tañrısı'na.
49 Fir'avn eytdi: Īmān getürdüñüz siz aña. Ben (21) sizi ḳıĝrımazdan öñ
bedürüstī ol Mūsā sizūñ uluñuzdur ki sihr [220a] (1) öğretti size ŝoñra bilesiz ki ben
size idiserem (2) elbette keserin ellerüñüzi ve ayaklarruñuzı ḥılāfından ve elbette
aşaram sizi (3) bir uğurdan.
50 Cāzūlar didiler: Ziyān yoḳ bize taḥḳīḳ biz Tañrımuza (4) varuruz
51 bedürüstī biz umaruz ki örte bizüm Tañrımuza günāhlarumuzu (5) evvel
inananlardan olduĝumuz-içün.
52 Ve biz vahy itdük Mūsā'ya (6) dön-ile al ĝit ḳullarumuzu diyü zīrā ki siz
uyulursız.
53 (7) Pes Fir'avn Medāyin'e dellāller gönderdi biñ kez biñ ādem derildi daḥı biş
yüz (8) biñ ādem ve ḳaravul yetmiş biñ ādem oldı.
54 Fir'avn eytdi: Bedürüstī (9) bunlar az bölükdürürler

55 ve anlar bizi düşmān dutuydururlar

56 (10) ve biz cemā'atüz ki yarağumuz görüp tururuz Mūsā'nuñ leşkeri altı yüz biñ ve yitmiş biñ kişiy-idi.

57 – 58 (11) Tañrı eydür: Çıkarduğ anları bostānlardan (12) ve pıñarlardan ve hazīnelerden ve hūb menzillerden ancılayın iderüz biz 'āşīlere.

59 (13) Ve anları virdük Ya'qūb oğlanlarına.

60 Pes yetişdiler gün (14) toğarken Fir'avn Leşkeri Mūsā Çerīsi'ne.

61 Vaqtā ki iki leşker (15) biribirine gönderdi. Mūsā'nuñ Qavmi eytdi: Bedürüstī biz (16) erişildük.

62 Mūsā eytdi: Haqqā ki taḥkīk benümledür benüm Tañrım. Qulağuzlayıser (17) baña.

63 Pes vahy itdük Mūsā'ya: 'Aşāñ-ile deñizi ur deyü (18) devürdi. Pes yarıldı deñiz. Pes her bölügi bir ulu tağ (19) gibi oldu

64 ve helāk itdük ol arada ğayrılarını.

65 (20) Ve kırtarduk Mūsā'yı ve şol ki anūñla biledür dükelisini.

66 (21) Andan soñra ğarq itdük ğayrılarını ya'nī Fir'avn'ıñ Qavmi'ni.

67 Bedürüstī bunda [220b] (1) bunda nişāne vardur vaḥdāniyyete ve anlaruñ çoğı mü'minler olmadılar

68 (2) ve taḥkīk senūñ Tañruñ ğālibdür esirgiyicidür.

69 (3) Ve oqu anlaruñ üzerine İbrāhīm haberin.

70 Vaqtā ki didi atāsı (4) Āzer'e ve anuñ qavmine ki: Neye taparsız?

71 Eytdiler ki: Bütlere (5) taparuz. Pes iḳāmet idevüz ol bütlere tapucılar olub.

72 İbrāhīm eytdi: (6) İşüdürler mi sizi ol vaqt ki çağırasız

73 ya size fāyide iderler mi?

74 (7) Eytdiler: Yoğ belki bulduğ atālarumuzu ki (8) böyle işlerlerdi.

75 – 76 İbrāhīm eytdi: Gördüñüz mi neye taparsız

77 (9) siz ve ilerü atâlaruñuz bedürüstî (10) anlar düşmândur baña illâ ‘âlemler

Tañrısı

78 şol Tañrı ki yaratdı beni (11) pes ol gösterür yolu baña

79 ve şoldur ki ol rızq virür baña (12) ve ol şuvarur

80 ve kaçan ki hasta olam ol şifâ virür baña

81 (13) ve şoldur ki öldürür beni andan soñra dirildür beni

82 (14) ve Oldur ki umaram anuñ mağfiretini günâhuma dîn güninde.

83 (15) İy Tañrım baña Peygâmbêrlık bağışla ve beni Peygâmbêrlere kavuşdur

84 (16) ve baña şenâ ider dil vir soñra gelenlere

85 ve beni (17) cennet-i na‘îm mîrâş yiyenlerden kıl

86 ve yarlığa atâmı ki bedürüstî (18) ol azmışlardan oldı

87 ve rüsvây eyleme beni kıyâmet güninde

88 (19) ol günde ki fâyide itmez mâl ve ne oğullar illâ şol fâyide (20) ider ki

89 gele Tañrıya selîm gönülile.

90 Ve yakîñ getürüldi uçmaq perhîz ehline

91 – 93 (21) ve aşkere kılındı tamû azğunlar-içün ve denildi anlara ki [221a] (1) kanı şol ki taparduñuz Tañrıdan gayrı (2) yardım iderler mi size ya anlar kırtularlar mı Tañrınıñ ‘azabından?

94 – 95 Pes (3) ol dirneşler tamûda anlar güm-râhlarla ve İblîs Leşkeri (4) bir uğurdan.

96 Müşrikler didiler: Hâl bu ki anlar çekişürlerdi şeytânlar-ile tamûda.

97 (5) Tañrı haqq-içün bedürüstî biz aşkere azğunlıkda’iduk

98 (6) ol vaqtin ki sizi berâber kılduk ‘âlemleri besleyici Tañrıya.

99 (7) Ve bizi azıtmadı illâ günâhkârlar.

100 Pes yokdur bizim-üçün şefâ‘atcilerden

101 (8) ve bir key âcır düstlardan.

102 Pes eger bir kez dahı dünyāya varsayduğ (9) mü'minlerden olayduğ diyeler.

103 Bedürüstī bunda nişān vardur vađdāniyyete. (10) Ve anlaruñ ekşerī mü'minler olmadılar

104 ve taḥķīķ (11) senüñ Tañruñ ğālib esirgeyici Tañrıdur.

105 Yalanladı Nūḥ kavmi mürselleri

106 (12) vaķtā ki didi ķardaşları Nūḥ: Tañrıdan ķorķmaz mısız?

107 (13) Taḥķīķ ben size emīn peyġamberin.

108 Pes ķorķuñ Tañrıdan ve uyuñ (14) baña

109 ve dilemezem sizden bunuñ üzerine hīc ücret. (15) Degüldür benüm ecrüm illā 'ālemleri besleyen üzerinedür.

110 Pes ķorķuñ (16) Allāhdan ve uyuñ baña!

111 Eyitdiler: İmān mı getürür saña şu ḥālde (17) ki saña dervīşlerümüz uyupdururlar.

112 Nūḥ eyitdi: Benüm 'ilmüm yoķdur (18) baña ki anlar işlerler.

113 Degüldür anlaruñ ḥisābı illā benüm Tañrum üzerinedür (19) ve eger bilürseñüz

114 ve ben mü'minleri ürküdüci degülüm (20) degülüm

115 ben illā aşkere ķorķuduciyam.

116 Eyitdiler: Eger sözüñden (21) vaz gelmezseñ iy Nūḥ elbette taşlananlardan olursın.

117 [221b] (1) Nūḥ eyitdi: İy Tañrum bedürüstī ḳavmüm beni yalanladılar pes (2) ḥükm eyle bunlaruñla benüm aramızda bir ḥükm ki eyüdü

118 (3) ve ķurtar beni şol ki benümle mü'minlerden. Pes ķurtarduđ

119 (4) anı ve şunu ki anuñ iledür mü'minlerden ṭolu gemi içinde.

120 Andan soñra ğarķ (5) itdük yerinde ḳalanları.

121 Bedürüstī bunda nişāne vardur (6) ve ekşerī mü'minler olmadılar.

122 Ve taḥkīk Tañrıñ senüñ ‘azīz pādişāhdur ki (7) düşmeni ḳahr ider. Raḥīm sultāndur ki mü’minleri esirger dünyāda ve āhiretde.

123 (8) Yalanladı ‘Ād Ḳavmi peygamberleri

124 ol vaḳt ki ḳardaşları (9) Hūd didi: Tañrıdan ḳorḳmaz mısınız?

125 Taḥkīk ben size Peygāmerin emīnin.

126 (10) Pes ḳorḳuñ Tañrıdan ve muṭī^c oluñ baña

127 ve bu ‘amelüm üzerine ücret dilemezem (11) sizden. Degüldür benüm ecrüm illā ‘ālemleri besleyen Tañrı üzerinedür.

128 (12) Yapar mısınız her yüce yerde bir nişāne ki oynarsız?

129 Ve köşk (13) ler idinürsüz güyā kiebedī ḳalursız dünyāda

130 (14) ve eger berk dutsañuz berk dutarsız ser-leşker gibi hīç göñlüñüzde şefḳat yoḳdur.

131 (15) Pes ḳorḳuñ Tañrıdan ve muṭī^c oluñ baña

132 – 134 ve ḳorḳuñ şol (16) Tañrıdan ki meded itdi size şunuñ-ile ki bilürsüz. Mede itdi size ṭavarlarıle (17) oğullar-ile ve bostānlar-ile ve çeşmelerile.

135 Bedürüstī ben (18) ḳorḳaram üzerüñüze sizüñ ulu günüñ ‘azābından ki kıyāmet günidür.

136 (19) Eytidiler ki: Berāberdür üzerümüze ya gerekise ögüt virdüñ ya (20) ögüt virenlerden olmaduñ.

137 Degüldür bu ‘azāb ḳaberi illā evvel geḳenlerüñ (21) sözidür.

138 Ve biz hīc ‘azāba lāyık degülüz.

139 Pes yalanladılar [222a] (1) Hūd’ı. Daḳı helāk itdük anları. Taḥkīk bunda āyet vardır. (2) Ve anlarıñ ekşerī mü’minler degül.

140 Ve taḥkīk senüñ Tañrıñ ol (3) ‘azīz raḥīm Tañrıdur.

141 Yalanladı Şemūd Peygāmerleri

142 vaktā ki didi anlara (4) ol Mürsellerüñ qardaşı ki Şālih'dür: Tañrıdan qorqmaz mısınız?

143 (5) Bedürüstī ben size Rasūlin āminin.

144 Pes qorquñ Tañrıdan ve muṭī' (6) oluñ baña.

145 Ve ben dilemezem bunuñ üzerine bir ücret sizden. (7) Benüm ecrüm degüldür illā Rabbi'l-Ālemīn üzerinedür.

146 – 148 Terk olunanacaq (8) mısınız bu ni'metlerde ölümden emīn olup bostānlarda ve çeşmelerde (9) ve ekinlerde hurmā ağaçlarında ki budakları biribirine geçüpdür?

149 (10) Ve qazırsañuz tağlardan evleri nitdügüñüzi bilmeyüb.

150 (11) Pes şaқınıñ Allāhdan ve uyuñ baña

151 – 152 ve uymañ müsriflerüñ emrine (12) şol müsriflerüñ ki fesād iderler yer yüzinde ve işlah (13) itmezler ve eyü nesneye emr itmezler.

153 Eytidiler: Degülsin sen illā siğrlenmişlerden (14) sin.

154 Degülsin sen illā ādemsin bizcileyin. Pes nişān (15) getir eger gerçeklerden olduñise sözüñde.

155 Şālih didi: (16) İşbu qayadan çıkan devedür mu'cizātum anuñ dur bir günlük şu (17) ve siziñdür bir bellü günüñ şuyı

156 ve aña yamānlıq erişdürmeñ (18) ve illā dutar sizi ulu günüñ 'azābı ki kıyāmet günidür.

157 Pes öldürür (19) ler ol deveyi peşimān şabāhladılar.

158 Hemān-sā'at (20) 'azāb dutdı. Bedürüstī bunda āyet vardur ve ekşerī (21) mü'min olmadı anlardan.

159 Ve taḥkīk senüñ Tañruñ ol gālib [222b] (1) pādīşāhdur a'dāsına ve şefkat idici sulṭāndur evliyāsına.

160 Yalan (2) ladı Lūṭ Qavmi mürselleri

161 vaqtā ki didi anlara Peygāmbleruñ qar (3) dāşı Lūt: Qorqmaz mısız?

162 Bedürüstī ben size rasūlem emīnem.

163 (4) Pes qorquñ Tañrıdan ve muṭī^c oluñ baña ve su'āl (5) itmezem sizden anuñ üzerine ücretden bir nesneyi.

164 Degüldür benüm ecrüm (6) illā üzerinedür 'ālemleri besleyici Tañrınuñ.

165 – 166 Eeeklere mi gelürsüz livāṭa vech-ile (7) 'ālemlerden ve terk idersiz şunu ki yaratdı siziñ-üçün (8) Tañrıñuz 'avretlerüñüzden? Belki siz bir ṭāyifesiz ki ḥadden (9) geçübdürsüz.

167 Eyitdiler: Eger siz vaz gelmezseñ iy Lūt (10) elbette çıkarılmışlardan olursın.

168 Lūt eyitdi: (11) Bedürüstī ben sizüñ işiñüzi sevmeyenlerdenem.

169 İy Tañrum kırtar (12) beni ve ehlimi şundan ki işlerler.

170 – 171 Pes kırtarduk anı ve ehlini (13) bir uğurda illā qarısını ki hāliklerdedür.

172 (14) andan şoñra helāk itduk kalanın

173 ve yağıdurduk üzerlerine yağımur ki taşdandur. (15) Ne yamāndur kırkudulmuşlaruñ yağımurı.

174 Bedürüstī bunda (16) neşāne vardur vaḥdāniyyete ve anlaruñ ekşerī mü'minler olmadılar.

175 (17) Ve taḥkīk senüñ Tañruñ 'izzet ve raḥmet ayasıdur.

176 Yalanladı (18) Mīşe ayaları Mürselleri

177 vaqtā ki Şu'ayb didi anlara ki: Qorqmaz mısız (19) Tañrınuñ 'azābından?

178 Taḥkīk ben size rasūl-i emīnin.

179 Pes qorquñ (20) Allāhdan ve muṭī^c oluñ baña

180 ve bu emrim üzerine sizden ücret istemez. (21) Degüldür benüm 'ıvażum 'ālemleri besleyen Tañrı üzerinedür.

- 181 [223a] (1) Ölçeği temām dutuñ ve ziyān idicilerden
182 ve ʔođrı terāzū' -ile ʔartuñ
183 (2) ve ʔalka neslerin añsimañ ve yer yüzinde fesād-ile (3) yürimeñ
184 ve ʔorʔuñ şundan ki yaratdı sizi (4) ve öñdin geçen ʔalkı.
185 Eytidiler: Degülsin sen illā cāzūlanmıřlardansın
186 (5) ve sen degülsin illā ādemsin bizcileyin ve taḥķīķ (6) biz ʔann iderüz sini
ki yalancılardansın.
- 187 Pes biraķ üzerümüze bir (7) pāre gökden eger gerçeklerdeniseñ.
188 Şu'ayb eyitdi: (8) Tañrım yeg bilür anı ki işler misiz.
189 Pes yalanladılar daḥı dutdı (9) anları gölge gününüñ 'azābı anlara ʔatı ıssı
oldı. ʔaçdılar Mīşe girdiler. Pes gökden od indi (10) anları yaķdı.
190 Bedürüstī bunda āyet vardur. (11) Ve anlaruñ çoğı inanmadılar.
191 Ve senüñ Tañruñ ğālibdür esirgeyicidür.
192 (12) Ve taḥķīķ bu ʔur'ān 'ālemleri besleyen Tañrınıñ indürdüğüdür.
193 – 195 (13) Cebrāyīl indürdi anı göñlüñ üzerine yā Muḥammed! (14) Tā sen
ʔorʔuducılardan olasın bir dil-ile ki 'Arabī'dür beyān idicidür.
196 (15) Ve bu nesne ilerükileruñ Kitāblarında vardur.
197 Ya daḥı anlara niřān olmadı mı (16) Benī İsrā'īl 'ālimleri anı bildüği?
198 – 199 Ve eger (17) indürsek ʔur'ān'ı ba'zını bilmeyenler üzerine daḥı
Muḥammed oķusa anı anlaruñ üzerine (18) aña ĩmān getürmezler mi?
200 Ancılayın ʔılduķ (19) ʔur'ān'ı yalanlamağı müşrikleruñ göñüllerinde ki
ĩmān getürmezler ʔur'ān'a.
201 – 203 Anlar bilmeziken (20) tā 'azāb-i elīmi görmeyince. Pes 'azāb gele
anlara nā-gāh ve anlar bilmeziken. (21) Pes ideler: 'Aceb biz mühlet virülür miyüz?
204 Tañrı [223b] (1) Tañrı eydür: ya pes bizüm 'azābımız iverler mi?
205 Gördüñ mi yā Muḥammed eger hüşlıkda (2) ʔılsun anları yıllarca andan

206 şoñra gelse anlara şol nesne ki va‘de (3) olundılar ya‘nī ‘azāb.

207 Fāyide itmez anlara şol ki metā‘lanurlardı anuñ-la (4) yimekten içmekden
geymekden.

208 Ve helāk itmedük küyden birini (5) illā anuñ Qorquducıları naşīhat-içün

209 ve biz zulm idiciler olmaduq

210 (6) ve Qur‘ān‘ı şeytānlar indürmedi ve anlara gerekmez ki Qur‘ān (7)
indüreler

211 ve güçleri dağı yitmez ki indüribileler zīrā ki gökden od iner yaqar anları.

212 (8) Bedürüstī anlar işitmekden ma‘züllerdür

213 pes tapma yā Muḥammed‘ (9) Tañrıy-ile bir ayruq Tañrıya dağı. Pes ‘azāb
olunmuşlardan olursız.

214 (10) Ve qorqut yaqın qavmüñi

215 ve qanaduñ indür şuña ki uydı saña (11) mü‘minlerden olup.

216 Pes eger ‘aşı olalar saña (12) sen eyit yā Muḥammed ben bī-zāram şundan ki
işlersiz tevekkül eyle ‘azīz (13) raḥīm Tañrıya.

217 – 219 ol Tañrıya ki görür seni turduğıñ vaqt (14) ve görür teşarrufuñ secde
kılanlarda.

220 Taḥkīk ol işidici bilicidür.

221 (15) Haber vireyin mi size şeytānlar kimüñ üzerine inerler?

222 İnerler her yalancıya (16) günāhkāra

223 ve anlaruñ ekşerī yalancılardur.

224 (17) Ve şā‘irlere azgunlar uyar.

225 – 226 Görmedüñ mi ki anlar devede müteḥayyir olurlar (18) ve anlar
söylerler şunu ki işlemezler lākin şunlar ki (19) İmān getürdiler ve eyü ‘ameller
işlediler Ḥassāni‘bni Şābit, ‘Abdu‘llāh bin Revāḥa gibi Ka‘bi‘bni Mālik gibi.

227 (20) Ve zıkr itdiler Tañrıyı çokluk ve yardımlandılar zulm ulunduklarından
şoñra (21) kinlerin aldılar hecv dimekile. Ve yaķında biliser şunlar ki güc itdiler
[224a] (1) kaçkı varacak yere variserler? Bundan ma'lüm oldu şı'r eyıtmaķ varımış.
Temmet hāze's-Sūra.

2.27.

27 (2) Sūretü'n-Neml

(3) Bi'smi'llāhi'r-Raħmāni'r-Raħīm.

1 (4) Tasazı ve sürürü haķķıçün uçmaķ ehlinüñ. Bu sūre baştan başa Ķur'an āyet
(5) leridür ki gökden indi

2-3 ve beyān idici nāmedür hidāyet ve beşāret (6) dür mü'minlere. Şunlara
namāzı kılurlar ve zekātı virürler (7) ve anlar āhirete inanurlar.

4 Bedürüstī şunlar ki inanmazlar (8) āhirete bezerüz anlara 'amellerini. Pes anlar
körlerdür gönülleri gözi anlaruñ.

5 (9) Anlar şunlardur ki anlaruñ-içün yamān 'azāb vardur (10) ve anlar āhiretde
oñ ziyān idicileklerdür.

6 Ve taħķiķ sen yā Muħammed'Ķur'an'a (11) telķin olunursın haķim 'ālīm
hażretinden.

7 Añ yā Muħammed ol vaķti (12) ki Mūsā didi ehline: Bedürüstī ben od gördüm
tiz ola ki size gelem (13) andan bir haķer-ile ya size gelem bir pāre od-ile ki andan
alnur ola kim (14) ısınasız.

8 Vaķtā ki geldi aña nidā olundu ki: Mübārekdür şol ki od (15) içindedür ya'nī od
talebindindür ve şol ki çevresindedür anuñ. Murād feriştelerdür. (16) Ve tenzih
iderem Tañrıyı ki 'ālemlerüñ besleyicisidür.

9 İy Mūsā (17) Bedürüstī şān budur ki, ben 'aziz haķim Tañrıyam

10 ve bırak ‘aşāñı. (18) Vaqtā ki gördise gūyā ki ol ‘aşā ejdehā oldu yüzün çevirdi kaçdı (19) ve dönmedi nidā geldi: İy Mūsā korkma ben olam ki benüm (20) katumda Mürseller korkmazlar lākin

11 şol ki zulm itdi andan soñra eyüligi bedel (21) itdi yamānlıktan soñra. Bedürüstī ben gafūr rahīmem.

12 [224b] (1) Ve şok elüñi koynuña ki gün gibi şu‘le’-ile çıka ki hīç yamānlık yok anda. (2) Bu iki mu‘cize ol toköz āyetde biledür. Fir‘avn’a ve Kavmine var. (3) Zīrā anlar fāsık kavmdür.

13 vaqtā ki geldi anlara bizüm āyātumuz gösterici olduğı (4) hālde şavāb yolunu. Didiler ki: Bu cāzūlıkdur.

14 Ve inkār itdiler aña. (5) Hāl bu kim bī-gümān oldu aña nefsleri ki bu āyetleri Tañrı gönderdi Mūsā ‘aleyhi’s-selām’a. (6) zālımlıklarından. Pes gör nice oldu müfsidlerüñ se-encāmı?

15 (7) Ve taḥkīk virdük Dāvūd’a ve Süleymān’a ‘ilmi ve eyitdiler: (8) Şükr ol Allāh’a ki ululadı bizi mü’min kullarınüñ çoğı üzerine.

16 (9) Ve Süleymān mīrāş birle Dāvūd’uñ peygamberligin aldı ve eyitdi: (10) İy halk öğredüldük kuş dilini ve virildük her nesneden. (11) Bedürüstī bu ulu ve zāhir kemāldür.

17 (12) Ve cem‘ oldu Süleymān’uñ Leşkerleri cinden insden ve kuşdan. Pes anlar yığılurlar ki (13) yürüyeler çerisi yüz fersaḥ var-idi. Anı yüz dahı uzunı yigirmi beş fersaḥ ādemüñ yigirmi biş fersaḥ cinnüñ (14) yigirmi biş tayruñ yigirmi beş fersaḥ vahşuñ

18 tā şol vaqte degin ki (15) geldiler qarınca deresi üzerine ki Şām iklīmindedür. Bir qarıncacuḥ didi ki: (16) İy qarıncalar girüñ yerlü yerinüze başmasun sizi (17) Süleymān ve anuñ Leşkeri ve anlar bilmedin.

19 Pes Süleymān ‘aleyhi’s-selām (18) gülüms-ıdı ol arıncauñ sözinden ve eyitdi: Yā Rabbi baña ilhām eyle (19) şükr itmegümi şol ni‘metüñe ki in‘ām itdüñ benüm üzerüme (20) ve Atām üzerine ve eyü ‘amel itmegümi ki begenesin anı (21) ve beni şālîh ullaruñ içine oy!

20 Ve uşları dükneldi [225a] (1) ya‘nî yolandı. Pes didi: Noldı baña ki görmezsin Hüdühüd’i (2) yoksa ğāyiblerden mi oldı?

21 Elbette ‘azāb iderin (3) aña atı ‘azāb itmek ya elbette anı buğazlaram (4) ya elbette baña bir vāzîh ucet-ile gele.

22 Pes eglendi iken ırā degül ya‘nî az zemān (5) eglendi. Pes eyitdi: Bir nesne ihāta itdüm ki sen anı ihāta (6) itmedüñ ve ben geldüm saña Sebā Milki’nden ki Yemen’dedür bir haber-ile (7) ki yaındur.

23 taı ben buldum bir ‘Avret ki mālîkdür anlara (8) ve ol ‘Avret virilmiş her nesneden ve anuñ bir ulu tatı vardur ki senüñ (9) tatundan büyükdür didi.

24 Buldum anı ve avmini ki secde (10) iderler güneş’e Tañrıdan ğayrı ve bezemiş anlara şeytān ‘amellerini (11) pes āyırımış anları toğru yoldan pes anlar oñmazlar.

25 (12) Niçün secde ılmayalar şol Tañrıya ki gizlü’i ıkarur göklerde (13) yağmur gibi ār gibi ve yirlerde çiçekler gibi ve nebātlar gibi ve bilür şunu (14) ki gizlerler ve şunu ki aşkere iderler.

26 Tañrı ol Tañrıdur ki (15) ma‘būd degüldür illā ol’dur ulu ‘arşuñ pādişāhı.

27 Süleymān ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Görelüm (16) gerçek misin ya yalancılardan mısın?

28 İlet (17) benüm bu kitābumı ve ilkā eyle anlara andan şoñra dön anlardan. (18) Pes gör ittifā iderler bilüp dön didi geldi Hüdühüd Süleymān’uñ ükmüni getürdi.

29 (19) Gördi Belkīs mühürlü mühri altun hātırına hūş geldi. Eyitdi: İy cemā‘at!
(20) Bedürüstī virildi baña bir nāme ki be-gāyet hūbdur ve ol nāmenūñ ‘ūnvānidur
içinde (21) ki

30 – 31 [225b] (1) ya‘nī Bu mektüb Süleymān’dan’dur ve şān budur ki başlarum
ben Allāh ādı-y-ıla rahmān rahīm’dür. (2) Benüm üzerüme baş çekmeñ gelür
Müsülmānlar olup dimek olur.

32 Belkīs (3) eyitdi: İy cemā‘at baña cevāb virüñ benüm işümde ki ben (4) bir
işde kaṭ‘ī hüküm idemezem tā siz hāzır olmayınca.

33 (5) Eyitdiler: Biz kuvvet ayalarımız ve eyü ceng iderüz didiler. (6) Ve fermān
senüñdür gör nice buyurursañ biz işleyelüm.

34 Belkīs eyitdi: Bedürüstī (7) pādişāhlar kaçan ki bir kūye gireler anı fesād
virürler (8) ve ol kūyuñ ‘azīzlerini zelīller iderler ve hem şöyle iderler cümle (9)
pādişāhlar

35 ve taḥkīk ben anlara armağān göndericiyem. (10) Pes görürem ki ne’-ile
dönerler elçilerümüz?

36 Vaḳtā ki Elçi, Süleymān’a geldi (11) Süleymān eyitdi: Baña ‘izzet mi idersiz
māl-ile şunu ki virdi (12) baña yegrekdür şundan ki size virdi belki siz
armağAnuñuzla şāz olursız.

37 (13) Elçi’ye didi ki: Dön anlara haber vir ki elbette (14) geliserüz bir leşker-
ile ki anlara kimse karşı ṭurmayıser ve elbette çıkaruruz (15) anları ol Sebā’-dan
zelīller idüp elleri ayakları bağı şol hālde ki anlar hūrlar (16) dur.

38 Çün Süleymān bildi ki Belkīs geliserdür eyitdi: İy leşkerüm benüm! (17)
Kankıñuz getürür anı taḥtī’-ile anlar baña Müsülmānlar olup (18) gelmekden öñ?

39 Cinnīlerden bir kuvvetlüsi didi: (19) Ben getüreyim saña anı andan öñ
hükmiñ meclisinden ṭurasın öyleye degin otururdu (20) Ve taḥkīk ben bu iş üzerine
kuvvetlüyin āminin.

40 (21) Eyitdi şol ki vardur anuñ qatında ‘İlm-i Levhu’l-Mahfuz’dan: [226a] (1) Ben getüreyim anı saña gözün yumup açınca. Murād Āşaf bin Berhıyā’dur ki Süleymān’uñ Milki’ni (2) hātemile’-ıdı ve anuñ vizāretile’-ıdı. İsm-i A‘zam oqıdı bir āylık yoldan tarafetü’l-‘ayn içinde getürdi (3) taht-ile bile otuz biñ kişi serāyın bekleriken. Vaqtā ki Süleymān gördi ki tahtı (4) Belķīs’uñ qatında qarār eylemiş eyitdi: Bu Tañrım uñ fazlındandır beni (5) şınamağ-ıçün ki şükür mi iderin ya küfrān ni‘met mi iderin Her şükriden (6) kendü nefis-ıçün şükrider ve her ki küfrān iderse bedürüstī benüm Tañrım (7) Ğanīdür kerem eyesidür.

41 Süleymān ‘aleyhi’s-selām didi: Bilürsüz idüñ aña tahtını (8) görelüm bilür mi ya şunlardan mı olur ki bilmezler?

42 (9) Vaqtā ki geldi Belķīs. Buncılayın mıdur senüñ tahtuñ? Denildi. (10) Belķīs eyitdi: Güyā ki oldur. Süleymān ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Baña (11) ol taht haberi gelmiş-ıdı Belķīs gelmedin. Zīrā bizüm bünyādumuz İslām’-ile örüldi’-ıdı

43 (12) ve men’ itdi Belķīs’ı şundan ki tapardı ol Tañrıdan (13) ğayrı. Bedürüstī ol kāfir qavmdendi.

44 Denildi ki aña: (14) Köşke gir! Murād topuqların görmek-ıdı zīrā kılı var didiler’-ıdı. Şırçadan köşk yapdırdı altına (15) şu baqladı. İçine balçıklar qodı. Vaqtā ki gördi anı deñiz şandı (16) ve etegin açdı baldurından. Süleymān ‘aleyhi’s-selām gördi begendi. Ot kılı var-ıdı (17) dīvler nureyi taşnīf eylediler. Qılın giderdi. Süleymān ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (18) Bedürüstī ol köşkdür muhkem şırçadan. Belķīs eyitdi: İy Tañrım bedürüstī (19) ben zulm itdüm nefsim ve Müsülmān oldum Süleymān’-ile Tañrıya ki (20) ‘ālemlerüñ Milki’dür.

45 Ve taħķīk gönderdük Şemüd’a qardeşları Şālīh’i (21) Tañrıya tapuñ diyü. Pes anlar iki bölük oldılar ceng iderler. Bir [226b] (1) bölügi Müsülmān bir bölügi kāfir.

46 Şālīh eyitdi: İy qavmüm (2) ki iverseñüz ‘azāba rahmetden öñdin niçün Tañrıdan yarlığanmaq dilemezsiz? (3) Ola kim şefqat olunasız.

47 Eyitdiler ki: Şüm gördük seni (4) ve senüñle bile olanı. Şālih eyitdi: Hayrñuz Tañrı kıatındadır. (5) Belki siz meftün tayıfesiz didi. Ve Şālih olduğı yerde ki (6) hıacerdür.

48 Tokuz kişi var-ıdı. Yiryüzinde fesād iderlerdi ve hayra (7) meyl itmezlerdi.

49 And içdiler Allāh'a ve eyitdiler: "Elbette bir gece öldüre (8) lüm Şālih'i ve ehlini. Andan şöñra Şālih'uñ velīsine diyelüm görmedük (9) kendinüñ ve ehlinüñ helākini ve taħķik biz gerçeklerüz diyelüm" didiler.

50 (10) Ve anlar itdiler bir mekri ve biz eyledük bir mekri anlar bilmezken.

51 (11) Pes gör nice oldı anlaruñ mekirlerinüñ serencāmı? (12) Bedürüstı biz helāk itdük anları ve kıavmlerini bir uğurdan.

52 Pes ol (13) evleri harāb olmışdur zılm itdükler-içün. Bedürüstı bunda nişānlar vardur (14) bilen kıavme.

53 Ve kıurtarduk şunları ki İmān getürdiler ve günāhdan şakındılar.

54 (15) Ve añ Lūt'ı vaķtı ki kıavmine didi: Livātı'yı işler misiz (16) ve siz göreçururken fāhişeyidüğini?

55 Taħķik siz gelür misiz irkek (17) lere şehvet-ile 'avretlerden ğayrı? Belki siz cāhil tayıfesiz.

56 (18) Olmadı anuñ Kıavmi'nüñ cevābı illā dimeklikleri: (19) Çıķaruñ Lūt'uñ aşhābını küyünüzden ki taħķik anlar bir bölükdür (20) arılanurlar.

57 Pes kıurtarduk anı ve ehlini illā anuñ (21) 'avretini ki helāklerden taķdır idüpdürürüz.

58 Ve yağdırduk anlaruñ üzerine [227a] (1) bir yağmur ya'nı taşlar yağdırduk. Pes ne yaramazdur kıorķudılmışlaruñ yağmuru.

59 (2) Eyit yā Muħammed ki şenā Tañrıya ve selām anuñ şol kıularlına kim öğürütledi (3) anları ve begendi. Allāh mı yegdür ya şol ki ortaķdur dirler bütler gibi ve ğayrıhı?

60 (4) ya şol mı hayrludur ki yaratdı gökleri ve yerleri? Ve indürdi **(5)** siziñ-üçün gökden yağmurı pes bitürdük anuñ-la bostānlar ve bāğ-çeler ki hüsñ eyesidür. **(6)** Yokdur siziñ-içün ki bitüresiz yirüñ ağaçların. Tañrıy-ile bile **(7)** bir ma'būd mı var? Belī andan artuğ Tañrı yoğ. Belki anlar bir kavmdür ki yüz çevürürler **(8)** şavābdan.

61 Ya şol mı hayrludur ki yeri qarārgāh eyledi **(9)** ve anuñ aralığın ırmāklar eyledi ve eyledi anıñ-içün pāyidār tağlar **(10)** ve iki deñiz ortasında perde kıldı? İläh mı olur Allāh birle? **(11)** Belki ekşerī anlaruñ bilmezler tevḥīd ne'idigin.

62 Ya şol mı hayrlıdır ki bī-çārenüñ du'āsını kabül **(12)** ider kaçan ki aña du'ā ider ve belāyı giderür ve sizi **(13)** yirüñ ḥalīfeleri ider? İläh mı olur Tañrıyile? Az olur ki ögütlenmezsiz siz.

63 (14) Ya şol Tañrı mı yegdür ki kulağuzlar sizi kuruñuñ deñizüñ karağulıqlarında **(15)** ve şol ki gönderür yelleri muştulamağa rahmeti öñünce ki yağmurdur? **(16)** Tañrıy-ile Tañrı mı vardur? Bir'dür ol. Andan artuğ yoğdur. 'Ālīdür **(17)** şundan ki şirk iderler.

64 Ya şol Tañrı mı yegdür ki ḥalk evvel emrde yaradur öldükden **(18)** şoñra yine yaradur ḥisāb-içün? Ve şol mı yegrekdür rızq virür size **(19)** gökden ve yirden? Var mıdur Allāhla bir Allāh dağı? Eyit yā Muḥammed ki getürüñ ḥucetüñüzi **(20)** eger gerçekseñüz.

65 Eyit yā Muḥammed: Bilmez **(21)** şol ki göklerde ve yerlerdedür gaybı illā Allāh bilür ya'nī yir gökḥalkında gayb bilür kimse yoğdur illā Allāh **[227b] (1)** bilür. Ğaybdan murād kıyāmet kōpmağıdır. Ve bilmezler ki kaçan kōpiserler?

66 (2) Belki temām oldı anlaruñ 'ilmi āḥiretde zīrā ki ol gün mu'āyene görürler. **(3)** Belki anlar şekkdedür kıyāmetden. Belki anlar andan 'āmīlerdür.

67 (4) Ve didiler ki şunlar ki kāfir oldılar: Ya'nī biz kaçan ki toprağ olavuz **(5)** ve atālarumuz dağı toprağ ola Biz yine yerden çıkar mıyuz?

68 (6) Taḥkīk biz va‘de olunduḡ biz ve atālarumuz bundan öñ. **(7)** Degüldür bu illā evvellerüñ kışşasıdır.

69 Eyit yā Muḡammed: Gezüñ yer yüzinde **(8)** pes görüñ ki nice oldı kāfirlerüñ serencāmı?

70 Ve melül **(9)** olma bunlarun üzerine ve‘tarlıḡda olma şundan ki anlar mekr iderler.

71 (10) Ve bu va‘de kaçan olur dirler. Eger gerçekiseñüz diyüvirüñ dirler.

72 (11) Eyit yā Muḡammed’yaḡīndur olması uş yaḡlaşdı size **(12)** şunuñ ba‘zı ki iversiz.

73 Ve taḥkīk senüñ Tañruñ kerem eyesidür ḡalk **(13)** üzerine. İllā anlaruñ ekserī şükr itmezler

74 ve taḥkīk senüñ **(14)** Tañruñ bilür şunu ki gizler göḡslerikinden ve şunu ki āşikāre **(15)** iderler

75 ve hīc bir ḡāyib yoḡdur gökde ve yerde **(16)** illā beyān idici Kitāb içindedür Levḡ-ı Maḡfūz’da şaḡabeytdür.

76 Bedürüstī bu Ḳur’ān **(17)** şerḡ ider Ya‘ḡūb oḡlanlarına çoḡını şunuñ **(18)** ki Anlar anda iḡtilāf iderler.

77 Ve taḥkīk ol hidāyet ve raḡmetdür **(19)** mü’minlere.

78 Ve taḥkīk Tañruñ senüñ buyurur arālarında anlaruñ ol Ḳur’ān’ı **(20)** ḡükmiy-ile ve ol ‘azīz ‘ālim pādişāh’dur.

79 (21) Ve tevekkül eyleye Tañrı üzerine zīrā ki zāhir Ḥaḡḡ üzerinesin.

80 Bedürüstī sen işitduri[228a] **(1)** mezsın ölülere ya‘nī Mekke Kāfirleri’ne. Ve işütdirimezsın şaḡırlara āvāzı **(2)** kaçan ki i‘rāz itseler ardların dönüb.

81 (3) Ve sen körleri ḡulaḡuzlar degülsin azḡunlıḡlarından. **(4)** İşitdürmezsın sen illā şuña ki ĩmān getürür bizüm āyetlerümüze pes anlar Müsülmānlardur.

82 (5) Ve kaçan ki vâcib ola anlaruñ üzerine ‘azâb çıkaruruz anlara **(6)** yerden bir cânever ki aña Dâbbetü’l-Arz dirler. Dört ayağı var. Altmış arşun uzunı ola. İki kanadı ola. **(7)** Başı öküz başı gibi ola. Süksüni toñuz süksüni gibi ola. Kulağı fîl kulağı gibi ola ve boynuzı āyrağ **(8)** boynuzı gibi ola. Boynı devekuşu boynı gibi ola. Göğüsü arslan göğüsü gibi ola. Levni fîl levni **(9)** gibi ola. Böğri kedi böğri gibi ola. Kuyruğı çoç kuyruğı gibi ayağı deve ayağı gibi ola. Her bendik **(10)** şeden bendekşeye on iki arşun ola.

83 Deye anlara ki: Bedürüstî halk **(11)** bizüm âyetlerümüze ĩmân getürmezler oldılar dir Tañrı. Zîrâ kelâm-ı “Tükellimühüm” de dükendi. **(12)** Ve añ şol günü ki cem‘ iderüz her dîn ehlinden bir bölüğü **(13)** şunlardan ki yalanlar bizüm âyetlerümüzi.

84 Pes habs olunur anlaruñ evveli tâ āhiri dirilince **(14)** tâ ki cümlesi geleler. Tañrı eyide: Yalanladuñuz mı benüm âyetlerümi **(15)** ve âyetlerümüzi eĥâta itmedin? ya ne işlerdüñüz âyetlerümüze ĩmân **(16)** getürmeyüb?

85 Ve ‘azâb vâcib oldı üzerlerine şirkleri sebebile. **(17)** Pes anlar söylemezler heybetinden dehşetinden.

86 Görmediler mi ki **(18)** bedürüstî biz giceyi eyledük tâ anda sâkin olalar ve gümdüzi gösterüci **(19)** kılduk tâ esbâb-ı ma‘îşet üzerine olalar. Bedürüstî anda nişân vardur **(20)** inanan t̥âyife-y-içün.

87 Ol gün üfirülür Şūr içine. **(21)** Pes korğar şol ki göklerdedür ve şol ki yerdedür. Meger şunlar ki Tañrı diledi uçmak [228b] **(1)** ehli gibi ve t̥amü firişterleri gibi. Ve mecmū‘ısı aña geleler ĥor olup.

88 Ve görürsin **(2)** tağları ki sen anı t̥urur şanursın ve ol geçer pulut geçdüğü gibi. **(3)** Añ ol Tañrınuñ şun‘ını ki muĥkem itdi her nesne. **(4)** taĥķīķ Tañrı bilür şunı ki işlersiz

89 Şol ki eyelük-ile gelse pes aña **(5)** andan yeg ‘ıvaż vardur ve anlar qorqudan ol günde emīnlerdür.

90 (6) Ve şol ki yaramazlıg-ile gele. Pes yüzleri üzerine od’a **(7)** bırağalar ve den-ile anlara: ‘İvaż virilmezsiz illā şunuñla ‘ıvażlanursız ki **(8)** işleyüp turduñuz dār-ı dünyāda.

91 – 92 Muḥammed ‘alehhi’ş-şalātü ve’s-selām eydür: Rāstī ben buyurdum ki ben tapam **(9)** bu Ka‘be’nüñ Tañrısı’na. Ol Tañrısı’na ki ḥarām itdi ol Ka‘beyi **(10)** ve anuñ Milki’dür her nesne. Ve buyurdum ki Müsülmānlardan olam **(11)** ve Qur‘ān’ı okuyam. Her kim oñarise taḥkīk kendü-y-içün oñar ve her kim **(12)** azdı pes sen eyit yā Muḥammed: Bedürüstī ben qorquducılardanam.

93 Eyit yā Muḥammed’ **(13)** ki: Şenā ol pādīşāhadur. Gösteriser size birliğinüñ nişānlarını. Pes bilesiz anı ki **(14)** Ḥaqq’dur. Tañruñ senüñ gāfil degüldür şundan ki işlersiz. Murād va‘iddür zālimlere **(15)** tā ki perhīz ideler.

2.28.

28 Süretü’l-Ḳaşaş

(16) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1

2 (17) İndürürüz üzerüñe Cebrāyīl’i tā okıyavuz

3 (18) Mūsā’nuñ ve Fir‘avn’uñ ḥaberinden rāsitlīg-ile şunlaruñ-içün ki İmān getürürler.

4 (19) Bedürüstī Fir‘avn mütekebbir oldı yer yüzinde ve Mışr’uñ ehlini ṭāyife ṭāyife kıldı. **(20)** Ḥor dutardı anlardan bir ṭāyife ki Benū İsrā’īl’dürürler. Kimine taş taşıdurdu **(21)** kimine ticāret itdürürdi ‘ācizine kesem itmiş-idi aqça alurdu. Anlaruñ oğlanların buğazlar-ıdı [229a] **(1)** ve ‘avretlerini ḥıdmet itdürürdi. Bedürüstī ol müfsidlerden ol **(2)** mışdı.

5 Ve dilerüz ki kerem kılavuz minnet idüp şunlaruñ üzerine ki ĥor görüldi (3) Mısr'da ve anları muqtedālar kılavuz ve anları Fie'avn'ıñ yerlerini (4) alanlar kılavuz

6 ve anları Milikler idevüz yerde ve Fir'avn'a gösterevüz (5) daĥı Hāmān'a ve İki'si'nüñ leşkerlerine anlardan şunu ki andan ĥazer (6) iderlerdi.

7 Ve vaĥy eyledük Mūsā'nuñ anasına Mūsā'yı emzür deyü. (7) Pes kaçan ki korķasın anuñ üzerine deñize biraķ anı ve korķma ve melül (8) olma. Taĥķīķ biz anı döndericiyiz saña ve anı Mürsellerden kılcıyuz.

8 (9) Pes deñize bulup aldı Fir'avn Kavmi anı tā anlara düşmān (10) olup melālet olsınıçün. Bedürüstī Fir'avn ve Hāmān (11) ve ol ikisinüñ leşkerleri ĥaķā idiciler oldılar.

9 Ve Fir'avn'ıñ 'Avreti eyitdi: (12) Bu oĥlan benüm gözüm aydınıdır ve senüñ daĥı gözüñ aydınıdır. Öldürmen anı. (13) Umaram ki bize fāyide ide ya anı oĥul idinevüz. Ve anlar anı bilmez (14) ler ki anuñ elinde helāk olıserler.

10 Mūsā anasınuñ göñli fāriĥ oldı. Kaķan (15) ki Fir'avn oĥul idindüĥin işitdi bedürüstī yaķīn oldı ki āşikāre ideydi anı (16) eger baĥlamasaķ anuñ göñli üzerine mü'minlerden olmaķlıĥı.

11 (17) Ve kızkardaşına didi: Ardına düş anuñ ! Pes gözetdi anı ıraķdan (18) ve anlar bilmezlerdi gözledüĥünü.

12 Ve ĥarām eyledük anuñ üzerine (19) memeleri anası memesinden öñ ya'nī ĥīc meme ķabül itmedi. ĥayrān ķaldılar. (20) Pes Mūsā'nuñ kızkardaşı Meryem eyitdi: Kılaĥuzlayın mı sizi bir ĥān-dān ehline ki (21) kefīl olalar aña siziñ-içün? Ve anlar aña şefķat idicilerdür.

13 Pes dönderdük [229b] (1) anı anasına tā gözi aydın ola ve melül olmaya (2) ve bile ki taĥķīķ Tañrınuñ va'desi gerçekdür ve illā kim anlaruñ çoĥı bilmezler.

14 (3) Vaqtā ki temām kuvvetine yitişdi ve kırkın toldurdu aña **(4)** Peygamberlik ve ‘ilm virdük ve ancılayın cezā iderüz ihşān idenlere.

15 (5) Ve Mūsā ‘aleyhi’s-selām Mışır’a girdi anuñ ehli ğāfiliken. Pes **(6)** buldı ki iki kişi uruşurlar. Bu kendü bölüğinden ve bu düşmeni bölüğünden **(7)** dür. Pes meded istedi andan şol ki kendü böligindindür **(8)** şunuñ üzerine Mūsā’nuñ düşmenindindür. Pes el-ile gögsire kaç-idi anı Mūsā ‘aleyhi’s-selām. **(9)** Hemān öldürdi anı. Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Bu şeytān işindindür. **(10)** Bedürüstī bu şeytān düşmenüdür ki aşkere azdırıdur.

16 Eyitdi: **(11)** İy Tañrum zulm itdüm nefsüme baña şuçumu bağışla didi. Pes örtüdi anı **(12)** bedürüstī ol ğāfūr raħīm’dür.

17 Eyitdi: İy Tañrum anuñ-la kim in‘ām itdün benüm **(13)** üzerüme mağfiretten pes hergiz yardımcı olmayam kāfirler-içün zīrā Benī İsrā’ıl kāfirdi.

18 (14) Pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām şehirde qorqar oldu öldürmekden. Muntezırdur ki istediler **(15)** ve qaça. Nā-gāh ol Mūsā’dan dün yardım isteyen çağırıp Mūsā’ **(16)** ya meded diyü. Mūsā aña eyitdi: Bedürüstī sen aşkere azğunsın didi.

19 (17) Vaqtā ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām diledi ki muħkem yapışa şuña ki ol düşmindür **(18)** Mūsā’ya ve meded dileyene. Meded dileyen eyitdi: Yā Mūsā diler misin ki beni **(19)** öldüresin niçe dün bir nefsi öldürdüñ? **(20)** sen dilemezsin illā serkeş olmak dilersin yiryüzinde ve dilemezsin ki işlāh **(21)** idenlerden olasın. Bu haberi Fir‘avn’a irürdiler. Fir‘avn emr itdi ki öldüreler.

20 Ve bir [230a] **(1)** kişi geldi Mūsā’ya Hınzıyül ādlu. Segirdüp eyitdi: **(2)** Yā Mūsā bedürüstī Fir‘avn Halkı tanışdılar senüñ işüñde tā seni öldüreler. **(3)** Pes çık Mışır’dan. Taħkık ben saña eyü şananlardanum.

21 Çıkdı Mışır’dan qorqup şol **(4)** hālde ki gözedürdi nā-gāh dutalar diyü. Eyitdi: İy Tañrum **(5)** kırtar beni zālīm t̄ayifeden.

22 Vaqtā ki teveccüh itdi Meyden cihetine. (6) Eyitdi: Yaķıñdur ki benüm Tañrum toğrı yola kulağuzlaya.

23 (7) Vaqtā geldi Meyden apısına buldı anuñ üzerine bir āyife halkdan (8) ki şuvarur oyunların ve anlardan ğayrı iki hātun kişi buldı (9) ki oyunların yığarlar halk oyunlarına arışmasun diyü. Eyitdi: Nedür hālūñüz ki şuvarmazsız didi. (10) Eyitdiler: Şuvarmazuz tā çübānlar şuvarurlar andan şoñra biz şuvaruruz ve bizüm atāmuz ğāyet (11) pīrdür. Girüp ıķamaz. Pes geldi Mūsā ol ayayı getürdi.

24 Pes şuvarı ikisi-y-içün. (12) andan şoñra yine gölgeye. Pes didi ki: İy benüm Tañrım bedürüstī (13) ben şuña ki indürdüñ baña hıyırdan muhtācam.

25 Pes geldi aña ikisinden (14) birisi edeb üzerine yürürdi. Eyitdi: taħķīķ atām kığur seni (15) tā ıvaż ide saña biz-içün şuvarduđıñ-üçün. (16) vaqtā ki geldi aña ve taķrīr itdi aña haberlerini Mışır'dan ıķup açduđunu. (17) Şu'ayb 'aleyhi's-selām eyitdi: orķma urtulduñ avmden ki zālimlerdür.

26 (18) İkisinden birisi didi ki: İy babacığum ücrete dut Mūsā 'aleyhi's-selām'ı oyunumuz ğütmek-içün. (19) Bedürüstī ücrete dutduđuñuñ hıyrlısı ve uvvetlü ve emīndür ki gözi kendüde ola.

27 (20) Şu'ayb didi: taħķīķ ben dilerem ki kābın idem saña (21) benüm şol iki ızumdan [230b] (1) birini. Baña ücrete dutulasın sekiz yıl üzerine. (2) Pes eger on'ı temām idrseñ senüñ atuñdadur ve ben dilemezem ki zaħmet (3) idem senüñ üzerüñe. Tīz ola ki beni şālihlerden bulasın.

28 (4) Mūsā 'aleyhi's-selām eyitdi: ol avl benümle senüñ aramızda. (5) İki müddetüñ ankısı urarsam benüm üzerüme ğüç yok ve Allāh bizüm didiğümüz üzerine (6) vekīldür anuđdur.

29 Vaqtā ki ödedi Mūsā müddeti ve seyr eyledi (7) hātunu Şāfūrā'-ile gördi tūr cānibinden bir odı. (8) Ehline didi ki: Eğlenüdüñ ben od gördüm ola kim size (9)

bir haber getürem ya oddan bir kösegü getürem ola kim ışınasız. (10) Bundan añlandı ki şovucağ günümüş yol azmışlar.

30 Vaqtā ki aña geldi (11) nidā olundı derenüñ sağ yanından mübārek yerde ağaçdan: (12) Yā Mūsā bedürüstī ben ‘ālemlerüñ Tañrısıyın diyü.

31 (13) Ve ‘aşāñı bırağ diyü. Bırağdı ‘aşāyı. Vaqtā ki gör diye (14) ‘aşāyı ki kımıldanur ejdehā gibi. Döndi kaçdı. Ardına bağmadı. (15) Didük ki yā Mūsā dön ‘aşāña ve korkma ejdehā olduğundan (16) ki toğrısı sen emīn olanlardansın. Şoğ (17) elüñi kounuña. Bir güneş çıksun hicābsız.

32 (18) Qo elüñi yüregüñ üzerine. Qorkudan bundan ma‘lüm oldı qorkan kişi (19) elin yüregi üzerine qosa gide. Ol ikisi iki burhān (20) dur Tañrıñdan Fir‘avn’a ve anuñ Qavmi’ne ki bedürüstī anlar fāsıq qavm oldılar.

33 (21) Eyitdi: Yā Rabbi ben anlardan bir nefis depeledüm. [231a] (1) Pes qorkaram beni depeleyeler.

34 Ve qardeşim Hārūn ol faşīhrağdur benden dilde (2) gönder anı benümle yoldāşlığa ki beni gerçekleye. (3) Bedürüstī qorkaram ki beni yalanlayalar.

35 Tañrı eyitdi: Tīz ola kim (4) seni kuvvetlindürevüz qardaşuñla ve hucceci ikiñüze idivirevüz ya‘nī galebe ikiñüzüñ (5) ola. Pes siz ikiñüz ulaşmayalar bizüm (6) burhānlarımız ki siz ikiñüz ve her kim size uydı gāliblerdür.

36 (7) Pes kaçan ki geldi Mūsā anlara bizüm Rüşen āyetlerümüzle eyitdiler: Bu degüldür (8) illā cāzūlığdur ki düzülmiş-idi dir. Ve hīç işitmedük bunı ilerüki (9) atālarımızda.

37 Ve Mūsā eyitdi: Tañrum yeg bilür şunu ki (10) toğrukıgile geldi anuñ qatından ve şunu ki anuñ (11) olur āhıret serāyı bedürüstī şān kāfirler ber-hūr-dār olmazlar.

38 (12) Ve Fir‘avn eyitdi: İy cemā‘at ben size (13) ben gayrı ilāh bilmezim. Pes ur yağ yā Hāmān benümçün balçık üzerine (14) ya‘nī keremīd eyle ve benim-üçün bir ‘ālī köşk eyle ola ki (15) ben görem muṭṭali‘olam Mūsā’nuñ Tañrısı’na. Ve taḥḳīḳ

ben şöyle zann (16) iderem ki ol yalancılardandır. Pes bir kaçır yaptı. Anı üç biñ arşun uzunı biş biñ (17) arşun diledi ki üzerine çıka gökde Tañrı var mıdur bağa göre. Cebrāyıl ‘aleyhi’s-selām kanadile urdı (18) zīrū zeber eyledi.

39 Ululandı ol ve anuñ leşker (19) leri huccetsiz ve şandılar ki bedürüstī anlar bizden yaña dönderilmez (20) ler.

40 Pes dutduk anı ve leşkerini dağı deñize bırağduk anları. (21) Gör imdi nice oldu serencāmı zālimlerūñ?

41 [231b] (1) Ve anları muğtedālar kılduk yamānlıkda ki halkı da‘vet iderler tamūya. (2) Ve kıyāmet güninde yardım olunmazlar.

42 (3) Ve uydurduk anlara işbu dünyāda la‘neti ve kıyāmet güninde anlar (4) mağbūhīndindür.

43 Ve taḥkīk Kitāb gönderduk Mūsā’ya (5) evvelki karnları helāk itdükdən soñra Nuḥ Kavmi gibi ‘Ād Kavmi gibi Şemūd (6) gibi halkuñ başiret-içün ve hidāyet-içün ve esirgedüğümüz (7)-içün anları ola kim anlar öğütlenüp ĩmān getireler diyü.

44 (8) Ve sen cānib-i Ğarb’da degüldüñ ya‘nī tağuñ sağ yanında Mūsā’ya (9) risāleti virdüğümüz vaktin ve ḥāzırlardan dağı degüldüñ

45 (10) illā kim bir karnları yoğdan var eyledük. Pes anlarıñ üzerlerine uzun ‘ömür (11) ler geçdi ve sen muğim olmaduñ ehl-i Meyden içinde. (12) Evet okursın Mekke Ehli üzerine bizüm Qur‘ān’umuzu ki ilerü geçenden ḥaber virür (13) lākin biz firiştelere göndericiyiz saña ḥaber virmek-içün geçen tevārīḥden (14) ve sen Tūr cānibinde degüldüñüz

46 şol vaktā ki nidā itdük Muşā’ya ‘aleyhi’s-selām. (15) İllā kim Tañrıñdan bir rahmetdür tā korğudasın bir (16) kavmi ki gelmedi anlara senden öñdin bir korğuducu. Ola kim anlar öğüt (17) alalar

47 ve eger anlara bir muşibet irişmese nefsleri (18) kazandığı günāh-içün. Eydürler ki iy bizüm Tañrımız nolaydı (19) bize Rasül göndereydüñ? Pes uyayduk

senüñ âyetlerüñe (20) ve mü'minlerden olayduk dimeyelerdi hîç anlara Peygâmbere göndermezdük.

48 Vaqtâ (21) ki anlara Peygâmbere geldi bizüm qatumuzdan ya Qur'an geldi. [232a] (1) Didiler ki: Noldı virileydi Muhammed'e Mûsâ'ya virilen gibi? Kâfir olmadılar mı (2) şuna ki Mûsâ'ya virildi? Yehüd didiler ki: Mûsâ'-ile (3) Muhammed'iki câzûlardur ki yardımlaşdılar bunu şol vaqt didiler ki Tevrât'da Muhammed'ün şıfatı vardur dinildi (4) ve eyitdiler: taḥkîk biz her birine münkirlerüz didiler.

49 (5) Eyit yâ Muhammed: Pes getürün imdi bir Kitâb'ı Tañrı qatından ki ki ol kulağuzlayıcırağ ola (6) bu iki Kitâb'dan. Ben aña uyayum bu ikisin terk ideyim eger gerçekiseñüz da'vâ (7) ñuzda.

50 Pes eger sözüñe cevâb virmezlerise (8) belki anlar bâtıllarına uyarlar. Ve kimdür azğunraq şundan (9) ki hevâsına uydu Haqq cānibinden hidāyetsüz? Bedürüstî Tañrı yola (10) qoymaz kâfirleri.

51 Ve taḥkîk ulaşdurduk anlara sözi ki Qur'an'dur (11) ola kim anlar öğütleneler diyü.

52 Şunlar ki anlara Kitâb virdük (12) Qur'an'dan öñdin anlar Muhammed'e İmān getürürler.

53 Kaçan ki (13) anlaruñ üzerine Qur'an oqına eydürler ki: İmān getürdük aña biz ki bedürüstî (14) ol gerçek Tañrımuздandur. Bedürüstî biz Qur'an'umuzdan öñ Müsülmānlarduk. (15) ol t̄ayifenüñ şevābları ikişer kerre virilür.

54 Bir Tevrāt'a İncîl'e Zebür'a (16) İmān getürduklar-içün ve biri Qur'an'a inanduklarıçün şabr itdiklerinden ötürü (17) ve def' iderler eyü'-ile yetlüyi ya'nî eyü geliciler-ile kâfirleruñ yetlü gelicilerin (18) ve ruzî kıldıgumuz nesnelere yedürürler

55 (19) ve kaçan ki yamān söz işideler andan yüz çevürürler ve eydürler: Bize (20) bizüm ‘amelümüz ve size sizün ‘amelünüz. Tañrı selāmı sizün üzerünüze olsun ya‘nī Tañrı size (21) İslām ruzī kılsun biz cāhiller istemezüz.

56 Bedürüstī sen [232b] (1) sen kulağuzlayımsın şunu ki seversin illā kim Allāh kulağuzlar şunu ki diler (2) ve Tañrı yeg bilür şunları ki ehl-i hidāyetdür.

57 (3) Ve eyitdürler: Eger hidāyete uysak senüñle çıkarurlar yerümüzden ki Mekke’dür. (4) Biz anlara mekān itmedük mi Harem’i ki emīndür gāretden ki taşınur aña (5) her nesnenün yemişi rızq olmağ-içün bizüm hazretimizden (6) ve illā kim ekşerī anlarıñ bilmezler şükr itmegi.

58 (7) İy niçe helāk itdük küylerden ki görmeze urdılar Tañrınuñ ni‘metini (8) ol harābe menāzil meskenleridür anlarıñ anlardan şoñra mesken olmadı kimesne anda karar itmedi (9) meger az Mūsāfir gibi ki karar ide bir gün ya dañı az ve biz vāriş olduk (10) anlara gıtdiler.

59 Ve senün Tañrınuñ küyleri helāk idici degüldür (11) tā göndermeyince anuñ buygünde bir Rasül ki oğur bunlarıñ (12) üzerine bir bizüm Qur‘ān’umuzu. Ve biz küyleri helāk idici degülüz meger (13) ehli anlarıñ zālimler olalar.

60 Her ne ki virüldünüz maldan ol (14) fānī dünyanuñ metā‘ıdır ve anuñ zīnetidür. Ve şol ki Tañrı katındadır (15) yegrekdür dañı bākīrağdur añlamaz mısıız?

61 Ya pes (16) şol kimesne ki va‘de itdük biz aña eyü va‘de ki ol aña yetişecekdür (17) şunuñ gibi midür ki virdük aña dünyā metā‘ını andan şoñra ol kıyāmet (18) güninde şamūya hāzır olanlardandır.

62 Ve añ ol günü ki Tañrı Te‘ālā anlara nidā ider (19) pes eydür ki: Kanı benüm ortağlarum ki siz zu‘m iderdünüz? (20) Eyitdi şunlar ki anlarıñ üzerine ‘azāb vācib oldı: İy Tañrımız bunu diyen (21) kāfirlerün dünyāda azdurıcılarıdır.

63 Bunlar şunlardur ki azdurduğ [233a] (1) azdurduğ anları şunuñ biz azdurduğ. Teberā kılduğ saña anlarıñ ‘ibādetinden. (2) Anlar bize şapmazlardı

64 ve denildi anlara ki çağırũ bütlere ki taparduñuz. (3) Çağırılar anlara ve anlar cevāb vermeyeler ve ‘azābı göreler (4) eger anlar toğrı yola girselerdi anlara Na‘im hāşıl olurdu.

65 Ve ol (5) gün anlara nidā ider ve eydür ki ne cevāb virdüñüz gönderdigümüz Peygāmbere (6) lere?

66 Pes haberler belürsüz oldu anlaruñ üzerlerine ol günde heybetden (7) pes anlar hıç birine cevāb şormayalar.

67 Fe ammā (8) şol ki tevbe eyledi ve inandı ve eyü ‘amel işledi pes yakındur ki ol kur (9) tulucılardan ola.

68 Ve senüñ Tañruñ yaradur ne dilerse ve ihtiyār dağı ider (10) diledüğüni. Anlaruñ olmadı ihtiyār Tenzih iderin anı (11) ve yücedür ol şundan ki anlar şirk iderler

69 ve Tañruñ bilür (12) şunu ki göğüsleri gizler ve şunu aşikāre iderler

70 ve Allāh ol’dur ki ilāh yoğdur (13) illā ol’dur anuñ dur şükr şenā dünyāda ve āhiretde ve anuñ dur (14) hüküm ve aña kaytarlursız. Eyit yā

71 Muḥammed haber virüñ baña eger Allāhü (15) Te‘ālā sizüñ üzerüñüze gice eylese ebedī tā kıyāmet günine degin. Kimdür Tañrı (16) Allāhdan ğayrı ki size aydıñlık getüre? ya pes işitmez misiz?

72 (17) Eyit yā Muḥammed haber virüñ baña eger Allāhü Te‘ālā sizüñ üzerüñüze gündüz eylese (18) ebedī tā kıyāmet günine degin? Kimdür ilāh Tañrıdan ğayrı ki (19) size gice getüre ki anda sākin olasız? Görmez misiz?

73 (20) Ve anuñ rahmetindindür ki siziñ-içün gice ve gündüz eyledi (21) tā rāhat ya‘nī gicede anda ve anuñ fazlından taleb idesiz ve ola kim siz şükr idesiz.

74 [233b] (1) Ve ol gün nidā ider anlara ve eydür: Kıanı benim ortağlarım ki (2) siz da‘vā iderdüñüz?

75 Ve çıkarduk her ümmetden tanuğını ki Peygāberidür (3) tanuğlık vire ümmetleri üzerine ki Şer'ı anlara erüşdürdi. Pes biz didük müşriklere ki (4) getirüñ tanuđuñuz ve hucetüñüzi benüm Şer'ıküm vardır didüñüz. Pes bildiler ki hađk, Tañrınıñdur (5) her ne didiyise gerçektür ve her ne eylediyise hikmetdür. Ve azdı anlardan (6) Şol ki iftirā iderlerdi aña Şaparlardı

76 bedürüstī Ķārün Mūsā Ķavmi'nden-idi. (7) Pes 'āŐı oldu anlaruñ üzerine ve virdük aña hazīnelerden (8) bedürüstī anlaruñ kilidleri ki 'āciz olurdu anı götürmekden kırđ kiŐi ki (9) kuvvet eyeleri ola zīrā hazāyini dört biñ-idi. Her kiŐi on biñ kilid götürdi. Vađtā ki (10) didi aña kavmi Benī İsrā'ı'den: Sevinme māl oklığ-ıla. Bedürüstī Tañrı (11) sevmez mālına mađrūr olanları

77 ve Şaleb eyle Tañrı saña virdüğinde (12) āhıret serāyını ve unutma naŐıbüñi uçından. (13) Ve eylük eyle nice ki eylük eyledi Allāh saña. Ve isteme fesād itmekligi yir (14) yüzinde. Tađđık Tañrı fesād idenleri sevmez.

78 (15) Eyitdi: Ben bu māl ki virildüm 'ilmüm üzerine virüldüm ya dağı bilmedi mi ki bedürüstī Tañrı (16) tađđık helāk eyledi andan evvel Ķarılardan niğesi (17) Şunu ki ol andan Ķatırađdur kuvvet yöninden ve ĶoĶrađdur māl cem' yöninden? (18) Ve kāfirler günāhlarından zīrā sīmālarından ma'lümdür.

79 (19) Pes ĶıĶdı kavmi üzerine bezekinüñ içinde ağ kıızıla üzerinde altun ayar başında tāc (20) bilesinde dört biñ altun eyerlü atlular Ķular. Didiler Şunlar ki (21) dünyā dirligin dilerler: Nolaydı bize dağı olaydı Ķārün'a virilen gibi [234a] (1) bedürüstī ol ulu naŐıb eyesidür.

80 Ve didi Şunlar ki (2) 'ilm virildiler: Vāy size ki Tañrınıñ Őevābı hayrludur (3) Őuña ki ĩmān getürdi ve eyü 'amel işledi ve gelec-ile ilhām (4) olunmaz meger Şabr idenle.

81 Pes baturduğ anı ve serāyını yere (5) ve aña olmadı bir cemā'at aña yardım ideler Tañrınıñ 'azābından (6) ve kendü Ķārün 'azābdan Ķurtulanlardan olmadı.

82 (7) Ve şabâhladılar Kârûn' uñ yerin temennî idenler dön eydürler ki: Vey saña ki (8) düşer rızık kime dilerse kularından ve az ider kime dilerse (9) eger Tañrı bize kerem kılmayaydı İmân-ile bizi de bile yire geçürürdi (10) bilmez misin ki kâfirler felâh bulmazlar?

83 Oldur şoñ (11) ev ki kıılırız anı şunlaruñ-içün ki yiryüzinde tekebbürlik dilemezler (12) ve ne fesâd itmek dilerler 'Âkıbet âdlu uçmaq Tañrıdan korkanlar-içün (13) dür ki edede'l-ebedîn uçmaqda olıserler.

84 şol ki eylük-ile (14) ki Lâ İlähe İlla'llâh'dur aña andan dañı yeg 'ıvaz vardur ve şol ki yaramazlıg-ile (15) gele cezâ olunmaya şunlara ki günâhlar işideler (16) illâ şol ki işledilerdi bedürüstî şol ki indürdi senüñ (17) üzerüñe Kûr'an'ı seni döndericidir geldüğüñ yere ya'nî cennete.

85 (18) Eyit yâ Muhammed ki Tañrum yegrek bilür şunı ki toğrı yola geldi (19) ve şunı ki aşkere azgunlık içindedür

86 ve sen (20) emr degüldüñ ki Kûr'an saña ine lâkin Tañrıñdan bir rahmetdür ki endi (21) pes kâfirlere arqa yardım olma!

87 [234b] (1) ve elbette seni men' itmesünler Tañrınuñ âyetlerinden saña endirüldükden şoñra ve da'vet (2) eyle Tañrıña ve elbette müşriklerden olma

88 (3) ve tapmağıl tañrıy-ile bir Tañrıya dañı ma'būd yoğdur illâ ol'dur. Her nesne fânîdür (4) illâ anuñ zâtı fânî degüldür. Hüküm anuñ dur ve aña kaytarılıser kıyâmet güninde. Âmennâ (5) ve şaddeknâ.

2.29.

29 Sûretü'l-'Ankebüt

(6) Bi'smi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm.

1

2 (7) Halk şandı mı ki terk olunalar İmân getürdük dimek-ile (8) ve anlar meftün olmayalar ya'nî teklîf olunmayalar namâz-ile zekât-ile gâzâ'-ile hacc-ile

3 (9) ve taḥkīk şınaduk anları anları ki anlardan öñdin-ıdı (10) ve elbette Tañrı bilür anları ki gerçek söylediler (11) ve elbette bilür yalancıları

4 ya şandılar şunları ki (12) günāhlar işlerler bizi ‘aciz ideler biz duymadın cennete gireler. (13) Ne yamān hükümlerler.

5 Şol ki Tañrı görmek umar (14) pes Tañrınıñ vaḳti gelicidür ve ol işidicidür niyāzı ve bilicidür rāzı.

6 (15) Ve her ki ğazā ider bedürüstī kendü nefis-içün cihād ider. (16) Bedürüstī Tañrı ğanīdür ‘ālemlerden.

7 (17) Ve şol ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel işlediler elbette örterüz anlardan (18) günāhları ve elbette ‘ıvaż iderüz anlara işledüklerinüñ (19) eyüsini.

8 Ve buyurduk insāna atā anasına iḥsān-ile (20) ve eger dürişseler sen şirk itmeñ-içün baña şunı ki senüñ aña (21) ḥucetüñ yoḳdur. Pes uyma ol ikisine [235a] (1) yañadur dönmeñüñüz. Pes ḥaber virürem size şunı ki işlesüñüzdi dünyāda

9 (2) ve şunlar ki ĩmān getürdüler ve eyü ‘amel işlediler elbette anları şālihler (3) arasına koyaruz.

10 Ve ḥalkdan şol vardır ki ĩmān getürdük Tañrıya (4) kaçan ki incid-ile Tañrı yolından ḥalkuñ fitnesi (5) Tañrınıñ ‘azābı gibi kılar ve eger yardım gelse senüñ Tañrıñdan (6) bedürüstī biz sizüñle bileydük dirler. Tañrı (7) yeg bilmez mi şunı ki ‘ālemlerüñ göñlindedür. Bu āyet şunlaruñ ḥaḳḳında indi ki işkence’-ile mürtedd oldılar.

11 (8) Ve elbette Tañrı bilür şunlar ki ĩmān getürdiler (9) ve elbette bilür münāfıḳları.

12 Ve didi şunlar ki kāfir (10) oldılar: Şunlar ki mü’min oldılar uyuñ yolumuza biz de sizüñ günāh (11) laruñuzı getürelüm. Ve anlar götürücü degüllerdür anlaruñ ḥaḳālarından (12) bir nesneyi. Bedürüstī anlar yalancılardır.

13 Ve elbette götürür günāhlarını (13) ve günāhlar götürürler günāhlarıyla bile azduklarınıñ günāhını. (14) Ve kıyāmet güninde şorulsalar gerek çıkardukları yalandan.

14 (15) Ve taḥkīk gönderdük Nūḥ'ı kavmine (16) pes eğlendi anlarıñ içinde biñ yıl illā elli yıl degül. (17) Pes anları tūfān dutdı anlar zālimlerken.

15 Pes kırtarduk anı (18) ve gemi ehlini ve ol gemiyi nişāne kılduk 'ālemlere.

16 (19) Ve gönderdük İbrāhīm'e şol vaḫt ki kavmine didi: Tapuñ Tañrıya (20) ve korquñ andan ve ol yegrekdür size eger bilürseñüz.

17 (21) Bedürüstī siz taparsız Tañrıdan ğayrı şanemlere ve düzersiz yalanı. [235b] (1) Bedürüstī şunlar ki taparsın Tañrıdan ğayrı (2) ellerinden gelmez size rızık virmek. Pes Tañrı kıatında isteñ rızkı (3) ve tapuñ aña ve şükr eyleñ aña. Zīrā aña varacaḫsız.

18 (4) İy Mekke Ehli eger yalanlarsañuz beni ve taḥkīk yalanladılar niçe ümmetler sizden (5) öñ ve yoḫdur Peyğāمبر üzerine illā aşkere yetişdüremekdür Tañrınıñ (6) buyruğını.

19 Ya daḫı görmediler mi ki nice başlar Tañrı (7) ḫalkı yaratmaga nuḫfeden andan şoñra gene çıkarur evvelki gibi bedürüstī ol Tañrı (8) üzerine āsāndur.

20 Eyit yā Muḫammed ki: Gezüñ bu yiryüzinde (9) pes fikr idüñ ki nice başladı yaratmağa? andan şoñra Tañrı yaradur āḫir (10) yaratmağı ḫisāb-içün.

21 Bedürüstī Tañrı her nesne üzerine kıādirdür (11) 'azāb ider diledüği kışiyi ve aña dönersiz yine.

22 (12) Ve siz 'āciz ider degülsiz ve gökde anı (13) ve yoḫdur siziñ-üçün Tañrıdan ğayrı bir şāḫib ve ne yardımcı

23 (14) ve şunlar ki kāfir oldılar Tañrınıñ āyetlerine ve dīzārına anlar me'yūs (15) oldılar benüm raḫmetümden ve anlarıñ-içün 'azāb-i elīm vardur.

24 (16) Olmadı anuñ qavminuñ cevābı illā dimeklik kim **(17)** öldürüñ anı ya yaquñ anı pes kırtardı Tañrı anı oddan. **(18)** Bedürüstī bunda nişānlar vardur ĩmān getürür qavme.

25 Ve İbrāhīm eyitdi: **(19)** Bedürüstī Tañrıdan ğayrı şānemler idindüñüz **(20)** aralaruñuzda dostluğ-içün dünyā dirligi içinde. Andan şoñra **(21)** kıyāmet güninde ba'zuñuz ba'zuñuza münkir olur **[236a]** **(1)** ve ba'zuñuz ba'zuñuza la'net ider ve turağūñuz şāmūdur **(2)** ve size yoqdur yardımcılardan hīc çāre.

26 Pes ĩmān getürdi aña Lūṭ Peyğāmbere 'aleyhi's-selām **(3)** ve eyitdi: Bedürüstī ben gidiciyem Tañrım rāzı olduğı yire **(4)** bedürüstī ol ğālib pādişāhdur ve her işi yirlü yirince işleyicidir.

27 (5) Ve bağışladuq aña İshāq'ı ve Ya'qūb'ı ve anuñ **(6)** zürriyyetinden kılduq Peyğā-berliğı ve Kitāb'ı ve virdük ecrini aña dünyāda **(7)** ve taḥḳīk ol āhiretde şālihlerdindir.

28 Ve gönderdük **(8)** Lūṭ'ı 'aleyhi's-selām ol vaqt ki qavmine didi: Bedürüstī siz yaramazlıq işlersiz ki **(9)** sizi öğretmedi ol fāhişe'-ile 'ālemlerden bir kişi.

29 (10) Siz irkeklere gelür misiz ve yolu keser misiz **(11)** ve ider misiz meclisiñüzde münkeri ki livāṭadur. Olmadı anuñ qavminuñ **(12)** cevābı illā dimeklik ki: Getür Tañrınıñ 'azābını bize **(13)** eger gerçeklerdeniseñ.

30 Lūṭ eyitdi: İy Tañrum yardım eyle **(14)** baña müfsid qavm üzerine.

31 Vaqtā ki geldi firiştelerümüz İbrāhīm'e **(15)** beşāretile. Eyitdiler: taḥḳīk biz helāk idicilerüz şu küyüñ ehlini. **(16)** Rāstī ol küyüñ ehli zālimler oldılar.

32 İbrāhīm eyitdi: **(17)** Bedürüstī anda Lūṭ vardur. Eyitdiler: Biz yeg bilürüz şunu ki andadur **(18)** elbette kırtaruruz anı ve ehlini illā 'avretini degül ki **(19)** helāk olanlardan oldı.

33 Vaqtā ki geldi Rasūlümüz Lūṭ'a **(20)** anlaruñ sebebinden melül oldı ve anlarıñ-içün şarlığandı. **(21)** ve eyitdiler: Kırkma ve melül olma!

34 Bedürüstî biz kırtarıcıyuz seni ve ehliñi [236b] (1) illâ ‘avretüñi ki helâk olanlardan oldı.

35 Bedürüstî (2) biz indiricilerüz bu küyüñ ehli üzerine gçkden ‘azābı şol sebebden ki (3) fısq ider oldılar ve taḥkīk kıoduğ ol küylerden aşkere nişānlar (4) ğāfil olan fil olan t̄āyifeye

36 ve gönderdük Meyden şehrine kıarındāşları (5) Şu‘ayb’i. Pes eyitdi: İy kıavmüm t̄apuñ Tañrıya ve umuñ (6) āḥireti ve gezmeñ yer yüzinde fesād idici olub.

37 (7) Şu‘ayb’i yalanladılar ve anları yer deprenmesi dutdı. Pes imdi (8) evleri içinde helâk oldılar.

38 Ve ‘Ād’ı ve Şemūd’ı daḥı. (9) Ve taḥkīk Rüşen oldı size anlaruñ menzillerinden ve bezedi şeytān anlara (10) ‘amellerini. Pes kııardı anları t̄oğrı yoldan ḥāl bu ki (11) anlar ‘ākıllarılar.

39 Ve Kıārūn’ı ve Fie‘avn’ı ve Hāmān’ı daḥı helâk (12) itdük. Ve taḥkīk geldi Mūsā ‘aleyhi’s-selām anlara Rüşen ḥucetler-ile (13) pes ululandılar yiryüzinde ve anlar bizi ‘āciz idici (14) olmadılar.

40 Ve her birini dutduğ günāhlar-ile (15) pes anlaruñ ba‘zı şudur ki üzerine t̄aş gönderdük Lūṭ kıavmi’dür. (16) Ve anlardandur şol ki anı na‘ra dutdı ya‘nī Cebrāyīl’lūñ ḥaykırması helâk itdi. (17) Ve anlardandur şol ki anı yere geçürdük Kıārūn gibi. Ve anlardan (18) dur şol ki ğarḳ itdük ve Tañrı zulum ider olmadı anlara (19) ve illā kim anlar kendü nefslerine zulum itdiler

41 (20) mişāli şunlaruñ ki Tañrıdan ğayrı bütler idindiler ve ol putlara t̄apdılar. (21) Örumcege beñzer ki ev idindi ve taḥkīk evlerüñ za‘ıfrağı [237a] (1) örümcek evidür eger bilürlerise.

42 Bedürüstî Tañrı bilür (2) şunu t̄aparlar andan ğayrı eşyādan ne’ise ve ol ‘azīz (3) ve ḥakīm’dür.

43 Ve bu meşellerdür ki ururuz anı ḥalk-ıçün (4) ve añlamaz anı illā ‘ālimler.

44 Allāhü Te‘ālā yaratdı (5) gökleri ve yirleri haqqı-le. Bedürüstī bunda nişāne vardur inanan kavm-içün.

45 (6) Okı şunı ki vaḥy olundı saña Qur‘ān’dan ve kııl (7) namāzı. Bedürüstī namāz men‘ ider zinādan ve nā-meşrū‘ışden. (8) Ve Tañrınıñ zikri uludur ve Tañrı bilür şunı ki işlersiz.

46 (9) Ve cidāl itmeñ Tivrāt Zebūr İncİL Ehlī-le illā şunuñla (10) ki ol eyürekdür. İllā şunlar ki zulm itdiler anlardan anlarıñla mücādele lā-be’sdür. (11) Ve eyidüñ: İmān getürdük şuna ki indürüldi bize (12) ve size. Bizüm Tañrımız ve sizüñ Tañrıñuz birdür ve biz aña muṭī‘ (13) münkādüz.

47 Ve gine ancılayın indürdük saña Kitāb’ı (14) pes şunlar ki anlara Kitāb virdük İmān getürürler Qur‘ān’a ve bu (15) Qureyş’den şol vardur ki inanur Qur‘ān’a ve inkār itmez bizüm Qur‘ān’umuza (16) illā kāfirler.

48 Ve sen yā Muḥammed bu Qur‘ān’dan öñdin Kitāb’dan oḫur degüldüñ (17) ve anı yazmazıduḫ şağıñile. Eyle olsa kāfir olsa (18) kāfirler gümān iderlerdi.

49 Belki ol Qur‘ān āyet (19) leridür ki rüşenlerdür gizlüdür göğüslerinde şunlarıñ ki ‘ilm virildiler. (20) Ve inkār itmez bizüm Qur‘ān’umuza illā zālimler.

50 Ve eytdiler: Niçün niçün (21) inmedi Muḥammed’e āyetler Tañrısından? Eyit yā Muḥammed bedürüstī Tañrı katında [237b] (1) ve taḥkīk ben aşkere ḫorḫuducıyam

51 ya daḫı yitmez mi anlara ki (2) bedürüstī biz indürdük senüñ üzerine Qur‘ān’ı okınur anlarıñ üzerine. Bedürüstī (3) bunda esirgemek var ve naşīhat var İmān getüren kavme.

52 (4) Eyit yā Muḥammed ki Allāh ṭanuḫ yeter benümle sizüñ arañuzda. Bilür şunı (5) ki göklerdeür ve yerdedür ve şunlar ki (6) bāṭıla inandılar ve inkār itdiler Tañrıya. Pes anlar ziyān idicilerdür.

53 Ve ivdürürler (7) seni ‘azbile eger ād virilmiş vaḳti olmayaydı ‘azbuñ anlara (8) ‘azāb elbette gelürdi ve elbette gelse gerek anlara ābañsuzda (9) bilmeziken

54 – 55 ve ividürürler seni ‘azāb-ile ve taḥḳīḳ (10) cehennem kāfirleri ḳaplayıcıdur. Añ yā Muḥammed ol günü ki bürür anları ‘azāb (11) üzerlerinden ve ayakları altından ve eydür Tañrı Te‘ālā: (12) Ṭaduñ şunu ki işledüñüzdi.

56 İy benüm ḳullarum ki ĩmān getürdiler (13) bedürüstī benüm yerüm boldur ve baña ṭapuñ.

57 Her nefis ṭadıcıdur (14) ölümü andan şoñra ḳaytarılasız

58 ve şunlar ki eyitdiler (15) ve eyü ‘amel itdiler elbette yerleşdürürüz anı cennetden köşḳler üzerinde ki (16) aḳar altlarından ırmaḳlar. Ebedī oluben anda. (17) Ne eyü şevābdur ‘amel idenlerüñ şevābı

59 Şunlar ki şabr itdiler ve kendülere (18) rızḳ virene tevekkül itdiler.

60 İy nice cāne-verlerden vardur ki rızḳların (19) götürmezler Allāh rızḳ virür anlara ve size daḫı ve ol Tañrı (20) işidicidür rāzını bilür sizi.

61 (21) Eger şorarsañ ki kim yaratdı gökleri ve yeri ve günü ve ayı kim müsahḥar itdi diseñ [238a] (1) elbette diseler gerekdür Allāhdur. Pes nice yalan söylerler?

62 (2) Allāh rızḳı bol ider kime dilerse ve ḳader-ile virür kime dilerse. (3) Bedürüstī her nesneyi bilicidür.

63 Ve eger şorarsañ anlara sen (4) kim indürdi gökden şuyı diseñ pes dirlitdi yeri öldükden şoñra (5) diseñ elbette dirler ki Allāhdur. Eyit yā Muḥammed ki şükr Tañrıya (6) belki ekşerī anlaruñ añlamazlar. Ve degüldür işbu azacıḳ dirlik illā bāṭıl

64 (7) ve oyundur ve taḥḳīḳ āḫiret evi dirlik oldur (8) eger bilürlerse andan artuḡa heves itmesünler.

65 Pes ḳaçan ki gemiye binseler (9) du‘ā iderler Tañrıdan aña ḥālīş idüben vaḳtā ki anları (10) ḳurtara ḳuruya ḳıçara hemān anlar şirk getürürler

66 tã kãfir olalar (11) Őuňa ki anlara virdük ve Őafãlar sũreler Őoňra bileler ki neye ŐataŐurlar.

67 (12) Ya dađı gũrmediler mi ki bedũrustĩ biz birãmĩn Ħarem kılduk (13) ve Ħalk kabılurdı çevre yanlarından mãlları alınurdı putlara inanur (14) lar mı? Ve Taňrĩnuň ni‘metine kãfir olalar anuň sebebi-le.

68 (15) Ve kim zãlimrakdur Őundan ki çıķardı Taňrı ũzerine yalanı ya (16) yalanladı Ħakķı’ı geldũgi vaķt ya‘nĩ Ħur‘ãn’a ya MuĦammed’e inanmadı? (17) Cehennemde degil midũr ķarãrgãhları kãfirlerũn?

69 Ve Őunlar ki çalıŐdılar bizũm yolumuzda (18) elbette ķulaĦuzlar bizũm yollarumuzu ve taĦķĩķ Taňrı iĦsãn idenleriledũr.

2.30.

30 (19) Sũretũ’r-Rũm

(20) Bi’smi’llãhi’r-RaĦmãni’r-RaĦĩm.

1 (21) Rũm baŐıldı Fãris’e yaķĩn yerde ki ardĩnadur ve Felasťĩn’dũr.

2 – 5 [238b] (1) Ve anlar maĦlũb olduķdan Őoňra Ħãlib olurlar yaķĩn zemãnda (2) yidi yıl iķinde. Ħačan ki PeyĦãmber ‘aleyhi’Ő-Őalãtũ ve’s-selãm kãĦıd yazdurdı ĦayŐar’a Ħlãm’a da‘vet itdi ol dađı Őpdi ve gũzine sũrdi (3) ve mũhrledi ve gũnderdi. Buyruk Taňrĩnuňdur andan Őňdin andan Őoňra. (4) Ve ol gũn Őãd olur mũ‘minler Taňrĩnuň yardĩmĩle. Yardĩm (5) ider kime dilerse ve ol Ħãlibdũr esirgeyicidũr.

6 Gerçeklik Taňrĩsĩnuň (6) va‘desini ki Taňrı Ħılãf itmez va‘dine ve illã kim Ħalkuň (7) ekŐerĩ bilmezler.

7 Bilũrler aŐikãreyi Ħayãt-ı dũnyãdad (8) ve anlar aĦiretten anlar Ħãfillerdũr.

8 Ya dađı fikr itmediler mi nefslerinden ki (9) Allãhũ Te‘ãlã yaratmadı yirleri ve gũkleri ve Őol ki anlaruň (10) aralarĩndadur illã Ħakķı-le yaratdı ve bellũ zemãn-ile

yaratdı ki aña degin alıser. (11) Ve takk oğı alkdan Tarıyı ki anlara rız viricidir grmege (12) mnkirlerdr.

9 Dağı seyr itmediler mi yer yzinde t greler nice (13) oldu serencmı Őunlaru ki anlardan iler-ıdı anlardan (14) atı'idiler uvvetde ve ihtiyr itdiler yeri ve yaptılar oğraq andan (15) ki Mekke ehli yaptılar? Ve geldi anlara Peyđamberleri zhir ucetile. (16) Pes Tarı anlara zulm ider olmadı ill kim (17) nefslerine zulm itdiler.

10 Andan Şora serencmı Őunlaru ki yara (18) mazlık itdiler yaramazlık oldu ya'n kfir olanu serencmı 'azbdan yalan (19) ladular-iun Tarınu ur'an'ını ve ol yetleri orataya gtrrlerd.

11 (20) Allh evvel-emrden yaradur ikileyiden toprakan yine dirdr. (21) andan Şora aa dnderilrsiz.

12 Ve ol gn ki ıymet opar [239a] (1) mŐrikler mzsz olurlar 'Őiler mell olurlar.

13 (2) Ve olmadı anlara btlerinden Őef'at idiciler ve btlerine (3) mnkirler oldılar.

14 Ve ıymet trduğı gn ol gndr ki ayrılır (4) lar.

15 Fe amm Şunlar ki imn getrdiler ve ey 'amel itdiler (5) pes anlar emenlerde Ődu urrem oldılar.

16 (6) Ve amm Şunlar ki kfir oldılar ve yalanladılar bizm yetlermzi ve hiletn (7) liasına pes ol tyife 'azbda zır olunmıŐlardur.

17 (8) Pes tenzh idn Tarıyı geceleduğuğunuz vaqt ve Őabhladuđuđunuz vaqt

18 (9) ve Ően anu dur gklerde ve yerlerde ve yatsuda (10) ve yle vaqtinde.

19 ıarur diri'i lden ve ıarur lyi (11) diriden ve dirdr yeri lduğinden Şora ve ancılayın (12) ıarulursiz yerden.

20 Ve anuñ nişānlarındandır sizi toprağdan yaratduğı (13) andan şoñra siz ādemsiz ki yer yüzinde tağılırsız.

21 (14) Ve anuñ nişānlarındandır yaratmağ siziñ-üçün kendü (15) nefsüñüzden ciftler ki hūblardur tā sākin olasız anuñ ile. (16) Ve arañuzda dostlık ve şefkat eyledi bedürüstī bunda (17) nişānlar vardur şol kavm-içün ki fikr iderler.

22 Ve anuñ āyetlerinden (18) gökleri ve yerleri yaratmağ ve dürlü dürlü olduğı (19) dillerüñüzüñ ve şüretlerüñüzüñ ve renglerüñüzüñ. Bedürüstī bunda (20) nişānlar vardur ‘ālemler-içün.

23 Ve anuñ nişānlardandır (21) uyumañuz gicede ve gündüzde ve taleb itdüğüñüz anuñ fazlından. [239b] (1) Bedürüstī bunda nişānlar vardur bir kavme ki işidürler.

24 Ve anuñ (2) nişānlarundandır ki size şimşek gösterür tā korçasız ve umasız (3) ve gökden yağmur indürdi. Pes dirildür anuñ-la yeri (4) öldüğinden şoñra. Bedürüstī nişānlar vardur añlayan t̄āyife (5) ’-içün.

25 Ve anuñ āyetlerindindür göğüñ ve yirüñ t̄urduğı (6) nuñ emrī-le. Andan şoñra kaçan ki sizi da‘vet ide da‘vet itmeklik İsrāfīl (7) dilī-le yerden hemān siz çıkarırsız.

26 (8) Anuñ dur şol ki göklerde ve yeredür cümle aña muṭī‘ lerdür

27 (9) ve ol şoldur ki evvel-emrde yaradur halkı andan şoñra yerden (10) yine çıkarur. Ve ol dağı āsāndur anuñ üzerine. Ve anuñ dur yücerek (11) meşeli göklerde ve yerde ve ol ‘azīz ḥakīm pādişāhdur.

28 (12) Beyān itdi size bir mişāli kendü nefsüñüzden (13) var mıdur sizüñ milk yemīnlerüñüzden ortağlar size ruzī kılduğumuz nesnelerde ki (14) siz ol nesnede berāber olasız? korçasız anlardan (15) nefsüñüzden korğduğumuz gibi. Vaqtā ki kendü kuluñuz mālūñuzda milküñüzde ortağ olmasa (16) niçün Tañrınuñ kullarlı Tañrıya ortağ ola Böyle beyān ide (17) ruz āyetleri ‘ağlları olanlara.

29 Belki zulm (18) itdiler hevâlarına uydılar bilmedin. Pes kim kulağuzlar şunu ki Tañrı (19) azdurdı ve yoğdur anlara yardımcılardan.

30 (20) Ve toğrult yüzüni Dīn-i İslām'a Müsülmān olduğun hâlde. (21) Tābi' ol Tañrının fıtratına ki halkı anuñ üzerine yarattı. Zīrā ki atādan [240a] (1) ādem İslām üzerine toğar. Ve tebdīl yoğdur Tañrının yaratduğunu (2) oldur toğrı dīn ve illā kim halkuñ ekserī bilmezler.

31 – 32 (3) Dönici oluñ ol Hāzret'e ve kōrkuñ andan ve kılıñ (4) namāzı ve müşriklerden olmañ şunlardan (5) ki dīnlerini āyırırlar dürlü dürlü Yehūd Naşārā gibi ve bölük bölük (6) oldılar her bölük yanlu yanındağına şādıldur.

33 (7) Ve kaçan ki halka zarar degse kıtlık gibi hastalık gibi (8) kendülere rızık virüp yaradana du'ā iderler aña rucū'idüp (9) andan soñra kaçan ki anlara tātursa kendüden rahmeti hemān-sā'at (10) bir bölük anlardan anları yaradana şirk iderler

34 tā kāfir (11) olalar şuña ki virmişizdür anlara pes biz anlara dirüz: (12) Dirilüñ hele soñra bilesiz ki kāfirler ne 'ağablar çekerlermiş

35 (13) ya anlaruñ üzerine Kitābı mı indürdük ki ol söyler ola (14) şunu ki anlar şirk getirürler.

36 Ve kaçan ki tātursak halka (15) rahmeti ucuzluk gibi sevinürler anuñla. Eger anlara yaramazlık (16) yetişse kazandukları günāhlar sebebī-le hemān ümīz (17) lerin keserler.

37 Göemediler mi ki bedürüstī Tañrı (18) döşer rızkı kime dilerse ve kıt ider kime dilerse. Bedürüstī bunda (19) nişānlar vardur bir kavme ki īmān getirürler.

38 (20) Pes vir kavmüñe kağabeyleñe haqqını ve miskīnlere dağı ve yolcıya dağı (21) ol yegrekdür şunlara ki Tañrıyı görmek dilerler. [240b] (1) Ve anlar şol kurtılmışıldur

39 ve şunu ki eylersiz ribā'dan (2) tā ki arta halkuñ mālında pes artmaz ol Tañrı (3) katında ve şunu ki virürsüz zekātdan Tañrı (4) rızasın dileyüp ol t̄ayife anlardır ki muzā'af idicilerdür (5) şevāblarını.

40 Tañrı şoldur ki yaratdı sizi andan şoñra rızq (6) virdi andan şoñra öldürür sizi andan şoñra yine dirüldür sizi. (7) Hīc sizüñ bütlerüñüzden var mıdur şol ki işler (8) bunlardan bir nesneyi? Münezzehdür ve yücedür Tañrı şundan (9) kim şirk getirürler.

41 Fesād zāhir oldı kırudā ve deñizde ya'nī (10) yağmur eksükligi ve yemiş eksükligi ve ot eksükligi zāhir oldı küyde ve şehirde (11) halkuñ eller-ile kazandığı günāhlar sebebile. (12) Tā ki t̄atduravuz anlara işledükleri nesnenüñ ba'zını (13) ola kim anlar döneler Tañrıdan yaña.

42 Eyit yā Muḥammed: Gezüñ yer yüzinde (14) pes görüñ nice oldı nice oldı serencāmı şunlaruñ (15) ki sizden ön geçmişdür ki çoğı anlaruñ müşriklerdiler?

43 (16) Pes yönüñ toğrult toğrı dīne bir gün gelmezden (17) öñ ki aña dönmeç yokdur Tañrıdan ol günde tağılıser (18) ler uçmaqlık uçmağa t̄amülük t̄amüya.

44 Şol ki kāfir oldı pes anuñ üzerine (19) dür küfrinüñ vebāli

45 ve şol ki eyü 'amel ide pes kendü nefis (20) lerīçün ilerü virirler 'ıvaż itmek-içün şunlara ki (21) ĩmān getirürler ve eyü 'amel itdiler kendü kereminden bedürüstī [241a] (1) Tanrı sevmez kāfirleri.

46 Ve anuñ nişānlarındandır yılleri göndermeklik (2) muştucılar olduğı hālde yağmurı ve t̄atdurmagıçün size (3) rahmetinden ve yürümeç-içün gemiler anuñ emrile. (4) Ve siz t̄aleb itmek-içün 'aḫāsından anuñ ve ola kim şükr idesiz.

47 Ve taḫḫīk (5) gönderdük senden öñdin Peygāmberler kavmlerine ki pes (6) geldiler anlara ḫucetler-ile pes kīnümüz aldık şunlardan ki (7) günāh itdiler ve ḫaḫḫ oldı üzerümüze mü'minlere yardım itmek

48 (8) Tañrı şoldur ki gönderür yilleri pes çoparur bulutları (9) dañı düşer gökde nice dilerse ve anı pāre pāre ider (10) pes görürsin ki yağmurı çıkar arasından anuñ

49 (11) pes kaçan ki erüşdüre ol yağmurı kularlından şuña ki diler (12) hemān-sā^ˆat anlar birbirine muştularlar ve egerçi (13) ol yağmur anlaruñ üzerine inmekden öñ nevmīzlerdiler

50 pes nazār (14) eyle Tañrınuñ raħmetī eşerlerine nice dirildür yeri öldükden ol yir (15) bedürüstī ol ölüleri dirildicidür ve ol (16) Tañrı her nesnenüñ üzerine kādirdür.

51 Ve eger yel göndersek ekinleri mi (17) üzerine pes görseler ki şararmış gerek şararduğdan şoñra kāfir olalardı.

52 (18) Bedürüstī sen işitdürmezsin ölüleri (19) ve işitdürimezsin şağırlara kaçan ki döneler ardlarını

53 (20) ve kulağuzlayıcı degilsin körleri azğunlklarından işitdürmezsin (21) sen illā şuña ki inanur bizüm Qurʾānʾumuza pes anlar Müsülmānlardururlar.

54 [241b] (1) Allāh oldur kim yaratdı sizi zaʿfdan yaʿnī şehvetden (2) andan şoñra kıldı zaʿfdan şoñra yine kuvvet. Andan (3) şoñra kıldı kuvvetden şoñra yine zaʿiflik ve pīrlik. Yaradur şunu ki diler (4) ve ol bilür maşlaħatı ve kādirdür

55 ve kıyāmet (5) kopduğı gün and içerler kāfirler ki eglenmediler bir sāʿatden gayrı. (6) Buncılayın yalanlar-ıdı kıyāmeti

56 (7) ve didi şunlar ki ʿilm virildiler: taħķīķ eglendüñüz (8) Tañrınuñ kazāsında kıyāmet günine degin. Pes bu gün kıyāmet günidür (9) ve illā kim siz bilmezdüñüz.

57 Pes ol gün (10) fāyide itmez şunlara ki zūlm itdiler ʿözrleri ve anlara Tañrıñuzu rāzı idüñ (11) dimeyeler.

58 Ve taħķīķ beyān itdük ħalka bu Qurʾānʾda (12) her meşelden ve eger anlara gelürseñ bir muʿcizey-ile ki anlar anı dilerler (13) elbette dise gerekdür şunlar ki kāfir oldılar degülsiz (14) illā yalancılarsız diyeler.

59 Eyle mühr urur Tañrı gönülleri üzerine (15) şunlaruñ ki bilmezler Tañrıyı bir'lemegi.

60 Pes şab eyle yā Muḥammed ki bedürüstī Tañrınıñ va'cesi ger (16) çekdür ve ḥor idemezler seni şunlar ki inanmazlar Ḥaşr'e ve Vaḥdāniyyet'e.

2.31.

31 (17) Sūretü Loḳmān

(18) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (19) ol saña inen yā Muḥammed'Levh-ı Maḥfūz'dağı yazılan Ḳur'ān'uñ āyetleridür ki (20) muḥkemdür. Hīc bozulmazlar.

2 – 3 Hidāyetdür ve raḥmetdür iḥsān idenlere (21) şunlara ki

4 namāzı kılurlar ve zekātı virürler ve anlar āhirete [242a] (1) anlardur ki inanırlar.

5 Anlar kendüleri yaradan Tañrıdan hidāyet üzerinedür. (2) Ve anlar şol ḳurtuliculardur.

6 Ve ḥalkdandur şol ki (3) şatun alur ḡurūr sözini tā azdura Tañrı yolundan bilmedin (4) Ve Tañrınıñ āyetlerini ḥorataya götüre Rüstem Ḥikāyetleri gibi. Ol bir ṭāyifedür ki (5) vardur anlarıñ-üçün ḥor idici 'azāb.

7 Ve ḳaçan ki oḳına anuñ üzerine (6) bizüm āyetlerümüz yüz çevürür ser-keşlik idüp anı işitmemiş gibi (7) ḡüyā ki iki ḳulağında şağırlık vardur. Pes yā Muḥammed muştula aña incidici 'azāb-ile.

8 – 9 (8) Bedürüstī şunlar ki inandılar ve eyü 'amel işlediler (9) anlarıñ-içün Na'īm uçmaḳları vardur dāyim ḳalıben anda. Tañrınıñ (10) va'cesidür anlara va'de ḳıldı gerçek ve ol 'izzetlü ve ḥikmetlü Tañrıdur.

10 (11) Yaratdı gökleri direksiz görürsiz anı ve bıraḳdı yerde (12) muḥkem ṭaḡları çüvüksü olmağ-içün sizi yer ekmek-içün ve ṭaḡıtdı (13) anlara her cāneverden ve indürdüḳ gökden yağmurı pes bitürdüḳ (14) anda her nev' den ḥüblarını.

11 Tañrı yaratduğı budur (15) Pes gösterdüñ baña nedür ol ki yaratdı şunlar ki anuñ ğayrıdur. (16) Belki kâfirler aşkere azğunlık içindedürler.

12 Ve taħķīķ virdük (17) Loķmān'a hikmeti Tañrıya şükr eyle denildi aña ve şol ki şükr ider (18) taħķīķ kendü-y-içün şükr ider ve şol ki kâfir ola bedürüstī Tañrı ğanīdür (19) kullarından.

13 Añ yā Muhammed şol vaķti kim Loķmān didi oğlına şol hâlde ki naşīhat (20) iderdi: İy oğulcuğum şirk itme Tañrıya bedürüstī şirk ulu zulmdür

14 (21) Ve insāna işmarladuķ atāsına anasına hızm̄met itmegi [242b] (1) ki götürdi anası anı za'f üzerine anuñ anasından ayrıлмаğı iki yıldadır. (2) Baña şükr eyle deyü benden yaña geliceksiz aña göre 'amel idüñ.

15 (3) Ve eger ceħd ideler saña şunuñ üzerine ki şerīk idesin baña şunu ki aña burhAnuñ (4) yoķdur. Pes muṭī' olma ol ikisine ve diril anlaruñla dünyāda ihsān-ile (5) ve uy şunuñ yolına ki döndi baña andan şoñra bañadur (6) dönmeküñüz. Pes haber virürem size şunu ki işledüñüzdi dünyāda.

16 (7) İy olğum eger bedürüstī ol günāh eger ğardaldan bir dāne kadar dağı (8) olursa ol dağı yedi ķat yer altındağı taş içinde (9) olursa ya göklerde olursa ya yerler içinde olursa getirür Tañrı Te'ālā kıyāmet (10) güninde 'ıvażını virmek-içün bedürüstī Tañrı Laṭıf'dür Ğabīr'dür bilür bilür.

17 (11) İy oğulcuğum kıl namāzı ve buyur tevḫīdi ve nehy eyle (12) nā-meşrū'işlerden ve şabr eyle şol belā üzerine ki saña erişdi. (13) Bedürüstī ol Tañrı buyurduğı işlerdindür irādetile.

18 Ve dönderme (14) yüzüñi ğalkdan ve yürime yer yüzinde tekebbürlikle. Bedürüstī Tañrı (15) sevmez her mütekebbiri ki ululana ğalkuñ üzerine.

19 (16) Ve tevāzu' eyle yürüşüñde ve alçalt āvāzuñdan. Bedürüstī āvāzlaruñ (17) kabīħrağı eşek āvāzıdur.

20 Görmedüñüz mi ki Allāhü Te‘ālā (18) müsahhar itdi size şunu ki göklerdeür ve şunu ki yerlerdeür. (19) Ve temām itdi sizüñ üzerüñüze ni‘metlerini aşkeresini ve gizlüsini. Aşkeresi Lā İlähe (20) İlla’llāh’dur. Gizlüsü ihlāşdur ve halkdandur şol ki cidāl ider Tañrıda (21) ‘ilimsüz hidāyetsüz ve bir rüşen kitābı da yok.

21 [243a] (1) Kaçan ki denildi anlara ki uyuñ şuña ki Tañrı indürdi. (2) Eyitdiler: Belki uyaruz şuña ki bulduğ anuñ üzerine atālarumuzu. (3) Ve eger şeytān anları ‘azāb-i se‘īr’e da‘vet iderse dahı.

22 (4) Ve her kim dönderse yüzini Tañrıya (5) taḥkīk ol yapışdı muhkem kulpa ve Tañrıya cümle işlerüñ şoñı

23 (6) ve şol ki kāfir oldı seni melül eylesün anuñ küfri. (7) Bizden yañadur anlaruñ dönecek yerleri. Pes biz haber virürüz anlara şunu ki işlediler (8) bedürüstī Tañrı ‘ālim’dür fikrleri ḥayırdan ve şerrden.

24 (9) Metā‘landururuz azacuğ andan şoñra derdimez koyaruz küfrler-içün koyu ‘azābuñ kapusına (10) ‘azāba

25 ve eger şorarşañ anlara ki kim yaratdı gökleri ve yir (11) leri? Elbette Allāhdur dirler. Eyit ki şükr Tañrıya belki ekşerī (12) anlaruñ bilmez.

26 Tañrınuñdur şol ki göklerde ve yereddür (13) bedürüstī ol Ğanī pādişāhdur ki hīç bir vech-ile ihtiyācı yok Ḥamīd’dür ki küllī mevcūdāt aña şenā iderler.

27 (14) Ve eger taḥkīk şol nesne ki yereddür ağac kısmından kalemler olsa (15) Ve deñiz mürekkebe olsa aña ol deñizden şoñra yedi deñizler bile aña koyulsa (16) dahı yazılsa Tañrınuñ kelimeleri dükenmez. Bedürüstī Allāh ‘azīz’dür ḥakīm’dür.

28 (17) Degüldür sizi ol yaratmağ ve öldükden şoñra yaratmağ illā bir nefsi yaratmağ (18) gibidür. Bedürüstī Allāh işidici ve görücidür.

29 Görmedüñ mi ki yā Muḥammed ki bedürüstī (19) Allāh giceyi gündüze koyar ve gündüzi giceye koyar. (20) Ve teshīr itdi güneş’i ve ayı her birisi yürürler tā ād

virilmiş vakte degin (21) ya'ni kıyâmet kopunca. Ve taḥkîk Tañrı şunu ki işlersiz bilicidir.

30 [243b] (1) Ol ki zıkr olundu Tañrının şun'ından şundandır ki bedürüstî Tañrı ol ḥakk Tañrıdır (2) ve taḥkîk ol nesne ki taparlar andan gayrı bātıldır. (3) Ve taḥkîk Allāhü Te'ālā yücedür uludur.

31 Bedürüstî gemiler yürürler deñizde (4) Tañrının ni'met-ile göstermek-içün size ḥucetlerinden. Bedürüstî bu (5) gemiler deñizde yürümekinden nişân vardur her mübālîgâ'-ile şabr idüp şükr idene.

32 (6) Ve kaçan ki bürüse anları talaz tağlar gibi (7) niyâz iderler Tañrıya añaḥâliş idiben dīnlerini. Pes kaçan ki kurtarup kuruya ıkkardı (8) ve ba'zı anlardan ĩmān üzerine şağabeydür ve inkār (9) itmez bizüm āyetlerümüze illā her ğaddār ki küfrān ni'metlerdür.

33 İy halk korkuñ Tañrıñuzdan (10) ve korkuñ ol günden ki atā oğuldan bedel olmaz (11) ve ne oğul bedel olucudur atāsından bir nesnede. Taḥkîk Tañrının (12) va'desi gerçektür. Pes elbette sizi mağrūr eylesün dünyā dirliği (13) ve zīnhār sizi mağrūr eylesün Tañrıya şeytān.

34 Bedürüstî (14) Tañrı katındadır kıyâmeti bilmek ve yağmurı indürür ve rahimlerdekini (15) bilür ve bir nefis bilmez yarın ne kazanıser (16) ve bilmez bir nefis ki ne yirde ölür. Bedürüstî Tañrı 'ālīmdür ḥabīrdür.

2.32.

32 (17) Sūretü's-Secde

(18) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1

2 (19) Kıur'an'ın inmekligi ki anda gümān yokdur 'ālemler Tañrısından.

3 (20) Muḥammed anı kendüden çıkardı mı dirler? Belki ol Hakk kelâmdur senüñ (21) Tañruñdan. Tā korkudasın bir kavmi ki gelmemişdür anlara bir qor [244a] (1) kудucı senden öñdin ola kim anlar toğrı yola gireler.

4 (2) Tañrı ol'dur ki yaratdı gökleri ve yerleri ve şunu ki ol ikisi arasındadır altı gün (3) içinde. Andan şoñra 'arşa hükmi gālib oldu. (4) Yokdur siziñ-içün andan gayrı bir şāhib ve ne şefā'atci ya pes öğütlenmez misiz?

5 (5) Başadur işleri gökden yere andan şoñra 'urüc ider ol (6) buyruk irişdüren ferişte bir günde ki anuñ miqdāri biñ yıldur (7) şol yıllardan ki siz şayarsız.

6 Ol, nihAnuñ ve āşikārenüñ 'ālimi (8) 'azīz'dür raḥīm'dür.

7 Ol'dur ki hūb eyledi her nesnenüñ yaratmağını (9) ve başladı insanuñ yaratmağını toprağdan.

8 Andan (10) şoñra anuñ neslini şızındıdan eyledi ḥaḳīr қоқar şudan ki menīdür.

9 Andan (11) şoñra anı temām eyledi tadrīc-ile yerlü yerince her 'uzvunu pes içine anuñ üfürdi kendü emrinden. (12) Ve eyledi siziñ-içün kulağ ki ḥaḳḳı işidesiz ve gözler ki anuñ-la 'ibret (13) göresiz ve gönüller ki anı sevesiz. Siz aña az şükr idersiz.

10 (14) Ve eyitdiler kaçan ki nā-bedīd olavuz yirde yine biz yeñi yaradılır mıyuz?

11 Didiler. (15) Eyit yā Muḥammed ki alıser sizi ölüm firiştesi ki size ḥavāle kılındı (16) andan şoñra sizi besleyene dönderilürsiz.

12 (17) Ve eger görseñ yā Muḥammed ol vaḳti ki günāhkārlar başların aşığa idicilerdür ḥacāletden kendülerüñ (18) Ma'būdı қatında. (19) İy bizüm Tañrımuз gördük ve işitdük pes (20) dönder bizi eyü 'amel idelüm. Taḳḳīk biz inanıcılaruz diyeler.

13 Tañrı eydür: (21) Ve eger dilesek virürdük her nefse hidāyetini ve illā kim şābit oldı [244b] (1) söz benden ki elbette ʔoldurırın cehennemi cinn kāfirlerinden (2) ādem kāfirlerinden bir uğurdan ve sözümden döner degülem.

14 Pes (3) ʔaduñ ‘azābı şunıñ-üçün kim unutduñuzdı bu güne uğramağı taḥkīk biz daḥı sizi unutduḡ (4) ve ʔaduñ ebedī ‘azābı şunıñ-üçün kim işledüñüzdi.

15 (5) Bedürüstī inanur bizüm āyetlerümüze şunlar kaçan ki ögütlenseler (6) ol āyetlerümüzle düşerler secde idüben ve tesbīḥ iderler kendüler (7) yaradanuñ şenāsıla ve anlar ululanmazlar.

16 İraḡ olur yanları anlaruñ (8) yatacaḡ yerlerindendün namāzın ʔılmaḡ-içün. Niyāz iderler Tañrıya ‘azābından (9) ʔorḡup ve raḥmetinden umup. Ve şundan ki rızḡ idüpdürür anlara şadeḡa (10) virürler.

17 Pes bilmez bir nefis şunı ki gizlenmişdür anlaruñ-içün (11) gözler āydıñlıḡından işledükleri ‘amel’e ‘ıvaż.

18 (12) Ya pes şol kimesne ki mü’min oldı şuncılayın mıdur ki fāsıḡ oldı berāber (13) olmazlar.

19 Ammā şunlar ki inandılar ve eyü ‘amel itdiler (14) anlarıñ-üçün me’vā uçmağı vardur nüzül olubeni itdükleri (15) ‘amel-içün.

20 Ve ammā anlar ki fışḡ itdiler pes anlaruñ ʔarāḡāḥları od’dur (16) her bār ki çıḡmaḡ deliylerinden dönderileler yine (17) anuñ içine feriştelere döge döge döndüre. (18) Ve denildi anlara ki ʔaduñuz ol ‘azābımı ki anı siz yalanlarduñuz

21 ve elbette ʔatdurı (19) saruz anlara alçaḡ ‘azābdan ki anı esīr itmekdür ve depelemekdür (20) ulu ‘azābdan alçaḡ ol kim anlar döneler bizden yaña

22 (21) ve kim zālimraḡdur şundan ögütlendi Tañrınuñ ʔur’ān’ile [245a] (1) andan şoñra yüz çevürdi ol āyetlerden. Bedürüstī biz günāḡkārlardan kīn (2) alıcılaruz.

23 Ve taḥkīk virdük Mūsā'ya Tevrāt'ı pes (3) sen şekkde olmaya Mūsā'yı görmekten nice ki Mi'rāc gicesi namāz elli vaqtiken beş'e endi Mūsā'nuñ (4) sa'y-ile cehd-ile ve anı reh-nümā kılduk Benī İsrā'ıl'e

24 (5) ve anlardan imāmlar kılduk ki kulağuzlarlar bizüm emrümüzle vaqtā ki şabr itdiler (6) ve bizüm Qur'an'umuza i'tikād iderlerdi.

25 (7) Taḥkīk senüñ Tañruñ kese ḥükm ide aralarında anlaruñ kıyāmet güninde (8) şunda ki anda anlar ihtilāf iderlerdi.

26 Ya daḥı toğrı yol göstermedi mi anlara ki (9) nicesini helāk itdük anlardan öñdin milletlerden ki (10) Mekke Kāfirleri gezerler anlaruñ menzillerinde. Bedürüstī anda nişān (11) lar vardur ya pes işitmezler mi?

27 Ya daḥı görmediler mi ki (12) taḥkīk biz şuaruruz şuyı bir otsuz yere pes çıkaruruz anuñ-la ekini ki (13) yer andan tavārları ne nefsleri ya pes görmezler mi bu 'acāyibi

28 (14) ve eydürler ki işbu feth ya'nī kıyāmet kaçandur eger gerçekiseñüz bu ḥükme

29 (15) eyit yā Muḥammed ki ḥükm güninde fāyide itmez şunlara ki kāfir (16) oldılar anlaruñ İmānı ve ne anlara mühlet viriliserler

30 pes i'rāz (17) eyle anlardan yā Muḥammed ve güy Mekke feth olmağa ki bedürüstī anlar güyerler (18) senüñ helāk olmağuna. Her kim bunu oқısa şeytāndan emīn ola.

2.33.

33 (19) Sūretü'l-Aḥzāb

(20) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (21) İy PeygāMBER KORK Tañrıdan ve muḥī' olma [245b] (1) kāfirlere ve münāfıqlara. Bedürüstī Tañrı bilici ve ḥikmet āyesi oldı.

2 Peygamber (2) ‘aleyhi’s-selām ‘ahdi bozmağ diledise bu āyet indi. Ve uy şña ki (3) vahy oldu saña Tañrıñdan. Bedürüstī Tañrı işledüğüñüz nesneye Ḥabīr oldu.

3 (4) Ve tevekkül eyle Allāh üzerine ve Allāh vekīl yiter.

4 (5) Allāhü Te‘ālā bir kişinüñ içinde iki gönül eylemedi bir kişi var-idi (6) Cemīl adlu. Peygamberi hīc sevmezdi. Benüm ikik gönülüm var biri Muḥammed gönünden eyü añlar (7) didise bu āyet endi. Ve şol ‘avret (8) ler ki siz zıhār okuşursız anlaruñla analaruñuz eylemedi ve da‘vet itdü (9) günüz kullaruñuzı oğullaruñuz eylemedi. Ol söyledüğüñüz sözüñüzdür ki (10) ağzuñuz-ile didüñüz. Ve Allāh haqq söyler ve ol toğrı (11) yola kulağuzlar.

5 Kığır anları atālarına nisbet idüp ki toğrurakdur (12) Tañrı katında pes eger atāların bilmezseñüz. (13) Pes kardeşlerüñüzdür dīnde ve kullaruñuzdur azādlu fülAnuñ kulu diyin. (14) Ve yokdur sizüñ üzerüñüze günāh şunda ki ḥaṭā itdiñüzdü (15) ve illā kim şol ki gönlüñüz kaşd ider ol nesneyi günāh andadur. (16) Ve Tañrı ğafūr raḥīm oldu.

6 Peygamber ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām (17) dostrağdur mü’minlere nefslerinden ve Ḥātūnları, analarıdur anlaruñ (18) ve raḥm āyelerinüñ ba‘zı evlādur ba‘zına okuşma (19) kardaşdan Tañrınuñ Kitābı’nda ki Qur’ān’dur mü’minlerden ve muhācirlerden (20) ki ilerü anlara mīrās virürlerdi ülü’l-erḥām’ı yegrekdür. (21) Meger ki dostlaruñuza ‘aṭā idesiz vaşıyyet idüb. Bu nesne [246a] (1) Levḥ-i Maḥfūz’da şağabeytdür.

7 Ve añ yā Muḥammed ol vaḫti ki peygamberlerden (2) ‘ahdüümüzi alduğ ki ümmetlerine Şer‘umuzu irgürelere ve senden ve Nūḥ’dan daḫı (3) ve İbrāhīm ve Mūsā’dan ve Meryem oğlı ‘İsā’dan. (4) Ve alduğ anlardan bir ‘ahdi ki key muḥkemdür

8 tā şora gerçeklere gerçek (5) liklerinden ve yarağladı kāfirler-içün incidici ‘azābı.

9 (6) İy şunlar ki İmān getürdiler anuñ Tañrıñuzuñ ni‘metini ki sizüñ üzerüñüzedür (7) şol vaqt ki size leşkerler geldi müşriklerden pes gönderdi (8) anlaruñ üzerine şabā yilini ve dağı nice leşkerler ki siz anı görmedüñüz. Ve Allāhü Te‘ālā (9) şunu ki siz işlersiz görücidür.

10 şol vaqt ki geldiler üstün (10) yanuñuzdan ki Medīne Vādīsi’dür ve altı yanuñuzdan ki Ğarb’dan yañadur ve ol vaqt (11) gözleri münāfıqlaruñ qorquya meyl itdi ve yürekleri buğazlarına tıķıldı (12) ve şanurduñuz Tañrıya dürlü dürlü şanurlar. Mü’mintlere manşūr oluruz dirler (13) ve münāfıqlar mü’minlerüñ köki kes-ile şanurlar.

11 Orada mübtelā oldılar mü’minler (14) ve depredildiler qatı depredilmek.

12 (15) Ve ol vaqtda münāfıqlar ve şunlar ki gönüllerinde hīzeliķ vardur didiler ki (16) va‘de itmedi bize Allāh ve Rasūli illā yalan va‘de zīrā Rasūl ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām (17) dirdi ki Rūmī ve ‘Acemī ben dutısaram

13 ve ol vaqt didi (18) münāfıqlardan bir t̄ayıfe ki iy Ehl-i Medīne size t̄urmaq kalmadı pes dönüñ (19) Medīne’ye ve Peyğāmberden destūr diler bir bölügi ol münāfıqlardan. (20) Eydürler ki bizüm evümüz açuķ yerededür ve ol açuķ (21) degüldür. Dilemezler illā qaçmaq.

14 Ve eger Leşker [246b] (1) üzerilerine girse Medīne’nüñ etrāfından andan soñra mürted olmaq dileseler (2) getürdilerdi ol irtidādı ve eglenmezdi ol irtidād-ile illā az.

15 (3) Ve taħķīķ anlar ‘ahd itmişlerdi Tañrıyla H̄andeķ Cengi’nden öñdin ki (4) Peyğāmberüñ cenginden yüz çevürmeyeler ve Tañrınuñ ‘ahdi (5) şorulmuş oldı.

16 Eyit yā Muħammed ki hergiz fāyide (6) itmez size qaömaq eger qaçarsañuz ölmekden ya h̄üz depelenmekden ve eger qaçar (7) sız ‘ömür sürmezsiz illā az.

17 Eyit yā Muhammed kimdür ol kim sizi şaklaya (8) Tañrıdan eger size yaramazlık dileye ya size şefkat dileye? (9) Ve bulmayalar anlara Tañrıdan ğayrı bir şāhib ve ne yardımcı.

18 – 19 (10) taħķīķ Tañrı bilür sizden māni‘olanları düşmen-ile cengden. (11) Ve kendülere yaķın olanları gelün bizden yaña gidelüm diyeni. (12) Ve cengine gelmez illā az. Baħīllerdür sizün üzerünüze ya‘nī қor (13) қarlar ki kāfir қırıla elünüze ğanīmet mālı gire. Pes қақан ki қorқu gele (14) görürsin anları ki бақarlar saña döner gözleri (15) şuncılayın ki ölümden buñalmışdur. Pes қақан ki қorқu gide (16) та‘n iderler size ācı diller-ile anlar size buħl idübeni ğanīmet mālı (17) üzerine. Anlar ĩmān getürmediler pes Tañrı ‘amellerini bātıł (18) eyledi. Ve anlarıñ ‘amelleri bātıł eylemek Tañrıya kekezdür.

20 (19) Münāfıķlar şanurlar ki kāfir leşkeri Medīne‘den қаçup getmediler (20) ve eger kāfir leşkeri yine gelse severler ki kāşķī anlar Bedevī (21) olalardı A‘rāb içinde. Şoralardı sizün haberünüzi ğalkđan [247a] (1) ve eger içünüzde olsalar ceng itmezlerdi illā az.

21 (2) taħķīķ vardur sizün-içün Allāh Rasūli‘nde eyü ‘ādet kerem gibi bahādırlıķ gibi (3) şunıñ-üçün ki umar Tañrıyı ve kıyāmet ğünini ve Tañrıyı (4) çok añar

22 ve қақан ki mü‘minler Aħzāb‘ı gördiler (5) eyitdiler bu oldur ki va‘de itdi bize Allāh ve Rasūli ve ğerçek söyledi (6) Allāh ve Rasūli ve ol va‘de arturmadı anları illā ĩmānların ve i‘tiķādların (7) arturdı.

23 mü‘minlerden erenler vardur ki ğerçek bulundılar (8) şunda ki ‘ahd itdiler Tañrı‘le. Anlardan ba‘zı şoldur ki borcın (9) ödedi ve kimi daħı muntezırdur ki ödeye ve hīc tebdīl itmediler

24 (10) tā ki Tañrı ‘ıvaż vire toğrılara toğrılığından ötürü (11) ve ‘azāb ide münāfıķlara dilerse ya tevbelerin қабул ide anlarıñ. (12) Bedürüstī Tañrı ğünāh örtücidür ve esirgeyicidür.

25 Ve dön (13) derdi Tañrı şunları ki kâfir oldılar kaçımaklarıle hıc hayra irmediler. (14) Ve götürdi Allāhü Te‘ālā mü’minlerden ceng zahmetini yıl-ile ferishteler-ile

26 (15) Ve Allāhü Te‘ālā kuvvetlü ve ‘izzetlü oldı ve indürdi (16) şunları kim yardım Ahzāb’a ehl-i kitāb’dan qal‘alarından (17) ve gönüllerine qorqu bırağdı bir bölüğini depelersiz ve bir bölüğünü esİR idersiz

27 (18) ve mİRāş virdi size yirlerini ve serāyalarını ve mällarını (19) ve şol yiri ki siz anı başmaduñuz ve Tañrı Te‘ālā her nesne üzerine (20) ādir oldı.

28 İy Peyğāmbere eyit ‘Avretlerüne (21) eger siz dünyā dirliğin dileyecek olursañuz ve araşını isterseñüz [247b] (1) gelüñ metā‘landurayın ve şalıvireyim sizi eyü tälāqıle

29 (2) eger siz Allāh’ı ve Rasüli ve āhıret serāyını dileycek olursañuz (3) pes taħkīk Tañrı yarağladı sizden muhsine hātūnlar-içün ulu şevāb (4) ki gözler görmemişdür kulaklar işitmemişdür.

30 İy peygāmbere hātūnları (5) Her ki gele sizden zināy-ile ki zāhirdür ya nüşuzle ki er’inden kaçmağdur (6) aña ‘azāb iki Hurre’ye olan ‘azāb olur biri celd biri rahm (7) ve ol nesne Allāh üzerine āsān oldı

31 ve her ki (8) muñī‘ ola sizden Tañrıya ve Rasüle ve eyü ‘amel ide virürüz aña şevābını iki Hurre kadarı (9) birine yigirmi ve yarağlaruz anıñ-üçün bol rızq ki uçmağdur.

32 İy Peyğāmbere (10) ‘Avretleri degülsiz siz dünyā ‘avretlerinden biri gibi eger qor (11) qarşañuz Tañrıdan günāhdan bağlınup pes alçağ olmañ sözde (12) eger yumşaq söylerseñüz tāmā‘ider size şol ki gönlinde hızelik var.

33 (13) Ve arı gelecı söyleñ ve qarār idüñ evlerüñüz içinde (14) ve bezenmeñ ilerü zemān cāhiliyyet bezenmesi gibi (15) ve kıluñ namāzı virüñ zekāti (16) ve muñī‘

oluñ Tañrıya ve Rasüli'ne bedürüstî Tañrı diler tâ gidere sizden (17) günâhı iy Ehl-i Beyt-i Rasûl ve sizi pâk ide pâk itmeklik

34 (18) ve anuñ şunu ki oqınur Tañrınıñ âyetlerinden ve hükminden ya'nî emrden nehyden (19) Bedürüstî Tañrı Lañîf Habîr oldu.

35 Bedürüstî Müsülmân erler ve Müsülmân hâtûn (20) lar ve mü'min erler ve mü'min 'avretler ve muñî' erler (21) ve muñî' a 'avretler ve gerçek erler ve gerçek 'avretler [248a] (1) ve şabr idici erler ve şabr idici 'avretler ve kôrkuçı erler ve kôrkuçı 'avretler (2) ve şadağa virici erler ve şadağa virici 'avretler (3) ve oruc dutucı erler ve oruc dutucı 'avretler ve ferclerin şaklayıcı erler (4) ve ferclerin şaklayıcı 'avretler ve Tañrıyı çok zıkr iden erenler ve Tañrıyı çok (5) zıkr iden 'avretler idici hâtûnlar. Yaraqladı Allāhü Te'ālā anlaruñ-içün (6) yarlığanmak ve ulu şevāb. Ve yoqdur mü'min ere mü'mine 'avrete

36 (7) kaçan ki Allāhü Te'ālā ve Rasüli hüküm ide bu emri ki anlara ihtiyār (8) ola kendü emrlerinden ki Tañrı irādetine ya Rasûl irādetine muhālîf ola belki ne buyuruldısa anı işlemekdür (9) çāresi ve şol ki 'āşî oldu Tañrıya ve Rasüli'ne tañkîk (10) azdı āşkere azmak.

37 Ve añ ol vaqtā ki didüñ sen şuna ki Allāh in'ām (11) eyledi ve sen in'ām eyledüñ azād eylemekile. Murād Zeyd'übn-i Hāriş'dür. Dört 'avretüñ Zeyneb'i (12) şağın boşama dirsın ve kôrğ Tañrıdan dirsın ve zikrlersin (13) nefsüñde şunu ki Tañrı anı aşkere idicidür Qur'an'-ile ve halkdan (14) kôrğarsın ve Allāh evlādur sen andan kôrğmağa vaqtā ki (15) bitürdi Zeyd Zeyneb'den hācetini saña everdük anı (16) tâ ki mü'minler üzerine hārac olmaya oğul oğduklarınıñ 'avretin almağda. Kaçan ki (17) anlardan hācetlerin bitüreler ve Tañrınıñ buyruğı işlenmiş oldu.

38 (18) Peygāmbere üzerine hāc hārac olmadı şunda ki Allāhü Te'ālā taqdîr eyledi (19) anıñ-üçün Zeyneb'i evlenmekden.

39 Becid oluñ Tañrınıñ sünneti üzerine (20) ki bunlardan öñ geçen kavım içinde'-idi ve Tañrınıñ emri yirine yitişici (21) oldu şunlar ki yitişdürürler Tañrınıñ buyruklarını [248b] (1) ve andan qorqarlar ve hıc eħadden qorqmazlar illā münkirden qorqarlar (2) ve Tañrı ŧanuq yeter.

40 Muħammed sizüñ erenlerüñüzden birüñüzüñ atası olmadı (3) ve illā kim Tañrı Rasüli'dür ve Peygāmbleriniñ Mühri'dür. (4) Ve Tañrı her nesneyi bilici oldu.

41 İy (5) şunlar ki İmān getürdiler! anuñ Tañrıyı çok zıkr itmek-ile

42 ve tenzih (6) idüñ anı şabāħda ve aħşamda ya'nī namāz kıluñ

43 ve ol oldur kim rahmet (7) ider sizüñ üzerüñüze ve anuñ feriştelere istiğfār iderler sizüñ-içün (8) sizi qarağulıqdan āydıñlığa çıkarmağ-içün ve mü'minlere şefkat idici (9) oldu.

44 mü'minlerüñ teħıyyeti ol günde ki Ĥazret'e bulaşalar selāmdur. (10) Ve yaraqladı anlarıñ-içün eyü 'ıvaż ki uçmağdur.

45 – 46 İy Peygāmbler (11) taħkik biz gönderdük seni ŧanuqlığa ve muştucılığa ve qor (12) kuducılığa ve oquyıcı gönderdük Tañrıdan yaña anuñ destürī-le (13) ve nürli çırāğ gönderdük

47 ve muştula mü'minlere ki bedürüstī anlarıñ-içün (14) Tañrıdan ulu 'atā vardur uçmağda

48 ve uyma kāfirlere ve münāfıqlara (15) ve terk eyle bunlarıñ ezālarını incitmelerini ve tevekkül eyle Tañrıya. (16) Ve Allāhü Te'ālā vekil yeter.

49 İy şunlar ki İmān getürdiler (17) qaçan ki nikāħ itseñüz mü'mine 'avretleri andan soñra ŧalāk (18) virseñüz anlara yaqıñlıq itmedin pes yoğdur sizüñ-içün anlarıñ (19) üzerinde 'iddet ki çekerler anı 'avretler. Pes mu'talanduruñ (20) anları ve şalıvirüñ eylükile.

50 İy Peygāmbler bedürüstī biz helāl itdük (21) saña şol ĥātünlarıñı ki anlara mehrlerin virdüñ [249a] (1) ve şunu ki mālīk oldu yemīnüñ ya'nī mālīñ-ile şatun alduñ

şundan ki (2) Tañrı kerem kıldı üzerüñe ve ‘emmüñ kızlarını ve ‘Ammetüñ kızlarını (3) ve Tayeñ kızlarını ve Tayzeñ kızlarını şunlar ki (4) senüñle bile hicret itdiler ya‘nî Mekke’den Medîne’ye geldiler ya öñdin şoñra ve mü’mine (5) ‘avreti eger bağışlarsa nefsinî Peygāmber (6) eger Peygāmber dilerse ki evlene bu mezkūrāt helāl oldu cemī‘ümmete bile. Ammā hūliş saña (7) dur hebile nikāh mü’minden gayrı ya‘nî mü’minlere degül. (8) taḥḫīk bildük biz şunı kim taḥḫīr itdük anlaruñ üzerine mehr-ile dördten yukāru olmaya (9) ‘avretlerinde anlaruñ ve şunda ki şatun alurlar aña ḥaşr yok (10) tā senüñ üzerüñe zaḥmet olmaya kābinsiz ‘avret almaḫda. (11) Ve Allāhü Te‘ālā ḡafūr raḥīm oldu.

51 Giderürsin kimi dilerseñ anlardan ḫalāk-ile (12) ve yaḫīn idersin saña şunı ki dilersin (13) ve ḫanḫı ki ihtiyār itdüñ şundan ki terk itdüñ pes günāh yoḫdur senüñ üzerüñe (14) ol yaḫīnraḫdur anlaruñ gözleri āydın olmaḡa. Ve melül olmayalar (15) ḫoşnūd olalar şuña ki virdük anlaruñ küllisine. (16) Ve Allāh bilür şunı ki ḡöñüllerüñüzdedür ve Allāhü Te‘ālā Ḥalīm’dür ezelen ebeden.

52 (17) Helāl degüldür saña ‘avretler ḫoḫuz’dan şoñra (18) ve ne anları tebdīl itmeñ gayrı ‘avretlere ya‘nî anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl (19) itmeñ gayrı ‘avretlere ya‘nî anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl itmeñ helāl degüldür tā ki Tersālar (20) mü’minlere analar olmayalar ve eger ‘acebe getirürse seni anlaruñ ḫüsünleri (21) meger şol Yehüdiyyeler Naşrāniyyeler vardur ki anları mālīñla şatun alduñ [249b] (1) ve Tañrı her nesne üzerine bīnā oldu.

53 İy (2) şunlar ki ĩmāna geldiler girmeñ Peygāmberüñ evlerine (3) meger ki size destür vir-ile ta‘āma şu ḫālde ki baḫıcı olmayasız (4) çanaḡına ve illā kim ḫaçan ki oḫunsañuz gerek pes (5) ḫaçan ki yiyesiz taḡıluñ ve ne söze ḫaleb kılasız (6) bedürüstī ol işiñüz Peygāmberi incidür pes ol sizden utanur (7) ve Tañrı ḫaḫḫdan utanmaz ve ḫaçan ki anlardan (8) metā‘dileyesiz pes dileñ anlardan perde ardından. (9) ol eylemeñüz sizüñ pākrekdür ḡöñüllerüñüze ve anlaruñ ḡöñüllerine (10) ve size

yoğdur Tañrı Rasūlin incitmek (11) ve ne ‘avretlerini almak vardur anlardan şoñra ebedī.

54 Bedürüstī ol (12) nesneñüz Tañrı atında ulu nesnedür eger bir nesneyi āşikāre idesiz (13) ya gizleyesiz siz anı bedürüstī Tañrı her nesneyi ‘ālim’dür.

55 (14) Günāh yoğdur anlaruñ üzerine atālarında anlaruñ ya‘nī atāları hātūnlaruñ üzerine (15) girmekte ve ne oğullarında anlaruñ ve ne ardaşlarında anlaruñ (16) ve ne ardaşları oğlanlarında ve ne kızardaşları oğlanlarında (17) ve anlaruñ dīnindağı ‘avretlerde günāh yoğdur ki anlaruñ üzerlerine gire ve dağı (18) şunlarda günāh yoğdur ki mā-melekler-ile şatun aldılar cāriyelerden ve orquñuz Tañrıdan (19) bedürüstī Tañrı her nesne üzerine hāzırdur

56 (20) bedürüstī Allāhü Te‘ālā ve ferishteleri şalevāt getürürler PeyğāMBER üzerine ya‘nī (21) Tañrı rahmet ider ve ferishteleri istiğfār iderler. [250a] (1) İy şunlar ki İmān getürdiler şalevāt getürüñ üzerine anuñ ve boyun şunuñ anuñ emrine geregi gibi

57 (2) bedürüstī şunlar ki incitdiler Tañrıyı ve Rasūlini (3) la‘net itdi anlara Tañrı dūnyāda ve āhiretde ve yaraqladı (4) anlaruñ-içün hor idici ‘azābı

58 ve şunlar ki incitdiler mü’mīn (5) erleri ve mü’mīne ‘avretleri azanmaduqları nesney-ile (6) pes taħı bühātān yükletdiler ve aşkere günāh götürdiler.

59 (7) İy PeyğāMBER eyit ‘avretlerüne ve kızlauña ve mü’mīnler ‘avretlerine (8) bıraqsunlar üzerlerine niāblarından. Bu bilinmege (9) yaındur pes incidilmezler ve Tañrı ğafūr Raım oldı.

60 – 61 (10) Eger mūnāfıqlar nifāqlarından i‘rāz itmezlerise ve şunlar ki (11) ğoñüllerinde hastalık vardur zināya meyl itmekden ve orqu haberin bırağıcılar (12) Medīne içine mūhmelāt söylemekden i‘rāz itmezlerse elbette seni havāle ıılırız (13) anlara andan şoñra saña oñşı olmazlar Medīne’de illā (14) la‘netlenürler anda bulunurlarsa dutılurlar

62 ve (15) depelenürler depelenmeklik-ile ki (16) atıl ‘ādetu’llāh oldu zinā idenleri (17) Şunlarda gediler anlardan öñdin ve hergiz sen bulmazsññ Tañrınıñ ‘ādetinde ağyāri. (18) Şorarlar saña halk ıyāmetden.

63 (19) Eyit yā Muħammed’ıyāmetüñ ‘ilmi Tañrı atındadır ve ne bildüñ (20) sen yā Muħammed ola ki ıyāmet yañn ola.

64 Bedürüstī Allāh la‘net eyledi kāfirlere (21) ve yaraqladı

65 anlaruñ-üçün amūyı alalar anda ebedī [250b] (1) ve bulmazlar bir dost ve ne yardımcı.

66 Añ yā Muħammed ol günü ki anlaruñ (2) yüzleri atarıla dönder-ile amū deñizinde eydeler (3) nolaydı biz muī‘ olaydu Tañrıya ve uyaydu peygamber’e (4) ve eyitdiler

67 iy bizüm Rabbümüz bedürüstī biz muī‘ oldu ulurārumuza ve pīrlerümüze (5) pes azdurdılar bizi yoldan.

68 (6) İy bizüm Tañrımız vir anlara iki bize virdüğünce ‘azābdan ve la‘net eyle anlara (7) ulu la‘net itmeklik.

69 İy Őunlar ki ĩmān getürdiler (8) olmañ Őunlarılayın ki incitdiler Mūsā’yı pes pāk (9) eyledi Tañrı anı Őundan ki didiler anuñ haında ve Tañrı atında Mūsā ‘aleyhi’s-selām (10) vecīh-idi ya‘nī hūb-idi eksügi yoğ-ıdı ‘aybsuzdı

70 – 71 iy (11) Őunlar ki ĩmān getürdiler oruñ Tañrıdan ve oğrı söz söyleñ (12) Lā ĩlāhe ĩlla’llāhü diyinñ tā eyü eyleye sizüñ ‘amellerüñnüzi (13) ve yarlıgaya sizüñ günāhlaruñnuzi ve Őol ki muī‘ oldu Tañrıya ve Rasūli’ne (14) tahı zafer buldı ol ulu zafer bulma. (Allāhümme’rzunā!)

72 (15) Bedürüstī biz emānet eyledük. Murād Tañrınıñ farzlarıdır ki ‘arz eyledi (16) gökler ve yerler ve ağlar üzerine pes adılar (17) anı götürmekden ve ordılar andan ve götürdi anı ādem. (18) Bedürüstī ol ādem mübāleğā’-ile z‘ulm idici cāhil oldu muaŐşır ve kendü abūl itdüğü (19) emānetüñ serencāmı nolar bilmezlerdindür

73 (20) tā Tañrı ‘azāb anıñ-üçün münāfıķ erlere ve münāfıķ ‘avretlere ve müşrik erlere ve müşrik (21) ‘avretlere. Ve tevbe rüzī kıлмаğ-ıçün mü’min erler üzerine [251a] (1) ve mü’mine ‘avretler üzerine ve Tañrı ğafūr Raħım oldı ezelen ve ebeden.

2.34.

34 (2) Sūretü’s-Sebe’

(3) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm.

1 (4) Şenā ol pādişāhadur ki anuñ dur ne ki göklerdeür ve ne ki yerler (5) de ve anuñ dur ħamd āhiretde ve ol ħikmet-ile işler her işi ve bilür ne neye (6) gerekidügi.

2 Bilür şunu ki girür yere ve çıkar andan (7) ve şunu ki iner gökden ve şunu ki göge çıkar ‘amellerden ve ğayrından (8) ve ol yarlığayıcıdur esirgeyicidür

3 ve eyitdi şunlar ki (9) kāfir oldılar kıyāmet bize gelmez. Eyit yā Muħammed’elbette gelür size Tañrum ħaķķıçün. (10) Ğaybı bilici Tañrım ħaķķıçün. (11) Ğāyib olmaz andan zerre kadarı nesne göklerde ve ne yerlerde (12) ve ne andan küçüçük ve andan büyük illā ki Levh-ı Maħfūz’da şābit olubdur

4 (13) tā ‘ıvaz vire şunlara ki İmān getürdiler ve eyü ‘amel eylediler ol t̄ayife (14) anlaruñ-ıçün yarlığanmaķlık vardur ve minnetsüz rızķ vardur uçmaķda (15) ve şunlar ki dürişdiler bizüm

5 Kıur’ān’umuzu yalanlamaķda birbirin geçüp (16) ol t̄ayife anlaruñ-ıçün ‘azāb vardur ‘ıķābdan ki dertlü idicidür

6 (17) ve görür şunlar ki ‘ilm virildiler şu ‘ilmi ki (18) gönderildi saña Tañrıdan ki ol ħaķķdur ve kıulağuzlar ‘izzetlü (19) pādişāh’uñ yolına ki işleri öğülmişdür görklüdür

7 ve eyitdi şunlara ki kāfir oldılar (20) kıulağuzlatalum mı sizi bir er üzerine ki ħaber virür size ki (21) eydür ki kaçan ki siz cürıyesiz ve tağılasız küllü eczāñuz bedürüstī siz yine [251b] (1) yaradılarsız dir.

8 Allāh üzerine yalan iftirā mı ider yoksa bunuñ (2) delüligi mi var Bel şunlar ki inanmazlar āhirete (3) ‘azāb içinde ve ırak azgunlık içindedür.

9 Nazar (4) itmediler mi şuña ki öñlerindindür anlaruñ ve şuña ki ardlarındadır gökden ve yer (5) den her yaña ki baqalar bizüm mülkümüz görürler. Eger dilesek anları yere geçürürüz (6) ya birağuruz anlaruñ üzerine bir nice pāre gökden. (7) Bedürüstī bunda nişānlar vardur her kula ki teveccüh idicidür ol Hāzret’e.

10 – 11 (8) Ve taḥḳīk Dāvūd’a virdügi bizden ulu kerem ki Peygāamberlik ve pādīşāhlıkdur ve didük (9) tağlara iy tağlar tesbīḥ idüñ anuñ-la bile ve yumuşlatduk (10) aña demüri ve buyurduk ki zırhlar düz diyü ve taqdīr eyle toqamaqda (11) diyü günde bir zırh düzerdi altı biñ aqçaya virürdi ve eyü ‘amel idüñ (12) Zīrā ki rāstī ben şuña ki işlersiz bīnāyem.

12 Süleymān’a (13) yıl’i müsahḥar eyledük günde bir aylık yol giderdi ve gece bir aylık (14) yol giderdi. Quds’dan Şīrāz’a iledürdi ve Şīrāz’dan Quds’e iledürdi leşker-ile (15) ve aqıtduk Anıñ-içün baḳīr bīnarını ve müsahḥar itdük cinnden (16) şunu ki işler anuñ öñinde Tañrısınuñ destūr-ile (17) ve her ki muḥālifet ide anlardan Süleymān’a bizüm emrümüzden (18) çıqup tatdururuz aña od ‘azābından üzerlerine bir melek müvekkel-idi.

13 (19) Bir dire oddan elinde ḥilāf ideni ururdi işlerler-ıdı Anıñ-üçün ne dilerse (20) miḥrāblardan ve şüretlerden ve çanaqlardan ya tirkīlerden (21) ki ḥavzlar gibidür her birine biñ ādem oturubyemek yir ve çölmeklerden ki [252a] (1) yerde sağabeytdür tağ gibi. ‘Amel idüñ iy Dāvūd Şoyı şükri (2) ve azdur benüm bendelerümden Tañrı-y-içün şükr idici.

14 vaqtā ki ḥükm itdük (3) anuñ üzerine ölümi qulağuzlamadı anları Süleymān’uñ vefātı üzerine (4) illā Ağac Qurdı ki yir-ıdı ‘aşāsını ki aña ṭayanmış-idi Süleymān ‘aleyhi’s-selām (5) vaqtā ki düşdi zāhir oldı ki cinn gāyib bilmezlermiş (6) zīrā eger gāyb bilselerdi eglenmezlerdi ḥor idici ‘azābda ki Quds’i (7) yıqmaqdur

15 taḥkīk var-ıdı Sebā'nuñ menzillerinde nişāne bizüm (8) vaḥdetümüze iki bāğ-çeler sağından şolından. (9) Peygāamberleri didi ki yiyiñüz Tañrıñuzuñ rızqından ve şükr eyleñüz aña arı şehr (10) dür şehrüñüz ve Tañrıñuz günāhlar örtücidür.

16 Pes yüz çevürdiler şükr itmekden (11) Pes biz dahı gönderdük anlaruñ üzerine dönmez seyl kim şehirlerini ḥarāb itdi (12) ve değıştürdük iki bostānlarını iki bostānlara ki ḥamṭ yemişlülerdür (13) ve yılğun ağaclulardur ve sehelce Sidr kenār ağacı'dur azacuk.

17 (14) Bunı 'ıvaż eyledük anlar kāfir olduklarından ötürü ve bunuñ (15) gibi 'ıvaż ider miyüz itmezüz illā kāfir olanlara.

18 Ve kılduk (16) biz aralarında anlaruñ ve ol köyerüñ aralarında ki bereket bıraḫduk anlara. Murād bundan Şām'dur. (17) Kūyer ḫoduḫ ki birbirine gözler ulāşuk ve taḫdīr itdük anda seyri (18) ve eyitdük seyr idüñ anda geceler ve gündüzler emīnler olup açlıḫdan (19) suzsuzlıḫdan ḥarāmīden.

19 Pes eyitdiler iy bizüm tañrımız (20) ırāğ eyle seferlerümüzüñ aralıḫını ki ḫonaḫlarumuzuñ aralıḫı ısızlıḫ yazılar ola. (21) Ve güc itdiler nefslerine pes anları ḫikāyetler kılduk [252b] (1) ve anları perākende kılduk küllü perākende kıлмаḫ ki her birini bir iḫlīme bıraḫduk. (2) Bedürüstī bu işde nişānlar vardur birlügümüze her belāmuza duyanlara (3) ve ni'metümüze şükr idenlere. Ve taḥkīk gerçek itdi anlaruñ üzerinde

20 (4) İblīs şanusını ki azduracaḫam anları didi. Pes uydılar (5) aña illā bölük mü'minlerden uymadılar

21 ve ol İblīs'üñ anlaruñ (6) üzerlerine ḫucceci de yoḫ vesvese ve iḫvādan ḫayrı. (7) İllā seçmek-içün āḫirete inananı şundan ki āḫiretten gümān içindedür (8) ve Tañruñ her nesne üzerine bekcidür.

22 Eyit yā Muḥammed' (9) ki niyāz idüñ şunlara ki taparduñuz Tañrıdan ğayrı ki (10) mālîk olmazlar bir zerre kadarına göklerde ve ne yerde ve yoğdur anlaruñ (11) ol ikisinde hıc ortaklığı ve yoğdur Tañrıya anlardan bir yardımcı

23 (12) hıc bir nesneyi yaratmağda ve şefā'at fāyide itmez anuñ katında (13) meger şunuñ-içün ki estür viridi Tañrı aña tā şol (14) vağt ki ğorğu anlaruñ göñlinden selb oluna. Eyideler ki ne didi Tañrıñuz? (15) Şefā'at idenler eyideler Hāğğ didi didiler ve ol yüce ve ulu (16) Tañrıdur.

24 Eyit yā Muḥammed kim virür size rızķı (17) gökden ve yerden. Eyit yā Muḥammed ki Allāh virür ve biz yeğüz siz (18) toğrı yol üzerindeyiz yeğüz aşkere azğunlık içinde (19) yüz. Eyit içinde (19) yüz.

25 Eyit ya Muḥammed'şorulmazsız şol günāhdan ki biz işlerüz (20) dağı biz de şorulmazuz sizüñ işledüklerüñüzden.

26 Eyit yā Muḥammed cem' ider aramuzı Tañrımuz (21) andan şoñra ğükm ider bizüm aramuzda ğağķı-le ve ol Tañrı ğükm idici ve bilicidir.

27 [253a] (1) Eyit yā Muḥammed baña gösterüñ şunları ki ilğāķ itdüñüz aña şerīkler deyü (2) ya'nī yaratmadılar bir nesne belki ol Allāh 'azīz ğakīm'dür.

28 (3) Ve göndermedük seni illā götüri ğalkā beşāretci (4) ve ğorğuducu illā kim ğalkuñ ekşerī bilmezler.

29 (5) Ve eydürler ki ğaçandır bu va'de eger gercekiseñüz?

30 (6) Eyit yā Muḥammed ki sizüñ-içün (7) bir günüñ va'de-ğāhı vardur ki andan bir sā'at ğadar gecmek isteyimezsiz ve bir sā'at ğadarı (8) andan becid dutmazsız.

31 Ve didiler şunlar ki kāfir oldılar (9) herğiz inanmazuz bu Ķur'ān'a ve ne şuña ki anuñ öñindedür Tevrīt (10) gibi İncİL gibi ve eger görseñ yā Muḥammed ol Vağtā (11) ki zālimler ğurğarulmuşlardur anları besleyen ğuzūrında ba'zıları (12) ba'zılarına söz döndereler nefrīn ideler birbirine alcağ (13) ğällüler diyeler ser-keşlerine eger siz degülmissedydüñüz biz mü'minler olurduk.

32 (14) Ser-keşleri za‘ıflarına didiler **(15)** biz mi men‘ itdük sizi İmāndan size geldükden şoñra hidāyet **(16)** belki siz mücrimlerdüñüz

33 ve alcağ **(17)** ħällüler didiler şunlara ki ululanurlar-ıdı belki fitnelerüñüz sizüñ gecelerde **(18)** ve gündüzlerde bizi yoldan çıkardı zīrā ki buyururduñuz **(19)** bize Tañrıya kāfir olmağlığumuzla ve aña zıddı ortağlar itmegümümüzle **(20)** ve peşīmānlıkların gizlediler vaqtā ki gördiler ‘azābı **(21)** ve güller eyledük kāfir olanlaruñ boynında [253b] **(1)** ‘ıvağ bulmaz hīc kimse illā şunu ki işledilerdi.

34 (2) Ve göndermedük bir kūye bir PeyğāMBER illā didi anuñ güm-rāhları **(3)** taħķīk biz şunuñla ki siz gönderildüñüz aña kāfirlerüz.

35 (4) Ve eyitdiler biz çoğarağız emvāl yöninden ve oğul kız yöninden **(5)** ve biz ‘azāb olunurlardan degülüz.

36 (6) Yā Muħammed bedürüstī benüm Tañrum döşer rızķı kime dilerse ve kıt ider kime dilerse **(7)** ve illā kim ħalkuñ ekşerī bilmezler.

37 (8) Degüldür sizüñ māluñuz ve ne oğluñuz ve kızuñuz sizi bizüm ħatumuzda muħarreb ider **(9)** yaklaşdurur degüldür. Meger şunu yaklaşdurur ki İmān getürdi **(10)** ve eyü ‘amel işledi. Pes anlaruñ-içün vardur bir ħaseneye **(11)** virilen şevābuñ ikisince eyü ‘amel itdükleri sebebden ve anlar **(12)** köşkler içinde emīnlerdürürler ölmekden pīrlıkdan faķīrlıkdan.

38 (13) Ve şunlar ki dudışürler bizüm Ķur‘ān’umuzu yalanlamağda birbirin geçüb. **(14)** ol t̄āyife ‘azabda ħāzır olunmuşlardır.

39 (15) Eyit ki benüm Rabbüm döşer rızķı kime dilerse **(16)** ve kıt ider aña ki dilerse. Ve şunu ki nafağa idersiz bir **(17)** nesneden ol aña ‘ıvağ virür. Ve ol rızķ virenlerüñ yigregidür.

40 (18) Añ ol günü ki ħoparur anları bir uğurdan **(19)** andan şoñra dir feriştelere ki **(20)** bunlar süz mi ħaparlardı

41 feriştelere (21) eyitdiler tenzîh iderüz biz seni sen bizüm Ma'būdumuzsın anlar degül. [254a] (1) Belki cinne taparlardı çokrağı. Çokrağı (2) anlarıñ şeyâtime İmân getürdilerdi.

42 (3) Pes bugün mâlik olmaz ba'zuñuz bs'zuñuza ne fâyide ve ne ziyân. (4) Ve eydürüz (5) şunlara ki zulm itdiler tâduñ cehennem 'azâbını ki siz ol cehenneme iderdüñüz

43 (6) ve kaçan ki oğunsa anlarıñ üzerine bizüm âyetlerimiz ki (7) vâzîhlardur. Eyitdiler degüldür bu illâ bir erdür ki (8) diler ki sizi men'ide şundan ki Âtâlarıñuz tapardı. (9) Ve eyitdiler degüldür bu Qur'an illâ bir yalandur ki düzülmişdür. (10) Ve eyitdi şunlar ki kâfir oldılar Qur'an'ı için Vaqtâ (11) ki anlara geldi degüldür bu illâ âşkere âzûlıkdur

44 (12) ve anlara virmedük Kitâblardan ki oğıyalar anları tâ ki andan (13) huccet Alalar Tañrıya şerîk vardur didüklerine. (14) Ve göndermedük anlara senden öñdin bir Peygâmbere ki korğuda anları

45 (15) ve yalanladılar şunlar ki anlardan öñdün-idi. (16) Ve senüñ Kavmüñ yetişmediler anlara virdüğümüzüñ onda birine kudretde ve kuvvetde ve mâlda. (17) Pes yalanladılar Peygâ-berlerümü pes nice oldı (18) benüm inkârum anlara bilürsin.

46 Di ki bedürüstî ben öğüt (19) virürin size bir kelime²-ile ol kelime budur ki turasız (20) Tañrı³-i için ikişer ikişer ve birer birer toğruluğile. (21) andan soñra fikr idesiz ki şâhibüñüz de ki Muhammed dür hergiz cennet yokdur [254b] (1) degüldür bu illâ sizüñ korğuducuñuzdur. (2) Bir katı 'azâbuñ öñinde tırmişdur ki ol heybetlü kıyâmetdür.

47 (3) Eyit yâ Muhammed şol ecri kim sizden diledüm pes anı yine size ya'nî (4) kavmümü incitmeñ didümdi vâruñ incidüñ eger elüñüzden gelürse. (5) Degüldür benüm 'ıvazum illâ Tañrı üzerinedür. (6) Ve ol her nesnüñ üzerine hâzırur.

48 (7) Eyit yā Muḥammed bedürüstī benüm Tañrım bırağur gönül içine ḥaqqı bātıldan secüp (8) ‘aybları bilicidür.

49 Eyit ki ḥaqq geldi (9) ve bātııl yokdan var idemez ve ölüdirildemez.

50 (10) Eyit yā Muḥammed eger ben azarsam bedürüstī azduğumuñ vebāli benüm üzerümedür (11) ve eger oñarsam şunuñla oñaram ki baña (12) Tañrum vahy itdi anı. Bedürüstī ol niyāzı işidür yaqıñdur.

51 (13) Ve eger görseñ ol vaqti ki qorqıldılar pes necāt yokdur (14) anlara ve dutuldılar yaqın yirden ‘azābum-ile otuz (15) biñ er’-idi. Hicāz teveccüh itdiler. Yaqın gelicek iki bulundılar yarusı ilerü (16) yürüdi. Cebrāyıl ‘aleyhi’s-selām na’ra urdı yire geçdiler. Yarusı qurtuldı anlaruñ (17) dağı yüzleri üzerine döndi.

52 Ve eyitdiler İmān getürdük (18) Tañrıya ve anlara tedārük nice olur (19) ırāq yerden ki yine dünyā gelmekdür.

53 taḥkik kāfir (20) oldılardı Qur’an’a bundan oñ ve söylerlerdi zann-ile (21) dünyāda ırāq yerden ki uçmağdur ya tamūdur.

54 [255a] (1) Ve aralandı anlaruñule diledükleri nesnenüñ arası ki dünyāya yine gelmek (2) dūr. Nice ki anlaruñ mişillülere işlendi bunlardan oñ. (3) Bedürüstī anlar gümān içindedürürler kendülere vākı (4) ola ‘azāba ve bilmezler gümānlarını. Ne‘üzü bi’llāhi min zālik..

2.35.

35 (5) Sūretü Fātir

(6) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (7) Şenā ol Tañrıyadur ki yaradıcısıdur yerlerüñ (8) ve göklerüñ. Ferişteleri elçiler idicidür (9) ki qanatlar isleridür ikişer ikişer üçer üçer dörder dör (10) derdür. Ziyāde ider ḥalkā Nebī dilerse. (11) Bedürüstī Tañrı her nesne üzerine qādirdür.

2 (12) Şunu ki Tañrı açar ḥalkā raḥmetinden (13) aña dutucı yokdur ve anı ol duta anı koyuvirici (14) yokdur andan soñra ve ol Ğālib’dür ḥikmet-ile (15) işler işini.

3 İy halāyık aluñ Tañrınuñ ni‘metini (16) üzerüñüze hıc bir yaradıcı var mıdur Tañrıdan ğayrı (17) ki rızķ virür size gökden yağmur-ile ve yerden. (18) Ma‘būd yoķdur illā ol’dur. Pes nice yalan söylersiz?

4 (19) Ve eger seni yalanlarlaruse taħķīķ (20) yalanladılar Peyğāمبرler sen’den öñdin ve Tañrıdan yaña döner (21) işlerü.

5 İy Mekke Ehli bedürüstī Tañrınuñ va‘di [255b] (1) gerçekdür. Pes aldāmasun sizi dünyā dirligi (2) ve aldamasun sizi, Tañrı Kerīm’dür dimekle şeytān.

6 (3) Bedürüstī şeytān size düşmindür. Pes siz (4) daħı düşmān idinüñ anı. Bedürüstī kığırur kendü bölügüni (5) tā tamū ehlinden olalar.

7 (6) Şunlar ki kāfir oldılar anlaruñ-içün ķatı ‘azāb vardur. (7) Ve şunlar ki (8) inandılar ve eyü ‘amel işlediler anlaruñ-içün yarlığanmaķ ve ulu şevāb vardur.

8 (9) Ya pes şol kimesne ki zeyn olmış (10) ola aña yaramaz ‘ameli ol daħı anı hūb göre şunuñ gibi midür ki aña ĩmān (11) getürmek eyü gelmiş ola ve ĩmān getürmiş ola (12) Pes bedürüstī Allāh azdurur şunu ki diler ve ķulağuzlar şunu (13) ki diler. Pes gitmesün nefsuñ anlaruñ (14) üzerine ğasuretler-ile ĩmān getürmedükler-içün. (15) Bedürüstī Tañrı bilicidür şunu ki işlersiz

9 ve Allāh şol (16) Tañrıdur ki yilleri gönderdi pes ol yeller buludı perākende (17) eyledi. Pes sürdük ol buludı bir ķuraķ yere (18) pes diriltdük anuñ-la yeri öldüğinden şoñra (19) ol yerü. Ancılayındur ādemoğlanı yerden yine çıķduğı.

10 (20) Her kim ‘izzet dileye pes ‘izzetü Tañrınuñdur (21) bir uğurdan. Andan yaña āğār pāk ‘ibādetler-ile [256a] (1) Lā ĩlāhe ĩlla’llāh’dur ve eyü ‘amel ol Kelime’-i Tevhīd götürür. (2) Ve şunlar ki yaramaz mekr itdiler anlaruñ-içün (3) kātı ‘azāb vardur ve anlaruñ mekrleri helāk ider anları (4) ‘āķıbet.

11 Ve Allāh yaratdı sizi topraķdan (5) andan şoñra menīden. Murād oğlanlarıdur. Andan şoñra sizi cift (6) cift ķıldı ya dürlü dürlü ķıldı ve yüklü (7) olmaz hıc bir dişi ve toğurmaz illā ‘nuñ ‘ilmiyile. (8) Ve ‘ömür sürmez bir uzun ‘ömürlü ve eksilmez

anuñ ‘ömrinden illā Levh-ı Maḥfūz’da (9) şābitdür. Bedürüstī ol nesne Tañrıüzlerine āsāndur.

12 (10) Ve berāber olmaz iki deñiz bu biri şatlu şovuḡ (11) tīz siñer içecek ve bu biri şürdur ācıraḡ (12) ve her birinden tāze et yirsiz. (13) Ve zīnetler çıkarur siz ki geyersiz anı ve görürsin gemileri (14) deñizde gelür gider. Murād bundan mü’min-ile Kāfirdür. Mü’minden eyü toḡar ve Kāfirden (15) daḡı eyü toḡar nice ki Ḥālid bini’l-Velīd ‘Akreme’bn-i Ebī Cehl. (16) Tā şaleb idesiz anuñ fazlından ola kim şükir idesiz.

13 (17) Geci’i gündüze koyar ve gündüzi geceye koyar (18) ve güneş’i ve ayı müsahḡar eyledi her (19) birisi yürür kıyāmet kopınca. Ol Allāh ki sizi besleyicidür mülk (20) anuñ dur. Ve şunlar ki şaparsız andan ḡayrı (21) bir ḡurmā sārına güci yetmez.

14 Eger du‘ā iderseñüz anlara [256b] (1) işitmezler du‘āñuzı. Ve eger işideler cevāb virmezler size. (2) Ve kıyāmet güninde şeriküñüze inkār iderler. (3) Ve ḡaber virmezler saña yā Muḡammed ḡaber-dār gibi ya’nī kıyāmet aḡvālinden şorsañ (4) bencileyin ḡaber virmezler.

15 İy ādemoḡlanları siz muḡtāclarsız (5) Tañrıya ve Tañrı ol’dur bāy ve öḡülmüş.

16 (6) Eger dilerse sizi giderür ve bir yeñi ḡalk getirür

17 (7) ve ol nesne Tañrı üzerine çetiñ degüldür.

18 Ve bir günāh (8) iden nefis āḡaruñ günāhını götürmez ve eger bir nefis ki āḡırlanmış (9) dur du‘ā iderse anı götürmege andan nesne götürülmez (10) ve eger yaḡīn ḡavm daḡı olursa. Bedürüstī sen (11) yā Muḡammed’ḡorḡudursın şunları ki ḡorḡıdular anlara rızḡ virenden ḡaybde. (12) Ve namāzı ḡıldılar ve her ki ārınsa bedürüstī ovarınur (13) kendü nefsi-y-içün ve Tañrıyadur her nesnenüñ olması.

19 (14) Ve berāber olmaz gözsüz-ile görüci

20 (15) ve ne ḡaraḡulıḡlar ve ne nūr

21 ve ne gölge ve ne ısı ya'nı berāber olmaz kâfir-ile (16) mü'min ve İmān-ile küfr va şamūy-ile uçmak ve berāber

22 (17) olmaz diriler ve ne ölümler ya'nı 'ākıllar-ile cāhiller. Bedürüstī (18) Allāh işitdürür şuna ki diler ve sen işitdürmezsin (19) şunu ki kabrlersedür.

23 Degülsin sen yā Muhammed'illā korquducısın

24 (20) bedürüstī biz seni gönderdük Kur'an'-ile muştucu ve korquducı. (21) Hic bir tayife yokdur illā anların içinde bir korquducı [257a] (1) bile geçübür.

25 Ve eger seni yalanlarsa taḥkīk yalanladı (2) şunlar ki anlardan öndün-ıdı geldi anlara Peygamberleri (3) mu'cizeler-ile ve Şahifeler-ile ve nūr Kitābile ki Tevrāt'dur İncil'dür

26 (4) andan sonra dutdum şunları ki kâfir oldılar (5) nice oldı benüm inkārum anlara?

27 Görmedün mi ki (6) bedürüstī Allāh indürdi gökden yağmuru ? Pes (7) çıkarduk anın-la yemişler ki dürlü dürlü levnlere anların (8) ve tağlardan yollar eyledi ak ve kızıl renkleri dürlü dürlü (9) ve gāyet qaralar

28 ve yaradı ādemden ve tavārlardan (10) ve dört ayaklu hayvānlardan dürlü dürlü renkler-ile (11) ancılayın ya'nı mīve gibi bedürüstī korqar Tañrının kullarından (12) 'ālim olanlar bedürüstī Tañrı gālibdür günāh örtücidür.

29 (13) Bedürüstī şunlar ki okurlar Tañrının Kitābı'nı ve namāzı (14) kıldılar ve yedürdiler şundan ki anlara virdük gizlü ve āşikāre (15) umarlar bir bezirgānlığı hergiz helāk olup zāyi'olmaz tā temām

30 (16) vire anlara şevāblarını ve ziyāde ide anlara fazlından. (17) Bedürüstī ol Tañrı örtücidür ve az 'amele çok şevāb viricidir.

31 (18) Ve şol ki vahy itdük şuna Kitāb'dan ol gerçektür (19) gerçekleyici olduğu hāle şunu ki elindedür. Bedürüstī (20) Tañrı Te'ālā bendelerine 'ālimdür görücidür.

32 andan sonra (21) virdük Qur'an'ı şunlara ki öğürtledük kullarumuzdan pes anlardan ba'zı [257b] (1) zulm idici nefesine haram māl kazanmağıle ve anlardan ba'zı helāl māl kazanıcıdır. (2) Ve anlardan ba'zı öğredicidir hayırlara Allāh destürile.

33 (3) ol ulu keremdür virildi anlara anlarıñ-içün 'Adn uçmaqları var (4) dur ki aña girürler. Bezenürler anda bilezükler-ile altundan ve incüler-ile (5) ve geyeceklerianda ibrişimdür

34 ve eyitdiler şenā ol (6) Tañrıya ki giderdi bizden guşşayı. Bedürüstī bizüm Tañrımız günāh örtücidür ve az tã'ate çok 'ıvaż (7) viricidir.

35 Eyle Tañrı ki kondurdi bizi muķım olaçaķ eve kereminden (8) erişmez bize ol serāyda hergiz te'ab ve erişmez melüllik ki yorulmaķdan (9) hāşıl olur.

36 Ve şunlar ki kāfir oldılar anlarıñ-içün cehennem odı vardur. (10) Ve hükm olunmaz anlarıñ üzerine tā kim öleler ve yeynilmez anlardan şamūnuñ (11) 'azābı eyle cezā idrüz her kāfir'e

37 ve (12) anlar feryād iderler şamūda eydürler iy bizüm Tañrımız çıkar (13) bizi eyü 'amel idelüm anuñ ğayrı ki dünyāda işledük-idi. (14) Biz sizi 'ömürlindürmedük mi bir müddet ki anda öğütlenürdi öğüt (15) alan eāl bu ki size korķuducı geldi ki Şeybhere'dür ki Peyğamberden özge (16) pes şaduñ 'azābı ki yoķdur zālimgere bir yardımcı (17) bedürüstī Tañrı bilicidir gökleriñ yerleriñ ğaybını.

38 (18) Bedürüstī Tañrı bilicidir göklerde olanı.

39 (19) ol Tañrı ol'dur ki sizi halīfeler eyledi yer yüzinde pes (20) şol ki kāfir oldı anuñ üzerünedür küfrinüñ 'azābı ve ziyāde itmez kāfirlere küfri (21) anlarıñ Tañrısı katında meger 'uķūbet yöninden. [258a] (1) Ve ziyāde itmez kāfirlere kendüleri illā mağbūnlıķ āhiretde.

40 (2) Eyit yā Muḥammed ḥaber virūn baña sizūn bütlerūñtizi ki ṭaparsız anlara Tañrıdan ğayrı (3) gösterūñ baña ki ne nesne yaratdılar yerde varından (4) ya anlarūñ ortaqlığı var göklerde ya anlara Kitāb mı virdük ki (5) pes anlar bir ḥucet üzerine olalar ol Kitāb'dan Belki va' de (6) eylemez zālimlerūñ ba'zı ba'zına illā mağrūrlığı.

41 Bedürüstī (7) Tañrı tutar gökleri yerleri zāyil olmağdan ve eger zāyil olsalar (8) ṭutmaz anları hīc bir kişi andan ğayrı. Bedürüstī ol Ḥalīm ğafūr oldu. (9) Ve and icdiler Tañrıya güçleri yetdücce eger anlara bir āyet gelse (10) ki elbette ṭoğrurak olalar ümmetlerūñ birisinden ya'nī Yehūd'dan Naşārā'dan.

42 (11) vaḫtā ki anlara ḳorḳuducı geldi ki Muḥammed dūr arturmadı anlara illā i'rāz eylemek (12) yöninden ve yamān fikr itmeklik yöninden. Yamān fikr ṭolaşmaz illā (13) anı idene.

43 Pes muntezır olmazlar illā evvelkilerūñ sünnetine ya'nī 'azāba. (14) Hergiz bulmazsın Tañrınıñ işlerine 'azāb dilese bozmağā çāre (15) ve hergiz bulmazsın Tañrınıñ 'azābına birdenbire şıyışdurmağ.

44 (16) ya daḫı seyr itmidiler mi yer yüzinde nice oldu (17) serencāmı şunlarūñ ki anlardan öñdindi ve anlar bunlardan ḳuvvetde ḳatıdılar (18) ve Tañrıyı 'āciz ider olmadı hīc bir nesne göklerde (19) ve ne yerlerde. Bedürüstī bilici ḳudret āyesi oldu.

45 (20) Ve eger dutacağ olursa Tañrı Te'ālā ḫalkı ḳazandukları günāhlar-ile ḳomayayüdi (21) yer ārḳasında bir cānever illā kim te'hīr ider anları ādanmış vaḫte degin kim taḳdīr [258b] (1) idübdür. Pes ḳaçanki vaḫtleri geldi bedürüstī Tañrı ḳularlını görücü oldu.

2.36.

36 (2) Sūretü Yāsīn

(3) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (4) İnsān-ı Kāmil ḫaḳḳı'çün ki Muḥammed dūr.

2 – 4 Ve K̄urʾān haḫḫīçün ki āyetleri muḫkemdür. Bedürüstī (5) sen Mürsellerdensin. Toğrı yol üzerinesin ki İslāmʾdur. Medḫ idüñ

5 – 6 (6) ol K̄urʾānʾı ki ʿazīz raḫīm pādişāh indürdi ḫorḫutmađıçün bir ḫavmi şol ʿazāb-ile ki ḫorḫudul (7) mış-idi atāları anlaruñ. Anlar ğāfillerdür andan ki atāları ḫorḫuduldu.

7 taḫḫīḫ (8) vācib oldı ʿazābu çođınuñ üzerine anlar inanmazlar

8 bedürüstī biz boyunlarında odʾdan (9) ğulleler eyledük. Pes anlaruñ elleri eñeklerine bağludur. Pes anlaruñ gözleri dağı yumıludur.

9 (10) Ve öñlerinde ḫicāb ḫılduḫ tağlar gibi perdeler ḫılduḫ zulumātdan (11) pes bürdük anları

10 ve anlar görmezler ve berāberdür anlaruñ üzerine (12) gerekise ĩmān getirmezler.

11 Bedürüstī ḫorḫudursın sen yā Muḫammedʾ (13) şunu ki K̄urʾānʾa uydı ve Yaradandan ḫorḫdı ğayibde. (14) Pes beşāret eyle aña mağfiret-ile dünyāda ve ulu şevābile ʿuḫbāda.

12 Bedürüstī biz dirildürüz (15) ölüleri ve yazaruz şunu ki işlediler ve şunu ki anlar ʿādet itdiler. (16) Ve her nesneyi şayduḫ Levḫ-i Maḫfūzʾda

13 ve anlara meşel ur ki Anḫākiyye Ehliʾni (17) vaḫtā ki aña elçiler geldi ʿĪsāʾdan. Vaḫtā ki gönderüp (18) anlara ikisini yaʿnī Şümānʾ-ile Ṭalūsı.

14 Pes yalanladılar ol ikisini pes ḫuvvetlindürürdüḫ (19)-üçünciʾ-ile yaʿnī Şemʿünʾile. Pes didiler ki taḫḫīḫ size Mürsellerüz.

15 (20) İtdiler degülsiz siz illā ādemođlanları bizüm gibi. (21) Ve indürmedi Tañrı bir nesne degülsiz siz illā yalan söylersiz.

16 [259a] (1) Eyitdi Tañrımuż bilür ki bedürüstī biz size gönderilmişlerüz

17 (2) ve bizüm üzerümüze yoḫdur illā ḫaberi erişdürmek ki rüşündür.

18 Eyitdiler bedürüstî (3) biz sizi şüm gördük eger vaz gelmezseñüz elbette sizi taşlaruz. (4) Ve elbette bizden size ācıcı ‘azāb erişür.

19 Eyitdiler şümlüğüñüz sizüñle (5) biledür eger ögütleneseñüz Tañrınıñ sözile, bizi şüm görmezdüñüz (6) belki siz müşrik kavmlersiz.

20 Ve ol eşnāda şehruñ ortasından (7) bir kişi geldi tiz tiz ki ādı Ḥabīb-i Neccār’-idi eyitdi iy kavmüm uyuñ

21 (8) Mürsellere uyuñ şuña ki sizden ecr dilemez ve anlar doğru (9) yol üzerindedürürler. Bu kişinüñ oğlu anlaruñ du‘ās-ile dirilmişdi. Andan soñra ĩmāna gelmiş-ıdı.

22 (10) Ve noldı baña ki tapmazın şuña ki beni yaratdı ve siz aña dönderileceksiz.

23 (11) Ben dutar mıyım andan gayrı bütleri (12) eger Tañrı baña zarar dilese fāyide itmez baña anlaruñ şefā‘ati hıc bir nesne ve beni kırtarımazlar.

24 (13) Bedürüstî ben ol vaqt aşkere azğunlıkda oldum.

25 (14) Bedürüstî ben ĩmān getürdüm sizüñ Tañrıñuza pes işidüñ beni didi. Pes anı taşladılar.

26 – 27 Kaçan ki anını (15) Ḥazret’e iletdiler denildi ki uçmağa gir. Eyitdi nolaydı (16) kavmüm bilelerdi baña Tañrum mağfıret itdüğini ve beni ikrām olunmuşlardan (17) itdüğini.

28 Ve indürmedük anuñ kavmi üzerine ol öldükden (18) soñra gökden hıc leşker indüriciler olmaduk olmadı

29 (19) illā bir kerre na‘ra urmaklık Cebrāyıl’den ‘aleyhi’s-selām. Hemān-sā‘at anlar cān viriciler oldılar. (20) Vā ḥasretā müşrik kıular üzerine ya‘nı vā ḥasretā diyüp çağırışalar.

30 (21) Gelmezdi anlara bir Rasūl illā gelürlerdi ve ol Rasūli istihzā iderlerdi.

31 [259b] (1) Görmediler mi nice helāk itdük anlardan öñdin kıarılardan?

32 (2) Bedürüstî anlara gelmezler degül götürüsi illâ bizüm atumuzda azır olmışlardır (3) ‘arşâ’-i ‘Araşâtda

33 ve anlara nişânedür ölmüş yir ki diriltdük anı (4) ve andan ıkardu dâneleri ol dânededen yerüler.

34 – 35 (5) Ve kıldu ol yerde bostânlar bâg-çeler urmâlar ve üzümderden (6) ve aıtdu anda bınarlardan tâ yiyeler Tañrınıñ yaratdu yemişlerden. (7) Ve ol yemişleri elleri düzmedi ya pes şükr itmezler mi?

36 (8) Münezzehdür ol pâdişâh ki cift nesneleri yaratdı götürüsini şundan ki (9) bitürdi anları ve nefslerinden yaratdı oğul ve kıızı ve şundan ki anı bilmezler

37 (10) ve âyetdür anlara gece ki şoyaruz andan gündüzi (11) göresiz anları ki aragülikda almışlardır

38 ve güneş ki yürür kendünüñ arâr-(12) gâhına degin ki ‘arş altındadır ol ki işitdik tadîrdür gâlib ‘âlim (13) Tañrınıñ.

39 Ve ayı nişâne itdük ki tadîr itdük anıñ-içün menziller ki yigirmi (14) sekiz menzildür tâ döndi ‘Urcün adîm gibi ya‘nî uru urmâ ıbıgı (15) gibi ki egri olur.

40 güneş’e eyle gerekmez ki Āy’a erişe seyrde (16) ve gice, gündüzi geçici degüldür ya‘nî gündüzüñ nûrı gecenüñ aragülüğın başar (17) ve her biri gökyüzinde seyr iderler

41 (18) ve nişânedür anlara ki bedürüstî biz yükletdük anlarıñ zürriyyetlerin olu gemide

42 (19) ve yaratdu anlarıñ-içün anıñ mişlinden şunu ki binerler

43 ve eger dilesevüz (20) gark iderüz anları. Anlara mededci bulunmaz ve ne anlar necât bulurlar.

44 (21) Mege bizden rahmet ola ve anları diriltmek ol tâ ölince.

45 [260a] (1) Ve açan ki denilse anlara ki şaınıñ şundan ki öñüñüzdedür âhîret işinden (2) ve ârdüñuzdadur dünyâ işlerinden ola kim esirgenilesiz.

46 (3) Ve gelmedi anlara bir āyet Tañrınıñ āyetlerinden illā andan yüz çevürücü oldılar.

47 (4) vaqtā ki denilse anlara yedürüñ şundan ki Tañrı size naşīb itdi. (5) Eyideler şunlar ki kâfir oldılar şunlara ki ĩmān getürdiler (6) yedürür miyüz şuña ki eger Tañrı dilese yedürürdi bu söz zındıqlardandır ki taqdīre kıyil degüllerdür. (7) Degülsiz siz illā aşkere azğunluqlar içindesiz.

48 (8) Ve eydürler ki kaçandır bu va‘de eger gerçek iseñüz sözüñüzde.

49 (9) Baqmazlar bunlar illā bir na‘raya ki dutar anları ol (10) na‘ra ki Şūr üfürülmesidür şol hālde ki çalışurlar almaqda şatmaqda

50 (11) pes vaşıyyet dağı idemeyeler şöyle gāfilleriken

51 kıyāmet kopa ve ehillerine (12) döneler bāzārlarından ikinci kerre Şūr çalına hemān-sā‘at (13) anlar kağabeyrlerinden kendüleri besleyene segirdürler. İki nefhanuñ arasında kâfirlere ‘azāb (14) olmaya uyur gibi qalalar ikinciden şoñra

52 eyitdiler iy vāy bize (15) kim qaldurdi bizi uyuduğumuz yerden diyeler. Eyle olsa mü‘minler eyüdeler bu ol (16) kıyāmetdür ki va‘de itdi Tañrı bize Qur‘ān‘da ve gerçek söyledi Peygā-berler (17) olmadı

53 ‘uqūbet illā bir heybetlü āvāz (18) hemān anlar bir uğurda qatumuza hāzır olurlar.

54 Bu gün bir nefse zulm (19) olunmaz hīc bir nesne ve ‘ıvāz bulmazsız illā şunu ki işledüñüzdi.

55 (20) Bedürüstī cennet ehli bu gün tena‘umlarda arastalardur (21) her yañadan.

56 Anlar ve ‘avretleri gölgelerde tahtlar [260b] (1) üzerinde tekyelenmişlerdür.

57 Anlarıñ-içün uçmaqda mīveler vardur (2) ve anlarıñ-içün vardur ne ki temennā iderlerüse.

58 Selām vir-ile anlara raħīm Tañrıdan.

59 (3) Tañrı eyide secilũn bu gün iy günāhkārlar ya‘nĩ iy kāfirler mü‘minlerden
(4) kaçan ki sec-ile

60 – 61 yine Tañrı ‘āşilere eyide ‘ahd itmedüm mi size iy ādem (5) oğlanları
şeytāna uymañ diyü? Bedürüstĩ ol size (6) aşkere düşmindür. Ve baña uyuñ ki ol
toğrı yoldur uçmağa

62 (7) ve taħķĩk azdurdı sizden çok şayifeleri (8) ya pes añlamaduñuz mı ve
‘ibret almaduñuz mı anlardan vaķtā ki řamũ şapusına erişeler zebānĩler diyeler

63 (9) bu ol cehennemdür ki siz va‘de olunurduñuz

64 (10) girũn aña bu gün şunuñ-üçün ki kāfir olduñuz.

65 Bu gün mühr ururuz (11) anlaruñ āđızları üzerine ve söylerler bize elleri (12)
ve řanuķlıķ virür āyaķları şuña ki āyaķları şazandı

66 ve eger (13) dilersek gözlerini hĩc iderdük pes irişürlerdi yola (14) nice
görürlerdi görürdi çün gözü yok

67 ve eger dilersek (15) şüretlerin dönderürdük yerlerinden ne gidebilürlerdi ve
ne döne (16) bilürlerdi.

68 Ve şuña ki uzun ‘ömür virürüz anı alçaķ iderüz pĩr idüp ĥalk (17) içinde.
Añlamaz mısız?

69 Ve öğretnedük aña şi‘ri (18) ve şi‘r aña gerekmez. Degüldür ol şur‘ān illā
zıkrdür ve beyān idici şur‘ān’dur

70 (19) řorķutmađ-ičün şunu ki diri oldu ya‘nĩ mü‘min oldu (20) ve ‘azāb vācib
olmađ-ičün kāfirler üzerine.

71 Görmediler mi ki bedürüstĩ biz yaratduk anlarıñ-ičün (21) şundan ki
ķudretümüz işledüği řavārları [261a] (1) anlar ol řavārlara māliklerdür

72 ve müsahĥar itdük anları anlarıñ-ičün (2) pes ba‘zıları anlardan binitleridür ve
anlardan ba‘zını yerler deve gibi koyun gibi şığır gibi

73 (3) ve anlaruñ-içün anlarda fāyideler vardur ve içecek vardur (4) ya pes şükr itmezler mi?

74 Ve şutundılar Tañrıdan ğayrı bütlere (5) ola kim yardım olunalar (6) başarmazlar ol bütler anlara yardım itmegi

76 (7) ve ol kāfirler ol putlar-içün hāzır yardımlardur çerīler şamūda (8) bile hāzırlar olurlar.

76 Pes melül itmesün seni anlaruñ sözi (9) bedürüstī biz bilürüz şunu ki gizlerler ve şunu ki aşkere iderler.

77 (10) Ādemoğlanları görmedi mi bedürüstī biz yaratduğ anları menīden (11) nā-gāh göresin ol bātıll nesney-ile cedel ider? Murād bundan Übeyy'dür Hālef oğlı.

78 (12) Ve bizüm-içün meşel urdı 'āciz diyü ve kendü yaradulduğın unuttı (13) eyitdi kim dirildür süñükleri şol hālde ki ol süñükler çürimişdür.

79 (14) Eyit yā Muḥammed dirildür ol 'izāmı şol Tañrı ki anı yaratdı (15) evvel kerrede ve ol her nesneye 'ālimdür.

80 (16) şol Tañrıdur ki eyledi sizüñ-içün yeşil ağacdan odı pes (17) siz andan od yaqarsız

81 kādır degül midür şol ki (18) yaratdı gökleri ve yerleri anlaruñ mişillerin yaratmağa? (19) Belī kādirdür ve ol çok yaradıcıdur ve bilicidür.

82 Bedürüstī anuñ emri kaçan ki (20) bir nesneyi dilese pes ol nesne olur.

83 (21) Ārı bilüñ ol Tañrıyı ki anuñ elindedür her nesnenüñ hazīnesi ve aña dönderilesersiz.

2.37.

37 Sūretü's-Şaffāt

[261b] (1) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 – 4 (2) Şaff bağlayan gāzīler ḥaqqīçün cengde şöyle ki gerekdür ve sürücü feriştelere (3) ḥaqqīçün bulutları kankı iklīme buyruldırsa daḥı oquyıcılar ḥaqqīçün Qurʾān'ı (4) bedürüstī sizūñ Tañrıñuz bir Tañrıdır.

5 (5) Göklerūñ ve yerlerūñ ve anlarūñ ārasındaḡınuñ Tañrısıdur ve Maşrıqlarūñ Tañrısıdur.

6 (6) Bedürüstī bezedük dünyā gökini yılduzlar zīnet-ile

7 (7) ve şakladuḡ göki şaklamaklık her mütemerrid şeytāndan

8 – 9 (8) tā kulaḡ urmayalar uluraḡ cemāʿate ki Tañrınuñ ḥükmin yazan feriştelere. (9) Ve ātilur her yañadan sürülmek-içün ve anlara dāyim ʿazāb vardur

10 (10) meger şunlar ki feriştelere ḡapdı sürʿat-ile bir nevʿa ḡapmaḡ. Pes (11) uydı aña od ki yaḡıcıdur.

11 Şor Ehl-i Mekkeʿye yā Muḡammed anları (12) yaratmaḡ mı gücürekdür ya şol ki yerlere ve göklerden ki yaratduḡ bedürüstī (13) yaratduḡ anları yimiş balçıḡdan belki ʿacebledūñ yā Muḡammed anlarūñ ĩmān getürmedüklerini

12 (14) ve anlar ḡülüşürler senūñ ʿacebledüḡüne

13 ve ḡaçan öḡüt virileler öḡüt almazlar

14 (15) ve ḡaçan ki muʿcize görseler maşharalıḡa alurlar.

15 (16) Ve eydürler: Degüldür bu illā aşkere cāzūlıḡdur.

16 Şöyle midür ki (17) ḡaçan ki ölevüz ve toprak olavuz ve süñükler olavuz yine ḡopar mıyuz

17 (18) ilerüki atālarumuz daḡı ḡopar mı?

18 Eyit yā Muḡammedʿevet ḡoparsız şü ḡālde siz (19) ḡorlarsız

19 bedürüstī ol ḡıyāmet bir kerre zecrdür yaʿnī Şūr (20) urulmaḡdur hemān-sāʿat anlar gözlerin açuḡ baḡarlar

20 ve eydürler ki iy vāy (21) bize bu gün cezā günidür.

21 Bu ʿadl-dād günidür ki siz anı [262a] (1) yalanladuñuz.

22 – 24 Sürûñ şunları ki kâfir oldılar ve ‘avretlerini. (2) Ve şunları bile ki anlara şabarlardı Tañrıdan ğayrı. Pes kulağuzlañ (3) anları şamû yolına eyle Allâh bir ferişte gönderür ve şurguruñ ki bedürüstî anlar (4) şoralar Lâ İlâhe İlla’llâh’dan ki anlaruñ- için dimediler ve andan şoñra yine şoralar eyideler ki

25 (5) noldı size ki birbirüñüze mededleşmezsiz dünyâdaki gibi belki

26 anlar bu gün (6) zelîllerdür.

27 Ve döne ba‘zıları ba‘zılarına çekişeler

28 (7) eyideler bedürüstî siz gelürdüñüz bize dünyâda emîn olduğumuz yañadan

29 (8) anlar dañı diyeler belki siz mü’minler olmaduñuz

30 ve oldı bize sizüñ (9) üzerüñüze kuvvetden ki sizi kahr idevüz belki siz azmış kavimdüñüz.

31 (10) Pes vâcib oldı üzerümüze Tañrınuñ ‘azabı bedürüstî biz şadıcılaruz ol ‘azabı.

32 (11) Pes sizi azdurduk zîrâ biz azğunlarıduk.

33 (12) Pes anlar ol günde ‘azâbda ortağlardur.

34 Bedürüstî biz eyle iderüz kâfirlere.

35 (13) Bedürüstî anlar kaçan Lâ İlâhe İlla’llâh dinilürdi baş çeker oldılar

36 (14) ve eydürlerdi bütlerümüz terk ider miyüz bir delü şâ’ir-içün?

37 (15) Belki anlara hağğ Qur’ân’-ile geldi ve kendüden öñdüden öñdin (16) gelen Peyğâmblerleri gerçekledi.

38 Bedürüstî siz ‘azab-i elîm şadıcılarsız

39 (17) ve ‘ıvaż bulmazsız illâ şunu ki işledüñüzdi

40 (18) lâkin Tañrınuñ kullarlı ki toğrılardur. Anlar bir şâyifedür ki anlaruñ-içün ma‘lûm rızğ vardır ki (19) gözler anı görmedi kulağlar anı işitmedi ve göñüllerden geçmedi.

41 – 42 Yemişler vardır hâl bu ki anlar (20) ikrâm olunmuşlardur

43 Na‘im uçmaqları’nda.

44 Kürsiler üzerinde birbirine karşı (21) tavâf olunur

45 – 46 anların üzerineşağrâklar-ile akar şerâbdan südden [262b] (1) aqdurşafâ virür içenlere.

47 Anda günâh yokdur ve ne anlar ol şerâbdan (2) lâ ya‘kıl olurlar.

48 Ve anların kıtlarında gözleri kendülerde turur (3) büyük gözlü maħbûblar vardur

49 gūyâ ki anlar gizlü devekuşu yumurdasıdur.

50 (4) Pes ba‘zı ba‘zına karşı turur soruşurlar

51 (5) ol uçmağ ehlinden birisi eyitdi: Bedürüstî benüm yoldâşım var-idi

52 (6) eydürdi ki sen inancılardan mısın ya âhîret-içün şadeka virenlerden misin?

53 (7) Şöyle midür ki kaçan ölevüz ve toprak olavuz ve süñükler olavuz bedürüstî biz (8) muħâssib mi oluruz?

54 Kalan uçmağ ehline eyitdi: Hîc gördüñüz mi didi.

55 (9) Kendü bağıdı gördi ki şamūnuñ orta yerindedür.

56 (10) mü‘min eyitdi: Tañrı haqqıiçün yaqîn olduñ ki beni helâk ideydüñ

57 (11) ve eger Tañrımuñ keremi olmayaydı hâzır olmuşlardan olaydum şamūda.

58 – 59 Biz ayrığ (12) ölmezüz didi uçmağda nögerlerine ve yoldâşlarına illâ evvel ölümümüz ki dünyâda’-ıdı (13) ve biz ‘azâb olunurlar degülüz.

60 Tañrı eydür: Bedürüstî bu ulu (14) necâtdur

61 bunuñ gibi şevâb-içün ‘amel itsün ‘amel idiciler.

62 Yine Tañrı Te‘âlâ (15) didi: Ölim mi yegdür nüzül olmağa ya zeğkūm ağacı mı?

63 (16) Bedürüstî ol şecereyi biz kâfirlere fitne kılduğ zîrâ ki od içinde ağaç bitmege inanmadılar. (17) Eyle olsa anı bâl gibi bitmiş ħurmâ şandılar.

64 Tañrı Te‘ālā eydür: Bedürüstī ol bir ağaçdur (18) ki çıkar tamūnuñ orta yerinde

65 anuñ (19) yemişi güyā ki şeytānlar başlarıdur.

66 Bedürüstī anlar yiyicilerdür andan. (20) Toldurucılardur andan qarınlarını

67 andan soñra bedürüstī (21) anlaruñ-içün yedükleri üzerine qarışmaq vardur kaynar şudan tamū ehline yaraqlanmışdur.

68 [263a] (1) andan soñra bedürüstī anlaruñ dönecek yerleri tamüyadur.

69 (2) Bedürüstī anlar atālarını azgunlar buldılar.

70 Pes anlar atālarınıñ izleri üzerine (3) yürirler.

71 taḥkīk azdı senüñ Qavmüñden öñ evvelkileruñ ekşerī

72 (4) ve taḥkīk gönderdük anlaruñ içinde Peygānberler.

73 (5) Pes gör nice oldı qorqudanlaruñ serencāmı?

74 Meger Tañrınıñ (6) ḥālīş olmuş kulları anlar qurtulurlar

75 ve taḥkīk bize nidā itdi Nuḥ ‘aleyhi’s-selām qavmini (7) helāk itmekiçü. Ne eyü niyāz qabül idiciyiz!

76 (8) Ve qurtarduk anı ve ehlini ol qaygūdan ki ğarqdur.

77 Ve anuñ zürriyyetin (9) bāqīler kılduk

78 ve bāqī kılduk Nūḥ’uñ üzerine şenā’i soñra gelenlerde.

79 (10) Selām olsun Nūḥ’uñ üzerine ‘ālemlerde.

80 Bedürüstī biz ancılayın iḥsān (11) idicilere cezā iderüz.

81 Bedürüstī ol bizüm mü’min kullarumuzdandır.

82 (12) Andan soñra ğarq itdük qalan kāfirleri

83 ve taḥkīk Nūḥ’uñ tābi‘lerindindür (13) İbrāhīm.

84 Vaqtā ki geldi Tañrısına toĝru göñül-ile

85 (14) vaqtā ki didi ātāsı Āzer’e ve qavmine kim ne nesneye tabarsız?

86 (15) İftirā mı idersiz bütlere Tañrıdan ğayrı dilersiz ki Muḥammed' yalanlayasız?

87 Nedür zannuñuz (16) 'älemler Tañrısına ki kullarısız aña tapmazsız?

88 – 89 Pes nazār kıldı bir kerre yılduzlara (17) pes eyitdi: Ben ḥastayam sizüñ küfrüñüzden didi incindi.

90 (18) Pes yüz dönderdiler İbrāhīm'den kaçuben anlara ḥastalık gele diyü.

91 Vrdı anlaruñ (19) şanemlerine. Gördi öñlerinde ta'am var. Pes eyitdi: Nicün yemezsiniz? Didi. Çün cevāb (20) virmediler.

92 İyitdi: Noldı size ki söylemezlersiz?

93 Didi. (21) Meyl itdi anlaruñ üzerine urmaqlığa şağ elile.

94 Pes karşı geldiler aña [263b] (1) ive ive.

95 İbrāhīm eyitdi: Tapar mısız yunduğuñuza? Didi.

96 (2) Hāl bu ki Allāh yaratdı sizi ve şunı ki işlersiz.

97 Eyitdiler: anuñ-içün (3) bir yir yapuñ odun uruñ od yağuñ ve anı od'a ātuñ.

98 Pes aña ḥile (4) itmek dilediler. Pes biz anları esfeller kılduğ İbrāhīm'i od'a koymaduğ.

99 (5) Ve eyitdi: taḥķīķ ben Tañruma giderin. Yaķındur ki beni kulağuzlaya didi.

Dağı oddan çıķdı getdi Ḥarrān'dan (6) Şām'dan yaña vardı.

100 Ol vaķtde didi: İy Tañrım baña bir oğul bağışla ki eyüler (7) den ola didi.

101 Pes muştuladuğ aña bir ḥalīm oğul.

102 Vaķtā ki (8) irişdi İşḥāk ya İsmā'ıl atāsıla varacak yere. İbrāhīm eyitdi: İy benüm (9) oğlancuğum. Taḥķīķ ben gördüm düşümde ki bedürüstī ben buğazlaram seni (10) pes sen dağı fikr eyle ne tedbīr görürsin? İsmā'ıl eyitdi: İy babacığum! (11) İşle şunı ki buyurularsın. İnşāallāhü beni şabr idicilerden bulursın.

103 – 104 (12) vaķtā ki boyun şundılar ikisi bile ve alnına yapışup boynın kağırdīse buğazlama (13) ve nidā itdük aña ki taḥķīķ yā İbrāhīm

105 düşüñi gerçekledüñ. Der-ḥāl bir (14) altun boynuzlu қоç gönderdi fidā-y- için. Bedürüstī biz böyle ‘ıvaż iderüz (15) iḥsān idenlere.

106 Bedürüstī bu aşkere belādur.

107 (16) Ve şavduқ anı ulu қurbān-ile

108 ve bākī kılduқ eyü nesneyi (17) anuñ üzerine şoñra gelenlere.

109 Selām olsun Tañrıdan İbrāhīm üzerine!

110 (18) Eyle ‘ıvaż iderüz iḥsān idenlere.

111 Bedürüstī ol bizüm (19) mü’min қullarumuzdandır

112 ve muştuledük İbrāhīm’e İshāk’-ile (20) ki Peygāmberdür şālihlerden olduğı ḥālde. Ve bereket biraқduk anuñ üzerine

113 (21) ve İshāk üzerine zīrā Peygā-berlerüñ çoğı bu ikisinüñ neslidür. Ve ol ikisinüñ [264a] (1) zürriyyetinden eylük idiciler vardır Mūsā ve Hārūn ve Dāvūd ve Süleymān ve ‘Īsā gibi ve Ehl-i (2) Kitāb’uñ mü’minleri gibi ve aşkere zulm idicilerdür ki kāfir oldılar.

114 (3) Ve taḥķīķ kerem kılduқ Mūsā’nuñ ve Hārūn’uñ üzerine nübüvvetle

115 (4) ve қurtarduқ anları ve ol ikisinüñ қavmini ulu қaygūdan ki Nīl’e (5) gark olmaқdur

116 ve yardım itdüк anlara pes anlar gālibler (6) oldılar Fir’avn gibi düşmenüñ üzerine.

117 Ve virdük ol ikisine bir Kitāb (7) ki beyān idicidür

118 ve қulaғuzladuқ anları toғrı yola

119 (8) ve bākī koduқ anlarıñ üzerine eyü şenā’i.

120 (9) Selām Mūsā ve Hārūn üzerine.

121 Bedürüstī biz eylük idenlere böyle ‘ıvaż (10) iderüz.

122 Bedürüstī ol ikisi bizüm mü’min қullarumuzdandır.

123 (11) Ve taḥkīk İlyās Mürsellerdindür. Yazılarda tağlarda olur ve Hızır ‘aleyhime’s-selām denizlerde olur. Yılda (12) bir kez ‘Arafātda ‘Arefe günü bir yere gelürler. Ba‘lbeḳ Kavmi, Peygāmbəri ‘aleyhi’s-selām yalanladılar. Pes kızlıḳ oldu helāk (13) oldılar.

124 Ol vaḳt ki kavmine didi: Ḳorḳmaz mısız Tañrıdan?

125 – 126 Ba‘l’e (14) mi taparsız? Ve taḳdīr idenlerüñ yegini ḳorsız. (15) Tañrıyı ki sizüñ besleyiciñüzdür ve ilerüki ātālaruñuzuñ besleyicidir.

127 (16) Pes yalanladılar anı Ba‘lbeḳ Halkı ve anlar bütleri-le ‘azāba ḥāzır olunmuşlardur

128 (17) illā Tañrınuñ ḥāliş olmuş ḳularlı degül. Zīrā anlar necāt bulurlar.

129 (18) Ve ḳoduḳ şenāyı ve du‘ā’i anuñ üzerine şoñra gelenlere.

130 Tañrınuñ selāmı İlyās’uñ (19) üzerine dimeḳ olur. Zīrā İlyāsın Mīkāl ve Mīkāl gibidir.

131 Bedürüstī biz böyle (20) ‘ıvaż iderüz iḥsān idenlere.

132 Bedürüstī ol bizüm mü’min ḳullarumuzdandur.

133 (21) Ve taḥkīk Lūṭ mürsellerdindür.

134 – 135 ol vaḳt [264b] (1) ki ḳurtarduḳ anı ve ehlini bir uğurda illā ‘avretini ḳurtarmaduḳ helāk (2) olanlarda ḳılduḳ.

136 Andan şoñra helāk itdüḳ ḳalanı.

137 – 138 (3) Ve taḥkīk siz geçersiz siz anlaruñ üzerine şabāḥ vaḳtinde ve gicede. Fıkr (4) itmez misiz ki kāfirlerüñ işi hemān helāk olmaḳdur.

139 Ve taḥkīk Yūnus (5) Mürsellerdindür. Vaḳtā ki ḳaçdı ṭolı gemiye girdi evvel ‘avretini bir gemiye (6) ḳoydı. İki oḳlancıkları var-idi. Anlara erişince ol gemiyi yel aldı deñize getdi. Bir oḳlancığın deñiz (7) taḳası aldı ve birini ḳurt ḳapdı. Yūnus yaluñuz ḳaldı.

140 Bir olu gemi Yūnus ‘aleyhi’s-selām ol olu gemiye girdi. (8) Pes gemi ağırlandı. Eyle olsa dilediler ki ādem gidereler.

141 Pes ur‘a (9) alıřdılar. Yūnus ouldu zīrā ur‘a Yūnus’a dūřdi Őuya bıradılar.

142 Pes balı (10) anı loma eyledi. Ol kendūyi melāmet idici oldu.

143 – 144 (11) Ve ol eger tesbīh idicilerden olmayaydı gerek egleneydi (12) balıuñ arnında ıyāmet gūnine degin.

145 Pes atdu Őaħrāya ve ol asta (13)-ıdı.

146 Ve bitūrdūk anuñ ũzerine aba aacından bir kōk tā yaprađı-le (14) rāħat ola zīrā aña siñek onmaz

147 ve anı gōnderdūk yūz biñ (15) kiřiye daħı artuđa.

148 Pes īmān getūrdiler ve dūnyāda ‘ōmūr sūrdiler ecel (16) ārdınca.

149 Şor Mekke Ehli’ne yā Muħammed ki ızlar Tañrıñuñ mıdur ve (17) erkekler anlaruñ mıdur

150 ya ferīřteleri dişiler yaratdu (18) anlar gōre mi ururdu?

151 – 152 Āgāh ol yā Muħammed ki anlar iftirālarından (19) eydūrler ki Tañrı ođurdu ve taħķīķ anlar yalancılardur.

153 (20) Ya‘nī iħtiyār mı itdi ızları oğlanları ũzerine?

154 (21) Noldı size nice ħūkm idersiz zūlmile?

155 Hīc fikr itmez misiz?

156 [265a] (1) Ya sizūñ ħucetūñuz mi vardur da‘vīñuz ũzerine?

157 Eger gerekleriseñuz

158 (2) ve Tañrı’le ferīřteler arasında ki aña cinn dirler avmlıķ ıldılar anuñ ızlarıdur (3) diyū ve taħķīķ ferīřteler bildiler elbette ħāzır olunmışlardur.

159 (4) Tañrıyı pāk bilūrūz řundan ki kāfirler vařf iderler

160 (5) illā Tañrınuñ ħāliř olmış ularlı ‘azāba ħāzır olmazlar.

161 – 163 Bedürüstî siz ve şol ki (6) taparsız siz anuñ üzerine kimseyi aldayımsız (7) meger şunu ki Tañrınıñ ‘ilminde ol girecekdür. Ve yokdur bizden bie ehad

164 illā (8) anuñ bellü yeri vardur gökde anda Tañrıya ‘ibādet iderler dāyimā.

165 Ve taḥḳīḳ biz şāff (9) dutıcılaruz

166 ve taḥḳīḳ biz tesbīḥ idicilerüz

167 – 169 ve egerçi ki Mekke Ehli (10) dirlerdi eger bizüm kıtumuzda bir kitab olaydı evvelkilerden ki bize bir (11) Peygāmbere getüreydi gerek biz rāst kıulardan olayduḳ

170 (12) pes Muḥammed’e inkār itdiler şoñra bileler ki ne işlediler.

171 (13) Ve taḥḳīḳ bizüm gelecimüz geçdi mürsel kıullarumuz üzerine ki

172 bedürüstî anlar düşmān üzerine (14) ğālib t̄āyifedürürler.

173 Ve taḥḳīḳ bizüm leşkerümüz elbette ğālib olucılardur.

174 (15) İ‘rāz eyle anlardan tā Mekke feth olunca.

175 (16) Ve göster anlara görürler yaḳīñda ‘azāb incek üzerlerine

176 ya bizüm ‘azābımuza (17) iverler mi?

177 Pes kaçan ki ‘azāb ine anlarıñ āralarına (18) ne yamāndur kāfirlerün ‘azābı!

178 Ve i‘rāz eyle anlardan tā Mekke feth olunca

179 (19) ve gör pes yaḳīñda anlar daḳı göreler.

180 (20) Tenzīh eyle Tañrıñı ki ‘izzet ıssīdur şundan ki kāfirler vaşf iderler.

181 Ve Tañrınıñ selāmı (21) Peygāmbere üzerine olsun.

182 Ve şükr Tañrıya ki besleyicidür ‘ālemleri.

2.38.

38 [265b] (1) Sūretü Şād

(2) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (3) Şādıḳdur Tañrı. Kıur’ān ḥaḳḳıçün şeref eyesidür.

2 Belki şunlar (4) ki kâfir oldılar tekebbürlik ve ‘adâvet içinde.

3 (5) Nicesini helâk itdük şarlardan ki feryâd itdiler şol vaqtdede ki ol vaqtdede hâlâş (6) yoqdur.

4 Ve ‘aceblediler kendülerinden qorquducu geldüğünü kendülere (7) ve kâfirler eyitdiler: Bu Muhammed câzûdur yalancıdur

5 (8) bunca Tañrıları bir Tañrı mı kıldı? Bedürüstî bu key ‘aceb nesnedür. (9) Ve gitdi ol bölük ki Ebû Tâlib’e Muhammed den ‘aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm geliye geldilerdi bütlerümüze söger deyü ve Muhammed ‘aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm (10) anlardan Lâ İlähe İlla’llähü demek diledîse

6 – 8 kâfirler qağıdılar birbirine didiler ki (11) yürüñ ve şabr idüñ bütlerüñüz üzerine Muhammed’üñ söyledüğüne bedürüstî bu Muhammed’üñ dîn bir işdür ki dilenüler (12) ya’nî Tañrı aratmasın diler. İştmedük anı roñ çağında ki bizüm çağumuzdur. (13) Degüldür bu illâ düzmedür. Qur’an anuñ üzerine mi indi bizüm ortamuzdan (14) belki anlar gümân içindedür benüm Qur’an’umdan. Belki çatmadılar benüm ‘azâbımdan

9 (15) ya anlaruñ qatında mıdur? Tañrıñuñ raqmeti hazînesi

10 (16) ol ‘izzetlü bağışlayıcı Tañrıñuñ ya anlaruñ mıdur göklerüñ yerlerüñ milki (17) ve şunuñ ki ikisinüñ arasında dur. Pes nerdübân-ile çıqsunlar göke haber getir (18) sünler ki Nübüvvet’e kim lâyıqdur? Bu emrden murâd tevbihdür.

11 Bular bunda (19) bir leşkerdür ki tağılmışlardır Ahzâb’dan.

12 – 13 Yalanladı Mekke Ehli’nden öñ Nüh Kavmi (20) ve ‘Âd ve Fir‘avn ki hüküm mülk âyesîdi. Ve Şemüd ve Lût Kavmi ve Şu‘ayb Kavmi.

14 (21) ol cemâ‘atler degüldür bu götürüsü illâ yalanladılar Peygâmbetleri. [266a] (1) Pes vâcib oldı ‘azâbum.

15 Ve muntezır degüldür bu cemâ‘at illâ İsrâfîl (2) Şür urmasına evvel kerre ki anda hîc mühlet yoqdur ve eyitdiler:

16 İy (3) iy bizüm Tañrımız tızle bizüm günāhumuz defterin kıyāmet güninden öñ. Bu şundan-ıdı ki Peygāmbere (4) ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām kıyāmet güninde ‘āşilerün bitisi şolından virilür didi. Anlar da eyle didiler.

17 (5) Şabr eyle söyledükleri söz üzerine ve añ bizüm kulumuz Dāvūd’ı ki kuvvet eyesidür. (6) Bedürüstī Ol, Tañrıya muṭī’ dūr.

18 – 19 taḥḳīḳ biz müsahḥar kılduḳ taḡları anuñ-ile bile (7) tesbīḥ iderler günün āḫirinde evvelinde ve müsahḥar (8) itdük kuşları bir yere derilmişiken aña muṭī’ oluben

20 ve muḥkem itdük milkini (9) ve aña Peygāmbere kırdük ve söz kesmekviridük ki müdde’iden taḥḳīḳ ister ve inkār idene (10) and virür.

21 Ve taḥḳīḳ geldi saña ceng ḥaberi. Vaḳtā ki çevre aldılar (11) miḥrābı Dāvūd otururken içinde.

22 vaḳtā ki girdiler Dāvūd üzerine pes (12) ḳorḳdı anlardan eyitdiler ḳorḳma biz iki ḡarīblerüz ba’zumuz (13) ba’zumuza ‘āşī oldu. Pes ḥükm eyle bizüm āramuzda (14) güc eyleme ve bizi ṭoḡrı yola ḳulaḡuzla.

23 Bedürüstī (15) bu benüm ḳardeşümdür anuñ ṭoḳsan ṭoḳuz ḳoyını vardur ve benüm bir ḳoyunum var. (16) Baña anı vir dir ve baña ḡālib oldu çekişde.

24 (17) Dāvūd eyitdi: taḥḳīḳ saña ḳulm eyledi. Senün ḳoynuñ kendü ḳoynına ḳatmaḳ dilemekile. (18) Ve taḥḳīḳ ortaḳlarıñ çoḡı elbette ‘āşī olur. Anlarıñ ba’zı ba’z üzerine. (19) Meger şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel işlediler ve azdan (20) azdur anlar ve Dāvūd bildi ki anı fitneledük bu da’vīy-ile uyarduḳ (21) pes günāhın diledi Tañrıdan ve rükū’idüp yüzi üzerine düşdi. [266b] (1) Ve tevbe kıldı.

25 Pes baḡışladuḳ ol şucu Dāvūd’a (2) ve taḥḳīḳ anuñ bizüm ḳatumuzda muḳarrebliḡı vardur ve eyü menzili vardur.

26 (3) İy Dāvūd taḥḳīḳ seni ḥalīfe eyledük yer yüzinde (4) pes ḥükm eyle ḥalḳ ortasında ‘adl-ile ve nefsuñ arzūsına uyma! (5) Ve illā azdurur seni Tañrı yolından.

Bedürüstî şunlar ki azarlar (6) Tañrı yolından anlaruñ-içün qatı ‘azāb (7) vardur şol sebebden kıyāmet günün unudılar.

27 Ve yaratmaduk göki (8) ve yeri ve şunu ki bunlaruñ ārasındadır ‘abeş yire. Ol şunlaruñ şanusıdur ki (9) kâfir oldılar tamūdan şunlaruñ-içündür ki kâfir oldılar.

28 (10) Ya şunları ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel itdiler yer yüzinde (11) fesād idenler gibi mi kıılıruz ya Tañrıdan qorqanları qorqmayanlar gibi mi kıılıruz?

29 (12) Qur’ān bir mübārek Kitāb’dur ki indürdük saña tā kâfir ideler (13) āyetlerini ve ögüt alalar ‘aql āyeleri.

30 (14) Ve bağışladuk Dāvūd’a Süleymān’ı. Ne eyü kuldur Süleymān. Bedürüstî ol dönicidür (15) Tañrıya.

31 Vaqtā ki ‘arz olundu anuñ üzerine ‘Arabī (16) anlaru ki hūblardur.

32 – 33 Pes eyitdi bedürüstî ben sevdüm dünyā (17) mālını yegrek Tañrınıñ zikrinden tā güneş tölindi perde ārdına. (18) Dönderüñ benüm üzerüme didi. Başladı siñirlerin (19) boyunların kıılıclamağa

34 ve taħkīk fitneledük Süleymān’ı. (20) Ve bıraқduk tahtınıñ üzerine olmuş oğlancığınuñ gövdesini. Andan soñra (21) tevbe.

35 Eyitdi: İy Tañrum beni yarlığa! [267a] (1) Ve bağışla baña bir milk ki benden soñra bir ehadā gerekmez ola! Bedürüstî sen mübālegay-ile (2) ‘aṭalar idici pādişāhsın.

36 Pes müsahḥar itdük aña (3) yıl’i. Yürür anuñ emr-ile artuq nereye ugrarsa

37 – 38 ve müsahḥar itdük (4) şeyṭānları her yapıcı ve her ṭalgıcı ve niceleri daḥı ki qoşılmışlardur bıqağularda.

39 (5) Bu bizüm bağışımızdır. Pes bağışla ya şakla hisābsuz.

40 (6) Ve taħkīk anuñ bizüm qatumuzda qurbı ve hūb maqāmı vardur.

41 (7) Ve Añ qulumuz Eyyüb’ı. Vaqtā ki çağırdı Tañrısına ki (8) bedürüstî şeyṭān yetişürdi baña dürlü dürlü hastalıklar ve ‘azāblar.

42 (9) Dep āyağūñ-ile didi Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām. Eyyüb debdi. Bir pıñar çıkdı bir āyağından. (10) Bu ğısl idecek bıñardur didi. Bir āyağıla dağı debdi bir pıñar çıkdı şudan (11) biri-ile yundı birinden şı icdi.

43 Ve bağışladuğ aña ehlini (12) ve bir anlaruñ mişlini anlaruñla bile. Bizden rahmet ve öğüt olsuniçün ‘aql āyelerine

44 (13) ve dut elüñ-ile bir deste çubuğı ki yüz dāne ola ve ‘avretü kim (14) anuñ-ile ur ve hanīş olma and altında kalma. Bedürüstī anı (15) şabr idici bulduğ. Ne eyü kuldur ol! Bedürüstī Tañrıya dönücidür çok çok.

45 (16) Ve añ yā Muḥammed bizüm kullarumuz İbrāhīm’i ve İshāk’ı ve Ya‘küb’ı. (17) Kuvvet ve nazār āyeleridür.

46 Bedürüstī (18) biz anları öründüledük eyü haşletler-ile ki āhiretlerin añmağdur.

47 (19) taḥkīk anlar bizüm katumuzda öründülenmiş hayrlurağlardandır.

48 (20) Ve añ İsmā‘īl’i ve Elyese‘ı ki İlyās’uñ ‘aleyhimü’s-selām ḥalīfesi’-idi ve Zü’l-kıfl’i ki yüz Peyğamberuñ (21) yemegi içmegi anuñ üzerine’-idi. Ve küllisi Peyğamberliğa öğürtlenmişlerden-idi.

49 – 50 [267b] (1) Bu sürede olan nesne zıkrdür ya Qur’an zıkrüdür. (2) Ve taḥkīk Tañrıdan qorğanlaeriçün hūb mağām vardır. ‘Adn

51 (3) uçmağları açılmışdur anlaruñ-içün kapuları tekyelenüben anda. (4) Telezzüz iderler anda dürlü dürlü mīveler-ile ve şerāblar-ile

52 (5) ve anlaruñ fitne gözlerin erenlerine qaşır ider turunc memelüler vardır.

53 (6) Bu ol va‘de olduğunuzdur hisāb günüçün.

54 (7) Tañrı eydür: Bu bizüm rızqumuzdur ki aña dükemek yoğdur.

55 – 56 (8) Bu keremler Tañrıdan qorğanlar-içündür ve taḥkīk azğunlar-içündür yamān menzil vardır. (9) Cehennemdür ki girürler aña ne yamān menzildür!

57 Bu ‘azāb kâfirlericündür. (10) T̄atsunlar anı. Qaynar şudur ki ciger toğrar ve tamū ehlinūñ şaru şuyudur.

58 (11) Ve nice ‘azāblar tamūya ve ġassāka beñzerlerden levn levn.

59 Ya‘nī iş (12) böyledür ki z̄ikr oldı. Bir ġürūhdur anlar ya‘nī tamū ġazīne-dārları kâfirlerūñ re‘īslerine (13) ki alçaq ġällü kâfirler bir bölükdür ki ġirürler sizūñle bile tamūya pes (14) metbū‘-ile tābi‘ler ġarġaşup diyeler Tañrı anlara rāhatlık virmesün (15) bedürüstī anlar tamūya ġiricilerdür.

60 Tābi‘ler diyeler metbū‘lara belki siz (16) rāhatlık görmeñ. Siz ilerü ġetürdüñüz kâfirliği bize ne yamān (17) yerdür ġarār itmege tamū!

61 Eyitdiler iy bizüm Tañrımız şol ki ilerü ġötürdi (18) bizümçün bu küfr āyinini pes artur aña ‘azābı iki anca ola tamūda

62 (19) ve eyitdiler noldı bize görmezüz ol erenleri ki (20) anları yamān s̄iretlülerden şayarduk ‘Ammār gibi Şuheyb gibi Bilāl gibi. (21)

63 Biz anları maşaralığa alduk dünyāda belki meyl itdi anlardan gözlerümüz. [268a] (1) Anları āġiretde ġoremezüz.

64 Ol ġaqqdur ki didük tamū ehlinūñ (2) şavaşı

65 eyit yā Muġammed bedürüstī ben ġorġuducıyam Tañrıdan (3) artuk ma‘būd yoqqdur ki birdür. Qahr eyesidür.

66 (4) Göklerūñ ve yerlerūñ ve ikisinūñ arasıdaġınuñ ayesidür. ‘İzzet maġfıret ayesidür.

67 (5) Eyit yā Muġammed ki Qur‘ān ulu ġaberdür ki

68 siz andan yüz çeviriciler (6) siz.

69 Olmadı baña bilmek melāyikleri ol (7) vaqt ki çekişürlerdi.

70 Vaġy olunmadı baña illā bu kim bedürüstī (8) ben aşkere ġorġuducıyam.

71 Añ ol vaqti yā Muġammed’ (9) kim senūñ Tañrıñ didi feriştelere ki bedürüstī ben Ādem yaradıcıyam topraqdan.

72 (10) Pes kaçan kim temām yaradam ve içine rūḥumdan üfürem pes düşüñ aña secde (11) idübeni.

73 Pes secde itdi feriştelər küllîsi bir uğurdan

74 (12) illā İblîs ululandı ve kâfir oldu.

75 (13) Tañrı eyitdi: İy İblîs ne men^c oldu seni secde itmekden şuña ki yaratdum (14) kudretümle irâdetüm birle ululandıñ mı ya gerçek ululardan mı (15) olduñ?

76 Eyitdi: Ben andan yegin beni oddan (16) yaratduñ ve anı topraqdan yaratduñ.

77 Tañrı eyitdi: Pes çık yirden

78 (17) bedürüstî sen taş-ile atılmışlardansın ve taḥkîk senüñ üzerüñdür (18) benüm la^cnetüm Dîn günine degin.

79 İyitdi: İy Tañrum pes mühlet (19) vir baña kıyâmet günine degin.

80 – 81 Allāh didi: sen mühlet virilmişlersensin (20) tâ vaqt-i ma^clûm günine degin.

82 – 83 Eyitdi: (21) ‘İzzetüñ ḥaḳḳı^c için azduruviririn dükelisini meger anlardan ḥâliş [268b] (1) olan kullarıñı.

84 Allāh eyitdi: Āndum ḥaḳḳdur ve ḥaḳḳ söylerem

85 (2) ki elbette tolduriserem senden ve şundan ki saña uydı anlardan (3) bir uğurdan.

86 Eyit ki ben sizden dilemezim Ḳur’ân’dan size ḥaber virdüğüm üzerine (4) ḥic ‘ıvaz ve ben kendümden söyler degülem her nesneyi vaḥy-ile söylerem.

87 (5) Degüldür Ḳur’ân illā ‘âlemlere naşîḥatdür.

88 Ve elbette (6) bilseñüz gerekdür Ḳur’ân’uñ ḥaberi öldükden soñra.

2.39.

39 Sûretü’z-Zümer

(7) Bi’smi’llâhi’r-Raḥmâni’r-Raḥîm.

1 (8) İnmegi Ḳur’ân’uñ Allāhdandır. ‘İzzetlü pâdişâhdur. Ḥikmetlü sultândur.

2 (9) Bedürüstî biz indürdük saña yâ Muhammed'Kur'an'ı haqqı-le. (10) Pes tap tañrı'ya dînüñi aña hâliş idübeni.

3 Ğāfil olma ki (11) hâliş dîn Tañrınıñdur. Ve şunlar ki andan ğayrı dostlar (12) dutundılar. Tapmazuz anlara ya'nî putlara ya 'Uzeyra'ya 'İsā'ya (13) ya melāyikeye ya ğayrıya illā bizi yaqîn itmek-içün Tañrıya yaqîn eylemek. (14) Bedürüstî Allāh hüküm ider şunda ki anlar anda ihtilāf iderler. (15) Bedürüstî Tañrı yol göstermez şuña ki yalancı ve Tañrınıñ ni'metlerine şükr (16) itmez ola.

4 Eger Tañrı oğul dutmağ dilese (17) öğürtleyeydi yaratduğı nesnelere şunu ki diler 'İsā'dan dañı hūb yaradaydı anı (18) oğul idineydi. Pākdür Ol. Ol Tañrı birdür. Qahr idicidir.

5 (19) Yaratdı gökleri ve yerleri haqqı-le. Giceyi dönderür (20) gündüz üzerine ve dönderür gündüzi gece üzerine ve güneş'i ve ayı (21) müsahhar eyledi. Her birisi yürür vaqt-i ma'lūma degin. [269a] (1) Āgāh ol ki ol 'izzetlü günāhlar örtücü pādişāhdur.

6 Yaratdı sizi bir nefsdan (2) ki Ādem'dür. Andan ol nefsdan çiftini eyledi ki Havvā'dur. (3) Ve indürdi sizün-içün tavārlardan sekiz ki çiftlerdür. Qoyundan iki keçiden iki deveden (4) iki şığırdan ikidir. Yaradur sizi analaruñuz qarnında (5) yaratmağ. Yaratmağdan soñra nuḡfe 'aleqa muḡga 'izām gövdeye cān girmek. Üc (6) qarağulıqda biri qarın biri raḡm biri oğlan işi. Ol'dur sizün (7) Tañrıñuz ki mülk anuñdur ğayruñ degül. Ma'būd yoqdur illā ol'dur. (8) Pes neden dönderilürsüz?

7 Eger kāfir olursañuz bedürüstî Tañrı ğanīdür (9) sizden ve 'ibādetüñuzden. Ve dilemez bendelerine küfri (10) ve eger şükr iderseñüz ol şükre rāzı olur sizün-içün. Ve yüklenmez (11) bir yüklenici bir ğayrı nefsuñ yükünü. Andan soñra Tañrıñuzadur dönmeñüz. (12) Pes haber virür size şunu ki dünyāda işlerdüñüz. (13) Bedürüstî ol bilicidir göğüsler āyesi ki fikrlerdür.

8 Ve kaçan âdemoğluna bir zarar (14) erişse du‘â ider Tañrısına aña yüz dutub. (15) andan soñra kaçan ki aña vire kendü hazînesinden ni‘meti unudurur (16) şunu ki yalvârurdı aña hoşlıqdan ön. Ve Tañrıya ortaklar (17) kıldı tã azdura Tañrınıñ yolından.

9 Eyit yâ Muhammed ki (18) ‘ömür sür dünyede az çok ki bedürüstî sen tamû ehliindsin (19) ya‘nî tamû ehli yegrekdür yaş ol ki Tañrıdan qorqar namâz kıluq (20) gice vaqtlerinde secde idüp ve uruñurup âhîret ‘azâbından qorqar (21) ve Tañrınıñ rañmetin umar. [269b] (1) Eyit yâ Muhammed berâber olur mı şunlar ki bilürler ve şunlar ki bilmezler Hâzretinden (2) ögüt qabûl itmez illâ ‘aql ayeleri.

10 Eyit yâ Muhammed sen iy benüm şol (3) qullarum ki îmân getürdiler qorquñ Tañrıdan (4) şunlaruñ-içün ki eylük itdiler bu dünyâda cennet vardur ve Tañrınıñ yeri boldur. (5) Bedürüstî şabr idenlere şevâbları virilür hisâbsuz.

11 (6) Eyit yâ Muhammed ben buyuruldum ki şapam Tañrıya (7) aña toğrulduq dîñümü

12 ve buyuruldum ki evvel Müsülmân olanlardan (8) olam.

13 Eyit ki tañkîk ben qorqarum eger ‘âşî olam Tañrıma (9) ulu günüñ ‘azâbından

14 eyit ki ben Tañrıya (10) şaparam dîñümü aña hâliş idüben.

15 Pes şapuñ siz şuña ki dilersiz (11) andan ğayrı. Bundan murâd tehvîdür soñra kılc âyet-ile mensûh oldı. (12) Bedürüstî ziyân idenler şunlardur ki ziyân itdiler nefslerine (13) ve ehillerine ziyân itdiler ki anlara hürî kızları yaraqlanmış-ıdı kıyâmet güninde. (14) Āğâh oluñ iy baña âbâ vü ecdâduñ dîñini terk itdüñ diyenler ki ol (15) rüşen ziyândur.

16 Anlaruñ üzerlerinde şabeqalar (16) vardur oddan ve altlarında dañı şabaqlar vardur. Ol şoldur (17) ki Tañrı qullarını anuñ-la qorqudur. İy qullarum pes qorquñ benden

17 (18) ve şunlar ki yıglındılar t̄āgūta t̄apmakdan (19) ve teveccūh itdiler Tañrıya.

18 Pes muştıla şol (20) şol kulları ki işidürler sözi pes eyürekine uyarlar (21) anlar şunlardur ki toğrı yola koydı Tañrı anları

19 ve ol [270a] (1) t̄āyifedür ki anlar ‘aql ayeleridür ya‘nīş ol ki anuñ üzerine ‘azāb (2) vācib oldı şunuñ gibi midürür ki ol ‘azābdan necāt buldı ya‘nī (3) yā Muḥammed sen mi kırtarursın od içindekini illā kim şunlar ki kendüleri yaradandan (4) k̄orqđılar.

20 Anlaruñ çārtākları üzerine çārtākları var (5) yapılmıştur ki aqar altından ırmāklar. Añuñ Tañrınuñ va‘dini (6) Tañrı va‘deye hılāf itmez.

21 Görmedüñ mi (7) ki Tañrı indürdi gökden yağmurı (8) pes ol yağmurı bñnarlar idüp yerde yürütdi andan şoñra anuñ-ile ekinler çıkardı levnlari (9) dürlü dürlü. Andan şoñra kıurur pes görürsın ki şararmış. (10) andan şoñra anı uvadur dāney-ile şamān olmağ-ıçün.

22 (11) Bedürüstī anda öğüt vardur ‘aql ayelerine şol kimse ki Tañrı (12) anuñ göñlini kigitdi İslām Dīniçün şol kimse midür ki göñli anuñ perdelü ve t̄ar oldı (13) İslām Dīnini kabül itmez. Pes ol kimesne ki Tañrı anuñ göñlin (14) kegitdi Tañrısından bir nūr üzerinedür Veyl şunlaruñ-ıçün (15) dür ki gāfil olmuştur anlaruñ göñülleri Tañrı zikrinden. (16) Anlar aşkere azğunlık içindedür.

23 Allāh indürdi sözler (17) görklüsini ki Kıur‘ān’dur. Bir Kitāb ki āyetleri birbirine beñzer ya anı te‘vīl itmekde (18) müfessirler ‘āciz olurlar. Mükerrer mükerrer eger kışşadur ve ger ğayr kışşa (19) ürperür andan derileri şunlaruñ ki kendüleri yaradandan k̄orqarlar. (20) andan şoñra yumuşanur derileri ve göñülleri Tañrınuñ (21) zikrine ki raḥmet āyetidür. Ol ikisine Tañrınuñ tevfiķidür. [270b] (1) Toğrı yola kıoyar anuñ-la şunı ki diler ve şunı ki Tañrı azdurur (2) pes aña yokđur bir kıulağuzlāyıcı ya‘nī şol ki (3) kıorına yüz-ile t̄amū ‘azābını.

24 Kıyāmet güninde şunuñ gibi midür ‘azābdan emīn (4) ola ol günde? Ve denildi kâfirlere şaduñ (5) ‘azābını şunuñ ki kazandıñuzdı dünyāda.

25 Yalanladı şunlar ki anlardan öñdün-ıdı (6) pes geldi anlara ‘azāb şol yerden ki bilmezlerdi anlar

26 (7) pes Tañrı Te‘ālā anlara rüsvāyılık şatdurdı dünyā dirliginde (8) ve taħķīķ āhıret ‘azābı uluraķdur eger bilürlerse

27 (9) ve taħķīķ ķurduķ halkıçün bu Ķur‘ān‘da her meşāelden (10) ola kim ögüt alalar.

28 ‘Arabī Ķur‘ān indürdük (11) ergiliksiz ola kim Tañrıdan ķorķalar.

29 Tañrı meşel (12) beyān eyledi şol eri ki anda ortaķlar var muħālifler bir işle biri (13) işleme dir biri otur biri oturma dir. Ve şol eri ki yaluñuz bir kişinüñ milkidür (14) berāber olurlar mı bu iki er meşel yöninden? (15) Şenā Tañrınuñdur belki ekşerī bilmezler.

30 Bedürüstī sen ölürsin ve anlar daħı (16) ölürler.

31 andan şoñra taħķīķ siz kıyāmet (17) güninde Tañrıñuz ķatında çeküşürsüz.

32 Pes kimdür zālımraķ şundan (18) ki yalan şoyledi Tañrı üzerine ve toğrı sözi yalanladı ki Ķur‘ān‘dur (19) aña geldügi vaķt? Cehennemde degül midür kâfirlerüñ (20) şuracaķ yeri?

33 Ve şol ki Ķur‘ān‘-ile geldi ve inandı aña (21) ol şāyife Tañrıdan ķorķanlardur.

34 Anlaruñ-içün [271a] (1) vardur her ne ki dilerler anları yaradan ķatında. Ol nesne iħsān idenlerüñ (2) cezāsıdur

35 tā ki örte Allāh anlardan işledüklerinüñ yaramazrağın (3) ve ‘ıvaż vire ecirlerini işledükleri ‘amellerüñ eyüsi (4) berāberī on ol ķadar ya yetmiş ol ķadar ya yedi yüz ol ķadar ya ziyāde.

36 (5) Tañrı yetmez mi ulına ki Muammed dr dest-gr olmaa? Ve orudurlar seni (6) Őunlaruñ-ile ki anuñ ayırdur ya'n Ehl-i Mekke seni putlar-ile orudurlar. (7) Ve Şunu ki Tañrı azdura pes aña bir ulauzcu olmaz

37 ve Şunu ki (8) Tañrı ulauzlaya pes aña azdurucu yodur. Tañrı alib degl midr (9) intiam ayesi degl midr ki dilerse 'azab ider

38 ve eger sen (10) Őorsañ ki kim yaratdı gkleri ve yerleri diseñ elbette diseler gerek ki Allhdur. (11) Eyit sen y Muammed'ye grdnz mi Şunu ki aparsız aña Tañrıdan (12) ayı eger baña zarar dilese anlar aıılar mıdur zararını (13) ya baña rahmet dilese anlar dutucular mıdur anuñ rahmetini? (14) Eyit y Muammed ki baña Tañrı yiter. anuñ zerine tevekkl ider tevekkl (15) idiciler.

39-40 Eyit ki y avm iŐleñ yerl yernzde (16) ben işleyiciyem baña vahy olan-ile Őoñra bilrsiz (17) Şunu ki aña 'azab gelr rsvay ider anı ve vcib (18) olur anuñ zerine onılmaz 'azab.

41 tah biz indrdk (19) senn zerne ur'an'ı halk-iun haı-le tevid'e da'vet itmek-iun anları pes (20) her ki torı yola girdi kend nefsi-y-iundr ve Şol ki azdı azmaz (21) ill nefsi zerine azar ve sen anlaruñ zerine beki deglsin.

42 [271b] (1) Allh Te'al alur nefsleri ldi vat ve Şol nefsi ki lmedi (2) uyukusı iinde alur. Pes dutar Őalvirmez Şol nefsi ki hkm (3) itdi anuñ zerine lmi ve Őalvirr ol birini bell eceline degin. (4) Bedrust bunda niŐanlar vardur Şol avme ki fikr iderler (5) yehz idindiler mi Tañrıdan ayı'ı ki putlardur kendlere (6) Őef'atciler ki Őef'at iderler anlara.

43 Eyit y Muammed' (7) Őef'at iderler mi size eger 'aıllar olmayup ellerinden nesne gelmezse daı?

44 Eyit (8) y Muammed tañrınuñdur Őef'at gtrusi. anuñ dur pdiŐahlıi gklern yerlern (9) andan Őoñra aña aytarılırsiz. Pes aña apuñ

45 ve kaçan ki (10) bir Tañrı añılsa kaçır gönülleri şunlaruñ ki inanmadılar (11) kıyāmete ve kaçan ki añıla şunlar ki Tañrıdan ğayrıdır (12) ya'ñı putlar añılcağ hemān şefā'at birbirine muştularlar.

46 Eyit yā Muḥammed' (13) iy Allāhum yerleri gökleri yaratıcı nihAnuñ ve āşikārenüñ 'ālimi! (14) sen hüküm idersin kullaruñ arasında (15) şunda ki anda ihtilāf itdilerdi.

47 (16) Ve eger taḥkīk zulm idenlerüñ olsa şol ki yer üzerindedür bir uğurdan ve bir ol kadar (17) anuñ-la bile olsa fedā idelerdi anı yaramaz 'azābdan (18) kıyāmet güninde kırtulalum diyü.

48 Ve zāhir oldı anlara Tañrıdan (19) şol nesne ki şanmazlardı ve zāhir oldı anlara yaramaz 'amellerinüñ (20) yamānlığı ve neye anlara döndi Müsülmānlara gülüşdükleri ki 'azāba (21) giriftār oldılar.

49 Ve kaçan ki ādeme zarar yetişse du'ā iderler [272a] (1) andan şoñra kaçan erişdürsevüz aña bizden ni'met. (2) Eyitdi rāstī ben virüldüm anı 'ilm üzerine ki bende vardur Tañrı eydür: Belki ol ni'met (3) belādur anlara illā kim ekşerī bilmezler ki serencāmı nedür?

50 (4) taḥkīk didi ol gelecı'ı şunlar ki anlardan öñ gecdiler fāyide kılmadı (5) anlara kazandukları dünıe mālı.

51 Pes erişdi anlara itdükleri günāhlaruñ (6) 'uqūbeti ve şunlar ki zulm itdiler bunlardan erişesi (7) dür anlara işledüklerinüñ 'uqūbeti

52 ya daḥı bilmediler mi ki bedürüstī (8) Allāhü Te'ālā rızkı döşer şuña ki diler ve kıt ider. (9) Bedürüstī anda āyetler vardur mü'min olan kavme.

53 Eyit yā Muḥammed benüm (10) kullaruma ki iy benüm kullarum ki isrāf itdiler nefsleri üzerine Tañrınuñ rahmetinden (11) ümmīzünüz kesmeñüz! Bedürüstī Tañrı yarlığar günāhları bir uğurdan. (12) Bedürüstī ol ğafūr raḥīm'dür.

54 Ve dönüñ Tañrıñuza ve muñı' oluñ aña (13) size 'azāb gelmezden öñ. Andan
şoñra yardım olinmazsınız. (14) Ve uyuñ size Tañrıñuzdan inenüñ eyüsine

55-56 (15) size 'azāb gelmezden öñ ve siz bilmezken (16) tā dimeye bir nefsi y
benüm peşīmānlıgum şunuñ üzerine ki taqşırılık itdüm Tañrı (17) huzūrında ve egerçi
ben dünyāda Qur'an'a gülenlerdenidüm

57 (18) ya dimeye ki eger Allāh hidāyet ideydi ben müttekīlerden olaydum

58 (19) ya dimeye ol nefis 'azābı gördüğü vaqt eger bir kerre dañı (20) dünyāya
vāraydum eyelük idenlerden olurdum.

59 Belā, geldi saña benüm Qur'an'um (21) sen anı yalanladuñ ve ululanduñ ve
kāfirlerden olduñ

60 [272b] (1) kıyāmet güninde görürsin şunları ki yalan söylediler (2) Tañrınuñ
üzerine yüzleri kara olmuş. (3) Cehennemde degül midür vañanı ululananlaruñ?

61 Ve kırtarur Tañrı (4) şunları ki kırkıdalar andan zafer se'adet felāh
bulmağıla. (5) Anlara yamānlık degmeye ve ne anlar melül olalar.

62 Allāh yaradıcısıdur her nesnenüñ (6) ve ol her nesne üzerine vekīldür ya'nī
bekci.

63 (7) anuñ dur gökleriñ ve yerleriñ hazīneleri ve şunlar ki kāfir (8) oldılar
Tañrınuñ āyetlerine ki Qur'an'dur. Ol t̄ayife ziyān idicilerdür.

64 (9) Eyit yā Muhammed tañrıdan ğayra tapmağı buyurursız iy cāhiller

65 (10) ve taḥkīk vaḥy olundu saña ve şunlara ki senden (11) öñdin geldiler. Eger
şirk getirürsüñ elbette 'amelüñ bāḫıl olur (12) ve elbette ziyān idenlerden olursın.

66 (13) Belki Allāh'a 'ibādet eyle ve şākirlerden ol!

67 Ve Tañrıyı ululamadılar eyle ki (14) gerekdür ve yerler bir uğurdan anuñ
kabzasındadır kıyāmet güninde (15) ve gökler dürilür kıyāmet güninde anuñ 'izzeti
ḥaḳḳıçün. (16) Pākdür ve yücedür şundan ki şirk getirürler.

68 Ve üfürüldi (17) Şūr'a pes öldiola şol ki göklerdeür ve şol ki (18) yerlerdeür meger şunlar ki Tañrı diledi anlaruñ ölmedügin Cebrāyīl gibi İsrāfīl gibi (19) Mīkā'il gibi 'Azrā'il gibi. Bunlar dañı öleler. Bir rivāyetde 'arş'uñ yöredinde şehīdler turalar bellerinde (20) kudret kılıcları bağlanmış ola. Andan şoñra bir dañı üfür-ile aña (21) hemān-sā'at anlar oruñturmuşlardur nażar iderler.

69 [273a] (1) Ve yir şu'le vire Tañrınuñ 'adli nūr-ile ve kitāb kona her kişinüñ (2) eline ve getürüle Peygāmbler ve şehīdler yañuz şanuqlar (3) ve hüküm ola aralarında 'adl-ile ve anlara güc ve hayf olmaya

70 (4) ve temām bula nefis işledügi 'amelüñ cezāsını ve ol yeg (5) bilür anı ki işlerler.

71 Ve sür-ile şunlar ki kāfir oldılar cehenneme (6) bölük bölük tā vaqtā ki tamūya geleler. Açıla anuñ şapuları (7) ve deya anlara cehennemüñ hazīne-dārları: Gelmedi mi size Peygāmbler (8) ler yine sizden ki oşurlardı sizüñ üzerüñüze Tañrınuñ āyetlerini (9) ve şorşudaydı sizi bu günü görmegüñüzle? Eyitdiler ki: Belā (10) ve illā kim vācib oldı 'azāb kelimesi kāfirler üzerine.

72 (11) Denildi ki: Girüñ cehennem şapularına anda ebedī olup (12) ne yamān maşāmdur mütekebbirlerüñ yeri!

73 Ve sürüldi şunlar ki Tañrıdan şorşdılar (13) cennete bölük bölük tā kaçan ki aña geleler ve şapuları (14) açıla ve deye anlara uçmağüñ hazīne-dārları: Selām sizüñ üzerüñüze (15) olsun hālüñüz hoş oldı. Pes girüñ cennete ebedīler olub!

74 (16) Ve eyitdiler: Şükür ol Allāh'a ki gerçek eyledi bize va'desini (17) ve bize yeri mīrāş eyledi şarār iderüz cennetden (18) nerede dilersek. Ne hūbdur İmān ehlinüñ ecri!

75 (19) Ve göresin ki feriştelər bürümüşlerdür 'arş'uñ çevre yanını (20) kendüleri yaradana tesbīh iderler şenālarile. Ve hüküm olundu aralarında 'adl-ile (21) ve denildi ki şenā 'ālemleri besleyen Tañrīçüdür.

2.40.

40 Sūretü'l-Mü'min

[273b] (1) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (2) Hā-Mīm ḥaḳḳı̄çün.

2-3 Ẹur'an'ıñ inmekligi Allāhdandır ki 'izzetlü pādişāh (3) dur ve 'ālim sulṭāndur. Günāh yarlıgayıdır ve tevbe ḳabūl idicidir. (4) Ẹatı 'uḳūbetlüdür. Kerem eyesidir. Ma'būd yoḳdur illā ol'dur. (5) añadır ḳamū 'ālemüñ varmağı.

4 Çekişmez Ẹur'an'da (6) illā şunlar ki kāfir oldılar. Pes seni aldamasun anlaruñ varup geldügi (7) iḳlīmlerde me'āşlar-içün.

5 Yalanladı anlardan öñ Nūḥ Ẹavmi Peygāmbere (8) ve dürlü ṭāyifeler anlardan şoñra ve ḳaşd eyledi her ṭāyife Peygāmbere (9) dutalar anı ve bāṭıl-ile ceng itdiler tā ḥaḳḳı̄ anuñ-la (10) bāṭıl ideler. Pes dutdum ben anları 'azāb-ile pes nice oldı benüm (11) 'iḳābım anlara!

6 Ancılayın vācib oldı Tañrınuñ 'azābı şunlaruñ (12) üzerine kāfir oldılar. Bedürüstī anlar ṭamū ehлідür.

7 (13) Şunlar ki 'arş götürürler ve anlaruñ çevre yanındağı tesbīḥ iderler (14) anları besleyenüñ şükr-ile ve inanurlar aña ya'nī Tañrıya ve Kitābları'na ve Peygāmbere'ne. (15) Ve mağfıret dilerler şunlaruñ-içün ki inandılar du'aları budur: (16) İy bizüm Tañrımuñ keğ-idi her nesneye senüñ raḥmetüñ ve 'ilmüñ. (17) Pes yarlıga şunları ki tevbe eylediler ve yoluñı yürüdiler ve şaḳla anları (18) ṭamū 'azābından.

8 İy bizüm Tañrımuñ dağı anları (19) givir 'Adn Cennetleri'ne ki va'de itdüñ anlara. Ve dağı (20) şunları ki şāliḥ oldı ātālarından ve 'avretlerden ve zürriyyetlerinden. Bedürüstī (21) sen 'azīz ḥaḳīm'sin.

9 Ve şaḳla anları günāhlardan [274a] (1) ve şunu ki günāhdan şaḳlarsın ol günde taḳḳı̄ sen anı esirgedüñ (2) ve ol zıkr olundu ol ulu necātdur.

10 Bedürüstî şunlar ki kâfir oldılar (3) nidâ olınurlar ki Tañrınıñ ğazabı katarıkdur sizün size ğazabuñuzdan (4) zîrâ siz ĩmâna da'vet olunurduñuz pes kabûl itmeyüp kâfir olurduñuz. (5)

11 Eyitdiler: İy bizüm Tañrımız öldürdüñ bizi iki kez bir dünyede bir sinlede (6) ve diriltdüñ bizi iki kez pes ikrâr itdük suçlarımızı (7) hıc çıkmağa yol var mıdur?

12 Size bu iş (8) şunuñ-içündür ki kaçan ki Lâ İlâhe İlaa'llâhü denilse kâfir olurduñuz ve eger şerîk (9) var anuñ denilse inanurduñuz. Pes hüküm yüce ve ulu Tañrınıñdur. Eyle olsa ebedî (10) 'azâb içinde olursız.

13 ol Tañrı şol kimesnedür ki gösterdi size âyetlerini (11) ve gökden sizün-içün rızık indürdi

14 ve añlamaz (12) bunu illâ şol ki Tañrıya yüz dutmış ola. Pes tapuñ Tañrıya dġnünüz aña (13) hâliş idübeni.

15 Ve egerçi kâfirler incinürlerise (14) dereceler yüceldici 'arş eyesidür. Cebrâyil gönderür kendü emrinden (15) şunuñ üzerine ki diler kularlından tâ korkudalar uğrayacak gün-ile (16) 'Araşâta ya'nî kıyâmet günile.

16 ol gün aşkere (17) olucılardur Tañrı üzerine gizlü olmaz anlardan bir nesne ve Tañrı Te'âlâ eydür ki: (18) Milk kimüñdür bu gün? Dir kimse cevâb virmez yine kendü cevâb virür ki: (19) Tañrınıñdur ki bir'dür ve kahr idicidür.

17 Bu gün 'ıvaz virilür her nefis (20) şunuñ ki kazandı bu gün zulm yoğdur. Bedürüstî Allâhü Te'âlâ (21) tîz hisâb idicidür.

18 Ve korkut sen anları kıyâmet gün-ile [274b] (1) ve ol vaqt ki yürekler buğazlarında tıkkılır kayğuy-ile tölup (2) yoğdur zâlimlere bir dost ve ne şefâ'atci ki iğâ'at oluna aña.

19 (3) Bilür gözler kıpıldığını ve gönüller gizledüğünü

20 ve Allâhü Te'âlâ hüküm ider haqqı-le. (4) Ve şunlar ki taparlar andan ğayrıya hüküm idemezler bir nesneye (5) bedürüstî Tañrı ol Tañrıdur ki işidür ve görür.

21 (6) Ya dağı seyr irmediler mi yer yüzinde? Pes göreler ki (7) nice oldu serencā mı şunlaruñ ki anlardan öñdünidi? Anlar bunlardan kuvvetde (8) artuğidiler ve yerde eşerleri coğ-idi. Pes dutdı (9) anları Tañrı günāhlar-ile ve yoğdur anlara Tañrıdan şaklayıcı anlara ‘azāb (10) diledügi vağt.

22 Bu ‘azāb aña şol sebebdindür ki (11) anlara Peyğāmberleri gelürdi huccetler-ile pes kāfir oldılar pes dutdı (12) anları Tañrı Te‘ālā bedürüstī ol Tañrı kavīdür ve katı (13) ‘ikābludur.

23-24 Ve tağğīğ gönderdük Mūsā’yı bizüm āyetlerümüz-ile (14) ve zāhir huccet-ile ‘Aşā gibi Yed-i Beyzā gibi deñiz yarılmağ gibi ve kırk yıl bir kuru taşdan (15) şu çığmağ gibi on iki yerde ve cekirge gibi kurbāğa gibi ve şuları kan olmağ gibi ve bunlara beñzer. (16) Ve Fir‘avn’a ve Hāmān’a ve Qārūn’a. (17) Pes eyitdiler cāzūdur yalancıdur.

25 Pes kaçan ki Tevtāt’-ile (18) geldi anlara bizüm katumuzdan eyitdiler ki: Debeleñ oğlanlarını (19) şunlaruñ ki ĩmān getürdiler anuñ-ile ve ‘avretlerini diri koñ! (20) Degüldür kāfirleruñ mekri illā azğunluğdadur.

26 (21) Ve Fir‘avn eyitdi: Koñ beni depeleyin Mūsā’yı ‘aleyhi’s-selām ve yalvarsun Tañrısı’na. [275a] (1) tağğīğ ben korğaram sizüñ dīnünüz döndermekden ya yer yüzinde (2) fesād zāhir itmeginden.

27 Ve Mūsā eyitdi: tağğīğ ben şığındum kendü (3) Tañruma ve sizüñ Tañrıñuza her ululanıcıdan ki inanmaz kıyāmet günine.

28 (4) Ve didi bir mü’mın er Fir‘avn Kavmi’nden ki gizler-idi (5) ĩmānını: Depeler misiz bir eri beni besleyen Allāhdur didüğü-çün? (6) Ve tağğīğ geldi size huccetler-ile Tañrıñuzdan (7) ve eger yalanise pes anuñ üzerinedür anuñ yalanı ve eger gercek olacağ olursa (8) erişür size va‘de itdüklerinüñ birisi. Tağğīğ (9) Allāh kulağuzlamaz şımı ki telefcidür yalancıdur.

29 İy kavmüm (10) beglik size bu gün yer yüzinde galebiledür. Pes kim yardım ider bize (11) Tañrınıñ ‘azābından eger bize gelürse? Fir‘avn didi: Göstermezem size illā (12) şunu ki ben görürem ve kulağuzlamazam illā irşād yolına kulağuzlaram didi.

30-31 (13) Ve didiş ol kimesne ki İmān getürdi: İy kavmüm bedürüstī (14) ben kórķaram sizün üzerünñüze geçen ümmetlerünñ ‘azābı gibi ‘azābdan (15) Nūh Kāvmi’nünñ ve ‘Ād’uñ Şemūd’uñ ve anlardan şoñra gelenlerünñ ‘ādetleri (16) gibi. Ve Allāhü Te‘ālā zılm dilemez kullarına.

32-33 (17) Ve taħķīķ ben kórķaram sizün üzerünñüze Tenādīgünü’nden kim uçmaķ ehli tamū ehline tamū ehli uçmaķ ehline (18) çağırışalar. Ārdüñuz dönüp kaçduğunuz gündən. Yokdur size Tañrınıñ (19) ‘azābından şaklayıcı. Şunu ki Tañrı azdura aña kulağuzcı olmaz.

34 (20) Ve taħķīķ geldi Yūsuf size Mūsā’dan öñ huccetlerile. Fir‘avn (21) Yūsuf zemānında var-idi yaşadı tā Mūsā zemānına degin. Eşahh budur. [275b] (1) Zāyil olmadunuz size getürdügi nesneden şekk içinde olmaķdan tā helāk olınca (2) didünüz ki hergiz Tañrı andan şoñra Peyğāمبر göndermez. (3) Böyle azdurur Allāhü Te‘ālā şunu ki ol telefcidür tevħīd’e (4) gümān idici.

35 Şunları ki cidāl iderler (5) Tañrınıñ āyetlerinden anlara huccet gelmedin ‘adāvet yöninden ululadılar Allāh katında (6) ve şunlaruñ katında ki İmān getürdiler. Eyle mühr urur (7) Allāhü Te‘ālā her ululanup ser-keşlik idicilerünñ gönli üzerine.

36-37 (8) Ve Fir‘avn eyitdi: İy Hāmān yap benüm-içün bir kösk (9) ola kim ben erişem yollara gökler yollarına (10) pes baķam Mūsā’nuñ Tañrısı’na ve taħķīķ ben anı yalancı zann iderin. (11) Ve ancılayın bezendi Fir‘avn’a yaramaz ‘ameli ve men‘ olundi yoldan (12) ve Fir‘avn’uñ mekri degüldür illā helāklıkdadır.

38 Ve didi (13) şol ki İmān getürdi: İy kavmüm uyuñ baña kulağuzlayam (14) sizi toğrı yola.

39 İy kavmüm degüldür bu dünyā dirliği illā sehel nesnedür. (15) Ve taḥḳīḳ āḥiret qarār idecek yerdür.

40 (16) Her kim bir günāh ide pes ʿıvaḳ virilmez illā yene ol kadar bulur (17) ve şol ki eyü işleye erden ya ʿavretten ḥāl bu ki ol müʾmindür (18) pes anlar girürler cennete ve rızqlanurlar anda ḥisābsuz.

41 (19) Ve iy kavmüm noldı baña ki daʿvet iderem sizi kırtulmağa cehennemden
42 (20) ve siz beni daʿvet idersiz ṭamūya daʿdet idersiz (21) beni tā ki kāfir olam Tañrıya şirk getürmege şunu ki aña benüm ḥucetüm yoḳdur. [276a] (1) Ve ben daʿvet iderem sizi ʿazīz Ğaffār Tañrıya.

43 (2) Gümānsuz bedürüstī şol nesne ki beni daʿvet idersiz siz aña. anuñ (3) daʿveti yoḳdur dünyāda ve āḥiretde ve bizüm dönmeümüz Tañrıyadur. (4) Ve taḥḳīḳ müsrifler cehennem ehilleridür.

44 Pes şoñra bilesiz şunu ki (5) size didüm ve işüm Tañrıya işmarladum. Bedürüstī Tañrı (6) görücidür kıllarını didi. Pes hızbiyili öldürmek istediler kaçdı nā-bedīd oldı.

45 (7) Pes şakladı anı Tañrı Teʿālā kaçd itdüklerinüñ şerrinden. (8) Ve yine Firʿavn kavmine döndi ʿazābuñ yamAnı ki deñize ğarḳ olmaḳdur.

46 ṭamū odı (9) ʿarż olunurlar odʼuñ üzerine şabāḥda ve aḥşāmda kıyāmete degin (10) ve ol gün ki kıyāmet kıpa kıoyuñ Firʿavnʼı (11) kavmini ʿazābuñ kıatısına.

47 Ve añ ol günü ki ḥucetleşeler odʼda (12) pes zaʿīfları diye şunlara ki serkeşlik itdiler: (13) Bedürüstī biz size tābiʿleridük pes siz fāyide idebilür misiz ki (14) bizden bir naşīb odı defʿ idesiz?

48 Didiler şunlar ki ululandılar: (15) Bedürüstī biz bir uğurdan ṭamūdayuz. Bedürüstī Allāhü Teʿālā ḥükm eyledi kıllar (16) arasında.

49 Ve didiler şunlar ki cehennemdedür ṭamūnuñ (17) zebānīleri ne ki dileñüz Tañrıñuzdan (18) yeyniltsin bizden bir günüñ ʿazābından.

50 (19) Hazene eyitdiler: Gelmedi m-idi size Peygamberlerüñüz aşkere mu'cizelerile? Kāfirler eyitdiler: Gerçeksiz didiler. Hazene eyitdi: Pes du'ā **(20)** idüñ. Degüldür kāfirlerüñ du'ası illā zalāl içindedür.

51 (21) taḥkīk biz yardım iderüz peygamberlerümüze [276b] **(1)** ve şunlara ki İmān getürdiler dünyā dirliginde ve şanuklar turduğı günde

52 (2) şol günde ki fāyide **(3)** itmez şunlara ki zulm itdiler 'özürleri ve anlara la'net vardır ve anlara Serāyür yatlısı vardır ki **(4)** cehennemdür.

53-54 Ve taḥkīk virdük Mūsā'ya hidāyet ki Tevrāt'dur. **(5)** Ve virdük Benī İsrā'il'e Kitāb'ı peygamberler dili üzerine **(6)** hidāyet-içün ve naşihat-içün 'aql ayelerine.

55 (7) Pes şabr eyle taḥkīk Allāhü Te'alānuñ va'desi gerçektür. Ve istiğfār eyle **(8)** günāhuñ-içün ve tesbīḥ eyle Tañrınuñ ḥamdiy-ile aḥşāmda **(9)** ve şabāḥda.

56 Bedürüstī şunlar ki **(10)** cedel iderler Tañrınuñ āyetlerinde ḥucet gelmeksüzün **(11)** degüldür illā anlaruñ gönüllerinde ululanmaḥ vardır ki anlar aña yetişür degüllerdür. Murād Deccāl çıķduğıdur. **(12)** Pes şıgım Tañrıya. Ol işidicidür niyāzı bilicidür rāzı

57 (13) elbette gökleri ve yerleri yaratmaḥ büyükrekdür **(14)** ādemoğlanların yaratmaḥdan ve illā ki ādemüñ ekşerī bilmezler.

58 (15) Ve berāber olmaz gözsüz-ile görür **(16)** ve şunlar ki İmān getürdiler ve eyü 'amel idenler ve yaramaz 'amel idenler bunlar daḥı berāber degüldür. **(17)** andan az öğütlenürsüz.

59 taḥkīk kıyāmet gelicidür **(18)** anda şübhe yok. İllā kim ḥalkuñ ekşerī inanmazlar.

60 (19) Ve Tañrıñuz didi: Dileñ benden ben cevāb vireyin size ya'nī du'āñuz kabül ideyin. **(20)** Bedürüstī şunlara ki baş çekerler bizüm kulluğumuzdan **(21)** tamūya girselerdür ḥor olub.

61 Allāh [277a] (1) oldur ki sizüñ-içün gece eyledi tā rāḥat olasız anda ve gündüzi gösterici eyledi (2) tā ki Tañrınıñ ‘ibretlerini göresiz. Bedürüstī Tañrı fażl eyesidür ādemler (3) üzerine ve illā kim ḥalkuñ çoğı şükr itmezler.

62 (4) ol sizi besleyici Allāh yaradıcıdur her nesneyi ma‘būd yoǵdur illā ol’dur. (5) Pes nice yalan söylersiz?

63 Ancılayın (6) dönderilür İmāndan şunlar ki Tañrınıñ āyetlerine inkār iderler.

64 (7) Tañrı şoldur ki size yeri qarārgāḥ eyledi ve göki binā eyledi şayvān olmağıçün. (8) Ve size şüret baǵısladı ve şüretlerüñüz ḥüb eyledi (9) ve rüzī kıldı size ḥelāllerden. Ol’dur sizüñ Tañrıñuz. (10) Pes yüce oldı Allāh ki ‘ālemleri besleyicidür.

65 ol (11) pādīşāḥ diridür ölmez. Ma‘būd yoǵdur illā ol’dur. Pes aña tapuñ (12) dīnüñüzi aña ḥālīş idübeni. Şükr ol Tañrıya şaǵabeytdür ki ‘ālemleri besleyicidür.

66 (13) Eyit yā Muḥammed ki ben nehy olundum tapmaqlıǵdan (14) şunlara ki taparsız Tañrıdan ğayrı. Vaqtā ki ḥucetler geldi (15) baña Tañrımdan ve buyruıldum ben kendümi teslīm itmek-ile ‘ālemleri (16) besleyene.

67 Tañrı ol Tañrıdur ki yaratdı sizi topraǵdan (17) andan şoñra menīden andan şoñra uyuşmış ǵandan (18) andan şoñra sizi çıkarur oǵlancık idüp. Andan şoñra ‘ömür virür (19) tā bāliǵ olunca. Andan şoñra tā pīr olunca ve sizden (20) ba‘zı şoldur ki ölür bundan öñ ki bāliǵ ola ve size ‘ömür (21) virür tā erişesiz ecel-i müsemmäya degin ya‘nī vaqt-i ma‘lūma degin [277b] (1) ve ola kim añlayasız Tañrınıñ birliğini.

68 Tañrı ol’dur ki dirildür ve öldürür (2) pes kaçan ki bir nesnenüñ olmaǵın dilese dimez aña illā ki ol (3) dir pes hemān olur ol nesne.

69 Naẓar itmedüñ mi yā Muḥammed’ (4) şunlara ki cidāl iderler Tañrınıñ Ǵur‘ān’ı’nda? Nice dönerler Tañrıya İmān getürmekden

70 (5) şunlar ki yalanladılar Kitāb’ı ve şunu ki (6) gönderdük anuñ-la Peyǵāmblerlerümüzi şoñra bileler

71-72 (7) şol vaqt ki guller buğazlarında ola ve zencîrler dağı sürüyeler (8) anları kaynar şu içinde andan soñra od içinde kebâb olanlar

73-74 (9) andan soñra din-ile anlara ki qanı ol ki şerîk ider (10) düñüz taparduñuz Tañrıdan ğayrıya? Eyitdiler azdılar bizden yaña ya'ne anlardan bize (11) fâyide yoq belki biz tapmazduq bundan öñ hîc bir nesneye. (12) Tañrı eyide. Böyle azdurur Tañrı kâfirleri

75 (13) size bu 'azâb şunuñ-içündür ki siz ferağ olurduñuz yiryüzinde haqqısuz yire (14) ve şol sebebiledür ki fesâd iderdüñüz.

76 Girüñ (15) cehennem qapularına ebedî qaluben anda. Ne yamândur mütekebbirlerüñ turacaq (16) yeri!

77 Pes şabr eyle yâ Muhammed ki bedürüstî Tañrınuñ va'desi (17) gerçektür ya gösterüz saña ba'zı şunuñ (18) ki va'de iderüz anlara ölüm şerâbın içürevüz saña. Pes bizden yaña döndürilüserler.

78 (19) Ve taqqîk gönderdük Peyğamberleri senden öñ. (20) Anlardan ba'zı şunlardur ki qışsa eyledük saña ve anlardandur (21) şol ki hikâyet eylemedük. Ve olmadı bir Peyğâmbere ki [278a] (1) mu'cize getüre meger Allâh destürile. Pes kaçan ki Tañrınuñ emri gele haqqı-le (2) hükm olunur. Ve ol ârada mağbün oldı nâ-haqq da'vâ idenler ki müşriklerdür.

79 (3) Allâh ol'dur ki tavârlar eyledi siziñ-içün tâ ki binesiz ba'zına (4) ve anlardan ba'zını yeyesiz.

80 Ve siziñ-içün anda fâyideler vardur. (5) Ve siz erişmek-içün anlaruñ üzerinde gönlüñüzdeki hâcetlere. (6) Ve anlaruñ üzerine quruda ve gemilerüzerine deñizde yüklenürsiz.

81 (7) Ve gösterür size nişânlarını pes Tañrınuñ qanqı nişânlarına (8) inkâr idersiz?

82 Ya (9) seyr itmediler mi yer yüzinde tā göreler ki nice oldı serencāmı şunlaruñ ki anlardan öñdin-idi (10) anlardan ekşerī ‘adedde ve muħkemrek-idi kuvvetde ve ‘adedde (11) ve yeryüzündeki eşerlerde. Pes fāyide itmedi anlardan (12) şol nesne ki qazandılar. Vaqtā ki geldiler

83 (12) Peygāmblerleri euccetler-ile şād oldılar şunuñla ki yanlarındadır ya‘nī haşr olmazuz (13) ne varise bu dünyededür didiler. Dünyeye gönendiler güvendiler ‘ilimden (14) ve anlara döndi şol nesne ki anuñ-la masharalığa alurlardı (15) enbiyālarını.

84 Pes kaçan ki gördiler bizüm ‘azābumuzı didiler ki (16) İmān getürdük biz Tañrıya ve kāfir olduq şuna ki anı Tañrıya (17) şirk iderdük. Pes fāyide ider degüldür anlara anlaruñ (18) İmānları

85 vaqtā ki bizüm ‘azābumuzı göreler ya‘nī bu nesne (19) Tañrınıñ ‘ādetidür ki geçmişdür qularlı arasında ve mağbün oldı (20) burada kāfirler ve anlara felāh yoqdur.

2.41.

41 (21) Sūretü’l Fuşşilet

[278b] (1) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm.

1 (2) Hilmüm hakkıçün.

2 Qur’ān ki endi raħmān raħīm Allāhdan. (3) Kitābdur ki āyetleri beyān oldı.

3 Oqınur ‘Arab dilince olduğı (4) hālide bir t̄ayife-y-içün ki bilürler ne didügin anuñ.

4 Beşāretci ve qorkuducıdur mü’minlere (5) uçmağıle ve kāfirleri t̄amüyle. Pes ekşerī yüz çevürdi (6) Haqq’dan. Pes anlar işitmezler Qur’ān ne didügin ve añlamak eksiklerine gerekmez.

5 (7) Ve eyitdiler gönlümüz hicâbdadır şundan ki bizi aña okursız siz (8) ve kulaqlarumuzda āğırlık vardır ve bizümle senüñ ārañda (9) perde vardır. Pes sen işle biz dañı işleyiciyüz.

6 (10) Di ki ben degülin illā ādemoğlanıyın sizüñ gibi. Vañy olunur (11) baña ki bedürüstī sizüñ ma‘būduñuz bir ma‘būdur. Pes toğruluñ aña (12) ve istiğfār idüñ andan.

7 Pes vāy şol müşriklere (13) ki zekāt virmezler ve anlar āhirete münkirlerdür.

8 (14) Ve şunlar ki inandılar ve eyü ‘amel itdiler anlaruñ-içün minnetsüz şevāb (15) vardır.

9 Eyit ki tañkīk siz kāfir olur mısız (16) şol Tañrıya ki yeri iki günde yaratdı ve aña (17) şerīkler mi kılsız ki ol’dur ‘ālemleri besleyen Allāh. Ve ol (18) yerde pāyidār tağlar eyledi anuñ üzerinden ve bereket eyledi anuñ içinde

10 (19) ve tañdīr itdi anda rızkıñı dört (20) günde ‘adl-içün rızkıñ dileyenlere ve dilemeyenlere.

11 Andan şoñra (21) emri göke havāle oldı şol hāde ki ol tütündür. Pes [279a] (1) didi aña: Viregelüñ vücūda ve çıkaruñ sizde ne varise yağmurdan ve otdan. (2) İyitdiler ki: Geldük muñı‘ ler oluben.

12 Pes yaratdı anları yedi kat gökeyledi (3) ikiğ gün içinde ve buyurdı her gökde ol göküñ emrini (4) ve bezedük dünyā gökini cırağlar-ile ve hıfz itdük anı şeytāndan ya yukaru çıkmaya. (5) Bu nesne tañdīrdür gālib ‘ālim Tañrınuñ.

13 Pes eger yüz çevüreler (6) pes eyit ki ben sizi korıktum ‘azābdan ki ‘Ād (7) ve Şemūd ‘azābı gibidür. İkisi ‘amme oğlanlarıdır ve Kārūn gibi İlyās ve Yesa‘ gibi.

14 (8) Vañtā ki geldi anlara Peyğāmbler önlerinden ve ārdlarından (9) kulluk idüp tapmañ illā Tañrıya diyü. Eyitdiler ekşer bizüm Tañrımız dilese (10) ferişterler indür-idi. Pes biz tañkīk şuña ki siz gönderildüñüz anuñ-la münkir (11) lerüz

15 ve ammā ‘Ād ululandılar yer yüzinde nā-ḥaḳḳ yere. (12) Ve eyitdiler: Kimdür bizden kuvvetlü? Görmediler mi ki bedürüstī (13) şol Allāh ki anları yaratdı ol ziyādedür anlardan kuvvetde (14) ve anlar bizüm āyetlerümüze inkār iderlerdi.

16 Pes gönderdük üzerine (15) Şarşar Yeli’ni naḥs günlerde. Tıtdur (16) mağ-içün anlara ḥor idici ‘azābı dünyā dirliğinde. (17) Ve āḥiret ‘azābı daḥı artuḳ ḥor ider ve anlar yardım olunmazlar.

17 (18) Ve ammā Şemūd’ı biz ḳulağuzladuḳ anları anlar iḥtiyār itdiler zalāleti hidāyet üzerine. (19) Pes dutdı anları ḥor idici ḥor idici ‘azābuñ şā‘iḳası (20) ḳazanduḳları günāh sebebile.

18 (21) Ve ḳurtarduḳ şunları kim ĩmān getürdiler ve Tañrıdan ḳorḳarlardı [279b]

19 (1) ve ol gün sürülür Tañrınuñ düşmenleri cehenneme

20 pes (2) anlar ḥabs olunurlar tā ki şamūya geleler. (3) Tıtanuḳluḳ virür anlaruñ üzerlerine ḳulaḳları ve gözleri ve derileri (4) şunı ki işlerlerdi dünyāda

21 (5) ve eydeler ki niçün şanuḳluḳ virdüñüz bizüm üzerümüze? (6) Eyitdiler: Söyletdi bizi ol Tañrı ki her nesneyi söyletdi. (7) Ve ol yaratdı sizi evvel kerrede ve aña dönderilesersiz (8) ve siz gizlenmezdüñüz günāh işlemekte işledükde gözlerüñüden ḳulaḳlarıñuzdan (9) derilerüñüzden. Evet anlardan ḡayrıden perdelenürdüñüz.

22 (10) Tıtanuḳluḳ virmeyeydi üzerüñüze ḳulaḳlarıñuz gözlerüñüz ve derilerüñüz (11) ve illā kim şanurduñuz ki bedürüstī bilmez Allāhü Te‘ālā işledüğüñüz (12) işüñ çoḡını.

23 Bu sizüñ şannuñuzdur ki şann itdüñüz Tañrıñuza. (13) Helāk itdi sizi ol şatu. Pes ziyān idenlerden (14) olduñuz. Pes eger şabr iderlerse bütleri söḡüldüğüne ĩmān getürmeyüp

24 (15) pes od anlaruñ şuracaḳ yeridür ve eger ‘özr dileseler (16) ‘özürleri ḳabül olurlardan degüldür

25 ve Mūsāllaḥ itdük birer kuşdeşler (17) pes bezediler anlara ol işler öñlerini ve ārdlarını (18) ya'nī dünyālarını ve āhıretlerini sevdürüp āhıretlerini sevdürmemekile. (19) Ve 'azāb vācib oldı anlaruñ üzerine (20) anlardan öñdin gečen gürühda cinden insden. Bedürüstī (21) anlar ziyān idiciler oldılar ve didiler

26 [280a] (1) şunlar ki kāfir oldılar işitmeñ bu Qur'an'ı ve lağv idüñ anda eş'ār ve ebyāt okıyup (2) ola kim siz ğalebe idesiz.

27 Elbette şatdursevüz gerek (3) şunlara ki kāfir oldılar şatı 'azābı ve anlara 'ıvaż idiserüz (4) işledüklerinüñ yamānragīle.

28 ol Tañrı düşmenlerünüñ cezāsı (5) oddur. Anlaruñ-içün anda ebedlik řerābı vardır (6) 'ıvaż olubeni şundan ötürü ki bizüm āyetlerümüze inkār iderlerdi ve didiler

29 (7) şunlar ki kāfir oldılar: İy bizüm Tañrımız göster (8) bize şol iki gürühı ki azdurdılar bizi cinden dağı insden. Ol (9) ikisini āyağumuz altında idelüm tā aşāğālardan olalar.

30 (10) Bedürüstī şunlar ki bizüm Tañrımız Allāhdur didiler andan sonra toğrı oldılar (11) iner anlaruñ üzerine feriştelere (12) kırkmañ ve melül olmañ ve muştuluk size şol cennet-ile ki va'de olduñuzdı diyü

31-32 (13) biz sizüñ dostlaruñuzuz dünyā dirliginde ve āhıretde (14) ve size vardır anda neyi ki nefsüñüz diler ve size (15) vardır anda neyi ki du'a idersiz. Rızq olmağıçün ğafūr raḥīm Tañrıdan (16) kim hūbrağdur sözde.

33 Şundan ki Tañrıya (17) kağıra ve eyü 'amel işleye ve ben Mūsülmānlardanam didi

34 (18) ve berāber olmaz şevābile ğünāh ya'nī İmān-ile küfr berāber degüldür. (19) Def' eyle eyü gelec-ile yamān gelec'i. Pes göresin şunu ki (20) senüñle anuñ ortasında düşmanlık vardır. Güyā ki dostdur şunuñ (21) gibi dost ki ağladuğıñ vaqt bile ağlar ve devletlenmez ol gelec'i-ile

35 [280b] (1) illā şunlar ki şabr itdiler t̄ā'ate ve se'adetlenmez anuñ-ile illā ulu naşīb (2) āyesi.

36 Ve eger saña iderse bir fitne (3) pes şıgım Tañrıya bedürüstī ol işidici ve bilicidür.

37 (4) Ve anuñ nişānlarındandır gece ve gündüz ve güneş ve ay (5) secde itmeñ Āy'a ve ne güneş'e ve secde idüñ Tañrıya (6) ki bunları yarattı eger aña taparsañuz

38 pes eger ulu (7) lanurlarise pes şunlar ki senüñ Tañruñ katındadır (8) tesbīh iderler aña gecede ve gündüzde ve anlar melül olmaz.

39 (9) Ve anuñ āyetlerindendir ki bedürüstī sen görürsin yeri kurumış yağmur (10) olmaduğundan pes kaçan ki indürdük anuñ üzerine şuyı (11) hareket itdi ve kabardı bedürüstī şol ki dirilti (12) anı elbette ölüleri dirildicidür. Bedürüstī ol her nesne (13) üzerine kādirdür.

40 Bedürüstī şunlar ki meyl ider haqqdan bizüm (14) āyetlerümüzde bizüm üzerümüze gizlemezler bizden kaçup. (15) şol mı hayrludur ki cehenneme birağıla ya şol mı hayrludur ki emīn (16) gele kıyāmet güninde 'azābdan kırtılıb? İşleñ ne dilerseñüz. (17) Bedürüstī Ol, her nesne ki işlersin görücidür.

41 (18) Bedürüstī şunlar ki inkār itdiler Qur'an'a anlara geldiği vaqt ve ol gālib (19) Kitāb'dur.

42 Bātıl aña gelmez ne öñinden ve ne ārdından. (20) İnmişdür hikmet āyesi ögülmüş Tañrıdan.

43 (21) Denilmez saña illā şol nesne ki denildi Peygāmbler'e senden evvel [281a] (1) bedürüstī senüñ Tañruñ mağfıret eyesidür ve 'azāb-i elīm eyesidür.

44 (2) Ve eger biz Qur'an'ı 'Acem Dili üzerine kılayduq (3) gerek diylerdi ne-y-içün beyān olunmadı bunuñ āyetleri Qur'an 'Acemī'dür hāl bu ki Peygāmbler (4) 'Arabī'dür. Eyit yā Muhammed ol Qur'an şunlara ki imān (5) getürdiler hidāyet ve sağılıqdur ve şunlar ki inanmazlar (6) kulaqlarında sağırlık vardur. Ve ol Qur'an

anlaruñ üzerine müşkildür. (7) Onlar çağırılar ırāk yerden kabīh āvāz-ile fāsık ya kezzāb deyü.

45 (8) Ve taḥḳīḳ virdük Mūsā'ya Kitāb'ı pes iḥtilāf olundu (9) anda eger senüñ Tañrıñdan kelime geçmeyeydi 'azāb geçmek-ile (10) hükm olurdu āralarında 'azāb-ile ve anlar gümān içinde (11) dūrür Qur'ān'da ki gümānda oldukların bilmezler.

46 Bir kimesne ki eyü işleye ki (12) kendü nefs-içündür ve şol ki yaramaz işleye kendü nefsi üzerinedür anuñ (13) 'uḳūbeti ve Tañruñ zulm idici degüldür ḳullarına

47 (14) aña dönderilür ḳıyāmetüñ vaḳtın bilmek. Ve çıḳmaz yemişler bir yemiş (15) den ḳaplarından ve ḥām-ile olmaz bir 'avret ve ḥamlin vaż' itmez (16) illā anuñ 'ilmī-le ider. Ve ol gün nidā ide anlara: Ḳanı benüm ortaḳlarum? (17) deyü. Eyideler ki: Didük saña ki şerīk var deyü. Putlar diyeler ki: Bizden ḫanuḳ (18) yoḳdur bize ḫapduḳlarına diyeler.

48 Ve nā-bedīd ola anlardan şol ki (19) aña ḫaparlardı bundan öñ. Ve taḥḳīḳ bileler ki kendülere aşlā ḫalāş (20) yoḳdur 'azābdan.

49 Kāfir melül olmaz ḫoşlık dilemekden

50 (21) ve eger aña şerr erişse. Pes nevmīz olur hergiz ümīz ḳalmaz [281b] (1) ve eger bizden aña raḫmet ḫatdursaḳ zaḫmetden soñra ki erişmiş-ıdı (2) elbette dise gerekdür bu benüm-içündür benüm cehdimle oldı. (3) Ve ben ḫann itmezem ki ḳıyāmet ḳopadır (4) ve eger ben Tañrımdan yaña dönderilem taḥḳīḳ benüm-içün anuñ ḫatında elbette daḫı laḫīf vardur. (5) Pes elbette ḫaber vir söz gerekdür şunlara ki kāfir oldılar şunı ki (6) işlediler dünyāda ve elbette anlara ḫatdursevüz gerekdür (7) ḳoyu 'azābdan ki ārası kesilmez.

51 Ve ḳaçan (8) in'ām eylesek insān üzerine i'rāz ider ve cānibe yaḳīn oluram (9) ve ḳaçan ki aña şerr yetişse pes anlar du'ā eyesidür.

52 Eyit yā Muḥammed' (10) ḥaber virūñ baña siz eger Tañrı atından olursa (11) Qur'an andan Őoñra aña inkār itdūñuzse kim azğunraqdur Őun (12) dan ki ol ırā dūŐmenlıdadur.

53 Tīz ola ki gōsterevūz anlara udretūmūz (13) niŐānlarını eṫrāfda eller vilāyetler ilīmler amak gibi ve kendū nefslerinde gōsterūz (14) udretūmūz niŐānlarını 'al-ı sultānī beden vilāyetlerini amak tā zāhir (15) ola anlara ki bedürüstī Qur'an ḥadur Muḥammed anı kendūden dūzmedi. (16) Yetmez mi saña Tañrıñ yā Muḥammed ki bedürüstī her nesnenūñ üzerine ḥāzırdur?

54 (17) Āgāh ol yā Muḥammed ki anlar gūmān iindedūr kendūleri yaradanuñ liāsından. (18) Āgāh ol ki bedürüstī Tañrı Te'alā her nesneyi iḥāṫa idicidūr.

2.42.

42 (19) Sūretū'Ő-Őūrā

(20) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (21) Ḥilmūm ḥaiūn Milkūm ḥaiūn

2 Āzametūm ḥaiūn sem'um ḥaiūn udretūm ḥaiūn.

3 [283a] (1) Bōyle vaḥy ider saña yā Muḥammed ve Őunlara ki senden (2) ōñdin Allāh ki 'izzet eyesidūr ḥikmet eyesidūr.

4 (3) Őol ki gōklerde ve yerlerdedūr yūce Tañrı ve ulu Tañrı ol'dur.

5 (4) Gōkler yalaŐdı ki ya dileydi yirlerūñ ūstūnden mūŐrikler (5) oğul nisbet itdūg-iūn ve feriŐteler tesbīḥ iderler kendūleri (6) yaradanuñ Őenās-ile ve istiğfār iderler Őunlaruñ-iūn ki yer yūzinde (7) dūr mū'minlerden Āgāh ol ki bedürüstī Allāh ol gāfūr raḥīm (8) pādiŐāhdur.

6 Ve Őunlar ki dostlar idindiler Tañrıdan gāyır (9) Tañrı salar anlaruñ ūzerlerine iŐledūkleri 'amelleri ve anlaruñ ūzerlerine (10) bekci sen degūlsin yā Muḥammed ki cebr-ile anları Īmāna getūresin.

7 İşbu (11) vahy itdügümüz gibi vahy itdük saña şol hâlde ki Ẓur'an'dur 'Arab Dili üzerine. (12) Tâ korqudasın yâ Muhammed mekke Ehli'ni ve şol ki çevre yanındadır (13) ve korqudasın kıyâmet gün-ile ki anda şekk yoqdur. Bir bölük (14) Cennetde ola ki mü'minlerdür ve bir bölük Cehennemde ola ki kâfirlerdür.

8 Ve eger (15) dilese Tañrı anları bir millet ideydi ki İslâm'dur ve illâ kim koyar şunu ki (16) diler İslâm Dini'ne. Ve kâfirlerdür ki yoqdur anlarıñ-içün bir dost (17) ve ne hüz bir 'azâbdan men' idici.

9 Bir dost yoqsa kâfirler (18) Tañrıdan ğayrı putlara mı tapdılar? Allâh hüz velîdür tapmağa evlâdur (19) ve ol dirildür ölüleri (20) ve ol her nesne üzerine kâdirdür.

10 Ve şol ki ihtilâf (21) itdüñüz anda eşyâdan bir şey'de. Pes anuñ hükmin Tañrıya işmarlañ. [283b] (1) Sizüñ ol Allâhü Te'alâ benüm Rabbümdür. (2) anuñ üzerine tevekkül itdüm ve aña yüz dutarum.

11 Göklerüñ ve yerlerüñ (3) yaratıcısıdur. Yaratdı sizüñ-içün kendü nefsleri (4) ñüzden erkekler dişiler bî-kıyâs va yaratdı tavârlardan çift (5) çift. Yaradur sizi analar rahminde. Yoqdur Ancılayın (6) bir pâdişâh dâhî ve ol işidicidür bendelerinüñ niyâzını ve görici (7) dür râzını.

12 Anuñ dur gökleriñ ve yerleriñ kilidi. (8) Döşer rızkı şuña ki diler ve kıt ider rızkı kimden dilerse. (9) Bedürüstî ol her nesneyi bilicidür.

13 (10) Tañrı beyân kıldı sizüñ-içün dînden şunu ki işmarladı Nüh' 'aleyhi's-selâm Tañrıya da'vet itmekden. (11) Ve şunu ki vahy itdük saña ve şunu ki İbrâhîm'e (12) ve Mûsâ'ya ve 'İsâ'ya işmarladuğ dîni turguruñ ve dünyâda (13) ihtilâf itmeñ deyü ya'nî Lâ İlâhe İlla'llâhü diñ. Yehüd'-ile Naşârâ gibi bölük bölük olmañ!

14 (14) Kâfirler üzerine güc geldi şol ki sen da'vet idersin anları (15) ol nesneye. Allâh urundular kendüye şunu ki diler (16) ve kulağuzlar kendüye şunu ki yüz dutar aña. (17) Ve ayrılmadılar illâ şundan roñra ki anlara 'ilm geldi azgunlık olduğı-y-

içün (18) āralarında ya‘nī Peygāmbere ḥased idübeni. Eger kelime (19) sebkat itmeyeydi Tañrıñdan ki ‘azāb kıyāmetde olmaḡdur gerek ḥükm olunaydı (20) āralarında ve taḥkīk şunlar ki Tevrīt virildiler (21) ve İncil virildiler Peygāmberlerden şoñra elbette şekk içindedürler.

15 [284a] (1) Qur‘ān‘a da‘vet eyle ḥalkı yā Muḥammed ve toğrı ol nice ki sen (2) buyrulduñ. Ve uyma anlaruñ hevālarına fesādlarına ki seni daḡı dīnlerine da‘vet iderler (3) ve eyit ki ĩmān getürdüm ben şuña ki Allāh indürdi Kitāb‘dan (4) ve buyrulduñ tā ‘adl idem ārañuzda. Allāh bizüm Rabbimüzdür (5) ve sizüñ Rabbiñüzdür. Bize bizüm ‘amelümüz ve size sizüñ ‘amelüñüz. (6) Ḥucet yok bizümle sizüñ ārañuzda çekiş yok. Allāh cem (7) ider bizüm āramuzı kıyāmet gününde ve dönüñümüz andan yañadur kıyāmetde.

16 (8) Ve şunlar ki cedel iderler Tañrıñuñ birliginde şundan (9) şoñra ki Muḥammed ‘aleyhi‘ş-şalātü ve’s-selām Peygāmber-liğa urundulandı. Ḥucetleri bātıldur anlaruñ (10) Tañrısı katında ve anlaruñ üzerine Tañrıñuñ ḥışmı vardur ve anlarıñ-içün (11) katı ‘azāb vardur.

17 Allāh oldur ki indürdi Kitāb‘ı (12) ḥaḡkı-le ne bildürdi saña yā Muḥammed ola ki kıyāmet yaḡındur.

18 (13) İver kıyāmet ḳopmađına şunlar ki aña inanmadılar (14) ve şunlar ki inandılar ḳorḳucılardur andan ve bilürler ki bedürüstī ol ḥaḡḡdur. (15) Āgāh ol bedürüstī şunlar ki şekk itdiler kıyāmet varlığında (16) iken ırāḳ azgunlıḡdadur.

19 Allāh laṭīf eyesidür ḳullarına. (17) Rızḳ virür şuña ki diler ve ol tüvānā ve ‘izzetlüdür.

20 (18) şol ki āḡiret ekinini diler ya‘nī āḡiret şevābeni ziyāde iderüz anuñ ekini ya‘nī (19) hem dünyā metā‘in virürüz ve hem āḡiret şevābın virürüz ve her ki ‘amelī-le (20) dünyā dileye virürüz aña dünyādan.

21 Yokdur aña āhiret (21) de hīc naṣīb ya anlaruñ ortakları mı vardır ki anlaruñ-içün Şerī'at [284b] (1) ḳodılar fāṣid dīnden ṣunu ki Tañrı aña rızā virmedi (2) ve eger kelime'-i faẓl degilmissse Tañrı Te'ālā Muḫammed'Ümmeti'nüñ 'azābını āhirete (3) te'hīr itmemişmisse anlaruñ āralarında ḫükm olaydı dünyāda. (4) taḫḳīḳ 'azābü elīm vardır.

22 Göresin ki (5) zālimler ḳorḳarlar şundan ki ḳazandılar ve ol 'azāb anlaruñ üzerine lāzım olıser (6) ve şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler (7) uçmaḳlar çemenlerinde vardır anlara neyi dilerler anlaruñ ma'būdı ḳatında (8) ol zıkr olundu ol ulu keremdür.

23 (9) ol'dur şol nesne ki muşdular Allāhü Te'ālā şol ḳullarına ĩmān (10) getürdiler ve eyü 'amel itdiler. Eyit ki ben dilemezem getürdügüm Şer'i ḳabül (11) itdügüñüz üzerine sizden ücret illā benüm ḳavmlerümi sevesiz mā dām ki (12) Şer'imi muḫkem dutalar ve şol ki bir şevāb ḳazana ziyāde (13) iderüz ol ḫasenede ḫoşlıḳ ki bir'ine on ola. Bedürüstī Allāh yarlıḡāyıcıdur bendelerin (14) çoḡa dutucudur azların ya dirler mi kāfirler ki Tañrı üzerine (15) yalan çıkardı? Pes eger Tañrı dilese mühr ururdu (16) senüñ göñlüñ üzerine tā kāfirlerüñ yamān sözleri anda girmeye. Ve maḫv ideydi (17) Allāhü Te'ālā şirki ve İslām Dīnin aşkere iderdi Ḳur'ān'ı üstün itmekile. (18) Bedürüstī ol bilicidür endīşeleri

25 (19) ve Tañrı şol Tañrıdur ki ḳabūli der tevbeyi ḳularlından ve 'afv (20) idüp gecer günāhlarından ve bilür şunu ki işlersiz

26 (21) ve ḳabūli ider du'āsını şunlaruñ ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel işlediler. [285a] (1) Ve ziyāde ider anlara kendü kereminden ve kāfirler-içün (2) ḳatı 'azāb vardır.

27 Ve eger döşeyecek olursa Allāhü Te'ālā (3) rızḳı ḳullarına gerek 'aşı olalar yer yüzinde ve illā kim indürür gerek olacaḳ miḳdārca (4) bedürüstī Ol, ḳularlını bilür ve görür.

28 (5) Ve ol ol'dur ki indürür yağmurı ümîz kesdüklerinden şoñra ve rahmetini yayar. **(6)** Ol ögülmüş Efendi'dür yağmuruñ şāhibidür ve ögmege lāyıkdur.

29 (7) Ve anuñ nişānlarındandır gökleri ve yerleri yaratmağ ve **(8)** şol ki tağıtdı ol ikisinde her kıımıdanurlardan ve ol anları cem **(9)** cem' itmek üzerine ne vaqt dilerse kādirdür

30 ve şol ki **(10)** size yetişür muşibetden ellerüñüz kazandığı nesne'-içündür ve çoğından 'afv ider.

31 (11) Ve siz bizi 'āciz ider degülsiz 'azābdan yiryüzinde **(12)** ve yokdur size Tañrıdan ğayrı bir dost ve ne yardımcı. Pes anı koyup kime taparsız ki felāh bulasız?

32 (13) Ve anuñ nişānlardandır gemiler deñizde tağlar gibi

33 (14) eger dilerse sākin ider yeli pes ebsem kalurlar **(15)** deñizüñ üzerinde. Bedürüstī anda nişānlar vardur her şabr **(16)** idüp şükr ideniçün.

34 ya helāk ider ol gemileri kazandukları şirk **(17)** sebebile ve 'afv ider çoğından.

35 (18) Ve bilsiniçün şunlar ki cidāl iderler bizüm āyetlerimizde ki anlara muhliş yokdur.

36-39 (19) Pes her ne ki virildüñüz emvālden qanı dünyanuñ metā'idur? **(20)** Ve şol ki Tañrı katındadır hatırlu ve bākīrağdur. **(21)** Ve şunlaruñ-içün kim İmān getürdiler ve kendüleri yaradan üzerine tevekkül itdiler. **[285b] (1)** Ve şunlar ki yığlınurlar günāhuñ büyüklerinden **(2)** ve fāhişelerden ki anuñ-ile Hadd lāzım olur ve kaçan ki kaçıyalar **(3)** anlar 'afv iderler. Ve şunlar ki muṭī' oldılar kendüleri yaradana **(4)** ve kıldılar namāzı ve işleri aralarında meşveretdür **(5)** ve şundan ki anlara rüzī itdük yedürürler **(6)** ve şunlar ki kaçan anlara zulm erişse anlar birbirine yardım iderler.

40 (7) Ve günāhuñ cezāsı yaramazlığdur anuñ berāberi. **(8)** Pes şol ki 'afv ide ve ıslāh ide anuñ şevābı Allāh üzerinedür. **(9)** Bedürüstī Tañrı zālimleri sevmez.

41 Ve her kim ki kinin alsa mazlûm olduğdan (10) sonra pes ol t̄ayifedür ki anlaruñ üzerine yol yoğdur kinlerin (11) alduğundan ötürü.

42 Yoğdur illā şunlaruñ üzerine vardur (12) ki halka zulm iderler ve azarlar yer yüzinde vechsüz yere. (13) ol t̄ayife anlaruñ-içün ‘azāb elīm vardur.

43 (14) Ve şol ki şabr ide ve kimsenüñ şucından geçe bedürüstī ol nesne (15) işlerüñ eyürekindindür

44 ve şunu ki Tañrı azdura (16) aña bir dest-gīr olmaz andan sonra ve göresin zālimleri (17) ‘azābı gördükleri vağt dirler ki hīc dünyeye dönmek yol (18) var midur?

45 Ve göresin anları ki ‘arz olunurlar cehennem (19) hırlığdan kırkarak bağarlar uğurlayın göz ucī-le ölümlü cellād kılıcına bağar (20) gibi. Ve didiler (21) şunlar ki İmān getürdiler: Bedürüstī ziyān idiciler şunlardur ki ziyān itdiler nefslerine ve kendülerine [286a] (1) kıyāmet güninde. Āgāh oluñ ki zālimler ebedī ‘azābdadururlar.

46 (2) Ve yoğdur anlara dost ki yardım ideler anlara Tañrıdan (3) gayrı. Pes her kimi kim Tañrı azdura pes yoğdur aña (4) bir yol ki felāh bula.

47 Muñī^c oluñ Tañrıñuza (5) o gün gelmezden öñdin ki anı def^c itmek olmaz Tañrınuñ irādetinden. (6) Ve yoğdur size hergiz penāh ve yoğdur sizüñ-içün gelen ‘azābı dönderüci. (7) Pes eger yüz çevürelen seni anlaruñ üzerine bekci göndermedük (8) ki İmāna cebr idesin.

48 Degüldür senüñ üzerüñe illā haberi irgürmek (9) ve taḥkīk biz kaçan erişdürsevüz ādemođlanlarına (10) bizden ni‘met şād olur anuñ-la ve eger yaramazlık (11) erişse işledükleri günāh sebeble bedürüstī ādem Tañrınuñ ni‘metine inkār (12) idicidir.

49 Tañrınuñdur yirlerüñ göklerüñ pādişāhlığı. (13) Yaradur neyi dilerse bağışlar kime dilerse dişiler (14) ve kime dilerse erkekler bağışlar

50 yehūz ciftlindürür erkeklü dişilü (15) ve diledügin ‘aķīm ider ya‘nī oğulsuz kızsuz ider Lūt’a ‘aleyhi’s-selām kızlar (16) virdi İbrāhīm’e erkekler virdi. Yahyā’i, ‘İsā’i ‘aķīm eyledi. Bedürüstī (17) ol Tañrı neyi neye gerekidigin bilür ve güci yeter.

51 (18) Ve olmadı bir ādeme Tañrı Te‘ālā söylemek meger vaħī-le yāhūz perde ārdından. (19) Ya Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām gönderür pes vaħy ider anuñ destür-ile (20) ne dilerse. Bedürüstī ol Tañrı yücedür ħikmet eyesidür. (21) Ve yine ancılayın vaħy itdük saña Cebrāyīl gönderüp bizüm emrümüzden. [286b] (1) sen bilmezdüñ kitāb neydügin ve ĩmān neydügin (2) illā kim anı biz nūr kılduk kim anuñ-ile tođrı yola ķulađuzlaruz kimi dilersek (3) ķullarumuzdan

52-53 ve taħķīķ sen ķulađuzlarsın (4) yā Muħammed şunu ki dilersin toğrı yola (5) şol Tañrınuñ yolına ki anuñ dur her ne ki gökdedür ve her ne ki yerededür. (6) Āgāh oluñ ki her iş aña ķaytar ķiyāmet güninde ve ol fażl ve kerem eyesidür pādişāhdur.

2.43.

43 (7) Sūretü’z-Zuħruf

(8) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm.

1 (9) Ĥā-Mīm

2-3 haķķīķün ve se‘ādet yolın gösterici Kitāb haķķīķün. (10) Bedürüstī biz kılduk bu Kitāb’ı ‘Arabī Ķur’ān ola kim siz añlayasız (11) deyü.

4 taħķīķ ol Ķur’ān Levħ-i Maħfūz’da ki bizüm ķatumuzdadur. (12) Key ‘azametlü ve pür-ħikmet Kitāb’dur

5 ya‘nī biz Ķur’ān indürmegi (13) terk mi iderüz ki size emr itmeyüz nehy itmeyüz ya size müsrif (14) ķavm olduđuñuzçün ya‘nī müşrikler olduđuñuzçün mi?

6 (15) İy nice gönderdük Nebīlerden evvelerde gelen ümmetlerde

7 (16) ve gelmedi anlara bir Peyğāmber illā anı kengele götürürlerdi.

8 (17) Pes helāk itdük daħı muħkemlerini dutmada ve kuvvetde ve geçdi (18) ilerükilerün kışşaları

9 ve eger şorsañ anlara ki kim yaratdı (19) gökleri ve yerleri? Elbette diseler gerek ki yaratdı anları ğālib (20) pādişāh.

10 Ol Tañrı ki yeri sizün-içün qarārgāh eyledi. (21) ve eyledi sizün-içün anda yollar. Ola kim toĝrı yola giresiz.

11 [287a] (1) Anlar ve şunlar ki indürdi gökden yağmurı gerekince, (2) pes diriltdün ölmüşleri ancılayın yirde çıkarılırsız.

12 14 (3) Vr şol ki hayvanlardan ve murgızarlardan dürlü dürlü bir uğurdan (4) ve sizin-içün gemilerden ve tavarlardan yaratdı şunı ki (5) bizsiz anuñ üzerine tā süvār olasız. Arķalarına anlaruñ (6) andan soñra añasız Tañrınuñ ni‘metini kaçan ki binesüz anlaruñ üzerine (7) ve siyesiz ki pāk bilürüz ol pādişāhı ki (8) musahāra eyledi bize bunı ve biz buña mālİK olmaz-ıduķ. Ve taħķīķ Tañrımuздan yaña (9) döneceğüz.

15 Ve eylerler aña ķullarından yaña ķullarından ba‘zını cüz‘ ya‘nī (10) ‘İsā’ya oğludur didiler. Bedürüstī Adem oĝlanı Tañrınuñ ni‘metlerine eşkere (11) şükr itmek-içün,

16 yoksa yaratduĝı nesnelere kızlar mı idindi? (12) Ve sizi güzīde mi ķıldı oĝlanlarına?

17 (13) Ve kaçan ki muştulansa birisi şunuñ-ıla Tañrıya bekdaş eyledi. (14) yaķındur ki yüzi qarara şu hālde ki kayĝu-y-ıla töludur.

18 (15) Tañrı aĝı mı iħtiyār ider ki ol bu-y-ımiş ola zīnet içinde ol huşümet beyān (16) idici degüldür, yā‘nī ‘avrat ne ķadar ‘ākīle olsa sürçmekden hālī degüldür.

19 (17) Ve ferişteleler ki anlar Tañrınuñ ķullarıdur dişiler eylediler. (18) Gördiler mi anlaruñ yaradulduĝı vaķtā ki hūkm iderler. (19) Yazılır anlaruñ tanuķlıķları ve şuvarılurlar kıyāmetde ol şehāden.

20 (20) Ve eyitdiler eger rahmet dilese tanımazduk (21) anlara feris̄telere. Yokdur anlaruñ h̄ucceti didükleri nesneye. [287b] (1) Degüldür anlar illā yalan söylerler.

21 Ya anlara kitāb mı gönderdük (2) Qurʾānʾdan öñ, ki anlar anuñ-la ʿamel iderler.

22 (3) Belki eyitdiler taḥkīk biz bulduk atalarumuzu bir tarık üzerine. (4) Ve taḥkīk biz anlaruñ cıgırlarını izlerüz.

23 Ve yine (5) ancılayın göndermedük senden öñdün bir vilāyete bir peygamberi. (6) İllā didi cabbārları taḥkīk biz bulduk bir ṭāyife (7) üzerine ve taḥkīk biz anlaruñ izlerini üzerine övicilerüz.

24 (8) Eyit yā Muḥammed: “Eger size daḥı şavābraḥ (9) nesne-y-ile gelsem şundan ki atalarumuzu anuñ üzerine böldüñüz. Yine inkār ider misiz?” (10) Eyitdiler Taḥkīk biz şuña ki siz anuñ-la gönderildüñüz, münkirlerüz.”

25 (11) Tañrı eydür: “Pes intikām aldük anlardan, pes nazār eyle yā Muḥammed! (12) Nice oldı serencāmı yalanlayanlaruñ ve añ yā Muḥammed

26 (13) ol vaḫtā ki didi İbrāhīm atasına ve ḫavmine bedürüstī ben bī-zāram (14) şundan ki siz ṭaparsız,

27 meger şundan ki yaratdı beni (15) zīrā ol beni ḫulağuzlar Lā İllāhe İllallāh kelimesine.

28 Ve anı bākī (16) kelime ḫıldı anuñ şoñında. Ola kim ĩmān ḫaytaralar.

29 (17) Belki mühlet virdüm anlara ki Mekke ḫavmidür ve atalarına (18) tā anlara Qurʾān ve beyān idici Rasūl geldi.

30 Vaḫtā ki anlara Qurʾān (19) geldi eyitdiler: “Bu cāzulıḫdur ve taḥkīk biz ol Qurʾānʾa (20) münkirlerüz.”

31 Ve eyitdiler nolaydı bu (21) Qurʾān indürileydi Mekke-y-ile ṭāyifeden bir ulū er üzerine. Murād Ruclʾden ya Velīd bin Muğyiredür ya ʿUrvet bin Meʿsuveʾdür.

32 [288a] (1) Anlar mı üleşdurdiler Tañrınıñ raħmetini? (2) Biz üleşdurdük aralarında rızqlarını dünyā dirliginde Peygāمبرlık hūd andan (3) daħı uludur. Ve yüce eyledük anlaruñ ba'zını ba'zı üzerine (4) derecelerde kimi ħāk kimi pāk kimi ħādım kimi maħdüm. Tā anlaruñ ba'zı (5) ba'zını ħıdmet-kār idine anuñ-ile murādına ire. Ve Tañrıñuñ (6) raħmeri ħayrludur şundan ki cem' iderler.

33 Ve eger ħalk bir olmaya'-idi (7) ħırş içinde ya'nı Müsülmān, Kāfir māl-dārlıgına imrenmeyeydi ħılurduķ (8) şuña ki kāfir olur Tañrıya

34-35 evlerinüñ saķfını gümüşden (9) ve nerdübānlarını ki anuñ üzerine çārtaķlarına çıkarlar (10) ve evlerine ħapularını ve taħtlarını ki anuñ üzerine tekyelenürler bir uğurdan gümüşden (11) ħılurduķ ve altun ħılurduķ. Degüldür bunlaruñ (12) cümlesi illā dünyā dirliginüñ metā'idur ve āħiret Tañrınıñ ħatında Tañrıdan (13) ħorķanlar-içündür.

36 Her ki yüz çevürse Tañrınıñ Ķur'ān'ı'ndan (14) ħavāle iderüz aña bir şeytānı. Pes ħıyāmetde şeytān aña ħoşılmışdur bir zincirde.

37 (15) Ve anlar çıkarurlar anları yoldan ya'nı Mekke Kāfirleri'ni şeytānlar (16) yoldan çıkardılar. Ve kāfirler şanurlar ki anlar toğrı yoldadır

38 (17) tā biz gelince ol vaķt didi ki: (18) Nolaydı benümle senüñ ortamuzda iki Maşrıķ ırāķlıđı olaydı! Ne yamān yoldāş (19) sın sen diye soñ peşīmān fāyide itmez.

39 Ve hergiz fāyide (20) itmez size 'özr dilemek zīrā zulm itdüñüz nefslerüñüze 'ömrüñüz küfr-ile geçürdüñüz. (21) Bedürüstī siz 'azābda ortaķlırsız. Pes sen [288b] (1) yā Muħammed!

40 Şağırı işitdürür misin ya körlere gösterür misin ki ħaķķ yolu göreler? (2) Ve şunu ki azđunlık içinde ola anlara aşkere hidāyet idebilür misiz?

41 (3) Pes eger biz Sini gidersek bedürüstī biz anlardan intiķām aluruz

42 (4) ya saña göstersek şunu ki anlara va'ce itdüñ (5) taħķıķ biz aña ħādirlerüz.

43 Pes yapış şuña ki (6) vahy olundı saña. Bedürüstî sen yâ Muhammed toğrı yol üzerindesin. (7) Murâd toğrı yoldan İslâm Dînidür.

44 Ve taḥḳîḳ Ḳurʻân ʻizzetdür saña (8) ve Ḳavmüne ki İmân getürdiler. Ḳıyâmet güninde şorulacaḳsız bu niʻmetüñ şükkrinden (9) ki Ḳurʻânʻdur. Şor yâ Muhammed şuña ki gönderdük

45 senden öñ Peyğâmbere (10) lerümüzden. Tañrıdan ğayrı Tañrılar itdük mi ki tapılırlar

46 (11) ve taḥḳîḳ gönderdük Mūsâʻyı bizüm nişân (12) larumuzla Firʻavnʻa ve ḳavmine. Pes eyitdi: Ben ʻâlemler Tañrısınıñ (13) Peyğâmberiyem didi.

47 Vaḳtâ geldi anlara nişânımızla. (14) Hemân anlar ol nişânlara gülmege başladılar.

48 Ve göstermedük (15) anlara bir nişâneyi illâ ol nişâne büyükrek oldı evvelki nişândan. (16) Ve durduḳ anları ʻuḳûbet-ile ola kim döneler deyü.

49 (17) Ve eyitdiler: İy cāzû dile bizüm-içün Tañrıdan anuñ senüñle ʻahdi (18) olduĝ-içün ki taḥḳîḳ biz İmâna gelürüz didiler.

50 (19) Pes ḳaçan ki acduḳ anlardan ʻazâbı hemân anlar ʻahdi bozdılar

51 (20) ve nidâ itdi Firʻavn, ḳavmi içinde eyitdi: İy ḳavmüm (21) benüm degül midür Mışır Milki ve bu ırmaḳlar aḳar altında?

52 [289a] (1) Ya pes görmez misiz benüm fazlumı Mūsâ üzerine? Ya ben mi yegem (2) işbundan ki bu ḥordur zelîldür? Ve sözün añladımız.

53 (3) Eger altun bilezükler urunsa ḳolına (4) ya anuñ-la bile feriştelere ḳoşulubene bile gelseler ve diseler ki bu Peyğâmberdür. Ol vaḳt bileydük (5) ki Peyğâmberdür.

54 Pes Firʻavn ḥaḳîr gördi ḳavmini eyle olsa (6) aña muḳîʻ oldılar. Bedürüstî anlar fâsıḳ ḳavm oldılar.

55 (7) Pes ḳaçan ki bizi ḳaḳıtdılar kîñümüz aldük anlardan. (8) Pes ğarḳ itdük anları bir uĝurdan.

56 Pes anları geçmişlerden (9) eyledük. Ve meşel itdük şöñrağılara ‘ibret-içün.
(10)

57 vaqtā ki Meryem oğlı ‘Īsā meşel uruldu hemān senüñ kavmüñ (11) andan men‘
itdiler ya‘nī didiler ki vaqtā ki Meryem oğlı ‘Īsā oğul ola Tañrıya. Pes feriştelər (12)
ve şanemler-içün kızlar olmayalar didi.

58 Ve eyitdiler bizüm putlarımız mı (13) yegrekdür ya ol mı? Bu meşeli
urmadılar senüñ-içün illā çekişmege. (14) Belki anlar bir kavmdür ki katı çekiş
eyleridür.

59 (15) Degüldür ol illā bir kıldur ki in‘ām itdük anuñ üzerine (16) ve anı meşel
itdük Benī İsrā’īl’e tā andan ‘ibret alalar.

60 Ve (17) eger dilesek sizden bedel feriştelər kılurduğ yer yüzinde hālīfe
olurlardı

61 (18) ve ol kıyāmetüñ ‘ilmüdüñ nişānidur zīrā ‘Īsā ‘aleyhi’s-selām yere iner
andan (19) şöñra kıyāmet kopard. Pes gümān itmeñ aña ki kıyāmet kopard. (20) Ve
uyuñ baña budur ki toğrı yol ki ben size emr iderem.

62 (21) Elbette men‘ itmesün sizi şeytān Tañrı yolından. Bedürüstī [289b] (1) ol
size aşkere düşmāndur.

63 Ve kaçan ‘Īsā ‘aleyhi’s-selām huccetler-ile geldi. (2) Eyitdi: tahkīk geldüm
size huccet-ile burhān-ile (3) ve bildürmek-içün size ba‘zını şunuñ ki anda ihtilāf
idersiz. Kimüñüz harāmdur (4) dir kimüñüz helāldur dir. Pes korkuñ Allāh’dan ve
muṭī‘ oluñ baña.

64 (5) Bedürüstī Allāh ol’dur beni besleyen ve sizi besleyen. (6) Pes kulluğ idüñ
aña. Budur toğrı yol.

65 (7) Pes ihtilāf itdi cemā‘atler bunlaruñ aralarında. (8) Pes Veyl şamūsı’dur
şunlaruñ-içün ki zulm itdiler ol günüñ elīm ‘azābından.

66 (9) Muntezır olmazlar illā kıyāmet kopduğına ki anlara gele nā-gāh (10) şol hālde ki anlar bilmezler.

67 Dostlar (11) ol günde ba'zılarına düşmindür illā perhīz ehli anlar birbirine düşmān olmazlar.

68-69 (12) İy benüm kullarum kōrku yoqdur sizūñ üzerūñuze ve ne siz (13) melūl olursız şunlar ki inandılar bizüm birlügümüz nişānlarına (14) ve Müsülmānlar oldılar.

70 Girūñ cennete siz ve ciftlerūñüz (15) şād oluben mükerrrem olduñuz hālde denilür anlara. Tavāf oluna anlarūñ (16) üzerine ya'nī şunalar anlara çanaqlar-ile ki altundan. Dağı bardaqlar-ile ki içinde (17) Kevşer Şuyı vardır. İçeler ol dürlü ta'āmları yedükden şoñra.

71 (18) Ve anda şol nesne vardır ki ārzū ider gözler anı sever ve lezzet alır andan (19) ve siz anda ebedilersiz.

72 (20) Ve ol şol cennetdür ki mübāh itdüm size anı şunuñ-içün ki siz anı işledüñüzdi dünyādan haseneden

73 (21) sizūñ-içün anda çok mīveler vardır anda yersiz.

74 [290a] (1) Bedürüstī kāfirler cehennem 'azabında ebedīlerdür.

75 (2) Ve munkātı'olmaz anlardan 'azāb ve anlar ol 'azābda nevmīzlerdür.

76 (3) Ve biz zulm itmedük anlara illā kim anlar kendüler zālimler oldılar.

77 (4) Ve çağırılar ki yā Mālik Tañrıñ bizüm cānumuz alsun (5) ki 'azābdan kurtulavuz diyeler. Mālik eyide bedürüstī siz şamūda ebedī kalursız diye. Evet kırk yıldan (6) şoñra bu cevābı vire.

78 taḥkīk biz size Kur'an (7) getürdük illā kim ekşerūñüz ḥaḥkı işitmedüñüz.

79 Ya anlar bir iş mi iḥkām (8) itdiler? Pes bizüz iḥkām idici ya'nī anlar ittifaḥ itdiler Dāru'n-Nedve'de ki Muḥammed'i 'aleyhi'ş-şalātü ve's-selām helāk (9) ideler. Şeyṭān Şeyḥı Necdī'yin diyüp yol gösterdükde biz dağı mekr itdük helāk itmege.

80 (10) Ya şanurlar mı ki bedürüstî anlarıñ sırlarını işitmezüz **(11)** ve Ka'be ardında birbiriyle fısıldadukların bilmezüz ya'nî işüdüruz **(12)** ve feriştelermüz omuzlarında yazarlar.

81 Eyit yâ Muhammed eger **(13)** Tañrınıñ oğlı, kıızı olsa pes ben evvel tapanlardan olam niçün bilmeyem anı lākin anuñ veledi yoğdur.

82 (14) İken münezzehdür gökleriñ ve yerleriñ **(15)** Tañrısı ve 'arş'uñ Tañrısı şundan ki vaş iderler kâfirler.

83 (16) Pes yâ Muhammed'kavmüñe ehlini talsunlar bātıllarına ve oyuncak eylesünler **(17)** Qur'ān'ı tā uğrayınca ol günlerine ki va'de olaydılardı. Murād Haşgüni'dür ki kıyāmet günidür.

84 (18) Tañrı ol'dur ki gökde Tañrıdur ve yerde Tañrıdur. **(19)** Ve ol hikmet ve 'ilm eyesidür.

85 (20) Ve yüce oldı ol kim anuñ dur gökleriñ ve yerleriñ ve ikisiniñ arasıdağınuñ pādişāhlığı **(21)** ve anuñ katındadır kıyāmetüñ 'ilmi ve ol Hāzret'e varisersiz.

86 [290b] (1) Ve bu şefā'ate dağı mālik olmazlar şunlar ki andan **(2)** gayrıya tapanlar. Meger şol ki haqq-ile tanuqlıq virdi Lā İlāhe İlla'llāh **(3)** didi ve anlar bilürler ki Tañrı bir'dür.

87 (4) Ve eger şorsañ anlara kim yaratdı anları diyü elbette dirler ki Allāhdur. Pes nice yalan **(5)** söylerler?

88 Ve anuñ katındadır Peyğāmbörüñ **(6)** İy benüm Tañrum bedürüstî bu cemā'at bir kavmdür ki İmān getürmezler didüginüñ 'ilmi.

89 Tañrı eydür **(7)** Pes gec anlardan ve selām di ya'nî bir sözi di ki **(8)** kırtulasın anuñ ule anlarıñ şerrinden şoñra bilāler ki yine şataşdılar. Bu āyet mensūhdur āyet-i seyf'ile.

2.44.

44 (9) Sūretü'd-Duḥān

(10) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (11) Hā-Mīm ḥaḳḳīḟün ve müşkiller ḥall idici Kitāb ḥaḳḳīḟün.

2-3 (12) Bedürüstī indürdük Qur'an'ı bir mübārek gicede ki Ḳadr gicesidür. (13) Bedürüstī biz ḳorḳuducılar olduḳ Qur'an'ile.

4-7 ol gicede āyırurlar her (14) muḥkem iş ki bir yıldan bir yıla degin olacaḳdur ḥayırdan şerrden ya Şa'bān Āyı'nuñ yarımından. (15) Buyruḡ-ile ki bizüm ḳatumuzdandır bedürüstī biz Peyḡāmbere gönderici (16) olduḳ raḥmet olmaḡ-içün senüñ Tañrıñdan. Bedürüstī ol Tañrı (17) işidici ve bilicidür. Tañrısıdur yirlerüñ ve göklerüñ ve ikisinüñ (18) ārasındaḡınuñ eger inandıñuzsa.

8 Ma'būd yoḳdur illā ol'dur. (19) Dirildür ve öldürür. Sizüñ Tañruñuzdur ve evvelki ātālaruñuzuñ Tañrısı'dur.

9 (20) Belki anlar şekk içinde oynarlar.

10 Pes (21) muntezır ol yā Muḥammed ol güne ki gökden aşkere tütün gele yere ṭola. Andan kāfirlerüñ başları bişe helāk [291a] (1) olalar. Mü'minler zükām gibi olalar. Ḳıyāmetüñ bir 'alāmeti daḡı bu ola.

11 (2) Halkı bürüye bu elīm 'azābdur.

12 İy bizüm Ma'būdumuz! (3) Bizden 'azābı def' eyle taḥḳīḳ biz inanıcılaruz diyeler.

13 (4) Anlara ĩmān ḳandan ki ḥāliyā anlara beyān idici Peyḡāmbere gönderdük Muḥammed gibi aña inanmadılar.

14 (5) andan soñra yüz çevürdiler andan ve eyitdiler: Muḥammed'öğredilmiş delüdü Müḥammed' (6) didiler. Zīrā ki Ḥibr'den Yesār'dan öğrenür dirler-idi.

15 (7) Bedürüstī biz 'azābı açıcılaruz az zemānda. Evet taḥḳīḳ siz yine küfre dönersiz.

16 (8) ol günde tutaruz sizi ulu tutuş. Murād bundan Bedr Kızgını'dur.
Bedürüstī biz intikām (9) idicilerüz korkuñ bizden.

17 Ve taḥkīk fitneledük anlardan evvel Fir'avn (10) Kavmi'ni. Ve geldi anlara
kerīm Peygāmbere ki Mūsā'dur 'aleyhi's-selām

18 (11) ki baña teslīm idüñ Tañrınıñ kularını. Bedürüstī ben size emīn (12)
Peygāmbere.

19 Ve ululanmañ Allāh üzerine emrine muḥālifet itmeñ! (13) Bedürüstī ben size
aşkere ḥuccet-ile geliciyem.

20 (14) Ve taḥkīk ben şıgındum Tañruma ve sizüñ Tañruñuza siz beni recm
itmekden.

21 (15) Eger baña imān getürmezseñüz pes irāğ oluñ benden.

22 (16) Pes du'ā itdi Tañrısına. Bedürüstī bunlar günāhkār kavmlerdür didi.

23 (17) Pes Tañrı Te'ālā: Dönle al git kullarımı bedürüstī siz (18) övilmişlersiz

24 ve deñizi iki yar daḥı ço ki (19) anlar ğarḳ olmuş leşkerdür. Mūsā 'aleyhi's-
selām gecdükdün şoñra diledi ki yine çoşa Allāhü Te'ālā komadı.

25 (20) Niçe terk itdiler bağ-çelerden ve bınar (21) lardan

26 ve ekinlerden ve ḥüb maḳāmlardan

27 ve hoşlıklardan [291b] (1) ki anda tena'um iderlerdi.

28 Olarçılaysın virdük anları bir tayıfeye (2) daḥı.

29 Pes ağlamadı anlarıñ üzerine gök(3) ve yir ve anlar mühlet virilürler
olmadılar.

30-31 Ve taḥkīk (4) kırtarduk Ya'qub oğlanlarını ḥor idici 'azābdan (5)
Fir'avn'dan kim bedürüstī ol ulu mütekebbirlerden-ıdı.

32 (6) Ve taḥkīk öğürtledük Benī-isrā'īl'i bildügümüzle 'ālemlerüñ üzerine.

33 (7) Ve virdük anlara nişānlardan şunu ki anda aşkere belā vardur deñizi iki
pāre olmaḳ gibi.

34-35 (8) Bedürüstî Mekke Ehli eydürler: Degüldür bu illâ bizüm evvel (9) ölümümüzdür ve biz yine dirilür degülüz.

36 (10) Pes getirüñüz bizüm atâlarumuzu eger gerçekiseñüz.

37 Anlar mı (11) hayrludur ya Tübbe'Kavmi ki Tübbe'ı Müsülmân olduğ-içün öldürdiler ve şunlar mı hayrludur ki anlardan (12) öñdin geldiler? Helâk itdük anları zîrâ ki anlar müşrikler (13) oldılar.

38 Ve yaratmaduğ gökleri ve yirleri (14) ve ol ikisinüñ âralarındağımı 'abeş oyuncağ idübeni. Yaratmaduğ ol ikisini

39 (15) illâ haqqî-le yaratduğ 'ibret-içün ve illâ kim anlaruñ çoğı bilmezler.

40 (16) Bedürüstî kıyâmet günü dirşenecek vaqtleridür dükelininüñ

41 (17) ve ol gün fâyideledimez bir dost bir dostdan

42 (18) hîc bir nesne ve ne anlar yardım oluniserler illâ meger şol ki Tañrı esirgedi (19) bedürüstî ol 'azîz raħîm' dür.

43-44 Bedürüstî (20) zeqqûm ağacı 'aşîler ta'amıdur Velîd gibi Ebü Cehil gibi.

45-46 Erkin tuc gibi (21) qarınlarda kaynar ıssı şu kaynar gibi.

47 Dutuñ anı ve süriñ [292a] (1) anı şamünüñ ortasına degin.

48 andan şoñra döküñ (2) başından aşığa ıssı şu 'azâbından.

49 Tad! (3) Bedürüstî sen 'azîz Kerîmsin. Ítâb Ebü Cehl'edür.

50 Bedürüstî bu şol nesne (4) dür ki siz aña şekk iderdüñüz.

51 Bedürüstî Tañrıdan qorqanlar emîn (5) yerededürürler.

52 Bostânlarda ırmaqlar arasında.

53 (6) Geyerler yeşil atlasdan ve şaru atlasdan qarşu qarşu oturup (7) ol keremümüz gibi

54 ve ciftlindürdük anları büyük gözlü hürîlerle.

55 (8) Da'vet ideler ol cennetlerde her yemişi emînler oluben ölümünden (9) ve her belâdan.

56 Tatmayalar anda ölümü meger ölüm deminde (10) ki Cebrāyīl kanadından gördiler anı ve şaklaya anları tamū 'azābından

57 (11) ya'nī Tañrınıñ keremindindür bu. Ol ulu necātdur.

58 (12) Bedürüstī kekez itdük Qur'an'ı senüñ dilüñe ola kim öğütleneler.

59 (13) Pes muntezır ol yā Muhammed anlaruñ bedürüstī anlar muntezırlardur senüñ helākine.

2.45.

45 (14) Sūretü'l-Cāşiye

(15) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (16) Hā-Mīm ḥaḳḳıçün, Muhammed'ḥaḳḳıçün.

2 Kitāb'uñ inmekligi 'izzetlü (17) ḥikmetlü pādişāhdandur.

3 Bedürüstī göklerde ve yirlerde (18) nişānlar vardur mü'minlerçün

4 ve sizi (19) yaratmaḳda ve şunda ki tağıdur cāneverlerden nişānlar vardur inanan ḳavm-içün.

5 Ve gecenüñ (20) ve gündüzüñ gelüp getdükleri ve gökden Tañrı (21) Te'ālā yağmur indürüp daḫı yer diriltdüğinden şoñra ol yer ve yeller esdüdügi [292b] (1) nişānlardur bir ḳavme ki añlar bilürler.

6 Bu geçen Tañrınıñ (2) āyetleridür okuruz anı senüñ üzerüñe ḥaḳḳı-le. Pes ḳanḳı size (3) Tañrı Kitābı'ndan şoñra ve Peygāmblerleri mu'cizātından şoñra İmān getürür.

7 Veyl 'Azābı (4) yalanc-içündür ki 'aşī ola.

8 İşidür Tañrınıñ Qur'an'ı'nı ki (5) oḳınur üzerine andan şoñra muḳarar olur küfri üzerine tekebbürliginden. Güyā ki ol āyeti (6) işitmedi. Pes muştula anlara 'azāb elīmle.

9 (7) Ve ḳaçan ki āyetlerümüzden bir nesne bilse anı ḥorateye götürür ol ḫāyife. (8) Anlaruñ-içün ḥor idici'azāb vardur öñlerinden (9) tamū heybetini.

10 Ve def' itmedi anlardan kazandıkları nesne 'azābdan (10) bir nesneyi. Ve ne şunlar ki dutundılardı Tañrıdan ğayrı dostlar (11) ki putlardur ve anlarıñ-içün ulu 'azāb vardır.

11 Bu Qur'an rehnümādur (12) zalāletden ve şunlar ki kāfir oldılar anları yaradanuñ (13) āyetlerine anlarıñ-içün 'azāb vardır. Bir 'azābdan ki ācıcıdır.

12 (14) Tañrı şol Tañrıdur ki müsahhar itdi size deñizi (15) tā yüriye gemi anda Tañrınuñ fermānī-le tā ki anuñ (16) fazlından taleb idesiz ve ola kim şükr idesiz.

13 (17) Ve müsahhar itdi size şunu ki göklerdeür ve şunu ki yerlerdeür bir uğurdan kendü (18) ki fikri derler.

14 Eyit yā Muhammed şunlara ki İmān getürdiler (19) bağışlasunlar suçlarını şunlarıñ ki ummazlar Tañrınuñ eyyāmı 'uķūbetini ki (20) tā 'ıvaż vire bir kavme kazandıkları nesne'-ile lākin āyet mensūhdur.

15 (21) Her ki eyü 'amel ide kendü nefsiçündür ve her kim yaramazlık ide [293a] (1) vebāli anuñ üzerinedür. Andan şoñra Tañrıñuzdan yaña dönderilürsiz.

16 (2) Ve taħķīķ gönderdük Ya'ķūb oğlanlarına Tevrāt'ı, Zebūr'ı (3) İncil'i ve Beglik ve Peyġamberlik virdük. (4) Ve naşib eyledük rızķlarını helāllerden ve ululaduk anları (5) 'ālemler üzerine

17 ve anlara helālden harāmı seçici burhān virdük (6) pes ihtilāf itmediler illā andan şoñra ki anlara (7) Peyġamberüñ şıfatı geldi āralarında zalālet ve hased olduğiçün.

18 (8) Bedürüstī Tañrıñ hükm ider āralarında kıyāmet güninde (9) şunda ki ihtilāf itdiler dünyāda (10) andan şoñra biz seni ķılduk bir yol üzerine dīnden ki İslām'dur. Pes uy aña (11) ve uyma hevālarına şunlarıñ ki bilmezler.

19 (12) Bedürüstī anlar hergiz def' idemezler Tañrıdan gelen 'azābdan bir nesneyi (13) ve taħķīķ zālimlerüñ ba'zı ba'zılarıñ velīsidür (14) ve Allāhü Te'ālā müttekīlerüñ yardımcısidür.

20 (15) Bu Qur'an burhānlardur halk-ıçün ve hidāyet ve şefkatdür (16) şol kavme ki inanurlar Tañrınıñ vaḥdāniyyetine.

21 (17) Ya şanurlar mı şunlar ki günāhlar kazandılar kāfir olmağ-ile (18) anları şunların gibi iderüz ki imān getürdiler ve 'amel-i şālih işlediler (19) ki berāber olanların dirligi ḥali ve ölümü ḥālī. Ne (20) yamāndur şol ki ḥukm iderler kendüleri-ıçün!

22 (21) Ve yaratdı Allāhü Te'ālā gökleri ve yirleri ḥaqq-ile tā kudretine şanıklık vire.

23 [293b] (1) Ve cezālansınıçün her nefis kazandığī-le ḥayr ve şer neyise. (2) Ve anlar zulm olunmazlar. Gördüñ mi yā Muḥammed' (3) şunı ki hevāsını ma'būd idindi ve Allāh azdurdı anı bilmek (4) lik-ile ki kendü zalāl üzerinedür ve mühr urdı kulağı (5) üzerine ve göñli üzerine ve gözi üzerine perde eyledi? (6) Pes kim kulağuzlar anı Tañrı azdurdukdan şoñra ya pes añmaz mısız?

24 (7) Ve kāfirler eyitdiler: Degül bizüm dirlüğümüz illā dünyāda dirlüğümüzdür. (8) Ölürüz ve dirilürüz didüğümüz oğlançıklarumuzladur zīrā biz ayruş dirilmezüz (9) didiler. Ve helāk itmez bizi illā rüz-i gār geçmekligi didiler. (10) Tañrı Te'ālā eydür: Ḥāl bu ki onların buña ḥucetleri de yoş. Degüldür (11) anlar illā zann iderler cāhillerdür.

25 Ve kaçan ki oşunsa onların (12) üzerlerine bizüm āyetlerümüz ki rüşindür olmadı (13) ḥucetleri illā demeklik ki getürüñ ātālarumuzu eger gerçekseñüz.

26 (14) Eyit ki Allāh dirildür sizi andan (15) şoñra divşirür sizi kıyāmet günine ki anda şübhe yoşdur. (16) Ve illā kim halkuñ ekşerī bilmezler.

27 Ve Tañrınıñdur gökleriñ ve yerleriñ (17) pādişāhlığı ve kıyāmet kopduğı günde (18) ol günde mağbün olur bātıl da'vā idenler

28 ve göresin ki her (19) Millet dizin çökmüş hisâb-içün. Her Ümmet da'vet oluna kitâblarına (20) ki çiginlerinde yazılır. Diyeler anlara bu gün bulursız işledüğünüz (21) 'amelün cezâsını.

29 İşbu bizüm kitâbumuz ki çignünüzdeki ferîşteler [294a] (1) yazmışdur sizün üzerünüzze. Bedürüstî biz şaqlarduk şunu (2) ki siz işlerdünüz.

30 Fe ammâ anlar ki İmân getürdiler ve eyü 'amel (3) itdiler. Pes givirür anları yaradan kendü rahmetine ki cennetidür.

31 (4) Ol bellü necâtdur ve ammâ şunlar ki kâfir oldılar (5) diyeler anlara: Oğunmaz m-idi benüm âyetlerüm sizün üzerünüzze? (6) Pes ser-keşlik itdünüz ve kâfir t'âyifedünüz.

32 (7) Ve kaçan ki Tañrınıñ va'desi haqqdur denildi ve kıyâmetde şübhe yoğdur den-ıdı (8) siz didünüz ki: Biz bilmezüz sâ'at ve kıyâmet nedür itmezüz (9) biz illâ gümân didünüz ve biz yağın idici degülüz kıyâmet varlığına didünüz.

33 (10) Ve zâhir oldılar anlara işledüklerinün yaramazlığı (11) ve anlara döndi şol nesne ki anuñ-la ğayra gülüşürlerdi.

34 (12) Ve denildi ki bu gün unıduruz biz sizi nice kim siz unutduñuz bu gününüz görmekligi. (13) Ve yirünüz tamüdur ve size yardımcılardan yoğdur hıc.

35 (14) Size bu 'azâb anuñ-üçündür ki bedürüstî siz Tañrınıñ âyetlerini (15) horataya götürürdünüzdi. Ve aldadı sizi dünyâ dirligi. (16) Pes bu gün çıkarılmazlar andan ya'nî tamüdan ve ne anlaruñ 'özrleri geri kabül (17) olur.

36 Pes şükr Allâh'a ki göklerin ve yirlerin pâdişâhidur (18) 'âlemlerin Meliki'dür

37 ve ululuk anuñ dur göklerde ve yerlerde. (19) Ve ol ğalibdür hikmet-ile işleyicidür.

2.46.

46 Sûretü'l-Ahkâf

(20) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1-2 (21) Kitāb'uhn inmegi Allāhdandur. 'Azīz ḥakīm'dür.

3 [294b] (1) Yaratmaduḡ gökleri ve yirleri ve şol ki anlaruñ āralarındadır. (2) İllā ḥaḡḡı beyān itmek-içün ve bir bellü günüçün ki kıyāmetdür ve şunlar ki kāfir oldılar (3) şundan ki ḡorḡuduldılar yüz çevürgenlerdür ya Ḳur'ān'dan ya kıyāmete inanmaḡdan yüz çevürü (4) cilerdür.

4 Eyit yā Muḡammed ḡaber virüñ baña şol ki ḡaparsız aña (5) Tañrıdan ḡayrı. Gösterüñ baña ki öñdin ne yaratdılar yerden (6) ya anlaruñ ortaḡlığı mı vardur göklerde? (7) Getürüñ baña bir Kitāb Ḳur'ān'dan öñdin ki ḡuccet ola size putlara ḡapmaḡ-içün. (8) Ya bir rivāyet 'ilmden ki Peyḡamberler ḡaber virmiş ola size. Eger gerçekleri (9) señüz.

5 Ve kimdür azḡunraḡ şundan (10) ki ḡapar Tañrıdan ḡayrı şuña ki cevāb virmez aña tā kıyāmet günine deḡin? (11) Ve anlar anlaruñ çağırduḡından ḡāfillerdür

6 (12) ve kaçan ki ki ḡalḡ ḡalḡ ḡaşr oluna ol putlar anlara düşmenler olalar (13) ve kāfirleruñ ḡapduḡına inkār ideler

7 ve kaçan ki oḡına anlaruñ (14) üzerine bizüm āyetlerümüz ki rüşenlerdür. Didi şunlara ki kāfir (15) oldılar Ḳur'ān'-içün vaḡtā ki geldi anlara bu aşkare cāzūlıḡdur didiler.

8 Ya (16) Tañrı iftirā mı itdi dirler. Eyit yā Muḡammed eger ben iftirā (17) itdümise siz benüm-içün Tañrıdan gelen 'azābı men' idemez misiz? ol yeg bilür (18) şunu ki ḡalarsız Ḳur'ān'ı ḡaybet-ile ol ḡanuḡ yeter benümle sizüñ ortañuzda (19) ve ol ḡafūr raḡīm Tañrıdur. Peyḡamber 'aleyhi's-şalātü ve's-selām düşünde ḡördi bir yere çıkar ki anda (20) ḡurmā aḡaçları bol. Uyandı düşün söyledi. Aşḡāb vaḡy söyler şandılar.

9 Çün gecikdi (21) Peyḡamberden şordılar işbu endi ki eyit yā Muḡammed ben [295a] (1) Peyḡamberem Peyḡamberler'den 'ayb bilmezem ve anlardan öñ

gelmedüm. Ve bilmezem (2) ki baña ne işleniser ve size ne işleniser ‘uķūbetden ve sevābdan. Uymazam ben illā şuña (3) ki vaħy olunur baña. Ven degülem illā aşkere ķorķuducıyam günāhkārları.

10 (4) Eyit yā Muhammed ħaber virüñ baña eger Ķur’ān Tañrı ķatından olursa (5) ve siz inkār itdüñüz aña ve ŧanuķ ŧanuķlık virdi (6) Ya’ķūb oğlanlarından Ķur’ān ŧanuķluđı üzerine ki Muhammed’ħaķķ Peyğāmberdür didi. ‘Abdu’llāh bin Selām (7) ve anuñ ķarındaşı İbn-i Yāmīn. Pes ol şāhid ĩmān getürdi ve siz ululanup baş (8) çekdüñüz inanmaduñuz. Bedürüstī Tañrı ķulađuzlamaz ħaķķ yola (9) kāfir ŧāyifeyi.

11 Ve eyitdi şunlar ki kāfir oldılar şunlara ki ĩmān getürdiler: (10) Eger İslām Dīni ħayrlumiseydi anlar bizden öğretmezdi aña (11) Allāhü Te‘ālā eydür: vaķtā ki ĩmāna ķulāđuzlanmadılar lā-cerem işbu eski (12) yalandur didiler.

12 Ve Ķur’ān’dan öñ Mūsā’nuñ Kitābı Tevrāt’dur (13) İmām Muķtedā ve Raħmet olduğı ħālda. Ve bu bir Kitāb’dur gerķekleyici (14) dür Tevrāt’ı ‘Arabī Dil olduğı ħālda ķorķutmađ-ıķün (15) şunları ki zılm itdiler ve muştulāmađ-ıķün eylek idicileri ya’nī Tevhīd Ehli’ne.

13 (16) Bedürüstī şunlar ki bizi besleyen Allāhdur didiler andan şoñra rāst oldılar. (17) Pes anlaruñ üzerine ķorķu yoķdur gelecekden ve ne ħūz anlar melül olurlar (18) bir nesneleri fevt olduđ-ıķün.

14 Ol ŧāyife ehl-i cennetdür. (19) Anda ebedī ķalıcılardur. ‘İvaż oluben şunuñ-ıķün ki dünyāda işledilerdi. (20) Ve te’kīd ki işmarladuķ insāna ki ātāsına iħsān ide. (21) Götürdi anası anı ķarında zaħmet-ile ve ŧođurdı anı zaħmetile. [295b] (1) Ve anı getürdüği ve andan āyrıldıđı otuz āydur. Alt ay getürdüği (2) iki yıl emzürdüği. Tā otuz üç yaşına erişince (3) ve kırķ yaşına yetişe temām eyde: (4) İy Tañrum ilhām eyle baña şükr itmekligi senüñ ni‘metüñe ki benüm üzerüme ‘aķā eyledüñ.

15 (5) Ve atam anam üzerine ki Tevhîd'dür. Ve eyü 'amel idem ki begenesin (6) ve şalâh rûzî eyle benüm-içün benden gelenlerde ve ben tevbe itdüm (7) saña ve ben Tañrıyı birleyenlerdenem.

16 Anlar şunlardır kim kabûl iderüz (8) anlardan işledükleri 'amellerüñ eyüsini ve geçerüz işledükleri günâhlardan (9) cennet ehli içinde oldukları hâlde. (10) Benüm gerçek va'demdür ki anlar va'de olunurdu ve şol ki didi atası (11) Ebü Bekr'e ve anası Ümme'l-Hayr'a ki öf size beynî korkudur mısız benüm çıkarılmağlığımla-ile (12) hâl bu ki geçdi nice qarınlar benden öñ hîc biri dağı cihâna gelmedi. (13) Ve Ebü Bekr ve hâtünü yalvarurlar Tañrıya

17 ve eydürler ki: Vây saña (14) yâ 'Abde'r-Raḥmân İmân getür ki kıyâmet vardır. Bedürüstî Tañrınıñ va'desi gerçektür. (15) Pes 'Abdu'r-Raḥmân eydür: Degüldür bu Qur'an illâ evvelkilerün (16) yalanıdır. Eger ölen yine dirilürse dimedi fülân yine dirilsün didi. Bu âyet endi ki

18 (17) Anlar şunlardır ki 'azâb vâcib oldı anlarun üzerine (18) geçen ümmetlerde ki helâk oldılar anlardan öñdin perîden ve âdemîden. (19) Bedürüstî anlar ziyân idiciler oldılar eyle olsa 'Abdu'r-Raḥmân Müslümân oldı.

19 (20) Ve her biriçün dereceler vardır şundan ki işlediler eyü 'amelden (21) ve sevâbların temâm virmek-içün şu hâlde ki anlar hayf olunmayalar.

20 [296a] (1) Ve ol gün 'arz olunurlar şunlar ki kâfir oldılar tamû odı üzerine ve denilür anlara (2) giderdüñüz 'amellerün şevâbını sizün dünyâda dirliğıñüzde (3) ve menfe'atlendüñüz anuñ-la yedüñüz ve geydüñüz. (4) Pes 'ıvâz olursız ḥor idici 'azâbı nâ-ḥakḳ yere yer yüzinden ser-keşlik (5) itdügüñüzçün ve fâsıklar olduğıñüzçün. Ve añ yâ Muḥammed 'Ad qarındaşını ki (6) Hüd'dur. Vaqtâ ki kavmini korkutdı Ahḳâf-ile ya'nî kavmden depeler-ile ki (7) uzaduduşmış ola dâhî vara añıla ol kavm bu depelerde sâkin olurlardı.

21 (8) Ve niçe korkuducu Peygamberler dađı gediler Hūd'dan ilerü ve Hūd'dan soñra. (9) Tapmañ illā Allāh diyü bedürüstī ben orkaram (10) sizüñ üzerüñüze ol ulu günüñ 'azābından deyü.

22 Hūd Kavmi eyitdiler: (11) Geldüñ mi bize iy Hūd tā dönderesin bizi bizüm bütlerümüzüñ 'ibādetinden? Pes getir bize (12) bizi orkutduđuñ 'azābı eger gerçeklerdeniseñ.

23 (13) Hūd eyitdi: 'Azāb kaçan itdiđinüñ 'ilmi Allāh atındadır ve yetiřdürü (14) rem size řunu ki anuñ-la gönderildüm Tañrı ne buyurursa. (15) İllā kim ben sizi cāhil řāyife görürem didi.

24 Vařtā ki gördiler 'azāb (16) buludunu bir bulutdur ki geliyorur anlaruñ derelerinden yaña. Didiler ki: Bu bizüm yađdurucu (17) buludumuzdur. Hūd didi: Belki ol siz tīzledüđüñüz 'azābdur. (18) Yeldür ki anda 'azāb elīm vardır.

25 Helāk ider her nesneyi Tañrısınuñ emrīle. (19) Pes řabāhľadılar görölmez illā meskenleri anlaruñ ancılayın (20) 'uķūbet iderüz kāfir olan řāyifeye

26 ve taħķīķ yerleşdürdük (21) anları şunda ki eger sizi yerleşdürürsek anda olurdı lākin sizi yerleşdürmedük [296b] (1) ve kıldıķ anlaruñ-iün ulaķlar ki işideler ve gözler ki göreler ve göñüller ki fikr ideler. (2) Pes def' itmedi anlardan 'azābı ulaķları ki anlaruñ (3) ve gözleri anlaruñ ve ne göñülleri anlaruñ hīc bir nesnecük. Zīrā ki inkār (4) iderlerdi Tañrınuñ burhānlarına ve anlara döndi istihzā (5) larınuñ 'azābı

27 ve taħķīķ helāk itdük evre yanuñuzdađını küylerden (6) ve beyān itdük niřānlarumuzu ola kim döneler deyü ĩmān getirüp (7) küfri terk ideler deyü.

28 Pes niün def' itmedi anlardan (8) 'azābı şunlar ki şapdıları Tañrıdan ğayrı anlara Tañrıya yaķın olmağ-iün Tañrılardur deyü. (9) Belki putları nā-bedīd oldılar anlardan. Ol anlaruñ yalanıdur ve şoldur ki (10) anlar iftirā iderler ve añ yā

Muhammed ol vaktā ki dönderdük senden (11) yaña bölgi cinden ki tokuz kişiy-idi. Dinlerlerdi Qur'an'ı.

29 (12) Vaktā ki hāzır oldılar Peygāmbere eyitdiler ki: Kulağ uruñ (13) vaktā ki fāriğ oldı döndiler kavmlerine qorquducılar olup.

30 (14) Eyitdiler: İy bizüm kavmümüz bedürüstī biz işitdük bir Kitāb ki endirilmiş Mūsā'dan soñra (15) gerçekleyici olduğı hālde kendüden öñdin geçen Kitābları. (16) Kulağuzlar Haqq'a ve toğrı yola.

31 (17) İy bizüm kavmümüz geluñ Tañrıya kığırana ve İmān getiruñ aña. Yarlıgasun sizi (18) günāhlaruñuzdan ve kırtarsun sizi 'azāb-i elīmden.

32 (19) Ve şol ki gelmeye Tañrıya kığırana İmān getürmek-ile ol kimesne 'āciz idici degüldür (20) yer yüzinde eger Tañrı 'azāb itmek dilese aña. Ve yoğdur aña Tañrıdan ğayrı (21) dostlar. Anlar aşkere azğunlık içindedür.

33 [297a] (1) ya dahı görmediler mi ki bedürüstī şol Allāh ki yaratdı gökleri ve yerleri (2) ve yorulmadı anları yaratmağıle. Qādirduğın öli diriltmek üzerine (3) belā, qādirdür zīrā ki ol bir pādışāhdur ki her nesne üzerine qādirdür.

34 (4) Ve ol gün 'arz olurlar şunlar ki kāfiroidilar od üzerine andan soñra (5) anlara dinilür ki: İşbu 'azāb haqq degül midür? Kāfirler eyideler ki: Haqq'dur Tañrımuñ (6) haqqıçün. Eyide aña eyiden: Pes şaduñ 'azābı kāfir olduğıuñuzdan (7) ötürü.

35 Pes şabr eyle nice ki mübtelā olup şabr idenler şabr (8) itdi Peygāmberlerden. Ve ivme anlaruñ-içün 'azābı (9) gūyā ki anlar ol gün ki görürler va'de olunurlar 'azābı eglenmediler illā günden (10) bir sā'at ya'nī kaçan ki anlara 'azāb gele. Şanalar ki dünyede bir dem qarār itdiler. Bu belāğdur ya'nī (11) ol nesne ki öğütlendiñüz bu sürede öğüt yeter. Pes helāk olmaz (12) illā fāsıq tayıfe ki 'azāb anlara yaraşur.

47 Sūretü Muḥammed

(13) bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm.

1 (14) Şunlar ki kāfir oldılar ve men' itdiler Tañrı (15) yolından Tañrınıñ bendelerini azdurdılar Dīn-i İslām'a girmege qomadılar. Bāṭıl ider Tañrı anlaruñ 'amellerini

2 (16) ve şunlar ki İmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler. (17) İnadılar şuna ki indi Muḥammed üzerine ki Qur'an'dur. Ve ol Qur'an ḥaqqdur ki anları yaradup (18) rızq viren Tañrıdan. Giderdi Tañrı anlardan günāhlarını anlaruñ (19) ki kāfirleriken kıldıladı ve eyü kıldı anlaruñ ḥāllerini İslām'ile.

3 (20) Ol iş bu sebebdindür ki bedürüstī şunlar ki kāfir oldılar bāṭıla uydılar ki putlara tapmaqdur. (21) Ve taḥkīk şunlar ki İmān getürdiler ḥaqqta uydılar ki Qur'an'dur. [297b] (1) Ya Muḥammed dür ki kendüleri yaradandan gelür gerçektür. Ancılayın (2) beyān ider Allāh ḥalka meşellerini 'amellerinüñ.

4 Pes (3) kaçan ki ūgrasañuz şunlara ki kāfir oldılar hemān boyunların uruñ! Ḥattā (4) kaçan ki anları qahr itseñüz. Pes muḥkem bağlañ! (5) ya azād itmeklikdür andan şoñraya dutsağıle değışmekdür tā şuna degin (6) ki ceng bütlerini şıya. İş budur işleñ! Ve eger Allāh dilese ḥūd (7) intikāmını alurdı anlardan bir uğurdan helāk idüp. Ve illā kim (8) diler ki ba'zuñuz sebebī-le şevāb ıssı ide. Ve şunlar ki depelendiler (9) Tañrı yolında pes hergiz zāyi'eylemez Tañrı Te'alā anlaruñ 'amellerini.

5 (10) Yaḳında anları qulağuzlasa gerek cennete arasta idiser ḥāllerini anlaruñ (11)

6 ve givirse gerek cennete bildüriben menzillerini anlara.

7 (12) İy anlar ki İmān getürdiler eger yardım iderseñüz Tañrınıñ dīnine Tañrı daḥı yardım ider size ḡālib (13) olursız düşmen üzerine.

8 Ve berkidūn ayaklarıñuzı cengde (14) ve şunlar ki kâfir oldılar pes mahrūmlık anlara ve Tañrı anlarıñ ‘amellerini zāyi‘eyledi

9 (15) bu nesne anlara şol sebebdindür ki bedürüstī anlar Tañrı indürdügi (16) nesneyi sevmediler. Pes zāyi‘eyledi ‘amellerini anlarıñ.

10 (17) Seyr itmediler mi yer yüzinde tā göreler nice oldı (18) serencāmı şunlarıñ ki bunlardan öñdinidi? Tañrı helāk itdi anları mällarī-le (19) ve kâfirlerçün anlarıñ gibidür şimdiki çāğda dañı.

11 (20) Ol hışm şunuñ-içündür ki bedürüstī Allāh, Mevlāsıdur şunlarıñ ki ĩmān getürdiler (21) ve taħķīķ kâfirler ki vardur, yokdur yardımcı anlarıñ-içün.

12 [298a] (1) 11 bedürüstī Tañrı givirür şunları kim ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller itdiler (2) uçmaqlara kim altından ırmaqlar aķar. (3) Ve şunlar ki kâfir oldılar dirilürler nice ki dört ayaklu yer ve tamū vaţanıdur (4) anlarıñ.

13 İy nice vardur kūyden ki ol kūy (5) ķatıdur ķuvvetde senüñ şol kūyuñdan ki çıkardı ol kūy seni. Helāk itdük biz anları. (6) Pes yokdur bir yardımcı anlarıñ-içün.

14 Ya pes şol kimesne ki bir ulu ĥucet (7) üzerine ola Tañrısından şuncılayın mıdur ki bezenmişdür anuñ-içün anuñ yaramaz ‘ameli? (8) Ve uydılar hevālarına ehli gibi.

15 Miāli şol cennetüñ (9) ki va‘de olunmışdur Tañrıdan ķorķanlar-içün anda ırmaqlar vardur sudan ki tu‘mı (10) azmış degüldür. Ve ırmaqlar vardur südden ki lezzeti bir dürlü olmamış. (11) Ve ırmaqlar vardur şucīden ki tatludur içenlere. (12) Ve ırmaqlar vardur bāldan ki süzülmişdür pākdür laţīfdür. Ve anlarıñ-içün (13) vardur ol cennetde her yemişlerden ve yarlığanmaķlık vardur anları yaradandan (14) şuncılayın mıdur ki ol cehennemde ebedīdür ve içürürler (15) ıssı şuyı. Pes toğrar bağırsaqların anlarıñ.

16 Ve anlardandır şol ki diñler seni (16) ĥattā kaçan ki çıkdılar senüñ yanuñdan yā Muhammed’ (17) eyitdiler şunlara ki ‘ilm virildiler şaĥābeden. Ne didi şimdi

Muhammed'? Didiler bilmeze urub. (18) Anlar şunlardur ki mühür urdı Allāhü Te'ālā anlaruñ gönülleri üzerine (19) ve hevālarına uydılar.

17 Ve şunlar ki ĩmān getirüp ögüt kulağ urdılar. (20) Tañrı anlaruñ kuvvetlerini arturdı İslām'da ve getürdi anlara taq̄vālarını.

18 (21) Pes muntezır olmazlar illā kıyāmet gelmegine ki nāgāh [298b] (1) anlara gele. Tahkīk geldi 'alāmetleri. Nice olur kaçan ki kıyāmet gele anlara (2) ögütlenmek fāyide mi ider andan şoñra?

19 Belā yā Muhammed ki ma'būd yoğdur illā Allāhdur. (3) Ve yarlığanmağ dile günāhıñ-üçün. Ve mü'min er ve mü'mine 'avretler (4)-içün. Ve Allāh bilür nereye geldüğüñüzi ve qarār idecek yirüñüzi.

20 (5) Ve eydür şunlar ki ĩmān getürdiler: Nolaydı süre ineydi bize vahy inmekine (6) müştāk olub. Pes kaçan ki indürilse bir süre ki mensūh (7) olmağa çäre yoğdur ve anda ceng edilse. Göresin şunları ki gönüllerinde (8) maraz vardur. Bakarlar saña yā Muhammed'ölümünden tarlığanmışlar (9) bakışı gibi. Pes yakīn oldı anlara dilemedükleri anlaruñ.

21 Peyğāmbere (10) muṭī' olmağ ve eyü söz yegrekdür anlara. Pes kaçan ki iş toğrula (11) eger Tañrıya toğrı olsalar anlara yegrek-idi. Evet kaçan iş eyeleri becidleyeler münāfıqlaruñ (12) yalanları belürür.

22 Yakīn degül mi siz ki (13) eger ulular olsañuz yer yüzinde fesād iderdüñüz. Ve rahimlerüñüzi kaç'iderdüñüz. (14) Belki kavmlerüñüzi kırardüñüz dünyā-y-içün. Çün ki ĩmānda şābit-ķĀdem olmadüñüz.

23 (15) Anlar şunlardur ki Allāh la'net itdi anlara. Pes sağır itdi anları ve kör (16) eyledi. Gözleri 'ibret görmezler.

24 Ķur'an didüğini fikr itmezler mi (17) ya gönülleri üzerine kilīdler mi vardur ve anlaruñ?

25 (18) Bedürüstî şunlar ki döndiler kıçlarına toğrı (19) yol anlara zāhir olduğdan sonra. Şeytān kekez (20) itdi anlara günāh itmekligi ve anlara uzun ‘ömür gösterdi. (21) ol la‘net itmek kör itmek şağır itmek gōñüllerine mühür urmak.

26 şeytān [299a] anlara fısqı bezemek şol sebebdindir ki anlar didiler şunlara ki dilemediler şunu Tañrı indürdi (2) ya‘nī Qur‘ān’ı. Muṭī‘ olur size ba‘zı emirde ya‘nī Peygāmbere ‘adāvet itmekden (3) Ve Müslimān olmak dileveni şovutmaqđan. Ve Tañrı anlaruñ esrārını bilür Pes Peygāmbere (4) diyüvirür.

27 Nice ideserler ol vağt ki cānlarını ala mālekü’l-mevt (5) ve uralar ğazab feriştehleri yüzlerini ve arđalarını ol ferişteher urduğı (6) anları

28 anıñ-üçündür ki anlar uydılar şuna ki Tañrımı kaçıtıdı ve sevmediler anuñ rızāsını. (7) Pes Tañrı zāyi‘eyledi anlaruñ ‘amellerin.

29 Ya şandılar mı ki gōñüllerinde anlaruñ (8) maraz vardır ki hergiz çıkarmaz Tañrı anlaruñ yüreklerinüñ derdini.

30 (9) Ve eger dilesek gösterürdük saña anları

31 (10) ve elbette sizi biz şanuruz tā bilevüz sizden ğazīleri ve şābirleri (11) ve haberlerüñüzi seçevüz.

32 Bedürüstî şunlar ki kāfir oldılar ve men‘ itdiler Tañrı yolından (12) ve muhālefet itdiler peygamber’e anlara hidāyet zāhir olduğdan sonra (13) hergiz ziyān itmezler Tañrıya bir zerre ve tizler de Tañrı ider anlaruñ ‘amellerini.

33 (14) İy şunlar ki İmān getürdiler! Muṭī‘ oluñ Tañrıya ve muṭī‘ oluñ Peygāmbere. (15) Ve bāṭıl itmeñ ‘amellerüñüzi şirk-ile ya ‘ucbile ya fāşid niyyetile.

34 Bedürüstî şunlar ki (16) kāfir oldılar ve men‘ itdiler Tañrı yolından andan sonra öldiler şu hālide ki anlar kāfir oldılar (17) pes hergiz anları Tañrı yarlığamaz.

35 (18) Pes süst olmañ ve şulha da‘vet itmeñ siz ‘ālīrađ olduđuñuz hālide ve Allāh sizüñledür bile. (19) Ve sizüñ ‘amelüñüz şevābından nesne eksilmez.

36 Bedürüstî dünyâ dirligi (20) oyundur ve mağrûrlıktır ve eger ĩmān getürüp Tañrıdan kórķarsañuz (21) Tañrı virür size ‘amellerünüzüñ şevābını. Ve dilemez sizden mällaruñuzı bir uğurdan.

37 [299b] (1) Eger mällaruñuzı bir uğurda dilese sizden ilhāh itseñüz baħıl olursız. Ol sebebden (2) ve baħıllıgıñuz çıkarur sizüñ düşmanlıgıñuzı. Āgāh oluñ siz ey anlar ki (3) mü’mirlersiz.

38 Da‘vet olunursız tã ki şadeķa viresiz mãluñuzı Allāh yolında. (4) Pes sizden ba‘zuñuz baħıllıktır ider. Ve şol ki baħıllıktır ider pes (5) baħıllıktır itmez illã kendü nefsiğne ider. Ve Allāh ģanīdür ve siz faķırlersiz. Mecmū‘-ı ‘ãlem (6) aña muhtãcdur ve eger yüz çevüresiz Tañrınuñ buyruğında sizi giderür (7) yirüñüze bir kavm daħı getürür. Andan anlar sizüñ gibi olmazlar.

2.48.

48 (8) Sūretü’l-Feth

(9) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm.

1 (10) taħķıktır feth itdük senüñ-içün Mekke bir feth ki rüşindür saña emr itdüñ tã halkı (11) İslām’a da‘vet idesin. Vaķtã ki Peyğāmbēr ‘aleyhi’s-selām bilmez benüm ģālüm ve sizüñ ģālüñüz nice olacaķdur didi. Müşrikler (12) mü’mirleri ‘ãrlandurdılar. İtdiler pes bu āyet nãzil oldu ki

2-3 (13) tã bağışlaya saña Tañrı Te‘ālã şol ki geçmişdür ģünāhuñdan ve şol ki gelecekdür. (14) Ve temām ide ni‘metini senüñ üzerüñe ve kulağuzlaya seni toğrı yola. (15) Ve yardım ide saña bir yardımitmek ki anda hıc zillet yoķdur.

4 (16) Tañrı ol Tañrıdur veķār itdürdi mü’mirlernüñ ģönline (17) tã ziyãde olalar yaķın yöninden yaķınlarıyla bile. Ve Tañrınuñdur (18) leşkerleri ģöklerüñ ve yerlerüñ ve Allāhü Te‘ālã dãnã ve tüvãnã olmadı ezelen ve ebeden.

5 (19) Tā givire mü'min (20) erleri ve mü'mine 'avretleri cennetlere ki aķar altlarından ırmaķlar Şu hālde ki dāyim olacaklardır anda. (21) Ve gidere anlardan günāhlarını. Ol āhiretde ulu ķurtulmaķ [300a] (1) oldu.

6 Ve 'azab idevüz münāfiķ erleri ve münāfiķa 'avretleri (2) ve müşrik erleri 'avretleri ki Őanicılardur Tañrıya yaman Őanuyı (3) anlarıñ üzerine ne yaman hādiŐe olsun. Ve hıŐm itdi Tañrı (4) anlarıñ üzerlerine ve la'net itdi anlara ve anlarıñ-içün yaraķlanmışdur cehennem. (5) Ne yaman menzil oldu tamū.

7 Ve Tañrınıñdur gökleriñ ve yerleriñ (6) leşkerleri. Ve Allāhü Te'ālā 'azīz hākīm oldu ezelen ve ebeden.

8 (7) Tahķīķ biz gönderdük seni yā Muħammed Őanuķlıģa ve muŐtucılıģa ve korķuducılıģa (8) tā ĩmān getüresiz Allāh'a

9 ve Rasūline ve aña 'izzet idesüz ve yardım idesiz (9) ve tenzīh idesiz Őabāhda ve aħŐāmda.

10 Bedürüstī (10) Őunlar ki bey'at iderler senüñle el dūŐup Sini Peyģāمبرlıģa ķabūl itmeģe Muģaylān Aģacı dibinde yedi (11) biñ beŐ yüz kiŐiy-idi. Buña Bey'at-i Rızvān dirler. Bedürüstī bey'at itmezler illā Tañrıla. (12) Allāh eli ya'ni ķuvveti anlarıñ elleri üstindedür. (13) Ve Őol ki 'ahd boza bedürüstī kendü nefsinı üzerine bozar. Ve Őol ki (14) temām itse unı ki 'ahd itdi Őanuķ dutdı Tañrı anuñ üzerine vefā itmekile. (15) Pes viriserüz aña ulu Őevāb ki uķmaķdur.

11 Eyideserler saña (16) yā Muħammed senden girü ķalanlar Göçer 'Arablar'dan. Bizi egledi māllarumuz ve ehillerümüz (17) senden varımaduķ behāne iderler. Pes günāhumuz dile Tañrıdan didiler. (18) Didiler diller-ile Şunu ki gōñüllerinde yoķdur (19) yā Muħammed pes kim def' ider sizüñ-içün Tañrıdan gelen bir zerre belāyı. Eger size belā dilese (20) ol Allāh ya size menfa'at dilese bel ki Allāhü Te'ālā (21) anı ki siz işlersiz bilür ne hīle geçdüģüñüzi.

12 [300b] (1) Belki şanduñuz ki hergiz dönmeye Rasül ve mü'minler ehillerine ebeden. (2) Ve ol nesne hüb geldi sizün gönlünüzde ve şanduñuz biryaramaz şanıyı (3) ve siz helâkolacak t̄âyife olduñuz.

13 Ve şol ki ĩmān (4) getürmedi Allāh ve Rasüli'ne pes biz yaraqladuk kâfirlerçün kızmış tamūyı.

14 (5) Ve Tañrımuñdur gökleriñ ve yerleriñ milki. (6) Yarlıgar kimi dilerse ve 'azāb ider kimedilerse. Ve Allāhü Te'ālā ğafūr raḥīm (7) oldı.

15 Girü qalanlar diseler gerek kaçan ki gidesiz ğanīmet (8) yerlerine. Murād: ḥayber Ğazāsı'dur. Tā alasız anı. Qoñ bizi ki size (9) uyavuz dirler. Dilerler ki tebdīl iderler Tañrımuñ kelāmını zīrā ḥayber (10) ğanīmetini Allāhü Te'ālā Ḥudeybiyye Ğazāleri'ne taḥşīş itmiş-idi.

16 Eyit ki hergiz bize uymazsız (11) böyle didi sizün-içün bundan oñ Allāhü Te'ālā. Pes (12) disler gerek belki siz bize ḥased idersiz kinlersiz. Belki anlar añlamazlar illā (13) az. Di ol girüde qalanlara bādiye 'avretlerinden. (14) Yaḳında da'vet olunsañuz gerek bir qavmuñ cengine ki qatı ceng ayalarıdur (15) debeleşseñüz gerek anlarıñla ya Müsülmān olsalar gerek. Murād: Yemāme Qavmi'dür. Rüm'dur ya Fāris'dür. (16) Eger muṭī' olursañuz Tañrı size hüb şevāb vire. (17) Ve eger yüz çevürürseñüz nice ki yüz çevürdüñüz bundan oñ Ḥudeybiyye Ğazāsı'ndan. (18) Size 'azāb ider 'azāb-ı elīmile. Bunu işidecek körler aqsaklar 'azābdan (19) qorqdılar.

17 Pes bu āyet indi nāzil oldı ki gözsüz üzerine güc (20) yoḑdur. Ve ne aqsak üzerine ḥarac var ve ne (21) ḥaste üzerine ḥarac var. Ve şol ki Tañrıya ve Rasüli'ne muṭī' ola [301a] (1) ve qoyar anı cennetlere ki altlarından ırmaqlar aqar. (2) Ve şol ki i'rāz ide 'azāb ider aña 'azāb-ı elīmile.

18-19 taḥkīk (3) rāzı oldı Allāhü Te'ālā mü'minlerden. Vaḳtā ki senüñle bey'atleşdiler (4) aḡac altında. Pes Tañrı bildi şunu ki göñüllerindedür vefādan. (5)

Pes indürdi rızāsını anlaruñ üzerine ve anlara yaķın feth virdi (6) ve çok ğanīmetler ki alsalar gerekdür anı. Ve Allāh ‘azīz ħakīm oldu.

20 (7) Va‘de itdi size Allāh çok ğanīmet-ġāhlar ki alsañuz gerekdür anı. (8) Pes ta‘cīl itdi ħalkuñ ellerini sizden ya‘nī Mekke Ehli’nüñ ve sen (9) olasin ya ħayber Fethi mü’mirlere birāyet ola zīrā mü’mirlen sekiz biñ kişi-idi. Kāfirler yetmiş biñ kişi-idi.

21 (10) Ve ħulaġuzlayayım sizi toġrı yola ve bir (11) ğanīmet dahı ki henüz ħādir olmaduñuz anuñ üzerine. Murād: Mekke Fethi’dür. Taħķīķ Allāhü (12) Te‘ālā ihāta itmişdür anı ‘ilm-ile ve Allāhü Te‘ālā her nesne üzerine ħādir (13) oldu.

22 Ve eger kāfirler sizüñ-ile ceng ide Mekke Ķavmi’nden gerek (14) gerek yüz döndürelen şınalar. Andan şoñra bulmazlar ne dost ve ne (15) yardımcı.

23 Tañrınuñ sünnetidür ki geçdi bundan öñ (16) Peyġamberlerini ġālibi der düşmānlarını maġlūb ve herġiz Tañrınuñ (17) sünnetini tebdīl bulmazsın

24 ve Tañrı ol’dur ki men‘ itdi anlaruñ (18) ellerini sizden ya‘nī Mekke ehlinüñ elini ve sizüñ ellerüñüz anlardan (19) Mekke’nüñ orta yerinde. Andan şoñra ki sizi ġālīb itdük anlaruñ (20) üzerine. Ve Allāhü Te‘ālā şunu ki işlersiz bilicidir.

25 (21) Anlar şunlardır ki kāfir oldılar ve men‘ itdiler sizi Ķa‘be’i tavāf itmekden. [301b] (1) Ve yetmiş baş ħurbAnı men‘ itdiler şol ħalde ki maġbūs ħaldı (2) buġazlanacak yere varmakdan. Ve eger mü’mirlen er ve mü’mirine ‘avret (3) olmayaydı siz anları bilmezdüñüz. Nā-ġāh anları başduñuz. (4) Ve anlardan size ġünāh yetişmek olmayaydı siz bilmedin (5) givirsüniçün Allāhü te‘lā rahmetine şunu ki diler. Eger seçilseñüz müşriklerden (6) ‘azāb iderdük anlara ki kāfir oldılar ol Mekke Ehli’nden (7) acıdııcı ‘azāb-ile kim ħılc ‘azābıdır.

26 Zīrā ki şunlar ki kāfir (8) oldılar ġoñüllerine bir ħamiyyet bıraķdılar zemān-ı cāhiliyyete ħamiyyeti ki Peyġamber ‘aleyhi’s-selām men (9) itdiler Mekke’den ve nübüvvetine inkār itdiler. Pes Allāhü (10) Te‘ālā indürdi veķārunu Rasūli üzerine ve

mü'minler üzerine ve ulaştırdı (11) anlara Allāhü Te'ālā takvā kelimesini ki Lā İlähe İlla'llāh'dur. Ve anlar ol kelimeye lâyıkrağ (12) oldılar ve aña ehl oldılar ve Allāhü Te'ālā her nesneye 'ālim oldı. Peygāmbere (13) 'aleyhi's-selām Hudeybiyye'ye çıkmadın düşinde görür ki emīnler oluben eşhābıla Mekke'ye girürler dahı başların (14) yoldururlar. Uyandı aşhābına habervirdi. Sevindiler. Vaktā ki müşrikler yol virmediler münāfıklar yaman (15) söyledilerse bu āyet indi. Taḥḳıḳ Tañrı gerçekledi (16) Peygāmbere gördüğü düşi ḥaḳḳı-le. Elbette girseñüz gerek Mescid-i Ḥarām'a (17) inşā'allāh emīnler olup başuñuz götürü yoludup (18) ve başuñuzuñ ba'zını yoludup düşmeden ḳorḳmayasız.

27 (19) Pes Tañrı bildi şunu ki siz bilmedüñüz zīrā evvel ḥayber alınmağ gerek ve andan şoñra Mekke. (20) Pes Mekke fethinden ḡayrı yaḳında feth var didüğü aña işāretdür.

28 (21) Allāh ol Allāhdur ki gönderdi Rasūlini [302a] (1) tevḥīd-ile ve Ḥaḳḳ dīn-ile. Tā ki ḡālib eyleye dīnün dükelisini üzerine.

29 (2) Ve Allāh ṭanūğ yeter ki Muḥammed tañrınuñ Rasūli'dür. Egerçi Süheyl ve Mekke Ehli (3) ṭanūğlık virmezlerse. Ve şunlar ki anuñ-ile biledür ḳatı ḡoñüllülerdür kāfirler (4) üzerine. Şefḳatlülerdür kendüleri aralarında. Gürürsin anları ki rāki'ler (5) sācidlerdür ya'nī namāz-kārlardur. Ṭaleb iderler Tañrıdan keremini ve rızāsını (6) 'alāmetleri yüzinde secde eşerinden bellüdür. Beñizleri şarusından (7) budur şıfatları Tevrāt'da ve mişālleri anlaruñ (8) İncīl'de ekine beñzer ki ucını ḳıḳardı (9) dahı ḳuvvetlindürdi. Pes yoğulandı ve ḳalkdı baldırları üzerine. Şöyle ki ekincileri (10) sevindürür tā anlaruñula kāfirleri ḡam-kīn ide. (11) Allāhü Te'ālā va'de eyledi şunlara ki İmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler (12) anlardan yarlığanmağlık ve ulu şevāb āḫiretde uçmağda.

2.49.

49 (13) Sūretü'l-Ḥucurāt

(14) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (15) İy anlar ki İmān getürdiler! Sözüñüz ilerü iletmeñ Tañrı (16) ḥuzūrında ve Rasūli ḥuzūrında. Ve şaķınuñ Allāhdan. Bedürüstī Allāh işidici (17) ve bilicidir.

2 İy şunlar ki İmān getürdiler! Āvāzlaruñuzı ıaldurmañ (18) Peygāمبر 'aleyhi's-selām āvāzından yukaru. Ve aña (19) cehr-ile söylemeñ ba'zuñuz ba'Zuñuza çağırur gibi kıatı çağırmañ ya ādīla çağırmañ belki (20) yā Rasūle'llāh diñ yāḥūz yā Nebiyye'llāh diñ. Tā 'amellerüñüz bāḥıl olmaya sizüñ (21) ḥaberüñüz yoğıken.

3 Bedürüstī şunlar ki alçaldurlar āvāzlarını [302b] (1) Rasūlu'llāh kıatında anlar şunlardur ki Tañrı arıtdı anlaruñ goñüllerini (2) taķvā-y-içün. Anlaruñ-içün yarlıđanmaķ ve ulu ecr vardur.

4 (3) Bedürüstī şunlar ki çağırurlar saña ḥücreler ardından ki anda Peygāمبرüñ 'aleyhi's-selām ḥatunları olur (4) anlaruñ çođınuñ 'aķlı yoğdur ve senüñ ḥurmetiñi bilmezler. Bu bir ḥāyifedür ki peygāمبر'e 'aleyhi's-selām esīrleri (5) dileyügeldilerdi

5 ve eger anlar şabr eyleseler tā şuña değin (6) ki çıkayduñ anlara sen gerek anlara yeg olaydı. Ve Tañrı ğafūr raḥīm'dür. (7) İy şunlar ki İmān getürdiler!

6 Eger fāsıķ size ḥaber getürse pes anı (8) eyü şoruñ irdeñ! Nā-gāḥ erişdürbiyesiz zaḥmeti bir ḥāyifeye bilmezlikile. (9) Pes işledüğüñüz işe peşīmān olasın.

7 (10) Ve bilüñ ki bedürüstī sizüñ içüñüzde Tañrı Peygāمبرi vardur. Eger muḥī' (11) olursa size size ekşer işlerde helāk olurduñuz illā kim (12) Allāh sevdürdi size İmānı ve bezedi goñlüñüz içinde. (13) Ve zişt kıldı size küfri ve fışķları ve 'işyānları. (14) ol ḥāyife yola girmiş ḥāyifedür.

8 Bir oñmak ki Tañrıdandır ve ol Tañrıdan (15) bir ni'metdür ki oldı. Ve Allāh bilicidür ve hikmet eyesidür. (16) Ve eger iki bölük mü'minlerden ceng itseler pes ıslāh idüñ ara yerlerini.

9 (17) Pes eger birisi birisinin üzerine 'aşı olsa şulha uymayup (18) pes ceng idüñ şunuñla ki 'aşı olur tā rucū'ide Tañrının emrine ki şulhdur. (19) Pes eger dönerse şulha imdi ıslāh idüñ aralarını 'adl-ile (20) ve key 'adl idüñ ki bedürüstī Allāh sever 'adl idenleri.

10 (21) Bedürüstī mü'minler kardaşlardır. Pes ıslāh idüñ iki kardaşlarıñuzuñ arasını. [303a] (1) Ve korkuñ Allāhdan ola kim siz esirgenmişlerden olasız.

11 (2) İy şunlar ki İmān getürdiler! Maşharalığa tutmasun bir gürüh bir gürühi dañı. (3) İrağ degül ki maşharalığa dutulan yeg olan maşharalığa dutandan. Ve ne (4) hatun kişileri dutsun. İrağ degül ki maşharalığa dutulan hatun maşharalığa (5) dutar hatundan yeg ola. Ve zanz itmeñ birbirinüze. (6) Ve birbirinüzi lağağabeyle oğumañ. Ne yamandır füsük adı İmāndan (7) şoñra. Ve şol ki tevbe itmedi. Pes anlar zālimlerdür.

12 (8) İy şunlar ki İmān getürdiler! şağının zannuñ çoğından. (9) Zīrā ki şanuñ ba'zı günāhdur. Ve halkuñ 'aybın gözlemeñ ardınca (10) olmañ. Ve ğaybet itmesün ba'zuñuz ba'zuñuzı. (11) Sever mi sizden birüñüz ki yeye kardaşının etini öldürdüğü hāde? Pes (12) yigrendüñüz siz andan ya'nī nice kim andan yigrenürsüz. Ancılayın mesāvīden yigrenüñ. (13) Ve korkuñ Tañrıdan taħkīk Tañrı tevbe kabül idicidür esirgeyicidür.

13 (14) İy Ādemoğlanları! Bedürüstī bir yaratduğ sizi bir er-ile bir 'avretten (15) ve sizi şu'beler ve kabīeler kıldığ tā ki birbirinüzle bilişesiz. (16) Bedürüstī Allāh 'ālim'dür habīr'dür. A'rāb eyitdi ki İmān (18) getürdük biz. Evet nefsleri ve mälları üzerine olmağ-içün didiler.

14 Döndiler. Peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm minnet itdiler. (19) Eyit yâ Muhammed kim siz ĩmân getürmedüñüz ve illâ kim Eslemnâ (20) diñ ya’nî dil-ile müslimân olduñ diñ. Ve hergiz (21) ĩmân girmedi göñlüñüze ve eger muṭî‘ olsañuz Allâh’a ve Rasûli’ne [303b] (1) eksemez ‘amellerüñüzden bir nesne. Bedürüstî Allâh ğafûr raḥîm’dür.

15 (2) Bedürüstî mü’minler şunlardır ki ĩmân getürdiler Allâh ve Rasûli’ne. (3) andan şoñra gümán itmediler ve çalışdılar mâllar-ile ve nefslar-ile (4) Tañrı yolında. Anlar şol gerçeklerdür.

16 Eyit yâ Muhammed’ (5) Tañrıya dĳnüñüz mi bildürsüz? Ve Allâh bilür şol ki göklerdeür ve şunu ki (6) yerlerdeür ve Allâh her nesneyi ‘âlimdür.

17 Minnet iderler senüñ üzerüñe (7) müsülmân olduñlarını. Eyit yâ Muhammed ki minnet itmeñ benüm üzerüme müslümânluğunuzı. (8) Belki Allâh minnet ider sizüñ üzerüñüze. Sizi kulağuzladuğundan ötürü ĩmâna. (9) Eger gerçek olduñuzsa mü’minlikde.

18 Bedürüstî (10) Tañrı bilür yirüñ göğüñ ğaybını ve Allâh görücidür şunu ki işlersiz ve Allâh a‘lem.

2.50.

50 (11) Sûretü Kâf

(12) Bi’smi’llâhi’r-Raḥmâni’r-Raḥîm.

1-2 (13) Kâlem ezeli ḥaḳḳîçün. Ve ulu Qur’ân ḥaḳḳîçün ki Levḥ-ı Maḥfûz üzerine yazılıdur. Elbette (14) yerden yine kopırsız. Belki ‘aceblediler anlara kendülerinden ḳorḳuducu geldüğini. (15) Ve kâfirler eyitdiler bu ‘aceb nesnedür.

3 (16) Kâçan biz ölse ve toprak olsa yine dirilür miyüz? Bu güne dönmeḳ ırâḳdur.

4 Tañrı Te‘âlâ eydür: (17) taḳḳîḳ bildük şunu ki yer eksildür anlardan ve bizüm katumuzda şaḳlayıcı Kitâb (18) vardur ki andan bir nesne zâyi‘ve ğâyib olmaz.

5 Belki yalanladılar K̄ur'ān'ı anlara geldügi vaqt. (19) Pes anlar bir tolaşık iş içindedür. Murād: K̄ureyš'dür.

6 (20) Ya pes bakmadılar mı göge ki üzerlerindedür nice yapduķ biz anı? Ve nice bezedük anı? Ve yoķdur (21) aña h̄ic bir yaruķ.

7 Ve yeri uzatduķ ve çekduķ ve içine tağlar biraķduķ [304a] (1) tā ki dönmeje. Ve bitürduķ anda her levnüñ h̄übını

8 (2) 'ibret ve naşīhat olmađ-ıçün. Herķul ki Tañrıya rucū'idicidür.

9-11 Ve indürduķ gökden (3) yağmurı ki mübārekdür. Pes bitürduķ anuñ-la büstānları ve orağa gelen nesnelereñ (4) dānesini. Ve ħurmā ağaçlarını ki yücelerdür anuñ budakları birbiri üzerine dizilmişdür (5) ķularla rızķ olmağıçün. Ve diriltdük anuñ-la ölmüş yeri (6) buncılayındur. Yine yerden çıķmaķ ya'nī ħaşr gerek ki yağmur yağa ādem şehveti gibi kırķ gün anuñ-la et, süñük (7) tamarlar yine bite.

12-14 Yalanladı anlardan öñ Nūĥ K̄avmi (8) ve K̄uyu Ehli ve Şemūd ve 'Ād ve Fir'avn ve Lūţ K̄avmi ve Şu'ayb (9) K̄avmi ve Tübbe'K̄avmi. Ve küllisi Peyġamberleri yalanladılar. Pes 'azābum ħaķķ (10) oldı.

15 Ya pes 'āciz mi olduķ evvel yaratmaķdan? (11) Belki Mekke Ehli şekk içindedür yine yaradılmaķdan.

16 (12) Ve taĥķīķ yaratduķ biz insanı ve bilürüz anı ki nefsi söyler kendüje. (13) Ve biz yaķınrađız aña yürek ipinden ki cān anuñ-la bağludur.

17 Ol vaķt ki iki ķarşu (14) gelejiler ķarşu geleler. şağından şolından oturmışlardır.

18 (15) Bir söz söylemez illā anuñ ķatında gözci vardur ħāzır.

19 (16) Ve geldi ölüm ser-ĥoşlıđı ħaķķ-ile ya se'ādet-ile ya şekāvetile. Ol (17) şoldur ki sen andan kaçarduñ.

20 Ve şür üfürüldi ol gün ķorķu (18) günidür.

21 Ve geliser her nef's bilesince sürücüsü ve tañuđı feriştelereñ.

22 (19) taḥkīk sen ğafletde idüñ bundan. (20) Pes açduk senden perdeñi ve gözün senün bu gün key iyidür, görürsin āḥiret ‘azābını (21) ki senün-içün yaraqlanmışdur.

23 Ve didi ol melek ki anuñ defterini [304b] (1) yazdıy-ıdı. Bu oldur kim benüm yanumdan ḥāzır-ıdı.

24-25 Tañrı eyide: Bırağuñ (2) cehenneme her kāfiri ki Ḥaḳḳ’a boyun şunmazdı. ḥayrı men’ idicidür. aālim-ıdı (3) gümān idiciy-ıdı āḥiret işinde.

26 Eyle küffār ki Allāh birle bir ilāh daḥı itmiş-ıdı. (4) Pes bırağuñ anı ḳatı ‘azāba.

27 Yine eyide: anuñ (5) günāhını yazan melek: ḥudā-vend ben azdurmadum anı ve illā kim ırāḳ azğunlık (6) içindey-ıdı. Bunı diyen şeytān ola.

28 Tañrı eyide: Çekişmeñ benüm ḳatumda. (7) taḥkīk gönderdüm size ḳorḳuducı’yı ki Ḳur’ān’dur ve Peyğāmberdür.

29 (8) Söz ayruḳısı olmaz benüm ḳatumda ve ben ḳulm idici degülüm bendelerüme.

30 (9) ol gün dirüz cehenneme ki ḫolduñ mı? Ve ol eydür ki daḥı ziyāde var mı?

31 (10) Ve bezendi uçmaḳ mütteḳīlerçün ırāḳ olmaduğı ḥālde anlardan.

32-33 (11) Bu şol nesnedür ki va’de olunduñuzdı dünyede her Tañrıya yüz ḫutup Tañrınıñ ḥudūdın (12) şaḳlayanlarçün. Şunuñ-içün ki ḳorḳdı Tañrıdan ğaybda ve Tañrıya (13) rucū’idici gönülle geldi

34 ve feriştelere didiler ki: Girüñ uçmağa ‘azābdan emīn olup (14) ki ol dāyim olacaḳ gündür.

35 Anlaruñ-içün (15) ne dilerlerse anda vardur ve bizüm ḳatumuzda ziyādelere vardur.

36 (16) Ve niceyi helāk itdük anlardan öñ milletlerden kim ol milletler (17) katıy-ıdı Mekke Ehli'nden kuvvetde. Pes gezdiler iqlīmlerde 'azābdan (18) kurtulmağ-içün. Hîç kütulıbildiler mi?

37 Bedürüstī şol kimesne-içün kim anda kalb-i şāf vardır. (19) Anda öğüt vardır. Ya kulağ ura şol hālde ki hāzırı' (20) l-kalb ola.

38 Ve taḥkīk yaratduğ gökleri ve yerleri (21) ve ikisinüñ aralığındağını altı gün içinde. Ve bize irişmedi [305a] (1) hîc āрмаğ ve 'acizlik.

39 Pes şabr eyle didükleri üzerine. (2) Ve tesbīḥ eyle Tañrıñuñ ḥamdī-le. (3) Ve gün toğmazdan öñ ve gün tolnmazdan öñ. Qable tulu'ı-ş-şemsi didügi işāretdür (4) Fecr Namāzı'na ve Qable'l-gurub didügi Öyle'-ile İkindü Namāzı'na işāretdür.

40 Ve mine'l-leyli didügi işāretdür (5) aḥşām-ile yatsu'ya Ve İdbāra's-sücüd didügi Aḥşām Namāzı'ndan soñra kılınan Sünnetdür.

41 (6) Ve kulağ ur ol güne ki İsrāfīl 'aleyhi's-selām şūr çala Quds'üñ Qayası (7) üzerinde ki on sekiz mīl yaqındur göge kalan yerden.

42 ol gün ki işide (8) İsrāfīl āvāzını ḥaqqı-le. Ol gün sinlerden çıkmāğ gündür.

43 (9) Tañrı Te'ālā eydür: Bedürüstī biz dirildürüz ve öldürürüz ve bize geleceklerdür.

44 (10) ol gün yer yarılıser anlardan ivişübeni. (11) Bu ḥalāyık bir yire dişürmekdür bizüm üzerümüze kolaydur.

45 (12) Biz yeg bilürüz şımı ki dirler ve sen anlaruñ üzerlerine musellaḥ degülsin. (13) Pes sen öğüt vir Qur'an'-ile şuña ki qorqar benüm 'azābumdan (14) yarın kıyāmet güninde.

2.51.

51 Sūretü'z Zāriyāt

(15) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1-6 (16) Şavurucu yeller hakkıçün şöyle ki gerekdür ve yağmur götürücü (17) bulutlar hakkıçün ve yürür gemiler hakkıçün kegezliĝ-ile ve yağmurları (18) ve rızıkları kısmet idici feriştelere hakkıçün. Bedürüstî şol nesne ki va'de olunur (19) siz kıyâmet kopduğundan elbette gerçektür. Ve taḥkîk 'amellere 'ıvaż itmek vâkı'dur.

7-8 (20) Gökḥakkıçün ki ḥüblîk eyesidür. Bedürüstî siz muḥâlif (21) sözlerdesiz. Kimüñüz delü dir kimüñüz şâ'irdür dir.

9 İrağ olur Muḥammed den her kim [305b] (1) ırağ oldu İmândan.

10-11 Helâk olsun yalanlayanlar ki (2) cāhillîklarında müteḥayyirlerdür.

12 Şorarlardı ki kaçandır Dîn günü?

13-14 (3) Tañrı Te'âlâ eydür: Ḥisâb ol günde olur ki anlar od üzerinde kebâb oliserler. (4) Ṭaduñ sizüñ şol 'azābuñuzı ki aña ivdüñüz.

15-16 (5) Bedürüstî mütteḳîler büstānlarda ve çeşmelerde alıcılar olduĝı ḥâlde şunu ki (6) anlara virdi anları yaradan. Bedürüstî anlarbundan öñ dünyâda iḥsân (7) idicilerdi.

17 Gecenüñ azını uyurlar-idi.

18 (8) Ve seḫerlerde anlar istiĝfâr iderlerdi.

19 Ve mâllarında ḥaḳḳ var-idi (9) dileyene ve dilenmeyene.

20-21 Ve yerde nişānlar vardur inananlara (10) ve nefslerüñüzde daḫı vardur ya pes görmez misiz ki ne ḥüb (11) yaratmışdur ve yerde ve gökde ne varise sizde yaratmışdur.

22 Ve gökdedür rızkuñuz ki (12) andan yağmur yağar ve yirde ni'etler biter. Ve şol ki siz va'de olunursız. (13) Pes gökleriñ Tañrısı hakkıçün ve yirüñ Tañrısı hakkıçün bedürüstî ol elbette (14) ḥaḳḳdur.

23 Şunuñ gibi ki cānilen anı söylersiz Lā İlähe İlla'llāhu kelimesi (15) gibi nice ki Lā İlähe İlla'llāh'dur gümān yoḳdur. Ancılayın gökde rızkuñuz didügümüzde gümān yoḳdur.

24 (16) taḥḳīḳ geldi saña İbrāhīm'ün 'izzetlü konuḳlarınıñ haberi.

25 (17) vaḳtā ki girdiler anuñ üzerine. Pes selām virdiler İbrāhīm'e. (18) İbrāhīm 'aleyhi's-selām selāmların aldı. Evet İbrāhīm anları bilmedi.

26 (19) Evine vardı. Pes bir semüz buzaḡu getürdi biryān olmış.

27 Pes ilerü (20) getürdi anı anlara. Eyitdi ki yemez misiz?

28 Pes içine anlardan (21) ḳorḳu düşdi. Eyitdiler: Ḳorḳma ve muştıladılar bir 'ālim oḡulile. [306a] (1) Pes ilerü geldi ḫelālī Sāre ḫātūn bir şovuḳ āh içinde.

29 (2) Pes elin yüzine dutdı ve eyitdi ki: Ben 'acüzüm nesnem olmaz. Ferişteler (3) şalāvātu'llāhi 'aleyhim ecme'in eyitdiler:

30 Eyledür ki dirsın. Evet Tañruñ didi. (4) Bedürüstī ol ḫakīm'dür 'ālīm'dür. Ḳudret ḳāmeşi var. İbrāhīm 'aleyhi's-selām eyitdi:

31 (5) Pes nedür işiñüz iy feriştelere ki itdüñüz?

32-34 Didi. (6) Eyitdiler: Bedürüstī gönderildük mücrim ṭāyifeye. Didiler ki ol Lūṭ Ḳavmi'dür. (7) Tā yaḡduravuz anlaruñ üzerine bir nev'taşı ki balçıḳdur ki (8) 'alāmetlenmişdür Tañrınuñ ḳatında kime atılursa anuñ adına 'aşī ṭāyife'-içün.

35 (9) Pes çıkarduḳ her kim ol küylerde-ıdı mü'minlerden.

36 (10) Pes bulmaduḳ anda bir evden ḡayrı müsülmānlardan

37 ve anda bir 'ibret (11) ḳoduḳ şunlaruñ-içün kim ḳorḳarlar 'azāb-i elīmden.

38 (12) Ve Mūsā'da daḡı nişānlar vardur. Şol vaḳt ki (13) gönderdük anı Fir'avn'a zāhir ḫucceṭ-ile ki 'Aşā'dur, Yed-i Beyzā'dur.

39 Pes yüz çevürdi (14) leşker-ile ve eyitdi: Cāzudur ya mecnündür. Biz daḡı (15) dutduḳ anı ve leşkerini 'azāb-ile.

40 Pes atduḳ anları deñiz içine. (16) Ve ol melāmet iderdi kendü nefsinı.

41 Ve 'Ād'a daḡı nişāne ḳılduḳ. (17) vaḳtā ki gönderdük anlaruñ üzerine ḳatı yeli

42 (18) ḳomazdı bir nesneyi ki eserdi anuñ üzerine illā anı nā-bedīd iderdi yaḳub.

43 Şemüd'da dağı (19) nişâne kılduğ ki şālih 'aleyhi's-selām Ümmeti'dür. Vaktā ki denildi anlara dirilūñ (20) ecelūñüz gelince dindi.

44 Pes çıkdılar kendüleri yaradanuñ buyruğundan. (21) Pes anları yıldırım çaldı şol hâlde ki anlar görürlerdi.

45 [306b] (1) Turmağı başarımadılar ol hâlde ve 'azābı def' idemediler.

46 (2) Ve Nūh Kavmi'ni nişâne kılduğ anlardan oñ. Bedürüstī anlar fāsık kavmler oldılar.

47 (3) Ve yaratduğ gögi tüvānālīg-ile ve biz elbette yol idicilerüz.

48 (4) Ve yeri döşedük biz. Ne eyü döşeyicilerüz!

49 (5) Ve her nesneden cift cift yaratduğ erkek dişi, gice (6) gündüz, ay gün gibi. Ola kim öğütlenesiz deyü.

50 Pes kaçuñ Tañrıya. (7) Bedürüstī ben size āşkere qorquduciyam.

51 Ve Tañrıla (8) bir Tañrı dağı eylemeñ! Bedürüstī ben size aşkere qorquduciyam.

52 Muḥammed gibi (9) gelmedi şunlara ki anlardan öñdüdi PeyğāMBERlerden bir PeyğāMBER. (10) İllā didiler ki cāzūdur ya mecnūndur.

53 Anlar PeyğāMBERleri'ne böyle dimegi birbirine (11) ısmarlaşdılar mı? Belki anlar azğun t̄āyifedürler.

54 Pes i'rāz eyle (12) anlardan. Pes sen 'ayıblanur degülsin.

55 Ve öğüt (13) vir zīrā öğüt fāyide ider mü'minlere

56 ve ben yaratmadum Cenn'i (14) ve İns'i illā şunuñ-içün ki beni bileler

57 ve ben anlardan hergiz rızq dilemezem. (15) Ve dilemezem ki beni yedürel.

58 (16) Bedürüstī Tañrı rızq viricidür ve muḥkem kuvvet eyesidür.

59 (17) Bedürüstī şunlaruñ-içün ki şirk getürdiler Mekke Ehli'nden. Naşīb vardur dostları (18) naşībleri gibi ki anlaruñ yolın varurlar. Pes t̄izlemezler 'azābı.

60 Veyl şunlaruñ-içün (19) dür ki kâfir oldılar. Anlaruñ va‘de olunduqları gündən ebedü’l-‘ebedine degin.

2.52.

52 (20) Sûretü’t Tûr

(21) Bi’smi’llâhi’r-Raḥmâni’r-Raḥîm.

1-7 [307a] (1) Tûr tağı ḥaḳḳîçün ve yazılan Ḳur’ân ḥaḳḳîçün mişḥaflarda. (2) Beyt-i Ma‘mûr ḥaḳḳîçün ki yedinci felekdedür. Cum‘a namâzını ferîşteler anda kırlurlar. (3) Yücelmiş Saḳf ḥaḳḳîçün ki göklerdeyür. Direksüz yirtüñ üzerinde tururlar. Ve tolu deñiz (4) ḥaḳḳîçün kim ‘arş’uñ altında. Tañrı Te‘âlâ ol deñizden yağmur yağduriser kırk gün andan ölüler diriliser. (5) Bedürüstî Tañrınıñ ‘azâbı vâkı‘dur gümânsuz.

8 Ve anı def‘ idici (6) yoḳdur hergiz.

9 ol gün gökler çeviriliser bir bir degirmen gibi.

10 (7) Ve tağlar bulutlar gibi segirdiser..

11-12 Pes Veyl ol gün yalanlayanlarçündür. (8) şol inanmayanlar ki anlar bâḫılda oynarlardı.

13-14 (9) ol günde itileler eñselerinden ṭamû od’ına şöyle ki gerekdür ve diyeler anlara: (10) Bu ol oddur ki siz anı yalanlarduñuz

15 ya pes câzû (11) lıḳ mıdur bu ‘azâb ya siz görmez misiz?

16 Girüñ ṭamûya gerek şabr idüñ (12) gerek şabr itmeñ, berâberdür sizüñ üzerüñüze!

17-18 (13) Bedürüstî ‘ıvazın alursız şunuñ ki işledüñüz dünyâda. Bedürüstî (14) müttekîler bâğ-çelerde tena‘‘umdadururlar şâd oluben şunuñla ki anlara virmişdür anları (15) yaradan. Ve şaḳladı anları anlaruñ Tañrısı ṭamû ‘azâbından.

19-20 (16) Yiñ ve içüñ size şafā viribeni şunuñ-içün ki işledüñüzdi dünyāda (17) tekyelebünü tahtlar üzerine ki birbirine dizilmiştir. (18) Ve çiftlindürürüz anları gözleri büyük hūrilerle.

21 Ve şunlar ki ĩmān getürdiler (19) ve uydı anlara zürriyyetleri ĩmānile. Ulaşdurduk (20) anlara zürriyyetini ve eksiltmedük anlaruñ ‘amellerinden bir nesne. (21) Her kişi kazandığı ‘amel-ile girüdü eger hayr eger şerr.

22 Ve arturduğ [307b] (1) anları yemişler-ile ve etler-ile şundan ki göñülleri diler.

23 (2) Şunuşular anda biribirine şadehleri. Anda yaramaz kelām yoğ (3) ve günāh itdü dimek yoğ

24 ve řavāf ider anlaruñ üzerine oğlanlar ki anlaruñ-içün (4) yaratılmışdır. Güyā ki anlar şeh-dāne incülerdür ki şadefden şimdi çığdı.

25 (5) Ve döneler ba‘zı ba‘zına şorişalar.

26 (6) Eyideler ki bedürüstī biz bundan öñdin ki dünyāda idük ehlümüz içindeyiken (7) ‘azābdan şorşarduk.

27 Tañrı kerem itdi bizüm üzerümüze. (8) Ve şakladı bizi Semüm ‘Azābı’ndan.

28 Bedürüstī Tañrıya şaparduk (9) biz bundan öñ. Taħķıķ ol Tañrı iřsān idici, esirgeyici Tañrıdır.

29 Pes öğtle halkı

30 (10) ki sen Tañrınuñ ni‘meti haķķıçün ne delüsin ve ne fālcısın (11) ya řā‘ir midür dirler. Zīrā Ebü Cehl’-ile Velīd bin Muğire řā‘irdür kendüden söyler didiler. (12) Gözedelüm anı ölüm gelince.

31 (13) Eyit yā Muħammed anlara kim gözedüñ pes ben dağı sizüñle bile gözedicilerdenem.

32 (14) Ya anlara ‘aķılları mı buyurur böyle dimekile? Belki anlar ‘āřī kavmdür.

33 (15) Ya kendüden söyler mi dirler Ķur‘ān’ı? Belki ĩmān getürmezler.

34 (16) Pes getürsünler bir bu Qur'ân gibi sözi eger gerçekleri (17) seler

35 ya anlar yaradıldı mı kimse yaratmadın? Ya anlar mıdur (18) yaradıcılar?

36 Ya gökleri ve yerleri anlar mı yaratdılar? (19) Belki inanmazlar anlar Tañrı biridüğine.

37 Ya anlaruñ yanında mıdur Tañrıñuñ (20) hazîneleri ki kime dilerlerse rızık vireler ve Peyğamberlik vireler? Ya anlar halk (21) üzerine musellaflar mıdur?

38 Ya anlaruñ nerdübAnı mı vardur ki işidürler [308a] (1) anda Tañrıdan? Pes getürsün anlaruñ diñleyicisi bir zâhir hucceti

39 (2) ya kızlar anuñ dur ve erkekler sizüñ midür?

40 Ya anlardan ücret mi (3) dilersin ĩmân getürdükler-içün? Pes anlar ġarâmetden kaçup ĩmân getürmezler.

41 (4) Ya anlaruñ katında mıdur ġayb 'ilmi ki anuñ-la ġükm iderler kıyâmet yokdur diyü? (5) Ve anlar yazarlar Levh-ı Maġfûz'da neyi dilerlerse?

42 Ya mekir mi itmek dilerler? (6) Pes şunlar ki kâfir oldılar anlar mekr olundılar.

43 Ya anlaruñ Tañrısı mı (7) vardur Tañrıdan ġayrı? Pâk bilüñ Tañrıyı şundan ki şirk getürürler.

44 (8) Ve eger görseler ki bir pâre gökden düşer dirler ki bulutdur (9) kat kat olmış.

45 Ķo bunları yâ Muhammed tâ uğrayınca (10) şol günlerinde ki anda öleler.

46 ol günde fâyide kılmaz anlara (11) anlaruñ mekirleri hiç bir nesne ve anlar yardım olunmazlar.

47 Ve taġkîk şunları (12) ñ-içün ki zulm itdiler. 'Azâb vardur bundan ġayrı ya'nî kabır 'azâbı (13) ve illâ kim ekşerî bilmezler.

48 Ve şabr eyle Tañrıñuñ ġükmine sen bizüm nazaramuzda (14) sın. Ve tesbîġ eyle. Ve tesbîġ eyle Ma'bûdu'ñuñ ġamdî-le tırduġuñ vaġt. Murâd şabâġ (15)

Namāzı'dur ve Öyie ve ikindi namāzı'dur. Ve giceden namāz kııl. Murād Aḥşam ve Yatsu Namāzı'dur.

49 (16) Ve yılduzlar ʔolunduđunuñ ardınca kııl. Murād bundan şabāḥ Namāzı'nuñ iki rek'at (17) sünnetidür.

2.53.

53 Sūretü ve'n-Necm

(18) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1-2 (19) Pervīn ḥaḳḳīçün. Vaḳtā ki ʔolına azmadı sizüñ **(20)** şāḥibüñüz Muḥammed'İslām Dīnin ʔoyup dīnüñüze ʔapmaduđ-ile ve yolın yañılmadı.

3 (21) Ve nefsi hevāsından söylemedi.

4 Degüldür bu ʔur'an illā vaḥydür gelür Muḥammed'e.

5-7 [308b] (1) anı ʔuvvetlendi ʔatı öğüretti ya'nī Cebrāyīl 'aleyhi's-selām öğretti. **(2)** O ḥüb şūret eyesidür. Pes oruḫurdu şol ḥālde ki ol Ufuḳ-ı A'lā'da-ıdı **(3)** Maşrıḳ'dan yañadan Peyğāmbere 'aleyhi's-selām anı gördi kendü şūretinde iki ʔanadı var-ıdı. Biri Maşrıḳ'da **(4)** biri Mağrib'de.

8 Andan şoñra Peyğāmbere yaḳlaşdı. İken yaḳīn oldı.

9 (5) Pes yaḳınlığı Peyğāmbere iki yāy ʔadarı oldı daḫı yaḳīn tā gümān itmeye Muḥammed' **(6)** 'aleyhi's-selām. Ba'zılar ʔatında yaḳlaşdı. Muḥammed Mi'rāc Gecesi "Ḳābe ʔavseyñ" i 'arş-ile anda oldı.

10 (7) Pes vaḫy itdi Tañrınuñ Bendesi'ne şunu ki vaḫy itdi Tañrı Ḥabībi'ne.

11 (8) Muḥammed'ün göñli yalan söylemedi şunu ki gördi Tañrınuñ Cemāliy-ıdı.

12 (9) Ya pes cidāl mi idersiz Muḥammed'-ile Cebrāyīl kendü şūreti üzerine gör **(10)** düğine?

13 Ve taḥḳīḳ gördi Muḥammed cebrāyīl'i 'aleyhime's-selām bir kerre dahī indüğünde

14 (11) Sidratü'l-Müntehā ʔatında.

15 ol Sidratü'l-Müntehā katındadır Cennetü' (12) l-Me'vā ki bir derecedür.

16 şol nesne ki bürüdi

17 Muḥammed'ün gözleri meyl itmedi (13) Tañrıdan daḡı baḡduḡı yerden azmadı.

18 Taḡḡıḡ gördi Muḥammed' (14) Tañrısı'nuñ ulu āyetlerinden.

19-20 Gördüñüz mi iy müşrikler Lāt'ı (15) ve 'Uzzā''ı? Ve Menāt'ı ki bütlerün-üçüncisidür ya'ñi hıç bütlerün (16) fāyidesi var mıdur kim taparsız anlara? vaḡtā ki müşrikler Tañrınıñ kızlarıdur didlerse bu āyet (17) indi.

21 Sizün erkekdür anuñ dişi midür ya'ñi sizün erkek (18) oḡlanlarıñuz ve Tañrınıñ kızları ola eyle midür?

22 Eyle olsa bu cuvr-ile (19) kısmetdür ancak.

23 Degüldür bu illā adlardur ki siz (20) virdüñüz ol adları ve atalarıñuz virdi. İndürmedi Allāhü Te'ālā (21) ol adları çün hıç ḡucet. Uymazlar illā zanna ve daḡı [309a] (1) şuñā ki anlarıñ ḡabıḡ nefsleri ārzü ider. Ve taḡḡıḡ geldi anlara anlarıñ (2) Tañrısı'ndan Ḳur'ān'.

24 Ya insāna ḡāşıl mı olur umduḡı nesne ya'ñi kāfirler şanur (3) lar mı ki bütler anlara şefā'at ide?

25 Zīrā āḡiret ve dünyā Tañrınıñdur.

26 (4) İy nice ferişteḡler ki göklerdeğer fāyide kılmaz anlarıñ şefā'ati (5) bir nesneye illā şundan şoñra ki Tañrı destür vire (6) şunuñ-içün ki anı diler ve rāzı olur andan.

27 Bedürüstī şunlar ki ĩmān (7) getürmediler āḡirete ad virürler ferişteḡlere dişi adını

28 (8) ve anlarıñ ḡucetleri yoḡdur didükleri nesneye. Anlar uymazlar illā (9) zanna yaḡın degül. Ve taḡḡıḡ kıru zann fāyda itmez ḡaḡḡdan bir nesne.

29 (10) Pes sen yüz çevür şundan ki yüz çevürdi bizüm zikrimüzden (11) ve dilemedi illā dünyā dirliğini diledi.

30 Anların 'ilmi (12) yetişdügi budur hemān ki dünyā tahşil ideler. Bedürüstī (13) senün Tañruñ ol yeg bilür şunu ki azdı yolından ve ol yeg bilür yolda (15) yürüyenleri.

31 Ve Tañrınuñdur şol ki göklrde ve şol ki yerdedür (16) tā 'uķubet ide şunlara ki günāh itdiler kazandukları günāh-içün (16) ve 'ıvaż ide şunlara ki ihşān itdiler eyü 'aşalar-ile (17) şunlar ki şaķındılar günāhuñ ulularından ki şirkdür ve raķmetden ümiz kesmekdür (18) ve raķmete tekye itmekdür ve fevāhişden ki ādem öldürmekdür zinā itmekdür ve şerāb içmekdür ve bunlara beñzer (19) ne varise.

32 Meger şağāyir ki 'afv ider anları kebāyirden şaķınıcaķ. (20) Bedürüstī senün Tañruñ gik raķmetlüdür ve ol yeg bilür sizi (21) zira yaratdı sizi yirden ve ol vaķtde ki toğmadunuzdı [309b] (1) analaruñuz ķarnında'iduñuz. Pes nefsleruñuzi pākdür dimeñ! (2) ol yeg bilür şunu ki Tañrıdan ķorķar.

33-34 Ya gödüñüz mi şunu ki yüz çevürdi (3) Haķķ'dan ve az gösterdi řā'atden ve mālından az şadaķa itdi belki hiç itmedi

35 (4) ya anuñ yanında mıdur ğayb 'ilmi ki ol görür ola anı?

36-37 (5) Ya ħaber virilmedi mi anlara şundan ki Mūsā'nuñ şuĥuf'ı içindedür? (6) Ve İbrāhīm'ün şuĥuf'ı ki temām iderdi ol anuñla?

38 Kimesne (7) günāhī-le kimesne ķınanmaz

39 ve yokdur ādeme illā şol ki dürüşdi (8) eger ħayr eger şerr

40 ve taķķik dürüşdügi nesne görilse gerek.

41 (9) andan şoñra 'ıvaż virülür ol dürüşdügi nesneye temām 'ıvaż birle.

42 (10) Ve taķķik her nesnenün nihāyeti Tañrıña'dur

43 ve taķķik ol Tañrı (11) güldürdi ve ağlatdı muři'leri cennetde, 'āşileri cehennemde

44 ve taḥkīk (12) ol Tañrı öldürdi ve diriltdi ve taḥkīk

45-46 ol yaratdı (13) erkegi ve dişi'i şehvetden kaçan ki aḡa ana raḡmine.

47 (14) Ve taḥkīk anuñ üzerinedür bir ḡopmaḡ daḡı ḡisāb-içün

48 ve taḥkīk (15) ol Tañrı bāy eyledi ve yoḡsul eyledi

49 ve taḥkīk ol Tañrıdur ši'rī (16) Tañrısı. ši'rī bir yılduzdur ki ḡuzā aña ḡapar, Cevzā'dan šoñra ḡoḡar.

50-51 (17) Ve taḥkīk ol Tañrı helāk eyledi Evvelki 'Ād'ı ki Hūd Ḳavmi'dür. Ve šemūd'ı (18) helāk itdi hīç bir ḡomadı.

52 Ve Nūḡ Ḳavmin helāk itdi anlardan (19) öñdin. Bedürüstī anlar zālimlerakdılar ve daḡı azḡunrakdılar 'Ād'dan (20) ve šemūd'dan.

53-54 Ve Lūḡ Ḳavmi'ni gökden aḡaḡa yüzinkoyı bırakdı. (21) Pes bürüdi anı šol nesne ki bürüdi ḡaḡlardan.

55 Pes Tañrıñuñ ḡankı [310a] (1) ni'netlerine inkār idersin?

56 Bu Muḡammed'ḡorḡuducudur ilerüki ḡorḡuducılardan.

57 (2) Yaḡın götürücü yaḡın geldi ya'nī ḡıyāmet yaḡın geldi.

58 (3) Yokdur aña Tañrıdan ḡayrı acıyıcı ki perdesini aça daḡı ḡıyāmet ḡorine.

59-61 (4) Ya bu Ḳur'ān'dan 'acebler misiz? Ve güler misiz istihzā idüb? Ve aḡlamazsız 'azābından (5) ve siz yüz çevüricilersiz.

62 Ve yüz yire koñ Tañrı-y-içün (6) ve aña ḡullıḡ eyleñ ki ḡurtulasız.

2.54.

54 Sūretü'l-Ḳamer

(7) Bi'smi'llāhi'r-Raḡmāni'r-Raḡīm.

1 (8) Ḳıyāmet yaḡlaḡdı ve ay iki pāre oldı Muḡammed 'aleyhi's-selām mu'cize ḡösterdükdən (9) šoñra.

2 Ve eger bir niḡāne ḡörseler yüz çevürürler ve eydürler ki (10) bir cāzūlıḡdur ki 'ālemi dutmıḡdur. Zīrā ki ay iki pāre olması her iḡlīmde ḡörüldi-idi.

3 (11) Ve yalanladılar ve hevâlarına uydılar. Bütlerle tapdılar ve her iş yerli yerinde karar (12) idübdürür. Uçmak Ehli kendü ‘amelinden ve tamû Ehli kendü ‘amelinden.

4 (13) Ve tahkîk geldi anlara haberlerden şol nesne ki anda öğüt vardır ‘aşî olana zecrdür geçen ümmetlerün (14) hikâyetlerinden.

5 Mübâliğa hikmet ki Qur’ân’dur. Pes korkuducular fâyide itmez (15) mü’minlerden olmaya. Anladan ‘azâbı def‘ idemezler.

6-7 Pes i‘râz eyle anlardan risâlet (16) erişdükdün şofra. Ol gün kığıra kığırıcı bir bilinmez işe kıyâmet nedâmetdür (17) şol hâlde ki korkuducılardur anlarun gözleri (18) çıkarlar sînlerinden. Güyâ ki yayılmış çekirgedür birbiri üzerine bingesmişlerdür (19) yüz tutup turur kığırıcıya ya’nî İsrâfîl’e. (20) Kâfirler eydür: Bu ne düşvâr gündür!

9 Yalanladı anlardan ön Nüh Kavmi (21) pes yalanladılar ve eyitdiler ki delüdür ve zecr olundu gâyetde

10 [310b] (1) niyâz itdi Tañrısına bedürüstî ben ben mağlûbın. Pes beni kurtar bunlara (2) ‘azâb eyle didi.

11 Biz dañı açduğ gökler kapularını katı iner şuyile.

12 (3) Ve yeri göz göz çeşmeler idüp ağıtduğ. Pes (4) kavuşdı şu birbirine bir vâkt üzerine taqdîr olunmuş-idi.

13 (5) Ve yükletdük anı tahtalu mîhlî gemi üzerine.

14 Yürür bizüm ‘inâyetümüz nazârî-le (6) ‘ıvâz olmağ-içün Nüh’a ki kavmi aña inkâr itdilerdi.

15 Ve tahkîk (7) gemiyi nişâne koduğ halka ‘ibret olmağ-içün. Pes ‘ibret alur var mıdır?

16 (8) Nice oldı ‘azâbum ve korkutmağum görüñ!

17 Ve tahkîk (9) biz Qur’ân’ı âsân itdük ezberlemek-içün. Pes öğüt alıcı var mı?

18 Yalanladı (10) ‘Ād Hūd’ı. Nice oldu benüm ‘azābum ve qorqutmam?

19 (11) taḥkīk gönderdük anlarıñ üzerine ıssı yeli bir şūm günde ki (12) dāyimdür şūmlığı. Murād Çihār-şenbih günüdür. Ol ḥalkı qoparur gūyā (13) ki anlar ḥurmā kütükleridir.

20 Zīrā ki Hūd’a qaқыyup ḥīz idüp kendülerin dizlerine degin yere gömmişler (14) di. Şunuñ gibi kuvvetlüler-idi.

21 Pes nice oldu benüm ‘azābum ve qorqutmam?

22 (15) Ve taḥkīk müyesser kılduk Qur’an’ı öğüt-içün. Pes hīç öğüt (16) alur var mı?

23-24 Yalanladı Şemūd ki şālih Ümmeti’dür Qorquducıları. (17) Pes eyitdiler: Bizden bir ādeme uyaruz? Bedürüstī biz eylesine (18) azgunlık ve cünün içinde oluruz.

25 Peygāmbirlik’u şālih üzerine mi iner bizüm (19) ortamuzdan? Belki ol yalancı, mütekebbirdür.

26 (20) Yarab kıyāmetde bileler kimdür yalancı ve mütekebbir.

27 Bedürüstī biz Deve göndericiyüz (21) kayadan anlara fitne olmağ-içün. Pes gözet anları nice helāk iderüz ve şabr eyle [311a] (1) anlarıñ.

28 Ve ḥaber vir anlara kim bedürüstī şu üleşükdür ortaqlağdur aralarında (2) bir gün anlarıñ, bir gün Deve’nüñ. Her üleşüğe şāhibi ḥāzır olmağ gerek.

29 (3) Pes çağırdılar nökerlerine. Nökerleri qarār daḥı el şundi ol Deve’ye ve öldürdi.

30 (4) Pes nice oldu benüm ‘azābum ve qorqutmağum?!

31 (5) Bedürüstī biz gönderdük anlarıñ üzerine bir na’ra Cebrāyīl’den. (6) Pes şol göyünmiş kül gibi oldılar bir uğurdan geçdiler.

32 (7) Ve taḥkīk kekez eyledük Qur’an’ı naşīḥat-içün. Pes naşīḥat alur kimse var mıdur?

33 (8) Yalanladı Lût Kavmi ol çağda ne ki Peygamber varise.

34-35 Bedürüstî biz gönderdik **(9)** anlarıñ üzerine uvacuk taş illâ Lût'ıñ Ehl-i Beyti'ni ki kırtarduk anları **(10)** şehir vaqtinde hemân 'avreti kırtulmadı şefkat idübeni bizüm katumuzdan.

36 (11) Ancılayın 'atâ iderüz şuña ki şükr itdi. **(12)** Ve taḥkîk kırtıdı anları bizüm muḥkem dutmamuzla. Anlar yalanladılar Peygamberleri.

37 (13) Ve taḥkîk istediler Kıonukları'nı andan ki feriştelerdür Cebrâyîl'ile. **(14)** Pes kör itduk gözlerini ve didük anlara şaduñ benüm 'azābumı Peygamberlerüme **(15)** inkâr itdukler-içün.

38 Ve taḥkîk şabāḥladı anları bir 'azāb **(16)** ki müstemirrdür kıyāmet 'azābına ulaşuk.

39 Pes şaduñ 'azābumı ve kırtıdukları.

40 (17) Ve taḥkîk kekez itduk Kıur'an'ı öğüt-içün. Pes hîç öğüt alur var mı?

41 (18) Ve taḥkîk Fir'avn Kıavmi'ne Kıortıdıcalar geldiler Mūsā gibi, Hārūn gibi.

42 (19) Yalanladılar Toğuz Āyetlerümüzi ve Tivrāt'ı. Pes şıtduk **(20)** anları gālib ve kıuvvetlü şışıle.

43 İy Mekke Ehli! Sizüñ kâfirlerüñüz mi kıuvvetlürakdur **(21)** ol geçen kâfirlerden? Ya sizüñ-içün berāt mı vardur 'azābdan kırtulmağa ilerüki **[311b] (1)** inen Kitāblardan?

44 Ya diler mi ki biz cemā'atüz birbirümüze yardım iderüz?

45 (2) Anlar cengde şınurlar ve ardların dönerler. Cengden kaçarlar. Bu āyet delıldür Muḥammed'üñ 'aleyhi's-selām **(3)** Peygamberliğine zîrā Mekke'de indi. Bedür Ġazāsı ħūd Medîne'de oldı.

46 Belki kıyāmet **(4)** va'de-gāḥıdır anlarıñ ve kıyāmet kıtırak ve acırakdur.

47 (5) Bedürüstî günāhkārlar azğunlıkda ve cünün içindedürürler.

48 (6) Ol günde sürerler anları şamûda yüzleri üzerine. Taşuñ şamû ‘azâbını diyeler.

49 (7) Bedürüstî biz yaratduğ her nesne’-ile kader-ile

50 ve bizüm emrümüz (8) degüldür kıyâmet kopmağında illâ birdür tîz bakmağ gibi

51 ve tağkîk (9) helâk itdük size beñzerleri küfrde. Pes ögüt alur var mı?

52 (10) Her nesne ki işlediler anı defterlerdedür

53 ve her günâhuñ küçüçügi (11) ve büyücegi yazılıdur Levh-ı Mađfûz’da.

54 Bedürüstî müttekîler uçmağlardadır (12) ve ırmağlardadır

55 şıdđ Mağâmı’nda bir Kâdir pâdişâh’uñ şatında (13) ki şevâb, ‘itâb elindedür.

2.55.

55 Sûretü’r-Rağmân

(14) Bi’smi’llâhi’r-Rağmâni’r-Rağîm.

1-2 (15) ‘Âdemden vücûdı getürücü Tañrı Qur’an’ı bildürdi.

3 Yaratdı (16) âdemoğlanını toprağdan.

4 aña söylemek ögretđi dürlü luğatler-ile.

5 (17) güneş’-ile ay halk şisâb añlamađ-ıçündür

6 ve uşak otlar ve iri ağaçlar (18) secde iderler hılkâtlari üzerine ya hûz yel esdükçe ya hûd gölgeleri.

7 (19) Ve Gökleri şaldurdı direksüz ve terâzû şodı yer yüzinde.

8 (20) Azmamağ gerek terâzûda ‘adl itmek gerek ve terâzû Nûş zemânında geldi, andan ilerü yoğ-idi.

9 (21) Ve turguduñ terâzû’i ‘adl-ile ve ziyân itmeñ terâzûda ve dil [312a] (1) dağı terâzûdur şanceru egilür.

10 Ve yeri döşedi halk-ıçün.

11 (2) ol yerde yemişler vardur elvān dürlü ve ħurmā ağaçları vardur ki ekmām āyesi kim ol ğonce (3) lerūñ ħapına dirler. Ve dāne vardur buĝdāy, birinc gibi ki yapraĝ eyesidür.

12 (4) Ve ħoĝu āyeleri çiçekler vardur gül ve yāsemīn ve ās gibi gibi.

13 Pes Tañrıñuzuñ ħanĝı (5) ni‘metlerne inkār idersiz iy İns-ile Cinn?

14 Yarağdı Ādem’i ħuru balıĝdan (6) ki şaĝşı gibidür.

15 Ve yaratdı Cinnleri yaluñdan ki cehennemdindür.

16 (7) Pes ħanĝı ni‘metine inkār idersiz Tañrıñuzuñ iy İns-ile Cinn?

17 (8) İki Maĝrib pādişāh’ı ol’dur ve iki Maşrıĝ sultānı ol’dur.

18 (9) Pes Tañrıñuzuñ ħanĝı ni‘metine inkār idersiz?

19 (10) İki de ñizi şalıvirdi birbirine yaĝlaşurlar.

20 Aralarında ħicāb vardur ħudretten ki anuñ-la birbirini taleb (11) idüp ħarışmazlar.

21 Pes Tañrıñuzuñ ħanĝı ni‘metine inkār idersiz iy İns-ile Cinn?

22 (12) ol ikisinden ħıĝar incüy-ile mercān. İncü şadefde olur, mercān deñizde biter.

23 (13) Pes Tañrıñuzuñ ħanĝı ni‘metine inkār idersiz iy İns-ile Cinn?

24 (14) Ve anuñ dur gemiler ki yürürler deñizde taĝlar gibi.

25 (15) Pes Tañrıñuzuñ ħanĝı ni‘metlerine inkār idersiz iy İns-ile Cinn?

26 (15) Her şol ki üzerindedür fāñidür

27 ve bāĝī ħalur Tañrıñuñ ±ātı’dur ancak ki ‘azamet (16) ve kerem eyesidür.

28 (17) Pes Tañrıñuzuñ ħanĝı ni‘metine inkār idersiz?

29 (18) andan diler dilegi şol ki göklerdeür ve yeredür ferişteden, insden (19) cinnden ve ĝayrıdan. Her ĝün ol işdedür ‘azīz ider yoĝsu lider bāy ider (20) şād iger, gamm-ĝīn ider.

30 Pes Tañrıñuzuñ ħanĝı ni‘metine inkār idersiz?

31 (21) Ya‘nī şaklayısertüz sizüñ-içün ol ‘amelleri ki işledüñüzdi iy Benî-Âdem’-ile [312b] (1) Cinn.

32 Pes Tañrıñuzuñ kaçkı ni‘metine inkâr idersiz?

33 İy Cinn (2) ve İns böbüligi! Eger eger başarıbilürseñüz ki geçesiz (3) gökleriñ karıñlarından ve yerleriñ karıñlarından, geçüñ ölümden kurtılıñ! (4) Evet siz kurtulamazsız ‘azābdan illā huccet-ile ki Lā İlāhe İlla’llāh’dur.

34 Pes Tañrıñuzuñ (5) kaçkı ni‘metine inkâr idersiz?

35 Gönderilür üzerüñüze (6) sinleden çıkıçağ iy İns-ile Cinn! Ahtarılır yaluñ cehennemden ve erimiş baķır. Pes kurtulamazsız ol ‘azābdan.

36 (7) Pes Tañrıñuzuñ kaçkı ni‘metine inkâr idersiz?

37 (8) vaķtā ki gökyarıla ikey yaña Kehkeşān’dan feriştelere çıkmağ-içün. Pes kül gibi aķ geh kıızıl geh şaru geh gökcil (9) ola. Günüñ heybetinden ke’d-dihān şāfī gül yağı gibi eriye. Ol gün meded yine andan ola.

38 (10) Pes Tañrıñuzuñ kaçkı ni‘metine inkâr idersiz?

39 Pes ol (11) gün şorulmaya günāhından ne İns ve ne Cinniler zīrā ‘alāmetleri-le bilünürler kimüñ yüzi aķ kimüñ kara. Evet su’āl (12) tevbīh ola.

40 Pes Tañrıñuzuñ kaçkı ni‘metine inkâr idersiz?

41 (13) Günāhkārlar biline sīmālarından, yüzleri qaralığından, gözleri gökliğinden. (13) Pes tutulalar şaçarları-le ayaklarından tamūya sürmek-içün.

42 Pes Tañrıñuzuñ (15) kaçkı ni‘metine inkâr idersi?

43 Bu ol tamūdur ki anı yalanlar (16) günāhkārlar.

44 Gezdiler gāhī zaķķūma aç olup gāhī Hamīm’e şuşayub. Kaçan ki (17) Hamīm’e getürseler şu içmege ısıısından yüzleriñ eti aşāğa dökile.

45 Pes (18) Tañrıñuzuñ kaçkı ni‘metine inkâr idersiz?

46 Ve şunuñ-içün ki korğdı (19) Tañrıñuzuñ ‘azametinden, iki cennet vardır.

47 Pes Tañrıñuzuñ kaçkı ni‘metine inkâr (20) idersiz?

- 48 Budaklar isleridir.
- 49 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine (21) inkār idersiz?
- 50 ol ikisinde iki ƙeşmeler vardır aƙarlar.
- 51 [313a] (1) Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 52 ol ikisinde her yemişden (2) iki dürlüdür: Ekşi, ƙatlu; al, aƙ.
- 53 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 54 (3) ol büstānlaruñ mīveleri yaƙındur (4) elüñe gelür ƙururken, oƙururken.
- 55 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 56 (5) ol uƙmaƙlarda hātūnlar vardır ki gözleri erenlerine ƙaşr idicilerdür. Erlerinüñ (6) yüzinden ğayrı yere baƙmazlar kim anlara degmemiş erenlerinden öñ ne ādem (7) ve ne cinn.
- 57 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 58 (8) Gūyā ki anlar yāƙūtdur şafāda cilāda ve mercāndur rengde.
- 59 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine (9) inkār idersiz?
- 60 Degül ihsānuñ cezāsı ya‘nī tevĥīdüñ cezāsı (10) illā uƙmaƙdur ve hūrīlerdür.
- 61 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 62 (11) ol iki uƙmaƙdan ğayrı iki uƙmaƙ daħı vardır.
- 63 (12) Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 64 Key yeşillerdür ki aña baƙmaƙ göñül aƙar.
- 65 (13) Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 66 ol ikisinde (14) iki bınarlar vardır gür gür aƙar.
- 67 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār (15) idersiz?
- 68 ol ikisinde yemiş vardır dürlü dürlü hūrmā aĝaƙları vardır. (16) Ve Enār aĝaƙları vardır.
- 69 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?
- 70 (17) Anlardan ya‘nī ol dört uƙmaƙda eyü hātūnlar vardır ki key hūblardur.

71 (18) Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?

72 (19) Hūrlardur ki oturmışlardur ƙādırlardaki dāne incūdındır. Eni on iki biñ adım ve uzunı (20) dağı iki biñ adım. Ƙapuları ƙızıl altundan.

73 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine (21) inkār idersiz?

74 Degmemiřdür anlara erenlerinden öñ ne ādem ve ne cinn. [313b]

75 (1) Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine inkār idersiz?

76 Tekye (2) lenmiřler yeřil ĥarīr pūřtīler üzerine ƙanƙı laťif ve terdür. Ve oturmıřlardur ƙalīler üzerine (3) ki anda dürlü naƙřlar vardur. İken hūb ƙalīlerdür.

77 Pes Tañrıñuzuñ ƙanƙı ni‘metine (4) inkār idersiz? Yüce oldı senüñ Tañruñ adı yā Muĥammed!

78 (5) ‘Azamet ve kerāmet eyesidür. Bunca na‘m-i zāhire ve bātına Andandur münkirlerüñ rağmına.

2.56.

56 (6) Sūretü’l-Vāĥi‘a

(7) Bi’smi’llāhi’r-Raĥmāni’r-Raĥīm.

1-2 (8) Añ yā Muĥammed ol vaĥtı ki ƙıyāmet ƙopa. anuñ vāĥı‘olduğına (9) yok deyici yokdur. Yere ƙalıcıdur ġaflet-ile ‘ömür sürenleri. Yüceldidür dünyāda ĥorlıđ-ile (10) geĥen mü’minleri.

3-7 ol ƙıyāmet ƙopar şol vaĥt ki yir silkine ve ƙarındađını (11) taşra bırağa ve pāre pāre ola tağlar şol ki gerekdür. Pes (12) zerre zerre ola at ayağından ƙopan toz gibi. Ve siz üç bölük olasız.

8 (13) Bir bölüği Ařĥāb-ı Meymene’dür. Kāđıdları şağ ellerine şunuldu. (14) Ařĥāb-ı Meymene-y-iĥün ne vardur bilür misin yā Muĥammed ĥayırdan ve kerāmetden?

9 Bir bölüği (15) dağı Ařĥāb-ı Meş’eme’dür ki Kāđıdları anlaruñ şol ellerinden şunuldu. (16) Ařĥāb-ı Meş’eme’-y-iĥün bilür misin vardur ĥorlıđdan ve ‘azābdan?

10-11 (17) Ve üçüncü, Sābıklar'dur. Ögürdi varıcılarıdır uçmağa ol t̄ayife muḳarreblerdür.

12 (18) Na'īm uçmaḳları'ndadır.

13-14 Bir bölük evvellerden ki şaḫābe'dür, Tābi'in'dür. (19) Ve az bölük şoñra gelenlerden.

15-16 Taḫtlar üzerinde toḳunmıřdur (20) altundan murařsa'olmıřlardur inci' ile yāḳūtdan. Söykenüp birbirine ḳarřu (21) ol taḫtlar üzerinde oturalar.

17-21 Geze anlaruñ üzerine hızm̄et̄içün oḅlanlar ki [314a] (1) anda ebed̄ilerdür. Ḳulaklarında incüler var. řu'lesi yañaklarınıñ 'aksi ol dānelerde. Ol (2) bardaklar-ile ve ibriḳler-ile ve řaḅraklar-ile ki aḳ řu'le doludur. (3) Anda başları aḅırmaya ve andan daḅı geḳkin olmayalar ve maḅmūr daḅı olmayalar. (4) Ve levn levn dürlü dürlü m̄iveler-ile şundan ki iḫtiyār iderler. Ve ḳuřlar et-ile (5) şundan ki nefsleri ārzü ider.

22-23 Ve anlaruñ-içün ḫūr̄iler vardur ki büyük (6) gözlüdür. Gözlerinüñ ḳarası ḳara ve aḅı aḳ. Dürr-i Yet̄im'e beñzerler ki řadefinden (7) řimdi ḳıḳmıřdur.

24 'İvaż olmaḅ-içün řuña ki iřlerlerdi dār-ı dūnyāda.

25 (8) İşitmezler anda bāḫıl nesne

26 ve günāhlusun meḅer Selāmün 'Aleyke (9) işideler.

27 Ne var billür misin Ařḫāb-ı Yem̄in'-içün?

28-34 Anlar Sidr içindedür ki (10) dikenini yoḳ. Sidr bir nāzük yemişdür ki Başra'da olur. Ve dizilmiş Mev̄iz aḅaḳları içinde (11) olurlar ve uzun gölgelerde olurlar. Ve şular arasında ki 'arş'uñ ayaḅı (12) dibinden ḳıḳar. Ve ḳoḳ yemişler içinde ki anlaruñ arası özülmez (13) ve men' olunur degül. Ve ḳat ḳat dōřeklerde.

35 Bedürüst̄i (14) yaratduḅ ol ḫūr̄ileri eyle ki gerekdür. Pes anları ḳız oḅlanlar eyledüḳ.

36-38 (15) Erenlerine 'ařıḳ olanlardan ḳılduḅ ve emcekleri henüz biterceler ḳılduḅ. Ḳamusı Ařḫāb-ı (16) Yem̄in kerāmetine.

39-40 Bir bölük evvellerden ve bir bölük āhirlerden

41 (17) ve bitisi şol eline virilen. Bilür misin yā Muḥammed anlara ne ‘azāb **(18)** olcağın?

42-44 Oddan peydā olmuş ıssı yel içindedür ve kaynar şulardadır ki yürekler **(19)** toğrar. Ve tütünden kıopan gölgelerdedür. Ne şerābları ve ne gölgeleri **(20)** şovukdur ve ne menzilleri eyü menzildür!

45 Bedürüstī Aşhāb-ı Şimāl **(21)** bundan öñ dünyedey-ıdı mütekebbirler-ıdı

46 ve muşır olurlar-ıdı **[314b] (1)** ulu günāhlar üzerine ki Tañrınıñ birliğine inanmamaktadır.

47 (2) Ve eydürleridi: Kıaçan kiölsek ve toprak olsağ ve süñükler olsağ yine elbette **(3)** yere kıopar mıyuz?

48 Ya evvelki atālarumuz dağı kıopar mı?

49-50 Eyit yā Muḥammed’ **(4)** ki bedürüstī evvelkiler ve şoñra gelecekler elbette diriliserler **(5)** bellü güne ki kıyāmet günidür.

51-52 andan şoñra taḥkīk siz azğunlar ki **(6)** yalancılarsız elbette yeyicilersiz Zaḳkūm Ağacı’ndan.

53 (7) Pes toldurisersiz andan kıarnuñuzı.

54 andan şoñra içicilersiz anuñ **(8)** üzerine ıssı şuyı.

55 Pes içicisiz renclü deve gibi ki ne siñer ve ne şusuzlığı **(9)** kıanar.

56 Bu resme yemek içmek kıonukluklar-ıdı kıyāmet güninde.

57 (10) Pes yaratduğ sizi ne-y-içün inanmazsız.

58 Gördüñüz mi şunu ki **(11)** menīgedüñüz ‘avretüñüz rahmine?

59 Siz mi yaradursuñuz **(12)** anı ya biz mi yaradıcılaruz anı?

60-61 Biz taḳdīr itdük arañuzda ölümi **(13)** ve biz ‘ācizler olmaduğ. Şunuñ üzerine ki giderevüz **(14)** sizi ve yerüñüze bir t̄ayife dağı getürevüz. Ve sizi yaradavuz şol şüretlerde **(15)** ki anı bilmezsiz maymūn, toñuz şüreti gibi.

62 Ve taḥkīk bildüñüz evvel (16) yaradılışuñuzı analaruñuz qarınlarında. Ya niçün ögüt alup kıyāmet vardur dimezsiz?

63 (17) Gördüñüz mi şunu ki öküz-ile sürüp tuḥm şaçarsız?

64 Siz mi (18) ekersiz anı ya biz mi eküp bitürürüz?

65 Eger dilesevüz (19) anı yaramaz kıılurduḡ, dāne dutmazdı. Pes peşīmān olıkalurduñuz dāne dutup (20) bitmedüğine.

66 Bedürüstī biz ziyānlu olduḡ

67 belki maḡbūn olduḡ diridüñüz.

68 (21) Ya gördüñüz mi şol şuyı ki içersiz

69 [315a] (1) siz mi indürdüñüz aḡ bulutdan ya biz miyüz indüriciler?

70 (2) Eger dilesek biz anı acı kıılurduḡ. Pes niçün şükr itmezsiz?

71 (3) Ya gördüñüz mi şol odı ki yaḡarsız,

72 (4) siz mi yaratduñuz anuñ ağacını ya biz miyüz anuñ yaradıcısı?

73 (5) Biz anı ögüt kııldıḡ ki añdura āḥiret odunu zīrā ki cehennem odındandur (6) yetmiş kerre raḡmet şuyıla yunmışdur ve eyü yaraḡ kııldıḡ ısızlıḡda ḡonanlar-içün.

74 (7) Pes tesbīḡ eyle Tañrınuñ adını.

75-76 İş siz umduḡuñuz gibi degüldür iy kāfirler (8) anuñ üzerine and içereḡ ayetler ḡaḡḡiçün ki gökden Muḡammed'e kekince indi. (9) Ve taḥkīk işbu and key ulu anddur eger bilürseñüz.

77 (10) Bedürüstī ol senüñ üzerüñe oḡunan şerīf Ḳur'ān'dur ki gizlü Kitāb içindedür.

78 Murād: (11) Levḡ-ı Maḡfuz'dur ya Muşḡaf'dur.

79 Yapışmaz aña illā pākler feriştelerden ya Benī-(12) Ādem'den.

80 İndürmekdür 'ālemler Tañrısı'ndan.

81-82 (13) Ya pes bu Qur'an'a siz inkâr mı idersiz? Ve dahı kılursiz işbu **(14)** rızkuñ şükriñi Tañrıyı yalanmağı ya Qur'an'ı yalanlamağı ya Muhammed'i yalanlamağı ya'nı şükr idecek yere bizi yalanlar **(15)** siz, andan revā mıdur?

83 Niçün añmazsız cān hulkūma geldügi vaqtā ki

84 (16) ve siz ol zemānda baqarsız anuñ yüzine.

85 (17) Ve biz yaqīnuz ağız aña sizden kudretī-le ve illā kim siz görmezsiz bizüm feriştelertümüzi. **(18)** Eger siz bizüm kudretümüz altında olmayayduñuz iy bizüm vahdāniyyetümüze inkār idenler!

86-87 (19) Dönderürdüñüz cānı hulkūmdan yene bedene. Eger siz gerçeklerseñüz da'vīñüzde ki bizüm **(20)** kudretümüzde inkār itmekdür.

88-89 Pes eger üken muqarreblerden olursa **(21)** pes anuñ dur rāhatlık ve şādılık ve cennet ni'meti aña kesilmek yoqdur.

90-91 [315b] (1) Ve ammā eger Aşşāb-ı Yemīn'den olacaq olursa üken pes selām saña Aşşāb-ı **(2)** Yemīn'den aña selām erişdüreler andan öñdin geçen kardeşlerinden.

92-93 (3) Ve ammā eger üken yalanlayanlardan olacaq olursa pes nüzül ve konuqlık anlara şu'dan **(4)** ola

94 ve cehenneme girmek ola.

95 Bedürüstī işbu geçen gerçek **(5)** haberdür.

96 Pes tekrār eyle ulu Tañrıñuñ adını.

2.57.

57 (6) Sūretü'l-Hadīd

(7) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (8) Tenzīh itdi Allāhü Te'ālā'yı şol ki göklerdeür ve şol ki **(9)** yerlerdeür ve ol gālibdür, hikmet eyesidür.

2 (10) anuñ dur gökleriñ ve yerleriñ pâdişahlığı. Dirildür ve öldürür ve ol her (11) nesne üzerine kâdirdür.

3 ol Evvel'dür bidāyeti yok ve Āhir'dür nihāyeti yok. (12) Ve gālibdür her nesnenüñ üzerine ve 'ālimdür her nesneyi. Ve ol her nesneyi bilicidür.

4 (13) Ol Şol'dur kim yaratdı gökleri ve yerleri (14) altı gün içinde. Andan soñra yaratdı 'arş'ı. (15) Bilür şunu ki yere girür ve şunu ki göge çıkar andan çıkar Andan. (16) Ve şunu gökden iner ve şunu ki göge çıkar ve ol sizünledür kanda olursañuz. (17) Ve Allāhü Te'ālā şunu ki işlersiz görücidür.

5 (18) Anuñ dur gökleriñ pâdişahlığı

6 ve aña döner her nesne. (19) Giceyi gündüze koyar ve gündüzi giceye koyar ve ol (20) bilicidür gönül endīşesini.

7 İnanuñ Tañrıya ve Rasūli'ne. (21) Ve nafaқа idüñ şundan ki hālīfe kılınıñuz anda ya'nī mālunıñuzdan ki elden ele sizün elünñüze gelmişdür. [316a] (1) Pes şunlar Īmān getürdiler sizden ve mälların Tañrı yolına harc itdiler. (2) Anlaruñ-içün ulu şevāb vardur.

8 Noldı size kim Īmān getürmezsiz Tañrıya (3) Ve Rasūli'ne hālbuki PeygāMBER da'vet ider sizi Īmān getürmege Tañrıñuza (4) ve taḥkīk 'ahdüñüz aldı Elestü Bi-Rabbüküm 'Ālemi'nde Ādem belinden ervāhı çıkardugında.

9 (5) Tañrı ol Tañrıdur ki indürdi Kūlū Muhammed üzerine helāli harāmdan (6) seçici āyetleri çıkarmağ-içün sizi küfr zulmetinden İslām nūrına. (7) Ve taḥkīk Tañrı size şefkatlüdür, esirgeyicidür.

10 (8) Ve n'oldı size kim şadeқа itmezsiz mālunıñuzı Allāh yolında? Hālbuki (9) Tañrıñudur gökleriñ, yerleriñ mīrāşı çün mālī 'āriyetdür elünñüzeyiken şadeқа itmege yaraşur. (10) Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafaқа virdi Mekke fetḥ olmadın (11) ve kıtāl eyledi. Anlar uluraқdur derecede (12) şunlardan ki nafaқа itdiler Mekke fetḥinden soñra ve kıtāl itdiler ve her birine (13) Tañrı va'de

eyledi cenneile. Şunu ki işlersiz bilicidir. (14) Kimdür şol ki ödunc vire Allāh'a ya'nī teşadduk ide Allāh rızāsīçün (15) tayib nefis-ile ya'nī gönül hoşluğ-ile hemān karz-ı hasen gibidür ya'nī karz-ı hasen gibidür.

11 (16) Pes Allāhü Te'ālā iki ol kadar on ol kadar yedi yüz ol kadar yetmiş biñ ol kadar ecr vire. (17) Ve anuñ-içün bol şevāb vardır āhiretde.

12 ol göresin (18) mü'min erenleri mü'mine 'avretleri yürür önlerince nūrları (19) ve sağlarından şollarından. Muştuluk olsun size bu gün (20) uçmaqlardur ki aķar altından ırmaqlar ebedī kalalar anda. Bu ulu (21) necātdur.

13 Ol günde münāfıķ erler ve münāfıķa 'avretler diyeler [316b] (1) şunlar ki ĩmān getürdiler nazār idüñ bize ki yüzüñüz nūrından (2) şu'le olavuz. Din-ile ki dönüñüz arduñuzanūr isteñ zīrā ki sırāta (3) uğraduķda kısmat oldıy-ıdı nūrānda hūd uğradılardı pes münāfıķlar döneler. (4) Pes münāfıķlarla mü'minler arasında bir havlī örüle ki (5) anuñ kapusu var. Bātını ki mü'minler tarafıdur andan yañası 'azābdur.

14 (6) Münāfıķlar çağıra mü'minler ki sizüñüle bile diñlemedük. Mü'minler ki belī bile'idüñüz (7) ve illā kim siz fitne itdüñüz nefsüñüze iki yüzlülük-ile ve gözledüñüz Peyğāmbereñ (8) ölümünü ve gümān itdüñüz kıyāmete ve dünyā arzūları sizi aldadı (9) tā Allāhü Te'ālānuñ emri gelince. Ve aldadı sizi şeytān (10) Tañrınıñ keremi buldur deyü.

15 Pes bu gün sizden (11) fidā alınmaz ve ne şunlardan ki kāfir oldılar. Qarār idecek yerüñüz tamūdur (12) hem ol evlādur size. Ve ne yaman yerdür turmağa.

16 (13) Vaķt olmadı mı şunlara kim ĩmān getürdiler gönülleri huşū'ide Tañrınıñ zıkr-içün? (14) Ve şunuñ-içün ki indi Hāķķ'dan. Murād: Qur'an'dur. Ve olmasunlar (15) şunlarcılayın ki Kitāb virildiler Muħammed'e gelmedin. Pes uzadı anlaruñ üzerine (16) Muħammed'üñ 'aleyhi's-selām çıķmaķlığı müddeti. Daħı gönülleri qarārdı unutdılar (17) ve çoğı anlaruñ fāsıķlardur ĩmāna yaķlaşmazlar.

17 Bilün taḥkīk (18) Allāhü Te‘ālā dirildür yeri öldükdän şöıra yağmur-ile murğızārlar ider. Taḥkīk beyān (19) itdük size āyetleri Qur‘ān’dan ola kim fikr idesiz.

18 (20) Bedürüstī ĩmān getüren erler ve ĩmān getüren ‘avretler ve Tañrıy-ile mu‘āmele (21) itdiler hūb mu‘āmele. Şevāb artar anlaruñ-içün nice ki geçdi ve anlaruñ-içün [317a] (1) bol şevāb vardur.

19 Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler Tañrıya ve Rasūlleri’ne. (2) ol t̄ayife şol şiddīklardur ki gerçeklerdür ve şanuqlardur (3) anları yaradan şatında. Anlaruñ-içün şevābları vardur ve nūrları vardur kıyāmet (4) güninde zāyi‘olmaz. Ve şunlar ki kāfir oldılar ve yalanladılar bizüm Qur‘ān’umuzu (5) anlar şamū ehlidür.

20 Bilün taḥkīk dünyā (6) dirliğı oyuncakdur ve mağrūrılıkdur ve bezekdür ve aralığıñuzda gögsü (7) genişmekdür ve çoğaltmakdur mällarda ve oğullarda kızlarda. (8) Yağmur gibidür ki kāfirleri ‘acebe getürdi anuñ bitürmegi. (9) andan şöıra şurur. Pes görürsin ki şararmış. Andan şöıra uvanur helāk (10) olur. Ve āñiretde şatı ‘azāb vardur şuña ki dünye’-ile faħr itdi. (11) Ve Tañrınuñ mağfireti ve anuñ rızası yegrekdür dünyā sevmekden. (12) Degüldür dünyā dirliğı illā aldanmak metā‘ıdır.

21 (13) İvişüñ ol mağfirete kim Tañrıñuzdandır. (14) Ve ol uçmağa kim anuñ eni gökler ve yerler eninedür. (15) Yaraqlanmışdur şunlaruñ-içün ki inandılar Allāh’a ve Rasūlleri’ne. Ol şevāb Tañrınuñ (16) fazlıdır. Virür anı kime dilerse. Tañrı ulu fazl (17) eyesidür.

22 İrişmedi bir muşībet yer yüzinde kızlık gibi (18) ve ne nefslerüñüzde ĥastalık gibi oğul yitürmek gibi illā Kitāb içinde (19) dür Murād: Levḥ-ı Maḥfūz’dur. Anı biz yaratmazdan öñ. (20) Bedürüstī ol Allāh üzerine āsāndur ki ‘allāmü’l-guyūbdur.

23 Tā ḥayıfsınmayasız (21) sizden fevt olan nesne üzerine ve sevinmeyesiz şuña ki virdi size. [317b] (1) Ve Allāh sevmez her şalınıcı mütekebbiri.

24 Şunları ki buhl iderler (2) ve halka bahillig-ile buyurur ya'nı Muhammed'ün 'aleyhi's-selām ni'metini dimege buhl iderler ve dīdi (3) dağı men' iderler ve şol ki yüz çevürdi İmāndan ya Muhammed den. Pes (4) gerçektür ki Tañrı Te'ālā ganīdür, Ulu'dur.

25 Tahkīk gönderdük Peygāmblerümüzi (5) mu'cizeler-ile ve Anlaruñla Kitāb gönderdük dađı terāzū indürdük (6) tā halk 'adl üzerine karar ideler. Ve indürdük Demür'i ki (7) anda çatı heybet vardur ve fāyideler vardur ādemīlere ve ādeme zīrā ki bir örs (8) bir çeküç bir kelbeten Cebrāyīl 'aleyhi's-selām getürdi. Ve Tañrı āşikāre (9) ide şunu ki aña yardım ider Allāh'a ve Rasūlleri'ne kendüler anı görmedin. Bedürüstī Tañrı tūvānā (10) dur, gālibdür.

26 Ve tahkīk gönderdük Nūh'ı ve İbrāhīm'i (11) ve ol İkisiniñ zürriyyetinde Peygāmblerlik ve Kitāb eyledük Tivrāt gibi Zebūr gibi İncīl gibi. (12) Pes anlardan yola gelmişler Mūsā gibi, Hārūn gibi, Süleymān gibi, Yūsuf gibi şaliğ. (13) Ve çoğı anlaruñ fāsıklarardur. Andan şoñra anlaruñ ardınca gönder (14) dük Peygāmblerümüzi ve anlaruñ ardınca Meryem oğı 'İsā'yı gönderdük. (15) Ve gönderdük aña İncīl. Ve şunlar ki aña tābi (16) oldu anlaruñ gönlinde müveddet eyledük ve şefkat eyledük. Ve tağlar başında ve mağāralarda (17) oturup halkdan 'uzlet idiciligi eyledük. Ol ruhbāniyyeti kendüleri çıkardılar. (18) Yazmaduk anı anlaruñ üzerine illā Tañrınuñ rızāsını taleb idübeni kendüler (19) çıkardılar. Evet halk-nişinligi ögüt ri'āyet idemediler.

27 (20) Pes virdük şunlara ki İmān getürdiler eçlerini ve çoğı anlardan Yehūdī (21) ve Naşrānī olup fāsık oldılar.

28 İy şunlar ki İmān getürdiler, korquñ [318a] (1) Allāhdan ve İmān getürüñ Rasūli'ne. Vire size iki hişşeyi (2) kendü rahmetinden ve sizüñ-içün nūr kıla kim yüriyesiz anuñ-la (3) ve sizi yarlıgaya ve Allāh gafūr rahīm'dür.

29 Tā bile ehl-i kitāb (4) ki güçleri yitmez bir nesne üzerine Tañrınıñ ‘aṭāsından (5) ve taḥkīk ‘aṭā Allāh’ adur virür anı kime dilerse (6) ve Allāhü Te‘ālā ulu kerem eyesidür. Ve Allāhü a‘lemü.

2.58.

58 (7) Sūretü’l-Mücādele

(8) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (9) Ve taḥkīk işitdi Tañrı şol ḥātūn’uñ sözini ki senüñle (10) cidāl ider erinüñ sözinde. Ḥātūn’uñ adı ḥuveyle’-ıdı. Erinüñ adı Evs binü şāmit’-idi. Şikāyeti buy-idi ki: Erüm (11) baña sen benüm üzerüme anam arḳası gibisin didi. Ve niyāz (12) ider Tañrıya erinden ayrılmakdan ḳorḳub. Ve Allāh işidür senüñle Ḥuveyle’nüñ sözini. (13) Bedürüstī Allāhü Te‘ālā işidicidür ḥuveyle sözini. Görücidür anuñ ḥālını ilerü zemānda ṭalāk aihār’-ile (14) olurdu ve İllā’y-ile olurdu. Vaḳtā ki İslām geldi. aihār’-ile İllā ḥükminde ḳıldı ṭalāk ḥükminde ḳıldı.

2 (15) Şunlar ki aihār oḳuşurlar sizden ‘avretler-ile ol ‘avretler (16) erlerinüñ anası degüldür. Degüldür anlaruñ anaları illā şunlardur kim (17) anları ṭoḡurdu ve taḥkīk anlar söylerler yaman sözi (18) ve bühtān sözlerden. Zīrā ki ‘avret ḳanḡı ‘ömürde ana gibi olduḡı ve taḥkīk (19) Tañrı Te‘ālā şuçlardan geçicidür.

3 Ve şunlar ki aihār oḳuşurlar (20) ḥātūnlarından andan şoñra rucū‘iderler didüklerini bozmaḡa (21) pes bir nefis azād itmekdür anuñ dermanı birbirine erişmezden evvel. [318b] (1) Bu bir sözdür anuñ sözdür anuñ-la öḡütlenürsüz ve Allāh, şunu ki işlersiz, bilicidür.

4 (2) Pes şol ki bulmasa azād idecek anuñ kefareti oruç dutmaḡdur (3) iki ay biribiri ardınca birbirine ulaşmadın. Pes şunuñ ki güci yetmeye (4) aña vācib olan altmış miskīn ṭoyurmaḡdur. Her miskīne bucuḡ şa‘buḡdāy (5) vire. Ol ki zıkr oldı kefaretden anuñ-içündür ki İmān getüresiz Tañrıya (6) ve Rasūli’ne. Ve ol geçen fetvālar Tañrınıñ ḥaddleridür. Ve kāfirler (7)-içün ‘azāb-ı elīm vardur.

5 Bedürüstî şunlar ki Tañrıña düşmenleşür ve Peygamber (8) ler-ile düşmenleşürler ‘azāb olunur nice ki ‘azāb olundılar şunlar ki anlardan (9) öñdindir. Ve taḥḳīḳ indürdük āyetler ki rüşenlerdür. (10) Ve kāfirler-içün ḥor idici ‘azāb vardır.

6 Ol gün ḳoparur anları (11) Allāhü Te‘ālā bir uğurdan. Pes ḥaber virür anlara şunu ki işlediler (12) Tañrı şaydı anı ve anlar unuttılar ve Tañrı Te‘ālā her nesne (13) üzerine ḥāzırdur, ‘ālimdür, bir nesne andan ğāyib olmaz.

7 (14) Görmedüñ mi yā Muḥammed ki bedürüstî Allāh bilür şunu ki göklerdeür ve şunu ki yerlerdeür. (15) Ya‘nī üç kişi iç ara gelecı itmeyeler illā Tañrı dördüncisi olur (16) anlarıñ. Ve biş kişi iç ara söyleşmeye illā ol altıncıdur anlarıñule. (17) Ve andan az olmaya ve andan çok olmaya illā Ol, anlarıñuledür (18) ḳanda olurlarise. Andan soñra ḥaber virür anlara şunu ki işlediler (19) ḳıyāmet güninde. Bedürüstî Allāh her nesneyi ‘ālimdür.

8 (20) Nazar itmedüñ mi şunlara ki men‘ olundılar uğurlayın söyleşmekden? Anlar Yehūdīlerdi, münāfıḳlar-ile (21) uğurlayın söyleşürlerdi. Andan soñra ‘avdet itdiler şuna ki andan [319a] (1) nehy olundılardı ve ğurlayın gelecı iderlerdi yalanile, düşmenliğ-ile (2) ve Peygamberlere muḥālifetile. Ve ḳaçan ki saña gelseler (3) selām virürlerdi saña şunuñla ki Allāh saña selām virdi. anuñ-la ya‘nī Es-selāmü ‘Aleyke dirlerdi. (4) Ve neflerinde dirler ki niçün ‘azāb itmez bize Tañrı didigümüz söz-içün? (5) Anlara yeter ḫamü ‘azābı, girseler gerek aña. Ne yaman vaḫandur (6) ol ḫamü! Allāh’a şığıñduḳ anuñ şerrinden yā ±e’l-Celāli ve’l-İkrām! sen şaḳla!

9 (7) İy şunlar ki ĩmān getürdiler ḳaçan ki uğurlayın söyleşseñüz (8) pes fısıldaşmañ ğünāh-ile ve zulum-ile ve Peygambere ‘āşī olmağ-ile ve fısıldaşuñ (9) zühd-ile Tañrıdan ḳorḳmağ-ile ve ḳorḳuñ Tañrıdan ki aña varısarsız. (10) Peygamber ‘aleyhi’s-selām ḳaçan ki bir yere çerī gönderse münāfıḳlar yaman ḥaberler çıkarup Aşḫāb’ı melül iderlerdi (11) bu āyet nāzil oldı.

10 Bedürüstî şol uğurlayın söyleşmek (12) ki şeytān[dan]dur, mü'minler melül olmağ-ıçündür ve anlara zarar idici (13) degüldür hîç bir nesne illā Tañrı destürî-le ve Tañrı üzerine elbette (14) eylesün mü'minler. İy şunlar ki İmān getürdiler!

11 (15) Vaqtā ki dinilse size ki gik oturuñ meclislerde, pes gik tutuñ meclisi ki (16) Tañrı siziñ-içün gik tuta uçmağını ve kaçan ki tağıluñ dinile, pes (17) siz dāhî tağıluñ! Tañrı yücedür şunları ki İmān getürdüler sizden (18) Ve şunlara ki 'ilm virildiler, dereceler vardur şehīdler mertebesine beñzer (19) ve Allāh, şuña ki siz işlersiz 'ālimdür.

12 (20) İy şunlar ki kaçan ki Peygāmberle iç ara söyleşseñüz pes ögürdi söyleşmedin (21) şadeka virüñ! ol yegrekdür siziñ-içün dağı pākrekdür ma'şiyetden. [319b] (1) Pes eger bulmazsañuz şadeka virecek bedürüstî Tañrı gafūr raħīm'dür.

13 (2) Korkduñuz mı ögürdi gizlü söyleşmedin şadeklar virmege? (3) Pes eger şadeka virmezseñüz Tañrı ğanīdür şadekañuzdan ve Tañrı kabül eyledi (4) tevbeñüzi. Pes kıluñ namāzuñuzı virüñ zekātuñuzı (5) ve muṭī' oluñ Allāh'a ve Peygāmberi'ne! Ve Allāh ħabīr'dür şunu işlersiz.

14 (6) Görmedüñ mi yā Muħammed şunları dost idünürler bir kavmi ki Tañrı ğazab itdi anlarıñ (7) üzerlerine? Murād: Yehūd'dur. Anlar sizden degüldür ve ne anlardandır ya'nī ne sizdindür ve ne Yehūd' (8) dandır. Ve and içerler yalan üzerine bilürken yalanidüğm ya'nī müslümānuz (9) dirler and içerler.

15 Allāhü Te'ālā yaraqladı anlarıñ-içün çatı 'azābı āħiretde. (10) Bedürüstî ol münāfıklar ne yaman işlediler!

16 Andlarını kalğan idindiler (11) anuñ-la cānların, mälların, 'ayāllerin şakladılar. Pes ħalkı İslām'dan men' itdiler. (12) Eyle olsa anlarıñ-içün ħor idici 'azāb vardur.

17 (13) Hergiz fāyide itmez mälları ve ne oğlanları Tañrıdan gelen 'azābı men' itmege hîç bir nesne. (14) Anlar od ehlidür, anlar anda ebedī olıcılardur.

18 Ol gün Haşır itse (15) gerekdür Tañrı anları bir uğurdan. Pes and içer anlar niçe ki size and içerlerdi (16) müslümānlaruz diyü. Ve şanurlar ki bedürüstī anlar bir nesne üzerinedürürler ya' nī inan (17) durduk şanurlar.

19 Āgāh ol ki bedürüstī anlar yalancılardur ki (18) gālib oldı şeytān anlaruñ üzerine. Pes unutturdı anlara Tañrıyı añağı ki Lā İlāhe (19) İlla'llāhu dimekdür. Āgāh oluñ ki (20) şeytān anlardur ziyān idiciler.

20 Bedürüstī şunlar ki Tañrıy-ile düşmenleşürler (21) ol t̄ayife horrak t̄ayife içindedür.

21 Yazdı Allāhü [320a] (1) Te'ālā elbette gālib olurum ben ve Peygāmblerüm dünyāda burhān-ile āhiretde nīrānile. Bedürüstī (2) Tañrı kuvvetlüdür, gālibdür.

22 Bulmazsın şol kavmi ki Īmān getürdiler (3) Tañrıya ve kıyāmet güninde ki anlar sevişeler şunuñla ki 'adāvet eyledi Tañrı'-ile (4) ve Rasūliy-ile ya qardaşları ya kavmleri dahı olursa. (5) ol t̄ayifenüñ Allāhü Te'ālā yazdı gönüllerinde Īmānı ve kuvvetlindürdi anları (7) Qur'an'-ile andan. Ve qoyar anları uçmaqlara ki anlaruñ (8) altından ırmaqlar ki ebed olalar anda zevk [u] tena'umde. Rāzı (9) olur Allāh anlardan ve anlar Allāhdan. Anlar Tañrınuñ bölügidür. Bedürüstī (10) Allāh bölügi anlardur zafer bulucılar anlara kimesne muqābil olmaz.

2.59.

59 (11) Sūretü'l-Haşır

(12) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (13) Tenzīh itdi Tañrıyı şol ki göklerdeür ve şol ki yerlerdeür (14) ve ol 'izzet ve ḥikmet āyesi Tañrıdur.

2 (15) ol Şol'dur ki çıkardı şunları ki kāfir oldılar evlerinden evvel çıkar (16) mağ-içün zīrā bir dahı sürüldiler ḥayber Qal'ası'na 'Ömer ḥılāfeti'nde. Hıç şanmazduñuz ki (17) anlar çıkalar ve taḥkīk anlar şandılar ki māni'dür anları anlaruñ (18) qal'aları Tañrınuñ 'azābından. Pes geldi anlara Tañrınuñ 'azābı (19)

şanmadukları yerden. Bırakdı anlarıñ gönline qorquyı (20) başladılar harāb iderler evlerini kandü elleri-le zīrā Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām hişār idüp aldıkda evlere girmek itdükde (21) anlar evlerin delerlerdi bir eve dahı gitmek-içün. şahābe dahı delerlerdi anlara girmek-içün. [320b] (1) didügi aña işāretdür.

3 Pes ‘ibret aluñ iy nazār āyeleri (2) ve eger Tañrınuñ anlarıñ üzerine göçmek yazmağı olmaya-y-dı ya‘nī Tañrınuñ hükminde anlara evlerinden göçmek (3) olmasa ‘azāb iderdi anlara kılıc-ile ve anlarıñ-içün āhiretde (4) cehennem ‘azābıdır.

4 Bu iş anlara şundandır ki bedürüstī anlar muhālifet (5) itdiler Tañrıya ve Rasūli’ne. Ve şol ki Allāh’a muhālifet ide bedürüstī (6) Allāh, qatı ‘iķābludur.

5 Şunu ki kesdüñüz hürmā (7) Ağacı’ndan ya qoduñuz anı urudururken gönülleri üzerinde pes Tañrınuñ destüriledür (8) ve kāfirleri rüsvāy itmek-içündür

6 ve şunu ki feth itdi Tañrı (9) Te‘ālā Rasūli’nüñ üzerine ol Benī-Nuş[ž]ayr’dan ve mällarından. (10) Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz Tañrı feth itdi anı (11) ve illā kim havāle ider Peygāmbere’ni şunuñ üzerine kim diler. (12) Ve Allāh her nesne üzerine qādirdür.

7 Şunu ki Allāhü Te‘ālā (13) feth itdi Rasūli’ne Beni’n-Nuzayyir ğanīmetinden, Fedek ğanīmetinden, küyler ehlinden ki bu zıkr (14) olanlardır. Pes Tañrınuñdur ve Peygāmbereñdür ve Peygāmbereñ kavmlerineñdür (15) ve yetimlerneñdür ve miskīnlerneñdür ve yolcularıñdır. (16) Tā ğanīmet mālı gezende olmaya sizüñ bāylarıñuz arasında. (17) Şunu ki Peygāmbere size virdi aluñ ve şol ki nehy itdi sizi andan pes (18) yığlınuñ! Ve qorquñ Tañrıdan bedürüstī Tañrı qatı ‘iķābludur.

8 (19) Bunda beyān ider ki ğanīmet mālı hicret idüp Mekke’den Peygāmbere Medīne’ye (20) göçenlerüñ faķīrler-içündür ki şunlar ki çıkarıldılar evlerinden (21) ve mällarından, Tañrıdan uçmaq ve rızā dileyüp [321a] (1) ve yardım iderler Tañrıya ve Rasūli’ne, kılıc urub. Anlar gerçeklerdür.

9 Eyle olsa enşār'uñ (2) gönülleri hoş oldu. Pes Allāhü Te‘ālā enşār'ı medh itdi böyle deyü ki (3) ve şunlar kim muķīm oldılar Medīne'de ve ĩmānda şābit oldılar muhācirlerden öñ. (4) Severler şunu ki hicret itdi anlardan yaña ve nefslerinde (5) hāsed bulmazlar şundan ki muhācirĳn virildi ğanĳmet mālından (6) ve ihtiyār iderler muhācirleri ve eger kendülerüñ ihtiyācı dahı olsa. (7) Ve şol ki şaķlanmıřdur nefsinüñ buhlınden pes anlardur necāt bulıcılar

10 (8) ve şunlar ki geldiler muhācirlerden, enşārlar'dan soñra dirler ki (9) iy bizüm Tañrımuż yarlığa bizi, şol ķardeřlerümüzi ki öğürtdiler (10) bizi ĩmān-ile ve bizüm gönĳlümüzde ķoma hāsedı şunlara ki ĩmān (11) getürdiler. İy bizüm Tañrımuż! sen şefķat idicisin, esirgeyicisin.

11 (12) Nażar itmedüñ mi yā Muħammed şunlara ki münāfıķlar oldılar (13) eydürler şol ķardařlarına ki kāfir oldılar ehl-i kitāb'dan? (14) Eger siz çıkarılırsañuz elbette biz dahı çıkaruz sizüñle bile ve muķīc olmazuz sizüñ (15) üzerüñüze iş dutmaķda hĳ bir āferĳdeye hergiz didiler. Ve ger sizüñle cengi derlerse (16) elbette size yardım iderüz didiler ve Tañrı ųanıķdur ki bedürüstĳ münāfıķlar (17) yalancılardur.

12 Eger çıkarılırlarise bile çıķmazlar anlaruñla (18) ve eger ceng itseler anlara yardım itmezler ve eger yardım ideler anlara (19) elbette ardların dönüp kaķarlar. Andan soñra Yehūd yüz āğartmazlar.

13 (20) Taħķĳ siz artuķ siz heybet cihetinden münāfıķlar gönĳlinde Allāhdan (21) ol sebebdir ki bedürüstĳ anlar bir ķavmdür ki hergiz añlamazlar, aħmaķlardur.

14 [321b] (1) Cengi demezler sizüñle cem' oluben gik yerde meğer küyler (2) içinde ki berkinmiş ola ya dĳvārlar ardından, cengleri (3) biribiri arasında ķatıdır. Sen anları birikdi şanursın (4) ve gönülleri perākendedür. Bu anĳn-iķündür ki bunlar bir ķavmdür ki 'aķılları (5) toķdur..

15 Şunlarcılayın ki bunlardan öñ yak̄ında geçdiler kim Bedr Ğazāsı'dur. (6) Dādıtılar günāhlarınuñ vedālini ve anlaruñ-içün elīm 'azāb (7) vardur.

16 Ya'nī münāfıqlar şeytān gibidür ki Berşīşā'ya kāfir (8) ol didi. Vaqtā ki kāfir oldı. (9) şeytān: Bedürüstī ben senden bī-zārın. Bedürüstī ben qorqarın 'ālemler besleyici Allāhdan.

17 (10) Pes ol ikisinüñ serencāmı oldur ki bedürüstī (11) ol ikisi tamūdudur ebedīler olup anuñ içinde. Budur zālimlerüñ 'ıvaızı.

18 (12) İy şunlar ki İmān getürdiler! Qorquñ Allāhdan ve nazār eylesün her nefis ki ne (13) gönderdi yarın kıyāmet günüçün.

19 Ve qorquñ Tañrıdan. Bedürüstī Tañrı (14) bilür şunu ki işlersiz. Ve olmañ şunlar gibi kim unuttılar Tañrıyı. (15) Tañrı dañı unutturdı anlara nefslerini anlar şol 'aşīler (16) dūr.

20 Berāber olmaz tamū ehli ve uçmaq ehli. (17) uçmağuş ehli, anlar ehl-i se'ādet ve necātdur.

21 (18) Eger indürsevüz bu Qur'an'ı bir tağ üzrine, göreydüñ ol (19) tağı ki qorqucıdur pāre pāre Tañrı qorqusından. (20) Bu zıkr olınan meşellerdür ki beyān iderüz halka, ola kim tefekkür ideler.

22 (21) Ve ol Allāh şol Allāhdur ki ilāh yoqdur illā ol'dur. Nihanuñ ve āşikārenüñ [322a] (1) bilicisidür. Ol yaradıcısıdur anlaruñ, Razzākı'dur her hayyüñ.

23 (2) Ol Allāh şol'dur kim ma'būd yoqdur illā ol'dur. (3) pādişāhidur yaradılmışuñ, pākdür şundan ki kāfirler didiler sālimdür fenādan. Gerçekdür 'azābında ve rahmetinde. Görür (4) yaradılанда ne olursa hayrdan ve şerden. 'Āciz degül işinde hergiz. Qāhir'dür 'ālemine, yücedür her nesneden. (5) Münezzehdür Allāh şundan ki şirk iderler ve oğuldan ve 'avretten.

24 (6) Ol Allāh yokdan var idicidir cānı bedende koyucudur hikmetile **(7)** lutf-ile rahm karşığulığında şüret bağlayıcıdur güzel adlar anuñ dur. **(8)** Tesbīh ider anıñ-içün şol ki gökdedür ve şol ki yerdedür. Ve ol ğālibdür, hikmet eyesidür.

2.60.

60 (9) Sūretü'l-Mümteħine

(10) Bi'smi'llāhi'r-Raħmāni'r-Raħīm.

1 (11) İy anlar ki ĩmān getürdiler! İdinmeñ benüm düşmānumı **(12)** ve sizüñ düşmenlerüñüzi dostlar kim mülākī olursız anlara dostluğile. Vaqtā ki hātīb **(13)** kāğıd şaldı Mekke'ye Sāre'ile. Yolda dutdılar, kāğ-idi Peyğāmbere getürdiler. Eyle olsa 'Ömer rażıya'llāhü 'anhü aña **(14)** münāfık didise "Yā eyyühe'llezīne Āmenü!" diyü āyet endi. Hālbuki kāfir oldılar şuña ki **(15)** geldi size ya'nī Qur'an'a Haqq'dan ki Muħammed dür 'aleyhi's-selām. Peyğāmbere çıkarurlar **(16)** Mekke'den ve sizi çıkarurlar Tañrıyı birledüğüñüzçün ki sizüñ Tañrıñuzdur. **(17)** Eger siz çıkduñuzsa ğazā-y-içün benüm yolumda ve benüm **(18)** rızāmı taleb itmek-içün sırr-ile kāğıd gönderürsüz Mekke Ehli'ne sü'-ile **(19)** ve ben yeg bilüremşünü ki gizlersiz ve şunu ki aşkere eyledüñüz.

2 (20) Ve her kim uğurlayın kāğıd gönderesiz taħkīk toğrı yolu azdı. **(21)** Eger size ğālib olalar düşmān olurlar size. [322b] **(1)** Ve uzadurlar size ellerin ve dillerin yaramazlığ-ıla. Ve dilerler ki kāfir olasız.

3 (2) Hīç fāyide kılmaz size kavmluğunuz ve oğullarunuz kıyāmet güninde **(3)** ayırur arañuzu ve Tañrı şunu ki işlersiz görücidür.

4 (4) taħkīk oldı sizüñ-içün eyü sīret İbrāhīm'de ve **(5)** şunlarda ki anuñladur. Ol vaqt ki kavmlerine **(6)** didiler: Bedürüstī biz bī-zārlaruz sizden ve şundan ki taparsız Tañrıdan ğayrı. **(7)** Teberrā itdük sizden. Ve aşikāre oldı sizüñle **(8)** bizüm aramızda düşmānlık ve sevişmemek tā ĩmān getürünce Tañrıya ki Bir'dür.

6 (9) İllâ İbrâhîm'ün şu sözine Âtâsı'na ki: Elbette seniñ-üçün (10) istiğfâr iderin, didi. Ve mâlik degülin seniñ-üçün Tañrıdan bir nesneye (11) 'azâbuñ def' itmekden ya rahmet itmekden. İy bizüm ma'bûdumuz ve iy bizüm Tañrımız! (12) senüñ üzerüñe tevekkül itdük ve saña yüz dutduk ve sañadur varmağumuz. (13) İy ma'bûdumuz! Bizi fitne kılma şunlara ki kâfir oldılar ya'nî (14) bizi anlara başdurmağıl tâ kendü Hakk üzerene muşırır olmayalar küfürleri üzerene. (15) Ve yarlığa bizi iy bizüm Tañrımız. Bedürüstî sen 'azîz, Hahîmsin. (16) taħķîk var-idi sizüñ-içün İbrâhîm'se ve Kavmi'nde eyü 'âdet, uymağa. (17) ŝunuñ-içün ki Tañrıdan korķar ve kıyâmet güninden korķar. (18) Ve her kim yüz döndüre, bedürüstî Tañrı ganîdür, rahîm'dür.

7 (19) Yaķîndur ki Allâh sizüñle ve sizüñle düşmenlik (20) iden kavmüñüz arasında ki anlardandur dostlık kıla. Ve Allâh kâdir pâdişâhdur. (21) Ve Allâh gafür rahîm'dür.

8 [323a] (1) Allâh nehy itmez sizi şol kâfirlerdenki ceng itmedi sizüñle dünyede (2) ve çıkarmadılar sizi evlerüñüzden anlaruñla varış geliş itmekden ve anlaruñ-ile (3) 'ahd-ı vefâ itmekden. Zîrâ bedürüstî Tañrı sever 'âdilleri.

9 (4) Bedürüstî Tañrı nehy ider sizi şunlardan ki ceng itdiler sizüñle dînde (5) Mekke Ehli gibi. Ve çıkardılar sizi evlerüñüzden (6) ve arķalaŝdılar sizi çıkarmağ üzerene. Anları dost idinmekden (7) ve şol ki anları dost idinür pes ol tâyife zâlimlerdür. (8) İy şunlar ki İmân getürdiler!

10 Kaçan ki size mü'mine 'avretler gelseler Dâru's-Selâm'a (9) hicret idüb, pes sınañ anları, görüñ ki erenlerinden kaçup mı geldiler ya İmâna 'aşık mı (10) olup geldiler? Allâh yeg bilür anlaruñ İmânını. (11) Pes eger mü'minler bilecek olursañuz anarlı kâfirlere döndermeñ! (12) ol hâtunlar kâfirlere helâl degüldür, kâfirler daħı anlara helâl degüldür. Ve virüñ (13) erenlerine ŝumı ki nafağa itdiler anlara kaçan ki evlenseñüz. Âyet mensühdür. (14) Ve günâh yoķdur sizüñ üzerüñüze anarlı

evlenmekte kaçan ki anlara mehirlerini virseñüz. (15) Ve tutmañ kâfirlerüñ ‘iddetlerini ya‘nî ‘iddet yokdur. Pes eri revâdur ki (16) kıa qardaşını ala revân müsellemler dutmadın. Ve dileñ şunu ki (17) nafaqa itdüñüzdi ‘avretlerüñüze mehrden. Anları alan kâfirlerden alanlardan ve anlar dilesünler kâfirler ‘avretlerine (18) nafaqa itdüklerini mü‘min erenlerden ki kâfirlerüñ ‘avretlerin alurlar. Bu âyet mensühdür. (19) Bu mezkûr nesne Tañrınuñ hükmidür ki hüküm ider arañızda sizüñ. (20) Ve Tañrı ‘âlimdür, hüküm eyesidür.

11 Ve eger fevt olsa bir nesne sizüñ ‘avretlerüñüzde (21) ya‘nî bir hâtûn mürtedde olsa Dâru’l-Harb’e girse, kâfirlere ulaşa [323b] (1) virüñ şunlara ki ‘avretler anda getmişdür şol kadar ki mehr virdiler. Bu âyet dahı mensühdür. (2) Ve qorquñ şol Tañrıdan ki aña İmân getiricisiz.

12 (3) İy Peygâmbere! Kaçan ki saña gele mü‘mineler ki bey‘at ideler senüñüle (4) ve ‘ahd ideler şunuñ üzerine ki şerik itmeyeler Tañrıya bir nesne (5) ve nesne uğurlamayalar ve zinâ itmeyeler ve öldürmeyeler oğlançıklarını (6) ve getirmeyeler bir bühtân ki çıkaralar anı elleri ve ayakları (7) arasında ya‘nî oğlanı gayrden kazanup erlerine nisbet itmeyeler! Ve saña (8) ‘aşî olmayalar buyurulan buyruqda. Pes bey‘at eyle anlaruñüle ve istiğfâr (9) eyle anlaruñ-içün Allâhdan bedürüstî Tañrı gâfûr rahîm’den.

13 (10) İy şunlar ki İmân getürdiler! Dost olmañ şol kavim-ile ki Tañrı (11) gâzab itdi anlaruñ üzerine. Tahkîk nevmîz olurlar âhiretten. (12) Nice ki kâfirler nevmîz oldılar sinlere giren yine çıkmaklığından zîrâ kıyâmete inkâr iderlerdi.

2.61.

61 (13) Sûretü’ş-Şaff

(14) Bi’smi’llâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm.

1 (15) Tesbîh itdi Allâh-içün şol ki göklerde dür ve şol ki yerlerde (16) dür.

2 Ve ol ‘azîz, hakîm’dür. Niçün (17) söylersiz şunu ki işlemezsiz?

3 Uludur ğazab yöninden Allāh sizūñ söyledüğünüz (18) şunı işlemezsiz. Bir gün Aşhāb: Eger bilseydük kankı ‘amel eyü idigün işlerdük anı (19) eger anda başumuz giderse dağı didiler. Nā-gāh Uḥud Ğazāsı oldu. Peyġamberi kōdılar, kaçdılar, tā Peyġamberūñ (20) ‘aleyhi’s-selām anda başı yarıldı. Dahī mübārek dişi çıkđı. Eyle olsa bu āyet endi. Mü’minleri ‘ārlandur (21) maġ-içün.

4 Bedürüstī Allāh sever şunları ki ceng [324a] (1) iderler yolında şaff olup. Gūyā anlar bünyāddur ki raşāş-ile yapılıpdur namāzdağı şaffları (2) gibi.

5 Ve taḥkīk Mūsā ‘aleyhi’s-selām Kavmi’ne didi: İy benüm kavmüm! Niçün baña (3) ĩzā idersiz? Ve gerçek bildünüz ki taḥkīk ben Tañrı Rasūliyin size. (4) Pes vaqtā ki Ḥaḳḳ’dan añıldılar Tañrı Te‘ālā anlarıñ gönüllerini aldı Yehūdīlik-ile (5) ve Allāhü Te‘ālā kulaguzlamaz fāsık kavmi.

6 (6) Ve taḥkīk didi Meryem oġlı ‘İsā: İy Ya‘kūb oġlanları! (7) taḥkīk ben Tañrı Rasūliyen size gerçekleyici olduğum hāle şunı ki benden öñürdidür (8) Tevrāt’dan ve muştulayıcı olduğum hāle bir (9) Peyġamberi benden şoñra ki adı Aḥmed’dür. Pes kaçan ki ḥucetler-ile geldi anlara. (10) Eytidiler ki: Bu rüşen cāzūlıkdur ki gösterdi, mu‘cize degüldür.

7 (11) Ve kim zālimraqdur şundan ki üzerine yalan çıkardı (12) hāl budur ki da‘vet olunur İslām Dīnine ve Tañrı (13) kulaguzlamaz kāfirleri.

8 Dilerler ki söyündürelere Tañrınuñ dīn (14) nūrını ağızlarile. Ve Allāhü Te‘ālā nūrını temām idicidür (15) ve egrçi kāfirler anı dilemezler.

9 Tañrı Şo Tañrıdur ki gönderdi (16) Peyġamberi’ni toġrı yol-ile ve Ḥaḳḳ dīn (17) üzerine tā anı yücelde her dīn üzerine ve egrçi müşrikler anı dilemezlerse.

10 (18) İy şunlar ki ĩmān getürdi! Kulaguzlayayın mı sizi bir bezirġanlıġa ki (19) kurtarur sizi ‘azāb-i elīmden?

11 (20) getüresiz Allāh’a ve Rasūli’ne ve ğazā idesiz Allāh yolında mällaruñuzla ve nefslerüñüzle

12 (21) eger bilürseñüz yarlıgar sizüñ-içün günâhlaruñızı [324b] (1) ve givirür sizi cennetlere ki altından dereler akar (2) ve mu‘aţtar menzillere ‘Adn uçmaqları’nda. Ol ulu necâtdur.

13 (3) Ve bir se‘âdet dağı dünyede ki seversiz anı, Allâhdan yardımdur ve düşmâna tîz gâlib (4) olmağdur. Ve muştıla mü‘minlere.

14 İy şunlar ki İmân (5) getürdiler Tañrınıñ dînine yardımcılar oluñ nice kim Meryem oğlı ‘İsâ (6) didi Havârîler’e: Kim yardım ider baña Tañrıdan yaña? (7) Havârîler eyitdiler: Biz Tañrınıñ yardımcılarıyuz. Havârî diyü için yârenlere dirler ve aq (8) geyenlere dirler. Pes İmân getürdi Benî İsrâ’îl’den (9) bir bölük ve kâfir oldı bir bölük. Pes yardım itdük şunlara kim (10) İmân getürdiler düşmenlerinüñ üzerine. Pes şabâhıladılar gâlibler oluben.

2.62.

62 (11) Sûretü’l-Cumu‘a

(12) Bi’smi’llâhi’r-Raḥmâni’r-Raḥîm.

1 (13) Tesbîḥ ider Tañrınıñ ‘azametîçün şol ki yedi qat gökdedür (14) ve yedi qat yerededür. Arı pād-işâhdur, gâlib sulţândur, ḥikmet eyesidür.

2 (15) Tañrı ol Tañrıdur kim yazmaq, oqımaq bilmeyenlerde PeyğâMBER gönder (16) di yine anlardan. Oqur anlaruñ üzerine Tañrınıñ âyetlerin ki Qur’ân’dur. (17) Ve arıdur anları şirk çirk’inden ve anlara Kitâb öğredür ve ḥikmet öğredür. (18) Ve egerçi kim anlar Muḥammed gelmezden evvel aşkere azğunlık içinde idilerse. (19) Ve gayrılar kim anlardandur anlara erişmediler kemâlde ve (20) ol ‘izzetlü sulţân ve ‘azametlü pādişâhdur.

3 Ol Tañrı Te‘âlâ (21) ‘aṭâ kılduğı İslâm Allâhü Te‘âlâ fazlıdur, virüñ[r] kime dilerse.

4 Ve Tañrı [325a] (1) ulu kerem eyesidür.

5 Meşeli şunlaruñ ki Tevrāt yüklendiler ya‘nī Tevrāt öğrendiler (2) andan soñra anı getürmediler ya‘nī anuñ-la ‘amel itmediler, eşege beñzer ki (3) kitāblar götürür. Ne yamandır meşeli şunlaruñ ki yalanladılar Tañrınuñ āyetlerini (4) ve Allāh kulağuzlamaz zālimleri, zālīm kavmleri.

6 (5) Eyit yā Muḥammed! İy anlar ki Yehūdī oldılar, eger zu‘m iderseñüz (6) ki bedürüstī siz Tañrıya dostsız ḥalkdan ğayrı, pes ölümüñüzi dileñ (7) tā dostuñuza kavuşasız eger gerçekiseñüz.

7 Ve ölümleñ dilemezler ebedī (8) kazandıqları günāhdan korkup ve Tañrı bilür zālimleri.

8 (9) Eyit yā Muḥammed, bedürüstī ölüm ki kaçarsız andan, taḥkīk ol size uğrayıcıdır. (10) andan soñra dönderilisersiz nihānīve āşikāreyi bilen Tañrıya. (11) Pes ḥaber virür size şunu ki işledüñüzdi. (12) İy şunlar ki İmān getürdiler!

9 Kaçan ki şalā vireler namāz-içün Cum‘a güninde (13) ki ‘İdidur mü’minlerüñ, pes sa‘y idüñ Allāhü Te‘ālānuñ zıkrine (14) ve terk idüñ almağı şatmağı. Ol yegrekdür size eger bilürseñüz Cum‘a ‘izzetini (15) kılsañuz.

10 Pes eger namāz kılna tağuluñ (16) yer yüzine maşlahatuñuz-üçün ve taleb idüñ Tañrınuñ ḥelāl mālından. (17) Ve zıkr idüñ Tañrıyı çok, ola kim kırtulasız. (18) Ve kaçan ki ticāret görseler, çalġu görseler tağılurlar aña ve seni turur, korkar ayağ üzerine; ol zemānda (19) Medīne’de kızlık oldu. Nā-gāh Diḥye geldi. Tabl urup zīrā ‘ādet eyle’idi, PeyġāMBER ‘aleyhi’s-selām ḥuṭbe okurdi. (20) Çıkdılar hemān on iki kişi kaldı. Pes bu āyet endi.

11 (21) Eyit yā Muḥammed, şol ki Allāh katında yegrekdür çalġudan ve bezirgānlıkdan ve Allāhü [325b] (1) Te‘ālā rızık virenlerüñ ḥayrlusıdır ki virür. Evet bol virür, minnetsiz virür, tā‘ate günāha bakmaz.

2.63.

63 (2) Sūretü’l-Münāfikūn

(3) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (4) Kaçan ki yâ Muhammed, saña münâfıklar gelse, disler ki (5) şanuklık virürüz ki bedürüstî Tañrı Rasūlisin. Ve Allāh bilür ki taḥkīk sen (6) Rasūlisin. Ve Allāh şanuklık virür ki bedürüstî münâfıklar yalancılardur.

2 (7) Andlarını kaḫkan idindiler. Pes men' itdiler ḫalkı Tañrı yolından. (8) Rāstî anlaruñ ne yamandır işledükleri iş!

3 (9) Ol yamanlıkları anlaruñ şol sebedindür ki anlar ĩmān getürdiler, andan soñra (10) kāfir oldılar. Pes anlaruñ gönüllerine mühür uruldu. Evet anlar añlamaz mühür urulduğunu.

4 (11) Ve kaçan kim anları görürseñ 'acebe getürür seni anlaruñ gevdeleri. (12) Ve eger söylerseler işidürsin sözlerini ve inanursın gūyā ki kütüklerdür ki dīvāra (13) ṭayanmışlardur. Her ḫatı āvāzı kendüleri üzerine şanurlar. (14) Anlar düşmenlerdür. Pes ḫorḫ anlardan! Allāh ḫırsun anları niçe yalan (15) söyleyübilürler!

5 Ve kaçan ki denilse anlara mağfiret (16) dilesün sizüñ-içün Tañrı Rasūli, başların çevirerler kaḫıyub. (17) Ve göresin anları ki ḫalk men' ider ve anlar ulunurlar.

6 Ve anlar ser-keşlik iderler Muhammed'e (18) anlara istiğfār itmekden. Kaçan ki bu sūre endi, 'Abdu'llāhi'bn-i Ūbeyy'e didiler: Var Peyğāmbere ki senüñ-içün (19) istiğfār ide, didiler. 'Abdu'llāh başın şaldı ve eyitdi ki: ĩmān getür, didi. Getürdüm. Zekāt vir, didi, virdüm. Meger (20) varam secde idem, didi. Berāberdür anlaruñ üzerine (21) gerekse istiğfār eyle anlaruñ-içün yâ Muhammed, gerekse istiğfār itme anlarıñ-içün. [326a] (1) Hergiz mağfiret itmez Allāh anlara. Bedürüstî Allāh ḫulağuzlamaz şol ḫavmi ki (2) fāsıḫlardur.

7 Anlar şunlardur ki dirler (3) ki: Nafaḫa itmeñ şunlaruñ üzerine Rasūlu'llāh yanındadır tā ki ṭağılalar, gideler. (4) Ve Tañrınuñdur göklerüñ ve yirlerüñ

hazīneleri illā kim anlar münāfıqlardur (5) anlamazlar. Mālī kendülerüñ şanup nafağa itmezler.

8 (6) Dirler ki: Eger Medīne'ye varacağ olursaq 'azīz olan çıkara Medīne'den zelīli. (7) Zeyd, şu üzerine varmış-ıdı. 'Abdu'llāh bu sözi söyledi. Zeyd, Peygāmbere çıkıdı. Peygāmbere aña inanmadı (8) bu āyet indi. Ve Tañrınıñdur 'izzet ve Rasūli'nüñdür ve mü'minlerüñdür. (9) Velākin münāfıqlar bilmezler.

9 (10) İy şunlar ki İmān getürdiler! Meşğül itmesün sizi mällaruñuz ve ne evlāduñuz (11) Tañrınıñ zikrinden ve her ki anı işler, pes anlar ziyān (12) idicilerdür. Ve yedürüñ şundan ki virdük (13) size andan öñ ki sizden birüñüze ölüm gele. Pes diye kim: (14) İy benüm Tañrım, nolaydı girü döndereydüñ beni yene dünyāya!

10 Nolaydı beni te'hīr ideydüñ bir yaqīn (15) müddete degin ya'nī zemānçüñ[n]. Pes ben de teşadduğ ideydüm ve (16) şālihlerden olaydum!

11 Ve hergiz te'hīr itmez Allāh hīç bir nefsi (17) kaçan ki ecele gele anuñ. Ve Allāh habīr'dür şunu kim işlersiz.

2.64.

64 (18) Sūretü't-Tegābūn

(19) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (20) Tenzīh ider Allāh'ı şolki gökdedür ve şol ki yereddür. (21) anuñ dur milk ve anuñ dur şükr ve ol her nesne üzerine [326b] (1) kādirdür.

2 Ol Şol'dur km yaratdı sizi pes sizden ba'zı kāfir (2) dür sizden ba'zı mü'mindür. Ve Allāh şuña ki siz işlersiz, bīnādur.

3 (3) Yaratdı gökleri ve yerleri ḥaqq-ile ve şüret virdi size. Pes (4) güzel eyledi şüretüñüzi. Ve Añadur āḥir varmaqlığı cemī'eşyAnuñ.

4 (5) Bilür şunu gökdedür ve yereddür ve bilür şunu ki gizlersiz ve (6) şunu ki aşkere idersiz. Ve Allāh bilür ne ki göñüllerdedür.

5 (7) Gelmedimi size haberi şunların ki kâfir oldılar bundan ön? **(8)** Pes tâtıldır işlerinün vebâlini ve anların- için ‘azâb[-i] elîm vardır. **(9)** Bu resm-ile ‘azâb anın- üçündür ki anlara peygamberleri gelürdi huccetlerle.

6 (10) Pes eyitdiler ki: Âdemîler mi bize kulağuzlarlar?

7 Pes kâfir oldılar ve i‘râz itdiler **(11)** ve Allâh müsteğnî oldı anların îmânından ve Allâh hüz Ğanî ve Ğamîd’dür. **(12)** Da‘vî itdiler kâfirler ki hergiz koparılmazlar yine yirden. Eyit yâ Muhammed’ **(13)** ki: Belâ, Tañrum haqqıçün ki elbette yine koparsız. Andan sonra haber virilürsüz şunu **(14)** işledünüzdi hayrdan, şerden ve bu nesne Allâh üzerine âsândur.

8 (15) Pes îmân getürün Allâh’a ve Rasûli’ne ve şol nûra ki **(16)** indürdük ya‘nî Kur‘ân’a. Ve Allâh habîr’dür şuna ki işlersiz.

9 (17) Ol gün cem‘ ider sizi Allâhü Te‘âlâ cem‘ günîçün ya‘nî kıyâmet günîçün ve ol gün Teğâbüngünü’dür. Ya‘nî kâfirler ve **(18)** münâfıklar mağbün oldukları gündür. Ve şol ki **(19)** îmân getürdi ve eyü ‘amel işledi, giderür andan günâhlarını **(20)** ve koyar anı cennetlere ki altından ırmaqlar akar. hâlidler **(21)** olalar anda ebed. Oldur ulu zafer.

10 Ve şunlar ki kâfir oldılar ve yalanladılar bizüm **[327a]** **(1)** Kur‘ân’umuzu. Anlar tamü ehлідür ebedî kaldıkları hâlde anda. **(2)** Ne yaman yerdür tamü!

11 Hîç muşîbet irmez muşîbetlerden **(3)** hastalıkdan ya fakırdan ya ğayrı nesneden illâ Tañrının destürî-le ider. **(4)** Ve şol ki îmân getürdi Allâh’a, toğruldur anın gönlünü şabrile. Ve Allâh her **(5)** nesneyi bilicidür.

12 Ve muñî‘ olun Allâh’a ve Peyğamberi’ne. **(6)** Pes eger siz i‘râz idecek olursanız eyle degüldür bizüm Peyğamberümüz **(7)** üzerine aşkere erişdüremekdür bizüm şerî‘atümüzü.

13 (8) Allâh bir’dür, andan ğayrı ma‘bûd yokdur ve Allâh’a tevekkül eylesünler mü‘minler!

14 (9) İy şunlar ki ĩmān getürdiler! Bedürüstĩ sizũn ‘avretlerũnũzden ve evlādu (10) ñuzdan düşmAnuñuz vardır. Pes qorquñ anlardan ve eger anları incitmeyüp (11) günāhlarından geçerseñüz ve esirgerseñüz pes Allāh günāh örtücidür (12) ve esirgeycidür.

15 Tahķĩķ sizũn mālaruñuz ve evlāduñuz fitnedür (13) ve Allāh qatında ulu ecr vardır.

16 Pes qorquñ Tañrıdan gücũñüz (14) yetdügince ve işidũñ buyruğını ve muťĩ oluñ! (15) Ve şadeķa idũñ kendü nefsuñuze azıķ olmağ-ıçün kıyāmetde. (16) Ve şunlar ki şaķlandılar nefslerinũñ baķĩl[lı]ğından pes anlar şol kırtulanlardan ve se‘adetlenicilerdür.

17 (17) Eger Tañrı yoluna mālunuñuzı virürseñüz eyü göñille artırur (18) anı sizũn-ıçün ve sizi yarlığar. Ve Allāh azı çoğa dutar, günāh-ıçün (19) kıllarını yeg dutmaz.

18 Gizlüyi ve āşikāreyi bilici ‘izzet, hikmet (20) āyesi pādişāhdur, kıllarını esirger.

2.65.

65 Sũretũ’ť-Ŧalāķ

(21) Bi’smi’llāhi’r-Raķmāni’r-Raķĩm.

1 [327b] (1) İy Peyđāmber! Kıaçan ki hātũnlara Ŧalāķ virseñüz (2) pes Ŧalāķ virũñ ‘iddetlerĩçün ya‘nĩ Ŧuhrında ki anda cimā‘ itmemiş olasız. Buña (3) Sũnnetce Ŧalāķ dirler. şaķınuñ bid‘atden ve şayunuñ ve qorquñ sizi besleyen (4) Allāhdan. Anlara hayzlarında Ŧalāķ virmeñ ve eger virseñüz günāhkār olursız. (5) Ve kıçarmañ anları evlerinden ve anlar da kıçmasunlar (6) meger anlar zinā ideler dağı Hād urmağ-ıçün kıçaralar ve budur Tañrınuñ Hāddleri. (7) Ve şol ki geçe Tañrınuñ Hāddlerinden, ‘avretine bir def‘ ada üç Ŧalāķ (8) virüp ya hayzında boşayup fi’l-cümle bu geçenlerden birini yerine getürmese tahķĩķ ol nefse zulm itdi. (9) Bilmezsin sen ola

ki Allāhü Te‘ālā andan sonra bir emr dahı (10) ihdās ide. Meşelā er, peşīmān ola ric‘at ide bile yahūz gōñli düşe yene ala.

2 (11) Pes kaçan ki ‘iddetlerine yetişseler dutuñ anları ric‘atile, eger (12)-üçünci hayzdan gısl itmedilerse ya ayrılıñ anlardan ihsānile. (13) Ve şanuğ dutuñ sizden iki ‘ādilleri talāka yahūz ric‘ate şanuğ dutmağ müsteħabdür ammā nikāha (14) vācibdür. Ve şanuğlığı virüñ Tañrıçün. (15) Bunuñla öğüt alur şol ki İmān getürdi Tañrıya ve āhir güne ki kıyāmetdür.

3 (16) Ve şol ki korğa Tañrıdan aña çıkacak yer ider tarlıkdan (17) ve rızq virür aña şanmaduğı yerden. (18) Ve şol ki tevekkül ide Allāh üzerine pes ol aña yiter. Bedürüstī Tañrı diledüğü (19) emri yerine getürür.

4 (20) Ve şunlar ki kesildiler hayzdan sizüñ ‘avretlerüñüzden, eger şekk itseñüz ‘iddetlerinde (21) pes anlarıñ ‘iddetleri üç ay ve şunlarıñ [328a] (1) ‘iddeti üç aydur ki anlar hergiz hayz görmediler, küçücük oldı-ıçün. (2) Ve yüklü hātünlarıñ ‘iddetleri yükünü bırakmağdur. (3) Ve şol ki Tañrıdan korğa, Allāh aña işini āsān ider.

5 Ve bu geçenler Tañrınuñ (4) hükmidür ki indürdi size Qur‘ān’-ile Peyğāmber dilinden. (5) Ve şol ki Tañrıdan korğa örter andan günāhlarını ve ulu ider anuñ ecini.

6 (6) Sākin idüñ boşaduguñuz hātünları ne yerde şurusañuz siz gücüñüz yitdüğinden (7) ve anlara zahmet itmeñ tar itmek-içün anlarıñ üzerine (8) ve eger yüklüler olsalar nafağa idüñ anlarıñ üzerine tā toğurınca (9) ve eger Rac‘ī boşamış olacak olursa aña nafağa var, süknā var ve eger Bāyin boşadısa nafağa var, süknā (10) var. Ba‘zılar katında yaluñuz süknā var, ba‘zılar katında. Pes eger (11) emzürürse virüñ anlara ücretlerini ve şanısuñ iç ara oğlancıguñ (12) emrini. Ve eger birüñüzüñ maşlahatı birüñüze güç gelse ya‘nī atā nafağaya kımasa ya ana emzürmese (13) pes biri dahı emzüre anıñ-üçün.

7 (14) Bāy, nafaqa virsün bāylığına göre ve şunuñ ki ıar oluna rızkı, ol dañı virsün (15) şundan ki Allāh aña viridi. Allāh tekellüf itmez bir nefse illā anı ki (16) idebile. Yaķındur ki ıarlıķdan kekezlige ııkara.

8 İy nice (17) küylerden ki baş ıekdi Tañrısınunñ emrinden ve Peyğamberlerinunñ emrinden,

9 (18) pes hisāb itdük anları ıatı hisābile āhiretde. (19) Ve ‘azāb itdük anlara yaman ‘azāb-ile dünyāda.

10 Pes ıtadı kazandugını günāhuñ ‘uķūbetini (20) ve anunñ işinunñ şonı ziyān oldı. Yaraķladı (21) Tañrı anlara ıatı ‘azābı. Pes korķunñ Allāhdan iy ‘aķl ayeleri!

11 [328b] (1) Şol ‘aķl eyeleri ki İmān geturdiler. Taħķıķ Tañrı indürdi (2) size Qur’ān’ı Muħammed gibi Rasūli kim üzerunñuze Tañrınunñ āyetlerini (3) ki beyān idicilerdür. Tā ııkara sizi (4) ıarağulıķlardan aydıñlıģa. Ve şol ki İmān getürür Tañrıya ve eyü ‘amel idür. (5) Givirür anı cennete ki altından dereler aķar, ebedīler (6) olup anda. Taħķıķ Tañrı Te‘ālā arasta ııldı aña rızķını āhiretde temām vechile.

12 (7) Allāh, şoldur ki yaratdı yedi ıat gögi (8) ve yerden dañı anlarunñ gibi yaratdı ve iner emr bunlarunñ arasına (9) tā bilesiz ki taħķıķ her nesne üzerine ıādirdür ve taħķıķ (10) Allāhü Te‘ālā ıapladı her nesneyi ‘ilmile.

2.66.

66 Sūretü’t-Tahrîm

(11) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħîm.

1 (12) İy Peyğamber! Niķün ģarām idersin şunu ki ģelāl eyledi (13) Tañrı Te‘ālā saña? Murād bundan, Māriye’dür. ıaleb idersin ‘avretlerunñunñ (14) rızāsını. Murād bundan, ‘Āyişe’dür ki bununñ nevbetinde Māriye’i dutdı. Ve Tañrı (15) günāñı yarlıģayıcıdur ve bendeyi esirgeyicidür ki kefareet cāyiz görür.

2 (16) Taħķıķ Tañrı taķdîr itdi andunñuzı bozmağı ve kefaretin virmegi. Ve Allāh sizunñ efendunñuz (17) dür, yardımcıñuzdur. Ve ol ‘ālîm, ģakîm’dür.

3 (18) Ve anuñ ol vaḳti ki sırr-ile Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām ba‘zı hātūnlarına söz didi ki Hāfşa’dur. Ol gelecı budur **(19)** ki Māriye’i Peygāmbere dutduḡını Hāfşa gördi-y-idi. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām Hāfşa’ya dimişdi ki ‘Āyişe’ye dimeye. **(20)** Pes kaçan ki Hāfşa didi ‘Āyişe’ye ve Tañrı aşikāre itdi **(21)** anuñ ‘Āyişe çıḳduḡını Peygāmbere. Vaḳy olanuñ ba‘zını Hāfşa’ya bildürdi **[329a] (1)** ve ba‘zından i‘rāz eyledi, söylemedi. Vaḳtā ki anı Hāfşa’ya didi **(2)** Hāfşa eyitdi: Kim haber virdi saña bunı? Didi. Peygāmbere eyitdi: Baña **(3)** haber virdi dānā ve ḡabīr pādīşāh, didi.

4 Eger tevbe iderseñüz iy ‘Āyişe ve Hāfşa **(4)** Tañrıya taḡḡīk meyl itdi göñlüñüz ḡaḡdan ve eger arḡa bir ider **(5)** señüz Muḡammed üzerine, pes taḡḡīk Tañrı anuñ yardımcıdır. Ve Cebrāyīl **(6)** ve mü’mınleruñ şāliḡi ki şāḡābe’nüñ Serverleri Ebū Bekr, ‘Ömer, ‘Oşmān, ‘Alī rażıya’llāhü ‘anhüm **(7)** ve ferīştelere bunlardan soñra yardımcıdır.

5 Yaḡīndur **(8)** ki Muḡammed’uñ Tañrısı eger Muḡammed size ḡalāḡ virürse deḡişdüre aña hātūnları **(8)** ki sizden yeg olalar, müslımānlar olalar, mü’mınler olalar, ḡorḡucılar **(10)** olalar, tevbe idiciler olalar, Tañrıya ḡapucılar olalar, oruḡ **(11)** dutucılar olalar, er görmişler olalar ve ḡızlar olalar.

6 (12) Şaḡlañ nefslereñüzi ḡamū odından ki **(13)** anuñ ḡutruḡı ādemdür ve ḡaşdur. Ol od üzerinde müvekkel olan **(13)** ferīştelere ḡuvvetlülerdür, şefḡatsüzlerdür. ‘Āşī olmazlar Tañrınuñ buyruḡına **(15)** ve işlerlere şunu ki buyurıldılar.

7 İy şunlar ki kāfir oldılar! **(16)** Bu gün ‘özr dilemeñ! Murād, ḡıyāmet günüdür. Bedürüstī **(17)** siz bulursız şunu ki işledüñüzdi dünyāda.

8 İy **(18)** şunlar ki ĩmān getürdiler! Tevbe idüñ Tañrıya, gerḡek tevbe! **(19)** Yaḡīndur ki Tañrıñuz gidere sizden günāḡlaruñuz ve ḡivire sizi **(20)** cennetlere kim aḡar anlaruñ altında ırmaḡlar. Ol günde ki **(21)** Allāh o[h]üzünlü eylemez Peygāmbere ve şunları ki ĩmān getürdiler, anuñ-la bile cümlesinüñ şefā‘atların ḡabül ider. **[329b] (1)** Sa‘y ider nūrları oñlerince ve şaḡlarından. **(2)** Eydürler ki: İy bizüm

Tañrımız! Temām eyle bizüm-içün bizüm nürümüzü ve mağfiret (3) eyle bize. Bedürüstī sen her nesne üzerine kādırsin.

9 (4) İy Peygāmbēr! Kāfirleri qahr eyle kılıc-ile ve münāfıqları qahr eyle kılıcile, dilile. (5) Ve heybet göster anlarıñ üzerine ve anlarıñ vañanları (6) şamūdur ve yaman varacaq yerdür ol!

10 (7) Allāhü Te‘ālā meşel beyān ider şunlara ki kāfir oldılar: Nūh ‘Avreti’ni ve Lūṭ ‘Avreti’ni. (8) İki bendenüñ eli altındayidiler bizüm şālih kullarumuzdan. Pes (9) hıyānet itdiler Nūh’a ve Lūṭ’a. Pes fāyide idemediler Allāh Ḥazreti’nden (10) ol iki ‘avret-içün hıç bir nesne. Ve denildi ki: Girüñüz ikiñüz (11) şamūya girenlerile.

11 Ve Allāhü Te‘ālā meşel urdı şunlara (12) ĩmān getürdiler, Fir‘avn’uñ ‘Avreti’ni. Vaqtā ki (13) didi: İy benüm Tañrum! Yap benüm-içün senüñ qatuñda uçmağ içinde bir ev ve qurtar (14) beni Fir‘avn’dan ve anuñ ‘amelinden ve qurtar beni zālīm şāyifeden!

12 (15) Ve meşel urdı Meryem’i ki ‘İmrān Kızı’dur. Fercini şakladı (16) fevāhişden. Pes Cebrāyıl’i şalduğ dağı üfürdi anuñ qoynına bizüm (17) emrümüzden ve gerçekledi Tañrısı’nuñ Kelimesi’ni ve Kitābları’nı. (18) Ve Tañrıdan qorqanlardan oldı.

2.67.

67 Sūretü’l-Mülk

(19) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 (20) Ulu oldı ol pādişāh ki milk anuñ elindedür. (21) Ve ol her nesne üzerine kādirdür. Ol Tañrı yaratdı ölümi ve dirliği.

2 [330a] (1) Tā sizi şınaya ki qanqıñuz yegrekdür ‘amel yöninden. (2) Ve ol ‘aziz’dür, günāhlar örtücidür.

3 Ol Tañrı ‘azîz, ğafûr’ dur ki (3) yaratdı yedi at gögi birbiri üzerine. Görmezsın Tañrınıñ (4) yaratduğında ‘ayıbdan, nuşāndan. Eyü ba ki görür misin hî (5) hālelden? andan şoñra bir kerre dağı ba. İki olsun.

4 Zîrā bir nazarda eyü (6) añlanmaz her nesne. Döne senden yaña nazaruñ hor olup. Şu (7) hālde ki mecālsüz olmuş.

5 taħı dūnyā gögün bezedük yılduzlarına. (8) Ve ol yılduzları şeytānlara atacak nesne kıldu zîrā ki şeytāna atılan od yılduz (9) lardan alınur nice ki bir erāđdan od alınur. Ol erāđdan nesne eksilmez. Bi-‘aynihî şeytāna atılan od dağı (10) eyledür. Ve yaraladuk anlaruñ-iün cehennem ‘azābını.

6 (11) Ve şunlaruñ-iün ki kāfir oldılar, cehennem ‘azābı vardur, ne yaman varacak!

7 (12) açan ki bırađılalar amūnuñ iine işideler amūnuñ āvāzını (13) eşek āvāzı gibi şol hālde ki ol, aynar. Yaın olur ki amū odı pāre pāre (14) ola ol zebānî hayırmađından.

8 Her bār ki bırađıla ol amūya bir gürüh kāfirlerden. (15) şora anlara amūnuñ ğāzab ferishteleri kim size oruducı (16) gelmedi mi?

9 Eyideler: Belî, geldi-ıdı bize oruducı. (17) Evet, yalanladu ve āyıtdu Allāh nesne indürmedi hî. (18) Degülsiz siz illā ulu azđunlıdasız.

10 (19) Ve eyitdiler: Eger işidürmisseydük Aşhāb-ı Se‘îr’ede olmazdu.

11 (20) Pes günāhlarına irār itdiler. Tañrı rağmetinden ırağ olma cehennem (21) ehline olsun!

12 Bedürüstî şunlar ki orarlar anları besleyenden, [330b] (1) görmedin, anlaruñ-iün yarlığanma vardur ve ulu ecr vardur.

13 (2) Ve gizleñ süzüñüzi yāhūz aşkere söyleñ. Bedürüstî ol (3) bilür göñüldekileri.

14 Bilmez mi şol ki yaratdı ve ol Tañrı (4) Laîf, habîr’dür. Anca esrārı bilür.

15 Ol, şol Tañrıdur ki yeri sizü (5) ñ-içün müsahhar itdi, nice dilerseñüz anda hareket idersiz. Pes yürüñ anuñ köşlerinde. (6) Ve yiñ anuñ rızqından. Andan yañadur qopmañuz.

16 (7) Emîn olduñuz mı ‘uqūbetinden şunuñ ki hükmi cārīdür gökde? (8) Sizi yere şokmaqdan ki yer tırmadın aşğa çeker Qārūn gibi.

17 (9) Ya emîn olduñuz mı şundan ki gökde hükmi revāndur, sizüñ üzerüñüze taş (10) yağdurmaqdan? şofra bilesiz ki benüm qorqutmam nicedür!

18 (11) Ve taħkīk yalanladı şunları ki Mekke Ehli’nden öñdün-idi. Pes nice oldı benüm inkārum?

19 (12) Görmediler mi kuşlar üzerlerinde qanat germişler tıurlar (13) ve divşürürler kendülere? Dutmaz hevāda anları illā Tañrı. (14) Bedürüstī Ol, her nesne[’i] bīnādur.

20 Ya kimdür şol kim ol leşker (15) dür size yardım ider size Tañrınuñ ‘azābından? Degüldür kāfirler (16) illā gāflet içindedür.

21 Ya kimdür şol kim rızq virür size (17) eger rızqını duta Tañrı viriyorurken? Belki anlar ‘ömür sürdiler keşlik içinde (18) ve ĩmān qaçmaq.

22 ya pes şol kimse ne ki yüzi üzerine yürür (19) yolda toğıraraq mıdur? Yaş ol kimesne midür ki sizi (20) temām ‘ādetce toğrı yol üzerine?

23 Eyit yā Muħammed: Tañrı ol’dur ki yaratdı sizi (21) ve eyledi sizüñ-içün kulaqlar kim işidürsiz anuñ-la ve gözler kim [331a] (1) görürsiz anuñ-la ve göñüller ki añlarsız anuñla. İken, az şükr idersiz.

24 (2) Eyit yā Muħammed: Tañrı ol’dur kim sizi yaratdı yer yüzinde ve aña dönisersiz (3) hisāb-içün.

25 Ve eydürler ki ne vaqtdür va’de eger gerçekseñüz?

26 (4) Eyit yā Muħammed: Bedürüstī anuñ ‘ilmi Allāh qatındadır. Ve ben degülüm (5) illā bir qorquducıyam apaşkere bildüriciyem.

27 Vaqtā ki ‘azābı gördiler ki kendülere iken (6) yakındur, qarardı yüzleri şunların ki kāfir oldılar.

28 (7) Ve denildi: Bu oldur kim siz anı da‘vā iderdüñüz diyü dār-ı dünyāda. (8) Eger Tañrı beni helāk iderse ve şunu ki benümle biledür ya bizi (9) götürümüzi esirgeye. Pes kim kırtarur kāfirleri ‘azāb-ı elīmden?

29 (10) Eyit yā Muḥammed ki ol Tañrıdur ki İmān getürdük aña ve anuñ üzerine (11) tevekkül itdük. Pes şoñra bilesiz kimdür aşkere azğunlıkda.

30 (12) Eyit yā Muḥammed: Fıkr itdüñüz mi eger sizüñ şoyuñuz kıriyacak olursa? (13) Pes kim getürdi size aķar göz bıñarı ya nice şükr idemezsiniz Tañrıya, şükür Allāh’a.

2.68.

68 (14) Sūretü ve'l-Ḳalem

(15) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1-2 (16) Nūr’ı ḥaḳḳıçün Muḥammed’üñ ve ezel ḳalemi ḥaḳḳıçün ve feriştelere yazduğı ḥaḳḳıçün (17) ādemoğlanlarınuñ çiginlerinde. Sen Tañrınıñ ni‘meti ḥaḳḳıçün, delü degülsin. Zīrā (18) evvel Cebrāyıl, Peygāmbera ‘aleyhime’s-selām çün İḳra’ Sūresin “Mā lem ya‘lem” kelimesine degin indürdi. (19) Orada hemān namāzı daḥı öğretdi, namāza tırduḳda delü dirlerdi, bu āyet endi.

3 (20) Ve taḥḳīḳ senüñ-içün şevāb vardur ki hergiz kesilmez.

4 Ve taḥḳīḳ sen (21) eyü, ulu ḥalḳ üzerinesin.

5-6 Pes yakında sen de ve anlar da göreler ki [331b] (1) ‘azāb ḳanḳıñuzladur.

7 Ve taḥḳīḳ senüñ Tañrıñ yeg bilür şunu (2) ki yolından çıkdı ve ol yeg bilür yolda olanları.

8 (3) Pes muḳī‘ olma yalanlayanlara.

9 Zīrā, temennā iderler ki egilesin anların dīnine (4) anlar dīnlerinde şābit olalar.

10-14 Ve uyma her çok and içene yalan yere, Mūsāvī (5) idiciye, haber eltüp getiriciye, hayır çok men' idiciye, zulm idiciye (6) bī-ḥayāya, mütekebbir'e. İşbu şıfatdan sonra girindüye ya'nī veled-i zināya. (7) Māl oğlanları ıssı olduĝ-içün ya'nī muṭī' olma Velīdi'bn-i Muĝīre'ye.

15 (8) Kaçan ki oğunsa āyetlerümüz anuñ üzerine eydür ki ilerü geçenleruñ hikāyetleridür.

16 (9) Nişān idiserüz aña taĝlayuyıle kıyāmetde burnı üzerine.

17 Bedürüstī biz Mekke (10) Ehli'ni ehlin mübtelā kılduĝ açlıĝ-ıla niçe kim mübtelā kılduĝ baĝ-çe ayelerini (11) ki Yemen küylerinde şarvānda olurlardı. Ol vaĝt and içdiler ki (12) elbette şabāhın kesler ħurmālarını tā ki dervīşler andan yemeyeler ātāları zemānından yedükleri gibi.

18 (13) Ve añmazlardı Tañrıyı.

19 Pes tavāf itdi anuñ üzerine (14) bir tavāf idici senüñ Tañruñdan ya'nī od geldi yaĝdı anlar uyurken.

20 (15) Pes kesilüp derilmiş gibi oldı.

21-22 Pes birbirine çağırışdılar şabāh vaĝtinde (16) ki şabāhlañ ekinüñüz üzerine eger divşürücilerden olduñuzsa.

23-24 (17) Pes gitdiler uğurlayın söyleşirek (18) ki bu gün ol baĝ-çeye sizüñ üzerüñüze elbette miskīn girmesün.

25 (19) Ve şabāhıladılar anı kesilmek üzerine kıadirler oluben.

26 Vaĝtā ki anı gördiler kabkara yanmış (20) eyitdiler: Biz yol azmışuz,

27 belki biz maħrūmlaruz, didiler. Yol azmaduĝların (21) bilicek ne maĝbūn olmışuz, didiler.

28 Anlaruñ eñ 'āķılraĝı didi ki: [332a] (1) Ben size dimedüm mi niçün Allāh'ı añup tenzīh itmedüñüz?

29 (2) Eyitdiler: Tenzīh iderüz seni iy bizüm Rabbümüz, bedürüstī biz zālimler olduk.

30 (3) Pes birbirine döndiler, birbirin melāmet iderler.

31 Eyitdiler: İy vāy bize, bedürüstī (4) biz azgunlardan olduk, tevbe idelüm.

32 Yaķın ola ki bizüm Tañrımız bize andan (5) daħı yeg bedel vire. Bedürüstī biz Tañrımıza rağbet idiciyüz.

33 (6) Böyle olur ‘azāb dünyāda haķķu’llāh’ı men‘ idenlere. Elbette (7) āhiret ‘azābı uluraķdur eger bilürlerise.

34 Bedürüstī Tañrıdan ķor (8) ķanlar-içün Na‘ım uçmaķları vardur. Bu āyet indükde, ‘Utbe eyitdi: Eger Muħammed didügi gerķekise bize daħı artuķ (9) vardur.

35 Eyle olsa bu āyet endi ki: Ya pes müsülmānları kāfirler gibi mi ķıluruz?

36 (10) Noldı size nice ħükm idersiz zulmile?

37 (11) ya sizün Kitābuñuz mı vardur ki andan oķursız?

38 Ki, bedürüstī sizüñdür dimişdür (12) ol Kitāb’da her ne ihtiyār iderseñüz.

39 Ya sizün andlaruñuz mı var bizüm üzerümüze (13) mübālig-ile kıyāmet günine degin ki elbette bāyık size ħāşıl (14) ola her ne ħükm idersiz nefsuñüz murādından.

40 Şor anlara ki ķanķısı (15) boyun olmişdur buña?

41 Ya anlar ħanuķları mı var? (16) Pes getürsünler ħanuķlarını eger geķeklerise.

42-43 Añ yā Muħammed ol günü ki bāldurlar (17) ķermeniser ħisāba varmağ-içün ve maħlūkāt oķuniser secde itmege gerķek-ile yalan (18) belürmek-içün. Pes başarımaya secde itmege kāfirler ve münāfıķlar belleri ķaşķatı taş (19) gibi ola, egmeyeler gözleri ķorķucu olduğı ħālde. ħorlık anları (20) başa. Ve anlardan da‘vet olunurlardı secdeye sağlariken.

44 (21) Pes yā Muħammed, ķo beni Ķur‘ān’a yalan dīnlerile. [332b] (1) Yaķındur ki tütiserüz anları mühlet virmek-ile şanmaduķları yerden

45 (2) ve mühlet virürem anlara bedürüstî benüm hîlem muhkemdür.

46 Ya anlardan (3) ücret mi dilersin? Pes anlar ğarāmetden ağırlanurlar.

47 (4) Ya anlaruñ yanında midur ğayb ki anlar yazarlar andan diledüklerini?

48 Pes şabr eyle yā Muḥammed' (5) Tañrıñuñ hükmine Balık şāhibi gibi ya'nî Yūnus gibi ki Nūn adlu bir balık anı (6) yutdı vaqtā ki nidā itdi balık arında kayğuy-ile toluyiken.

49 (7) Eger aña erişmese Tañrısınuñ rahmeti, şahrāya atılurdu (8) mezmūm olup.

50 Pes ihtiyār itdi anı Tañrısı dañı şālihlerden eyledi.

51 (9) Ve eger başarıbilseler şunlar ki kāfir oldılar, elbette (10) helāk iderlerdi seni gözler-ile Qur'an'ı işitdükleri vaqt. (11) Ve eydürler ki bedürüstî Muḥammed delüdüdür,

52 hālbuki ol Qur'an degüldür illā 'ālemlere (12) naşihātdür.

2.69.

69 Sūretü'l-Hākka

(13) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (14) Kıyāmet günü ne nesnedür,

2 kıyāmet günü?

3 Bildürdi saña (15) yā Muḥammed ki kıyāmet günü ne gündür?

4 Yalanladı şālih Kavmi ve Hūd Kavmi kıyāmet (16) günini.

5 Ve ammā şālih Kavmi helāk oldılar azğunlıklarīle.

6 (17) Ve ammā Hūd Kavmi helāk oldılar ıssı yel-ile ki od gibi yağar. Gizlidür çıkar.

7 (18) Allāh ḥavāle eyledi anı anlaruñ üzerine yedi gice sekiz gün (19) pāpa pāpa. Pes göresin ki kavm anda helāk olmışlar, düşmişler (20) gūyā anlar ḥurmā kütükleridür kurumış.

8 Pes görür misin (21) anlaruñ bākīlerinden?

9 Ve geldi Fir‘avn ve şol ki andan öndin geldiler [333a] (1) ve Lût Kavmi’nün küyleri şirkile, yaman işler-ile

10 (2) çün ‘aşî oldılar kendüleri besleyenün Peygâmbri’ne. Pes dutdı anları qatı dutmaqlık.

11-12 (3) Bedürüstî vaqtâ ki şu ‘aşî oldı yükletdük sizi gemi içine (4) tâ ol gemiyi nişâne iderüz size ve naşîhat iderüz. Ve işide (5) anı şol kulaqlar ki işitdügini tutar.

13-15 Pes kaçan ki üfür-ile şür’a bir kerre (6) üfürmek. Ve götür-ile yer ve tağlar päre päre olalar bir def‘ ada. (7) Pes ol günde vâkı‘oldı vâkı‘a ya‘nî koptı.

16 Ve gök(8) yarıldı feriştelere çıkmağ-ıçün. Ol günde tağlar genişmişdür.

17 (9) Ve feriştelere gökleriñ eţrafına bir uğurda cem‘ olmuşlar. Ve Tañrıñ (10) ‘arşı’nı ol gün üzerlerinde sekiz ferişte götürür.

18 ol gün ‘arz olunursız hisâb-ıçün. (11) Gizlü olmayıserdür sizün gizlü işleriñüzden bir nesne

19 (12) ve ammâ şol ki virildi anuñ bitisi sağ eline, pes eydür ki: Gelün (13) oquñ benüm kitâbımı.

20 taḥkîk ben bilürdüm hisâbıma şataşacağum.

21 (14) Pes ol, eyü dirlükdedür.

22 Ulu cennetde (15) dür ki

23 mîveleri yakıncağdur.

24 Yeñ ve içün içünuze siñmiş olsun (16) eyü ‘amelünüz-üçün fânî dünyanuñ günlerinde.

25 Ve amma şol ki (17) anuñ kitâbı şolından virildi. Pes eydür ki: Nolaydı virilmeyeydi (18) baña kitâbum!

26 Ve bilmeyeydüm hisâbumuzdandır.

27 Nolaydı (19) ölümüm günü olaydı bu benüm!

28 Fāyide itmedi benüm mālum.

29 Helāk (20) oldu benüm hucjetüm.

30 Allāhü Te‘ālā eyde: Dutañ, bağlañ şunu,

31 andan (21) şoñra tamūya koyuñ!

32 andan şoñra bir zencīre [333b] (1) ki anuñ uzunı yetmiş arşün ola, çeküñ!

33 Bedürüstī ol ĩmān getürmezdi (2) ulu Tañrıya.

34 Ve kındurmazdı kendüyi miskīnlere ta‘ām yedürmege. (3) Pes yokdur anıñ-
içün bu gün

35 (4) Pes yokdur anıñ-içün bu gün burada bir dost

36 ve yemek yokdur illā kendülerden sizden kan (5) iriñdür ki

37 yemez anı illā günāhkārlar ki anlaruñ günāhı şirk ola. Pes (6) iş, siz zu‘m
itdügüñüz gibi degüldür.

38-40 And içerem şuña ki görürsüz (7) ve şuña ki görmezsiniz! Bedürüstī ol
sözidür kerīm Peygāamberüñ Tañrı katındandır.

41 (8) Ve ol şā‘ir sözi degüldür ki, az ĩmān getüresiz.

42 (9) Ve fālcı sözi degüldür ki az ögütlenesüz bunuñile.

43 (10) ‘Alemler Tañrısı’ndan enmişdür Muḥammed’üñ üzerine ki
Peygāamberdür. Ve eger Muḥammed’ (11) söyleyeydi bizüm üzerümüze sözlerüñ
ba‘zını tutarduk anı yemīnümüzle.

44-45 Ya‘nī (12) intikām iderdük aña kuvvetümüzle.

46 Andan şoñra keserdük andan yerüñ tamarını.

47 (13) Pes sizden bir kişi bizi andan men‘ ider degüldi.

48 (14) Ve taḥkīk bu, ögütdür Tañrıdan korḫanlar-içün.

49 Ve taḥkīk bilürüz biz (15) ki bedürüstī sizden yalanlayıcılar vardur Qur‘ān’ı

50 ve taḥkīk ol ḫasret (16) kāfirler üzerine

51 ve taḥkīk ol gerçek ḫaberdür.

52 (17) sen dağı Tañrıñ-içün namāz kılp anuñ tesbîhin dilünde tekrār eylegil!

2.70.

70 (18) Sūretü'l-Me'āric

(19) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1-3 (20) şordı şorucu ol 'azābdan ki vāqı'dur kime vāqı'olur deyü. Cevāb (21) budur ki kāfirler-içündür. Anı def' idici yoğdur [334a] (1) Tañrıdandır ki dereceler eyesidür.

4 Ferişteler çıkar ve Cebrāyıl çıkar anuñ 'arşı'na (2) bir günde ki anuñ miđdārı elli biñ yıldur ya'nı feriştelere bir günde (3) yürüdüğü günü ādem elli biñ yılda yürür ancak.

5 Pes şabr eyle eyüce şabr.

6 (4) Bedürüstī anlar anı ırağ görürler

7 ve biz anı yağın görürüz.

8-9 (5) Ol günde erimiş bağır gibi olur ve tağlar atılmış panbük gibi (6) olur.

10 Ve dost dostdan su'al itmeye, dem ola ki dost (7) dostı bilmeye.

11-14 (8) Melā'ike göstere, andan şoñra bileler. Temennā ide kāfirler ol günün 'azābından kırtıla oğlanlarından fidā itmek-ile ve 'avretini (9) ve kıardaşını fidā itmek-ile ki anı kıavzarlardı. Ve şunu ki yer yüzindedür bir (10) uğurdan fidā itmekile. Andan şoñra kendüyi kıurtara. Ya'nı iş kāfir temennā itdüğü gibi degüldür.

15-16 (11) Bedürüstī ol 'uđubet Lezā tamūsı'nuñ 'uđubetidür. Bađlar derisini (12) kıoparıcıdur.

17-18 Kıığırur şunu ki döndi ve kıaçdı ĩmān getürmedi, i'rāz (13) itdi. Ve cem' itdi ve kıoldurdu zekātı ve şadekıa'ı virmedi.

19 (14) Bedürüstī ādemođlanı ħariş yaradıldı.

20 Kıaçan aña şerr erişse (15) feryād idicidür.

21 Kıaçan aña ħayr erişse zekātın, şadekıasın men' idicidür.

22-23 (16) Meger şol namāz kılcılar kim namāzlarınıñ üzerine dāyimlerdür.

24-25 (17) Ve şunlar kim anların bellü haqqı vardur zekāt gibi hālını (18) maḥlūka añladana ve hālını hālīkına añladana.

26 Ve şunlar ki gercek (19) ler kıyāmet günini.

27 Ve şunlar ki kendüleri yarananın ‘azābından (20) korqıcılardur.

28 Bedürüstī anları yarananın ‘azābı emīn olunur nesne degüldür.

29 (21) Ve şunlar ki ferclerini şaklayıcılardur,

30 meger ‘avretleri [334b] (1) üzerine ya şunun üzerine ki yemenleri mālīk oldı cāriyelerden. (2) Bedürüstī anlar melāmet olunur degüllerdür.

31 Pes şol ki bundan ğayrını taleb itse (3) pes anlar şol ḥadden gechenlerdür.

32 (4) Ve ne şunlar ki emānetlerini ve ‘ahdlerini ri‘āyet idicilerdür.

33 (5) Ve şunlar ki tanuqların yerine getüricilerdür ḥākim ḳatında ve oḳundıḳdan soñra.

34 (6) Ve şunlar ki namāzları üzerine muḥāfeza iderler,

35 ol ṭāyife uçmaqlar (7) içinde ‘izzetlülerdür işledükleri ‘amel-içün.

36-37 Pes n’oldı şunlara ki (8) kāfir oldılar senden yaña yā Muḥammed, ‘adāvet naẓarīla baḳıcılardur şaḡdan (9) şoldan ṭaḡuḳ oturup.

38 Umar mı her kişi anlardan ki (10) Cennet-i Na‘īm’e givirile?

39 Ya‘nī girmezler mā dām ki küfrleri üzerine olalar. (11) Bedürüstī biz anları yaratduḳ şundan ki bilürler ya‘nī şehvetden. Pes iş kāfirler didügi gibi degüldür.

40-41 (12) And içerem Tañrısına Maşrıqların, Maḡriblerün (13) taḥḳīḳ ‘ale’t-taḥḳīḳ biz ḳādirlerüz anlardan ḥayrulusını tebdīl itmek üzerine (14) ve biz ‘ācizler degülüz bu nesneden.

42 Pes ḳo anları (15) girsünler bāṭıllarına ve oynasunlar tā şataşınca şol günlerine ki (16) va‘de olunmuşlardur.

43-44 Ol gün çıkalar sinlerinden tîz tîz. **(17)** Gūyā ki anlar ‘alemlere giderler ki anlaruñ-içün dikilmişdür **(18)** gözleri kōrqucu olduğı hālde başa anları hōrlık. **(19)** ol gün, şol gündür ki va‘de olunurlardı kıyāmet kōpacakdur diyü inanmazlardı.

2.71.

71 (20) Sūretü Nūh

(21) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm.

1 [335a] **(1)** Taḥkīk biz gönderdük Nūh’ı kavmine. **(2)** Kavmüni kōrkut diyü andan öñdin ki gele anlara elīm ‘azāb.

2 (3) Didi ki: İy kavmüm! Bedürüstī ben size kōrquducu, bildiriciyem.

3-4 Tapuñ **(4)** Allāh’a ve kōrquñ Andan. Ve uyuñ baña ki örte sizi günāhlaruñuzdan **(5)** ve te’ḥīr ide sizi yazılan ecelüñüze degin. **(6)** Bedürüstī Tañrınuñ taḥdīr itdüğü vaqt kaçan ki gele, te’ḥīr olunmaz. Eger bildüñüzse **(7)** eger İmān getürseler biñ yıl yaşarlardı, eger getürmeseler tokuz yıl yaşarlardı.

5 (8) Didi ki: İy Tañrım, da‘vet itdüm kavmümi gice ve gündüz.

6 (8) Pes arturmadı anları benüm İmāna da‘vetüm illā İmāndan kaçmağı

7 Ve taḥkīk **(10)** ben her bār ki da‘vet itdüm tā yarlıgayasın anları. Barmaqlarını kulaqlarına şokdılar **(11)** da‘vetümi işitmek-içün ve büründiler geyeceklerini ve küfrlerinde **(12)** becid oldılar ve ululandılar. İken, ululanmaḳ.

8 Andan şoñra taḥkīk **(13)** ben da‘vet itdüm anları aşkere.

9 Andan şoñra ben anlara **(14)** āşikāre çok söyledüm ve sırr-ile dahı çok söyledüm ki İmān getüreler. Çāre olmadı. Anlaruñ şuları **(15)** kurudı, yağmurları kesildi, ‘avretleri toğurmaz oldu.

10 (16) Ben eyitdüm: Yarlıganmaḳ taleb idüñ rızk virenden. Bedürüstī Ol, mübāleğa’-ile yarlıgayıcıdur.

11 (17) Göndersün sizüñ üzerüñüze gökden oḳlağı yağmurı

12 (18) ve meded virsün size mällarile, oğullarile. Ve sizün-içün (19) bāg-çeler eylesün ve sizün-içün ırmaqlar eylesün.

13 Noldı size ki Tañrıyı (20) ululamazsız gegince?

14 Ve taḥḳīḳ yaratdı sizi dürlü dürlü ḥällerde her birünüz (21) birbirünüz beñzemezsiniz. Belki bir kişünün aḥvāli birbirine beñzemezler.

15 [335b] (1) Görmedünüz mi ki nice yaratdı Allāhü Te‘ālā yedi kat gökleri, kat kat biribir üzerine,

16 (2) ve ayı bunlarda nūr eyledi ve güneş’i çırāğ eyledi?

17 (3) Ve Allāh bitürdi sizi yerden şöyle ki gerekdür, nice ki Ādem Peygāmberi yaratdı.

18 (4) andan soñra sizi yine yere dönderür ve yine çıkarur sizi çıkarmak (5) daḥı.

19-20 Ve Allāhü Te‘ālā yeri sizün-içün döşek eyledi (6) tā yüriyesiz ol yerden dürlü dürlü gik yollara.

21 Nūḥ didi: (7) İy benüm Tañrım! Bedürüstī anlar ‘āşī oldılar ve uydılar (8) şuña ki aña ziyāde itmez mālı ve oğulu, kızı illā ziyān ider.

22 Ve mekr itdiler ol re’īsler (9) ulu mekr.

23 Ve eyitdiler: Elbette ḳomañ putlarıñuz (10) elbette terk itmeñ Vüdd’i ve ne Süvā‘ı ve ne Yeğūs’ı ve Ye‘ūk’ı ve Nesr’i. (11) Ya‘nī bu putları terk itmeñ didiler.

24 Ve taḥḳīḳ azdurdılar çok ḥalkı. (12) Ve arturma zālimi iy bār-i ḥuzā illā azgunlık yöninden

25 (13) Tañrıya şirk itdükler-içün Tūfān’a ğarḳ oldılar. Ardınca, ṭamūya bırağıldılar. (14) Pes bulmadılar anlarıñ-içün Tañrınun ‘azābından men’ itmege yardımcılar.

26 (15) Ve Nūḥ didi: İy Tañrum! Ḳoma yer yüzinde kāfirlerden (16) bir deyyarı.

27 taḥḳīḳ sen, eger anları ḳorsañ azdururlar ḳullarıñı (17) ve toğurmazlar illā fācirleri ve küffārları toğururlar.

28 (18) İy Tañrım! Beni yarlığa ve atāmı ve anamı ve şunı ki benüm evüme mü'min olup (19) gire. Evinden murād mescididür ya gemidür. Ve mü'min erenleri ve mü'mine hātūnları (20) tā kıyāmet kıpınca. Ve arturma kāfirleri illā ziyān yöninden! Zihī devletlü (21) ol kim Nūh ve İbrāhīm aña hayr du'ā ide! Vāy aña kim şer du'ā ideler!

2.72.

72 [336a] (1) Sūretü'l-Cinn

(2) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1-2 (3) Eyit yā Muḥammed ki vahy oldı baña ki diñildi taḥkīk Cin'den bir bölük (4) beni toköz Cinn'-idi. Yemen Vilāyeti'nden ol tarafuñ ulular-idi. Hem şeyāṭīn gökden od'-ile iken atıldılar (5) haber almaz oldılar. Eyle olsa eṭrāfa Cinnler gönderdiler. Bir bölügi Tehāme'den yaña vardılar. Gördiler ki PeygāMBER 'aleyhi's-selām (6) şubḥ namāzın kılurdı. Diñlediler. Daḥı yene ulularına döndiler. Pes eyitdiler: (7) taḥkīk biz bir 'aceb Qur'an işitdük kim toğrı yola kılağuzlar. (8) Pes İmān getürdük aña ve hergiz şirk getürmezüz Tañrımuza hīç bir eḥadi.

3 (9) Ve taḥkīk şān budur ki ulu oldı celāleti ve 'azameti bizüm Tañrımuzuñ. (10) Dutmadı 'avret ve oğul, kıız.

4 Ve taḥkīk şān budur ki (11) dir'-ıdı delülümüz ki İblīs'dür, Tañrı üzerine yalanı.

5 (12) Ve biz şanduk hergiz İns ve Cinn Allāh üzerine yalan söylemezler. Buraya degin Cinn Sūresi'nüñ hikāyetidür.

6 Tañrı Te'ālā (13) eydür: Ve şān budur ki taḥkīk ki zemān-ı cāhiliyyetde (14) erenler ādemoğlanlarından şıgınurlardı, ceng erenlerine eydürlerdi ki işbu mülkler Cinnlerüñ erenlerine (15) şıgunuram dirdi. Pes artururlardı Cinn Ṭāyifesi azğunlık yöninden.

7 (16) Ve taḥḳīḳ şandılar niçe ki siz şanduñuz ki hergiz Allāh hīç bir eḫadi (17) peygamber göndermez.

8 Andan şoñra yine Cinn sözini ḥikāyet ider: Ve taḥḳīḳ biz göge (18) çıḳduk. Pes bulduk anı toptolu olmuş kuvvetlü bekçiler-ile feriştelere (19) den ve odlardan.

9 Ve taḥḳīḳ biz otururduk oturacak yerlerde diñlenmek-içün. (20) Pes şol ki diñler şimdi anı bir od böler yolda. Pes yine döner.

10 (21) Ve taḥḳīḳ biz bilmezüz şerr mi dilenl-idi şuña ki yer yüzindedür. [336b]
(1) Ya anları yaradan anlara ḥayr mı diledi Muḥammed'i gönderüp aña ĩmān getürmekden? (2) Bu söz, Cinden Cinnedür.

11 Ve taḥḳīḳ bizden Müslümānlar vardır. (3) Ve bizden anuñ ğayrı daḫı vardır. Biz dürlü dürlü milletler olduk.

12 (4) Ve taḥḳīḳ biz bildük ki hergiz biz 'āciz ḳılmazuz Tañrı'ı yer yüzinde. (5) Ve hergiz 'āciz itmezüz kaçmak birle.

13 Ve taḥḳīḳ biz kaçan ki Ḳur'ān'ı (6) işitdük aña ĩmān getürdük. Pes ḳorḳmazlar anlar şevāb (7) eksilmekden ve 'amelleri bāṭıl olmaḳdan

14 ve taḥḳīḳ bizden müslimānlar vardır. (8) Ve bizden yoldan şapmışlar da vardır.

15 Pes her ki Müslümān (9) olsa ol ṭāyife, toĝrı yola yöneldiler ve ammā yoldan (10) şapanlar ṭamūya odan oldılar.

16-17 Tañrı Te'ālā eydür: (11) Ve eger Mekke Ehli toĝrı yol üzerine olalardı, şuvarurduk anları aḳar şuyıla ya'nī dīnlerin (12) bol iderdük anlaruñ tā fitneleyeydük anları ol rızḳ içinde. (13) Ve şol ki i'rāz ide Tañrısı'nuñ zıkrinden ki Ḳur'ān'dur, anı teklīf ide (14) bir 'azāba ki key müşkildür.

18 Ve taḥḳīḳ mescidler (15) Tañrınuñdur. Pes Tañrıdan ğayrıya ṭapmañ!

19 Ve taḥkīk şān budur ki vaqtā ki (16) Tañrınıñ Bendesi namāza tırdı, tıpardı Tañrıya. Yağın oldılar (17) ki anuñ üzerine kat kat ola birbiri üzerine Muḥammed'üñ oқuduğın işitmege.

20 (18) Eyit yā Muḥammed bedürüstī ben Tañruma tıparam ve aña hīç bir eḫadi şerīk kılmazam.

21 (19) Eyit ki ben mālīk degūlin sizūñ zararūñuza ve ne fāyideñüze.

22 (20) Eyit ki bedürüstī hergiz beni tırtarmaz Tañrınıñ 'azābından bir eḫad.

23 (21) Ve hergiz bilmezem andan ğayrı şıgıncak yer illā [337a] (1) Tañrıdan erişdürmek anuñ emr itdüğini be-her ḫāl beni tırtaran oldur. Ve şol ki 'āşī (2) oldı Tañrıya ve Rasūli'ne. Bedürüstī anuñ-içün cehennem odı vardur ebedī (3) kalıcılardur anda.

24 Tā şuña degin ki kaçan göreler şunu ki va' de olundılardı (4) 'azābdan. Ol vaqtde bileler. Kimdür ālüderak yardımcı yöninden (5) ve kim azrakdur sağış yöninden?

25 Eyit: Bimezem yağın mıdur yoksa (6) irak mıdur siz va' de olduğunuz? Ya ol 'azāba benüm Tañrım müddet mi kıılır?

26 (7) Ğaybı bilicidür, muḫtālī'eylemez ğaybınıñ üzerine bir eḫadi

27-28 (8) meger şol ihtiyār itdügi kimesneyi Peyğāamberlerden. (9) Zīrā ol kimesnenüñ yürür önince ve ardınca anı bekleyici ferīştelerdenki şeytān (10) aña yaklaşmaya. Bundan ma'lūm oldı ki şeytān, melek şüretine givürince kim İbrāhīm 'aleyhi's-selām ihtiyāt itdi (11) tā bile yetüşdükdüklerin kendüleri yaradanuñ Şerī'atlerini ümmetlerine. (12) Ve Tañrı bildi şunu ki Peyğāamberler katında vardur ve sağışladı (13) hernesneyi 'aded-ile ya'nī cümle maḫlūkātı katreden zerreden heb şayar bilür.

2.73.

73 (14) Sūretü'l-Müzzemmil

(15) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm.

1 (16) İy kaftānına şarılan! Bunu anıñ-üçün iderdi ki henüz Cebrāyīl'-ile āşinā degüldi. Anı gördükde (17) dehşet iderdi.

2-3 Țur gice namāz kıлмаğ-ıçün meger ki azını, yarımını (18) ya eksirek andan azacuğ ya artur anuñ üzerine ya'nī namāz kııl gicenüñ yarusını (19) yarusından azacuğı yarusından artuğını iki şülüşe degin.

4 Ve tertīl eyle (20) Țur'an'ı. Ya'nī seçe seçe oқи. İdgām'ile, İzhār'ile, İhfā'yile, Ğunne'y-ile bi-lā Ğunnesīle, Țalb'ile, İsmām'ile (21) Țaşr'ile, Hadd'ile, Medd'ile.

5 Bedürüstī biz indürürüz senüñ üzerüñe yā Muḥammed [337b] (1) bir ağır söz ki Țur'an'dur.

6 Bedürüstī gicenüñ sâ'atleri (2) namāz kıлмаğ-ıçün Țatırağdur emekde gündüz sâ'atlerinden ve Țoğrurağdur telaffüz yöninden zīrā gönül fāriğ olur (3) her nesneden.

7 Bedürüstī seniñ-üçün gündüzde uzun varup gelmek var me'a (4) şin-üçün

8 ve tekrār eyle Tañrıñuñ adını ve kesil 'ālemden (5) andan yaña eyle ki gerekdür.

9 Besleyicisidür Maşrıq'uñ ve Mağrib'uñ. (6) Ma'būd yoğdur illā ol'dur. Pes anı dost idin, işüñi aña işmarla.

10 (7) Ve şabr eyle şunuñ üzerine ki söylerler ve terk eyle anları eyü terk itmek kim (8) anda yaman gelecti olmaya

11 ve Țo beni saña inanmayanlar ki ni'emet ayeleridür. (9) Ve anacağ mühlet vir anlara ki dünyā dirliğidür.

12-13 Bedürüstī bizüm (10) Țatumuzda oddan buğağular vardur. Ve Țamū vardur ki içinde dürlü dürlü 'azāb vardur elīm. (11) Ve buğaz dutucı yeyecek vardur demür dikenden. Ve elīm 'azāb vardur.

14 (12) Ol gün yerler ve taşlar ditrer benüm heybetümden. **(13)** Ve taşlar kum depeler gibi aça, şu gibi.

15 Bedürüstî gönderdük **(14)** biz size iy Muhammed'Ümmet-i Muhammed'i Peygamber ki tanuğ olduğu hâlde sizün üzerünüze.

16 (15) Nice ki Fir'avn'a Rasül gönderdük. Pes **(16)** Fir'avn, Rasüle 'aşî oldı. Pes dutduğ biz anı bir dutuş ki iken yamandır.

17 (17) Bildüñüz hâlini. Pes nice korkarsız Tañrıdan **(18)** eger inkâr idecek olursañuz şol güne ki uşacuk oğlanları pîrler ider.

18 (19) Gökpäre päre olur anuñ heybetinde. anuñ va'desi hüz işlenmişdür.

19 (20) Bedürüstî işbu süre belki bu âyet tezkiredür ya'nî añdurmağdur naşîhatdür. **(21)** Pes şol kim diledi dutdı Tañrısına yolu teveid ipine yapışub.

20 [338a] (1) Bedürüstî senüñ Tañruñ bilür. Bedürüstî sen тұrursın. **(2)** Gecenüñ iki şülüşinden ezini ve yarumını ve üçde birini. **(3)** Ve bir bölük dağı şunlardan ki senüñle biledür. Bu resme kâ'il olurlar ve Allähü **(4)** Te'alâ taqdîr eyler geceyi ve gündüzi şayar. Añsıñsuz gelür gider ecel-ı ma'lüma degin. Bildi **(5)** Tañrı ki hergiz siz anı şaymazsız dün namâzınıñ 'uhdesinden gelesiz. Meger bir uğurda kılmağıle **(6)** size 'inâyet yüzün cevürdi ki farz itmedi üzerünüze. Pes oğuñ Qur'an'dan **(7)** şunu ki kekezdür. Bildi ki sizden hasteler olıserler eylese kılmazlar **(8)** ve erenler vardır ki sefer iderler yer yüzünde taleb **(9)** iderler Tañrınuñ fazlından ve erenler vardır kıtâl iderler Alläh yolında. **(10)** Pes oğuñ şunu ki müyesserdür Qur'an'dan ve kıluñ namâzı **(11)** ve zekâtı virüñ ve qarız idüñ Allähü Te'alâya 'ayâllerine teşadduk itmekile hüb **(12)** farz itmek. Ve şunu ki **(13)** gönderür size nefsünüñüzün hayr bulursız anı Alläh gönderdüğüñüzden dağı yeg olur kadr 'ıvağ yönünden **(14)** ve mağfîret taleb idüñ Allähdan. Bedürüstî Alläh ğafür'dur tevbe kılına **(15)** raħîm'dür.

2.74.

74 Sûretü'l-Müddeşşir

(16) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (17) İy dışārile bürünici Peygāmbere 'aleyhi's-selām! Ḥarā'da niyāzını itdi ve döndi. Dereye indi. Hemān Cebrāyīl (18) 'aleyhi's-selām gözükdü yerile gökarasında ve çağırdı. Peygāmbere 'aleyhi's-selām başın kaldırdı bağıdı korkdı. Eve gelicek ehline (19) Beni örtüñ didise bu indi ki İy bürünüp yatan! Ne yatarsın?

2 Tur korkut kavmüñi

3 (20) Ve Tañruñi ulula

4 Ve geyecegüñ arıt.

5 Ve 'azāba sebep olanı terk (21) eyle.

6 Ve minnet itme Tañrıya 'amelüñi çok görüp.

7-8 Ve Tañrıçün şabr eyle. [338b] (1) Pes kaçan ki üfürile Şūr'a.

9 Pes ol gün bir düşvār (2) gündür.

10 Kāfirler üzerine āsān degüldür.

11 Qo beni ve şunu (3) ki yaratdum tenhā aramuza girme ki ol bī-se'ādetlikde qarīdür. Murād: Velīd bin Muğīre'dür.

12-13 (4) Ve rüzī kıldum aña çok māl ve ḥāzır ve ḥüb oğullar. On oğlu var-idi (5) onı daḥı katındayıldılar.

14 Ve döşedüm anuñ-içün tüvānālığı döşemek.

15 (6) Andan şoñra umar benüm ziyāde itmegimi mālın ve oğlın baña 'āşī olurken.

16 Ya'nī artur (7) mazam mālını ve oğlını anuñ. Bedürüstī ol bizüm Qur'an'umuz yalanlayıcıy-ıdı.

17 (8) Tizde anı teklīf idiserem ol oddan qabbeye çıqmağa ki gāyet şırıncağdur. (9) Dirmāne hāke debesine vara yine süreler dibine yetmiş yılda ancak ine niçe ki yetmiş yılda (10) çıqardı.

18 Bedürüstî ol Velîd fikr itdi ve teşavvur itdi ki Muhammed ‘aleyhi’s-selâm cāzūdur. (11) Tañrı eydür:

19 La‘net itsün aña ki niçe teşavvur itdi.

20 (12) andan şoñra yine la‘net itsün aña ki niçe teşavvur itdi. Bu şunday-ıdı ki Dārü’n-Nedve’ye girdiler. (13) Tanışık iderlerdi Şeyh-ı Necdî dañı geldi.

21 andan şoñra yine fikr itdi Muhammed ‘aleyhi’s-selâm işinde.

22 (14) andan şoñra yüzün bürterdi ve levni müteğayyir oldı.

23 andan şoñra (15) yüz çevürdi Muhammed den ‘aleyhi’s-selâm ve ĩmān getürmekden baş çekdi.

24 (16) Pes didi ki bu degüldür illā cāzūlıkdur ki Haber’den Yesār’dan örgendi.

25 (17) Degüldür bu illā ādem sözidür.

26 Ben tizde anı Seķar ũamüsü’na şoķarın.

27 (18) Ve sen bilmezsın Seķar nedür.

28 Ne öldürür ne dirildür

29 (19) Yaķıcidur bedenleri bişiricidür yüzleri.

30 Anuñ üzerinde On (20) toķuz melek vardur. Biri Mālik. On sekizi dañı ulu ‘azāb melekleri.

31 (21) Ve eylemedük oduñ ayalarını illā feriştelere. [339a] (1) Ve eylemedük anlaruñ şağışlarını illā fitne eyledükj şunlara ki kāfir oldılar. Gözleri yıldırım gibi azuları (2) kal‘alar gibi nefesleri od gibi. Bir çikninden bir çiknine bir yıllık yoldur. (3) Tā yaķın bileler ehl-i kitāb ki Muhammed gerçek söyler. Zīrā ki sözi Tivrāt’a muvāfıkdur. (4) Ve artsuniçün şunlar ki ĩmān getürdiler ĩmān yöninden (5) ve şek itmesüniçün şunlar ki Kitāb virildiler dañı mü’minler. (6) Ve disünlerçün şunlar ki gönüllerinde münāfıķlık vardur. (7) Ne diledi Tañrı od üzerine On toķuz ferişteh var dimekile (8) ancılayın azdurur şunu ki diler ve oñarur şunu ki diler. (9) Ve bilmez

senüñ Tañrınuñ leşkerini illā ol bilür. Degüldür (10) ol tamū illā ögütdür
ādemoğlanlarına. İş siz fikr itdügüñüz gibi degül.

32-37 Ay yaradan Tañrı (11) haqq-ıçün ve Gece haqq-ıçün kaçan ki gide ve
Şabāh haqq-ıçün. Kaçan ki (12) ağara ya'nī Geceyi Şabāhı yaradan Tañrı haqq-ıçün.
Bedürüstī ol Seğar yedi 'azametlü (13) belālaruñ birisidür. Tur yā Muhammed
nezīran ol beşer'e. (14) Sizden şol kimesneye ki teğaddüm itmek diledi hayra ya
hayırdan girü turmak diledi. (15)

38 Her nefis kazandığı 'amele girüdü

39 anuñ ile dutılır meger bitisi şağ eline (16) virilen ki

40-42 cennetlerde su'āl ideler kâfirlerden ki (17) ne givirdi sizi tamū'ya diyeler.

43 Diyeler ki biz namāz kılanlardan (18) degüldük.

44 Ve Tañrı haqqında miskīnlere nesne yedürmezidük.

45 (19) ve girürdük bātıllara girenlerle.

46 Ve yalanlarduk Dīngünü'ni

47 (20) tā bize ölüm gelince, diyeler.

48 Pes fāyide (21) itmez eylemez anlara şefā'at idicileruñ şefā'ati.

49 Noldı anlara ki [339b] (1) Qur'an'dan yüz çevürürler?

50 Güyā ki anlar kulānlar ya'nī kulānlar yaban eşegi ki ürkmişlerdür

51 (2) kaçdılar arslāndan.

52 Belki her kişi (3) anlardan dilerler ki anlara virile açılmış bitileri
Peyğamberden 'aleyhi's-selām. Bunı dilerler ki tañile başları ucında (4) kâğıdlar
bulalar ki içinde ne günāh itdilerse yazılmış ola. Nice ki ilerü zemānda eyle olurdu.

53 Ya'nī (5) bu olmaz anlara lākin 'azāb-ı āhıretten qorqmazlar haqqā bedürüstī

54 (6) Qur'an naşihatdür.

55 Pes her ki diler ögütlenür.

56 Ve ögüt almazlar (7) meger Tañrı dileye. Tañrı, lâyıkdur ki andan kırkalar (8) ve lâyıkdur ki suçlular andan yarlığanmak dileyeler ve ol dañı lâyıkdur yarlıgaya günāh çoklıgına bakmaya.

2.75.

75 (9) Sūretü'l-Ḳıyāme

(10) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (11) Ya'nī Ḳıyāmet'e inkār itdügünüz revā degüldür. Ben and içerem kıyāmetgüni'ne.

2 (12) Ve and içerem Nefs-i Levvāme'nüñ Tañrısı'na ki Nefs-i Emmāre'den soñradur ki elbetde (13) yine yerden turırsız.

3 Eyle şanur mı insān ki anlaruñ (14) süñüklerin hergiz divşürimiyevüz?

4 Belā, kādırlıruñ anuñ barma (15) kılarını düzetmege ki uvacuqlardur.

5 Bel, kāfir diler ki öñündeki Ḳıyāmet'i (16) yalanlaya.

6 Şorar ki kaçandur Ḳıyāmetgüni? İnanmayup tā ki Tañrı Te'ālā vaqtini (17) beyān ide.

7-10 Pes kaçan ki gözler şakır göge dikilür ve ay dutılır (18) ve güneş'ile ay bir yere gelür. Ol gün (19) kāfir eydür: Kıanı kaçacak yer oddan?

11 Ya'nī ḥaqqā şıgıncak yer yoqdur.

12 (20) Tañruñ'adur dönecek yer.

13 Haber virülür ol günde (21) ādemoğlanları şundan ki işledi günāhlardan ve işlemedi tã'atlerden.

14 [340a] (1) Belki insān nefsinüñ üzerine görücidür ki endāmları şehādet itse gerek.

15 (2) Ve eger-çi 'özürlerin getürürse dañı kabül olmaz.

16 Kıımıldatma Diliñi Ḳur'an'ile (3) Cebrāyıl temām itmedin Ḳur'an oqımağda.

17 Bedürüstî bizüm üzerümüzüzdür anuñ (4) cem' i ve oqutması. Ya'nî Cebrâyîl oqutmaq tâ sen hıfz idince.

18 Pes kaçan ki oqusak (5) Cebrâyîl azğından pes sen dâhî oqı anuñ ardınca.

19 Andan şöıra taḥkîk bizüm (6) üzerümüzüzdür anuñ aḥkāmını beyān itmek.

20 Ya'nî āḥirete meylüñüz yoqdur. Belki (7) dünyâyı seversiz.

21 Ve āḥireti terk idersiz.

22 Yüzler ola kim kıyāmet (8) güninde tazedür.

23 Tañrısına naḥar idicidür. Bu resme yüzler mü'minlerüñdür.

24 (9) Ve yüzler ola kim ol günde ḳabḳara olmuşdur ḳauğudan. anuñ gibi yüz kâfir yüzidür.

25 (10) Bilür aña bilenler bilici 'azāb olacağın. Günāhdan yığlınuñ ölümdeñ gâfil olmañ!

26 (11) Kaçan ki ḥulḳūma erişe cān.

27 Ve denile kimdür ki buña tīmār ide, denile.

28 (12) Ve taḥkîk bile ki ayrılıqdur.

29 Ve baldur baldura ḥolanısa.

30 (13) Tañrıdan yañadur ol günde sürülmek.

31 Tañrınıñ bir'ligine inanmadı Ebū Cehl. Namāz daḥı (14) ḳılmadı.

32 İllā kim yalanladı Ḳur'ān'ı ve yüz çevürdi Muḥammed den.

33 (15) andan şöıra ḳalkdı evine getdi şalıñı.

34-35 Evlādur saña yā Ebū Cehl! Pes (16) evlādur ḥamū 'azābı. Andan şöıra evlādur saña. Pes evlādur ḥamū 'azābı.

36 (17) İnsān şanur mı ki şöyle mühmel ḳonıla?

37 (18) Nuḥfe olmadı mı ki menīden olmuş-idi.

38 andan şöıra uyuşmuş ḳan oldı. (19) Pes yaratdı ve endāmını temām eyledi.

39 Pes andan (20) iki şñif eyledi erkegi ve dişiyi.

40 ol Tañrı Qādir degül midür (21) ölüyi diriltmege?

2.76.

76 Süretü'd-Dehr

[340b] (1) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (2) Taḥḳīḳ geldi ādem üzerine Dehir'den. Zemān ki kırık yıldur. (2) Hīç şāna şağışa gelmez nesne³-idi.

2 Bedürüstī biz ādemoğlanların (3) yaratduḳ şehvetden ki qarışmışdur 'avret şehvetine. Ki anı şaḳlaruz belā'ile (4) olduḡı ḥālde. Pes anı işidici, görüci kılduḳ.

3 (5) Taḥḳīḳ biz aña kılağuzladuḳ yolu. Ya şükr idici ola ĩmān getüre. Kāfir ola, aza.

4 (6) Bedürüstī yaraḳladuḳ biz kāfirlere oddan (7) zencīrler ve ol demürler ki eli boyna getirüp kilitler ve kızmış tamū'yı.

5 Bedürüstī (8) ĩmānında gerçek olanlar içerler bir şerābdan ki aña qatış kāfūr oldı. (9) Qoqusı müşge beñzer. Tadı zencebīl tadına beñzer.

6 Bie bñardur ki Tañrınıñ (10) bendeleri andan içerler. Aḳıdurlar nereye dilerlerse. Ḥasen, Ḥüseyn ḥaste olduḡda (11) 'Alī ve Fāḩıma rażıya'llāhü 'anhüm üç gün oruç niyyet nezr itdiler şağıldılsa. 'Alī bir Yehūdī'den üç kile arpa (12) aldı ödünç. Evvel bir kilesini ögütdiler. İftār vaḳtinde bir miskīn geldi. Aña virdiler. İkinici giçe hem-çünān (13) üçünci giçe hem-çünān eyle itdilerse bu āyet indi ki,

7 (14) nezre vefā iderler ve qorqarlar şol günden ki anuñ şerri fāş olupdur.

8 (15) Ve yedürürler ta'amı Tañrı 'ışḳına miskīne ve yetīme (16) ve esīre ve eyitdiler ki:

9 Bedürüstī biz yedürürüz Tañrı rızāsi-çün (17) sizden 'ıvaż dilemezüz ve şevāb dilemezüz.

10 Taḥḳīḳ (18) biz qorqaruz Tañrımızdan şol günde ki yüzün burtarmışdur iken qatı.

11 (19) Pes Tañrı şakladı ol günüñ şerrinden ve şataşdurdı (21) Anları taze yüzlülükile ve şazılığile.

12 Ve Anlara Tañrı virdi şabr itdükleri [341a] (1) sebebden cennet virdi ve harir geyecek virdi.

13 Tekyelenüp ol Cennet'de tahtlar (2) üzerinde oturdukları hâlde. Görmeyeler anda ne gün ıssısını ve ne (3) Zemherir şogugını.

14 Ve bir Cennet dañı yañındur Anlaruñ üzerlerine anuñ gölgeleri. (4) Ve yañın oldı ol Cennet'ün yemişleri geregi gibi.

15 (5) Ve tavaf oluna Anlaruñ üzerine gümüşden ayaklarile ve kubsuz bardaklarile.

16 (6) Ki şırçalardur şafılıkda gümüşdür levinde. Düzdiler anı layık hadimler (7) eline ve mañdümlar eline.

17 Ve içürürler ol uçmağda bir şerab (8) ki anuñ qarışmağı Zencebıldür.

18 Bıñar vardur anda ki Selsebil diyü ad virilür.

19 (9) Ve tavaf iderler Anlaruñ üzerlerine uşak oğlanlar ki kulaklarında dürr-i yetimler (10) var. Kaçan ki anları görseñ saçılmış incü şanasın çoklığından (11) 20 Ve kaçan ki görseñ anda görürsin Na'im'i ve ulu melegi kim anı uzunı (12) biñ yıllık yol ola.

21 Üzerlerinde Anlaruñ geyecekleri Sündüs (13) ola yeşil Harirden ve Şaru atlasdan. Ve urunalar bilezükler gümüşden. (14) Ve içüre Anlara Anları besleyen bir şerab ki arıdur arıdıcıdur eller degmemiş (15) gözler görmemiş.

22 Bedürüstü bu 'ıvaż oldı sizün-içün itdügünüz 'amel sebebile (16) ve 'amelünüz maqbül oldı.

23 Tañkık biz indürdük (17) Qur'an'ı senün üzerüne. Eyle ki gerek.

24 Pes şabr eyle Tañrıñuñ (18) hükmine ve muñic olma anlardan ki günahı uluya ya şirki büyüge ya'nı ikisine bile.

25 (19) Ve añ Tañrıñuñ adını zıkr eyle şabâhda ve aḥşamda. Ya'nî namâz kııl bu iki vaq̄tde (20) Tañla'i, İkindü'i.

26 Ve giceden secde itgil Anıñ-üçün. Murād: Aḥşam, Yatsu namâzıdur. (21) Ve tesbîḥ eyle, geceyi uzunınca. Murād bundan Dün Namâzı'dur ki Peyğâmbere mahşuş [341b] (1) olmuş-ıdı.

27 Bedürüstî bunlar ya'nî kâfirler (2) dünyâyı ihtiyâr iderler âhîret üzerine ve ardlarında qorlar öñlerinde gelecek heybetlü günü kim Kıyâmetgünü'dür (3) hergiz añmazlar.

28 Biz yaratduq̄ anları ve muḥkem itdük kuvvetlerini (4) ve diledüğümüz vaq̄t getirürüz anlaruñ yerine ğayrını eyle ki gerek.

29 (5) Bedürüstî bu nesne ögütdür. Pes her ki diler Tañrıya yol dutar.

30 (6) ve dilemezsiz bir nesneyi meger dilemiş ola anı Allâhü Te'âlâ. Bedürüstî (7) Allâh bilür ve ḥikmetile işler.

31 Givirür kimi dilerse rahmetine. (8) Ve zâlimlere yaraqlamışdur anlaruñ-içün 'azâb-ı elîmi cehennemde.

2.77.

77 (9) Sûretü ve'l-Mürselât

(10) Bi'smi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm

1-7 (11) Dünyâda gönderilen ferîşteler ḥaqq-ıçün eyü işlerle ve qatı esici yiller (12) ḥaqq-ıçün ve çiçekler açıcı yel ḥaqq-ıçün. Ve dânelei şamanlardan ayıran (13) yel ḥaqq-ıçün ve vahy indürücü ferîşteler ḥaqq-ıçün. 'Özr-ıçün, Tañrı (14) cānibinden ya qorqutmağ-ıçün. Bedürüstî şol nesne ki va'de olunursız kıyâmetden (15) ve 'azâbdan, elbet de vâkı'dur.

8 Pes kaçan ki Yılduzlar söyüne

9 (16) ve kaçan ki Gökler yarıla

10 ve kaçan ki tağlar qopa yerlerinden

- 11 ve kaçan ki (17) Peygamberler dirneşeler bir yere
12 ne gün-içün mühlet virildi
13 Peygamberler tā ümmetleri üzerine (18) şanuklık vireler ya'nî mühlet virdiler
bir gün-içün ki ayıricıdur yâri yârden.
- 14 (19) Ne bildürdi yâ Muhammed saña Faşl günü ne'idi?
15 Veyl olgün'de (20) yalanlar-içün dür.
16 Helâk itmedük mi evvelkileri Peygamberlerin yalanladıklarıçün?
17 (21) andan şoñra anlara tâbi'itmedük mi şoñra gelenleri?
18 [342a] (1) taḥkîk biz böyle işlerüz 'aşîlere.
19 Veyl, ol günde yalanlayanlar-içün dür.
20 (2) Yaratmaduğmıy-ıdı sizi bir ḥor şudan?
21-22 Pes biz anı kılduğ bir muḥkem (3) qarā yerinde. Ya'nî ana raḥminde vaqt-ı
ma'lūma degin.
- 23 Ve aña cān (4) virdük. Ḥüb kâdirlerüz.
24 Veyl ol gün yalanlayanlar-içün dür. (5)
25-26 Yeri maḥlūkâta menzil kılmaduğ mı dirileriken yer yüzinde ve öldükde
karnında? 27 (6) Ve eyledük ol yerde yüce tağlar. Ve içürdük size tatlu şu (7) yerden
ve gökden.
- 28 Vây inanmayanlara kıyâmetde! Ya'nî katı 'azâb ol günde Vaḥdâniyyet'e (8)
inkâr idenler-içün dür.
- 29 Varuñ imdi şuña ki yalanladuñuzdı. Ya'nî (9) varuñ imdi şuña ki
yalanladuñuzdı. Ya'nî varuñ ol inkâr itdügüñüz 'azâbı ṭaduñ!
- 30-31 (10) Varuñ üç budaklu gölgeye. Ya'nî ṭamū'nuñ tütüninden bir pâre çıkar.
Daḥı üç pâre ola. Kaçan ki (11) ıssıdan çok feryâd ideler. Ḥâlleri 'arz olunıcağ varuñ
gidüñ ol gölgeye denile. (12) Ne gölgedür ki fâyide ide ve ṭamū yaluñı def' idemez.
- 32 Bedürüstî ol (13) yalıñ bir kığılıcımı mu'azzam binâ gibi.

33 Gūyā ki ol gün ara besereklere bezer.

34 (14) Veyl ol g n Peyg mberi yalanlayanlar-iun d r.

35 Bu ol g nd r ki h  (15) kimse s ylemez.

36 Ve dest r olmaz anlara ki  zrlerin bey n ideler.

37 (16) Veyl ol g n yalanlayanlar-iun d r.

38 (17) Bu Fal ya n  ayrulı g nid r. Cem  itd k sizi ve evvelkileri.

39 (18) Pes eger mekr n z varıse eyid n baa urtulu!

40 V y ol g n (19) yalanlayanlar-iun Peyg mberleri!

41 Bed rust  Tarıdan oranlar g lgelerde (20) ve biarlarda teferr clen rl r.

42 Ve yemilerde undan ki g n lleri ister.

43 (21) Ye, i n! İ n z demiks n iled g n z asen tu  ivazını.

44 [342b] (1) Bed rust  is n idenlere biz eyle  iva ider z.

45 (2) atı  az b ol g n Li'l-M kezzib n bu se adeti yalanlayanlar-iun d r.

46 (3) Ye, d ny da nice ki d rt ayaklılar yerler ve diril n az zem n. Bed rust  siz siz m riklersiz. (4)

47 Veyl ol g nde inanmayanlar-iun d r Vad niyyet'e.

48 Ve aan ki anlar boyun (5) unu Tarıyı bir'lemege denile. Boyun unmazlar, ba egmezler.

49 Veyl (6)  Az bı ol g nde nam zu aıduına inanmayanlaradur.

50 Pes ankı abere inanırlar (7) ur' n'a İm n get rmekden ora?

2.78.

78 S ret 'n-Nebe'

(8) Bi'smi'll hi'r-Ram ni'r-Ra m

1 (9) Vat  ki Peyg mber  aleyhi's-sel m ıl'at-i N b vveti geydi. Baladılar i ara s yleirlerdi ki bu Kii (10) neye geldi? Ma nisi neden, oruırlar birbirile, dimek olur.

2-3 Ulu Haber'den söyleşür (11) ler ki Muhammed 'aleyhi's-selām getürdügi Qur'an'dur ki anlar anda ihtilāf idicilerdür. Ya'nī Qur'an (12) bizüm birlüğümüzü kıyāmet varlığın söyler.

4 Yalan degüldür şübhe yok āhiretde bileler.

5 (13) andan soñra yine bileler.

6-7 Biz yeri döşek kılmaduk mı siz anda (14) karar itmek-içün ? Ve tağları çöksü itmedük mi siz rāhat olmağ-içün ?

8 (15) Ve yaratduk sizi biz çiftler idüp Erkekli Dişili, aklı karalı, eyili yetli.

9 (16) Ve uykuñuzu diñlenecek vaqt eyledük.

10 Ve Geceyi perde kılduk sizüñ-içün.

11 (17) Vegündüz'i kütuñuz taleb idecek zemān kılduk.

12 (18) Ve yapduk sizüñ üzerüñuze Yedi Kat'ı berk binālar gibi. yidi Kat Gök'dür.

13 (19) Ve bir Çirāğ eyledük mübālağa'ile şu'lelü. Murād: güneş'dür.

14-16 Ve indürdük Bulutlardan (20) saçılıçı. Ya'nī Yağmür. Çıkarmağ-içün anuñ-la dāneyi ve nebātı. (21) Ve birbirine tolaşmış ağaçlar.

17 Bedürüstī Faşl günü va'de-gāh oldı [343a] (1) bir yerde derilecek günüñüzdür.

18 ol gün urılır Şür içine üfürile. Pes (2) gelesiz bölük bölük.

19 Ve gökaçıldı. Pes kabūlar oldı.

20 (3) Ve tağlar yürüdüledi. Pes ılgım şalgım oldı.

21-23 (4) Bedürüstī cehennem zindān oldı azğunlar-içün menzil olmağa. (5) Şu hālde ki egleneler anda rüz-i gārlarile.

24 Tatmayalar anda uyku ve ne (6) içecek şovuk şu.

25-26 Meger kaynar şu ve kendülerden şızan kan ve iriñ içiler. (7) Günāhlarına münāsib cezā olmağ-içün.

27 Bedürüstī anlar ummaz (8) lardı hisāb olacağların.

28 Ve yalanladılar bizüm Qur'an'umuzu yalanlamak.

29 (9) Ve her nesneyi beyân kılduk Levh'de yazub.

30 Pes (10) şaduñ imdengirü ziyâde itmezüz size illâ 'azâbı.

31-34 Bedürüstî Tañrıdan qorqanlar-içün (11) 'azâbdan qurtulacaq yer vardur. Bağçalar vardur ve üzümler vardur. (12) Ve hüriler vardur ki memeleri şimdi belürmiş. Ve şerâblar vardur sikici, birbiri ardınca (13) gelecti.

35 İştmezler anda yaramaz yalan söz.

36-38 (14) 'İvaz olmağ-içün Tañrıñdan başışdür şab deyince. Göklerüñ (15) ve Yirlerüñ Tañrısı ve şunuñ ki ikisinüñ arasındadur. Raḥmānlığından 'ālemi yaratdı. (16) andan bir hıṭābda mālīk degüldür. Ya'nī size şefā'at itmek ellerinden gelmez (17) illā anuñ izniyile. Ol günde Rūḥ tura ki ādem şüretinde (18) bir melekdür feriştelere daḥı şaf olub. Söylemeyeler şol ki (19) Tañrı aña destür vire söylemege ve ol Lā İlähe İlla'llāhü Ehli ola.

39 (20) Ol gün gerçek. Pes her kim diler Tañrıdan yaña varmağa yer dutuna.

40 (21) Bedürüstî biz qorqutduk sizi yaḫīñ 'azābile. [343b] (1) ol gün göre her kişi şunuñ ki iki eli gönderdi. Ya'nī 'amelinüñ şevābını. (2) Ve kāfirler, nolaydı ben toprak olaydum, dir.

2.79.

79 (3) Sūretü ve'n-Nāzi'āt

(4) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (5) Kāfirler kerhile şamarlarından şartup cānların alan feriştelere ḫaḫḫ-içün.

2 (6) Ve mü'minlerüñ luṭfile nişāṭile cennet beşāretile cānların alan ferişteher (7) ḫaḫḫ-içün.

3 Ve şālihlerüñ ravḫile reyḫān ile cānların alan feriştelere ḫaḫḫ-içün.

4 (8) Ve birbirinden ögürdüp ḫaberler idici feriştelere ḫaḫḫ-içün.

5 ‘Älemlerüñ (9) tedbîrin idici ferîşteler haqq-ıçün ki Cebrâyîl’dür, Mîkâ’îl’dür, İsrâfîl’dür, ‘Azrâ’îl’dür.

6-7 (10) ol gün qorqudır sizi bir qorqudıci ki şayha’-i İsrâfîl’dür evvel üfürdükte ardınca (11) bir dağı üfürlişer.

8 Gönüller ol günde qorqucıdur.

9 (12) Gözleri anlaruñ qorqucı ve zelîldür.

10 Eydürler ki ‘aceb biz yine (13) evvel hâlümüze dönderilevüz mi?

11 Ya dönderilür miyüz kaçan ki çürimiş süñük olavuz?

12 (14) Eyitdiler ki bir kere dağı qopacağ olursaq ol qopmaq bize ziyân idicidür.

13 (15) Bedürüstî ol kıyâmet bir şayhadur İsrâfîl’den.

14 (16) Pes hemân anlar yer üzerinde bulunurlar.

15 Taḥkîk geldi saña Mūsâ’nuñ (17) haberi.

16 Vaqtâ ki nidâ itdi aña Tañrısı Arı Dere’de (18) ki adı Tuvâ’dur.

17 Ki, var Fir‘avn’a ki bedürüstî azupdurur.

18 (19) Pes di ki senüñ meylüñ var mıdur pāk olmağa Lâ İlâhe İlla’llâhü dimekile?

19 (20) Ve qulağuzlayam seni Tañrıñdan yaña. Pes sen dağı qorqasın anuñ (21) ‘azâbından.

20 Pes gösterdi aña Ulu Āyet’i.

21 Ve Fir‘avn [344a] (1) yalanladı ve ‘âşî oldı.

21 Andan soñra yüz çevürdi İmândan. Başladı Mūsâ’yı helâk (2) itmege qaşd eyledi.

22 Pes divşürdi şehrüñ halkını.

23 Ve çağırdı, şanemlerüñüze tapuñ (3) diyü.

24 Ve didi ki ben sizüñ yüce Tañrıñuzam.

25 (4) Pes tutdı anı Tañrı dünyâ ve âḥiret ‘uḳûbetile.

- 26 Bedürüstî anda (5) ‘ibret vardur şunuñ-içün ki Tañrıdan qorqar.
- 27 Siz mi çetiñ olasız (6) yaratmağa yoqsa gökmi yaratmaq ki anı Allāh yaratdı?
- 28 Qaldurdu anuñ saqfını (7) ve anı arasta kıldı.
- 29 Ve qarağulıq itdi gecesini ve anuñ güneşini (8) çıkardı.
- 30 Ve yeri andan soñra döşedi.
- 31 (9) Çıkardı ol yerden bñnarlarını ve otlaklarını.
- 32 Ve tağları çöksi eyledi.
- 33 (10) menfa‘at olmağ-içün size ve tavarlaruñuza.
- 34-35 (11) Pes kaçan ki gele İsrāfīl’uñ soñ çalışı. Ol gün aña ādemoğlanı (12) ne işledise dünyāda.
- 36 Ve tamū āşikāre ola görenlere (13) fe-emmā şol ki ‘āşī oldı.
- 37-39 Ve ihtiyār itdi dünyā dirligini āhıret üzerine (14) bedürüstî tamū aña menzildür.
- 40-41 Ve ama şol ki qorqdı (15) Tañrınuñ ululığından ve yığdı nefsinı hevādan (16) bedürüstî cennet anuñ menzilidür.
- 42 Sorarlar saña yā Muħammed’ (17) kıyāmetden ne vaqtdede tıracaqdur deyü.
- 43 Sen kandasın anı añmaqdan?
- 44 Senüñ Tañruñ qatındadır anuñ ‘ilmi.
- 45 Degülsin sen (19) illā Qorquducısın şunu ki andan qorqar.
- 46 (20) Anlar anı gördükleri vaqt eyle şanarlar ki eglenmediler dünyāda illā gecenüñ evveli qadar ya gündüzüñ evveli (21) qadar, artuq degül.

2.80.

80 Sūretü ‘Abese

[344b] (1) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm

1-2 (2) Yüzün bürterdi ve dönderdi Muħammed ‘aleyhi’s-selām.

Oturmuş-idi Kureyş'ün ulularıyla. Naşihat iderdi (3) İmāna geleler deyü. İbn-i Ümm-i Mektüm geldi, gözsüzdü. Yâ Rasûla'llâh, Tañrı saña öğretdüğinden baña öğret (4) didi. Peygamber sözi arasına girdüg-içün yüzün bürterdi. Pes bu süre indi. (5) Ya'nî A'mā geldüğinden yüzün bürterdi.

3 Ne bildürdi saña yâ Muhammed'? Ola kim (6) ol A'mā pāk ola günāhdan.

4 Ya öğütlene Kur'an'ile ve aña öğüt fāyide (7) kıla.

5 Ammā şol ki gündüzün görmekile şevābdan müsteğnī ola ve senüñ dinüñden fāriğ (8) ola.

6 sen yüzüñi aña dönderürsin.

7 Ve senüñ üzerüñe ne (9) ziyān var eger Kureyş Uluları İmān getürmezse?

8-10 Ve ammā şol ki (10) saña geldi, hayra idüp hāl bu ki o kimesne Tañrıdan korçar.

11 sen andan gāfil olursın (11) ya'nî gāfil olma ki işbu süre naşihatdür.

12 Pes her kim öğüt (12) almağ dilerse öğüt alsun.

13-16 'İzzetlü Kāğıdlardaki Levh'dür. (13) Yücelmişdür pāk olmuşdur Yazıcı Ferişteler ellerinde Ulular muṭī' ler.

17 (14) Kāfirler debelensün 'aceb nice kāfir olur bunca āşār-ı kudretümi görürken,

18 (15) bilür mi ki Tañrı anı neden yaratdı?

19 Şehvetden yaratdı (16) anı. Pes hālden hāle koydı.

20 andan şoñra ana çarnından çıkmağa (17) kekez eyledi.

21 andan şoñra öldürdi anı ve kabre koydı.

22 (18) andan şoñra diledügi vaqt yine dirildür.

23 Ya'nî haqqā yerine (19) getürmedi şunu ki buyurdı.

24 İnsān fikr eylesün, yedügi ta'amını (20) ki nice yaradılıpudur.

25 Bedürüstī biz dökdük yağmurı dökmeklik.

26 (21) andan sonra yarduğ yeri yarmağlık.

27-32 Pes bitürduğ anda dāneleri arpa [345a] (1) buđdāy ıaru birinc gibi. Ve üzüm ve yonca ve zeytün ve ĥurmā bitürdüğ. (2) Ve yoğun yoğun ağağlu bağıalar ve mīveler ve dürlü nebātlar (3) size menfa‘at-içün ve tavarlarıñuz-içün.

33-37 Pes kaçan ki İkinci Şür urıla (4) ol gün kişi kıardaşından kaçar ve anasından ve atasından (5) ve ‘avretinden ve oğullarından. Her kişiye anlardan ol günde (6) iş var ki anı meşğül ider.

38 Nice yüzler ol günde nūrludur āb-dest (7) şuyundan.

39 Gülücidür şād u māndur.

40 Ve nice yüzleriñ (8) ol gün üzerinde toz vardur.

41 Bürür anı kıaralık.

42 (9) ol tāyife şol kāfirler ve fācirlerdür.

2.81.

81 Sūretü’l-Küvvirat

(10) Bi’smi’llāhi’r-Raĥmāni’r-Raĥīm

1 (11) Kıaçan ki güneş’üñ şu’lesi gide.

2 ve kaçan ki Yılduzlar döküle.

3 (12) Ve kaçan ki tağlar yürüdile.

4 Ve kaçan ki yüklü develer ki (13) toğurmağa yaklaşa şalivirile.

5 Ve kaçan ki cāneverler ĥaşr oluna.

6 (14) Ve kaçan ki deñizler bir uğurdan od ola.

7 Ve kaçan ki mü’minler ĥürī-le (15) kāfirler şeytānlarile ciftlene.

8-9 Ve kaçan ki dirile gömilen kıızlar şorıla (16) kıankı günāh-ile depelendi, diyü.

10 Ve kaçan ki yazduğumuz kāğıdlarile (17) tağıla.

11 Ve kaçan ki Gökler şoyula.

12 Ve kaçan ki tamū kıızdurıla.

13 (18) Ve kaçan ki uçmak mü'minlere yakīn gele.

14 Bile ol vaktin (19) nefis ki ne yaraklamışdur? Pes Qur'an siz didüğünüz gibi beşer sözi degüldür.

15-16 (20) And içeremgündüz gizlenen Biş Seyyâreler ki Zuhal, Müşterî, Merrîh, Zühre, 'Uṭārid'dür.

17 (21) Ve gice haqq-ıçün kaçan ki yüz duta gitmege.

18 ve Şabāh haqq-ıçün [345b] (1) kaçan ki aydıgın göstere.

19-21 Bedürüstī Qur'an Peygamberün oğudıdır ki 'azīz Tañrı (2) katında ki anı Cebrāyīl getirür aña. Kıvvet eyesidür ki Lūt Kavmi'nün şehirlerin kanadile çaldı (3) götürdi, aldı göge getdi. 'Arş Issı katında kadri uludur. Key 'ālīdür. (4) Muṭī' olunmuşdur anda cümle gökler feriştesi aña muṭī' lerdür.

22 Ümīzdür feriştelere içinde (5) ve sizün Şāhibüñüz Muhammed, mecnün degüldür.

23 (6) Ve taḥkīk gördi anı gün toğusından yaña kendü şüretinde.

24 Ve Muhammed' (7) gayb üzerine baḥīl degüldür.

25 Ve ol Hāzret'den sürülmüş şeyṭān'ın sözi (8) degüldür.

26 Pes kanda gidersiz Qur'an'ı koyup iy müşrikler?

27-28 (9) Degüldür bu, illā naṣīhatdür 'ālemlere sizden şol toğrulmak isteyenler için dür.

29 (10) Ve siz dilemezsiz meger Tañrınuñ diledüğün kim ol Allāh (11) 'ālemlerün besleyeyicisidür.

2.82.

82 Sūretü'l-İnfiṭār

(12) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (13) Vaḳtā ki gökyarıldı Tañrı heybetinden.

2 Vaḳtā ki (14) yılduzlar döküldi.

3 Vaktā ki deñizler birbirine kavuşdı.

4 Vaktā ki (15) sinleler, içindekin taşra bırağdı.

5 Bildi nefis şunu ki ilerü gönderdi günāhlardan (16) ve girü qodı tã'atden. İy 'aşı! Ne aldı (17) seni Kerīm Tañruñ ki Muḥammed'ün urduñ başın, yarduñ yayile?

6-8 Şol Kerīm Allāh ki (18) yaratdı seni ve endāmlarını rāst itdi. Pes seni uzun (19) boylu eyledi. Qanqı şüretde ki diledi seni terkīb itdi dilegince. Ya'nī ĩmān getürmez ol 'aşı ki (20) kildedür anuñ adı.

9 Belki yalanlırsız kıyāmet gününü.

10-11 andan soñra Allāhü Te'ālā bildürdi (21) cümle işledükleri yazıldığın ve eyitdi: Ve taḥkīk sizüñ üzerüñüze bekçiler [346a] (1) vardır. Kerīm Kātibler Bārī kıbelinden yazarlar.

12 Bilürler şunu ki işlersiz.

13 (2) Bedürüstī gerçek mü'minler uçmağda dururlar Ebū Bekr, 'Ömer, 'Osmān, 'Alī gibi. Rızvānu' (3) llāhi 'aley-him ecma'ın.

14 Ve taḥkīk kāfirler tamū'dadururlar.

15 (4) Girürler tamū'ya anlardan dīn güninde.

16 Ve anlar ol Caḥīm'den gāyibler degüllerdür.

17 (5) Ne hoş bildüñ sen yā Muḥammed dīn günü n'eydüğün.

18 (6) Andan soñra ne bildürdi saña yā Muḥammed dīn günü n'eydüğün.

19 Ya'nī mü'min nefis kāfir nefse fāyide itmez şefā'atile. Ve buyruğ ol günde Tañrınıñdur.

2.83

83 (8) Sūretü't-Taḥfif

(9) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (10) Qatı 'azāb ölçeği terāzūyı eksük dutanlar-içün.

2 (11) Şol Muṭṭaffiflere ki kaçan ki ölçeler halkdan şatun alub, bük dutarlar.

3 (12) Ve kaçan halka ölçeler ya halka tartalar, eksik iderler.

4-6 (13) ol Muṭṭaffifler inanmazlar mı ki bedürüstī anlar yerden kalkısarlar ulu günüçün (14) ki kıyāmet günidür. Ol gün halk ıtırısarlar ‘ālem Tañrıs-ıçün.

7 Ya‘nī (15) haqqā ki bedürüstī kāfirlerüñ ‘amelleri Siccīn’dedür ki yedi kat yerüñ (16) altındadurur.

8 Ne bildürdi yā Muḥammed saña kim Siccīn nedür?

9 Hatm olmuş (17) Kitāb’dur. Ya‘nī mühr urulmuş.

10-11 Qatı ‘azāb ol gün Qur’ān yalan diyenler-ıçün dür. (18) Şunlardur ki yalanlar kıyāmet günini.

12 (19) Ve yalanlamaz anı illā her ‘āşī ki zālimdür.

13 Kaçan ki oğunsa anuñ üzerine bizüm āyetlerümüz (20) eydür ki, evvelkilerüñ hikāyetleridür. Ya‘nī ĩmān getürmezler.

14 (21) Belki mühr urdı anlaruñ gönüllerine şol nesne ki kazandıardı. Ya‘nī eyle [346b] (1) degüldür.

15 Bedürüstī anlar anları yaradandan ol günde maḥcūblardur (2) Tañrıyı görmekden.

16 andan sonra bedürüstī anlar tamū’ya giricilerdür.

17 (3) andan sonra dinülür anlara bu ol nesnedür ki anı yalanlarduñuz, görüñ.

18 (4) Ya‘nī haqqā bedürüstī gerçek mü’minlerüñ kitābı yedinci kat (5) gögün üzeründedür.

19 Ne bildürdi saña yā Muḥammed ki ‘İlliyyūn nedür?

20 (6) Mührlü mektūbdur ki anı muqarrebler görürler ki yedi melekdür muqarrebler.

21 Her bir Göginden (7) bir melek.

22 Bedürüstī şālih mü’minler uçmağdadururlar tena‘umda, şafāda.

- 23 (8) Tahtlar üzerinde oturup tamū Ehli'ne bakarlar.
- 24 Bilürsin (9) yüzlerinde uçmak tazeligin.
- 25 İçürilürler aq şerābdan. (10) Mührurulmuşdur anuñ mühri misk.
- 26 Uş da bunda fahr (11) lansun fahrlananlar. Ya'nī bunuñ gibi şevābda sevinsün sevünenler.
- 27 (12) Qarışan Tesnīm'dindür Cennet Pıñarları'ndan.
- 28 Ya'nī ol bıñardan ki (13) anı muqarrebler içerler.
- 29 Bedürüstī şunlar ki şirk itdiler (14) ĩmān getürenlere gülerlerdi.
- 30 Ve kaçan ki anlara uğrayup (15) geçseler mesāvī iderlerdi.
- 31 Ve kaçan ki evlerine (16) döneler tekebbürlik idüp döneler.
- 32 Ve kaçan ki anları görseler (17) eydürlerdı: Bedürüstī bunlar elbette azğunlardur.
- 33 Hāl bu ki anlar (18) mü'minleruñ üzerine bekçīler gönderilmediler.
- 34 Pes bu gün şunlar ki ĩmān getürdiler (19) kāfirlere kāfirlerden gülerler.
- 35 Tahtlar üzerinde oturuben (20) nazar iderler.
- 36 taḥkīk ıvazların buldılar kāfirler şunuñ kim (21) dār-ı dünyāda işledilerdi eñ yaramazını.

2.84.

84 Sūretü'l-İnşikāk

[347a] (1) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1-2 (2) Vaqtā ki gökyarıla ve muṭī'c oldı Tañrısına ve ḥaqq oldı (3) aña ki Tañrısına muṭī'c ola.

3-4 Vaqtā ki yerler uzadıla. (4) Ve içindekin taşra bırağa ve boş qala maldan ve ğayrından.

5 Ve muṭī'c ola Tañrısına (5) ve ḥaqqdur aña muṭī'c olmaq.

6 İy ādem, bedürüstī sen dürüşici (6) sin tā Tañrıña kavuşınca şöyle gerekdir. Pes bulıcısın ne ki işledüñse hayırdan şerrden.

7 (7) Fe ammā şol ki anuñ Bitisi şağ eline virilmiş ola.

8 (8) Pes kolay hisābile hisāblanur.

9 Ehline, şād olup (9) döne.

10 Ve ammā şol ki anuñ Bitisi arķasından virile..

11-12 (10) ol kendüye helāklik dileye ve tamū'ya gire.

13 (11) Bedürüstī ol ehli içinde şād oldı'-ıdı.

14 Bedürüstī ol (12) şanurdı ki hergiz Tañrısına yine dönmeye. Belā, döner.

15 taḥķīķ anuñ (13) Tañrısı işledügin gördi. Pes iş eyle degüldür ki siz fikri dersiz iy kāfirler!

16 (14) And içerem Şafaķ Tañrısına.

17 Ve gice Tañrısına gice cem' itdügi nesnenüñ (15) Tañrısına ve ay Tañrısı ḥaḳķ-içün.

18 kaçan ki ay temām olup bedr ola.

19 (16) Elbette binisersiz bir ḥālden bir ḥāle tā ölince.

20 Noldı Mekke Kāfirleri (17) ne kim ĩmān getürmezler?

21 Ve kaçan ki anlaruñ üzerine Qur'an (18) oķına, secde itmezler.

22 Bel şunlar ki kāfir oldılar, yalanlarlar Qur'an'ı.

23 (19) Ve Allāh yeg bilür şunı ki gizler ḥāyinlıķdan.

24 (20) Pes anlara beşāret eyle 'azb-ı elīm-ile.

25 İllā şunlar ki ĩmān getürdiler (21) ve eyü 'amel işlediler. Anlaruñ-içün icrā [ecir] vardur ki dükenmez.

2.85.

85 [347b] (1) Sürettü'l-Burūc

(2) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (3) Gök ḥaḳḳ-ıçün ki Burclar eyesidür. Burc On ikidür: Ḥamel, Şevr, Cevzā, Seraḫān (4) Esed, Sünbüle, Mīzān, 'Aḳreb, Ḳavs, Cedy, Delv, Ḥüt.

2 Ve va' de olunmuş gün ḥaḳḳıçün (5) ki Ḳıyāmetgüni'dür. Ve cum'a günü ḥaḳḳ-ıçün ve Ḳurbān Bayrāmı ḥaḳḳıçün. (6) La'net olsun çuḳurları ḳazanlara ki kırık arşun uzunidi, on arşun en-ıdı. (7) Üç yerde ḳazdılar. Bir, Anḫıyānus ḳazdı, Şām evinde. Buḫt-naşar ḳazdı 'Acem Diyāri'nda. Donuvas (8) ḳazdı Baḫrān'da ve anları od'ile ḫoldurdılar ve anda ḫavāleler oturdılar; İmān getürenleri aña atarlardı (9) kāfiri ḳorlardı. [bırakırlardı]

3-5 Anı odile ḫolduranlara la'net olsun ki odları (10) girürdi anlarıñ ḳaçan ki mü'minleri getürdiler, anlar od görmedin öldiler. Ol begleri ve ḫavāle olan (11) ḳularlın yalıñ çarpdı, öldürdi.

6-7 Ol vaḳt anlar kürsīler üzerinde oturlardı.

8-9 (12) Ve anlar mü'minler üzerine işledüklerine ḫāzırlardı. (13) Ve kāfirler 'ayb itmediler anlardan. İllā İmān getürdiler. Key 'izzetlü (14) pādişāha. Ögülmüş sulṫān'a ki anuñ dur Göklerin ve yerleriñ (15) pādişāhlığı. Ve Allāh her nesne üzerine ḫāzırdur.

10 (16) Bedürüstī şunlar ki 'azāb itdiler mü'min erenlere ve mü'mine ḫātūnlara. (17) andan şoñra tevbe itmediler. Pes anlarıñ-ıçün (18) ḫamū 'azabı vardur ve anlarıñ-ıçün göyünmek vardur.

11 Bedürüstī (19) şunlar ki İmān getürdiler ve eyü 'amel işlediler anlarıñ-ıçün (20) uçmaḳlar vardur ki altlarından ırmaḳlar aḳar. Ol ulu se'ādetdür.

12 (21) Bedürüstī senüñ Tañrıñuñ dutuşı yā Muḫammed, ḳatıdur.

13 Bedürüstī [348a] (1) bedürüstī ol Tañrı yoḳdan var ider ve öldükden şoñra gine dirildür.

14 Ve ol yarlıḡayıcı (2) sevgülü pādişāh'dur.

15 ‘Arş eyesidür, uludur.

16 Diledügin işleyicidir.

17-18 (3) Taḥkîk geldi saña leşkerlerün haberi. Mūsā ve şālih kavminün ki helāk
(4) oldılar. [Firavun ve Kavmi]

19 Bel şunlar ki kāfir oldılar Qur’ān’ı yalanlamağdadurlar.

20 (5) Ve Tañrı anları kaplamışdur kudretile.

21 Belki Ool, saña Anın ulu Qur’ān’dur.

22 (6) Levḥ-ı Maḥfūz’dadur, Tañrı katında şakludur, beklüdür.

2.86.

86 (7) Sūretü ve’ṭ-Ṭāriḳ

(8) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm

1 (9) gökḥaḳḳ-ıçün, Ṭāriḳ ḥaḳḳ-ıçün.

2 Ve ne bildürdi saña (10) Ṭāriḳ nedür?

3 Yıldurıcı Yılduzdur ki gece balkır; gündüz tolinur.

4 (11) Degüldür her nefis illā anuñ üzerine bekçi vardur feriştelerden.

5 (12) Pes insān fikr itsün neden yaradulduğın.

6 Yaradıldı şol şudan ki atılı atılı (13) endi.

7 Çıkar ol şuv, er’ün arḳasından ‘avretün yüregi altında.

8 (14) Bedürüstī ol Tañrı anı yine döndermege kıyāmet güninde kādirdür.

9 (15) Ol gün gizlüler aşkere olur.

10 Pes yokdur aña kuvvetden (16) ve yardımcıdan.

11 Ve gök Tañrısı ḥaḳḳıçün ki buludı yağmur ile dönderür.

12 (17) Ve yer Tañrısı ḥaḳḳ-ıçün ki ol yer yarılr. Andan dürlü nebātāt biter.

13 (18) Bedürüstī ol Qur’ān gerçek sözdür.

14 Ve ol, bāṭıl söz degüldür.

15 (19) Bedürüstī Mekke kāfirleri mekr iderler Dār-ı Nedve’de.

16 Ve Ben dahı mekr iderem geregince (20) dünyāda atlıle, āhıretde ‘azābile.

17 Pes mhlet vir kāfırlere. Mhlet (21) vir anlara az zemān ki dnyādur.

2.87.

87 Sret’l-A‘lā

[348b] (1) Bi’smi’llāhi’r-Ramāni’r-Ram

1 (2) Ya‘n, tenzh eyle yā Muammed’Yce Tarın.

2 Ol Tarı (3) yaratdı ve endāmları rāst eyledi.

3 Ve Şol Tarı ki her malka Şeklini dzdi (4) ve yolına ulauzladı.

4-5 Ve Şol Tarı ki otlakları ıardı kemālıle. (5) Pes ol nebātı tāze’iken urutdı.

6 grediserz sana ur’ān’. Pes (6) an unutm. Meger Őun ki Tarsnu unutmu diler.

7 (7) Bedrst ol bilr āŐikāreyi ve nihān.

8 Ve kekez iderz senn-n ur’ān’.

9 (8) gt vir eger gt fāyide iderse.

10 gt alıser Şol ki Tarıdan (9) orar.

11-12 Fāri olur gtten Şol se‘ādetsez ki (10) girr ulu od’a ki am oddur.

13 aAndan Şora lmez ol am’da ve dirilmez de.

14-15 (11) Ta se‘ādetlendi her kim Fırasn virdi. (12) Ve Tarsnu adn anp Allāu Ekber diyp namāz ıldı Bayrāmgn.

16 Belki (13) itiyār idersiz dnyā dirligini.

17 Ve āhıret ayrludur, bāraqdur.

18-19 (14) Bedrst Şol ki bu srede aıldı ilerki inen Kitāblarda var-idi.. (15) İbrām ‘aleyhi’s-selām Őuuf’nda ve Msā ‘aleyhi’s-selām.

2.88.

88 (16) Sret’l-GāŐıye

(17) Bi’smi’llāhi’r-Ramāni’r-Ram

1 (18) Taḥkīk geldi saña yā Muḥammed'kıyāmet ḥaberi. (19) Nice yüzler ol günde zelīldür.

2 İz idicidür yüzi üzerine sürüldüğü vaqt.

3 (20) Zaḥmetler çekicidür 'azāb olduğıle.

4 Girür bir od'a ki üç biñ yıl kızdurılmışdur.

5 (21) Şuvarılır bñardan ki key kaynamışdur.

6 Yokdur [349a] (1) anlara ta'ām. İllā Żarī' de. Żarī', bir otdur ki Mekke'ile Yemen arasında biter. Kaçan ki tāzeyiken anı tavar yese (2) ölür. Kaçan ki kuruya, kedi kaynağı gibi olur.

7 Semirtmez ve açlığı def' itmez. Bu resme (3) olur tamū Ehli'nün 'azābı.

8 Niçe yüzler var ki ol günde ḥūbdur, şu'le viricidür (4) bedr ay gibi kemāle.

9 İtdüğü 'amelden ḥoşnūd.

10 Yüce uçmaқта. (5)

11 Anda yamān kelecı işitmez.

12 Anda aqar bñarlar vardur südden aq bāldan (6) tatlu.

13-16 Anda yüce tahtlar vardur ve kōnmiş bardaqlar vardur. (7) Ve bālişler düzülmişdür. Ḥarīr dōşekler üzerinde pūştiler var. Üstünde mü'minler (8) cevher oturdulmuş altun tāclar başlarında oturalar. Kaçan binmek ve inmek dileyeler ol tahtlar alcaq olur (9) bindüklerinden soñra yukaru qalkar. Ve ḥarīrle tōkunmuş qaliler yayılmış. 17 (10) Ya pes görmezler mi Deveyi ki yaradılmışdur binmek isteseñ (11) çökerürsin, binseñ qalkar.

18 Ve Göge bakmazlar mı ki nice yücelmişdür?

19 (12) Ve taqlara bakmazlar mı nice dikilmişdür?

20 Ve Yir'e nazar itmez (13) ler mi nice dōşenmişdür?

21 Pes naşīhat eyle yā Muḥammed, degülsin sen, illā bir Ögütçisin.

22 (14) Anlaruñ üzerine Mūsāllaq degülsin ki cebr idesin Dīn-ı İslām'a.

23-24 (15) İllā şol kişi ki İmāndan yüz çevüre, dağı kâfir ola.. Pes ‘azāb (16) ider Allāh, aña ulu ‘azāb itmek.

25 Bedürüstī Bizden yañadur anlaruñ geleçekleri.

26 (17) Andan şoñra bedürüstī Bizüm üzerümüzedür anlaruñ hisābı.

2.89.

89 (18) Sūretü ve'l-Fecr

(19) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (20) Fecr ḥaḳḳ-ıçün. Müfessirleruñ bunda te'vīlleri vardur. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile şubḥ-ı şādıḳ'a and içdi (21) didiler. Zīrā şubḥ-ı şādıḳda Tañrınuñ 'aşıḳları kalkarlar. Pāk şuyile [349b] (1) āb-dest alurlar. Andan şoñra göge naẓar iderler. anuñ olum āyetlerin görürler. Maşnū'ātında teḥayyür kıılurlar. (2) 'Arabī Kıble'ya karşı otururlar. Andan şoñra kalan mü'minler uyanurlar. Dostuñ meḥabbetile gönüllerin pür-nūr (3) iderler. Dillerini anuñ zikrile mu'aṭṭar kıılurlar. Şeḫerlerde istiḡfār iderler. Namāz kıilup i'tizār iderler. (4) Ba'zılar, Ve'l-Fecri didigile şeḫer yelinde and içdi didiler. Zīrā rivāyet olundu kim Tañrı destür virür Nesīm (5) Yeli'ne. 'Arş'uñ altından yürür. Uçmaḳlara gelür. Sekizini bile gezer. Menāzillerini görür. Hūrīlerini teferrüc ider. Vildān'ı (6) görür ve çimenlerini, çiçeklerini seyri der. Andan dünyāya gelür. 'Aşıḳları ṭaraba getürür. Şādıḳları cūşa getürür. Andandur (7) ki rāḫat olur. Ehl-i Siḳām zārī kıılır. 'Andelīb, ḥammām; va'llāhü a'lem. Ba'zılar, Ve'l-Fecri didügile şuya and içdi (8) didiler. Zīrā Tañrı bir cevher yaratdı Muḫammed 'aleyhi's-selām nūrınuñ ḳaṭarātından. Aña naẓar kııldı ve Ol, ḫayādan er-idi. (9) Allāü Te'ālā Aña, gel, didi. Geldi. Git, didi. Getdi. Üç kere andan Aña, dile benden ne dilerseñ, maḳbūlümdür (10) didi. Şu eyitdi: İlāhī, baña virdüğüñ pākliḡuñ ḫaḳḳ-ıçün dilerem senden ki ol bendelerüñi benüm ḳapuma (11) şalasin andan 'amellerini görmekile, ḳabūl idesin, didi. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile Ādem Peyḡamberüñ (12) beline and içdi. Zīrā ḳaçan ki ḳudret elile şıḡadı. Aḳ, ḳara ervāḫ döküldi. Elestü bi-Rabbi-küm?

Didi. (13) Belā didiler. Birezi aq'-ıdı. Birezi qaray-ıdı. Andan, Benī-Ādem qopdı. Kimi mü'min, kimi kāfir. Mü'minlerüñ kimi muṭī',kimi 'aşı. Mü'minlerüñ (14) 'işyanı kāfirlerüñ şümlüğındandır. Kāfirlerüñ ṭā'ati, mü'minlerüñ bereketindindir. Kaçan ki kıyāmet günü (15) ola, Allāhü Te'ālā 'ināyet yelin esdüre. Mü'minlerüñ 'işyanın kāfirlere ata. Kāfirlerüñ ṭā'atini mü'minlere ata. Külle şeyin (16) yerci'u ilā aṣlihi anda ola. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile mīvelere and içdi, didiler. Zīrā ki budaklardan çıkar. (17) Kaçan ki Öyle Yeli eser, quru ağaçlaruñ tamarlarına şu yürür. Andan şoñra güneş, Hamel Burcı'n gözedür. Günden (18) güne her ağaç nev-cüvān olur, bezenür. Andan guşünü bikürür. Mīveler hem-çün buqalemün āşikāre olur. Qudret-i (19) Mute'al oqur. Quşlar her tarafından medh-ı Zü'l-Celāl. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile yerlere and içdi ki yarılır. Andan (20) nebāt biter, didiler. Kaçan ki gökyüzinde çoğalurlar, hevā 'abüset gösterür. Ra'd, zārılık ider. Sübhāne (21) men yüsebbihu'r-Ra'dü bi-ḥamdi-hi. Dahī gözinüñ yaşları aqar. Maḥbūbı yeredür. Anı şular. Anda levn levn çiçekler [350a] (1) biter dürlü murğuzārlar olur. Fe'nzur ilā āşāşi rahmeti'llāhi keyfe yuhyi'l-erza ba'de mevti-hā. İnne fī zālike (2) le-Muhyi'l-mevtā. V'allāhü 'alā külli şeyin qadīrun. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile bınarlara and içdi, didiler. Zīrā (3) 'Anāşır dördür. Her birinüñ bir ṭabī'ati vardur. Ammā Şu'nuñ ṭabī'ati oldur ki qanqı yaña ki alçaq olsa (4) andan yaña aqsa gerek. Ammā Tañrınıñ emri ṭabī'ati yeker. Görmez misin Fir'avn kaçan ki Nīl'i tağdan yaña gel didise (5) Tañrı fermānile tağdan yaña getdi. Ṭabī'ati qodı. Pes ma'lüm oldı ki irādet Cebbār'ındur. İhtiyār Qahhār'uñ. (6) Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile ol Qaya'ya and içdi ki yarıldı. Andan Şālih Peyğamberüñ Devesi çıqdı. Kaçan ki (7) andan mu'cize dilediler, melül oldı. Nā-gāh Cebrāyīl andan Şālih'a beşāret itdi. Şālih du'a kıldı, Qaya yarıldı (8) içinden bir Deve çıqdı kızıl, gözleri qara. Peyğamberliğini āşikāre kıldı. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile 'aşılerüñ (9) gönline and içdi, didiler. Kaçan ki iñlediler günāhlarından, aqladılar. Tañrınıñ 'azābını añdılar, aña şikestelik (10) 'arz

eylediler. Ol gözleri yaşları anlarıñ dertlerine dermān oldu. Anlara dest-gīr-ı Deyyān oldu. Ba'zılar (11) Ve'l-Fecri didügile Peygāmbereñ mübārek parmağı arasından çıkan şuya and içdi, didiler. Leşkere şu bulunmadı (12) Peygāmbere 'arz itdiler. Bir legen diledi. Elin içine kodı. Bir bardak şuyı üzerine dökdi. Bir bıñar hāşıl (13) oldu. Andan ol On iki biñ kişi şulandılar, tavārlarına içürdiler, getürdiler. Ba'zılar Ve'l-Fecri (14) didügile Mūsā'nuñ 'Aşāsıla urduğı Taş'a and içdi ki ol Taşıñ On iki emcegi var-idi. Kaçan ki (15) leşkeri kōnşa 'aşāsıla ol taşu ururdu. On iki iñar çıkardı. Kaçan ki güç itseler yine 'aşāsıla (16) ururdu. Şuyı diñerdi. Lem Yezel bu keremi iderdi. Ol 'ālimü'l-esrār henüz anuñ-la toğrulmazlardı ol (17) eşrār. Ba'şılar Ve'l-Fecri didügile ol Taşa and içdi ki anda mu'cize getürdi, didiler. Bir gün kāfirler derildiler. (18) Peygāmbere 'inād itdiler. Andan burhān isteyoruz eger gerçek Peygāmbereñ bize işbu Taş'dan bir hūrmā ağacın çıkar (19) didiler. Du'ā kıldı, ol Taş yarıldı. Andan bir hūrmā ağacı çıktı. Küffār 'acebde kaldılar, hayrān her (20) biri bir tarafda ser-gerdān. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile ol yere and içdi ki Sūrākā'nuñ atı ayakları anda (21) gömüldi, didiler. Ol oldu ki Peygāmbere 'aleyhi's-selām Mekke'den Medīne'ye gelüriken kāfir çerisinüñ öñince geldi, yetişdi. [350b]

(1) Peygāmbere 'aleyhi's-selām, hamle itdügünleyn kōlı hevāda kaldı. Peygāmbere 'aleyhi's-selām yere emr itdi. Yer dizlerine degin atı yutdı. (2) Emān diledi. Yine kurtuldu. Yine hamle kıldı Üçe degin. Andan şöñra döndi, küffārı bir zemān yığdı. (3) Bulmadum diyü tā vardı gāra muhtār 'ankebūt oldu perde-dār. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile Ezel Kālemi'ne (4) and içdi, didiler. Evvel Kālem'i yaratdı. Aña yaz didi. Kālem ne yazayım didi. Tañrı Te'ālā aña yaz Bi'smi'llāhi' (5) r-Raḥmāni'r-Raḥīm yazdı. Andan şöñra olmışı, olacağı yaz didi. Ve Kālem kurudu. Defter dürildi kalmadı. (6) İllā kerem-ı Ḥannān, luḥf-ı Müste'an. Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile Muḥammed'e and içdi, didiler ki anuñ-la toğar envār-ı (7) ĩmān ve anuñ-la getdi āşār-ı tuğyān ve anuñ-la oldu gufrān kim aña muḥī' oldu buldı Cinān. Ve kim 'āşī (8)

oldı Nīrān. anuñ hürmet-içün ‘arş’uñ altında her mü’minüñ bir şüreti vardır. Kaçan ki mü’min dünyāda rukū (9) ve sücūd şüreti dağı ‘arş altında rukū’ ve sücūd ider, muṭṭali’ olmayalar anuñ günāhına. Ba’zılar Ve’l-Fecri (10) didüğüle kıyāmet günü ola. Gökden Bitiler yağa. Her kişiye Bitisi gele. Açalar, okıyalar. Anda kimine bayram ola (11) ve kimi bed-nām ola. Ammā luṭf andadur ki her kişinüñ kāğıdına gayrı muṭṭali’ olmaya. Ol ki muṭī’ kırtıla, ol ki (12) ‘aşıdür, ağlaya. Revān ‘ināyet kıubbesine kıoya tā āvāzını kimse işitmeye. Andan Allāhü Te’ālā aña ḥiṭāb (13) eyleye: İy bende, sen nice idem yanmayam dirsın, ben nice kerem idem, senden utanmayam dirin, diye ve ammā kıasem (14) on dürlüdür. Biri ululamağ-içün olur. Allāhü Te’ālā Muḥammed’üñ ‘ömrine and içdüğü gibi Le-‘amrū-ke inne-hüm le-fī (15) sekrati-him ya’mehün. Biri taḥṣīş kıasemidür. Allāhü Te’ālā İkinci Namāzı’na and içdüğü gibi. Ve’l-‘Aşri. İne’l-insāne (16) le-fī ḥusrin. Didi. Biri kıasem-i ta’zīmdür. Allāhü Te’ālā āyet āyet indürdüğü gibi. Fe-lā uḳsimu (17) bi-mevākı’ı’n-nucüm. Didi. Biri kıasem-i ‘acāyibdür. Allāhü Te’ālānuñ Gök’e and içdüğü gibi. Ve’s-semā’i zāti’l-Burūci. (18) Biri kıasem-i kıudretdür. Allāhü Te’ālānuñ Zeytün’e and içdüğü gibi. Ve’t-Tīni ve’z-Zeytūni. Didi. Biri (19) kıasem-i vilāyetdür. Allāhü Te’ālā Mekke’ye and içdüğü gibi. Lā uḳsimu bi-hāze’l-Beledi. Didi. Biri kıasem-i (20) taḳviyetdür. Allāhü te’ālā kendinüñ Razzākıdüğüna and içdüğü gibi. Fe-ve Rabbi’s-semāvāti ve’l-erzi. Didi. Biri (21) kıasem-i siyāsetdür. Allāhü te’ālā kıyāmet günine and içdüğü gibi. Lā uḳsimu bi-yevmi’l-kıyāmeti. Didi. Kıasem-i ‘izzetdür. [351a] (1) Nāzi‘āt’a and içdüğü gibi. Ve’n-Nāzi‘āti ğarḳan. Didi. Biri kıasem-i teşrīfdür. Fecr’e and içdüğü gibi. Ve’l-Fecri (2) Ve-leyālin. Didi. Fecr, dördür. Fecr-i Ḥalīl’dür: Kıurbān gibi. Fecr-i Celīl’dür: Ramażān günleri’nüñ Fecr’i gibi. (3) Fecr-i Tafzīl’dür: Ve Kıur’ān’e’l-Fecri. gibi. Fecr-i Ta’zīm’dür: Ve’l-Fecri Ve Leyālin ‘aşrin. Gibi.

2 Ve on gece ḥaḳḳ-içün (4) ki ḥacc idecek günlerüñ gecesidür. Geceye aşaldur. Şoñra ‘ibādet geceden niyyet olsa efzaldür. Bir dağı oldur ki (5) her gecenüñ gündüzi

vardur. Elbette şāyedügin ola ki anuñ gecesı olmaya kıyāmet günü. Nükte: Hacı hacc itse (6) Ka'be'yi tavāf iderler. Göñül Ka'besin tavāf eyle. Hikāyetdür: ba'zı zehārdan ki Ka'be'yi tavāf itmege giderdi. (7) Bir hatun kişi bile gider. Ne yeyecegi var ve ne binecegi var. Kaçan ki Allāh dise gözlerinüñ yaşı revān olur. Ol (8) zāhid añā, iy Tañrınıñ karavaşı, nereye gidersin, didi. Ol hatun, Ka'be'ye giderem, didi. Zāhid eydür: Ben didüm ki (9) zāduñ, merkebün yoğdur. Biz Tañrı konuqlarıyuz, didi. Pādişāhumuz cömerddür, didi. Kaçan ki Ka'be'ye yetişdük (10) geldi. Allāh diyüp başını eşige kōdı. Depretdüğ, gördük; cān virmiş, didi.

3 Cift haqq-ıçün (11) Tek haqq-ıçün. Cift didügi erkekle dişidür ki andan 'ibād çoğalur. Cift, yerile gökdür. Cift mü'minlerle kāfir (12) dūr. Cift 'arş'ile Kürsī'dür. Cift Levh, Kalem'dür. Cift, leyl ü nehārdur. Cift nūr ve zulāmdur. Cift Dūzah, Behişt' (13) dūr. Cift Ādem ve Havvā'dur. Cift dilile göñüldür. İki gözdür 'ibret almağ-ıçün. Cift iki kulağdur hikmet işitmege. (14) Namāzlardur. Tek Tañrıdur. Tek, Vitr-i vācibdür. Tek Akşam Namāzı'dur. Tek ölüm kişidür.

4 (15) Ve gice haqq-ıçün ki anda 'Arafāt'dan Minā'ya giderler ya ol gece haqq-ıçün ki Peyğāمبر 'aleyhi's-selām Mekke'den Medīne'ye göçdi ya ol (16) gece haqq-ıçün ki 'aşık ma'sūkile halvet kıldı. Dağı anda dürlü dürlü nāz itdi. Dürlü dürlü rāz açdı. Yağyā 'aleyhi's-selām (17) eydür: Nice sevinem İlähī! Ki 'āşī oluram. Nice sevinmeyem ki seni bilürem, dirdi. Rabi'a'-i 'Adeviyye halk yatduğ (18) dan soñra yüzünü göge dutardı, eydürdi ki İlähī gözler uyudı, göñüller gāfil kaldı, dir-idi. Dağı 'ibādet (19) iderdi. Her gice şabāha degin hāli bu-y-idi.

5 Bedürüstī bu zıkr itdügümüzde kāsēm (20) vardur 'aql eyelerine.

6-10 Bilmedüñ mi yā Muḥammed niçe işledi senüñ Tañruñ 'Ād Kavmi'ne (21) ki adı anuñ İrem'dür. Semek oğlı Semek, Lemek oğlı Lemek, Sām oğlı Sām, Nūḥ oğlıdur. Ya İrem, ol Bahça'nuñ [351b] (1) adıdur ki Şeddād yapdı. Aña girmedin

öldi. İrem dirdi, irmedi; girem dirdi, girmedi. Zātü'l-‘imād’ı ol (2) Baḥçanuñ bünyādınıñ içinde direkler var-ıdı altundan kim aña gözler irmezdi.

11-12 (3) şol bünyād ki yaradılmamışdur anuñ mişli şehirlerde.

13 Ve niçe işledi (4) senüñ Tañruñ Şālih̄ Kavmi’ne ki kesdiler qopardılar ki iki yüz kişi şimdiki zemānda kesimez, qoparımaz evler yaptılar ol (5) köylerüñ deresinde. Ve niçe işledi Fir‘avn’a ki ulu begler tapusunda tururdu (6) tağlar gibi ki ol Şemūd, Fir‘avn azdılar memleketlerde. Pes (7) çoğaltdılar yer yüzinde fesādı. Pes dökdi senüñ Tañruñ anlaruñ (8) üzerine katı ‘azābı.

14 Bedürüstī senüñ Tañruñ uğraqdudur Şirāt üzerinde (9) şorisar evvel ĩmāndan. Eger rāst cevāb virürse andan şoñra namāzdan, eger dañı rāst cevāb virürse (10) zekātndan şorarlar. Aña eger dañı cevāb virürse haccdan şorarlar. Eger aña dañı cevāb virürse (11) ābdestden, ğusülden şorarlar. Aña dañı cevāb virürse atAnuñ ananuñ hoşnūdlıĝından şorarlar. (12) ‘Adlile zulmden şorarlar. Eger birinde sehv olsa hemān tamū’ya gider.

15 (13) Fe-ammā ādemoĝlanını qaçan ki şınaya pes aña ikrām ve (14) ni‘met virür. Ol dañı eydür ki, benüm Tañrım baña ikrām itdi ve ben ol ikrāma lāyıkıdum, deyü.

16 (15) Ve ammā qaçan ki anı Allāh şınar ve kıt ider anuñ (16) üzerine rızķını, pes eydür ki, benüm Tañrum beni ğor eyledi. Baña az rızķ virdi, diyüp şikāyet ider. (17) Ya‘nī ḥaqqā ki benüm ihānetüm ikrāmum bāy itmekde ve yoqsul itmekde degüldür. Belki maĝfıret almaqda (18) ve tevfiķ virmekdedür.

17 Belki yetīmi ḥoş görmezduñuz.

18 (19) Ve birbirüñüzi miskīn yedürmege kındurmazıduñuz.

19 Ve mīrāşı (20) yirdüñüz bir uğurda, ‘avratlara ve miskīnlere nesne virmezduñuz.

20 Ve mālı sever (21) düñüz bol sevinmek.

21 Hakkā kaçan ki yerler deprene şöyle ki gerekdür tā üzerinde [352a] (1) nesne kalmaya ‘imāretten. Şöyle ki düpdüz ola.

22-23 Ve senüñ Tañrınıñ emri gele (2) ve feriştelere geleler şaf şaf olalar yerüñ çevresinde. Dağı ‘adl-içün dīvān kuralar. Ve getirile (3) ol günde tamū. Yetmiş biñ burunduruğ urulmuş ola. Her burunduğa yetmiş gāzab feriştelere yapışmış ola. (4) ol günde kāfir öğütlene. Aña andan öğüt nedeyüvirsün?

24 (5) Eydür ki nolaydı ben göndermiş olaydum eyü ‘amellerden ol fānī evden (6) bu bākī evüñ dirlig-içün.

25 Pes ol günde anuñ ‘azābını bir kişi dağı (7) idemeye.

26 Ve anuñ bağlamağı gibi eli ayağı bir kişi dağı bağlamaya.

27 (8) İy Tañrınıñ ‘aṭāsına kāni‘ olan nefsi!

28 (9) Döñ Tañrıña Tañrı senden rāzı olup sen Tañrıdan rāzı olduğıñ hālde.

29 (10) Gir sen şālih bendelerümile uçmağa.

30 Ya gir şālih bendelerümile ṭā‘ate ve gir uçmağa anlaruñüle.

2.90.

90 (11) Sūretü’l-Beled

(12) Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm

1-4 (13) And içerem işbu şehrüñ Tañrısına ki Mekke şehridür. Murād bundan ki Muḥammed ‘aleyhi’s-selām anda (14) ṭoğdı. Sen helālsın bu Mekke’de. Evet bir sā‘at ki ol Mekke feth olduğı gündür. (15) Ve Ādem’üñ ‘aleyhi’s-selām Tañrısı ḥakkı-çün ve anuñ oğı Muḥammed tañrısı ḥakkı-içün. (16) taḥkīk Ādem’i yaratduğ ṭoğrı kıyāmetde yehūd raḥmetde, meşakkatde.

5 (17) Şanur mı ki anuñ üzerine kimse kādır olmaz?.

6 Eydür ki çok mālı giderdüm (18) anı helāk itmege, dir.

7 Şanur mı ol ki anuñ işini kimse görmedi ve aña tā ki ĩmān (19) getüre? Biz anuñ-içün iki gözler kılmaduğ mı ki anuñla ‘ibretler göre?

8-10 (20) Ve dil virmedük mi ki anuñ-la hikmet söyleye ve iki tutağ virmedük mi ki anuñ-la azgını örte? (21) Ve anı dünyā yolına ve āhret yolına kulağuzlamadük mi?

11 Şırāt Köprüsini geçmedi.

12 [352b] (1) Ve ne bildürdi saña ki Şırāt Köprüsini ne'ile geçer?

13 Kul azād itmekdür, mālını Muhammed'ün helāk-içün (2) harc itmek degüldür.

14-16 Ya yedürmekdür bir günde açlık günidür (3) yetīme ki qarābet eyesidür. Ya miskīne ki toprak eyesidür. Ya'nī düşmişdür.

17-18 (4) andan soñra şunlardan oldı kim ĩmān getürdiler (5) ve şabrile vaşıyyetleşdiler t'at üzerine ve esirgemekile vaşıyyetleşdiler. Anlar eşhābü meymene (6) dürürler. Ya'nī Kāğıdları sağ ellerine şunulucak t'ayifedür.

19 Ve şunlar ki inanmadılar bizüm Qur'an'umuza (7) anlaruñ Kāğıdları sol ellerine virölücek t'ayifedür.

20 Anlaruñ üzerine od vardur ağzı tolu.

2.91.

91 (8) Sūretü ve's-Şems

(9) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (10) Güneş ḥaqq-içün ve anuñ şu'lesi ḥarāreti ḥaqq-içün.

2 Ve ay ḥaqq-içün. Kaçan ki güneş ardınca (11) yürüse.

3 Vegündüz ḥaqq-içün kaçan ki yeri aydıñ eylese.

4 Ve gice ḥaqq-içün (12) kaçan ki yeri bürüye karağulıg-ıla.

5 Ve gökḥaqq-içün ve anı yaradan ḥaqq-içün.

6 (13) Ve yer ḥaqq-içün ve anı döşeyen ḥaqq-içün.

7-9 Ve nefis ḥaqq-içün ve anı yaradan ḥaqq-içün. (14) Pes aña bildürdi fıskını ve şalāhını. Taḥkīk kırtuldu her kim anı arıtdı.

10 (15) ve taḥkīk nevmīz oldı ve şol ki anı ḥor eyledi günāh-ile.

11 Yalanladı Şemūd (16) Şālih'i, azduğı sebebden.

12 vaqtā ki tırdı anlarıñ şakīrağı ki Kıdār'dur.

13 (17) Pes didi anlara Tañrınıñ Peygāmbəri Şālih 'aleyhi's-selām: İraq yürüñ Tañrınıñ Devesi'nden (18) ve anuñ şuyı nevbetinden, hāzer kıluñ!

14 Pes Şālih'i yalanladılar ve Deveyi öldürdiler. (19) Pes 'azāb indürdi anlarıñ üzerine anları yaradan günāhları sebeble.

15 Pes (20) anları berāber kıldı ve anlarıñ helākinüñ şoñından qorqmaz.

2.92.

92 (21) Sūretü ve'l-Leyl

[353a] (1) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (2) Gece ḥaqq-ıçün kaçan ki qarağulığı yeri bürüye.

2 Vegündüz ḥaqqıçün kaçan ki yeri (3) aydıñlığı rüşen eyleye.

3 Ve anuñ ḥaqq-ıçün ki erkegi ve dişiyi yaratdı.

4 (4) Bedürüstī sizüñ dürüşmeñüz dürlü dürlüdür.

5-7 Fe-emmā şol ki virdi mālından (5) ve şirkden şakındı ve eyü sözi gerçekledi.

Ya'ñi Lā İlähe İlla'llāh didi. Bia anı qulağuzlayıserüz uçmağa.

8-10 (6) Ve ammā şol ki baḥīllık ide ve māl yığa ve yalanlaya Lā İlähe İlla'llāh dimegi.. (7) Pes biz anı qulağuzlayısaruz tamü'ya. Murād: Ümeyye bin Halef'dür.

11 Andan (8) 'azābı def' itmez mālı kaçan ki helāk ola.

12 Bedürüstī bizüm üzerümüze ḥaqq yolu beyān itmekdür ehline.

13 (9) Ve taḥkīk bizümdür āhiret ve dünyā. Ya'ñi virürüz qanqısı dilerlerse.

14 (10) Pes qorqutdum sizi bir od'ile kim dāyimā yanar.

15-16 Girmez ana, illā şol şakīraq ki (11) yalanladı ve imāndan yüz çevürdi.

17-18 Ve ırax (12) olası ol oddan şol zāhid ki virür mālını Tañrı rızāsına.

19-20 Ya'ñi anı (13) işlemez bir kimsenüñ ihsānına 'ıvaż itmek-ıçün. Meger Tañrınıñ rızāsın taleb (14) idüp virür mālını.

21 Ve yakīnda rāzı olur Tañrısından.

2.93.

93 (15) Sūretü ve'z-Duḥā

(16) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (17) Kuşluk vaḳti ḥaḳḳ-içün.

2 Kaçan ki karağulına.

3 Tañrı seni (18) terk itmedi ve saña buğz itmedi seni su'ālden. Kāfirler, Eşḫāb-ı Kehf'den, Zü'l-Karneyn'den, Rūḥ'dan şordılar. (19) Tañla gelün, ḥaber vireyüm, didi. İnşāallāh dimedi. Kırık gün vaḥy gelmedi. Müşrikler türrehāt didilerse bu süre (20) indi.

4 Ve āḫiret yegdür saña dünyādan.

5 (21) Ve āḫiretde viriser saña Tañruñ, tā rāzı olunca. Murād bundan, Ümmetini bir uğurdan dilemekdür.

6 [353b] (1) Seni yetīm bulmadı mı yā Muḥammed! Pes 'emmüñ Ebū Tālib'e işmarladı.

7 Ve seni Nübüvetsüz buldı. Pes seni hidāyet idüp Nebī kıldı.

8 Ve seni yoḥsul buldı pes seni ḡanī kıldı Ḥadīce mālīle.

9 (2) Ve ammā öksüzi ḳahr eylemeye!

10 Ve ammā dilenci'i ḳuru göndermeye.

11 (3) Ve Tañrıñuñ ni'emeti ki Ḳur'an'dur, ḥalka ögretgil!

2.94.

94 Sūretü Elem

(4) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (5) Biz senüñ göñlüñi giyik itmedük mi yā Muḥammed İmāni-le? Cebrāyıl 'aleyhi's-selām göñliñi yardı ve anı Zemzem şuyıla (6) yudı ve aña 'ilm ve İmān taldurdu.

2-3 Ve indürdük senden şol (7) vizrũni ki belũni bũkdũ'-ıdı.

4 Ve aldurdu senũn zıkrũni. Pes arlı-ıla (8) giyiklik biledür.

5 Bedürüstĩ arlı-ıla giyiklik biledür.

6 Ādem melũl olsa revān ardıncadur sevinmek.

7 (9) açan ki azādan dõnseñ 'ibādete meşul ol!

8 Ve Tañrıña niyāz (10) idüp Ūmmetũn dile! Zĩrā Şefā'atcisin.

2.95.

95 Sũretũ ve't-Tĩn

(11) Bi'smi'llāhi'r-Raħmāni'r-Raħĩm

1 (12) Tĩn hai-ũn ki uds'ũn aıdır ya Ebũ Bekr'dür. Ve Zeytũn hai-ũn kim Tımiş'ũn aıdır (13) ya 'Ömer'dür.

2 Ve Tũr aı ha-iũn ki Mũsā 'aleyhi's-selām anuñ üzerinde Mũnācāt iderdi. Ya, 'Oşmān'dur.

3 (14) Ve bu Emĩn Şehr ha-iũn ki Mekke'dür ya 'Alĩ'dür. Raıya'llāhũ 'anhũm ecma'ĩn.

4 (15) taı insanı yaratdu eyũ şũretde.

5 Andan şõnra (16) anı virũbidũk Yedi amũ'ya ki yedi at yeredür.

6 İllā şũnlar ki ĩmān (17) getũrdiler ve eyũ 'amel itdiler. Anlaruñ-iũn dũkenmez sevāb vardur.

7 (18) Ne nesnedür saña yalan didũren ıyāmete bunuñ gibi keremlerini gõrdũkden şõnra?

8 (19) Allāh ĥũkm idenlerũn 'ādılraqı degil midür? Kāfirlere, 'adlıle işler. Mũ'minlere falıle. 'Āşıqlara dīzār virür.

2.96.

96 (20) Sũretũ'l-'Alaq

(21) Bi'smi'llāhi'r-Raħmāni'r-Raħĩm

1-2 [354a] (1) Oķı yā Muħammed Őol Tańrı adını ki yaratdı maħlūkātı hergiz anda eksük yoķ. (2) Evvel bu sũre indi Peyġāmbere. Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām geldi, oķı, didi. Peyġāmbere, oķıyamazam, didi. Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām anı ķatılıķ (3) ķoķdı. Yine Őalıvirdi. Oķı, didi. Yine oķıyamazam, didi. Tā uēe deġin. Uēũnciden Őońra İķra’ bi’smi (4) Rabbi-ke’llezī ħaleķa didi. Benī-Ādem’i uyuŐmıŐ ķandan yaratdı dimek olur ve andan (5) Őońra Ĥazret-i Rasũle ‘aleyhi’s-selām āb-dest almaķ oġretti. Āb-dest kāmil olduķdan Őońra iki reke‘at namāz ķıldurdu. (6) andan Őońra Ĥadīcet’i geldi, ańa ħaber virdi. Ańa daħı āb-dest namāz oġretti.

3 (7) Oķı yā Muħammed ki senũń Tańruń sańa ‘ināyet itdi. Őol Kerīmrek Tańrı ki ķalemile yazmaġı oġretti.

4-5 (8) ol ķalem’i İdris tũtdı. Ādemoġlanına oġretti bilmedũġini ħaķķā.

6-7 (9) Bedũrustī kāfir azar. Kendũ nefsi Tańrıdan mũsteġnī gũrdũġ-iēũn. Ebũ Cehl gibi, Fir‘avn (10) gibi.

8 Bedũrustī senũń Tańruńdan yańadur dũnmeġi Ebũ Cehl’ũń ki Peyġāmbere nehy itdi (11) namāzdan.

9-10 Gũrdũn mi Şunı ki men‘ ider Bendeyi ķaēan ki namāz ķılabaŐlaya.

11-12 (12) Revā gũrũr misin nehy itmeġi eger namāz ķılan hidāyet ũzerine olursa daħı? (13) Ya taķvāya buyurursa daħı?

13 Ĥaber verince dũr. Namāzdan nehy iden yalan olursa (14) ve ĩmāndan yũz ēevũrse.

14 Bilmedũń mi ki bedũrustī Tańrı gũrũr anũń fesādıńı.

15-16 (15) Ya‘nī ħaķķā. Eger kāfire i‘rāz itmezse Muħammed’i ‘aleyhi’s-selām yalanlamaķdan.. (16) Dutıserũz anı Őaēıńdan. Issı kim yalan sũyler Tańrı ũzerine. Ĥaēā idicidũr (17) Őirk getũrmek-ile.

17 Pes ķıġırsun hem Őoġbetlerini..

18 Biz dahı Zebānīleri (18) okıyiserüz. Ya'nī haqqā. Muṭī' olma yā Muḥammed aña namāz kıılma didüğine, kııl namāzuñı.

19 Ve secde (19) kııl Allāhü Te'ālā-içün. Ve yaqın ol Hāzret'e tā ğarq olasın rahmete.

2.97.

97 Sūretü'l-Ḳadr

(20) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (21) Bedürüstī biz indürdük Ḳur'ān'ı Ḳadr gicesinden.

2 Ne bildürdi [354b] (1) saña yā Muḥammed, Ḳadr Gecesi nedür?

3 Ḳadr'üñ bir gecesi yigdür biñ aydan.

4 (2) Ferişteler iner ve Cebrāyıl iner ol gecede anları yaradanuñ (3) destürile.

5 İşbu gecede her āfetden selāmetlikdur ol gice tā irte aġarınca ḥayrdur, bereketdür. (4) Yigirmi yedinci gecedür. Hiye aña işāretdür. Zīrā ki Hiye Yigirmi yedinci kelimedür.

2.98.

98 Sūretü'l-Beyyine

(5) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (6) Ya'nī şunlar ki kāfir oldılar Yehūd'dan, Naşārā'dan (7) ve put-perestden, yıġlınmadılar küfürlerinden tā anlara burhān gelince.

2 (8) Burhān, Muḥammed'Rasūlu'llāh'dur ki Tañrıdan geldi.

3 Oqur pāk kāğıdları ki Ḳur'ān'dur içinde (9) kim anda rāst ḥükümler vardur.

4 Ve bulunmadılar şunlar ki Kitāb virildiler (10) Tevrāt gibi, İncıl gibi. İllā anlara ḥucetler geldüğinden şoñra ki Ḳur'ān'dur.

5 (11) Ve emr (12) olunmadılar illā Tañrıya tapmağıle dīni aña ḥāliş idüben Ḥaqq'a meyl idiciler oldukları ḥālde ve namāzı kıılalar ve zekātı (13) vireler. Ve budur toġrı Millet ve dīn.

6 Bedürüstî şunlar ki (14) kâfir oldılar ehl-i kitâb'dan ve puta şapanlardan, şamû Odı'ndadır. Ebedî (15) oldukları hâlde ol şamû'da. Anlar maḥlûḳātuñ yamanıdır şamû'da.

7 (16) Bedürüstî şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel işlediler (17) ol şâyife yaradılmışuñ ḥayrlusıdır.

8 Anlaruñ şevābları anları (18) yaradan şatında uçmaḳlarıdır ki altlarından ırmaḳlar akar. (19) Dāyim anda şalalar ebedî. Tañrı anlardan rāzı oldı (20) ve anlar daḫı andan rāzı oldılar. Ol şevāb şunlaruñ-içün dür ki Tañrıdan şorkdı (21) ve Tañrıyı bir'ledi.

2.99.

99 Sūretü'z-Zilzāl

[355a] (1) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1-3 (2) İlerü geçenler şaġāyir-içün 'azāb olmaz hemān kebāyir-içün olur dirlerdi. Bu sūre (3) endi. Ya'nı kaçan ki yerler deprene kıyāmet şopmaġıçün geregince ve yir çıkara şumaşlarını (4) ḥazāyinden, defānından, mürdelerden ve kâfirler, n'oldı bu yere, diye te'accüp idüp.

4 (5) O günde yer daḫı kendü ḥaberini söyleye. Fulān şā'at itdi, fulān günāh itdi diye.

5 (6) Zīrā Tanruñ aña destūr virdi ki söyleye.

6 (7) ol günde ḥalḳ şaġılalar ḥisābdan şoñra 'amellerinüñ 'ıvazını gösterilmek-içün her nefse uçmaḳda ya şamû'da.

7 (8) Pes şol ki işledi zerre miḳdārı ḥayrı görür ve on ol şadarı tā yetmiş (9) biñe degin.

8 Ve şol ki zerre miḳdārı şer işlese cezāsını görür berābercedür.

2.100.

100 (10) Sūretü ve'l-'Ādiyāt

(11) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1-6 (12) ol yegrek atlar ḥaḳḳ-ıçün segirdükde boğazları ḳur ḳur ider. Sebeb-i nüzül budur ki Peyğāمبر 'aleyhi's-selām (13) Benī-Künāne'ye çerī gönderdi. Ḥaberleri belürmedi. Münāfıḳlar erācīf ḥaberler söylemege başladılar. (14) Ve taşlardan, na'llarıla od çıkararak atlar ḥaḳḳ-ıçün. Ve şabāḥın düşmān başup yağmā (15) idici atlar ḥaḳḳ-ıçün. Pes ḳopardılar orada tozu. Ya'nī ceng itdükleri dere. (16) Ve ol dere kāfir çerisinüñ ortasında düşdiler. Bedürüstī insān (17) Tañrısına 'āşīdür ya baḥīldür. Murād: Velīd bin Muğīre'dür.

7 Ve taḥḳīḳ Tañrı anuñ üzerine (18) Şāhid'dür.

8 Ve taḥḳīḳ insān māl sevmek-ıçün iken ḳatıdır. Ya pes bilmez mi (19) ol baḥīl? 9-11 Ḳaçan ki çıḳa sinlelerdeki ölüler ve beyān ola göğüsler (20) deki sırlar ḥayrdan ve şerden. Bedürüstī anları yaradan (21) Tañrı anları ol günde bilür nice'idügin niyyetlerine, 'amellerine göre 'ıvāz virür.

2.101.

101 [355b] (1) Süretü'l-Ḳāri'a

(2) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (3) Tā ḳıyāmet günü.

2 Nedür ḳıyāmet günü?

3 Ne bildürdi saña yā Muḥammed ki (4) ḳıyāmet ne nesnedür?

4 ol günde ādemoğlanı olur henüz yumurdadan (5) çıḳmış çekilnege gibi olur ya uvacuk kelebek gibi olur gezmekde kendüleri od'a şalmaḳda.

5 (6) Ve tağlar atılmış yūñ gibi olur yerile gökarasında uçar.

6 Ammā ol ki anuñ (7) tartılmış 'amelleri sengīn ola.

7 Pes ol kimesne begenilmiş dirlik içindedür (8) cennetde.

8 Ammā şol ki anuñ tartılan 'ameli terāzūda yekzik ola.

9 (9) anuñ menzili ṭamū'dur.

10 Ne bildürdi saña yâ Muhammed ki nedür Hâviye?

11 (10) Üç biñ yılda kızmış od'dur Hâviye. Anıñ-ıçün dirler ki 'aşı'ı aşığa bırağurlar.

2.102.

102 (11) Sūretü't-Tekāşür

(12) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1-2 (13) Bu süre iki kabīle hakkında endi ki biri Benū-'Abd-i Menāf ve biri Benū-Sehm'dür. Birbirile fahrleşdiler (14) çoklığıla. Benū-Sehm, az geldi. Pes anlar didiler ki bizi ceng helāk itdi. Eyle olsa ölilerin dağı bile (15) şaydılar. Bu kerre Benū-Sehm çok geldi. Bu süre endi. Mağrūr itdi sizi çoklığıñuz çekmişek. (16) Tā mekağabeyri ziyāret itdüñüz sinledekin bile şayduñuz. Ya'nī iş degül ki siz idersiz. (17) İş oldur ki Tañrıya muṭī'c olasız.

3 Şoñra bilesiz ki nice gerekdür kıyāmeti gördüğinde.

4 (18) andan şoñra yine bilmezsiz ki gerekdür tamū'ya girüp 'azābını göricek.

5 (19) İmān getirmez misiz 'uḳūbete eger inansañuz kıyāmete. Oñat inanmağıla ögünmekden.

6 (20) Evet elbette tamū'yı göreceksiz.

7 Andan şoñra yine görecek (21) siz anı, içine girüp 'ayne'l-yaḳīn 'ayān görmekile.

8 Ol günde na'īm'den [356a] (1) meşelā kıru etmek yiyüp şovuk şu içüb, şorılır.

2.103.

103 Sūretü ve'l-'Aşr

(2) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1-2 (3) Rūzigār Tañrısı haḳḳ-ıçün ya İkindü Namāzı haḳḳ-ıçün. Ebū Bekr kaçan ki geldi, kāfir aña ziyān (4) itdüñ didiler. Ebū Bekr rażıya'llāhü 'an-hü, ziyān büt-perestlikdür, didise bu süre endi. (5) Bedürüstī püt-perestler ziyān içindedür.

3 İllā şunlar ki ĩmān (6) getürdiler ve eyü ‘amel işlediler. Hakkıla vaşıyyetleşdiler ki Qur’ān’dur ve şabrile (7) vaşıyyetleşüñ, tã‘atde ve dĭn yolında zahmet çeküñ ki şabr iden zafer bulur muhakkağ.

2.104.

104 (8) Sūretü’l-Hümeze

(9) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħĭm

1-2 (10) Veyl Deresi’nüñ ‘azābı her kişıyedür ki halkı begenmeye, ta‘n ide. Ve anları çeke (11) mesāvĭ idüp. Ol şoldur ki taşı başına ve başın taşu urdı mālĭ (12) cem‘ eyledi tã kul ve qaravaş şatun ala. Dağı Muhammed Muşafā ile ceng ide ve ol mālĭ şağışladı tã nöker idine (13) sãz ve şilāh idine. Murād Velĭd bini’l-Muğĭre’dür.

3 Şanur ki bedürüstĭ anuñ mālĭ (14) anı dünyāda koyıser ve ölümden men‘ idiser. Ya‘nĭ Velĭd didügi gibi degüldür.

4 (15) Elbette bırağılıser Hıtaame tamüsü’na.

5 Ne bildürdi saña yã Muhammed’Hıtaame neydügin?

6-7 (16) Tañrĭnuñ şol yanmış odıdur kim revān yürege (17) erişür yanar. Yene yaradılır yine yanar. İşbu resme ‘azābı olur anuñ.

8-9 Bedürüstĭ tamü anlaruñ (18) üzerine muhkem tuvağlanmışdur tã nefes almaya ve rāħat olmaya. Uzun direklere bağıdur oddan (19) zencĭrlerle. Ebedü’l-ebedĭn kırtulmaya.

2.105.

105 Sūretü’l-Fĭl

(20) Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħĭm

1 (21) Bilmedüñ mi yã Muhammed nice işledi senüñ Tañruñ Fĭl Āyeleri’ne ki İbrāhe’[356b] (1) dür ki Mekkeyi yığmağa geldi-yıdı. Şerrafeha’llāhü.

2 Eylemedi mi anlaruñ mekirlerini ziyān (2) içinde ki Mekkeyi yığavuz diyü geldilerdi.

3-5 Pes gönderdi anlarıñ üzerine (3) Ebābīl Kūşı'nı ki kaya kırtağıcıdır. Atarlar anları Siccīl'den birer taşile. (4) Sicīl oldur ki uvak taşı şıyalar, dahı balıgıla yoğuralar ve encekler ideler. Şoñra bişüreler ve her (5) taşuñ üzerine adları yazılıy-ıdı. İnerdi cebede ışıkda eglenmezdi. Pes anları (6) yanış od gibi eyledi kâfirlere 'ibret-içün. Fīl Āyeleri 'Aşf-ı Me'kūl gibi kıldı Allāhü Te'ālā.

2.106.

106 Sūretü Kūreyş

(7) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1-4 (8) Kūrayş ülfet (9) tutmağ-içün Mekke'den yazın Şām'a işleyüp kışın Yemen'e işlemege didügi (10) buña işaretdür tā İbrāhīm'e ula ve Ḥabeşe'ye ilhām ola. Ta'āmı Mekke'ye getüreler bir gün bir güclik yoldan (11) alalar tā rāḥat oturalar. Pes tıpsunlar bu Ev'üñ Tañrısı'na ki (12) yedürdi anlara açlıkdan kırtarup ve emīn eyledi anları kırkıdan ve gāretden.

2.107.

107 (13) Sūretü'l-Mā'ün

(14) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (15) Gördüñ mi yā Muḥammed şol kâfiri ki yalanlar anlar dīni ya'nī kıyāmet günini.

2-3 (16) ol kâfir şoldur kim yetimden ḥaqqını men'ider aña zulm idüp. (17) Ve gayrını kındurmaz miskīnlere teşadduk idüp ta'ām yedürmege.

4 Pes fe-veyl şol namāz (18) kılanlar-içündür kim ol namāz kılıcılar kıldıkları namāzdan gāfil olurlar.

5 (19) Anlar şunlardur kim riyā-y-ile kıılır.

6 Maqqadları namāzların göstermekdür.

7 Ve men'iderler ḥaqqır ve faqqırden (20) Mā'ün'ı. Ya'nī zekāti.

2.108.

108 Sūretü'l-Kevşer

(21) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 [357a] (1) Bedürüstī yā Muḥammed biz saña çok ḥayr virdük ki Ḳur'an'dur, 'ilmdür yāḥūd murād Kevşer Ḥavzī'dur (2) ki anuñ balçığı müşg, kumları incüden südden aḳ bāldan ṭatludur. Eni Şan'ā ile Yemen arasındadır. Ḳırāñında (3) incüden ḳubbeler var. Bardaḳları yıldız gibi dizilmiştir.

2 Pes ḳıl Tañrıñ-içün Bayrām Namāzı (4) ve Ḳurbān'ıñ eyle!

3 Bedürüstī seni 'ayıblayanlar ebterdür ve sen tā ḳıyāmete degin (5) añılırsın benümüle zīrā müslümānlar Lā İlähe İlla'llāhu Muḥammed'ün Rasūlu'llāhi diyenler senüñ Âlüñdindür. Andandur ki Ḥatunlaruñ (6) Ümmühätü'l-Mü'min'dür. Ya'nī mü'minler analarıdururlar.

2.109.

109 Sūretü'l-Kāfirün

(7) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (8) Eyit yā Muḥammed ki iy kāfirler!

2 Ben ṭapmazam şuña ki siz ṭaparsız. Bu ol (9) vaḳt-idi ki kāfirler 'Abbās'a geldi. Eyitdiler, Muḥammed eger bizüm İmānumuz dilerse gelsün ba'zı Tañrımuza ziyāret (10) eylesün, didiler.

3 Ve ne siz ṭapucısız benüm ṭapduḡuma.

4 (11) Ve ne ben ṭapucıyam şuña ki siz ṭapduñuz.

5 Ve ne siz ṭapucısız şuña ki ben ṭaparam.

6 (12) Size sizüñ dīñüñüz ve baña benüm dīñüm. Sūre'niñ ba'zı mensūḥdur āyet-i seyf-ile.

2.110.

110 (13) Sūretü'n-Naşr

(14) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1-3 (15) Kaçan ki gele Tañrınıñ yardımını ve Mekke ve Tāyif'üñ ve qalan vilāyetüñ fethi vaqtā ki (16) bu sūre endi, Peygāmbere 'aleyhi's-selām Ebū Bekr'üñ, 'Ömer'üñ üzerine oqudı. Anlar sevindiler. İbn-i 'Abbās işidicek, ağladı. (17) Peygāmbere 'aleyhi's-selām, niçün ağlarsın, didi. İbn 'Abbās eyitdi: Yā Rasūla'llāh, senüñ dünyādan sefer itmeñ añlanur. Bundan (18) didi. Peygāmbere 'aleyhi's-selām aña, gerçeksın, didi. Andan soñra hasta oldı. Dārü'l-Beķā'ya göçdi. (19) Ve gördüñ ki halk girürler Tañrınıñ dīnine bölük bölük. (20) Pes ölüme yaraķ eyle, çok tesbīhile ve bol istiğfāri. (21) Bedürüstī ol Tañrı, günāhından geçici oldı keremile.

2.111.

111 Sūretü Tebbet

[357b] (1) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (2) Vaqtā ki Tañrı Te'alā Peygāmbere yaķın kavmlerüñi dīne okı didi. Ta'am bişürdi. Kendünüñ (3) qarā'ibini evine oķ-ıdı ve dīne da'vet itdi. Ebū Leheb, tebbā le-ke bizi şuñu-içün mi oķıduñ, didi. Pes bu sūre (4) indi. Ya'nī helāk oldı Ebū Leheb'üñ iki eli tevḥīdden i'raz itdüg-içün. Ve kendözi helāk (5) oldı. Ebū Leheb, Peygāmbereñ 'emmüsidür.

2 aña fāyide itmedi anuñ mālı. (6) Ve şol ki kazandı oğuldan kızdan. Ya'nī hıç bir nesnesi anı kırtarmadı Tañrınıñ 'azābından.

3 (6) Tīzde giriser bir od'a ki yalıñlıdur ve 'avreti ki (7) çalu taşurdı, dikenin Peygāmbereñ yolına dökerdi, ol daķı giriser.

4-5 Oddan getürücü (8) olduğı hālide ol 'avretüñ boynında zincir vardur oddan. (9) Uzunı yetmiş arşun līf şeklinde niçe ki diken taşırđı dünyāda Peygāmbere 'aleyhi's-selām İzā-içün. (10) 'Azābı daķı ol şekilde.

2.112.

112 (11) Sūretü'l-İhlās

(12) Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

1 (13) vaktā ki urayş, Peygāmbere, yā Muammed Taruı bize vaşf eyle, didilerse bu sūre endi. (14) Ya‘nī, eyit yā Muammed kāfirlere bedürüstī ol Tarı ki ben aa aparam, birdür.

2 Nazīri yo, ortaı yo, yardımcısı (15) yo. Allāh yemez, imez. Cümle ‘ālem aa muhtāc. anu hīc nesneye ihtiyācı yo, bāīdür (16) fenāsı yo.

3 Andan oul ız gelmedi tā anu milkini mīrāş yeye ve ol daı kimesneden (17) tomadı tā ki mülki andan mīrāş yeye.

4 Ve aa kimse bezemedi. Bundan ma‘lūm oldu (18) Yehū’ile Naşārā’nu ‘İsā’ile ‘Uzeyr’de.

2.113.

113 Sūretü’l-Fela

(19) Bi’smi’llāhi’r-Ramāni’r-Raīm

1-5 (20) Eyit yā Muammed ki şıınuram şabā alıınu Tarısına malūātınu (21) şerrinden. Ve şıınuram Ay’u şerrinden açan ki oluna. [358a] (1) Ve şıınurum efsūn oıyup dūumlere üfürenü şerrinden. Bunlar Lebīdi’bni A‘şam ızlarıdır ki Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (2) sihr itdiler. Daı uyuda gömdiler. Varup ıarmayınca Permayınca Peygāmbere şaalmadı. (3) Ve şıınuram hasūdu şerrinden açan ki ased ide.

2.114.

114 Sūretü’n-Nāş

(4) Bi’smi’llāhi’r-Ramāni’r-Raīm

1-6 (5) Eyit yā Muammed ki, şıınuram alu Tarısına, alu pādişāhi’na. alu Tarısı’na. alu Ma‘būdi’na ki, men‘ ve ‘aā anu elindedür (6) şeytān şerrinden ki, dūrölücidür kirpi gibi. Şıınuram Tarıya zīrā ki elümden gelmez andan şaınma. anu-iün (7) ki ādemolanlarınu amarında an gibi gezer ve ol ādemi görür, ādem anı görmez. (8) Eyle şeytān ki vesvese ider alu göüslerine.

Cinnîlerden dahı âdem (9) oğlanlarından ba‘zılar eydür. Şeytân, âdemden dahı (10) olur. Nice cinnîlerden olur. Pes ikisinüñ şerrinden (11) Allâh’a şıgınmağ gerek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.SÖZLÜK

A, Ā

āb (Far.): Su.

Ol infākuñ meşeli, şol taşa beñzer ki şaykallu sipsirülükdür, ki üzerinde toprak ola, pes aña katı yağmur toķuña daķı, pes anı şalt āb açuķ koya ki, üzerinde toprak var mı-dı, yoksa yok mı-dı, çaķ şöyle ola. [41b]/(16)=2/264

āb-ı revān: Akan su.

Āb-ı revān eyledi ve 'İsā'nuñ 'aleyhi's-selām kudūmī-le çay aķdı ve kuru ağac yeşerdi ħurmā virdi. [188a]/(7)=19/24

ābā (Ar.): Babalar.

Āgāh oluñ iy baña ābā vü ecdāduñ dīnini terk itdūñ diyenler ki ol rüşen ziyāndur. [269b]/(14)=39/15

ābañsuz: Aniden, ansızın.

Ve ivdürürler seni 'azbile eger ād virilmiş vaķtı olmayaydı 'azbuñ anlara 'azāb elbette gelürdi ve elbette gelse gerek anlara ābañsuzda bilmeziken ve ivdürürler seni 'azāb-ile ve taķķīķ cehennem kāfirleri ķaplayıcıdur. [237b]/(8)=29/53

'abd (Ar.): Kul.

'abd-i me'mūr. Emir kulu.

Ben bir 'abd-i me'mūram. [22a]/(20)=2/144

abdest (Far.): Abdest.

Şaķlaşuñ beş vaķt namaz üzerine, vaķtlarında arı ābdest birle, rükū'-ile, sücūd-ile ve orta namāz üzerine ki ikindü namāzıdur. [36b]/(18)=2/238

abdest al-: Abdest almak.

Benî-Âdem'i uyuşmuş kandan yarattı demek olur ve andan sonra Hazret-i Rasüle 'aleyhi's-selâm âb-dest almak öğretti. [354a]/(5)=96/1-2

'abeş (Ar.): Boş, boşu boşuna, hiç.

Tañrı didi. Kim eglenmedüñüz illâ eglendüñüz eger taḥḳîḳ siz bilürsüz bilürseñüz şanduñuz mı ki bedürüstî biz yaratduk sizi 'abeş yere ve taḥḳîḳ siz bize dönderilmeyisersiz. [210a]/(6)=23/115

'abeş yarat-: Hiç yoktan yaratmak.

Yüce oldı Tañrı ki Hakk pâdişâhdur, 'abeş yaratmaḳdan. [210a]/(7)=23/116

'âbid (Ar.) İbadet eden.

Bedürüstî bu Kur'an'da erişdürmek var 'âbid kavm-içün Tañrınıñ cennetine. [200b]/(19)=21/106

abraş (Ar.): Alacalı hastalık.

Ve oñarusaram, anadan gözsüz toğanı ve abraşı, Allâh destürî-la. [48b]/(19)=3/49

'abüset (Ar.): Somurtkanlık, kapalı hava durumu.

Kaçan ki gökyüzinde çoğalurlar, hevâ 'abüset gösterür. [349b]/(20)=89/1

'acâib → 'acâyib.

'acâyib, 'acâib (Ar.) Tuhaf, anlaşılmaz.

Biri ḳasem-i 'acâyibdür. [350b]/(17)=89/1

Yaradıcıdur 'acâyibâti semāvâti ve arzın gökleriñ yirleriñ 'acâiblerini. [98a]/(17)=6/101

'acâyibât (Ar.) Tuhaf, tuhaf olanlar.

Yaradıcıdur 'acâyibâti semāvâti ve arzın gökleriñ yirleriñ 'acâiblerini. [98a]/(17)=6/101

'aceb (Ar.): 1. Acaba.

Pes eydeler. 'Aceb biz mühlet virtülür miyüz? [223a]/(21)=26/201-203

2. Şaşılacak şey, anlaşılmaz, tuhaf.

Ve kâfirler eyitdiler bu 'aceb nesnedür. [303b]/(15)=50/1-2

'aceb görücü: Hayret edilecek şekilde gören.

Ne 'aceb işidicidür ve ne 'aceb görücidür Tañrı! Ol günde ki bize geleler illâ kim müşrikler bugün dünyâda rüşen hañâdadururlar. [188b]/(9)=19/38

'aceb işidici: Hayret edilecek şekilde duyan.

Ne 'aceb işidicidür ve ne 'aceb görücidür Tañrı! Ol günde ki bize geleler illâ kim müşrikler bugün dünyâda rüşen hañâdadururlar. [188b]/(9)=19/38

'acebe getir-: Şaşırtmak, hayrete düşürmek.

Ve Huneyn günü kaçan ki 'acebe getürdi sizi çoklığuñuz pes hîç fâyide itmedi ve def' itmedi sizden hîç bir nesneyi ve tar oldı üzerüñüze yir bunca giñlik-ile. [125b]/(1)=9/24

'aceble-: Şaşmak, hayrete düşmek.

Ve ben size öğüdciyem, eminem, ya dañı 'acebler misiz, size öğüt geldüğinden Tañrıdan, sizden bir üzerine, sizi korqutmağ-içün? [108b]/(2)=7/69

'acem: Arap olmayan, İranlı.

Ve eger biz Qur'an'ı 'Acem dili üzerine kılayduğ gerek diyelerdi ne-y-içün beyân olunmadı bunuñ âyetleri Qur'an 'Acemî'dür hâl bu ki Peygâmbere 'Arabî'dür. [282a]/(2)=42/44

'acem dili: Farsça, İran'da konuşulan dil.

Ve eger biz Qur'an'ı 'Acem Dili üzerine kılayduğ gerek diyelerdi ne-y-içün beyân olunmadı bunuñ âyetleri Qur'an 'Acemî'dür hâl bu ki Peygâmbere 'Arabî'dür. [281a]/(2)=41/44

'acem diyârı: Acem ülkesi, İran.

Buht-naşar kazdı 'Acem Diyârı'nda. [347b]/(7)=85/2

'acemî: Acem'e ait olan, Fars dilinde olan.

Ve eger biz Kur'an'ı 'Acem dili üzerine kılayduk gerek diylerdi ne-y-içün beyân olunmadı bunuñ âyetleri Kur'an 'Acemî'dür hâl bu ki Peygâmbere 'Arabî'dür. [281a]/(3)=41/44

acı: 1. Tatlı olmayan, acı.

Pes kaçan ki korku gide ta'n iderler size acı diller-ile anlar size buhl idübeni ganîmet mâlı üzerine. [246b]/(16)=33/18-19

2. Acı, ağrı.

Vaktâ ki kaçduñuz çıkduñuz depe üzerine ve hiç dönüp bakmazduñuz bir ahada, cânuñuz acısından, hâl bu ki peygamber [56a]/(21)=3/153

acı kııl:- Acılaştırmak, acı yapmak.

Eger dilesek biz anı acı kıılurduk. [315a]/(2)=56/70

acırağ: Daha acı.

Ve berâber olmaz iki deñiz bu biri tatlı şovuk tîz siñer içecek ve bu biri şûrdur acırağ ve her birinden tâze et yirsiz. [256a]/(11)=35/12

acıdıcı: Acı veren, elem veren.

Ve kâfirler-içün acıdıcı 'azâb vardır. [17a]/(13)=2/104

acıdıcı 'azâb: Acı veren azap.

Ve şol ki dileye ol Harem'de mülhidlik ide ya'nî Haqq'a muhâlif iş işleye güc-ile tadıruruz aña acıdıcı 'azâbdan. [202b]/(14)=22/24

acığ:- Acıkmak.

Ve elbette biz sizi şınaruz, ya'nî şınar işin işledür bir nesne-y-ile, korkmağdan ve acığmağdan. [23b]/(7)=2/155

acığ : Merhamet eden, acıyan.

Pes yokdur bizim-üçün şefâ'atcilerden ve bir key acığ düstlerden.

[221a]/(8)=26/101

acıyıcı: Merhamet eden.

Yoğdur aña Tañrıdan ğayrı acıyıcı ki perdesini aç a dağı kıyāmet görine.

[310a]/(3)=53/58

‘āciz (Ar.) Gücü yetmeyen, aciz.

Pes anlar Tañrıyı ‘āciz idiciler degüllerdür. [168a]/(12)=16/46

‘āciz kıl-: Aciz etmek, aciz duruma düşürmek.

Ve taħkīķ biz bildük ki herğiz biz ‘āciz kılmazuz Tañrı’i yer yüzinde.

[336b]/(4)=72/12

‘acüz (Ar.) Gücü yetmeyen, aciz.

Sāre eyitdi. Vāy beni, toğurur mıyam ben hāl bu ki ben ‘acüzem.

[146a]/(17)=11/72

‘acz (Ar.): Güçsüzlük.

Ve süst olmañ, düşmana ‘acz göstermeñ ve melül olmañ. [55a]/(16)=3/139

aç: Tok olmayan, aç.

Gezdiler ğāhī zaķķūma aç olup ğāhī Ğamīm’e şuşayup. [312b]/(16)=55/44

aç uyar-: Aç olarak uyandırmak.

*Ve uyıdup aç uyarduğumuz ğibi muţţali‘ itdük ol zemānenüñ halkını
üzerlerine anlaruñ tā bileler ki bedürüstī Tañrınuñ va‘desi ki ölüyi
diriltmekdür, gerçekdür. [181b]/(19)=18/21*

aç-: Açmak.

*Pes kaçan ki açduķ anlardan ‘azābı hemān anlar ‘ahdi bozdılar ve nidā itdi
Fir‘avn, kavmi içinde eyitdi. İy kavmüm benüm degül midür Mışır milki ve
bu ırmaķlar aķar altında? [288b]/(19)=43/50*

açııcı: Ačan.

Bi’smi’llāhi’r-Raħmāni’r-Raħīm Dünyāda gönderilen feriştelere haķķ-içün

eyü işlerle ve katı esici yıller haqqı-içün ve çiçekler açıcı yel haqq-ıçtin.

[341b]/(12)=77/1-7

açıl-: Açılmak.

Denildi ki. Girün cehennem kapularına anda ebedî olup ne yamân maqâmdur mütekebbirlerün yeri! Ve sürüldi şunlar ki Tañrıdan korkdılar cennete bölük bölük tâ kaçan ki aña geleler ve kapuları açıla ve deye anlara uçmağun hazînedârları. Selâm sizün üzerünüze olsun hâlünüz hoş oldı.

[273a]/(14)=39/73

acıq-: Açlık hissini duymak, acıkmak.

Bedürüstî senün-içün vardur açılmamaq ol cennetden. [195b]/(1)=20/118

açlıq: 1. Kıtlık.

Eyle olsa Tañrı şatdurdı aña açlıq şiddetin yedi yıl ve korkuyı.

[172b]/(6)=16/112

Bedürüstî biz Mekke ehlini ehlin mübtelâ kılduq açlıqla niçe kim mübtelâ kılduq bağçe ayelerini ki Yemen küylerinde şarvânda olurlardı.

[331b]/(10)=68/17

2. Aç olma, açlık hissi.

Ve her kim buñalsa açlıqda hadden geçmeyüp, günâha meyl itmeyüp, ölmeyecek kadar yise, pes taħkîk Allâh günâh örtücü, esirgeyicidir. [78a]/(2-

3)=5/3

açuq: Kapalı olmayan, görülür.

Eydürler ki bizüm evümüz açuq yereddür ve ol açuq degüldür.

[246a]/(20)=33/13

ad: Ad, isim.

İllâ bütlerdür ki ad virdünüz siz ve atañuz. [151b]/(16)=12/40

ad vir-: Ad vermek, isim koymak.

Çekiştir misiz benim-ile, şol adlarda ki ad virdüñüz anlara, siz ve atalaruñuz?

[108b]/(11)=7/71

ad virilmiş vaqt. Vaadedilmiş olan süre, belirlenmiş olan süre.

Ve teshîr itdi güneşi ve ayı her birisi yürürler tâ ad virilmiş vaqte degin ya 'nî kıyâmet kopınca. [243a]/(20)=31/29

adın ada- Adını vermek, isimini koymak.

Azguñ adın adar kâfirlere. [6b]/(18)=2/26

ada- Vermek, adamak.

Azguñ adın adar kâfirlere. [6b]/(18)=2/26

a'dâ (Ar.): Düşmanlar.

Pâdişâhdur a'dâsına ve şefkat idici sulţândur evliyâsına. [222b]/(1)=26/159

adamlık, adamılık: İnsanlık, iyilik, olgunluk.

Zîrâ hasûdlar olurlar adamlıkları olmaz. [156a]/(7)=12/109

Hergiz anlamaz mısınız, adamılığuşuz yok mıdur? [13a]/(11)=2/76

adamılık adamılık.

adan- Vaadedilmek

Ve eger dutacağ olursa Tañrı Te'âlâ halkı kazandıkları günâhlar-ile komayayüdi yer arķasında bir cânever illâ kim te'hîr ider anları adanmış vaqte degin kim taqdîr [258a]/(21)=35/45

adaş: Aynı ismi taşıyan, adaş.

Hîc aña adaş işidür misin ya 'nî Allâhü Te'âlâ âdlu bir ma'bûd dahı işidür misin? [189b]/(21)=19/65

'adâvet (Ar.): Düşmanlık.

Belki şunlar ki kâfir oldılar tekebbürlük ve 'adâvet içinde. [265b]/(4)=38/2

'adâvet eyle- Düşmalık yapmak.

Bulmazsın şol kavmi ki İmân getürdiler Tañrıya ve kıyâmet gününde ki anlar

sevişeler şunuñla ki ‘adāvet eyledi Tañrı’-ile ve Rasūliy-ile ya kardaşları ya kavmleri dağı olursa. [320a]/(3)=58/22

‘adāvet it-: Düşmanlık yapmak.

Muñı‘ olur size ba‘zı emirde ya‘nī Peygāmbere ‘adāvet itmekden Ve Müslimān olmağı dileyeni şovutmağıdan. [299a]/(2)=47/26

‘adāvet nazarı: Düşmanca.

Pes n’oldı şunlara ki kāfir oldılar senden yaña yā Muḥammed, ‘adāvet nazarı-la bağıcılardur sağdan şoldan tağıuğ oturup. [334b]/(8)=70/36-37

‘aded (Ar.): Tane, sayı.

Ve Tañrı bildi şunu ki Peygāmberler katında vardur ve şağışladı her nesneyi ‘aded-ile ya‘nī cümle maḥlūkātı katreden zerreden hep şayar bilür. [337a]/(13)=72/27-28

ādem (Ar.): İnsan, kişi, şahıs.

Yine yerden çıkmak ya‘nī ḥaşr gerek ki yağmur yağı ādem şehveti gibi kırık gün anuñ-la et, süñük tamarlar yine bite. [304a]/(6)=50/9-11

ādem şüretinde tur-: İnsan şeklinde ortaya çıkmak.

Ol günde Rūḥ tura ki ādem şüretinde bir melekdür feriştelere dağı şaf olub. [343a]/(17)=78/36-38

ādemī (Ar.): İnsan oğlu, insan.

Pes eyitdiler ki. Ādemīler mi bize kulağıuzlarlar? [326b]/(10)=64/6

ādemoğlanı: İnsan oğlu, insan.

Ve du‘ā ider ādemoğlanı şerr-ile kendüye ḥayrla du‘ā itdügi gibi. [174a]/(16)=17/11

‘ādet (Ar.): Yol, usul, davranış.

Taḥkīk var-idi sizüñ-içün İbrāhīm ve Kavmi’nde eyü ‘ādet, uymağı. [322b]/(16)=60/6

‘ādetu’llāh (Ar.): Allāh’ın kanunları, yol.

Eger münāfıklar nifāklarından i’rāz itmezlerise ve şunlar ki gönüllerinde hastalık vardır zināya meyl itmekden ve korku haberin birağıcılar Medīne içine mühmelāt söylemekden i’rāz itmezlerse elbette seni havāle kıılırız anlara andan şoñra saña koñşu olmazlar Medīne’de illā la’netlenürler kanda bulunurlarsa dutılurlar ve depelenürler depelenmeklik-ile ki katil ‘ādetu’llāh oldu zinā idenleri şunlarda geçdiler anlardan öñdin ve hergiz sen bulmazsñ Tañrınuñ ‘ādetinde tağyīri. [250a]/(16)=33/62

‘adl (Ar.): Doğruluk, adalet.

‘Adl idüñ ki ol yaqınırağdur Allāhdan qorqmağa. [78b]/(19)=5/8

‘adl eyesi. Adalet halkı, adalet insanı.

Hükme ide aña, iki haqem ki ‘adl eyesi olalar, bir qurban vire ki Ka’be’ye irişe, ya kefaretdür anuñ üzerine vācib olan, ki miskīnlere ta‘āmdur, ya ol ta‘ām berāberi oruçdur, her nişf şā’ıçun bir gün olur. [87a]/(19)=5/95

‘adl-ile buyur. Adaletle emretmek.

Berāber olur mı ol ve şol ki ‘adl-ile buyurur ve ol toğrı yol üzerinedür? [170a]/(8)=16/76

‘adl ile hükme it-. Adaletle hükmetmek.

Ve indürdi bilelerince kitābı, ‘adl-ile tā hükme itmeg-içün hālkuñ arasında, şunda ki ihtilāf itdiler. [31b]/(19-20)=2/213

‘adl ile işle-. Adaletli davranmak, adaletli olmak.

Allāh hükme idenlerüñ ‘ādilrağı degil midür? Kāfirlere, ‘adl-ile işler. [353b]/(19)=95/8

‘adl ile tur-. Adaletle dayanarak durmak, adaletle yaklaşmak.

Ve feriştelere dahı şanıklık virdi ve ‘ilm eyeleri dahı şanıklık virdiler, ‘adl-ile turubanı. [46b]/(1)=3/18

‘adl it-: Adil davranmak, adalet göstermek.

Ve sizi da‘vet kılmason, Mekke kavminün ‘adaveti, ‘adl itmemek üzerine.

[78b]/(18)=5/8

‘adl-dād (Far.): Adalet.

Bu ‘adl-dād günüdür ki siz anı yalanladuñuz. [261b]/(21)=37/21

adım: Adım.

Eni on iki biñ adım ve uzunı dağı iki biñ adım. [313a]/(19-20)=55/72

‘adn: Yerleşmek, iskan etmek,

‘Adn Cennetleri: Cennetin en güzel yerlerinden.

Ya‘nī şevāblarından nesne eksilmeye belki fazlından artura ‘Adn Cennetleri’ne ki va‘de itdi Tañrı kıllarına ğaybde ya‘nī anlar anı görmedin.

[189b]/(10)=19/60-61

‘ādil (Ar.): Doğru, adil, adaletli.

Zīrā bedürüstī Tañrı sever ‘ādilleri. [323a]/(3)=60/8

‘ādilrak: Daha adaletli olan.

Allāh hüküm idenlerün ‘ādilrağı degil midür? [353b]/(19)=95/8

āferīde (Far.): Yaratılmış.

Eger siz çıkarılırsañuz elbette biz dağı çıkaruz sizünle bile ve muḫī‘ olmazuz sizün üzerünüze iş dutmağda hīç bir āferīdeye hergiz didiler.

[321a]/(14)=59/11

āfet (Ar.): Bela, kötülük.

İşbu gecede her āfetden selāmetliğdur ol gice tā irta ağarınca ğayrdur, bereketdür. [354b]/(3)=97/5

‘afīf (Ar.): İffetli, namuslu.

Ve ğelāl oldı size, muḫşana ğātunlar mü‘minelerden ve muḫşana ğātunlar, şunlardan ki Kitāb virildiler, sizden öñdin kaçan ki virseñüz ecrlerini

mehrlerini, 'afifler oluñ şehvet dökici olmañ zīnā-y-içün ve oynaş dutıcı olmañ şehvet-içün. [78a]/(18)=5/5

'afife (Ar.): İffetli, namuslu (bayan).

Bedürüstī şunlar ki atarlar kazf-ile ya 'nī sögerler ziyān-ile 'afīfe hātunları ki gāfilelerdür anlaruñ didüklerinden ki ĩmān getürmüşlerdür irāğ olur dünyāda ve āhiretde Tañrınıñ rahmetinden ve anlara ulu 'azāb vardır.
[211b]/(12)=24/23-24

'āfiyet (Ar.): Esenlik, sıhhat.

Pes eger hüsn-i rıza-y-ıla virecek olurlarsa size, mehirden bir miğdar nefsleri razı olup, pes yeñ anı, sıhhat ve 'āfiyet. [61a]/(5)=4/4

'afv (Ar.): Bağışlama, af.

Tahkik geldi size bizüm peygamberümüz ki beyān ider size, çoğını şundan ki gizlerdüñüz kitābdan ve 'afv ider çoğundan. [79b]/(11)=5/15

'afv iste-: Af dilemek.

Vağfaya turduğda Tañrı Te'ālā feriştelere eydür. Baquñ benüm bendelerüme, yalnızcağlar, toz toprağ içinde benden 'afv isterler.
[30a]/(20)=2/199

ağ: Ak, beyaz.

Gözlerinüñ karası kara ve ağı ak. [314a]/(6)=56/22-23

ağaç: Ağaç.

Ve Qur'an'da la'net olmuş ağacı fitne kılduğ müşrikler eytdiler Peygamber 'aleyhi's-selāma Zeğkūm Ağacı haberin virdükde. Ağac od göricek yanar.
[177a]/(16)=17/60

āgāh (Far.): Haberdar.

Āgāh oluñ iy baña ābā vü ecdāduñ dīnini terk itdüñ diyenler ki ol rüşen ziyāndur. [269b]/(14)=39/15

āgāh ol-: Haberdar olmak.

Āgāh ol bedürüstī şunlar ki şekk itdiler kıyāmet varlığında iken ırāk azgunlıkdadır. [284a]/(15)=42/18

ağı: Düşman.

Tañrı ağı mı ihtiyār ider ki ol bu-y-ımuş ola zīnet içinde ol huşümet beyān idici degüldür, yā'nī 'avrat ne kadar 'ākıle olsa sürçmekden hālī degüldür. [287a]/(15)=43/18

ağır-: Bağırarak, haykırmak.

Ťurdı, ağırmağa başladı. [40b]/(20)=2/259

ağır: 1. Hafif olmayan, ağır.

Ağır ve müşkil oldu anı bilmek, gökler ve yirler ehlinde. [116b]/(17)=7/187

ağır ol-: Ağır olmak.

Pes her kim āğır oldu anuñ terāzūleri eyü 'amel-ile pes anlar ehl-i se'ādetdürürler. [209b]/(9)=23/102

2. Zor.

Gücüñ yeyniñüz āğıruñuz yegidiñüz kocañuz ve ğazā idüñ mālñuzla ve nefsuñuzle Tañrı yolında. [127a]/(8)=9/41

ağırınca: Ağırlığı kadar.

Pes zulm olunmaz bir nefes bir nesne ve eger ħardaldan bir dāne āğırınca dahı olursa getirürüz anı ve biz yeterüz ħisāb idici şevāb virmege. [198a]/(18)=21/47

ağırlan-: Yüklenmek.

Bir tolu gemi Yūnus 'aleyhi's-selām ol tolu gemiye girdi. Pes gemi ağırlandı. [264b]/(8)=37/140

ağırlanmış: Yüklenmiş, yüklenmiş olan.

Ve bir günāh iden nefis āħaruñ günāhını götürmez ve eger bir nefis ki

ağırlandırdur du'ā iderse anı götürmege andan nesne götürülmez ve eger yakīn kavm dahilı olursa. [256b]/(8)=35/18

ağırlayan: Ağırlayan, misafir eden.

Görmez misiz bedürüstī temām ölçek-ile virürem ve ben konuğ ağırlayanlaruñ eyüsiyem. [153a]/(8)=12/59

ağırlık: Ağırlık, perde.

Ve eyitdiler gönümüz hiçābdadur şundan ki bizi aña okursız siz ve kulaklarımızda ağırlık vardır ve bizümle senüñ ārañda perde vardır. [278b]/(8)=41/5

ağız: Ağız.

Ve biz yakīnuz ağız aña sizden kudretī-le ve illā kim siz görmezsiz bizüm feriştelерümüzi. [315a]/(17)=56/85

āgile: Akıllı kadın.

Ve eger biz seni şābit itmeyeydük tahkīk yakın oldu ki āgileydüñ anlara azacuğ egilmek. [178a]/(13)=17/74

ağla-: Ağlamak.

Güyā ki dostdur şunuñ gibi dost ki ağladuğüñ vaqt bile ağlar ve devletlenmez ol geleci'-ile [280a]/(21)=41/34

ağlaş-: Ağlaşmak.

Düşerler yüzün koyu secde idüp ve ağlaşup Tañrı korğusından. [189b]/(4)=19/58

ağlat-: Ağlatmak.

Ve tahkīk her nesnenüñ nihāyeti Tañrıña'dur ve tahkīk ol Tañrı güldürdi ve ağlatdı muñī' leri cennetde, 'āşīleri cehennemde ve tahkīk ol Tañrı öldürdi ve diriltdi ve tahkīk ol yaratdı erkegi ve dişi'i şehvetden kaçan ki aça ana rahmine. [309b]/(11)=53/42

aġna-: Bolluk içinde rahat yaşamak.

Elbette seni mağrūr eylesün yā Muḥammed, aġnaduġı, ya 'nī ni 'met içinde yatup tūrdukları, ŧunlaruñ ki kāfir oldılar, ŧehirler içinde ve iklimlerde.

[60a]/(16)=3/196

āh: Ah, beddua.

Pes ilerü geldi ḥelālī Sāre ḥātūn bir ŧovuk āh içinde. [306a]/(1)=51/28

āh idici: Ah eden, beddua eden.

Günāh idenlere çok āh idicidir. [146b]/2=11/75

aḥad (Ar.): Bir, kimse.

Ve an, yā Muḥammed, Lūt peyġamberi, vaḳtā didi kavmine. Livāta iŧlersiz, önürtmedi ol fāḥiŧeye sizi, hiç bir aḥad 'alemlerden. [109a]/(16)=7/80

aḥaḳ: Daha gerçek.

Pes and içeler ol ikisi Allāh'a, ki. Elbette bizüm ŧanuḳlıġumuz aḥaḳdur, ol ikisinüñ ŧanuḳlıġundan ve güc eylemedük. [88b]/(17)=5/107

aḥbār (Ar.): Haberler.

Ve kıġıruñ ālimlerüñüzi, aḥbāruñuzı ve ŧapduġuñuz ŧanemleri, Tañrıdan ġayrı. [6a]/(9)=2/23

aḥbār – ı yahūd: Yahudilerin haberleri, Yahudilerin yaydiklari haberler.

Murād, aḥbār-ı yahūduñ sözine uymamaḳdur. [83a]/(14)=5/49

aḥār (Ar.): Başka, diġer.

Ḳaçan namaza tūrān tāyife secde eyleyeler, tāyife-i aḥār gerekdür ki arduñuzda turalar. [71a]/(13)=4/102

'ahd (Ar.): Söz verme, sözleşme.

Bedürüstī 'ahd ü peymān eyesi ŧorulmuş oldı 'ahdinden ve peymānından.

[175b]/(10)=17/34

'ahd al-: Söz almak, Vaad almak.

Andan sonra ikrār itdünüz ve siz tanıklık virüersiz kim ‘ahd aldük.

[13b]/(20)=2/84

‘ahd boz-: Sözü bozmak.

Ve şol ki ‘ahd boza bedürüstî kendü nefsinî üzerine bozar. [300a]/(13)=48/10

‘ahd dut-: Sözü tutmak, vaddi yerine getirmek.

Güçleri yitmez şefâ‘at itmege illâ şunuñ güci yiter ki Tañrı yanında ‘ahd dutdı ya ‘nî Lâ İlâhe İlla ‘llâh didi dünyâda. [190b]/(16)=19/87

‘ahd eyle-: Söz vermek, sözleşmek.

Ve ‘ahd eyledük İbrahîm’e ve İsmâil’e ki arıduñ benüm evümi, tavâf idici kulları-içüñ ki iklimlerden gelürler ve Haremde muķîm olanlar-çuñ ve Mekke şehrinde muķîm olanlar-çuñ ve namâz kılanlar-çuñ, her cihetden iklimlerde.

[19b]/(18)=2/125

‘ahd it-: Söz vermek, sözleşmek.

Ve şunlardır ki ‘ahdlerine vefâ itdiler, kaçan kim ‘ahd itdiler muhkem, ya Tañrı hazreti-le, ya bir müsülmân-ile dağı. [26a]/(19)=2/177

‘ahd ol-: Söz vermek, sözleşmek.

Ve eger bir tãyifeden olsa ki, sizüñle anlarıñ arasında ‘ahd olsa, pes anuñ kefareti, diyetin velîlerine virüp dağı kul azâd itmekdür, ki mü‘min ola.

[70a]/(10)=4/92

‘ahd uzun-: Söz vermek, vaadde bulunmak.

Ya ‘ahd uzundu mı üzerüñüze ya diledüñüz mi kim ine üzerüñüze bir ‘uķûbet Tañrıñuzdan? [194a]/(5)=20/86

‘ahde hâlel getir-: Sözü bozmak, vaadi bozmak.

Murâd ‘Abdullah bin Selâmdur ve anuñ tevâbıdur kim ‘ahde hâlel getirmediiler ve siz yüz çevüricilersiz ‘ahddan. [13b]/(17)=2/83

‘ahde vefâ kııl-: Sözü yerine getirmek, vaadde vefalı olmak.

Ve 'ahde vefā kıluñ. [175b]/(9)=17/34

'ahdi berkit-: Sözü sağlamlaştırmak, vaadi sağlamlaştırmak.

Şöyle midür, her bār ki 'ahd ideler, bir 'ahdi berkideler, ardına bırağdı bozup
ol 'ahdi, anlardan bir bölük. [15b]/(19-20)=2/100

'ahdi boz-: Söz bozmak.

Ve haddan geçmeñ, 'ahdi bozmağ-ile. [29a]/(4)=2/190

'ahdine hilāf kıl-: Söze karşı çıkan, vaade karşı çıkan.

Allāh elbette hilāf kılmaya 'ahdine. [13b]/(4)=2/80

'ahdini muhkem it-: Sözüünü sağlamlaştırmak.

Ve anuñ Tañrınıñ ni'metini sizüñ üzerüñüze ve anuñ 'ahdini ki muhkem itdi-
y-idi size, ol vaqt ki Ādem belinden çıkardı. [78b]/(12-13)=5/7

āhir (Ar.): Son.

Ve ürkütme şunları ki niyāz iderler, anlara rızık virene, evvel nehārda ve āhir
neharda. [94a]/(1)=6/52

āhiren: Sonradan.

Vaktā kim zāhir oldı kim hālīk ol imiş, evvelen ve āhiren rāzık dağı ol imiş,
pes 'ibādet olmaz, illā ol hāzrete tā, bu kez iyyağe na'büdü didi. [2b]/(8)=1/2-
4

āhiret, āhiret (Ar.): Öteki dünya, ahiret.

Pes her kim uya benüm hidāyetüme, peygamberüme,, kitāblaruma,
meleklerüme ve pes korku yoğdur anlaruñ üzerine āhiret 'azābından ve ne
hoz anlar melül olurlar, dünyā fevt olduğına. [8a]/(18)=2/38

āhiret evi. Öteki dünya, ahiret.

Ve taħkīk āhiret evi yigrekdür ve ne hūb evdür Tañrı dan korkanlaruñ evi!
'Adn uçmağlarıdır ki girürler aña ağar altından ırmağlar. [167a]/(14)=16/30

āhiret katr. Ahiret katı, öteki dünya.

Ve degüldür dünyā dirligi āhiret katında illā sehl nesnedür.

[158a]/(18)=13/26

āhiret odu. Ahiret ateşi.

Biz anı ögüt kılduk ki ańdura āhiret odunı zīrā ki cehennem odındandur yetmiş kerre rahmet şuyıla yunmuşdur ve eyü yaraķ kılduk ısızlıkda konanlar- için.

[315a]/(5)=56/73

āhiret sarāyr. Ahiret sarayı.

Ve āhiret sarāyi hayırludur, şunlara ki Tańrıdan korǵdılar. [115b]/(4)=7/169

Ve Mūsā eyitdi. Tańrum yeg bilür şunı ki toǵrukıǵile geldi anuń katından ve şunı ki anuń olur āhiret sarāyi bedürüstī şān kāfirler ber-hūr-dār olmazlar.

[231a]/(11)=28/37

aḥkāf (Ar.): Kum tepeleri.

Vaḳtā ki kavmini korǵutdı aḥkāf-ile ya'nī kavmden depeler-ile ki uzaduduşmış ola dāḥı vara ańıla ol kavm bu depelerde sākin olurlardı.

[296a]/(6)=46/20

aḥkām (Ar.): Hükümler, kanunlar.

Bedürüstī şuńlar ki gizlerler şunı ki indürdük, aḥkām beyān idici āyetlerden, ḥelāden ḥarāmdan ve evlü zinā kılsa recm itmekden ve Muḥammed'üń nişānlarından, suńdan sońra ki bildürdük anı ḥālķa. [24a]/(12)=2/159

aḥkām – ı beyār. Beyanın hükmü.

İllā şunlar ki tevbe kıldılar ve eyü 'amel kıldılar ve Muḥammed'üń şıfatın gizledükleri aḥkāmı beyān itdiler. [24a]/(18)=2/160

aḥkām-ı ferāyız. Farzların hükmü, dini farzların hükmü.

Bu geçenler Tańrınuń sınırlarıdur, aḥkām-ı ferāyızıdır. [35a]/(8)=2/229

aḥkām-ı Tevrāt. Tevrat'ın hükmü.

Bu āyet yahūduń re'isleri ḥaḳķında indi; Ka'b bin Eşref gibi, Mālik bin Žayīf

gibi, İbn-i Şuriyā gibi, kim bunlar peygamberüñ na‘tını ve ba‘zı aḥkām-ı Tevrātı gizlerlerdi kitābda. [24a]/(15)=2/159

aḥkāmın boz-: Hükümünü bozmak.

Ve her ki Tanrınuñ hudūdından geçe, ferāyizin ve aḥkāmın boza, pes ol tāyife zālimlerdür, nefslerine güc idindür anlar. [35a]/(9-10)=2/229

aḥkāmını beyān it-: Hükümlerini açıklamak.

Andan soñra taḥkīk bizüm üzerümüzedür anuñ aḥkāmını beyān itmek. [340a]/(6)=75/19

aḥlām (Ar.): Rüyalar, uykuda görülen şeyler.

Aña ta‘bīr olmaz nice ki zıkr olundı ve biz aḥlām te‘vīlini bilmezüz. [152a]/(11)=12/44

aḥmak: Akılsız, budala.

Taḥkīk siz artuḥ siz heybet cihetinden münāfıklar göñlinde Allāhdan ol sebedindür ki bedürüstī anlar bir ḳavmdür ki hergiz añlamazlar, aḥmaklardur. [321a]/(21)=59/13

aḥşām, akşam: Akşam.

Ve mine’l-leyli didügi işāretdür aḥşām-ile yatsuya ve idbāra’s-sücūd didügi aḥşām namāzı’ndan soñra ḳılınan sünnetdür. [305a]/(5)=50/40

aḥşama degir. Akşama kadar.

Bu kez bu kez bunlar sebt günü olduḳda aḥşama degin yaḳīn dutarlardı. [11b]/(13)=2/65

aḥşamın. Akşamleyin.

Ve geldiler babalarına aḥşamın ağlarlar. [150a]/(4)=12/16

aḥvāl (Ar.): Durumlar, haller.

Belki bir kişiuñ aḥvāli birbirine beñzemezler. [335a]/(21)=71/14

aḥvālinden sor-: Durumunu sormak, halini sormak.

Ve haber virmezler saña yâ Muhammed haber-dâr gibi ya'nî kıyâmet ahvâlinde sorsañ bencileyin haber virmezler. [256b]/(3)=35/14

ahzâb (Ar.): Bölükler, topluluklar.

*Ve götürdi Allâhü Te'âlâ mü'minlerden ceng zahmetini yil-ile ferîşteler-ile
Ve Allâhü Te'âlâ kuvvetlü ve 'izzetlü oldu ve indürdi şunları kim yardım
Ahzâb'a ehl-i kitâb'dan kal'alarından ve gönüllerine korku bıraktı bir
bölüğünü depellersiz ve bir bölüğünü esîr idersiz ve mîrâş virdi size yirlerini ve
serâyalarını ve mâllarını ve şol yiri ki siz anı başmaduñuz ve Tañrı Te'âlâ her
nesne üzerine âdir oldu. [247a]/(16)=33/26*

aķ-: Akmak.

Müsâ, 'aleyhi's-selâm Aķ! didi. [10b]/(16)=2/60

aķ: Beyaz, ak.

*Ve yiñ ve-içün, tâ size zâhir olunca, aķ iplik kara iplikden, şabañdan.
[28a]/(11)=2/187*

aķlı karalr. Akli karalı, iyili kötülü.

*Ve yaratduķ sizi biz çiftler idüp erkekli dişili, aķlı karalı, eyili yetli.
[342b]/(15)=78/8*

aķlık: Beyazlık, aklık.

*Murad kara iplikden, gice karañulıgıdır; aķ iplikden, gündüz aķlıgıdır.
[28a]/(12)=2/187*

'aķab (Ar.): Azap, ceza.

*Ve kaçan ki halka zarar degse kıtlık gibi hastalık gibi kendülere rızķ virüp
yaradana du'â iderler aña rucû'idüp andan soñra kaçan ki anlara tatdursa
kendüden rahmeti hemân-sâ'at bir bölük anlardan anları yaradana şirk iderler
tâ kâfir olalar şuña ki virmişizdür anlara pes biz anlara dirüz. Dirilüñ hele
soñra bilesiz ki kâfirler ne 'aķablar çekerlermiş ya anlaruñ üzerine Kitâbı mı*

indürdük ki ol söyler ola şunu ki anlar şirk getürürler. [240a]/(12)=30/34

akārib (Ar.): Akrabalar, yakınlar.

Ṭanuklık ara yirünüzde kaçan ki hāzır ola ölüm, sizden birünüze, vaşıyyet vaqtinde ‘adl eyesidür sizden, ya ‘nī akāribden, ya iki dahı ki yadlardan olalar eger siz seferde-y-iseñüz, ki size ölüm muşībeti yitişe. [88b]/(7)=5/106

aqça: Para.

Ve şatdılar anı az behāya şağışlanur aqçaya ya ‘nī kırk aqça kadarına. [150a]/(15)=12/20

aqça al-: Para almak.

Kimine taş taşıydı kimine ticāret itdürürdi ‘ācizine kesem itmiş-idi aqça alurdu. [228b]/(21)=28/4

‘aqd (Ar.): Anlaşma.

Ve qaşd itmeñ nikāh ‘aqd itmege, tā ‘iddet yirine vara. [36a]/(19)=2/235

aqdarıl-: Aktarılmak, dökülmek.

Aqdarılır başlarından aşğa anlarıñ kaynar baqır göynür ol kaynar baqır-ile şol ki içlerindedür ve derileri bile göynür ve anlarıñ-içün demürden topuzlar vardur odlu. [202b]/(1)=22/19

‘ākıbet (Ar.): Akıbet, son.

Ve şunlar ki yaramaz mekr itdiler anlarıñ-içün kātı ‘azāb vardur ve anlarıñ mekrleri helāk ider anları ‘ākıbet. [256a]/(4)=35/10

‘ākıbet evi-: Ahiret.

Pes yaqında bilesiz anuñ ki anuñ olur ‘ākıbet evi. [101a]/(7)=6/135

‘ākıbet it-: Sonunu vermek, aıbetini belirlemek.

Ve eger murdar olursa bahīradan sā’ibeden olan, pes anlar anda ortaqlardur erkek ve dişi Tañrı ‘ākıbet idiser anarla vaşflarla bedürüstī ol, hikmeti-le işleyicdür ve bilicidür. [101b]/(7)=6/139

‘akıl → ‘akl.

akıt-: Akıtmak.

Pes ırmaqlar aqıdasın aralarında aqıtmaqlıq, ya köki bir ağasın ya‘nı düşeresin nice ki da‘vā itdüñ bizüm üzerümüze pāre pāre. [179a]/(11)=17/90-93

akıtmaqlıq: Akıtma.

Pes ırmaqlar aqıdasın aralarında aqıtmaqlıq, ya köki bir ağasın ya‘nı düşeresin nice ki da‘vā itdüñ bizüm üzerümüze pāre pāre. [179a]/(11)=17/90-93

‘akīm (Ar.): Kısır, verimsiz.

Ve uydılar buyruğına her cebbāruñ mu‘ānidüñ ve uydırulurlar bu dünyāda la‘net-ile ya‘nı Rīḥ-ı ‘Aqīm’ile. [145b]/(5)=11/60

‘akīm eyle-: Kısırlaştırmak.

Yahyā’i, ‘İsā’i ‘akīm eyledi. [286a]/(16)=42/50

‘akīm it-: Kısırlaştırmak.

Yaradur neyi dilerse bağışlar kime dilerse dişiler ve kime dilerse erkekler bağışlar yeḥūz çiftlindürür erkeklü dişilü ve diledügin ‘akīm ider ya‘nı oğulsuz kızsuz ider Lūṭ’a ‘aleyhi’s-selām kızlar virdi İbrāhīm’e erkekler virdi. [286a]/(15)=42/50

‘akl , ‘akıl (Ar.): Akıl, düşünce, zihin.

Eyit yā Muḥammed’ şefā‘at iderler mi size eger ‘akıllar olmayup ellerinden nesne gelmezse daḥı? [271b]/(7)=39/43

‘akl eyeleri: Akıl sahipleri, akıl ehilleri.

Ve añlamaz illā ‘akl eyeleri. [45b]/(10)=3/7

‘akl gözi: Akıl gözü, düşünce.

Ve bulutda ki teşḥīr olunmuşdur, göklerle yirler arasında, nişānlar vardur bir

ṭāyife-y-içüñ ki bilürler, ‘aql gözi-le görürler. [24b]/(18)=2/164

‘aql ıla fikr it- Akıl ile düşünmek.

Oldur ki vaşyyet kıldı size Tañrıñuz anuñla, ola kim ‘aql-ıla fikr idesiz.

[102b]/(17)=6/151

‘aqlı temānr. Akıllı, akılı yerinde.

Vaktā ki eyide ‘aqlı temāmlara. [194b]/(21)=20/103-104

‘āqıle. Akıllı kadın.

Tañrı ağı mı ihtiyār ider ki ol bu-y-ımuş ola zīnet içinde ol huşümet beyān idici degüldür, yā‘nī ‘avrat ne kadar ‘āqıle olsa sürçmekden hālī degüldür.

[287a]/(16)=43/18

‘aқılları gıt- Akılları gitmek, bayılmak.

Ādem gönderdi oқutdı anları ve yaraқladı anlarıñ-içün yaşducaқlar yaştancaқlar ki ‘aқılları gidicek Yūsuf’uñ cemālinden söykeneler, қалalar düşüp yatmayalar. [151a]/(4)=12/30

‘aқlı: Akılla ilgili olan.

Delīl üç dürlüdü. Biri zarūrī biri ‘aқlı biri naқlı. [201b]/(14)=22/8-9

‘āқılraқ: Daha akıllı olan.

Anlarıñ eñ ‘āқılrağı didi ki. [331b]/(21)=68/28

aқrab (Ar.): Yakın.

Ol ki geçdi hükümden, aқrabıdur tanuқlığı yirine getürmegün, ki tariқaşı üzerine ola. [88b]/(20)=5/108

‘aқreb (Ar.): Akrep, 12 burçtan birisi olan Akrep burcu.

Burc On ikidür. Hamel, Şevr, Cevzā, Seraṭān Esed, Sünbüle, Mīzān, ‘Aқreb, Қavs, Cedy, Delv, Hüt. [347b]/(4)=85/1

‘aks (Ar.): Yansıma.

Şu ‘lesi yañaқlarınıñ ‘aksi ol dānelerde. [314a]/(1)=56/17-21

aḳsaḳ: Aksayan, topal.

Ve ne aḳsaḳ üzerine ḫarac var ve ne ḫaste üzerine ḫarac var.

[300b]/(20)=48/17

aḳşam → **aḫṣām.**

aḳtarıl-: Aktarılmak.

Ve yir ayrıla ve taḡlar aḳtarıla zerre zerre olup. [190b]/(19)=19/90-91

aḳvāl (Ar.): Sözlere, konuşmalar.

Pes ḫaber virür anlara şunu ki işlediler ve Tañrı her nesneyi bilür anlaruñ

aḳvālını ef‘ālını. [214b]/(11)=24/64

al: Al renk.

Ol ikisinde her yemişden iki dürlüdür. Ekşi, tatlu; al, aḳ. [313a]/(2)=55/52

al-: 1. Almak.

Alanlaruñ mällarından zekātu ki pāk ide sin anları ol şadeḳa’-ile ve arturasın

anları ve du‘ā ḳıl anlara. [132b]/(2)=9/103

alı bil-: Alabilmek.

Zīrā diyet daḫı alı bilür, hem ‘afv daḫı ide-bilür. [26b]/(15)=2/178

2. Kabullenmek, sorumluluḡu üzerine almak.

Uluları ki Robīl’dür āyitdi. Bilmedüñüz mi ki bedürüstī sizüñ atañuz taḫḳīḳ

aldı üzerüñüze Tañrıdan ve bundan öñ bilmedüñüz mi [154a]/(21)=12/80

3. Fethetmek.

Anlara dünyāda ḫorlık vardur ki mu‘teber şehirlerin müsülmanlık aldr.

Ḳoştañiniyye’yi, ‘Amūriyye’yi, Ermeniyye’yi, içinde müsülmanlık orundı.

[18b]/(4)=2/114

alıcı: Alan, alıcı.

Pes ögüt alıcı var mı? [310b]/(9)=54/17

‘alāmet (Ar.): Nişan, belirti, işaret.

Kelime'-i 'azāb haqq olduğına 'alāmet oldur ki anlar hergiz ĩmān getirmezler. [137b]/(1)=10/33

'alāmet kıl-: İşaret etmek.

Allāh Te'ālā Kā'be-yi Beyt'i harām eyledi, halka emn yiri kıldı ve şehri harāmı emn eyyāmı kıldı ve kurbanları ve anlarıñ boyunlarındağı pürçeçükleri emn 'alāmet kıldı. [87b]/(9)=5/97

'alāmetlen-: İşaretlenmek.

Andan soñra eyitdi. Eger şabr iderseñüz ve Tañrıdan řorķarsañuz ve bize gelürse müşrikler, işbu kaynaşmalarında, meded ide size Tañrıñuz, beş bin-ile feriştelereñ, 'alāmetlenmiş oldukları hālda. [54b]/(7)=3/125

alcaķ: 1. Alcaķ.

Ve didiler şunlar ki kāfir oldılar hergiz inanmazuz bu řur'añ'a ve ne řuña ki anuñ oñindedür Teverit gibi İncil gibi ve eger görseñ yā Muhammed ol Vaķtā ki řālimler řurģarulmuşlardır anları besleyen huzūrında ba'zıları ba'zılarına söz döñdereler nefrīñ ideler birbirine alcaķ hāllüler diyeler ser-keşlerine eger siz degülmisseydünüz biz mü'minler olurduk. [253a]/(12)=34/31

alcaķ it-: Alcaķ etmek, alcaķaltmak.

Ve řuña ki uzun 'ömür virürüz anı alcaķ iderüz pīr idüp halk içinde. [260b]/(16)=36/68

2. Yüksek olmayan, alcaķ.

Şaçan binmek ve inmek dileyeler ol tahtlar alcaķ olur bindüklerinden soñra yukarı kaķkar. [349a]/(8)=88/13-16

alcaķlık: Alcaķlık.

Artalardı az ğunluķlarında mütehayyir olup ve taħķiķ tutduk biz anları 'azāb-ile anlar alcaķlık itmediler Tañrıya ve niyāz itmezler aña tā řuña deĝin ki açduk üzerlerine anlarıñ bir kaķu ki kaķtı 'azāb eyesidür. [208b]/(14)=23/76

alçalt-: Alçaltmak.

Bedürüstî şunlar ki alçaldurlar āvāzlarını [302a]/(21)=49/3

alda-: Aldatmak.

İy ‘āşî! Ne aldadı seni Kerîm Tañruñ ki Muhammed’uñ urduñ başın, yarduñ yayile? [345b]/(16)=82/5

aldayıcı: Aldatıcı, aldatan.

Bedürüstî münāfıklar Tañrıyı aldaruz şanurlar hāl bu ki Tañrı aldayıcıdur anları. [74a]/(17)=4/142

aldan-: Aldanmak.

Degüldür dünyā dirligi illā aldanmak metā’ıdur. [317a]/(12)=57/20

‘ale’t-tahkîk: Araştırmayla.

And içerem Tañrısına Maşrıqlaruñ, Mağribleruñ tahkîk ‘ale’t-tahkîk biz kâdirlerüz anlardan hayrulusını tebdîl itmek üzerine ve biz ‘âcizler degülüz bu nesneden. [334b]/(13)=70/40-41

‘alef (Ar.): Hayvan yemi, ot, saman.

‘Alef davāruñ qarında üç bölük olur. [169a]/(15)=16/66

‘aleka (Ar.): Kan pıhtısı.

Yaratmağdan soñra nuñfe ‘aleka muğga ‘izām gövdeye cān girmek. [269a]/(5)=39/6

‘ālem: Dünya, cihan, evren.

Yüceldürtüz derecelerini şunuñ ki dilerüz ‘ilm içinde ve üzerinde her ‘ilm issınuñ bir ‘ālem vardur. [154a]/(11)=12/76

‘ālemler üzerine ulula-: Alemler üzerine yüceltmek.

Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi. Tañrıdan ğayrı sizüñ-içüñ ma’būd mı taleb ideyin ve ol ululadı sizi ‘ālemler üzerine? [112b]/(11)=7/140

ālet (Ar.): Bir iş veya sanatta kullanılan vasıta, alet.

Ve eger gazāya çıkmak dileseler yarak iderlerdi anıñ-içün ālet-i ħarbde.

[127a]/(21)=9/46

‘aleyh (Ar.): Onun üzerine.

Şeyh Cüveynī rahmetli ilāhi ‘aleyh eydür. Bismillhi işāredür ħakīkat-ı ħakķa ki aña ‘aķıllaruñ ‘aķlı irmez. [2a]/(19)=1/1

‘aleyhi selām (Ar.): Selam onun üzerine olsun.

Ba’zılar eydür. Cebrāyil ‘aleyhi’s-selām bir gün gördi ki peygamber ‘aleyhi ‘aleyhi’s-selām Kā’be gölgesinde uyurdu uyardı. [24a]/(4)=2/158

‘aleyhi’s-şalātü (Ar.): Dua onun üzerin olsun.

Peygāmbere ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām düşünde gördi bir yere çıkar ki anda ħurmā ağaçları bol. [294b]/(19)=46/8

‘aleyhi’l-lā’net (Ar.) Lanet onun üzerine olsun.

Kaçan ki ecel irdi, Süleymān ‘aleyhi’s-selām Tañrı ħükmine vardı, ol şeytān ‘aleyhi’l-lā’net ādem şüretinde geldi. SüleymAnuñ ne ‘ilmi var-ise tahtı altında gizlüdür didi. [16a]/(17)=2/102

‘aleyhime’s-selām (Ar.): Selam onun üzerine olsun.

Ve taħķik gördi Muhammed cebrāyil’i ‘aleyhime’s-selām bir kerre dahı indüğünde Sidratü’l-Müntehā katında. [308b]/(10)=53/13

‘aleyhi’s-selevātü’s ve’selām (Ar.): Dua ve Selam onun üzerine olsun.

Murād Muhammed muştāfā’dur ‘aleyhi’s-selevātü’s ve’selām ki tās aña [39a]/(21)=2/253

algusa-: Boyun eğmek.

Algusamadılar, süst olmadılar, peygamberleri öldükde, ol nesne-y-içün ki irişdi anlara Tañrı yolında ve za’if olmadılar ve düşmene tevāzu’ dahı itmediler. [55b]/(17)=3/146

alış viriş: Alış veriş, kaşılıklı alıp verme.

Meger ki, ol alış viriş, ala al ola ki degzindürtir anı arañuzda.

[44a]/(18)=2/282

alın-: Alınmak, elinden alınmak.

İy peygamber! Eyit şuña ki elüñüzdedür esîrlerden. Eger Tañrı bilürse ki gönüllerüñüzde hayr var, İmān gibi, size yegregın virtür, şundan ki sizden alındı, ki kırk nüki maldur altuñdan ve yarlıgar sizi. [123a]/(6)=8/70

alın: Alın.

Pes tağlanıla altun-ile aqca³-ile alınları anlaruñ ve yanları ve arqaları. [126a]/(18)=9/35

‘ālī (Ar.): Yüce.

Anlar ol t̄ayifedür ki anlaruñ-içündür ‘ālī derceler ‘Adn uçmaqları ki aqar anuñ altında Irmaqlar ebedī oldukları h̄alde anda. [193b]/(5)=20/75-76

‘alī’s-şabāh: Yüce sabah.

Tañrı Te‘ālā iki ferişte gönderdi, sürdiler ‘alī’s-şabāh Benī İsrāyil’e getürdiler. [38a]/(14)=2/248

‘ālīraq: Daha yüce.

Pes süst olmañ ve şulha da‘vet itmeñ siz ‘ālīraq olduñuz h̄alde ve Allāh sizüñledür bile. [299a]/(18)=47/35

‘ālim (Ar.): Bilen, bilgili.

Ve Allāh ‘ālim ve h̄akīm oldı, ki size qatluñ ‘ilacın, keffāretin beyān itdi. [70a]/(14)=4/92

‘ālim sultān: Bilgili sultan, bilgin sultan.

Qur‘ān`uñ inmekligi Allāhdandur ki ‘izzetlü pādīşāh dur ve ‘ālim sultāndur. [273b]/(3)=40/2-3

ālimlerüñüzi kığır-: Alimlerinizi çağırmaq.

Ve kığıruñ ālimlerüñüzi, aqbāruñuzı ve tapduñuz şanemleri, Tañrıdan

ğayrı. [6a]/(9)=2/23

‘ālimü’l-esrār (Ar.): Bilginin sırları.

Ol ‘ālimü’l-esrār henüz anuñ-la toğrulmazlardı ol esrār. [350a]/(16)=89/1

alkış: Akış, takdir edilme.

Ve A ‘rāb’dan vardur şol kişi ĩmān getirür Allāh’a ve kıyāmet günine ve ĥarcını Allāh yanında yaķınlık dutar ve peygamber’den alkış almak dutar.

[132a]/(8)=9/99

alkış al-: Alkışlanmak, takdir edilmek.

Anlaruñ tāħir nefslerinden bir alkış alam. [1b]/(9)=1/

Allāh (Ar.): Bütün varlıkları yaratanın ismi, Allāh.

Didi ki. Bedürüstī Allāh dir ki. Şıgır şarudur ĥadden geçe anuñ rengi, sevindürür baķanları. [12a]/(10)=2/69

Allāh ‘ıšķr. Allāh aşkı, Allāh sevgisi.

Ve mālını virdi Allāh ‘ıšķına, yāħuz mālını virdi, seve-tururken, ķarābet eyelerine ķavimlerine, yetimlere ve miskinlere ve yolcılara ve dilencilere ve māla kesilenlere, ķul-iken ya ķaravāş-iken. [26a]/(15)=2/177

Allāh ‘ināyeti. Allāh lütfu.

Pes şıdılar bunları Allāh ‘ināyeti-le. [39a]/(9)=2/251

Allāh isimleri. Allāh’ın isimleri.

Mücāhid rażıyā‘llāhu ‘anhu eydür. Āmīn bir isimdür, Allāh isimlerinden, ķabul ķıl du ‘āmuzı dimek olur. [3a]/(4)=1/6-7

Allāh ķatr. Allāh katı, Allāh’ın huzuru.

Oñurdı gönderdün nefsiñüz-içün ĥayırdan, bulursız anı Allāh ķatında.

[18a]/(1)=2/110

Allāh kelimesi. Allāh sözü.

Ve kāfir olanlaruñ sözüni alķaķ eyledi ve Allāh Kelimesi ĥüz ol uludur ve

Allāh gālibdür hikmet-ile işler. [127a]/(6-7)=9/40

Allāhdan şakin- Allāh'tan korkmak, Allāh'tan sakınmak.

Pes şakinuñ Allāhdan ve uyuñ baña ve uymañ müsriflerüñ emrine şol müsriflerüñ ki fesād iderler yer yüzinde ve işlāh itmezler ve eyü nesneye emr itmezler. [222a]/(11)=26/150

Allāhu Ekber. (Ar.): Allāh büyüktür.

Murād, eyyām-ı teşrīkdür ki Allāhu ekber Allāhu ekber lā ilāhe illā'lahu va 'llāhu ekber Allāhu ekber ve li 'llāhi 'l-hamd dimekdür. [30b]/(12)=2/203

Allāh Hazreti: Allāh Hazretleri.

Pes fāyide idemediler Allāh Hazreti'nden ol iki 'avret-içün hiç bir nesne. [329b]/(9)=66/10

Allāhü Te 'ālā. (Ar.): Namı büyük Allāh.

Ve Allāhü Te 'ālā gāfūr raḥīm oldı. [249a]/(11)=33/50

'allāmü'l-guyüb: Görünmeyen, bilinmeyen, her şeyi bilen, Allāh.

Ya 'nī. Ben ol Tañrıyam ki 'allāmü'l-guyübam. [3a]/(13)=2/1

Bedürüstī ol Allāh üzerine āsāndur ki 'allāmü'l-guyübdur. [317a]/(20)=57/22

alt: Alt, aşağı kısım.

Ve her ki muḥī' ola Tañrıya ve Rasūline givürür anı uçmaqlara. Altında ırmalar akar. [62a]/(17)=4/13

altını üstüne eyle- Altını üstüne çevirmek.

Pes altını üstüne eyledük. [165a]/(4)=15/74

altı: Altı, sayı.

Zīrā 'İsā-y-ıla Muḥammed'üñ aralarında altı yüz yigirmi yıl geçmiş-di, kerh gördüğümüz-çün sizün dimekligüñüzi ki. Bize gelmedi bir muştucu ve ne korquducu ki anuñ-ıla haqqı bileydük dimeyesiz. [80a]/(9)=5/19

altıncı: Altıncı, sayı.

Altıncı, Bismi‘llāhi‘r-raḥmani‘r-raḥīm dimektür. [2a]/(10)=1/1

altın, altun: Altın.

*Bedürüstī yaraqlaruz anlaruñ-içün ‘azābı yaraqlamaqlıq ol gün ḳobarısaruz
Tañrıdan ḳorḳanları Tañrıdan yaña develer üzerinde altun kürsīlerile.
[190b]/(14)=19/85-86*

altun kürsīler: Altın kürsüler, altın tahtlar.

*Bedürüstī yaraqlaruz anlaruñ-içün ‘azābı yaraqlamaqlıq ol gün ḳobarısaruz
Tañrıdan ḳorḳanları Tañrıdan yaña develer üzerinde altun kürsīlerile.
[190b]/(14)=19/85-86*

altmış: Altmış, sayı.

Altmış arşun uzunı ola. [228a]/(6)=27/82

altun → altın.

ālūde (Far.) : Bulaşmış, karışmış.

*Anuñ ol vaḳtā ki siz az-ıduñuz, ve ālūde idüñüz yir yüzinde.
[119b]/(20)=8/26*

ālūderaq: Daha çok bulaşmış, daha çok karışmış.

*Kimdür ālūderaq yardımcı yöninden ve kim azraqdur sağış yöninden?
[337a]/(4)=72/24*

‘ām (Ar.): Genel.

*Ve Allāh, şunu ki siz işlersiz bilür ve añlayıcıdur. Bu āyetüñ hükmi ‘āmdur.
Üstine girilmişe ve girilmemişe, küçücuğe, büyücege ‘iddet vācib olmaḳda.
[36a]/(11)=2/234*

‘emmi: Amca.

*Ve şarḳıtsunlar derinceklerini göğüsleri üzerine ve āşikāre itmesünler
bezeklerini meger erenlerine ya atalarına ya erleri atalarına ya oğullarına ya
erleri oğullarına ya ḳardaşlarına ya ḳardaşı oğullarına ya kızḳardaş oğullarına*

ya ol 'avretlere ki ehl-i ĩmāndur pāklerdür ya Şunlara ki mällar-ile Şatun aldılar ĩaravaŐlerine ya ĩıdimet-kārlardan ki nefis eyesi degüllerdür erenlerden pīrlar gibi ya oğlanlara ki muĥtali' olmamiŐlardur henüz 'avretlerüñ emirinecek yirlerine 'emmilerine ya ta'ilerine ve urmasunlar yeri ayağlar-ile bilinmek-iĥün [212a]/(20)=24/31

a'mā (Ar.): Kōr.

Ya 'nī a'mā geldüĥinden yüzün bürterdi. [344b]/(5)=80/1-2

amān (Ar.): İmdat dileme.

Fir'avn amān diledi. [111a]/(11)=7/117

'amd (Ar.): Niyet, arzu, istek.

Ve yazduğ anlaruñ üzerine o Tevrāt'da, ĩana ĩandur, eger 'amd-ile-y-ise ve göze göz, eger ĩaŐd-ile-y-ise ve buruna buruñ, eger 'amdıla-y-ısa ve ĩulađa ĩulak, eger ĩaŐdı-la-y-ısa ve dişe diş, eger 'amdı-la-y-ısa ve cirāĥatlara ĩıŐāŐ berāberlaŐmak eger mümāŐelet mümkin olursa. [82b]/(10)=5/45

'amel (Ar.): İŞ, ĥalıŐma, eylem.

Allāĥü Te'ālā va'de eyledi Şunlara ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler anlardan yarlıđanmaĥlık ve ulu Őevāb āĥiretde uĥmaĥda. [302a]/(11)=48/29

'amel ĩarıŐdur-: İŞ yapmak.

Eyü 'amel ĩarıŐdurdılar ki tevbedür. [132a]/(21)=9/102

'ameli Őālih (Ar.): Salih amel, iyi amel.

Ve taĥdīm idüñ kendü nefsüñüz-iĥün 'amel-i Őālih, ya bismillāĥ diyüñ, yatmaĥ diledükde. [34a]/(3)=2/223

Ve beŐāret ider ĩmān getürenlere ki 'amel-i Őālih işlerler. [174a]/(13)=17/9-10

'amellerin eyü eyle-: Amellerini iyi yapmak, amellerini hayır yapmak.

Andan Őoñra tevbe itdiler ol günāhdan Őoñra ve 'amellerin eyü eylediler. [173a]/(3)=16/119

āmennā (Ar.): İnanıldık.

Hüküm anuñ dur ve añā kaytarılıser kıyāmet güninde. Āmennā ve şaddeknā.

[234b]/(4)=28/88

‘āmī (Ar.): Alim olmayan, sıradan kimse.

Belki anlar andan ‘āmīlerdür. [227b]/(3)=27/66

āmin (Ar.): Allāhım kabul eyle.

Kā‘bü’l-aḥbar eydür. Āmīn Fātiha süresinüñ mühridür, gökden inen kitāblaruñ ḥātemidür, nice ki Muḥammed’Rasülü‘llāh hāteme‘n-nebiyyin’dür. [3a]/(8)=1/6-7

‘āmīr (Ar.): Amir, emir veren.

PeygāMBER ‘aleyhi’s-selām and buyurdu and içdiler daḥı ‘Āmīr el getürdi eyitdi. İllāhī kañkımız yalanise PeygāMBERüñe bildür didi. [129b]/(19)=9/74

ammā (Ar.): Fakat, ama.

Gizlü olmayıserdür sizüñ gizlü işlerüñüzden bir nesne ve ammā şol ki virildi anuñ bitisi şağ eline, pes eydür ki. Gelüñ oḡuñ benüm kitābımı.

[333a]/(12)=69/19

an: En kısa zaman, an.

Kaçan ki anını ḥāzrete iletdiler denildi ki uçmağa gir. [259a]/(14)=36/26-27

añ-: Anmak, hatırlamak.

Ve añ şol günü ki cem‘ iderüz her dīn ehlinden bir bölügi şunlardan ki yalanlar bizüm āyetlerümüzi. [228a]/(12)=27/83

ana: Anne.

Ve oñarusaram, anadan gözsüz toğanı ve abraşı, Allāh destürü-la.

[48b]/(19)=3/49

ana raḥmī: Anne rahmi.

Ve Tañrı oldur ki düretti sizi bir nefsdan ki Ādem peygāMBERdür ‘aleyhi’s-

selām pes sizüñ-içüñ karar idecek yir vardur, ata belinde ve emānete konacak yir vardur, ana rahminde. [98a]/(2)=6/98

analar karnında şüret bağla-: Anneler rahminde yüz şekillendirmek (yaratmak).

Ol şol Tañrıdur kim size şüret bağlar analar karnında, [45a]/(21)=3/6

‘anāk: Bir kadın ismi, müşrik bir kadın olarak bilinir.

Cahiliyye zamanında aña ‘Anāk dirlerdi. [33b]/(2)=2/221

‘anāşır (Ar.): Unsurlar, kavimler.

Zirā ‘anāşır dörtür. [350a]/(3)=89/1

ancağ, anca: Ancak.

Tañrı eydür. Bedürüstî sen kırkuducısın ancağ yā Muhammed ve Allāh her nesne üzerine bekcidür kırkma! Belki dirler Tañrıya iftirā itdi. [142b]/(7)=11/12

Siz ilerü getürdüñüz kâfirliği bize ne yamān yerdür karar itmege tamū! Eytdiler iy bizüm Tañrımız şol ki ilerü götürdi bizümçün bu küfr āyinini pes artur aña ‘azābı iki anca ola tamūda ve eytdiler noldı bize görmezüz ol erenleri ki anları yamān sîretlülerden şayarduk ‘Ammār gibi Şuheyb gibi Bilāl gibi. [267b]/(18)=38/61

anca → ancak.

ancılayın: Öyle, onun gibi.

Ancılayın, ya ‘nī nice ki uluların dan aşşı yoğluğın gösterdük, ancılayın Allāh Te‘ālā gösterür anlara, anlarıñ ‘amellerini, hasretler olmağ-içüñ anlarıñ üzerine. [25a]/(10)=2/167

and: And, yemin.

Yaradur şunu ki diler ve ol bilür maşlahatı ve kâdirdür ve kıyāmet kopduğı gün and içerler kâfirler ki eglenmeiler bir sâ‘atden gayrı. [241b]/(5)=30/55

and altında kal-: Yemin altında kalmak.

Bizden rahmet ve öğüt olsun için 'aql âyelerine ve dut elüñ-ile bir deste çubuğı ki yüz dāne ola ve 'avretü kim anuñ-ile ur ve ħaniş olma and altında kalma. [267a]/(14)=38/44

and iç-: And içmek, yemin etmek.

Zirā and içerlerdi, ataları cānına, dağı şanemlerine, ulu andları Tañrı-y-ıdı. [98b]/(18)=6/108

andı yerine getürmek-: Andı yerine getirmek, yeminini tutmak.

Andı yerine getürmek-çün ve andı bozmağdan korğmağ-içüñ ve ħālkuñ arasında şulğ itmeg-içün. [34a]/(10)=2/224

andları muhkem it-: Andları sağlamaştırmak, yemini sağlamaştırmak.

İllā kim sizi mu'āhaza ider andları muhkem itdügünüz-içüñ; kaçan ki şıyasız. [86b]/(9)=5/89

andların şı-: Andlarını bozmak, yeminlerini bozmak.

Ceng itmez misiz bir tayıfe y-ile ki andların şıdılar ve kaçş itdiler Rasüli çıkarmağa? [124b]/(6)=9/13

andlarını kalkan idin-: Andlarını kalkan edinmek.

Bedürüstī ol münāfıqlar ne yaman işlediler! Andlarını kalkan idindiler anuñ-la cānların, mälların, 'ayällerin şakladılar. [319b]/(10)=58/16

anda: Orada.

Anlar cennet ehlidür, anlar anda ebed olıcılardur. [106b]/(11)=7/42

anda öl-: Orada ölmek.

Ol bāru üzerinde erenler vardur ki ataları destür virmedin ħazāya vardılardı ve anda öldiler, şamūya girmez, müsülmanlardı, uçmağa girmezler, zirā ataları destür virmedi-y-ıdı. [107a]/(3)=7/46

andağı: Oradaki.

Bu bir süre'dür ki indürdük anı ve beyān itdük andağı ħükmleri.

[210a]/(14)=24/1

andan: Sonra.

Vaqtā ki Meryem oğlu 'Īsā meşel uruldi hemān senüñ kavmüñ andan men' itdiler ya'nī didiler ki vaqtā ki Meryem oğlu 'Īsā oğul ola Tañrıya.

[289a]/(11)=43/57

andlaş- Karşılıklı and içmek.

Ve şunlar ki qodılar gıtdiler bağladılar andlaruñuzı ilerü zamanda bir kişi bir kişi-y-ile andlaşurlardı – dı, mıraşdan naşīb var-idi, lakin mensüh oldı, ve ulü'l-erhāmi ba'zuhum evlā bi-ba'zin āyeti-le, pes virüñ anlara naşīblerini.

[64b]/(6)=4/33

añdur- Andırmak.

Ya'nī Tañrı añdurdı kendü qulını ki Zekerıyyā' dur rahmetile.

[187a]/(11)=19/2

añdurmaq: Andırma, hatırlatma.

Bedürüstī işbu süre belki bu āyet tezkiredür ya'nī añdurmaqdur naşīhatdür.

[337b]/(20)=73/19

añdurucı: Andıran.

Ve geldi saña işbu sürede haqq ve naşīhat. Ve añdurucı mü'minlere.

[149a]/(4)=11/120

anı: Onu.

Andan şoñra anı uvadur dāney-ile şamān olmağ-içün. [270a]/(10)=39/21

anıl- Anılmak, hatırlanmak.

Pes vaqtā ki Haqq'dan añıldılar Tañrı Te'ālā anlaruñ gönüllerini aldı Yehūdīlik-ile ve Allāhü Te'ālā kulaguzlamaz fāsıq kavmi. [324a]/(4)=61/5

anılmış ol- Anılmış olmak, hatırlanmış olmak.

Pes yiñ şundan ki anılmış ola anuñ üzerine Tañrı adı eger Qur'an'a inanıcı

olduñuzsa. [99b]/(6)=6/118

anıñ → **anuñ.**

‘ankebūt: Örümcek.

Bulmadum diyü tã vardı ğāra muhtār ‘ankebūt oldu perde-dār.

[350b]/(3)=89/1

añlan-: Anlaşılmak.

Bundan añlandı ki şovucağ günümüñ yol azmışlar. [230b]/(10)=28/29

anlar: Onlar.

Benüm gerçek va‘demdür ki anlar va‘de olunurdu ve şol ki didi atası Ebū Bekr’e ve anası Ümme’l-Ĥayr’a ki öf size beynī qorqudur mısız benüm çıkarılmaklığım-ile hāl bu ki geçdi nice qarınlar benden öñ hīc biri dağı cihāna gelmedi. [295b]/(10)=46/16

anlaş-: Anlaşmak.

Ehl-i Kitāb dilediler, Ķureys-ile anlaşalar, dağı peygamberüñ üzerine dutalar.

[66a]/(18)=4/51

añlat-: Anlatmak.

Ve şunlar kim anlaruñ bellü haqqı vardur zekāt gibi hālını mañlūka añladana ve hālını hālīqına añladana. [334a]/(18)=70/24-25

añlı-: Anlamak.

Ve degüldür bir nesne tã zerreye degin illā tesbīh ider aña anuñ hamd-ile illā kim añlımazsız siz anuñ tesbīhini. [176a]/(9)=17/44

añlayıcı: Anlayan.

Ve Allāh, şunu ki siz işlersiz bilür ve añlayıcıdur. [36a]/(11)=2/234

añsımañ: Gökyüzü.

Ölçeği temām dutuñ ve ziyān idicilerden ve toğrı terāzū’-ile tartuñ ve halka neslerin añsımañ ve yer yüzinde fesād-ile yürimeñ ve qorquñ şundan ki

yaratdı sizi ve öñdin geçen halkı. [223a]/(2)=26/183

anuñ, anıñ: Onun.

Didi ki. Bedürüstī Allāh dir ki. Şıgır şarudur hadden geçe anuñ rengi, sevindürür bağanları. [12a]/(11)=2/69

Belki Ol, saña anın ulu Kurʻānʻdur. [348a]/(5)=85/21

apañsuz: Aniden, ansızın.

Taḥkīk ziyān itdiler, şunlar ki inanmadılar Tañrınıñ dīdārına, tā şuña degin ki anlara kıyāmet geldi, apañsuzdan, [92a]/(21)=6/31

apaşker: Açıkça, apaçık.

Pes ʻaşāsını bırağdı hemān ejdehā oldı apaşkere ve elin çıkardı hemān ol bir güneş oldı gözleri kamaşdurur. [219b]/(4)=26/32

appağ: Bembeyaz.

Çıka appağ ki anda yaramazlık qaralık yok. [191b]/(13)=20/22-23

ʻār (Ar.): Utanma.

Şu hālde ki anlar ululanurlar ʻār iderler. [166b]/(13)=16/22

ara : Orta.

Taḥkīk kesildi ara yirüñüz ve azdı sizden ġāyib oldı, şol kim da ʻvā iderdüñüz. [97b]/(10)=6/94

araya gir-: Araya girmek.

Bu kez and içdi ki ayruğ araya girmeye, bu āyet indi ki bunuñ gibi anda keffāret vireler, dağı bozalar. [34a]/(14)=2/224

ʻarab: Arap.

Bedürüstī biz indürdük anı oğunır ʻArab Diliʻnce ol kim añlayasız. [149a]/(12)=12/2

ʻarabça: Arapça, Arap dilinde olan.

ʻArabça söyledügin ne dildir diyü şordı. [152b]/(17)=12/54

‘arabī: Arap olan.

Bedürüstī biz kılduḵ bu Kitāb’ı ‘Arabī Qur’ān ola kim siz añlayasız deyü.

[286b]/(10)=43/2-3

aralan-: Aralanmak.

Ve aralandı anlaruñule diledükleri nesnenüñ arası ki dünyāya yene gelmek

dür. [255a]/(1)=34/54

aralığ: Mesafe.

Pes eyitdiler iy bizüm tañrımız ırāḡ eyle seferlerümüñ aralığını ki

ḡonaḡlarumuzuñ aralığı ısızlık yazılar ola. [252a]/(20)=34/19

ārām (Far.): Yavaş.

Tevbelü ḡulları ilerü getürdi, arı ḡullardan tā şikeste ḡöñüller ārām ola.

[33b]/(21)=2/222

ārām-gāh (Far.): Dinlenilecek yer.

Bedürüstī ol Dūzah ne yamān ārām-gāh oldı ve ne yamān menzil oldı.

[218a]/(4)=25/66

arastak: Tavan, çatı.

Ve ol köy ḡarāb olup ḡökmiş-idi, arastakları içine ḡökmiş-idi ve divarları

arastakları üzerine. [40b]/(6)=2/259

arasta (Far.): Bezenmiş, süslenmiş.

Yaḡında anları ḡulaḡuzlasa gerek cennete arasta idiser ḡāllerini anlaruñ ve

givirse gerek cennete bildüriben menzillerini anlara. [297b]/(10)=47/5

araste kııl-: Bezemek, süslemek.

Pes arasta kııldı, bir nefesde yaratdı yedi göḡi yaratdı, biribiri üzerine

mu‘allak. [7a]/(13)=2/29

araşdur-: Araştırmak, incelemek.

Başladı ḡapların araşdurmaḡa anlaruñ. [154a]/(7)=12/76

arat-: Aratmak.

Ve gitdi ol bölük ki Ebū Ṭālib'e Muḥammed den 'aleyhi's-şalātü ve's-selām geliye geldilerdi bütlerümüze söger deyü ve Muḥammed 'aleyhi's-şalātü ve's-selām anlardan Lā İllāhe İlla'llāhü dimek diledise kāfirler kaçıldılar birbirine didiler ki yürüñ ve şabr idüñ bütlerüñüz üzerine Muḥammed'üñ söyledüğine bedürüstī bu Muḥammed'üñ dīn bir işdür ki dilenüler ya'nī Tañrı aratmasın diler. [265b]/(12)=38/6-8

ārāyiş-: Süs, bezek.

Bedürüstī biz kılduğ şunu ki yer yüzindedür yer-içün ārāyiş ve bezek. [180b]/(16)=18/6

ard: Arka, geri, devam.

Ve biz vahy itdük Lūṭ'a 'aleyhi's-selām ol işi ki bedürüstī bunlaruñ ardı kesilecekdür şabāḥ yüzinde. [164b]/(18)=15/66

ardı kesil-: Devamı olmamak, devamı kesilmek.

Pes kesildi ardı, şunlaruñ ki zulm itdiler. [93b]/(2)=6/45

ardına bak-: Arkasına bakmak.

Ardına bakmadı. [230b]/(14)=28/31

ardına bırak-: Arkasına bırakmak.

Şöyle midür, her bār ki 'ahd ideler, bir 'ahdi berkideler, ardına bıraktı bozup ol 'ahdi, anlardan bir bölük. [15b]/(20)=2/100

ardına düş-: Peşine düşmek.

Ve ardına düşdiler, şol nesnenüñ ki oğurlardı şeytānlar anı, pādişāhlığı çağında, ya'nī sihre meşgūl oldılar. [16a]/(5)=2/102

ardına uy-: Kendinden sonar gelenlere uymak.

Hep ardına uydılar tā şuña degin ki garķ olmağı añladı eyitdi. İmān getürdüm ki bedürüstī ma'būd yoқdur illā ol'dur ki İmān getürdi aña Ya'ķūb oğlanları

ve ben Müsülmānlardanum. [140b]/(11)=10/90

ardınca geleci. Peşinden gelen.

Ve şerāblar vardur sikici, birbiri ardınca geleci. [343a]/(12-13)=78/31-34

ardınca ol-: Peşinden gitmek, uymak.

Ve halkūñ ‘aybın gözlemeñ ardınca olmañ. [303a]/(9-10)=49/12

ardını yalanla-: Kendinden sonra gelenleri yalanlamak.

Ve kesdük ardını, şunlaruñ ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi ve ĩmān getirür olmadılar. [108b]/(0)=7/72

ardların dön-: Arkalarını çevirmek.

Anlar cengde şınurlar ve ardların dönerler. [311b]/(2)=54/45

arduñuzda tur-: Arkanızda durmak.

Kačan namaza turan t̄ayife secde eyleyeler, t̄ayife-i ahār gerekdür ki arduñuzda turalar. [71a]/(13)=4/102

arı, aru: Temiz, saf, iffet.

Ve eger hasta olursañuz, ya sefer üzerine olursañuz yāhuz sizden birüñüz hacetden gelse, ya ‘avratlaruñuzla yatsañuz, pes şu bulımasañuz, pes kaşd idüñ arı toprağa. [78b]/(7)=5/6

Yiñ şundan ki yir yüzindedür, helālinden, arusından ve siz harām itdüğüñüzden hiç bir nesne harām degüldür. [25a]/(14)=2/168

arı abdest. Temiz abdest, temiz ibadet.

Şaklaşuñ beş vakt namaz üzerine, vaқtlarında arı abdest birle, rükū‘-ile, sücūd-ile ve orta namāz üzerine ki ikindü namāzıdur. [36b]/(18)=2/238

arı ‘avratlar. İffetli kadınlar.

Ve arı ‘avratlardur ve Tañrıdan rızādur. [46a]/(14)=2/15

arı bil-: Şüphesiz bilmek, kuşkusuz bilmek.

Arı bilüñ ol Tañrıyı ki anuñ elindedür her nesnenüñ hazīnesi ve aña

dönderilesersiz. [261a]/(21)=36/83

arı erler. Namuslu erkekler.

Temām rāst yamān geleciler yamān kişiler-içün ve yamān erler ve yamān geleciler-içündür ve ārı geleciler arı erler-içündür ve ārı erler arı geleciler-içündür anlar pāklerdür şundan ki söylerler anlara yarlığanmak ve bol rızq vardur uçmakda. [211b]/(19)=24/26

arı kelecî. Temiz söz, saf söz.

Pes öğrendi Ādem ‘aleyhi’s-selām Tañrısından bir nice kelime, arı kelecî. [8a]/(7)=2/37

arı kullar. Namuslu kullar.

Tevbelü kulları ilerü getürdi, arı kullardan tā şikeste gönüller ārām ola. [33b]/(20)=2/222

arı ol-: Temiz olmak, tevbe etmek, günāhtan temizlenmek.

Dīnūñ sebab-i nüzūli oldur ki, naşāranuñ kaçan ki oğulları toğa, yedinci gün, bir şuları var-idi, aña şaldururlar-idi, tā arı olaydı ve ayruq ve ayruq sünnet itmezlerdi. [21b]/(5)=2/138

arı toprağ. Tezmiz toprak, saf toprak.

Ve eger hasta olursañuz, ya sefer üzerine olursañuz yāhuz sizden birüñüz hacetden gelse, ya ‘avratlaruñuzla yatsañuz, pes şu bulımasañuz, pes kaşd idüñ arı toprağa. [78b]/(7-8)=5/6

arıdıcı: Temizleyen.

Ve indürdük gökden ārıdıcı şu tā ki dirgürevüz anuñ-la ölmüş yeri ve içirevüz anı şunlara ki yaratduk dört ayaklu ya Ādem oğlanlarına ki çoğdur. [217a]/(9)=25/48-49

arılan-: Temizlenmek, tevbe etmek.

Olmadı anuñ Kavmi’nüñ cevābı illā dimeklikleri. Çıkaruñ Lūt’uñ aşhābını

küyüñüzden ki taḥkīk anlar bir bölükdür arılanurlar. [226b]/(20)=27/56

arınan: Temizlenen, tevbe eden.

Ve Allāh arınan ḡularlı sever. [133a]/(1)=9/108

arın-: Temizlenmek, tevbe etmek.

İy ḡavmüm girün arınmış yire ki ḡudüsdür ḡol arz-ı muḡaddese ki yazdı

Allāh sizüñ-içün. [80a]/(16)=5/21

arınmış yir: Temizlenmiş (olan) yer.

İy ḡavmüm girün arınmış yire ki ḡudüsdür ḡol arz-ı muḡaddese ki yazdı

Allāh sizüñ-içün. [80a]/(16)=5/21

arınıcı: Temizlenen, tevbe eden.

Bedürüstī Tañrı sever tevbe idici ḡulları, ve arınıcı ḡullarını sever.

[33b]/(20)=2/222

arıt-: Temizletmek.

Allāh dilemedi, üzerüñüze zaḡmet itmekden ve lakin diler ki sizi arıda ve

tamām itmek ni‘metini sizüñ üzerüñüze. [78b]/(10)=5/6

‘arız (Ar.): Yapışan, bulaşan.

Murād bundan, deve etidür, deve südidür, ‘irku’n-nisā marazından ki

mübārek cismine ‘arız olmuş-idi. [52a]/(9)=3/92

‘arif (Ar.): Sezgili, anlayışlı, arif.

Bir nazar daḡı var, evet anı ‘arifler bilürler. [28a]/(4)=2/187

‘ariyet: Ödünçleme, emanet edilme.

Ḥālbuki Tañrınuñdur gökleriñ, yerleriñ mīrāşı çün mālī ‘ariyetdür

elüñüzdeyiken ḡadeḡa itmege yaraşur. [316a]/(9)=57/10

arḡa: 1. Geri, arka, sırt.

Eger tevbe iderseñüz iy ‘Āyişe ve Ḥafşa Tañrıya taḥkīk meyl itdi göñlüñüz

ḡaḡdan ve eger arḡa bir iderseñüz Muhammed üzerine, pes taḥkīk Tañrı anuñ

yardımcısıdır. [329a]/(4)=66/4

arka çevür-: Sırt çevirmek.

Ve her ki arka çevürse kâfirlere, cenk günü, meger ki ğarımı meydana çekmel-içüñ geçer gibi olup yine döne dahı kılıç oñine bırağ, ya şancağa yüz dutup döne, taḥkīk döndi ol kimesne, Tañrıdan bir ğazab-ıla. [119a]/(12-13)=8/16

arka dönder-: Sırt çevirmek.

Andan şoñra döndüñüz ārdüñuz ārka döndertip düşmenden yaña. [125b]/(4)=9/24

arkasından viril-: Peşinden sunulmak.

Ve ammā şol ki anuñ Bitisi arkasından virile. [347a]/(9)=84/10

2. Yardım.

arka ol-: Yardımcı olmak.

Eyit yā Muḥammed ki Tañrum yegrek bilür şunu ki toğrı yola geldi ve şunu ki aşkere azğunlık içindedür ve sen emr degüldüñ ki Qur'ān saña ine lākin Tañrıñdan bir raḥmetdür ki endi pes kâfirlere arka, yardım olma! [234a]/(21)=28/86

arkalaş-: Yardımlaşmak.

Ve çıkardılar sizi evlerüñüzden ve arkalaşdılar sizi çıkarmak üzerine. [323a]/(6)=60/9

arkadaş: Arkadaş.

Ya 'avrat olsa bu ḥallü ve anuñ arkadaşı olsa ya kız kardaşı olsa lakin ana birler olsalar bunlaruñ her birine altıda biridür. [62a]/(9)=4/12

arķun: Sessiz.

Ve aşkere oķuma bir uğurdan namāzuñda ve bir uğurdan arķun dahı oķuma. [180a]/(20)=17/110

‘ārlan-: Utanmak.

Ve şol ki ‘ārlana anuñ kulluğından ve ululana tekebbürlük ide pes haşr ider anları, kendüden yaña, bir uğurda. [76b]/(9)=4/172

‘ārlandur-: Utandırmak.

Müşrikler mü’minleri ‘ārlandurdılar. [299b]/(12)=48/1

armağān: Armağan, hediye.

Belkīs eyitdi: Bedürüstī pādişāhlar kaçan ki bir kūye gireler anı fesād virürler ve ol kūyuñ ‘azīzlerini zelīller iderler ve hem şöyle iderler cümle pādişāhlar ve taḥḳīk ben anlara armağān göndericiyem. [225b]/(9)=27/35

armaḳ: Yorulma.

Ve bize irişmedi hīc āрмаḳ ve ‘ācizlik. [305a]/(1)=50/38

arpa: Arpa.

‘Alī bir Yehūdī’den üç kile arpa aldı ödünç. [340b]/(11-12)=76/6

‘arşa-i ‘arāşāt (Ar.):Ölümden sonra dirilme yeri.

Andan cümle ṭurısarlar, ‘arşa-i ‘arāşātda varısarlar. [95b]/(14)=6/73

arşlan: Arslan.

Evet, bir kerre koyuñuma bir arşlan geldi. [39a]/(5)=2/250

‘arş (Ar.): Gökyüzü, sema.

Bedürüstī sizüñ mālİKüñüz Tanrı’dur ki yaratdı gökleri ve yirleri altı günde andan şoñra gālib oldı ‘arş üzerine. [135a]/(4)=10/3

‘arş altında ḳo-: Yer yüzünde bırakmak.

Yarusını ‘arş altında ḳodı aña Baḫr-i Mescūr dirler. [142a]/(11)=11/6

‘arş issr. Gök yüzünün sahibi.

Eyit yā Muḫammed eger anuñ-la bile ma‘būdlar oalydı siz didüğüñüz gibi hemān sâ‘at yol isteyeler ‘arş issına cengile. [176a]/(4-5)=17/42

‘arş issı ḳatr. Gök yüzü sahibinin huzuru.

'Arş ıssı katında kadri uludur. [345b]/(3)=81/19-21

'arşı yarat- Gökyüzünü yaratmak.

Andan soñra yaratdı 'arşı. [315b]/(14)=57/4

'arşuñ pādişāhr. Gökyüzünün padişahı, Allāh.

Ve ol Tañrı ol 'arş 'uñ pādişāhıdur. [134b]/(16)=9/129

arşun: Arşın, 68 santimetrelik uzunluk ölçüsü.

La'net olsun çukurları kazanlara ki kırk arşun uzun-idi, on arşun en-idi.

[347b]/(6)=85/2

art- Çoğalmak, artmak.

Ve anlar şol kurtılmışlardur ve şunu ki eylersiz ribā'dan tā ki arta halkuñ mālında pes artmaz ol Tañrı katında ve şunu ki virüersiz zekātdan Tañrı rızāsın dileyüp ol t̄ayife anlardur ki muzā'af idicilerdür şevāblarını.

[240b]/(2)=30/39

artıklık, → artuklık.

artuk, artuğ: 1. Fazla, ziyade.

Ve eger artuk olurlarsa pes anlar ortaqlardur şülüşde. [62a]/(11)=4/12

Ve bitürdük anuñ üzerine kabağ ağacından bir kök tā yaprağī-le rāhat ola zīrā aña siñek k̄onmaz ve anı gönderdük yüz biñ kişiye dahı artuğa.

[264b]/(15)=37/146

artuk al- Fazla almak.

Tañrı didi ki. Eger tevbe kılursañuz ribādan, size re's-i mālūñuz var, aña rāzı oluñ Zılm itmezsiz artuk alup ve mazlum da olmazsız, kimseye haqquñuz koyup. [43b]/(15)=2/279

artuk getir- Fazla getirmek.

Ve bir deve bigi buğdāy artuk getirürüz. [153b]/(2)=12/65

artuk kıl- Fazla yapmak.

Gör 'ibret gözî-le ki yüce artuk kılduk anlaruñ ba'zını ba'zıların üzerine ve tahkîk âhiret serâyı uludur dereceler yönünden ve uludur menzilet yönünden.

[174b]/(19)=17/21

artuk ol- Fazla olmak, ziyade olmak.

Vaşıyyetden soñra ki vaşıyyet olundu anuñ-la ya borc ödedükden soñra ziyân idici olmaduğı halde ol vaşıyyet, ya'nî şülüşden artuk olmaya.

[62a]/(13)=4/12

2. Artık.

Ve 'avretüm artuk toğurmaz oldu pes baña bağışla kendü yañıundan bir dost ki devletlü oğuldur. [187a]/(16)=19/5-6

artuğırak: Daha fazla.

Kanķısıdur artuğırak rahmān üzerine 'inād yönünden. [190a]/(6)=19/69

artuklık, artıklık: Fazlalık, ziyadelik.

Ve diyeler evvel geçenleri, soñra gelenler-içüñ. Olmadı sizüñ-içüñ bizüm üzerümüze, artuklıktan, belki bizümle berābersiz. [106b]/(2)=7/39

Muħarrem āyı yerine bunu ħarām ideler küfürde artıklıktır ve azdurılır anuñ-la şunlar ki kāfir oldılar bir yıl helāl iderlerdi Muħarrem'i ve ħarām iderlerdi anı bir yıl tā berāber ola Tañrı ħarām itdüğünüñ şağışına ki dört āydur. [126b]/(7)=9/37

artukla-: Çoğaltmak.

Ve her birisine Tañrı va'de kıldı uçmağı ve gāzileri artukladı oturanlar üzerine, ulu şevāb yönünden. [70b]/(10)=4/95-96

artur-: Artırmak, fazlaştırmak.

Ve her kim řavāf vācibde artura, bedürüstî Tañrı 'amelüñüzi, şabül idicidir, niyyetlerüñüzi bilicidir. [24a]/(10)=2/158

arturmak: Çoğaltma, fazlaştırma.

Ve yakın olmañ öksüz mālına, illā sunuñ-la ki ol yigrekdür arturmak gibi, tā bāliğ olunca degin. [102b]/(19)=6/152

aru → **arı**.

aruğ: Zayıf.

Ve pādīšāh eyitdi. Bedürüstī ben görürüm düşümde ki yedi semüz şıgır ki yir anları yidi aruğ şıgır. [152a]/(6)=12/43

arustāk: Tavan.

Arustāka ip birağsun. [202a]/(8)=22/15

arz (Ar.): 1. Yeryüzü.

Yaradıcıdur ‘acāyibātı semāvātı ve arzın gökleriñ yirleriñ ‘acāiblerini. [98a]/(17)=6/101

2. Arz, sunma, verme.

Ve Şūr uruldugı vaqtin anları direvüz bir yire şöyle ki gerekdür Ve ‘arz itdük cehennemi ol gün kâfirler-içün. [186b]/(7)=18/100-101

‘arz eyle-: Arz etmek.

Tañrınuñ ‘azābını añdılar, aña şikestelik ‘arz eylediler. [350a]/(10)=89/1

‘arz it-: Arz etmek.

Andan soñra ‘arz itdi ol adları feriştelere üzerine. [7b]/(4)=2/31

‘arz ol-: Arz olmak, sunmak.

Ve zāhir oldılar ‘arz olup Allāh’a bir uğurdan. [161a]/(1-2)=14/21

‘arz olun-: Arz olunmak, sunulmak.

Ve ol gün ‘arz olunurlar şunlar ki kâfir oldılar tamū odı üzerine ve denilür anlara giderdüñüz ‘amellerüñ sevābını sizüñ dünyāda dirliğinüzde ve menfe‘atlendüñüz anuñ-la yedüñüz ve geydüñüz. [296a]/(1)=46/20

‘arz-ı muğaddes: Kutsal arz, kutsal talep.

İy kavmüm girün arınmış yire ki qudüsdür şol arz-ı muğaddese ki yazdı Allāh

sizüñ-içün. [80a]/(17)=5/21

arzu: Arzu, dilek.

Şuñ ki anlaruñ hab̄ş nefsleri ārzū ider. [309a]/(1)=53/23

arzu it--: Arzu etmek, dilemek.

Ve anda şol nesne vardur ki ārzū ider gözler anı sever ve lezzet alur andan ve siz anda ebedilersiz. [289b]/(18)=43/71

arzularına uy-: Arzularına uymak.

Ve uyma anlaruñ arzularına. [83a]/(12)=5/49

as: Dane, tohum.

Ve çoqu āyeleri çiçekler vardur gül ve yāsemīn ve as gibi. [312a]/(4)=55/12

aş-: Asmak.

Ve hāl bu ki öldürmediler anı ve aşmadılar anı ve illā kim benzedildi anlaruñ-içün Taṭyānus ‘Īsā’ya. [75a]/(20)=4/156-157

‘aşā: Asa, baston.

Ve tahkīk virdük Mūsā’ya Toğuz Āyet ki rüşenlerdür ‘aşā, çekirge, bit, kurbaga, kan tūfānidur yā Tūr, Yed-i Beyzā. [179b]/(19)=17/101

‘aşāsı-y-la işāret it-: Asası ile işret etmek.

Mūsā, Yā Ebā Hāildīn diyüp deñize ‘aşāsı-y-la işāret itdükde, Nīl on iki bölük olup siz Mūsā-y-ıla geçdükde ve ğark itdük Fir‘avn’uñ kavmini, siz bağa yürürken. [9a]/(17)=2/50

aşah (Ar.): Daha doğru.

Muḳātil rivāyetinde, Tañrı Te‘ālā cin kabīlelerine peygām beri cinden gönderdi ve inse insden gönderdi, evet aşah oldur ki Muḳammed den artuḳ kimse cinne ve inse peygāmber gelmedi. [100b]/(11)=6/130

aşal (Ar.): Asıl, temel olanla ilgili.

Geceye aşaldur. [351a]/(4)=89/2

āsān (Far.): Kolay.

Ve şol ki Tañrıdan qorqa, Allāh aña işini āsān ider. [328a]/(3)=65/4

āsān eyle- Kolaylaştırmak.

Eyitdi. İy Tañrum göñlümi giyik eyle ve āsān eyle baña işümi ve cez düğümi dilümden tā añlayalar sözümi ve baña vezīr eyle ehlümden Hārūn'ı ki qardaşum ki muhkem eyle anuñ-ile kuvvetümi. [191b]/(16)=20/26

āsān it- Kolaylaştırmak.

Nice oldı 'azābum ve qorqutmağum görüñ! Ve taħkīk biz Qur'an'ı āsān itdük ezberlemek-içün. [310b]/(9)=54/17

āsān ol- Kolay olmak.

İy peygamber hātūnları Her ki gele sizden zināy-ile ki zāhirdür ya nüşuzle ki er'inden qaçmağdur aña 'azab iki Hurre'ye olan 'azāb olur biri celd biri rahm ve ol nesne Allāh üzerine āsān oldı ve her ki muñi' ola sizden Tañrıya ve Rasüle ve eyü 'amel ide virürtüz aña sevābını iki Hurre qadarı birine yigirmi ve yaraqlaruz anuñ-üçün bol rızq ki uçağdur. [247b]/(7)=33/30

āşār(Ar.): Eserler.

āşār-ı kudret. Kudretin eserleri.

Kāfirler debelensün 'aceb nice kāfir olur bunca āşār-ı kudretümi görürken Bilür mi ki Tañrı anı neden yaratdı? [344b]/(14)=80/17

āşār-ı tuğyār. Azgınlığın eserleri.

Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile Muhammed'e and içdi, didiler ki anuñ-la toğar envār-ı İmān ve anuñ-la getdi āşār-ı tuğyār ve anuñ-la oldı gufrān kim aña muñi' oldı buldı Cinān. [350b]/(7)=89/1

'aşf (Ar.): Ekin.

'aşf-ı me'kül: Yenmiş ekin.

FİL Āyeleri 'Aşf-ı Me'kül gibi kıldı Allāhü Te'ālā. [356b]/(6)=105/3-5

aşhāb (Ar.): Sahabeler, arkadaşlar.

Kaçan ki bu āyet indi, aşhāb eyitdi. Bizüm kardeşlerümüzün hāli nice ola ki kıble dönmedin öldilerdi? [22a]/(14)=2/143

aşhāb-ı a'raf: Araf sahabeleri.

Ve nidā itdi A'raf ehli, erenlere ki bilürlerdi anları 'alāmetleri-le, aşhāb-ı A'raf didiler anlara. Fāyide itmedi size cemā'atüñüz ve şol ululanduklarıñuz. [107a]/(10)=7/48

aşhāb-ı cehennem: Cehennem arkadaşları.

Şundan soñra ki anlara zāhir ola ki bedürüstī müşrikler aşhāb-ı cehennem ehli'dür. [133a]/(21)=9/113

aşhāb-ı kehf: Mağara arkadaşları.

Ol Aşhāb-ı Kehf'ün haberleri Tañrınıñ nişānlarundandır. [181b]/(2)=18/17

aşhāb-ı medyen: Medyen sahabeleri.

Gelmedi anlara haberi şunlarıñ ki anlardan ön geldiler Nüe PeygāMBER 'aleyhi's-selām Kavmi'dür ki anları garķ itdük ve 'Ad Kavmi'dür ki Cebrāyīl 'aleyhi's-selām şayhas-ile helāk itdük ve Şemūd'dur ve İbrāhīm Kavmi'dür ve Aşhāb-ı Medyen'dür ki Şu'ayb Kavmi'dür. [129a]/(21)=9/70

aşhāb-ı meş'eme: Değersiz veya kendilerine ve yakınlarına kötülüğü dokunan uğursuz kimseler.

Aşhāb-ı meş'eme'-y-içün bilür misin vardur horlıkdan ve 'azābdan? [313b]/(16)=56/9

aşhāb-ı meymene: Saygı mevkiinde bulunan yüksek haysiyet sahipleri.

Aşhāb-ı meymene-y-içün ne vardur bilür misin yā Muḥammed ḥayırdan ve kerāmetden? [313b]/(14)=56/8

aşhāb-ı sebt: Cumartesi ashabı, İsrailoğullarından bir topluluktur.

İmān getürün şuña ki biz indürdük, şol hālda ki gerçekleyicidir şol kitābı ki

sizüñledür, andan öñdin ki pers idevüz yüzlerini ve anları dönderevüz eñselerine, ya la'net idevüz anlara, nice ki la'net itdük aşhâb-ı sebtî.

[66a]/(7)=4/47

aşhâb-ı se'îr. Aevli, çılgın ateş, yedi cehennemden birinin adı.

Ve eyitdiler. Eger işidürmisseydük Aşhâb-ı Se'îr'ede olmazduk.

[330a]/(19)=67/10

aşhâb-ı şimâl. Kıyamet günü amel defteri sol elinden verilecek olanlar.

Ne şerâbları ve ne gölgeleri şovukdur ve ne menzilleri eyü menzildir! Bedürüstî Aşhâb-ı Şimâl bundan öñ dünyedey-ıdı mütekebbirler-ıdı ve muşırr olurlar-ıdı [314a]/(20)=56/45

aşhâb-ı şuffe. Ticaret, sanat, ziraat, ve başka bir mesleği olmayan sadece suffada yaşayıp İslam'ı öğrenmeye çalışan insanlardır.

Bunlardan murâd, aşhâb-ı şuffadur; dört kişiye yakın var-ıdı. [43a]/(2)=2/273

aşhâb-ı yemîn. İman edenler.

Ve ammâ eger Aşhâb-ı Yemîn'den olacağ olursa üken pes selâm saña Aşhâb-ı Yemîn'den aña selâm erişdüreler andan öñdin geçen kardeşlerinden.

[315b]/(1)=56/90-91

aşıl (Ar.): Gerçek, asıl, esas.

İy Peygâmbere gâzâ'-ile kâfirler-ile kılıc urup münâfıklara söz kılıcın urup ve gılzat eyle anlara hîc merhamet itme haddümi turgur ve anlaruñ yerleri tamüdur ve ne yaman menzil dür! And içerler Allâh'a ki dimediler aşlı budur ki bir gün Peygâmbere 'aleyhi's-selâm Münâfıklar necislerdür.

[129b]/(16)=9/74

aşıl-: Asılmak.

Ve şehri harâmda cengi helâl görmeñ ve Kâ'be'ye giden kurbanları helâl görüp almañ ve boyunlarında aşılan bürçeçükleri helâl görüp almañ ve

Kā'be'ye giden hacıları helâl görüp [77a]/(20)=5/2

aşılmak: Asılma, asılma eylemi ifade eder.

Bedürüstî cezâsı şunlaruñ ki Tañrı-la ceng iderler ve Rasûl-ile ceng iderler ve dürişürler yir yüzinde fesâda, anlaruñdur öldürülmegidür, ya aşılmaqlarıdur ya elleri-le ayakları kesilmekdür, hilâfından, çapraz, ya yirden sürülmekdür, ya 'nî habs olmaqlıdır. [81a]/(16)=5/33

'āşî (Ar.): İsyankar, asi.

Belki anlar 'āşî kavmdür. [307b]/(14)=52/32

'āşî ol-: İsyankar olmak.

Pes eger 'āşî olalar saña sen eyit yā Muhammed ben bî-zāram şundan ki işlersiz tevekkül eyle 'azîz rahîm Tañrıya. [223b]/(11)=26/215

'āşî t̄âyife: Asi topluluk.

Tā yağduravuz anlaruñ üzerine bir nev'taşu ki balçıkıdır ki 'alâmetlenmişdür Tañrınuñ katında kime atılursa anuñ adına 'āşî t̄âyife'-içün. [306a]/(8)=51/32-34

'āşîleri helāk it-: Asileri öldürmek.

Tahkîk geçdi sizden öñdin yollarumuz tarıklarımız, 'āşîleri helāk itmede ve anlara 'uķûbet itmekde. [55a]/(14)=3/137

aşlā: Asla, katiyyen.

Anda turma aşlā! tahkîk bir mescid ki yapıldı İslām üzerine yapıldan berü sen anda turmak evlādur. [132b]/(19)=9/108

aşl-ı kitāb: Gerçek kitap.

Anlar aşl-ı kitābdur kim mecmu' esrār andan kopar. [45b]/(3)=3/7

asma: Asma.

Ve helāk itdük, şunu ki Fir'avn ve kavmi işlediler ve şunu ki yüceltdilerdi sarâylerden, köşklerden, üzüm asmalarından. [112b]/(4)=7/137

‘aşr(Ar.): İkinci vakti.

Ve kııl namāzı günün iki tarafında. Biri fecr’dür biri ‘aşr’dur.

[148b]/(10)=11/114

aşşı: Fayda, yardım.

Ve yokdur size Tañrıdan ğayrı dostlar andan soñra anlar size aşşı kıılmaz.

[148b]/(9)=11/113

aşşı it-: Fayda etmek, yardım etmek

Tapar Tañrıdan ğayrı şuña ki ziyān itmez aña ve şuña ki aşşı itmez aña.

[202a]/(2)=22/12

aşşı kııl-: Fayda etmek, yardım etmek.

İbrāhīm eyitdi. Ya siz tapar mısız Tañrıdan ğayrı şuña ki aşşı kıılmaz size bir nesne ve zarar de itmez? [199a]/(5)=21/66

aşağa: Aşağı.

Üstüne bağır havāle kanı tamarlara sürer südi yiline sürer şifli āşağa sürer.

[169a]/(17)=16/66

aşağa bırak-: Aşağıya bırakmak.

Anıñ-içün dirler ki ‘āşī’i aşağıya bırakurlar. [355b]/(10)=101/11

aşağa çek-: Aşağıya çekmek.

Sizi yere şokmağdan ki yer tırmadın aşağıya çeker Kārūn gibi.

[330b]/(8)=67/16

aşağa dökil-: Aşağıya dökülmek, sarkmak.

Kaçan ki Hamīm’e getürseler şu içmege ısısından yüzlerinüñ eti aşağıya dökile. [312b]/(17)=55/44

aşağa idicī: Utandıran, başını aşağı eden.

Ve eger görseñ yā Muhammed ol vaqti ki günāhkārlar başların aşağıya idicilerdür hacāletden kendülerüñ Ma‘būdı katında. [244a]/(17)=32/12

aşağa in-: Aşağıya inmek.

Didük: İnuñ aşağı uçmağdan ba'zuñuz ba'zuñuzuñ düşmeni olup.

[8a]/(4)=2/36

aşağarağ: Daha aşağı.

Vaqtā ki siz derenüñ orta yirinde idiññüz, Medīne tarafında ve anlar derenüñ öte yanında idi ve ol kırk kişi ki deve yederlerdi, sizden aşağıarağ-ıdı.

[121a]/(9)=8/41

'āşık(Ar.): Aşık.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Kaçan ki size mü'mine 'avretler gelseler Dāru's-Selām'a hicret idüb, pes sınañ anları, görüñ ki erenlerinden kaçup mı geldiler ya İmāna 'āşık mı olup geldiler? [323a]/(9)=60/10

'āşık ol-: Aşık olmak.

Erenlerine 'āşık olanlardan kılduk ve emcekleri henüz biterceler kılduk.

[314a]/(15)=56/36-38

āşikāre, aşkār, aşker (Far.): Açık, belli.

Niyāz idersiz aña, āşikāre ve sırr-ıla, ki, kurtarurşañ şu zulmetden, elbette şākirlerden oluruz. [94b]/(19)=6/63

Ve Tañrı bilür şunu ki aşkār idersiz ve şunu ki gizlersiz. [212a]/(7)=24/29

āşikāre it-: Belli etmek.

Eger eylügen āşikāre idersiz, ya gizleyesiz anı yāhūz yaramazlıklarından geçesiz, pes Tañrı ezelden 'afv eyesidür, tüvānādur. [74b]/(13)=4/149

āşikāre vir-: Açık bir şekilde vermek.

Haqqında inmişdür ki, dört aqçası var-ıdı, birin gice virdi, birin gündüz virdi, birin gizlü virdi, birin āşikāre virdi, bu āyet indi. [43a]/(12)=2/274

āşikāre eyle-: Açıklamak.

Berāberdür sizden Tañrı Hazreti'nden şol ki 'amelini gizler ve şol ki āşikāre

eyler. [157a]/(7)=13/10

āşikāre kıt: Açık etmek, belli etmek.

Pes āşikāre kıt şunu ki buyurulursın. [165b]/(4)=15/94

āşikāre ol-: Açık olmak, belli olmak.

Ve tamū āşikāre ola görenlere fe-emmā şol ki ‘āşī oldı. [344a]/(12)=79/36

āşikāreyi bil-: Açık (olanı) bilmek.

Andan soñra dönderilisersiz nihānı ve āşikāreyi bilen Tañrıya.

[325a]/(10)=62/8

āşkār et-: Açıklamak.

Pes Yūsuf gizledi kendü nefsinde anlaruñ mezemmetini ve aşker etmedi anlara. [154a]/(13)=12/77

āşkār azğunlık içinde ol-: Açıkça azğunluk içinde olmak.

İbrāhīm eytdi: Tañkīk siz ve atalaruñuz āşkere azğunlık içinde olduñuz.

[198b]/(8)=21/54

aşkere günāh götür-: Açıkça günāh almak.

İy şunlar ki İmān getürdiler şalevāt getürüñ üzerine anuñ ve boyun şunuñ anuñ emrine geregi gibi bedürüstī şunlar ki incitdiler Tañrıyı ve Rasūlini la‘net itdi anlara Tañrı dünyāda ve āhıretde ve yaraqladı anlaruñ-içün hor idici ‘azābı ve şunlar ki incitdiler mü’mın erleri ve mü’mine ‘avretleri kazanmadukları nesney-ile pes tañkīk bühtān yükletdiler ve aşkere günāh götürdiler. [250a]/(6)=33/58

aşkere it-: Açığa vurmak.

Ve maħv ideydi Allāhü Te‘ālā şirki ve İslām Dīnin aşkere iderdi Qur‘ān’ı üstün itmekile. [284b]/(17)=42/24

aşkere kılin-: Açıkça yapılmak, açık bir şekilde yapılmak.

Ve yaķın getürüldi uçmaķ perhīz ehline ve aşkere kılındı tamū azğunlar-içün

ve denildi anlara ki [220b]/(21)=26/91-93

aşkere söyle-: Açıkça söylemek.

Ve gizleñ süzüñüzi yāḥūz aşkere söyleñ. [330b]/(2)=67/13

āşinā (Far.) Bildik, tanıdık.

İy kaftānına şarılan! Bunu anıñ-üçün iderdi ki henüz Cebrāyīl'-ile āşinā degüldi. [337a]/(16)=73/1

āşkār: → āşikār.

aşuğ: Aşık, topuk kemiği, oyunda kullanılıp birbiri üstüne konur.

Hattā oğlancuqlar oyunu koz-ile, aşuğ-ile kumardur. [33a]/(9)=2/219

at: At, binek hayvan.

Müşrikler kaçan ki vaqfaya tururlardı. İlāhī bize deve vir, at vir, koyun vir, kul vir, karavāş vir, māl vir dirlerdi. [30b]/(6)=2/200

ata bin-: At binmek

Pes eger düşmenden korksañuz, kıluñ namāzi örü turup, yā ata binüp imā-y-ile, kañkı yaña dönerse. [37a]/(2)=2/239

at-: Atmak.

Siz öldürmedüñüz anları ve illā kim Allāh öldürdi anları ve atmaduñ, yā Muḥammed, vaqtā ki atduñ ve illā kim Tañrı atdı. [119a]/(18)=8/17

atmağ: Atma, bırakma.

Ve her ki gecikdürse atmağı, göç aḥırına degin, aña dahı günāh yoқdur. [30b]/(16)=2/203

‘atā (Ar.): Lütuf, ihsan.

Tā otuz üç yaşına erişince ve kırk yaşına yetiše temām eyde. İy Tañrum ilhām eyle baña şükr itmekligi senüñ ni‘metüñe ki benüm üzerüme ‘atā eyledüñ. [295b]/(4)=46/14

‘atā it-: İhsanda bulunmak.

Meger ki dostlaruñuza ‘aṭā idesiz vaşıyyet idüb. [245b]/(21)=33/6

‘aṭā kıı- İhsanda bulunmak.

*Ol eyü ‘aṭā kılduğı, mü’mınlerüñ ğaraızıdur ve taḥķık Allāh süst idicidür
kāfirlerüñ ħılelerini. [119a]/(19)=8/18*

‘aṭālu: Lütüflu.

*Şol nesneler ki gizlerler bezeklerinden ḥalḥāl gibi ve tevbe kıluñ Tañrıya bir
uğurdan iy mü’mınler ola kim se‘ādetlenesiz ‘azābdan kırtulasız ve everüñ
ṭul ḥātunları kıavmüñüzden kıabā’ilüñüzden ve şāliḥleri kıullaruñuzdan ve
cāriyeñüzden eğer faķırlerise Tañrı bāyider anları kendü ḥazınesinden ve
Tañrı çok ‘aṭālıdur bilür dünyeligi virecek maḥalli. [212b]/(6)=24/32*

aṭa: Baba, ata.

Ve öğretdi aṭamūza adları, bir uđurdan küllini. [7b]/(3)=2/31

atıl- Atılmak.

*Hem şeyāṭın gökden od’-ile iken atıldılar ḥaber almaz oldılar.
[336a]/(4)=72/1-2*

atılı atılı en- Fışkırarak inmek.

Yaradıldı şol şudan ki atılı atılı endi. [348a]/(13)=86/6

atılmış panbuk: Atılmış pamuk.

*Ol günde erimiş bakır gibi olur ve tağlar atılmış panbuk gibi olur.
[334a]/(5)=70/8-9*

atılmış yün. Atılmış yün.

Ve tağlar atılmış yün gibi olur yerile gökarasında uçar. [355b]/(6)=101/5

aṭlas: Üstü ipek altı pamuk kumaş, atlas.

Biri kıız oğlan aķ aṭlas döşekler şalındı. [151a]/(5)=12/30

atmaca: Kartalgillerden, ava alıştırılabilen küçük yırtıcı kuş.

Ve şol nesnenüñ avı ki öğretdüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it

gibi, pars gibi, kaplan gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şahin gibi, çağır gibi, atmaca gibi. [78a]/(8)=5/4

av: Av.

Senüñ evüñ katında ki ceng anda harāmdur ve av ve fesād. [162a]/(9)=14/37

av avla-: Av avlamak.

Bedürüstī Sebt'üñ vebāli kılındı şunlaruñ üzerinedür ki ihtilāf itdiler Yevm-i Sebt'de av avlamağda. [173a]/(11)=16/124

'avān (Ar.): Yardım edenler.

Bedürüstī şan budur ki görür sizi ol, anuñ hemezātı, 'avānları, tevābı'ı şu yirden ki siz anları göremezsiz. [105a]/(20)=7/27

āvāz (Far.): Ses.

Ve misali şunlaruñ ki kāfir oldılar Muḥammed'e 'aleyhis' selām, Şuña beñzer ki āvāz ider şuña ki işitmez, illā kığırmağ ve çağırmağ işidür. [25b]/(3)=2/171

āvāz it-: Ses etmek, ses çıkarmak.

Kaçan kim avāz iderdi, bilürlerdi ki gālīb olurlardı. [38a]/(17)=2/248

āvāzlarını alçalt-: Seslerini alçaltmak.

Bedürüstī şunlar ki alçaldurlar āvāzlarını [302a]/(21)=49/3

āvāzlaruñuzu kaldır-: Seslerinizi yükseltmek.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Āvāzlaruñuzu kaldırmañ PeygāMBER 'aleyhi's-selām āvāzından yuğaru. [302a]/(17)=49/2

'avdet (Ar.): Geri gelme, geri dönme.

Ve eger dönderilseler dünyaya, yine 'avdet iderlerdi, şuña ki iderlerdi, şuña ki andan nehy olunmuşlardur, ya'nī küfre. [92a]/(14)=6/28

avla-: Avlamak.

Ve ayıtduğ anlara: İvişmeñ sebt güninde balığ avlamağa ve balığ avlamağı ol

günde helâl görmeñ. [75a]/(11)=4/154

avlañ-: Avlanmak.

Kaçan ki iħrāmı çıkarasız, pes avlañ. [77b]/(3)=5/2

‘avn(Ar.): Yardım.

Ve ‘avn itdük aña, Cebrāyil-ile, kaçan kim kâfirler öldürmek istediler.

[39b]/(3)=2/253

‘avrat (Ar.): Kadnılar.

Anlaruñ-içün vardır ol cennetde, ‘avratlar ki pāk olalar. [66b]/(17)=4/57

‘avret (Ar.): 1. Bayan eş, zevce.

Dutmadı ‘avret ve oğul, kız. [336a]/(10)=72/3

2. İnsanın gösterilemsi ayıp olan yeri, avret.

Bedürüstī biz ādemoğlanların yaratduķ şehvetden ki karışmışdur ‘avret şehvetine. [340b]/(3)=76/2

avuç: Avuç.

Bir kişi daħı bir avuç çürük ħurma getürdi ol derilene ħatdı, pes bu āyet indi.

[42a]/(14)=2/267

avuçla-: Avuçlamak.

Pes ben āvuçladum bir āvuç Cebrāyīl’uñ Ātı izinden. [194b]/(6)=20/96

ay: 1. Ay, gök cismi.

Söyledi selām-ile, ağaç aña söyledi ve ay iki pāre oldı işāreti-le ve nice mu‘cizeler daħı. [39b]/(1)=2/253

2. Ay, yılın on iki bölümünden her biri.

Beş ay gemi gezdi. [144b]/(6)=11/43

ayağ → ayak

ayak, ayağ: Ayak.

Taħķīķ geldüñüz bize nice ki yaratduķ sizi evvel kerrede yalın ayak baş

açuk. [183b]/(16)=18/48

Ve kaçan ki ticâret görseler, çalgu görseler tağılurlar aña ve seni turur, korğar ayağ üzerine; ol zemânda Medîne'de kızlık oldı. [325a]/(18)=62/10

ayağın tur- Ayakta durmak, ayağı üzerinde durmak.

İhyâ iderler gıceyi secdede ve ayağın turup. [218a]/(1)=25/64

ayağ üzre. Ayak üstünde.

Peygâmbere 'aleyhi's-selâm ayağ üzre turugeldi. [165b]/(13)=16/1

ayağlı: Ayaklı.

Ve şunlar ki kâfir oldılar dirilürler nice ki dört ayağlı yer ve tamû vağanıdur anlaruñ. [298a]/(3)=47/12

'ayân (Ar.): Belli, açık seçik.

Andan soñra yene görecek siz anı, içine girüp 'ayne'l-yağîn 'ayân görmek-ile. [355b]/(21)=102/7

'ayân gör- Açık şekilde görmek.

Bunlar eyitdiler. Hergiz inanmazuz, tâ Allâh Te'âlâyı 'ayân görmeyince didilerse, şâ'ıka geldi, bunları bir uğurdan yakdı. [10a]/(3)=2/55

ayar (Ar.): Ayar, taç.

Pes çıkdı kavmi üzerine bezekinüñ içinde aq kızıla üzerinde altun ayar başında tâc bilesinde dört biñ altun eyerlü atlular kular. [233b]/(19)=28/79

'ayb → ayıp.

aydın: Aydın, parlak.

Pes yi ve iç ve gözüñ aydın eyle. [188a]/(9)=19/26

aydın eyle- Aydınlatmak, parlatmak.

Vegündüz haqqıçün kaçan ki yeri aydıñ eylese. [352b]/(11)=91/3

aydın ol- Aydın olmak.

Pes dönderdük seni anaña tâ gözleri aydınola ve melül olmaya.

[192a]/(7)=20/40

aydınlık: Aydınlık.

İy şunlar ki İmān getürdiler! anuñ Tañrıyı çok zıkr itmek-ile ve tenzih idüñ anı şabāhda ve aḥşamda ya'nī namāz kıluñ ve ol oldur kim rahmet ider sizüñ üzerüñüze ve anuñ ferışteleri istiğfār iderler sizüñ-içün sizi karağulıqdan aydınlığa çıkarmağ-içün ve mü'minlere şefkat idici oldı. [248b]/(8)=33/43

āyet (Ar.): Kur'an'da sureleri meydana getiren cümle veya cümle gruplarından her biri, aye.

Eyit yā Muḥammed Allāh ve āyetine ve Rasūli'ne mi istihzā iderdüñüz?

[128b]/(20)=9/65

aygır: Damızlık erkek at, aygır.

Hām ol erkek devedür ki aygır ola. [88a]/(15)=5/103

aygıra bin-: Aygıra binmek.

Zirā Fir'avn Kavmi heb āygıra binerdi. [140b]/(10)=10/90

‘ayb, ‘ayıb (Ar.): Ayıp.

Görmezsin Tañrınuñ yaratduğında ‘ayıbdan, nuqşāndan. [330a]/(4)=67/3

Ve kāfirler ‘ayb itmediler anlardan. [347b]/(13)=85/8-9

‘ayb bil-: Ayıp bilmek.

Peyğāberem Peyğāberler'den ‘ayb bilmezem ve anlardan öñ gelmedüm.

[295a]/(1)=46/9

‘ayb it-: Ayıp etmek.

İy Kitab ehli! ‘Ayb itmezsiniz bizden, illā İmān getürdüğümüzi Allāh'a ve bize inen kitaba ve bizden öñürdi inen kitaba. [84a]/(9)=5/59

‘aybuñuz ört-: Aybınızı kapatmak.

Ya'nī mecmū'uñuz anda rāḥat olur ve anda ‘aybuñuz örtülür ve gögi binā kıldı, ya'nī ki, yüce eyledi. [6a]/(2)=2/22

‘aybsuz: Ayıpsız.

İy şunlar ki İmān getürdiler olmañ şunlar cılayın ki incitdiler Mūsā'yı pes pāk eyledi Tañrı anı şundan ki didiler anuñ haqqında ve Tañrı atında Mūsā 'aleyhi's-selām vecīh-idi ya'nī hūb-idi eksügi yoğ-ıdı 'aybsuzdı iy şunlar ki İmān getürdiler korkuñ Tañrıdan ve toğrı söz söyleñ Lā İlähe İlla'llāhü diyinñ tā eyü eyleye sizüñ 'amellerüñüzi ve yarlıgaya sizüñ günāhlaruñuzı ve şol ki muṭī' oldı Tañrıya ve Rasūli'ne taḥkīk zafer buldı ol ulu zafer bulmaq. [250b]/(10)=33/69

'ayıbla-: Ayıplamak.

Pes müşrikler 'ayıbladılar, bu āyet indi. [32b]/(7)=2/217

'ayıblayan: Ayıplayan.

Pes kıl Tañrıñ-içün Bayrām Namāzı ve urbān'uñ eyle! Bedürüstī seni 'ayıblayanlar ebterdür ve sen tā kıyāmete değin añılursın benümüle zīrā müslümānlar Lā İlähe İlla'llāhu Muḥammed'un Rasūlu'llāhi diyenler senüñ ālüñdindir. [357a]/(4)=108/3

ayıl-: Ayılmak.

Pes kaçan ki Tañrı tađa cān virdi ve cemalin 'arza kıldı, ol tađı pāre pāre eyledi ve Mūsā aqtarıldı uđunup, vaqtā ki Mūsā ayıldı, eyitdi. Tenzīh iderin seni, tevbe kıldum ḥazretüñe. [113a]/(3)=7/143

ayır-: Ayırmak.

Ayır bizümle fāsıq kavmuñ arasını. [80b]/(8)=5/25

ayırıcı: Ayıran.

Pes kaçan ki Yılduzlar söyüne ve kaçan ki Gökler yarıla ve kaçan ki tağlar opa yerlerinden ve kaçan ki Peyğāamberler dirneşeler bir yere ne gün-içün mühlet virildi Peyğāamberler tā ümmetleri üzerine ṭanuqlıq vireler ya'nī mühlet virdiler bir gün-içün ki ayırıcıdur yāri yārden. [341b]/(18)=77/13

ayırtla- Ayırd etmek, seçip ayırmak.

Ve sen dünyāda görülmedigüne, evvel inancıyın, didi ki. İy Mūsā! Tahkīk ben seni ayırtladum halk üzerine, peygamber itmek-ile ve kelīmüm kılmag-ıla. [113a]/(5)=7/144

ayıt- Söylemek.

Ve ayıtduk anlara. İvişmeñ sebt güninde balık avlamağa ve balık avlamağı ol günde helāl görmeñ. [75a]/(11)=4/154

āyin: Dini tören, tören.

Siz ilerü getürdüñüz kâfirlığı bize ne yamān yerdür qarār itmege tamū! Eyitdiler iy bizüm Tañrımız şol ki ilerü götürdi bizümçün bu küfr āyinini pes artur aña ‘azābı iki anca ola tamūda ve eyitdiler noldı bize görmezüz ol erenleri ki anları yamān sīretlülerden şayarduk ‘Ammār gibi Şuheyb gibi Bilāl gibi. [267b]/(18)=38/61

‘ayne’l-yaķīn (Ar.): Göz ile görmüşçesine kesin biliş.

Andan şoñra yene görecek siz anı, içine girüp ‘ayne’l-yaķīn ‘ayān görmekile. [355b]/(21)=102/7

ayrıķ: Yabani geyik, sığır.

Ķulağı fīl Ķulağı gibi ola ve boynuzı ayrıķ boynuzı gibi ola. [228a]/(7)=27/82

ayrı: Ayrı.

Ve şol hātunlar ki siz Ķorķarsız Ķaçmaķlarından, pes naşīhat idüñ anlara ve ayrı oluñ anlardan döşeklerde döğün anları. [64b]/(15)=4/34

ayrıl-, ayrul-: Ayrılmak.

Ve yir ayrıla ve tağlar aĶtarıla zerre zerre olup. [190b]/(19)=19/90-91

Ve āyruluram sizden ve şundan ki taparsız Tañrıdan Ķayrı ve ben Tañruma taparın. [189a]/(5)=19/48

ayru: → ayrıķ.

ayruk, ayru: Başka, diğer, ayrı.

Yunus peygamberi yudan balığı ziyâret itmek-içün, ayruk günde sehelce gelürdi. [11b]/(12)=2/65

İy iki yârüm zindânda ayru ayru Tañrılar mı hayrludur ya ol bir Tañrı mı yegdür ki Kahhâr'dur cümle mañlûkât üzerine? [151b]/(14)=12/39

ayruk diril-: Tekrar dirilmek.

Ölürüz ve dirilürüz didüğümüz oğlancıklarumuzladur zîrâ biz ayruk dirilmezüz didiler. [293b]/(8)=45/24

ayruluk: Ayrılık.

Bu Faşl ya 'nî ayruluk günüdür. [342a]/(17)=77/38

ayrul→ ayrıl-

ayu: Ayı.

Anları ayu, maymun, toñuz eyledi. [90a]/(1)=5/115

az-: Azmak, yoldan çıkmak.

Eyitdiler. İy bizüm Tañrımız tañkîk biz korğaruz bizüm üzerümüze hâdden geçe 'azâbda ya 'azâb gele bizi öldüre. [192a]/(15)=20/45

az: Az.

Az dirliğün metâ'idur andan soñra bizedür gelmeñüz. [136b]/(12)=10/23

az İmân getir-: Az inanmak, az iman getirmek.

Ve ol şâ'ir sözi degüldür ki, az İmân getüresiz. [333b]/(8)=69/41

az it-: Az yapmak.

Ve Allâh rızkı döşer şuña ki diler ve az ider kime dilerse ve sevindiler dirliğine. [158a]/(17)=13/26

az ol-: Az olmak.

Ve 'avratlara üliş vardur, ata ana, hışım kavm terekesinden, şundan ki az oldı andan, ya çoğ oldı. [61a]/(21)=4/7

azrak: Daha az.

Kimdür ālūderāk yardımcı yöninden ve kim azrakdur şağış yöninden?

[337a]/(5)=72/24

‘azāb (Ar.): Azap, eziyet.

Tañrı anları yire geçürmekden ya anlara ‘azāb gelmekden şanmadukları yerden ya anları tuta işlerindeyiken? [168a]/(11)=16/46

‘azāb dile-: Azap dilemek.

Hergiz bulmazsın Tañrınıñ işlerine ‘azāb dilese bozmağa çāre ve hergiz bulmazsın Tañrınıñ ‘azābına birdenbire şıyışdurmağ. [258a]/(14)=35/43

‘azāb dut-: Azap erişmek.

Hemān-sā‘at ‘azāb dutdı. [222a]/(20)=26/158

‘azāb gel-: Azap gelmek.

Ve dönüñ Tañrıñuza ve muñı‘ oluñ aña size ‘azāb gelmezden öñ. [272a]/(13)=39/54

‘azāb gel-: Dert gelmek, bela erişmek.

Vaktā ki ‘azāb geldi üzerlerine, didiler ki: İy Mūsā du‘ā eyle bizüm-içüñ Tañrına, şol ‘ahd sebebi-le ki senüñ katuñdadur. [112a]/(12)=7/134

‘azāb haberi: Azap haberi.

Degüldür bu ‘azāb haberi illā evvel geçenerüñ sözidür. [221b]/(20)=26/137

‘azāb içinde ol-: Azap içinde olmak.

Eyle olsa ebedī ‘azāb içinde olursız. [274a]/(10)=40/12

‘azāb indür-: Azap indirmek.

Pes ‘azāb indürdi anlaruñ üzerine anları yaradan günāhları sebebile. [352b]/(19)=91/14

‘azāb it-: Azap etmek, eziyet etmek.

Anlara bir ‘azāb idiserüz iki kerre. [132a]/(18)=9/101

‘azāb melekleri: Azap melekleri.

On sekizi dahı ulu ‘azāb melekleri. [338b]/(20)=74/30

‘azāb oluñ-: Azap olunmak.

Pes niçüñ bunlar ‘azāb bunlar ‘azāb oluñmaya. [120b]/(6)=8/35

‘azāb vācib ol-: Azap vacip olmak.

Size ‘azāb vācib oldı’-idi. [211b]/(1)=24/20

‘azāba sebeb ol-: Azaba sebep olmak.

Ve ‘azāba sebeb olanı terk eyle. [338a]/(20)=74/5

‘azābdan emīn ol-: Azabdan emin olmak, azabdan kurtuluşa ermek.

Girüñ ol uçmaqlara selām-ile diyiser ferişteleler ‘azābdan emīn olub.

[164a]/(17)=15/46

‘azābdan kırtıl-: Azaptan kurtulmak.

şol mı hayrludur ki cehenneme bırağıla ya şol mı hayrludur ki emīn gele

kıyāmet güninde ‘azābdan kırtılıb? [280b]/(16)=41/40

‘azābı gör-: Azabı görmek.

Şoñra bileler ‘azābı gördükleri vaqt kim az ğunraqdur yolda.

[216b]/(18)=25/41-42

‘azābı kazan-: Azabı kazanmak.

*Ve uğrı er ve uğrı ‘avrat Pes kesüñ ellerini anlaruñ, ya’nı sağılarını, ‘ıvaż ola
şuña ki kazandılar ‘azābı, Allāhdan uķūbet cihetinden kazandıqları ğünāh-ile.*

[81b]/(12)=5/38

‘azāb-ı elīm. Acı azap.

Size ‘azāb ider ‘azāb-ı elīm-ile. [300b]/(18)=48/16

‘azab-i elīm şadıcı. Acı azabı tadan.

*Bedürüstı siz ‘azab-i elīm şadıcılarısız ve ‘ıvaż bulmazsız illā şunu ki
işledüñüzdi lākin Tañrınuñ kıullarlı ki toğrılardur. [262a]/(16)=37/38*

‘azābuñ kapusr. Azabın kapısı.

*Metā‘landururuz azacuk andan sonra derdimez koyaruz küfrler-içün koyu
‘azābuñ kapusına ‘azāba ve eger şorarşañ anlara ki kim yaratdı gökleri ve yir
leri? [243a]/(9)=31/24*

‘azābuñ şā‘ikasr. Azabın yıldıdırımı.

*Pes dutdı anları hor idici hor idici ‘azābuñ şā‘ikası kazandukları günāh
sebebi-le. [279a]/(19)=41/17*

‘azābuñ yamanr. Azabın (en) kötüsü.

*Ve yine Fir‘avn kavmine döndi ‘azābuñ yamanı ki deñize garķ olmaķdur.
[276a]/(8)=40/45*

‘azāblu: Azaplı.

*Ve eger görse Muħammed şunları ki zulm itdiler kaçan ki bizüm ‘azābumuzu
görelər, heybetlü nesne görelər, bileler ki kuvvet ve kudret Tañrının imiş ve
Tañrı Te‘ālā vaķtā ‘azābludur. [25a]/(4)=2/165*

azacık, azacuk: Azıcık.

*Ve degüldür işbu azacık dirlik illā bāıl ve oyundur ve tahķik āhiret evi dirlik
oldur eger bilürlerse andan artuğa heves itmesünler. [238a]/(6)=29/64*

*Ṭur gice namāz kıлмаğ-içün meger ki azını, yarımını ya eksirek andan
azacuk ya artur anuñ üzerine ya nī namāz kııl gicenüñ yarusını yarusından
azacugı yarusından artuğını iki şülüşe degin. [337a]/(19)=73/2-3*

azād (Ar.): Özgür, azad.

*Ve eger bir řāyifeden olsa ki, sizüñle anlarıñ arasında ‘ahd olsa, pes anuñ
kefāreti, diyetin velīlerine virüp daħı kul azād itmekdür, ki mü‘min ola.
[70a]/(11)=4/92*

azād eyle- Azad etmek.

Ve añ ol vaķtā ki didüñ sen şuña ki Allāh in‘ām eyledi ve sen in‘ām eyledüñ

azād eylemekile. [248a]/(11)=33/37

azād it-: Azad etmek.

Ḳul azād itmekdür, mālını Muḥammed'ün helāk-içün ḥarc itmek degüldür.

[352b]/(1)=90/13

azād ol-: Azad olmak.

Bedürüstī ben nezr itdüm saña şol nesneyi ki, karnumdadur, azād ola ḥālḳ kulluḡından, senüñ kulluḡuñ-icüñ. [47b]/(13)=3/35

ā'zam (Ar.): En büyük.

Ve Tañrıya şirk getürmek, cenkden ā'zamdur, cenkden müşķildür ki, şehr-i ḥarāmda ola. [29a]/(7)=2/191

'azamet: Büyüklük, ululuk.

Her şol ki üzerindedür fānīdür ve bāķī ḳalur Tañrınuñ ±ātı'dur ancaḳ ki 'azamet ve kerem eyesidür. [312a]/(15)=55/27

'azametlü: Büyük, ulu.

Key 'azametlü ve pür-ḥikmet Kitāb'dur ya'nī biz Ḳur'an indürmegi terk mi iderüz ki size emr itmeyüz nehy itmeyüz ya size müsrif ḳavm olduḡuñuzçün ya'nī müşrikler olduḡuñuzçün mi? [286b]/(12)=43/4

'azāzi'l (Ar.): Şeytan.

Cān oḡlanlarını, 'azāzi'l server olup şıdḳdan şoñra. Bedürüstī ben idiciyem ya'nī yaradıcıyam yir yüzinde, sizden şoñra bir ṭāyife getürürin. [7a]/(17)=2/30

azdırıcı: Azdıran, yoldan çıkarıcı.

Ve azdırıcıları ben yardımcı dutunmadum. [184a]/(8)=18/51

azdur-: Azdırmak, yoldan çıkarmak.

Ve ḥālḳdandur şol ki şatun alur gurūr sözini tā azdura Tañrı yolundan bilmedin Ve Tañrınuñ āyetlerini ḥorataya götüre Rüstem Ḥikāyetleri gibi.

[242a]/(3)=31/6

azduru vir-: Azdırmak, yoldan çıkarıvermek.

Eyitdi. 'İzzetüñ haqqıñın azduruviririn dükelisini meger anlardan hâliş

[268a]/(21)=38/82-83

azdurıl-: Azdırılmak, yoldan çıkarılmak.

Muħarrem āyı yerine bunı ħarām ideler küfürde artıklıkdur ve azdurılır anuñ-la şunlar ki kâfir oldılar bir yıl ħelāl iderlerdi Muħarrem'i ve ħarām iderlerdi anı bir yıl tā berāber ola Tañrı ħarām itduginüñ şağışına ki dört āydur. [126b]/(7)=9/37

azdurmaq, azdurmaq: Azdırma, yoldan çıkarma eylemini ifade eder.

Senüñ bir düşmenüñ var, adı şeytāni'r-racīm dūr, bir dostuñ var, adı er-rahmāni'r-rahīm dūr, Eger düşmenüñ seni azdurmaq dilerse, qorqma kim dostuñ oñarmaq diler. [2a]/(13)=1/1

azdurucı: Azdıran, yoldan çıkararı.

Ve şunu ki Tañrı azdura pes aña bir qulağuzcı olmaz ve şunu ki Tañrı qulağuzlaya pes aña azdurucı yoqdur. [271a]/(8)=39/37

azğun: Azgın.

Azğun adın adar kâfirlere. [6b]/(18)=2/26

azğunlıq: Azgınlık.

Ve bir bölügüñ üzerine vācib oldı azğunlıq. [105b]/(10)=7/30

Ve Allāh dilese sizi bir ümmet ideydi cümlesi Müstülmānlar ve illā ki azğunlığın diler kimisinüñ ve oñarur [171a]/(21)=16/93

azğunraq: Daha azgın, daha sapkın.

Ve kimdür azğunraq şundan ki hevāsına uydı Ĥaqq cānibinden hidāyetsüz?

[232a]/(8)=28/50

azğunraq yol: Daha sapkın yol.

Degüldür anlar illā dört ayaqlu gibidür belki anlar dahı azgunrak yolda.

[217a]/(2)=25/44

azık, azuk Yiyecek ve içecek şeyler, erzak.

*Pes korķuñ Tañrıdan gücüñüz yetdügince ve işidüñ buyruğını ve muñı' oluñ!
Ve şadeķa idüñ kendü nefsüñüze azık olmağ-ıçün kıyāmetde.*

[327a]/(15)=64/16

*Eyle muhācir ve enşār ki uydılar Peygāmbere tarlık zemānında ki bir deveye
on ādem binerdi ve azukları ķurtluca ģurmā'-ıdı ve etmekleri paslu arpa
etmek-ıdı. [133b]/(13)=9/117*

azıklan-: Erza edinmek.

Ve azıklanuñ ģacc-ıçüñ, 'Umre-ıçüñ. [30a]/(9)=2/197

azıt-: Azıtmak, yoldan çıkarmak.

*Yunun kañırup ĩmāndan tekebbürliginden azıtmağ-ıçün Tañrı yolından ki
İslām'dur. [201b]/(15)=22/8-9*

'aziz (Ar.): Kıymetli, aziz, şerefli.

Didiler ki. İy 'aziz! Bedürüstī anuñ atası vardur ģāyet pīr. [154a]/(15)=12/78

'aziz pādişāh ol-: Kıymetli padişah olmak.

Bedürüstī Allāh 'aziz pādişāh oldı, ģikmetlü sultān oldı, ezelen ebeden.

[66b]/(13-14)=4/56

'Aziz Raģīm: Aziz merhametli.

Ve taģķiķ senüñ Tañruñ ol 'aziz raģīm Tañrıdur. [222a]/(3)=26/140

azmak: Yoldan sapma eylemi.

Ve diler şeytān, ki azdura anları, bir azmak ki ģüni ırakdur. [67a]/(11)=4/60

azmağa ķo-: Sapmaya müsaade etmek.

Azmağa ķomaz; ģarāmı ģelālden seğer. [3b]/(2)=2/2

azmış: Azmış, yoldan çıkmış olan.

Vaktā ki ʔulundi, eyitdi. Eger beni ʔulağuzlamazsa Tañrum elbette ben azmış ʔāyifeden oluram. [96a]/(5)=6/77

azmışraq: Daha ok azmış olan kişi.

Ol ʔāyife yamandur, menzil cihetinden ve azmışraqdur ʔoğru yoldan. [84a]/(15)=5/60

azuk → azık.

azu: Boynuz, azı.

Gözleri yıldırım gibi azuları ʔal'alar gibi nefesleri od gibi. [339a]/(1)=74/31

ʔazze (Ar.): Aziz olsun, şanı yüce olsun.

Çıkarur diriyi ölüden ve çıkarıcıdur ölüyi diriden ol bu işleri işleyen Tañrıdur ʔazze ve celle. [97b]/(15)=6/95

B

baba: Baba.

İsmā'ıl eyitdi. İy babacığum! İşle şunı ki buyurularsın. [263b]/(10)=37/102

bād-ı hevā (Ar.): Boşu boşuna.

Şatun aldılar Tañrınıñ āyetler-ile az nesne ki ol bād-i hevāya segirtmekdür. [124a]/(18)=9/9

bādiye (Ar.): Çöl, bayır.

Di ol girüde ʔalanlara bādiye ʔavretlerinden. [300b]/(13)=48/16

bāğ: Bağ, bahe.

Kačan ki bāğ yetiře ʔoyınların yine alalar. [199b]/(7)=21/79

bağa: Bahe.

Ve ʔurma ağacınıñ ʔollarından şalkumlar çıkarduğ, almağa yakındur, ve bağalar üzümünden ve zeytun ağaçların çıkarduğ, enar ağaçlarından dağı çıkarduğ, ʔadı birbirine benzemez. [98a]/(9)=6/99

bāğeler eyle-: Baheler yapmak.

Ve sizũn-içũn bāġ-çeler eylesũn ve sizũn-içũn ırmaġlar eylesũn.

[335a]/(19)=71/12

baġır : Saġmal hayvan.

Üstüne baġır havāle kanı tamarlara sürer südi yiline sürer sıfli āşaġa sürer.

[169a]/(17)=16/66

baġırsak: Baġırsak.

Ve şıġırdan koyundan ġarām itdũk üzerlerine, iç yaġların anlaruñ illā şol yaġ degũl ki arġaları götüre, yāġuz kıġılı baġırsaġı götüre, ya şol yaġ ki kemũg-ile ġarışdı. [102a]/(15)=6/146

baġışla-: Baġışlamak, affetmek.

Ve baġışla baña bir milk ki benden şoñra bir eġada gerekmez ola! Bedürüstĩ sen mübālegay-ile ‘aġalar idici pādişāhsın. [267a]/(1)=38/35

baġışlan-: Baġışlanmak, affedilmek.

Eger yıġlınurlarsa düşmenliklerinden, maġfiret olunur baġışlanur, geçen şuçları. [120b]/(16)=8/38

baġışlayıcı: Baġışlayan, affeden.

Tañrıñuñ rahmeti ġazĩnesi ol ‘izzetlü baġışlayıcı Tañrıñuñ ya anlaruñ mıdur gökleriñ yerleriñ milki ve şunuñ ki ikisiniñ ārasındadır. [265b]/(16)=38/10

bāġĩ: Yoldan çıkmış, azmış.

Eyitdiler. İy bizũm atalarumuz! Bāġĩ olmaduġ Melik’ũñ keremlerin söylemekde. [153a]/(20)=12/65

bāġĩ ol-: Yoldan çıkmak, azmak.

Pes kim ki zarũrĩ oldu bāġĩ olmadı ve ihtiyār-ile yemedi. [172b]/(13)=16/115

baġla-: Baġlamak.

Dedemi Nemrũd baġladı, elini ayaġını od’a atdı. [155a]/(2)=12/88

baġlamak: Baġlama eylemi ifade eder.

Ve yaraqlaň anlaruň-içün, gücünüň yitdügince, hiddelerden çeri yarağından atlar bağlamağdan Allāh yolında. [122a]/(20)=8/60

Ve anuň bağlamağı gibi eli ayağı bir kişi dağı bağlamaya. [352a]/(7)=89/26

bağlan-: Bağlanmak.

Eyidelerdi: gözümüz bağlandı. [163a]/(18)=15/14-15

bağır: Göğüs, sine.

Eyle olsa, revān Zekerıyyā ‘aleyhi’s-selām aldı, bağına başdı. [48a]/(10)=3/39

bahā (Far.): Paha, pahalı, değerli.

Ve şatun almaň benüm āyetüm-ile az baha ki, ol rişvetdür ve dünyā sevmekdür. [82b]/(6)=5/44

bahādırlık (Far.): Cesurluk, yiğitlik.

Tahqīk vardır sizüň-içün Allāh Rasūli’nde eyü ‘ādet kerem gibi bahādırlık gibi şunıñ-üçün ki umar Tañrıyı ve kıyāmet günini ve Tañrıyı çok añar ve kaçan ki mü’minler Aḫzāb’ı gördiler eyitdiler bu oldur ki va’de itdi bize Allāh ve Rasūli ve gerçek söyledi Allāh ve Rasūli ve ol va’de arturmadı anları illā ĩmānların ve i’tikādların arturdı. [247a]/(2)=33/21

bahāne (Far.): Vesile, sebep.

Bizi egledi mällarımız ve ehillerümüz senden varımaduğ bahāne iderler. [300a]/(17)=48/11

baḫīl (Ar.): Cimri.

Ve Muḫammed’ gayb üzerine baḫīl degüldür. [345b]/(7)=81/24

baḫīllık (Ah.): Cimrilik.

Ve şanmasunlar, şunlar ki baḫīllık iderler, şuña ki Allāh Te‘ālā virmişdür anlara, kendü kereminden, ki ol buḫl ḫayr ola añlara. [58b]/(19)=3/180

Şunlara ki baḫīllık iderler ve buyururlar ḫālka baḫīllig-ile. [65a]/(9)=4/37

baḥillik it-: Cimrilik etmek.

Pes sizden ba'zuñuz baḥillik ider. [299b]/(4)=47/38

baḥir (Ar.): Deniz.

Helāl oldu size, tavarlaruñ dört ayaklusı, berde baḥirde, illā şol nesne ki oқınur sizüñ üzerüñüze, işbu şurada, avı helāl görici olmayasız, şol hālda ki siz iḥrām geymiş olasız. [77a]/(14)=5/1

baḥire(Ar.): Dişi deve veya koyun.

Baḥire bir dededür ki beş kez toğura ve beşincisi erkek ola, anı putlarına boğazlatlar-idi

baḥşış (Ar.): Bahşış, hediye.

İvaż olmağ-ıçün Tañrıñdan baḥşışdür tab deyince. [343a]/(14)=78/36-38

baḥşış it-: Bahşış etmek, hediye etmek.

Ve virüñ 'avratlara mehirlerini, baḥşış idüp. [61a]/(3)=4/4

bā'is (Ar.): Sebep.

Allāh sevmez, bir kişiyi yaman vech-ile anmağı, meger şol ki mazlüm ola, yaman vech-ile, aña, bā'is yoқ. [74b]/(12)=4/148

baқ-: Bakmak.

Nazar itmediler mi şuña ki öñlerindindür anlaruñ ve şuña ki ārdlarındadır gökden ve yer den her yaña ki baқalar bizüm mülkümüz görürler. [251b]/(5)=34/9

baқа gör-: Bakıp görmek.

Anı üç biñ arşun uzunı biş biñ arşun diledi ki üzerine çıқа gökde Tañrı var mıdur baқа göre. [231a]/(17)=28/38

baқа yürü-: Bakıp yürüme.

Mūsā, Yā Ebā Ḥāildīn diyüp deñize 'aşası-y-la işāret itdükde, Nīl on iki bölük olup siz Mūsā-y-ıla geçdükde ve ğark itdük Fir'avn'uñ қavmini, siz

baka yürürken. [9a]/(19)=2/50

bakā (Ar.): Devamlılık, süreklilik.

Ya 'nī bu ümmetüñ bakāsı az zamāna degindür, dimek-icün. [45b]/(7)=3/7

bakan: Bakan, gören.

Didi ki: Bedürüstī Allāh dir ki. Şığır şarudur hadden geçe anuñ rengi, sevindürür bakanları. [12a]/(11)=2/69

baķıcı: Bakan, gören.

Pes n'oldı şunlara ki kāfir oldılar senden yaña yā Muḥammed, 'adāvet nazārīla baķıcılardur şağdan şoldan tağuş oturup. [334b]/(8)=70/36-37

baķır: Bakır.

Ve eger meded dileyeler şusuzlıķdan meded erişe anlara bir şuy-ile ki erimiş baķır gibi göyündürür yüzleri. [182b]/(14)=18/29

baķış: Bakış, nazar.

Baķarlar saña yā Muḥammed ölümünden tarlığanmışlar baķışı gibi. [298b]/(9)=47/20

baķıyye: Bakıyye sahipleri.

Baķıyye eyeleri perhīz-kārlar ki men' iderlerdi yiryüzinde fesāddan illā az vardur şunlardan ki kırtarduk anlardan ve uydı şunlar ki zulm itdiler şuña ki talmışlardı anuñ içine lezzetlerden ve günāhkārlar oldılar. [148b]/(14)=11/116

bāķī (Ar.): Sonsuz, kalıcı, ebedi.

Ve Tañrı ḥayırludur ve bāķīraķdur ve andan ğayrı bāķī yoķdur. [193b]/(2)=20/73

bāķī ev: Ebedi ev, ahiret.

Eydür ki nolaydı ben göndermiş olaydum eyü 'amellerden ol fānī evden bu bāķī evüñ dirlig-içün. [352a]/(6)=89/24

bāķī kal-: Ebedi kalmak.

*Her şol ki üzerindedür fānīdür ve bākī kalur Tañrınıñ ±ātı'dur ancak ki
'azamet ve kerem eyesidür. [312a]/(15)=55/27*

bākī kelime kııl-: Ebedi söz söylemek.

Ve anı bākī kelime kııldı anuñ soñında. [287b]/(15-16)=43/28

bākī kııl-: Ebedi yapmak, kalıcı yapmak.

*Ve şavduķ anı ulu ķurbān-ile ve bākī kıılduķ eyü nesneyi anuñ üzerine soñra
gelenlere. [263b]/(16)=37/108*

bākī ķo-: Ebedi yapmak, kalıcı yapmak.

*Ve virdük ol ikisine bir Kitāb ki beyān idicidür ve ķulağuzladuķ anları toğrı
yola ve bākī ķoduk anlaruñ üzerine eyü senā'i. [264a]/(8)=37/119*

bākīrak: Daha kalıcı, daha ebedi.

*Ve inanmadı Tañrısınıñ nişānlarına ve āhiret 'azābı ķatıraķ ve bākīraķdur.
[195b]/(16)=20/127*

bal: Bal.

Eyle olsa anı bal gibi bitmiş ħurmā şandılar. [262b]/(17)=37/63

bal dürt-: Bal yedirtmek.

*Zīrā kāfirler bal dürtterlerdi putları ağzına, anlar ħod nesne yimezler.
[117b]/(3)=7/197*

balçık: Çamur.

Ĥal bu ki balçık münbiddür, od mühlikdür. [104b]/(7)=7/12

*Bedürüstī yā Muĥammed biz saña çok ħayr virdük ki Ķur'ān'dur, 'ilmdür
yāĥūd murād Kevşer Ĥavzı'dur ki anuñ balçığı müşg, ķumları incüden
südden aķ bāldan tatludur. [357a]/(2)=108/1*

baldır, baldur: Baldır.

Pes yoğulandı ve ķalkdı baldırları üzerine. [302a]/(9)=48/29

Vaķtā ki gördi anı deñiz şandı ve etegin açdı baldurından. [226a]/(16)=27/44

baldura ʔolan-: Baldıra dolanmak.

Ve baldur baldura ʔolanısa. [340a]/(12)=75/29

baldur: → baldır.

balıcağ: Balık.

Süleymān ‘aleyhi’s-selām deñiz kırañında her gün iki balıcağa kendüni icāre itmiş-di. [16a]/(15)=2/102

balık: Balık.

Bir mu‘cize dağı göster didi-se ‘İsā ‘aleyhi’s-selām balıga: Diril,didi, dirildi. [89b]/(20)=5/115

balık avla-: Balık avlamak.

Ve ayıtduk anlara: İvişmeñ sebt güninde balık avlamağa ve balık avlamağı ol günde helāl görmeñ. [75a]/(11)=4/154

bāliş (Far.): Yastık.

Anda yüce tahtlar vardur ve ʔonmuş bardaqlar vardur. Ve bālişler düzülmişdür. Harīr döşekler üzerinde püştīler var. [349a]/(7)=88/13-16

bāliğ (Ar.): Erişkin, reşit.

Andan şoñra tā pīr olunca ve sizden ba‘zı şoldur ki ölür bundan öñ ki bāliğ ola ve size ‘ömür virür tā erişesiz ecel-i müsemməya degin ya‘nī vaqt-i ma‘lūma degin [277a]/(20)=40/67

balqır-: Şimşek çakmak.

Çaçan ki yıldırım balqırdı, şu‘lesinde giderlerdi. [5b]/(13)=2/20

bān: Ezan.

bān evleri: Ulu, görkemli büyük çadır.

Size evlerüñüzden ʔarār idecek yir kıldı ve siziñ-üçün ʔavārlar derisinden evler eyledi ‘Arab Cādırları gibi Bān Evleri gibi. [170a]/(18)=16/80

bār (Far.): 1. Allāh, Tanrı.

bār-i ħuzā: Allāh, Tanrı.

Ve arturma zālîmi iy bār-i ħuzā illā azgünlük yöninden. Tañrıya şirk itdükler-içün Tūfān'a ġarķ oldılar. [335b]/(12)=71/24

2. Defa

Her bār ki peygamber gelürdi anlara, şunuñ-ıla ki gönülleri dilemez, bir bölügin yalanladılar ve bir bölügin depelemek isterler. [85a]/(11)=5/70

bardağ: → bardak

bardak: Bardak, testi.

Bir bardak şuyı üzerine dökdi. [350a]/(12)=89/1

barışmaqlık: Barışıklık, sulh.

Andan şoñra geldiler saña, and içerler ki. Biz dilemedük, illā ħayr diledük ve barışmaqlık diledük. [67a]/(16)=4/62

bārī (Ar.): Yaratan, yaratıcı.

Kerīm Kātibler Bārī kıbelinden yazarlar. [346a]/(1)=82/10-11

barmak: Parmak.

Ve kaçan ki sizden ħālī olurlar, ışırlar sizüñ üzerüñüze, barmakları ucın, ħışımdan. [54a]/(9)=3/119

barmaqların ışır-: Parmaklarını ısırarak.

İletdiler ellerini āğızlarına yañıñı kaçıyup barmaqların ışırdılar. [160a]/(14)=14/9

barrām: Bayram yeri.

Azduñuz dönüp barrāmıñuza gitdükden şoñra. [198b]/(13)=21/57

bāru (Far.): Kale.

Ve tamū ehli-le uçmaķ ehli arasında bāru vardur. [107a]/(2)=7/46

baş-: Baskın yapmak.

Bir ħarıncacuķ didi ki. İy ħarıncalear ġirüñ yerlü yerüñüze başmasun sizi

Süleymān ve anuñ Leşkeri ve anlar bilmedin. [224b]/(16)=27/18

baş-: Basmak, kaplamak.

*Güyā ki anlar ‘alemlere giderler ki anlaruñ-içün dikilmiştir gözleri korqucu
olduğı hâlde başa anları horlık. [334b]/(18)=70/43-44*

başar (Ar.): Göz,

*Eyit yā Muhammed ki kim rızq virür size gökden ve yirden ya kim yaradur
sizüñ-içün sem‘i ve başarı ya ‘nī kulağı ve gözi ve kim çıkarur diri‘i ölüden ve
kim çıkarur ölüyi diriden ve kim tedbīr ider işleri? [137a]/(15)=10/31*

başıl-: Yenilmek.

*Rūm başıldı Fāris’e yaqīn yerde ki ardınadur ve Felasṭīn’dür.
[238a]/(21)=30/1*

başiret (Ar.): Görüş, ileriye görme gücü.

*Ve tahkīk Kitāb gönderduq Mūsā’ya evvelki qarları helāk itdükdün soñra
Nuḥ Kavmi gibi ‘Ād Kavmi gibi Şemūd gibi halkuñ başiret-içün ve hidāyet-
içün ve esirgedüğümüz-içün anları ola kim anlar öğütlenüp ĩmān getüreler
diyü. [231b]/(6)=28/43*

başla-: Başlamak.

Ya ‘nī ceng itmeñ, meger anlar evvel baslayalar cenge. [29a]/(14)=2/193

baş: 1. Baş, kafa.

*Ne yamandur ĩmāndan baş çekenlerüñ menzili! Ve di nildi şunlara ki
Tañrıdan korqdılar Ne indürdi Tañrıñuz? [167a]/(11)=16/29*

2. Yara.

→ yiyeci baş.

baş çek-: Yoklamak.

*İy nice küylerden ki baş çekdi Tañrısınuñ emrinden ve Peygāmbirlerinüñ
emrinden, pes hisāb itdükdün anları katı hisābile āhıretde. [328a]/(17)=65/8*

baş eg-: Baş eğmek, itaat etmek.

Boyun şunmazlar, baş egmezler. [342b]/(5)=77/48

baş oyna-: Baş kesmek, koymak.

Zulümāt” didügi zahmetlerdür dîn yolında; baş oynamak gibi, kanlar dökmek gibi. [5b]/(1)=2/19

baş örtüsü: Baş örtüsü.

Pes müt‘enüñ ednāsı üç büzdür; bir derincek, bir baş örtüsü, bir çârdur. [36b]/(9)=2/236

baş yolıt-: Saç tıraş etmek.

Tefeş bıyık kesmekdür tırnak kesmekdür baş yolıtmekdür. [203a]/(4)=22/28

başı ucında otur-: Baş ucunda oturmak, yanibaşında oturmak.

Anasınuñ başı ucında otururdu tā şabağa degin. [12b]/(3)=2/72

başı yarıl-: Başı yarılmak, kafası yarılmak.

Peygāmberi kodılar, kaçdılar, tā Peygāmberüñ ‘aleyhi’s-selām anda başı yarıldı. [323b]/(20)=61/3

başın kaldur-: Başını yukarıya doğru kaldırmak.

Peygāmber ‘aleyhi’s-selām başın kaldurdu baqdı korqdı. [338a]/(18)=74/1

başın şal-: Başını aşağıya doğru eğmek.

‘Abdu’llāh başın şaldı ve eyitdi ki. İmān getür, didi. [325b]/(19)=63/6

başın taşa ur-: Başını taşa vurmak.

Ol şoldur ki taşı başına ve başın taşa urdu mālī cem‘ eyledi tā kul ve qaravaş şatun ala. [356a]/(11)=104/1-2

başından aşağı ıssı şu dök-: Başından aşağıya sıcak su dökmek.

Andan şoñra döküñ başından aşağı ıssı şu ‘azābından. [292a]/(2)=44/48

başını eşige ko-: Başını dışarıya çıkarmak.

Allāh diyüp başını eşige kodı. [351a]/(10)=89/2

başını fidî kıl-: Başını feda etmek.

Başını, mālını ol peygambere fidî kılan didi. [4b]/(20)=2/14

başları ağır-: Saçları beyazlamak.

Anda başları ağırmaya ve andan dağı geçkin olmayalar ve maḥmūr dağı olmayalar. [314a]/(3)=56/17-21

başları üzerine dikil-: Başları üzerine dikilmek.

Andan şoñra başları üzerine dikildiler ya'ñī zālāletleri üzerine muşırr oldılar. [199a]/(3)=21/65

başların çevir-: Başlarını çevirmek.

Pes kōrk anlardan! Allāh kırsun anları niçe yalan söyleyübilürler! Ve kaçan ki denilse anlara mağfiret dilesün sizüñ-içün Tañrı Rasüli, başların çevirerler kaçıyub. [325b]/(16)=63/5

başarı bil-: Yapabilmek, başarabilmek.

Ve eger başarı bilseler şunlar ki kāfir oldılar, elbette helāk iderlerdi seni gözler-ile Kıur'ān'ı işitdükleri vakt. [332b]/(9)=68/51

baş çekici: 1. Yoklayan.

Anlar andan baş çekiciler oldılar. [165a]/(11)=15/81

2. Yüz çeviren, arka dönen.

Yaķın geldi halka hisābları vaķtā ki kıyāmet günidür, ḥāl bu ki anlar gāfletde baş çekicilerdür. [196a]/(20)=21/1

başla-: Başlamak.

Eyit yā Muḥammed ki. Gezüñ bu yiryüzinde pes fikr idüñ ki nice başladı yaratmağa? [235b]/(9)=29/20

başlanmış: Başlanmış olan.

Eyit, yā Muḥammed ki. Bulmazam, şunda ki vaḥy olundu baña, ḥarām olmuş nesne, yiyeciye ki yir, meger ki murdār olmuş ola, yāḥuz akar kan ola, yāḥuz

toñuz eti ola, zīrā ol laħmı ħinzır murdārdur, yāħuz fısk ola, yāħuz boğazlarken Tañırınıñ ğayrınıñ adı-la başlanmış ola. [102a]/(10)=6/145

başmaq: Ayakkabı.

Pes çıkar başmaqlaruñı. [191b]/(1)=20/12

bat-: Batmak, inmek.

Buldı güneşi ki batar ıssı bñar içine ve ol bñar katında bir kavm buldı. [186a]/(1)=18/86

bātıł (Ar.): Boř, beyhude, yalan, hak olmayan.

Allāh didi yā Muħammed, andan soñra řo bunları, bātıllārında mağrūr olsunlar. [97a]/(13)=6/91

bātıł da‘vā it-: Bořa uğrařmak.

Ve Tañırınıñdur gökleriñ ve yerleriñ pādiřāhlıđı ve kıyāmet kopardığı günde ol günde mağbūn olur bātıł da‘vā idenler ve göresin ki her Millet dizin çökmiş ħisāb-içün. [293b]/(18)=45/27

bātıł eylemek: Batıl etmek.

Ve anlarıñ ‘amelleri bātıł eylemek Tañrıya kekezdür. [246b]/(18)=33/18-19

bātıł işle-: Batıl iş yapmak.

Pes bizi helāk mı idersin, bātıł işleyenleriñ işi-le? [115b]/(17-18)=7/173

bātıł it-: Batıl yapmak.

Bedürüstī Allāh anı bātıł idiser. [140a]/(11)=10/81

bātıł kıl-: Batıl yapmak.

Ĥakkı ĥak itmek-içün ve bātılı bātıł kılmañ-içün ve egerçi günāhkārlar dilemezse. [118b]/(8)=8/8

bātıł nesne: Hak olmayan nesne, batıl nesne.

Ve va‘de eyle anlara ve va‘de kılmař anlara şeytān illā bātıł nesneleri. [177b]/(7)=17/64

bāṭıl ol-: Batıl olmak.

Pes ḥaḳ zāhir oldı ve bāṭıl oldı, ṣol nesne ki işler lerdı. [111a]/(12)=7/118

bāṭıl söz. Batıl söz.

Ve ol, bāṭıl söz degüldür. [348a]/(18)=86/14

bāṭıl taşavvur. Boş düşünce.

Bu anlaruñ arzularıdır, bāṭıl taşavvurlarıdır. [18a]/(4)=2/111

bāṭılda oyna-: Boş (şeylerle) oynamak, boş (şeylerle) uğraşmak.

Şol inanmayanlar ki anlar bāṭılda oynarlardı. [307a]/(8)=52/11-12

bāṭılı bāṭıl kııl-: Batılı batıl etmek.

Hāḳkı ḥaḳ itmek-içüñ ve bāṭılı bāṭıl kıılmañ-içün ve egerçi günāhkārlar dilemezse. [118b]/(8)=8/8

batış-: Çekmek, tutmak.

Hārūn eyıtdı: İy anamoğlı batışma şaḳaluma ve şaçuma! taḥkīḳ ben ḳorḳdum ki diyesin bulduñ Benī İsrā'ıl'e arasını ceng-ile ve benüm sözüme muntezır olmaduñ diyesin didi. [194b]/(2)=20/94

batur-: Batırmak, yerle bir etmek.

Pes baturduḳ anı ve serāyını yere ve aña olmadı bir cemā'at aña yardım ideler Tañrınıñ 'azābından ve kendü Ḳārūn 'azābdan ḳurtulanlardan olmadı. [234a]/(4)=28/81

bāy: 1. Eş, koca.

Sākin idüñ boşaduguñuz ḥātūnları ne yerde ṭurursañuz siz gücüñüz yitdüğinden ve anlara zaḥmet itmeñ ṭar itmek-içün anlaruñ üzerine ve eger yüklüler olsalar nafaḳa idüñ anlaruñ üzerine tā ṭoğurınca ve eger Rac'ı boşamış olacaḳ olursa aña nafaḳa var, süknā var ve eger bāyin boşadısa nafaḳa var, süknā var. [328a]/(9)=65/6

2. Zengin.

İy âdem oğlanları siz muhtâclarsız Tañrıya ve Tañrı ol'dur bāy ve ögülmüş.

[256b]/(5)=35/15

bāy eyle- Zenginleştirmek, varlıklı yapmak.

Ve taḥkīk anuñ üzerinedür bir qopmaq dahı hisāb-içün ve taḥkīk ol Tañrı bāy eyledi ve yoğsul eyledi ve taḥkīk ol Tañrıdur şı'ri Tañrısı.

[309b]/(15)=53/48

bāy it- Zenginleştirmek, varlıklı yapmak.

Ya 'nī ḥaqqā ki benüm ihānetüm ikrāmum bāy itmekde ve yoğsul itmekde degüldür. [351b]/(17)=89/16

bay ol- Zenginleşmek, varlıklı olmak.

Ya 'nī ive, tizcek ḥarc ide, anlar büyümedin mällarını büyümekden qorqup ve her kim bay ola, pes şaқınsun yetim mälından. [61a]/(14)=4/6

bāylik: Zenginlik.

Hāl bu ki Tālūta virilmedi bāylik ve giñlik maldan. [38a]/(5)=2/247

Ve qaçan ki in'ām idevüz âdem üzerine şağlıg-ile bāylik-ile yüz çevürür bizden ve ırağ olur İmândan bir uğurdan. [178b]/(14)=17/83

bāyık: Cümle başı kuvvetlendirme edatı, şüphesiz ki, gerçekten, hakikat şu ki, muhakkak ki vb.

Dahı bāyık bildiler ki şıgınaçak yir yoğdur Tañrıdan. [134a]/(1)=9/117

bayır: Zengin, varlıklı.

Qaçan ki bayır, azar, yaramaz olur. [6b]/(13)=2/26

bayrām: Bayram.

Ve Tañrısınuñ adını añup Allāü Ekber diyüp namāz kıldı bayrām günü.

[348b]/(12)=87/14-15

bayram günü: Bayram günü.

Mūsā 'aleyhi's-selām didi: Va'de-gāhuñuz bayram günü'dür ki zīnetüñüz

günüdür. [192b]/(16)=20/59

bayrām namāzı: Bayram namazı.

*Pes kııl Tañrıñ-içün Bayrām Namāzı ve Qurbān'ıñ eyle! Bedürüstı seni
‘ayıblayanlar ebterdür ve sen tā kıyāmete degin añılırsın benümüle zıřā
müslümānlar Lā İlāhe İlla’llāhu Muħammed’ün Rasūlu’llāhi diyenler senüñ
Ālüñdındür. [357a]/(3)=108/2*

bazar (Ar.): Pazar.

*Şadaķa idüñ şundan ki rüzı, kılduķ size, andan öñdin ki, size gele bir gün ki,
anda şatu bazar yoķ ve dostlık daķı yoķ ve şefā‘at daķı yoķ, kimsenüñ sözi
geçmez. [39b]/(10)=2/254*

ba‘zı (Ar.): Bazı.

*Sizden ba‘zı şoldur ki dünyā sever ve sizden ba‘zı şoldur ki āħiret sever.
[56a]/(16)=3/152*

becid: Hızlı, çabuk, sağlam bir şekilde.

becid dut-: Israr, ciddiyetle tutma, üzerine düşme.

*Eyit yā Muħammed ki sizüñ-içün bir günüñ va‘de-gāhı vardur ki andan bir
sā‘at kadar gecmek isteyimezsiz ve bir sā‘at kadarı andan becid dutmazsız.
[253a]/(8)=34/30*

becid ol-: Hızlı olmak, ciddi olmak.

*Becid oluñ Tañrınuñ sünneti üzerine ki bunlardan öñ geçen ķavm içinde‘-idi
ve Tañrınuñ emri yirine yitişici oldu şunlar ki yitişdürürler Tañrınuñ
buyruķlarını [248a]/(19)=33/39*

becidle-: Hızlandırmak, ciddileşmek, ısrarcı olmak.

*Evet kaçan iş eyeleri becidleyeler münāfiķlarıñ yalanları belürür.
[298b]/(11)=47/21*

bed-du‘ā: Beddua, ah.

Zīrā kavmine bed-du‘ā eyledi. [200a]/(3)=21/87

bed du‘ā eyle-: Beddua etmek.

Zīrā kavmine bed-du‘ā eyledi. [200a]/(3)=21/87

bedel: Karşılık, bedel.

Vaqtā ki gördise gūyā ki ol ‘aşā ejdehā oldı yüzün çevirdi kaçdı ve dönmedi nidā geldi. İy Mūsā korqma ben olam ki benüm katumda Mürseller korqmazlar lākin şol ki zulm itdi andan şoñra eyüligi bedel itdi yamānlıkdan şoñra. [224a]/(20)=27/11

bedel ‘ıvaż ol-: Bedeli karşılanmak, bedeli verilmek.

Ve korquñ ol günden ki, nefş bir nefşden bedel ‘ıvaż olmaz ve bir nefş bir nefşüñ yükün çekmez. [9a]/(7)=2/48

bedel it-: Karşılık vermek.

Eger göçmezseñüz ‘azāb ider size ācıdıcı ‘azāb-ile ki düşmeni üzerüñüze havāle kıılır ve bedel ider bir kavmi dağı sizüñ gayrıñüze ve aña hīz zarar idemezsin. [126b]/(18)=9/39

bedel ol-: Karşılık olmak.

Ne yaman bedel olur zālimlere! Ben hāzır kıılmadum anları ben hāzır kıılmadum anları gökleri yerleri yaratmağa ve ne nefşlerin yaratmağa. [184a]/(6)=18/50

bedel vir-: Karşılık vermek.

Yaķın ola ki bizüm Tañrıımız bize andan dağı yeg bedel vire. [332a]/(5)=68/32

beden (Ar.): Vücut, beden.

Ve kimi eydürdi. Beden dağı bile kıpar. [182a]/(2)=18/21

bedevil (Ar.): Göçebe, çölde yaşayan.

Münāfıklar şanurlar ki kāfir leşkeri Medīne’den kaçıp getmediler ve eger

kāfir leşkeri yine gelse severler ki kâşkî anlar Bedevî olalardı A'rab içinde.

[246b]/(20)=33/20

bed-nām (Far.): Adı kötüye çıkmış.

Anda kimine bayram ola ve kimi bed-nām ola. [350b]/(11)=89/1

bedraқа (Far.): Yol gösteren, kılavuz, delil.

Geldük imdi, bezirgān mü'mindür elindeki cevher İmāndur, düşmen şeytān-ı racīm'dür, bedraқа Bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm dūr. [2a]/(16)=1/1

bedraқа қоş-: Kılavuza yönelmek.

Bir nazār daḥr. Қақан kim bir tācir olsa, anuñ bir kıymeti taşы olsa, yol daḥı korқulu olsa, aña bedraқа қоşarlar kim emīn ola. [2a]/(15)=1/1

bedürüstī: Şüphesiz.

Ve eger i'rāz iderlerse, Muḥammed'e ve қalan peygāmbere İmān getürmekden bedürüstī anlar zelālet içinde-dururlar. [21a]/(21)=2/137

beg: Bey.

Ve niçe işledi Fir'avn'a ki ulu begler tapusunda тұрудı тағлар gibi ki ol Şemūd, Fir'avn azdılar memleketlerde. [351b]/(5)=89/13

beglik: Beylik.

Ve taḥkīk gönderdük Ya'qūb oğlanlarına Tevrāt'ı, Zebūr'ı İncīl'i ve Beglik ve Peygāmberlik virdük. [293a]/(3)=45/16

be-ğāyet (Ar.): Pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyade.

Eyitdi. İy cemā'at! Bedürüstī virildi baña bir nāme ki be-ğāyet ḥūbdur ve ol nāmenüñ 'ünvānidur içinde ki [225a]/(20)=27/30-31

begen-: Beğenmek.

Eyit yā Muḥammed ki şenā Tañriya ve selām anuñ şol қularına kim ögürütledi anları ve begendi. [227a]/(3)=27/59

begenil-: Beğenilmiş olan.

Pes ol kimesne begenilmiş dirlik içindedür cennetde. [355b]/(8)=101/7

be-her (Far.): Her, her bir, her biri.

Tañrıdan erişdürmek anuñ emr itdügini be-her hāl beni kırtaran oldur.

[337a]/(1)=72/23

behişt (Far.): Cennet.

Cift Dūzah, Behişt' dür. [351a]/(12)=89/3

bekçi: Bekçi.

Pes her ki oñar kendi nefis-içün oñar ve her ki azarsa bedürüstī kendü nefsi üzerine azar ve ben sizüñ üzerüñüze bekçi degülüm. [141b]/(11)=10/108

bekçi gönder-: Bekçi göndermek.

Pes eger yüz çevürelerseni anlaruñ üzerine bekçi göndermedük ki imāna cebr idesin. [286a]/(7)=42/47

bekçiler gönderil-: Bekçiler gönderilmek.

Hāl bu ki anlar mü'minlerüñ üzerine bekçiler gönderilmediler.

[346b]/(18)=83/33

bekçi kııl-: Gözlemci yapmak.

Ve biz seni anlaruñ üzerine bekçi kıılmadı. [98b]/(12)=6/107

bekçilig: Bekçilik.

Pes Tañrı yegrekdür bekçilige ve ol esirgeyicilerüñ esirgeyicirekidür.

[153a]/(18)=12/64

bekdaş: Eş, benzer, emsal.

Ve kaçan ki muştulansa birisi şunuñ-ıla Tañrıya bekdaş eyledi.

[287a]/(13)=43/17

bekle-: Muhafaza etmek, korumak.

Bedürüstī şunlar ki yüz çevürdiler sizden, iki leşker buluşduğı vaqt azıtmadı anları illā şeytān azıtdı, ba'zı günāhları sebebinden ki merkezlerin

beklemediler. [56b]/(21)=3/155

bekleyen: Koruyan, muhafaza eden.

*Şorarlar saña, yā Muḥammed, ḡanīmet mālından ki kim ala anı, ardına düşüp
yoḡsa Rasūlullahı bekleyen mi, yoḡsa çeriye taḡılmaḡa komayan mı?*

[118a]/(5)=8/1

bekleyici: Koruyucu.

*Zīrā ol kimesnenūñ yürür önince ve ardınca anı bekleyici ferīştelerdenki
şeytān aña yaklaşmaya. [337a]/(9)=72/27-28*

beklü: Muhafazalı, korunaklı.

Levh-ı Maḡfūz'dadur, Tañrı katında şakludur, beklüdür. [348a]/(6)=85/22

bekmez: Pekmez.

Ve eyü rızık idinürsüz sirke gibi bekmez gibi kuru üzüm gibi.

[169a]/(20)=16/67

bel (Ar.): Belki.

Bel Allāh sizūñ hocañuzdur ve ḡayırlusıdur yardımcılarıñ. [56a]/(7)=3/150

bel, bil: Bel, soy.

*Ve Tañrı oldur ki düretti sizi bir nefsdan ki Ādem peyḡamberdür 'aleyhi's-
selām pes sizūñ-içüñ karar idecek yir vardur, ata belinde ve emānete konacak
yir vardur, ana rahminde. [98a]/(2)=6/98*

Ādem'ün bilin şıḡadı, andan ervāh döküldi. [115b]/(19)=7/173

belinden çıkar-: Yaratmak, dünyaya getirmek.

*Ve anuñ Tañrınuñ ni'metini sizūñ üzerüñüze ve anuñ 'ahdini ki muḡkem itdi-
y-idi size, ol vaḡt ki Ādem belinden çıkardı. [78b]/(13)=5/7*

belinden ervāhı çıkar-: Soyundan canları meydana getirmek.

*Noldı size kim ĩmān getirmezsiniz Tañrıya Ve Rasūli'ne ḡālbuki Peyḡamber
da'vet ider sizi ĩmān getirmeḡe Tañrıñuza ve taḡkīk 'ahdüñüz aldı Elestü Bi-*

Rabbüküm 'Älemi'nde Âdem belinden ervâhı çıkardugında. [316a]/(4)=57/8

belinden in-: Soyundan dünyaya gelmek.

Ve Nūh'ı kulağuzladuğ bundan oñ ve anuñ belinden inenlerdindir. Davud'ı, Süleymān'ı, Eyyüb'ı, Yusuf'ı, Mūsā'yı ve Hārūn'ı. [96b]/(6)=6/84

beline and iç-: Soyuna yemin etmek.

Ba'zılar Ve'l-Fecri didüğüle Âdem Peygāmbereñ beline and içdi. [349b]/(12)=89/1

belüñi bük-: Belini bükme.

Ve indürdük sendeñ şol vizrünü ki belüñi bükdü'-idi. [353b]/(7)=94/2-3

belā (Ar.): Bela, musibet, dert.

Ve eger saña bir belā irgüre anı açmaz illā ol ve eger saña hayır dileye pes dönderici yoğdur anuñ fazlına irgürür hayrını kime diler kularlından ve ol yarlığayıcı ve esirgeyicidir. [141b]/(6)=10/107

belāyı gider-: Musibeti gidermek, derdi ortadan kaldırmak.

ya şol mı hayrlıdır ki bī-çārenüñ du'āsını kabül ider kaçan ki aña du'ā ider ve belāyı giderür ve sizi yirüñ halīfeleri ider? [227a]/(12)=27/62

belāğ (Ar.): Yetiştirme, eriştirme.

Bu belāğdur ya'nī ol nesne ki öğütlendüñüz bu sürede öğüt yeter. [297a]/(10)=46/35

belāğat (Ar.): İyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme.

Eyit yā Muhammed pes getürüñ bir süre ki Qur'ān gibi ola feşāhatde belāğatde ve oğun kime gücünüñz yeterse Allāhdan gayrı eger gerçeki señüz. [137b]/(16)=10/38

belā-keş (Far.): Dert çeken, musibet yaşayan.

Bilesiz ki biz bir belā-keş tayıfeyüz. [155a]/(2)=12/88

belī (Far.): Evet.

Belī kādirdür ve ol çok yaradıcıdur ve bilicidir. [261a]/(19)=36/81

belki: Belki, bilakis, yoksa, yahut, fakat.

Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz Tañrı feth itdi anı ve illā kim havāle ider Peygāmblerleri'ni şunuñ üzerine kim diler. [320b]/(10)=59/6

Şenā Tañrınıñdur belki ekşerī bilmezler. [270b]/(15)=39/29

Pes sizüñ ol gönlüñüz taş gibidür katılığda, belki dahı katılığdur katılığ karalığı cihetinden. [12b]/(16)=2/74

Belki inanmazlar anlar Tañrı biridüğine. [307b]/(19)=52/36

Eyitdi rāstī ben virüldüm anı 'ilm üzerine ki bende vardur Tañrı eydür. Belki ol ni'met belādur anlara illā kim ekşerī bilmezler ki serencāmı nedür? [272a]/(2)=39/49

Vaktā ki ikinci diriltmek, ikinci rızq virmek bu fānī dünyaya muteallik degülidi, belki ol baķī eve muteallik-ıdı kim aña dīn günü dirler. [2b]/(6)=1/2-4

bellü: Açık, apaçık.

Ya pes Tañrıdan gayrıyı haķem mi dileyeyin ve ol şol Tañrıdur ki indürdi size Qur'an'ı, āyet āyet, sūre sūre, ma'nīleri bellü bellü. [99a]/(17)=6/114

bellü gür: Kıyamet günü, belli gün.

Şālih didi. İşbu kayadan çıkan devedür mu'cizātum anuñ dur bir günlük şu ve siziñdür bir bellü günün şuyı ve aña yamānlık erişdürmeñ ve illā dutar sizi ulu günün 'azābı ki kıyāmet günidür. [222a]/(17)=26/155

bellü ol-: Açık olmak.

Ve Tañrıya kaytar cümle işler ve anda bellü olur her nesne. [121a]/(21)=8/43

bellü vakt: Kıyamet günü, kıyamet saati, belli vakit.

Allāh didi. Pes sen mühlet virilmişlersin bellü vaktüñ günine degin. [164a]/(7)=15/37-38

bellü yer. Belli yer, bilinen mekan.

*Ve yoğdur bizden bie ehad illā anuñ bellü yeri vardur gökde anda Tañrıya
‘ibādet iderler dāyimā. [265a]/(8)=37/164*

belür- Belirmek, ortaya çıkmak, görünmek.

*Añ yā Muhammed ol günü ki bāldurlar çermeniser hisāba varmağ-ıçün ve
mahlūkāt okuniser secde itmege gerçek-ile yalan belürmek-ıçün.
[332a]/(18)=68/42-43*

belürmiş: Ortaya çıkmış, belirmiş olan.

Ve hūrīler vardur ki memeleri şimdi belürmiş. [343a]/(12)=78/31-34

belürsüz: Belirsiz, bilinmeyen.

*Pes Tañrı bir qarğa virib-idi ki yirde eşerdi tā göstere Kābīl’e, nice belürsüz
ide, qardeşinuñ Hābīl’uñ gövdesini. [81a]/(4)=5/31*

belürt- Belirtmek, ortaya çıkartmak.

İnkār itdi anlara ve qorğdı anlardan illā kim belürtmedi. [146a]/(13)=11/70

ben: Ben, teklik birinci şahıs zamiri.

*Ve eger ādemden bir kimse görürseñ eyit ki taḥḳīk ben nezr itdüm Tañr-
ıçün oruca. [188a]/(11)=19/26*

benāt-i na‘ş: Dübb-i Ekber denilen yıldız kümesinin kuyruğunun ucunda bulunan kümenin en sönük yıldızı.

*Murād. Ülker’dür, Cede’dür, Benāt-i Na‘ş’dur, Ferağdān’dur.
[166b]/(5)=16/15-16*

benātullah (Ar.): Etine dolgun, semiz kızlar, melekler.

*Ve cinnī Tañrıya şerikler eylediler, ḥal bu ki anları Allāh yaratdı ve düzdiler
Tañrıya oğullar ve kızlar, bilmedin, nice ki yahūd Üzeyr’i düzdiler, naşārā
Mesīh’i yaqışdurdılar, Qureyş. Melekler benātullahdur didiler, cehillerinden.
[98a]/(15)=6/100*

bencileyin: Benim gibi, bence.

Ve haber virmezler saña yā Muhammed haber-dār gibi ya'nī kıyāmet aḥvālinden sorsañ bencileyin haber virmezler. [256b]/(4)=35/14

bende (Far.): Kul, köle.

Andan Allāhü Te'ālā aña ḥiṭāb eyleye: İy bende, sen nice idem yanmayam dirsin, ben nice kerem idem, senden utanmayam dirin, diye ve ammā ḳasem on dürlüdür. [350b]/(13)=89/1

bendelerden ol-: Kullardan olmak.

Siz ṭabarsız Tañrıdan ğayrı ve illā kim ṭaparam ol Allāh'a ki öldürür sizi ve buyruldu ki mü'min bendelerden olam. [141b]/(2)=10/105-106

bendelerin çoğa dutucı: Kullarını çok veren, kullarına rızık veren.

Bedürüstī Allāh yarlığāyıcıdır bendelerin çoğa dutucudur azların ya dirler mi kāfirler ki Tañrı üzerine yalan çıkardı? [284b]/(13-14)=42/23

bendelerinüñ niyāzını görıcı: Kullarının niyazını gören, Allāh.

Yoḳdur Ancılayın bir pādiṣāh dāhı ve ol işidicidir bendelerinüñ niyāzını ve görıcı dür rāzını. [283b]/(6)=42/11

Tañrınuñ Bendesi: Tanrının kulu.

Pes vahy itdi Tañrınuñ Bendesi'ne şunu ki vahy itdi Tañrı Ḥabībi'ne. [308b]/(7)=53/10

bendekşe: Boğum.

Her bendikşeden bendekşeye on iki arşun ola. [228a]/(10)=27/82

benī (Ar.): Oğullar.

benī ādem: İnsanoğlu, insan.

Pes ḳorḳuñ şol oddan ki anuñ tutruğı benī ādemdür dāhı ṭaşdur. [6a]/(13)=2/24

benī İsrāyil: İsrailoğulları. Yahudiler.

Tañrı Te‘ālā iki ferişte gönderdi, sürdiler ‘alī’s-şabāh Benī İsrāyil’e getürdiler. [38a]/(14)=2/24

benī temīm: Mekke’de Temim kabilesinden olan.

Evvel Ebū Bekrūñ elin dutdı. Merħaba, Benī Temīm serveri didi. [4b]/(19)=2/14

beñiz: Yüz, surat.

Beñizleri şarusından budur şıfatları Tevrāt’da ve mişālleri anlaruñ İncīl’de ekine beñzer ki ucını çıkardı dahī kuvvetlindürdi. [302a]/(6)=48/29

beñze-: Benzemek.

Göñülleri dahı birbirine beñzedi. [19a]/(4)=2/118

benzedil-: Benzetilmek.

Ve ħāl bu ki öldürmediler anı ve aşmadılar anı ve illā kim benzedildi anlaruñ-içün Taṭyānus ‘İsā’ya. [75a]/(20)=4/156-157

beñzer: Benzer olan, birbirine benzeyen.

Ve bunlara virile yemişler, biribirine beñzerlerden, ya nazarda yā lezzetde. [6b]/(1)=2/25

berāber: Birlikte, beraber.

Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafağa virdi Mekke fetħ olmadın ve kıtāl eyledi. [316a]/(10)=57/10

berāber ol-: Beraber olmak, aynı olmak.

Berāber olur mı ol ve şol ki ‘adl-ile buyurur ve ol toğrı yol üzerinedür? [170a]/(8)=16/76

berā’et (Ar.): Aklık, arılık, aklanma.

Zīrā Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām āyet getürdi ‘Āyişe’nüñ berā’etine her kiş-içün anlardan kazandığıdur günāhdan ve şol ki nefsine uydu anlardan aña ulu ‘azāb vardur. [211a]/(1)=24/11

bereket (Ar.): Bolluk, mutluluk, nimet.

Ve kılduk biz āralarında anlarıñ ve ol köyleriñ āralarında ki bereket bıraķduķ anlara. [252a]/(16)=34/18

bereket bıraķ-: Bolluk bırakmak, nimet bırakmak.

Şol Akşā ki bereket bıraķduķ anuñ yöresine şuy-ile āğacları-ile sebzeler-ile tā ki gösterevüz aña bizüm kudretimüz nişānelerinden. [173b]/(8)=17/1

bereket eyle-: Bolluk yapmak.

Ve ol yerde pāyidār tağlar eyledi anuñ üzerinden ve bereket eyledi anuñ içinde ve taķdīr itdi anda rızķını dört günde ‘adl-içün rızķın dileyenlere ve dilemeyenlere. [278b]/(18)=41/9

bereket koy-: Bolluk koymak, bolluk bırakmak.

Āķar ol yel Süleymān’uñ emriyle şol yere ki bereket koyduķ anda ve her nesneyi biz bilici olduķ. [199b]/(13)=21/81

bereketin götür-: Bolluğunu kaldırmak, nimetini almak.

Tañrı bereketin götürür ribanuñ ve ķabūl ider şadaķaları. [43b]/(3)=2/276

bereketlü: Bereketli.

Ve bu Ķur’ān bir defterdür ki indürdük anı, mübārekdür, fāyideleri çok bereketlü nesnedür, gerçekleyicidir ol kitabı ki kendüden öñdin geçmiş ve korķudasın Mekke ehlini ve şunlar ki anuñ çevresindedür. [97a]/(15)=6/92

berhurdār (Far.): Berhudar olan, mesut olan.

Bedürüstī nişān budur ki zālimler berhurdār olmazlar. [91b]/(16)=6/21

berhurdār ol-: Berhudar olmak, mesut olmak.

Bedürüstī şunlar ki yalan düzerler Allāh üzerine ber-hūr-dār olmazlar. [172b]/(18)=16/118

berhurdārлік: Berhudarlık, mutluluk.

Eyitdiler iy pāk Tañrı bize gerekmez ki idinevüz senden ğayrı düstları illā

anlara berhurdârlık virdüñ ve atalarına dañı tã Qur'an'ı unuttılar ve helâk olacağ kavm oldılar. [215b]/(9)=25/18

berğ (Ar.): Şimşek.

Berğ didügi, Muğammed muştafâ'nuñ nişânlarıdır. [5b]/(2)=2/19

berk: Sıkı, sağlam.

Ve yapduğ sizüñ üzerüñüze Yedi Kat'ı berk binâlar gibi. [342b]/(18)=78/12

berk dut-: Sıkı tutumak.

Ve köşğ ler idinürsiz güyâ kiebedî ğalursız dünyâda ve eger berk dutsañuz berk dutarsız ser-leşker gibi hıç gönñlünüzde şefğat yoğdur. [221b]/(14)=26/130

berk yapış-: Sıkı tutunmak.

Ve her kim yapışdı ipine Tañrınun, ya'nı Qur'an'a berk yapışdı, pes tağğık ğulağuzlandı torğı yola. [52b]/(14)=3/101

berkinmiş: Sıkılaşmış.

cengi demezler sizüñle cem' oluben gik yerde meger küyler içinde ki berkinmiş ola ya dīvârlar ardından, cengleri biribiri arasında ğatıdır. [321b]/(2)=59/14

berkinmiş ol-: Sıkılaşmış olmak.

Cengi demezler sizüñle cem' oluben gik yerde meger küyler içinde ki berkinmiş ola ya dīvârlar ardından, cengleri biribiri arasında ğatıdır. [321b]/(2)=59/14

berkiş-: Sağlam yapmak, sağlamlaştırmak.

Gögi berkişmişdür ve budağı gökde virür yimişini her vağtde Tañrısınun iznile. [161a]/(20)=14/25

berkit-: Sıkılaştırmak.

Şöyle midür, her bār ki 'ahd ideler, bir 'ahdi berkideler, ardına bırağdı bozup

ol 'ahdi, anlardan bir bölük. [15b]/(20)=2/100

berkit-: Sıkılaştırmak, sağlam yapmak.

Ve berkitdi şapuları ve eyitdi. Gel fidā olayın senüñ-içün. [150b]/(3)=12/23

berr (Ar.): Kara.

Helāl oldu size, tavarlaruñ dört ayaklusı, berrde bağırdı, illā şol nesne ki okınur sizüñ üzerüñüze, işbu şurada, avı helāl görücü olmayasız, şol hālda ki siz iħrām geymiş olasız. [77a]/(14)=5/1

berü: Beri, yön ifade eden kelime.

Anda şurma aşlā! taħķīķ bir mescid ki yapıldı İslām üzerine yapıaldan berü sen anda şurmak evlādur. [132b]/(20)=9/108

beserek: Vücutta çıkan sivilce, çıban.

Güyā ki ol gün Kara Beserekler'e beñzer. [342a]/(13)=77/33

besle-: Beslemek, büyütme.

Ve yit. İy Tañrum esirge ol ikisini nice ki beni beslediler küçüçekiken. [175a]/(7)=17/24

besleyen: Besleyen, büyüten.

Bedürüstī Allāh ol'dur beni besleyen ve sizi besleyen. [289b]/(5)=43/64

besleyici: Besleyici.

Degüldür benüm ecrüm illā üzerinedür 'ālemleri besleyici Tañrınıñ. [222b]/(6)=26/164

besmele: “Esirgeyen ve bağışlayan Allāh'ın adı ile” anlamına gelen ve bir işe başlarken söylenen bismillahirrahmanirrahim sözü.

Besmele ħūd delīldür emāna. [123b]/(11)=9/1

beş → biş

beşāret: Müjde.

Ve göndermezüz gönderilenleri, illā beşāret iden muṭi'lere Ve kırkıduucılar

‘aṣīleri. [93b]/(10)=6/48

beṣāret eyle-: Müjde etmek, müjdelemek.

Beṣāret eyle münāfiqlara, ṣol sebebden ki, anlaruñ-içün [73b]/(21)=4/138

beṣāret eyle-: Müjde etmek, müjdelemek.

Pes beṣāret eyle aña mağfīret-ile dünyāda ve ulu ṣevābile ‘uḳbāda.

[258b]/(14)=36/11

beṣāret it-: Müjde etmek, müjdelemek.

Beṣāret ider anlara anlaruñ Tañrısı raḥmet-ile ki Andandur ve rızvān-ile ve uçmaqlarıle. [125a]/(8)=9/21

beṣāret kılcı. Müjde eden, müjdeleyen.

Peyğamberler gönderdük beṣāret kılcılardur ve ḳorḳuducılardur tā olmaya ḥalkuñ, Tañrı üzerine ḥücceti, peyğamberlerden soñra. [76a]/(6)=4/165

beṣāret kılcılar. Müjdeleyenler.

Peyğamberler gönderdük beṣāret kılcılardur ve ḳorḳuducılardur tā olmaya ḥalkuñ, Tañrı üzerine ḥücceti, peyğamberlerden soñra. [76a]/(6)=4/165

beṣāret olun-: Müjde olunmak, müjdelenmek.

Ve ḳaçan ki beṣāret oluna anlardan birisi dişi-ile ya ‘nī ḳızuñ toğdı diyü yakīn olur ki yüzi ḳapḳara ola içi kīn-ile toduğı ḥālde ‘avretine ḳız toğurduğ-içün.

[168b]/(10)=16/58

beṣāret vir-: Müjde vermek, müjdelemek.

Yā Muḥammed! Beṣāret vir, ṣol ṣabr idicilere ki, ḳaçan ki anlara bir muṣībet irdi. Bedürüstī biz Tañrınıñ ḳullarıyuz. [23b]/(11)=2/156

beṣāretci: Müjdeleyici.

Ve göndermedük seni illā götüri ḥalka beṣāretci ve ḳorḳuducı illā kim ḥalkuñ ekṣerī bilmezler. [253a]/(3)=34/28

beṣer (Ar.): İnsan.

Pes Kurʿān siz didüğünüz gibi beşer sözi degüldür. [345a]/(19)=81/14

beşeren: İnsanlarca, insanlar tarafından.

Ve Tañrı ol dur ki gönderür yilleri, muştuci, ya tağıdup, eger beşeren oқunursa, rahmeti önünce ki yağmurdur. [107b]/(18)=7/57

beşik: Beşik.

Söylersin halka beşikde ve kırgıl-iken. [89a]/(7)=5/110

beşinci: Beşinci, sayı.

Beşinci, dünyā sevmegi terk itmekdür. [2a]/(10)=1/1

bevāsir: Basurlar, mayasillar.

Tañrı bunları bevāsir renci-y-ile mübtelā kıldı. [38a]/(12)=2/248

beyān (Ar.): Açıklama.

Tahkīk geldi size bizüm peygamberümüz ki beyān ider size, çoğını şundan ki gizlerdünüz kitābdan ve ʿafv ider çoğundan. [79b]/(10)=5/15

beyān eyle-: Açıklamak, beyan etmek.

Tañrı meşel beyān eyledi şol eri ki anda ortaqlar var muhālifler bir işle biri işleme dir biri otur biri oturma dir. [270b]/(12)=39/29

beyān eyle-: Açıklamak.

Eyitdiler. Duʿā eyle bizüm-içün Tañruña, beyān eylesün, nedür rengi tüsi.

[12a]/(9)=2/69

beyān idici: Açıklayan, beyan eden.

Anlara ĩmān ҡandan ki hāliyā anlara beyān idici Peyğāmber gönderdük Muħammed gibi aña inanmadılar. [291a]/(4)=44/13

beyān it-: Beyan etmek, açıklamak.

Ve Allāh ʿālim ve ĥakīm oldı, ki size ҡatluñ ʿilacın, keffāretin beyān itdi.

[70a]/(14)=4/92

beyān kııl-: Açıklamak.

Tahkik geldi size Tañrıdan, Muhammed ve Kur'an ki beyan kıılır her nesneyi. [79b]/(12)=5/15

beyan ol-: Açıklanmak, beyan olmak.

Kitabdur ki ayetleri beyan oldı. [278b]/(3)=41/2

beyan-ı nehâr: Gündüzün ortaya çıkışı, sabah olması.

Geldi peygambere didi, peygamber 'aleyhi's-selâm tebessüm idüp eyitdi. Ol sevad leyldür, beyan-ı nehârdur didi. [28a]/(17)=2/187

beyan-ı şâfî: Kurtuluşa erdiren açıklama.

Tahkik geldi size beyan-ı şâfî ki Kur'an'dur, Tañrıñuzdan ve toğru ve esirgemek ki Muhammed'dür. [103a]/(15)=6/156-157

bey'at (Ar.): Kabul ve onay muamelesi.

Bedürüstî şunlar ki bey'at iderler senüñle el düşüp Sini Peyğamberliğa kabül itmege Muğaylân Ağacı dibinde yedi biñ beş yüz kişiy-idi. [300a]/(10)=48/10

bey'atleş-: Karşılıklı kabul etmek.

Vaktâ ki senüñle bey'atleşdiler ağac altında. [301a]/(3)=48/18-19

beynî (Ar.): Beyin.

Benüm gerçek va'demdür ki anlar va'de olunurdı ve şol ki didi atası Ebū Bekr'e ve anası Ümme'l-Ḥayr'a ki öf size beynî korqudur mısız benüm çıkarılmağlıgım-ile hâl bu ki geçdi nice qarınlar benden öñ hıc biri dağı cihâna gelmedi. [295b]/(11)=46/16

beyt (Ar.): Mesken, hane, ev.

beyt'i ḥarām: Kabe'nin etrafı.

Allāh Te'ālā Kā'be-yi Beyt'i ḥarām eyledi, halka emn yiri kııldı ve şehri ḥarāmı emn eyyāmı kııldı ve kıurbanları ve anlaruñ boyunlarındağı pürçeçükleri emn 'alāmet kııldı. [87b]/(7)=5/97

beyt-i ma'mūr: Gökte.

Beyt-i ma‘mūr haqqı̄çün ki yedinci felekdedür. [307a]/(2)=52/1-7

bez-: Bıkmak, bezmek.

*Ve didiler şunlar ki tâbi‘ oldılar. Eger bize bir kerre dağı dünyaya varmağ
olaydı, pes biz dağı anlardan bizarduk, nice ki anlar bizden bezdiler bugün.*

[25a]/(9)=2/167

beze-: Süslemek.

Ve bezedi anlara şeytân, şunu ki işlerlerdi. [93a]/(18)=6/43

bezek: Süs.

Bezek itmek isteyüp ya kap kaçak itmek-içün altun gibi gümüş gibi.

[157b]/(13)=13/17

*Andan soñraãtdum anı ol bezegi atduğumda ve ancılayın bezedi baña benüm
nefsüm. [194b]/(7)=20/96*

bezek yir. Süs yeri, gerdan.

*Ve eyit yâ Muhammed ĩmân getüren hātunlara yumsunlar gözlerini nâ-
maħremden ve şağlasunlar od yirlerini ve aşkere itmesünler bezek yirlerini.*

[212a]/(11)=24/31

bezemek: Süslmeme.

*Anlara fısqı bezemek şol sebebdindür ki anlar didiler şunlara ki dilemediler
şunu Tañrı indürdi ya ‘nī Qur‘ân’ı. [299a]/(1)=47/26*

bezen-: Süslenmek.

*Bezendi anlaruñ-içün ‘amellerini yamanı ve Tañrı kâfirleri irşâd eylemez
İslâm Dīnine. [126b]/(11)=9/37*

bezirgân (Far.): Tüccar.

*Geldük imdi, bezirgân mü‘mindür elindeki cevher ĩmândur, düşmen şeytân-ı
racīm ‘dür, bedrağa Bismi‘llâhi‘r-raħmani‘r-raħīm dür. [2a]/(15)=1/1*

bezirgânlık: Tüccarlık.

Eyit yā Muḥammed, şol ki Allāh atında yegrekd r algudan ve bezirg nlikdan ve All h  [325a]/(21)=62/11

 y şunlar ki  m n get rdi! ulağuzlayayın mı sizi bir bezirg nliğa ki urtarur sizi  az b-i el mden? [324a]/(18)=61/10

bıcaq: Bıcaq.

Ve her birin n eline bıcaq virdi. [151a]/(5)=12/30

bıkağu: Bukağı.

Y rtir anu  emr-ile artuq nereye uğrarsa ve m sah har itd k şeyt nları her yapıcı ve her algıcı ve niceleri dağı ki oşılmışlardur bıkağularda. [267a]/(4)=38/37-38

bı ar: Pınar, kaynak, akarsu.

Buldı g neş i ki batar ıssı bı ar i ine ve ol bı ar atında bir avm buldı. [186a]/(1)=18/86

bı ar atr: Nehir yanı, pınar yanı.

Buldı g neş i ki batar ıssı bı ar i ine ve ol bı ar atında bir avm buldı. [186a]/(1)=18/86

bı arlar it-: Pınarlar yapmak, akarsular yapmak.

G rmed n mi ki Ta rı ind rdi g kden yağmurı pes ol yağmurı bı arlar id p yerde y r tdi andan şo ra anu -ile ekinler ıardı levnleri d rl  d rl . [270a]/(8)=39/21

bırağıcılar: Bırakanlar.

Didiler ki iy M s ! Ya sen bıraq, ya biz bırağıcılar oluruz. [111a]/(7)=7/115

bırağıl-: Bırakılmak.

Şol mı ayrludur ki cehenneme bırağıla ya şol mı ayrludur ki em n gele ıy met g ninde  az bdan urtulub? [280b]/(15)=41/40

bıraq-: 1. Bırakmak, koymak.

Ve Lūt Kavmi'ni gökden aşağı yüzinkoyı bırağdı. [309b]/(20)=53/53-54

2. Ortaya çıkarmak, oluşturmak.

Bedürüstî diler ki şeytân, bırağa arañuzda düşmenligi ve kini, sücide ve kıymarda, [86b]/(21)=5/91

3. Terketmek.

Pes bırağuß anı katı 'azāba. [304b]/(4)=50/26

4. Koymak.

Eyit yā Muhammed bedürüstî benim Tañrım bırağur gönül içine hağkı bāñıldan secüp 'aybları bilicidür. [254b]/(7)=34/48

bırağmak: Bırakma.

Ve yüklü hātūnlaruß 'iddetleri yüküni bırağmakdur. [328a]/(2)=65/4

bıyık: Bıyık.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri mazmazadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şakalın hālinde qomakdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmak-dur, ya'nî qasık yülümekdür, biri istincādur, biri qoltuk yülümekdür, biri tırnaq kesmekdür. [19b]/(10)=2/124

bıyık kes-: Bıyık kesmek, tıraş olmak.

Tefeş bıyık kesmekdür tırnaq kesmekdür baş yolitmekdür. [203a]/(3)=22/28

bî-çāralıq (Far.): Çaresizlik.

Ve uruldı anlaruß üzerine bî-çāralıq, ne qadar baylar olursa. [53b]/(5)=3/112

bî-çāre (Far.): Çaresiz.

İlāhî, hāzretūñden dilerem kim ben za'ifüñe 'ināyet-ile nazār kılasın, ben miskīñüñe meded idesin, ben bî-çāreñi unutturmayasın. [1b]/(11)=1/

biçil-: 1. Hazırlanmak.

Biçildi anlarñ-içün geyecekler oddan. [202b]/(1)=22/19

2. Biçilmek.

Tā şuñā degin ki anlar biçilmiş ekin gibi söynük kılduk. [197a]/(1)=21/15

biçin: Ekin.

Pes vardur sizün-içün, suñı ki diledünüz; ekin, biçin gibi. [11a]/(7)=2/61

bid'at (Ar.): İddet, İslam dininde Hz. Muhammed zamanından sonra ortaya çıkan değişik yargılar ve ilkeler.

Şaķınuñ bid'atden ve şayuñ ve ķorķuñ sizi besleyen Allāhdan.

[327b]/(3)=65/1

bidāyet (Ar.): Başlama, başlangıç.

Ol Evvel'dür bidāyeti yok ve Āhir'dür nihāyeti yok. [315b]/(11)=57/3

bī-ḥayā (Far.): Arsız, utanmaz.

Ve uyma her çok and içene yalan yere, Mūsāvī idiciye, ḥaber eltüp getüriciye, ḥayrr çok men' idiciye, zulm idiciye bī-ḥayāya, mütekebbir'e.

[331b]/(6)=68/10-14

bigi: Gibi.

Ve bir deve bigi buğdāy artuķ getürürüz. [153b]/(2)=12/65

bī-gümān (Far.): Şüphesiz, kuşkusuz.

Ḥāl bu kim bī-gümān oldu aña nefsleri ki bu āyetleri Tañrı gönderdi Mūsā 'aleyhi's-selām'a. [224b]/(5)=27/14

bī-gümān ol-: Şüphesiz olmak, kuşkusuz olmak.

Ve Muḥammed'e çok yol gösterdügümüz gibi, gösterürüz Ḥalīlüllah'a, gökleriñ 'acāyibini ve yirleriñ ğarāyibini ve işleriñ anı, tā İbraḥīm 'aleyhi's-selām bī-gümān olsun-içün. [95b]/(21)=6/75

bī-hemtā (Far.): Benzersiz.

Ve ol bir pādişāhdur bī-hemtā ve ol her nesnenün üzerine ķādirdür.

[90a]/(20)=5/120

bī-hūde (Far.): Boşuna, boş yere, beyhude.

Ol sebebden bī-hūde gelecciler söyler sin. [145a]/(11)=11/54-55

bī-hūş (Far.): Şaşkın, baygın.

Cān u ve dil bī-hūş olup, fe-tebāreke 'llāhu aḥsenü'l-ḥālīkīn diyeler.

[1b]/(7)=1

bī-ḳiyās (Far.): Ölçüsüz.

Yaratdı sizūñ-içün kendü nefslerü nūzden erkekler dişiler bī-ḳiyās va yaratdı tavārlardan çift çift. [283b]/(4)=42/11

bil-: 1. Bilmek, tanımak, haberdar olmak, anlamak, idrak etmek,

Pes eger yüz çevürürler-ise bil ki bedürüstī Tañrı diler ki anlara 'azāb ide, ba'zı günāhlar-ile ki ol, Tañrı hükminden kaçduklarıdır. [83a]/(15)=5/49

bili tur-: Bilmek.

Ve taḥḳīḳ bir bölük yahūddan, ḥaḳḳı gizlerler ve anlar bili-tururken ḥaḳ peygamber ıduḡıñı ya ḥaḳdan murād, ḳible Kā'be olduḡıdır.

[22b]/(18)=2/146

2. Anlamak.

Taḥḳīḳ bildi her tāyife, şularını yiñ-içün, Tañrınuñ rızḳından, müfsidin ve yilişdürmeñ yir yüzinde müfsidler olıban. [10b]/(17)=2/60

Eyit yā Muḥammed'ḳiyāmetüñ 'ilmi Tañrı ḳatındadır ve ne bildüñ sen yā Muḥammed ola ki ḳiyāmet yaḳīn ola. [250a]/(19)=33/63

3. Tanımak.

Yūsuf 'aleyhi's-selām anları bildi. [150a]/(1)=12/15

bildirici, bildürücü: Uyarıcı, uyarıcı.

Didi ki. İy ḳavmüm! Bedürüstī ben size ḳorḳuducı, bildiriciyem.

[335a]/(3)=71/2

Ve ben degülüm illā bir ḳorḳuducıyam apaşkere bildüriciyem.

[331a]/(5)=67/26

bildür-: 1. Anlatmak, sedrimek, öğretmek, göstermek.

Ve Tañrı senüñ üzerüñe indürdi Qur'ân'ı ve haqq-ıla hüküm itmegi ve bildürdi saña, şol nesneyi kim bilmedüñ-idi. [72a]/(5)=4/113

2. Öğretmek.

Andan soñra Allāhü Te'ālā bildürdi cümle işledükleri yazıldığı ve eyitdi: Ve taḥkīk sizüñ üzerüñüze bekçiler [345b]/(19)=82/10-11

3. Göstermek.

Allāh oldur ki indürdi Kitāb'ı haqqı-le ne bildürdi saña yā Muḥammed ola ki kıyāmet yaḳındur. [284a]/(12)=42/17

bildürici → **bildirici**.

bildürül-: Bildirilmek, uyarılmak.

Muḥammed'sıfatı gibi, süci ḥarāmlığı gibi. Ve bildürüldüñüz. [97a]/(11)=6/91

bile: İle, birlikte.

Yaḳındur ki ğazāya varmayan münāfıklar and içerler ki eger gücümüz yetse sizüñle bile çıkarduk. [127a]/(12)=9/42

bile gel-: Birlikte gelmek.

Ve bile gelen taḥlil kervānına şor ve taḥkīk biz gerçeklerüz. [154b]/(7)=12/82

bilece: İle, birlikte.

Tañrı didi: Ḳorqmāñ taḥkīk ben sizüñ ikiñüzleyin bilece. [192a]/(16)=20/46

bileme: Her şeyi bilen, anlayan.

Pes gönder Hārūn'ı ki bileme ola ve anlaruñ benüm üzerümde günāhı vardur. [219a]/(2)=26/14

bilesince: Beraberinde, yanında, birlikte.

Ve şunlar ki ḳabül itmediler Tañrınuñ da'vetini eger bedürüstī anlaruñ olaydı

ne ki yerde var bir uğurdan ve bir ol kadar bilesince olaydı fidā iderlerdi anı kendüleri ‘azābdan kurtarmağ-ıçün. [157b]/(19)=13/18

bilezük: Bilezik.

Eger altun bilezükler urunsa kolına ya anuñ-la bile feriştelere koşulubene bile gelseler ve diseler ki bu Peyğāmbertür. [289a]/(3)=43/53

bilezükler urun-: Bilezik takmak.

Ve urunalar bilezükler gümüşden. [341a]/(13)=76/21

bilḥaḳ: Hakk ile.

Eyit, yā Muḥammed: Degüldür ol, illā bir Allāhdur, andan ğayrı artuḳ ma‘būd bilḥaḳ yoḳdur. [91b]/(10)=6/19

bilici: Bilen, gören.

Bedürüstī Allāh bilicidür, ne ki gönüllerde var-ise kibrden ve kinden. [54a]/(11)=3/119

bilici ol-: Bilen olmak, bilir olmak.

Ve Fir‘avn eyitdi: Getürüñ baña her cāzūyı ki bilici ola. [140a]/(9)=10/79

bilici ve görüci ol-: Bilen ve gören olmak.

İy nice helāk itdük ṭāyifelerden Nūḥ’dan soñra ve yeter senüñ Tañruñ kullarınuñ günāhlarına bilici görüci olmağa. [174b]/(11)=17/17

bilig, bilüg: Bilgi.

Gelsüñler saña, her bilige cāzū-y-ıla. [111a]/(4)=7/112

Ve tābi‘olma şuña ki aña bilüg yoḳdur. [175b]/(13)=17/36

bilin-: Bilinmek.

Tiz ola ki dönderilesiz ğaybı gizlüyi āşikāreyi biline ḥāzırı biline. [132b]/(9)=9/105

bil → bel:

bilinmek: Bilinme.

Ve şarkıtsunlar derinceklerini göğüsleri üzerine ve âşikâre itmesünler bezeklerini meger erenlerine ya atalarına ya erleri atalarına ya oğullarına ya erleri oğullarına ya kıardaş lerine ya kıardaşı oğullarına ya kıızkıardaş oğullarına ya ol ‘avretlere ki ehl-i ĩmāndur pāklerdür ya şunlara ki māllar-ile şatun aldılar kıaravaşlerine ya hıdimet-kārlardan ki nefis eyesi degüllerdür erenlerden pīrler gibi ya oğlanlara ki muṭṭali‘olmamışlardır henüz ‘avretlerün emirinecek yirlerine ‘ammilerine ya ta‘ilerine ve urmasunlar yeri ayaklar-ile bilinmek-içün [212a]/(21)=24/31

Bu bilinmege yaķındur pes incidilmezler ve Tañrı ğafūr Raķım oldu.
[250a]/(8)=33/59

biliş-: Tanımak, tanışmak, bilmek.

İy Ādemoğlanları! Bedürüstī bir yaratduķ sizi bir er-ile bir ‘avretten ve sizi şu‘beler ve kıabīleler kılduķ tā ki birbirünüzle bilişesiz. [303a]/(15)=49/13

bilmek: Bilme.

Ve biz anlarun ğonūlleri üzerine perde kılduķ ki men ider anı bilmekten.
[184b]/(3)=18/57

bilmezlik: Bilmeden, istenmeden.

Andan şonra senün Perverdigāruñ şunlarıñ-içün ki yaramaz işlediler bilmezlik-ile. [173a]/(2)=16/119

Yazdı sizün Tanrıñuz kendü kerīm nefsi üzerine, raķmeti, bedürüstī şān budur ki, şol ki yaramazlık işleye sizden birünüz, bilmezlig-ile, pes tevbe ide, ğünāh işledüğinden şonra, bedürüstī ol yarlığayıcı ve esirgeyicidir.

[94a]/(12)=6/54

bilüg → bilig.

bin-: Binmek.

Ya pes görmezler mi Deveyi ki yaradılmışdur binmek isteseñ çökerürsin,

binseñ kalkar. [349a]/(10)=88/17

bīnā (Far.): Gören, görücü, göz.

Ve Tañrı her nesne üzerine bīnā oldı. [249b]/(1)=33/52

binā (Ar.): Bina, ev, yapı.

binā eyle-: Ev yapmak, bina yapmak.

Tañrı şoldur ki size yeri qarārgāh eyledi ve göki binā eyledi şayvān olmağıçün. [277a]/(7)=40/64

binā kııl-: Ev yapmak, bina yapmak.

Ya 'nī mecmū'ũuz anda rāhat olur ve anda 'aybuñuz örtülür ve gögi binā kııldı, ya 'nī ki, yüce eyledi. [6a]/(2)=2/22

bince: Bin kadar, bin civarında.

Ve eger bir zerre hasana olacaķ olursa, arturur anı, iki biñ bince olunca ve virür aña, kendü hazretinden, ulu şevāblar. [65a]/(19)=4/40

bindür-: Bindirmek.

Yir yüzinde insünler, şehvet bindüreyim didi. [16b]/(10)=2/102

bineceg: Binecek.

Ne yeyecegi var ve ne binecegi var. [351a]/(7)=89/2

bingeş-: Bir biri üzerine binmek.

Güyā ki yayılmış çekirgedür birbiri üzerine bingemişlerdür yüz tutup turur kığırıcıya ya 'nī İsrāfīl'e. [310a]/(18)=54/6-7

bingeşmiş: Bir biri üzerine binmiş.

Ol yaşıl taze nesneden çıkaruruz dāneler ki birbirine bingemiş. [98a]/(7)=6/99

binil-: Binilmek, üzerine binilmek.

Kaçan ki oğlınũ oğlı binile şalarlar-ıdı. [88a]/(15)=5/103

binit: Binecek hayvan, binek.

Anlar ol tavārlara mālīklerdür ve müsahhar itdük anları anlarıñ-içün pes ba'zıları anlardan binitleridür ve anlardan ba'zını yerler deve gibi koyun gibi şıgır gibi ve anlarıñ-içün anlarda fāyideler vardır ve içecek vardır ya pes şükr itmezler mi? [261a]/(2)=36/72

bir: 1. Bir (sayı).

Bedürüstī biz gönderdük anlarıñ üzerine bir na'ra Cebrāyīl'den. [311a]/(5)=54/31

bir pāre: Bir parça, bir kısım.

Pes birağ üzerümüze bir pāre gökden eger gerçeklerdeniseñ. [223a]/(67)=26/187

bir pāre od: Bir parça ateş.

Añ yā Muhammed ol vaḳti ki Mūsā didi ehline. Bedürüstī ben od gördüm tīz ola ki size gelem andan bir haber-ile ya size gelem bir pāre od-ile ki andan alınur ola kim ısınasız. [224a]/(13)=27/7

bir nice pāre: Bir kaç parça.

Eger dilesek anları yere geçürürüz ya birağuruz anlarıñ üzerine bir nice pāre gökden. [251b]/(6)=34/9

bir yere gel-: Biraraya gelmek.

Pes kaçan ki gözler şakır göge dikilür ve ay dutılır ve güneş'ile ay bir yere gelür. [339b]/(18)=75/7-10

2. Tek, eşi ve benzeri olmayan.

Ve ūtmañ iki Tañrıyı ve taḳkīḳ ol Tañrı bir'dür. [168a]/(20)=16/51

birbiri: Birbiri.

Ve anlarıñ erleri evlādur, anları döndermege 'iddetlerinde, kaçan ki talāḳ ric'a ola eger işlāḥ dilerlerse bir birbiri-le. [34b]/(14)=2/228

birbiri ardınca: Arkaya, peşpeşe.

Zürriyetin bunların güzide kıldı ki, ba'zı ba'zındandır, bir-biri ardınca.

[47b]/(9)=3/33 34

birbiri üzerine: Bir biri üzerine.

*Görmedün mi yâ Muhammed ki bedürüstî Tañrı süverür buludı andan soñra
karışdurur arasını andan soñra birbiri üzerine binkeşdürür pes görürsin
yağmuru ki çıkar arasından anuñ ve endirür gökden tağlardan ki gökdedü.*

[213b]/(9)=24/43

birbiri-le biliş-: Birbiri ile tanışmak.

*Ve añ yâ Muhammed ol günü ki cem' idiserüz anları güyâ ki eglenmediler
sînlerinde illâ bir günden bir sâ'at ve sînlerinden çıkduğda birbiril-e bilişürler
güyâ ki hergiz hîc ayrılmadılar. [138a]/(11)=10/45*

birbiri-le soruş-: Birbiri ile haberleşmek.

Ma'nîsi neden, soruşırlar birbiri-le, demek olur. [342b]/(10)=78/1

birdenbire: Birdenbire, aniden.

*Hergiz bulmazsın Tañrınıñ işlerine 'azâb dilese bozmağa çâre ve hergiz
bulmazsın Tañrınıñ 'azâbına birdenbire şıyışdurmağ. [258a]/(15)=35/43*

birer: Birer.

*Ve harc itmezler azdan çokdan ve bir dereyi kesüp geçmezler ya'nî yürüyüp
geçmezler illâ yazıldı anlarıñ-içün birer ulu şevâb tâ 'ıvâz ide anlara Tañrı
işledükleri 'amellerüñ eñ eyüsi-le zîrâ bir müzde ondur yitmişdür yedi yüz
yetmiş biñdür. [134a]/(13)=9/121*

birez: Biraz, azacık.

Borçlu nesnecük virürdi, borç issi birez dağı mühlet virürdi.

[43a]/(17)=2/275

biri: Biri, birisi.

Biri âmin medd-i hemze-y-ile ve biri emîn kaçır-ı hemze-y-ile. [3a]/(9)=1/6-7

biribir: Bir bir, teker taker.

Görmedünüz mi ki nice yarattı Allāhü Te‘ālā yedi kat gökleri, kat kat biribir üzerine, ve ayı bunlarda nūr eyledi ve güneş’i çırāğ eyledi? [335b]/(1)=71/15

biribiri: Bir biri.

Pes arasta kıldı, bir nefesde yarattı yedi gögi yarattı, biribiri üzerine mu‘allak. [7a]/(14)=2/29

biricik: Bircik, bir tane.

Ve yokdur zālilere, yardımcılarından biricik de. [85a]/(20)=5/72

biridüg: Birlik.

Belki inanmazlar anlar Tañrı biridüğine. [307b]/(19)=52/36

birik-: Bir olmak, bir yere toplanmak.

Sen anları birikdi şanursın ve gönülleri perākendedür. [321b]/(3)=59/14

birinç: Pirinç.

Ve eger tahķīķ anlar turguralardı Tevrāt’ı ve İncıl’i ve anı ki indürildi anlara, anları yaradandan, ya’nı bunlardan hükmin dutalardı, gerek yiyelerdi üst yanlarından, ki ağac yimişidür ve ayakları altından, arpa, buğday, birinç gibi.
[84b]/(16)=5/66

birle-: Birliğine inanmak.

Ol şevāb şunlaruñ-içün dür ki Tañrıdan korkdı ve Tañrıyı birledi.
[354b]/(21)=98/8

birleyen: Birliğine inanan.

Ve eyü ‘amel idem ki begenesin ve şalāh ruzı eyle benüm-içün benden gelenlerde ve ben tevbe itdüm saña ve ben Tañrıyı birleyenlerdenem.
[295b]/(7)=46/15

birlen-: Birliğini kabul etmek.

Ya’nı iy kâfirler, Tañrıñuzu birleñ ve iy ‘aşīler Tañrıñuza muṭī‘ oluñ! Ve iy

münāfıklar, Tañrîñuzu birlen ve iy ‘āşîler, Tañrîñuza muţî‘ oluñ ve iy münāfıklar Tañrîñuza muhliş oluñ ve iy muţî‘ ler, gitdügünüz yolda şābit kadem oluñ! demek olur. [5b]/(17)=2/21

birliĝ: Birlik.

Tañrînuñ birliĝine inanmadı Ebū Cehl. [340a]/(13)=75/31

biryān (Far.): Kebap.

Ve anlardan yersiz biryān gibi ve envā‘-ı eţ‘ime gibi. [166a]/(2)=16/6

biryān ol-: Kebap olmak.

Bir semüz țana getürdi biryān olmuş. [146a]/(11)=11/69

bisle-: Beslemek.

Pes dirdi kim. Kulaĝuzlayayun mı sizi şunuñ üzerine ki bisleye anı?

[192a]/(6)=20/40

bisleyici: Besleyici, besleyen.

Eyit, yā Muhammed. Tañrıdan ĝayrı Allāh mı taleb iderem ve ol her nesnenüñ bisleyicisidür? [103b]/(18)=6/164

biş, beş Beş, sayı.

Ya‘nî müttakîlerüñ nişanı ĝayba İmān getürmekdür ve biş vaĝt namaz kılmaĝdur. [3b]/(6)=2/3

biş vaĝt namaz kıl-: Beş vakit namaz kılmak.

Ya‘nî müttakîlerüñ nişanı ĝayba İmān getürmekdür ve biş vaĝt namaz kılmaĝdur. [3b]/(6)=2/3

bişe İmān getür-: İslam’da imanın şartları olarak sayılan beş özelliĝe iman etmek.

Her ki bu bişe İmān getürse mü‘mindür. [26a]/(13)=2/177

beşde biri. Beşte biri.

Ve bilüñ, her ne ki çıkarduñuz ĝanîmet mālından, bedürüstî Tañrînuñdur beşde birisi ve peyĝamberüñdür ve peyĝamberüñ kavmleri-çün, ya‘nî Benî

Hāşim'den ve Benî Muṭṭalib'den ve yetimler-içüñdür ve miskînler-içüñdür ve yolcular-içün. [121a]/(2)=8/40

biş-: Pişmek.

Baḳuñ anuñ yimişine, kaçan yimiş virse ve göyündüğine, bişdüğine. [98a]/(11)=6/99

Her birisinüñ arası beş yüz yıllık yoldur, yidinci gök-ile kürsi arası. [39b]/(21)=2/255

bî-şekk (Far.): Şüphesiz, kuşkusuz.

Pes yürüñ iy müşrikler yiryüzinde emn-ile dört ay ve bilüñ ki taḥkîk siz Tañrı 'âciz ider degülsiz eger size hışm dilese ve taḥkîk Tañrı ḥor idicidür kâfirleri bî-şekk ve şübhe. [123b]/(16)=9/2

bişinci: Beşinci.

Bişincide bedürüstî Tañrınıñ gâzabı 'avretüñ üzerine olsun eger er gerçeklerdenise diye andan soñra ḳâzî tefrîk ide anları. [210b]/(15)=24/8-9

bişirici: Pişiren.

Ne öldürür ne dirildür Yaḳıcıdur bedenleri bişiricidür yüzleri. [338b]/(19)=74/29

bişür-: Pişirmek.

Ṭa'âm bişürdi. [357b]/(2)=111/1

bit: Bit.

Ve taḥkîk virdük Mūsā'ya Ṭoḳuz Āyet ki rüşenlerdür 'aşā, çekirge, bit, ḳurbağa, ḳan ṭūfānidur yā Ṭūr, Yed-i Beyzā. [179b]/(19)=17/101

bit-: 1. Bitmek, son bulmak.

Ya'nî eyitgil ki. 'alāmetdür ḥālḳa, şerī'etüñ işleri-çün, oruç gibi, ḥac gibi, borç ödenmek vaḳti gibi, bunuñ-ile biter. [28b]/(13)=2/189

bitmiş: Bitmiş, yetişmiş.

Eyle olsa anı bāl gibi bitmiş ḥurmā şandılar. [262b]/(17)=37/63

2. Bitmek, yetişmek.

Pes peşīmān olı ḡalurdūñuz dāne dutup bitmedüğine. [314b]/(20)=56/65

biti: Amel defter.

Her nefis kazandığı ‘amele girüdür anuñ ile dutılır meger bitisi sağ eline virilen ki cennetlerde su’āl ideler kāfirlerden ki ne givirdi sizi ṡamū’ya diyeler. [339a]/(15)=74/39

bitisi arḡasından viril-: Amel defteri peşinden verilmek.

Ve ammā şol ki anuñ Bitisi arḡasından virile. [347a]/(10)=84/9

bitisi sağ eline virilen: Amel defteri sağ eline verilen.

Her nefis kazandığı ‘amele girüdür anuñ ile dutılır meger bitisi sağ eline virilen ki cennetlerde su’āl ideler kāfirlerden ki ne givirdi sizi ṡamū’ya diyeler. [339a]/(15-16)=74/39

bitisi şol eline viril-: Amel defteri sol eline verilmek.

Bir bölük evvellerden ve bir bölük āḡirlerden ve bitisi şol eline virilen. [314a]/(17)=56/41

bitişik: Bitşik, bir yerde.

Ya görmediler mi şunlar ki kāfir oldılar bedürüstī gökler ve yirler bitişikdi? [197b]/(4)=21/30

bitür-: Bitirmek, yetiştirmek.

Ve Allāh bitürdi sizi yerden şöyle ki gerekdür, nice ki Ādem Peyḡāmbəri yaratdı. [335b]/(3)=71/17

bitüri vir-: Hemen bitirmek.

Meger kim ‘avratlar mehirlerini baḡışlayalar yāhuz ‘afv ide şol kim elindedür anuñ nikāh düḡümi, ki ol erdür, ya’nī er mehri bitüri-vire. [36b]/(14)=2/237

bitürmek: Bitirme.

Pes kabûl itdi anı, anuñ Tañrısı, hûb kabûl itmeklig-ile ve bitürdi anı, gökçek bitürmek ve koşdı anı Zekerıyyâ'ya. [47b]/(20)=3/37

Yağmur gibidür ki kâfirleri 'acebe getürdi anuñ bitürmegi. [317a]/(8)=57/20

biz: Biz, çoğul birinci şahıs zamiri.

Bedürüstî biz gönderdük anlaruñ üzerine bir na'ra Cebrâyîl'den. [311a]/(5)=54/31

bizâ'at (Ar.): Bedeller.

İşbu bizüm bizâ'atumuzdur ki dönderildi bize. [153a]/(21)=12/65

bîzâr (Far.): Bıkmış.

Ol vaqt ki kavmlerine didiler. Bedürüstî biz bî-zârlaruz sizden ve şundan ki taparsız Tañrıdan gayrı. [322b]/(6)=60/4

bî-zâr ol-: Bıkmış olmak.

An, yâ Muhammed! ol vaqtâ ki bî-zâr ola, şunlar ki uyuldılar şunlardan ki uydılar ve Tañrınıñ 'azâbın göreler. [25a]/(5)=2/166

bizcileyin: Bizim gibi.

Kâfirler didiler. Degülsiz siz illâ âdemoğlanları bizcileyin. [160a]/(20)=14/10

boğaz, buğaz: Boğaz.

Ol yegrek atlar haqq-ıçün segirdükde boğazları kur kur ider. [355a]/(12)=100/1-6

Ve elüni buğazına bağılu eyleme ya'nî elüni nafağadan yığma! Ve anı iken dâhı bir uğurdan açma tâ bir uğurdan gitmeye. [175a]/(16)=17/29

boğazla-, buğazla-: Boğazlamak, öldürmek.

Ol deñlü şıgırı anuñ katında buldılar, aldılar, boğazladılar. [12b]/(10)=2/72

Vaqtâ ki boyun şundılar ikisi bile ve alnına yapışıp boynın kağırdise

buğazlama ve nidā itdük aña ki taḥkīk yā İbrāhīm düşüñi gerçekledüñ.

[263b]/(12)=37/103-104

boğazlan-: Öldürülmek.

Bugün helāl oldu size pāk ta‘āmlar ki boğazlandı, nice ki takrīr olundu.

[78a]/(13)=5/5

buğazlanacak yir: Öldürülecek yer.

Andan şoñra anuñ buğazlanacak yiri ḥarāmdur. [203a]/(15)=22/33

boğazlanmak: Öldürülme, boğazlanma.

*Melūl itmez anları ulu ḳorku ki ol ölüm boğazlanmaḳdur ṭamūy-ile uçmaḳ
ārasında. [200b]/(10)=21/103*

buğazlanmış: Öldürüşmüş olan.

*Bedürüstī ḥarām eyledi Allāh, üzerüñüze murdārı ve ḳanı ve toñuz etini ve
şol ki buğazlanmış ola o Tañrınıñ ḡayrınıñ ādıle. [172b]/(12)=16/115*

buğaz → boğaz

buğazla → boğazla.

bogazlat-, buğazlat-: Öldürtmek.

Bogazladurlardı erkeçüklerüñüzi ve diri ḳorlardı dişilerüñüzi.

[112b]/(13)=7/141

Anı buğazlatmadı ve ammā bir oğlancuğum var-ıdı Yūsuf ādlu.

[155a]/(4)=12/88

boğıl → boğul.

boğul-, boğıl: Boğulmak.

Andan şoñra boğulsun. [202a]/(8)=22/15

*Ḥarām oldu sizüñ üzerüñüze, murdār olmuş ve ḳan ve toñuz eti ve şol nesne
ki anuñ üzerine Tañrıdan ḡayrı nesnenüñ adı añıldı ve boğılup ölmüş ve
urulup ölmüş ve düşüp ölmüş ve süsilüp ölmüş ve şol ki cānavar yidi birezin,*

illā şol ki boğazladuñuz yitişüp ve şol ki şaneme boğazladılar, ol dağı murdardur ve sizüñ üleşmeñüz ezlām-ile her nesneyi, ol dağı ħarām oldı.

[77b]/(11)=5/3

bol: Bol, fazla, çok.

Anlara merātib ve derecāt vardur, anları yaradan katında ve yarlığanmağ ve minnetsüz bol rızq vardur. [118a]/(13)=8/4

bol it-: Çok yapmak, fazla yapmak.

Tañrı Te‘ālā eydür Ve eger Mekke Ehli toğrı yol üzerine olalardı, şuvarurduğ anları ağar şuyıla ya‘nī dīnlerin bol iderdük anlarıñ tā fitneleyeydük anları ol rızq içinde. [336b]/(12)=72/16-17

bol kerem: Çok kerem.

Ve dileñ Tañrınuñ bol keremīnden. [64b]/(3)=4/32

bol rızq: Bol rızık, bol nimet.

Ve ‘ayb itmediler mü‘minlerden illā anı Tañrı anları bāy eyledi ve Tañrınuñ Peyğāmberi Tañrınuñ bol rızqından. [130a]/(2)=9/74

bol şevāb: Çok sevap.

Ve anuñ-içün bol şevāb vardur āĥiretde. [316a]/(17)=57/11

bolluğ: Bolluk, rızık.

Ve şol ki hicret itdi Allāh yolında bulur yir yüzinde çok yirler, düşmen ħahr olacağ ve rızq bolluğı ve şol ki çıkar evinden, sefer idüp Allāh ve Rasūline, pes tahķīķ anuñ ecri Allāh üzerine düşdi. [71a]/(5)=4/100

borç: Borç.

Vaşıyyetden şoñra ki vaşıyyet olundu anuñ-la ya borc ödedükden şoñra ziyān idici olmaduğı ħalde ol vaşıyyet, ya‘nī şülüşden artuğ olmaya.

[62a]/(12)=4/12

borç eyle-: Borç yapmak.

Ve şol ki fakîr oldı, yisün kut kadarı, ya andan borç eylesün. [61a]/(16)=4/6

borç idiş- Borç etmek.

Kaçan ki borç idişseñüz, vaqt-i mu'ayyene degin, pes yazuñ anı ki vaqt unudulup zâyî' olmaya. [44a]/(2)=2/282

borç öde- Borç ödemek.

Anlardan ba'zı şoldur ki borcın ödedi ve kimi dahı muntezirdur ki ödeye ve hîc tebdîl itmediler tâ ki Tañrı 'ıvaż vire toğrılara toğrılığından ötürü ve 'azâb ide münâfıklara dilerse ya tevbelerin kabûl ide anlaruñ. [247a]/(8-9)=33/23

borç vir- Borç vermek.

Yâ Rasûl a'llâh! Buñı Tañrıma borç virdüm didi. [41a]/(18)=2/261

borçlı → borçlu.

borçlu, borçlı: Borçlu.

Borçlu nesnecük virürdi, borç issi birez dahı mühlet virürdi. [43a]/(17)=2/275

Yimeñ ribâ mālını, tekrâr tekrâr, tâ virdüğüñüz mālı kaplayınca, yâhûz borçlınuñ mālın kaplayınca. [54b]/(19)=3/130

bostân, bustân, busitân (Far.): Bostan.

Pes şabâhladı iki ayasın birbirine urup şunuñ üzerine ki harc itdi ol bostân üzerine. [183b]/(2)=18/42

Pes aña kasırğa yitişe ki anda od vardur, bu kez ol bustân yana. [42a]/(8)=2/266

Cemîle. Busitân dahı ziyâde olsun didi. [35a]/(2)=2/229

boş: Boş.

Ve içindekin taşra birağa ve boş kala mâldan ve gayrından. [347a]/(4)=84/34

boş ol- Boş olmak, boşanmak.

Eger dört aydan geçerse, cimâ' itmezse, 'avratı boş olur, bir talâk.

[34b]/(3)=2/226

boşa-: Boşamak.

Boşanmış hātunlarda, ki evlendükde mehr anılmadı-idi ve üstine girmedin boşadı kisvet ve nafağa var vācib, kalanında müt'a müstaḥap vācibdür şunlaruñ üzerine ki Tañrıdan qorqarlar. [37a]/(10)=2/241

boşamış ol-: Boşamış olmak.

Sākin idüñ boşaduguñuz hātunları ne yerde şurursañuz siz gücüñüz yitdüginden ve anlara zahmet itmeñ şar itmek-içtin anlaruñ üzerine ve eger yüklüler olsalar nafağa idüñ anlaruñ üzerine tā toğurınca ve eger Rac'ı boşamış olacağ olursa aña nafağa var, süknā var ve eger Bāyin boşadısa nafağa var, süknā var. [328a]/(9)=65/6

boşan-: Boşanmak.

Boşanmış hātunlarda, ki evlendükde mehr anılmadı-idi ve üstine girmedin boşadı kisvet ve nafağa var vācib, kalanında müt'a müstaḥap vācibdür şunlaruñ üzerine ki Tañrıdan qorqarlar. [37a]/(10)=2/241

boşanan: Boşanan.

Boşanan 'avratlar gözedürler 'iddet geçüp, kendü nefslerinde, üç hayız.
[34b]/(7)=2/228

boy: Boy.

Ve anuñ ol vaqtā ki Tañrı ḥalīfeler kıldı mülke, Nūḥ kavminden soñra ve arturdı sizi gövdede, tamam vech-ile, kimüñ boyı yüz olurdu. [108b]/(5)=7/69

boya: Boya.

Tañrı Te'ālā Muḥammed'üñ dīnini qalan dinlerden tafzīl ider, eydür. Uyuñ Muḥammed'e ve boyanuñ anuñ Tañrısınuñ boyası-la, kim ol Dīn-i İslām'dur.
[21b]/(2)=2/138

boyan-: Boyanmak.

Taîrî Te‘âlâ Muḥammed’uñ dînini ḳalan dinlerden tafzîl ider, eydür. Uyuñ Muḥammed’e ve boyanuñ anuñ Taîrisinuñ boyası-la, kim ol Dîn-i İslâm’dur.

[21b]/(2)=2/138

boylu: Boylu, uzun boylu.

Pes seni uzun boylu eyledi. [345b]/(19)=82/6-8

boynuz: Boynuz.

Bir gün çıkdı, gördi keçi boynuzı bitmiş, Aduñ nedür? [16b]/(5)=2/102

boyun: Boyun.

Yeḥūz Allāh ve feriştehlere getüresin birbirine boyun olalar ve senüñ risâletüñe tanuḳlık vireler. [179a]/(13)=17/90-93

boyun eg-: Boyun eğmek.

Pes aña boyun egüñ! Ve beşâret eyle yâ Muḥammed taîrîya tã‘at idenlere ki ḳaçan Taîrî añılsa ḳorḳar gönüñleri anlaruñ. [203a]/(18)=22/34

boyun şun-: Boyun eğmek.

Vaḳtâ ki boyun şundılar ikisi bile ve alınına yapışup boynın ḳagirdise buḡazlama ve nidâ itdük aña ki taḥḳîḳ yâ İbrâhîm düşüñi gerçekledüñ.

[263b]/(12)=37/103-104

boyun sunucu: İtaat eden.

Ve biz ol ḥazrete boyun sunucuyuz. [21a]/(17)=2/136

boyun ol-: Vaad etmek.

Şor anlara ki ḳanḳısı boyun olmuşdur buña? [332a]/(15)=68/40

boyun vir-: İtaat etmek.

Boyun virmedi, şaneme tapmayınca, ya ḥamr içmeyince. [16b]/(12-13)=2/102

boyunların ur-: Başlarını kesmek.

Pes ḳaçan ki ūgrasañuz şunlara ki kâfir oldılar hemân boyunların uruñ! Ḥattâ

kaçan ki anları kahr itseñüz. [297b]/(3)=47/4

boz-: Bozmak.

Bu kez and içdi ki ayruķ araya girmeye, bu āyet indi ki bunuñ gibi anda keffāret vireler, daħı bozalar. [34a]/(15)=2/224

bozmaq: Bozmak.

Eyle olsa Bi'smi'llāhi'r-Raħmāni'r-Raħīm yazılmadı ya'nī berā'etdür ki kopardı Allāhdan ve Rasūli'nden şunlara ki siz 'ahd itdūñüzdi müşriklerden ya'nī 'ahdi bozmaqdur müşriklerle. [123b]/(13)=9/1

Ve anlar evvel başladılar 'ahdi bozmağa. [124b]/(7)=9/13

bozul-: Bozulmak.

Hīc bozulmazlar. [241b]/(20)=31/1

bögür: Kaburga latı boşluğu, yan taraf.

: Bögrü kedi bögrü gibi ola. [228a]/(9)=27/82

bühtān (Ar.): İftira.

Alur mısız anı, bühtān yöninden ve eşkere günāh yöninden. [63a]/(5)=4/20

Bu bühtān sözleridür ki āğızlar-ile söylerler. [126a]/(2)=9/30

böl-: Bölmek, ayırmak, paylaşmak.

Ve bölduķ anları, yir yüzinde, ümmet ümmet. [115a]/(16)=7/168

Her kişi kazandüğün bölür, gerek 'avrat. [64b]/(2)=4/32

bölig → bölük.

bölük, bölig: Kısım, parça.

Bu āyet Şaķīf'den bu bölük haķķında ve Muğīre oğlanları haķķında indi, vaķtā ki peygamber Mekke'yi aldı ribāyı harām buyurdu bunuñ-ile. [43b]/(10)=2/278

Bir bölügi toğru yola kulağuzladı. [105b]/(9)=7/30

Ve añ şol günü ki cem' iderüz her dīn ehlinden bir bölügi şunlardan ki

yalanlar bizüm âyetlerümüzi. [228a]/(12)=27/83

bölük bölük: Kısım kısım, parça parça.

Ve gördün ki halk girirler Tañrınıñ dīnine bölük bölük. [357a]/(19)=110/1-3

bölük eyle-: Parçalamak.

Kaçan ki yaradıldı iki bölük eyledi. [142a]/(11)=11/6

bölük ol-: Parçalanmak.

‘Alef davāruñ karnında üç bölük olur. [169a]/(16)=16/66

börü: Ağrı.

Ve oğlan börüsi iletdi anı bir hurmā ağacı dibine ki kuru’ıdı.

[188a]/(3)=19/23

böyle: Böyle, bu şekilde.

Böyle beyān ider Tañrı Te‘ālā size âyetleri ola kim añlayasız.

[214a]/(17)=24/61

bu: Bu, işaret sıfatı.

Bedürüstī biz kılduğ bu Kitāb’ı ‘Arabī Qur’ān ola kim siz añlayasız deyü.

[286b]/(10)=43/2-3

bucağ: Köşe.

Ve anlar bir bucağdadur ol mağāradan. [181b]/(1)=18/17

buçuk: Yarım, yarı.

Her miskīne buçuk şa‘bugdāy vire. [318b]/(4)=58/4

budağ: Ağaç dalı.

Gögi berkişmişdür ve budağı gökde virür yimişini her vağtde Tañrısınıñ

izni-le. [161a]/(20)=14/25

budağlı: Dallı.

Ya‘nī varuñ ol inkār itdüğüñüz ‘azābı tađuñ! Varuñ üç budağlı gölgeye.

[342a]/(10)=77/30-31

budan-: Budanmış, parçalanmış

Pes anları budanmış eyledi. [198b]/(13)=21/58

buğdāy: Buğday.

Ve bir deve bigi buğdāy artuğ getirürüz. [153b]/(2)=12/65

buğdāy al-: Buğday almak.

Buğdāy almağa geldiler. [150a]/(1)=12/15

bugün: Bugün.

Bugün 'ıvazlanursız, ħorlık 'azābı-la şol sebebden ki dirdüğüñüz Allāh üzerine ħaqquñ ğayrını ve anuñ Qur'an'ın ħabül itmekden serkeşlik iderdüñüz. [97b]/(3)=6/93

buğz (Ar.): Kin, nefret, sevmeme.

Tañrı seni terk itmedi ve saña buğz itmedi seni su'ālden. [353a]/(18)=93/3

buhl (Ar.): Cimrilik, pintilik.

Eyit yā Muħammed. Eger siz mālİK olsañuz benüm Tañrımuñ raħmeti ħazānelerine ol vaqt buhl ideydüñüz dükenmek ħorħu sından. [179b]/(17)=17/100

buhl it-: Cimrilik yapmak.

Eyit yā Muħammed. Eger siz mālİK olsañuz benüm Tañrımuñ raħmeti ħazānelerine ol vaqt buhl ideydüñüz dükenmek ħorħu sından. [179b]/(17)=17/100

bukaĝu: Bukaĝı.

Bedürüstī bizüm ħatumuzda oddan bukaĝular vardur. [337b]/(10)=73/12-13

bukaĝula-: Hapsetmek.

Pes depeleñ müşrikleri ħanda ki bulursız anları ve dutuñ anları ve bukaĝulañ anları ve oturuñ anlarıñ-içün her uğraĝda. [124a]/(5)=9/5

bukalemün: Bukalemun.

Mīveler hem-çün buķalemün āşikāre olur. [349b]/(18)=89/1

bul-: Bulmak.

Ve temām bula her nefis şunı ki işledi. [172b]/(1)=16/111

bula-: Bulaştırmak.

Fesād buladı tā Tañrı Tālūt'ı gönderdi. [173b]/(18)=17/5

bular: Bunlar.

Bular bunda bir leşkerdür ki tağılmışlardur Ahzāb'dan. [265b]/(18)=38/11

bulaş-: Kavuşmak, buluşmak.

Mü'minlerüñ tehiyyeti ol günde ki Hāzret'e bulaşalar selāmdur.

[248b]/(9)=33/44

bulaşdur-: Bulaştırmak, karıştırmak.

Zīrā bir oğlaķ kanın bulaşdurdılar. [150a]/(8)=12/18

bulaşmış: Bulaşmış, karışmış.

Ma'nīsi şunlaruñ yolına ķulağuzla kim anlara in'ām itdüñ; peygamberler, şiddiķlar, ķana bulaşmış şehīdler, ışk odına yanmış velīler, 'āşıķlar gibi dimek olur. [2b]/(20)=1/6-7

bulıcı → **bulucı**:

bulıma-: Bulamamak.

Ve kendözin şaķınsun şunlar ki güçleri yitmez bulımazlar evlenmege mālcuğaz tā bāyidünce anları Tañrı kendü fazlından ve gāyib hazīnesinden.

[212b]/(7)=24/33

bulın-, bulun-: Bulunmak.

Nice ki evvel yaratdı, yine ķopırsarsız, ihlāş gerek ki bile bulına.

[105b]/(9)=7/29

Bundan murād Ebū Bekr'dür ki and içdi ki ayruķ Miştaħ'a nesne virmeye bu büh-tānda bile bulunduğ-içün. [211b]/(8)=24/22

buluş-→ **buluş-**.

bulmaklık: Bulma.

Bu sözden murād 'eksidür, kâş ki ben anlaruñla olaydum, pes zafer bulaydum, ulu zafer bulmaklık, pes ceng eylesün Tañrı yolında şunlar ki şatun alurlar fānī dirliği, āhıret virtüp. [68a]/(4)=4/73

bulucı, bulıcı: Bulan, kavuşan.

Bedürüstī Allāh bölügi anlardur zafer bulucılar anlara kimesne muķābil olmaz. [320a]/(10)=58/22

Ve şol ki şaķlanmışdur nefsinüñ buhlinden pes anlardur necāt bulucılar ve şunlar ki geldiler muhācirlerden, enşārlar'dan şoñra dirler ki iy bizüm Tañrımız yarlıģa bizi, şol ķardeşlerümüzi ki ögürtdiler bizi ĩmān-ile ve bizüm göñlümüzde ķoma ģasedi şunlara ki ĩmān getürdiler. [321a]/(7)=59/9

bulun-→ **bulın-**.

buluş-, buluş-: Buluşmak.

Anuñ-la buluşdı, eyitdi. Yā Merşed, beni evlen didi. [33b]/(2)=2/221

Tā şol vaķtin ki irişeler buluşalar bir uğurdan, ģamūda, diyeler şoñraģılar evvelkiler-içün, ki. İy bizüm efendümüz. [106a]/(19)=7/38

buluşduğı vaķt. Bulştuģu zaman, görüştüģü zaman.

Bedürüstī şunlar ki yüz çevürdiler sizden, iki leşker buluşduğı vaķt azıtmadı anları illā şeyṭān azıtdı, ba'zı günāhları sebebinden ki merkezlerin beklemediler. [56b]/(19)=3/155

bulut: Bulut.

Yine ţalar bürür anuñ üzerinden bulut ķaraģulıķlardur ba'zısını ba'zı üzerinde kaçan ki elin çıkara görmez anı. [213b]/(1)=24/40

buñal-: Bunalmak.

Mekke'de Dārü'nnedve içinde, tañışup İblīs-ile bile ve sen kaçduñ,

Medīne'ye geldüñ, tã seni evüñde ħabs ideler, acuñdan buñalasin, ya öldüreler seni, ya seni Mekke'den çıkaralar. [120a]/(11)=8/30

bunca: Bu kadar, bunca.

Ve Ħuneyn günü kaçan ki 'acebe getürdi sizi çoklıguñuz pes hîç fâyide itmedi ve def^c itmedi sizden hîc bir nesneyi ve țar oldu üzerüñüze yir bunca giyiklikile. [125b]/(3)=9/24

buncılayın: Bunun kadar.

Ve diriltdük anuñ-la ölmüş yeri buncılayındur. [304a]/(6)=50/9-11

bur-: Çevirmek, yöneltmek.

Ve taĥkîķ sizden vardur, şol ki kãhallık ider, ğazāya varmaz, ya ğazāya varanları burar. [67b]/(21)=4/72

burç: Burç, yıldız burcu.

Burc On ikidür. Ħamel, Şevr, Cevzã, Serațãn Esed, Sünbüle, Mîzãn, 'Aķreb, Ķavs, Cedy, Delv, Ħüt. [347b]/(3)=85/1

burhãn (Ar.): Kanıt.

Ve hem muĥlıřam didüğüme burhãn ve delîl gösterüp bu azacuk 'ömr içinde, inřã'allãhu, bir ĥayr yãdigãr kılam. [1b]/(8)=1/

burhãn kııl-: Kanıt göstermek.

Görmedüñ mi Tañrıñuñ şun'ını nice uzatdı gölgeyi yertüzinde ve eger dilese anı sãkin kılırdı andan řoñra güneşi ol gölge üzerine burhãn kılduk. [217a]/(4-5)=25/45

burtar-: Surat asmak, yüzünü ekşitmek.

Taĥkîķ biz ķorķaruz Tañrımızdan şol günde ki yüzün burtarmışdur iken ĥatı. [340b]/(18)=76/10

burun: Burun.

Niřãn idiserüz aña taĝlayuyıle kıyãmetde burnı üzerine. [331b]/(9)=68/16

buruna burun: Burun buruna.

Ve yazduķ anlaruñ üzerine o Tevrāt'da, ķana ķandur, eger 'amd-ile-y-ise ve gōze gōz, eger ķařd-ile-y-ise ve buruna burun, eger 'amdıla-y-ısa ve ķulaĝa ķulaķ, eger ķařdı-la-y-ısa ve diře diř, eger 'amdıla-y-ısa ve cirāhatlara ķıřāř berāberlařmaķ eger mūmāřelet mūmkin olursa. [82b]/(11)=5/45

burunduruķ: Yular, deveyi zaptetmek için burnuna takılan aĝaķ ya da halka.

Yetmiş biñ burunduruķ urulmış ola. [352a]/(3)=89/22-23

Her burunduĝa yetmiş ĝazab ferışteleri yapışmış ola. [352a]/(3)=89/22-23

busitān → bostān

bustān → bostān

buy (Far.): Koku.

Pes eger yüz çevürelere ve senüñ didiĝüñ ķabül itmeyeler yā Muħammed bedürüstī senüñ üzerüñüze buy ruĝumuz yetişdüremekdür aşkere. [170b]/(7)=16/82

buyruķ: Emir.

Başadur işleri gökden yere andan řoñra 'urüc ider ol buyruķ irişdüren ferışte bir günde ki anuñ miķdārı biñ yıldur şol yıllardan ki siz şayarsız. [244a]/(6)=32/5

Ve ķorķuñ Allāhdan ve iřidüñ buyruĝını ve Allāh ķulaĝuzlamaz fāřıķ řāyifeyl. [89a]/(1)=5/108

buyruĝ-ile dön-: Emir ile dönmek.

Sebeb-i ñuzūli oldur ki, ķaçan ki, ķıble Kā'be'ye döndi, peyĝambere eyitdiler. Bize bir niřān getir ki ķıble buyruĝ-ile döndi didiler. [22b]/(8)=2/145

buyruĝ-ile işle-: Emir ile ķalıřmak.

Ve anlar anuñ buyruĝ-ile işlerler. [197a]/(20)=21/27

buyur-: Buyurmak, emretmek.

Eyit, yā Muḥammed ki. Bedürüstī hidāyet, Tañrınıñ hidāyeti, Tañrı buyurduğı kıbledür. [19a]/(11)=2/120

buyrul-, buyurul-, → buyurul.

buyurucu: Buyuran, emreden.

Bedürüstī cins-i nefis yamanlığa buyurucudur illā şol ki Tañrı esirgedi. [152b]/(14)=12/53

buyurulan: Emredilen.

İy PeygāMBER! KaçAN ki saña gele mü'mineler ki bey'at ideler senüñüle ve 'ahd ideler şunuñ üzerine ki şerik itmeyeler Tañrıya bir nesne ve nesne uğurlamayalar ve zinā itmeyeler ve öldürmeyeler oğlançıklarını ve getürmeyeler bir bühtān ki çıkaralar anı elleri ve ayakları arasında ya'nı oğlanı gayrden kazanup erlerine nisbet itmeyeler! Ve saña 'āşī olmayalar buyurulan buyruğda. [323b]/(8)=60/12

buyurul-, buyurul-, buyrul: Emir edilmek, buyurulmak.

Qorqar anlar kendülerüñ Perverdigā rından üzerlerinden 'azāb ine şanurlar ve işlerler şunu ki buyuruldılar. [168a]/(19)=16/50

'Āşī olmazlar Tañrınıñ buyruğına ve işlerler şunu ki buyuruldılar. [329a]/(15)=66/6

Şaff bağlayan gāzīler haqqıçün cengde şöyle ki gerekdür ve sürüci feriştelere haqqıçün bulutları kanğı iklīme buyuruldırsa dañı okuyıcılar haqqıçün Kur'an'ı bedürüstī sizüñ Tañrıñuz bir Tañrıdur. [261b]/(3)=37/1-4

buzāğı: Buzāğı.

Pes çıkardı anlarıñ-içün bir Buzāğı ki ten ve kandur ki anıñ melemegi var. [194a]/(13)=20/88

buzāğıya tapmağ-: Buzāğıya tapmak.

andan sonra gine elünüze aldunuz buzağuya tapmağı, Mūsā'dan sonra ve siz zulm idicilersiz. [15a]/(11)=2/92

bük-: Bükmek, katlamak.

Ve indürdük senden şol vizrüñi ki belüñi bükdü'-ıdı. [353b]/(7)=94/2-3

bük dut-: Bükülerek katlanmış bir şeyi tutmak.

Şol Muṭṭaffilere ki kaçan ki ölçeler halkdan şatun alub, bük dutarlar. [346a]/(11)=83/2

bükül-: Bükülmek, katlanılmak.

Benüm 'avretüm toğurmaz oldı ve taḥḳıḳ ben daḥı erişdüñ ululuḳdan bükülmege. [187b]/(2)=19/8

bünyād (Far.): Bina, yapı.

Şol bünyād ki yaradılmamışdur anuñ mişli şehirlerde. [351b]/(3)=89/11-12

bünyādı eyülikle urul-: Temeli iyilikle kurulmak.

Eyit yā Muhammed ki her kişi işler tabī'atinde varına göre anuñ ki bünyādı eyülikle urulupdur andan eyülük gelür ve anuñ ki yamanlığa urulupdur yamanlık gelür. [178b]/(16)=17/84

bünyādı ṭur-: Binası olmak, evi olmak.

Anlardan kiminüñ bünyādı ṭurur 'Ād menzil gibi ve kimi ḥarāb olmuşdur Lūṭ Kavmi'nüñ menzili gibi. [148a]/(2)=11/100

büñyadını ḳaldur-: Temelini inşa etmek, binasını yükseltmek.

Ve añ ol vaḳtā ki İbrāhim ḳaldurdu büñyadını Kā'be'nün ve İsmā'ıl meded iderdi ve ferişteley ṭaş götürürdi. [20a]/(8)=2/127

bür-: Çevirmek, saptırmak.

Pes bürdi anları deñizden şol ki anları büürdi ve azdurdu Fir'avn ḳavmini ve oñarmadı. [193b]/(12)=20/79

bürçeçük: Gerdanlık.

Ve şehri-harāmda cengi helāl görmeñ ve Kā'be'ye giden kurbanları helāl görüp almañ ve boyunlarında aşılın bürçeçükleri helāl görüp almañ ve Kā'be'ye giden hacıları helāl görüp [77a]/(21)=5/2

būri-, → **bürü-**.

bürin-:Bürünmek, giyinmek, sarınmak.

Āgāh ol ki ol ki anlar şol vaktin ki giyeceklerin bürineler. [142a]/(5)=11/5

bürt-: Suratını asmak, yüzünü ekşitmek.

Ya'nī A'mā geldüğinden yüzün bürterdi. [344b]/(5)=80/1-2

bürü-, būri-: Kaplamak, örtmek.

Yine talar bürür anuñ üzerinden bulut karağulıklardur ba'zısını ba'zı üzerinde kaçan ki elin çıkara görmez anı. [213b]/(1)=24/40

Büridür giceye gündüzi, ister giceyi gündüz ve gündüz giceyi tiz tiz. [107b]/(9)=7/54

bürünici: Örtünen, bürünen.

İy dişāriyle bürünici Peygāmbere 'aleyhi's-selām! Harā'da niyāzını itdi ve döndi. [338a]/(17)=74/1

büt: Put.

Ferişteden Cinnīden, aydan, güneş'den, Yılduz'dan, ādem yonduğı büt hūd kanda kaldı! ol Tañrıyı bir bilmek Tañrınuñ fazlındandır bizüm üzerümüze ve halkuñ üzerine. [151b]/(11)=12/38

büte tap-: Puta tapmak.

Budur büte tapanuñ hāli. [203a]/(12)=22/32

bütlerī-le 'azāba hāzır olun-: Putlarıyla azaba hazır olunmak.

Pes yalanladılar anı Ba'lbek Halkı ve anlar bütlerī-le 'azāba hāzır olunmuşlardur illā Tañrınuñ hāliş olmuş kularlı degül. [264a]/(16)=37/127

bütlerinden şefā'at it-: Putlarından şefaata dilemek.

Ve olmadı anlara bütlerinden şefâ'at idiciler ve bütlerine münkirler oldılar.

[239a]/(2)=30/13

bütlerine münkirler ol-: Putlarını inkar etmek.

Ve olmadı anlara bütlerinden şefâ'at idiciler ve bütlerine münkirler oldılar.

[239a]/(3)=30/13

büt-perestlik: Puta tapma, putperestlik.

Ebū Bekr razıya 'llāhü 'an-hü, ziyān büt-perestlikdür, didise bu sūre endi.

[356a]/(4)=103/1-2

büyü-: Büyümek.

Ya 'nī ive, tizcek harc ide, anlar büyümedin mällarını büyümekden qorqup ve her kim bay ola, pes şaқınsun yetīm mälından. [61a]/(13)=4/6

büyük: Büyük.

Ve ciftlindürürüz anları gözleri büyük hürīlerle. [307a]/(18)=52/19-20

Pes şabr eyle Tañrıñuñ hükmine ve muñı' olma anlardan ki günāhı uluya ya şirki büyüge ya 'nī ikisine bile. [341a]/(18)=76/24

büyükrek: Daha büyük.

Ve şol kim göğüsleri gizler, büyükrekdür. [54a]/(5)=3/118

büz : Keçi.

Pes müt'enüñ ednāsı üç büzdür; bir derincek, bir baş örtüsü, bir çārdur.

[36b]/(9)=2/236

C

cāhil (Ar.): Cahil, bilgisiz.

Elbette diseler gerek, cāhiller halkdan, ki anlar yahūdīlerdür ki ve münāfiqlardur. [21b]/(19)=2/142

cāhiliyye (Ar.): Cahilliğe ait.

Ancaқ ve zann iderler Allāh'a, haқdan gayrı, cāhiliyye zannı ki Muḥammed'e

Tañrı yardım itmez şandılar. [56b]/(9)=3/154

cāhiliyyet (Ar.): Cahillik, bilgisizlik.

Ve ārı kelecı söyleñ ve karar idüñ evlerüñüz içinde ve bezenmeñ ilerü zemān cāhiliyyet bezenmesi gibi ve kıluñ namāzı virüñ zekātı ve muṭī' oluñ Tañrıya ve Rasūli'ne bedürüstī Tañrı diler tā gidere sizden günāhı iy Ehl-i Beyt-i Rasūl ve sizi pāk ide pāk itmeklik ve anuñ şunu ki okınur Tañrınuñ āyetlerinden ve hükminden ya'nī emrden nehyden Bedürüstī Tañrı Laṭīf Habīr oldı. [247b]/(14)=33/33

cāhillık: Cahillik, bilgisizlik.

Helāk olsun yalanlayanlar ki cāhillıklarında müteḥayyirlerdür. [305b]/(2)=51/10-11

cahīm (Ar.): Cehennem.

Ve şunlar ki kāfir oldılar ve yalanladılar bizüm āyetlerümüzi, anlar cahīm ehilleridür. [79a]/(3)=5/10

cahīm ehilleri. Cehennem sahipleri.

Ve şunlar ki kāfir oldılar ve yalanladılar bizüm āyetlerümüzi, anlar cahīm ehilleridür. [79a]/(3)=5/10

cān (Ar.): Cani ruh.

Ve biz ol ḥazrete cān gönülden kullaruz. [21b]/(10)=2/139

cān gir-: Hayat bulmak, canlanmak.

Yaratmağdan soñra nuṭfe 'aleḫa muḫğa 'izām gövdeye cān girmek. [269a]/(5)=39/6

cān ile iste-: Kalben istemek.

Cān-ile isterlerdi, ehl-i kitābdan bir ṭāyife, kim eger sizi azduralardı İslām dīninden. [50a]/(12)=3/69

cān-ile sev-: Kalben sevmek.

Zīrā Mūsā'ı 'aleyhi's-selām her ki gördi cān-ile sevdi. [192a]/(3)=20/39

cān teslīm it-: Ölmek.

Ol gün ki bu āyet indi, yetmiş münāfiķ cehenneme cān teslīm itdi. [58a]/(3-4)=3/168

cān vir-: Can vermek, yaratmak.

Ya tapdılar mı Tañrılara ki yirdindür anlar cān virürler ya'nī ol tapduķları bütlerüñ kimesneye cān virmek ellerinden gelir mi? [197a]/(10)=21/21

cān virici: Can veren, yaratan.

Hemān-sā'at anlar cān viriciler oldılar. [259a]/(19)=36/29

canlar al-: Öldürmek.

Ve mü'minlerüñ luķfile nişātile cennet beşāretile cānların alan feriştehler haķķ-içün. [343b]/(6)=79/2

cānavar (Far.): Canlı varlık, hayvan.

Ve yaratdı anda her dürlü cānavarlardan. [24b]/(15)=2/164

cānib (Ar.): Taraf, yön.

Ve kaçan in'ām eylesek insān üzerine i'rāz ider ve cānibe yaķın oluram ve kaçan ki aña şerr yetişse pes anlar du'ā eyesidür. [281b]/(8)=41/51

cānib-i ğarb: Batı yönü, batı.

Ve sen cānib-i Ğarb'da degüldüñ ya'nī taģuñ saĝ yanında Mūsā'ya risāleti virdügümüz vaķtin ve hāzırlardan daģı degüldüñ illā kim bir ķarnları yoķdan var eyledük. [231b]/(8)=28/44

cānib-i Haķ: Hak tafafı, hak yönü.

Çünki hükm böyle geldi, Cānib-i Haķdan. [29a]/(15)=2/193

cārī (Ar.): Cereyan eden.

Emīn olduñuz mı uķūbetinden şunuñ ki hükmü cārīdür gökde? [330b]/(7)=67/16

cāriye (Ar.): Para ile satın alınan hizmetçi, hizmetçi kız.

Ve bir cāriye ki mü'mine ola, hayırludur müşrikenün hürresinden ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlaruñuzu, müşrik erlere tā imān getüreler.

[33b]/(5)=2/221

cāsūs (Ar.): Hafiye.

Pes eger anı baña getürmeyesiz ašlā size taḥīl yoḡdur benüm ḡatumda ve baña yaḡın olmañ zīrā cāsūsırsız milküme buḡdāy almaḡa gelmedüñüz.

[153a]/(10)=12/60

cāyız (Ar.): Olabilir, olur.

Ve Tañrı günāhı yarlıḡayıcıdur ve bendeyi esirgeyicidür ki kefāret cāyız görür. [328b]/(15)=66/1

cazu (Far.): Cadı, sihirbaz, büyü.

Fir'avn ḡavinden bir cemā'at didi ki. Bedürüstī bu belki cazudur, [110b]/(21)=7/109

cāzūlan-: Büyülenmek.

Ve zālimler eyitdi ki. İy Muḡammed'ün Aşḡābı uymazsız siz illā bir cāzūlanmış er'e uyarsız. [215a]/(12)=25/8

cāzūlanmış: Büyülenmiş olan.

Ol vaḡt zālimler dirler ki. Uymazsız siz illā bir cāzūlanmış ere uyarsız. [176a]/(19)=17/47

cāzūlık: Büyücülük, cadılık.

Bu āyet delālet itdi kim cāzūlık küfr-imiş. [16a]/(21)=2/102

Bedürüstī ol sizün uluñuzdur ki öğretti size cāzūlıḡı. [193a]/(15)=20/71

cazūlık getir-: Büyücülük yapmak.

Mūsā 'aleyhi's-selām didi. Bıraḡuñ siz Vaḡtā ki bıraḡdılar, ḡalkuñ gözlerini baḡladılar ve ḡorḡıtdılar anları, ve ulu cazūlık getürdiler. [111a]/(9)=7/116

cāzūlīk it-: Büyücülük yapmak.

Bize haḫālarumuzu ve şunu ki bize güc itdūñ anuñ üzerine cāzūlīk itmekden.

[193b]/(1)=20/73

cebbār: Zorba, cebredici, Allāh.

Ve cebbār ‘āşī olmadı. [187b]/(11)=19/12-14

Pes ma‘lūm oldu ki irādet Cebbār’uñdur. [350a]/(5)=89/1

cebesin: Zincirden veya halkadan örme zırh.

Cebesin kılıcı-la Dāvud geydi. [39a]/(3)=2/250

cebīr (Ar.): Zor.

Murād, ḡanīmet mālīdur ve ne şunuñ üzerine ki size irişiği şınuqlıkdan ve Allāh cebīrdür aña ki siz işlersiz. [56b]/(5)=3/153

cedel: Ser münakaşa, kavga.

Pes her kim vācib itdi bu aylarda haccı, kendü üzerine, ihrām bağlanup, pes cimā‘ yokdur ve sögmek yokdur ve cedel yokdur hacda aşla. [30a]/(7)=2/197

cedel it-: Münakaşa etmek, kavga etmek.

Ve şunlar ki cedel iderler Tañrınıñ birliginde şundan şoñra ki Muḫammed ‘aleyhi’ş-şalātü ve ‘s-selām Peyḡāmbere-liḡa urundulandı. [284a]/(8)=42/16

cefā (Ar.): Eziyet, incitme.

Bedürüstī bunda ümmetlere işledük nişānlar vardur her şabr idene cefālarumuza. [160a]/(1)=14/5

cefā göster-: Eziyet göstermek.

Helāl degüldür size, ‘avratlarıñ mīrāşın yeyesiz güc-ile, ya’nī bir ‘avrat ki anuñ şoḫbetin sevmez, aña cefā gösterür ki talākın şatun ala. [62b]/(18)=4/19

cefā it-: Eziyet etmek.

Ve eger cefā idici olsañ katı gönüllü olsañ, taḡılalardı çevreñden. [57a]/(10)=3/159

cehalet (Ar.): Cahillik, bilmezlik.

*Tahkik ziyān itdi, şunlar ki depelediler veledlerini, cehalet yönünden
‘ilimsüz, yidürecekle bulmayavuz diyü. [101b]/(8)=6/140*

cehd (Ar.): Çalışma, gayret.

*Ve eger bizden aña rahmet tadtursak zahmetden soñra ki erişmiş-ıdı elbette
dise gerekdür bu benüm-içündür benüm cehdimle oldı. [281b]/(2)=41/50*

cehd it-: Çalışmak, gayret göstermek.

*Ve eger cehd ideler saña şunuñ üzerine ki şerik idesin baña şunu ki aña
burhAnuñ yoğdur. [242b]/(3)=31/15*

cehennem (Ar.): Cehennem.

*Ve anuñ yiri cehennemdür ve ne yaman varacak yirdür cehennem.
[57b]/(2)=3/162*

cehennem ‘azābr. Cehennem azabı.

*Ve eydürtüz şunlara ki zulm itdiler tāduñ cehennem ‘azābını ki siz ol
cehenneme iderdüñüz ve kaçan ki oğunsa anlaruñ üzerine bizüm āyetlerümüñ
ki vāzıhlardur. [254a]/(5)=34/42*

cehennem ‘azābından sakla-: Cehennem azabından korumak.

*Vir bize dünyāda ihsān eylemek ve ahretde cennet ve sakla bizi cehennem
‘azābından. [30b]/(9)=2/201*

cehennem ehli: Cehennem halkı.

Ve tahkik müsrifler cehennem ehilleridür. [276a]/(4)=40/43

cehennem kapuları. Cehennem kapıları.

*Tamū firışteleri diyeler. Pes girüñ cehennem kapularına ebedi kalup anda.
[167a]/(10)=16/29*

cehennem odr. Cehennem ateşi.

Ve şunlar ki kâfir oldılar anlaruñ-içün cehennem odı vardır.

[257b]/(9)=35/36

cehennemde ol-: Cehennemde olmak, cehennemde bulunmak.

Bir bölük Cennetde ola ki mü'minlerdür ve bir bölük cehennemde ola ki kâfirlerdür. [283a]/(14)=42/7

cehenneme birağıl-: Cehenneme bırakılmak, cehenneme atılmak.

Şol mı hayrludur ki cehenneme birağıla ya şol mı hayrludur ki emîn gele kıyâmet güninde 'azâbdan kurtulub? [280b]/(15)=41/40

cehenneme cân teslîm it-: Cehenneme canını vermek, cehenneme gitmek.

Ol gün ki bu âyet indi, yetmiş münâfık cehenneme cân teslîm itdi. [58a]/(3-4)=3/168

cehl → cehil.

cehil, cehl: (Ar.): Bilmezlik, cehalet.

*Çatıraçdur küfr ve nifâk yöninden zîrâ anlara cehl gâlibdür. [132a]/(1)=9/97
Ve cinnî Tañrıya şerikler eylediler, hal bu ki anları Allâh yaratdı ve düzdiler
Tañrıya oğullar ve kızlar, bilmedin, nice ki yahūd Üzeyr'i düzdiler, naşārâ
Mesîh'i yaqışdurdılar, Kureyş. Melekler benâtullahdur didiler, cehillerinden.
[98a]/(15)=6/100*

cehl karañulıgr. Cehalet karanlığı.

*Ve şunlar ki yalanladılar bizüm âyetlerümüzi, şağırlardur haqqı işitmezler ve
dilsüzlerdür, haqqı söylemezler, küfr ve cehl karañulıgında. [93a]/(7)=6/39*

cehr (Ar.): Yüksek sesle söyleme.

*Ve añ Tañrını nefsüñde, yalvarıbanı ve gizlüce ve cehrden aşğa söz
kısmından, tañlada ve ahşamda ve gâfillerden olma. [117b]/(19)=7/205*

celâ (Ar.): Memleketten ayrılma, gurbete düşme.

celâ – yı vañan. Doğduğu ülkeden ayrı düşme.

Ya dünyâda 'azâbdur ölmek ve esîr olmak ve mâlı yağmalatmak ve celâyı

vaşan itmek gibi. [190a]/(18)=19/75

celd (Ar.): Kamçı ile vurma.

İy peygamber hātūnları Her ki gele sizden zināy-ile ki zāhirdür ya nüşuzle ki er'inden kaçmağdur aña 'azab iki Hurre'ye olan 'azāb olur biri celd biri rahm ve ol nesne Allāh üzerine āsān oldu ve her ki muṭī' ola sizden Tañrıya ve Rasūle ve eyü 'amel ide virürüz aña şevābını iki Hurre kadarı birine yigirmi ve yarağlaruz anıñ-üçün bol rızğ ki uçmağdur. [247b]/(6)=33/30

cellād (Ar.): Cellat.

Ve göresin anları ki 'arz olunurlar cehenneme ĥorlığdan ĥorkarağ bağarlar uğurlayın göz ucı-le ölümlü cellād kılıcına bağar gibi. [285b]/(19)=42/45

celle (Ar.): Yüce ve aziz oldu anlamında söyleniyor.

Ve kaçan ki dinile anlara: İnanuñ şuña ki Allāh celle ve 'alā indürdi. [15a]/(4)=2/91

cem' (Ar.): Toplama, yığma.

Ve eger bir uğurdan cem' olsalar yaratmağa anı ve eger bir siñek ol bütlerden nesne kapsa āğızlarına sürülen yaldan ol bütler anı ol siñegüñ elinden alımaz. [205b]/(10)=22/73

cem' eyle-: Toplamak, yığmak.

Ol şoldur ki taşu başına ve başın taşu urdu mālı cem' eyledi tā ĥul ve ĥaravaş şatun ala. [356a]/(12)=104/1-2

cem' idici: Toplayan.

İy bizüm Tañrımız! Bedürüstī sen ĥālğı cem' idicisin, bir gün-içün ki, anda gümān yoğdur. [45b]/(13)=3/9

cem' it-: Toplamak, yığmak.

Ve añ şol günü ki cem' iderüz her dīn ehlinden bir böligi şunlardan ki yalanlar bizüm āyetlerümüzi. [228a]/(12)=27/83

cem[‘]ol-: Toplanmak, bir olmak.

Ve cem[‘] oldu Süleymān’uñ Leşkerleri cinden insden ve kuşdan.

[224b]/(12)=27/17

cemā[‘]a (Ar.): Cinsi münasebet.

*Ola kim siz şaķınasız yimekten içmekden, cemā[‘]adan yatsu namāzından
soñra, daħı uyudukdan soñra. [27a]/(14)=2/183*

cemā[‘]at (Ar.): İnsan topluluğu.

*Eyitdi. İy cemā[‘]at! Bedürüstī virildi baña bir nāme ki be-gāyet hūbdur ve ol
nāmenūñ ünvanıdur içinde ki [225a]/(19)=27/29*

cemal (Ar.): Yüz güzelliği.

*Pes kaçan ki Tañrı tağa cān viridi ve cemalin ‘arza kıldı, ol tağı pāre pāre
eyledi ve Mūsā aķtarıldı uđunup, vaķtā ki Mūsā ayıldı, eyitdi. Tenzīh iderin
seni, tevbe kıldum hāzretūñe. [113a]/(2)=7/143*

cemī[‘] (Ar.): Herkes, cümle, hep, bütün.

Cemī[‘] ben-ī İsrāyil gördiler ki depe degül-imiş. [10b]/(13)=2/60

cemre (Ar.): Ateş halide kömür.

Ba‘ızlar katında bundan murād, evvel tekbirdür ki cemreler atduğda iderler.

[30b]/(13)=2/203

cenāze: Cenaze.

*Ve turma kabri üzerine cenāzesine hāzır olma! Zīrā anlar taħķīķ kāfir oldılar
Allāh’a ve rasūli’ne ve oldılar fāsiķlardan münāfiķlarken. [131a]/(5)=9/84*

ceng: Savaş.

*Ve şirk getürmek Tañrıya, ulurağdur günāh yöninden, şehr-i harāmda ceng
itmekden. [32b]/(12)=2/217*

ceng günü: Savaş günü.

Ve her ki arka çevürse kāfirlere, cenk günü, meger ki ğarımı meydana

çekmel-içün geçer gibi olup yine döne dahı kılıç oñine birağ, ya şancağa yüz dutup döne, taḥkīk döndi ol kimesne, Tañrıdan bir gāzab-ıla.

[119a]/(13)=8/16

ceng haberi. Savaş haberi.

Ve taḥkīk geldi saña ceng haberi. [266a]/(10)=38/21

ceng it-: Savaşmak.

Vaḫta didiler peygamberlerine ki İṣmevīl'dür Hil'āsā oğl. Gönder bize bir pādişāh ki ceng idelüm Tañrı yolında. [37b]/(14)=2/246

cengde şın-: Savaşta yenilmek.

Anlar cengde şınırlar ve ardların dönerler. [311b]/(2)=54/45

cenge başla-: Savaşa başlamak.

Ya 'nī ceng itmeñ, meger anlar evvel baslayalar cenge. [29a]/(14-15)=2/193

cenk ve fitne haberin getür-: Savaş ve fesat haber getirmek.

Cebrāyil kaçan ki gelür, cenk ve fitne haberin getürür, pes ĩmān getürmezüz didiler. [15b]/(10)=2/97

cenk ḫarām ol-: Savaş yasaklanmak.

Andan şoñra şehr-i ḫarāmda cenk ḫarām olduğı mensūḫ oldı ve kātılı'İ-müşrikīne kāffeten nāsıḫ oldı. [33a]/(2)=2/218

cenkden yığlın-: Savaştan kaçmak.

Pes eger cenkden yığlınalar, pes Allāh Te'ālā yarlıgayıcı, esirgeyicidir. [29a]/(10-11)=2/192

cenkden yüz çevür-: Savaştan kaçmak, savaştan yüz çevirmek.

Tañrı bilür zulm idicileri kim yüz çevürdiler cenkden. [37b]/(21)=2/246

cennāt (Ar.): Cennetler.

Ḳaldukları ḫālde ol cennātda ebedī. [132a]/(14)=9/100

cennet (Ar.): Cennet.

Ve mü'minlerüñ luḡfile niṣāṭile cennet beṣāretile cānların alan ferişteher ḡaḡḡ-içün. [343b]/(6)=79/2

→ 'adn

cennet ehli. Cennet ehli.

Bedürüstī cennet ehli bu gün tena'umlarda arastalerdür her yañadan.

[260a]/(20)=36/55

cennet ḡātunr. Cennet ḡātunu.

Vaḡtā ki, Meryemi vaż' eyledi cennet ḡātunı, eyitdi. İy benüm Rabbüm!

Bedürüstī ben ṡogurdum ḡarnumdaḡını diṣi ve Allāh yeg yek bilür anı ki,

ṡogurdı ve erkek diṣi gibi degül. [47b]/(15)=3/36

cennet ni'metī. Cennet nimeti.

Pes eger üken muḡarreblerden olursa pes anuñ dur rāḡatlık ve ṣādılık ve

cennet ni'meti aña kesilmek yoḡdur. [315a]/(21)=56/88-89

cennet piñarları. Cennet pınarları.

ḡarıṣan Tesnīm'dindür Cennet Piñarları'ndan. [346b]/(12)=83/27

cennet vir-: Cennet vermek.

Sebebden Cennet virdi ve ḡarīr geyecek virdi. [341a]/(1)=76/12

cennetde ol-: Cennette olmak, cennette bulunmak.

Bir bölük Cennetde ola ki mü'minlerdür ve bir bölük Cehennemde ola ki

kāfirlerdür. [283a]/(14)=42/7

cennetde vahṣet it-: Cennette vahṣet yapmak.

Ol Tañrı ṣol Tañrıdur ki yaratdı sizi bir nefsdan ve ol nefsdan 'avratını

Havvā'yı eyledi, tā sākin ola meyl idüp, cennetde vahṣet itmeye.

[117a]/(5)=7/189

cennete arasta it-: Cennete süslemek.

Yaḡında anları ḡulaḡuzlasa gerek cennete arasta idiser ḡāllerini anlaruñ ve

givirse gerek cennete bildüriben menzillerini anlara. [297b]/(10)=47/5

cennete gir-: Cennete girmek.

Ve didiler. Hergiz cennete girmez, meger şol ki yahūdī ola ya naşrānī ola.

[18a]/(3)=2/111

cennete gir-: Cennete girmek.

Aşhāb-ı A 'rāf'a diyeler ki. Girüñ cennete. [107a]/(13)=7/49

cennete koyul-: Cennete konmak.

Pes şol ki şamūdan ırak oluñdı ve cennete koyuldı, taḥkīk kurtuldı.

[59a]/(18)=3/185

cennet-i na 'īm: Bolluk cenneti.

Umar mı her kişi anlardan ki Cennet-i Na 'īm'e givirile? [334b]/(10)=70/38

cennetlerde altlarından ırmaklar ak-: Cennetler altlarından ırmaklar akmak.

Ve şunlar ki īmān getürdiler ve eyü 'ameller itdiler, koyısaruz anları cennetlere ki altlarından ırmaklar akar, ebedī oldukları ḥalda ol cennetlerde.

[66b]/(16)=4/57

cennetü 'l-me 'vā: Cennet yeri.

Ol Sidratü 'l-Müntehā şatındadır Cennetü 'l-Me 'vā ki bir derecedür.

[308b]/(11)=53/15

cennetüñ yemişleri: Cennetin yemişleri.

Ve yaḳīn oldı ol Cennet'üñ yemişleri geregi gibi. [341a]/(4)=76/14

cesed (Ar.): Ölü vücut.

Ve anları eylemedük bir cesed kim ta 'ām yemezler belki yerler, içerler ve nikāḥ iderler. [196b]/(11)=21/8

cevab (Ar.): Cevap.

Ve biz gāyib degüldük, bir zamānda bilürdük peygamberleri, ne getürdiler ve anlar ne cevab virdiler. [104a]/(16)=7/7

cevāb şor-: Cevap sormak.

Pes haberler belürsüz oldı anlaruñ üzerlerine ol günde heybetden pes anlar hîç birine cevāb şormayalar. [233a]/(7)=28/66

cevāb vîr-: Cevap vermek.

Pes bütler anlara cevāb vireler. Bedürüstî siz yalancılarsız diyü. [170b]/(17)=16/86

cevāb viril-: Cevap verilmek.

Añ, ya Muhammed, ol günü ki Tañrı Te‘ālā peygamberleri divşüre ve diyiser anlara, ki. Ne cevāb virildüñüz? [89a]/(3)=5/109

cevabda haṭā it-: Cevapta kusur etmek.

Eyle şandı ki, cevabda haṭā itdi, Ev ba‘za yev min didi. [40b]/(14)=2/259

cevabın ister ol-: Cevabını ister olmak.

Ve eger sen gelmeyesin anlara bir āyet-ile, ki anuñ cevabın ister olalar, dirler ki. Niçüñ sen anı ihtiyār itmedüñ kendüñden? [117b]/(14)=7/203

cevāhirü‘l-aşḍāf (Ar.): Sedeflerin cevheri.

Ben bu kitābumı kim adını Cevāhirü‘l-Aşḍāf kıldum, ol hazrete mübārek kılasın; keremüñden sa‘yümi žāyi‘kılmayasın. [1b]/(12)=1/

cevher (Ar.): Kıymetli taş, öz.

Üstünde mü‘minler cevher oturdulmuş altun tāclar başlarında oturalar. [349a]/(8)=88/13-16

cevher şat-: Cevher satmak.

Ba‘zılar eydür. Bir kisi var-idi, cevher şatardı. [12b]/(5)=2/72

cevher yarat-: Cevher yaratmak.

Zîrā Tañrı bir cevher yaratdı Muhammed ‘aleyhi’s-selām nürinuñ kaṭarātından. [349b]/(8)=89/1

cevlān (Ar.): Dolaşma, gezinme.

Pes cevlān eylediler olar ārasında fesād-ile bu kerretde Cālūt'ı gönderdi.

[173b]/(17)=17/5

cezā (Ar.): Ceza, karşılık, azap.

Bedürüstī şunlar ki günāh kazanurlar, cezā olunisarlar, şunuñ-ıla ki kazandılardı. [99b]/(13)=6/120

cezā idici: Ceza eden, ceva veren.

Bedürüstī Allāh her nesne üzerine cezā idici oldı, ya'nī 'ıvaż virici oldı.

[69a]/(19)=4/86

cezā it-: Ceza vermek, ceza etmek.

Cezā idiserüz, şunlara ki i'rāz itdiler bizüm Qur'an'umuzdan, yaman 'azābı şunuñ-ıla ki i'rāz iderlerdi. [103a]/(18)=6/156-157

cezā ol-: Ceza olmak.

Günāhlarına münāsib cezā olmağ- için. [343a]/(7)=78/25-26

cezā olun-: Ceza olunmak.

Şol ki eylük-ile ki Lā İlähe İlla'llāh'dur aña andan daħı yeg 'ıvaż vardur ve şol ki yaramazlıg-ile gele cezā olunmaya şunlara ki günāhlar işideler illā şol ki işledilerdi bedürüstī şol ki indürdi senüñ üzerüñe Qur'an'ı seni döndericidür geldüğüñ yere ya'nī cennete. [234a]/(15)=28/84

cezā vir-: Ceza vermek.

Pes Allāh Te'ālā cezā virdi guşşayı gussa-y-ıla. [56b]/(1)=3/153

cezāsın bul-: Cezasını bulmak.

Ve senüñ-içün va'de yeri vardur ki hergiz sen aña hılāf olmazsın itdüğüñ 'amelüñ cezāsın bulsañ gerek. [194b]/(11)=20/97

cezāsın it-: Cezasını çekmek, cezasını ödemek.

Tañrı ħor baķduķlarınıñ cezāsın ider. [130b]/(9-10)=9/79

cezāsını gör-: Cezasını çekmek, cezasını ödemek.

Ve şol ki zerre miqdārı şer işlese cezāsını götür berābercedür.

[355a]/(9)=99/8

cezāsını kııl-: Karşılığını vermek.

Bunlar cılayın ihsān idenlere cezāsını kııluruz. [96b]/(9)=6/84

cezālan-: Cezalanmak.

Ve cezālansınıçün her nefis kazandugī-le hayr ve şer neyise.

[293b]/(1)=45/23

cez̄b (Ar.): Kendine çekme.

Eyit yā Muḥammed mālik degülem kendü nefsüme ne ziyān ki def^c idem ve fāyideye ki cez̄b idem. [138a]/(20)=10/49

cibt: Sihir, şeytan.

Görmedün mi şunları ki naşīb virildi kitābdan, ĩmān getirürler putlara ve putlarıñ ğayrına dirler; ay gibi, yıldız gibi, güneş gibi. *Bunlar hep cibtdür ve şeytāne.* [66a]/(18)=4/51

cidāl (Ar.): Karşılıklı kavga, savaş.

Pes kimdür cidāl iden anlarıñ-içün, kıyāmet güninde? [71b]/(17)=4/109

cidāl it-: Savaşmak, kavga etmek.

cidāl ider kendü nefsinden ötürü. [172b]/(1)=16/111

cidāl terk it-: Savaşı terk etmek.

Ve her ne islersiz hayrdan ki, fusuk ve cidāl terk itmekdür, bilür anı.

[30a]/(8)=2/197

ciddile-: Ciddiye almak, ciddiyetle Kabul etmek.

İy Yahyā tut Tevrāt'ı ciddile. [187b]/(8)=19/12-14

ciger: Ciğer.

Ve yaraqladuk kāfir olanlar-çun anlardan, ciger yaqıcı 'azābı.

[75b]/(13)=4/160-161

cihād (Ar.): Din uğrunda düşmanla savaşıma.

Ve her ki gāzā ider bedürüstī kendü nefsi-içün cihād ider. [234b]/(15)=29/6

cihān (Far.): Dünya, alem.

*Ve eger dilesek gönderürdük her küyde bir kōrkuducı Peygāmbere ki anları
Tañrınuñ ‘azābından kōrkudaydı lākin cümle cihān halkına seni gönderdük.*

[217a]/(15)=25/51

cihet (Ar.): Yön, taraf, sebep, vesile.

*Ve ‘ahd eyledük İbrahīm’e ve İsmāil’e ki arıduñ benüm evümi, tavāf idici
kulları-içüñ ki iklimlerden gelürler ve Haremde muķīm olanlar-çuñ ve Mekke
şehrinde muķīm olanlar-çuñ ve namāz kılanlar-çuñ, her cihetden iklimlerde.*

[19b]/(20)=2/125

cilā (Ar.): Paratma, parlaklık.

Güyā ki anlar yāķūtdur şafāda cilāda ve mercāndur rengde. [313a]/(8)=55/58

cimā‘ (Ar.): Çiftleşme.

*Buñcılaysın beyān ider Tañrı, āyetlerini hālķa, ola kim şaķınalar cimā‘ dan
i‘tikāfda. [28b]/(2)=2/187*

cima‘ it-: Cinsi münasebette bulunmak.

*Ve buña sebep-i nüzül oldur ki, Ve külü ve şrabü indi, aşhāb i‘tikāfda
otururken gelürlerdi ‘avratları-la cima‘ iderlerdi, girü varurlardı, bu āyet indi.*

[28a]/(21)=2/187

cin → cinn.

cinn, cin (Ar.): Gözle görünmez, cin.

Bu söz, cinden cinnedür. [336b]/(2)=72/10

*Ve yine ancılaysın biz kılduk, her peygāmbere düşmen, ādem oğlanları
şeytānlarını ve cin şeytānlarını. [99a]/(9)=6/112*

cinnet (Ar.): Cin tutma, delilik, çılgınlık.

*Ya dağı fikir itmediler mi Mekke ehli, ki řāhibüñüzde cinnetten nesne
yokdur. [116b]/(8)=7/184*

cinnī (Ar.): Cine mensup, cin.

*Ve cinnīleri yaratduđ ādemden öñ semūm odından ki tütüni olmaz.
[163b]/(16)=15/27*

cins (Ar.): Çeşit, tür, soy.

*Pes givir gemiye her cinsden iki iki ve ehlüñi givür illā şunu givürme ki
geçmişdür anuñ üzerine söztümüz ki ‘azāb vācib olmışdır. [207a]/(1)=23/27*

cins eyle- Çeşit yapmak.

*Ve ol ol’dur ki yeri gerdi ve anda şağlar eyledi ve ırmağlar eyledi ve her
yemişden yiryüzinde ikişer cins eyledi. [156b]/(6)=13/3*

cins-i nefis: Nefs türü, nefis çeşidi.

*Bedürüstī cins-i nefis yamanlığa buyurucıdur illā şol ki Tañrı esirgedi.
[152b]/(13)=12/53*

cirāhat (Ar.): Yaralar.

*Eger size cirāhat iriřdi-se, Uđūd gazasında tađķīķ iriřdi müřriklere dađı
cirāhat, size irişen gibi, Bedr ğazāsında. [55a]/(20)=3/140*

cirāhat iriş- Yaralar erişemk.

*Eger size cirāhat iriřdi-se, Uđūd gazasında tađķīķ iriřdi müřriklere dađı
cirāhat, size irişen gibi, Bedr ğazāsında. [55a]/(19)=3/140*

cirāhet it- Yaralar yapmak, yaralar açmak.

*Pes şol ki ‘afv ide, mazleme sinden, dār-ı düñyāda ol ‘afv kefaretdür cirāhet
idene. [82b]/(14)=5/45*

cism (Ar.): Beden, gövde, madde.

*Ol peygamber eyitdi ki. Bedürüstī Allāh anı iđtiyār eyledi sizüñ üzerüñüze
ve arturdı anı, fażīlet cihetinden ‘ilimde ve cisimde. [38a]/(7)=2/248*

cismine ‘ārız ol-: Bedenine bulaşmak.

Murād bundan, deve etidür, deve südidür, ‘irku’n-nisā marazından ki mübārek cismine ‘ārız olmuş-idi. [52a]/(9-10)=3/93

cismler ile kop-: Bedenleriyle dirilmek, vücutları ile dirilmek.

Depeleşüñ şunlaruñla ki İmān getirmezler ne Allāh’a ve ne kıyāmet gününe ki cānlar cismler-ile kopıser ve anda yimek içmek olıser ve yatmak тұрмақ olıserler. [125b]/(17)=9/28

cizye (Ar.): Müslüman olmayanlardan alınan vergi.

cizye urul-: Vergiye tabi tutulmak.

Ve döndiler ulū gāzab-ile Allāhdan, üzerlerine cizye urulduđdan soñra, zīra kāfirlerdür. [53b]/(3-4)=3/112

cizye vir-: Vergi vermek.

Ve dīn idinmezler Haqq dīni şunlardan ki kitāb virildiler, tā cizye virince қаһрдан мақһүр oluben. [125b]/(20)=9/29

cömerd (Far.): Cömert.

Pādişāhumuz cömerddür, didi. [351a]/(9)=89/2

cövr: Eziyet.

Sizüñ erkekdür anuñ dişi midür ya’nī sizüñ erkek ođlanlaruñuz ve Tañrınuñ kızları ola eyle midür? Eyle olsa bu cövr-ile kısmetdür ancak. [308b]/(18)=53/22

cum’a: Cuma.

Eyitdi ki. İstıgfār idem sizüñçün Tañrudan cum’a gicesi. [155b]/(2)=12/98

cümle (Ar.): Bütün, hep, tüm.

Ve Tañrı bildi şunu ki Peyğāamberler қатında vardur ve sağışladı hernesneyi ‘aded-ile ya’nī cümle maһlūkātı қатreden zerreden heb şayar bilür. [337a]/(13)=72/27-28

cümle ‘âlem. Cümle alem, bütün alem.

Cümle ‘âlem aña muhtâc. [357b]/(15)=112/2

cümle âyeti. Bütün ayeti.

Ve eger getürececek olursañ, şunlara ki kitâb getirüldi, cümle âyeti bir uğurdan, uymazlar senüñ kıblene. [22b]/(7)=2/145

cümle cihân. Tüm dünya, tüm alem.

Ve eger dilesek gönderürdük her küyada bir korkuducu PeygâMBER ki anları Tañrınıñ ‘azâbından korkudaydı lâkin cümle cihân halkına seni gönderdük. [217a]/(15)=25/51

cümle cümle şay-: Tane tane saymak.

Ve eger şayarsañuz Tañrınıñ ni‘metini şayamazsız anı cümle cümle şaysañuz dahı. [161b]/(21)=14/34

cümle işledükleri. Bütün yaptıkları.

andan şoñra Allâhü Te‘âlâ bildürdi cümle işledükleri yazıldıgın ve eyitdi. Ve taḥkîk sizüñ üzerüñüze bekçîler [345b]/(21)=82/10-11

cümle kitâblar. Bütün kitaplar (Kur‘ân dışında olan diğerkutsal kitaplar).

Ol saña inen gökden va‘de kılduğumuz Kur‘ân’uñ âyetleridür ki ḥâkimdür cümle Kitâblaruñ üzerine. [134b]/(20)=10/1

cümle maḥlûkât. Bütün yaratılmışlar.

İy iki yârüm zindânda âyru âyru Tañrılar mı ḥayrludur ya ol bir Tañrı mı yegdür ki Ḳahhâr’dur cümle maḥlûkât üzerine? [151b]/(14-15)=12/39

cümlesine ‘aṭâ it-: Herkese ihsanda bulunmak.

Cümlesine ‘aṭâ iderüz bunlaruñ ya‘nî ‘aṣî lerüñ ve bunlar ya‘nî muṭî‘ olanlar Tañrınıñ ‘aṭâsındandır. [174b]/(16)=17/20

cümlesini kulağuzla-: Hepsini yönlendirmek.

Cümlesini kulağuzladuğ eyü yola. [96b]/(5)=6/84

cümlesini şālihler eyle-: Hepsini salihler yapmak.

Ve bağışladuķ aña İshāk'ı dağı Ya'qūb'ı ki oğlı oğlıdur ni'met-içün ve cümlesini şālihler eyledük ve anları muķtedālar kılduķ ki bizüm buyruğumuza kığırurlar halkı ve anlara vahy itdük hayr işlemedi ve namāz kılmadı ve zekāt virmegi ve bize tapucılar oldılar. [199a]/(13-14)=21/72

cümlesinüñ pādişāhlıđı: Hepsinin padişahlığı.

Tañrınıñdur gökleriñ ve yirleriñ pādişāhlıđı ve şol ki anlarda vardur, cümlesinüñ pādişāhlıđı anuñ dur. [90a]/(20)=5/120

cümlesinüñ şefā'atların kabūl id-: Hepsinin şefaatlerini Kabul etmek.

Ol günde ki Allāh o hüzünlü eylemez Peyğāmbere ve şunları ki imān getürdiler, anuñ-la bile cümlesinüñ şefā'atların kabūl ider. [329a]/(21)=66/8

cünüb (Ar.): Dinen vücut olarak temiz sayılmama hali, cünup.

Yağın olmañ namaza, şol hālda ki sarhoşlar olasız siz, tā bilesiz ne didükleri ve ne cünüb olduđuñuz hālda, meger seferde olasız ol vaķt teyemmüm idüñ, namaz kıluñ; tā kim ğusl idesiz, ya'nı cünüb-la namaza yağın olmañ, tā ğusl itmeyince. [65b]/(6)=4/43

cünüb ol-: Cünup olmak.

Ve eger cünüb olursañuz, yağşı yunuñ. [78b]/(4-5)=5/6

cünüb-la namaza yağın ol-: Cünup iken namaz kılmak.

Yağın olmañ namaza, şol hālda ki sarhoşlar olasız siz, tā bilesiz ne didükleri ve ne cünüb olduđuñuz hālda, meger seferde olasız ol vaķt teyemmüm idüñ, namaz kıluñ; tā kim ğusl idesiz, ya'nı cünüb-la namaza yağın olmañ, tā ğusl itmeyince. [65b]/(7-8)=4/43

cünün (Ar.): Delirme, çıldırma, delilik.

Bedürüstı günāhkārlar azđunlıķda ve cünün içindedürürler. [311b]/(5)=54/47

cünün içinde ol-: Çılgınlık halinde olmak.

Bedürüstî biz eylesine azgunlık ve cünün içinde oluruz. [310b]/(18)=54/23-

24

cür'et (Ar.): Cesaret.

Ya'nî ne 'aceb cür'et-idi bunlardan, dönderdi bunları îmâna râğbetden.

[26a]/(5)=2/175

cür'et it-: Cesaret etmek.

Zîrâ ki cür'et itdiler, Tañrıyı aldaruz şandılar. [4a]/(17)=2/9

cüsse (Ar.): Gövde, ceset, beden.

Zîrâ ki şol cüsse-ile fîle beñzer ve bunuñ iki kanadı artuğ filden.

[6b]/(11)=2/26

cüş (Far.): Coşma, kaynama.

cüşa getir-: Coşturmak.

Şadıklarî cüşa getirür. [349b]/(6)=89/1

cüz' (Ar.): Kısım, paça, bölük.

Ve eylerler aña kullarından yaña kullarından ba'zını cüz' ya'nî 'İsâ'ya oğludur didiler. [287a]/(9)=43/15

cüz' cüz' kıl-: Parça parça bölmek.

Şol kısmet idiciler üzerine Kur'an'ı cüz' cüz' kıldılar. [165b]/(2)=15/91

Ç

çadır: Çadır.

Size evlerüñüzden karar idecek yir kıldı ve siziñ-üçün tavârlar derisinden evler eyledi 'Arab Cādırları gibi Bān Evleri gibi. [170a]/(18)=16/80

çāğ: Çağ, devir, zaman.

Yalanladı Lūṭ Kavmi ol çāğda ne ki Peyğāmbere varise. [311a]/(8)=54/33

çağır-: Bağırarak, haykırmak.

Ve çağırdı uçmağ ehli, tamū ehline ki. Taḥkīk Tañrımız va'de itdüğünü

gerçek bulduk. [106b]/(17)=7/44

çağırış-: Bağırışmak, feryat etmek.

Vā ḥasretā müşrik kılar üzerine ya'nī vā ḥasretā diyüp çağırışalar.

[259a]/(20)=36/29

çağırmak: Bağırma.

Ve misali şunlaruñ ki kâfir oldılar Muḥammed'e 'aleyhis' selām, Şuña beñzer ki āvāz ider şuña ki işitmez, illā kığırmak ve çağırmaq işidür.

[25b]/(3)=2/171

çağ: Zaman, devir, çağ.

İşitmedük anı roñ çağında ki bizüm çağumuzdur. [265b]/(12)=38/6-8

çağlu: Yaşlı.

Orta çağlu, ulu-y-ıla kiçinüñ arasında. [12a]/(7)=2/68

çağ: En son, ancak.

Ol infākuñ meşeli, şol taşā beñzer ki şaykallu sipsirülükdür, ki üzerinde toprak ola, pes aña kıtı yağmur toķuña daķı, pes anı şalt āb açuķ kıya ki, üzerinde toprak var mı-dı, yoksa yok mı-dı, çağ şöyle ola. [41b]/(17)=2/264

çağ-: Çakmak, vurmak.

Berāt Süresi endi ğazāya varmayanumuzu çağdı dirlerdi. [128b]/(17)=9/65

çaķır: Çakır.

Ne yaman nesnedür anlaruñ kıyāmet güninde yükleri! ol gün urılır Şūr'uñ içine ve kıparuruz müşrikleri ol günde gözleri çağır, yüzleri kıara.

[194b]/(19)=20/102

çal-: 1. Vurmak, çakmak.

Pes anları yıldırım çaldı şol hālde ki anlar görürlerdi. [306a]/(21)=51/44

2. Çalgı çalmak.

Ve kılaķ ur ol güne ki İsrāfīl 'aleyhi's-selām şūr çala Kıuds'uñ Kıayası

üzerinde ki on sekiz mîl yaķındur göge alan yerden. [305a]/(6)=50/41

alab: Tanrı, ilah, rab.

Ve temennā ılmañ şunu ki Allāh ululadı anuñla, ba'zuñuz üzerine, ya'nî kimsenüñ mālî benüm olsun dimeñ, evet baña dağı alabum, anuñ gibi māl vir, dimek vardur. [64a]/(20)=4/32

Eyle olsa Cebrāyîl 'aleyhi's-selām anadile aldı kör oldılar. [146b]/(15)=11/80

alġu: algı, eġlence.

Ve açan ki ticāret görseler, alġu görseler aġılurlar aña ve seni urur, korar ayaġ üzerine; ol zemānda Medīne'de ızlık oldu. [325a]/(18)=62/10

alın-: algı alınmak.

Bamazlar bunlar illā bir na'raya ki dutar anları ol na'ra ki Şūr üfürölmesidür şol hāde ki alışurlar almada şatmada pes vaşıyyet dağı idemeyeler şöyle ġāfilleriken ıyāmet opa ve ehillerine döneler bāzārlarından ikinci kerre Şūr alına hemān-sā'at anlar aġabeyrlerinden kendüleri besleyene segirdürler. [260a]/(12)=36/51

alış-: 1. alışmak.

Andan sonra ġümān itmediler ve alışdılar māllar-ile ve nefslar-ile Tañrı yolında. [303b]/(3)=49/15

2. İbbadet etmek.

Bedürüstî şunlar ki ġmān getürdiler ve şunlar ki hicret itdiler ve alışdılar Tañrı ā'atinde ki İbn-i [32b]/(21)=2/218

alış: algı calma.

Pes açan ki gele İsrāfîl'ün şoñ alışı. [344a]/(11)=79/34-35

alkı-: alkalamak.

Yir sizi alkıduġından ötrü tā ki deprenmeye. [166b]/(2)=16/15-16

çalı: Çalı.

Tizde giriser bir od'a ki yalıñlıdur ve 'avreti ki çalu taşurdı, dikenin Peyğamberüñ yolına dökerdi, ol dañı giriser. [357b]/(7)=111/3

çanak: Çanak, tabak.

Bir dire oddan elinde hilāf ideni ururdı işlerler-ıdı anıñ-üçün ne dilerse mihrāblardan ve şüretlerden ve çanaklardan ya tirkilerden ki havzlar gibidür her birine biñ ādem oturubyemek yir ve çölmeklerden ki [251b]/(20)=34/13 İy şunlar ki ĩmāna geldiler girmeñ Peyğamberüñ evlerine meger ki size destür virile ta'āma şu hālde ki bakıcı olmayasız çanağına ve illā kim kaçan ki oğunsañuz gerek pes kaçan ki yiyesiz tağıluñ ve ne söze taleb kılasız bedürüstī ol işiñüz Peyğamberi incidür pes ol sizden utanur ve Tañrı haqqdan utanmaz ve kaçan ki anlardan metā'dileyesiz pes dileñ anlardan perde ārdından. [249b]/(4)=33/53

çapraz: Çapraz.

Bedürüstī cezāsı şunlaruñ ki Tañrı-la ceng iderler ve Rasül-ile ceng iderler ve durişürler yir yüzinde fesāda, anlaruñdur öldürülmegidür, ya aşılmaqlarıdur ya elleri-le ayakları kesilmekdür, hilāfından, çapraz, ya yirden sürülmekdür, ya 'nī habs olmağdur. [81a]/(17)=5/33

çapuk: Çabuk, hızlı, erken.

Ba 'zuñuz ba 'zuñuzdan çapuk ölür. [28b]/(8)=2/188

çār: Çanak çömlük fırını.

Pes müt'enüñ ednāsı üç büzdür; bir derincek, bir baş örtüsü, bir çārdur. [36b]/(9)=2/236

çāre (Far.): Yol, yardım, care.

Hergiz bulmazsın Tañrınuñ işlerine 'azāb dilese bozmağa çāre ve hergiz bulmazsın Tañrınuñ 'azābına birdenbire şıyışdurmağ. [258a]/(14)=35/43

çarp-: Çarpmak, vurmak.

Çarpar yüzlerini od ve anlar od'da yiridüp kalalar. [209b]/(12)=23/104

çartāk (Far.): Çardak, dört köşe çadır.

Anlaruñ çartākları üzerine çartākları var yapılmışdur ki aķar altından ırmāklar. [270a]/(4)=39/20

çartāklarına çık-: Çardaklarına çıkmak.

Ve eger halk bir olmaya²-idi hırş içinde ya^hnī Müsülmān, Kāfir māl-dārlığına imrenmeyeydi kılurduķ şuña ki kāfir olur Tañrıya evlerinüñ saķfını gümüşden ve nerdübānlarını ki anuñ üzerine çartāklarına çıkarlar ve evlerine kapularını ve tahtlarını ki anuñ üzerine tekyelenürler bir uğurdan gümüşden kılurduķ ve altun kılurduķ. [288a]/(9)=43/34-35

çavuş (Far.): Çavuş.

Didiler ki. Habs eyle Mūsā'yı ve karındaşını ve gönder şehrlere çavuşlar ki sürüciler getürsünler, ne ķadar cazu var-ısa. [111a]/(3)=7/111

çay: Irmak, nehir, çay.

Eyitdi. Nolaydı öleydüm bundan öñ ve unıdılmış olaydum! Pes 'İsā 'aleyhi's-selām çağırdı aña altından. Kayurma ki taķķıķ Tañrı eyledi altın yanuñdaki ķuru çay ki iki yüz yıl-idi aķmazdı. [188a]/(6)=19/24

çek-: Çekmek, taşımak.

İmdi çeküñ 'azābuñuzı dünyāda ve āhiretde. [208a]/(20)=23/66-67

çekip al-: Çekerek almak.

Virürsin mülki şuña ki, dilersin ve çeker alursın mülķi, şundan ki dilersin. [47a]/(5)=3/26

çekeş-: Tartışmak.

Taķķıķ Tañrı işler şunu ki diler bu iki bölük haşamlardan çekeşdiler Tañrı dīninde ki İslām 'dur. [202a]/(19)=22/19

çekil-: Çekilmek.

Ve taḥkīk anlar çekilürler tamūya. [169a]/(4)=16/62

çekilneg: Kelebek.

Ol günde ādemođları olur henüz yumurdadan çıkmış çekilnege gibi olur ya uvacuk kelebek gibi olur gezmekde kendüleri od'a şalmağda.

[355b]/(5)=101/4

çekin-: Çekinmek.

Pes ol çekindi ve eger işlemeze şunu ki ben buyurdum aña elbette zindānlanıserdür ve elbette ḥorlardan olıserdür. [151a]/(12)=12/32

çekirdek: Çekirdek.

Naḳīr şol ḥurma çekirdegi aralığında olur, iplik gibicedür. [66b]/(4)=4/53

çekirge: Çekirge.

Ve taḥkīk virdük Mūsā'ya Toğuz Āyet ki rüşenlerdür 'aşā, çekirge, bit, kurbaga, kan tūfānidur yā Tūr, Yed-i Beyzā. [179b]/(19)=17/101

çekiş-: Tartışmak, çekişmek.

Ve döne ba'zıları ba'zılarına çekişeler eyideler bedürüstī siz gelürdünüz bize dünyāda emīn olduğumuz yañadan anlar daḥı diyeler belki siz mü'minler olmadunuz ve oldı bize sizün üzerünüze kuvvetden ki sizi qahr idevüz belki siz azmış kavimdünüz. [262a]/(6)=37/27

çekiş eyeleri: Çekişenler, tartışan insanlar.

Belki anlar bir kavmdür ki qatı çekiş eyleridür. [289a]/(14)=43/58

çekişici: Çekişen, tartışan.

Ve egriler-içün çekişici olma. [71b]/(8)=4/105

çeküç: Çekiç.

Ve indürdük Demür'i ki anda qatı heybet vardur ve fāyideler vardur ādemīlere ve ādeme zīrā ki bir örs bir çeküç bir kelbeten Cebrāyīl 'aleyhi's-

selām getürdi. [317b]/(8)=57/25

çel-: Çalmak.

Dimezüz saña illā bunı ki seni çeldi bizüm ba'zı bütlerümüz cününile.

[145a]/(11)=11/54-55

çemen → **çimen**.

çimen, çemen: Çimen, ova.

Zîrā menzilüñ hüsni oldur kim çemenler ola, murğızarlar ola, miveler ola.

[6a]/(18)=2/25

Vildān'ı görür ve çimenlerini, çiçeklerini seyri der. [349b]/(6)=89/1

çemenlerde şādu hurrem ol-: Çimenlerde mutlu mesut olmak.

Fe ammā şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler pes anlar çemenlerde şādu hurrem oldılar. [239a]/(5)=30/15

çene: Çene.

İki çenesine yapışdum, iki yırttum didi. [39a]/(5)=2/250

çeng: Çeng, çalgı aleti.

Ve yoldan ilet şuña ki gücüñ yiter anlardan āvāzuñla nāyden, kññundan, çengden. [177b]/(5)=17/64

çerāğ, çırāğ, çırāk (Far.): Fitol, mum, lamba.

Ve ol yılduzları şeytānlara atacağ nesne kılduğ zîrā ki şeytāna atılan od yılduz lardan alınur nice ki bir çerāğdan od alınur. [330a]/(9)=67/5

Yanar ol çırāğ bir ağacdan ki mübārekdür zeytüne nisbetlü ağac dur. [213a]/(2)=24/35

Bunlar gökde serāylardur ki feriştelere anda Tañrıya 'ibādet iderler nice ki dünyā halkı secdede 'ibādet iderler ve anda çırāk yaratdı güneşi ve āydınlıq ay yaratdı ve ol oldur ki gıceyi ve gündüzi birbirine halife eyledi şunıñ-üçün ki naşihat almağ diler ya hūd diler ki şükr ide ve Tañrınıñ bendeleri

*şunlardur ki yürürler yir üzerinde tevāzu'la ve kaçan ki anlara cāhiller
söyleseler Selāmün 'Aleyküm dirler. [217b]/(16)=25/61*

çerî: Ordu.

*Peygāmbere 'aleyhi's-selām kaçan ki bir yere çerî gönderse münāfiqlar
yaman haberler çıkarup Aşhāb'ı melūl iderlerdi bu āyet nāzil oldi.
[319a]/(10)=58/9*

çerî gönder-: Ordu göndermek.

*Sebeb-i nüzūl budur ki Peygāmbere 'aleyhi's-selām Benī-Künāne'ye çerî
gönderdi. [355a]/(13)=100/1-6*

çerisinüñ ortasında düş-: Ordusunun ortasına düşmek.

Ve ol derede kāfir çerisinüñ ortasında düşdiler. [355a]/(16)=100/1-6

çerisinüñ önünce gel-: Ordusunun önünde yürümek.

*Ol oldi ki Peygāmbere 'aleyhi's-selām Mekke'den Medīne'ye gelüriken kāfir
çerisinüñ önünce geldi, yetişdi. [350a]/(21)=89/1*

çeriye giri vir-: Orduya girmek.

Andan şoñra pāre pāre oldi, dañı çeriye giri-virdi. [39a]/(9)=2/250

çermen-: Açılmak.

*Añ yā Muhammed ol günü ki bāldurlar çermeniser hisāba varmağ-ıçün ve
mahlūkāt okuniser secde itmege gerçek-ile yalan belürmek-ıçün.
[332a]/(17)=68/42-43*

çerpu-: Doğmak.

Aldı anları Cebrāyīl'üñ na'rası gün çerpuduğda. [165a]/(4)=15/73

çeşme (Far.): Kaynak, çeşme.

Pes yarıldı, andan on iki çeşme çıkdı. [114b]/(10)=7/160

çetin: Zor, yapılamayacak şey.

Eger dilerse sizi giderür ve bir yeñi halk getirür ve ol nesne Tañrı üzerine

çetiñ degüldür. [256b]/(7)=35/17

çetin ol-: Zor olmak.

Siz mi çetin olasız yaratmağa yoğsa gökmi yaratmağ ki anı Allāh yaratdı?

[344a]/(5)=79/27

çevir-: Çevirmek, döndürmek.

Vağtā ki gördise gūyā ki ol ‘aşā ejdehā oldı yüzün çevirdi kaçdı ve dönmedi nidā geldi. İy Mūsā korğma ben olam ki benüm çatumda Mürseller korğmazlar lākin şol ki zulm itdi andan soñra eyüligi bedel itdi yamānlıktan soñra. [224a]/(18)=27/10

çeviril-: Çevrilmek, dönderilmek.

Ol gün gökler çeviriliser bir bir degirmen gibi. [307a]/(6)=52/9

çevirin-: Çevrilmek, dönderilmek.

Çevirinür gölgesi anuñ sağ yanından ve şol yanlarından Tañrı-y-içün sücüd idüb. [168a]/(14)=16/48

çevre: Çevre, etraf.

Tā korğudasın yā Muhammed mekke ehlini ve şol ki çevre yanındadır ve korğudasın kıyāmet gün-ile ki anda şekk yoğdur. [283a]/(12)=42/7

çevre al-: Çevrelemek.

Pes girü döndi Mūsā ümmetine kaçıyup melül olup vağtā ki mağalleye girdi gördi anları ki Buzaguyı çevre almışlar taparlar. [194a]/(3)=20/86

çevresinde dizleri üzerine çök-: Çevresinde dizleri üzerine çökmek.

Andan soñra hāzır idiserüz anları cehennem çevresinde dizleri üzerine çöküb. [190a]/(5)=19/68

çevresinde ol-: Etrafında olmak.

Oğlanları yahūddur kim Medīne `nūñ çevresinde olurlardı. [8b]/(2)=2/40

çevresinde sâkin ol-: Etrafında yaşamak, etrafında ikamet etmek.

*Pes eger siz rāzi olasız anlardan bedürüstī Tañrı rāzi olmaz münāfık
ṭāyifeden ya 'nī A 'rāb ki Mekke çevresinde sākin olurlardı. [131b]/(21)=9/97*

çevren-: Dönmek, tavaf etmek.

*Zīrā kaçan ki Kā'be'yi ṭavāf iderlerdi er ve 'avrat 'uryān olurlardı, sıklık
virüp, aya karşıp Kā'be'yi çevrenürlerdi. [120b]/(5)=8/35*

çevür-: Çevirmek.

*Meger bir uğurda kılmagıle size 'ināyet yüzün cevürdi ki farz itmedi
üzertüñtize. [338a]/(6)=73/20*

çevürgen: Çeviren.

*İllā ḥaḫḫı beyān itmek-içün ve bir bellü günüçün ki kıyāmetdür ve şunlar ki
kāfir oldılar şundan ki ḳorḳuduldılar yüz çevürgenlerdür ya Ḳur'ān'dan ya
kıyāmete inanmaḳdan yüz çevürü cilerdür. [294b]/(3)=46/3*

çevürici: Çeviren.

*Murād 'Abdullah bin Selāmdur ve anuñ tevābıdur kim 'ahde ḥalel
getürmediler ve siz yüz çevüricilersiz 'ahddan. [13b]/(17)=2/83*

çeynen-: Çiğnenmek.

Pes uyuşmış ḳanı çeynenmiş ete dönderdük. [206a]/(18)=23/14

çeynenmiş etden temām ol-: Çiğnem etinden yaratılmak.

*Andan soñra uyuşmaḳ ḳandan andan soñra çeynenmiş etden temām olmuş ve
temām olmamış. [201b]/(1)=22/5*

çıbıḡ → çubuḡ.

çıḡır: Yol, iz.

çıḡırlarını izle-: Yollarını izlemek, izinden gitmek.

Ve taḫḫīḳ biz anlaruñ çıḡırlarını izlerüz. [287b]/(4)=43/22

çık-: 1. Çıkmak

Pes yarıldı, andan on iki çeşme çıḳdı. [114b]/(10)=7/160

çıkça gel-: Çıkıp gelmek, dönmek.

Ve eyitdi Yūsuf'a ki çıkça gele anlaruñ üzerlerine. [151a]/(7)=12/31

çıkacak yer: Kurtulacak yer, kurtuluş yeri.

Ve çol ki korça Tañrıdan aña çıkacak yer ider tarlıkdan ve rızq virür aña şanmaduğı yerden. [327b]/(16)=65/3

2. Yükselmek.

Andan şoñra yine Cinn sözini hikāyet ider. Ve tahkīk biz göge çıkdık.

[336a]/(18)=72/8

çıkan: Çıkan.

Peygāamberleri ve virdük anlara nişānlarumuzu kayadan çıkan deve gibi.

[165a]/(11)=15/81

çıkar-: 1. Yaratmak.

Görmedüñ mi ki Tañrı indürdi gökden yağmurı pes ol yağmurı bñarlar idüp yerde yürütdi andan şoñra anuñ-ile ekinler çıkardı levnlere dürlü dürlü.

[270a]/(8)=39/21

Andan şoñra sizi yine yere dönderür ve yine çıkarur sizi çıkarmak dañı.

[335b]/(4)=71/18

2. Yükseltmek.

Ve şunu gökden iner ve şunu ki göge çıkar ve ol sizüñledür kanda olursañuz.

[315b]/(16)=57/4

çıkarıcı: Çıkaran.

Eyit yā Muḥammed'istihzā idüñ ki bedürüstī Allāh çıkarıcıdur şunu ki siz korqarsız ve eger şorsañ anlara ne söyledüklerin elbette dirler ki bedürüstī ḥorata iderüz gūliširüz. [128b]/(14)=9/64

çıkarıl-, çıkarul : Yaratılmak, çıkarılmak.

Siz ümmettüñ hayırlusısız ki çıkarıldı hālķ-içün. [53a]/(15)=3/110

*Şunlar ki çıkarıldılar evlerinden hakksuz meger Lā İlāhe İlla 'llāh didükleridür
sebeb. [203b]/(13)=22/40*

*Anlar ve şunlar ki indürdi gökden yağmurı gerekince, pes diriltdüñ ölmüşleri
ancılayın yirde çıkarılırsız. [287a]/(2)=43/11*

*Çıkarur diri'i ölüden ve çıkarur ölüyi diriden ve dirüldür yeri öldüğinden
soñra ve ancılayın çıkarılırsız yerden. [239a]/(12)=30/19*

*Tañrı eyitdi. Yirde dirilürsüz ve anda ölürsüz ve andan çıkarılırsız.
[105a]/(13)=7/25*

çıkarılmaqlıgı: Çıkarılma.

*Benüm gerçek va'demdür ki anlar va'de olunurdu ve şol ki didi atası Ebū
Bekr'e ve anası Ümme'l-Hayr'a ki öf size beynī korqudur mısız benüm
çıkarılmaqlıgım-ile hāl bu ki geçdi nice qarınlar benden öñ hīc biri dahı
cihāna gelmedi. [295b]/(11)=46/16*

çıkarmağ: Çıkarma.

*Ve şān budur ki yakīn oldı ki Mekke Ehli Mekke'den seni ırğayalar
çıkarmağ-içün seni andan. [178a]/(17)=17/76*

çıkarul → çıkarıl.

çıkkıcı: Çıkan.

*Ve aña nūr eyledük İmānı, yürür olunur kim halk içinde şuncılayın mıdur
meşeli, ki zulmetler içindedür, ki hergiz andan çıkıcı degüldür.
[99b]/(20)=6/122*

çıkmak: Çıkma.

*Yine yerden çıkmak ya'nī haşr gerek ki yağmur yağa ādem şehveti gibi kırk
gün anuñ-la et, süñük tamarlar yine bite. [304a]/(6)=50/9-11*

*Her bār ki dileyeler çıkmığı oddan ol tarlıqdan ki uğrayupdurur aña yine
dönderileler ol od'uñ içine. [202b]/(4)=22/22*

çırāğ → çerāğ

çırāk → çerāğ

çiçek: Çiçek.

Ve koku āyeleri çiçekler vardır gül ve yāsemīn ve ās gibi gibi.

[312a]/(4)=55/12

çift (Far.): Çift, eş, zevce.

Ya nī yiñ sekiz çifti; koyundan iki, erkek ve dişi. [101b]/(21)=6/143

çiftler it-: Çift yaratmak.

Ve yaratduğ sizi biz çiftler idüp Erkekli Dişili, aklı karalı, eyili yetli.

[342b]/(15)=78/8

çift çift kıl-: Çift.

Andan sonra sizi çift çift kıldı ya dürlü dürlü kıldı ve yüklü olmaz hıc bir dişi

ve toğurmaz illā 'nuñ 'ilmiyile. [256a]/(6)=35/11

çiftlen-: Çiftlenmek.

Ve kaçan ki mü'minler hūrī-le kāfirler şeytānlarile çiftlene. [345a]/(15)=81/7

çiftlindür-: Çiftlendirmek.

Ve çiftlindürürüz anları gözleri büyük hūrīlerle. [307a]/(18)=52/19-20

çigin, çikin: Omuz.

Nūr'ı haqqıçün Muhammed'ün ve ezel kalemi haqqıçün ve feriştelere yazduğı

haqqıçün ādemoğlanlarınıñ çiginlerinde. [331a]/(17)=68/1-2

Bir çikninden bir çiknine bir yıllık yoldur. [339a]/(2)=74/31

çihār-şenbih (Far.): Çarşamba.

Murād Çihār-şenbih günüdür. [310b]/(12)=54/19

çikin → **çigin**: Omuz.

çimen, çemen: Çimen, yeşillik.

çirk (Far.): Kir.

Ve arıdur anları şirk çirk'inden ve anlara Kitāb öğredür ve hikmet öğredür.

[324b]/(17)=62/2

çizim: Çizilerek oluşturulmuş.

Bedürüstī bilür şunu ki işlersiz ve Allāhü Te'ālā bir meşel dahı beyān ider ve eydür ki. Ve olmañ şol 'avret gibi kim bozdı egirdüğü ipliği muhkem itdülden soñra çizim çizim. [171a]/(15)=16/92

çoban, çübān (Far.): Çoban.

*Hikāyet iderler ki, Dāvud nebī 'aleyhi's-selām çoban-idi. [38b]/(18)=2/250
Eytidiler. Şuvarmazuz tā çübānlar şuvarurlar andan soñra biz şuvaruruz ve bizüm atamız gāyet pīrdür. [230a]/(10-11)=28/23*

çoğ → çok

çok, çoğ: Çok, fazla.

Bedürüstī ol Tañrı örtücidür ve az 'amele çok şevāb viricidür.

[257a]/(17)=35/30

Ve 'avratlara ülüş vardur, ata ana, hışım kavm terekesinden, şundan ki az oldı andan, ya çoğ oldı. [61a]/(21)=4/7

çoğal-: Çoğalmak.

andan soñra değışürdük yamanlık yirine, yahşılığı, tā bay-ıdılar, mälları çoğaldı. [110a]/(13)=7/95

çoğalt-: Çoğaltmak.

Bilüñ tahkīk dünyā dirliği oyuncağdur ve mağrūrılığdur ve bezekdür ve aralığıñuzda gögsü genişmekdür ve çoğaltmağdur mällarda ve oğullarda kızlarda. [317a]/(7)=57/20

çoğar-: Çoğaltmak.

Ve eytidiler biz çoğarağız emvāl yöninden ve oğul kız yöninden ve biz 'azāb olunurlardan degülüz. [253b]/(4)=34/35

çoklık: Çokluk, bolluk.

Ve zikr idüñ Tañrıyı çoklık ola kim devletlenesiz ve muñi^c oluñ Tañrıya ve Rasüline ve çekişmeñ ki korkarsız ve koķuñuz düşmene gider.

[121b]/(2)=8/45

Eyit, yā Muhammed. Berāber olmaz murdār-ile Bismil, ya'nī harām-ile helāl ve eger saña hoş gelür, harām çoklığı. [87b]/(16)=5/100

çokluğuñuza mağrūr ol-: Çok olmakla gurur duymak.

Bedürüstī Allāh şınar sizi ol çokluğuñuzla ki Tañrı begler misiz ya çokluğuñuza mağrūr olur mısınız?[171a]/(18)=16/92

çoklık sihri yaz-: Bolluk duasi yazmak, bolluk sihri yazmak.

Kaçan Aşaf bin Berhiyā kazıyye-yi tūv-idi şeytān daħı sezdi ki bildiler Süleymān'uñ yüzüğini deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsisinüñ ayağı dibinde gömdi, daħı kaçdı. [16a]/(15)=2/102

çoğraķ: Daha çok.

Belki cinne taparlardı çoğraķı. [254a]/(1)=34/41

Daħı seyr itmediler mi yer yüzinde tā göreler nice oldu serencāmı şunlaruñ ki anlardan ilerü'-ıdı anlardan katı'idiler kuvvetde ve ihtiyār itdiler yeri ve yaptılar çoğraķ andan ki Mekke Ehli yaptılar?[238b]/(14)=30/9

çorak (Far.): Verimsiz, çorak.

Kimi tatlu kimi çorak. [156b]/(8)=13/4

çök-: Çökmek.

Pes üzerlerine çökdi [166b]/(21)=16/26

Andan soñra hāzır idiserüz anları cehennem çevresinde dizleri üzerine çöküb. [190a]/(5)=19/68

çöker-: Yere çökertmek, oturtmak.

Ya pes görmezler mi deveyi ki yaratılmışdur binmek isteseñ çökerürsin,

binseñ kalkar. [349a]/(10)=88/17

çöksi → **çöksü**.

Ve tağları çöksi eyledi. [344a]/(9)=79/32

çöksü, çöksi: Bir şeyin kımıldamamasını önlemek için kullanılan baskı, çivi.

çöksü it-: Sağlam şekilde yaratmak.

Ve tağları çöksü itmedük mi siz rāhat olmağ-ıçün ? [342b]/(14)=78/6-7

çöksi eyle-: Sağlam şekilde yaratmak.

Ve tağları çöksi eyledi. [344a]/(9)=79/32

çölmek: Çömlük.

Bir dire oddan elinde hilāf ideni ururdı işlerler-ıdı anıñ-üçün ne dilerse mihrāblardan ve şüretlerden ve çanaqlardan ya tirkīlerden ki havzlar gibidür her birine biñ ādem oturub yemek yir ve çölmeklerden ki yerde şağabeytdür tağ gibi. [251b]/(21)=34/13

çübān (Far.) → **çoban**.

çubuk, çıbık: Çubuk, dal.

Bizden rahmet ve öğüt olsuniçün ‘aql āyelerine ve dut elüñ-ile bir deste çubuğı ki yüz dāne ola ve ‘avretü kim anuñ-ile ur ve hanış olma and altında kalma. [267a]/(13)=38/44

Ve ayı nişāne itdük ki taqdır itdük anıñ-ıçün menziller ki yigirmi sekiz menzildür tā döndi ‘Urcün Kadīm gibi ya’nī kuru hurmā çıbığı gibi ki egri olur. [259b]/(14)=36/39

çukur: Çukur, uçurum.

Ve siz bir çukur ağızı üzerinde-y-idüñüz tamūdan, pes kırtardı sizi andan. [52b]/(21)=3/103

çuvāl: Çuval.

Andan soñra çıkardı anı kardaşı çuvālından. [154a]/(8)=12/76

çüfki: Çükü.

*Pes döndi anlardan, ya'nî çüfki anlar helāk oldu ve eyitdi. İy kavmüm!
Taḥkīk yitişdirdüm Tañrınıñ içliklerini ve ögüd virdüm size. [110a]/(8)=7/93*

çüri→ çürü-

çürü-, çüri-: Çürümek.

*Bu t̄ayifenüñ çürüdi 'amelleri dünyāda ve āhiretde ve ol t̄ayife şol ziyān
idicilerdür ki anuñ fevķinde ziyān yok. [129a]/(17)=9/69*

*Ve didiler ki. Süñükler olup ve çüridügümüzden soñra yine koparılr mıyuz
yaradılp?[179b]/(11)=17/98*

çürimiş süñük: Çürümüş kemik, içi boşalmış kemik.

Ya dönderilür miyüz kaçan ki çürimiş süñük olavuz?[343b]/(13)=79/11

çürük: Çürük, boş.

*Bir kişi dahı bir avuç çürük ḥurma getürdi ol derilene katdı, pes bu āyet indi.
[42a]/(15)=2/267*

çürük şadaķa: Boş sadaka.

*Ve siz alıcı degülsiz yaramazı meger anda muḫtar olasız, ya görmeze urasız,
andan soñra ala ve bilüñ ki taḥkīk Allāh bāydur, sizüñ çürük şadaķañuzdan
münezzehdür. [42a]/(16)=2/267*

çüst (Far.): Çabuk, çevik, düzgün, munatazam.

*Ve Nūḥ çağırdı oğlı Ken'ān'a ve ayrılmışdı Nūḥ'dan. İy oğlancığım bin
bizümle ve kāfirlerler-ile olma! Ken'ān eyitdi. Çüst bir tağa çıkarın.
[144b]/(2)=11/43*

çüvüksü: Sağlam, sabit.

*Yaratdı gökleri direksiz görürsüz anı ve bıraķdı yerde muḫkem tağları
çüvüksü olmağ-ıçün sizi yer ekmek-ıçün ve tağıtdı anlara her cāneverden ve
indürdüķ gökden yađmurı pes bitürdüķ anda her nev'den ḥūblarını.*

[242a]/(12)=31/10

D

dābbetü'l-arz (Ar.): Ahirzaman alameti olarak bilinen bir yaratık.

Ve kaçan ki vācib ola anlaruñ üzerine 'azāb çıkaruruz anlara yerden bir cānever ki aña dābbetü'l-arz dirler. [228a]/(6)=27/82

dad: Tat, lezzet.

Bedürüstī bunlaruñ renkleri, dadları muhtelif olduğında, nişānlar vardur, mü'min olan kavme. [98a]/(12)=6/99

dad-: Tatmak.

Dādtılar günāhlarınıñ vedālini ve anlaruñ-içün elīm 'azāb vardur. [321b]/(6)=59/15

daḥ: Korkak kimse.

Eyitdi. üemm-i daḥ dāḥa daḥı bile olsun didi, peygamber 'aleyhi's-selām Eyle olsun didi. [37b]/(5)=2/245

daḥalı: Fazlasıyla.

'Ādeti oldı kim daḥalı alurdı, buğdaydan arpadan ve kalan ḥālḳ andan alurlardı. [40a]/(13)=2/258

daḥı: Ve, ile, ancak, dahi.

Degüldür cezāsı, şunuñ kim buñı işleye sizden, ya'nī kitābuñ ba'zına inana, yāḥuz fidye vire, daḥı ba'zına inanmaya illā ḥorlıkdur dünya dirliğinde. [14a]/(11)=2/85

dāim, dāyim (Ar.): Her zaman, daima.

Ba'zılar katında dāim ni'met içinde olmaqdur ve ba'zılar katında murādına irüp korkudan emīn olmaqdur. [3b]/(15)=2/5

Meger ki dāyim olasın üzerine, ilḥāḥ idüp ol emānet mālın ḥelāl gördükleri, şol sebebdir ki anlar didiler. Yoḳdur bizüm üzerümüze, Muhammedī

olanlarda yol ya'nî Muhammedîlerün mâlı bize helâldur didükleri olur.

[50b]/(10)=3/75

dā'imē. Hep, her zaman.

Ve t̄ā'at anuñ-içündür dā'imē. [168b]/(1)=16/52

dā'imī (Ar.): Devamlı.

Ve anlaruñ-içün dā'imī 'azāb vardır. [129a]/(11)=9/68

dāyimā. Devamlı, her zaman.

Yūsuf didi. Eger siz yedi yıl dāyimā 'ādet üzerine pes şunu ki niçesiz koñ anı şalkūmında t̄ā kurutlanmaya illā az şundan ki yirsiz. [152a]/(19)=12/47

dāyim kal-: Daima kalmak.

Bedürüstī şunlar ki inandılar ve eyü 'amel işlediler anlarıñ-içün Na'īm uçmaqları vardır dāyim kalıben anda. [242a]/(9)=31/8-9

dāyim kalıcı. Daima kalacak olan.

Anlar anda dāyim kalıcılardur. [53a]/(11)=3/107

dāyim ol-: Daima olmak.

Meger ki dāyim olasın üzerine, ilhāh idüp ol emānet mâlın helāl gördükleri, şol sebedindür ki anlar didiler. Yokdur bizüm üzerümüze, Muhammedī olanlarda yol ya'nî Muhammedîlerün mâlı bize helâldur didükleri olur.

[50b]/(10)=3/75

dāyimraç: Ebedi, sürekli, sonsuz.

Ve Tañrıñuñ uçmağı yegrekdür ve dāyimraçdur. [196a]/(7)=20/131

dānā (Far.): Bilen, bilici, bilgiç.

PeygāMBER eyitdi. Baña haber virdi dānā ve habīr pādişāh, didi.

[329a]/(3)=66/3

dāne(Far.): Tohum, çekirdek, tane.

Her şalkūmda yüz dane var. [41a]/(16)=2/261

dāne āğırınca: Çekirdek ağırlığı kadar.

Pes zulm olunmaz bir nefes bir nesne ve eger hardaldan bir dāne āğırınca dağı olursa getirürüz anı ve biz yeterüz hisāb idici şevāb virmege.

[198a]/(18)=21/47

dāne saçı: Tohum ekmek, tohum serpmek.

Ve ol yir ki, anda dāne saçırsız, arı ve kuvvetlü yir gerek ki, bitüre.

[41a]/(20)=2/261

dāneden ye-: Çekirdekten yemek.

Bedürüstī anlara gelmezler degül götürüsi illā bizüm katumuzda hāzır olmuşlardur ‘arşa’-i ‘Araşātda ve anlara nişānedür ölmüş yir ki diriltdük anı ve andan çıkarduk dāneleri ol dāneden yerüler. [259b]/(4)=36/33

dāneler ki birbirine binkeş-: Tohumlar birbirinin üzerine binmek.

Ol yaşıl taze nesneden çıkaruruz dāneler ki birbirine binkeşmiş.

[98a]/(7)=6/99

dāneye beñzet-: Çekirdeğe benzemek.

Bunda şadaķayı dāneye beñzetdüginde hoş nażar var, illā tohum eyü gerek ve helāl gerek. [41a]/(19)=2/261

dār (Far.): Ev.

dār-ı āhīret: Ahiret evi, öteki dünya.

āhīrine degin, tā halvetlerinde müṭālī‘a kıllalar, mübārek hatırları şafā bulup andan hemīşe hazz alalar, dār-ı āhīretde anuñ-la dost rızāsın bulalar.

[1b]/(2)=1/

dār-ı düñyā: Dünya evi, dünya.

Pes şol ki ‘afv ide, mazleme sinden, dār-ı düñyāda ol ‘afv kefaretdür cirāhet idene. [82b]/(14)=5/45

dār-ı nedve. → dāru’n-nedve.

dār-i selāmet: Kurtuluş evi.

Eyle tafşīl iderüz āyetlerümüzü şol kavme ki tefekkür iderler ve Allāh da‘vet ider dār-i selāmete ve kılağuzlar şunu diler toğrı yola şun larıñinün ki ihsān itdiler Husnā uçmağı vardur ve artuğ vardur ki ol Tañrınıñ Cemālin görenüñdür. [136b]/(19)=10/25

dārü’l-bekā: Āhiret.

Dārü’l-Bekā’ya göçdi. [357a]/(8)=109/10

dārü’l-ḥarb: Müslümanlar ile aralarında barış bulunmayan gayri müslimlerin ülkesi.

Ve eger fevt olsa bir nesne sizüñ ‘avretlerüñüzde ya‘nī bir ḥātūn mürtedde olsa Dārü’l-Ḥarb’e girse, kāfirlere ulaşa [323a]/(21)=60/11

Pes eger ölen, bir kavmden olsa ki size düşmindür, ya‘nī dārü’l-ḥarbde müsülmān ölmüş olsa, mü‘mīn olduğu ḥālda, pes bir mü‘min kul azād itmekdür anuñ kefareti. [70a]/(8)=4/92

dāru’n-nedve, dār-ı nedve: Mekke’de kabile işlerini konuşmak için yapılmış ev.

Bedürüstī Mekke Kāfirleri mekr iderler Dār-ı Nedve’de. [348a]/(19)=86/15

Pes bizüz iḥkām idici ya‘nī anlar ittifāk itdiler Dāru’n-Nedve’de ki Muḥammed’i ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām helāk ideler. [290a]/(8)=43/79

dāru’s-selām: Kurtuluş evi.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Kaçan ki size mü‘mine ‘avretler gelseler Dāru’s-Selām’a hicret idüb, pes şıñañ anları, görüñ ki erenlerinden kaçup mı geldiler ya İmāna ‘aşık mı olup geldiler? [323a]/(9)=60/10

dart-: Çekmek.

Bedürüstī Allāh yarlıgamaz, aña şirk getümeği ve yarlıgar bundan ayruğın şuña ki diler ve şol ki şirk getürdi Tañrıya taḥkīk dartmış ola ulu günāhı bakmaz mısın anlara ki kendüleri pāk iderler, Tañrınıñ oğlanlarıyuz diyü. [66a]/(11)=4/48

daş: Taş.

Giderken bir daş Dāvud'a eyitdi. Götür beni ben ol taşam ki, İbrāhim 'aleyhi's-selām benimle düşmenin öldürdi didi. [38b]/(19)=/250

datdur-: Tattırmak.

Ve anlara döndi şol nesne ki aña istihzā iderlerdi ve eger datdursağ ādemoğlanlarına bizden emīnlik sağlık ni'met rahmet andan soñra alsak anı andan bedürüstī ol inanmasuzdur münkirdür. [142a]/(20)=11/9

da'vā (Ar.): Mesele, iddia, kavga.

Tahkīk kesildi ara yirüñüz ve azdı sizden gāyīb oldı, şol kim da'vā iderdüñüz. [97b]/(11)=6/94

da'vā it-: Mücadele etmek.

Pes ırmağlar aqıdasın āalarında aqıtmaqlıq, ya köki bir ağasın ya'nī düşeresin nice ki da'vā itdüñ bizüm üzerümüze pāre pāre. [179a]/(12)=17/90-93

davar: Büyük baş hayvan.

'Alef davāruñ qarnında üç bölük olur. [169a]/(15-16)=16/66

da'vet (Ar.): Çağırma, çağrı, davet.

Yaqında da'vet olunsañuz gerek bir qavmüñ cengine ki qatı ceng ayalarıdur Debeleşseñüz gerek anlaruñla ya Müsülmān olsalar gerek. [300b]/(14)=48/16

da'vet eyle-: Davet etmek.

Ve elbette seni men' itmesünler Tañrınuñ āyetlerinden saña endirüldükden soñra ve da'vet eyle Tañrıña ve elbette müşriklerden olma ve tapmağıl tañrıy-ile bir Tañrıya dañı ma'būd yoqdur illā ol'dur. [234b]/(1-2)=28/87

da'vet it-: Davet etmek.

Ve eger şeytān anları 'azāb-i Se'īr'e da'vet iderse dañı. [243a]/(3)=31/21

da'vet olñ-→ da'vet oluñ

da‘vet oluñ, da‘vet oluñ-: Davet olunmak.

Ve kim zālīmrağdur şundan ki üzerine yalan çığardı hāl budur ki da‘vet oluñur İslām Dīnine ve Tañrı kulağuzlamaz kāfirleri. [324a]/(12)=61/7

Da‘vet oluñursız tā ki şadeka viresiz mālūñuzı Allāh yolında. [299b]/(3)=47/38

da‘vet kıl-: Davet etmek.

Ve sizi da‘vet kılmasun, Mekke kavminūñ ‘adaveti, ‘adl itmemek üzerine. [78b]/(17-18)=5/8

da‘vī (Ar. da‘vā): İddia.

Da‘vī itdiler kāfirler ki hergiz koparılmazlar yine yirden. [326b]/(12)=64/7

da‘vī kıl-: İddia etmek.

Her iklīmde, ya her kişinūñ ki ışğ da‘vī kılur, [22b]/(21)=2/148

daye: Süt anne.

Eger dilerseñüz ki emzürdesiz oğlanlaruñuzı, pes günāh yoğdur sizūñ üzerūñuze kaçan ki teslīm idesiz, şol nesneyi ki, dayaya virdūñüz, şart itdūğūñüz kadar didi. [36a]/(3)=2/233

dāyim → dāim.

de-: Demek, söylemek.

Andan soñra fikr idesiz ki şāhibūñüz de ki Muğammed dūr hergiz cennet yoğdur [254a]/(21)=34/46

deb-: Vurmak, tepmek.

Bir ayağıla dahı debdi bir pıñar çığdı şudan biri-ile yundi birinden şu icdi. [267a]/(10)=38/42

debe: Tepe, taraf, yön.

debesine var-: Tepesine varmak.

Dirmāne hāke debesine vara yine süreler dibine yetmiş yılda ancak ine niçe ki

yetmiş yılda çıkardı. [338b]/(9)=74/17

debele-: Öldürmek.

Pes kaçan ki Tevtāt'-ile geldi anlara bizüm katumuzdan eyitdiler ki. Debeleñ oğlanlarını şunlaruñ ki İmān getürdiler anuñ-ile ve 'avretlerini diri koñ! Degüldür kâfirleruñ mekri illā azgunlıkdadır. [274b]/(18)=40/25

debelen-: Kahrolmak.

Kâfirler debelensün 'aceb nice kâfir olur bunca āşār-ı kudretümi görürken, bilür mi ki Tañrı anı neden yaratdı? [344b]/(14)=80/17

debeleş-: Savaşmak.

Yaķında da 'vet olunsañuz gerek bir qavmuñ cengine ki qatı ceng ayalarıdır Debeleşseñüz gerek anlaruñla ya Müsülmān olsalar gerek. [300b]/(15)=48/16

deccāl (Ar.): Kıyametten az evvel ortaya çıkacak Hz. İsa tarafından öldürülecek yalancı mesih.

Murād Deccāl çıķduğudur. [276b]/(11)=40/56

dede: Dede.

Yūsuf 'aleyhi's-selām eyitdi. Dedem İbrāhīm 'aleyhi's-selām dilidür didi. [152b]/(17)=12/54

def^c (Ar.): İtme, savma, def.

Ve şol ki geçe Tañrınuñ Haddlerinden, 'avretine bir def^c ada üç talāk virüp ya hayzında boşayup fi'l-cümle bu geçenlerden birini yerine getürmese taħķīķ ol nefse zulm itdi. [327b]/(7)=65/1

def^c it-: İtmek, savmak, def etmek.

Ne gölgedür ki fāyide ide ve tamū yaluñı def^c idemez. [342a]/(12)=77/30-31

def^c eyle-: Def etmek.

Def^c eyle eyü gelecti-le yamān gelectiyi. [280a]/(19)=41/34

İy bizüm Ma'būdumuz! Bizden 'azābı def^c eyle taħķīķ biz inanıcılaruz

diyeler. [291a]/(3)=44/12

def^c idici: Def eden.

Ve anı def^c idici yokdur hergiz. [307a]/(6)=52/8

def^c it-: Def etmek, savmak.

Ve eger Tañrınun def^c itmegi olmaya-y-dı, hālkdan belāyı, ba'zını ba'zı-y-ıla, peygamber-ile mü'minlerden ya mü'minler-ile kâfirleri def^c itdügi olmaya-y-dı, yir yüzi fesāda varurđı. [39a]/(15)=2/251

def^c ol-: Def olmak.

Mūsā'ya 'aleyhi's-selām du'ā kııl, def^c olsun, saña ĩmān getürelüm didiler.
[112a]/(3)=7/133

defān (Ar.): Altın veya başka gömülmüş kıymetli şeyler, hazine.

Ya'nı kaçan ki yerler deprene kıyāmet kopmağıcün gereğince ve yir çıkara kumaşlarını hazāyinden, defānından, mürdelerden ve kâfirler, n'oldı bu yere, diye te'accüp idüp. [355a]/(4)=99/1 – 3

defter (Ar.): Defter.

Ve bu Qur'an bir defterdür ki indürdük anı, mübārekdür, fāyideleri çok bereketlü nesnedür, gerçekleyicidür ol kitabı ki kendüden öñdin geçmiş ve korğudasın Mekke ehlini ve şunlar ki anuñ çevresindedür. [97a]/(14)=6/92

defterler it-: Defterler yapmak.

Ol kitabı defterler idersiz, ol defterleri izhār idersiz ve çoğını gizlersiz.
[97a]/(10)=6/91

deg-: 1. Ulaşmak.

Tahkik bize mırāş deger yer ve şol ki üzertüdedür anuñ ve bize dönderileceklerdür. [188b]/(14)=19/40

2. Değmek, dokunmak.

Meryem eyitdi: Nice olur benüm olğum ki baña ādem eli degmedi.

[187b]/(20)=19/20

deger: Değer, paha, fiyat.

Şeytân eyitdi. İki yüz biñ deger, saña yüz biñe şatayın didi. [12b]/(7)=2/72

degil → **degül.**

degin: Kadar, bir zamana kadar, bir yere kadar.

Ve sizüñ-içün yir yüzinde qarâr idecek yir vardur ve dirlik vardur, ölüm vaktına degin. [105a]/(12)=7/24

degirmen: Değirmen.

Ol gün gökler çeviriliser bir bir degirmen gibi. [307a]/(6)=52/9

degış-: Değişmek.

‘Ayıblamaya ya degışdür anı. [136a]/(1)=10/15

degışdür-: Değiştirmek.

Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Degışdürmek mi dilersiz, şunu kim ol hurdur, şunuñ-ıla kim ol hurdur, şunuñ-ıla kim ol yigrekdür. [11a]/(4)=2/61

degnek: Değenek, sopa.

Pes bıraқdılar iplerini ve degneklerini ve eytdiler. Fir‘avn ‘izzet-içün! Bedürüstī biz gāliblerüz. [219b]/(16)=26/44

degşirül-: Değişime uğramak, değişilmek.

Bedürüstī Allāh gālibdür intiķām eyesidür ol günde ki işbu yer degşirülür bir özge yir dağı aķ üstünde günāh olmamış halk ol dem Şirāt üzerine olur. [162b]/(14)=14/48

degşür-: Değişmek.

Görmedüñ mi şunları ki degşürdiler Tañrınuñ ni‘metine şükr itmegi küfre şirke? [161b]/(6)=14/28-29

degül, degil, digil: Değil, yok.

Ve şıgırdan koyundan harām itdük üzerlerine, iç yağların anlarıñ illā şol yağ

degül ki arşaları götüre, yāhuz kığılu bağırsağı götüre, ya şol yağ ki kemüğü ile qarışdı. [102a]/(15)=6/146

Cehennemde degil midür qarārgāhları kāfirlerüñ? [238a]/(17)=29/68

Ve helāl degüldür anlara gizlemek, şol nesneyi kim Allāh yaratdı anlaruñ rahimlerinde hayızdan, hamilden, ya'nī revā digildir bunlara, ki hayız olmaya, dahı hayızam diye, ya yüklü olmaya, dahı yüklüyem diye. [34b]/(11)=2/228

degür-: Ulaştırmak, bildirmek.

Ya'nī 'aceb degül, eger anuñ 'ilminde baña bir zahmet degürmek var-ise, anlaruñ cihetinden. [96a]/(15)=6/80

degüştür-: Değiştirmek.

Pes diledük ki anlaruñ Tañrısı anlaruñ-içün degüştüre andan yeglerine pāklik yöninden. [185b]/(11)=18/81

degzindür-: Devretmek, dolaştırmak.

Meger ki, ol altı viriş, ala al ola ki degzindürür anı arañuzda. [44a]/(19)=2/282

dehir (Ar.): Dünya, zaman, devir.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Tahkīk geldi ādem üzerine dehirden. [340b]/(2)=76/1

dehşet (Ar.): Şaşma, korku, dehşet.

Pes anlar söylemezler heybetinden dehşetinden. [228a]/(17)=27/85

dehşetlen-: Dehşete kapılmak.

Ve hem anlar anuñ korkusından dehşetlenürler. [197b]/(1)=21/28

dek: a-/e-kadar, bir yere kadar, bir zaman kadar.

Ol şahrāda azup Mısrı bulıncaya dek gıdaları bunlar-idi. [10a]/(9)=2/57

del-: Yaralamak, delik açmak.

Ammā gemi ki deldüm bir niçe miskînlerüñdi ki on kişi-y-ıdı.

[185b]/(5)=18/79

delâlet (Ar.): Gösterme, yol gösterme, kılavuz.

Bu āyet delâlet itdi kim cāzulıķ küfr-imiş. [16a]/(21)=2/102

delâlet it-: Göstermek, kılavuzluk etmek.

Eyitdi: Yā Ādem seni delâlet ideyin mi ebedlik ağacına ve bir mülke ki fānī olmaz? [195b]/(4)=20/120

delîl, delül (Ar.): İşaret, tanık, delil.

Ve hem muhlışam didüğüme burhān ve delîl gösterüp bu azacuk ‘ömr içinde, inşā‘allāhu, bir hayr yādigār kılam. [1b]/(8)=1/

Ve tahkîķ şān budur ki dir-ıdı delülümüz ki İblīs’dür, Tañrı üzerine yalanı. [336a]/(11)=72/4

delîl dile-: Delil istemek.

Bu kez müşrikler Tañrınuñ birligine delîl dilediler. [24b]/(9)=2/163

delîl göster-: Delil göstermek.

Andan soñra bir kez dahı haķķ Te‘ālā hālķı öldürdüķde girü dirildüriser ve āhıret ni‘metlerinden yidüriser; rahmānlıgından delîl gösteriser rahîmliğına. [2b]/(5)=1/2-4

delîl ol-: Delil olmak.

Ve didiler ki: Niçün indürilmedi anuñ üzerine, bir āyet Tañrısından, peygamberliğına delîl ola? [92b]/(21)=6/37

delîlsüz söz. Delilsiz söz.

Ya ‘nī delîlsüz sözi ātdılar. [182a]/(8)=18/22

delig: Delik, yuva.

Ve ammā anlar ki fısq itdiler pes anlaruñ qarārgāhları od’dur her bār ki çıķmak deliglerinden dönderileler yine anuñ içine feriştelere döge döge

döndüre. [244b]/(16)=32/20

dellāl (Ar.): Tellal, satılacak ieyi satan kimse, satıcı.

*Pes Fir‘avn Medāyin’e dellāller gönderdi biñ kez biñ ādem derildi daħı biş
yüz biñ ādem ve qaravul yetmiş biñ ādem oldı. [220a]/(7)=26/53*

delü, dili: Deli.

*Andan soñra yüz çevürdiler andan ve eyitdiler. Muħammed’öğredilmiş
delüdür Muħammed’ didiler. [291a]/(5)=44/14*

*Yūsuf ‘aleyhi’s-selām eyitdi. Dedem İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām dilidür didi.
[152b]/(17)=12/54*

delü di-: Deli demek.

*Orada hemān namāzı daħı öğretdi, namāza turduķda delü dirlerdi, bu āyet
endi. [331a]/(19)=68/1-2*

delülig: Delilik.

*Atālarına ya bilmediler mi Peyğāamberlerini ki anlar aña inkār iderler ya
dirler mi ki anuñ delüligi vardur? [208b]/(2)=23/70*

delül → delİL.

delv (Ar.): Su kovası, bir yıldız burcu ismi.

*Burc On ikidür. Ħamel, Şevr, Cevzā, Seraťān Esed, Sünbüle, Mızān, ‘Aķreb,
Ķavs, Cedy, Delv, Ħüt. [347b]/(4)=85/1*

dem (Far.): An, vakit, saat.

*Ve dost dostdan su’āl itmeye, dem ola ki dost dostı bilmeye.
[334a]/(6)=70/10*

*Anlaruñ-içündür beşāret dünyā dirliğinde ölüm deminde firiştelar beşāret
iderler ve āħiretde feriştelar selām iderler. [139a]/(11)=10/63*

demür: Demir.

Ve indürdük Demüri ki anda ķatı heybet vardur ve fāyideler vardur

ādemīlere ve ādeme zīrā ki bir örs bir çeküç bir kelbeten Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām getürdi. [317b]/(6)=57/25

demur diken: Demir diken.

Ve buğaz dutucı yeyecek vardır demür dikenden. [337b]/(11)=73/12-13

demur ol-: Demir olmak.

Eyit yā Muḥammed ki taş oluñ ya demür oluñ ya bir maḥlūk şundan ki gönüllerüñüzde andan büyük nesne yok taşlar gibi gökler gibi. [176b]/(2)=17/50

demür pāreleri: Demir parçaları.

Getürdüñ baña demür pārelerini tā berāber oldı iki tağıñ ārası yapduğı demür-ile oddan ve kömür. [186a]/(19)=18/96

den-: Denmek, söylenmek.

Pes dönderdiler şunlar kim zulm itdiler, sözi, şunuñ ğayrına kim anlara dendi-y-ıdı Ya ‘nī muḥālifet itdiler, şapudan [10a]/(21)=2/59

denil-: Söylenmek.

Anlar bize şapmazlardı ve denildi anlara ki çağıruñ bütlere ki şaparduñuz. [233a]/(2)=28/64

denī (Ar.): Alçak, rezil.

Azdı sa‘yleri anlaruñ bu denīce dirlikde ya‘nī bu dünyāda. [186b]/(13)=18/103 – 104

deñiz: Deniz.

Ve şor bunlardan, yā Muḥammed, şol köyden ki deñiz kırañında-y-ıdı. [114b]/(20)=7/163

deñiz avr. Deniz ürünü, deniz avı.

Ve ḥelāl oldı size, deñiz avı ve yinüri size metā‘ olmağ-içün ve seyr idicilere seferlerde. [87b]/(3)=5/96

deñiz cānavarlarr. Deniz canlıları.

Andan deñiz cānavarları yir, yazı cānuvarları yir, uçar kuşlar yir.

[41a]/(5)=2/260

deñiz içine at-: Denize atmak.

Pes atduğ anları deñiz içine. [306a]/(15)=51/40

deñiz içinde iriş-: Denizde ulaşmak.

Pes uydı anlara Fir‘avn, leşker-ile dahı irişdi deñiz içinde. [193b]/(11)=20/78

deniz karşılıklarr. Deniz karanlıkları, deniz derinlikleri.

Ya şol Tañrı mı yegdür ki kulağuzlar sizi kurunuñ deñizüñ karşılıklarında ve şol ki gönderür yelleri muştulamağa rahmeti öñünce ki yağmurdur?

[227a]/(14)=27/63

deñiz karşılıklarr. Deniz karanlıkları.

Eyit, yā Muhammed. Kim kırtarur sizi, kırı yir karşılıklarından ve deñiz karşılıklardan? [94b]/(18)=6/63

deñiz kenār. Sahil.

Atāsı aña tahtını işmarlamak istedi, kaçdı deñiz kenārına ātda kaldı.

[185a]/(3)=18/65

deñiz kırañ. Sahil, deniz kıyısı.

Süleymān ‘aleyhi’s-selām deñiz kırañında her gün iki balıcağa kendüni icāre itmiş-di. [16a]/(15)=2/102

deñiz kırañında gez-: Sahilde yürümek.

Bu ol-idi kim, İbrāhim bir gün deñiz kırañında gezerdi. [41a]/(4)=2/260

deñiz ortasında perde kııl-: Denizin ortasında perde yapmak.

Ya şol mı hayrludur ki yeri qarārgāh eyledi ve anuñ āralıgın ırmāklar eyledi ve eyledi anñ-içün pāyidār tağlar ve iki deñiz ortasında perde kııldı?

[227a]/(10)=27/61

deñiz ʔalgası al-: Boğulmak.

Bir oğlancığın deñiz ʔalgası aldı ve birini ʔurt ʔapdı. [264b]/(6-7)=37/139

deñizde bit-: Denizde yetişmek.

İncü şadefde olur, mercān deñizde biter. [312a]/(12)=55/22

deñizde yürü-: Denizde yürümek.

Bedürüstī bu gemiler deñizde yürümekinden nişān vardır her mübāliğa²-ile şabr idüp şükr idene. [243b]/(5)=31/31

deñize bıraʔ-: Denize atmak.

Pes ol şandūʔı bıraʔ deñize. [192a]/(1)=20/39

deñize ğarʔ ol-: Denizde kaybolmak.

Ve yine Firʕavn ʔavmine döndi ʕazābuñ yamAnı ki deñize ğarʔ olmaʔdur. [276a]/(8)=40/45

deñize ʔal-: Denize dalmak.

Ve müsahhar ʔılduʔ aña şeytānlardan şunu ki deñize ʔalarlar. [199b]/(14)=21/82

deñizi böl-: Denizi bölmek.

Ve ol vaʔt kim böldük sizüñ-içün deñizi. [9a]/(16)=2/50

deñlü: Kadar, denli.

Ol deñlü şığırı anuñ ʔatında buldılar, aldılar, boğazladılar. [12b]/(10)=2/72

dep-: Tepmek, vurmak.

Dep ayağuñ-ile didi Cebrāyīl ʕaleyhi's-selām. [267a]/(9)=38/42

depe: Tepei yüksek yer.

vaʔtā ki ʔaçduñuz ʔıʔduñuz depe üzerine ve hiç dönüp baʔmazduñuz bir aħada, cānuñuz acısından, ğāl bu ki peygamber [56a]/(20)=3/153

depele-: Öldürmek, katletmek.

Her bār ki peygamber gelürdi anlara, şunuñ-ıla ki gönülleri dilemez, bir

bölüğün yalanladılar ve bir bölüğün depelemek isterler. [85a]/(12)=5/70

depelen-: Öldürülmek, katledilmek.

Ve kaçan ki dirile gömilen kızlar şorıla kañkı günāh-ile depelendi, diyü.

[345a]/(16)=81/8-9

depelemek: Öldürme, katletmek.

Ve giderur anlardan müşkil ‘ahdlerini, tevbe-y-içüñ kendüzin depelemek gibi ve meşakkatli hükümler ki anlaruñ üzerinde-y-idi. [114a]/(17)=7/157

depeleş-: Mücadele etmek.

Pes depeleş Allāh yolında. [69a]/(8)=4/84

depeleyici: Öldüren, katleden.

Pes ola kim sen nefsüñi depeleyicisin ‘amelleri üzerine anlaruñ.

[180b]/(13)=18/5

depredil-: Oynatmak, harekete getirmek.

Orada mübtelā oldılar mü’minler ve depredildiler katı depredilmek.

[246a]/(14)=33/11

der-: Koparmak, toplamak.

Turdi, ol bağlardan birez üzüm derdi, dañı birez encir derdi. [40b]/(7)=2/259

dere: Dere, nehir.

Vaktā ki nidā itdi aña Tañrısı Arı Dere’de ki adı Tuvā’dur. [343b]/(17)=79/16

dereler kııl-: Dereler yapmak.

Ve anda dereler kılduğ yollar olmağ-içün. [197b]/(7)=21/31

derece: Derece, mertebe.

Anlar ol tñyifedür ki anlaruñ-içündür ‘ālī dereceler ‘Adn uçmağları ki añar anuñ altında ırmağlar ebedī oldukları hālde anda. [193b]/(5)=20/75-76

derecāt: Derceler, mertebeler.

Anlara merātib ve derecāt vardur, anları yaradan katında ve yarlığanmağ ve

minnetsüz bol rızık vardır. [118a]/(13)=8/4

derece: Derece, mertebe.

*Ululadı Allāh Te‘ālā ğazā idenleri, mälları-la ve nefsleri-le, oturanlar üzerine,
bir derece, āhıret derecelerinden. [70b]/(9)=4/95-96*

dereceler yüceldici: Dereceleri yükselten.

*Ve egerçi kâfirler incinürlerise dereceler yüceldici ‘arş eyesidir.
[274a]/(14)=40/15*

derecelerini yücelt-: Derecelerini yüceltmek.

*Yüceldürüz derecelerini şunuñ ki dilerüz ‘ilm içinde ve üzerinde her ‘ilm
ıssınuñ bir a‘lem vardır. [154a]/(10)=12/76*

dergāh (Far.): Kapı, kapı önü, tekke, dergah.

*Ve tapmazlar, illā kuvvetlü şeytāna ki Allāh anı dergāhdan sürmişdür.
[72a]/(19)=4/117*

dergāhdan sür-: Dergahtan sürmek.

*Ve tapmazlar, illā kuvvetlü şeytāna ki Allāh anı dergāhdan sürmişdür.
[72a]/(19)=4/117*

dergāhdan sürül-: Kapıdan kovulmuş, sürülmüş.

*Ve taḥkīk ben ad virdüm aña, Meryem diyü ve ben şıgındurdum anı saña ve
anuñ zürriyetini, dergāhdan sürülmüş şeytāndan. [47b]/(18-19)=3/36*

derḥāl (Far.): Hemen, o anda.

Derḥāl bir altun boynuzlu қоç gönderdi fidā-y-içtin. [263b]/(13)=37/105

deril-: Toplanmak.

*Pes Fir‘avn Medāyin’e dellāller gönderdi biñ kez biñ ādem derildi daḥı biş
yüz biñ ādem ve қaravul yetmiş biñ ādem oldı. [220a]/(7)=26/53*

derilecek gün: Toplanılacak gün.

Bir yerde derilecek günüñüzdür. [343a]/(1)=78/17

derilen: Koparılan, toplanan.

Bir kişi dağı bir avuç çürük hurma getürdi ol derilene katdı, pes bu āyet indi.

[42a]/(15)=2/267

derilmiş: Koparılmış, toplanmış.

Pes kesilüp derilmiş gibi oldı. [331b]/(15)=68/20

deri: Deri.

Andan şoñra yumuşanur derileri ve gönülleri Tañrınıñ zikrine ki rahmet āyetidür. [270a]/(20)=39/23

derileri göyün-: Derileri acımak.

Her nice ki derileri göyünse kömür olsa, degşürürüz anları, bir deriye dağı, tā tañalar ‘azābı. [66b]/(12)=4/56

derisinden evler eyle-: Hayva derisinden evler yapmak.

Size evlerüñüzden qarār idecek yir kıldı ve siziñ-üçün tavārlar derisinden evler eyledi ‘Arab Cādırları gibi Bān Evleri gibi. [170a]/(18)=16/80

derisini koparıcı: Derisini koparan.

Başlar derisini koparıcıdır. [334a]/(11-12)=70/15-16

deriñ: Derin.

Ve Tañrı Hāzreti tiz-hisābdur ya zulmetler gibi ki deriñ deñizde ola bürür anı talar anuñ üzerinden [213a]/(21)=24/40

deriñ deñizde ol-: Derin denizde olmak.

Ve Tañrı Hāzreti tiz-hisābdur ya zulmetler gibi ki deriñ deñizde ola bürür anı talar anuñ üzerinden [213a]/(21)=24/40

derincek: Baş örtüsü.

Pes müt‘enüñ ednāsı üç büzdür; bir derincek, bir baş örtüsü, bir çārdur.

[36b]/(9)=2/236

derinceklerini şarkıt-: Baş örtülerini örtmek.

Ve şarkıtsunlar derinceklerini göğüsleri üzerine ve āşikāre itmesünler bezeklerini meger erenlerine ya atalarına ya erleri atalarına ya oğullarına ya erleri oğullarına ya kıardaş lerine ya kıardaşı oğullarına ya kıızkıardaş oğullarına ya ol ‘avretlere ki ehl-i ĩmāndur pāklerdür ya şunlara ki māllar-ile şatun aldılar kıaravaşlerine ya hıdimet-kārlardan ki nefis eyesi degüllerdür erenlerden pīrler gibi ya oğlanlara ki muṭṭali‘olmamışlardur henüz ‘avretlerün emirinecek yirlerine ‘ammilerine ya ta‘ilerine ve urmasunlar yeri ayaklar-ile bilinmek-içün [212a]/(13)=24/31

dermān (Far.): İlaç, çare.

Ve virdük Meryem oğlu ‘Īsā’ya ‘aleyhi’s-selām ‘acāyibler; ölü diriltmek ve anadan gözsüz toğana dermān kıılmağ gibi. [39b]/(3)=2/253

dermān idici: Çare bulan.

Ve eger fażlı ve rahmeti olmayaydı Tañrınıñ sizün üzerünüze yalan gerçekden seçileydi lākin settārdur kıullarınıñ ‘aybın örter ve taḥķīķ Tañrı kıulları’nuñ tevbesini kıabül idicidür ve günāha tevbey-ile dermān idicidür. [210b]/(19)=24/10

dermān it-: Çare etmek.

Ve Allāh ‘azīzdür, ḥakīmdür, bayın talāķ olmayıcağ, aña ric‘at-ile dermān ider. [34b]/(18)=2/228

dermān kııl-: Derman olmak, care etmek.

Ve virdük Meryem oğlu ‘Īsā’ya ‘aleyhi’s-selām ‘acāyibler; ölü diriltmek ve anadan gözsüz toğana dermān kıılmağ gibi. [39b]/(3)=2/253

dermān ol-: İlaç olmak, derman olmak.

Ol gözleri yaşları anlarun dertlerine dermān oldı. [350a]/(10)=89/1

derlere dermān Allāh. Dertlere derman Allāh.

Ve Allāh işidici oldı mażlumun du‘āsını ve bilici oldı ḥālını, derlere dermān

Allāh. [74b]/(13)=4/148

dert: Dert, hastalık, bela.

Ve Tañrı ğafūrdur, Őunlara ki andların Őısalor keffāretin virürler, ğalīmdür, kaçan ki, kullar and derdi-le mübtelā olsalar, dermān buyurur aña, keffāret virmeg-ile. [34a]/(20)=2/225

derde derman: Hastalığa ilaç, derde derman.

Ba'zılar eydür. Süleymān 'aleyhi's-selām her Şabah ki kalkardı otuğazlar Süleymān'a söyledi. Ben fulan derde dermanam, dir-idi. [16b]/(4)=2/102

derdlü → **dertlü**

dertlü: Dertli.

Ĝāyib olmaz andan zerre kadorı nesne göklerde ve ne yerlerde ve ne andan küçüçük ve andan büyük illā ki Levh-ı Maĥfūz'da Őābit olubdur tā 'ıvaz vire Őunlara ki İmān getürdiler ve eyü 'amel eylediler ol tayıfe anlaruñ-içün yarlığanmağlık vardur ve minnetsüz rızk vardur uçmağda ve Őunlar ki duriŐdiler bizüm Kur'an'umuzu yalanlamağda birbirin geçüp ol tayıfe anlaruñ-içün 'azāb vardur 'ikābdan ki dertlü idicidür ve görür Őunlar ki 'ilm virildiler Őu 'ilmi ki gönderildi saña Tañrıdan ki ol ğağkđur ve kulağuzlar 'izzetlü pādiŐāh'uñ yolına ki işleri öğülmüŐdür görklüdür ve eyitdi Őunlara ki kāfir oldılar kulağuzlayalum mı sizi bir er üzerine ki ğaber virür size ki eydür ki kaçan ki siz cüriyesiz ve tağılasız küllü eczāñuz bedürüstī siz yine [251a]/(16)=34/5

Ve indürdük ve Kur'an'dan Şunu dermāndur derdlülere ve esirgemekdür mü'minlere. [178b]/(12)=17/82

derviş (Far.): Fakir ve ihtiyaçlı kimse, derviş.

Ve tahkīk işitdi Allāh, Őunlaruñ sözini ki eyitdiler. Bedürüstī Allāh dervişdür ve biz baylaruz didiler. [59a]/(4)=3/181

dervişlik: Dervişlik.

Ve zemīnlik dervīşlik irgürmeg-ile. [93a]/(15)=6/42

Şeytān sizi dervīşlig-ile kōrkudur. [42a]/(18)=2/268

dervīşlik kōrkusı. Dervişlik korkusu.

Ve öldürmeñ oğlanuķlaruñuzı dervīşlik kōrkusından. [175a]/(20-21)=17/31

dervīşlikte şabr ider. Dervişlikte şabr eden kimse.

Ve şabr idenlerdür dervīşlikde ve hastalıķda ve zeminlikde ve kıtāl vaķtında, kāfir-ile cenk iderken [26a]/(20-21)=2/177

dervīşlikten kōrk-: Dervişlikten korkmak.

Pes yaklaş masunlar Mekke Haremi'ne bu yıllarından girü ve eger dervīşlikden kōrkarsañuz yakīndur ki Tañrı sizi bāy'ide kendü fazlından. [125b]/(13-14)=9/27

deste (Far.): Demet, tutam, takım.

Bizden rahmet ve öğüt olsun-içün 'aql āylerine ve dut elüñ-ile bir deste çubuğı ki yüz dāne ola ve 'avretü kim anuñ-ile ur ve hanīş olma and altında kalma. [267a]/(13)=38/44

destgīr (Far.): Elinden tutan, yardımcı.

Tañrı yetmez mi kulına ki Muħammed dür destgīr olmağa? [271a]/(5)=39/36

destgīr ol-: Yardımcı olmak.

Ve şol ki şabr ide ve kimsenüñ şucından geçe bedürüstī ol nesne işlerüñ eyürekindindür ve şunı ki Tañrı azdura añā bir destgīr olmaz andan şoñra ve göresin zālimleri 'azābı gördükleri vaķt dirler ki hīc dünyeye dönmek yol var mıdur? [285b]/(16)=42/44

destgīr-i deyyān. Yardımcı hakim.

Anlara destgīr-i deyyān oldı. [350a]/(10)=89/1

destür (Far.): İzin, müsaade.

Andan destūr virilmez şunlara ki kâfir oldılar ya'nî 'özrlerin dilemege ve ne hūd anlarıñ-içün yine dünyāya gelmek dilek ide kimse ya'nî ve kaçan ki görse şunlar ki zulm itdiler Tañrınıñ 'azābını pes yeynilmez anlardan 'azāb ve ne anlara mühlet olur. [170b]/(11)=16/84

destūr dile-: Müsaade istemek.

Bedürüstī gerçek mü'minler şunlardır ki ĩmān getürdiler Tañrıya ve Rasūline ve kaçan Peygāber-ile bile olsalar bir iş üzerine ki halk dirmeşür bir yire Cum'a gibi gitmezler tā andan destūr dilemeyince. [214a]/(20)=24/61

destūr vir-: İzin vermek.

Tañrı kulağuzlar nūrına şunu ki diler ve Tañrı meşel beyān ider Ādemoğullarına ve Tañrı her nesneyi bilicidür çırāğ evlerdedür ki destūr virdi ki yücele ve anda Ādı zıkr olına. [213a]/(8)=24/36-37

destūr viril-: İzin verilmek.

Destūr virildi şunlara ki cengi derler müşriklerle şol sebebeden ki bedürüstī anlar güc gördiler müşriklerden. [203b]/(10)=22/39

destūrlan-: İzin istemiş olmak, müsaade almış olmak.

Andan pes destūrlansunlar nice destūrlandı şunlar ki anlardan öñdin geldiler. [214a]/(1)=24/59

deve: Deve.

Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz Tañrı feth itdi anı ve illā kim havāle ider Peygāberleri'ni şunuñ üzerine kim diler. [320b]/(10)=59/6

deveyi buğazla-: Deveyi öldürmek.

Vaqt oldı ki şu bulunmadı deveyi buğazlardı dañı kūrşağın şıkarlardı yalaşurdı. [133b]/(15)=9/117

deve kuşu: Deve kuşu.

Ve şunlaruñ üzerine kim yahūdī oldılar, harām itdük her ırnağ eyesini; deve gibi, deve kuşu gibi, kaz gibi, ördek gibi, turna gibi ve ne ki aña benzer var-ısa. [102a]/(13)=6/146

devlet (Ar.): Devlet, hükümet, zengilik, var saadet, mutluluk.

Ve kaldırdı ba'zuñuzu ba'zuñuz üzerine, mertebelerle; mālda, rızıkda, devletde, refāhiyyetde sizi şınamağ-ıçün, şunda ki size viridi. [104a]/(1)=6/165

devletlü ol-: Zengin olmak.

Vaktā ki ağırlandı yüki, yatdı, du'ā itdi ol ikisi Tañrısına, ki. Eger bize şālih oğul virürseñ ki devletlü ola elbette şākirlerden olavuz didler. [117a]/(8)=7/189

devletlen-: Kurtulmak, saadete ermek.

Tahkīk devletlendiler mü'minler. [206a]/(6)=23/1

devletlü bölüg: Şerefli yol (din, tarikat).

Dilerler ki sizi çıkaralar yerüñüzden cāzūlıklarla ve gidereler sizüñ devletlü bölügüñüzi ve turañuzı. [193a]/(2)=20/63

devletlü menzil: Hayırlı akıbet.

Ol yegrekdür şevāb virmekde ve hayr devletlü menzil bağışlamağda. [183b]/(7)=18/44

devr (Ar.): Dönme, dolaşma, devir,zaman, çağ.

Ādem peygamber 'aleyhi's-selām devrinden tā Muhammed Muştafā'ya gelince. [27a]/(13)=2/183

devür-: Devirmek, dönmek.

Pes vahy itdük Mūsā'ya: 'Aşāñ-ile deñizi ur deyü devürdi. [220a]/(18)=26/63

devüşici: Açan.

Fāyide itmez anlarıñ-üçün bir nesneyi illā iki avucın devüşici gibi şuya

azğına irmek-içün ve ol şuya hūd ol erişici degüldür. [157a]/(20)=13/14

deyici: Sözcü.

*Didi bir deyici anlardan ki Yehūdā'dur. Öldürmeñ Yūsuf'ı ve bırağunı anı
kuyu içine. [149b]/(10)=12/10*

deyyār: Biri, bir kmise, bir fert.

*Ve niçe kuyular ki anlarunı üzerinde deyyār yok ve niçe serāylar ki göge
çıkmışdur yücelikte. [204a]/(7)=22/45*

dırman-: Tırmanmak.

*Dırmana hāke debesine vara yine süreler dibine yetmiş yılda ancak ine niçe
ki yetmiş yılda çıkardı. [338b]/(9)=74/17*

di-: Söylemek, demek.

*İkisinden birisi ya ikisi bile pes anlara öf dime! Öf demek harām olsa kalan
günāhların aña kıyās eyle. [175a]/(3)=17/23*

dimek: Demek, söylemek.

*Taḡdīr-i kelām ki la teberr ve ola tettekū ola tuşliḡū beyne'n-nāsi dimek
olur. [34a]/(12)=2/224*

*İşitmedük biz anı evvelki atalarumuzda ki Lā İlähe İlla'llāh dimege
kulağuzcı ola. [206b]/(17)=23/24*

dib: Dip, kök, ayak.

*Bedürüstī şunlar ki bey'at iderler senünle el düşüp sini Peyğāمبرlığa kabūl
itmege Muğaylān Ağacı dibinde yedi biñ beş yüz kişiy-idi. [300a]/(10)=48/10*

dibinde göm-: Dibine gömmek.

*Çaçan Aşaf bin Berḡiyā kazıyye-yi tūv-idi şeytān daḡı sezdi ki bildiler
Süleymān'unı yüzüğünü deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsi sinün ayağı
dibinde gömdi, daḡı kaçdı. [16a]/(15)=2/102*

dibinde otur-: Dibinde oturmak.

Geldi, bir ağaç dibinde oturdu. [40b]/(8)=2/259

dibinde tur-: Dibinde durmak.

*Bu oldur kim, Mūsā ‘aleyhi’s-selām Tūr tağına varduğda yetmiş kişi-le gitti,
tağ dibinde turdılar. [10a]/(2)=2/55*

dibinden çık-: Dibinden çıkmak.

Kimi dibinden çıkar kimi bir ağacdur bir şuy-ile şuvarılır. [156b]/(10)=13/4

dibine birağ-: Dibine bırakmak.

Ve ittifāk itdiler ki anı kuyu dibine birağalar. [149b]/(19)=12/15

dīdār (Far.): Güzel yüz.

*Taḥkīk ziyān itdiler, şunlar ki inanmadılar Tañrınıñ dīdārına, tā şuña degin
ki anlara kıyāmet geldi, apañsuzdan, [92a]/(20)=6/31*

didür-: Söyletmek.

*Ne nesnedür saña yalan didüren kıyāmete bunuñ gibi keremlerini gördükden
şoñra? [353b]/(18)=95/7*

digil → degül

diken: Diken.

Ve buğaz dutucı yeyecek vardur demür dikenden. [337b]/(11)=73/12-13

dikil-: 1. Durmak.

*Andan şoñra başları üzerine dikildiler ya‘nī zalāletleri üzerine muşırır
oldılar. [199a]/(3)=21/65*

2. Yükselmek.

Ve tağlara bakmazlar mı nice dikilmişdür? [349a]/(12)=88/19

dil: Gönül, kalp, dil, kouşma.

*Cān u ve dil bī-hūş olup, fe-tebāreke‘llāhu aḥsenü‘l-ḥālīkīn diyeler.
[1b]/(7)=1*

dil bil-: Dil bilmek, dil anlamak.

Buldı iki taġuñ âdemîlerden yañasında bir kavm ki aşlâ dil bilmezler kendüleri dilinden ġayrı. [186a]/(13)=18/93

dil ikrârı: Gönlün kararı.

Bu âyetden anlandı kim, mücerred dil ikrârı-y-ıla îmân olmazmış, belki gönül dahı taşdıġ itmek gerekmiş. [4a]/(15)=2/8

dil vir-: Dil vermek, konuşmayı icra edebilmek doğal yetenek.

Ve dil virmedük mi ki anuñ-la hikmet söyleye ve iki tuñak virmedük mi ki anuñ-la azġını örte? [352a]/(20)=90/8-10

dili tatlı: Dili tatlı.

Dili tatlı, güleç yüzlü kişi-y-idi, evet içi kabîh-idi. [31a]/(1)=2/204

dilber (Far.): Güzel, gönlü alıp götüren.

Mü'minler üzerine şefkatlülüdür, kâfirler üzerine dilberler. [83b]/(13)=5/54

dile-: Dilemek, istemek.

Ve yarlıġanmaġ dile günâhıñ-üçün. [298b]/(3)=47/19

dilek: Dilek, arzu.

Andan destür virilmez şunlara ki kâfir oldılar ya'nî özrlerin dilemege ve ne ġud anlarıñ-içün yine dünyâya gelmek dilek ide kimse ya'nî ve kaçan ki görse şunlar ki zulm itdiler Tañrınuñ 'azâbını pes yeynilmez anlardan 'azâb ve ne anlara mühlet olur. [170b]/(12)=16/84

Ve ihâta itmezler ferîşteler, bir nesneyi anuñ 'ilminden, illâ şol nesneyi ki anuñ dilegi vardur aña. [39b]/(18)=2/255

dilemiş ol-: İstemiş olmak.

Ve dilemezsiz bir nesneyi meger dilemiş ola anı Allâhü Te'âlâ. [341b]/(6)=76/30

dileyecek ol-: Dileyecek olmak.

İy Peyġamber eyit 'Avretlerüñe eger siz dünyâ dirligin dileyecek olursañuz

ve araşını isterseñüz [247a]/(21)=33/28

dileyi bil-: Dileyebilmek, isteyebilmek.

Pes dirler şunlar ki zulm itdiler. İy bizüm Tañrımız te'hîr eyle bizi bir zemāna degin ki suçlarımızıñ 'özrin dileyibilevüz anda. [162b]/(6)=14/44

dileyü gel-: Dileyerek gelmek.

Bu bir t̄âyifedür ki peygamber'e 'aleyhi's-selām esîrleri dileyü geldilerdi ve eger anlar şabr eyleseler t̄a şuña degin ki çıkayduñ anlara sen gerek anlara yeg olaydı. [302b]/(5)=49/4

dilemek: Dileme, isteme.

Ve hergiz fāyide itmez size 'özr dilemek zîrā zulm itdünüz nefslerünüz'e 'ömrünüz küfr-ile geçürdünüz. [288a]/(20)=43/39

dileyen: Dileyen, isteyen.

Vaqtā ki Mūsā 'aleyhi's-selām diledi ki muhkem yapışa şuña ki ol düşmindür Mūsā'ya ve meded dileyene. [229b]/(18)=28/19

dileñ-: Dilenmek.

Ve dileñ Tañrınuñ bol keremînden. [64b]/(3)=4/32

Mūsā kavmine didi ki: Yardım dileñ Tañrıdan ve şabr ve taħammül idüñ. [111b]/(9)=7/128

dilenci: Dilenci.

Ve mālını virdi Allāh 'ışkına, yāhuz mālını virdi, seve-tururken, qarābet eyelerine kavimlerine, yetîmlere ve miskinlere ve yolcılara ve dilencilere ve mālā kesilenlere, kul-iken ya qaravāş-iken. [26a]/(17)=2/177

dilenil-: Dilenilmek, istenilmek.

Ya diler misiz ki dileyesiz peygamberünüzden, nice ki Mūsā 'aleyhi's-selāmdan dilenildi idi, bundan önñ? [17b]/(7)=2/108

dili → delü.

dimeklik: Demek.

Olmadı anuñ kavminuñ cevābı illā dimeklik ki. Getür Tañrınuñ ‘azābını bize eger gerçeklerdeniseñ. [236a]/(12)=29/29

Zīrā ‘İsā-y-ıla Muḥammed’uñ aralarında altı yüz yigirmi yıl geçmiş-dī, kerh gördüğümüz-çün sizün dimekliküñüzi ki. Bize gelmedi bir muştucu ve ne korquducı ki anuñ-ıla ḥaqqı bileydük dimeyesiz. [80a]/(10)=5/19

dīñ: Din.

Ve şunu ki vaḥy itdük saña ve şunu ki İbrāhīm’e ve Mūsā’ya ve ‘İsā’ya işmarladuḡ dīni turguruñ ve dünyāda (13) iḥtilāf itmeñ deyü ya’nī Lā İlāhe İlla’llāhü dīñ. [283b]/(12-13)=42/13

dīn ehlī: Dine mensup olanlar.

Ve añ şol günü ki cem’ iderüz her dīn ehlinden bir bölige şunlardan ki yalanlar bizüm āyetlerümüzi. [228a]/(12)=27/83

dīn gayreti: Dini gayret, dini çaba.

Hergiz kayguluya ki dīn gayreti-çün ola, uyqudan tatlu nesne olmaz. [56b]/(7)=3/154

dīn götürüsü: Dinin tamamı.

Ve depeleşüñ anlaruñla, tā fesād olmaya, küfr kılmaya ve dīn götürüsü bir uğurdan Tañrmuñ ola. [120b]/(18)=8/39

dīn günü: Din günü, kıyamet günü.

Şorarlar ki kaçandur dīn günü? [305b]/(2)=51/12

dīn idin-: Dine inanmak.

Ve dīn idinmezler Ḥaqq dīni şunlardan ki Kitāb virildiler Tā cizye virince qahrdan maḫhūr oluben. [125b]/(19)=9/29

dīn kaygusr: Din endişesi.

Ve bir tāyife daḡı, ki anlara dīn kaygusu yok-idi, nefsleri kaygusu vardır.

[56b]/(8)=3/154

dīn nūr: Din ışığı, din nuru.

Dilerler ki söyündürelər Tañrınıñ dīn nūrını ağızlarile. [324a]/(13-14)=61/8

dīn yol: Din yolu.

zahmetlerdür dīn yolında; baş oynamak gibi, kanlar dökmek gibi.

[5b]/(1)=2/19

dīn yön: Din yönü.

Ya 'nī, kim ħubrāğdur Allāh'dan, dīn yöninden. [21b]/(3)=2/138

dīn yufkalar: Dini zayıf olanlar.

Ve kaçan ki dilesevüz bir kūyi ħarāb idevüz ni'met virürüz dīn yufkalarına.

[174b]/(8)=17/16

dīnden çık-: Dinden çıkmak, sapmak.

Çıkamadıldır, soñra kerh-ile anlar çıqdılar, kaçan ki müsülmanları az gördiler, dīnden çıqdılar dañı didiler ve şunlar ki gönüllerinde maraz vardur, didiler ki: Mağrūr itdi bunları dinleri ve Ĥağ Te'ālā cevab virdi ve didi: Ve şol ki tevekkül ide Allāh'a, Allāh gālibdür, ħüküm eyesidür, çoğı aza başdurur.

[121b]/(16)=8/49

dīne da'vet it-: Dine davet etme, dine çağırmaq.

Kendünün karā'ibini evine oğ-ıdı ve dīne da'vet itdi. [357b]/(3)=111/1

dīne ħulağuzla-: Dine davet etmek, dine yönelmek.

Toğru dīne ħulağuzladı İbrāhīm milletidür, toğru olduğı ħalda.

[103b]/(12)=6/161

dīne meyil it-: Dine yönelmek.

Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler ve şunlar kim yahūdī oldılar ve naşrāniler oldılar ve şunlar ki aya güneşe yılduza taparlar ve dīnden dīne meyil iderler her kim ki ĩmān getürdi Tañrıya ve eyü 'ameller işledi, anlaruñ-içüñdür

ecirleri, anlarıñ Tañrısı katında ve yokdur korku anlarıñ üzerine ve ne anlar melül olurlar, kayğu çeker, dünyeyi koyup girdükleri-çün. [11a]/(16)=2/62

dine toğrult-: Dine yöneltmek.

Ve yüzüñi dîne toğrult haqqdan gayrıya meyl itmeyüp ve elbette müşriklerden olma ve tapma Tañrıdan gayrı şuña ki saña fâyide itmez ve zarar dağı itmez. [141b]/(3)=10/105-106

dîn-i İslâm: İslam Dini.

Anlarıñ üzerine Mūsallağ degülsin ki cebr idesin Dîn-i İslâm'a. [349a]/(14)=88/22

dîni turgur-: Dini ayakta tutmak, dini ortaya çıkarmak.

Ve şunu ki vahy itdük saña ve şunu ki İbrâhîm'e ve Mūsâ'ya ve 'İsâ'ya işmarladuğ dîni turguruñ ve dünyâda ihtilâf itmeñ deyü ya'nî Lâ İlâhe İlla'llâhü diñ. [283b]/(12)=42/13

dînine koy-: Dinine yönlendirmek.

Yağîn oldı ki azdura bizi bizüm şanemlerümüzden eger bizüm şabrumuz olmayadı bütlerümüz üzerine bizi dînine koyardı. [216b]/(17)=25/41-42

dînlerden i'raz it-: Dinlerinden yüz çevirmek.

Ve kimdür ki yegrek ola dînde, şundan ki yüzini dönderdi Tañrıya dağı ol gökçek 'amel işleyici olduğı hâlde ve uydı İbrâhim milletine, gayrı dînlerden i'raz idüp. [72b]/(16)=4/125

dinlerden tafzîl it-: Başka dinlerden üstün tutmak.

Tañrı Te'âlâ Muḥammed'üñ dînini kalan dinlerden tafzîl ider, eydür. Uyuñ Muḥammed'e ve boyanuñ anuñ Tañrısınuñ boyası-la, kim ol Dîn-i İslâm'dur. [21b]/(1)=2/138

dînlerin yavu kıl-: Dinlerini kaybetmek.

Ve şanurlardı ben-i İsrâyl, ki belâ irmeye anlara Tañrıdan, pes kör oldılar ve

şağır oldılar, buzağuya tapdılar, dīnlerin yavu kıldılar. [85a]/(13)=5/71

dīnlerinde şābit ol-: Dinlerinde sağlam olmak.

Zīrā, temennā iderler ki egilesin anlaruñ dīnine anlar dīnlerinde şābit olalar.

[331b]/(4)=68/9

dīnlerine dön-: Dinlerine dönmek.

Ve hergiz ber-hūr-dār olmazsız ol vaqtin ki anlaruñ dīnlerine dönesiz didi.

[181b]/(19)=18/20

dīnlerini ayır-: Dinlerini ayırmak.

Dönici oluñ ol Hāzret'e ve qorquñ andan ve kıluñ namāzı ve müşriklerden olmañ şunlardan ki dīnlerini āyırırlar dürlü dürlü Yehūd Naşārā gibi ve bölük bölük oldılar her bölük yanlu yanındağına şādldur. [240a]/(5)=30/31-32

dīnümüze tap-: Dinimize ibadet etmek.

Ya 'nī umarduq senden ki dīnümüze tapasın. [145b]/(13)=11/62

dīnüñ dükelī: Dinin tamamı, bütün dinler.

Tā ki gālib eyleye dīnüñ dükelisini üzerine. [302a]/(1)=48/28

dīnüñ sebab-i nüzülü: Dinin yaratılış sebebi.

Dīnüñ sebab-i nüzülü oldur ki, naşārAnuñ kaçan ki oğulları toğa, yedinci gün, bir şuları var-idi, aña taldururlar-idi, tā arı olaydı ve ayruq ve ayruq sünnet itmezlerdi. [21b]/(4)=2/138

dinüñden fāriğ ol-: Dininden çekilmek.

Ammā şol ki gündüzin görmekile şevābdan müsteğnī ola ve senüñ dinüñden fāriğ ola. [344b]/(7-8)=80/5

dīnüñüze gir-: Dininize girmek, dininizi kabul etmek.

Şu'ayb eyitdi: Eger dīnüñüze girmegi kerih gördügise dağı dönderür misiz?

[109b]/(18)=7/88

dīnüñüze tap-: Dinize tapmak.

Vaqtā ki ʔolına azmadı sizūñ şāhibūñüz Muḥammed'İslām Dīnin ʔoyup dīnūñüze ʔapmaduĝ-ile ve yolın yañılmadı. [308a]/(20)=53/1-2

dīnūñüzi maşaralığa ve oyuncuĝa dut-: Dininizi alaya almak.

Dost idinmeñ, şunları ki dīnūñüzi maşaralığa ve oyuncuĝa dutar, şunlardan ki Kitāb virildi, sizden öñdin ve kāfirleri dost dutuñmañ. [84a]/(4)=5/57

din-: Söylenmek.

Vaqtā ki denildi anlara dirilūñ ecelūñüz gelince dindi. [306a]/(20)=51/43

dinil-: Söylenmek.

Ve ol gün 'arz olurlar şunlar ki kāfiroldılar od üzerine andan şoñra anlara dinilür ki. İşbu 'azāb ḥaḳḳ degül midür? [297a]/(5)=46/34

diñle-: Dinlemek.

Gördiler ki Peyĝāmbēr 'aleyhi's-selām şubḥ namāzın ʔılurdu. Diñlediler. Daĝı yene ulularına döndiler. Diñlediler. [336a]/(6)=72/1-2

dinleyici: Dinleyen.

Ve şunlardan ki yahūd oldılar, yalan dinleyiciler vardur, dinleyicilerdür bir ĝayrı ʔāyife-y-içün ki gelmediler saña. [82a]/(1-2)=5/41

diñlen-: Dinlenmek.

Şol Tañrı ki eyledi siziñ-içün yeri beşik gibi ʔarār idüp rāḥat olup diñlencek maḳām. [192b]/(6)=20/53

dinlenecek maḳām. Dinlenecek yer.

şol Tañrı ki eyledi siziñ-içün yeri beşik gibi ʔarār idüp rāḥat olup diñlencek maḳām. [192b]/(6)=20/53

dir-: toplamak, bir araya getirmek.

Ve Şūr urulduĝı vaḳtin anları direvüz bir yire şöyle ki gerekdür Ve 'arz itdük cehennemini ol gün kāfirler-içün. [186b]/(6)=18/99

dire: Büyük, şiddetli.

Bir dire oddan elinde hilāf ideni ururdu işlerler-ıdı anıñ-üçün ne dilerse mihrāblardan ve şüretlerden ve çanaqlardan ya tirkīlerden ki havzlar gibidür her birine biñ ādem oturubyemek yir ve çölmeklerden ki [251b]/(19)=34/13

direk: Direk, sütun.

Gice olıcağ, gökden bir direk inerdi nūrdan, anlara şu'le virürdi.

[10a]/(10)=2/57

direksiz → **direksüz**

direksüz, direksiz. Sütunsuz, direksiz.

Ve Gökleri kaldurdu direksüz ve terāzū kodı yer yüzinde. [311b]/(19)=55/7

Yaratdı gökleri direksiz görürsiz anı ve bırağdı yerde muhkem tağları çüvüksü olmağ-içün sizi yer ekmek-içün ve tağıtdı anlara her cāneverden ve indürdük gökden yağmurı pes bitürdük anda her nev'den hūblarını.

[242a]/(11)=31/10

direksüz yir. Direksiz yer.

Direksüz yirüñ üzerinde tururlar. [307a]/(3)=52/1-7

dirgür-: Diriltmek.

Ve indürdük gökden ārıdıçı şu tā ki dirgürevüz anuñ-la ölmüş yeri ve içirevüz anı şunlara ki yaratduğ dört ayaklu ya Ādemoğlanlarına ki çoğdur.

[217a]/(10)=25/48-49

diri, dirü: Diri, canlı.

Çıkarur diriyi ölüden ve çıkarıcıdur ölüyi diriden ol bu işleri işleyen Tañrıdur 'azze ve celle. [97b]/(14)=6/95

Allāh evvel-emrden yaradur ikileyiden toprağdan yine dirüdür.

[238b]/(20)=30/11

diri kal-: Canlı kalmak.

Tā Tañrı yirine getüre, şol işi ki ol iş işlenmiş oldu, tā ki helāk ola, şol ki

helāk oldu, hal aña beyān olduğdan soñra ve diri kalan diri kala, hağ aña zāhir olduğdan soñra. [121a]/(12)=8/41

diri ko-: Canlı bırakmak.

Boğazlardı erkeçüklerüñüzi ve diri qorlardı ‘avratlaruñuzı, hizmet-içün. [9a]/(12)=2/49

diri ol-: Canlı olmak.

Bir nazār dağı, üvez nite ki açdur, diri olur. [6b]/(12)=2/26

diriyi ölüden çıkar-: Canlıdan ölüyü yaratmak, canlıyı öldürmek.

Çıkarur diri’i ölüden ve çıkarur ölüyi diriden ve dirüldür yeri öldüğinden soñra ve ancılayın çıkarulursız yerden. [239a]/(10)=30/19

diril-, dirül-: Dirilmek.

Bir mu‘cize dağı göster didi-se ‘İsā ‘aleyhi’s-selām balığa. Diril,didi, dirildi. [89b]/(20)=5/115

Bedürüstī Mekke Ehli eydürler. Degüldür bu illā bizüm evvel ölümümüzdür ve biz yine dirilür degülüz. [291b]/(9)=44/34-35

Zirā dirüldügi Hızr’ı bulmağa nişān-idi. [184b]/(13)=18/61

dirildici: Dirilten.

Ve anuñ āyetlerindendir ki bedürüstī sen görürsin yeri kurumış yağmur olmaduğından pes kaçan ki indürdük anuñ üzerine şuyı hareket itdi ve kabardı bedürüstī şol ki diriltdi anı elbette ölüleri dirildicidir. [280b]/(12)=41/39

dirilik: Canlılık.

Pes biz dirildürüz dünyāda anı ārı dirilik-ile ve virürüz anlara şevāblarını eñ eyüs-ile şunuñ ki işlerlerdi dār-ı dünyāda. [171b]/(11)=16/97

Zirā Yūsuf’uñ diriligini melekü’l-mevtden şormış-idi. [154b]/(15)=12/86

dirilt-: Diriltmek.

Ve anuñ āyetlerindendir ki bedürüstī sen görürsin yeri kurumış yağmur olmaduğundan pes kaçan ki indürdük anuñ üzerine şuyı hareket itdi ve kabardı bedürüstī şol ki diriltdi anı elbette ölüleri dirildicidir.
[280b]/(11)=41/39

dirlik → **dirlik**.

dirlik: Hayat, yaşama, yaşam, geçim.

Ve sizüñ-içün yir yüzinde qarār idecek yir vardur ve dirlik vardur, ölüm vaqtına degin. [105a]/(12)=7/24

Ve sizüñ-içün vardur, kışāş itmekde, dirlik. [26b]/(0)=2/179

dünyā dirliğı: Dünya malı, geçim.

Ve anacağ mühlet vir anlara ki dünyā dirliğidir. [337b]/(9)=73/11

dirneş-: Toplaşmak.

Pes dirneşdiler cāzūları bellü günün vaqtı-y-üçün ve denildi Mısr ehline ki siz dağı cem⁶ olur mısız? [219b]/(9)=26/38

dirneş: Toplanmış olan.

Pes ol dirneşler tamūda anlar güm-rāhları ve İblīs Leşkeri bir uğurdan.
[221a]/(3)=26/94-95

dirsek: Dirsek.

Kaçan ki namaza tursañuz pes yuñ yüzlerüñüzi ve ellerüñüzi dirseklere degin ve mesh idüñ başlaruñuza ve yuñ ayaklaruñuzı topuğa degin. [78b]/(2)=5/6

dirşen-: Buluşmak.

Bedürüstī kıyāmet günü dirşenecek vahtleridür dükelisinüñ ve ol gün fāyideledimez bir dost bir dostdan hīc bir nesne ve ne anlar yardım oluniserler illā meger şol ki Tañrı esirgedi bedürüstī ol ‘azīz raḥīm’dür.
[291b]/(16)=44/40

dirü → **diri**.

dirül → diril.

dişār (Ar.): Kaftan, elbise.

İy dişāri-le bürünici Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām! Hārā’da niyāzını itdi ve dōndi. [338a]/(17)=74/1

diş: Diş.

Ve yazduķ anlaruñ üzerine o Tevrāt’da, ķana ķandur, eger ‘amd-ile-y-ise ve göze göz, eger ķaşd-ile-y-ise ve buruna buruñ, eger ‘amdıla-y-isa ve ķulaķa ķulaķ, eger ķaşdı-la-y-isa ve dişe diş, eger ‘amdıla-y-isa ve cirāhatlara ķiřāř berāberlařmaķ eger mümāřelet mümkin olursa. [82b]/(12)=5/45

dişe diş: Dişe diş, kısasa kısas.

Ve yazduķ anlaruñ üzerine o Tevrāt’da, ķana ķandur, eger ‘amd-ile-y-ise ve göze göz, eger ķaşd-ile-y-ise ve buruna buruñ, eger ‘amdıla-y-isa ve ķulaķa ķulaķ, eger ķaşdı-la-y-isa ve dişe diş, eger ‘amdıla-y-isa ve cirāhatlara ķiřāř berāberlařmaķ eger mümāřelet mümkin olursa. [82b]/(12)=5/45

dişi çık-: Dişi çıkmak.

Dahī mübārek dişi çıķdı. [323b]/(20)=61/3

dişi: Dişi, dişi cins.

Ve keçiden iki, biri erkek, biri dişi. [102a]/(1)=6/143

dişi toğur-: Dişi doğurmak.

Eger dişi toğursa, ķalan ķoyuñlar gibi olurdu. [88a]/(12)=5/103

ditre-: Titremek.

Pes anları Cebrāyil’uñ na’rası şutdı, ki yirler anuñ-ıla ditredi. [109a]/(12)=7/78

dīv (Far.): Şeytan.

Ot ķılı var-ıdı dīvler nureyi tařnīf eylediler. [226a]/(17)=27/44

dīvān (Ar.): Büyük meclis.

dīvān kur-: Meclis kurmak.

Daḥı ‘adl-içün dīvān kuralar. [352a]/(2)=89/22-23

dīvār (Far.): Duvar.

Ve ammā dīvār iki yetīm oġlanlaruñ-idi. [185b]/(13)=18/82

dīvār yapmaq: Duvar yapmak.

Anıñ-üçün (ve işler işleri andan ġayrı dīvār yapmaq gibi ve biz anlara bekciler olduk. [199b]/(15)=21/82

dīvāra ṭayan-: Duvara dayanmak.

Ve eger söylerseler işidürsin sözlerini ve inanursın ġüyā ki kütüklerdür ki dīvāra ṭayanmışlardır. [325b]/(12-13)=63/4

dīvārları düş-: Divarlardan düşmek.

Ol kүйlerüñ dīvārları düşmişdür arustākları üzerine. [204a]/(6)=22/45

divişür→ divşür.

divşir→ divşür.

divşür, divişür, divşir-: Yayıp döşemek.

Pes divşürdi şehriñ ḥalqını. [344a]/(2)=79/22

Pes divişürüñ ḥileñüzi. [193a]/(3)=20/64

Eyit ki Allāh dirildür sizi andan soñra divşirür sizi kıyāmet ġünine ki anda şübhe yoġdur. [293b]/(15)=45/26

divşürücü: Yayan, devşiren.

Pes birbirine çağırşdılar şabāḥ vaḫtinde ki şabāḥlañ ekinüñüz üzerine eger divşürücilerden olduñuzsa. [331b]/(16)=68/21-22

diyār (Ar.): Memleket, ülke.

Buḫt-naşar ḫazdı ‘Acem Diyāri’nda. [347b]/(7)=85/2

diyārlarından çık-: Ülkelerinden çıkmak.

Ve olmañ şunlarçılayın ki çıqdılar diyārlarından, tekebbürlük-ile ve ḥalḫa riyā

göstermek-ile ve men' iderler Tañrı yolından. [121b]/(5)=8/47

diyet (Ar.): İslamiyete göre öldürmelerde suçluan alınan para.

*İncİL ehli 'afv iderlerdi, ne kışāş var-idi, ne diyet, Tañrı bu ümmete tañfif
itdi. [26b]/(13)=2/178*

diyet al-: Diyet almak.

*Ol, ya'nī velī dilerse kışāş idüp dilerse diyet alup dilerse 'afv itmek,
tañfifdür, Tañrıñuz hazretinden ve rahmet ve esirgemekdür. [26b]/(12)=2/178
Pes her kim öldürse, diyet aldukdan sonra, aña 'azāb-ı elīm vardur.
[26b]/(15)=2/178*

diyeti talep it-: Diyeti talep etmek.

*Pes şol ki 'afv oluñdı anuñ-içüñ qarındaşından bir nesne, vardur aña, kim
hoşluğ-ile talep ide diyeti, maqtülden ötürü, dāhı vardur katile ki, diyeti edā
ide velīye, luṭf-ile. [26b]/(10)=2/178*

diyetin velīlerine vir-: Diyetini velilerine vermek.

*Ve eger bir tayıfeden olsa ki, sizüñle anlaruñ arasında 'ahd olsa, pes anuñ
kefāreti, diyetin velīlerine virüp dañı kul azād itmekdür, ki mü'min ola.
[70a]/(11)=4/92*

diyici: Söyleyen.

Didi diyici anlardan. Ne kadar eglendüñüz? [181b]/(10)=18/19

diyü vir-: Hemen söylemek.

Ve Tañrı anlaruñ esrārını bilür Pes Peygāmbere diyüvirür. [299a]/(4)=47/26

diz: Diz.

*Andan sonra hāzır idiserüz anları cehennem çevresinde dizleri üzerine
çöküb. [190a]/(5)=19/68*

dizin çök-: Diz çökmek.

Ve Tañrınuñdur gökleriñ ve yerleriñ pādīşāhlığı ve kıyāmet kopduğı günde

*ol günde mağbūn olur bāṭıl da‘vā idenler ve göresin ki her Millet dizin
çökmiş hisāb-içün. [293b]/(19)=45/28*

dizlerine degin. Dizlerine kadar.

*Zīrā ki Hūd’a kaçıyup hīz idüp kendülerin dizlerine degin yere gömmişler
di. [310b]/(13)=54/20*

dīzār: Yüz güzelliği.

Ola kim Tañrınıñ dīzārına inanasız. [156b]/(4)=13/2

dizil-: Dizilmek.

*Ve dizilmiş Mevīz ağaçları içinde olurlar ve uzun gölgelerde olurlar.
[314a]/(10)=56/28-34*

doğ-: Doğmak.

Evvel yedi Liyyā’dan toğdı soñrağı dört, kulluğcıdan doğdı. [149b]/(5)=12/8

doğrı: Doğru.

*Ve ol eşnāda şehriñ ortasından bir kişi geldi tīz tīz ki ādı Habīb-i Neccār’-idi
eyitdi iy kavmüm uyuñ Mürsellere uyuñ şuña ki sizden ecr dilemez ve anlar
doğrı yol üzerindedürürler. [259a]/(8)=36/21*

dolan-: Dolanmak (kaplanmak).

*Bedürüstī şunlar ki ummazlar bizi görmegi ve rāzı oldılar dünyā dirligine ve
dolandı gönülleri anuñ-la ve şunlar bizüm āyetlerümüzden gāfillerdür.
[135a]/(20)=10/7-8*

dolu: Dolu, tam.

*Ol bardağlar-ile ve ibriğler-ile ve şağraklar-ile ki aq şucī-le doludur.
[314a]/(2)=56/17-21*

dost, dūst: Dost, arkadaş, yakın, sevilen kimse.

Ve yoğdur size Tañrıdan gayrı bir dost ve ya yardımcı. [133b]/(10)=9/116

dost idin-: Arkadaş edinmek.

Anları dost idinmekden ve şol ki anları dost idinür pes ol t̄âyife z̄alimlerdür.

[323a]/(7)=60/9

dostlık: Dosltuk, arkadaşlık.

Ve eger size irişse fażl ve kerem Allāhdan, taḥkīk eydürler, gūyā ki sizüñle anlaruñ arasında dostlık yoḡdur. [68a]/(3)=4/73

dög-: Vurmak, dövmek.

Ve ammā anlar ki fısq itdiler pes anlaruñ qarārgāhları od'dur her bār ki çıḡmaḡ deliylerinden dönderileler yine anuñ içine feriştelere döge döge döndüre. [244b]/(17)=32/20

döge döge: Vura vura, vurarak.

Ve ammā anlar ki fısq itdiler pes anlaruñ qarārgāhları od'dur her bār ki çıḡmaḡ deliylerinden dönderileler yine anuñ içine feriştelere döge döge döndüre. [244b]/(17)=32/20

dök-: Dökmek, akıtmak, yağdırmak,

Dök bizüm üzerümüze şabri ve berkit ayaklarımızı, şābit eyle ve yardım eyle bize, kāfir cemā'atı üzerine. [38b]/(17)=2/250

Bir bardaḡ suyu üzerine dökdi. [350a]/(12)=89/1

dökici: Döken.

Ve ḡelāl oldı size, muḡşana ḡātunlar mü'minelerden ve muḡşana ḡātunlar, şunlardan ki Kitāb virildiler, sizden öñdin ḡaçan ki virseñüz ecrlerini mehrlerini, 'afīfler oluñ şehvet dökici olmañ zīnā-y-içün ve oynaş dutıcı olmañ şehvet-içün. [78a]/(19)=5/5

dökil-: Dökülmek.

ḡaçan ki ḡamīm'e getürseler şu içmege ısısından yüzlerinüñ eti aşāḡa dökile. [312b]/(17)=55/44

dökmek: Dökme, akma.

Zahmetlerdür dīn yolında; baş oynamak gibi, kanlar dökmek gibi.

[5b]/(1)=2/19

dökmeklik: Dökme, akıtma.

Bedürüstī biz dökdük Yağmur'ı dökmeklik. [344b]/(20)=80/25

dölen-: Durmak, eğlenmek, kalmak, huzura kavuşmak.

Eyitdiler. Dilerüz ki ol māyideden yiyevüz ve gönümüz dölene ve bilevüz ki taḥḳīḳ sen gerçek söyledüñ bize ve anuñ üzerine şanuklardan olavuz.

[89b]/(2)=5/113

dön-: 1. Yönelmek.

Didük ki yā Mūsā dön 'aşāña ve qorqma ejdehā olduğundan ki toğrısı sen emīn olanlardansın. [230b]/(15)=28/31

2. Dönmek.

Pes gör ittifāḳ iderler bilüp dön didi geldi Hüdhüd Süleymān'uñ hükmünü getürdi. [225a]/(18)=27/28

3. Yüz çevirmek.

Şol ki dīnden döne sizden, tīz ola ki Tañrı getüre bir t̄ayıfeyi ki Tañrı anları sever, anlar Tañrıyı sever. [83b]/(11)=5/54

4. Uğramak.

Bedürüstī anlar gelicidür anlara dönmez 'azāb. [146b]/(5)=11/76

döne bil-: Dönebilmek, yüz çevirebilmek.

Pes nice dönebilürsüz ḥaḳḳdan? [137a]/(20)=10/32

döne gel-: Dönüp gelmek.

Döne geldi Sāmīrī'ye nedür işüñ yā Sāmīrī didi. [194b]/(4)=20/95

dönüp kaç-: Dönüp uzaklaşmak.

Eger çıkarılurlarise bile çıkmazlar anlaruñla ve eger ceng itseler anlara yardım itmezler ve eger yardım ideler anlara elbette ardların dönüp kaçarlar.

[321a]/(19)=59/12

dönici: Dönen.

Dönici oluñ ol Hâzret'e ve kôrkuñ andan ve kıluñ namâzı ve müşriklerden olmañ şunlardan ki dînlerini âyırırılar dürlü dürlü Yehūd Naşârâ gibi ve bölük bölük oldılar her bölük yanlu yanındağına şâdlardur. [240a]/(3)=30/31-32

dönül-: Dönülmek.

Ve biz vahy itdük Mūsâ'ya dönile al git kullarumuzu diyü zîrâ ki siz uyulursız. [220a]/(6)=26/52

dönüş: Dönüş.

Ve didi şunlar ki bizüm likâmuz ummazlar niçün inmedi bizüm üzerümüze ferîştehler ya göreydük Tañrımız ki sen Peygâmbere idüğüñ bize diyeydi! taḥkîk ululandılar kendü nefslerinde ve döndiler Haḫḫ'dan ulu dönüş. [215b]/(21)=25/21

dönder-: 1. Yönelmek.

İy bizüm Tañrımız gördük ve işitdük pes dönder bizi eyü 'amel idelüm. [244a]/(20)=32/12

2. Geri çevirmek.

Daḫı şunlardur ki dirler ki iy bizüm Tañrımız dönder bizden tamû 'azâbını bedürüstî anuñ 'azâbı şerr-i dâyimdür. [218a]/(2)=25/65

3. Döndürmek.

Tañrı Te'âlâ eydür. Mühlet virtürem şol vaḫte degin ki anlaruñ birisine ölüm gele eydür ki iy Tañrum dönder beni yine dünyâyâ ol kim eyü 'amel idem. [209b]/(4)=23/99-100

dönderi bil-: Çevirebilmek, dönderebilmek.

Dilerler çoğı ehl-i kitâbuñ eger dönderi-bilselerdi, döndereler-idi İmānuñuzdan, kâfirler idelerdi sizi günüleyiben kendü nefsleri kıbelinden

hak anlara eşkere olıduktan sonra Tevrāt'da. [17b]/(13)=2/109

dönderici, dönderüci: Geri çeviren, çeviren.

Ve dönderici yokdur, Tañrınuñ sözlerini. [92b]/(11)=6/34

Ve yokdur size hergiz penāh ve yokdur sizün-içün gelen 'azābı dönderüci.

[286a]/(6)=42/47

dönderil-, döndiril-, döndirül-: Çevrilmek, geri döndürülmek.

Ve kaçan ki dönderildi gözleri anlaruñ, cehennem ehinden yaña, eyitdiler. İy bizüm Tañrımız. [107a]/(7)=7/47

Andan sonra Tañrıya döndirilürsüz. [92b]/(20)=6/36

Andan uzadur sizi temām kuvvete yetişmek-içün ve sizdindür şol ki ölür ve sizden ba'zı şoldur ki döndirülür 'ümürüñ kemine degin. [201b]/(6)=22/5

döndermek → döndürmek.

dönderüci → dönderici.

döndiril – → dönderil.

döndirül-→ dönderil.

dörder: Dörder.

Ve eger korķarsañuz, 'adl idemeyevüz diyü öksüzlerde, pes evlenüñ şol ki hoş geldi 'avratlardan, ikişer ikişer ve üçer üçer ve dörder dörder.

[60b]/(21)=4/3

dördünci: Dördüncü.

Ya'nī üç kişi iç ara kelecı itmeyeler illā Tañrı dördüncisi olur anlaruñ.

[318b]/(15)=58/7

dört: Dört, sayı.

Ve def' ider 'avretten haddi tanuķlık virmeñ ol 'avret dört kerre Tañrıya and içüp ki bedürüstī ol yalancılardan dur. [210b]/(14)=24/4

döşe-: Döşemek.

Ve melūl olma anlaruñ üzerine ve döşe kınaduñı mü'minlere.

[165a]/(20)=15/88

döşek: Döşek.

Tañrı kim, eyledi sizüñ-içün yiri döşek ki, qarargāhdur. [6a]/(1)=2/22

döşek kıl-: Döşek yapmak.

Biz yeri döşek kılmaduğ mı siz anda qarār itmek-içün ? [342b]/(13)=78/6-7

döşen-: Döşenmek, yayılmak.

Tā geldi, aralarında döşendi. [89b]/(12)=5/115

döşenecek: Döşenmek için yer, zemin.

Ve en 'āmdan yaratdı, yük götürici ve anlardan döşenecek kıldı, yiñ şundan ki Tañrı size ruzı eyledi ve uymañ şeytān vesvesesine, bedürüstī şeytān, size zāhir düşmindür. [101b]/(19)=6/142

döşeyecek ol-: Yayacak olmak.

Ve eger döşeyecek olursa Allāhü Te 'ālā rızkı kıllarına gerek 'āşī olalar yer yüzinde ve illā kim indürür gerek olacak miqdārca bedürüstī Ol, kıllarını bilür ve görür. [285a]/(2)=42/27

döşeyen: Yayan, döşeyen.

Ve yer hakk-içün ve anı döşeyen hakk-içün. [352b]/(13)=91/6

döşeyici: Yayan, döşeyen.

Ne eyü döşeyicilerüz! Ve her nesneden çift çift yaratduğ erkek dişi, gice gündüz, ay gün gibi. [306b]/(4)=51/48

du'ā (Ar.): Dua.

Ve du'ā idüñ Tañrıya, kırkıda ve ümizde, hışmindan kırkıp, rahmetin umup. [107b]/(16)=7/56

du'ā eyle-: Dua etmek.

Vaktā ki 'azāb geldi üzerlerine, didiler ki. İy Mūsā du'ā eyle bizüm-içün

Tañrına, şol ‘ahd sebebi-le ki senüñ katuñdadur. [112a]/(13)=7/134

du‘ā it-: Dua etmek.

Atāsına du‘ā itdi zīrā ĩmān getürtürün dimiş-idi ve anasına du‘ā itdi.

[162a]/(19)=14/41

du‘ā kıl-: Dua etmek.

Ve añ ol vaqtā ki anlar didiler. İy bizüm Tañrımız! Eger bu, ol haq Kur‘ān olacaq olursa, ki senüñ katuñdan ola, pes yağdur bizüm üzerümüze taşu gökden, bize acıdııcı ‘azāb getir diyü du‘ā kıldılar. [120a]/(18)=8/32

du‘āñuz kabül it-: Duanızı kabul etmek.

Ve Tañrıñuz didi. Dileñ benden ben cevāb vireyin size ya‘nı du‘āñuz kabül ideyin. [276b]/(19)=40/60

dudiş-: Uğraşmak, didişmek, çabalamak.

Ve şunlar ki dudişürler bizüm Kur‘ān‘umuzu yalanlamaqda birbirin geçüb.

[253b]/(13)=34/38

duhül (Ar.): İçeri grime, giriş.

Yā taqdir itmemiş olasız mehri, ya‘nı kaçan nikāh ideler, eger mehr añılursa, dahı duhül iderse, tamām mehr lāzım olur üzerine. [36b]/(5)=2/236

dur-→ **tur-**.

duruş-: Mücadele etmek.

Pes muñi‘ olma kāfirlere ve duruş anlara Kur‘ān‘-ile ulu durişmek ola ki ĩmāna geleser. [217a]/(16)=25/52

durut-: Doğrultmak, düzeltmek.

Mūsā eyitdi. Eger dileydüñ durutduguñ üzerine ücret alurduñ yirdük. [185b]/(3)=18/77

dut-: Tutmak, korumak.

Dut yumşaklığı ve buyurur eylüg-ile ve yüz çevür hayāsuz ve eger elbette

azdursa seni, şeytāndan bir günāh, pes şığın Tañrıya. [117b]/(6)=7/199

dutmuş ol-: Tutmuş olmak.

O! Tañrı şol kimesnedür ki gösterdi size āyetlerini ve gökden sizün-içün rızķ indürdi ve añlamaz bunu illā şol ki Tañrıya yüz dutmuş ola. [274a]/(12)=40/14

dutu al-: Tutup almak.

Ve eger sefer üzerinde olsañuz ve kātib bulmasañuz, pes dutu almaķdur ki ķabz olmış ola. [44b]/(4)=2/283

dutul-: Tutulmak.

Iraķ degül ki maşharalıķa dutulan yeg olan maşharalıķa dutandan. [303a]/(3)=49/11

dutucı: Tutan.

Ve buğaz dutucı yeyecek vardur demür dikenden. [337b]/(11)=73/12-13

dutun-: Tutunmak.

Ve şunlar ki andan ğayrı dostlar dutundılar. [268b]/(12)=39/3

dutuş-: Tutuşmak, alev almak.

Bir od indi mīşe dutuşdı ārasında yandılar. [129b]/(1)=9/70

dutuş, dutış: Tutma, tutuş.

Bedürüstī senün Tañrıñuñ dutuşı yā Muħammed, ķatıdur. [347b]/(21)=85/12

Pes dutduķ biz anı bir dutış ki iken yamandur. [337b]/(16)=73/16

dutalıĝ: Cinnet, hastalık.

Degüldür bu illā bir kişidür ki anuñ dutalıĝı vardur. [206b]/(18)=23/25

dutıcı: Tutan.

Pes evlenün anları, ehlinün izni-le; Ve virün mehirlerini, ‘ādet üzerine, ‘afīfe oldukları hālda, eşkere ziyān idiciler olmayalar ve uğurlayın dost dutıcı olmayalar. [63b]/(20)=4/25

dutıcı ol-: Tutucu olmakı tutan.

Ve helāl oldu size, muḥşana ḥātunlar mü'minelerden ve muḥşana ḥātunlar, şunlardan ki Kitāb virildiler, sizden öñdin kaçan ki virseñüz ecrlerini mehrlerini, 'afīfler oluñ şehvet dökici olmañ zīnā-y-içün ve oynaş dutıcı olmañ şehvet-içün. [78a]/(19)=5/5

dutış → **dutuş**.

dutma: Tutma.

Pes helāk itdük daḥı muḥkemlerini dutmada ve kuvvetde ve geçdi ilerükileruñ kışşaları ve eger şorsañ anlara ki kim yaratdı gökleri ve yerleri? [286b]/(17)=43/8

dutruk: Ateş tutuşturacak çör, çöp.

Taḥkīk siz şol ki taparsız Tañrıdan ğayrı aña tamū dutruğıdır. [200b]/(4)=21/98

dutsak: Tutsak.

Pes muḥkem bağlañ! Ya azād itmeklikdür andan şoñraya dutsağile değışmekdür tā şuña degin ki ceng bütlerini şıya. [297b]/(5)=47/4

duy-: Duymak, işitmek.

Bedürüstī bu işde nişānlar vardur birlüğümüze her belāmuza duyanlara ve ni'metümüze şükr idenlere. [252b]/(2)=34/19

düst → **dost**.

dūzah (Far.): Cehennem.

Bedürüstī ol Dūzah ne yamān ārām-ğāh oldu ve ne yamān menzil oldu. [218a]/(3)=25/66

dübür (Ar.): Arka, geri.

Ve eger görsen, yā Muḥammed, şol vaqtā ki kāfirler cān virürler feriştelere ururlar yüzlerini ve dübürlerini. [121b]/(19)=8/50

dügüm: Düğüm.

Meger kim ‘avratlar mehirlerini bağışlayalar yāhuz ‘afv ide şol kim elindedür anuñ nikāh düğümü, ki ol erdür, ya‘nī er mehri bitüri-vire.

[36b]/(14)=2/237

düğümü çez- Düğümü çözmek, çözmek.

Eyitdi: İy Tañrum gönülümü giyik eyle ve āsān eyle baña işümi ve çez düğümü dilümden tā añlayalar sözümi ve baña vezīr eyle ehlümden Hārūn’ı ki kardaşum ki muhkem eyle anuñ-ile kuvvetümi. [191b]/(16)=20/27-28

dükeli, dükeli. Hep, hepsi, tamamı.

Eyitdi: Anlar dükelisi izüm başarak geliyorırlar. [193b]/(21)=20/84

Ve eger anlara gelürse dükeli āyetler tā ‘azāb-ı elīm görinceye degin yoqdur bir kūy ki ĩmān getürdi ‘azāb gördükden şoñra dañı fāyide itdi aña ĩmānı illā Yūnus Kavmi’dür ki vaqtā ki ĩmān getürdiler. [141a]/(7)=10/97

dükelü → dükeli.

düken- Tükenmek, bitmek.

Zīrā kelām-ı Tükellimühüm de dükendi. [228a]/(11)=27/83

dükenmek. Tükenme, bitme.

Eyit yā Muḥammed: Eger siz mālīk olsañuz benüm Tañrımuñ raḥmeti ḥazīnelerine ol vaqt buñl ideydüñüz dükenmek kórku sından. [179b]/(17)=17/100

dükenmez şevāb. Bitmeyen sevab.

Anlaruñ-içün dükenmez şevāb vardur. [353b]/(17)=95/6

dülbend (Far.): Tülbent.

Lekin içinde ve Mūsā’nuñ ‘aşası ve Hārūn’uñ dülbendi var-idi. [38a]/(19)=2/248

dün:

1. Bir önceki gün, dün.

Dün vardum, İsaf-ile Nayile’nüñ üzerine elüm urdum. Bī devlet t̄āyife-y-

imiş, size şapan didüm didi. [24a]/(7)=2/158

2. Gece.

Peygamber ‘aleyhi’s-selām buyurdu: Her kim Baqara sūresinūñ āhîrinde iki āyeti okusa, dün namāzın kılmış gibidür didi. [45a]/(9)=2/286

dünyā, dünýe: (Ar.) Dünya.

Anlaruñ-içündür beşāret dünýā dirliğinde ölüm deminde firişteler beşāret iderler ve āhîretde ferîşteler selām iderler. [139a]/(11)=10/63

Ve şifatuñ alurlar gizledükleri sebebi-y-le az nesne dunyā metā‘ından senūñ ol t̄ayifenūñ yimezler qarınlarında, illā şamū odın yirler Ve söylemez anlara Allāh Te‘ālā kıyāmet güninde. [25b]/(18)=2/174

dünýe → dünýā.

düpdüz: Çok düz, düpedüz, sade.

düpdüz it-: Düpedüz yapmak.

Andan şoñra düpdüz ider dañı kor. [195a]/(3)=20/106

düpdüz ol-: Düpedüz olmak.

Şöyle ki düpdüz ola. [352a]/(1)=89/21

dür-: Dürmek.

Añ yā Muḥammed ol günü ki düriserüz göki sicill dürdügi gibi.

[200b]/(13)=21/104

düret-: İcad etmek, yaratmak.

Ve Tañrı oldur ki düretti sizi bir nefsdan ki Ādem peygamberdür ‘aleyhi’s-selām pes sizūñ-içüñ qarār idecek yir vardur, ata belinde ve emānete konacak yir vardur, ana raḥminde. [98a]/(1)=6/98

düril-: Dürülmek.

Defter dürildi qalmadı. [350b]/(5)=89/1

dürüt-: Diriltmek.

Eyit ki Tañrı yaradur ibtidā'en ve yine dürüdür öldükden soñra.

[137b]/(3)=10/34

düriş-: Karşı karşıya gelmek, mücadele etmek.

Pes muñî' olma kâfirlere ve duruş anlara Qur'an'-ile ulu dürişmek ola ki imāna geleser. [217a]/(16)=25/52

dürlü: Türlü, çeşitli.

Eyit, yā Muhammed, kim: Tañkık geldi size peygamberler bundan ön, dürlü mu'cizelerle ve şunuñ-ile ki didüñüz. [59a]/(12)=3/183

dürr (Ar.): Sedef, inci.

dürr-i yetim: Sedefinde tek olarak çıkan büyük inci, Hz. Muhammed.

Ve tavāf iderler Anlaruñ üzerlerine uşak oğlanlar ki kulağlarında dürr-i yetimler var. [341a]/(9)=76/19

dürt-: Sürmek.

İy niçe helāk itdük küylerden zālimlerdiler ve dürtük anlardan soñra bir tayifi dañı ki anlardan yegdür. [196b]/(16)=21/11

dürtmek: Sürme, sürtme.

Pes eger çıksalar, pes günāh yoğdur sizüñ üzerüñüze şunda kim işleyeler kendü neflerine bezekden, dürtmekden, sürmelenmekden. [37a]/(9)=2/240

dürülüci: Dürülen, katlanan.

Halkuñ Ma'būdi'na ki, men' ve 'aṭā anuñ elindedür şeyṭān şerrinden ki, dürülücidür kirpi gibi. [358a]/(6)=114/1-6

dürüst: Dürüst.

Eger bunlardan birine ikrār itmese, anuñ İmānı dürüst olmaz.

[26a]/(14)=2/177

dürüş-: Çalışmak, çabalamak, mücadele etmek.

Kimesne günāhī-le kimesne kınanmaz ve yoğdur ādeme illā şol ki dürüşdi

eger hayr eger şerr ve taḥkīk dūrüşdügi nesne görilse gerek. [309b]/(7)=53/39

dūrüşici: Mücadeleci, çabalayan.

İy ādem, bedürüstī sen dūrüşicisin tā Tañrıña kavuşınca şöyle gerekdir.

[347a]/(5)=84/6

dūrüt-: Yaratmak, can vermek.

Andan şoñra dūrütdük anı bir naqş daḥı ki cān virdük aña. [206a]/(19)=23/14

düş-: 1. Kapanmak, eğilmek.

Pes kaçan kim temām yaradam ve içine rūḥumdan üfürem pes düşüñ aña secde idübeni. [268a]/(10)=38/72

2. Düşmek.

Ve düşmez yapraklardan bir yaprak, illā ol anı bilür. [94b]/(6)=6/59

düş: Rüya.

Bu daḥı düş haberidür. [152b]/(3)=12/49

düş yora bil-: Rüya yorabilmek.

İy memleketüm uluları yoruñ düşümi eger düş yorabilürseñüz.

[152a]/(9)=12/43

düşde gör-: Rüyada görmek.

Bel eyitdiler ki Qurʾān fāşid ḥayāldür ki düşde görür anı. [196b]/(6)=21/5

düşü ḥaḳḳ kıl-: Rüyayı gerçekleştirmek.

Taḥkīk Tañrım ol düşü ḥaḳḳ kıldı ve taḥkīk baña iḥsān eyledi.

[155b]/(8)=12/100

düşin söyle-: Rüyasını söylemek.

Uyandı düşin söyledi. [294b]/(20)=46/8

düşinde gör-: Rüyasında görmek.

Peygāmbere ʿaleyhiʿs-selām Ḥudeybiyyeʿye çıkmadın düşinde görür ki emīnler oluben eşḥābīla Mekkeʿye girürler daḥı başların yoldururlar.

[301b]/(13)=48/26

düşüni gerçekle-: Rüyasını gerçekleştirmek.

*vaqtā ki boyun şundılar ikisi bile ve alınına yapışup boynın kağırdise
buğazlama ve nidā itdük aña ki taḥkīk yā İbrāhīm düşüni gerçekledüñ.*

[263b]/(13)=37/105

düşüni kışsa eyle-: Rüyasını anlatmak.

Ya'kūb eyitdi. İy oğlancuğum kışsa eyleme düşüni kardeşlerüñe.

[149a]/(18)=12/5

düşmān, düşmen: Düşman.

Eger size gālib olalar düşmān olurlar size. [322a]/(21)=60/2

düşmān baş-: Düşman basmak.

Ve şabāḥın düşmān başup yağmā idici atlar ḥaḳḳ-ıçün. [355a]/(14)=100/1-6

düşmān dut-: Düşman saymak.

*Fir'avn eytdi. Bedürüstī bunlar az bölükdürürler ve anlar bizi düşmān
dutydururlar ve biz cemā'atüz ki yarağumuz görüp tururuz Mūsā'nuñ leşkeri
altı yüz biñ ve yitmiş biñ kişiy-idi. [220a]/(9)=26/54 – 55*

düşmān idin-: Düşman edinmek.

Pes siz daḥı düşmān idinüñ anı. [255b]/(4)=35/6

düşmān ol-, düşmen ol-: Düşman olmak.

*Dostlar ol günde ba'zılarına düşmindür illā perhīz ehli anlar birbirine
düşmān olmazlar. [289b]/(11)=43/67*

*Tañrı Te'ālā eyitdi. İnüñ uçmağdan bir uğurdan ve ba'zuñuz ba'zuñuza
düşmen olub. [195b]/(9)=20/123*

düşmana 'acz göster-: Düşmana yenilmek.

Ve süst olmañ, düşmana 'acz göstermeñ ve melül olmañ. [55a]/(16)=3/139

düşmāna tiz gālib ol-: Düşmanı çabuk yenmek.

Ve bir se'adet dahı dünyede ki seversiz anı, Allāhdan yardımdur ve düşmāna tīz gālib olmağdur. [324b]/(3-4)=61/13

düşmanlarını helāk it-: Düşmanlarını öldürmek.

Nil'i yarmağ gibi, düşmanlarını helāk itmek gibi, menn ü selvā gibi. [31b]/(8)=2/211

düşmānlarını mağlūb it-: Düşmanlarını yenmek.

Tañrınıñ sünnetidür ki geçdi bundan ön Peyğāmbirlerini gālib ider düşmānlarını mağlūb ve hergiz Tañrınıñ sünnetini tebdīl bulmazsın ve Tañrı ol'dur ki men' itdi anlaruñ ellerini sizden ya'nī Mekke ehlinüñ elini ve sizüñ ellerüñüz anlardan Mekke'nüñ orta yerinde. [301a]/(16)=48/23

düşmen eyle-: Düşman etmek.

Ve Rasūl eyitdi: İy Tañrum! Bedürüstī benüm kavmüm bu Qur'an'ı metrūk dutdılar İmān getürmediler ve yine ancılayın ya'nī geçen Peyğāmbirler olduğı gibi eyledük her peygamber çün günāhkārlardan ya'nī müşriklerden düşmen eyledük. [216a]/(16)=25/31

düşmen gel-: Düşman gelmek.

Vaqt-ı gāzāda itmeyüp oturacağ olursañuz, vaqt olur düşmen gele, üzerüñüze gālib ola. [32b]/(21)=2/216

düşmenden kork-: Düşmandan korkmak.

Pes eger düşmenden korksañuz, kıluñ namāzı örü turup, yā ata binüp imā-y-ile, kañkı yaña dönerse. [37a]/(1)=2/239

düşmenden yana-: Düşmandan yana.

Andan soñra döndüñüz ārdüñüz ārka dönderüp düşmenden yaña. [125b]/(4)=9/24

düşmene tevāzu' it-: Düşmana alçakgönüllülük etmek.

Algusamadılar, süst olmadılar, peygāmbirleri öldükde, ol nesne-y-içün ki

irişdi anlara Tañrı yolında ve za'îf olmadılar ve düşmene tevâzu' dañı itmediler. [55b]/(19)=3/146

düşmeni gör-: Düşmanı görmek.

Ve her ki andan tatmadı, pes ol benden dūr, benümle düşmeni görür.

[38b]/(6)=2/249

düşmeni kahr it-: Düşmanı kâhıretmek.

Ve taḥkīk Tañrıñ senüñ 'azīz pādişāhdur ki düşmeni kahr ider.

[221b]/(7)=26/122

düşmenin öldür-: Düşmanını ölmek.

Giderken bir daş Dāvud'a eyitdi. Götür beni ben ol taşam ki, İbrāhim 'aleyhi's-selām benümle düşmenin öldürdi didi. [38b]/(20)=/250

düşmenleş-: Düşman olmak, karşılıklı düşman olmak.

Bedürüstī şunlar ki Tañrıña düşmenleşür ve PeygāMBER ler-ile düşmenleşürler 'azāb olunur nice ki 'azāb olundılar şunlar ki anlardan öñdindir. [318b]/(7)=58/5

düşmanlık: Düşmanlık.

Muşlihün didükleri, ya'nī kimse-y-ile düşmanlık itmezüz, didükleri olur.

[4b]/(7)=2/11

Ve eger Tañrıñ dilese, işlemezlerdi ol düşmanlığı saña. [99a]/(12)=6/112

düşmanlık yönü: Düşmanlık yönü.

Elbette bulursın sen, yā Muḥammed ḥalkuñ muhkemregin, düşmanlık yöninden, şunlara ki İmān getürdiler, yahūd olanları bulursın ve şunları ki puta tapdılar. [86a]/(8)=5/82

düşmenlik: Düşmanlık.

Eyit yā Muḥammed' ḥaber virüñ baña siz eger Tañrı katından olursa Qur'ān andan soñra aña inkār itdüñüzse kim azgunraqdur şun dan ki ol ırāk

düşmenlikdadur. [281b]/(12)=41/52

Nehy olundıardı ve ğurlayın kelecı iderlerdı yalanıle, düşmenlığ-ıle ve Peyğamberlere muhâlifetıle. [319a]/(1)=58/8

düşmenüñüz üzerine ğâlib ol-: Düşmanınız üzerine zafer kazanmak.

Bedürüstî Allâh size Tâlütî pâdişâh gönderdı ki anuñ-la düşmenüñüz üzerine ğâlib olasıız. [38a]/(1)=2/247

düşvâr (Far.): Güç, zor.

Kâfirler eydür. Bu ne düşvâr gündür! Yalanladı anlardan ön Nüh Kavmi pes yalanladılar ve eyitdiler ki delüdür ve zecr olundı ğâyetde [310a]/(20)=54/8

düşvâr gün. Zor gün, kıyamet günü.

Pes ol gün bir düşvâr gündür. [338b]/(2)=74/9

düşvâr gün ol-: Zor gün olmak.

Ve kıyâmet ğünü kâfirler üzerine düşvâr gün oldı ve ol gün ışırur kâfir iki elini üzerine düşüb. [216a]/(8)=25/27

düşvarlık: Zorluk, güçlük.

Eger görseñ, yâ Muhammed' vağta ki zâlimler ölüm duşvarlıklarına düşerler ve ölüm ferışteleri ellerin uzatmışlardur haykırıp eydürler. Çıkaruñ cânuñuzı.

[97b]/(2)=6/93

düşvârlık ol-: Zorluk olmak.

Tañrı size geñezlık diler ve dilemez ki size düşvârlık ola. [27b]/(12)=2/185

düz-:

1. Yapmak.

Pes vağy itdük aña gemi düz deyü bizüm naşarumuzla. [206b]/(21)=23/27

Ve şol Tañrı ki her mağlûka şeklini düzdi ve yolına ğulağuzladı.

[348b]/(4)=87/3

2 Uydurmak.

Degüldür bu illâ bir erdür ki düzdi Tañrı üzerine yalanı ve biz Hüd'a İmân

getürüciler degülüz. [207a]/(20)=23/38

→ Allāh üzerine yalan düz-,gemi düz-,sihr düz-,yalan düz-.

düz: Ova, düzlük, düz olan.

*Ve şunlar ki kâfir oldılar anlaruñ ‘amelleri ilğim salgıma beñzer ki düz yerde
ola şusuz anı şu şanur tã şol vaqte degin ki gele aña içmek-içün anı nesne
bulmaya. [213a]/(17)=24/39*

düz yerde ol-: Düz yerde olmak.

*Ve şunlar ki kâfir oldılar anlaruñ ‘amelleri ilğim salgıma beñzer ki düz yerde
ola şusuz anı şu şanur tã şol vaqte degin ki gele aña içmek-içün anı nesne
bulmaya. [213a]/(17)=24/39*

düzdur-: Dizdirmek.

*Ve ol vaqtã ki düzdurduğ balçıkdan, kuş şüretinde benüm destürum-ile, pes
üfürürsin içine, pes kuş olur benüm iznüm-ile. [89a]/(10)=5/110*

düzetmek: Düzeltmek, yapmak.

Belã, qãdirlerüz anuñ barmaqlarını düzetmege ki uvacuqlardur.

[339b]/(15)=75/4

düzme: Hile, yalan, uydurma.

Degüldür bu illã düzmedür. [265b]/(13)=38/6-8

düzül-: Dizilmek.

Ve bâlişler düzülmişdür. [349a]/(7)=88/13 – 16

E

ebâbîl kuşu: Ebabil kuşu.

Pes gönderdi anlaruñ üzerine Ebâbîl Kuşu'nı ki Kaya Kırlagıcı'dur.

[356b]/(3)=105/3-5

ebed (Ar.):Ebedi olan.

Anlar cennet ehlidür, anlar anda ebed olıcılardur. [106b]/(11)=7/42

ededî olıcı: Ebedi olan.

Anlar od ehlidür, anlar anda ebedî olıcılardur. [319b]/(14)=58/17

ebedleden ol-: Ebedilerden olmak.

Meger ki siz ikiñüz ferîsteler olasız diyü, yâhuz ebedlerden olasız diyü.

[105a]/(2)=7/20

ebeden (Ar.): Ebedi olarak.

Ve Tañrı işidici ve görîcidür, ezelen ve ebeden. [73b]/(6)=4/134

ebedî (Ar.): Ebedi.

Ya sen ölürseñ bunlar ebedî mi qalurlar? [197b]/(12)=21/34

ebedî qal: Ebedi kalmak.

Ol tãyifenüñ cezãları mağfiretdür anlaruñ Tañrısından ve cennetlerdür ki altlarından ırmaqlar akar, ebedî qalıban anda. [55a]/(12)=3/136

ebedü'l-ebedîn: Edebiyen.

Ebedü'l-ebedîn qurtulmaya. [356a]/(19)=104/8-9

ebedü'l-ebedîn qal-: Edebiyen kalmak.

Ya'nî mü'minler ol cennetler içinde ebedü'l-ebedîn qalurlar, ölmek yok.

[6b]/(4)=2/25

ebedü'l-ebedîne degin: Ebediyete kadar.

Anlaruñ va'ce olunduqları günden ebedü'l-ebedîne degin. [306b]/(19)=51/60

ebedîlik, ebedlik: Ebedilik.

Ve eylemedük bir âdeme senden öñ ebedîlik bu dünyâda. [197b]/(11)=21/34

Anlaruñ-içün anda ebedlik şerâbı vardur 'ıvaż olubeni şundan ötürü ki bizüm âyetlerümüze inkâr iderlerdi ve didiler şunlar ki kâfir oldılar. İy bizüm Tañrımız göster bize şol iki gürühı ki azdurdılar bizi cinden dağı insden.

[280a]/(5)=41/28

ebedîlik şerâbr.

Anlaruñ-içün anda ebedlik şerābı vardır 'ıvaż olubeni şundan ötürü ki bizüm āyetlerümüze inkār iderlerdi ve didiler şunlar ki kâfir oldılar. İy bizüm Tañrımız göster bize şol iki gürühi ki azdurdılar bizi cinden dağı insden.
[280a]/(5)=41/28

ebedlik ağacr. Ebedilik ağacı, ölümsüzlük ağacı.

Eyitdi: Yā Ādem seni delālet ideyin mi ebedlik ağacına ve bir mülke ki fānī olmaz? [195b]/(4)=20/120

ebedlik → ebedīlik

ebrar (Ar.): Hayır sahipleri, iyiler, özü sözü doğru olanlar.

Hüdāvendā, pes yarlığa bizüm günāhlarumuzu ve ört bizüm günāhlarumuzu, kendü fazluñdan hasānetüñle ve bizüm cānlarumuzu al, ebrar-ile, muṭi'ler-ile.
[60a]/(4)=3/193

ebsem (Ar.): Tebessüm eden.

Ve anuñ nişānlardandur gemiler deñizde tağlar gibi eger dilerse sākin ider yeli pes ebsem kalurlar deñizüñ üzerinde. [285a]/(14)=42/33

ebsem kal-: Sessiz kalmak.

Ve anuñ nişānlardandur gemiler deñizde tağlar gibi eger dilerse sākin ider yeli pes ebsem kalurlar deñizüñ üzerinde. [285a]/(14)=42/33

ebsem ol-: Sessiz olmak.

Ve kaçan ki talāk virseñüz 'avratlaruñuza, pes yitişseler 'iddetlerine, pes tutuñ anları hoşluğ-ile, ya 'nī rec'at idüp, ya şalı-virtüñ hoşluğ-ile, ya 'nī ebsem oluñ, 'iddet geçsün. [35a]/(19)=2/231

ebter (Ar.): Zürriyetsiz, faydasız, hayırsız.

Pes kıl Tañrıñ-içün Bayrām Namāzı ve Kurbān'uñ eyle! Bedürüstī seni 'ayıblayanlar ebterdür ve sen tā kıyāmete degin añılursın benümüle zīrā müslümānlar Lā İllāhe İlla'llāhu Muhammed'ün Rasūlu'llāhi diyenler senüñ

Âlũñdindir. [357a]/(4)=108/3

ebyāt (Ar.): İki mısradan meydana gelen manzum sözler.

*şunlar ki kâfir oldılar işitmeñ bu Qur'ân'ı ve lağv idũñ anda eş'âr ve ebyāt
oқыyup ola kim siz galebe idesiz. [280a]/(1)=41/26*

ecdād (Ar.): Dedler, büyük babalar, atalar.

*Āgāh oluñ iy baña ābā vü ecdāduñ dīnini terk itdũñ diyenler ki ol rüşen
ziyāndur. [269b]/(14)=39/15*

ecel (Ar.): Belirli olan vade, ecel.

*Ve nazār itmediler mi şuña ki ecel yaklaşmış ola ve şoñ peşīmānlık fāyiea
kılmaz? [116b]/(11)=7/185*

ecel ārdınca: Ecel peşinden.

*Pes ĩmān getürdiler ve dünyāda 'ömür sürdiler ecel ārdınca. [264b]/(15-
16)=37/148*

ecel ir-: Ecel varmak.

*Āçduğ anlardan ĥorlık 'azābını dünyā dirliginde ve metā'landurduğ anları
ecel irince ve eger Tañruñ dilese ĩmān getürürdi şol ki yiryüzindedür götüri
bir bir uğurda ya pes sen güç mi idersin ĥalka tā ki ĩmāna geleler.
[141a]/(11)=10/98*

ecel-i ma'lūm. Bilinen ecel.

Añsıñsuz gelür gider ecel-ı ma'lūma degin. [338a]/(4)=73/20

ecel-i müsemmā. İsimlendirilen ecel.

*Andan şoñra tā pīr olunca ve sizden ba'zı şoldur ki ölür bundan oñ ki bālig
ola ve size 'ömür virür tā erişesiz ecel-i müsemmāya degin ya'nı vakt-i
ma'lūma degin [277a]/(21)=40/67*

eceli taqdīr eyle-: Eceli takdir etmek.

Ol şoldur kim yaratdı sizi balçıkdan, andan şoñra eceli taqdīr eyledi,

Ādem 'uñ toğduğı günden, tā ölecegi güne degin. [90b]/(6)=6/2

eceli yakın gel-: Eceli yaklaşmak.

Süleymān 'aleyhi's-selām bildi kim eceli yakın geldi. [16b]/(6)=2/102

ecelin öñürüt-: Ecelin önüne geçmek.

*Pes yine yaratduğ anlardan şoñra bir nice kavmi dağı hıç ümmet öñürütmez
ecelin ve giri kıalmazlar da. [207b]/(5-6)=23/43*

eceline degin: Eceline kadar.

*Pes dutar şalıvirmez şol nefsi ki hüküm itdi anuñ üzerine ölümü ve şalıvirür ol
birini bellü eceline degin. [271b]/(3)=39/42*

ecelleri gel-: Ecelleri gelmek.

*Pes kaçan ki ecelleri geldi geçilmek istemezler andan bir sâ'at
[168b]/(21)=16/61*

ecil (Ar.): Acele.

Ya 'nī ihtilāfları, aralarında şased olduğ ecilden oldı. [32a]/(2)=2/213

ecir → ecr.

ecma'ın (Ar.): Hepsi, cümlesi, tamamı.

*Feriştehler şalāvātu'llāhi 'aleyhim ecme'ın eyitdiler. Eyledür ki dirsın.
[306a]/(3)=51/29*

ecr, ecir: Āhirete ait mükafat, sevap.

Bedürüstī Tañrınuñ kıatındadır ulu ecr. [125a]/(11)=9/22

ecr vir-: Mükafat vermek, ödüllendirmek.

*Pes Allāhü Te'ālā iki ol kıadar on ol kıadar yedi yüz ol kıadar yetmiş biñ ol
kıadar ecr vire. [316a]/(16)=57/11*

ecrini ihsān ider. Ecrini ihsan etmek.

*Ve şabr eyle yā Muhammed zīrā bedürüstī Allāh zāyi'kılmaz ecrini ihsān
idenlerüñ. [148b]/(13)=11/115*

ecrini zāyī' eyle-: Mükafatını ziyan etmek.

Ve taḥkīk Allāh zāyī' eylemez mü'minlerūñ ecrini. [58a]/(11)=3/171

ecrini zāyī' kııl-: Mükafatını ziyan etmek.

Ne yaman şerābdur ve ne yaman menzildir! Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler bedürüstī biz zāyī' kıılmazuz ecrini şol kimsenūñ ki 'ameli eyü kııldı ol t̄āyife anlaruñ-içündür 'Adn uçmaqları ki altından ırmaqlar akar. [182b]/(17)=18/30

ecir dile-: Sevap dilemek.

Eyit, yā Muḥammed. İy müşrikler! Sizden, ĩmān getürdüğüñüz üzerine ecir dilemezem. [97a]/(3)=6/90

ecirlerini işle-: Sevaplarını işlemek.

Ol nesne iḥsān idenlerūñ cezāsıdur t̄ā ki örte Allāh anlardan işledüklerinūñ yaramazrağın ve 'ıvaz vire ecirlerini işledükleri 'amellerūñ eyüsi berāberī on ol kadar ya yetmiş ol kadar ya yedi yüz ol kadar ya ziyāde. [271a]/(3)=39/35

ecirlerini vir-: Mükafatlarını vermek.

Birisinün arasını, ol t̄āyifenūñ yakında viriserüz ecirlerini. [75a]/(1)=4/152

eczā (Ar.): Parçalar, kısımlar.

Gāyib olmaz andan zerre kadarı nesne göklerde ve ne yerlerde ve ne andan küçüçük ve andan büyük illā ki Levḥ-ı Maḥfūz'da şābit olubdur t̄ā 'ıvaz vire şunlara ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel eylediler ol t̄āyife anlaruñ-içün yarlığanmaqlık vardur ve minnetsüz rızq vardur uçmağda ve şunlar ki dürişdiler bizüm Kur'an'umuzu yalanlamağda birbirin geçüp ol t̄āyife anlaruñ-içün 'azāb vardur 'ikābdan ki dertlü idicidür ve görür şunlar ki 'ilm virildiler şu 'ilmi ki gönderildi saña Tañrıdan ki ol ḥaḳḳdur ve kulağuzlar 'izzetlü pādişāh'ūñ yolına ki işleri öğülmışdür görklüdür ve eyitdi şunlara ki kāfir oldılar kulağuzlayalum mı sizi bir er üzerine ki ḥaber virür size ki eydür

ki kaçan ki siz cürüyesiz ve tağılasız küllü eczânuz bedürüstî siz yine
[251a]/(21)=34/7

edâ: Borcu ödeme, yerine getirme.

Pes şol ki 'afv oluñdı anuñ-içüñ qarındaşından bir nesne, vardur aña, kim hoşluğ-ile talep ide diyeti, maqtûlden ötürü, dâhı vardur kâtile ki, diyeti edâ ide velîye, lutf-ile. [26b]/(10)=2/178

edeb (Ar.): İyi terbiye, edep, zariflik.

Pes geldi aña ikisinden birisi edeb üzerine yürürdi. [230a]/(14)=28/25

edede'l-ebedîn: Sonsuz, ebedi.

Oldur soñ ev ki kıılırız anı şunlaruñ-içün ki yiryüzinde tekebbürlik dilemezler ve ne fesâd itmek dilerler 'Âkıbet âdlu uçmağ Tañrıdan qorqanlar-içün dür ki edede'l-ebedîn uçmağda oliserler. [234a]/(13)=28/83

edebîlik: Edepsizlik.

Ve eger zarar idüp zahmet virseñüz anlara bedürüstî ol size edebîlikdür.
[44b]/(2)=2/282

ednâ (Ar.): Az, pek az.

Pes şol ki virildi anuñ kitâbı sağ eline pes ol tâyife okurlar kitâbların ve zulm olunmazlar fetîl miqdârı ki ednâ nesnedür. [178a]/(7)=17/71

ef'âl (Ar.): İşler, ameller.

Pes her ki iħrâm bağlansa 'Umre'ye, ef'âli 'Umre'yi işlese, andan soñra otursa, tâ hac vaktine degin andan, hac eylese, anuñ üzerine vardur, müyesser olan nesne kurbândan. [29b]/(17)=2/196

ef'âl-i hac: Hac işleri.

Ef'âl-i hacdan, pes zikr idüñ Tañrıyı, atalaruñuzı zikr itdügüñüz gibi, ya dañı artuğ. [30b]/(1)=2/200

ef'âli hüccet: Delil işleri.

Eyit, yā Muḥammed, ki. Bedürüstî benüm namāzum ve ef‘āli ḥuccetüm (ḥaccum) ve dirligüm ve öldügüm Tañrı-içündür, ‘ālemlerüñ pādışāhidur.

[103b]/(15)=6/162

ef‘ālini haber vir-: İşlerini haber vermek.

Eyit yā Muḥammed eydür anlaruñ ef‘ālini ya haber mi virürsüz aña şunu ki bilmez yerde varını ya şerîk mi dirsiz anlara ḥuccetsiz? [158b]/(18-19)=13/33

efendi: Sahip, saygın, terbiyeli.

ol ögülmüş Efendi’dür yağmuruñ şāhibidür ve ögmege lāyıkdur.

[285a]/(6)=42/28

efsün (Far.): Büyü, sihir.

Ve şıgınurum efsün okıyup düğümlere üfürenüñ şerrinden.

[358a]/(1)=113/1-5

efzal (Ar.): Daha üstün.

Şoñra ‘ibādet geceden niyyet olsa efzaldür. [351a]/(4)=89/2

eg-:

1. Eğmek, tabi olmak.

Pes aña boyun egüñ! Ve beşāret eyle yā Muḥammed tañrıya ḫā‘at idenlere ki kaçan Tañrı añılsa korķar gönülleri anlaruñ. [203a]/(18)=22/34

2. Eğmek.

Ve şān budur ki yaķın oldıardı ki seni Egelerdi şundan ki vahy itdük saña tā yalan çıkara sız bizüm üzerümüze biz didigümüzüñ ğayrısını.

[178a]/(10)=17/73

egil-: Eğilmek.

Ve oturmañ her yolda ki korķudasız ĩmān getürenleri, ve men‘ idesiz Tañrı yolından şunu ki ĩmān getürdi Tañrıya ve dilersiz ki Tañrı yolu egile.

[109b]/(10)=7/86

eger: Eğer.

Ve eger ādemden bir kimse görürseñ eyit ki taḥḳīk ben nezr itdüm Tañr-ıçün oruca. [188a]/(10)=19/26

egerçi: Eğer.

Ve Allāhü Te‘ālā nūrını temām idicidür ve egerçi kāfirler anı dilemezler. [324a]/(15)=61/8

egin: Sırt, arka, üst baş.

İrişdi eginine bir ḳavmüñ ki zulm itdiler nefslerine. [53b]/(20)=3/116

egir-: Eğirmek.

Bedürüstī bilür şunı ki işlersiz ve Allāhü Te‘ālā bir meşel daḥı beyān ider ve eydür ki. Ve olmañ şol ‘avret gibi kim bozdi egirdügi ipliği muḥkem itdükden soñra çizim çizim. [171a]/(15)=16/92

egle-: Geçıştirmek, oyalamak.

Ve eger Tañrı ḳınayaydı ḥalkı ma‘şiyetler-ile ḳomazdı yir üzerinde bir cānever ve illā kim anları egler vaḳt-i ma‘lūma degin ‘afv-ile keremile. [168b]/(20)=16/61

egleyici: Alıkoyan.

Ve taḥḳīk sen anları da‘vet idersin toğrı yola ve şunlar ki inanmazlar āḥirete yoldan egleyicilerdür ve eger esirgesek anları ve açsavuz şunı ki anlara yetişmişdür belādan ölümnden. [208b]/(11)=23/74

eglen-: Vakit geçirmek, beklemek.

Ve taḥḳīk gönderdük Nūḥ’ı ḳavmine pes eglendi anlaruñ içinde biñ yıl illā elli yıl degül. [235a]/(16)=29/14

eglenü dur-: Bekleye durmak.

Ehline didi ki. Eglenu duruñ ben od gördüm ola kim size bir ḥaber getürem ya oddan bir kösegü getürem ola kim ışınasız. [230b]/(8)=28/29

eglenici: Bekleyen, vakit geçiren.

Ve muştulamağ-ıçün şol mü'minlere ki eyü 'amel iderler bunuñ-ile ki bedürüstī anlaruñ-ıçün eyü ecr vardur uçmağda eglenicilerdür ol şevābda dāyimen. [180b]/(9)=18/2-4

egri: Eğri.

Şunlar ki zikr iderler Tañrıyı, örü tururken ve otururken ve yanları üzerine, egri turup namaz kıılmağa ve oturup namaz kıılmağa ve fikr iderler gökleriñ ve yirleriñ yaradılmağında. İy bizüm rāzıqumuz. [59b]/(16)=3/191

egri gidici: Yanlış yolda olan.

Ve Allāh üzerinedür toğrı yol ve ol yoldan kimi egri gidicidür. [166a]/(8)=16/9

egri ol-: Eğri olmak.

Ve ayı nişāne itdük ki taqđır itdük anıñ-ıçün menziller ki yigirmi sekiz menzildür tā döndi 'Urcün Qadīm gibi ya'nī kuru hurmā çıbığı gibi ki egri olur. [259b]/(15)=36/39

egri yol: Yanlış yol.

Taḥkīk zāḥir oldı toğru yol, egri yoldan seçildi. [40a]/(4)=2/256

egrilik: Yanlışlık, yanlış olan.

Aña egrilik istersiz, ḥāl bu ki siz ṭanuqsız, Tañrı buyurduğı yol ḥaḫḫ-ıduğına. [52b]/(7)=3/99

egrilik it-: Yanlışlık yapmak.

Ve eger dilerlerse ki ḥıyānet ideler saña, taḥkīk egrilik itdiler Allāh'a, senden öñdin. [123a]/(8)=8/71

egriliksiz ol-: Doğru olmak, yanlışsız olmak.

'Arabī Qur'ān indürdük ergiliksiz ola kim Tañrıdan ḳorḳalar. [270b]/(11)=39/28

ehad (Ar.): Bir tek olan, bezersiz olan, Allāh.

Andan sonra bozmadılar hiç 'ahdlerini ve yardım itmediler sizün üzerünüze bir ehad. [124a]/(1)=9/4

eħadden kork-: Allāhtan korkmak.

Ve andan korkarlar ve hiç eħadden korkmazlar illā münkirden korkarlar ve Tañrı tanuk yeter. [248b]/(1)=33/39

eħadi şerik kıl-: Allāhı ortak yapmak.

Eyit yā Muhammed bedürüstī ben Tañruma taparam ve aña hiç bir eħadi şerik kılmazam. [336b]/(18)=72/20

eħakk (Ar.): Daha layık, müstahak.

Ya pes şol kimesne ki ħakka kulağuzlar ol mı eħakkdur uymağa ya şol kimesne mi ki kendü girmez toğrı yola meger kulağuzlanalar? [137b]/(6)=10/35

eħāta (Ar.): Çevirme, kuşatma, kavrayış.

eħāta it-: Çevirmek, kışatmak, kavramak.

Tañrı eyide: Yalanladuñuz mı benim āyetlerümi ve āyetlerümüzi eħāta itmedin? [228a]/(15)=27/84

ehil (Ar.): Dost, sahip, usta, ehil.

Ve taħķīķ müsrifler cehennem ehilleridür. [276a]/(4)=40/43

ehillerine dön-: Ehillerine dönmek.

Bakmazlar bunlar illā bir na'raya ki dutar anları ol na'ra ki Şūr üfürülmesidür şol ħâlde ki çalışurlar almağda şatmağda pes vaşıyyet daħı idemeyeler şöyle gāfilleriken kıyāmet kopa ve ehillerine döneler bāzārlarından ikinci kerre Şūr çalına hemān-sā'at anlar kağabeyrlerinden kendüleri besleyene segirdürler. [260a]/(11-12)=36/51

ehillerine ziyān it-: Ehillerine ziyan etmek.

Bedürüstī ziyān idenler şunlardur ki ziyān itdiler nefslerine ve ehillerine

ziyān itdiler ki anlara hūrī kızları yaraqlanmış-ıdı kıyāmet güninde.

[269b]/(13)=39/15

ehl-i 'ayāl: Aile, akrabalar.

Bu āyet ol vaqt indi ki, peygamber 'aleyhi's-selām hālķı şadaķaya kındurđı

Tebūke çıķmaķ diledūķde, 'Abdurrahman dōrt biñ aķķa getürđı, dōrt biñ daķı

ehl-i 'ayāline ķodı. [41a]/(17)=2/261

ehl-i baġf: Azgın halk, yolan çıķmıř halk.

Pes řol ki zārūri oldı ve ehl-i baġf degūldür ve ehl-i 'adāvet degūldür, pes

senūñ Tañruñ günāh örtücidür ve esirgeyicidür. [102a]/(10)=6/145

ehl-i beyt: Ev halkı, aile.

Bedürüstī biz gönderdük anlaruñ üzerine uvacuk taş illā Lūť'ūñ Ehl-i Beyti'ni

ki kırtarduk anları seher vaķtinde hemān 'avreti kırtulmadı řefķat idübeni

bizüm ķatumuzdan. [311a]/(9)=54/34-35

Ehl-i Beyt-i Rasūl: Hz. Muhammed'in evi, ailesi.

Ve ārı kelecı söyleñ ve ķarār idüñ evlerüñüz iķinde ve bezenmeñ ilerü zemān

cāhiliyyet bezenmesi gibi ve kıluñ namāzı virüñ zekātı ve muťi' oluñ Tañrıya

ve Rasūli'ne bedürüstī Tañrı diler tā gidere sizden günāhı iy Ehl-i Beyt-i

Rasūl ve sizi pāk ide pāk itmeklik ve anuñ řunu ki oķınur Tañrınuñ

āyetlerinden ve hūkminden ya'nī emrden nehyden Bedürüstī Tañrı Laťif

Habīr oldı. [247b]/(17)=33/33

ehl-i cennet: Cennet ehli.

ol tāyife ehl-i cennetdür. [295a]/(18)=46/14

ehl-i ġāfil: Habersizler, gaflette olanlar.

Ve Mūsā 'aleyhi's-selām Mıřr'a girdi anuñ ehl-i ġāfiliken. [229b]/(5)=28/15

ehl-i hidāyet: Hidayet ehli.

sen ķulaġuzlayımazsın şunu ki seversin illā kim Allāh ķulaġuzlar şunu ki diler

ve Tañrı yeg bilir şunları ki ehl-i hidāyetdür. [232b]/(2)=28/56

ehl-i ĩmān: İman ehli.

Ve eger taħķik kitāb ehli ĩmān getürseler ve Tañrıdan qorqsalar, elbette maħv iderdük anlardan günāhlarını ve givüreydük anları na'ım uçmaķlarına.

[84b]/(10)=5/65

ehl-i ĩmān: İman ehli.

Ve şarķıtsunlar derinceklerini göğüsleri üzerine ve āşikāre itmesünler bezeklerini meger erenlerine ya atalarına ya erleri atalarına ya oğullarına ya erleri oğullarına ya qardaş lerine ya qardaşı oğullarına ya kızqardaş oğullarına ya ol 'avretlere ki ehl-i ĩmāndur pāklerdür ya şunlara ki māllar-ile şatun aldılar qaravaşlerine ya hıdimet-kārlardan ki nefis eyesi degüllerdür erenlerden pīrlar gibi ya oğlanlara ki muṭṭali'olmamışlardur henüz 'avretlerüñ emirinecek yirlerine 'ammilerine ya ta'ilerine ve urmasunlar yeri ayaķlar-ile bilinmek-içün [212a]/(17)=24/31

ehl-i kāfir: Kafir ehli.

İy niçe küyler ki helāk itdük anları ve ıl zālimleri ehli kāfirdiler.

[204a]/(5)=22/45

ehli kāfir: Kafir ehil.

İy niçe küyler ki helāk itdük anları ve ıl zālimleri ehli kāfirdiler.

[204a]/(5)=22/45

ehl-i kitāb: Kitap ehli.

Bu āyet daħı ehl-i kitāb haķķında indi. [31a]/(18)=2/208

ehl-i Medīne: Medine ehli.

Ve ol vaķtde münāfiķlar ve şunlar ki gönüllerinde hīzelik vardur didiler ki va'de itmedi bize Allāh ve Rasūli illā yalan va'de zīrā Rasūl 'aleyhi'ş-şalātü ve's-selām dirdi ki Rūmī ve 'Acemī ben dutısaram ve ol vaķt didi

münāfıqlardan bir t̄ayife ki iy Ehl-i Medīne size t̄urmak k̄almadı pes dönüñ Medīne'ye ve Peygāberden destūr diler bir bölügi ol münāfıqlardan.

[246a]/(18)=33/13

ehl-i Medyen: Medyen halkı.

Pes anlaruñ üzerlerine uzun 'ömür ler geçdi ve sen muķīm olmaduñ ehl-i Medyen içinde. [231b]/(11)=28/45

ehl-i Mekke: Mekke ehli.

Şor Ehl-i Mekke'ye yā Muḥammed anları yaratmak mı gücürekdür ya şol ki yerlerden ve göklerden ki yaratduķ bedürüstī yaratduķ anları yimiş balçıkdan belki 'acebledüñ yā Muḥammed anlaruñ imān getürmedüklerini ve anlar gülüşürler senüñ 'acebledüğüñe ve kaçan ögüt virileler ögüt almazlar ve kaçan ki mu'cize görseler masharalığa alurlar. [261b]/(11)=37/11

ehli Mescid-i Ḥarām: Kabe halkı, (Mescid-i Ḥarām Mekke'de, ortasında Ka'be'nin bulunduğu Cami – i Şeriftir).

Ol fidā, ol kimse-y-içündür kim, olmadı ol fidAnuñ ehli Mescid-i Ḥarāma ḥāzır olmadı ve korķuñ Tañrıdan ve bilüñ ki Tañrınuñ işkencesi k̄atıdur, eger emrine muḥalefet iderseñüz. [30a]/(3)=2/196

ehl-i se'ādet ve necāt: Mutluluk ve kurtuluş ehli.

Uçmağüñ ehli, anlar ehl-i se'ādet ve necātdur. [321b]/(17)=59/20

ehl-i uçmak: Cennet ehli.

ol ki şerḥ itdük uçmak ehli şıfatından ve tamū ehli şıfatından budur.

[204b]/(20)=22/59

ehl-i zālīm: Zulümkarlar, zulm ehli.

Rāstī ol küyüñ ehli zālimler oldılar. [236a]/(16)=29/31

ehline beyān it-: Ehline beyan etmek, ehline açıklamak.

Bedürüstī bizüm üzerümüze ḥaķ yolu beyān itmekdür ehline.

[353a]/(8)=92/12

ehline buyur-: Ehline buyurmak.

Ve buyururdu ehline namāz-ile ve zekātile. [189a]/(17)=19/55

ehline dön-: Ehline dönmek, halkına dönmek.

Pes şol ki ivdi iki günde, ehline döndi, ya nī iki günü atdukdan sonra, üçünci atmağı terk eylese, anuñ üzerine günāh yoqdur ol tizlemeginde.

[30b]/(14)=2/203

ehline eyit-: Ehline söylemek.

Qalan uçmaq ehline eyitdi. Hic gördüñüz mi didi. [262b]/(8)=37/54

ehline tapşurul-: Ehline bırakılmak.

Ve diyetdür ki tapşurula ehline, ya nī olan kişünñ ehline, velilerine, meger ki velileri taşaduk ideler, afv ideler andan. [70a]/(6)=4/92

ehlüñi givür-: Halkını çevirmek.

Pes givir gemiye her cinsden iki iki ve ehlüñi givür illā şunı givürme ki geçmişdür anuñ üzerine söztümüz ki azāb vācib olmışdur. [207a]/(2)=23/27

ejdehā: Ejderha.

Didük ki yā Mūsā dön aşāña ve qorqma ejdehā olduğundan ki toğrısı sen emīn olanlardansın. [230b]/(15)=28/31

ejdehā ol-: Ejderha olmak.

vaktā ki gördise güyā ki ol aşā ejdehā oldı yüzün çevirdi qaçdı ve dönmedi nidā geldi. İy Mūsā qorqma ben olam ki benüm qatumda Mürseller qorqmazlar lākin şol ki zulm itdi andan sonra eyüligi bedel itdi yamānlıkdan sonra. [224a]/(18)=27/10

ek-: Ekmek.

Siz mi ekersiz anı ya biz mi eküp bitürürüz? [314b]/(18)=56/64

eküp bitür-: Ekip yetiştirmek.

Siz mi ekersiz anı ya biz mi eküp bitürürüz? [314b]/(18)=56/64

ekber (Ar.): Çok büyük.

Ve Tañrısınũñ adını añup Allāü Ekber diyüp namāz kıldı Bayrāmgüni.

[348b]/(12)=87/14-15

ekin: Ekin, tarla.

Bedürüstī ol şıgır işlemekden, yir sürmekden yavaşımamışdur, yavaş degüldür, yir süre ve ekin dahı şuvarmaz. [12a]/(16)=2/71

ekinini oda ur-: Ekinini ateşe vermek.

Kaçan ki gıtdı, müsülmanlarũñ ekinini oda urdı, tavarın sürdi, pes bu āyet indi. [31a]/(3)=2/204

ekinũñüz yiri: Ekin yeriniz.

‘Avratlarũñuz ekinũñüz yiridür sizũñ. [33b]/(21)=2/223

ekinci: Ekinci, ekin eken.

Şöyle ki ekİncİleri sevindürür tã anlarũñula kãfirleri gam-kİn ide.

[302a]/(9)=48/29

ekmām: Tomurcuklar.

Ol yerde yemişler vardur elvãn dürlü ve ħurmã ağaçları vardur ki ekmām eyesi kim ol gonce lerũñ kapına dirler. [312a]/(2)=55/11

ekmek: Ekmek.

Yaratdı gökleri direksiz görürsiz anı ve bırağdı yerde muħkem tağları çüvüksü olmağ-içtin sizi yer ekmek-içün ve tağıtdı anlara her cãneverden ve indürdük gökden yağmurı pes bitürdük anda her nev‘den ħüblarını.

[242a]/(12)=31/10

ekse-: Eksilmek.

Ve eksemesũñ borçdan bir nesneyi. [44a]/(7)=2/282

ekşer: Çoğunluk, daha çok.

*İtdük size elüñüz alduk mâllar-ile ve oğullar-ile ve sizi ekşer kılduk hĀdem
haşem yöninden. [174a]/(1)=17/6*

eksik, eksük-: Eksik.

*Ve kaçan halka ölçeler ya halka tartalar, eksik iderler. [346a]/(12)=83/3
Okı yā Muhammed şol Tañrı adını ki yaratdı maħlūkātı hergiz anda eksük
yok. [354a]/(1)=96/1-2*

eksil-: Eksilmek.

*Tañrı Te‘ālā eydür. taħkīk bildük şunu ki yer eksildür anlardan ve bizüm
katumuzda şaklayıcı Kitāb vardur ki andan bir nesne zāyi‘ve gāyib olmaz.
[303b]/(17)=50/4*

*Aulümden kork masun ve müzdī eksilmedin daħı korkmasun ve gine
ancılayın indürdük aña ‘Arabī Qur‘ān’ı ve beyān itdük anda korku
haberlerinden ola kim anlar kor qalar ya anlara geçenlerüñ ‘azābından ahdura.
[195a]/(12)=20/112*

eksilmek: Eksilme.

*Pes korkmazlar anlar şevāb eksilmekden ve ‘amelleri bātıll olmağdan ve
taħkīk bizden müslimānlar vardur. [336b]/(7)=72/13*

eksilt-: Eksiltmek.

*Ulaşdurduk anlara zürriyyetini ve eksiltmedük anlarıñ ‘amellerinden bir
nesne. [307a]/(20)=52/21*

eksimeg-: Eksime.

*Ve taħkīk dutduk Fir‘avn tayıfesını, kızlık yılları-la ve yimişlerden eksimeg-
ile ola ki öğüt alalar diyü. [111b]/(15)=7/130*

eksirek: Daha eksik.

*Ťur gice namāz kıлмаğ-ıçün meger ki azını, yarımını ya eksirek andan
azacuk ya artur anuñ üzerine ya nī namāz kılgicenüñ yarusını yarusından*

azacığı yarusından artuğını iki sülüşe degin. [337a]/(18)=73/2-3

eksük → eksik.

eksüklig: Eksiklik.

Fesād zāhir oldı kıuruda ve deñizde ya'nī yağmur eksükligi ve yemiş eksükligi ve ot eksükligi zāhir oldı küyde ve şehirde halkuñ eller-ile kazandığı günāhlar sebebile. [240b]/(10)=30/41

ekşi: Ekşi.

Ol ikisinde her yemişden iki dürlüdü. Ekşi, tatlu, al, ak. [313a]/(2)=55/52

el: El.

Eger uzadursañ baña elügi tā beni öldüresin, ben uzadur degillin elümi saña, seni öldürmeg-içün. [80b]/(17-18)=5/28

eline yapış-: Eline yapışmak, elini tutmak.

Andan soñra 'Ömer eline yapışdı. Merhaba, Beni 'Adiyy serveri didi. [4b]/(20)=2/14

ellerin tut-: Ellerini tutmak.

Buyururlar nā-meşrū'nesneler-ile ve men' iderler Tañrı buyurduđından ve ellerin tutarlar şadeķa virmekden. [129a]/(6)=9/67

elüm ur-: Elimi vurmak.

Dün vardum, İsaf-ile Nayile'nüñ üzerine elüm urdum. Bī devlet t̄âyife-y-imiş, size tapan didüm didi. [24a]/(7)=2/158

el: El.

Bedürüstī şunlar ki bey'at iderler senüñle el düşüp Sini Peygāمبرlıđa kabül itmege Muğaylān Ağacı dibinde yedi biñ beş yüz kişiy-idi. [300a]/(10)=48/10

el çek-: Bırakmak, terketmek.

Pes k̄āni'oldılar dünyede naşībler-ile āhiretden el çekdiler. [129a]/(13)=9/69

el getir-: El kaldırmak.

Peygamber ‘aleyhi’s-selām and buyurdu and içdiler daħı ‘Āmir el getürdi eyitdi. İlähî kañkimuz yalanise Peygamberüne bildür didi. [129b]/(19)=9/74

el şun-: El vermek, yardım etmek.

Şanurlar cāhiller anları ki, bāylardur, ‘iffetlerinden, kimseye el şunmaduğlarından. [43a]=2/273

el ur-: Dokunmak, el vurmak.

Halvet-ı şahīha daħı el urmağ gibi, ya ‘nī el urmasa, ya ħalvet olmasa, nişf mehr lâzım olur. [36b]/(3)=2/236

el yoğama-: El sürmek, dokunmak.

Günāh yoğdur sizün üzerünüze, eger talāk virürseñüz ‘avratlara, mādem ki el yoğamayasız anlara. [36b]/(2)=2/236

elbet: Elbet, süphesiz.

Bedürüstī şol nesne ki va‘de olunursız kıyāmetden ve ‘azābdan, elbet de vāķı ‘dur. [341b]/(15)=77/1-7

elbetde → elbette.

elbette, elbetde: Elbette, süphesiz.

Ve didi bütleri anlaruñ siz bize tapmazduñuz belki şeyāñine taparduñuz diyeler ve bunlar elbette size taparduğ diyeler. [137a]/(11)=10/29

Ve and içerem Nefs-i Levvāme’nüñ Tañırısı’na ki Nefs-i Emmāre’den soñradur ki elbetde yene yerden turırsersiz. [339b]/(12)=75/2

elçi: Elçi.

Vağtā ki Elçi, Süleymān’a geldi Süleymān eyitdi. Baña ‘izzet mi idersiz māl-ile şunı ki virdi baña yegrekdür şundan ki size virdi belki siz armağAnuñuzla şāz olursız. [225b]/(10)=27/36

elestü (Ar.): Yaratılış.

elestü ‘ālemi: Dünyanın yaratılışı, alemin yaatılışı.

Zîrâ ki elestü 'âleminde "Beli" didiler, sonra döndiler. [123a]/(8)=8/71

elestü bi-Rabbüküm: Ben sizing Rabbiniz değil miyim, insanların yaratılış başlangıcı.

Noldı size kim İmân getirmezsiniz Tañrıya Ve Rasûli'ne hâlbuki Peygâmbere da'vet ider sizi İmân getürmege Tañrıñuza ve taḥkîk 'ahdünüz aldı Elestü Bi-Rabbüküm 'Âlemi'nde Âdem belinden ervâhı çıkardugında. [316a]/(4)=57/8

elîm: Acı, azap.

Ol t̄ayife anlaruñ-içün 'azâb elîm vardır. [285b]/(13)=42/42

elli: Elli, sayı.

Feriştereler çıkar ve Cebrâyîl çıkar anuñ 'arşı'na bir günde ki anuñ miḳdârı elli biñ yıldur ya'nî feriştereler bir günde yürüdüğü günü âdem elli biñ yılda yürür ancak. [334a]/(2)=70/4

Bedürüstî ol velî üstün ellü oldı kışâş itmekile. [175b]/(7)=17/33

ellü → elli.

elt-: İletmek.

Ve uyma her çok and içene yalan yere, Mūsāvî idiciye, haber eltüp getiriciye, hayır çok men' idiciye, zulm idiciye bî-hayāya, mütekebbir'e. [331b]/(5)=68/10-14

elvāḥ (Ar.): Levhalar.

Vaḳtâ ki sâkit oldı Mūsā'dan gâzab, aldı elvāhı. [113b]/(17)=7/154

elvān (Ar.): Renkler.

ol yerde yemişler vardır elvān dürlü ve ḥurmā ağaçları vardır ki ekmām eyesi kim ol gönce leruñ kapına dirler. [312a]/(2)=55/11

emān (Ar.): İmdat dileme, af dileme, bağışlama.

Şunlardır ki 'ahd alduñ anlardan, andan sonra bozarlar peymānlarını, emānlarını, her kerrede ve anlar Tañrıdan korkmazlar. [122a]/(13)=8/56

emān ol-: Bağışlamak.

*Beyān olmağıçün her nesne ve burhān ve emān olmağ-ıçün ve beşāret-ıçün
Müsülmānlar'a. [171a]/(4)=16/89*

emān vir- Sığınma hakkı vermek.

*Ve eger bir kişi müşriklerden emān dilese senden pes sen emān vir aña ya'nī
dört ay geçdikden soñra tā ki işide Tañrınıñ kelāmını andan soñra erişdür anı
emni yerine ki vañanıdır. [124a]/(8-9)=9/6*

emān yönü. Af yönü.

*Pes kaçan ki giresiz evlere pes selām virüñ nefslertüñüz üzerine emān
yöninden ki Tañrıdandır ki mübārekdür pākdür. [214a]/(16)=24/61*

emāna delīl. Af, bağışlama.

Besmele hūd delīldür emāna. [123b]/(11)=9/1

emānet (Ar.): Emniyet edilen kimseye bırakılan şey, eşya, emanet.

*Meger ki dāyim olasın üzerine, ilhāh idüp ol emānet mālın helāl gördükleri,
şol sebebdindir ki anlar didiler. Yoğdur bizüm üzerümüze, Muḥammedī
olanlarda yol ya'nī Muḥammedīlerüñ mālı bize helāldur didükleri olur.
[50b]/(10)=3/75*

emānet eyle- Emanet etmek.

(Allāhümme 'rzuḳnā!) Bedürüstī biz emānet eyledük. [250b]/(15)=33/72

emānete konacağ yir. Güvenle konacak yer.

*Ve Tañrı oldur ki düretdi sizi bir nefsdan ki Ādem peygamberdür 'aleyhi's-
selām pes sizüñ-ıçüñ karar idecek yir vardur, ata belinde ve emānete konacağ
yir vardur, ana rahminde. [98a]/(2)=6/98*

emānetleri tapşur- Emanetleri korumak için birine vermek, ısmarlamak.

Bedürüstī Tañrı buyurdi, ki emānetleri tapşurasız islerine. [66b]/(19)=4/58

emcek: Meme.

Erenlerine 'aşık olanlardan kılduğ ve emcekleri henüz biterceler kılduğ.

[314a]/(15)=56/36-38

Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile Mūsā'nuñ 'Aşāsıla urduğı Taş'a and içdi ki ol Taşın On iki emcegi var-idi. [350a]/(14)=89/1

em-: Emmek.

Bu āyetde beş hātuñ müstesnādur; Biri eme, ya'nī karevāş, biri kiçiçük, biri 'uzurdan kesilmiş, biri yüklü hātun kişi, biri heñüz üstine girilmemiş.

[34b]/(8)=2/228

emek: Emek, zahmet, iş, çaba.

Bedürüstī gicenüñ sâ'atleri namāz kıлмаğ-ıçün qatırağdur emekde gündüz sâ'atlerinden ve toğrurağdur telaffüz yöninden zīrā gönül fāriğ olur her nesneden. [337b]/(2)=73/6

emekleri maqbül ol-: Emekleri kabul olmak, emekleri geçerli olmak.

Pes ol tayıfenüñ emekleri maqbül oldı. [174b]/(16)=17/19

emel: İş, amel.

Qo anları yisünler ve şafālar sürsünler ve mağrūr kılsun anları tülü emel.

[163a]/(7)=15/3

emîn (Ar.): Emin, güvenli.

Didük ki yā Mūsā dön 'aşāña ve qorqma ejdehā olduğundan ki toğrısı sen emîn olanlardansın. [230b]/(16)=28/31

emîn eyle-: Güvendirmek.

Pes şapsunlar bu Ev'üñ Tañrısı'na ki yedürdi anlara açıklıktan qurtarup ve emîn eyledi anları qorqudan ve gāretden. [356b]/(12)=106/1-4

emîn it-: Güvendirmek.

Yağın ola ki niceleri bulasız dilerler ki sizi emîn ideler ve qavmlerin emîn ideler, imān getürmek-ile. [69b]/(19)=4/91

emîn ol-: Emin olmak, güvende olmak.

Kaçan ki emîn olsañuz, kazâ idüñ ne vâcib oldı-sa hacdan 'Umre'den.

[29b]/(16)=2/196

emîn şehri eyle- Güvenilir şehir yapmak.

Emîn şehri eyle ve rûzî kıl ehline yimişlerden. [20a]/(1)=2/126

emîn yer. Emniyetli yer.

Bedürüstî Tañrıdan korkanlar emîn yeredürürler. [292a]/(4-5)=44/51

Ve ol tãyife-y-içün emn vardır, anlar hakka kulağuzlanmışlardır.

[96b]/(1)=6/82

emn yiri. Güvenli yer, emniyetli yer.

Ve añ, yâ Muhammed, ol vaqtâ ki kılduk Kâ'be'yi, sevâb yiri ki gelürler giderler, kıyâmete degin ve emn yiri kılduk. [19b]/(0)=2/125

emînlik: Eminlik.

Ve anlara döndi şol nesne ki aña istihzâ iderlerdi ve eger datdursak âdemoğlanlarına bizden emînlik sağlıq ni'met rahmet andan soñra alsak anı andan bedürüstî ol inanmasuzdur münkirdür. [142a]/(20)=11/9

Pes Tañrı emînligini indürdi Ebû Bekür'ün üzerine. [127a]/(3)=9/40

emir, emr (Ar.): Emir, buyruk.

Eyit, ya Muhammed. Eger infāk iderseñüz maldan, pes atañuza ve anañuza infāk idüñ, evvel emirde ve yaqîn hışımlaruñuza ve kavmlerüñüze ve öksüzlere ve miskînlere ve yolculara, mālından ayrılanı. [32a]/(16)=2/215

Muñî' olur size ba'zı emirde ya'nî Peygâmbere 'adâvet itmekden Ve Müslimân olmağ dileveni şovutmağdan. [299a]/(2)=47/26

emirlerini bildür- Emirlerini bildirmek.

Ol geçen şeri'yyeti bildürdüğü gibi, bildürür emirlerini, nehylerini, ola kim siz añlayasız. [37a]/(13)=2/242

emr eyle- Emretmek.

Allāh Te‘ālā bunlara emr eyledi, ceng idüñ, diyü. [37b]/(1)=2/244

emr gel-: Emir gelmek.

Pes geçün suçlarından ve görmeze uruñ, tā Allāh Te‘ālā nuñ emri gelince, ceng itmege, ya ‘nī kätülü ‘llezīne lā yü’minüne āyeti gelince. [17b]/(19)=2/109

emr in-: Emr inmek.

Allāh, Şol’dur ki yaratdı yedi kat gögi ve yerden dağı anlaruñ gibi yaratdı ve iner emr bunlaruñ arasına tā bilesiz ki taḥkīk her nesne üzerine kādirdür ve taḥkīk Allāhü Te‘ālā kapladı her nesneyi ‘ilmile. [328b]/(8)=65/12

emr it-: Emretmek.

Key ‘azametlü ve pür-ḥikmet Kitāb’dur ya ‘nī biz Qur’ān indürmegi terk mi iderüz ki size emr itmeyüz nehy itmeyüz ya size müsrif kavım olduğıuzçün ya ‘nī müşrikler olduğıuzçün mi? [286b]/(13)=43/5

emr-i ma‘rūf nehy-i münker. Şeriatin kanunlarına göre emir ve yasaklarına göre yaptırāmama.

Andan ötrü yaratdı anları ya ‘nī emr-i ma‘rūf nehy-i münkerçün yaratdı. [148b]/(21)=11/118-119

emr-i münker. Münker emir, kabirdeki sorgu meleklerinden birinin adı.

Taḥkīk bir emr-i münker getürdüñ. [185a]/(17)=18/74

emr-i şer‘. Şeriat emri.

Nafaqasın vire, kisvetin vire, nice emr-i şer‘dür, ide, incitmeye. [34b]/(19)=2/229

emlāk (Ar.): Ev, mal, mülk.

Ve ne ḥoz ḳorḳu vardur anlaruñ üzerine, ölevüz diyü ve ne anlar melül olurlar, dünyāda ḳoyup gıtdükleri emlāk ve emvāl-içüñ. [41b]/(5)=2/262

emmā: Ama.

Emmā şunlar ki anlaruñ gönüllerinde meyl itmek vardur ḥaḳdan pes uyarlar

şuña ki müteşābih oldı ol Qur'an'dan, fitne taleb idüp ve te'vīlin taleb idübeni. [45b]/(5)=3/7

emmāre (Ar.): Emreden, emredici.

Ve and içerem Nefs-i Levvāme'nüñ Tañrısı'na ki Nefs-i Emmāre'den şoñradur ki elbetde yene yerden turırsız. [339b]/(12)=75/2

'emmü: Amca.

Bir kişi var-idi, anuñ bir 'emmüsi var-ıdı maldār; yoldaş oldılar, giderler-idi. [11b]/(20)=2/67

emn → emīn.

emr → emir.

emrāz (Ar.): Hastalıklar.

Tıtdı anları zaħmetler, ĥaddan geçe ve belālar ve emrāz ve meşakķatler. [32a]/(8)=2/214

emsāl (Ar.): Benzer, eşler, örnekler.

Ve taħķīķ kitāb ehlinden bir bölük vardur ki Kā'b bin Eşref gibi, mālīk bin Aħtab gibi ve bunlaruñ emsāli gibi, dillerin egerler Tevrāt-ile, ya'nī tefsīr iderler, tā şanasız anı ki kitābdan dur, ya'nī Tevrāt'dandur. [50b]/(21)=3/78

emvāl (Ar.): Mülkler, para ile alınan şeyler.

Ve eyitdiler biz çoğarağız emvāl yöninden ve oğul kız yöninden ve biz 'azāb olunurlardan degülüz. [253b]/(4)=34/35

emzür-: Emzirmek.

Ve eger birüñüzüñ maşlahatı birüñüze güç gelse ya'nī ata nafaķaya ķīmasa ya ana emzürmeşe pes biri daħı emzüre anıñ-üçün. [328a]/(12)=65/6

emzürici, emzürücü: Emziren, emzirici.

İncidilmeye ana, oğlançuğı elinden alınmağ-ile ve ne ata incidile, oğlançuğı üstine bırağılmağ-ile, kaçan ki ana koķusun ala, anuñ emceğinden ġayrı

almaya ya budur ki, ata az ücret-ile bir emzürücü dahı bulur ana çok ücret ister, ol vaqt dahı ataya zaḥmet itmeyeler. [35b]/(19)=2/233

Ol gün göresin anı ki ġāfil olur her emzürücü ‘avret şundan ki emzüriyorurdu. [201a]/(14)=22/2

emzürücü → emzirici.

en: Genişlik, en.

La‘net olsun çukurları kızanlara ki kırık arşun uzun-idi, on arşun en-idi. [347b]/(6)=85/2

enince: Genişliği kadar.

Ve ol uçmağa kim anuñ eni gökler ve yerler enincedür. [317a]/(14)=57/21

en-: İnme, nazil olmak.

Orada hemān namāzı dahı öğretti, namāza tırduğda delü dirlerdi, bu āyet endi. [331a]/(19)=68/1-2

Ve ḥaḳḳı-le indürdük Qur‘ān’ı ve ḥakk-ile endi. [180a]/(9)=17/105

‘Ālemler Tañrısı’ndan enmişdür Muḥammed’uñ üzerine ki Peyğāmberdür. [333b]/(10)=69/43

endirilmiş: İndirilmiş olan.

Eyitdiler. İy bizüm kavmümüz bedürüstī biz işitdük bir Kitāb ki endirilmiş Mūsā’dan soñra gerçekleyici olduğı ḥalde kendüden öñdin geçen Kitābları. [296b]/(14)=46/30

eñ: Daha, daha çok.

Eyit yā Muḥammed ḥaber virelüm mi eñ ḳatı ziyān idenleri ‘amellerinde? [186b]/(12)=18/103-104

ena‘llāhü a‘lemü: Alemlerin Allāhı.

Ma‘nāsı, İbn-i ‘Abbās ḳatında: ena‘llāhü a‘lemü demek olur. [3a]/(12)=2/1

en‘ām (Ar.): Qur‘ān’da bir surenin ismi.

Ve tahkīk indürdi sizün üzerünüze Qur'an'da, En'am süresinde, bu ki kaçan işidesiz Allāh Te'alānuñ kelāmını, inkār olunur aña ve istihza olunur anuñla, pes oturmañ anlaruñula, şuña degin ki anlar bir gayrı keleciye talalar, ki Qur'an'a ta'alluğ degül. [74a]/(4)=4/140

en'āmdan yarat-: Hayvanlardan yaratmak.

Ve en'āmdan yaratdı, yük götürici ve anlardan döşenecek kıldı, yiñ şundan ki Tañrı size ruzı eyledi ve uymañ şeytān vesvesesine, bedürüstī şeytān, size zāhir düşmindür. [101b]/(18)=6/142

enbiyā (Ar.): Nebiler, peygamberler.

Didi şunlar ki 'ilm virildiler Enbiyā gibi, 'Ulemā gibi. Bedürüstī rüsvāylık ve yaramazlık bugün kāfirler üzerinedür. [167a]/(5)=16/28

encek: Yenmiş yaprak.

encekler it-: Yenmiş yapraklar yapmak.

Sicil oldur ki uvağ taşu şıyalar, dağı balığıla yoğuralar ve encekler ideler. [356b]/(4)=105/3-5

encir: İncir.

Turdu, ol bağlardan birez üzüm derdi, dağı birez encir derdi. [40b]/(7)=2/259

endām (Far.): Vücut, beden.

Pes yaratdı ve endāmını temām eyledi. [340a]/(19)=75/38

endīşe (Far.): Kaygı, endişe.

Bedürüstī ol bilicidür endişeleri ve Tañrı şol Tañrıdur ki kabūli der tevbeyi kularından ve 'afv idüp gecer günāhlarından ve bilür şunu ki işlersiz ve kabūli ider du'āsını şunlaruñ ki imān getürdiler ve eyü 'amel işlediler. [284b]/(18)=42/24

eñek: Çene, gerdan.

Pes anlaruñ elleri eñeklerine bağludur. [258b]/(9)=36/8

enhār (Ar.): Irmaklar, nehirler.

Zīrā enhār olduğu yirde bunlar dağı olur. [6a]/(19)=2/25

eniş: İniş.

Şöyle ki görmezsin anda eniş ve ne yokuş. [195a]/(3)=/20107

enşār (Ar.): Yardımcılar, Medineli sahabeler.

Eyle muhācir ve enşār ki uydılar Peygāmbere ıarlık zemānında ki bir deveye on ādem binerdi ve azuğları ıurtluca ĥurmā'-ıdı ve etmeleri paslu arpa etmek-ıdı. [133b]/(12)=9/117

enşar-ı şafā: Safa koruyucuları, Safa yardımcıları.

ıaçan ki peygamber 'aleyhi's-selām 'Ümre-y-içüñ Mekke'ye geldi, ıavāf itdi, Enşar-ı Şafā-y-ile Merveyi sa'y itmezlerdi, müşriklerüñ 'ādeti olduğu-çuñ bu kez āyet indi. [24a]/(2)=2/158

eñse: Arka, ense.

Ol günde itileler eñselerinden ıamū od'ına şöyle ki gerekdür ve diyeler anlara. Bu ol oddur ki siz anı yalanlarđuñuz ya pes cāzū liđ mıdur bu 'azāb ya siz görmez misiz?[307a]/(9)=52/13-14

eñselerine dönder-: Arkalarına çevirmek, enselerine döndermek.

İmān getirüñ şuña ki biz indürdük, şol ĥālda ki gerçekleyicidir şol kitābı ki sizüñledür, andan öñdin ki pers idevüz yüzlerini ve anları dönderevüz eñselerine, ya la'net idevüz anlara, nice ki la'net itdük aşĥāb-ı sebtı. [66a]/(6)=4/47

eñsesinden boğazla-: Enselerinden boğazlamak.

Zekeriyyā gibi kim iki pāre kıldılar Yahyā gibi kim eñsesinden boğazladılar. [11a]/(13)=2/61

envār (Ar.): Nurlar.

envār-ı ĩmān: İmanın nurları.

Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile Muḥammed'e and içdi, didiler ki anuñ-la toğar envār-ı ĩmān ve anuñ-la getdi āşār-ı tuğyān ve anuñ-la oldı gufrān kim aña muḥfī' oldı buldı Cinān. [350b]/(6-7)=89/1

er-: Ermek.

Erdiler, Dāvud kardaşlarına eyitdi. Hergiz içüñüzde işbu sünnetsüzi depeler yok mı? [39a]/(1)=2/250

er: Eş, koca, erkek.

Ya'nī nefis ḥod buhl üzerine yaradılmışdur, hiç 'avrat erine kıyamaz ve hiç er sevmedüğine varmaz. [73a]/(9)=4/128

er görmiş: Evlenmiş olan (kadınlar).

Yaķındur ki Muḥammed'üñ Tañrısı eger Muḥammed size ṭalāk virürse değışdüre aña ḥātūnları ki sizden yeg olalar, müslimānlar olalar, mü'minler olalar, korkucular olalar, tevbe idiciler olalar, Tañrıya ṭapucular olar, oruç dutucular olalar, er görmişler olalar ve kızlar olalar. [329a]/(11)=66/5

er eyle-: Erkek yapmak, erkek olarak yaratmak.

Andan soñra arasta er eyledi. [183a]/(14)=18/37

er kardaş: Erkek kardeş.

Pes eger iki olsalar, kız kardaşlar, pes ol ikisine üçde ikisi var, şundan ki er kardaş kodı. [77a]/(6)=4/176

ere var-: Kocaya varmak.

Pes eger ṭalāk virecek olursa, üçünci kerrede, ol aña ḥelāl olmaz, üçinciden soñra, min ba'dü tā bir ere daḥı vara, evvelki erinden gayrı ve ol aña cimā' ide, eger bir boşasa, iki boşasa. [35a]/(12)=2/230

eri ölmüş: Kocası ölen (kadın).

Ta'rīz oldur ki, eri ölmüş 'avratuñ bir er vara ve eyde. Ḥayli ḥāṭıruma ḥoş gelürsün ve sen baña muvāfıkasın ve munaşībesin ve umaram ki bizüm

aramuzda ol içtimā' ola. [36a]/(14)=2/235

erinden ayrıl-: Eşinden ayrılmak.

Ve niyāz ider Tañrıya erinden ayrılmakdan korkub. [318a]/(12)=58/1

erinden ğayrı: Eşinden başkası.

Pes eger talāk virecek olursa, üçünci kerrede, ol aña helāl olmaz, üçinciden soñra, min ba'dü tã bir ere dahı vara, evvelki erinden ğayrı ve ol aña cimā' ide, eger bir boşasa, iki boşasa. [35a]/(12)=2/230

erinden kork-: Kocasından korkmak.

Ve eger bir 'avrat korksa erinden, kaçça diyü, mucāma'at itmemeg-ile, ya yüz çevür dügin bilse, ki katında az oturur, pes günāh yoқdur anlaruñ üzerine, şulh itmekde aralarında. [73a]/(6)=4/128

erlü: Kocası olan kadınlar.

Ve muşşana olanlar 'avratlardan, ya'nı erlü 'avratlar dahı harām oldu size, nikāh itmegi, illā şol qaravaşuñuz ki gazā idüp çıkarduñuz, egerçi eri dahı ola. [63b]/(2)=4/24

erācīf (Ar.): Yalan sözler, uydurmalar.

Münāfıklar erācīf haberler söylemege başladılar. [355a]/(13)=100/1-6

erbāb (Ar.): Erbap, usta.

eren: Erkek, kahraman, yiğit.

Erenlerdür ki anları meşgöl kılmaz şatu bāzār Tañrınıñ zıkrinden ve namāz kılmakdan ve zekāt virmekden. [213a]/(10)=24/36-37

erhām (Ar.): Rahim, hısımlar.

Pes korkuñ ol Tañrıdan ki anuñ-ıla su'āl idersiz biribirüñüzden Billāhi 'Aleyk diyü ve erhāmdan dahı korkuñ. [60b]/(15)=4/1

ergilik: Eğrilik, kötülük.

Şenā ol Tañrınıñdur ki indürdi kendü Bendesi üzerine ve aña ergilik

eylemedi. [180b]/(6)=18/1

ergilik dile-: Eğrilik dilemek, kötülük istemek.

Şol kâfirler ki severler dünyâ dirligini yigildiler âhiret üzerine ve men'iderler halkı Allâh yolından ve aña ergilik dilerler. [159b]/(16)=14/3

eri-: Erimek.

Ve eger meded dileyeler şusuzlıktan meded erişe anlara bir şuy-ile ki erimiş bakır gibi göyündürür yüzleri. [182b]/(14)=18/29

erihâ (Ar.): Eriha.

Ve kaldurduğ üzerlerine Tūr tağını, 'ahdleri sebebi-le ve eyitdük anlara ki. Erihâ eşiginden girüñ, egilübeniñ. [75a]/(10)=4/154

eriş-: Erişmek.

Size şuncılayın ki erişdi Nūh Kavmi'ne ya Şâlih Kavmi'ne ve Lût Kavmi hūd sizden ırak degüldür. [147b]/(1)=11/89

erişici: Erişen.

Fâyide itmez anlarıñ-üçün bir nesneyi illâ iki avucın devüşici gibi şuya azğına irmek-içün ve ol şuya hūd ol erişici degüldür. [157a]/(21)=13/14

erişdür-, erüşdür-: Eriştirmek.

Ve eger bir kişi müşriklerden emân dilese senden pes sen emân vir aña ya'nî dört ay geçdülden soñra tā ki işide Tañrınıñ kelâmını andan soñra erişdür anı emni yerine ki vañanıdır. [124a]/(10)=9/6

Ve çıkarduk her ümmetden tanuğını ki Peygāberidür tanuqlık vire ümmetleri üzerine ki Şer'î anlara erüşdürdi. [233b]/(3)=28/75

erüşdür→ erişdür-.

erişil-: Erişilmek.

Mūsā'nuñ Kavmi eytdi. Bedürüstî biz erişildük. [220a]/(16)=26/61

erkeçük: Küçük erkek çocuğu.

Bu kez buyurmuşdı kim erkeçükleri öldürürler-idi, kızları diri korlardı.

[9a]/(14)=2/49

erkegi → erkek.

Pes andan iki sınıf eyledi erkegi ve dişiyi. [340a]/(20)=75/39

erkek, erkeg: Erkek.

Ve yaratduğ sizi biz çiftler idüp Erkekli Dişili, aklı kararlı, eyili yetli.

[342b]/(15)=78/8

erkeklü dişilü: Erkekli kadınlı.

Biz didük ki. Götür anuñ içinde her birinden iki çift-ile ya'nı erkeklü dişilü ve ehlü ki sekiz kişi'idi. Nüh'-ıdı hātün-ıdı Sām Hām Yāfin'-ıdı ve bunlaruñ hātünlar-ıdı illā şol kimesne ki üzerine 'azāb hüküm olmuşdur.

[144a]/(15)=11/40

erkin: Erimiş.

Erkin tuc gibi kararlılarda kaynar ıssı şu kaynar gibi. [291b]/(20)=44/45-46

ervāh (Ar.): Canlar, hayatın cevherleri.

Ak, kara ervāh döküldi. [349b]/(12)=89/1

erzānī (Ar.) Layık görülmei liyakat.

erzānī kıl-: Layık görmek.

Tevfīkuñ-ıla tamām itmek erzānī kılasım. [1b]/(12)=1/

es-: Esmek.

Kaçan ki Öyle Yeli eser, kuru ağaçlaruñ tamarlarına şu yürür.

[349b]/(17)=89/1

eşahh (Ar.): Gerçek.

Fir'avn Yūsuf zemānında var-idi yaşadı tā Mūsā zemānına degin. Eşahh budur. [275a]/(21)=40/34

esātīr (Ar.): Uydurma hikayeler.

Pes ol esâtîru imlâ olur anuñ üzerine şabâhda ve ahşâmda. [215a]/(4)=25/5

esbâb (Ar.): Sebepler, vasıtalar.

Ve eyledük yiryüzinde dir lik esbâbı. [163b]/(5)=15/19

esbâb-ı ma'îşet. Gecim vasıtası, geçim kaynağı.

Görmediler mi ki bedürüstî biz gıceyi eyledük tâ anda sâkin olalar ve gümdüzi gösterüci kılduk tâ esbâb-ı ma'îşet üzerine olalar. [228a]/(19)=27/86

esdür-: Estirmek.

Ve gecenüñ ve gündüzüñ gelüp getdükleri ve gökden Tañrı Te'âlâ yağmur indürüp dahı yer diriltdüğinden sonra ol yer ve yeller esdüdüğü [292a]/(21)=45/5

eşer (Ar.): İz, nişan, bir kimsenin meydana getirdiği şey, basılmış kitap.

Ṭalep iderler Tañrıdan keremini ve rızâsını 'alâmetleri yüzinde secde eşerinden bellüdür. [302a]/(6)=48/29

esfel (Ar.): Sefiller, en sefil.

Pes biz anları esfeller kılduk İbrâhîm'i od'a koymaduk. [263b]/(4)=37/98

eşhâb (Ar.): Sahabeler, sahipler.

Ve temâm ider ni'metini senüñ üzerüñe ve Ya'küb eşhâbı üzerine ya'nî [149a]/(21)=12/6

es-: Esmek.

Dünyâda gönderilen ferîşteler haqq-ıçün eyü işlerle ve katı esici yiller haqq-ıçün ve çiçekler açıcı yel haqq-ıçün. [341b]/(11)=77/1-7

esîr (Ar.): Esir.

Ve yedürürler ta'âmı Tañrı 'ışkına miskîne ve yetîme ve esîre ve eyitdiler ki. Bedürüstî biz yedürürüz Tañrı rızâsi-çün sizden 'ıvaż dilemezüz ve sevâb dilemezüz. [340b]/(16)=76/8

esîr aldır-: Esir aldirmek.

Dāvūd el-ile Çālūt'ı depeledi fesād götürüldi ki 'ulemā kırdıldardı Tevrātlar yaqıldardı yitmiş biñ esīr aldıldardı. [173b]/(20)=17/5

esīr it-: Esit etmek, asir almak.

Ve denildi anlara ki řaduñuz ol 'azābını ki anı siz yalanlarduñuz ve elbette şatdurı saruz anlara alçaq 'azābdan ki anı esīr itmekdür ve depelemekdür ulu 'azābdan alçaq ol kim anlar döneler bizden yaña ve kim zālimgırdur şundan ögütlendi Tañrınuñ Qur'an'ıle [244b]/(19)=32/21

esīr ol-: Esir olmak.

Ya dünyāda 'azābdur ölmek ve esīr olmak ve mālı yağmalatmaq ve celāyı vaşan itmek gibi. [190a]/(18)=19/75

esīrleri fidye it-: Esirleri fidye etmek.

Ve eger size şutulup gelseler, ol esīrleri fidye idersiz. [14a]/(8)=2/85

esirge-: Esirgemek.

İy bizüm Perver digārumuz ve du'āmı şabül eyle! İy bizüm Tañrımuř! Beni esirge ve atamı ve anamı. [162a]/(18)=14/41

esirgecirek: Daha esirgeyici.

Eyyüb'ı şol vaqqı nidā itdi Tañrıya: Bedürüstī beni belā dutdı ve sen esirgeyicileruñ esirgecirekisin. [199b]/(17)=21/83

esirgeñ-: Esrigenmek.

Ve muřı' oluñ Tañrıya ve Rasūline, ola kim esirgeñesiz. [55a]/(1)=3/132

esirgenil-: Esrigenilmek.

Ve kaçan ki denilse anlara ki řařınuñ şundan ki öñüñüzdedür āřiret işinden ve ārdüñuzdadur dünyā işlerinden ola kim esirgenilesiz. [260a]/(2)=36/45

esirgeyeci: Esirgeyici, esirgeyen.

Bedürüstī Tañrı yarlıgayı ve esirgeyecidür. [132b]/(2)=9/102

esirgeyicirek: Daha esirgeyici.

Yarlıgar Tañrı günāhuñuzı siztūñ ve ol esirgeycilerütūñ esirgeycirekidür.

[155a]/(14)=12/92

Esirgeycilerütūñ esirgeyciregisen. [113b]/(12)=7/151

eski: Eski.

Ve eylemedük ol kıbleyi ki sen anuñ üzerinesin illā şunuñ-içüñ kim bilevüz kim peygambere uyar ve seçile şunlardan ki döner ters izine, ya'nı eski küfrine. [22a]/(12)=2/143

eski-: Eskimek.

Ol iki bostānlar virdiler mīvelerini ve eskimedi mīvelerden bir nesne. [183a]/(4)=18/33

esleme: En sağlam, en emin

Eyitdi: Eger benüm size gücüm yetişeydi ya varaydum kavmüme kabāyilime dahı men' iderdüm sizi. Bu Bunlar eslemediler. [146b]/(14)=11/80

eşnā (Ar.): Ara, aralık, vakit, sıra.

Ve ol eşnāda şehriñ ortasından bir kişi geldi tiz tiz ki adı Habīb-i Neccār'-idi eyitdi iy kavmüm uyuñ Mürsellere uyuñ şuñ ki sizden ecr dilemez ve anlar doğru yol üzerindedürürler. [259a]/(6)=36/20

esrār (Ar.): Sırlar.

Anlar aşı-ı kitābdur kim mecmu' esrār andan kopar. [45b]/(3)=3/7

esved (Ar.): Siyah.

İstilam-ı haceri ol esved gibi ve aña beñzer ne var-ise. [77a]/(19)=5/2

eṭrāf (Ar.): Taraf, yön.

Ve feriştelere gökleriñ eṭrāfına bir uğurda cem' olmuşlar. [333a]/(9)=69/17

eş-: Eşmek.

Pes Tañrı bir qarğa virib-idi ki yirde eşerdi tā göstere Kabīl'e, nice belürsüz ide, kardeşinuñ Habīl'ün gövdesini. [81a]/(3)=5/31

eş'ār (Ar.): Şiirler.

şunlar ki kâfir oldılar işitmeñ bu Qur'an'ı ve lağv idüñ anda eş'ār ve ebyāt okıyup ola kim siz galebe idesiz. [280a]/(1)=41/26

eşek: Eşek.

Ve şunlaruñ-içün ki kâfir oldılar, cehennem 'azābı vardır, ne yaman varacağ! Kaçan ki birağılalar tamūnuñ içine işideler tamūnuñ āvāzını eşek āvāzı gibi şol hâlde ki ol, kaynar. [330a]/(13)=67/7

Meşeli şunlaruñ ki Tevrāt yüklendiler ya'nī Tevrāt öğrendiler andan soñra anı getürmediler ya'nī anuñ-la 'amel itmediler, eşege beñzer ki kitāblar götürür. [325a]/(2)=62/5

eşek āvāzı. Eşek sesi.

Bedürüstī āvāzlaruñ kabîhrağı eşek āvāzıdır. [242b]/(17)=31/19

eşhūr (Ar.): Aylar.

eşhūr-i hürum. Haram aylar.

Bular eşhūr-i hürum olduğı-çün ceng idemeyeler. [29a]/(3)=2/190

eşiğ: Dışarı, kapının dışı.

Allāh diyüp başını eşige kodı. [351a]/(10)=89/2

eşiğinden gir-: Kapısından girmek.

Ve kaldurduğ üzerlerine Tūr tağını, 'ahdleri sebebi-le ve eyitdük anlara ki: Erīhā eşiginden girüñ, egilübeniñ. [75a]/(10)=4/154

eşkere: Apaçık.

Ve eger eşkere idesiz şunu ki, nefsüñüz içindedür, yāhuz gizleyesiz anı, şorisardur sizi anuñ-ile Allāh Te'ālā. [44b]/(10)=2/284

eşkere düşman. Apaçık düşman.

Ve uymañ şeytān gösterdiği nesnelere, bedürüstī ol size eşkere düşmandur. [25a]/(16)=2/169

eşkere düşmen: Açıkça düşman, apaçık düşman.

Ve nidā itdi anlara, anlaruñ Tañrısı, ki. Nehy itmedüm mi ben sizi ol ağacdan ve dimedüm mi size, ki bedürüstî şeytân, siz ikiñüze eşkere düşmindür. [105a]/(9)=7/22

eşkere düşmen ol-: Apaçık düşman olmak.

Bedürüstî kâfirler, size eşkere düşmen oldılar. [71a]/(10-11)=4/101

eşkere gör-: Apaçık görmek.

taḥkîk dilediler Mūsâ'dan, bundan daḥı ulu nesne pes eyitdiler. Göster bize Tañrıyı eşkere, görelüm didiler. [75a]/(5)=4/153

eşkere gör-: Açıkça görmek.

Ve anuñ ol vaqtâ kim didüñüz. Ya Mūsâ! Hergiz inanmazuz saña ḥattâ Allâh'ı eşkere görmeyince. [9b]/(21)=2/55

eşkere hüccet eyle-: Apaçık delil yapmak.

Ve bu şıfatlu t̄âyife ve sizüñ-içün anlaruñ üzerine, eşkere hüccet eyledük. [70a]/(3)=4/91

eşkere it-: Açıklamak, aşikar etmek.

Ve Allâh bilür, şunı ki eşkere idersiz ve şunı ki gizlersiz. [87b]/(14)=5/99

eşkere ol-: Aşikare olmak.

Ve ol geçen tafsîl gibi, tafşîl iderüz Qur'an'ın ayetlerini, tâ ki eşkere ola, kâfirlerün yolu Qur'an'ı-ıla. [94a]/(14)=6/55

eşkere olın-: Aşikar olunmak.

Dilerler çoğı ehl-i kitâbuñ eger dönderi-bilselerdi, döndereler-idi ĩmānuñuzdan, kâfirler idelerdi sizi günüleyiben kendü nefsleri kıbelinden ḥaḥ anlara eşkere olunduḡdan soñra Tevrât'da. [17b]/(15)=2/109

eşkere söyle-: Apaçık söylemek, aşikare söylemek.

Şormañ nesnelerden ki eger eşkere söylerse peygamber size, ol su'āluñuzuñ

cevābını, size yaman gelür, hoş gelmez. [87b]/(19)=5/101

eşkere şükr it-: Aşıkare şükr etmek.

Bedürüstī Adem oğlanı Tañrınıñ ni‘metlerine eşkere şükr itmek-içün, yoksa yaratduğı nesnelere kızlar mi idindi? [287a]/(11)=43/15

eşkere ziyān it-: Açıkça ziyan etmek.

Ve şol ki dost dutuna şeytānı, Tañrıdan ğayrı, taħkīk ziyān itdi ol kimesne eşkere ziyān imeklik va‘de ider anlara ve umdurur anları. [72b]/(3)=4/119

eşkere ziyān idici: Apaçık ziyan eden.

Pes evlenüñ anları, ehlinüñ izni-le; Ve virüñ mehirlerini, ‘ādet üzerine, ‘afīfe oldukları hālda, eşkere ziyān idiciler olmayalar ve uğurlayın dost dutıcı olmayalar. [63b]/(18)=4/25

eşrār (Ar.): Şerliler, kötüler.

Ol ‘ālimü’l-esrār henüz anuñ-la toğrulmazlardı ol eşrār. [350a]/(17)=89/1

eşyā (Ar.): Nesnelere, şeyler.

Revā degül bize şirk itmeklik Tañrıya eşyādan bir şeyi. [151b]/(10)=12/38

et-: Yapmak, etmek.

Pes kaçan ki indürilse bir süre ki mensūh olmağa çāre yokdur ve anda ceng edilse. [298b]/(7)=47/20

et: Et.

Ve berāber olmaz iki deñiz bu biri tatlu şovuk tīz siñer içecek ve bu biri şürdur ācırağ ve her birinden tāze et yirsiz. [256a]/(12)=35/12

et geyür-: Etle kaplamak, kemiklerin üzerini etle kaplamak, et giydirmek.

Andan soñra et geyürürüz ol süñüklere. [41a]/(1)=2/259

et üleş-: Et paylaşmak, et bölüşmek.

Bedürüstī süci ve kımar ve putlar ve oğ-ıla et üleşmek, murdār dur şeytān işinden, Yığlınuñ andan, ola kim felāh bulasız sa‘ādet ehli olasız.

[86b]/(18)=5/90

et yi-: Et yemek.

Ve Tañrı ol'dur ki size müsahhar itdi deñizi tā andan tāze et yiyesiz ve çıkarasız andan zīnetleri ki anı geyersiz incü gibi mercān gibi (ve görürsin gemileri giderler şuyı kese kese ol deñizde. [166a]/(19)=16/14

etden temām ol-: Etten meydana gelmek.

Andan soñra uyuşmak kandan andan soñra çeynenmiş etden temām olmuş ve temām olmamış. [201b]/(1)=22/5

ete dönder-: Ete çevirmek, ete dönüştürmek.

Pes uyuşmuş kanı çeynenmiş ete dönderdik. [206a]/(18)=23/14

eti süñüklere dönder-: Eti kemiklere çevirmek.

Pes çeynenmiş eti süñüklere dönderdik. [206a]/(18-19)=23/14

etek: 1. Etek.

Vaqtā ki gördi anı deñiz şandı ve etegin açdı baldurından. [226a]/(16)=27/44

2. Üreme organı.

etegine üfür-: Döllendirmek.

Pes yüklü oldı Meryem 'İsā'ya Cebrāyīl 'aleyhi's-selām etegine üfürdüken soñra. [188a]/(2)=19/22

etmek: Ekmek.

Eyitdi ki. Etmek getirürem başum üzerinde. [151b]/(1)=12/36

etmek yi-: Ekmek yemek.

meşelā kuru etmek yiyüp şovuk şu içüb, şorılır. [356a]/(1)=102/8

ev: Ev, dünya.

Örümcege beñzer ki ev idindi ve taḥkīk evlerüñ za 'İfragı [236b]/(21)=29/41

ev yap-: Ev yapmak.

Eyle olsa İbrāhīm 'aleyhi's-selām Ebū Kubeys tağı'na çıkup çağırdı ki. İy

halāyık Tañrıñuz sizüñ-içün ev yaptı gelüñ tavāf idüñ didi.
[202b]/(18)=22/27

evlü: Evli.

Bedürüstī şunlar ki gizlerler şunı ki indürdük, aḥkām beyān idici āyetlerden, helāden ḥarāmdan ve evlü zinā kılsa recm itmekden ve Muḥammed'üñ nişānlarından, suñdan şoñra ki bildürdük anı ḥālķa. [24a]/(12)=2/159

evc (Ar.): Yüksek, bir şeyin en yüksek noktası.

evce çık-: Yüksekçe çıkmak.

Dāvud bir evce çıktı, Tālüt'a eyitdi. Buñı öldürene ne virürsin?
[39a]/(2)=2/250

ever-: Evlendirmek.

Ve bir cāriye ki mü'mine ola, ḥayırludur müşrikenüñ ḥürresinden ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlaruñuzı, müşrik erlere tā ĩmān getüreler.
[33b]/(6)=2/221

evet: Evet.

Evet okursın Mekke Ehli üzerine bizüm Qur'ān'umuzu ki ilerü geçenden haber virür lākin biz firışteler göndericiyiz saña ḥaber virmek-içün geçen tevārīḥden ve sen Tūr cānibinde degüldüñüz şol vaķtā ki nidā itdük Muşā'ya 'aleyhi's-selām. [231b]/(12)=28/45

evlā (Ar.): Daha uygun, daha layık.

Ve şunlar ki ḳodılar gitdiler baḡladılar andlaruñuzı ilerü zamanda bir kişi bir kişi-y-ile andlaşur lardı – dı, mīraşdan naşīb var-idi, lakin mensüh oldu, ve ulü'l-erḥāmi ba'zūhum evlā bi-ba'zin āyeti-le, pes virüñ anlara naşīblerini.
[64b]/(7)=4/33

evlā vecih ol-: Daha güzel, uygun olmak.

Ammā evlā vecih ol-durur kim, bu āyet kargış, ya'nī ilenc şüretinde

gelmişdir, diyevüz. [4a]/(5)=2/7

evlād (Ar.): Evlatlar, çocuklar.

*Bedürüstî şunlar ki kâfir oldılar, hergiz fāyide kılmaz, ya'nî def' itmez
anlardan mälları ve evlādı, Tañrıdan hiç bir nesneyi, eger Allāh 'azāb itmek
dilerse. [45b]/(16)=3/10*

evlen-: Evlenmek.

anuñ-la buluşdı, eyitdi. Yā Merşed, beni evlen didi. [33b]/(2)=2/221

evlenmek: Evlenme.

*Ve günāh yoǵdur sizüñ üzerüñüze anarlı evlenmekde kaçan ki anlara
mehirlerini virseñüz. [323a]/(14)=60/10*

*Ve kendözin şaǵınsun şunlar ki gücleri yitmez bulmazlar evlenmege
mālcuǵaz tā bāyidünce anları Tañrı kendü fazlından ve ğāyib hazīnesinden.
[212b]/(7)=24/33*

evliyā (Ar.): Veliler.

*Evliyā şunlardur kim inandılar bizüm Qur'an'umuza ve Allāhdan qorǵucılar
oldılar. [139a]/(10)=10/63*

evsať (Ar.): Orta, orta halli.

*Pes anuñ kefareti on miskīn yidürmekdür, ya şabah ya aǵşam, ehlüñüze
yidürdüǵünüz ta'āmuñ evsaťından, ya yarım şā'buǵdaydan, ya bir
şā'ǵayrıdan, ya on miskīne geyecekdür, 'avratın örtecek kadar, ya kul azād
itmekdür, nice gerek-ise olsun. [86b]/(11)=5/89*

evvel (Ar.): 1. Önce

*Eyit, ya Muħammed. Eger infak iderseñüz maldan, pes atañuza ve anañuza
infak idüñ, evvel emirde ve yaǵın hışımlaruñuza ve kavmlerüñüze ve
öksüzlere ve miskīnlere ve yolcılara, mālından ayrılanı. [32a]/(16)=2/215*

2. İlk defa.

*Tahkik geldünüz bize nice ki yaratduk sizi evvel kerrede yalın ayak baş
açuk. [183b]/(16)=18/48*

evvel başla- Önce başlamak.

Ya 'nī ceng itmeñ, meger anlar evvel baslayalar cenge. [29a]/(14)=2/193

evveler. İlk olarak.

*Vaktā kim zāhir oldı kim hālīk ol imiş, evvelen ve āhiren rāzık dahı ol imiş,
pes 'ibādet olmaz, illā ol hāzrete tā, bu kez iyyaķe na'būdū didi. [2b]/(8)=2/2-
4*

evvel hālümüze dönderil- İlk halimize dönderilmek.

*Eydürler ki 'aceb biz yine evvel hālümüze dönderilevüz mi?
[343b]/(13)=79/10*

evvel i'tikād iden ol- İlk inanan olmak.

*Eyit, yā Muhammed, ki: Ben buyurıldum ki evvel i'tikād iden olam, anuñ
birligine ve elbette şirk getürenlerden olma, dinildi baña. [91a]/(18)=6/14*

evvel kerre. İlk defa, ilk sefer.

*Ve tahkik bize geldünüz bir bir, māl yok, kuru baş, nice ki yaratduğı-dı sizi,
evvel kerrede, anadan toğduğunuz vaķtı. [97b]/(6)=6/94*

evvel nehār. İlk sabah, sabah erken.

*Ve ürkütme şunları ki niyāz iderler, anlara rızık virene, evvel nehārda ve āhır
nehārda. [94a]/(1)=6/52*

evvel tapanlar. Önce tapanlar.

*Eyit yā Muhammed eger Tañrınıñ oğlı, kıızı olsa pes ben evvel tapanlardan
olam niķün bilmeyem anı lākin anuñ veledi yoķdur. [290a]/(13)=43/81*

evvel yarat- Önce yaratmak.

*Nice ki evvel yaratdı, yine kopırsarsız, ihlāş gerek ki bile bulına.
[105b]/(9)=7/29*

evvel yarat-: Önce yaratmak.

ya pes 'āciz mi olduk evvel yaratmaktan? [304a]/(10)=50/15

evveli yok, āhiri yok: İlki sonu yok.

Dirīdür ki, evveli yok, āhiri yok, dāyimdür, aña fenā yoğdur. [45a]/(13)=3/2

evvelki: Önceki, daha önceki, daha önce olan.

evvelkilerün hikāyetleri: Öncekilerin hikayeleri.

Kağan ki oğunsa anuñ üzerine bizüm āyetlerümüz eydür ki, evvelkilerün hikāyetleridür. [346a]/(20)=83/13

evvelkilerün sünneti: Öncekilerin sünneti.

Pes muntezır olmazlar illā evvelkilerün sünnetine ya'nī 'azāba.
[258a]/(13)=35/43

ey: Çağırma, hitap şekli.

Pes görürsün günāhkārlar şundan ki ol kitāb içinde ve eydürler ki. Ey vāy bize! Nedür bu kitābuñ hāli ki ne küçük günāh çor ve ne büyük illā şayar anı tā gülümsimegi bile şayar. [183b]/(19)=18/49

eye: Malik, sahip.

İy 'aql eyeleri! Ola kim çorkasız kışāşdan ve ādem öldürmekden yığlınasız.
[26b]/(18)=2/179

Belki anlar bir kavmdür ki çatı çekiş eyeleridür. [289a]/(14)=43/58

eyer: Eyer.

Pes çığdı kavmi tuzerine bezekinün içinde ağ kızıla tuzerinde altun ayar başında tāc bilesinde dört biñ altun eyerlü atlular çular. [233b]/(20)=28/79

eyger: Enir denilen bir cins yaban mersini.

Çoyun eygeri bāğa durişeler. Kağan ki bāğ yetişe çoyınların yine alalar.
[199b]/(7)=21/79

eyi: İyi.

Pes ol eyilertüdür anlaruñ bugün. [169a]/(6)=16/63

eyili yetli: İyili şakalı (söz).

Ve yaratduğ sizi biz çiftler idüp Erkekli Dişili, aklı qaralı, eyili yetli.

[342b]/(15)=78/8

eyis: Eğlenme.

Añ eyis-ile şunuñ ki işledilerdi dār-ı dünyāda. [171b]/(9)=16/96

eyit-, eyüt-: Söylemek, konuşmak.

Ve her kim eyde feriştelere ben Tañrıyın andan gayrı. [197b]/(29)=21/2

*Eyle olsa mü'minler eyüdele bu ol kıyāmetdür ki va'de itdi Tañrı bize
Qur'an'da ve gerçek söyledi Peygā-berler olmadı 'uqūbet illā bir heybetlü
āvāz hemān anlar bir uğurda katumuza hāzır olurlar. [260a]/(15)=36/53*

eydi vir-: Konuşmak, hemen söylemek.

*Pes eger üzerine haq olan, delü, cāhil olsa, ya hasta olsa, yā oğlancuk ya
'avrat ki, genç ola ya güci yitmese ki, imlā ide aña, pes eydi-virsüñ anuñ
velīsi toğrulıg-ile. [44a]/(10)=2/282*

eyle: Öyle, o şekilde.

Bedürüstī biz eyle olsa ziyān idicilerden oluruz. [149b]/(18)=12/14

*Eyle itdükleri ol sebebdir ki, anlar bir kavmdür añlamazlar, 'aқılları
yoқdur. [84a]/(7)=5/58*

Lekin eyle degül ki zan itmişdür. [34a]/(17)=2/225

eyle eyle-: Öyle yapmak.

Eyle eylediler bir muhkem sedd oldı. [186b]/(1)=18/96

eyle ol-: Öyle olmak.

Eyle olsa kırtarduğ biz anı ve şol ki anuñ-la bile'-idi gemide.

[139b]/(15)=10/73

eyle-: Etmek, yapmak.

Ve anı rāzı ve merzī eyle! İy Zekerıyyā bedürüstī biz saña muştılaruz bir oğlan-ile ki anuñ ādı Yaḥyā'dur. [187a]/(19)=19/5-6

eyle eyle-: Öyle yapmak.

Eyle eylediler bir muḥkem sedd oldı. [186b]/(1)=18/96

eyleyi vir-: Etmek, yapmak, hemen yapmak.

Eyleyivirdük biris-içün bāğ-çe üzümlerden. [183a]/(2)=18/32

eyleyici: Yapan, eden.

Ve taḥkīk biz eyleyicilerüz şunu ki yer üzerindedür. [180b]/(18)=18/8

eylik → **eyülük**.

eyü: İyi.

Ve ḥükm olunmaz anlaruñ üzerine tā kim öleler ve yeynilmez anlardan tamūnuñ 'azābı eyle cezā idrüz her kāfir'e ve anlar feryād iderler tamūda eydürler iy bizüm Tañrımuñ çıkar bizi eyü 'amel idelüm anuñ ḡayrı ki dünyāda işledük-idi. [257b]/(13)=35/37

eyü 'amel işle-: İyi il yapmak.

Ve ammā şol ki ĩmān getürdi ve eyü 'amel işledi ve anuñ-içün eyü 'ıvaż vardur. [186a]/(6)=18/88

eyü kelecı: İyi söz.

Pes di sen ol ḡavmüñe eyü kelecı zırā zekāt virmeyecek eyü kelecı māl yirine geçer. [175a]/(15)=17/28

eyü kul: İyi kul.

Ne eyü ḡuldur ol! Bedürüstī Tañrıya dönücidür çok çok. [267a]/(15)=38/44

eyü niyyet: İyi niyet.

Tā döndermeyince anlar şunu nefslerindedür eyü niyyetlerden. [157a]/(11)=13/11

eyü söz söyle-: İyi söz söylemek.

Ve karābet issine ve yetīmlere ve faqirlere ve hālka eyü söz söyleñ.

[13b]/(13-14)=2/83

eyü sözi gerçekle- İyi sözü doğrulamak.

Fe-emmā şol ki virdi mālından ve şirkden şaқındı ve eyü sözi gerçekledi.

[353a]/(5)=92/5-7

eyü şüret. İyi yüz, iyi sima.

Taḥkīk insanı yaratduḡ eyü şüretde. [353b]/(15)=95/4

eyü yola kulaḡuzla- İyi yola yönlendirmek.

Cümlesini kulaḡuzladuḡ eyü yola. [96b]/(5-6)=6/84

eyülerden ol- İyilerden olmak.

ol vaқtde didi. İy Tañrım baña bir oḡul baḡısla ki eyüler den ola didi.

[263b]/(6-7)=37/100

eyürıraḡ → eyürek.

eyürek, eyürıraḡ: Daha iyi.

andan şoñra bir eyürek bilürüz şun ları kim lāyıkraḡdur aña girmege.

[190a]/(7)=19/70

Anlara yarlıḡanmaḡ var ve eyürıraḡ var uçmaḡda. [204a]/(17)=22/50

eyürekine uy- Daha iyi olana uymak.

Pes muştıla şol şol kulları ki işidürler sözi pes eyürekine uyarlar anlar

şunlardur ki toḡrı yola koydı Tañrı anları ve ol [269b]/(20)=39/18

eyüce: İyice.

Ve kıyāmete deḡin eyüce geçsünler dimekdür ola. [201a]/(7)=21/111

eyülik → eyülük.

eyülük, eyülik, eylik, eylük,: İyilik.

Eyit yā Muḡammed ki her kişi işler tabī'atinde varına göre anuñ ki bünyādı

eyülikle urulupdur andan eyülük gelür ve anuñ ki yamanlıḡa urulupdur

yamanlık gelür. [178b]/(17)=17/84

Eyit yā Muhammed ki her kişi işler tabî'atinde varına göre anuñ ki bünyādi eyülikle urulupdur andan eyülük gelür ve anuñ ki yamanlığa urulupdur yamanlık gelür. [178b]/(16)=17/84

Ve bu bir Kitāb'dur gerçekleyici dūr Tevrāt'ı 'Arabî Dil olduğu hâlde korçutmağ-ıçün şunları ki zulm itdiler ve muştulāmağ-ıçün eylik idicileri ya'nî Tevhîd ehline. [295a]/(15)=46/12

Vaktā ki gördise gūyā ki ol 'aşā ejdehā oldı yüzün çevirdi kaçdı ve dönmedi nidā geldi. İy Mūsā korçma ben olam ki benüm çatumda Mürseller korçmazlar lākin şol ki zulm itdi andan soñra eyüligi bedel itdi yamānlıktan soñra. [224a]/(20)=27/11

Ve eger eylük idesiz ve Tañrıdan korçasız, bedürüstî Tañrı sizüñ işledüğüñüze muṭtali'dür. [73a]/(10)=4/128

Eger eylügi āşikāra idesiz, ya gizleyesiz anı yāḥūz yaramazlıklarından geçesiz, pes Tañrı ezelden 'afv eyesidür, tüvānādur. [74b]/(13)=4/149

eyüligine ṭanuḳlık vir- İyiliğine şahitlik yapmak.

Çün Yūsuf'uñ eyüligine ṭanuḳlık virdiler. [151b]/(2-3)=12/36

eylük → eyülük.

eyüt→ eyit-

eyyām (Ar.): Günler, gündüzler, zaman, devir.

Corçudan murād, Handaḳ günindeki corçudur ve açlıḳdan murād, ol açlıḳdur kim eyyām keçerdi, ṭa'ām nicedür bilmezlerdi. [23b]/(8)=2/155

eyyāmı geç- Günü geçmek, devri geçmek.

Ḥattā hac eyyāmı keçerdi, andan, şatu bazar iderlerdi. [30a]/(12)=2/198

eyyām-ı teşrîk: Ortaklık günü.

Murād, eyyām-ı teşrîkdür ki Allāhu ekber Allāhu ekber lā ilahe illā'Ilahu

va 'llāhu ekber Allāhu ekber ve li 'llāhi 'l-hamd dimekdür. [30b]/(12)=2/203

eyyām-ı 'uķūbet. Ceza günler, ceza günü, kıyamet günü.

Eyit yā Muḥammed şunlara ki ĩmān getürdiler bağışlasunlar suçlarını şunların ki ummazlar Tañrının eyyām-ı 'uķūbetini ki tā 'ıvaz vire bir kavme kazandukları nesne' ile lākin āyet mensūhdur. [292b]/(19)=45/14

emn eyyāmu kıl- Emniyetli gün yapmak.

Allāh Te'ālā Kā'be-yi Beyt'i ḥarām eyledi, ḥalka emn yiri kıldı ve şehr-i ḥarāmı emn eyyāmu kıldı ve ḳurbanları ve anların boyunlarındaki pürçeçükleri emn 'alāmet kıldı. [87b]/(8)=5/97

ez: Az.

Gecenün iki şülüşinden ezini ve yarumını ve üçde birini. [338a]/(2)=73/20

ezā (Ar.): Yakma, incitme.

İy Peygāmbere tahķīk biz gönderdik seni şanuklığa ve muştucılığa ve ḳor ḳuducılığa ve oḳuyıcı gönderdik Tañrıdan yaña anuñ destürī-le ve nūrlı çirāğ gönderdik ve muştula mü'minlere ki bedürüstī anların-içün Tañrıdan ulu 'atā vardur uçmaḳda ve uyma kāfirlere ve münāfıḳlara ve terk eyle bunların ezālarını incitmelerini ve tevekkül eyle Tañrıya. [248b]/(15)=33/48

ezā ol- İncitmek.

Ancılayındur mü'minün şadaḳası ki, anda minnet ola, ya ezā ola, ya 'nī şevāb olmaz. [41b]/(14)=2/264

ez'āf (Ar.): Bir şeyi iki misli yapan fazlalıklar, katlar.

ez'āf-ı muzā'āf: Kat kat pek çok.

eyesine 'ıvazın vire ez'āf-ı muzā'āf. [142a]/(1)=11/3

ezān (Ar.): Mslümanların ibadetlerinden olan namaz için davet, ezan.

Ve ḳaçan ezān idesiz namaza, anı maşharalığa dutarlar ve oyuncuğa dutarlar. [84a]/(6)=5/58

ezberle-: Ezberlemek.

Hükmine, müsülmanlıg-ile yaradılmışlar, kalan peygamberler gibi, şunlara ki yahūd oldılar ve yahūduñ ‘ulemāsı ve yahūduñ kurāları Tañrınıñ kitābından ezberledükleri-içün ve anlar ol kitābuñ üzerine nāzırlar-ıdı ki azdurmayalar-dı. [82b]/(3)=5/44

ezel: Başlangıcı olmama, öncesizlik.

Nūr’ı haqqîçün Muhammed’üñ ve ezel kalemî haqqîçün ve ferîsteler yazduğı haqqîçün ādemoğlanlarınıñ çiginlerinde. [331a]/(16)=68/1-2

ezel kalemî: Allāh’ın gücü, Allāh’ın kudreti.

Ba‘zılar Ve’l-Fecri didügile Ezel Kalemî’ne and içdi, didiler.

[350b]/(3)=89/1

ezel kalemî haqqîçün: Allāh’ın kudretine and olsun.

Nūr’ı haqqîçün Muhammed’üñ ve ezel kalemî haqqîçün ve ferîsteler yazduğı haqqîçün ādemoğlanlarınıñ çiginlerinde. [331a]/(16)=68/1-2

ezelden ‘afv eyesî: Ezeli bağışlayan, Allāh.

Eger eylügi āşikāra idesiz, ya gizleyesiz anı yāhūz yaramazlıklarından geçesiz, pes Tañrı ezelden ‘afv eyesidür, tüvānādur. [74b]/(14-15)=4/149

ezelden ulu ol-: Ezelden ulu olmak.

Bedürüstī anuñ keremi senüñ üzerüñüze ezelden ulu oldı. [179a]/(3)=17/87

ezelen ve ebeden: Ezeli ve ebedi olarak.

Ve Allāh gafūr raḥīm oldı, ezelen ve ebeden. [70b]/(14)=4/95-96

eżgāşü: Karmakarışık.

Didiler ki. Eżgāşü ahlāmdur. [152a]/(10)=12/44

eżlām (Ar.): En zalim.

Eżlām üç oğ-ıdı, birine yazılmış-dı ki, “Buyurdı Tañrı” ve birine yazılmış-ıdı “Buyurmadı Tañrı” ve birinde nesne yok. [77b]/(15)=5/3

F

fācir (Ar.): Günah işleyen, günāhkar.

Ol t̄ayife şol kāfirler ve fācirlerdür. [345a]/(9)=80/42

fāhişe (Ar.): İffetsiz bayan.

Meger ki eşkere fāhişe işleyeler, erinden kaçmağ gibi, zīnā gibi, ol vaqt revādur andan nesne almağ. [62b]/(20)=4/19

fāhişe işle-: Günah işlemek.

Pes kaçan ki ‘afifeler olsalar, pes eger bir fāhişe işleseler, pes anlaruñ üzerinedür, ‘afifeler üzerine olanuñ yarusı, ‘azābdan. [63b]/(20)=4/25

fāhiş (Ar.): Ahlaksız, taşkın, mübalagalı.

Bedürüstī ol nesne fāhiş-idi Tañrı dīninde ve ‘adāvet oldı ve yaman oldı yol olmağı cihetinden. [63a]/(10)=4/22

faħrlan-: Gururlanmak.

Uş da bunda faħrlansun faħrlananlar. [346b]/(10-11)=83/26

faħr (Ar.): Gurur duyma.

Pes kāfir qardaş Müsülmān qardaşa didi hāl bu kim faħr iderdi ol: Ben çoğam senden māl yöninden ve ġālibrağam hādem yöninden. [183a]/(6)=18/34

faħr it-: Gurur duymak.

Ve āhiretde qatı ‘azāb vardur şuña ki dünye’-ile faħr itdi. [317a]/(10)=57/20

faħrlanıçı: Gurur duyan.

Bedürüstī Tañrı sevmez şunu ki oldı ol kimesne mütekebbir ve faħrlanıçı ve Tañruñ ni‘metine şükr itmeyici oldı. [65a]/(8)=4/36

faħrlan-: Gurur duymak.

Didi aña Müsülmān qardaşı öğütleyüp hāl bu ki ol faħrlanırdı ĩmān-ile.

Kāfir mi olduñ Şuña ki yaratdı yaratdı seni toprağdan. [183a]/(12)=18/37

fahrleş-: Karşılıklı gurur dukmak.

Birbirile fahrleşdiler çoklığıla. [355b]/(13)=102/1-2

fa'il (Ar.): İşleyen, yapan.

Allāh ulū fa'il eyesidür. [50b]/(6)=3/73

faķıl-: Verilen sözü yerine getirmek.

Ve faķıluñ Tañrınuñ 'ahdine kaçan ki 'ahd itseñüz birbiriñüzle ve bozmañ andları anı muhkem itdükden soñra. [171a]/(10)=16/91

faķih (Ar.): Fıkıh ilminin üstadı, anlayışlı, zeki.

Niçün çıkmaya her fırğadan bir bölük anlardan bir t̄ayife Peyğamber-ile bile t̄ā d̄inde faķih faķih olalar vahy indükce Peyğamberden 'aleyhi's-selām öğreneler ve ve kırğudalar kavmlerini kaçan ki ḡazādan anlara geleler. [134a]/(18)=9/122

faķih ol-: Anlayışlı olmak, zeki olmak.

Niçün çıkmaya her fırğadan bir bölük anlardan bir t̄ayife Peyğamber-ile bile t̄ā d̄inde faķih faķih olalar vahy indükce Peyğamberden 'aleyhi's-selām öğreneler ve ve kırğudalar kavmlerini kaçan ki ḡazādan anlara geleler. [134a]/(18)=9/122

faķir (Ar.): Fakir, yoksul.

Ve şol ki faķir oldı, yisün kut kadarı, ya andan borç eylesün. [61a]/(15)=4/6

faķir ol-: Fakir olmak, yoksul olmak.

Haķkı turgurıcılar oluñ ve tanuķ oluñ Tañrı-çun ve egerçi nefsüñüz üzerine olursa daħı ya ata ana üzerine ve yakın kavm üzerine daħı olursa, eger ḡanī olursa, ya faķir olursa daħı ol üzerine şahādet itdügüñüz kimesne. [73b]/(9)=4/135

faķirlik: Fakirlik, yoksulluk.

Pes anlaruñ-içün vardur bir haseneye virilen şevābuñ ikisince eyü ‘amel itdükleri sebebden ve anlar köşkler içinde emīnlerdürürler ölmekden pīrlıkdan faķīrlıkdan. [253b]/(12)=34/37

falcı: Fal bakan kimse, falcı.

Ve falcı sözi degüldür ki az ögütlenesüz bunuñile. [333b]/(9)=69/42

fānī (Ar.): Geçici.

Eydür ki nolaydı ben göndermiş olaydum eyü ‘amellerden ol fānī evden bu bāķī evüñ dırlıg-içün. [352a]/(5)=89/24

farāyız (Ar.): Varsayımlar.

Bedürüstī Allāh Te‘ālā ‘ālīm hekīm oldı ki farāyızı taķdīr eyledi. [61b]/(20)=4/11

fāriğ (Ar.): Vazgeçmiş, rahat, işini bitirmiş.

Emīn olup fāriğ olduklarınlayın bunlar ceng itdiler, neleri var-ise aldılar. [32b]/(7)=2/217

fāriğ ol-: Rahat olmak.

Her ķankı yañadan ki dünya işinden fāriğ olasan, daķı namaz kılasañ, hemān dönder yüzüñi Mescid-i harām’dan yaña. [23a]/(5)=2/149

farīza (Ar.): Allāh’ın emri, lazim, gerek, borç.

Pes her kimi ki istimtā‘ idesiz mällaruñuzla, anlardan, pes virüñ anlara mehirlerini farīza olduğı halda, anlara mehirlerini virmek. [63b]/(8)=4/24

farķ (Ar.): Ayrılık, başkalık.

Ve taķķīķ virdük Mūsā’ya ve Hārūn’a Tavrīt ki farķ ide Hāķķ’ı bāķıldan ve yed-i beyzā virdük ve naşīhat virdük mütteķīler-içün ol [198a]/(20)=21/48

farz (Ar.): İşlenmesi lüzumlu olan emir, gerekli, lüzumlu.

Pes oķuñ şunu ki müyesserdür Qur‘ān’dan ve ķıluñ namāzı ve zekātı virüñ ve ķarz idüñ Allāhü Te‘ālāya ‘ayāllerine teşadduķ itmekile hūb farz itmek.

[338a]/(12)=73/20

fāşid (Ar.): Bozuk, yanlış.

Ve bâtıı itmeñ ‘amellerüñüzi şirk-ile ya ‘ucbile ya fāşid niyyetile.

[299a]/(15)=47/33

fāşid niyyet: Bozuk niyet, kötü niyet.

Ve bâtıı itmeñ ‘amellerüñüzi şirk-ile ya ‘ucbile ya fāşid niyyetile.

[299a]/(15)=47/33

fāşık (Ar.): Allāh’ın emrini tanımayan, sapkın.

Zīrā anlar fāşık kavmdür. [224b]/(3)=27/12

fāşık kavm: Sapkın kavim.

Bedürüstī anlar fāşık kavm oldılar. [289a]/(6)=43/54

fāşık kavm ol –: Sapkın kavim olmak.

Zīrā ki bedürüstī siz fāşık kavm olduñuz. [128a]/(1)=9/53

faşihrak: Daha fesheden, daha çok bozan.

Ve kardeşim Hārūn ol faşihrakdur benden dilde gönder anı benümle

yoldāşlığa ki beni gerçekleye. [231a]/(1)=28/34

faşl (Ar.): Bölüm, kısım.

Ve ol faşl idenlerüñ yegregidür. [94b]/(1)=6/57

fāş (Ar.): Meydana çıkma, duyulma.

Bedürüstī şunlar ki severler fāş olmağı mü’minler içinde anlara ācıdııcı ‘azāb vardur dünyāda ve āhıretde hādd-ile ‘ikābile ve Tañrı bilür siz bilmezsiz.

[211a]/(18)=24/19

fāş eyle-: Açığa çıkarmak, meydana çıkarmak.

İy Yūsuf i’rāz eyle bu işden fāş eyleme ve istiğfār eyle günāhıñ- için.

[150b]/(19)=12/29

fāş ol-: Açık olmak, meydana olmak.

İkinci giçe hem-çünān üçüncü giçe hem-çünān eyle itdilerse bu āyet indi ki, nezre vefā iderler ve korķarlar Şol günden ki anuñ Şerri fāŐ olupdur.

[340b]/(14)=76/7

fāyda (Ar.): Fayda, yarar.

Ve taķķīķ kuru zann fāyda itmez haķķdan bir nesne. [309a]/(9)=53/28

fāyide (Ar.): Fayda, yarar.

Ne gölgedür ki fāyide ide ve Őamū yaluñı def^ç idemez. [342a]/(12)=77/30-31

Pes fāyide itmedi bezirgānlıķları ve bunlar oldılar-ıdı Őoĝru yolda, kim fāyide ideler. [5a]/(10)=2/16

fāyide it-: Yarar saĝlamak.

Pes fāyide itmedi bezirgānlıķları ve bunlar oldılar-ıdı Őoĝru yolda, kim fāyide ideler. [5a]/(10)=2/16

fāyide kıl-: Yarar saĝlamak.

Taķķīķ didi ol gelecıyi Şunlar ki anlardan öñ gecdiler fāyide kılmadı anlara kazandukları dünıye mālı. [272a]/(4)=39/50

fāyide kıl-: Fayda etmek.

Ol gün ki gele Tañrınuñ ba^çzı āyetleri, fāyide kılmaı bir nefse, anuñ ĩmānı, ki ĩmān getürmemiş ola andan öñdin yā ĩmānında hayr kazanmamıŐ ola.

[103b]/(1)=6/158

fāyide ol-: Fayda (lı) olmak, yarar (lı) olmak.

Hiç aña fāyide ola mı, ya ol uvacuk oĝlanlaruñ hālı neye irişe, sen bilür misin? [42a]/(8)=2/266

faıilet (Ar.): İnsanın yaratılıŐındaki iyi huy, iyilik, erdem.

Ol peyĝamber eyitdi ki. Bedürüstı Allāh anı iħtiyār eyledi sizüñ üzerüñüze ve arturdı anı, faıilet cihetinden ĩlimde ve cisimde. [38a]/(7)=2/248

faııl (Ar.): Fazlalık, iyilik, üstünlük, erdem.

İllā kim Tañrı fażl eyesidür ‘ālemler üzerine. [39a]/(16)=2/251

fażl eyesi. Lütuf sahibi.

Ve Allāh ulū fażl eyesidür. [58b]/(1)=3/174

fażl issi. Fazl sahibi.

Bedürüstī Tañrı fażl issidür hālķ üzerine. [37a]/(20)=2/243

fażl ve kerem iriş- Lütuf ve ihsan erişmek.

Ve eger size irişse fażl ve kerem Allāhdan, taħķīķ eydürler, gūyā ki sizüñle anlaruñ arasında dostlık yoķdur. [68a]/(2)=4/73

fecr (Ar.): Sabah karşı, tan yerinin ağarması.

fecr namāzı. Sabah namazı.

Ķable tulū’ı’ş-şemsi didügi işāretdür Fecr Namāzı’na ve Ķable’l-gurūb didügi Öyle’-ile İkindü Namāzı’na işāretdür. [305a]/(4)=50/39

fecre and iç- Sabaha yemin etmek.

Fecr’e and içdügi gibi. [351a]/(1)=89/1

fecr – i celīl. Büyük sabah.

Fecr-i Celīl’dür. Ramazāngünleri’nüñ Fecr’i gibi. [351a]/(2)=89/1

fecr-i tafzīl. Üstün sabah.

Fecr-i Tafzīl’dür. Ve Ķur’ān’e’l-Fecri. [351a]/(3)=89/1

fedā (Ar.): Gözden çıkarma, uğruna verme, kurban.

Ve eger taħķīķ zulm idenlerüñ olsa şol ki yer üzerindedür bir uğurdan ve bir ol Ķadar anuñ-la bile olsa fedā idelerdi anı yaramaz ‘azābdan Ķıyāmet güninde Ķurtulalum diyü. [271b]/(17)=39/47

fehm (Ar.): Anlama, anlayış.

Ve anlardan ba’zı, ümmīlerdür bilmezler Tevrāt’ı, illā lafzı nı oķumađı ancak, ma’nāsından nesne fehm itmezler. [13a]/(15)=2/78

fehm vir- Zeka vermek.

Ve olmadı bir ādeme, ki aña Tañrı kitāb vire ve fehm vire ve peygamberlik vire, andan şoñra ol kişi hālka diye ki. Baña kullar oluñ, Tañrıdan ğayrı.

[51a]/(6)=3/79

felāh (Ar.): Kurtuluş, felah olma.

Āhiretde felāh olmağdur. [3b]/(15)=2/5

felāh bul-: Kurtuluş bulmak.

Ve kırtarur Tañrı şunları ki kırkıdalar andan zafer se'ādet felāh bulmağile.

[272b]/(4)=39/61

felek (Ar.): Gökyüzü, sema.

şāh-dāne gibi bir yılduzdur felekde yalkır. [213a]/(1)=24/35

felekde yüz-: Gökyüzünde yüzmek.

Her bir felekde yüzerler. [197b]/(10-11)=21/33

fenā (Ar.): Kötü, fena, yokolma.

Dirīdür ki, evveli yok, āhiri yok, dāyimdür, aña fenā yoğdur. [45a]/(13)=3/2

ferah (Ar.): Gönül açıklığı, sevinç, ferah.

Böyle azdurur Tañrı kâfirleri size bu 'azāb şunuñ-içündür ki siz ferah olurduñuz yiryüzinde hağksuz yire ve şol sebebiledür ki fesād iderdüñüz.

[277b]/(13)=40/75

ferik (Ar.): Buğday tanesinin olgunu.

Nazar itmezler mi Mekke Halkı ki be-dürüstī biz gelürüz yere ve ekserüz feriklerinden küfri giderüp Muhammed'-içün. [198a]/(13)=21/44

ferişte → firişte.

fermān (Far.): Emir, buyruk, ferman.

Ve fermān senüñdür gör nice buyurursañ biz işleyelim. [225b]/(6)=27/33

fersah (Ar.): Bir uzunluk ölçüsü.

Anı yüz dahı uzunı yigirmi beş fersah ādemüñ yigirmi biş fersah cinnüñ

*yigirmi biş tayruñ yigirmi beş fersah vaḥşuñ tā şol vaḳte degin ki geldiler
ḳarınca deresi üzerine ki Şām iḳlīmindedür. [224b]/(14)=27/17*

feryād (Far.): Yardım isteme, imdat dileme, yüksek ses.

*Ve ḥükm olunmaz anlaruñ üzerine tā kim öleler ve yeynilmez anlardan
tamūnuñ ‘azābı eyle cezā idrüz her kāfir’e ve anlar feryād iderler tamūda
eydürler iy bizüm Tañrımız çıkar bizi eyü ‘amel idelüm anuñ ḡayrı ki
dünyāda işledük-idi. [257b]/(12)=35/37*

feryād idici: Bağırان, yardım isteyen.

Ḳaçan aña şerr erişse feryād idicidür. [334a]/(15)=70/20

feryād it-: Bağırmak, yardım istemek.

*Berāberdür üzerümüze gerekse feryād idelüm ya şabr idelüm.
[161a]/(6)=14/21*

fesād (Ar.): Bozukluk, fenalık.

*Bedürüstī şān budur ki, her ki depeleye bir nefsi nefssüz, ya ‘nī kimse
öldürmedin, ya yir yüzinde fesād itmedin, ḡüyā k, ḳatlı itdi ḡalkı bir uğurdan.
[81a]/(9)=5/32*

feşāhat (Ar.): Düzgün ve güzel söz söyleme.

*Eyit yā Muḡammed pes getirüñ bir süre ki Ḳur’ān gibi ola feşāhatde
belāḡatde ve oḳuñ kime gücüñüz yeterse Allāhdan ḡayrı eger gerçeki señüz.
[137b]/(16)=10/38*

feth (Ar.): Kuşatma, fethedilme.

*Berāber degöldür sizden şol kimesne ki mālını nafaḳa virdi Mekke feth
olmadın ve ḳıtāl eyledi. [316a]/(10)=57/10*

feth it-: Fethetmek.

*Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz
Tañrı feth itdi anı ve illā kim ḡavāle ider Peyḡāmbەرleri’ni şunuñ üzerine kim*

diler. [320b]/(10)=59/6

feth ol-: Feth olmak.

Nā-gāh anlar ol günde mağbūn oldılar göricek ki bütleri uvanmış bu Mekke feth oldukdudur. [208b]/(16)=23/77

feth olun-: Feth olunmak.

İ'rāz eyle anlardan tā Mekke feth olunca. [265a]/(15)=37/174

fetīl (Ar.): Lamba fitili.

Ve bir fetīl kadar dahı zulm olmazlar. [68b]/(5)=4/77

fetvā (Ar.): Şeriat hükmü veya kararı, fetva.

Eger fetvā biz didüğümüz gibi virilürseñüz, pes dutuñ anı, haq oldur. [82a]/(5)=5/41

fetvā dile-: Fetva dilemek.

Ve senden fetvā dilerler, 'avratlaruñ mīrāşında. [72b]/(19)=4/127

fetvā şor-: Fetva sormak.

Ve fetvā şorma anlaruñ haqqında ehl-i kitāb'dan bir ehadā. [182a]/(13)=18/22

fetvā vir-: Fetva vermek.

Yā Muhammed! Eyit ki. Tañrı fetvā virür size, kelālede. [77a]/(1)=4/176

fetvā viril-: Fetva verilmek.

Ve eger biz didüğümüz fetvā virilmezseñüz, hazer idüñ. [82a]/(6)=5/41

fevāhiş (Ar.): İffetsiz kadınlar.

Fercini şakladı fevāhişden. [329b]/(16)=66/12

fevk (Ar.): Üst, üst taraf, yukarı.

Bu t̄āyifenüñ çürüdi 'amelleri dünyāda ve āhıretde ve ol t̄āyife şol ziyān idicilerdür ki anuñ fevkinde ziyān yok. [129a]/(18)=9/69

fevt (Ar.): Kaybetme, kaçırma, elden çıkarma.

Pes her kim uya benüm hidāyetüme, peygamberüme,, kitāblaruma,

meleklerüme ve pes korku yokdur anlaruñ üzerine āhıret ‘azābından ve ne hoş anlar melül olurlar, dünyā fevt olduğına. [8a]/(18)=2/38

fevt it-: Kayb etmek.

Biri biş vaqt namāzı fevt itmeyenlerdür. [133a]/(16)=9/112

fevt ol-: Kaybolmak.

Ve eger fevt olsa bir nesne sizüñ ‘avretlerüñüzde ya ‘nī bir hātün mürtedde olsa Dāru ‘l-Ḥarb ‘e girse, kāfirlere ulaşa [323a]/(20)=60/11

fevt olan: Kaybolan.

Tā hayıfsınmayasız sizden fevt olan nesne üzerine ve sevinmeyesiz şuña ki virdi size. [317a]/(21)=57/23

fıkh (Ar.): Şeriat ilmi, fıkıh.

Ve öğredür aña, peygamberlere inen kitābı ve hikmeti ki, fıkh ‘ilmidür ve Tevrāt’ı ve İncıl’i. [48b]/(14)=3/48

fırqa (Ar.): İnsan kalabalığı grubu,

Niçün çıkmaya her fırqadan bir bölük anlardan bir t̄ayıfe Peygāmbere-ile bile t̄ā dīnde faḳīh faḳīh olalar vahy indükce Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām öğreneler ve ve korkudalar kavmlerini kaçan ki gāzādan anlara geeler. [134a]/(17)=9/122

fısıduş-: Fısıldaşmak.

Vaqtā ki kulaḳ ururlar okuduğuna senüñ ve şol vaqtā ki anlar fısıduşurlar ya ‘nī vaqtā ki peygamber nazarından çıkarlardı bölük bölük olurlardı. [176a]/(17)=17/47

fısılda-, fısılda-: Fısıldamak.

Ya şanurlar mı ki bedürüstī anlaruñ sırlarını işitmezüz ve Ka‘be ārdında birbiriyle fısıldadukların bilmezüz ya ‘nī işüdüüz ve feriştelerümüz omuzlarında yazarlar. [290a]/(11)=43/80

Hayr yokur çoğında, fisildedüklerinden, meger ki emr ide şadaka-y-ile, yaTañrının buyruğın yürütmeg-ile, ya şulh-ile buyura hâlk arasında.

[72a]/(7)=4/114

fısk (Ar.): Hak yoldan veya hak yolundan çıkma, hainlik, ahlaksızlık.

Bedürüstî şeytân buyurur yamanlıg-ile ve fısk fesâd-ile ve Allâh üzerine bilmedüğünüz nesneyi dimek-ile. [25a]/(17)=2/169

fısk it-: Hak yolundan çıkmak.

Pes indürdük şunların üzerine ki zulm itdiler, ‘azâbı, göktafından şol sebebden kim fısk iderlerdi. [10b]/(3)=2/59

fısk idici: Hak yolundan çıkan, sapkın.

Eyit yâ Muhammed eger atañuz ve oğullarñuz ve kardaşlarñuz ve ciftlerñüz ve kavmlerñüz ve mällarñuz ki kazandunuz anı ve ticâret ki kesâdından korqarsız ve yirler ki begenürsüz siz anı sevgülü olursa size Tañrıdan ve Rasûli’nden ve Allâh yolında gazâ itmekden pes muntezir oluñ şuña degin ki Allâh emrini getüre ya’nî tâ Mekke fetḥ ola ve Allâh kulağuzlamaz fısk idici kavmi toğru yola. [125a]/(19)=9/23

fısk ol-: Sapkınlık olmak, ahlaksızlık olmak.

Eyit, yâ Muhammed ki: Bulmazam, şunda ki vahy olundu baña, ḥarâm olmuş nesne, yiyeciye ki yir, meger ki murdâr olmuş ola, yâhuz aqar kan ola, yâhuz toñuz eti ola, zîrâ ol laḥmı ḥinzır murdârdur, yâhuz fısk ola, yâhuz boğazlarken Tañrınınuñ gayrınıñ adı-la başlanmış ola. [102a]/(9)=6/145

fıskâ harc it-: Günah yolunda harcamak.

Pes anlar ol ni‘meti fıskâ harc iderler. [174b]/(8)=17/16

fıskı bezemek: Günahı süsleme.

Anlara fıskı bezemek şol sebebdindür ki anlar didiler şunlara ki dilemediler şunu Tañrı indürdi ya’nî Kur’ân’ı. [299a]/(1)=47/26

fıskın gör-: Günahını görmek.

Ba'zılar eydür. Ferişteler nice kim âdem oğlanlarınıñ fıskın görürler-idi, karğarlar-idi. [16b]/(9)=2/102

fıskını bildür-: Günahını bildirmek.

Pes aña bildürdi fıskını ve şalâhını. [352b]/(14)=91/7-9

fıtra (Ar.): Verilmesi gereken sadaka, fitre.

Taḥkîk se'âdetlendi her kim Fıtrasını virdi. [348b]/(11)=87/14-15

fıtrat (Ar.): Yaratılış, tabiat, huy.

Tâbi'ol Tañrınıñ fıtratına ki ḥalkı anuñ üzerine yaratdı. [239b]/(21)=30/30

fıkr (Ar.): Düşünce.

fıkr it-: Düşünmek, anlamak.

Ola kim siz fıkr idesiz. [33a]/(13)=2/219

fi'l-cümle (Ar.): Nihayette, sonunda.

Ve şol ki geçe Tañrınıñ Ḥaddlerinden, 'avretine bir def'ada üç ṭalāk virüp ya ḥayzında boşayup fi'l-cümle bu geçenlerden birini yerine getürmese taḥkîk ol nefse zılm itdi. [327b]/(8)=65/1

fidā (Ar.): Feda, bir esiri kurtarmak için verilen fidyeye.

Ve şunlar ki ḳabūl itmediler Tañrınıñ da'vetini eger bedürüstī anlarıñ olaydı ne ki yerde var bir uğurdan ve bir ol ḳadar bilesince olaydı fidā iderlerdi anı kendüleri 'azābdan ḳurtarmağ-içün. [157b]/(19)=13/18

fidā al-: Fidyeye almak.

Ya'nī eger Allāhdan kitab sebḳat itmeye-y-di, ḡanīmet mālī Muḥammed ümmetine ḫalāldur diyü, dutardı sizi, fidā alduḡuñuzda, ulu 'azāb. [123a]/(2)=8/68

fidā alın-: Fidyeye alınmak.

Pes bugün sizden fidā alınmaz ve ne şunlardan ki kāfir oldılar.

[316b]/(11)=57/15

fidā it-: Feda etmek.

Temennā ide kāfirler ol gününñ ‘azābından kurtıla oğlanlarından fidā itmek-ile ve ‘Avretini ve kardaşını fidā itmek-ile ki anı kavzarlardı.

[334a]/(9)=70/11-14

fidā kıl-, fidī kıl-: Feda etmek.

Eyit yā Muhammed hā’ Tañrım haqq-ıçün bedürüstī ol kıyāmet haqqdur ve siz ‘aciz ider degülsiz Tañrıyı size ‘azāb dileyecek ve eger her nefis ki zulm itdi anuñ olsa şol ki yiryüzindedür gerek anı fidā kılaydı kendü-y-ıçün.

[138b]/(10)=10/54

Başını, mālını ol peygambere fidī kılan didi. [4b]/(20)=2/14

fidā ol-: Feda olmak.

Ve berkitdi kapuları ve eyitdi. Gel fidā olayın senüñ-ıçün. [150b]/(3)=12/23

fidā-y-ıçün gönder-: Feda etmek için göndermek.

Der-hāl bir altun boynuzlu çoç gönderdi fidā-y-ıçün. [263b]/(14)=37/105

fidī kıl→ fidā kıl-

fidye (Ar.): Can kurtarma karşılığı verile para, fidye.

Degüldür cezāsı, şunuñ kim buñı işleye sizden, ya’nī kitābuñ ba’zına inana, yāhuz fidye vire, dahı ba’zına inanmaya illā horlıkdur dünya dirliğinde.

[14a]/(11)=2/85

fidye it-: Fidyeye etmek.

Ve eger size şutulup gelseler, ol esīrleri fidye idersiz. [14a]/(8)=2/85

fidye vir-: Fidyeye vermek.

Ve oruç dutmañuz yigrekdür size, yiyüp fidye virmekden. [27a]/(21)=2/184

fikr (Ar.): Fikir, düşünce, idrak.

Pes kışşa eyle anlara, Bal’am hikāyetini, ola kim fikr ideler ve şavāba meyl

ideler. [116a]/(13)=7/176

fikr eyle-: Düşünmek.

İnsân fikr eylesün, yedügi ta 'āmını ki nice yaradılupdur. [344b]/(19)=80/24

fikr ider. Düşünen, idrak eden.

Bedürüstī bunda nişānlar vardur fikr idenlere. [165a]/(6)=15/75

fikr it-: Düşünmek.

Ve ārañuzda dostlık ve şefkat eyledi bedürüstī bunda nişānlar vardur şol kavm-içün ki fikr iderler. [239a]/(17)=30/21

fikr itmek. Düşünme.

Vaktā ki anlara korkuducu geldi ki Muḥammed dūr arturmadı anlara illā i 'rāz eylemek yöninden ve yamān fikr itmeklik yöninden. [258a]/(12)=35/42

fīl: Fil.

Ḳulağı fīl ḳulağı gibi ola ve boynuzı āyraḳ boynuzı gibi ola.
[228a]/(7)=27/82

file beñzer. File benzeyen.

Zirā ki şol cüsse-ile fīle beñzer ve bunuñ iki kanadı artuḳ filden.
[6b]/(11)=2/26

fi'l (Ar.): İş, amel, eylem.

Ve ol Tañrı lañıfdür fi'linde ve bilicidür halkını. [98b]/(3)=6/103

fi'l-hāl (Ar.): Hemen şimdi.

Pes iḥtilāf itdiler ĩmān-ile küfr-ile Peygāamber 'aleyhi's-selām geldükden soñra ve eger kelime sebḳat itmeyeyedi Tañrıñdan ḥükm olunurdu fi'l-hāl şunda ki iḥtilāf itdiler. [136a]/(17)=10/19

firdevs (Far.): Cennet, cennet bahçesi.

Anlaruñ-içün oldı Firdevs uçmaḳları turacaḳ yir ebedī ḳalduḳları ḥālde anda.
[186b]/(21)=18/107-108

firişte, ferişte (Ar.): Melek, iyi huylu, masum.

Bir rivāyetde on altı biñ firişte var-idi ve ‘azāb kıldı şunlara ki kāfir oldılar.

[125b]/(8)=9/25

Tañrı Te‘ālā iki ferişte gönderdi, sürdiler ‘alī’s-şabāh Benī İsrāyil’e getürdiler. [38a]/(14)=2/248

firişteler küllisi: Meleklerin hepsi.

Pes secde eyledi firişteler küllisi bir uğurdan illā İblīs İbā eyledi secde idiciler-ile ol mağdan. [163b]/(19)=15/30

fisilde→ fısılda-

fitne (Ar.): Sıkıntı, fesat, ceza.

İy ma‘būdumuz! Bizi fitne kıılma şunlara ki kāfir oldılar ya‘nī bizi anlara başdurmağıl tā kendü Hakk üzerene muşırır olmayalar küfürleri üzerene.

[322b]/(13)=60/6

fitne eyle- Kötülük yapmak, fesat yapmak.

Ve eylemedük anlaruñ şağışlarını illā fitne eyledük şunlara ki kāfir oldılar.

[339a]/(1)=74/31

fitne kııl- Fitne yapmak.

İy ma‘būdumuz! Bizi fitne kıılma şunlara ki kāfir oldılar ya‘nī bizi anlara başdurmağıl tā kendü Hakk üzerene muşırır olmayalar küfürleri üzerene.

[322b]/(13)=60/6

fitnele- Cezalandırmak.

Ol geçen fitne gibi, fitneledük anlaruñ ba‘zılarını, ba‘zıları-la, tā diyeler ki: Bunlar mıdur ki Allāh Te‘ālā in‘ām itdi bunlaruñ üzerene, bizüm aramızdan?

[94a]/(6)=6/53

fukarā (Ar.): Fakirler, yoksullar.

Peygamber ölicecek, anuñ hakkı şākt oldı, kavmlerine, kalan fukarā gibi

vireler Eger ĩmān getürmiş olduñuzsa Allāh'a ve řuña ki indürdük şulumuz üzerine bedr güninde, ol günde ki iki cem buluşdı. [121a]/(4)=8/40

fulan (Ar.): Her hangi bir.

Ba'zılar eydür. Süleymān 'aleyhi's-selām her řabaħ ki kalkardı otcuğazlar Süleymān'a söyledü. Ben fulan derde dermanam, dir-idi. [16b]/(4)=2/102

furķan (Ar.): İyi ile kötü, doğru ile yanlış arasındaki farkı göstereren herşey, Kur'an – 1 Kerim.

Ve indürdi Muħammed'e 'aleyhi's-selām furķanı, tā hālķı küfr źulmetinden çıkara, ĩmān aydıñlıđına, anuñ sebebi-le. [45a]/(16)=3/3-4

furķat (Ar.): Ayrılık.

Ve di bunlara neflerinde, bir söz ki gey nihāyetdedür, ya'nı furķat. [67a]/(20)=4/63

furşat (Ar.): Uygun zaman, elverişli durum, fırsat.

Eger Tañrıdan kırķsañuz, sizüñ-içüñ furşat iderdi ve giderürdi sizden günāhlaruñuzı ve yarlığardı sizi ve Allāh ulu kerem eyesidür. [120a]/(8)=8/29

furşat bul- Fırsat bulmak.

Furşat buldı. [151b]/(3)=12/36

fusuķ (Ar.): Günahlar.

Ve her ne islersiz ĥayrdan ki, fusuķ ve cidāl terk itmekdür, bilür anı. [30a]/(8)=2/197

Ne yamandur fusuķ adı ĩmāndan řoñra. [303a]/(6)=49/11

fülān (Ar.): Her hangi bi kişi.

Eger ölen yine dirilürse dimedi fülān yine dirilsün didi. [295b]/(16)=46/17

G, Ğ

ğaddār (Ar.): Acımasız.

Pes kaçan ki kırķtarup kırıya ıkardı ve ba'zı anlardan ĩmān üzerine

şağabeytdür ve inkār itmez bizüm āyetlerümüze illā her ğaddār ki küfrān ni‘metlerdür. [243b]/(9)=31/32

ġaffār (Ar.): Kullarının günāhlarını affeden, Allāh.

Ve ben da‘vet iderem sizi ‘azīz Ğaffār Tañrıya. [276a]/(1)=40/42

ġāfil (Ar.): Habersiz, gaflette bulunan.

Tañrı yeter arañuzda eger biz sizüñ ‘ibādetüñüzden ġāfillerisağ bu arada bulur her nefis ne gönderdise. [137a]/(12)=10/30

ġāfil kal-: Habersiz kalmak.

Rabi‘a’-i ‘Adeviyye ħalk yatduğ dan şoñra yüzüni göge dutardı, eydürdi ki İlähī gözler uyudu, ġoñüller ġāfil kaldı, dir-idi. [351a]/(18)=89/4

ġaflet (Ar.): Gafillik, boş bulunma, dalgınlık.

Ve anlar ġaflet içindedür ve anlar inanmazlar Ğur‘ān’a. [188b]/(13)=19/39

ġāfūr (Ar.): Mağfiret eden, merhamet eden (Allāh).

Bedürüstī Allāh ġāfūr, raħīmüdür. [27a]/(11)=2/182

ġāh (Far.): Bazen, ara sıra.

Ve yilleri dürlü dürlü dönderdüginde ġah, kıbleden, ġah şimāldan, ġah mağribden, ġāh maşrığdan. [24b]/(15-16)=2/164

ġāhī (Far.): Bazen, ara sıra.

Gezdiler ġāhī zağğūma aç olup ġāhī Ğamīm’e şuşayub. [312b]/(16)=55/44

ġalebe (Ar.): Galip gelme, üstünlük.

Ve eger sizden biñ ola, ġalebe iderler iki biñe, Allāh destür-ıla. [122b]/(18)=8/66

ġalebe it-: Galip gelmek, üstün olmak.

şunlar ki kāfir oldılar işitmeñ bu Ğur‘ān’ı ve lağv idüñ anda eş‘ār ve ebyāt oқыup ola kim siz ġalebe idesiz. [280a]/(2)=41/26

ġalebe idici: Galip gelen, üstün olan.

*Ve şunları İmān getürdiler, bedürüstī Tañrı bölügi, anlardan galebe idiciler
‘ākıbet. [84a]/(1-2)=5/56*

ğālib (Ar.): Üstün, galip, güçlü.

*Ve anlaruñ ekserī mü'minler olmadılar ve taḥkīk senüñ Tañruñ ğālib
esirgeyici Tañrıdur. [221a]/(11)=26/104*

*Şunu ki Tañrı açar ḥalka rahmetinden aña dutucu yoḡdur ve anı ol duta anı
koyuvirici yoḡdur andan şoñra ve ol Ğālib'dür ḥikmet-ile işler işini.
[255a]/(14)=35/2*

ğālib ‘ālim: Üstün alim.

Bu nesne taḥdīrdür ğālib ‘ālim Tañrınuñ. [279a]/(5)=41/12

ğālib eyle-: Üstün yapmak.

Pes sizi ğālib eyledi Bedr Ğazāsında, üzerlerine. [123a]/(9)=8/71

ğālib eyle-: Üstün yapmak, galib etmek.

*Zīrā ki gördiler, düşmen çok ve taḥkīk cenk olur, Tañrıya yalvardılar, Bizi
ğālib eyle, ya ğıyāşe el'müştağīsīn didiler. [118b]/(10)=8/9*

ğālib gel-: Galip olmak, üstün olmak.

*Ve her ki ceng ide Tañrı yolında ya depelene, ya ğālib gele, yakında biz aña
ulu ecr virürüz. [68a]/(8)=4/74*

ğālib it-: Üstün yapmak.

Andan şoñra ki sizi ğālib itdük anlaruñ üzerine. [301a]/(19)=48/24

ğālib kıl-: Üstün yapmak.

*Andan şoñra devleti size virdük anlaruñ üzerine ğālib kılduk sizi.
[173b]/(21)=17/5*

ğālib kitāb: Üstün kitap, Kur'an – 1 Kerim.

*Bedürüstī şunlar ki inkār itdiler Qur'an'a anlara geldügi vaḡt ve ol ğālib
Kitāb'dur. [280b]/(18-19)=41/41*

ġālib ve kuvvetlü tuŧuş. Üstün ve kuvvetli tutuş.

Pes tutduğ anları ġālib ve kuvvetlü tuŧuşıle. [311a]/(20)=54/42

ġālib ol-: Üstün olmak, galip olmak.

Olmadı bir peygambere, ki anuñ esiri ola dağı şata anı, tā ġālib ola düşmen üzerine, yir yüzinde. [122b]/(20)=8/67

ġālib olmak: Üstün olma.

Ve bir se'adet dağı dünyede ki seversiz anı, Allāhdan yardımdur ve düşmāna tiz ġālib olmağdur. [324b]/(3-4)=61/13

ġālib olmaklık: Üstün olma.

Yoğdur saña iy şeytān anlarıñ üzerine ġālib olmaklık. [177b]/(9)=17/65

ġālib olucr. Üstün olan, galip olan.

Ve tađđık bizüm leşkerümüz elbette ġālib olucılardur. [265a]/(14)=37/173

ġālib pādişāh. Üstün padişah.

Bedürüstī ve Tañrı tüvānādur ġālib pādişāhdur. [205b]/(13)=22/74

ġālib sulţān. Üstün sultan.

Arı pād-işāhdur, ġālib sulţāndur, hikmet eyesidür. [324b]/(14)=62/1

ġālib tut-: Üstün tutmak.

Pes tutduğ anları ġālib ve kuvvetlü tuŧuşıle. [311a]/(20)=54/42

galebi: Üstün olan, zafer kazanan.

İy kavmüm beglik size bu gün yer yüzinde galebiledür. [275a]/(10)=40/29

ġālibrak: Daha üstün olan, daha galip olan.

Ve siz yücereksiz, ġālibraksız, eger mü'minler olduñuzsa ve imānuñuzda şābit olduñuzsa. [55a]/(18)=3/139

Pes kāfir qardaş Müsülmān qardaşa didi hāl bu kim fahr iderdi ol: Ben çoğam senden māl yöninden ve ġālibrađam hādem yöninden.

[183a]/(7)=18/34

ġālib – i muṭlaq: Mutlak galip, mutak üstün olan.

Ġālib-i Muṭlaq'dur. [203b]/(18)=22/40

ġālibā (Ar.): Bir ihtimale göre, belki.

Zīrā rū'sādan nice kez yalan bulmuşlardı, ġālibā inanmazlardı.

[13a]/(16)=2/78

ġalīz (Ar.): Zor, kaba.

Ve kırtarduk anları ġalīz 'azābdan ki āhiret 'azābıdır. [145b]/(2)=11/58

ġalle: Pancar, nohut ve tahılla yapılan bir çeşit yemek.

Pes virdi ol bustān yemişini ġallesini, iki ol kadar. [42a]/(2)=2/265

ġanīlik: Sonsuz zengimlik.

Yüce meşel Tañrınıñdur 'ālemden ġanīlik gibi ve ol ġālib pādişāhdur hikmet-ile işler işini. [168b]/(17)=16/60

ġanīmet (Ar.): Ganimet.

Sen ġanīmet mālını kısmet itdügüñi dilemedükleri, evüñden Tañruñ seni çıkardugını dilemedüklerine beñzer, ki ol çıkarmak haqdur. [118a]/(15)=8/4

ġanīmet mālı. Ganimet malı.

Tā ġanīmet mālı gezende olmaya sizüñ bāylaruñuz arasında.

[320b]/(16)=59/7

ġanīmet ol-: Ganimet olmak.

Eger yakıncağ ġanīmet olsa ve kolayca sefer olsa uyarlardı saña ve illā irāk oldı üzerlerine sefer. [127a]/(10)=9/42

ġanīmet yerleri. Ganimet yerleri.

Girü qalanlar diseler gerek kaçan ki gidesiz ġanīmet yerlerine. [300b]/(7-8)=48/15

ġanīmetgāh (Far.): Ganimet yeri.

Va'de itdi size Allāh çoğ ġanīmet-gāhlar ki alsañuz gerekdür anı.

[301a]/(7)=48/20

ġamġīn (Far.): Gamlı, üzüntülü.

Şöyle ki ekincileri sevindürür tã anlaruñula kãfirleri ġamġīn ide.

[302a]/(10)=48/29

Her gün ol işdedür 'azīz ider yoġsu lider bãy ider şād iger, gamm-ġīn ider.

[312a]/(20)=55/29

ġara: Kara.

Bulmadum diyü tã vardı ġara muġtãr 'ankebüt oldu perde-dãr. [350b]/(3)=89/1

ġarãmet: Keder, üzüntü, iftira.

Pes anlar ġarãmetden aġırlanurlar. [332b]/(3)=68/46

ġarãmetden kaç-: İftiradan kaçmak.

Pes anlar ġarãmetden kaçup ġmãn getürmezler. [308a]/(3)=52/40

ġarãyib (Ar.): Tuhaf, şaşılacak şeyler.

Nice leġãyif yüzinden nice ġarãyib yañagından niġãb götürem, ol ġüb nükteleüñ cemãlini 'arza kılam ve ol nãzük vecihlerini teferrüc itdürem.

[1b]/(7)=1

ġarãz (Ar.): Hedef, maksat, istek.

Ol eyü 'aġã kılduġı, mü'minleüñ ġarãzıdır ve taġķīķ Allãh süst idicidir kãfirleüñ ġilelerini. [119a]/(20)=8/18

ġarb (Ar.): Güneşin battığı taraf, günbatısı, batı.

şol vaġt ki geldiler üstün yanuñuzdan ki Medīne Vãdīsi'dür ve altı yanuñuzdan ki Ġarb'dan yañadur ve ol vaġt gözleri münãfıķlaruñ korķuya meyl itdi ve yürekleri buġazlarına tıķıldı ve şanurduñuz Tañrıya dürlü dürlü şanurlar. [246a]/(10)=33/10

ġarbī (Ar.): Batı ile ilgili.

Ol nür ġmãn nürıdır ki yandı mübãrek ağacdan ki Muġammed'dür ne

şarķī`dür ne ġarбі`dür zīrā `ālemi dutubdur anuñ Şer`i. [213a]/(4)=24/35

ġāret (Ar.): Yağma, soygun, çapul.

*Biz anlara mekān itmedük mi Harem`i ki emīndür ġāretten ki taşınur aña
her nesnenüñ yemişi rızķ olmağ-ıçün bizüm ġazretimüzden ve illā kim
ekşerī anlaruñ bilmezler şükr itmegi. [232b]/(4)=28/57*

ġarīb (Ar.): Alışılmamış, dikkat çekici.

*Eyle Mesc-ıdı Hārām ki kılduķ anı ġalka berāber muķīm ve ġarīb bir ol
Mesc-ıdı Hārām`da. [202b]/(12)=22/25*

ġarķ (Ar.): Batma, boğulma.

*Ne eyü niyāz ġabül idiciyiz! Ve kurtarduķ anı ve ehlini ol ġayġūdan ki
ġarķdur. [263a]/(8)=37/76*

ġarķ it-: Batırmak, boğmak.

*Ve anları ġalīfeler kılduķ ve ġarķ itdük şunları ki yalanladılar bizüm
āyetlerümüzi. [139b]/(16)=10/73*

ġarķ ol-: Batmak, boğulmak.

*Ķorķmayıñ Fir`avn yetişmeginden ve ne ġorķasın ġarķ olmağdan.
[193b]/(10)=20/77*

ġarķ olmuşlar: Batmış olanlar.

Zīrā anlar ġarķ olmuşlardur. [207a]/(4)=23/27

ġarķ olmuş leşker: Boğulmuş ordu.

*Pes Tañrı Te`ālā: Dönle al git ġullarımı bedürüstī siz övilmişlersiz ve deñizi
iki yar daħı ġo ki anlar ġarķ olmuş leşkerdür. [291a]/(19)=44/24*

ġassāk: Cehennemde olanların vücudundan akan irin.

*Ve nice `azāblar tamūya ve ġassāka beñzerlerden levn levn.
[267b]/(11)=38/58*

ġavġa: Tartışma.

İmām-ı Kuṭrub eydür. Müşrikler kaçan kim Qur‘ān inderi, gavğa iderlerdi, işitmeyelüm diyü. [3a]/(17)=2/1

ğayb (Ar.): Gizli olan, göze görünmeyen, belirsiz, yokluk.

Beni Müsülmān öldür ve beni şālihlere ulaşdurgıl! Bu ğayb haberlerindindür ki vahy iderüz anı saña. [155b]/(16)=12/102

ğayb bil-: Belirsizlik bilmek.

Vaqtā ki hüküm itdük anuñ üzerine ölümü kulağuzlamadı anları Süleymān ‘uñ vefātı üzerine illā Ağac Kurdı ki yir-ıdı ‘aşāsını ki aña tayanmış-ıdı Süleymān ‘aleyhi’s-selām vaqtā ki düşdi zāhir oldı ki cinn ğāyib bilmezlermiş zīrā eger ğayb bilselerdi eğlenmezlerdi hor idici ‘azābda ki Kuds’i yıkmakdur tahkīk var-ıdı Sebā’nuñ menzillerinde nişāne bizüm vahdetümüze iki bāğ-çeler şağından şolından. [252a]/(5)=34/14

ğayb haberleri: Gizli olan haberler, yokluk haberleri.

TakrİR olan, ğayb haberlerindindür ki, vahy iderüz anı saña, yā Muhammed. [48b]/(1)=3/44

ğayb ‘ilmi: Gizli ilm, yokluk ilmi.

Ya gödüñüz mi şunu ki yüz çevürdi Haqq’dan ve az gösterdi tã’atden ve mālından az şadaқа itdi belki hīç itmedi ya anuñ yanında mıdur ğayb ‘ilmi ki ol görür ola anı? [309b]/(4)=53/35

ğayba İmān getir-: Gözle görünmeyene inanmak.

Şunlar ki anlar ğayba İmān getürdiler. [3b]/(3)=2/3

ğayba muṭṭali’ it-: Gayb (ın) haberini vermek.

Ve Allāh Te‘ālā sizi ğayba muṭṭali’ ider degüldür. [58b]/(15)=3/179

ğaybı bil-: Belirsizi bilmek.

Pes āyidüñ ki iy atamız bedürüstī senüñ oğluñ şā‘ugurladı ve biz tanuqlıķ virmedük illā bildüğümüz nesneye ve biz ğaybı bilmedük ya’nī uğruluk

idecegin bilmedük. [154b]/(5)=12/81

ğaybuñ kilidleri: Belirizliğin kilitleri.

Ve anuñ katındadır, ğaybuñ kilidleri. [94b]/(4)=6/59

ğaybet (Ar.): Gıybet, dedikodu.

Mütteķiler ki qorqarlar kendüleri besleyenden ğaybetde ve anlar kıyāmetden qorquıcılardur. [198b]/(1)=21/49

ğaybet it-: Dedikodu yapmak, gıybet etmek.

Ve ğaybet itmesün ba'zuñuz ba'zuñuzı. [303a]/(10)=49/12

ğāyet (Ar.): Nihayet, uç, son, son derece çok fazla.

Eyitdiler. Şuvarmazuz tā çübānlar şuarurlar andan şoñra biz şuaruruz ve bizüm atamız ğāyet pīrdür. [230a]/(10)=28/23

ğāyet hizmet it-: Çok fazla hizmet etmek.

Sebeb ol-idi ki, anasına ğāyet hizmet iderdi. [12b]/(2)=2/72

ğāyet kızgın: Son derece kızgın, son derece ateşli.

Bedürüstī yirler qarınlarında odı ve tiz ola ki qavuşalar bir oda ki ğāyet kızgındur. [61b]/(8-9)=4/10

ğāyetde: Son derece, çok, fazla.

Bedürüstī ol kabīh oldı ğāyetde ve yaman yol oldı. [175b]/(2)=17/32

ğāyetde zecr olun-: Son derece zorlanmak.

Kāfirler eydür. Bu ne düşvār gündür! Yalanladı anlardan öñ Nūh Qavmi pes yalanladılar ve eyitdiler ki delüdür ve zecr olundı ğāyetde [310a]/(21)=54/9

ğayıb (Ar.): Kaybolan, bulunmayan, bilinmeyen.

ğayıb bil-: Bilinmeyi bilmek.

Baktā ki hükm itdük anuñ üzerine ölümü qulağuzlamadı anları Süleymān'ıñ vefātı üzerine illā Ağac Qurdı ki yir-ıdı 'aşāsını ki aña tayanmış-idi Süleymān 'aleyhi's-selām vaqtā ki düşdi zāhir oldı ki cinn ğayıb bilmezlermiş

zîrâ eger ğaayıb bilselerdi eglenmezlerdi ğor idici ‘azâbda ki Kuds’i yıkmakdur taĥķîķ var-ıdı Sebâ’nuñ menzillerinde nişâne bizüm vaĥdetümüze iki bâĝ-çeler şaĝından şolından. [252a]/(5)=34/14

ğayıb ĥazînesi. Gizli hazine, belirsizlik hazinesi.

Ve kendözin şaķınsun şunlar ki gücleri yıtmez bulımazlar evlenmege mālcuĝaz tâ bâyidünce anları Tañrı kendü fażlından ve ğayıb ĥazînesinden. [212b]/(8)=24/33

ğayıb ol-: Kaybolmak.

Taĥķîķ kesildi ara yirüñüz ve azdı sizden ğayıb oldı, şol kim da‘vâ iderdüñüz. [97b]/(11)=6/94

ğayıbları bilici. Gizli olanları bilen.

Eydeler ki. Bize ‘ilm yokdur zîrâ ki sen ğayıbları bilicisin. [89a]/(4)=5/109

ğayret (Ar.): Çalışma, gayret, çabalama.

Hergiz ğayĝuluya ki dîn ğayreti-çün ola, uyķudan tatlu nesne olmaz. [56b]/(7)=3/154

ğayrı (Ar.): Ayrı, başka, diĝer, Arapçada –sız/-siz anlamına gelen edat.

Pes eyle bizümle senüñ ortañda bir va‘de-ĝâh ki ĥılâf itmeyelüm aña biz ve ne sen bir ğayrı yere. [192b]/(15)=20/58

Mükerrer mükerrer eger kışşadur ve ger ğayr kışşa ürperür andan derileri şunlaruñ ki kendüleri yaradandan ğorķarlar. [270a]/(18)=39/23

ğayra şap-: Başkasına tapmak.

Ve ĥâlķdan vardur, şol kimsene ki Tañrıdan ğayrı řerîķ dutar, ya‘nî Tañrıyı ğorlar, ğayra şaparlar. [24b]/(19)=2/165

ğayra řapmaĝ. Başkasına tapma.

Eyit yâ Muĥammed tañrıdan ğayra řapmaĝı buyurursız iy cāhiller ve taĥķîķ vaĥy olundı saña ve şunlara ki senden öñdin geldiler. [272b]/(9)=39/64

ğayşı: Kayısı.

Ve Tañrıdan ğayşı bütler dutdılar Tañrı diyü tã ki anlara 'izzet ola.

[190b]/(8)=19/81

ğazã (Ar.): Allãh yolunda savaş.

Kaçan ki ğazã'dan dönseñ 'ibãdete meşğül ol! Ve Tañrıña niyãz idüp

Ümmetüñ dile! Zĩrã Őefã'atcisin. [353b]/(9)=94/7

ğazã eyle-: Allãh yolunda savaşmak.

Bedürüstĩ Şunlar ki ĩmãn getürdiler, ve hicret itdiler ve ğazã eylediler mãlları-la, nefsleri-le, Allãh yolunda ve Şunlar ki evlerine aldılar peyğamberi ve ařhãbını ve yardım eylediler ol tãyifenüñ ba'zı ba'zınıñ dostlarıdır, kavmleridir. [123a]/(11)=8/72

ğazã ider: Allãh yolunda savaşan.

Berãber olmaz oturanlar mü'minlerden, ki anlarda 'uzr olmaya ve ğazã idenler, ya'nĩ Tañrı yolında, mãlları-la ve nefsleri-le. [70b]/(7)=4/95-96

ğazã it-: Allãh yolunda savaşmak.

Ululadı Allãh Te'ãlã ğazã idenleri, mãlları-la ve nefsleri-le, oturanlar üzerine, bir derece, aħiret derecelerinden. [70b]/(8)=4/95-96

ğazã kıl-: Allãh yolunda savaşmak.

Olmañuz Şunlarcılayın ki kãfir oldılar ve didiler kardeşlarına vaqtã ki sefer itseler yir yüzinde, ya ğazã kılsalar ölseler. Eger katumuzda olalardı, ölmezlerdi ve depelenmezlerdi. [57a]/(3)=3/156

ğazãb (Ar.): Öfke, kızgınlık, gazap.

Şoldur ki ırağ itdi Allãh anı raħmetinden ve ğazãb itdi anuñ üzerine ve anlardan maymunlar ve toñuzlar ve Őeytãna tapucılar eyledi. [84a]/(13)=5/60

ğazãb ferışteleri: Gazap melekleri.

Şora anlara Őamũnuñ ğazãb ferışteleri kim size korķuducu gelmedi mi?

[330a]/(15)=67/8

ğazab it-: Öfkelenmek.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Dost olmañ şol kavm-ile ki Tañrı ğazab itdi anlaruñ üzerine. [323b]/(11)=60/3

ğazabı dönderil-: Gazabı geri çevrilmek.

Ve anuñ ğazabı dönderilmez ‘aşīlerden. [102a]/(19)=6/147

ğazāda öl-: Allāh yolunda savaşta ölmek.

Ve Allāh aña mülķ virdi, bir zamandan soñra ki Tālüt bir ğazāda öldi.

[39a]/(11)=2/251

ğazādan girü ħal-: Allāh yolunda savaştan geri kalmak.

Dañı üç kişi üzerine kim anlar girü ħaldılar ğazādan. [133b]/(19)=9/117

ğazāya varmayan münāfıķlar. Savaşa gitmeyen kafirler.

Yaķīndur ki ğazāya varmayan münāfıķlar and iķerler ki eger gücümüz yetse sizüñle bile çıkarduķ. [127a]/(12)=9/42

ğazāya çık-: Allāh yolunda savaşa çıkmak.

Ve eger ğazāya çıkmaķ dileseler yaraķ iderlerdi anıñ-iķün ālet-i ħarbde.

[127a]/(21)=9/46

ğazāya var-: Allāh yolunda savaşa varmak.

Ve taħķīķ sizden vardur, şol ki kāhallıķ ider, ğazāya varmaz, ya ğazāya varanları burar. [67b]/(20)=4/72

ğazāya varanlar. Allāh yolunda savaşa varanlar.

Ve taħķīķ sizden vardur, şol ki kāhallıķ ider, ğazāya varmaz, ya ğazāya varanları burar. [67b]/(20)=4/72

ğāzī (Ar.): Gaza eden, savaşan, bir ordunun baş kumandanı, gazi.

Pes öldürürler ğāzī ve ölürler şehīd olurlar. [133a]/(9)=9/111

ğāzileri artuķla-: Gazileri çoğaltmak.

Ve her birisine Tañrı va⁶de kıldı uçmağı ve gāzileri artuqladı oturanlar üzerine, ulu şevāb yöninden. [70b]/(10)=4/95-96

gece: Gece.

Geldi ol yere buyruğumuz gece ya gündüz. [136b]/(17)=10/24

gece balkır-: Gece ışık saçmak.

Yıldurıcı Yılduzdur ki gece balkır; gündüz tolinur. [348a]/(10)=86/3

gece eyle-: Gece etmek, geceye çevirmek.

Oldur ki sizüñ-içün gece eyledi tā rāhat olasız anda ve gündüzi gösterici eyledi tā ki Tañrınuñ ʿibretlerini göresiz. [277a]/(1)=40/61

gece eyle-: Gece etmek, gece yapmak.

Ol şol pādişāhdur ki siziñ-içün gece eyledi tā sākin olasız anda ve gündüzi gösterici kıldı. [139a]/(19)=10/67

gece k̄arağulığına degin. Gece karanlığına kadar.

Ƙıl namāzı gün zevālden egildiğ-içün gece k̄arağulığına degin. [178a]/(21)=17/78

gecele-: Gecelelemek.

Pes tenzih idüñ Tañrıyı geceledüğüñüz vaqt ve şabāhladığüñüz vaqt ve şenā anuñ dur göklerde ve yerlerde ve yatsuda ve öyle vaqtinde. [239a]/(8)=30/17

gecenüñ iki şülüşü. Gecenin iyi yarısı.

Gecenüñ iki şülüşinden ezini ve yarumını ve üçde birini. [338a]/(2)=73/20

geceyi gündüz üzerine dönder-: Geceyi gündüze çevirmek.

Giceyi dönderür gündüz üzerine ve dönderür gündüzi gece üzerine ve güneş'i ve ayı müsahhar eyledi. [268b]/(19-20)=39/5

geceyi gündüze koy-: Geceyi gündüze çevirmek.

Geceyi gündüze koyar ve gündüzi geceye koyar ve güneş'i ve ayı müsahhar eyledi her birisi yürür kıyāmet kopınca. [256a]/(17)=35/13

geceyi ve gündüzi şay-: Geceyi ve gündüzü saymak.

Bu resme kā'il olurlar ve Allāhü Te'ālā taqdīr eyley geceyi ve gündüzi şayar.

[338a]/(4)=73/20

geceyi perde kıl-: Geceyi perde yapmak.

Ve geceyi perde kılduğ sizün-içün. [342b]/(16)=78/10

geceyi uzunınca tesbîh eyle-: Gece boyunca tesbih etmek.

Ve tesbîh eyle, geceyi uzunınca. [341a]/(21)=76/26

gecik-: Geç kalmak, gecikmek.

Çün gecikdi Peygamberden şordılar işbu endi ki eyit yā Muḥammed ben

[294b]/(20)=46/9

gecikdür-: Geciktirmek.

Ve her ki gecikdürse atmağı, göç ahırına degin, aña dağı günāh yoğdur.

[30b]/(16)=2/203

geç-: Geç.

Ve taḥkīk bildük ilerü gelenleri sizden öñ toğanları ya geç ölenleri.

[163b]/(12)=15/24

geç-, giç-: 1. Geçmek.

Yā Serḥiyā oğlı ki, geçdi Kıuds'ün üzerinden, Puḥt Naşr ḥarāb itdüğinden soñra. [40b]/(5)=2/259

2. Geçmek, daha önce varolmak.

Taḥkīk geçdi sizden öñdin yollarumuz tarıklarumuz, 'aşıleri helāk itmede ve anlara 'ukūbet itmekde. [55a]/(13)=3/137

3. Geçmek, batmak.

Eyit, yā Muḥammed. Ol kādirdür, sizün üzerünüze 'azāb göndermege, üzerünüzden nice ki Luṭ kavminün üzerine taş yağdurdı, ya ayaguñuz altından, nice ki Kārūn yire geçdi, Yahūd sizi qarışdura, bölük bölük idüp ve

ʔadura ba ʔuñuza ba ʔuñuzuñ zaḥmetini. [95a]/(5)=6/65

4. Affetmek.

Pes tevbeñüz kabül eyledi ve günāhuñuzdan geçdi. [28a]/(8)=2/187

geçici: Geçen, affeden.

Bedürüstī ol Tañrı, günāhından geçici oldı keremile. [357a]/(21)=110/1-3

geçil-: Geçilmek.

*Pes kaçan ki ecelleri geldi geçilmek istemezler andan bir sâʔat
[168b]/(21)=16/61*

geçimlü: Geçimli.

Mecmuʔı geçimlü ʔonlu. [38b]/(10)=2/249

geçkin: Geçkin.

*Anda başları ağırmaya ve andan daḥı geçkin olmayalar ve maḥmūr daḥı
olmayalar. [314a]/(3)=56/17-21*

geçmeklig: Geçme.

Ve helāk itmez bizi illā rüz-i gār geçmekligi didiler. [293b]/(9)=45/24

geçür-: Geçirmek.

Ve geçürdük Ya ʔüb oğlanlarını deñizden ya ʔnī Nīlʔden. [140b]/(9)=10/90

gel-: 1. Gelmek.

*Ve berkitdi ʔapuları ve eyitdi. Gel fidā olayın senüñ-içün. [150b]/(3)=12/23
Taḥķīķ geldi bize Tañrımuñ peygamberleri ḥaķķ-ıla, şıdķ-ıla, gerçeklig-
ile. [106b]/(15)=7/43*

2. Nazil olmak.

*Vaķtā ki geldi aña ve taķrīr itdi aña ḥaberlerini Mışırʔdan ʔıķup ʔaçduğunu.
[230a]/(16)=28/25*

3. İnmek.

Gökden od geldi yaķdı ve siz göre-ṡururduñuz. [10a]/(1)=2/55

geli yorı-: Gelmek.

Eyitdi. Anlar dükelişi izüm başaraq geliyorırlar. [193b]/(21)=20/84

gelen 'azābı dönderüci: Gelen azabı geri çeviren.

Ve yoǵdur size hergiz penāh ve yoǵdur sizüñ-içün gelen 'azābı dönderüci.

[286a]/(6)=42/47

gelen 'azābı men 'it-: Gelene azabı men etmek.

Eyit yā Muḥammed eger ben iftirā itdümise siz benüm-içün Tañrıdan gelen

'azābı men 'idemez misiz? [294b]/(17)=45/8

gelen kitab: İnen kitap, nüzul olan kitap, Kur'an-ı Kerim.

Sañā, yā Muḥammed, Kurān'ı, ḥaǵǵ-ıla, gerçekleyici olduǵı ḥalda, öñürdi

gelen kitabı ve anuñ üzerine nāzır olduǵı ḥalda. [83a]/(3-4)=5/48

gelen Peygāmbler: Gelen peygamberler.

Belki anlara ḥaǵǵ Qur'an'-ile geldi ve kendüden öñdüden öñdin gelen

Peygāmbleri gerçekledi. [262a]/(16)=37/37

gelen Peygāmbleri gerçekle-: Gelen peygamberi kabullenmek.

Belki anlara ḥaǵǵ Qur'an'-ile geldi ve kendüden öñdüden öñdin gelen

Peygāmbleri gerçekledi. [262a]/(16)=37/37

gelen vahy: Gelen vahiy, inen vahiy.

Şunlar ki uyarlar peygāmbere ki vahy gelür, ḥaber virtür gelen vahyden,

ümmīdür, yazmaq oǵmaq bilmez. [114a]/(11)=7/157

gelici: Gelen.

Ve ululanmañ Allāh üzerine emrine muḥālifet itmeñ! Bedürüstī ben size

aşkere ḥuccet-ile geliciyem. [291a]/(13)=44/19

gemi: Gemi.

Bedürüstī vaǵtā ki şu 'aşı oldı yükletdük sizi gemi içine tā ol gemiyi nişāne

iderüz size ve naşīḥat iderüz. [333a]/(4)=69/11-12

gemi düz-: Gemi yapmak.

Gemi düz bizüm mededümüzle ve bizüm vahyimizle ve benümle söyleşme niyâz idüp şunlar hakkında ki zulm itdiler ki elbette anlar garķ olmışlardır.

[144a]/(6)=11/37

gemiye gir-: Gemiye girmek.

Bir tolu gemi Yünus ‘aleyhi’s-selâm ol tolu gemiye girdi. [264b]/(7)=37/140

gemiye koy-: Gemiye koymak.

Vaktâ ki kaçdı tolu gemiye girdi evvel ‘avretini bir gemiye koydı. [264b]/(5-6)=37/139

geñ, giñ: Geniş, eni olan, herşeyi kapsayabilen.

Ve mağfiret dilerler şunlaruñ-içün ki inandılar du‘âları budur. İy bizüm Tañrımız geñ-idi her nesneye senüñ rahmetüñ ve ‘ilmüñ. [273b]/(16)=40/7

Tâ ol vaķt kim tar oldu anlaruñ üzerine yiryüzi kññ olduğıle. [133b]/(21)=9/117

geñ: İstek, arzu, keyfine göre.

Ve Qur‘ân’ı āyırdıķ āyet āyet indürdük tâ ki okuyasın anı halk üzerine geñince te’ennî-le. [180a]/(11)=17/106

gencecüg: Gencecik.

Ve hergiz gücünüñ yitmez, ‘adl itmege ‘avratlar arasında ve egerçi, harîş olursañuz, pes meyl itmek gencecügine bir uğurdan, ki qarılarını zindanaurulmuş gibi koyasız. [73a]/(13)=4/129

genç: Genç.

Pes eger üzerine haķ olan, delü, cāhil olsa, ya hasta olsa, yā oğlancuk ya ‘avrat ki, genç ola ya güci yitmese ki, imlā ide aña, pes eydi-virsüñ anuñ velîsi toğrulıg-ile. [44a]/(9)=2/282

gene → gine.

geñez: Kolay, elde edilmesi kolay, yumuşak, hoş.

Ve ol iş Allāh üzerine geñez oldı. [76a]/(15)=4/169

geñez it-: Kolaylaştırmak.

Aça siziñçün Tañrıñuz kendü rahmetinden ve geñez ide sizüñ-içün bu işiñüzden emîn olup rāhat olmağı Daqyānūs şerrinden. [181a]/(18)=18/16

geñez ol-: Kolay olmak.

Ve ol nesne Tañrı üzerine geñez oldı. [64a]/(16)=4/30

geñezlik: Kolaylık.

Lekin Tañrı size geñezlik diler. [33a]/(20)=2/220

geñezlik dile-: Kolaylık dilemek.

Tañrı size geñezlik diler ve dilemez ki size düşvārlık ola. [27b]/(11)=2/185

geni-: Rahatlamak, feraha kavuşmak.

Ya'nī eger faqr eyeleri olsalar, ellerinde nesne olmasa pes mühlet gerek, elleri geniyince. [43b]/(18)=2/280

geñiş-: Genişlemek.

Ol günde tağlar geñişmişdür. [333a]/(8)=69/16

geñişlik: Genişlik.

Ve ivişüñ mağfirete Tañrıñuzdan ve cennete ki anuñ eni göklerce ve yirlercedür, kim yaraqlanmışdur şol müttakīler-içün, kim yidürürler Tañrı rızāsı-çun, geñişlikde ve tarlıkda. [55a]/(4)=3/134

ger-: Açmak.

Ve ol ol'dur ki yeri gerdi ve anda tağlar eyledi ve ırmaqlar eyledi ve her yemişden yiryüzinde ikişer cins eyledi. [156b]/(4)=13/3

ger: Eger.

Mūsā eyitdi. Ger şoracağ olursam saña bir nesneden bunlardan soñra, pes baña yoldāş olma. [185a]/(19)=18/76

gerçek, girçek: Geçek, hakikat, doğru.

Şaldılar geldi ve eyitdi: İy Yūsuz! İy sözi gerçek! Haber vir bize yedi şığırdan ki semüzler-idi ki yir anları yidi aruq şığır. [152a]/(14)=12/46

İy anlar ki imān getürdiler korkuñ Tañrıdan ve girçekler-ile oluñ! Olmadı Medīne Halkı'na ve şol ki anlaruñ eñrafındadır A'rab'dan girüde kalmağ yokdur Rasūlu'llāh'dan gāzāda ve rağbet itmezler nefslerine anuñ nefsinden ya'nī Peygāmberi nefslerinden yeg severler. [134a]/(4)=9/119

gerçek eyle- Gerçekleştirmek, yerine getirmek.

Pes girüñ cennete ebedīler olub! Ve eyitdiler. Şükr ol Allāh'a ki gerçek eyledi bize va'desini ve bize yeri mīrāş eyledi karār iderüz cennetden nerede dilersek. [273a]/(16)=39/74

gerçek söyle- Doğru söylemek.

Tā yakīn bileler ehl-i kitāb ki Muhammed gerçek söyler. [339a]/(3)=74/31

gerçek söz. Doğru söz.

Bedürüstī ol Qur'an gerçek sözdür. [348a]/(18)=86/13

gerçekler ol- Gerçekler olmak.

Eyit, ya Muhammed. Haber virüñ baña, eger Tañrnuñ 'azābı size gelse ya size kıyāmet gelse, Tañrıdan gayrıya du'ā ider mi dūñüz eger gerçekler olduñuzsa? [93a]/(11)=6/40

gerçegirek: Daha gerçek.

Kim ola Tañrıdan gerçegirek, va'desinde. [72b]/(8)=4/122

gerçekle- Gerçeklemek, doğrulamak, kabulllenmek.

Ve tahkīk Tañrı gerçekledi size, itdügi va'deyi muzaffer olmağ-ıdı, ol vaqt ki uruşur duñuz müşrikler-ile, Tañrnuñ destürü-la, şuña degin ki korkduñuz Ve çekışdūñuz emrde. [56a]/(12)=3/152

gerçekleyici: Gerçekleyen, doğrulayan.

Bedürüstî ol Cebrâyl indürdi Qur'ân'ı senüñ göñlüne Tañrı destür-ile, gerçekteyici olduğı hâlda, oñurdi inen kitâbları; Tevrât'ı, Zebür'ı, İncil'i ve beşâretdür mü' minler-içün. [15b]/(13)=2/97

gerçekteyici ol- Gerçekleyen olmak, doğrulayan olmak.

Eyitdiler. İy bizüm kavmümüz bedürüstî biz işitdük bir Kitâb ki endirilmiş Mūsâ'dan soñra gerçekteyici olduğı hâlde kendüden oñdin geçen Kitâbları. [296b]/(15)=46/30

gerçeklik: Gerçeklik, doğruluk.

Ve eger Tañrı anlarda gerçeklik bilse, işitdürürdi anlara, Muḥammed'üñ sözini, La ilahe illâllâh Muḥammed'üñ Rasûlüllâh didilerdi. [119b]/(10)=8/23
Ve şunlar ki anlara kitab virdük, bilürler ki bedürüstî ol indürilmişdür Tañrıdan, ḥaḳḳı-la, gerçekteyig-ile. [99a]/(19)=6/114

gerçeklik Tañrısır. Hakikat Tanrısı.

Gerçeklik Tañrısınüñ va'desini ki Tañrı ḥılâf itmez va'dine ve illâ kim ḥalkuñ ekşerî bilmezler. [238b]/(6)=30/6

geregince: Gerektiği gibi.

Ve Ben dahı mekr iderem geregince dünyâda ḳatlile, âhiretde 'azâbile. [348a]/(19)=86/16

gerək: İcabeder, gerekir.

Ve senüñ-içün va'de yeri vardur ki hergiz sen aña ḥılâf olmazsın itdüğüñ 'amelüñ cezâsın bulsañ gerek. [194b]/(11)=20/10

Ve yaḳîñ oldı ol Cennet'üñ yemişleri geregi gibi. [341a]/(4)=76/14

gerək ol- Gerekmek.

Ya'nî, yedürürsin miskînine virüp, Al vardı saña gerek ola dir. [42a]/(19)=2/268

gerək-: Gerekmek.

Ve bağışla baña bir milk ki benden sonra bir ehadada gerekmez ola! Bedürüstî sen mübâleğay-ile 'aṭālar idici pādīşāhsın. [267a]/(1)=38/35

geri→girü.

geriş-: Gerinmek.

Bilüñ taḥkīk dūnyā dirliği oyuncaḡdur ve mağrūrliḡdur ve bezekdür ve aralıḡıñuzda gögsü gerişmekdür ve çoğaltmaḡdur mällarda ve oğullarda kızlarda. [317a]/(7)=57/20

get-: Gitmek.

Ve eger ṭatdursaḡ aña ni'metleri zaḡmetden sonra ki aña irmiş-idi elbette dir ki getdi zaḡmetler benden. [142b]/(2)=11/10

Daḡı oddan çıḡdı getdi Ḥarrān'dan Şām'dan yaña vardı. [263b]/(5)=37/99

Ḳuvvet eyesidür ki Lūṭ Ḳavmi'nüñ şehirlerin ḡanadile çaldı götürdi, aldı göge getdi. [345b]/(3)=81/19-21

getür-: 1. Getirmek.

Ve maşharalıḡa alurlardı şunları ki ĩmān geturdiler. [31b]/(12)=2/212

İbrāhim eyitdi. Bedürüstî Allāh, günü maşrıḡdan getürür pes sen maḡribden getür anı didi. [40a]/(21)=2/258

2. Göstermek.

İmdi getür bize şunu ki va'de idersin bize eger gerçeklerdeniseñ.

[143b]/(17)=11/32

getürücü: Getiren.

Ve salṭanat sizüñ ola yiryüzinde ve biz sizi ikiñüze ĩmān getürücü degülüz.

[140a]/(8)=10/78

getüril-,getürül-:Getirlimek.

Ve getürile ol günde ṭamū. [352a]/(2)=89/22-23

Ve eger getürecek olursañ, şunlara ki kitāb getürüldi, cümle āyeti bir

uğurdan, uymazlar senüñ kıblene. [22b]/(7)=2/145

getürül→ **getüril**-.

gevde: Gövde, vücut.

Beşi başda, beşi kalan gevdededir. [19b]/(0)=2/124

Ve kaçan kim anları görürseñ 'acebe getürür seni anlaruñ gevdeleri.

[325b]/(11)=63/4

gey: Çok.

Ve di bunlara nefslerinde, bir söz ki gey nihâyetdedür, ya'nî furkat.

[67a]/(20)=4/63

gey meşakkatlü: Çok meşakkatli.

Ve egerçi gey meşakkatlüdür illâ şunlaruñ üzerine ki Allâh anları haķ yola kulağuzlamışdur. [22a]/(12)=2/143

gey ulu: Çok ulu.

Ve taḥķīķ ol isti'ānet, yā ol namāz gey uludur, ya'nî zaḥmetlidir, illā

Tañrıdan ḳorķanlar üzerine degül. [9a]/(1)=2/45

gey-: Giyinmek, kuşanmak.

Bezeneler anda bilezüklerden ki altundandur ve geyeler yeşil geyecekler hülleler ve laṭīf aṭladdan söygenüben taḥtlar üzerinde perdeler içinde.

[182b]/(20)=18/31

geydür-: Gydirmek.

Ve Allâh ihtiyār eyler raḥmetine, kimi dilerse, ya'nî kimi dilerse, Allâh

Te 'ālā nübüvvet ḥıl'atin geydürür. [17a]/(19)=2/105

geyecek, giyecek: Giyecek (kıyafet), giysi.

Āgāh ol ki ol ki anlar şol vaḳtin ki giyeceklerin bürineler. [142a]/(5)=11/5

geyeceğüñ arıt-: Giyeceğini temizlemek, kıyafetini temiz tutmak.

Ṭur ḳorķut ḳavmüñi Ve Tañruñi ulula Ve geyeceğüñ arıt. [338a]/(20)=74/4

geyesi: Giyecek, kıyafet.

Tahkīk indürdük sizün üzerünüze, bir geyesi ki örter 'avretlerünüzi ve bir geyesi dahı anuñ-la bezenürsüz ve taqvā geyecegi ol yigdür, ya'nī taqvā geyecegi. [105a]/(14)=7/26

geyik: Geyik.

Ve elbette şınar sizi Allāh bir nesne-y-ile avdan, ya'nī kuru yir avından, ki elüñüz irişür aña yumurda gibi, yavrı gibi ve suñuñuz irişür geyik gibi, kolan gibi, tā Tañrı katında seçile şol ki andan korçar, ğayıbda, ol cehennemî görmedin heybetinden korčanlar. [87a]/(11)=5/94

geyür-: Giydirmek.

Ve geyürüñ anlara ve eydüñ anlara eyü söz ve eyü va'de. [61a]/(9)=4/5

gez-: Gezmek, dolaşmak, aramak.

Bu ol-idi kim, İbrāhim bir gün deñiz kırañında gezerdi. [41a]/(0)=2/260

gezdür-: Gezdirmek.

Tañrı ol Tañrıdur ki gezdürür sizi kıuruda ve deñizde tā vaqtā ki gemilerde olduñuz ve yürü diler ol gemiler anlaruñla yumşak yil-ile ve sevindiler yilile. [136b]/(3)=10/22

ğidā (Ar.): Gıda, besin.

Ol şahrāda azup Mışrı bulıncaya dek ğidāları bunlar-idi. [10a]/(9)=2/57

ğılzat (Ar.): Kalınlık, sertlik, zor.

İy Peyğāmbēr Ğazā²-ile kāfirler-ile kılıc urup münāfıqlara söz kılıcın urup ve ğılzat eyle anlara hīc merħamet itme ğaddümi turgur ve anlaruñ yerleri tamüdur ve ne yaman menzil dür! And içerler Allāh'a ki dimediler aşlı budur ki bir gün Peyğāmbēr 'aleyhi's-selām Münāfıqlar necislerdür. [129b]/(14)=9/73

ğınā (Ar.): Zenginlik, bolluk.

Ve hiç ğinā virmedi size, sizūñ cemā'atuñuz bir nesne ve eger çok daħı olursa. [119b]/(3)=8/19

gibi: Gibi, benzeri, misli.

Bedürüstī siz ol vaqt, anlaruñ gibisiz, eger ol küfr hālinde, istihzā hālinde bile olursañuz. [74a]/(7)=4/140

gibice: Gibi, benzeri, misli.

Naḡīr şol ħurma çekirdegi aralığında olur, iplik gibicedür. [66b]/(4)=4/53

gice: Gece.

Murad kara iplikden, gice karañulıgıdır; aḡ iplikden, gündüz aḡlıgıdır. [28a]/(12)=2/187

gice eyle- Gece etmek, geceye çevirmek.

Eyit yā Muħammed ħaber virūñ baña eger Allāhü Te'ālā sizūñ üzerüñüze gice eylese ebedī tā kıyāmet günine deġin. [233a]/(15)=28/71

gice firiştesi. Gece meleġi.

Zīrā gündüz firiştesi iner, gice firiştesi çıkar namāz kılduḡlayın. [178b]/(2)=17/78

gice gibi. Gece gibi.

Anlara eyitdi. Her nesne ki dünyada vardur, ikidür, gice gibi, gündüz gibi, karalıḡ gibi, aydınlıḡ gibi, issi gibi, şovuk gibi, ħayr gibi, şer gibi. [24b]/(7)=2/163

gice gündüz. Gece gündüz.

Didi ki. İy Tañrım, da'vet itdüm ħavmümi gice ve gündüz. [335a]/(8)=71/5

gice gündüz süst ol- Gece gündüz süst olmak.

Tesbīħ iderler gice gündüz süst olmazlar. [197a]/(9)=21/20

gice karañulıġı. Gece karanlıġı.

Murad kara iplikden, gice karañulıgıdır; aḡ iplikden, gündüz aḡlıgıdır.

[28a]/(12)=2 2/187

gice nişānesi: Gece belirtisi.

Pes sildük gice nişānesini ki aydur. [174a]/(18)=17/12

gice yarusı: Gece yarısı.

Ṭur gice namāz kıлмаğ-ıçün meger ki azını, yarımını ya eksirek andan azacuğ ya artur anuñ üzerine ya nī namāz kıl gicenüñ yarusını yarusından azacuğı yarusından artuğını iki şülüşe degin. [337a]/(18)=73/2-3

giceden secde it-: Gecedan secde etmek.

Ve giceden secde itgil Anıñ-üçün. [341a]/(20)=76/26

giceyi gündüze koy-: Geceyi gündüze çevirmek.

Giceyi gündüze koyar ve gündüzi giceye koyar ve ol bilicidür gönül endişesini. [315b]/(19)=57/6

giceyi ve gündüzi müsahhar eyle-: Geceyi ve gündüzü emir altında tutmak.

Ve müsahhar eyledi size giceyi ve gündüzi ve virdi size her nesneden ki diledüñüz anı. [161b]/(19)=14/33

giceyi iki nişāne kıl-: Geceyi iki işaret yapmak.

Ve giceyi ve gündüzi iki nişāne kılduğ birlügümüze. [174a]/(17-18)=17/12

giceyi secdede ihyā it-: Geceyi secdede geçirmek.

İhyā iderler giceyi secdede ve ayagın turup. [218a]/(1)=25/64

giceyi yarat-: Geceyi yaratmak.

Ve ol şoldur ki yaratdı giceyi ve gündüzi ve günü ve ayı. [197b]/(10)=21/33

gicenüñ bir pāresi: Gecenin bir kısmı.

Pes git ehlüñ-ile gicenüñ bir pāresinde. [146b]/(17)=11/81

gicenüñ bir şülüşi: Gecenin bir bölümü.

Gicenüñ bir şülüşin namaz kılrur-idi, bir şülüşin uyurdu, bir şülüşin anasına hizmet iderdi. [12b]/(2-3)=2/72

gicenüñ sâ'atleri. Gecenin saatleri, gecenin vakitleri.

Bedürüstî gicenüñ sâ'atleri namâz kılmag-ıçün atırakdur emekde gündüz sâ'atlerinden ve oğrurakdur telaffüz yöninden zîrâ gönül fâriğ olur her nesneden. [337b]/(1)=73/6

gicenüñ yarusı. Gecenin yarısı.

ur gice namâz kılmag-ıçün meger ki azını, yarımını ya eksirek andan azacuk ya artur anuñ üzerine ya nî namâz kılmag gicenüñ yarusını yarusından azacugı yarusından artugını iki şülüşe degin. [337a]/(18)=73/2-3

giceye degin. Geceye kadar.

Andan soñra tamam idüñ orucüñuzı, giceye degin. [28a]/(18)=2/187

gicele-: Gecelemek.

Aluñ benüm nem var-ise, beni gicelemege oñ didi. [31a]/(15)=2/207

giç-→ geç-.

gider-: Gidermek, yok etmek, uzaklaştırmak.

Ve indürdi gökden yağmurı, tã sizi pãk ide ol yağmur-ıla ve gidere sizden, şeytãn vesvesesini. [118b]/(19)=8/11

gidici: Gidici, giden.

Ve Allãh üzerinedür oğrı yol ve ol yoldan kimi egri gidicidür. [166a]/(8)=16/9

giñ: Geniş, bol, çok.

Pes eger seni yalanlar-ısa, yã Muhammed, eyit ki. Sizüñ Tarñriñuz giñ rahmet eyesidür. [102a]/(19)=6/147

gine, gene Yine, tekrar.

Andan soñra gine elüñüze alduñuz buzağuya apmagı, Mūsã'dan soñra ve siz zulm idicilersiz. [15a]/(11)=2/92

Ya dağı görmediler mi ki nice başlar Tañrı halkı yaratmaga nuñfeden andan

şoñra gene çıkarur evvelki gibi bedürüstî ol Tañrı üzerine asândur.

[235b]/(7)=29/19

giñlik: Genişlik, bolluk, ferahlık.

Hâl bu ki Tālūta virilmedi bāylık ve giñlik mâldan. [38a]/(5)=2/247

gir-: Girmek, dahil olmak.

Ve her kim girdi aña, emîn oldı ölmekden, dahı şamūdan. [52a]/(20)=3/97

girçek → gerçek.

giritâr (Far.): Tutulmuş, yakalanmış, uğramış, düşkün.

Ve zâhir oldı anlara Tañrıdan şol nesne ki şanmazlardı ve zâhir oldı anlara yaramaz ‘amellerinüñ yamānlığı ve neye anlara döndi Müsülmānlara gülüşdükleri ki ‘azāba giriftâr oldılar. [271b]/(21)=39/48

giritâr it-: Tutsak etmek.

Sizüñ Tañrıñuz yigrek bilür sizi eger dilerse rahmet ider size Mekke Halkı’ndan kırtarur ya dilerse isze ‘azāb ide anlaruñ elinde giriftâr idüb.

[176b]/(14)=17/53

giril-: Girilmek, dahil olmak.

Kaçan kim yola girile, yoldan iki yaña yolcuğazlar olağan olur. [2b]/(21)=1/6-7

girmeklik: Girme, dahil olma.

Girmeklik, illā korqa korqa, gizleni gizleni. [18b]/(1)=2/114

girü, geri: Yine, tekrar, önceleri, daha evvel.

Sizden şol kimesneye ki teğaddüm itmek diledi hayra ya hayrdan girü şurmak diledi. [339a]/(14)=74/32-37

Pes bu gün çıkarılmazlar andan ya’nî şamūdan ve ne anlaruñ ‘özrleri geri kabül olur. [294a]/(16)=45/35

girü al-: Geri almak, tekrar almak.

‘İddeti yiticek, diledi ki girü ala. [35b]/(9)=2/232

girü boz-: Tekrar bozmak.

Kız kardeşi-le güyegüsi arasında şulh itdi, girü bozdılar. [34a]/(14)=2/224

girü dile-: Tekrar dilemek.

Ve lā ādin dimek, ya'nī yedükde, girü dilemeye Pes günāh yoqdur anuñ üzerine, ya'nī didügümüz gibi olsa, yise, günāh yoqdur. [25b]/(13)=2/173

girü diril-: Tekrar dirilmek.

Andan soñra bir kez dahı haqq Te'ālā hālkı öldürdükdde girü dirildüriser ve āhıret ni'metlerinden yidüriser; raḥmānlığından delīl gösteriser raḥīmliğına. [2b]/(4)=1/2-4

girü dirilt-: Tekrar diriltmek.

Andan soñra girü diriltüdük sizi, öldügünüzden soñra. [10a]/(5)=2/56

girü dön-: Geri dönmek, tekrar dönmek.

Ve işi Tañrıya qaldı, gelecek zamānda 'ināyet Tañrıdan ve her ki döndi girü, ribāyı helāl [43a]/(21)=2/275

girü dön-: Geri dönmek, tekrar dönmek.

Pes girü döndi Mūsā ümmetine qaқыup melül olup vaqtā ki maḥalleye girdi gördi anları ki Buzağuyı çevre almışlar taparlar. [194a]/(3)=20/86

girü dönder-: Geri döndermek, tekrar yaratmak.

Andan soñra bulmazduñ saña bir vekīl üzerümüze şefā'atci girü döndermege. [179a]/(2)=17/86

girü ĩmān getir-: Tekrar iman getirmek.

Girü ĩmān getirmediler ve çekürge ki gönderduq bir aydan soñra çekürge geldi, yimedük nesne qomadılar. [112a]/(4)=7/133

girü qarçaşdur-: Tekrar karıştırmak.

Ve eger yazusuzı çıksa, girü qarçaşdururlar-idi. [77b]/(18)=5/3

girü ko-: Geri koymak.

Bildi nefis şunu ki ilerü gönderdi günâhlardan ve girü kodı tã'atden.

[345b]/(16)=82/5

girü kop-: Tekrar dirilmek.

Ya'nî uçmağa, tamûya, girü kopmağa, hisâba, terâzuya ve ne kim bunlara benzer var-ise. [3b]/(12)=2/4

girü tog-: Tekrar doğmak.

Bunları anuñ-içün ider, ta halk diye ki. Oğlan ki mülki elinden anuñ-la çıkar, Mūsâ degüldür, belki şimden girü togacağdur. [111b]/(8)=7/127

girü var-: Tekrar varmak.

Ve buña sebab-i nüzül oldur ki, Ve külü ve'srâbü indi, aşhâb 'itikâfda otururken gelürlerdi 'avratları-la cima' iderlerdi, girü varurlardı, bu âyet indi. [28a]/(21)=2/187

girü vir-: Geri vermek.

Ve ehl-i kitâbdan vardur şol kim, eger sen inanasın aña, bir kınţar mâli, girü virür saña. [50b]/(7)=3/75

git-: Gitmek, uzaklaşmak, ayrılmak, kaybolmak.

Anlar şunlardur ki dirler ki. Nafaqa itmeñ şunlaruñ üzerine Rasûlu'llâh yanındadır tã ki tağılalar, gideler. [326a]/(3)=63/7

givir-→ givür-.

givür-, givir-: Yerleştirmek, sokmak.

Her nefis kazandığı 'amele girüdür anuñ ile dutılır meger bitisi sağ eline virilen ki cennetlerde su'âl ideler kâfirlerden ki ne givürdi sizi tamû'ya diyeler. [339a]/(17)=74/40 42

İy bizüm Tañrımız dahı anları givir 'Adn Cennetleri'ne ki va'de itdüñ anlara. [273b]/(19)=40/8

giviril-: Sokulmak, yerleştirilmek.

Ve givirildi şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller işlediler uçmağlara ki ağar altından ırmağlar ebedīler oldukları hāde ol uçmağda anları yaradanuñ destürile. [161a]/(15)=14/23

giyecek→ geyecek.

giyik: Ferahlık.

giyik eyle-: Ferahlatmak.

Eyitdi. İy Tañrum göñlümi giyik eyle ve āsān eyle baña işümi ve cez düğümi dilümden tā añlayalar sözümi ve baña vezīr eyle ehlümden Hārūn’ı ki kardaşum ki muhkem eyle anuñ-ile kuvvetümi. [191b]/(16)=20/25

giyiklik: Ferahlık.

Ve Huneyn günü kaçan ki ‘acebe getürdi sizi çoklığıñuz pes hīç fāyide itmedi ve def^c itmedi sizden hīç bir nesneyi ve țar oldı üzerüñüze yir bunca giyiklikile. [125b]/(3)=9/24

gizle-: Gizlemek, saklamak.

Pes Yūsuf gizledi kendü nefsinde anlaruñ mezemmetini ve aşkeretmedi anlara. [154a]/(13)=12/77

gizlü: Gizli, saklı, sır.

Gizlü olmayıserdür sizüñ gizlü işlerüñüzden bir nesne ve ammā şol ki virildi anuñ bitisi sağ eline, pes eydür ki. Gelüñ oquñ benüm kitābımı. [333a]/(11)=69/18

ğonca: Gonca.

Ol yerde yemişler vardur elvān dürlü ve ħurmā ağaçları vardur ki ekmām eyesi kim ol ğoncalaruñ ħapına dirler. [312a]/(2)=55/11

göç: Göç, bir yerden bir yere taşınma.

Ve her ki gecikdürse atmağı, göç aħırına degin, aña daħı günāh yoğdur. [30b]/(16)=2/203

göç it-: Göç etmek.

andan sonra göç idüñ, hâlk göç itdügi yirden. [30a]/(17)=2/199

göç-: Göç etmek, seferber olmak.

Andan sonra bedürüstî senüñ Tañrıñ şunlarıñ-ıçündür ki Mekke'den Medîne'ye göçdiler. [172a]/(18)=16/110

göçür-: Göçürmek.

Pes anları ziyānluraqlardan kılduğ ya'nî yañdurduñ İbrāhîm'e 'aleyhi's-selām ve kırtarduğ anı ve Lût'ı ve göçürduğ anları şol yere ki bereket bırağduğ anda 'ālemlere. [199a]/(11)=21/71

gögsir-: Vurmak, yumruklamak.

Pes el-ile gögsire kağ-idi anı Mūsā 'aleyhi's-selām. [229b]/(8)=28/15

gögüs: Göğüs, sine, kalp, gönül.

Evvel Cālutuñ gögsine tokıñdı, arkasından çığdı. [39a]/(8)=2/250

gök: Gökyüzü, sema.

Zirā ki, gökde feriştelere-ile şohbet ider hemîşe. [48b]/(9)=3/45

gök kapularını aç-: Gökyüzü kapularını açmak.

Biz dağı açduğ gökler kapularını katı iner şuyile. [310b]/(2)=54/11/27

gök pāre pāre ol-: Gökyüzü parçalanmak.

Gökpāre pāre olur anuñ heybetinde. [337b]/(19)=73/18

gök yarat-: Gökyüzü yaratmak.

*Siz mi çetiñ olasız yaratmağa yoğsa gökmi yaratmağ ki anı Allāh yaratdı?
[344a]/(6)=79*

gökde burclar eyle-: Gökyüzünde burçlar yapmak.

*Yüce oldı ol pādışāh ki gökde burclar eyledi ki Hamel Şevr Serañān Esed
Sünbüle Mîzān 'Ağreb Kavs Cedı Delv Hüt'dur. [217b]/(14)=25/60*

gökden düş-: Gökten düşmek.

Ve Şol ki Şirk ide Tañrıya Őuña beñzer ki gökden düşdi. [203a]/(10)=22/31

gökleri kaldur- Gökleri yükseltmek.

Ve Gökleri kaldurdu direksüz ve terz kodı yer yüzinde. [311b]/(19)=55/7

gökleri ve yeri hađđı-le yarat- Gökleri ve yeri hakkıyle yaratmak.

Pes korđuñ benden! Yaratdı gökleri ve yeri hađđı-le. [165b]/(19)=16/3

gökleriñ ve yerleriñ kilidi. Göklerin ve yerlerin kilidi.

Aanuñ dur gökleriñ ve yerleriñ kilidi. [283b]/(7)=42/12

gökleriñ ve yerleriñ leşkerleri. Göklerin ve yerlerin orduları.

Ve Tañrınuñdur gökleriñ ve yerleriñ leşkerleri. [300a]/(5-6)=48/7

gökleriñ ve yirleriñ mülki. Göklerin ve yerlerin mlk.

Ve Tañrınuñdur gökleriñ ve yirleriñ mülki ikisinüñ arasında dur.

[79b]/(20)=5/17

gökleriñ ve yirleriñ pdiŐhlıđı. Göklerin ve yerlerin padiŐhlıđı.

Bedürüstı Tañrınuñdur gökleriñ ve yirleriñ pdiŐhlıđı. [133b]/(9)=9/116

gökleriñ yirleriñ perverdigrri. Göklerin ve yerlerin TanrıŐı.

Gökleriñ yirleriñ Perverdigrri dur ve Őunuñ ki bu ikisinüñ arasında dur.

[189b]/(19)=19/65

gökleriñ yirleriñ yaradıcısı. Göklerin ve yerlerin yaratıcısı.

İy gökleriñ yirleriñ yaradıcısı! sen pdiŐhumsın dnyda ve hıretde.

[155b]/(14)=12/101

gökçek: Güzel, iyi, hoş.

Ve kimdür ki yegrek ola dnde, Şundan ki yüzini dönderdi Tañrıya dağı ol

gökçek ‘amel işleyici olduğı hlda ve uydu İbrhim milletine, Ėayrı dnlerden

i‘rağ idüp. [72b]/(15)=4/125

gkil: Gök rengine, mavimsi.

Pes kl gibi ağ geh kızıl geh Şaru geh gkil ola. [312b]/(8-9)=55/37

göklig: Mavimsi renk.

Günāhkārlar biline sīmālarından, yüzleri qaralığından, gözleri gökligidən.

[312b]/(13)=55/41

gökyüzi: Sema, gökyüzü.

Çaçan ki gökyüzinde çoğalurlar, hevā 'abüset gösterür. [349b]/(20)=89/1

gölge: Gölge.

Ve gölge itdük üzerlerine buludı. [114b]/(11)=7/160

gölge itdür-: Gölge oluşturtmak.

Ve gölge itdürdük sizün üzerünüze buludı. [10a]/(6)=2/57

göm-: Gömmek.

Çaçan Aşaf bin Berhiyā kazıyye-yi tūv-idi şeytān dahı sezdi ki bildiler Süleymān'ün yüzüğini deñize atdı, çoqlıq sihri yazdı, kürsi sinün ayağı dibinde gömdi, dahı kaçdı. [16a]/(15)=2/102

gömül-: Gömülmek.

Ba 'zilar Ve'l-Fecri didügile ol yere and içdi ki Sürākā'nuñ atı ayaqları anda gömüldi, didiler. [350a]/(21)=89/1

gönder-: Göndermek, yollamak.

Vakta didiler peygamberlerine ki İşmevīl'dür Hil'āşā oğlr. Gönder bize bir pādışāh ki ceng idelüm Tañrı yolında. [37b]/(13)=2/246

gönderici: Gönderici, gönderen.

Bedürüstī biz Deve göndericiyüz kayadan anlara fitne olmağ-ıçtin. [310b]/(20)=54/27

gönderil-, göndürül-: Gönderilmek.

Hāl bu ki anlar mü'minleriñ üzerine beçiler gönderilmediler. [346b]/(18)=83/33

göndürül→ gönderil-.

gönen-: Kullanmak, faydalanmak.

*Dünyeye gönendiler güvendiler 'ilimden ve anlara döndi şol nesne ki anuñ-la
maşharalığa alurlardı enbiyâlarını. [278a]/(13)=40/83*

göñlek: Gömlek.

Ve Yūsuf'uñ göñlegi üzerinde yalan kan getürdiler. [150a]/(7)=12/18

göñül: Gönül, kalp, yürek.

*Bu āyetden anlandı kim, mücerred dil ikrârı-y-ıla ĩmān olmazmış, belki göñül
dahı taşdıķ itmek gerekmiş. [4a]/(15)=2/8*

göñlüm dölen-: Gönüm eğlenmek.

İbrāhim didi. Belā, inandum, illā kim göñlüm dö lensün-çün. [41a]/(8)=2/260

göñüllerden geçeni bilici. Kalplerden geçeni bilen, Allāh.

Bedürüstī Tañrı bilicidir göñüllerden geçeni. [78b]/(15)=5/7

göñülleri karar-: Kalpleri kararmak.

*Andan soñra karardı göñüllerüñüz ölüyi gözlerüñüze karşı diriltdüğümüzi
gördüğüñüzden soñra. [12b]/(15)=2/74*

göñülleri katı olan. Kalpleri katı olan, kalpleri merhametsiz olan.

*Şun larıñ-içün ki göñüllerinde hastalık vardır ve göñülleri katı olanlar-içün
ya 'nī münāfıķlar ve kāfirler-içün. [204b]/(5)=22/53*

göñülleri kör. Kalpleri kör.

Pes anlar körlerdür göñülleri gözi anlaruñ. [224a]/(8)=27/4

göñülleri perākende. Kalpleri parçalanmış olan.

Sen anları birikdi şanursın ve göñülleri perākendedür. [321b]/(4)=59/14

gör-: Görmek.

Pes gör, nice oldu serencamı müfsidlerüñ. [110b]/(12)=7/103

gördüklerin di-: Şahit olduklarını söylemek, gördüklerini söylemek.

Şoruñ ehl-i kitāb'a ki Tevrāt'da ve İncıl'de gördüklerin diyeler eger siz

bilmezseñüz. [168a]/(5)=16/43

göre tur-: Görmek, göre durmak.

Pes tahkîk gördüñüz siz ölümü, kılıç yalabırken ve siz göre-turursız. [55b]/(8-9)=3/143

görmeze ur-: Görmezden gelmek.

Pes geçün suçlarından ve görmeze uruñ, tã Allāh Te'ālā nuñ emri gelince, ceng itmege, ya 'nī kätülü 'llezīne lā yū'minüne āyeti gelince. [17b]/(18)=2/109

görür ol-: Görür olmak.

Ya gödüñüz mi şunu ki yüz çevürdi Hakk'dan ve az gösterdi tã'atden ve mālından az şadağa itdi belki hiç itmedi ya anuñ yanında mıdur gayb 'ilmi ki ol görür ola anı? [309b]/(4)=53/35

gören: Gören.

Ve Semūd'a deve getürdük ki göstericidir mu'cizeyidigün gören bilürdi. [177a]/(9)=17/59

görici: Görücü, gören.

Ve Tañrı işidici ve göricidir, ezelen ve ebeden. [73b]/(6)=4/134

göril-, görül-: Görülmek.

Kimesne günāhī-le kimesne kınanmaz ve yoqdur ādeme illā şol ki dürtüşdi eger hayr eger şerr ve tahkîk dürtüşdügi nesne görilse gerek. [309b]/(8)=53/40
Ol gün bir gündür ki cem' olmışdur ol günüçün halk ve ol gün görülmüşdür halkuñ cemī' gizlü ve āşikāre işleri. [148a]/(10)=11/103

görin→ görün-

göre: Nazaran, gore, kıyaslamada kullanılır.

Baña şükr eyle deyü benden yaña geliceksiz aña göre 'amel idüñ. [242b]/(2)=31/14

Bây, nafaka virsün bāylığına göre ve şunuñ ki tar oluna rızkı, ol dañı virsün

şundan ki Allāh aña virdi. [328a]/(14)=65/7

görücü → görücü.

görül- → göril-.

görün-, görün-: Görünmek.

Ve şağışı tamām idesiz, eger bayram ayı bulutdan görünmezse.

[27b]/(13)=2/185

Yoğdur aña Tañrıdan ğayrı acıyıcı ki perdesini açā dağı kıyāmet görine.

[310a]/(3)=53/58

görklü: Güzel, iyi.

Def^c it görklü söz-ile Lā İlāhe İlla'llāh dimekdür Mekke ehlini ki şirkdür anlardan. [209a]/(21)=23/96

görklü söz. Güzel söz.

Def^c it görklü söz-ile Lā İlāhe İlla'llāh dimekdür Mekke ehlini ki şirkdür anlardan. [209a]/(21)=23/96

görklü vecihler. Güzel yönler.

Mecmū'ısı zībā ve görklü vecihlerdür şöylece ma'lūm. [3a]/(10)=1/6-7

göster-: Göstermek.

taḥķīķ dilediler Mūsā'dan, bundan dağı ulu nesne pes eyitdiler. Göster bize Tañrıyı eşkere, görelüm didiler. [75a]/(5)=4/153

gösterici, gösterücü: Gösterici, gösteren.

Oldur ki sizün-içün gece eyledi tā rāḥat olasız anda ve gündüzi gösterici eyledi tā ki Tañrınuñ 'ibretlerini göresiz. [277a]/(1)=40/61

Görmediler mi ki bedürüstī biz giceyi eyledük tā anda sākin olalar ve gündüzi gösterücü kılduk tā esbāb-ı ma'īşet üzerine olalar. [228a]/(18)=27/86

gösterici eyle-: Gösterici yapmak.

Gösterici eyledük tā taleb idesiz rızķı Tañrıñuzdan. [174a]/(19)=17/12

gösterici kıl-: Gösterici yapmak.

Ol şol pâdişâhdur ki siziñ-içün gece eyledi tâ sâkin olasız anda ve gündüzi gösterici kıldı. [139a]/(20)=10/67

gösterici ol-: Gösterici olmak.

Vaktâ ki geldi anlara bizüm âyâtumuz gösterici olduğı hâlde şavâb yolunu. [224b]/(3)=27/13

gösterüci → **gösterici**.

götür-: 1. Taşımak.

Götürdi anası anı karnında zaḥmet-ile ve toğurdu anı zaḥmetile. [295a]/(21)=46/14

2. Götürmek.

Ḥaḳ Te‘âlâ perdeyi götürdi ferîşteler kamu muttali‘ oldılar, hecîl kaldılar. [16b]/(14)=2/102

götürüci → **götürücü**.

götürücü, götürücü: Götüren, kaldıran.

Şavurucu yeller ḥaḳḳîçün şöyle ki gerekdür ve yağmur götürücü bulutlar ḥaḳḳîçün ve yürür gemiler ḥaḳḳîçün kegezliġ-ile ve yağmurları ve rızqları kısmet idici ferîşteler ḥaḳḳîçün. [305a]/(16)=51/1-6

Ve en‘âmdan yaratdı, yük götürücü ve anlardan döşenecek kıldı, yiñ şundan ki Tañrı size ruzî eyledi ve uymañ şeytân vesvesesine, bedürüstî şeytân, size zâhir düşmindür. [101b]/(18)=6/142

götürül-: Götürülmek, kaldırılmak.

Dāvūd el-ile Çâlüt‘ı depeledi fesâd götürüldi ki ‘ulemâ kırdıldardı Tevrâtlar yaḳdııldardı yitmiş biñ esîr aldıldardı. [173b]/(19)=17/5

götürü → **götürü**.

götürü: Bütün, tamam, büsbütün, hep.

Eger Tañrı beni helāk iderse ve şunu ki benümle biledür ya bizi götürümüzi esirgeye. [331a]/(9)=67/28

Ol cemā'atler degüldür bu götürüsi illā yalanladılar Peygāamberleri. [265b]/(21)=38/14

gövde: Vücut, beden.

Ve bırağduğ tahtınıñ üzerine olmış oğlancığınuñ gövdesini. [266b]/(20)=38/34

gövdesin ayır-: Bedeninden ayırmak.

Bir yıl çığdı, her birisinüñ gövdesin ayırdı. [41a]/(12)=2/260

gövdeye cān gir-: Bedene can girmek.

Yaratmağdan şoñra nuñfe 'aleğa muğğa 'izām gövdeye cān girmek. [269a]/(5)=39/6

göynü→ göyün-.

göyün-, göynü-: Yanmak, acımak.

Ol kaçdar kırdılar kim Mūsā'nuñ özi göyündi, du 'ā kıldı. [9b]/(18)=2/54

Āğdarılur başlarından aşığa anlarıñ kaynar bağır göynür ol kaynar bağır-ile şol ki içlerindedür ve derileri bile göynür ve anlarıñ-içün demürden topuzlar vardur odlu. [202b]/(2)=22/20

göyündür-: Yakmak.

Ve eger meded dileyeler şusızlığdan meded erişe anlara bir şuy-ile ki erimiş bağır gibi göyündürür yüzleri. [182b]/(15)=18/29

göz: Göz.

Pes kim getürdi size ağar göz bıñarı ya nice şükr idemezsiniz Tañrıya, şükür Allāh'a. [331a]/(13)=67/30

gözlerüñ nūrın al-: Gözlerinin nurunu almak.

Yağın olur ki rüşenligi şimşekinüñ gözlerüñ nūrın ala. [213b]/(13)=24/43

gözün yum-: Gözlerini kapamak.

Ben getüreyim anı saña gözün yumup açınca. [226a]/(1)=27/40

gözcü: Gözeten, bekçi, casus.

Bir söz söylemez illā anuñ katında gözcü vardır hāzır. [304a]/(15)=50/18

gözedici: Bekçi.

Eyit yā Muhammed gözleñüz siz taḥkīk ben sizüñle bile gözedicilerdenem.

[141a]/(18)=10/102

gözet-, gözge-: Gözetmek, izlemek.

Ve kızkardaşına didi: Ārdına düş anuñ ! Pes gözetdi anı ırakdan ve anlar bilmezlerdi gözledüğünü. [229a]/(17)=28/11

Bedürüstī anlaruñ ne yaman-idi işledükleri! Gözgemezler bir mü'min hakkında ne kavmlığı ve ne 'ahdi ve anlar şol hadden geçicilerdür.

[124a]/(20)=9/10

gözge→ gözet-:

gözle-: Gözetmek, beklemek.

Eyit yā Muhammed ki her birümüz muntezırız gözlersiz benüm öldüğümü ve ben gözlerem ki size 'azāb ine. [196a]/(15)=20/135

Ve şol ki yalancıdur ve gözleñ ben sizüñle gözleyicem ki kanımız helāk olur. [147b]/(11)=11/93

gözlü: Gözlü, görebilen birisi.

Anuñ adı Mesīh'dür, meshi-le gözstüz gözlü olur. [48b]/(7)=3/45

gözük-: Görünmek.

Hemān Cebrāyīl 'aleyhi's-selām gözükdi yerile gökarasında ve çağırdı.

[338a]/(18)=74/1

gufrān (Ar.): Affetme, merhamet etme.

Ba'zılar Ve'l-Fecri didüğe Muhammed'e and içdi, didiler ki anuñ-la toğar

envār-ı ĩmān ve anuñ-la getdi āşār-ı tuğyān ve anuñ-la oldı ğufrān kim aña muñı' oldı buldı Cinān. [350b]/(7)=89/1

ğufrān eyesi: Merhamet edici.

Bedürüstı Tañrı 'afv ğufrān eyesidür. [205a]/(2)=22/60

ğul (Ar.): Zincir, kelepçe.

Ve ol tñyifenüñ ğuller boyunlarında dur. [156b]/(15)=13/5

ğulle (Ar.): Zincir, kelepçe.

Taħķıķ vācib oldı 'azābu çoğınuñ üzerine anlar inanmazlar bedürtüstı biz boyunlarında od'dan ğulleler eyledük. [258b]/(9)=36/8

ğurāb (Ar.): Karga.

Allāh didi. Pes al dördini kuşlardan; bir ördek bir ğorūs, bir ğurāb, bir tavūs.

[41a]/(9)=2/260

ğurūr (Ar.): Gurur.

Ve ğaħķdandur şol ki şatun alur ğurūr sözini tñ azdura Tañrı yolundan bilmedin Ve Tañrınuñ āyetlerini ğorataya ğötüre Rüstem Hikāyetleri gibi.

[242a]/(3)=31/6

ğusl (Ar.): Bedenin her yerini din gereğince yıkama, arınma, gusül.

Bu ğusl idecek bıñardur didi. [267a]/(10)=38/42

ğusl it-: Gusül etmek.

Yaħın olmañ namaza, şol ğālda ki sarğoşlar olasız siz, tñ bilesiz ne didükleri ve ne cünüb olduğuñuz ğālda, meğer seferde olasız ol vaķt teyemmüm idtüñ, namaz ğıluñ; tñ kim ğusl idesiz, ya 'nı cünüb la namaza yaħın olmañ, tñ ğusl itmeyince. [65b]/(8)=4/43

ğusülden şor-: Gusül hakkında sormak.

Eger aña daħı cevāb virürse ābdestden, ğusülden şorarlar. [351b]/(11)=89/14

ğussa (Ar.): Keder, dert.

Bir gussa ol ki kendüler kaçdılar, bir gussa dağı peygamber ‘aleyhi’s-selām öldi şandılar, tā melūl olmayasız, şunuñ üzerine ki size irişdi şınuqlığdan, fevt oldı sizden. [56b]/(2)=3/153

guşşadan ağla-: Kederden ağlamak.

Ve yüz çevürdi anlardan ve eyitdi. Vā hasretā Yūsuf üzerine ve ağardı gözleri guşşadan ağlayu ağlayu. [154b]/(11)=12/84

gussadan kırtar-: Kederden kurtarmak.

Pes kırtarduk seni guşşadan ve mübyelā kılduk seni dürlü belālarile. [192a]/(7-8)=20/40

guşşasını yuducı: Kederini içinde taşıyan.

Pes ol guşşasını yuducı²-idi. [154b]/(12)=12/84

guşūn (Ar.): Ađaç dalları, filizler.

Andan guşūnı bikürür. [349b]/(18)=89/1

guzāt (Ar.): Gaziler, din için savaşanlar.

Ve A ‘rāb’dan vardur şol kişi ki gazāya ĥarc itdügini guzāta dutar ve size rüz-i gār şiddetin gözedür ki kaçan uğraya dağı oğ diye. [132a]/(3)=9/98

güç: Kudret, kuvvet, güç, zorluk.

İki müddetüñ kınķısı urarsam benüm üzerüme güç yok ve Allāh bizüm didigümüz üzerine vekīldür şanukdur. [230b]/(5)=28/28

Ve ol nesne Tañrı üzerine güç degüldür. [161a]/(1)=14/20

güc eyle-: Zorlaştırmak.

Pes and içeler ol ikisi Allāh’a, ki. Elbette bizüm şanuklğumuz aĥađdur, ol ikisinüñ şanuklğundan ve güc eylemedük. [88b]/(18)=5/107

güci yit→ güci yet-.

güci yet-, güci yet-: Gücü yetmek.

Bedürüstī ol Tañrı neyi neye gerekidigin bilür ve güci yeter.

[286a]/(17)=42/50

Her kimün ki güci yiterse andan yaña, irişmek cihetinden. [52b]/(1)=3/97

gücine inan-: Gücüne inanmak.

Gücine inanurdu, Hağ Te'ālā bir melek gönderdi, güreşdiler, melek başdı.

[8b]/(1)=2/40

güç eyle-: Zorluk çıkarmak.

Ve güç eylemeñ kulluğçılaruñuza zinā üzerine eger pāklik dilerlerse taleb idübeni dünyā mālını ol zinā aqçey-ile ve şol ki güç ide anlara zinā idüñ diyü bedürüstī Tañrı anlara ikrāh itdükden şoñra anlaruñ günāhını örtücidür ve anları esirgeyicidür zīrā ki güç-ile zinā itdiler. [212b]/(13)=24/33

güç gel-: Zor gelmek.

Ve eger birüñüzüñ maşlahatı birüñüze güç gelse ya'nī ata nafaqaya kīmasa ya ana emzürmese pes biri dağı emzüre anıñ-üçün. [328a]/(12)=65/6

güç görmek-: Zorluk görmek.

İtdiler Allāh yolında Mekke'de güç gördüklerinden şoñra. [168a]/(1)=16/41

güç it-: Savaşmak, cihad etmek.

İy anlar ki imāna geldiler noldı size ki kaçan size denildi güç idüñ Allāh yolına āğırlandunuz Tebük Ğazāsı'na varmaduñuz gücün kendü ñüz ve meyl itdüñüz vañanuñuza zīrā ıssı günlerdi. [126b]/(13)=9/38

güç ol-: Zor olmak.

Pes eger tıyulsa şunuñ tizerine, ki bedürüstī ol ikisi müsteħağ oldılar günāha, pes iki dağı turalar, ol ikisinüñ yirine, şunlardan ki anlara güç olmuşdur, ya'nī meyyit ehlinden, bunlar evlādur. [88b]/(16)=5/107

güçlü: Güçlü, kuvvetli.

Ol güçlü olan eyitdi. Biz kulumuz yirine sizden hürr öldürürüz ve 'avret yirine er öldürürüz ve er yirine iki er öldürürüz didiler. [26b]/(6)=2/178

gücürek: Daha zor, daha güç.

Şor Ehl-i Mekke'ye yā Muḥammed anları yaratmaḳ mı gücürekdür ya şol ki yerlerden ve göklerden ki yaratduḳ bedürüstī yaratduḳ anları yimiş balçıḳdan belki 'acebledüñ yā Muḥammed anlarıñ ĩmān getürmedüklerini ve anlar gülüşürler senüñ 'acebledüğüñe ve kaçan ögüt virileler ögüt almazlar ve kaçan ki mu'cize görseler masharalıḳa alurlar. [261b]/(12)=37/11

güclik: Güçlük, zorluk.

Ta'āmı Mekke'ye getüreler bir gün bir güclik yoldan alalar tā rāḫat oturalar. [356b]/(10)=106/1-4

güc-: Cihad etmek.

Gücüñ (yeyniñüz āḡıruñuz yegidiñüz ḳocañuz ve ḡazā idüñ mālñuzla ve nefsiñüzle Tañrı yolında. [127a]/(7)=9/41

güde: Yavrulayacak, gebe inek.

Pes yiñ andan ve yedürüñ bā'ise ya'nī güde getürme ve faḳıre ki hergiz nesnesi yoḳdur. [203a]/(2)=22/28

gül: Gül.

Ve ḳoḳu āyeleri çiçekler vardur gül ve yāsemīn ve ās gibi gibi. [312a]/(4)=55/12

gül yaḡı: Gül yaḡı.

Günüñ heybetinden ke'd-dihān şāfī gül yaḡı gibi eriye. [312b]/(9)=55/37

gül-: Gülmek.

Ve güler misiz istihzā idüb? [310a]/(4)=53/59-61

Bedürüstī şunlar ki şirk itdiler ĩmān getürenlere gülerlerdi. [346b]/(14)=83/29

Pes az gülsünler ve āḡlasunlar çoḳ 'ıvaż olsınıçün şuñā ki işledilerdi küfrden.

[130b]/(19)=9/82

gül yaḡı: Gül yaḡı.

Güntüñ heybetinden ke'd-dihān şāfī gül yağı gibi eriye. [312b]/(9)=55/37

güldür-: Güldürmek.

Ve taḥkīk her nesnenüñ nihāyeti Tañrıña 'dur ve taḥkīk ol Tañrı güldürdi ve ağlatdı muḫī' leri cennetde, 'āşīleri cehennemde ve taḥkīk ol Tañrı öldürdi ve diriltdi ve taḥkīk ol yaratdı erkegi ve dişi'i şehvetden kaçan ki aḳa ana rahmine. [309b]/(11)=53/43

güleç: Güler yüzlü.

Dili ṭatlu, güleç yüzlü kişi-y-idi, evet içi ḳabīh-idi. [31a]/(1)=2/204

güleç yüzlü. Güler yüzlü.

Dili ṭatlu, güleç yüzlü kişi-y-idi, evet içi ḳabīh-idi. [31a]/(1)=2/204

gülice: Güllüce, kanarya otu.

İçinde iki balık var-idi, başları ḳatında ṭuzcuğaz var-idi, ḳuyruḳları ḳatında sirke var-idi, dört yanında tere ve ṭarḫun var-idi, na'ne' var-idi; beş gülice var-idi ve bir üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yağ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi ve birinde toğranmış ḳuru et var-idi, 'İsā 'aleyhi's-selām eyitdi: Bir eyü 'amellüñüz ṭursun ötürsın götürsin didi. [89b]/(15)=5/115

gülistān (Far.): Gül bahçesi, gülistan.

Allāh odı aña gül-istān eyledi. [155a]/(3)=12/88

güliš-: Güleşmek.

Bir ḳarıcık bir ḫurmā getürdise münāfıḳlar gülišdiler. [130b]/(7)=9/79

gülüci: Gülen.

Gülücidür şād u māndur. [345a]/(7)=80/39

gülümsi-: Gülümsemek, tebessüm etmek.

Pes görürsin günāhkārlar şundan ki ol kitāb içinde ve eydürler ki. Ey vāy bize! Nedür bu kitābuñ ḫāli ki ne küçük günāh ḳor ve ne büyük illā şayar anı

tā gültümsimegi bile şayar. [183b]/(21)=18/49

gümān (Far.): Şüphelenmek, şüpheyeye düşmek.

İy bizüm Tañrımız! Bedürüstī sen hālķı cem‘ idicisin, bir gün-içün ki, anda gümān yoķdur. [45b]/(14)=3/9

gümiş → gümüş.

gümüş, gümiş: Gümüş.

Bezek itmek isteyüp ya kaç kaçak itmek-içün altun gibi gümiş gibi.

[157b]/(13)=13/17

gün: 1. Gün, ayı oluşturan her 30 günden birisi.

Ve kitāblarına ve Rasüllerine ve āhir güne, taħķīķ azdı, uzak azmaķlık.

[73b]/(17)=4/136

Ve gıceyi rahat zamānı ķıldı ve günü ve ayı hisāb ‘alāmeti ķıldı.

[97b]/(17)=6/96

2. Güneş.

İbrāhim eyitdi. Bedürüstī Allāh, günü maşrıķdan getirür pes sen mağribden

getür anı didi. [40a]/(20)=2/258

gün ıssısr. Güneş sıcaklığı.

Görmeyeler anda ne gün ıssısını ve ne Zemherīr şoğugını. [341a]/(2)=76/13

gündüz: Gündüz.

Görmediler mi ki bedürüstī biz gıceyi eyledük tā anda sākin olalar ve gündüzi göstertici ķılduķ tā esbāb-ı ma‘īşet üzerine olalar. [228a]/(18)=27/86

gündüz eyle- Gündüz etmek, gündüze çevirmek.

Eyit yā Muħammed ħaber virün baña eger Allāhü Te‘ālā sizün üzerünüze gündüz eylese ebedī tā kıyāmet günine degin? [233a]/(17)=28/72

gündüzi gıceye koy- Gündüzü geceye çeviren.

Gıceyi gündüze koyar ve gündüzi gıceye koyar ve ol bilicidür gönül

endişesini. [315b]/(19)=57/6

güneş: Güneş.

Anlar güymezler illā anlara ölüm ferişmeleri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ emri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ ba'zı āyeti gelmege; güneş mağribden toğmaq gibi. [103a]/(21)=6/158

günāh: (Far.): Günah, suç.

Pes yokdur anlaruñ üzerine günāh geyeceklerden komaqda görün medükleri zīnetlerle. [214a]/(5)=24/60

Eyit, yā Muhammed. Hā yanda ceng itmek ulū günāhdür? [32b]/(8)=2/217

günāh işle-: Günah işlemek.

Şol ki günāh işleye, 'azāb olur anuñ-la ve bulunmaz aña, Tañrıdan ğayrı, bir yardımcı ve bir şāhib. [72b]/(11)=4/123

günāhkār: Günakar, günāh işleyen kimse.

Ve Allāh sevmez her münkiri ki günāhkār ola. [43b]/(4)=2/276

Eyitdiler. Bedürüstī biz gönderü ldük günāhkār kavme illā ki Lūṭ'uñ ehline degül. [164b]/(9)=15/58

gür: Gür, yoğun, kuvvetli.

Ol ikisinde iki bıñarlar vardur gür gür akar. [313a]/(14)=55/66

güreş-: Güreşmek.

Gücine inanurdu, Haq Te'ālā bir melek gönderdi, güreşdiler, melek başdı. [8b]/(1)=2/40

gürüh (Far.): Cemaat, bölük.

İy şunlar ki imān getürdiler! Maşharalığa tütmasun bir gürüh bir gürühı dağı. [303a]/(2)=49/11

gürülde-: Gürlemek.

Pes bu kerre gönderesizüñ üzerüñüze gürüldeyici yelden dağı ğarq ide sizi

şol sebebden ki kâfir olduñuz. [177b]/(19)=17/69

güt-: İzlemek, takip etmek.

*İkisinden birisi didi ki. İy babacığum ücrete dut Mūsā ‘aleyhi’s-selām’ı
koyunumuz gütmek-içün. [230a]/(18)=28/26*

güven-: Güvenmek, inanmak.

*Dünyeye gönendiler güvendiler ‘ilimden ve anlara döndi şol nesne ki anuñ-la
masharalığa alurlardı enbiyâlarını. [278a]/(13)=40/83*

güy-: Gözlemek, beklemek.

*Anlar güymezler illā anlara ölüm ferişteleri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ
emri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ ba‘zı âyeti gelmege; güneş mağribden
toğmağ gibi. [103a]/(20)=6/158*

güyâ: Güya, sanki.

*Ve eger söylerseler işidürsin sözlerini ve inanursın güyâ ki kütüklerdür ki
dīvāra tayanmışlardur. [325b]/(12)=63/4*

güyegü: Güvey, damat.

Kız kardeşi-le güyegüsi arasında şulh itdi, girü bozdılar. [34a]/(14)=2/224

güzel: Güzel, iyi, hoş.

*Ol Allāh yokdan var idicidür cānı bedende koyucıdur hikmetile luğf-ile rahm
karağulığında şüret bağlayıcıdur güzel adlar anuñ dur. [322a]/(7)=59/24*

güzel eyle-: Güzel yaratmak.

Pes güzel eyledi şüretüñüzi. [326b]/(4)=64/3

güzide (Far.): Seçkin, seçilmiş, beğenilmiş.

Ve sizi güzide mi kıldı oğlanlarına? [287a]/(12)=43/16

güzide kıl-: Seçkin yaratmak.

*Bedürüstī Allāh Te‘ālā güzide kıldı Ādem’i ve Nüh’ı ve İbrāhim Hālilü‘llāh
ālini ve ‘Umrān ālini, ‘ālemler üzerine, kendüler zamanında. [47b]/(7)=3/33-*

hā': İşte.

Hā' şol ki günāh kazandı ve anı kapladı günāhı ve küfri pes anlar tamū ehlidür ve anlar anda ebedī kalurlar. [13b]/(5)=2/81

haber (Ar.): Bilgi, haber, havadis.

Pes haber virür size şunu ki işledüñüzdi. [325a]/(11)=62/8

Böyle hikāyet iderüz senüñ üzerüñe, geçenlerüñ haberlerinden. [194b]/(15)=20/99

haber al-: Haber almak, öğrenmek.

Murādları haber almağdur, ki zīnā iden muhşan olsa had mı gerek, yoksa taşlamak mı gerek. [82a]/(3)=5/41

haber elt-: Haber iletmek.

Ve uyma her çok and içene yalan yere, Mūsāvī idiciye, haber eltüp getiriciye, hayır çok men' idiciye, zulm idiciye bī-hayāya, mütekebbir'e. [331b]/(5)=68/10-14

haber getir-: Haber getirmek.

İy şunlar ki imān getürdiler! Eger fāsık size haber getirse pes anı eyü şoruñ irdeñ! Nā-gāh erişdürbiyesiz zaḥmeti bir t̄ayifeye bilmezlikile. [302b]/(7)=49/6

haber gönder-: Haber göndermek.

Fir'avn eyitdi: mān getürdüñüz siz aña ben size haber göndermedin. [193a]/(14)=20/71

haber vir-: Haber vermek.

Vaqtā ki haber virdi bunlara, adları-y-la eyitdi: Ben dimedüm mi size ki, taḥkīk ben bilürem gökleriñ ve yirüñ gaybını, esrārını; ve bilürem şunu ki

izhār iderdüñüz ve şunı ki gizlerdüñüz. [7b]/(11)=2/33

haber-dār (Far.): Haberi olan.

Ve haber virmezler saña yā Muhammed haber-dār gibi ya'nī kıyāmet ahvālinden şorsañ bencileyin haber virmezler. [256b]/(3)=35/14

habīr (Ar.): Haberli, bilgili.

Bedürüstī Tañrı işledüğüñüz nesneye Habīr oldı. [245b]/(3)=33/2

habīr pādīşāh: Haberdar padişah, bilgili padişah.

Peygāmbere eyitdi. Baña haber virdi dānā ve habīr pādīşāh, didi. [329a]/(3)=66/3

habis (Ar.): Kötü, pis.

Ve halal ider anlara pākleri ki anlardan ilerüler kendülere harām itmişlerdi ve harām ider Anlaruñ üzerine, habis nesneleri; kan gibi, murdār, ölmüş toñuz gibi. [114a]/(16)=7/157

habīs (Ar.): Kötü, alçak, pis.

Şuña ki anlaruñ habīs nefsleri ārzū ider. [309a]/(1)=53/23

habīs ol-: Kötü olmak.

Ve yirüñ toprağı ki paq ola, anuñ otı çıkar Tañrısnuñ destūri-la ve şol ki habīs ola, çıkmaz illā yaman nesne çıkar. [108a]/(2)=7/58

habs (Ar.): Hapis, alıkoyma tutma.

Ve ulu olduğı hālda ve nefsinı habs idici olduğı hālda ve peygāmberelerden olduğı hālda, şālihlerden olup. [48a]/(11)=3/39

habs eyle-: Hapsetmek.

Ve habs eyle nefsüñi şunlaruñla ki taparlar anları yaradana şabāhda ahşamda. [182b]/(5)=18/28

habs it-: Hapsetmek.

Bu iki şanuğı habs idesiz, ikindü namazından şoñra ya tavaqquf ideler.

[88b]/(9)=106

ħabs olun-: Hapsolunmak.

Ve ol gün sürülür Tañrının düşmenleri cehenneme pes anlar ħabs olunurlar tã ki tamũya geleser. [279b]/(2)=41/20

ħac (Ar.): Kabeyi ziyaret etme, hac.

Ya nĩ eyitgil ki. ‘alãmetdür ħãlķa, şeri‘etũñ işleri-çũn, oruç gibi, ħac gibi, borç ödenmek vaķti gibi, bunuñ-ile biter. [28b]/(12)=2/189

ħac eyle-: Hac yapmak, Kabeyi ziyaret etmek.

Pes her ki iħrãm bağlansa ‘Umre’ye, ef‘ãli ‘Umre’yi işlese, andan řoñra otursa, tã ħacc vaķtine degin andan, ħac eylese, anuñ üzerine vardur, müyesser olan nesne ħurbãndan. [29b]/(18)=2/196

ħac eyyãmr. Hac dönemi.

Ĥattã ħac eyyãmı geçerdi, andan, şatu bazar iderlerdi. [30a]/(12)=2/198

ħacdan dön-: Hacdan dönmek, hac ziyaretinden dönmek.

Bu nařĩĥat řuñlaruñ-içũndür ki ħorķalar, ħacdan döndükde ayruķ ma‘aşıya baķmayalar. [30b]/(17)=2/203

ħacdan fãriğ ol-: Hacdan çekilmek.

İlerü zamanda, ħaçan ki ħacdan fãriğ olalardı, Minã mescidi-le ‘Arafãt tađınuñ arasında ĥururlardı. [30b]/(2)=2/200

ħacãlet (Far.): Utanma, utanç.

Ve eger görseñ yã Muħammed ol vaķti ki günãhkãrlar başların aşağa idicilerdür ħacãletden kendülerũñ Ma‘bũdı ħatında. [244a]/(17)=32/12

ħacer (Ar.): Taş, kaya.

Ve řãliĥ olduğı yirde ki ħacerdür. [226b]/(6)=27/47

ħacerũ’l-esved. Siyah taş.

Ol evde ãyetler vardur, ħacerũ’l-esved gibi, ĥaťim gibi, rũřenlerdür, İbrãhim

maḳamıdır. [52a]/(19)=3/97

ḥācet (Ar.): İhtiyaç, lüzum.

Yoḳdur sizüñ üzerüñüze günāh girmeñüzde şol evlere ki kimse ırmaz ki andan sizüñ ḳumāşuñuz ola kār-vānserāylar gibi ḥarābāt gibi ki ḥācet iderler anda. [212a]/(6)=24/29

ḥācet dile-: İsteğini dilemek.

Andan ḥācet dilediler. [42b]/(14)=2/272

ḥācet ol-: Gerekmek, ihtiyaç duyulmak.

Ve indürdük anı indürmek ki maşlahat üzerine ḥācet olduḳca. [180a]/(12)=17/106

ḥacı: Hacca giden, haccı ziyaret eden.

Bu āyetün berüsi mensūḥdur, zīrā ḥacı kāfir olursa, ya 'nī Kā'be'ye ḳaşd iden müşrik olursa, öldürmek gerek. [77b]/(2)=5/2

ḥācir (Ar.): Hicret eden, bir yerden bir yere göçen.

İy bizüm Tañrımız! Bedürüstī sen bilürsin şunu ki biz gizlerüz İsmā'īl, Hācir sevüsinden ve bunu ki āşikāre ḳılırız Sāre ḳatında anı gizlemekden. [162a]/(12)=14/38

ḥad (Ar.): Ceza.

Murādları ḥaber almaḳdır, ki zīnā iden muḥşan olsa ḥad mı gerek, yoḳsa taşlamaḳ mı gerek. [82a]/(3)=5/41

ḥad ur-: Ceza vermek.

Ve çıkarmañ anları evlerinden ve anlar da çıkmasunlar meger anlar zinā ideler daḫı ḥad urmağ-içün çıkaralar ve budur Tañrınıñ Ḥaddleri. [327b]/(6)=65/1

ḥadd (Ar.): Sınır, derece, kenar.

Ve şunlar ki yıḡlınurlar günāhuñ büyüklerinden ve fāḫişelerden ki anuñ-ile

ḥadd lāzım olur ve kaçan ki kaçıyalar anlar ‘afv iderler. [285b]/(2)=42/36-39

ḥaddan geç-: Sınırı aşmak.

Ve ḥaddan geçmeñ, ‘ahdi bozmağ-ile. [29a]/(4)=2/190

ḥaddan geçern. Sınırı aşan.

Bedürüstī ol sevmez ḥaddan geçenleri. [107b]/(14)=7/55

ḥaddan geçici. Sınırı aşan.

Pes her kim taleb eylese andan üşeni ya’nī ‘avretlerinden āyruğı ol ṭāyife ḥaddan geçiçilerdür. [206a]/(12)=23/7

ḥadden geçiçiler. Haddini aşanlar.

Pes her kim taleb eylese andan üşeni ya’nī ‘avretlerinden āyruğı ol ṭāyife ḥadden geçiçilerdür. [206a]/(12)=23/7

ḥādem (Ar.): Hizmetçiler.

İtdük size elüñüz alduğ mällar-ile ve oğullar-ile ve sizi ekşer kılduğ ḥĀdem ḥaşem yöninden. [174a]/(1)=17/6

ḥādī’ (Ar.): Yardım eden, yardımcı, hidayet eden, doğru yolu gösteren.

Hādīdür bendelerine. [187a]/(10)=19/1

Hādīdür, muhtedī adı-y-la añar mü‘minleri. [6b]/(19)=2/26

ḥādim (Ar.): Hizmet eden.

Ve yüce eyledük anlaruñ ba’zını ba’zı üzerine derecelerde kimi ḥāk kimi pāk kimi ḥādim kimi maḥdüm. [288a]/(4)=43/32

ḥadīs (Ar.): Hz. Muhammed tarafından söylenen kutsal söz.

Ba’zılar bu āyet mensūḥdur ḥadīs-ile, zīrā peygamber ‘a. [27a]/(2)=2/180

ḥādise (Ar.): Olay.

Ve ‘azab idevüz münāfiķ erleri ve münāfiķa ‘avretleri ve müşrik erleri ‘avretleri ki şanicılardur Tañrıya yaman şanuyı anlaruñ üzerine ne yaman ḥādise olsun. [300a]/(3)=48/6

ḥahīm (Ar.):

Bedürüstî sen ‘azîz, ḥakîmsin. [322b]/(15)=60/6

ḥāk (Ar.): Vasat, orta.

*Ve yüce eyledük anlaruñ ba‘zını ba‘zı üzerine derecelerde kimi ḥāk kimi pāk
kimi ḥādīm kimi maḥdūm. [288a]/(4)=43/32*

ḥāk (Far.): Toprak.

*Dirmāne hāke debesine vara yine süreler dibine yetmiş yılda ancak ine niçe
ki yetmiş yılda çıkardı. [338b]/(9)=74/17*

ḥaḳ (Ar.):

Doğru, hak, hakikat, Allāh.

*Alınmadı mı-dı anlaruñ üzerine ‘ahd, ki dimeyeler Allāh üzerine, illā ḥaḳ
olan nesneyi söyleyeler. [115b]/(3)=7/169*

*Ve şunlar kim anlaruñ bellü ḥaḳkı vardır zekāt gibi ḥālını maḥlūka añladana
ve ḥālını ḥālīkına añladana. [334a]/(17)=70/24-25*

ḥaḳ it-: Haketmek.

*Ve Allāh diler ki ḥaḳkı ḥaḳ ide Qur’ān’ıla ki indürdi ve kāfirleruñ ardın
kese, kıra kökin kese. [118b]/(7)=8/8*

ḥaḳ müminler. Hak müminler.

*Aldılar mü’minleri ve yardım eylediler, ol t̄âyife şol ḥaḳ müminlerdür.
[123b]/(1)=8/74*

ḥaḳ söyle-: Doğru söylemek.

*İy kitāb ehli! Ḥaddan geçmeñ dīnünüñde ve söylemeñ Allāh üzerine, illā ḥaḳ
söyleñ. [76a]/(21)=4/171*

ḥaḳ yola kulağuzla-: Doğru yola yöneltmek.

*İy bizüm Tañrımız egme bizüm gönümüzü andan soñra ki ḥaḳ yola
kulağuzladuñ bizi. [45b]/(11)=3/8*

ḥaḳ yola kulağuzlan-: Doğru yola yönelmek.

İmāna kulağuzladuğı gibi, Tañrı beyān kılar size āyetlerini, le‘allī hağ yola kulağuzlanasız. [53a]/(2)=3/103

hağka kulağuzla-: Hakka yönlendirmek.

Ol tāyife Şunlardır Tañrı hağka kulağuzladı. [97a]/(2)=6/90

hağkı bātıldan sec-: Gerçeği batıldan seçmek.

Eyit yā Muħammed bedürüstī benüm Tañrım bırağur gōñül içine hağkı bātıldan secüp ‘aybları bilicidür. [254b]/(7)=34/48

hağkı beyān it-: Gerçeği beyan etmek.

İllā hağkı beyān itmek-içün ve bir bellü günüçün ki kıyāmetdür ve Şunlar ki kāfir oldılar Şundan ki ĳorĳuduldılar yüz çevürgenlerdür ya ĳur‘ān’dan ya kıyāmete inanmağdan yüz çevürü cilerdür. [294b]/(2)=46/3

hağkı bil (Ar.): Hakkı bilmek.

Ve kaçan ki işideler, Őunı ki indürildi peygambere ‘aleyhi’s-selām görürsin anlaruñ gözlerini, ųolagelür yaŐdan, hađkı bildükleri sebebden. [86a]/(14-15)=5/83

hağkı bil-: Gerçeği bilmek.

Belki ekşerī anlaruñ hağkı bilmezler ve anlar ĳur‘ān’a inkār iderler tağlıdile. [197a]/(16)=21/24

hağkı gizle-: Hakkı saklamak.

Ve örtmeñ hağkı bātıllıla ve gizlemeñ hağkı, ĳāl bu kim bilürsüz kim Muħammed benüm dostum ve peygamberümdür. [8b]/(11)=2/42

hağkı gör-: Gerçeği görmek.

Çün kulağları öğüt işitmeye ve dilleri ĳikmet söylemeye ve gözleri hağkı görmeye. [5a]/(18)=2/18

hağkı hağ it-: Hakkı gerçeğleştirmek.

Ve Allāh diler ki hağı hağ ide ĳur‘ān’ıla ki indürdi ve kāfirleruñ ardın kese,

kıra kökin kese. Hakkı hak itmek-içün ve bātılı bātıl kılmāñ-içün ve egerçi günāhkārlar dilemezse. [118b]/(8)=8/8

hakkı işit-: Doğruyu duymak.

Ve eyledi siziñ-içün kulaq ki hakkı işidesiz ve gözler ki anuñ-la 'ibret göresiz ve gönüller ki anı sevesiz. [244a]/(12)=32/9

hakkı söyle-: Doğruyu söylemek.

Ve şunlar ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi, sağırlardur hakkı işitmezler ve dilsüzlerdür, hakkı söylemezler, küfr ve cehl karañulığında. [93a]/(6-7)=6/39

hakkı turğurıcı: Hakkı ayakta tutan, hakkı yaşatan.

Hakkı turğurıcılar oluñ ve tanuq oluñ Tañrı-çun ve egerçi nefsuñüz üzerine olursa dañı ya ata ana üzerine ve yakın kavm üzerine dañı olursa, eger ğanī olursa, ya faķīr olursa dañı ol üzerine şahādet itdügüñüz kimesne. [73b]/(7)=4/135

hakkı yalanla-: Hakkı yalanlamak.

Pes taħķīķ yalanladılar hakkı, anlara geldügi vaķt. [90b]/(12)=6/5

hakk-ıla hükm it-: Hakla hükmetmek.

Ve Tañrı senüñ üzerüñe indürdi Qur'ān'ı ve hakk-ıla hükm itmegi ve bildürdi saña, şol nesneyi kim bilmedüñ-idi. [72a]/(5)=4/113

hakkını öde-: Hakkını ödemek.

Ya şalı-virmekdür, ihsān idüp, ya 'nī hakkını ödeyüp. [34b]/(20)=2/229

hakkını men' it-: Hakkını yasaklamak.

Ol kāfir şoldur km yetīmden hakkını men' ider aña zulm idüp. [356b]/(16)=107/2-3

hakkını vir-: Hakkını vermek.

Ve kan karışañ hışmuña hakkını vir nafaķadan, tatlu sözden, varmaķdan, gelmekden. [175a]/(10)=17/26

ḥaḳḳını yerine getir-: Hakkını yerine getirmek.

Peygāmbēr ‘aleyhi’s-selām. az ki anuñ şükürin kılasın yegdür ol çoḳdan ki ḥaḳḳını yerine getürmeyesin, didi. [130a]/(12)=9/75

ḥaḳḳuñ rızāsın taleb it-: Hakkın iznini istemek.

Du‘ā idüñ Tañrıya, dīnünüzi ḥālīş kıluban aña, ḥaḳḳuñ rızāsın taleb idüp. [105b]/(8)=7/29

ḥaḳların vir-: Haklarını vermek.

Pes Tañrı buyurdr. Anlaruñ ḥaḳların virtüñ diyü. [73a]/(3)=4/127

ḥaksuz yire: Haksız yere.

Bedürüstī şunlar ki, kāfir oldılar Tañrınuñ Qur‘ān’ına ve öldürürler peygamberleri ḥaksuz yire. [46b]/(11)=3/21

ḥaḳḳu’llāh (Ar.): Allāh için verilen yardım demektir.

Böyle olur ‘azāb dünyāda ḥaḳḳu’llāh’ı men‘ idenlere. [332a]/(6)=68/33

ḥaḳḳında, ḥaḳḳunda: Hakkında.

Bu āyet Şaḳīf’den bu bölük ḥaḳḳında ve Muğīre oḳlanları ḥaḳḳında indi, vaḳtā ki peygamber Mekke’yi aldı ribāyı ḥarām buyurdu bunuñ-ile. [43b]/(10)=2/278

Taḥḳīḳ bilürüz şān budur ki elbette seni melül ider, şol kimseler ki eydürler senüñ ḥaḳḳuñda. [92b]/(7)=6/33

ḥaḳḳuñda → ḥaḳḳıñda

ḥaḳem (Ar.): Hakem, hakim olarak seçilen kimse.

Ya pes Tañrıdan gayrıyı ḥaḳem mi dileyeyin ve ol şol Tañrıdur ki indürdi size Qur‘ān’ı, āyet āyet, süre süre, ma’nīleri bellü bellü. [99a]/(16)=6/113

ḥaḳīkat (Ar.): Gerçek, doğru.

ḥaḳīkat-ı ḥaḳḳ: Hakkın gerçeği.

Şeyh Cüveynī rahmetli ilāhi ‘aleyh eydür. Bismillhi işāredür ḥaḳīkat-ı ḥaḳḳa

ki aña 'aқıllaruñ 'aқlı irmez. [2a]/(19-20)=1/1

hākīkten: Gerçekten.

Pes n'oldı size nice hüküm idersiz bāṭıl nesney-ile ve uymaz ekserī anlaruñ illā zanna uyar ya nī göñüllerinde vardur tapduқları hākīkten Tañrı degüldür belki Tañrı, Muḥammed tap duğıdur. [137b]/(9)=10/35

hākīm: (Ar.): Alim, bilgin, Allāh.

Ve Allāh 'ālim ve hākīm oldı, ki size қatluñ 'ilacın, keffāretin beyān itdi. [70a]/(14)=4/92

hākim (Ar.): Her şeye hükmeden, Allāh.

Ve şunlar ki tanuқların yerine getüricilerdür hākim қatında ve oқunduқdan soñra. [334b]/(5)=70/33

hākim қatı. Hükmeden katı.

Ve şunlar ki tanuқların yerine getüricilerdür hākim қatında ve oқunduқdan soñra. [334b]/(5)=70/33

hākim (Ar.): Hükmeden, hakim.

Yoқ Tañrı haқkı-çün, ĩmān getürmezler, tā seni hākim itmeyince aralarındağı mācerāda, andan soñra bulmayalar kendü neflerinde tarlıғанmaq şundan ki sen hüküm itdüñ ve teslīm ideler hükümüñi teslīm itmeklik, itā'at-ı tāmma-y-ıla. [67b]/(4)=4/65

hākīr (Ar.): İtibarsız, değersiz, hakir.

Pes Fir'avn hākīr gördi қavmini eyle olsa aña muṭī' oldılar. [289a]/(5)=43/54

hākīr gör-: Hakir görmek.

Pes Fir'avn hākīr gördi қavmini eyle olsa aña muṭī' oldılar. [289a]/(5)=43/54

hāl (Ar.): Hal, durum.

Pes hālden hāle koydı. [344b]/(16)=80/19

hāllerinden te'eccüb it-: Durumlarına şaşırmaq.

Ve eger görseñ, ya Muhammed' ħabs olına anlar ħamū üzerine, te'eccüb ideydüñ ħálllerinden. [92a]/(10)=6/27

ħalāl (Ar.): Helal.

Ve kaçan ki nāmeşru iş işleseler nitekim ħarām itdiler ħalal nesneleri ve Kā'be'yi 'uryān olup ħavāf iderlerdi, günāh itdügümüz ton-ıla ħavāf itmezüz, dirlerdi. [105b]/(2)=7/28

Pes yiyüñ kāfirdeñ alduguñuzdan, ki ħalāl, pākdur. [123a]/(3)=/69

ħalāş (Ar.): Kurtulma, kurtuluş.

Nicesini helāk itdük ħarnlardan ki feryād itdiler şol vaħtde ki ol vaħtde ħalāş yokdur. [265b]/(5)=38/3

ħalāyık (Ar.): Mahluklar, yaratıklar, insanlar.

Eyit, yā Muhammed, ki. İy ħalāyık! [114a]/(21)=7/158

ħālayık (Ar.): Mahluklar, yaratıklar, insanlar.

İy ħālayık! taħķīķ geldi size peygamber, Tañrıñuzdan. [76a]/(16)=4/170

ħalāyıkı yarat-: Mahlukları yaratmak.

Andan ħalāyıkı yaratdı raħmeti-y-le. [2a]/(21)=1/2-4

ħālef (Ar.): Birinin yerine geçme.

Ve meşeli şunlaruñ ki mällarını virürler Tañrıñuñ rızāsın talep itmekden ötürü ve taşdıķ itmeg-içün gönüllerinden ki, Tañrı nafaķayı zāyi' kılmaz, yine ħālefin virür; bustān gibidür ki yüce yirde [41b]/(21)=2/265

ħalel (Ar.): Boşluk, bozma, bozukluk, zarar.

Bu kez aşħāb didiler kim. Nice diyelüm kim sözümüzden ħalel anlanmaya ve hiç bir peygamber ħaķķında sehv itmiş olmayavuz. [21a]/(9)=2/135

ħalel getir-: Zarar getirmek.

Murād 'Abdullah bin Selāmdur ve anuñ tevābıdur kim 'ahde ħalel getirmediiler ve siz yüz çevüricilersiz 'ahddan. [13b]/(17)=2/83

ḥālet (Ar.): Hal, suret.

ḥālet-i nezi': Can çkişme durumu, ölüm anı.

Kitāb ehlinden, illā ĩmān getirürler aña, 'İsā ölmedin, ya 'nī ḥālet-i nezi' de feriştelere ururlar. [75b]/(5)=4/159

ḥālīk (Ar.): Yaratan, yoktan var eden, Allāh.

Pes gerek ki ḥālīk iki ola, didi-se bu āyet indi. [24b]/(8)=2/163

ḥālīkdan gizle-: Yaratandan gizlemek.

Halkdan gizlerler ve ḥālīkdan gizlemezler. [71b]/(13)=4/108

ḥālī (Ar.): Tenha, boş.

Beyān ider size, cihān peygamberlerden ḥālī kalduğı vakt. [80a]/(8)=5/19

ḥālī kalmış tağ: Tenha kalmış dağ.

Ve añ şol günü ki tağları yüridiserüz ve görürsin ki yer ḥālī kalmış tağlardan ve divşürdük pes terk itmedük anlardan bir ādem. [183b]/(14)=18/47

ḥālī kı-: Tenha yapmak.

Öldürüñ Yūsuf'ı ya bir yire bırađuñ tā babañuzuñ teveccühi size ḥālī kıla ve andan şoñra şālih kavm oluñ tevbe eyleñ. [149b]/(9)=12/9

ḥālī ol-: Tenha olmak.

Ve kaçan ki sizden ḥālī olurlar, ışırurlar sizüñ üzerüñüze, barmakları ucın, hışımdan. [54a]/(9)=3/119

ḥālīd (Ar.): Sonsuz, daim, ebedi.

ḥālīdler ol-: Sonsuzlar olmak.

Hālīdler olalar anda ebed. [326b]/(20-21)=64/9

ḥālīfe (Ar.): Birinin yerine geçen kimse, halife.

Ve nafaқа idüñ şundan ki ḥālīfe kılınduñuz anda ya 'nī māluñuzdan ki elden ele sizüñ elüñüze gelmişdür. [315b]/(21)=57/7

ḥālīk: Bozulan, helak olan, silinen.

Hemān dem ol bāṭıl hālik olur. [197a]/(6)=21/18

ḥalīm (Ar.): Tabiatı yumuşak olan, yumuşak huylu.

Pes muştuladuk aña bir ḥalīm oğul. [263b]/(7)=37/101

Bedürüstī İbrāhīm ḥalīmdür. [146b]/(2)=11/75

ḥālīş (Ar.): Katkısız, saf.

Pes tap tañrı 'ya dīnūñi aña ḥālīş idübeni. [268b]/(10)=39/2

ḥālīş olmuş kullar: Arınmış kul.

Meger Tañrınuñ ḥālīş olmuş kulları anlar ḫurtulurlar ve taḫķīķ bize nidā itdi

Nuḫ aleyhi's-selām ḫavmini helāk itmekiçü. [263a]/(6)=37/74

ḥāliyā (Ar.): Şimdiki halde.

Anlara ĩmān ḫandan ki ḥāliyā anlara beyān idici Peygāمبر gönderdik

Muḫammed gibi aña inanmadılar. [291a]/(4)=44/13

ḥalḫāl (Ar.): Arap kadınlarının süs olarak bileklerine taktıkları gümüş veya altın halka.

şol nesnelar ki gizlerler bezeklerinden ḫalḫāl gibi ve tevbe ḫıluñ Tañrıya bir

uğurdan iy mü'minler ola kim se'ādetlenesiz 'azābdan ḫurtulasız ve everüñ

ḫul ḫātunları ḫavmüñüzden ḫabā'ilüñüzden ve şālihleri ḫullarıñuzdan ve

cāriyeñüzden eger faḫīrlarise Tañrı bāyider anları kendü ḫazīnesinden ve

Tañrı çok 'aḫāludur bilür dünyeligi virecek maḫalli. [212b]/(1)=24/31

ḫalk (Ar.): Yaratma, yaratılma, halk.

Ve aña nūr eyledük ĩmānı, yürür olunur kim ḫalk içinde şuncılayın mıdur

meşeli, ki ḫulmetler içindedür, ki hergiz andan çıkıcı degüldür.

[99b]/(19)=6/122

ḫalkı kığır-: Halkı davet etmek.

Ve bağışladuk aña İshāķ'ı daḫı Ya'ḫūb'ı ki oğlı oğlıdur ni'met-içün ve

cümlesini şālihler eyledük ve anları muḫtedālar ḫılduk ki bizüm

buyruğumuza kığırurlar ḫalkı ve anlara vaḫy itduk ḫayr işlemegi ve namāz

kılmığı ve zekât virmegi ve bize tapucular oldılar. [199a]/(14)=21/73

halka (Ar.): Ortası boş yuvarlak, halka, daire biçiminde olan şey.

Zirā yidi kat gök, yidi kat yir, kürsi katında bir halka gibidür, dünya göği, yidinciye degin. [39b]/(20)=2/255

hall (Ar.): Çözme, çözülme.

hall idici: Çözen.

Hā-Mīm haqqıçün ve müşkiller hall idici Kitāb haqqıçün. [290b]/(11)=44/1

hall ol-: Çözülme.

Eyitdiler. Şimdi getürdüñ haqqı, müşkilümüz bu kerre hall oldı. [12a]/(18)=2/71

hallü: Hamile.

Ya ‘avrat olsa bu hallü ve anuñ arkaşa olsa ya kız kardaşı olsa lakin ana birler olsalar bunlaruñ her birine altıda biridür. [62a]/(9)=4/12

halvet (Ar.): Yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme.

Ve kaçan ki halvet olurlardı şeytānları-la kim birisi Kā‘b bin Eşref’dür, birisi Ebū Bürde-i Eslemī’dür, birisi Ebü‘s-Sevdā’dur Şām’da, birisi Abdü‘d-Dār’dur Cüheyn’de, birisi ‘Avf bin Mālik’dür. [5a]/(3)=2/14

halvet haklarr: Yalnız kalma hakları.

Pes şāliha hātunlar muṭi‘lerdür erlerine şaklayıcılarıdur halvet haklarını, şol sebeb-ile ki Tañrı anları anuñ üzerine yaratdı. [64b]/(13)=4/34

halvet kal-: Yalnız kalmak.

Ve kaçan ki hālvet kalurdı ba‘zıları bazıları-la eydürler-idi ki, Bunlara haber virür misiz. [13a]/(8)=2/76

halvetnişin: Yalnızlıkta outran, tenhalıkta outran.

Ol ya‘nī mü‘minlere naşārā yakın olduğı şol sebebdindür ki bedürüstī anlardan ‘ālimler vardır, halvetnişinler vardır ve añlar ululanmazlar.

[86a]/(12)=5/82

ḥam (Far.): Bükülmüş, eğri.

Ḥarām oldı, bindürmezler kimseyi, baḥīra gibi, sā'ibe gibi, ḥam gibi.

[101b]/(1)=6/138

ḥām (Ar.): Pişmemiş, olmamış, çiğ.

Ve ne ḥāmdan bir nesneyi ya'nī ḥāmı da Allāh ḥarām itmedi.

[88a]/(14)=5/103

ḥamākat (Ar.): Ahmaklık, beyinsizlik.

Zīrā yahūd işılāhında sögmekdür ya re'ūnet-ile zemdür, ya ḥamākat-ile.

[17a]/(10)=2/104

ḥamd (Ar.): Allāh'a olan şükran duygularını bildirme, hamd.

Şenā ol pādişāhadur ki anuñ dur ne ki göklerde ve ne ki yerler de ve anuñ dur ḥamd āhiretde ve ol ḥikmet-ile işler her işi ve bilür ne neye gerekidügi.

[251a]/(5)=34/1

ḥamd it-: Hamd etmek.

Biri ḥāmidler dūr ki her ḥālde ḥamd iderler Allāh'a. [133a]/(15)=9/112

ḥamel (Ar.): Bir burç ismi.

Andan soñra güneş, Ḥamel Burcu'n gözedür. [349b]/(17)=89/1

Burc On ikidür. Ḥamel, Şevr, Cevzā, Seraṭān Esed, Sünbüle, Mīzān, 'Aḳreb, Ḳavs, Cedy, Delv, Ḥūt. [347b]/(3)=85/1

ḥamīd (Ar.): Övülmeğe değer, Allāh'ın isimlerindedir.

Tañrnuñdur şol ki göklerde ve yeredür bedürüstī ol Ğanī pādişāhdur ki hīç bir vech-ile ihtiyācı yok Ḥamīd'dür ki küllī mevcūdāt aña şenā iderler.

[243a]/(13)=31/26

ḥāmid (Ar.): Şükredenler, hamdedenler.

Biri ḥāmidler dūr ki her ḥālde ḥamd iderler Allāh'a. [133a]/(114)=9/112

ḥāmīl (Ar.): Hamile, gebe.

Ve helāl degüldür anlara gizlemek, şol nesneyi kim Allāh yaratdı anlaruñ rahimlerinde ḥayıẓdan, ḥāmilden, ya'nī revā digildür bunlara, ki ḥayıẓ olmaya, daḥı ḥayıẓam diye, ya yüklü olmaya, daḥı yüklüyem diye.

[34b]/(10)=2/228

ḥāmīle (Ar.): Gebe kadını hamile.

Ve çıkmaz yemişler bir yemişden kaplarından ve ḥāmīle olmaz bir 'avret ve ḥamlin vaz' itmez illā anuñ 'ilmī-le ider. [281a]/(15)=41/47

ḥamīm (Ar.): Pek sıcak nesne.

Pes Tañrı aña bol içüre Ḥamīm'den 'amel-içün. [213a]/(19)=24/39

ḥamiyyet (Ar.): Milli onur, haysiyet.

Zīrā ki şunlar ki kāfir oldılar gönüllerine bir ḥamiyyet bıraḫdılar zemān-ı cāhiliyyete ḥamiyyeti ki Peygāmbere 'aleyhi's-selām men itdiler Mekke'den ve nübüvvetine inkār itdiler. [301b]/(8)=48/26

ḥaml (Ar.): Anne karnındaki çocuk, gebelik.

Ve bir uğur her ḥaml ıssı ḥātūn kişi ḥamlini. [201a]/(15)=22/2

ḥamle (Ar.): Atılış, atılma, hamle.

Peygāmbere 'aleyhi's-selām, ḥamle itdüginleyin ḫolı hevāda ḫaldı.

[350b]/(1)=89/1

ḥamle it-: Atılmak, hamle etmek.

Ve taḫkīk ḫaşd itdi Zelīḫā Yūsuf'a ve Yūsuf Zelīḫā'ya ḥamle iderdi.

[150b]/(6)=12/24

ḥamle kıl-: Atılmak, hamle etmek.

Temennā kıldı şunlar ki kāfir oldılar, eger gāfil olayduñuz silāhlaruñuzdan ve meta'laruñuzdan kim ḥamle kılalar üzerüñüze, bir uğurdan.

[71a]/(18)=4/102

ḥammām (Ar.): Hamam, banyo.

‘Andelīb, ḥammām; va ‘llāhü a‘lem. [349b]/(7)=89/1

ḥamr (Ar.): Şarap, içki.

Boyun virmedi, şaneme tapmayınca, ya ḥamr içmeyince. [16b]/(13)=2/102

ḥamr iç-: Şarap içmek, içki içmek.

Şaneme tapmağa rāzı olmadılar, evet ḥamr içmeğe rāzı oldılar Kaçan kim ḥamr içdiler, erin öldürdiler, zinā kıldılar. [16b]/(13)=2/102

ḥān (Ar.): Hükümdar, hakan.

Ammā ba‘dū. Çün sulṭān-ı a‘zam ve pādişāh-ı mu‘azzam, mālīk-i riḳābi‘l-ümem, mevlā mülūki‘l ‘arab ve ‘l-‘acem, mevli‘l-eyādī ve ‘n ni‘am, sulṭān bin sulṭān ebū‘l-feth İsfendiyār bin Bāyezīd Ḥān ḥalleda‘llāhu sulṭanehū ve evzāha ‘ale‘l-‘ālemīne burhānehū-işāret kıldılar. sulṭānzāde-i a‘zam, şāhibü‘s-seyfi ve ‘l-ḳalem, ḥulū‘l-vefā‘i fī aktāri‘l-‘ālem, tāci‘d-devleti ve ‘d-dīn İbrāhim Beg Çelebi-içün ḥalleda‘llāhu devletehū ve ebbede sa‘ādetehū, bu za‘īf muḥıbbā, pāk ‘itiḳādlarından ve zāhir nazarlarından ḥuzū‘l-‘ilme min efvāhi‘r-ricāli ḥükmi-y-ile buyurdılar kim Kelāmu‘llāh tefsīrini Türkīce tercüme idem, evvelinden [1a]/(12)

ḥāndān (Ar.): Gülen, sevinçli.

Pes Mūsā‘nuñ kızkardeşı Meryem eyitdi. Ḳulağuzlayın mı sizi bir ḥān-dān ehline ki kefīl olalar aña siziñ-içün? [229a]/(20)=28/12

ḥanīs (Ar.): Ettiği yemini yerine getirmeme.

Bizden rahmet ve ögüt olsuniçün ‘aḳl āylerine ve dut elüñ-ile bir deste çubuğı ki yüz dāne ola ve ‘avretü kim anuñ-ile ur ve ḥanīs olma and altında ḳalma. [267a]/(14)=38/44

ḥarāb (Ar.): Yıkık, viran, bozuk.

Ve nice şehrler ki ḥarāb itdük anı, ögüt ḳabül itmedükleri sebebeden.

[104a]/(10)=7/4

ḥarāb it-: Yıkmaq.

*Yā Serḥiyā oğlu ki, geçdi Quds'ün üzerinden, Puḥt Naşr ḥarāb itdüğinden
şoñra. [40b]/(5)=2/259*

ḥarāb kal-: Viran kalmak.

Bu kez ḥarāb kaldı ta 'Ömer zamanına. [18b]/(2)=2/114

ḥarāb ol-: Yıkılmak.

*Ve ol köy ḥarāb olup çökmüş-idi, arastaqları içine çökmüş-idi ve divarları
arastaqları üzerine. [40b]/(6)=2/259*

ḥarāb olmaq: Yıkılma.

*Vekimdür zālīmraq, şundan ki men' itdi Allāh Te'ālānuñ mescidlerini,
anlarda Tañrınıñ adı zıkr olunmaqdan ve sa'y itdi ol mescidleriñ ḥarāb
olmasında? [18a]/(20)=2/114*

ḥarāb olmuş köy: Yıkılmış köy.

Bu ölenlere ve bu ḥarāb olmuş köye nazar itdi. [40b]/(9)=2/259

ḥarāblıq : Bozulmuşluk.

*Bunlar daḥı bildiler ki bu zaḥmet bunlara, ṭabut üzerine ḥarāblıq
itdüklerinden oldı. [38a]/(13)=2/248*

Didi Eyitdi. Ben mescid ḥarāblıgına dermānam didi. [16b]/(6)=2/102

ḥarābe (Ar.): Eski binaların yıkıntısı.

*İy niçe helāk itdük küylerden ki görmeze urdılar Tañrınıñ ni'metini ol
ḥarābe menāzil meskenleridür anlarıñ anlardan şoñra mesken olmadı
kimesne anda qarār itmedi meger az Mūsāfir gibi ki qarār ide bir gün ya daḥı
az ve biz vāriş olduk anlara gitdiler. [232b]/(8)=28/58*

ḥarāç (Ar.): Haraç, vergi.

Vaktā ki bildürdi Tañruñ, ki elbette gönderiser anlarıñ üzerine, kıyāmet

gününe degin, şunu ki arturur anlaruñ üzerine, ‘azābuñ yaramazını, öldürmek, esîr itmek, ħarāç almak gibi. [115a]/(14)=7/167

ħarāç al-: Haraç almak.

Fā ammā şunlar ki kāfir oldılar, pes ben ‘azāb iderem anlara, katı ‘azāb itmeklik dünyāda ħarāç almağ-ile, muṭî‘ olmayanı kırmağ-ile ve āhiretde tamū odı-la. [49a]/(21)=3/56

ħarām (Ar.): Şeriate ve dine gore yasak edilmiş şey, haram.

Bu āyet Şaķīf’den bu bölük ħaķķında ve Muğīre oğlanları ħaķķında indi, vaķtā ki peygamber Mekke’yi aldı ribāyı ħarām buyurdu bunuñ-ile. [43b]/(11)=2/278

ħarām eyle-: Haram etmek.

Ve depeleñ şol nefsi ki ħarām eyledi Allāh Te‘ālā, illā ħaķķı-la öldürüñ. [102b]/(16)=6/151

ħarām ile ħelāl: Haram ve helal.

Eyit, yā Muħammed. Berāber olmaz murdār-ile Bismil, ya ‘nī ħarām-ile ħelāl ve eger saña ħoş gelür, ħarām çoķlığı. [87b]/(15)=5/100

ħarām it-: Haram etmek.

Ve şunlaruñ üzerine kim yahūdī oldılar, ħarām itdük her tırnaķ eyesini; deve gibi, deve kuşu gibi, kaz gibi, ördek gibi, tırna gibi ve ne ki aña benzer varısa. [102a]/(12)=6/146

ħarām kıl-: Haram etmek, haram kılmak.

Allāh ħarām kılmadı baħīreden bir nesne. [88a]/(3)=5/103

Diyiserler, şunlar ki şirk getürdiler. Eger Tañrı dilese biz şirk itmezdük ve ne atalarumuz ve ħarām kılmazduķ hiç bir nesneyi. [102a]/(21)=6/148

ħarām māl ħazanmağ: Haram mal kazanma.

Zulm idici nefesine ħarām māl ħazanmağile ve anlardan ba‘zı ħelāl māl

kazanıcıdır. [257b]/(1)=35/32

ḥarām ol- Haram olmak.

İkisinden birisi ya ikisi bile pes anlara öf dime! Öf demek ḥarām olsa kalan günāhların aña kıyās eyle. [175a]/(3)=17/23

ḥarām yi- Haram yemek.

Ve ḥarām yimeklerinden. [84b]/(1)=5/63

ḥarāmı seçici. Haramı seçen.

Ve naşīb eyledük rızklarını ḥelāllerden ve ululaduk anları ‘ālemler üzerine ve anlara ḥelālden ḥarāmı seçici burhān virdük pes ihtilāf itmediler illā andan soñra ki anlara Peygāamberüñ şıfatı geldi āralarında zalālet ve ḥased olduğıçün. [293a]/(5)=45/17

ḥarāmılık: Haramlık, haram.

Ve ḥarāmılığı ve oğruluğı, dahı kalan zulmı ve māl almağı, ḥaqsuz yire ve şirk [105b]/(21)=7/33

ḥarāmī (Ar.): Hırsız, haydut.

Küyler ḳoduḳ ki birbirine gözler ulāşuḳ ve taḳdīr itdük anda seyri ve eyitdük seyr idüñ anda geceler ve gündüzler emīnler olup açlıḳdan suzsuzlıḳdan ḥarāmīden. [252a]/(19)=34/18

ḥarāret (Ar.): Sıcaklık, ateş, yanma.

Tañrı oldur güneş’i ulu şu’le ḳıldı ḥarāretilen ve ay andan aşaḳa şu’le ḳıldı bürüdetilen. [135a]/(12)=10/5

ḥarb (Ar.): Harp, savaş.

Ve eger ḳazāya çıḳmaḳ dileseler yaraḳ iderlerdi aniñ-içün ālet-i ḥarbde. [127a]/(21)=9/46

harc (Ar.): Sarf, gider, harç.

Eger harc eyleseñ, yā Muḥammed, şunu ki yir yüzindedür, bir uğurdan

göñüllerini cem‘ idemeye-y-düñ. [122b]/(8)=8/62-63

hardal (Ar.): Tohumları küçük bir bitki, hardal.

İy olğum eger bedürüstī ol günāh eger hardaldan bir dāne kadar dahı olursa ol dahı yedi kat yer altındağı taş içinde olursa ya göklerde olursa ya yerler içinde olursa getirür Tañrı Te‘ālā kıyāmet güninde ‘ıvazını virmek-içün bedürüstī Tañrı Laıf’dür Habır’dür bilür bilür. [242b]/(7)=31/16

hare (Far.): Yiyecek.

Ve hare idüñ mällular mālūñuzı, Tañrı yolında. [29b]/(2)=2/195

hareh (Far.): Yiyecek, yiyinti.

Ve şol ki Tañrı-içündür, ol nesne şanemlerine irişürdi, kurban iderlerdi ve hareh iderlerdi şanemler-içün. [101a]/(13)=6/136

hareket (Ar.): Kımıldama, davranma.

Süleymān ‘avratları bunuñ hareketinden bildiler ki Süleymān degüldür. [16a]/(13)=2/102

hareket (Ar.): Hareket.

Ol, şol Tañrıdır ki yeri sizüñ-içün müsahhar itdi, nice dilerseñüz anda hareket idersiz. [330b]/(5)=67/15

hareket it-: Hareket etmek.

Ve anuñ āyetlerindendir ki bedürüstī sen görürsin yeri kurumış yağmur olmaduğundan pes kaçan ki indürdük anuñ üzerine şuyı hareket itdi ve kabardı bedürüstī şol ki dirildi anı elbette ölüleri dirildicidir. [280b]/(11)=41/39

harek (Ar.): Her kesin giremeyeceğı yer, harem.

Ya dahı görmediler mi ki bedürüstī biz bir āmīn harek kılduğ ve halk kabulurdi çevre yanlarından mälları alınurdi putlara inanurlar mı? [238a]/(12)=29/67

Biz anlara mekân itmedük mi haremî ki emîndür gâretten ki taşınur aña her nesnenüñ yemişi rızık olmağ-ıçün bizüm hazretimizden ve illâ kim ekşerî anlaruñ bilmezler şükr itmegi. [232b]/(4)=28/57

Ancılayındur kâfirleruñ cezâsı, ya'nî öldüreler anları, hilde ve haremde. [29a]/(10)=2/191

harf (Ar.): Harf, söz.

Sa'bî eydür. Tañrınıñ gizlü esrârı vardur, peygamberlere inen kitâblarda ve Kur'an'ın sırrı dağı bu harflerdür, kimesne tertiblerin bilmez. [3a]/(16)=2/1

harîr (Ar.): İpek elbise.

Sebebden cennet virdi ve harîr geyecek virdi. [341a]/(1)=76/12

harîr döşek: İpekten döşek.

Harîr döşekler üzerinde püştiler var. [349a]/(7)=88/13-16

Üzerlerinde Anlaruñ geyecekleri Sündüs ola yeşil Harîrden ve Şaru atlasdan. [341a]/(13)=76/21

harîrle toğun-: İpekten örülmek, ipekten yapılmak.

Ve harîrle toğunmuş kalîler yayılmış. [349a]/(9)=88/13-16

harîş (Ar.): Son derece hırslı olan.

Ve halkuñ çoğı imân getirür degüldür ve eger harîş dağı olursañ. [155b]/(18)=12/103

harîş ol-: Çok hırslı olmak.

Ve hergiz gücüñüz yitmez, 'adl itmege 'avratlar arasında ve egerçi, harîş olursañuz, pes meyl itmek gencecüğine bir uğurdan, ki karılarını zindana urulmuş gibi koyasız. [73a]/(12)=4/129

harîş yaradıl-: Çok hırslı yaratılmak.

Bedürüstî âdemoğlanı harîş yaradıldı. [334a]/(14)=70/19

harîşirak: Daha çok hırslı.

Ve tahkīk sen bulursın anları, ki en harīşırağıdur dirilüp dünyāda ‘ömr sürmek üzerine ve şunlardan ki şirk idüp-dururlar. [15b]/(3)=2/96

ḥaş (Ar.): Bir kimseye ait, özel.

Pes ölümüñüzi dileñ, bu dünyā zaḥmetlerinden kurtuluñ, eger gerçekiseñüz āḥiret ḥaş bizümdür demekde. [15a]/(21)=2/94

ḥased (Ar.): Kıskançlık, çekememezlik.

Ve ayrılmadılar illā şundan roñra ki anlara ‘ilm geldi azgunlık olduğı-y-içün āralarında ya ‘nī Peygāmbere ḥased idübeni. [283b]/(18)=42/14

ḥased bul-: Kıskançlık bulmak.

Severler şunu ki hicret itdi anlardan yaña ve nefslerinde ḥased bulmazlar şundan ki muḥācirīn virildi ğanīmet mālından ve ihtiyār iderler muḥācirleri ve eger kendülerüñ ihtiyācı daḥı olsa. [321a]/(5)=59/9

ḥased it-: Kıskanmak.

Ya ‘nī nübüvvet ve Qur’ān Muḥammed’e virildügi üzerine ḥased idüp, kullarından. [14b]/(21)=2/90

ḥasen (Ar.): Güzel.

Kimdür şol ki ödünc vire Allāh’a ya ‘nī teşadduk ide Allāh rızāsīçün ṭayib nefs-ile ya ‘nī gönül hoşlıg-ile hemān karz-ı ḥasen gibidür ya ‘nī karz-ı ḥasen gibidür. [316a]/(15)=57/10

ḥasenat (Ar.): Güzel şeyler, sevap, temiz ve namuslu bulunma.

Hüdāvendā, pes yarlıga bizüm günāhlarumuzı ve ört bizüm günāhlarumuzı, kendü fazluñdan ḥasenatüñle ve bizüm cānlarumuzı al, ebrar-ile, muṭi’ler-ile. [60a]/(4)=3/193

Qılduñuz mı ḥacilar şuvarmağı ve Mescid-i Ḥarām’ı yapmağı Tañrıya ĩmān getürdi getürenler gibi ve kıyāmet günine inananlar gibi şevābda ḥasenātda ve ğazā idenler gibi Allāh yolında? [125a]/(3)=9/19

ḥasenātuñ 'ıvazr. İyiliklerin karşılığı.

Yeñ, içüñ! İçüñüz demiksün işledüñüz ḥasenātuñ 'ıvazını.

[342a]/(21)=77/43

ḥasene (Ar.): İyilik, iyi iş, iyi hal.

Eyit ki ben dilemezem getürdügüm Şer'i kabül itdügüñüz üzerine sizden ücret illā benüm kavmlerümi sevesiz mā dām ki şer'imi muhkem dutalar ve şol ki bir şevāb kazana ziyāde iderüz ol ḥasenede hoşlık ki bir'ine on ola.

[284b]/(13)=42/23

ḥāşıl (Ar.): Meydana gelme, oluşma.

Çağırılar anlara ve anlar cevāb virmeyeler ve 'azābı göreler eger anlar toğrı yola girselerdi anlara Na'ım ḥāşıl olurdı. [233a]/(4)=28/64

Ve kaşd itmeñ, yaramaz murdār olan nesneye, ḥāşıluñuzdan ki şadaқа idersiz. [42a]/(13)=2/267

ḥāşıl ol-: Meydana gelmek, oluşmak.

Tahkik size 'ibret ḥāşıl oldu, iki bölükde ki uğraşdılar şancışdılar.

[46a]/(2)=3/13

ḥaşım, ḥaşm (Ar.): Düşman, davacı.

Ve tanuқ dutar Allāh'ı, şunuñ üzerine göñlindedür ḥāl bu ki ol, ḥaşımlaruñ eñ önegüsidür. [30b]/(21)=2/204

Göresiz ki ol aşkere ḥaşmdur Allāh'a münkirdür. [165b]/(20)=16/4

ḥasiyyet (Ar.): Karakter, hut, mizaç.

Eger añā iri yağmur irişmezse, uvacuқ yağmur irişe ki, dāyim-durur, daḥı yağar, hem ḥasiyyetde ol yigdür. [42a]/(3)=2/265

ḥaşlet (Ar.): Huy.

Bedürüstī biz anları öründüledük eyü ḥaşletler-ile ki āḥiretlerin añmaқdur.

[267a]/(18)=38/46

ḥaşm → ḥaşm.

ḥaşr (Ar.): Sıkıştıma, dar bir yerin içine alma, zorluk.

Taḥkīk bildük biz şunu kim taḥdīr itdük anlaruñ üzerine mehr-ile dördten yukarı olmaya ‘avretlerinde anlaruñ ve şunda ki şatun alurlar aña ḥaşr yok tā senüñ üzerüñe zaḥmet olmaya kābinsiz ‘avret almaḳda. [249a]/(9)=33/50

ḥasret (Ar.): Üzüntü, iç sıkıntısı, özleyiş, hasret.

Tā Tañrı ḥasret eyleye dimegi, gönüllerinde anlaruñ. [57a]/(5)=3/156

ḥasret eyle-: Hasret bırakmak, özletmek.

Tā Tañrı ḥasret eyleye dimegi, gönüllerinde anlaruñ. [57a]/(5)=3/156

ḥasret günü. Hasret günü.

Ve korḳudup anları bildür ḥasret günini. [188b]/(11)=19/39

ḥasret kal-: Hasret kalmak.

Pes sen melāmet ve ḥasret ḳalursın zīrā elüñde nesne ḳalmaz. [175a]/(17)=17/29

ḥasret ol-: Hasret olmak.

Pes ḥarc idiserler mällarını andan soñra ol nafakaları üzerlerine ḥasret olisardur, andan soñra maḡlūb olisarlur. [120b]/(9)=8/36

ḥasta (Far.): Hasta, rahatsız.

Pes şol kimse kim sizden ḥasta ola, ya sefer üzerine ola, pes ol ki aded yimişdür, Ramażan’dan soñra ḳazā itmek gerek. [27a]/(16)=2/184

Ḥasen, Ḥüseyn ḥasta olduḳda ‘Alī ve Fāḫıma rażıya’llāhü ‘anhüm üç gün oruç niyyet nezr itdiler şaḡıldılarsa. [340b]/(10)=76/6

ḥasta ol-: Hasta olmak.

Ve eger ḥasta olursañuz, ya sefer üzerine olursañuz yāḥuz sizden birüñüz ḥacetden gelse, ya ‘avratlaruñuzla yatsañuz, pes şu bulımasañuz, pes ḳaşd idüñ arı topraḡa. [78b]/(5)=5/6

ḥastalık: Hastalık.

Ve kaçan ki şerr irişe ḥastalık ve yoklık gibi; Īz olur rahmetden.

[178b]/(15)=17/83

Pes terk iderüz şunları ki ummazlar bizüm likāmuzu azğunluklarında müteḥayyir olurlar ve kaçan ki ādeme bir belā erişe du‘ā ider bize yanın yatubeni eger ḥastalığı katise otururken ya oruṭururken. [135b]/(11)=10/12

ḥastalıktan sağıl-: Hastalıktan kurtulmak, iyileşmek.

Sayıbe ol dişidür en‘āmdan, kaçan ki birisi seferden gelse, ya ḥastalıktan sağılrsa, bir deveyi şalıvirür ler-idi putları-y-içün, milklerinden çıkarurlar-idi ve yüki andan men‘ iderler-idi ve andan toğanlar erlerüñ olurdu, ‘avratlara nesne yog-ıdı. [88a]/(8)=5/103

ḥasūd (Ar.): Kıskanç, çekemeyen.

Ve şıgınuram ḥasūduñ şerrinden kaçan ki ḥased ide. [358a]/(3)=113/1-5

ḥasūd ol-: Çekememek.

Zirā ḥasūdlar olurlar ādemlikleri olmaz. [156a]/(7)=12/109

ḥasūret (Ar.): Sır saklayan, Kur’an – I Kerim’de Hz. Yahya bu kelime ile vasıflandırılmıştır.

Pes gitmesün nefsüñ anlaruñ üzerine ḥasuretler-ile ĩmān getürmedükleri-çün.

[255b]/(14)=35/8

ḥāşā (Ar.): Asla, kayiten.

Nolaydı işitdügüñüz vaḫt ol bühtān mü‘minler ve mü‘mineler nefslerine ḥayr şanıydı ve eydürlerdi ki bu āşikāre yalandur ḥāşā ‘Āyişe’y-ile Şafvān’dan diyelerdi! Niçün getürmediler Şafvān’uñ üzerine dört şanuḫ?

[211a]/(5)=24/12

ḥaşem (Ar.): Yanında bulunanlar, aile, yardımcıları.

İtdük size elüñüz alduḫ mällar-ile ve oğullar-ile ve sizi ekşer kılduḫ ḥādem ḥaşem yöninden. [174a]/(1)=17/6

hāşî‘ (Ar.): Alçakgönüllülük gösterenler, mütevazî olanlar.

Şol hāşî‘ler kim taḥkīk inanurlar, bedürüstî anlar yaradana buluşurlar ve taḥkīk anlar ol ḥazrete dönücilerdür. [9a]/(2)=2/46

ḥaşr (Ar.): Toplama, ölümden sonar dirilip toplanma, kıyamet.

Ve anlar anlaruñ çağırduğından ġāfillerdür ve kaçan ki ki ḥalk ḥalk ḥaşr oluna ol putlar anlara düşmenler olalar ve kâfirleruñ tapduğına inkâr ideler ve kaçan ki oğına anlaruñ üzerine bizüm âyetlerümüz ki rüşenlerdür. [294b]/(12)=46/6

Pes şab eyle yâ Muhammed ki bedürüstî Tañrınıñ va‘desi ger çekdür ve ḥor idemezler seni şunlar ki inanmazlar Ḥaşr’e ve Vaḥdāniyyet’e. [241b]/(16)=30/60

ḥaşr günü: Kıyamet günü.

Murād Ḥaşr Günü’dür ki kıyāmet günüdür. [290a]/(17)=43/83

ḥaşr it-: Toplamak.

Ol gün Ḥaşr itse gerekdür Tañrı anları bir uğurdan. [319b]/(14)=58/18

ḥaşr ol-: Toplanmak.

Andan soñra kendüleri yaradandan yaña ḥaşr olurlar. [93a]/(5)=6/38

ḥaşr olmağ: Toplanma.

Ve korğut, saña vahy olan-ıla, şunları ki korğarlar ḥaşr olmağdan anları yaradandan yaña. [93b]/(19)=6/51

ḥaşr olun-: Toplanmak.

Ve kaçan ki cāneverler ḥaşr oluna. [345a]/(13)=81/5

ḥat (Ar.): Yol.

Peyğamber ‘aleyhi’s-selām toğru göstermeg-içüñ bir ḥat çekdi toğru andan dört yaña ḥatcuğazlar çekdi, temsil-içüñ. [103a]/(4)=6/153

ḥatâ (Ar.): Yanlış, yanılma, hata.

Ve yokdur sizüñ üzerüñüze günāh şunda ki ḥaṭā itdiñüzdi ve illā kim şol ki gönlüñüz kaşd ider ol nesneyi günāh andadur. [245b]/(14)=33/5

ḥaṭā ider: Yanlışlık yapan.

Eyitdiler ki taḥkīk Tañrı seni ihtiyār itdi üzerümüze ve taḥkīk biz ḥaṭā idenlerden olduk. [155a]/(13)=12/91

ḥaṭā idicr: Yanlışlık yapan.

Bedürüstī Fir‘avn ve Hāmān ve ol ikisinüñ leşkerleri ḥaṭā idiciler oldılar. [229a]/(11)=28/8

ḥaṭā it-: Yanlışlık yapmak.

Eyle şandı ki, cevabda ḥaṭā itdi, Ev ba‘za yev min didi. [40b]/(14)=2/259

ḥaṭā ol-: Yanlışlık olmak.

Bedürüstī öldürmek ulu ḥaṭā oldı. [175b]/(1)=17/31

ḥatā (Ar.): Yanlışlık, hata.

Bizi tutmağıl, eger unutsavuz, ya ḥatā itsevüz. [45a]/(4)=2/286

ḥatāyile ol-: Hata içinde olmak.

Ve yokdur mü‘mine, mü‘min depelemek, meger ki ḥatā-y-ile ola. [70a]/(4)=4/92

ḥātem (Ar.): Mühür, üstü mühürlü yüzük.

Kā‘bü’l-aḥbar eydür. Āmīn Fātiha süresinüñ mühridür, gökden inen kitāblaruñ ḥātemidür, nice ki Muhammed’Rasülü‘llāh ḥāteme‘n-nebiyyin’dür. [3a]/(8)=1/6-7

Murād Āşaf bin Berḥiyā’dur ki Süleymān’uñ Milki’ni ḥātemile’-ıdı ve anuñ vizāretile’-ıdı. [226a]/(2)=27/40

ḥāteme‘n-nebiyyin: Hz. Muhammed.

Kā‘bü’l-aḥbar eydür. Āmīn Fātiha süresinüñ mühridür, gökden inen kitāblaruñ ḥātemidür, nice ki Muhammed’Rasülü‘llāh ḥāteme‘n-

nebiyyin 'dür. [3a]/(8)=1/6-7

hātīb (Ar.): Hitab eden, söz söyleyen.

Vaktā ki hātīb kāğid şaldı Mekke 'ye Sāreyile. [322a]/(12)=60/1

hātır (Ar.): Zihin, fikir, düşünce, gönül.

Gördi Belkīs mühürlü mühri altun hātırına hūş geldi. [225a]/(19)=27/29

hātırından geç-: Zihninden geçmek.

Hātırından geçdi ki anı 'ayānā göre. [41a]/(6)=2/260

hātırları melül olacak söz di-: Gönülleri melul olacak söz söylemek.

Ve hātırları melül olacak söz dime ol ikisine ve eyit ol ikisine lañif yumşak kelecı ve döşe ol ikisine meskenet şanadını şefkatden. [175a]/(4)=17/23

hātırlı: Hatırlı.

Ve şol ki Tañrı şatındadır hātırlı ve bākīraşdur. [285a]/(20)=42/36-39

hatm (Ar.): Hitama erdirme, bitirme.

Hatm olmuş kitābdur. [346a]/(16)=83/9

hattā (Ar.): Hatta.

Hattā kaçan ki götürse ağır bulutları, sürdük anı ölmüş yir-içüñ. [107b]/(19)=7/57

hātün (Ar.): Kadın, eş.

Ve eger fevt olsa bir nesne sizüñ 'avretlerüñüzde ya 'nī bir hātün mürtedde olsa Dāru 'l-Ḥarb 'e girse, kāfirlere ulaşa [323a]/(21)=60/11

hātun al-: Kadın almak, evlenmek.

Nāgāh evlendi, bir hātun aldı, Zabye adlu. [16a]/(11)=2/102

hatunına yakınlık eyle-: Eşine yakınlık göstermek.

Sebeb-i nüzüli oldur kim, 'Ömer radiya 'llāhu 'anhu hatunına yakınlık eyledi, uyuduğan şoñra. [28a]/(5)=2/187

hātünlara şalāk vir-: Eşlerini boşamak.

*İy Peygamber! Kaçan ki hātūnlara talāk virseñüz pes talāk virūñ
‘iddetlerīçün ya ‘nī tuhrında ki anda cimā‘ itmemiş olasız. [327b]/(1)=65/1*

hava (Ar.): Hava, boşluk.

*Ve uyma havalarına anlaruñ şundan ki geldi saña hağdan, i‘rāz itme, ya ‘nī
saña vahy olanı koyup anlaruñ havalarına uyma. [83a]/(5-7)=5/48*

havalarina uy-: Durumlarına uymak.

*Ve uyma havalarına anlaruñ şundan ki geldi saña hağdan, i‘rāz itme, ya ‘nī
saña vahy olanı koyup anlaruñ havalarına uyma. [83a]/(5)=5/48*

havāle (Ar.): Biri şı veya bir şeyi başka birine bırakma, havale, sara gibi bir hastalık.

*Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz
Tañrı feth itdi anı ve illā kim havāle ider Peygamberleri’ni şunuñ üzerine kim
diler. [320b]/(11)=59/6*

havāle eyle-: Havale etmek.

*Allāh havāle eyledi anı anlaruñ üzerine yedi gice sekiz gün pāpa pāpa.
[332b]/(18)=69/7*

havāle it-: Havale etmek.

*Her ki yüz çevürse Tañrınıñ Qur‘ān’ı’ndan havāle iderüz aña bir şeytānı.
[288a]/(14)=43/36*

havāle kanr. Havale kanı.

*Üstüne bağır havāle kanı tamarlara sürer südi yiline sürer şifli āşağa sürer.
[169a]/(17)=16/66*

havāle kıl-: Havale etmek.

*Eger göçmezseñüz ‘azāb ider size ācıdıcı ‘azāb-ile ki düşmeni üzerüñüze
havāle kılur ve bedel ider bir kavmi dağı sizüñ gayrıñüze ve aña hīz zarar
idemezsin. [126b]/(18)=9/39*

havāle kılın-: Havale edilmek.

*Eyit yā Muḥammed ki aliser sizi ölüm firiştesi ki size ḥavāle kılındı andan
şoñra sizi besleyene dönderilürsüz. [244a]/(15)=32/11*

ḥavāle ol-: Havale olmak.

*Andan şoñra emri göke ḥavāle oldu şol ḥālde ki ol tütündür.
[278b]/(21)=41/11*

ḥavārī (Ar.): Yardımcı, peygamberleri fikirlerini yaymada yardımcı dokunan kimselerden her biri.

Ḥavārī diyü için yārenlere dirler ve aḳ geyenlere dirler. [324b]/(7)=61/14

ḥāviye (Ar.): Cehennem yedinci kadı, en şiddetlisi.

Üç biñ yılda kızmış od'dur Hāviye. [355b]/(10)=101/11

ḥavl (Ar.): Çevre, etraf, sur.

*Pes münāfiḳlarla mü'minler arasında bir ḥavlī örüle ki anuñ ḳapusı var.
[316b]/(4)=57/13*

ḥavz (Ar.): Havuz.

*Bir dire oddan elinde ḥilāf ideni ururdu işlerler-ıdı anıñ-üçün ne dilerse
miḥrāblardan ve şüretlerden ve çanaḳlardan ya tirkīlerden ki ḥavzlar gibidür
her birine biñ ādem oturubyemek yir ve çölmeklerden ki [251b]/(21)=34/13*

ḥayā (Ar.): Allāh korkusu ile günāhtan kaçınma, utanma, sıkılma.

*Ve didük, ya'nī ḳaçan ki taḳları ve ḥülleleri üzerlerinden uçdı, yalnızḳ
ḳaldılar ḥayādan ḥayretde ḳaldılar. [8a]/(4)=2/36*

ḥayāsuz: Edepsiz.

*Dut yumşaklığı ve buyurur eylüg-ile ve yüz çevür ḥayāsuz ve eger elbette
azdursa seni, şeytāndan bir günāh, pes şıgım Tañrıya. [117b]/(7)=7/199*

ḥayāl (Ar.): Düşünce, hayal.

*Lekin kāfirler göñlünden çün ol ḥayāl geçmiş-idi, Ḥaḳḳ Te'ālā nesh itdi.
[2a]/(5)=1/1*

Bel eyitdiler ki Qurʾān fāşid hayāldür ki düşde görür anı. [196b]/(5)=21/5

hayālāt (Ar.): Düşünceler, hayaller.

Kişi önünde olan nesneyi görür ya şeytān hayālātıdır ki anı görür.

[152a]/(10)=12/44

hayat (Ar.): Yaşam, hayat, ömür.

İşidüñ sözünü ve kabül idüñ, Tañrınıñ ve peygamberinüñ, kaçan ki okusa sizi, şuña ki size hayat bağışlar. [119b]/(14)=8/24

hayf (Ar.): Haksızlık, cevir, zulüm.

Ve yir şuʼle vire Tañrınıñ ʼadli nūri-le ve kitāb kona her kişinüñ eline ve getirüle Peygāamberler ve şehīdler yahūz şanuklar ve hüküm ola āralarında ʼadl-ile ve anlara güc ve hayf olmaya ve temām bula nefis işledügi ʼamelüñ cezāsını ve ol yeg bilür anı ki işlerler. [273a]/(3)=39/69

hayf it-: Haksızlık etmek.

Pes her kim ki korķarsa vaşıyyet idendenhayf itmegini haṭā-y-ıla ya ʼamd-ile, şülüşden ekşer vaşıyyet eylese, pes işlāh eylese vereşenüñ vaşıyyeti şülüşe indürtip, pes günāh yoķdur anuñ üzeirine aşlā. [27a]/(9)=2/182

hayf olun-: Zulm olunmak.

Ve her biriçün dereceler vardur şundan ki işlediler eyü ʼamelden ve sevābların temām virmek-içün şu hālde ki anlar hayf olunmayalar.

[295b]/(21)=46/19

hayıfsın-: Üzölmek.

Tā hayıfsınmayasız sizden fevt olan nesne üzerine ve sevinmeyesiz şuña ki virdi size. [317a]/(20)=57/23

hayır (Ar.): Hayırlı, iyi, faydalı.

Ve uyma her çok and içene yalan yere, Mūsāvī idiciye, haber eltüp getiriciye, hayır çok menʼ idiciye, zulm idiciye bī-hayāya, mütekebbirʼe.

[331b]/(5)=68/10-14

ḥayırlar it-: Hayırlar yapmak.

Pes eger kerīh görseñüz siz anları, yaqındur ki siz bir nesneyi kerīh göresiz, ḥāl budur ki Allāh anda çok ḥayırlar ider. [63a]/(2)=4/19

ḥayırlara iviş-: Hayırlara koşuşmak.

Pes ivişüñ ḥayırlara. [83a]/(9-10)=5/48

ḥayr dile-: Hayır dilemek.

Andan şoñra geldiler saña, and içerler ki. Biz dilemedük, illā ḥayr diledük ve barışmaqlıq diledük. [67a]/(16)=4/62

ḥayr du‘ā it-: Hayır dua etmek.

Ve arturma kāfirleri illā ziyān yöninden! Zihī devletlü ol kim Nūḥ ve İbrāhīm aña ḥayr du‘ā ide! Vāy aña kim şer du‘ā ideler! [335b]/(21)=71/28

ḥayr irgür-: Hayır eriştirmek.

Ve eger saña ḥayr irgürse, ḥayr-ıla dutarsa, pes ol her nesne üzerine ḳādirdür.

[91b]/(3)=6/17

ḥayr iriş-: Hayır erişmek.

Pes eger ḥayr irişürse aña ḳarār ider ol dīn-ile ve eger aña fitne erişse yüzi üzerine döner Muḥammed‘ün dīni nesne degülmüş dir. [201b]/(20)=22/11

ḥayr işle-: Hayır işlemek.

Ve bağışladuḳ aña İshāk‘ı daḥı Ya‘ḳüb‘ı ki oḒı oḒıdır ni‘met-içün ve cümlesini şālīhler eyledük ve anları muḳtedālar ḳılduḳ ki bizüm buyruḒumuza ḳıḒırlar ḥalḳı ve anlara vaḥy itdük ḥayr işlemegi ve namāz ḳılmaḒı ve zekāt virmegi ve bize ḫapucılar oldılar. [199a]/(15)=21/73

ḥayr it-: Hayır yapmak.

Ve şol ki bu dünyede kör oldı ḥayr itmekden ve ol, āḫiret yolında ködür.

[178a]/(8)=17/72

ḥayr ol-: Hayır olmak.

Ve şanmasunlar hergiz, şunlar ki kāfir oldılar bedürüstī şol mühlet ki virürüz anlara, ki ḥayr ola anlaruñ-içün. [58b]/(10)=3/178

ḥayr vir-: Hayır vermek.

Bedürüstī yā Muḥammed biz saña çok ḥayr virdük ki Qurʾānʼdur, ʼilmdür yāḥūd murād Kevşer Havzıʼdur ki anuñ balçığı müşg, kumları incüden südden aq bāldan tatludur. [357a]/(1)=108/1

ḥayrı gör-: Hayrı görmek.

Pes şol ki işledi zerre miqdārı ḥayrı görür ve on ol kadarı tā yetmiş biñe degin. [355a]/(8)=99/7

ḥayrlurak: Daha hayırlı.

Taḥkīk anlar bizüm katumuzda öründülenmiş ḥayrluraklardandır. [267a]/(19)=38/47

ḥayırlu: Hayırlı, faydalı.

Eyitdiler şunlar ki kāfir oldılar anlara ki ĩmān getürdiler. İki bölügüñ kanķısı ḥayırludur maķāmda ve yaķışıqludur ʼişretde? [190a]/(13)=19/73

ḥayız (Ar.): Kadının adet görmesi, hayız.

Boşanan ʼavratlar gözedürler ʼiddet geçüp, kendü nefslerinde, üç ḥayız. [34b]/(7)=2/228

ḥāyin (Ar.): Hain, hıyanet eden, nankör.

Bedürüstī Allāh sevmez, şol kimseneyi ki ḥāyin ola, günāhkār ola. [71b]/(12)=4/107

ḥāyin ol-: Hain olmak.

Ve ḥāyin olmañ emānetlerüñüzde, ḥal bu ki bilürsüz, ḥıyānet eyü olmaz. [120a]/(4)=8/27

ḥāyin t̄ayife: Nankör kabile.

Muṭṭali‘ olursın, hāyin ṭāyifeye anlardan, illā az ṭāyife anlardan ki ĩmān getürdiler. [79b]/(1)=5/13

hāyinleri sev-: Hainleri sevmek.

Bedürüstī Tañrı hāyinleri sevmez. [122a]/(17)=8/58

hāyinlerüñ mekrī: Hainlerin tuzağı.

Ve taḥḫīk Tañrı oñarmaz hāyinlerüñ mekrini. [152b]/(12-13)=12/52

hāyinlik: Hainlik, nankörlük.

Ve Allāh yeg bilür şunu ki gizler hāyinlikdan. [347a]/(19)=84/23

haykır-: Haykırmak.

Ve dutdı şunları ki zulm itdiler Cebrāyīl’üñ haykıрмаğı. [146a]/(6)=11/67

Eger görseñ, yā Muḥammed’ vaḳta ki zālimler ölüm duşvarlıklarına düşerler ve ölüm ferişteleri ellerin uzatmışlardur haykırup eydürler. Çıkaruñ cānuñuzı.

[97b]/(3)=6/93

haykırmak: Haykıрма, bağıрма.

Yaḳīn olur ki ṭamū odı pāre pāre ola ol zebānī haykırmagından.

[330a]/(14)=67/7

hayli (Far.): Epeyce, çokça.

Ta‘rīz oldur ki, eri ölmüş ‘avratuñ bir er vara ve eyde. Hayli hāṭıruma hoş gelürsin ve sen baña muvāfiḳa sın ve mūnaşībesin ve umaram ki bizüm aramızda ol içtimā‘ ola. [36a]/(14)=2/235

hayr → **hayır**.

hayrān (Ar.): Şaşmış kalmış, şaşırmış, hayran.

Cidāl iderler senüñle, ḥaḳ işde, zāhir olduḳdan soñra, ki Peyğamber ‘aleyhi’s-selām anlara ḡālib olacaḳlarını bildürmiş-idi, gūyā sürilüp ölümge giderler gibi ve anlar hayrān olup baḳarlar. [118b]/(3)=8/6

hayrān kal-: Hayran kalmak.

Hayrān kaldılar. [229a]/(19)=28/12

hayret (Ar.): Şaşma, şaşırma, şaşakalma.

*Ve didük, ya'nī kaçan ki taçları ve hülleleri üzerlerinden uçdı, yalnızca
kaldılar hayādan hayretde kaldılar. [8a]/(4)=2/36*

hayretde kal-: Hayrette kalmak, hayret etmek.

*Ve didük, ya'nī kaçan ki taçları ve hülleleri üzerlerinden uçdı, yalnızca
kaldılar hayādan hayretde kaldılar. [8a]/(4)=2/36*

hayvan (Ar.): Hayvan, canlılık, canlı şey.

*Ve şol ki hayvanlardan ve murgızarlardan dürlü dürlü bir uğurdan ve sizin-
içün gemilerden ve tavarlardan yaradı şuñi ki bizsiz anuñ üzerine tā süvār
olasız. [287a]/(3)=43/12-14*

hayy (Ar.): Diri, canlı, Allāh'ın isimlerinden.

Ol yaradıcısıdır anlaruñ, Razzākı'dur her hayyüñ. [322a]/(1)=59/22

hazāyin (Ar.): Hazineseler.

*Ya'nī kaçan ki yerler deprene kıyāmet kopmağıçün geregince ve yir çıkara
kumaşlarını hazāyinden, defānından, mürdelerden ve kāfirler, n'oldı bu yere,
diye te'accüp idüp. [355a]/(4)=99/1-3*

hazen (Ar.): Gam, üzüntü.

*Ve eyitdiler n'oldı bu peygambere ki ta'ām yir ve gezer sukāklarda bizüm
gibi niçün inmedi aña ferişte tā anuñ-la bile korğuducu olaydı ya aña hazene
virileydi ya anuñ bahçesi olaydı ki andan yiyeydi bizümle kanā'at
çekmeyeydi. [215a]/(9)=25/8*

hazene²-i cehennem: Cehennem azabı.

*andan soñra din-ile şunlara ki zulm itdiler nefslerine zālümüñ ebedī 'azābı
bulmazsız illā şunu ki kazandıñuz bunu hazene²-i cehennem diye.
[138b]/(6)=10/52*

hazer (Ar.): Sakınma, kaçınma.

hazer eyle- Sakınmak, kaçınmak.

Ve hazer eyle, ki anlar fitnelemeyeler seni, ba'zından şunu ki Allāh indürdi saña. [83a]/(13)=5/49

hazer it- Sakınmak, kaçınmak.

Ve eger biz didüğümüz fetvā virilmezseñüz, hazer idüñ. [82a]/(6)=5/41

hazer kıI- Sakınmak, kaçınmak.

Pes didi anlara Tañrınñ Peygāmbere Şālih 'aleyhi's-selām. Irak yürüñ Tañrınñ Devesi'nden ve anuñ şuyı nevbetinden, hazer kıluñ! Pes Şālih'i yalanladılar ve Deveyi öldürdiler. [352b]/(18)=91/13

hāzır (Ar.): Bizzat bulunan, hazır.

Ne yaman bedel olur zālamlere! Ben hāzır kılmadum anları ben hāzır kılmadum anları gökleri yerleri yaratmağa ve ne nefslerin yaratmağa. [184a]/(6)=18/51

Ve tutundılar Tañrıdan gayrı bütlere ola kim yardım olunalar başarmazlar ol bütler anlara yardım itmegi ve ol kāfirler ol putlar-içün hāzır yardımlardur çeriler tamūda bile hāzırlar olurlar. [261a]/(8)=36/76

Bedürüstī Tañrı her nesne üzerine hāzırdur. [202a]/(14)=22/17

Ve yokdur tevbe, şunlara ki işlerler yaramazlıkları tā ki birisine ölüm hāzır oluñca, eydür ki. Ben şimdi tevbe eyledüm. [62b]/(13)=4/18

hāzır kıI- Hazırlamak.

Ne yaman bedel olur zālamlere! Ben hāzır kılmadum anları ben hāzır kılmadum anları gökleri yerleri yaratmağa ve ne nefslerin yaratmağa. [184a]/(6)=18/51

hāzır ol- Hazır olmak.

Kim. Tañrı baña in'ām eyledi, zīrā ki hāzır olmadum anlaruñ-la.

[68a]/(1)=4/72

hâzır olun-: Hazır olunmak.

Pes yalanladılar anı Ba'lbek Halkı ve anlar bütleri-le 'azāba hâzır olunmuşlardur illā Tañrınıñ hâliş olmuş kularlı degül. [264a]/(16)=37/127

hâzırıla-: Hazırlamak.

Ve anlar mü'minler üzerine işledüklerine hâzırlardılar. [347b]/(12)=85/8-9

Ve hıc bir işde olmazsın ve okumazsın gökden inen Qur'an'dan ve işlemezsiz bir işden illā biz sizün üzerünüze hâzırlariduk şurū itdügünüñ vakt ol nesneye ortalu olmaz Tañrıñdan zerre miqdārından yirde ve gökde ve ne andan kicirek ve ne büyükrek illā Levh-ı Maḥfūz'da şağabeytdür.

[139a]/(5)=10/61

hazın (Ar.): Hüzünlü, mahzun.

Du 'ā idüñ Tañrıñuza, hazın āvāz-ıla ve gizlüce. [107b]/(13)=7/55

hazîne (Ar.): Hazine, altın, para ve mücevher gibi değerli şeylerin saklandığı yer.

Ya anlaruñ yanında mıdur Tañrıñuñ hazineleri ki kime dilerlerse rızık vireler ve Peygamberlik vireler? [307b]/(20)=52/37

Bu şol nesnedür ki hazîne itdüñüzdi nefsuñüzçün. [126a]/(20)=9/35

hazinedār (Far.): Hazine görevlisi.

Denildi ki: Girüñ cehennem kapularına anda ebedī olup ne yamān maḳāmdur mütekebbirleruñ yeri! Ve sürüldi şunlar ki Tañrıdan kırkdılar cennete bölük bölük tā kaçan ki aña geleler ve kapuları açıla ve deye anlara uçmağauñ hazîne-dārları. Selām sizün üzerünüze olsun ḫālünüñ hoş oldı.

[273a]/(14)=39/73

hazret (Ar.): Saygı üzerine büyüklere verilen ad, hazret.

Bedürüstī senüñ Tañruñ şunlaruñla dur ki kırkdılar ol Hazret'den.

[173b]/(3)=16/128

Ḥazret-i Rasūl: Hz. Muhammed.

Benī-Ādem'i uyuşmuş kandan yaratdı dimek olur ve andan soñra Ḥazret-i Rasūle 'aleyhi's-selām āb-dest almak öğretdi. [354a]/(5)=96/1-2

ḥazretine kavuşdur- Hazretine kavuşturmak.

Belki kaldırdı Tañrı anı, kendü ḥazretine kavuşdurdı. [75b]/(3)=4/158

Ḥaḫ Ḥazreti: Hak Hazretleri, Allāh.

Bu dañı Ḥaḫ ḥazretinden ḫargış şüretindedür. [4b]/(1)=2/10

ḥazḫ (Ar.): Hoşlanama, zevklenme, hazz.

Aḫirine degin, tā ḫalvetlerinde mütālī'a kıllalar, mübārek ḫatırları safā bulup andan hemīşe ḥazḫ alalar, dār-ı āḫiretde anuñ-la dost rızāsın bulalar. [1b]/(1)

heb: Hep, her zaman.

Zīrā Fir'avn Ḫavmi heb āygıra binerdi. [140b]/(10)=10/90

ḥebb (Ar.): Uykuda uyanma.

Murād bundan, ta'madur ki bir ḥebbe uğurladı, almadum diyü and içdi. [71b]/(9)=4/105

ḥecİL (Ar.): Utanma, utanıp şaşırma.

Ḥaḫ Te'ālā perdeyi götürdi feriştelere ḫamu muttali' oldılar, ḥecİL ḫaldılar. [16b]/(15)=2/102

ḥecİL ḫal- Utanmak.

Ḥaḫ Te'ālā perdeyi götürdi feriştelere ḫamu muttali' oldılar, ḥecİL ḫaldılar. [16b]/(15)=2/102

hecv (Ar.): Hiciv, taşlama.

Ve zıkr itdiler Tañrıyı çokluḫ ve yardımlandılar zulm ulunduklarından soñra kinlerin aldılar hecv dimekile. [223b]/(21)=26/227

ḥekīm (Ar.): Hikmet sahibi.

Bedürüstī Allāh Te'ālā 'ālīm ḥekīm oldı ki farāyizi taḫdīr eyledi.

[61b]/(20)=4/11

helāk (Ar.): Mahvolma, ölme.

Ve şol ki yalancıdur ve gözleñ ben sizüñle gözleyiceyem ki kaçımız helāk olur. [147b]/(12)=11/93

helāk eyle-: Mahvetmek, öldürmek.

Ve taḥkīk ol Tañrı helāk eyledi Evvelki 'Ād'ı ki Hūd Kavmi'dür. [309b]/(17)=53/50-51

helāk için harc it-: Mahvolma için masraf etmek.

Ḳul azād itmekdür, mālını Muḥammed'ün helāk-içün harc itmek degüldür. [352b]/(1-2)=90/13

helāk idici: Mahveden, öldüren.

Ve degüldür senüñ Tañruñ helāk idici küyleri 'iştıyān sebebile ki anuñ ehli iştılah idici lerdür. [148b]/(18)=11/117

Ve hergiz bir küy yoçdur illā biz anı helāk idicilerüz kıyāmet güninden öñ ya 'azāb idicilerüz kaçtı 'azāb-ile. [177a]/(4)=17/58

helāk it-: Mahvetmek, öldürmek.

Bedürüstī biz helāk itdük anları ve kaçmlerini bir uğurdan. [226b]/(12)=27/51

helāk itme: Mahvetme, öldürme.

Taḥkīk geçdi sizden öñdin yollarumuz kaçıklarumuz, 'aşıleri helāk itmede ve anlara 'uķūbet itmekde. [55a]/(14)=3/137

helāk ol-: Maholmak, ölmek.

Ve şol ki iner anuñ üzerine benüm hışmum taḥkīk helāk oldı ol. [193b]/(18)=20/81

helāk olacak kavım: Mahvolacak kavim.

Eyitdiler iy pāk Tañrı bize gerekmez ki idinevüz senden kaçırı düstları illā anlara ber-hūr-dārlık virdüñ ve atalarına dağı tā Ḳur'an'ı unutdılar ve helāk

olacak kavm oldılar. [215b]/(10)=25/18

helāk olan: Mahvolan, ölen.

Ki Va'ile'dür, helāk olanlardan oldı ve yağdur üzerlerine taşı.

[109b]/(1)=7/83

helāk kıl-: Mahvetmek, yok etmek.

Ve ol küyler ki helāk itdük ehlini vaqtā ki zulm itdiler ve anları helāk kılmagıçün müddet kılduk. [184b]/(9)=18/59

helākdan kırtar-: Mahvolmadan kurtarma.

Ve şol ki bir nefsi diriltse, helākdan kırtarup, güyā ki hālķı kırtarmışdur bir uğurdan. [81a]/(10-11)=5/32

helāklık: Yokolma, mahvolma.

Ve ancılayın bezendi Fir'avn'a yaramaz 'ameli ve men' olundı yoldan ve Fir'avn'un mekri degüldür illā helāklıkdadur. [275b]/(12)=40/36-37

helāklik dile-: Yokolmayı dilemek.

Ol kendüye helāklik dileye ve tamū'ya gire. [347a]/(10)=84/11-12

helāklik serāyr: Yokolma sarayı, ölüm.

Ve kıondurdılar kavmlerini helāklik serāyına tamūya girürler aña.

[161b]/(7)=14/28-29

helāl (Ar.): Helal, kullanılması caiz olan, nikahlı kadın.

Ve ayıtduk anlara: İvişmeñ sebt güninde balık avlamağa ve balık avlamağı ol günde helāl görmeñ. [75a]/(11)=4/154

Ve şunlar ki anlar ferclerini şaklayıcılardur meger helālları üzerine.

[206a]/(9)=23/5

helāl eyle-: Helal etmek.

İy PeygāMBER! Niçün harām idersin şunu ki helāl eyledi Tañrı Te'ālā saña?

[328b]/(12)=66/1

helâl gör-: Helal görmek, helal kabul etmek.

*Şunlar ki yirler ribā mālını, helâl görüp, turmazlar anlar illā şunlarcılayın
tururlar ki, şapanlar anı diyü uracağ dutup. [43a]/(13)=2/275*

helâl it-: Helal etmek.

*Ve Allāh Te'ālā helâl itdi şatuyı bazarı ve harām eyledi ribāyı.
[43a]/(18)=2/275*

helâl ol-: Helal olmak.

*Bugün helâl oldı size pāk ta'āmlar ki boğazlandı, nice ki takrîr olundı.
[78a]/(12-13)=5/5*

helâl māl: Helal mal.

*Zulm idici nefsine harām māl kazanmağile ve anlardan ba'zı helâl māl
kazanıcıdur. [257b]/(1)=35/32*

helâlden harāmı seçici: Helalden haramı seçen.

*Ve naşîb eyledük rızklarını helâllerden ve ululaduk anları 'älemler üzerine ve
anlara helâlden harāmı seçici burhân virdük pes ihtilâf itmediler illā andan
soñra ki anlara Peygāamberüñ şıfatı geldi āralarında zalâlet ve şased
olduğıçün. [293a]/(5)=45/17*

helâlden yi-: Helalden yemek.

*İy Peygāamberler yiñ helâlden ve eyü 'amel işleñ! Bedürüstî ben şunı ki
işlersiz biliciyin. [207b]/(19)=23/51*

helâlrak: Daha helal.

Anlar size helâlrakdur. [146b]/(9)=11/78

hem: Eşitlik vey a karşılık manası veren bağlaç.

*Fe ammā şunlar ki imān getürdiler pes arturdı bu sūre anları i'tikād yöninden
ve hem anlar birbirine muştulaşurlar. [134b]/(4)=9/124*

hem (Far.):-dak,-deş Farsça ek.

Pes kığırsun hem şohbetlerini. [354a]/(17)=96/17

Eger añā iri yağmur irişmezse, uvacuk yağmur irişe ki, dāyim-durur, dahı yağar, hem hasiyyetde ol yıgdür. [42a]/(3)=2/265

Hem şeyātīn gökden od'-ile iken atıldılar haber almaz oldılar. [336a]/(4)=72/1-2

hemān (Far.): Hemen, derhal.

Toğrulıq haqqa hemān namāz-ile degüldür. [26a]/(10)=2/177

Hemān anlar ol nişānlara gülmege başladılar. [288b]/(14)=43/47

Pes isrāf itmesün öldürmekde hemān öldüreni öldürsün. [175b]/(6)=17/33

Pes kaçan ki açduq anlardan 'azābı, ol müddete degin ki anlar añā irişicilerdür, hemān sā'at anlar 'ahdi sırlar. [112a]/(17)=7/135

hem-çün → hemçünān.

hem – çünān, hem-çün (Far.): Böylece, gibi.

Hemçünān kürsi arası-ile şu arasında [39b]/(21)=2/255

İkinci giçe hem-çünān üçünci giçe hem-çünān eyle itdilerse bu āyet indi ki, nezre vefā iderler ve korqarlar şol günden ki anuñ şerri fāş olupdur. [340b]/(13)=76/6

Mīveler hem-çün buqalemün āşikāre olur. [349b]/(18)=89/1

hemezāt (Ar.): Vesveseler, kuruntular.

Bedürüstī şan budur ki görür sizi ol, anuñ hemezāti, 'avānları, tevābı'ı şu yirden ki siz anları göremezsiz. [105a]/(20)=7/27

hemīn (Ar.): Hemen.

Hemīn öldürdi anı. [185a]/(15)=18/74

hemīşe (Far.): Her zaman, her an, hep.

Zīrā ki, gökde feriştelere-ile şohbet ider hemīşe. [48b]/(9)=3/45

hemze (Ar.): Arapçada harf üzerine konulan işaret, hemze.

Biri āmin medd-i hemze-y-ile ve biri emīn kaşr-ı hemze-y-ile. [3a]/(9)=1/6-7

henüz (Far.): Şimdiye kadar, şu ana kadar.

İy kaftānına şarılan! Bunu anıñ-üçün iderdi ki henüz Cebrāyīl'-ile aşinā degüldi. [337a]/(16)=73/1

hep: Hep, her zaman.

Ol günde bulur her nefis, şunu ki, işledi hayrdan hep, hazır ve şunu ki, işledi yaramazlıktan. [47a]/(20)=3/30

Kaçan ki sebt günü olsa, kanda balık var-ise hep anda gelür-idi. [11b]/(11)=2/65

her (Far.): Her, her biri.

Bedürüstī Tañrı sevmez her hayini ki yidügi bilmeye. [203b]/(10)=22/38

her biri. Her biri.

Her biri, bizüm dinümüz şevābdur didiler dañı peygambere şordılar, peygamber eyitdi. Kamuñuzuñ dīni bāñıldur didi. [21a]/(5)=2/135

her birisi. Her birisi.

Ve teşhīr itdi güneş'i ve ayı her birisi yürürler tā ād virilmiş vañte degin ya 'nī kıyāmet kopınca. [243a]/(20)=31/29

her cebbār. Her zorba.

Ve uydılar buyruğına her cebbāruñ mu'ānidüñ ve uydurulurlar bu dünyāda la'net-ile ya 'nī Rīh-ı 'Aķīm'ile. [145b]/(4)=11/59

her işi hikmet-ile işle-: Her işi hikmet ile yapmak.

Şenā ol pādīşāhadur ki anuñ dur ne ki göklerdeür ve ne ki yerler de ve anuñ dur hamd āhiretde ve ol hikmet-ile işler her işi ve bilür ne neye gerekidügi. [251a]/(5)=34/1

her ki. Her kim.

Pes her ki oñar kendi nefis-içün oñar ve her ki azarsa bedürüstī kendü nefsi

üzerine azar ve ben sizün üzerünüze bekci degülüm. [141b]/(10)=10/108

her kim. Her kim.

Ve her kim tavāf vācibde artura, bedürüstī Tañrı ‘amelünüzi, kabül idicidür, niyyetlerünüzi bilicidür. [24a]/(10)=2/158

her kişi. Herkes, her insan.

Her kişi kazandığı ‘amel-ile girüdür eger hayr eger şerr. [307a]/(21)=52/21

her kul. Her kul.

Bedürüstī bunda nişānlar vardur her kula ki teveccüh idicidür ol Hazret’e. [251b]/(7)=34/9

her ne ki. Her ne ki.

Ve Allāh bilicidür, her ne ki göğüslerde vardur. [56b]/(18)=3/154

her nefis. Her nefis, her canlı.

Her nefis kazandığı ‘amele girüdür anuñ ile dutulur meger bitisi sağ eline virilen ki cennetlerde su’al ideler kâfirlerden ki ne givirdi sizi tamü’ya diyeler. [339a]/(15)=74/38

her nesne. Her nesne.

Bedürüstī Tañrı her nesne üzerine kâdirdür. [255a]/(11)=35/1

her nesneyi ihāta idici. Her nesneyi kapsayan.

Āgāh ol ki bedürüstī Tañrı Te‘ālā her nesneyi ihāta idicidür. [281b]/(18)=41/54

her nesneyi bilici. Her nesneyi bilen.

Bedürüstī her nesneyi bilicidür. [238a]/(3)=29/62

her ümmet. Her ümmet.

Eyle zeyn itdük her ümmete ‘amelini. [98b]/(15)=6/108

her yañ. Her yan, her taraf.

Ve ātulur her yañadan sürülmek-içün ve anlara dāyim ‘azāb vardur meger

şunlar ki feriştelere kapdı sür'at-ile bir nev'a kapmak. [261b]/(9)=37/9

hergiz (Far.): Asla, katiyyen, hiç bir zaman.

*Ve senüñ-içün va'de yeri vardur ki hergiz sen aña hılâf olmazsın itdügün
amelüñ cezâsın bulsañ gerek. [194b]/(10)=20/97*

heşr (Ar.): Toplanma.

*Ve korquñ Tañrıdan ve bilüñ ki taḥkîk siz anlara heşr olursız ve 'amelüñüze
göre 'ıvâz viriser. [30b]/(18)=2/203*

hevâ (Ar.): İstek, arzu, heves.

*Naẓar kılmadılar mı kuşlara ki müsahḥarlardur hevâ içinde.
[170a]/(15)=16/79*

*Peygâmbere 'aleyhi's-selâm, ḥamle itdügünleyin kolı hevâda kaldı.
[350b]/(1)=89/1*

hevâlarına uy-: İsteklerine uymak.

*Anlar şunlardur ki mühür urdı Allâhü Te'âlâ anlarıñ gönülleri üzerine ve
hevâlarına uydılar. [298a]/(19)=47/16*

hevâsını ma'būd idin-: İsteğini edebileştirmek.

*Gördüñ mi yâ Muḥammed' şunu ki hevâsını ma'būd idindi ve Allâh azdurdı
anı bilmek lik-ile ki kendü zalâl üzerinedür ve mühr urdı kulağı üzerine ve
gönli üzerine ve gözi üzerine perde eyledi? [293b]/(3)=45/23*

heves (Ar.): Arzu, istek, heves.

heves it-: Heveslenmek.

*Ve degüldür işbu azacık dirlik illâ bâtıl ve oyundur ve taḥkîk âḥiret evi dirlik
oldur eger bilürlerse andan artuğa heves itmesünler. [238a]/(8)=29/64*

heybet (Ar.): Heybet, saygı karışık korku uyandıran hal.

*Heybet düşdi üzerlerine ve kesdiler ellerini ve didiler. Tañrı münezzehdür
bunu beşer itmekden. [151a]/(8)=12/31*

heybet al-: Heybet almak.

Kāfirlerün andan heybet aldığı haqqı. [191a]/(10)=20/1

heybet bulun-: Heybet bulunmak.

İy anlar ki imān getürdiler ceng idün şunlaruñla ki yaqın dur size kāfirlerden ve sizde katılık ve heybet bulunsalar. [134a]/(21)=9/123

heybet ciheti : Heybet yönü.

Tahqıķ siz artuķ siz heybet cihetinden münāfiķlar gönlinde Allāhdan ol sebedindür ki bedürüstī anlar bir kavmdür ki hergiz añlamazlar, aķmaķlardur. [321a]/(20)=59/13

heybetinden kork-: Heybetinden korkmak.

Ve elbette şınar sizi Allāh bir nesne-y-ile avdan, ya'ñı kuru yir avından, ki elüñüz irişür aña yumurda gibi, yavrı gibi ve suñuñuz irişür geyik gibi, kolanı gibi, tā Tañrı katında seçile şol ki andan korkar, ğayıbda, ol cehennemı görmedin heybetinden korkanlar. [87a]/(14)=5/94

heybetlü gün. Heybetli gün.

Bedürüstī bunlar ya'ñı kāfirler dünyayı ihtiyār iderler āhıret üzerine ve ardlarında korlar önlerinde gelecek heybetlü günü kim Kıyāmetgünü'dür hergiz añmazlar. [341b]/(2)=76/27

heybetlü kavım. Heybetli kavim.

Pes kaçan ki Lūt Āli'ne Peyġāmblerümüz geleler Lūt eyıtdi. Bedürüstī siz münkir heybetlü kavmsiz. [164b]/(12)=15/61-62

heybetlü: Heybetli.

Bir katı 'azābuñ öñinde tırmuşdur ki ol heybetlü kıyāmetdür. [254b]/(2)=34/46

hıdmet (Ar.): Hizmet.

Ve 'avretlerini hıdmet itdürürdi. [229a]/(1)=28/4

hı̄dmet-kār (Far.): Hizmetçi, hizmet eden.

Tā anlaruñ ba'zı ba'zını hı̄dmet-kār idine anuñ-ile murādına ire.

[288a]/(5)=43/32

hıfz (Ar.): Saklama, koruma, ezberleme.

*Pes yaratdı anları yedi kat gökeyledi ikiğ gün içinde ve buyurdı her gökde ol
göküñ emrini ve bezedik dünyā gökini cırāğlar-ile ve hıfz itdük anı
şeytāndan ya yukarı çıkmaya. [279a]/(4)=41/12*

hıfz idici: Koruyan.

Zirā ben hıfz ve zabt idiciyem. [152b]/(21)=12/55

Ya'nı Cebrāyıl okutmak tā sen hıfz idince. [340a]/(4)=75/17

hilāf (Ar.): Karşı, zıt, yalan.

*Ve senüñ-içün va'de yeri vardur ki hergiz sen aña hilāf olmazsın itdüğüñ
amelüñ cezāsın bulsañ gerek. [194b]/(10)=20/97*

hilāf it-: Karşı çıkmak.

*Pes eyle bizümle senüñ ortañda bir va'de-gāh ki hilāf itmeyelüm aña biz ve
ne sen bir gayrı yere. [192b]/(15)=20/58*

hilāf kıı-: Karşı çıkmak.

Şol sebebden ki Tañrıya hilāf kııldılar. [130b]/(1)=9/77

hıl'at (Ar.): Süslü elbise, kaftan.

*Ve Allāh ihtiyār eyler rahmetine, kimi dilerse, ya'nı kimi dilerse, Allāh
Te'ālā nübüvvet hıl'atin geydürür. [17a]/(19)=2/105*

hıl'at-ı nübüvvet: Peygamber kaftanı.

*Bi'smi'llāhi'r-Rahmāni'r-Raḥīm vaqtā ki PeygāMBER 'aleyhi's-selām hıl'at-i
Nübüvveti geydi. [342b]/(9)=78/1*

hılkat (Ar.): Yaratılma, yaratılış.

Güneş'-ile ay halk hisāb añlamağ-içündür ve uşak otlar ve iri ağaçlar secde

iderler hılkatları üzerine ya hūz yel esdükçe ya hūd gölgeleri.
[311b]/(18)=55/6

hınzır (Ar.): Domuz.

Eyit, yā Muhammed ki: Bulmazam, şunda ki vahy olundı baña, harām olmuş nesne, yiyeceye ki yir, meger ki murdār olmuş ola, yāhuz aķar ķan ola, yāhūz toñuz eti ola, zīrā ol laħmı hınzır murdārdur, yāhuz fısk ola, yāhuz boğazlarken Tañrınıñ ğayrınıñ adı-la başlanmış ola. [102a]/(9)=6/145

hırş (Ar.): Öfke, kızgınlık, sonu gelmeyen, arzu, istek.

Ve eger halk bir olmaya²-idi hırş içinde ya³nī Müsülmān, Kāfir māl-dārlığına imrenmeyeydi kılurduķ şuña ki kāfir olur Tañrıya evleriniñ saķfını ğümüşden ve nerdübānlarını ki anuñ üzerine çārtāķlarına çıkarlar ve evlerine ķapularını ve taħtlarını ki anuñ üzerine tekyelenürler bir uğurdan ğümüşden kılurduķ ve altun kılurduķ. [288a]/(7)=43/33

hışım (Far.): Kızgınlık, öfke.

Ve ‘avratlara ülüş vardur, ata ana, hışım ķavm terekesinden, şundan ki az oldı andan, ya çoğ oldı. [61a]/(20)=4/7

hışım ķavmı. Hiddetli kavim.

Ve ‘avratlara ülüş vardur, ata ana, hışım ķavm terekesinden, şundan ki az oldı andan, ya çoğ oldı. [61a]/(20)=4/7

hışım dile- Kızgınlık dilemek.

Pes yürüñ iy müşrikler yiryüzinde emn-ile dört ay ve bilüñ ki taħķīķ siz Tañrı ‘āciz ider degülsiz eger size hışım dilese ve taħķīķ Tañrı ğor idicidür kāfirleri bī-şekk ve şübhe. [123b]/(15)=9/2

hışım it- Öfkelenmek.

İşitdiñüz Tañrı esirgedi, anlara Peyğāmbەرler gönderdi ve eger ma‘şiyete dönerseñüz biz dāħı hışım itmege dönerüz dir Tañrı Te‘ālā. [174a]/(10-

11)=17/8

hışmından kork-: Öfkesinden korkmak.

Ve du'ā idüñ Tañrıya, kırkuda ve ümizde, hışmından kırkup, rahmetin umup. [107b]/(16)=7/56

hışşa (Ar.): Hisse.

Pes eyitdiler ki: Bu hışşa Tañrı-içündür, kendü zu'maları-la, Ve bu hışşa řeriklerümüzüñdür dirler-idi. [101a]/(10)=6/136

hışşa viril-: Hisse verilmek.

Nazar itmedüñ mi, şunlara ki, anlara hışşa virildi kitābdan. [46b]/(16)=3/23

hıyānet (Ar.): İhanet.

Ve eger dilerlerse ki hıyānet ideler saña, taħķik egrilik itdiler Allāh'a, senden öñdin. [123a]/(7)=8/71

hıyānet (Ar.): İhanet.

Ve hāyin olmañ emānetlerüñüzde, hal bu ki bilürsiz, hıyānet eyü olmaz. [120a]/(4)=8/27

hıyānet it-: İhanet etmek.

Ve çekişme şunlardan ötürü ki hıyānet iderler nefslerine. [71b]/(11)=4/107

hıyār: Hıyar.

Andan Zelihā anlara birisini tāze hıyār getürdi ve birer iti bıçaķ ellerine virdi. [151a]/(6)=12/31

hızmet (Ar.): Hizmet.

Añ yā Muhammed şol vaķti kim Lokmān didi oğına şol hāalde ki nařihāt iderdi. İy oğulcuğum şirk itme Tañrıya bedürüstī şirk ulu zulmdür Ve insāna ıřmarladuķ atasına anasına hızmet itmegi [242a]/(21)=31/14

Ve ol şirk bezendügi gibi, bezedi çoklar müşriklerden, veledlerin depelemegi, şerikleri şanemlerden ya şanemlerine hızmet idenlerden ki řeyātinden.

[101a]/(16)=6/137

hizmet it-: Hizmet etmek.

*Gicenüñ bir şülüşin namaz kıılır-idi, bir şülüşin uyurdu, bir şülüşin anasına
hizmet iderdi. [12b]/(3)=2/72*

hizmet itmege lāyık ol-: Hizmet etmeye layık olmak.

*Toprağdan yaradılan kul, rabb-ı erbāba hizmet itmege lāyık ola.
[2b]/(15)=1/5*

hibr (Ar.): Hoca, öğretmen, yahudi alimi.

Zīrā ki Hibr'den Yesār'dan öğrenür dirler-idi. [291a]/(6)=44/14

hibret (Ar.): Bir şey hakkında bilgi ve tecrübe.

Bedürüstī Tañrı luğf ve hibret eyesidür. [205a]/(8)=22/63

hibret (Ar.): Bir şey hakkındaki bilgi ve tecrübe.

Ve ol kâhirdür kulları üzerine ve ol hikmet, hibret eyesidür. [91b]/(0)=6/18

hicāb (Ar.): Utanma, sıkılma, perde.

*Ve 'ahdlerini bozdukları sebebi-le ve küfürleri sebebi-le Tañrınıñ āyetlerine,
ve peygamberleri öldürdükleri sebebi-le, haqsuz suçsuz ve gönümüz hicāb
içindedür, sözüñ içeri girmezdi didükleri sebebi-le. [75a]/(17)=4/155*

hicāb kıl-: Perde yapmak.

*Ve Tañrı ol Tañrıdur ki kavuşdurdı iki deñizi bu tatlu ve gāyetde şovuk ve bu
tuzlu ācırağ ve ikisinüñ arasında hicāb kııldı ve harām itdi her birine ki vara
birine karşışa. [217a]/(19)=25/53*

hicābsız: Perdesiz, açık.

Bir güneş çıkısun hicābsız. [230b]/(17)=28/31

*Libas didügi, yarar ki siz bunlara cehennemden hicābsız, bunlar size
cehennemden hicābdur, dimek ola. [28a]/(4)=2/187*

hicr (Ar.): Ayrılık, sayıklama, saçmalama.

Ve tahkik̄ yalanladı Hicr Ehli. [165a]/(10)=15/80

Hicr Ehli. Hicr ehli.

Ve tahkik̄ yalanladı Hicr Ehli. [165a]/(10)=15/80

hicret (Ar.): Bir yerden bir yere göç, İslam tarihinde Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.

Pes şunlar ki hicret itdiler, Mekke'den Medīne'ye vardılar ve çıkarıldılar evlerinden ve incidildiler benüm yolumda ve uruşdılar ve öldiler.

[60a]/(10)=3/195

hicret iden. Göç eden.

Hāl bu ki kavmi'-ıdı ve māl eyesi ki Ebū Bekr'dür qarābet eyelerine şadağa virmege ve miskīnlere ve Tañrı yolında hicret idenlere ve 'afv itsünler ve günāhlarından geçsünler. [211b]/(10)=24/22

hicret it-: Göç etmek.

Melekler eyitdiler. Tañrınuñ yiri bol degül mi-di ki hicret ide-y-düñüz ana?

[70b]/(18)=4/97

hīç (Far.): Hiç, hiç bir.

Benüm gerçek va'demdür ki anlar va'de olunurdu ve şol ki didi atası Ebū Bekr'e ve anası Ümme'l-Hayr'a ki öf size beynī korqudur mısız benüm çıkarılmaqlığı-ile hāl bu ki geçdi nice qarınlar benden öñ hīç biri dağı cihāna gelmedi. [295b]/(12)=46/16

Ve yardım ide saña bir yardımitmek ki anda hīç zillet yoqudur.

[299b]/(15)=48/2-3

hīç ol-: Hiç olmak, yok olmak.

Ve eyle benümçün senüñ Hāzretüñden bir huccet ki yardımcı ve hīç ola bir mülk ki zevāli olmaya. [178b]/(8)=17/80

Ve eyit ki. Hākk geldi ve hīç oldı bātıl. [178b]/(9)=17/81

hîç kimse: Hiç kimse.

‘Ivaż bulmaz hîç kimse illā şunu ki işledilerdi. [253b]/(1)=34/33

hîçe giç-: Zıyan olmak, hiç olmak.

Ve bâtıı oldu ne ki işlediler ve hîçe giçmez şol ki işlediler ya pes şol ki bir huccet üzerine oldu Tañrısından ve anuñ ardınca şāhid ola Haķķ’dan bâtıı gibi mi olur? [142b]/(16)=11/17

hidāyet (Ar.): Hak yoluna kılavuzlama, doğru yola kılavuzlama, hidayet.

Eyit, yā Muħammed ki. Bedürüstī hidāyet, Tañrınuñ hidāyeti, Tañrı buyurduğı kıbledür. [19a]/(11)=2/120

hidāyet bul-: Doğruyu bulmak.

Ve tamām itmeg-içün ni‘metümi sizüñ üzerüñüze ve ola kim hidāyet bulasız diyü.

[23a]/(15)=2/150

hidāyet bul-: Hidayet bulmak.

Ve eger şirk ideler, hidāyet bulduķdan şoñra elbette maħv olur anlardan, şol ‘amel ki işlemişlerdi. [96b]/(17)=6/88

hidāyet gör-: Hidayet görmek.

Pes bunlar hidāyet görmezler, haķ añlayımazlar. [25b]/(5)=2/171

hidāyet dile-: Hidayet dilemek.

Lekin ol ħazretten hidāyet dilemeg-ile ola. [2b]/(16)=1/5

hidāyet idebil-: Doğruluk göstermek.

Ve şunu ki azğunlık içinde ola anlara aşkere hidāyet idebilür misiz? [288b]/(2)=43/40

hidāyet üzerine cem‘ it-: Hak yol üzerine toplamak.

Ve eger Tañrı dileseydi, anları hidāyet üzerine cem‘ ider di, güc-ile. [92b]/(16)=6/35

hidāyet vir-: Hidayet vermek.

Bedürüstî Tañrı hidāyet virmez kâfir kavme. [84b]/(21)=5/67

hidāyete kığır-: Hidayete davet etmek.

Ve eger sen anları kığırsañ hidāyete pes hergiz îmān getirmezler ol vaqtin ebedî. [184b]/(4)=18/57

hidāyete uy-: Hidayete uymak.

Ve eyitdürler. Eger hidāyete uysağ senüñle çıkarurlar yerümüzden ki Mekke'dür. [232b]/(3)=28/57

hidāyete yol bul-: Hidayete yol bulmak.

Ve şunu ki Tañrı azdurdı, elbette sen anuñ-içün yol bulmazsın, hidāyete ve reşāda. [69b]/(6)=4/88

hidāyetsüz: Hidayetsiz.

Gizlüsi ihlāşdur ve halkdandur şol ki cidāl ider Tañrıda 'ilimsüz hidāyetsüz ve bir rüşen kitābı da yok. [242b]/(21)=31/20

hidāyetüme uy-: Hidayetime uymak.

Eger size gelürse size benden hidāyet Peyğāamberler gibi pes her ki hidāyetüme uya, yoldan çıkmaz ve azmaz. [195b]/(10)=20/123

hikāyet (Ar.): Hikayeler, anlatma.

Anlardan ba'zı şunlardır ki kışşa eyledük saña ve anlardandur şol ki hikāyet eylemedük. [277b]/(21)=40/78

hikāyet it-: Anlatmak.

Andan şoñra yine Cinn sözini hikāyet ider. Ve taħkīķ biz göge çıķduķ. [336a]/(17)=72/8

hikāyetler kıl-: Hikayeler anlatmak.

Ve güc itdiler nefslerine pes anları hikāyetler kılduķ [252a]/(21)=34/19

hikāyetleri ol-: Hikayeleri olmak.

Ve anları haberler eyledük şoñra gelenlerüñ hikāyetleri oldılar.

[207b]/(9)=23/44

hikmet (Ar.): Hakimlik, bilgi, hikmet.

Andan şoñra tafşīl olunmışdur hikmet hubret eyesi pādīşāh cānibinden ki bilmeyesiz illā Tañrıyı. [141b]/(17)=11/1-2

hikmet eyesi: Hikmet sahibi.

Bedürüstī Ol, bilici ve hikmet eyesidür. [155b]/(12)=12/100

hikmet eyesi: Hikmet sahibi.

Ve Allāh Te‘ālā fażl eyesi, hikmet eyesi oldı. [73a]/(16)=4/130

hikmet işit-: Hikmet duymak.

Cift iki kulağdur hikmet işitmege. [351a]/(13)=89/3

hikmet öğret-: Bilgi öğretmek.

Ve arıdur anları şirk çirk’inden ve anlara Kitāb öğredür ve hikmet öğredür.

[324b]/(17)=62/2

hikmet söyle-: Hikmet söylemek.

Çün kulağları öğüt işitmeye ve dilleri hikmet söylemeye ve gözleri haqqı görmeye. [5a]/(17)=2/18

hikmet vir-: Bilgi vermek.

Pes taḥkīk virdük İbrāhim’üñ eline, Yusuf peygamber gibi, Dāvūd peygamber gibi, kitāb-ı şuḥfı ve Zebūn ve hikmet virdük, ya‘nī peygamberlik. [66b]/(7)=4/54

hikmet-ile işleyici: Hikmet ile çalışan.

Bedürüstī Allāh ‘izzetlü pādīşāhdur hikmet-ile işleyicidür. [129b]/(9)=9/71

hikmet-ile işle-: Hikmet ile çaişmak.

Bedürüstī sen bilicisin ve hikmet-ile işlersin, ḥākimsin. [7b]/(9)=2/32

hikmet-ile işle-: Hikmet ile yapmak.

Bedürüstî Allāh gālibdür, hikmet-ile işler Ve anuñ ol vaqtā ki uyku size gālib oldı, emn-içüñ, şāzılık olmağ-içün sonunda, Zīra qorqan uyımaz.

[118b]/(16)=8/10

hikmetlü. Hikmetli, bilgili.

Kitāb'ıñ inmekligi 'izzetlü hikmetlü pādīşāhdandır. [292a]/(17)=45/2

hikmetlü pādīşāh. Hikmetli padişah, Allāh.

Ma'būd yoqdur, illā ol 'izzetlü ve hikmetlü pādīşāhdur. [46b]/(1)=3/18

hikmetlü sulţān. Hikmetli sultan, Allāh.

Ve yardım degüldür, illā Tañrı qatındandır, 'izzetlü pādīşāhdur, hikmetlü sulţāndur. [54b]/(11)=3/126

hikmetlü Tañrı. Hikmetli Tanrı.

Tañrınuñ va'desidür anlara va'de kıldı gerçek ve ol 'izzetlü ve hikmetlü Tañrıdır. [242a]/(10)=31/8-9

hilāf (Ar.): Karşı, zıt, yalan.

Ve hergiz hilāf itmez Tañrı va'desine ve taḥkīk bir gün senüñ qatında anlara 'azāb va'de olan günlerden biñ yıl gibidür şol şayduğunuz yıllardan dünyāda.

[204a]/(12)=22/47

hilāf eyle- Karşı çıkmak.

Bedürüstî Tañrı hilāf eylemez va'degāhına. [45b]/(14)=3/9

hilāf iden. Karşı çıkan.

Bir dire oddan elinde hilāf ideni ururdu işlerler-ıdı Anıñ-üçün ne dilerse mihrāblardan ve şüretlerden ve çanaqlardan ya tirkīlerden ki ḥavzlar gibidür her birine biñ ādem oturubyemek yir ve çölmeklerden ki [251b]/(19)=34/13

hilāf it- Karşı çıkmak.

Bedürüstî Allāh va'deye hilāf itmez. [158b]/(14)=13/31

hilāf kıl- Karşı çıkmak.

Ve şeytān eyitdi ḥalāyık ḥisāb olıncaḥ. Bedürüstī Tañrı va‘de eyledi size ḥaḳḳ va‘de ve ben va‘de itdüm size ḥilāf kıldum ve benüm yoğ-idi sizün üzerünñüze bir ḥucetüm illā da‘vet itdügüm. [161a]/(8)=14/22

ḥīle (Ar.): Oyun, aldatma, tuzak, hile.

Ḥīle ellerinden gelmez ve yol daḥı bilmez ki Medīne‘ye varalar.
[71a]/(1)=4/98

ḥīle eyle- Hile yapmak.

Ve ḥīle itdiler ve ḥīle eyledi Allāh, ya‘nī ‘İsā’yı öldürmek istediler.
[49a]/(12)=3/54

ḥīleler it- Hileler etmek, hileler yapmak.

Ve ḥīleler iderler bundan artuḳ ve Tañrı mekr ider anlaruñla.
[120a]/(12)=8/30

ḥill (Ar.): Hac zamanında Mekke dışında ehrama girilen yerin dışında bulunan alan, helal.

Ancılayındur kāfirleruñ cezāsı, ya‘nī öldüreler anları, ḥilde ve ḥaremde.
[29a]/(10)=2/191

ḥilm (Ar.): İnsanın tabitinde olan yavaşlık, yumuşaklık.

Ḥilmüm ḥaḳḳīçün Milküm ḥaḳḳīçün Āzametüm ḥaḳḳīçün sem‘um ḥaḳḳīçün ḳudretüm ḥaḳḳīçün. [282b]/(21)=42/1

himāyet (Ar.): Koruma, korunma.

Ve her kim bu işi işleye, pes degüldür Tañrıdan bir nesnede, ya‘nī Tañrı himāyetinde olmaz, meger k, saḳınasız dinüñüzi anlardan, tamām geregi gibi.
[47a]/(15)=3/28

himmet (Ar.): Gayret, emek, çaba, çalışma.

Ve yazduḳ Musā-y-içün zümürüdden taḥtalarda ki ḳudretten yonılmışdı, sağışda on taḥta idi, her nasihat ve ögüt ve her nesneyi beyān kılmak, pes tüt elvāḥı himmeti-le. [113a]/(9)=7/145

ḥisāb (Ar.): Hesap, sayma.

Ve ĩmān getürenleri ol günde ki ḥisāb tırıser. [162a]/(20)=14/41

ḥisāb ‘alāmeti kıldı-: Hesaplamak için vasıta yapmak.

Ve gıceyi rahat zamānı kıldı ve günü ve ayı ḥisāb ‘alāmeti kıldı.

[97b]/(17)=6/96

ḥisāb eyle-: Saymak, hesaplamak.

Bedürüstī senüñ üzerüñe ḥaberi irişdürmekdür ve bizüm üzerümüzedür ḥisāb eylemek. [159a]/(20)=13/40

ḥisāb günü: Kıyamet günü, hesap günü.

Bu ol va‘de olduĝuñuzdur ḥisāb günüçün. [267b]/(6)=38/53

ḥisāb ider: Hesalayan, Allāh.

Ve ol Tañrı ḥisāb idenlerüñ tizregidür. [94b]/(17)=/62

ḥisāb idici: Sayan, hesaplayan.

Bedürüstī Allāhü Te‘ālā tız ḥisāb idicidür. [274a]/(21)=40/17

ḥisāb it-: Saymak, hesaplamak.

Ve eger ḥisāb idesiz Tañrıñuñ ni‘metini şayamazsız. [166b]/(7)=16/18

ḥisāb ol-: Sayılmak.

Bedürüstī anlar ummazlardı ḥisāb olacaĝların. [343a]/(8)=78/27

ḥisāb olun-: Sayılmak.

Ve şeytān eyitdi ḥalāyık ḥisāb oluncaĝ. Bedürüstī Tañrı va‘de eyledi size ḥaĝĝ va‘de ve ben va‘de itdüm size ḥilāf kıldum ve benüm yoĝ-idi sizüñ üzerüñüze bir ḥucetüm illā da‘vet itdügüm. [161a]/(7)=14/22

ḥisāba varmak: Hesaba varmak, sonuca varmak.

Añ yā Muḥammed ol günü ki bāldurlar çermeniser ḥisāba varmaĝ-ıçün ve maḥlūkāt oĝuniser secde itmege gerçek-ile yalan belürmek-ıçün. [332a]/(17)=68/42-43

ḥisābcı: Hesapçı, Allāh.

Ve Tañrı ḥisābcı yiter. [61a]/(17)=4/6

ḥisābınca: Hesabına göre.

Tañrı didi. Ne kadar eglendüñüz yir içinde yıl ḥisābınca? [210a]/(3)=23/112

ḥişār (Ar.): Kuşatma, etrafını alma, kale.

*Bırağdı anlaruñ göñline kórquyı başladılar ḥarāb iderler evlerini kandü elleri-
le zīrā Peyğāمبر ‘aleyhi’s-selām ḥişār idüp alduğda evlere girmek itdükde
anlar evlerin delerlerdi bir eve dağı gitmek-içün. [320a]/(20)=59/2*

ḥişşe (Ar.): Pay, nasip.

*Vire size iki ḥişşeyi kendü raḥmetinden ve sizüñ-içün nūr kıla kim yürüyesiz
anuñ-la ve sizi yarlıgaya ve Allāh ğafūr raḥīm’dür. [318a]/(1)=57/28*

ḥiṭāb (Ar.): Bir veya bir çok kimseler ağızdan veya yazı yolu ile söyleme, hitap, Kur’an.

Andan bir ḥiṭābda mālİK degüldür. [343a]/(16)=78/36-38

*Andan Allāhü Te‘ālā aña ḥiṭāb eyleye. İy bende, sen nice idem yanmayam
dirsın, ben nice kerem idem, senden utanmayam dirin, diye ve ammā ḳasem
on dürlüdür. [350b]/(12)=89/1*

ḥiṭāb – ı te‘eccüp: Şaşırlacak hitap

Bu ḥiṭāb-ı te‘eccüp vechi-le kıldı. [7a]/(6)=2/28

ḥız (Far.): Atılan, kalkan.

ḥız it-: Atılmak.

Zīrā ki Hūd’a ḳađıyup ḥız idüp kendülerin dizlerine degin yere gömmişler di.

[310b]/(13)=54/20

ḥızelik (Ar.): Hastalık.

*İy Peyğāمبر ‘Avretleri degülsiz siz dünyā ‘avretlerinden biri gibi eger kór
ḳarsañuz Tañrıdan günāhdan bağlınup pes alçak olmañ sözde eger yumşak
söylerseñüz ṭama‘ider size şol ki göñlinde ḥızelik var. [247b]/(12)=33/32*

hoca (Far.): Hoca, öğretmen.

Ne eyü hocadur ve ne eyü yardım idicidir. [120b]/(21)=8/40

*Yūsuf didi. Şıgımuram Allāh'a zīrā bedürüstī benüm hocam benüm menzilüm
eyü kıldı. [150b]/(4)=12/23*

hod (Ar.): Kendi, bizzat.

Pes anlar cānib-i haḫḫa hod dönmezler. [5a]/(18)=2/18

*Zīrā kāfirler bal dūrterlerdi putları ağzına, anlar hod nesne yimezler.
[117b]/(4)=7/197*

hor (Ar.): Değersiz, adi, hor, hakir.

hor bak-: Hor bakmak.

Tañrı hor bakduklarınıñ cezāsın ider. [130b]/(9)=9/79

hor dut-: Hor tutmak, hor görmek.

Hor dutardı anlardan bir t̄ayife ki Benū İsrā'īl'dürürler. [228b]/(20)=28/4

hor eyle-: Hor etmek.

*Hudāvendā! sen kimi ki t̄amūya şoḫarsın, taḫḫīḫ hor eyledüñ sen anı.
[59b]/(20)=3/192*

hor gör-: Hor görmek.

*Ve ğayb bilmezem ki İmān getürenlerüñ gönlindekin bilem ve ben dimezem
ki ferişteyem t̄a ki bizüm gibi beşersin diyesin ve dimezem şunlarıñ-içün ki
gözlerüñüz anları hor görür ki hergiz anlara Allāh ḫayr virmez diyü.
[143b]/(14)=11/31*

hor idici 'azāb: Hor eden azap.

Ve kāfirler-içün hor idici 'azāb vardır. [318b]/(10)=58/5

hor it-: Hor etmek.

*Ve āḫiret 'azābı daḫı artuḫ hor ider ve anlar yardım olunmazlar.
[279a]/(17)=41/16*

ḥor nazar it- Hor nazar etmek.

Ve dutmañ Tañrınıñ Qur'an'ını maşaralığa, ya'nī Tañrınıñ āyetine ḥor nazar itmeñ. [35b]/(1)=2/231

ḥor ol- Hor olmak.

Bedürüstī şunlara ki baş çekerler bizüm kulluğumuzdan tamūya girselerdür ḥor olub. [276b]/(21)=40/60

ḥor ve rüsvāy ol- Hor ve rezil olmak.

Eydürlerdi ki. İy bizüm Tañrimuz nolaydı göndereydüñ bize bir Peygāmbere ki biz daḥı uyayduñ senüñ āyetlerüñe ḥor ve rüsvāy olmazdan öñ. [196a]/(14)=20/134

ḥor su. Değersiz su.

Yaratmaduğmıy-ıdı sizi bir ḥor şudan? [342a]/(2)=77/20

ḥorata: Alay.

Eyit yā Muḥammed'istihzā idüñ ki bedürüstī Allāh çıkarıcıdur şunı ki siz korqarsız ve eger şorsañ anlara ne söyledüklerin elbette dirler ki bedürüstī ḥorata iderüz gülüşirüz. [128b]/(15)=9/65

ḥorataya götür- Alaya almak.

Andan soñra serencāmı şunlaruñ ki yara mazlık itdiler yaramazlık oldu ya'nī kāfir olanuñ serencāmı 'azābdan yalan laduğlar-içün Tañrınıñ Qur'an'ını ve ol āyetleri ḥorataya götürürlerdi. [238b]/(19)=30/10

ḥorlık: Horluk.

Ve uruldu üzerlerine, cizye virmek ve ḥorlık. [11a]/(8)=2/61

ḥorlıktan korq- Horluktan korkmak.

Ve göresin anları ki 'arz olunurlar cehenneme ḥorlıktan korqarak baqarlar uğurlayın göz ucī-le ölümlü cellād kılıcına baqar gibi. [285b]/(19)=42/45

ḥorraq: Daha hor, daha değersiz.

Bedürüstî şunlar ki Tañrıy-ile düşmenleşürler ol t̄âyife horrak t̄âyife içindedür. [319b]/(21)=58/20

horüs: Horoz.

Allāh didi: Pes al dördini kuşlardan; bir ördek bir horüs, bir gurāb, bir tavūs. [41a]/(9)=2/260

hoş (Far.): Güzeli iyi, hoş.

Ta'riẓ oldur ki, eri ölmüş 'avratuñ bir er vara ve eyde. Hayli hâtıruma hoş gelürsin ve sen baña muvāfıka sın ve munaşībesin ve umaram ki bizüm aramızda ol içtimā' ola. [36a]/(14)=2/235

hoş dut-: Hoş tutmak.

Ve didi kullarına ki: Ser-māyelerini yükleri içine koyuñ ola ki bileler gelicek kendüleri hoş dutacağımı. [153a]/(13)=12/62

hoş gel-: Hoş gelmek, güzel görünmek.

Ve bir cāriye ki mü'mine ola, hayırludur müşrikenüñ hürresinden ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlaruñuzı, müşrik erlere tā ĩmān getüreler. [33b]/(6)=2/221

hoş gör-: Hoş görmek.

Belki yetīmi hoş görmezdüñüz. [351b]/(18)=89/17
Pes saña başların şalsalar gerek sözüñi hoş görmeyüp ve diseler saña ki: Kaçandur ol vaqt? [176b]/(5-6)=17/51

hoş ol-: Hoş olmak.

Eyle olsa enşār'uñ gönülleri hoş oldı. [321a]/(2)=59/9

hoşlık: Hoşluk, güzellik, arzu, istek.

Kāfir melül olmaz hoşlık dilemekden ve eger aña şer erişse pes nevmīz olur hergiz ümīz kalmaz [282a]/(20)=42/49

Ve eyitdiler: Girüñ Mısr'a İnşāallāh gönül hoşlığı-ıla. [155b]/(5)=12/99

hoşlık iriş- İyilik erişmek.

Eger size hoşlık irişe, anlara hoş gelmez. [54a]/(12)=3/120

hoşlık yaz- İyi şeyler yazmak.

Ve sen yarlıgayıcılarıñ hayırlusısın ve yazgıl bizüm-içüñ, hoşlık, āhiretde dañı hoşlık yaz, zīrā biz saña yöneldük. [114a]/(6)=7/156

hoşnūd (Far.): Hoşnut, memnun, razı.

Ve anuñ sözine hoşnūd oldu ki Lā İlähe İlla'llāh'dur ihlāşile. [195a]/(7)=20/109

hoşnūd ol- Memnun olmak.

Ve melül olmayalar hoşnūd olalar şuña ki virdük anlarıñ küllisine. [249a]/(15)=33/51

hoşnūdlıg: Memnunnıyet.

Aña dañı cevāb virürse atAnuñ ananuñ hoşnūdlıgından şorarlar. [351b]/(11)=89/14

hovāce (Ar.): Hoca, öğretmen.

Ol vaqt ki havāriler didi. Yā Meryem oğlı 'İsā! Güci yiter mi Tañrınuñ, bizüm üzerümüze gökden hovāce indürmege? [89a]/(21)=5/112

hoz (Far.): Kendi, bizzat.

Pes her kim uya benüm hidāyetüme, peygamberüme,, kitāblaruma, meleklerüme ve pes korqu yoqdur anlarıñ üzerine āhiret 'azābından ve ne hoz anlar melül olurlar, dünyā fevt olduğına. [8a]/(18)=2/38

hudāvend, hudāvenda (Ar.): Allāh.

Yine eyide: anuñ günāhını yazan melek. hudā-vend ben azdurmam anı ve illā kim iraq azgınlıq içindey-idi. [304b]/(5)=50/27

Ve eyitdiler. Hudāvenda Niçün yazduñ bizüm üzerümüze kıtalı? [68b]/(2)=4/77

ḥudūd (Ar.): Sınırlar.

*Bu şol nesnedür ki va‘de olunduñuzdı dünyede her Tañrıya yüz şutup
Tañrınuñ ḥudūdın şaqlayanlarçün. [304b]/(11)=50/32-33*

ḥudūdını bil-: Sınırlarını bilmek.

*Ve lāyıḳdur bilmege ḥudūdını şol nesnenüñ ki indürdi Rasüli üzerine ve
Allāh ‘ālīm’dür Ḥakīm’dür. [132a]/(2)=9/97*

hudūd (Ar.): Sınır.

*Ve her ki Tanrınuñ hudūdından geçe, ferāyizin ve aḥkāmın boza, pes ol
şāyife zālimlerdür, nefslerine güc idindür anlar. [35a]/(9)=2/229*

ḥuld (Ar.): Sekiz cennetten biri.

*Eyit yā Muhammed ol mı ḥayrludur ya ḥuld uçmağı ki va‘de olundu
mütteḳīler-içün oldı ḥuld uçmağı anlaruñ-içün ‘amellerine ‘ıvaz ve anlara
varacaḳ maḳām oldı vardur anlaruñ-içün anda neyi ki dilerler ebedī
şalduḳları ḥâlde ol cennetde Tañrınuñ üzerine bir va‘de oldı ki su‘âl olunur
peygamberleri dil-ile ve ol gün şopar anları ve şunu ki şaparları Tañrıdan
şayrı. [215b]/(2)=25/15*

ḥulḳüm (Ar.): Boğaz.

*Günāhdan yıḳlınuñ ölümdeñ gāfil olmañ! Şaçan ki ḥulḳüma erişe cān.
[340a]/(11)=75/26*

ḥulle (Ar.): Pahalı elbise.

*Bezeneler anda bilezüklerden ki altundandır ve geyeler yeşil geyecekler
ḥulleler ve laḳīf atladdan söygenüben taḳtlar üzerinde perdeler içinde.
[182b]/(20)=18/31*

ḥurma (Far.): Hurma.

*Ve şunlar ki bulmazlar illā sehl şāḳatleri şadar bir ḥurmā gibi.
[130b]/(8)=9/79*

ḥurma ağacı. Hurma ağacı.

Ve bağçeler vardır üzümlerden ve ekân vardır ve ḥurmā ağacı vardır.

[156b]/(9)=13/4

ḥürmelik, ḥürmalığ: Hurma bahçesi, hurmalık.

Sever mi sizden birüñüz, ki anuñ bir bustAnı ola ḥürmelikden ve üzümlükden ki, aḡar ol bustānlaruñ altından ırmaḡlar ve anuñ-içüñ anda her yemişden vardır ve aña pīrlük yetiştirdi ve anuñ uvacuḡ oḡlancukları ola. [42a]/(5)=2/266
Zīrā ki ḥürmalığında çok işledi, ardi. [28a]/(13)=2/187

ḥurum (Ar.): Dince yasak olan şeyler, haramlar.

Anlardan dördü Eşhürü Ḥurum'dur. [126b]/(2)=9/36

ḥurūf (Ar.): Harfler.

Ḥaḡ Te'ālā bu ḥurūfı gönderdi kim işitmedüklerini işideler taḡayyürde kalalar. [3a]/(18)=2/1

ḥuṣūmet (Ar.): Hasımlık, düşmanlık, çekememezlik.

Tañrı aḡı mı ihtiyār ider ki ol bu-y-ımiş ola zīnet içinde ol ḥuṣūmet beyān idici degüldür, yā'nī 'avrat ne kadar 'āḡıle olsa sürçmekden ḥālī degüldür. [287a]/(15)=43/18

ḥuṣū' (Ar.): Gönül alçaklığı, mütevazilik.

ḥuṣū' it- Mütevazilik göstermek.

Vaḡt olmadı mı şunlara kim ĩmān getürdiler gönülleri ḥuṣū' ide Tañrınuñ zıkr-içün? [316b]/(13)=57/16

ḥuṭbe (Ar.): Hutbe, hatibin minberde verdiği dini öğüt.

Ṭabl urup zīrā 'ādet eyle'idi, Peyḡamber 'aleyhi's-selām ḥuṭbe oḡurdi. [325a]/(19)=62/10

ḥuṭame (Ar.): Cehennem beşinci katı, inatçı kafirlerin yeri.

Elbette biraḡılıser Ḥuṭame ṭamūsı'na. [356a]/(15)=104/4

ḥuzā (Far.): Tanrı.

Ve arturma zālîmi iy bār-i ḥuzā illā azgünlük yöninden Tañrıya şirk itdükler-içün Tūfān'a garç oldılar. [335b]/(12)=71/24

Nūḥ didi: İy Hudā bedürüstî ben şıgınruram saña senden dilemekden şunı ki benüm aña 'ilmüm yoçdur. [144b]/(15)=11/47

ḥuzāyā (Far.): Tanrı.

Mūsā eyitdi: Ḥuzāyā! Bedürüstî ben Mālik olmadum, illā nefsüme ve kardeşüme. [80b]/(7)=5/25

ḥuzūr (Ar.): Hazır bulunma, rahat.

İy anlar ki İmān getürdiler! Sözüñüz ilerü iletmeñ Tañrı ḥuzūrında ve Rasūli ḥuzūrında. [302a]/(16)=49/1

ḥüb (Far.): Güzel, hoş, iyi.

Pes oçuñ şunı ki müyesserdür Qur'an'dan ve kıluñ namāzı ve zekātı virüñ ve karz idüñ Allāhü Te'alāya 'ayāllerine teşadduk itmekile ḥüb farz itmek. [338a]/(11)=73/20

ḥüb eyle-: Güzel yaratmak.

Ve size şüret bağışladı ve şüretlerüñüz ḥüb eyledi ve ruzî kıldı size helāllerden. [277a]/(8)=40/64

ḥüb gel-: Güzel görünmek.

Ve ol nesne ḥüb geldi sizüñ gönlüñüzde ve şanduñuz biryaramaz şanıyı ve siz helākolacak tayıfe olduñuz. [300b]/(2)=48/12

ḥüb gör-: İyi görmek, iyi bilmek.

Ya pes şol kimesne ki zeyn olmuş ola aña yaramaz 'ameli ol daḥı anı ḥüb göre şunuñ gibi midür ki aña İmān getürmek eyü gelmiş ola ve İmān getürmüş ola Pes bedürüstî Allāh azdurur şunı ki diler ve kulağuzlar şunı ki diler. [255b]/(10)=35/8

hüb yarat-: Güzel yaratmak.

Ve yerde nişānlar vardur inananlara ve nefsleriñüzde dahı vardur ya pes görmez misiz ki ne hüb yaratmışdur ve yerde ve gökde ne varise sizde yaratmışdur. [305b]/(10-11)=51/20-21

hüblük: İyilik, güzellik.

İy niçe helāk itdük anlardan oñdin karnlardan kim eyürek-idi dünyalık ve hüblük cihetinden. [190a]/(15)=19/74

hübrek: Daha iyi, daha hoş.

Cennet ehli ol gün yegrekdür menzil yöninden ve hübrekdür kaylüle-gāh yöninden ve ol gün gökayrılır bulud-ile bir aķ bulud peydā ola tımān şeklinde ve indirüldi firışteler indürilmek lik ve anlarıñla bile kullarıñ ‘amelleri defteri fānī olmaz milk ol günde Tañrınuñdur. [216a]/(5)=25/24

hüccet (Ar.): Delil, belge.

Bırağısaruz, göñüllerine şunlarıñ kim kāfir oldılar, qorquyı şol sebeb-ile ki işrāk itdiler Allāh’a şol şanemi kim indürilmedi-idi aña bir hüccet, ma‘būd ıduğına. [56a]/(10)=3/151

hüccet indür-: Delil indirmek.

şuña ki Tañrı aña hüccet indürmedi. [205b]/(1)=22/71

hüccet eyle-: Delil yapmak.

Ve bu şıfatlu t̄ayife ve sizüñ-içün anlarıñ üzerine, eşkere hüccet eyledük. [70a]/(3)=4/91

hüccet getir-: Delil getirmek.

İbrahīm. sen diri diriltüñ, ölü diriltmedüñ didi-se qorqdı, Nemrüd hāzırlara telbīs ide diyü, bir muhkem hüccet getürdi ki andan rüşindir. [40a]/(19)=2/258

hüccet it-: Delil yapmak.

Ya 'nī ḥaḡ zāhir oldı anlara, leḡin yoḡ yire ḥüccet iderler. [23a]/(12)=2/150

ḥüccet ol-: Delil olmak.

Pes eger vāz gelürlerse kıtāldan ve şirki terk iderlerse pes ḥüccet olmaz, illā zālimler üzerine olur. [29a]/(14)=2/193

ḥüccetin gör-: Delilini görmek.

Eger Tañrısınun ḥüccetin görmeyeydi ol şebāt gibi şābit kılduḡ Yūsuf'ı. [150b]/(6-7)=12/24

ḥüccetsiz → ḥüccetsüz.

ḥüccetsüz, ḥüccetsiz: Delilsiz.

Didiler ki ilerü geḡenlerün ḥikāyetleridür yüklenmek-içün kendü günāhkarını temāmca kıyāmet güninde ve ba'zı günāhların şunlarun ki azdururlar anları ḥüccetsüz. [166b]/(18)=16/25

Ululandı ol ve anun leşker leri ḥüccetsiz ve şandılar ki bedürüstī anlar bizden yaña dönderilmezler. [231a]/(19)=28/39

ḥüccetleş-: Tartışmak.

Nazar itmedün mi, şunlara ki ḥüccetleşdiler İbrāhīm-ile 'aleyhi's-selām Tañrısında. [40a]/(11)=2/258

Ve añ ol günü ki ḥüccetleşeler od'da pes za'ıfları diye şunlara ki ser-keşlik itdiler. Bedürüstī biz size tābi'leridük pes siz fāyide idebilür misiz ki bizden bir naşīb odı def' idesiz? [276a]/(11)=40/47

Pes eger senünle ḥüccetleşeler, pes di ki. Dönderdüm yüzümi ihlāş-ile Tañrıya ve baña uyanlarun yüzünü bile. [46b]/(6)=3/20

hüdhüd (Ar.): İbik kuşu, Süleyman peygamber ile Seba melikesi arasında haber getirip götüren kuş.

Pes didi. Noldı baña ki görmezün Hüdhüd'i yoḡsa ḡāyiblerden mi oldı? [225a]/(1)=27/20

hüküm, hüküm (Ar.): Hüküm, emir.

Bedürüstî Allāh hüküm ider şunda ki anlar anda ihtilāf iderler.

[268b]/(14)=39/3

Ya pes cāhiliyyet hükmini mi dilerler hükümde, bir kavme ki Qur'ân'a inanurlar? [83a]/(17)=5/50

hüküm eyeleri: Hüküm sahipleri.

Ve yiñ mālūñuzı arañuzda bātıl-ile, zulm-ile, tanuqlı ila ve güçmeñ zulm-ile yalan-ile, rişvet virmek-ile hüküm eyelerine yimek-içün bir bölügi hālkuñ mällarından, yalan and-ile, ya yalan tanuqlıg-ile. [28b]/(4)=2/188

hüküm eyle-: Hükmetmek.

Ve eydürler Tañrı üzerine yalanı, hāl bu ki anlar göre-şururlar ve bilürler, hüküm eyle degüldüğini. [50b]/(13)=3/75

hüküm it-: Hükmetmek.

Ne yamān hüküm iderler. [234b]/(13)=29/4

hüküm kes-: Hüküm kesmek.

Tahkīk senüñ Tañruñ kese hüküm ide aralarında anlaruñ kıyāmet güninde şunda ki anda anlar ihtilāf iderlerdi. [245a]/(7)=32/25

hüküm → hüküm.

Ya emīn olduñuz mı şundan ki gökde hükmi revādur, sizüñ üzerüñüze taş yağdurmağdan? [330b]/(9)=67/17

hür (Ar.): Huriler, cennet kızları.

Hūrlardur ki oturmuşlardur çādırlardaki dāne incüdindür. [313a]/(19)=55/72

hürî (Ar.): Huri, cennet kızı.

Bedürüstî ziyān idenler şunlardur ki ziyān itdiler nefslerine ve ehillerine ziyān itdiler ki anlara hürî kızları yaraqlanmış-ıdı kıyāmet güninde. [269b]/(13)=39/15

hürmet (Ar.): Saygı.

Bedürüstî şunlar ki çağırurlar saña hücreler ardından ki anda Peygamberüñ 'aleyhi's-selām hatunları olur anlarıñ çoğınüñ 'aklı yoğdur ve senüñ hürmetiñi bilmezler. [302b]/(4)=49/4

Çekişür bizümle Lūt Kavmi'nden ki mü'minlere hürmet itmezsiz diyü. [146b]/(1)=11/74

hürmetlür. Saygılı.

Eger kavmüñ degülmissen elbette seni taşlarduğ ve sen bizüm üzerümüze hürmetlü degülsin. [147b]/(6)=11/91

hür, hür (Ar.): Serbest, hür.

Ve mü'min kul, yigrekdür müşrik hürden ve egerçi size hoş gelürse ol müşrik hür. [33b]/(7)=2/221

Ol müşrik hür ve ol müşrik, tamüya kığırurlar ve Allāh uçmağa ve yarlıgamağa kığırur, emri-y-ile buyruğı-y-la. [33b]/(8)=2/221

hür → hür.

hürre (Ar.): Cariye veya esir olmayan kadın.

Ve bir cāriye ki mü'mine ola, hayırludur müşrikenüñ hürresinden ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlarıñuzu, müşrik erlere tā ĩmān getüreler. [33b]/(5)=2/221

İy peygamber hātūnları her ki gele sizden zināy-ile ki zāhirdür ya nüşuzle ki er'inden kaçmağdur aña 'azab iki Hurre'ye olan 'azāb olur biri celd biri rahm ve ol nesne Allāh üzerine āsān oldu ve her ki muṭī' ola sizden Tañrıya ve Rasüle ve eyü 'amel ide virürüz aña şevābını iki hurre kadarı birine yigirmi ve yarağlaruz anıñ-üçün bol rızğ ki uçmağdur. [247b]/(6)=33/30

hürrem (Ar.): Şen, sevinçli, güler yüzlü.

Fe ammā şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler pes anlar çemenlerde

şādu ḥurrem oldılar. [239a]/(5)=30/15

ḥüsn, ḥüsün (Ar.): Güzel, güzellik, iyilik.

*Ve indürdi siziñ-üçün gökden yağmurı pes bitürdük anuñ-la bostānlar ve bāğ-
çeler ki ḥüsn eyesidür. [227a]/(5)=27/60*

*Helāl degüldür saña ‘avretler tokuz’dan soñra ve ne anları tebdīl itmeñ ğayrı
‘avretlere ya’nī anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl itmeñ ğayrı ‘avretlere
ya’nī anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl itmeñ helāl degüldür tā ki
Tersālar mü’minlere analar olmayalar ve eger ‘acebe getirürse seni anlaruñ
ḥüsünleri meger şol Yehüdiyyeler Naşrāniyyeler vardur ki anları mālīñla
şatun alduñ [249a]/(20)=33/52*

ḥüsün → ḥüsn

ḥüsnā (Ar.): En güzel.

*Eyle tafşīl iderüz āyetlerümüzi şol kavme ki tefekkür iderler ve Allāh da‘vet
ider dār-i selāmete ve kılağuzlar şunu diler toğrı yola şun lariñinün ki ihsān
itdiler Ḥusnā uçmağı vardur ve artuğ vardur ki ol Tañrıñuñ Cemālin
görenüñdür. [136b]/(21)=10/26*

ḥüsnā uçmağr. En güzel cennet.

*Me‘a hāzā vaşf iderler dilleri anlaruñ yalanı bedürüstī anlaruñdur Ḥusnā
uçmağı. [169a]/(3)=16/62*

ḥūt (Ar.): Bir burç ismi, balık burcu.

*Burc On ikidür. Ḥamel, Şevr, Cevzā, Seraṭān Esed, Sünbüle, Mīzān, ‘Akrēb,
Kavs, Cedy, Delv, Ḥūt. [347b]/(4)=85/1*

ḥüve (Ar.): Üçüncü tekil şahıs zamiri, o.

Ve Allāh işidür senüñle Ḥuve –y-le’nüñ sözini. [318a]/(12)=58/1

ḥüzünlü: Hüzünlü, gamlı.

Ol günde ki Allāh o ḥüzünlü eylemez Peyğāmbəri ve şunları ki Īmān

getürdiler, anuñ-la bile cümlesinüñ şefâ'atların kabül ider. [329a]/(21)=66/8

I

ıduğı: Olduğı.

Hāl bu ki siz zulm ıduğın bilürsüz. [28b]/(6)=2/188

*Ve didi şunlar ki bizüm liķāmuz ummazlar niçün inmedi bizüm üzerümüze
ferişteler ya göreydük Tañrımızu ki sen Peygāber idüğüñ bize diyeydi!
taḫķīķ ululandılar kendü nefslerinde ve döndiler Haķķ'dan ulu döniş.
[215b]/(20)=25/21*

ıķāb (Ar.): Eziyet, azap.

*Ve şol ki ıķāb eyledi şuncılayın ki kendü ıķāb olundu-idi anuñla.
[204b]/(21)=22/59*

ıķāblu: Azaplı.

Ve bilüñ ki Allāh ḫatı ıķābludur. [119b]/(19)=8/25

*İy niçe küyler ki helāk itdük anları ve ol zālimleri ehli kāfirdiler.
[204a]/(5)=22/45*

ıla: İle.

*Pes ḫorķuñ ol Tañrıdan ki anuñ-ıla su'āl idersiz biribirüñüzden Billāhi
'Aleyk diyü ve erḫāmdan daḫı ḫorķuñ. [60b]/(14)=4/1*

ılgım şalgım: Serap.

Pes ılgım şalgım oldı. [343a]/(3)=78/20

*Ve şunlar ki kāfir oldılar anlarıñ 'amelleri ılgım şalgıma beñzer ki düz yerde
ola şusuz anı şu şanur tā şol vaķte degin ki gele aña içmek-içün anı nesne
bulmaya. [213a]/(17)=24/39*

ıilliyyūn (Ar.): Cennetin be gökyüzünün en yüksek ve en kutsal tabakası.

Ne bildürdi saña yā Muḫammed ki ıilliyyūn nedir? [346b]/(5)=83/19

ır-: Devirmek, yere sermek.

Eyitdiler. 'Uzr içüñdür Tañrmuza ki bize Di didi, dirüz, yüki boynumuzdan ırruz ve umaruz ki anlar qorqalar. [115a]/(7)=7/164

ırag → **ıraq**

ıraq, ırag (Ar.): Uzak.

Āgāh ol bedürüstī şunlar ki şekk itdiler kıyāmet varlığında iken ıraq azgunlıkdadır. [284a]/(16)=42/18

Şoldur ki ırag itdi Allāh anı rahmetinden ve gāzab itdi anuñ üzerine ve anlardan maymunlar ve toñuzlar ve şeytāna tapucılar eyledi. [84a]/(13)=5/60

ıraq ol-: Uzak olmak.

ıraq olur yanları anlaruñ yatacaq yerlerindendün namāzın kılmag-ıçün. [244b]/(7)=32/16

ırag eyle-: Uzak etmek, uzaklaştırmak.

Ve ırag eyledi Allāh anları rahmetinten. [129a]/(10)=9/68

ırag it-: Uzaklaştırmak.

Şoldur ki ırag itdi Allāh anı rahmetinden ve gāzab itdi anuñ üzerine ve anlardan maymunlar ve toñuzlar ve şeytāna tapucılar eyledi. [84a]/(13)=5/60

ıraqlık: Uzaklık.

Āgāh ol yā Muḥammed ıraqlık 'Ād'a ki Hūd Kavmi'dür. [145b]/(7)=11/60

Ve kāfirler şanurlar ki anlar toğrı yoldadır tā biz gelince ol vaqt didi ki: Nolaydı benümler senüñ ortamızda iki Maşrıq ıraqlığı olaydı! Ne yamān yoldāş sın sen diye şoñ peşīmān fāyide itmez. [288a]/(18)=43/38

ırga-: Sallamak, kımıldanmak, salınmak.

Ve ırga senden yaña ḥurmā ağacını tā dökülsin üzerüñe tāze ḥurmā. [188a]/(8)=19/25

Ve şān budur ki yaqīn oldı ki Mekke Ehli Mekke'den seni ırgayalar çıkarmag-ıçün seni andan. [178a]/(17)=17/76

ırmag → **ırmak**.

ırmak: Irmak, nehir.

Bedürüstî şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler kulağuzlar anları anlaruñ Perverdigāri ĩmānları sebebile altında ırmağlar ağar Na'ım uçmağları'nda. [135b]/(3-4)=10/9

Ğaçan ki geldiler ırmağa, heman içdiler andan yatup, toynca illā az ādem bunlardan ki avuç birle içdiler. [38b]/(7)=2/249

Elbette mahv idiserem anlardan, günāhlarını Ve elbette givürürem anları bostānlara bağçalara ki altlarından ırmağlar ağar, 'ıvağ oluban Tañrı ğatından. [60a]/(13)=3/195

ırmağlar eyle-: Irmaklar yapmak.

Ve ol ol'dur ki yeri gerdi ve anda tağlar eyledi ve ırmağlar eyledi ve her yemişden yiryüzinde ikişer cins eyledi. [156b]/(5)=13/3

Ve sizüñ-içün bāğ-çeler eylesün ve sizüñ-içün ırmağlar eylesün. [335a]/(19)=71/12

ısı: Sıcaklık.

Ğaçan ki Ğamīm'e getürseler şu içmege ısısından yüzleriniñ eti aşığa dökile. [312b]/(17)=55/44

ışın-: Isınmak.

Ehline didi ki. Eglenüdüruñ ben od gördüm ola kim size bir ğaber getürem ya oddan bir kösegü getürem ola kim ışınasız. [230b]/(9)=28/29

ışır-: Isınmak.

İletdiler ellerini āğızlarına ya'nī ğağıyup barmağların ışırdılar. [160a]/(14)=14/9

ısızlık: Issızlık.

Pes eyitdiler iy bizüm tañrımız ırāğ eyle seferlerümüzüñ āralığını ki

konaklarımızın aralığı ısızlık yazılar ola. [252a]/(20)=34/19

ıslāh (Ar.): İyileştirme, düzeltme, ıslah.

Ve anlarıñ erleri evlādur, anları döndermege 'iddetlerinde, kaçan ki talāk ric'a ola eger ıslāh dilerlerse bir birbiri-le. [34b]/(14)=2/228

ıslāh eyle-: Islah etmek.

Pes her kim ki korķarsa vaşıyyet idenden hayf itmegini haṭā-y-ıla ya 'amd-ile, şülüşden ekşer vaşıyyet eylese, pes ıslāh eylese vereşenüñ vaşıyyeti şülüşe indürüp, pes günāh yokdur anuñ üzeirine aşlā. [27a]/(9-10)=2/182

ıslāh it-: Islah etmek.

Ve eger ıslāh iderseñüz ve Tañrıdan korķarsañuz, bedürüstī Allāh gāfūr rahīm oldı. [73a]/(14)=4/129

ışmarla-: 1. İsmarlamak

Seni yetīm bulmadı mı yā Muḥammed! Pes 'emmüñ Ebū Ṭālib'e ışmarladı. [353b]/(1)=93/6

Pes şoñra bilesiz şunu ki size didüm ve işüm Tañrıya ışmarladum. [276a]/(5)=40/44

2. Teslim etmek.

Ve te'kīd ki ışmarladıñ insāna ki ātāsına iḥsān ide. [295a]/(20)=46/14

3. Buyurmak.

Añ yā Muḥammed şol vaḳti kim Loḳmān didi oğlına şol hālde ki naşīḥat iderdı. İy oğulcuğum şirk itme Tañrıya bedürüstī şirk ulu zulmdür Ve insāna ışmarladıñ atasına anasına hıżmet itmegi [242a]/(21)=31/14

ışmarlaş-: Birbirine tavsiye ve tenbih etmek.

Anlar Peyğāmberleri'ne böyle dimegi birbirine ışmarlaşdılar mı? [306b]/(11)=51/53

ısrā: Öte, ileri.

Pes ısrā geçmeñ anları. [35a]/(8)=2/229

ıSSı: Sıcak.

Māl oğlanları ıSSı olduğ-ıçün ya'nī muṭī' olma Velīdi'bn-i Muğīre'ye.

[331b]/(7)=68/10-14

ıSSı kim yalan söyler Tañrı üzerine. [354a]/(16)=96/15-16

ıSSı it-: Sıcaklaştırmak.

Ve illā kim diler ki ba'zuñuz sebebi-le şevāb ıSSı ide. [297b]/(8)=47/4

ıSSı ol-: Sıcak olmak.

ıSSı oldı geldiler meşe arasına gölgeye girdiler. [129b]/(1)=9/70

ıSSılık: Sıcaklık.

Ve didiler ki ıSSıda güçmeñ! Eyit yā Muḥammed cehennem odı kıtırakdur

ıSSılık yöninden eger añsalarđı eyle dimezlerdi. [130b]/(18)=9/81

ıŞık: Işık.

Cālutuñ dañı basında bir ıŞık vardı, üç yüz batman. [39a]/(6)=2/250

ıŞık (Ar.): Aşk, sevgi.

Taḥkīk helāk itdi anı 'ıŞık yöninden. [151a]/(1)=12/30

ıŞık odına yanmış velīler. Aşk ateşinde yanmış verliler.

Ma'nīsi şunlaruñ yolına kulağuzla kim anlara in'ām itdüñ; peygamberler, şiddiklar, kana bulaşmış şehīdler, 'ıŞık odına yanmış velīler, 'aşıklar gibi dimek olur. [2b]/(20)=1/6-7

ıvaż (Ar.): Bedel, karşılık.

'ıvaż yokdur, illā günāhı kadar. [103b]/(10)=6/160

Elbette mahv idiserem anlardan, günāhlarını Ve elbette givürürem anları bostānlara bağçalara ki altlarından ırmaqlar akar, 'ıvaż oluban Tañrı kıatından.

[60a]/(14)=3/195

'ıvaż bulmazlar, illā şunu ki düñyede işlerler. [113a]/(18)=7/147

‘ıvaz eyle-: Karşılık vermek.

Bunu ‘ıvaz eyledük anlar kâfir olduklarından ötürü ve bunun gibi ‘ıvaz ider miyüz itmezüz illâ kâfir olanlara. [252a]/(14)=34/17

‘ıvazın al-: Karşılığını almak.

Ve tamâm ‘ıvazın ala her nefis, kazandığı nesnenüñ ve anlara zulm olmaz. [47a]/(3)=3/25

‘ıvazın vir-: Karşılığını vermek.

Ve elbette ‘ıvazın virürüz şunlara ki şabr itdiler îmân getürüp kâfirler zaḥmetine. [171b]/(8)=16/96

İ

İbā (Ar.): Tiksindirme, tiksindirilme.

Pes secde eyledi firişteler küllîsi bir uğurdan illâ İblîs İbā eyledi secde idiciler-ile olmaḳdan. [163b]/(20)=15/31

İbā it-: Tiksindirmek.

Pes secde itdiler illâ şeyṭân İbā itdi yüz çevürürdi secdeden. [195a]/(19)=20/116

‘ibād (Ar.): Kullar, ibadet edenler.

Cift didüğü erkekile dişidür ki andan ‘ibād çoğalur. [351a]/(11)=89/3

maşālih-i ‘ibād: Salih kullar.

Bilür maşālih-i ‘ibādi, ezelen ve ebeden. [65a]/(1)=4/35

‘ibādet (Ar.): İbadet, Allāh’ın emirlerini yerine getirme.

Şıfatlaruz, senüñ ḥamdüñ-ile ve nefsümüzi pāk iderüz, saña ‘ibādet kıлмаğ- içüñ. [7b]/(1)=2/30

‘ibādet eyle-: İbadet etmek.

Belki Allāh’a ‘ibādet eyle ve şâkirlerden ol! Ve Tañrıyı ululamadılar eyle ki gerekdür ve yerler bir uğurdan anuñ kabzasındadır kıyāmet güninde ve

gökler dürlür kıyâmet gününde anuñ izzeti haqqıçün. [272b]/(13)=39/66

‘ibâdet idici: İbadet eden.

Ve lekin ‘ibâdet idiciler oluñ hazrete dir. [51a]/(7-8)=3/79

‘ibâdet it-: İbadet etmek.

Ve iy kavmüm dilemezem ben sizden ‘ibâdet itdügüñüz üzerine māl.

[143b]/(6)=11/29

‘ibâdet kıl-: İbadet etmek.

*şıfatlaruz, sentüñ hamdüñ-ile ve nefstümüzi pāk iderüz, saña ‘ibâdet kılmag-
içüñ. [7b]/(1-2)=2/30*

‘ibâdete meşgül ol-: İbadet ile meşgul olmak.

*Kaçan ki Gazâ’dan dönseñ ‘ibâdete meşgül ol! Ve Tañrıña niyâz idüp
Ümmetüñ dile! Zîrâ Şefâ’atcisin. [353b]/(9)=94/7*

‘ibâdetleri añ-: İbadetleri anmak.

Bu kez kalan ‘ibâdetleri añdı. [26a]/(14)=2/177

ibâdethâne: İbadet etmek için ayrılan yer.

Ya nî ibâdethânesine [47b]/(21)=3/37

iblis (Ar.): İblis, şeytan.

Pes soñra secde itdiler, illā İblīs secde kılmadı, secde idenlerden olmadı.

[104b]/(3)=7/11

iblis leşkeri: Şeytan ordusu.

Pes ol dirneşler şamūda anlar güm-rāhları ve iblis leşkeri bir uğurdan.

[221a]/(3)=26/94-95

iblis şanusı: Şeytan benzeri.

*Ve tahkik gerçek itdi anlarıñ üzerinde iblis şanusını ki azduracagam anları
didi. [252b]/(4)=34/20*

iblis’üñ şakāveti: Şeytan vesvesesi, şeytan sıkıntısı.

Murad bundan, Ādem'ün 'aleyhi's-selām iṭā'atidür, İblis'ün şaķāvetidür.

[7b]/(15)=2/33

'ibret (Ar.): İbder, alınan ders.

Eyit, yā Muhammed, ki. Seyr eyleñ yir yüzinde andan şoñra nazar kıluñ,

'ibret gözi-le görüñ, nice oldı serencāmı yalanlayanlaruñ. [91a]/(9)=6/11

'ibret al-: Ders almak

Pes 'ibret aluñ iy nazar āyeleri ve eger Tañrınuñ anlaruñ üzerine göçmek yazmağı olmaya-y-dı ya'nı Tañrınuñ hükminde anlara evlerinden göçmek olmasa 'azāb iderdi anlara kılıc-ile ve anlarıñ-içün āhıretde cehennem 'azābıdur. [320b]/(1)=59/3

'ibret dut-: İbret almak.

Andan şoñra haber virdi ki, 'ibret duta. [40b]/(16)=2/259

'ibret gör-: İbret görmek.

Ve eyledi siziñ-içün kulaķ ki haķķı işidesiz ve gözler ki anuñ-la 'ibret göresiz ve gönülller ki anı sevesiz. [244a]/(12-13)=32/9

'ibret gözi: İbret gözü, ibret nazarı.

Gör 'ibret gözi-le ki yüce artuķ kılduķ anlaruñ ba'zını ba'zıların üzerine ve taħķiķ āhıret serāyı uludur dereceler yöninden ve uludur menzilet yöninden.

[174b]/(18-19)=17/21

'ibret hāşıl ol-: İbret meydana gelmek.

Taħķiķ size 'ibret hāşıl oldı, iki bölükde ki uğraşdılar şancışdılar.

[46a]/(2)=3/13

'ibret olmağ: İbret olma.

Ve taħķiķ gemiyi nişāne kođuķ halka 'ibret olmağ-içün. [310b]/(7)=54/15

'ibret ko-: İbret koymak.

Pes bulmaduķ anda bir evden ğayrı müsülmānlardan ve anda bir 'ibret kođuķ

şunlaruñ-içün kim korkarlar ‘azāb-i elīmden. [306a]/(10-11)=51/37

‘ibret kııl- İbret etmek, ders vermek.

Pes anı biz ‘ibret kıılduğ, anlaruñ zamānındağı hālka ve anlaruñ ardınca gelicilere, ilā yevmi‘l-kıyāmeti ve öğüt kıılduñ, bizden korkan kullar-içün.

[11b]/(16)=2/66

ibrık (Ar.): Topraktan veya maddened yapılmış su kabı.

Ol bardağlar-ile ve ibrıklar-ile ve şağraklar-ile ki aq şucī-le doludur.

[314a]/(2)=56/17-21

ibrīşim (Ar.): İpekten yapılmış iplik.

Bezeneler uçmaqlarda bilezükler-ile altundan ve incüler taqınup ve geyecekleri anlaruñ anda ibrīşimdür. [202b]/(8)=22/23

ibtidā’ (Ar.): Yoktan varetme, icat, örneksiz olarak yaratma.

Eyit ki Tañrı yaradur ibtidā’en ve yine dūridür öldükden şoñra.

[137b]/(3)=10/34

ibtidā-i İslām: İslamın başlangıcı.

İbtidā-i İslām’da, kaçan ki bir kişi hac ayından öñdin ihrām iderdi, evine kapusından girmezdi. [28b]/(14-15)=2/189

icābet (Ar.): Kabul etme, kabul edilme.

Tañrı eyitdi: taḥkīk icābet olundı ikiñüzüñ du‘ası. [140b]/(7)=10/89

icāre (Ar.): Kira, gelir,

icāre it- Kiralamak.

Süleymān ‘aleyhi’s-selām Deñiz kırañında her gün iki balıcağa kendüni icāre itmiş-di. [16a]/(16)=2/102

icrā (Ar.): Yapma, bir işi yerine getirme.

Anlaruñ-içün icrā ecir vardur ki dükenmez. [347a]/(21)=84/25

iç- İçmek.

Ve şıgırdan koyundan harām itdük üzerlerine, iç yağların anlarıñ illā şol yağ degül ki arkaları götüre, yāhuz kığılu bağırsağı götüre, ya şol yağ ki kemüğü ile qarışdı. [102a]/(14)=6/146

Bir ayağıla dahı debdi bir pıñar çıkdı şudan biri-ile yundı birinden şu icdi. [267a]/(11)=38/42

Ve and içdi ol ikisine, ya 'nī Ādem'e ve Havvā'ya, ki: Bedürüstī ben size ki elbette ögütçilerdenem ve eyü şanucılardanam. [105a]/(3)=7/21

Bedürüstī ĩmānında gerçek olanlar içerler bir şerābdan ki aña katış kāfūr oldı. [340b]/(8)=76/5

içmege rāzı ol- İçmeye razı olmak.

Şaneme tapmağa rāzı olmadılar, evet hamr içmege rāzı oldılar Kaçan kim hamr içdiler, erin öldürdiler, zinā kıldılar. [16b]/(13-14)=2/102

içmek: İçme.

Şorarlar saña yā Muhammed, şuçı içmekden ve kumar oynamakdan. [33a]/(3)=2/219

içen: İçen.

Ve ırmaqlar vardur şucīden ki tatlıdur içenlere. [298a]/(11)=47/15

içici: İçen.

Andan şoñra içicilersiz anuñ üzerine ıssı şuyı. [314b]/(7)=56/54

iç: İç, içeri, ara.

Ya 'nī üç kişi iç ara kelecı itmeyeler illā Tañrı dördüncisi olur anlarıñ. [318b]/(15)=58/7

Ve kaçan ki beşāret oluna anlardan birisi dişi-ile ya 'nī kızuñ toğdı diyü yakīn olur ki yüzi kapkara ola içi kīn-ile toduğı hālde 'avretine kız toğurduğ-içün.

[168b]/(12)=16/58

iç ara söyleş- Aralarında konuşmak.

İy şunlar ki kaçan ki Peygamberle iç ara söyleşseñüz pes öğürdi söyleşmedin şadeka virüñ! ol yegrekdür siziñ-içün dahı pākrekdür maşiyetden.

[319a]/(20)=58/12

içecek, içecek: İçecek.

Tatmayalar anda uyku ve ne içecek şovuk şu. [343a]/(6)=78/24

Pes gör yiyeceğüñ ve içeceğüñ ki yıllanmamış ve müteğayyır olmamış ve nazar eyle eşegüñe. [40b]/(16)=2/259

Ve berāber olmaz iki deñiz bu biri tatlu şovuk tiz siñer içecek ve bu biri şürdur ācırağ ve her birinden taze et yirsiz. [256a]/(11)=35/12

içeri: İçeri, iç.

Ve ‘ahdlerini bozdukları sebebi-le ve küfürleri sebebi-le Tañırnuñ āyetlerine, ve peygamberleri öldürdükleri sebebi-le, haksuz suçsuz ve gönümüz hicāb içindedür, sözüñ içeri girmezdi didükleri sebebi-le. [75a]/(17)=4/155

içecek → içecek.

için, içün: İçin.

Havārī diyü için yārenlere dirler ve ağ geyenlere dirler. [324b]/(7)=61/14

Anuñ-içüñ Tañrı Mūsā’yı girü döndermedi, ya ‘nī döndermedi. [9b]/(3)=2/51

Eyle olsa, kullarına ta’līm için el-ħamdü li’llāhi rabbi’l-’ālemīn didi.

[2b]/(3)=1/2-4

içlik: Gömlek üstüne giyilen bir çeşit yelek.

Pes döndi anlardan, ya ‘nī çüñki anlar helāk oldu ve eyitdi. İy kavmüm!

Tahkiğ yitişdirdüm Tañırnuñ içliklerini ve öğüd virdüm size. [110a]/(9)=7/93

içtimā’ (Ar.): Toplanma, bir araya gelme.

Ta’riž oldur ki, eri ölmüş ‘avratuñ bir er vara ve eyde. Ğayli Ğātıruma Ğoş gelürsin ve sen baña muvāfiğa sın ve munaşibesin ve umaram ki bizüm aramızda ol içtimā’ ola. [36a]/(15)=2/235

içüñ → için.

içür→ için-.

içir,içür:- İçirmek.

İcirür size şundan ki anlaruñ içlerinde vardır. [206b]/(10)=23/21

Ve indürdük gökden ārıdıcı şu tā ki dirgürevüz anuñ-la ölmüş yeri ve içirevüz anı şunlara ki yaratduk dört ayaklu ya Ādemoğlanlarına ki çokdur.

[217a]/(11)=25/48-49

Andan ol on iki biñ kişi şulandılar, tavārlarına içürdiler, getürdiler.

[350a]/(13)=89/1

içürilmiş: İçirilmiş olan.

Ve içürilmiş-idi bunlaruñ gönlinde, buzağuya tapmak muhabbeti, küfürleri sebebi-le. [15a]/(15)=2/93

‘id (Ar.): Bayram.

İy şunlar ki ĩmān getürdiler! Kaçan ki şalā vireler namāz-içün Cum‘a güninde ki ‘ıdıdur mü‘minlerüñ, pes sa‘y idüñ Allāhü Te‘ālānuñ zikrine ve terk idüñ almağı şatmağı. [325a]/(13)=62/9

‘iddet (Ar.): Boşanmış veya eşi ölmüş kadının tekrar vlenebilmesi için beklemesi gereken belli bir zaman.

Ve tutmañ kāfirlerüñ ‘iddetlerini ya‘nī ‘iddet yoğdur. [323a]/(15)=60/10

idgām (Ar.): Birbirine benzeyen iki harfi bir yazıp şedde ile okuma.

İdgām’ile, İzhār’ile, İhfā’yile, Ğunne’y-ile bi-lā Ğunnesīle, Kālb’ile, İşmām’ile Kaşr’ile, Hadd’ile, Medd’ile. [337a]/(20)=73/4

idin-: Edinmek, sahip olmak.

Anları dost idinmekden ve şol ki anları dost idinür pes ol tāyife zālimlerdür.

[323a]/(6)=60/9

dīn idin-: Din edinmek.

Ve dīn idinmezler Haḫḫ dīni ūnlardan ki Kitāb virildiler Tā cizye virince ḳahrdan maḫhūr oluben. [125b]/(19)=9/29

düşmān idin-: Düşman edinmek.

Pes siz daḫı düşmān idinūñ anı. [255b]/(4)=35/6

dost idin-: Dost edinmek.

Anları dost idinmekden ve ūol ki anları dost idinūr pes ol ṭāyife zālimlerdür. [323a]/(7)=60/9

‘iffet (Ar.): Temizlik, namus.

Ve ammā ‘iffet istedükleri ḫayrludur ve Tañrı işidür niyāzı bilür rāzını. [214a]/(6)=24/60

iftār (Ar.): Oruç açma, iftar.

İftār vaḫtinde bir miskīn geldi. [340b]/(12)=76/6

iftār vaḫtī: İftar vakti.

Ḳaçan kim uyandı, iftār vaḫtī gecmiş-idi. [28a]/(13)=2/187

iftirā (Ar.): Birine aslı olmayan suç yükleme, iftira.

Ve dönderildiler Allāh’a ki ḫaḫḫ efendileridür ve nā-bedīd oldı anlardan ūol ki iftirā iderlerdi. [137a]/(14)=10/30

iftirā eyle-: İftira etmek.

Belki dirler ki Nūḫ iftirā eyledi ol sözi. [144a]/(1)=11/34

iftirā kelecı ol-: Yalan söz olmak.

Ḳur’ān iftirā kelecı olmadı ve illā kim ṭanuğıdur ol Kitāblaruñ ki bundan öñ enmişdür ve beyānidur her nesnenūñ ve mürşiddür ve esirgemekdür ĩmān getüren ḳavme. [156a]/(14)=12/111

iftirā it-: İftira etmek.

Taḫḫīḳ ziyān itdiler nefslerine ve azdı anlardan, ūol nesne ki iftirā iderlerdi, ki bize putlarımız ūefī’dür dirlerdi. [107b]/(7)=7/53

iftirā itdikleri nesne. İftira ettikleri nesne.

Anlar şunlardır ki nefslerin ziyāna virdiler ve ayrıldı anlardan iftirā itdikleri nesne bī-şekk. [143a]/(12)=11/21

iftirā itdikleri sebeb. İftira ettikleri sebep.

Ve mağrur itdi anları dīnlerinde, 'afv Allāh'a iftirā itdikleri sebebi-le, kim Biz Tañrınıñ sevdük oğlanlarıyuz dirlerdi. [47a]/(1)=3/24

iftirā olm-: İftira olunmak.

Olmadı bu Qur'an ki iftirā olma Allāhdan ğayrıya ya'nī buña Allāhdan ğayrı kimse didi demek iftirādur ve illā taşdıķdūr şunuñ ki kendüden ön geçmişdür Tevrāt gibi Zebūr gibi İncīl gibi. [137b]/(12)=10/37

iftirācr. İftiracı, ifitira eden.

Didiler ki. Yā Muhammed degülsin illā iftirācısın. [171b]/(19)=16/101

igen: Çok, pek, fazla.

Ve sizüñ bu işüñüzde belā vardur Tañrıñuzdan igen ulu. [112b]/(15)=7/141

igid: Yiğit.

Zīrā oğlanları igid-iken pīrlər oldılar, 'Üzeyr daħı nevcüvān-idi. [40b]/(21)=2/259

igne: İğne.

Bedürüstī şunlar ki yalanladılar bizüm Qur'an'umuz ve ululandılar, anı kabül itmekden, açılmaz anlaruñ-içün gökler kapusu ve girmezler uçmağa, tā deve igne yurdusına geçince. [106b]/(6)=7/40

igvā (Ar.): Baştan çıkarma, saptırma.

İblis eyitdi. Baña igvā itdüğünden ötürü. [104b]/(11)=7/16

Andan soñra zāhir oldı anlara Yūsuf'uñ pākliğına nişānlar gördükden soñra ki elbette zindāna koyalar Zelīhā igvāsıle bir zemāna degin. [151a]/(19)=12/35

ihāta (Ar.): Çevime, kuşatma.

ihāta eyle-: Çevirmek, kuşatmak.

İhāta eyledi benüm Tañrum her nesneyi, 'ilm yöninden. [96a]/(14)=6/80

ihāta idici: Çeviren, kuşatan.

Bedürüstī Allāh, şunu ki siz işlersiz, ihāta idicidir. [54a]/(15)=3/120

ihānet (Ar.): Mahv etme.

Ya 'nī haqqā ki benüm ihānetüm ikrāmum bāy itmekde ve yoksul itmekde degüldür. [351b]/(17)=89/16

ihdās (Ar.): Yeni bir şey ortaya çıkarma.

Bilmezsin sen ola ki Allāhü Te'ālā andan sonra bir emr dahı ihdās ide. [327b]/(10)=65/1

ihfā' (Ar.): Gizleme.

İdgām'ile, İzhār'ile, İhfā'yile, Günne'y-ile bi-lā Ğunnesīle, Kalb'ile, İşmām'ile Kaşr'ile, Hadd'ile, Medd'ile. [337a]/(20)=73/4

ihkām (Ar.): Sağlamlaştırma.

Ya anlar bir iş mi ihkām itdiler? [290a]/(7)=43/79

ihkām idici: Sağlamlaştırıcı.

Pes bizüz ihkām idici ya 'nī anlar ittifāk itdiler Dāru'n-Nedve'de ki Muhammed'i 'aleyhi'ş-şalātü ve 's-selām helāk ideler. [290a]/(8)=43/79

ihlās (Ar.): Kurtuluş.

Nice ki evvel yaratdı, yine çopırsarsız, ihlās gerek ki bile bulma. [105b]/(9)=7/29

ihrām: Hac için hazırlanan dikişsiz özel bir örtü, hac elbisesi.

Pes her ki ihrām bağlansa 'Umre'ye, ef'ālī 'Umre'yi işlese, andan sonra otursa, tā hacc vaktine degin andan, hac eylese, anuñ üzerine vardur, müyesser olan nesne kurbāndan. [29b]/(17)=2/196

ihrām bağlan-: Hac elbisesine bürünmek.

Pes her kim vācib itdi bu aylarda hacı, kendü üzerine, ihrām bağlanup, pes cimā⁶ yokdur ve sögmek yokdur ve cedel yokdur hacda aşla. [30a]/(6)=2/197

ihrām gey-: Hacı elbisesi, hac kıyafeti.

Öldürmeñ avı, ihrām geymişken. [87a]/(15)=5/95

ihrām geymiş ol-: Hac elbisesi giymiş olmak.

Helāl oldı size, tavarlaruñ dört ayaklusı, berde bahırda, illā şol nesne ki oqınur sizüñ üzerüñüze, işbu şurada, avı helāl görıcı olmayasız, şol hālda ki siz ihrām geymiş olasız. [77a]/(16)=5/1

ihsān (Ar.): İyilik etme, bağış, bağışlama.

Bedürüstī Tañrınıñ rahmeti yaqındur ihsān idenler içüñ. [107b]/(17)=7/56

Ve illā kim ihsān eyesi şol kişidür Tañrıdan korqa. [28b]/(17)=2/189

ihsān eyesi: İyilik sahibi.

Ve illā kim ihsān eyesi şol kişidür Tañrıdan korqa. [28b]/(17)=2/189

ihsān eyle-: İyilik yapan.

Vir bize dünyāda ihsān eylemek ve aḥretde cennet ve saḡla bizi cehennem ‘azābından. [30b]/(8)=2/201

İhsān ider: İyilik yapan.

Hidāyetdür ve rahmetdür ihsān idenlere şunlara ki namāzı kıılurlar ve zekātı virürler ve anlar āḥirete [241b]/(20)=31/2-3

ihsān idici: İyilik yapan.

Ve şunlaruñladur ki ihsān idicilerdür. [173b]/(3)=16/128

ihsān it-: İyilik yapmak.

Tañrıñuz yeg bilür şunı ki nefsuñuz içindedür ataya anaya ihsān itmekden eger şālîḥlerden olursañuz. [175a]/(8)=17/25

ihsānı terk it-: İyilik yapmayı bırakmak.

*Anlar şunlardır ki azgınlığı aldılar, doğruluğu virdiler, küfri ihtiyâr itdiler
îmân üzerine; işyanı kabûl itdiler, ihsânı terk itdiler. [26a]/(2)=2/175*

ihtilâf (Ar.): Ayrılık, aykırılık, uyuşma.

*Bedürüstî Allâh hükm ider şunda ki anlar anda ihtilâf iderler.
[268b]/(14)=39/3*

ihtilâm (Ar.): Düş azmak.

*Zîrâ ol gice ki anda kondılar dağı şuşadılar, ekşer ihtilâm oldılar.
[118b]/(20)=8/11*

ihtimâl (Ar.): Mümkün olma, mümkülük.

*Ve şol ki diler Tañrı, anı azdura, anuñ gônlini tar kılar, zağmetlü kılar, şunuñ
gibi kim göge çıkmak ister, hal bu ki çıkmak ihtimâli yok. [100a]/(12)=6/125*

ihtiyâc (Ar.): Muhtaçlık, gereklilik.

*Severler şunu ki hicret itdi anlardan yaña ve neflerinde hased bulmazlar
şundan ki muhâcirin virildi ganîmet mālından ve ihtiyâr iderler muhâcirleri
ve eger kendüleruñ ihtiyâcı dağı olsa. [321a]/(6)=59/9*

ihtiyâr (Ar.): Seçme, seçilme, seçim.

*Eyitdiler. Hılâf itmedük va'de-gâhuña senuñ ihtiyârumuzla illâ kim biz
buñlanduğ günâhkâr kavmuñ zînetinden ya'nî Fir'avn Kavmi'nüñ altunından,
gümüşinden. [194a]/(8)=20/87*

ihtiyâr eyle- Seçmek.

*Ve Allâh ihtiyâr eyler rağmetine, kimi dilerse, ya'nî kimi dilerse, Allâh
Te'âlâ nübüvvet hıl'atin geydürür. [17a]/(18)=2/105*

ihtiyâr it- Seçmek.

*Anlar şunlardır ki azgınlığı aldılar, doğruluğu virdiler, küfri ihtiyâr itdiler
îmân üzerine; işyanı kabûl itdiler, ihsânı terk itdiler. [26a]/(2)=2/175*

ihtiyâr kıI- Seçmek.

Yene di. İhtiyār kılduñuz mı andan ğayrı dostlar? [157b]/(4)=13/16

ihyā (Ar.): Diriltme, uyandırma, canlandırma.

ihyā iderler gıceyi secdede ve ayağın turup. [218a]/(1)=25/64

ihyā it-: Diriltmek, uyandırmak.

Ya şöyle midür ki, her kim ki kâfir oldı-y-ıdı, pes biz anı ihyā itdük İmān-ıla.

[99b]/(18)=6/122

‘ikāb (Ar.): Eziyet, azap.

Pes şol ki aña naşīhat geldi Tañrısından, dağı yığlındı ribā mālından pes anuñ dur şol ki geçdi, ya‘nī aña ‘ikāb yoğdur geçen günāh-içün ribādan.

[43a]/(20)=2/275

‘ikāblu: Eziyetli, azaplı.

Şunı ki Peyğāmbere size virdi aluñ ve şol ki nehy itdi sizi andan pes yığlınuñ!

Ve qorquñ Tañrıdan bedürüstī Tañrı qatı ‘ikābludur. [320b]/(18)=59/7

ikāmet (Ar.): Oturma, yerleşme.

Yeynicek götürürsüz anı güüñüz günü götürmege ve ikāmet itdüñüz günü kurmağa. [170a]/(19)=16/80

ikāmet it-: Oturmak, yerleşmek.

Pes ikāmet idevüz ol bütlere tapucılar olub. [220b]/(5)=26/71

iken: İken.

Pes geldi aña bizüm hışmumuz, gicede, ya anlar kaylulede iken ya‘nī kuşluk uykusını uyurken. [104a]/(11)=7/4

Āğāh ol bedürüstī şunlar ki şekk itdiler kıyāmet varlığında iken ırāk azgunlıqdadır. [284a]/(16)=42/18

ikey → iki.

iki, ikey: İki (sayı), iki (kişi).

Ve iki şanuk dutuñ erenlerüñüzden. [44a]/(11)=2/282

Vaqtā ki gök yarla ikey yaña Kehkeşān'dan feriştelər çıkmag-ıçtin.
[312b]/(8)=55/37

*Ve şunlardur ki kaçan ki nafağa itseler isrāf itmezler ve kıt itmezler ve bu
ikinüñ arasında 'adl oldı. [218a]/(5)=25/67*

iki pāre kıt- İkiye bölmek.

*Ve tıdurdurđ ol bahçeyi ki ırmağ anı iki pāre kıldı ħurmā ağacile ve ikisinüñ
arasını ekin kıldurđ. [183a]/(3)=18/32*

iki pāre ol- İki parçaya bölünmek.

*Söyledi selām-ile, ağaç aña söyledi ve ay iki pāre oldı işāreti-le ve nice
mu'cizeler dağı. [39b]/(1)=2/253*

ikig: İkişer.

*Pes yaratdı anları yedi kat gökeyledi ikig gün içinde ve buyurdı her gökde ol
göküñ emrini ve bezedük dünyā gökini cırāğlar-ile ve ħıfz itdük anı
şeytāndan ya yukaru çıkmaya. [279a]/(3)=41/12*

*Benüm ikig gönüm var biri Muhammed gönünden eyü añlar didise bu āyet
endi. [245b]/(6)=33/4*

ikiley: Tekrar.

Allāh evvel emrden yaradur ikileyiden toprağdan yene dirüdü.
[238b]/(20)=30/11

ikinci: İkinci, tekrar.

*İkinci Lā ilāhe illā'llāh Muhammed'üñ Rasülü'l-lāh dimekdür, üçünci, tama'ı
terk itmekdür. [2a]/(9)=2/1*

*Vaqtā ki ikinci diriltmek, ikinci rızq virmek bu fānī dünyaya muteallik
degül-idi, belki ol baķī eve muteallik-ıdı kim aña dīn günü dirler.*

[2b]/(5)=1/2-4

ikinci dirilt- Tekrar diriltmek.

Vaqtā ki ikinci diriltmek, ikinci rızq virmek bu fānī dūnyaya muteallik degül-idi, belki ol baķī eve muteallik-ıdı kim aña dīn gūni dirler. [2b]/(5-6)=1/2-4

ikinci giçe: İkinci gece.

İkinci giçe hem-çünān üçünci giçe hem-çünān eyle itdilerse bu āyet indi ki, nezre vefā iderler ve korķarlar şol günden ki anuñ şerri fāş olupdur. [340b]/(12)=76/6

ikinci gūn: İkinci gün.

İkinci gūn yine geldi. Yā Rasūla'llāhi du'ā kııl ki Tañrı baña rızq vire didi. [130a]/(12)=9/75

ikinci kerre: İkinci kez.

Baķmazlar bunlar illā bir na'raya ki dutar anları ol na'ra ki Şūr üfürülmesidür şol hāde ki çalışurlar almaķda şatmaķda pes vaşıyyet dahı idemeyeler şöyle gāfilleriken kıyāmet kıopa ve ehillerine döneler bāzārlarından ikinci kerre Şūr çalına hemān-sā'at anlar kağabeyrlerinden kendüleri besleyene segirdürler. [260a]/(12)=36/51

ikindi, ikindü: İkindi.

Allāhü Te'ālā İkindi Namāzı'na and içdügi gibi. [350b]/(15)=89/1

Bu iki tanuğı ħabs idesiz, ikindü namazından soñra ya tavaķkuf ideler. [88b]/(9)=5/106

ikindi namāzı: İkinci namazı.

Murād şabāĥ namāzı'dur ve öyle ve ikindi namāzı'dur. [308a]/(15)=52/48

ikindü → ikindi.

ikişer: İkişer, iki iki.

Ol tayıfenüñ şevābları ikişer kerre virilir. [232a]/(15)=28/53

ikiz: İkiz, çift.

Ve Allāh bilir şunu ki her dişi götürür ve şunu ki rahmler azaldur veled bir olsa ve anı ki rahmler arturur veled ikiz olsa ya dört olsa ya götürmek tokuz aydan geçüp iki yıla sürse. [157a]/(3)=13/8

ikiz ol-: İkiz olmak.

Eger ikiz olsa, ikisi bile harām olurdu ve ol ikinüñ menfa'atı erüñ olurdu 'avrata nesne yok. [88a]/(13)=5/103

iklīm (Ar.): İklim.

Ve anları perākende kılduğ küllü perākende kılmak ki her birini bir iklīme bırağduğ. [252b]/(1)=34/19

ikra' (Ar.): Kur'an – ı Kerim'de geçen sure ismi.

Zīrā evvel Cebrāyīl, Peyğāmbere 'aleyhime's-selām çün İkra' Süresin Mā lem ya'lem kelimesine değın indürdi. [331a]/(18)=68/1-2

ikrāh (Ar.): Zorlama, tiksınme.

Ve güç eylemeñ kulluğçılaruñuza zinā üzerine eger pāklik dilerlerse taleb idübeni dünyā mālını ol zinā aqçey-ile ve şol ki güç ide anlara zinā idüñ diyü bedürüstī Tañrı anlara ikrāh itdükdün şoñra anlaruñ günāhını örtücidür ve anları esirgeyicidür zīrā ki güç-ile zinā itdiler. [212b]/(15)=24/33

ikrām (Ar.): Bağış, ikram, ağırlama.

Ve şunu ki Tañrı hor ide aña ikrām idici olmaz. [202a]/(18)=22/17

ikrām it-: İkrām etmek.

Ol dağı eydür ki, benüm Tañrım baña ikrām itdi ve ben ol ikrāma lāyıkıdum, deyü. [351b]/(14)=89/15

ikrām olunmuşlar: Ağırılanmış olanlar.

Yemişler vardur hāl bu ki anlar ikrām olunmuşlardur na'īm uçmağlarında. [262a]/(20)=37/41-42

ikrāma lāyık: İkrāma layık.

Ol dağı eydür ki, benüm Tañrım baña ikrām itdi ve ben ol ikrāma lāyıkıdum, deyü. [351b]/(14)=89/15

ikrāmum bāy it-: İkramımı zengin etmek.

Ya‘nī haqqā ki benüm ihānetüm ikrāmum bāy itmekde ve yoqsul itmekde degüldür. [351b]/(17)=89/16

ıkrār (Ar.): Dil ile söyleme, tasdik etme.

Eyitdiler. İkrār itdük aña ve kabül itdük anı. [51a]/(18)=3/81

Pes men‘ itmestün seni ol kıyāmet günine ıkrār itmekden şol ki aña inanmaz. [191b]/(6)=20/16

ıkrār idici: Tasdik eden.

Eyitdiler. İmān getürdük ve tanuğ ol ki bedürüstī biz ıkrār idicilerüz Tañrnuñ birligine ve ‘İsā’nuñ haqqıduğına. [89a]/(19)=5/111

ıkrār it-: Dil ile söylemek, tasdik etmek.

Andan soñra ıkrār itdüñüz ve siz tanıklık virürsüz kim ‘ahd aldük. [13b]/(20)=2/84

ıkrār ol-: Dil ile söylenmek, tasdik olmak.

Pes şol ki i‘rađ ide İmān getürmekden, ‘ahd ve ıkrār olduğdan soñra. [51a]/(21)=3/82

ıktidā (Ar.): Tabi olma, uyma.

Pes anlaruñ hüdāsına ıktidā kııl. [97a]/(2)=6/90

ıktizā (Ar.): Gerekme, gereklilik, ihtiyaç.

Ve hem İbn-i Mes‘ūd rażıyallāhu anhu hāfızū ‘ale‘ş şalavāti ve‘ş-şalāti‘l-vuşā salāti‘l-‘aşri okudı, hem ‘aql dađı şöyle ıktizā ider. [36b]/(20)=2/238

ıla: İle (vasıta),

Ve yiñ māluñuzı arañuzda bātıl-ile, zulm-ile, tanuğlı ıla ve güçmeñ zulm-ile yalan-ile, rişvet virmek-ile hüküm eyelerine yimek-içün bir bölügi hālkuñ

mállarından, yalan and-ile, ya yalan tanuqlıg-ile. [28b]/(3)=2/188

Şunlaruñ-içüñ kim ilā oquşurlar ‘avratlarından, şeytāna [34a]/(21)=2/226

‘ilac (Ar.): İlaç, care.

Ve Allāh ‘ālim ve hakīm oldı, ki size katluñ ‘ilacın, keffāretin beyān itdi.

[70a]/(14)=4/92

ilāh (Ar.): Tanrı.

İlah yoqdur, illā oldur, her nesnenüñ yaradıcısıdur. [98a]/(21)=6/102

ilahe (Ar.): Kadın tanrı.

Benī İsrāyil didiler. İy Mūsā! ‘Bizüm-içüñ ilah eyle, nice ki anlaruñ ilahesi var. [112b]/(7)=7/138

i‘lām (Ar.): Elem verme, gam verme.

Fir‘avn eyitdi: İmān getürdüñüz aña, ben size i‘lām itdügümden öñ.

[111a]/(16)=7/123

i‘lām it-: Gam vermek.

Ol su’āl ve ol tanuqlıq kendü nefsleri üzerine anuñ-içündür ki, senüñ Tañruñ helāk ider degüldür köyleri zulm-ile, şol halda ki ehl-i gafiller olalar, peygamber gelüp i‘lām itmedin. [100b]/(20)=6/131

ilçi: Elçi.

Hūd eyitdi: Benüm sefāhatum yoqdur ve illā kim ben ilçiyem,

[108a]/(21)=7/67

ilçilik: Elçilik.

Yitişdürürem size, Perverdīgāruñ ilçiliklerin. [108b]/(1)=7/68

ile: İle (vasıta)

Ol şol nesnedür ki öğütlenür anuñ-ile, şol ki sizden İmān getürür Tañrıya ve kıyāmet günine. [35b]/(10)=2/232

Pes kırtarduk anı ve şunu ki anuñ iledür mü’minlerden tolu gemi içinde.

[221b]/(4)=26/119

ilet-: Alıp gitmek, götürmek, iletmek, çevirmek, sapturmak.

İledüñ benüm şu gönlegimi. [155a]/(15)=12/93

Andan soñra iledürem anı tamü 'azābına. [20a]/(7)=2/126

İlet benüm bu Kitābumı ve ilķā eyle anlara andan soñra dön anlardan.

[225a]/(16)=27/28

Ve yoldan ilet şuña ki gücüñ yiter anlardan āvāzuñla nāyden, kñnundan, çengden. [177b]/(4)=17/64

Pes yoldan iletđi anları şeytān la' anetü 'llāh, ol uçmağdan [8a]/(1)=2/36

İy anlar ki imān getürdiler! Sözüñüz ilerü iletmeñ Tañrı huzūrında ve Rasūli huzūrında. [302a]/(15)=49/1

ilenc: Beddua, azarlama.

Ammā evlā vecih ol-durur kim, bu āyet kargış, ya'nī ilenc şüretinde gelmişdür, diyevüz. [4a]/(5)=2/7

ilerü: Önce, evvel, daha önce.

Tahķiķ geldiler ol kāfirler zulm-ile ve bühtān-ile ve eyitdiler ilerü gelenlerüñ hikāyetleridür yazdı anı Muhammed haberden. [215a]/(4)=25/5

ilerüki: Daha önceki.

Tañrıyı ki sizüñ besleyiciñüzdür ve ilerüki atālaruñuzuñ besleyicidür. [264a]/(15)=37/125-126

ilerzām: Susuturma.

Kimseneye ilerzām itmek yokdur dīnde, Mekke feth olup 'Arab müsülmān olduğdan soñra. [40a]/(3)=2/256

iley: Ön.

Görücidür anuñ hālını ilerü zemānda talāķ athār'-ile olurđı ve iley-ile olurđı. [318a]/(14)=58/1

ilhāh (Ar.): Üzerine düşme, zorlama, ısrar etmek.

Meger ki dāyim olasin üzerine, ilhāh idüp ol emānet mālın helāl gördükleri, şol sebebdir ki anlar didiler. Yokdur bizüm üzerümüze, Muḥammedī olanlarda yol ya'nī Muḥammedīlerüñ mālı bize helāldur didükleri olur.

[50b]/(10)=3/75

ilhāh it-: İsrar etmek.

Eger mällaruñuzı bir uğurda dilese sizden ilhāh itseñüz bahıl olursız.

[299b]/(1)=47/37

ilhāk (Ar.): Katma, ekleme, ilave.

Eyit yā Muḥammed baña gösterüñ şunları ki ilhāk itdüñüz aña şerīkler deyü ya'nī yaratmadılar bir nesne belki ol Allāh 'azīz ḥakīm'dür. [253a]/(1)=34/27

ilhām (Ar.): İçe doğdurulma, lham.

Pes Süleymān 'aleyhi's-selām gülüms-ıdı ol qarıncanuñ sözinden ve eyitdi: Yā Rabbi baña ilhām eyle şükr itmegümi şol ni'metüñe ki in'ām itdüñ benüm üzerüme ve Atām üzerine ve eyü 'amel itmegümi ki begenesin anı ve beni şālīḥ kullaruñ içine koy! Ve kuşları dükneldi [224b]/(18)=27/19

ilhām olun-: İçe doğdurulmak.

Ve didi şunlar ki 'ilm virildiler. Vāy size ki Tañrınuñ şevābı ḥayrludur şuña ki İmān getürdi ve eyü 'amel işledi ve gelec-ile ilhām olunmaz meger şabr idenle. [234a]/(3-4)=28/80

'ilim (Ar.): İlm.

Bunda daḥı zann 'ilim ma'nāsınadır, ya'nī bileler. [35a]/(15)=2/230

Ve eger uyarusañ anlaruñ fesādlarına şundan soñra ki saña geldi 'ilm.

[159a]/(11)=13/37

'ilimden çıkar-: İlmden çıkarmak.

Eyit, yā Muḥammed: Var mı hiç қатуñuzda bir 'ilimden, ki çıkarasız anı

bizüm-içüñ? [102b]/(2)=6/148

‘ilm eyesi: İlim sahibi.

Ve taḥkīk ol ‘ilm eyesidür şuña ki aña ki öğretdük ḥazer-i kaderden nesne men‘ itmezdi ve illā kim ḥalkuñ ekserī bilmezler. [153b]/(13)=12/68

‘ilm gel-: İlm gelmek.

Ve iḥtilāf itmediler, şunlar ki, kitāb virildiler, illā şundan şoñra ki, anlara ‘ilm geldi, İslām Dīni ḥaḥḳ-ıduğına, ‘adāvetden ötürü ki, aralarında düşmiş-idi, peygamber ‘aleyhi’s-selām geldükde. [46b]/(3)=3/19

‘ilm gel-: İlm nazil olmak.

Ve eger uyarusañ anlaruñ fesādlarına şundan şoñra ki saña geldi ‘ilm. [159a]/(11)=13/37

‘ilm ḥāşıl ol-: İlm meydana gelmek.

Ve taḥkīk yerleşdürdük Ya‘küb oğlanlarını eyü menzillere Mışır gibi Şām gibi ve rüzī kılduk anlara bañlarından iḥtilāf itmediler tā anlara ‘ilm ḥāşıl oldı. [140b]/(20)=10/93

‘ilm ve ḥilm eyesi: İlm ve hilm sahibi.

Ve taḥkīk Tañrı ‘ilm ve ḥilm eyesidür. [204b]/(19)=22/59

‘ilm içinde māhir olan: İlm içinde mahir olan.

İllā ki ‘ilm içinde māhir olanlar anlardan ve ĩmān getürenler anlardan ‘Abdullah bin Selām gibi. [75b]/(14)=4/162

‘ilm-ile eyle-: İlim ile yapmak.

Ve ivme Kur‘ān’-ile vaḥy saña temām yitişdürişmedin ve eyit ki. Yā Rabbi beni ziyāde eyle ‘ilmile. [195a]/(16)=20/114

‘ilm-ile işleyici: İlim ile çalışan.

Bedürüstī senüñ Tañruñ ḥikmet-ile, ‘ilm-ile işleyicidür. [96b]/(4)=6/83

‘ilm ve ĩmān taldur-: İlm ve iman doldurmak.

Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām gönliñi yardı ve anı Zemzem şuyıla yudı ve aña ‘ilm ve ĩmān ıoldurđı. [353b]/(6)=94/1

‘ilm vir-: İlm vermek.

Ve her birine hikmet ve ‘ilm virdük ve müsahhar kılduk Dāvūd’-ile tağları ki tesbīh iderler ve kuşları bile müsahhar itdük ve biz işleyicīdük ‘ilmümüzde.

[199b]/(8)=21/79

‘ilm viril-: İlm verilmek.

Buncılayın yalanlar-ıdı kıyāmeti ve didi şunlar ki ‘ilm virildiler. tahkīk eglendüñüz Tañrınuñ kazāsında kıyāmet günine degin. [241b]/(7)=76/56

‘ilm-i levhu’l-mahfūz. İlahi ilim.

Eyitdi şol ki vardur anuñ katında ‘İlm-i Levhu’l-Mahfūz’dar.

[225b]/(21)=27/40

‘ilmini ihāta it-: İlmini kapsamak.

Belki yalanladılar Qur’an’ı ‘ilmini ihāta itmedükler-içün ya’nī añ layamadukları sebebden ve anlara te’vīli gelmedügi sebebden.

[137b]/(18)=10/39

‘ilimsüz. İlimsiz.

Tahkīk ziyān itdi, şunlar ki depelediler veledlerini, ceħalet yöninden ‘ilimsüz, yidürecek bulmayavuz diyü. [101b]/(9)=6/140

‘ilmümüz üzerine mürşid kııl-: İlminiz üzerine mürşit yapmak.

Ve tahkīk getürdük anlara bir kitab ki tafşīl itdük ol kitabı, ‘ilmümüz üzerine, mürşid kılduk ve rahmet kılduk, bir şayifeye ki ĩmān getürdiler.

[107a]/(21)=7/52

ilķā (Ar.): Bırakma, burakılma, terk, atma.

İlet benüm bu Kitābumı ve ilķā eyle anlara andan şoñra dön anlardan.

[225a]/(17)=27/28

ilkā it-: Terk etmek.

Şeytān ilkā itdügini fitne eylemek-içün. [204b]/(4)=22/52

illā (Ar.): Ancak, yalnız, hariç.

Degüldür cezāsı, şunuñ kim buñı işleye sizden, ya'nī kitābuñ ba'zına inana, yāhuz fidye vire, dañı ba'zına inanmaya illā ħorlıkdur dünya dirliğinde.

[14a]/(12)=2/85

‘ilm → ‘ilim.

ilticā (Ar.): Sığınma, barınma.

Her kim aña ilticā ider şıgımur, ħurtılır ve eger üstinde ħan dañı olursa ħaremeddür. [19b]/(15)=2/125

iltifāt (Ar.): Lutfetme, gönül alma.

Yeynilmez anlardan ‘azāb ve ne ħoz iltifāt oluñsarlar. [51b]/(0)=3/88

ilzām (Ar.): Cevap veremez hale getirme, susturma.

Didi. İy benüm ħavmüm! Ħaber virüñ baña eger ben burhān ve delīl üzerine olursam Tañrumdan ve baña Peygāmberlik virürse Ħazretinden pes örtülü olursa sizüñ üzerüñüze ilzām idelüm mi size ol ni‘meti bildürmege ve siz ni‘meti dilemezken. [143b]/(5)=11/28

imām (Ar.): Namazda kendisine uyulan kimse, imam.

Allāh didi kim. Bedürüstī ben seni imām iderem ħālķa kim saña uyalar.

[19b]/(12)=2/124

imām eyle-: İmam yapmak.

İbrāhim eyitdi. Ve benüm zürriyetimden dañı imām eyle. [19b]/(13)=2/124

‘imāme (Ar.): Sarık.

Aķ ħonlu, aķ dülbendlü, ‘imāmelerinüñ uçları çiginlerinde-y-idi ve dañı cenk itdiler. [118b]/(13)=8/9

imāmet (Ar.): İmamlık.

Bu şart itdüğine sebep ol-idi kim, imāmet diledükde, kāfirlere imāmet yoğdur didi-idi. [20a]/(4)=2/126

İmān (Ar.): İman, inanma, inanç.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Masharalığa tutmasun bir gürüh bir gürühı dağı. [303a]/(2)=49/11

İmān getir-: İman getirmek.

Ve Ebū Bekr ve hātūnı yalvarurlar Tañrıya ve eydürler ki. Vāy saña yā ‘Abde’r-Raḥmān İmān getir ki kıyāmet vardur. [295b]/(14)=46/17

İmān getüren kavım. İman getiren kavim.

Bedürüstī bunda esirgemek var ve naşihat var İmān getüren kavme. [237b]/(3)=29/51

İmān getürücü. İman eden, iman getiren.

Bedürüstī bunda nişāne vardur ve çoğı anlaruñ İmān getürücü olmadılar ve taḥkīk senüñ Tañruñ elbette gālibdür esirgeyicidür. [218b]/(17)=26/8

İmān nūr. İman nuru.

Ol nūr İmān nūridur ki yandı mübārek ağacdan ki Muḥammed dūr ne Şarkī’dür ne ğarbī’dür zīrā ‘ālemi dutubdur anuñ Şer’i. [213a]/(3)=24/35

İmāna gel-: İmana gelmek.

Pes muṭī‘ olma kāfirlere ve duruş anlara Qur’an’-ile ulu dürişmek ola ki İmāna geleler.

[217a]/(17)=25/52

İmāna gelmege ço-: İmana gelmeye müsaade etmek.

Āgāh oluñ, ya’nī āgāh ol, yā Muḥammed, bedürüstī anlar şunlar dur kim müfsidlerdür, ḥalkı İmāna gelmege komazlar ve Muḥammed’üñ ‘aleyhi’s selām kuvvetin dilemezler. [4b]/(9)=2/12

İmāna getürmege ço-: İman getirmeye müsaade etmek.

İy anlar ki ĩmān getürdiler bedürüstī çoqlar Yehūd'ũñ 'ulemāsından ve zāhidlerinden yirler halkũñ mällarını bāṭıl-ile zulm-ile ve men' iderler Tañrı yolından halkı ĩmān getürmege qomazlar ve şunlar ki şaqlarlar altunı ve gümüşi ve harac itmezler anı Allāh yolında. [126a]/(15)=9/34

imāna kulağuzla-: İmana yönlendirmek.

İmāna kulağuzladuğı gibi, Tañrı beyān kıılır size āyetlerini, le'allī haq yola kulağuzlanasız. [53a]/(1)=3/103

İmāndan yaña kığır-: İmandan yana (olmaya) çağırmaq.

Biz işitdük bir münādī ki kığırur-dı İmāndan yaña, ĩmān getürũñ Rabbũñüze, diyü. [60a]/(1)=3/193

İmānlarınıñ üzerine şābit kal-: İmanları üzerine sabit kalmak.

Ve Tañrı pāk ide, şunları kim ĩmānlarınıñ üzerine şābit qaldılar. [55b]/(3-4)=3/141

İmāret (Ar.): Bina ve benzeri eser.

Revā degül müşriklere ki İmāret ideler Tañrınuñ mescidlerini nefsleri üzerine küfr-ile şehādet iderken. [124b]/(17)=9/17

İmdi: Şimdi.

Pes eger dönerse şulha İmdi işlāh idũñ aralarını 'adl-ile ve key 'adl idũñ ki bedürüstī Allāh sever 'adl idenleri. [302b]/(19)=49/9

İmlā (Ar.): Yazma bilgisi, söyleyip yazdırma, imla.

Pes eger üzerine haq olan, delü, cāhil olsa, ya hasta olsa, yā oğlancuk ya 'avrat ki, genç ola ya güci yitmese ki, İmlā ide aña, pes eydi-virsũñ anuñ velīsi toğrulıg-ile. [44a]/(10)=2/282

İmlā eyle-: Yazmak.

Ve İmlā eylesün şol ki anuñ üzerinedür borç ve kırksuñ Tañrıdan ki ma'būdīdür. [44a]/(5)=2/282

imren-: İmrenmek.

Ve eger halk bir olmaya'-idi hırş içinde ya'nī Müsülmān, Kāfir māl-dārlığına imrenmeye-y-di kıldurduk şuña ki kāfir olur Tañrıya evlerinüñ saķfını gümüşden ve nerdübānlarını ki anuñ üzerine çārtāķlarına çıkarlar ve evlerine kapularını ve tahtlarını ki anuñ üzerine tekyelenürler bir uğurdan gümüşden kıldurduk ve altun kıldurduk. [288a]/(7)=43/33

in : Genişlik, en.

Şerā ol balçıkdur ki ini biş yüz yıllık yoldur. [191a]/(15)=20/6

Bir arşun ini-di, bir arşun uzunı-idi. [10b]/(10)=2/60

in-: İnnek, vahyedilmek.

Dinildi ki Yā Nūh in gemiden bizden selām-ile ve bereketler-ile senüñ üzerüñe ve ümmetler üzerüne şunlardan ki senüñle biledür. [144b]/(17)=11/48

Bu āyet Şaķīf'den bu bölük haķķında ve Muğīre oğlanları haķķında indi, vaķtā ki peygamber Mekke'yi aldı ribāyı harām buyurdu bunuñ-ile. [43b]/(10)=2/278

Hāruñ eyitdi. Baña ittaķi'İlahe didi, anuñ-içüñ indüm didi. [31a]/(11)=2/206

Eyit yā Muħammed ki her birümüz muntezırız gözlersiz benüm öldüğümü ve ben gözlerem ki size 'azāb ine. [196a]/(15)=20/135

Şunlar ki didiler. Bedürüstī Allāh 'ahd eyledi bize ki biz inanmayavuz bir Rasūle, tā bize gele bir kurban-ile kim, gökden od ine, dađı anı yiye. [59a]/(10)=3/183

Ya 'ahd uzundu mı üzerüñüze ya diledüñüz mi kim ine üzerüñüze bir 'uķūbet Tañrıñuzdan?[194a]/(6)=20/86

Ve şunı gökden iner ve şunı ki göge çıkar ve ol sizüñledür ķanda olursañuz. [315b]/(16)=57/4

ine yoru-: İnnek, gelmek.

Ve eger şorsañuz andan, Qurʻān ineyorurken zāhir olur size, daħı siz andan iʻrāz idersiz. [87b]/(20)=5/101

indirici: İndiren, gönderen.

Bedürüstī biz indiricilerüz bu küyüñ ehli üzerine gökden ʻazābı şol sebebden ki fısk ider oldılar ve taħkīk koduħ ol küylerden aşkere nişānlar ġāfil olan fil olan tāyifeye 36 ve gönderdük Meyden şehrine qarındāşları Şuʻaybʻi. [236b]/(2)=29/35

inen: İnen, vahyedilen.

Bedürüstī ol Cebrāyil indürdi Qurʻānʻı senüñ gönlüne Tañrı destür-ile, gerçekleyici olduġı hālda, oñurdi inen kitābları; Tevrātʻı, Zebūrʻı, İncīlʻi ve beşāretdür müʻminler-içün. [15b]/(13)=2/97

ʻinād (Ar.): Israr, inat.

Peyġāmbere ʻinād itdiler. [350a]/(18)=89/1

ʻinād idici: İnat eden.

Şunıñçündür ki qorqdı benüm ʻazametümden ve qorqdı benüm ʻazābumdan ve zafer dilediler düşmenleri üzerine ve nevmīz oldı her mütekebbir ʻinād idicidür Haħkʻa boyun şunmaz. [160b]/(13)=14/15

ʻinād it-: İnat etmek.

inanur Qurʻānʻa illā kim ʻinād ider ve anlardan baʻzı var ki hergiz inanmaz ve Tañrı yeg bilür müfsidleri aña göre ʻuķūbet ider ve eger seni yalanlayalar pes sen di eyit yā Muħammed baña benüm ʻamelüm size sizüñ ʻamelüñüz. [138a]/(1)=10/40

inʻām (Ar.): Nimet verme, iyilik etme.

Ve şol ki mutīʻ oldı Allāhʻa Rasūline, pes anlar şunlaruñla dur ki Allāh inʻām eyledi anlaruñ üzerine peyġamberlerden ve şiddıqlardan ve şehīdlerden ve Şālihlerden. [67b]/(14)=4/69

in‘ām eyle-: Nimetlendirmek, hediye etmek.

Ve kaçan in‘ām eylesek insān üzerine i‘rāz ider ve cānibe yaķın oluram ve kaçan ki aña şerr yetişse pes anlar du‘ā eyesidür. [281b]/(8)=41/51

ināmlık: İtimak, eminlik.

Pes çekin anlardan ve tevekkül eyle Allāh üzerine ve Tañrı, ināmlığa saña yiter. [68b]/(21)=4/81

inan-: İnanmak.

Pes kaçkı habere inanırlar Qur‘ān’a ĩmān getürmekden sonra? [342b]/(6)=77/50

inanan: İnanan.

Bedürüstī göklerde ve yirlerde nişānlar vardır mü‘minlerçün ve sizi yaratmaķda ve şunda ki taģıdır cāneverlerden nişānlar vardır inanan kavm-içün. [292a]/(19)=45/4

inanıcı: İnanan.

Pes yiñ şundan ki anılmış ola anuñ üzerine Tañrı adı eger Qur‘ān’a inanıcı olduñuzsa. [99b]/(7)=6/118

inanıl-: İnanılmak.

Pes eger inanursa ba‘zuñuz ba‘zuñuza pes ödesün şol ki inanıldı, emānetini ve borcını. [44b]/(6)=2/283

‘ināyet (Ar.): Dikkat, lütuf, ihsan, iyilik.

Ve işi Tañrıya kaldı, gelecek zamānda ‘ināyet Tañrıdan ve her ki döndi girtü, ribāyı helāl [43a]/(21)=2/275

‘ināyet dile-: İhsan dilemek.

Pes ve iyyāke nesta‘ın didi, ya‘nī biz senden ‘ināyet dilerüz dimek olur. [2b]/(13)=1/5

‘ināyet it-: Lütfetmek.

Oķı yā Muhammed ki sentüñ Tañruñ saña ‘ināyet itdi. [354a]/(7)=96/3

‘ināyet kubbesi. Lütuf kubbesi.

Revān ‘ināyet kubbesine qoya tā āvāzını kimse işitmeye. [350b]/(12)=89/1

‘ināyet nazarı. İnanyet nazarı.

Ve sizüñ şadaqa itmeñüz ve yoħsula ‘ināyet nazarıñ kılmañuz hayırludur size, eger bilürseñüz. [43b]/(0)=2/280

‘ināyet yeli. İhsan rüzgarı.

Kaçan ki kıyāmet günü ola, Allāhü Te‘ālā ‘ināyet yelin esdüre. [349b]/(15)=89/1

‘ināyet yüzü. İyilik yönü, iyilik yüzü.

Meger bir uğurda kılmağıla size ‘ināyet yüzün cevürdi ki farz itmedi üzerüñüze. [338a]/(6)=73/20

‘ināyetçi. İhsan eden.

Ve Allāh yeg bilür sizüñ düşmenüñüzi Ve Tañrı yardımcı yiter, Tañrı ‘ināyetçi yiter. [65b]/(16)=4/45

ince: İnce, zarif.

Geleler saña yayalar ve her ince bellü develer üzerinde gelürler her ırāk yoldan. [202b]/(19)=22/27

incecik, incecük: İncecik.

Bilür misin yā Muhammed anlardan birisini ya işidür misin anlarıñ incecik āvāzını? [191a]/(7)=19/98

Zirā didiler ki. Ya Rasūla‘llāh! Niçün bu evvel incecük olur, vāre vāre bedr olur, vāre vāre girü incelür? [28b]/(11)=2/189

incecük → incecik.

incel-: İncelmek.

Zirā didiler ki. Ya Rasūla‘llāh! Niçün bu evvel incecük olur, vāre vāre bedr

olur, vāre vāre girtü incelür? [28b]/(11)=2/189

incidil- İncitilmek, eziyet edilmek.

Pes şunlar ki hicret itdiler, Mekke'den Medīne'ye vardılar ve çıkarıldılar evlerinden ve incidildiler benüm yolumda ve uruşdılar ve öldiler.

[60a]/(11)=3/195

incit- İncitmek, eziyet etmek.

Ve eyit yā Muḥammed kullaruma ki diyeler anları incidene cevāb virmekde şol kelimeyi ki eyürekdür. Bedürüstī şeytān fitne birağur aralarına.

[176b]/(10)=17/53

incidici: İnciten, eziyet eden.

Ve alduḡ anlardan bir 'ahdi ki key muḥkemdür tā şora gerçeklere gerçek liklerinden ve yaraqladı kâfirler-içün incidici 'azābı. [246a]/(5)=33/8

İncil: İncil.

Ve taḥkîk yazduḡ biz Zebūr'da ya'nî yazılan Kitāblarda Tevrāt gibi Zebūr gibi İncil gibi Levḡu'l-Maḥfūz'dan şoñra. [200b]/(17)=21/105

incin- İncinmek, eziyet görmek.

Pes nazar kıldı bir kerre yılduzlara pes eyitdi. Ben ḡastayam sizüñ küfrüñüzden didi incindi. [263a]/(17)=37/88-89

incinici: İncinen, eziyet edilen.

Ve gelmezler namāza illā anlar kâhellerdür ve ḡarc itmezler fuḡarāya illā incinici oldukları ḡâlde. [128a]/(4)=9/54

incir: İncir.

Daḡı zāhir oldı anlara birbirinüñ 'avretleri ve başladılar yapışdururlar üzer lerine uçmaḡ incir yapraklarından. [195b]/(6)=20/121

incir yaprakları.

Daḡı zāhir oldı anlara birbirinüñ 'avretleri ve başladılar yapışdururlar üzer

lerine uçmak incîr yapraklarından. [195b]/(6)=20/121

incitmek: İncitme, eziyet etme.

Ol eylemeñüz sizün pâkrekdür gönüllerüñüze ve anlaruñ gönüllerine ve size yokdur Tañrı Rasûlin incitmek ve ne 'avretlerini almağ vardır anlardan soñra ebedî. [249b]/(10)=33/53

Şunlar kim nafağa iderler mâllarını, Tañrı yolında, andan soñra tâbi' itmezler, nafağa itdüklerine, minnet itmeği ve ne incitmegi. [41b]/(3)=2/262

incitmek dili: İncitici konuşma, azarlayıcı tavır.

Hergiz size zarar itmezler, illâ incitmek dili-le. [53a]/(20)=3/111

incü: İnci.

Bir gün şeytân geldi, bir tağarcuk iri incü getürdi. [12b]/(5)=2/72

indiril-, indüril-: İndirilmek, gönderilmek.

Ve bilün ki Allâh müttekâileriledür ve kaçan ki bir süre indirilse anlardan şol vardır ki eydür. Kañkıñuzdur ki arturdı anı işbu süre i'tikâd cihetinden? [134b]/(1)=9/124

Ve indürmedük anuñ kavmi üzerine ol öldükden soñra gökden hîc leşker indüriciler olmaduğ olmadı illâ bir kerre na'ra urmaqlık Cebrâyîl'den 'aleyhi's-selâm. [259a]/(18)=36/28

Ve şunlar ki İmân getürdiler Muhammed'e ve ta'zîm itdiler aña ve yardım itdiler ve uydılar şol nûra ki indürildi anuñ-ıla bile ol tâyife anlardur ki sa'âdetlendiler. [114a]/(20)=7/157

indür-: İndirmek, göndermek.

Ve korçut yaqîn kavmuñi ve kanaduñ indür şuña ki uydı saña mü'minlerden olup. [223b]/(10)=26/215

Senâ ol Tañrımuñdur ki indürdi kendü Bendesı üzerine ve aña ergilik eylemedi. [180b]/(5)=18/1

Ol Tañrı şol kimesnedür ki gösterdi size āyetlerini ve gökden sizün-içün rızık indürdi ve añlamaz bunu illā şol ki Tañrıya yüz dutmış ola. [274a]/(11)=40/13

Ve eger taḥkīk biz indüeydük ferişterleri ve ölüler anlara söyleye-y-di, ki Muḥammed peygamberdür taḥkīk diyeydi ve ḥaşr ideydük üzerlerine her nesneyi, önlerinde sınıf sınıf ve her biri diyeydi ki Muḥammed'ḥaḳ peygamberidür. [99a]/(4)=6/111

Pes her kim ki qorqarsa vaşıyyet idenden ḥayf itmegini ḥaṭā-y-ıla ya 'amd-ile, şülüşden ekşer vaşıyyet eylese, pes işlāḥ eylese vereşentiñ vaşıyyeti şülüşe indürüp, pes günāḥ yoḳdur anuñ üzeirine aşlā. [27a]/(10)=2/182

Murād bulutdur ṭolulardan indürür. [213b]/(11)=24/43

indür-: İndirmek.

andan şoñra indürdi Allāḥ Sekīnet'i Rasūli üzerine ve mü'minler üzerine ve indürdi leşkerlerüñ görmedüñüz anı anlar biş biñ firişte var-ıdı. [125b]/(6-7)=9/25

indüren: İndiren.

Ve eyit. İy Tañrum indür beni mübārek menz-ile ve sen eyü menz-ile indürenlerüñ yekregisin. [207a]/(7)=23/29

indüril-, indürül-: İndirilmek.

Pes kaçan ki indürilse bir süre ki mensūḥ olmağa çāre yoḳdur ve anda ceng edilse. [298b]/(6)=47/20

Pes eger sözüñüz ḳabül itmezlerse pes bilüñ ki bedürüstī şol nesne ki indürüldi Tañrınuñ 'ilmiledür ve Tañrıdan ğayrı Tañrı yoḳdur. [142b]/(11)=11/14

indürücü: İndiren, indirici.

Ve dānelei şamanlardan ayıran yel ḥaḳḳ-içün ve vahy indürücü ferişterler ḥaḳḳ-içün. [341b]/(13)=77/1-7

indürül→ indüiril.

inek: İnek.

Vardılar, iki inege kañlı bağladılar, şehirden çıkardılar. [38a]/(13)=2/248

iniş: İnme.

Yāhuz müñafıklarunñ meşeli, yağmur inişine beñzer ki gāyetde katı iner gökden. [5a]/(19)=2/19

inkār (Ar.): İnkâr, reddetme.

Ve anlar anlarunñ çağırduğından gāfillerdür ve kaçan ki ki halk halk haşr oluna ol putlar anlara düşmenler olalar ve kâfirlerunñ tapduğına inkār ideler ve kaçan ki oğına anlarunñ üzerine bizüm âyetlerimiz ki rüşenlerdür. [294b]/(13)=46/6

iñle-: İnlemek.

Kaçan ki iñlediler günâhlarından, ağladılar. [350a]/(9)=89/1

inmek: İnme.

Kaçan binmek ve inmek dileyeler ol tahtlar alcağ olur bindüklerinden sonra yukarı kalğar. [349a]/(8)=88/13-16

ins (Ar.): İnsan.

İy cin ve ins bölüğü. [100b]/(10)=6/130

İns menfa'at dutduğı bu ki, kaçan ki bir yire konsalar, şıgınduk bu derenün [100a]/(21)=6/128

ins böbüligi. İnsan topluluğı.

İy Cinn ve İns böbüligi! Eger eger başarabilürseñüz ki geçesiz göklerinñ karıñlarından ve yerlerinñ karıñlarından, geçün ölümünden kurtuluñ! Evet siz kurtulamazsız 'azābdan illā huccet-ile ki Lā İlāhe İlla'llāh'dur. [312b]/(2)=55/33

insan (Ar.): İnsan.

Ol cenkde insan kılıcı tokınan kanardı, melek kılıcı tokınan yanardı.

[119a]/(10)=8/14

insān-ı kāmīl: Kamil insan.

İnsān-ı Kāmīl hakkı için ki Muhammed dūr. [258b]/(4)=36/1

intiķam (Ar.): Oç alma.

Ve Allāh gālib pādişāhdur, intiķam idicidūr, anuñ emrine muhālif olanlara.

[45a]/(19)=3/3-4

inzār (Ar.): Erteleme.,sonunun fena olacağını haber verip korkutma.

İnzār idicek, dinmişdür. [4a]/(1)=2/6

inzār it-: Korkutmak.

Ve eyitdiler. Niçün gönderilmedi Muhammed'ün üzerine ferişte, ki anuñ-ıla

bile inzār ideydi halkı? [91a]/(1)=6/8

ip: İp.

Arustāķa ip bıraķsun. [202a]/(8)=22/15

ipine yapış- İpine yapışmak.

Ķoĝa ipine yapışdı çıķdı. [150a]/(12)=12/19

iplerini bıraķ- İplerini bırakmak.

Pes bıraķdılar iplerini ve degneklerini ve eytdiler. Fir'avn izzet-içün!

Bedürüstī biz gāliblerüz. [219b]/(15)=26/44

iplik: İplik.

Ve yiñ ve-içün, tā size zāhir olunca, aķ iplik kara iplikden, şabaħdan.

[28a]/(11)=2/187

Bedürüstī bilür şunu ki işlersiz ve Allāhü Te'ālā bir meşel daħı beyān ider ve

eydür ki. Ve olmañ şol 'avret gibi kim bozdı egirdüĝi ipliĝi muħkem itdükden

şoñra çizim çizim. [171a]/(15)=16/92

iplik gibi: İplik gibi.

Naķır şol hurma çekirdegi aralığında olur, iplik gibicedür. [66b]/(4)=4/53

ir: Er, erkek.

*Bu bur hāndur Peygāmbertüñ ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām şecā’atine zīrā
düşmen otuz biñ ir’-ıdı karşı tırmuş-ıdı. [125b]/(5)=9/25*

*İy şunlar ki İmān getürdiler! Eger fāsıķ size haber getürse pes anı eyü şoruñ
irdeñ! Nāgāh erişdürbiyesiz zaķmeti bir t̄ayifeye bilmezlikile.
[302b]/(8)=49/6*

ir-: Ermek, varmak, ulaşmak, dokunmak.

Vaktā ki on sekiz yaşına irdi. [150a]/(21)=12/22

*Pes niyāzını kabül itdük ve açduķ şunu ki aña irdi belādan. [199b]/(18)=21/84
Andan şoñra bir yola daķı yürüdi tā ki iki seddüñ arasına irdi.
[186a]/(12)=18/93*

*Kačan ki ecel irdi, Süleymān ‘aleyhi’s-selām Tañrı hükmine vardı, ol şeytān
‘aleyhi’l-lā’net ādem şüretinde geldi. SüleymAnuñ ne ‘ilmi var-ise taķtı
altında gizlüdür didi. [16a]/(17)=2/102*

irādet (Ar.): İrade, dileme, isteme.

Belki irādet Tañrınuñdur bir uğurdan. [158b]/(9)=13/31

i’rāz (Ar.): Yüz çevirme, başka tarafa dönme.

*Pes yahūddan ba’zı İmān getürdi Muħammed’e ‘aleyhi’s-selām Ve ba’zı
anlardan, i’rāz itdi andan. [66b]/(9)=4/55*

*Ve eger tevbe idüp eyü ‘amel iderlerse pes i’rāz idüñ ol ikisinden.
[62b]/(6)=4/16*

i’rāz (Ar.): Yüz çevirme, başka tarafa dönme.

*Ve eger işitdürse anlara ki İmān getürseler gerek, yüz çevürelerdi, İmāndan
i’rāz idübeni. [119b]/(12)=8/23*

i’rāz eyle-: Uzak etmek, uzaklaştırmak.

*Ve müşriklerden i'rāz eyle! Bedürüstī helāk itdük saña kem bakanları şol
istihzā idenler ki Tañrıy-ile bir Tañrı dağı kııurlar. [165b]/(5)=15/94*

ircā' (Ar.): Eski haline çevirme, çevrilme.

ircā'olun-: Eski haline çevrilmek.

*Ol'dur Perverdigārīñuz aña ircā'olunursız varacađuñuz Ğazret'dür.
[143b]/(21)=11/34*

irem (Ar.): Ad kavmi zamanında cennete benzetilerek Şam veya Yemen'de yapılan bir bahçe.

*Ya İrem, ol Bahça'nuñ [351a]/(21)=89/6-10
Bilmedüñ mi yā MuĞammed niçe işledi senüñ Tañruñ 'Ād Kavmi'ne ki adı
anuñ İrem'dür. [351a]/(21)=89/6-10*

irgür-: Ulaştırmak, eriştirmek.

*Pes döndi gitdi anlardan ve eyitdi, taĞassür idüp anlara: İy Ğavmüm! TahĞķīk
irgürdüm Tañrımuñ Ğaberini, ve nasīhat itdüm size ve illā kim siz öğüt
virenleri sevmezsiz. [109a]/(13)=7/79*

*Ve añ yā MuĞammed ol vaĞti ki peyĞamberlerden 'ahdüümüzi alduĞ ki
ümmeılerine Şer'umuzu irgüreler ve senden ve NūĞ'dan dağı ve İbrāĞīm ve
Mūsā'dan ve Meryem ođlı 'İsā'dan. [246a]/(2)=33/7*

irgürem: Ulaştıran, eriştiren.

Ve tahĞķīk biz 'azāb irgüremlerüz NūĞ Kavmi'ne. [207a]/(8)=23/30

irgürmek: Ulaştırma, eriştirme.

*Var mıdur Mürseller üzerine illā aşkere buyruğumuz irgürmek.
[167b]/(8)=16/35*

Ve zemīnlik dervişlik irgürmeg-ile. [93a]/(15)=6/42

iri: Kaba, sert, katı, kalın, çok büyük.

Ğüneş'-ile ay Ğalk Ğisāb añlamađ-ıçündür ve uşak otlar ve iri ağaĞlar secde

iderler hılkatları üzerine ya hūz yel esdükçe ya hūd gölgeleri.

[311b]/(17)=54/6

iri incü. Çok büyük inci.

Bir gün şeytān geldi, bir tağarcuk iri incü getürdi. [12b]/(5)=2/72

iri yağmur iriş-: Sert (yağan) yağmur.

Eger aña iri yağmur irişmezse, uvacuk yağmur irişe ki, dāyim-durur, dahı yağar, hem hasiyyetde ol yigdür. [42a]/(2)=2/265

irilü ufaqlu. Büyüklü küçüklü.

Bakdı, görđi ki irilü ufaqlu süñük olmış, yatur. [40b]/(17)=2/259

irin: İrin.

Meger kaynar şu ve kendülerden şızan kan ve iriñ içiler. [343a]/(6)=78/25-26

iriş-: Erişmek, ulaşmak.

Murād, ganīmet mālıdur ve ne şunuñ üzerine ki size irişdi şınuqlıktan ve Allāh cebīrdür aña ki siz işlersiz. [56b]/(4)=3/153

Yirine irişdi ol iş ki anda benden haber şorarsız. [152a]/(1)=12/41

Pes uydi anlara Fir'avn, leşker-ile dahı irişdi deñiz içinde. [193b]/(11)=20/78

irişdür-: Eriştirmek, ulaştırmak.

Elbette şorısaruz anları ki anlara peygamber gönderildi, size şer'üm irişdürdiler mi diyü. [104a]/(14)=7/6

irişdüren: Eriştiren, ulaştıran.

Başadur işleri gökden yere andan şoñra 'urüc ider ol buyruk irişdüren ferişte bir günde ki anuñ miqdāri biñ yıldur şol yıllardan ki siz şayarsız.

[244a]/(6)=32/5

irişdürmek: Eriştirme, ulaştırma.

Ve eger i'raz iderlerse, bedürüstī senüñ üzerine ki, sözi irişdürmekdür ancak. [46b]/(9)=3/20

irişen: Erişen, ulaşan.

Eger size cirāhat irişdi-se, Uḥūd gazasında taḥkīk irişdi müşriklere daḥı cirāhat, size irişen gibi, Bedr gazāsında. [55a]/(20)=3/140

irişici: Erişen, ulaşan.

Pes kaçan ki açduḡ anlardan ‘azābı, ol müddete deḡin ki anlar aña irişicilerdür, hemān sâ‘at anlar ‘ahdi sırlar. [112a]/(17)=7/135

irişmek: Erişeme, ulaşma.

Her kimüñ ki güci yiterse andan yaña, irişmek cihetinden. [52b]/(1)=3/97
Ve iy ḡavmüm ḡazandurmaz size ‘adāvetüm irişmegi [147a]/(21)=11/89

irkek: Erkek.

Taḥkīk siz gelür misiz irkek lere şehvet-ile ‘avretlerden ḡayrı?
[226b]/(16)=27/55

irşād (Ar.): Doğru yolu gösterme.

Bezendi anlaruñ-içün ‘amellerini yamanı ve Tañrı kâfirleri irşād eylemez İslām Dīnine. [126b]/(11)=9/37

irşād eyle-: Hak yolu göstermek.

Bezendi anlaruñ-içün ‘amellerini yamanı ve Tañrı kâfirleri irşād eylemez İslām Dīnine. [126b]/(11)=9/37

irşād it-: Doğru yolu göstermek.

Eyit, yā Muhammed. Kim indürdi ol kitabı ki getürdi Mūsā ‘aleyhi’s-selām anı, nūr ve irşād idübeni ḡalḡa? [97a]/(9)=6/91

irşād yolına ḡulaḡuz. Doğru yola yönlendirmek.

Fir‘avn didi. Göstermezem size illā şunu ki ben görürem ve ḡulaḡuzlamazam illā irşād yolına ḡulaḡuzlaram didi. [275a]/(12)=40/29

irte: Sabah, sabah vakti.

İşbu gecede her āfetden selāmetliḡdur ol gice tā irte aḡarınca ḡayrdur,

bereketdür. [354b]/(3)=97/5

irtidād (Ar.): İslam dinini bırakarak başka bir bine geçme.

üzerilerine girse Medīne'nün eṭrāfından andan sonra mürted olmak dileseler getürdilerdi ol irtidādı ve eglenmezdi ol irtidād-ile illā az. [246b]/(2)=33/14

irürmek: Ulaştırmak, eriştirmek.

Ve sizi da'vet itmesün, Mekke ehlinün 'adāveti, ki men' itdiler-di sizi Mescid-i Harām'dan, Hudeybiye yılında, ki ḥadden geçesiz, anlara bir zaḥmet irürmeg-ile. [77b]/(6)=5/1-4

irzā (Ar.): Hoşnut etme, gönlünü alma.

And iḥerler Tañrıya siziñ-üçün tā sizi irzā ideler ya'nī ḥuṣnūd ideler ve Allāh ve Rasūli evlādur rāzı itmege eger mü'minler oldılarsa. [128b]/(7)=9/62

ise: Olunca, olsa da, olursa.

Ve illā eger yoğ ise kendü bilür. [27a]/(1)=2/180

isim (Ar.): Ad, isim.

Mücāhid rażıyā'llāhu 'anhu eydür. Āmīn bir isimdür, Allāh isimlerinden, kabūl kııl du'āmuzı dimek olur. [3a]/(4)=1/6-7

iskāt (Ar.): Sükut ettirme, susturma, razı ettirme.

Vardur Tañrı-çun ḥālkuñ üzerine, evi ṭavāf itmek, farzı iskāt-içün, [52a]/(21)=3/97

İslām (Ar.): Müslümanlık, islamiyet.

Bezendi anlaruñ-içün 'amellerini yamanı ve Tañrı kāfirleri irşād eylemez İslām Dīnine. [126b]/(11)=9/37

İslām nūr: İslam nuru

Tañrı ol Tañrıdur ki indürdi Ḳulı Muḥammed üzerine ḥelālī ḥarāmdan seçici āyetleri çıkarmağ-içün sizi küfr zulmetinden İslām nūrına. [316a]/(5)=57/9

İslām'a ḳulağuzla- İslama yönlendirmek.

Girü ancılayın biz kılduğ sizi, ya'nî nice ki İslâm'a kılağuzladuğ ve Kā'be kıblesine kılağuzladuğ ümmet-i vasağ kılduğ, dürlü dürlü 'atalar-ile mağşuş kılduğ. [22a]/(5)=2/143

is: Sahip.

Budağlar isleridür. [312b]/(20)=55/48

islerine tapşur-: Sahiplerine havale etmek.

Bedürüstî Tañrı buyurdi, ki emānetleri tapşurasız islerine. [66b]/(19)=4/58

ism-i ā'zam: Yüce isim.

Ve kuvvetlendiruğ anı Cebrāyil-ile, ya ism-i ā'zam-ile. [14b]/(2)=2/87

isrāf (Ar.): Gereksiz yere harcama.

Pes isrāf itmesün öldürmekde hemān öldüreni öldürsün. [175b]/(6)=17/33

issi: Sahip.

Borçlu nesnecük virürdi, borç issi birez dağı mühlet virtürdi. [43a]/(17)=2/275

Yā Muhammed. İy Hudāvendā ve iy mülk issi. [47a]/(5)=3/26

Anlara eyitdi. Her nesne ki dünyada vardur, ikidür, gice gibi, gündüz gibi, karaluk gibi, aydınlık gibi, issi gibi, şovuk gibi, hayr gibi, şer gibi.

[24b]/(7)=2/163

issi ol-: Sahip olmak.

Peyğamber 'aleyhi's-selām diledi ki ümmeti dağı naşīb issi ola, pes didi ki:

Es-selāmü 'aleynā ve 'alā ibādi'llāhi's-Şālihīne. [44b]/(18)=2/285

iste-: İstemek, dilemek.

Şunlar ki 'ayb ider ziyādevirenleri mü'minlerin şadeğalarda kaçan ki Peyğāamber 'aleyhi's-şalātü ve's-selām Tebük Ğazāsı'na çıkmak istedi.

[130b]/(6)=9/79

Pes meded istedi andan şol ki kendü böligindindür şunuñ üzerine Mūsā'nuñ düşmenindindür. [229b]/(7)=28/15

İy ogullarum varuñ ve haber isteñ Yūsuf'dan ve ¼ardaşından ve ümîz kesmeñ Tañrınıñ raħmetinden. [154b]/(16)=12/87

iste yor-: İstemek, dilemek.

Andan burhān isteyoruz eger ger¼ek Peygāmbereñ bize işbu Taş'dan bir ħurmā ağacın çıkar didiler. [350a]/(18)=89/1

ister ol-: İster olmak.

Ve eger sen gelmeyesin anlara bir āyet-ile, ki anuñ cevabın ister olalar, dirler ki. Ni¼tñ sen anı iħtiyār itmedüñ kendüñden? [117b]/(14)=7/203

isti'ānet (Ar.): Yardım isteme.

Ve taħķīķ ol isti'ānet, yā ol namāz gey uludur, ya'nī zaħmetlidür, illā Tañrıdan ¼orķanlar üzerine degül. [9a]/(1)=2/45

isti'āze (Ar.): Allāh'a sığınma, sığınma.

Sebeb-i isti'āze meşrū'olmağa oldur kim peygāmbere 'aleyhi's-selām Cebrāyil Ve'n-necm süresin getürdi. [1b]/(16)

istiğfār (Ar.): Allāhtan günāhının bağışlanmasını isteme, tövbe etme.

Vaķt, ya'nī ¼azıyyaların Kā'b bin Eşref'e didükleri vaķt gelseler saña ve istiğfār itseler Allāh'a ve istiğfār itse Rasül anlaruñ-i¼ün Tañrıyı, tevbe ¼abül idici ve ¼ulm esirgeyici bulalardı. [67b]/(2)=4/64

istiğfār eyle-: Tövbe etmek.

İy Yūsuf i'rāz eyle bu işden fāş eyleme ve istiğfār eyle günāhıñ-i¼ün. [150b]/(19)=12/29

istiğfār iden. Tövbe eden.

Şabr iden ¼ulları ögüñ ve ger¼ek ¼ulları ögüñ ve Tañrıdan ¼orķan ¼ulları ögüñ ve şadaķa iden ¼ulları ögüñ ve seherlerde istiğfār iden ¼ulları ögüñ.

[46a]/(19)=3/16-17

istiğfār it-: Tövbe etmek.

Vaqt, ya'nî kazıyyaların Kā'b bin Eşref'e didükleri vaqt gelseler saña ve istiğfār itseler Allāh'a ve istiğfār itse Rasūl anlaruñ-içün Tañrıyı, tevbe kabūl idici ve kulin esirgeyici bulalardı. [67b]/(2)=4/64

istiğfār itmeklik. Tovbe etme.

Olmadı Peygāmber ve şunlar ki İmān getürdiler istiğfār itmeklik müşrikler-içün ve eger yaķın kavm dağı olursa. [133a]/(19)=9/113

ferişteleruñ istiğfār.

istihzā (Ar.): Biriyle eğlenme, alay etme.

Tahķik geliser anlara, haberları şunuñ ki anuñ-la istihzā iderler 'azāb gelicek. [90b]/(13)=6/5

istihzā it-: Alay etmek.

Ve anlara döndi şol nesne ki aña istihzā iderlerdi ve eger datdursaķ ādemođlanlarına bizden emānlik sağlık ni'met rahmet andan soñra alsaq anı andan bedürüstī ol inanmasuzdur münkirdür. [142a]/(19)=11/8

istihzā iden. Alay eden, alaycı.

Ve müşriklerden i'rāz eyle! Bedürüstī helāk itdük saña kem baķanları şol istihzā idenler ki Tañrıy-ile bir Tañrı dağı kılurlar. [165b]/(6)=15/95-96

istihzā idiciler. Alay edenler, alaycılar.

Eydürler. Biz sizüñleyüz, biz degülüz illā istihzā idicilerüz, ya'nî masharalığa dutaruz dirlerdi. [5a]/(6)=2/14

istihzā hālī. Alay etme durumu.

Bedürüstī siz ol vaqt, anlaruñ gibisiz, eger ol küfr hālinde, istihzā hālinde bile olur sañuz. [74a]/(7)=4/140

istihza olun-: Alaya alınmak.

Ve tahķik istihza olundı peygamberler ki senden öñdin geçüp-dururlar. [91a]/(5-6)=6/10

istihzâlarınınûñ ‘azâbr. Alaylarının azabı.

Zîrâ ki inkâr iderlerdi Tañırınıñ burhânlarına ve anlara döndi istihzâ larınıñ ‘azâbı ve taḥḳîḳ helâk itdük çevre yanuñuzdağını küylerden ve beyân itdük nişânlarımızı ola kim döneler deyü İmân getürüp küfri terk ideler deyü.

[296b]/(4-5)=46/26

istikâmet (Ar.): Doğru hareket etme, Allâh’a kulluk etme.

Bedürüstî şevâblar günâhları giderür ol istikâmet. [148b]/(12)=11/114

istilâm (Ar.): Uzaktan okşama işaretinin yapılması, öpme veya el sürme.

Helâl görmeñ hiç bir nesneyi terk itmegi, menâsik-i ḥacdan; sa‘y gibi, ṭavâf gibi, istilâm gibi. [77a]/(18)=5/2

istilâm-ı ḥacer. Taşı okşama, taşı öpme.

İstilâm-ı ḥaceri ol esved gibi ve aña beñzer ne var-ise. [77a]/(18)=5/2

istimtâ‘ (Ar.): Faydalanma.

Pes her kimi ki istimtâ‘ idesiz mâllaruñuzla, anlardan, pes virüñ anlara mehirlerini farîza olduğı ḥalda, anlara mehirlerini virmek. [63b]/(7)=4/24

istincâ (Ar.): Necasetten, pislikten temizlenme, arınma.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvâk itmekdür, biri maźmaźadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şaḳalın ḥâlinde ḳomaḳdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmaḳ-dur, ya‘nî ḳasıḳ yülümekdür, biri istincâdur, biri ḳoltuk yülümekdür, biri ṭırnaḳ kesmekdür.

[19b]/(11)=2/124

istinşak (Ar.): Buruna su çekme.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvâk itmekdür, biri maźmaźadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şaḳalın ḥâlinde ḳomaḳdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmaḳ-dur, ya‘nî ḳasıḳ yülümekdür, biri istincâdur, biri ḳoltuk yülümekdür, biri ṭırnaḳ kesmekdür.

[19b]/(9)=2/124

istirāk (Ar.): Çalma, çalınma.

Ol oldur ki, şeyātīn istirāk sem' iderlerdi. [16b]/(1)=2/102

'ișyān (Ar.): İtaatsizlik, boyun eğmeme, ayaklanma, isyan.

Ve degüldür senüñ Tañruñ helāk idici kūyleri 'ișyān sebebile ki anuñ ehli ișlāh idici lerdür. [148b]/(18)=11/117

'ișyanı kabül it- İsyân kabul etmek.

Anlar şunlardur ki azgunluğı aldılar, toğrulugı virdiler, küfri ihtiyār itdiler ĩmān üzerine; 'İșyanı kabül itdiler, ihsānı terk itdiler. [26a]/(2)=2/175

'iș (Ar.): Yaşayış, yaşama.

Pes Şālīh eyitdi: 'İș idüñ evüñüzde üç gün. [146a]/(2)=11/65

iș: İş, amel.

Rāstī anlaruñ ne yamandur ișledükleri iș! ol yamanlıqları anlaruñ şol sebebkindür ki anlar ĩmān getürdiler, andan şoñra kāfir oldılar.

[325b]/(8)=63/2

iș eyleri: İş sahipleri.

Evet kaçan iș eyeleri becidleyeler münāfıqlaruñ yalanları belürtür.

[298b]/(11)=47/21

iș beze- İş hazırlamak.

Ya'qūb eyitdi: Belki nefsüñüze size bir iș bezedi bir işiñüz vardur sizüñ.

[150a]/(8)=12/18

iș buyur- İş buyurmak, emretmek.

Şimdi yeynildi Allāh sizden meşakktı, za'ifliğüñüzü bilüp size ağır iș buyurmadı ve bildi ki taħkīk sizde za'f vardur. [122b]/(16)=8/66

iș dut- İş yapmak.

Eger siz çıkarılırsañuz elbette biz daħı çıkaruz sizüñle bile ve mu'tī' olmazuz

sizüñ üzerüñüze iş dutmağda hîç bir âferîdeye hergiz didiler.

[321a]/(14)=59/11

iş eyle-: İş yapmak.

Pes iş eyle degüldür ki siz fikri dersiz iy kâfirler! And içerem Şafağ

Tañrısına. [347a]/(13)=84/15

iş getir-: İş getirmek.

Eyitdiler. Yâ Meryem taḥkîk münker iş getürdüñ. [188a]/(13)=19/27

iş işle-: İş yapmak.

Ve şol ki dileye ol Harem'de mülhîdlik ide ya'nî Hağğ'a muḥâlif iş işleye

güc-ile ṭadıruruz aña âcıcıcı 'azâbdan. [202b]/(13)=22/25

iş tamâm ol-: İş bitmek.

Ve eger ferîşte indürsek, iş tamâm olurdı. [91a]/(2)=6/8

işini âsân it-: İşini kolaylaştırmak.

Ve şol ki Tañrıdan ḳorḳa, Allâh aña işini âsân ider. [328a]/(3)=65/4

'işâ (Ar.): Yatsı.

Zîrâ tañla ṭarafında fecr ve zuhur, aḥşam ṭarafında mağrib daḥı 'işâ, pes

ikindü namâzı orta ḳaldı. [36b]/(21)=2/238

işâret (Ar.): İşaretler, belirtiler, alametler.

İşâret ḳıldı Tañrı Te'âlâ, Selâm vir diyü. [44b]/(16)=2/285

işbu: Bu, işte bu.

Ve eyitdiler. senâ ol pâdişâha ki ḳulağuzladı bizi işbu sa'âdete ve biz

ḳulağuzlanur degüldük, eger Tañrı bizi ḳulağuzlamaya-y-dı. [106b]/(13)=7/43

işde: İşte.

Mâlik eyitdi. Beşâret baña işde bir oğlan. [150a]/(12)=12/19

işig: Eşik.

şunlardan ki Tañrıdan ḳorḳdılar, Tañrı in'âm eyledi ol ikisinüñ İmân-ıla:

Girtūn üzerlerine kuds işiginden. [80b]/(2)=5/23

işigine gel-: Eşiğine gelmek.

Hikāyet. Bir yahūdī Hārūn `uñ işigine geldi. [31a]/(8)=2/206

işit-, işüt-: Duymak, işitmek, dinlemek.

Ol gün ki işide İsrāfīl āvāzını haqqı-le. [305a]/(7)=50/42

Ve eger bir kişi müşriklerden emān dilese senden pes sen emān vir aña ya `nī dōrt ay geçdükden şoñra tā ki işide Tañrınūñ kelāmını andan şoñra erişdür anı emni yerine ki vañanıdır. [124a]/(9)=9/6

İbrāhīm eytdr. işüdürler mi sizi ol vaqt ki çağırasız ya size fāyide iderler mi? [220b]/(6)=26/72

işitmek: İşitme, duyma.

Şağırlardur, dilsüzlerdür, körlerdür; haqq işitmekde, haqq söylemekde, `ibret görmekde. [25b]/(4)=2/171

Ve siziñ-içün kulaqlar eyledi işitmege ve gözler eyledi görmege ve gönüller eyledi meyl itmege ve sevmeye ola kim şükr idesiz. [170a]/(13)=16/78

işitdür-, işütdür-: İşittirmek, duyurmak.

Bedürüstī sen işitdürmezsin ölüleri ve işitdürimezsin şağırlara kaçan ki döneler ardlarını ve kulağuzlayıcı degilsin körleri azgunlıklarından işitdürmezsin sen illā şuña ki inanur bizüm Kur`ān`umuza pes anlar Müsülmānlardururlar. [241a]/(20)=30/53

Ve işütdürimezsin şağırlara āvāzı kaçan ki i`rāz itseler ardların döñüb. [228a]/(1)=27/80

işütdüğünüz vaqt: İşitdirdiğiniz zaman.

Nolaydı ol kazfı işütdüğünüz vaqt diyeydünüz Revā olmaz bize söylemek bu nesneyi. [211a]/(13)=24/16

işitdürül-: İşittirilmek, duyurulmak.

Ve dirler ki. İřitdük ‘āřī olduk ve iřit, iřitdürülmedük hālda bir ma‘nīde, iřit demek olur ve bir ma‘nīde sögmekdür, ru‘ūnet-ile egibeni dillerini sögmege ve dīn-i İřlām’a ta‘n idübeni. [65b]/(19)=4/46

işkence (Far.): İşkence, eziyet.

Bu āyet řunlaruñ haķķında indi ki iřkence²-ile mürtedd oldılar. [235a]/(7)=29/10

işkencesi katr: İşkencesi katı, işkencesi zor.

Bedürüstī Allāh kuvvetlüdür, işkencesi katıdır. [122a]/(4)=8/52

işkencele-: İşkence yapmak.

Müşrikler bunları dutdılar, işkencelediler. [31a]/(14)=2/207

işle-: Yapmak, yerine getirmek.

Tañrı meşel beyān eyledi şol eri ki anda ortaķlar var muhālifler bir işle biri işleme dir biri otur biri oturma dir. [270b]/(12)=39/29

işledügi ucından: Yaptığı yüzünden.

Helāk ider misin bizi, delülerümüz işledügi ucından. [114a]/(2)=7/155

işledügin gör-: Yaptığını görmek.

Taħķīķ anuñ Tañrısı işledügin gördi. [347a]/(13)=84/15

işledüğine rāzı ol-: Yaptığına razı olmak.

Murād bundan, ataları işledüğine rāzı olduklarıdır ve öldürürler şunları ki, buyurur ‘adl-ile halkdan, pes beşāret eyle anlara, acıdııcı ‘azāb-ile. [46b]/(12)=3/21

iřledüğüñüz işe peşīmān ol-: Yaptığı iş için pişman olmak.

Pes iřledüğüñüz işe peşīmān olasın. [302b]/(9)=49/6

işledükleri iş: Yaptıkları iş.

Rāstī anlaruñ ne yamandır işledükleri iş! ol yamanlıķları anlaruñ şol sebebdir ki anlar ĩmān getürdiler, andan řoñra kāfir oldılar.

[325b]/(8)=63/2

işledükleri nesne: Yaptıkları nesne.

*Tā ki ʔatduravuz anlara işledükleri nesnenüñ baʕzını ola kim anlar döneler
Tañrıdan yaña. [240b]/(12)=30/41*

işlemek: Yapma, yerine getirme.

*Ve ol yaratdı sizi evvel kerrede ve aña dönderilesersiz ve siz gizlenmezdüñüz
günāh işlemekde işledükde gözlerüñüden ʔulaqlarıñuzdan derilerüñüzden.*

[279b]/(8)=41/21

*Bedürüstī ol şıgır işlemekten, yir sürmekden yavaşımamışdur, yavaş
degüldür, yir süre ve ekin daħı şuvarmaz. [12a]/(16)=2/71*

*Eyit, yā Muhammed: Bedürüstī Tañrı buyurmaz, yaramaz iş işlemege.
[105b]/(5)=7/28*

işlemiş ol-: Yapmış olmak.

*Ve her kim gele aña inanup şu hālde ki eyü ʕameller işlemiş ola.
[193b]/(5)=20/75-76*

işleyüp ʔur-: Yapıp durmak, yapmak.

*Pes yüzleri üzerine od'a bırağalar ve denile anlara: ʕıvaž virilmezsiz illā
şunuñla ʕıvažlanursız ki işleyüp ʔurduñuz dār-ı dünyāda. [228b]/(8)=27/90*

işlen-: Yapılmak, yerine getirilmek.

Nice ki anlaruñ mişillülere işlendi bunlardan öñ. [255a]/(2)=34/54

*Ve bilmezem ki baña ne işleniser ve size ne işleniser ʕuķūbetden ve şevābdan.
[295a]/(2)=46/9*

işlenen suç: Yapılan suç.

*Bedürüstī Allāh yarlıgayıcıdur, esirgeyicidür, buñalup işlenen şuçā ʔalmaz.
[25b]/(15)=2/173*

işlenmiş: Yapılmış olan.

Tā Tañrı yirine getüre, şol işi ki ol iş işlenmiş oldı, tā ki helāk ola, şol ki helāk oldı, hal aña beyān oldıktan şoñra ve diri qalan diri qala, haq aña zāhir oldıktan şoñra. [121a]/(11)=8/41

ışmām (Ar.): Harfin sesini genizden hissettirme.

İdgām'ile, İzhār'ile, İhfā'yile, Ğunne'y-ile bi-lā Ğunnesīle, Kālb'ile, İşmām'ile Kaşr'ile, Hadd'ile, Medd'ile. [337a]/(20)=73/4

ışrāk (Ar.): Alaha ortak koşma, şirk.

Bırağısaruz, gönüllerine şunlaruñ kim kāfir oldılar, qorquyı şol sebeb-ile ki işrāk itdiler Allāh'a şol şanemi kim indürilmedi-idi aña bir hüccet, ma'būd ıduğına. [56a]/(9)=3/151

ışret (Ar.): İçki içme, iyi yaşama.

Eyitdiler şunlar ki kāfir oldılar anlara ki İmān getürdiler. İki bölüğüñ kañkıısı hayırludur maqāmda ve yaqışıqludur işretde? [190a]/(13)=19/73

ışte: İşte.

İşte iki rek'et namaz oldı. [71a]/(15)=4/102

ışüt→ işit-

ışütdir→ işitdür-

it-: Etmek, yapmak, yaratmak, meydana getirmek.

Def' it görklü söz-ile Lā İlāhe İlla'llāh dimekdür Mekke ehlini ki şirkdür anlardan. [209a]/(21)=23/96

Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz Tañrı feth itdi anı ve illā kim havāle ider Peyğāamberleri'ni şunuñ üzerine kim diler. [320b]/(10)=59/6

Ve arturma kāfirleri illā ziyān yöninden! Zihī devletlü ol kim Nūh ve İbrāhīm aña hayr du'ā ide! Vāy aña kim şer du'ā ideler! [335b]/(21)=71/28

idici: Yaratan.

*Cān oğlanlarını, ‘azāzi’l server olup şıdđdan sonra. Bedürüstī ben idiciyam
ya‘nī yaradıcıyam yir yüzinde, sizden sonra bir řāyife getirürin.*

[7a]/(17)=2/30

idicilik: Yaratma, yapma.

Ve şağlar başında ve mađāralarda oturup halkdan ‘uzlet idiciligi eyledük.

[317b]/(17)=57/26

idebil-: Yapabilmek.

Allāh tekellüf itmez bir nefse illā anı ki idebile. [328a]/(16)=65/7

itdükleri va‘de: Verdikleri vaad,

Allāh’a itdükleri va‘deye ve şol sebebden ki yalan söylerlerdi.

[130b]/(2)=9/77

itmek: Etme, yapma.

Bezek itmek isteyüp ya kap kaçak itmek-içün altun gibi gümüş gibi.

[157b]/(13)=13/17

*Ve siziñ-içün kulağlar eyledi işitmege ve gözler eyledi görmege ve gönüller
eyledi meyl itmege ve sevmeye ola kim şükr idesiz. [170a]/(14)=16/78*

itmiş ol-: Yapmış olmak.

*Şu‘ayb didi. İy kavmüm haber virüñ baña eger ben burhān üzerine olursam
Tañrımdan ve baña naşīb itmiş olursa Hāzretinden eyü rızķ ki Nübüvvetdür
hergiz azam mı? [147a]/(16)=11/88*

it: Köpek.

Ve Bal‘am İbni Ba‘ūrā kaçan ki Mūsā üzerine du‘ā itdi, dili it gibi řarđdı.

[116a]/(11)=7/176

iřā‘at (Ar.): Boyun eğme, tabi olma, itaat etme.

Ve dimeñ, şol kimseneye kim size iřā‘at gösterdi. Mü‘min degülsin dimeñ.

[70a]/(20)=4/94

itā'at olun-: İtaat olunmak.

*Ve ol vakt ki yürekler buğazlarında tıkkılır kayguy-ile tolup yokdur zālîmlere
bir dost ve ne şefā'atci ki itā'at oluna aña. [274b]/(2)=40/18*

itāb (Ar.): Yorma, yorulma, zahmet verme.

*Ancılayın zeyn oldı kâfirlere, şol kim işlerlerdi, ya'nî şöyle itāb olur, her ki
[99b]/(21)=6/122*

itāb eyle-: Yormak, zahmet vermek.

*Usāme Merdāyı öldürdi, la ilahe illāllāh didüğinden soñra, peygamber aña
itāb eyledi. [70a]/(21)=4/94*

itāb it-: Yormak, zahmet vermek.

*Andan soñra, anlaruñ Tañrısınadur dönmepleri, pes haber virür anlara, itāb
idüp, şunu ki işlerlerdi, dar-ı dünyāda, dār-ı fenāda. [98b]/(16)=6/108*

itdür-: Ettirmek, yaptırmak.

*Tañrı ol Tañrıdur veķār itdürdi mü'minleruñ göñline tā ziyāde olalar yaķın
yöninden yaķınlarla bile. [299b]/(16)=48/4*

iti: Keskin.

*Yine Mūsā'dan du'ā dilediler, yine Mūsā du'āsı-la def' oldı, yine imān
getürmediler ve Benī İsrāyil'i koyuvirmediler ve bir aydan soñra şuların kan
iti itdi. [112a]/(9)=7/133*

*Andan Zeliḥā anlara birisini tāze hıyār getürdi ve birer iti bıçaķ ellerine virdi.
[151a]/(6)=12/31*

i'tibār (Ar.): İbret alma, ehemmiyet, saygı gösterme, şeref.

*Eyit ki i'tibār itmezdi size benüm Tañrum eger Lā İlāhe İlla'llāh
Muḥammed'ün Rasūlu'llāhi demekler olmayaydı. [218b]/(3)=25/77*

i'tidāt (Ar.): Gururlanma.

Ve bilüñ ki bedürüstī Tañrı müttakīler-iledür, i'tidādan kaçanlar-iledür.

[29b]/(1)=2/194

i'tikād (Ar.): İnanma, gönülden tasdik ederek inanma.

Fe ammā şunlar ki İmān getürdiler pes arturdı bu sūre anları 'tikād yöninden ve hem anlar birbirine muştulaşurlar. [134b]/(4)=9/124

i'tikāf (Ar.): Bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirme.

Buñcılayın beyān ider Tañrı, āyetlerini hālka, ola kim şaķınalar cimā' dan i'tikāfda. [28b]/(3)=2/187

itil-: İtilmek, sürünmek, itme işlemi yapılmak.

Ol günde itileler eñselerinden tamū od'ına şöyle ki gerekdür ve diyeler anlara: Bu ol oddur ki siz anı yalanlarduñuz ya pes cāzūlık mıdur bu 'azāb ya siz görmez misiz? [307a]/(9)=52/13-14

i'tizār (Ar.): Özür dileme.

Ve i'tizār eyle, yā Muhammed, ta'ma-y-içün söyledüğüñden. [71b]/(10)=4/106

i'tizār it-: Özür dilemek.

Namāz kıilup i'tizār iderler. [349b]/(3)=89/1

ittifāk (Ar.): Birleşme, uyuşma,, sözleşme.

Ve sen anlaruñ yanında degüldüñ ittifāk itdükleri vaķtin işleri üzerine ve anlar mekr ider lerdı. [155b]/(17)=12/102

ittifāk it-: Birleşme.

Pes gör ittifāk iderler bilüp dön didi geldi Hüdhüd Süleymān'uñ hükümünü getürdi. [225a]/(18)=27/28

iv-: Acele etmek.

Ve ivdüm ben saña iy Tañrum tā ki rāzı olasın. [194a]/(1)=20/84

ivici dünyāyı dile-: Geçici dünyayı dilemek.

Şol ki ivici dünyāyı dilese tizlerüz aña dünyāda dilemedüğüümüz kadar şuña

ki dilerüz. [174b]/(12)=17/18

ivici: Geçici, aceleci.

*Te'ḥīr ider anları bir gün-içün ki anda gözler göge dikilür şu ḥâlde ki
ivicilerdür başların kaldırıcılarıdır. [162b]/(2)=14/43*

‘ivāz (Ar.): Bedel, karşılık.

*Ve Allāh gāfil degüldür, şundan ki siz işlersiz, lâbüd ‘ivāz ider.
[23a]/(7)=2/149*

‘ivāz ol-: Karşılık olmak.

‘İvāz olmağ-içün şuña ki işlerlerdi dār-ı dünyāda. [314a]/(7)=56/24

‘ivāz virül-: Karşılık verilmek.

*Andan soñra ‘ivāz virülür ol dürüşdüğü nesneye temām ‘ivāz birle.
[309b]/(9)=53/41*

ivdür-, ividür-: Acele ettirmek.

Ne ivdürdi ḳavmüñden seni iy Mūsā? [193b]/(20)=20/83

*Ve ivdürürler seni ‘azbile eger ād virilmiş vakti olmayaydı ‘azbuñ anlara
‘azāb elbette gelürdi ve elbette gelse gerek anlara ābañsuzda bilmeziken ve
ividürürler seni ‘azāb-ile ve taḥḳīḳ cehennem kāfirleri ḳaplayıcıdır.
[237b]/(9)=29/54-55*

ividür→ivdür.

iviş-: Acele etmekte yarışmak, koşuşmak.

*Ve ayıtduḳ anlara. İvişmeñ sebt güninde balıḳ avlamağa ve balıḳ avlamağı ol
günde ḥelāl görmeñ. [75a]/(11)=4/154*

ivişürek: Koşuşturunarak.

Ve eyitdi ki. Bu yaman gündür ve geldi aña ḳavmi ivişürek.

[146b]/(7)=11/78

ivmek: Acele, acele etme.

Ve yimeñ mällarını isrâf-ile ve ivmeg-ile, büyüyince. [61a]/(13)=4/6

iy: Ey (ünlem edatı), çağırma, hitap şekli.

İy şunlar ki İmân getürdiler! Masharalığa tutmasun bir gürüh bir gürühı dağı.

[303a]/(2)=49/11

iyi: İyi.

Pes açduk senden perdeñi ve gözüñ senüñ bu gün key iyidür, görürsin āhiret

‘azābını ki senüñ-içün yaraqlanmışdur. [304a]/(20)=50/22

iz: İz, adım, arka, peş.

Pes işitmezsin meger deve izi āvāzı gibi. [195a]/(5)=20/108

izine dön-: Arkasına dönmek.

Pes kaçan ki iki çeri birbirin gördi, şeytān ters izine döndi ve eyitdi. Ben

sizden bī-zāram ve ben gördüm şunu ki siz görmezsiniz, ben Allāhdan

korķaram. [121b]/(11)=8/48

izleri üzerine yürü-: İzlerini takip ederek yürümek, peşlerinden gitmek.

Pes anlar atalarınıñ izleri üzerine yürirler. [263a]/(2-3)=37/70

izā (Ar.): Eziyet.

Ve tahķik Mūsā ‘aleyhi’s-selām Kavmi’ne didi. İy benüm kavmüm! Niçün

baña izā idersiz? [324a]/(3)=61/5

iz‘ān (Ar.): İtaat, söz dinleme, boyun eğme.

Mühr urdı Tañrı Te‘ālā, gönülleri üzerine anlaruñ ve kulaqları üzerine, haķķı

işitmezler ve iz‘ān itmezler. [4a]/(4)=2/7

izhār (Ar.): Gösterme, meydana çıkarma.

Ol kitabı defterler idersiz, ol defterleri izhār idersiz ve çoğını gizlersiz.

[97a]/(10)=6/91

izhār it-: Göstermek, meydana çıkarmak.

Vaķtā ki haber virdi bunlara, adları-y-la eyitdi. Ben dimedüm mi size ki,

taḥkīk ben bilürem gökleriñ ve yirüñ gaybını, esrārını; ve bilürem şunu ki izhār iderdüñüz ve şunu ki gizlerdüñüz. [7b]/(14)=2/33

izin (Ar.): İzin, müsaade.

Gögi berkişmişdür ve budağı gökde virür yimişini her vaḳtde Tañrısınıñ izni-le. [161a]/(21)=14/25

izle-: İzlemek, takip etmek.

Ve taḥkīk biz anlarıñ cıgırlarını izlerüz. [287b]/(4)=43/22

‘izzet (Ar.): Değer, kıymet, yücelik, güç, kudret.

Pes ‘izzet Tanrınıñdur bir uğurda. [74a]/(3)=4/139

Ve kaçan ki aña: Kork Tañrıdan dinildi, ‘izzet anı tekebbürlig-ile tutardı.

[31a]/(6)=2/206

‘izzet eyesi: İzzet sahibi.

‘İzzet mağfiret eyesidür. [268a]/(4)=38/66

‘izzet issi: İzzet sahibi.

Tenzih eyle Tañrıñı ki ‘izzet issidür şundan ki kâfirler vaşf iderler.

[265a]/(20)=37/180

‘izzet it-: Değer vermek.

Taḥkīk biz gönderdük seni yā Muhammed şanuklığa ve muştucılığa ve korquducılığa tā imān getüresiz Allāh’a ve Rasūline ve aña ‘izzet idesüz ve yardım idesiz ve tenzih idesiz şabāḥda ve aḥşāmda. [300a]/(8)=48/9

‘izzet ol-: Şeref vermek.

Ve Tañrıdan gayşı bütler dutdılar Tañrı diyü tā ki anlara ‘izzet ola.

[190b]/(8)=19/81

‘izzet ve hikmet eyesi: İzzet ve hikmet sahibi.

Ma būd yoḳdur, illā oldur kim ‘izzet ve hikmet eyesidür. [45b]/(1)=3/6

‘izzetlü: Kudretli, izzetli.

Bedürüstî Allāh ʿizzetlü pādişāhdur hikmet-ile işleyicidir. [129b]/(9)=9/71

ʿizzetlü bağışlayıcı Tañrr. Kudretli, bağışlayan Tanrı.

*Tañrıñuñ rahmeti hazīnesi ol ʿizzetlü bağışlayıcı Tañrıñuñ ya anlaruñ mıdur
gökleruñ yerleruñ milki ve şunuñ ki ikisinüñ ārasındadır. [265b]/(16)=38/10*

ʿizzetlü hikmetlü pādişāh. Kudretli hikmetli padişah, Allāh.

Kitāb ʿuñ inmekligi ʿizzetlü hikmetlü pādişāhdandır. [292a]/(16-17)=45/2

ʿizzetlü kâğıdlar. Değerli kağıtlar.

ʿİzzetlü Kâğıdlardaki Levh ʿdür. [344b]/(12)=80/13-16

ʿizzetlü konuk. Değerli konuk.

*Tahķīķ geldi saña İbrāhīm ʿuñ ʿizzetlü konuķlarınıñ haberi.
[305b]/(16)=51/24*

ʿizzetlü konuķlarınıñ haberi. Şerefli misafirlerinin haberi.

*Tahķīķ geldi saña İbrāhīm ʿuñ ʿizzetlü konuķlarınıñ haberi.
[305b]/(16)=51/24*

ʿizzetlü kul. Şerefli kul.

Belki ʿizzetlü kullarıdır. [197a]/(19)=21/26

ʿizzetlü meliķ. Kudretli melik, Allāh.

*Ol hisābı bunlaruñ-ıla maʿlūm kılduđı, ʿizzetlü meliķüñ taķdīridür ki
ʿilminden nesne ğāyib olmaz. [97b]/(18)=6/96*

K

ķabak: Kabak.

*Ve bitürdük anuñ üzerine ķabak ağacından bir kök tā yaprağı-le rāhat ola
zīrā aña siñek ķonmaz ve anı gönderdük yüz biñ kişiye dağı artuğa.
[264b]/(13)=37/146*

ķabar-: Kabarmak.

Ve anuñ āyetlerindendir ki bedürüstî sen görürsin yeri ķurumuş yağmur

olmaduğından pes kaçan ki indürdük anuñ üzerine şuyı hareket itdi ve kabardı bedürüstī şol ki diriltdi anı elbette ölüleri dirildicidür.

[280b]/(11)=41/39

ķabāyih (Ar.): Ćirkinlikler, kötölükler.

İtdükleri ķabāyih sebebile. [172b]/(7)=16/112

ķabāyil (Ar.): Kabileler.

Eyitdi. Eger benüm size gücüm yetişeydi ya varaydum ķavmüme ķabāyilime dağı men   iderdüm sizi. [146b]/(14)=11/80

ķabīh (Ar.): Ćirkin, yakıřksız, fena.

Bedürüstī ol ķabīh oldı gāyetde ve yaman yol oldı. [175b]/(2)=17/32

ķabīhrađ: Daha Ćirkin.

Bedürüstī āvāzlaruñ ķabīhrađı eşek āvāzıdur. [242b]/(17)=31/19

ķabil (Ar.): Kabul eden, kabul edici, olan.

Bedürüstī anlar řekk iĆindedür andan ki ķabil zevāl degüldür.

[148b]/(4)=11/110

ķabīle: Kabile.

Bu āyet iki ķabīle hađķında indi ki ceng itdiler aralarında kırđun oldı, birisi birisinden güĆlü-y-idi. [26b]/(5)=2/178

ķabīleler kıı-: Kabileler yaratmak.

İy Ādemođlanları! Bedürüstī bir yaratduğ sizi bir er-ile bir  avretten ve sizi şu  beler ve ķabīleler kııduğ tā ki birbirüñüzle bilişesiz. [303a]/(14)=49/13

kābin, kebin (Far.): Güveyinin geline verdiği ağırlık, mehir, nikah.

Şu  ayb didi: tađķīķ ben dilerem ki kābin idem saña benüm şol iki kızumdan [230a]/(20)=28/27

Tađķīķ bildük biz şunı kim tađdīr itdük anlaruñ üzerine mehr-ile dördten yukāru olmaya  avretlerinde anlaruñ ve şunda ki şatun alurlar aña haşır yok tā

senüñ üzerüñe zaḥmet olmaya kābinsiz ‘avret almakda. [249a]/(10)=33/50

Ve ḳorkuñ Tañrıdan; ve bilüñ ki Allāh her nesneyi bilicidür, ve ḳaçan kim ‘avratlarıñuza ṭalāk viresiz ve ‘iddetlerin bitürseler, anları ḥabs eylemeñ ve men‘ eylemeñ nikāh eylemekden erlerine, ḳaçan ki rāzılaşalar aralarında mehirle, yeñī kebin birle. [35b]/(8)=2/232

ḳabir (Ar.): Mezar.

İblīs eyitdi: İy Tañrım mühlet vir baña ḳabirden ṭurduḳları güne degin.

[164a]/(5)=15/36

‘Azāb vardur bundan ğayrı ya‘nī ḳabr ‘azābı ve illā kim ekşerī bilmezler.

[308a]/(12)=52/47

ḳabre ḳoy-: Mezara koymak.

Andan şoñra öldürdi anı ve ḳabre ḳoydı. [344b]/(17)=80/21

ḳabül (Ar.): Kabul etme, benimseme.

Pes siz sözümi ḳabül itdüñüz benüm. [161a]/(10)=14/22

ḳabül eyle-: Kabul etmek, benimsemek.

Ve tevbemüzi ḳabül eyle, bize nazar eyle. [20a]/(16)=2/128

İy bizüm Perver digārımız ve du‘āmı ḳabül eyle! İy bizüm Tañrımız! Beni esirge ve atamı ve anamı. [162a]/(18)=14/40

ḳabül idici: Kabul eden, benimseyen.

Ve her kim ṭavāf vācibde artura, bedürüstī Tañrı ‘amelüñüzi, ḳabül idicidür, niyyetlerüñüzi bilicidür. [24a]/(10-11)=2/158

Bedürüstī ol Tañrıdur kim tevbeler ḳabül idici ve esirgeyicidür.

[9b]/(19)=2/54

ḳabül it-: Kabul etmek, benimsemek.

Ve nice şehirler ki ḥarāb itdük anı, ögüt ḳabül itmedükleri sebebden.

[104a]/(10)=7/4

Eyitdiler. İkrār itdük aña ve kabūl itdük anı. [51a]/(18)=3/81

kabūl ol-: Kabul edilmek, benimsenmek.

Pes kabūl oldı birinden ki Hābīl'dür ve kabūl olmadı ol birinden ki Qābīl'dür.

[80b]/(14)=5/27

kabūl olun-: Kabul edilmek, benimsenilmek.

Şunlar ki kāfir oldılar ve öldiler şol hālda ki kāfir oldılar, pes elbette kabūl olunmaz bunlaruñ birinden, yir tolusı altun ve eger rişvet virse anı kendüyi kurtarmağ-ıçün. [52a]/(2)=3/91

kabūl kıl-: Kabul etmek, benimsemek.

Eyle olsa korğdılar bir uğurdan Mūsā'nuñ getürdügin kabūl kıldılar.

[11b]/(2)=2/63

kabz (Ar.): El ile tutma, avuç içine alma, ele geçirme.

Tā şuña degin ki, sizden biriñüze ölüm gele, kabz ider anı, bizüm feriştelерümüz ve anlar hadden geçmezler. [94b]/(15)=6/61

kabz eyle-: Ele geçirmek.

Bu kerre bu du'āyı dilediler. İy bizüm Rabbümüz! Ve biz ikimüzi müslimler eyle, ya'nı İslām üzerine kabz eyle bizüm rühumuzı. [20a]/(14)=2/128

kabz it-: Ele geçirmek.

Şunlar ki melāyike anlaruñ cānların kabz itdi şirkden pākler oldukları hālda.

[167a]/(18)=16/31

kabz ol-: Ele geçirilmek.

Ve eger sefer üzerinde olsañuz ve kātib bulmasañuz, pes dutu almağdur ki kabz olmış ola. [44b]/(5)=2/283

kabza (Ar.): Titacak, tutacak yer.

Belki Allāh'a 'ibādet eyle ve şākirlerden ol! Ve Tañrıyı ululamadılar eyle ki gerekdür ve yerler bir uğurdan anuñ kabzasındadır kıyāmet güninde ve

gökler dürlür kıyâmet gününde anuñ 'izzeti haqqı'çün. [272b]/(14)=39/67

kaç: Kaç, ne kadar.

Bir kaç günden soñra birisi eyitdi. Hüdāvenda ben rücū' itdüm didi.
[16b]/(11)=2/102

kaç-: Kaçmak,

Ve eger bir 'avrat korksa erinden, kaçaya diyü, mucâma'at itmemeğ-ile, ya yüz çevür düğün bilse, ki katında az oturur, pes günâh yoğdur anlaruñ üzerine, şulh itmekde aralarında. [73a]/(6)=4/128

Muntezirdur ki istediler ve kaçaya. [229b]/(15)=28/18

Andan soñra gelürem anlara öñlerinden, tâ ki âhiretten kaçuram ve ardlarından, tâ dünyâyı sevdürem ve sağ taraflarından, imānuñuz eyü degül dimeğ-ile ve şol yanlarından şevvete kulağuzlamañ-ıla. [104b]/(13)=7/17

Ol vaqt ki, kaşd itdi iki tayıfe sizden, kaşd itdilerdi kaçalardı.
[54a]/(18)=3/122

Vaqtâ ki gördise güyâ ki ol 'aşâ ejdehâ oldı yüzün çevirdi kaçdı ve dönmedi nidâ geldi. İy Mūsâ korkma ben olam ki benüm katumda Mürseller korkmazlar lâkin şol ki zulm itdi andan soñra eyüligi bedel itdi yamānlıqdan soñra. [224a]/(18)=27/10

Pes halkuñ çoğı kaçdı şükr itmekden küfrân-ı ni'met olmağa.
[179a]/(8)=17/89

kaçan: Ne zaman.

PeygāMBER 'aleyhi's-selām kaçan ki bir yere çerī gönderse münāfiqlar yaman haberler çıkarup Aşhāb'ı melül iderlerdi bu āyet nāzil oldı.
[319a]/(10)=58/9

kaçan ki. Ne zaman ki.

Pes kaçanki vaqtleri geldi bedürüstī Tañrı kularlını görücü oldı.

[258b]/(1)=35/45

kaçmak: Kaçma.

Meger ki eşkere fâhişe işleyeler, erinden kaçmak gibi, zīnā gibi, ol vakt revādur andan nesne almak. [62b]/(20)=4/19

kadar (Ar.): Miktar, kadar.

Ve şunlar ki kabūl itmediler Tañrınıñ da ‘vetini eger bedürüstī anlaruñ olaydı ne ki yerde var bir uğurdan ve bir ol kadar bilesince olaydı fidā iderlerdi anı kendüleri ‘azābdan kırtarmağ-ıçün. [157b]/(19)=13/18

kadeh (Ar.): Kadeh.

Şunuşular anda biribirine kadehleri. [307b]/(2)=52/23

kadem (Ar.): Ayak.

Ya ‘nī iy kâfirler, Tañrıñuzu birleñ ve iy ‘aşıler Tañrıñuza muṭī‘ oluñ! Ve iy münāfıklar, Tañrıñuzu birlen ve iy ‘aşıler, Tañrıñuza muṭī‘ oluñ ve iy münāfıklar Tañrıñuza muhliş oluñ ve iy muṭī‘ ler, gıtdüğünüz yolda şābit kadem oluñ! dimek olur. [5b]/(18)=2/21

kader: (Ar.): Kader, alın yazısı.

Ve taḥkīk ol ‘ilm eyesidür şuñā ki aña ki öğretdük ḥazer-i kaderden nesne men‘ itmezdi ve illā kim ḥalkuñ ekşerī bilmezler. [153b]/(13)=12/68

kadīm (Ar.): Eski, kadim.

Ve ayı nişāne itdük ki taqdīr itdük anıñ-ıçün menziller ki yigirmi sekiz menzildir tā döndi ‘Urcūn Kadīm gibi ya ‘nī kuru ḥurmā çıbıgı gibi ki egri olur. [259b]/(14)=36/39

kâdir (Ar.): Gücü yeten, kadir.

Zīrā işitmege kâdir olmazlardı ḥaqqı ve görmezlerdi Muḥammed’i ‘aleyhi’s-selām. [143a]/(10)=11/20

Ol Tañrı Kâdir degül midür ölüyi diriltmege? [340a]/(20)=75/40

ḳādir ol-: Kadir olmak, gücü yetmek.

Ve ḳulağuzlayayım sizi toğrı yola ve bir ğanīmet dahı ki henüz ḳādir olmaduñuz anuñ üzerine. [301a]/(11)=48/21

ḳādir pādişāh: Güçlü padişah, Allāh.

Bedürüstī mütteḳīler uçmaḳlardadur ve ırmaḳlardadur şıdḳ Maḳāmi'nda bir Ḳādir pādişāh 'uñ ḳatında ki şevāb, 'itāb elindedür. [311b]/(12)=54/55

ḳadr (Ar.):(Ar.): Değer, şeref, kıymet.

'Arş Issı ḳatında ḳadri uludur. [345b]/(3)=81/19-21

ḳadrüñi bil-: Deđerni bilmek.

Ola ki anlar bileler senüñ ḳadrüñi ve bu zindāndan ḳurtılasın didi. [152a]/(17-18)=12/46

Ḳadr Gicesi: Kadir gecesi.

Bedürüstī indürdük Ḳur'an'ı bir mübārek gicede ki Ḳadr gicesidür. [290b]/(12)=44/2-3

kāfī (Ar.): Yetecek, kafi.

Tañrı kāfīdür bendelerine. [187a]/(10)=19/1

kāfir (Ar.): Kafir, inkar eden, Allāh'ın varlığına ve birliğine inanmayan.

Ve eyitdi şunlar ki kāfir oldılar Ḳur'an'ıçün Vaḳtā ki anlara geldi degüldür bu illā āşkere āzūlıḳdur ve anlara virmedük Kitāblardan ki oḳıyalar anları tā ki andan ḥuccet alalar Tañrıya şerīk vardur didüklerine. [254a]/(10)=34/43

Ve sizden her kim dīninden dönerse, pes öle, şol ḫālda ki kāfir dür ol. [32b]/(15)=2/217

Dök bizüm üzerümüze şabrı ve berkit ayaḳlarımızı, şābit eyle ve yardım eyle bize, kāfir cemā'atı üzerine. [38b]/(17)=2/250

kāfir bölüği: Kafir bölüğü.

Ḳaçan ki kāfir bölüğine şataşasız, pes muḫkem turuñ, ḳaçmañ.

[121b]/(1)=8/45

kāfir çerisi. Kafir asker, kafir ordu.

Ve ol derede kāfir çerisinüñ ortasında düşdiler. [355a]/(16)=100/1-6

kāfir-ile cenk it-: Kafir ile savaşmak.

Ve şabr idenlerdür dervişlikde ve hastalıkda ve zeminlikde ve kıtāl vaqtında,

kāfir-ile cenk iderken [26a]/(21)=2/177

kāfir kardeş. Kafir kardeş.

Pes kāfir kardeş Müsülmān kardeşa didi hāl bu kim fahr iderdi ol. Ben çoğam senden māl yöninden ve gālibrağam hādem yöninden.

[183a]/(6)=18/34

kāfir kavım. Kafir kavim.

Bedürüstī Tañrı hidāyet virmez kāfir kavme. [84b]/(21)=5/67

kāfir leşkeri. Kafir ordusu.

Münāfiqlar şanurlar ki kāfir leşkeri Medīne'den kaçıp getmediler ve eger kāfir leşkeri yine gelse severler ki kākşī anlar Bedevī olalardı A'rāb içinde.

[246b]/(19)=33/20

kāfir nefis. Kafir nefis.

Ve korkuñ ol günden kim, bir mü'min nefis bir kāfir nefis-içün 'üzür dileyimeyiser. [19b]/(3)=2/123

kāfir ol-: Kafir olmak.

Eger Tañrı dilese kulağuzlardı halkı bir uğurdan ve zāyil olmadı şunlara ki kāfir oldılar. [158b]/(12)=13/31

kāfir olmak: Kafir olma.

Ne yaman nesnedür ki şatun aldılar nefslerine ki, kāfir olmağdur şuña kim Allāh indürdi azubanı Tañrınıñ indürdüğine, kendü fazlından, diledügi kişi üzerine. [14b]/(19)=2/90

Ve temennā kıldılar, kāfir olmađuñuzı, nice ki kendüleri kāfir oldılar, pes berāber olasız. [69b]/(7)=4/89

kāfir öldür-: Kafir öldürmek.

Ya şol vaqt ki size muşibet yitişdi Uħūd günü, ki yetmiş kişi kāfir öldürdi, taħkik siz dağı işledüñüzdi kāfirlere, iki ol kadar Bedr ğazāsında ki yetmiş öldürdüñüz, yetmiş dağı esir itdüñüz. [57b]/(9-10)=3/165

kāfir tayıfe: Kafir kabile.

İy bizüm Perverdigārumuz eyleme bizi zālim kavmlerden ve kırtar bizi raħmetünle kāfir tayıfeden. [140a]/(20)=10/86

kāfir tayıfeden kırtar-: Kafir topluluktan kurtarmak.

Gemi üzerine eyit. Şükr ol pādişāha ki kırtardı bizi kāfir tayıfeden. [207a]/(6)=23/28

kāfir üzerine manşür it-:

Bedürüstī Allāh Te‘ālā her nesne üzerine kādirdür, ya nī müsülmānları kāfir üzerine manşür ider. [17b]/(20)=2/109

kāfir yüzü: Kafir yüzü.

Anuñ gibi yüz kāfir yüzidür. [340a]/(9)=75/24

kāfirden eyü toğ-: Kafirden iyi doğmak.

Mü'minden eyü toğar ve Kāfirden dağı eyü toğar nice ki Hālid bini'l-Velīd ‘Akreme’bn-i Ebī Cehl. [256a]/(14-15)=35/12

kāfirden al-: Kafirden almak.

Pes yiyüñ kāfirden alduđuñuzdan, ki ğalāl, pākdur. [123a]/(3)=8/69

kāfirden ayrıl-: Kafirden ayrılmak.

Ve yarağla bizimçün bizüm üzerümüzden ki bu kāfirden ayrıldı ğumuzdur toğrı yol yürimekdür. [181a]/(2)=18/10

kāfire i‘rāz it-: Kafire yüz çevirmek.

Eger kâfire i'râz itmezse Muhammed'i 'aleyhi's-selâm yalanlamakdan.

[354a]/(15)=96/15-16

kâfiri ko-: Kafiri bırakmak, kafiri koymak.

Donuvas kazdı Bahrân'da ve anları od'ile taldurdılar ve anda havâleler oturdılar; îmân getürenleri aña atarlardı kâfiri korlardı. [347b]/(9)=85/2

kâfirler gâlib ol-: Kafirler galip olmak.

Kâfirler gâlib oldılar, mü'minleri kahr itdiler, kırdılar oğlın kızın esîr itdiler.

[37b]/(10)=2/246

kâfirlerçün kızmış tamû. Kafirler için ateşli cehennem.

Ve şol ki îmân getürmedi Allâh ve Rasûli'ne pes biz yaraqladuk kâfirlerçün kızmış tamûyı. [300b]/(4)=48/13

kâfirlerçün yaraqlan-: Kafirler için silahlanmak.

Ve korkuñ şol oddan ki yaraqlanmışdur kâfirlerçün. [54b]/(21)=3/131

kâfirlerden kaç-: Kafirlerden kaçmak, kafirlerden uzaklaşmak.

Andan soñra Tañrı dönderdi ol müşriklerden tâ sizi mübtelâ kıla, kâfirlerden kaçmağ-ıla. [56a]/(18)=152

kâfirlerden su'âl it-: Kafilere sormak.

Her nefis kazandığı 'amele girüdür anuñ ile dutılır meger bitisi sağ eline virilen ki cennetlerde su'âl ideler kâfirlerden ki ne givirdi sizi tamû'ya diyeler. [339a]/(16)=74/40-42

kâfirlerden yaña. Kafirlerden yana.

Ne mü'minlerden yaña ve ne kâfirlerden yaña. [74a]/(20-21)=4/143

kâfirlere arka çevür-: Kafilere arka çevirmek.

Ve her ki arka çevürse kâfirlere, cenk günü, meger ki ğarımı meydana çekmel-içüñ geçer gibi olup yine döne dahı kılıç oñine bırağ, ya şancağa yüz dutup döne, taħķīķ döndi ol kimesne, Tañrıdan bir ğazab-ıla. [119a]/(12-

13)=8/16

kāfirlere arka yardım ol-: Kafirlere arka, yardım olmak

Eyit yā Muḥammed ki Tañrum yegrek bilür şunı ki toğrı yola geldi ve şunı ki aşkere azgunlık içindedür ve sen emr degüldüñ ki Qur'ân saña ine lākin Tañrıñdan bir raḥmetdür ki endi pes kāfirlere arka yardım olma!

[234a]/(21)=28/86

kāfirlere azguñ adın ada-: Kafirlere azgın adını vermek.

Azguñ adın adar kāfirlere. [6b]/(18-19)=2/26

kāfirlere di-: Kafirlere söylemek.

Yā Muḥammed! Di ol kāfirlere, ki bu hışsa ñuzdur, řaduñ anı dünyāda.

[119a]/(8)=8/14

kāfirlere dönder-: Kafirlere çevirmek.

Pes eger mü'minler bilecek olursañuz anarlı kāfirlere döndermeñ! ol hātūnlar kāfirlere ḥelāl degüldür, kāfirler dađı anlara ḥelāl degüldür.

[323a]/(11)=60/10

kāfirlere düşmen-: Kafirlere düşman.

şol ki düşmen ola Tañrıya ve feriştelere, dağı peygamber lerine ve Cebrāyil'e ve Mikāyil'e, bedürüstī Allāh düşmindür kāfirlere.

[15b]/(16)=2/98

kāfirlere fitne kıl-: Kafirlere imtihan yapmak.

Bedürüstī ol şecereyi biz kāfirlere fitne kılduğ zīrā ki od içinde ağaç bitmege inanmadılar. [262b]/(16)=37/63

kāfirlere hiřāb ol-: Kafirlere hitap etmek.

Eger aña řaparsañuz yarar ki hiřāb kāfirlere ola. [172b]/(11)=16/114

kāfirlere iriş-: Kafirlere erişmek.

Tañrı eyitdi. Benüm raḥmetum kāfirlere irişmez. [19b]/(14)=2/124

kāfirlere küfr it-: Kafirlere hakaret etmek.

Ol Tañrı ol'dur ki sizi halîfeler eyledi yer yüzinde pes şol ki kāfir oldu anuñ üzerünedür küfrinüñ 'azābı ve ziyāde itmez kāfirlere küfri anlaruñ Tañrısı katında meger 'ukūbet yöninden. [257b]/(20)=35/39

kāfirlere la'net eyle-: Kafirlere lanet etmek.

Bedürüstī Allāh la'net eyledi kāfirlere ve yaraqladı anlaruñ-üçün tamūyı kalalar anda ebedī [250a]/(20)=33/64

kāfirlere muñi' ol-: Kafirlere itaat etmek.

Pes muñi' olma kāfirlere ve duruş anlara Qur'an'-ile ulu dürişmek ola ki imāna geleler. [217a]/(16)=25/52

kāfirlere mühlet vir-: Kafirlere zaman tanımak.

Pes mühlet vir kāfirlere. [348a]/(20)=86/17

kāfirlere uy-: Kafirlere uymak.

İy Peygāمبر tahkīk biz gönderdük seni şanuklığa ve muştucılığa ve şor kuducılığa ve oşuyıcı gönderdük Tañrıdan yaña anuñ destürī-le ve nūrlı çırāğ gönderdük ve muştula mü'minlere ki bedürüstī anlaruñ-içün Tañrıdan ulu 'atā vardur uçmağda ve uyma kāfirlere ve münāfıqlara ve terk eyle bunlaruñ ezālarını incitmelerini ve tevekkül eyle Tañrıya. [248b]/(14)=33/48

kāfirlere zeyn ol-: Kafirlere süs olmak.

Ancılayın zeyn oldu kāfirlere, şol kim işlerlerdi, ya'nī şöyle 'itāb olur, her ki [99b]/(21)=6/122

kāfirleri 'acebe getir-: Kafirleri hayrete düşürmek.

Yağmur gibidür ki kāfirleri 'acebe getürdi anuñ bitürmegi. [317a]/(8)=57/20

kāfirleri baş-: Kafirleri basmak.

Eyle olsa Rasūl 'aleyhi's-selām çıkdı, kāfirleri başdı. [58a]/(19)=3/173

kāfirleri def' it-: Kafirleri def etmek.

Ve eger Tañrınuñ def‘ itmegi olmaya-y-dı, hālķdan belāyı, ba‘zını ba‘zı-y-ıla, peygamber-ile mü‘minlerden ya mü‘minler-ile kāfirleri def‘ itdügi olmaya-y-dı, yir yüzi fesāda varurđ. [39a]/(15)=2/251

kāfirleri dost dutuñ-: Kafileri dost edinmek.

Dost idinmeñ, şunları ki dñnüñzi masharalıĝa ve oyuncuĝa dutar, şunlardan ki Kitāb virildi, sizden öñdin ve kāfirleri dost dutuñmañ. [84a]/(4-5)=5/57

kāfirleri helāk it-: Kafirleri mahvetmek.

Ve kāfirleri helāk ide. [55b]/(4)=3/141

kāfirleri ĥor idici: Kafirleri hakir gören.

Pes yürüñ iy müşrikler yiryüzinde emn-ile dört ay ve bilüñ ki taĥķiķ siz Tañrı ‘āciz ider degülsiz eger size ĥışm dilese ve taĥķiķ Tañrı ĥor idicidür kāfirleri bī-şekk ve şübhe. [123b]/(15-16)=9/2

kāfirleri ihāta idici: Kafirleri kuşatan.

Münāfiķlar ĥılurlar barmaķlarını ĥulaķlarında yıldırım inmekden, ya‘nī ĥaķķı işitmeyelüm diyü, ölüm ĥorķusından Tañrı ihāta idicidür kāfirleri. [5b]/(5)=2/19

kāfirleri irşād eyle-: Kafilere hak yolu göstermek.

Bezendi anlaruñ-iķün ‘amellerini yamanı ve Tañrı kāfirleri irşād eylemez İslām Dīnine. [126b]/(11)=9/37

kāfirleri ĥahr eyle-: Kafirleri ĥahr etmek.

İy Peyĝāamber! Kāfirleri ĥahr eyle ĥılıc-ile ve münāfiķları ĥahr eyle ĥılıcile, dilile. [329b]/(4)=66/9

kāfire: Kafir kadın.

Sen kāfire, ben mü‘min. [33b]/(3)=2/221

kāfirlik: Küfür, inkar, inanmama.

Siz ilerü getürdüñüz kāfirliĝı bize ne yamān yerdür ĥarār itmege ĥamū!

Eyitdiler iy bizüm Tañrimuz şol ki ilerü götürdi bizümçün bu küfr āyinini pes artur aña ‘azābı iki anca ola tamūda ve eyitdiler noldı bize görmezüz ol erenleri ki anları yamān sīretlülerden şayarduk ‘Ammār gibi Şuheyb gibi Bilāl gibi. [267b]/(16)=38/60

Murād bundan yahūddur döndürelər sizi, imānuñuzdan şoñra, kāfirlige. [52b]/(11)=3/100

kaftan (Ar.): Kaftan.

Kaftanların, endāmların yimege başlayıcaq, meded dilerler, def‘ oldı, imān getürmediler ve yir bitin gönderduq bir aydan şoñra. [112a]/(5)=7/133

kāfūr: Uzak doğuda yetişen kokusu kuvvetli bir madde.

Bedürüstī imānında gerçek olanlar içler bir şerābdan ki aña katış kāfūr oldı. [340b]/(8)=76/5

kāğıd (Far.): Kağıt, mektup.

Eger siz çıkdıñuzsa gāzā-y-içün benüm yolumda ve benüm rızāmı taleb itmek-içün sırr-ile kāğıd gönderürsüz Mekke ehline sü²-ile ve ben yeg bilüremşunı ki gizlersiz ve şunı ki aşkere eyledüñüz. [322a]/(18)=60/1

kāğıd gönder-: Kağıt göndermek, mektup göndermek.

Ve her kim uğurlayın kāğıd gönderesiz taḥkīk toğrı yolu azdı. [322a]/(20)=60/2

kāğıd şal-: Mektup yollamak.

Vaktā ki ḥātib kāğıd şaldı Mekke’ye Sāre’ile. [322a]/(13)=60/1

kāğıd yazdur-: Kağıt yazdırmak, mektup yazdırmak.

Kaçan ki Peygāmbere ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām kāğıd yazdurdı Kaşar’a İslām’a da‘vet itdi ol daḥı öpdı ve gözine sürdi ve mührledi ve gönderdi. [238b]/(2)=30/2-5

kāhel (Far.): Ağır davranan, tembel, üşenen.

Ve gelmezler namāza illā anlar kâhellerdür ve harc itmezler fuḡarāya illā incinici olduk ları hâlde. [128a]/(4)=9/54

kâheller ol-: Tembeller olmak.

Vaḡtā ki namaza ṡuralar, kâhallar olup ṡururlar. [74a]/(18)=4/142

kâhellik: Ağır davranma, tembellik.

Ve taḡḡik sizden vardır, ṡol ki kâhallik ider, ḡazāya varmaz, ya ḡazāya varanları burar. [67b]/(20)=4/72

ḡahhār (Ar.): Kahreden, kahredici.

İy iki yārüm zindānda āyru āyru Tañrılar mı ḡayrludur ya ol bir Tañrı mı yegdür ki ḡahhār'dur cümle maḡlūkāt üzerine? [151b]/(14)=12/39

kāhin (Ar.): Gaipten haber verdiğini iddia eden kimse, kahin.

Daḡı kimi ṡā'irdür, kimi kâhindür, kimi delüdüdür dirlerdi. [176a]/(18)=17/47

ḡāhir (Ar.): Kahreden, üstün gelen.

ḡāhir'dür 'ālemine, yücedür her nesneden. [322a]/(4)=59/23

ḡulları üzerine ḡāhir: Kulları üzerine üstün olan.

Ve ol ḡāhirdür ḡulları üzerine ve ol ḡikmet, ḡibret eyesidür. [91b]/(4)=6/18

ḡahr (Ar.): Zorlama, üstün gelerek mahvetme.

Ve ṡol ki hicret itdi Allāh yolında bulur yir yüzinde çok yirler, düşmen ḡahr olacak ve rızḡ bolluḡı ve ṡol ki çıkar evinden, sefer idüp Allāh ve Rasūline, pes taḡḡik anuñ ecri Allāh üzerine düşdi. [71a]/(4)=4/100

ḡahr eyle-: Mahvetmek.

Ve ammā öksüzi ḡahr eylemeye! Ve ammā dilenci'i ḡuru göndermeye. [353b]/(2)=93/9

ḡahr idici: Mahveden.

Ve ol ḡahr idicidür ḡulları üzerine. [94b]/(13)=6/61

ḡahr idici pādiṡāh: Üstün olan padiṡah, Allāh.

Ve k̄opalar sinlerinden ol p̄ir ve k̄ahr idici p̄adiṣāh-içün. [162b]/(16)=14/48

k̄ahr it-: Mahvetmek.

Ve taḥkīk Tañrīñ senüñ ‘azīz p̄adiṣāhdur ki düşmeni k̄ahr ider.
[221b]/(7)=26/122

k̄ahrdan maḥhūr ol-: Kahrından mahvolmak.

Ve dīn idinmezler Ḥaḥk dīni ṣunlardan ki Kitāb virildiler Tā cizye virince
k̄ahrdan maḥhūr oluben. [125b]/(20)=9/29

k̄ā’il (Ar.): Rız olmuş, boyun eğmiş.

Bu resme k̄ā’il olurlar ve Allāhü Te‘ālā taḥdīr eyler geceyi ve gündüzi sayar.
[338a]/(3)=73/20

k̄akı-: Öfkelenmek, kızmak, itiraz etmek.

Ve gitdi ol bölük ki Ebū Ṭālib’e Muḥammed den ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām
geliye geldilerdi bütlerümüze söger deyü ve Muḥammed ‘aleyhi’ş-şalātü
ve’s-selām anlardan Lā İllāhe İlla’llāhü dimek diledīse kāfirler k̄akıdılar
birbirine didiler ki yürüñ ve şabr idüñ bütlerüñüz üzerine Muḥammed’üñ
söyledüğine bedürüstī bu Muḥammed’üñ dīn bir işdür ki dilenüler ya’nī
Tañrı aratmasın diler. [265b]/(10)=38/6-8

Pes görürsün ki giderdi mi anuñ ḥīlesi şunu ki k̄akıdur anı ya’nī
Muḥammed’üñ gālib olmağını. [202a]/(9)=22/15

k̄akıvir-: Kakıvermek.

Daḥı şā‘ī eline aldı ve k̄akıvirdi. [150a]/(1)=12/15

k̄avmine k̄akı-: Kavmine öfkelenmek.

Vaktā ki gitdi k̄avmine k̄akıyub. [200a]/(2)=21/87

k̄akımaḥk-: Öfkelenme, kızma.

Ve dön derdi Tañrı şunları ki kāfir oldılar k̄akımaḥklarile hīc ḥayra irmediler.
[247a]/(13)=33/25

kağıyup melül ol- Öfkelenip usanmış olmak.

Pes girü döndi Mūsā ümmetine kağıyup melül olup vaqtā ki maħalleye girdi gördi anları ki Buzağuyı çevre almışlar taparlar. [194a]/(3)=20/86

kağıt- Öfkelenmek, kızdırmak.

Nice ideserler ol vaqt ki cānlarını ala mālēkū'l-mevt ve uralar ğāzab ferişteheri yüzlerini ve arķalarını ol ferişteher urduğı anları anıñ-üçündür ki anlar uydılar şuña ki Tañrımı kağıtdı ve sevmediler anuñ rızāsını. [299a]/(6)=47/28

kal- Kalmak, geri kalmak, gitmemek.

Ve içindekin taşra bırağa ve boş ħala māldan ve ğayrından. [347a]/(4)=84/3-4
Ĥaħ Te'ālā bu ħurūfı gönderdi kim işitmedüklerini işideler taħayyürde ħalalar. [3a]/(19)=2/1

Rāzı oldılar ki 'avretler-ile bile girüde ħalalar. [131b]/(9)=9/93

Allāh eytdi. Cehennem dür menziliñüz sizüñ, şol ħalda ki ebedī ħalasız ħamüda, meger ki Tañrı dileye, ħamüdan çıkarup zemherīre ħoymağı. [100b]/(3)=6/128

ħalar. Diğer, başka, geride kalan.

Tañrı Te'ālā Muħammed'üñ dīnini ħalan dinlerden tafzīl ider, eydür. Uyuñ Muħammed'e ve boyanuñ anuñ Tañrısınuñ boyası-la, kim ol Dīn-i İslām'dur. [21b]/(1)=2/138

Eydeserler saña yā Muħammed senden girü ħalanlar Göçer 'Arablar'dan. [300a]/(16)=48/11

Ve ħarāmılığı ve oğruluğı, daħı ħalan zulmı ve māl almağı, ħaħsuz yire ve şirk [105b]/(21)=7/33

ħal'a (Ar.): Kale, hisar.

Gözleri yıldırım gibi azuları ħal'alar gibi nefesleri od gibi. [339a]/(2)=74/31

Ol Şol'dur ki çıkardı şunları ki kâfir oldılar evlerinden evvel çıkar mağ-ıçün zîrâ bir dahı sürüldiler hayber Kal'ası'na 'Ömer hılâfeti'nde.

[320a]/(15)=59/2

Qanda olursañuz, ölüm size yitişür Ve eger muhkem burçlarda kal'alarda dahı olursañuz. [68b]/(6)=4/78

kal'alarda ikâmet it-: Kalelerde yaşamak, kalelerde oturmak.

Ve ikâmet idüñ kal'elerde, atlaruñuz bağlayup. [60b]/(7)=3/200

kalb: Kalp, yürek.

İdgâm'ile, İzhâr'ile, İhfâ'yile, Günne'y-ile bi-lâ Ğunnesîle, Kalb'ile, İşmâm'ile Kaşr'ile, Hadd'ile, Medd'ile. [337a]/(20)=73/4

qaldur-: Kaldırmak, yükseltmek, inşa etmek.

Ve qaldurdı ba'zuñuzı ba'zuñuz üzerine, mertebelerle; mâlde, rızıkda, devletde, refâhiyyetde sizi şınamağ-ıçün, şunda ki size viridi. [104a]/(1)=6/165

Belki qaldurdı Tañrı anı, kendü hazretine qavuşdurdı. [75b]/(4)=4/158

qaldurıcı: Kaldıran.

Te'hîr ider anları bir günüçün ki anda gözler göge dikilür şu hâlde ki ivicilerdür başların qaldurıcılardur. [162b]/(2)=14/43

Vaktâ ki Tañrı eyitdi. Yâ 'İsâ ben seni saklayıcıyam ve qaldurıcıyam benden yaña ve arıdıcıyam seni, şunlardan ki kâfir oldılar. [49a]/(15)=3/55

qalem (Ar.): Kalem.

Qalem ezeli haqqıçün. [303b]/(13)=50/1-2

qalem'i İdris: İdris'in kalemi.

Ol Qalem'i İdris tutdı. [354a]/(8)=96/4-5

qalı: Halı.

Ve harîrle toqunmuş qalılar yayılmış. [349a]/(9)=88/13-16

kalil (Ar.): Az, çok olmayan.

Ve bir dāne yokdur yir karañulıgında ve yaş yokdur ve kuru yokdur, kalilden keşirden, illā kitāb-ı mübīnedür, ya 'nī Levhi'l-Maḥfūzdadur. [94b]/(8)=6/59

kalk-: Kalkmak,, doğrulmak.

Ya pes görmezler mi Deveyi ki yaratılmışdur binmek isteseñ çökerürsin, binseñ kalkar. [349a]/(11)=88/17

Ba'zılar eydür. Süleymān 'aleyhi's-selām her şabah ki kalkardı otcuğazlar Süleymān'a söyledü: Ben fulan derde dermanam, dir-idi. [16b]/(3)=2/102

kalkan: Kalkan.

Bedürüstī ol münāfıklar ne yaman işlediler! Andlarını kalkan idindiler anuñ-la cānların, mälların, 'ayāllerin şakladılar. [319b]/(10)=58/16

kamaşdur-: Kamaştırmak.

Pes 'aşāsını bırağdı hemān ejdehā oldı apaşkere ve elin çıkardı hemān ol bir güneş oldı gözleri kamaşdurur. [219b]/(5)=26/33

kamaş-: Kamaşmak.

Hemān sā'at gördi ki ol el bir güneşdür, şū'le virür, görenleruñ gözi kamaşur. [110b]/(20)=7/108

kāmetlü: Boylu, boylu poslu.

Yitmiş biñ Yaḥyā kāmetlü ādem öldürdi. [174a]/(8)=17/7

kamış: Kamış.

Ve sen katlarında degüldüñ anlaruñ, ol vaqt ki, birağurlardı kamışdan kalemlerini şuya ki, kanķısı kefīl olur Meryem'e. [48b]/(2)=3/44

kāmil (Ar.): Bütün, tam, eksiksiz, alim, bilgin, kemale ermiş.

Bugün kāmil itdüm sizüñ dīnūñüzi ve tamām itdüm sizüñ üzerüñüze ni'metümi, ki İslām'dur ve Mekke'yi [77b]/(20)=5/3

kāmil ol-: Tam olmak, eksiksiz olmak.

Āb-dest kāmīl olduḡdan ōnra iki reke‘at namāz kıldurdu. [354a]/(5)=96/1-2

ḡamu: Hepsi, hep, her, herkes.

Rasūlūllah ōallalahu ‘aleyhi ve’s selām üç yūz on kiŝi-y-idi, ḡamu yayaḡ, iinde iki atlu var-ıdı. [118a]/(21)=8/5

ḡamu muttali‘ ol-: Herkes bilici olmak.

Hāḡ Te‘ālā perdeyi gōtürdi ferīŝteler ḡamu muttali‘ oldılar, hecīl ḡaldılar. [16b]/(15)=2/102

ḡan: Kan.

Pes yoḡdur aniñ-iün bu gūn Pes yoḡdur aniñ-iün bu gūn burada bir dost ve yemek yoḡdur illā kendülerden sizden ḡan iriñdür ki yemez anı illā gūnāhkārlar ki anlaruñ gūnāhı ŝirk ola. [333b]/(4)=69/36

ḡan dōk-: Kan dōkmek.

Didiler. Ḳılur mısın, ḡudāvende, yir yūzinde ŝunu kim fesād ider yir üstinde, cin gibi ve dōker ḡanları, nice kim cin dōkerdi? [7a]/(20-21)=2/30

ḡan dōkici: Kan dōken.

Andan ōnra çoḡı anlardan, andan ōnra ki peyḡamberler geldi, yir yūzinde müsriflerdür, ḡan dōkicilerdür. [81a]/(14)=5/32

ḡan-ile getir-: Kan ile getirmek, kanlı getirmek

Ōnra gönlegin ḡan-ile getürdiler. [155a]/(5)=12/88

ḡan ve iriñ i-: Kan ve irin imek.

Meger ḡaynar şu ve kendülerden şızan ḡan ve iriñ iiler. [343a]/(6)=78/25-26

ḡan ḡarıŝ-: Kan ḡarıŝmak.

Ve ḡan ḡarıŝañ ḡıŝmuña ḡaḡḡını vir nafaḡadan, ḡatlu sōzden, varmaḡdan, gelmekden. [175a]/(10)=17/26

ḡan ol-: Kan olmak.

Andan ōnra uyuşmış ḡan oldu. [340a]/(18)=75/38

ķana bulaşmış Şehirler. Kana bulaşmış Őehitler.

Ma'nısi řunlaruñ yolına ķulaĝuzla kim anlara in'ām itdũñ; peyĝamberler, şiddiklar, ķana bulaşmış Őehidler, 'ışk odına yanmış veliler, 'ařıķlar gibi dimek olur. [2b]/(20)=1/6-7

ķana dõnder- Kana çevirmek.

Andan Şehveti uyuşmış ķana dõnderdũk. [206a]/(17)=23/14

ķañlı: Kanlı.

Vardılar, iki inege ķañlı baĝladılar, Şehirden cıkardılar. [38a]/(13)=2/248

ķanā'at (Ar.): Az Őeyle yetinme, cõk Şey istememe, kanaat.

Ve eyitdiler n'oldı bu peyĝambere ki ta'ām yir ve gezer suķāķlarda bizũm gibi niķũn inmedi aña ferışte tā anuñ-la bile ķorķuducı olaydı ya aña ĥazene virileydi ya anuñ baĥcesi olaydı ki andan yiyeydi bizũmle ķanā'at cõkmeyeydi. [215a]/(10)=25/8

ķanā'at ehlı. Kanaat sahipleri.

Pes ķaçan ki toķına yanları yire aķtarılıp pes yiñ andan ve yidũrũñ ķanā'at ehline ve dilencilere. [203b]/(4)=22/36

ķanā'at-ile diril- Kanaat ile dirilmek.

Ādem daĥı nite ki aķdur, ķanā'at-ile dirilũr. [6b]/(12)=2/26

ķanad: Kanat.

Zirā ki şol cũsse-ile file beñzer ve bunuñ iki ķanadı artuķ filden. [6b]/(11)=2/26

ķanadı-le cõal- Kanadıyle vurmak.

Eyle olsa Cebrāyil 'aleyhi's-selām ķanadı-le cõaldı kõr oldılar. [146b]/(15)=11/80

ķanadı-le ur- Kanadıyla vurmak.

Cebrāyil 'aleyhi's-selām ķanadı-le urdı zirũ zeber eyledi. [231a]/(17)=28/38

kanaduñ indür- Kanadını indirmek.

Ve korçut yaķın kavmüni ve kanaduñ indür şuña ki uydı saña mü'minlerden olup. [223b]/(10)=26/215

kanaduñi döşe- Kanadını indirmek.

Ve melül olma anlaruñ üzerine ve döşe kanaduñi mü'minlere.
[165a]/(20)=15/88

kanat ger- Kanat açmak.

Görmediler mi kuşlar üzerlerinde kanat germişler tururlar ve divştürürler kendülere? [330b]/(12)=67/19

kan- Doymak, kanmak.

Pes içicisiz renclü deve gibi ki ne siñer ve ne şusuzlığı kanar.
[314b]/(9)=56/55

kana- Kanamak.

Ol cenkde insan kılıcı toķınan kanardı, melek kılıcı toķınan yanardı.
[119a]/(10)=8/14

kanaru: Nerede.

Hiç birisi, kıble kanarudur bilimediler. [18b]/(7)=2/115
Daħı terāzūdur kanaru egilür. [312a]/(1)=55/9

ķanda: Nerede.

Ve şunu gökden iner ve şunu ki göge çıkar ve ol sizüñledür ķanda olursañuz.
[315b]/(16)=57/4

ķanda bul- Nerede bulmak.

Ve ellerin çekmezlerse, pes dutuñ anları ve öldürüñ ķanda bulursañuz.
[70a]/(2)=4/91

ķanda bulun- Nerede bulunmak.

Uruldı anlaruñ üzerlerine cizye, ķanda ki bulunsalar, meger ki Tañrının

‘ahdi-le olalar ve mü‘minler ‘ahdi-le olalar. [53b]/(1-2)=3/112

ķanda git-: Nereye gitmek.

Pes ķanda gidersiz Şur‘ān‘ı koyup iy müşrikler? [345b]/(8)=81/26

ķanda kal-: Nerede kalmak.

Ellerinden gelmez nefslerine ne fāyide ne zarar itmek ķanda ķaldı ğayrıya?

[157b]/(6)=13/16

ķanda ol-: Nerede olmak.

Ve andan az olmaya ve andan çok olmaya illā Ol, anlaruñuledür ķanda olurlarise. [318b]/(18)=58/7

ķandan: Nereden.

Eydür-idi. Ya Meryem saña, ķandandur bu rızķ? [48a]/(2)=3/37

ķandur-: Kandırmak, aldatmak.

Zīrā peygamber ‘aleyhi’s-selām kaçan kim ķandurdu bunları şadaķaya, ‘Ömer bin El-cü‘ eyitdi. Ya Rasūlallahi! Nice idelüm şadaķayı ve kimuñ üzerine idelüm? [32a]/(13)=2/215

ķańı: Hangi.

Zīrā ki ‘avret ķańı ‘ömürde ana gibi olduğı ve taķķīķ Tañrı Te‘ālā şuğlardan geğicidür. [318a]/(18)=58/2

ķanı: Hani, nerede.

Ķanı şol ki şaparduñuz Tañrıdan ğayrı yardım iderler mi size ya anlar ķurtularlar mı Tañrınuñ ‘azabından? [221a]/(1)=26/91-93

ķāni‘: Kanaat eden.

İy Tañrınuñ ‘aķāsına ķāni‘ olan nefsi! Döñ Tañrıña Tañrı senden rāzı olup sen Tañrıdan rāzı olduđuñ hālide. [352a]/(8)=89/27

ķāni ‘ol-: Kanaat etmek.

Nice ki ķāni‘oldı şunlar ki sizden öñ geğdiler naşībleriyle. [129a]/(15)=9/69

kankı: Hangi.

Kanķı varacaķ yere varıserler? [224a]/(1)=26/227

kanķı haber: Hangi yana d6nmek.

Pes kanķı habere inanırlar Kur'an'a imān getürmekden soñra?
[342b]/(6)=77/50

kanķı nişān: Hangi işaret, hangi belirti.

Ve gösterür size nişānlarını pes Tañrınıñ kanķı nişānlarına inkār idersiz?
[278a]/(7)=40/81

kanķı söz: Hangi söz.

Kur'an'dan soñra kanķı söze imān getürürler? [116b]/(12)=7/185

kanķı şüret: Hangi yüz, hangi sima.

Kanķı şüretde ki diledi seni terkīb itdi dilegince. [345b]/(19)=82/6-8

kanķı yaña dön-: Ne tarafa dönmek, hangi yana dönmek.

Pes eger düşmenden qorķsañuz, qılıñ namāzı örü turup, yā ata binüp imā-y-ile, kanķı yaña dönerse. [37a]/(2)=2/239

qantar (Ar.): Kantar.

Bezendi hālķa, gönüller arzularını sevmek bu zīnet zīnet-i şeytāndur, avratlardan ve oğullardan ve qantarlardan ki tamām tartılmıñ ola, altundan ve gümişden ve ögreg-ile atlardan ve tavarlardan; deve gibi, koyun gibi, sığır gibi ve ekinden. [46a]/(8)=3/14

qānūn (Ar.): Kanun, bir çalgı aleti.

Ve yoldan ilet şuña ki gücüñ yiter anlardan āvāzuñla nāyden, qānūndan, çengden. [177b]/(5)=17/64

qap: Kap.

Başladı qapların araşdurmağa anlaruñ. [154a]/(7)=12/76

qap-: Kapmak, kapıp götürmek.

Ve eger bir uğurdan cem ' olsalar yaratmağa anı ve eger bir siñek ol bütlerden nesne kapsa āğızlarına sürülen yaldan ol bütler anı ol siñegün elinden almaz.

[205b]/(11)=22/73

kap kaçak: Tabak çanak, kap kacak.

Bezек itmek isteyüp ya kap kaçak itmek-içün altun gibi gümüş gibi.

[157b]/(13)=13/17

kapā- Kapatmak.

Yağın olur yıldırım, kim kapā gözlerini. [5b]/(6)=2/20

kapkara: Kapkara, simsiyah.

Ve kaçan ki beşāret oluna anlardan birisi dişi-ile ya 'nī kızuñ toğdı diyü yakın olur ki yüzi kapkara ola içi kīn-ile toduğı hālde 'avretine kız toğurduğ-içün.

[168b]/(11)=16/58

Ve yüzler ola kim ol günde kapkara olmuşdur kaugūdan. [340a]/(9)=75/24

kapkara yan- Kapkara yanmak, kül olmak.

Vaktā ki anı gördiler kapkara yanmış eyitdiler. Biz yol azmışuz, belki biz mahrūmlaruz, didiler. [331b]/(19)=68/26

kapla- Kaplamak, kuşatmak.

Eyitdi. 'Azābumı, irişdürürem anı kime dilersem ve rahmetüm kapladı her nesneyi. [114a]/(8)=7/156

Allāh, Şol'dur ki yaratdı yedi kat gögi ve yerden dahı anlaruñ gibi yaratdı ve iner emr bunlaruñ arasına tā bilesiz ki taḥkīk her nesne üzerine kādirdür ve taḥkīk Allāhü Te 'ālā kapladı her nesneyi 'ilmile. [328b]/(10)=65/12

kaplamış: Kaplamış, kuşatmış.

Ve Tañrı anları kaplamışdur kudretile. [348a]/(5)=85/20

kaplayıcı: Kaplayan, kuşatan.

Bedürüstī ben sizi ḥayr-ile görürem ve ben qorqaram sizūñ üzerüñüze bir

günüñ 'azābından ki kaplayıcıdur. [147a]/(8)=11/84

kaplan-: Kaplanmak, kuşatılmak.

Yoğdur anlara Tañrıdan bir şaklayıcı gūyā ki kaplanmışdur anlaruñ yüzleri pāreler-ile giceden ki gāyet karağulık ola. [137a]/(5)=10/27

kapu: Kapı.

Eger açayduğ üzerlerine gökden bir kapu pes aña 'urūc iderlerdi. [163a]/(17)=15/14-15

kapu aç-: Kapı açmak.

Artalardı az günlüklerinde mütehayyir olup ve taḥkīk tutduğ biz anları 'azāb-ile anlar alçaqlık itmediler Tañrıya ve niyāz itmezler aña tā şuña degin ki açduğ üzerlerine anlaruñ bir kapu ki katı 'azāb eyesidür. [208b]/(15)=23/77

kapu yanında: Kapının yanında.

Ve segirdişdiler kapuya ve Zelīhā yırtdı Yūsuf'uñ gönlegini ardından ve buluşdılar erine kapu yanında. [150b]/(10)=12/25

kapuları berkit-: Kapıları kilitlemek.

Ve berkitdi kapuları ve eyitdi. Gel fidā olayın senüñ-içün. [150b]/(3)=12/23

kapuları tekyelen-: Kapılara yaslanmak.

'Adn uçmaqları açılmışdur anlaruñ-içün kapuları tekyelenüben anda. [267b]/(3)=38/51

kapularında otur-: Kapılarında oturmak.

Eyle olsa buzağuya tapanlar kapularında oturdılar. [9b]/(16)=2/54

kapuma şal-: Kapıma salmak, kapıma göndermek.

Şu eyitdi. İlāhī, baña virdüğüñ pākliğıñ ḥaḳḳi-çün dilerem senden ki ol bendelerüñi benüm kapuma şalasın andan 'amellerini görmek-ile, qabūl idesin, didi. [349b]/(10-11)=89/1

kapusından gir-: Kapısından girmek.

İbtidā-i İslām'da, kaçan ki bir kişi hac ayından öndin ihram iderdi, evine kapusından girmezdi. [28b]/(15)=2/189

kapuya gir-: Kapıya girmek.

Pes yiyüñ andan, her ne yirden dilerseñüz, bol yiyüñ ve girüñ kapuya tevāzu' ile, egiliben ve eydüñ. Günahlarımızı hañt eyle, yā Rabbi! Yarlıgayavuz sizüñ günāhlarıñuzı ve ziyāde idiserüz ihsānı muhsinlere kim buzağuya tapmadılar, yā menn ü selvādan nevāle getürmediler. [10a]/(17)=2/58

kapuya segirdiş-: Kapıya koşuşturmak.

Ve segirdişdiler kapuya ve Zeliḥā yırtdı Yūsuf'üñ gönlegini ardından ve buluşdılar erine kapu yanında. [150b]/(9)=12/25

kār: Kar.

Niçün secde kılmayalar şol Tañrıya ki gizlü'i çıkarur göklerde yağmur gibi kār gibi ve yirlerde çiçekler gibi ve nebātlar gibi ve bilür şunı ki gizlerler ve şunı ki aşkere iderler. [225a]/(13)=27/25

qara: Kara, siyah.

Ve yiñ ve-içün, tā size zāhir olunca, aq iplik qara iplikden, şabañdan. [28a]/(11)=2/187

qara beserekler: Siyah tüylü ve besili erkek deve.

Güyā ki ol gün Qara Beserekler'e beñzer. [342a]/(13)=77/33

qara ilpik: Siyah iplik.

Murad qara iplikden, gice qarañulıgıdır; aq iplikden, gündüz aqlıgıdır. [28a]/(12)=2/187

qara ol-: Kara olmak.

Kıyāmet güninde görürsin şunları ki yalan söylediler Tañrınıñ üzerine yüzleri qara olmış. [272b]/(2)=39/

qarābet (Ar.): Yakınlık, akrabalık.

Ķarābet eyeleri, anlaruñ ba'zı yigrek ba'zılarına, Tañrı buyruğında.

[123b]/(4)=8/75

Ve Ķarābet issine ve yetimlere ve faqirlere ve ħālķa eyü söz söyleñ.

[13b]/(13)=2/83

Ķarābet-ile yarat-: Soy ve hısım ile yaratmak.

Ol oldur ki şudan Ādem yaratdı anı Ķarābet-ile ve nikāħ-ile birbirine

Ķarışdurdı. [217a]/(20-21)=25/54

Ķaragu: Karanlık, siyah.

Ulu oldı şol ki eger dilese eyleyüvirür senüñ-içün andan daħı yegini ki

bāħçeler eyleye ki aķar altlarından ırmaķlar ve eyler senüñ-içün köşķler ve

menziller lākin sen dilemezsın yā Muħammed belki inanmadılar Ķıyāmete ve

yaraķladuķ şunuñ-içün yalanladı Ķıyāmeti Ķızmış tamüyü Ķaçan ki göre anları

ırāķ yerden işideler anuñ Ķaķıduğın Ķarağulara degin. [215a]/(19)=25/12

Ķarağulıķ, Ķarañulıķ, Ķarağulıķ: Karanlık.

Ve Ķarağulıķ itdi gecesini ve anuñ güneşini Ķıķardı. [344a]/(7)=79/29

Pes nidā kıldr. Ķarağulıķlarda ki ma'būd yoķdur illā pāksin. [200a]/(5)=21/87

Ķarağulıķ ol-: Karanlık olmak.

Yoķdur anlara Tañrıdan bir şaķlayıcı güyā ki Ķaplanmışdur anlaruñ yüzleri

pāreler-ile giceden ki gāyet Ķarağulıķ ola. [137a]/(6)=10/27

Ķarañulıķ it-: Karanlık etmek, gece etmek.

Ve Ķaçan Ķarañulıķ iderdi anlaruñ üzerine şururlardı, müteħayyır olup.

[5b]/(8)=2/20

Ķarañulıķ ol-: Karanlık olmak, gece olmak.

Ķaçan ki Ķarañulıķ olur-idi, müteħayyır olup şururlardı eydürlerdi. Nola-y-

di, Muħammed'yüzini bir daħı göreydük. [5b]/(13)=2/20

Ķaranulıķdan aydınlıģa Ķıķar-: Karanlıktan aydınlıģa Ķıkarmak.

Ve çıkarur anları karanulıktan aydınlığa, kendü izni-le. [79b]/(14-15)=5/16

karānūlıktan nūra çıkar-: Karanlıktan aydınlığa çıkarmak.

Çıkarur anları karānūlıktan nūra küfürden ĩmāna. [40a]/(7)=2/257

karānūlıkda ſu 'le vir-: Karanlıkta ışık saçmak.

Karānūlıkda ſu 'le virürdi. [10b]/(11)=2/60

karānūlıkları yarat-: Karanlıkları yaratmak.

Ve karānūlıkları yaratdı ve aydınlığı yaratdı. [90b]/(3)=6/1

karāgūlın-, karānūlan-: Karanlık olmak.

Kaçan ki karāgūlına. [353a]/(17)=93/2

Gice karānūlandı üzerine, Müſterī yılduzını gördi ſu 'lelü, İbrahīm eyitdi. Bu benüm Tañrumdur. [96a]/(1)=6/76

karāyib (Ar.): Yakınlar, akrabalar.

Kendünün karā'ibini evine oğ-ıdı ve dīne da 'vet itdi. [357b]/(3)=111/1

karalık: Siyahlık, kötülük.

Çıka appak ki anda yaramazlık karalık yoğ. [191b]/(13)=20/22-23

Günāhkārlar biline sīmālarından, yüzleri karalığından, gözleri gökliğinden. [312b]/(13)=55/41

Anlara eyitdi. Her nesne ki dünyada vardır, ikidür, gice gibi, gündüz gibi, karaluk gibi, aydınlık gibi, issi gibi, şovuk gibi, hayr gibi, şer gibi.

[24b]/(7)=2/163

karalık ciheti: Karalık yönü.

Pes sizün ol gönünüz taş gibidür katılıkda, belki dahı katılıkdur katılık karalık cihetinden. [12b]/(17)=2/74

karaluk → **karalık**.

karānūlan → **karāgūlın**.

karānūlık → **karāgūlık**.

karār (Ar.): Karar, hüküm, durma, devamlılık.

Ve sizün-içün yir yüzinde karār idecek yir vardur ve dirlik vardur, ölüm vaqtına degin. [105a]/(12)=7/24

karār eyle- Karar etmek.

Ve biz ayıtduk: İy Ādem! Karār eyle sen ve çiftün, uçmağda ve yiyiñ uçmağdan yimişlerinden, eksüksüz, nereden dilerseñüz ve yaqñ olmañ işbu ağaca. [7b]/(19)=2/35

karār it- Karar etmek.

Pes eger hayr irişürse aña karār ider ol dñn-ile ve eger aña fitne erişse yüzi üzerine döner Muhammed'un dñni nesne degülmüş dir. [201b]/(20)=22/11

karār itdür- Karar ettirmek.

Beyān itmek-içün size kudretümüzi ve karār itdürürüz rahmlerde şunu ki dilerüz vaqt-i ma'līma degin ki altı aydur ya toköz aydur ya iki yıldur ya dört yıldur. [201b]/(2)=22/5

karār kıt. Karar vermek.

Ve denildi: İy yir yud şuyuñi ve iy gökçüt yağmuruñi! Ve şu kesildi ve buyruk yerine geldi ve gemi karār kıldı Cūdī üzerinde. [144b]/(8)=11/44

karar- Kararmak.

Fe-ammā şunlar ki karardı yüzleri anlaruñ, anlara diyeler. Kāfir mi olduñuz, imānuñuzdan soñra? [53a]/(8)=3/106

karārgāh (Far.): Karar yeri, karargah.

Ol Tañrı ki yeri sizün-içün karārgāh eyledi. [286b]/(20)=43/10

Ya şol mı hayrludur ki yeri karārgāh eyledi ve anuñ aralığın ırmāklar eyledi ve eyledi anñ-içün pāyidār tağlar ve iki deñiz ortasında perde kıldı? [227a]/(8)=27/61

karārgāh eyle- Karargah yapmak.

Tañrı şoldur ki size yeri qarārgāh eyledi ve göki binā eyledi şayvān olmağıçün. [277a]/(7)=40/64

qarart-: Karartmak.

Pes qačan ki ikinci fesāduñ ‘azābı vaqti geldi qarartmağıçün yüzlerüñüzi ve Kud’sde ki Mescid’e nice ki girdiler aña evvel kerrede. [174a]/(5)=17/7

qaravāş: Cariye, hizmetçi.

Müşrikler qačan ki vaqfaya tururlardr. İlähî bize deve vir, at vir, koyun vir, kul vir, karavāş vir, māl vir dirlerdi. [30b]/(6)=2/200

Ol şoldur ki taşı başına ve başın taşa urdı mālı cem’ eyledi tā kul ve qaravaş şatun ala. [356a]/(12)=104/1-2

Bu āyetde beş hātuñ müstesnādur; Biri eme, ya ‘nī qaravāş, biri kiçiçük, biri ‘uzurdan kesilmiş, biri yüklü hātun kişi, biri heñüz üstine girilmemiş. [34b]/(8)=2/228

qaravaş nikāhr. Cariye nikahı.

Ya ‘nī qaravaş nikāhına ruşat virmek, [63b]/(21)=4/25

qaravaşı revā görmek. Cariyeyi reva görme.

Tañrı Te‘ālā diler ki size yeynilde me‘ūneti, qaravaşı revā görmek-ile. [64a]/(8)=4/28

qaravul: Karakol, öncü kuvvet, yardım, gözcü, nöbetçi.

Pes Fir‘avn Medāyin’e dellāller gönderdi biñ kez biñ ādem derildi dağı biş yüz biñ ādem ve qaravul yetmiş biñ ādem oldı. [220a]/(8)=26/53

qarbuzz: Karpuz.

Tañrıñdan, çıqarsuñ bizüm-içün şundan ki bitürür anı yir teresinden, tarhuñdan ve hıyarından, kavunından, karbuzzından ve mercümeginden dağı şoğanından. [11a]/(2)=2/61

qarcaşdur-: Karıştırmak, karma karışık etmek.

Ve eger yazusuzı çıksa, girü qarcaşdururlar-idi. [77b]/(18)=5/3

qardaş → **qarındaş**.

qarağuluk → **qarağulık**.

qarğa-: Beddua etmek, ah etmek.

Tañrı eyitdi. Qarğamañ! Evet içiñüzden üç ferişte ihtiyār idüñ.

[16b]/(10)=2/102

qarğa: Karga.

Pes Tañrı bir qarğa virib-idi ki yirde eşerdi tā göstere Qābīl'e, nice belürsüz ide, qardaşınıñ Hābīl'üñ gövdesini. [81a]/(3)=5/31

qarğaş-: Beddu etmek.

Bir gürühdur anlar ya'nī tamū hazīne-dārları kāfirlerüñ re'īslerine ki alçaq hāllü kāfirler bir bölükdür ki girürler sizüñle bile tamūya pes metbū'-ile tābi'ler qarğaşup diyeler Tañrı anlara rāhatlık virmesün bedürüstī anlar tamūya giricilerdür. [267b]/(14)=38/59

qarğış: Beddua.

Bu dahı Haq hazretinden qarğış şüretindedür. [4b]/(1)=2/10

qarğış vir-: Beddua etmek.

Bundan murād tā'İmdür qullarına, ki qarğış vireler ehline. [4b]/(1-2)=2/10

qarı: İhtiyat, yaşlı (kadın).

Zekerıyyā eyitdi. İy benüm Tañrum! Nice olur benüm oğlum, hāl bu ki, baña pīrlık yitişdi ve 'avratum qarıdur toğurmaz?[48a]/(13)=3/40

Pes kırtarduk anı ve ehlini bir uğurda illā qarısını ki hāliklerdedür.

[222b]/(13)=26/170-171

qarıcık → **qarıcuq**.

qarıcuq qarıcık: İhriyar kadıncığaz.

Bu āyet, evlādur ki bu āyet Şeyh-i Fānī haqqında ve qarıcuqlar

[27a]/(21)=2/184

Bir karıcığ bir ħurmā getürdise münāfıklar gülüşdiler. [130b]/(7)=9/79

karın, karun: Karın.

Üc karağulıqda biri karın biri rahm biri oğlan işi. [269a]/(6)=39/6

Benüm gerçek va demdür ki anlar va de olunurđ ve şol ki didi atası Ebū Bekr'e ve anası Ümme'l-Ĥayr'a ki öf size beynī ħorğudur mısız benüm çıkarılmağlığım-ile ħāl bu ki geçdi nice karınlar benden öñ ħiç biri dağı cihāna gelmedi. [295b]/(12)=46/16

Ve ol eger tesbīħ idicilerden olmayadı gerek egleneydi balığñ ħarnında kıyāmet günine degin. [264b]/(12)=37/143-144

Ol ya'nī diyü çalup ħaruñları küp gibi olup yürüdükçe yıķıldığları anlaruñ, şol sebebdindür anlar didiler ki. Bedürüstī almağ şatmağ ribā gibidür.

[43a]/(14)=2/275

ħarınlarda ħayna- Karınlarda kaynamak.

Erkin tuc gibi ħarınlarda ħaynar ıssı şu ħaynar gibi. [291b]/(21)=44/45-46

ħarnı üzerine yürü- Karnı üzerlerinde yürümek.

Pes anlardan ba'zı yürür ħarnı üzerine ve anlardan ba'zı yürür iki ayağı üzerine ve anlardan ba'zı yürür dört ayağ üzerine. [213b]/(16)=24/45

ħarnın yar- Karnın yarmak.

Bir gün balığın aldı, birinüñ ħarnın yardı, yüzügin buldı. [16a]/(16)=2/102

ħarnında götür- Karnında taşımak.

Götürdi anası anı ħarnında zaħmet-ile ve toğurđ anı zaħmetile.

[295a]/(21)=46/14

ħarnından çık- Karnından çıkmak.

Andan şoñra ana ħarnından çığmağa kekez eyledi. [344b]/(16)=80/20

ħarnuñuzı toldur- Karnınızı doldurmak.

Pes toldurisersiz andan karınuñuzı. [314b]/(7)=56/53

karınca: Karınca.

Anı yüz dahı uzunı yigirmi beş fersah ādemüñ yigirmi biş fersah cinnüñ yigirmi biş tayruñ yigirmi beş fersah vahşuñ tā şol vaqte degin ki geldiler karınca deresi üzerine ki Şām iklīmindedür. [224b]/(15)=27/18

karındaş, kardaş, kardeş : Kardeş.

‘Abdu’llāh bin Selām ve anuñ karındaşı İbn-i Yāmīn. [295a]/(7)=46/10

Ve ‘Ad Kavmi’ne kardeşleri Hūd’ı gönderdük. [145a]/(2)=11/50

Ve ammā eger Aşhāb-ı Yemīn’den olacağ olursa üken pes selām saña Aşhāb-ı Yemīn’den aña selām erişdüreler andan öñdin geçen kardeşlerinden.

[315b]/(2)=56/90-91

kāfir kardaş: Kafir kardeş.

Pes kāfir kardaş Müsülmān kardaşa didi hāl bu kim fahr iderdi ol: Ben çoğam senden māl yöninden ve gālibrağam hādem yöninden.

[183a]/(6)=18/34

kardaşın öldür-: Kardeşini öldürmek.

Meşelā bir kişi bir kişimüñ kardaşın öldürdi. [204b]/(21)=22/59

kız kardaşına la‘net it-: Kız kardeşine lanet etmek.

Her bār ki gire tamūya bir cemā‘at, la‘net ide kız kardaşına, ya‘nī öñdin geçen ümmete. [106a]/(18)=7/38

kardaşını al-: Kardeşini almak.

Ol geçenleyin mekr itdük Yūsuf’a yoğ-idi aña ki kardaşını alay-ıdı Reyyān ‘ādetinde meger ki Allāh dileye. [154a]/(9)=12/76

kardaşını fidā itmek: Kardeşini feda etmek.

Temennā ide kāfirler ol günüñ ‘azābından kurtıla oğlanlarından fidā itmek-ile ve ‘avretini ve kardaşını fidā itmek-ile ki anı kavzarlardı.

[334a]/(9)=70/11-14

ḳardaşlar ol-: Kardeşler olmak.

Zīrā siz düşmenler-idüñüz kāfirlerken, pes ülfet bıraḳdı gönüllerüñüz arasında Allāh Te‘ālā, pes Tañrınıñ ni‘meti-le ḳardaşlar olduñuz.

[52b]/(20)=3/103

ḳardaşları ol-: Kardeşleri olmak.

Ve eger ḳardaşları olsa, pes anasına altıda birdür, vaşiyetden şoñra ki vaşiyet itdi-idi ya borcın ödedükden şoñra. [61b]/(16)=4/11

ḳardaşlarına di-: Kardeşlerine söylemek.

Olmañuz şunlarcılayın ki kāfir oldılar ve didiler ḳardaşlarına vaḳtā ki sefer itseler yir yüzinde, ya ğazā kılsalar ölseler. Eger ḳatumuzda olalardı, ölmezlerdi ve depelenmezlerdi. [57a]/(2)=3/156

ḳardaşlarına eyit-: Kardeşlerine söylemek.

Erdiler, Dāvud ḳardaşlarına eyitdi. Hergiz içüñüzde işbu sünnetsüzi depeler yok mı? [39a]/(1)=2/250

ḳardaşlarınıñ haberin getir-: Kardeşlerinin haberini getirmek.

Atası gönderdi vara, ḳardaşlarınıñ haberin getüre. [38b]/(19)=2/250

ḳardaşlarıñuzu dostlar idin-: Kardeşlerinizi dostlar edinmek.

İy şunlar ki İmān getürdiler idinmeñ atañuzu ve ḳardaşlarıñuzu dostlar eger küfri yigledilerse İmān üzerine ve şol ki dost idine anları sizdenken pes anlar zālimlerdür. [125a]/(12)=9/23

ḳardaşlarıñuzuñ arasını ıslāh it-: Kardeşleriniz arasında barış sağlamak.

Pes ıslāh idüñ iki ḳardaşlarıñuzuñ arasını. [302b]/(21)=49/10

ḳardaşımı yarlığa-: Kardeşimi bağışlamak.

Didi. İy Perverdigārum! Yarlığa beni ve ḳardaşımı. [113b]/(10-11)=7/151

ḳardaşuñla kuvvetlindür-: Kardeşinle kuvvetlendirmek.

Tañrı eyitdi. Tĩz ola kim seni kuvvetlindürevüz kardaşuñla ve hucceti ikiñüze idivirevüz ya'ni galebe ikiñüzüñ ola. [231a]/(4)=28/35

kardeş → **karındaş**.

kardeşlerüñe düşüñi kıssa eyle- Kardeşlerine rüyasını anlatmak.

Ya'küb eyitdi. İy oğlancuğum kıssa eyleme düşüñi kardeşlerüñe. [149a]/(18)=12/5

karış katış: Karma karışık.

Ve didük Fir'avn'dan soñra Ya'küb oğlanlarına. Sākin oluñ Mısr Milki'nde pes kaçan ki kıyāmet gele getürevüz sizi karış katış. [180a]/(9)=17/104

karış- Karışmak.

Ve Tañrı ol Tañrıdur ki kavuşdurdı iki deñizi bu tatlu ve gāyetde şovuk ve bu tuzlu ācırağ ve ikisinüñ arasında hicāb kıldı ve harām itdi her birine ki vara birine karışa. [217a]/(19)=25/53

Ve şığırdan koyundan harām itdük üzerlerine, iç yağların anlaruñ illā şol yağ degül ki arqaları götüre, yāhuz kığılu bağırsağı götüre, ya şol yağ ki kemüğü ile karışdı. [102a]/(16)=6/146

Pes karışdı anuñ-la yerüñ otı şundan ki ādemoğlanları yir ve tavārlar yir tā vaqtā ki aldı yir arāyişini ve bezendi ve şandı ehlī ki bedürüstī anlar kādirlerdür anuñ üzerine. [136b]/(14)=10/24

Ve eger karışsañuz anlaruñla, ortak olup nafaqada tavarda, mālda, pes kardaşlaruñuzdur sizüñ. [33a]/(17)=1/220

karışañ: Karışan.

Ve kan karışañ hışmuña haqqını vir nafaqadan, tatlu sözden, varmağdan, gelmekden. [175a]/(10)=17/26

karışmış: Karışmış olan.

Bedürüstī biz ādemoğlanların yaratduğ şehvetden ki karışmışdur 'avret

şehvetine. [340b]/(3)=76/2

karışdur→ karıştur.

karışık: Karışık.

karışık hışmuñuz dahı olursa. [103a]/(1)=6/152

karıştur-, **karışdur**-: Karıştırmak.

İy kitāb ehli! Niçün karışturursız haqqı bātıl-ile? [50a]/(16)=3/71

Ol oldur ki şudan Ādem yaratdı anı karābet-ile ve nikāh-ile birbirine karışdurdı. [217a]/(21)=25/54

Şunlar ki imān getürdiler ve karışdurmadılar imānların şirk-ile, [96a]/(21)=6/82

karī (Ar.): Okuyucu, okuyan.

Ko beni ve şunu ki yaratdum tenhā aramuza girme ki ol bī-se'ādetlikde karīdür. [338b]/(3)=74/11

karī (Ar.): Nesil, yüzyıl.

Ve tahkīk Kitāb gönderduķ Mūsā'ya evvelki karīları helāk itdükdēn şoñra Nuḥ Kavmi gibi 'Ād Kavmi gibi Şemūd gibi halkuñ başiret-içün ve hidāyet-içün ve esirgedüğümüz-içün anları ola kim anlar öğütlenüp imān getüreler diyü. [231b]/(5)=28/43

karīları yokdan var eyle-: Nesilleri yoktan yaratmak.

Ve sen cānib-i Ġarb'da degüldüñ ya'nī tağuñ sağ yanında Mūsā'ya risāleti virdüğümüz vaktin ve hāzırlardan dahı degüldüñ illā kim bir karīları yokdan var eyledük. [231b]/(10)=28/45

karşu: Karşı, -a/e doğru.

'Arabī Kıble'ya karşı otururlar. [349b]/(2)=89/1

Ol anları öldürmek ve ne karşı tutarlarsa anı çalmak, şol sebebdindür ki düşmen oldılar anlar Tañrıya ve Rasūline. [119a]/(6)=8/13

Tahkik görürüz, yüzünüñ takallübin göklerde, ya'ni yüzüñ göge karşı dutduğunu görürüz, niyāzuñı anlaruz. [22a]/(18)=2/144

karşu gel-: Karşı çıkmak, kabul etmemek.

Ol vakt ki iki karşu geleceler karşu geleler. [304a]/(14)=50/17

karşu geleci: Karşı gelenler.

Ol vakt ki iki karşu geleceler karşu geleler. [304a]/(13-14)=50/17

karşu karşu otur-: Karşılıklı oturmak.

Ve çıkarduk şunu ki gönüllerinde vardur tekebbürlükden karşılar oldukları hâlde tahtlar üzerinde karşu karşu oturuben. [164a]/(19)=15/47

karşu tur-: Karşı durmak.

Elçi'ye didi ki. Dön anlara haber vir ki elbette geliserüz bir leşker-ile ki anlara kimse karşu turmayiser ve elbette çıkaruruz anları ol Sebā'dan zeliller idüp elleri ayakları bağı şol hâlde ki anlar hürler dur. [225b]/(14)=27/37

karşula-: Karşılama.

Ve ferişterler karşılayalar anları ve eyideler. Bu ol gününüzdür ki va'de olmurduñuz. [200b]/(12)=21/103

karşulan-: Karşılanmak.

Ve karşılaniserler uçmağda tehiyyet-ile uçmağ ehlinden ve selāmet-ile Tañırdan şol hâlde ki ebedi kaliser anda. [218b]/(1)=25/76

kārubān → kāruvān.

karuñ → karıñ.

kāruvān, kārubān, kervān (Far.): Kervan.

Vaktā ki Kāruvān ayrıldı Mısr'dan. [155a]/(16)=12/94

Andan soñra çağırdı bir münādī ki. İy tahıl kārubānı! Bedürüstī siz uğırlarsız. [153b]/(19)=12/70

Ve bile gelen tahıl kervānına sor ve tahkik biz gerçeklerüz. [154b]/(7)=12/82

kāruvānın ur-: Kervanını vurumak.

Zīrā bunda daḥı yaraqsuz çıkdılar Kūreyş'üñ kāruvānın uralum diyü Kūreyş'üñ ki cümle Şam'dan çıkdılar, içlerinde Ebū Sufyān bileydi, kırk kişi-le tācirlerdi ve Maḥzeme bin Nevfel daḥı bileydi. [118a]/(18)=8/5

karvānına gönder-: Kervanına göndermek.

Bu ol vaqt-idi ki peygamber 'aleyhi's-selām 'Abdullah bin Çahış'ı tokuz kişi-le Cemaziye'l-Uhrā'nuñ āḥirinde, Bedr gāzāsından iki ay öñdin, Kūreyş'üñ karvānına gönderdi. [32b]/(5)=2/217

kārvānserāy (Far.): Kervansaray.

Yoḡdur sizüñ üzerüñüze günāh girmeñüzde şol evlere ki kimse şurmaz ki andan sizüñ kumāşuñuz ola kār-vānserāylar gibi ḥarābāt gibi ki ḥācet iderler anda. [212a]/(6)=24/29

karz (Ar.): Ödüş vermek, ödünç alma, ödünç verilen veya alınan şey.

Pes oḡuñ şunu ki müyesserdür Qur'an'dan ve řıluñ namāzı ve zekātı virtüñ ve karz idüñ Allāhü Te'alāya 'ayāllerine teřadduḡ itmekile ḥüb farz itmek. [338a]/(11)=73/20

karz-ı ḥasen: Allāh için verilen borç.

Kimdür şol ki ödünç vire Allāh'a ya'nī teřadduḡ ide Allāh rızāsıçün ṭayib nefis-ile ya'nī gönül ḥořlıḡ-ile hemān karz-ı ḥasen gibidür ya'nī karz-ı ḥasen gibidür. [316a]/(15)=57/10

kaşd (Ar.): Niyet, bilerek yapmak, hücum, saldırı.

Ve kaşd itmeñ, yaramaz murdār olan nesneye, ḥāřıluñuzdan ki řadaḡa idersiz. [42a]/(13)=2/267

Ve şol ki depeleye bir mü'mini kaşd-ile pes anuñ cezāsı cehennemdür, anda ebedī olduḡı ḥālda. [70a]/(15)=4/93

kaşd eyle-: Saldırmak.

Yalanladı anlardan öñ Nūh Kavmi Peygāamberlerin ve dürlü t̄ayifeler anlardan soñra ve kaşd eyledi her t̄ayife Peygāamberlerine dutalar anı ve bātıl-ile ceng itdiler tā haqqı anuñ-la bātıl ideler. [273b]/(8)=40/5

kaşd idecek işler: Niyetlenilecek işler.

Ve eger şabr idesiz ve Tañrıdan korqasız, bedürüstī ol nesne, kaşd idecek işlerdindir. [59b]/(4)=3/186

kaşd iden müşrik: Saldıran müşrik, hücum eden müşrik.

Bu āyetün berüsi mensūhdur, zīrā hacı kāfir olursa, ya 'nī Kā'be 'ye kaşd iden müşrik olursa, öldürmek gerek. [77b]/(2)=5/2

kaşd it-: Niyet etmek, niyetlenmek.

Ve yoқdur sizüñ üzerüñüze günāh şunda ki haṭā itdiñüzdi ve illā kim şol ki gönlüñüz kaşd ider ol nesneyi günāh andadır. [245b]/(15)=33/5

kaşem (Ar.): Yemin, and.

Bedürüstī bu zıkr itdügümüzde kaşem vardur 'aql āyelerine. [351a]/(19)=89/5

kaşem-i kudret: Allāh'ın ezeli güzüne yemin.

Biri kaşem-i kudretdür. [350b]/(18)=89/1

kaşık: Kasık.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri mazmazadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şaḫalın hālinde қомақdur Ve ol beş kim tendedür; biri sūnnet itmekdür, biri kerey dutmaқ-dur, ya 'nī kaşık yülümekdür, biri istincādur, biri қoltuk yülümekdür, biri tırnaқ kesmekdür. [19b]/(11)=2/124

kaşırğa: Kasırğa, fırtına.

Pes aña kaşırğa yitişe ki anda od vardur, bu kez ol bustān yana. [42a]/(8)=2/266

kaşkatı: Çok katı, kaskatı.

*Pes başarmaya secde itmege kâfirler ve münâfıklar belleri kaçkatı taş gibi
ola, egmeyeler gözleri korkucu olduğu hâlde. [332a]/(18)=68/42-43*

kaşr (Ar.): Köşk, saray.

*Telezzüz iderler anda dürlü dürlü mîveler-ile ve şerâblar-ile ve anlaruñ fitne
gözlerin erenlerine kaşr ider turunc memelüler vardır. [267b]/(5)=38/52*

kaşr idici: Köşk yapan.

*Ol uçmaqlarda hâtûnlar vardır ki gözleri erenlerine kaşr idicilerdür.
[313a]/(5)=55/56*

kaşr yap-: Köşk yapmak.

Pes bir kaşr yaptı. [231a]/(16)=28/38

kaşr (Ar.): Kısa kesme, kısaltma.

*İdgām'ile, İzhâr'ile, İhfâ'yile, Gunne'y-ile bi-lâ Gunnesîle, Kalb'ile,
İşmâm'ile Kaşr'ile, Hadd'ile, Medd'ile. [337a]/(21)=73/4*

kaşr it-: Kısa kesmek, kısaltmak.

*Ve kaçan ki sefer idesiz yir yüzinde, yokdur sizün üzerüñüze günâh ki
namazda kaşr idesiz, ya'nî dört rek'eti iki kılasız, eger korkarsañuz ki fitne
ide size, şunlar ki kâfir oldılar. [71a]/(9)=4/101*

kâş, kâş kî (Far.): Keşke.

*Pes eyideler. İy kâş ki dönderileydük düñyâ sarayına ve yalanlamayayduğ
Tañrımuñuñ âyetlerini ve mü'minlerden olayduğ. [92a]/(11)=6/27*

*Bu sözden murād 'eksidür, kâş ki ben anlaruñla olaydum, pes zafer
bulaydum, ulu zafer bulmaqlık, pes ceng eylesün Tañrı yolında şunlar ki
şatun alurlar fânî dirliği, âhîret virüp. [68a]/(4)=4/73*

*Münâfıklar şanurlar ki kâfir leşkeri Medîne'den kaçup getmediler ve eger
kâfir leşkeri yine gelse severler ki kâşkî anlar Bedevî olalardı A'râb içinde.
[246b]/(20)=33/20*

kāş kī → **kāş**.

Münāfıklar şanurlar ki kāfir leşkeri Medīne'den kaçup getmediler ve eger kāfir leşkeri yine gelse severler ki kāşkī anlar Bedevī olalardı A'rab içinde.

[246b]/(20)=33/20

kaş (Ar.): Kesme, doğrama.

kaş it-: Kesmek, doğramak.

Ve rahimlerünüzi kaş iderdünüz. [298b]/(13)=47/22

kat-: Katmak, eklemek.

Bir kişi dahı bir avuç çürük hurma getürdi ol derilene katdı, pes bu āyet indi.

[42a]/(15)=2/267

Ya'nī gerekmez nesneleri araya katmañ. [29b]/(8)=2/196

Senüñ koynuñ kendü koyunına katmak dilemekile. [266a]/(17)=38/24

kat, kıt: Kat, sıra, tabaka, ön.

Hāl bu ki, aña yüz dutdı, şol ki yidi kat göklerdeür ve yidi kat yirdedür, muñ olup, ya güc-ile, kılıç korkusu gibi. [51b]/(2)=3/83

Ve sen katlarında degüldüñ anlaruñ, ol vaqt ki, bırağurlardı kamaşdan kalemlerini şuya ki, kañkısı keñil olur Meryem'e. [48b]/(2)=3/44

Eyit, yā Muhammed. Eger taħkīk benüm katumda olaydı, şol nesne ki siz iversiz aña, iş tamām olurdı, benümle sizüñ arañuzda, ya'nī helāk iderdüm sizi, Tañrı gayretindan. [94b]/(1)=6/58

Ve anlaruñ kıtlarında gözleri kendülerde turur büyük gözlü maħbüblar vardur güyā ki anlar gizlü devekuşu yumurdasıdur. [262b]/(2)=37/48

kat kat: Kat kat, tabaka tabaka.

Görmedüñüz mi ki nice yaratdı Allāhü Te'ālā yedi kat gökleri, kat kat birbir üzerine, ve ayı bunlarda nūr eyledi ve güneş'i çirāğ eyledi? [335b]/(1)=71/15

kat kat ol-: Kat kat olmak.

Yaķın oldılar ki anuñ üzerine ķat ķat ola birbiri üzerine Muhammed'üñ okuduğın iŗitmege. [336b]/(17)=72/19

ķat ķat olmuŗ. Kat kat olan.

Ve eger görseler ki bir pāre gökden düşer dirler ki bulutdur ķat ķat olmuŗ. [308a]/(9)=52/44

ķatuma gel-: Huzuruma gelmek.

Peygamber 'aleyhi's-selām eyitdi. Siz çekiŗi ķatuma gelürsüz. [28b]/(8)=2/188

ķatumuzda hāzır ol-: Huzurumuzda hazır olmak.

Bedürüstī anlara gelmezler degül götürüsi illā bizüm ķatumuzda hāzır olmuŗlardur 'arŗa'-'Araŗatda ve anlara niŗānedür ölmüŗ yir ki diriltdük anı ve andan ıkarduk dāneleri ol dāneden yerüler. [259b]/(2)=36/32

ķatumuzda muķarreb it-: Huzurumuda yakın olmak.

Degüldür sizüñ māluñuz ve ne ođluñuz ve kızuñuz sizi bizüm ķatumuzda muķarreb ider yaķlaŗdurur degüldür. [253b]/(8)=34/37

ķatumuzda ol-: Huzurumuzda olmak.

Olmañuz ŗunlarcılayın ki kāfir oldılar ve didiler ķardaŗlarına vaķtā ki sefer itseler yir yüzinde, ya ğazā kılsalar ölseler. Eger ķatumuzda olalardı, ölmezlerdi ve depelenmezlerdi. [57a]/(4)=3/156

ķatumuzda öründür-: Huzurumuzda yerleŗtirilmek.

Taħķīķ anlar bizüm ķatumuzda öründülenmiŗ hayrluraķlardandur. [267a]/(19)=38/47

ķatumuzdan Peyğamberlık vir-: Tarafımızdan peygamberlik vermek.

Aña Peyğamberlık virdük bizüm ķatumuzdan ve öğretduk aña kendü Ğazretümüzden bir 'ilm. [185a]/(1)=18/65

ķatuña var-: Yanına varmak, yanına ulaŗmak.

Benī İsrā'īl'i ķullanduñ ve oğ lanlarını kırduñ ve anam beni ķorķusından beni

deñize bırağdılar ęatuna vardum didi. [219a]/(13)=26/22

ęatına gel-: Huzuruna gelmek.

Bu kez ęuteyle ki anası-y-idi ve Ebū Kuhāfe ki dedesi-y-idi, ęatına geldiler.

[42b]/(14)=2/272

ęatında bul-: Yanında bulmak.

Ol deñlü Şığırı anuñ ęatında buldılar, aldılar, boğazladılar. [12b]/(10)=2/72

ęaęarāt (Ar.): Damlalar.

Zīrā Tañrı bir cevher yaratdı Muęammed ‘aleyhi’s-selām nūrınuñ ęaęarātından. [349b]/(8)=89/1

ęatı: Şiddetli, haşin, sert, acıklı.

Ol peyęamber’den ayrılmaduğları ol sebebdindür ki anlar bir tayıfedür ki anlara erişmez Şusuzlık ve zağmet ve açlık Allāh yolında ve başmazlar bir yere ki ve kāfirleri ęatıdur ve erişmezler düşmenden bir nesneye illā yazılır anlaruñ-içün andan ötütrü bir eyü ‘amel. [134a]/(10)=9/120

Cengi demezler sizüñle cem’ oluben gik yerde meger küyler içinde ki berkinmiş ola ya dīvārlar ardından, cengleri biribiri arasında ęatıdur. [321b]/(3)=59/14

Bedürüstī senüñ Tañrıñuñ dutuşı yā Muğammed, ęatıdur. [347b]/(21)=85/12

İy nice vardur küyden ki ol küy ęatıdur kuvvetde senüñ Şol küyuñdan ki ęıkardı ol küy seni. [298a]/(5)=47/13

Ve taęķīķ insān māl sevmek-içün iken ęatıdur. [355a]/(18)=100/8

ęatı acıdıcr. Katı eziyet eden.

Ve eger yığlınmazlarsa Şundan ki dirlerse, elbette erişiser Şunlara ki kāfir oldılar anlardan, bir ‘azāb ęatı acıdıcıdur. [85b]/(3-4)=5/73

ęatı āvāz. Yüksek ses.

Her ęatı āvāzı kendüleri üzerine Şanurlar. [325b]/(13)=63/4

katı 'azāb: Katı azap.

Ve anuñ ardınca katı 'azāb var. [160b]/(16)=14/17

katı 'azāb itmek: Sert azap etme, şiddetli azap etme.

Fā ammā şunlar ki kāfir oldılar, pes ben 'azāb iderem anlara, katı 'azāb itmeklik dünyāda harāç almağ-ile, muṭī' olmayanı kırmağ-ile ve āhiretde tamū odı-la. [49a]/(20-21)=3/56

katı balçık: Sert çamur.

Añ yā Muhammed ol vaqtā ki Tañrıñ didi. Bedürtüstī ben yaradıcıyam bir ādem katı balçıkdan müteğayyir olup şürete gelmişden. [163b]/(17)=15/28-29

katı çağır-: Yüksek sesle çağırmak.

Ve aña cehr-ile söylemeñ ba'zuñuz ba'Zuñuza çağırur gibi katı çağırmañ ya ādīla çağırmañ belki yā Rasüle'llāh diñ yāhūz yā Nebiyye'llāh diñ. [302a]/(19)=49/2

katı çekiş eyeleri: Haşin savaşçılar.

Belki anlar bir kavmdür ki katı çekiş eyeleridür. [289a]/(14)=43/58

katı ceng eyeleri: Katı şavaşçılar.

Pes kaçan ki evvelki mefsedenüñ 'azābı geldi gönderdük üzerüñüze bizüm bendelerümüzi ki katı ceng eyeleridür. [173b]/(17)=17/5

katı depredil-: Şiddetli sarsılmak.

Orada mübtelā oldılar mü'minler ve depredildiler katı depredilmek. [246a]/(14)=33/11

katı eyle-: Sertleştirme.

Pes 'ahdumuzu bozdukları-çun, rahmetümüzden ırāğ itdük anları ve gönüllerini katı eyledük. [79a]/(19)=5/13

katı gel-: Şiddetli olmak.

Tahkik geldi size bir Peyğamber kendü cinsiñüzden katı gelür anuñ üzerine

‘iṣyānuñuz ḥarīṣdur sizūñ ĩmānuñuza. [134b]/(13)=9/128

katı ol- Katı olmak, sert olmak.

Hem kum daḥı katı oldu ki yarın üzerinde ceng idecekler-idi.

[118b]/(21)=8/11

katı peşimān ol- Çok pişman olmak.

Vaktā ki ṣaḫt oldu ellerinde, ya‘nī buzaḡuya ṭapmaḡlarına katı peşimān oldılarsa ve gördiler ki taḫkīḡ anlar yoldan çıkmışlar, didiler ki: Eger Tañrı bize merḥamet itmezse ve yarlıgamazsa, elbette ziyān idicilerden oluruz.

[113b]/(2)=7/149

katı yet. Sert rüzgar.

Vakt ki gönderdük anlaruñ üzerine katı yeli komazdı bir nesneyi ki eserdi anuñ üzerine illā anı nā-bedīd iderdi yaḡub. [306a]/(17)=51/41

katı ziyān iden. Çok ziyan etmek.

Eyit yā Muḡammed ḡaber virelüm mi eñ katı ziyān idenleri ‘amellerinde?

[186b]/(12-13)=18/103-104

katırak. Daha katı, daha sert.

Ve inanmadı Tañrısınūñ nişānlarına ve āḡiret ‘azābı katırak ve bāḡīraḡdur.

[195b]/(16)=20/127

Şunlarçılayın ki sizden öñdin-idi kuvvetde sizden katıraḡıdiler ve çoḡraḡ-idi māllar oḡullar kızlar yöninden. [129a]/(12)=9/69

katırak kıyāmet. Daha sert kıyamet.

Belki kıyāmet va‘de-ḡāhıdur anlaruñ ve kıyāmet katırak ve acıraḡdur.

[311b]/(4)=54/46

katırak od. Daha şiddetli ateş.

Ve didiler ki ıssıda ḡüçmeñ! Eyit yā Muḡammed cehennem odı katıraḡdur ıssılık yöninden eger añsaldı eyle dimezlerdi. [130b]/(18)=9/81

katık: Katık.

Biter zeyt-ile ve katıg-ile yeyenlere kanā'at-içün. [206b]/(8)=23/20

katılık: Sertlik, katılık.

*Pes sizüñ ol gönlüñüz taş gibidür katılığda, belki dahı katılığdur katılık
karalılık cihetinden. [12b]/(17)=2/74*

katır: Katır.

*Ve ātlar ve katırlar ve eşekler yaratdı tā siz binesiz ve bezenesiz anlaruñla.
[166a]/(6)=16/8*

katış → **karış katış.**

katış: Katkı, içerik.

*Bedürüstī ĩmānında gerçek olanlar içerler bir şerābdan ki aña katış kāfūr oldı.
[340b]/(8)=76/5*

kať ĩ (Ar.): Kesin, net.

*Belķīs eyitdi. İy cemā'at baña cevāb virüñ benüm işümde ki ben bir işde
kať ĩ hükm idemezem tā siz hāzır olmayınca. [225b]/(4)=27/32*

kātib (Ar.): Yazan, yazıcı, usta yazıcı, katip.

*Ve eger sefer üzerinde olsañuz ve kātib bulmasañuz, pes dutu almağdur ki
kabz olmış ola. [44b]/(4)=2/283*

*Ve kātib kaçmasun yazmağdan, Allāh aña öğretdügi gibi, ya nī 'adl eylesün
pes yazsun. [44a]/(4)=2/282*

kātibine buyur-: Katbinie emretmek.

*Peyğamber 'aleyhi's-selām bismi'llah inmedin, buyurdı kātibine,
bismike'llāhümme yazardı. [2a]/(17)=1/1*

kaťil (Ar.): Katleden, öldüren.

*Pes şol ki 'afv oluñdı anuñ-içüñ karındaşından bir nesne, vardur aña, kim
hoşluğ-ile talep ide diyeti, mağtüldeñ ötürü, dahı vardur kaťile ki, diyeti edā*

ide velīye, luṭf-ile. [26b]/(10)=2/178

ḳardaşınıñ ḳatlı. Kardeşinin katili.

Pes anı muṭī' eyledi nefsi, ḳardaşınıñ ḳatline. [81a]/(1)=5/30

ḳatlı (Ar.): Katletme, öldürme.

Ve Ben dahı mekr iderem gerekince dünyāda ḳatlile, āhiretde 'azābile.

[348a]/(20)=86/16

ḳatlı it-: Katletmek, öldürmek.

Bedürüstī şān budur ki, her ki depeleye bir nefsi nefssüz, ya'nī kimse öldürmedin, ya yir yüzinde fesād itmedin, gūyā k, ḳatlı itdi ḫalkı bir uğurdan.

[81a]/(9)=5/32

ḳatlı-i nefis: Nefisn öldürülmesi.

Murād ḳatlı-i nefsdür. [219a]/(8)=26/19

ḳaṭrān (Ar.): Katran, siyah bir madde.

Göñülleri anlarıñ ḳaṭrāndandur. [162b]/(18)=14/50

ḳavī (Ar.): Kuvvetli, güçlü, güvenilir, sağlam.

Bu 'azāb aña şol sebebdindür ki anlara Peygāmbirleri gelürdi ḫuccetler-ile pes kāfir oldılar pes dutdı anları Tañrı Te'ālā bedürüstī ol Tañrı ḳavīdür ve ḳatı 'iḳābludur. [274b]/(12)=40/22

ḳavim (Ar.): Kavim.

Ve döne ba'zıları ba'zılarına çekişeler eyideler bedürüstī siz gelürdüñüz bize dünyāda emīn olduğumuz yañadan anlar dahı diyeler belki siz mü'minler olmadıñız ve oldı bize sizüñ üzerüñüze ḳuvvetden ki sizi ḳahr idevüz belki siz azmış ḳavimdüñüz. [262a]/(9)=37/30

Ve mālını virdi Allāh ışkına, yāḫuz mālını virdi, seve-ṭururken, ḳarābet eyelerine ḳavimlerine, yetimlere ve miskinlere ve yolcılara ve dilencilere ve mālā kesilenlere, ḳul-iken ya ḳaravāş-iken. [26a]/(16)=2/177

Ve denildi ki ıraq oluñ rahmetden iy zālīm kavm! Ve nidā eyledi Nūh Tañrısına. [144b]/(9)=11/44

Şu ‘ayb ‘aleyhi’s-selām eytdi. Korkma kurtulduñ Kavmden ki zālīmlerdür. [230a]/(17)=28/25

ḳavl (Ar.): Söz, laf, yemin.

Mūsā ‘aleyhi’s-selām eytdi. ol ḳavl benümle senüñ āramuzda. [230b]/(4)=28/28

ḳavl it-: Söylemek.

Şol fāsıqları kim bu zarlar Tañrınıñ ḳavl itdügini, te’kīd itdükden [6b]/(21)=2/27

ḳavleş-: Sözleş yapmak, anlaşmak, işbirliği yapmak.

Ve eger ḳavleşseñüz dahı gerek ihtilāf ideydüñüz va‘degāhda. [121a]/(9)=8/41

ḳavm → ḳavim.

ḳavs (Ar.): Bir burç ismi, yay burcu.

Yüce oldı ol pādīşāh ki gökde burclar eyledi ki Ḥamel Şevr Seraṭān Esed Sünbüle Mīzān ‘Aḳreb Ḳavs Cedı Delv Hüt’dur. [217b]/(14)=25/60

ḳavseyn (Ar.): İki kavis, iki yay, miraç gecesinde Hz. Muhammd’in Allāh’a olan yakınlık derecesi.

Muḥammed Mi‘rāc Gecesi Ḳābe ḳavseyn i ‘arş-ile anda oldı. [308b]/(6)=53/9

ḳavun: Kavun.

Ve yaman geleciniñ meşeli Ebū Cehil Ḳavunı Ağacı gibidür. [161b]/(2)=14/26

ḳavuş-: Kavuşmak.

Didiler ki, Ṭalüt yoḲdur bize bugün Cālīüt’e leşkerlerine didileri ki, şunlar ki taḥḳīḳ bildilerdi Tañrıya ḳavuşacaqlar dur. İy nice az bölük, gālīb oldı çok

böülöklere, Tañrınıñ destürü-la ve Allāh şabr idicilerledür. [38b]/(12)=2/249

ķavuşdur-: Kavuşturmak, ulaştırmak.

Ve Tañrı ol Tañrıdur ki ķavuşdurdı iki deñizi bu ũatlu ve ğāyetde şovuk ve bu tuzlu ācıraķ ve ikisinüñ arasında ĩicāb ķıldı ve ĩarām itdi her birine ki vara birine ķarışa. [217a]/(17)=25/53

ķavza-: Kavramak, yakalamak.

Temennā ide kāfirler ol ğünüñ ‘azābından ķurtıla oğlanlarından fidā itmek-ile ve ‘avretini ve ķardaşını fidā itmek-ile ki anı ķavzarlardı. [334a]/(9)=70/11-14

ķaya: Kaya.

Pes gönderdi anlaruñ üzerine Ebābīl ũuşı'nı ki ũaya ũırlağıcı'dur. [356b]/(3)=105/3-5

ķayğu: Kayğı, tasa.

Bedürüstī ũunlar ki ĩmān getürdiler ve ũunlar kim yahūdī oldılar ve naşrāniler oldılar ve ũunlar ki aya ğüneşe yıldıza ũaparlar ve dīnden dīne meyil iderler her kim ki ĩmān getürdi Tañrıya ve eyü ‘ameller işledi, anlaruñ-iķüñdür ecirleri, anlaruñ Tañrısı ķatında ve yokdur ķorķu anlaruñ üzerine ve ne anlar melül olurlar, kayğu çeker, dünyeyi ķoyup gitdükleri-çün. [11a]/(19)=2/62

ķayğurma-: Kayğılanmak.

Pes ķayğurma, fāsık ũāyifenüñ üzerine. [80b]/(11)=5/26

ķayğurt-: Kayğılandırmak.

İy peyğamber! Kayğurtmasun seni, ũunlar ki ivişürler küfürde, ũunlardan ki Ammā didiler ağızlar-la, ĩāl bu ki ĩmān getürmedi ğöñüllerini. [81b]/(20)=5/41

ķayı: Hangi.

Geldi ol gemilere bir ķayı yıl ve geldi anlara ũalaz her ũarafdan ve taĩķķ bildiler ki bedürüstī anlar ķuşadıldılar ‘azāb-ile. [136b]/(6)=10/22

ķayıt-: Geri dönmek.

Andan Őoŕna Taŕrınuŕadur ķayıtmaĝuŕuz. [103b]/(20)=6/164

ķāyil (Ar.): Söyleyen, diyen, razı olmuş.

*Eyideler Şunlar ki ķāfir oldılar Şunlara ki İmān getürdiler yedürür miyüz Őuŕna
ki egerTaŕrı dilese yedürürdi bu söz zındıķlardandır ki taķdİre ķāyil
degüllerdür. [260a]/(6)=36/47*

ķāyīm (Ar.): Ayakta durma.

Ve buyurur ki ķāyīm olasız yetİmler-iķün ‘adl-ıla. [73a]/(4)=4/127

ķāyim ol-: Ayakta dik durmak.

Ve oldur ki yarattı gökleri ve yirleri haķķ-ile, ķāyim olup. [95b]/(13)=6/73

ķaylūlegāh (Far.): Dinlenecek yer, öĝle ve kuŐluk vakti uykusunu uyumak iķin yer.

*Cennet ehli ol ĝün yegrekdür menzil yöninden ve hūbrekdür ķaylūle-ĝāh
yöninden ve ol ĝün gök ayrılır bulud-ile bir aķ bulud peydā ola ũmān
Şeklinde ve indirüldi firİşteler indürilmek lik ve anlaruŕla bile ķullaruŕ
‘amelleri defteri fānī olmaz milk ol ĝündeTaŕrınuŕdur. [216a]/(5)=25/24*

ķayna-: Kaynamak.

Tā vaķtā ki emrümüz geldi ve tennūr ķaynadı. [144a]/(14)=11/40

ķaynar Şur. Kaynar su.

*Toldurucılardur andan ķarınlarını andan Őoŕna bedürüstī anlaruŕ-iķün
yedükleri üzerine ķarıŐmak vardur ķaynar Őudan ũmū ehline yaraķlanmıŐdur.
[262b]/(21)=37/67*

ķaynaĝ: Yırtıcı hayvan penķesi.

Ķaķan ki ķuruya, kedi ķaynaĝı gibi olur. [349a]/(2)=88/6

ķaytar-: Dönmek.

*Ve Taŕrıya ķaytar cümle iŐler ve anda bellū olur her nesne. [121a]/(21)=8/44
Āĝāh oluŕ ki her iŐ aŕna ķaytar ķıyāmet ĝününde ve ol fażl ve kerem eyesidür*

pādişāhdur. [286b]/(6)=42/52-53

ķaytarıl-: Dönölmek, geri dönölmek.

Ve işler Tañrıya kaytarıla şor, yā Muħammed, Ya'kup oğlanlarına kim nice virdük anlara nişānlar ki rüşenler-idi. [31b]/(7)=2/210

Her nefş şadıcıdur ölümi andan şoñra ķaytarılasız ve şunlar ki eyitdiler ve eyü 'amel itdiler elbette yerleşdürürüz anı cennetden köşkler üzerinde ki aķar altlarından ırmaķlar. [237b]/(14)=29/57

ķayur-: Üzölmek, kaygılanmak, bir işi yoluna koymak, bir işi yapmak.

Eyitdi. Nolaydı öleydüm bundan öñ ve unıdılmış olaydum! Pes 'İsā 'aleyhi's-selām çağırdı aña altından. Ķayurma ki taħķiķ Tañrı eyledi altın yanuñdaki ķuru çay ki iki yüz yıl-idi aķmazdı. [188a]/(6)=19/24

ķaz-, ķazı-: Kazmak.

Donuvas ķazdı Baħrān'da ve anları od'ile şoldurdılar ve anda havāleler oturdılar; ĩmān getürenleri aña atarlardı kāfiri şorlardı. [347b]/(8)=85/2

İy Perverdigārumuz ķazı anlaruñ ya'nī maħv eyle māllarını! ķaçan ki Mūsā du'ā ķıldı ekinleri aķcaları altunları taş oldı. [140b]/(5)=10/88

ķazı→ ķaz-.

ķaz: Kaz.

Ve şunlaruñ üzerine kim yahūdī oldılar, ĥarām itdük her tırnaķ eyesini; deve gibi, deve ķuşı gibi, ķaz gibi, ördek gibi, tırna gibi ve ne ki aña benzer var-ısa. [102a]/(13)=6/146

ķazā (Ar.): Allāh tarafından takdir olunan şeylerin meydana gelmesi, vaktinde kılınmayan namaz, tutulmayan oruç borcunu ödeme, kaza.

Ķaçan ki emīn olsañuz, ķazā idüñ ne vācib oldı-sa ĥacdan 'Umre'den. [29b]/(16)=2/196

Men'itmezler anlardan Tañrıdan gelen ķazālardan bir nesneyi.

[153b]/(11)=12/68

Ve ol bir olmuş hükmdür kazāmuzda. [188a]/(1)=19/21

kazā it- Dini emirleri zamanında yerine getirmeyip sonradan yapmak.

Pes şol kimse kim sizden hasta ola, ya sefer üzerine ola, pes ol ki aded yimişdür, Ramazan'dan sonra kazā itmek gerek. [27a]/(17)=2/184

Bu āyet ol vakt indi ki, peygamber aleyhi's-selām Mekke'ye geldi ki 'Umre'sini kazā ide. [42b]/(13)=2/272

kazan- Kazanmak, işlemek, yapmak.

Eyit ki ben dilemezem getürdügüm Şer'i kabül itdügünüz üzerine sizden ücret illā benüm kavmlerümi sevesiz mā dām ki Şer'imi muhkem dutalar ve şol ki bir şevāb kazana ziyāde iderüz ol hasenede hoşlık ki bir'ine on ola.

[284b]/(12)=42/23

Lekin 'azāb-ile tutar sizi, şol nesne-y-içün kim anı gönlünüz kazandı, ya'nī yalan and içdünüz gönlünüz size yol virdi. [34a]/(18)=2/225

kazanç: Kazanç, gelir.

Anlara, anlarıñ kazancı ve size sizün kazancunuz. [21a]/(2)=2/134

kazandır- Kazandırmak.

Ve iy kavmüm kazandırmaz size 'adāvetüm irişmegi [147a]/(21)=11/89

kazan: Kazan.

La'net olsun çukurları kazanlara ki kırk arşun uzunidi, on arşun en-ıdı.

[347b]/(6)=85/2

kazf (Ar.): Namuslu bir kadına zina suçunu isnad etme, atma.

Ve küfürleri sebebi-le ve didükleri sebebi-le Meryem üzerine, ulu bühtānı ki kazf itdiler anı, Yusuf bin Maşan-ıla, ve didükleri sebebi-le ki. Tahkik biz öldürdük Meryem oğlu 'İsā'yı ki Rasūlullahdur. [75a]/(18)=4/156-157

kazıyya (Ar.): İş, husus, mesele, önerme.

Ve eger anlar, nefsler zulm itdükleri vaqt, ya'nî kazıyyaların Kā'b bin Eşref'e didükleri [67a]/(21)=4/64

kazıyyayı 'arz it-: Meseleyi arz etmek.

Peygamber nazarına geldükde, şordı, peygamber 'aleyhi's-selām kazıyyayı 'arz, itdi-se bu āyet indi. [28a]/(14-15)=2/187

kazıyya temām ol-: İş tamam olmak.

Bu arada Peygāmbere 'aleyhi's-şalātü ve's-selām Mekke'den Medīne'ye gitdi kazıyya temām oldu ve kuvvetlindürdi Peygāmbere 'aleyhi's-şalātü ve's-selām leşker-ile ki görmedüñüz anlaruñ gibi Bedr Ğazāsı'nda ve Aħzāb Ğazāsı'nda ve Huneyn'de. [127a]/(4)=9/40

kāzī (Ar.): Kadı.

Bişincide bedürüstī Tañrınuñ ğazabı 'avretüñ üzerine olsun eger er gerçeklerdenise diye andan soñra kāzī tefrīk ide anları. [210b]/(16)=24/8-9

kazıf (Ar.): İftira atma.

Andan soñra getürmediler dört şanuğı uruñ anlara seksen ağacı ve kabül itmeñ anlaruñ şanuğlıgın hergiz ve anlar fāsıqlardur meger şunlar ki tevbe kıldılar ol kazıfden soñra ve eyü 'amel işlediler. [210b]/(7)=24/5

kebāb: Kebap, doğrudan ateş üzerinde pişirilen et.

Tañrı Te'ālā eydür. Hisāb ol günde olur ki anlar od üzerinde kebāb oliserler. [305b]/(3)=51/13-14

kebāb olanlar: Yananlar, ateşte yananlar.

Nice dönerler Tañrıya ĩmān getürmekden şunlar ki yalanladılar Kitāb'ı ve şunu ki gönderdük anuñ-la Peygāmbere'lerümüzi soñra bileler şol vaqt ki ğuller buğazlarında ola ve zencīrlere dağı süriyeler anları kaynar şu içinde andan soñra od içinde kebāb olanlar andan soñra din-ile anlara ki kanı ol ki şerīk ider düñüz şaparduñuz Tañrıdan ğayrıya? [277b]/(8)=40/71-72

kebāyir (Ar.): Büyük günāhlar.

Meger şağāyir ki ‘afv ider anları kebāyirden şakınıcağ. [309a]/(19)=53/32

kebin → kābin.

keçi: Keçi.

Ve koyınuñ yūñlerinden ve devenüñ tüyünden ve kecilerüñ kılından.

[170a]/(21)=16/80

keçi boynuzu: Keçi boynuzu, bir bitki ismi.

Bir gün çıktı, gördi keçi boynuzı bitmiş, Aduñ nedür? [16b]/(5)=2/102

keç-: Geçmek.

Şol Tañrıya kulluğ idüñ kim sizi yaratdı, dağı şunları yaratdı kim sizden öñdin keçdiler. [5b]/(20)=2/21

Ol ulu nicātdur ve şol ki ‘aşı oldı Tañrıya ve Rasūline ve Tañruñuñ hadlerinden keç. [62a]/(19)=4/14

keçük: Keçi.

Vaktā ki kırtardı sizi kavminden ki artururlardı size yaramaz ‘azābı ve buğazlarlar keçüklerüñüzi. [160a]/(4)=14/6

kedi: Kedi.

Başı kedi başı gibi, kanatları var. [38a]/(16)=2/248

kefāret, keffāret (Ar.): Bir günāha karşı tutulmak üzere yapılan şey.

Ve Tañrı günāhı yarlıgayıcıdur ve bendeyi esirgeyicidür ki kefāret cāyiz görür. [328b]/(15)=66/1

kefāretin virmegi. Karşılığını vermek.

Tahkik Tañrı takdīr itdi anduñuzı bozmağı ve kefāretin virmegi.

[328b]/(16)=66/2

keffāret vir-: Karşılığını vermek.

Bu kez and içdi ki ayrığ araya girmeye, bu āyet indi ki bunuñ gibi anda

keffâret vireler, dahı bozalar. [34a]/(15)=2/224

keffâretin beyân it-: Karşılığını açıklamak.

Ve Allâh ‘âlim ve hakîm oldu, ki size atluñ ‘ilacın, keffâretin beyân itdi.

[70a]/(14)=4/92

kefere (Ar.): Kafirler.

Ve süst olmañ, kefereyi cenge taleb itmekde. [71b]/(0)=4/104

keffâret → kefâret.

kefîl (Ar.): Birinin bir şeyi yapması gerekirken yapmadığı takdirde yapmayı üstlenen kimse.

Ve sen atlarında degüldüñ anlaruñ, ol vaqt ki, bırağurlardı amıñdan alemlerini şuya ki, anısı kefîl olur Meryem’e. [48b]/(3)=3/44

kefîl ol-: Kefil olmak.

Pes Mūsā’nuñ kızardaşı Meryem eyitdi. ulağuzlayın mı sizi bir hân-dân ehline ki kefîl olalar aña siziñ-içün? [229a]/(21)=28/12

kegezlik: Kolaylık, iki nokta arasındaki en kısa yolu kullanma.

şavurucu yeller haıçün şöyle ki gerekdür ve yağmur götürücü bulutlar haıçün ve yürür gemiler haıçün kegezliğ-ile ve yağmurları ve rızqları ısmet idici ferishteler haıçün. [305a]/(17)=51/1-6

kegit-, kigit-: Genişletmek, açmak.

Pes ol kimesne ki Tañrı anuñ gönlin kegitdi Tañrısından bir nür üzerinedür Veyl şunlaruñ-içün dür ki ğāfil olmuşdur anlaruñ gönülleri Tañrı zıkrinden.

[270a]/(14)=39/22

Bedürüstî anda öğüt vardur ‘aql ayelerine şol kimse ki Tañrı anuñ gönlini kigitdi İslâm dîniçün şol kimse midür ki gönli anuñ perdelü ve ar oldu İslâm Dînini abül itmez. [270a]/(12)=39/22

kehkeşân (Ar.): Hacıların yolu, saman yolu.

Vaqtâ ki gök yarıla ikey yaña Kehkeşân’dan ferishteler ıkmağ-içün.

[312b]/(8)=24/37

kekez: Kolaylık.

Andan şoñra ana qarnından çıqmağa kekez eyledi. [344b]/(17)=80/20

kekez eyle-: Kolaylaştırmak.

Ve taħkīk kekez eyledük Qurʾān ʾı naşīhat-içün. [311a]/(7)=54/32

kekez it-: Kolaylaştırmak.

Ve taħkīk kekez itdük Qurʾān ʾı ögüt-içün. [311a]/(17)=54/40

kekez kıl-: Kolaylaştırmak.

*Bedürüstī kekez kılduq Qurʾān ʾı senüñ dilüñe tā muştulayasın anıñla
Tañrıdan qorqanlara cennetile. [191a]/(4)=19/97*

kekezlilik: Kolaylık.

Yaqīndur ki tarlıqdan kekezlige çıkara. [328a]/(16)=65/7

kelām (Ar.): Kelam, söz,

Taḳdīr-i kelām ki la teber ve ola tettekū ola tuşliḥü beyne ʿn-nāsi dimek olur.

[34a]/(12)=2/224

kelām vir-: Söz vermek.

Ve ʿazametlü kelām virdük sevü gözin bıraḳma. [165a]/(19)=15/88

kelbeten: Kelpeten.

*Ve indürdük Demürʾi ki anda qatı heybet vardur ve fāyideler vardur
ādemīlere ve ādeme zīrā ki bir örs bir çeküç bir kelbeten Cebrāyīl ʿaleyhi ʾs-
selām getürdi. [317b]/(8)=57/25*

kelebek: Kelebek.

*Ol günde ādemoḡlanı olur henüz yumurdadan çıqmış çekilnege gibi olur ya
uvacuq kelebek gibi olur gezmekte kendüleri odʾa şalmaqda.*

[355b]/(5)=101/4

keleci: Sözi laf.

Anda yamān kelecti işitmez. [349a]/(5)=88/11

kelīm (Ar.): Sōz sōyleyen, konuşan.

Ve sen dūñyāda gōrūlmedigūñe, evvel inanıcıym, didi ki. İy Mūsā! 'Taḥkīk ben seni ayırtladum ḥalk ūzerine, peygamber itmek-ile ve kelīmūm kılmağ-ıla. [113a]/(6)=7/144

kelimāt (Ar.): Kelimeler.

İbn-i 'Abbās razıya'llāhu 'anhu eydür. Ol kelimāt Lā ilāhe İllā'llāh Muḥammed'ūñ Rasūlü'llāh dur. [8a]/(8)=2/37

kelime (Ar.): Sōz, kelime.

Ve eger kelime geçmeyeydi Tañrıñdan gerek lāzım olaydı 'azāb anlara lākin vaḳti vardur ki dōyüp dūrürüz. [195b]/(19)=20/129

kelimeleri dōnder-: Kelimeleri çevirmek.

Dōnderürler kelimeleri yirlerinden ve unuttılar naşıblerini, şundan ki ögütlenmişler-idi anuñ-ıla, zīrā Muḥammed'e ĩmān getürmediler. [79a]/(20)=5/13

kelimeleri dūken-: Sōzleri tūkenmek.

Deñiz dūkeneydi Tañrımuñ kelimeleri dūkenmekden öñ. [187a]/(3)=18/109

kelime³-i 'azāb: Azap kelimesi.

Kelime³-i 'azāb ḥaḳḳ olduğına 'alāmet oldur ki anlar hergiz ĩmān getürmezler. [137b]/(1)=10/33

kelime³i eyürek: Daha iyi kelime.

Ve eyit yā Muḥammed ḳullaruma ki diyeler anları incidene cevāb virmekde şol kelimeyi ki eyürekdür. Bedürüstī řeyṫān fitne bırağur aralarına. [176b]/(10)=17/53

kelime³-i fażl:

Kodılar fāřid dīnden řunı ki Tañrı aña rızā virmede ve eger kelime³-i fażl

degilmisse Tañrı Te‘ālā Muhammed’Ümmeti’nün ‘azābını āhirete te’hīr itmemişmise anlaruñ āralarında hüküm olaydı dünyāda. [284b]/(2)=42/21

kelime’-i tevḥīd: Tekbir kelimesi.

Lā İllāhe İlla’llāh’dur ve eyü ‘amel ol Kelime’-i Tevḥīd götürür. [256a]/(1)=35/10

kem: Az, noksan, kötü, aşağı tabaka.

Ve müşriklerden i‘rāz eyle! Bedürüstī helāk itdük saña kem bakanları şol istihzā idenler ki Tañrıy-ile bir Tañrı daḥı kıllurlar. [165b]/(6)=15/95-96

kemine degin. Yarısına kadar.

Andan uzadur sizi temām kuvvete yetişmek-içün ve sizdindür şol ki ölür ve sizden ba‘zı şoldur ki döndirülür ‘ümürüñ kemine degin. [201b]/(6)=22/5

kemāl (Ar.): Olgunluk, yetkinlik.

Ve gayrılar kim anlardandur anlara erişmediler kemāle ve ol ‘izzetlü sulṭān ve ‘azametlü pādişāhdur. [324b]/(19)=62/2

kemāle eriş- Kemale erişmek.

Ve gayrılar kim anlardandur anlara erişmediler kemāle ve ol ‘izzetlü sulṭān ve ‘azametlü pādişāhdur. [324b]/(19)=62/2

kemāl-i kudret: Allhın gücü.

Bismillāhi’r Raḥmani’r Raḥīm Şān ol Tañrı ḥazreti-çüñdür, ki yaratdı kemāl-i kudret-ile yidi kat gökleri, yidi kat yirleri. [90b]/(2)=6/1

kemāl-i kerem: Allāh’ın keremi.

Eyle olsa, ben bī-çāre daḥı muvāfaḫat yolın dutup, aḫī‘u’llahe ve aḫī ‘u’rasüle ve uli’l-emri minküm mūcibi-y-le, boyun şunup ol sulṭānlar sulṭānından isti‘ānet dileyüp, anuñ kemāl-i keremine şıgınuş şürü‘ eyledüm ki kelāmullāh deñizinde balık gibi yüzem ve anı miqdāruma göre tefsīr idem. [1b]/(4)

kemük : Kemik.

Ve eyitdiler. Eyle midür ki biz kemük olavuz ve toprak olavuz
[176a]/(21)=17/49

Ve şığırdan koyundan harām itdük üzerlerine, iç yağların anlaruñ illā şol yağ degül ki arķaları götüre, yāhuz kığılu bağırsağı götüre, ya şol yağ ki kemüg-ile karışdı. [102a]/(16)=6/146

kemük ol-: Kemik olmak.

Eyitdiler. Eger biz ölsek ve toprak ve kemük olsak taḥķīķ yine dirilür miyüz? [209a]/(2)=23/82

kenār (Far.): Kıyı, çevre.

Pes deñize bıraķsun anı kenāra alsun anı benüm düşmenüm ve anuñ düşmeni.
[192a]/(1)=20/39

kendi: Kendi.

Pes her ki oñar kendi nefis-içün oñar ve her ki azarsa bedürüstī kendü nefsi üzerine azar ve ben sizüñ üzerüñüze bekci degülüm. [141b]/(10)=10/108

kendüden öñdin geçen kitāblar: Kendinden önce olan kitaplar.

İndürdi senüñ üzertüne kitābı ‘adl-ile, ḥaķķı beyān kıлмаğ-içüñ. Gerçekleyici olduğı ḥālda, kendüden öñdin geçen kitābları. [45a]/(14-15)=3/3 – 4

kendözi → kendüzi.

kendüzi, kendözi: Kendisi.

Biri Ya ‘ķūbiyye, ‘Īsā kendüzi Tañrıdur, didiler. [79b]/(7)=5/14

Tañrıya and içe ki bedürüstī kendözi gerçeklerdindir. [210b]/(11)=24/6-7

kengel: Alay, şaka, eğlence.

Eyitdiler. Yā İbrāhīm ḥaķķī-le mi geldüñ bize ya sen kengel mi idersin?
[198b]/(9)=21/55

kengele götür-: Alay etmek.

İy nice gönderdik Nebîlerden evvelerde gelen tımmetlerde ve gelmedi anlara bir Peygamber illā anı kengele götürürlerdi. [286b]/(16)=43/7

kerāmet (Ar.): İkrām, kerem, bağış.

Muştulaşurlar Tañrıdan ni‘met-ile ve kerāmet-ile uçmağda. [58a]/(10)=3/171

kerāmet eyesi: Keramet sahibi.

Yüce oldı senüñ Tañruñ adı yā Muħammed! ‘Azamet ve kerāmet eyesidür. [313b]/(5)=55/78

kere, kerre: Kez, defa.

Tañrı didi. taħkik virildi diledüklerüñ yā Mūsā ve taħkik minnet itdün üzerüñe bir kere dağı ol vaqt ki vahy itdük aña ki şunu vahy olunur. [191b]/(21)=20/38

Ve def‘ ider ‘avretten ħaddi tanuqlık virmeñ ol ‘avret dört kerre Tañrıya and içüp ki bedürüstī ol yalancılardan dur. [210b]/(14)=24/6-7

kerem (Ar.): Cömertlik, lütif, ihsan.

Bedürüstī Allāh kerem eyesidür, toprağı şu yirine gördi ve mağfiretlü sultān oldı. [65b]/(12)=4/43

kerem eyesi: Kerem sahibi.

Āgāh oluñ ki her iş aña kaytar kıyāmet güninde ve ol faız ve kerem eyesidür pādışāhdur. [286b]/(6)=42/52-53

kerem it-: Cömerlik yapmak.

Anuñ benüm ni‘metimi kim in‘ām itdüm, minnet, kerem itdüm sizüñ üzerüñüze. [8b]/(4)=2/40

kerem kıl-: Cömertlik yapmak.

Ve taħkik kerem kılduğ Mūsā’nuñ ve Hārūn’uñ üzerine nübüvvetle ve kurtarduğ anları ve ol ikisinüñ kavmini ulu kayğudan ki Nıl’e garğ olmağdur ve yardım itdük anlara pes anlar gālibler oldılar Fir‘avn gibi düşmenüñ

üzerine. [264a]/(3)=37/114

kerem kı1- Lütuf etmek.

Ve şabāh1ladılar Kārūn 'uñ yerin temennī idenler dön eydürler ki. Vey saña ki düşer rızq kime dilerse kularlından ve az ider kime dilerse eger Tañrı bize kerem kılmayadı imān-ile bizi de bile yire geçürürdi bilmez misin ki kāfirler felāh bulmazlar? [234a]/(9)=28/82

keremi bol: Lütfu bol.

Ve Allāh vāsi'1-fazldur, ya'ni fazlı ve keremi boldur, bllür kime virüp kimden alacağın ve kime az virüp, kime çok virmelüdür. [83b]/(16)=5/54

keremi bul- Keremi bulmak.

Ve aldadı sizi şeytān Tañrınıñ keremi buldur deyü. [316b]/(10)=57/14

keremi çok: Lütfu çok.

Ya 'ni keremi çokdur ve bilür şadağa idenlerüñ niyetlerini. [42b]/(1)=2/268

keremi ol- Lütfu olmak.

Mü'min eyitdi. Tañrı haqqıçün yaqın olduñ ki beni helāk ideydüñ ve eger Tañrınıñ keremi olmayadı hāzır olmuşlardan olaydum tamūda. [262b]/(11)=37/57

keremi zāyi' kı1- Lütfu ziyan etmek.

Tañrı dağı ol keremi zāyi' kılmadı. [12b]/(9)=2/72

keremīnūñ nihāyeti: Kereminin sonu.

Bedürüstī Allāh Te'ālā vāsi'ü'l-cüddur, keremīnūñ nihāyeti yoğdur. [18b]/(13)=2/115

keremlerini gör- Keremlerini görmek.

Ne nesnedür saña yalan didüren kıyāmete bunuñ gibi keremlerini gördükden soñra? [353b]/(18)=95/7

keremlü: Keremi, ihsan olan.

Ma'būd yoğdur illā ol'dur ki keremlü 'arşuñ Tañrısıdur. [210a]/(8)=23/116

keremîd (Far.): Kiremit.

*Pes ur yağ yā Hāmān benümçün balçık üzerine ya'nî keremîd eyle ve benim-
üçün bir 'ālî köşk eyle ola ki ben görem muṭṭali'olam Mūsā'nuñ Tañrısı'na.*

[231a]/(14)=28/38

kerh (Ar.): İğrenme, tikslenme, zorlama.

*Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Kāfirler kerhile şamarlarından şartup
cānların alan feriştelere ḥaḳḳii-çün. [343b]/(5)=79/1*

kerîm (Ar.): Kerem sahibi, cömert.

*And içerem şuña ki görürsüz ve şuña ki görmezsiniz! Bedürüstî ol sözidür
kerîm Peygāamberüñ Tañrı şatındandır. [333b]/(7)=69/38-40*

kerîmrek: Daha kerim, daha lütuflu.

Şol Kerîmrek Tañrı ki şalemile yazmağı öğretdi. [354a]/(7)=96/3

kerre → kere.

kerret (Ar.): Defalar.

Pes cevlan eylediler olar ārasında fesād-ile bu kerretde Cālūt'ı gönderdi.

[173b]/(18)=17/5

kervān → kāruvān

kes: Sahip, koruyucu, yardımcı.

*Ol vaḳt and içdiler ki elbette şabāḥın kesler ḥurmālarını tā ki dervişler andan
yemeyeler ātāları zemānından yedükleri gibi. [331b]/(12)=68/17*

kes-: Kesmek.

Bağruña baş, andan şoñra başların kes, daḥı köfte it, andan dört top eyle.

[41a]/(9)=2/260

*Tā vaḳtā ki ümîdlerin kesdiler Peygāamberler nuşretten ve şandılar ki
bedürüstî anlar elbette yalanlandılar. [156a]/(10)=12/110*

kesād (Ar.): Alışverişte durgunluk.

Eyit yā Muḥammed eger atañuz ve oğullaruñuz ve ¼ardaşlaruñuz ve ciftleruñuz ve ¼avmleruñuz ve mällaruñuz ki ¼azanduñuz anı ve ticāret ki kesādından ¼or¼arsız ve yirler ki begenürsüz siz anı sevgülü olursa size Tañrıdan ve Rasūli'nden ve Allāh yolında ğazā itmekden pes muntezır oluñ şuñā degin ki Allāh emrini getüre ya'nī tā Mekke fetḥ ola ve Allāh ¼ulağuzlamaz fışķ idici ¼avmi toğru yola. [125a]/(16)=9/23

kesb (Ar.): Kazanma.

Bedürüstī gökleriñ yirleriñ yaratmağında ve gicenüñ gündüzüñ gelüp gitmeginde ve gemilerde ki yürür deñizde, ḥālķa fāyide ider nesne-y-ile, dürlü dürlü ticāret ve dürlü dürlü kesb iderler. [24b]/(12)=2/164

kesb it-: Kazanmak.

Fāyide itmedi anlara şol ki kesb itdilerdi. [165a]/(14)=15/84

kesil-: Kesilmek.

Taḥķīķ kesildi ara yirüñüz ve azdı sizden ğāyīb oldu, şol kim da'vā iderdüñüz. [97b]/(10)=6/94

keşret (Ar.): Bolluk, ziyade.

Bunlaruñ keşreti şol ¼adar-ıdı kim on iki fersaḥ yire ancak şığardı. [10a]/(9)=2/57

keşlik: Azgınlık.

Belki anlar 'ömür sürdiler keşlik içinde ve ĩmān ¼açmak. [330b]/(17)=67/21

keşer (Ar.): Maddi ve manevi çokluk, Cennette bir havuzun adı.

Bedürüstī yā Muḥammed biz sañā ¼oķ ḥayr virdük ki ¼ur'ān'dur, 'ilmdür yāḥūd murād Keşer Havzı'dur ki anuñ balçığı müşğ, ¼umları incüden südden aķ bāldan ¼atludur. [357a]/(1)=108/1

key (Far.): Büyük hükümdar.

Key ‘azametlü ve pür-hikmet Kitāb’dur ya ‘nī biz Qur’ān indürmegi terk mi iderüz ki size emr itmeyüz nehy itmeyüz ya size müsrif kavm olduğunuzçün ya ‘nī müşrikler olduğunuzçün mi? [286b]/(12)=43/4

kez: Kez, defa.

Bu kez anları çıkardı, şol sa‘âdetden kim oldıardı anda. [8a]/(2)=2/36

kezzāb (Ar.): Çok yalan söyleyen, pek yalancı.

*Onlar çağıralar irāk yerden kabīh āvāz-ile fāsık ya kezzāb deyü.
[282a]/(7)=42/44*

kıbel (Ar.): Yan, yön.

Ve nice Rasüller kim kışşa eyledük anları sizün üzerünüze, min kıbel bundan öñ ve nice Rasüller ki kışşa itmedük anları sizün üzerünüze. [76a]/(3)=4/164

kıble (Ar.): Namaza başlarken yönelilen taraf, Mekke tarafı, kible.

*Bu şol vaqt-idi kim kıble Kā‘be’ye döndi, Quds’ün kıbleliği mensüh oldi.
[50a]/(21)=3/72*

kıçlarına dön-: Arkalarını dönmek.

*Bedürüstī şunlar ki döndiler kıçlarına toğrı yol anlara zāhir olduğdan şoñra.
[298b]/(18)=47/25*

kığılcım: Kıvılcım.

Bedürüstī ol yalıñ bir kığılcımı mu‘azzam binā gibi. [342a]/(13)=77/32

kığır-: Bağırmaq, çağırmaq, davet etmek.

*Kığır yā Muḥammed tañrıñuñ hikmet-ile ve eyü naşīhatle.
[173a]/(14)=16/125*

kığırmaq: Çağırma, davet etme.

*Ve misali şunlaruñ ki kāfir oldılar Muḥammed’e ‘aleyhis’ selām, Şuña beñzer ki āvāz ider şuña ki işitmez, illā kığırmaq ve çağırmaq işidür.
[25b]/(3)=2/171*

kıgıran: Çağırın.

İy bizüm kavmümüz gelüñ Tañrıya kıgırana ve ĩmān getürüñ aña.

[296b]/(17)=46/31

kıgırıcı: Çağırın.

Ol gün kıgıra kıgırıcı bir bilinmez işe kıyāmet nedāmetdür şol hālde ki korquduıcılardur anlaruñ gözleri çıkarlar sīnlerinden. [310a]/(16)=54/6-7

kı: Kıl, tüy.

Ve koyınuñ yünlerinden ve devenüñ tüyinden ve keçilerüñ kılından.

[170a]/(21)=16/80

kı-: 1. Kılmak, yapmak.

Pes iki ayağunuñ yirdedür baş andan namāz kı! Lākin ögüt olmağ-ıçün şuña ki korqarTañrıdan. [191a]/(11)=20/2-3

2. Kıl, tüy.

Denildi ki aña: Köşke gir! Murād topuqların görmek-ıdı zīrā kılı var didiler²-idi. [226a]/(14)=27/44

Ot kılı var-ıdı dīvler nureyi taşnīf eylediler. [226a]/(16)=27/44

kılı vir-: Yapıvermek.

Añ yā Muḥammed ol vaqtā ki didük saña bedürüstī senüñ Tañruñ halkı ihāta kıldı ĩlmī-le ve biz kılmaduq şol görmegi ki saña gösterdük ya'nī Mekke'den Kud's'e gelüp Akşā'da Peygāmblerler'e imāmet idüp namāz kılıvirdigi illā halka fitne. [177a]/(14)=17/60

kılıcı: Yapan, eden.

Taḥkīk biz anı döndericiyiz saña ve anı Mürsellerden kılıcıyuz.

[229a]/(8)=28/7

kıldur-: Kıldırmaq.

Āb-dest kāmīl olduqdan soñra iki reke'at namāz kıldurdı. [354a]/(5)=96/1-2

ķılıc: Kılıç.

Ve yardım iderler Tañrıya ve Rasūli'ne, ķılıc urub. [321a]/(1)=59/8

Hāl bu ki, aña yüz dutdı, şol ki yidi ķat göklerdeür ve yidi ķat yirdedür, muñi^c olup, ya güc-ile, ķılıç ķorkusu gibi. [51b]/(3)=3/83

ķılıc ur-: Kılıç vurmak.

İy Peygāmbere Ğazā'-ile kāfirler-ile ķılıc urup münāfıķlara söz ķılıcın urup ve ğılzat eyle anlara hīc merħamet itme ħaddümi turgur ve anlaruñ yerleri tamüdur ve ne yaman menzil dür! And iķerler Allāh'a ki dimediler aşı budur ki bir gün Peygāmbere 'aleyhi's-selām münāfıķlar necislerdür. [129b]/(14)=9/73

ķılıcla-: Kılıçlamak, kılıcıyla vurmak.

Başladı siñirlerin boyunların ķılıclamağa ve tahķiķ fitneledük Süleymān'ı. [266b]/(19)=38/33

ķılın-: Kılınmak.

Pes eger namāz ķılına tağuluñ yer yüzine maşlahatuñuz-üķün ve taleb idüñ Tañrınuñ ħelāl mālından. [325a]/(15)=62/10

ķılınan: Kılınan.

Ve mine'l-leyli didügi işāretdür aħşām-ile yatsu'ya ve idbāra's-sücüd didügi Aħşām namāzı'ndan soñra ķılınan Sünnetdür. [305a]/(5)=50/40

ķımıldan-: Kımıldanmak, hareket etmek.

Ve ķımıldandılar ve depredildiler, tā ki diyince Rasūl ve şunlar ki ĩmān getürdiler anuñ-la bile. Tañrınuñ yardımını kaçandur, yā Rabbi? [32a]/(9)=2/214

ķımıldayıcı: Kımıldanan.

Ve yoķdur, bir ķımıldayıcıdan yirde ve uçucıdan ki uķar iki ķanadı-la, illā sizcileyin ümmetlerdür, cümlesinüñ rāzıķı bizüz. [93a]/(3)=6/38

kımıldat-: Kımıldatmak.

Kımıldatma Diliñi Qur'an ile Cebrāyıl temām itmedin Qur'an oqımağda.

[340a]/(2)=75/16

kına-: Kınamak, cezalandırmak.

Ve eger Tañrı kınayaydı halkı ma'siyetler-ile komazdı yir üzerinde bir cānever ve illā kim anları egler vaqt-i ma'lūma degin 'afv-ile keremile.

[168b]/(19)=16/61

kınalan-: Kına sürünmek, kınalanmak.

Pes kaçan ki, 'iddetlerini yiteler, pes günāh yoğ sizün üzerüñüze, şunda ki işlerler kendü nefslerinde, bezekden, sürmelenmekden kınalanmağdan, 'ādet üzerine. [36a]/(10)=2/234

kınan -: Kınanmak.

Kimesne günāhī-le kimesne kınanmaz ve yoğdur ādeme illā şol ki dürtüşdi eger hayr eger şerr ve tağkīğ dürtüşdügi nesne görilse gerek. [309b]/(7)=53/38

kındur-: Teşvik ve tahrik etmek.

Bu āyet ol vaqt indi ki, peygamber 'aleyhi's-selām halkı şadağaya kındurdu Tebüke çıkmāğ diledükde, 'Abdurrahman dört biñ akça getürdi, dört biñ dağı ehl-i 'ayāline kodı. [41a]/(16)=2/261

kınar: Çok mal ve servet.

Ve eger dileseñüz, bir 'avratı bir 'avrat dağı yirine getürmegi ve birine bir kınar māl virmiş olasız, pes ol maldan bir nesne almañ. [63a]/(4)=4/20

kır-: Kırmak vurmak.

Ve Allāh diler ki hağı hağ ide Qur'an'ıla ki indürdi ve kāfirlerün ardın kese, kıra kökin kese. [118b]/(8)=8/8

kırā'at (Ar.): Okuma.

Ve bir kırā'at dağı yükezzibüne dür. [4b]/(3)=2/10

kırag: Kenar, çevre.

Ya şol mı yigdür berkitdi bünyādını bir yār'ın kıragı üzerinde?

[133a]/(3)=9/109

kırañ: Kenar, uç.

Bu ol-idi kim, İbrāhim bir gün deñiz kırañında gezerdi. [41a]/(5)=2/260

Görmediler mi ol kâfirler ki emrümüz gelür yere ekserüz anı kırañlarından?

[159a]/(21)=13/41

kırgıl: Saçına sakalına ak düşmüş.

Söylersin halka beşikde ve kırgıl-iken. [89a]/(7)=5/110

kırgıllık: Saçına sakalına ak düşmüşme zamanı.

Ve söyler hālka kuñdağda ve kırgıllığında ve şālihlerdindir. [48b]/(10)=3/46

kırgun: Dargın, küs.

Bu āyet iki kabīle haqqında indi ki ceng itdiler aralarında kırgun oldu, birisi birisinden güçlü-y-idi. [26b]/(6)=2/178

kırl-: Kırılmak.

Bahīllerdür sizün üzerünüze ya'nī kor qarlar ki kâfir kırla elünüze ganimet mālı gire. [246b]/(13)=33/18-19

Ol geçen bir ümmetdür ki taḥkīk kırlıldılar. [21b]/(17)=2/141

kırk: Kırk, sayı.

Zīrā bunda daḥı yaraqsuz çıkdılar Kūreyş'ün kāruvānın uralum diyü Kūreyş'ün ki cümle Şam'dan çıkdılar, içlerinde Ebū Sufyān bileydi, kırk kişi-le tācirlerdi ve Maḥzeme bin Nevfel daḥı bileydi. [118a]/(19)=8/5

kırk-: Kırkmak.

Pes añlatduḥ każıyyayı Süleymān'a dāḥı Dāvūd 'aleyhi's-selām anuñ hükmine rucū itdi ki koyunu anlar şağalar ve yünini kırkalar. [199b]/(7)=21/79

kırlağıc: Kılancıç.

Pes gönderdi anlaruñ üzerine Ebābīl Kūşı'nı ki kıya kırlagıcı'dur.

[356b]/(3)=105/3-5

kırmızı: Kırmızı, renk.

*Ve hūb pāk menziller 'Adn uçmaqları'nda kızıl altundan aq incüden kırmızı
yāķūtdan ve Rızā ki Allāhdan ola ol uluraķdur cümle se'adet lerden.*

[129b]/(12)=9/72

kıs-: Eziyet etmek, sıkıntı vermek.

*Allāh kısun anları nice yalan söylerler! Duttılar 'ālimlerini ve 'ābidlerini
Tañrılar idindiler Tañrıdan ğayrı ve Mesīh'i ki Meryem oğlıdur ya'nī 'İsā'yı
dahı Tañrı idindiler ve anlar buyurulmadılar illā bir Allāh'a tapmağ-ile
buyurdılar. [126a]/(3)=9/30*

kışāş (Ar.): İntikam, ölç.

Ya'nī sizüñ kıtaluñuz anlaruñ kıtallarına kışāş. [29a]/(18)=2/194

kısm (Ar.): Bölük, parça, takım.

*Ve añ Tañrını nefsuñde, yalvarıbanı ve gizlüce ve cehrden aşāğa söz
kısmından, tañlada ve ahşamda ve ğāfillerden olma [117b]/(19)=7/205*

kısmet (Ar.): Bölme, pay etme.

*Dinile ki dönüñüz arduñuza nūr isteñ zīrā ki sırāta uğraduķda kısmet oldu-y-
ıdı nūrānda hūd uğradıldardı pes münāfıķlar döneler. [316b]/(3)=57/13*

kışsa (Ar.): Hikayet, rivayet.

*Pes kışsa eyle anlara, Bal'am hikāyetini, ola kim fikr ideler ve şavāba meyl
ideler. [116a]/(13)=7/176*

kış: Kış.

*Meryem'üñ, yanında Meryem'üñ yimiş bulurdı, kışda yaz yimişi, yazda kış
yimişi. [48a]/(1)=3/37*

kıt: Kıt, az.

kıt it-: Kıt yapmak, azaltmak.

Döşer rızkı şuña ki diler ve kıt ider rızkı kimden dilerse. [283b]/(8)=42/12

kıtāl: Savaş.

Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafağa virdi Mekke feth olmadın ve kıtāleyledi. [316a]/(11)=57/10

kıtāl eyle-: Birbirini öldürmek.

Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafağa virdi Mekke feth olmadın ve kıtāl eyledi. [316a]/(11)=57/10

kıtar-: Kıtlaştırmak, azaltmak, cezalandırmak.

Ve böyle kıtaruz her kim isrāf itdi. [195b]/(15)=20/127

kıt → **kat**.

kıtlık, kızlık: Kıtlık.

Ve kaçan ki ticāret görseler, çalğu görseler tağılurlar aña ve seni turur, korçar ayağ üzerine; ol zemānda Medīne 'de kızlık oldı. [325a]/(19)=62/10

kızlık yılları. Kıtlık yılları.

Ve tahkīk dutduķ Fir'avn t̄āyifesını, kızlık yılları-la ve yimişlerden eksimeg-ile ola ki ögüt alalar diyü. [111b]/(15)=7/130

kıy-: Kıymak.

Vaktā ki anlara virdi rızkından kıyamadılar aña ve yüz çevürdiler ārdların dönübeni. [130a]/(9)=9/75

Ya 'nī nefs hod buhl üzerine yaradılmışdur, hiç 'avrat erine kıyamaz ve hiç er sevmedüğine varmaz. [73a]/(9)=4/128

kıyām (Ar.): Ayaklanma, ölümden sonar dirliip ayağa kalkma.

Gördüñ mi şunu ki kâfir oldı bizüm Qur'ân'umuza ve eyitdi elbette ben viriliserem kıyāmda, mālda, oğulda, kızda? [190b]/(3)=19/77

kıyāmet (Ar.): Dünyanın sonu, kıyamet.

Ol şol nesnedür ki ögütlenür anuñ-ile, şol ki sizden ĩmān getürür Tañrıya ve kıyāmet günine. [35b]/(11)=2/232

kıyāmet vaqtı. Kıyamet vakti.

Eyit, ya Muhammed. Kıyāmet vaqtın bilmek, Tañrım katındadır. [116b]/(15-16)=7/187

kıyās (Ar.): Karşılaştırma.

Var kıyās eyle andan aşağasını. [134b]/(17)=9/129

kıyılrayrak: Kıyıdan kıyıya.

Ol ‘azāb nefsüñ kazandığı günāh sebebiledür ve Tañrı ularına zulm idici degüldür ve halkdandır şol ki Tañrıya tapar kıyılrayrak. [201b]/(19)=22/11

kıymet (Ar.): Değer, bedel, paha.

Dāvūd ‘aleyhi’s-selām koyunu bāğ işine virdi kıymetde berāber olduğıün. [199b]/(5)=21/78

kıız-: Kızmak, öfkelenmek.

Kaçan ki ‘İsā ‘aleyhi’s-selām göge çıkdı, bunlar birbirinden kıızdılar, nökerlerin yitürdükleri-çün, ‘İsā’dur diyü paraladılar. [49a]/(13)=3/54

kıızmış od. Kızgın ateş.

Üç biñ yılda kıızmış od’dur Hāviye. [355b]/(10)=101/11

kıızmış tamū. Ateşli cehennem.

Ve şol ki ĩmān getürmedi Allāh ve Rasūli’ne pes biz yaraqladuk kāfirlerçün kıızmış tamūyı. [300b]/(4)=48/13

kıız: Kız.

Ve eger bir kıız olursa, pes aña māluñ yarusıdur. [61b]/(12)=4/11

kıızdur-: Kızdırmak, öfkelendirmek, ateşlendirmek.

Hālkdan nesne tavaḳku’ itmezler aşla, kimsenüñ yüzün kıızdurup istemezler. [43a]/(6)=2/273

Añ yā Muḥammed ol günü ki kızdurur ki tā virile anuñ üzerine ṭamū odında.

[126a]/(17)=9/35

kızdırıl-: Kızdırılmak, öfkelenendirilmek.

Ve kaçan ki ṭamū kızdırıla. [345a]/(17)=81/12

kızgın: Kızgın, öfkeli, savaş.

Bedürüstī yirler qarınlarında odı ve tiz ola ki kavuşalar bir oda ki gāyet kızgundur. [61b]/(9)=4/10

kızıl: Kırmızı.

Çıkar qarınlarından anlaruñ bal ki levnlere dürlü dürlüdür. Aq, şaru ve yeşil, kızıl. [169b]/(4)=16/69

Şālih du'ā kıldı, Qaya yarıldı içinden bir Deve çıqdı kızıl, gözleri qara.

[350a]/(8)=89/1

kızlık → **kıtlık**.

ki (Far.): Ki (bağlama edeti).

İy şunlar ki İmān getürdiler! Maşharalığa tutmasun bir gürüh bir gürühı dağı.

[303a]/(2)=49/11

kibr (Ar.): Büyüklük, ululuk, büyüklük taslama.

Bedürüstī Allāh bilicidür, ne ki gönüllerde var-ise kibrden ve kinden.

[54a]/(11)=3/119

kiçi: Küçük.

Orta çağlu, ulu-y-ıla kiçintiñ arasında. [12a]/(7)=2/68

kiçirek: Daha küçük.

Ve hīc bir işde olmazsın ve oqumazsın gökden inen Qur'ān'dan ve işlemezsiz bir işden illā biz sizüñ üzerüñüze hāzırlarıduq şurū'itdügüñüz vaqt ol nesneye ortalu olmazTañrıñdan zerre miqdārından yirde ve gökde ve ne andan kiçirek ve ne büyükrek illā Levh-ı Maḥfūz'da şağabeytdür. [139a]/(7)=10/61

kifāyet (Ar.): Yeterlik, yetişme, kafi gelme.

An ol vaktā ki, sen dirdūñ mü‘minlere ki. Size kifāyet itmez mi, size meded itdügi sizūñTañruñuz, üç biñ-ile feriştelere ki indürilmişlerdür, size yardım-içün? [54b]/(3)=3/123

kigit→ kegit-

kile: Biraz, bir miktar.

‘Alī bir Yehūdī’den üç kile arpa aldı ödünç. [340b]/(11)=76/6

kilid: Kilit.

Her kişi on biñ kilid götürdi. [233b]/(9)=28/76

kilse: Tapınak, ibadethane.

Yıkılurdu şavma‘aları ruhbānlaruñ ve kilseleri NeşārAnuñ ve ma‘bedleri Yehūd’uñ. [203b]/(15)=22/40

kim: Ki (bağlama edatı).

Bedürüstī biz kılduğ bu Kitāb’ı ‘Arabī Qur’ān ola kim siz añlayasız deyü. [286b]/(10)=43/2-3

kimesne, kimsene: Kimse.

Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafağa virdi Mekke fetħ olmadın ve kıtāl eyledi. [316a]/(10)=57/10

Pes hālğdan vardur şol kimsene kim eydür. İy bizüm Tañrımız! Dünyada vir dir. [30b]/(4)=2/200

kimse: Kişi, kimse

Ve eger ādemden bir kimse görürseñ eyit ki taħkīķ ben nezr itdüm Tañr-içün oruca. [188a]/(10)=19/26

kimsene → kimesne.

kin: Kin, öç.

Ve şol ki döne, bir daħı işleye, Allāh kin alur andan. [87b]/(2)=5/95

kinin al-: Öcünü almak.

Ve her kim ki kinin alsa mazlûm olduğdan sonra pes ol t̄ayifedür ki anlaruñ üzerine yol yoğdur kinlerin alduğundan ötürü. [285b]/(9)=42/41

kināyet (Ar.): Amacı kapalı bir şekilde ve dolaylı şekilde anlatılan söz.

İmdi, 'urza kināyetdür, çok and içmekden. [34a]/(7)=2/224

kirām: Şerefliiler, soylular.

Ve üzerüñüze bekçiler gönderür kirāmen katibin dür ki ne işlerseñüz yazarlar. [94b]/(14)=6/61

kirlen-: Kirlenmek.

Geyecekleri eskimezdi, kirlenmezdi. [10a]/(11)=2/57

kirpi: Kirpi.

Halkuñ Ma'būdı'na ki, men' ve 'aṭā anuñ elindedür şeyṭān şerrinden ki, dürülücidür kirpi gibi. [358a]/(6)=114/1-6

kirpük: Kirpik.

Ve Tañrınuñdur nihanı gökleriñ ve yirleriñ ve kıyāmet ıssı degüldür anı yaḳīn bilmekde illā kirpügi birbirine urmaḳ kadardur ya ol daḳı yaḳīndur Tañrı katında. [170a]/(10)=16/77

kisvet: Elbise, özel kıyafet.

Ve şunlar ki ölürler sizden ve 'avratların korlar, ya'nī vaşıyyet ideler anlara, nafaḳa ve kisvet, yıl başına degin ve işmarlayalar ki yılına degin evlerinden çıḳmayalar. [37a]/(6)=2/240

Nafaḳasın vire, kisvetin vire, nice emr-i şer'dür, ide, incitmeye. [34b]/(19)=2/229

kişi: Kişi, ferd.

Pes eger sizden yüz şabr idici kişi olsa, gālib olalar iki yüze. [122b]/(17)=8/66

kişkirmeklik: Kışkıırma.

Görmedüñ mi haber virülmedüñ mi Qur'an'da ki bedürüstî biz şeytânları şalıvirdük kâfirler üzerine kim kişkürürler anları kişkirmeklik nüsik itmek üzerine? [190b]/(12)=19/83

kişkür-: Kışkırtmak.

Görmedüñ mi haber virülmedüñ mi Qur'an'da ki bedürüstî biz şeytânları şalıvirdük kâfirler üzerine kim kişkürürler anları kişkirmeklik nüsik itmek üzerine? [190b]/(11)=19/83

kişnemeg: Kişnemek.

Ve sizüñ anda sevinmeñüz vardur ve sürdüğüñüz vaqtin deve avâzından koyın avâzından at kişnemeginden. [166a]/(3)=16/6

kitâb: Kitap, Kur'an – ı Kerim.

İy ehl-i kitâb! Niçün kâfir olursız Tañrınıñ âyetlerine ki Qur'an'dur, hâl bu ki siz göre-şurursız ve şanuklık virürsüz ki Muhammed'hağ peygamberdür. [50a]/(14)=3/70

kitâbet (Ar.): Yazı yazma, katiplik.

Ve şol şular ki kitâbete kesilmek isterler Huveytîb şulı Şabîh gibi. [212b]/(9)=24/33

kitâbu'İlah: Kur'an – ı Kerim.

Ger bilselerdi kitâbu'İlahı virtüp sihr şatun almazlardı. [17a]/(9)=2/103

şo-: Koymak, bırakmak, terk etmek, müsaade etmek.

Ve şabr eyle şunuñ üzerine ki söylerler ve terk eyle anları eyü terk itmek kim anda yaman kelecı olmaya ve şo beni saña inanmayanlar ki ni'met ayeleridür. [337b]/(8)=73/11

Pes eger iki olsalar, kız şardaşlar, pes ol ikisine üçde ikisi var, şundan ki er şardaş şodı. [77a]/(6)=4/176

Bildi nefş şunu ki ilerü gönderdi günâhlardan ve girü şodı şâ'atden.

[345b]/(16)=82/5

Vaktā ki Yūsuf'ıñ üzerine girdiler ve Yūsuf anları konuqladı iki kiřiye bir sofrā kodı. [153b]/(15)=12/69

Bu āyet ol vakt indi ki, peygamber 'aleyhi's-selām hālķı şadaķaya kındurđı Tebūke çıķmak diledūkte, 'Abdurrahman dōrt biñ aķça getürđı, dōrt biñ dahı ehl-i 'ayāline kodı. [41a]/(17)=2/261

ķomayan: Müsaade etmeyen, izi vermeyen.

Şorarlar saña, yā Muħammed, ğanīmet mālından ki kim ala anı, ardına düşüp yoħsa Rasūlullahı bekleyen mi, yoħsa çeriyi tağılmağa ķomayan mı? [118a]/(5)=8/1

ķobar-: Koparmak.

Bedürüstī yaraķlaruz anlaruñ-iķün 'azābı yaraķlamaķlık ol ğün ķobarısaruz Tañrıdan ķorķanları Tañrıdan yaña develer üzerinde altun kürsīlerle. [190b]/(13)=19/84

ķoca: Yaşlı, ihtiyar.

Ğücüñ yeyniñüz āğıruñuz yegidiñüz ķocañuz ve ğazā idüñ mālñuzla ve nefsüñüzle Tañrı yolında. [127a]/(8)=9/41

ķocalık: Yaşlılık, ihtiyarlık.

Eyitđi. Benüm Rabbüm bedürüstī ben süst oldı süñügüm ki bendindür ve şu'le virdi başum ķocalıķdan ve hīc hālde olmadum senüñ du 'āñ-ile maħrüm ve umaram ki şimdi dahı maħrüm olmayam. [187a]/(14)=19/4

ķoç: Koç.

Der-hāl bir altun boynuzlu ķoç gönderdi fidā-y-iķün. [263b]/(14)=37/105

ķoç-: Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

Cebrāyīl 'aleyhi's-selām anı katılık ķoçdı. [354a]/(3)=96/1-2

Ķoçdı, kendüye zamm eyledi atasını, anasını ki hāletesidür. [155b]/(4)=12/99

koğa: Hasır otu.

Koğa ipine yapışdı çıkdı. [150a]/(12)=12/19

Pes şarkıtdı koğasını. [150a]/(11)=12/19

koğ-: Kokmak.

Ve anlar götürürler günāhlarını, arkaları üzerinde, murdār murdār koğar.

[92b]/(2)=6/31

Andan soñra anuñ neslini şızındıdan eyledi haķır koğar şudan ki menīdür.

[244a]/(10)=32/8

koğu: Koku.

Ve koğu āyeleri çiçekler vardur gül ve yāsemīn ve ās gibi gibi.

[312a]/(4)=55/12

Ve zıkr idüñ Tañrıyı çoķlık ola kim devletlenesiz ve muṭīc oluñ Tañrıya ve Rasūline ve çekişmeñ ki koğarsız ve koğuñuz düşmene gider.

[121b]/(3)=8/46

koğudul-: Kokutulmak.

Anlar gāfillerdür andan ki ātāları koğuduldu. [258b]/(7)=36/5-6

Ve çekişür şunlar ki kāfir oldılar bāṭıl-ile tā gidereler anuñ-la haķkı ve benüm Kurʿānʿumı ve koğudulduķları nesneyi maşharalığa dutdılar.

[184a]/(20)=18/56

koğ: Kol.

PeygāMBER ʿaleyhiʿs-selām, ḥamle itdüginleyin koğı hevāda ķaldı.

[350b]/(1)=89/1

koğlañ: Yabaneşeği.

Ve elbette şınar sizi Allāh bir nesne-y-ile avdan, yaʿnī ķuru yir avından, ki elüñüz irişür aña yumurda gibi, yavrı gibi ve suñuñuz irişür geyik gibi, koğlañ gibi, tā Tañrı ķatında seçile şol ki andan koğar, ğayıbda, ol cehennem

görmedin heybetinden korkanlar. [87a]/(11)=5/94

kolay: Kolay, rahat.

Ola kim siz korkasız, 'amel itmek kolay ola. [11b]/(5)=2/63

koltuk : Koltuk.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri mazmazadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şakalın hālinde komağdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmağ-dur, ya'nī kasık yülümekdür, biri istincādur, biri koltuk yülümekdür, biri tırnağ kesmekdür.

[19b]/(11)=2/124

Fir'avn eyitdi. Elüñdür Mūsā 'aleyhi's-selām elin koltuğına koyup yine çıkardı. [110b]/(19)=7/108

konak → konuk.

kon-: Varmak, konaklamak, konmak.

Şunlardur ki konar Firdevs uçmağına ve anlaruñ Firdevs'de ebedīlerdür.

[206a]/(15)=23/11

Ve konmaz yüzlerine toz ve ne zillet tozu. [137a]/(1)=10/26

konundur-: Misafir etmek, ağırılanmak.

Eyle Tañrı ki konurdı bizi muķīm olaçağ eve kereminden erişmez bize ol serāyda hergiz te'ab ve erişmez melüllik ki yorulmağdan hāşıl olur.

[257b]/(7)=35/35

konıl-: Bırakılmak.

İnsān şanur mı ki şöyle mühmel konıla? [340a]/(17)=75/36

koñşı: Komşu.

Şunlar ki Tañrınıñ 'ahdini yerine getürdüler ve 'ahdi bozmazlar ve şunlar ki ulaşurlar şuña ki Allāhü Te'ālā buyurdi ulaş mağ-ile hışım kavm birbirine varmağ gibi ve konum koñşı birbirini gözlemek. [158a]/(5)=13/21

konum koñşr. Konu komşu.

Şunlar ki Tañrınıñ ‘ahdini yerine getürdüler ve ‘ahdi bozmazlar ve şunlar ki ulaşırlar şuna ki Allāhü Te‘ālā buyurdu ulaş mağ-ile hışım kavm birbirine varmak gibi ve konum koñşu birbirini gözlemek. [158a]/(5)=13/21

koñşılık: Komşuluk.

Ve hüb oldı anlar, yoldaşlık ve koñşılık yöninden. [67b]/(16)=4/69

konucu: Varis olanlar.

Ol tayıfe konucılardur. [206a]/(14)=23/10

konuk, konak : Konuk, misafir.

Görmez misiz bedürüstī temām ölçek-ile virürem ve ben konuk ağırlayanlaruñ eyüsiyem. [153a]/(8)=12/59

Ve atañuza anañuza eylük eyleñ ve ben el-sebīl ve yakın kavmlere ve yetimlere ve miskīnlere ve yolcılara ve kavm olan koñşılara ve kavrm olmayan koñşılara ve yanuñuzdağı muşāhibuñuza, murād, kişinüñ ‘avratıdur ve konuğa, ya ‘nī bu mezkūrelere ihsān eyleñ. [65a]/(5)=4/36

konukla-: Misafir etmek, ağırlamak.

Pes kaçdılar ol ikisin konuqlamağdan. [185b]/(1)=18/77

konuklık: Miisafirlik.

Ve ammā eger üken yalanlayanlardan olacak olursa pes nüzül ve konuklık anlara şu’dan ola ve cehenneme girmek ola. [315b]/(3)=56/92-93

kop-: Kalkmak, çıkmak.

Añ yā Muhammed ol vaḳti ki kıyāmet kopu. [313b]/(8)=56/1-2

Ve eydürleridi. Kaçan kiölsek ve toprak olsağ ve süñükler olsağ yine elbette yere kopar mıyuz? [314b]/(3)=56/47

kopan: Kalkan, çıkan.

Pes zerre zerre ola at ayağından kopan toz gibi. [313b]/(12)=56/3-7

ķopmak: ıkma, dnŖ.

Eyitdiler ki bir kere dahı ķopacak olursaķ ol ķopmak bize ziyān idicidür.

[343b]/(14)=79/12

ķopar-: Koparmak, yerinde ıkarmak, yaratmak.

Pes diledi Fir‘avn ki anları ķopara MıŖ‘dan. [180a]/(5)=17/103

ķoparıl-: Koparılmak, yaratılmak, ıkarılmak.

Da‘vı itdiler kāfirler ki hergiz ķoparılmazlar yine yirden. [326b]/(12)=64/7

ķoparmak: Yaratma, ıkarma.

*Yaratmazlar bir nesneyi ve anlar yaradılmıŖlardur ve mālik degüllerdür
nefslerine ve fāyideye ve mālik degüllerdür ölmege ve ne dirilmege ve ne
yerden yine ķoparmaĖa. [214b]/(21)=25/3*

ķori-: Korumak.

*Pes beni rüsvāy eylemeñ ve ķorķuñ Tañrıdan ve beni Ėor itmeñ! Lt Kavmi
Lt‘a didiler. Biz yādaları ķorımaĖdan [164b]/(21)=15/70*

ķorın-: Korunmak.

*ŤoĖrı yola ķoyar anuñ-la Ŗunı ki diler ve Ŗunı ki Tañrı azdurur pes aña yoğdur
bir ķulaĖuzlāyıcı ya‘nı Ŗol ki ķorına yüz-ile tam ‘azābını. [270b]/(3)=39/23*

ķorķ-: Korkmak.

İy PeyĖāmbere ķorķ Tañrıdan ve muṭı‘ olma [245a]/(21)=33/1

*Ve göresin anları ki ‘arz olunurlar cehenneme Ėorlıķdan ķorķaraķ baķarlar
uğurlayın göz ucı-le ölümlü cellād ķılıcına baķar gibi. [285b]/(19)=42/45*

ķorķıt-, ķorķut: Korkutmak, sakınmak, ekinmek.

*Msā ‘aleyhi‘s-selām didi. BıraĖuñ siz Vaķtā ki bırağdılar, Ėalkuñ gözlerini
bağladılar ve ķorķıtdılar anları, ve ulu cazulıķ getürdiler. [111a]/(8)=7/116*

Ve ķurtarur Tañrı Ŗunları ki ķorķıdalar andan zafer se‘ādet felāĖ bulmağıla.

[272b]/(4)=39/61

*Eyit Yā Muḥammed bedürtüstī ben ḳorḳudurum sizi Ḳurʿānʻ-ile ve işitmez
şağırlar ḳıgıramağı ki ḳorḳudalalar. [198a]/(15)=21/45*

ḳorḳuducı: Uyarıcı.

*Ve eger dilesek gönderürdük her kūyde bir ḳorḳuducı Peyğāmbere ki anları
Tañrınuñ ʻazābından ḳorḳudaydı lākin cümle cihān ḫalḳına seni gönderdük.
[217a]/(14)=25/51*

ḳorḳuducı gönder-: Korkutucu göndermeki uyarıcı göndermek.

*Ve göndermedük seni illā muştulucı ve ḳorḳuducı gönderdük.
[180a]/(10)=17/105*

ḳorḳuducılık: Uyarıcılık.

*Taḫḳīḳ biz gönderdük seni yā Muḥammed ṭanuklığa ve muştucılığa ve
ḳorḳuducılığa tā īmān getüresiz Allāhʻave Rasūline ve aña ʻizzet idesüz ve
yardım idesiz ve tenzīh idesiz şabāḫda ve aḫşāmda. [300a]/(7)=48/8*

ḳorḳu: Korku.

*Pes her kim uya benüm hidāyetüme, peyğamberüme,, kitāblaruma,
meleklerüme ve pes ḳorḳu yokdur anlarıñ üzerine āḫiret ʻazābından ve ne
ḫoz anlar melül olurlar, dünyā fevt olduğına. [8a]/(17)=2/38*

ḳorḳu günü: Korku günü, kıyamet günü.

Ve şūr üfürüldi ol gün ḳorḳu günidür. [304a]/(17-18)=50/20

ḳorḳucr: Korkunç

*Güyā ki anlar ʻalemlere giderler ki anlarıñ-içün dikilmişdür gözleri ḳorḳucı
olduğı ḫālide başa anları ḫorlıḳ. [334b]/(18)=70/43-44*

ḳorḳut→ ḳorḳıt.

ḳorḳudul-: Korkutulmak.

*Medḫ idüñ ol Ḳurʿānʻı ki ʻazīz raḫīm pādīşāḫ indürdi ḳorḳutmağıçün bir
ḳavmi şol ʻazāb-ile ki ḳorḳudul miş-idi ataları anlarıñ. [258b]/(6)=36/5-6*

koş-: Koşmak, takmak, vermek.

*Mūsā ‘aleyhi’s-selām gecdükden soñra diledi ki yene қоша Allāhü Te‘ālā
қomadı. [291a]/(19)=44/24*

koşdaş: Meslektaş, arkadas.

Ve her ki aña şeytān қоşula, ne yaman қоşdaş olur. [65a]/(14)=4/38

koşıl-, қоşul-:

koşul-, қоşıl-: Bağlanmak, birleştirilmek, takılmak.

Ve her ki aña şeytān қоşula, ne yaman қоşdaş olur. [65a]/(14)=4/38

Pes kıyāmetde şeytān aña қоşılmışdur bir zincirde. [288a]/(14)=43/36

*Ve kaçan ki bırağılsar tamūdan tar yere қоşuluben birer şeytān-ile bir
zencīrde dileyeler anda helākligi nidā gele ki dilemeñ bugün bir helākligi ve
dileñ çok helākligi ki ebedīdür. [215a]/(19)=25/13*

*Eger altun bilezükler urunsa қolına ya anuñ-la bile ferіştelер қоşuluben bile
gelseler ve diseler ki bu Peyğāmberdür. [289a]/(4)=43/53*

қoyun: Koyun, kucak.

Şoқ elüñi қоynuña. [230b]/(17)=28/31

қoynına üfür-: Kucağına üfürmek.

*Pes Cebrāyīl’i şalduқ dağı üfürdi anuñ қoynına bizüm emrümüzden ve
gerçekledi Таñrısı’nuñ Kelimesi’ni ve Kitābları’ni. [329b]/(16)=66/12*

қoy-: Bırakmak, terketmek.

*Tā ki Allāh Te‘ālā yamanı seçe eyüden, pes bir uğurdan cem ide ve murdāruñ
ba’zını ba’zı üzerine қоya dağı, pes anı cehenneme bıraға. [120b]/(13)=8/37*

қoyucu: Koyan, bırakan.

*Ol Allāh yoқdan var idicidür cānı bedende қоyucudur hikmetile luғf-ile raħm
қaraғulıǵında şüret baғlayıcudur güzel adlar anuñ dur. [322a]/(6)=59/24*

қoyn: Koyun (hayvan).

*Ve sizüñ anda sevinmeñüz vardur ve sürdügüñüz vaqtin deve āvāzından
koyın āvāzından āt kişnemeginden. [166a]/(3)=16/6*

koyu: Sert, şiddetli.

*Pes elbette haber vir söz gerekdür şunlara ki kâfir oldılar şunu ki işlediler
dünyāda ve elbette anlara tadtursevüz gerekdür koyu ‘azābdan ki ārası
kesilmez. [281b]/(7)=41/50*

koyu ‘azāb: Şiddetli azap.

*Pes elbette haber vir söz gerekdür şunlara ki kâfir oldılar şunu ki işlediler
dünyāda ve elbette anlara tadtursevüz gerekdür koyu ‘azābdan ki ārası
kesilmez. [282b]/(7)=42/50*

koyul-: Koyulmak, bırakılmak, atılmak.

*Pes şol ki tamūdan ıraķ oluñdı ve cennete koyuldı, taḥķīķ kurtuldı.
[59a]/(18)=3/185*

koz: Ceviz.

Hattā oġlancuķlar oyunu koz-ile, aşuġ-ile kumardur. [33a]/(9)=2/219

köfte: Köfte.

*Baġruña baş, andan soñra başların kes, daḥı köfte it, andan dört top eyle.
[41a]/(9)=2/260*

kök: Kök.

*Ve bitürdük anuñ üzerine kabaķ ağacından bir kök tā yapraġī-le rāḥat ola zīrā
añā siñek kōnmaz ve anı gönderdük yüz biñ kişiyе daḥı artuġa.
[264b]/(13)=37/146*

köki kesil-: Kökü kesilmek, tükenmek.

*Mü’minlere mansūr oluruz dirler ve münāfıķlar mü’minlerüñ köki kesile
şanurlar. [246a]/(13)=33/10*

kökin kes-: Kökünü kesmek, tüketmek, bitirmek.

*Ve Allāh diler ki haqı haq ide Qurʾān ıla ki indürdi ve kâfirlerüñ ardın kese,
kıra kökin kese. [118b]/(8)=8/8*

kömür: Kömür.

*Getürdüñ baña demür pārelerini tā berāber oldı iki tağuß ārası yapduğı
demür-ile oddan ve kömür. [186a]/(20)=18/96*

köprü: Köprü.

Ve ne bildürdi saña ki Şırāt Köprüsini ne ile geçer? [352b]/(1)=90/12

köpük: Köpük.

*Eyle meşel urur Allāh haqqa bāıla ammā köpük gider tızcek ve ammā şol ki
fāyide ider halka yer yüzinde kalur. [157b]/(15)=13/17*

kör: Kör, görmeyen.

*Pes kör itdük gözlerini ve didük anlara şaduñ benüm ʿazābumı
Peyğamberlerüme inkār itdükler-içün. [311a]/(14)=54/37*

kör eyle-: Kör etmek.

Pes şağır itdi anları ve kör eyledi. [298b]/(15-16)=47/23

kör it-: Kör etmek.

*Ol laʿnet itmek kör itmek şağır itmek gönüllerine mühür urmaq.
[298b]/(21)=47/25*

kör ol-: Kör olmak, görmemek.

*Ve şol ki kör ola, pes anuß körligi kendünüñ üzerine bir ʿazābdur.
[98b]/(5)=6/104*

körlük: Körlük.

*Ve şol ki kör ola, pes anuß körligi kendünüñ üzerine bir ʿazābdur.
[98b]/(5)=6/104*

körük: Körük.

Zü'l-şarneyn didi. Körügi üfürüñ tā ki anı od eyledi. [186a]/(20)=18/96

köseğü: Ateş karıştırmada kullanılan ucu yanmış odun.

Ehline didi ki. Eglenüduruñ ben od gördüm ola kim size bir haber getürem ya oddan bir kösegü getürem ola kim ışınasız. [230b]/(9)=28/29

köşk: Bina, köşk, saray.

Ve köşk ler idinürsiz güyā kiebedī kalursız dünyāda ve eger berk dutsañuz berk dutarsız ser-leşker gibi hīç gönñlünüzde şefkat yokdur. [221b]/(12)=26/129

köşk eyle-: Köşk yapmak.

Pes ur yaq yā Hāmān benümçün balçık üzerine ya'nī keremīd eyle ve benim- için bir 'ālī köşk eyle ola ki ben görem muṭṭali'olam Mūsā'nuñ Tañırısı'na. [231a]/(14)=28/38

köşk yapdur-: Köşk yaptırmak.

Ve tokdatdı sizi yir yüzinde, alçaq yirlerinde yirleşdürdi, köşkler yapasız ve tağları evler yonarsız. [109a]/(3)=7/74

köti: Kötü.

Cüllās eyitdi. Eger Muḥammed gerçekise biz eşekden köti mişüz didise. [129b]/(17)=9/74

köy: Köy, kasaba, şehir.

Ve ol köy ḥarāb olup çökmiş-idi, arastağları içine çökmiş-idi ve divarları arastağları üzerine. [40b]/(6)=2/259

köylü: Köylü.

Eyle olsa köylü dirildiler, Mūsā'ya geldiler 'Āmil öldüğün haber virdiler. [12a]/(2)=2/67

ķub: Kulp.

Ve ṭavāf oluna Anlaruñ üzerine gümüşden ayağlarile ve ķubsuz bardağlarile. [341a]/(5)=76/15

ķubbe (Ar.): Kubbe.

ķırāñında incüden ķubbeler var. [357a]/(3)=108/1

ķubūr (Ar.): Mezarlar, kabirler.

Pes siz dađı ķubūrdan ķıķasız Sūbhāneke Allāhümme Ve Bi-Ħamdike diyüb.

[176b]/(8)=17/52

ķudret (Ar.): Güç, kuvvet, Allāh'ın ezeli gücü.

Ve dönderürüz aķtaruruz anları ķudret elī-le şağdan yaña şoldan yaña.

[181b]/(6)=18/18

ķuducı: Uyarıcı.

ķuducı senden öñdin ola kim anlar toğrı yola gireler. [244a]/(1)=32/3

ķudūm (Ar.): Uzak bir yerden gelme, ayak basma.

Āb-ı revān eyledi ve Āsā'nuñ 'aleyhi's-selām ķudūm-ile çay aķdı ve ķuru ağac yeşerdi ħurmā virdi. [188a]/(7)=19/24

ķul: Kul, köle.

Ve eger bir řāyifeden olsa ki, sizūñle anlaruñ arasında 'ahd olsa, pes anuñ kefareti, diyetin velilerine virüp dađı ķul azād itmekdür, ki mü'min ola.

[70a]/(11)=4/92

ķul ķaravaş: Kul hizmetçi.

Ve şunları dağı ķılduķ ki siz anlara rızķ virici degülsiz ķul ķaravaş gibi.

[163b]/(6)=15/20

ķul ol-: Kul olmak.

Ve Āsā tekebbürlük itmez, Allāh'a ķul olmağdan ve muķarreb feriştelere dağı 'ārlanmazlar. [76b]/(8)=4/172

Ve sizūñ şabr itdügüñüz ħayrdur size, tā ki sizden gelen ķul olmaya.

[64a]/(2)=4/25

ķul vir-: Kul vermek.

Müşrikler kaçan ki vaqfaya tururlardır. İlāhī bize deve vir, at vir, koyun vir, kul vir, karavāş vir, māl vir dirlerdi. [30b]/(6)=2/200

kullarını esirge-: Kullarını esirgemek.

Gizlüyi ve āşikāreyi bilici izzet, hikmet eyesi pādīşāhdur, kullarını esirger. [327a]/(20)=64/18

kullarını esirgeyici: Kullarını esirgeyen.

Bedürüstī senüñ Tañruñ tiz ıķābludur ʿāsilere ve taħķīķ ol yarlıgayıcıdur, esirgeyicidür kullarını. [104a]/(3)=6/165

kullarınıñ ʿaybın ört-: Kullarının kusurunu kapatmak.

Ve eger fazlı ve rahmeti olmayaydı Tañrınıñ sizüñ üzerüñüze yalan gerçekden seçileydi lākin settārdur kullarınıñ ʿaybın örter ve taħķīķ Tañrı kulları ʿnuñ tevbesini ķabül idicidür ve günāha tevbey-ile dermān idicidür. [210b]/(18)=24/10

ķulağuz: Kılavuz.

İşitmedük biz anı evvelki atalarumuzda ki Lā İlāhe İlla ʿllāh dimege ķulağuzcı ola. [206b]/(17)=23/24

ķulağuzcı ol-: Yönlendirici olmak, yönlendirmek.

Ve şunu ki Tañrı azdura pes aña bir ķulağuzcı olmaz ve şunu ki Tañrı ķulağuzlaya pes aña azdurucı yoķdur. [271a]/(7)=39/36

ķulağuzlā-: Yönlendirmek.

Ya ʿnī senüñ üzerüne degül, anlaruñ hüdāları ve illā kim Allāh ķulağuzlar kimi dilerse. [42b]/(16)=2/272

ķulağuzlāyıcı: Yönlendiren.

Toğrı yola koyar anuñ-la şunu ki diler ve şunu ki Tañrı azdurur pes aña yoķdur bir ķulağuzlāyıcı ya ʿnī şol ki ķorına yüz-ile tamū ʿazābını. [270b]/(2)=39/23

ķulağuzlayıcıraķ: Daha çok yönlendiren (yönlendirici).

Eyit yā Muḥammed. Pes getirüñ imdi bir Kitāb'ı Tañrı atından ki ki ol ulağuzlayıcıra ola bu iki Kitāb'dan. [232a]/(5)=28/49

ulağuzlayıcıra ol-: Daha ok yönlendirici olmak.

Eyit yā Muḥammed. Pes getirüñ imdi bir Kitāb'ı Tañrı atından ki ki ol ulağuzlayıcıra ola bu iki Kitāb'dan. [232a]/(5)=28/49

ulağuzlan-: Yönlendirilmek.

Ve taḥı virdük Mūsā'ya Tivrāt'ı ol ki ulağuzlanalar a yola diyü. [207b]/(16)=23/49

ulağuzlanan: Yönlendirilen.

unı ki Tañrı ulağuzladı ulağuzlanan ve unı ki azdurdı, anı kim yola oyar? [181b]/(3)=18/17

ulağuzlanmış ol-: Yönlendirilmiş olmak.

Ola kim ulağuzlanmış olalar. [28a]/(1)=2/186

ulağuzlanmışlardan ol-: Yönlendirilmişlerden olmak.

Ve taḥı biz, eger Tañrı dilerse, ulağuzlanmışlardan olavuz. [12a]/(14)=2/70

ulağuzlanmışra: Daha ok yönlendirilmiş.

Ya diyesiz. Bedürüstı eger bizüm üzerümüze ineydi kitab, elbette biz anlardan ulağuzlanmışra olayduk. [103a]/(15)=6/156-157

ula: Kulak.

Ve eyledi siziñ-iün ula ki aı işidesiz ve gözler ki anuñ-la 'ibret göresiz ve gönüller ki anı sevesiz. [244a]/(12)=32/9

Ve ğāyib oldı anlardan, ol nesne ki ıarurlar-idi Tañrı üzerine yalandan Ve anlardan ol kii var ki ulağ ururlar saña. [92a]/(2)=6/25

ulağı üzerine mühür ur-: Kulağı üzerine mühür vurulmak, sağır olmak.

Gördüñ mi yā Muḥammed' unı ki hevāsını ma'būd idindi ve Allāh azdurdı

anı bilmek lik-ile ki kendü zalâl üzerinedür ve mühr urdı kulağı üzerine ve gönli üzerine ve gözi üzerine perde eyledi? [293b]/(4-5)=45/23

kulağına söyle-: Kulağına söylemek.

Ḳurbağa geldi, şol kadar öterlerdi kim ādem Ādem'i işidemezdî, meger ki kulağına söyleyelerdi. [112a]/(8)=7/133

kulağ ur-: Dinlemek.

Vaktā ki kulağ ururlar okuduğuña senüñ ve şol vaktā ki anlar fısıduşurlar ya'nî vaktā ki peygamber nazarından çıkarlardı bölük bölük olurlardı. [176a]/(16)=17/46

kulağların sağır eyle-: Kulaklarının sağır etmek.

Ya'nî haḳ Te'ālā bunlaruñ gönüllerin kör eylesün, neye anlamazlar ve kulağların sağır eylesün, neye işitmezler ve gözlerin kör eylesün, neye görmezler, dimek olur. [4a]/(6-7)=2/7

kulağlarına şok-: Kulaklarına sokmak.

Barmağlarını kulağlarına şokdılar da'vetümi işitmek-içün ve büründiler geyeceklerini ve küfrlerinde becid oldılar ve ululandılar. [335a]/(10)=71/7

kulağlarında sağırlık kıl-: Kulaklarınsa sağırlık yapmak.

Ve gönülleri üzerine perdeler eyledük, ki māni'dür añlamaḳdan ve kulağlarında sağırlık kılduḳ, haḳkı işitmezler. [92a]/(4)=6/25

kullan-: Kullanmak.

Benî İsrā'îl'i kullanduñ ve oğ lanlarını kırduñ ve anam beni ḳorḳusından beni deñize bıraḳdılar ḳatuña vardum didi. [219a]/(12)=26/22

kullıḳ, kulluḳ : İbadet, kulluk, tapınma.

Ve yüz yire koñ Tañrı-y-içün ve aña kullıḳ eyleñ ki ḳurtılasız. [310a]/(6)=53/62

Ḳulluḳ idüñ Allāh'a ki benüm ve sizüñ rabuñuzdur. [85a]/(18)=5/72

Pes ʔap aña ve ʔabs eyle nefsuñi anuñ ʔullıgında. [189b]/(20)=19/65

ʔulluk eyle- İbadet etmek, kulluk etmek.

İy ʔālāyık! ʔulluk eyleñ, sizi besleyen Tañrıya. [5b]/(15)=2/21

ʔulluk eyle- Kulluk etmek, hizmet etmek.

Pes ʔulluk eyle aña ve tevekkül eyle anuñ üzerüne. [149a]/(7)=11/123

ʔulluk it- İbadet etmek, kulluk etmek.

Şol Tañrıya ʔulluk idüñ kim sizi yaratdı, dağı şunları yaratdı kim sizden öñdin keçdiler. [5b]/(19-20)=2/21

ʔulp: Kulp.

Ve her kim dönderse yüzini Tañrıya taḥḥīk ol yapışdı muḥkem ʔulpa ve Tañrıya cümle işlerüñ soñı ve şol ki kâfir oldı seni melül eylesün anuñ küfri. [243a]/(5)=31/22

ʔulpa yapış- Kulpa yapışmak.

Pes şol ki inkâr ide şaneme ve ĩmân getürdi Tañrıya, taḥḥīk yapışdı bir müḥkem ʔulpa kim aña üzölmek yok. [40a]/(5)2=256

ʔulluk → **ʔullık.**

ʔum: Kum.

Hem ʔum dağı ʔatı oldı ki yarın üzerinde ceng idecekler-idi. [118b]/(21)=8/11

ʔumar: Kumar.

Şorarlar saña yā Muḥammed, şuçı içmekden ve ʔumar oynamağdan. [33a]/(4)=2/219

ʔumaş: Kumaş.

Az ʔumaşdur, sehel nesnedür. [60a]/(17)=3/197

Ve degöldür dünya dirliğı, illā ğurür ʔumaşı, bugün var-ise yarın yokdur. [59a]/(19)=3/185

kuñdak: Kundak.

Ve söyler hālka kuñdağda ve kırğıllığında ve şālihlerdindir. [48b]/(9)=3/46

kupkuri → **kupkuru.**

kupkuru, kupkuri: Kupkuru.

Andan soñra bir gün şabāhladı kupkuru oldı üvendi leţāfetinden şavurur anı yıllar. [183b]/(9)=18/45

Pes yol eyle anlaruñ-içün deñiz içinde kupkuri. [193b]/(9)=20/77

kur: Akran, emsal.

Ba'zılar eydür. Murād bundan, kendü kurın evlenmekdür. [36a]/(10)=2/234

kur-: Kurmak, hazırlamak.

Dañı 'adl-içün dīvān kuralar. [352a]/(2)=89/22-23

Meşeller kurar hālka ola kim ögütleneler. [161b]/(1)=14/25

Yalanladı şunlar ki anlardan öñdün-ıdı pes geldi anlara 'azāb şol yerden ki bilmezlerdi anlar pes Tañrı Te'ālā anlara rüsvāylık tatdurdı dünyā dirliğinde ve tañkīķ āhiret 'azābı ulurağdur eger bilürlerse ve tañkīķ kurduķ hālkiçün bu Kur'an'da her meşāelden ola kim ögüt alalar. [270b]/(9)=39/27

kur kur it-: Kuruldamak.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm ol yegrek atlar haķķ-içün segirdükde boğazları kur kur ider. [355a]/(12)=100/1-6

kur'a: Kura, ad çekme.

Yūnus oқuldı zīrā kur'a Yūnus'a düşdi şuya birağdılar. [264b]/(9)=37/141

kurak: Kurak.

Pes sürdük ol buludı bir kurak yere pes diriltdük anuñ-la yeri öldüğinden soñra ol yerü. [255b]/(17)=35/9

kurak yer: Kurak yer.

Pes sürdük ol buludı bir kurak yere pes diriltdük anuñ-la yeri öldüğinden

soñra ol yerü. [255b]/(17)=35/9

Ḳur'ān (Ar.): Hz. Muhammed'e inan kutsal kitap, Kur'an-ı Kerim.

Bedürüstî biz kılduk bu Kitāb'ı 'Arabî Ḳur'ān ola kim siz añlayasız deyü.

[286b]/(10)=43/2-3

ḳurbağa: Kurbağa.

Ve taḥḳîḳ virdük Mūsā'ya Toḳuz Āyet ki rüşenlerdür 'aşā, çekirge, bit, ḳurbağa, ḳan tūfānidur yā Tūr, Yed-i Beyzā. [179b]/(19)=17/101

ḳurbān (Ar.): Kurban.

Ve oḳu anlaruñ üzerine, Ādem peygamberüñ iki oḅlunuñ ḳaberini gerçekliḡ ile, vaḳtā ki ḳurbān kıldılar ikisi bile, ya 'nî Ḥābîl ve Ḳābîl. [80b]/(13)=5/27

ḳurbān bayrāmı: Kurban bayramı.

Ve cum'a günü ḳaḳ-ıçün ve Ḳurbān Bayrāmı ḳaḳıçün. [347b]/(5)=85/2

ḳurbān bul-: Kurban bulmak.

Her kim ḳurbān bulmasa, üç gün oruç dutmaḳ gerek Ḥac'da ki, āḫiri 'arefe günü ola. [29b]/(21)=2/196

ḳurbān idecek yir: Kurban edecek yer.

Ve her ta'ife-y-içün ḳurbān idecek yir kılduk. [203a]/(16)=22/34

ḳurbān idici: Kurban eden.

Her ümmete ḳurbān idecek yir eyledük anlar anda ḳurbān idicilerdür.

[205a]/(15)=22/67

ḳurbān it-: Kurban etmek.

Babamı dedem başdı ki ḳurbān ideydi. [155a]/(3)=12/88

ḳurban vir-: Kurban vermek.

Ḥükm ide aña, iki ḳaḳem ki 'adl eyesi olalar, bir ḳurban vire ki Ka'be'ye irişe, ya kefaretdür anuñ üzerine vācib olan, ki miskīnlere ta'āmdur, ya ol ta'ām berāberi oruçdur, her nısf şā'ıçun bir gün olur. [87a]/(19)=5/95

ḳurbānuñ eyle-: Kurban kesmek.

Pes ḳıl Tañrıñ-içün Bayrām Namāzı ve Ḳurbān'ıñ eyle! Bedürüstī seni 'ayıblayanlar ebterdür ve sen tā ḳıyāmete degin añılırsın benümüle zīrā müslümānlar Lā İlāhe İlla'llāhu Muḫammed'ün Rasūlu'llāhi diyenler senüñ Ālüñdindür. [357a]/(4)=108/2

ḳurb (Ar.): Yakınlık.

Ve taḫḳīḳ anuñ bizüm ḳatumuzda ḳurbı ve ḥüb maḳāmı vardur. [267a]/(6)=38/40

ḳurd: Kurt.

Ya'ḳüb eyitdi. Bedürüstī beni melül ider siz anı alup gitdüğüñüz ve ḳorḳaram ki anı ḳurd yiye ve siz andan ġāfiller olasız. [149b]/(16)=12/13

ḳurşağ: Kursak.

Vaḳt oldı ki şu bulunmadı devveyi buğazlardı dahı ḳurşağın şıḳarlardı yalaşurdı. [133b]/(16)=9/117

ḳurtar-, ḳutar-: Kurtarmak.

Nūḥ eyitdi. İy Tañrum bedürüstī ḳavmüm beni yalanladılar pes ḥükm eyle bunlaruñla benüm āramuzda bir ḥükm ki eyüdür ve ḳurtar beni şol ki benümle mü'minlerden. [221b]/(3)=26/118

Andan soñra ḳutaruruz şunları ki müttekī oldılar. [190a]/(10)=19/72

ḳurtıl-, ḳurtul-: Kurtulmak.

Eger beni ḳorsañ ḳıyāmet günine degin elbette yaḳalayısaram anuñ zürriyyetin illā az ḳurtıla benüm ḳaynağumdan. [177b]/(2)=17/62

Bedürüstī Tañrıdan ḳorḳanlar-içün 'azābdan ḳurtulacaḳ yer vardur. [343a]/(11)=78/31-34

ḳurtulacaḳ yir. Kurtulacak yer.

Pes şanma bunları ki ḳurtulacaḳ yirde dür 'azābdan. [59b]/(10)=3/188

ķutulibil-: Kurtulabilmek.

Hĩķ ķutulibildiler mi? [304b]/(18)=50/36

ķurtulan: Kurtulmuş olan.

Ve Şunlar ki Őaķlandılar nefslerinũ bahĩllĩğundan pes anlar Şol ķurtulanlardan ve se'adetlenicilerdir. [327a]/(16)=64/16

ķurtulicu: Kurtulan.

Ve anlar Şol ķurtulicudur. [242a]/(2)=31/5

ķurtulmalık: Kurtulma.

Pes her ki tevbe ide zulm itdüğinden Őoĩra ve ıŐlah ve işin ķayursa, mazlemeden ķurtulmalık-ile, Bedürüstĩ Allāh anuĩ tevbesini ķabũl ider ve āhĩret 'azābından ķurtarur. [81b]/(14)=5/39

ķurtılmaķlık: Kurtulma.

Ve ol, zāhir ķurtılmaķlıķdur ve eger Taĩrı seni bir bela-y-ıla dutacaķ olursa pes anı def' ider yoķdur, illā oldur. [91b]/(1)=6/17

ķurtluca: Kurt dűŐműŐ.

Eyle muhācir ve enŐār ki uydılar Peyğāmbere Őarlık zemānında ki bir deveye on ādem binerdi ve azuķları ķurtluca ħurmā'-ıdı ve etmekleri paslu arpa etmek-ıdı. [133b]/(13)=9/117

ķurtul→ **ķurtıl**-.

ķuru: Kuru, kara, boş.

Ve elbette Şınar sizi Allāh bir nesne-y-ile avdan, ya'nĩ ķuru yir avından, ki elũũz iriŐur aña yumurda gibi, yavrı gibi ve suũũuz iriŐur geyik gibi, ķolañ gibi, tā Taĩrı ķatında seķile Şol ki andan ķorķar, ğayıbda, ol cehennemĩ görmedin heybetinden ķorķanlar. [87a]/(10)=5/94

Ve anlaruĩ üzerine ķuruda ve gemilerũzerine deñizde yũklenũrsiz. [278a]/(6)=40/80

ķuru ağaç: Kuru ağaç.

Kačan ki Öyle Yeli eser, ķuru ağaçlarıñ tamarlarına Őu yürür.

[349b]/(17)=89/1

ķuru balķıkdan yarat-: Kuru çamurdan yaratmak.

Ve taķķık yaratduķ biz ādemi ķuru balķıkdan müteğayyirinden Şürete gelmişinden. [163b]/(14)=15/26

ķuru balık: Kuru balık.

Yarağdı Ādem 'i ķuru balıķdan ki Şakşı gibidür. [312a]/(5)=55/14

[87a]/(13)=5/94

ķuru çay: Kuru çay.

Eyitdi. Nolaydı öleydüm bundan öñ ve unıdılmış olaydum! Pes 'Īsā 'aleyhi's-selām çağırđı aña altından. Kaçurma ki taķķık Tañrı eyledi altın yanuñdaki ķuru çay ki iki yüz yıl-idi aķmazdı. [188a]/(6)=19/24

ķuru et: Kuru et.

İçinde iki balık var-idi, başları katında tuzcuğaz var-idi, kuyruķları katında sirke var-idi, dört yanında tere ve tarhun var-idi, na'ne' var-idi; beş gülice var-idi ve bir üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yağ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi ve birinde toğranmış ķuru et var-idi, 'Īsā 'aleyhi's-selām eyitdi. Bir eyü 'amellüñüz tursun ötürsın götürsin didi.

[89b]/(17)=5/115

ķuru etmek: Kuru ekmek.

MeŐelā ķuru etmek yiyüp Şovuk Şu içüb, Şorılır. [356a]/(1)=102/8

ķuru gönder-: Boş göndermek.

Ve ammā öksüzi ķahr eylemeye! Ve ammā dilenci'i ķuru göndermeye.

[353b]/(2)=93/10

ķuru hurma çibığr: Kuru hurma dalı.

Ve ayı nişāne itdük ki taḫdīr itdük anıñ-içtin menziller ki yigirmi sekiz menzildür tā döndi ‘Urcün Kadīm gibi ya‘nī kuru ḥurmā çıbığı gibi ki egri olur. [259b]/(14)=36/39

ḳuru şalkūm. Kuru salkım.

Ve yedi yaş şalkūm buḡdāydan ve yedi daḫı kuru şalkūm ola ki dönem ben halka senüñ haberüñle. [152a]/(16)=12/46

ḳuru taşdan şu çık-: Kuru taştan su çıkmak.

Ve taḫḳīḳ gönderdük Mūsā’yı bizüm āyetlerümüz-ile ve zāhir ḥuccet-ile ‘Aşā gibi Yed-i Beyzā gibi deñiz yarılmaḳ gibi ve kırk yıl bir kuru taşdan şu çıkmaḳ gibi on iki yerde ve cekirge gibi ḳurbaḡa gibi ve şuları ḳan olmaḳ gibi ve bunlara beñzer. [274b]/(14-15)=40/23-24

ḳuru üzüm. Kuru üzüm.

Ve eyü rızḳ idinürsüz sirke gibi bekmez gibi kuru üzüm gibi. [169a]/(20)=16/67

ḳurada gezdür-: Karada gezdirmek.

Tañrı ol Tañrıdur ki gezdürür sizi ḳurada ve deñizde tā vaḳtā ki gemilerde olduñuz ve yüri diler ol gemiler anlaruñla yumşaq yil-ile ve sevindiler yilile. [136b]/(3-4)=10/22

ḳurada götürt-: Karada yürütmek.

Ve taḫḳīḳ mükerrerem ḳılduḳ ādemoḡlanlarını ve götürttüḳ anları ḳurada ve deñizde ḫavār-ile ve gemi’ile. [178a]/(2)=17/70

ḳurada zāhir ol-: Karada meydana çıkmak.

Fesād zāhir oldu ḳurada ve deñizde ya‘nī yağmur eksükligi ve yemiş eksükligi ve ot eksükligi zāhir oldu küyde ve şehirde halkuñ eller-ile kazandığı günāhlar sebebile. [240b]/(9)=30/41

ḳuruya çıkar-: Karaya çıkarmak.

Vaktā ki sizi kırtardı kıruya kıkarup yüz çevürdüñüz andan niyāzı terk idüb.

[177b]/(14)=17/67

kıru-: Kurumak.

Anlaruñ şuları kırudı, yağmurları kesildi, 'avretleri toğurmaz oldu.

[335a]/(15)=71/9

kırumış kütük: Kurumuş kütük.

Pes göresin ki kıavm anda helāk olmuşlar, düşmişler güyā anlar kıurmā kütükleridür kırumış. [332b]/(20)=69/7

kırut: Kaynatılıp suyu alınan ayran kurusu, kurut.

Ve azacuk ser-māy-ile geldükyüñ gibi yağ gibi kırut gibi. [154b]/(20)=12/88

kırutlan-: Kurut haline dönüşölmek.

Yūsuf didi. Eger siz yedi yıl dāyimā 'ādet üzerine pes şunu ki niçesiz koñ anı şalkūmında tā kırutlanmaya illā az şundan ki yirsiz. [152a]/(20)=12/47

kırut-: Kurutmak.

Pes ol nebātı tāze'iken kırutdı. [348b]/(5)=87/4-5

kıuş: Kuş.

Ve ol vaktā ki düzdurduk balcıkdan, kıuş şüretinde benüm destürum-ile, pes üfürürsin içine, pes kıuş olur benüm iznüm-ile. [89a]/(11)=5/110

kıuş dili: Kuş dili.

Ve Süleymān mīrāş birle Dāvūd'uñ peygamberkigin aldı ve eyitdi. İy halk öğredüldük kıuş dilini ve virildük her nesneden. [224b]/(10)=27/16

kıuş dilini öğret-: Kuş dilini öğretmek.

Ve öğretdi Dāvu'da şundan ki diler, ya'nī zırh tokıumağı ve kıuş dilini ve tağlar bilesince söyledı. [39a]/(12-13)=2/251

kıuş kıap-: Kuş alıp götürmek.

Pes kıuş kıapar anı ya kıapa anı bil ırāk yire ilte. [203a]/(11)=22/31

kuş ol-: Kuş olmak.

Pes üfürürem içine, pes kuş olur, Allāh destūri-la. [48b]/(18)=3/49

kuş şüretinde: Kuşa benzer şekilde.

Ve ol vaqtā ki düzdurduk balçıkdan, kuş şüretinde benüm destūrum-ile, pes üfürürsin içine, pes kuş olur benüm iznüm-ile. [89a]/(10)=5/110

kuşa-: Kuşatmak.

Bedürüstī biz yaraqladuk zālimlerçün odı ki kuşayupdur anları anuñ ser-ā perdedeleri ki tütünüdür. [182b]/(13)=18/29

kuşayıcı: Kuşatan.

Tahkīk fitne taleb itdiler bundan öñdin zīrā peygamber'i 'aleyhi's-selām öldürmek istediler ve senüñ bozmağıçün ānca tebdīrler itdiler tā ki haqq geldi ve Tañrınuñ emri zāhir oldı ve anlar dilemezlerdi ve anlardan şol kişi var ki eydür. Destūr vir baña oturayın ve beni fitneye bırakma! Āgāh ol ki anlar fitnenüñ içine düşdiler ve tahkīk tamū kuşayıcıdur kāfirleri. [127b]/(11)=9/49

kuşadıl-: Kuşatılmak.

Geldi ol gemilere bir kayı yıl ve geldi anlara talaz her tarafından ve tahkīk bildiler ki bedürüstī anlar kuşadıldılar 'azāb-ile. [136b]/(7)=10/22

kuşdeş: Arkadaş.

Pes eger şabr iderlerse bütleri söğüdüğine ĩmān getürmeyüp pes od anlarıñ turacak yeridür ve eger 'özr dileseler 'özürleri kabūl olurlardan degüldür ve müsāllaḥ itdük birer kuşdeşler pes bezediler anlara ol işler önlerini ve ārdlarını ya'nī dünyālarını ve āhiretlerini sevdürüp āhiretlerini sevdürmeme-ile. [279b]/(16)=41/25

kuşluk: Kuşluk.

Pes geldi aña bizüm hışmumuz, gicede, ya anlar kaylulede iken ya'nī kuşluk uykusını uyurken. [104a]/(11)=7/4

kuşluk vakti. Kuşluk vakti.

Ve halk kopduğu vaktür kuşluk vaktinde. [192b]/(16-17)=20/59

kut: Uğur, bereket, hayır.

Ve şol ki fakîr oldı, yisün kut kadarı, ya andan borç eylesün. [61a]/(15)=4/6

Vegündüz'i kütüñuz taleb idecek zemân kılduk. [342b]/(17)=78/11

kutar→ kurtar.

kutu: Kutu.

Ve taḥkîk biz şāff dutıcılaruz ve taḥkîk biz tesbîḥ idicilerüz ve egerçi ki Mekke Ehli dirlerdi eger bizüm qutumuzda bir kitāb olaydı evvelkilerden ki bize bir Peygāmbere getüreydi gerek biz rāst kılardan olayduk pes Muḥammed'e inkār itdiler şoñra bileler ki ne işlediler. [265a]/(10)=37/167-169

kuvvet (Ar.) Kuvvet, güç, takat.

Allāh oldur kim yaratdı sizi za'fdan ya'nî şehvetden andan şoñra kıldı za'fdan şoñra yine kuvvet. [241b]/(2)=30/54

kuvvet eyesi. Güç sahibi.

Şabr eyle söyledükleri söz üzerine ve añ bizüm kulumuz Dāvūd'ı ki kuvvet eyesidür. [266a]/(5)=38/17

kuvvet bağışla- Güç vermek.

Ve gönüllerine kuvvet bağışladuk. [181a]/(9)=18/13

kuvvetde katr. Çok güçlü.

İy nice vardur küyden ki ol küy katıdur kuvvetde senüñ şol küyuñdan ki çıkardı ol küy seni. [298a]/(5)=47/13

kuvvet-ile kıl- Kudretiyle yapmak.

Pes baña yardım idüñ kuvvet-ile kılayım sizüñle anlaruñ arasında bir muḥkem sedd. [186a]/(18)=18/95

kuvvetin dile-: Kudretini dilemek.

Āgāh oluñ, ya'nī āgāh ol, yā Muhammed, bedürüstī anlar şunlar dur kim müfsidlerdür, halkı imāna gelmege komazlar ve Muhammed'ün 'aleyhi's selām kuvvetin dilemezler. [4b]/(9-10)=2/12

kuvvetine yitiş-: Olgunlaşmak.

Vaktā ki temām kuvvetine yitişdi ve kırkın taldurdi aña Peygamberlik ve 'ilm virdük ve ancılayın cezā iderüz ihsān idenlere. [229b]/(3)=28/14

kuvvetlerini artur-: Gücünü artırmak.

Tañrı anlaruñ kuvvetlerini arturdi İslām'da ve getürdi anlara taqvālarını. [298a]/(20)=47/17

kuvvetlerini muhkem it-: Güçlerini sağlamlaştırmak.

Biz yaratduğ anları ve muhkem itdük kuvvetlerini ve diledüğümüz vakt getürürüz anlaruñ yerine gayrını eyle ki gerek. [341b]/(3)=76/28

kuvvetüñ şına-: Gücünü sınamak.

Girü çıkardı Uzun olmağın, Tālüt eyitdi. Hiç kuvvetüñ şınaduğın var mı? [39a]/(4)=250

kuvvetlü: Kuvvetli, kudretli.

Bedürüstī ücrete dutduğınuñ hayrlusı ve kuvvetlü ve emindür ki gözi kendüde ola. [230a]/(19)=28/26

kuvvetlü 'izzetlü pādişāh: Kudretli şerefli padişah, Allāh.

Bedürüstī Perverdigār'uñ senüñ kuvvetlü 'izzetlü pādişāhdur. [146a]/(5-6)=11/66

kuvvetlü hüccet: Güçlü delil.

Yine diledi ki kuvvetlü hüccet vire Tañrı bundan şoñra. [182a]/(19)=18/24

kuvvetlü şeytār: Kuvvetli şeytan.

Uyar her kuvvetlü şeytāna ki yazılmışdur anuñ üzerine bedürüstī şol ki anı

düst idine. [201a]/(18)=22/4

kuvvetlürak: Daha kuvvetli, dah güçlü.

Ve eger taḥkīk anlar işleseler, şunu ki naşihat olundılar anlar anuñla, yegrek olurdı anlara ve kuvvetlürak olurdı, şebāt yöninden. [67b]/(10)=4/66

İy Mekke Ehli! Sizüñ kâfirlerüñüz mi kuvvetlürakdur ol geçen kâfirlerden?

[311a]/(20)=54/43

kuvvetlen-: Güçlenmek.

Anı kuvvetlendi katı öğiretdi ya'nî Cebrâyil 'aleyhi's-selâm öğretti.

[308b]/(1)=53/5-7

kuvvetlendir-: Güçlendirmek.

Ve kuvvetlendirduḡ anı Cebrâyil-ile, ya ism-i â'zam-ile. [14b]/(2)=2/87

kuyruk: Kuyruk.

Ḳuyruḡı koç kuyruḡı gibi ayaḡı deve ayaḡı gibi ola. [228a]/(9)=27/82

kuyruk yağr. Kuyruk yaḡı.

Murād kuyruk yaḡıdur. [102a]/(16)=6/146

kuyu: Kuyu.

Didi bir deyici anlardan ki Yehūdā'dur. Öldürmeñ Yūsuf'ı ve biraḡuñ anı

kuyu içine. [149b]/(11)=12/10

kuyu dibine biraḡ-: Kuyu dibine bırakamak.

Ve ittifāk itdiler ki anı kuyu dibine biraḡalar. [149b]/(19)=12/15

kuyuya biraḡ-: Kuyuya bırakmak.

Anı bir kuyuya biraḡmışsız. [150a]/(2)=12/15

kuzula-: Kuzulamak, kuzu yavrusu olmak.

Veşile ol koyundur ki yedi kez kuzuladı ve yedincisi erkek oldu, anı putlarına

boğazlarlar-idi. [88a]/(11)=5/103

küç-: Eziyet etmek, zulmetmek.

Mūsā eyitdi. Beni dutma unuttuğumçün ve beni küçme bu işimden ötürü zaḥmet-ile. [185a]/(14)=18/74

küçük: Küçük.

Pes görürsün günāhkārlar şundan ki ol kitāb içinde ve eydürler ki. Ey vāy bize! Nedür bu kitābuñ ḥālī ki ne küçük günāh kor ve ne büyük illā şayar anı tā gülümsimegi bile şayar. [183b]/(20)=18/49

küçük gün: Kısır gün, verimsiz gün.

Ya gele anlara küçük günün ‘azābı ya ‘nī kıyāmet gününün ki andan şoñra gün yoḫdur. [204b]/(11)=22/55

küffār (Ar.): Kafirler, inkar edenler.

Eyle küffār ki Allāh birle bir ilāh daḫı itmiş-idi. [304b]/(3)=50/26

küffārları toğur-: Kafirleri düğurmak.

Taḥkīk sen, eger anları ḫorsañ azdururlar ḫullaruñı ve toğurmazlar illā fācirleri ve küffārları toğururlar. [335b]/(17)=71/27

küfr, küfür (Ar.): Allāh’a inanmama, dinsizlik, küfr.

Bedürüstī siz ol vaḫt, anlaruñ gibisiz, eger ol küfr ḫālinde, istihzā ḫālinde bile olur sañuz. [74a]/(7)=4/140

Ve ḫaçan ki gönüli-y-le inkār itdi, ol odi Tañrı söyündürdi, anı küfür karañuñğında ḫodi. [5a]/(15-16)=2/17

küfr ciheti: Küfr yönü.

Ve ammā şunlar ki gönüllerinde maraḫ vardır arturdi anları bu süre küfr cihetinden küfr üzerine ve öldiler kāfirlerken. [134b]/(5)=9/125

küfr ḫarağulıḫı: Küfr karanlıḫı.

Bu bir Kitābdur ki indürdük anı saña yā Muḫammed! Tā ḫıḫarasın ḫalkı küfr ḫarağulıḫından ĩmān āydiñliḫına anlaruñ Tañrısınun destür-ile ‘izzetli öḫülmüş pādişāhuñ yolına. [159b]/(11)=14/1-2

küfr kelimesi: Küfr kelimesi.

Ve tahkîk didiler küfr kelimesini ve kâfir oldılar Müsülmânlıklarından sonra.

[129b]/(21)=9/74

küfr kıl-: Küfür etmek.

Ve depeleşüñ anlaruñla, tâ fesâd olmaya, küfr kılmaya ve dîn götürüsi bir uğurdan Tañrmuñ ola. [120b]/(18)=8/39

küfr ve nifâk: Küfr ve düşmanlık.

Ûatırağdur küfr ve nifâk yöninden zîrâ anlara cehl gâlibdür. [132a]/(1)=9/97

küfr söyle-: Küfr etmek, küfürlü (söz) söylemek.

Meger şol ki güc ideler küfr söylemege ve gönli dolanmış ola İmân-ile ve lâkin şol ki açdı küfr-ile gönliñi pes anlaruñ üzerinedür Tañrıdan ğazab ve anlaruñ-içündür ulu ‘azâb kıyâmetde. [172a]/(9)=16/106

küfr zulmeti: Küfr karanlığı.

Tañrı ol Tañrıdur ki indürdi Ûulı Muhammed üzerine helâlı ğarâmdan seçici âyetleri çıkarmag-ıçün sizi küfr zulmetinden İslâm nûrına. [316a]/(6)=57/9

küfrden İslâma’ a dön-: Dinsizlikten İslama yönelmek.

Ve ğarâmdur ol kûyuñ üzerine kim helâk itdük biz anı ki anlar küfrden İslâm’a döneler. [200a]/(19)=21/95

küfrden yığln-: Küfrden çekinmek.

Pes eger küfrden yığlnalar, bedürüstî Tañrı, anı ki siz işlersiz, görücidür. [120b]/(19)=8/39

küfre dön-: Küfre dönmek, küfre yönelmek.

Evet tahkîk siz yine küfre dönersiz. [291a]/(7)=44/15

küfre yakınırak: Küfre daha yakın.

Anlar küfre yakınırakdur ol gün, andan ki İmâna yakın olalar. [57b]/(19)=3/166-167

küfri artur-: Küfrü artırmak.

Bedürüstî şunlar ki kâfir oldılar, ĩmān getürdükden şoñra andan şoñra arturdılar küfri, hergiz qabül olmaz anlaruñ tevbesi. [51b]/(20)=3/90

küfri gider-: Küfrü gidermek.

Nazar itmezler mi Mekke Halkı ki be-dürüstî biz gelürüz yere ve ekserüz feriklerinden küfri giderüp Muḥammed'-içün. [198a]/(13)=21/44

küfri şatun al-: Küfrü satın almak.

Bedürüstî şunlar ki küfri şatun aldılar ĩmān-ile hergiz Allāh'a bir nesne ziyān itmezler. [58b]/(7)=3/177

küfri terk it-: Küfrü terk etmek.

Zīrā ki inkār iderlerdi Tañrınuñ burhānlarına ve anlara döndi istihzā larınuñ 'azābı ve taḥkīk helāk itdük çevre yanuñuzdağını küylerden ve beyān itdük nişānlarımızı ola kim döneler deyü ĩmān getürüp küfri terk ideler deyü. [296b]/(7)=46/27

küfrlerinde becid ol-: Küfürlerinde aceleci olmak.

Barmaqlarını kulaqlarına şoqdılar da'vetümi işitmek-içün ve büründiler geyeceklerini ve küfrlerinde becid oldılar ve ululandılar. [335a]/(11-12)=71/7

küfürden pāk it-: Küfürden arındırmak.

İy bizüm efendümüz! Ve gönder anlaruñ içine, anlardan bir peygamber ki oқыya anlaruñ üzerine senüñ Qur'an'ıuñı ve anlara kitāb ve hikmet örgede ve anları pāk ide küfürden ve mälların pāk ide zekāt-ile. [20a]/(20)=2/129

küfürlerin ziyāde kııl-: Küfrlerini fazla etmek.

Bedürüstî şunlar ki ĩmān getürdiler, andan şoñra kâfir oldılar, andan şoñra ĩmān getürdiler, andan şoñra kâfir oldılar, andan şoñra küfürlerin ziyāde kııldılar, Tañrı anları yarlıgar degüldür ve ne anları kulağuzlar ḥaḥ yolına. [73b]/(19)=4/137

küfürlerinden yıglin-: Küfrlerinden çekinmek.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Ya'nī şunlar ki kāfir oldılar Yehūd'dan, Naşārā'dan ve Püt-perestden, yıglinmadılar küfürlerinden tā anlara burhān gelince. [354b]/(7)=98/1

küfürlerine dönderil-: Küfrlerinde dönderilmek.

Her bār ki dönderileler küfürlerine, gine dönerler aña. [69b]/(20)=4/91

küfrān (Ar.): İyilik bilmeme, lütuf ve insaniyetü unutmama.

Andan şoñra kaçan ki gidere ol zaḥmeti sizden göresiz sizden bir bölük, Tañrısına şirk getirürler küfrān itmek-içün şuña ki anlara virdük. [168b]/(5)=16/55

küfrān it-: İyilik bilmemek.

Vaqtā ki Süleymān gördi ki taḥtı Belķīs'uiñ katında qarār eylemiş eyitdi. Bu Tañrımuñ fazlındandır beni şınamağ-içün ki şükür mi iderin ya küfrān ni'met mi iderin Her şükriden kendü nefis-içün şükrider ve her ki küfrān iderse bedürüstī benüm Tañrım ğanīdür kerem eyesidür. [226a]/(6)=27/40

küfrān-ı ni'met: Nankörlük.

Pes ḥalkuñ çoğı kaçdı şükür itmekden küfrān-ı ni'met olmağa. [179a]/(8)=17/89

küfür → küfr.

kül: Kül.

Pes şol göyünmiş kül gibi oldılar bir uğurdan geçdiler. [311a]/(6)=54/31

külin şavur-: Külünü savurmak.

Elbette yaķısaruz anı andan külin şavurıruz anı kül olduğdan şoñra deñize bir şavurış ki andan zerre kıalmaya. [194b]/(12)=20/97

külli: Hepsi, tümü.

Tañrınuñdur şol ki göklerde ve yeredür bedürüstī ol Ğanī pādişāhdur ki hīç

bir vech-ile ihtiyacı yok Hamîd'dür ki külli mevcûdât aña şenâ iderler.

[243a]/(13)=31/26

külli âyet. Tüm ayet.

Ve eger göreler külli âyeti, îmân getürmezler aña. [113a]/(12)=7/146

külli dînler. Bütün dinler.

Taâtı ol'dur ki virib-idi Peygâmbirini Qur'an'-ile hidâyetdür ve Haqq'uñ dîn-ile tâ anı gâlib kıla külli dînler üzerine ve eger müşrikler kerîh görürlerse.

[126a]/(11)=9/33

kün: Güneş.

Andan şoñra iradeti mütealîk oldı, gökleri yaratmağa, pes kün didi.

[7a]/(13)=2/29

küp: Küp.

Ol ya'nî diyü çalup karuñları küp gibi olup yürüdükçe yıkıldıkları anlaruñ, şol sebebdindür anlar didiler ki. Bedürüstî almak şatmak ribâ gibidür.

[43a]/(15)=2/275

kürsi (Far.): Kürsü, taht.

Her birisinüñ arası beş yüz yıllık yoldur, yidinci gök-ile kürsi arası.

[39b]/(21)=2/255

Kürsiler üzerinde birbirine karşı tavâf olunur anlaruñ üzerineşagrâklar-ile aķar şerâbdan südden [262a]/(20)=37/44

kürsîler üzerinde otur-: Kürsüler üzerinde oturmak.

Ol vaķt anlar kürsîler üzerinde oturlardı. [347b]/(11)=85/6-7

kürsisinüñ ayağı. Kürsüsünün ayağı.

Kaķan Aşaf bin Berhiyâ kazıyye-yi tûv-idi şeytân daķı sezdi ki bildiler Süleymân'uñ yüzüğini deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsisinüñ ayağı dibinde gömdi, daķı kaçdı. [16a]/(14-15)=2/102

kütük: Kütük.

Ve eger söylerseler işidürsin sözlerini ve inanursın gūyā ki kütüklerdür ki dīvāra tayanmışlardır. [325b]/(12)=63/4

kūy (Far.): Köy, mahalle.

Ve eger anlara gelürse dükelü āyetler tā ‘azāb-ı elīm görinceye degin yokdur bir kūy ki ĩmān getürdi ‘azāb gördükden sonra dahı fāyide itdi aña ĩmānı illā Yūnus Kavmi’dür ki vaqtā ki ĩmān getürdiler. [141a]/(8)=10/98

Ve ĥarāmdur ol kūyuñ üzerine kim helāk itdük biz anı ki anlar küfrden İslām’a döneler. [200a]/(19)=21/95

İy nice vardur kūyden ki ol kūy ĥatıdur kuvvetde senüñ şol kūyuñdan ki ĥıkardı ol kūy seni. [298a]/(4)=47/13

kūye gir-: Köye girmek.

Belķīs eyitdi: Bedürüstī pādīşāhlar ĥaçan ki bir kūye gireler anı fesād virürler ve ol kūyuñ ‘azīzlerini zelīller iderler ve hem şöyle iderler cümle pādīşāhlar ve taĥķīķ ben anlara armağān göndericiyem. [225b]/(7)=27/34

kūyi ĥarāb it-: Köyü harabeye çevirmek.

Ve ĥaçan ki dilesevüz bir kūyi ĥarāb idevüz ni‘met virürüz dīn yufķalarına. [174b]/(7)=17/16

kūyler helāk it-: Köyleri yok etmek.

İy niĥe kūyler ki helāk itdük anları ve il zālimleri ehli kāfirdiler. [204a]/(5)=22/45

kūyleri şirkil-: Köyleri yerle bir olmak.

Ve Lūt Kavmi’nüñ kūyleri şirkile, yaman işler-ile ĥün ‘āşī oldılar kendüleri besleyenüñ Peyğāmbere’ne. [333a]/(1)=69/9

kūyleri helāk idici: Köyleri yok eden.

Ve senüñ Tañruñ kūyleri helāk idici degüldür tā göndermeyince anuñ

buygünde bir Rasûl ki okur bunlaruñ üzerine bir bizüm Qur'an'umuzu.

[232b]/(10)=68/59

L

lā (Ar.): Arapça olumsuzluk edatı.

lā-be's (Ar.): Sakınca yok.

İllā şunlar ki zulm itdiler anlardan anlaruñla mücādele lā-be'sdür.

[237a]/(10)=29/46

lā-büd (Ar.): Lazımlı, gerek.

Ve Allāh gāfil degüldür, şundan ki siz işlersiz, lābüd 'ivāz ider.

[23a]/(7)=2/149

lā-cerem. Şüphesiz.

Ve eyitdi şunlar ki kāfir oldılar şunlara ki imān getürdiler. Eger İslām Dīni hayrlumiseydi anlar bizden öğretmezdi aña Allāhü Te'ālā eydür. vaktā ki imāna kulāğuzlanmadılar lā-cerem işbu eski yalandur didiler.

[295a]/(11)=46/11

lā-misās: Dokunulmaz şey.

Senüñ-içün bu dünyāda sen lāmisās dimekdür ya'nı ne kimse baña degsün ve ne ben kimseye degeyin dimekdür. [194b]/(9)=20/97

lafz (Ar.): Söz.

Ve anlardan ba'zi, ümmīlerdür bilmezler Tevrāt'ı, illā lafzı nı okumağı ancak, ma'nāsından nesne fehm itmezler. [13a]/(14)=2/78

lağv (Ar.): Faydasız, hükümsüz, iptal.

Şunlar ki kāfir oldılar işitmeñ bu Qur'an'ı ve lağv idüñ anda eş'ār ve ebyāt okıyup ola kim siz galebe idesiz. [280a]/(1)=41/26

lağv it- Anlaşılmaz hale getirmek, iptal etmek.

İlerü zamānda talāk virürlerdi, dağı lağv idüp yine şalı-virmezlerdi.

[35b]/(2)=2/231

lāhik (Ar.): Eklenen.

lāhik ol-: Ulaşmak, erişmek.

Ve muştulaşurlar, şunlara ki anlara lāhik olmadılar şehīd olup kendülerden soñra, ki korķu yoķdur anlaruñ üzerine ve ne hoz anlar melūl olurlar.

[58a]/(8)=3/169-170

lahm (Ar.): Et.

Eyit, yā Muhammed ki. Bulmazam, şunda ki vahy olundu baña, ħarām olmuş nesne, yiyeciye ki yir, meger ki murdār olmuş ola, yāħuz aķar ķan ola, yāħüz toñuz eti ola, zīrā ol laħmı ħinzır murdārdur, yāħuz fısk ola, yāħuz boğazlarken Tañrınıñ ġayrınıñ adı-la başlanmış ola. [102a]/(9)=6/145

lahza (Ar.): An.

Şolok sā‘at bir yire dirildi, bir laħzada tamām oldı. [40b]/(20)=2/259

laķaģabey: Kötü lakap.

Ve birbiriñüzi laķaģabeyle oķumañ. [303a]/(6)=49/11

lākin, lekin, likin (Ar.): Ama, fakat, lakin.

Pes Tañrı anlara zulm ider olmadı lākin anlar nefslerine zulm itdiler.

[129b]/(4)=9/70

Eger size gelse benden hidāyet ‘kitāblar, peygamberler; bu arada ħiķāb Ādem’edür, likin murād u zürriyyetidür. [8a]/(15)=2/38

Lekin ‘azāb-ile ŗutar sizi, ŗol nesne-y-iķün kim anı ġöñlüñüz ķazandı, ya‘nī yalan and iķdüñüz ġöñlüñüz size yol virdi. [34a]/(18)=2/225

lām: Arap alfabesinde bir harf.

Ba‘zılar eydür. Elif Allāh dimekdür, lām Cebrāyil dimekdür, mīm Muhammed dimekdür. [3a]/(13)=2/1

la‘net (Ar.): Lanet, beddua.

Tañrı eydür. La'net itsün aña ki niçe teşavvur itdi. [338b]/(11)=74/19

la'net eyle-: Lanet etmek.

*Bedürüstî Allāh la'net eyledi kâfirlere ve yaraqladı anlaruñ-üçün şamūyı
kalalar anda ebedî [250a]/(20)=33/64*

la'net it-: Lanet etmek.

Ve illā kim Tañrı anları la'net itdi, küfürleri-le. [66a]/(2)=4/46

la'net itmeklik: Lanet etme.

*İy bizüm Tañrımız vir anlara iki bize virdügünce 'azābdan ve la'net eyle
anlara ulu la'net itmeklik. [250b]/(7)=33/68*

la'net ol-: Lanet olmak

*La'net oldı şunlara ki kâfir oldılar Ya'küb oğlanlarından, Dāvūd peygamber
'aleyhi's-selām dili üzerine Zeburda ve Meryem oğlu 'İsā dili üzerinde
İncil'de. [85b]/(17)=5/78*

la'net olmuş: Lanetlenmiş olan.

*Ve Qur'an'da la'net olmuş ağacı fitne kılduk müşrikler eyitdiler Peygamber
'aleyhi's-selāma Zeqqūm Ağacı haberin virdükde. Ağac od göricek yanar.
[177a]/(15)=17/60*

la'net taşr: Lanet taşı.

*Ba'zılar katında ma'nīsî. Şıgınuram ben Tañrıya şeytāndan kim la'net taşr-y-
la atılmışdur dimek olur. [1b]/(16)=1/1*

la'net taş-ile taşlan-: Lanet taşı ile taşlanmak.

*Tañrı didi: Pes çık uçmağdan zīrā sen la'net taş-ile taş lanmışsın.
[164a]/(3)=15/34-35*

la'net ur-: Lanet etmek.

*Yine şeytān eyitdi: Gör düñ mi sen bunı ki benüm üzerüme ululaduñ dağı
baña tavk-ı la'net urduñ? [177a]/(21)=17/62*

la'netlen-: Lanetlenmek.

Eger münāfıklar nifāklarından i'rāz itmezlerise ve şunlar ki gönüllerinde hastalık vardır zināya meyl itmekden ve korku haberin birağıcılar Medīne içine mühmelāt söylemekden i'rāz itmezlerse elbette seni havāle kıyoruz anlara andan sonra saña koñşu olmazlar Medīne'de illā la'netlenürler kanda bulunurlarsa dutulurlar ve depelenürler depelenmeklik-ile ki katil 'ādetu'llāh oldu zinā idenleri şunlarda geçdiler anlardan öñdin ve hergiz sen bulmazsñ Tañrınuñ 'ādetinde tağyīri. [250a]/(14)=33/60-61

la'anetullāh (Ar.): Allāh'ın laneti, Allāh lanet etsin.

Ammā E'üzü bi'llāhi mine's-şeytāni'r-racīm dimeğün sırrı, Kur'an okuñduğında, oldur

lañif (Ar.): Hoş, güzel.

Ve ol Tañrı lañifdür fi'linde ve bilicidür halkını. [98b]/(3)=6/103

laya'kıl: Dalgın.

Bedürüstī ādemüñ yamanı, Tañrı katında, haqqı işitmeyenler ve Lā ilāhe illāllāh Muhammed'üñ Rasūlüllah dimeyenlerdür ki laya'kıllardur, nesne añlamazlar. [119b]/(9)=8/22

lāyık (Ar.): Yakışan, yaraşan, uygun olan.

İllā didükleri ki gönderür mi Allāh ādemoğlanını PeygāMBER ya'nī lāyık degül ki Allāhü Te'ālā ādemoğlanın PeygāMBER idine belki feriştelere gerek. [179a]/(20)=17/94

Andan sonra anıñçün tamū iderüz ki gire aña melāmet olup rahmetden irāğ olup ve şol ki āhiret diledi ve anıñ-üçün dürüşdi aña lāyık 'amel-ile hāl bu ki ol mü'mindir. [174b]/(15)=17/19

lāyık hādım. Layık hizmet eden.

Düzdiler anı lāyık hādımler eline ve mağdūmlar eline. [341a]/(6)=76/16

lāyık ol-: Layık olmak.

Toprağdan yaradılan kul, rabb-ı erbāba hizmet itmege lāyık ola. [2b]/(15)=1/5

lāyıkrağ: Daha layık (olan).

Ve anlar ol kelimeye lāyıkrağ oldılar ve aña ehl oldılar ve Allāhü Te‘ālā her nesneye ‘ālim oldı. [301b]/(11)=48/26

lāzım (Ar.): Gerekli.

Ve şunlar ki yığlınurlar günāhuñ büyüklerinden ve fāhişelerden ki anuñ-ile Hadd lāzım olur ve kaçan ki kaçıyalar anlar ‘afv iderler. [285b]/(2)=42/36-39

lāzım ol-: Gerekmek.

Ve eger kelime geçmeyeydi Tañrıñdan gerek lāzım olaydı ‘azāb anlara lākin vağti vardur ki döyüp dürürüz. [195b]/(20)=20/129

lebbeyk (Ar.): “Buyurunuz” anlamında kullanılan bir kelime.

Ba‘zılar eydür. Yestecibü’li didügi oldur kim, namāzdan soñra Lebbeyk Allāhumme lebbeyk la şerike leke lebbeyk inne’l-hamde ve’n-ni‘mete leke diye. [27b]/(19)=2/186

legen: Leğen.

Bir legen diledi. [350a]/(12)=89/1

lekin → lākin.

leğāfet (Ar.): Latiflik, hoşluk, güzellik.

Andan soñra bir gün şabāhladı kupağuru oldı üvendi leğāfetinden şavurur anı yıllar. [183b]/(10)=18/45

leğāyif (Ar.): Latifeler, güldürecek sözler, hikayeler.

Nice leğāyif yüzinden nice garāyib yañağından niğāb götürem, ol hūb nūktelerüñ cemālini ‘arza kılam ve ol nāzük vecihlerini teferrüc itdürem. [1b]/(5)

leşker: Ordu.

Ya kimdür şol kim ol leşker dür size yardım ider size Tañrınıñ ‘azābından?

[330b]/(14)=67/20

‘leşkeri kon-: Ordusu varmak.

Kaçan ki leşkeri konsa ‘aşāsıle ol taşı ururdt. [350a]/(15)=89/1

levh (Ar.): Levha.

Cift Levh, Kalem’dür. [351a]/(12)=89/3

levha’l-mahfūz: Allāh tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha.

Ve anuñ katında Levha’l-Mahfūz. [159a]/(17)=13/39

levin → levn.

levn, levin. (Ar.): Renk.

Ve levn levn dürlü dürlü mīveler-ile şundan ki ihtiyār iderler.

[314a]/(4)=56/17-21

Ki şırçalardur şāfīlıkda gümişdür levinde. [341a]/(6)=76/16

levn levn : Renk renk.

Ve nice ‘azāblar tamūya ve gassāka beñzerlerden levn levn.

[267b]/(11)=38/58

levn levn çıkar-: Rengarenk çıkarmak.

Pes çıkarduk anuñ-la levn levn nebātdan dürlü dürlü. [192b]/(7-8)=20/53

levn levn çiçekler. Rengarenk çiçekler.

Anda levn levn çiçekler [349b]/(21)=89/1

leyāl (Ar.): Geceler.

Fecr-i Ta’zīm’dür. Ve’l-Fecri Ve Leyālin ‘aşrin. [351a]/(3)=89/1

leyl (Ar.): Gece.

Cift, leyl ü nehārdur. [351a]/(12)=89/3

Geldi peygambere didi, peygamber ‘aleyhi’s-selām tebessüm idüp eyitdi. Ol

sevad leyldür, beyān-ı nehārdur didi. [28a]/(17)=2/187

lezā (Ar.): Ateşperestler için olan, cehennemın beşinci kapısının ismi.

Bedürüstî ol 'uķūbet Lezā ŧamūsı'nuñ 'uķūbetidür. [334a]/(11)=70/15-16

lezzet (Ar.): Lezzet, tat.

Ve anda ŧol nesne vardur ki ārzū ider gözler anı sever ve lezzet alur andan ve siz anda ebedilersiz. [289b]/(18)=43/71

lezzetlü: Lezzetli.

Eyit, yā Muħammed! Ol müstelezzāt, ya'nî lezzetlü nesnelere ŧunlaruñ-içündür ki ĩmān getir diler Allāh'a, dünya evinde kāfirlere daħı, lekin teb'ıyyeti-le yaluñuz mü'minlere dür kıyāmet güninde. [105b]/(16)=7/32

libas (Ar.): Elbize, kıyafet, giyecek.

Libas didüğü, yarar ki siz bunlara cehennemden hicābsız, bunlar size cehennemden hicābdur, demek ola. [28a]/(3)=2/187

libāslarını çıkar-: Kıyafetlerini çıkarmak.

Elbette fitne itmesün size ŧeytān, nice ki çıkardı atañuzu anañuzu uçmağdan, çıkaruban anlardan libāslarını, göstermeg-içün anlara 'avretlerini. [105a]/(19)=7/27

lîf (Ar.): Tel, ip.

Uzunı yetmiş arşun lîf ŧeklinde niçe ki diken taşırdu dünyāda Peyğāmbere 'aleyhi's-selām ĩzā-içün. [357b]/(9)=111/4-5

likā (Ar.): Kavuşma.

Ve didi ŧunlar ki bizüm likāmuz ummazlar niçün inmedi bizüm üzerümüze ferişteher ya göreydük Tañrımızu ki sen Peyğāmber idüğüñ bize diyeydi! taħķīķ ululandılar kendü nefslerinde ve döndiler Haķķ'dan ulu döniş. [215b]/(19)=25/21

likin → lākin

livāᧁa (Ar.): Çirkinlik, sapıklık.

Ve bundan öñdin günāhlar işlelerdi ya'nī livāta iderlerdi küfrlerle.

[146b]/(8)=11/78

livāta işle-: Günah işlemek.

Ve an, yā Muhammed, Lūt peygamberi, vaqtā didi kavmine. Livāta işlersiz, önürtmedi ol fāhişeye sizi, hiç bir aḥad 'alemlerden. [109a]/(15)=7/80

livāta it-: Günah işlemek.

Ve Lūt'a ḥikmet ve 'ilm virdük ve kırtarduk anı şol küyden ki murdār iş işlerlerdi ya'nī livāta iderlerdi. [199a]/(18)=21/74

loḫma (Ar.): Yiyecek parçası, lokma.

Pes balıḫ anı loḫma eyledi. [264b]/(10)=37/142

luḫf (Ar.): İyilik, lutuf.

Bedürüstī Tañrı luḫf ve ḥıbret eyesidür. [205a]/(8)=22/63

luḫf eyesi: Lutuf sahibi.

Bedürüstī benüm Tañrum luḫf eyesidür neye dilerse. [155b]/(11)=12/100

luḫf işle-: İyilik yapmak.

Ve şol ki Allāh anuñ fitnessin dileye, sen mālİK olamazsın aña, Tañrıdan bir luḫf işlemege. [82a]/(8)=5/41

luḫf-ı müste'ān: Allāh'ın lutfu.

İllā kerem-ı Ḥannān, luḫf-ı müste'ān. [350b]/(6)=89/1

lügat (Ar.): Dil.

Ve hem āmīn de iki lügat vardır. [3a]/(8)=1/6-7

Aña söylemek öğretdi dürlü lügatlerle. [311b]/(16)=55/4

M

ma'āş (Ar.): Asilikler, isyanlar.

Ve meyl eylesün-içüñ ol düşmenlige, gönülleri şunlaruñ ki İmān getirmezler āḥirete ve rāzī olsun-içün anlar ol gurūra ve kıazanmağ-içün anlar, şunu ki

anlar kazançlılardır küfürden, ma'âşından. [99a]/(15)=6/113

ma'âşıya bak-: Günaha girmek.

Bu naşîhat şunların-ıçündür ki korkular, hacdan döndükde ayrık ma'âşıya bakmayalar. [30b]/(17)=2/203

ma'âş (Ar.): Yaşayış, geçinileceş şey.

Ve virmen sefîhlere şol mällaruñuzu ki, Allâh eyledi sizün ma'âşuñuz-ıçün nizâm kıldı. [61a]/(7)=4/5

ma'bed (Ar.): İbadet edilecek yer.

Yıkılurdu şavma'aları ruhbânların ve kilseleri NeşârAnuñ ve ma'bedleri Yehüd'ün. [203b]/(16)=22/40

ma'būd (Ar.): İbadet edilen, tapılan, Allâh.

Bırağisaruz, gönüllerine şunların kim kâfir oldılar, korkuyı şol sebeb-ile ki işrâk itdiler Allâh'a şol şanemi kim indürilmedi-idi aña bir hüccet, ma'būd iduğına. [56a]/(10)=3/151

ma'būd di-: Allâh demek.

Ve virdük Mūsā'ya Tevrât'ı ve anı Benî-İsrâ'il'e reh-nümâ kılduk ki idinmen benden gayrı'yı ma'būd diyü iy zürriyyeti şunuñ ki Nūh'-ile bile yükletdik gemiye. [173b]/(12)=17/2

ma'būd idin-: Allâh edinmek.

Anı ma'būd idindiler ve zâlimlerden oldılar. [113b]/(1)=7/148

ma'būd katr. Allâh katı.

Ve eger görseñ yâ Muhammed ol vaqti ki günâhkârlar başların aşğa idicilerdür hacâletden kendülerün Ma'būdı katında. [244a]/(18)=32/12

ma'būd şan-: Allâh sanmak, Allâh olarak görmek.

Eyit yâ Muhammed tapuñ şunlara ki anları ma'būd şanursız andan soñra, andan gayrı. [176b]/(18)=17/56

ma‘būd taleb it-: Tapılacak (birini) talep etmek.

Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi. Tañrıdan ğayrı sizüñ-içüñ ma‘būd mı taleb ideyin ve ol ululadı sizi ‘ālemler üzerine? [112b]/(10-11)=7/140

ma‘būdına yaqışla-: Allāh’ına yaklaşmak.

Taleb iderler anlar anlaruñ ma‘būdına yaqışlamağı kanķısı [176b]/(21)=17/57

ma‘būduña nazār eyle-: Allāh’ına dönmek, Allāh’ına bakmak.

Ve nazār eyle şol ma‘būduña ki sen anuñ üzerine müdāvim olduñ. [194b]/(11)=20/97

mācerā (Ar.): Cereyan eden, geçen, olup geçen şey.

Yok Tañrı haķkı-çün, ĩmān getürmezler, tā seni hākim itmeyince aralarındağı mācerāda, andan soñra bulmayalar kendü nefslerinde tarlığanmaq şundan ki sen hūkm itdüñ ve teslīm ideler hūkmüñi teslīm itmeklik, itā‘at-ı tāmma-y-ıla. [67b]/(5)=4/65

mādem (Ar.): Müddetçe,-dıkça.

Ve ben üzerlerine hāzır-idüm, mādem ki içlerindeyidüm. [90a]/(10)=5/117

maħall (Ar.): Yer.

maħallini beyān it-: Yerini beyan etmek.

Maħallini beyān eyledi ki, fuķarā-y-içüñdür şadaķa, şol faķirler-içüñdür ki ħabs oluñdılar, Tañrı Te‘ālā tā‘atinde. [43a]/(1)=2/273

maħalle (Ar.): Bir şehir ve kasabanın bölündüğü kısımlardan her biri, mahalle.

Pes girü döndi Mūsā ümmetine kaķıyup melül olup vaķtā ki maħalleye girdi gördi anları ki Buzağuyı çevre almışlar taparlar. [194a]/(3)=20/86

mağāra (Ar.): Mağara.

Ve itcügezleri iki ķolın döşemişdür mağāra öñinde. [181b]/(7)=18/18

mağārada eglen-: Maparada eğlenmek.

Andan soñra uyarduk anları tā bilevüz ki kanķı bölük kāfirlerden ve

Müstülmānlardan yeg şayar şunu ki eglendiler ol mağārada ki Eblestān 'uñ şağ yanındadır zemān yöninden. [181a]/(6)=18/12

maḥbūb (Ar.): Sevilmiş, sevilen, sevgili.

Zīrā ki namāz anlara maḥbūb ve maḡūbdur. [9a]/(2)=2/45

maḥbūbe (Ar.): Sevilmiş, sevilen, sevgili.

Bir maḥbūbesi var-idi. [33b]/(1)=2/221

maḡbūn (Ar.): Şaşkın, şaşırılmış.

Nā-gāh anlar ol günde maḡbūn oldılar göricek ki bütleri uvanmış bu Mekke fetḥ olduḡdadur. [208b]/(16)=23/77

maḡbūn dön-: Şaşkın (olarak) dönmek.

Eger eyle idersiz, nevmīd maḡbūn dönersiz. [80a]/(18)=5/21

maḡbūn ol-: Şaşırarak.

Tā helāk ide bir tāyifeyi, şunlardan ki kāfir oldılar, ya bunları şikeste kıla pes bunlar dönelerdi maḡrūm olup, maḡbūn olup. [54b]/(13)=3/127

maḡbūn oldukları gün: Şaşkın oldukları gün.

Ya 'nī kāfirler ve münāfıklar maḡbūn oldukları gündür. [326b]/(18)=64/9

maḡbūnlık: Şaşkınlık.

Ve ziyāde itmez kāfirlere kendüleri illā maḡbūnlık āhiretde. [258a]/(1)=35/39

maḥbūs (Ar.): Hapsolünmüş, bir yere kapatılmış.

Ve yetmiş baş ḡurbAnı men' itdiler şol ḡālde ki maḥbūs ḡaldı buḡazlanacak yere varmaḡdan. [301b]/(1)=48/25

maḥbūs ḡal-: Mahpus kalmak.

Ve yetmiş baş ḡurbAnı men' itdiler şol ḡālde ki maḥbūs ḡaldı buḡazlanacak yere varmaḡdan. [301b]/(1)=48/25

maḥcūb (Ar.): Utanan, utanmı, kapalı, örtülü.

Ve eyitdiler. Bizüm gönlümüz maḥcūbdur, sizüñ sözüñüz işidimezüz,

anlayımazuz. [14b]/(7)=2/88

mağfiret (Ar.): Allāh'ın kullarının günāhlarını bağışlaması, af, bağışlama.

Elbette Tañrı anları mağfiret itmez. [130b]/(12)=9/80

mağfiret eyesi: Bağışlayan.

Bedürüstī senüñ Tañruñ mağfiret eyesidür ve 'azāb-i elīm eyesidür.

[281a]/(1)=41/43

mağfiret dile-: Af dilemek.

Ve mağfiret dilerler şunlaruñ-içün ki inandılar du'āları budur. İy bizüm

Tañrımız keg-idi her nesneye senüñ rahmetüñ ve 'ilmüñ. [273b]/(15)=40/7

mağfiret dileñ-: Af dilenmek

*Eyit yā Muhammed bedürüstī ben size ol Tañrıdan korquduciyam tamū-y-ile
dahı muşdılayıcıyam uçmağ-ile ve mağfiret dileñ Tañrıdan diyü.*

[141b]/(19)=11/3

mağfiret eyle-: Affetmek.

Eydürler ki. İy bizüm Tañrımız! Temām eyle bizüm-içün bizüm nürümüzü ve

mağfiret eyle bize. [329b]/(2-3)=66/8

mağfiret olun-: Bağışlanmak.

*Eger yığlınurlarsa düşmenliklerinden, mağfiret olunur bağışlanur, geçen
suçları. [120b]/(15)=8/38*

mağfiret taleb it-: Af talep etmek.

Ve Tañrıdan mağfiret taleb itmekden. [184a]/(16)=18/55

mağfiret vir-: Affetmek.

Ve 'azābı şatun aldılar, mağfiret virüp, tamūyı uçmağ üzerine ihtiyār itdiler.

[26a]/(3)=2/175

mağfirete iviş-: Bağışlanmaya acele etmek.

Ve ivişüñ mağfirete Tañrıñuzdan ve cennete ki anuñ eni göklerce ve

yirlercedür, kim yaraqlanmışdur şol müttakîler-içün, kim yidürürler Tañrı rızası-çun, genişlikde ve tarlıqda. [55a]/(2)=3/133

mağfîret-ile beşâret eyle- Bağışlanmak ile müjdelemek.

Pes beşâret eyle aña mağfîret-ile dünyâda ve ulu şevâbile 'uqbâda. [258b]/(14)=36/11

mağlûb (Ar.): Yenilmiş, yenilen.

Ve anlar mağlûb olduktan şoñra gâlib olurlar yakîn zemânda yidi yıl içinde. [238b]/(1)=30/2-5

mağlûb it- Yenmek.

Eger size yardım ide Allâh Te'âlâ, pes size gâlib yokdur ve eger sizi şaya, pes kimdür ol kim yardım ide size ol mağlûb itdüğinden şoñra? [57a]/(17)=3/160

mağlûb ol- Yenilmek.

Pes mağlûb oldılar ol arada dahı döndiler, horlar oldukları halda. [111a]/(13)=7/119

mağrib (Ar.): Garb, batı.

Eyit ki. Tañrınıñdur maşriq ve mağrib. [22a]/(1)=2/142

mağrib sulţân. Batı'nın sultanı.

İki Mağrib pâdişâh'ı ol'dur ve iki Maşriq sulţanı ol'dur. [312a]/(8)=55/17

mağribden toğ- Batı'dan doğmak.

Anlar güymezler illâ anlara ölüm feriştelemi gelmege güyerler, ya Tañrınıñ emri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ ba'zı âyeti gelmege; güneş mağribden toğmak gibi. [103a]/(21)=6/158

mağrur (Ar.): Aldanmış.

Uğurlayın söyler, ba'zıları ba'zılarına, sözüñ berkini aldamağ-içün, mağrur kılmag-içün. [99a]/(11)=6/112

mağrūr eyle-: Aldatmak.

Elbette seni mağrūr eylesün yā Muḥammed, aḡnaduḡı, ya'nī ni'met içinde yatup ṭurdıkları, ṣunlaruñ ki kāfir oldılar, ṣehirler içinde ve iklimlerde.

[60a]/(15)=3/196

mağrur it-: Aldatmak.

Ve mağrur itdi anları dīnlerinde, 'afv Allāh'a iftirā itdikleri sebebi-le, kim Biz Tañrınuñ sevdük oḡlanlarıyuz dirlerdi. [47a]/(1)=3/24

mağrur kıI-: Gururlu yaratmak.

Uḡurlayın söyler, ba'zıları ba'zılarına, sözüñ berkini aldamaḡ-içün, mağrur kıImaḡ-içün. [99a]/(11)=6/112

mağrūr kıI-: Aldatmak.

Ḳo anları yisünler ve şafālar sürsünler ve mağrūr kıIlsun anları ṭulü emel. [163a]/(6)=15/3

mağrūr olar: Aldanan.

Bedürüstī Tañrı sevmez mālına mağrūr olanları ve ṭaleb eyle Tañrı saña virdüginde āhıret serāyını ve unutma naşībüñi uçından. [233b]/(11)=28/76

mağrurlık : Aldanma, aldanış.

Ve terk eyle, ṣunları ki dutdılar dīnlerini oyun ve mağrurlık, şaneme ṭapmaḡ gibi ve mağrūr itdi anları dünya dirligi. [95a]/(18)=6/70

Eyit yā Muḥammed ḡaber virüñ baña sizüñ bütlerüñüzi ki ṭaparsız anlara Tañrıdan ḡayrı gösterüñ baña ki ne nesne yaratdılar yerde varından ya anlaruñ ortaklığı var göklerde ya anlara Kitāb mı virdük ki pes anlar bir ḡucet üzerine olalar ol Kitāb'dan Belki va'ce eylemez zālimlerüñ ba'zı ba'zına illā mağrūrılığı. [258a]/(6)=35/40

maḡabbet, muḡabbet (Ar.):

Zirā 'ilmu'llāh'da mürted olacaḡ-idi ve anlar maḡabbet ucından aña uyalar

didük. [185b]/(10)=18/80

Dostuñ maḥabbeti-le gönüllerin pür-nür iderler. [349b]/(2)=89/1

Zīrā 'ilmü'llāh'da mürted olacağı-idi ve anlar maḥabbet ucından aña uyalar

didük. [185b]/(10)=18/80

Dostuñ meḥabbeti-le gönüllerin pür-nür iderler. [349b]/(2)=89/1

Ve içürilmiş-idi bunlaruñ gönülünde, buzağuya tapmak muhabbeti, küfürleri sebebi-le. [15a]/(16)=2/93

Ve eger kāfirleruñ naşīb olacak olursa, eydürlerdi ki. Biz üzerüñüze gālib olmaz mıyduḡ muhabbet-ile, ki müsülmanlaruñ esrārına sizi muḡtali' kılmaz mı duḡ dilerdi Ve almaz mı duḡ sizi mü'minlerden dilerdi. [74a]/(13)=4/141

maḥdüm (Ar.): Oğul, evlat, hizmet edilen.

Ve yüce eyledük anlaruñ ba'zını ba'zı üzerine derecelerde kimi ḥāk kimi pāk kimi ḥādīm kimi maḥdüm. [288a]/(4)=43/32

māhir (Ar.): Maharetli, hünherli, elinde iş gelir.

İllā ki 'ilm içinde māhir olanlar anlardan ve ĩmān getürenler anlardan 'Abdullah bin Selām gibi. [75b]/(14)=4/162

maḥlūk (Ar.): Yaratılmış.

Ve eger 'acebleriseñ 'acebdür anlaruñ sözleri ki eydürler. Şöyle midür ki biz kaçan toprak olavuz yine biz yeñi maḥlūk mı oluruz? [156b]/(14)=13/5

maḥlūka añlat-: Yaratılmı (olana) anlatmak.

Ve şunlar kim anlaruñ bellü ḥaḡḡı vardur zekāt gibi ḥālını maḥlūka añladana ve ḥālını ḥāliḡına añladana. [334a]/(18)=70/24-25

maḥlūkāt (Ar.): Yaratılmışlar.

İy iki yārüm zindānda āyru āyru Tañrılar mı ḥayrludur ya ol bir Tañrı mı yegdür ki Ḳahhār'dur cümle maḥlūkāt üzerine? [151b]/(15)=12/39

maḥlūkāta menzil kı-: Canlılara menzil yapmak.

Yeri maḥlūḳāta menzil ḳılmadıḳ mı dirileriken yer yüzinde ve öldükde ḳarnında? [342a]/(5)=77/25-26

maḥlūḳātı yarat-: Canlıları yaratmak.

Oḳı yā Muḥammed şol Tañrı adını ki yaratdı maḥlūḳātı hergiz anda eksük yok. [354a]/(1)=96/1-2

maḥmūl (Ar.): Yüklenmiş, kurulmuş.

Bu āyet mensuḥdur āyet-i recm birle, ya āyet, siḥāka maḥmūldür.
[62b]/(4)=4/15

maḥrūm (Ar.): İstedigini elde edemeyen, nasipsiz.

Nāgāh gördiler ki maḥrūm ḳalmışlar. [93b]/(1)=6/44

maḥrūm ol-: Nasipsiz olmak.

Ve añdur, yā Muḥammed, Ḳur'ān'-ile, tā ki maḥrūm olmaya hiç bir nefis ḳazandıḳı günāh-ile, ki yokdur ol nefse Tañrıdan ğayrı dost ve ne şefā'atçı ki şefā'at ide. [95a]/(19)=6/70

maḥrūmlıḳ: Nasipsizlik.

Ve berkidüñ ayaḳlaruñuzı cengde ve şunlar ki kāfir oldılar pes maḥrūmlıḳ anlara ve Tañrı anlaruñ 'amellerini zāyi'eyledi bu nesne anlara şol sebebdir ki bedürüstī anlar Tañrı indürdüḳi nesneyi sevmediler.
[297b]/(14)=47/8

maḥşūş (Ar.): Tahsis edilmiş.

Murād bundan Dün Namāzı'dur ki Peyġāmbere maḥşūş [341a]/(21)=76/26

maḥşuş ḳıl-: Tahsis etmek.

Girü ancılayın biz ḳılduḳ sizi, ya'nī nice ki İslām'a ḳulağuzladıḳ ve Kā'be ḳiblesine ḳulağuzladıḳ ümmet-i vasaḳ ḳılduḳ, dürlü dürlü 'atalar-ile maḥşuş ḳılduḳ. [22a]/(6)=2/143

maḥv (Ar.): Yok etme, perişan etme.

Maḥv ider Allāh şunu ki diler ve şābit ider şunu ki diler se‘ādetden şekāvetden.

[159a]/(16)=13/39

maḥv eyle- Yok etmek, mahv etmek.

İy Perverdigārumuz kazı anlaruñ ya‘nī maḥv eyle māllarını! kaçan ki Mūsā du‘ā kıldı ekinleri açcaları altunları taş oldu. [140b]/(5)=10/88

maḥv it- Yok etmek, mahv etmek.

Ve eger taḥkīk kitāb ehli ĩmān getürseler ve Tañrıdan korksalar, elbette maḥv iderdük anlardan günāhlarını ve givüreydük anları na‘īm uçmaıklarına.

[84b]/(11)=5/65

Elbette mahv idiserem anlardan, günāhlarını Ve elbette givürürem anları bostānlara bağçalara ki altlarından ırmaıklar akar, ‘ıvāz oluban Tañrı katından.

[60a]/(12)=3/195

maḥv ol- Yok olmak, mahvolmak.

Ve eger şirk ideler, hidāyet bulduğdan soñra elbette maḥv olur anlardan, şol ‘amel ki işlemişlerdi. [96b]/(18)=6/88

maḥzūr (Ar.): Engel, sakınca.

Bedürüstī senüñ Tañrıñuñ ‘azābı maḥzūr oldu ya‘nī eyle gerek ki andan hāzer ideler. [177a]/(3)=17/57

ma‘īšet (Ar.): Yaşama, yaşayış, geçinme.

Görmediler mi ki bedürüstī biz gıceyi eyledük tā anda sākin olalar ve gümdüzi göstertici kılduđ tā esbāb-ı ma‘īšet üzerine olalar. [228a]/(19)=27/86

makām (Ar.): Makam, durulacak yer.

Ve taḥkīk Tañrıdan korkanlaeriçün hūb makām vardur. [267b]/(2)=38/49-50

makām ol- Makam olmak, yer olmak.

Eyit yā Muḥammed ol mı hayrludur ya huld uçmağı ki va‘de olundu mütteķīler-içün oldu huld uçmağı anlaruñ-içün ‘amellerine ‘ıvāz ve anlara

*varacak maḳām oldu vardur anlaruñ-içün anda neyi ki dilerler ebedī
kaldıkları hālde ol cennetde Tañrınuñ üzerine bir va‘de oldu ki su‘āl olunur
peygamberleri dil-ile ve ol gün kopar anları ve şunu ki şaparlardı Tañrıdan
ğayrı. [215b]/(3)=25/15*

maḳām-ı maḳmūd. Maḳşer günü Hz. Muhammed’in diğere peygamberlere ve velilere
sığınacak yer olan en büyük bağışlama makamı.

*Yaḳīn oldu ki göndere seni yā Muḳammed tañrıñ ol köşke ki anuñ ādı
Maḳām-ı Maḳmūd’dur. [178b]/(5)=17/79*

maḳbūhīn (Ar.): Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen.

*Ve uydurduḳ anlara işbu dünyāda la‘neti ve kıyāmet güninde anlar
maḳbūhīndindir. [231b]/(4)=28/42*

maḳbūl (Ar.): Beğenilmiş, kabul olunmuş.

*Bedürüstī bu ‘ıvaz oldu sizūñ-içün itdüğüñüz ‘amel sebebile ve ‘amelüñüz
maḳbūl oldu. [341a]/(16)=76/22*

maḳbūl ol-: Beğenilmek, kabul olunmak.

Pes ol ṭāyifenüñ emekleri maḳbūl oldu. [174b]/(16)=17/19

maḳhūr (Ar.): Kahrolmuş, Allāh’ın gazabına uğramış.

*Ve dīn idinmezler Ḥaḳḳ dīni şunlardan ki Kitāb virildiler Tā cizye virince
ḳahrdan maḳhūr oluben. [125b]/(20)=9/29*

maḳhūr ol-: Kahrolmak.

*İlla şunlar ki maḳhūr olalar, erenlerden olsun, ‘avratlardan olsun, oğlanlardan
olsun. [70b]/(21)=4/98*

maḳşad (Ar.): Amaç, istenilen şey.

Maḳşadları namāzların göstermekdür. [356b]/(19)=107/6

maḳtūl (Ar.): Katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş.

Pes şol ki ‘afv oluñdı anuñ-içüñ ḳarındaşından bir nesne, vardur aña, kim

*hoşluğ-ile talep ide diyeti, maqtûlden ötürü, dâhı vardır kâtîle ki, diyeti edâ
ide velîye, lutf-ile. [26b]/(10)=2/178*

māl (Ar.): Valık, servet, para, mal.

*Ve haramılığı ve oğruluğı, dağı kalan zulmı ve māl almağı, haqsuz yire ve şirk
[105b]/(21)=7/33*

māl vir-: Mal vermek.

*Ve eger dileseñüz, bir ‘avratı bir ‘avrat dağı yirine getürmegi ve birine bir
kınğar māl virmiş olasız, pes ol maldan bir nesne almañ. [63a]/(4)=4/20*

māl eyesi: Servet sahibi.

*Hâl bu ki kavmi’-ıdı ve māl eyesi ki Ebū Bekr’dür qarâbet eyelerine şadağa
virmege ve miskînlere ve Tañrı yolında hicret idenlere ve ‘afv itsünler ve
günâhlarından geçsünler. [211b]/(8)=24/22*

māl yığ-: Servet toplamak, mal toplamak.

*Ve ammâ şol ki bahîllik ide ve māl yığa ve yalanlaya Lā İlähe İlla’llâh
dimegi. [353a]/(6)=92/8-10*

mālî cem‘ eyle-: Serveti toplamak.

*Ol şoldur ki taşı başına ve başın taşu urdı mālî cem‘ eyledi tã kul ve qaravaş
şatun ala. [356a]/(11-12)=104/1-2*

mālî gider-: Malı gidermek.

Eydür ki çok mālî giderdüm anı helâk itmege, dir. [352a]/(17)=90/6

mālî şağışla-: Serveti saymak.

*Dağı Muhammed Muştafâ ile ceng ide ve ol mālî şağışladı tã nöker idine sãz
ve şilâh idine. [356a]/(12)=104/1-2*

mālî yağmalat-: Serveti yağmalatmak.

*Ya dünyâda ‘azâbdur ölmek ve esîr olmak ve mālî yağmalatmak ve celâyı
vağan itmek gibi. [190a]/(18)=19/75*

mālın artur-: Servetini çoğaltmak.

Ve her kimüñ ki güci yitmese sizden, mālın arturmağa, kim anuñ-ıla muḥşana ḥātunlar evlene, ki mü'mine olalar, pes siz mālīk olduğunuz cāriyelerüñüzden evlensün, mü'mine cāriyelerüñüzden. [63b]/(12)=4/25

mālın yiyen: Malını yiyen.

Ribā mālın yiyenüñ üzerine seksene yakın günāh ḳapusu açıkdur didi. [43b]/(2)=2/275

mālına mağrūr ol-: Malına aldanan, malıyla gurur duyan.

Bedürüstī Tañrı sevmez mālına mağrūr olanları ve ḫaleb eyle Tañrı saña virdüğünde āḫiret serāyını ve unutma naşībüñi uçından. [233b]/(11)=28/76

mālından az şadaḳa it-: Servetinden az sadaka vermek.

Ya gödüñüz mi şunu ki yüz çevürdi Ḥaḳḳ'dan ve az gösterdi ḫā'atden ve mālından az şadaḳa itdi belki hiç itmedi ya anuñ yanında mıdur ḡayb 'ilmi ki ol görür ola anı? [309b]/(3)=53/33-34

mālını cānını peygambere fidī ḳıl-: Malını, canını peygambere fiyde etmek.

Din yolında ḳuvvetlü, mālını, cānını peygambere fidī ḳılan didi. [4b]/(21)=2/14

mālını nafaḳa vir-: Servetini nafaka vermek.

Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafaḳa virdi Mekke fetḫ olmadın ve ḳıtāl eyledi. [316a]/(10)=57/10

mālını vir-: Servetini vermek.

Ve mālını virdi Allāh 'ışkına, yāḫuz mālını virdi, seve-ḫururken, ḳarābet eyelerine ḳavimlerine, yetimlere ve miskinlere ve yolcılara ve dilencilere ve mālā kesilenlere, ḳul-iken ya ḳaravāş-iken. [26a]/(15)=2/177

mālları alıñ-: Servetleri alınmak.

Ya daḫı görmediler mi ki bedürüstī biz bir āmīn Ḥarem ḳılduḳ ve ḫaḳḳ

kaabilurdu çevre yanlarından mälları alınurdu putlara inanur lar mı?

[238a]/(13)=29/67

mälları çoğal-: Servetleri çoğalmak.

Andan soñra degişürdük yamanlık yirine, yahşılıgı, tā bay-ıdılar, mälları çoğaldı. [110a]/(13)=7/95

mälları fāyide it-: Servetleri yararlı olmak.

Hergiz fāyide itmez mälları ve ne oğlanları Tañrıdan gelen ‘azābı men’ itmege hıç bir nesne. [319b]/(13)=58/17

mälları-la gāzā eyle-: Servetleriyle savaşmak.

Bedürüstī şunlar ki ĩmān getürdiler, ve hicret itdiler ve gāzā eylediler mälları-la, nefsleri-le, Allāh yolında ve şunlar ki evlerine aldılar peygamberi ve aşhābını ve yardım eylediler ol t̄āyifenüñ ba‘zı ba‘zınuñ dostlarıdır, kavmleridir. [123a]/(11)=8/72

mälların işlāh it-: Servetlerini iyi duruma getirmek.

Eyle olsa Allāh Te‘ālā buyurdu ki, ya‘nī eyit, yā Muḥammed. Bunlaruñ mälların işlāh itmek size yigdür bunlara qarışmağdan. [33a]/(16)=2/220

mälların pāk it-: Servetlerini arındırmak.

İy bizüm efendümüz! Ve gönder anlaruñ içine, anlardan bir peygamber ki oқыya anlaruñ üzerine senüñ Qur‘ān‘uñı ve anlara kitāb ve hikmet örgede ve anları pāk ide küfürden ve mälların pāk ide zekāt-ile. [20a]/(20)=2/129

mälların Tañrı yolına harc it-: Servetlerini Tanrı yoluna harcamak.

Pes şunlar ĩmān getürdiler sizden ve mälların Tañrı yolına harc itdiler. [316a]/(1)=57/7

mälların yidür-: Mallarını yedirmek.

Ve şunlar ki yidürürler mälların, hālka göstermek-içün. [65a]/(12)=4/38

mällarından nafaka vir-: Mallarından nafaka vermek.

Erenler mūsāllaḥlardır ‘avratlar üzerine, ya’nī ‘avratlarıñ muşālihi üzerine, şol sebeb-ile ki Tañrı ululadı Ba’zını ba’zı üzerine ve şol sebeb-ile ki nafaқа virdiler mällarından. [64b]/(11-12)=4/34

mällarını görıcı ol-: Servetlerini gören.

Bedürüstī Tañrı işidici oldı kıllarıñ du‘āsını, görıcı oldı mällarını.
[67a]/(1)=4/58

mällarını mahv eyle-: Servetlerini yok etmek.

İy Perverdigārumuz kazı anlarıñ ya’nī mahv eyle mällarını! kaçan ki Mūsā du‘ā kıldı ekinleri açcaları altunları taş oldı. [140b]/(5)=10/88

mällar-ile çalış-: Servetleri ile çaba çalışmak.

Andan soñra gümān itmediler ve çalışdılar mällar-ile ve nefslar-ile Tañrı yolında. [303b]/(3)=49/15

mällari-le meded vir-: Mallarıyla yardım etmek.

Göndersün sizüñ üzerüñüze gökden oğlağı yağmurı ve meded virsün size mällarile, oğullarile. [335a]/(18)=71/12

mällari-le helāk it-: Mallarıyla yok etmek.

Tañrı helāk itdi anları mällari-le ve kâfirlerçün anlarıñ gibidür şimdiki çağda dahı. [297b]/(18)=47/10

māluñuzı şadeқа it-: Malınızı sadaka etmek.

Ve n’oldı size kim şadeқа itmezsiz māluñuzı Allāh yolında?
[316a]/(8)=57/10

māluñuzı Tañrı yoluna vir-: Malınızı Tanrı yolunda harcamak.

Eger Tañrı yoluna māluñuzı virürseñüz eyü gönille artırur anı sizüñ-içün ve sizi yarlıgar. [327a]/(17)=64/17

māldār (Ar.): Malı olan, zengin.

Bir kişi var-idi, anuñ bir ‘emmüsi var-ıdı māldār; yoldaş oldılar, giderler-idi.

[11b]/(20)=2/67

māl-dārlıg: Zenginlik.

Ve eger halk bir olmaya²-idi hırş içinde ya³nī Müsülmān, Kāfir māl-dārlıgına imrenmeyeydi kılurduķ şuña ki kāfir olur Tañrıya evlerinüñ saķfını gümüşden ve nerdübānlarını ki anuñ üzerine çārtāķlarına çıkarlar ve evlerine kapularını ve tahtlarını ki anuñ üzerine tekyelenürler bir uğurdan gümüşden kılurduķ ve altun kılurduķ. [288a]/(7)=43/33

mālik (Ar.): Malik, sahip.

Pes şunlar ki ortaķcı oldılar rızķda rızķlarını yemīnleri mālik olduğı kimesneye redd idiciler degüldür. [169b]/(10)=16/71

mālik ol-: Sahip olmak.

Şunlardan ki māluñuzla mālik olduñuz. [212b]/(10)=24/33

ma³lūm (Ar.): Belli olan, bilinen.

Bundan ma³lūm oldu ki zann-ile söylemek varimiş. [181b]/(12)=18/19

ma³lūm aylar: Belli aylar.

Hac vaķtı, ma³lūm aylardar; Şevval⁴dür, Zülķa⁵de⁶dür, Zilhicce ayınuñ on günidür. [30a]/(5)=2/197

ma³lūm gür: Belli gün, kıyamet günü.

Allāh didi: sen mühlet virilmişlerdensin tā vaķt-i ma³lūm günine degin. [268a]/(20)=38/80-81

ma³lūm kıl-: Belli etmek.

Ol hisābı bunlaruñ-ıla ma³lūm kıldığı, izzetlü meliķküñ taķdīridür ki ilminden nesne gāyib olmaz. [97b]/(18)=6/96

ma³lūm ol-: Belli olmak, bilinmek.

Bu āyetden ma³lūm oldu ki selām virmek sünnetdür, almaķ vācibdür. [69a]/(18)=4/86

ma'mūr (Ar.): Bayındır.

Beyt-i Ma'mūr haḳḳı̄çün ki yedinci felekedür. [307a]/(2)=52/1-7

ma'nā (Ar.): Mana.

Ve anlardan ba'zı, ümmīlerdür bilmezler Tevrāt'ı, illā lafzı nı oḳumaḡı ancak, ma'nāsından nesne fehmi itmezler. [13a]/(15)=2/78

Ma'nāsı, İbn-i 'Abbās katında: ena'llāhü a'lemü dimek olur. [3a]/(12)=2/1

ma'nī (Far.): Mana, anlam.

Ve dirler ki: İşıtdük 'āşī olduḡ ve işit, işitdürülmedük ḫālda bir ma'nīde, işit dimek olur ve bir ma'nīde sögmekdür, ru'ūnet-ile egibeni dillerini sögmege ve dīn-i İslām'a ta'n idübeni. [65b]/19-(20)=4/46

Ya ma'nīsı, anlaruñ arasında, hergiz işitmeyesin, dimek olur. [17a]/(11)=2/104

ma'nīsini sor-: Anlamını sormak.

Şor yā Muḫammed'istivā ma'nīsini biline ki Tañrıdur. [217b]/(10)=25/59

māni' (Ar.): Mani, engel, alıkoyma.

Taḫḳīḳ Tañrı bilür sizden māni'olanları düşmen-ile cengden. [246b]/(10)=33/18-19

māni' ol-: Engel olmak.

Ve yoḡdur anlara yardımcılarından, māni' olalar 'azābuma. [49b]/(1)=3/56

Bedürüstī Tañrı işler şunu ki dirler kimse māni'olmaz. [202a]/(6)=22/14

manşūr (Ar.): Allāh'ın yardımıyla galip, üstün gelmiş.

Bedürüstī Allāh Te'ālā her nesne üzerine ḳādirdür, ya'nī müsülmānları kāfir üzerine manşūr ider. [17b]/(20)=2/109

manşūr ol-: Allāh'ın yardımıyla galip gelmek, üstün olmak.

Mü'minlere manşūr oluruz dirler ve münāfıḳlar mü'minleruñ köki kes-ile şanurlar. [246a]/(12)=33/10

maraz (Ar.): Hastalık.

Görürsin şunları ki gönüllerinde maraz vardır nifâkdan iverler anlaruñ-ıla dost olmağa. [83b]/(1)=5/52

ma'rifet (Ar.): Bilgi, ilim.

İy babacığum ben şol kim ki baña geldi ma'rifetden şol ki baña gelmedi. [188b]/(18)=19/43

maşâlih (Ar.): İşler.

Ve gün ve ay yılduzlar, teşhîr olunmuşlar anuñ emri-le, kullarınuñ maşâlihi-çün. [107b]/(11)=7/54

maşâlih-i 'ibād: İbadet edenin amelleri.

Bilür maşâlih-i 'ibādı, ezelen ve ebeden. [65a]/(1)=4/35

mashara (Ar.): Alay ve eğelence konusu.

Ve tahkîk masharalığa alındılar Peygâmbere ki senden öñ geçübür. [158b]/(14)=13/32

masharalığa al-: Alaya almak, alay etmek.

Ve masharalığa alurlardı şunları ki imân geturdiler. [31b]/(12)=2/212

masharalık: Alay etme, eğlenme.

Biz anları masharalığa aldık dünyâda belki meyl itdi anlardan gözlerümüz. [267b]/(21)=38/63

ma'siyet (Ar.): Günah, itaatsizlik.

Ve bilüñ ki bedürüstî Allâh perde olur kişiy-ile gönli arasında, mü'min-ile ma'siyet arasına girür, mü'min uçmağa gider. [119b]/(15)=8/24

ma'siyete dön-: Günaha yönelmek.

İşitdiñüz Tañrı esirgedi, anlara Peygâmbere gönderdi ve eger ma'siyete dönerseñüz biz dâhı hışm itmege dönerüz dir Tañrı Te'âlâ. [174a]/(10)=17/8

ma'siyetler-ile ko-: Günahlar ile bırakmak.

Ve eger Tañrı kınayaydı halkı ma'şiyetler-ile komazdı yir üzerinde bir cānever ve illā kim anları egler vaqt-i ma'lūma degin 'afv-ile keremile.

[168b]/(19)=16/61

maşlahat (Ar.): İş, ihtiyaç.

Ve indürdük anı indürmek ki maşlahat üzerine hācet olduqca.

[180a]/(12)=17/106

maşlahatı bil-: İşi bilmek.

Yaradur şunu ki diler ve ol bilür maşlahatı ve kādirdür ve kıyāmet kopduğı gün and içerler kāfirler ki eglenmediler bir sā'atden gayrı. [241b]/(4)=30/54

maşlahatın kayur-: İşini hazırlamak.

Dirlikleri maşlahatın kayurmazlardı. [30a]/(12)=2/198

ma'sūm (Ar.): Suçsuz, kabahatsiz, masum.

Zirā nebī-i ma'sūmdur. [16a]/(7)=2/102

maşriq (Ar.): Şark, doğu.

Eyit ki: Tañrınıñdur maşriq ve mağrib. [22a]/(1)=2/142

maşriq sultānı. Doğu sultanı, Allāh.

İki Mağrib pādişāh'ı ol'dur ve iki Maşriq sultānı ol'dur. [312a]/(8)=55/17

maşriq irāqlığı ol-: Doğı uzaklığı olmak.

Ve kāfirler şanurlar ki anlar toğrı yoldadur tā biz gelince ol vaqt didi ki: Nolaydı benümler senüñ ortamızda iki Maşriq irāqlığı olaydı! Ne yamān yoldāş sın sen diye şoñ peşīmān fāyide itmez. [288a]/(18)=43/38

maşriq ile mağrib. Doğu ve batı.

nefs ve eydür, temennī kıluq. Nolaydı, anuñ-ile ol yaramazlık arasında irāq mesāfet ola, maşriq-ile mağrib arasınca olaydı. [47b]/(1)=3/30

maşriqdan döndür-: Doğu'dan (yana) çevirmek.

ihsān degüldür, yüzüñüz döndürmek maşriqdan mağribden yaña namāz ide

ba'zılar. [26a]/(9)=2/177

maşrıkdan getir-: Doğu'dan getirmek.

İbrāhim eyitdi. Bedürüstī Allāh, günü maşrıkdan getirür pes sen mağribden getir anı didi. [40a]/(20)=2/258

maşrıķ'ũñ ve mağrib'ũñ Tañrısır. Dogu'nun ve Batı'nın Tanrısı.

Mūsā eytdi. Maşrıķ'ũñ ve Mağrib'ũñ Tañrısıdur ve ikisinũñ aralıgunũñ Tañrısıdur eger añlarsañuz. [219a]/(19)=26/28

ma'sūķ (Ar.): Sevilen, sevilmiş.

Ve gice haķķ-içün ki anda 'Arafāt'dan Minā'ya giderler ya ol gece haķķ-içün ki Peygāmbēr 'aleyhi's-selām Mekke'den Medīne'ye göçdi ya ol gece haķķ-içün ki 'aşık ma'sūķıle halvet kıldı. [351a]/(16)=89/4

mā'ũn (Ar.): Yardım, imdat.

Ve men'iderler haķīr ve faķīrden Mā'ũn'ı. [356b]/(20)=107/7

māyide (Ar.): Üzerinde yemek bulunan sofrā, Kur'an – ı Kerim'de bir sure ismi.

Helāl oldı size dört ayaķlu-deveden şıgırdan koyundan illā şol ki oķınur üzeriñüzē māyide sūresi'nde ħarāmlıķ-ıla. [203a]/(8)=22/30

māyideden yi-: Sofradan yemek.

Eyitdiler. Dilerüz ki ol māyideden yiyevüz ve gönümüz dölēne ve bilevüz ki taħķīķ sen gerçek söyledüñ bize ve anuñ üzerine ŧanuķlardan olavuz. [89b]/(2)=5/113

māyil (Ar.): Bir yana eğilmiş, eğik.

māyil ol-: Eğik olmak, meyilli olmak.

Ve eger dilesevüz, ħaldurduķ anı, ol āyetler sebebi-le ve illā kim ol Bal'am yire māyil oldı ve nefsine uydı. [116a]/(7)=7/176

maymun: Maymun.

Anları ayu, maymun, toñuz eyledi. [90a]/(1)=5/115

maymun sûretine döndür- Maymun şekline çevirmek.

Murād, sûretlerin ayu, maymun sûretine döndürmekdür. [66a]/(7)=4/47

ma'yûb (Ar.): Ayıplanan, ayıplanmış.

Diledüm ki ben anı ma'yûb idem ve öte yanlarında bir pâdişâh var-idi ki alurdı her gemiyi güc-ile. [185b]/(7)=18/79

mazleme (Ar.): Zulüm, can yakma, haksızlık.

Pes şol ki 'afv ide, mazleme sinden, dâr-ı düñyâda ol 'afv kefaretdür cirâhet idene. [82b]/(13)=5/45

mazlemeden kurtulmalıĝ: Zuluümden kurtulma.

Pes her ki tevbe ide zulm itdüginden sonra ve ıslaĝ ve işin kayursa, mazlemeden kurtulmalıĝ-ile, Bedürüstî Allâh anuñ tevbesini kabûl ider ve âhîret 'azâbından kurtarur. [81b]/(14)=5/39

mazlum (Ar.): Zulmedilmiş olan, zulme uğramış olan.

Anlar mazlum olmazlar, zîrâ itdüklerinden bulısarlardur. [44a]/(1)=2/281

mazlumun du'asını ve hâlini bilici ol- Zulmedilmiş olanın duasını bilir olmak.

Ve Allâh işidici oldı mazlumun du'asını ve bilici oldı hâlini, derdlere dermân Allâh. [74b]/(12)=4/148

mazlüm ol- Zulme uğramak.

Allâh sevmez, bir kişiyi yaman vech-ile anmaĝı, meger şol ki mazlüm ola, yaman vech-ile, aña, bâ'is yok. [74b]/(11-12)=4/148

mazmaza (Ar.): Abdest alırken ağıza su alma.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri mazmazadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şakalın hâlinde komakdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmak-dur, ya'nî kasık yülümekdür, biri istincâdur, biri kıltuk yülümekdür, biri tırnak kesmekdür. [19b]/(8)=2/124

ma'zül (Ar.): Azledilmiş, işinden çıkarılmış.

Bedürüstî anlar işitmekden ma'züllerdür pes tapma yâ Muhammed' Tañrıya ile bir ayruķ Tañrıya dahı. [223b]/(8)=26/212

ma'zür (Ar.): Özürlü, üzürü olan.

Tahķik erişdügüm benüm katumdan ma'zür olmağa. [185a]/(20)=18/76

ma'zür ol-: Özürü olmak.

Dereceler yöninden ki Tañrıdandır derece didügi, oturanlar ma'zür oldukları takdîrcedür, derecât didügi, oturanlar sağlar olduğı takdîrcedür, Ve yarlıgamaķ cihetinden ve esirgemek cihetinden. [70b]/(12)=4/95-96

mecâl (Ar.): Güç, kuvvet, fırsat, imkan.

Ve şunlar ki îmân getürdiler ve Mekke'den Medîne'ye göçmediler, anlarıñ karabatından size nesne yokdur, ya'nî mîrâşa mecâl olmaz aralarında, tâ Mekke'den Medîne'ye göçince. [123a]/(15)=8/72

meclis (Ar.): Toplantı, yer, meclis.

İy şunlar ki îmân getürdiler! vaķtâ ki dinilse size ki gik oturuñ meclislerde, pes gik tutuñ meclisi ki Tañrı siziñ-içün gik tuta uçmağını ve kaçan ki tağılıñ dinile, pes siz dâhı tağılıñ! Tañrı yüceldür şunları ki îmân getürdüler sizden Ve şunlara ki 'ilm virildiler, dereceler vardır şehîdler mertebesine beñzer ve Allâh, şuña ki siz işlersiz 'âlimdür. [319a]/(15)=58/11

meclisinden tur-: Yerinden kalkmak.

Cinnîlerden bir kuvvetlusi didi. Ben getüreyim saña anı andan oñ hükmiñ meclisinden turasın öyleye degin otururdu Ve tahķik ben bu iş üzerine kuvvetlüyin âminin. [225b]/(19)=27/39

mecmu' (Ar.): Cem olunmuş, toplanmış.

Anlar aşl-ı kitâbdur kim mecmu' esrâr andan kopar. [45b]/(3)=3/7

mecmu'ı terk it-: Hepsini terketmek.

Bu kez inneme'l-hamru ve 'sl-meysirü āyeti indi, mecmu'ı terk itdiler, tamām harām oldı. [33a]/(8)=2/219

mecmū'ına ĩmān getir-: Hepsine iman getirmek.

Belki mecmū'ına ĩmān getirürüz. [21a]/(16-17)=2/136

mecmu'ısını ulula-: Tamamını yüceltmek.

Ve mecmu'ısını ululaduk 'ālemler üzerine. [96b]/(12)=6/86

mecmū'-ı 'ālem: Bütün alem.

Mecmū'-ı 'ālem aña muhtācdur ve eger yüz çevüresiz Tañrınuñ buyruğundan sizi giderür yirüñüze bir kavm dahı getirür. [299b]/(5)=47/38

mecnūn (Ar.): Cin tutmuş, çıldırılmış, deli.

Ümĩzdür ferishteler içinde ve sizüñ Şāhibüñüz Muhammed, mecnūn degüldür. [345b]/(5)=81/22

medd (Ar.): Uzatma, çekme.

İdgām'ile, İzhār'ile, İhfā'yile, Ğunne'y-ile bi-lā Ğunnesile, Kālb'ile, İşmām'ile Kaşr'ile, Hadd'ile, Medd'ile. [337a]/(21)=73/4

meded (Ar.): Yardım, imdat.

Ve eger meded dileyeler şusuzlıkdan meded erişe anlara bir şuy-ile ki erimiş bakır gibi göyündürür yüzleri. [182b]/(14)=18/29

meded dile-: Yardım dilemek.

Ve eger meded dileyeler şusuzlıkdan meded erişe anlara bir şuy-ile ki erimiş bakır gibi göyündürür yüzleri. [182b]/(14)=18/29

meded dileyen: Yardım dileyen.

Meded dileyen eyitdi. Yā Mūsā diler misin ki beni öldüresin niçe dün bir nefsi öldürdüñ? [229b]/(18)=28/19

meded iste-: Yardım istemek.

Pes meded istedi andan şol ki kendü böligindindür şunuñ üzerine Mūsā'nuñ

düşmenindindir. [229b]/(7)=28/15

meded it-: Yardım etmek.

Ve añ ol vaqtā ki İbrāhim aldurdu buñyadını Kā'be'nün ve İsmā'ıl meded iderdi ve feris̄teler taş götürürdi. [20a]/(9)=2/127

meded itmeklik: Yardım etme.

Eyit yā Muhammed şol ki azgunlık içindedür meded itsün Tañrı meded itmeklik. [190a]/(16)=19/75

meded vir-: Yardım etmek.

Göndersün sizün üzerünüze gökden oqlağı yağmuru ve meded virsün size mällarile, oğullarile. [335a]/(18)=71/12

mededleş-: Yardımlaşmak.

Ve mededleş anlaruñ üzerine atlularuñla ve yayalaruñla ve ortak ol anlara mällarda ve oğulda kızda. [177b]/(5)=17/64

medh (Ar.): Övme.

Medh idün ol Qur'an'ı ki 'aziz rahim padişah indürdi orqutmağıçün bir avmi şol 'azab-ile ki orqudul miş-idi ataları anlaruñ. [258b]/(5)=36/2-4

medh it-: Övmek.

Pes Allāhü Te'ālā enşār'ı medh itdi böyle deyü ki ve şunlar kim muim oldılar Medīne'de ve İmānda şābit oldılar muhācirlerden ön. [321a]/(2)=59/9

mefsede (Ar.): Fesatlık.

Āndlaruñuzı ārada mefsede idinesiz bir ümmetden artu olduğundan ötürü biz anlardan çoğuz diyü. [171a]/(16)=16/92

meftün (Ar.): HAyran olmuş, şaşmış.

Belki siz meftün t̄āyifesiz didi. [226b]/(5)=27/47

meftün ol-: Hayran olmak.

Ve taı Hārūn anlara didi bundan ön ki. İy avmüm bedürüstī meftün

olduñuz anuñ-ile ve tahkik sizüñ Ma'buduñuz Raḥmān'dur.

[194a]/(17)=20/90

meger (Ar.): Ancak, yalnız, müstesna.

Meger şunlaruñ-ile ki, geleler bir t̄ayifeye ki sizüñ-ile anlaruñ arasında 'ahd vardur. [69b]/(12)=4/90

Meger bizden raḥmet ola ve anları diriltmek ol t̄a ölince. [259b]/(21)=36/44

mehleke (Ar.): Helak olacak yer.

Ve eyledük anlaruñ aralarında bir mehleke 'azābdan. [184a]/(10)=18/52

mehr (Ar.): Evlenirken erkek tarafından kadına verilen nikah bedeli.

Boşanmış ḥātunlarda, ki evlendükde mehr anılmadı-idi ve üstine girmedin boşadı kisvet ve nafaḳa var vācib, ḳalanında müt'a müstaḥap vācibdür şunlaruñ üzerine ki Tañrıdan ḳorḳarlar. [37a]/(11)=2/241

Ve ḥelāl degüldür size, almaḳlık şundan ki anlara virdüñüz, mehirden bir nesne. [34b]/(21)=2/229

mehirlerini bağışla-: Mehirlerini vermek.

Meger kim 'avratlar mehirlerini bağışlayalar yāhuz 'afv ide şol kim elindedür anuñ nikāh düğümü, ki ol erdür, ya 'nī er mehri bitüri-vire. [36b]/(13)=2/237

mehirlerini taḳdīr itmış ol-: Mehirlerini takdim etmiş olmak.

Ve eger talāḳ virseñüz 'avratlara anlara yaḳınlık itmekden öñ, ḥāl bu kim bunlara taḳdīr itmış olasız mehirlerini, pes yarumunı, ol taḳdīr itdügüñüz mehrüñ, virmek lāzımdur. [36b]/(11)=2/237

mehirlerini vir-: Mehirlerini vermek.

Ve günāh yoḳdur sizüñ üzerüñüze anarlı evlenmekde ḳaçan ki anlara mehirlerini virseñüz. [323a]/(14)=60/10

mehr vir-: Mehir vermek.

Virüñ şunlara ki 'avretler anda getmişdür şol ḳadar ki mehr virdiler.

[323b]/(1)=60/11

mekān (Ar.): Mekan.

Biz anlara mekān itmedük mi Harem 'i ki emīndür gāretden ki taşınur aña her nesnenüñ yemişi rızq olmağ-ıçün bizüm hazretimizden ve illā kim ekşerī anlaruñ bilmezler şükr itmegi. [232b]/(4)=28/57

mekir, mekr (Ar.): Hile.

Ve Rüşen oldı size nice işledük anlara ve gösterdük size meşelleri ve tahkīk mekr itdiler mekirlerini ve Allāh katındadır anlaruñ mekirleri. [162b]/(10)=14/46

mekirlerinüñ serencāmı. Hilelerinin emri.

Pes gör nice oldı anlaruñ mekirlerinüñ serencāmı? [226b]/(11)=27/51

Pes mekr idüñ baña bir uğurdan andan soñra baña mühlet virmeñ! Bedürüstī ben tevekkül itdüm Tañrım üzerine ki benüm ve sizüñ Tañrıñuzdur. [145a]/(14)=11/55

mekr it-: Hile yapmak.

Ve sen anlaruñ yanında degüldüñ ittifāk itdükleri vaqtin işleri üzerine ve anlar mekr ider lerdı. [155b]/(17)=12/102

mekr eyle-: Hile yapmak.

Āgāh ol ki ne yaman nesnedür şol ki yüklenürler! tahkīk mekr eyledi şunlar ki bunlardan öñdindür. [166b]/(20)=16/26

mekr olun-: Tuzağa düşmek.

Pes şunlar ki kâfir oldılar anlar mekr olundılar. [308a]/(6)=52/42

mekr iden: Hile yapan.

Ve Tañrı mekr idenlerüñ yigregidür. [120a]/(13)=8/30

mekrünüzi divşür-: Tuzağınızı devirmek.

Divşürüñ mekrünüzi ve şanemlerünüzi andan soñra benüm uçumdan kendü

emrünüüz üzerünüze guşşa olmasun. [139b]/(10)=10/71

mekr → mekir.

mektüb (Ar.): Mektup.

*Ya'nī Bu mektüb Süleymān'dan'dur ve şān budur ki başlarum ben Allāh
ādiy-ile rahmān rahīm'dür. [225b]/(1)=27/30-31*

mektübın getür-: Mektubunu getirmek.

Ve Ya'kūb'uñ 'aleyhi's-selām mektübın getürmişlerdi. [155a]/(1)=12/88

melāyike, melāyik (Ar.): Melekler.

*Şunlar ki melāyike anlaruñ cānların kabz itdi şirkden pākler oldukları hālde.
[167a]/(18)=16/31*

Olmadı baña bilmek melāyikleri ol vaqt ki çekişürlerdi. [268a]/(6)=38/69

melālet (Ar.): Utanç, usanma, sıkılma.

*Pes deñize bulup aldı Fir'avn Kavmi anı tā anlara düşmān olup melālet
olsınıçün. [229a]/(10)=28/8*

melāletden pāre pāre ol-: Utançtan pare pare olmak.

*Ammā E'üzü bi'llāhi mine'ş-şeytāni'r-racīm dimegün sırrı, Kur'an
okuñduğında, oldur kim şeytān la'netullāh kaçan kim işitse, yiyeci başlar
çıkar yanlarında melāletden pāre pāre olur, diyü buyurdi Rasūl 'aleyhis'selām
didiler. Mü'minleruñ silāhı şeytān-ile ceng itmege, altı nesnedür. [2a]/(7)=1/1*

melāmet (Ar.): Ayıplama, kınama, suçlama.

*Andan soñra aniñçün tamū iderüz ki gire aña melāmet olup rahmetden irag
olup ve şol ki āhiret diledi ve aniñ-üçün dürüşdi aña lāyık 'amel-ile hāl bu ki
ol mü'mindür. [174b]/(14)=17/18*

melāmet ider. Ayıplayan.

*Ceng iderler Tañrı yolında ve qorqmazlar melāmet idenüñ melāmetinden.
[83b]/(15)=5/54*

melāmet idici: Ayıplayan.

Ol kendüyi melāmet idici oldı. [264b]/(10)=37/142

melāmet it-: Ayıplamak.

Ve ol melāmet iderdi kendü nefsinı. [306a]/(16)=51/40

melāmet olun-: Ayıplanmak.

Bedürüstī anlar melāmet olunur degüllerdür. [334b]/(2)=70/30

melāmetlik: Kınanma, ayıplanma.

Ve Tañrı-y-ile bir Tañrı dahı eyleme! Eger kılursañ tamüya bırağılısersin

Tañrıdan melāmetliğ-ile rahmetden ıraklıg-ile. [175b]/(20)=17/39

melāyik → melāyike.

mele-: Melemek.

Ve dutdı Mūsā kavmi Mūsā Tūr'a gitdükden soñra, Fir'avn kavminüñ bezeginden, bir buzağı ki bedindür etden kandan, meler kalan buzağı gibi.

[113a]/(20)=7/148

melek (Ar.): Melek.

Ol cenkde insan kılıcı toķınan kanardı, melek kılıcı toķınan yanardı.

[119a]/(10)=8/14

melek gel-: Melek gelmek.

Olasın yā Muhammed terk idesin saña vahy olanuñ ba'zını ve tarlıgancıdur göñlüñ anuñ-la niçün üzerine hazene itmedi diyeler diyü ya niçün melek gelmedi anuñ-la diyeler diyü. [142b]/(6)=11/12

melek kılıcı: Melek kılıcı.

Ol cenkde insan kılıcı toķınan kanardı, melek kılıcı toķınan yanardı.

[119a]/(10)=8/14

melek şüretine givür-: Meleğe dönüştürmek.

Bundan ma'lüm oldı ki şeytān, melek şüretine givürince kim İbrāhīm

‘aleyhi’s-selām ihtiyāṭ itdi tā bile yetüſdükdüklerin kendüleri yaradanuñ Şerī‘atlerini ümmetlerine. [337a]/(10)=72/27-28

melek-i rahmet. Rahmet meleği.

Zīrā melek-i rahmetdür. [15b]/(10)=2/97

melekūt (Ar.): Hükümdar.

Tedbīr ider melekūtunuñ emrini. [156b]/(3)=13/2

melik (Ar.): Hükümdar.

Benī İsrāyil’de bir melik vardı, hālka buyurdu ki gazā ideler. [37a]/(17)=2/243

‘ālemlerüñ meliki. Alemlerin hükümdarı.

Pes şükr Allāh’a ki göklerin ve yerlerin pādīſāhıdır ‘ālemlerüñ Meliki’dür ve ululuk anuñ dur göklerde ve yerlerde. [294a]/(18)=45/36

melīkūñ taqdīri. Hükümdarın takdiri.

Ol hisābı bunlaruñ-ıla ma‘lūm kılduğı, ‘izzetlü melīkūñ taqdīridür ki ‘ilminden nesne gāyib olmaz. [97b]/(18)=6/96

melül (Ar.): Usanmış, bıkmış.

Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām kaçan ki bir yere çerī gönderse münāfıklar yaman haberler çıkarup Aſhāb’ı melül iderlerdi bu āyet nāzil oldu. [319a]/(10)=58/9

melüllik: Usanma, bıkma.

Eyle Tañrı ki kondurdu bizi muķīm olaçaķ eve kereminden erişmez bize ol serāyda hergiz te‘ab ve erişmez melüllik ki yorulmaķdan hāşıl olur. [257b]/(8)=35/35

mel‘ūn (Ar.): Lanet edilmiş.

Mu‘cizeler ve taķķīķ ben seni bilürem iy Fir‘avn ki helāk olursın mel‘ūn ve maħrūmsın. [180a]/(4)=17/102

meme: Meme.

Ve ħarām eyledük anuñ üzerine memeleri anası memesinden oñ ya'nī ħīc meme kabūl itmedi. [229a]/(19)=28/12

memleket (Ar.): Memleket, ũlke, diyar.

Ve niçe işledi Fir'avn'a ki ulu begler tapusunda tururđı tađlar gibi ki ol Semūd, Fir'avn azdılar memleketlerde. [351b]/(6)=89/13

memleket-i Mısr: Mısır ũlkesi.

Ve yine ancılayın yerleşdürdük Yūsuf'ı yiryüzinde ki anı pādiřāh kılduk Memleket-i Mısr'a. [150a]/(19)=12/21

memlūk (Ar.): Birini malı olan, kul, köle.

Pes anlar anda berāber ola ya'nī mālīk ve memlūk. [169b]/(11)=16/71

memnū' (Ar.): Yasak edilmiř.

Ve senüñ Tañrıñuñ 'aťāsı memnū'olmadı kimseden. [174b]/(18)=17/20

me'mur (Ar.): Emir almış kimse.

Ben bir 'abd-i me'muram. [22a]/(20)=2/144

men' (Ar.): Mani olma, önleme.

Vaktā ki Meryem oğlı 'İsā meşel urulđı hemān senüñ ħavmüñ andan men' itdiler ya'nī didiler ki vaktā ki Meryem oğlı 'İsā oğul ola Tañrıya. [289a]/(11)=43/57

men' eyle-: Men etmek.

Pes men' eylediler Tañrı ħularlını Tañrı yolından. [124a]/(19)=9/9

men' it-: Engellemek.

Men'itmezler anlardan Tañrıdan gelen ħazālardan bir nesneyi. [153b]/(11)=12/68

menāsik (Ar.): İbadet yerleri.

Size ħurbānlar itmege menāsikdindir. [203b]/(1)=22/36

menāsik-i ħac: Hac ibadet yeri.

Helāl görmeñ hiç bir nesneyi terk itmegi, menāsik-i hacdan; sa'y gibi, tavāf gibi, istilām gibi. [77a]/(18)=5/2

menāt (Ar.): Mekke ile Medine arasında bulunan bir putun adı.

Ve Menāt'ı ki bütlerüñ-üçüncisidür ya nī hiç bütlerüñ fāyidesi var mıdur kim taparsız anlara? [308b]/(15)=53/19-20

menāzil (Ar.): Menziller, konak yerleri.

İy niçe helāk itdük küylerden ki görmeze urdılar Tañrınun ni'metini ol harābe menāzil meskenleridür anlarunñ anlardan sonra mesken olmadı kimesne anda qarār itmedi meger az Mūsāfir gibi ki qarār ide bir gün ya dañı az ve biz vāriş olduk anlara gitdiler. [232b]/(8)=28/58

menfa',menfa'at (Ar.): Fayda, yarar.

Andan sonra tevbe eyleñ aña tā sizi menfa'atlindüre hüb menfa'at-ile 'ömür āhirine degin ve her fa'zl eyesine vire ve her 'amel [141b]/(20)=11/3

menfa'in işit-: Yararını öğrenmek, yararını duymak.

Süleymān 'aleyhi's-selām nice kim otcuğazlarunñ adın ve menfa'in işidürdi, yazardı. [16b]/(7)=2/102

menfa'atlindür-: Yararlandırmak.

Andan sonra tevbe eyleñ aña tā sizi menfa'atlindüre hüb menfa'at-ile 'ömür āhirine degin ve her fa'zl eyesine vire ve her 'amel [141b]/(20)=11/3

menfa'at → menfa'.

menī (Ar.): Döl suyu.

Ve Allāh yaratdı sizi toprağdan andan sonra menīden. [256a]/(5)=35/11

menīget-: Döl suyu dökmek.

Gördüñüz mi şunı ki menīgedüñüz 'avretüñüz rahmine? [314b]/(11)=56/58

menn (Ar.): Kudret hevası, ihsan.

Menn terencübindür, her şabağ yağardı. [10a]/(7)=2/57

Ya'nî ol sekîne Tañrıdandır, baqıyya vardır, ol Mūsā'ya inen elvāhuñ çürükleridür ve Mūsā'ya gelen menn'den bir nüki altun. [38a]/(18)=2/248

menn ü selvā. Bildircin eti.

Menn ü selvāya bir ta'am didiler, dāyim yendügi-çün. [10b]/(21)=2/61

mensüh (Ar.): Nesholunmuş, hükmü kaldırılmış.

Ve 'avrata vaşıyyet mensüh oldı, āyet-i mevārīş-ile. [37a]/(7)=2/240

menzil (Ar.): Menzil, yer.

Ol t̄āyife yamandır, menzil cihetinden ve azmışraqdur toğru yoldan.

[84a]/(15)=5/60

menzil kıl- Ev yapmak, barınacak yer yapmak.

Yeri mahlūkāta menzil kılmaduk mı dirileriken yer yüzinde ve öldükde karnında? [342a]/(5)=77/25-26

merātib (Ar.): Rütbeler, dereceler.

Anlara merātib ve derecāt vardır, anları yaradan katında ve yarlığanmak ve minnetsüz bol rızık vardır. [118a]/(13)=8/4

mercān (Ar.): Mercan.

Ve Tañrı ol'dur ki size müsahhar itdi deñizi t̄ā andan t̄āze et yiyesiz ve çıkarasız andan z̄inetleri ki anı geyersiz incü gibi mercān gibi ve görürsin gemileri giderler şuyı kese kese ol deñizde. [166a]/(20)=16/14

merci' (Ar.): Dönülecek yer, başvurulacak yer.

Añadur merci' uñuz bir uğurdan. [135a]/(7)=10/4

mercümek: Mercimek.

Tañrıdan, çıkarısuñ bizüm-içün şundan ki bitürür anı yir teresinden, tarhuñdan ve hıyarından, kavunından, karbuzından ve mercümeginden dağı şoğanından. [11a]/(3)=2/61

merdüd (Ar.): Reddolunmuş, kovulmuş.

Pes Allāh Te‘ālānuñ emrine ‘āşī olup merdūd oldı. [104b]/(4)=7/11

merhaba (Ar.): Günaydın, merhaba, hoşgeldiniz.

Evvel Ebū Bekrūñ elin dutdı. Merhaba, Benī Temīm serveri didi.

[4b]/(19)=2/14

merhamet (Ar.): Acıma, şefkat gösterme.

Vaktā ki şaqt oldı ellerinde, ya‘nī buzağuya tapmağlarına katı peşīmān oldılarsa ve gördiler ki taḥkīk anlar yoldan çıkmışlar, didiler ki: Eger Tañrı bize merhamet itmezse ve yarlıgamazsa, elbette ziyān idicilerden oluruz.

[113b]/(3)=7/149

merkeb (Ar.): Binilecek şey, binek.

Zāhid eydür. Ben didüm ki zāduñ, merkebūñ yoğdur. [351a]/(9)=89/2

merkez (Ar.): Merkez, tarz, yol.

Bedürüstī şunlar ki yüz çevürdiler sizden, iki leşker buluşduğı vaqt azıtmadı anları illā şeytān azıtdı, ba‘zı günāhları sebebinden ki merkezlerin beklemediler. [56b]/(21)=3/155

mermer (Ar.): Mermer.

Ba‘zılar eydür. Mermer dendi. [10b]/(9)=2/60

merrīḥ (Ar.): Bir yıldız ismi, Merih yıldızı.

And içeremgündüz gizlenen Biş Seyyāreler ki Zuḥal, Müşteri, Merrīḥ, Zühre, ‘Uṭārid’dür. [345a]/(20)=81/15-16

mertebe (Ar.): Derece, rütbe, mertebe.

Ve ḵaldurđı ba‘zuñuzı ba‘zuñuz üzerine, mertebelerle; mālda, rızığda, devletde, refāhiyyetde sizi şınamağ-ıçün, şunda ki size virdi.

[104a]/(1)=6/165

merzī (Ar.): Razılık, hoşnutluk.

Ve anı rāzı ve merzī eyle! İy Zekerıyyā bedürüstī biz saña muştılaruz bir

oğlan-ile ki anuñ ādı Yahyā'dur. [187a]/(19)=19/5-6

meşel (Ar.): Misal.

Yalanladı şunlar ki anlardan öñdün-ıdı pes geldi anlara 'azāb şol yerden ki bilmezlerdi anlar pes Tañrı Te'ālā anlara rüsvāyılık tıtdurdı dünyā dirliginde ve taħķıķ āhıret 'azābı uluraķdur eger bilürlerse ve taħķıķ kurduķ halkıçün bu Ķur'an'da her meşelden ola kim ögüt alalar. [270b]/(9)=39/27

Ve taħķıķ beyān kılduķ bu Ķur'an'da halk-ıçün her meşelden ögüd-ıçün. [184a]/(13)=18/54

mesāfet (Ar.): Uzaklık, ara.

Nefs ve eydür, temennī kılup. Nolaydı, anuñ-ile ol yaramazlık arasında ırak mesāfet ola, maşrıķ-ile mağrib arasınca olaydı. [47b]/(1)=3/30

mesāvī (Ar.): Fenalıklar, kötülükler.

Ve kaçan ki anlara uğrayup geçseler mesāvī iderlerdi. [346b]/(15)=83/30

mescūr (Ar.): Taşkın su, deniz, alevli ateş.

Yarusını 'arş altında kıdı añā Baħr-i Mescūr dirler. [142a]/(11)=11/6

meşelā (Ar.): Misal olarak, şunun gibi.

Meşelā bir kışı bir kışimün kıardaşın öldürdi. [204b]/(21)=22/59

meş (Ar.): Silme, sığama, bir şeyi el ile sığama, mesh.

Ve eger hasta olsañuz, ya sefer üzerine olsañuz, ya sizden birüñüz hācetinden gelse ya 'avratlara varsañuz, pes şu bulmasañuz, pes kaçd idün pāk toprağa, pes meş idün yüzlerüñüz ve ellerüñüz. [65b]/(11)=4/43

meş it-: Meshetmek.

Kačan ki namaza tursañuz pes yuñ yüzlerüñüzi ve ellerüñüzi dirseklere degin ve meş idün başlaruñuza ve yuñ ayaklaruñuzu topuğa degin. [78b]/(3)=5/6

mesīh (Ar.): Hz. İsa.

Degüldür Meryem oğlı Mesīh, illā peygamberdür. [85b]/(6)=5/75

mesken: (Ar.): Ev, oturulacak yer.

Pes şabāhladılar görölmez illā meskenleri anlaruñ ancılayın ‘uķūbet iderüz kāfir olan t̄āyifeye ve tahķīķ yerleşdürdük anları şunda ki eger sizi yerleşdürsek anda olurdı lākin sizi yerleşdürmedük [296a]/(19)=46/25

meskenet (Ar.): Miskinlik, fakirlik, yoksulluk.

Ve h̄atırları melūl olacak söz dime ol ikisine ve eyit ol ikisine laṭīf yumşak kelecı ve döşe ol ikisine meskenet şanadını şefķatden. [175a]/(6)=17/24

mest (Far.): Sarhoş.

Andan mest olacak şerāb idinürsüz. [169a]/(19)=16/67

meşakķat (Ar.): Zahmet, sıkıntı, güçlük, zor.

İndürmedük Qur’ān’ı senüñ üzerüñe tā ki sen meşakķat çekesin. [191a]/(11)=20/2-3

meşakķat çek-: Zorluk çekmek.

Ve kimine yükledürsüz yüküñüzi varmağ-içün bir şehre ki siz aña irişür olmaduñuz illā nefsler meşakķat çekmesile. [166a]/(5)=16/7

meşakķatlürak: Daha zahmetli, daha zor.

Ve āhıret ‘azābı meşakķatlürakdur. [159a]/(2)=13/34

meşāyih (Ar.): Şeyhler.

Tamū, uçmak yokdur dimek gibi ve meşāyih ‘ilminüñ zāhiri gibi. [177b]/(8)=17/64

meşe, mīşe: Orman.

Yalanladı Mīşe ayaları Mürselleri vaķtā ki Şu‘ayb didi anlara ki. Korkmaz mısız Tañrınıñ ‘azābından? [222b]/(18)=26/176

Issı oldı geldiler meşe arasına gölgeye girdiler. [129b]/(1)=9/70

meşgöl (Ar.): Uğraşan, oyalanan, zevk.

Ve şol ki gizlenicidür gicede ve gündüzde işine meşgöl olanı.

[157a]/(8)=13/10

meşgul kıl-: Meşgul etmek.

Erenlerdür ki anları meşgûl kılmaz şatu bâzâr Tañrınıñ zıkrinden ve namâz kılmakdan ve zekât virmekden. [213a]/(10-11)=24/36-37

meşiyet (Ar.): İrade.

Eger dilerse ya'nî dāyim olur size Tañrınıñ meşiyetile. [125b]/(15)=9/27

meşrû' (Ar.): Dini olarak caiz olan şeyler.

Sebeb-i isti'āze meşrû'olmağa oldur kim peygambere 'aleyhi's-selām Cebrāyil Ve'n-necm sūresin getürdi. [1b]/(16)=1/1

meşrû'ol-: Kanuna uygun olmak, meşru olmak.

Vefā her nesnede ki meşrû'ola hayrludur ve yegrekdür serencām yöninden. [175b]/(12)=17/35

meşveret (Ar.): Danışma.

Ve şunlar ki muṭī' oldılar kendüleri yaradana ve kıldılar namāzı ve işleri aralarında meşveretdür ve şundan ki anlara ruzî itdük yedürürler ve şunlar ki kaçan anlara zulm erişse anlar birbirine yardım iderler. [285b]/(4)=42/36-39

metā' (Ar.): Mal, servet.

Ve eger gelecek olursa anlara, anuñ gibi bir metā' dahı alurlar anı. [115b]/(1)=7/169

metbū' (Ar.): Kendisine tabi olunan, uyulan(Far.):

Bir gürühdür anlar ya'nî tamū hazîne-dārları kâfirleruñ re'islerine ki alçaq ḥällü kâfirler bir bölükdür ki girürler sizüñle bile tamūya pes metbū'-ile tābi'ler qarğaşup diyeler Tañrı anlara rāḥatlık virmesün bedürüstī anlar tamūya giricilerdür. [267b]/(14)=38/59

metrūk (Ar.): Terkedilmiş, bırakılmış.

Ve Rasūl eyitdi. İy Tañrum! Bedürüstī benüm kavmüm bu Qur'an'ı metrūk

dutdılar ĩmān getürmediler ve yine ancılayın ya'nĩ geen Peygāberler olduğı gibi eyledük her peygamber ün günāhkārlardan ya'nĩ müşriklerden dūşmen eyledük. [216a]/(14)=25/30

me'ūnet (Ar.): Zahmet, sıkıntı.

Tañrı Te'ālā diler ki size yeynilde me'ūneti, aravaşı revā görmek-ile. [64a]/(8)=4/28

me'vā (Ar.): Oturulacak yer.

Ammā şunlar ki inandılar ve eyü 'amel itdiler anlarıñ-tüün me'vā uçmağı vardur nüzül olubeni itdükleri 'amel-iün. [244b]/(14)=32/19

mevārīş (Ar.): Miraslar.

Ve 'avrata vaşıyyet mensūh oldu, āyet-i mevārīş-ile. [37a]/(7)=2/240

mevc (Ar.): Dalga.

İkisiniñ ārasına mevc girdi. [144b]/(4)=11/43

mevc ur-: Dalga vurmak.

Ve terk itdük anlarıñ ba'zını ol gün ki sedd yapduğ mevc urur ba'zılar iinde. [186b]/(5)=18/99

mevcūdāt (Ar.): Var olan şeyler, yaratıklar.

Tañrınuñdur şol ki göklerde ve yereddür bedürüstī ol Ğanī pādīşāhdur ki hī bir vech-ile ihtiyācı yok Ğamīd'dür ki küllī mevcūdāt aña şenā iderler. [243a]/(13)=31/26

mevīz (Ar.): Muz.

Ve dizilmiş mevīz ağaçları iinde olurlar ve uzun gölgelerde olurlar. [314a]/(10)=56/28-34

mevlā (Ar.): Sahip.

Ne yamān mevlādur ve ne yamān hışımdur. [202a]/(4)=22/13

mevdan (Ar.): Meydan.

Ve her ki arka çevürse kâfirlere, cenk günü, meger ki ğarımı meydana çekmek-içüñ geçer gibi olup yine döne daħı kılıç oñine bırağ, ya şancağa yüz dutup döne, taħkîk döndi ol kimesne, Tañrıdan bir ğazab-ıla.
[119a]/(13)=8/16

meyl (Ar.): Eğilme.

Pes kışşa eyle anlara, Bal'am hikāyetini, ola kim fikr ideler ve şavāba meyl ideler. [116a]/(13)=7/176

meyl eyle-: Yönelmek, meyletmek.

Pes kışşa eyle anlara, Bal'am hikāyetini, ola kim fikr ideler ve şavāba meyl ideler. [116a]/(13)=7/176

meymene (Ar.): Ordunun sağ cinahı, sağ kenarı.

Anlar eşhābü meymene dūrürler. [352b]/(5)=90/17-18

meysir (Ar.): Kumar.

Meysir hoz kumardur, taħrîr itdük. [33a]/(8)=2/219

me'yūs (Ar.): Ümidi kesilmiş, ümitsiz.

Ve siz 'āciz ider degülsiz ve gökde anı ve yoğdur siziñ-üçün Tañrıdan ğayrı bir şāhib ve ne yardımcı ve şunlar ki kâfir oldılar Tañrınıñ āyetlerine ve dīzārına anlar me'yūs oldılar benüm rahmetümden ve anlarıñ-içün 'azāb-i elīm vardur. [235b]/(14)=29/23

meyve, mīve (Far.): Meyve, yemiş.

Sākin kılduk sizi yir yüzinde ve eyledük sizüñ-içtin rızq, yir yüzinde, meyvelerden, dānelerden. [104a]/(21)=7/10

Tañrı Te'ālā du'āsını müstecāb kıldı, her cihetden mīveler anda taşınur, her vaħtda. [20a]/(2)=2/126

mīvelere and iç-: Meyvelere yemin etmek.

Ba'zılar Ve'l-Fecri didügi-le mīvelere and içdi, didiler. [349b]/(16)=89/1

mīvelerini vir-: Meyvelerini vermek.

Ol iki bostānlar virdiler mīvelerini ve eskimedi mīvelerden bir nesne.

[183a]/(4)=18/33

meyyit (Ar.): Ölmüş.

Pes eger tıyulsa şunuñ üzerine, ki bedürüstī ol ikisi müsteħaķ oldılar günāha, pes iki daħı turalar, ol ikisinüñ yirine, şunlardan (ki anlara güc olmuşdur, ya 'nī meyyit ehinden, bunlar evlādur. [88b]/(16)=5/107

mezbele (Ar.): Çöplük.

Peyğamber 'aleyhi's-selām Tebūk Ğazāsı'ndan döndükde buyurdu yıkdılar yaķdılar daħı yirini mezbele eylediler. [132b]/(18)=9/107

mezemmet (Ar.): Kınama.

Pes Yūsuf gizledi kendü nefsinde anlaruñ mezemmetini ve aşkeretmedi anlara. [154a]/(13)=12/77

mezheb (Ar.): Gidilen, tutulan yol, mezhep.

Nice ki mezhebümüzdür ya dört yıla sürse nice ki Şāfi'ī Mezhebi'dür. [157a]/(4)=13/8

mezkūr, mezküre (Ar.): Zikr edilmiş, adı geçmiş.

Bu mezkūr nesne Tañrınıñ hūkmidür ki hūkm ider arañuzda sizüñ. [323a]/(19)=60/10

Ve atañuza anañuza eylük eyleñ ve ben el-sebīl ve yaķın kavmlere ve yetīmlere ve miskīnlere ve yolcılara ve kavm olan koñşılara ve kavrm olmayan koñşılara ve yanuñuzdağı muşāhibuñuza, murād, kişinüñ 'avratıdur ve konuğa, ya 'nī bu mezkürelere ihsān eyleñ. [65a]/(5)=4/36

mezkūrāt, mezküret (Ar.): Adı geçmişler, zikrolunmuşlar.

Ve şunu ki mālīk oldı yemīnüñ ya 'nī mālīñ-ile şatun alduñ şundan ki Tañrı kerem kıldı üzerüñe ve 'emmüñ kızlarını ve 'Ammetüñ kızlarını ve Tayeñ

kızlarını ve Tayzeñ kızlarını şunlar ki senüñle bile hicret itdiler ya'nî Mekke'den Medîne'ye geldiler ya öñdin soñra ve mü'mine 'avreti eger bağışlarsa nefsini Peygāmbere eger Peygāmbere dilerse ki evlene bu mezkūrāt helāl oldı cemī'ümmete bile. [249a]/(6)=33/50

Bu mezkūret Tañrınıñ hadleridür. [62a]/(15)=4/13

mezkūre → mezkūr.

mezkūret → mezkūrāt.

mezmūm (Ar.): Zemmolunmuş, yerilmiş.

Eger aña erişmese Tañrısınıñ rahmeti, şahrāya atıldı mezmūm olup.

[332b]/(8)=68/49

mezra' (Ar.): Ekilecek yer, tarla.

Pes gelüñ mezra'alaruñuza, nice dilerseñüz. [34a]/(1)=2/223

miftāh (Ar.): Anahtar.

Yoğdur kör üzerine günāh ve yoğdur ağsağ üzerine günāh ve yoğdur hasta üzerine günāh ve bu şunlaradır kim ta'ām yiyeler tindürüst ādemīler-ile ve yoğdur nefsuñüz üzerine günāh yidigüñüzde evüñüzden ya ātālaruñuz evlerinden ya 'emmülerüñüz evlerinden ya 'ammelerüñüz evlerinden ya tayılaruñuz evlerinden ya tayzelerüñüz evlerinden ya şundan ki mālīk olduñuz anuñ miftāhlarına ya sever dostlaruñuz evlerinden yoğdur üzerüñüze sizüñ günāh dirneşüp yimeñüzde ya perākende yimeñüzde. [214a]/(12)=24/61

mīh (Ar.): Zırh.

Ve yükletdük anı tahtalu mīhli gemi üzerine. [310b]/(5)=54/13

mihnet (Ar.): Zahmet, eziyet.

Bu ol vaqt-idi ki, müsülmānlara Uğūd gāzāsında mihnet irisdi.

[17b]/(16)=2/109

mihrāb (Ar.): Mihrap.

Pes Zekerıyyā çıktı kavmi üzerine mihrābdan. [187b]/(6)=19/11

mihribān (Ar.): Şefkatli, merhametli.

Bedürüstī Allāh anlara mihribāndur ve esirgeyicidir. [133b]/(18)=9/117

miğdar (Ar.): Parça, kısım, bölüm.

Pes eger hüsn-i rıza-y-ıla virecek olurlarsa size, mehirden bir miğdar nefsleri raızı olup, pes yeñ anı, şıhhat ve ‘āfiyet. [61a]/(4)=4/4

mīl (Ar.): Bir kilometre yakın bir uzaklık.

Ve kulağ ur ol güne ki İsrāfīl ‘aleyhi’s-selām şūr çala Kuds’ün Kayası üzerinde ki on sekiz mīl yağındur göge kalan yerden. [305a]/(7)=50/41

milk (Ar.): Mülk, varlık.

*Anuñ dur milk ve anuñ dur şükr ve ol her nesne üzerine [326a]/(21)=64/1
Beyān itdi size bir mişāli kendü nefsüñüzden var mıdur sizüñ milk yemīnlerüñüzden ortağlar size ruzī kılduğumuz nesnelerde ki siz ol nesnede berāber olasız? [239b]/(13)=30/28*

milkini al- Mülkünü almak.

Ve oğul eylemedi ki milkini ala. [214b]/(16)=25/2

milklerinden çıkar- Mülklerinden çıkarmak.

Sayibe ol dişidür en‘āmdan, kaçan ki birisi seferden gelse, ya hastalıktan sağılsa, bir deveyi şalıvirür ler-idi putları-y-içün, milklerinden çıkarurlar-idi ve yüki andan men‘iderler-idi ve andan toğanlar erlerüñ olurdı, ‘avratlara nesne yog-ıdı. [88a]/(9)=5/103

millet (Ar.): Topluluk.

Ve eger dilese senüñ Tañruñ halkı bir millet kııurdı. [148b]/(19)=11/118-119

mīm (Ar.): Arap alfebesinde bir harf.

Ba‘zılar eydür. Elif Allāh dimekdür, lām Cebrāyil dimekdür, mīm Muhammed dimekdür. [3a]/(13)=2/1

minber (Ar.): Konuşma yapma üzere çıkılan yüksekçe yer.

Didi Tebūk 'de minber üzerinde. [129b]/(17)=9/74

minnet (Ar.): İyilik, bağış.

*Anuñ benüm ni'metimi kim in'ām itdüm, minnet, kerem itdüm sizüñ
üzerüñüze. [8b]/(4)=2/40*

mîrâş (Ar.) Miras.

*Pes anuñ veledi olmasa ve atası anası mîrâş yise, pes anası-çun üçde birdür.
[61b]/(15)=4/11*

misal (Ar.): Misal, örnek.

*Ve misali şunlaruñ ki kâfir oldılar Muḥammed'e 'aleyhis' selām, Şuña beñzer
ki āvāz ider şuña ki işitmez, illā kıgırmaḳ ve çağırmaḳ işidür. [25b]/(2)=2/171*

mişl (Ar.): Benzer, eş, gibi.

Eger mehr anılmazsa, mehr-i mişl lâzım olur. [36b]/(6)=2/236

mişli bulun-: Eşi bulunmak, benzeri bulunmak.

*Ve her ki depeleye anı sizden, kaçd-ile, avıduğın bilüp, pes anuñ cezāsı
vardur, öldürdüğü kadar, dört ayaklıdan, eger misli bulunur-ise ve illā avı
kıymete dutalar, eger bahāsı kurbana yiterse tavar ala, boğazlaya kıymetini
şadaḳa ide, her miskîne yarım şā'buğ-dı vire. [87a]/(17)=5/95*

mişlerin yarat-: Benzerlerini yaratmak.

*şol Tañrıdur ki eyledi sizüñ-içün yeşil ağacdan odı pes siz andan od yaḳarsız
ḳādir degül midür şol ki yaratdı gökleri ve yerleri anlaruñ mişillerin
yaratmağa? [261a]/(18)=36/81*

Şol bünyād ki yaradılmamışdur anuñ mişli şehirlerde. [351b]/(3)=89/11-12

misk (Ar.): Misk.

Mührurulmuşdur anuñ mührü misk. [346b]/(10)=83/25

mişkāl (Ar.): Bir ağırlık ölçüsü.

Bedürüstî Tañrı zulm itmez zerre mişkâl. [65a]/(18)=4/40

miskîn (Ar.): Fakir, yoksul.

Ve şunlar ki oruca tākāt getürmez, fidye vardur anuñ üzerine, her gün-içün bir miskin ta‘āmı ki ol, yarım ölçekdür buğdaydan. [27a]/(19)=2/184

miskîn toyur-: Fakir doyurmak.

Pes sunuñ ki güci yetmeye aña vācib olan altmış miskîn toyurmağdur. [318b]/(4)=58/4

miskîn yidür-: Fakir yedirmek.

Pes anuñ kefāreti on miskîn yidürmekdür, ya şabah ya aḥşam, ehlüñüze yidürdügünüz ta‘āmuñ evsaṭından, ya yarım şā‘buğdaydan, ya bir şā‘ğayrıdan, ya on miskîne geyecekdür, ‘avratın örtecek kadar, ya kul azād itmekdür, nice gerek-ise olsun. [86b]/(10)=5/89

miskine fidye vir-: Fakire fidye vermek.

Ve her kim ziyāde eylese ḥayrı, her gün-içün iki miskine fidye vire, ol yigrekdür aña. [27a]/(20)=2/184

miskîne nafaqa vir-: Fakire nafaka vermek.

Ya‘nī üç gün oruç duta, ya altı miskîne nafaqa vire, her birine buçuk şā‘ya bir koyuñ kurbān ide. [29b]/(15)=2/196

miskînlere nesne vir-: Fakirlere eşya vermek.

Ve mīrāşı yirdüñüz bir uğurda, ‘avratlara ve miskînlere nesne virmezdüñüz. [351b]/(20)=89/19

miskînlere ta‘ām yedür-: Fakirlere yemek yedirmek.

Ve kındurmazdı kendüyi miskînlere ta‘ām yedürmege. [333b]/(2)=69/34

miskînlere teşadduk it-: Fakirlere sadaka vermek.

Ve ḡayrını kındurmaz miskînlere teşadduk idüp ta‘ām yedürmege. [356b]/(17)=107/2-3

misvāk (Ar.): Diş temizliğinde kullanılan bir çeşit fırça, misvak.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri mazmazadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şakalın hālinde komakdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmak-dur, ya'nī kasık yülümekdür, biri istincādur, biri kıltuk yülümekdür, biri tırnak kesmekdür.

[19b]/(8)=2/124

mīşe → meşe.

mīve → meyve.

mīzān (Ar.): Terazî, ölçü.

Burc On ikidür. Hamel, Şevr, Cevzā, Seraṭān Esed, Sünbüle, Mīzān, 'Aḳreb, Ḳavs, Cedy, Delv, Hūt. [347b]/(4)=85/1

mu'āheze (Ar.): Azarlama, çıkışma.

İllā kim sizi mu'āheze ider andları muhkem itdügünüz-içüñ; kaçan ki şıyasız.

[86b]/(8)=5/89

mu'allak (Ar.): Asılmış, asılı.

Pes arasta kıldı, bir nefesde yaratdı yedi gögi yaratdı, biribiri üzerine mu'allak. [7a]/(14)=2/29

mu'āmele (Ar.): Davranma.

Bedürüstī ĩmān getüren erler ve ĩmān getüren 'avretler ve Tañrıy-ile mu'āmele itdiler hūb mu'āmele. [316b]/(21)=57/18

mu'āmele it-: Davranmak.

Bedürüstī ĩmān getüren erler ve ĩmān getüren 'avretler ve Tañrıy-ile mu'āmele itdiler hūb mu'āmele. [316b]/(20-21)=57/18

mu'ānid (Ar.): İnatçı.

Ve uydılar buyruğına her cebbāruñ mu'ānidüñ ve uydırulurlar bu dünyāda la'net-ile ya'nī Rīh-ı 'Aḳīm'ile. [145b]/(4)=11/59

mu'ānid kavim. İnatçı kavim.

Ve korkudasın anıñla mu'ānid kavmi. [191a]/(5)=19/97

mu'āraza (Ar.): Birbirine karşı gelme.

Pes siz dahı kılmañ Tañrı-çuñ şerikler, mu'āraza idüp, hāl bu kim, siz bilürsiz kim hāliķdür, 'ālemi ol yaratdı, andan artuķ kimsenüñ elinden gelmez ki yarada Eger siz olursañuz gümān içinde, şundan kim biz indürdük kulumuzuñ üzerine. [6a]/(5)=2/22

mu'āraza eyle-: Birbirine karşı gelmek.

Ve ol 'acāyibler ğarāyibler ki İbrahīm 'aleyhi's-selām anuñ-ıla mu'āraza eyledi, hüccetümüzdür ki virdük anı İbrāhīm'e, kavmi üzerine ğalebe-y-içüñ. [96b]/(2)=6/83

mu'āraza it-: Birbirine karşı gelmek.

Pes mu'āraza itme Aşhāb-ı Kef'inde. [182a]/(12)=18/22

mu'aṭṭar (Ar.): Güzel kokulu.

Ve givirür sizi cennetlere ki altından dereler akar ve mu'aṭṭar menzillere 'Adn uçmaķları'nda. [324b]/(2)=61/12

mu'aṭṭar kıl-: Güzek kokulu yapmak.

Dillerini anuñ zikrile mu'aṭṭar kılurlar. [349b]/(3)=89/1

mu'āvin (Ar.): Yardım eden.

Ve ben size mu'āvinin didi. [121b]/(10)=8/48

mu'āvin ol-: Yardımcı olmak.

Ve anlaruñ üzerine düşmen olup 'azāba mu'āvin olalar. [190b]/(10)=19/82

mu'āyene (Ar.): Gözden geçirme.

mu'āyene gör-: Gözden geçirilmek.

Belki temām oldı anlaruñ 'ilmi āhıretde zīrā ki ol gün mu'āyene görürler. [227b]/(2)=27/66

mu'ayyen (Ar.): Belirli.

Kaçan ki borç idişseñüz, vaqt-i mu'ayyene degin, pes yazuñ anı ki vaqt unudulup zāyī' olmaya. [44a]/(2)=2/282

mu'azzam (Ar.): İri, ulu.

Bedürüstī ol yalıñ bir kıgılcımı mu'azzam binā gibi. [342a]/(13)=77/32

mūcib (Ar.): Gerekli, sebep.

Eyle olsa, ben bī-çāre dañı muvāfaqat yolın dutup, aṭī' u 'llāhe ve aṭī' u 'rasūle ve uli'l-emri minkūm mūcibi-y-le, boyun şunup ol sulṭānlar sulṭānından isti'ānet dileyüp, anuñ kemāl-i keremine şıgınuş şürū' eyledüm ki kelāmullāh deñizinde balık gibi yüzem ve anı miqdāruma göre tefsīr idem. [1b]/(3)

mu'cize (Ar.): Mucize.

Eytdiler ki. Bu rüşen cāzūlıqdur ki gösterdi, mu'cize degüldür. [324a]/(10)=61/6

mu'cizāt (Ar.): Mucizeler.

Şālih didi. İşbu kayadan çıkan devedür mu'cizātum anuñ dur bir günlük şu ve siziñdür bir bellü günüñ şuyı ve aña yamānlık erişdürmeñ ve illā dutar sizi ulu günüñ 'azābı ki kıyāmet günidür. [222a]/(16)=26/155

muğayyebāt (Ar.): Gizli, görünmez şeyler.

Ve illā kim Allāh ihtiyār ider peygamberlerinden, kimi dilerse, ba'zı muğayyebātın aña bildürür. [58b]/(16)=3/179

muğaylān (Ar.): Bir çeşit mimosa veya akasya.

Bedürüstī şunlar ki bey'at iderler senüñle el düşüp Sini Peygāmerliğa qabūl itmege Muğaylān Ağacı dibinde yedi biñ beş yüz kişiy-idi. [300a]/(10)=48/10

muḥāfaza (Ar.): Hifzetme, saklama, koruma.

Ve şunlar ki namāzları üzerine muḥāfaza iderler, ol ṭāyife uçmaqlar içinde 'izzetlülördür işledükleri 'amel-içün. [334b]/(6)=70/34

muḥakkaḳ (Ar.): Doğruluğu, geçekliği belli olmuş.

Hakḳıla vaşıyyetleşdiler ki Qur'an'dur ve şabrile vaşıyyetleşün, tā'atde ve dīn yolında zaḥmet çekün ki şabr iden zafer bulur muḥakkaḳ.
[356a]/(7)=103/3

muḥāsib:(Ar.): Muhasip, hesaplayan, sayan.

Şöyle midür ki kaçan ölevüz ve toprak olavuz ve süñükler olavuz bedürüstī biz muḥāsib mi oluruz? [262b]/(8)=37/53

muḥibb (Ar.): Seven, sevgi besleyen, dost.

Ammā ba'dür. Çün sulṭān-ı a'zam ve pādişāh-ı mu'azzam, mālīk-i riḳābi'l-ümem, mevlā mülūki'l 'arab ve'l-'acem, mevli'l-eyādī ve'n ni'am, sulṭān bin sulṭān ebü'l-feth İsfendiyār bin Bāyezīd Hān ḥalleda'llāhu sulṭanehū ve evzaḥa 'ale'l-'ālemīne burhānehū-işāret kıldılar. sulṭānzāde-i a'zam, şāhibü's-seyfi ve'l-ḳalem, ḥulū'l-vefā'i fī aktāri'l-'ālem, tāci'd-devleti ve'd-dīn İbrāhim Beg Çelebi-içün ḥalleda'llāhu devletehū ve ebbede sa'ādetehū, bu za'if muḥibba, pāk 'itiḳādlarından ve zāhir nazarlarından ḥuzū'l-'ilme min efvāhi'r-ricāli ḥükmi-y-ile buyurdılar kim Kelāmu'llāh tefsīrini Türkīce tercüme idem, evvelinden [1a]/(17)

muḥīṭ (Ar.): Çevreleyen, kuşatan, kapsayan, Allāh'ın isimlerindedir.

Ve Allāh her nesneyi muḥīṭ oldı. [72b]/(18)=4/126

Bedürüstī benüm Tañrım şunu ki siz işlersiz aña muḥīṭdür. [147b]/(9)=11/92

muḥkem (Ar.): Sağlamlaştırılmış, kuvvetli.

Ve taḥḳīḳ ḳorḳutdı anları bizüm muḥkem dutmamuzla. [311a]/(12)=54/36

muḥkem 'ahd. Sağlam söz.

Ve nice alursız anı, ḥāl bu ki ḥalvet oldı ba'zuñuz ba'zuñuzla ve anlar aldılar sizden muḥkem 'ahdi. [63a]/(7)=4/21

muḥkem āyetler. Sağlam (kılınmış) ayetler.

Andan ba‘zı muhkem āyetlerdür ki hergiz mensūh olmazlar. [45b]/(3)=3/7

muhkem bağlañ- Sağlam bağlanmak, sıkı bağlanmak.

*Pes muhkem bağlañ! ya azād itmeklikdür andan şoñraya dutsağıle
değişmekdür tā şuñna degin ki ceng bütlerini şıya. [297b]/(4)=47/4*

muhkem dut- Sağlam tutmak.

*Eyit ki ben dilemezem getürdügüm Şer‘i kabül itdügüñüz üzerine sizden
ücret illā benüm kavmlerümi sevesiz mā dām ki Şer‘imi muhkem dutalar ve
şol ki bir şevāb kazana ziyāde idertüz ol hasenede hoşlık ki bir‘ine on ola.
[284b]/(12)=42/23*

muhkem eyle- Sağlamlaştırmak.

*Eyitdi. İy Tañrum göñlümi giyik eyle ve āsān eyle baña işümi ve cez düğümi
dilümden tā añlayalar sözümi ve baña vezīr eyle ehlümden Hārūn‘ı ki
kardaşum ki muhkem eyle anuñ-ile kuvvetümi. [191b]/(17)=20/31*

muhkem iş- Sağlam iş.

*Ol gicede āyırurlar her muhkem iş ki bir yıldan bir yıla degin olacağdur
hayırdan şerrden ya Şa‘bān Āyı‘nuñ yarımından. [290b]/(14)=44/4-7*

muhkem it- Sağlamlaştırmak.

Añ ol Tañrınuñ şun‘ını ki muhkem itdi her nesne. [228b]/(3)=27/88

muhkem karā yerī- Sağlam toprak, sağlam yer.

Pes biz anı kılduğ bir muhkem karā yerinde. [342a]/(2-3)=77/21-22

muhkem kuvvet eyesī- Sağlam güç sahibi.

Bedürüstī Tañrı rızq viricidür ve muhkem kuvvet eyesidür. [306b]/(16)=51/58

muhkem ol- Sağlam olmak.

Bu ol Qur‘ān‘dur ki muhkem oldı anuñ āyetleri. [141b]/(16)=11/1-2

muhkem sedd- Sağlam sınır.

Pes baña yardım idüñ kuvvet-ile kılayım sizüñle anlaruñ arasında bir

muḥkem sedd. [186a]/(18)=18/95

muḥkem söz. Sağlam söz.

Taḥrīr şābit ider şunları ki ĩmān getürdiler muḥkem sözle ki Lā ĩlāhe ĩlla 'llāh'dur dünyā dirliginde ve āḥiretde. [161b]/(4)=14/27

muḥkem tağlar. Sağlam dağlar.

Yaratdı gökleri direksiz görürsüz anı ve bırağdı yerde muḥkem tağları çüvüksü olmağ-içün sizi yer ekmek-içün ve tağıtdı anlara her cāneverden ve indürdük gökden yağmurı pes bitürdük anda her nev'den ḥūblarını.
[242a]/(12)=31/10

muḥkem tur-: Sağlam durmak.

Kaçan ki kāfir bölüğine şataşasız, pes muḥkem turuñ, kaçmañ.
[121b]/(1)=8/45

muḥkem tuvağlan-: Sağlam örtülmek, sıkı kapatılmak.

Bedürüstī tamū anlaruñ üzerine muḥkem tuvağlanmışdur tā nefes almaya ve rāḥat olmaya. [356a]/(18)=104/8-9

muḥkem yapış-: Sağlam tutunmak, sıkı tutunmak.

Vaktā ki Mūsā 'aleyhi's-selām diledi ki muḥkem yapışa şuñā ki ol düşmindür Mūsā'ya ve meded dileyene. [229b]/(17)=28/19

muḥkemrek: Daha sağlam, daha sıkı.

Ya seyr itmediler mi yer yüzinde tā göreler ki nice oldı serencāmı şunlaruñ ki anlardan öñdin-idi anlardan ekşerī 'adedde ve muḥkemrek-idi kuvvetde ve 'adedde ve yeryüzündeki eşerlerde. [278a]/(10)=40/82

muḥşan (Ar.): Akıl, buluş.

Murādları ḥaber almağdur, ki zīnā iden muḥşan olsa ḥad mı gerek, yoksa taşlamağ mı gerek. [82a]/(3)=5/41

muḥşene (Ar.): Haramdan kaçınan, temiz kadın.

Ve her kimüñ ki güci yitmese sizden, mâlin arturmağa, kim anuñ-ıla muḥşana ḥātunlar evlene, ki mü'mine olalar, pes siz mâlik olduğunuz cāriyelerüñüzden evlensün, mü'mine cāriyelerüñüzden. [63b]/(12)=4/25

muḥşene olan: Haramdan kaçınan namuslu kadın olan.

Ve muḥşene olanlar 'avratlardan, ya'nî erlü 'avratlar daḥı ḥarām oldı size, nikāḥ itmegi, illā şol qaravaşuñuz ki gazā idüp çıkarduñuz, egerçi eri daḥı ola. [63b]/(1)=4/24

muḥsine (Ar.): İhsan eden, iyilikte, bağışta bulunan kadın.

Gelüñ metā'landurayın ve şalivireyim sizi eyü talākıle eger siz Allāh'ı ve Rasūli ve āḥiret serāyını dileyecek olursañuz pes taḥkīk Tañrı yaraqladı sizden muḥsine ḥātunlar-içün ulu şevāb ki gözler görmemişdür kulaqlar işitmemişdür. [247b]/(3)=33/29

muḥtāc, muḥtāç (Ar.): İhtiyacı olan, muhtaç.

Cümle 'ālem aña muḥtāc. [357b]/(15)=112/2

İy ādemoğlanları siz muḥtāclarsız Tañrıya ve Tañrı ol'dur bāy ve ögülmüş. [256b]/(4)=35/15

Ve Allāh bāydur, sizüñ şadaqañuza muḥtāç degildür. [41b]/(8)=2/263

muḥtāç → muḥtāc.

muḥtāclık: İhtiyac olma durumu.

Yaramaz meşel vardur yaramaz ser-encān vardur ṭamū 'azābı gibi ve oğula kıza muḥtāclık gibi. [168b]/(17)=16/60

muḥabbet → maḥabbet

muḥācir (Ar.): Hicret eden, Mekke'den Medine'ye göç eden kimse.

Eyle muḥācir ve enşār ki uydılar Peygāmbere ṭarlık zemānında ki bir deveye on ādem binerdi ve azuqları ḳurtluca ḥurmā'-ıdı ve etmekleri paslu arpa etmek-ıdı. [133b]/(12)=9/117

Severler şunu ki hicret itdi anlardan yaña ve nefslerinde hased bulmazlar şundan ki muhâcirin virildi ganîmet mālından ve ihtiyâr iderler muhâcirleri ve eger kendülerün ihtiyâcı dahı olsa. [321a]/(5)=59/9

muhâlefet (Ar.): Ayrılık, aykırılık.

Ve beyân itmek-içün size kıyâmet güninde şunu ki anda ihtilâf iderdünüz Peygâmbere muhâlefet idüb. [171a]/(20)=16/92

muhâlefet it-: Karşı çıkmak.

Tahkîk Tañrı bilür şunları ki sevişürler sizden muhâlefet idüben. [214b]/(6)=24/63

muhâlefet it-: Karşı çıkmak.

Ve her ki peygâmbere muhâlefet ide, haq aña zâhir olduğdan soñra Ve uydu mü'minler yolından gayrı yola, koyavuz anı şanem-ile ki kendüye fâyidesi yok ve givürevüz cehenneme. [72a]/(11)=4/115

muhâlif (Ar.): Karşı çıkan, ayrılık gösteren.

muhâlif işle-: Karşı çıkmak.

Ve şol ki dileye ol Harem'de mülhidlik ide ya'nî Haqq'a muhâlif iş işleye güc-ile tadiruruz aña âcıdıcı 'azâbdan. [202b]/(13)=22/25

muhâlif ol-: Karşı çıkmak.

Ve ben dilemezem ki muhâlif olam sizi nehy itdigüm nesne y-ile ya'nî ihtiyâr iderem siziñ-içün şunu ki kendüzüme ihtiyâr iderem. [147a]/(17)=11/88

muhâlif olar. Aykırı olmak.

Ve Allâh gâlib pâdişâhdur, intikam idicidür, anuñ emrine muhâlif olanlara. [45a]/(19)=3/3-4

muhâlif söz. Aykırı söz.

Bedürüstî siz muhâlif sözlerdesiz. [305a]/(20-21)=51/7-8

muhâlifleri helâk it-: Karşı çıkanları yok etmek.

*Anuñ ‘ādetini dutaruz ki taḥḳīk gönderduḳ-ıdı senden öñ bizüm
Peygāmblerümüzden muḥālifleri helāk itmekde. [178a]/(20)=17/77*

muḥāṭara (Ar.): Tehlike, zarar, ziyan, korku.

Ve biraḳmañ nefsüñüzi muḥāṭara işlere. [29b]/(5)=2/195

muḥliş (Ar.): İhlas sahibi, samimi.

*Ve hem muḥlişam didüğüme burhān ve delīl gösterüp bu azacuḳ ‘ömr içinde,
inşā‘allāhu, bir ḥayr yādigār kılam. [1b]/(8)*

muḥliş bende: İhlas sahibi kul.

*Bu āyetde Tañrı Te‘ālā ‘ümme daḫı ata didi. Bir Tañrıya ṭaparuz ve biz aña
muḥliş bendelerüz. [20b]/(21)=2/133*

muḥliş ol-: İhlas sahibi olmak.

İbrāhim eyitdi. Muḥliş oldum ‘ālmierüñ pādişāhuna didi. [20b]/(7)=2/132

muḥtār (Ar.): Seçkin, seçilmiş.

Bulmadum diyü tā vardı ḡara muḥtār ‘ankebüt oldı perde-dār. [350b]/(3)=89/1

muhtedī (Ar.): Hile yapan.

Hadīdür, muhtedī adı-y-la añar mü‘minleri. [6b]/(19)=2/26

muḥtelif (Ar.): Çeşitli, türlü.

*Bedürüstī bunlaruñ renkleri, dadları muḥtelif olduḡında, nişānlar vardur,
mü‘min olan ḳavme. [98a]/(12)=6/99*

mujdī: Müjde.

Ve ḳondı her ḳişinüñ yazuḡı ve mujdī kāḡidi ellerine. [183b]/(18)=18/49

muḳābele (Ar.): Karşılık vermek, karşılık.

*Pes getirüñ bir süreyi bu Ḳur‘ān mislinden, ya Muḥammed’ mislinden, daḫı
bu Kur‘ān-ile muḳābele idüñ. [6a]/(10)=2/23*

muḳābil (Ar.): Karşı karşıya gelen, karşısında bulunan.

Bedürüstī Allāh bölüḡi anlardur zafer bulucılar anlara kimesne muḳābil

olmaz. [320a]/(10)=58/22

muḳadder (Ar.): Değeri biçilmiş, takdi olunmuş.

*Anlar şunlardır ki irişür anlara naşîbleri ki muḳadder olmışdır Levhü'l-
Maḥfuzda. [106a]/(12)=7/37*

muḳaddes (Ar.): Mübarek, kutsal.

*İy ḳavmüm girün arınmış yire ki ḳudüsdür şol arz-ı muḳaddese ki yazdı
Allāh sizüñ-içün. [80a]/(16)=5/21*

muḳarreb (Ar.): Yaklaşmış, yakın.

*Fir'avn eyitdi. Olsuñ, ol vaḳtin siz muḳarreblerdensiz. [111a]/(6)=7/114
Ve 'İsā tekebbürlük itmez, Allāh'a ḳul olmaḳdan ve muḳarreb feriştelere daḳı
'arlanmazlar. [76b]/(8)=4/172*

muḳarreb it-: Yaklaştırmak.

*Degüldür sizüñ mâluñuz ve ne oęluñuz ve ḳızuñuz sizi bizüm ḳatumuzda
muḳarreb ider yaḳlaşdurur degüldür. [253b]/(8)=34/37*

muḳarreblerden ol-: Yakınlardan olmak.

*Pes eger üken muḳarreblerden olursa pes anuñ dur rāḥatlık ve şādılık ve
cennet ni'meti aña kesilmek yoḳdur. [315a]/(20)=56/88-89*

muḳarreblik: Yakınlık.

*Pes baęışladuḳ ol şucı Dāvūd'a ve taḳḳik anuñ bizüm ḳatumuzda
muḳarreblięi vardır ve eyü menzili vardır. [266b]/(2)=38/25*

muḳarrer (Ar.): Kararlaştırmış, sağlam.

*Murād bundan, 'Abdullah bin Selām'dur ve anuñ tevābıdır ki ĩmān getürdiler
ve ĩmān üzerine muḳarrer oldılar. [14b]/(10)=2/88*

muḳarrer ol-: Sağlam olunmak, kararlaştırılmak.

*İşidür Tañrınuñ Ḳur'an'ı'nı ki oḳınur üzerine andan soñra muḳarar olur küfri
üzerine tekebbürliginden. [292b]/(5)=45/8*

muḳaṣṣır (Ar.): Kusur işleyen, suçlu.

Bedürüstî ol âdem mübâleğâ'-ile zılm idici câhil oldu muḳaṣṣır ve kendü ḳabûl itdügi emânetüñ serencâmı nolar bilmezlerdindür tâ Tañrı 'azâb anıñ-üçün münâfıḳ erlere ve münâfıḳ 'avretlere ve müşrik erlere ve müşrik 'avretlere. [250b]/(18)=33/72

muḳâtele (Ar.): Birbirini öldürme, vuruşma.

Eyit yâ Muhammed hergiz çıkmazsız benümle ebedî ve hergiz muḳâtele itmezsiz benümle bile bir düşmân-ile zîrâ ki siz râzı ol duñuz oturmağ-ile evvel kerrede. [131a]/(2)=9/83

muḳâtil (Ar.): Birbiriyle vuruşan, biribirini öldüren.

Muḳâtil eydür. Âmîn du 'ânuñ seheridür oḳ seheri gibi. [3a]/(9)=1/6-7

muḳâvemmet (Ar.): Karşı durma, dayanma, karşı koyma.

Bedürüstî Tañrı ḳuvvetlüdür kimse aña muḳâvemmet idemez. [203b]/(18)=22/40

muḳdetâ (Ar.): Kendisine uyulan.

Bedürüstî İbrâhîm bir ser-ver-idi muḳdetâ-idi muḳî'-idi Tañrıya, orunlanmış. [173a]/(4)=16/120

Ve Ḳur'an'dan öñ Mūsâ'nuñ Kitâbı Tevrât'dur İmâm Muḳtedâ ve Raḫmet olduğı hâlde. [295a]/(13)=46/12

muḳtedâ ol-: Uymak, tabi olmak.

Muḳtedâ ola ve ulu ni'met ola şunuñ gibi midür ki dünyâ-y-içün 'amel ider? [142b]/(19)=11/17

muḳtedâlar ḳıl-: Uyanlar, kendisine tabi edenler (olarak) yapmak.

Ve anları muḳtedâlar ḳılduḳ yamânlıḳda ki ḫalkı da'vet iderler tamûya. [231b]/(1)=28/41

muḳîm (Ar.): İkamet eden, oturan.

Ve ‘ahd eyledük İbrahîm’e ve İsmâil’e ki arıduñ benüm evümi, tavâf idici kulları-içüñ ki iklimlerden gelürler ve Haremde muķîm olanlar-çuñ ve Mekke şehrinde muķîm olanlar-çuñ ve namâz kılanlar-çuñ, her cihetden iklimlerde.
[19b]/(19)=2/125

muķîm ol-: Yerleşmek, ikamet etmek.

Pes Allâhü Te‘âlâ enşâr’ı medh itdi böyle deyü ki ve şunlar kim muķîm oldılar Medîne’de ve İmânda şâbit oldılar muhâcirlerden öñ. [321a]/(3)=59/9

muķîm olaçaķ ev. Oturulacak ev.

Eyle Tañrı ki kondurdu bizi muķîm olaçaķ eve kereminden erişmez bize ol serâyda hergiz te‘ab ve erişmez melüllik ki yorulmaķdan hâşıl olur.
[257b]/(7)=35/35

muķîm olmak. İkamet etmek.

Dolanmışdı ehli muķîm olmağ-ıle. [172b]/(4)=16/112

muñtazır (Ar.): Bekleyen.

Muñtazır olmazlar, illâ te’viline Qur’ân’uñ, va’de kılduğı azaba, ol gün ki Qur’ân’uñ va’de kılduğı ‘azâb gele, dirler şunlar ki unutdılar anı bundan öñ, dünyada-y-iken. Tahķîķ geldi Tañrımuñ peygamberleri, gerçeklig-ile.
[107b]/(1)=7/53

muñtazır ol-: Beklemek.

Muñtazır oluñ, ben dahı sizüñ-le muñtazırlardanam, inecek ‘azâba.
[108b]/(13)=7/71

murâd (Ar.): İstek, arzu, amaç.

Ba‘zılar katında dâim ni‘met içinde olmaķdur ve ba‘zılar katında murâdına irüp korkudan emîn olmaķdur. [3b]/(16)=2/5
Murâdları haber almaķdur, ki zînâ iden muñşan olsa had mı gerek, yoksa taşlamaķ mı gerek. [82a]/(3)=5/41

murādına ir-: Muradına ermek.

Tā anlaruñ ba‘zı ba‘zını hıdmet-kār idine anuñ-ile murādına ire.

[288a]/(5)=43/32

murādları hāşıl: İsteklerin olması.

Pākdür Tañrı, oğlı kıızı var dimekden ve anlaruñ murādları hāşıl oğuldan

kızdan. [168b]/(10)=16/57

muraşşa‘ (Ar.): Kıymetli taşlarla süslenmiş.

Tahtlar üzerinde toğunmuşdur altundan muraşşa‘olmuşlardur inci‘-ile

yāķūtdan. [313b]/(20)=56/15-16

murdār (Ar.): Pis, kirli.

Ve hālal ider anlara pāķleri ki anlardan ilerüler kendülere hārām itmişlerdi ve

hārām ider anlaruñ üzerine, hābis nesneleri; ķan gibi, murdār, ölmüş toñuz

gibi. [114a]/(16)=7/157

murdār iş: Kirli iş.

Ve Lūt‘a hikmet ve ‘ilm virdük ve ķurtarduk anı şol kūyden ki murdār iş

işlerlerdi ya‘nī livāta iderlerdi. [199a]/(17)=21/74

murdar ol-: Murdar olmak, pis olmak.

Ve eger murdar olursa baķıradan sā‘ibeden olan, pes anlar anda ortaķlardur

erkek ve dişi Tañrı ‘āķıbet idiser anarla vaşflarla bedürüstī ol, hikmeti-le

işleyicdür ve bilicidür. [101b]/(5)=6/139

murdār olan nesne: Kirli nesne.

Ve ķaşd itmeñ, yaramaz murdār olan nesneye, hāşılıñuzdan ki şadaķa idersiz.

[42a]/(13)=2/267

murdār murdār ķok-: Pis pis kokmak.

Ve anlar götürürler günāhlarını, arķaları üzerinde, murdār murdār ķokar.

[92b]/(2)=6/31

murdāri bismilden seç-: Pis olanı temizden seçmek.

Allāh Te‘ālā kor degüldür mü‘minleri, şunuñ üzerine ki siz anuñ üzerinesiz, tā murdāri bismilden seçmeyince, ya‘nī münāfıķı muhlişden ayırmayınca.

[58b]/(14)=3/179

muşāfaħa (Ar.): El sıkışma, tokalaşma.

Cebrāyil Mīkāyil’e eyitdi. Niçün peygamberle muşāfaħa itmezsin?

[24a]/(5)=2/158

musahħar (Ar.): Emir altında, ele geçirilmiş.

Ve müsahħar eyledi size gıceyi ve gündüzi ve virdi size her nesneden ki diledüñüz anı. [161b]/(19)=14/33

musahħar eyle-: Ele geçirmek.

Süleymān’a yıl’i müsahħar eyledük günde bir aylık yol giderdi ve gece bir aylık yol giderdi. [251b]/(13)=34/12

musahħar it-: Ele geçirmek.

Ve her birine hikmet ve ‘ilm virdük ve müsahħar kılduk Dāvūd’-ile tağları ki tesbīħ iderler ve kuşları bile müsahħar itdük ve biz işleyicīdük ‘ilmümüzde.

[199b]/(9)=21/79

musahħar kıl-: Emir altına sokmak.

Ve her birine hikmet ve ‘ilm virdük ve müsahħar kılduk Dāvūd’-ile tağları ki tesbīħ iderler ve kuşları bile müsahħar itdük ve biz işleyicīdük ‘ilmümüzde.

[199b]/(8)=21/79

musahere (Ar.): Evlenme yolu ile meydana gelen akrabalık.

Arķalarına anlaruñ andan şoñra añasız Tañrınuñ ni‘metini kaçan ki binesüz anlaruñ üzerine ve siyesiz ki pāk bilürüz ol pādişāhı ki musahere eyledi bize

bunu ve biz buña mālīk olmaz-ıduķ. [287a]/(8)=43/12-14

muşāħib (Ar.): Birisiyle sohbette bulunan, arkadaş.

Ve atañuza anañuza eylük eyleñ ve ben el-sebîl ve yakın kavmlere ve yetimlere ve miskînlere ve yolculara ve kavm olan koñşılara ve kavrm olmayan koñşılara ve yanuñuzdağı muşāhibuñuza, murād, kişinüñ ‘avratıdur ve konuğa, ya ‘nî bu mezkûrelere ihsân eyleñ. [65a]/(5)=4/36

muşāliḥ (Ar.): Sulh yapan, barışan.

Erenler mūsāllaḥlardır ‘avratlar üzerine, ya ‘nî ‘avratlarıñ muşāliḥi üzerine, şol sebab-ile ki Tañrı ululadı Ba ‘zını ba ‘zı üzerine ve şol sebab-ile ki nafaқа virdiler mällarından. [64b]/(10)=4/34

musallaḥ (Ar.): Rahatsız eden, sataşan.

Ve eger Allāh dilese, anları sizüñ üzerüñüze musallaḥ iderdi, pes sizüñ-ile depeleşür lerdı. [69b]/(15)=4/90

musallaḥ eyle- Musallat etmek.

Bu def‘ ada Allāhü Te ‘ālā Buḥtu Naşar’ı musallaḥ eyledi. [174a]/(7)=17/7

musāllaḥ it- Musallat etmek.

Pes eger şabr iderlerse bütleri söğüldüğine İmān getürmeyüp pes od anlarıñ turacaḥ yeridür ve eger ‘özü dileseler ‘özürleri kabül olurlardan degüldür ve Mūsāllaḥ itdük birer kuşdeşler pes bezediler anlara ol işler önlerini ve ārdlarını ya ‘nî dünyālarını ve āḥiretlerini sevdürüp āḥiretlerini sevdürmemekile. [279b]/(16)=41/25

Erenler mūsāllaḥlardır ‘avratlar üzerine, ya ‘nî ‘avratlarıñ muşāliḥi üzerine, şol sebab-ile ki Tañrı ululadı Ba ‘zını ba ‘zı üzerine ve şol sebab-ile ki nafaқа virdiler mällarından. [64b]/(9)=4/34

mūsāvī (Ar.): Eşit, denk, birinin ötekenden farksız olanı.

Ve uyma her çok and içene yalan yere, mūsāvī idiciye, ḥaber eltüp getüriciye, ḥayır çok men‘ idiciye, zulm idiciye bî-ḥayāya, mütekebbir’e. [331b]/(4)=68/10-14

muşavver (Ar.): Resimli, tasvirli.

Murād Ādem ‘aleyhi’s-selām andan soñra sizi muşavver kılduğ.

[104b]/(2)=7/11

muşhaf (Ar.): Sayfa haline getirilmiş şey, kitap.

Murād: Levh-ı Maḥfuz’dur ya Muşhaf’dur. [315a]/(11)=56/78

muşırr (Ar.): İsrar eden, direnen.

İy ma‘būdumuz! Bizi fitne kıлма şunlara ki kâfir oldılar ya‘nî bizi anlara başdurmağıl tâ kendü Ḥaḳḳ üzerine muşırr olmayalar küfürleri üzerine.

[322b]/(14)=60/6

muşırr ol-: İsrar etmek, direnmek.

Andan soñra başları üzerine dikildiler ya‘nî zalâletleri üzerine muşırr oldılar.

[199a]/(3)=21/65

muṭî‘ (Ar.): İtaat eden, boyun eğen.

Eger siz çıkarılırsañuz elbette biz dağı çıkaruz sizünle bile ve muṭî‘ olmazuz sizün üzerünüze iş dutmağda hîç bir âferîdeye hergiz didiler.

[321a]/(13)=59/11

muṭî‘ eyle-: İtaat etmek, boyun eğmek.

Pes anı muṭî‘ eyledi nefsi, kardaşınıñ katline. [81a]/(1)=5/30

muṭî‘ ol-: İtaatkar olmak, boyun eğmek.

Eger muṭî‘ olursañuz Tañrı size ḥüb şevâb vire. [300b]/(16)=48/16

muṭî‘ olun-: İtaat edilmek, boyun eğilmek.

Muṭî‘ olunmuşdur anda cümle gökler ferîştesi aña muṭî‘ lerdür.

[345b]/(4)=81/19-21

muṭî‘lere beşâret it-: İtaatkarları müjdelemek.

Ve göndermezüz gönderilenleri, illâ beşâret iden muṭî‘lere Ve kırkıduccılar ‘aşîleri. [93b]/(10)=6/48

muşibet (Ar.): Felaket, bela.

*Ne yaman yerdür şamū! Hiç muşibet irmez muşibetlerden hastalıktan ya
fağırdan ya gayrı nesneden illā Tañrının destürī-le ider. [327a]/(2)=64/11*

muşibet gel-: Felaket gelmek.

Didüñüz ki. Bize kıandan geldi bu muşibet? [57b]/(11)=3/165

muşibet ir-: Felakete uğramak.

*Elbette şınanursız siz, mällaruñuzda ve nefsleruñuzde, ya 'nī muşibet iriser
mällaruñuza ve nefsleruñuzde. [59a]/(21)=3/186*

muşibet irgür-: Felaket erişmek.

*Pes muşibet irgürür ol şolı'-ile kime dilerle ve dönderür ol şoluyı kimden
dilerse. [213b]/(11)=24/43*

muşibet iriş-: Felakete uğramak.

*İrişmedi bir muşibet yer yüzinde kızlık gibi ve ne nefsleruñuzde hastalık gibi
oğul yitürmek gibi illā Kitāb içinde dür Murād. Levh-i Maḥfūz'dur.
[317a]/(17)=57/22*

muşibet in-: Felaket inmek.

*Erişür anlara işledükleri iş sebebile ya iner ol muşibet evlerinüñ yaqınına ki
Mekke'dür tā Tañrının buyruğı irişince ki ölümdür. [158b]/(13)=13/31*

muşibet yitiş-: Felakete uğramak.

*Ya şol vakt ki size muşibet yitişdi Uḥūd günü, ki yetmiş kişi kâfir öldürdi,
taḥkîk siz dağı işledüñüzdi kâfirlere, iki ol kıadar Bedr gâzâsında ki yetmiş
öldürdüñüz, yetmiş dağı esîr itdüñüz. [57b]/(9)=3/165*

muşlih (Ar.): Islah eden, iyileştiren.

*Vaktā ki dinildi bunlara. Fesād itmeñ yir yüzinde, didiler. Degülüz biz, illā
muşlihlerüz. [4b]/(6)=2/11*

muşlihin (Ar.): İyileştirenler, islah edenler.

Muṣliḥün didükleri, ya'ni kimse-y-ile düşmanlık itmezüz, didükleri olur.

[4b]/(7)=2/11

muṭma'in (Ar.): İçi rahat, emin.

Ve eylemedi ol mededi Allāh Te'ālā, illā beşāret eyledi sizün-içün ve anuñ-ile gönüllerüñüz muṭma'in olsun-içün indürdi. [54b]/(10)=3/126

muṭtaffif (Ar.): Noksan mal veren, dalavereci.

Ol muṭtaffifler inanmazlar mı ki bedürüstī anlar yerden kalkısarlar ulu günüçün ki kıyāmet günidür. [346a]/(13)=83/4-6

muṭṭali' (Ar.): Bilgi sahibi olan, haberdar.

Ġaybı bilicidür, muṭṭali'eylemez Ġaybınuñ üzerine bir eḫadi meger şol iḫtiyār itdügi kimesneyi Peyġāmbirlerden. [337a]/(7)=72/26

muṭṭali' it-: Haberdar etmek.

Ve Allāh Te'ālā sizi Ġayba muṭṭali'ider degüldür. [58b]/(15)=3/179

muṭṭali' kil-: Haberdar etmek.

Ve eger kāfirlerüñ naşīb olacak olursa, eydürlerdi ki. Biz üzerüñüze ġālib olmaz mıyduġ muhabbet-ile, ki müsülmanlaruñ esrārına sizi muṭṭali' kılmaz mıduġ dirlerdi Ve almaz mı duġ sizi mü'minlerden dirlerdi. [74a]/(13)=4/141

muṭṭali' ol-: Haberdar olmak.

Ḥāl bu kim añlamazlar, peyġamber 'aleyhi's-selām bunlaruñ ḫāllarına muṭṭali' olacaġını. [50a]/(13)=3/69

Ḥaġ Te'ālā perdeyi götürdi feriştelere kamu muṭṭali' oldılar, ḫec'il ḫaldılar. [16b]/(15)=2/102

muşdula--> muştıla-

muştıla-, muşdula- Mğjdelemek.

Pes muştıla şol şol ḫulları ki işidürler sözi pes eyürekine uyarlar anlar şunlardur ki toġrı yola ḫoydı Tañrı anları ve ol [269b]/(19)=39/18

Ve muştdula, yā Muḥammed, şunlara kim ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller işlediler. [6a]/(15)=2/25

muştı: Müjde.

Zīrā ‘Īsā-y-ıla Muḥammed’üñ aralarında altı yüz yigirmi yıl geçmiş-di, kerh gördüğümüz-çün sizün dimekliküñüzi ki. Bize gelmedi bir muştucı ve ne kórkuđucı ki anuñ-ıla ḥaqqı bileydük dimeyesiz. [80a]/(10)=5/19

muştucı gönder-: Müjde haberini veren göndermek.

Ve ol oldur ki siziñ-içün geceyi perde kıldı ve uykuyu rāḥatlık kıldı ve gündüzi tağılıcağ vaqt kıldı ve ol oldur ki yılleri muştucı gönderdi rahmeti öñünce ki yağmurdur. [217a]/(8)=25/48-49

muştucı ve kórkuđucı gönder-: Müjdeleyen ve korkutan göndermek.

Ve göndermedük seni yā Muḥammed’ illā muştucı ve kórkuđucı gönderdük. [217b]/(4)=25/56

muştucılık: Müjdeci.

Taḥkīk biz gönderdük seni yā Muḥammed ṭanuklığa ve muştucılığa ve kórkuđucılığa tā ĩmān getüresiz Allāh’a ve Rasūline ve aña ‘izzet idesüz ve yardım idesiz ve tenzih idesiz şabāḥda ve aḥşāmda. [300a]/(7)=48/8

muştula-: Müjdelemek.

Ve muştula şunlara ki inandılar. [135a]/(1)=10/2

muşdılayıcı → muştılayıcı.

muştılayıcı, muşdılayıcı. Müjdeleyen.

Degülem ben, illā kórkuđucı ve muştılayıcı, şol kavme ki ĩmān getürürler. [117a]/(2)=7/188

Eyit yā Muḥammed bedürüstī ben size ol Tañrıdan kórkuđucıyam ṭamū-y-ile daḥı muşdılayıcıyam uçmağ-ile ve mağfiret dileñ Tañrıdan diyü.

[141b]/(19)=11/2

muştulamak: Müjdeleme.

Ol dünyāda āhiretde muştulamak ulu necātdur ve seni melūl itmesün anlaruñ sözi. [139a]/(13)=10/64

muştulan-: Müjdelenmek.

Ve kaçan ki muştulansa birisi şunuñ-ıla Tañriya bekdaş eyledi. [287a]/(13)=43/17

muştulanan: Müjdelenen.

Gizlenür halkdan muştulanan nesnenüñ yaramazlığından ve yüzün burtarur ki anı nice ide ki tuta mı anı horlık üzerine ya anı gizleye mi toprak içinde? [168b]/(13)=16/59

muştulaş-: Birbirine karşılıklı müjde vermek.

Fe ammā şunlar ki İmān getürdiler pes arturdı bu süre anları i'tikād yönünden ve hem anlar birbirine muştulaşurlar. [134b]/(4)=9/124

muştuluk, muştuluk: Müjde.

Bedürüstī şunlar ki bizüm Tañrimuz Allāhdur didiler andan soñra toğrı oldılar iner anlaruñ üzerine feriştelere korkmañ ve melūl olmañ ve muştuluk size şol cennet-ile ki va'de olduñuzdı diyü biz sizüñ dostlaruñuzuz dünyā dirliginde ve āhiretde ve size vardur anda neyi ki nefsuñüz diler ve size vardur anda neyi ki du'ā idersiz. [280a]/(12)=41/30

Ve muştuluk geldi. [146b]/(1)=11/74

muştuluk ol-: Müjde olmak, müjde olsun.

Muştuluk olsun size bu gün uçmaqlardur ki aqar altından ırmaqlar ebedī kalalar anda. [316a]/(19)=57/12

muştuluk → muştuluk.

mu'teber (Ar.): İnanılır, güvenilir, saygın.

Anlara dünyāda horlık vardur ki mu'teber şehirlerin müsülmānlık aldı.

Koşantiniyye'yi, 'Amūriyye'yi, Ermeniyye'yi, içinde müsülmanlık orundi.

[18b]/(4)=2/114

mu'tekif (Ar.): Bir ibadet yerine çekilip ibadetle meşgul olan kişi.

Ve 'avratları ñuzla yatmañ, şol hãlda ki mu'tekifler olasız mescidlerde.

[28a]/(19)=2/187

mu'talandur-: Nikahına almak.

Pes mu'talanduruñ anları ve şalivirüñ eyelük-ile. [248b]/(19)=33/49

muvāfaķat (Ar.): Uygunluk, uyma, razı olma.

Eyle olsa, ben bī-çāre daħı muvāfaķat yolın dutup, aķı' u 'llāhe ve aķı' u 'rasūle ve uli'l-emri minküm mūcibi-y-le, boyun şunup ol sulţānlar sulţānından isti'ānet dileyüp, anuñ kemāl-i keremine şıgınup şürü' eyledüm ki kelāmullāh deñizinde balıķ gibi yüzem ve anı miķdāruma göre tefsīr idem. [1b]/(2-3)

muvāfiķ (Ar.): Uygun.

Zīrā er-rafīķ sümme't-tariķ didiler, ol yoldaş muvāfiķ gerekdür.

[2b]/(18)=1/6-7

mużā'af (Ar.): Kat kat, katmerli.

Ve anlar şol ķurtılmışlardur ve şunu ki eylersiz ribā'dan tā ki arta halkuñ mālında pes artmaz ol Tañrı ķatında ve şunu ki virürsiz zekātdan Tañrı rızāsın dileyüp ol řāyife anlardur ki mużā'af idicilerdür şevāblarını.

[240b]/(4)=30/39

mużā'af ol-: İki kat olmak.

Anlara 'azāb mużā'af olur. [143a]/(9)=11/20

mużaffer (Ar.): Üstünlük kazanmış, üstün.

Pes yeynilmez anlardan 'azāb ve ne hoż anlar mużaffer olırsalar.

[14a]/(17)=2/86

mużaffer ol-: Üstün olmak.

Ve tahkīk Tañrı gerçekledi size, itdūgi va‘deyi muẓaffer olmağ-ıdı, ol vaqt ki uruſur duñuz müſrikler-ile, Tañrınuñ destūri-la, ſuña degin ki qorqduñuz Ve çekiſdüñüz emrde. [56a]/(12)=3/152

muẓārebe (Ar.): Dövüſme.

Yimeñüz mällaruñuz arañuzda, bāñıl-ile, yalan and-ile, zālamlere çakmağ-ile, meger ticāret-ile ola, ki biribiriñüzüñ rızāsı-la ſādır olmuſ ola sizden muẓārebe mālı gibi ve öldürmeñ kendü nefslerüñüzi, ya ‘nī ādem öldürmeñ ki sizi yirine öldürmeyeler. [64a]/(12)=4/29

muẓārebe malr. Savaſ malı, ganimet.

Yimeñüz mällaruñuz arañuzda, bāñıl-ile, yalan and-ile, zālamlere çakmağ-ile, meger ticāret-ile ola, ki biribiriñüzüñ rızāsı-la ſādır olmuſ ola sizden muẓārebe mālı gibi ve öldürmeñ kendü nefslerüñüzi, ya ‘nī ādem öldürmeñ ki sizi yirine öldürmeyeler. [64a]/(12)=4/29

muẓārebeye vir-: Sermayeye vermek gibi.

Ve yaqñ olmañ öksüz mālına illā ſol nesne-y-ile ki ol yegrekdür, muẓārebeye virmek gibi, mu‘āmele²-ile arturmağ gibi tā ki rasīde ola. [175b]/(8)=17/34

muẓğa (Ar.): Bir parça et.

Yaratmağdan ſoñra nuñfe ‘aleğa muẓğa ‘izām gövdeye cān girmek. [269a]/(5)=39/6

muẓtār (Ar.): Zorda kalma.

Noldı size, kim yimezsiz ſundan ki añıldı anuñ üzerine Allāh adı, ħal bu ki beyān itdi size, ſunu ki ħarām itdi sizüñ üzerüñüze, illā ſol nesne ki muẓtār olduñuz aña, andan yimek revādur. [99b]/(10)=6/119

muẓtār ol-: Zorda kalmak.

Ve siz alıcı degülsiz yaramazı meger anda muẓtār olasız, ya görmeze urasız,

andan sonra ala ve bilün ki taḥkīk Allāh bāydur, sizün çürük şadaḳañuzdan münezzehdür. [42a]/(16)=2/267

Muḫtar oldur ki buñalduḳda murdār yiye. [25b]/(12)=2/173

mübāḥ (Ar.): Yapılması veya yapılmaması gerekli olan şey.

Mübāḥ oldı size, oruç gicesi, yaḳınlık eylemek ‘avratlarıñuza.

[28a]/(2)=2/187

mübāḥ it-: Yapılması veya yapılmaması gerekli olmak, mübah olmak.

Ve ol şol cennetdür ki mübāḥ itdüm size anı şunuñ-içün ki siz anı işledüñüzdi dünyādan ḥaseneden sizün-içün anda çok mīveler vardur anda yersiz.

[289b]/(20)=43/72

mübālaḡa (Ar.): Pek fazla, çok aşırı.

Ve bir Çirāḡ eyledük mübālaḡa-y-ile şu ‘lelü. [342b]/(19)=78/13

Bedürüstī sen şolsın ki mübālaḡa-y-ile baḡıslarsın. [45b]/(12)=3/8

mübarek (Ar.): Bereketli, uğurlu.

Ya ‘nī Mısr yirinüñ, ancılayın yirüñ ki mübarek eyledi anuñ içini.

[112b]/(1)=7/137

mübārek eyle-: Bereketli yapmak.

Baña kitāb virdi ve beni peygāmbere eyledi ve beni mübārek eyledi nerede olursam. [188a]/(17)=19/31

mübārek gece: Bereketli gece.

Bedürüstī indürdük Ḳur’ān’ı bir mübārek gicede ki ḳadr gicesidir.

[290b]/(12)=44/2-3

mübārek kitāb: Kutsal kitap, Kur’an – 1 Kerim.

Ḳur’ān bir mübārek Kitāb’dur ki indürdük saña tā kāfir ideler āyetlerini ve ögüt alalar ‘aḳl āyeleri. [266b]/(12)=38/29

mübārek menzil: Kutsal menzil

Ve eyit. İy Tañrum indür beni mübârek menz-ile ve sen eyü menz-ile indürenlerüñ yekregisin. [207a]/(6)=23/29

mübârek va ʿz. Kutsal (dini) öğüt.

Ve bu Qurʿân mübârek va ʿzdur. [198b]/(2)=21/50

mübârek yer. Mübarek yer.

Vaktâ ki aña geldi nidâ olundı derenüñ sağ yanından mübârek yerde ağaçdan:

Yâ Mūsâ bedürüstî ben ʿâlemlerüñ Tañrısın diyü. [230b]/(11)=28/30

müberrâ (Ar.): Temize çıkmış, aklanmış.

Tenzîh idüñ anuñ zâtını anlar didüğinden ve anuñ zâtı müberrâdur, şundan ki kâfirler vaşf iderler. [98a]/(16)=6/100

mübîn (Ar.): Apaçık.

Ve bir dâne yoçdur yir karañulığında ve yaş yoçdur ve kuru yoçdur, kalîlden keşirden, illâ kitâb-ı mübînedür, ya ʿnî Levhiʿl-Maḥfûzdadur. [94b]/(8)=6/59

mübtelâ (Ar.): Düşkün, tutkun, tutulmuş.

Böyle mübtelâ kıluruz anları, şol sebebden ki fişk iderlerdi. [115a]/(3)=7/163

mübtelâ it- Tutkun etmek, müptela yapmak.

Pes döndi, şunlara ki anlara istihzâ iderlerdi, şol ki anuñ-la istihzâ iderlerdi, ya ʿnî anları mübtelâ itdi dürlü ʿazâb-ile Allâh Teʿâlâ, istihzâları sebebi-le.

[91a]/(7)=6/10

mübtelâ kıI- Tutkun etmek, müptela yapmak.

An, yâ Muḥammed! ol vaḫti kim mübtelâ kıldı İbrâhim ʿe ʿaleyhiʿs-selâm Tañrısı bir nice kelecî-y-le, pes tamâm ʿamel itdi. [19b]/(6)=2/124

mübtelâ kıI- Düşkün yapmak.

Böyle mübtelâ kıluruz anları, şol sebebden ki fişk iderlerdi. [115a]/(3)=7/163

mübtelâ ol- Tutulmak.

Orada mübtelâ oldılar müʿminler ve depredildiler katı depredilmek.

[246a]/(13)=83/11

mübtelâ ol-: Tutkun olmak, müptela olmak.

Yâ şandunûz mı ki uçmağa giresiz ve geldi size, şunlaruñ tevârihi ki sizden öñdin geçdilerdi, ya'nî mübtelâ olduñuz ol nesne-y-ile kim sizden öñdin geçenler mübtelâ olmuşlardı, ol nesne-y-ile. [32a]/(6)=2/214

mücâdele (Ar.): Uğraşma, çekişme, savaşma.

İllâ şunlar ki zulm itdiler anlardan anlaruñla mücâdele lâ-be'sdür.

[237a]/(10)=29/46

mücâhid (Ar.): Din için savaşan, çalışan.

Mücâhid razıyâ'llâhu 'anhu eydür. Âmîn bir isimdür, Allâh isimlerinden, kabûl kııl du'âmuzı dimek olur. [3a]/(4)=1/6-7

mücâmaat (Ar.): Cinsi yakınlıkta bulunmak.

Ve eger bir 'avrat korksa erinden, kaçça diyü, mücâma'at itmemeğ-ile, ya yüz çevür dügin bilse, ki katında az oturur, pes günâh yoğdur anlaruñ üzerine, şulh itmekde aralarında. [73a]/(6)=4/128

mücerred (Ar.): Tek, yalnız, tecrid edilmiş.

Bu âyetden anlandı kim, mücerred dil ikrârı-y-ıla îmân olmazmış, belki gönül dahı taşdîk itmek gerekmiş. [4a]/(15)=2/8

mücerred dil ikrârı-y-ıla îmân ol-:

Bu âyetden anlandı kim, mücerred dil ikrârı-y-ıla îmân olmazmış, belki gönül dahı aşdîk itmek gerekmiş. [4a]/(15)=2/8

mücrim (Ar.): Suçlu.

Eytdiler. Bedürüstî gönderildük mücrim tâyifeye. [306a]/(6)=51/32-34

mücrimler ol-: Suçlular olmak.

'Azâb iderüz bir tâyifeye şol sebebden ki mücrimler oldılar. [129a]/(3)=9/66

müdârâ (Far.): Yüze gülme, dost gibi görünme.

Ve çekiş anlaruñla yā Muhammed şol nesne²-ile ki ol yegrekdür müdārā-ile ve hoşlıg-ile. [173a]/(15)=16/125

müdāvim (Ar.): Devam eden, bir yere sürekli olarak gidip gelen.

Pes uyuñ baña ve dutuñ buyruğumı! Eyitdiler. Zāyil olmazuz anuñ üzerine müdāvim olmağda tā yine gelinceye degin bize Mūsā ‘aleyhi’s-selām.

[194a]/(19)=20/91

müdāvim ol-: Bir yere sürekli olarak gidip gelmek.

Ve müdāvim olmadılar, işledükleri günāh üzerine, hāl bu ki anlar bilürler.

[55a]/(9)=3/135

müdde‘ī (Ar.): İddia eden, davacı.

Tahkīk biz müsahhar kılduk tağları anuñ-ile bile tesbīh iderler günüñ āhirinde evvelinde ve müsahhar itduk kuşları bir yere derilmişiken aña muṭī‘ oluben ve muhkem itduk milkini ve aña Peygāمبرlık virdük ve söz kesmekvirdük ki müdde‘īden şanuk ister ve inkār idene and virür. [266a]/(9)=38/18-19

müddet (Ar.): Süre, zaman.

Ve ol küyler ki helāk itduk ehlini vaqtā ki zulm itdiler ve anları helāk kıлмаğıçün müddet kılduk. [184b]/(9)=18/59

müddet kıl-: Zaman vermek.

Ya ol ‘azāba benüm Tañırım müddet mi kıılır? [337a]/(6)=72/25

müddete degin: (belli bir) Zamana kadar, müddete kadar.

Pes kaçan ki açduk anlardan ‘azābı, ol müddete degin ki anlar aña irişicilerdür, hemān sā‘at anlar ‘ahdi sırlar. [112a]/(17)=7/135

müddet-i ma‘lūm: Belirli zaman, kıyamet günü.

Ve teḥīr itmezüz ol günü illā müddet-i ma‘lūme temām olmağıçün.

[148a]/(11)=11/104

müddeti öde-: Zamanı tamamlamak.

Vaktā ki ödedi Mūsā müddeti ve seyr eyledi hātunı Şāfūrā'-ile gördi tūr cānibinden bir odı. [230b]/(6)=28/29

müfessir (Ar.): Ayetleri tefsir eden, açıklayan.

Ba'zı müfessirler, murād bundan, şadaqa-i mālđur, didiler. [3b]/(7)=2/3

müfsid (Ar.): Bozguncu, fesatçı.

*Lūt eyitdi. İy Tañrum yardım eyle baña müfsid kavm üzerine.
[236a]/(14)=29/30*

müfsidlerden ol-: Bozgunculardan olmak, fesatçılardan olmak.

Sen müfsidlerden olduñ-idi. [140b]/(15)=10/91

müfsidlik: Bozgunculuk, fesatçılık.

*Ve haber virdük Ya'küb oğlanlarına Tevrāt'da ki elbette fesād idisersiz yiryüzinde iki kerre ve olasılırsız igen ulalmağ müfsidlikde.
[173b]/(15)=17/4*

müfti (Ar.): Fetva veren, din işlerine bakan, müftü.

Eyit, yā Muḥammed, 'Avn oğlı Mālik'e ki yahūduñ müftisidür. Gelüñ, okıyam şunı ki ḥarām kıldı sizüñ üzerüñüze Tañrıñuz. [102b]/(11)=6/151

mühlet (Ar.): Belli bir zaman, bir işin yapılması için verilen zaman

Andan destūr virilmez şunlara ki kāfir oldılar ya'nī 'özrlerin dilemege ve ne hūd anlarıñ-içün yine dünyāya gelmek dilek ide kimse ya'nī ve kaçan ki görse şunlar ki zulm itdiler Tañrıñuñ 'azābını pes yeynilmez anlardan 'azāb ve ne anlara mühlet olur. [170b]/(14)=16/85

mühlet vir-: Zaman tanımak, zaman vermek.

*Bedürüstī mühlet virürüz anlara, tā arturalar günāh cihetinden.
[58b]/(11)=3/178*

mühlet virmek: Zaman tanıma, zaman verme.

Yaķındur ki tutıserüz anları mühlet virmek-ile şanmadukları yerden ve

mühlet virürem anlara bedürüstî bentüm hîlem muhkemdür. [332b]/(1)=68/44

mühlet virül-: Zaman tanımak, zaman verilmek.

Pes ideler. 'Aceb biz mühlet virülür miyüz? [223a]/(21)=26/201-203

mühlik (Ar.): Helak eden, öldürücü.

Hal bu ki balçık münbiddür, od mühlikdür. [104b]/(7)=7/12

mühmel (Ar.): İhmal edilmiş.

İnsân şanur mı ki şöyle mühmel konıla? [340a]/(17)=75/36

mühmelât (Ar.): Manasız boş sözler.

Eger münâfıklar nifâklarından i'râz itmezlerise ve şunlar ki gönüllerinde hastalık vardır zinâya meyl itmekden ve korku haberin birağıcılar Medîne içine mühmelât söylemekden i'râz itmezlerse elbette seni havâle kıluruz anlara andan soñra saña koñşu olmazlar Medîne'de illâ la'netlenürler kanda bulunurlarsa dutulurlar ve depelenürler depelenmeklik-ile ki katil 'âdetu'llâh oldı zinâ idenleri şunlarda geçdiler anlardan öñdin ve hergiz sen bulmazsñ Tañrınuñ 'âdetinde tağyîri. [250a]/(12)=33/60-61

mühr (Ar.): Mühür.

Ve mühr urdı Allâh anlaruñ gönülleri üzerine. [131b]/(10)=9/93

mühr ur-: Mühürlemek.

Ol tayıfe şunlardur ki mühr urdı gönülleri üzerine ve kulaqları üzerine ve gözleri üzerine. [172a]/(14)=16/108

Anlar şunlardur ki mühür urdı Allâhü Te'âlâ anlaruñ gönülleri üzerine ve hevâlarına uydılar. [298a]/(18)=47/16

mühr urul-: Mühürlenmek.

Râzı oldılar ki 'avretlerle olalar Medîne'de ve mühr uruldu gönülleri üzerine.

[131a]/(13)=9/87

Evet anlar añlamaz mühür urulduğunu. [325b]/(10)=63/3

mührim (Ar.):

Ve ħarām oldu sizüñ üzerüñüze, ħuru yir avı, mādem ki mührimler olasız.

[87b]/(5)=5/96

mührle-: Mühürlemek.

Ķaçan ki Peyğāber ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām kāğıd yazdurdı Ķayşar’a İslām’a da‘vet itdi ol daħı öpdı ve gözine sürdi ve mührledi ve gönderdi.

[238b]/(3)=30/2-5

mühtedī (Ar.): İman eden.

Ve ol ŧāyife ki, bu şıfatlı olanlardur ki mühtedīlerdür, ya’nī toğru yola ħulağuzlanmıslardur. [23b]/(16)=2/157

mühür ur→ mühr ur-

mühür urul→ mühr urul-

müjde: Müjde.

Didiler ki. ĶorĶma ki taħķīĶ biz saña müjde iderüz ‘ālim oğulile.

[164b]/(3)=15/53

mükerrem (Ar.): Kerim olan, kendisine değer verilen.

Girüñ cennete siz ve çiftlerüñüz şād oluben mükerrem olduñuz ħālde denilür anlara. [289b]/(15)=43/70

mükerrem Ķıl-: Değerli kılmak.

Ve taħķīĶ mükerrem ĶılduĶ ādemođlanlarını ve götürtdük anları Ķuruda ve deñizde ŧavār-ile ve gemi’ile. [178a]/(1)=17/70

mükerrer (Ar.): Tekrarlı.

Mükerrer mükerrer eger Ķışşadur ve ger ħayr Ķışşa ürperür andan derileri şunlaruñ ki kendüleri yaradandan ĶorĶarlar. [270a]/(18)=39/23

mülākī (Ar.): Buluşan, kavuşan.

İy anlar ki İmān getürdiler! İdinmeñ benüm düşmānumı ve sizüñ

düşmenlerünüzi dostlar kim mülākī olursız anlara dostluğile.

[322a]/(12)=60/1

mülhidlik (Ar.): Dinsizlik.

Ve şol ki dileye ol Harem'de mülhidlik ide ya'nī Haqq'a muhālif iş işleye güc-ile tadıruruz aña ācıdıcı 'azābdan. [202b]/(13)=22/24

mülk (Ar.): Mülk, taşınmaz ve gelir getiren mal.

Ve eyle benümçün senün Hāzretünden bir huccet ki yardımcı ve hīc ola bir mülk ki zevāli olmaya. [178b]/(9)=17/80

mülk issi: Mülk sahibi, Allāh.

Yā Muhammed: İy Hudāvendā ve iy mülk issi. [47a]/(4-5)=3/26

mülk vir-: Mülk vermek.

Tañrı aña mülk virdüğinden ötürü, ya'nī Nemrūd bin Ken'an sencārī-y-idi.

[40a]/(12)=2/258

mülkini vir-: Mülkünü vermek.

Eyit ki oқыısaram andan sizün üzerünüze haberi ki bedürüstī biz yir mülkini virdük aña. [185b]/(20)=18/84

mümāşelet (Ar.): Misil olma, benzerlik.

Ve yazduq anlaruñ üzerine o Tevrāt'da, kana kandur, eger 'amd-ile-y-ise ve göze göz, eger kaşd-ile-y-ise ve buruna buruñ, eger 'amdıla-y-ısa ve kulağa kulaq, eger kaşdı-la-y-ısa ve dişe diş, eger 'amdıla-y-ısa ve cirāhatlara kışaş berāberlaşmaq eger mümāşelet mümkin olursa. [82b]/(13)=5/45

mü'min (Ar.): İman eden, inanan.

Ve eger bir fāyifeden olsa ki, sizünle anlaruñ arasında 'ahd olsa, pes anuñ kefareti, diyetin velīlerine virüp dağı kul azād itmekdür, ki mü'min ola.

[70a]/(12)=4/92

mü'min bende: İnanan kul.

Siz şabarsız Tañrıdan ğayrı ve illā kim şaparam ol Allāh'a ki öldürür sizi ve buyruldu ki mü'min bendelerden olam. [141b]/(2)=10/105-106

mü'min kardaş: Mümin kardeş.

Eyü kelecı mü'min kardaş hakkında ve ol bilmedin suçından geçmek, hayırludur şol şadağadan ki, aña incitmek uyar. [41b]/(6)=2/263

mü'min kul: Mümin kul.

Ve mü'min kul, yigrekdür müşrik hürden ve egerçi size hoş gelürse ol müşrik hür. [33b]/(7)=2/221

mü'min kul: Mümin kul.

Bedürüstī ol bizüm mü'min kullarumuzdandır ve muştuledük İbrāhīm'e İshāk'-ile ki Peyğāmberdür şālihlerden olduğı hālde. [263b]/(19)=37/11

mü'min ol-: İnanan olmak, mümin olmak.

Ve şol ki eyü 'amel işledi hāl bu ki mü'min ola. [195a]/(11)=20/112

mü'mine: Mümin kadın.

Ve bir cāriye ki mü'mine ola, hayırludur müşrikenüñ hürresinden ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlaruñuzı, müşrik erlere tā ĩmān getüreler. [33b]/(5)=2/221

mü'minleri kurtar-: Müminleri kurtarmak.

Vācib oldı bizüm üzerümüze ki mü'minleri kurtaravuz. [141a]/(20)=10/103

mü'minlerüñ götürüsi: Müminlerin tamamı.

Īmān getürdi peygamber 'aleyhi's-selām şuña ki, indürildi aña Tañrısından ve mü'minlerüñ götürüsi ĩmān getürdiler Allāh'a ve meleklerine ve kitāblarına peygamberlerine. [44b]/(14)=2/285

mü'minlik: Müminlik.

Eger gerçek olduñuzsa mü'minlikde. [303b]/(9)=49/17

mümkın (Ar.): Olabilen.

Ve yazduķ anlaruñ üzerine o Tevrât'da, kana kandur, eger 'amd-ile-y-ise ve göze göz, eger kaşd-ile-y-ise ve buruna buruñ, eger 'amdıla-y-ısa ve kulaĝa kulaķ, eger kaşdı-la-y-ısa ve dişe diş, eger 'amdıla-y-ısa ve cirāhatlara kışāş berāberlaşmak eger mümāşelet mümkin olursa. [82b]/(13)=5/45

mümtāz (Ar.): Seçkin, üstün.

Pes siz zāhir oluñuz, sāyir hālķdan mümtāz oluñuz. [70b]/(4)=4/94

münācāt (Ar.): Duai kurtuluş için Allāh'a yalvarma.

Ve Tūr taĝı haķķ-içün ki Mūsā 'aleyhi's-selām anuñ üzerinde Münācāt iderdi. [353b]/(13)=95/2

münācāt eyle-: Dua etmek, kurtuluş için Allāh'a yalvarmak.

Mūsā 'aleyhi's-selām anda münācāt eyledi. [206b]/(8)=23/20

münācāt it-: Dua etmek, kurtuluş için Allāh'a yalvarmak.

*Tañrımız yaķın mıdır ki münācāt idevüz, irāķ mıdır ki çağıravuz?
[27b]/(15)=2/186*

münācāt kı1-: Dua etmek, kurtuluş için Allāh'a yalvarmak.

Mūsā 'aleyhi's-selām Tañrıya münācāt kıldı. [12a]/(2)=2/67

münādī (Ar.): Çaĝıran, seslenen.

*Andan soñra çağırdı bir münādī ki. İy taħıl kārubānı! Bedürüstī siz uğrılırsız.
[153b]/(19)=12/70*

münāfıķ (Ar.): Kendisini müslüman gösteren, ikiyüzlülük yapan.

Münāfıķ erler ve münāfıķa 'avretler ba'zı ba'zındandır ba'zı ba'zın dīni üzerinedür. [129a]/(4)=9/67

*İki kişi var-idi munāfıķlardan, Medīne'den kaçıp Mekke'ye giderlerdi.
[5b]/(11)=2/20*

münāfıķ olan t̄ayife. Münafık kavim.

Bedürüstī Tañrı kulaĝuzlamaz münāfıķ olan t̄ayifeyi. [133a]/(4-5)=9/109

münāfıķı muhlişden ayır-: Münafıķı ihlaslı (birinden) ayırmak.

Allāh Te‘ālā ķor degüldür mü‘minleri, şunuñ üzerine ki siz anuñ üzerinesiz, tā murdārı bismilden seçmeyince, ya‘nī münāfıķı muhlişden ayırmayınca.

[58b]/(14)=3/179

münāfıķlar ol-: Münafıķlar olmak.

Nażar itmedüñ mi yā Muhammed şunlara ki münāfıķlar oldılar eydürler şol ķardaşlarına ki kāfir oldılar ehl-i kitāb‘dan? [321a]/(12)=59/11

münāfıķlara destūr vir-: Münafıķlara izin vermek.

Tahķıķ tevbesini ķabül itdi Allāh Peyğāمبرüñ zīrā münāfıķlara destūr virdi‘-ıdı Tebūk Ğazāsı‘nda. [133b]/(11)=9/117

münāfıķları bil-: Münafıķları bilmek, münafıķları tanımak.

Ve elbette Tañrı bilür şunlar ki ĩmān getürdiler ve elbette bilür münāfıķları.

[235a]/(9)=29/11

münāfıķları cem‘ idici: Münafıķları toplayan.

Bedürüstī Allāh cem‘ idicidir münāfıķları ve kāfirleri cehennemde, bir uğurda. [74a]/(8)=4/140

münāfıķları ķahr eyle-: Münafıķları kāhiretmek.

İy Peyğāمبر! Kāfirleri ķahr eyle kılıc-ile ve münāfıķları ķahr eyle kılıcile, dilile. [329b]/(4)=66/9

münāfıķlıķ: Münafıķlıķ, ikiyüzlülük.

Ve şundan ki sizüñ çevreñüzdedür A‘rāb‘dan ve münāfıķ lar vardur ve Medīne Halkı‘ndan ba‘z şābit oldılar münāfıķlıķ üzerine. [132a]/(16)=9/101

Tañrı Te‘ālā şekke ve münāfıķlıķa ya‘nī münāfıķlıķa ģastalıķ didi.

[4a]/(19)=2/10

münāfıķlıķların gizle-: Münafıķlıķlarını gizlemek.

Murādları bu sözden münāfıķlıķların gizlemekdür. [67a]/(17)=4/62

münāfika (Ar.): Münafık kadın.

Münāfık erler ve münāfika ‘avretler ba‘zı ba‘zındandır ba‘zı ba‘zın dīni üzerinedür. [129a]/(4)=9/67

münāsib (Ar.): Uygun, yakışır.

Günāhlarına münāsib cezā olmağ-ıçün. [343a]/(7)=78/25-26

münbid (Ar.): Verimli.

Hal bu ki balçık münbiddür, od mühlikdür. [104b]/(7)=7/12

münezzeh (Ar.): Temiz, arınmış.

Münezzeh bilirüz anı kâfirler şirk itdüğinden. [126a]/(7)=9/31

münkād (Ar.): Boyun eğen.

Bizüm Tañrımuuz ve sizüñ Tañrıñuz birdür ve biz aña muṭī‘ münkādüz. [237a]/(13)=29/46

münkaṭı‘ (Ar.): Kesilen.

Ve munkaṭı‘ olmaz anlardan ‘azāb ve anlar ol ‘azābda nevmīzlerdür. [290a]/(2)=43/75

münker (Ar.): İnkâr edilmiş, kabul edilmeyen.

Buyururlar İmān getürmek-ile ve men‘ iderler münkerden şirkden ve kııurlar namāzı virürler zekātı ve muṭī‘ olurlar Tañrıya ve Rasūli’ne. [129b]/(6)=9/71

münker iş: Kabul edilmeyen iş.

Eyitdiler. Yā Meryem taḥkīk münker iş getürdüñ. [188a]/(13)=19/27

münkerden yığın-: Caiz olmayandan çekinmek.

Yığınmazlar-ıdı münkerden, nā-meşrū‘ işlerden ki işlerler-ıdı anı. [85b]/(21)=5/79

münkir (Ar.): İnkâr eden, kabul etmeyen.

Pes şıyrıldı çıqdı āyetlerlimüzden, müñkir oldu, aña şeyṭān uydı, pes azmışlardan oldu. [116a]/(5)=7/175

münkir heybetlü kavım. İnkarcı ve heybetli kavim.

Pes kaçan ki Lût Âli'ne Peygâmblerümüz geleler Lût eyitdi. Bedürüstî siz münkir heybetlü kavmsiz. [164b]/(12)=15/61-62

münkir ol-: İnkarcı olmak.

Andan şoñra kıyâmet güninde ba'zuñuz ba'zuñuza münkir olur [235b]/(21)=29/25

münkirden kork-: İnkâr edenden korkmak.

Ve andan qorqarlar ve hîc eħadden qorqmazlar illâ münkirden qorqarlar ve Tañrı tanuq yeter. [248b]/(1)=33/39

mürde (Ar.): Ölmüş.

Ya'nî kaçan ki yerler deprene kıyâmet qopmağıcün gereğince ve yir çıkara kumaşlarını hazâyinden, defânînden, mürdelerden ve kâfirler, n'oldı bu yere, diye te'accüp idüp. [355a]/(4)=99/1-3

mürekkebe (Ar.): İki veya daha çok şeylerin birleşmesinden meydana gelen, birleşik, boya.

Eyit yâ Muhammed eger deñizler mürekkebe ola benüm Tañrımuñ sözlerin yazmağa. [187a]/(1)=18/109

Ve eger getürevüz ol deñiz mişlini mürekkebeden eyit ki degülem ben illâ âdemoğlanı sizcileyin. [187a]/(3)=18/109

mürekkebe ol-: Mürekkep olmak.

Ve eger taħkîk şol nesne ki yerdedür ağac kısmından qalemler olsa Ve deñiz mürekkebe olsa aña ol deñizden şoñra yedi deñizler bile aña qoyulsa daħı yazılca Tañrımuñ kelimeleri dükenmez. [243a]/(15)=31/27

mürsel (Ar.): Gönderilmiş, peygamber.

Ve taħkîk bizüm gelecimüz geçdi mürsel qullarumuz üzerine ki bedürüstî anlar düşmân üzerine gâlib tãyifedürürler. [265a]/(13)=37/171

mürselerden eyle-: Gönderilmişlerden yapmak.

Pes bağısladı baña Tañrum Peygamberlığı ve beni Mürsellerden eyledi.

[219a]/(11)=26/21

mürsellerden kıl-: Göndermişlerden yapamak

Tahkik biz anı döndericiyiz saña ve anı Mürsellerden kılıcıyuz.

[229a]/(8)=28/7

mürsellere uy-: Peygamberlere uymak.

Ve ol eşnâda şehriñ ortasından bir kişi geldi tiz tiz ki adı Habîb-i Neccâr'-idi eyitdi iy kavmüm uyuñ Mürsellere uyuñ şuña ki sizden ecr dilemez ve anlar doğru yol üzerindedürürler. [259a]/(8)=36/21

mürsellerüñ kardaşr. Peygamberlerin kardeşi.

Yalanladı Şemüd Peygamberleri vaqtâ ki didi anlara ol Mürsellerüñ kardaşı ki Şâlih'dür. Tañrıdan korqmaz mısız? [222a]/(4)=26/142

mürşid (Ar.): İrşad eden, iman yolunu gösteren.

Ve tahkik getürdük anlara bir kitab ki tafşil itdük ol kitabı, ilmümüz üzerine, mürşid kılduk ve rahmet kılduk, bir tayifeye ki İmân getürdiler.

[107a]/(21)=7/52

mürted (Ar.): Dinden çıkan.

Üzerilerine girse Medîne'nüñ eñrafından andan soñra mürted olmaq dileseler getürdilerdi ol irtidâdı ve eglenmezdi ol irtidâd-ile illâ az. [246b]/(1)=33/14

mürted ol-: Dinden çıkmak.

Meger şunlar ki tevbe itdiler, mürted olduqdan soñra ve eyü 'amel itdiler.

[51b]/(18)=3/89

müsaḥḥar eyle-: Emrinize bırakmak, emrinize havale etmek.

Ve müsaḥḥar eyledi size ırmakları ve müsaḥḥar eyledi size ayı ve günü muḥî' olduqları ḥâlde. [161b]/(17)=14/32

müsellem (Ar.): Doğruluğu kabul edilen, teslim edilmiş.

Pes eri revādur ki kıa ardaşını ala revān müselleme dutmadın.

[323a]/(16)=60/10

müslim (Ar.): İslam, islam olan.

Bu kerre bu du‘āyı dilediler. İy bizüm Rabbümüz! Ve biz ikimizi müslimler eyle, ya ‘nī İslām üzerine abz eyle bizüm rühumuzı. [20a]/(13)=2/128

müslümānluk: Müslümanlık.

Eyit yā Muḫammed ki minnet itmeñ benüm üzerüme müslümānluguñuzı. [303b]/(7)=49/17

müsrif (Ar.): İsrafçı, israf eden.

Key ‘azametlü ve pür-ikmet Kitāb’dur ya ‘nī biz ur‘ān indürmegi terk mi ıderüz ki size emr itmeyüz nehy itmeyüz ya size müsrif avım olduğıuñuzçün ya ‘nī müşrikler olduğıuñuzçün mi? [286b]/(13)=43/5

müstāgnī (Ar.): Tok gözlü, çekingen.

Ammā şol ki gündüzün görmekile şevābdan müstāgnī ola ve senüñ Dinüñden fāriğ ola. [344b]/(7)=80/5

Pes kāfir oldılar ve i‘rāz itdiler ve Allāh müstāgnī oldı anlarıñ İmānından ve Allāh ḫūz Ğanī ve Ḥamīd’dür. [326b]/(11)=64/7

müstāḫab (Ar.): Hş görünen, güzel görünen.

Boşanmış ḫātunlarda, ki evlendükde mehr anılmadı-ıdi ve üstine girmedin boşadı kisvet ve nafaa var vācib, alanında müt‘a müstāḫab vācibdür şunlarıñ üzerine ki Tañrıdan orarlar. [37a]/(11)=2/241

müstāḫik (Ar.): Hak etmiş, hak kazanmış, layık.

Şuncılayın mıdur ki müstāḫik oldı Tañrının azabına? [57b]/(1)=3/162

müstāḫik ol-: Hak etmek, hak kazanmak, layık olmak.

Ve döndiler, müstāḫik oluban Tañrıdan ‘azāba. [11a]/(9)=2/61

Pes eger işlemezseñüz ben didüğümi bilüñ ki kāfir olduñuz, müstāḫik

olduñuz cenge ki Tañrıdandır ve peygamberindindir. [43b]/(12)=2/279

müstecāb (Ar.): Kabul gören.

Eger bilseler, du ‘ā kılsalar; du ‘ā müstecāb olur. [3a]/(16)=2/1

müstecāb kııl- Kabul etmek.

Tañrı dağı du ‘āsını müstecāb kııldı. [20b]/(2)=2/129

Tañrı Te‘ālā du ‘āsını müstecāb kııldı, her cihetden mīveler anda taşınur, her vaktde. [20a]/(2)=2/126

müstehāb (Ar.): Sevilmiş, sevaplı.

Ve tanuğ dutuñ sizden iki ‘ādilleri talāka yaḥūz ric‘ate tanuğ dutmağ müstehābdür ammā nikāḥa vācibdür. [327b]/(13)=65/2

msteḥāğ (Ar.): Hakeden, layık.

Pes eger tuyulsa şunuñ üzerine, ki bedürüstī ol ikisi müsteḥāğ oldılar günāha, pes iki dağı turalar, ol ikisinüñ yirine, şunlardan ki anlara güc olmışdur, ya‘nī meyyit ehlinden, bunlar evlādur. [88b]/(14)=5/107

müstelezzāt (Ar.): Lezzet alınan şeyler.

Eyit, yā Muḥammed: Ol müstelezzāt, ya‘nī lezzetlü nesnelər şunlaruñ- içündür ki ĩmān getir diler Allāh’a, dünya evinde kāfirlere dağı, lekin teb‘ıyyeti-le yaluñuz mü’minlere dür kıyāmet güninde. [105b]/(16)=7/32

müstemirr (Ar.): Sürekli devam eden.

Ve taḥkīk şabāḥladı anları bir ‘azāb ki müstemirrdür kıyāmet ‘azābına ulaşuğ. [311a]/(16)=54/38

müstesnā (Ar.): İstisna edilen, kural dışı bırakılan.

Bu āyetde beş ḥātuñ müstesnādur; Biri eme, ya‘nī karevāş, biri kiçik, biri ‘uzurdan kesilmiş, biri yüklü ḥātun kişi, biri heñüz üstine girilmemiş. [34b]/(8)=2/228

müstevlī (Ar.): Yayılan, her tarafı kaplayan.

Bedürüstî sizi besleyen şol Allāhdur ki yaratdı gökleri ve yirleri, altı günde, andan soñra müstevlî oldu ‘arş üzerine. [107b]/(9)=7/54

müsülmān (Ar.): İslam dininde olan, müslüman.

Yakında da‘vet olunsañuz gerek bir kavmüñ cengine ki katı ceng ayalarıdur Debeleşseñüz gerek anlaruñla ya Müsülmān olsalar gerek. [300b]/(15)=48/16

müsülmānlık: Müslümanlık.

Anlara dünyāda ĥorlık vardır ki mu‘teber şehirlerin müsülmānlık aldr. Koşantiniyye ‘yi, ‘Amūriyye ‘yi, Ermeniyye ‘yi, içinde müsülmanlık orundi. [18b]/(4)=2/114

müşāhede (Ar.): Bir şeyi gözleme.

İllā şunlar ki müşāhede itdüñüz Mescid-i Ĥarām yanında. [124a]/(13)=9/7

müşk (Far.): Misk.

Bedürüstî yā Muhammed biz saña çok ĥayr virdük ki Ĥur‘ān ‘dur, ‘ilmdür yāĥūd murād Kevşer Ĥavzı ‘dur ki anuñ balçığı müşg, ĥumları incüden südden aĥ bāldan tatludur. [357a]/(2)=108/1

müşge beñze- Miske benzemek.

Koşusu müşge beñzer. [340b]/(9)=76/5

müşkil (Ar.): Güç, zor, engel.

Ve giderur anlardan müşkil ‘ahdlerini, tevbe-y-içüñ kendüzin depelemek gibi ve meşakĥatlı hükümler ki anlaruñ üzerinde-y-idi. [114a]/(17)=7/157

müşkiller ĥall idici kitāb. Zorlukları halleden kitap, Kur’an – ı Kerim.

Ĥā-Mīm ĥaĥķiĥün ve müşkiller ĥall idici Kitāb ĥaĥķiĥün. [290b]/(11)=44/1

müşrik (Ar.): Allāh’a ortak koşan.

Ol müşrik ĥürr ve ol müşrik, ĥamūya kığırurlar ve Allāh uçmağa ve yarlıgamağa kığırur, emri-y-ile buyruğı-y-la. [33b]/(9)=2/221

müşrik (Ar.): Allāh’a şerik, ortak koşan.

Vā ḥasretā müşrik kular üzerine ya'nī vā ḥasretā diyüp çağırışalar.

[259a]/(20)=36/29

müşrik erler. Müşrik erkekler.

Ve bir cāriye ki mü'mine ola, ḥayrludur müşrikenüñ ḥürresinden ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlaruñuzı, müşrik erlere tā ĩmān getüreler.

[33b]/(6)=2/221

müşrik kavım. Müşrik kavim.

Eyitdiler şūmlıguñuz sizüñle biledür eger ögütlenseñüz Tañrınuñ sözile, bizi şūm görmezduñuz belki siz müşrik kavmlersiz. [259a]/(6)=36/19

müşrik ol-: Müşrik olmak, ortak koşmak.

Andan soñra olmadı anlaruñ fitneleri, ya'nī cevābları, illā dimeklik ki. Allāh ḥakkı-çuñ, ki bizüm ma'būdumuzdur, biz müşrik olmaduk. [91b]/(20)=6/23

müşrik t̄ayife. Müşrik topluluk.

Ancılayın 'ikāb iderüz müşrik t̄ayifeye. [135b]/(17)=10/13

müşriklerden dönder-: Müşriklerden yüz çevirmek.

Andan soñra Tañrı dönderdi ol müşriklerden tā sizi mübtelā kıla, kāfirlerden kaçmağ-ıla. [56a]/(17)=3/152

müşriklerden ol-: Müşriklerden olmak.

Ve yüzüñi dīne toğrult ḥakḥdan gayrıya meyl itmeyüp ve elbette müşriklerden olma ve tapma Tañrıdan gayrı şuña ki saña fāyide itmez ve zarar dahı itmez. [141b]/(3)=10/105-106

müşrike: Müşrik kadın, ortak koşan (kadın).

Ve bir cāriye ki mü'mine ola, ḥayrludur müşrikenüñ ḥürresinden ve egerçi size hoş gelürse ve evermeñ kızlaruñuzı, müşrik erlere tā ĩmān getüreler.

[33b]/(5)=2/221

müştāk (Ar.): İştıyaklı, özleyen.

Ve eydür şunlar ki ĩmān getürdiler. Nolaydı süre ineydi bize vahy inmekine müştāk olub. [298b]/(6)=47/20

müştemil (Ar.): İçine alan.

Eyit, yā Muḥammed. İki erkegi mi ḥarām kıldı, iki dişi mi, ya şunu mı ḥarām itdi ki müştemildür anuñ,iki dişinüñ raḥimleri?[102a]/(2)=6/143

müşterek (Ar.): Ortak, birlikte.

Rızqda müşterek olalar. [169b]/(11)=16/71

müşterī yılduzı: Bir yıldız ismi.

Gice karañulandı üzerine, Müşterī yılduzını gördi şu 'lelü, İbraḥīm eyitdi. Bu benüm Tañrumdur. [96a]/(1)=6/76

müt'a (Ar.): Boşanan kadına ayrılma bedeli verme.

Boşanmış ḥātunlarda, ki evlendükde mehr anılmadı-idi ve üstine girmedin boşadı kisvet ve nafaqa var vācib, kalanında müt'a müstaḥap vācibdür şunlaruñ üzerine ki Tañrıdan qorqarlar. [37a]/(11)=2/241

Pes müt'anuñ ednāsı üç büzdür; bir derincek, bir baş örtüsü, bir çārdur. [36b]/(9)=2/236

mütāli'a (Ar.): Okuma, tetkik, düşünce.

Aḥirine degin, tā ḥalvetlerinde mütāli'a kıllalar, mübārek ḥatırları safā bulup andan hemişe ḥazz alalar, dār-ı āḥiretde anuñ-la dost rızāsın bulalar. [1b]/(1)

müte'āli (Ar.): Yükselen, yüksek olan.

Bedürüstī Allāh 'āli ve müte'āli pādişāhdur. [64b]/(17)=4/34

müte'allik (Ar.): Asılı, bağlı.

Andan soñra iradeti müte'allik oldı, gökleri yaratmağa, pes kün didi. [7a]/(12)=2/29

Vaktā ki ikinci diriltmek, ikinci rızq virmek bu fānī dünyaya müteallik degül-idi, belki ol baḳī eve müte'allik-ıdı kim aña dīn günü dirler. [2b]/(6)=1/2-4

mütehıyyır (Ar.): Şaşmış, şaşırımış, hayrette kalan.

Ve terk idevüz anları, azğun lıklarında, kör olup mütehıyyır kıaldılar.

[99a]/(3)=6/110

Taırnı senüñ hayātuñ hakk-ıçün yā Muħammed bedürüstı anlar ya'nı Mekke

Ehli cehāletlerinde mütehıyyır olurlar. [165a]/(3)=15/72

Taırnı istihzā ider anlara ve uzadur anları azğunlıklarında, görmez olup mütehıyyır kıalurlar, cehālet zulmetinde sergerdān. [5a]/(8)=2/15

mütehıyyır kıal-: Şaşırmaq, şaşa kıalmak.

Mütehıyyır kıaldılar, dağı aña tapdılar. [9b]/(5)=2/51

mütehıyyır ol-: Şaşırmaq.

Kaçan kı karañulıķ olur-ıdı, mütehıyyır olup tururlardı eydürlerdı. Nola-y-dı,

Muħammed'yüzını bir dağı göreydük. [5b]/(13)=2/20

müteferrik (Ar.): Dağınık, ayrı ayrı

Nuħ'dan müteferrik oldılar, yāħuz Nuħ zamanında mecmü'ısı kāfirler-ıdı.

[31b]/(16)=2/213

müteğıyyır (Ar.): Başkalaşan, değışken.

Añ yā Muħammed ol vaqtā kı Taırnıñ dıdı. Bedürüstı ben yaradıcıyam bir

ādem kıatı balçıķdan müteğıyyır olup şürete gelmişden. [163b]/(17)=15/28-29

müteğıyyır ol-: Değışmiş olmak.

İblīs eyıdı. Ben secde ider degülem bir ādeme kı yaratduñ anı kıuru

balçıķdan kı müteğıyyır olmişdur şürete gelmişdı. [164a]/(2)=15/33

mütekebbir (Ar.): Kibirlenen, büyüklük taslayan.

Yarıb kıyāmetde bileler kimdür yalancı ve mütekebbir. [310b]/(20)=54/26

mütekebbir ol-: Kibirli olmak, kibirlenmek.

Bedürüstı Fir'avn mütekebbir oldı yer yüzinde ve Mışr'uñ ehlini tāyife tāyife

kıldı. [228b]/(19)=28/4

mütemekkin (Ar.): Yerleşen, yerleşmiş, oturan.

Ve ancılayın mütemekkin itdük Yūsuf'ı yiryüzinde. [153a]/(1)=12/56

mütemerrid (Ar.): Dikbaşlılık eden, dikkafalı.

Bedürüstî bezedük dünyā gökini yılduzlar zīnet-ile ve şakladuğ göki şaklamaklık her mütemerrid şeytāndan tā kulağ urmayalar ulurağ cemā'ate ki Tañrınuñ hükmin yazan feriştelerden. [261b]/(7)=37/7

müteşābih (Ar.): Manası kapalı ayet ve hadis, birbirine benzeyen.

Emmā şunlar ki anlaruñ gönüllerinde meyl itmek vardur hağdan pes uyarlar şuña ki müteşābih oldı ol Qur'an'dan, fitne taleb idüp ve te'vīlin taleb idübeni. [45b]/(6)=3/7

Ve 'ilimde māhīrler eydürler ki. İmān getürdük biz aña, ya'nī müteşābihe, küllisi bizüm Tañrımız katındandır. [45b]/(9)=3/7

müttaķī (Ar.): Sakınan, çekinen, Allāh'tan korkan.

Hābīl eyitdi. Bedürüstî Tañrı kabül ider müttaķīlerden. [80b]/(16)=5/27

müttaķīleruñ nişanı. Allha'tan korkanların alameti.

Ya'nī müttaķīleruñ nişanı ğayba İmān getürmekdür ve biş vaqt namaz kıılmağdur. [3b]/(5)=2/3

müvekkel (Ar.): Biri tarafından vekil tayin edilen.

Ol od üzerinde müvekkel olan feriştelere kuvvetlülerdür, şefkatsüzlerdür. [329a]/(13)=66/6

müyesser (Ar.): Kolay gele, kolaylıkla olan.

Pes her ki iħrām bağlansa 'Umre'ye, ef'ālī 'Umre'yi işlese, andan soñra otursa, tā ħacc vaqtine degin andan, ħac eylese, anuñ üzerine vardur, müyesser olan nesne kurbāndan. [29b]/(18)=2/196

müyesser kıl-: Kolaylıkla yapmak.

Ve taħķīķ müyesser kılduğ Qur'an'ı öğüt-içün. [310b]/(15)=54/22

müyesser ol-: Kolay olmak.

Ve eger saña zafer müyesser ola yaman gelür anlara ve eger saña şikestlik irişse dir ler ki ıttuğ işümüzi ki oturduğ evümüzde bundan öñ.
[127b]/(11)=9/50

müzd (Ar.): Ücret, karşılık, mükafat.

Ve şunlar ki ‘amel iderler Tevrāt’ıla ve namazı kıldılar biz zāyi‘ kılmazuz ‘ameli şālīh idenüñ müzdini. [115b]/(7)=7/179

müzd (Ar.): Ücret, karşılık, mükafat.

Ve harc itmezler azdan çokdan ve bir dereyi kesüp geçmezler ya ‘nī yürüyüp geçmezler illā yazıldı anlarıñ-içün birer ulu şevāb tā ‘ıvaż ide anlara Tañrı işledükleri ‘amellerüñ eñ eyüs-ile zīrā bir müzde ondur yitmişdür yedi yüz yetmiş biñdür. [134a]/(15)=9/121

müzdi eksil-: Mükafatı eksilmek.

Aulümden korğmasun ve müzdi eksilmedin dağı korğmasun ve gine ancılayım indürdük aña ‘Arabī Qur’an’ı ve beyān itdük anda korğu haberlerinden ola kim anlar kor qalar ya anlara geçenlerüñ ‘azābından añdura.
[195a]/(12)=20/112

müzdleri berāber ol-: Mükafatları eşit olmak.

Ba‘ızlar katında, anlardur ki günāhları müzdleri berāber oldu ve zinādan toğanlardur didiler. [107a]/(4)=7/46

N

na‘am (Ar.): Arapça “ evet” kelimesi.

Anlar ve na‘am didiler. [109b]/(19)=7/89

nā-bedīd (Far.): Görünmez, belirsiz, kayıp.

Ve dönderildiler Allāh’a ki haqq efendileridür ve nā-bedīd oldu anlardan şol ki iftirā iderlerdi. [137a]/(13)=10/30

nā-bedīd it-: Görünmez yapmak.

Vaktā ki gönderdük anlaruñ üzerine atı yeli omazdı bir nesneyi ki eserdi anuñ üzerine illā anı nā-bedīd iderdi yaub. [306a]/(18)=51/42

nā-bedīd ol-: Kaybolmak.

Ve eyitdiler açan ki nā-bedīd olavuz yirde yine biz yeñi yaradılır mıyuz? [244a]/(14)=32/10

nā-ār (Far.): aresiz, ister istemez.

Meger ki nā-ār olasız getürmekden. [153b]/(4)=12/66

nafaa (Ar.): Yardım, geçimlik, nafaka.

Berāber degüldür sizden ol kimesne ki mālını nafaa virdi Mekke feth olmadın ve ıtāl eyledi. [316a]/(10)=57/10

Ve nafaa idüñ undan ki alīfe ılınduñuz anda ya‘nī mālunuñuzdan ki elden ele sizüñ elüñüze gelmişdür. [315b]/(21)=57/7

nafaa idecek māl: Nafaka verecek mal.

Yodur za‘ıflar üzerine ve ne asteler üzerine ve ne anlaruñ üzerine ki bulmazlar nafaa idecek māl günāh azāya ımadularından. [131b]/(2)=9/90

nafaa it-: Nafaka etmek, nafaka vermek.

unlar kim nafaa iderler māllarını, Tañrı yolında, andan oñra tābi‘ itmezler, nafaa itdüklerine, minnet itmei ve ne incitmei. [41b]/(2)=2/262

nafaa vir-: Nafaka vermek.

Erenler müsāllalardır ‘avratlar üzerine, ya‘nī ‘avratlaruñ muālīhi üzerine, ol sebeb-ile ki Tañrı ululadı Ba‘zını ba‘zı üzerine ve ol sebeb-ile ki nafaa virdiler māllarından. [64b]/(11)=4/34

nafaaları abül ol-: Nafakaları kabul olmak.

Ve men itmedi Tañrı anları anlaruñ nafaaları abül olmadan illā anıñün ki

bedürüstî anlar kâfir oldılar Allâh ve Rasûli'ne. [128a]/(2)=9/54

nafaķasını al-: Nafakasını almak.

Her kişi bir günüñ nafaķasını alurđı. [10a]/(8)=2/57

nafaķayı zāyi' kıl-: Nafakayı ziyan etmek.

Ve meşeli şunlaruñ ki mällarını virürler Tañrınıñ rızāsın talep itmekden ötürü ve taşđık itmeg-içün gönüllerinden ki, Tañrı nafaķayı zāyi' kılmaz, yine hālefin virür; bustān gibidür ki yüce yirde [41b]/(21)=2/265

nā-gāh (Far.): Vakitsiz, ansızın, birdenbire.

Nā-gāh anlar ol günde mağbūn oldılar göricek ki bütleri uvanmış bu Mekke fetħ olduķdadur. [208b]/(16)=23/77

nā-gāh dut-: Ansızın tutmak.

Çıķdı Mışır'dan korķup şol hālde ki gözedürđi nā-gāh dutalar diyü. [230a]/(4)=28/21

nā-gāh evlen-: Vakitsiz evlenmek.

Nāgāh evlendi, bir hātun aldı, Zabye adlu. [16a]/(11)=2/102

nā-gāh gel-: Ansızın gelmek.

Muntezır olmazlar illā kıyāmet kopduğına ki anlara gele nā-gāh şol hālde ki anlar bilmezler. [289b]/(9)=43/66

nā-gāh gör-: Ansızın görmek.

Nāgāh gördiler ki maħrūm ķalmışlar. [93b]/(1)=6/44

nağme (Ar.): Ahenk, güzel ses.

Şeytān 'aleyhi la'ne anuñ mübārek nağmesinden, tilķe 'l-ğarānīķu 'l-ulā ve inne şefā'ate hünne le-türtecā didi. [1b]/(20)=1/1

nā-ħaķķ (Far.): Haksız.

Pes 'ıvaz olursız ħor idici 'azābı nā-ħaķķ yere yer yüzinden ser-keşlik itdügüñüzçün ve fāsıķlar olduđuñuzçün. [296a]/(4)=46/20

nā-ḥaqq da 'vā ider. Haksız yere dava eden.

Ve ol ārada maḡbūn oldı nā-ḥaqq da 'vā idenler ki müşriklerdür.

[278a]/(2)=40/78

nā-ḥaqq yere. Boş yere.

Pes biz taḥkīk şuña ki siz gönderildüñüz anuñ-la münkir lerüz ve ammā 'Ād

ululandılar yer yüzinde nā-ḥaqq yere. [279a]/(11)=41/15

naḥs (Ar.): Uğusuzluk.

Pes gönderdük üzerene Şarşar Yeli'ni naḥs günlerde. [279a]/(15)=41/16

na'īm (Ar.): Cennetin bir kısmı.

Çağırılar anlara ve anlar cevāb vermeyeler ve 'azābı göreler eger anlar toḡrı yola girselerdi anlara na'īm ḥāşıl olurdu. [233a]/(4)=28/64

Kaçan ki anları görseñ saçılmış incü şanasın çoqlıḡından Ve kaçan ki görseñ anda görürsin Na'īm'i ve ulu melegi kim anı uzunı biñ yıllık yol ola.

[341a]/(11)=76/20

naḡīb (Ar.): Vekil.

Ve gönderdük anlardan, on iki naḡīb ki geleler Eriḥā'ya ki varalar Şām'dan cebbārları çıkaralar ve kendüler qarār ideler. [79a]/(9)=5/12

naḡīr (Ar.): Hurma çekirdeği.

Naḡīr şol hurma çekirdegi aralıḡında olur, iplik gibicedür. [66b]/(4)=4/53

naḡīr kadar zulm olun-: Hurma çekirdeği kadar eziyet olunmak.

Ve zulm olunmayalar naḡīr kadar, ya'nī hurma çekirdegi üzerindeki nokta kadar. [72b]/(14)=4/124

naḡīr vir-: Hurma çekirdeği vermek, cömertlik yapmak.

Pes ol vaḡtda ḥālka naḡīr vermeyeler, baḡīllık ideler. [66b]/(3)=4/53

naḡlī (Ar.): Nakle dayanan, söylenen.

Delīl üç dürlüdür. Biri zarūrī biri 'aḡlī biri naḡlī. [201b]/(14)=22/8-9

nakş (Ar.): Resim, renk.

Andan sonra dürütdük anı bir nakş dahı ki cān virdük aña. [206a]/(20)=23/14

na'l (Ar.): Nal, ayakkabı.

Ve taşlardan, na'lılarla od çıkararı atlar hakk-ıçün. [355a]/(14)=100/1-6

nā-mahrem (Far.): Mahrem olmayan, yabancı.

Ve eyit yā Muhammed ĩmān getüren hātunlara yumsunlar gözlerini nā-mahremden ve şaklasunlar od yirlerini ve aşkere itmesünler bezek yirlerini.

[212a]/(11)=24/31

nā-mahreme bak-: Mahrem olmayanı bakmak.

Ol nā-mahreme bakmak ve zinādan şakınmak pākrekdür anlara.

[212a]/(9)=24/30

namāz (Far.): Namaz.

Ve biş vakt namāz yegrekdür Tañruñ katında sevāb yöninden ve yegrekdür ümīz yöninden. [183b]/(12)=18/46

namāz kıl-: Namaz kılmak.

Ve namāz kıılma anlardan birisinin üzerine ki öldi hergiz. [131a]/(4)=9/84

namāz kılıcı. Namaz kılan.

Meger şol namāz kılıcılar kim namāzlarınıñ üzerine dāyimlerdür.

[334a]/(16)=70/22-23

ardı Tañrıya. [336b]/(16)=72/19

namaza tur-: Namaza durmak, namaz kılmak için dopru şekli almak.

Kaçarı ki namaza tursañuz pes yuñ yüzleriniñüzi ve ellerüñüzi dirseklere degin ve mesh idüñ başlarıñuza ve yuñ ayaklarıñuza topuğa degin. [78b]/(1)=5/6

namazı öde-: Namaz kılmak, namaz borcunu ödemek.

Pes kaçarı ki namazı ödeyesiz, zıkr idüñ Tañrıya, örü tururken ve otururken ve yanlarıñuz üzerinde yaturken, eger yarañuz çoğ olursa. [71b]/(1)=4/103

nāme (Far.): Mektup.

Eyitdi: İy cemā'at! Bedürüstī virildi baña bir nāme ki be-ğāyet hūbdur ve ol nāmenüñ 'ünvānidur içinde ki. [225a]/(20)=27/29

nāmeşru^ç (Ar.): Dine uymayan, yasak.

Ve nāmeşru^ç nesneye yaklaşmañ, eşkeresine, uğurlayın olanına. [102b]/(15)=6/151

nāmeşru iş işle-: Yasak iş yapmak.

Ve kaçan ki nāmeşru iş işleseler nitekim harām itdiler halal nesneleri ve Kā'be'yi 'uryān olup tavāf iderlerdi, günāh itdügümüz ton-ıla tavāf itmezüz, dirlerdi. [105b]/(1-2)=7/28

na^çm-i zāhire:

Bunca na^çm-i zāhire ve bātına Andandur münkirlerüñ rağmına. [313b]/(5)=55/78

nā-müvecceḥ (Far.): Yöneltilmemiş.

Eger eyle da^çvā iderseñüz, ol daḥı nā-müvecceḥdür. [21b]/(13)=2/140

na^çne^ç (Ar.): Nane.

İçinde iki balık var-idi, başları katında tuzcuğaz var-idi, kuyrukları katında sirke var-idi, dört yanında tere ve tarḥun var-idi, na^çne^ç var-idi; beş güllice var-idi ve bir üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yağ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi ve birinde toğranmış kuru et var-idi, 'İsā 'aleyhi's-selām eyitdi: Bir eyü 'amellüñüz ḥursun ötürsın götürsin didi. [89b]/(15)=5/115

nār (Far.): Nar.

Ve yaratdı zeytun ağaçlarını ve nār ağaçlarını, kiminüñ tadı birbirine benzer ve kiminüñ tadı birbirine benzemez. [101b]/(14)=6/141

nar: Nar.

Ve hurma ağacınınuñ kollarından şalkumlar çıkarduk, almağa yakındur, ve bağçalar üzümünden ve zeytun ağaçların çıkarduk, nar ağaçlarından dahı çıkarduk, tadı birbirine benzemez. [98a]/(9)=6/99

na'ra (Ar.): Nara, yüksek sesle bağırma.

Bedürüstī biz gönderdük anlaruñ üzerine bir na'ra Cebrāyīl'den. [311a]/(5)=54/31

na'ra ur-: Bağırma, haykırmak

Pes dutdı anları bir yüce āvāz haqqı-le ya'nī Cebrāyīl 'aleyhi's-selām na'ra urdı Rīh-ı 'Aqīm'-ile helāk oldılar. [207b]/(3)=23/41

nās (Ar.): İnsanlar.

*İmdi kıyas, nās berāberinde fāşiddur. [104b]/(6)=7/12
Belki nāsa hased iderler, şunuñ üzerine ki Allāh Te'ālā anlara virmişdür fazlından nübüvvetde dahı çok eğlenmekde. [66b]/(5)=4/54*

naşārā (Ar.): Hıristiyanlar.

Ol ya'nī mü'minlere naşārā yakın olduğı şol sebebdindür ki bedürüstī anlardan 'ālimler vardur, halvetnişinler vardur ve añlar ululanmazlar. [86a]/(11)=5/82

naşif (Ar.): Açığı iki eşit parçaya bölen.

Ve sizüñdür naşifı şunuñ ki 'avratlaruñuz terk itdi mālдан. [61b]/(21)=4/11

nāsih (Ar.): Nasihat eden, öğüt veren.

Andan şoñra şehr-i harāmda cenk harām olduğı mensüh oldı ve kätülü'l-müşrikīne kāffeten nāsih oldı. [33a]/(3)=2/218

naşīb (Ar.): Pay, hisse, Allāh'ın nasip ettiğı şey.

Ve eger kāfirleruñ naşīb olacağ olursa, eydürlerdi ki. Biz üzerüñüze gālib olmaz mıyduğ muhabbet-ile, ki müsülmanlaruñ esrārına sizi muṭṭali' kılmaz mı duğ dirlerdı Ve almaz mı duğ sizi mü'minlerden dirlerdı. [74a]/(12)=4/141

naşīhat (Ar.): Öğüt.

Bu naşīhat şunların-ıçündür ki korkalar, hacdan döndükde ayruk ma'aşıya bakmayalar. [30b]/(17)=3/203

nā-sipās (Far.): Şükretmeten, nankör.

Bedürüstī nā-sipāsdur şükr itmez. [205a]/(14)=22/66

naşrānılığ: Hıristiyanlık.

Ve uymañ bir t̄ayifenüñ fesādına ki taḥkīk azmışlar-idi öñdin, naşrānılığ-ıla, Muḥammed gelmedin ve azdurmuşlar-idi çokları ve azdılar, Muḥammed' cihāna geldükden şoñra. [85b]/(15)=5/77

naşrānī (Ar.): Hıristiyan.

Ve didiler. Hergiz cennete girmez, meger şol ki yahūdī ola ya naşrānī ola. [18a]/(3)=2/111

naşrāniyye (Ar.): Hıristiyanlık.

Ḥelāl degüldür saña 'avretler tokuz'dan şoñra ve ne anları tebdīl itmeñ gayrı 'avretlere ya 'nī anları ki mü'minlerdür Tersālar'a tebdīl itmeñ gayrı 'avretlere ya 'nī anları ki mü'minlerdür Tersālar'a tebdīl itmeñ ḥelāl degüldür tā ki Tersālar mü'minlere analar olmayalar ve eger 'acebe getürürse seni anlarıñ ḥüsünleri meger şol Yehūdiyyeler Naşrāniyyeler vardur ki anları mālīñla şatun alduñ [249a]/(21)=33/52

naşūriyye (Ar.): Nastur mezhebi.

Pes üç bölük oldılar, biri Naşūriyye ki, 'İsā Tañrınuñ oğlıdur, didiler. [79b]/(7)=5/14

na't (Ar.): Medhederek anlatma.

Pes ulū 'azāb şunlaradur ki yazarlar kitābı kendü elleri-y-ile ve Muştafā'nuñ na'tını içinden giderürler silerler, anuñ yirine bir nesne daḥı yazarlar. [13a]/(18)= 2/79

nāy (Ar.): Ney.

Ve yoldan ilet şuñā ki gücüñ yiter anlardan āvāzuñla nāyden, k̄ānūndan, çengden. [177b]/(5)=17/64

nāz (Ar.): Naz, şımarıklık.

nāz it-: Naz etmek.

Dağı anda dürlü dürlü nāz itdi. [351a]/(16)=89/4

nazar (Ar.): Bakma, göz atma.

Eyit, yā Muhammed, ki: Seyr eyleñ yir yüzinde andan şoñra nazar kıluñ, ‘ibret gözi-le görüñ, nice oldı serencāmı yalanlayanlaruñ. [91a]/(9)=6/11

Ve nazar itmediler mi şuñā ki ecel yaklaşmış ola ve şoñ peşīmānlık fāyiea kılmaz? [116b]/(11)=7/185

Ve tevbemüzi kabül eyle, bize nazar eyle. [20a]/(16)=2/128

Ƙuvvet ve nazar āyeleridür. [267a]/(17)=38/45

Bedürüstī bu yardımda ‘ibret vardur nazar ehline. [46a]/(6)=3/13

şunlar ki ĩmān getürdiler nazar idüñ bize ki yüzüñüz nūrından şu‘le olavuz.

[316b]/(1)=57/13

Ve dutmañ Tañrınıñ Ƙur‘ān’ını maşaralığa, ya‘nī Tañrınıñ āyetine ģor nazar itmeñ. [35b]/(1)=2/231

nazar ehli: Nazar ehli.

Bedürüstī bu yardımda ‘ibret vardur nazar ehline. [46a]/(6)=3/13

nazar kıI-: Bakmak, izlemek.

Nazar kılmadılar mı yere niçe bitürdük anda her levnden ki ģüb nāzūkdür.

[218b]/(15-16)=26/7

nāzır (Ar.): Nezaret eden, bakan.

Sañā, yā Muḥammed, Ƙurān’ı, ḥaḳḳ-ıla, gerçekteyici olduğı ḥalda, öñürdi gelen kitabı ve anuñ üzerine nāzır olduğı ḥalda. [83a]/(4)=5/48

nāzır ol-: Gözetmek.

Vaktā ki beni kaldurduñ, sen kendüñ nāzır olduñ üzerine. [90a]/(11)=5/117

nāzil (Ar.): İnen, yukarıdan aşağıya inan.

Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām kaçan ki bir yere çerī gönderse münāfıklar yaman haberler çıkarup Aşhāb’ı melūl iderlerdi bu āyet nāzil oldu. [319a]/(11)=58/9

Pes bu āyet indi nāzil oldu ki gözsüz üzerine güc yokdur. [300b]/(19)=48/17

nazīr (Ar.): Benzer, eş.

Naẓīri yok, ortağı yok, yardımcısı yok. [357b]/(14)=112/2

nāzūk (Far.): İnce, güzel, zarif.

Sidr bir nāzūk yemişdür ki Başra’da olur. [314a]/(10)=56/28-34

ne: Ne kadar, soru zamiri.

Bedürüstī ol münāfıklar ne yaman işlediler! Andlarını kalğan idindiler anuñ-la cānların, mālların, ‘ayāllerin şakladılar. [319b]/(10)=58/15

Pes görürsin günāhkārlar şundan ki ol kitāb içinde ve eydürler ki. Ey vāy bize! Nedür bu kitābuñ hāli ki ne küçük günāh çor ve ne büyük illā şayar anı tā gülümsimegi bile şayar. [183b]/(20)=18/49

nebāt (Ar.): Bitki.

Andan nebāt biter, didiler. [349b]/(20)=89/1

Pes çıkarduk anuñ-la levn levn nebātdan dürlü dürlü. [192b]/(8)=20/53

Ve yoğun yoğun ağaçlu bahçalar ve mīveler ve dürlü nebātlar size menfa‘at-içün ve tavarlarıñuz-içün. [345a]/(2)=80/27-32

nebātāt (Ar.): Bitkiler.

Andan dürlü nebātāt biter. [348a]/(17)=86/12

nebī (Ar.): Peygamber.

Pes ĩmān getirüñ Allāh’a ve Rasūline ki ümmī peygamberdür şol nebī ümmī ki ĩmān getirür Allāh’a ve kelimelerine, ya‘nī peygamberlerine ki anuñ

hitâbından kopdılar. [114b]/(4)=7/158

*İy nice gönderdük Nebîlerden evvelerde gelen ümmetlerde ve gelmedi anlara
bir Peygâmbere illâ anı kengele götürürlerdi. [286b]/(15)=43/6*

nebî kııl- Peygamber yapmak.

Pes seni hidâyet idüp Nebî kııldı. [353b]/(1)=93/7

nebî-i ma'sûm:

Zîrâ nebî-i ma'sûmdur. [16a]/(7)=2/102

nebîyya'llâh (Ar.): Allâh'ın peygamberi.

*Şem'ün eyitdi. Ya nebîyya'llâh, revâdur ki siz yaraşdurasız didi.
[89b]/(18)=5/115*

necât, nicât (Ar.): Kurtulma.

*Pes korquñ Tañrıdan, iy 'aql eyeleri, ola kim necât bulasız, sa'âdet olasız.
[87b]/(17)=5/100*

*Ol ulu nicâtdur ve şol ki 'aşî oldı Tañrıya ve Rasûline ve Tañruñuñ
hadlerinden keçe. [62a]/(18)=4/13*

necât bul- Kurtuluş bulmak.

*Tâyifedür ki anlar 'aql ayeleridür ya'nîş ol ki anuñ üzerine 'azâb vâcib oldı
şunuñ gibi midürür ki ol 'azâbdan necât buldı ya'nî yâ Muḥammed sen mi
kurtarursın od içindekini illâ kim şunlar ki kendüleri yaradandan korqudılar.
[270a]/(2)=39/19*

necis (Ar.): Pis.

Pes yağılunuñ necisden ki bütlerdür. [203a]/(8)=22/30

*Pes i'râz idüñ anlardan! Bedürüstî anlar necisdür ve yirleri şamûdur 'ıvaż
olmağ-ıçün şuña ki kazandılar. [131b]/(18)=9/95*

necis ve murdâr. Pis ve murdar.

İy şunlar ki İmân getürdiler bedürüstî müşrikler necis ve murdârdur.

[125b]/(12)=9/27

necis bulaş-: Pislik bulaşmak.

Meşelā geyeceklerine necis bulaşsa, keserlerdi, yumak yoğ-idi.

[114a]/(18)=7/157

neçe: Nice.

Hidāyet virmedi anlara ki neçesin helāk itdük anlardan öñ karnlardan ki bunlar yürürler anlaruñ menzillerinde. [195b]/(17)=20/128

Ve didi şunlar ki kâfir oldılar. Degüldür bu Qurʻān illā bir yalandur ki çıkar dı anı Muḥammed ve yardım aña ol Qurʻān'uñ üzerine bir neçeler.

[215a]/(2)=25/4

neçe ol-: Nice olmak.

Neçe oldı ol pādişāh ki taḫdīr idenleruñ yekregidür. [206a]/(20)=23/14

nedāmet (Ar.): Pişmanlık.

Ol gün kığıra kığırıcı bir bilinmez işe kıyāmet nedāmetdür şol hālde ki korḫuducılardur anlaruñ gözleri çıkarlar sīnlerinden. [310a]/(16)=54/6-7

neden: Neden, niçin.

Neden gayrı suçları yok. [203b]/(14)=22/40

Pes neden dönderilürsüz? [269a]/(8)=39/6

Kāfirler debelensün ʻaceb nice kâfir olur bunca āşār-ı kudretümi görürken

Bilür mi ki Tañrı anı neden yaratdı? [344b]/(15)=80/18

nef (Ar.): Fayda, kar, çıkar.

Sevindi destür-ile ḫalanlar evlerinde oturmaḫlar-ile Peygāmbere ḫılāf ḫılmağ-içün ve kerīh gördiler ḡazā itmegi mällar-ile nefler-ile Allāh yolında.

[130b]/(16)=9/81

nefes (Ar.): Soluk.

Pes zulm olunmaz bir nefes bir nesne ve eger ḫardaldan bir dāne āḡırınca

dağı olursa getirürüz anı ve biz yeterüz hisāb idici şevāb virmege.

[198a]/(18)=21/47

nefes al-: Nefes almak.

Bedürüstī tamū anlarıñ üzerine muhkem tuvaqlanmışdur tā nefes almaya ve rāhat olmaya. [356a]/(18)=104/8-9

nefha (Ar.): Üfürme.

İki nefhanuñ ārasında kāfirlere ‘azāb olmaya uyur gibi qalalar ikinciden şoñra eyitdiler iy vāy bize kim qaldurdu bizi uyuduğumuz yerden diyeler.

[260a]/(13)=36/51

nefrīn-: Nefret.

Ve didiler şunlar ki kāfir oldılar hergiz inanmazuz bu Qur’ān’a ve ne şuñna ki anuñ öñindedür Tevrīt gibi İncīl gibi ve eger görseñ yā Muhammed ol Vaqtā ki zālimler turgarulmuşlardır anları besleyen huzūrında ba‘zıları ba‘zılarına söz döndereler nefrīn ideler birbirine alcaq hāllüler diyeler ser-keşlerine eger siz degülmissedydünüz biz mü’minler olurduk. [253a]/(12)=34/31

nefs (Ar.): Kendi, kişi, şahıs.

İy Tañrınuñ ‘aṭāsına qāni’ olan nefsi! Döñ Tañrıña Tañrı senden rāzı olup sen Tañrıdan rāzı olduğıñ hālde. [352a]/(8)=89/27

Her nefsi kazandığı ‘amele girüdü anuñ ile dutılır meger Biti’si sağ eline virilen ki cennetlerde su’āl ideler kāfirlerden ki ne givirdi sizi tamū’ya diyeler. [339a]/(15)=74/38

Ve qazanmaz her nefsi günāhi, illā kendü üzerine qazanur. [103b]/(18)=6/164

Ve tamām ‘ıvazın ala her nefsi, kazandığı nesnenüñ ve anlara zulm olmaz. [47a]/(3)=3/25

Ne yaman nesnedür kendüleri-çüñ nefsleri taqdīm itdüğü, Tañrı anlarıñ üzerine gāzab itdüğü. [86a]/(3)=5/80

nefs eyesi. Nefs sahibi.

Ve şarkıtsunlar derinceklerini göğüsleri üzerine ve aşikāre itmesünler bezeklerini meger erenlerine ya atalarına ya erleri atalarına ya oğullarına ya erleri oğullarına ya kardaş lerine ya kardaşı oğullarına ya kızkardaş oğullarına ya ol 'avretlere ki ehl-i ĩmāndur pāklerdür ya şunlara ki māllar-ile şatun aldılar karavaşlerine ya hıdimet-kārlardan ki nefs eyesi degüllerdür erenlerden pīrler gibi ya oğlanlara ki muṭṭali' olmamışlardur henüz 'avretlerüñ emirinecek yirlerine 'ammilerine ya şayılarındalerine ve urmasunlar yeri ayaklar-ile bilinmek-içün [212a]/(19)=24/31

nefs 'azābr. Nefs azabı.

Ve uyuñ size Tañrıñuzdan inenüñ eyüsine size 'azāb gelmezden ön ve siz bilmezken tā dimeye bir nefsi y benüm peşīmānlıgum şunuñ üzerine ki taşşırlık itdüm Tañrı huzūrında ve egerçi ben dünyāda Kur'an'a gülenlerdenidüm ya dimeye ki eger Allāh hidāyet ideydi ben mütteķīlerden olaydum ya dimeye ol nefs 'azābı gördügi vaķt eger bir kerre daħı dünyāya vāraydum eylük idenlerden olurum. [272a]/(19)=39/58

nefs depele-: Nefs

Eyitdi. Yā Rabbi ben anlardan bir nefs depeledüm. [230b]/(21)=28/33

nefse zūlm idici. Nefse eziyet eden.

Ve girdi bostānına nefse zūlm idici hālde. [183a]/(8)=18/34

nefse zūlm it-: Nefse eziyet etmek.

Ve şol ki geçe Tañrıñuñ Haddlerinden, 'avretine bir def' ada üç talāk virüp ya hayzında boşayup fi'l-cümle bu geçenlerden birini yerine getürmese taħķīķ ol nefse zūlm itdi. [327b]/(8)=65/1

nefse zūlm olun-: Nefse eziyet edilmek.

Bu gün bir nefse zūlm olunmaz hīc bir nesne ve 'ıvaż bulmazsız illā şunı ki

işledüñüzdi. [260a]/(18-19)=36/54

nefsi arzularına uy- Nefsi arzularına uymak.

Žāyi itdiler namāzı ve uydılar nefsi ārzūlarına zinā gibi, hamr gibi.

[189b]/(6)=19/59

nefsi öldür- Nefsi öldürmek.

Mūsā eyitdi. Bir pāk nefsi öldürdüñ bir gayrı öldürmedüñ. [185a]/(16)=18/74

nefs-içün cihād it- Nef için savaşmak.

Ve her ki gāzā ider bedürüstī kendü nefs-içün cihād ider. [234b]/(15)=29/6

nefsinden gizle- Nefsinden saklamak.

Pes gizledi nefsinden Mūsā ‘aleyhi’s-selām korkuyı yeñmeyem deyü deyü.

[193a]/(8)=20/67

nefsine uy- Nefsine uymak.

Zirā Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām āyet getürdi ‘Āyişe’nüñ berā’etine her kiş-içün anlardan kazandığıdur günāhdan ve şol ki nefsine uydı anlardan aña ulu ‘azāb vardur. [211a]/(2)=24/11

nefsini habs idici. Nefsini haspseden.

Ve ulu olduğu hālda ve nefsini habs idici olduğu hālda ve peygamberlerden olduğu hālda, şālihlerden olup. [48a]/(11)=3/39

nefsini helāk it- Nefsini helak etmek.

Ve yüz döndürmez İbrāhim milletinden ki İslām’dur, illā şol ki nefsini helāk itdi. [20b]/(3-4)=2/130

nefsini şat- Nefsini satmak.

Ve hālkdan vardur, şol kimse kim nefsini şatar, Tañrınuñ rızāsı-çüñ.

[31a]/(12)=2/207

nefsini şatun al- Nefsini satın almak.

Eger korkarsañuz ki er ü ve ‘avrat Tañrı buyruğın yirine getürmeyeler diyü,

pes günāh yoğdur ikisinüñ üzerine, şunda ki ‘avrat kendü nefsinı şatun ala anuñ-la erinden, eger kaçmak ‘avratdan olursa. [35a]/(6-7)=2/229

nefsleri kayğusr. Nefslernin kaygısı.

Ve bir t̄ayife dahı, ki anlara d̄in kayğusu yoğ-idi, nefsleri kayğusu vardur. [56b]/(8)=3/154

nehār (Ar.): Gündüz.

Ve ürkütme şunları ki niyāz iderler, anlara rızq virene, evvel nehārda ve āhır nehārda. [94a]/(1)=6/

nehy (Ar.): Yasaklama, men etme.

Key ‘azametlü ve pür-ħikmet Kitāb’dur ya ‘nī biz Qur’ān indürmegi terk mi iderüz ki size emr itmeyüz nehy itmeyüz ya size müsrif kavım olduğunuzcün ya ‘nī müşrikler olduğunuzcün mi? [286b]/(13)=43/5

nehy it-: Yasaklamak, men etmek.

*Nehy idersin bizi tapmağdan şuña ki atalarumuz tapar. [145b]/(14)=11/62
Şunı ki Peyğāmbere size virdi aluñ ve şol ki nehy itdi sizi andan pes yığlınuñ!
Ve qorquñ Tañrıdan bedürüstī Tañrı qatı ‘ikābludur. [320b]/(17)=59/7*

nerdübān (Far.): Merdiven.

Ve eger büyük gelirse senüñ üzerüne, anlaruñ i‘rāzı, ya ‘nī emrüne mu‘ī‘ olmadukları, pes gücüñ yiterse, isterseñ yire talmagı, tā çıkarasın yirden bir nişān, peygāmberıduğuna ya nerdüban, göge çıkasın, andan bir nişān getüresin, nice ki Tañrı fe te‘tiyehüm bi āyetin didi. [92b]/(15)=/

neseb (Ar.): Nesil,soy, akrabalık.

Pes kaçan üfürülse Şūr içine pes neseb yoğdur aralarında ol gün ve şorişmazlar dahı nesebden. [209b]/(9)=23/101

nesh (Ar.): Hükümsüz bırakma, kaldırma.

Ve kaçan ki bir āyeti bir āyet yerine getürsevüz birin bir-ile nesh idüp ve

Allāh yeg biltür şunu ki indür. [171b]/(18)=16/101

nes̄h eyle-: Hükümsüz bırakmak, kaldırmak.

Ba'zılar eydür. Bū āyeti zekāt āyeti nes̄h eyleyüpdür. [33a]/(11)=2/219

nes̄h it-: Hükümsüz bırakmak, kaldırmak.

*Nes̄h itmezüz āyetden bir āyeti, yā unutturmaz anı, andan dağı yegin
getürürüz, yā yine ancılayın getürürüz. [17a]/(20)=/*

nesīm (Ar.): Hafif rüzgar.

Zīrā rivāyet olundı kim Tañrı destür virür Nesīm Yeli'ne. [349b]/(4)=89/1

nesl (Ar.): Nesil, soy.

*Ve bereket bırağduk anuñ üzerine ve İshāķ üzerine zīrā Peyğā-berlerüñ çoğı
bu ikisinüñ neslidür. [263b]/(21)=37/113*

nesne: Nesne, şey.

*Gizlü olmayıserdür sizüñ gizlü işlerüñüzden bir nesne ve ammā şol ki virildi
anuñ bitisi sağ eline, pes eydür ki. Gelüñ oğuñ bentüm kitābımı.
[333a]/(11)=69/18*

*Ve eger bir nesnecük irgürmezseñ, pes peygamberlığı anuñ yitişdürmedük ve
Allāh seni şaklar halkdan. [84b]/(19)=/*

nesne-yi bīnā. Her nesneyi gören.

Bedürüstī Ol, her nesneyi bīnādur. [330b]/(14)=67/19

neşāt (Ar.): Sevinç

*Ve mü'minlerüñ luḡfile neşātile cennet beşāretille cānların alan feriştehler
haķķ-içün. [343b]/(6)=79/2*

nev' (Ar.): Çeşitli, türlü, cins.

Eger bir nev' şirki korsız, birine dağı yapışursız. [95a]/(0)=/

*Yaratdı gökleri direksiz görürsüz anı ve bırağdı yerde muḡkem tağları
çüvüksü olmağ-içün sizi yer ekmek-içün ve tağıtdı anlara her cāneverden ve*

indürdük gökden yağmurı pes bitürdük anda her nev⁶den hūblarını.

[242a]/(14)=31/10

nevāle (Ar.): Vergi, bağış, kısımet.

Pes yiyüñ andan, her ne yirden dilerseñüz, bol yiyiñ ve girüñ kapuya tevāzu⁶ ile, egiliben ve eydüñ. Günahlarımızı hañt eyle, yā Rabbi! Yarlıgayavuz sizüñ günāhlaruñuzı ve ziyāde idiserüz ihsānı muhsinlere kim buzağuya tapmadılar, yā menn ü selvādan nevāle getürmediler. [10a]/(20)=/

nevbet (Ar.): Sıra, sıra ile yapılan iş.

Pes didi anlara Tañrınuñ Peyğāmbəri Şālih⁶ ‘aleyhi’s-selām. Irak yürüñ Tañrınuñ Devesi’nden ve anuñ şuyı nevbetinden, hazer kıluñ! Pes Şālih⁶’i yalanladılar ve Deveyi öldürdiler. [352b]/(18)=91/13

nevcüvān (Far.): Taze, genç, delikanlı.

Zirā oğlanları igid-iken pīrlər oldılar, ‘Üzeyr dağı nevcüvān-idi. [40b]/(21)=/

nevcüvān ol-: Yenilenmek.

Günden güne her ağaç nev-cüvān olur, bezenür. [349b]/(18)=89/1

nevmīd (Far.): Ümitsiz.

Eger eyle idersiz, nevmīd mağbūn dönersiz. [80a]/(0)=/

Nice ki kāfirler nevmīz oldılar sinlere giren yine çıkmaklıgından zirā kıyāmete inkār iderlerdi. [323b]/(12)=60/13

nevmīd ol-: Ümitsiz olmak.

Bugün nevmīd olur, şunlar ki kāfir oldılar, sizüñ dīntüñüzden. [77b]/(19)=5/3

neyle-: Ne yapmak, ne etmek.

Eyitdi. Bilmedüñüz mi ki neyledüñüz Yūsuf’a ve kardaşına bilmezlikile.

[155a]/(7)=12/89

neẓr (Ar.): Adak.

Ve eger ādemden bir kimse görürseñ eyit ki taḥkīk ben neẓr itdüm Tañr-ıçün

oruca. [188a]/(11)=19/26

neẓr it-: Adak yapmak.

Ve şunu ki infāk idersiz mālũñuzdan, yāḥuz neẓr itdũñüz, neẓr itmeklik ki anda vefā kılırsız, bedürüstī anı Allāh bilür, zāyī^c kıılmaz. [42b]/(4)=2/270

neẓre vefā it-: Adağı yerine getirmek.

İkinci giçe hem-çünān üçünci giçe hem-çünān eyle itdilerse bu āyet indi ki, neẓre vefā iderler ve kırkarlar şol günden ki anuñ şerri fāş olupdur.
[340b]/(14)=76/7

nışf (Ar.): Yarım, yarı.

Hükme ide aña, iki ḥaķem ki ‘adl eyesi olalar, bir kıurban vire ki Ka‘be’ye irişe, ya kefaretdür anuñ üzerine vācib olan, ki miskīnlere ta‘āmdur, ya ol ta‘ām berāberi oruçdur, her nışf şā‘ıçun bir gün olur. [87a]/(21)=5/95

nışfa yaķın: Yarımaya yaķın.

Givürürsin giceyi gündüze ḥattā gice on beş sā‘at olur, daḥı nışfa yaķın, gündüz tokuz sā‘at olur ve nışfdan kem ve gündüzi soķarsın giceye.
[47a]/(9)=3/27

nışfdan kem: Yarıdan az.

Givürürsin giceyi gündüze ḥattā gice on beş sā‘at olur, daḥı nışfa yaķın, gündüz tokuz sā‘at olur ve nışfdan kem ve gündüzi soķarsın giceye.
[47a]/(9)=3/27

nicāt → necāt.

nice, niçe: Nasıl, nice.

Ve nice şehrler ki ḥarāb itdük anı, öğüt kıabül itmedükleri sebebden.
[104a]/(10)=7/4

Pes peygāmbere su‘āl itdiler anlardan ki, nice idelüm? [33a]/(15)=2/220

Taānrı eydür. La‘net itsün aña ki niçe teşavvur itdi. [338b]/(11)=74/19

nictın: Neden.

Pes eyitdi. Nicün yemezsiniz? [263a]/(19)=37/91

niçe → nice.

niçe: Ne kadar, kaç.

Ve eyitdiler. Od bizi yakmayısar, illā bir niçe gün ki şayılmış dur, sehelce, ya yedi gün, ya kırk gün, buzağuya tapdukları günlerce. [13b]/(1)=2/80

İy niçe nişānelerü ki göklerde ve yerlerdedür. [155b]/(20)=12/105

nice, niçe: Nice.

Aşhābı-y-la müşriklerden bir niçe kişi arasında başladı, oğudi, aña degin ki, efera 'eytümü'l-lāte ve 'l-'uzzā ve menāte 's-sālisete 'l-uhrā didi. [1b]/(18)=1/1

Pes and içer anlar niçe ki size and içerlerdi müslümānlaruz diyü.

[319b]/(15)=58/18

Pes eglendi zindānda bir niçe yıl ya 'nī yedi yıl. [152a]/(4)=12/42

Andan soñra redd olınurlar ulu 'azāba ve bir niçeler ikrār itdiler günāhlarına

Ebū Lebābe gibi Evs gibi Rab 'a gibi. [132a]/(20)=9/102

niçe ki: Nasıl ki.

Ve taḥkīk şandılar niçe ki siz şanduñuz ki hergiz Allāh hīç bir eḥadi peygamber göndermez. [336a]/(16)=72/7

niçe kim: Nasıl ki.

Bedürüstī biz Mekke ehlini ehlin mübtelā kılduğ açlıg-ıla niçe kim mübtelā kılduğ bağ-çe ayelerini ki Yemen küyelerinde şarvānda olurlardı.

[331b]/(10)=68/17

nidā (Ar.): Çağırma, seslenme.

Ve denildi ki irāğ oluñ rahmetden iy zālīm kavm! Ve nidā eyledi Nūḥ Tañrısına. [144b]/(9)=11/45

nidā gel-: Çağırma, seslenmek.

Vaktā ki gördise gūyā ki ol ‘aşā ejdehā oldı yüzün çevirdi kaçdı ve dönmedi nidā geldi. İy Mūsā korqma ben olam ki benüm qatumda Mürseller korqmazlar lākin şol ki zulm itdi andan şoñra eyüligi bedel itdi yamānlıqdan şoñra. [224a]/(19)=27/10

nidā it-: Çağırmak, seslenmek.

Pes nidā ide bir münādī aralarında ki. Tañrınuñ la‘neti zālimler üzerinedür. [106b]/(20)=/

nifāk (Ar.): Münafıklık, ara bozukluğu, ikiyüzlülük.

Qatırāqdur küfr ve nifāk yöninden zīrā anlara cehl gālibdür. [132a]/(1)=9/97

nifāk it-: Münafıklık etmek.

Ve bilsün-içün şunları ki nifāk iderler-idi. [57b]/(0)=/

nifākdan iv-: Münafıklıktan acele etmek.

Görürsin şunları ki gönüllerinde maraz vardır nifākdan iverler anlaruñ-ıla dost olmağa. [83b]/(1-2)=/

nifākı ko-: Münafıklığı bırakmak.

Ya ‘nī münāfıqlar nifākı qosuñlar dahı ihlāş-ile ceng itsünler. [68a]/(6)=/

nifākı zāhir ol-: Münafıklığı belli olmak.

Ve eydürler, şunlar ki ‘İmān getürdiler, anlaruñ nifākı zāhir olduqda bir bir, ki. Anlar şunlar degül mi ki and içdiler Tañrıya, o andlarında güçleri yitdügince ki anlar elbette sizüñle biledür. [83b]/(7)=/

nifaqları ucından: Münafıklıkları yüzünden.

Ve Allāh anları yine kāfir eyledi, nifaqları ucından. [69b]/(4)=4/88

nifaqlarından i‘rāz it-: Münafıklıklarından yüz çevirmek.

Eger münāfıqlar nifaqlarından i‘rāz itmezlerise ve şunlar ki gönüllerinde hastalık vardır zināya meyl itmekden ve korqu haberin birağıcılar Medīne içine mühmelāt söylemekden i‘rāz itmezlerse elbette seni havāle kıılırız

anlara andan ōnra saña koñſı olmazlar Medīne’de illā la’netlenürler kanda bulmurlarsa dutılurlar ve depelenürler depelenmeklik-ile ki katil ‘ādetu’llāh oldı zinā idenleri ſunlarda geçdiler anlardan öñdin ve hergiz sen bulmazsıñ Tañrınuñ ‘ādetinde tağyīri. [250a]/(10)=33/60-61

nihān (Ar.): Gizli, saklı.

Bedürüstī ol bilür āſikāreyi ve nihānı. [348b]/(7)=87/7

Ve Tañrınuñdur nihAnı gökleriñ ve yirleriñ ve kıyāmet ıssı degüldür anı yaķın bilmekde illā kirpügi birbirine urmaķ kadardur ya ol daħı yaķındur Tañrı katında. [170a]/(9)=16/77

nihānī ve āſikāreyi bilen. Gizliyi ve āſıkarı bilen, Allāh.

Andan ōnra dönderilisersiz nihānīve āſikāreyi bilen Tañrıya. [325a]/(10)=62/8

nihānuñ ve āſikārenüñ ‘ālimi. Gizlinin ve āſıkarın alimi, Allāh.

Eyit yā Muħammed’ iy Allāhum yerleri gökleri yaradıcı nihAnuñ ve āſikārenüñ ‘ālimi! sen ħükm idersin qullaruñ arasında ſunda ki anda iħtilāf itdilerdi. [271b]/(13)=39/46

nihāye (Ar.): Son, uç, son derece.

Yazıserüz ſunı ki didi ve uzaduruz aña ‘azābı birbiri ardınca ilā ğayrı nihāye. [190b]/(6)=19/79

nihāyeye degin. Sonsuza kadar.

Ve Allāh ſākir oldı, azı kabül ider ve çok virür, ondan yetmiş biñe dek ve andan mālā nihāyeye degin. [74b]/(10)=4/147

nihāyet (Ar.): Son, uç, son derece.

Kādirlerdür yaratmaķ üzerine anlaruñ miſlini ve anlaruñ-içün vaķt eyledi ‘ömürlerine nihāyet olmağa ki gümān yoķdur. [179b]/(15)=17/99

nihāyeti kadar. Sonuna kadar.

Ve and içdiler Tañrıya, andlarınıñ nihāyeti kadar. [98b]/(18)=6/108

nihāyeti yok: Sonu yok, sonsuz, Allāh.

Oı Evvel'dür bidāyeti yok ve Āhir'dür nihāyeti yok. [315b]/(11)=57/3

niķāb (Ar.): Peçe, yüz örtüsü.

İy Peygāmbere eyit 'avretlerine ve kızlauña ve mü'minler 'avretlerine bıraksunlar üzerlerine niķāblarından. [250a]/(8)=33/59

nikāh (Ar.): Nikah.

Ve muşşana olanlar 'avratlardan, ya'nı erlü 'avratlar dağı ĥarām oldu size, nikāh itmegi, illā şol karavaşuñuz ki gazā idüp çıkarduñuz, egerçi eri dağı ola. [63b]/(2)=4/24

nikāh eyle-: Nikahlamak.

Ve korķuñ Tañrıdan; ve bilüñ ki Allāh her nesneyi bilicidür, ve kaçan kim 'avratlaruñuza talāk viresiz ve 'iddetlerin bitürseler, anları ĥabs eylemeñ ve men' eylemeñ nikāh eylemekden erlerine, kaçan ki rāzılaşalar aralarında mehirle, yeñi kebin birle. [35b]/(6)=2/232

nikāh it-: Nikahlamak.

İy şunlar ki imān getürdiler kaçan ki nikāh itseñüz mü'mine 'avretleri andan soñra talāk virseñüz anlara yakıñlık itmedin pes yokdur siziñ-içün anlaruñ üzerinde 'iddet ki çekerler anı 'avretler. [248b]/(17)=33/49

nikāh um-: Nikah beklemek, nikah ummak.

Ve oturanlar 'avretlerden şunlardur ki nikāh ummazlar oğuldan kızdan kesildiğ-içün. [214a]/(4)=24/60

nikāhına ruḥşat vir-: Nikahına izin vermek.

Ya'nı karavaş nikāhına ruḥşat virmek, [63b]/(21)=4/25

ni'met (Ar.): İyilik, ihsan, nimet.

Ve anlara döndi şol nesne ki aña istihzā iderlerdi ve eger datdursak

ādemođlanlarına bizden emānlik sağlık ni‘met rahmet andan soñra alsak anı andan bedürüstī ol inanmasuzdur münkirdür. [142a]/(20)=11/9

Eyitdi rāstī ben virüldüm anı ‘ilm üzerine ki bende vardur Tañrı eydür. Belki ol ni‘met belādur anlara illā kim ekşerī bilmezler ki serencāmı nedür? [272a]/(2)=39/49

ni‘met içinde yat-: Nimet içinde yatmak.

Elbette seni mađrūr eylesün yā Muħammed, ağnaduğı, ya ‘nī ni‘met içinde yatup tırdıkları, şunlaruñ ki kāfir oldılar, şehirler içinde ve iklimlerde. [60a]/(16)=3/196

ni‘met vir-: Nimet vermek.

Fe-ammā ādemođlanını kaçan ki şınaya pes aña ikrām ve ni‘met virür. [351b]/(14)=89/15

ni‘metde ebedī kal-: Nimet içinde ebedi kalmak.

Hāl bu ki qalalar ol ni‘metde ebedī. [125a]/(10)=9/22

ni‘metden kaç-: Nimetten uzaklaşmak.

Pes halkuñ ekşerī kaçdı illā küfrān ni‘metden kaçmadılar. [217a]/(13-14)=25/50

ni‘mete şükr it-: Nimete şükr etmek.

Ol libāslar ki zıkr olundı, Tañrınuñ āyetlerindindür, ola kim öğüt alalar ve bu ulu ni‘mete şükr ideler. [105a]/(17)=7/26

ni‘meti dile-: Nimeti dilemek.

Didi. İy benüm qavmüm! Haber virüñ baña eger ben burhān ve delīl üzerine olursam Tañrumdan ve baña Peyğāمبرlık virürse Hāzretinden pes örtülü olursa sizüñ üzerüñüze ilzām idelüm mi size ol ni‘meti bildürmege ve siz ni‘meti dilemezken. [143b]/(5)=11/28

ni‘meti fışka harc it-: Nimeti günāha harcamak.

Pes anlar ol ni‘meti fişka harc iderler. [174b]/(8)=17/16

ni‘meti unut-: Nimeti unutmak.

Andan şoñra kaçan ki aña vire kendü hazīnesinden ni‘meti unudurur şunu ki yalvārurdı aña hoşlıqdan öñ. [269a]/(15)=39/8

ni‘metler vir-: Nimetler vermek.

Ve ni‘metler virdük dünyā dirliginde. [207a]/(13)=23/33

ni‘metlere şükr kı-: Nimetlere şükr etmek.

Ol ni‘metlere siz şükr kılmazsız. [104b]/(1)=7/10

ni‘metlerinden yidür-: Nimetlerinden yedirmek.

Andan şoñra bir kez dahı haqq Te‘ālā hālķı öldürdükde girü dirildüriser ve āhıret ni‘metlerinden yidüriser; rahmānlıgından delīl gösteriser rahīmlıgına. [2b]/(4)=1/2-4

nīrān (Ar.): Nurlar, parıltılar, cehennem.

Te‘ālā elbette gālib olurum ben ve Peygāamberlerüm dünyāda burhān-ile āhıretde nīrānile. [320a]/(1)=58/21

nire: Nere, neresi

Ve öldürüñ anları, nirede bulursañuz. [29a]/(5)=2/191

nisbet (Ar.): Nispet.

Didiler ki bedürüstī siz zālimlersiz ki İbrāhīm’i zulme nisbet itdünüz. [199a]/(2)=21/64

nisbet it-: Nispet etmek.

Ve taḥķīķ bilürüz ki bedürüstī Kureyş Kāfirleri dirler. Bedürüstī ögretmez Muḥammed’i illā Hıbr-ile Yesār ki İncıl okurlardı dili şunuñ ki nisbet iderlerdi aña Rūmī’dür. [172a]/(3)=16/103

nisbetlü: Nispetli.

Yanar ol çırāğ bir ağacdan ki mübārekdür zeytüne nisbetlü ağac dur.

[213a]/(2)=24/35

nişān (Ar.): İz, belirti, delil.

Bedürüstî nişān budur ki zālimler berḥurdār olmazlar. [91b]/(16)=6/21

nişān eyle- Delil göstermek.

Zekeriyyā eyitdi. Baña yā Rabbi bir nişān eyle. [187b]/(4)=19/10

nişān getir- Delil getirmek.

Ve eger büyük gelürse senüñ üzerüñe, anlaruñ i'razi, ya'nî emrüñe mu'fî' olmadukları, pes gücün yiterse, isterseñ yire talmagı, tā çıkarasın yirden bir nişān, peygamberiduguna ya nerdüban, göge çıkasın, andan bir nişān getüresin, nice ki Tañrı fe te'tiyehüm bi āyetin didi. [92b]/(15)=6/35

nişān it- Delil göstermek.

Nişān idiserüz aña tağlayuyıle kıyāmetde burnı üzerine. [331b]/(9)=68/16

nişān kıl- Delil getirmek.

Öñ Nüh Kavmi'ni dahı vaqtā ki yalanladılar Peygāamberleri şuya yugduk anları ve anları ḥalka nişān kılduk. [216b]/(7)=25/37

nişāne (Ar.): İz, belirti.

Bedürüstî bunda nişāne vardır vaḥdāniyyete ve anlaruñ ekşerî mü'minler olmadılar. [222b]/(16)=26/174

nişāne (Ar.): İz, belirti, delil.

Ve eyledük anı oğlını 'ālemlere nişāne ki birliğümüz ve kudretümüz añlayalar. [200a]/(14)=21/91

Taḥkīk geldi size ḥüccet Tañrıñuzdan, işbu Tañrı devesi size nişānedür.

[108b]/(19)=7/73

nişāne indür- Delil getirmek.

Eyit ki. Bedürüstî Allāh kādirdür, nişāne indürmek üzerine, senüñ-içüñ.

[93a]/(1)=6/37

nişāne it-: Delil göstermek.

Bedürüstī vaqtā ki şu ‘āşī oldı yükletdük sizi gemi içine tā ol gemiyi nişāne iderüz size ve naşīhat iderüz. [333a]/(4)=69/11-12

nişāne kıl-: Delil getirmek.

Ve gıceyi ve gündüzi iki nişāne kılduk birlüğümüze. [174a]/(18)=17/12

nişāne ko-: Delil getirmek.

Ve taḥkīk gemiyi nişāne koğuk halka ‘ibret olmağ-ıçün. [310b]/(7)=54/15

nişāne ol-: Delil olmak.

İndür bizüm üzerümüze, gökden bir sofrā ki, tā ki ol māyide bayram ola evvelümüze ve āhırumuza ve bir nişāne ola senden. [89b]/(6)=5/114

nişānlan-: İşaretlenmek.

Nişānlanduğı ḥālde Tañrınıñ katında. [147a]/(3)=11/82-83

nite: Nasıl.

Eyitdiler. İncindük, sen bize gelmezden oñ, ve sen bize geldükden soñra, Mūsā eyitdi. Yağın oldı ki Tañrıñuz düşmenüñüzi helāk ide sizüñ ve ḥalīfe kıla yir yüzinde sizi, pes göre ki nite kılırsız. [111b]/(14)=7/129

nite ki: Nasıl ki.

Fir‘avn kavmi ‘ādeti gibidür ve anlardan oñurdı geçen kāfirlerüñ ‘ādeti gibidür bu kāfirlerüñ ‘ādeti, nite ki kavm-i Nūh ve ‘Ād. [45b]/(18)=3/11

Bedürüstī Tañrı utanmaz mesel urmağdan üvez-ile dağı yuğaru-y-ıla, nite kim geçdi. [6b]/(6)=2/26

Ādem dağı nite ki açdur, kanā‘at-ile dirilür. [6b]/(12)=2/26

Dağı aşığa-y-ıla, nite kim Tañrı Te‘ālā Benī İsrayil’e mesel kıldı.

[6b]/(6)=2/26

nite kim → **nite ki**.

niyāz (Far.): Yalvarma, dua.

andan sonra niyâz idelüm, pes Tañrınıñ la'netini yalancılar üzerine kılalum.

[49b]/(12)=3/61

niyâz it-: Dua etmek.

Niyâz idersiz aña, âşikâra ve sırr-ıla, ki, kurtarurşañ şu zulmetden, elbette şâkirlerden oluruz. [94b]/(19)=6/63

niyyet (Ar.): Niyet, amaç.

Hasen, Hüseyin haste olduğda 'Alî ve Fâtıma razıya'llâhü 'anhüm üç gün oruç niyyet nezr itdiler şağıldılarsa. [340b]/(11)=76/6

niyyet it-: Niyetlenmek.

Pes 'uķûbet idüñ siz şuncılayın ki 'uķûbet olundu ñuzdı anuñ-la zîrâ peygamber 'aleyhi's-selâm niyyet itmiş-idi ki otuzınıñ yüzün bozaydı ve eger şabr idesiz ol şabr yegrekdür şabr idenlere. [173a]/(19)=16/126

nizâ' (Ar.): Çekişme, kavga.

Bu ol vaķt-idi ki, 'Ömer razıyallâhu 'anhu Mâlik bin Zayf-ıla nizâ' kıldılar.

[97a]/(7)=6/91

nizâ' it-: Çekişmek, kavga etmek.

Pes senüñle nizâ' itmesünler emrüñde. [205a]/(16)=22/67

nizâm (Ar.): Düzen, sıra.

Ve virmeñ sefihlere şol mâllaruñuzı ki, Allâh eyledi sizüñ ma'aşuñuz-içün nizâm kıldı. [61a]/(7)=4/5

noķşân (Ar.): Kusur, noksan.

Görmezsin Tañrınıñ yaratduğında 'ayıbdan, noķşândan. [330a]/(4)=67/3

nokta (Ar.): Nokta.

Ve zulm olunmayalar naķîr kadar, ya'nî hurma çekirdegi üzerindeki nokta kadar. [72b]/(14)=4/124

nolar: Ne olur.

Bedürüstî ol âdem mübâleğa²-ile zulm idici câhil oldu muķaşşır ve kendü kabûl itdügi emânetüñ serencâmı nolar bilmezlerdindür tâ Tañrı ‘azâb anıñ-üçün münâfık erlere ve münâfık ‘avretlere ve müşrik erlere ve müşrik ‘avretlere. [250b]/(19)=33/72

nolaydı: Ne olurdu.

Eydürlerdi ki. İy bizüm Tañrımız nolaydı göndereydüñ bize bir Peygâmbere ki biz dahı uyayduñ senüñ âyetlerüñe ĥor ve rüsvây olmazdan öñ. [196a]/(13)=20/134

nöker (Far.): Hizmetçi.

Dahı Muhammed Muştafâ ile ceng ide ve ol mâlı şağışladı tâ nöker idine sâz ve şilâh idine. [356a]/(12)=104/1-2
Andan şoñra Tañrı tevbe rüzî kıılır şunuñ üzerine ki diler Mâlik bin ‘Afv gibi ve ‘nuñ nökerlerinden üç biñ er gibi. [125b]/(11)=9/26

nuşret (Ar.): Üstünlük, zafer, yardım.

Nice ki Tañrı buyurdu, Anda ya ‘nî ol şabutda nuşret vardur. [38a]/(15)=2/248

nuñfe (Ar.): Döl suyu.

Nuñfe olmadı mı ki menîden olmış-idi. [340a]/(18)=75/37
Yaratmağdan şoñra nuñfe ‘aleķa mużğa ‘izâm gövdeye cân girmek. [269a]/(5)=39/6
Ya dahı görmediler mi ki nice başlar Tañrı ĥalkı yaratmaga nuñfeden andan şoñra gene çıkarur evvelki gibi bedürüstî ol Tañrı üzerine âsândur. [235b]/(7)=29/19

nübüvvet (Ar.): Peygamberlik.

Ve Allâh ihtiyâr eyler raĥmetine, kimi dilerse, ya ‘nî kimi dilerse, Allâh Te ‘âlâ nübüvvet ĥıl‘atin geydürür. [17a]/(18)=2/105

nükte (Ar.): Herkesi anlayamadığı ince mana.

Nükte. Hacı hacc itse Ka'be'yi tavâf iderler. [351a]/(5)=89/2

nūr (Ar.): Aydınlık, parlaklık.

Ve aña nūr eyledük İmānı, yürür olunur kim halk içinde şuncılayın mıdur meşeli, ki zulmetler içindedür, ki hergiz andan çıkıcı degüldür.

[99b]/(19)=6/122

nūr eyle-: Nurlandırmak.

Görmedüñüz mi ki nice yaratdı Allāhü Te'ālā yedi kat gökleri, kat kat birbir üzerine, ve ayı bunlarda nūr eyledi ve güneş'i çirāğ eyledi? [335b]/(2)=71/16

nūr kıl-: Aydınlık yapmak.

Vire size iki hişşeyi kendü rahmetinden ve sizüñ-içün nūr kıla kim yürüyesiz anuñ-la ve sizi yarlıgaya ve Allāh gafūr rahīm'dür. [318a]/(2)=57/28

nūrına kulağuzla-: Nuruna yönlendirmek.

Tañrı kulağuzlar nūrına şunu ki diler ve Tañrı meşel beyān ider Ādemoğullarına ve Tañrı her nesneyi bilicidür ol çirāğ evlerdedür ki destür virdi ki yücele ve anda Ādı zıkr olma. [213a]/(6)=24/35

nūrlı, nurlu: Nurlu, aydın.

İy Peygāmbere taḥkīk biz gönderdük seni ṭanuklığa ve muştucılığa ve kor kuducılığa ve okuyıcı gönderdük Tañrıdan yaña anuñ destürī-le ve nūrlı çirāğ gönderdük ve muştula mü'minlere ki bedürüstī anlaruñ-içün Tañrıdan ulu 'aṭā vardur uçmağda ve uyma kāfirlere ve münāfıqlara ve terk eyle bunlaruñ ezālarını incitmelerini ve tevekkül eyle Tañrıya. [248b]/(13)=33/45-46

Nice yüzler ol günde nūrludur āb-dest şuyundan. [345a]/(6)=80/38

nūrlu → nurlı.

nūr-ı hidāyet: Hidayet nuru.

Kime ki eylemedi Tañrı anuñ-üçün nūr-ı hidāyet pes yoğdur anuñ-üçün nūrdan bir zerre hidāyet-içün. [213b]/(3)=24/40

nüşha (Ar.): Yazılmış şey, muska.

*Ve nüşhasında hidāyet ve rahmet vardır, şunlarıñ-içün ki anlar Tañrıdan
korkarlar. [113b]/(18)=7/154*

nüşk (Ar.): Allāh yolunda ibadet etme.

*Görmedüñ mi haber virülmedüñ mi Qur'an'da ki bedürüstî biz şeytānları
şalivirdük kâfirler üzerine kim kişkürürler anları kişkirmeklik nüşik itmek
üzerine? [190b]/(12)=19/83*

nüşuz (Ar.): Kadnın kocasından nefret edip kaçması.

*İy peygamber hātūnları Her ki gele sizden zināy-ile ki zāhirdür ya nüşuzle ki
er'inden kaçmağdur aña 'azab iki Hurre'ye olan 'azāb olur biri celd biri rahm
ve ol nesne Allāh üzerine āsān oldu ve her ki muṭī' ola sizden Tañrıya ve
Rasüle ve eyü 'amel ide virürüz aña sevābını iki Hurre kadarı birine yigirmi
ve yarağlaruz anıñ-üçün bol rızık ki uçmağdur. [247b]/(5)=33/30*

nüzül (Ar.): Aşağı inme.

*Sebeb-i nüzūli bu-y-idi kim, peygamber 'aleyhi's-selām aşhābı-la Mekke'ye
çıkdılar, 'Umre-içün geldiler, Hüdeybiyye'ye kondılar. [28b]/(20)=2/190
Ammā şunlar ki inandılar ve eyü 'amel itdiler anlarıñ-üçün me'vā uçmağı
vardur nüzül olubeni itdükleri 'amel-içün. [244b]/(14)=32/19*

O

o: İşaret sıfatı.

*Ol günde ki Allāh o hüzünlü eylemez Peygāmbere ve şunları ki imān
getürdiler, anıñ-la bile cümlesinüñ şefā'atların kabül ider. [329a]/(21)=66/8
Ve anlar çıkıcılar degüldür tamū o dīnden. [25a]/(12)=2/167
Eyit haber vireyin mi size bundan dağı yamān nesneyi odur ki va'de kıldı anı
Tañrı şunlara ki kâfir oldılar ve ne yamān olacağdur tamū. [205b]/(6)=22/72*

od: 1. Cehennem.

Anlar od ehlidir, anlar anda ebedî olıcılardur. [319b]/(14)=58/17

2. Ateş.

Allāh va 'de eyledi münāfıklara ve münāfıkalara ve kāfirlere cehennem odunu ebedî kaldıkları hâlde anda. [129a]/(9)=9/68

oda koy-: Ateşe atmak.

Pes biz anları esfeller kılduk İbrāhīm'i od'a koymaduk. [263b]/(4)=37/98

odlu: Ateşli.

Āḫdarılır başlarından aşığa anlarıñ kaynar baḫīr göynür ol kaynar baḫīr-ile şol ki içlerindedür ve derileri bile göynür ve anlarıñ-içün demürden topuzlar vardur odlu. [202b]/(3)=22/21

oduñ: Odun.

Ve eylemedük oduñ ayalarını illā ferişter. [338b]/(21)=74/31

oğlak: Oğlak.

Zīrā bir oğlak ḫanın bulaşdurdılar. [150a]/(7)=12/18

Andan şoñra çıkarur sizi oğlancuḫ idüb. [201b]/(4)=22/5

oğlan: Oğlan, erkek çocuk.

Ve oğlanuñ vārişi üzerine daḫı eyledür, ya'nī ata ḫükmi gibidür.

[35b]/(20)=2/233

oğlancuḫ: Küçük çocuk.

Ḥattā oğlancuḫlar oyunu ḫoz-ile, aşıḡ-ile ḫumardur. [33a]/(9)=2/219

oğruluk: Hırsızlık.

Ve ḫarāmılıḡı ve oğruluḡı, daḫı ḫalan zulmı ve māl almaḡı, ḫaḫsuz yire ve şirk

[105b]/(21)=7/33

oğul: Erkek çocuk, oğul.

Tañrıya bir nesneyi şerik ḫılmamañuzdur ve ataya ve anaya olmayasız, belki iḫsān idesiz ve öldürmeyesiz oḡluñuzu ḫızuñuzu, faḫırlıḫdan.

[102b]/(14)=6/151

oğul tut-: Çocuk edinmek.

Ve qorqut mağ-içün şunları ki didiler. Allāh oğul tutdı. [180b]/(10)=18/2-4

oğurla-: Hırsızlık yapmak.

Qalkdı ‘Abdullah, aşhābına eyitdi. Görüñ, varup gönüllerin bunlarıñ nice oğurlaram didi. [4b]/(18)=2/14

oğurlayın: Gizlice.

Nehy olundıardı ve oğurlayın kelecı iderlerdi yalan-ile, düşmenlıg-ile ve Peyğāberlere muhālifet-ile. [319a]/(1)=58/8

oğurlayın gir-: Gizlice girmek.

‘Imāret itdi, andan şöñra aññ Rūmī girmedi, meger oğurlayın gire-y-di. [18b]/(3)=2/114

oq: Ok.

Muqātil eydür. Āmīn du ‘ānuñ seheridür oq seheri gibi. [3a]/(10)=1/6-7

Bedürüstī süci ve kımar ve putlar ve oq-ıla et üleşmek, murdār dur şeytān işinden, Yıgınuñ andan, ola kim felāh bulasız sa‘ādet ehli olasız.

[86b]/(18)=5/90

Ezlām üç oq-ıdı, birine yazılmış-dı ki Buyurdı Tañrı ve birine yazılmış-ıdı Buyurmadı Tañrı ve birinde nesne yok. [77b]/(15)=5/3

oqı-, oqu-: Okumak.

Oqı tomaruñı nefsuñ yeter bugün üzerüñe hisābcılığa. [174b]/(3)=17/14

Her kim bunı oqısa şeytāndan emīn ola. [245a]/(18)=32/30

İy bizüm efendümüz! Ve gönder anlarıñ içine, anlardan bir peyğamber ki oqıya anlarıñ üzerine senüñ Qur‘ān’uñı ve anlara kitāb ve hikmet örgede ve anları pāk ide küfürden ve mälların pāk ide zeķāt-ile. [20a]/(19)=2/129

‘Abdullah bin Selām ve aşhābı dilediler ki Tevrāt’ı namazda okıyalardı ve

andağınuñ ba'zı-y-ıla 'amel idelerdi, bu āyet indi. [31a]/(20)=2/208

Eyit, yā Muḥammed, 'Avn oğlı Mālik'e ki yahūduñ müftisidür. Gelüñ, okıyam şunu ki ḥarām kıldı sizüñ üzerüñüze Tañrıñuz. [102b]/(11)=6/151

Ve ol gün ki okıyasuz her t̄āyifeyi imāmlarile, ser-verlerī-le dīn yolında. [178a]/(5)=17/71

okımak: Okuma.

Tañrı ol Tañrıdur kim yazmak, okımak bilmeyenlerde Peyğamber gönder di yene anlardan. [324b]/(15)=62/2

Kitāb getüre ve ne bir peygamberi illā kaçan ki okudı bırağdı şeytān anuñ okımağında kendü murādını niçe peygambere 'aleyhimü's-selām. [204a]/(21)=22/52

Ve anlardan ba'zı, ümmīlerdür bilmezler Tevrāt'ı, illā lafzı nı okımağı ancak, ma'nāsından nesne fehmi itmezler. [13a]/(15)=2/78

Şunlar ki uyarlar peygambere ki vahy gelür, ḥaber virtür gelen vahyden, ümmīdür, yazmak okımak bilmez. [114a]/(12)=7/157

okın-, okun-: Okunmak.

Ve kaçan ki anlaruñ üzerine Kur'ān okına, secde itmezler. [347a]/(18)=84/21

Ve kaçan ki okına anlaruñ üzerine Tañrınuñ Kur'ān'ı, artura anları, imān yöninden, i'tikād yöninden. [118a]/(9)=8/2

Oқınur 'Arab Dili'nce olduğı ḥālde bir t̄āyife-y-içün ki bilürler ne didügin anuñ. [278b]/(3)=41/3

Añ yā Muḥammed ol günü ki bāldurlar çermeniser ḥisāba varmağ-içün ve maḥlūkāt okuniser secde itmege gerçek-ile yalan belürmek-içün. [332a]/(17)=68/42-43

Ol bellü necātdur ve ammā şunlar ki kāfir oldılar diyeler anlara. Oқunmaz m-idi benüm āyetlerüm sizüñ üzerüñüze? [294a]/(5)=45/31

oqlaġu: Oklava.

Göndersün sizün üzerünüze gökden oqlaġu yaġmuru ve meded virsün size mällarile, oġullarile. [335a]/(17)=71/11

oġu→ **oġı**-.

oġumak → **oġımak**.

oġumaġlık: Okuma.

Şunlar ki, anlara kitāb virdük, oġurlar ol kitābı, kemāli-le oġumaġlık, tamām ben gönderdügüm gibi. [19a]/(16)=2/121

oġu→ **oġı**.

oġun→ **oġın**-.

oġuş-: Karşılık okumak.

Şunlar ki aihār oġuşurlar sizden ‘avretler-ile ol ‘avretler erlerinün anası degüldür. [318a]/(15)=58/2

Şunlaruñ-içün kim ilā oġuşurlar ‘avratlarından, şeytāna [34a]/(21)=2/226

oġut-: Okutmak.

Ādem gönderdi oġutdı anları ve yaraġladı anlaruñ-içün yaşducaġlar yaştancaġlar ki ‘aġılları gidicek Yūsuf’uñ cemālinden söykeneler, ġalalar düşüp yatmayalar. [151a]/(3)=12/30

oġutma: Okutma.

Bedürüstī bizüm üzerümüzedir anuñ cem‘i ve oġutması. [340a]/(4)=75/17

oġuyıcı: Okuyan.

Şaff bağlayan ġāzīler ġaġġiçün cengde şöyle ki gerekdür ve sürüci ferişterler ġaġġiçün bulutları ġanġı iġlīme buyruldılarsa daġı oġuyıcılar ġaġġiçün ġur‘ān’ı bedürüstī sizün Tañrıñuz bir Tañrıdur. [261b]/(3)=37/1-4

ol: İşaret sıfatı.

Ne eyü ġuldur ol! Bedürüstī Tañrıya dönücidür çoġ çoġ. [267a]/(15)=38/44

‘Azābı dağı ol Şekilde. [357b]/(10)=111/4-5

Añ, yā Muğammed, ol vađtā ki İbrāhim didi. Benüm Tañırım oldur ki, dirildür ve öldürür. [40a]/(16)=2/258

Bu ol-idi ki Süleymāna ‘aleyhi’s-selām buyurulmuşdı, ki Benī İsrāyil’den ğayrı řāyifeden evlenmeye-y-di. [16a]/(10)=2/102

ol-: 1. Olmak.

Eyit yā Muđammed eger anuñ-la bile ma‘būdlar olaydı siz didüğüñüz gibi hemān sā‘at yol isteyeler ‘arş ıssına cengile. [176a]/(3)=17/42

Ve ĳorĳuñ ol günden k, eydür Allāh Te‘ālā ĳıyāmete Ol! diyü, ol dağı olur. [95b]/(14)=6/73

2. Bulunmak.

Bedürüstī ücrete dutduğuñuñ ĳayrlusı ve ĳuvvetlü ve emīndür ki ğözi kendüde ola. [230a]/(19)=28/26

Bu sürede olan nesne zıkrdür ya ĳur‘ān zıkrüdür. [267b]/(1)=38/49-50

ola ki, ola kim: Olur ki, belki.

ĳaçan ki bu āyet indi, ařĳāb eyitdi. Bizüm kardeřlerümüñüñ ĳālī nice ola ki ĳıble dönmedin öldilerdi? [22a]/(14)=2/143

Bedürüstī biz ĳıldıĳ bu Kitāb’ı ‘Arabī ĳur‘ān ola kim siz añlayasız deyü. [286b]/(10)=43/2-3

olar: Onlar.

Olar dağı alsunlar ĳızřlerini ve silāĳlarını. [71a]/(14)=4/102

Pes cevlān eylediler olar ārasında fesād-ile bu kerretde Cālūt’ı gönderdi. [173b]/(18)=17/5

olarĳılayın: Onlara gore.

Olarĳılayın virdük anları bir řāyifeye dağı. [291b]/(1)=44/28

olın-, olun-: Olunmak.

Ve eger görseñ, ya Muhammed' ħabs olına anlar tamū üzerine, te'eccüb ideydüñ ħāllerinden. [92a]/(10)=6/27

Her kapu-y-içün azğunlardan kısmet olunmış naşib vardır. [164a]/(15)=15/44

Ve tavāf oluna Anlaruñ üzerine gümüşden ayaklarile ve ħubsuz bardaklarile. [341a]/(5)=76/15

Ve ancılayın bezendi Fir'avn'a yaramaz 'ameli ve men' olundu yoldan ve Fir'avn' uñ mekri degüldür illā helāklıkdadır. [275b]/(11)=40/36-37

olınan: Olunan.

Bu zıkr olınan meşellerdür ki beyān iderüz ħalka, ola kim tefekkür ideler. [321b]/(20)=59/21

olmağ: Olma.

Sen dilemezsın illā ser-keş olmağ dilersın yiryüzinde ve dilemezsın ki işlāħ idenlerden olasın. [229b]/(20)=28/19

Ķādirlerdür yaratmağ üzerine anlaruñ mişlini ve anlaruñ-içün vaqt eyledi 'ömürlerine nihāyet olmağa ki gümān yoğdur. [179b]/(15)=17/99

olmağlık: Olma.

Yoğdur saña iy şeytān anlaruñ üzerine gālib olmağlık. [177b]/(9)=17/65

Bedürüstī šān budur ki yoğdur şeytAnuñ gālib olmağlığı şunlaruñ üzerine ki imān getürdiler. [171b]/(15)=16/99

omuz: Omuz.

Ya şanurlar mı ki bedürüstī anlaruñ sırlarını işitmezüz ve Ka'be ārdında birbiriyle fısıldadukların bilmezüz ya'nī işüdürüz ve feriştelерümüz omuzlarında yazarlar. [290a]/(12)=43/80

on: On, sayı.

Ve yedi gün daħı, evüñüze döndüğüñüz vağtdur ya budur ki, kaçan ki fāriğ olasız Umūr-ı Ħac'dan ol üç daħı yedi gün, on tamam olur. [30a]/(2)=2/196

Şān budur ki her ki Tañrıdan qorqdı ve şabr eyledi bedürüstī Allāh zāyi'kılmaz eylük idenlerüñ şevābını bile ki arturur on'dan tā yitmiş biñe varınca. [155a]/(11)=12/90

onar onar. Onar onar.

Pes geldiler, onar onar oturdıla, yidiler. [89b]/(19)=5/115

onda biri. Onda biri.

Ve senüñ Qavmüñ yetişmediler anlara virdügümüzüñ onda birine kudretde ve kuvvetde ve mālda. [254a]/(16)=34/45

oñar-: Onarmak, yenilemek.

Pes her ki oñar kendi nefis-içün oñar ve her ki azarsa bedürüstī kendü nefsi üzerine azar ve ben sizüñ üzerüñüze bekci degülüm. [141b]/(10)=10/108

Eyit yā Muhammed eger ben azarsam bedürüstī azduğumuñ vebāli benüm üzerümedür ve eger oñarsam şunuñla oñaram ki baña Tañrum vahy itdi anı. [254b]/(11)=34/50

oñat: Doğru, uygun.

Oñat inanmağıla ögünmekden. [355b]/(19)=102/5

onda: O zaman, o vakit.

Eger onda degirse cāyızdır gısl itmedin cima' itmek. [33b]/(18)=2/222

onlar: Onlar.

Onlar çağırılar ırāq yerden kabīh āvāz-ile fāsıq ya kezzāb deyü. [281a]/(7)=41/44

oñmak: Feyz ve bereket bulmak.

Bir oñmak ki Tañrıdandır ve ol Tañrıdan bir ni'metdür ki oldı. [302b]/(14)=49/8

onmağın dile-: Düzelmeyi dilemek.

Ve şunuñ ki onmağın dileye, anı toğru yol üzerine kıtur. [93a]/(8)=6/39

oñmiş: Düzelmış.

Sizden bir oñmiş kişi yok mıdır? [146b]/(11)=11/78

oñmiş ol-: Düzelmış olmak.

Şakınuñ nefsiñüzi, Ziyān itmez size şol kimse ki azdı, kaçan ki siz oñmiş olasız. [88b]/(3)=5/105

oñuldur-: İyileştirilmek.

Ve şağaldurduq, anadan gözsüz toğanı Ve abraşı oñuldurduñ, benüm destürum-ile. [89a]/(13)=5/110

oñur-: İyileştirmek.

oñurdı gönderdün nefsiñüz-içün hayırdan, bulursız anı Allāh katında.
[18a]/(1)=2/110

orada: Orada.

Orada hemān namāzı dahı öğretti, namāza turduqda delü dirlerdi, bu āyet endi. [331a]/(19)=68/1-2

Orada mübtelā oldılar mü'minler ve depredildiler katı depredilmek.
[246a]/(13)=33/11

Orada, ya'nī Meryem'üñ katında vaqtsuz yimişler gördükde 'du'ā itdi, Zekerıyyā Tañrısına eyitdi. İy Tañrum! Bağışla baña senüñ hazretüñden, pāk zürriyeti. [48a]/(4)=3/38

Orada haqq saltanat Tañrınıñdur. [183b]/(6)=18/44

orak: Orak.

Pes bitürdük anuñ-la büstānları ve orağa gelen nesneleriñ dānesini.
[304a]/(3)=50/9-11

ortak: Ortak.

Allāh mı yegdür ya şol ki ortakdur dirler bütler gibi ve gayrıhī?
[227a]/(3)=27/59

ortağı ol-: Ortağı olmak.

Oğul, kız dutmadı ve anuñ ortağı olmadı pādişāhlığında. [180b]/(1)=17/111

ortak eyle-: Ortak etmek.

Ve ortak eyle işümde tā tesbīh idevüz saña çoklık ve seni zıkr idevüz çoklık.

[191b]/(18)=20/32

ortak it-: Ortak etmek.

Ve nice qorqam ben şanemler ünüzden, hal bu ki siz qorqmazsız bedürüstī siz ortak itdüñüz Tañrıya, şunu ki Tañrı indürmedi sizün üzerünüze, bir hüccet ve bir ʿuzr, anı ortak itmege. [96a]/(18)=6/81

ortak ol-: Ortak olmak.

Vaktā ki kendü kuluñuz māluñuzda milküñüzde ortak olmasa niçün Tañrınıñ kullarlı Tañrıya ortak ola Böyle beyān ide rüz āyetleri ʿaqları olanlara.

[239b]/(16)=30/28

ortakçı. Ortak.

Pes şunlar ki ortağcı oldılar rızqda rızqlarını yemīnleri mālīk olduğı kimesneye redd idiciler degüldür. [169b]/(10)=16/71

orta: Orta, ara.

Orta çağlu, ulu-y-ıla kiçinüñ arasında. [12a]/(7)=2/68

Tañrı hükm ider sizün ortañuzda kıyāmet güninde. [205a]/(18)=22/69

Ve kāfirler şanurlar ki anlar toğrı yoldadur tā biz gelince ol vaqt didi ki.

Nolaydı benümle senün ortamuzda iki Maşrıq ırāqlığı olaydı! Ne yamān yoldāş sın sen diye şoñ peşīmān fāyide itmez. [288a]/(18)=43/38

orta namaz. İkinci namazı.

Şaklaşuñ beş vaqt namaz üzerine, vaqtlarında arı abdest birle, rükū-ile, sücūd-ile ve orta namāz üzerine ki ikindü namāzıdur. [36b]/(19)=2/238

orta yir. Orta yer, ara.

Vaktā ki siz derenūñ orta yirinde idiūñüz, Medīne tarafında ve anlar derenūñ öte yanında idi ve ol kırk kişi ki deve yederlerdi, sizden aşağıya-ıdı.

[121a]/(7)=8/41

ortaklık: Ortaklık.

Gösterūñ baña ki öñdin ne yaratdılar yerden ya anlarūñ ortaklığı mı vardır göklerde? [294b]/(6)=46/4

ortalu: Ortalı, ortak.

Ve hīc bir işde olmazsın ve okumazsın gökden inen Kur'an'dan ve işlemezsiz bir işden illā biz sizūñ üzerūñüze hāzırlarıduñ şurū itdügūñüz vakt ol nesneye ortalu olmaz Tañrıñdan zerre miqdārından yirde ve gökde ve ne andan kicirek ve ne büyükrek illā Levh-ı Maḥfūz'da sağabeytdür. [139a]/(6)=10/61

oruç (Far.): Oruç.

Ve eger ādemden bir kimse görürseñ eyit ki taḥkīk ben nezr itdüm Tañr-ıçün oruca. [188a]/(11)=19/26

oruç dut-: Oruç tutmak.

Ya'nī üç gün oruç duta, ya altı miskīne nafaqa vire, her birine buçuk şā'ya bir koyuñ kurbān ide. [29b]/(15)=2/196

Ve oruç dutmañuz yigrekdür size, yiyüp fidye virmekden. [27a]/(21)=2/184

orun-: Yerleşmek.

Anlara dünyāda ḥorlık vardır ki mu'teber şehirlerin müsülmanlık aldı. Koşantiniyye'yi, Amūriyye'yi, Ermeniyye'yi, içinde müsülmanlık orundu.

[18b]/(5)=2/114

orunlanmış: Yerleşmiş.

Bedürüstī İbrāhīm bir ser-ver-idi muḥdetā-ıdı muḥfī'-ıdı Tañrıya, orunlanmış.

[173a]/(5)=16/120

oru tur-: Ayağa kalkmak.

*Pes oru tırdı şol hâlde ki ol Ufuḡ-ı A'lā'da-ıdı Maşrıḡ'dan yañadan
Peyḡāmbēr 'aleyhi's-selām anı gördi kendü şüretinde iki ḡanadı var-ıdı.
[308b]/(2)=53/5-7*

ot: Ot.

*Pes ḡaçan ki şıvandıravuz anuñ üzerine deprenür ve ḡabarur ot bitürmek-
içün ve bitürür her levnden ki zībā ola. [201b]/(8)=22/5*

Ot ḡılı var-ıdı dīvler nureyi taşnīf eylediler. [226a]/(16)=27/44

otcuḡaz: Küçük ot.

*Ba'zılar eydür. Süleymān 'aleyhi's-selām her şabaḡ ki ḡalḡardı otcuḡazlar
Süleymān'a söylerdi. Ben fulan derde dermanam, dir-ıdı. [16b]/(4)=2/102*

otlaḡ: Otlak.

Ve şol Tañrı ki otlakları ḡıḡardı kemālile. [348b]/(4)=87/4-5

otar-: Otlatmak, otarmak.

*Tañrı oldur ki indürdi gökden yaḡmurı siziñ-içün andan ba'zı içersiz revān
aḡar ve andan ba'zı ağaclar ıcer ki andan tavār otarursız. [166a]/(11)=16/10*

otla-: Otlamak.

*Pes terk idüñ anı otlasun Tañrınuñ yerinde ve aña yamanlıḡ ırgürmeñ!
[145b]/(21)=11/64*

otur-: Oturmak.

*Ve geldi 'özr gösterenler a'rābdan ki anlaruñ herḡiz 'özrleri yoḡdur tā anlara
destür vir-ile ve oturdı şunlar ki yalanladılar Tañrıyı ve Tañrınuñ
Peyḡāmbēri'ni. [131a]/(20)=9/90*

*Ol büstānlaruñ mīveleri yaḡıñdur elüñe gelür tıurken, otururken.
[313a]/(4)=55/54*

oturmuş: Oturmuş.

Şol vaḡt ki, Ebū Bekr 'Ömer, 'Alī rażıya'llahu 'anhüm geḡerlerdi, bir bölük

münāfıklar oturmuşlardı. [4b]/(17)=2/14

oturan: Oturan.

Ve oturan lar ‘avretlerden şunlardır ki nikāḥ ummazlar oğuldan kızdan kesildiğ-içün. [214a]/(3)=24/60

oturucu: Oturan.

Bedürüstī biz bu arada oturucularuz. [80b]/(7)=5/24

oturmağ: Oturma.

Ve Allāh Te‘ālā bilür ki ġazā itmek size ḥayrludur oturmağdan ve siz bilmezsiniz. [32b]/(1)=2/216

Eyit yā Muḥammed hergiz çıkmazsız benümle ebedī ve hergiz muḳātele itmezsiniz benümle bile bir düşmān-ile zīrā ki siz rāzı ol duñuz oturmağ-ile evvel kerrede. [131a]/(3)=9/83

otuz: Otuz, sayı.

Ve anı getürdüğü ve andan āyrulduğı otuz āydur. [295b]/(1)=46/14

oyna-: Oynamak.

Pes ḳo anları girsünler bāḫıllarına ve oynasunlar tā şataşınca şol günlerine ki va‘de olunmuşlardur. [334b]/(15)=70/42

oynamakğ: Oynama.

Zahmetlerdür dīn yolında; baş oynamakğ gibi, ḳanlar dökmeğ gibi. [5b]/(1)=2/19

oynaş: Kadının veya erkeğın eşinden başka sevdiğı kişi.

Ve ḥelāl oldı size, muḫşana ḥātunlar mü‘minelerden ve muḫşana ḥātunlar, şunlardan ki Kitāb virildiler, sizden öñdin ḳaçan ki virseñüz ecrlerini mehrlerini, ‘afīfler oluñ şehvet dökici olmañ zīnā-y-içün ve oynaş dutıcı olmañ şehvet-içün. [78a]/(19)=5/5

oyun: Oyun.

Ve terk eyle, şunları ki dutdılar dīnlerini oyun ve mağrurluk, şaneme tapmak gibi ve mağrūr itdi anları dünya dirligi. [95a]/(18)=6/70

Şol kāfir ler üzerine ki dutdılar dinlerini, ki İslām'dur ħorataya ve oyuna ve mağrur itdi anları, dünya dirligi. [107a]/(18)=7/51

oyuncağ: Oyuncak.

Ve yaratmaduğ gögi ve yeri, ikisinüñ arasındasını oyuncak idüp belki 'ibret-içün yaratduğ eger oyuncak dutmak dilesek ve idineydük biz anı kendü Ĥazretümüzden 'acebdür ki kendüler 'avretlerinden ayrılmazlar ve Meryem'i Tañrınıñ 'avretidür dirler kendüler arasında eger işlermiseydük. [197a]/(3)=21/17

oyuncağ eyle- Oyuncak yapmak.

Pes yā Muħammed'ķavmüñe ehlini talsunlar bātıllarına ve oyuncak eylesünler Ķur'ān'ı tā uğrayınca ol günlerine ki va'de olaydılar. [290a]/(18)=43/83

oyuncağ it- Oyuncak yapmak.

Ve yaratmaduğ gökleri ve yirleri ve ol ikisinüñ āralarındağını 'abeş oyuncak idübeni. [291b]/(14)=44/38

Ö

öde- Ödemek.

Vaķtā ki ödedi Mūsā müddeti ve seyr eyledi ħātunı Şāfūrā'-ile gördi tūr cānibinden bir odı. [230b]/(6)=28/29

Ve ammā şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel işlediler tamām öder şevāblarını ve Allāh zālimleri sevmez. [49b]/(3)=3/57

öden- Ödenemek.

Ya'nī eyitgil ki. 'alāmetdür ħālķa, şerī'etüñ işleri-çün, oruç gibi, ħac gibi, borç ödenmek vaķti gibi, bunuñ-ile biter. [28b]/(13)=2/189

ödünç: Ödünç.

*Kimdür şol ki ödünç vire Allāh'a ya'nī teşadduk ide Allāh rızāsīcün tayib
nefs-ile ya'nī gönül hoşlığı-ile hemān karz-ı hasen gibidür ya'nī karz-ı hasen
gibidür. [316a]/(14)=57/10*

ödünç vir-: Ödünç vermek.

Kimdür ol kim Tañrıya ödünç vire, gökçek borç? [37b]/(2)=2/245

öf: Öf.

*İkisinden birisi ya ikisi bile pes anlara öf dime! Öf demek harām olsa kalan
günāhların aña kıyās eyle. [175a]/(3)=17/23*

ög-: Övmek.

*Ve arturur Tañrı şunları ki ögdiler i'tikād yöninden ve bākīler ki eyülerdür
[190a]/(21)=19/76*

ögey: Üvey.

Murād ögey oğlu Ken 'ān'dur ki anlardandır. [207a]/(2)=23/27

ögilmiş: Övülmüş.

*Didiler ki: 'Acebler misin Tañrı emrinden Tañrınuñ rahmeti be bereketleri
üzerüñze olsun iy ehl-i beyt! Bedürüstī ol ögilmiş dür. [146a]/(20)=11/73*

ögmek: Övme.

Ve illā kim ögüdümüzi ögmekdür. [95a]/(17)=6/69

*Ol ögülmüş Efendi'dür yağmuruñ şāhibidür ve ögmege lāyıkdur.
[285a]/(6)=42/28*

ögreğici: Öğreten.

Ve anlardan ba'zı ögreğicidür hayırlara Allāh destürīle. [257b]/(2)=35/32

ögreğil-, ögreğül-: Öğretilmek.

Mūsā, Hızır 'aleyhi's-selāma eyitdi. saña uyayın mı şunuñ üzerine ki baña

ögedesin şundan ki ögedildüñ şavāb yöninden. [185a]/(4)=18/66

*Ve Süleymān mīrās birle Dāvūd'uñ peygamberkigin aldı ve eyitdi. İy halk
ögedüldük kuş dilini ve virildük her nesneden. [224b]/(10)=27/16*

ögedül→**ögedil**-.

ögrek: Sürü, at sürüsü.

*Bezendi hālka, gönüller arzularını sevmek bu zīnet zīnet-i şeytāndur,
'avratlardan ve oğullardan ve kantarlardan ki tamām tartılmış ola, altundan ve
gümişden ve ögreg-ile atlardan ve tavarlardan; deve gibi, koyun gibi, şığır
gibi ve ekinden. [46a]/(8)=3/14*

öğren-: Öğrenmek.

*Pes öğrendi Ādem 'aleyhi's-selām Tañrısından bir nice kelime, arı kelecı.
[8a]/(7)=2/37*

*Pes didi ki bu degüldür illā cāzūlıkdur ki Haber'den Yesār'dan öğendi.
[338b]/(16)=74/24*

öğrenmiş: Öğrenmiş olan.

*Ve şol nesnenüñ avı ki öğredüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it
gibi, pars gibi, kaplan gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şahin gibi, çağır gibi,
atmaca gibi. [78a]/(7)=5/4*

öğret-: Öğretmek.

*İy Perverdigārum tahkīk virdüñ baña Pādi şāhlıkdan ve öğredüñ baña düşler
yormağı. [155b]/(13)=12/101*

*İy bizüm efendümüz! Ve gönder anlaruñ içine, anlardan bir peygamber ki
oқыya anlaruñ üzerine senüñ Qur'an'ıuñ ve anlara kitāb ve hikmet ögede ve
anları pāk ide küfürden ve mälların pāk ide zeķāt-ile. [20a]/(19)=2/129*

öğüd → **öğüt**.

öğül-: Övülmek.

Şanma şunları sevintürler, şol nesneye ki getürdiler ve dilerler ki ögüleler şunuñ-ile ki işlemediler, ya'nî izhar itmediler Muhammed'ün şifatın.

[59b]/(9)=3/188

öksüz: Yetim.

Ve yakın olmañ öksüz mālına, illā sunuñ-la ki ol yigrekdür arturmak gibi, tā bāliğ olunca degin. [102b]/(18)=6/152

ögülmiş: Övülmüş.

İnmişdür hikmet eyesi ögülmüş Tañrıdan. [280b]/(20)=41/42

İy ādemoğlanları siz muhtāclarsız Tañrıya ve Tañrı ol'dur bāy ve ögülmüş.

[256b]/(5)=35/15

ögün-: Övünmek.

Oñat inanmağıla ögünmekden. [355b]/(19)=102/5

ögürt-: Bağırmaq, haykırmak.

Ve birbirinden ögürdüp haberler idici feriştelere haqq-ıçün. [343b]/(8)=79/4

ögürtle-: Seçmek.

Ögürtledi anı Peygāberliğ-ile ve kulağuzladı anı toğrı yola.

[173a]/(6)=16/121

ögürtlenmiş: Seçilmiş.

Ve küllīsi Peygāberliğa ögürtlenmişlerden-idi. [267a]/(21)=38/48

ögüt, ögüd: Öğüt.

Ve nice şehrlere ki harāb itdük anı, ögüt kabül itmedükleri sebebeden.

[104a]/(10)=7/4

Pes döndi anlardan, ya'nî çüñki anlar helāk oldu ve eyitdi. İy kavmüm!

Tahkik yitişdirdüm Tañrınuñ içliklerini ve ögüd virdüm size. [110a]/(9)=7/93

ögüdci: Öğüt veren.

Ve ben size ögüdciyem, eminem, ya dağı 'acebler misiz, size ögüt

geldüğinden Tañrıdan, sizden bir üzerine, sizi korkutmağ-ıçün?

[108b]/(2)=7/68

öğüt-: Öğütmek.

Evvel bir kilesini öğütdiler. [340b]/(12)=76/6

öğütle-: Öğüt vermek.

Pes öğütle halkı ki sen Tañrınıñ ni'meti haqqıçün ne delüsin ve ne fâlcısın ya şâ'ir midür dirler. [307b]/(9)=52/29

Didi aña Müsülmân qardaşı öğütleyüp hâl bu ki ol fahrlentürdi imânile. Kâfir mi olduñ Şuña ki yaratdı yaratdı seni topraqdan. [183a]/(12)=18/37

öğütlen-: Öğütlenmek.

Bu belâğdur ya'nî ol nesne ki öğütlendüñüz bu sürede öğüt yeter.

[297a]/(11)=46/35

Yoğdur siziñ-ıçün andan gayrı bir şâhib ve ne şefâ'atci ya pes öğütlenmez misiz? [244a]/(4)=32/4

Bedürüstî inanur bizüm âyetlerümüze şunlar kaçan ki öğütlenseler ol âyetlerümüzle düşerler secde idüben ve tesbîh iderler kendüler yaradanuñ senâsıla ve anlar ululanmazlar. [244b]/(5)=32/15

öğütlenmek: Öğütlenme.

Nice olur kaçan ki kıyâmet gele anlara öğütlenmek fâyide mi ider andan soñra? [298b]/(2)=47/18

öküz: Öküz.

Başı öküz başı gibi ola. [228a]/(7)=27/82

Gördüñüz mi şunu ki öküz-ile sürüp tuhm şaçarsız? [314b]/(17)=56/63

öl-: Ölmek.

Ve and içdiler kâfirler Tañrıya temâm ellerinden geldükce ki Tañrı yine diriltmez şunu ki öldi. [167b]/(16)=16/38

öldi şan-: Öldü sanmak.

Bir gussa ol ki kendüler kaçdılar, bir gussa dahı peygamber ‘aleyhi’s-selām öldi şandılar, tā melūl olmayasız, şunuñ üzerine ki size irişdi şınuqlıkdan, fevt oldı sizden. [56b]/(2)=3/153

öldüğü gün: Öldüğü gün.

Ve Tañrı selāmı anuñ üzerine olsun toğduğı gün ve öldüğü gün. [187b]/(12)=19/15

öldüğü vakt: Öldüğü zaman.

Allāhü Te‘ālā alur nefsleri öldüğü vakt ve şol nefsi ki ölmedi uyukusı içinde alur. [271b]/(1)=39/42

öldüğün haber vir-: Öldü haberini vermek.

Eyle olsa köylü dirildiler, Mūsā’ya geldiler ‘Āmil öldüğün haber virdiler. [12a]/(2)=2/67

öldükden sonra gine diril-: Öldükten sonar tekrar dirilmek.

Bedürüstī ol Tañrı yoğdan var ider ve öldükden sonra gine dirildir. [348a]/(1)=85/13

öldükden sonra yaratmağ: Öldükten sonra yaratmak.

Degüldür sizi ol yaratmağ ve öldükden sonra yaratmağ illā bir nefsi yaratmağ gibidür. [243a]/(17)=31/28

öleceği günde degin: Öleceği güne kadar.

Ol şoldur kim yaratdı sizi balçıkdan, andan sonra eceli tağdīr eyledi, Ādem’uñ toğduğı günden, tā öleceği güne degin. [90b]/(6)=6/2

ölmekden kaç-: Ölmekten kaçmak.

Eyit yā Muḥammed ki hergiz fāyide itmez size kaçmağ eger kaçarsañuz ölmekden ya hūz depelenmekden ve eger kaçarsız ‘ömür sürmezsiz illā az. [246b]/(6)=33/16

ölen: Ölen.

Pes eger ölen, bir kavmden olsa ki size düşmindür, ya'nî dārü'l-ḥarbde müsülmān ölmüş olsa, mü'mīn olduğu hālde, pes bir mü'min kul azād itmekdür anuñ kefāreti. [70a]/(7)=4/92

ölç-: Ölçmek.

şol Muṭṭaffiflere ki kaçan ki ölçeler ḥalkdan şatun alub, bük dutarlar. [346a]/(11)=83/2

ölçek: Ölçek, tartı.

Vaktā ki döndiler atalarına didiler ki. İy ātāmuz men' olundı bizden ölçek ve bize bühtān itdi pādişāh. [153a]/(15)=12/63

ölcegi eksi-: Ölçeği azalmak.

Ve eksimeñ ölcegi ve terzūy. [147a]/(6)=11/84

ölcegi temām dut-: Ölçeği tam tutmak.

Ölcegi temām dutuñ ve ziyān idicilerden ve tođrı terāzū'-ile tartuñ ve ḥalka neslerin añsimañ ve yer yüzinde fesād-ile yürimeñ ve qorquñ şundan ki yaratdı sizi ve öñdin geçen ḥalkı. [223a]/(1)=26/181

ölcegi terāzūyı eksük dutanlar. Ölçeği tartıyı eksik tutanlar.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Kātı 'azāb ölcegi terāzūyı eksük dutanlar-içün. [346a]/(10)=83/1

öldür-: Öldürmek.

Beni Müsülmān öldür ve beni şālihlere ulaşdurgı! Bu gayb ḥaberlerindindür ki vaḥy iderüz anı saña. [155b]/(15)=12/101

öldüreni öldür-: Öldüreni öldürmek.

Pes isrāf itmesün öldürmekde hemān öldüreni öldürsün. [175b]/(6)=17/33

öldürmek iste-: Öldürmek istemek.

Ve ḥīle itdiler ve ḥīle eyledi Allāh, ya'nî 'İsā'yı öldürmek istediler.

[49a]/(12)=3/54

öldüren: Öldüren.

Dāvud bir evce çıkdı, Tālūt'a eyitdi. Buñı öldürene ne virürsin?

[39a]/(3)=2/250

öldürmek: Öldürme.

Vaktā ki bildürdi Tañruñ, ki elbette gönderiser anlaruñ üzerine, kıyāmet günine degin, şunu ki arturur anlaruñ üzerine, 'azābuñ yaramazını, öldürmek, esīr itmek, harāç almak gibi. [115a]/(14)=7/167

Zīrā öldürmege varduqları vaqt, ya Cebrāyil 'aleyhi's-selām aldı, göge çıkdı, ya ism-i ā'zam bilürdi, oqudı, göge çıkdı. [14b]/(3)=2/87

öldürül-: Öldürülmek.

Bedürüstī cezāsı şunlaruñ ki Tañrı-la ceng iderler ve Rasūl-ile ceng iderler ve dürişürler yir yüzinde fesāda, anlaruñdur öldürülmegidür, ya aşılmaqlarıdur ya elleri-le ayakları kesilmekdür, hilāfından, çapraz, ya yirden sürülmekdür, ya 'nī habs olmaqlardur. [81a]/(16)=5/33

öli: Ölü.

Ḳādirdüğün öli diriltmek üzerine belā, ḳādirdür zīrā ki ol bir pādişāhdur ki her nesne üzerine ḳādirdür. [297a]/(2)=46/33

ölücü, ölüci: Ölen.

Andan şoñra bedürüstī ve rāstī ölicisiz. [206a]/(21)=23/15

Anlar anda ebedī ölücilerdür ve misli şol nesnenüñ ki şadaḳa itdiler anlar bu dünyā dirliginde. [53b]/(18)=3/116

ölüm → ölüm.

ölmüş: Ölmüş.

Pes eger ölen, bir ḳavmden olsa ki size düşmindür, ya 'nī dārü'l-ḳarbde müsülmān ölmüş olsa, mü'mīn olduğı hālda, pes bir mü'min ḳul azād

itmekdür anuñ kefareti. [70a]/(8)=4/92

ölü:Ölü.

Ve virdük Meryem oğlu 'İsā'ya 'aleyhi's-selām 'acāyibler; ölü diriltmek ve anadan gözsüz toğana dermān kılmak gibi. [39b]/(2)=2/253

ölü dirilt-: Ölü diriltmek.

Ölü diriltmek gibi, gözsüzi gözlü eylemek gibi, abraşı sağaltmak gibi.

[14b]/(1)=2/87

ölüyi diriden çıkar-: Ölüyü

Çıkarur diriye ölüden ve çıkarur ölüyi diriden ve dirüldür yeri öldüğinden soñra ve ancılayın çıkarulursız yerden. [239a]/(10-11)=30/19

ölüyi dirilt-: Ölüyü diriltmek.

Ol Tañrı Kādir degül midür ölüyi diriltmege? [340a]/(21)=75/40

ölüleri çıkar-: Ölülerini çıkarmak.

Ve ol vaqtā ki ölülerini çıkarurdun benüm destürüm-ile. [89a]/(13)=5/110

ölüyi dirilt-: Ölüyü diriltmek.

Ve dirüldürin ölüyi, Allāh desturi-la. [48b]/(19-20)=3/49

ölüci → ölici.

ölüdiril-: Öldürülmek.

Eyit ki haqq geldi ve bātil yoğdan var idemez ve ölüdirildemez.

[254b]/(9)=34/49

ölüm, ölim: Ölüm.

Anlaruñ-içündür beşāret dünyā dirliğinde ölüm deminde firişterler beşāret iderler ve āhiretde ferişterler selām iderler. [139a]/(11)=10/63

Yine Tañrı Te'ālā didi. Ölim mi yegdür nüzül olmağa ya zeğğüm ağacı mı?

[262b]/(15)=37/62

ölüm demı: Ölüm anı.

Tatmayalar anda ölümü meger ölüm deminde ki Cebrâyîl şanadından gördiler anı ve şaklaya anları şamû 'azâbından ya'nî Tañrınıñ keremindindir bu.

[292a]/(9)=44/56

ölüm firiştesi. Ölüm meleği.

Eyit yâ Muhammed ki aliser sizi ölüm firiştesi ki size havâle kılındı andan şoñra sizi besleyene dönderilürsüz. [244a]/(15)=32/11

ölüm gel-: Ölüm gelmek.

Tâ şuña degin ki, sizden biriñtize ölüm gele, kabz ider anı, bizüm feriştelermüz ve anlar hadden geçmezler. [94b]/(15)=6/61

ölüm korkusr. Ölüm korkusu.

Münâfıklar kılurlar barmaklarını kulaklarında yıldırım inmekden, ya'nî haqqı işitmeyelüm diyü, ölüm korkusından Tañrı ihâta idicidür kâfirleri.

[5b]/(4)=2/19

ölümden emîn ol-: Ölümden emin olmak.

Terk olunanacak mısız bu ni'metlerde ölümden emîn olup bostânlarda ve çeşmelerde ve ekinlerde hurmâ ağaçlarında ki budakları biribirine geçüpdür?

[222a]/(8)=26/146-148

ölümden gâfil ol-: Ölümden gafil olmak.

Günâhdan yığlınuñ ölümden gâfil olmañ! Kaçan ki hulķūma erişe cān.

[340a]/(10)=75/25

ölümden kurtıl-: Ölümden kurtulmak.

İy Cinn ve İns böbülige! Eger eger başaribilürseñüz ki geçesiz gökleriñ kariñlarından ve yerleriñ kariñlarından, geçüñ ölümden kurtuluñ! Evet siz kurtulamazsız 'azâbdan illâ huccet-ile ki Lâ İlâhe İlla'llâh'dur.

[312b]/(3)=55/33

ölümden men' it-: Ölümden men etmek.

Şanur ki bedürüstî anuñ mâlı anı dünyâda koyıser ve ölümde men' idiser.

[356a]/(14)=104/3

ölüme git-: Ölüme gitmek.

Cidāl iderler senüñle, haq işde, zāhir olduqdan soñra, ki Peyğamber 'aleyhi's-selām anlara gālib olacaqlarını bildürmiş-idi, gūyā sürilüp ölüme giderler gibi ve anlar hayrān olup baqarlar. [118b]/(3)=8/6

ölüme yaklaş-: Ölüme yaklaşmak.

Eyitdiler. Tañrı haq-ıçün hīc aralanmaz ki Yūsuf'ı añarsın tā ölüme yaklaşınca ya helāk olanlardan olunca. [154b]/(13)=12/85

ölümlü:Ölümlü.

Ve göresin anları ki 'arz olunurlar cehenneme horlıqdan korqaraq baqarlar uğurlayın göz ucī-le ölümlü cellād kılıcına baqar gibi. [285b]/(19)=42/45

'ömr, 'ömür: Ömür.

Ve hem muhlışam didüğüme burhān ve delīl gösterüp bu azacuk 'ömr içinde, inşā'allāhu, bir hayr yādigār kılam. [1b]/(8)=1

Tahkīk eglendüm içüñüzde sizüñ bir 'ömür ki kırk yıldur bundan öñ vahy gelmedi. [136a]/(6)=10/16

'ömür → 'ömr.

'ömürlindür-:Ömür vermek.

Biz sizi 'ömürlindürmedük mi bir müddet ki anda ögütlenürdi ögüt alan eāl bu ki size korquduci geldi ki Şeybhere'dür ki Peyğamberden özge pes taduñ 'azabı ki yokdur zālamlere bir yardımcı bedürüstî Tañrı bilicidür gökleriñ yerleriñ gaybını. [257b]/(14)=35/37

öñ: Ön, eski, geçmiş.

Eyit, yā Muhammed, kim. Tahkīk geldi size peygamberler bundan öñ, dürlü mu'cizelerle ve şunuñ-ile ki didüñüz. [59a]/(12)=3/183

Bedürüstî bunlar ya'nî kâfirler dünyâyı ihtiyâr iderler âhiret üzerine ve ardlarında korlar önlerinde gelecek heybetlü günü kim Kıyâmetgünü'dür hergiz aınmazlar. [341b]/(2)=76/27

Ve önlerinde hicâb kılduk tağlar gibi perdeler kılduk zulumâtdan pes bürdük anları ve anlar görmezler ve berâberdür anlarıñ üzerine gerekise İmân getürmezler. [258b]/(10)=36/9

öñince gel-: Önünce yürümek.

Ol oldı ki Peygâmbere 'aleyhi's-selâm Mekke'den Medîne'ye gelüriken kâfir çerisinüñ öñince geldi, yetişdi. [350a]/(21)=89/1

öñince yürü-: Önünce yürümek.

Zîrâ ol kimesnenüñ yürür öñince ve ardınca anı bekleyici ferîştelerdenki şeytân aña yaklaşmaya. [337a]/(9)=72/27-28

öñinde tur-: Önünde durmak.

Bir katı 'azâbuñ öñinde turmuşdur ki ol heybetlü kıyâmetdür. [254b]/(2)=34/46

öñinde tur-: Önünde durmak.

Bir katı 'azâbuñ öñinde turmuşdur ki ol heybetlü kıyâmetdür. [254b]/(2)=34/46

öñünce yürü-: Önünden yürümek.

Peygâmbere 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm Tebük'den döndükden sonra münâfıklar öñünce yürürlerdi. [128b]/(16)=9/65

öñdin, öñdün: Önce, daha önce.

İmân getürüñ Allâh'a ve Rasûline ve şol kitâba ki indürdi Rasûline ve şol kitâba ki indürdi kitâbuñdan öñdin. [73b]/(16)=4/136

Ve yine ancılâyın göndermedük senden öñdün bir vilâyete bir peygamberi. [287b]/(5)=43/23

öñdin geçer: Daha önce gelmiş geçmiş.

Ve ‘azāb vācib oldı anlaruñ üzerine anlardan öñdin geçen gürūhda cinden insden. [279b]/(20)=41/25

öñdinki: Önceki.

Ve bizi men‘ itmedi didükleri nişānları göndermekden ki Şafā Tağı’nı altun eylemekdür illā öñdinkileruñ yalanladıkları gönderdügümüz āyetlere ve biz dahı kökin kese anları kırdüğümüz. [177a]/(7)=17/59

öñdinleruñ haberleri: Öncekilerin haberleri.

Bu Qur‘ān benümle bile olanlaruñ ögüdidür ve benden öñdinleruñ haberleridür. [197a]/(15)=21/24

öñdün → öñdin.

önegü: İnatçı.

Ve şanuk dutar Allāh’ı, şunuñ üzerine gönülinedür hāl bu ki ol, haşımlaruñ eñ önegüsüdür. [30b]/(21)=2/204

öñür-: İndirmek.

Saña, yā Muḥammed, Kurān’ı, haḳḳ-ıla, gerçekteyici olduğı hālde, öñürdi gelen kitabı ve anuñ üzerine nāzır olduğı hālde. [83a]/(3)=5/48

öñür: Kendinden önceki, eski.

Ve taḳḳīḳ didi Meryem oğlu ‘İsā. İy Ya‘kūb oğlanları! taḳḳīḳ ben Tañrı Rasūliyen size gerçekteyici olduğum hālde şunu ki benden öñürdidür Tevrāt’dan ve muştulayıcı olduğum hālde bir Peygāmberi benden şoñra ki adı Aḳmed’dür. [324a]/(7)=61/6

önürt-: Daha önce yapmak.

Ve an, yā Muḥammed, Lūt peygāmberi, vaḳtā didi kavmine. Livāta işlersiz, önürtmedi ol fāhişeye sizi, hiç bir aḳad ‘alemlerden. [109a]/(16)=7/80

öñürüt-: Önüne geçmek.

*Pes yine yaratduğ anlardan sonra bir nice kavmi dağı hıç ümmet öñürütmez
ecelin ve giri kalmazlar da. [207b]/(5)=23/43*

öp-: Öpmek.

*Kaçan ki Peygâmbet 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm kâğıd yazdurdı Kayşar'a
İslâm'a da'vet itdi ol dağı öpdı ve gözine sürdi ve mührledi ve gönderdi.*

[238b]/(2)=30/2-5

ördek: Ördek.

*Ve şunlaruñ üzerine kim yahūdî oldılar, harâm itdük her ırnağ eyesini; deve
gibi, deve kuşu gibi, kaz gibi, ördek gibi, turna gibi ve ne ki aña benzer var-
ısa. [102a]/(13)=6/146*

örget→ **öğret**-.

örgeñ→ **öğreñ**-.

örs: Tırpan, bilemeye yarayan araç.

*Ve indürdük Demür'i ki anda katı heybet vardur ve fâyideler vardur
âdemîlere ve âdeme zîrâ ki bir örs bir çeküç bir kelbeten Cebrâyîl 'aleyhi's-
selâm getürdi. [317b]/(7)=57/25*

ört:- 1. Örtmek, saklamak.

*Ve örtmeñ haqqı bâtı1-ıla ve gizlemeñ haqqı, hâl bu kim bilürsüz kim
Muhammed benüm dostum ve peygamberümdür. [8b]/(11)=2/42*

2. Saklamak, kapatmak.

*Pes anuñ kefareti on miskîñ yidürmekdür, ya şabah ya aħşam, ehlüñüze
yidürdügünüz ta'amuñ evsağından, ya yarım şâ'buğdaydan, ya bir
şâ'ğayrıdan, ya on miskîne geyecekdür, 'avratın örtecek kadar, ya kul azâd
itmekdür, nice gerek-ise olsun. [86b]/(12)=5/89*

örti → **örtü**:

örtül-, **örtül**:- Örtülmek.

Pes vesvese eyledi ol ikisine şeytān tā göstere anlara ve şunu ki örtülmüştü anlardan, ol ikisinin 'avretlerinden. [104b]/(21)=7/20

Ya'nī mecmū'uñuz anda rāḥat olur ve anda 'aybuñuz örtülür ve göği binā kıldı, ya'nī ki, yüce eyledi. [6a]/(2)=2/22

örtle-: Bir şeyin iyisini kötüsünü ayırmak, seçmek.

Feth itmekdür ve müşriklerün töresin bozmakdur ve örtledük sizün-içün İslām Dīnini. [78a]/(1)=5/3

örtü, örti: Örtü.

Bunlar size örtüdür ve siz anlara örtüsüz. [28a]/(3)=2/187

Derisinden örti döşek olur. [166a]/(1)=16/5

örtücü: Örtün, saklayan.

Bedürüstī Allāh gafūr raḥīm, günāh örtücü, esirgeyicidir. [81b]/(16)=5/39

örtük: Örtü.

Pes örtük kulaqları üzerine uyku hicābın ol mağārada bir niçe yıllar ki şağışlarlar anları. [181a]/(3)=18/11

örtülü: Örtülü, kapalı.

Didi. İy benüm kavmüm! Haber virün baña eger ben burhān ve delīl üzerine olursam Tañrumdan ve baña Peygāمبرlık virürse Ḥazretinden pes örtülü olursa sizün üzerünüze ilzām idelüm mi size ol ni'meti bildürmege ve siz ni'meti dilemezken. [143b]/(4)=11/28

örtül-→ örtil-.

örtün-: Örtünmek.

Eve gelicek ehline Beni örtün didise bu indi ki İy bürünüp yatan! Ne yatarsın? [338a]/(19)=74/1

örtüsüz: Örtüsüz.

Bunlar size örtüdür ve siz anlara örtüsüz. [28a]/(3)=2/187

örü: Ayakta durma.

Pes kaçan ki namazı ödeyesiz, zıkr idüñ Tañrıyı, örü tururken ve otururken ve yanlaruñuz üzerinde yaturken, eger yarañuz çoğ olursa. [71b]/(1)=4/103

örü tur-: Ayakta durmak.

Pes eger düşmenden korksañuz, kıluñ namāzı örü turup, yā ata binüp imā-y-ile, kañkı yaña dönerse. [37a]/(2)=2/239

Pes nidā itdi feriştelere Zekerıyyā'ya ve ol örü durup du'ā iderdi mihrābda. Bedürüstī Allāh beşāret ider saña, Yaħyā-y-ile, gerçekteyicidir 'İsā'yı ki, bir emrdür Tañrıdan, üç yaşında 'İsā haqqıduğına Yaħyā tanuqlık virdi. [48a]/(8)=3/39

örü dur→ örü tur-.

örül-: Örölmek.

Zirā bizüm bünyādumuz İslām'-ile örüldi'-idi ve men' itdi Belkīs'ı şundan ki tapardı ol Tañrıdan gayrı. [226a]/(11)=27/42

örümcek : Örümcek.

Örümcek evidür eger bilürlerise. [237a]/(1)=29/41

Örümcege beñzer ki ev idindi ve taħkik evlerüñ za'ifrağı [236b]/(21)=29/41

öte: Öbür taraf, öte.

Diledüm ki ben anı ma'yu idem ve öte yanlarında bir pādişāh var-idi ki alurdu her gemiyi gücile. [185b]/(7)=18/79

öt-: Geçmek, aşmak.

Qurbağa geldi, şol kadar öterlerdi kim ādem Ādem'i işidemezdi, meger ki kulağına söyleyelerdi. [112a]/(8)=7/133

ötrü, ötürü: Dolayı, sebebiyle.

Andan ötrü yaratdı anları ya'nī emr-i ma'rūf nehy-i münkerçün yaratdı. [148b]/(21)=11/118-119

Andlaruñuzı ārada mefsede idinesiz bir ümmetden artuğ olduğundan ötürü biz anlardan çoğuz diyü. [171a]/(17)=16/92

ötürü → otrü.

öv-: Övmek.

Ve idinmesünler ba'zuñuz ba'zuñuzı tañrılar, nice ki naşārā Tañrıyı övicek Üçüncisidür didiler. [49b]/(19)=3/64

övic: Öven.

İllā didi cabbārları taḥkīḳ biz bulduğ bir t̄āyife üzerine ve taḥkīḳ biz anlaruñ izlerini üzerine övicilerüz. [287b]/(7)=43/23

övil-: Övülmek.

Pes Tañrı Te'ālā. Dönle al git ḳullarımı bedürüstī siz övilmişlersiz ve deñizi iki yar daḥı ḳo ki anlar ġarḳ olmış leşkerdür. [291a]/(18)=44/23

öyle: 1. Ögle.

Ḳaçan ki Öyle Yeli eser, ḳuru ağaçlaruñ tamarlarına şu yürür. [349b]/(17)=89/1

2. Öyle.

Tañrı eyitdi. Öyle degüldür ki fikr idersin pes varuñ bizüm āyetlerimizle bedürüstī biz sizüñileyiz işidicilerüz Tañrısınuñ Rasūliyüz ḳoyuvir bizümle Ya ḳūb oğlanlarını. [219a]/(3)=26/15

öyle vakti: Öyle vakti.

Pes tenzīh idüñ Tañrıyı geceledüğüñüz vakt ve şabāḥladuğıñuz vakt ve şenā anuñ dur göklerde ve yerlerde ve yatsuda ve öyle vaktinde. [239a]/(10)=30/18

öyleye degin: Öyleye kadar.

Cinnīlerden bir ḳuvvetlüsi didi. Ben getüreyim saña anı andan öñ ḥükmiñ meclisinden t̄urasın öyleye degin otururdu Ve taḥkīḳ ben bu iş üzerine ḳuvvetlüyin āminin. [225b]/(19)=27/39

öz: İç, bir şeyin içi.

Ol kadar kırdılar kim Mūsā'nuñ özi göyündi, du'ā kıldı. [9b]/(18)=2/54

özge:Başka, yabancı.

Biz sizi 'ömürlindürmedük mi bir müddet ki anda ögütlenürdi ögüt alan eāl bu ki size qorquduci geldi ki Şeybhere'dür ki Peygāberden özge pes taduñ 'azābı ki yoqdur zālimgere bir yardımcı bedürüstī Tañrı bilicidür gökleriñ yerleriñ gaybını. [257b]/(15)=35/37

Vaqtā ki Tañrınuñ 'azābı arturmadı anlara ziyāndan özge ve gine ancılayındur Tañrınuñ tutağı kaçan ki küyleri tuta zālimgere olduğı hālde. [148a]/(6)=11/102

özge yir. Başka yer.

Bedürüstī Allāh gālibdür intikām eyesidür ol günde ki işbu yer degşirülür bir özge yir dahı aq üstünde günāh olmamış halk ol dem Şirāt üzerine olur. [162b]/(14)=14/48

özgelerden necāt bul-: Başkalarından kurtuluş bulmak.

Qādir degüllerdür ol bütler ki kendülere yardım idebileler ki 'azābdan kurtulalar ve ne anlara bizden yardım olup özgelerden necāt bulurlar. [198a]/(10)=21/43

'özr, 'özür: Özür.

Ve hergiz fāyide itmez size 'özr dilemek zīrā zulm itdünüz nefsleriñüze 'ömrüñüz küfr-ile geçürdünüz. [288a]/(20)=43/39
Geldiler Peygāberden 'özür dileycek Peygāber 'aleyhi's-selām eyitdi. 'Özr dilemeñ ki taḥkīk kāfir [128b]/(21)=9/66

'özr dile-: Özür dilemek.

Ve biz anmazuz illā Tañrınuñ buyruğ-ile ya'nī Cebrāyīl 'aleyhi's-selām eydür. Biz vahy getürmezüz illā Tañrı iznī-le bunı ol vaqt didi ki Peygābere vahy eglendi'-idi ya'nī 'özr diler. [189b]/(16)=19/64

‘özrlerin beyān it-: Özürlerini beyan etmek.

Ve destūr olmaz anlara ki ‘özrlerin beyān ideler. [342a]/(15)=77/36

‘özürlerin getir-: Özür dilemek.

Ve eger-çi ‘özürlerin getirürse dağı kabūl olmaz. [340a]/(2)=75/15

‘özür → ‘özü.

P

pādişāh (Far.): Padişah.

Eyit, yā Muḥammed, ki. Bedürüstī benüm namāzum ve ef‘āli ḥuccettim (ḥaccum) ve dirliğüm ve öldüğüm Tañrı-içündür, ‘ālemlerüñ pādişāhidur.

[103b]/(15)=6/162

pādişāh-ı mu‘azzam: Yüce padişah, Allāh.

Ammā ba‘dü. Çün sultān-ı a‘zam ve pādişāh-ı mu‘azzam, mālīk-i riḳābi‘l-ümem, mevlā mülūki‘l ‘arab ve ‘l-‘acem, mevli‘l-eyādī ve ‘n ni‘am, sultān bin sultān ebü‘l-feth İsfendiyār bin Bāyezīd Hān ḥalleda‘llāhu sultānehū ve evzāḥa ‘ale‘l-‘ālemīne burhānehū-işāret kıldılar. sultānzāde-i a‘zam, şāhibü‘s-seyfi ve ‘l-ḳalem, ḥulū‘l-vefā‘i fī aḳtāri‘l-‘ālem, tāci‘d-devleti ve ‘d-dīn İbrāhim Beg Çelebi-içün ḥalleda‘llāhu devletehū ve ebbede sa‘ādetehū, bu za‘īf muḥıbbā, pāk ‘itiḳādlarından ve zāhir nazarlarından ḥuzü‘l-‘ilme min efvāhi‘r-ricāli ḥükmi-y-ile buyurdılar kim Kelāmu‘llāh tefsīrini Türkīce tercüme idem, evvelinden [1a]/(11)=/

pādişāhlık: Padişahlık.

Ve Tañrımuñdur gökleriñ ve yerleriñ pādişāhlığı ve ḳıyāmet ḳopduğı günde ol günde mağbūn olur bāḳıl da‘vā idenler ve göresin ki her Millet dizin çökmüş ḥisāb-içün. [293b]/(17)=45/27

pāk (Ar.): Temiz, pak, saf, kutsal.

Ve pāk oldur ki Tañrı aña, pāksın diye. [66a]/(13)=4/48

pāk bil-: Tezim (olarak) bilmek.

Pāk bilür ol pādişāhı ki iletđi ıulını bir gecede Mescid-i Harām'dan ki Mekke'dür. [173b]/(6)=17/1

pāk 'ibādet: Kutsal ibadet.

Andan yaña āgār pāk 'ibādetler-ile [255b]/(21)=35/10

pāk it-: Temizlemek.

Ve indürdi gökden yağmuru, tā sizi pāk ide ol yağmur-ıla ve gidere sizden, şeytān vesvesesini. [118b]/(19)=8/11

pāk ol-: Temiz olmak.

Anlaruñ-içün vardur ol cennetde, 'avratlar ki pāk olalar. [66b]/(17)=4/57

pāk rüzî: Pak rızık.

Pes yiñ şundan ki Tañrı size rüzî kıldı helāl pāk. [172b]/(9-10)=16/114

pāk ta'āmlar: Temiz yiyecekler.

Bugün helāl oldı size pāk ta'āmlar ki boğazlandı, nice ki taqtır olundu. [78a]/(13)=5/5

pāk Tañrı: Mübarek Tanrı.

Eyitdiler iy pāk Tañrı bize gerekmez ki idinevüz senden ğayrı düstları illā anlara ber-hür-dārlik virdüñ ve atalarına dağı tā Kur'an'ı unutdılar ve helāk olacağ kavm oldılar. [215b]/(8)=25/18

pāk toprağ: Temiz toprak.

Ve eger hasta olsañuz, ya sefer üzerine olsañuz, ya sizden birüñüz hācetinden gelse ya 'avratlara varsañuz, pes şu bulmasañuz, pes kaçd idüñ pāk toprağa, pes mesh idüñ yüzlerüñüz ve ellerüñüz. [65b]/(11)=4/43

pāk zürriyet: Temiz zürriyet.

Orada, ya'nı Meryem'üñ katında vaıtsuz yimişler gördükde 'du'ā itdi, Zekerıyyā Tañrısına eyitdi. İy Tañrum! Bağışla baña senüñ hazretüñden, pāk

zürriyeti. [48a]/(6)=3/38

pākdürrek: Daha temiz, daha saf.

Pes görsün ehlinüñ kañkısı pākdürrekdür yemek cihetinden.

[181b]/(15)=18/19

pāklan-: Pak olmak, temizlenmek.

Bedürüstī anlar bir t̄ayifedür ki pāklanurlar, bizüm işümüzden t̄itsinürler.

[109a]/(20)=7/82

pāklık, pāklik: Temizlik, saflık.

Andan soñra zāhir oldı anlara Yūsuf’uñ pāklığına nişānlar gördükden soñra ki elbette zindāna koyalar Zelīhā igvāsile bir zemāna degin.

[151a]/(18)=12/35

Pes diledük ki anlaruñ Tañrısı anlaruñ-içün degüştüre andan yeglerine pāklik yöninden. [185b]/(12)=18/81

pāklik dile-: Paklık talep etmek, temizlik istemek.

Ve güç eylemeñ kulluqçılaruñuza zinā üzerine eger pāklik dilerlerse taleb idübeni dünyā mālını ol zinā aqçey-ile ve şol ki güç ide anlara zinā idüñ diyü bedürüstī Tañrı anlara ikrāh itdükden soñra anlaruñ günāhını örtücidür ve anları esirgeyicidür zīrā ki güç-ile zinā itdiler. [212b]/(13)=24/33

pāklik → pāklık.

pākrekdür: Daha pak, daha temiz.

Ol eylemeñüz sizüñ pākrekdür gönüllerüñüze ve anlaruñ gönüllerine ve size yokdur Tañrı Rasūlin incitmek ve ne ‘avretlerini almaq vardur anlardan soñra ebedī. [249b]/(9)=33/53

panbük: Pamuk.

Ol günde erimiş bakır gibi olur ve tağlar atılmış panbük gibi olur.

[334a]/(5)=70/8-9

parala-: Parçalamak.

Ve taḥkīk bu sizūn ūmmetūñuz bir ūmmetdür ve ben Tañriñuzın pes korkuñ benden pes paraladılar dīnlerin aralarında her bir tarafa gıtdiler.
[207b]/(21)=23/53

pāre: Parça, hisse.

Pes didük ki: Uruñ ‘Āmil’i, şıgıruñ bir pāresi-le. [12b]/(11)=2/73
Pes ırmaqlar aqıdasın āralarında aqıtmaqlık, ya köki bir ağasın ya ‘nī düşeresin nice ki da ‘vā itdūñ bizüm üzerümüze pāre pāre. [179a]/(12)=17/90-93

pāre pāre: Parça parça, bölük bölük.

Pes ırmaqlar aqıdasın āralarında aqıtmaqlık, ya köki bir ağasın ya ‘nī düşeresin nice ki da ‘vā itdūñ bizüm üzerümüze pāre pāre. [179a]/(12)=17/90-93

pāre pāre eyle-: Parça parça yapmak.

Pes kaçan ki Tañrı tağa cān virdi ve cemalin ‘arza kıldı, ol tağı pāre pāre eyledi ve Mūsā aqtarıldı ugunup, vaqtā ki Mūsā ayıldı, eyitdi. Tenzīh iderin seni, tevbe kıldum ḥazretūñe. [113a]/(2)=7/143

pāre pāre kıl-: Parça parça yapmak.

Anı pāre pāre kıla ve benüm Tañrımuñ va ‘desi ḥaqqdur. [186b]/(4)=18/98

pāre pāre ol-: Parça parça olmak.

Ve taḥkīk taşdandur şol ki düşer, pāre pāre olur, Allāh korkusından.
[12b]/(20)=2/74

Zāyil olmadı bünyādları ki yaptılar anı yıkmaq şekk arturmaqdan gönüllerinde meger ki yürekleri pāre pāre ola andan gide ol ḥasret anlardan ve Allāh bilicidür ḥikmet-ile işleyicidür. [133a]/(6)=9/110

parmak: Parmak.

Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile Peygâmbertüñ mübârek parmağı arasından çıkan şuya and içdi, didiler. [350a]/(11)=89/1

pars (Ar.): Pars.

Ve şol nesnenüñ avı ki öğretdüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it gibi, pars gibi, kaplan gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şāhin gibi, çağır gibi, atmaca gibi. [78a]/(7)=5/4

paslu: Paslı.

Eyle muhācir ve enşār ki uydılar Peygāmbere tarlık zemānında ki bir deveye on ādem binerdi ve azuqları kırtluca hūrmā²-ıdı ve etmeleri paslu arpa etmek-ıdı. [133b]/(14)=9/117

pāyidār (Far.): İyice yerleşmiş, sağlam.

Ya şol mı hayrludur ki yeri qarārgāh eyledi ve anuñ āralığın ırmāklar eyledi ve eyledi anuñ-içün pāyidār tağlar ve iki deñiz ortasında perde kıldı? [227a]/(9)=27/61

pāyidār tağlar. Sağlam dağlar.

Ve ol yerde pāyidār tağlar eyledi anuñ üzerinden ve bereket eyledi anuñ içinde ve taqdir itdi anda rızqını dört günde 'adl-içün rızqın dileyenlere ve dilemeyenlere. [278b]/(18)=41/9

penāh (Far.): Sığınma, sığınacak yer.

Ve yoğdur size hergiz penāh ve yoğdur sizüñ-içün gelen 'azābı dönderüci. [286a]/(6)=42/47

perākende (Far.): Dağınık, darmadağın, azar azar.

Bedürüstī Tañrı bilicidür şunu ki işlersiz ve Allāh şol Tañrıdır ki yılleri gönderdi pes ol yeller buludı perākende eyledi. [255b]/(16)=35/9

perākende indür-: Azar azar indirmek.

Şöyle perākende indürdük sābit itmek-içün anuñ-la göñlüñi ve beyān itdük

anı beyân itmek ve saña getürmedük biz meşeli cidâl-içün illâ getürdük biz saña *Hakk Kur'an*'ı ve tefsîrûñ eyüsini. [216a]/(18)=25/32

perākende kıl-: Dağıtmak.

Ve anları perākende kılduk küllü perākende kılmağ ki her birini bir iklîme bırağduk. [252b]/(1)=34/19

perde: Perde.

Şol kâfirler ki anlaruñ gönülleri gözleri perde içindedür benüm zikründen. [186b]/(8)=18/100-101

Ve eyitdiler gönümüz hiçâbdadur şundan ki bizi aña oğursız siz ve kulaklarımızda ağırılık vardır ve bizümle senüñ arañda perde vardır. [278b]/(9)=41/5

perde ardr: Perde arkası.

Pes eyitdi bedürüstî ben sevdüm dünyâ mâlını yegrek Tañrınıñ zikrinden tâ güneş şolındı perde ârdına. [266b]/(17)=38/32-33

perde dut-: Perde tutmak.

Pes anlardan yaña perde dutdı. [187b]/(15)=19/16-17

perde eyle-: Perde yapmak.

Gördüñ mi yâ Muhammed' şunu ki hevâsını ma'būd idindi ve Allāh azdurdı anı bilmek lik-ile ki kendü zalâl üzerinedür ve mühr urdı kulağı üzerine ve gönli üzerine ve gözi üzerine perde eyledi? [293b]/(5)=45/23

perde kıl-: Perde yapmak.

Ve Geceyi perde kılduk sizüñ-içün. [342b]/(16)=78/10

perde kıl-: Perde yapmak.

Ve ol oldur ki siziñ-içün geceyi perde kıldı ve uyquyı rāhatlık kıldı ve gündüzi tağılıcağ vağt kıldı ve ol oldur ki yılleri muştucu gönderdi rahmeti önünce ki yağmurdur. [217a]/(6)=25/47

perde ol-: Perde olmak.

Ve bilün ki bedürüstī Allāh perde olur kişiy-ile gönli arasında, mü'min-ile ma'şiyet arasına girür, mü'min uçmağa gider. [119b]/(14)=8/24

perdelü: Perdeli.

Bedürüstī anda öğüt vardur 'aql ayelerine şol kimse ki Tañrı anuñ gönlini kigitdi İslām Dīniçün şol kimse midür ki gönli anuñ perdelü ve tar oldı İslām Dīnini kabül itmez. [270a]/(12)=39/22

perde-dār (Ar.): Perde açıcı, perde kaldıracı.

Bulmadum diyü tā vardı gāra muhtār 'ankebüt oldı perde-dār. [350b]/(3)=89/1

perhīz (Ar.): Pehriz, dince yasak olan şeylerden uzak kalma.

Dostlar ol günde ba'zılarına düşmindür illā perhīz ehli anlar birbirine düşmān olmazlar. [289b]/(11)=43/67

perhīz it-: Pehriz tutmak.

Murād va'iddür zālimgere tā ki perhīz ideler. [228b]/(15)=27/93

perhīzkar (Ar.): Mahrem olan şeylerden kaçınan.

Ve taḥkīk indürdük size rüşen āyetler ve meşeller şunlardan gi geçdi sizden öñ ve öğüt indürdük perhīz-kārlara. [212b]/(18-19)=24/34

perī (Far.): Peri, cin.

Bu āyet endi ki Anlar şunlardur ki 'azāb vācib oldı anlaruñ üzerine geçen ümmetlerde ki helāk oldılar anlardan öñdin perīden ve ādemīden. [295b]/(18)=46/18

perkit-: Sağlamlaştırmak.

Ne hūbdur uçmağ! Ve şunlar ki şıyırlar Tañrınuñ 'ahdini anı perkitdükden şoñra. [158a]/(14)=13/25

perşembe: Perşembe.

Pes gönderdük anlaruñ üzerine tufanı ki bir perşembeden şembeye degin

üzerlerine tuurmadı yağdı yağmur, tamları harāb oldı, yolları kesildi.

[112a]/(2)=7/133

perverdigār (Far.): Allāh.

Bedürüstī Perverdigār'uñ senüñ kuvvetlü 'izzetlü pādişāhdur.

[146a]/(5)=11/66

pervīn (Far.): Ülker yıldızı.

Pervīn haqqıçün. [308a]/(19)=53/1-2

pes: Şimdi, ne zaman ki, işte, sonra.

*Pes eyitdiler ki. Bu hışşa Tañrı-içündür, kendü zu'mları-la, Ve bu hışşa şerīk
lerümüzüñdür dirler-idi.* [101a]/(10)=6/136

peşīmān (Far.): Pişman.

Meşelā er, peşīmān ola ric'at ide bile yahūz gönli düşe yene ala.

[327b]/(10)=65/1

peşīmānlık: Pişmanlık.

*Ve nazār itmediler mi şuña ki ecel yaklaşmış ola ve soñ peşīmānlık fāyiea
kılmaz?* [116b]/(11)=7/185

peydā (Far.): Hazır, meydana, açık.

*Cennet ehli ol gün yegrekdür menzil yöninden ve hūbrekdür kaylüle-gāh
yöninden ve ol gün gökayrılır bulud-ile bir aq bulud peydā ola tumān
şeklinde ve indirüldi firişteler indürilmek (7) lik ve anlaruñla bile kullaruñ
'amelleri defteri fānī olmaz milk ol günde Tañrınuñdur.* [216a]/(6)=25/25

peydā ol-: Hazır olmak.

*Cennet ehli ol gün yegrekdür menzil yöninden ve hūbrekdür kaylüle-gāh
yöninden ve ol gün gökayrılır bulud-ile bir aq bulud peydā ola tumān
şeklinde ve indirüldi firişteler indürilmek lik ve anlaruñla bile kullaruñ
'amelleri defteri fānī olmaz milk ol günde Tañrınuñdur.* [216a]/(6)=25/25

Oddan peydā olmuş ıssı yel içindedür ve kaynar şulardadır ki yürekler toğrar.

[314a]/(18)=56/42-44

Peygamber (Far.): Peygamber, elçi.

İy Peygamber! Niçün harām idersin şunu ki helāl eyledi Tañrı Te‘ālā saña?

[328b]/(12)=66/1

peygamber hadisi: Peygamber sözü.

Pes eger bir nesnede çekişüp ihtilāf itseñüz, döndürüñ ol nesneyi Tañrı kitābına ve peygamber hadisine, eger ĩmān gettirdüñüzse Tañrıya ve āhir güne. [67a]/(4-5)=4/59

peygāmbere hılāf kıl-: Peygambere karşı yapmak.

Sevindi destūr-ile қalanlar evlerinde oturmaқlar-ile Peygāmbere hılāf kılmag- için ve kerīh gördiler gāzā itmegi māllar-ile nefler-ile Allāh yolında.

[130b]/(15)=9/81

peygāmbere şor-: Peygambere sormak.

Her biri, bizüm dinümüz şevābdur didiler dağı peygāmbere şordılar, peygamber eyitdi. Kamuñuzuñ dīni bāñıldur didi. [21a]/(5)=2/135

peygamberlik: Peygamberlik.

Ol t̄ayife anlardandır ki, biz anlara kitab virdük ve h̄ükm virdük ve peygamberlik virdük. [96b]/(20)=6/89

peymān (Far.): Yemin, and.

Bedürüstī ‘ahd ü peymān eyesi şorulmuş oldı ‘ahdinden ve peymānından.

[175b]/(10)=17/34

Bedürüstī ‘ahd ü peymān eyesi şorulmuş oldı ‘ahdinden ve peymānından.

[175b]/(10)=17/34

peymānlarını boz-: Yeminlerini bozmak.

Şunlardur ki ‘ahd alduñ anlardan, andan şoñra bozarlar peymānlarını,

emānlarını, her kerrede ve anlar Tañrıdan korğmazlar. [122a]/(13)=8/56

peynir: Peynir.

İçinde iki balık var-idi, başları katında tuzcuğaz var-idi, kuyrukları katında sirke var-idi, dört yanında tere ve tarhun var-idi, na‘ne‘ var-idi; beş güllice var-idi ve bir üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yağ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi ve birinde toğranmış kuru et var-idi, ‘İsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi. Bir eyü ‘amellüñüz tursun ötürsın götürsin didi. [89b]/(16)=5/115

pıñar: Pınar.

Bir ayağıla dahı debdi bir pıñar çıkdı şudan biri-ile yundi birinden şu icdi. [267a]/(10)=38/42

pıñar çık-: Pınar akmak.

Bir pıñar çıkdı bir ayağından. [267a]/(9)=38/42

pīr (Far.): Yaşlı, ihtiyar.

Ve bu erüm benüm pīr olduğı hālde ki yüz yigirmi yaşında. [146a]/(18)=11/72

pīr it-: Yaşlandırmak.

Ve şuña ki uzun ‘ömür virürüz anı alçağ idertüz pīr idüp halk içinde. [260b]/(16)=36/68

pīr kişi: İhtiyar insan, ihtiyar erkek.

Şuheyb pīr kişi-di, mālı meta‘ı virdi ve Mekke ehline eyitdi. Benüm fayidem yokdur, gerek sizden olam, gerek anlardan olam. [31a]/(14)=2/207

pīr ol-: Yaşlanmak.

Andan şoñra tā pīr olunca ve sizden ba‘zı şoldur ki ölür bundan öñ ki bāliğ ola ve size ‘ömür virür tā erişesiz ecel-i müsemməya degin ya‘nī vaqt-i ma‘lūma degin [277a]/(19)=40/67

pîr ve kahr idici pâdişâh: Yaşlandıran ve kahreden padişah.

Ve kopalâr sinlerinden ol pîr ve kahr idici pâdişâh-içün. [162b]/(16)=14/48

pîrlîk: Yaşlılık, ihtiyarlık.

Zekerıyyâ eyıtdî: İy benüm Tañrum! Nice olur benüm oğlum, hâl bu ki, baña pîrlîk yitişdi ve ‘avratum qarıdur toğurmaz?’ [48a]/(13)=3/40

Ve atañuza ve anañuza ihsân idesiz eger erişürse katuñda pîrlige. [175a]/(2)=17/23

pîrlîk ir-: Yaşlılık (ğa) ermek.

Baña pîrlîk irdükden soñra. [164b]/(4)=15/54

pîrlîk yitiş-: Yaşlı olmak.

Zekerıyyâ eyıtdî: İy benüm Tañrum! Nice olur benüm oğlum, hâl bu ki, baña pîrlîk yitişdi ve ‘avratum qarıdur toğurmaz?’ [48a]/(13)=3/40

pîşe (Far.): İş, tabiat, huy.

Pes kitâbete kesüñ anları eger anlarda mâl varıdığın bilürseñüz ya bir pîşesiz erseñüz ve virüñ anlara Tañrınıñ mâlından ki virdi size. [212b]/(11)=24/33

pul: Bir akçanın üçte biri.

Ve eger kaçmak erden olursa, bir pul almak revâ degül. [35a]/(0)=2/229

put: Put.

Bedürüstî şunlar ki kâfir oldılar ehl-i kitâb’dan ve puta tapanlardan, tamû Odi’ndadır. [354b]/(14)=98/6

puta tap-: Puta tapmak.

Elbette bulursın sen, yâ Muhammed’ halkuñ muhkemregın, düşmanlık yöninden, şunlara ki imân getürdiler, yahüd olanları bulursın ve şunları ki puta tapdılar. [86a]/(9)=5/82

putlara inan-: Putlara inanma.

Ya dağı görmediler mi ki bedürüstî biz bir âmîn Harem kılduk ve halk

ķabilurdu ķevre yanlarından mälları alınurdu putlara inanur lar mı?

[238a]/(13)=29/67

putlara řapmaķ: Putlara tapma.

Ol iş bu sebebdindür ki bedürüstü şunlar ki kâfir oldılar bâtıla uydılar ki

putlara řapmaķdur. [297a]/(20)=47/3

putları nâ-bedîd ol-:

Belki putları nâ-bedîd oldılar anlardan. [296b]/(9)=46/28

putların terk it-: Putlarını terk etmek.

Vaktâ ki şurdılar pes didiler Daķyânüs'ün yüzine putların terk idüb. Bizüm

Perver digârumuz Perverdigârudur gökleriñ ve yirüñ. [181a]/(10)=18/14-15

putlarına boğazla-: Putlarını boğazlamak.

Bahîre bir dedür ki beş kez şogura ve beşincisi erkek ola, anı putlarına

boğazlarlar-idi ve etinden erleri yir-idi ve dişileri yimez-idi. [88a]/(4)=5/103

putlar-ile ķorķut-: Putları ile korkutmak.

Ve ķorķudurlar seni řunlarıñ-ile ki anuñ ğayrıdur ya'nî Ehl-i Mekke seni

putlar-ile ķorķudurlar. [271a]/(6)=39/36

put-perest: Puta tapan, putperest.

Bi'smi'llâhi'r-Raĥmâni'r-Raĥîm Ya'nî şunlar ki kâfir oldılar Yehüd'dan,

Naşârâ'dan ve put-perestden, yıĝlınmadılar küfürlerinden tâ anlara burhân

gelince. [354b]/(7)=98/1

pürçeķük: Saç, kakül.

Allâh Te'alâ Kâ'be-yi Beyt'i ĥarâm eyledi, ĥalka emn yiri kıldı ve şehr-i

ĥarâmı emn eyyâmı kıldı ve ķurbanları ve anlarıñ boyunlarındaĝı

pürçeķükleri emn 'alâmet kıldı. [87b]/(9)=5/97

pür-ĥikmet (Far.): Hikmetli.

Key 'azametlü ve pür-ĥikmet Kitâb'dur ya'nî biz Ķur'an indürmegi terk mi

*iderüz ki size emr itmeyüz nehy itmeyüz ya size müsrif kavm olduğunuzün
ya 'nī müşrikler olduğunuzün mi?* [286b]/(12)=43/4

pür-kerem: Keremli.

Degüldür bu illā ferişte ki pür-keremdür. [151a]/(10)=12/31

pür-nūr: Nurlu.

Dostuñ meħabbetile gönüllerin pür-nūr iderler. [349b]/(2)=89/1

püşti: Yastık.

Tekye lenmişler yeşil ħarīr püştīler üzerine ħanķı laḫīf ve terdür.
[313b]/(2)=55/76

R

rabb (Ar.): Allāh, Tanrı.

Allāh bizüm Rabbimüzdür ve sizüñ Rabbiñüzdür. [284a]/(5)=42/15

rabbānī (Ar.): Kendini Allāh'a vermiş kimse.

*İy, niceler peygamberlerden ki uruşdılar anuñ-ıla bile, rabbānī ħullar, iken
çok.* [55b]/(17)=3/146

rabbāni ħullar. Tanrı kulları.

*İy, niceler peygamberlerden ki uruşdılar anuñ-ıla bile, rabbānī ħullar, iken
çok.* [55b]/(17)=3/146

rabb-ı erbāb (Ar.): Muktedir Allāh.

Ṭopraqdan yaradılan ħul, rabb-ı erbāba ħizmet itmege lāyık ola. [2b]/(15)=1/5

rabbi'l-‘ālemīn: Alemlerin rabı, alemlerin tanrısı.

Benüm ecrüm degüldür illā Rabbi'l-‘Ālemīn üzerinedür. [222a]/(7)=26/145

rağm (Ar.): Aksine, inadına.

Bunca na‘m-i zāhire ve bāḫına Andandur münkirlerüñ rağmına.
[313b]/(5)=55/78

rāħat (Ar.): Rahat, huzur.

*Ve bitürdük anuñ üzerine kabak ağacından bir kök tā yaprağī-le rāhat ola zīrā
aña siñek қонmaz ve anı gönderdük yüz biñ kişiye dahı artuğa.*

[264b]/(14)=37/146

Ve gıceyi rahat zamānı kıldı ve günü ve ayı hisāb ‘alāmeti kıldı.

[97b]/(16)=6/96

rāhat ol-: Rahat olmak.

*Şol Tañrı ki eyledi siziñ-içün yeri beşik gibi qarār idüp rāhat olup diñlencek
maқām. [192b]/(6)=20/53*

*Ve bitürdük anuñ üzerine kabak ağacından bir kök tā yaprağī-le rāhat ola zīrā
aña siñek қонmaz ve anı gönderdük yüz biñ kişiye dahı artuğa.*

[264b]/(14)=37/146

rāhat otur-: Rahat oturmak.

Tā‘āmı Mekke’ye getüreler bir gün bir güclik yoldan alalar tā rāhat oturalar.

[356b]/(11)=106/1-4

rāhatlık: Rahatlık.

*Ve ol oldur ki siziñ-içün geceyi perde kıldı ve uyquyı rāhatlık kıldı ve
gündüzi tağılıcaқ vaқt kıldı ve ol oldur ki yılleri muştucı gönderdi rahmeti
öñünce ki yağmurdur. [217a]/(7)=25/47*

Rāhatlık gör-: Rahatlık görmek.

Tābi‘ler diyeler metbū‘lara belki siz rāhatlık görmeñ. [267b]/(16)=38/60

rāhatlık ve şādılık:

*Pes eger üken muқarreblerden olursa pes anuñ dur rāhatlık ve şādılık ve
cennet ni‘meti aña kesilmek yoқdur. [315a]/(21)=56/88-89*

rāhatlık vir-: Rahatlık vermek.

*Bir güruhđur anlar ya‘nī tamū hazīne-dārları kāfirlerüñ re‘īslerine ki alçaқ
hällü kāfirler bir bölükdür ki girürler sizüñle bile tamūya pes metbū‘-ile*

*tābi'ler kargaşup diyeler Tañrı anlara rāhatlık virmesün bedürüstī anlar
tamūya giricilerdür. [267b]/(14)=38/59*

rağbet (Ar.): İstekle karşılama, istek.

*İy anlar ki İmān getürdiler korkuñ Tañrıdan ve girçekler-ile oluñ! Olmadı
Medīne Halkı'na ve şol ki anlaruñ eṭrāfındadır A'rāb'dan girüde kalmağ
yoğdur Rasūlu'llāh'dan gazāda ve rağbet itmezler nefslerine anuñ nefsinden
ya'nī Peyğāmbəri nefslerinden yeg severler. [134a]/(6)=9/120*

rağbet idici: İstekle karşılayan, istekli.

Bedürüstī biz Tañrımuza rağbet idiciyüz. [332a]/(5)=68/32

rağbet it-: İstekle karşılamak, istemek.

Ve rağbet idersiz siz anlara, nikāh itmege. [73a]/(1)=4/127

raḥīm (Ar.): Merhametli, esirgeyen.

Bedürüstī Allāh gāfūr raḥīm, günāh örtücü, esirgeyicidür. [81b]/(16)=5/39

raḥīm ol-: Esirgeyen olmak, merhametli olmak.

Ve Allāh gāfūr raḥīm oldı, ezelen ve ebeden. [70b]/(14)=4/95-96

*Bu bilinmege yaḳındur pes incidilmezler ve Tañrı gāfūr raḥīm oldı.
[250a]/(9)=33/59*

raḥīm sultān: Merhametli sultan, Allāh.

*Raḥīm sultāndur ki mü'minleri esirger dünyāda ve āhiretde.
[221b]/(7)=26/122*

raḥim (Ar.): Döl yatağı, rahim.

*Bedürüstī Tañrı ḳatındadır ḳıyāmeti bilmek ve yağmuru indürür ve
raḥimlerdekini bilür ve bir nefs bilmez yarın ne ḳazaniser ve bilmez bir nefs
ki ne yirde ölür. [243b]/(14)=31/34*

*Eyit, yā Muḥammed. İki erkegi mi ḥarām ḳıldı, iki dişi mi, ya şunu mı ḥarām
itdi ki müştēmildür anuñ,iki dişinüñ raḥimleri?[102a]/(3)=6/143*

rahîmlîk: Merhametlilik.

Andan sonra bir kez dağı hađđ Te'ālā hālķı öldürdükte girü dirildüriser ve āhiret ni'metlerinden yidüriser; rahmānlıđından delīl gösteriser rahîmlığına.

[2b]/(5)=1/2-4

rahmān (Ar.): Rahmeti bütün yaratıkları kaplayan, Allāh.

Ya'nī Bu mektüb Süleymān'dan'dur ve sān budur ki başlarum ben Allāh ādiy-ile rahmān rahīm'dür. [225b]/(1)=27/30-31

rahman ol-: Rahmeti bütün yaratıkları kapsayıcı olmak.

Vaktā ki ni'met bir ni'met olsa kim bizüm gibi za'iflaruñ niyāzı aña lāyık olmasa, zīrā dünyāda rabbü'l-'ālemīn, āhiretde māliki yevmi'd-dīn olsa, vācib ola kim on seğiz biñ 'ālem Tañrısına, dünyāda rahman olup yaradana, rahīm olup rızķ virene āhiretde bir dağı yaradup rızķ virene, kıyāmet güninde mālīk olana 'ibādet yaraşdurmağ anuñ avnı-y-la olur. [2b]/(11)=1/5

rahmān'a 'āşī ol-: Rahmana asi olmak, Allāh'a asi olmak.

Bedürüstī şeytān rahmāna 'āşī oldı. [188b]/(20)=19/44

rahmān'a secde it-: Rahmana secde etmek, Allāh'a secde etmek.

Secde mi iderüz şuña ki buyurursın bize Ve arturdı anları i'rāz yöninden Muħammed'üñ 'aleyhi's-şalātü ve's-selām rahmāna secde idüñ didüği.

[217b]/(13)=25/60

rahmān'a sücüd it-: Rahmana secde etmek, Allāh'a secde etmek.

Ve kaçan bulara denilse sücüd idüñ rahmāna diyü eydürler ki rahmān nedür?

[217b]/(11)=25/60

rahmān'uñ 'azābr. Rahmanın azabı, Allāh'ın azabı.

Eyit Yā Muħammed ki kim şağlarsız gicede ve gündüzde rahmānuñ 'azābından? [198a]/(6)=21/42

rahmānlıķ: Merhametlilik.

Andan sonra bir kez daha hakk Te'ālā halkı öldürdüğüde girtü dirildüriser ve āhiret ni'metlerinden yidüriser; rahmānlığından delīl gösteriser rahīmliğına.

[2b]/(4)=1/2-4

rahmet (Ar.): Acıma, esirgeme, rahmet.

Ve koyduk anı bizüm rahmetümüze. [199a]/(19)=21/75

Eyit sen yā Muḥammed'ye gördüñüz mi şunu ki taparsız aña Tañrıdan gayrı eger baña zarar dilese anlar açıcılar mıdur zararını ya baña rahmet dilese anlar dutucular mıdur anuñ rahmetini? [271a]/(13)=39/38

Maḥlūkāta ve bizden rahmet kıılırız. [188a]/(1)=19/21

rahmet eyesi: Merhamet sahibi.

Ve senüñ Tañruñ bāydur, rahmet eyesidür. [101a]/(1)=6/133

rahmet ol-: Rahmet olmak.

Mege bizden rahmet ola ve anları diriltmek ol tā ölince. [259b]/(21)=36/44

rahmet olun-: Esirgenmek, rahmet edilmek.

Ola kim rahmet olınsız. [103a]/(11)=6/155

rahmetin um-: Rahmetini ummak.

Ve du'ā idüñ Tañrıya, korkuda ve ümizde, hışmından korkup, rahmetin umup. [107b]/(16)=7/56

rahmetlü: Rahmet sahibi, merhametli.

Bedürüstī senüñ Tañruñ gīk rahmetlüdür ve ol yeg bilür sizi zīrā yaratdı sizi yirden ve ol vaktde ki toğmadüñüzdi [309a]/(20)=53/32

rahmetümi yaz-: Rahmetimi yazmak.

Ya'nī rahmetümi yazısaram, şunlaruñ-içün ki Tañrıdan korqarlar ve zekāti virürler ve şunlaruñ-içün ki bizüm āyetlerümüze İmān getirürler.

[114a]/(9)=7/156

rahmetümüzden bağışla-: Rahmetimizden bağışlamak.

*Ve yaklaşdurduk anı nünacât idüp ve bağışladuk aña rahmetümüzden kardaşı
Hārūn'ı Peygāmbere olduğı hālde. [189a]/(14)=19/53*

rahmetümüzden ırāğ it-: Rahmetimizden uzak olmak.

*Pes 'ahdumuzu bozdukları-çun, rahmetümüzden ırāğ itdük anları ve
gönüllerini katı eyledük. [79a]/(19)=5/13*

rahmetümüze erişdür-: Rahmetimize eriştirmek.

*Erişdürürüz rahmetümüze kimi dilersevüz ve zāyi'itmezüz ihsān idenlerüñ
sevābını ve āhîret sevābı yegrekdür şunlara ki ĩmān getürdiler ve müttekīler
oldılar. [153a]/(2)=12/56*

rahmetüñ içine givür-: Rahmetin içine sokmak.

Ve givür bizi rahmetüñ içine. [113b]/(11)=7/151

rahmetüñle kırtar-: Rahmetinle kurtarmak.

*İy bizüm Perverdigārumuz eyleme bizi zālīm kavmlerden ve kırtar bizi
rahmetüñle kāfir t̄ayifeden. [140a]/(19-20)=10/86*

rahm → **rahim**.

rā'inā (Ar.): Bizi korusun, muhafaza et.

Rā'inā dimeñ. [17a]/(10)=2/104

ra'ina demekden men' it-: Bizi korusun demekten men' etmek.

Pes bu āyet indî, ra'ina demekden men' itdi. [17a]/(11-12)=2/104

rāki' (Ar.): Namazda rüku eden.

*Gürürsin anları ki rāki'ler sācidlerdür ya'nî namāz-kārlardur.
[302a]/(4)=48/29*

*Bedürüstî sizüñ dostuñuz Allāhdur ve Rasūlidür ve şunlar ki ĩmān getürdiler
şol mü'minler ki kıllurlar namazı ve zekātı virürler, şol hālde ki anlar
rāki'lerdür. [83b]/(20)=5/55*

raķīb (Ar.): Birbirinden üstün olmaya çalışan kimse.

Bedürüstî Allāh sizüñ üzerüñüze rak'ib oldı, şaklar sizi. [60b]/(16)=4/1

ramazan (Ar.): Oruç ayı.

Ramazan ayı şoldur ki indürildi anuñ içinde Kur'an, dünya göginden, ya levhi'l-mahfuzdan Ramazan ayında dünya gögine indi. [27b]/(1-2)=2/185

raşâş (Ar.): Kurşun, kalay.

Güyâ anlar bünyâddur ki raşâş-ile yapılıpdur namâzdağı şaffları gibi. [324a]/(1)=61/4

râşitliğ: Akıllılık.

İndürürüz üzerüñe Cebrâyîl'i tâ okıyavuz Mūsâ'nuñ ve Fir'avn'uñ haberinden râşitliğ-ile şunlaruñ-içün ki İmân getirürler. [228b]/(18)=28/3

râst (Ar.): Doğru, gerçek, uygun.

Râstı siziñ-içün devede şığırda koyunda 'ibret vardur key olur. [206b]/(9)=23/21

rast bulm-: Doğru bulunmak.

Tâyife şunlardur ki gerçek oldılar, rast bulındılar. [26b]/(1)=2/177

râst cevab vir-: Doğru cevap vermek.

Eger râst cevâb virürse andan şoñra namâzdan, eger dahı râst cevâb virürse zekâtdan şorarlar. [351b]/(9)=89/14

râst eyle-: Uygun yaratmak.

Ol Tañrı yaratdı ve endâmları râst eyledi. [348b]/(3)=87/2

râst hüküm. Doğru hüküm.

Oğur pāk kāğıdları ki Qur'an'dur içinde kim anda râst hükümler vardur. [354b]/(9)=98/3

râst it-: Uygun yaratmak.

Şol Kerîm Allāh ki yaratdı seni ve endâmlarını râst itdi. [345b]/(18)=82/6-8

rast İmân getir-: Gerçekten inanmak.

Ve şunlar ki yaramazlıklar işlediler, andan sonra tevbe eylediler, günâhlarından sonra ve rast İmân getürdiler, bedürüstî senüñ Tañruñ, tevbeden sonra elbette yarlıgayıcıdur, esirgeyicidür. [113b]/(15)=7/153

rāst kullar. Gerçek kullar.

Ve taḥḳīḳ biz şāff dutıcılaruz ve taḥḳīḳ biz tesbīḥ idicilerüz ve egerçi ki Mekke Ehli dirlerdi eger bizüm kutumuzda bir kitāb olaydı evvelkilerden ki bize bir Peygāmbere getüreydi gerek biz rāst kullardan olayduk pes Muḥammed'e inkār itdiler sonra bileler ki ne işlediler. [265a]/(11)=37/167-169

rāst ol. Doğru olmak.

Bedürüstî şunlar ki bizi besleyen Allāhdur didiler andan sonra rāst oldılar. [295a]/(16)=46/13

rāstî (Ar.): Doğruluk, gerçeklik.

*Rāstî ol küyüñ ehli zālimler oldılar. [236a]/(16)=29/31
Muḥammed 'alehhi'ş-şalātü ve's-selām eydür. Rāstî ben buyuruldu ki ben tapam bu Ka'be'nüñ Tañrısı'na. [228b]/(8)=27/91-92*

rāz (Ar.): Sır.

rāz aç-: Sır açmak.

*Dürlü dürlü rāz açdı. [351a]/(16)=89/4
Yaḳındur ki Tañrı bir fetḥ getüre Rasūline, ya bir iş daḥı, kendü kıblenden ki münāfıḳlaruñ rāzın açmaḳdur. [83b]/(4)=5/52*

rāzını bil-: Sırrını bilmek.

Ve Tañrı işidür bendelerinüñ niyāzını ve bilür rāzını. [211b]/(6)=24/21

rāzını bilici. Sırrını bilen.

Bedürüstî ol, işidicidür bendelerinüñ niyāzını, bilicidür rāzını. [117b]/(9)=7/200

rāzını görici: Sırrını gören.

Bedürüstî ol Tañrı işidicidir kullarunuñ niyāzını ve göricidir rāzını.

[173b]/(10)=17/1

razā^cat (Ar.): Süt emme.

Ve analar emzürürler oğlançuklarını iki yıl tamām, şol kişi-çün ki, diler tamām ide razā^catı. [35b]/(14)=2/233

rāzî (Ar.): Rıza gösteren, kabul eden.

Ve anı rāzî ve merzî eyle! İy Zekerıyyā bedürüstî biz saña muştıtaruz bir oğlan-ile ki anuñ adı Yaħyā'dur. [187a]/(19)=19/5-6

Ve meyl eylesün-içüñ ol düşmenlige, gönülleri şunlaruñ ki İmān getirmezler āhirete ve rāzî olsun-içün anlar ol gurūra ve kazanmağ-içün anlar, şunu ki anlar kazanıcılardur küfürden, ma^cāşıdan. [99a]/(14)=6/113

rāzî it-: Kabul etmesini sağlamak.

And içerler Tañrıya siziñ-üçün tā sizi irzā ideler ya^cnî hüşnüd ideler ve Allāh ve Rasūli evlādur rāzî itmege eger mü'minler oldılarsa. [128b]/(8)=9/63

razî ol-: Rıza göstermek.

Pes eger hüşn-i rıza-y-ıla virecek olurlarsa size, mehirden bir miğdar nefsleri razî olup, pes yeñ anı, şihhhat ve āfiyet. [61a]/(5)=4/4

rāzık (Ar.): Rızık veren.

Vaktā kim zāhır oldı kim hālîk ol imiş, evvelen ve āhiren rāzık daħı ol imiş, pes 'ibādet olmaz, illā ol hazrete tā, bu kez iyyaķe na'büdü didi. [2b]/(8)=1/2-

4

rāzılaş-: Anlaşmak.

Ve korķuñ Tañrıdan; ve bilüñ ki Allāh her nesneyi bilicidir, ve kaçan kim 'avratlaruñuza talāķ viresiz ve 'iddetlerin bitürseler, anları ħabs eylemeñ ve men^c eylemeñ nikāh eylemekden erlerine, kaçan ki rāzılaşalar aralarında

mehirle, yeñî kebin birle. [35b]/(8)=2/232

rec'at (Ar.): Dönüş.

Ve anları dutmañ, 'iddetleri yatıruñ, rec'at itmekle, zarar degürmekden anlara, tã zulm idesiz, talāk virüp yine almağ-ile. [35a]/(20)=2/231

rec'at bulun-: Dönüş bulunmak, dönüşü olmak.

Talāk ki anda rec'at bulna, ikidür. [34b]/(18)=2/229

rec'at it-: Dönmek.

Ve kaçan ki talāk virseñüz 'avratlarıñuza, pes yitişseler 'iddetlerine, pes tutuñ anları hoşluğ-ile, ya'nî rec'at idüp, ya şalı-virüñ hoşluğ-ile, ya'nî epsem oluñ, 'iddet geçsün. [35a]/(18)=2/231

receb (Ar.): Arabi ayların yedincisi.

Ba'zılar eydür. Āyetüñ sebab-i ñuzüli oldur kim, Abdullah bin Caşşî kim şaldı, Receb ayında ceng itdi. [32b]/(19)=2/217

receb ayr. Recep ayı.

Müşrikler gördiler ki, başları yülünmiş, Receb ayı girdi, cenk harām oldı şandılar. [32b]/(6)=2/217

recm (Ar.): Taşa tutma, taşlama.

Bedürüstî şunlar ki gizlerler şunu ki indürdük, aḥkām beyān idici āyetlerden, ḥelāden harāmdan ve evlü zinā kılsa recm itmekden ve Muhammed'üñ nişānlarından, suñdan soñra ki bildürdük anı ḥālka. [24a]/(12)=2/159

recm it-: Taşa tutmak, taşlamak.

Ve taḥkîk ben şıgındum Tañruma ve sizüñ Tañruñuza siz beni recm itmekden. [291a]/(14)=44/20

recm-ile hüküm it-: Allāh'ın indirdiği ile hüküm etmek.

Pes ḥālkdan qorqmañ ve benden qorquñ recm-ile hüküm idüñ. [82b]/(6)=5/44

redd (Ar.): Geri çevirme, inkar etme.

Pes şunlar ki ortağcı oldılar rızqda rızqlarını yemînleri mâlik olduğı kimesneye redd idiciler degüldür. [169b]/(10)=16/71

redd olun-, red olun-: Geri çevrilmek, inkar olunmak.

Andan şoñra redd olunurlar ulu ‘azāba ve bir niçeler ikrār itdiler günāhlarına Ebū Lebābe gibi Evs gibi Rab‘a gibi. [132a]/(19)=9/101

Didi kāfir kardaş kaçan ki ĩmāna da‘vet itdi mü‘min kardaş: aann itmezem ben ki helāk ola bostān ebedā ve zann itmezem ki kıyāmet kopa ve eger ben redd ounam Tañruma kıyāmet kopa. [183a]/(10)=18/36

redd olun-→ red olun-

redd ol-: Redd olmak.

Ve Allāh yaratdı sizi andan şoñra öldürür ve sizden ba‘zı redd olur ‘ömrüñ yaramazına tā bilmekden şoñra bir nesne bilmez ola. [169b]/(7)=16/70

refāhiyyet (Ar.):Bolluk, rahatlık.

Ve kıaldurdı ba‘zuñuzı ba‘zuñuz üzerine, mertebelerle; mālda, rızqda, devletde, refāhiyyetde sizi şınamağ-içün, şunda ki size virdi. [104a]/(1)=6/165

reh-nümā (Far.): Yol gösteren, kılavuz.

Ve virdük Mūsā’ya Tevrāt’ı ve anı Benī-İsrā’ıl’e reh-nümā kılduk ki idinmeñ benden gayrıyı ma‘būd diyü iy zürriyyeti şunuñ ki Nūh’-ile bile yükletdik gemiye. [173b]/(11)=17/2

Bu Qur‘ān rehnümādur zalāletden ve şunlar ki kāfir oldılar anları yaradanuñ āyetlerine anlaruñ-içün ‘azāb vardır. [292b]/(11)=45/11

re‘is (Ar.): Baş, başkan.

Bu āyet yahūd re‘isleri haqqında inmişdür; Kā‘b bin Eşref gibi, Hayey bin Ahtab gibi, Ebū Yadis bin Ahtab gibi. [3b]/(18)=2/6

rek‘at (Ar.): Namazda rekat.

Murād bundan şabāḥ Namāzı`nuñ iki rek‘at sünnetidür. [308a]/(16)=52/49

Bular gelsünler, bir rek‘at daḥı kılsunlar, selām virsünler. [71a]/(16)=4/102

renc (Far.): Ağrı, sızı, zahmet.

Tañrı bunları bevāsir renci-y-ile mübtelā kıldı. [38a]/(12)=2/248

renclü: Ağrılı, sızılı, zahmetli.

Pes içicisiz renclü deve gibi ki ne siñer ve ne şusuzlığı kanar.

[314b]/(8)=56/55

reng (Far.): Renk.

Güyā ki anlar yāķūtdur şafāda cilāda ve mercāndur rengde. [313a]/(8)=55/58

re’s-i māl: Ana mal.

Tañrı didi ki. Eger tevbe kılursañuz ribādan, size re’s-i mālũñuz var, aña rāzı oluñ Zılm itmezsiz artuķ alup ve mazlum da olmazsız, kimseye haķķuñuz koyup. [43b]/(14)=2/279

reside (Ar.): Olgunlaşmış, yetişmiş.

Pes diledi Tañruñ ki resīde olalar ol ikisi ve çıkaralar māllarını Tañruñdan ni‘met olağıçün. [185b]/(16)=18/82

resīde (Ar.): Erişmiş, yetimş, olgunlaşmış.

Ve yaķīn olmañ öksüz mālına illā şol nesney-ile ki ol yegrekdür, muzārabeye virmek gibi, mu‘āmele’-ile arturmaķ gibi tā ki rasīde ola. [175b]/(9)=17/34

resīde ol-: Erişmek, yetişmek, olgunlaşmak.

Ve yaķīn olmañ öksüz mālına illā şol nesney-ile ki ol yegrekdür, muzārabeye virmek gibi, mu‘āmele’-ile arturmaķ gibi tā ki rasīde ola. [175b]/(9)=17/34

resül (Ar.): Elçi, peygamber.

Vaķt, ya‘nī każıyyaların Kā‘b bin Eşref’e didükleri vaķt gelseler saña ve istiğfār itseler Allāh’a ve istiğfāritse Resül anlaruñ-içün Tañrıyı, tevbe kabül idici ve kılmın esirgeyici bulalardı. [67b]/(2)=4/64

resül-i emîn: Güvenilir elçi, Hz. Muhammed için kullanılan bir sıfat.

Tahkîk ben size resül-i emînin. [222b]/(19)=26/178

resûlu'llâh (Ar.): Allâh'ın elçisi.

Resûlu'llâh katında anlar şunlardır ki Tañrı arıtdı anlaruñ gönüllerini taqvâ-y-içün. [302b]/(1)=49/3

rasûlu'llâh katında: Hz. Muhammed huzurunda.

Rasûlu'llâh katında anlar şunlardır ki Tañrı arıtdı anlaruñ gönüllerini taqvâ-y-içün. [302b]/(1)=49/3

reşâd (Ar.): Doğru yolu bulup o yola girme.

Ve şunu ki Tañrı azdurdı, elbette sen anuñ-içün yol bulmazsın, hidâyete ve reşâda. [69b]/(6)=4/88

revâ (Far.): Uygun, yerinde.

Revâ degül bize şirk itmeklik Tañrıya eşyâdan bir şeyi. [151b]/(10)=12/38

Revâ görür misin nehy itmegi eger namâz kılan hidâyet üzerine olursa dahı? [354a]/(12)=96/11-12

Revâ degül mü'minlere ki çıkalar gazâya bir uğurdan ve Peygâmbri yaluñuz koyalar Medîne'de. [134a]/(15)=9/122

revâ gör-: Uygun görmek.

Eyit, yâ Muhammed, ki. Helâl oldı size kim pāk nesnelere, ki seri'et size revâ gördi. [78a]/(6)=5/4

Tañrı Te'âlâ diler ki size yeynilde me'üneti, qaravaşı revâ görmek-ile. [64a]/(8)=4/28

revâ ol-: Uygun olmak.

Nolaydı ol kazfı işüdüğüñüz vaqt diyeydüñüz Revâ olmaz bize söylemek bu nesneyi. [211a]/(14)=24/16

revân (Far.): Akan, akıp giden.

Geldi Tañrınıñ kıyāmet haberi Cebrāyīl-ile eyle dinicek revān.

[165b]/(13)=16/1

Eyle olsa, revān Zekerıyyā ‘aleyhi’s-selām aldı, bağrına başdı.

[48a]/(10)=3/39

revān ak-: Çabuk akmak.

Tañrı oldur ki indürdi gökden yağmurı siziñ-içün andan ba‘zı içersiz revān

aķar ve andan ba‘zı ağaclar icer ki andan tavār otarursız. [166a]/(11)=16/10

revān ol-: Akarsu olmak.

Kaķan ki Allāh dise gözlerinüñ yaşı revān olur. [351a]/(7)=89/2

revāne (Far.): Giden, yürüyen.

İnanmayalar ve gönüm tar ola ve dilüm revāne olmaya anuñ heybetinden.

[219a]/(1)=26/13

revh (Ar.): Rahat, gönül rahatlığı.

Ve şālihlerüñ revhile reyhān ile cānların alan ferışteler haķķ-içün.

[343b]/(7)=79/3

reyhān (Ar.): Fesleğen.

Ve şālihlerüñ ravhile reyhān ile cānların alan ferışteler haķķ-içün.

[343b]/(7)=79/3

reyyān (Ar.): Suya kanmış.

Ve pādışāh Reyyān ibni’l-Velīd eyitdi. Getürüñ baña Yūsuf’ı.

[152b]/(4)=12/50

Ol geķenleyin mekr itdük Yūsuf’a yoğ-idi aña ki ķardaşını alay-ıdı Reyyān

‘ādetinde meger ki Allāh dileye. [154a]/(9)=12/76

rezzāķ (Ar.): Bütün mahlukların rızkını veren, Allāh.

Ol yaradıcısıdur anlaruñ, Razzāķı’dur her hayyüñ. [322a]/(1)=59/22

rızā (Ar.): Rıza, hoşnutluk.

Kodılar fāşid dīnden şunu ki Tañrı aña rızā virmedi ve eger kelime³-i fażil degilmisse Tañrı Te‘ālā Muḥammed’Ümmeti’nüñ ‘azābını āḥirete te’ḥīr itmemişmisse anlaruñ āralarında ḥükm olaydı dünyāda. [284b]/(1)=42/21

Ve ḥüb pāk menziller ‘Adn uçmaqları’nda kıızıl altundan aq incüden kırmızı yāḳūtdan ve Rızā ki Allāhdan ola ol uluraḳdur cümle se‘ādet lerden. [129b]/(12)=9/72

rızā gözi-y-le bak-: Rıza gözüyle bakmak.

idenler daḥı rızā gözi-y-le baqsalar, bilürlerdi kim Tañrı Te‘ālā kelāmıdur. [3b]/(1)=2/2

rızā dile-: Rıza istemek.

Bunda beyān ider ki ḡanīmet mālī hicret idüp Mekke’den Peyḡāmberle Medīne’ye göçenlerüñ faḳīrler-içündür ki şunlar ki çıkarıldılar evlerinden ve mällarından, Tañrıdan uçmaḳ ve rızā dileyüp [320b]/(21)=59/8

rızāsın iste-: Rızasını istemek.

Ve şadaḳa virmezsiz, illā Tañrınuñ rızāsın isteyüp idersiz. [42b]/(18-19)=2/272

rızāsın talep it-: Rızasını istemek.

Almañ, ki talep iderler ḥelāl mālī, anları yaradandan ve anuñ rızāsın talep iderler. [77b]/(2)=5/2

rızāsına uy-: Rızasına uymak.

Ḳulaḡuzlar anuñ-ıla Allāh, şunu ki anuñ rızāsına uydı, selāmet yollarına. [79b]/(14)=5/16

rızālaş-: Karşılıklı birbirinin rızasını almak.

Ve ḡünāh yoḳdur sizüñ üzerüñüze, şunda ki, rızālaşduñuz anuñla, tamam mehr olduklarından soñra. [63b]/(9)=4/24

rızık (Ar.): Rızık.

rızık bolluğı. Rızık bolluğu.

Ve řol ki hicret itdi Allāh yolında bulur yir yüzinde çok yirler, düşmen kahr olacak ve rızık bolluğu ve řol ki çıkar evinden, sefer idüp Allāh ve Rasūline, pes tahkīk anuñ ecri Allāh üzerine düşdi. [71a]/(4-5)=4/100

rızık idin-: Rızık edinmek.

Ve eyü rızık idinürsüz sirke gibi bekmez gibi kuru üzüm gibi. [169a]/(19)=16/67

rızık indür-: Rızık indirmek.

Ol Tañrı şol kimesnedür ki gösterdi size āyetlerini ve gökden sizün-içün rızık indürdi ve añlamaz bunu illā şol ki Tañrıya yüz dutmuş ola. [274a]/(11)=40/13

rızık ol-: Rızık olmak.

Biz anlara mekān itmedük mi Harem'i ki emīndür gāretten ki taşınur aña her nesnenün yemişi rızık olmağ-ıçün bizüm hazretimüzden ve illā kim ekşerī anlaruñ bilmezler şükr itmegi. [232b]/(5)=28/57

rızık vir-: Rızık vermek.

Ve rızık virürsin řuña ki, dilersin, řisābsuz. [47a]/(12)=3/27

rızık viren. Rızık veren.

Ne eyü řevābdur 'amel idenlerün řevābı şunlar ki şabr itdiler ve kendülere rızık virene tevekkül itdiler. [237b]/(18)=29/59

rızık virici. Rızık veren.

Ve tahkīk çoğı halkdan Tañrıyı ki anlara rızık viricidir görmege münkirlerdür. [238b]/(11)=30/8

rızık virmek. Rızık verme.

Ve yahūd eyitdi. Tañrınıñ eli bađludur, rızık virmekden. [84b]/(2)=5/64

rızıkın dileyen. Rızıkın isteyen.

Ve ol yerde pāyidār tağlar eyledi anuñ üzerinden ve bereket eyledi anuñ

içinde ve taḳdīr itdi anda rızḳını dört günde ‘adl-içün rızḳın dileyenlere ve dilemeyenlere. [278b]/(20)=41/10

rızḳın yi-: Rızḳın yemek.

Andan şoñra, şunlar ki kâfir oldılar, murād Mekke kâfirleridür, şanemlerine taparlar, Tañrnuñ rızḳın yiyüp. [90b]/(5)=6/1

rızḳların götür-: Rızḳlarını almak.

İy nice câne-verlerden vardur ki rızḳların götürmezler Allāh rızḳ virür anlara ve size daḫı ve ol Tañrı işidicidür rāzını bilür sizi. [237b]/(18-19)=29/60

rızḳuñuza şerīk ol-: Rızḳınıza ortak olmak.

Revā görmez misiz ki ḳullaruñuz rızḳuñuza şerīk ola baña şerīki var dirsiz. [169b]/(13)=16/71

rızḳlan-: Rızḳlanmak.

Her kim bir günāh ide pes ‘ıvaż virilmez illā yene ol ḳadar bulur ve şol ki eyü işleye erden ya ‘avretten ḫāl bu ki ol mü’mindür pes anlar girürler cennete ve rızḳlanurlar anda ḫisābsuz. [275b]/(18)=40/40

rızvān (Ar.): Rız olma, hoşnutluk.

Buñ aBey‘at-i Rızvān dirler. [300a]/(11)=48/10

Beşāret ider anlara anlaruñ Tañrısı raḫmet-ile ki Andandur ve rızvān-ile ve uçmaḳlarıle. [125a]/(9)=9/21

ri‘āyet (Ar.): Gözetme, sayma.

Ve ne şunlar ki emānetlerini ve ‘ahdlerini ri‘āyet idicilerdür. [334b]/(4)=70/32

ri‘āyet it-: Gözetmek.

Zīrā sebt günin ri‘āyet iderlerdi ve deve etin yimezlerdi. [31a]/(18)=2/208

ribā (Ar.): Faiz, haram para.

Pes şol ki aña naşīḫat geldi Tañrısından, daḫı yıḫlındı ribā mālından pes anuñ dur şol ki geçdi, ya’nī aña ‘ikāb yoḫdur geçen günāh-içün ribādan.

[43a]/(19)=2/275

ribā mālī: Haram mal.

Yimeñ ribā mālını, tekrār tekrār, tā virdüğünüz mālı kaplayınca, yāhūz borçlunuñ mālın kaplayınca. [54b]/(19)=3/130

ribā mālın al-: Haram malını almak.

Ve ribā mālın aldıkları-çun, hāl bu ki nehy olundılar andan ve yidükleri-çün halkuñ mālını bātıl-ile. [75b]/(11)=4/160-161

ribā mālın yiyen: Haram malını yiyen.

Ribā mālın yiyenüñ üzerine seksene yakın günāh kapısı açıkdur didi. [43b]/(2)=2/275

ribā mālını, helāl gör-: Haram malı helal (olarak) görmek.

Şunlar ki yirler ribā mālını, helāl görüp, turmazlar anlar illā şunlarçılayın tururlar ki, şapanlar anı diyü uracağ dutup. [43a]/(13)=2/275

ribādan kal-: Faizden kalan.

Çorquñ Tañrıdan ve terk idüñ, her ne kim ribādan kaldı-sa, eger mü'minlerden olduñuzsa. [43b]/(0)=2/278

ribāyı harām buyur-: Faizi haram (olarak) emretmek.

Bu āyet Şaķīf'den bu bölük haķķında ve Muğīre oğlanları haķķında indi, vaķtā ki peygamber Mekke'yi aldı ribāyı harām buyurdu bunuñ-ile. [43b]/(11)=2/278

ribāyı harām eyle-: Faizi haram etmek.

Ve Allāh Te'ālā helāl itdi şatuyı bazarı ve harām eyledi ribāyı. [43a]/(18)=2/275

ric'a (Ar.): Boşayan erkeğin tekrar karısına dönmesi.

Ve anlaruñ erleri evlādur, anları döndermege 'iddetlerinde, kaçan ki talāķ ric'a ola eger işlāh dilerlerse bir birbiri-le. [34b]/(13)=2/228

ric'at (Ar.): Geri dönme, gerileme, çekilme.

Meşelā er, peşīmān ola ric'at ide bile yaḥūz gönli düşe yene ala.

[327b]/(10)=65/1

ric'ata ṭanuḵ dut-: Geri dönmesine şahit tutmak.

Ve ṭanuḵ dutuñ sizden iki 'ādilleri ṭalāḵa yaḥūz ric'ata ṭanuḵ dutmaḵ müsteḥabdür ammā nikāḥa vācibdür. [327b]/(13)=65/2

ric'at-ile dermān it-: Geri dönme ile tedavi etmek.

Ve Allāh 'azīzdür, ḥakīmdür, bayın ṭalāḵ olmayıcaḵ, aña ric'at-ile dermān ider. [34b]/(17-18)=2/228

risālet (Ar.): Elçilik, peygamberlik.

Pes i'rāz eyle anlardan risālet erişdükdün şoñra. [310a]/(15)=54/6-7

risāleti vir-: Peygamberliği vermek.

Ve sen cānib-i Ğarb'da degüldüñ ya'nī ṭaḡuñ saḡ yanında Mūsā'ya risāleti virdügümüz vaktin ve ḥāzırlardan daḡı degüldüñ illā kim bir ḵarnları yoḵdan var eyledük. [231b]/(9)=28/44

risāletüñe ṭanuḵlık vir-: Peygamberliğine şahitlik etmek.

Yehūz Allāh ve feriştehleri getüresin birbirine boyun olalar ve senüñ risāletüñe ṭanuḵlık vireler. [179a]/(14)=17/90-93

rişvet (Ar.): Rüşvet.

şunlar ki kāfir oldılar ve öldiler şol ḥālda ki kāfir oldılar, pes elbette ḵabül olunmaz bunlaruñ birinden, yir ṭolusı altun ve eger rişvet virse anı kendüyi ḵurtarmaḡ-içün. [52a]/(2)=3/91

rişvet vir-: Rüşvet vermek.

Ve yiñ māluñuzı arañuzda bāṭıl-ile, zulm-ile, ṭanuḵlık ila ve güçmeñ zulm-ile yalan-ile, rişvet virmek-ile ḥükm eyelerine yimek-içün bir bölügi ḥālḵuñ mällarından, yalan and-ile, ya yalan ṭanuḵlık-ile. [28b]/(4)=2/188

rivāyet (Ar.): Nakil, rivayet.

Ya bir rivāyet 'ilmden ki Peygāmbler haber virmiş ola size. [294b]/(8)=46/4

rivāyet olun-: Rivayet olunmak.

Zīrā rivāyet olundı kim Tañrı destūr virür Nesīm Yeli'ne. [349b]/(4)=89/1

riyā (Ar.): Gösteriş, riya, iki yüzlülük.

Ve olmañ şunlarçılaysın ki çıkdılar diyārlarından, tekebbürlik-ile ve halka riyā göstermek-ile ve men'iderler Tañrı yolından. [121b]/(6)=8/47

riyāsuz. Riyasız.

Eger namazı kılsañuz ve zekātı virürseñüz ve imān getirürseñüz benim peygāmblerüme ve anlara yardım iderseñüz ve Tañrıya ödünç virürseñüz, eyü ödünç riyāsuz, gideriserem sizden günāhlarıñuzı ve elbette givüriserem sizi uçmaqlara kim altında ırmaqlar akar. [79a]/(14)=5/12

riyā-y-ile kııl-: Riya ile yapmak.

Anlar şunlardur kim riyāyile kıılır. [356b]/(19)=107/5

rücū' (Ar.): Dönme, ger, dönme.

Bir kaç gündən soñra birisi eyitdi. Hüdāvenda ben rücū' itdüm didi. [16b]/(11)=2/102

Pes eger birisi birisinüñ üzerine 'aşī olsa şulha uymayup pes ceng idüñ şunıñla ki 'aşī olur tā rücū'ide Tañrınuñ emrine ki şulhdur. [302b]/(18)=49/9

rücū' idici: Döner, sözünden döner.

Şunuñ-içün ki korıdı Tañrıdan gaybda ve Tañrıya rücū' idici gönülle geldi ve feriştelere didiler ki. Girüñ uçmağa 'azābdan emīn olup ki ol dāyim olacak gündür. [304b]/(13)=50/33

rücū' it-: Dönmek, geri dönmek.

Eger dört aydan öñdin rücū' idüp cimā' iderse, dañı keffāret virürse 'avratı boş olmaya. [34b]/(2)=2/226

rūḥ (Ar.): Ruh.

Eyit yā Muhammed ki rūḥ, benüm Tañrımũñ emrinden dũr.

[178b]/(19)=17/85

rūḥumdan üfür-: Ruhumdan üfürmek.

Pes kaçan kim temām yaradam ve içine rūḥumdan üfürem pes düşũñ aña

secde idübeni. [268a]/(10)=38/72

rūḥumuzu gönder-: Ruhumuzu göndermek.

Pes gönderdük aña Rūḥumuzu ya 'nĩ Cebrāyĩl. [187b]/(15)=19/16-17

ruhbān (Ar.): Papazlar.

Yıķılurdu şavma'aları ruhbānlaruñ ve kilseleri NeşārAnuñ ve ma'bedleri

Yehūd'uñ. [203b]/(15)=22/40

ruhbāniyyet (Ar.): Rahiplik.

Ol ruhbāniyyeti kendüleri çıķardıladı. [317b]/(17)=57/26

ruḥşat (Ar.): İzin, müsaade.

Ya 'nĩ karavaş nikāhına ruḥşat virmek [63b]/(21)=4/25

rukū (Ar.): Namazda öne doğru eğilme, rüku.

Kaçan ki mü'min dünyāda rukū ve sücūd şüreti daḥı 'arş altında rukū' ve

sücūd ider, muḥḥali' olmayalar anuñ günāhına. [350b]/(9)=89/1

rukū' it-: Rüku etmek.

İy şunlar ki ĩmān getirürler rukū'idüñ sücūd idüñ ve tapuñ Tañrıñuza ve

işleñ ḥayrı ola ki kırtulasız ve çalışuñ Tañrı tã'atinde temām çalışuñ! ol

güzĩde kıldı sizi ve kılmadı sizüñ üzerüñüze dĩn içinde bir nesne tarlıķdan.

[205b]/(17)=22/77

rukū' ve sücūd it-: Rüku ve secde etmek.

Kaçan ki mü'min dünyāda rukū ve sücūd şüreti daḥı 'arş altında rukū' ve

sücūd ider, muḥḥali' olmayalar anuñ günāhına. [350b]/(8-9)=89/1

rüsvāy (Far.): Rezil.

Pes şaķınıñ Tañrıdan ve beni rüsvāy itmeñ konuğumda. [146b]/(10)=11/78

rüsvāy eyle-: Rezil etmek.

*Pes beni rüsvāy eylemeñ ve korkuñ Tañrıdan ve beni hor itmeñ! Lüṭ Kavmi
Lüṭ'a didiler. Biz yādları korımağdan [164b]/(20)=15/69*

rüsvāy it-: Rezil etmek.

Andan soñra kıyāmet güninde hor ider anları ve rüsvāy ider. [167a]/(3)=16/27

rüsvāy ol-: Rezil olmak.

*Eydürlerdi ki. İy bizüm Tañrımız nolaydı göndereydüñ bize bir PeyğāMBER
ki biz daħı uyayduñ senüñ āyetlerüñe hor ve rüsvāy olmazdan öñ.
[196a]/(14)=20/134*

rüsvāylık: Rezillik.

*Anıñ-içün dünyāda rüsvāylık vardır Bedr Ğazāsı'nda olan vāķı'a gibi.
[201b]/(16)=22/89*

*Didi şunlar ki 'ilm virildiler Enbiyā gibi, 'Ulemā gibi. Bedürüstī rüsvāylık ve
yaramazlık bugün kāfirler üzerinedür. [167a]/(6)=16/28*

Ve ol günüñ rüsvāyılığından. [146a]/(5)=11/66

rüşd (Ar.): Doğru yolu bulma.

*Ve taħķīķ virdük biz İbrāhīm'e 'aleyhi's-selām hayra yönelmekligin
nübüvvetünden öñdin ve biz anı bilürdük ki rüşde lāyıkdur. [198b]/(5)=21/51*

*Ve taħķīķ virdük biz İbrāhīm'e 'aleyhi's-selām hayra yönelmekligin
nübüvvetünden öñdin ve biz anı bilürdük ki rüşde lāyıkdur. [198b]/(5)=21/51*

*Pes eger görürseñüz anlardan şalāh ve rüşdi, pes virüñ anlara mällarını.
[61a]/(11)=4/6*

rüşen (Ar.): Aydın, parlak, açık.

Eyitdiler ki. Bu rüşen cāzūlıķdur ki gösterdi, mu'cize degüldür.

[324a]/(10)=61/6

rūšen āyetler. Açık ayetler.

Yine ancılayın indürdük Muḥammed'e Rūšen āyetler ve taḥkīk Tañrı tođrı yola kulađuzlar şunu ki diler. [202a]/(10)=22/16

rūšen eyle- Aydınlatmak.

Vegündüz ḥaḳkıçün kaçan ki yeri aydıñlıđı Rūšen eyleye. [353a]/(3)=92/2

rūšen ḥüccetler-ile gel- Açık delillerle gelmek.

Ve taḥkīk geldi Mūsā 'aleyhi's-selām anlara Rūšen ḥüccetler-ile pes ululandılar yiryüzinde ve anlar bizi 'āciz idici olmadılar. [236b]/(12)=29/39

rūšen kitāb. Aydın kitap.

Gizlüsi ihlāşdur ve ḥalkdandur şol ki cidāl ider Tañrıda 'ilimsüz hidāyetsüz ve bir rūšen kitābı da yok. [242b]/(21)=31/20

rūšen ol- Açık olmak, belli olmak.

Ve Rūšen oldı size işledük anlara ve gösterdük size meşelleri ve taḥkīk mekr itdiler mekirlerini ve Allāh ḳatındadır anlaruñ mekirleri. [162b]/(9)=14/45

rūšen rūšen ol- Açık açık olmak.

Gönderduđ bu āyetleri, rūšen rūšen oldukları ḥalda. [112a]/(10)=7/133

rūšen yol. Açık yol.

Ve anlaruñ küyleri Rūšen yol üzerindedür. [165a]/(6)=15/76

rūşren idici. Aydınlatan.

Geldiler mu'cizeler-ile ve geçen peygamberleruñ sözleri-le ve rūşren idici kitāb-ile; Tevrāt-ile, İncİL-ile. [59a]/(15)=3/184

rūşenlik: Aydınlık.

Yaḳān olur ki rūşenligi şimşekinüñ gözlerüñ nürin ala. [213b]/(13)=24/43

ru'ünet (Ar.): Sünepelik.

Ve dirler ki. İşitdik ‘aşı olduk ve işit, işitdürülmedük hâlda bir ma‘nide, işit demek olur ve bir ma‘nide sögmekdür, ru‘ünet-ile egibeni dillerini sögmege ve dîn-i İşlâm’a ta‘n idübeni. [65b]/(20)=4/46

rûzî (Far.): Rızık, nasip.

Ve rûzî kılduk anlara helâllerden. [178a]/(3)=17/70

rûzî eyle-: Rızı vermek.

Ve en‘âmdan yaratdı, yük götürici ve anlardan döşenecek kıldı, yiñ şundan ki Tañrı size rûzî eyledi ve uymañ şeytân vesvesesine, bedürüstî şeytân, size zâhir düşmindür. [101b]/(19)=6/142

rûzî it-: Rızık vermek.

Ve şunlar ki muñî‘ oldılar kendüleri yaradana ve kıldılar namâzı ve işleri aralarında meşveretdür ve şundan ki anlara rûzî itdük yedürürler ve şunlar ki kaçan anlara zulm erişse anlar birbirine yardım iderler. [285b]/(5)=42/36-39

rûzî kıl-: Rızık vermek.

Ve tevbe rûzî kılmağ-içün mü‘min erler üzerine [250b]/(21)=33/73

Ve size şüret bağısladı ve şüretlerüñüz hûb eyledi ve rûzî kıldı size helâllerden. [277a]/(9)=40/64

rûzigâr (Far.): Zaman, devir, yel.

Şu hâlde ki egleneler anda rûzgârları-le. [343a]/(5)=78/21-23

Bi’smi’llâhi’r-Raḥmâni’r-Raḥîm Rûzigâr Tañrısı ḥaḳḳ-içün ya İkindü Namâzı ḥaḳḳ-içün. [356a]/(3)=103/1-2

rûzigârdan kork-:

Eydürler ki. Korkaruz ki rûzigârdan bir zaḥmet irişe diyü. [83b]/(2-3)=5/52

S, Ş,

şa‘ (Ar.): Bin dirhemlik bir hububat ölçeği.

Her miskîne buçuk şa‘bugdây vire. [318b]/(4)= 58/4

Pes anuñ kefareti on miskīn yidürmekdür, ya şabah ya aḥşam, ehlüñüze yidürdügünüz ta‘āmuñ evsaḥından, ya yarım şā‘ buğdaydan, ya bir şā‘ ğayrından, ya on miskīne geyecekdür, ‘avratın örtecek kadar, ya kul azād itmekdür, nice gerek-ise olsun. [86b]/(11)= 5/89

sa‘ādet (Ar.): Mutluluk.

Pes korkuñ Tañrıdan, iy ‘aql eyeleri, ola kim necāt bulasız, sa‘ādet olasız. [87b]/(17)= 5/100

sa‘ādet bul-: Mutluluk bulmak.

Bedürüstī zālimler sa‘ādet bulmazlar. [101a]/(8)= 6/135

sa‘ādet ehli ol-: Mutluluk ehli olmak.

Bedürüstī süci ve kımar ve putlar ve oḡ-ıla et üleşmek, murdār dur şeytān işinden, Yıǵlınuñ andan, ola kim felāḥ bulasız sa‘ādet ehli olasız. [86b]/(20)= 5/90

sa‘ādete kulağuzla-: Mutluluğa yönlendirmek.

Ve eyitdiler. senā ol pādişāha ki kulağuzladı bizi işbu sa‘ādete ve biz kulağuzlanur degüldük, eger Tañrı bizi kulağuzlamaya-y-dı. [106b]/(13)= 7/43

sa‘ādetsüzlük: Mutsuzluk.

Bu sa‘ādetsüzlük bunlara, şol sebebkindür ki anlar kāfir olurlardı Tañrının āyetlerine ki Qur‘ān’dur ve öldürürler peygamberleri zulm-ile. [53b]/(5)= 3/112

sa‘ādetlen-: Sevinmek.

Ve şunlar ki imān getürdiler Muhammed’e ve ta‘zīm itdiler aña ve yardım itdiler ve uydılar şol nūra ki indürildi anuñ-ıla bile ol t̄āyife anlardur ki sa‘ādetlendiler. [114a]/(21)= 7/157

Hāl bu ki cāzūlar se‘ādetlenmezler. [140a]/(5)= 10/77

sa'adetlenmiş ol-: Sevinmiş olmak.

Ve korkuñ Tañrıdan, ola kim sa'adetlenmiş olasız. [54b]/(20)= 3/130

*Pes anuñ Tañrınuñ ni'metlerini, ola kim sa'adetlenmiş olasız. [108b]/(6)=
7/69*

sā'at (Ar.): Saat, vakit, an.

Şolok sā'at bir yire dirildi, bir laħzada tamām oldı. [40b]/(19)= 2/259

*Pes geçikdürmezler bir sā'at ve ögürtemezler daħı ol 'azabı. [138b]/(1)=
10/49*

*Ve kaçan ki Tañrınuñ va'desi haħkđdur denildi ve kıyāmetde şübhe yoħdur
den-ıdı siz didüñüz ki. Biz bilmezüz sā'at ve kıyāmet nedür itmezüz biz illā
gümān didüñüz ve biz yaħīn idici degülüz kıyāmet varlıgına didüñüz.
[294a]/(8)= 45/32*

şabā (Ar.): Gün doğusundan esen bir rüzgar.

*İy şunlar ki ĩmān getürdiler anuñ Tañrıñuzuñ ni'metini ki sizüñ
üzerüñüzedür şol vaħt ki size leşkerler geldi müşriklerden pes gönderdi
anlaruñ üzerine şabā yilini ve daħı nice leşkerler ki siz anı görmedüñüz.
[246a]/(8)= 33/9*

şabāħ (Ar.): Sabah vakti, sabah.

*Ve taħkīk siz geçersiz siz anlaruñ üzerine şabāħ vaħtinde ve gicede.
[264b]/(3)= 37/137-138*

şabāħ namāzı: Sabah namazı.

Murād bundan şabāħ Namāzı'nuñ iki rek'at sünnetidür. [308a]/(16)= 52/49

şabaħ ol-: Sabah olmak.

Kaçan ki şabaħ oldı geldiler, Muħammed'e ĩmān getürdiler. [5b]/(14)= 2/20

şabaħa degin: Sabaha kadar.

Anasınuñ başı ucında otururđı tā şabaħa degin. [12b]/(4)= 2/72

şabāhda ahşāmda tesbīh idiciler. Sabah ve akşam tesbih edenler.

*Tesbīh olunur anıñ-içün şabāhda ahşāmda tesbīh idiciler. [213a]/(9-10)=
24/36-37*

şabāhı yaradan. Sabahı yaratan, Allāh.

*Kaçan ki ağara ya'nī Geceyi Şabāhı yaradan Tañrı haqq-ıçün. [339a]/(12)=
74/32-37*

şabāhlarda ve ahşamlarda secde it- sabah ve akşamları ibadeet edenler.

*Ve Tañrıya secde ider şol ki göklerdeür ve yerlerdeür dilese dilemese ve
gökleri dañı bile secde ider şabāhlarda ve ahşamlarda. [157b]/(2-3)= 13/15*

şabāhla- Sabahlamak.

*Ve tahkīk şabāhladı anları bir 'azāb ki müstemirrdür kıyāmet 'azābına ulaşuq.
[311a]/(15)= 54/38*

sābık (Ar.): Geçen, geçmiş.

Ve-tüçünci, Sābıklar'dur. [313b]/(17)= 56/10-11

şabır, şabr (Ar.): Sabır.

Dükelisi şabır idicilerdindür. [199b]/(21)= 21/85

*Ne eyü şevābdur 'amel idenlerüñ şevābı Şunlar ki şabr itdiler ve kendülere
rızk virene tevekkül itdiler. [237b]/(17)= 29/59*

şabr eyle- Sabretmek.

*Ve şabr eyle şunuñ üzerine ki söylerler ve terk eyle anları eyü terk itmek kim
anda yaman kelecı olmaya ve ço beni saña inanmayanlar ki ni'met ayeleridür.
[337b]/(7)= 73/10*

şabr it- Sabretmek.

*İy Perverdigārumuz! Dök üzerümüze şabr itmegi ve bizi müsülman öldür.
[111b]/(2)= 7/126*

şabr itdür- Sabrettirmek.

Ne şabr itdürdi bunları od üzerine? [26a]/(4)=2/175

şābir (Ar.): Sabreden.

*Eyit yā Muḥammed münezzehdür ve şābirdür benüm Tañrum. [179a]/(17)=
17/90-93*

şābit (Ar.): Yerinde duran, hareketsiz, gerçek, sağlam.

*Dök bizüm üzerümüze şabrı ve berkit ayaklarımızı, şābit eyle ve yardım
eyle bize, kāfir cemā'atı üzerine. [38b]/(17)= 2/250*

şābit it-: Sabit kılmak, yerinde bırakmak.

*Eyit yā Muḥammed ki indürdi Qur'an'ı Cebrāyıl 'aleyhi's-selām senüñ
Tañruñdan hikmet-ile tā şābit ide şunları [171b]/(21)= 16/102*

şābit kal-: Sabit kalmak, yerinde kalmak.

*Ve Tañrı pāk ide, şunları kim ĩmānlarınıñ üzerine şābit kaldılar. [55b]/(3-
4)=3/141*

*Ya murād bundan, ol kāfirlerdür kim küfürleri üzerine şābit qalmışlardur
ĩmān getirmezler. [4a]/(1)=2/6*

şābit kıl-: Sabit kılmak, yerinde bırakmak.

*Ve bağlamağ-ıçün şabrı gönlüñüz üzerine ve şābit kılmağ-ıçün ol yağmur-ıla
ayaqları. [119a]/(1)= 8/11*

şābit ol-: Sabit olmak, yerinde durmak.

*Ve şunlar ki ĩmān getirürler āhirete, ĩmān getirürler bu kitaba ve anlar
namazları üzerine şābit olurlar, rükū'-ile, sücūd-ile. [97a]/(18)= 6/92*

şābit olan: Sabit olan.

Ve ben evvel ĩslām üzerine şābit olanlardanam. [103b]/(16)= 6/163

şābit qadem (Ar.): Yerinde veya sözünde duran.

*Ya nī iy kāfirler, Tañrıñuzı birleñ ve iy 'āşīler Tañrıñuza muṭī' oluñ! Ve iy
münāfıqlar, Tañrıñuzı birlen ve iy 'āşīler, Tañrıñuza muṭī' oluñ ve iy*

münāfıklar Tañrıñuza muhliş oluñ ve iy muñi⁶ ler, gitdüğüñüz yolda şābit kadem oluñ! demek olur. [5b]/(18)= 2/21

şābit-kadem ol-: Yerinde veya sözünde durmak.

Çün ki İmānda şābit-kādem olmaduñuz. [298b]/(14)=47/22

şabr → **şabır**.

sācid (Ar.): Secde eden, alnını yere koyan.

Gürürsin anları ki rāki'ler sācidlerdür ya'nī namāz-kārlardur. [302a]/(5)= 48/29

şaç : Saç.

Pes tutulalar şaçarlarīle ayaklarından tamūya sürmek-içün. [312b]/(14)= 55/41

Bir cānever yoқdur illā Tañrı dutucıdur anlarıñ alnı şaçını. [145a]/(16)= 11/56

şaçına yapış-: Saçına yapışmak, saçından tutmak.

Bu sözi Hārūn'ıñ şaçına yapışup didi. [194b]/(1)=20/92-93

şaç-: Saçmak, dağıtmak, serpmek.

Ve ol yir ki, anda dāne şaçarsız, arı ve kuvvetlü yir gerek ki, bitüre. [41a]/(20)=2/261

Gördüñüz mi şunu ki öküz-ile sürüp tuħm şaçarsız? [314b]/(17)= 56/63

şaçıl-: Saçılmak, dağılmak, serpilmek.

Kaçan ki anları görseñ şaçılmış incü şanasın çoқlığından Ve kaçan ki görseñ anda görürsin Na'īm'i ve ulu melegi kim anı uzunı biñ yıllık yol ola. [341a]/(10)= 76/19

şaçılıçı: Saçılan.

Ve indürdük Bulutlardan şaçılıçı. [342b]/(20)= 78/14-16

şadaka (Ar.): Bağış, sadaka.

Şadağa idüñ şundan ki ruzî, kılduk size, andan öñdin ki, size gele bir gün ki, anda şatu bazar yok ve dostlık dahı yok ve şefâ'at dahı yok, kimsenüñ sözi geçmez. [39b]/(9)= 2/254

Pes eger şadağa virmezseñüz Tañrı ğanîdür şadekañuzdan ve Tañrı kabül eyledi tevbeñüzü. [319b]/(3)= 58/13

şadağa bereketi: Sadaka bereketi.

Ve örter sizden, ya'nî giderür günāhlaruñuzı, ol şadağa bereketi-le. [42b]/(11)= 2/271

şadağa eyle-: Sadaka etmek.

Eyit, yā Muhammed. Maluñuzuñ artuğın şadağa eyleñ. [33a]/(10)= 2/219

şadağa iden kullar. Sadaka eden kullar.

Şabr iden kulları ögüñ ve gerçek kulları ögüñ ve Tañrıdan korğan kulları ögüñ ve şadağa iden kulları ögüñ ve seherlerde istiğfār iden kulları ögüñ. [46a]/(19)=3/16-17

şadağa idenler. Sadaka edenler.

Ya'nî keremi çokdur ve bilür şadağa idenlerüñ niyetlerini. [42b]/(1)= 2/268

şadağa it-: Sadaka etmek.

Misālları şunlaruñ ki şadağa iderler Tañrı yolında bir dane gibidür kim yedi salķum buğday bitürdi. [41a]/(14)= 2/261

şadağa üleşdür-: Sadaka bölüştürmek.

Gerek dutalardı aña ser-keşlik idüben ve anlardandur şol kimse ki 'ayb ider saña şadağa üleşdüdüğünde. [128a]/(12)= 9/58

şadağa vir-: Sadaka vermek.

Hāl bu ki kavmi'-ıdı ve māl eyesi ki Ebū Bekr'dür qarābet eyelerine şadağa virmege ve miskīnlere ve Tañrı yolında hicret idenlere ve 'afv itsünler ve günāhlarından geçsünler. [211b]/(9)= 24/22

şadakaları kabûl it-: Sadakaları kabul etmek.

Taîrî bereketin götürür ribAnuñ ve kabûl ider şadakaları. [43b]/(4)= 2/276

şadakalaruñuzı zāyi' kıl-: Sadakaları ziyan etmek.

*Zāyi' kılmañ şadakalaruñuzı, minnet itmeg-ile ve incitmeg-ile. [41b]/(9-10)=
2/264*

şadakanuñ āşikāresi: Sadakanın açık olanı.

*Kaçan ki peygamber 'aleyhi's-selām şadakaya kindurdı, eyitdiler. Ya
Rasūla 'llah! Şadakanuñ āşikāresi mi yegdür, ya gizlusi mi? [42b]/(7)= 2/271*

şadakasın men' idici: Sadakasını men eden.

Kaçan aña hayr erişse zekātın, şadakasın men' idicidür. [334a]/(15)= 70/21

şadakayı beyān it-: Sadakayı açıklamak.

*Ya 'nī şadakayı beyān itdügi gibi beyān ider Taîrî size āyetleri, emirden,
nehyden, helālden harāmdan. [33a]/(11)= 2/219*

şadakayı gizle-: Sadakayı saklamak.

*Eger gizlerseñüz şadakayı ve anı faqırlara virürseñüz, pes ol yigrekdür size.
[42b]/(8)= 2/271*

şadaqa-i māl: Malın sadakası.

Ba 'zı müfessirler, murād bundan, şadaqa-i māldur, didiler. [3b]/(7)= 2/3

şadef (Ar.): Sedef, inci.

Güyā ki anlar şeh-dāne incülerdür ki şadefden şimdi çıkdı. [307b]/(4)= 52/24

şādık (Ar.): Doğru, gerçek.

Bedürüstī ol şādık Peygāberdi. [188b]/(15)=19/41

şādır (Ar.): Çıkan.

*Yimeñüz mällaruñuz arañuzda, bāñıl-ile, yalan and-ile, zālamlere çakmağ-ile,
meger ticāret-ile ola, ki biribiriñüzüñ rızāsı-la şādır olmış ola sizden
muzāraba mālı gibi ve öldürmeñ kendü nefslerüñüzü, ya 'nī ādem öldürmeñ ki*

sizi yirine öldürmeyeler. [64a]/(11)= 4/29

şaf (Ar.): Dizi, sıra.

Ve senüñ Tañrınıñ emri gele ve feriştelere geleler şaf şaf olalar yerüñ çevresinde. [352a]/(2)= 89/22-23

şaf ol-: Sıra olmak.

Ol günde Rüh tura ki âdem şüretinde bir melekdür feriştelere dahı şaf olub. [343a]/(18)= 78/36-38

şafşaf ol-: Sıra sıra olmak, sıralanmak.

Ve senüñ Tañrınıñ emri gele ve feriştelere geleler şaf şaf olalar yerüñ çevresinde. [352a]/(2)= 89/22-23

şafâ (Ar.): Saflık, berraklık, gönül şenliğ.

Ahırine degin, tâ halvetlerinde mü'tâli'a kıllalar, mübârek hatırları şafâ bulup andan hemîşe hazz alalar, dâr-ı âhîretde anuñ-la dost rızâsın bulalar. [1b]/(1)=1

şafâ vir-: Sefa vermek.

Yiñ ve içüñ size şafâ viribeni şunuñ-içün ki işledüñüzdi dünyâda tekyelebüni tahtlar üzerine ki birbirine dizilmişdür. [307a]/(16)= 52/19-20

şafâlar sür-: Sefalar sürmek.

Ço anları yisünler ve şafâlar sürsünler ve mağrür kılsun anları tulü emel. [163a]/(6)= 15/3

şafar (Ar.): Arabi aylardan ikincisi.

Bedürüstî te'hîr itmeñ Muharrem harâmlığın Şafar âyına ya'nî Muharrem âyında ceng ideler Şafar'de itmeyeler. [126b]/(6)= 9/37

Bedürüstî te'hîr itmeñ Muharrem harâmlığın Şafar âyına ya'nî Muharrem âyında ceng ideler Şafar'de itmeyeler. [126b]/(5-6)= 9/37

şaff (Ar.): Dizi, sıra.

şaff bağla-: Sıralanmak, dizilmek.

Şaff bağlayan gâzîler hakkîçün cengde şöyle ki gerekdür ve sürüci ferîşterler hakkîçün bulutları kanķı iklîme buyruldırsa daķı okuyıcılar hakkîçün Kurʼân'ı bedürüstî sizüñ Tañrıñuz bir Tañrıdur. [261b]/(2)= 37/1-4

şāff dutıcı: Sıra tutan.

Ve taķķîķ biz şāff dutıcılaruz ve taķķîķ biz tesbîh idicilerüz ve egerçi ki Mekke Ehli dirlerdi eger bizüm ğutumuzda bir kitāb olaydı evvelkilerden ki bize bir Peyğāmbere getüreydi gerek biz rāst ğulardan olayduķ pes Muĥammed'e inkār itdiler şoñra bileler ki ne işlediler. [265a]/(8-9)= 37/165

şaff ol-: Sıra olmak.

İderler yolında şaff olup. [324a]/(1)= 61/4

Andan şoñra gelüñ şaff olup ve taķķîķ ğurtuldu bugün şol ki ğālib oldu. [193a]/(3)= 20/64

şaff şaff: Sıra sıra.

Ve 'arz olundılar ğıyāmetde Tañruñ üzerine şaff şaff. [183b]/(15)= 18/48

şāfî (Ar.): Arınmış, saf.

Ġünüñ heybetinden ke'd-dihān şāfî ğül yağı gibi eriye. [312b]/(9)= 55/37

şāfîlık: Saflık.

Ki şırçalardur şāfîlıkda ğümüşdür levinde. [341a]/(6)= 76/16

şāğ: Sağ taraf.

Ġizlü olmayıserdür sizüñ gizlü işlerüñüzden bir nesne ve ammā şol ki virildi anuñ bitisi şāğ eline, pes eydür ki. Gelüñ oğuñ benüm kitābımı. [333a]/(12)= 69/19

şāğ eline virilmiş ol-: Sağ eline verilmiş olmak.

Fe ammā şol ki anuñ Bitisi şāğ eline virilmiş ola. [347a]/(7)= 84/7

şāğ ellerine şunul-: Sağ ellerine sunulmak.

Kāğıdları sağ ellerine şunuldi. [313b]/(13)= 56/8

şag-: Sağmak.

Pes aňlatduk qazıyyayi Süleymān'a dāhı Dāvūd 'aleyhi's-selām anuñ hūkmine rucū'itdi ki qoyunı anlar şagalar ve yūñini kırqalar. [199b]/(7)= 21/79

şag: 1. Sağlam, temiz, saf.

Şagdur, anda 'ayb yoqdur, ya yekrenkdür, anda ben yoqdur. [12a]/(17)= 2/71

2. Sağ.

Ve anlardan da 'vet olunurlardı secdeye şaglariken. [332a]/(20)= 68/42-43

şagalt-: İyileştirmek, tedavi etmek.

Ve şagaldurduk, anadan gözsüz toğanı Ve abraşı oñuldurduñ, benüm destūrum-ile. [89a]/(12)= 5/110

şagaltmak: İyileştirme, tedavi etme.

Ölü diriltmek gibi, gözsüzi gözlü eylemek gibi, abraşı şagaltmak gibi. [14b]/(1)= 2/87

şagāyir (Ar.): Küçük günāhlar.

Meger şagāyir ki 'afv ider anları kebāyirden şakınıcaq. [309a]/(19)= 53/32

şagıl-: İyileşmek, tedavi olmak.

Sayibe ol dişidür en'āmdan, kaçan ki birisi seferden gelse, ya hastalıqdan şagılsa, bir deveyi şalivirür ler-idi putları-y-içün, milklerinden çıkarurlar-idi ve yüki andan men' iderler-idi ve andan toğanlar erlerüñ olurdi, 'avratlara nesne yog-ıdı. [88a]/(8)= 5/103

şagın→ şakın.

Ve şunlar ki dürüşdiler bizüm Qur'an'ımızda bizi 'aciz idevüz şaginub. [204a]/(19)= 22/51

şagır: Sağır.

*Ol la'net itmek kör itmek şağır itmek gönüllerine mühür urmağ. [298b]/(21)=
47/25*

şağır eyle-: Sağır etmek.

*Ya'nī hağ Te'ālā bunlaruñ gönüllerin kör eylesün, neye anlamazlar ve
kulağların şağır eylesün, neye işitmezler ve gözlerin kör eylesün, neye
görmezler, dimek olur. [4a]/(7)= 2/7*

şağır it-: Sağır etmek.

Pes şağır itdi anları ve kör eyledi. [298b]/(15)= 47/23

şağır ol-: Sağır olmak.

Andan soñra girü kör oldı, şağır oldı çoğı anlardan. [85a]/(15)= 5/71

şağır işitdür-: Sağır işittirmek.

*Yā Muhammed! Şağır işitdürür misin ya körlere gösterür misin ki hağğ yolu
görelər? [288b]/(1)= 43/40*

şağırılık: Sağırılık.

*Ve gönülleri üzerine perdeler eyledük, ki māni'dür añlamağdan ve
kulağlarında şağırılık kılduğ, hağğı işitmezler. [92a]/(4)= 6/25*

şağırılık kıl-: Sağırılık yapmak.

Ve kulağlarında şağırılık kılduğ. [184b]/(3)= 18/57

şağırılık ko-: Sağırılık.

*Ve kulağlarından şağırılık koduğ ve kaçan ki zıkr itdüñ Tañrıñı Qur'an'da
yaluñuzluğ-ile ya'nī Lā İlähe İlla'lläh didüñ. [176a]/(13)= 17/46*

şağış: Sayı, miktar.

*Kimdür ālüderak yardımcı yöninden ve kim azrakdur şağış yöninden?
[337a]/(5)= 72/24*

*Ve yazduğ Musā-y-içün zümürüdden tahtalarda ki kudretten yonılmışdı,
şağışda on tahta idi, her nasihat ve öğüt ve her nesneyi beyān kılmağ, pes tut*

elvāhı himmeti-le. [113a]/(8)= 7/145

Bir nice günler ki şağışı otuz gündür. [27a]/(15)= 2/184

Ve taqdır itdi aña menziller-ile yigirmi sekiz menzil dür her āyda tā bilesiz yıllaruñ şağışını ve āylaruñ hisābını. [135a]/(14)= 10/5

şağışa gelmez nesne. Saya gelmez nesne.

Hîç şān 'a şağışa gelmez nesne'-idi. [340b]/(2)= 76/1

şağışla-: Saymak.

Ve Tañrı bildi şunu ki Peygāamberler katında vardur ve şağışladı hernesneyi 'aded-ile ya'nī cümle maḥlūkātı kaṭreden zerreden heb şayar bilür.

[337a]/(12)= 72/27-28

şağışlan-: Sayılmak.

Ve şatdılar anı az behāya şağışlanur aḫcaya ya'nī kırk aḫca ḫadarına.

[150a]/(14)= 12/20

şahlık : Sağlık, sıhhat.

Ve anlara döndi şol nesne ki aña istihzā iderlerdi ve eger datdursak ādemoĝlanlarına bizden emīnlik şahlık ni'met rahmet andan soñra alsak anı andan bedürüstī ol inanmasuzdur münkirdür. [142a]/(20)= 11/9

Ve kaçan ki in'ām idevüz ādem üzerine şahlıĝ-ile bāylıĝ-ıla yüz çevürür bizden ve ıraĝ olur īmāndan bir uğurdan. [178b]/(13)= 17/83

şahmak: Sağma.

Südin şahmak gibi binmek gibi. [203a]/(14)= 22/33

şahrak: Daha sağlam.

Ol bardaḫlar-ile ve ibriḫler-ile ve şahraklar-ile ki aḫ şucīle doludur.

[314a]/(2)= 56/17-21

şahābe (Ar.): Hz. Muhammed'I görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş kimseler.

Şahābe daḫı delerlerdi anlara girmek-içün. [320a]/(21)= 59/2

şahābe'nün serverleri.

Ve Cebrāyīl ve mü'minlerün şālihi ki şahābe'nün Serverleri Ebū Bekr, 'Ömer, 'Osmān, 'Alī rażıya'llāhü 'anhüm ve feriştelere bunlardan sonra yardımcılarıdır. [329a]/(6)= 66/4

şāhib (Ar.): Sahip, malik.

Şol ki günāh işleye, 'azāb olur anuñ-la ve bulunmaz aña, Tañrıdan ğayrı, bir yardımcı ve bir şāhib. [72b]/(12)= 4/123

Ve yokdur sizün-içün Allāh'dan ğayrı bir şāhib ve ne yardımcı. [17b]/(6)= 2/107

şāhibi ol-: Sahibi olmak.

Tañrı anlara 'azāb itmeye, ğal bu ki anlar men' iderler Kā'be'den ve anlar anuñ şāhibi olmadılar. [120b]/(2)= 8/34

şahīfe (Ar.): Sayfa.

Ve eger seni yalanlarsa taḥkīk yalanladı şunlar ki anlardan öñdün-ıdı geldi anlara Peyġāmbere mu'cizeler-ile ve Şahīfeler-ile ve nūr Kitābile ki Tevrāt'dur İncıl'dür andan sonra dutdum şunları ki kāfir oldılar nice oldı benüm inkārum anlara? [257a]/(3)= 35/25

şahīha (Ar.): Gerçek doğru.

Ħalvet-i şahīha daḥı el urmak gibi, ya'nı el urmasa, ya ğalvet olmasa, nişf mehr lāzım olur. [36b]/(2)= 2/236

şahīha (Ar.): Gerçek, doğru.

El ursa, yā ğalvet-i şahīha olsa, tamam mehr lāzım olur. [36b]/(3)= 2/236

şāhir (Ar.): Sahir.

Eyitdiler. Sāhir degülsin. [151b]/(5)= 12/37

şahrā (Ar.): Sahra, kır.

Ol şahrāda azup Mısrı bulıncaya dek ğidāları bunlar-ıdı. [10a]/(9)= 2/57

şahrāya at-: Sahraya bırakmak.

Pes atduķ şahrāya ve ol ĥasta-ıdı. [264b]/(12)= 37/145

şahrāya atıl-: Sahraya bırakılmak.

Eger aña erişmese Tañrısınun rahmeti, şahrāya atılurdu mezmūm olup.

[332b]/(7)= 68/49

sā'ibe (Ar.): Başı boş bırakılmış hayvan.

Ve eger murdar olursa baĥīradan sā'ibeden olan, pes anlar anda ortaķlardur erkek ve dişi Tañrı 'ākıbet idiser anarla vaşflarla bedürüstī ol, ĥikmeti-le işleyicdür ve bilicidür. [101b]/(6)= 6/139

sa'id (Ar.): Mutlu, uğurlu.

Ve ammā şunlar ki sa'id oldılar uçmaķdadur ebedī olduķları ĥâlde anda gökler yirler dāyım olduķca illā şunu ki Tañrıñ diler uçmaķdan ve ulu ni'metlerden 'aṭā yöninden ki arası uzulmaz. [148a]/(17)= 11/108

şā'ika (Ar.): Şimşek.

Bunlar eyitdiler. Hergiz inanmazuz, tā Allāh Te'alāyı 'ayān görmeyince didilerse, şā'ika geldi, bunları bir uğurdan yakdı. [10a]/(3)= 2/55

Pes dutdı anları ĥor idici ĥor idici 'azābuñ şā'ıķası kazandukları günāh sebebile. [279a]/(19)= 41/17

şāim (Ar.): Oruç tutatn, oruçlu.

Biri şāimlerdür oruc dutanlardur. [133a]/(15)= 9/112

sa'ir (Ar.): Diğer, başka.

Bedürüstī ol şeyṭān anı azdurur ve ĥulağuzlar Sa'ir 'azābına. [201a]/(19)= 22/4

Ba'zilar ĥatında Bizüm ĥatumuzda, eger üstinde ĥacc ve keffāretten var-ise, ya sa'ir vācibetden var-ise vācibdür. [26b]/(21)= 2/180

şakal: Sakal.

Hārūn eyitdi. İy anamoğlı batışma şaçaluma ve saçuma! taḥkīk ben qorqđum ki diyesin bulduñ Benī İsrā'īl'e arasını ceng-ile ve benüm sözüme muntezır olmaduñ diyesin didi. [194b]/(2)= 20/94

şaçalın ḥālinde ko-: Sakalını gerektiği gibi bırakmak.

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri mazmazadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şaçalın ḥālinde qomaqdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmaq-dur, ya'ni kasiq yülümekdür, biri istincādur, biri qoltuk yülümekdür, biri tırnaq kesmekdür. [19b]/(10)= 2/124

saḳf (Ar.): Tavan, çatı.

Qaldurđı anuñ saḳfını ve anı arasta kıldı. [344a]/(6)= 79/28

saḳf eyle-: Çatı yapmak.

Ve gögi şaḳlu saḳf eyledük ki şeytān eli irmez. [197b]/(8)= 21/32

saḳfını kaldur-: Çatısını yükseltmek.

Qaldurđı anuñ saḳfını ve anı arasta kıldı. [344a]/(6)= 79/28

şaḳın: Asla, sakın.

Dört 'avretüñ Zeyneb'i şaḳın boşama dirsın ve qorq Tañrıdan dirsın ve zikrlersın nefsüñde şunu ki Tañrı anı aşkere idicidür Qur'an'-ile ve ḥalkdan qorqarsın ve Allāh evlādur sen andan qorqmağa vaqtā ki bitürdi Zeyd Zeyneb'den ḥācetini saña everdük anı tā ki mü'minler üzerine ḥarac olmaya oğul oquduqlarınıñ 'avretin almaqda. [248a]/(12)= 33/37

şaḳın-: Korkunmak, çekinmek.

Buñcılayın beyān ider Tañrı, āyetlerini ḥālqa, ola kim şaḳınalar cimā' dan i'tikāfda. [28b]/(2)= 2/187

Ola kim siz şaḳınasız taḳvā etgin dutup günāhlardan yığlınasız. [5b]/(20)= 2/21

şakınmak: Korkunma, çekinme.

Şıgınuram Tañriya zîrâ ki elümden gelmez andan şakınmak. [358a]/(6)=

114/1-6

sâkin (Ar.): Oturan, sakin.

Ve didük Fir'avn'dan şoñra Ya'küb oğlanlarına: Sâkin oluñ Mısr Milki'nde pes kaçan ki kıyâmet gele getürevüz sizi karış kattı. [180a]/(8)= 17/104

sâkin eyle-: Durdurmak, oturtmak.

İy bizüm Tañrımız! Sâkin eyledüm tâ namâzı kıllalar. [162a]/(9)= 14/37

sâkin it-: Durdurmak, oturtmak.

Sâkin idüñ boşaduguñuz hâtūnları ne yerde turursañuz siz gücüñüz yitdüğinden ve anlara zahmet itmeñ tar itmek-içün anlaruñ üzerine ve eger yüklüler olsalar nafağa idüñ anlaruñ üzerine tâ toğurınca ve eger Rac'î boşamış olacak olursa aña nafağa var, süknâ var ve eger Bâyin boşadısa nafağa var, süknâ var. [328a]/(6)= 65/6

sâkin kı1-: Durdurmak, oturtmak.

Pes vahy itdi anlara Tañrısı ki. Elbette zâlimleri helâk iderüz ve elbette sizi sâkin kı1uruz anlardan şoñra ol se'âdet. [160b]/(10)= 14/14

sâkin ol-: Durmak, oturmak.

Ol Tañrı şol Tañrıdur ki yaratdı sizi bir nefsdan ve ol nefsdan 'avratını Havvâ'yı eyledi, tâ sâkin ola meyl idüp, cennetde vahşet itmeye. [117a]/(4)= 7/189

sâkit: Susan, sessiz olan.

Vaktâ ki sâkit oldı Mūsâ'dan ğazab, aldı elvâhı. [113b]/(17)= 7/154

şakla-: Korumak, muhafaza etmek.

Pes yarlığa şunları ki tevbe eylediler ve yoluñı yürüdiler ve şakla anları tamü 'azâbından. [273b]/(17)= 40/7

Ve illā kim Allāh şakladı her yamanlıktan sizi. [121a]/(16)= 8/42

*Bedürüstī ol münāfıklar ne yaman işlediler! Andlarını kağan idindiler anuñ-
la cānların, mālların, ‘ayāllerin şakladılar. [319b]/(11)= 58/16*

*Pes yin şundan ki şakladılar sizün-içün ve anuñ Tañrı adını, şalıcağ üzerlerine
ve korquñ Tañrıdan. [78a]/(10)= 5/4*

Ve şakladuk anı her şeytāndan ki mel‘undur. [163a]/(21)= 15/17

*Şaklañ nefslerüñüzi tamū odından ki anuñ tutruğı ādemdür ve taşdur.
[329a]/(12)= 66/6*

Pes Kitāb’ını şaklar şeytān vesvesesinden. [204b]/(3)= 22/52

*Ve eyit yā Muḥammed Īmān getüren ḥātunlara yumsunlar gözlerini nā-
mahremden ve şaklasunlar od yirlerini ve aşkere itmesünler bezek yirlerini.
[212a]/(11)= 24/31*

şaklayan: Saklayan, koruyan.

*Bu şol nesnedür ki va‘de olunduñuzdı dünyede her Tañrıya yüz tutup
Tañrınuñ ḥudūdın şaklayanlarçün. [304b]/(12)= 50/32-33*

şaklamak: Saklama.

Zīrā andı az içecek, kişi kendüyi şaklamak kolay gelür. [34a]/(7)= 2/224

*Andan soñra Mūsā’ya ‘aleyhi’s-selām Tevrāt’ı gönderdik yirine getürmeg-
içün kerāmeti şunuñ üzerine ki şeri‘etümüzi ḥüb yirine yitürdi ve beyān
kıлмаğ-içün Tañrıdan her nesneyi ve togru yol ve ‘azābdan şaklamağ-içün.
[103a]/(8)= 6/154*

şaklamaklık: Saklama, muhafaza etme.

*Bedürüstī bezedük dünyā gökini yılduzlar zīnet-ile ve şakladuk göki
şaklamaklık her mütemerrid şeytāndan tā kulak urmayalar ulurağ cemā‘ate ki
Tañrınuñ ḥükmin yazan feriştelerden. [261b]/(7)= 37/7*

şaklan-: Saklanma, muhafaza edilme.

Ve şunlar ki şaklandılar nefslerinüñ bahıllıgından pes anlar şol kurtulanlardan ve se'adetlenicilerdür. [327a]/(16)= 64/16

şaklanıcı: Saklanan, muhafaza edilen.

Ve helâl oldı size, bundan ğayrı siz talep itmeklik mâllaruñuzla, şaklanıcılar olduğuñuz hâlda, şehvetüñüz harama harc itmedüğüñüz hâlda. [63b]/(5)= 4/24

şaklaş-: Gözetmek, korumak.

Şaklaşuñ beş vakt namaz üzerine, vahtlarında arı abdest birle, rükü'-ile, sücüd-ile ve orta namâz üzerine ki ikindü namâzıdır. [36b]/(18)= 2/238

şaklayıcı: Saklayan, koruyan.

Nüh eyitdi. Hergiz bugün şaklayıcı yoqdur Tañrı emrinden illâ şol ki Tañrı aña şefkat itdi. [144b]/(3)= 11/43

Ve şunlar ki anlar emânetlerini ve 'ahdlerini ki berkitmişlerdür şaklayıcılardır. [206a]/(13)= 23/8

şaklu: Saklı, gizli.

Levh-ı Maḥfūz'dadur, Tañrı katında şakludur, beklüdür. [348a]/(6)= 85/22

şaklu sakf eyle-: Saklı çatı yaratmak.

Ve gögi şaklu sakf eyledük ki şeytân eli irmez. [197b]/(8)= 21/32

şakşı: Saksı.

Yaraḫdı Ādem'i kuru balıqdan ki şakşı gibidür. [312a]/(6)= 55/14

şal-: Salmak.

Eger dişi toğursa, kulaĝın yırarlarıdı, şalarlarıdı, südini erenler yirler-idi, 'avratlar yimez-idi. [88a]/(6)= 5/103

Şu eyitdi. İlāhî, baña virdüğüñ pākliğuñ haqq-ıçün dilerem senden ki ol bendelerüñi benim kapuma şalasın andan 'amellerini görmekile, qabül idesin, didi. [349b]/(11)= 89/1

Ba'zılar eydür. Āyetüñ sebab-i ñuzüli oldur kim, Abdullah bin Caḥṣī kim şaldı, Receb ayında ceng itdi. [32b]/(19)= 2/217

Pes Cebrāyīl'i şaldıḡ daḡı üfürdi anuñ qoyına bizüm emrümüzden ve gerçekledi Tañrısı'nuñ Kelimesi'ni ve Kitābları'nı. [329b]/(16)= 66/12

Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz Tañrı feth itdi anı ve illā kim havāle ider Peygāmblerleri'ni şunuñ üzerine kim diler. [320b]/(10)= 59/6

şalā (Ar.): Cenazeye çağırmaq için minarede okunan dua.

şalā vir-: Cenazeye çağırmaq için minarede dua okumak.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Qaçan ki şalā vireler namāz-ıçün Cum'a güninde ki 'İdudur mü'minlerüñ, pes sa'y idüñ Allāhü Te'alānuñ zıkrine ve terk idüñ almaḡı şatmaḡı. [325a]/(12)= 62/9

şalā eyle-: Cenazeye çağırmaq için minarede dua okumak.

Ve rukū'sücüd idenler-ıçün ve şalā eyle ḡalk içinde ḡacc itmege. [202b]/(17)= 22/26

şalāḡ (Ar.): Düzelmeye, iyileşmeye, barış.

Ve eyü 'amel idem ki begenesin ve şalāḡ ruzi eyle benüm-ıçün benden gelenlerde ve ben tevbe itdüm saña ve ben Tañrıyı birleyenlerdenem. [295b]/(6)= 46/15

şalavāt (Ar.): Hz. Muhammed'e edilen dualar.

şalavāt getür-: Hz. Muhammed'e dua etmek.

Günāḡ yoḡdur anlaruñ üzerine atalarında anlaruñ ya'ni ataları ḡātünlaruñ üzerine girmekde ve ne oğullarında anlaruñ ve ne qardaşlarında anlaruñ ve ne qardaşları oğlanlarında ve ne kızqardaşları oğlanlarında ve anlaruñ dīnındaḡı 'avretlerde günāḡ yoḡdur ki anlaruñ üzerlerine gire ve daḡı şunlarda günāḡ yoḡdur ki mā-melekler-ile şatun aldılar cāriyelerden ve qorquñuz Tañrıdan

bedürüstî Tañrı her nesne üzerine hâzırdur bedürüstî Allāhü Te‘ālā ve ferişterleri şalavāt getürürler Peygāmbere üzerine ya‘nî Tañrı rahmet ider ve ferişterleri istiğfār iderler. [249b]/(20)= 33/56

şalgım → **ılgım şalgım**.

şalım-: Salıverilmek, bırakılmak, salınmak.

Biri kız oğlan ak atlas döşekler şalındı. [151a]/(5)= 12/30

Andan soñra kalkdı evine getdi şalını. [340a]/(15)= 75/33

şalınıcı: Salınan, bırakılmak.

Ve Allāh sevmez her şalınıcı mütekebbiri. [317b]/(1)= 57/21

şalış-: Çekişmek.

Ve anuñ ol vaqtā ki öldürdüñüz ‘Āmil’i, pes birbirüñüze şalışduñuz ol huşümetde ve Allāh Te‘ālā çıkarıcıdur, şunu kim [12a]/(21)= 2/72

şalıvir-: Salıvermek, bırakıvermek.

Pes şalıvir bizümle Ya‘kūb oğlanlarını ve ‘azāb itme anlara! taḥkīķ geldük saña ḥuccetile. [192a]/(17)= 20/47

Taḥkīķ geldüm size ḥuccet-ile Tañrıñuzdan, pes şalıvir benüm-ile Benī İsrāyil’i kullanma. [110b]/(16)= 7/105

Görmedüñ mi haber virülmedüñ mi Qur‘ān’da ki bedürüstî biz şeytānları şalıvirdük kâfirler üzerine kim kişkürürler anları kişkirmeklik nüsik itmek üzerine? [190b]/(11)= 19/83

şalı virmek: Salıverme, bırakıverme.

Ya şalı-virmekdür, iḥsān idüp, ya‘nî ḥaḥḳımı ödeyüp. [34b]/(20)= 2/229

şalıviril-: Salıverilmek, bırakıverilmek.

Ve kaçan ki yüklü develer ki toğurmağa yaḳlaşa şalıvirile. [345a]/(13)= 81/4

şālīḥ (Ar.): İyi, uygun, elverişli.

Ve baş çekdiler, anları besleyenüñ buyruğundan eyitdiler. İy Şālīḥ! Getür

korçutduğunu bizi eger sen mürsellerden-isen didiler. [109a]/(10)= 7/77

şālih kavm. İyi kavim.

*Size şuncılayın ki erişdi Nūh Kavmi'ne ya Şālih Kavmi'ne ve Lūṭ Kavmi hūd
sizden ırak degüldür. [147b]/(1)= 11/89*

şālih bende. İyi kul.

Gir sen şālih bendelerümile uçmağa. [352a]/(10)= 89/29

şālih kul. İyi kul.

İki bendenün eli altındayidiler bizüm şālih kullarumuzdan. [329b]/(8)= 66/10

şālih mü'minler. İyi müminler.

*Bedürüstī şālih mü'minler uçmağdadururlar tena 'umda, şafāda. [346b]/(7)=
83/22*

şālih oğul. İyi oğul.

*Ve taleb idün, şuni ki Allāh Te'ālā sizuñ-içün yazdı, şālih oğullardan.
[28a]/(10)= 2/187*

şālih oğul vir-: İyi oğul vermek.

Vaktā ki Tañrı anlara şālih oğul virdi, eylediler ol ikisi [117a]/(9)= 7/190

şālih ol-: İyi olmak.

*Ve şol ki şālih oldı ātālarından 'avretlerinden ve zürriyyetlerinden.
[158a]/(10)= 13/23*

*Ve dahı şunları ki şālih oldı ātālarından ve 'avretlerden ve zürriyyetlerinden.
[273b]/(20)= 40/8*

şālihlerden bul-: Salihlerden bulmak.

Tiz ola ki beni şālihlerden bulasın. [230b]/(3)= 28/27

şālihlerden eyle-: Salihlerden yapmak.

Pes ihtiyār itdi anı Tañrısı dahı şālihlerden eyledi. [332b]/(8)= 68/50

şālihlere yardım it-: Salihlere yardım etmek.

Ve ol yardım ider şālihlere ve şunlara ki taparsız andan gayrı, güçleri yitmez ki size yardım itmeğe ve ne nefslerine yardım iderler. [117b]/(1)= 7/196

şāliha hātun: Salih olan kadın.

Pes şāliha hātunlar muṭi'lerdür erlerine şaklayıcılardur halvet haklarını, şol sebab-ile ki Tañrı anları anuñ üzerine yaratdı. [64b]/(12)= 4/34

sālim (Ar.): Sağlam, eksiksiz.

Ya 'nī girür, şol kimesne ki sālim kıldı yüzini Allāh'a, ya 'nī dīnini hāliş kıldı, şol hālda ki 'amellerinde ihsān ide, pes anuñ ecri Tañrı katındadır. [18a]/(6)= 2/112

şalkūm: Salkım.

Ve yedi yaş şalkūm bugdāydan ve yedi daħı kuru şalkūm ola ki dönem ben halka senüñ haberüñle. [152a]/(16)= 12/46

şalkumlar çıkar-: Salkımlar çıkarmak.

Ve hurma ağacınıñ kollarından şalkumlar çıkarduk, almağa yaқındur, ve bağçalar üzümde ve zeytun ağaçların çıkarduk, enar ağaçlarından daħı çıkarduk, tadı birbirine benzemez. [98a]/(8)= 6/99

şalt: İçine yanabcı hiçbir şey karışmamış, arı.

Ol infākuñ meşeli, şol taşa beñzer ki şayқallu sipsirülükdür, ki üzerinde toprak ola, pes aña katı yağmur toқuña daħı, pes anı şalt āb açuқ koyı ki, üzerinde toprak var mı-dı, yoksa yok mı-dı, çaқ şöyle ola. [41b]/(16)= 2/264

salṭanat (Ar.): İdari kuvvet ve kudret, padişahlık.

Ve salṭanat sizüñ ola yiryüzinde ve biz sizi ikiñüze ĩmān getürücü degülüz. [140a]/(7)= 10/78

şamān: Saman.

Andan şoñra anı uvadur dāney-ile şamān olmağ-ıçün. [270a]/(10)= 39/21

şān: Şöhret, ün.

şāna şağışa gel-: Tahmin edilmek.

Hîç şāna şağışa gelmez nesne'-idi. [340b]/(2)= 76/1

şan-: Zannetmek, sanmak.

Nolaydı işitdüğünüz vaqt ol bühtān mü'minler ve mü'mineler nefslerine hayr şanaydı ve eydürlerdi ki bu āşikāre yalandur hāşā 'Āyişe'y-ile Şafvān'dan diyelerdi! Niçün getürmediler Şafvān'uñ üzerine dört şanuk? [211a]/(4)= 24/12

Hîç şanmazduñuz ki anlar çıkalar ve taḥkīk anlar şandılar ki māni'dür anları anlaruñ ḳal'aları Tañrınuñ 'azābından. [320a]/(16-17)= 59/2

Pes ḳarışdı anuñ-la yerüñ otı şundan ki ādemoğlanları yir ve şavārlar yir tā vaqtā ki aldı yir arāyişini ve bezendi ve şandı ehlī ki bedürüstī anlar ḳādirlerdür anuñ üzerine. [136b]/(16)= 10/24

saña: Sen 2. Teklik şahıs zamirinin yönelme hali, sana.

Ve eger sen uyacaḳ olursañ mezheblerine bunlaruñ, andan şoñra saña geldi bilmekden, şoñra ki Dīn-i İslām ḥaḳdur, ḳıble Kā'be'dür, bedürüstī sen, ol vaqt ki anlaruñ mezheblerine uyasın, elbette zālimlerdensin. [22b]/(1)= 2/145

şancaḳ: Sancak.

Ve her ki arka çevürse kāfirlere, cenk günü, meger ki ğarımı meydana çekmel-içüñ geçer gibi olup yine döne daḥı kılıç oñine birağ, ya şancağa yüz dutup döne, taḥkīk döndi ol kimesne, Tañrıdan bir ğazab-ıla. [119a]/(14)= 8/16

şancış-: Çarpışmak.

Taḥkīk size 'ibret ḥāşıl oldu, iki bölükde ki uğraşdılar şancışdılar. [46a]/(2)= 3/13

şanem (Ar.): Put.

Mūsā eyitdi: Bedürüstī siz bir ḳavmsiz ki bilmezsiniz, şanemden Tañrıyı

seçmezsiniz. [112b]/(8)= 7/138

şaneme tap-: Puta tapmak.

Boyun virmedi, şaneme tapmayınca, ya hamr içmeyince. [16b]/(13)= 2/102

şanicı: Zanneden, sanan.

*Ve ‘azab idevüz münāfīk erleri ve münāfīka ‘avretleri ve müşrik erleri
‘avretleri ki şanicılardur Tañrıya yaman şanuyı anlaruñ üzerine ne yaman
hādişe olsun. [300a]/(2)= 48/6*

şap-: Sapmak.

Ve bizden yoldan şapmışlar da vardır. [336b]/(8)= 72/14

şapan: Sapan.

Şapanına ol taşu urmuş-idi. [39a]/(6)= 2/250

şarar-: Sararmak.

*Ve eger yel göndersek ekinleri mi üzerine pes görseler ki şararmış gerek
şararduğdan şoñra kâfir olalardı. [241a]/(17)= 30/51*

şararmış: Sararmış.

*Ve eger yel göndersek ekinleri mi üzerine pes görseler ki şararmış gerek
şararduğdan şoñra kâfir olalardı. [241a]/(17)= 30/51*

sarāy (Far.): Diyar, yurt, ev.

*Bedürüstī yir Tañrnuñdur virür anı kime dilerse kullarından ve āhıret sarāyı
Tañrıdan qorqanlar içüñdür. [111b]/(10)= 7/128*

şarf (Ar.): Çevirme, döndürme.

Bilürem ki nice şarf olur. [152b]/(21)= 12/55

sarhoş (Far.): Sarhoş.

*Yağın olmañ namaza, şol hālda ki sarhoşlar olasız siz, tā bilesiz ne didükleri
ve ne cünüb olduğıñuz hālda, meger seferde olasız ol vaqt teyemmüm idüñ,
namaz kıluñ; tā kim ğusl idesiz, ya ‘nī cünübüla namaza yağın olmañ, tā ğusl*

itmeyince. [65b]/(5)= 4/43

şarıl-: Sarılmak.

İy kaftānına şarılan! Bunu anıñ-üçün iderdi ki henüz Cebrāyīl'-ile āşinā degüldi. [337a]/(16)= 73/1

şarīh (Ar.): Açık, belli.

Bu heñüz şarīh harām olmazdan öñ geldi-y-idi. [33a]/(6)= 2/219

şark-: Sarkmak.

Ve Bal'am İbni Ba'ūrā kaçan ki Mūsā üzerene du'ā itdi, dili it gibi şarkdı. [116a]/(11)= 7/176

şarkıt-: Sakıtmak.

Pes şarkıtdı koğasını. [150a]/(11)= 12/19

şaru: Sarı.

Çıkar qarınlarından anlaruñ bal ki levnlere dürlü dürlüdür. Aq, şaru ve yeşil, kıızıl. [169b]/(4)= 16/69

şaru şur: Sarı su, irinli su.

Qaynar şudur ki ciger toğrar ve tamū ehlinüñ şaru şuyıdur. [267b]/(10)= 38/57

şaru şuv: Sarı su.

Ve şuvarılır şaru şuvı²-ile bedenlerinden aqar zaħmet-ile içiser anı. [160b]/(14)= 14/16

şarulıg: Sarılık.

Bilürsin anları sımālarından, yüzleri şarulıgından. [43a]/(5)= 2/273

şarvān (Far.): Deve süren, deveci.

Bedürüstī biz Mekke ehlini ehlin mübtelā kılduq açlıg-ıla niçe kim mübtelā kılduq bağ-çe ayelerini ki Yemen küylerinde şarvānda olurlardı. [331b]/(11)= 68/17

şat-: Satmak.

Olmadı bir peygambere, ki anuñ esiri ola dañı şata anı, tā ġālib ola düşmen üzerine, yir yüzinde. [122b]/(20)= 8/67

şaş-: Sataşmak.

Ve kaçan kim size şaşalar, eydürler ki. Īmān getürdük. [54a]/(8)= 3/119

şaşdur-: Karşılaştırmak.

Pes Tañrı şakladı ol günüñ şerrinden ve şaşdurdı Anları tāze yüzülükile ve şāzılığile. [340b]/(19)= 76/11

şatmak: Satma.

Ol ya'nı diyü çalup karuñları küp gibi olup yürüdükçe yıkılduğları anlaruñ, şol sebebdindür anlar didiler ki. Bedürüstı almağ şatmak ribā gibidür. [43a]/(16)= 2/275

İy şunlar ki Īmān getürdiler! Kaçan ki şalā vireler namāz-ıçün Cum'a güninde ki 'İdidur mü'minleruñ, pes sa'y idüñ Allāhü Te'ālānuñ zikrine ve terk idüñ almağı şatmağı. [325a]/(14)= 62/9

şatu bazar: Alışveriş.

Şadağa idüñ şundan ki ruzı, kılduğ size, andan öñdin ki, size gele bir gün ki, anda şatu bazar yok ve dostlık dañı yok ve şefā'at dañı yok, kimsenüñ sözi geçmez. [39b]/(10)= 2/254

şatu bazar it-: Alışveriş yapmak.

Hattā hac eyyāmı geçerdı, andan, şatu bazar iderlerdi. [30a]/(12-13)= 2/198

şā'um: Birakan, uğurlayan.

Anuñ ucından kör oldum ve birini dañı zindāna bırakduñ şā'um uğurladuñ diyü. [155a]/(5)= 12/88

şavāb (Ar.): Sevap, doğruluk, dürüstlük.

Ve ol vaktā ki öğretdüm saña, yazu yazmağı ve şavāb söylemegi ve Tevrāt'ı

ve *İncil*'i. [89a]/(8)=5/110

şavāba meyl it-: Doğruluğa eğilimli olmak.

Pes kışşa eyle anlara, Bal'am hikāyetini, ola kim fikr ideler ve şavāba meyl ideler. [116a]/(13)= 7/176

şavāb ol-: Doğru olmak.

Ve azmışraqdur cevāb yolını ki şavāb ola. [178a]/(9)= 17/72

şavāb yolr. Doğruluk yolu.

Vaktā ki geldi anlara bizüm āyātumuz gösterici olduğu hālde şavāb yolunu.
[224b]/(4)= 27/13

şavābdan yüz çevür-: Doğruluktan yüz çevirmek.

Belki anlar bir kavmdür ki yüz çevürürler şavābdan. [227a]/(7-8)= 27/60

şavābraḳ: Daha sevap.

Eyit yā Muhammed. Eger size daḫı şavābraḳ nesne-y-ile gelsem şundan ki atalarumuzu anuñ üzerine böldüñüz. [287b]/(8)= 43/24

şav-: Savmak, kurtarmak.

Ve şavduḳ anı ulu ḳurbān-ile ve bākī ḳılduḳ eyü nesneyi anuñ üzerine soñra gelenlere. [263b]/(16)= 37/107

şavma'a: Manastır.

Yıḳılurdı şavma'aları ruhbānlaruñ ve kilseleri NeşārAnuñ ve ma'bedleri Yehūd'uş. [203b]/(15)= 22/40

şavaş: Savaş.

Ol ḫaḳḳdur ki didük ṭamū ehlinuñ şavaşı eyit yā Muhammed bedürüstī ben ḳorḳuducıyam Tañrıdan artuḳ Ma'būd yoḳdur ki birdür. [268a]/(2)= 38/64

şavril-: Savrulmak.

Ve ḳarşu varduḳ şol nesneye ki işlemişlerdür 'amelden pes ol 'ameli şavrilmiş toz eyledük. [216a]/(3)= 25/23

şavur-: Savurmak.

Elbette yakısaruz anı andan külin şavurıraruz anı kül olduğdan sonra deñize bir şavurış ki andan zerre qalmaya. [194b]/(12)= 20/97

şavurış: Savurma.

Elbette yakısaruz anı andan külin şavurıraruz anı kül olduğdan sonra deñize bir şavurış ki andan zerre qalmaya. [194b]/(13)= 20/97

sa'y (Ar.): Gayret, çaba.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Kaçan ki şalā vireler namāz-ıçün Cum'a güninde ki 'İdidur mü'minlerüñ, pes sa'y idüñ Allāhü Te'ālānuñ zıkrine ve terk idüñ almağı şatmağı. [325a]/(13)= 62/9

Āzdı sa'yleri anlaruñ bu denice dirlikde ya'nī bu dünyāda. [186b]/(13)= 18/103-104

sa'y it-: Gayter göstermek, çaba göstermek.

Vekimdür zālīmrağ, şundan ki men' itdi Allāh Te'ālānuñ mescidlerini, anlarda Tañrınuñ adı zıkr olunmağdan ve sa'y itdi ol mescidlerüñ harāb olmasında? [18a]/(20)= 2/114

şay-: Saymak.

Eger size yardım ide Allāh Te'ālā, pes size gālib yoğdur ve eger sizi şaya, pes kimdür ol kim yardım ide size ol mağlūb itdüğinden sonra? [57a]/(16)= 3/160

Ve Tañrı bildi şunu ki Peyğāmblerler katında vardur ve şağışladı hernesneyi 'aded-ile ya'nī cümle mağlūkātı kaşreden zerreden heb şayar bilür. [337a]/(13)= 72/27-28

Şağınuñ bid'atden ve şayuñ ve qorquñ sizi besleyen Allāhdan. [327b]/(3)= 65/1

şayha (Ar.): Bağırma.

Bedürüstī ol kıyāmet bir şayhadur İsrāfīl'den. [343b]/(15)= 79/13

şayha 'i İsrāfīl:

*Ol gün korkıdır sizi bir korkudıcı ki şayha 'i İsrāfīl'dür evvel üfürdükte
ardınca bir dağı üfürüliser. [343b]/(10)= 79/6-7*

şaykallu: Cilalı.

*Ol infākuñ meşeli, şol taşā beñzer ki şaykallu sipsirülükdür, ki üzerinde
toprak ola, pes aña katı yağmur tokuña dağı, pes anı şalt āb açuķ koya ki,
üzerinde toprak var mı-dı, yoksa yok mı-dı, çaķ şöyle ola. [41b]/(15)= 2/264*

şayvān (Ar.): Pervaz, kıvrım.

*Tañrı şoldur ki size yeri qarārgāh eyledi ve göki binā eyledi şayvān
olmağičün. [277a]/(7)= 40/64*

sāz (Far.): Silah.

*Dağı Muhammed Muştafā ile ceng ide ve ol mālī şağışladı tā nöker idine sāz
ve şilāh idine. [356a]/(13)= 104/1-2*

seb'a (Ar.): Yedi.

*Ve eyit ki. Aşkere korkuducıyam kāfirleri ya 'nī saña Seb'a Meşānī indürdük.
[165a]/(21)= 15/89*

seb'a meşānī (Ar.): Kur'an – 1 Kerim'de ilk sureyi teşkil eden Fatiha suresi.

*Ve eyit ki. Aşkere korkuducıyam kāfirleri ya 'nī saña Seb'a Meşānī indürdük.
[165a]/(21)= 15/89*

sebā (Ar.): Yemen'de bir şehir.

sebā milki. Seba mülkü.

*Pes eyitdi. Bir nesne ihāta itdüm ki sen anı ihāta itmedüñ ve ben geldüm saña
Sebā Milki'nden ki Yemen'dedür bir haber-ile ki yaķındur. [225a]/(6)= 27/22*

şebāt (Ar.): Azim, sebat.

*Eger Tañrısınüñ huccetin görmeyeydi ol şebāt gibi şābit kılduķ Yūsuf'ı.
[150b]/(7)= 12/24*

sebeb (Ar.): Sebep, bağ, münasebet.

Şunlar ki çıkarıldılar evlerinden hakksuz meger Lā İlāhe İlla 'llāh didükleridür sebeb. [203b]/(13)= 22/40

Ba 'zılar eydür. Āyetüñ nüzüline bir sebeb dahı vardır. [16a]/(21)= 2/102

sebeb ol-: Sebep olmak.

Ve 'azāba sebeb olanı terk eyle. [338a]/(20)= 74/5

sebeb-i nüzül: İniş sebebi.

Sebeb-i nüzüli oldur kim, 'Ömer radiya 'llāhu 'anhu hatunına yakınlık eyledi, uyuduğan soñra. [28a]/(5)= 2/187

sebkat (Ar.): Geçme, ilerleme.

Ya 'nī eger Allāhdan kitab sebkat itmeye-y-dī, ganīmet mālı Muhammed ümmetine halāldur diyü, dutardı sizi, fidā alduguñuzda, ulu 'azāb. [123a]/(1)= 8/68

sebkat it-: Geçmek, ilerlemek.

Bedürüstī şunlar ki sebkat itdi bizden ki anlar uçmaqlıkdur. [200b]/(8)= 21/101

sebt (Ar.):Cumartesi.

On iki sebtüñ üzerine hüküm eyledi. [39a]/(11)= 2/251

sebt günü: Cumartesi günü.

Ve ayıtduğ anlara: İvişmeñ sebt güninde balık avlamağa ve balık avlamağı ol günde helāl görmeñ. [75a]/(11)= 4/154

sebze: Sebze.

Şol Aqşā ki bereket bırağduğ anuñ yöresine şuy-ile ağaclar-ile sebzeler-ile tā ki gösterevüz aña bizüm kudretimüz nişānelerinden. [173b]/(8)= 17/1

secde (Ar.): Secde.

Ve anlar secde iderler dün namāzında. [53b]/(11)= 3/113

secde eyle-: Secde etmek.

Pes secde eylediler, illā İblīs, i'rāz itdi, ululandı, kendüzin gördive kâfirlerden oldı, gizlusi taşra geldi. [7b]/(16-17)=2/34

Kaçan namaza tıran t̄âyife secde eyleyeler, t̄âyife-i ahār gerekdür ki arduñuzda turalar. [71a]/(13)= 4/102

secde it-: Secde etmek.

Ve giceden secde itgil Anıñ-üçün. [341a]/(20)= 76/26

secde kııl-: Secde etmek.

Pes secde itdiler illā İblīs secde kıılmadı. [177a]/(19)= 17/61

secde kıılmağdan men' it-: Secde kıılmaktan men etmek.

Tañrı eyitdi. Ne men' itdi seni, secde kıılmağdan, ben buyurdugum vaqt? [104b]/(5)=7/12

secdeye da'vet olun-: Secdeye davet olunmak.

Ve anlardan da'vet olunurlardı secdeye sağlariken. [332a]/(20)= 68/42-43

secdeye var-: Secdeye varmak.

Üzeyr anı gördi secdeye vardı. [40b]/(20)= 2/259

seç-: Seçmek.

İllā seçmek-içün ahirete inananı şundan ki ahiretten gümān içindedür ve Tañruñ her nesne üzerine bekcidür. [252b]/(7)= 34/21

seçen: Seçen.

Ve haqqı bātıldan seçen Kur'an'ın ayetleridir. [163a]/(4)= 15/1

seçil-: Seçilmek.

Tahkik zāhir oldı toğru yol, egri yoldan seçildi. [40a]/(4)= 2/256
Tañrı eyide seçilün bu gün iy günāhkārlar ya'nı iy kâfirler mü'minlerden kaçan ki sec-ile yine Tañrı 'aşilere eyide 'ahd itmedüm mi size iy adem oğlanları şeytāna uymañ diyü? [260b]/(3)= 36/59

sedd (Ar.): Engel duvarı, set.

Pes baña yardım idüñ kuvvet-ile kılayım sizünle anlaruñ arasında bir muhkem sedd. [186a]/(18)= 18/95

sedd yap-: Engellemek.

Ve terk itdük anlaruñ ba'zını ol gün ki sedd yapduğ mevc urur ba'zılar içinde. [186b]/(5)= 18/99

sefāhat (Ar.): Düşkünlük, akılsızlık.

Eyitdi şol bölük ki kâfir oldılar, anuñ kavminden. Bedürtüstî biz seni sefāhat içinde görürüz ve taḥkīk biz seni yalancılardan. [108a]/(20)= 7/66

sefer (Ar.): Yolculuk, sefer.

Pes şol kimse kim sizden ḥasta ola, ya sefer üzerine ola, pes ol ki aded yimişdür, Ramazan'dan soñra kaçā itmek gerek. [27a]/(16)= 2/184

sefer it-: Yolculuk yapmak.

Olmañuz şunlarçılaysın ki kâfir oldılar ve didiler arkadaşlarına vaqtā ki sefer itseler yir yüzinde, ya gazā kılsalar ölseler. Eger katumuzda olalardı, ölmezlerdi ve depelenmezlerdi. [57a]/(3)= 3/156

sefer itmek iste-: Yolculuk yapmak istemek.

Kaçan kim bir ulu yola giresin ve uzak sefer itmek isteyesin, evvelā saña yoldaş gerek. [2b]/(17)= 1/6-7

sefer üzerinde bulun-: Yolculuk üzere olmak.

Pes şol ki ḥasta oldı, ya sefer üzerinde bulındı, pes gayrı günlerden şaysun, yidügi kadar dutsun. [27b]/(9)= 2/185

sefer üzerine ol-: Yolculuk üzere olmak.

Ve eger ḥasta olursañuz, ya sefer üzerine olursañuz yāḥuz sizden birüñüz hacetden gelse, ya avratlaruñuzla yatsañuz, pes şu bulımasañuz, pes kaçd idüñ arı toprağa. [78b]/(5)= 5/6

seferden dön-: Yolculuktan dönmek, seferden dönmek.

Kaçan ki dönesiz anlara seferden Tā ki siz i'rāz idesiz anlara te'aruzdan.

[131b]/(16)= 9/95

seferden gel-: Yolculuktan gelmek, seferden gelmek.

Kaçan anlardan yaña dönesiz ya'nī seferden gelesin eyit yā Muhammed 'özi

eylemeñ ki hergiz inanmazuz size. [131b]/(11)= 9/93

sefere çık-: Yolculuğa çıkmak.

Bunuñ sebab-i nüzüli oldur kim, aşhābdan bir cemā'at sefere çıktılar, dağı

bunları tumān bürüdi. [18b]/(6)= 2/115

sefih (Ar.): Zevk ve eğlenceye düşkün.

Āgāh ol, yā Muhammed, kim bunlar anlardur kim sefihlerdür, illā kim

bilmezler. [4b]/(14)= 2/13

segir-: Koşmak, yürümek.

Ve tağlar bulutlar gibi segirdiser. [307a]/(7)= 52/10

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm ol yegrek atlar ḥaqq-ıçün segirdükde

boğazları kur kur ider. [355a]/(12)= 100/1 -6

segirdiş-: Koşuşmak.

Ve segirdişdiler kapuya ve Zeliḥā yırtdı Yūsuf'uñ gönlegini ardından ve

buluşdılar erine kapu yanında. [150b]/(9)= 12/25

seher (Ar.): Sabahın gün doğmadan önceki zamanı.

Ba'zılar, Ve'l-Fecri didigile seher yelinde and içdi didiler. [349b]/(4)= 89/1

seher vakti: Seher vakti.

Bedürüstī biz gönderdük anlaruñ üzerine uvacuk taş illā Lüṭ'uñ Ehl-i Beyti'ni

ki kırtarduk anları seher vaktinde hemān 'avreti kırtulmadı şefkat idübeni

bizüm katumuzdan. [311a]/(10)= 54/34-35

seher yeli: Seher yeli.

Ba'zılar, Ve'l-Fecri didigile seher yelinde and içdi didiler. [349b]/(4)= 89/1

seherlerde istigfâr it-: Gün doğmadan Allâh'tan af dilemek.

Ve seherlerde anlar istigfâr iderlerdi. [305b]/(8)= 51/18

sehel → **sehl**.

sehl, sehel (Ar.): Az, azıcık, kolay.

*Ve degüldür dünyâ dirliği âhîret katında illâ sehl nesnedür. [158a]/(18)=
13/26*

İy kavmüm degüldür bu dünyâ dirliği illâ sehel nesnedür. [275b]/(14)=40/39

sehlce iriş-: Kolayca erişmek.

*Eger ve anlara irişürse sehlce 'uqûbet Tañriñuñ 'azâbından. [198a]/(15)=
21/46*

sehelce gel-: Kolayca gelmek.

*Yunus peygamberi yudan balığı ziyâret itmek-içün, ayruk günde sehelce
gelürdi. [11b]/(12)= 2/65*

sehv (Ar.): Yanlış.

*Bu kez aşhâb didiler kim: Nice diyelüm kim sözüümüzden hâlel anlanmaya ve
hiç bir peygamber hakkında sehv itmiş olmayavuz. [21a]/(10)= 2/135*

sehv ol-: Yanlış olmak.

Eger birinde sehv olsa hemân tamû'ya gider. [351b]/(12)= 89/14

sekar: Cehennemi meydana getiren tabakalardan üçüncüsü.

Bedürüstî ol Sekar yedi 'azametlü belâlaruñ birisidür. [339a]/(12)= 74/32-37

sekar tamusr: Cehennem'i meydana getiren tabakalardan üçüncüsü.

Ben tizde anı Sekar tamûsı'na şokarın. [338b]/(17)= 74/26

sekiiz: Sekiz, sayı.

*Kaçan ki peygamber 'aleyhi's-selâm geldi, ol dağı on sekiiz ay Kuds'e kıldı.
[22a]/(3)= 2/142*

sekīne, sekīnet (Ar.): Dinlenme, huzur.

Ya'nī ol sekīne Tañrıdandır, baqıyya vardır, ol Mūsā'ya inen elvāhuñ çürükleridür ve Mūsā'ya gelen menn'den bir nüki altun. [38a]/(17)= 2/248

Andan şoñra indürdi Allāh Sekīnet'i Rasūli üzerine ve mü'minler üzerine ve indürdi leşkerlerüñ görmedüñüz anı anlar biş biñ firişte var-ıdı. [125b]/(6)= 9/25

sekīnet → sekīne.

sekit-: Reddetmek.

Dāvud'ı sekitdiler. [39a]/(2)= 2/250

sekiz: Sekiz, sayı.

Ve indürdi sizüñ-içün tavārlardan sekiz ki çiftlerdür. [269a]/(3)= 39/6

seksen: Seksen.

Ribā mālın yiyenüñ üzerine seksene yakın günāh kapısı açıkdur didi. [43b]/(2)= 2/275

seksen ağac ur-: Seksen ağaç vurmak.

Andan şoñra getürmediler dört tanuğı uruñ anlara seksen ağacı ve kabül itmeñ anlaruñ tanuqlığın hergiz ve anlar fāsıqlardur meger şunlar ki tevbe kıldılar ol kazıfden şoñra ve eyü 'amel işlediler. [210b]/(5)= 24/4

sel: Sel.

Pes götürdi sel köpügi ki şu üzerine kalķupdur. [157b]/(11)= 13/17

selām (Ar.): Selam.

Anlaruñ-içündür beşāret dünyā dirliğinde ölüm deminde firişterler beşāret iderler ve āhiretde ferişterler selām iderler. [139a]/(12)= 10/63

selām di-: Selam vermek.

Tañrı eydür Pes gec anlardan ve selām di ya'nī bir sözi di ki kırtulasın anuñ ule anlaruñ şerrinden şoñra bilāler ki yine şataşdılar. [290b]/(7)= 43/89

selām erişdür-: Selam eriştirmek.

Ve ammā eger Aşhāb-ı Yemīn'den olacağ olursa ūken pes selām saña Aşhāb-ı Yemīn'den aña selām erişdüreler andan öñdin geöen şardeşlerinden.

[315b]/(2)= 56/90-91

selām vır-: Selam vermek.

Pes kaçan ki giresiz evlere pes selām vırüñ nefsleriñüz üzerine emān yöninden ki Tañrıdandır ki mübārekdür pākdür. [214a]/(15)= 24/61

selām virilil-: Selam verilmek.

Selām virile anlara raḥīm Tañrıdan. [260b]/(2)= 36/58

Ve kaçan ki selām virilseñüz bir selām-ile, pes selāmı aluñ andan dağı eyü-y-ile, ya virdügi gibi kaytaruñ. [69a]/(17)= 4/86

selāmların al-: Selamlarımı almak.

İbrāhīm 'aleyhi's-selām selāmların aldı. [305b]/(18)= 51/25

selāmet (Ar.): Emin olma, eminlik.

Şulağuzlar anuñ-ıla Allāh, şunu ki anuñ rızāsına uydu, selāmet yollarına.

[79b]/(14)= 5/16

selāmetlik: Selamet, emin olma, eminlik.

Anlaruñ-iöün selāmetlik evi vardır anlaruñ Tañrısı şatında. [100a]/(15)= 6/127

Biz eyütdük: İy od şovuk ve selāmetlik ol İbrāhīm'e ziyān ider şovuk olma.

[199a]/(9)= 21/69

selb (Ar.): Ret, kaldırma, silme.

Eyit yā Muḥammed' ki niyāz idüñ şunlara ki řaparduñuz Tañrıdan ğayrı ki mālik olmazlar bir zerre şadarına göklerde ve ne yerde ve yoğdur anlaruñ ol ikisinde hīc ortağlığı ve yoğdur Tañrıya anlardan bir yardımcı hīc bir nesneyi yaratmağda ve řefā'at fāyide itmez anuñ şatında meger řunuñ-iöün ki estür

viridi Tañrı aña tã şol vaqt ki qorqu anlaruñ gñlinden selb oluna.

[252b]/(14)= 34/23

selim (Ar.): Sağlam, kusursuz.

İy Tañrım baña Peyğamberlık bağışla ve beni Peyğamberlere qavuşdur ve baña şenā ider dil vir şoñra gelenlere ve beni Cennet-i Na'ım mīrās yiyenlerden kııl ve yarlığa atamı ki bedürüstī ol azmışlardan oldı ve rüsvāy eyleme beni kıyāmet güninde ol günde ki fāyide itmez māl ve ne oğullar illā şol fāyide ider ki gele Tañrıya selīm gññülile. [220b]/(20)= 26/89

selindi: Sel suyunun bıraktığı çör çöp.

Pes selindi gibi kılduq ki geldi geçdi irāğ olmak helāk olmak yaraşur zālīm kavmlere. [207b]/(3)=23/41

selsebīl (Ar.): Cennetteki bir çeşmenin adı.

Bıñar vardur anda ki Selsebīl diyü ad virilür. [341a]/(8)= 76/18

selvā (Ar.): Bildircına benzer bir kuş.

Nil'i yarmaq gibi, düşmanlarını helāk itmek gibi, menn ü selvā gibi.

[31b]/(9)= 2/211

selvayı indür-: Selvayı indirmek.

Ve indürdük üzerlerine selvayı. [114b]/(11-12)= 7/160

sem^ç (Ar.): İşitme, dinleme.

Ol oldur ki, şeyātīn istirāk sem^ç iderlerdi. [16b]/(1)= 2/102

semāvāt (Ar.): Gökler.

Yaradıcıdur 'acāyibātı semāvātı ve arzın gökleriñ yirleriñ 'acāiblerini.

[98a]/(17)= 6/101

semender (Ar.): Ateşte yaşayan bi masal hayvanı, kuş.

Semender oñlerine gelmedi. [177a]/(16)= 17/60

sem^çi (Ar.): İşiten, işitme kuvveti olan.

Eyit yā Muḥammed ki kim rızık virtür size gökden ve yirden ya kim yaradur sizüñ-içün sem 'i ve başarı ya 'nī kulağı ve gözi ve kim çıkarur diri' i ölüden ve kim çıkarur ölüyi diriden ve kim tedbīr ider işleri? [137a]/(15)= 10/31

semirt-: Şişmanlatmak.

Semirtmez ve açlığı def' itmez. [349a]/(2)= 88/7

semiz, semüz Besili, semiz.

Ve şol ki ululadı Tañrınun buyruğını büyügin semizin ögürütleyüp bedürüstī ol gönüller taḳvāsındandır. [203a]/(12)= 22/32

Ve pādīşāh eyitdi. Bedürüstī ben görürüm düşümde ki yedi semüz şıgır ki yir anları yidi āruk şıgır. [152a]/(6)= 12/43

semüm (Ar.): Şiddetli azap.

Ve şakladı bizi Semüm 'Azābı'ndan. [307b]/(8)= 52/27

semüm odr. Azap ateşi.

Ve cinnīleri yaratduḳ ādemden öñ semüm odından ki tütünü olmaz. [163b]/(16)= 15/27

semüz → semiz.

sen, sin: 2. Teklik şahıs zamiri, sen.

Pes didi. İy Perverdigārum bedürüstī benüm olğum benüm ehlümdindür ve senüñ va'düñ ḥūd Gerçektür ve sen ḥükm idenlerüñ 'ādilrağısın. [144b]/(11)= 11/45

Bedürüstī şunlar ki bey'at iderler senüñle el düşüp Sini Peygāمبرlığa ḳabül itmege Muğaylān Ağacı dibinde yedi biñ beş yüz kişiy-idi. [300a]/(10)= 48/10

senā (Ar.): Övme.

Ve eyitdiler. senā ol pādīşāha ki ḳulağuzladı bizi işbu sa'ādete ve biz ḳulağuzlanur degüldük, eger Tañrı bizi ḳulağuzlamaya-y-dı. [106b]/(13)=

7/43

şenā it-: Övmek.

Tañrınıñdur şol ki göklerde ve yeredür bedürüstī ol Ğanī pādişāhdur ki hiç bir vech-ile ihtiyācı yok Hamīd'dür ki küllī mevcūdāt aña şenā iderler.

[243a]/(13)= 31/26

şenāyı ve du'ā'i ko-: Övgüyü ve duayı etmek.

Ve koduğ şenāyı ve du'ā'i anuñ üzerine şoñra gelenlere. [264a]/(18)= 37/129

şenāları-le tesbīh it-: Övgüleriyle tesbih etmek.

Ne hūbdur ĩmān ehlinuñ ecri! Ve göresin ki feriştelər bürümüşlerdür 'arş' uñ çevre yanını kendüleri yaradana tesbīh iderler şenālarıle. [273a]/(20)= 39/75

sepet: Sepet.

Kimin yedi, kimin bir sepede koydı. [40b]/(8)= 2/259

şerā (Ar.): Toprak.

Ve şol ki ikisinuñ arasında ve şol ki Şerā altındadır. [191a]/(15)= 20/6

Şerā ol balçıkıdır ki ini biş yüz yıllık yoldur. [191a]/(15)= 20/6

serāy (Ar.): Saray.

Eyle Tañrı ki kondurdı bizi muķīm olaçağ eve kereminden erişmez bize ol serāyda hergiz te'ab ve erişmez melüllik ki yorulmağdan hāşıl olur.

[257b]/(8)= 35/35

serdāb (Far.): Çok sıcak günlerde basrınılna derin ve yeraltı odası.

Ve Allāh eyledi siziñ-içün tağlardan evler mağāralar gibi, ser-dāblar gibi.

[170b]/(3)= 16/81

serencām (Far.): Bir işin sonu.

Vefā her nesnede ki meşrū'ola hayrludur ve yegrekdür serencām yöninden.

[175b]/(12)= 17/35

ser-gerdān (Far.): Şaşkın, perişan.

*Ve sen beslenesin benim nazarum üzerine ol vaqt ki varurdi kızkardaşuñ
Fir'avn' uñ halkı senüñ işüñde ser-gerdān olıcağ. [192a]/(5)= 20/40*

ser-gerdān it-: Perişan etmek.

Pes anları ser-gerdān ider. [198a]/(1)= 21/40

ser-hoş (Far.): Sarhoş.

Hāl bu ki ser-hūş degüller. [201a]/(16)= 22/2

ser-hoşlık: Sarhoşluk.

*Ve geldi ölüm ser-hoşlığı haqq-ile ya se'adet-ile ya şekāvetile. [304a]/(16)=
50/19*

ser-keş (Far.): Dikbaşlı, inatçı.

*Sen dilemezsın illā ser-keş olmağ dilersın yiryüzinde ve dilemezsın ki işlāh
idenlerden olasın. [229b]/(20)= 28/19*

ser-keş it-: İnatçı etmek.

Ve beni ser-keş itmedi. [188a]/(19-20)= 19/32

ser – keş ol-: İnatçı olmak.

*Sen dilemezsın illā ser-keş olmağ dilersın yiryüzinde ve dilemezsın ki işlāh
idenlerden olasın. [229b]/(20)= 28/19*

serkeşlik: Dikbaşlılık, inatçılık.

*Pes ululandılar, serkeşlik itdiler imāndan ve günāhkār tāyife oldılar.
[112a]/(11)= 7/133*

ser-keşlik idici: İnatçılık yapan.

*Eyle mühr urur Allāhü Te'ālā her ululanup ser-keşlik idicilerüñ gönli üzerine.
[275b]/(7)= 40/35*

ser-keşlik it-: İnatçılık yapmak.

*Pes 'ıvaz olursız hor idici 'azābı nā-haqq yere yer yüzinden ser-keşlik
itdüğüñüzçün ve fāsıklar olduğıñüzçün. [296a]/(4-5)= 46/20*

ser-māye (Far.): Sermaye.

*Ve gizlediler Yūsuf'ı tā ki şatalar ve anı ser-māye idineler. [150a]/(13)=
12/19*

Buldılar ki ser-māyeleri dönderilmiş anlara. [153a]/(20)= 12/65

server (Ar.): Başkan, reis.

*Cān oğlanlarını, 'azāzi'l server olup şıdḳdan şoñra: Bedürüstī ben idiciyam
ya'nī yaradıcıyam yir yüzinde, sizden şoñra bir t̄ayife getirürin. [7a]/(17)=
2/30*

settār (Ar.): Örtün, Allāh.

*Ve eger fazlı ve rahmeti olmayaydı Tañrınıñ sizüñ üzerüñüze yalan
gerçekden seçileydi lākin settārdur kullarınıñ 'aybın örter ve taḥḳīḳ Tañrı
kulları'nuñ tevbesini ḳabül idicidür ve günāha tevbey-ile dermān idicidür.
[210b]/(18)= 24/10*

sev-: Sevmek.

Zīrā Mūsā'ı 'aleyhi's-selām her ki gördi cān-ile sevdi. [192a]/(3)= 20/39

*Sever mi sizden birüñüz ki yeye ḳardaşınıñ etini öldürdügi ḥālde?
[303a]/(11)= 49/12*

*şol ki dīnden döne sizden, tīz ola ki Tañrı getüre bir t̄ayifeyi ki Tañrı anları
sever, anlar Tañrıyı sever. [83b]/(12)= 5/54*

*Sizden ba'zı şoldur ki dünyā sever ve sizden ba'zı şoldur ki āḥiret sever.
[56a]/(16-17)= 3/152*

seve-ṭur-: Sevmek.

*Ve mālını virdi Allāh 'ışkına, yāḥuz mālını virdi, seve-ṭururken, ḳarābet
eyelerine ḳavimlerine, yetīmlere ve miskinlere ve yolcılara ve dilencilere ve
māla kesilenlere, ḳul-iken ya ḳaravāş-iken. [26a]/(15)= 2/177*

sevāb (Ar.): Karşılık, mükafat.

Bedürüstî anlaruñ-içün ulu şevāb vardur. [174a]/(14)= 17/9-10

şevāb vir-: Sevap vermek.

Eger muṭî^c olursañuz Tañrı size hūb şevāb vire. [300b]/(16)= 48/16

şevāb viricî: Sevap veren.

Bedürüstî ol Tañrı örtücidür ve az ‘amele çok şevāb viricidür. [257a]/(17)=

35/30

şevābdan müstağnî ol-: Mükafattan

Ammā şol ki gündüzin görmekile şevābdan müstağnî ola ve sentüñ Dinüñden

fāriğ ola. [344b]/(7)= 80/5

sevad (Ar.): Karalık, siyahlık.

Geldi peygambere didi, peygamber ‘aleyhi’s-selām tebessüm idüp eyitdi. Ol

sevad leyldür, beyān-ı nehārdur didi. [28a]/(17)= 2/187

sevdür-: Sevdürmek.

Eger muṭî^c olursa size size ekşer işlerde helāk olurduñuz illā kim Allāh

sevdürdi size İmānı ve bezedi gönülünüz içinde. [302b]/(12)= 49/7

sevgü: Sevgi.

Barakdum senüñ üzerüñe sevgüyi bendindür bu hıṭābdur Mūsā’ya.

[192a]/(3)= 20/39

sevgülü: Sevgili, sevimli.

Bedürüstî benüm Tañrım esirgeyicidür ve sevgülüdür. [147b]/(4)= 11/90

sevgülürak, sevgülürek: Daha sevgili (olan), daha sevimli (olan).

Eyitdi. İy benüm Tañrum baña zindān sevgülürakdur şundan ki beni da‘vet

iderler aña ve eger döndermezseñ benden anlaruñ mekrlerini meyli derem

anlara ve cāhillerden oluram. [151a]/(14)= 12/33

Vaktā ki didiler Yūsuf ve qardaşı sevgülürekdür ātāmuza bizden ve biz bir

bölügüz. [149b]/(7)= 12/8

sevgülüre → **sevgülüräk.**

sevin-: Sevinmek.

Bu āyet geldükde şeytān sevindi, zīrā ki şeydindir. [114a]/(8)= 7/156

Tañrı ol Tañrıdur ki gezdürür sizi kıuruda ve deñizde tā vaqtā ki gemilerde olduñuz ve yüri diler ol gemiler anlaruñla yumşaq yıl-ile ve sevindiler yılile.

[136b]/(5)= 10/22

Vaqtā ki didi aña kavmi Benī İsrā'ī'den. Sevinme māl oklıg-ıla. [233b]/(10)=

28/76

Tā hayıfsınmayasız sizden fevt olan nesne üzerine ve sevinmeyesiz şuña ki virdi size. [317a]/(21)= 57/23

sevindür-: Sevindirmek.

Didi ki. Bedürüstī Allāh dir ki. Şıgır şarudur hadden geçe anuñ rengi, sevindürür baķanları. [12a]/(11)= 2/69

sevinmek: Sevinme.

Ādem melül olsa revān ardıncadur sevinmek. [353b]/(8)= 94/6

seviş-: Karşılıklı sevinmek.

Bulmazsın şol kavmi ki ĩmān getürdiler Tañrıya ve kıyāmet güninde ki anlar sevişeler şunuñla ki 'adāvet eyledi Tañrı'-ile ve Rasūliy-ile ya kıardaşları ya kavmleri dahı olursa. [320a]/(3)= 58/22

sevişmek: Karşılıklı sevinme.

Ve üzüldi anlaruñla olan andlar ve 'ahdler, sevişmekler, gelüp gitmekler.

[25a]/(7)= 2/166

sevmeg → **sevmek.**

sevmek: Sevme.

Ve şunlar ki ĩmān getürdiler, artuğraķdur Tañrıyı sevmekde. [24b]/(21)=

2/165

Ve siziñ-içün kulaklar eyledi işitmege ve gözler eyledi görmege ve gönüller eyledi meyl itmege ve sevmege ola kim şükr idesiz. [170a]/(14)= 16/78

sevmeyen: Sevmeyen.

Lūṭ eytitdi. Bedürüstī ben siziñ işiñüzi sevmeyenlerdenem. [222b]/(11)= 26/168

sevü: Sevgi, aşk.

Ve ‘azametlü Kelām virdük sevü gözün birağma. [165a]/(18)= 15/88

seyf (Ar.): Kılıç.

Bu āyet mensūḥdur āyet-i seyf’ile. [290b]/(8)= 43/89

seyr: Seyr.

Ve eger şeytān anları ‘azāb-i Se‘īr’e da‘vet iderse daḥı. [243a]/(3)= 31/21

seyl (Ar.): Sel.

Pes yüz çevürdiler şükr itmekden Pes biz daḥı gönderdük anlaruñ üzerine dönmez seyl kim şehirlerini ḥarāb itdi ve değıştürdük iki bostānlarını iki bostānlara ki ḥamṭ yemişlülüdür ve yılğun ağaclulardur ve sehelce Sidr kenār ağacı’dur azacuk. [252a]/(11)= 34/16

seyr (Ar.): Gezme, gezinme.

Eyit, yā Muhammed, ki. Seyr eyleñ yir yüzinde andan soñra nazar kıluñ, ‘ibret gözi-le görüñ, nice oldı serencāmı yalanlayanlaruñ. [91a]/(8)= 6/11

seyr eyle-: İzlemek.

Vaktā ki ödedi Mūsā müddeti ve seyr eyledi ḥātunı Şāfūrā’-ile gördi tūr cānibinden bir odı. [230b]/(6)= 28/29

seyr idici: Gezen, yürüyen.

Ve ḥelāl oldı size, deñiz avı ve yinüri size metā’ olmağ-içün ve seyr idicilere seferlerde. [87b]/(4)= 5/96

seyr it-: Gezmek, yürümek.

Seyr itmediler mi yer yüzinde tā göreler nice oldı serencāmı şunlaruñ ki bunlardan öñdini? [297b]/(17)= 47/10

seyyāre (Ar.): Gezegen, kabile.

And içeremgündüz gizlenen Biş Seyyāreler ki Zuhal, Müşteri, Merrih, Zühre, Uṭārid'dür. [345a]/(20)= 81/15-16

seyyi'āt (Ar.): Fenalıklar, kötülükler.

Bedürüstī ol pādişāhlar pādişāhı oldur kim tevbe kabül idicidür ve kullaruñ seyyi'atine bakmayup anlaruñ rızkın viricidür. [8a]/(12)= 2/37

sezā – vār (Far.): Münasip, uygun.

Muhtāc degüldür ĩmānuñuza ṭā'atüñüze hamde sezā-vārdur. [160a]/(10)= 14/8

sez-: Sezmek, anlamak.

Kačan Āşaf bin Berhiyā kazıyye-yi tūv-idi şeytān dağı sezdi ki bildiler Süleymān'uñ yüzüğini deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsi sintüñ ayağı dibinde gömdi, dağı kaçdı. [16a]/(14)= 2/102

şı-: Kırmak, bozmak.

Pes muhkem bağlañ! ya azād itmeklikdür andan şoñraya dutsağıle değışmekdür tā şuña degin ki ceng bütlerini şıya. [297b]/(6)= 47/4

Ve Tañrı gāfūrdur, şunlara ki andların şısalar keffāretin virürler, ḥalīmdür, kaçan ki, kullar and derdi-le mübtelā olsalar, dermān buyurur aña, keffāret virmeg-ile. [34a]/(19)= 2/225

Sicil oldur ki uvak taşu şıyalar, dağı balığıla yoğuralar ve encekler ideler. [356b]/(4)= 105/3-5

sıbt (Ar.): Torun.

Taḥkīk bildi her sıbt, içecek yirini. [114b]/(10)= 7/160

şıçra-: Sıçramak.

*Unutdılar balıklarını ki Yūşa‘āb-dest alurken şu şıçradı aña. [184b]/(13)=
18/61*

şid-: Kırmak.

*Ceng itmez misiz bir t̄ayife y-ile ki andların şıdılar ve kaçd itdiler Rasūli
çıķarmağa? [124b]/(6)= 9/13*

şiddik (Ar.): Doğru, sözünün eri.

*Ma‘nīsi şunlaruñ yolına kulağuzla kim anlara in‘ām itdüñ; peygamberler,
şiddiklar, kana bulaşmış şehīdler, ‘ışk odına yanmış velīler, ‘āşıklar gibi
dimek olur. [2b]/(20)= 1/6-7*

şidk (Ar.): Doğruluk.

Ve tamām oldı senüñ Tañırnuñ kelimesi şidk ve ‘adl-ıla. [99a]/(21)= 6/115

şifat (Ar.): Vasıf, sıfat, nitelik.

İşbu şifattan şoñra girindüye ya‘nī veled-i zināya. [331b]/(6)= 68/10-14

Şıfatı ol uçmağauñ ki va‘de olunmuşdur mütteķīlere. [159a]/(3)= 13/35

*Yehūd didiler ki. Mūsā’-ile Muhammed’iki cāzūlardur ki yardımlaşdılar bunı
şol vaķt didiler ki Tevrāt’da Muhammed’uñ şıfatı vardır dinildi ve eyitdiler.
taķķīk biz her birine münkirlertüz didiler. [232a]/(3)= 28/48*

*Murād bundan, Muhammed’uñ ‘aleyhi’s-selām şıfatın söyleyüp
gizlememekdür. [13b]/(14)=2/83*

şıfatlu: Vasıflı, nitelikli.

*Ol Kā‘be bu şıfatlu olduğı t̄a bilesiz ki, Allāh bilür şunu ki göklerdeür ve
şunu kii yirdedür. [87b]/(9)= 5/97*

şıg-: Sığmak.

Şol kadar artdı Medīne yazılarına şıgımaz oldı. [130a]/(16)= 9/75

şıgımaz ol-: Sığmaz olmak.

Tañrı anuñ koyunun şol kadar arturdı ki Medīne zukaķına şıgımaz oldı.

[130a]/(15)= 9/75

şığa-: Sıvamak, meshetmek.

Ādem'ün bilin şıgadı, andan ervāh döküldi. [115b]/(19)= 7/173

Bunlaruñ keşreti şol kadar-ıdı kim on iki fersah yire ancak şıgardı.

[10a]/(10)= 2/57

şıgın-, şıgun:Sığınmak.

Ve eger saña iderse bir fitne pes şığın Tañrıya bedürüstī ol işidici ve bilicidir. [280b]/(3)= 41/36

Cin menfa'at dutduğı oldur ki, ādem bize şıgındı diyü aralarında faħurlanurdı. [100b]/(1)= 6/128

Tañrı Te'ālā eydür. Ve şān budur ki taħkīk ki zemān-ı cāhiliyyetde erenler ādemoğlanlarından şıgınurlardı, ceng erenlerine eydürlerdi ki işbu mülkler Cinnleruñ erenlerine şıgunuram dirdi. [336a]/(14)= 72/6

şıgınacak yir, şıgınacak yer: *Ve hergiz bilmezem andan ğayrı şığınacak yer illā*

[336b]/(21)= 72/23

Dağı bāyık bildiler ki şığınacak yir yoқdur Tañrıdan. [134a]/(1)= 9/117

şıgınacak yer → şığınacak yir.

şıgınca:Sığınacak yer.

Ve and içerler Allāh'a ki bedürüstī anlar sizdindür ve anlar sizden degüldür ve illā kim anlar bir kavmdür ki qorқarlardur mü'minlerden eger bulsalar bir şığınca ya mağāralar ya girecek yirler zīr zemīn gibi ve ğayrısı gibi.

[128a]/(10)= 9/57

Dönderici yoқdur anuñ sözlerini ve hergiz bulur degülsin Tañrıdan ğayrı bir şığınca ki seni 'azābdan şaklaya. [182b]/(5)= 18/27

şığındur-: Sığındırmak.

Ve taħkīk ben ad virdüm aña, Meryem diyü ve ben şığındurdum anı saña ve

anuñ zürriyetini, dergāhdan sürülmüş şeytāndan. [47b]/(18)= 3/36

şığır: Sığır.

Didi ki. Bedürüstī Allāh dir ki. Şığır şarudur hadden geçe anuñ rengi, sevindürür baķanları. [12a]/(10)= 2/69

şığır boğazla-: Sığır boğazlamak.

Allāh Te‘ālā buyurdi ki bir şığır boğazlayalar. [12a]/(3)= 2/67

şığun→**şığın.**

şıhhat (Ar.): Doğruluk, sağlık, sağlamlık.

Pes eger hūsn-i rıza-y-ıla virecek olurlarsa size, mehirden bir miķdar nefsleri razı olup, pes yeñ anı, şihhhat ve ‘āfiyet. [61a]/(5)= 4/4

şıķ-: Sıkmak.

Birisi eyitdi. Düşümde görürem süci şıķaram. [151a]/(21)= 12/36

Andan soñra gelür bir yıl ki halk anda yağmurlaniserler ve anda şıķarlar üzümü ve zeytünü. [152b]/(3)= 12/49

şıķılan: Sıkılan.

Ve tahķīķ yaratduķ insanı balçıķdan şıķılandan andan soñra anı şehvet kılduķ bir yerde ki key berkdür. [206a]/(16)= 23/12

şıķlık: Islık.

Ve olmadı anlaruñ namazları Kā‘be yöresinde, illā şıķlık ve aya āvāzı. [120b]/(4)= 8/35

şıķlık vir-: Islık çalmak.

Zirā kaçan ki Kā‘be’yi tavāf iderlerdi er ve ‘avrat ‘uryān olurlardı, şıķlık virüp, aya karşup Kā‘be’yi çevrenürlerdi. [120b]/(5)= 8/35

şın-: Kırılmak, bozulmak.

Ve eger kāfirler sizüñ-ile ceng ide Mekke Kavmi’nden gerek gerek yüz döndüreler şınalar. [301a]/(14)= 48/22

On dört biñ er'-ıdı şındılar peygamber 'aleyhi's-şalātü ve's-selām kaldı 'Abbās'ile. [125b]/(4)= 9/25

şına-: Sınamak, denemek.

Girü çıkardı Uzun olmağın, Tālüt eyitdi. Hiç kuvvetüñ şınaduğün var mı? [39a]/(4)= 2/250

şınañ:Kırılan.

İy şunlar ki İmān getürdiler! Kaçan ki size mü'mine 'avretler gelseler Dāru's-Selām'a hicret idüb, pes şınañ anları, görüñ ki erenlerinden kaçup mı geldiler ya İmāna 'aşıq mı olup geldiler? [323a]/(9)= 60/10

şınan-: Sınanmak, denenmek.

Elbette şınanursız siz, mällaruñuzda ve nefsleruñuzde, ya'nī muşībet iriser mällaruñuza ve nefsleruñuzde. [59a]/(20)= 3/186

şınayıcı: Sınayan, deneyen.

Tālüt eyitdi. Allāh sizi şınayıcıdur bir ırmağ-ile ki Erdünn-ile Feleşīn arasında dur. [38b]/(3)= 2/249

şınıf (Ar.): Sınıf.

Ve eger taḥkīk biz indüreydük feriştelere ve ölümler anlara söyleye-y-di, ki Muhammed peygamberdür taḥkīk diyeydi ve ḥaşr ideydük üzerlerine her nesneyi, önlerinde şınıf şınıf ve her biri diyeydi ki Muhammed'ḥak peygamberidür. [99a]/(5)= 6/111

şınıf eyle-: Sınıflandırmak.

Pes andan iki şınıf eyledi erkegi ve dişiyi. [340a]/(20)= 75/39

şınmak: Kırılma, bozulma.

Pes eger size irişse bir şınmak, eydür [67b]/(21)= 4/72

şınuklık: Kırıklık, hüzn.

Murād, ganīmet mālıdur ve ne şunuñ üzerine ki size irişdi şınuklıktan ve

Allāh cebirdür aña ki siz işlersiz. [56b]/(4)= 3/153

şınur: Sınır, hudut.

Vaktā ki geçerlerdi Tañrınıñ şınurından sebt güninde, ki men' olunmışlardı sebt güninde balık avlamaqdan. [114b]/(21)= 7/163

sır: Gizli olan şey.

Pes kaçan ki açduq anlardan 'azābı, ol müddete degin ki anlar aña irişicilerdür, hemān sā'at anlar 'ahdi sırlar. [112a]/(18)= 7/135

şırāt (Ar.): Ahirette cennete gitmek için üstünden geçilen köprü.

Ve ne bildürdi saña ki Şırāt Köprüsini neyile geçer? [352b]/(1)= 90/12

şırça: Cam, billur.

Çırāğ şırça içine turur. [212b]/(21)= 24/35

şırçadan köşk: Cam köşk.

Şırçadan köşk yapdurdı altına şu bağladı. [226a]/(14)= 27/44

şırıncaq: Yalçın, verimsiz, kaygan.

Pes şabāhlaya şırıncaq topraq olup ki anda hergiz ota çäre yoq. [183a]/(20)= 18/39-40

şıy-: Kırmak.

İbrāhīm eyitdi. Belki sizün Tañrınıñuz yirler gökler Tañrısıdur ki yaratdı anları ve ben anuñ üzerine şanıqlardanum dahı Tañrı haqqıçün elbette ben sizün bütlerüñüzi şıyacağam. [198b]/(12)= 21/57

Ne hübdur uçmaq! Ve şunlar ki şıyırlar Tañrınıñ 'ahdini anı perkitdüken şoñra. [158a]/(13)= 13/25

İllā kim sizi mu'āhaza ider andları muhkem itdügünüz-içün; kaçan ki şıyasız. [86b]/(9)= 5/89

şıyır-: Sıyırmak.

Hāruñ ve buzağuya şapmayanlar kılıç şıyırup yürüdiler. [9b]/(17)= 2/54

şıyrıl-: Sıyrılmak.

Pes şıyrıldı çıkdı āyetlerlimüzden, müñkir oldı, aña şeytān uydı, pes azmışlardan oldı. [116a]/(5)= 7/175

şız-:Sızmak.

Meger kaynar şu ve kendülerden şızan kan ve iriñ içiler. [343a]/(6)= 78/25-26

şızındı: Sızıntı.

Andan soñra anuñ neslini şızındıdan eyledi haķır koķar şudan ki menīdür. [244a]/(10)= 32/8

siccīl (Ar.): Taşlaşmış çamur.

Vaktā ki geldi ‘azābumuz üstüni altına dönderdük Cebrāyīl kanad-ile ve yağdurduk anlaruñ üzerine taş Siccīl’den. [147a]/(2)= 11/82-83

siccīn (Ar.): Siccin, aşağı zindan.

Ne bildürdi yā Muħammed saña kim Siccīn nedir? [346a]/(16)= 83/8

sicill (Ar.): Resmi vesikaların bulunduğu kütük, sicil.

Añ yā Muħammed ol günü ki düriserüz göki sicill dürdügi gibi. [200b]/(13)= 21/104

sidr (Ar.): Arabistan kirazı.

Sidr bir nāzük yemişdür ki Başra’da olur. [314a]/(10)= 56/28-34

sidratü’l-müntehā: Yaratılanların bittiği sınır.

Tübā ağacı haķķ-içün Sidratü’l-Müntehā haķķ-içün Muħammed nūrı haķķiçün. [218b]/(8)= 26/1

sifāriş (Far.): Sipariş.

Murād sifārişdür. [27a]/(3)= 2/180

sihir (Ar.): Sihir, büyü.

Kāfirler eyitdiler. Bedürüstī bu aşkere sihidür. [135a]/(3)= 10/2

Ve eyitdiler. Her ne getürseñ bize mu‘cizeden, bize sihr idüp aldamağ-

içtündür getirürsin. [111b]/(21)= 7/132

sihr al-: Büyü ile uğraşmak.

Ve ne yaman nesnedür, şol kim aña nefslerin şatdılar, ya'nî kitābu'llāhı virdiler, dağı sihr aldılar. [17a]/(7)= 2/102

sihr düz-: Büyü yapmak.

Sihr düzerlerdi, hālka öğredürlerdi. [16b]/(2)=2/102

sihr it-: Büyü yapmak.

Bunlar Lebīdi'bni A'şam kızlarıdur ki Peygāmbere 'aleyhi's-selām sihr itdiler. [358a]/(2)= 113/1-5

sihr öğret-: Sihir öğretmek.

Ve illā kim şeytānlar kāfir oldılar ki, hālka sihr öğredürler ve şol nesne ki indi ve indürildi, ol iki ferişte üzerine, Bābil'de, kim birisi Hārut ve ol birisi Mārut'dur. [16a]/(8)= 2/102

sihr yaz-: Büyü yapmak.

Şeytānlar dağı sihr yazarlar-idi, ol hazīnede qorlar-idi. [16b]/(8)= 2/102
Kačan Aşaf bin Berhiyā kazıyye-yi tūv-idi şeytān dağı sezdi ki bildiler Süleymān'uñ yüzüğini deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsi sinüñ ayağı dibinde gömdi, dağı kaçdı. [16a]/(15)= 2/102

sihrlen-: Büyülenmek.

Eyitdiler. Degülsin sen illā sihrlenmişlerden sin. [222a]/(13)= 26/153

sil-: Silmek, temizlemek.

Pes sildük gice nişānesini ki aydur. [174a]/(18)= 17/12

Pes ulū 'azāb şunlaradur ki yazarlar kitābı kendü elleri-y-ile ve Muştafā'nuñ na'tını içinden giderürler silerler, anuñ yirine bir nesne dağı yazarlar. [13a]/(18)= 2/79

şilāh (Ar.): Silah.

Dağı Muhammed Muştafā ile ceng ide ve ol mālī şağışladı tā nöker idine sāz ve şılāh idine. [356a]/(13)= 104/1-2

silk-:Silkmek.

Söykenürem üzerine ve yaprak silkerem anuñ-la koynum üzerine ve benüm anda hācetlerüm vardur andan ğayrı. [191b]/(9)= 20/18

silkin-:Silkinmek.

Ol kıyāmet kopar şol vaqt ki yir silkine ve şarındağını taşra bırağa ve pāre pāre ola tağlar şol ki gerekdür. [313b]/(10)= 56/3-7

silsile (Ar.):Zincirleme, silsile.

Silsile-y-ile Şu‘ayb’a ‘aleyhi’s-selām irişmiş-di. [10b]/(7)= 2/60

sīmā (Ar.):Yüz, sima.

Ve kāfirler günāhlarından zīrā sīmālarından ma‘lūmdur. [233b]/(18)= 28/78
Günāhkārlar biline sīmālarından, yüzleri qaralığundan, gözleri gökliğinden.
[312b]/(13)= 55/41

sin: Mezar.

Ol gün sinlerden çıkmak günidür. [305a]/(8)= 50/42
Bir ölürken ğazab feriştelere uralar ve cehennemde yerin göstere ler ve biri de singde Munker ve Nekir heybet-ile ‘azāb ide. [132a]/(19)= 9/101
Ve taḥḳīk Tañrı şunları ki singlerdedür. [201b]/(12)= 22/7

sinlerinden kop-: Mezarlardan kalkmak.

İblis eyitdi. İmdi mühlet vir baña, halk sinlerinden kopduğı güne degin.
[104b]/(9)= 7/14

siñ-:Sinmek, hazmolmak.

Ve berāber olmaz iki deñiz bu biri tatlu şovuk tiz siñer içecek ve bu biri şürdur ācırağ ve her birinden tāze et yirsiz. [256a]/(11)= 35/12

siñek: Sinek.

Ve eger bir uğurdan cem ' olsalar yaratmağa anı ve eger bir siñek ol bütlerden nesne kapsa āğızlarına sürülen yaldan ol bütler anı ol siñegün elinden almaz.

[205b]/(10)= 22/73

siñek üş er-: Üşüşmek, bir yere toplanmak.

Gelür siñek üşer-idi, putlar yüzlerinden siñeklerin korıyuzmazlardı, andan kināyetdür. [117b]/(4)= 7/197

sin → sen.

sini: Sini, tepsi.

Bir incü sini-y-idi. [89b]/(14)= 5/115

sinle: Mezarlık, mezar.

Eytdiler. İy bizüm Tañrımız öldürdüñ bizi iki kez bir dünyede bir sinlede ve diriltdüñ bizi iki kez pes ikrār itdük suçlarımızı hıc çıkmāğa yol var mıdur?

[274a]/(5)= 40/11

sipsirülük: Kaygan.

Ol infākuñ meşeli, şol taşā beñzer ki şayķallu sipsirülükdür, ki üzerinde toprak ola, pes añā katı yağmur toķuñā daķı, pes anı şalt āb açuķ kıya ki, üzerinde toprak var mı-dı, yoksa yok mı-dı, çak şöyle ola. [41b]/(15)= 2/264

sīret (Ar.): Davranış, ahlak.

Taħķīķ oldı sizüñ-içün eyü sīret İbrāhīm'de ve şunlarda ki anuñladur.

[322b]/(4)= 60/4

sirke: Sirke.

Ve eyü rızķ idinürsiz sirke gibi bekmez gibi kıuru üzüm gibi. [169a]/(20)=

16/67

siyāset (Ar.): Siyaset.

Biri ķasem-i siyāsetdür. [350b]/(21)= 89/1

siz: İkinci çokluk şahıs zamiri, siz.

Bedürüstî biz kılduk bu Kitâb'ı 'Arabî Qur'ân ola kim siz añlayasız deyü.

[286b]/(10)= 43/2-3

sizcileyin: Sizin gibi.

Bedürüstî şunlar ki da'vet idüp taparsız, Tañrıyı koyup, kıllardur sizcileyin.

[117a]/(16)= 7/194

sofra: Sofra.

Vaqtâ ki Yûsuf'uñ üzerine girdiler ve Yûsuf anları konuqladı iki kişiye bir sofrâ kodı. [153b]/(15)= 12/69

şoğan: Soğan.

Tañrıdan, çıkarsuñ bizüm-içün şundan ki bitürür anı yir teresinden, tarhuñdan ve hıyarından, kavunından, karbuzından ve mercümeginden dañı şoğanından. [11a]/(3)= 2/61

şohbet (Ar.): Görüşüp konuşma.

Helâl degüldür size, 'avratlaruñ mîrâşın yeyesiz güc-ile, ya'nî bir 'avrat ki anuñ şohbetin sevmez, aña cefâ gösterür ki talâkın şatun ala. [62b]/(18)= 4/19

şohbet it-: Konuşmak, sohbet etmek.

Zîrâ ki, gökde ferîsteler-ile şohbet ider hemîşe. [48b]/(9)= 3/45

şoq-: Sokmak.

Ve şoq elüni koynuña ki gün gibi şu'le²-ile çıka ki hiç yamânlık yok anda.

[224b]/(1)= 27/12

sokāk: Sokak, çarşı pazar.

Ve eyitdiler n'oldı bu peygambere ki ta'âm yir ve gezer sokāklarda bizüm gibi niçün inmedi aña ferîşte tâ anuñ-la bile korquducı olaydı ya aña hazene virileydi ya anuñ bahçesi olaydı ki andan yiyeydi bizümle kanâ'at çekmeyeydi. [215a]/(8)= 25/7

virürdi ve eyü 'amel idüñ Zîrâ ki rāstî ben şuña ki işlersiz bînāyem.

[251b]/(10)= 34/10-11

şol: Sol.

Andan şoñra gelürem anlara öñlerinden, tã ki âhîretten kaçuram ve ardlarından, tã dünyâyı sevdürem ve sağ taraflarından, îmānuñuz eyü degül dimeg-ile ve şol yanlarından şehvete kulağuzlamañ-ıla. [104b]/(14)= 7/17

Ol göresin mü'min erenleri mü'mine 'avretleri yürür öñlerince nûrları ve sağlarından şollarından. [316a]/(19)= 57/12

şoñ: Son, sonuç.

Ve nazâr itmediler mi şuña ki ecel yaklaşmış ola ve şoñ peşîmānlık fāyida kılmaz? [116b]/(11)= 7/185

şoñ ev. Ahiret.

Oldur şoñ ev ki kıluruz anı şunlaruñ-içün ki yiryüzinde tekebbürlik dilemezler ve ne fesād itmek dilerler 'Ākıbet ādlu uçmaq Tañrıdan qorqanlar-içün dür ki edede'l-ebedîn uçmaqda oliserler. [234a]/(10-11)= 28/83

şor-: Sormak.

Şor yā Muhammed'istivā ma'nīsini biline ki Tañrıdur. [217b]/(10)= 25/59

şorıl-, şorul-. Sorulmak.

Ve kaçan ki dirile gömilen kızlar şorıla kanķı günāh-ile depelendi, diyü.

[345a]/(15)= 81/8-9

Tañrı haķķıçün ki şorılısarsız şundan ki yalan çıkarduñuzdı Allāh'ı.

[168b]/(7)= 16/56

Meşelā kuru etmek yiyüp şovuķ şu içüb, şorılır. [356a]/(1)= 102/8

şoriş-, şoruş-: Birbirine sormak.

Ve döneler ba'zı ba'zına şorişalar. [307b]/(5)= 52/25

Pes kaçan üfürülse Şūr içine pes neseb yoķdur aralarında ol gün ve şorişmazlar daħı nesebden. [209b]/(9)= 23/101

şorul→ şorıl-.

şoruş→ şoriş-.

şovucağ: Serin, serince.

Bundan añlandı ki şovucağ günümüş yol azmışlar. [230b]/(10)= 28/29

şovuk: Soğuk.

Pes ilerü geldi helâlı Sâre hâtûn bir şovuk âh içinde. [306a]/(1)= 51/28

şovut:- Soğutmak.

Muñî' olur size ba'zı emirde ya'nî Peygâmbere 'adâvet itmekden Ve Müslimân olmağ dileveni şovutmağdan. [299a]/(3)= 47/26

şoy:- Soymak, çıkarmak.

Münezzehdür ol pâdişâh ki cift nesneleri yaratdı götürüsini şundan ki bitürdi anları ve nefslerinden yaratdı oğul ve kıızı ve şundan ki anı bilmezler ve âyetdür anlara gece ki şoyaruz andan gündüzi göresiz anları ki qaragülükda qalmışlardur ve güneş ki yürür kendünüñ qarâr-gâhına degin ki 'arş altındadır ol ki işitdik taqdîrdür gâlib 'âlim Tañrınıñ. [259b]/(10)= 36/37

şoy: Soy, nesil, kök.

'Amel idüñ iy Dāvūd Şoyı şükri ve azdur benüm bendelerümden Tañrı-y-içün şükr idici. [252a]/(1)= 34/13

şoyağış:- Arka arkaya gelmek, peş peşe gelmek.

Pes kabûl itdi du 'âyı sizüñ içüñ. Bedürüstî ben sizüñ mededciñüzem, biñ kişi-y-ile, feriştelerden ki indükde şoyağışup inerlerdi. [118b]/(12)= 8/9

şoyul:- Soyulmak.

Ve kaçan ki Gökler şoyula. [345a]/(17)= 81/11

sög:- Sövmek, küfür etmek.

Ve dirler ki. İşitdük 'aşî olduğ ve işit, işitdürülmedük hâlda bir ma'nîde, işit dimek olur ve bir ma'nîde sögmekdür, ru'ünet-ile egibeni dillerini sömege

ve dīn-i İslām'a ta' n idübeni. [65b]/(20)= 4/46

sögmek: Sövmek, küfür etme.

Pes her kim vācib itdi bu aylarda hacı, kendü üzerine, iḥrām bağlanup, pes cimā' yokdur ve sögmek yokdur ve cedel yokdur hacda aşla. [30a]/(7)= 2/197

sögül-: Sövlmek, küfür edilmek.

Pes eger şabr iderlerse bütleri sögüldüğine İmān getürmeyüp pes od anlaruñ turacak yeridür ve eger 'özr dileseler 'özürleri kabül olurlardan degüldür ve Mūsāllaḫ itdük birer kuşdeşler pes bezediler anlara ol işler önlerini ve ārdlarını ya'nī dünyālarını ve āhretlerini sevdürüp āhretlerini sevdürmemekile. [279b]/(14)= 41/23

söyken-: Yaslanmak.

Ādem gönderdi oḫutdı anları ve yaraḫladı anlaruñ-içün yaşducaḫlar yaştancaḫlar ki 'aḫılları gidicek Yūsuf'uñ cemālinden söykeneler, ḫalalar düşüp yatmayalar. [151a]/(4)= 12/30

Bezeneler anda bilezüklerden ki altundandır ve geyeler yeşil geyecekler ḫulleler ve laḫīf atlardan söykenüben taḫtlar üzerinde perdeler içinde. [182b]/(20)= 18/31

Söykenüp birbirine karşı ol taḫtlar üzerinde oturalar. [313b]/(20)= 56/15-16

söyle-: Söylemek, demek, anlatmak, konuşmak.

Ba'zılar. Nice ḫaldısa söyle dutmaḫ gerek didiler, ba'zılar. Cāyızdür gerekse dutmaḫ didiler. [27b]/(10)= 2/185

Ve Allāh Mūsā'ya söyledi, vāsıtasuz. [76a]/(5)= 4/164

Ve gizlemeyeler Allāhdan bir sözi, zīrā dilleri söylemezse cevāriḫleri söyler.

[65b]/(4)= 4/42

söyleyü bil-: Söyleyebilmek, anlatabilmek, konuşabilmek.

Pes ḫorḫ anlardan! Allāh ḫırsun anları niçe yalan söyleyübilürler! Ve ḫaçan ki

*denilse anlara mağfiret dilesün sizüñ-içün Tañrı Rasüli, başların çevirerler
kakıyub. [325b]/(15)= 63/4*

söyleş-: Karşılıklı konuşmak.

Söyleşeler iç ara: Eglenmediñüz sinlede illā on gün. [194b]/(20)= 20/103-104

söylet-:Söyletmek, konuşturmak.

Eyitdiler. Söyletdi bizi ol Tañrı ki her nesneyi söyletdi. [279b]/(6)= 41/21

söynük:Sönük, sönmüş olan.

Tā şuñā degin ki anlar biçilmiş ekin gibi söynük kılduk. [197a]/(1)= 21/15

söyün-: Sönmek.

*Her bār söyünmege yüz duta arturavuz anları yanmağ cihetinden. [179b]/(9)=
17/97*

söyündür-: Söndürmek.

*Her bār ki yağalar odunı şavaşuñ, Tañrı söyündürdi anı ve yilerler yir
yüzinde yaramazlığa, Muhammed'i sevmemege. [84b]/(8)= 5/64*

söz: Söz, konuşma.

*Ve qarābet issine ve yetimlere ve fağirlere ve hālka eyü söz söyleñ.
[13b]/(14)= 2/83*

*Ancılayın meşeller urur Allāh şunlaruñ-içün ki anları yaradanuñ sözün kabül
itdiler eyü kabül itmek vardur. [157b]/(17)= 13/18*

söz añla-: Laf anlamak.

Noldı bu kavme ki yağın olmazlar ki söz añlayalar. [68b]/(10)= 4/78

söz bil-: Söz anlamak.

*Meselā helāli harām ve bir söz bilmeden Allāh üzerine yalan söylersiz.
[25a]/(18)= 2/169*

söz di-: Söz demek, söz söylemek.

Ve anuñ ol vağti ki sırr-ile Peyğamber 'aleyhi's-selām ba'zı hātünlarına söz

didi ki Hafşa'dur. [328b]/(18)= 66/3

söz dönder-: Karşı çıkmak, cevap vermek.

Ve didiler şunlar ki kâfir oldılar hergiz inanmazuz bu Qur'an'a ve ne şuña ki anuñ öñindedür Tevrît gibi İncîl gibi ve eger görseñ yâ Muhammed ol Vaktâ ki zâlimler turgarulmuşlardur anları besleyen huzûrında ba'zıları ba'zılarına söz döndereler nefrîn ideler birbirine alcağ hâllüler diyeler ser-keşlerine eger siz degülmissedyûñüz biz mü'minler olurduk. [253a]/(12)= 34/31

söz işit-: Söz işitmek.

Bir Tevrât'a İncîl'e Zebûr'a İmân getürduklar-ıçün ve biri Qur'an'a inanduklarıçün şabr itdiklerinden ötürü ve def' iderler eyü'-ile yetlüyi ya'nî eyü geliciler-ile kâfirleruñ yetlü gelicilerin ve ruzî kıldığımız nesnelere yedürürler ve kaçan ki yamân söz işideler andan yüz çevürürler ve eydürler. Bize bizüm 'amelümüz ve size sizüñ 'amelüñüz. [232a]/(19)= 28/55

sözi geç-: Sözü geçmek.

Şadağa idüñ şundan ki ruzî, kılduk size, andan öñdin ki, size gele bir gün ki, anda şatu bazar yok ve dostlık dağı yok ve şefâ'at dağı yok, kimsenüñ sözi geçmez. [39b]/(11)= 2/254

sözi gerçekle-: Sözü gerçekleştirmek.

Fe-emmâ şol ki virdi mālından ve şirkden şakındı ve eyü sözi gerçekledi. [353a]/(5)= 92/5-7

sözi irişdür-: Sözü eriştirmek.

Ve eger i'raz iderlerse, bedürüstî senüñ üzerine ki, sözi irişdürmekdür ancağ. [46b]/(9)= 3/20

şu: Su.

Bedürüstî Allâh kerem eyesidür, toprağı şu yirine gördi ve mağfiretlü sultân oldı. [65b]/(12)= 4/43

Ve sen katlarında degüldüñ anlaruñ, ol vaqt ki, birağurlardı kāmışdan kalemelerini şuya ki, kanķısı kefīl olur Meryem'e. [48b]/(3)= 3/44

su'āl (Ar.): Soru.

Pes korķuñ ol Tañrıdan ki anuñ-ıla su'āl idersiz biribirüñüzden Billāhi 'Aleyk diyü ve erhāmdan dahı korķuñ. [60b]/(14)= 4/1

su'āl it-: Soru sormak.

Her nefis kazandığı 'amele girüdür anuñ ile dutlur meger bitisi sağ eline virilen ki cennetlerde su'āl ideler kāfirlerden ki ne givirdi sizi tamü'ya diyeler. [339a]/(16)= 74/40-42

su'āl olm-: Soru sorulmak.

Bedürüstī kulaķ ve göz ve gönül anlaruñ götürüsi su'āl olunur anlardan ki nice gördi nice işitdi, nice añladı. [175b]/(14)= 17/36

şubh (Ar.): Sabah, sabah vakti.

Gördiler ki PeygāMBER 'aleyhi's-selām şubh namāzın kııurdu. [336a]/(6)=

72/1-2

şubh-ı şādık:

Ba'zılar Ve'l-Fecri didügile şubh-ı şādık'a and içdi didiler. [349a]/(20)= 89/1

şuç: Suçi günāh.

şucından geç-: Günahından geçmek, affetmek.

Ve şol ki şabr ide ve kimsenüñ şucından geçe bedürüstī ol nesne işlerüñ eyürekindindir ve şunu ki Tañrı azdura aña bir dest-gīr olmaz andan şoñra ve göresin zālimleri 'azābı gördükleri vaqt dirler ki hīc dünyeye dönmeķ yol var mıdur? [285b]/(14)= 42/43

şuc-ile dolu. Suç ile dolu.

Ol bardaķlar-ile ve ibriķler-ile ve şağraklar-ile ki aķ şucīle doludur.

[314a]/(2)= 56/17-21

şuça kal-: Bağışlayan.

Bedürüstî Allāh yarlıgayıcıdur, esirgeyicidür, buñalup işlenen

şuça kalmaz. [25b]/(15)= 2/173

*Pes eger dönerlerse sözlerinden, cima' iderlerse, nice kim geçdi, pes Tañrı
anuñ ol şuçına kalmaz, zîrā ğafūr rahîmdür. [34b]/(5)= 2/226*

şuçı iç-: Günah yapmak, suç işlemek.

*Şorarlar saña yā Muħammed, şuçı içmekden ve kumar oynamakdan.
[33a]/(3)= 2/219*

şuçından geçen: Günahından geçen, affeden.

*Ve kaçıduklarını men' idenler-çün ve hālkuñ şuçından geçenler-çün.
[55a]/(5-6)= 3/134*

şuçlardan geçici: Günahlardan geçen, affeden.

*Zîrā ki 'avret kañğı 'ömürde ana gibi olduğı ve taħķīķ Tañrı Te'ālā suçlardan
geçicidür. [318a]/(19)= 58/2*

şuçsuz: Suçsuz, günāhsız.

*Andan soñra anı bir şuçsuzu bühtān itse, pes taħķīķ yüklendi bühtānı ve ulu
günāhı. [72a]/(1)=4/112*

şuçumu bağışla-: Günahımı bağışlamak.

*Eyitdi: İy Tañrum zulm itdüm nefsüme baña şuçumu bağışla didi.
[229b]/(11)= 28/16*

şuçuñuz dilen-: Bağışlanmayı dilemek.

Ve Allāh'dan şuçuñuz dilen. [30a]/(19)= 2/199

sufeyhā (Ar.): Levhacık.

Sufeyhāsi, 'ilmidür didiler ve aña uydılar. [16a]/(19)= 2/102

şuffe (Ar.):Sofa.

Bunlardan murād, aşhāb-ı şuffedür; dört kişiye yakın var-idi. [43a]/(2)=

2/273

şuḥūf (Ar.): Sayfalar.

Haḡ Te‘ālā ta‘līm-içün didi. Eydüñ ki, ĩmān getürdük biz Allāh’a ve şuña ki bize indı, ya‘nı Qur‘ān’a ve şuña ki indı İbrāhim’e, şuḥūf gibi ve şuña ki bunlara indı şuḥūflar gibi ve şuña kim Ya‘kūb olanlarınıñ peygamberlerine indı ve şuña ki Musā’ya virildi, Tevrāt gibi ve şuña ki ‘İsā’ya virildi, İncıl gibi ve şuña ki gönderildi peygamberlere, anlaruñ Tañrısından. [21a]/(12)=

2/136

şula-: Sulamak, suvarmak.

Anı şular. [349b]/(21)= 89/1

şulahā (Ar.): Salih, iyi.

Cennetde şulahā-y-ile olsa gerekdür. [48b]/(10)= 3/46

şulan-: Sulanmak, su gereksinimini gidermek.

Andan ol On iki biñ kişi şulandılar, tavārlarına içürdiler, getürdiler.

[350a]/(13)= 89/1

şulb (Ar.): Nesil, soy.

Añ, yā Muḡammed, ol vaqtā ki, Allāh Te‘ālā aldı ‘ahdlerini peygamberlerüñ, ya‘nı Ādem’ün şulbından çıkardıkdā: Taḡkīḡ şol nesne ki virdük anı size kitābdan ve ḡikmetden, ya‘nı ḡalalı ḡarāmdan fark itmekden, andan şoñra size peygamber geldi, gerçekleyici olduḡı ḡālda, sizüñle olan kitābı elbette ĩmān getüresiz aña ve elbette yardım idesiz aña. [51a]/(13)= 3/81

şulb-i müsülmān:

Zīrā ki şulb-i Müsülmān-idi. [162a]/(19)= 14/41

şulḡ (Ar.): Barış.

Pes eger sizden çekinmezlerse ve araya şulḡ bırakmazlarsa, [69b]/(21)= 4/91

şulḡ it-: Barış yapmak.

Müsrıklar-ile şulh itdiler, ki on yıla deġin peygamberüñ anlaruñla cengi olmaya. [29a]/(1)= 2/190

şulha da‘vet it-: Barışa davet etmek.

Pes süst olmañ ve şulha da‘vet itmeñ siz ‘ālirağ olduġuñuz hâlde ve Allâh sizüñledür bile. [299a]/(18)= 47/35

şulha uy-: Barışa uymak.

Pes eger birisi birisinüñ üzerine ‘aşı olsa şulha uymayup pes ceng idüñ şunuñla ki ‘aşı olur tâ rucü‘ide Tañrınuñ emrine ki şulhdur. [302b]/(17)= 49/9

şulh-ile buyur-: Barış ile idare etmek.

Hayr yoğur çoġında, fisildedüklerinden, meger ki emr ide şadağa-y-ile, yaTañrınun buyruġın yürütmeg-ile, ya şulh-ile buyura hâlk arasında. [72a]/(8)= 4/114

şulhi ilerü dut-: Barışı önemsemek, barışı önde tutmak.

Eger bunlar çekinseler, dağı sizüñ-ile ceng itmeseler ve size şulhi ilerü dutsalar, pes Allâh Te‘âlâ size anlaruñ üzerine yol eylemedi. [69b]/(17)= 4/90

sultân (Ar.): Sultan, padişah.

Bedürüstî Allâh kerem eyesidür, toprağı şu yirine gördi ve mağfiretlü sultân oldı. [65b]/(12)=4/43

sultân ve ‘azametlü pādişāh: Sultan ve yüce padişah, Allâh.

Ve ġayrılar kim anlardandur anlara erişmediler kemâlde ve ol ‘izzetlü sultân ve ‘azametlü pādişāhdur. [324b]/(20)= 62/2

sultân ol-: Sultan olmak.

Bedürüstî Allâh ‘azîz pādişāh oldı, hikmetlü sultân oldı, ezelen ebeden. [66b]/(14)= 4/56

sultân-ı a‘zam: Yüce sultan.

Ammâ ba‘dür. Çün sultân-ı a‘zam ve pādişāh-ı mu‘azzam, mâlik-i riğābi‘l-

ümem, mevlâ mülûki'l 'arab ve'l-'acem, mevli'l-eyâdî ve'n ni'am, sultân bin sultân ebü'l-feth İsfendiyâr bin Bâyezîd Hân halleda'llâhu sultanehü ve evzâha 'ale'l-'âlemîne burhânehü-işâret kıldılar. sultânzâde-i a'zam, şâhibü's-seyfi ve'l-ķalem, hulü'l-vefâ'i fî aķtâri'l-'âlem, tâci'd-devleti ve'd-dîn İbrâhim Beg Āelebi-içün halleda'llâhu devletehü ve ebbede sa'âdetehü, bu za'îf muhibba, pâk 'itikâdlarından ve zâhir nazarlarından hużü'l-'ilme min efvâhi'r-ricâli hükmi-y-ile buyurdılar kim Kelâmu'llâh tefsîrini Türkîce tercüme idem, evvelinden [1a]/(11)= 1

şun-:Sunmak.

Ṭavâf oluna anlaruñ üzerine ya'nî şunalar anlara çanaķlar-ile ki altundan.
[289b]/(16)= 43/70

şun' (Ar.): Etki, kudret.

Ol ki zıkr olundı Tañrınuñ şun'ından şundandur ki bedürüstî Tañrı ol Haķķ Tañrıdur ve taķķîķ ol nesne ki taparlar andan ğayrı bâtıldur. [243b]/(1)=
31/30

şunul-: Sunulmak.

Bir bölügi dahı Aşhâb-ı Meş'eme'dür ki Kâğıdları anlaruñ şol ellerinden şunuldu. [313b]/(15)= 56/9

şunuş-: Birbirlerine karşılıklı sunmak.

Şunuşular anda biribirine ķadehleri. [307b]/(2)= 52/23

şuşa-: Susamak.

Zirâ ol gice ki anda ķondılar dahı şuşadılar, ekşer ihtilâm oldılar.
[118b]/(20)= 8/11

şuşan-:Susatılmak.

Ve taķķîķ sen şuşanmazsın anda ve ğün ıssısın görmezsin. [195b]/(2)= 20/119

şusuzlık → şusuzlık.

şusuz:Susuz.

*Ve şunlar ki kâfir oldılar anlarıñ ‘amelleri ilgim salgıma beñzer ki düz yerde
ola şusuz anı şu şanur tâ şol vaqte degin ki gele aña içmek-içün anı nesne
bulmaya. [213a]/(17)= 24/39*

Ve sürerüz ‘aşîüleri cehenneme şusuz, yayan. [190b]/(15)= 19/85-86

şusuzlık, şusuzluk Susuzluk.

*Ol peygamber’den ayrılmadıkları ol sebebdindir ki anlar bir t̄âyifedir ki
anlara erişmez şusuzlık ve zahmet ve açlık Allāh yolında ve başmazlar bir
yere ki ve kâfirleri katıdur ve erişmezler düşmenden bir nesneye illā yazılır
anlarıñ-içün andan ötütrü bir eyü ‘amel. [134a]/(9)= 9/120*

*Ve eger meded dileyeler şusuzlıktan meded erişe anlara bir şuy-ile ki erimiş
bakır gibi göyündürür yüzleri. [182b]/(14)= 18/29*

şuv: Su.

Çıkar ol şuv er’üñ arkasından ‘avretüñ yüregi altında. [348a]/(13)= 86/7

şuvar-: Sulamak, suvarmak.

Pes indürdük gökden yağmuru ve şuvar duğ size anı.

[163b]/(9)= 15/22

*Vaktā geldi Meyden kapısına buldı anuñ üzerine bir t̄âyife halkdan ki
şuvarur koyunların ve anlardan gayrı iki h̄ātun kişi buldı ki koyunların
yığarlar halk koyunlarına qarışmasun diyü. [230a]/(8)= 28/23*

şuvarıl-: Sulanmak, suvarılmak.

Kimi dibinden çıkar kimi bir ağacdur bir şuy-ile şuvarılır. [156b]/(10)= 13/4

şuvarmak: Sulama, suvarma.

*Kılduñuz mı hacılar şuvarmağı ve Mescid-i Harām’ı yapmağı Tañrıya ĩmān
getürdi getürenler gibi ve kıyāmet günine inananlar gibi şevābda hasenātda ve
ğazā idenler gibi Allāh yolında? [125a]/(2)= 9/19*

sü: Güç, asker.

Eger siz çıkduñuzsa ğazā-y-içün benüm yolumda ve benüm rızāmı taleb itmek-içün sırr-ile kâğıd gönderürsüz Mekke ehline sü²-ile ve ben yeg bilüremşunı ki gizlersüz ve şunı ki aşkere eyledüñüz. [322a]/(18)= 60/1

süçi: Şarap, içki.

Muhammed şıfatı gibi, süci harāmlığı gibi. [97a]/(11)=6/91

süçiyi içür-: Şarabı içirmek.

İy benüm iki şāhibüm zindānda ammā biriñüz pes içirür efendisine süci'i ve ammā ol biriñüz pes āşılur dağı yeyiserdür anuñ başından kuşlar. [151b]/(20)= 12/41

sücüd (Ar.): Secde edenler.

Ve kaçan bulara denilse sücüd idüñ rahmāna diyü eydürler ki rahmān nedür? [217b]/(11)= 25/60

sücüd it-: Secde etmek.

Çevirinür gölgesi anuñ sağ yanından ve şol yanlarından Tañrı-y-içün sücüd idüb. [168a]/(15)= 16/48

sücüd şüreti: Secde şekli.

Kaçan ki mü'min dünyāda rukū ve sücüd şüreti dağı 'arş altında rukū' ve sücüd ider, muṭṭali'olmayalar anuñ günāhına. [350b]/(9)= 89/1

süd: Süt.

Murād bundan, deve etidür, deve südidür, 'irku'n-nisā marazından ki mübārek cismine 'arız olmuş-idi. [52a]/(9)= 3/93

süd emer oğlançuğ: Süt emen çocuk.

Bir süd emer oğlançuğ hāzır-ıdı. [150b]/(13)=12/26

südden kes-: Sütten kesmek.

Ve eger oğlını südden kesmek dileseler, ikisinüñ rızāları-la ve tanışığı-la,

[35b]/(21)= 2/233

südin sağ-: Sütünü sağmak.

Südin sağmağ gibi binmek gibi. [203a]/(14)= 22/33

süknā (Ar.): Oturulacak yer, konak.

Ba'zılar katında yaluñuz süknā var, ba'zılar katında. [328a]/(10)= 65/6

süks: Boyun kökü, ense.

Süksüni toñuz süksüni gibi ola. [228a]/(7)= 27/82

şülüş (Ar.): Üçte bir.

Gicenüñ bir şülüşin namaz kıılır-idi, bir şülüşin uyurdi, bir şülüşin anasına hizmet iderdi. [12b]/(3)= 2/72

Ve eger artuğ olurlarsa pes anlar ortağlardur şülüşde. [62a]/(11)= 4/12

şülüşden artuğ ol-: Üçte birinden fazla olmak.

Vaşıyyetden soñra ki vaşıyyet olundı anuñ-la ya borc ödedükden soñra ziyān idici olmaduğı halde ol vaşıyyet, ya'nı şülüşden artuğ olmaya. [62a]/(13)= 4/12

sümeye: Boş yere, beyhude.

Ve korquñ Tañrıdan, sümeye yire ta'addı itmeñ. [29a]/(21)= 2/194

sünbüle: Bir burç ismi, başak.

Burc On ikidür. Hamel, Şevr, Cevzā, Serañ Esed, Sünbüle, Mızān, 'Akrab, Kavş, Cedy, Delv, Hüt. [347b]/(4)= 85/1

sündüs (Ar.): Renkli ipek kumaş.

Üzerlerinde Anlaruñ geyecekleri Sündüs ola yeşil Harīden ve Şaru ağlasdan. [341a]/(12)= 76/21

sünnet (Ar.): İyi ahlak, Hz. Muhammed'in müslümanlar tarafından uyulması gereken söz ve davranışları, sünnet.

Pes bundan añlandı ki devenüñ kurbAnı oruñtururken sünnet olmuş.

[203b]/(3)= 22/36

Buña Sünnetce Talāk dirler. [327b]/(3)= 65/1

Bu āyetden ma'lūm oldu ki selām virmek sünnetdür, almak vācibdür.

[69a]/(18)= 4/86

süñük: Kemik.

Va' de mi idersiz Hūd ki bedürüstī siz kaçan ki ölesiz ve toprak ve süñükler olasız ki tahkīk siz yine yerden çıkarlarsız irākdur irākdur mesāfet.

[207a]/(17)= 23/35

Eyitdi. Benüm Rabbüm bedürüstī ben süst oldu süñügüm ki bendindür ve şu'le virdi başum qocalıkdan ve hīc hālde olmadum senüñ du'āñ-ile maħrūm ve umaram ki şimdi daħı maħrūm olmayam. [187a]/(13)= 19/4

süñükler ol-: Kemikler olmak.

Şöyle midür ki kaçan ki ölevüz ve toprak olavuz ve süñükler olavuz yine qopar mıyuz ilerüki atalarumuz daħı qopar mı? [261b]/(17)= 37/16

süñüklere et geyür-: Kemikleri etle kaplamak, vücudu şekillendirmek.

Andan sonra et geyürürüz ol süñüklere. [41a]/(1)= 2/259

süñükleri çürü- Kemikleri çürüme.

Ve bizüm-içün meşel urdı 'āciz diyü ve kendü yaradulduğın unutdı eyitdi kim dirildür süñükleri şol hālde ki ol süñükler çürimişdür. [261a]/(13)= 36/78

süñüklerin divşür-: Kemikleri derleyip toplamak.

Eyle şanur mı insān ki anlaruñ süñüklerin hergiz divşürimiyevüz? [339b]/(14)= 75/3

sür-: Uzaklaştırmak, göndermek, yaşamak, ekip biçmek.

tama' itdi ve öldürdi ve sürdi bir köyüñ yanına bıraқdı. [12a]/(1)= 2/67

Vaқtā ki Yehūdā geldi muştuladı sürdi yüzine ol gönlegi. [155a]/(19)= 12/96

Nice kim Benī'n Nazīr'i Şam'a sürdiler, Benī Qurayza'yı kırdılar, oğullarını

kızlarını esîr itdiler. [14a]/(12)= 2/85

*Pes sürdük ol buludı bir kurağ yere pes diriltdük anuñ-la yeri öldüğinden
şoñra ol yerü. [255b]/(17)= 35/9*

*Sizüñ Tañruñuz şoldur ki sürer siziñ-içün gemiyi deñizde tā ki taleb idesiz
anuñ rızkıñdan. [177b]/(11)= 17/66*

Pes anları şöhetüñden süresin eylesine zālimlerden olursın. [94a]/(4)= 6/52

*Ve tahkîk sen bulursın anları, ki en harîşırağıdur dirilüp dünyāda ‘ömr
sürmek üzere ve şunlardan ki şirk idüp-dururlar. [15b]/(3)= 2/96*

*Ve Allāh bilür şunı ki her dişi götürür ve şunı ki rahmler azaldur veled bir
olsa ve anı ki rahmler arturur veled ikiz olsa ya dört olsa ya götürmek tokuz
aydan geçüp iki yıla sürse. [157a]/(4)=13/8*

Gördüñüz mi şunı ki öküz-ile sürüp tuhm şaçarsız? [314b]/(17)= 56/63

şūr (Ar.): Kıyamette Hz. İsrāfil’in üfüreceği boru.

*Ve kulak ur ol güne ki İsrāfīl ‘aleyhi’s-selām şūr çala Kuds’üñ Kayası
üzerinde ki on sekiz mīl yaqāñdur göge kalan yerden. [305a]/(6)= 50/41*

şūr çalın-: Sur çalınmak.

*Bakmazlar bunlar illā bir na’raya ki dutar anları ol na’ra ki Şūr
üfürülmesidür şol hālde ki çalışurlar almağda şatmağda pes vaşıyyet dahı
idemeyeler şöyle gāfilleriken kıyāmet kopa ve ehillerine döneler
bāzārlarından ikinci kerre Şūr çalina hemān-sā‘at anlar kağabeyrlerinden
kendüleri besleyene segirdürler. [260a]/(12)= 36/51*

şūr urul-, şūr urıl-: : Sur üflenmek.

*Ve Şūr uruldugı vaqtin anları direvüz bir yire şöyle ki gerekdür Ve ‘arz itdük
cehennem ol gün kāfirler-içün. [186b]/(6)= 18/99*

*Pes kaçan ki İkinci Şūr urıla ol gün kişi kardaşından kaçır ve anasından ve
atasından ve ‘avretinden ve oğullarından. [345a]/(3)= 80/33-37*

şūr üfürül-: Sur üfürülmek.

Ve şūr üfürüldi ol gün korķu günidür. [304a]/(17)= 50/20

şūr urıl-→ şūr urul-.

sūr'at (Ar.): Çabukluk, hız.

Ve ātilur her yañadan sürülmek-içün ve anlara dāyim 'azāb vardur meger sunlar ki feriştelereñden kapdı sür'at-ile bir nev'a kapmak. [261b]/(10)= 37/10

sürç-: Yanılmak.

Tañrı ağı mı ihtiyār ider ki ol bu-y-ıñış ola zīnet içinde ol huşümet beyān idici degüldür, yā'nī 'avrat ne kadar 'āķile olsa sürçmekden ħālī degüldür.

[287a]/(16)= 43/18

süre:(Ar.): Kur'an – I Kerim'in ayrıldığı yüz ön dört bölümünden her biri, sure.

Eyit yā Muhammed pes getirüñ bir süre ki Qur'an gibi ola feşāhatde belāğatde ve oķuñ kime gücüñüz yeterse Allāhdan ğayrı eger gerçeki señüz.

[137b]/(16)= 10/38

şūret (Ar.): 1. Şekil, suret, tarz.

O ħüb şūret eyesidür. [308b]/(2)= 53/5-7

1. Put, heykel.

Añ Yā Muhammed ol vaķti ki didi atası Āzer'e ve kavmine. Nedür bu şūretler ki siz aña taparsız? [198b]/(6)= 21/52

şūret bağışla-: Yaratmak.

Ve size şūret bağışladı ve şūretlerüñüz ħüb eyledi ve ruzī kıldı size ħelāllerden. [277a]/(8)= 40/64

şūret bağlayıcı. Yaratıcı, Allāh.

Ol Allāh yokdan var idicidür cānı bedende koyucudur ħikmetile luķf-ile rahm karağulıģında şūret bağlayıcıdur güzel adlar anuñ dur. [322a]/(7)= 59/24

şūret bağlayıcı. Yaratıcı.

*Ol Allāh yokdan var idicidir cānı bedende koyucudur hikmetile luḡf-ile raḥm
karaḡulıḡında ŗuret baḡlayıcıdur gūzel adlar anuñ dur. [322a]/(7)= 59/24*

ŗuret vir-: Yaratmak.

Yaratdı gōkleri ve yerleri haḡḡ-ile ve ŗuret virdi size. [326b]/(3)= 64/3

ŗurete gel-: Ŗekillenmek.

*Añ yā Muḡammed ol vaḡtā ki Tañrıñ didi. Bedürüstī ben yaradıcıyam bir
ādem katı balçıkdan müteḡayyir olup ŗurete gelmişden. [163b]/(17-18)=
15/28-29*

sūri-: Sürümek.

*Nice dönerler Tañrıya ĩmān getürmekden ŗunlar ki yalanladılar Kitāb'ı ve
ŗunı ki gönderdik anuñ-la Peyḡāmbەرlerümüzi ŗoñra bileler ŗol vaḡt ki ḡuller
buḡazlarında ola ve zencīrler daḡı sūriyeler anları ḡaynar ŗu iḡinde andan
ŗoñra od iḡinde kebāb olanlar andan ŗoñra dīn-ile anlara ki ḡanı ol ki ŗerīk
ider dūñüz ŗaparduñuz Tañrıdan ḡayrıya? [277b]/(7)= 40/71-72*

sūril-, sūrūl-: Sürüklenmek, sürülmek.

*Ve sūrile ŗunlar ki kāfir oldılar cehenneme bölük bölük tā vaḡtā ki ḡamūya
geleler. [273a]/(5)= 39/71*

*Ol ŗol'dur ki ḡıkardı ŗunları ki kāfir oldılar evlerinden evvel ḡıkar maḡ-iḡün
zīrā bir daḡı sūrūldiler ḡayber Ḳal'ası'na 'Ömer ḡılāfeti'nde. [320a]/(16)=
59/2*

sūrūl→ sūrūl-.

sūrmelen-: Sürmelenmek, sürme çekmek.

*Pes eger ḡıksalar, pes ḡünāḡ yokdur sizūñ üzerūñūze ŗunda kim işleyeler
kendū neflerine bezekden, dürtmekden, sūrmelenmekden. [37a]/(9)= 2/240*

sūrtin-: Sürtünmek.

Sūrtinüp girdiler, ḡıttatūn diyicek, berretūñ ḡinḡā'i semkāşen didiler.

$$[10b]/(1)= 2/59$$

sürür (Ar.): Sevinç.

Ṭasazı ve sürürü haqqıçün uçmaq ehlinüñ. [224a]/(4)= 27/1

süryānī (Ar.): Süryani, hıristiyan topluluktan olan kimse.

Ba 'zılar, āmīn süryānīdür didiler. [3a]/(5)= 1/6-7

süsil-: Boynuzlanmak.

Harām oldı sizüñ üzerüñüze, murdār olmış ve kan ve toñuz eti ve şol nesne ki anuñ üzerine Tañrıdan ğayrı nesnenüñ adı añıldı ve boğılup ölmüş ve urulup ölmüş ve düşüp ölmüş ve süsilüp ölmüş ve şol ki cānavar yidi birezin, illā şol ki boğazladuñuz yitişüp ve şol ki şaneme boğazladılar, ol dağı murdardur ve sizüñ üleşmeñüz ezlām-ile her nesneyi, ol dağı harām oldı.

$$[77b]/(12)= 5/3$$

süst (Far.): Gevşeklik.

Ol eyü 'atā kılduğı, mü'minlerüñ ğarazıdur ve taħkīķ Allāh süst idicidür kāfirlerüñ hīlelerini. [119a]/(20)= 8/18

süst ol-: Gevşek olmak.

Tesbīh iderler gice gündüz süst olmazlar. [197a]/(9)= 21/20

süvār (Far.): Ata binmiş, binici.

Ve şol ki hayvanlardan ve murğızarlardan dürlü dürlü bir uğurdan ve sizin için gemilerden ve tavarlardan yaratdı şuñı ki bizsiz anuñ üzerine tā süvār olasız. [287a]/(5)= 43/12-14

süver-: Sureler.

Görmedüñ mi yā Muhammed ki bedürüstī Tañrı süverür buludı andan soñra karışdurur arasını andan soñra birbiri üzerine binkeşdürür pes görürsin yağmurı ki çıkar arasından anuñ ve endirür gökden tağlardan ki gök dedü.

$$[213b]/(8)= 24/43$$

süzül-: Süzülme.

*Ve ırmaqlar vardur bāldan ki süzülmişdür pākdür laṭīfdür. [298a]/(12)=
47/15*

Ş

şa'bān (Ar.): Ay takviminin sekizinci ayı, üç ayların ikincisi.

*ol gicede āyırurlar her muḥkem iş ki bir yıldan bir yıla degin olacaḡdur
ḡayırdan şerrden ya Şa'bān Āyı'nuñ yarımından. [290b]/(14)=44/4-7*

şād (Far.): Mutlu, sevinçli.

Ve ol gün şād olur mü'minler Tañrınuñ yardımīle. [238b]/(4)=30/2-5

şād it-: Mutlu etmek.

*Her gün ol işdedür 'azīz ider yoḡsu lider bāy ider şād ider, gamm-gīn ider.
[312a]/(20)=55/29*

şād ol-: Mutlu olmak.

*defterler idüp her bölük şunuñla ki yanlarundadır şād olurlar.
[208a]/(1)=23/53*

şādılık: Mutluluk.

*Pes eger ūken muḡarreblerden olursa pes anuñ dur rāḡatlık ve şādılık ve
cennet ni'meti aña kesilmek yoḡdur. [315a]/(21)=56/88-89*

şādımān, şādumān (Far.): Mutlu, sevinçli.

*Şādımānlardur şunuñ-ıla ki Allāḡ virdi fażlından 'aṭāsından, şehīd
olduḡlarından soñra. [58a]/(6)=3/169-170
Gülücidür şād u māndur. [345a]/(7)=80/39*

şādumān → **şādımān**.

şādu u ḡurrem: Mutlu ve sevinçli, mutlu mesut.

*Fe ammā şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler pes anlar çemenlerde
şādu ḡurrem oldılar. [239a]/(5)=30/15*

şafak (Far.): Güneşin batmasından sonra ortaya çıkan alacakaranlık.

Pes iş eyle degüldür ki siz fikri dersiz iy kâfirler! And içerem Şafak Tañrısına. [347a]/(14)=84/16

şahâdet (Ar.): Şahadet etme, tanıklık.

Hağkı turğurıcılar oluñ ve şanuğ oluñ Tañrı-çun ve egerçi nefsinüz üzerine olursa dağı ya ata ana üzerine ve yakın kavm üzerine dağı olursa, eger ğanî olursa, ya fağîr olursa dağı ol üzerine şahâdet itdügünüz kimesne. [73b]/(9)=4/135

Belki insân nefsinüñ üzerine görücidür ki endâmları şahâdet itse gerek. [340a]/(1)=75/14

şahâdet eyle- Tanıklık etmek.

Şehâdet eyledi eyitdi. Eger Yūsuf'üñ gönlegi öninden yırtıldıyise pes Zelîhâ gerçek söyledi ve ol yalancılardandur. [150b]/(13-14)=12/26

şahâdet it- Tanıklık etmek.

Revâ degül müşriklere ki 'imâret ideler Tañrınuñ mescidlerini nefsleri üzerine küfr-ile şehâdet iderken. [124b]/(18)=9/17

şâh-dâne (Far.): İri inci tanesi.

Şâh-dâne gibi bir yılduzdur felekde yalğır. [213a]/(1)=24/35

Güyâ ki anlar şâh-dâne incülerdür ki şadefden şimdi çığdı. [307b]/(4)=52/24

sâhid (Ar.): Şahitlik yapan, tanık.

Ve bâtıl oldı ne ki işlediler ve hîçe giçmez şol ki işlediler ya pes şol ki bir huccet üzerine oldı Tañrısından ve anuñ ardınca şâhid ola Hağğ'dan bâtıl gibi mi olur? [142b]/(18)=11/17

şâhid ol- Şahit olmak.

Ve bâtıl oldı ne ki işlediler ve hîçe giçmez şol ki işlediler ya pes şol ki bir huccet üzerine oldı Tañrısından ve anuñ ardınca şâhid ola Hağğ'dan bâtıl gibi

mi olur? [142b]/(18)=11/17

şāhin (Ar.): Kuş.

Ve şol nesnenüñ avı ki öğretdüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it gibi, pars gibi, kaplan gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şāhin gibi, çaķır gibi, atmaca gibi. [78a]/(8)=5/4

şā'ir (Ar.): Şair.

Pes öğütle halkı ki sen Tañrınıñ ni'meti haķķı'cün ne delüsin ve ne fālcısın ya şā'ir midür dirler. [307b]/(11)=52/30

şā'ir sözi: Şair sözü, şiir.

Ve ol şā'ir sözi degüldür ki, az ĩmān getüresiz. [333b]/(8)=69/41

şekāvet (Far.): Bedbahtlık.

Murad bundan, Ādem'üñ 'aleyhi's-selām itā'atidür, Īblis'üñ şakāvetidür.
[7b]/(15)=2/33

şakımaķ: Şimşek veya yıldırım gibi çakmak, parlamak.

Ol yağmuruñ içinde karañulıķlar vardur ve gökgürlemek vardur ve şimşek şakımaķ vardur. [5a]/(20)=2/19

şakī: 1. Haydut, zorba.

Fe ammā şunlar ki şakī oldılar tamüdadururlar ebedī kalduķları hālde kıyāmet gökleri yirleri turduğunca. [148a]/(13)=11/106

2. Bahtsız.

Anlardan ba'zı şakīdür ve se'adet ehlidür. [148a]/(12)=11/105

şākir (Ar.): Şükreden.

Ve Allāh şākir oldı, azı kabül ider ve çok virür, ondan yetmiş biñe dek ve andan māla nihāyiye degin. [74b]/(9)=4/147

şākir kul: Şükr eden kul.

Pes korķuñ Tañrıdan, ola ki şākir kullardan olasız. [54b]/(2)=3/123

şākīrlerden ol-: Şükredenlerden olmak.

Niyāz idersiz aña, āşikāra ve sırr-ıla, ki, kırtarurşañ şu zulumetden, elbette şākīrlerden oluruz. [94b]/(21)=6/63

şākīrağ: Daha sükreden.

Girmez ana, illā şol şākīrağ ki yalanladı ve ĩmāndan yüz çevürdi. [353a]/(10)=92/15-16

şān (Ar.): Şan, şöhret.

Bedürüstī şān budur ki anuñ va ‘desi gelmişdür. [189b]/(11)=19/60-61

Bismillāhi’r Rağmani’r Rağīm Şān ol Tañrı ģazreti-çüñdür, ki yaratdı kemāl-i kudret-ile yidi kat gökleri, yidi kat yirleri. [90b]/(2)=6/1

Ve Mūsā eyitdi. Tañrum yeg bilür şunu ki toğrukıgıle geldi anuñ katından ve şunu ki anuñ olur āñiret serāyı bedürüstī şān kāfirler ber-ğūr-dār olmazlar.

[231a]/(11)=28/37

şarāb (Ar.): Şarap.

Ve içüre Anlara Anları besleyen bir şarāb ki arıdur arıdıcıdur eller degmemiş gözler görmemiş. [341a]/(14)=76/21

şarāb iç-: Şerap içmek.

Tağkīğ ziyān itdi şunlar ki yalanladılar Tañrınıñ liğāsını ve anlar toğrı yola girmediler ya saña göster sevüz anlara yarağladuğumuz ‘azābuñ ba’zını ya seni Ĥazretümüze getüriserüz ölüm şarābın içürüb. [138a]/(14)=10/46

şarāb içür-: Şerap içirmek.

Ve içürürler ol uçmağda bir şarāb ki anuñ karışmağı Zencebıldür. [341a]/(7)=76/17

şarābdan içüril-: Şerap içirilmek.

İçürilürler ağ şarābdan. [346b]/(9)=83/25

şarābı şunul-: Şerap sunulmak.

*Pes namāz kıl Tañrîñ emr-ile ve secde idenlerden ol ve 'ibâdet eyle
Perverdigāru'ña tã saña gelince yaķın ya'nî ölüm şarābı şunulunca ki çün
içesiz bize kavuşasız. [165b]/(10)=15/99*

şark: Doğu.

*Ol nūr ĩmān nūrıdur ki yandı mübārek ağacdan ki Muħammed dūr ne
Şarkî'dür ne ğarbî'dür zīrā 'ālemi dutubdur anuñ Şer'î. [213a]/(3)=24/35*

şart (Ar.): Şart.

*Ve İbrāhim 'aleyhi's-selām du'āsında şart itdi mü'minleri, nice kim didi:
Şunlar ki ĩmān getürdiler Tañrıya ve āñiret günine. [20a]/(3)=2/126*

şart it-: Şart koşmak.

*Bu şart itdügine sebep ol-idi kim, imāmet diledükde, kāfirlere imāmet
yoķdur didi-idi. [20a]/(4)=2/126*

şaşı: Şaşı.

*Yāhud yüzün koyu yatmağı revā görmezdi, oğlan şaşı toğar, dirlerdi, bu āyet
indi. [34a]/(2)=2/223*

şāyed (Ar.): Şayet.

Şāyed ħarām ola. [33b]/(3)=2/221

şecā'at (Ar.): Yiğitlik, cesaretilik.

*Bu bur hāndur Peyğāmbereñ 'aleyhi's-şalātü ve's-selām şecā'atine zīrā
düşmen otuz biñ ir'-ıdı karşı turmuş-idi. [125b]/(5)=9/25*

şecere (Ar.): Şecere.

*Bedürüstî ol şecereyi biz kāfirlere fitne kılduķ zīrā ki od içinde ağaç bitmege
inanmadılar. [262b]/(16)=37/63*

şefā'at (Ar.): Aracılık.

*Şefā'at idenler eyideler Ħaķķ didi didiler ve ol yüce ve ulu Tañrıdur.
[252b]/(15)=34/23*

Ya insāna ḥāşıl mı olur umduğı nesne ya'nī kāfirler şanur lar mı ki bütler anlara şefā'at ide? [309a]/(3)=53/24

şefā'at eyle-: Aracılık yapmak.

Ve kabūl olmaz andan, şefā'at eylemek ve andan fidi alınmaz māl-ile ve ne anlar yardım olunurlar ki 'azābdan men' oluñalar. [9a]/(8)=2/48

şefā'at idicî: Aracılık yapan.

Ve olmadı anlara bütlerinden şefā'at idiciler ve bütlerine münkirler oldılar. [239a]/(2)=30/13

şefā'at it-: Aracılık yapmak.

Ve añdur, yā Muḥammed, Qur'ān'-ile, tā ki maḥrūm olmaya hiç bir nefis kazandığı günāh-ile, ki yokdur ol nefse Tañrıdan ğayrı dost ve ne şefā'atçı ki şefā'at ide. [95a]/(21)=6/70

şefā'atile fāyide it-: Aracılığıyla fayda etmek.

Ya'nī mü'min nefis kāfir nefse fāyide itmez şefā'atile. [346a]/(7)=82/19

şefā'atların kabūl it-: Aracılığı kabul etmek.

Ol günde ki Allāh o ḥüzünlü eylemez Peyġāmbere ve şunları ki imān getürdiler, anuñ-la bile cümlesinüñ şefā'atların kabūl ider. [329a]/(21)=66/8

şefā'atci: Aracılık yapan.

Yokdur siziñ-içün andan ğayrı bir şāhib ve ne şefā'atci ya pes öğütlenmez misiz? [244a]/(3)=32/4

şefî' (Ar.): Şefaate eden.

Taḥkīk ziyān itdiler nefslerine ve azdı anlardan, şol nesne ki iftirā iderlerdi, ki bize putlarımız şefî'dür dirlerdi. [107b]/(7)=7/53

şefkat (Ar.): Merhamet, acıma.

Ve ārañuzda dostlık ve şefkat eyledi bedürüstī bunda nişānlar vardur şol kavm-içün ki fikr iderler. [239a]/(16)=30/21

şehir (Far.): Şehir.

Birinüñ ādı Ahrām ve birinüñ Şuryem şeherde. [185b]/(14)=18/82

Eyle hālķı eyle eylediler. Deñiz kenārında bir şehir var-idi, adı eyle-idi.

[11b]/(11)=2/65

şehīd (Ar.): Şehit.

*Ve muştulaşurlar, şunlara ki anlara lāhık olmadılar şehīd olup kendülerden
soñra, ki qorķu yoķdur anlaruñ üzerine ve ne hoż anlar melül olurlar.*

[58a]/(8)=3/169-170

şehvet (Ar.): Şiddetli arzu, şehvet.

*Ve tahķķ yaratduķ insanı balçıķdan şıķılandan andan soñra anı şehvet kılduķ
bir yerde ki key berkdür. [206a]/(16)=23/13*

şehvet dökici: Şehvetle yaklaşan.

*Ve helāl oldı size, muşşana hātunlar mü'minelerden ve muşşana hātunlar,
şunlardan ki Kitāb virildiler, sizden öñdin kaçan ki virseñüz ecrlerini
mehrlerini, 'afīfler oluñ şehvet dökici olmañ zīnā-y-içün ve oynaş dutıcı
olmañ şehvet-içün. [78a]/(19)=5/5*

şehvetden yarat-: Şehvetten yaratmak.

*Bedürüstī biz ādemoĝlanların yaratduķ şehvetden ki qarışmışdur 'avret
şehvetine. [340b]/(3)=76/2*

şehvete kulaĝuzla-: Şehvete yöneltmek.

*andan soñra gelürem anlara öñlerinden, tā ki āhiretten kaçuram ve
ardlarından, tā dünyāyı sevdürem ve sağ taraflarından, ĩmānuñuz eyü degül
dimeg-ile ve şol yanlarından şehvete kulaĝuzlamañ-ıla. [104b]/(15)=7/17*

şehvete şabr it-: Şehvete sabretmek.

Ve insān za 'if yaradıldı, şehvete şabr idemez. [64a]/(9)=4/28

şehvetlerine tabī^c: Şehvetlerine tabi.

Ve dilerler şunlar ki şehvetlerine tabî'lerdür sizüñ günāha meyl itdügünüz dilerler, ulu meyl itmeklik. [64a]/(6)=4/27

şehvetüñüz harama harc it-: Şehvetinizi harama harcamak.

Ve helāl oldı size, bundan ğayrı siz talep itmeklik mällaruñuzla, şaklanıcılar olduĝuñuz hālda, şehvetüñüz harama harc itmedügünüz hālda. [63b]/(6)=4/24

şek (Ar.): Şüphe.

Ve artsuniçün şunlar ki ĩmān getürdiler ĩmān yöninden ve şek itmesüniçün şunlar ki Kitāb virildiler dahı mü'minler. [339a]/(5)=74/31

Tā korğudasın yā Muħammed mekke ehlini ve şol ki çevre yanındadır ve korğudasın kıyāmet gün-ile ki anda şekk yokdur. [283a]/(13)=42/7

şekk artur-: Şüphe artırmak.

Zāyil olmadı bünyādları ki yaptılar anı yıķmaķ şekk arturmaķdan gönüllerinde meger ki yürekleri pāre pāre ola andan gide ol ğasret anlardan ve Allāh bilicidür ğikmet-ile işleyicidür. [133a]/(6)=9/110

şekk eyle-: Şüphelenmek.

Bedürüstī destür diler senden şunlar ki inanmadılar Allāh'a ve kıyāmet günine ve şekk eyledi gönülleri ve anlar ğümānlarında tereddüd iderler. [127a]/(20)=9/45

şekk içinde. Şüphe içinde.

Belki Mekke Ehli şekk içindedür yine yaradılmaķdan. [304a]/(11)=50/15

şekk içinde ol-: Şüphe içinde olmak.

Zāyil olmaduñuz size getürdüĝi nesneden şekk içinde olmaķdan tā helāk olunca didüñüz ki herĝiz Tañrı andan soñra PeyĝāMBER göndermez. [275b]/(1)=40/34

şekkde ol-: Şüphede olmak.

Pes eger sen şekkde olacaķ olursañ şundan ki indürdük saña pes şor şunlardan

ki Kitāb okurlar senden öñ. [141a]/(1)=10/94

şekāvet (Ar.): Bedbahtlık.

*Maḥv ider Allāh şunu ki diler ve sâbit ider şunu ki diler se'âdetden
şekāvetden. [159a]/(16)=13/39*

şekil (Ar.): Şekil, biçim.

'Azābı daḥı ol şekilde. [357b]/(10)=111/4-5

şeklini ve şüretini vir-: Şeklini ve tarzını yaratmak.

*Mūsā didi. Bizüm Rabbümüz şoldur ki virdi her nesneye şeklini ve şüretini.
[192b]/(2)=20/50*

şekk → şek.

şenbe → şenbih.

şenbih, şenbe (Far.): Cumartesi.

*Ve taḥkīk bildüñüz şunları kim ta'addī itdiler sizden ba'zı, şenbih güninde
balık avlamağ-ile. [11b]/(10)=2/65*

*Pes gönderdik anlaruñ üzerine tufanı ki bir perşenbeden şenbeye degin
üzerlerine tuurmadı yağdı yağmur, tamları ḥarāb oldı, yolları kesildi.
[112a]/(2)=7/133*

şer (Ar.): Kötülük.

Yetim mālına ḥayr şanarı şer şanandan. [33a]/(19)=2/220

şeref (Ar.): Şeref, yükseklik, üstünlük.

*Kaçan kim aña 'ibādet idevüz, ol bize 'ināyet ide, pes bize şeref ve 'izzet
ḥaşıl olur. [2b]/(14)=1/5*

şerḥ (Ar.): Açıklama, anlatma.

*Ol ki şerḥ itdük uçmağ ehli şıfatından ve tamū ehli şıfatından budur.
[204b]/(20)=22/59*

şerḥ it-: Şerhetmek.

Biz şerh iderüz saña kışşalaruñ hūbrağın anuñ-la ki vahy itdük saña bu Kur'an'ı. [149a]/(13)=12/3

şer'î (Ar.): Şeriatla ilgili olan.

Ve çıkarduk her ümmetden tanuğını ki Peygamberidür tanuqlık vire ümmetleri üzerine ki Şer'î anlara erüşdürdi. [233b]/(3)=28/75

şer'î muhkem dut-: Şeriatı sağlam tutmak.

Eyit ki ben dilemezem getürdügüm Şer'î kabül itdügünüz üzerine sizden ücret illā benüm kavmlerümi sevesiz mā dām ki Şer'imî muhkem dutalar ve şol ki bir şevāb kazana ziyāde iderüz ol hasenede hoşlık ki bir'ine on ola. [284b]/(12)=42/23

şerī'at (Ar.): Doğru yol, ibadet yolu.

Yoğdur aña āhiret de hīc naşīb ya anlaruñ ortaqları mı vardur ki anlaruñ-içün Şerī'at [284a]/(21)=42/21

Peygamberleri ümmetlerine Şerī'atlerini yetüşdürdiñise. [206a]/(1)=22/78

şerīf (Ar.): Şerefli, soylu.

Bedürüstī ol senüñ üzerüñe oğunan şerīf Kur'an'dur ki gizlü Kitāb içindedür. [315a]/(10)=56/77

şerīk (Ar.): Ortak.

Pes eyitdiler ki. Bu hışşa Tañrı-içündür, kendü zu'mları-la, Ve bu hışşa şerīk lerümüñdür dirler-idi. [101a]/(10)=6/136

şerīk dut-: Ortak tutmak.

Ve hālkdan vardur, şol kimsene ki Tañrıdan ğayrı şerīk dutar, ya'nī Tañrıyı korlar, ğayra taparlar. [24b]/(19)=2/165

şerīk getir-: Ortak getirmek.

Münezzehdür ve 'ālīdür şundan ki anlar şerīk getirürler. [136a]/(14)=10/18

şerīk it-: Ortak etmek.

vaqtā ki tūlundı, eyitdi. İy kavmüm bedürüstī ben bī-zāram, şundan ki anları şerīk itdūñüz. [96a]/(8)=6/78

şerīk kıl-: Ortak etmek

Ve anlar şerīk kıldılar Allāh'a bütleri. [158b]/(18)=13/33

şerik kıl-: Ortak yapmak.

Tañrıya bir nesneyi şerik kılmamañuzdur ve ataya ve anaya olmayasız, belki ihsān idesiz ve öldürmeysesiz oğluñuzı kızuñuzı, faqırlıqdan. [102b]/(12)=6/151

Eyit yā Muḥammed bedürüstī ben Tañruma şaparam ve aña hīç bir eḫadi şerīk kılmazam. [336b]/(18)=72/20

şerīk ol-: Ortak olmak.

Revā görmez misiz ki kullaruñuz rızkuñuza şerīk ola baña şerīki var dirsiz. [169b]/(13)=16/71

şerikler eyle-: Ortaklar yapmak.

Ve cinnī Tañrıya şerikler eylediler, ḫal bu ki anları Allāh yaratdı ve düzdiler Tañrıya oğullar ve kızlar, bilmedin, nice ki yahūd Üzeyr'i düzdiler, naşārā Mesīh'i yaqışdurdılar, Kureyş. Melekler benātüllahdur didiler, cehillerinden. [98a]/(13)=6/100

şeri'yyet (Far.): Şeriat.

Vardur bunlara, erenleri üzerinde, şol kadar ki 'avratlar üzerine vardur erenler-içün, şeri'yyet revā gördügince. [34b]/(15)=2/228

şeri'yyeti bildür-: Şeriatı bildirmek.

Ol geçen şeri'yyeti bildürdügi gibi, bildürür emirlerini, nehylerini, ola kim siz añlayasız. [37a]/(13)=2/242

şerlü: Şerli, uygun olmayan.

Ve yaqıñdür ki bir nesneyi dileyesiz ve ol size şerlü ola. [32a]/(21)=2/216

şerri fāş ol-: Kötülüğü kuşatmış olmak.

İkinci giçe hem-çünān üçüncü giçe hem-çünān eyle itdilerse bu āyet indi ki, nezre vefā iderler ve korçarlar şol günden ki anuñ şerri fāş olupdur.

[340b]/(14)=76/7

şevket (Ar.): Büyüklük, heybet.

Her ki zann ider ki Tañrı hergiz yardım itmez Muħammed'e dünyāda şevket-ile āhiretde şefā'atile. [202a]/(7)=22/15

şevval (Ar.): Arabi aylardan biri.

Hac vakti, ma'lūm aylardar; Şevval'dür, Zülka'de'dür, Zilhicce ayınuñ on günidür. [30a]/(5)=2/197

şey' (Ar.): Şey, nesne.

Ve eger yüz çevürelər 'azāb ider Allāh anlara 'azāb itmeklik ki ācıcıdır dünyāda ve āhiretde ve yoǵdur anlara yer yüzinde dostdan yardımcıdan bir şey'. [130a]/(6)=9/74

şeyā'īn (Ar.): Şeytanlar.

Hem şeyā'īn gökden od'-ile iken atıldılar haber almaz oldılar. [336a]/(4)=72/1-2

şeyā'tine ĩmān getir-: Şeytanlara inanmak.

Çokrağı anlaruñ şeyā'tine ĩmān getürdilerdi. [254a]/(2)=34/41

şeytān (Ar.): Şeytan.

Ve eger şeytān unutdursa saña ögüdümüzi, pes oturma, men' itdügümüzi anduǵdan soñra, zālīm tāyife-y-ile. [95a]/(13)=6/68

şeytāna uy-: Şeytana uymak.

Vaktā ki unuda, ya şeytāna uya, ikilisinden birisi, pes andura birisi, ol birisine, ya ögüt vire. [44a]/(13)=2/282

şıǵır-: Sıçramak, yürüme.

Ya'nî emr anuñdur, kullarınıñ gönline emrini mesel urmağ-ıla şığırur.

[6b]/(7)=2/26

şiddet (Ar.): Şiddet, katılık.

Ve A'rāb'dan vardur şol kişi ki gazāya harc itdügini gūzāta dutar ve size rūz-i gār şiddetin gözedür ki kaçan uğraya dahı oğ diye. [132a]/(4)=9/98

şifā (Ar.): Hastalıktan kurtulma, iyi olma.

şifā vir-: Şifa vermek, iyileştirmek.

Ceng idüñ anlaruñla ki Tañrı 'azab ider anlara ellerüñüzle ve hor (iderler anları ve yardım ider size anlaruñ üzerine Ve şifā virür mü'min Kavmüñ gönüllerine ve giderür gönülleriniñ tarlıgındugını ve tevbesini kabül ide kimüñ ki dilerse Mekke ehlinden. [124b]/(11)=9/15

şikāyet (Ar.): Şikayet, yakınma.

şikāyet it-: Şikayet etmek.

Baña az rızık virdi, diyüp şikāyet ider. [351b]/(16)=89/16

şikeste (Far.): Kırık, kırılmış yenilmiş.

Tā helāk ide bir t̄ayifeyi, şunlardan ki kâfir oldılar, ya bunları şikeste kıla pes bunlar dönelerdi maħrūm olup, mağbūn olup. [54b]/(12)=3/127

şikeste gönüller. Kırık kalpler.

Tevbelü kulları ilerü getürdi, arı kullardan tā şikeste gönüller ārām ola.

[33b]/(21)=2/222

şikestelik: Kırıklık, kırılmışlık, yenilmişlik.

Tañrınuñ 'azābını añdılar, aña şikestelik 'arz eylediler. [350a]/(9)=89/1

şimāl (Ar.): Kuzey.

*Ne şerābları ve ne gölgeleri şovukdur ve ne menzilleri eyü menzildür!
Bedürüstī Aşhāb-ı Şimāl bundan öñ dünyedey-ıdı mütekebbirler-ıdı ve muşırr
olurlar-ıdı [314a]/(20)=56/45*

şimdi: Şimdi.

Ve yokdur tevbe, şunlara ki işlerler yaramazlıkları tā ki birisine ölüm hâzır oluñca, eydür ki. Ben şimdi tevbe eyledüm. [62b]/(14)=4/18

şimşād (Far.): Şimşir ağacı.

Şimşāddan yonulmuş-idi. [38a]/(20)=2/248

şimşek: Şimşek, yıldırım.

Yağın olur ki rüşenligi şimşeginün gözlerün nūrın ala. [213b]/(13)=24/43

şimşek şakı-: Şimşek çakmak.

Ol yağmuruñ içinde karañulıklar vardur ve gökgürlemek vardur ve şimşek şakımağ vardur. [5a]/(20)=2/19

şi'r (Ar.): Şiir.

Ve öğretmedük aña şi'ri ve şi'r aña gerekmez. [260b]/(18)=36/69

şi'r ayıt-: Şiir söylemek.

Bundan ma'lūm oldu şi'r ayıtmağ varımış. [224a]/(1)=26/227

şirk (Ar.): Tanrıya ortak koşma, şirk.

Revā degül bize şirk itmeklik Tañrıya eşyādan bir şeyi. [151b]/(10)=12/38

şirk getir-: Ortak koşmak, şirk getirmek.

Bedürüstī Allāh yarlıgamaz, aña şirk getümeği ve yarlıgar bundan ayruğın suña ki diler ve şol ki şirk getürdi Tañrıya taḥkīk dartmış ola ulu günāhı bakmaz mısın anlara ki kendüleri pāk iderler, Tañrınun oğlanlarıyuz diyü. [66a]/(9)=4/48

şol: Şu (işret sıfatı).

Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafağa virdi Mekke feth olmadın ve kıtāl eyledi. [316a]/(10)=57/10

şol vakt ki: O zaman ki.

Şol vakt ki der-ıdı yoldāşına ki Ebū Bekir'dür rażıya'llāhü 'anhü. Melül olma

ki Allāh bizümledür. [127a]/(2)=9/40

şolok: O vakit, o anda.

Şolok sâ'at bir yire dirildi, bir lahzada tamām oldı. [40b]/(19)=2/259

şor: Tuzlu.

Ve berāber olmaz iki deñiz bu biri tatlu şovuk tīz siñer içecek ve bu biri şordur ācırağ ve her birinden tāze et yirsiz. [256a]/(11)=35/12

şöyle: Şöyle.

Ancılayın zeyn oldı kāfirlere, şol kim işlerlerdi, ya'nī şöyle 'itāb olur, her ki [99b]/(21)=6/122

şu: Şu (işaret sıfatı).

Niyāz idersiz aña, āşikāra ve sırr-ıla, ki, kurtarurşañ şu zulmetden, elbette şākirlerden oluruz. [94b]/(21)=6/63

Ve her birini dutduğ günāhlar-ile pes anlaruñ ba'zı şudur ki üzerine taş gönderdük Lūt kavmi'dür. [236b]/(15)=29/40

şu'be (Ar.): Şube.

İy Ādemoğlanları! Bedürüstī bir yaratduğ sizi bir er-ile bir 'avretten ve sizi şu'beler ve kabīleler kılduğ tā ki birbirüñüzle bilişesiz. [303a]/(15)=49/13

şu'le (Ar.): Alev.

Pes didi ehline ki. Eglenuñ taḥkīk od gördüm ola kim getürem size andan bir şu'le. [191a]/(20)=20/10

şu'le vir-: Alev saçmak.

Ve yir şu'le vire Tañrınuñ 'adli nūr-ile ve kitāb kona her kişinüñ eline ve getirüle Peygāamberler ve şehīdler yaḥūz şanuğlar ve hüküm ola āralarında 'adl-ile ve anlara güc ve ḥayf olmaya ve temām bula nefis işledügi 'amelüñ cezāsını ve ol yeg bilür anı ki işlerler. [273a]/(1)=39/69

şu'le kııl-: Alev yapmak.

Tañrı oldur güneş'i ulu şu'le kıldı harâretilen ve ay andan aşğa şu'le kıldı bürüdetilen. [135a]/(13)=10/5

şu'le ol-: Alev olmak.

Şunlar ki imân getürdiler nazâr idüñ bize ki yüzüñüz nûrından şu'le olavuz. [316b]/(2)=57/13

şu'le vir-: Şule saçmak.

Bu münâfıklarun meşeli, şunlarun meşeli gibidür ki, yaqdı bir odı, vaqtâ ki şu'le virdi çevre yanına giderdi Tañrı Te'âlâ nûrlarını ve qodı anları bir karañulıqlarda ki görmezler. [5a]/(12)=2/17

şu'lelü: Parlak, alevli.

Gice karañulandı üzerine, Müşterî yıldızını gördi şu'lelü, İbrahîm eyitdi. Bu benüm Tañrumdur. [96a]/(1)=6/76

şüm: Uğursuz.

Eyitdiler bedürüstî biz sizi şüm gördük eger vaz gelmezseñüz elbette sizi taşlaruz. [259a]/(3)=36/18

Pes anlardan soñra qaldı bir şüm t̄âyife, ki Tevrât'ı mîrâş aldılar. [115a]/(19)=7/169

şümlük: Uğursuzluk.

Āgāh oluñ, degüldür anlarun şümlükleri, illâ Allāh qatında, ya'nî Allāh qatında şüm anlardur, mü'minler degül. [111b]/(18)=7/131

şuncılayın: Şunun gibi.

Ve şol ki 'ıqāb eyledi şuncılayın ki kendü 'ıqāb olundı'-idi anuñla. [204b]/(21)=22/59

şübhe (Ar.): Şüphe, kuşku.

Elbette sizi divşürür kıyāmet günine ki anda şübhe yoqdur. [69a]/(21)=4/87

şübhe ko-: Şüphelenmek.

Pes her kim ki umar Tañrı Hazreti'ne varmağı pes işlesün ol kişi eyü 'ameli ve ortağ itmesün Tañrısınun 'ibâdetine bir mañuķı ya yarıyâdan ya putlardan ya ğayrıdan hıc şübhe komasun. [187a]/(7)=18/110

şübhelü:Şüpheli, kuşkulu.

Ve anlara yaratmağ şübhelü oldı. [157b]/(8)=13/16

şürb – 1 hamr:

Ve emr ider infâğdan size günâhlar-ile; zinâ gibi, şürb-i hamr gibi. [42a]/(20)=2/268

şükr (Ar.): Hamd, şükr.

Pes siz şükr idici misiz? [199b]/(11)=21/80

şükr eyle-: Şükretmek.

Bañña şükr eyle deyü benden yaña geliceksiz añña göre 'amel idüñ. [242b]/(2)=31/14

şükr it-: Şükretmek.

Pes kim getürdi size aķar göz bñarı ya nice şükr idemezsiniz Tañrıya, şükür Allāh'a. [331a]/(13)=67/30

şükr kıl-: Şükr etmek.

Ol ni'metlere siz şükr kılmazsınız. [104b]/(1)=7/10

şümār (Far.): Hesap, sayı.

Ve tã ki siz bilesiz yıllar şağışını ve aylar şümārını. [174a]/(20)=17/12

şübhesüz: Kuşkusuz, şühpesiz.

Kãfir bölügi müsülmanlar bölügi iki kendüler ķadar görürlerdi, 'ayānã, şübhesüz ki hergiz anda şübhe yokdur. [46a]/(4)=3/13

şürü' (Ar.): Başlama.

Bu kez farz olan 'ibadetlere şürü' itdi, ve namazı ķıldı ve zekãtı virdi. [26a]/(18)=2/177

şürū' it-: Başlamak.

Ve her yirde ki olasız, pes dönderün yüzünüzi anuñ tarafına, eger namaza şürū'itseñüz. [23a]/(10)=2/150

T

tā (Far.): Kadar, için.

Tā şuña degin ki, sizden biriñüze ölüm gele, kabz ider anı, bizümferiştelerümüz ve anlar hadden geçmezler. [94b]/(15)=6/61

ta'ab (Ar.): Yorgunluk, sıkıntı.

Eyle Tañrı ki kondurdu bizi muķīm olaçaķ eve kereminden erişmez bize ol serāyda hergiz ta'ab ve erişmez melüllik ki yorulmaķdan hāşıl olur. [257b]/(8)=35/35

ta'accüb (Ar.):Şaşakalma.

Ya'nī kaçan ki yerler deprene kıyāmet kopmağıçün gereğince ve yir çıkara kumaşlarını hazāyinden, defānından, mürdelerden ve kāfirler, n'oldı bu yere, diye ta'accüb idüp. [355a]/(4)=99/1-3

Ve eger görseñ, ya Muhammed' habs olına anlar tamū üzerine, ta'accüb ideydün hāllerinden. [92a]/(10)=6/27

ta'accüb it-: Şaşırmaq.

Ve eger görseñ, ya Muhammed' habs olına anlar tamū üzerine, ta'accüb ideydün hāllerinden. [92a]/(10)=6/27

ta'addī (Ar.): Saldırma, adaletsiz davranma.

Ve şol ki bu didüğümüz günāhleri işleye, ta'addī idüp, zulm idüp, yakında biz anı tamūya koyaruz. [64a]/(15)=4/30

ta'addī it-: Saldırmak, adaletsiz davranmak.

Ve tahķīķ bildüñüz şunları kim ta'addī itdiler sizden ba'zı, şenbih güninde balıķ avlamağ-ile. [11b]/(10)=2/65

ta‘alluk (Ar.): Asılı olma, ait olma.

Ve tahkik indürdi sizün üzerünüze Kur‘ân’da, En‘ām sūresinde, bu ki kaçan işidesiz Allāh Te‘ālānuñ kelāmını, inkār olunur aña ve istihza olunur anuñla, pes oturmañ anlaruñula, şuña degin ki anlar bir gayrı keleciye talalar, ki Kur‘ân’a ta‘alluk degül. [74a]/(6)=4/140

ta‘ām (Ar.): Yemek.

Ve gayrını kındurmaz miskīnlere teşadduk idüp ta‘ām yedürmege. [356b]/(17)=107/2-3

Menn ü selvāya bir ta‘am didiler, dāyim yendügi-çün. [10b]/(21)=2/61

tā‘at (Ar.): Allāh’ın emirlerini yerine getirme, ibadet.

Qorquñ Tañrıdan ve taleb eyleñ Allāh’a ve vesīle-i tā‘atdan niyāzdan ve çalışıñ anuñ tā‘atında. [81b]/(3)=5/35

Pes aña boyun egüñ! Ve beşāret eyle yā Muhammed tañrıya tā‘at idenlere ki kaçan Tañrı añılsa qorqar gönüelleri anlaruñ. [203a]/(19)=22/35

tā‘at it-: İbadet etmek.

Tañrı diler ki beyān ide size ve sizi kulağuzlaya sizden oñurdı geçenlerüñ yollarına ve tevbelerüñüzi qabül ide ve tā‘at irşād ide. [64a]/(4)=4/26

tā‘ate şabr it-: İbadete sabretmek.

İllā şunlar ki şabr itdiler tā‘ate ve se‘ādetlenmez anuñ-ile illā ulu naşīb eyesi. [280b]/(1)=41/35

tā‘atinden çık-: Emrinden çıkmak.

Bedürüstī münāfıklar fāsıqlardur ki Tañrınuñ tā‘atinden çıkmışlardur. [129a]/(8)=9/67

tabak (Ar.): Tabak.

Anlaruñ üzerlerinde tabekalar vardur oddan ve altlarında dañı tabaklar vardur. [269b]/(16)=39/16

ṭabaka (Ar.): Tabaka.

Anlaruñ üzerlerinde ṭabeḳalar vardır oddan ve altlarında daḫı ṭabaḳlar vardır. [269b]/(15)=39/16

tābiʿ (Ar.): Boyun eğen, baḡlı olan.

Ve didiler ūunlar ki tābiʿ oldılar. Eger bize bir kerre daḫı dūnyaya varmaḳ olaydı, pes biz daḫı anlardan bizarduḳ, nice ki anlar bizden bezdiler bugūn. [25a]/(7)=2/167

tābiʿ it-: Baḡlı olmak.

Ūunlar kim nafaḳa iderler māllarını, Tañrı yolında, andan ūoñra tābiʿ itmezler, nafaḳa itdüklerine, minnet itmeḡi ve ne incitmeḡi. [41b]/(2)=2/262

tābiʿ ol-: Baḡlı olmak.

Ben tābiʿ olmazam, illā ūuñna ki vaḫy olunur bañna, Cebrāyil ‘aleyhi’s-selām aḡzından. [93b]/(16-17)=6/50

ṭabīʿat (Ar.): Huy, tabiat, mizaḳ.

Ammā ūunuñ ṭabīʿati oldur ki ḳanḳı yañna ki alḳaḳ olsa andan yañna aḳsa gerek. [350a]/(3)=89/1

taʿbīr (Ar.): İfade, anlatma, rüya yorma.

Añna taʿbīr olmaz nice ki zıkr olundu ve biz aḫlām teʿvīlini bilmezūz. [152a]/(10)=12/44

tābʿiyyet (Ar.): Tabilik, tabi olma.

Eyit, yā Muḫammed. Ol müstelezzāt, yaʿnī lezzetlü nesnelere ūunlaruñ-içündür ki ĩmān getürdiler Allāh’a, dūnya evinde kāfirlere daḫı, lekin tabʿiyyeti-le yaluñuz müʿminleredür ḳıyāmet gününde. [105b]/(17)=7/32

ṭabl (Ar.): Davul.

Ṭabl urup zīrā ‘ādet eyle-y-idi, Peyḡāmbere ‘aleyhi’s-selām ḫuṭbe oḳurdu. [325a]/(19)=62/10

ṭabut (Ar.): Sandık, tabut.

Bedürüstî ol ṭabut gelmeginde, size nişân vardır, Tālūt'ün pâdişâhlığına,
[38a]/(21)=2/248

*Bunlar daḥı bildiler ki bu zaḥmet bunlara, ṭabut üzerine ḥarâblık
itdüklerinden oldı. [38a]/(13)=2/248*

*Ve didi bunlara peygamberleri ki, Bedürüstî anuñ pâdişâhlığınuñ nişânesi,
size gelmeklikdür bir tabut kim ol tabut müsülmanlığınuñ içinde-y-idi, kâfirler
aldılar, iletdiler, ḥarâblık itdükleri yirde bıraḥdılar. [38a]/(11)=2/248*

tâc (Ar.): Hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık, taç.

*Pes çıḥdı ḳavmi üzerine bezekinüñ içinde aḳ ḳızıla üzerinde altun ayar
başında tâc bilesinde dört biñ altun eyerlü atlular ḳular. [233b]/(19)=28/79*

ta'cîl (Ar.): Çabuklaştırma.

*Pes ta'cîl itdi ḥalḳuñ ellerini sizden ya'nî Mekke ehlinüñ ve sen olasın ya
ḥayber Fethi mü'minlere birâyet ola zîrâ mü'minler sekiz biñ kişi-idi.*
[301a]/(8)=48/20

tâcir (Ar.): Ticaretle uğraşan.

*Bir nazar daḥr. Ḳaçan kim bir tâcir olsa, anuñ bir kıymeti ṭaşı olsa, yol daḥı
ḳorḳulu olsa, aña bedraḳa ḳoşarlar kim emîn ola. [2a]/(14)=1/1*

ṭad-: Tatmak.

Eyide aña eyiden. Pes ṭaduñ 'azâbı kâfir olduḡuñuzdan ötürü.
[297a]/(6)=46/34

ṭadır-, ṭadur: Tattırmak.

*Ve şol ki dileye ol Ḥarem'de mülḥidlik ide ya'nî Ḥaḳḳ'a muḥâlif iş işleye
güc-ile ṭadıruruz aña âcıcıcı 'azâbdan. [202b]/(14)=22/25*

*Eyit, yâ Muḥammed. Ol ḳâdirdür, sizüñ üzerüñüze 'azâb göndermege,
üzerüñüzden nice ki Luṭ ḳavminüñ üzerine ṭaş yaḡdurdı, ya ayaḡuñuz*

*altından, nice ki Kārūn yire geçdi, Yahūd sizi qarışdura, bölük bölük idtip ve
tadura ba'zuñuza ba'zuñuzuñ zaħmetini. [95a]/(6)=6/65*

ṭadur→ **ṭadır**.

tafşīl (Ar.): Etraflıca açıklama.

*Andan şoñra tafşīl olunmuşdur hikmet ħubret eyesi pādişāh cānibinden ki
bilmeyesiz illā Tañrıyı. [141b]/(17)=11/1-2*

tafşīl it-: Etraflıca açıklamak.

Ve her nesneyi tafşīl itdük eyle ki gerekdür. [174a]/(21)=17/12

tafzīl (Ar.): Üstün tutma.

*Tañrı Te'ālā Muħammed'üñ dīnini қalan dinlerden tafzīl ider, eydür. Uyuñ
Muħammed'e ve boyanuñ anuñ Tañrısınuñ boyası-la, kim ol Dīn-i İslām'dur.
[21b]/(1)=2/138*

ṭağ: Dağ.

*Eger indürsevüz bu Qur'an'ı bir ṭağ üzrine, göreydüñ ol ṭağı ki қorқucıdur
pāre pāre Tañrı қorқusından. [321b]/(19)=59/21*

*Cebrāyil 'aleyhi's-selām bile beş ṭağdan ṭaş ṭaşırlardı; Ṭūr-ı Sinā'dan, Ṭūr-ı
Zeynā'dan, Cūdi'den, Lübnan'dan, Ḥarā'dan. [20a]/(9)=2/127*

ṭağlar eyle-: Dağlar yapmak.

*Ve ol ol'dur ki yeri gerdi ve anda ṭağlar eyledi ve ırmaқlar eyledi ve her
yemişden yiryüzinde ikişer cins eyledi. [156b]/(5)=12/3*

ṭağlar pāre pāre ol-: Dağlar parçalanmak.

Ve götür-ile yer ve ṭağlar pāre pāre olalar bir def'ada. [333a]/(6)=69/13-15

ṭağlar yerinden қop-: Dağlar yerinden kopmak.

*Ve eger bedürüstī Qur'an ki saña gönderdük anuñ-la ṭağlar yerinden қopsa ya
anuñ-la yerler pāre pāre olsa ya anuñlaölüler söyledilse imān getürmeyeler.
[158b]/(8)=13/31*

tağlara bak-: Dağlara bakmak.

Ve tağlara bakmazlar mı nice dikilmiştir? [349a]/(12)=88/19

tağları evler yon-: Dağları evler yapmak.

Ve tokdatdı sizi yir yüzinde, alçaq yirlerinde yirleşdüri, köşkler yapasız ve tağları evler yonarsız. [109a]/(3)=7/74

tağları yürüt-: Dağları yürütmek.

Ve añ şol günü ki tağları yürüdiserüz ve görürsin ki yer hālî kalmış tağlardan ve divşürdük pes terk itmedük anlardan bir âdem. [183b]/(13)=18/47

tağa cān vir-: Dağa can vermek.

Pes kaçan ki Tañrı tağa cān virdi ve cemalin ‘arza kıldı, ol tağı pāre pāre eyledi ve Mūsā aqtarıldı uğunup, vaqtā ki Mūsā ayıldı, eyitdi. Tenzīh iderin seni, tevbe kıldum hazretüñe. [113a]/(2)=7/143

Pes kaçan ki Tañrı tağa cān virdi ve cemalin ‘arza kıldı, ol tağı pāre pāre eyledi ve Mūsā aqtarıldı uğunup, vaqtā ki Mūsā ayıldı, eyitdi. Tenzīh iderin seni, tevbe kıldum hazretüñe. [113a]/(2)=7/143

tağa çıkar-: Dağa çıkarmak.

Ve ayrılmışdı Nūh’dan. İy oğlancığım bin bizümle ve kâfirlerler-ile olma! Ken ‘ân eyitdi. Çüst bir tağa çıkarın. [144b]/(2)=11/43

tağarcuk: Çömlek, kap.

Bir gün şeytān geldi, bir tağarcuk iri incü getürdi. [12b]/(5)=2/72

tağıl-: Dağılmak, uzaklaşmak.

Ve kaçan ki yazduğumuz kâğıdlarile tağıla. [345a]/(17)=81/10

Ol günde halk tağılalar hisābdan soñra ‘amellerinüñ ‘ıvazını gösterilmek-içün her nefse uçmağda ya tamü’da. [355a]/(7)=99/6

Ve tağılmañ birbirünüze düşmeñ. [52b]/(17)=3/103

tağılıcak vakt. Çalışma vakti.

Ve ol oldur ki siziñ-içün geceyi perde kıldı ve uyquyı rāhatlık kıldı ve gündüzi tağılıcağ vaqt kıldı ve ol oldur ki yılleri muştucı gönderdi rahmeti öñünce ki yağmurdur. [217a]/(7)=25/47

tağılmış:Dağılmış, uzaklaşmış.

Bular bunda bir leşkerdür ki tağılmışlardur Ahzāb'dan. [265b]/(19)=38/11

tağıt-: Dağıtmak, uzaklaştırmak.

Yaratdı gökleri direksiz görürsiz anı ve bırağdı yerde muhkem tağları çüvüksü olmağ-içün sizi yer ekmek-içün ve tağıtdı anlara her cāneverden ve indürdük gökden yağmurı pes bitürdük anda her nev'den hūblarını. [242a]/(12)=31/10

Ve Tañrı ol dur ki gönderür yılleri, muştucı, ya tağıdup, eger beşeren oğunursa, rahmeti önünce ki yağmurdur. [107b]/(18)=7/57

Bedürüstī şunlar ki tağıtdılar dinlerini ve bölük bölük oldılar yahūd gibi, naşārā gibi, degülsin anlardan bir nesnede ya'nī destūr olmadı-y-idi peygambere, ki anlaruñ-ıla ceng, soñra mensüh oldı. [103b]/(4)=6/159

tağlanıl-:Dağlanmak.

Pes tağlanıla altun-ile aqca'-ile alınları anlaruñ ve yanları ve arğaları. [126a]/(18)=9/35

tağuğ: Dağınık, perişan.

Pes n'oldı şunlara ki kāfir oldılar senden yaña yā Muhammed, 'adāvet nazārīla baqıcılardur şağdan şoldan tağuğ oturup. [334b]/(9)=70/36-37

tağul-: Dağılmak, saçılmak.

Pes eger namāz kılına tağuluñ yer yüzine maşlahatuñuz-üçün ve taleb idüñ Tañrınuñ helāl mālından. [325a]/(15)=62/10

tağyır (Ar.): Değıştirme.

Pes kaçan ki yanuñdan çıkalar, tağyir ider bir t̄ayife anlardan sen didüğüñden

ğayrı nesneye. [68b]/(18)=4/81

Kitāblarını tağyîr itmik-ile [207b]/(21)=23/53

tağyîr iden. Değiştiren.

Bedürüstî Allāh işidicidür vaşiyyeti, bilicidür anuñ şevābın ve anı tağyîr idenüñ cezāsını. [27a]/(8)=2/181

tağyîr idici. Değiştiren.

Ol ‘azāb andandur ki bedürüstî Allāh tağyîr idici degüldür, bir ni‘meti ki in‘ām itdi anı bir t̄ayife üzerene tā dönderince ol nesneyi ki nefslerindedür. [122a]/(5)=8/53

tağyîr it-: Değiştirmek.

Elbette tağyîr ideler, Tañrınıñ yaratduğunu. [72b]/(1)=4/119

taḥammül (Ar.): Yüklenme, bir yükü üstüne alma.

Mūsā kavmine didi ki. Yardım dileñ Tañrıdan ve şabr ve taḥammül idüñ. [111b]/(9)=7/128

Taḥammül eyle saña ne itseler ḥüb teḥammül eyle. [165a]/(16)=15/85

taḥammül it-: Yüklenmek, bir yükü üstüne almak.

Saña ḥaber vireyim te’vīlini şunuñ ki aña taḥammül idemedüñ. [185b]/(5)=18/78

taḥassür (Ar.): Hasret çekme, üzülme.

Pes döndi gitdi anlardan ve eyitdi, taḥassür idüp anlara. İy kavmüm! Taḥkīk ırgürdüm Tañrımuñ ḥaberini, ve nasīhat itdüm size ve illā kim siz ögüt virenleri sevmezsiz. [109a]/(13)=7/79

taḥayyür (Ar.): Hayran olma, şaşırıp kalma.

Ḥaḳ Te‘ālā bu ḥurūfı gönderdi kim işitmedüklerini işideler taḥayyürde kalalar. [3a]/(19)=2/1

taḥfīf (Ar.): Hafifletilme, yükünü azaltma.

Ol, ya'nī velī dilerse kıṣāṣ idüp dilerse diyet alup dilerse 'afv itmek, taḥfīfdür, Tañrıñuz ḥazretinden ve raḥmet ve esirgemekdür. [26b]/(12)=2/178
İncil ehli 'afv iderlerdi, ne kıṣāṣ var-idi, ne diyet, Tañrı bu ümmete taḥfīf itdi. [26b]/(14)=2/178

taḥıl (Ar.): Tahıl.

Andan ṣoñra çağırdı bir münādī ki. İy taḥıl kārübānı! Bedürüstī siz uğırlarsız. [153b]/(19)=12/70

ṭāhir (Ar.): Temiz.

Ya'nī ikisi daḥı revādur, lekin tāhir efzāldür. [30b]/(16)=2/203

taḥkīk (Ar.): Gerçekten, muhakkak, şüphesiz.

Eytdiler Taḥkīk biz ṣuña ki siz anuñ-la gönderildüñüz, münkirlerez. [287b]/(10)=43/24

Taḥkīk saña geldi Tañruñdan imdi sen elbette gümān idenlerden olmağıl ve olmağıl elbette ṣunlardan ki yalanladılar Tañrınuñ āyetlerini pes ziyān idicilerden olursın. [141a]/(3)=10/94

taḥkīr (Ar.): Hakaret etme, hor görme.

Taḥkīr idüp dirler bunı. [6b]/(17)=2/26

taḥşīl (Ar.): Hasıl etme, ele geçirme.

Anlaruñ 'ilmi yetiṣdüğü budur hemān ki dünyā taḥşīl ideler. [309a]/(12)=53/30

taḥsīn (Ar.): Güzel bulu takdir etme.

Şuheybüñ işine taḥsīn idüp. [31a]/(16)=2/207

taḥşīṣ (Ar.): Bir yere mahsus kılma, bağlama.

Dilerler ki tebdīl iderler Tañrınuñ kelāmını zīrā ḥayber ğanīmetini Allāhü Te'ālā Ḥudeybiyye Ğāzīleri'ne taḥşīṣ itmiş-idi. [300b]/(10)=48/15

taḥt (Far.): Taht.

Ve kaldurdi atasını anasını taht üzerine ve yüz yire kodılar Tañrıya secde-içün. [155b]/(6)=12/100

Süleymān ‘aleyhi’s-selām eyitdi. Baña ol taht haberi gelmiş-idi Belķis gelmedin. [226a]/(11)=27/42

tahtdan ayır-: Tahttan ayırmak.

Süleymān’ı tahtdan ayırdı, yüzügin aldı. [16a]/(12)=2/102

tahtı altında gizli: Tahtı altında gizli.

Kaçan ki ecel irdi, Süleymān ‘aleyhi’s-selām Tañrı hükmine vardı, ol şeytān ‘aleyhi’l-lā‘net ādem şüretinde geldi. Süleymanuñ ne ‘ilmi var-ise tahtı altında gizlüdür didi. [16a]/(18)=2/102

tahtını ısmarla-: Tahtını vermek.

Atāsı aña tahtını ısmarlamak istedi, kaçdı deñiz kenārına ātda kaldı. [185a]/(2)=18/65

tahtlar üzerinde otur-: Tahtlar üzerinde oturmak.

Söykenüp birbirine karşı ol tahtlar üzerinde oturalar. [313b]/(21)=56/15-16

tahta (Far.): Tahta.

Ve yazduk Musā-y-içün zümürüdden tahtalarda ki kudretten yonılmışdı, sağışda on tahta idi, her nasihat ve öğüt ve her nesneyi beyān kılmak, pes tut elvāhı himmeti-le. [113a]/(8)=7/145

taķallüb (Far.): Dönme, bir yerden bir yere çevrilme, değişme.

Taķķīķ görürüz, yüzünüñ taķallübin göklerde, ya‘nī yüzüñ göge karşı dutduğını görürüz, niyāzuñı anlaruz. [22a]/(17)=2/144

taķat (Ar.): Güç, kuvvet.

Ve şunlar ki oruca taķat getürmez, fidye vardur anuñ üzerine, her gün-içün bir miskin ta‘āmı ki ol, yarım ölçekdür buğdaydan. [27a]/(18)=2/184

taķati yet-: Gücü yetmek.

Ve oğlan atasınıñ üzerinedür, emzürenlerüñ nafaqası ve geyecegi, erüñ tākātı yetdükçe. [35b]/(16)=2/233

taqdīm (Ar.): Öne geçirme, sunma.

Andan soñra gelür yiyeler ol yedi yıllar şol ki taqdīm itdünüzdi [152a]/(21)=12/48

taqdīm it-: Öne geçirmek, sunmak.

Ne yaman nesnedür kendüleri-çünñ nefsleri taqdīm itdügi, Tañrı anlaruñ üzerine gāzab itdügi. [86a]/(3)=5/80

taqdīr (Ar.): Alın yazısı, nasip, taktir.

Küyler koduñ ki birbirine gözler ulāşuñ ve taqdīr itdük anda seyri ve eyitdük seyr idünñ anda geceler ve gündüzler emīnler olup açlıñdan suzsuzlıñdan harāmīden. [252a]/(17)=34/18

taqdīr eyle-: Taktir etmek.

Ol şoldur kim yaratdı sizi balçıñdan, andan soñra eceli taqdīr eyledi, Ādem'ünñ toğduğı gündən, tā ölecegi güne degin. [90b]/(6)=6/2

taqdīr iden: Taktir eden.

Neçe oldı ol pādīşāh ki taqdīr idenlerüñ yekregidür. [206a]/(20-21)=23/14

taqdīr idenlerüñ yegri: Taktir edenlerin daha iyisi.

Ve taqdīr idenlerüñ yegini korsız. [264a]/(14)=37/125-126

taqdīr it-: Taktir etmek.

Pes taqdīr itdi taqdīr itmetlik ve idindiler andan gayrı bütler ki şapalar. [214b]/(18)=25/2

taqdīr itdügi vakt: Taktir ettiği vakit.

Bedürüstī Tañrınıñ taqdīr itdügi vakt kaçan ki gele, te'hīr olunmaz. [335a]/(6)=71/3-4

taqdīr itmış ol-: Taktir etmiş olmak.

Ve eger talāk virseñüz ‘avratlara anlara yakınlık itmekden öñ, hāl bu kim bunlara taqdır itmiş olasız mehirlerini, pes yarumını, ol taqdır itdügünüz mehrüñ, virmek lāzımdur. [36b]/(11)=2/237

taqdır olan vaqt. Taktir olan vakit.

Her birisi yürür taqdır olan vaqte degin. [156b]/(2)=13/2

taqdır olunmuş. Taktir olumuş.

Pes kavuşdı şu birbirine bir vaqt üzerine taqdır olunmuş-idi. [310b]/(4)=54/12

taqdırce. Taktir edildiği süre boyunca.

Ve eydürlerdi, girü dünyaya geldükleri taqdırce. Degüldür, illā bizüm dünya dirliğümüzdür ve biz girü kopısar degülüz. [92a]/(16)=6/29

taqdire kāyil. Taktire inanan.

Eyideler şunlar ki kāfir oldılar şunlara ki İmān getürdiler yedürür miyüz şuña ki eger Tañrı dilese yedürürdi bu söz zındıqlardandır ki taqdire kāyil degüllerdür. [260a]/(6)=36/47

taqdır-i İlähi. Allāh’ın taktiri.

Nice helāk itdük gör ki anı ‘azāb-ile taqdır-i İlähī gāyet [129a]/(21)=9/70

taqın-: Takınmak.

Bezeneler uçmaqlarda bilezükler-ile altundan ve incüler taqınup ve geyecekleri anlaruñ anda ibrişimdür. [202b]/(8)=22/23

taqlid (Ar.): Asma, kuşatma.

Belki ekşerī anlaruñ haqqı bilmezler ve anlar Qur’ān’a inkār iderler taqlid-ile. [197a]/(16)=21/24

taqrir (Ar.): Yerleşirme, sağlamlaştırma.

Vaktā ki geldi aña ve taqrir itdi aña haberlerini Mışır’dan çıkup kaçduğunu. [230a]/(16)=28/25

taqrir it-: Yerleştirmek, sağlamlaştırmak.

Dilerler ki kazıyyalarını Kā'b bin Eşref'e takrîr ideler, hâl bu ki emr olındılar ki kâfir olalar taguta. [67a]/(9)=4/60

takrîr olan: Yerleştiren, sağlamlaştıran.

Takrîr olan, gayb haberlerindindür ki, vahy iderüz anı saña, yâ Muhammed. [48b]/(1)=3/44

takrîr olun-: Yerleştiren, sağlamlaştıran.

Bugün helâl oldı size pāk ta'āmlar ki boğazlandı, nice ki takrîr olundı. [78a]/(13)=5/5

takşîr (Ar.): Bir işi eksik yapma, ihmal etme.

Takşîrlük itmezler, sizün haqquñuzda fesād itmekde. [54a]/(3)=3/118

takşîrlük kıl-: Bir işi eksik yapmak, ihmal etmek.

Eyitdiler. İy bizüm hasretümüz, şunuñ üzerine ki takşîrlük kılduğ ol dünyada. [92b]/(1)=6/31

takşîrlük: İhmalkarlık.

Ve uyuñ size Tañrıñuzdan inenüñ eyüsine size 'azāb gelmezden öñ ve siz bilmezken tā dimeye bir nefsi y benüm peşîmānlığum şunuñ üzerine ki takşîrlük itdüm Tañrı huzūrında ve egerçi ben dünyāda Qur'ān'a güvenlerdenidüm ya dimeye ki eger Allāh hidāyet ideydi ben müttekīlerden olaydum ya dimeye ol nefis 'azābı gördüğü vaqt eger bir kerre dahı dünyāya vāraydum eyelük idenlerden olurum. [272a]/(16)=39/55-56

takvā (Ar.): Allāh'tan korkma, sakınma.

Ya pes şol ki bünyādını berkitdi takvā üzerine Allāhdan ve rızā üzerine ölümü yigdür. [133a]/(2)=9/109

takvā et-: Allāh'tan korkmak, sakınmak.

Ola kim siz saķınasız takvā etgin dutup günāhlardan yığlınasız. [5b]/(21)=2/21

taḳvā geyecegi: Takva elbisesi.⁵⁴

Taḳkīḳ indürdük sizün üzerünüze, bir geyesi ki örter ‘avretlerünüzi ve bir geyesi dahı anuñ-la bezenürsiz ve taḳvā geyecegi ol yigdür, ya‘nī taḳvā geyecegi. [105a]/(16)=7/26

taḳvā üzerine sâbit ol-: Takva üzerine sabit olmak.

İtdiler, günāh, şunda ki içdiler ve yidiler, kaçan ki Tañrıdan korqsalar, zīrā ki mübāh-idi ol vaḳtda ve sâbit oldılar ĩmān üzerine ve eyü ‘amel üzerine, andan şoñra sâbit oldılar taḳvā üzerine ve ĩmān üzerine, andan şoñra sâbit oldılar taḳvā üzerine ve iḥsān üzerine. [87a]/(7-8)=5/93

taḳvāya buyur-: Takvaya buyurmak.

Ya taḳvāya buyurursa dahı? [354a]/(13)=96/11-12

taḳvāya yakınrak: Takvaya daha yakın.

Siz terk itdügünüz Ya‘nī er yā ‘avrat, taḳvāya yakınırakdur. [36b]/(15)=2/237

taḳviyet (Ar.): Kuvvetlendirme, kuvvetlendirilme.

Biri ḳasem-i taḳviyetdür. [350b]/(20)=89/1

ḫal-: Batmak, dalmak.

Ve ḫalduñuz bâtıllara şunlarçılayın ki ḫaldılar sizden oñ. [129a]/(16)=9/69

ḫalāk (Ar.): Boşama, nikahlı kadını bırakma.

Ve anlaruñ erleri evlādur, anları döndermege ‘iddetlerinde, kaçan ki ḫalāk ric‘a ola eger işlāḫ dilerlerse bir birbiri-le. [34b]/(13)=2/228

ḫalāk vir-: Boşamak.

Ve şol ki geçe Tañrınuñ Ḥaddlerinden, ‘avretine bir def‘ ada üç ḫalāk virüp ya ḫayzında boşayup fi‘l-cümle bu geçenlerden birini yerine getürmese taḳkīḳ ol nefse zulm itdi. [327b]/(7-8)=65/1

⁵⁴ İbni Abbas'a göre “takva elbisesi”, salih ameldir. Bazı tefsircilere göre ise iman, kimilerine göre muttakilerin ahirette giyecekleri elbise, bazılarına göre de Allāh'tan haşyet duymaktır.

ṭalāka kaşd it-: Boşamaya niyet etmek.

Ve eger ṭalāka kaşd iderlerse, dört ay geçince kor-ise, bedürüstī Tañrı işidici ve bilicidir. [34b]/(5-6)=2/227

ṭalaz: Dalga, kasırğa.

Ve kaçan ki bürüse anları ṭalaz tağlar gibi niyāz iderler Tañrıya añaḥālīş idiben dīnlerini. [243b]/(6)=31/32

Geldi ol gemilere bir kayı yıl ve geldi anlara ṭalaz her taraftan ve tahkīk bildiler ki bedürüstī anlar kuşadıldılar ‘azāb-ile. [136b]/(6)=10/22

ṭalaz tağlar.

Ve kaçan ki bürüse anları ṭalaz tağlar gibi niyāz iderler Tañrıya aña ḥālīş idiben dīnlerini. [243b]/(6)=31/32

ṭaldur-: Daldırmak.

Dīnūñ sebab-i nüzūli oldur ki, naşārAnuñ kaçan ki oğulları toğa, yedinci gün, bir şuları var-idi, aña ṭaldururlar-idi, tā arı olaydı ve ayruḵ ve ayruḵ sūnnet itmezlerdi. [21b]/(5)=2/138

ṭaleb (Ar.): İstek.

Tā ṭaleb idesiz anuñ fażlından ola kim şükir idesiz. [256a]/(16)=35/12

Emmā şunlar ki anlaruñ gönüllerinde meyl itmek vardur ḥaḵdan pes uyarlar şuña ki müteşābih oldı ol Qur’ān’dan, fitne taleb idüp ve te‘vīlin taleb idübeni. [45b]/(7)=3/7

Yoḵdur sizūñ üzerūñüze günāh, taleb itmekde rızkı Tañrıñuzdan ilerü, kaçan ki Ḥac iderlerdi aşlā ticāret itmezler-idi. [30a]/(11)=2/198

ṭaleb eyle-: İstemek.

Şol kim yaramazlık işler, ya zulm ider nefsine Ta‘me gibi ki yalan and içdi, andan şoñra Allāhdan mağfıret taleb eyleye, Tañrıyı gaḫūr raḫīm bulur. [71b]/(19)=4/110

Pes her kim taleb eylese andan üşeni ya'nî 'avretlerinden āyruġı ol ʔāyife ḥadden geçiçilerdür. [206a]/(11)=23/7

ʔaleb it-: İstemek.

Taleb iderüz, iy bizüm efendimüz ve sañadur gidece gündüz. [45a]/(1)=2/285

ʔaleb olunmuş: Talep olunmuş.

Yardım ʔaleb olunmuşdur şunun üzerine ki vaşf idersiz. [201a]/(9)=21/112

ʔalep itmeklik: İsteme.

Ve ḥelāl oldı size, bundan ġayrı siz ʔalep itmeklik mällaruñuzla, şaklanıcılar olduġuñuz ḥālda, şehvetüñüz ḥarama ḥarc itmedüġüñüz ḥālda. [63b]/(5)=4/24

ʔalgá: Dalga.

Bir oġlancıġın deñiz ʔalgası aldı ve birini kurt kapdı. [264b]/(7)=37/139

ʔalgıc: Dalgıç.

Yürür anuñ emr-ile artuġ nereye uğrarsa ve müsahḥar itdük şeytānları her yapıcı ve her ʔalgıcı ve niceleri daġı ki ʔoşılımışlardur bıķaġularda.

[267a]/(4)=38/37-38

ta'lım (Ar.): Öğretme.

Eyle olsa, kullarına ta'lım için el-ḥamdü li'llāhi rabbi'l-'ālemīn didi. [2b]/(3)=1/2-4

ta'lım eyle-: Öğretmek.

Bedürüstī Allāh 'ālīm, ḥakīm oldı, 'ilminden, ḥikmetinden size bu yolları ta'lım eyledi. [63b]/(11)=4/24

ʔam: Dam.

Pes gönderdük anlaruñ üzerine ʔufanı ki bir perşenbeden şenbeye deġin üzerlerine ʔuurmadı yağdı yağmur, ʔamları ḥarāb oldı, yolları kesildi.

[112a]/(2)=7/133

ṭamaʿ (Ar.): Arzu, istek, ümit.

ṭamaʿ itdi ve öldürdi ve sürdi bir köyüñ yanına bıraḳdı. [12a]/(1)=2/67

ṭamaʿ ı terk it-: İsteḡi terk etmek.

İkinci Lā ilāhe illāʿllāh Muḫammedʿüñ Rasūlüʿl-lāh dimekdür, üçünci, ṭamaʿ ı terk itmekdür. [2a]/(9)=1/1

ṭamaʿ it-: İstemek.

Ve taḫḳīḳ ʿafv itdi sizden Allāh Teʿālā, dünyāya ṭamaʿ itdügüñüzi. [56a]/(19)=3/152

tamām (Ar.): Tamam, eksiksiz.

Ve tamām itmeg-içün niʿmetümi sizüñ üzerüñüze ve ola kim hidāyet bulasız diyü. [23a]/(14)=2/150

tamām ol-: Tamam olmak, eksiksiz olmak.

Andan şoñra dirildür sizi gündüzde tā tamām ola, ol vaḳt ki ad virilmişdür, yaʿnī ölüñce ve ömri tamām olunca. [94b]/(11)=6/60

tamām ṭut-: Tamam tutmak.

Ve ölçegi tāmm ṭutuñ ḳaçan ölçseñüz. [175b]/(11)=17/35

tamām bul-: Tamamlanmak.

Ve yir şuʿle vire Tañrınıñ ʿadli nūr-ile ve kitāb ḳona her ḳişinüñ eline ve getirüle Peyḡamberler ve şehīdler yaḫūz ṭanuḳlar ve ḫükm ola āralarında ʿadl-ile ve anlara güc ve ḫayf olmaya ve tamām bula nefis işledügi ʿamelüñ cezāsını ve ol yeg bilür anı ki işlerler. [273a]/(4)=39/70

tamām çalış-: Tam çalışmak.

İy şunlar ki İmān getirürler rukūʿ idüñ sücüd idüñ ve ṭapuñ Tañrıñuza ve işleñ ḫayrı ola ki ḳurtulasız ve çalışuñ Tañrı ṭāʿatinde tamām çalışuñ! ol güzīde ḳıldı sizi ve ḳılmadı sizüñ üzerüñüze dīn içinde bir nesne ṭarlıḳdan. [205b]/(18)=22/78

tamām dut-: Eksiksiz tutmak.

Ölçeği tamām dutuñ ve ziyān idicilerden ve toğrı terāzū'-ile tartuñ ve halka neslerin añsimañ ve yer yüzinde fesād-ile yürimeñ ve korquñ şundan ki yaratdı sizi ve öñdin geçen halkı. [223a]/(1)=26/181

tamām eyle-: Tam (olarak) yaratmak.

Pes yaratdı ve endāmını tamām eyledi. [340a]/(19)=75/38

tamām idici: Tamamlayan.

Bedürüstī biz tamām idiciyüz anlara naşīblerini [148a]/(21)=11/109

tamām it-: Tam yapmak, tam yaratmak.

Ve tamām itdi sizüñ üzerüñüze ni'metlerini aşkeresini ve gizlüsini. [242b]/(19)=31/20

tamām ol-: Tamamlanmak.

Kaçan ki ay tamām olup Bedr ola. [347a]/(15)=84/18

tamām olduğu vakt: Tam olduğu zaman, tamamlandığı zaman.

İş tamām olduğu vakt ki tamū ehli tamūya, verā uçmağ ehli uçmağa vara ve anlar hergiz çıkmaya. [188b]/(11)=19/39

tamām öde-: Tam (olarak) ödemek.

Şol ki dünyā dirligın diler ve anuñ zīnetini diler tamām öderüz anlara 'amellerinüñ şevāblarını anda ve anlar anda eksük olunmaz şevāb yöninden. [142b]/(14)=11/15

tamām vir-: Tam (olarak) vermek.

Añ ol günü ki tanuqluğ virür anlaruñ üzerine dilleri ve elleri ve ayakları şuña ki ol günde tamām vire anlara Tañrı Te'ālā Hağğ dīnlerinüñ 'ıvazını ve bileler ki bedürüstī Tañrı ol Hağğ Tañrıdur ki beyān idicidür. [211b]/(16)=24/25

tamām yetiştiril-: Tam (olarak) yetiştirmek.

Ve ivme Qurʾānʼ-ile vahy saña tamām yitişdürilmedin ve eyit ki. Yā Rabbi beni ziyāde eyle ʿilmile. [195a]/(16)=20/114

tamāmca: Tamamiyle.

Didiler ki ilerü geçenlerüñ hikāyetleridür yüklenmek-içün kendü günāhkarını tamāmca kıyāmet güninde ve baʿzı günāhların şunlaruñ ki azdururlar anları huccetsüz. [166b]/(17)=16/25

ţamar: Damar.

Anuñ-içün ki ādemoğlanlarinuñ ţamarında kan gibi gezer ve ol ādemi görür, ādem anı görmez. [358a]/(7)=114/1-6

ţamarlara sür-: Damarlara sürmek.

Üstüne bağır havāle kanı ţamarlara sürer südi yiline sürer şifli āşağa sürer. [169a]/(17)=16/66

ţamarlarına şu yürü-:

Kaçan ki Öyle Yeli eser, kuru ağaçlaruñ ţamarlarına şu yürür. [349b]/(17)=89/1

ţamarlarından tart-:

Kāfirler kerhile ţamarlarından tartup cānların alan feriştelere haqq-içün. [343b]/(5)=79/1

ţamū: Cehennem.

Ne yaman yerdür ţamū! Hiç muşibet irmez muşibetlerden hastalıktan ya fakırdan ya gayrı nesneden illā Tañrınıñ destürī-le ider. [327a]/(2)=64/10

ţamū deñizi: Cehennem denizi.

Añ yā Muhammed ol günü ki anlaruñ yüzleri aqtarıla dönder-ile ţamū deñizinde eydeler nolaydı biz muţīʿ olayduk Tañrıya ve uyayduk peygamberʼe ve eyitdiler iy bizüm Rabbümüz bedürüstī biz muţīʿ olduk ulurārumuza ve pīrlerümüze pes azdurdılar bizi yoldan. [250b]/(2)=33/66

ṭamū dutruḡr. Cehennemi tutuřturacak çör çöp.

Tahkik siz řol ki řaparsız Tañırdan ġayrı aña ṭamū dutruġıdur.

[200b]/(4)=21/98

ṭamū ehli. Cehennem ehli.

Ol ki řerh itdük uçmaġ ehli řıfatından ve ṭamū ehli řıfatından budur.

[204b]/(20)=22/59

ṭamū firifsteleri. Cehennem melekleri.

Ehli gibi ve ṭamū firifsteleri gibi. [228b]/(1)=27/87

ṭamū heybeti. Cehennem heybeti.

Anlaruñ-içün ġor idici'azāb vardur õñlerinden ṭamū heybetini.

[292b]/(9)=45/9

ṭamū it-: Cehennem yapmak.

Andan řoñra anıñçün ṭamū iderüz ki gire aña melāmet olup raġmetden ıraġ olup ve řol ki āñiret diledi ve anıñ-üçün dürüşdi aña lāyık 'amel-ile ġāl bu ki ol mü'mindir. [174b]/(13)=17/18

ṭamū řapusr. Cehennmin kapısı.

Ve baña uyuñ ki ol toġrı yoldur uçmaġa ve tahkik azdurdı sizden çok řāyifeleri ya pes añlamaduñuz mı ve 'ibret almaduñuz mı anlardan vaġtā ki ṭamū şapusına erişeler zebāñiler diyeler bu ol cehennemdür ki siz va'de olunurduñuz girüñ aña bu ġün řunuñ-üçün ki kāfir olduñuz. [260b]/(8)=36/62

ṭamū odr. Cehennem ateři.

Añ yā Muġammed ol ġüni ki řızdurur ki tā vir-ile anuñ üzerine ṭamū odında.

[126a]/(18)=9/35

ṭamū odın yi-: Cehennem ateřini yemek.

Ve řıfatuñ alurlar gizledükleri sebebi-y-le az nesne dunyā metā'ından senüñ ol řāyifenüñ yimezler şarınlarında, illā ṭamū odın yirler Ve söylemez anlara

Allāh Te‘ālā kıyāmet gününde. [25b]/(19)=2/174

ṭamū yaluñr. Cehennem ateşi, cehennem alevi.

Ne gölgedür ki fāyide ide ve ṭamū yaluñı def‘ idemez. [342a]/(12)=77/30-31

ṭamū yolr. Cehennem yolu.

Pes kulağuzlañ anları ṭamū yolına eyle Allāh bir ferişte gönderür ve ṭurguruñ ki bedürüstī anlar sorarlar Lā İllāhe İlla’llāh’dan ki anlaruñ-içün dimediler ve andan soñra yine soralar eyideler ki noldı size ki birbirüñüze mededleşmezsiz dünyādaki gibi belki anlar bu gün zelīllerdür. [262a]/(3)=37/24

ṭamū yolına kulağuzla- Cehennem yoluna yöneltmek.

İllā ṭamū yolına kulağuzlar ki anda ebedī kalalar. [76a]/(14)=4/169

ṭamūda ebedī kal- Cehennemde ebedi kalmak.

Allāh eytdī. Cehennem dūr menzilüñüz sizüñ, şol ḥalda ki ebedī kalasız ṭamūda, meger ki Tañrı dileye, ṭamūdan çıkarup zemherīre koymağı. [100b]/(3)=6/128

ṭamūdan çıkar- Cehennemden çıkarmak.

Allāh eytdī. Cehennem dūr menzilüñüz sizüñ, şol ḥalda ki ebedī kalasız ṭamūda, meger ki Tañrı dileye, ṭamūdan çıkarup zemherīre koymağı. [100b]/(4)=6/128

ṭamūdan ırāğ ol- Cehennemden uzak olmak.

Ol ṭāyife ṭamūdan ırāğ olmışlardur. [200b]/(8)=21/101

ṭamūdan ırak oluñ- Cehennemden uzak olunmak.

Pes şol ki ṭamūdan ırak oluñdı ve cennete koyuldı, taḥkīk kurtuldı. [59a]/(18)=3/185

ṭamūnuñ āvāzr. Cehennemın çığlığı.

İşitmezler ṭamūnuñ āvāzını ve anlar nefsler diledü ginde dāyimlerdür. [200b]/(9)=21/102

ṭamūnuñ orta yeri: Cehennemın orta yeri.

Kendü baḳdı gördi ki ṭamūnuñ orta yerindedür. [262b]/(9)=37/55

ṭamūnuñ yakıcı ‘azābını ṭat-: Cehennemın yakıcı azabını tatmak.

Ve eyidiserüz ki. Ṭaṭuñ, yakıcı ṭamūnuñ ‘azābını. [59a]/(6-7)=3/181

ṭamūnuñ zebānileri: Cehennemın zebānileri.

Ve didiler şunlar ki cehennemdedür ṭamūnuñ zebānileri ne ki dileñüz

Tañrıñuzdan yeyniltsin bizden bir günün ‘azābından. [276a]/(16-17)=40/49

ṭamūya bıraḡıl-:Cehenneme atılmak.

Ardınca, ṭamūya bıraḡıldılar. [335b]/(13)=71/25

ṭamūya da‘vet it-: Cehenneme davet etmek.

Ve anları muḳtedālar kılduḳ yamānlıḳda ki ḥalkı da‘vet iderler ṭamūya.

[231b]/(1)=28/41

ṭamūya gir-: Cehenneme girmek.

Ol kendüye helāklık dileye ve ṭamū’ya gire. [347a]/(10)=84/11-12

ṭamūya giren: Cehenneme giren.

Ve denildi ki. Girüñüz ikiñüz ṭamūya girenlerle. [329b]/(11)=66/10

ṭamūya girici: Cehenneme giren.

Andan şoñra bedürüstī anlar ṭamū’ya gircilerdür. [346b]/(2)=83/16

ṭamūya girmiş ol-: Cehenneme girmiş olmak.

Ya ‘nī naḳar itmez ve ĩmān getürmezler, illā Tañrınuñ emri gelmesine gireler

ki bir bulutdan gölgeler içinde gele ve Tañrınuñ ḡazab feriştelere gele ve

buyruk yirine varmış ola, uçmaḳ ehli uçmaḡa girmiş ola ve ṭamū ehli ṭamūya

girmiş ola. [31b]/(6)=2/210

ṭamūya git-: Cehenneme gitmek.

Eger birinde sehv olsa hemān ṭamū’ya gider. [351b]/(12)=89/14

ṭamūya kıḡır-: Cehenneme çağırarak.

Ol müşrik hür ve ol müşrik, tamūya kıgırurlar ve Allāh uçmağa ve yarlıgamağa kıgırur, emri-y-ile buyruğı-y-la. [33b]/(9)=2/221

tamūya ko-: Cehenneme koymak.

Allāhü Te'ālā eyde: Dutuñ, bağlañ şunu, andan soñra tamūya koyuñ! andan soñra bir zencîre [333a]/(21)=69/31

tamūya şok-: Cehenneme sokmak.

Hudāvendā! sen kimi ki tamūya şokarsın, taḥkīk hor eyledüñ sen anı. [59b]/(20)=3/192

tamūya sür-: Cehenneme sürmek.

Pes tutulalar şaçarları-le ayaklarından tamūya sürmek-içün. [312b]/(14)=55/41

tamūyı gör-: Cehennemi görmek.

Evet elbette tamū'yı göreceksiz. [355b]/(20)=102/6

tamūy-ile cezā it-: Cehenneme ile cezalandırmak.

Biz aña tamūy-ile cezā iderüz. [197b]/(2-3)=21/29

tamū-y-ile muşdılayıcı: Cehenneme ile müjdeleyen.

Eyit yā Muḥammed bedürüstī ben size ol Tañrıdan korquducıyam tamū-y-ile dahı muşdılayıcıyam uçmağ-ile ve mağfired dileñ Tañrıdan diyü. [141b]/(19)=11/2

tamūlık: Cehennemlik.

Pes yönüñ togrult toğrı dīne bir gün gelmezden öñ ki aña dönme yokdur Tañrıdan ol günde tağlıser ler uçmaqlık uçmağa tamūlık tamūya. [240b]/(18)=30/43

tamūlık kıl-: Cehennemlik etmek.

Tamūlık kılmadı ve Tañrınıñ selāmı benüm üzerümedür toğduğum gün ve öldüğüm gün ve dirilüp ḥaşr olduğum gün. [188a]/(20)=19/32

ta'n (Ar.): Yerme, ayıplama.

Pes kaçan ki korku gide ta'n iderler size ācı diller-ile anlar size buhl idübeni ğanīmet mālī üzerine. [246b]/(16)=33/18-19

ta'n it-: Ayıplamak.

Ve beyān iderüz nişānlarımızı şol kavme ki bilürler Ve eger şıyalar andlarını 'ahdlerinden soñra ve ta'n itseler dīnūñüze pes depeleşüñ küfr ser-verler-ile zīrā anlaruñ andları yoğdur ola ki küfrden yığlınalar. [124b]/(3)=9/12

tañ: Şafak vakti.

Pes vahy itdi anlara toprağ üzerine yazup tesbīh idüñ diyü tañla ve aħşamda. [187b]/(7)=19/11

tañla tarafı: Sabah vakti.

Zīrā tañla tarafında fecr ve zuhur, aħşam tarafında mağrib dağı 'işā, pes ikindü namāzı orta kaldı. [36b]/(20-21)=2/238

tan-: Danışmak, istişare etmek.

Eyle olsa. Virmezem, peygambere tanmayınca didi. [42b]/(15)=2/272

тана: Dana.

Bir semüz tana getürdi biryān olmış. [146a]/(11)=11/69

tanık: Şahit, tanık.

Hūd eyitdi: Bedürüstī ben tanık tutaram Allāh'ı ve siz tanık oluñ ki bedürüstī ben bī-zārem şundan ki siz şirk idersiz Tañrıdan ğayrı. [145a]/(12)=11/54-55

tanık ol-: Şahit olmak, tanık olmak.

Hūd eyitdi: Bedürüstī ben tanık tutaram Allāh'ı ve siz tanık oluñ ki bedürüstī ben bī-zārem şundan ki siz şirk idersiz Tañrıdan ğayrı. [145a]/(13)=11/54-55

tanıklık:Şahitlik, tanıklık.

Andan sonra ikrār itdünüz ve siz tanıklık virüersiz kim 'ahd alduk.

[13b]/(20)=2/84

tanıklık vir-: Şahitlik yapmak.

Hükm eyeleri didiler ki getirün anı halk gözine ola ki anlar tanıklık vireler.

[198b]/(19)=21/61

tanış-: Danışmak, istişare etmek.

Pes 'afv eyle anlardan ve mağfiret taleb eyle anlaruñ-içün ve tanış bunlara işüñde. [57a]/(12)=3/159

Segirdüp eyitdi. Yā Mūsā bedürüstī Fir'avn Halkı tanışdılar senüñ işüñde tā seni öldüreler. [230a]/(2)=28/20

tanışık: İstişare, danışılan konu.

Pes kaçan ki kaçd idesin işlemege, tanışıkdan sonra, pes tevekkül eyle Allāh üzerine. [57a]/(13)=3/159

tanışık it-: İstişare etmek.

Tanışık iderlerdi Şeyh-ı Necdī dahı geldi. [338b]/(13)=74/20

tañla-:Şaşmak, hayrete düşmek.

Yā tañlar mısız, öğüt geldüğine Tañrıñuzdan, sizden birer üzerine, sizi korkutmağ-içün ve siz Tañrıdan korqmağ-içün ve ola kim siz esirgenesiz?

[108a]/(11)=7/63

Tañrı: Tanrı.

Pes tap tañrı 'ya dīñüñi aña hāliš idübeni. [268b]/(10)=39/2

Bedürüstī ol nesne fāhiş-idi Tañrı dīninde ve 'adāvet oldı ve yaman oldı yol olmağı cihetinden. [63a]/(10)=4/22

Tañrı gayreti:

Eyit, yā Muhammed. Eger tahkīk benüm katumda olaydı, şol nesne ki siz

iversiz aña, iş tamām olurdı, benümle sizüñ arañuzda, ya'nī helāk iderdüm sizi, Tañrı ğayretindan. [94b]/(3)=6/58

Tañrı Ğazreti: Tanrı Hazretleri.

Berāberdür sizden Tañrı Ğazreti'nden şol ki 'amelini gizler ve şol ki āşikāre eyler. [157a]/(7)=13/10

Tañrı 'ışkr: Tanrı aşkı, Tanrı sevgisi.

Ve yedürürler ta'āmı Tañrı 'ışkına miskīne ve yetīme ve esīre ve eyitdiler ki. Bedürüstī biz yedürürtüz Tañrı rızāsi-çün sizden 'ivaż dilemezüz ve sevāb dilemezüz. [340b]/(15)=76/8

Tañrı idin-: Tanrı edinmek.

Eyitdi. Eger benden ğayrı Tañrı idinürseñ [219a]/(20)=26/29

Tañrı kalemile yazmağı öğret-: Tanrı kalemiyle yazmayı öğretmek.

Şol Kerīmrek Tañrı ki kalemile yazmağı öğretti. [354a]/(7)=96/3

Tañrı katında şaklır. Tanrı katında saklı.

Levh-ı Maḥfūz'dadur, Tañrı katında şaklıdur, beklüdür. [348a]/(6)=85/22

Tañrı katında seçil-: Tanrı katında seçilmek.

Ve elbette şınar sizi Allāh bir nesne-y-ile avdan, ya'nī kuru yir avından, ki elüñüz irişür aña yumurda ğibi, yavrı ğibi ve suñuñuz irişür geyik ğibi, kolañ ğibi, tā Tañrı katında seçile şol ki andan korğar, ğayıbda, ol cehennem görmedin heybetinden korğanlar. [87a]/(13)=5/94

Tañrı kelāmı. Tanrı sözü.

Eger gerçekler-iseñüz sözünüzde, kim Tañrı kelāmı degildür dirdünüz.

[6a]/(11)=2/23

Tañrı tã'atinden çıkarı. Tanrı ibadetinden çıkmak.

Ve azdurmaz bunuñ-ile illā fāsıqları, Tañrı tã'atinden çıkarları.

[6b]/(20)=2/26

Tańrıdan kork-: Tanrıdan korkmak.

Ve illā kim ihsān eyesi şol kişidür Tańrıdan korka. [28b]/(17)=2/189

Tańrıdan yaña: Tanrı yönü.

*Tā ki ŗatduravuz anlara işledükleri nesnenüñ ba'zını ola kim anlar döneler
Tańrıdan yaña. [240b]/(13)=30/41*

Tańrınuñ 'ahdini yerine getir-: Tanrının sözünü yerine getirmek.

*Şunlar ki Tańrınuñ 'ahdini yerine getürdüler ve 'ahdi bozmazlar ve şunlar ki
ulaşurlar şuña ki Allāhü Te'ālā buyurdı ulaş mağ-ile hışım kavm birbirine
varmak gibi ve ŗonum ŗoñşı birbirini gözlemek. [158a]/(3)=13/20*

Tańrınuñ Bendesi: Tanrı kulu.

*Pes vahy itdi Tańrınuñ Bendesi'ne şunu ki vahy itdi Tańrı Habibi'ne.
[308b]/(7)=53/10*

Tańrınuñ ğazabr: Tanrının gazabı.

*Bişincide bedürüstī Tańrınuñ ğazabı 'avretüñ üzerine olsun eger er
gerçeklerdenise diye andan şoñra ŗāzī tefriķ ide anları. [210b]/(15)=24/8-9*

Tańrının ğazabına müstaħıķ ol-: Tanrı gazabını haketmek.

Şuncılayın mıdur ki müstaħıķ oldı Tańrının ğazabına? [57b]/(1)=3/162

Tańrınuñ hidāyeti: Tanrının hidayeti.

*Eyit, yā Muhammed ki. Bedürüstī hidāyet, Tańrınuñ hidāyeti, Tańrı
buyurduğı kıbledür. [19a]/(11)=2/120*

Tańrınuñ hūb kelimesi: Tanrının iyi sözü.

*Ve tamam yirine vardı Tańrınuñ hūb kelimesi, Benī İsrāyil üzerine, şabr
itdükleri-çüñ. [112b]/(2)=7/137*

Tańrınuñ irādeti: Tanrının dilemesi.

*Muŗī' oluñ Tańrıñuza o gün gelmezden öñdin ki anı def' itmek olmaz
Tańrınuñ irādetinden. [286a]/(5)=42/47*

Tañrınıñ karavaşı. Tanrının hizmetçisi.

Ol zāhid aña, iy Tañrınıñ karavaşı, nereye gidersin, didi. [351a]/(8)=89/2

Tañrınıñ kızları ol-: Tanrının kızları olmak.

Sizüñ erkekdür anuñ dişi midür ya'nı sizüñ erkek oğlanlaruñuz ve Tañrınıñ kızları ola eyle midür? [308b]/(18)=53/21

Tañrınıñ kitābr. Tanrının kitabı.

Tañrınıñ Kitābı'nda gökler yirler yaradılalı. [126b]/(1)=9/36

Tañrınıñ Kur'an'ı'na tayan-: Tanrının Kur'anına dayanmak.

Pes kıluñ namāzı virüñ zekāti! Ve tayanuñ Tañrınıñ Kur'an'ı'na ol Tañrı Mevlāñuzdur. [206a]/(2)=22/78

Tañrınıñ ni'metlerine şükr idici ol-: Tanrının nimetlerine şükreden olmak.

Ve müşriklerden olmadı Şükr idici-ıdı Tañrınıñ ni'metlerine. [173a]/(6)=16/121

Tañrınıñ ni'met. Tanrının nimeti.

İy ħalāyık aluñ Tañrınıñ ni'metini üzerüñüze ħiç bir yaradıcı var mıdur Tañrıdan ġayrı ki rızq virür size gökden yağmur-ile ve yerden. [255a]/(15)=35/3

Tañrınıñ rızāsı. Tanrının rızası.

Ya'nı her kankı yaña yüzüñüz döndürürseñüz, ol yañadur Tañrınıñ rızāsı. [18b]/(12)=2/115

Tañrınıñ tevfiķr. Tanrının iradesi.

Ve sen şabr eyle yā Muħammed' ve senüñ şabruñ degüldür illā Tañrınıñ tevfiķiledür. [173a]/(21)=16/127

Tañrınıñ va'di. Tanrının vaadi.

Añuñ Tañrınıñ va'dini Tañrı va'deye ħılāf itmez. [270a]/(5)=39/20

Tañrınıñ vaħdāniyyet. Tanrının birliği.

Bu Kur'an burhānlardur halk-ıçün ve hidāyet ve şefkatdür şol kavme ki inanurlar Tañruñ vaḥdāniyyetine. [293a]/(16)=45/20

Tañrım rāzı olduğı yir. Tanrının uygun gördüğü yer.

Pes imān getürdi aña Lūṭ Peygāmbere 'aleyhi's-selām ve eyitdi. Bedürüstī ben gidiciyem Tañrım rāzı olduğı yire bedürüstī ol gālib pādīşāhdur ve her işi yirlü yirince işleyicidür. [236a]/(3)=29/26

Tañrısını hevāsın eyle- Hevesini Tanrı yapmak, hevesini ilahlaştırmak.

Gördüñ mi şunu ki Tañrısını hevāsın eyledi ya sen mi olursın anuñ üzerine vekil hidāyet-ıçün elüñde ola hidāyeti ya şanur mısın ki bedürüstī anlaruñ ekşerī işidürler [216b]/(19)=25/43

Tañruñ katında. Tanrının katından, Tanrının huzurunda.

Hayrludur senüñ Tañruñ katında sevāb yöninden ve hayrludur 'ākıbet yöninden. [190b]/(1)=19/76

Tañrıya ortak ol- Tanrıya ortak olmak.

Vaktā ki kendü kuluñuz mālūñuzda milkūñuzde ortak olmasa niçün Tañruñ kullarlı Tañrıya ortak ola Böyle beyān ide rüz āyetleri 'aḳlları olanlara. [239b]/(16)=30/28

Tañrıya sög- Tanrıya küfr etmek.

Pes sögerler Tañrıya, düşmenlik idüp, bilmedin. [98b]/(14)=6/108

Tañrı'ya tap- Tanrıya tapmak.

Tañrı'ya tapuñ ve bütlerden yıglınuñ diyü. [167b]/(9)=16/36

ṭanuk: Şahit, tanık.

Aña egrilik istersiz, ḥāl bu ki siz ṭanuksız, Tañrı buyurduğı yol ḥaḳḳ-ıduğına. [52b]/(7)=3/99

Bu iki ṭanugı ḥabs idesiz, ikindü namazından soñra ya tavaḳkuf ideler. [88b]/(9)=5/106

tanuḳ dut-, tanuḳ tut-: Şahit tutmak.

Ve tanuḳ dutuñ sizden iki ‘ādilleri talāka yahūz ric‘ate tanuḳ dutmak müsteḥabdür ammā nikāḥa vācibdür. [327b]/(13)=65/2

Ve añ, yā Muḥammed, ol vaḳtā ki aldı senüñ Tañruñ, Ādem oğlanlarından, arḳalarından anlaruñ, zürriyetlerini anlaruñ ve tanuḳ tutdı anları nefsleri üzerine. Ben sizüñ Tañriñuz degül miyem? [115b]/(13)=7/172

tanuḳ ol-: Şahit olmak.

Tañrı eyitdi. Pes tanuḳ oluñ imdi, ba‘zuñuz ba‘zuñuz üzerine ve ben daḥı sizüñle tanuḳlardanam. [51a]/(19)=3/81

tanuḳ tut→ tanuḳ dut-

tanuḳlık: Şahitlik.

Ve tanuḳlık virdiler nefsleri üzerine, ki bedürüstī anlar kāfir oldılar dünyāda. [100b]/(17)=6/130

Ol muhkemirekdür Tañrı ḳatında ve toğruraḳdur tanuḳlığa ve yaḳınıraḳdur, siz gümān itmemege. [44a]/(17)=2/282

tanuḳlık vir-: Şahitlik yapmak.

Tanuḳluḳ virür anlaruñ üzerlerine ḳulaḳları ve gözleri ve derileri şunu ki işlerlerdi dünyāda ve eydeler ki niçün tanuḳluḳ virdüñüz bizüm üzerümüze? [279b]/(5)=41/21

tanuḳlığı gizle-: Şahitliği gizlemek.

Zirā ‘ahd olmış-ıdı Tevrāt’da, kim tanuḳlığı gizlemeyeler. [21b]/(15)=2/140

tanuḳlığı yerine getir-: Şahitliği yerine getirmek.

Ol ki geçdi hükümden, aḳrabıdur tanuḳlığı yerine getürmegün, ki tariḳaşı üzerine ola. [88b]/(20)=5/108

tanız (Ar.): Alay etme, eğlenme.

Şol nesne ki anuñ-la tanız ider lerdı ya‘nī tanızlarınıñ şūmlığı kendülere

döndi. [198a]/(4)=21/41

şanz it- Alay etmek, eğlenmek.

Pes şanz idenlere döndi rasüllerden. [198a]/(4)=21/41

şap- Tapmak, ibadet etmek.

Ve siz zālimlersiz, haşdan tecāvüz itdüñüz, şapacaş Tañrıyı bilmedüñüz.

[9b]/(7)=2/51

şapar. Tapan, ibadet eden.

Dün vardum, İsaf-ile Nayile'nüñ üzerine elüm urdum. Bī devlet şâyife-y-imiş, size şapan didüm didi. [24a]/(7)=2/158

şapucı. Tapan.

Ve ne ben şapucıyam şuña ki siz şapduñuz. [357a]/(11)=109/4

şapucılar ol- Tapanlar olmak.

Yaşındur ki Muhammed'ün Tañrısı eger Muhammed size şalāş virtürse değışdüre aña hātūnları ki sizden yeg olalar, müslimānlar olalar, mü'minler olalar, korşucılar olalar, tevbe idiciler olalar, Tañrıya şapucılar olar, oruç dutucılar olalar, er görmişler olalar ve kızlar olalar. [329a]/(10)=66/5

şapıl- Tapılmak, ibadet edilmek.

Tañrıdan şayrı Tañrılar itdük mi ki şapılurlar ve taşķıķ gönderdük Mūsā'yı bizüm nişānlarımızla Fir'avn'a ve şavmine. [288b]/(10)=43/45

şapın- Tapınmak.

Eger Şuds'e şapındugūñuz haşķ-ise, nişün girü döndüñüz Kā'be'ye şapınursız? [17b]/(5)=2/107

şapmaşlık: Tapma.

Eyit yā Muhammed ki ben nehy olundum şapmaşlıķdan şunlara ki şaparsız Tañrıdan şayrı. [277a]/(13)=40/66

şapşurul- Verilmek, teslim edilmek.

Ve diyetdür ki tapşurula ehline, ya'nî olan kişinüñ ehline, velîlerine, meger ki velîleri taşaduk ideler, 'afv ideler andan. [70a]/(6)=4/92

tapu: Huzur, makam, kat.

Ve niçe işledi Fir'avn'a ki ulu begler tapusunda tururdu tağlar gibi ki ol Semüd, Fir'avn azdılar memleketlerde. [351b]/(5)=89/13

tar: Dar.

İnanmayalar ve gönlüm tar ola ve dilüm revâne olmaya anuñ heybetinden. [219a]/(1)=26/13

tar dirlik: Zaruret içinde yaşama.

Ve şol ki yüz çevüre benüm zikrümnden bedürüstî anuñ-içün tar dirlik vardur. [195b]/(11)=20/124

tar kııl-: Daraltmak.

Ve şol ki diler Tañrı, anı azdura, anuñ göñlini tar kıılır, zağmetlü kıılır, şunuñ gibi kim göge çıkmak ister, hal bu ki çıkmak ihtimâli yok. [100a]/(11)=6/125

tār ol-: Daralmak.

Yāhuz size geleler, tār olup göñülleri, sizüñ-ile ceng itmekden, ya hışımları kavmleri-le ceng itmekden. [69b]/(13)=4/90

İnanmayalar ve gönlüm tar ola ve dilüm revâne olmaya anuñ heybetinden. [219a]/(1)=26/13

tar olun-: Daralmak.

Bây, nafağa virsün bāylığına göre ve şunuñ ki tar oluna rızkı, ol dahı virsün şundan ki Allāh aña virdi. [328a]/(14)=65/7

tar yer: Dar yer.

Ve kaçan ki bırağılsar tamüdan tar yere koşuluben birer şeytān-ile bir zencîrde dileyeler anda helâkligi nidâ gele ki dilemeñ bugün bir helâkligi ve dileñ çok helâkligi ki ebedîdür. [215a]/(19)=25/13

ṭaraf (Ar.): Yön, bölge.

Ve taḥḳīḳ bu sizūn ümmetūñüz bir ümmetdür ve ben Tañriñuzın pes ḳorḳuñ benden pes paraladılar dīnlerin aralarında her bir ṭarafa gitdiler.
[207b]/(21)=23/53

Zīrā tañla ṭarafında fecr ve zuhur, aḥşam ṭarafında mağrib daḥı ‘iṣā, pes ikindü namāzı orta ḳaldı. [36b]/(21)=2/238

tarḥuñ (Ar.): Tuzla otu, kokulu bir bir nebat.

Tañrıdan, ḳıḳarsuñ bizüm-içün şundan ki bitürür anı yir teresinden, tarḥuñdan ve ḥıyarından, ḳavunından, karbuzından ve mercümeginden daḥı şoğanından. [11a]/(2)=2/61

ṭarıḳ (Ar.): Sabah yıldızı.

Añ ol vaḳtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādlar: Ceryān, Ṭarıḳ, Veşāb, Zeyyāl, Ḳābis, Feza‘, ‘Amūdān, Feylaḳ, Harūḥ, Muşabbih, Zü’l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)=12/4

ṭarıl-: Daralmak, sıkılmak.

Ve gerḳek bilürüz ki taḥḳīḳ senūñ goñlüñ ṭarılır şundan ki kāfirler dirler.
[165b]/(8)=15/97

ṭarıḳ (Ar.): Yol.

Mete‘lindürmek şöyle ki ṭarıḳdür. [36b]/(8)=2/236
Belki eytdiler taḥḳīḳ biz bulduḳ atalarumuzu bir ṭarıḳ üzerine.
[287b]/(3)=43/22

ṭarıḳa → ṭarıḳat.

ṭarıḳat, ṭarıḳa (Ar.): Allāh’a ulaşmak arzusuyla tutulan yol, tarikat.

Ḳaçan ki, niçün böyle idersiz, diseler, eydürler ki. Atalarumuzu bu ṭarıḳat üzerine bulduḳ ve Allāh buyurdu bize bu ṭarıḳatı dirlerdi. [105b]/(4)=7/28
Ol ki geçdi hükümden, aḳrabıdur ṭanuḳlığı yirine getürmegün, ki ṭarıḳaşı

üzerine ola. [88b]/(20)=5/108

ta'riż (Ar.): Dokunaklı söz söyleme.

Ta'riż oldur ki, eri ölmüş 'avratuñ bir er vara ve eyde. Hayli hâtıruma hoş gelürsin ve sen baña muvâfıka sın ve münaşîbesin ve umaram ki bizüm aramızda ol içtimâ' ola. [36a]/(14)=2/235

ta'riż it-: Dokunaklı söz söylemek.

Ve günâh yoğdur sizüñ üzerüñüze, şunda ki ta'riż itdüñüz anuñla, 'avratlar dilemekden. [36a]/(13)=2/235

tarlığan-: Kederlenmek.

Vaktâ ki geldi Rasûlümüz Lûḡ'a anlaruñ sebebinden melûl oldu ve anlaruñ için tarlığandı. [236a]/(20)=29/33

tarlığanıcı: Kederlenen.

Olasın yâ Muhammed terk idesin saña vahy olanuñ ba'zını ve tarlığanıcıdur göñlüñ anuñ-la niçün üzerine hazene itmedi diyeler diyü ya niçün melek gelmedi anuñ-la diyeler diyü. [142b]/(5)=11/12

tarlığanmak: Kederlenme.

Yok Tañrı haqqı-çün, imân getürmezler, tâ seni hâkim itmeyince aralarındağı mâcerâda, andan soñra bulmayalar kendü nefslerinde tarlığanmak şundan ki sen hüküm itdüñ ve teslîm ideler hükümüñi teslîm itmeklik, itâ'at-ı tamma-yıla. [67b]/(5)=4/65

tarlık: Sıkıntı, güçlük.

Pes olmasun senüñ göñlüñde tarlık ol Kur'an'dan, tâ korçudasın anuñ-la kâfirleri ve öğüt ola mü'minlere. [104a]/(6)=7/2

tarlık zemânı. Kıtık zamanı.

Eyle muhâcir ve enşâr ki uydılar Peyğâmbere tarlık zemânında ki bir deveye on âdem binerdi ve azuqları kırtluca hurmâ'-ıdı ve etmekleri paslu arpa

etmek-idi. [133b]/(13)=9/117

tarlıktan kekezlige çıkar-: Kıtlıktan

Yakındur ki tarlıktan kekezlige çıkara. [328a]/(16)=65/7

tart-: Tartmak, ölçmek.

Ve kaçan halka ölçeler ya halka tartalar, eksik iderler. [346a]/(12)=83/3

tartılan: Tartılan.

Ammā şol ki anuñ tartılan ‘ameli terāzūda yekzik ola. [355b]/(8)=101/8

taru: Darı.

Bedürüstī Tañrı yarıcıdur dāne cinsini; arpa gibi, buğday gibi, taru gibi ve çekirdek cinsini dañı yarıcıdur. [97b]/(12)=6/95

taşadduk (Ar.): Sadaka olarak verme, verilme.

Taşadduk idüñ, kazandugunuñuzuñ pāklerinden ve şundan ki çıkarduk sizüñ-içün yirden, anuñ ‘uşrın virüñ. [42a]/(11)=2/267

Pes oquñ şunu ki müyesserdür Qur’ān’dan ve kıluñ namāzı ve zekātı virtüñ ve karz idüñ Allāhü Te‘ālāya ‘ayāllerine taşadduk itmekile hūb farz itmek. [338a]/(11)=73/20

taşadduk eyle-: Sadaka vermek.

Pes bize haqqumuz temām vir ve bizüm üzerümüze taşadduk eyle. [154b]/(21)=12/88

taşadduk it-: Sadaka vermek.

Kimdür şol ki ödünc vire Allāh’a ya’nī taşadduk ide Allāh rızāsıçün tayib nefis-ile ya’nī gönül hoşlıg-ile hemān karz-ı hasen gibidür ya’nī karz-ı hasen gibidür. [316a]/(14)=57/10

Pes ben de taşadduk ideydüm ve şālihlerden olaydum! Ve hergiz te’hīr itmez Allāh hīç bir nefsi kaçan ki ecele gele anuñ. [326a]/(15)=63/10

Ve diyetdür ki tapşurula ehline, ya’nī olan kişinüñ ehline, velīlerine, meger ki

velîleri taşadduk ideler, 'afv ideler andan. [70a]/(7)=4/92

taşarruf (Ar.): Tasarruf.

Ol Tañrıya ki görür seni şurduğıñ vaqt ve görür taşarrufuñ secde kılanlarda.

[223b]/(14)=26/217-219

taşavvur (Ar.): Zihinde şekillendirme, kurma, istek.

Bu anlaruñ arzularıdır, bātil taşavvurlarıdır. [18a]/(4)=2/111

Tañrı eydür. La 'net itsün aña ki nice taşavvur itdi. [338b]/(11)=74/19

taşavvur it-: Düşüncede canlandırmak.

Bedürüstî ol Velîd fikr itdi ve taşavvur itdi ki Muḥammed 'aleyhi's-selām cāzūdur. [338b]/(10)=74/18

taşdîk (Ar.): Onaylama, gerçek olduğunu söyleme.

Bu āyetden anlandı kim, mücerred dil ikrārı-y-ıla ĩmān olmazmış, belki gönül dahı taşdîk itmek gerekmiş. [4a]/(15)=2/8

taşdîk it-: Onaylamak.

Ve meşeli şunlaruñ ki mällarını virürler Tañrınıñ rızāsın talep itmekden ötürü ve taşdîk itmeg-içün gönüllerinden ki, Tañrı nafaqayı zāyi' kılmaz, yine ḥālefin virür; bustān gibidür ki yüce yırde [41b]/(20)=2/265

taşnîf (Ar.): Sınıf, sınıflama.

Ot kılı var-ıdı dīvler nureyi taşnîf eylediler. [226a]/(17)=27/44

taşnîf eyle-: Sınıflandırmak.

Ot kılı var-ıdı dīvler nureyi taşnîf eylediler. [226a]/(17)=27/44

taş: Taş.

Pes sizüñ ol gönlüñüz taş gibidür katılıqda, belki dahı katılıqdur katılıq qaralığı cihetinden. [12b]/(16)=2/74

Taş, tonın alup kaçmış-idi. [10b]/(12)=2/60

taş götür-: Taş kaldırmak, taş yükseltmek.

Ve añ ol vaqtā ki İbrāhim aldurdu buñyadını Kā‘be’nün ve İsmā‘İL meded iderdi ve feris̄teler taş gturürdi. [20a]/(9)=2/127

taş ol-: Taş olmak.

Eyit yā Muḥammed ki taş oluñ ya demür oluñ ya bir maḥlūk şundan ki gönüllerüñüzde andan büyük nesne yok taqlar gibi gökler gibi. [176b]/(1-2)=17/50

taş taşı-: Taş taşımak.

Cebrāyil ‘aleyhi’s-selām bile beş taqladan taş taşarlardı; Tūr-ı Sinā’dan, Tūr-ı Zeynā’dan, Cūdi’dan, Lübnan’dan, Harā’dan. [20a]/(9-10)=2/127

taşa ur-: Taşa vurmak.

Ol şoldur ki taşı başına ve başın taşa urdı mālī cem‘ eyledi tā kul ve qaravaş şatun ala. [356a]/(11)=104/1-2

taş yağ-: Taş yağmak.

Benüm atumda degüldür, şol ki siz aña iversiz, ya‘nī gökden taş yağmak ve ‘azāb itmek. [94a]/(20)=6/57

taş yağdur-: Taş yağdırmak.

Ya emīn olduñuz mı şundan ki gökde ḥükmi revāndur, sizüñ üzerüñüze taş yağdurmaqladan? [330b]/(9-10)=67/17

taşı başına ve başın taşa ur-: Taşı başına ve başını taşa vurmak.

Ol şoldur ki taşı başına ve başın taşa urdı mālī cem‘ eyledi tā kul ve qaravaş şatun ala. [356a]/(11)=104/1-2

taşı-: Taşımak.

Uzunı yetmiş arşun līf şeklinde niçe ki diken taşırđı dünyāda Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām İzā-içün. [357b]/(9)=111/4-5

taşın-: Taşınmak.

Biz anlara mekān itmedük mi Harem’i ki emīndür gāretten ki taşınur aña her

nesnenüñ yemişi rızık olmağ-ıçün bizüm hazretimizden ve illā kim ekşerī anlaruñ bilmezler şükr itmegi. [232b]/(4)=28/57

taşıt- Taşıtmak.

Kimine taş taşıdurdı kimine ticāret itdürürdi ācizine kesem itmiş-idi akça alurdi. [228b]/(20)=28/4

taşla- Taşlamak.

Eyitdiler bedürüstī biz sizi şüm gördük eger vaz gelmezseñüz elbette sizi taşlaruz. [259a]/(3)=36/18

taşlan- Taşlanmak.

Tañrı didi. Pes çık uçmağdan zīrā sen la'net taş-ile taş lanmışsın. [164a]/(3-4)=15/34-35

taşra: Dışarı, dışarıya.

Ve beşāret eyle, yā Muhammed, mü'minlere ki Tañrı buyruğundan taşra iş işlemezler. [34a]/(5)=2/223

Ol Tañrı her nesneyi bilicidür, anuñ ilminden taşra nesne yok. [7a]/(15)=2/29

taşra bırak--: Dışarı bırakmak, dışarıya çıkarmak.

Vaktā ki sinleler, içindekin taşra bırağdı. [345b]/(15)=82/4

Ve içindekin taşra birağa ve boş kıala māldan ve gayrından. [347a]/(4)=84/3-4

taşu- Taşımak.

Tīzde giriser bir od'a ki yalıñlıdur ve āvreti ki çalu taşurdı, dikenin Peyğāmberüñ yolına dökerdi, ol dağı giriser. [357b]/(7)=111/3

tağ- Tatmak.

Ve tahkīk tağar olundı rasüller senden öñdin. [198a]/(3)=21/41

Her nice ki derileri göyünse kömür olsa, degşürtürüz anları, bir deriye dağı, tā tağalar āzābı. [66b]/(13)=4/56

tağıcır. Tadan.

Ner nefis taṭııcıdur ölümü. [197b]/(12)=21/35

taṭavvū' (Ar.): Hayır işleme, bir şeyi içten gelerek yapma.

Bu āyetden ma'lūm oldu kim tavar üzerinden taṭavvū' revā imiş kankı yaña teveccüh iderse itsün. [18b]/(9)=2/115

taṭayyur: Kötüye yorma, uğursuz sayma.

Pes kaçan ki anlara eylük gelse, eydürler ki. Bu bizüm kerāmetümüzdenür ve eger anlara bir yaramazlık yitişse, taṭayyur iderler Mūsā-y-ıla ve anuñ-la bile olanlar-ıla. [111b]/(17)=7/131

ṭatdur-: Tattırmak.

Ṭatdur mağ-içün anlara ḥor idici 'azābı dünyā dirliginde. [279a]/(15)=41/16
Ve anuñ nişānlarındandır yılleri göndermeklik muştucılar olduğı hālde yağmurı ve ṭatdurmagıçün size rahmetinden ve yürüme-içün gemiler anuñ emrile. [241a]/(2)=30/46

Ve eger ṭatdursağ aña ni'metleri zaḥmetden soñra ki aña irmiş-idi elbette dir ki getdi zaḥmetler benden. [142b]/(1)=11/10

ṭatlu: Tatlı.

Ve berāber olmaz iki deñiz bu biri ṭatlu şovuk tız siñer içecek ve bu biri şürdur ācırağ ve her birinden tāze et yirsiz. [256a]/(10)=35/12

ṭatlu nesne: Tatlı nesne.

Hergiz kayğuluya ki dīn gayreti-çün ola, uyğudan ṭatlu nesne olmaz. [56b]/(7)=3/154

ṭatlu söz: Tatlı söz.

Ve kan karışañ hışmuña ḥaqqını vir nafaqadan, ṭatlu sözden, varmağdan, gelmekden. [175a]/(10)=17/26

ṭā'ūñ (Ar.): Veba.

Çıkdılar; işitdiler ki ol varacağ yirde ṭā'ūñ var, varmadılar. [37a]/(18)=2/243

ṭavāf (Ar.): Etrafı dolaşma, tavaf.

Ve ṭavāf iderler Anlaruñ üzerlerine uşak oğlanlar ki kulaqlarında dürr-i yetimler var. [341a]/(9)=76/19

Ve her kim ṭavāf vācibde artura, bedürüstī Tañrı ‘amelüñüzi, kabül idicidür, niyyetlerüñüzi bilicidür. [24a]/(10)=2/158

ṭavāf eyle-: Tavaf etmek.

Gönül Ka‘besin ṭavāf eyle. [351a]/(6)=89/2

ṭavāf it-: Tavaf etmek.

Zīrā kaçan ki Kā‘be’yi ṭavāf iderlerdi er ve ‘avrat ‘uryān olurlardı, şıklık virüp, aya karşıp Kā‘be’yi çevrenürlerdi. [120b]/(5)=8/35

ṭavāf olun-: Tavaf olunmak.

Ṭavāf oluna anlaruñ üzerine ya‘nī şunalar anlara çanaqlar-ile ki altundan. [289b]/(15)=43

/70

ṭavar: Büyük baş hayvan, mal.

Bu āyetden ma‘lūm oldı kim ṭavar üzerinden taṭavvū‘ revā imiş kankı yaña teveccüh iderse itsün. [18b]/(9)=2/115

ṭavarın sür-: Hayvanını sürmek.

Kaçan ki gitdi, müsülmanlaruñ ekinin oda urdı, ṭavarın sürdi, pes bu āyet indi. [31a]/(3)=2/204

ṭavārlara mālīkler. Mallara sahip (olanlar).

Anlar ol ṭavārlara mālīklerdür ve müsahḥar itdük anları anlarıñ-içün pes ba‘zıları anlardan binitleridür ve anlardan ba‘zını yerler deve gibi koyun gibi şıgır gibi ve anlaruñ-içün anlarda fāyideler vardur ve içecek vardur ya pes şükr itmezler mi? [261a]/(1)=36/71

ṭavāyif (Ar.): Tayfalar, bölükler.

*Sevintürler saña inenle yâ Muhammed! Ve tavâyifden vardur şol ki inkâr ider
ba'zına. [159a]/(7)=13/36*

tavk (Ar.): Boyuna dolama, boyuna sarma.

tavk it-: Boyuna dolamak, boyuna sarmak.

Boğazlarına tavk itseler gerek, şunu ki kıyamazlardı [58b]/(21)=3/180

tavşancıl: Tavşancıl.

*Ve şol nesnenüñ avı ki öğretdüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it
gibi, pars gibi, kaplan gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şahin gibi, çakır gibi,
atmaca gibi. [78a]/(8)=5/4*

tavuk: Tavuk.

Ve yumurdayı tavukdan. [47a]/(11)=3/27

tavūs (Ar.): Tavus kuşu.

*Allāh didi. Pes al dördini kuşlardan; bir ördek bir horūs, bir gurāb, bir tavūs.
[41a]/(9)=2/260*

tayan-: Dayanmak.

*Ve eger söylerseler işidürsin sözlerini ve inanursın güyā ki kütüklerdür ki
dīvāra tayanmışlardur. [325b]/(13)=63/4*

tayı: Dayı.

*Yoğdur kör üzerine günāh ve yoğdur aqsak üzerine günāh ve yoğdur hasta
üzerine günāh ve bu şunlaradur kim ta'ām yiyeler tindürüst ādemīler-ile ve
yoğdur nefsüñüz üzerine günāh yidigüñüzde evüñüzden ya ātālaruñuz
evlerinden ya 'emmülerüñüz evlerinden ya 'ammelerüñüz evlerinden ya
tayılaruñuz evlerinden ya tayzelerüñüz evlerinden ya şundan ki mālīk
olduñuz anuñ miftāhlarına ya sever dostlaruñuz evlerinden yoğdur üzerüñüze
sizüñ günāh dirneşüp yimeñüzde ya perākende yimeñüzde. [214a]/(11)=24/61*

tayın-: Kaymak, sürçmek.

Pes tayınur ayak s̄abit olduğdan soñra ve ‘uķ̄ubet tadarsız men‘ itdüğüñüzden ötürü Allāh yolından. [171b]/(3)=16/94

ṭāyif (Ar.):

İy niçe helāk itdük kũylerden zālimlerdiler ve dürtdük anlardan soñra bir ṭāyifi dağı ki anlardan yegdür. [196b]/(17)=21/11

ṭāyife (Ar.): Bölük.

Pes ululandılar, serkeşlik itdiler ĩmāndan ve günāhkār ṭāyife oldılar. [112a]/(11)=7/133

ṭayr (Ar.): Kuş.

Anı yüz dağı uzunı yigirmi beş fersaḥ ādemüñ yigirmi biş fersaḥ cinnüñ yigirmi biş ṭayruñ yigirmi beş fersaḥ vaḥşuñ tā şol vaķte degin ki geldiler ķarınca deresi üzerine ki Şām iķlīmindedür. [224b]/(14)=27/17

ṭayyib (Ar.): İyi, güzel.

Kimdür şol ki ödünc vire Allāh’a ya’nī teşadduķ ide Allāh rızāsīçün ṭayyib nefis-ile ya’nī gönül ḥoşlıĝ-ile hemān ķarz-ı ḥasen gibidür ya’nī ķarz-ı ḥasen gibidür. [316a]/(15)=57/10

ṭayıza: Tezye.

Ve şunu ki mālīk oldı yemīnüñ ya’nī mālīñ-ile şatun alduñ şundan ki Tañrı kerem ķıldı üzerüñe ve ‘emmüñ ķızlarını ve ‘Ammetüñ ķızlarını ve Ṭayeyñ ķızlarını ve Ṭayızañ ķızlarını şunlar ki senüñle bile hicret itdiler ya’nī Mekke’den Medīne’ye geldiler ya öñdin soñra ve mü’mine ‘avreti eger baĝışlarsa nefisini Peyĝāmbere eger Peyĝāmbere dilerse ki evlene bu mezkūrāt ḥelāl oldı cemī‘ümmete bile. [249a]/(3)=33/50

tażarrü‘ (Ar.): Yalvarma.

Nice tażarrü‘ itmeyeler, kaçan ki anlara ‘azābumuz geldi. [93a]/(16)=6/43
Hemān anlar feryād iderler Tañrıya tażarrü‘ itmeñ bugün! Bedürüstī siz

bizden yardım bulmazsın. [208a]/(15)=23/65

taẓarrū' it- Yalvarmak.

Taẓarrū' itdiler, evet ne fāyide. [93a]/(16)=6/43

tāze (Ar.): Bayat olmayan, taze.

Pes Tañrı şaqladı ol günüñ şerrinden ve şataşdurdı Anları tāze yüzlülikle ve şāzilğile. [340b]/(21)=76/11

tāze et. Taze et.

Ve berāber olmaz iki deñiz bu biri ıatlu şovuk tīz siñer içecek ve bu biri şūrdur ācırağ ve her birinden tāze et yirsiz. [256a]/(12)=35/12

tāze ħurma. Taze hurma.

Ve ırğa senden yaña ħurmā ağacını tā dökülsin üzerüñe tāze ħurmā. [188a]/(9)=19/25

taze nesne. Yeni nasihat.

Ol yaşıl taze nesneden çıkaruruz dāneler ki birbirine binkeşmiş. [98a]/(6-7)=6/99

ta'ẓīm (Ar.): Ululama, saygı gösterme.

Ve şunlar ki ĩmān getürdiler Muħammed'e ve ta'ẓīm itdiler aña ve yardım itdiler ve uydılar şol nūra ki indürildi anuñ-ıla bile ol tñyife anlardur ki sa'ādetlendiler. [114a]/(19)=7/157

ta'ẓīm it- Ululamak, saygı göstermek.

Ve ta'ẓīm itmediler Tañrıyı, eyle ki gerek-idi, vaqtā ki didiler. İndürmedi Allāh, ādem üzerine hiç bir nesneyi. [97a]/(5)=6/91

ta'ziye (Ar.): Başsağlığı dileme.

Bu āyet peygamber'e ta'ziye-y-içün gelmişdür Ħamza öldüg-içün. [173a]/(21)=16/127

te'ālā (Ar.): “ Yüce olsun” anlamına gelip, Allāh adıyla birlikte kullanılır.

Allāh Te'ālā 'ālīm, ḥakīmdür. [71b]/(0)=4/104

Ve eger eşkere idesiz şunu ki, nefsünü içindedür, yāḥuz gizleyesiz anı, şorisardur sizi anuñ-ile Allāh Te'ālā. [44b]/(11)=2/284

te'aruz (Ar.): Birbirine zıt olma.

Kaçan ki dönesiz anlara seferden Tā ki siz i'rāz idesiz anlara te'aruzdan.

[131b]/(17)=9/95

tebdīl (Ar.): Değiştirme.

And içerem Tañrısına Maşrıqlaruñ, Mağribleruñ taḥkīk 'ale't-taḥkīk biz kādirlürüz anlardan ḥayrulusını tebdīl itmek üzerine ve biz 'ācizler degülüz bu nesneden. [334b]/(13)=70/40-41

tebdīl it-: Değiştirmek.

Dilerler ki tebdīl iderler Tañrınıñ kelāmını zīrā ḥayber ḡanīmetini Allāhü Te'ālā Ḥudeybiyye Ġāzīleri'ne taḥşīş itmiş-idi. [300b]/(9)=48/15

teberrā (Ar.): Yüz çevirme.

Teberā kılduk saña anlaruñ 'ibādetinden. [233a]/(1)=28/63

teberrā it-: Yüz çevirmek.

Teberā itdük sizden. [322b]/(7)=60/4

teberrā kııl-: Yüz çevirmek.

Bedürüstī ben teberrā kıldum şundan ki şirk itdünüzdi beni Tañrıya bundan öñ. [161a]/(12)=14/22

tebessüm (Ar.): Gülümseme.

Geldi peygambere didi, peygamber 'aleyhi's-selām tebessüm idüp eyitdi. Ol sevad leyldür, beyān-ı nehārdur didi. [28a]/(16)=2/187

tebeyyün (Ar.): Belli olma, anlaşma.

Kaçan ki seyr idesiz Allāh yolında, pes tebeyyün idüñ. [70a]/(19)=4/94

tecāvüz (Ar.): Ötesine geçme, sapma, atlama.

Ol nesne anlara, ‘āṣī’ olduklarından ve şundandır ki haddan tecāvüz iderlerdi. [53b]/(8)=3/112

tecāvüz it-: Ötesine geçmek, sapmak.

Ve siz zālîmlersiz, ḥaḳdan tecāvüz itdünüz, ṭapacaḳ Tañrıyı bilmedünüz. [9b]/(6-7)=2/51

tecessüs (Ar.): Yoklama, araştırma.

Belki tecessüs idegeldünüz. [153a]/(10)=12/60

tedārük (Ar.): Hazırlama.

Ve eyitdiler ĩmān getürdük Tañrıya ve anlara tedārük nice olur ırāḳ yerden ki yine dūnyā gelmekdür. [254b]/(18)=34/52

tedārük ide bil-: Hazırlayabilmek.

Ve ne anlara mühlet virilür def^c ine tedārük idebileler. [198a]/(2)=21/40

tedbīr (Ar.): İdare etme, çekip çevirme.

Taḥḳīḳ ben gördüm düşümde ki bedürüstī ben buḡazlaram seni pes sen daḡı fikr eyle ne tedbīr görürsin? [263b]/(10)=37/102

Ve eger saña anları çok göstereydi, gerek ḳorḳayduñuz ve çekişeydünüz tedbīrde. [121a]/(16)=8/42

tedbīrin idici: İdare eden.

‘Ālemlerüñ tedbīrin idici feriştelere ḥaḳḳ-ıçün ki Cebrāyīl’dür, Mīkā’īl’dür, İsrāfīl’dür, ‘Azrā’īl’dür. [343b]/(9)=79/5

tedrīc (Ar.): Derece derece ilerleme.

Andan soñra anı temām eyledi tedrīc-ile yerlü yerince her ‘uzvunı pes içine anuñ üfürdi kendü emrinden. [244a]/(11)=32/9

te’ennī (Ar.): Yavaş gitme, yavaş hareet etme.

Ve Ḳur’ān’ı āyırdıḳ āyet āyet indürdük tā ki oḳuyasın anı ḥalḳ üzerine geñince te’ennī-le. [180a]/(12)=17/106

tefekkür (Ar.): Düşünme.

Bu zıkr olınan meşellerdür ki beyân iderüz halka, ola kim tefekkür ideler.

[321b]/(20)=59/21

tefekkür it-: Düşünmek.

Eyle tafşîl iderüz âyetlerümüzi şol kavme ki tefekkür iderler ve Allâh da‘vet ider dâr-i selâmete ve kılaguzlar şunu diler toğrı yola şun larıñın ki ihsân itdiler Husnâ uçmağı vardur ve artuğ vardur ki ol Tañrınıñ Cemâlin görenüñdür. [136b]/(19)=10/24

teferrüc (Ar.): Açılma, ferahlanma.

Nice leţâyif yüzinden nice ğarâyib yañağından niķâb götürem, ol hûb nûktelerüñ cemâlini ‘arza kılam ve ol nâzük vecihlerini teferrüc itdürem.

[1b]/(7)=1

teferrüclen-: Açılmak, ferahlanmak.

Pes eger mekrüñüz varise eyidüñ baña kırtıluñ! Vây ol gün yalanlayanlar-içün Peyğâmbeleri! Bedürüstî Tañrıdan korkanlar gölgelerde ve biñarlarda teferrüclenürler. [342a]/(20)=77/41

tefeş (Ar.): Menâsik-i Hacta bıyık ve tırnak kesmek, baş ve kaş yolmak, kir, pislik.

Tefeş bıyık kesmekdür tırnak kesmekdür baş yolıtmekdür. [203a]/(3)=22/28

tefrîķ (Ar.): Ayırma, seçme.

Bişincide bedürüstî Tañrınıñ ğazabı ‘avretüñ üzerine olsun eger er gerçeklerdenise diye andan şoñra ķâzî tefrîķ ide anları. [210b]/(16)=24/8-9

tefsîr (Ar.): Yorum, Kur’an-ı Kerim’in anlam bakımından açıklanması.

Dillerin egerler Tevrât-ile, ya ‘nî tefsîr iderler, tâ şanasız anı ki kitâbdan dur, ya ‘nî Tevrât’dandur. [51a]/(1)=3/78

tefsîr it-: Yorumlamak.

Eyle olsa, ben bî-çâre dahı muvâfaķat yolın dutup, aķî‘u ‘llahe ve aķî ‘u ‘rasüle

ve uli'l-emri minküm mücibi-y-le, boyun şunup ol sulţānlar sulţānından isti'ānet dileyüp, anuñ kemāl-i keremine şıgınuş şürü' eyledüm ki kelāmullāh deñizinde balık gibi yüzem ve anı miqdāruma göre tefsīr idem. [1b]/(5)=1

teğābün (Ar.): Kıyamet günü.

Ol gün cem' ider sizi Allāhü Te'ālā cem' günīcün ya'nī kıyāmet günīcün ve ol gün Teğābüngünü'dür. [326b]/(17)=64/9

teheccüd (Ar.): Gece uyanıp namaz kılma.

Teheccüd, uyğudan kalkup namāz kılmağa dirler. [178b]/(3)=17/79

teheccüd eyle- Gece uyanıp namaz kılmak.

Ve giceden ba'zı dağı teheccüd eyleānı. [178b]/(3)=17/79

te'hīr (Ar.): Geciktirme, erteleme.

Nolaydı, bizi te'hīr ideydüñ ölüm vaqtına degin. [68b]/(3)=4/77

te'hīr eyle- Geciktirmek, ertelemek.

Qavm eytdiler. Te'hīr eyle anı ve qardaşını ve gönder Medāyin'e dellālleri getireler saña her 'ālim cāzūları. [219b]/(8)=26/36

te'hīr it- Geciktirmek, ertelemek.

Te'hīr ider anları bir günīcün ki anda gözler göge dikilür şu hālde ki ivicilerdür başların qaldurıcılardur. [162b]/(1)=14/43

Nolaydı, bizi te'hīr ideydüñ ölüm vaqtına degin. [68b]/(3)=4/77

te'hīr olunmuş. Geciktirilmiş, ertelenmiş.

Pes haber viriser size şunu ki işledüñüzdi ve bir niçeler te'hīr olunmuşlardur Tañrı buyrığına ki Cebrāyīl ki nice haber getirürse eyle ola ya 'azāb ide anlara ya tevbeleri qabül ide. [132b]/(10)=9/106

te'hīr olun- Geciktirilmek, ertelenmek.

Bedürüstī Tañrınıñ taqdīr itdügi vaqt qaçan ki gele, te'hīr olunmaz. [335a]/(6)=71/3-4

tehiyyat (Ar.): Hazırlanmalar.

Sözleri anlaruñ anda pāk bilürüz seni iy Allāh ve tehiyyet anlara firiştelerden ya Tañrıdan selāmdur ve sözlerinüñ soñı ki şenā Tañrıçüdüdür ‘ālemlerüñ Perverdigārıdur. [135b]/(5)=10/10

tehlüke (Ar.):Tehlike.

Bu kez tehlükeye düşersiz, dimek ola. [29b]/(6)=2/195

tehlükeye düş-: Tehlikeye düşmek.

Bu kez tehlükeye düşersiz, dimek ola. [29b]/(6)=2/195

tehvīd (Ar.):Yahudileştirme, yahudileştirilme.

Bundan murād tehvīdür soñra kılc āyet-ile mensüh oldı. [269b]/(11)=39/15

tek: Tek, bir.

Tek Akşam Namāzı’dur. [351a]/(14)=89/3

Cift haqq-ıçün Tek haqq-ıçün. [351a]/(11)=89/3

tekkaddüm (Ar.): Öne geçme.

Sizden şol kimesneye ki tekkaddüm itmek diledi hayra ya hayrdan girü turmağ diledi. [339a]/(14)=74/32-37

tekkaddüm itmek dile-: Öne geçmeyi dilemek.

Sizden şol kimesneye ki tekkaddüm itmek diledi hayra ya hayrdan girü turmağ diledi. [339a]/(14)=74/32-37

tekbir (Ar.): Ululama.

Ba’zılar katında bundan murād, evvel tekbirdür ki cemreler atduğda iderler. [30b]/(13)=2/203

tekebbürlük → tekebbürlük.

tekebbürlük, tekebbürlük, tekebbürlük: Kibir, gurur.

Belki şunlar ki kâfir oldılar tekebbürlük ve ‘adāvet içinde. [265b]/(4)=38/2

Didi, şol bölük ki tekebbürlük itdiler, İmāndan i’rāz idüp, Şalih’üñ

ķavminden, Şunlara ki za'ifleri-di, Şol kimesneye ĩmān getürdi anlardan.

Bilür misiz ki bedürüstī Őālih, Tañrısından gönderilmişdür? [109a]/(5)=7/75

Ve kaçan ki aña: Ķork Tañrıdan dinildi, 'izzet anı tekebbürlig-ile tutardı.

[31a]/(6)=2/206

Ve 'İsā tekebbürlük itmez, Allāh'a ħul olmaķdan ve muķarreb ferişteleri daķı

'ārlanmazlar. [76b]/(7)=4/172

tekebbürlük dile-: Kibirlenmek dilemek.

Oldur Őoñ ev ki ħıluruz anı Őunlaruñ-iķün ki yiryüzinde tekebbürlük

dilemezler ve ne fesād itmek dilerler 'Āķıbet ādlu uçmaķ Tañrıdan ħorķanlar-

iķün dür ki edede'l-ebedīn uçmaķda olıserler. [234a]/(11)=28/83

tekebbürlük it-: Kibirlenmek.

Ve kaçan ki evlerine döneler tekebbürlük idüp döneler. [346b]/(16)=83/31

tekebbürlük → tekebbürlük.

tekellüf (Ar.): Zahmetli iş görme.

Allāh tekellüf itmez bir nefse illā anı ki idebile. [328a]/(15)=65/7

te'ķīd (Ar.): Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma, üsteleme.

Ve te'ķīd ki iŐmarladuķ insāna ki ātāsına iħsān ide. [295a]/(20)=46/14

te'ķīd it-: Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

Şol fāsıķları kim bu zarlar Tañrınıñ ħavl itdüğünü, te'ķīd itdükden Őoñra ol

ahdi. [6b]/(21)=2/27

teklīf (Ar.): Birisinden iş isteme, teklif.

Ve Şol ki i'rāz ide Tañrısı'nuñ zikrinden ki Ķur'ān'dur, anı teklīf ide bir

'azāba ki key müşkildür. [336b]/(13)=72/16-17

teklif eyle-: Birisinden iş istemek, teklif etmek.

Allāh teklif eylemez hiķ bir nefse, illā elinden geleni. [45a]/(1)=2/286

teklif it-: Birisinden iş istemek, teklif etmek.

Tĩzde anı teklĩf idiserem ol oddan kabbeye çışmağa ki ğāyet şırıncağdur.

[338b]/(8)=74/17

teklĩf oluñ-: Birisinden iş istenmek, teklif edilmek.

Teklĩf oluñmazsın illā nefsũñe, pes yaluñuz ceng iderseñ dağı eyle, zĩrā yardımciñ Tañrıdur. [69a]/(9)=4/84

tekrār (Ar.): Yineleme, tekrar.

Yimeñ ribā mālını, tekrār tekrār, tā virdũęũñüz mālı kaplayınca, yāhũz borçlınuñ mālın kaplayınca. [54b]/(19)=3/130

tekrār eyle-: Yinelemek, tekrar etmek.

Bedürüstĩ seniñ-üçün gündüzde uzun varup ğelmek var me‘a řiñ-üçün ve tekrār eyle Tañrıñuñ adını ve kesil ‘ālemden andan yaña eyle ki gerekdür.

[337b]/(4)=73/8

tekrār in-: Tekrar inmek.

Hiťāb tekrār indi. [8a]/(13-14)=2/38

tekrār tekrār: Tekrar tekrar.

Yimeñ ribā mālını, tekrār tekrār, tā virdũęũñüz mālı kaplayınca, yāhũz borçlınuñ mālın kaplayınca. [54b]/(19)=3/130

tekyelen-: Dayanmak, yaslanmak.

Tekyelenüp ol Cennet‘de tahtlar üzerinde oturduğları hāde. [341a]/(1)=76/13

‘Adn uçmağları açılmışdur anlaruñ-içün kapuları tekyelenüben anda.

[267b]/(3)=38/51

tekzi̇b (Ar.): Yalanlama.

Ya ‘nĩ tekzi̇b iderler-idi anı, nice ki Muĥammed‘i tekzi̇b itdiler. [91a]/(5)=6/9

tekzi̇b it-: Yalanlamak.

Ya ‘nĩ tekzi̇b iderler-idi anı, nice ki Muĥammed‘i tekzi̇b itdiler. [91a]/(5)=6/9

telaffũz (Ar.): Söyleyiş, söyleniş.

Bedürüstî gicenüñ sâ'atleri namâz kılmag-ıçün katırağdur emekde gündüz sâ'atlerinden ve toğrurağdur telaffüz yöninden zîrâ gönül fâriğ olur her nesneden. [337b]/(2)=73/6

telbīs (Ar.): Ayıbını kusurunu örterek bir şeyi sahlendirme, hile.

İbrahîm: sen diri diriltdüñ, ölü diriltmedüñ didi-se korğdı, Nemrüd hâzırlara telbīs ide diyü, bir muhkem hüccet getürdi ki andan rüşindür. [40a]/(19)=2/258

telefcı: Yok eden, öldüren.

Böyle azdurur Allāhü Te'ālā şunu ki ol telefcıdür tevhid'e gümān idici. [275b]/(3)=40/34

telezzüz (Ar.): Tat alma, hoş gitme.

Telezzüz iderler anda dürlü dürlü mîveler-ile ve şerāblar-ile ve anlaruñ fitne gözlerin erenlerine kaşır ider turunc memelüler vardır. [267b]/(4)=38/51

te'lîf (Ar.): Uzlaştırma, barıştırma.

İllā kim Allāh te'lîf itdi araların. [122b]/(9)=8/62-63

telkîn (Ar.): Aşılama.

Ve taḥkîk sen yā Muhammed Kur'an'a telkîn olunursın ḥakîm 'ālîm Ḥazretinden. [224a]/(11)=27/6

temennā, temennî (Ar.): Dileme, isteme.

Ve temennā kılmāñ şunu ki Allāh ululadı anuñla, ba'zuñuz üzerine, ya'nî kimsenüñ mâlı benüm olsun dimeñ, evet baña daḥı çalabum, anuñ gibi mâl vir, dimek vardır. [64a]/(19)=4/32

temennā it-: Dilemek, istemek.

Anlaruñ-ıçün uçmağda mîveler vardır ve anlaruñ-ıçün vardır ne ki temennā iderlerüse. [260b]/(2)=36/57

temennā kıl-: Dilemek, istemek.

Ve temennā kıldılar, kāfir olmağūñuzı, nice ki kendüleri kāfir oldılar, pes berāber olasız. [69b]/(7)=4/89

temennī ider. Dileyen, isteyen.

Ve şabāhıladılar Kārūn 'uñ yerin temennī idenler dön eydürler ki: Vey saña ki düşer rızq kime dilerse kıularından ve az ider kime dilerse eger Tañrı bize kerem kılmayaydı İmān-ile bizi de bile yire geçürürdi bilmez misin ki kāfirler felāh bulmazlar? [234a]/(7)=28/82

temennī it- Dileyen, isteyen.

Gün gele temennī ideler şunlar ki kāfir oldılar Müsülmān olmağı. [163a]/(5)=15/2

temennī kııl- Dileyen, isteyen.

Nefs ve eydür, temennī kıılup. Nolaydı, anuñ-ile ol yaramazlık arasında ırak mesāfet ola, maşrıq-ile mağrib arasınca olaydı. [47b]/(1)=3/30

temennī → **temennā.**

temsıl (Ar.): Benzetme, bir şeyin aynısı yapma.

Peyğamber 'aleyhi's-selām toğru göstermeg-içüñ bir hat çekdi toğru andan dört yaña hatcuğazlar çekdi, temsıl-içüñ. [103a]/(5)=6/153

ten: Gövde, beden, vücut.

Pes çıkardı anlaruñ-içün bir Buzağı ki ten ve kıandur ki anuñ melemegi var. [194a]/(13)=20/88

Ol beş ki başdadur, bir ağıza misvāk itmekdür, biri mazmazadur biri istinşakdur, biri bıyık kesmekdür, biri şakalın hālinde kıomakdur Ve ol beş kim tendedür; biri sünnet itmekdür, biri kerey dutmak-dur, ya'nī kıasık yülümekdür, biri istincādur, biri kıoltuk yülümekdür, biri kıırnak kesmekdür.

[19b]/(10)=2/124

tenādī (Ar.): Kıyamet günü.

Ve taḥkīk ben ḳorḳaram sizūñ üzerūñuze Tenādīgūni'nden kim uçmaḳ ehli ṭamū ehline ṭamū ehli uçmaḳ ehline çağırışalar. [275a]/(17)=40/32-33

tena'um (Ar.): Nimet içinde, rahat içinde bulunarak rahat etme.

Bedürüstī müttekīler bāg-çelerde tena'umdadururlar şād oluben şunuñla ki anlara virmişdür anları yaradan. [307a]/(14)=52/17-18

tindürüst: Dinç, sağlam.

Yoḳdur kör üzerine günāh ve yoḳdur aḳsaḳ üzerine günāh ve yoḳdur ḥasta üzerine günāh ve bu şunlaradır kim ṭa'ām yiyeler tindürüst ādemīler-ile ve yoḳdur nefsūñuz üzerine günāh yidigūñuzde evūñuzden ya ātālarūñuz evlerinden ya 'emmülerūñuz evlerinden ya 'ammelerūñuz evlerinden ya ṭayılarūñuz evlerinden ya ṭayzelerūñuz evlerinden ya şundan ki mālik olduñuz anuñ miftāhlarına ya sever dostlarūñuz evlerinden yoḳdur üzerūñuze sizūñ günāh dirneşüp yimeñuzde ya perākende yimeñuzde. [214a]/(9)=24/61

tenhā (Far.): Yalnız, ıssız.

Ḳo beni ve şunu ki yaratdum tenhā aramuza girme ki ol bī-se'ādetlikde ḳarīdür. [338b]/(3)=74/11

tennūr (Ar.): Fırın, kaynak.

Tā vaḳtā ki emrümüz geldi ve tennūr ḳaynadı. [144a]/(14)=11/40

tenvin (Ar.): Kelimenin sonunu “nun” gibi okutmak için konulan iki üstün – en, iki esre – in, iki ötre-ün.

Eger tenvinlü olursa, girūñ şehirlerden bir şehre, dimek olur. [11a]/(6)=2/61

tenzih (Ar.): Eksikliği yok etme.

Ve tenzih iderem Tañrıyı ki 'ālemlerūñ besleyicisidir. [224a]/(16)=27/8

tenzih eyle- Eksikliği yok etmek.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Ya'nī, tenzih eyle yā Muḥammed'Yüce Tañrıñı. [348b]/(2)=87/1

tenzih it-: Eksikliği yok etmek.

Ben size dimedüm mi niçün Allāh'ı añup tenzih itmedüñüz?

[332a]/(1)=68/28

ter: Taze.

Tekye lenmişler yeşil harir püştiler üzerine kanķı lañif ve terdür.

[313b]/(2)=55/76

terazü (Ar.): Terazî, tartı.

Tahķik gönderdik Peygamberlerümüzi mu'cizeler-ile ve Anlaruñla Kitāb gönderdik dahı terazü indürdük tā halk 'adl üzerine karar ideler.

[317b]/(5)=57/25

terazusı ağır gel-: Terazisi ağır olmak.

Pes kimüñ ki terazusı ağır gele pes anlar kırtulucılardur. [104a]/(17)=7/8

terazuyı tamam tut-: Teraziyi eksiksiz tutmak.

Ve ölçegi ve terazuyı tamam tutuñ, 'adl-ıla. [102b]/(19-20)=6/152

terazü ko-: Terazî yerleştirmek.

Ve Gökleri kıaldurdı direksüz ve terazü kodı yer yüzinde. [311b]/(19)=55/7

terazüda 'adl itmek: Tartıda adaletli olmak.

Azmamak gerek terazüda 'adl itmek gerek ve terazü Nüh zemānında geldi, andan ilerü yoğ-idi. [311b]/(20)=55/8

terazüda yekzik ol-: Tartıda eksik olmak.

Ammā şol ki anuñ tartılan 'ameli terazüda yekzik ola. [355b]/(8)=101/8

terazü'-ile tart-: Terazî ile tartmak.

Ölçegi temām dutuñ ve ziyān idicilerden ve toğrı terazü'-ile tartuñ ve halka neslerin añsimañ ve yer yüzinde fesād-ile yürimeñ ve kırkuñ şundan ki yaratdı sizi ve öñdin geçen halkı. [223a]/(1)=26/182

terazüyü eksük dut-: Tartıyı eksik tutmak.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Kātı 'azāb ölçeği terāzūyı eksük dutanlar- için. [346a]/(10)=83/1

tercüme (Ar.): Tercüme, çeviri.

Ammā ba'dür. Çün sultān-ı a'zam ve pādişāh-ı mu'azzam, mālīk-i rikābi'l-ümem, mevlā mülūki'l 'arab ve'l-'acem, mevli'l-eyādī ve'n ni'am, sultān bin sultān ebü'l-feth İsfendiyār bin Bāyezīd Hān ḥalleda'llāhu sultānehū ve evzāha 'ale'l-'ālemīne burhānehū-işāret kıldılar. sultānzāde-i a'zam, şāhibü's-seyfi ve'l-ḳalem, ḥulū'l-vefā'ī fī aḳtāri'l-'ālem, tāci'd-devleti ve'd-dīn İbrāhim Beg Çelebi-içün ḥalleda'llāhu devletehū ve ebbede sa'ādetehū, bu za'if muḥıbbā, pāk 'itikādlarından ve zāhir nazarlarından ḥuzū'l-'ılme min efvāhi'r-ricāli ḥükmi-y-ile buyurdılar kim Kelāmu'llāh tefsīrini Türkīce tercüme idem, evvelinden [1a]/(18)=1

tere: Tere otu.

İçinde iki balık var-idi, başları katında tuzcuğaz var-idi, kuyrukları katında sirke var-idi, dört yanında tere ve tarḥun var-idi, na'ne' var-idi; beş gülice var-idi ve bir üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yağ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi ve birinde toğranmış kuru et var-idi, 'İsā 'aleyhi's-selām eyitdi. Bir eyü 'amellüñüz tursun ötürsın götürsın didi. [89b]/(15)=5/115

tereddüd (Ar.): Kararsızlık.

Bedürüstī destūr diler senden şunlar ki inanmadılar Allāh'a ve ḳıyāmet günine ve şekk eyledi gönülleri ve anlar gümānlarında tereddüd iderler. [127a]/(20)=9/45

tereddüd göster-: Kararsızlık göstermek.

Ḥayli zaman tereddüd gösterdi. [31a]/(8)=2/206

tereke (Ar.): Ölen kimsenin bıraktığı şey, miras.

Eger bir er helāk ola, ki anuñ oğlı kıızı yok ve anuñ kıız kıardaşı vardır, pes anuñ-içündür terekenüñ nişfi. [77a]/(3)=4/176

terencübin (Ar.): Kudret helvası.

Menn terencübindir, her şabağ yağardı. [10a]/(7)=2/57

terk (Ar.): Bırakma, terk etme.

Pes şol ki ivdi iki günde, ehline döndi, ya nı iki günü atduğdan sonra, üçünci atmağı terk eylese, anuñ üzerine günāh yokdur ol tizlemesinde. [30b]/(15)=2/203

terk eyle- Terk etmek, bırakmak.

Pes terk eyle anları, bühtānları-la. [101a]/(19)=6/137

terk it- Terk etmek, bırakmak.

İy şunlar ki ĩmān getürdiler! Kaçan ki şalā vireler namāz-içün Cum'a güninde ki 'İdidur mü'minlerüñ, pes sa'y idüñ Allāhü Te'ālānuñ zikrine ve terk idüñ almağı şatmağı. [325a]/(14)=62/9

terk it- Terk etmek, bırakmak.

Ben aña uyayum bu ikisin terk ideyim eger gerçekiseñüz da'vā ñuzda. [232a]/(6)=28/49

terk itmek. Terk etme, bırakma.

Ve her ne islersiz hayırdan ki, fusuğ ve cidāl terk itmekdür, bilür anı. [30a]/(8)=2/197

Beşinci, dünyā sevmegi terk itmekdür. [2a]/(10)=1/1

terk olun-, terk olun- Terk edilmek, bırakılmak.

Ya şanduñuz mı ki terk olinasız ĩmān getürdüğüñüzle ve ceng itmege buyurulmayasız ve Tañrı bilmeye ğazā idenleri seçmeye ğazā itmeyenlerden ve şunları ki dost idinmediler Tañrıdan ve Rasüli'nden ve mü'minlerden ğayrını Ve Allāh bilicidür şunu ki siz islersiz. [124b]/(13)=9/16

Terk olunacağı mısız bu ni‘metlerde ölümden emîn olup bostānlarda ve çeşmelerde ve ekinlerde hürmā ağaçlarında ki budakları birbirine geçüpür?

[222a]/(7)=26/146-148

terkīb (Ar.): Birleştirme.

Ḳanḳı şüretde ki diledi seni terkīb itdi dilegince. [345b]/(19)=82/6-8

yalve: Bildircin.

Ve indürdük sizüñ üzerüñüze Ternkübīn Yalve’yi. [193b]/(15)=20/80

ters: Ters.

Ve eylemedük ol kıbleyi ki sen anuñ üzerinesin illā şunuñ-içüñ kim bilevüz kim peygambere uyar ve seçile şunlardan ki döner ters izine, ya’nī eski küfrine. [22a]/(11)=2/143

ters iz. Ters yüz.

Eyit yā Muhammed. Ṭapar mıyuz Tañrıdan ğayrı, şuñı ki bize fāyide itmez ve ziyān itmez ve döner miyüz ters izümüze, Allāh bize hidāyet virduğden şoñra? [95b]/(5)=6/71

ters izüñüze dön-: Ters yüzünüze çevrilemek.

Ve dönmeñ ters izüñüze. [80a]/(18)=5/21

tersā (Far.): Hıristiyan.

Ḥelāl degüldür saña ‘avretler toḳuz’dan şoñra ve ne anları tebdīl itmeñ ğayrı ‘avretlere ya’nī anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl itmeñ ğayrı ‘avretlere ya’nī anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl itmeñ ḥelāl degüldür tā ki Tersālar mü’minlere analar olmayalar ve eger ‘acebe getirürse seni anlarıñ ḥüsünleri meger şol Yehüdiyyeler Naşrāniyyeler vardur ki anları mālūñla şatun alduñ [249a]/(19)=33/52

tertīb (Ar.): Dizilme, sıralama, düzene koyma.

Sa’bī eydür. Tañrınuñ gizlü esrārı vardur, peygamberlere inen kitāblarda ve

Kur'an'ın sırrı da bu harflerdir, kimesne tertiblerin bilmez. [3a]/(16)=2/1

tertîl (Ar.): Yoluyla okuma, usuluyla okuma.

tertîl eyle- Yoluyla okumak, usuluyla okumak.

Ve tertîl eyle Kur'an'ı. [337a]/(19)=73/4

tesbîh (Ar.): Allâh'ı yüceltme, Allâh'a tazim etme.

Ve tesbîh eyle Tañrınun hamd-ile. [305a]/(2)=50/39

tesbîh eyle- Allâh'a tazim etmek.

Ve tesbîh eyle anun hamd-ile ve ol yeter kullarınun günâhların bilmege.

[217b]/(7)=25/58

Ve istiğfâr eyle günâhuñ-içün ve tesbîh eyle Tañrınun hamdiy-ile aḥşâmda ve şabâhda. [276b]/(8)=40/55

tesbîh idicî. Allâh'a tazim eden.

Ve ol eger tesbîh idicilerden olmayaydı gerek egleneydi balıgıñ karında kıyâmet günine degin. [264b]/(11)=37/143-144

tesbîh it- Allâh'a tazim etmek.

Pes vahy itdi anlara toprak üzerine yazup tesbîh idün diyü tañla ve aḥşâmda.

[187b]/(7)=19/11

tesbîh olun- Allâh'a tazim edilmek.

Tesbîh olunur anın-içün şabâhda aḥşâmda tesbîh idiciler. [213a]/(9)=24/36-37

teshîr (Ar.): Zabt, istila, ele geçirme.

teshîr it- Zabt etmek, istila etme, ele geçirmek.

Ve teshîr itdi güneş'i ve ayı her birisi yürürler tâ âd virilmiş vakte degin ya 'nî kıyâmet kopınca. [243a]/(20)=31/29

teshîr (Ar.): Büyü yapma, büyüleme.

Ve bulutda ki teshîr olunmuşdur, göklerle yirler arasında, nişânlar vardur bir tâyife-y-içün ki bilürler, 'aql gözi-le görürler. [24b]/(17)=2/164

teshîr olun- Büyü yapılmak, büyülenmek.

*Ve gün ve ay yılduzlar, teshîr olunmuşlar anuñ emri-le, kullarınuñ maşâlihi-
çün. [107b]/(11)=7/54*

teslîm (Ar.): Bir emaneti yerine verme.

*Yoğ Tañrı haqqı-çün, imân getürmezler, tâ seni hâkim itmeyince aralarındağ
mâcerâda, andan soñra bulmayalar kendü nefslerinde tarlığanmağ şundan ki
sen hüküm itdün ve teslîm ideler hükümüñi teslîm itmeklik, itâ‘at-ı tamma-y-
ıla. [67b]/(6)=4/65*

teslîm it- Bir emaneti yerine vermek.

*Ol gün ki bu âyet indi, yetmiş münâfık cehenneme cân teslîm itdi.
[58a]/(4)=3/168*

teslîm itmek: Bir emaneti yerine verme.

*Vaktâ ki huccetler geldi baña Tañrımdan ve buyruldu ben kendümi teslîm
itmek-ile ‘âlemleri besleyene. [277a]/(15)=40/66*

tesnîm (Ar.): Cennetteki ırmaklardan birinin adı.

Çarığan Tesnîm’ dindür Cennet Pînarları’ndan. [346b]/(12)=83/27

teşbîh (Ar.): Benzetme, benzetilme, gibi.

*Anlar dağı belî didiler, lakin sözlerini hemân Tañrı işitdi, nice ki taşuñ
toprağıñ teşbîhin işidür. [116a]/(2)=7/173*

teşrîf (Ar.): Teşrif, şereflendirme.

Biri kâsem-i teşrîfdür. [351a]/(1)=89/1

teşrîk (Ar.): Ortak etme, Allâh’a ortak koşma.

*Murâd, eyyâm-ı teşrîkdür ki Allâhu ekber Allâhu ekber lâ ilahe illâ‘llahu
va‘llâhu ekber Allâhu ekber ve li‘llâhi‘l-hamd dimekdür. [30b]/(12)=2/203*

tevâbi‘ (Ar.): Tabi olanlar.

Murâd ‘Abdullah bin Selâmdur ve anuñ tevâbi‘ dür kim ‘ahde halel

getürmediler ve siz yüz çevürücilersiz 'ahddan. [13b]/(16)=2/83

tevaḳku' (Ar.): Bekleme, ümit etme.

Hālḳdan nesne tevaḳku' itmezler aṣla, kimsenüñ yüzün kızdurup istemezler.

[43a]/(6)=2/273

tevaḳkuf (Ar.): Bağlı olma.

Bu iki ṭanuḡı ḥabs idesiz, ikindü namazından soñra ya tavaḳkuf ideler.

[88b]/(10)=5/106

tevaḳkuf it-: Bağlı olmak.

Bu kez tavaḳkuf itdi kim nefes ala. [1b]/(19)=1/1

tevāriḥ (Ar.): Tarihler.

Yā ṣanduñuz mı ki uçmaḡa giresiz ve geldi size, ṣunlaruñ tevāriḥi ki sizden öñdin geçdilerdi, ya nī mübtelā olduñuz ol nesne-y-ile kim sizden öñdin geçenler mübtelā olmışlardı, ol nesne-y-ile. [32a]/(6)=2/214

tevāzu' (Ar.): Alçakgönüllülük.

Alḡusamadılar, süst olmadılar, peygamberleri öldükde, ol nesne-y-içün ki iriṣdi anlara Tañrı yolında ve za'if olmadılar ve düşmene tevāzu' daḡı itmediler. [55b]/(19)=3/146

tevāzu' eyle-: Alçakgönüllülük yapmak.

Ve tevāzu' eyle yürüñde ve alçalt āvāzuñdan. [242b]/(16)=31/19

tevbe (Ar.): Tövbe, günāhtan vaz geçme, işlenen günāhın bird aha işlenmeyeceğine dair söz verme.

İy ṣunlar ki ĩmān getürdiler! Tévbe idüñ Tañrıya, gerçek tevbe! Yaḳındur ki Tañrıñuz gidere sizden günāhlaruñuz ve givire sizi cennetlere kim aḡar anlaruñ altında ırmaḡlar. [329a]/(18)=66/8

tevbe eyle-: Tövbe etmek.

Pes yarlıḡa ṣunları ki tevbe eylediler ve yoluñı yürüdiler ve ṣaḡla anları ṭamū

‘azābından. [273b]/(17)=40/7

Ve yokdur tevbe, şunlara ki işlerler yaramazlıkları tā ki birisine ölüm hāzır oluñca, eydür ki. Ben şimdi tevbe eyledüm. [62b]/(14)=4/18

Pes tevbe eyleñ dönüñ, sizi yaradana. [9b]/(13)=2/54

tevbe ider. Tövbe eden.

Pes taḥkīk ol Tañrı günāhlarından tiz tevbe idenlere yarlıgayıcıdur. [175a]/(9)=17/25

tevbe idici kul. Tövbe eden kul.

Bedürüstī Tañrı sever tevbe idici kulları, ve arınıcı kullarını sever. [33b]/(19-20)=2/222

tevbe idiciler ol- Tövbe edenler olmak.

Yaķındur ki Muḥammed’üñ Tañrısı eger Muḥammed size talāk virürse değışdüre aña hātūnları ki sizden yeg olalar, müslimānlar olalar, mü’minler olalar, korқucılar olalar, tevbe idiciler olalar, Tañrıya tapucılar olar, oruç dutucılar olalar, er görmişler olalar ve kızlar olalar. [329a]/(10)=66/5

tevbe it- Tövbe etmek.

Andan soñra tevbe itmediler. [347b]/(17)=85/10

tevbe kabül idici. Tövbe kabul eden, Allāh.

Ve korқuñ Tañrıdan taḥkīk Tañrı tevbe kabül idicidür esirgeyicidür. [303a]/(13)=49/12

Bedürüstī ol pādişāhlar pādişāhı oldur kim tevbe kabül idicidür ve kullaruñ seyyi‘ātine bakmayup anlaruñ rızqın viricidür. [8a]/(11)=2/37

tevbe kıl- Tövbe etmek.

Andan soñra getürmediler dört tanuğı uruñ anlara seksen ağacı ve kabül itmeñ anlaruñ tanuqlığın hergiz ve anlar fāsıqlardur meger şunlar ki tevbe kıldılar ol kazıfden soñra ve eyü ‘amel işlediler. [210b]/(7)=24/5

Ya tevbe kılmazlar mı Allāh'a ve istiğfār itmezler mi Tañrıya ve ʿuzr dilemezler mi? [85b]/(4)=5/74

tevbe kılan: Tövbe eden.

Bedürüstī Allāh gafūr'dur tevbe kılına raḥīm'dür. [338a]/(14)=73/20

tevbe vir-: Tövbe vermek.

Andan soñra tevbelerin kabūl itdi tevbe virdi anlara. [134a]/(2)=9/118

tevbe'î kabūl idici esirgeyici: Tövbe kabul eden ve esirgeyen, Allāh.

Ve taḥkīk Allāh ol tevbeyi kabūl idici esir geyici Allāh. [132b]/(6-7)=9/104

tevbeleri kabūl it-: Tövbeleri kabul etmek.

Pes haber viriser size şunu ki işledüñüzdi ve bir niçeler te'ḥīr olınmışlardur Tañrı buyrığına ki Cebrāyīl ki nice haber getirürse eyle ola ya ʿazāb ide anlara ya tevbeleri kabūl ide. [132b]/(11)=9/106

tevbeli: Tövbeli.

Tevbelü kulları ilerü getürdi, arı kullardan tā şikeste gönüller ārām ola.

[33b]/(20)=2/222

tevbeli kul: Tövbeli kul.

Tevbelü kulları ilerü getürdi, arı kullardan tā şikeste gönüller ārām ola.

[33b]/(20)=2/222

tevbesi kabūl ol-: Tövbesi kabul olmak.

Ya ʿnī dünyāda tevbesi kabūl olmaz, gine ancılayın āḥiretde hiç naşībleri yok. [17a]/(4)=2/102

tevbe-y-ile dermān idici: Tövbe ile care kılan.

Ve eger fazlı ve raḥmeti olmayaydı Tañrınuñ sizüñ üzerüñüze yalan gerçekden seçileydi lākin settārdur kullarınuñ ʿaybın örter ve taḥkīk Tañrı kulları'nuñ tevbesini kabūl idicidür ve günāha tevbey-ile dermān idicidür.

[210b]/(19)=24/10

tevbîh (Ar.): Azarlama.

Evet su'âl tevbîh ola. [312b]/(12)=55/39

teveccüh (Ar.): Yönelme.

Pes korqmañ anlardan, Kā'be'ye teveccüh itdügünüz-içün ve korquñ benden.

[23a]/(13)=2/150

teveccüh idici: Yönelen.

Bedürüstî bunda nişānlar vardur her çula ki teveccüh idicidür ol Hazret'e.

[251b]/(7)=34/9

teveccüh it-: Yönelmek.

*Bir vecih dahı, peygamber 'aleyhi's-selām kaçan ki Kuds'den Mekke'ye
teveccüh itdi kâfirler inkâr itdiler, bu āyet indi. [18b]/(10)=2/115*

tevekkül (Ar.): Allāh'a teslim olma, işi Allāh'a bırakma.

*Pes mekr idün baña bir uğurdan andan soñra baña mühlet virmeñ! Bedürüstî
ben tevekkül itdüm Tañrım üzerine ki bentüm ve sizün Tañrıñuzdur.*

[145a]/(15)=11/56

tevekkül eyle-: Allāh'a teslim olmak, işi Allāh'a bırakmak.

Ve Allāh üzerine tevekkül eylesünler mü'minler. [127b]/(16)=9/51

Pes kulluq eyle aña ve tevekkül eyle anuñ üzerine. [149a]/(8)=11/123

tevekkül iden: Allāh'a teslim olan, işi Allāh'a bırakan.

Taḥkîk Allāh sever tevekkül idenleri, idicileri. [57a]/(14)=3/159

tevekkül idici: Allāh'a teslim olan, işi Allāh'a bırakan.

*Anuñ üzerine tevekkül itdüm ve anuñ üzerine pes tevekkül eylesün tevekkül
idiciler. [153b]/(9)=12/67*

tevekkül it-: Allāh'a teslim olmak, işi Allāh'a bırakmak.

*Ne eyü şevābdur 'amel idenlerüñ şevābı Şunlar ki şabr itdiler ve kendülere
rızk virene tevekkül itdiler. [237b]/(18)=29/59*

tevekkül kııl-: Allāh'a teslim olmak, işi Allāh'a bırakmak.

Ve n'oldı bize ki tevekkül kıılmayavuz Tañrı üzerine hāl bu ki taħkık bize kulağuzladı yollarumuzu ve elbette şabr iderüz şunuñ üzerine ki incitdünüz bizi ve Allāh üzerine tevekkül kıılsun tevekkül kıılanlar. [160b]/(5)=14/12

tevfık (Ar.): Başarıya ulaştırma.

Belki mağfiret almağda ve tevfık virmekdedür. [351b]/(18)=89/16

tevḥīd (Ar.):Allāh'ın birliğine inanma, birlik.

Belki ekserī anlaruñ bilmezler tevḥīd ne'idigin. [227a]/(11)=27/61

tevḥīd ehli: İnanç ehli.

Ve bu bir Kitāb'dur gerçekleyici dūr Tevrāt'ı 'Arabī Dil olduğı hālde korğutmağ-içün şunları ki zulm itdiler ve muştulāmağ-içün eylek idicileri ya'nī Tevḥīd ehline. [295a]/(15)=46/12

tevḥīd'den i'rāz it-: İnançtan yüz çevirmek.

Ya'nī helāk oldı Ebū Leheb'üñ iki eli Tevḥīd'den i'rāz itdüg-içün. [357b]/(4)=111/1

tevḥīde da'vet itmek: İnanca davet etmek.

Taħkık biz indürdük senüñ üzerüñe Qur'ān'ı halk-içün haqqı-le tevḥīd'e da'vet itmek-içün anları pes her ki toğrı yola girdi kendü nefsi-y-içündür ve şol ki azdı azmaz illā nefsi üzerine azar ve sen anlaruñ üzerine bekçi degülsin. [271a]/(19)=39/41

tevḥīde da'vet kııl-: İnanca davet etmek.

Bu āyet indi, Tañrı bunları tevḥīde da'vet kııldı. [24b]/(5)=2/163

tevḥīde gümān idici: İnanca şüphe duyan.

Böyle azdurur Allāhü Te'ālā şunu ki ol telefcidür tevḥīd'e gümān idici. [275b]/(3-4)=40/34

tevḥīdüñ cezāsı: İnanmanın karşılığı.

Degül ihsānuñ cezāsı ya'nī tevḥīdūñ cezāsı illā uçmağdur ve ḥūrīlerdür.

[313a]/(9)=55/60

te'vīl (Ar.): Sözü çevirme, söze ayrı anlam verme.

Ol yegdür ve ḥūbdur, te'vīl yöninden. [67a]/(6)=4/59

te'vīl it-: Sözü çevirmek, söze ayrı anlam vermek.

Bir Kitāb ki āyetleri birbirine beñzer ya anı te'vīl itmekde müfessirler 'āciz olurlar. [270a]/(17)=39/23

teyemmüm (Ar.): Su bulunmayan yerlerde toprak, kum gibi şeylerle abdest alma.

Yağın olmañ namaza, şol ḥālda ki sarḥoşlar olasız siz, tā bilesiz ne didükleri ve ne cünüb olduğunuz ḥālda, meger seferde olasız ol vaqt teyemmüm idüñ, namaz kıluñ; tā kim ğusl idesiz, ya'nī cünūbla namaza yağın olmañ, tā ğusl itmeyince. [65b]/(7)=4/43

tezkire (Ar.): Tezkere, pusula.

Bedürüstī işbu sūre belki bu āyet tezkiredür ya'nī añdurmağdur naşīḥatdür. [337b]/(20)=73/19

tezkiye (Ar.): Temiz etme, temize çıkarma, aklama.

Muḥammed'ümmeti tanıklık vireler, Muḥammed 'aleyhi's-selām anları tezkiye ide. [22a]/(9)=2/143

tezkiye it-: Temiz etmek, temize çıkarmak, aklamak.

Ve söylemez anlara Tañrı ve nazār itmez anlara kıyāmet güninde ve anları tezkiye dağı itmez. [50b]/(19)=3/77

tıkıl-: Tıkılmak, takılı kalmak.

Ve ol vaqt ki yürekler buğazlarında tıkılur kayğuy-ile tolup yoğdur zālamlere bir dost ve ne şefā'atci ki itā'at oluna aña. [274b]/(1)=40/18

tırnak: Tırnak.

Ve şunlaruñ üzerine kim yahūdī oldılar, ḥarām itdük her tırnağ eyesini; deve

*gibi, deve kuşu gibi, kaz gibi, ördek gibi, turna gibi ve ne ki aña benzer var-
ısa. [102a]/(13)=6/146*

tırnağ kesmek: Tırnak kesmek.

Tefeş bıyık kesmekdür tırnağ kesmekdür baş yolıtmekdür. [203a]/(3)=22/28

ticāret (Ar.):

*Ve kaçan ki ticāret görseler, çalgü görseler tağılurlar aña ve seni turur, korçar
ayağ üzerine; ol zemānda Medīne'de kızlık oldu. [325a]/(18)=62/10*

ticāret it-: Alım, satım, ticaret.

*Yoğdur sizüñ üzerüñüze günāh, talep itmekde rızkı Tañrıñuzdan ilerü, kaçan
ki Hac iderlerdi ašlā ticāret itmezler-idi. [30a]/(12)=2/198*

ticāret itdür-: Ticaret ettirmek.

*Kimine taş taşıdurdı kimine ticāret itdürürdi 'ācizine kesem itmiş-idi aqça
alurdı. [228b]/(21)=28/4*

ticārete git-: Alışverişe gitmek.

Mekke'den Şam'a ticārete giderlerdi. [69b]/(2)=4/88

tīmār (Far.): Tedavi etme.

Ve denile kimdür ki buña tīmār ide, denile. [340a]/(11)=75/27

tirkī (Ar.): Leğen, kazan.

*Bir dire oddan elinde hilāf ideni ururdı işlerler-ıdı Anıñ-üçün ne dilerse
mihrāblardan ve şüretlerden ve çanaqlardan ya tirkīlerden ki havzlar gibidür
her birine biñ ādem oturub yemek yir ve çölmeklerden ki [251b]/(20)=34/13*

titsin-: Tiksinmek.

*Bedürüstī anlar bir t̄ayifedür ki pākıanurlar, bizüm işümüzden titsinürler.
[109a]/(20)=7/82*

tiz (Ar.): Çabuk.

Şol ki dīnden döne sizden, tiz ola ki Tañrı getüre bir t̄ayifeyi ki Tañrı anları

sever, anlar Tañrıyı sever. [83b]/(11)=5/54

tîz ğālib ol- Çabuk yenmek.

Ve bir se‘ādet daħı dūnyede ki seversiz anı, Allāhdan yardımdur ve dūşmāna tîz ğālib olmağdur. [324b]/(3-4)=61/13

tîz hisāb idicî. Çabuk karşılık veren.

Bedürüstî Allāhü Te‘ālā tîz hisāb idicidür. [274a]/(21)=40/17

tiz hisāblu. Çabuk karşılıklı.

Ve şol ki, kāfir oldı Tañrımuñ āyetlerine, bedürüstî Tañrı tiz hisābludur. [46b]/(5)=3/19

tiz ‘ikāblu. Çabuk eziyetli.

Bedürüstî senüñ Tañruñ tiz ‘ikābludur ‘āsilere ve taħkîk ol yarlıgayıcıdur, esirgeyicidür kullarını. [104a]/(3)=6/165

tîz ol- Çabuk olmak.

Tîz ola ki irişe şunlara ki kāfir oldılar anlardan ‘azāb-ı elîm vardur. [131a]/(21)=9/90

tîz tevbe iden. Çabuk tövbe eden.

Pes taħkîk ol Tañrı günāhlarından tîz tevbe idenlere yarlıgayıcıdur. [175a]/(9)=17/25

tîz tîz. Çabuk çabuk.

Ve ol eşnāda şehruñ ortasından bir kişi geldi tîz tîz ki ādı Habîb-i Neccār’-idi eyitdi iy kavmüm uyuñ Mürsellere uyuñ şuña ki sizden ecr dilemez ve anlar doğrı yol üzerindedürürler. [259a]/(7)=36/20

tîz-hisāb. Çabuk hesaplı.

Ve Tañrı Hāzreti tîz-hisābdur ya zūlmetler gibi ki deriñ deñizde ola bürür anı talar anuñ üzerinden [213a]/(20)=24/39

tizcek: Çabucak, derhal, hemen.

Pes şakınuñ ve bilüñ ki Tañrı günāhdan geçicidir ve tizcek Tañrı bildi kim bedürüstī siz anarsız anları, [36a]/(21)=2/235

tizcek harc it-: Hemen harcamak.

Ya nī ive, tizcek harc ide, anlar büyümedin mällarını büyümekden korkup ve her kim bay ola, pes şakınsun yetīm mälından. [61a]/(13)=4/6

tizle-: Acele ettirmek, aceleye getirmek.

Ve muntezır degüldür bu cemā'at illā İsrāfīl Şūr urmasına evvel kerre ki anda hīc mühlet yokdur ve eyitdiler. İy iy bizüm Tañrımız tizle bizüm günāhumuz defterin kıyāmet gününden ön. [266a]/(3)=38/16

Ve eger Tañrı ive halka şerri anlara hayrı tizledügi hüküm olunaydı anlara ömrleri yitüb. [135b]/(7)=10/11

tizlemek: Acele ettirme, aceleye getirme.

Pes şol ki ivdi iki günde, ehline döndi, ya nī iki günü atdukdan soñra, üçünci atmağı terk eylese, anuñ üzerine günāh yokdur ol tizlemesinde. [30b]/(15)=2/203

tizlik: Acelecilik.

Ādemoğlanı tizlikden yaradıldı. [197b]/(17)=21/37

tizrek : Daha çabuk.

Eyit yā Muhammed tañrı tizrekdür mekr yöninden. [136b]/(2)=10/21

Ve ol Tañrı hisāb idenlerüñ tizregidür. [94b]/(17)=6/62

toğ-: Doğmak.

Dīnūñ sebab-i nüzūli oldur ki, naşārAnuñ kaçan ki oğulları toğa, yedinci gün, bir şuları var-idi, aña taldururlar-idi, tā arı olaydı ve ayruğ ve ayruğ sünnet itmezlerdi. [21b]/(5)=2/138

toğa tur-: Doğmak üzere olmak.

Pes kaçan ki güneşi gördi, toğatururken, eyitdi. Budur benüm Tañrum,

büyükrek ve şu 'lelüce. [96a]/(6)=6/78

Pes kaçan ki ayı gördi, toğatururken, eyitdi. Bu Tañrumdur. [96a]/(3)=6/77

toğan : Doğan.

Ve fāyidelerüñüz vardur anlardan toğan gibi. [166a]/(1)=16/5

Ba'zılar katında, anlardur ki günāhları müzdleri berāber oldı ve zinādan toğanlardur didiler. [107a]/(4)=7/46

toğmak: Doğma.

Anlar güymezler illā anlara ölüm ferişteleri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ emri gelmege güyerler, ya Tañrınıñ ba'zı āyeti gelmege; güneş mağribden toğmak gibi. [103a]/(21)=6/158

toğdur-: Doğurmak.

Kıyāmet yakın geldükde, Tañrı Te'ālā güneşi mağribden toğdurısar, tā ma'lüm ola kim maşrıkdan ve mağribden getüren ol bir Tañrı-y-imiş. [40b]/(2)=2/258

toğra-: Doğramak.

Oddan peydā olmış ıssı yel içindedür ve kaynar şulardadır ki yürekler toğrar. [314a]/(19)=56/42-44

toğrı, toğru: Doğru.

Bedürüstī siz 'azab-i elīm tadıcılarsız ve 'ıvaż bulmazsız illā şunu ki işledüñüzdi lākin Tañrınıñ kullarlı ki toğrılardur. [262a]/(18)=37/40

Pes fāyide itmedi bezirgānlıkları ve bunlar oldılar-ıdı toğru yolda, kim fāyide ideler. [5a]/(10)=2/16

toğrı dīn. Doğru din.

Oldur toğrı dīn. [151b]/(18)=12/40

Pes didilerki. İy Tañrımız vir bize senüñ Hāzretüñden rahmeti ki toğrı dīndür. [181a]/(2)=18/10

*Pes yönüñ toğrult toğrı dīne bir gün gelmezden öñ ki aña dönmek yoğdur
Tañrıdan ol günde tağılıser ler uçmaqlıq uçmağa tamūlıq tamūya.*

[240b]/(16)=30/43

Ol Tañrınıñ toğru dīnidür, kulağuzlar aña, şunu ki diler, kendü kullarından.

[96b]/(16)=6/88

toğrı dīne toğrult- Doğru dine yöneltmek.

*Pes yönüñ toğrult toğrı dīne bir gün gelmezden öñ ki aña dönmek yoğdur
Tañrıdan ol günde tağılıser ler uçmaqlıq uçmağa tamūlıq tamūya.*

[240b]/(16)=30/43

toğrı sözi yalanla- Doğru sözü yalanlamak.

*Pes kimdür zālīmrağ şundan ki yalan söyledi Tañrı üzerine ve toğrı sözi
yalanladı ki Qur'ān'dur aña geldügi vaqt? [270b]/(18)=39/32*

toğrı terāzū. Doğru tartı, doğru terazi.

*Ölçegi temām dutuñ ve ziyān idicilerden ve toğrı terāzū'-ile tartuñ ve halka
neslerin añsimañ ve yer yüzinde fesād-ile yürimeñ ve qorquñ şundan ki
yaratdı sizi ve öñdin geçen halkı. [223a]/(1)=26/182*

toğrı yol, toğru yol. Doğru yol.

Bu bedürüstī benüm Tañrım toğrı yol üzerindedür. [145a]/(17)=11/56

*Eyit, yā Muḥammed. Uymazam, illā şuña ki vahy olunur baña Tañrımdan, bu
Qur'ān öğütlerdür Tañrıñuzdan ve toğru yoldur ve rahmetdür, bir kavme ki
īmān getirürler. [117b]/(16)=7/203*

toğruluk, toğruluğ, toğruluk, Doğruluk.

*Anlardan ba'zı şoldur ki borcın ödedi ve kimi dahı muntezırdur ki ödeye ve
hīc tebdīl itmediler tā ki Tañrı 'ıvaž vire toğrılara toğrılığından ötürü ve 'azāb
ide münāfiqlara dilerse ya tevbelerin kabül ide anlaruñ. [247a]/(10)=33/24*

Ve Mūsā eyitdi. Tañrum yeg bilür şunu ki toğruluğ-ıla geldi anuñ katından ve

şunu ki anuñ olur āhıret serāyı bedürüstī şān kāfirler ber-ḥūr-dār olmazlar.

[231a]/(10)=28/37

Ve tođrulıķ degıldür, evüñüze ardından gelmek, ya'nī Tañrıya eyü olmaķ, evlerüñüze ardından gelmek-ile olmaz. [28b]/(13)=2/189

Anlar şunlardur ki azğunluğı aldılar, toğrulugı virdiler, küfri ihtiyār itdiler İmān üzerine; 'işyAnı kabül itdiler, ihsānı terk itdiler. [26a]/(2)=2/175

Allāh didi ki. Bu ol, toğrulugı fāyide idecek gündür. [90a]/(15)=5/119

tođrıraķ, toğrurak Daha doğru.

Ya pes şol kimse ne ki yüzi üzerine yürür yolda tođrıraķ mıdur?

[330b]/(19)=67/22

Ve and icdiler Tañrıya gücleri yetdükce eger anlara bir āyet gelse ki elbette toğrurak olalar ümmetlerüñ birisinden ya'nī Yehüd'dan Naşārā'dan.

[258a]/(10)=35/41

toğrurak ol- Daha doğru olmak.

Ve and icdiler Tañrıya gücleri yetdükce eger anlara bir āyet gelse ki elbette toğrurak olalar ümmetlerüñ birisinden ya'nī Yehüd'dan Naşārā'dan.

[258a]/(10)=35/41

toğrurak söz. Daha doğru söz.

Ve mutī^c olduķ ve işit ve nazar eyle bize diseler, gerek olaydı anlara, dağı yegrek ve dağı toğrurak söz. [66a]/(1)=4/46

toğru → **toğrı.**

toğrul- Yönelmek.

Ve buyurulduķ ki toğrulavuz, ālemleri besleyici Tañrıya, Ve namaz kıluñ diyü buyurulduķ ve korķuñ Tañrıdan diyü tıyurulduķ. [95b]/(10)=6/72

Pes kaçan ki iş toğrula eger Tañrıya toğrı olsalar anlara yegrek-idi.

[298b]/(10)=47/21

Ol 'ālimü'l-esrār henüz anuñ-la toğrulmazlardı ol eşrār. [350a]/(16)=89/1

Pes toğruluñ aña ve istiğfār idüñ andan. [278b]/(11)=41/6

toğrulat-: Yönelmek.

Ve hergiz sen anlara yardımcı bulmazsın, yā Muḥammed! Meger ki şunlar tevbe kıldılar ve 'amellerin eyü eylediler ve Allāh Te'ālānuñ şer'ine yapışdılar ve toğrulatdılar dīnlerini Allāh'a, pes anlar mü'minlerledür.

[74b]/(6)=4/146

toğruluk → toğrılık.

toğrult-: Yönelmek.

Eyit yā Muḥammed ben buyuruldum ki şapam Tañrıya aña toğruldup dīnümi ve buyuruldum ki evvel Müsülmān olanlardan olam. [269b]/(7)=39/11

toğruluk → toğruluk.

toğrurak → toğrırak.

toğu: Doğu, gün batımı.

Andan şoñra bir yola yordı tā gün toğusına yitişince. [186a]/(8)=18/90

toğur-: Doğurmak.

Baḥīre bir devedür ki beş kez toğura ve beşincisi erkek ola, anı putlarına boğazlarlar-idi ve etinden erleri yir-idi ve dişileri yimez-idi. [88a]/(4)=5/103

Zekeriyyā eyitdi: İy benüm Tañrum! Nice olur benüm oğlum, ḥāl bu ki, baña pīrlük yitişdi ve 'avratum qarıdur toğurmaz? [48a]/(13)=3/40

tohum (Far.): Çekirdek.

Bunda şadaqayı dāneye beñzetdüginde hoş nazar var, illā tohum eyü gerek ve ḥelāl gerek. [41a]/(19)=2/261

toq: Aç olmayan, tok.

Bu anıñ-içündür ki bunlar bir qavmdür ki 'aқılları toқdur. [321b]/(5)=59/14

toқın-: Dokunmak.

Pes kaçan ki toķına yanları yire aķtarılup pes yiñ andan ve yidürüñ kanā'at ehline ve dilencilere. [203b]/(3)=22/36

toķsan: Doksan, sayı.

Bedürüstī bu benüm kardeşümdür anuñ toķsan toķuz koyını vardur ve benüm bir koyunum var. [266a]/(15)=38/23

toķu-: Dokumak, örmek.

Ve öğretti Dāvu'da şundan ki diler, ya'nī zırh toķumağı ve kuş dilini ve tağlar bilesince söyledir. [39a]/(13)=2/251

toķun-: Dokunmak, örülmek.

Ve harīrle toķunmuş kalīler yayılmış. [349a]/(9)=88/13-16

Tahtlar üzerinde toķunmuşdur altundan muraşsa'olmuşlardur inci'-ile yāķūtdan. [313b]/(19)=56/15-16

toķuz: Dokuz, sayı.

Bedürüstī bu benüm kardeşümdür anuñ toķsan toķuz koyını vardur ve benüm bir koyunum var. [266a]/(15)=38/23

toķol-: Dolmak.

Ve toķlayduñ anlardan korķu'-ile ve gine ancılayın uyarduķ anları tā soruşalar aralarında. [181b]/(9)=18/18

Pes muntezır ol yā Muhammed ol güne ki gökden aşkere tütün gele yere toķla. [290b]/(21)=44/10

Ve ol vaķt ki yürekler buğazlarında tıķılır kayguy-ile toķup yoķdur zālimlere bir dost ve ne şefā'atci ki iķā'at oluna añna. [274b]/(1)=40/18

toķla gel-: Dola gelmek., dolmak.

Ve kaçan ki işideler, şunu ki indürildi peygambere 'aleyhi's-selām görürsin anlaruñ gözlerini, toķlagelür yaşdan, haķkı bildükleri sebebeden. [86a]/(14)=5/83

tolan-: Dolanmak.

Ve baldur baldura tolanısa. [340a]/(12)=75/29

tolaş-: Dolaşmak, ilişmek.

Yamān fikr tolaşmaz illā anı idene. [258a]/(12)=35/42

Ve yedi baş tahīl başın görürem ve yedi dahı kuru baş görürem bir birine tolaşmış. [152a]/(8)=12/43

Ve birbirine tolaşmış ağaçlar. [342b]/(21)=78/14-16

tolaşık: Dolaşık, birbirine dolanmış.

Pes anlar bir tolaşık iş içindedür. [303b]/(19)=50/5

toıldur-: Doldurmak.

Toldurdu anuñ kürsisi gökleri ve yirleri. [39b]/(19)=2/255

Ve cem ' itdi ve toıldurdu zekāti ve şadeka 'i virmedi. [334a]/(13)=70/17-18

toılduran: Dolduran.

Bırakırlardı anı odile toılduranlara la 'net olsun ki odları girürdi anlaruñ kaçan ki mü 'minleri getürdiler, anlar od görmedin öldiler. [347b]/(9)=85/3-5

toıldurucu: Dolduran.

Toıldurucılardur andan qarınlarını andan soñra bedürüstī anlaruñ-içün yedükleri üzerine qarışmaq vardur kaynar şudan tamū ehline yaraqlanmışdur.

[262b]/(20)=37/66

tolı → **tolu**.

tolın → **tolun**.

tolu, tolı: Dolu.

Bir tolu gemi Yūnus 'aleyhi 's-selām ol tolu gemiye girdi. [264b]/(7)=37/140

Vaktā ki kaçdı tolı gemiye girdi evvel 'avretini bir gemiye koydı.

[264b]/(5)=37/139

Murād bulutdur tolılardan indürür. [213b]/(11)=24/43

tolu deñiz. Dolu deniz.

Ve tolu deñiz haqqıñ kim 'arş' uñ altında. [307a]/(3)=52/1-7

tolu gemi. Dolu gemi.

Pes kırtarduk anı ve şunu ki anuñ iledür mü'minlerden tolu gemi içinde.

[221b]/(4)=26/119

top tolr. Dop dolu.

Pes bulduk anı toptoli olmış kuvvetlü bekçiler-ile feriştelere den ve odlardan.

[336a]/(18)=72/8

tolun-, tolm-: 1. Ay dolunay durumuna gelmek.

Ve şıgınuram Ay' uñ şerrinden kaçan ki tolu. [357b]/(21)=113/1-5

Meyl ider mağāralarından sağdan yaña ve kaçan ki tolu. Geçer anları şoldan yaña mağāranuñ kapusu şimāle. [181a]/(20)=18/17

2. Dolunay durumuna gelmek.

Pes eyitdi bedürüstī ben sevdüm dünyā mālını yegrek Tañrınuñ zikrinden tā güneş tolu. Perde ārdına. [266b]/(17)=38/32-33

Yıldurıcı Yılduzdur ki gece balkır; gündüz tolu. [348a]/(10)=86/3

tomar: Bir tutam.

Okı tomaruñı nefsuñ yeter bugün üzerüne hisābcılığa. [174b]/(3)=17/14

ton: 1. Örtü.

Buldı anı togrı bir kavm üzerine ki eylemedük anlaruñ-içün güneş harāretinden bir perde ağac gölge si gibi ya ton gibi ya kaya gibi.

[186a]/(10)=18/90

2. Elbise, kıyafet.

İy Ādem oğlanları, geyüñ tonuñuzu her namaz kıldukda. [105b]/(12)=7/31

toñuz: Domuz.

Bedürüstī harām eyledi Allāh, üzerüñüze murdārı ve kanı ve toñuz etini ve

şol ki buğazlanmış ola o Tañrınıñ gayrınıñ ādıle. [172b]/(12)=16/115

top: Yuvarlak parça, külçe.

Bağruña baş, andan soñra başların kes, dahı köfte it, andan dört top eyle.

[41a]/(10)=2/260

top ol-: Külç haline getirilme.

Kağan ki şaşaşasunuz, şunlara ki kâfir oldılar, top olup, pes anlara arka çevürmeñ. [119a]/(12)=8/15

toprak : Toprak.

Ve kâfirler, nolaydı ben toprak olaydum, dir. [343b]/(2)=78/40

Pes vahy itdi anlara toprak üzerine yazup tesbîh idüñ diyü tañla ve aħşamda.

[187b]/(7)=19/11

Vakfaya turduğda Tañrı Te‘ālā feriştelere eydür. Baquñ benim bendelerüme, yalıncağlar, toz toprağ içinde benden ‘afv isterler. [30a]/(20)=2/199

toprak içinde gizle-: Toprak içinde saklamak.

Gizlenür halkdan muştulanan nesnenüñ yaramazlığından ve yüzün burtarur ki anı nice ide ki tuta mı anı horlık üzerine ya anı gizleye mi toprak içinde?

[168b]/(14)=16/59

toprak ol-: Toprak olmak, ölmek.

Şöyle midür ki kaçan ki ölevüz ve toprak olavuz ve süñükler olavuz yine kopardı mıyuz ilerüki atalarumuz dahı kopardı mı? [261b]/(17)=37/16

toprakdan yarat-: Topraktan yaratmak.

Ve anuñ nişānlarındandır sizi toprakdan yaratduğı andan soñra siz ādemsiz ki yer yüzinde tağılursız. [239a]/(12)=30/20

topuğ → topuğ.

topuğ, topuğ: Topuk.

Denildi ki aña: Köşke gir! Murād topuğların görmek-ıdı zīrā kılı var didiler²-

idi. [226a]/(14)=27/44

Kaçan ki namaza tursañuz pes yuñ yüzlerüñüzi ve ellerüñüzi dirseklere degin ve mesh idüñ başlaruñuza ve yuñ ayaklaruñuzi topuğa degin. [78b]/(4)=5/6

topuz: Ucu yuvarlak biçimde yuvarlak değnek.

Akdarılır başlarından aşığa anlaruñ kaynar baķır göynür ol kaynar baķır-ile şol ki içlerindedür ve derileri bile göynür ve anlaruñ-içün demürden topuzlar vardur odlu. [202b]/(3)=22/21

toştoğru: Dosdoğru.

Ve tahķik bu benüm yolumdur toştoğru, uyuñ aña. [103a]/(3)=6/153

toy-: Doğru.

Kaçan ki geldiler ırmağa, heman içdiler andan yatup, toyınca illā az ādem bunlardan ki avuç birle içdiler. [38b]/(7)=2/249

toyur-: Doyurmak.

Pes şunuñ ki güci yetmeye aña vācib olan altmış miskin toyurmaķdur.
[318b]/(4)=58/4

toz: Toz.

Ve nice yüzlerüñ ol gün üzerinde toz vardur. [345a]/(8)=80/40

toz eyle-: Toz yapmak.

Ve karşı varduķ şol nesneye ki işlemişlerdür ‘amelden pes ol ‘ameli savrılmış toz eyledük. [216a]/(4)=25/23

töhfe (Far.): Armağan, hediye.

İmdi, üvez anduğı daķı töhfe dür. [6b]/(10)=2/26

töhmet (Far.): Sitem, suç, suçlama.

Kurtuldılar töhmetden iç ara söylerlerdi ki ne yüz-ile varalar ātālarına.
[154a]/(19)=12/80

töhmet it-: Suçlamak.

Zīrā tōhmet iderlerdi, depe diyü. [10b]/(14)=2/60

töre: Adet, örf.

Feth itmekdür ve müşriklerüñ töresin bozmakdur ve örtledük sizüñ-içün İslām Dīnini. [78a]/(1)=5/3

tuç: Tunç.

Erkin tuç gibi qarınlarda kaynar ıssı şu kaynar gibi. [291b]/(20)=44/45-46

tufan (Ar.): Tufan.

Sizüñ üzerüñüze, ulu günüñ ‘azābından ki tufana gark olmağdur. [108a]/(6)=7/59

Ve ol gemi yüridür anları tūfān mevcinde tağlar gibi. [144a]/(21)=11/42

tūfān dut-: Tufan tutmak, tufan (ın) yakalama(sı)k.

Pes anları tūfān dutdı anlar zālimlerken. [235a]/(17)=29/14

tūfān’a gark ol-: Tufana karışmak.

Ve arturma zālimi iy bār-i huzā illā azğunlık yöninden Tañrıya şirk itdükler-içün Tūfān’a gark oldılar. [335b]/(13)=71/25

tuğyān (Ar.): Taşma, taşkınlık.

Ba‘ızlar Ve’l-Fecri didügile Muhammed’e and içdi, didiler ki anuñ-la toğar envār-ı İmān ve anuñ-la getdi āsār-ı tuğyān ve anuñ-la oldı gufrān kim aña muṭī^c oldı buldı Cinān. [350b]/(7)=189

tuħm (Far.): Tohum.

Gördüñüz mi şunu ki öküz-ile sürüp tuħm şaçarsız? [314b]/(17)=56/63

tuħr (Ar.): Temizlik, kadının iki hayız dönemi arasındaki temizlik dönemi.

İy PeyğāMBER! Kaçan ki hātūnlara talāk virseñüz pes talāk virüñ ‘iddetleriçün ya‘nī tuħrında ki anda cimā^c itmemiş olasız. [327b]/(2)=65/1

tuł (Far.): Dul.

Şol nesnelere ki gizlerler bezeklerinden halhāl gibi ve tevbe kıluñ Tañrıya bir

*uğurdan iy mü'minler ola kim se'âdetlenesiz 'azâbdan kurtulasız ve everüñ
tul hâatunları kavmüñüzden kabâ'ilüñüzden ve şâlihleri kullaruñuzdan ve
câriyeñüzden eger faķirlerise Tañrı bâyider anları kendü hazînesinden ve
Tañrı çok 'aţâludur bilür dünyeligi virecek maħalli. [212b]/(3)=24/32*

tulun-: Kaybolmak, görünmez olmak.

*Vaktâ ki tulundı, eyitdi. Eger beni kulağuzlamazsa Tañrum elbette ben azmış
ţâyifeden oluram. [96a]/(4)=6/77*

tul ü emel (Ar.): Hırz, tükenmez hırz.

*Ķo anları yisünler ve şafâlar sürsünler ve mağrür kılsun anları tul ü emel.
[163a]/(7)=15/3*

ţul-i emeli terk it-: Hırsı terketmek.

Dördünci, ţul-i emeli terk itmekdür. [2a]/(9-10)=1/1

ţumân: Duman.

Ķumân açılıcağ gördiler ki haţâ itmişler. [18b]/(7)=2/115

ţumân bürü-: Duman bürümen, duman sarmak.

*Bunuñ sebab-i nüüzüli oldur kim, aşhâbdan bir cemâ'at sefere çıkdılar, daħı
bunları ţumân bürüdi. [18b]/(7)=2/115*

ţur-, dur-: 1. Kalkmak.

Ķurdı, ol bağlardan birez üzüm derdi, daħı birez encir derdi. [40b]/(7)=2/259

2. Varolmak.

*Vaktâ ki didi kendü kavmine. İy kavmüm eger zaħmet geldise üzerüñüze
benüm ţur mağum ārañuzda ve öğüt virdüğüm Tañrınuñ āyetleriyle.*

[139b]/(8)=10/71

3. Ayağa kalkmak.

İblīs eyitdi. İy Tañrım mühlet vir baña kabirden ţurdukları güne degin.

[164a]/(5)=15/36

Pes yüzleri üzerine od'a birağalar ve den-ile anlara. 'İvaż virilmezsiz illā şunuñla 'ıvażlanursız ki işleyüp turduñuz dār-ı dünyāda. [228b]/(8)=27/90

4.Kopmak, meydana gelmek.

Şorarlar saña yā Muḥammed' kıyāmetden ne vaḳtde turacaḳdur deyü. [344a]/(17)=79/42

5.Varolmak, bulunmak.

Anda turma aṣlā! taḳḳīḳ bir mescid ki yapıldı İslām üzerine yapıldan berü sen anda turmaḳ evlādur. [132b]/(20-21)=9/108

Ve taḳḳīḳ zālimler ırāḳ ayrılıḳda dururlar ki hīç ḳābil-i şalāḥ degüldür. [204b]/(6)=22/53

туру gel-: Kalkıp gelmek.

PeygāMBER 'aleyhi's-selām ayaḡ üzre turugeldi. [165b]/(14)=16/1

турıcı: Duran.

İy şunlar ki ĩmān getürdiler Tañrı-çun turıcı oluñ şanuḳlar olduḡuñuz ḳālda 'adl-ıla. [78b]/(16)=5/8

туран: Duran, kalkan.

Ḳaçan namaza turan ḳāyife secde eyleyeler, ḳāyife-i aḳār gerekdür ki arduñuzda turalar. [71a]/(13)=4/102

турақ: Varacak yer, bulunacak yer.

Ve ba'zuñuz ba'zuñuza la'net ider ve turaḡuñuz ḳamüdur ve size yoḳdur yardımıcılardan hīç çāre. [236a]/(1)=29/25

турғур→**турѓır**.

турѓır, турғур:- 1. Durdurmak, kaldırmak.

Ve şunu ki vaḳy itdük saña ve şunu ki İbrāḳīm'e ve Mūsā'ya ve 'İsā'ya işmarladuḳ dīni turḡuruñ ve dünyāda iḳtilāf itmeñ deyü ya'nī Lā İlähe İlla'llāḳü diñ. [283b]/(12)=42/13

Ve eger taḥkīk anlar turguralardı Tevrāt'ı ve İncıl'i ve anı ki indürildi anlara, anları yaradandan, ya'nı bunlardan hükmin dutalardı, gerek yiyelerdi üst yanlarından, ki ağac yimişidür ve ayakları altından, arpa, buğday, birinç gibi.

[84b]/(13)=5/66

2. Yapmak, kılmak.

Ve turgurular namazı vaḥtlarında, rükū'-ile, sücūd-ile. [3b]/(5)=2/3

3. Vücuda getirmek, yapmak.

Pes eger inkār iderse, anlara virdüğüm peygamberliğa, bunlar ki Mekke ehlidür, pes taḥkīk turgurduḡ aña inanmağa, [96b]/(21)=6/89

Gün turgıruruz her ümmet üzerine kendülerden nefslerinden.

[171a]/(1)=16/89

turgurıcı: Yapan.

Hakkı turgurıcılar oluñ ve ṭanuk oluñ Tañrı-çun ve egerçi nefsüñüz üzerine olursa daḡı ya ata ana üzerine ve yakın kavm üzerine daḡı olursa, eger ġanı olursa, ya faḡır olursa daḡı ol üzerine şahādet itdüğüñüz kimesne.

[73b]/(7)=4/135

turgurul-: Kaldırılmak, çıkarılmak.

Eger göreydüñ, yā Muhammed, kaçan ki turgurulsalar Tañrı ḡazretine.

[92a]/(17)=6/30

turgut-: Tutturmak.

Ve turguduñ terāzū'i 'adl-ile ve ziyān itmeñ terāzūda ve dil [311b]/(21)=55/9

ṭurna: Turna kuşu.

Ve şunlaruñ üzerine kim yahūdī oldılar, ḡarām itdüḡ her ṭırnaḡ eyesini; deve gibi, deve kuşu gibi, kaz gibi, ördek gibi, ṭurna gibi ve ne ki aña benzer var-

ısa. [102a]/(13)=6/146

turunç: Turunçgiller ailesinden meyve.

Telez̄z̄ı̄ iderler anda dürlü dürlü mīveler-ile ve şerāblar-ile ve anlaruñ fitne gözlerin erenlerine kaçır ider turunc memelüler vardır. [267b]/(5)=38/52

ıtut-: Tutmak, yakalamak.

Eyitdi. ıtut anı ve korqma! Dönderürüz anı evvelki hāline. [191b]/(11)=20/21
Tañrı anları yire geçürmekden ya anlara ‘azāb gelmekden şanmadukları yerden ya anları ıtuta işlerindeyiken? [168a]/(11)=16/46

ıtutup ıtur-: Tutup durmak.

Güyā ki yayılmış çekirgedür birbiri üzerine bingemişlerdür yüz ıtutup ıturur kığırıcıya ya ‘nī İsrāfīl’e. [310a]/(19)=54/6-7

ıtutmaq: Tutma, yakalama.

Vaqtā ki Tañrınıñ ‘azābı arturmadı anlara ziyāndan özge ve gine ancılayındur Tañrınıñ ıtutmağı kaçan ki küyleri ıtuta zālīm olduğı hālde. [148a]/(6)=11/102

ıtutraq, ıtutruğ: Ateş tutuşturacak çörçöp.

Ve anlar şol od ıtutraqlarıdır. [45b]/(17)=3/10

Şaklañ nefslerüñüzi tamū odından ki anuñ ıtutruğı ādemdür ve taşdır.

[329a]/(13)=66/6

ıtutruğ → **ıtutraq.**

ıtutul-: Tutulmak.

Pes ıtutulalar saçarlari-le ayaklarından tamūya sürmek-içün.

[312b]/(14)=55/41

ıtutun-: Tutunmak.

Ve ıtutundılar Tañrıdan ğayrı bütlere ola kim yardım olunalar başarmazlar ol bütler anlara yardım itmegi ve ol kāfirler ol putlar-içün hāzır yardımlardur çerīler tamūda bile hāzırlar olurlar. [261a]/(4)=36/74

ıtutuş: Tutma.

Ol günde ıtutaruz sizi ulu ıtutuş. [291a]/(8)=44/16

Pes tutduk anları gālib ve kuvvetlü tuṭuṣi-le. [311a]/(20)=54/42

tuṭak: Kulp.

Ve dil virmedük mi ki anuñ-la hikmet söyleye ve iki tuṭak virmedük mi ki anuñ-la azgını örte? [352a]/(20)=90/8-10

tuvaḳlan-: Örtülmek, kapanmak.

Bedürüstī tamū anlaruñ üzerine muhkem tuvaḳlanmışdur tā nefes almaya ve rāhat olmaya. [356a]/(18)=104/8-9

tuṣy-: Duymak.

Pes dutduk anları añsuzda ve anlar tuymazlardı. [110a]/(15)=7/95

tuṣul-: Duyulmak.

Pes eger tuṣulsa şunuñ üzerine, ki bedürüstī ol ikisi müsteḳak oldılar günāha, pes iki dahı turalar, ol ikisinüñ yirine, şunlardan ki anlara güc olmışdur, ya'nī meyyit ehlinden, bunlar evlādur. [88b]/(13)=5/107

tuṣurul-: Duyurulmak.

Ve buyurulduk ki toḡrulavuz, ālemleri besleyici Tañrıya, Ve namaz kıluñ diyü buyurulduk ve korkuñ Tañrıdan diyü tuṣurulduk. [95b]/(11)=6/72

türbe (Ar.): Mezar, türbe.

Kaçan kim güc ider lerdı, girü 'aşası-la urdı ve girü türbeye bıraḡurdı, giderlerdi. [10b]/(9)=2/60

Türkīce: Türkçe.

Ammā ba'dür. Çün sulṭān-ı a'zam ve pādişāh-ı mu'azzam, mālīk-i riḳābi'l-ümem, mevlā mülūki'l 'arab ve'l-'acem, mevli'l-eyādī ve'n ni'am, sulṭān bin sulṭān ebü'l-feth İsfendiyār bin Bāyezīd Hān ḥalleda'llāhu sulṭanehū ve evzāha 'ale'l-'ālemīne burhānehū-işāret kıldılar. sulṭānzāde-i a'zam, şāhibü's-seyfi ve'l-ḳalem, ḥulü'l-vefā'i fī aḳtāri'l-'ālem, tāci'd-devleti ve'd-dīn İbrāhim Beg Çelebi-içün ḥalleda'llāhu devletehū ve ebbede sa'ādetehū,

bu za ʿif muhibba, pāk ʿitiḳādlarından ve zāhir nazarlarından huḳūʿl-ʿilme min efvāhiʿr-ricāli ḳūmi-y-ile buyurdılar kim Kelāmuʿllāh tefsīrini Türkīce tercüme idem, evvelinden [1a]/(18)=1

türrehāt (Ar.): Saçamasapan sözler.

Müşrikler türrehāt didilerse bu süre indi. [353a]/(19)=93/3

tüs: Renk.

Eyitdiler. Duʿā eyle bizüm-içün Tañruña, beyān eylesün, nedür rengi tüsi. [12a]/(9)=2/69

tütün: Tütün, duman.

Pes muntezır ol yā Muḳammed ol güne ki gökden aşkere tütün gele yere tōla. [290b]/(21)=44/10

tüvānā (Far.): Güçlü, kuvvetli.

Rızḳ virür şuña ki diler ve ol tüvānā ve ʿizzetlüdür. [284a]/(17)=42/19

tüvānā ol-: Güçlü olmak, kuvvetli olmak.

Ve Tañrınuñdur leşkerleri gökleriñ ve yerleriñ ve Allāhü Teʿālā dānā ve tüvānā olmadı ezelen ve ebeden. [299b]/(18)=48/4

tüvānālīḳ: Güçlülük, kuvvetlilik.

Ve döşedüm anuñ-içün tüvānālīḳı döşemek. [338b]/(5)=74/14

tüy: Tüy.

Ve dört ayaklıları yaratdı sizüñ anda menfeʿatleriñüz vardur teninden tüyinden [165b]/(21)=16/5

tuz: Tuz.

İçinde iki balıḳ var-idi, başları ḳatında tuzcuḡaz var-idi, ḳuyruḳları ḳatında sirke var-idi, dört yanında tere ve tarḫun var-idi, naʿneʿ var-idi; beş güllice var-idi ve bir üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yaḡ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi ve birinde toḡranmış ḳuru et var-idi, ʿİsā

‘aleyhi’s-selām eyitdi. Bir eyü ‘amellüñüz tursun ötürsın götürsın didi.
[89b]/(14)=5/115

tuzlu: Tuzlu.

Ve Tañrı ol Tañrıdur ki kavuşdurdı iki deñizi bu tatlu ve gāyetde şovuk ve bu tuzlu ācıraķ ve ikisinüñ arasında hicāb kıldı ve ħarām itdi her birine ki vara birine karışa. [217a]/(18)=25/53

U

u: Ve.

Cān u ve dil bī-hüş olup, fe-tebāreke’llāhu aĥsenü’l-ĥālīķīñ diyeler.
[1b]/(7)=1/1

ucuzlık: Ucuzluk.

Ve kaçan ki tıtdursaķ ĥalka rahmeti ucuzlık gibi sevinürler anuñla.
[240a]/(15)=30/36

uç-: Uçmak.

Ve yokdur, bir kımlıdayıcıdan yirde ve uçıcıdan ki uçar iki ħanadı-la, illā sizcileyin ümmetlerdür, cümlesinüñ rāzıķı bizüz. [93a]/(3)=6/38

uç: 1. Uç.

Aķ tonlu, aķ dülbendlü, ‘imāmelerinüñ uçları çiginlerinde-y-idi ve dahı cenk itdiler. [118b]/(13)=8/9

2. Sebep, vesile.

Bedürüstī Tañrı sevmez mālına mağrūr olanları ve taleb eyle Tañrı saña virdüginde āĥiret serāyını ve unutma naşībüñi uçından. [233b]/(12)=28/77

uçmak: Cennet.

Ne ĥübdur uçmaķ! Ve şunlar ki şıyırlar Tañrınıñ ‘ahdini anı perkitdükdēn soñra. [158a]/(13)=13/24

Ve ol uçmağa kim anuñ eni gökler ve yerler enincedür. [317a]/(14)=57/21

uçmağ çemenleri: Cennet çimenleri.

Belki dirilerdür, anlaruñ Tañrısı katında rızq virilürler uçmağ çemenlerinde, yaşıl kuşlar süretinde. [58a]/(6)=3/169-170

uçmağ ehli: Cenneh ehli.

Ve tamū ehli-le uçmağ ehli arasında bāru vardır. [107a]/(2)=7/46

uçmağ ehline çağırış-: Cennet ehline seslenmek.

Ve taḥḳīḳ ben ḳorḳaram sizüñ üzerüñüze Tenādīgüni'nden kim uçmağ ehli tamū ehline tamū ehli uçmağ ehline çağırışalar. [275a]/(17-18)=40/32-33

uçmağ gölgeleri: Cennet gölgeleri.

Ve givüriserüz anları, bir gölgeye ki dāyimdür, ya'nī uçmağ gölgelerine. [66b]/(18)=4/57

uçmağ yaprakları: Cennet yaprakları.

Başlalar, biribiri üzerine ḳodıldardı, 'avretleri üzerine, uçmağ yapraklarından. [105a]/(6)=7/22

uçmağ yeri: Cennet yeri.

Bedürüstī uçmağ yerini mīrāş alur benüm şāliḳ ḳullarum. [200b]/(18)=21/106

uçmağ yerini mīrāş al-: Cennet yerini miras almak.

Bedürüstī uçmağ yerini mīrāş alur benüm şāliḳ ḳullarum. [200b]/(18)=21/106

uçmağda dur-: Cennette yaşamak, cennette bulunmak.

Bedürüstī gerçek mü'minler uçmağda dururlar Ebū Bekr, 'Ömer, 'Oşmān, 'Alī gibi. [346a]/(2)=82/13

uçmağda dur-: Cennette durmak, cennette bulunmak.

Bedürüstī şāliḳ mü'minler uçmağdadururlar tena'umda, şafāda. [346b]/(7)=83/22

uçmağda ebedī ḳal-: Cennette ebedi kalmak.

Uçmak ehli uçmağda ebedī kala. [200b]/(11)=21/103

uçmağdan çıkar-: Cenneten çıkarmak.

Elbette fitne itmesün size şeytān, nice ki çıkardı atañuzı anañuzı uçmağdan, çıkaruban anlardan libāslarını, göstermeg-içün anlara ‘avretlerini. [105a]/(18-19)=7/27

uçmağdan düş-: Cenneten çıkmak.

Biz didük: Düşüñ uçmağdan, bir ugurdan. [8a]/(12-13)=2/38

uçmağdan in-: Cennetten çıkmak.

Allāh didi: İnüñ uçmağdan, ba‘zuñuz ba‘zuñuza düşmindür. [105a]/(11)=7/24

uçmağdan süril-: Cenneten sürülmek, cennetten uzaklaştırılmak.

Tañrı eyitdi: Çık uçmağdan, sürülüp, Tanrınuñ rahmetinden ırağ olup. [104b]/(16)=7/18

uçmağa gir-: Cennete girmek.

Yā şanmaduñuz mı ki uçmağa giresiz, Tañrı bilmedin gazā idenleri sizden, ya‘nī elbette bildürür Tañrı, sizden gazā ideni ve itmeyeni ve şabr idenleri bilmedin. [55b]/(5)=3/142

uçmağa git-: Cennete gitmek.

Ve bilüñ ki bedürüstī Allāh perde olur kişiy-ile gönli arasında, mü‘min-ile ma‘şiyet arasına girür, mü‘min uçmağa gider. [119b]/(15)=8/24

uçmağa girmiş ol-: Cennete girmiş olmak.

Ya‘nī nazar itmez ve ĩmān getirmezler, illā Tañrınuñ emri gelmesine gireler ki bir bulutdan gölgeler içinde gele ve Tañrınuñ gāzab feriştelere gele ve buyruk yirine varmış ola, uçmak ehli uçmağa girmiş ola ve tamū ehli tamūya girmiş ola. [31b]/(6)=2/210

uçmağa var-: Cennete varmak.

İş temām olduğu vakt ki tamū ehli tamūya, verā uçmak ehli uçmağa vara ve anlar hergiz çıkmaya. [188b]/(12)=19/39

uçmağa varıcı: Cennete varan.

Ögürdi varıcılardur uçmağa ol t̄âyife muḳarreblerdür. [313b]/(17)=56/10-11

uçmağa ve yarlıgamağa kığır-: Cennete ve bağışlanmaya davet etmek.

Ol muşrik hür ve ol müşrik, tamūya kığırurlar ve Allāh uçmağa ve yarlıgamağa kığırur, emri-y-ile buyruğı-y-la. [33b]/(9-10)=2/221

uçmaqlık: Cennet.

Pes yönün togrult togrı dīne bir gün gelmezden ön ki aña dönmek yoḳdur Tañrıdan ol günde tağılıserler uçmaqlık uçmağa tamūlık tamūya. [240b]/(18)=30/43

uçucı: Uçan.

Ve yoḳdur, bir kımlıdayıcıdan yirde ve uçucıdan ki uçar iki kanadı-la, illā sizcileyin ümmetlerdür, cümlesinün rāzıḳı bizüz. [93a]/(3)=6/38

‘udul (Ar.): Sapma, yoldan çıkma.

Pes havaya uymañ tanuqlıkda, saḳınuñ ‘udul itmekden. [73b]/(11)=4/135

‘udul it-: Sapmak, yoldan çıkma.

Ve şunlar ki imān getürmediler āḫirete anlar ‘udul iderler, şirk getürüp kendüleri besleyen Tañrıya. [102b]/(10)=6/150

‘udul itmekden saḳın-: Sapmaktan sakınmak.

Pes havaya uymañ tanuqlıkda, saḳınuñ ‘udul itmekden. [73b]/(11)=4/135

ufak: Küçük, ufak.

Baḳdı, gördi ki irilü ufaḳlu süñük olmış, yatur. [40b]/(17)=2/259

uğra-: Uğramak, tesadüf etmek.

Ve taḳḳīḳ ölümü siz taleb iderdüñüz, iy mü‘minler, siz aña uğramazdan ön. [55b]/(7)=3/143

*Din-ile ki dönüñüz arduñuzanür isteñ zîrâ ki şırâta uğraduğda kısmat oldıy-
ıdı nūrânda hūd uğradıldarı pes münâfıklar döneler. [316b]/(3)=57/13*

uğramağ: Uğrama.

*Pes řaduñ ‘azābı şuniñ-üçün kim unutduñuzdı bu güne uğramağı taḥkîk biz
dahı sizi unutduğ ve řaduñ ebedî ‘azābı şuniñ-üçün kim işledüñüzdi.
[244b]/(3)=32/14*

uğrayıcı: Uğrayan.

*Eyit yâ Muḥammed, bedürüstî ölüm ki kaçarsız andan, taḥkîk ol size
uğrayıcıdır. [325a]/(9)=62/8*

uğrayup geç-: Uğrayıp geçmek.

Ve kaçan ki anlara uğrayup geçseler mesāvî iderlerdi. [346b]/(14-15)=83/30

uğrağ: Konaklama yeri.

*Pes depeleñ müşrikleri şanda ki bulursız anları ve dutuñ anları ve bukağulañ
anları ve oturuñ anlarıñ-içün her uğrağda. [124a]/(6)=9/5*

uğraş-: Savaşmak.

*Taḥkîk size ‘ibret ḥāşıl oldı, iki bölükde ki uğraşdılar şancışdılar.
[46a]/(2)=3/13*

uğraşmak: Savaşma.

*Lakin uğraşmakdan öñdin, evet uğraşduğda çok gösterdi, ya yirine iletmeg-
içüñ Allāh Te‘ālā, şol işi ki işlenmişdür. [121a]/(19)=8/44*

uğrı: Hırsız.

*Ve uğrı er ve uğrı ‘avrat Pes kesüñ ellerini anlarıñ, ya ‘nī sağlarını, ‘ıvaż ola
şuña ki kazandılar ‘azābı, Allāhdan uķūbet cihetinden kazandıkları günāh-ile.
[81b]/(10)=5/38*

uğruluk: Hırsızlık.

Pes āyidüñ ki iy atamız bedürüstî senüñ oğluñ şā‘uğurladı ve biz şanuklık

virmedük illā bildüğümüz nesneye ve biz ğaybı bilmedük ya‘nī uğruluk idecegin bilmedük. [154b]/(5)=12/81

Ķardařları eyitdiler. ol uğrılığunñ cezāsı oldur ki şol ki ol řā‘Anuñ yükinde buluna ol kişi anuñ cezāsıdur ki alālar. [154a]/(5)=12/75

uğun-: Bayılmak.

Pes kaçan ki Tañrı tağa cān virdi ve cemalin ‘arza kıldı, ol tağı pāre pāre eyledi ve Mūsā aqtarıldı uğunup, vaqtā ki Mūsā ayıldı, eyitdi. Tenzīh iderin seni, tevbe kıldum ğazretüñe. [113a]/(3)=7/143

uğur: Toplu.

Pes göçünñ bölük bölük, ya göçünñ bir uğurda. [67b]/(19)=4/71

Eyit, yā Muĥammed. Eger sizün- için oldı-sa āĥiret evi ki uçmağdur Tañrı ğatında bir uğurdanca, ğalan ĥālĳa degil. [15a]/(19)=2/94

uğurla-: Çalmak.

Murād bundan, ta‘madur ki bir ĥebbe uğurladı, almadum diyü and içdi. [71b]/(9)=4/105

Ve olmadı bir peygāmbere, ki ğanīmet mālından uğurlaya ve şol ki uğurlar ğanīmet mālından, uğurladığı-la gele kıyāmet ğüninde. [57a]/(18-19)=3/161

uğurlayın: Gizlice.

Pes gitdiler uğurlayın söyleşirek ki bu ğün ol bağ-çeye sizünñ üzerünñüze elbette miskīn girmesün. [331b]/(17)=68/23-24

Ve ğoresin anları ki ‘arz olunurlar cehenneme ĥorlığdan ĥorĳarak baĳarlar uğurlayın ğöz uci-le ölümlü cellād kılıcına baĳar gibi. [285b]/(19)=42/45

‘uhde (Ar.):Söz verme, bir işi üzerine alma.

Bildi Tañrı ki herğiz siz anı şaymazsız dün namāzınunñ ‘uhdesinden gelesiz. [338a]/(5)=73/20

‘ukbā (Ar.): Ceza, ahiret.

Pes beşâret eyle aña mağfîret-ile dünyâda ve ulu şevâb-ile 'uqbâda.

[258b]/(14)=36/11

'uqbâ'-i dâr: Ahiret evi.

Ol t̄âyife'-içündür 'uqbâ'-i dâr ki 'Adn uçmağ larıdur ki girürler aña.

[158a]/(9)=13/22

'uqbûbet (Ar.): Ceza, eziyet.

Ancılaym, yalan düzenleri 'uqbûbet iderüz. [113b]/(14)=7/152

'uqbûbet ciheti: Eziyet yönü.

Ve uğrı er ve uğrı 'avrat Pes kesüñ ellerini anlaruñ, ya'nî sağlarını, 'ıvaž ola şuña ki kazandılar 'azābı, Allāhdan 'uqbûbet cihetinden kazandıkları günāh-ile. [81b]/(12)=5/38

'uqbûbet eyle-: Cezalandırmak.

'Afv eyledi, esirgedüğinden, 'uqbûbet eylemez rahmetinden. [63b]/(1)=4/23

'uqbûbet it-: Cezalandırmak.

Pes şabāhladılar görölmez illā meskenleri anlaruñ ancılayın 'uqbûbet iderüz kâfir olan t̄âyifeye ve tahkîk yerleşdürdük anları şunda ki eger sizi yerleşdürürsek anda olurdu lākin sizi yerleşdürmedük [296a]/(20)=46/25

'uqbûbet sofrası: Ceza sofrası.

Eyle olsa 'İsā 'aleyhi's-selām ağladı. İlāhî, bizi şâkirlerden kıl didi, Ve bunu bize rahmet sofrası kıl didi, 'Uqbûbet sofrası kılma didi. [89b]/(13)=5/115

'uqbûbet tad-: Eziyet tatmak.

Pes tayınur ayak şābit olduğdan soñra ve 'uqbûbet tadarsız men' itdüğünüñden ötürü Allāh yolından. [171b]/(3)=16/94

'uqbûbet olun-: Eziyet olunmak.

Pes 'uqbûbet idüñ siz şuncılayın ki 'uqbûbet olundu ñuzdı anuñ-la zîrā peygamber 'aleyhi's-selām niyyet itmiş-idi ki otuzunuñ yüzün bozaydı ve eger

şabr idesiz ol şabr yegrekdür şabr idenlere. [173a]/(18)=16/126

‘ukūbetlere giriftār ol- Eziyetlere uğramak.

Ve şunlardur ki şapmazlar Tañrıy-ile bir ma‘būda dahı ve öldürmezler şol nefsi ki harām eyledi Tañrı anı illā ki Şer‘-ile ve zinā itmezler ve şol ki anı işleye ya ‘nī bu mezkūrı ‘ukūbetlere giriftār olur iki ol kadar olur aña ‘ikāb kıyāmet güninde ve ebedī kalur anda hor olup meger ki ol necāt bulur ki tevbe kıldı ve eyü ‘amel işlediler ol tayıfedür ki değışdürür Tañrı günāhlarını şevāba ve Tañrı ğafūr raħīm oldı ezelen ve ebeden. [218a]/(9)=25/68

ulalmak: Büyümek, artmak, çoğalmak.

Ve haber virdük Ya‘kūb oğlanlarına Tevrāt’da ki elbette fesād idisersiz yiryüzinde iki kerre ve olasırsız igen ulalmak müfsidlikde. [173b]/(15)=17/4

ulaş- Varmak, yakınlaşmak.

Ve eger fevt olsa bir nesne sizüñ ‘avretlerüñüzde ya ‘nī bir hātūn mürted de olsa Dāru’l-Ḥarb’e girse, kāfirlere ulaşa [323a]/(21)=60/11

ulaşdur- Bağlamak, birleştirmek.

Pes Allāhü Te‘ālā indürdi vekārunı Rasūli üzerine ve mü‘minler üzerine ve ulaşdurdı anlara Allāhü Te‘ālā taqvā kelimesini ki Lā İlähe İlla’İllāh’dur. [301b]/(10)=48/26

Ve her insāna ulaşdurduk kuşunu uşunu a‘nī hayrını ve şerrini boynına. [174b]/(1)=17/13

Ve taḥķīķ ulaşdurduk anlara sözi ki Qur‘ān’dur ola kim anlar öğütleneler diyü. [232a]/(10)=28/51

ulaşuķ: Birbiri ardına, ardı kesilmeksizin.

Kūyler kodusı ki birbirine gözler ulaşuķ ve taķdīr itdük anda seyri ve eyitdük seyr idüñ anda geceler ve gündüzler emīnler olup açlıķdan suzsuzlıķdan

ḥarāmīden. [252a]/(17)=34/18

‘ulemā (Ar.): Alimler.

Dāvūd el-ile Çālūt’ı depeledi fesād götürüldi ki ‘ulemā kırdıldardı Tevrātlar yaqđıldardı yıtmış biñ esīr aldıldardı. [173b]/(19)=17/5

ulu: Büyük, ulu.

Allāhü Te‘ālā va‘de eyledi şunlara ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘amel itdiler anlardan yarlığanmaqlık ve ulu şevāb āhiretde uçmaqda. [302a]/(12)=48/29
Yücelmişdür pāk olmışdur Yazıcı Ferişteler ellerinde Ulular muṭī‘ ler. [344b]/(13)=80/13-16

ulu and. Büyük yemin.

Ve taḥkīk işbu and key ulu anddur eger bilürseñüz. [315a]/(9)=56/75-76

ulu azgunlık. Büyük azgınlık.

Degülsiz siz illā ulu azgunlıkdasız. [330a]/(18)=67/9

ulu ecr. Büyük mükafat.

Anlar bir ṭāyifedür ki virecegüz anlara, ulu ecr. [75b]/(18)=4/162

Bedürüstī Tañrınıñ katındadır ulu ecr. [125a]/(11)=9/22

ulu günāh. Büyük günāh.

Bedürüstī Allāh yarlıgamaz, aña şirk getümeği ve yarlıgar bundan ayruğın şuña ki diler ve şol ki şirk getürdi Tañrıya taḥkīk dartmış ola ulu günāhı bakmaz mısın anlara ki kendüleri pāk iderler, Tañrınıñ oğlanlarıyuz diyü. [66a]/(11)=4/48

ulu günün ‘azābr. Büyük günün azabı.

Bedürüstī ben qorqaram eger ‘aşı olursam Tañruma ulu günün ‘azābından. [136a]/(4)=10/15

ulu ḥaṭā. Büyük hata.

Bedürüstī öldürmek ulu ḥaṭā oldı. [175b]/(1)=17/31

ulu it-: Büyütmek.

Ve şol ki Tañrıdan qorqa örter andan günāhlarını ve ulu ider anuñ ecrini.

[328a]/(5)=65/5

ulu kerem: Ulu ihsan.

Ol ulu keremdür virildi anlara anlarıñ-içün ‘Adn uçmaqları var dur ki aña girürler. [257b]/(3)=35/33

ulu naşīb eyesi: Büyük rızık sahibi.

İllā şunlar ki şabr itdiler tã‘ate ve se‘adetlenmez anuñ-ile illā ulu naşīb eyesi.

[280b]/(1-2)=41/35

ulu necāt: Büyük kurtuluş.

Tañrı eydür. Bedürüstī bu ulu necātdur bunuñ gibi şevāb-içün ‘amel itsün ‘amel idiciler. [262b]/(13-14)=37/60

ulu ol-: Ulu olmak.

Ulu oldı ol kelecı ki çıkar āğızlarından anlarıñ söylemezler illā yalan söylerler. [180b]/(12)=18/5

ulu şevāb: Büyük sevap.

Bedürüstī anlarıñ-içün ulu şevāb vardır. [174a]/(14)=17/9-10

ulu Tañrı: Ulu Tanrı.

Şefā‘at idenler eyideler Hāqq didi didiler ve ol yüce ve ulu Tañrıdur.

[252b]/(15-16)=34/23

ulu yola gir-: Büyük yola girmek.

Qaçan kim bir ulu yola giresin ve uzak sefer itmek isteyessin, evvelā saña yoldaş gerek. [2b]/(17)=1/6-7

ulular ol-: Büyük olmak, ulu olmak.

Yaķīn degül mi siz ki eger ulular olsañuz yer yüzinde fesād iderdüñüz.

[298b]/(13)=47/22

ulu 'azāb: Ulu azap.

Pes ulū 'azāb anlaruñ-içüñdür, şundan kim yazdı anlaruñ elleri ve katı 'azāb vardur anlaruñ-içüñ, kazanduklarından ötürü. [13a]/(20)=2/79

ulu devlet: Büyük devlet.

İşāret āyetde oldur kim, kişinuñ düşmeni gözine karşı helāk olmağ ulū devlet-imiş. [9a]/(20)=2/50

ulu şulṭān: Ulu sultan, Allāh.

Ve şol ki kāfir oldı, ya 'nī ḥaccı vācib bilmedi, bedürüstī Tañrı münezzehdür 'ālemlerden, ulū şulṭāndur. [52b]/(3)=3/97

ulula-: Büyütmek, yüceltmek.

*Tur korqut kavmüñi Ve Tañruñi ulula Ve geyecegüñ arıt. [338a]/(20)=74/3
Ve her ki ululaya Tañrınıñ ḥarāmlarını ya 'nī menāsik-i ḥaccı ol yikrekdür aña Tañrısı katında. [203a]/(6)=22/30*

ululan-: Büyüme, kibirlenme.

Bedürüstī Tañrı sevmez her mütekebbiri ki ululana ḥalkuñ üzerine. [242b]/(15)=31/18

ululanıcı: Kibirlenen.

Ve Mūsā eyitdi: taḥkīk ben şıgındum kendü Tañruma ve sizüñ Tañrıñuza her ululanıcıdan ki inanmaz kıyāmet günine. [275a]/(3)=40/27

ululanmağ: Kibirlenme.

Bedürüstī şunlar ki cedel iderler Tañrınıñ āyetlerinde ḥuccet gelmekstüzün degüldür illā anlaruñ gönüllerinde ululanmağ vardur ki anlar aña yetişür degüllerdür. [276b]/(11)=40/56

ululığ: Büyüklük, ululuk.

Pes şükr Allāh'a ki gökleriñ ve yerleriñ pādişāhıdur 'ālemleriñ Meliki'dür ve ululığ anuñ dur göklerde ve yerlerde. [294a]/(18)=45/37

Ve ama şol ki qorqdı Tañrınıñ ululığından ve yıgđı nefsini hevādan bedürüstī cennet anuñ menzilibdür. [344a]/(15)=79/40-41

uluraq: Daha büyük, daha ulu.

Eyit, yā Muhammed. Ne nesnedür uluraq, tanuqlıq yöninden? [91b]/(5)=6/18

um-: Ummak, ümit etmek, beklemek.

Ya pes umar mısız, size ĩmān getürecekşin? [13a]/(1)=2/75

umdur-: Umutlandırmak.

Ve şol ki dost dutuna şeytānı, Tañrıdan ğayrı, taħkīķ ziyān itdi ol kimesne eşkere ziyān imeklik va´de ider anlara ve umdurur anları. [72b]/(3)=4/120

umsundur-: Umutlandırmak.

Ve elbette anları azdurısaram ve elbette anları umsundurısaram ve elbette anlara buyurısaram Elbette yırsalar gerek, kulaklarını tavarlaruñ ve elbette buyurısaram anlara, ki [72a]/(20)=4/119

unit-, unut, Unutmak.

Pes bugün unıduruz anları, nice ki unutdılar görmekligi bugünlerini ve nice ki bizüm Qur´ān`umuza inkār itdiler. [107a]/(18)=7/51

Vaktā ki unutdılar şunu ki naşīhat olundıardı anuñ-ıla, açduķ anlaruñ üzerlerine, her nesnenüñ qapusını hoşluķdan. [93a]/(19)=6/44

unudul-:Unutulmak.

Ve neyi ki işlerler ğayrıdan, pes hergiz unudulmaz şevābı virilir. [53b]/(14)=3/115

unut--> unit-.

unuttur-: Unutturmak.

Tañrı dağı unutturdı anlara nefslerini anlar şol aşīler dür. [321b]/(15)=59/19

ur-: 1. Vurmak.

Bir ölüirken ğazab ferişterleri uralar ve cehennemde yerin göstere ler ve biri

de singde Münker ve Nekîr heybet-ile ‘azâb ide. [132a]/(18)=9/101

Cebrâyîl ‘aleyhi’s-selâm kanadile urdı zîrû zeber eyledi. [231a]/(17)=68/38

2.Haykırmak.

Cebrâyîl ‘aleyhi’s-selâm na’ra urdı yire geçdiler. [254b]/(16)=34/51

uru dur→ **uru tur**-.

uru tur-, **uru dur**:- Ayakta durmak.

Hâl bu ki anlar haķîrlerdür ħorlardur Hattâ dimişlerdür ki ħarâc viren uru tura alan otura. [125b]/(21)=9/29

Şunı ki kesdüñüz ħurmâ Ağacı’ndan ya ħoduñuz anı uru dururken gönülleri üzerinde pes Tañrınıñ destüriledür ve kâfirleri rüsvây itmek-içündür ve şunı ki feth itdi Tañrı Te‘âlâ Rasûli’nüñ üzerine ol Benî-Nuş zayr’dan ve mâllarından. [320b]/(7)=59/5

urul:-Vurulmak, çalınmak.

Ve Şür uruldugı vaķtin anları direvüz bir yire şöyle ki gerekdür Ve ‘arz itdük cehennemi ol gün kâfirler-içün. [186b]/(6)=18/99

Ve hergiz gücüñüz yitmez, ‘adl itmege ‘avratlar arasında ve egerçi, ħarîş olursañuz, pes meyl itmek gencecügine bir uğurdan, ki ħarılarını zindana urulmuş gibi koyasız. [73a]/(13)=4/129

urulmuş ol:- Vurulmuş olmak.

Yetmiş biñ burunduruķ urulmuş ola. [352a]/(3)=89/22-23

‘urcün (Ar.): Hurma salkımının eğri olan dip tarafı.

Ve ayı nişâne itdük ki taķdîr itdük anıñ-içün menziller ki yigirmi sekiz menzildür tâ döndi ‘Urcün Qadîm gibi ya’nî ħuru ħurmâ çıbıgı gibi ki egri olur. [259b]/(14)=36/39

urıl:- Vurulmak.

Ne yaman nesnedür anlaruñ ħıyâmet güninde yükleri! ol gün urılır Şür’uñ

içine ve koparuruz müşrikleri ol günde gözleri çağır, yüzleri kara.

[194b]/(19)=20/101

urmağ: Vurma.

Bedürüstî Tañrı utanmaz mesel urmağdan üvez-ile dahı yuğaru-y-ıla, nite kim geçdi. [6b]/(5)=2/26

Ve meşel urmaga ehl-içün iki kişi'i kardaşlardur. [183a]/(1)=18/32

urmağlık: 1. Haykırma.

Ve indürmedük anuñ kavmi üzerine ol öldükden soñra gökden hıc leşker indüriciler olmaduğ olmadı illā bir kerre na'ra urmağlık Cebrāyîl'den 'aleyhi's-selām. [259a]/(19)=36/29

2.Vurma.

Meyl itdi anlaruñ üzerine urmağlığa şağ elile. [263a]/(21)=37/93

urun-: 1. Takınmak.

Ve urunalar bilezükler gümüşden. [341a]/(13)=76/21

2.Konulmak, oturtulmak.

Ve şunlar ki cedel iderler Tañrınıñ birliğinde şundan soñra ki Muğammed 'aleyhi's-şalātü ve's-selām Peyğāmbere-liğa urundulandı. [284a]/(9)=42/16

uruş-: Savaşmak, vuruşmak.

Pes şunlar ki hicret itdiler, Mekke'den Medīne'ye vardılar ve çıkarıldılar evlerinden ve incidildiler benüm yolumda ve uruşdılar ve öldiler.

[60a]/(11)=3/195

'urüc (Ar.): Yukarı çıkma, yükselme.

Eger açayduğ üzerlerine gökden bir kapu pes aña 'urüc iderlerdi.

[163a]/(18)=15/14-15

'urüc it-: Yukarı çıkmak, yükselmek.

Başadur işleri gökden yere andan soñra 'urüc ider ol buyruğ irişdüren ferişte

bir günde ki anuñ miqdarı biñ yıldur şol yıllardan ki siz şayarsız.

[244a]/(5)=32/5

‘uryān (Ar.): Çıplak.

Ve kaçan ki nāmeşru iş işleseler nitekim harām itdiler halal nesneleri ve Kā‘be‘yi ‘uryān olup tavāf iderlerdi, günāh itdügümüz ton-ıla tavāf itmezüz, dirlerdi. [105b]/(2)=7/28

‘uryān ol-: Çıplak olmak.

Zīrā kaçan ki Kā‘be‘yi tavāf iderlerdi er ve ‘avrat ‘uryān olurlardı, şıklık virüp, aya karşıp Kā‘be‘yi çevrenürlerdi. [120b]/(5)=8/35

‘urza (Ar.): Hedef.

İmdi, ‘urza kināyetdür, çok and içmekden. [34a]/(7)=2/224

ustak: Çatı.

Hāl bu ki ol yıkılmışdı ustaqları üzerine ve eydür ki. Nolaydı ben şirk getürmeyydüm Tañruma bir eħadi. [183b]/(3)=18/42

‘uṭārid (Ar.): Utarid, bir yıldız ismi.

And içeremgündüz gizlenen Biş Seyyāreler ki Zuħal, Müşteri, Merriħ, Zühre, ‘Uṭārid’dür. [345a]/(20)=81/15-16

uş: İşte, çünkü.

Eyit yā Muhammed yaķındur olması uş yaķlaşdı size şunuñ ba‘zı ki iversiz. [227b]/(11)=27/72

uşacuk: Küçük çocuk.

İlerü zamanda ‘avratlara ve uşacuk oğlanlara mirāş virmezlerdi, gazāya varmazlar diyü. [73a]/(3)=4/127

uşacuk oğlar: Ufacık oğlan.

Pes nice qorqarsız Tañrıdan eger inkār idecek olursañuz şol güne ki uşacuk oğlanları pīrler ider. [337b]/(18)=73/17

uşak: Ufak, küçük.

Ve tavāf iderler Anlaruñ üzerlerine uşak oğlanlar ki kulağlarında dürr-i yetimler var. [341a]/(9)=76/19

uşak ot: Küçük ot.

Güneř'-ile ay halk hisāb añlamađ-ıçündür ve uřak otlar ve iri ađaçlar secde iderler hılkatları üzerine ya hūz yel esdükçe ya hūd gölgeleri. [311b]/(17)=55/6

uçan-: Kırılmak, parçalanmak.

Ve korkarlar Tañrıdan ve uşanurlar yaman hisābdan. [158a]/(6)=13/21

uşur: Toprak mahsullerinin zekatı, uşur.

Taşadduk idüñ, kazandugunuñuzuñ pāklerinden ve şundan ki çıkarduk sizüñ-i için yirden, anuñ uşrın virüñ. [42a]/(11)=2/267

utan-: Utanmak.

Babañuza kurt yidi dimişsiz ve anı sehlce behāya şatmışsız didiyise utandılar. [150a]/(3)=12/15

utandır-: Utandırmak.

Pes eyitdi feriştelere, utandırmağ-ıçüñ. Haber virüñ baña ki yir yüzinde yaradup – dururam. [7b]/(5)=2/31

utar-: Otarmak, otlatmak.

Yeñ ve şavārlaruñuzu utaruñ. [192b]/(8)=20/54

Ve avdan utarmağa gıtdükleri vakt. [166a]/(3)=16/6

uvacuk: Ufacık.

Bedürüstī biz gönderdük anlaruñ üzerine uvacuk taş illā Lūř'uñ Ehl-i Beyti'ni ki kurtarduk anları seher vaktinde hemān 'avreti kurtulmadı şefkat idübeni bizüm şatumuzdan. [311a]/(9)=54/34-35

uvat-: Ufaltmak, ikiye bölmek, parçalamak.

Andan sonra anı uvadur dāney-ile şamān olmağ-içün. [270a]/(10)=39/21

uvak: Ufak.

Sicil oldur ki uvak taşı şıyalar, dağı balığıla yoğuralar ve encekler ideler.

[356b]/(4)=105/3-5

uvan-: Ufalanmak, ikiye bölünmek, parçalanmak.

Nā-gāh anlar ol günde mağbūn oldılar göricek ki bütleri uvanmış bu Mekke

feth oldukdadır. [208b]/(16)=23/77

uy-:Uymak, peşinden gitmek, tabi olmak.

Pes uy baña ki kulağuzlayam seni doğru yola. [188b]/(19)=19/43

Ve eger sen uyacak olursañ mezheblerine bunlaruñ, andan sonra saña geldi bilmekten, sonra ki Dīn-i İslām hağdur, kıble Kā'be'dür, bedürüstī sen, ol vağt ki anlaruñ mezheblerine uyasın, elbette zālimlerdensin. [22b]/(0)=2/145

Allāh didi kim. Bedürüstī ben seni imām iderem hālka kim saña uyalar.

[19b]/(13)=2/124

uyar. Uyan, peşinden giden, tabi olan.

Ya şanduñ mı ki mağāradağı yigitler ve anlara uyan itücegez ayeleri bizüm birliğümüz nişānelerinden 'aceb ola ki yer yüzindeki nağşumuzdur.

[180b]/(19)=18/9

uyan-:Uyanmak.

Çağan kim uyandı, iftār vağti gecmiş-idi. [28a]/(13)=2/187

uyanuk: Haberdar.

Pes hergiz bulmazsın aña bir dost ki yol göstere ve sen şanursın anları ki uyanuklardır. [181b]/(5)=18/18

uyar-: Uyarmak.

Gördi, şanduk kil-idi anasınuñ başı altında, uyarmadı. [12b]/(7)=2/72

On biñe indi, uyarmadı on ağçaya indi, uyarmadı. [12b]/(9)=2/72

uydurul-→ uydurıl-.

uydurıl-, uydırul-: Uydurulmak.

Ne yaman menzildür girdükleri şamû! Ve uydurıldılar işbu dünyâda la'net-ile ve kıyâmet gününde. [147b]/(21)=11/99

Ve uydılar buyruğına her cebbâruñ mu'ānidüñ ve uydırulurlar bu dünyâda la'net-ile ya'nî Rîh-ı 'Aķīm' ile. [145b]/(4)=11/60

uyıt-: Uyumak.

Ve uyıdup aç uyarduğumuz gibi muṭṭali itdik ol zemānenüñ halkını üzerlerine anlaruñ tā bileler ki bedürüstî Tañrınuñ va'desi ki ölüyi diriltmekdür, gerçekdür. [181b]/(19)=18/21

uyku: Uyku.

Bedürüstî Allāh gālibdür, hikmet-ile işler Ve anuñ ol vaķtā ki uyku size gālib oldı, emn-içüñ, şāzılık olmağ-içün sonunda, Zīra korman uyumaz. [118b]/(17)=8/11

uyku bürü-: Uyku bürümek.

Andan şoñra indürdi sizüñ üzerüñüze, kayğudan şoñra, emīnlik, uyku, bürür bir tāyifeyi sizden. [56b]/(6-7)=3/154

uyku hicābr. Uyku perdesi.

Pes örtük kulaqları üzerine uyku hicābın ol mağārada bir niçe yıllar ki şağışlarlar anları. [181a]/(3)=18/11

uykudan kalk-: Uykudan kalkmak.

Teheccüd, uykudan kalkup namāz kılmağa dirler. [178b]/(3)=17/79

uykudan uyan-: Uykudan uyanmak.

Kaçan ki anası uykudan uyanurdu, Ana namaz vaķtidür dir-idi. [12b]/(4)=7/2

uykuyu rāhatlık kıl-: Uykuyu rahatlık (olarak) yapmak.

Ve ol oldur ki siziñ-içün geceyi perde kıldı ve uykuyu rāhatlık kıldı ve

*gündüzi tağılıcağ vaqt kıldı ve ol oldur ki yılleri muştucu gönderdi rahmeti
öñünce ki yağmurdur. [217a]/(7)=25/47*

uyu-: Uyumak.

*Sebeb-i nüzüli oldur kim, 'Ömer radiya 'Ilāhu 'anhu hatunına yakınlık eyledi,
uyuduğan soñra. [28a]/(5)=2/187*

uyuku: Uyku.

*Allāhü Te'ālā alur nefsleri öldügi vaqt ve şol nefsi ki ölmedi uyukusu içinde
alur. [271b]/(2)=39/42*

uyul-: Uyulmak, bağlanılmak, tabi olunmak.

*An, yā Muḥammed! ol vaqtā ki bī-zār ola, şunlar ki uyuldılar şunlardan ki
uydılar ve Tañrınıñ 'azābın göreler. [25a]/(5)=2/166*

uyuş-: Uyuşmak, birbirine uymak.

*Eger ıslāh dilerlerse, Allāh virtür ikisinüñ arasında, birbirine uyuşurlar.
[64b]/(21)=4/35*

uyuşmuş kandan yarat-: Nufteden yaratmak

*Benī-Ādem'i uyuşmuş kandan yaratdı demek olur ve andan soñra Ḥazret-i
Rasüle 'aleyhi's-selām āb-dest almağ öğretti. [354a]/(4)=96/1-2*

uyuşmuş karı: Uyuşmuş kan, nufte.

*Tañrı ol Tañrıdur ki yaratdı sizi toprağdan andan soñra menīden andan soñra
uyuşmuş kandan andan soñra sizi çıkarur oğlancık idüp. [277a]/(17)=40/67*

uyuz: Uyuz.

Boynında bir uyuz oğlağ var. [130a]/(20)=9/75

uzat-: Uzatmak.

*Anuñ Tañrınıñ ni'metini sizüñ üzerüñüze, vaqtā ki kaşd itdi size bir kavm, ki
ellerin uzadalar size, pes men' eyledi ellerini sizden. [79a]/(5)=5/11*

uzatıl-: Uzatılmak.

Vaktā ki yerler uzadıla. [347a]/(3)=84/3-4

uzadu: Uzunluğuna, uzunlamasına.

*Vaktā ki kavmini korşutdı Ahkāf-ile ya'nī kavmden depeler-ile ki uzadu
düşmiş ola dāhı vara añıla ol kavm bu depelerde sākin olurlardı.
[296a]/(7)=46/20*

uzak: Uzak.

*Kaçan kim bir ulu yola giresin ve uzak sefer itmek isteyessin, evvelā saña
yoldaş gerek. [2b]/(17)=1/6-7*

uzan-: Uzanmak.

*Bedürüstī sen yeri elbette yırtamazsın ve hergiz erişemezsin tağlara uzan
mağ-ile ya tađlaruñ uzunluğına. [175b]/(16)=17/37*

uza-: Uzamak.

Ve uzarlar şunu ki Tañrı ulaşdurdı diyü buyurur. [158a]/(14)=13/25

uzat-: Uzatmak.

*Görmedüñ mi Tañrıñuñ şun'ını nice uzatdı gölgeyi yertüzinde ve eger dilese
anı sākin kıldırdı andan soñra güneşi ol gölge üzerine burhān kıldığ.
[217a]/(3)=25/45*

uzlet (Ar.): Yalnızlık.

*Ve kaçan ki uzlet itdüñüz anlardan ve şundan ki anlar taparlar illā Tañrıdan
uzlet itmedüñüz. [181a]/(16)=18/16*

uzlet idicilik: Yalnız yaşama.

*Ve tağlar başında ve mađāralarda oturup halkdan uzlet idiciligi eyledük.
[317b]/(17)=57/26*

uzlet it-: Yalnız yaşamak.

*Ve kaçan ki uzlet itdüñüz anlardan ve şundan ki anlar taparlar illā Tañrıdan
uzlet itmedüñüz. [181a]/(16-17)=18/16*

‘uzr (Ar.): Engel, kusur, eksiklik, özür.

Ya tevbe kılmazlar mı Allāh’a ve istiğfār itmezler mi Tañrıya ve ‘uzr dilemezler mi? [85b]/(5)=5/74

‘uzr ol-: Özür olmak, kusur olmak.

Berāber olmaz oturanlar mü‘minlerden, ki anlarda ‘uzr olmaya ve ğazā idenler, ya ‘nī Tañrı yolında, mälları-la ve nefsleri-le. [70b]/(6)=4/95-96

‘uzrın dile-: Özürünü dilemek.

itmeñtizi Allāh ğazretine, şunu ki Tañrı indürmedi kitab, anuñ ‘uzrın dilemeg-le ve ğarām kıldı, bilmedüğünüz nesneyi Allāh üzerine iftirā itmegi. [106a]/(1)=7/33

uzun-: Uzanmak.

Ya ‘ahd uzundu mı üzerünñüze ya diledünñüz mi kim ine üzerünñüze bir ‘uķūbet Tañrıñuzdan? [194a]/(5)=20/86

uzun: Uzun.

Uzunı yetmiş arşun līf şeklinde niçe ki diken taşırđı dünyāda Peyğāmbere ‘aleyhi’s-selām ĩzā-içün. [357b]/(9)=111/4-5

Ve ‘ömür sürmez bir uzun ‘ömürlü ve eksilmez anuñ ‘ömrinden illā Levĥ-ı Maĥfūz’da şābitdür. [256a]/(8)=35/11

uzun boylu. Uzun boylu.

Pes seni uzun boylu eyledi. [345b]/(18-19)=82/6-8

uzun ‘ömür vir-: Uzun ömür vermek.

Ve şuña ki uzun ‘ömür virürüz anı alçaķ iderüz pīr idüp ğalk içinde. [260b]/(16)=36/68

uzunınca: Uzunluĝu kadar, süresince.

Ve tesbīĥ eyle, geceyi uzunınca. [341a]/(21)=76/26

uzunlık: Uzunluk.

Geminüñ uzunlığı yüz arşun-idi. [144a]/(12)=11/39

‘**úzv** (Ar.): Organ.

Andan şoñra anı temām eyledi tadrīc-ile yerlü yerince her ‘úzvunı pes içine anuñ üfürdi kendü emrinden. [244a]/(11)=32/9

Ü

ü (Far.): Ve.

Bedürüstī ‘ahd ü peymān eyesi şorulmuş oldu ‘ahdinden ve peymānından. [175b]/(10)=17/34

üç: Üç, sayı.

Üc karagulıķda biri qarın biri raħm biri oğlan işi. [269a]/(5)=39/6

ücede biri: Üçte biri.

Gecenüñ iki şülüşinden ezini ve yarumını ve ücde birini. [338a]/(2)=73/20

üç karagulıķ: Üç karanlık.

Üc karagulıķda biri qarın biri raħm biri oğlan işi. [269a]/(5-6)=39/6

ücret (Ar.): Hizmet karşılığı verilen para, ücret.

Mūsā eytdi: Eger dileydüñ durutduǵuñ üzerine ücret alurduñ yirdük. [185b]/(3)=18/77

ücret dile-: Ücret istemek.

Pes qorquñ Tañrıdan ve muṭī‘ oluñ baña ve bu ‘amelüm üzerine ücret dilemezem sizden. [221b]/(10)=26/127

ücrete dut-: Ücrete tabi tutmak, ücret karşılığı çalıştırmak.

Bedürüstī ücrete dutduǵuñuñ hayrlısı ve kuvvetlü ve emīndür ki gözi kendüde ola. [230a]/(19)=28/26

İkisinden birisi didi ki: İy babacıǵum ücrete dut Mūsā ‘aleyhi’s-selām’ı koyunumuz gütmek-içün. [230a]/(18)=28/26

üçün: İçin.

Size bu ‘azāb anuñ-üçündür ki bedürüstī siz Tañrınuñ āyetlerini ħorataya götürürdüñüzdi. [294a]/(14)=45/35

üçünci: Üçüncü.

Pes eger talāk virecek olursa, üçünci kerrede, ol aña ħelāl olmaz, üçinciden soñra, min ba‘dü tā bir ere dahı vara, evvelki erinden ħayrı ve ol aña cimā‘ ide, eger bir boşasa, iki boşasa. [35a]/(11)=2/230

üfirül-→ üfürül-.

üfür-: Üfürmek.

Pes üfürdük anda bizüm rüħumuzdan ya‘nī Cebrāyīlümüz üfürdi. [200a]/(13)=21/91

Pes kaçan kim temām yaradam ve içine rüħumdan üfürem pes düşüñ aña secde idübeni. [268a]/(10)=38/72

üfüren: Üfüren.

Ve şıġınurum efsün oқыup düğümlere üfürenüñ şerrinden. [358a]/(1)=113/1-5

üfürmek: Üfürme.

Pes kaçan ki üfür-ile şūr’a bir kerre üfürmek. [333a]/(6)=69/13-15

üfürül-, üfirül-:Üfürülmek.

Ve üfürüldi Şūr’a pes öldiola şol ki göklerdeür ve şol ki yerlerdeür meger şunlar ki Tañrı diledi anlaruñ ölmedügin Cebrāyīl gibi İsrāfīl gibi Mīkā‘īl gibi ‘Azrā‘īl gibi. [272b]/(16)=39/68

Ol gün üfirülür Şūr içine. [228a]/(20)=27/87

üleş-: Paylaşmak.

Vaqt oldı ki bir ħurmāyı iki kişi üleşdi. [133b]/(14)=9/117

üleşdür-:Paylaştırmak.

Gerek dutalardı aña ser-keşlik idüben ve anlardandur şol kimse ki ‘ayb ider

saña şadeka üleşdürdüğünde. [128a]/(12)=9/58

üleşmek: Paylaşma.

Bedürüstî süci ve kımar ve putlar ve oğ-ıla et üleşmek, murdâr dur şeytân işinden, Yığlınuñ andan, ola kim felâh bulasız sa'âdet ehli olasız.

[86b]/(18)=5/90

Ve kaçan, üleşmege hâzır ola, kavmler ki mîrâş yimezler ve yetimler, miskînler, pes virüñ anlara ve eger virmez señüz dahı nesne yok ve eydüñ anlara eyü sözler. [61b]/(1)=4/8

üleşük: Hisse, pay, dağıtma.

Ve haber vir anlara kim bedürüstî şu üleşükdür ortaqlağdur aralarında bir gün anlaruñ, bir gün Deve'nüñ. [311a]/(1)=54/28

Her üleşüğe şâhibi hâzır olmağ gerek. [311a]/(2)=54/28

ülfet (Ar.): Dostluk kurma, dost olma.

Zîrâ siz düşmenler-idüñüz kâfirlerken, pes ülfet birağdı gönüllerüñüz arasında Allâh Te'âlâ, pes Tañrınuñ ni'meti-le qardaşlar olduñuz.

[52b]/(19)=3/103

ülker: Ülker yıldızı.

Murâd: Ülker'dür, Cede'dür, Benât-i Na'ş'dur, Ferağdân'dur.

[166b]/(5)=16/15-16

ülüş: Hisse, pay.

Ve 'avratlara ülüş vardur, ata ana, hışım qavm terekesinden, şundan ki az oldı andan, ya çoğ oldı. [61a]/(20)=4/7

ümîd (Far.): Ümit, umut.

Tâ vaqtâ ki ümîdlerin kesdiler Peyğâmblerler nuşretten ve şandılar ki bedürüstî anlar elbette yalanlandılar. [156a]/(10)=12/110

ümîz: Ümit.

Ve biş vakt namāz yegrekdür Tañruñ katında şevāb yöninden ve yegrekdür ümīz yöninden. [183b]/(12)=18/46

ümīz kes-: Ümit kesmek.

İy oğullarum varuñ ve haber isteñ Yūsuf'dan ve qardaşından ve ümīz kesmeñ Tañrınıñ rahmetinden. [154b]/(17)=12/87

‘ümm (Ar.): Ana, anne.

Bu āyetde Tañrı Te‘ālā ‘ümme dañı ata didi. Bir Tañrıya taparuz ve biz aña muhliş bendelerüz. [20b]/(20)=2/133

ümmet (Ar.): Aynı dine inanan topluluk.

Ve eger dilese Allāh, sizi bir ümmet iderdi, bir şeri‘et üzerine, illā kim diler ki şınaya sizi, şunda ki size virdi. [83a]/(8)=2/48

ümmet da‘vet olun-: Aynı dine inanan topluluğa davet etmek.

Her Ümmet da‘vet oluna kitāblarına ki çiginlerinde yazılır. [293b]/(19)=45/28

ümmet it-: Aynı dine inananları biraraya getirmek.

Ve Allāh dilese sizi bir ümmet ideydi cümlesi Müsülmānlar ve illā ki azğunlığın diler kimisinüñ ve oñarur [171a]/(20)=16/93

ümmete tahfīf it-: Aynı dine inananlar için kolaylaştırmak.

İncil ehli ‘afv iderlerdi, ne kışāş var-idi, ne diyet, Tañrı bu ümmete tahfīf itdi. [26b]/(14)=2/178

ümmet-i Muḥammed: Hz. Muhammed’i peygamber olarak kabul edenler.

Ve tahkīk vaşıyyet itdük, ya‘nī buyurdük anlara ki kitāb virildiler ve size, ümmet-i Muḥammed, ki Allāhdan qorquñ. [73a]/(19)=4/131

ümmet-i vasaṭ:

Girü ancılayın biz kıldük sizi, ya‘nī nice ki İslām’a kulağuzladük ve Kā‘be kıblesine kulağuzladük ümmet-i vasaṭ kıldük, dürlü dürlü ‘atalar-ile mahşuş

kılduk. [22a]/(6)=2/143

ümmî (Ar.): Anasından nasıl doğmuş ise öyle kalıp okuma yazma öğrenmemiş kimse.

*Pes İmān getirüñ Allāh'a ve Rasūline ki ümmî peygamberdür şol nebî ümmî
ki İmān getirür Allāh'a ve kelimelerine, ya'nî peygamberlerine ki anuñ
hitābından kopdılar. [114b]/(4)=7/158*

üns (Ar.): Alışkanlık.

*İy şunlar ki İmān getürdiler girmeñ kendü evüñüzden ğayrı eve tā üns taleb
idüp ehline [211b]/(21)=24/27*

ünvān (Ar.): Ad, isim, ünvan.

*Eyitdi. İy cemā'at! Bedürüstî virildi baña bir nāme ki be-ġāyet hūbdur ve ol
nāmenüñ ünvanıdır içindeki [225a]/(20)=27/29*

ürk-: Korkmak, ürkmek.

*Güyā ki anlar Qulānlar ya'nî Qulānlar Yaban Eşegi ki ürkmışlerdür kaçdılar
Arslāndan. [339b]/(1)=74/50*

ürküdüci: Korkutan, ürküten.

*Degüldür anlaruñ hisābı illā benüm Tañrum üzerinedür ve eger bilürseñüz ve
ben mü'minleri ürküdüci degülüm degülüm ben illā aşkere qorquduciyam.
[221a]/(19)=26/114*

ürküt-: Korkutmak, ürkütme.

*Ve ürkütme şunları ki niyāz iderler, anlara rızq virene, evvel nehārda ve āhır
nehārda. [94a]/(1)=6/52*

ürper-: Ürpermek.

*Mükerrer mükerrer eger kışşadur ve ger ğayr kışşa ürperür andan derileri
şunlaruñ ki kendüleri yaradandan qorqarlar. [270a]/(19)=39/23*

üründüle-: Seçmek, ayıklamak.

Bedürüstî Allāh seni güzīde kıldı ve arıtdı ve üründüledi seni, 'ālemlerüñ

hatunı üzerine. [48a]/(20)=3/42

üsküre: Topraktan veya madenden yapılmış çorba tası, çukur çanak.

İçinde iki balık var-idi, başları katında tuzcuğaz var-idi, kuyrukları katında sirke var-idi, dört yanında tere ve tarhun var-idi, na'ne' var-idi; beş güllice var-idi ve bir üsküre zeytun var-idi ve bir üsküre bal var-idi ve bir üsküre yağ var-idi ve bir üsküre peynir var-idi ve birinde togranmış kuru et var-idi, 'İsā 'aleyhi's-selām eyitdi. Bir eyü 'amellüñüz tursun ötürsın götürsin didi. [89b]/(16)=5/115

üst: Üst, üzeri.

Ve eger taḥkīk anlar turguralardı Tevrāt'ı ve İncıl'i ve anı ki indürildi anlara, anları yaradandan, ya'nī bunlardan hükmin dutalardı, gerek yiyelerdi üst yanlarından, ki ağac yimişidür ve ayakları altından, arpa, buğday, birinç gibi. [84b]/(15)=5/66

Ba'zılar eydür. Ol taş-idi kim Mūsā üstinde tonların komış-ıdı ve şuya girmiş-idi. [10b]/(12)=2/60

üst yan: Üst taraf.

Ve eger taḥkīk anlar turguralardı Tevrāt'ı ve İncıl'i ve anı ki indürildi anlara, anları yaradandan, ya'nī bunlardan hükmin dutalardı, gerek yiyelerdi üst yanlarından, ki ağac yimişidür ve ayakları altından, arpa, buğday, birinç gibi. [84b]/(15)=5/66

üstünü altına dönder-: Üstüne altına çevirmek.

Vaktā ki geldi 'azābumuz üstünü altına dönderdük Cebrāyıl kanad-ile ve yağdurduk anlaruñ üzerine taş Siccıl'den. [147a]/(1-2)=11/82-83

üstün: Üstün.

Ve maḥv ideydi Allāhü Te'ālā şirki ve İslām Dīnin aşkere iderdi Qur'an'ı üstün itmekile. [284b]/(17)=42/24

üş-: Bir yere toplanmak, üşüşmek.

Gelür siñek üşer-idi, putlar yüzlerinden siñeklerin qorıyuzmazlardı, andan kināyetdür. [117b]/(4)=7/197

Eger ölse, er 'avrat üşerler-idi yirler-idi. [88a]/(6)=5/103

üşen-: Korkmak, çekmek.

Ve üşenmeñ ol haqqı yazmaqdan, gerek küçük, gerek büyük, müddetine degin. [44a]/(15)=2/282

Pes her kim taleb eylese andan üşeni ya'nı 'avretlerinden āyruğı ol şâyife hadden geçicilerdür. [206a]/(11)=23/7

üvendi: Zeytin tanesi iriliğinde kara ve buruk tatda bir çeşit erik.

Andan soñra bir gün şabāhladı kupağuru oldı üvendi leñāfetinden şavurur anı yıllar. [183b]/(9)=18/45

üvez: Sivrisinek.

Bedürüstī Tañrı utanmaz mesel urmağdan üvez-ile dağı yukaru-y-ıla, nite kim geçdi. [6b]/(6)=2/26

üzeri: Üst, üzeri.

üzerlerine şal-: Üzerlerine göndermek.

Pes yiñ şundan ki şakladılar sizüñ-içün ve anuñ Tañrı adını, şalıcağ üzerlerine ve qorquñ Tañrıdan. [78a]/(11)=5/4

üzül-: Üzülmek, sıkılmak.

Ve üzüldi anlaruñla olan andlar ve 'ahdler, sevişmekler, gelüp gitmekler. [25a]/(6)=2/166

Pes şol ki inkār ide şaneme ve imān getürdi Tañrıya, tañkik yapışdı bir mühkem kulpa kim aña üzülmeñ yok. [40a]/(6)=2/256

üzüm: Üzüm.

Ve Tañrı ol Tañrıdur ki yaratdı bostānlar, üzüm ağaclarından, ağaclar üzerine

alınmış ve ağaçlar üzerine alınmamış, yir üzerine. [101b]/(12)=6/141

üzüm asmaları: Üzüm asmaları.

Ve helāk itdük, şunu ki Fir'avn ve kavmi işlediler ve şunu ki yüceltdilerdi sarāylardan, köşklenden, üzüm asmalarından. [112b]/(4)=7/137

üzümlük: Üzümlük.

Sever mi sizden birüñüz, ki anuñ bir bustAnı ola hürmelikden ve üzümlükden ki, akar ol bustānlaruñ altından ırmaqlar ve anuñ-içüñ anda her yemişden vardur ve aña pīrlık yetişdi ve anuñ uvacuğ oğlancukları ola. [42a]/(5)=2/266

üzür (Ar.): Özür, af

Ve korkuñ ol gündən kim, bir mü'min nefis bir kâfir nefis-içün 'üzür dileyimeyiser. [19b]/(3)=2/123

V

vācib (Ar.): Gerekli, lüzumlu.

Ve 'azāb vācib oldı anlaruñ üzerine anlardan öñdin geçen gürühda cinden insden. [279b]/(19)=41/25

vācib it-: Gerekli yapmak.

Pes her kim vācib itdi bu aylarda hacı, kendü üzerine, iħrām bağlanup, pes cimā' yokdur ve sögmek yokdur ve cedel yokdur hacda aşla. [30a]/(6)=2/197

vācib ol-: Gerekli olmak.

Eyitdi şunlar ki anlaruñ üzerine 'azāb vācib oldı. İy Tañrımız bunu diyen kâfirleruñ dünyāda azdurıcılarıdır. [232b]/(20)=28/62

Ve kaçan ki vācib ola anlaruñ üzerine 'azāb çıkaruruz anlara yerden bir cānever ki aña Dābbetü'l-Arz dirler. [228a]/(5)=27/82

Vaktā ki ni'met bir ni'met olsa kim bizüm gibi za'iflaruñ niyāzı aña lāyık olmasa, zīrā dünyāda rabbü'l-'ālemīn, āhıretde māliki yevmi'd-dīn olsa, vācib ola kim on sekiz biñ 'ālem Tañrısına, dünyāda raħman olup yaradana, raħīm

olup rızık virene āhiretde bir dahı yaradup rızık virene, kıyāmet güninde mālİK olana 'ibādet yaraşdurmağ anuñ avnı-y-la olur. [2b]/(10)=1/5

vācib olan: Gerekli olan, gereken.

HükM ide aña, iki hağem ki 'adl eyesi olalar, bir qurban vire ki Ka'be'ye irişe, ya keffāretdür anuñ üzerine vācib olan, ki miskīnlere ta'āmdur, ya ol ta'ām berāberi oruçdur, her nişf řā'ıçun bir gün olur. [87a]/(20)=5/95

Pes řunuñ ki güci yetmeye aña vācib olan altmış miskīn toyurmağdur. [318b]/(4)=58/4

vācib olmağ: Gerekli olma.

Va'dedür üzerine vācib oldu vācib olmağ. [167b]/(17)=16/38

Degüldür ol Qur'an illā zıkrdür ve beyān idici Qur'an'dur korqutmağ-içün şunu ki diri oldu ya'nı mü'min oldu ve 'azāb vācib olmağ-içün kāfirler üzerine. [260b]/(20)=36/70

Va'dedür üzerine vācib oldu vācib olmağ. [167b]/(17)=16/38

vācibet (Ar.): Yapılması gerekli olan şeyler.

Ba'zılar şatında Bizüm şatumuzda, eger üstinde hacc ve keffāretten var-ise, ya sāyir vācibetden var-ise vācibdür. [26b]/(21)=2/180

va'd (Ar.): Söz verme.

Pes didi: İy Perverdigārum bedürüstī benüm olğum benüm ehlümdindür ve senüñ va'düñ hüd gerçekdür ve sen hükM idenlerüñ 'ādilrağısın. [144b]/(11)=11/45

va'de (Ar.): Söz verme.

Ve senüñ-içün va'de yeri vardur ki hergiz sen aña hılāf olmazsın itdügüñ 'amelüñ cezāsın bulsañ gerek. [194b]/(10)=20/97

va'de eyle-: Söz vermek.

Allāhü Te'ālā va'de eyledi şunlara ki İmān getürdiler ve eyü 'amel itdiler

anlardan yarlıganmaklık ve ulu şevāb āhiretde uçmaқта. [302a]/(11)=48/29

va‘de eyle-: Söz vermek.

Ve va‘de eylemez anlara illā aldamaқтаdur. [72b]/(4)=4/120

va‘de it-: Söz vermek.

*Ve taḥkīk geldi size ḥucetler-ile Tañriñuzdan ve eger yalanise pes anuñ
üzerinedür anuñ yalanı ve eger gercek olacaқ olursa erişür size va‘de
itdüklerinüñ birisi. [275a]/(8)=40/28*

va‘de kııl-: Söz vermek.

*Ve va‘de eyle anlara ve va‘de kıılmaz anlara şeytān illā bāṭıl nesneleri.
[177b]/(7)=17/64*

va‘de ol-: Söz verilmek.

*Ve hergiz ḥilāf itmez Tañrı va‘desine ve taḥkīk bir gün senüñ ḳatında anlara
‘azāb va‘de olan günlerden biñ yıl gibidür şol şayduğıñuz yıllardan dünyāda.
[204a]/(13)=22/47*

va‘de olin-: Söz verilmek.

*Ve feriştelер ḳarşulayalar anları ve eyideler. Bu ol günüñüzdür ki va‘de
olmurduñuz. [200b]/(12)=21/103*

va‘de yeri: Vaad yeri.

*Ve senüñ-içün va‘de yeri vardur ki hergiz sen aña ḥilāf olmazsın itdüğüñ
‘amelüñ cezāsın bulsañ gerek. [194b]/(10)=20/97*

va‘desi gel-: Vadesi gelmek.

Bedürüstī şān budur ki anuñ va‘desi gelmişdür. [189b]/(11)=19/60-61

*Pes kaçan ki Tañrimuñ va‘desi gele ki kıyāmet ḳopmaқтаdur.
[186b]/(12)=18/63*

va‘deye ḥilāf it-: Vaade karşı çıkmak.

Bedürüstī Allāh va‘deye ḥilāf itmez. [158b]/(14)=13/31

va'deye hilâf kııl-: Vaade karşı çıkmak.

Zîrâ sen va'deye hilâf kıılmazsın. [60a]/(6)=3/194

va'de-gâh (Far.): Vaad yeri, buluşma yeri.

Pes eyle bizümle senüñ ortañda bir va'de-gâh ki hilâf itmeyelüm aña biz ve ne sen bir gayrı yere. [192b]/(14)=20/58

va'delen-:Vadolunmak.

Degüldür bu illâ aşkere cāzūlıkdur ve eger te'hîr idevüz anlardan 'azābı bir nice vaqte degin va'delenmişdür. [142a]/(16)=11/8

va'di (Far.): Vadi.

Gerçeklik Tañrısınüñ va'desini ki Tañrı hilâf itmez va'dine ve illâ kim halkuñ ekserî bilmezler. [238b]/(6)=30/6

vāfir (Ar.): Çok, bol.

Ve dünyede virdük aña vāfir māl ve oğullar ve eyü 'avretler. [173a]/(7)=16/122

vaḥdāniyyet (Ar.):Birlik.

Taḥkîk beyān kılduk vaḥdāniyyet nişānlarını şol cemā'ata ki bilürler ve añlarlar. [98a]/(3)=6/98

vaḥdāniyyetümüze inkār it-: Birliğimizi inkar etmek.

Eger siz bizüm kudretümüz altında olmayayduñuz iy bizüm vaḥdāniyyetümüze inkār idenler! Dönderürdüñüz cānı hulķümdan yene bedene. [315a]/(18)=56/85

vaḥdet (Ar.): Birlik, teklik.

Vaktā ki ḥükme itdük anuñ üzerine ölümü kılağuzlamadı anları Süleymān'uñ vefātı üzerine illâ Ağac Kırdı ki yir-ıdı 'aşāsını ki aña ṭayanmış-idi Süleymān 'aleyhi's-selām vaktā ki düşdi zāhir oldı ki cinn gāyib bilmezlermiş zîrâ eger gayb bilselerdi eglenmezlerdi ḥor idici 'azābda ki Kıuds'i yıkımağdur

*taḥkīk var-ıdı Sebā'nuñ menzillerinde nişāne bizüm vaḥdetümüze iki bāğ-
çeler sağından şolından. [252a]/(8)=34/15*

vaḥī (Ar.): Vahiy.

*Ve olmadı bir ādeme Tañrı Te'ālā söylemek meger vaḥī-le yāḥūz perde
ārdından. [286a]/(18)=42/51*

vāhideten (Ar.): Tek olarak.

*Dileyiser senden Tevrāt ehli ki indüresin anlaruñ üzerine bir kitāb, def' aten
vāhideten. [75a]/(3)=4/153*

vaḥy (Ar.): Bir hükmün Allāh tarafından peygambere bildirilmesi, vahy

*Beni Müsülmān öldür ve beni şālihlere ulaşdurgıl! Bu ğayb ḥaberlerindindür
ki vaḥy iderüz anı saña. [155b]/(16)=12/102*

Tañrı Te'ālā Mūsā'ya vaḥy kıldı, aqđı. [10b]/(15)=2/60

*Eyitdiler. Anuñ-içüñ ki aña vaḥy Cebrāyil getürdi eger Mikāyil getürse-y-di,
īmān getürürdük. [15b]/(9)=2/97*

*Ve vaḥy itdük biz aña biz aña ki elbette sen ḥaber virseñ gerek anlara bu
işlerini. [149b]/(20)=12/15*

vahşet (Ar.): Vahşilik, yabanilik.

*Ol Tañrı şol Tañrıdur ki yaratdı sizi bir nefsdan ve ol nefsdan 'avratını
Havvā'yı eyledi, tā sākin ola meyl idüp, cennetde vahşet itmeye.*

[117a]/(5)=7/189

va'īd (Ar.): Birini iyiliğe ve kötülükten uzaklaştırmak için korkutma.

Murād va'īddür zāimlere tā ki perhīz ideler. [228b]/14)=27/93

vaḳf: Durdurma, alıkoyma.

Haḳkında inmişdür, bi'r-i Rūme'yi alup vaḳf itdükde. [41b]/(6)=2/262

vaḳfe (Ar.): Durma, durulacak yer, Arafat'ta öğle ile akşam namazı arası durarak hacı olma
vazifesi. hacc'ın en mühim noktasıdır.

Hālāyık mecmu 'ısı 'Arafāt'da vaḳfeye tururlardı. [30a]/(18)=2/199

vaḳfeye tur-: Haccın 3 farzından biridir. Kurban bayramı arefesi tüm hacı adaylarının "hacı" olmak için yapmak zorunda oldukları ibadettir.

Vaḳfeye turduḳda Tañrı Te'ālā feriştelere eydür. Baḳuñ benüm bendelerüme, yalıncaḳlar, toz topraḡ içinde benden 'afv isterler. [30a]/(19)=2/199

Müşrikler kaçan ki vaḳfaya tururlardı. İlähî bize deve vir, at vir, koyun vir, kul vir, karavāş vir, māl vir dirlerdi. [30b]/(5)=2/200

vāḳı' (Ar.): Meydana gelen, ortaya çıkan.

Şordı şorucı ol 'azābdan ki vāḳı'dur kime vāḳı' olur deyü. [333b]/(20)=70/1-3
Anıñ-içün dünyāda rüsvāyılık vardur Bedr Ğazāsı'nda olan vāḳı'a gibi. [201b]/(16)=22/8-9

vāḳı' ol-: Meydana çıkmak, ortaya çıkmak.

Bedürüstī anlar gümān içindedürürler kendülere vāḳı' ola 'azāba ve bilmezler gümānlarını. [255a]/(3-4)=34/54

vāḳı'a → vāḳı'.

vāḳt (Ar.): Vakit, zaman.

Ve biş vāḳt namāz yegrekdür Tañruñ ḳatında şevāb yöninden ve yegrekdür ümīz yöninden. [183b]/(12)=18/46

İbrāhīm eytdi. İşüdürler mi sizi ol vāḳt ki çağırasız ya size fāyide iderler mi? [220b]/(6)=26/72

Musā eytdi. Eydür misiz ḥaḳḳıçün size geldügi vāḳt işbu sihr midür diyü? [140a]/(4)=10/77

vāḳt eyle-: Zaman yaratmak.

Ḳādirlerdür yaratmaḳ üzerine anlaruñ mişlini ve anlaruñ-içün vāḳt eyledi 'ömürlerine nihāyet olmaḡa ki gümān yoḳdur. [179b]/(15)=17/99

vāḳt kim: Bir vakit ki,-dığı zaman,-ınca.

Şoñra bileler ‘azābı gördükleri vaqt kim az gunrağdur yolda.

[216b]/(18)=25/41-42

vaqtā: Bir vakit, bir zaman.

*Vaqtā ki Meryem oğlı ‘Īsā meşel uruldı hemān senüñ kavmüñ andan men’
itdiler ya’nī didiler ki vaqtā ki Meryem oğlı ‘Īsā oğul ola Tañrıya.*

[289a]/(11)=43/57

vaqtā ki: Bir vakit ki,-dığı zaman,-ınca.

*Eyyüb’i şol vaqtā ki nidā itdi Tañrıya. Bedürtüstī beni belā dutdı ve sen
esirgeyicilerüñ esirgecirekisin. [199b]/(16)=21/83*

vaqt-ı gāzā: Savaş zamanı.

*Vaqt-ı gāzāda itmeyüp oturacağ olursañuz, vaqt olur düşmen gele, üzerüñüze
gālib ola. [32b]=2/216*

vaqt-ı ma’lūm: Bilinen vakit, kıyamet günü.

Ya’nī ana rahminde vaqt-ı ma’lūma degin. [342a]/(3)=77/21-22

Ve helāk itmedük bir küyi illā ve anıñ-üçün bir vaqt-i ma’lūma dağı qalmaz.

[163a]/(8)=15/5

vaqt-i ma’lūma kal-: Belirli zamana kalmak.

Ve helāk itmedük bir küyi illā ve anıñ-üçün bir vaqt-i ma’lūma dağı qalmaz.

[163a]/(8)=15/5

vaqtī (Ar.): Bir vakit, bir zaman.

Ve añ ol vaqtī ki didük firiştelere ki secde idüñ Ādem’e. [177a]/(18)=17/61

vaqtsuz: Zamansız.

*Orada, ya’nī Meryem’üñ qatında vaqtsuz yemişler gördükde ‘du‘ā itdi,
Zekerıyyā Tañrısına eyitdi. İy Tañrum! Bağışla baña senüñ hazretüñden, pāk
zürriyeti. [48a]/(4)=3/38*

vālideyn (Ar.): Anne ile baba, evebeyn.

Yaķınraķ ola vālideyne ŧefķatde. [185b]/(12)=18/81

vallah → **vallāhi**.

vallāhi, vallah (Ar.): Allāh için, Allāh hakkı için.

Bir nice kiŧi Medīne yoħsullarından eyitdiler. Nice yaraĝ idelüm, vallāhi zādumuz yoķ. [29b]/(3)=2/195

İlā fıķıhda oldur kim bir kiŧi ‘avratına. Vallah ben saña yaķlaşmayam dört ay diye. [34b]/(1)=2/226

v’allāhi: Allāh’a and olsun ki.

‘Āmir didi ki. V’allāhi Muħammed gerķekdür. [129b]/(18)=9/74

va’llāhü: Allāh’a and olsun ki.

‘Andelīb, ħammām; va’llāhü a’lem. [349b]/(7)=89/1

var: 1. Var.

Ve yiter bu, zāhir günāh olmaĝa, ya’nī bundan daĝı zāhir günāh var mı?

[66a]/(15)=4/49

2.Varlık, mevcudiyet.

Eyit yā Muħammed ki her kiŧi iŧler ŧabī‘atinde varına göre anuñ ki bünyādı eyülikle urulupdur andan eyülük gelür ve anuñ ki yamanlıĝa urulupdur yamanlıķ gelür. [178b]/(16)=17/84

var-: Varmak, ulaşmak.

Peyĝāmbere ‘Ammār’ı ŧaldı. Var gör ne söyleŧürler? [128b]/(18)=9/65

varan: Varan, ulaşan.

Ve ilerü varanlar evvel gelenlerdür hicret nuŧrete muħācirlerden ve enŧār’dan. [132a]/(10)=9/99

varıcı: Varan, ulaşan.

Öĝürdi varıcılardur uçmaĝa ol ŧāyife muķarreblerdür. [313b]/(17)=56/10-11

vāra vāra (Ar.): Gitgide, gittikçe.

Zīrā didiler ki. Ya Rasūla ‘llāh! Niçün bu evvel incecük olur, vāra vāra bedr olur, vāra vāra girü incelür? [28b]/(11)=2/189

varış: Varma.

Allāh nehy itmez sizi şol kāfirlerdenki ceng itmedi sizünle dünyede ve çıkarmadılar sizi evlerünüzden anlaruñla varış geliş itmekden ve anlaruñ-ile ‘ahd-ı vefā itmekden. [323a]/(2)=60/8

vāriş (Ar.): Mirasçı, kendisine miras düşen.

İy niçe helāk itdük küylerden ki görmeze urdılar Tañruñ ni‘metini ol ħarābe menāzil meskenleridür anlaruñ anlardan şoñra mesken olmadı kimesne anda ħarār itmedi meger az Mūsāfir gibi ki ħarār ide bir gün ya daħı az ve biz vāriş olduk anlara gitdiler. [232b]/(9)=28/58

Ve oğlanuñ vārişi üzerine daħı eyledür, ya‘nī ata ħükmi gibidür. [35b]/(20)=2/233

varlık: Var olmak, varlık.

Ya ‘nī Qur‘ān bizüm birlügümüzü kıyāmet varlığın söyler. [342b]/(12)=78/2-3

varmak: Varmai ulaşma.

Ve didiler şunlar ki tābi‘ oldılar. Eger bize bir kerre daħı dünyaya varmak olaydı, pes biz daħı anlardan bizarduk, nice ki anlar bizden bezdiler bugün. [25a]/(8)=2/167

varmaklık: Varma, ulaşma.

Ṭaleb itmezler andan biryere daħı varmaκlığı. [187a]/(1)=18/107-108

vaşf (Ar.): Nitelik, vasıf.

Yardım ṭaleb olınmışdur şunun üzerine ki vaşf idersiz. [201a]/(9)=21/112

vaşf eyle-: Övmek, vasf etmek.

Bi’smi’ llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm vaqtā ki Ḳurayş, Peygāmbere, yā Muḥammed Tañruñı bize vaşf eyle, didilerse bu süre endi. [357b]/(13)=112/1

vaşfa gel-: Övgüye layık olmak, övgüye sığmak.

Geldi anlara Peygamberleri dürlü mu'cizāt-ile ki vaşfa gelmez.

[160a]/(13)=14/9

vaşf it-: Övmek, vasf etmek.

Biz yeg bilürüz şunu ki vaşf iderler anlar. [209b]/(1)=23/96

vaşıflu: Nitelikli, vasıflı.

Sizüñ bu vaşıflu Allāh ma'būduñuzdur. [98a]/(20)=6/102

vāşıta (Ar.): Aracı, araya giren.

Ve Allāh Mūsā'ya söyledi, vāşıtasuz. [76a]/(5)=4/164

vaşī (Ar.): Geniş, bol.

Ve kōrkşun şunlar ki, eger terk itselerdi kendüler şoñra, uvacuk oğlancuklar, kōrkşarlardı anlaruñ üzerlerine ve kōrkşunlar Tañrıdan vaşīler ve disünler eyü muhkem sözler. [61b]/(6)=4/9

vāsi'l-fazl: Keremi bol.

Ve Allāh vāsi'l-fazldur, ya'nī fazlı ve keremi boldur, bllür kime virüp kimden alacağın ve kime az virüp, kime çok virmelüdür. [83b]/(16)=5/54

vāsi'ü'l-cūd: Keremi sonsuz.

Bedürüstī Allāh Te'ālā vāsi'ü'l-cüddur, keremīñüñ nihāyeti yoğdur. [18b]/(13)=2/115

vāsi'ü'l-fazl: Keremi bol.

Ve Allāh vāsi'ü'l-fazldur, [42a]/(21)=2/268

vaşıyyet (Ar.): Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey, vasiyet.

Vaşıyyetden şoñra ki vaşıyyet olundı anuñ-la ya borc ödedükden şoñra ziyān idici olmaduğı halde ol vaşıyyet, ya'nī şülüşden artuk olmaya. [62a]/(13)=4/12

vaşıyyet it-: Vasiyet etmek.

Vaşıyyet itdi baña namāz-ile zekāt-ile ya'nī pāklilikile. [188a]/(18)=19/31

Ve tahkīk vaşıyyet itdük, ya'nī buyurduk anlara ki kitāb virildiler ve size, ümmet-i Muhammed, ki Allāhdan kōrkuñ. [73a]/(18)=4/131

vaşıyyet kıl-: Vasiyet etmek.

Oldur ki vaşıyyet kıldı size Tañriñuz anuñla, ola kim 'aql-ıla fikr idesiz.

[102b]/(17)=6/151

vaşıyyetleş-: Karşılıklı vasiyet etmek.

Andan şoñra şunlardan oldı kim ĩmān getürdiler ve şabrile vaşıyyetleşdiler tã'at üzerine ve esirgemeki-le vaşıyyetleşdiler. [352b]/(5)=90/17-18

vañan (Ar.): Yurt.

Kañan ki döneler vañanlarına umaram ki yine döneler bizden yaña.

[153a]/(13)=12/62

vañan dut-: Yurt edinmek.

Ve añ şol vaqtā, ki yā Muhammed, kim didi seni besleyen Tañruñ feriştelere kim yer yüzinde vañan dutmuşlar-idi. [7a]/(16)=2/30

vañan it-: Yurt edinmek.

Ya dünyāda 'azābdur ölmek ve esİR olmak ve mālī yağmalatmağ ve celāyı vañan itmek gibi. [190a]/(18)=19/75

vāy (Far.): Yazık, yazıklar olsun.

Sāre eyitdi: Vāy beni toğurur mıyam ben hāl bu ki ben 'acūzem.

[146a]/(17)=11/72

Pes görürsin günāhkārlar şundan ki ol kitāb içinde ve eydürler ki. Ey vāy bize! Nedür bu kitābuñ hāli ki ne küçük günāh kōr ve ne büyük illā şayar anı tã gülümsimegi bile şayar. [183b]/(20)=18/49

va'z (Ar.): Dini öğüt.

Ve bu Kūr'ān mübārek va'zdur. [198b]/(2)=21/50

vaz' it-: Dini öğütte bulunmak.

Ve çıkmaz yemişler bir yemiş den kaplarından ve hām-ile olmaz bir 'avret ve hamlin vaz' itmez illā anuñ 'ilmī-le ider. [281a]/(15)=41/47

vaz: Vaz geçme.

Eyitdiler. Eger sözüñden vaz gelmezseñ iy Nūh elbette taşlananlardan olursın. [221a]/(21)=26/116

vāz geç-: Vaz geçmek.

Vāz geçdi Allāh şundan ki geçdi. [87b]/(1)=5/95

vaz gel-: Vaz geçmek.

Eyitdiler. Eger siz vaz gelmezseñ iy Lūṭ elbette çıkarılmışlardan olursın. [222b]/(9)=26/167

vāzıh (Ar.): Açık, belli.

Ve tahkīk geldi anlara peygamberlerümüz, vāzıh hūccetler-ile. [81a]/(12)=5/32

vāzıh hūccet: Açık delil.

Pes geldiler vāzıh hūccetler-ile anlar imān getirür olmadılar. [139b]/(19)=10/74

vāzıh hūccetler-ile gel-: Açık delillerle gelmek.

Pes geldiler vāzıh hūccetler-ile anlar imān getirür olmadılar. [139b]/(19)=10/74

vāzıh ol-: Açık olmak.

Diler misiz ki idesiz Tañrı-çun, kendü üzerüñüze bir hūccet ki vāzıh ola. [74b]/(3)=4/144

ve: Ve.

Ancılayındur kāfirlerüñ cezāsı, ya'nı öldüreler anları, hilde ve haremde. [29a]/(10)=2/191

vebāl (Ar.): Kötü akıbet, günāh.

Gör, yā Muḥammed, nice yalan söylediler, nefsleri üzerine döndi vebāli.

[91b]/(21)=6/24

*Eyit yā Muḥammed eger ben azasrsam bedürüstī azduğumuñ vebāli benüm
üzerümedür ve eger oñarsam şunuñla oñaram ki baña Tañrum vahy itdi anı.*

[254b]/(10)=34/50

vebālin çek-: Günahını çekmek.

Ve bir nefs bir nefstüñ vebālin çekmez. [174b]/(5)=17/15

vech (Ar.): 1. Yüz, çehre.

*Ve anuñ ol vaqtā ki Tañrı ḥalīfeler kıldı mülke, Nūḥ kavminden şoñra ve
arturđı ize gövdede, tamam vech-ile, kimüñ boyı yüz olurđı.*

[108b]/(5)=7/69

2. Sebep.

*Yoğdur illā şunlaruñ üzerine vardur ki ḥalkā zulm iderler ve azarlar yer
yüzinde vechsüz yere. [285b]/(12)=42/42*

*Ammā evlā vech ol-durur kim, bu āyet kargış, ya'nī ilenc şüretinde
gelmişdür, diyevüz. [4a]/(5)=2/7*

vefā (Ar.): Vefa.

Vefā her nesnede ki meşrū'ola ḥayrludur ve yegrekdür serencām yöninden.

[175b]/(12)=17/35

vefā eyle-: Vefa etmek.

Vefā eyleñ benüm 'ahduma, vefā kılam sizüñ 'ahduñuza. [8b]/(5)=2/40

vefa göster-: Vefa göstermek.

Zīrā elestü maḳāmında 'ahd idüp dururlardı, hiç vefa göstermediler.

[110b]/(9)=7/102

vefā it-: Vefa etmek.

Ve şunlardır ki 'ahdlerine vefâ itdiler, kaçan kim 'ahd itdiler muhkem, ya Tañrı hazreti-le, ya bir müsülmân-ile dañı. [26a]/(19)=2/177

vefâ kııl-: Vefa etmek, vefa göstermek.

Ve şunu ki infâk idersiz mâluñuzdan, yâñuz nezr itdüñüz, nezr itmeklik ki anda vefâ kıılırsız, bedürüstî anı Allâh bilür, zâyî' kıılmaz. [42b]/(4)=2/270

vefât (Ar.): Vefat, ölüm.

Vaqtâ ki hüküm itdük anuñ üzerine ölümü kulaguzlamadı anları Süleymân 'uñ vefâtı üzerine illâ Ağac Kırdı ki yir-ıdı 'aşâsını ki aña tayanmış-idi Süleymân 'aleyhi's-selâm vaqtâ ki düşdi zâhir oldı ki cinn gâyb bilmezlermiş zîrâ eger gâyb bilselerdi eglenmezlerdi ñor idici 'azâbda ki Kıuds'i yıkmakdur tañkîk var-ıdı Sebâ'nuñ menzillerinde nişâne bizüm vañdetümüze iki bâğ-çeler şağından şolından. [252a]/(3)=34/14

vekîl (Ar.): Birinin işini görmesi için yerine bakan kmise, vekil.

Gördüñ mi şunu ki Tañrısını hevâsın eyledi ya sen mi olursın anuñ üzerine vekîl hidâyet-içün elüñde ola hidâyeti ya şanur mısın ki bedürüstî anlarıñ ekşerî işidürler [216b]/(20)=25/44

Allâh yaradıcısıdur her nesnenüñ ve ol her nesne üzerine vekîldür ya'nî bekcî. [272b]/(6)=39/62

velâkin (Ar.): Amma, fakat.

Velâkin münâfiqlar bilmezler. [326a]/(9)=63/8

veled (Ar.): Çocuk.

Ve Allâh bilür şunu ki her dişi götürür ve şunu ki rahmler azaldur veled bir olsa ve anı ki rahmler arturur veled ikiz olsa ya dört olsa ya götürmek tokuz aydan geçüp iki yıla sürse. [157a]/(2)=13/8

Ve Allâh bilür şunu ki her dişi götürür ve şunu ki rahmler azaldur veled bir olsa ve anı ki rahmler arturur veled ikiz olsa ya dört olsa ya götürmek tokuz

aydan geçüp iki yıla sürse. [157a]/(2)=13/8

veledlerin depele-: Çocuklarını öldürmek.

Ve ol şirk bezendügi gibi, bezedi çoklar müşriklerden, veledlerin depelemegi, şerikleri şanemlerden ya şanemlerine hizmet idenlerden ki şeyâtinden.

[101a]/(15)=6/137

velî (Ar.): 1. Amma, lakin.

Ve anlardan şol vardur ki kulağ ururlar saña velî îmân getürmezler.

[138a]/(5)=10/42

2.Sahip, veli.

Allâh hüz velîdür tapmağa evlâdur ve ol dirildür ölülerini ve ol her nesne üzerine kâdirdür. [283a]/(18)=42/9

Pes şol ki 'afv oluñdı anuñ-içüñ karındaşından bir nesne, vardur aña, kim hoşluğ-ile talep ide diyeti, maqtûlden ötürü, dâhı vardur kâtile ki, diyeti edâ ide velîye, luğf-ile. [26b]/(11)=2/178

Ol, ya'nî velî dilerse kışâş idüp dilerse diyet alup dilerse 'afv itmek, tahtîfdür, Tañrıñuz hazretinden ve rahmet ve esirgemekdür. [26b]/(11)=2/178

velîd (Ar.): Köle, kul.

Bedürüstî ol velîd fikr itdi ve taşavvur itdi ki Muhammed 'aleyhi's-selâm câzûdur. [338b]/(10)=74/18

verâ (Ar.): Halk, mahluk,alem.

İş temâm olduğı vakt ki tamû ehli tamûya, verâ uçmağ ehli uçmağa vara ve anlar hergiz çıkmaya. [188b]/(12)=19/39

verese (Ar.): Mirasçılar.

Pes her kim ki korkarsa vaşyyet idenden hayf itmegini hañâ-y-ıla ya 'amd-ile, şülüşden ekşer vaşyyet eylese, pes işlâh eylese veresenüñ vaşyyeti şülüşe indürüp, pes günâh yokdur anuñ üzeirine aşlâ. [27a]/(10)=2/182

Ya 'nī bilürler ki kendüler olduḡda vereşeye alur, almasun diyü öldürürler.

[101a]/(17)=6/137

veşile (Ar.): Vasıta, sebep, vesile.

veşile ol-: Vesile olmak.

Veşile ol oyundur ki yedi kez uzuladı ve yedincisi erkek oldu, anı putlarına

boğazlarlar-idi. [88a]/(11)=5/103

vesvese (Ar.): Kuruntu, şüphe.

Pes vesvese eyledi ol ikisine şeytān tā göstere anlara ve şunu ki örtilmişdi

anlardan, ol ikisinin 'avretlerinden. [104b]/(20)=7/20

vesvese it-: Şüphe etmek.

Ve tahı şeytānlar vesvese iderler dostlarına, tā sizüñ-le ceng ideler.

[99b]/(15-16)=6/121

vesvese ıl-: Şüphe etmek.

ureyş'den geldiler ki tavāf ideler, şeytān bunlara vesvese ıldı, Tañrı

bunları bakır eyledi. [24a]/(9)=2/158

vesveselerine uy-: Şüphelerine uymak.

İy şunlar ki İmān getürdiler uymañ vesveselerine şeytAnuñ ve şol ki

şeytAnuñ vesvesesine uyar. [211b]/(2)=24/21

vey (Far.): Ey.

Ve şabāhladılar ārūn 'uñ yerin temennī idenler dön eydürler ki. Vey saña ki

düşer rız kime dilerse ularlından ve az ider kime dilerse eger Tañrı bize

kerem ılmayaydı İmān-ile bizi de bile yire geçürürdi bilmez misin ki kāfirler

felāh bulmazlar? [234a]/(7)=28/82

veyl (Ar.): Yazık.

Veyl ol günde inanmayanlar-içün dür Vaḡdāniyyet'e. [342b]/(4)=77/47

veyl hāşıl ol-: Yazık olmak.

Ve size veyl hāşıl olur şundan ki vaşf idersiz. [197a]/(6)=21/18

vezîr (Ar.): Valili.

*Ve taḥkîk Mūsā'ya Tevrāt'ı ve bilesince qardaşı Hārūn'ı vezîr eyledük.
[216b]/(3)=25/35*

vezîr eyle-: Vali yapmak.

*Eyitdi. İy Tañrum gönlümi giyik eyle ve āsān eyle baña işümi ve cez düğümi
dilümden tā añlayalar sözümi ve baña vezîr eyle ehlümden Hārūn'ı ki
qardaşum ki 31 muḥkem eyle anuñ-ile kuvvetümi. [191b]/(16)=20/29*

vi → vü.

vilāyet (Ar.): İl, vilayet.

*Ve yine ancılayın göndermedük senden öñdün bir vilāyete bir peygamberi.
[287b]/(5)=43/23*

vilāyetinden çık-: Vilayetinden çıkmak.

*Daḥı haber gönderdi anlara ki varuram leşker getirürem Kayşar'dan
Muḥammed'i vilāyetinden çıkaruram didi. [132b]/(17)=9/107*

vilāyetlerini aç-: Vilayetlerini açmak.

*Tîz ola ki gösterevüz anlara kudretümüz nişānlarını eṭrāfda eller vilāyetler
iḳlîmler açmaq gibi ve kendü nefslerinde gösterürüz kudretümüz nişānlarını
'aḳl-ı sulṭānî beden vilāyetlerini açmaq tā zāhir ola anlara ki bedürüstî Qur'ān
ḥaḳḳdur Muḥammed anı kendüden düzmedi. [282b]/(14)=42/53*

vildān (Ar.): Yeni doğmuş çocuk.

Vildānı görür ve çimenlerini, çiçeklerini seyr ider. [349b]/(5)=89/1

vir: Vermek, göndermek.

*Pes sen ögüt vir Qur'ān'-ile şuña ki qorqar benüm 'azābumdan yarın kıyāmet
güninde. [305a]/(13)=50/45*

viren. Veren, gönderen.

*Ancılayın müsaḥḥar itdük ol develeri size ol kim şükr idestüz bu ni‘meti viren
Tañrıya. [203b]/(5)=22/36*

viribi-, virübi-: Göndermek, irsal etmek.

Taḥkīk viribdük Nūḥ’ı kendi kavmine. [143a]/(17)=11/25

Dutuñ şunu ki size virib-idük, kuvvet-ile ve işidüñ. [15a]/(13)=2/93

*Andan şoñra anı virübidük Yedi tamū’ya ki yedi kat yerededür.
[353b]/(16)=95/5*

viribiñ-: Gönderilmek, irsal edilmek.

*Ve eger korḳarsañuz, aralarına düşmenlik düşe diyü, viribiñ bir eyü ādem er
ehlinden ve bir eyü ādem ‘avrat ehlinden. [64b]/(19)=4/35*

virici: Veren, gönderen.

*Bedürüstī Allāh her nesne üzerine cezā idici oldı, ya’nī ‘ıvaż virici oldı.
[69a]/(19)=4/86*

virübi-→ viribi-.

virül-: Verilmek.

*Eyitdi rāstī ben virüldüm anı ‘ilm üzerine ki bende vardur Tañrı eydür. Belki
ol ni‘met belādur anlara illā kim ekşerī bilmezler ki serencāmı nedür?
[272a]/(2)=39/49*

vezāret (Ar.): Vezirlik.

*Murād Āşaf bin Berḥıyā’dur ki Süleymān’uñ Milki’ni ḥātemile-idi ve anuñ
vezāretile-idi. [226a]/(2)=27/40*

vizr (Ar.): Günah, suç, yük.

Ve indürdük senden şol vizrüñi ki belüñi bükdü’-ıdı. [353b]/(7)=94/2-3

vü, vi (Far.): Ve.

*Āgāh oluñ iy baña ābā vü ecdāduñ dīnini terk itdüñ diyenler ki ol (15) rüşen
ziyāndur. [269b]/(14)=39/15*

Ölürüz vi dirilürüz ve biz yine kopar degültüz. [207a]/(19)=23/37

vücūd (Ar.): Bulunma, varlık.

Didi añā: Viregelüñ vücūda ve çıkaruñ sizde ne varise yağmurdan ve otdan.

[279a]/(1)=41/11

vücūda gel-: Meydana gelmek, doğmak.

Sebeb-i nüzūli oldur ki, ‘Ākıb ve Seyyid-i Necran peygambere ‘aleyhi’s-selām eyitdiler. Hiç gördüñ mi bir maḥlūkı ki atasuz vücūda geldi?

[18b]/(21)=2/117

vücūdı getürücü: Yaratan, meydana getiren.

‘Ādemden vücūdı getürücü Tañrı Qur’ân’ı bildürdi. [311b]/(15)=55/1-2

vüdd (Ar.): Dostluk.

Ve eyitdiler. Elbette komañ putlaruñuz elbette terk itmeñ Vüdd’i ve ne Süvā‘ı ve ne Yegüş’ı ve Ye‘ūk’ı ve Nesr’i. [335b]/(10)=71/23

Y

yā (Ar.): Ey.

Eyit yā Muḥammed. Dirilüñ zīrā sizüñ varacağüñuz ṭamūdur.

[161b]/(10)=14/30

ya (Far.): Yahut, veya.

İllā didiler ki cāzūdur ya mecnūndur. [306b]/(10)=51/52

yap: Yapmak.

Ve Fir‘avn eyitdi. İy Hāmān yap bentüm-içün bir kösk ola kim ben erişem yollara gökler yollarına pes baḳam Mūsā’nuñ Tañrısı’na ve taḥkīk ben anı yalancı zann iderin. [275b]/(8)=40/36-37

yaban: Issız kır, ova.

Ve azdı anlardan şol ki iftirā itdilerdi hep yabanda ḳaldı şunlar ki kāfir oldılar ve men‘ itdiler ḥalkı Tañrı yolundan. [170b]/(19)=16/88

yādigār (Far.): Hatıra, yadigar.

Ve hem muhlışam didüğüme burhān ve delīl gösterüp bu azacuk ‘ömr içinde, inşā‘allāhu, bir hayr yādigār kılam. [1b]/(9)=1

yad (Far.): Yabancı.

Tanıklık ara yirüñüzde kaçan ki hāzır ola ölüm, sizden birüñüze, vaşıyyet vaqtinde ‘adl eyesidür sizden, ya‘nī akāribden, ya iki dahı ki yadlardan olalar eger siz seferde-y-iseñüz, ki size ölüm muşībeti yitişe. [88b]/(7)=5/106

yağ: Yağ.

Ve şıgırdan koyundan harām itdük üzerlerine, iç yağların anlaruñ illā şol yağ degül ki arqaları götüre, yāhuz kığılu bağırsağı götüre, ya şol yağ ki kemüg-ile qarışdı. [102a]/(15)=6/146

Ve azacuk ser-māy-ile geldükyüñ gibi yağ gibi kurut gibi. [154b]/(20)=12/88

yağ-: Yağmak.

Yine yerden çıkmak ya‘nī haşr gerek ki yağmur yağa ādem şehveti gibi kırk gün anuñ-la et, süñük tamarlar yine bite. [304a]/(6)=50/9-11

yağdır→ yağdur-

yağdur-: Yağdırmak.

Andan soñra helāk itdük kalanın ve yağdurduq üzerlerine yağmur ki taşdandur. [222b]/(14)=26/173

Ve yağdırduk anlaruñ üzerine [226b]/(21)=27/58

yağdırmak → yağdurmak.

yağdurmak, yağdırmak: Yağdırma.

Ya emīn olduñuz mı şundan ki gökde hükmi revāndur, sizüñ üzerüñüze taş yağdurmağdan? [330b]/(10)=67/17

Nice helāk itdük gökden taş yağdırmağıle. [129b]/(2)=9/70

yağma: Yağma.

Ve şabāhın düşmān başup yağma idici atlar haqq-ıçün. [355a]/(14)=100/1-6

yağmalat-: Yağmalatmak.

Ya dünyāda ‘azābdur ölmek ve esİR olmak ve mālī yağmalatmaq ve celāyı vaṭan itmek gibi. [190a]/(18)=19/75

yağmur: Yağmur.

Yağmur didügi Kur‘āndur ki Cebrāyil, peygambere getürdi ‘aleyhime’s-selam. [5a]/(21)=2/19

yağrın: Sırt, sırtın yukarı kısmı.

Atları yalında şaru dülbendleri var-idi, uçları yağrınlarında. [54b]/(8)=3/125

yağşı: İyi, güzel.

Biz yağşı bilürüz şunu ki diñlerler anı. [176a]/(15)=17/46

yahūd → yahūdī.

yahūdī: Yahudi, Hz. Yakub’u soyundan gelen Yehuda soyundan gelenler.

Ve didiler ki. Yahūdī oluñ, ya naşrānī oluñ tā ki toğru yola giresiz. [21a]/(3)=2/135

Dost idinmeñ yahūd ve naşārayı ki anlaruñ ba‘zı, ba‘zınuñ dostlarıdır. [83a]/(19)=5/51

yahūdī ol-: Yahudi olmak.

Ve didiler. Hergiz cennete girmez, meger şol ki yahūdī ola ya naşrānī ola. [18a]/(3)=2/111

Pes virdük şunlara ki ĩmān getürdiler ecrlerini ve çoğı anlardan Yahūdī ve Naşrānī olup fāsık oldılar. [317b]/(20)=57/27

yahūdīlik: Yahudilik.

Pes vaqtā ki Haqq’dan añıldılar Tañrı Te‘ālā anlaruñ gönüllerini aldı Yahūdīlik-ile ve Allāhü Te‘ālā kulaguzlamaz fāsık kavmi. [324a]/(4)=61/5

Ve dilerler ki ĩslām-ile yahūdīlik arasında bir yol dutalar. [74b]/(18)=4/150-

yahūdiyye: Yahudi kadın.

Helāl degüldür saña ‘avretler tokuz’dan soñra ve ne anları tebdīl itmeñ ğayrı ‘avretlere ya‘nī anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl itmeñ ğayrı ‘avretlere ya‘nī anları ki mü’minlerdür Tersālar’a tebdīl itmeñ helāl degüldür tā ki Tersālar mü’minlere analar olmayalar ve eger ‘acebe getirürse seni anlaruñ hüsünleri meger şol Yehūdiyyeler Naşrāniyyeler vardur ki anları mālīñla şatun alduñ [249a]/(21)=33/52

yāhūz: Veya, ya da, yahut.

Degüldür cezāsı, şunuñ kim buñı işleye sizden, ya‘nī kitābuñ ba‘zına inana, yāhūz fidye vire, dahı ba‘zına inanmaya illā horlıkdur dünya dirliğinde. [14a]/(11)=2/85

Peygamber kim sizdindür, ya‘nī ‘Arabdan, yāhūz sizüñ gibi ādem oğlanı. [23a]/(16)=2/151

yaķ-: Yakmak.

Olmadı anuñ kavminüñ cevābı illā dimeklik kim öldürüñ anı ya yaķuñ anı pes kırtardı Tañrı anı oddan. [235b]/(17)=29/24

yaķala-: Yakalamak.

Eger beni kırsañ kıyāmet günine degin elbette yaķalayısaram anuñ zürriyyetin illā az kırtıla benüm kaynağumdan. [177b]/(1)=17/62

yaķıcı: Yakan.

Ve yaraķladuķ kāfir olanlar-çun anlardan, ciger yaķıcı ‘azābı. [75b]/(13)=4/160-161

ya‘ķıl:

Anda günāh yoķdur ve ne anlar ol şerābdan lā ya‘ķıl olurlar. [262b]/(2)=37/47

yaqın: Yakın.

Dağı haber oldu, bindiler Ebū Cehl bileydi, nice serverler dağı bile, biñe yaqın vardı. [118a]/(20)=8/5

yaqın gel-: Yakına gelmek.

Qıyāmet yaqın geldükde, Tañrı Te‘ālā güneşi mağribden toğdurısar, tā ma‘lūm ola kim maşrıqdan ve mağribden getüren ol bir Tañrı-y-imiş. [40b]/(2)=2/258

yaqın ol-: Yakın olmak.

Ve yaqın olmañ işbu ağaca. [104b]/(19)=7/19

yaqın eyle-: Yaklaştırmak.

Tapmazuz anlara ya‘nī putlara ya ‘Uzeyra’ya ‘İsā’ya ya melāyikeye ya gayrıya illā bizi yaqın itmek-içün Tañrıya yaqın eylemek. [268b]/(13)=39/3

yaqın gör-: Yakın bilmek, yakın görmek.

Bedürüstī anlar anı ırağ görürler ve biz anı yaqın görürüz. [334a]/(4)=70/7

yaqınırağ: Daha yakın.

Anlar küfre yaqınırağdur ol gün, andan ki İmāna yaqın olalar. [57b]/(19)=3/166-167

Bu didüğümüz, zaħmet olmayacağūñ eñ yaqınırağıdur. [61a]/(3)=4/3

yaqınırağ ol-: Daha yakın olmak.

Yaqınırağ ola vālideyne şefkatde. [185b]/(12)=18/81

yaqışdur-: Yakıştırmak.

Ve cinnī Tañrıya şerikler eylediler, ħal bu ki anları Allāh yaratdı ve düzdiler Tañrıya oğullar ve kızlar, bilmedin, nice ki yahūd Üzeyr’i düzdiler, naşārā Mesīh’i yaqışdurdılar, Qureyş. Melekler benātüllahdur didiler, cehillerinden. [98a]/(14)=6/100

yaqışık: Uygun.

Eyitdiler şunlar ki kâfir oldılar anlara ki îmân getürdiler. İki bölüğün kaçkısı hayırludur makâmda ve yakışıkludur işretde? [190a]/(13)=19/73

yağın (Ar.): Sağlam, iyi bilgi.

Tañrı ol Tañrıdur veķâr itdürdi mü'minlerüñ gönline tā ziyāde olalar yağın yöninden yağınlarla bile. [299b]/(17)=48/4

yağın bil-: İyi bilmek.

Tā yağın bileler ehl-i kitāb ki Muḥammed gerçek söyler. [339a]/(3)=74/31

Ve göre müşrikler tamūyı ve yağın bileler ki bedürüstî anlar aña giricilerdür. [184a]/(11)=18/53

yağlaş-: Yaklaşmak.

Ve kaçan ki yüklü develer ki toğurmağa yağlaşa şalıvirile. [345a]/(13)=81/4

Bedürüstî kavm beni elbette gördiler ve yağlaşdılar ki beni öldürelər. [113b]/(9)=7/150

İlā fıkhda oldur kim bir kişi 'avratına. Vallah ben saña yağlaşmayam dört ay diye. [34b]/(2)=2/226

yağlaşdur-: Yaklaştırmak.

Meger şunu yağlaşdurur ki îmân getürdi ve eyü 'amel işledi. [253b]/(9)=34/37

yākūt (Ar.): Yakut, değerli süs taşı.

Tahtlar üzerinde toğunmuşdur altundan muraşsa'olmuşlardur inci'-ile yākūtdan. [313b]/(20)=56/15-16

Güyā ki anlar yākūtdur şafāda cilāda ve mercāndur rengde. [313a]/(8)=55/58

yal: 1. Hayvan için hazırlanan yiyecek.

Ve eger bir uğurdan cem' olsalar yaratmağa anı ve eger bir siñek ol bütlerden nesne kapsa ağızlarına sürülen yaldan ol bütler anı ol siñegün elinden alımaz.

[205b]/(11)=22/73

2. Boyun, gerdan.

Atları yalında şaru dülbendleri var-idi, uçları yağrınlarında. [54b]/(8)=3/125

yalabı-: Parlamak, parıldamak.

Pes taḥkīk gördüñüz siz ölümü, kılıç yalabırken ve siz göre-ṭurursız.

[55b]/(8)=3/143

yalan: Yalan.

Ve kim zālīmraḥdur şundan ki üzerine yalan çıkardı ḥāl budur ki da‘vet olunur İslām Dīnine ve Tañrı ḳulağuzlamaz kāfirleri. [324a]/(11)=61/7

yalan and: Yalan yemin.

Helāk iderler kendülerin yalan andile. [127a]/(13)=9/42

yalan and iç-: Yalan yemin etmek.

şol kim yaramazlık işler, ya zulm ider nefesine Ta‘me gibi ki yalan and içdi, andan şoñra Allāhdan mağfıret taleb eyleye, Tañrıyı gaḫūr raḫīm bulur.

[71b]/(19)=4/110

yalan çıkar-: Yalancı olduğunu söylemek, yalanlamak.

Tañrı ḫaḳḳıçün ki şorılısarsız şundan ki yalan çıkardıñuzdı Allāh’ı.

[168b]/(8)=16/56

Ve lākin şunlar ki kāfir oldılar Tañrı üzerine yalan çıkarurlar.

[88a]/(18)=5/103

yalan didür-: Yalan söyletmek.

Ne nesnedür saña yalan didüren ḳıyāmete bunuñ gibi keremlerini gördükden şoñra? [353b]/(18)=95/7

yalan dīr: Yalan din, hak olmayan din.

Pes yā Muḫammed, ḳo beni Ḳur‘ān’a yalan dīnleri-le. [332a]/(21)=68/44

yalan dinleyic: Yalan dinleyen.

Ve şunlardan ki yahūd oldılar, yalan dinleyiciler vardur, dinleyicilerdür bir

ğayrı t̄āyife-y-içün ki gelmediler saña. [82a]/(1)=5/41

yalan di-: Yalan söylemek.

Qatı ‘azāb ol gün Qur’ān yalan diyenler-içündür. [346a]/(17)=83/10-11

yalan düz-: Yalan yazmak.

Bedürüstī şunlar ki yalan düzerler Allāh üzerine ber-hūr-dār olmazlar.

[172b]/(17)=16/116

Bedürüstī yalan düzer şunlar ki ĩmān getürmezler Tañrınıñ āyetlerine ve ol t̄āyife şol yalancılardur. [172a]/(7)=16/105

yalan kan: Sahte kan.

Ve Yūsuf’uñ gōñlegi üzerinde yalan kan getürdiler. [150a]/(7)=12/18

yalan ol-: Yalan olmak.

Eyit yā Muhammed getürüñ on ancılayın süre ki yalan ola ve kığıruñ kimi dilerseñüz Allāhdan ğayrı eger gerçekiseñüz. [142b]/(9)=11/13

yalan sez-: Yalanı hissetmek, yalanı sezmek.

Pes and içeler Allāh’a, eger anlarda yalan sezerseñüz, ki bu andumuz-ile şatun almazuz dünyā meta’ını ve eger qavmümüz dağı olursa ve gizlemeüz Tañrı şanuklığını. [88b]/(10)=5/106

yalan söyle-: Yalan söylemek.

Ulu oldı ol kelecı ki çıkar āğızlarından anlaruñ söylemezler illā yalan söylerler. [180b]/(12)=18/5

yalan söyleyi bil-: Yalan söyleyebilmek.

Pes korq anlardan! Allāh kırsun anları niçe yalan söyleyübilürler! Ve kaçan ki denilse anlara mağfıret dilesün sizüñ-içün Tañrı Rasūli, başların çevirerler kaçıyub. [325b]/(14-15)=63/4

yalan söz. Yalan söz.

İşitmezler anda yaramaz yalan söz. [343a]/(13)=78/35

yalan söz çıkar-: Yalan söz uydurmak, yalan söz çıkarmak.

Tañrı üzerine yalan söz çıkarmağ-ıçün. [172b]/(16)=16/116

yalancı: Yalancı.

*Bedürüstî Tañrı yol göstermez şuña ki yalancı ve Tañrınıñ ni'metlerine şükr
itmez ola. [268b]/(15)=39/3*

yalanla-: Yalanlamak.

*Ancılayın yalanladı ki anlardan öñdindür pes gör nice oldı serencāmı
zālimlerüñ? [137b]/(20)=10/39*

yalanlan-: Yalanlanmak.

*Pes eger yalanlayalar seni, pes tahkik yalanlandı peygamberler, senden öñ.
[59a]/(14)=3/184*

yalış-: Yalaşmak.

*Vaqt oldı ki şu bulunmadı deveyi buğazlardı dahı kuruşagin, şıkarlardı
yalaşurdu. [133b]/(16)=9/117*

yalıñ, yaluñ 1. Alev.

Bedürüstî ol yalıñ bir kıgılcımı mu'azzam binā gibi. [342a]/(13)=77/32

Ol begleri ve havāle olan kularlın yalıñ çarpdı, öldürdi. [347b]/(11)=85/3-5

2. Yalın, çıplak.

*Tahkik geldüñüz bize nice ki yaratduğ sizi evvel kerrede yalın ayak baş açuğ.
[183b]/(16)=18/48*

yalıncağ: Çıplak.

Mūsā yalıncağ ardına düşmiş-idi. [10b]/(13)=2/60

yalıncağ kal-: Çıplak kalmak.

*Ve didük, ya'nî kaçan ki taçları ve hülleleri üzerlerinden uçdı, yalıncağ
kaldılar hayādan hayretde kaldılar. [8a]/(3)=2/36*

yalıñuz: Tek, yalnız.

Ve añ Zekerıyyā'yı dağı ol vağt ki nidā itdi Tañrısı'na. İy Tañrum beni yaluñuz řoma ve sen mırāş alanlaruñ ĥayrlusısın zırā baña veled virmezseñ mırāşı sen alursın. [200a]/(8)=21/89

yalkır-: Parlamak.

Şāh-dāne gibi bir yılduzdur felekde yalkır. [213a]/(1)=24/35

yaluñ → yalın.

yaluñuz: Yalnız.

Teklīf oluñmazsın illā nefstüñe, pes yaluñuz ceng iderseñ dağı eyle, zırā yardımcıñ Tañrıdır. [69a]/(9)=4/84

yaluñuz şal-: Yalnız kalmak.

Binyāmın yaluñuz şaldı. [153b]/(15)=12/69

yaluñuz şoy-: Tek başına bırakmak, yalnız bırakmak.

Revā degül mü'minlere ki çıkalar gazāya bir uğurdan ve Peyğāmberi yaluñuz şoyalar Medīne'de. [134a]/(16)=9/122

yaluñuzlık: Yalnızlık.

Ve kulaqlarından şağırlık koduk ve kaçan ki zıkr itdüñ Tañrıñı Qur'an'da yaluñuzlğ-ile ya'nı Lā İlähe İlla'llāh didüñ. [176a]/(14)=17/46

yalvar-: Yalvarmak.

Zırā ki gördiler, düşmen çok ve taĥķık cenk olur, Tañrıya yalvardılar, Bizi ġālib eyle, ya ġıyāşe el'müştaġısın didiler. [118b]/(10)=8/9

yaman: Kötü, fena.

Bedürüstī ol nesne fāĥiş-idi Tañrı dīninde ve 'adāvet oldı ve yaman oldı yol olmaġı cihetinden. [63a]/(10)=4/22

yaman işle-: Kötülük yapmak.

Bedürüstī ol münāfıġlar ne yaman işlediler! Andlarını řalkān idindiler anuñ-la cānların, mālların, 'ayāllerin şakladılar. [319b]/(10)=58/15

yaman ol-: Kötü olmak.

Şanmañ anı ki yamān ola size. [210b]/(21)=24/11

yaman söyle-: Kötü söylemek.

Vaqtā ki müşrikler yol virmediler münāfıqlar yaman söyledilerse bu āyet indi. [301b]/(14-15)=48/26

yamanrak: Daha kötü.

Anlar yamanrakdur menzil cihetinden ve azgunrakdur yol cihetinden. [216b]/(1)=25/34

yamanlık: Kötülük.

Ve şoḡ elüñi koynuña ki gün gibi şu 'le'-ile çıka ki hiç yamanlık yoḡ anda. [224b]/(1)=27/12

yamanlık irgür-: Kötülük eriştirmek.

Pes terk idüñ anı otlasun Tañrınıñ yerinde ve aña yamanlık irgürmeñ! [145b]/(21)=11/64

yamanlık iriş-: Kötülük erişmek.

Ve eger yamanlık irişse anlara, eydürler ki Bu seniñ yanuñdandur. [68b]/(8)=4/78

yamanlık it-: Kötülük yapmak.

Pes anlar muṭī'c oldılar ve didiler ki. Biz yamanlık itmezdük ya 'nī şirk şirk getürdüñüz Allāh'a. [167a]/(8)=16/28

yan-: Yanmak.

Yanar ol çırāḡ bir ağacdan ki mübārekdür zeytüne nisbetlü ağac dur. [213a]/(2)=24/35

Pes aña ḡasırğa yitişe ki anda od vardur, bu kez ol bustān yana. [42a]/(8)=2/266

yanmak: Yanma.

Her bār söyünmege yüz duta arturavuz anları yanmaq cihetinden.
[179b]/(9)=17/97

yan: Taraf, yön, kenar.

Eyit, yā Muhammed. Hā yanda ceng itmek ulū günāhdür? [32b]/(8)=2/217
Ve segirdişdiler kapuya ve Zelīhā yırtdı Yūsuf'uñ gönlegini ardından ve
buluşdılar erine kapu yanında. [150b]/(10)=12/25

Irak olur yanları anlaruñ yatacak yerlerindendün namāzın kılmag-ıçün.
[244b]/(7)=32/16

Pes kaçan ki toķına yanları yire aķtarılıp pes yiñ andan ve yidürüñ kanā'at
ehline ve dilencilere. [203b]/(3)=22/36

Pes tağlanıla altun-ile aķca'-ile alınları anlaruñ ve yanları ve arķaları.
[126a]/(19)=9/35

yanına bırak-: Yanına bırakmak.

Tama' itdi ve öldürdi ve sürdi bir köyüñ yanına bıraķdı. [12a]/(1)=2/67

yanına ķo-: Yanına bırakmak.

Eyitdiler. İy atamız bedürüstī biz gitdük yaraşmađa ve Yūsuf'ı
geyecegümüz yanına ķoduk. [150a]/(5)=12/17

yaña: Taraf, yön, tarafa, taraftan, yandan.

Ve kendülere yaķīn olanları gelüñ bizden yaña gidelüm diyeni.
[246b]/(11)=33/18-19

Biz işitdük bir münādī ki kığırur-dı ĩmāndan yaña, ĩmān getirüñ Rabbüñüze,
diyü. [60a]/(1)=3/193

Her ķankı yañadan ki dünya işinden fāriğ olasan, dağı namaz kılasañ, hemān
dönder yüzüñi Mescid-i ĥarām'dan yaña. [23a]/(5)=2/149

iĥsān degüldür, yüzüñüz döndürmek maşrıķdan mağribden yaña namāz ide
ba'zılar. [26a]/(9)=2/177

Pes eger düşmenden korksañuz, kıluñ namāzı örü turup, yā ata binüp imā-y-ile, kañkı yaña dönerse. [37a]/(2)=2/239

Ve Allāh meşel urdı iki eri ki biri dilsüzdür hıc nesneye kâdir degüldür ve ol düşmişdür efendisi üzerine ne yaña döndürürse hayr-ile gelmez. [170a]/(6)=16/76

Bedürüstī senüñ Tañruñdan yañadur dönmeği Ebū Cehl'üñ ki Peygāmbere nehy itdi namāzdan. [354a]/(10)=34/8

Allāh cem ider bizüm āramuzı kıyāmet güninde ve döñüşümüz andan yañadur kıyāmetde. [284a]/(7)=42/15

yañak: Yanak.

Şu İesi yañaklarınıñ 'aksi ol dānelerde. [314a]/(1)=56/17-21

yandur-: Yakmak.

Pes anları ziyānluraqlardan kılduğ ya'nī yandurduñ İbrāhīm'e 'aleyhi's-selām ve kırtarduğ anı ve Lūt'ı ve göçürduğ anları şol yere ki bereket bırağduğ anda 'ālemlere. [199a]/(11)=21/70

Ol 'azaba muştuluk anlara, şol sebebdindür ki, didiler. Bize hergiz od irişmedi ve yandurmaz, illā eyyāmam bir nice gün ki, ol ba'zılar katında yidi gündür. [46b]/(21)=3/24

yañıl-: Kaybetmek, yanılmak.

Vaqtā ki tolna azmadı sizüñ şāhibüñüz Muḥammed'İslām Dīnin koyup dīñüñüze tapmaduğ-ile ve yolın yañılmadı. [308a]/(20)=53/1-2

ya'nī (Ar.): Sözüñ kısası, doğrusu, yani.

Vaqtā ki Meryem oğlı 'İsā meşel urıldı hemān senüñ kavmüñ andan men' itdiler ya'nī didiler ki vaqtā ki Meryem oğlı 'İsā oğul ola Tañrıya. [289a]/(11)=43/57

Vaşıyyetden soñra ki vaşıyyet olundu anuñ-la ya borc ödedükden soñra ziyān

idici olmaduğı halde ol vaşıyyet, ya'nı şütlüşden artuğ olmaya.

[62a]/(13)=4/12

yap-: Yapmak, yaratmak, meydana getirmek.

Bedürüstı yapar Tañrınıñ mescidlerini şol kimesne ki İmān getürdi Tañrıya ve kıyāmet günine ve namāzı kıldı ve zekāti virdi ve koruğmadı

[124b]/(20)=9/18

Ve tokdatdı sizi yir yüzinde, alçağ yirlerinde yirleşdüdi, köşkler yapasız ve tağları evler yonarsız. [109a]/(3)=7/74

Getürdüñ baña demür pārelerini tā berāber oldı iki tađuñ ārası yapduğı demür-ile oddan ve kömür. [186a]/(20)=18/96

Ya pes bağmadılar mı göge ki üzerlerindedür nice yapduğ biz anı?

[303b]/(20)=50/6

yapıcı: Yapan.

Yürür anuñ emr-ile artuğ nereye uğrarsa ve müsahhar itdüğ şeytānları her yapıcı ve her tağgıcı ve niceleri dağı ki қоşılmışlardur bıқаđlarda.

[267a]/(4)=38/37-38

yapmağ: Yapma.

Anıñ-üçün ve işler işleri andan ğayırdıvār yapmağ gibi ve biz anlara bekciler olduğ. [199b]/(15)=21/82

yapıl-: Yapılmak.

Anda tırma aşlā! tađkīk bir mescid ki yapıldı İslām üzerine yapıaldan berü sen anda tırmağ evlādur. [132b]/(20)=9/108

Anlaruñ çārtākları üzerine çārtākları var yapılmuşdur ki ağar altından ırmāklar. [270a]/(5)=39/20

yapış-: Yapışmak.

Pes yapış şuña ki vahy olundı saña. [288b]/(5)=43/43

*Vaktā ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām diledi ki muhkem yapışa şuña ki ol düşmindür
Mūsā’ya ve meded dileyene. [229b]/(17)=28/19*

*Pes şol kim diledi dutdı Tañrısına yolu teveïd ipine yapışub.
[337b]/(21)=73/19*

yapışmış ol-: Yapışmış olmak.

Her burunduğa yetmiş gâzab feriştelere yapışmış ola. [352a]/(3)=89/22-23

yapraq: Yaprak.

Ve dâne vardur buğdây, birinc gibi ki yapraq eyesidür. [312a]/(3)=55/11

*Pes çıkarduk ol yağmur sebebi-le, her nesnenüñ bitmegi yaşıl yaprağını.
[98a]/(6)=6/99*

yapraq silk-: Yaprak silkelemek.

*Söykenürem üzerine ve yapraq silkerem anuñ-la koynum üzerine ve benüm
anda hâcetlerüm vardur andan gayrı. [191b]/(9)=20/18*

yar-: Yarmak, bölmek, ikiye ayırmak.

*Pes Tañrı Te‘ālā. Dönle al git kullarımı bedürüstī siz övilmişlersiz ve deñizi
iki yar dağı ço ki anlar garq olmuş leşkerdür. [291a]/(18)=44/24*

Pes yıkıldı ol yār ol mescid-ile cehennem odı içine. [133a]/(4)=9/109

*Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām gönliñi yardı ve anı Zemez şuyıla yudı ve aña ‘ilm
ve ĩmān toldurdı. [353b]/(5)=94/1*

yarmak: Yarma, bölme, ikiye ayırma.

*Nil’i yarmak gibi, düşmanlarını helāk itmek gibi, menn ü selvā gibi.
[31b]/(8)=2/211*

yār (Far.): Dost.

*Pes kaçan ki Yılduzlar söyüne ve kaçan ki Gökler yarıla ve kaçan ki tağlar
kopa yerlerinden ve kaçan ki Peygāamberler dirneşeler bir yere ne gün-içün
mühlet virildi Peygāamberler tā ümmetleri üzerine şanuklık vireler ya‘nī*

mühlet virdiler bir gün-içün ki ayırıcıdur yâri yârden. [341b]/(18)=77/13

İy iki yârüm zindânda âyru âyru Tañrılar mı hayrludur ya ol bir Tañrı mı yegdür ki Kahhâr'dur cümle mañlûkât üzerine? [151b]/(13)=12/39

yara: Yara.

Eger yara yirseñüz, anlar dahı yirler, nice siz yirsiz. [71b]/(0)=4/104

Pes kaçan ki namazı ödeyesiz, zıkr idüñ Tañrıyı, örü tururken ve otururken ve yanlaruñuz üzerinde yaturken, eger yarañuz çoğ olursa. [71b]/(2)=4/103

yara-: Faydası olmak, faydası olmak, yakışmak.

Añlamaz mısız ki anlar tapmağa yaramaz. [199a]/(7)=21/67

yaradıcı: Yaratan, meydana getiren, Allâh.

Belî kâdirdür ve ol çok yaradıcıdur ve bilicidür. [261a]/(19)=36/81

yaradıl-: Yaratılmak.

Pes getürsünler bir bu Qur'ân gibi sözi eger gerçekleri seler ya anlar yaradıldı mı kimse yaratmadın? [307b]/(17)=52/35

yaradılan: Yaratılan.

Toprakdan yaradılan kul, rabb-ı erbâba hizmet itmege lâyıķ ola. [2b]/(15)=1/5

yaradılış: Yaratılış, mizaç, huy.

Ve taħķiķ bildüñüz evvel yaradılışuñuzı analaruñuz qarınlarında. [314b]/(16)=56/62

yaradılmaķ: Yaratılma.

Taħķiķ didüñüz dünyâda ki elbette kılmıyısaruz sizüñ-içün va'de-gâh ki âhiretde yine yaradılmaķdur. [183b]/(17)=18/48

Bedürüstî gökleriñ ve yirleriñ yaradılmağında ve gicenüñ gündüzün gelüp gıtdüğünde, nişânlar vardur, 'akl eyelerine. [59b]/(13)=3/190

yarak: Hazırlık, silah.

Ve eger gazāya çıkmak dileseler yarağ iderlerdi anıñ-içün ālet-i ħarbde.

[127a]/(21)=9/46

Pes kaçan ki yarağladı anları sefer yarağıle. [153b]/(18)=12/70

yarağ eyle-: Hazırlık yapmak.

Pes ölüme yarağ eyle, çok tesbīhile ve bol istiğfāriyle. [357a]/(20)=110/1-3

yarağ it-: Hazırlık yapmak.

Ve yarağ itmek-içün şunlar ki ceng itdiler Tañrı'ileve Tañrınuñ Peyğām-ber'ile. [132b]/(15)=9/107

Bir nice kişi Medīne yoğsullarından eyitdiler. Nice yarağ idelüm, vallāhi zādumuz yoğ. [29b]/(3)=2/195

yarağ kıl-: Hazırlık yapmak.

Biz anı öğüt kılduğ ki añdura āħiret odunu zīrā ki cehennem odındandır yetmiş kerre rahmet şuyıla yunmuşdur ve eyü yarağ kılduğ ısızlıkda ħonanlar-içün. [315a]/(6)=56/73

yarağla-: Hazırlamak, hazırlık yapmak.

Ve yarağla bizimçün bizüm üzerümüzden ki bu kāfirden ayrıldı ħumuzdur toğrı yol yürimekdür. [181a]/(2)=18/10

Ve zālimlere yarağlamışdur anlaruñ-içün 'azāb-ı elīmi cehennemde. [341b]/(8)=76/31

yarağlan-: Hazırlanmak.

Yarağlanmışdur şunlaruñ-içün ki inandılar Allāh'a ve Rasūlleri'ne. [317a]/(15)=57/21

yarağlu: Silahlı.

An, yā Muhammed, ol vağtā ki va'de kılur size Allāh Te'ālā iki bölüğüñ birisini birisi kāruvāndur, birisi yarağludur, Mekke kafirleridür, bedürüstī ol sizüñdür. [118b]/(5)=8/7

yaramaz: Yaramaz, işe yaramayan, kötü.

Ve kaçd itmeñ, yaramaz murdār olan nesneye, hāşılıñuzdan ki şadağa idersiz.

[42a]/(13)=2/267

Ve eylüg-ile buyururlar ve yaramazdan nehy iderler. [53b]/(12)=3/114

Pes ne yaramazdur korkudılmışlaruñ yağmurı. [227a]/(1)=27/58

yaramaz ‘amel: İşe yaramayan amel.

Ve ancılayın bezendi Fir‘avn’a yaramaz ‘ameli ve men‘ olundu yoldan ve

Fir‘avn’uñ mekri degüldür illā helāklıkdadır. [275b]/(11)=40/36-37

yaramaz ‘amel iden: Yazaramaz iş yapan.

Ve berāber olmaz gözsüz-ile görür ve şunlar ki imān getürdiler ve eyü ‘amel idenler ve yaramaz ‘amel idenler bunlar dağı berāber degüldür.

[276b]/(16)=40/58

yaramaz ‘azāb: Kötü azap.

Vaktā ki kırtardı sizi kavminden ki artururlardı size yaramaz ‘azābı ve buğazlarlar keçüklerüñüzi. [160a]/(4)=14/6

yaramaz iş işle-: Kötü iş yapmak.

Eyit, yā Muḥammed: Bedürüstī Tañrı buyurmaz, yaramaz iş işlemeğe.

[105b]/(5)=7/28

yaramaz kavim: Yaramaz kavim.

Ve yardım itdük aña ve kırtarduk şol kavmden ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi bedürüstī anlar yaramaz kavmidiler. [199b]/(2)=21/77

yaramaz kelām: Kötü kelime.

Anda yaramaz kelām yok ve günāh itdük dimek yok ve tavāf ider anlaruñ üzerine oğlanlar ki anlaruñ-içün yaradılmışdur. [307b]/(2)=52/23

yaramaz kelecı: Kötü söz.

Ve elbette işitseñüz gerek, şunlardan ki kitāb virildi sizden öñ ve şunlardan ki

şirk itdiler, çoklık yaramaz keleciler işidürsüz. [59b]/(2)=3/186

yaramaz kıl- İşe yaramayan (olarak) yaratmak.

Eger dilesevüz anı yaramaz kılandır, dāne dutmazdı. [314b]/(19)=56/65

yaramaz mekr it- Kötü tuzak kurmak.

Ve şunlar ki yaramaz mekr itdiler anlarıñ-içün kâtı ‘azāb vardır ve anlarıñ mekrleri helāk ider anları ‘ākıbet. [256a]/(2)=35/10

yaramaz nesne: Kötü nesne.

Ve şunlar kim anlar yaramaz nesnelerden yüz çevürücilerdür. [206a]/(7)=23/3

yaramaz ol- Yaramaz olmak.

Kaçan ki bayır, azar, yaramaz olur. [6b]/(13)=2/26

yaramaz ser-encām. Kötü son.

Yaramaz meşel vardır yaramaz ser-encām vardır tamū ‘azābı gibi ve oğula kıza muhtāclık gibi. [168b]/(16)=16/60

yaramazrak: Daha kötü, daha yaramaz.

Ol nesne ihsān idenleriñ cezāsıdır tā ki örte Allāh anlardan işledükleriñ yaramazrağın ve ‘ıvaż vire ecirlerini işledükleri ‘amelleriñ eyüsi berāberī on ol kadar ya yetmiş ol kadar ya yedi yüz ol kadar ya ziyāde. [271a]/(2)=39/35

yaramazlık: Fenalık, kötülük, yaramazlık.

Çıka appak ki anda yaramazlık karalık yok. [191b]/(13)=20/22-23

Tutmazlar seni, illā masharalığa ve eydürler. Bu mıdur ol ki añar siziñ bütleriñüzi yaramazlıgıle. [197b]/(16)=21/36

yaramazlık dile- Kötülük dilemek.

Eyit yā Muhammed kimdür ol kim sizi şaklaya Tañırdan eger size yaramazlık dileye ya size şefkat dileye? [246b]/(8)=33/17

yaramazlık eriş- Kötülük erişmek.

Degüldür seniñ üzerüñe illā haberi ırgürmek ve taḥkīk biz kaçan

erişdürsevüz ādemoğlanlarına bizden ni‘met şād olur anuñ-la ve eger yaramazlık erişse işledükleri günāh sebebile bedürüstī ādem Tañrınuñ ni‘metine inkār idicidir. [286a]/(10-11)=42/48

yaramazlık işle- Kötülük yapmak.

şol kim yaramazlık işler, ya zulm ider nefesine Ta‘me gibi ki yalan and içdi, andan şoñra Allāhdan mağfıret taleb eyleye, Tañrıyı gafūr raḥīm bulur. [71b]/(18)=4/110

yaramazlık it- Kötülük yapmak.

Her ki eyü ‘amel ide kendü nefsi‘ündür ve her kim yaramazlık ide [292b]/(21)=45/15

yaramazlık ol- Kötülük olmak.

Andan şoñra serencāmı şunlaruñ ki yara mazlık itdiler yaramazlık oldu ya‘nī kāfir olanuñ serencāmı ‘azābdan yalan laduğlar-içün Tañrınuñ Qur‘ān’ı’nı ve ol āyetleri ḥorataya götürürlerdi. [238b]/(18)=30/10

yaramazlık yitiş- Kötülük gelmek.

Pes kaçan ki anlara eylük gelse, eydürler ki. Bu bizüm kerāmetümüzdenür ve eger anlara bir yaramazlık yitişe, taṭayyur iderler Mūsā-y-ıla ve anuñ-la bile olanlar-ıla. [111b]/(17)=7/131

yaramazlıktan yağır- Kötülükten men etmek.

Şunlar ki eger anları yerleşdürsevüz yiryüzinde kılurlar namāzı virürler zekāti eylük-ile buyururlar ve yaramazlıktan yağırlar ve Tañrıyadur her işüñ şoñı. [203b]/(20)=22/41

yaramazlıklarından geç- Kötülüklerini affetmek.

Eger eylügi āşıkāra idesiz, ya gizleyesiz anı yāḥūz yaramazlıklarından geçesiz, pes Tañrı ezelden ‘afv eyesidir, tüvānādur. [74b]/(14)=4/149

yaramazlıg-ile gel- Kötülük ile gelmek.

Ve şol ki yaramazlıg-ile gele. [228b]/(6)=27/90

yaraş-: Yakışmak, uygun gelmek.

Hâlbuki Tañrınuñdur gökleriñ, yerleriñ mîrâsı çün mâlı ‘ariyetdür elüñüzdeyiken şadeka itmege yaraşur. [316a]/(9)=57/10

yaraşdur-: Yakıştırmak.

Şem‘ün eyitdi. Ya nebîyyallâh, revâdur ki siz yaraşdurasız didi. [89b]/(18)=5/115

yariş-: Yarışmak.

Eyitdiler. İy atamız bedürüstî biz gitdük yarişmağa ve Yûsuf’ı geyecegümüz yanına koduğ. [150a]/(5)=12/17

yarat-:Yaratmak, meydana getirmek.

Pes kaçan kim temâm yaradam ve içine rûhumdan üfürem pes düşüñ aña secde idübeni. [268a]/(10)=38/72

Yaratdı Âdem’i kuru balıqdan ki şaqsı gibidür. [312a]/(5)=55/14

yaradan: Yaratan, meydana getiren, Allâh.

Bedürüstî mütteķîler bâğ-çelerde tena‘umdadururlar şâd oluben şunuñla ki anlara virmişdür anları yaradan. [307a]/(15)=52/17-18

yaradan katr. Yaratan katı, Allâh katı.

Anlara merâtib ve derecât vardur, anları yaradan katında ve yarlığanmak ve minnetsüz bol rızq vardur. [118a]/(13)=8/4

yaradana îmân getir-: Allâh’a inanma.

Bedürüstî anlar yigitlerdür ki anları yaradana îmân getürdiler. [181a]/(8)=18/13

yaradandan kork-: Yaratandan korkmak, Allâhtan korkmak.

Bedürüstî korkudursın sen yâ Muhammed’ şunu ki Qur‘ân’a uydı ve Yaradandan korkdı gayibde. [258b]/(13)=36/11

yaradandan yaña. Allāhtan yana.

Ve korkut, saña vahy olan-ıla, şunları ki korkarlar haşr olmağdan anları yaradandan yaña. [93b]/(20)=6/51

yaradandan yaña haşr ol-: Allāh'tan yana toplanmak.

Andan soñra kendüleri yaradandan yaña haşr olurlar. [93a]/(5)=6/38

yaradanuñ likāsı. Allāh'ın kavuşması.

Āgāh ol yā Muhammed ki anlar gümān içindedür kendüleri yaradanuñ likāsından. [282b]/(17)=42/54

yaradanuñ āyetleri. Allāh'ın ayetleri.

Bu Qur'ān rehnümādur zalāletden ve şunlar ki kâfir oldılar anları yaradanuñ āyetlerine anlaruñ-içün 'azāb vardur. [292b]/(12-13)=45/11

yaradanuñ destürü. Allāh'ın izni.

Ve givirildi şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü 'ameller işlediler uçmağlara ki ağar altından ırmağlar ebedīler oldukları hālde ol uçmağda anları yaradanuñ destürile. [161a]/(17)=14/23

yaradanuñ senāsı. Allāh'ın övgüsü.

Bedürüstī inanur bizüm āyetlerümüze şunlar kaçan ki öğütlenseler ol āyetlerümüzle düşerler secde idüben ve tesbīh iderler kendüler yaradanuñ senāsıla ve anlar ululanmazlar. [244b]/(7)=32/15

yaradanuñ sözi. Allāh'ın sözü.

Ancılayın meşeller urur Allāh şunlaruñ-içün ki anları yaradanuñ sözin kabül itdiler eyü kabül itmek vardur. [157b]/(17)=13/18

yaradanuñ zikri. Allāh'ın zikri.

Belki anlar kendüleri yaradanuñ zikrinden yüz çevürücilerdür. [198a]/(7)=21/42

yardamcı: yardımcı, yaver.

*Eyitdi. İy Tañrum anuñ-la kim in‘ām itdüñ benüm üzerüme mağfiretten pes
hergiz yardımcı olmayam kâfirler-içün zîrâ Benî İsrâ’îl kâfirdi.
[229b]/(13)=28/17*

yardım: Yardım.

*Pes baña yardım idüñ kuvvet-ile kılayım sizüñle anlaruñ arasında bir
muhkem sedd. [186a]/(18)=18/95*

yardım dileñ- Yardım dilenmek.

*Mūsā kavmine didi ki. Yardım dileñ Tañrıdan ve şabr ve taħammül idüñ.
[111b]/(9)=6/128*

yardım eyle- Yardım etmek.

*Dök bizüm üzerümüze şabrı ve berkit ayağklarumuzu, şābit eyle ve yardım
eyle bize, kâfir cemā‘atı üzerine. [38b]/(17)=2/250*

*Aldılar mü‘minleri ve yardım eylediler, ol t̄âyife şol haq müminlerdür.
[123b]/(1)=8/74*

yardım gel- Yardım gelmek.

*Ve halkdan şol vardur ki İmān getürdük Tañrıya kaçan ki incid-ile Tañrı
yolından halkuñ fitnessi Tañrınıñ ‘azābı gibi kıılır ve eger yardım gelse senüñ
Tañrıñdan bedürüstī biz sizüñle bile’idük dirler. [235a]/(5)=29/10*

yardım it- Yardım etmek.

*Ve th̄k̄īk Allāh anlara yardım itmek üzerine qādirdür. [203b]/(12)=22/39
Olmadı anıñ-içün bir bölük ki yardım ideydi Allāhdan gayrı.
[183b]/(5)=18/43*

yardım olun-, yardım olun-Yardım olunmak.

Ve ne anlar yardım olıñurlar. [19b]/(5)=2/123

*Ve āhiret ‘azābı dağı artuq ħor ider ve anlar yardım olunmazlar.
[279a]/(17)=41/16*

yardım olun→ **yardım olun.**

yardım talep olun-: Yardım talep olunmak.

Yardım talep olunmuşdur şunun üzerine ki vaşf idersiz. [201a]/(9)=21/112

yardımcı: Yardım eden, yardımcı.

Ve yokdur size Tañrıdan ğayrı bir dost ve ya yardımcı. [133b]/(10)=9/116

yardımcı bul-: Yardımcı bulmak.

Ve hergiz sen anlara yardımcı bulmazsın, yā Muhammed! Meger ki şunlar tevbe kıldılar ve ‘amellerin eyü eylediler ve Allāh Te‘ālānuñ şer‘ine yapışdılar ve toğruladılar dīnlerini Allāh’a, pes anlar mü’minlerledür.

[74b]/(5)=4/145

yardımcı dutun-: Yardımcı edinmek.

Ve bunlardan şāhib ve yardımcı dutunmañ. [69b]/(11)=4/90

yardımcı ol-: Yardımcı olmak.

Ve kāfir şeţāna yardımcı oldu Tañrı üzerine. [217b]/(3)=25/55

yardımlan-: Yardımını görmek, faydalanmak.

Ve zıkr itdiler Tañrıyı çokluğ ve yardımlandılar zulm ulunduklarından şoñra kinlerin aldılar hecv dimek-ile. [223b]/(20)=26/227

yardımlaş-: Birbirine karşılıklı yardımda bulunmak, yardımlaşmak.

Yehūd didiler ki. Mūsā’-ile Muhammed’iki cāzūlardur ki yardımlaşdılar bunu şol vaqt didiler ki Tevrāt’da Muhammed’üñ şıfatı vardur dinildi ve eyitdiler. taḫḫīḳ biz her birine münkirlerüz didiler. [232a]/(3)=28/48

Ve yardımlaşmañ günāh üzerine ve zulm eylemek üzerine. [77b]/(7)=5/2

yāren (Far.): Arkadaş, dost, ahbap.

Ḥavārī diyü için yārenlere dirler ve aḳ geyenlere dirler. [324b]/(7)=61/14

Anuñ yārenleri vardur, ki kığırurlar anı toğru yola, gel bize, dirler.

[95b]/(7)=6/71

yarıcı: Yaran, ikiye ayıran, bölen.

Bedürüstî Tañrı yarıcıdur dāne cinsini; arpa gibi, buğday gibi, taru gibi ve çekirdek cinsini dağı yarıcıdur. [97b]/(13)=6/95

yarıl-: Yarılmak, ikiye ayrılmak, bölünmek.

Pes yarıldı, andan on iki çeşme çıktı. [114b]/(10)=7/160

yarılmağ: Yarılma, ikiye ayrılma, bölünme.

Ve tahkîk gönderdik Mūsā'yı bizüm āyetlerimiz-ile ve zāhir huccet-ile 'Aşā gibi Yed-i Beyzā gibi deñiz yarılmağ gibi ve kırk yıl bir kuru taşdan şu çıkmağ gibi on iki yerde ve cekirge gibi kurbağa gibi ve şuları kan olmağ gibi ve bunlara beñzer. [274b]/(14)=40/23-24

yarım, yarum: Yarım, eksik, noksan.

Gecenüñ iki şülüşinden ezini ve yarumını ve üçde birini. [338a]/(2)=73/20

yarın: Yarın, ahiret günü.

Pes sen öğüt vir Qur'ân'-ile şuñ ki qorqar benüm 'azābumdan yarın kıyāmet güninde. [305a]/(14)=50/45

İy şunlar ki İmān getürdiler! Qorquñ Allāhdan ve nazar eylesün her nefis ki ne gönderdi yarın kıyāmet günü-çün. [321b]/(13)=59/18

Ve her neyi kim şadağa idersiz mällaruñuzdan tapşırılır size anuñ şevabı, yarın kıyāmet güninde. [42b]/(20)=2/272

Yarın yekşenbe günü olduğda avlarlar-idi. [11b]/(13)=2/65

yarındası: Ertesi, ertesi gün.

Yarındası köylüyi dutdı. [12a]/(1)=2/67

yariş-: Yarışmak.

Şağınsun şunlar ki muhālefet iderler anuñ buyruğuna anlara erişmekden dünyāda yarişmekden dünyāda ve āhiretde. [214b]/(8)=24/63

yarlığa-: Affetmek, suç bağışlamak.

*Pes yarlığa şunları ki tevbe eylediler ve yoluñı yürüdiler ve şakla anları şamū
‘azābından. [273b]/(17)=40/7*

*Bedürüstī Allāh yarlıgamaz, aña şirk getürmegi ve yarlıgar andan aşagasını
kimi dilerse. [72a]/(14)=4/116*

yarlıgamaq: Affetme, bağışlama.

*Ve eger depelenürseñüz Tañrı yolında, ya ölseñüz ve yarlıgamaq Tañrıdan ve
esirgemek hayırludur şundan ki cem ‘iderler anlar. [57a]/(7)=3/157*

yarlıgan-: Affedilmek, bağışlanmak.

*Anlara merātib ve derecāt vardur, anları yaradan katında ve yarlıganmaq ve
minnetsüz bol rızq vardur. [118a]/(13)=8/4*

*Ve şunlar ki inandılar ve eyü ‘amel işlediler anlaruñ-içün yarlıganmaq ve ulu
şevāb vardur. [255b]/(8)=35/7*

yarlıganmaq dile-: Affedilmek dilemek.

Ve yarlıganmaq dile günāhiñ-üçün. [298b]/(3)=47/19

yarlıganmaqlıq: Affedilme, bağışlanma.

*Allāhü Te‘ālā va‘de eyledi şunlara ki İmān getürdiler ve eyü ‘amel itdiler
anlardan yarlıganmaqlıq ve ulu şevāb āhiretde uçmaqda. [302a]/(12)=48/29*

*Ve anlaruñ-içün vardur ol cennetde her yemişlerden ve yarlıganmaqlıq vardur
anları yaradandan şuncılayın mıdur ki ol cehennemde ebedīdür ve içürürler
ıssı şuyı. [298a]/(13)=47/15*

yarlıgayıcı: Affeden, bağışlayan, Allāh.

Bedürüstī Tañrum yarlıgayıcı ve esirgeyicidir. [144a]/(20)=11/41

*Pes eger cenkden yıgılınalar, pes Allāh Te‘ālā yarlıgayıcı, esirgeyicidir.
[29a]/(11)=2/192*

yarmaqlıq: Yarma, bölme, ikiye ayırma.

Andan şoñra yarduq yeri yarmaqlıq. [344b]/(21)=80/26

yarı: Yarı, yarım.

Yağın gelicek iki bulundılar yarısı ilerü yürüdi. [254b]/(15)=34/51

yaruk: Yarık.

Ve yokdur aña hıc bir yaruk. [303b]/(21)=50/6

yarum → **yarum.**

yaşducaq: Küçük yastık.

Ādem gönderdi oğutdı anları ve yaraqladı anlaruñ-içün yaşducaqlar yaştancaqlar ki 'ağılları gidicek Yūsuf'uñ cemālinden söykeneler, qalalar düşüp yatmayalar. [151a]/(3)=12/30

yaşduq: Yastık.

'Adi bin Hātem bu āyet indükde, bir aq iplik, bir qara iplik yaşduğı altında kordı. [28a]/(15)=2/187

yāsemīn: Yasemin.

Ve koqu āyeleri çiçekler vardur gül ve yāsemīn ve ās gibi gibi. [312a]/(4)=55/12

yaştancaq: Dayanacak yer, yaslanacak yer.

Ādem gönderdi oğutdı anları ve yaraqladı anlaruñ-içün yaşducaqlar yaştancaqlar ki 'ağılları gidicek Yūsuf'uñ cemālinden söykeneler, qalalar düşüp yatmayalar. [151a]/(3)=12/30

yaş: 1. Islak, yaş.

Ve bir dāne yokdur yir qarañulığında ve yaş yokdur ve quru yokdur, kalīden keşirden, illā kitāb-ı mübīnedür, ya 'nī Levhi'l-Maḥfūzdadur. [94b]/(7)=6/59

yaş şalkūm. Yaş salkım.

Ve yedi yaş şalkūm buğdāydan ve yedi daḥı quru şalkūm ola ki dönem ben ḥalka senüñ haberüñle. [152a]/(16)=12/46

2. Göz yaşı.

Ve kaçan ki işideler, şunu ki indürildi peygambere ‘aleyhi’s-selām görürsin anlaruñ gözlerini, tolagelür yaşdan, haqqı bildükleri sebebeden.

[86a]/(14)=5/83

3.Yaş, ömür.

Tā otuz üç yaşına erişince ve kırk yaşına yetiše temām eyde. İy Tañrum ilhām eyle baña şükr itmekligi senüñ ni‘metüñe ki benüm üzerüme ‘aṭā eyledüñ.

[295b]/(2)=46/14

yaşa-: Yaşamak.

Fir‘avn Yūsuf zemānında var-idi yaşadı tā Mūsā zemānına degin.

[275a]/(21)=40/34

Eger bildüñüzse eger İmān getürseler biñ yıl yaşarlardı, eger getürmeseler toköz yıl yaşarlardı. [335a]/(7)=71/3-4

Ve anlaruñ her biri sever ki biñ yaşaya ve ol biñ yaşamak, kırtarıcı degüldür anı ‘azābdan. [15b]/(6)=2/96

yaşıl: Yeşil.

Belki dirilerdür, anlaruñ Tañrısı katında rızq virilürler uçmak çemenlerinde, yaşıl kuşlar süretinde. [58a]/(6)=3/169-170

yaşıl kuşlar. Yeşil kuşlar.

Belki dirilerdür, anlaruñ Tañrısı katında rızq virilürler uçmak çemenlerinde, yaşıl kuşlar süretinde. [58a]/(6)=3/169-170

yaşıl taze nesne. Yeşil taze nesne.

Ve çıkarduk ol nebātdan yaşıl taze nesne. [98a]/(6)=6/99

yaşlı: Yaşlı, ihtiyar.

Mūsā ‘aleyhis’selām eyitdi. Şığınuram Tañrıya cāhillerden olmağdan Mūsā eyitdi. Bedürüstī Tañrı dir ki. Taḥkīk ol bir şığırdur kim ne yaşlıdur, ne katı gencdür. [12a]/(7)=2/68

yat-: Yatmak.

Eyitdi. Ya Rasūla ‘llāh kaçan ki ‘avratlarımız hayz göre, anlaruñla yatalum mı, yāhuz çekinelüm mi? [33b]/(13)=2/222

Eve gelicek ehline Beni örtüñ didise bu indi ki İy bürünüp yatan! Ne yatarsın? [338a]/(19)=74/1

Vaktā ki ağırlandı yüki, yatdı, du‘ā itdi ol ikisi Tañrısına, ki. Eger bize şālih oğul virürseñ ki devletlü ola elbette şākirlerden olavuz didler. [117a]/(7)=7/189

yatacak yer. Yatacak yer.

Iraq olur yanları anlaruñ yatacak yerlerindendün namāzın kılmag-ıçün. [244b]/(8)=32/16

yatup öl-: Yatıp ölmek.

Ve şunlar ki Mekke’den Medīne’ye göçdiler Tañrı tã‘atinde andan soñra şehīd olurlar ya yatup öldiler elbette Tañrı anlara rızq virür eyü rızq ki uçmağdur ve tahkīk Tañrı rızq virenlerüñ hayrlusıdır. [204b]/(16-17)=22/58

yataq: Yatak, yatacak yer.

Ve anuñ yatağı oddur. [85a]/(20)=5/72

Andan soñra, yatakları cehennemdür. [60a]/(18)=3/197

yatlu: Kötü, fena.

Ve anuñ ol vaktā ki kırtarduk sizi Fir‘avn kavminden ki artururlar-ıdı size, ‘azābuñ yatlusını. [112b]/(13)=7/141

yatsu: Yatsı, yatsı vakti.

Pes tenzīh idüñ Tañrıyı geceledüğüñüz vakt ve şabāhladığüñüz vakt ve senā anuñ dur göklerde ve yerlerde ve yatsuda ve öyle vaktinde. [239a]/(9)=30/18

yatur-: Yatırmak, arkası üstüne yatırmak.

Ya ‘nī gerek-ise yaturup, gerek-ise yüzün koyu. [34a]/(1)=2/223

yavaş: Yavaş, sakin.

Bedürüstî ol şıgır işlemekten, yir sürmekden yavaşımamışdur, yavaş degüldür, yir süre ve ekin dağı şuvarmaz. [12a]/(16)=2/71

yavaşı-: Hızını azaltmak, yavaşlamak.

Bedürüstî ol şıgır işlemekten, yir sürmekden yavaşımamışdur, yavaş degüldür, yir süre ve ekin dağı şuvarmaz. [12a]/(16)=2/71

yavru: Yavru.

Ve elbette şınar sizi Allāh bir nesne-y-ile avdan, ya 'nī kuru yir avından, ki elüñüz irişür aña yumurda gibi, yavru gibi ve suñuñuz irişür geyik gibi, qolañ gibi, tā Tañrı qatında seçile şol ki andan qorqar, qayıbda, ol cehennemî görmedin heybetinden qorqanlar. [87a]/(11)=5/94

yavu: Kayıp, zayı.

Ve şanurlardı ben-i İsrāyil, ki belā irmeye anlara Tañrıdan, pes kör oldılar ve şağır oldılar, buzağıya tapdılar, dīnlerin yavu kıldılar. [85a]/(13)=5/71

yavu kııl-: Kaybetmek, yitirmek.

Ya 'kūb oğlanları qarşulayup didiler ki. Ne yavu kıldıñuz? [153b]/(21)=12/71

yavuz: Kötü.

Zelīhā eyitdi. Degüldür cezāsı senüñ ehlüñe yavuz şanaruñ ya zindāna bıraqmağdur ya ācıdıcı 'azāb. [150b]/(11)=12/25

Ve degül anlaruñ mecmū'ısı illā temām idiser anlara senüñ Tañrıñ işlerini eyüden yavuzdan. [148b]/(5)=11/111

yavuzlık: Kötülük.

Ve sınağuq añları eylüg-ile ve yavuzlığı-ıla ola kim haqka döneler diyü. [115a]/(18)=7/168

yay: Yay.

Pes yakınlığı Peyğāmbere iki yāy qadarı oldı dağı yaqñ tā gümān itmeye

Muḥammed' aleyhi's-selām. [308b]/(5)=53/9

İy aṣī! Ne aldadı seni Kerīm Tañruñ ki Muḥammed'üñ urduñ başın, yarduñ yay-ile?[345b]/(17)=82/5

yay-: Yaymak, dağıtmak.

Geleler saña yayalar ve her ince bellü develer üzerinde gelürler her ırāk yoldan. [202b]/(19)=22/27

Ve ol ol'dur ki indürür yağmuru ümīz kesdüklerinden şoñra ve rahmetini yayar. [285a]/(5)=42/28

yaya: Yaya.

Ve mededleş anlaruñ üzerine atlularuñla ve yayalaruñla ve ortaķ ol anlara mällarda ve oğulda kızda. [177b]/(6)=17/64

yayaķ: Yaya.

Rasülüllah şallalahu aleyhi ve's selām üç yüz on kişi-y-idi, kamu yayaķ, içinde iki atlu var-ıdı. [118a]/(21)=8/5

Siz şalmaduñuz anuñ üzerine at ve ne deve belki yürüyüp yayan varduñuz Tañrı feth itdi anı ve illā kim havāle ider Peygāmblerleri'ni şunuñ üzerine kim diler. [320b]/(10)=59/6

Ve sürerüz aṣīüleri cehenneme şusuz, yayan. [190b]/(15)=19/85-86

yayan yürü-: Yaya yürümek.

Ve ne şunlaruñ üzerine saña geldükleri vaķtin ki tavarlara yükledesin anları yayan yürümedükler-içün. [131b]/(5)=9/92

yayan → yayaķ.

yayıl-: Yayılmak.

Ve añ yā Muḥammed dāvūd'ı ve Süleymān'ı vaķtā ki hüküm iderlerdi ekinde ol vaķt ki yayıldı ekine bir tayıfenüñ koyunu. [199b]/(4)=21/78

yaz: Yaz, yaz mevsimi.

Meryem'ün, yanında Meryem'ün yimiş bulurdu, kışda yaz yimiş, yazda kış yimiş. [48a]/(1)=3/37

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Kurayş ülfet tutmağ-ıçün Mekke'den yazın Şām'a işleyüp kışın Yemen'e işlemege didügi buña işāretdür tā İbrāhīm'e ula ve Habeşe'ye ilhām ola. [356b]/(9)=106/1-4

yaz-: Yazmak.

Andan şoñra olmışı, olacağı yaz didi. [350b]/(5)=89/1

Ve Allāh yazar şol nesneyi ki tağyır itdiler. [68b]/(19)=4/81

Ve üzerüñüze bekçiler gönderür kirāmen katibin dür ki ne işlerseñüz yazarlar. [94b]/(14)=6/61

Pes ulü 'azāb anlaruñ-ıçüñdür, şundan kim yazdı anlaruñ elleri ve katı 'azāb vardur anlaruñ-ıçüñ, kazanduklarından ötürü. [13a]/(20)=2/79

Ve sen yarlığayıcılaruñ hayırlusısın ve yazğıl bizüm-ıçüñ, hoşlık, āhiretde dağı hoşlık yaz, zīrā biz saña yöneldük. [114a]/(6)=7/156

Yazdı kitābı sizüñ üzerüñüze, bu resme taqđır eyledi. [63b]/(3)=4/24

yazmağ: Yazma.

Şunlar ki uyarlar peygambere ki vahy gelür, haber virür gelen vahyden, ümmīdür, yazmağ okumağ bilmez. [114a]/(12)=7/157

Ve ol vaqtā ki öğretdüm saña, yazu yazmağı ve şavāb söylemegi ve Tevrāt'ı ve İncil'i. [89a]/(8)=5/110

yazı: Ova, sahra, ıssız kır.

Andan deñiz cānavarları yir, yazı cānuvarları yir, uçar kuşlar yir. [41a]/(0)=2/260

Pes eyitdiler iy bizüm tañrımuñ ırāğ eyle seferlerümüñüñ āralıgını ki konağlarumuñüñ āralıgı ıssızlık yazılar ola. [252a]/(20)=34/19

Vaqtā ki çıkardı beni zindāndan ve sizi yazılardan getürdi şeytān fitne

bırakduğdan Őoñra benümle Ķardařlarum arasında. [155b]/(9)=12/100

yazıcı: Yazan.

Yücelmişdür pāk olmişdur Yazıcı Ferişteler ellerinde Ulular muğı^c ler.

[344b]/(13)=80/13-16

Ve taĶķīĶ biz anıñ-üçün yazıcılaruz. [200a]/(18)=21/94

yazıl-: Yazılmak.

Pes kaçan ki yazıldı farz oldu anlaruñ üzerine Ķıtāl yüz çevürdiler, meger azanlardan. [37b]/(19)=2/246

Ve eger taĶķīĶ şol nesne ki yereddür ağac Ķismından Ķalemler olsa Ve deñiz mürekkeb olsa aña ol deñizden Őoñra yedi deñizler bile aña Ķoyulsa dağı yazılrsa Tañrınıñ kelimeleri dükenmez. [243a]/(16)=31/27

Yazılır anlaruñ tanuĶlıĶları ve şuvarılurlar Ķıyāmetde ol řehāden. [287a]/(19)=43/19

yazılan ecel: Yazılan ecel, kader.

Ve uyuñ baña ki örte sizi günāhlaruñuzdan ve te'Ķīr ide sizi yazılan ecelüñüze degin. [335a]/(5)=71/3-4

yazılı: Yazılı.

Her nesne ki işlediler anı defterlerdedür ve her günāhuñ küçüçügi ve büyücegi yazılıdur LevĶ-ı MaĶfüz'da. [311b]/(11)=54/53

Ve ulu Ķur'ān ĶaĶķīçün ki LevĶ-ı MaĶfüz üzerine yazılıdur. [303b]/(13)=50/1-2

yazu: Yazı.

Ve ol vaĶtā ki öğretdüm saña, yazu yazmağı ve řavāb söylemegi ve Tevrāt'ı ve İncīl'i. [89a]/(8)=5/110

yazuk: Günah.

Ve Ķondı her Ķiřinüñ yazuğı ve mujdī kāğ-idi ellerine. [183b]/(18)=18/49

ye→ yi-

yedi: Yedi, sayı.

Ve yedi yaş şalkūm buġdāydan ve yedi daġı quru şalkūm ola ki dönem ben halka senüñ haberüñle. [152a]/(16)=12/46

yedi kat berk binā. Yedi kat sağlam bina.

Ve yapduġ sizüñ üzerüñüze Yedi Kat'ı berk binālar gibi. [342b]/(18)=78/12

yedi kat gök eyle- Yedi kat gökyüzü yaratmak.

Pes yaratdı anları yedi kat gökeyledi ikiġ gün içinde ve buyurdu her gökde ol göküñ emrini ve bezedük dünyā gökini çirāġlar-ile ve hıfz itdük anı şeytāndan ya yukaru çıkmaya. [279a]/(2)=41/12

yedi kat gök ve yedi kat yir. Yedi kat gökyüzü ve yedi kat yer.

Tesbīh ider ol Tañrıya yedi kat gökve yedi kat yir ve şol ki anlaruñ arasındadır. [176a]/(7)=17/44

yedi kat yerüñ altr. Yedi kat yerin altı.

Ya 'nī haqqā ki bedürüstī kāfirlerüñ 'amelleri Siccīn'dedür ki yedi kat yerüñ altındadırur. [346a]/(15-16)=83/7

yedi kat yir. Yedi kat yer.

Tesbīh ider ol Tañrıya yedi kat gökve yedi kat yir ve şol ki anlaruñ arasındadır. [176a]/(7)=17/44

yedinci: Yedinci.

Beyt-i Ma 'mür haqqıçün ki yedinci felekdedür. [307a]/(2)=52/1-7

yedinci kat. Yedinci kat.

Ya 'nī haqqā bedürüstī gerçek mü'minlerüñ kitābı yedinci kat gögün üzeründedir. [346b]/(4)=83/18

yedür-:Yedirmek.

Pes tapşunlar bu Ev'üñ Tañrısı'na ki yedürdi anlara açlıqdan kırtarup ve

emîn eyledi anları korkudan ve gâretten. [356b]/(12)=106/1-4

yedürici: Yediren.

Ve namâz kılcılara ve rûzî kılduğumuz nesneden yedüricilere.

[203a]/(21)=22/35

yeg: Daha iyi, üstün, kuvvetli, baskın.

Elbette andan yeg buluram dönecek yer. [183a]/(11)=18/36

yeg bedel vir-: Daha iyi karşılık vermek.

Yaķîn ola ki bizüm Tañrımız bize andan daħı yeg bedel vire.

[332a]/(5)=68/32

yeg bil-: Daha iyi bilmek.

Eyit yâ Muhammed tañrım yeg bilür anlaruñ şağışların. [182a]/(12)=18/22

yeg dut-: Üstün tutmak.

Ve Allāh azı çoğa dutar, günāh-içün kullarını yeg dutmaz. [327a]/(19)=64/17

yeg ivaż: Daha iyi karşılık.

Taħķiķ Tañrı bilür şunu ki işlersiz şol ki eyelük-ile gelse pes aña andan yeg

ivaż vardur ve anlar korkudan ol günde emînlerdür. [228b]/(5)=27/89

yeg ol-: Üstün olmak.

Yaķîndur ki Muhammed'üñ Tañrısı eger Muhammed size talāk virürse

değişdüre aña hātūnları ki sizden yeg olalar, müslimānlar olalar, mü'minler

olalar, korkucular olalar, tevbe idiciler olalar, Tañrıya tapucular olar, oruç

dutucular olalar, er görmişler olalar ve kızlar olalar. [329a]/(9)=66/5

Şu ayb eyitdi. Benüm şâyifem mi yeg oldı size Tañrıdan? [147b]/(7)=11/92

Irak degül ki maşharalığa dutulan hatun maşharalığa dutar hatundan yeg ola.

[303a]/(5)=49/11

yeg olan: Üstün olan.

Irak degül ki maşharalığa dutulan yeg olan maşharalığa dutandan.

[303a]/(3)=49/11

yeg say-: Üstün tutmak.

Andan şoñra uyarduğ anları tā bilevüz ki ƙanƙı bölük kâfirlerden ve Müsülmānlardan yeg sayar şunu ki eglendiler ol mağārada ki Eblestān' uñ şağ yanındadır zemān yöninden. [181a]/(6)=18/12

yegrek: Daha üstün, daha kuvvetli.

Pes eger tevbe ideler anlara yegrek olur. [130a]/(3)=9/74

İblis eyitdi. Ben andan yegregem. [104b]/(5)=7/12

ve muti^c olduğ ve işit ve nazār eyle bize diseler, gerek olaydı anlara, dağı yegrek ve dağı toğrurak söz. [66a]/(1)=4/46

yegrek bil-: Daha iyi bilmek.

Eyit yā Muhammed ki Tañrum yegrek bilür şunu ki toğrı yola geldi ve şunu ki aşkere azğunlık içindedür ve sen emr degüldüñ ki Ƙur'ān saña ine lākin Tañrıñdan bir rahmetdür ki endi pes kâfirlere arƙa yardım olma! [234a]/(18)=28/85

Ve kimdür ki yegrek ola dīnde, şundan ki yüzini dönderdi Tañrıya dağı ol gökçek 'amel işleyici olduğı hālda ve uydı İbrāhim milletine, ğayrı dīnlerden i'rađ idüp. [72b]/(15)=4/125

yegregın vir-: Daha iyisini vermek.

İy peygamber! Eyit şuña ki elüñüzdedür esīrlerden. Eger Tañrı bilürse ki gönüllerüñüzde ğayr var, ĩmān gibi, size yegregın virür, şundan ki sizden alındı, ki kırƙ nüki māldur altuñdan ve yarlığar sizi. [123a]/(5-6)=8/70

yegin: Üstün, baskın, galip.

Eyitdi. Ben andan yegin beni oddan yaratduñ ve anı toprağdan yaratduñ. [268a]/(15)=38/76

yegin getir-: Üstün (olarak) getirmek, üstün (olarak) göndermek.

Nesh itmezüz āyetden bir āyeti, yā unutturmaz anı, andan dahı yegin getirürüz, yā yine ancılayın getirürüz. [17a]/(21)=2/106

yek (Far.): Bir.

Vaktā ki, Meryemi vaz⁶ eyledi cennet hātunı, eyitdi. İy benüm Rabbüm! Bedürüstī ben toğurdum karnumdağını dişi ve Allāh yeg yek bilür anı ki, toğurdi ve erkek dişi gibi degül. [47b]/(16)=3/36

yekrenk: Bir renkte olan.

Şağdur, anda ‘ayb yoğdur, ya yekrenkdür, anda ben yoğdur. [12a]/(17)=2/71

yekdeş: Benzer, eş.

Pes Tañrıya meşel urmañ zīrā anuñ yekdeşi yoğdur. [169b]/(20)=16/74

yekşenbe (Far.): Pazar günü.

Yarın yekşenbe günü olduğda avlarlar-idi. [11b]/(13)=2/65

yel → yil.

yelve: Bildircına benzeyen bir su kuşu.

Selva didügi yelvedür. [10a]/(9)=2/

yemen: Sağ, sağ taraf.

Ve şunlar ki ferclerini şaklayıcılardur, meger ‘avretleri üzerine ya şunuñ üzerine ki yemenleri mālİK oldı cāriyelerden. [334b]/(1)=70/29 – 30

yemīn (Ar.): And, yemin.

Ḳamusı Aşhāb-ı Yemīn kerāmetine. [314a]/(16)=56/36-38

Yemen Vilāyeti’nden ol tarafuñ ulular-idi. [336a]/(4)=72/1-2

Pes şunlar ki ortağcı oldılar rızğda rızğlarını yemīnleri mālİK olduğı kimesneye redd idiciler degüldür. [169b]/(10)=16/71

Ya şunlaruñ üzerine ki mālİK olmışdur yemīnleri ya‘nī şatun almışlardur karavaşlerden. [206a]/(9)=23/6

yemiş → yimiş.

yemm (Ar.): Deniz.

Aña Yemm dirler. [142a]/(12)=11/6

yenür : Hayvan.

Tā ki zıkr ideler şunuñ üzerine ki ruzı kılmışdur anlara Tañrı dört ayaklu yenürlerden. [203a]/(17)=22/34

yene: Yine, tekrar.

Ve aralandı anlaruñ-u-la diledükleri nesnenüñ arası ki dünyāya yine gelmekdür. [255a]/(1)=34/54

yene al-: Tekrar almak.

Meşelā er, peşimān ola ric'at ide bile yahūz gönli düşe yine ala. [327b]/(10)=65/1

yene dön-: Tekrar dönmek.

İy bizüm Tañrımız! Çıkar bizi bu şamūdan eger yine dönecek olursavuz küfre pes biz taḥkīk zālimlerdenüz. [209b]/(16)=23/107

İy kāfirler! Ve eger siz yine dönerseñüz cenk itmege, biz dönerüz Muhammed'i üzerüñüze gālib itmek-ile. [119b]/(2)=8/19

yene gümān it-: Tekrar şüphelenmek.

Kaçan ki bunu gördiler, yine gümān itdiler, pes Allāh Te'ālā [89b]/(21)=5/115

yene kopar-: Tekrar diriltmek, yeniden yaratmak.

Yaratmazlar bir nesneyi ve anlar yaratılmışlardur ve mālīk degüllerdür nefslerine ve fāyideye ve mālīk degüllerdür ölmege ve ne dirilmege ve ne yerden yine koparmağa. [214b]/(21)=25/3

yene yaradıl-: Tekrar yaratılmak.

Yene yaradılır yine yanar. [356a]/(17)=104/6-7

yeñi: Yeni.

Tahkik biz yine mi koparuz yeñi yaradılıb? [176b]/(1)=17/49

yeñi halk getür- Yeni halk yaratmak.

Eger dilerse sizi giderür ve bir yeñi halk getürür ve ol nesne Tañrı üzerine çetiñ degüldür. [256b]/(6)=35/16

yeñi yaradıl- Yeni yaratılmak, baştan yaratılmak.

Ve eyitdiler kaçan ki nā-bedīd olavuz yirde yine biz yeñi yaradılır mıyuz?
[244a]/(14)=32/10

yeñil- Yenilmek.

Kaçan ki ikisinden birisi yeñilse, dirilüp bile kırarlardı. [14a]/(6)=2/85

yer → yir.

yerleş- Yerleşmek, oturmak.

Ve biz vahy itdük Mūsā'ya ve qarındāşı'na ki yerleşüñ ikiñüz kavmüñüzle Mısr şehrinde mescidlerde ve evlerü [140a]/(21)=10/87

yerleşdür→ yirleşdür-

yer yüzi → yir yüzi.

yeşer- Yeşermek, yapraklanmak, canlanmak.

Āb-ı revān eyledi ve Īsā'nuñ 'aleyhi's-selām kudümī-le çay akdı ve kuru ağac yeşerdi hürmā virdi. [188a]/(7)=19/24

yeşert- Yeşertmek, yeşermesini sağlamak.

Ve Tañrı indürdi gökden yağmurı ve yeri diriltdi anuñ-la öldükden soñra kuruyup geçdükden soñra yeşertdi. [169a]/(12)=16/65

yeşil: Yeşil.

Çıkar qarınlarından anlaruñ bal ki levnlere dürlü dürlüdür. Aq, şaru ve yeşil, kızıl. [169b]/(4)=16/69

yeşil ağac. Yeşil ağaç.

Şol Tañrıdur ki eyledi sizüñ-içün yeşil ağacdan odı pes siz andan od yaqarsız

ķadır degül midür Şol ki yaratdı gökleri ve yerleri anlaruñ mişillerin yaratmaĝa? [261a]/(16)=36/80

yeşil atlas. Yeşil atlas.

Geyerler yeşil atlasdan ve Şaru atlasdan ķarŐu ķarŐu oturup ol keremümüz gibi ve ciftlindürdük anları büyük gözlü hürilerle. [292a]/(6)=44/53

yeşil geyecek. Yeşil giysi.

Bezeneler anda bilezüklerden ki altundandır ve geyeler yeşil geyecekler hulleler ve laĥif atlardan söygenüben taĥtlar üzerinde perdeler içinde. [182b]/(20)=18/31

yeşil harir. Yeşil ipek.

Üzerlerinde Anlaruñ geyecekleri Sündüs ola yeşil Harirden ve Şaru atlasdan. [341a]/(13)=76/21

Tekye lenmişler yeşil harir püştiler üzerine ķankı laĥif ve terdür. [313b]/(2)=55/76

yet-→ yit-

yetim (Ar.): Yetim.

Seni yetim bulmadı mı yā Muhammed! Pes 'emmüñ Ebü Tālib'e işmarladı. [353b]/(1)=93/6

Yetim mālına ĥayr Şanarı Şer Şanandan. [33a]/(19)=2/220

yetim ĥakkı: Yetim hakkı.

Ol kāfir Şoldur km yetimden ĥakkını men' ider aña zulm idüp. [356b]/(16)=107/2-3

yetim mālı. Yetim malı.

Ya'nī ive, tizcek ĥarc ide, anlar büyümedin māllarını büyümekden ķorķup ve her kim bay ola, pes Őaķınsun yetim mālından. [61a]/(14)=4/6

Yetim mālına ĥayr Şanarı Şer Şanandan. [33a]/(19)=2/220

yetiş→ yitiş-

yetişdür→ yitişdür-

yetli, yetlü: şaka.

Ve yaratduğ sizi biz çiftler idüp Erkekli Dişili, ağlı şaralı, eyili yetli.

[342b]/(15)=78/8

Bir Tevrāt'a İncıl'e Zebūr'a İmān getürduğlar-içün ve biri řur'ān'a inanduklarıçün řabr itdiklerinden ötürü ve def' iderler eyü'-ile yetlüyi ya'nı eyü geliciler-ile kāfirlerün yetlü gelicilerin ve rüzı kıldıgumuz nesnelere yedürürler ve kaçan ki yamān söz işideler andan yüz çevürürler ve eydürler.

Bize bizüm 'amelümüz ve size sizün 'amelünüz. [232a]/(17)=28/54

yetlü → yetli.

yetmiş: Yetmiş, sayı.

Dirmāne hāke debesine vara yine süreler dibine yetmiş yılda ancak ine niçe ki yetmiş yılda çıkardı. [338b]/(9)=74/17

yetmiş arşun. Yetmiş arşın.

Uzunı yetmiş arşun lıf şeklinde niçe ki diken taşırđı dünyāda Peygāmbere 'aleyhi's-selām İzā-içün. [357b]/(9)=111/4-5

yetmiş biñ. Yetmiş bin.

Pes Allāhü Te'ālā iki ol kadar on ol kadar yedi yüz ol kadar yetmiş biñ ol kadar ecr vire. [316a]/(16)=57/11

yetüşdür→ yitişdür-

yeyecek → yiycek.

yeyici: Yiyen.

Andan řoñra tahķik siz azgunlar ki yalancılırsız elbette yeyicilersiz Zakkūm Ağacı'ndan. [314b]/(6)=56/51-52

yeyni: Hafif, ağır olmayan.

Ve şol ki anuñ terāzusu yeyni geldi pes ol t̄āyife şunlardur ki ziyān itdiler nefslerine, şol sebebden ki bizüm Qur'ān'umuza zulm iderlerdi, inkār iderlerdi. [104a]/(18)=7/9

yeynī ol-: Hafif olmak.

Ve her kim yeynī ola anuñ terāzūsi pes anlar şunlardur kim ziyān itdiler nefslerine. [209b]/(10)=23/103

yeynilt-:Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Şimdi yeynildi Allāh sizden meşak̄kti, za'f̄l̄ıḡuñuzı bilüp size ağır iş buyurmadı ve bildi ki taḥk̄k̄ sizde za'f̄ vardır. [122b]/(15)=8/66

Ve didiler şunlar ki cehennemdedür t̄amūnuñ zebānīleri ne ki dileñüz Tañrıñuzdan yeyniltsin bizden bir gününñ 'azābından. [276a]/(18)=40/49

Tañrı Te'ālā diler ki size yeynilde me'ūneti, qaravaşı revā görmek-ile. [64a]/(8)=4/28

yıg-: 1.Toplamak.

Ve ammā şol ki baḥl̄l̄ık̄ ide ve māl yıga ve yalanlaya Lā İlähe İlla'llāh dimegi. [353a]/(6)=92/8-10

2.Menetmek, engel olmak, yoksun bırakmak.

Buyurursız eylüg-ile ve yıgarsız yaman işler den ve ĩmān getürürsüz Tañrıya. [53a]/(16)=3/110

Ve ama şol ki qor̄dı Tañrınuñ ululıḡından ve yıgdı nefsinı hevādan bedürüstī cennet anuñ menzilibdür. [344a]/(15)=79/40-41

Ve elüñi buğazına bağlu eyleme ya'nī elüñi nafağadan yıgma! Ve anı iken dāḥı bir uğurdan açma t̄a bir uğurdan gitmeye. [175a]/(16)=17/29

yıgıl-: Toplanmak.

Pes anlar yıgılurlar ki yürüyeler çerīsi yüz fersaḥ var-idi. [224b]/(12)=27/17

yıgılın-: Çekinmek, kaçınmak.

Pes eger cenkden yıǵlınalar, pes Allāh Te‘ālā yarlıǵayıcı, esirgeyicidir.

[29a]/(11)=2/192

Pes şol ki aña naşīhat geldi Tañrısından, daǵı yıǵlındı ribā mālından pes anuñ dur şol ki geçdi, ya‘nī aña ‘ikāb yoǵdur geçen günāh-içün ribādan.

[43a]/(19)=2/275

yıǵlınacı: Çekinen, kaçınan.

Pes siz yıǵlınacılar mısız? [87a]/(2)=5/91

yık-: Yıkmak.

Eylemedi mi anlaruñ mekirlerini ziyān içinde ki Mekkeyi yıǵavuz diyü geldilerdi. [356b]/(2)=105/2

Zāyil olmadı bünyādları ki yaptılar anı yıǵmaǵ şekk arturmaǵdan gönüllerinde meger ki yürekleri pāre pāre ola andan gide ol ḥasret anlardan ve Allāh bilicidir ḥikmet-ile işleyicidir. [133a]/(5)=9/110

yıkıl-: Yıkılmak.

Anlar şol ṭāyifedür kim, yıǵıldı anlaruñ ‘amelleri dünyāda ve āḥiretde.

[46b]/(14)=3/22

Ol ya‘nī diyü çalup ḳaruñları küp gibi olup yürüdükçe yıǵıldıǵları anlaruñ, şol sebebdindür anlar didiler ki. Bedürüstī almaǵ şatmaǵ ribā gibidür.

[43a]/(15)=2/275

yıkılmaǵa tur-: Yıkılmaya başlamak, yıkılmaya yüz tutmak.

Bir dīvār buldılar anda ki yıǵılmaǵa ṭurur. [185b]/(2)=18/77

yıl: Yıl, sene.

Ve hergiz ḥilāf itmez Tañrı va‘desine ve taḥḳīḳ bir gün senüñ ḳatında anlara ‘azāb va‘de olan günlerden biñ yıl gibidür şol şayduǵuñuz yıllardan dünyāda.

[204a]/(13)=22/47

yıllar şaǵısr. Yıllar sayısı.

Ve tā ki siz bilesiz yıllar şağışını ve āylar şümārını. [174a]/(20)=17/12

yıllarca: Yıllar boyunca, yıllarca.

*Gördüñ mi yā Muḥammed eger hūşlıķda kılsun anları yıllarca andan soñra
gelse anlara şol nesne ki va‘de olundılar ya‘nī ‘azāb. [223b]/(2)=26/205*

yılan: Yılan.

Nā-gāh bir tīz tīz yürür yılan oldı korķdı. [191b]/(11)=20/20

Hiṭāb, girü, Ādem‘e ve Havvā‘ya ve yılana ve īblīsedür. [8a]/(13)=2/38

yıldırım: Yıldırım.

Pes anları yıldırım çaldı şol hālde ki anlar görürlerdi. [306a]/(21)=51/44

yıldırım balķır-: Yıldırım parlamak.

Kaçan ki yıldırım balķırdı, şu‘lesinde giderlerdi. [5b]/(13)=2/20

yıldırım inmek: Yıldırım inmek.

*Münāfıķlar kılırlar barmaklarını kulaķlarında yıldırım inmekden, ya‘nī haķķı
işıtmeyelüm diyü, ölüm korķusından Tañrı ihāta idicidür kāfirleri.*

[5b]/(4)=2/19

yıldız → yılduz.

yıldurıcı: Parıldayan, ışıldayan.

Yıldurıcı Yılduzdur ki gece balķır; gündüz tolinur. [348a]/(10)=86/3

yılduz, yıldız: Yıldız.

*Ve ol yılduzları şeytānlara atacak nesne kılduķ zīrā ki şeytāna atılan od
yılduz lardan alınur nice ki bir çerāğdan od alınur. [330a]/(8)=67/5*

*Añ ol vaķtā ki Yūsuf didi atasına. İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir
yıldızı ki ādlar. Ceryān, Tāriķ, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza‘, ‘Amūdān,
Feylaķ, Harūh, Muşabbih, Zü‘l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)=12/4*

yıldıza tap-: Yıldızla tapmak, yıldızla ibadet etmek.

Bedürüstī şunlar ki İmān ki getürdiler ve şunlar ki Yehūdī oldılar ve güneşe

ve ay'a ve yıldıza tapanlar ve Naşrānīler ve od'a tapanlar ve şunlar ki putlara taptılar. [202a]/(12)=22/16

yılduzlar dökül-: Yıldızlar dökülmek.

Vaktā ki yılduzlar döküldi. [345b]/(14)=82/2

yılduzlar eyle-: Yıldızlar yapmak.

Ve ol şol Allāhdur ki, sizūñ-içüñ yılduzlar eyledi, tā kulağuzlanasız, yoluñuz oñarasız, kuru yir karañulıgında, karañulıqlarda. [97b]/(19)=6/97

yılduzlar söyün-: Yıldızlar sönmek.

Pes kaçan ki Yılduzlar söyüne ve kaçan ki Gökler yarıla ve kaçan ki tağlar kopa yerlerinden ve kaçan ki Peygāamberler dirneşeler bir yere ne gün-içün mühlet virildi Peygāamberler tā ümmetleri üzerine tanuqlıq vireler ya'nī mühlet virdiler bir gün-içün ki ayırıcıdur yāri yārden. [341b]/(15)=77/8

yılduzlar tölun-: Yıldızlar batmak.

Ve yılduzlar tölunduğınuñ ardınca kı. [308a]/(16)=52/49

yılğın-:Eğilmek.

İnanmadı ve yılğındı İmāndan. [192b]/(12)=20/56

yıllan-: Üstünden yıllar geçmek, yıllanmak.

Pes gör yiyeceğüñ ve içeceğüñ ki yıllanmamış ve müteğayyır olmamış ve nazar eyle eşegüñe. [40b]/(16)=2/259

yıllık: Senelik, yıllık.

Her birisintüñ arası beş yüz yıllık yoldur, yidinci gök-ile kürsi arası. [39b]/(21)=2/255

yır-, yir-: Yırtmak.

Eger dişi toğursa, kulağın yırarlarıdı, şalarlarıdı, südini erenler yirler-idi, 'avratlar yimez-idi. [88a]/(6)=5/103

Isızlık yirdi, ısız kaldı. [8b]/(2)=2/40

Mūsā eyitdi. Eger dileydün durutduguñ üzerine ücret alurduñ yirdük.

[185b]/(3)=18/77

yırt-: Yırtmak.

Ve segirdişdiler kapuya ve Zelîhâ yırtdı Yūsuf'uñ gönlegini ardından ve buluşdılar erine kapu yanında. [150b]/(9)=12/25

yırtıcı: Vahşi, yırtıcı.

Ve şol nesnenüñ avı ki öğretdüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it gibi, pars gibi, kaplan gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şahin gibi, çakır gibi, atmaca gibi. [78a]/(7)=5/4

yırtıl-: Yırtılmak.

Ve eger gön legi ardından yırtıldıyise pes Zelîhâ yalan, Yūsuf gerçeklerdindir. [150b]/(16)=12/27

yi-: Yemek.

Hâl bu ki, aña yüz dutdı, şol ki yidi kat göklerdeür ve yidi kat yirdedür, muṭî⁶ olup, ya güc-ile, kılıç korkusu gibi. [51b]/(2)=3/83

Pes anuñ veledi olmasa ve atası anası mîrâş yise, pes anası-çun üçde birdür.

[61b]/(15)=4/11

Ve taḥkîk 'ahd itdük Âdem'e bundan ön Buğdây'dan yime diyü.

[195a]/(17)=20/115

İnsân fikr eylesün, yedügi ta'āmını ki nice yaradılupdur. [344b]/(19)=80/24

Sever mi sizden birüñüz ki yeye qardaşınıñ etini öldürdügi hâlde?

[303a]/(11)=49/12

yidürece bul-: Yedirecek bulmak.

Taḥkîk ziyân itdi, şunlar ki depelediler veledlerini, ceḥalet yöninden 'ilimsüz, yidürece bulmayavuz diyü. [101b]/(9)=6/140

yidi: Yedi, sayı.

Hāl bu ki, aña yüz dutdı, şol ki yidi kat göklerdeür ve yidi kat yirdedür, muṭī^c olup, ya güc-ile, kılıç korkusu gibi. [51b]/(2)=3/83

yidi aruḵ şıḡır. Yedi zayıf sıḡır.

Şaldılar geldi ve eyitdi: İy Yūsuz! İy sözi gerçek! Haber vir bize yedi şıḡırdan ki semüzler-idi ki yir anları yidi aruḵ şıḡır. [152a]/(15)=12/46

yidi biñ cāzu. Yedi bin sihirbaz.

Cazular daḡı otuz yidi biñ cāzu-idi. [111a]/(9)=7/116

yidi kat göḡüñ ferişteleri. Yedi kat gökyüzünün melekleri.

Andan şoñra Cebrāyil ve yidi kat göḡüñ ferişteleri. Eşhedü en Lā İlāhe İlla'llāh ve eşhedü enne Muḡammed'en 'Abdühü ve Rasülühü didiler. [44b]/(18-19)=2/285

yidi kat gök. Yedi kat gök yüzü.

Bismillāhi'r Raḡmani'r Raḡīm şān ol Tañrı ḡazreti-çüñdür, ki yaratdı kemāl-i ḡudret-ile yidi kat gökleri, yidi kat yirleri. [90b]/(3)=6/1

Hāl bu ki, aña yüz dutdı, şol ki yidi kat göklerdeür ve yidi kat yirdedür, muṭī^c olup, ya güc-ile, kılıç korkusu gibi. [51b]/(2)=3/83

yidi kat gökleriñ Tañrısr. Yedi kat göklerin Tanrısı.

Eyit yā Muḡammed kimdür yidi kat gökleriñ Tañrısrı ve ulu 'arşuñ Tañrısrı idi? [209a]/(6-7)=23/86

yidi kat yir. Yedi kat yer yüzü.

Bismillāhi'r Raḡmani'r Raḡīm Şān ol Tañrı ḡazreti-çüñdür, ki yaratdı kemāl-i ḡudret-ile yidi kat gökleri, yidi kat yirleri. [90b]/(3)=6/1

yidi kat yiri yaradıcr. Yedi kat yeri yaratan.

Eyit ki. Tañrıdan ḡayrıyı ben dost mı idinirem ki ol Tañrı yidi kat göḡi ve yidi kat yiri yaradıcıdur ve ol yidürür ve kendü yimez? [91a]/(16)=6/13

yidi yıl. Yedi yıl.

Ve anlar mağlûb olduğdan Őoŕra ğālib olurlar yađĭn zemānda yidi yıl iinde.

[238b]/(2)=30/2-5

yidinci: Yedinci.

Her birisinüŕn arası beş yüz yıllık yoldur, yidinci ğök-ile kürsi arası.

[39b]/(21)=2/255

yidüril-: Yedirilmek.

Her bār ki virileler ol cennetlerüŕn yemişlerinden yeyecek, ya‘nĭ ne ğadar ki ol yemişlerden yeyeler eydeler. Bu oldur ki yidürildük bundan öŕ.

[6a]/(21)=2/25

yig: Dahaiyi, üstün, baskın.

Bedürüstĭ senüŕn Rabbuŕn yeg bilür Şunı ki azdı Taŕrı yolından ve ol yig bilür, toğru yola girenleri kimlerdür. [99b]/(5)=6/117

Dönüŕn bizüm dĭnümüze, ol size yigdür didilerse, bu āyet indi.

[17b]/(17)=2/109

yigit: Yiğit, gen.

Murād bundan Mışr Halkı‘dur ve hem bu iki yigide işitdürür.

[151b]/(8)=12/37

Ve añ yā Muĥammed ol vađtā ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām yigidine didi. Seferden il olmazam tā yitiŐem Fāris deŕizi’le Rūm deŕizi uđraŐduđı yire yehūd gezem ‘ömrüm varınca. [184b]/(10)=18/60

yigirmi: Yirmi, sayı.

Ve bu erüm benüm pĭr olduğı ĥāilde ki yüz yigirmi yaşında.

[146a]/(18)=11/72

yigle-: Üstün tutmak, tercih etmek.

Īy Şunlar ki ĭmān getürdiler idinmeŕn ataŕuzu ve ğardaŐlaruŕuzu dostlar eger küfri yigledilerse ĭmān üzerine ve Şol ki dost idine anları sizdenken pes anlar

zâlimlerdür. [125a]/(13)=9/23

yigreg → **yigrek**.

yigrek, yigreg: Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir.

Ve oruç dutmañuz yigrekdür size, yiyüp fidye virmekden. [27a]/(21)=2/184

Ve mü'min kul, yigrekdür müşrik hürden ve egerçi size hoş gelürse ol müşrik hür. [33b]/(7)=2/221

Ve Tañrı mekr idenlerüñ yigregidür, zîrâ ki mekri 'adldur. [49a]/(14)=3/54

yigren-: İğrenmek, tiksilmek.

Pes yigrendüñüz siz andan ya'nî nice kim andan yigrenürsüz. [303a]/(12)=49/12

yil, yel: Rüzgar.

Du'â kıldı, Tañrı Te'âlâ yil gönderdi, kurutdı. [112a]/(3)=7/133

Oddan peydâ olmuş ıssı yel içindedür ve kaynar şulardadır ki yürekler toğrar. [314a]/(18)=56/42-44

yel al-: Rüzgar almak.

Anlara erişince ol gemiyi yel aldı deñize getdi. [264b]/(6)=37/139

yel es-: Rüzgar esmek.

Güneş'-ile ay halk hisâb añlamağ-ıçündür ve uşak otlar ve iri ağaçlar secde iderler hılkatları üzerine ya hüz yel esdükçe ya hüd gölgeleri. [311b]/(18)=55/6

yel gönder-: Rüzgar göndermek.

Ve eger yel göndersek ekinleri mi üzerine pes görseler ki şararmış gerek şararduğdan soñra kâfir olalardı. [241a]/(16)=30/51

yel-ile getür – Rüzgar ile getirmek.

Anı dahı yel-ile getürdi tâ şınaya sizi ki kanķıñuz yegdür 'amel yöninden. [142a]/(12)=11/6

yelin esdür –: Rüzgarını estirmek.

Kaçan ki kıyāmet günü ola, Allāhü Te‘ālā ‘ināyet yelin esdüre.

[349b]/(15)=89/1

yelli. Rüzgarlı.

Yil anı katı sürdi bir yelli günde. [160b]/(18)=14/18

yil çık-: Rüzgar çıkmak, rüzgar esmek.

Bir yıl çıktı, her birisinüñ gövdesin ayırdı. [41a]/(12)=2/260

yil-: Koşmak, acele etmek.

Her bār ki yaqalar odunı şavaşuñ, Tañrı söyündürdi anı ve yilerler yir yüzinde yaramazlığa, Muhammed’i sevmemeğe. [84b]/(9)=5/64

yilişdür-: Koşmak, şuraya buraya koşmak.

Tahqīk bildi her tayıfe, şularını yiñ-içün, Tañrınıñ rızkından, müfsidin ve yilişdürmeñ yir yüzinde müfsidler olıban. [10b]/(18)=2/60

yimek, yemek: Yemek, yiyecek.

Bogazladuğı yimegi, şunlaruñ ki Kitāb virildiler, helāldur size, ve sizüñ ta‘āmuñuz helāldur anlara. [78a]/(14)=5/5

Pes yoqdur anıñ-içün bu gün Pes yoqdur anıñ-içün bu gün burada bir dost ve yemek yoqdur illā kendülerden sizden kan iriñdür ki yemez anı illā günāhkārlar ki anlaruñ günāhı şirk ola. [333b]/(4)=69/36

Pes görsün ehlinüñ kanqı sı pākdürrekdür yemek cihetinden. [181b]/(15)=18/19

Ve añ İsmā‘il’i ve Elyese‘i ki İlyās’uñ ‘aleyhimü’s-selām halīfesi’-idi ve Zü’l-kifl’i ki yüz Peygāmbertüñ yemegi içmegi anuñ üzerine’-idi.

[267a]/(21)=38/48

yimek: Yeme.

Ve görürsin çoqları anlardan ivişürler günāhda ve zulümde ve harām

yimekte. [84a]/(19)=5/62

yimiş, yemiş: Meyve.

Bitürür siziñ-içün anuñ-la ekini ve zeytuni ve ħurmāyı ve üzümleri ve her yimişden. [166a]/(13)=16/11

Fesād zāhir oldı ħuruda ve deñizde ya'nī yağmur eksükligi ve yemiş eksükligi ve ot eksükligi zāhir oldı küyde ve şehirde ħalkuñ eller-ile kazandığı günāhlar sebebile. [240b]/(10)=30/41

Ol ikisinde yemiş vardur dürlü dürlü ħurmā ağaçları vardur. [313a]/(15)=55/68

yaz yimişi: Yaz meyvesi.

yine: Yine, tekrar.

Nice ki kāfirler nevmīz oldılar sinlere giren yine çıkmaklığından zīrā kıyāmete inkār iderlerdi. [323b]/(12)=60/13

yine yarat-: Tekrar yaratmak.

Ya şol Tañrı mı yegdür ki ħalk evvel emrde yaradur öldükden şoñra yine yaradur ħisāb-içün? [227a]/(18)=27/64

yifil-: Yenilmek.

Murād bundan Mekke kāfirleridür. Yaķındur kim yiñilesiz ve ħaşr olursız cehenneme. [45b]/(21)=3/12

yinür: Yiyecek.

Ve ħelāl oldı size, deñiz avı ve yintüri size metā^c olmağ-içün ve seyr idicilere seferlerde. [87b]/(3)=5/96

yir→ yır-.

yir, yer: Yer, yer yüzü, toprak.

Sizi çıkarmağ diler yiriñüzden. [111a]/(1)=7/110

Eyit, yā Muhammed, ki. Seyr eyleñ yir yüzinde andan şoñra nazār kıluñ,

İbret gözi-le görüñ, nice oldı serencāmı yalanlayanlaruñ. [91a]/(8)=6/11

Ve şunlar ki kâfir oldılar dirilürler nice ki dört ayaklu yer ve tamū vaṭanıdur anlaruñ. [298a]/(3)=47/12

Ya nī haqqā şıgımacak yer yoqdur. [339b]/(19)=75/11

Sizi yere şoqmaqdan ki yer tırmadın aşğa çeker Kārūn gibi. [330b]/(8)=67/16

Ve yerde nişānlar vardur inananlara ve nefslerüñüzde dağı vardur ya pes görmez misiz ki ne hūb yaratmışdur ve yerde ve gökde ne varise sizde yaratmışdur. [305b]/(11)=51/20-21

Pes sürdük ol buludı bir kuraq yere pes diriltük anuñ-la yeri öldüğinden şoñra ol yerü. [255b]/(17)=35/9

Tañrı ol'dur ki gökde Tañrıdur ve yerde Tañrıdur. [290a]/(18)=43/84

yir sür-: Toprak sürmek.

Bedürüstī ol şıgır işlemekden, yir sürmekden yavaşımamışdur, yavaş degüldür, yir süre ve ekin dağı şuvarmaz. [12a]/(16)=2/71

yir teresi: Yer teresi.

Tasñrından, çıkarsuñ bizüm-içün şundan ki bitürür anı yir teresinden, tarhuñdan ve hıyarından, kavunından, karbuzından ve mercümeginden dağı şoğanından. [11a]/(0)=2/61

yir yap-: Yer hazırlamak.

Eyitdiler. anuñ-içün bir yir yapuñ odun uruñ od yaquñ ve anı od'a ātuñ. [263b]/(3)=37/97

yir yüzi: Yer yüzü.

Cān oğlanlarını, 'azāzi'l server olup şıdğdan şoñra. Bedürüstī ben idiciyam ya'nī yaradıcıyam yir yüzinde, sizden şoñra bir t̄ayife getirürin. [7a]/(18)=2/30

yir yüzinde gez-: Yer yüzünde dolaşmak.

Ellerinden gelmez ticâret itmek, yir yüzinde gezüp. [43a]/(3)=2/273

yirde çıkarıl-: Yerden çıkarılmak, diriltmek.

Anlar ve şunlar ki indürdi gökden yağmurı gerekince, pes diriltdüñ ölmüşleri ancılayın yirde çıkarılırsız. [287a]/(2)=43/11

yirde tur-: Yerde durmak.

Eyit, yâ Muhammed. Bu nesne sizüñ kendü nefsüñüzdindür ki peygamber didügi yirde turmaduñuz. [57b]/(13)=3/165

yirler altında ko-: Yerler altında bırakmak.

Ve yarusını yirler altında kodı. [142a]/(12)=11/6

yirleri altı günde yarat-: Yeryüzünü altı günde yaratmak.

Bedürüstî sizüñ mâliküñüz Tanrı'dur ki yaratdı gökleri ve yirleri altı günde andan şoñra gâlib oldı 'arş üzerine. [135a]/(4)=10/3

yerden kopar-: Yerden çıkarmak.

Ve tahkîk senüñ Tañruñ koparur anları yerden. [163b]/(13)=15/25

yerden yarat-: Yerden yaratmak.

Gösterüñ baña ki öñdin ne yaratdılar yerden ya anlarıñ ortaklığı mı vardur göklerde? [294b]/(5)=46/4

yerden yine kop-: Yereden tekrar çıkarmak.

Elbette yerden yine kopırsız. [303b]/(14)=50/1-2

yirleşdür-, yerleşdür-: Yerleştirmek, oturtmak.

Ve tokdatdı sizi yir yüzinde, alçaq yirlerinde yirleşdürdi, köşkler yapasız ve tağları evler yonarsız. [109a]/(3)=7/74

Anları yirleşdürdük yir yüzinde, ya'nî anlara virdük, şunı ki size virmedük.

[90b]/(15)=6/6

Ve añ ol vaqti ki yerleşdürdük İbrâhîm'e Ka'be'nüñ yerini bulup ferişteh

göndertip Tañrı vahy itdi aña. Baña şirk itme bir nesneyi diyü.

[202b]/(14)=22/26

Ve tahkîk yerleşdürdük Ya 'küb oğlanlarını eyü menzillere Mısr gibi Şâm gibi ve rûzî kılduk anlara bañlarından ihtilâf itmediler tâ anlara 'ilm hâşıl oldı.

[140b]/(18)=10/93

Elbette yerleşdürdük anları dünyâ içinde eyü menzilde. [168a]/(1)=16/41

Ve yine ancılayın yerleşdürdük Yüsuf'ı yiryüzinde ki anı pâdişâh kılduk Memleket-i Mısr'a. [150a]/(18)=12/21

yirit-: Azıcık aralamak, azıcık yırtmak.

Çarpar yüzlerini od ve anlar od'da yiridüp qalalar. [209b]/(12)=23/104

yir yüzi, yer yüzi: Yer yüzü, dünya.

Tâ ol vaqt kim tar oldı anlaruñ üzerine yiryüzi kîñ olduğıle.

[133b]/(20)=9/117

Pes 'ıvaż olursız hor idici 'azābı nā-haqq yere yer yüzinden ser-keşlik itdügüñüzçün ve fāsıklar olduğıñüzçün. [296a]/(4)=46/20

yiryüzinde fesād it-: Yer yüzünde kötülük yapmak.

Yiryüzinde fesād iderlerdi ve hayra meyl itmezlerdi. [226b]/(6)=27/48

Yaķīn degül mi siz ki eger ulular olsañuz yer yüzinde fesād iderdüñüz.

[298b]/(13)=47/22

yer yüzinde fesād it-→ **yir yüzinde fesād it-**.

yer yüzinde qal-: Yer yüzünde kalmak.

Eyle meşel urur Allāh haqqā bāñıla ammā köpük gider tızcek ve ammā şol ki fāyide ider halkā yer yüzinde qalur. [157b]/(16)=13/17

yer yüzinde tağıl-: Yer yüzünde dağılmak.

Ve anuñ nişānlarındandır sizi topraqdan yaratduğı andan şoñra siz ādemsiz ki yer yüzinde tağılursız. [239a]/(13)=30/20

yer yüzine düş-: Yer yüzüne inmek.

Bedürüstî Tañrı müsahhar itdi size şunu ki yer yüzindedür ve müsahhar itdi gemiyi ki yürür deñizde anuñ emriyle ve tutar yer yüzine düşmekden.

[205a]/(11)=22/65

yit-, yet-: 1.Yetmek, kafi gelmek.

Ve eydürler, şunlar ki ‘İmān getürdiler, anlaruñ nifākı zāhir olduķda bir bir, ki. Anlar şunlar degül mi ki and içdiler Tañrıya, o andlarında güçleri yitdügince ki anlar elbette sizüñle biledür. [83b]/(8)=5/53

Ve tahkîk ben aşkere korkuducıyam ya dahı yitmez mi anlara ki bedürüstî biz indürdük senüñ üzerine Qur’ān’ı okınur anlaruñ üzerine. [237b]/(1)=29/51

Ve yaraķlañ anlaruñ-içün, gücüñüz yitdügince, hiddelerden çeri yarağından atlar bağlamağdan Allāh yolında. [122a]/(19)=8/60

Eyit yā Muhammed ki baña Tañrı yiter. [271a]/(14)=39/38

Pes korkuñ Tañrıdan gücüñüz yetdügince ve işidüñ buyruğını ve muṭî’ oluñ!

Ve şadeķa idüñ kendü nefsiñüze azıķ olmağ-içün kıyāmetde.

[327a]/(14)=64/16

Ve and içdiler Tañrıya güçleri yetdükce eger anlara bir āyet gelse ki elbette toğruraķ olalar ümmetlerüñ birisinden ya’nî Yehūd’dan Naşārā’dan.

[258a]/(9)=35/41

2.Kaybolmak.

Pes kaçan ki, ‘iddetlerini yiteler, pes günāh yok sizüñ üzerüñüze, şunda ki işlerler kendü nefslerinde, bezekden, sürmelenmekden kıñalanmağdan, ‘ādet üzerine. [36a]/(8)=2/234

yitiş-, yetiş-: Ulaşmak, erişmek.

Vaktā ki temām kuvvetine yitişdi ve kırkın taldurdu aña Peyğamberlik ve ‘ilm virdük ve ancılayın cezā iderüz ihsān idenlere. [229b]/(3)=28/14

Ol oldu ki Peygamber ‘aleyhi’s-selām Mekke’den Medīne’ye gelüriken kāfir çerisinüñ önince geldi, yetişdi. [350a]/(21)=89/1

Pes yetişdiler gün toğarken Fir‘avn Leşkeri Mūsā Çerīsi’ne. [220a]/(13)=26/60

Anlaruñ ‘ilmi yetişdügi budur hemān ki dünyā taḥşīl ideler. [309a]/(12)=53/30

yitişdir→ **yitişdür**-.

yitişdür-, **yitişdir**-, **yetişdir**-, **yetüşdür**-: Ulaştırmak, eriştirmek.

Ve eger bir nesnecük irgürmezseñ, pes peygamberlığı anuñ yitişdürmedük ve Allāh seni şaklar ḥalkdan. [84b]/(20)=5/67

Pes döndi anlardan, ya’nī çüñki anlar helāk oldu ve eyitdi. İy kavmüm! Taḥkīk yitişdirdüm Tañrınıñ içliklerini ve ögüd virdüm size. [110a]/(8)=7/93

Vaktā ki çağırdı Tañrısına ki bedürüstī şeytān yetişdürdi baña dürlü dürlü ḥastalıklar ve ‘azāblar. [267a]/(8)=38/41

Bundan ma’lüm oldu ki şeytān, melek şüretine givürince kim İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām ihtiyāt itdi tā bile yetişdürdüklerin kendüleri yaranuñ Şerī‘atlerini ümmetlerine. [337a]/(11)=72/27-28

yitişdüril-: Ulaştırılmak, erştirilmek.

Ve ivme Qur‘ān’-ile vahy saña temām yitişdürilmedin ve eyit ki. Yā Rabbi beni ziyāde eyle ‘ilmile. [195a]/(16)=20/114

yitmiş: Yetmiş, sayı.

Dāvūd el-ile Çālūt’ı depeledi fesād götürüldi ki ‘ulemā kırdıldardı Tevrātlar yaqıldardı yitmiş biñ esīr aldıldardı. [173b]/(19)=17/5

yitür-: Kaybetmek.

Çaçan ki ‘İsā ‘aleyhi’s-selām göge çıqdı, bunlar birbirinden kızdılar, nökerlerin yitürdükleri-çün, ‘İsā’dur diyü paraladılar. [49a]/(13)=3/54

yiyecek, yeyecek : Yiyecek.

Vaktā ki geçdiler ol aradan Mūsā ‘aleyhi’s-selām Yūşa ‘a didi ki. Getür bize yiyeceğümüzi taḥkīk uğraduḡ bizüm seferümüzden zaḥmete.

[184b]/(16)=18/62

Pes gör yiyeceğüñ ve içeceğüñ ki yıllanmamış ve müteğayyır olmamış ve nazar eyle eşegüñe. [40b]/(16)=2/259

Ve buğaz dutucı yeyecek vardur demür dikenden. [337b]/(11)=73/12-13

Her bār ki virileler ol cennetlerüñ yemişlerinden yeyecek, ya’nī ne kadar ki ol yemişlerden yeyeler eydeler. Bu oldur ki yidürildük bundan öñ.

[6a]/(20)=2/25

Ne yeyecegi var ve ne binecegi var. [351a]/(7)=89/2

yiyececi: Yiyen, zarar veren.

yiyececi baş: Zarar veren yara.

Ammā E’üzü bi’llāhi mine ş-şeyṭāni’r-racīm dimegün sırrı, Kur’an okunduğında, oldur kim şeyṭān la’anetullāh kaçan kim işitse, yiyececi başlar çıkar yanlarında melāletden pāre pāre olur, diyü buyurdi. Rasūl ‘aleyhis’selām didiler. Mü’mınlerüñ silāhı şeyṭān-ile ceng itmege, altı nesnedür. [2a]/(6)=1/1

yiyececi: Yiyecek.

Eyit, yā Muḥammed ki. Bulmazam, şunda ki vaḡy olundu baña, ḡarām olmuş nesne, yiyececiye ki yir, meger ki murdār olmuş ola, yāḡuz aḡar ḡan ola, yāḡuz toñuz eti ola, zīrā ol laḡmı ḡıñzır murdārdur, yāḡuz fışḡ ola, yāḡuz boğazlarken Tañrınıñ ḡayrınıñ adı-la başlanmış ola. [102a]/(7)=6/145

yiyececi: Yiyen.

Mübālağa-y-ile dinleyicilerdür yalanı, mübālağa-y-ile yiyicilerdür ḡarāmı.

[82a]/(12)=5/42

yoğsa → yoksa.

yoğsul → yoksul.

yoğun: Kalın.

*Ve yoğun yoğun ağaçlu bahçalar ve mîveler ve dürlü nebâtlar size menfa'at-
içün ve tavarlarıñuz-içün. [345a]/(2)=80/27-32*

yoğunlan-: Kalınlaşmak.

Pes yoğunlandı ve kalkdı baldırları üzerine. [302a]/(9)=48/29

yoğur-: Yoğurmak.

*Sicîl oldur ki uvağ taşu şıyalar, dahı balıg-ıla yoğuralar ve encekler ideler.
[356b]/(4)=105/3-5*

yohsa → yoksa.

yohsul → yoksul.

yok: Yok.

*Tañrı Te'âlâ eydür. Hâl bu ki anlaruñ buña huccetleri de yok.
[293b]/(10)=45/24*

*Azmamak gerek terâzûda 'adl itmek gerek ve terâzû Nüh zemânında geldi,
andan ilerü yoğ-idi. [311b]/(20)=55/8*

yokdan var eyle-: Yoktan yaratmak.

*Ve sen cānib-i Ğarb'da degüldüñ ya'nî tağüñ sağ yanında Mūsā'ya risāleti
virdügümüz vaqtin ve hāzırlardan dahı degüldüñ illā kim bir qarları yokdan
var eyledük. [231b]/(10)=28/45*

yokdan var idici: Yoktan yaratmak.

*Muhammed eyitdi. Yā Rabbi hüküm eyle haqqı-le esirgeme ve bizüm
Tañrımız ki yokdan var idicidir. [201a]/(8)=21/112*

yokdan var it-: Yoktan yaratmak.

Bedürüstî ol Tañrı yokdan var ider ve öldükden soñra gine dirildir.

[348a]/(1)=85/13

yoka-: El sürmek, dokunmak.

Günāh yokdur sizün üzerünüze, eger talāk virürseñüz ‘avratlara, mādem ki el yokamayasız anlara. [36b]/(2)=2/236

yoklan-: Yoklanmak.

Ya ‘nī yoklandı. [225a]/(1)=27/20

yoklık, yokluk: Yokluk, fakirlik.

Ve kaçan ki şerr irişe hastalık ve yoklık gibi; ĩz olur rahmetden.

[178b]/(15)=17/83

Ancılayın, ya ‘nī nice ki uluların dan aşşı yokluğun gösterdük, ancılıyn Allāh Te‘ālā gösterür anlara, anlarıñ ‘amellerini, hasretler olmağ-ıçüñ anlarıñ üzerine. [25a]/(10)=2/167

yokluk → yoklık.

yoksa, yoğsa, yoğsa: Yoksa.

Murādları haber almağdur, ki zīnā iden muğşan olsa had mı gerek, yoksa taşlamak mı gerek. [82a]/(3)=5/41

Yoğsa sizi od göyündürür. [148b]/(8)=11/113

Şorarlar saña, yā Muğammed, ġanīmet mālından ki kim ala anı, ardına düşüp yoğsa Rasūlullahı bekleyen mi, yoğsa çeriye tağılmağa komayan mı?

[118a]/(5)=8/1

yoksul, yoğsul, yoğsul: Yoksul.

Ve tağkīk anıñ üzerinedür bir çopmağ dağı hisāb-ıçün ve tağkīk ol Tañrı bāy eyledi ve yoğsul eyledi ve tağkīk ol Tañrıdur şı‘rī Tañrısı. [309b]/(15)=53/48

yoksul it-: Yoksul etmek, fakirleştirmek.

Ya ‘nī hağğā ki benüm ihānetüm ikrāmum bāy itmekde ve yoksul itmekde degüldür. [351b]/(17)=89/16

yokuş: Yokuş.

Şöyle ki görmezsin anda eniş ve ne yokuş. [195a]/(3)=20/107

yol: Yol.

Bedürüstî ol nesne fâhiş-idi Tañrı dîninde ve ‘adâvet oldı ve yaman oldı yol olmağı cihetinden. [63a]/(11)=4/22

Bedürüstî Tañrıñ hüküm ider âralarında kıyâmet güninde şunda ki ihtilâf itdiler dünyâda andan soñra biz seni kılduk bir yol üzerine dînden ki İslâm’dur. [293a]/(10)=45/18

Vaktâ ki anı gördiler kabkara yanmış eyitdiler. Biz yol azmışuz, belki biz mahrûmlaruz, didiler. [331b]/(20)=68/26

Ve her kim ki kinin alsa mazlûm olduğdan soñra pes ol tâyifedür ki anlaruñ üzerine yol yoğdur kinlerin aldugundan ötürü. [285b]/(10)=42/41

Eyit yâ Muhammed eger anuñ-la bile ma‘bûdlar oalydı siz didügüñüz gibi hemân sâ‘at yol isteyeler ‘arş ıssına cengile. [176a]/(4)=17/42

Ve şol ki şabr ide ve kimsenüñ şucından geçe bedürüstî ol nesne işlerüñ eyürekindindür ve şunu ki Tañrı azdura aña bir dest-gîr olmaz andan soñra ve göresin zâlimleri ‘azâbı gördükleri vakt dirler ki hîc dünyeye dönmek yol var mıdur? [285b]/(17)=42/44

Bir nazâr dañır. Kaçan kim bir tâcir olsa, anuñ bir kıymeti taşı olsa, yol dañı korçulu olsa, aña bedrağa koşarlar kim emîn ola. [2a]/(15)=1/1

yol az-: Yol kaybetmek.

Bundan añlandı ki şovucağ günümüñ yol azmışlar. [230b]/(10)=28/29

yol bul-: Yol bulmak.

Kaçan ki toğru olalar Allâh’a ve Rasûli’ne ya‘nî günâh yol bulmaz ihsân idenlere ve Allâh gafûr raħîm’dür. [131b]/(3)=9/91

yol dut-: Yol almak.

*Eyit ki dilemezem peygamberliğum üzerine ücret virmek lâkin şol kim diler
Tañrısından yaña yol duta anı kulağuzlaram. [217b]/(5)=25/57*

yol eyle-: Yol yapmak

*Eger bunlar çekinseler, dahı sizüñ-ile ceng itmeseler ve size şulhi ilerü
dutsalar, pes Allāh Te‘ālā size anlaruñ üzerine yol eylemedi. [69b]/(18)=4/90*

yol git-: Yol yürümek.

*Süleymān’a yıl’i müsahhar eyledük günde bir aylık yol giderdi ve gece bir
aylık yol giderdi. [251b]/(14)=34/12*

yol göster-: Yol göstermek.

*Bedürüstī Tañrı yol göstermez şuña ki yalancı ve Tañrınıñ ni‘metlerine şükr
itmez ola. [268b]/(15)=39/3*

yol ıssr: Yol sahibi.

*Pes gözleñ! Pes bilesiz kimdür toğrı yol ıssıları ve kimdür toğrı yola yürümiş?
[196a]/(16)=20/135*

yol idici: Yol hazırlayan.

Ve yaratduğ gögi tüvānālıg-ile ve biz elbette yol idicilerüz. [306b]/(3)=51/47

yol kes-: Yol kesmek.

*Pes eger muñı^c olalar size, pes ayruğ anlaruñ üzerine yol kesmeñ.
[64b]/(17)=4/34*

yol kesici: Yol kesen.

*Pes şol ki buñaldı, yol kesici degül-iken ve ülü‘l-emre hāyin degül-iken.
[25b]/(11)=2/173*

yol vir-: Yol vermek.

*Pes tanuqlık vireler, pes gizleñ anları, evlerde habs idüp, tā ölüm anlara
irişince, ya Tañrı anlara bir yol virince. [62b]/(3)=4/15*

yola gel-: Yola gelmek.

Pes anlardan yola gelmişler Mūsā gibi, Hārūn gibi, Süleymān gibi, Yūsuf gibi şaliḥ. [317b]/(12)=57/26

yola gir-: Tabi olmak, yola girmek.

Ven yarlıgayıcıyam şunu ki tevbe eyledi ve ĩmān getürdi ve eyü ‘amel işledi andan soñra yola girdi. [193b]/(20)=20/82

yolcu: Yolcu.

Pes Tañrınıñdur ve Peygāmbereñdür ve Peygāmbereñ kavmleriniñdür ve yetĩmleriniñdür ve miskĩnleriñdür ve yolcularıñdur. [320b]/(15)=59/7

yoldaş: Yol arkadaşı, yoldaş.

Mūsā eyitdi. Ger şoracaḫ olursam saña bir nesneden bunlardan soñra, pes baña yoldaş olma. [185a]/(19)=18/76

yoldaşlık: Arkadaşlık, yoldaşlık.

Ve ĥüb oldı anlar, yoldaşlık ve koñşılık yöninden. [67b]/(16)=4/69

yon-: Yontmak.

*Ve yonarlar-idi taḡlardan evler emĩn olavuz diyü ‘azābdan. [165a]/(12)=15/82
Feriřteden Cinnĩden, aydan, güneş’den, Yılduz’dan, ādem yonduḡı püt ĥūd
kanda kaldı! ol Tañrıyı bir bilmek Tañrınıñ fazlındandır bizüm üzerümüze
ve ĥalkuñ üzerine. [151b]/(11)=12/38*

yonca: Yonca.

Ve üzüm ve yonca ve zeytün ve ĥurmā bitürdük. [345a]/(1)=80/27-32

yonıl-: Yontulmak.

*Ve yazduḫ Musā-y-içün zümürüdden tahtalarda ki ĥudretten yonılmışdı,
şaḡışda on tahta idi, her nasihat ve öḡüt ve her nesneyi beyān kılmāḫ, pes tut
elvāhı himmeti-le. [113a]/(8)=7/145*

yor-: 1. Yürümek, gitmek.

Andan soñra bir yola yordı tā gün toḡusına yitişince. [186a]/(8)=18/89

2. Rya yorumlamak.

İy memleketm uluları yoruñ dşmi eger dş yorabilrseñz.

[152a]/(9)=12/43

yorgan: Yorgan.

Anlaruñ-iin tamdan dşek vardur ve stlerinde yorganlar vardur.

[106b]/(8)=7/41

yorul-: Yorulmak.

Ya dağı grmediler mi ki bedrst şol Allh ki yaratdı gkleri ve yerleri ve yorulmadı anları yaratmağıle. [297a]/(2)=46/33

yn: Yn, taraf.

Pes ynñ toğrult toğrı dne bir gn gelmezden oñ ki aña dnmek yoğdur Tañrıdan ol gnde tağıliser ler umağlık umağa tamlık tamya.

[240b]/(16)=30/43

ynel-: Ynelmek.

Ve her milletñ bir ciheti var ki aña ynelrler namazda. [22b]/(21)=2/148

yre: Etraf, vre.

Bir rivyetde ‘arş’uñ yresinde şehdler turalar bellerinde kudret kılıcları bağlanmış ola. [272b]/(19)=39/68

Ve olmadı anlaruñ namazları K‘be yresinde, ill şıklık ve aya vzı.

[120b]/(4)=8/35

yu-, yuğ-: Yıkamak.

Cebryl ‘aleyhi’s-selm gñliñi yardı ve anı Zemzem şuyı-la yudı ve aña ‘ilm ve imn tldurdu. [353b]/(6)=94/1

Oñ Nh Kavmi’ni dağı vağt ki yalanladılar Peyđmberleri şuya yuğduğ anları ve anları halka nişn kıldıduğ. [216b]/(6)=25/37

yud-: Yutmak.

Ve denildi. İy yir yud şuyuñi ve iy göküt yağmuruñi! Ve şu kesildi ve buyruk yerine geldi ve gemi karar kıldı Cūdī üzerinde. [144b]/(7)=11/44

yuducı: Yutan.

Pes ol ğuşşasını yuducı'-idi. [154b]/(12)=12/84

yufka: Yufka, zayıf, ince.

Ve kaçan ki dilesevüz bir kūyi harāb idevüz ni'met virürüz dīn yufkalarına. [174b]/(8)=17/16

yuğ→yu-

yukarı: Yukarı, üst.

Tahkīk bildük biz şunı kim taqdīr itdük anlaruñ üzerine mehr-ile dördten yukarı olmaya 'avretlerinde anlaruñ ve şunda ki şatun alurlar aña haşr yok tā senüñ üzerüñe zahmet olmaya kâbinsiz 'avret almağda. [249a]/(8)=33/50

yukarı kalk-: Yukarı kalkmak.

Kaçan binmek ve inmek dileyeler ol tahtlar alcağ olur bindüklerinden şoñra yukarı kalkar. [349a]/(9)=88/13-16

yum-: Yummak, kapatmak.

Di mü'minlere kim yumsunlar gözlerini ve şaklasunlar ferclerini zinādan. [212a]/(8)=24/30

yumak: Yumak.

Meşelā geyeceklerine necis bulaşsa, keserlerdi, yumak yoğ-idi. [114a]/(18)=7/157

yumlu: Kapalı.

Pes anlaruñ gözleri dağı yumıludur. [258b]/(9)=36/8

yumşak: Yumuşak.

Pes Tañrıdan rahmetdur ki yumşak olduñ mü'minlere. [57a]/(10)=3/159

yumşak ol-: Yumuşak olmak.

Pes diñ aña bir söz ki yumşak ola. [192a]/(13)=20/44

yumşaklık: Yumuşaklık.

*Dut yumşaklığı ve buyurur eylüg-ile ve yüz çevür hayāsuz ve eger elbette
azdursa seni, şeytāndan bir günāh, pes şıgın Tañrıya. [117b]/(7)=7/199*

yumurda: Yumurta.

*Ol günde ādemoğlanı olur henüz yumurdadan çıkmış çekilnege gibi olur ya
uvacuk kelebek gibi olur gezmekde kendüleri od'a şalmağda.
[355b]/(4)=101/4*

yumurlan-: Yuvarlaklaşmak, yuvarlak hale gelmek.

Yumurlanmışdur. [147a]/(3)=11/82-83

yumuşan-: Yumuşamak.

*Andan şoñra yumuşanur derileri ve gönülleri Tañrınıñ zikrine ki rahmet
āyetidir. [270a]/(20)=39/23*

yumuşlat-: Yumuşatmak.

*Ve taḥkīk Dāvūd'a virdügi bizden ulu kerem ki Peygāمبرlık ve
pādişāhlıkdur ve didük tağlara iy tağlar tesbīh idüñ anuñ-la bile ve
yumuşlatduk aña demüri ve buyurduk ki zırhlar düz diyü ve takdīr eyle
toğamağda diyü günde bir zırh düzerdi altı biñ aqçaya virürdi ve eyü 'amel
idüñ Zīrā ki rāstī ben şuña ki işlersiz bīnāyem. [251b]/(9)=34/10-11*

yun-: Yıkanmak.

*Bir ayağıla dağı debdi bir pınar çıkdı şudan biri-ile yundı birinden şu icdi.
[267a]/(11)=38/42*

yund: Kısarak.

Cebrāyīl yunda bindi. [140b]/(10)=10/90

yurdu: İğnenin deliği.

Bedürüstī şunlar ki yalanladılar bizüm Qur'an'umuz ve ululandılar, anı kabül

itmekden, açılmaz anlaruñ-içün gökler kapısı ve girmezler uçmağa, tã deve
igne yurdusına geçince. [106b]/(6)=7/40

yut-: Yutmak.

Bir şaru ejdehã oldu azgını açdı ve anları yutdı. [193a]/(12)=20/69

yüce: Ulu, yüce, yüksek.

Pes yüce oldu Allāh ki 'ālemleri besleyicidir. [277a]/(10)=40/64

yüce maķān. Yüksek makam.

Ve kaldurduķ anı yüce maķāma ki uçmaķdur. [189a]/(19)=19/57

yücelandi: Yükselten.

*Ve egerçi kãfirler incinürlerise dereceler yücelandi 'arş eyesidür.
[274a]/(14)=40/15*

yücelik: Ululuk, yüselik.

*Pāk ve yüce Tañrı şundan ki kãfirler eydürler ulu yücelik yüceldi.
[176a]/(6)=17/43*

yücelt-: Yükseltmek.

Ve ba'zını yüceltdi, derecāt yöninden. [39a]/(21)=2/253

yük: Yük, ağırlık.

*İy bizüm efendümüzz! Yükletme bizüm üzerümüze ulū yük, nice yükletdüñ
ağır yüki, şunlaruñ üzerine ki, bizden öñdin geçdiler. [45a]/(5)=2/286*

yükün çek-: Yükünü çekmek, ağırlıķnı taşımak.

*Ve qorķuñ ol gündən ki, nefis bir nefsdən bedel 'ıvaz olmaz ve bir nefis bir
nefsüñ yükün çekmez. [9a]/(7)=2/48*

yükünü bırak-: Doğum yapmak.

Ve yüklü hātūnlaruñ 'iddetleri yükünü bırakmaķdur. [328a]/(2)=65/4

yüklen-: Yüklenmek.

Andan soñra anı bir suçsuza bühtān itse, pes taħķiķ yüklendi bühtānı ve ulu

günāhı. [72a]/(1)=4/112

yüket-: Yükleme, bindirmek.

Sen didūñ ki ben bulmazam anı sizi anuñ üzerine yükle dem. [131b]/(6)=9/92

Bedürüstī vaqtā ki şu ‘āşī oldı yükletdük sizi gemi içine tā ol gemiyi nişāne iderüz size ve naşīhat iderüz. [333a]/(3)=69/11-12

yüklü: Hamile.

Ve helāl degüldür anlara gizlemek, şol nesneyi kim Allāh yaratdı anlaruñ rahimlerinde hayızdan, hamilden, ya‘nī revā digildir bunlara, ki hayız olmaya, dañı hayızam diye, ya yüklü olmaya, dañı yüklüyem diye. [34b]/(11)=2/228

yüklülüğ: Ağırılık.

Vaqtā ki yaqınlık itdi aña, yüklü oldı, yeynicek yüklülüğ-la, geçdi bu yük-ile bir nice eyyām. [117a]/(6)=7/189

yüksek: Yüksek.

Bedürüstī anlar dönmezler İslām’a tā şuña degin ki açıla Ye‘cüc Me‘cüc Seddi ve anlar hem yüksek yerden ive ive çıqalar. [200a]/(21)=21/96

yüli-: Tıraş etmek.

Bu kez ‘Abdullah aşhābına emr itdi ki, başların yüliyeler. [32b]/(5)=2/217

yülit-, yülüt-: Tıraş ettirmek.

Tefeş bıyık kesmekdür tırnaq kesmekdür baş yolıtmekdür. [203a]/(4)=22/28

Elbette girseñüz gerek Mescid-i Harām’a inşā‘allāh emīnler olup başuñuz götüri yoludup ve başuñuzuñ ba‘zını yoludup düşmenden korqmayasız. [301b]/(17)=48/26

yülüt→ yülit.

yün: Yün.

Ve tağlar atılmış yün gibi olur yerile gökarasında uçar. [355b]/(6)=101/5

yürek: Kalp.

Ve biz yaq̄ınrağız aña yürek ipinden ki cān anuñ-la bağludur.

[304a]/(13)=50/16

yüregi tutan uyku. Ölüm.

Dutmaz anı, başı tutan uyku ve yüregi tutan uyku. [39b]/(13-14)=2/255

yüri-: Yürümek, dolaşmak.

Tañrı ol Tañrıdur ki gezdürür sizi q̄uruda ve deñizde tā vaqtā ki gemilerde olduñuz ve yüri diler ol gemiler anlaruñla yumşaq yıl-ile ve sevindiler yılile.

[136b]/(4)=10/22

yürüt-: Yürütmek.

Görmedüñ mi ki Tañrı indürdi gökden yağmurı pes ol yağmurı bñnarlar idüp yerde yürütdi andan şoñra anuñ-ile ekinler çıkardı levnleri dürlü dürlü.

[270a]/(8)=39/21

yüz: 1. Yüz, sayı.

Pes Tañrı öldürdi anı yüz yıl. [40b]/(11)=2/259

2.Yüz.

Lākin şol ki zarūrī olur yüz gibi eller ayalar gibi anlara günāh olmaz lākin yolile. [212a]/(12)=24/31

yüz dönder-: Yüz çevirmek.

Bedürüstī vaħy olundu bize ki bedürüstī ‘azāb şunuñ üzerine dūr yalanladı tevħīdi ve ĩmāndan yüz dönderdi. [192a]/(21)=20/48

yüz çevirici. Yüz çeviren, arkasını dönen.

Eyit yā Muħammed ki Q̄ur’ān ulu ħaberdür ki siz andan yüz çeviriciler siz.

[268a]/(5)=38/68

yüz çevür-: Yüz çevirmek.

Pes sen yüz çevür şundan ki yüz çevürdi bizüm zikrimüzden ve dilemedi illā

dünyâ dirligini diledi. [309a]/(10)=53/29

yüz çevürücü ol- Yüz çeviren olmak.

Ve gelmedi anlara bir âyet Tañrınıñ âyetlerinden illâ andan yüz çevürücü oldılar. [260a]/(3)=36/46

yüz dut- Yüzünü çevirmek, yönelmek.

Her bār söyünmege yüz duta arturavuz anları yanmağ cihetinden. [179b]/(9)=17/97

yüz tut- Yüzünü dönmek, yönelmek.

Bu şol nesnedür ki va‘de olunduñuzdı dünyede her Tañrıya yüz tutup Tañrınıñ hudūdın şaklayanlarçün. [304b]/(11)=50/32-33

yüzi aķ kopanlar. Kurtuluşa erenler.

Pes anlar añlamazlar lâkin Peygâmbere ‘aleyhi’ş-şalâtü ve ‘s-selâm ve şunlar ki îmân getürdiler bile çalışdılar mâllar-ile ve nefsler-ile ve ol tãyife-içün hayrlar sevâblar ve anlar şol kurtulmuşlardur yüzi aķ kopanlardur. [131a]/(16)=9/88

yüzi kapķara ol- Yüzü kararmak, utanmak.

Ve kaçan ki beşâret oluna anlardan birisi dişi-ile ya ‘nî kızuñ toğdı diyü yakîn olur ki yüzi kapķara ola içi kîn-ile toduğı hâlde ‘avretine kız toğurduğ-içün. [168b]/(11)=16/58

yüzi karar- Yüzü kararmak.

Yakındur ki yüzi karara şu hâlde ki kayğü-y-ıla toludur. [287a]/(14)=43/17

yüzük : Yüzük.

Kaçan Āşaf bin Berhıyâ kazıyye-yi tñv-idi şeytân dahı sezdi ki bildiler Süleymân’uñ yüzüğini deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsi sinüñ ayağı dibinde gömdi, dahı kaçdı. [16a]/(15)=2/102

zabṭ (Ar.): Sıkı tutma, idaresi altına alma.

Zīrā ben ḥifz ve zabṭ idiciyem. [152b]/(21)=12/55

zād (Far.): Şey, nesne.

Bir nice kişi Medīne yoḥsullarından eyitdiler. Nice yarağ idelüm, vallāhi zādumuz yoḥ. [29b]/(3)=2/195

zaʿf (Ar.): Zayıflık, kuvvetsizlik.

Ki götürdi anası anı zaʿf üzerine, anuñ anasından ayrılmayı iki yıldadır. [242b]/(1)=31/14

zafer (Ar.): Galibiyet, kurtulma.

Eger fetḥ ve zafer isterseñüz, pes taḥkīk fetḥ geldi size. [119a]/(21)=8/19

zafer müyesser ol-: Zafer nasip olmak.

Ve eger saña zafer müyesser ola yaman gelir anlara ve eger saña şikestlik irişse dir ler ki tutduk işümüzi ki oturduk evümüzde bundan öñ. [127b]/(11)=9/50

zağanus (Far.): Kargalar.

Ve şol nesnenüñ avı ki öğretdüñüz anı yırtıcılardan, ki öğrenmiş olalar; it gibi, pars gibi, kaplan gibi, tavşancıl gibi, zağanus gibi, şahin gibi, çakır gibi, atmaca gibi. [78a]/(8)=5/4

zaḥmet (Ar.): Güçlük, sıkıntı.

Pes ellerinden gelmez zaḥmet gidermek sizden ve birinden alup ve birine virmezler. [176b]/(19)=17/56

zāhid (Ar.): Din adamı.

Ve irāk olasız ol oddan şol zāhid ki virür mālını Tañrı rızāsına. [353a]/(12)=92/17-18

zāhir (Ar.): Dış, açık, belli.

Ve yiñ ve-içün, tā size zāhir olunca, aḥ iplik kara iplikden, şabaḥdan.

[28a]/(11)=2/187

zāhir ol-: Açık olmak.

Tîz ola ki gösterevüz anlara kudretümüz nişānlarını eṭrāfda eller vilāyetler iklīmler açmak gibi ve kendü neflerinde gösterürüz kudretümüz nişānlarını ‘aql-ı sultānī beden vilāyetlerini açmak tā zāhir ola anlara ki bedürüstī Qur’ān haḳḳdur Muhammed anı kendüden düzmedi. [281b]/(14-15)=41/53

za‘īf (Ar.): Gücsüz, zayıf

Ža‘īf oldı bütlere ṭapan ve bütler dahı. [205b]/(12)=22/73

za‘īf ḥāllür. Gücsüz durumda olan.

Pes intiḳām aldūḳ anlardan ve gark itdük ve anlar ḡāfiller oldılar ve mīrās virdük şol kavme ki alçaḳ ve za‘īf ḥāllüler-idi, yirüñ maşrıḳların ve maḡriblerin, [112a]/(21)=7/137

zakḳūm (Ar.): 1. Zakkum ağacı.

Andan soñra taḳḳīḳ siz azḡunlar ki yalancılırsız elbette yeyicilersiz Zaḳḳūm Ağacı’ndan. [314b]/(6)=56/51-52

2. Cehennemliklerin yemeḡi.

Gezdiler ḡāhī zaḳḳūma aç olup ḡāhī Ḥamīm’e şuşayub. [312b]/(16)=55/44

żalāl, żalālet(Ar.): Doğru yoldan sapma.

Degüldür kāfirlerüñ du‘āsı illā żalāl içindedür. [276a]/(20)=40/50

Ve naşīb eyledük rızḳlarını ḡelāllerden ve ululadūḳ anları ‘ālemler üzerine ve anlara ḡelālden ḡarāmı seḡici burhān virdük pes iḡtilāf itmediler illā andan soñra ki anlara Peyḡāmerüñ şıfatı geldi āralarında żalālet ve ḡased olduḡiçün. [293a]/(7)=45/17

żalālet → żalāl.

żālim (Ar.): Zulm eden, zalim.

Ve eger şeyṭān unutdursa saña öḡüdüümüzi, pes oturma, men‘ itdügümüzi

andukdan sonra, zālim t̄ayife-y-ile. [95a]/(14)=6/68

zālim kavm: Zalim topluluk.

Yā Rabbi kılma beni zālim kavm içinde ve taḥkīk biz saña göstermek üzerine şunu ki anlara va‘de iderüz ‘azābdan kādirlerüz. [209a]/(19)=23/94

Ve añ ol vaḳti yā Muhammed ki nidā itdi Tañrın Mūsā’ya: Var zālim kavme diyü ya’nī Fir‘avn Kavmi’ne eyit anlara ki Tañrıdan korıkmaz mısız? [218b]/(20)=26/10-11

zālimler kıl-: Zalimler yapmak.

Ve beni zālimler kılma. [113b]/(10)=7/150

zam → zamm.

zaman (Ar.): Müddet, zaman.

Bu āyet dahı Ben-i Qurayza-y-ıla Beni’n-Nazır ḥaḳḳında gelüpdür kim müñtazırlar-idi, āḥir zaman peygamberi gele, ĩmān getürevüz diyü. [8b]/(18)=2/44

Andan sonra uyardıḳ anları tā bilevüz ki ḳanḳı bölük kāfirlerden ve Müsülmānlardan yeg şayar şunu ki eglendiler ol mağārada ki Eblestān’uñ sağ yanındadır zaman yöninden. [181a]/(6)=18/12

zaman kıl-: Zaman yaratmak.

Vegündüz’i ḳūtuñuz taleb idecek zaman kıldıḳ. [342b]/(17)=78/11

zaman-ı cāhiliyyet: Cahiliyye zamanı.

Zīrā ki şunlar ki kāfir oldılar gönüllerine bir ḥamiyyet bıraḳdılar zaman-ı cāhiliyyete ḥamiyyeti ki PeygāMBER ‘aleyhi’s-selām men itdiler Mekke’den ve nübüvvetine inkār itdiler. [301b]/(8)=48/26

zamāne (Ar.): Müddet, zaman.

Zamānenüñ ‘ulemāsı eyitdiler. Süleymān ‘ilmi degüldür, gizlüdür didiler. [16a]/(19)=2/102

*Ve uyıdup aç uyarduğumuz gibi muṭṭali itdük ol zamanenüñ halkını
üzerlerine anlaruñ tã bileler ki bedürüstī Tañrınuñ va‘desi ki ölüyi
diriltmekdür, gerçektür. [181b]/(20)=18/21*

zamanenüñ ‘ulemāsı. Devrin alimler.

Zamānenüñ ‘ulemāsı eytdiler. Süleymān ‘ilmi degüldür, gizlüdür didiler.

[16a]/(19)=2/102

zamm (Ar.): Artırma, ekleme.

zamm eyle- Artırmak, eklemek.

Ḳoçdı, kendüye zamm eyledi atasını, anasını ki hāletesidür. [155b]/(4)=12/99

zamm it- Artırmak, eklemek.

Nice tağıduruz yirlü yirine, birbirine zam iderüz. [41a]/(1)=2/259

zan → zann.

zānī (Ar.): Zina eden.

İy Māṣān oğlı Hārūn `uñ kızkardeş! senüñ ātāñ zānī ve ānāñ zāniye degüldi.

[188a]/(14)=19/28

zāniye (Ar.): Zina eden.

Zinā iden er evlenmez illā zinā iden ‘avreti ya müşrike ‘avreti evlenür ve

zāniye ‘avret ki vardur evlenmez anı [210a]/(21)=24/3

zāniye ol- Zina eden olmak.

Ve ben zāniye olmadum. [187b]/(20)=19/20

zann, zan (Ar.): Sanma, şüphe.

*Ve ben zann itmezem ki kıyāmet Ḳopadır ve eger ben Tañrımdan yaña
dönderilem taḥḳīḳ benüm-içün anuñ ḳatında elbette daḥı laṭīf vardur.*

[281b]/(3)=41/50

zann it- Sanmak, şüphelenmek.

Ve ben zann itmezem ki kıyāmet Ḳopadır ve eger ben Tañrımdan yaña

dönderilem taḥkīk benüm-içün anuñ qatında elbette daḥı laḥīf vardur.

[282b]/(3)=42/50

zan it-: Sanmak, şüphelenmek.

Lekin eyle degül ki zan itmişdür. [34a]/(17)=2/225

zarar (Ar.): Zarar, ziyan.

Eyit sen yā Muḥammed'ye gördüñüz mi şunu ki taparsız aña Tañrıdan gayrı eger baña zarar dilese anlar açıcılar mıdur zararını ya baña rahmet dilese anlar dutucılar mıdur anuñ rahmetini? [271a]/(12)=39/38

zarb (Ar.): Vurma, dövme.

Murad bu zarbdan oldur ki yüzleri ardlarına döndi. [121b]/(20)=8/50

zarb eyle-: Vurmak, dövmek.

Ve zarb eyle müşrikler-içün dünyā dirliginüñ meşelin şuya beñzer ki indürdük anı gökden. [183b]/(7)=18/45

zarb-ı meşel it-: Benzetmek.

Gör nice zarb-ı meşel iderler senüñ-içün. [176a]/(20)=17/48

zārī (Ar.): Ağlayıp sızlama.

Ehl-i Siqām zārī kıdur. [349b]/(7)=89/1

zarī^c (Ar.): Acı ot, cehennemde bir bitki.

Zarī^c, bir otdur ki Mekkeyile Yemen arasında biter. [349a]/(1)=88/6

zārīlık: Ağlayıp sızlama.

Ra^d, zārīlık ider. [349b]/(20)=89/1

zarūrī (Ar.):

Lākin şol ki zarūrī olur yüz gibi eller ayalar gibi anlara günāh olmaz lākin yolile. [212a]/(12)=24/31

zāt (Ar.): Kendi, varlık.

Her nesne fānīdür illā anuñ zātı fānī degüldür. [234b]/(4)=28/88

zāyi‘ (Ar.): Kaybolan, boşa giden.

*Ve şunlar ki ‘amel iderler Tevrāt’ıla ve namazı kıldılar biz zāyi‘ kılmazuz
‘ameli şālīh idenüñ muzdını. [115b]/(7)=7/170*

zāyi‘eyle-: Boşa çıkarmak.

*Ve tahkīk Allāh zāyi‘ eylemez mü‘minlerüñ ecrini. [58a]/(11)=3/171
Bedürüstī Allāh zāyi‘eylemez eylük idenlerüñ ecrini. [134a]/(11)=9/120*

zāyi‘ it-: Boşa çıkarmak.

*Erişdürürüz rahmetümüze kimi dilersevüz ve zāyi‘ itmezüz ihsān idenlerüñ
şevābını ve āhīret şevābı yegrekdür şunlara ki ĩmān getürdiler ve müttekīler
oldılar. [153a]/(3)=12/56*

zāyi‘ kıl-: Boşa çıkarmak.

*Ben bu kitābumı kim adını Cevāhirü’l-Aşdāf kıldum, ol hazrete mübārek
kılāsın; keremüñden sa‘yümi zāyi‘ kılmayasın. [1b]/(13)=1
Tañrı dañı ol keremi zāyi‘ kılmadı. [12b]/(9)=2/72*

zayīf (Ar.): Güçsüz, zayıf.

*Bu āyet yahūduñ re’īsleri hakkında indi; Ka‘b bin Eşref gibi, Mālik bin
Zayīf gibi, İbn-i Şuriyā gibi, kim bunlar peygamberüñ na‘tını ve ba‘zı
ahkām-ı Tevrātı gizlerlerdi kitābda. [24a]/(15)=2/159*

zāyil (Ar.): Yok olan.

*Eger Tañrı dilese kulağuzlardı halkı bir uğurdan ve zāyil olmadı şunlara ki
kāfir oldılar. [158b]/(11)=13/31*

zāyil ol-: Yok olmak.

Ve zāyil olmazlar sizüñle ceng iderler. [32b]/(13)=2/217

zāyi‘lık: Kaybolma, boşa gitme.

Her kimi ki Tañrı zāyi‘lığın dileye, azdurur anı. [93a]/(7)=6/39

zebānī (Ar.): Cehennem işlerine memur edilen melek.

Yaķın olur ki řamũ odı pãre pãre ola ol zebãnĩ hayķırmađından.

[330a]/(14)=67/7

zeber (Far.): Üst.

Cebrãyiľ ‘aleyhi’s-selãm şanadıle urdı zĩr ü zeber eyledi. [231a]/(18)=68/38

zebũn (Far.): Zayıf, güçsüz, aciz.

Pes taķķiķ virdük İbrãhim’ũn eline, Yusuf peygãber gibi, Dãvũd peygãber gibi, kitãb-ı řuĥfı ve Zebũn ve ĥikmet virdük, ya’nĩ peygãbarlık. [66b]/(7)=4/54

zebũr (Ar.): Kitap, mektur, Hz. Davut’a verilen kutsal kitap.

Ve taķķiķ yazduķ biz Zebũr’da ya’nĩ yazılan Kitãblarda Tevrãt gibi Zebũr gibi İncĩl gibi Levĥu’l-Maĥfũz’dan řoňra. [200b]/(17)=21/105

zebũr gönder-: Zebur göndermek.

Ve aňa Zebũr gönderdi, dõrt yüz yigirmi sũre-y-idi. [39a]/(0)=2/251

zebũr vir-: Zebur vermek, Zebur göndermek.

Ve Dãvũd’a Zebũr virdük. [176b]/(17)=17/54

zebũr’a ĩmãn getir-: Zebur’a iman getirmek, Zebur’a inanmak.

Bir Tevrãt’a İncĩl’e Zebũr’a ĩmãn getürduķlar-iķün ve biri Ķur’ãn’a inanduklarıiķün şabr itdiklerinden õtürü ve def’ iderler eyü’-ile yetlüyi ya’nĩ eyü geliciler-ile kãfirlerũn yetlü gelicilerin ve rũzĩ kıldıgumuz nesnelerden yedürürler ve kaçan ki yamãn söz işideler andan yüz çevürürler ve eydürler. Bize bizũm ‘amelũmũz ve size sizũn ‘amelũnũz. [232a]/(15-16)=28/54

zecz (Ar.):Önleme, alıkonulma.

Kãfirler eydür. Bu ne dũşvãr gündür! Yalanladı anlardan õň Nũĥ Ķavmi pes yalanladılar ve eytdiler ki delũdür ve zecz olundı ġãyetde [310a]/(21)=54/9

zekat (Ar.): Zekat.

Ve her ne ki işlersiz ĥayrdan, bedürüstĩ Allãh anı bilür, zekat olsuň, řadaķa

olsuñ. [32a]/(18)=2/215

zelâlet (Ar.): Hakirlik, horluk, alçaklık.

Ve eger zelâlet yolın görseles, añna varurlar. [113a]/(14)=7/146

zelîl (Ar.): Alçak, aşağılanan.

Ve kaplıyamazlar anlar anuñ ‘ilmini ve yüzler zelîl oldı Hayyü Kayyüm Tañrıçün. [195a]/(9)=20/111

zelîller it-: Aşağılananlardan yapmak.

Belkîs eyitdi. Bedürüstî pâdişâhlar kaçan ki bir küye gireler anı fesâd virürler ve ol küyuñ ‘azîzlerini zelîller iderler ve hem şöyle iderler cümle pâdişâhlar ve taḥkîk ben anlara armağân göndericiyem. [225b]/(8)=27/34

zelîller ol-: Aşağılananlardan olmak.

Pes didük anlara. Maymunlar oluñ, zelîller olup. [11b]/(15)=2/65

zelzele (Ar.): Zelzele.

Allâh üzerine tevekkül itdük. İy perverdigârumuz! Aç bizüm-ile kavmumuz arasını, ‘adl-ıla ve sen açanlaruñ yigregisin ve didiler şol bölük ki kâfir oldılar, anuñ kavminden. Eger Şu‘ayb’a uyacak olursañuz, bedürüstî siz ol taḥdirce, elbette ziyân idicilersiz, Pes anları, Cebrâyıl şahasıla zelzele dutdı, pes helâk olıcılar olup şabaḥladılar. [110a]/(5)=7/91

zelzele dut-: Zelzele tutmak, zelzeleye maruz kalmak.

Vaktâ ki anları zelzele dutdı, kırıldılar. [113b]/(21)=7/155

zem (Ar.): Kınama, ayıplama.

Zîrâ yahūd işılâḥında sögmekdür ya re‘ünet-ile zemdür, ya ḥamâkat-ile. [17a]/(10)=2/104

zemherîr (Ar.): Gün dönümünden sonraki şiddetli soğuklar, kış.

Görmeyeler anda ne gün ıssısını ve ne Zemherîr soğugını. [341a]/(3)=76/13

zemherîr tamûsr. Soğuk cehennem.

İllā şunu ki Tañrı dileye od tamūsından çıkarup zemherîr tamüsü'na.

[148a]/(15)=11/107

zemherîre koy-: Soğuk cehenneme sokmak.

Allāh eyitdi: Cehennem dūr menzilüñüz sizüñ, şol halda ki ebedî kalasız tamūda, meger ki Tañrı dileye, tamūdan çıkarup zemherîre koymağı.

[100b]/(4)=6/128

zemîn (Far.): Yer, yer yüzü.

Ve and içerler Allāh'a ki bedürüstî anlar sizdindür ve anlar sizden degüldür ve illā kim anlar bir kavmdür ki qorqarlardur mü'minlerden eger bulsalar bir şığınca ya mağāralar ya girecek yirler zîr zemîn gibi ve ğayrısı gibi.

[128a]/(11)=9/57

zeminlik: Yer yüzü.

Ve şabr idenlerdür dervişlikde ve hastalıkda ve zeminlikde ve kıtāl vaqtında, kâfir-ile cenk iderken [26a]/(21)=2/177

zemzem (Ar.): Kabe civarındaki meşhur kuyu.

Cebrāyîl 'aleyhi's-selām gönliñi yardı ve anı Zemzem şuyıla yudı ve aña 'ilm ve îmān taldurdu. [353b]/(5)=94/1

zencebîl (Ar.): Şarap.

Ve içürürler ol uçmağda bir şerāb ki anuñ qarışmağı zencebîldür.

[341a]/(8)=76/17

zencîr, zincir (Far.): Zincir.

Ve kaçan ki birağılısar tamūdan tar yere koşuluben birer şeytān-ile bir zencîrde dileyeler anda helākligi nidā gele ki dilemeñ bugün bir helākligi ve dileñ çok helākligi ki ebedîdür. [215a]/(20)=25/13

Senüñ Tañruñ haqqıçün şeytānlarda bile ikisini bir zencîrde.

[190a]/(4)=19/68

Oddan getürücü olduğı ħalde ol 'avrettüñ boynında zincir vardur oddan.

[357b]/(8)=111/45

zerre (Ar.): Ufak parça.

Didiler diller-ile şunu ki gönüllerinde yokdur yā Muhammed pes kim def'ider sizüñ-içün Tañrıdan gelen bir zerre belāyı. [300a]/(19)=48/11

zerre zerre it-: Ufak ufak yapmak, ufalamak.

Pes sen eyit yā Muhammed ki Tañrum anı zerre zerre ider şavurur.

[195a]/(2)=20/105

zerre zerre ol-: Ufak ufak olmak, ufalanmak.

Ve yir ayrıla ve tağlar ağtarıla zerre zerre olup. [190b]/(19)=19/90-91

Pes zerre zerre ola at ayağından kopan toz gibi. [313b]/(12)=56/3-7

zerre mıkdarı: Zerre kadar.

Ve tađķķik Tañrı zulm idici degüldür kıllarına, zerre mıkdarı, ħāşā ve kellā.

[122a]/(1)=8/51

zevāl (Ar.): Ayrılıp gitme, sona erme.

Tañrı eyide. Siz and içmezmediñüz bundan öñ ki size zevāl yokdur?

[162b]/(7)=14/44

zevāli ol-: Sonu olmak.

Ve eyle benümçün senüñ Ĥazretüñden bir ħuccet ki yardımcı ve ħic ola bir mülk ki zevāli olmaya. [178b]/(9)=17/80

zevk (Ar.): Zevk.

Ve kıoyar anları uçmağlara ki anlaruñ altından ırmağlar ki ebed olalar anda zevk u tena'umde. [320a]/(8)=58/22

zeyd (Ar.): Zeytin yağı.

Zeyd, şu üzerine varmış-ıdı. [326a]/(7)=63/8

zeyn (Ar.): Süs, süsleme.

Eyle zeyn itdük her ümmete ‘amelini. [98b]/(15)=6/108

zeyn ol-: Süs olmak.

*Ancılayın zeyn oldı kâfirlere, şol kim işlerlerdi, ya ‘nī şöyle ‘itāb olur, her ki
[99b]/(21)=6/122*

zeyn olmış ol-: Süslenmiş olmak.

*Ya pes şol kimesne ki zeyn olmış ola aña yaramaz ‘ameli ol dahı anı hūb göre
şunuñ gibi midür ki aña ĩmān getürmek eyü gelmiş ola ve ĩmān getürmiş ola
Pes bedürüstī Allāh azdurur şunu ki diler ve kulağuzlar şunu ki diler.
[255b]/(9)=35/8*

zeyreklik: Zekilik.

*Ve eger dönderilseñüz peygambere ve ulü’l-emrlerine, Ebū Bekir, ‘Ömer,
‘Osman, ‘Alī gibi razıyallāhu ‘anhüm ecma‘ın, gerek bileydi ol haberi, şunlar
ki çıkarurlar anı kendülerden, zeyreklikleri-le. [69a]/(6)=2/83*

zeyt (Ar.): Zeytin yağı.

Biter zeyt-ile ve katıg-ile yeyenlere kanā‘at-içün. [206b]/(8)=23/20

zeytün (Ar.): Zeytin.

*Ve hurma ağacınıñ kollarından şalkumlar çıkarduk, almağa yakındur, ve
bağçalar üzümde ve zeytün ağaçların çıkarduk, enar ağaçlarından dahı
çıkarduk, tadı birbirine benzemez. [98a]/(9)=6/99*

Ve Zeytün haqq-içün kim Tımışk’uñ tağı’dur ya ‘Ömer’dür. [353b]/(12)=95/1

zeytün ağacr. Zeytin ağacı.

*Ve yaratdı zeytun ağaçlarını ve nār ağaçlarını, kiminüñ tadı biribirine benzer
ve kiminüñ tadı biribirine benzemez. [101b]/(14)=6/141*

zeytūni (Ar.): Zeytin renginde olan.

*Bitürür siziñ-içün anuñ-la ekini ve zeytūni ve hurmayı ve üzümleri ve her
yimişden. [166a]/(12)=16/11*

zıd (Ar.): Karşı, zıt.

Nefs bunları yaradan zıdlarını yaratmaz. [24b]/(8)=2/163

zıhār (Ar.): Kocanın karısına teşbih etmesi, Erkeğin, hanımını veya onun yüz, baş ve başka gibi bir uzvunu, kendisine nikahı ebedi haram olan bir kadına veya onun bakılması haram yerine benzetmesidir.

Ve şol 'avret ler ki siz zıhār okuşursız anlaruñla analaruñuz eylemedi ve da'vet itdü güñüz kullaruñuzı oğullaruñuz eylemedi. [245b]/(8)=33/4

Şunlar ki zıhār okuşurlar sizden 'avretler-ile ol 'avretler erlerinüñ anası degüldür. [318a]/(15)=58/2

zındık (Ar.): Tanrı'ya ve ahirete inanmamak.

Eyideler şunlar ki kâfir oldılar şunlara ki İmān getürdiler yedürür miyüz şuña ki eger Tañrı dilese yedürürdi bu söz zındıklardandır ki taqđire kâyil degüllerdür. [260a]/(6)=36/47

zırh (Far.): Zırh.

Ve öğretdük aña zırh düzmeği sizün-içün. [199b]/(10)=21/80

zi'l-ħicce (Ar.): Arabi aylardan on ikincisi.

Pes kaçan ki eskise ħarām eyler ki Receb'dür Zi'l-ka'de'dür Zi'l-ħicce'dür Muħarrem'dür. [124a]/(4)=9/5

zi'l-ka'de (Ar.): Arabi aylardan on birincisi.

Birisi Muħarrem biri Receb ve biri Zi'l-ka'de ve Zi'l-ħicce'dür. [126b]/(2)=9/36

zībā (Far.): Süslü, güzel.

Pes kaçan ki şuvanduravuz anuñ üzerine deprenür ve kabarur ot bitürmek-içün ve bitürür her levnden ki zībā ola. [201b]/(9)=22/5

zībā ol-: Süslü olmak, güzel olmak.

Pes kaçan ki şuvanduravuz anuñ üzerine deprenür ve kabarur ot bitürmek-

içtin ve bittürür her levnden ki zîbâ ola. [201b]/(9)=22/5

zîkr (Ar.): Bildirme, anma, kutsal kitap.

Ve zîkr idüñ Tañrıyı çok, ola kim kırtulasız. [325a]/(17)=62/10

zîkr olun-: Bildirilmek, anlatılmak.

Ve mescidler ki zîkr olunur anda Tañrınıñ âdı çok. [203b]/(16)=22/40

zillet (Ar.): Hakirlik, horluk.

Ve yardım ide saña bir yardımirmek ki anda hîc zillet yokdur.

[299b]/(15)=48/2-3

zinâ (Ar.): Nikahsız birleşme, zina.

Ve güç eylemeñ kulluqçılaruñuza zinâ üzerine eger pâklik dilerlerse taleb idübeni dünyâ mâlını ol zinâ aqçey-ile ve şol ki güç ide anlara zinâ idüñ diyü bedürüstî Tañrı anlara ikrâh itdükden soñra anlaruñ günâhını örtücidür ve anları esirgeyicidür zîrâ ki güç-ile zinâ itdiler. [212b]/(16)=24/33

zinâ eyle-: Zina yapmak.

Ve öldürmeñ şol nefsi ki Allâh harâm eyledi illâ haqq-ile âdem öldürse ya ölü²-ile zinâ eylese ya mürtedd olsa dañı dönme. [175b]/(4)=17/33

zinâ kııl-: Zina yapmak.

Bedürüstî şuñlar ki gizlerler şunu ki indürdük, aħkâm beyân idici âyetlerden, helâden harâmdan ve evlü zinâ kılsa recm itmekden ve Muhammed'üñ nişânlarından, suñdan soñra ki bildürdük anı hâlka. [24a]/(12)=2/159

zincir → zencir.

zindân (Far.): Karanlık yeraltı hapisanesi, zindan.

Eyitdi. İy benüm Tañrum baña zindân sevgülürakdur şundan ki beni da'vet iderler aña ve eger döndermezseñ benden anlaruñ mekrlerini meyli derem anlara ve câhillerden oluram. [151a]/(14)=12/33

zindana koy-: Zindana koymak.

Andan sonra zāhir oldu anlara Yūsuf'ün pākliğına nişānlar gördükden sonra ki elbette zindāna koyalar Zelīhā igvāsile bir zemāna degin.

[151a]/(19)=12/35

zindandan kurtıl-: Zindandan kurtulmak.

Ola ki anlar bileler senüñ kadrüñi ve bu zindāndan kurtulasın didi.

[152a]/(18)=12/46

zindānla-: Hapsetmek.

Mūsā eytdi. Eger bir zāhir huccet getirürsem dahī zindānlar mısın?

[219b]/(2)=26/30

zindānlan-: Hapsedilmek.

Pes ol çekindi ve eger işlemezse şunu ki ben buyurdum aña elbette zindānlanıserdür ve elbette horlardan olıserdür. [151a]/(13)=12/32

zindānlanar: Hapsedilen.

Elbette seni zindānlanıandan kıduram. [219b]/(1)=26/29

zīnet (Ar.): Süs.

Bezendi hālka, gönüller arzularını sevmek bu zīnet zīnet-i şeytāndur, 'avratlardan ve oğullardan ve kantarlardan ki tamām tartılmış ola, altundan ve gümüşden ve ögreg-ile atlardan ve tavarlardan; deve gibi, koyun gibi, şıgır gibi ve ekinden. [46a]/(7)=3/14

zīnet-i şeytān: Şeytanın süsü.

Bezendi hālka, gönüller arzularını sevmek bu zīnet zīnet-i şeytāndur, 'avratlardan ve oğullardan ve kantarlardan ki tamām tartılmış ola, altundan ve gümüşden ve ögreg-ile atlardan ve tavarlardan; deve gibi, koyun gibi, şıgır gibi ve ekinden. [46a]/(7)=3/14

zīnhār (Far.): Sakın, asla.

Pes elbette sizi mağrūr eylesün dünyā dirligi ve zīnhār sizi mağrūr

eylemesün Tañrıya şeytân. [243b]/(13)=31/33

zîr (Far.): Alt, aşağı.

zîr i zemîn (Far.): Yerin altı.

Ve and içerler Allâh'a ki bedürüstî anlar sizdindür ve anlar sizden degüldür ve illâ kim anlar bir kavmdür ki qorqarlardur mü'minlerden eger bulsalar bir şıgınca ya mağâralar ya girecek yirler zîr zemîn gibi ve ğayrısı gibi.

[128a]/(10)=9/57

zîr ü zeber (Far.): Al t üst.

Cebrâyîl 'aleyhi's-selâm kanadile urdı zîr ü zeber eyledi. [231a]/(18)=28/38

zîrâ (Far.): Çünkü.

Eyit yâ Muhammed. Dirilüñ zîrâ sizüñ varacağunuz tamüdur.

[161b]/(10)=14/30

zişt (Far.): Çirkin.

Ve zişt kıldı size küfri ve fışkları ve işyânları. [302b]/(13)=49/7

ziyâde (Ar.): Artma, çoğalma, fazla.

Pes yiyüñ andan, her ne yirden dilerseñüz, bol yiyiñ ve girüñ kapuya tevâzu' ile, egiliben ve eydüñ. Günahlarımızı hañt eyle, yâ Rabbi! Yarlığayavuz sizüñ günâhlarıñuzı ve ziyâde idiserüz ihsânı muhsinlere kim buzağuya tapmadılar, yâ menn ü selvâdan nevâle getürmediler. [10a]/(19)=2/58

ziyâde eyle- Fazla yapmak, fazlalaştırmak.

Ve elbette ziyâde eylese gerekdür anlarıñ çoğına, şol ki saña indi Tañrıdan, azğunlığı ve küfri. [85a]/(3)=5/68

ziyâde eyle- Fazla yapmak, fazlalaştırmak.

Ve her kim ziyâde eylese hayrı, her gün-içün iki miskine fidye vire, ol yigrekdür aña. [27a]/(19-20)=2/184

ziyân (Ar.): Zarar, kayıp.

Ve eger sen bizi yarlıgamazsañ ve esirgemezseñ, elbette biz ziyān idicilerden oluruz. [105a]/(10)=7/23

ziyān idici kul: Zarar eden kul.

Ve şol ki İslām'dan ğayrı dīn taleb ider pes hergiz kabūl olmaz andan ve ol, ahiretde ziyān idici kullardan olur. [51b]/(10)=3/85

ziyān idiciler ol-: Zarar edenler olmak.

Tañrınıñ mekrinden, illā şol kavm ki ziyān idiciler olalar nefslerine. [110b]/(1)=7/99

ziyān kıl-: Zarar vermek.

Zīrā ki siz didüñüz ki. Īmān getürenlere ayruk günāh ziyān kılmaz ve yāhuz didiler ki. Uçmağa yahūd girer ancak ve naşārā didiler ki. Uçmağa naşārā girür ancak. [72b]/(9)=4/123

ziyāret (Ar.): Ziyaret.

Yunus peygamberi yudan balığı ziyāret itmek-içün, ayruk günde sehelce gelürdi. [11b]/(12)=2/65

ziyāret eyle-: Ziyaret etmek.

Eyitdiler, Muḥammed eger bizüm Īmānumuz dilerse gelsün ba'zı Tañrımızı ziyāret eylesün, didiler. [357a]/(9-10)=109/2

ziyāret it-: Ziyaret etmek.

Tā mekağabeyri ziyāret itdüñüz sinledekin bile şayduñuz. [355b]/(16)=102/12

zuhur (Ar.): Görünme, meydana çıkma.

Zīrā tañla tarafında fecr ve zuhur, aḥşam tarafında mağrib daḥı işā, pes ikindü namāzı orta kaldı. [36b]/(21)=2/238

zuḳāk (Ar.): Sokak.

Tañrı anuñ koyunun şol kadar arturdı ki Medīne zuḳākına şıgmaz oldu. [130a]/(15)=9/75

zulām (Ar.): Karanlık.

Cift nūr ve zulāmdur. [351a]/(12)=89/3

zulm (Ar.): Zulüm, haksızlık.

Ve bize zulm itmediler ve illā kim anlar nefslerine zulm itdiler.

[114b]/(13)=7/160

zulmet (Ar.): Karanlık.

Niyāz idersiz aña, āşikāra ve sırr-ıla, ki, kurtarurşañ şu zulmetden, elbette

şākirlerden oluruz. [94b]/(21)=6/63

zulūmāt (Ar.): Karanlık.

Zulūmāt didügi [5a]/(21)=2/19

zu‘m (Ar.): Batıl, zan, şüphe.

Ve görmezüz sizūñ-le bile şefī‘lerūñüzi, şol şefī‘lerūñüzi zu‘m iderdūñüz ki bedürüstī anlar sizūñ içüñüzde şeriklerdür, evet kıyāmetde şefā‘atçilerdür.

[97b]/(9)=6/94

zu‘m it-: Şüphelenmek.

Eyit, yā Muhammed: Getürūñ şol tanuqlaruñuzı, tanuqlık virürler ki

bedürüstī Allāh harām itdi anı diyü zu‘m itdiler. [102b]/(7)=6/150

zü‘l-celāl (Ar.): Celal, ululuk sahibi olan Allāh.

Çuşlar her tarafdan medh-ı Zü‘l-Celāl. [349b]/(19)=89/1

zühd (Ar.): Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme.

Ne yaman vañandur ol tamū! Allāh’a şıgınduğ anuñ şerrinden yā ÷e‘l-Celāli ve‘l-İkrām! sen şakla! İy şunlar ki imān getürdiler kaçan ki uğurlayın söyleşseñüz pes fısıldaşmañ günāh-ile ve zulm-ile ve Peygāmbere ‘āşī olmağ-ile ve fısıldaşuñ zühd-ile Tañrıdan korqmağ-ile ve korquñ Tañrıdan ki aña varısarsız. [319a]/(9)=58/9

zühre (Ar.): Çobanyıldızı.

*And içerem Gündüz gizlenen Biş Seyyâreler ki Zuhal, Müşterî, Merrîh,
Zühre, 'Uḡârid'dür. [345a]/(20)=81/15-16*

zükâm (Ar.): Nezle.

Mü'minler zükâm gibi olalar. [291a]/(1)=44/10

zülfe (Ar.): Küçük saçak, püskül.

Biri Zülfe biri Büle. [149b]/(5)=12/8

zümürüd (Ar.): Zümrüt.

*Ve yazduḡ Musâ-y-içün zümürüdden tahtalarda ki ḡudretten yonılmışdı,
şağışda on tahta idi, her nasihat ve öḡüt ve her nesneyi beyân ḡılmaḡ, pes tut
elvâhı himmeti-le. [113a]/(7)=7/145*

zürriyet (Ar.): Nesil, kuşak, soy.

Ve zürriyetlerinüñ bilinden bir zürriyet daḡı çıkardı. [115b]/(21)=7/173

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.ÖZEL İSİMLER SÖZLÜĞÜ

A

‘Abdu’llāh bin Selām: Ebū Yūsuf Abdullah b. Selām b. el-Hāris (ö. 43/663-64) Yahudi ālimi iken daha sonra müslüman olan meşhur sahābī. Medine civarına yerleşmiş bulunan üç yahudi kabilesinden Benī Kaynukā’ya mensuptur. Hz. Yūsuf neslinden geldiği rivayet edilir. Asıl adı Husayn iken müslüman olunca bu isim Hz. Peygamber tarafından Abdullah’a çevrilmiştir. Babası gibi o da yahudi ālimlerindendi.

‘Abdu’llāh bin Selām ve anuñ karındaşı İbn-i Yāmīn. [295a]/(6)=46/10

‘Abdullah bin Ubey bin Selūl: Ebū’l-Hubāb Abdullah b. Übeyy b. Mālik b. el-Hāris (ö. 9/631) Hz. Peygamber devrinde, Medine’de yaşayan münafıkların reisi. a

Bu āyet ‘Abdullah bin Ubey bin Selūl, Cedd bin Kays, Mü’tteb bin Kureyş ve bunlaruñ emsāli münāfıklar haqqında inmiştir. [4b]/(15)=2/14

‘Abdullah bin Ubey bin Selūl’uñ üç yüz kişi-le kaçduğın göricek, hāl bu ki Allāh Te’ālā yardımcısı dur, bu iki t̄āyifenüñ. [54a]/(19)= 3/122

‘Abdu’llāh bin Revāḥa: Hz. Muhammed’in şairi.

Görmedüñ mi ki anlar devede müteḥayyir olurlar ve anlar söylerler şunu ki işlemezler lākin şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller işlediler Ḥassāni’bni Şābit, ‘Abdu’llāh bin Revāḥa gibi Ka’bi’bni Mālik gibi. [223b]/(19)= 26/225-226

‘Abdullah bin Selām: Eshāb-ı kirāmdan olup, Ensārın büyüklerindedir. Medīne’deki Yahūdī Benī Kaynuka kabilesinden idi. Soyu Hz. Yūsuf’e dayanıyordu. Asıl ismi Husayn idi. Müslüman olunca Resūlullah efendimiz ona Abdullah ismini verdi.

İllā ki ‘ilm içinde māhir olanlar anlardan ve ĩmān getürenler anlardan ‘Abdullah bin Selām gibi. [75b]/(14)= 4/162

Abdullah bin Caḥṣī: Ebū Muhammed Abdullah b. Caḥṣ b. Riāb b. Ya'mer el-Esedī (ö. 3/624) Hz. Peygamberin halasının oğlu ve ilk seriyye kumandanı. Hz. Peygamber Dārülerkam'a sığınmadan önce, iki erkek kardeşiyle birlikte müslüman oldu. Habeşistan'a yapılan hicretlerin ikisine de katıldı; dönüşte Mekke'de bir müddet kaldıktan sonra ailesiyle birlikte Medine'ye hicret etti. Resülullah onunla Āsim b. Sabit arasında kardeşlik bağı (muāhāt) kurdu.

Ba'zılar eydür: Āyetüñ sebab-i ñuzüli oldur kim, Abdullah bin Caḥṣī kim şaldı, Receb ayında ceng itdi. [32b]/(18)= 2/217

'Abdullah bin Revāḥa: Peygamber Efendimizin, eshabı içinde çok sevdiği şairlerden. İsmi Abdullah, künyesi Ebū Muhammed, ünvanı Şāir-i Resulullah'tır. İkinci büyük Akabe biatında müslüman oldu.

Bu āyet 'Abdullah bin Revāḥa hakkında indi. [34a]/(13)= 2/224

'Abdullah bin Ebī Şerḥ: Eshab-ı kiramın büyüklerinden ve Afrikiye diye anılan, Kuzeybatı Afrika'nın fatihi, büyük komutan ve vali. İsmi, Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh bin Haris bin Hubeyb el-Kureşi el-Amiri olup, künyesi Ebū Yahya'dır. Osman bin Affan'ın (radıyallahü anh) süt kardeşidir. Resulullah efendimizle (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret etti.

Nice ki 'Abdullah bin Ebī Şerḥ didi. [97b]/(1)= 6/93

'Abdullah bin Eşva': Amir b. Sinan b. Abdillāh el-Eslemī (ö. 7-628) Sahābī. İbnü'l-Ekva' diye de tanınır. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Hz. Peygamber ile birlikte Hayber Savaşı'na katılmış, okuduğu şiirlerle develeri hızlandırmış mücahidleri coşturmuştur. Hatta onun şiir okumasını bizzat Peygamber'in istediği de rivayet edilmektedir.

Bu āyet El Kays bin 'Abbās ve 'Abdullah bin Eşva' hakkında indi. [28b]/(6)= 2/188

Abdü'd-Dār: Hz. Muhammed'in, asıl ismi Zeyd olan dördüncü kuşaktaki dedesi Kusay'ın en

büyük oğlu.

Ve kaçan ki halvet olurlardı şeytānları-la kim birisi Kā'b bin Eşref'dür, birisi Ebū Bürde-i Eslemī'dür, birisi Ebū's-Sevdā'dur Şām'da, birisi Abdü'd-Dār'dur Cüheyn'de, birisi 'Avf bin Mālīk'dür. [5a]/(4)= 2/14

'Adi bin Hātem: Eshāb-ı kirāmdan. Ebū Tarīf ismiyle tanınmıştır. Hz. Ali'nin sancaktarı olup, cesareti ve cömertliği ile şöhret bulmuştur. Meşhur şair Hatem'in oğludur. Nesebi: Adī bin Hatem bin Abdullah bin Sa'd bin Hazrec bin İmr-ül-Kays bin Ādī'dir. Hicrī 9 (m. 630) senesinde müslüman oldu. Önce hıristiyandı. Hz. Ebū Bekir zamanında, kavminin mürted olmasına māni oldu. Irak seferinde bulundu. Kūfe'de yaşadı. 67 (m. 686) de 120 yaşında iken vefāt etti. Kabri, Kūfe'dedir.

'Adi bin Hātem bu āyet indükde, bir ak iplik, bir kara iplik yaşadığı altında kordı. [28a]/(15)= 2/187

'Abdu'r-Raḥmān: Ebū Muhammed Abdurrahman b. Ebī Bekr es-Siddīk (ö. 53/673) Hz. Ebū Bekir'in oğlu ve Hz. Āişe'nin ana baba bir kardeşi. İslāmiyet'in ilk yıllarında müşrikler arasında yer aidi; Bedir ve Uhud savaşlarında onların safında bulundu. Hudey-biye Antlaşması sırasında veya daha yaygın bir rivayete göre Mekke'nin fet-hinden önce müslüman oldu. Asıl adı Abdü'l-Kābe olup bu isim Hz. Peygamber tarafından Abdurrahman'a çevrildi. Hayber Gazvesine ve daha sonraki savaşlara katıldı. Veda haccında Resūlullah tarafından Hz. Āişe'ye umre yaptırmakla görevlendirildi. Peygamberin hastalığı sırasında da yanından hiç ayrılmayarak hizmetinde bulundu.

Pes 'Abdu'r-Raḥmān eydür: Degüldür bu Qur'ān illā evvelkilerün yalanıdır. [295b]/(15)= 46/17

'Ād Kavmi: Kur'ān-ı Kerīm'de adı geçen eski bir Arap kavmi.

Tahkīk yalanladılar bunlardan öñ Nuḥ Kavmi Nūḥ'ı 'Ād Kavmi Hūd'ı Şemūd Kavmi Şālih'i. [204a]/(1)=22/42

‘Adn (Ar.): Cennetin en yüksek mevkiine veya değişik yerlerinin tamamına verilen ad.

Ya‘nī şevāblarından nesne eksilmeye belki fazlından artura ‘Adn Cennetleri’ne ki va‘de itdi Tañrı kullarına ğaybde ya‘nī anlar anı görmedin.

[189b]/(10)=19/60-61

‘Adn uçmaqları: Cennetin en yüksek mevkiine veya değişik yerlerinin tamamına verilen ad.

Anlar ol t̄āyifedür ki anlaruñ-içündür ‘ālī derceler ‘Adn uçmaqları ki aqar anuñ altında ırmaqlar ebedī oldukları hâlde anda. [193b]/(6)=20/75-76

Ādem: İlk peygamber.

Murad bundan, Ādem’uñ ‘aleyhi’s-selām it̄ā‘atidür, Īblis’uñ şaķāvetidür.

[7b]/(14)= 2/33

Ahmed: Hz. Muhammed’in bilinen diğer ismi.

Ve taḥķīķ didi Meryem oĝlı ‘Īsā: İy Ya‘ķūb oĝlanları! taḥķīķ ben Tañrı Rasūliyen size gerķekleyici olduĝum hâlde şunu ki benden öñürdidür Tevrāt’dan ve muştulayıcı olduĝum hâlde bir Peyĝāmbere benden soñra ki adı Ahmed’dür. [324a]/(9)= 61/6

Ahrām: İran’ın güneyinde Buşehr Eyaleti’nde şehir. İdari olarak Tangestan şehristanı’na bağlıdır.

Birinüñ adı Ahrām ve birinüñ Şuryem şeerde. [185b]/(13)= 18/82

Ahnes bin Şerif: Ebū Sa’lebe Übeyy b. Şerik b. Amr el-Ahnes es-Sekafī Mekke İleri gelenlerinden bir sahābī.

Bu āyet Ahnes bin Şerif [30b]/(21)= 2/203

Ahżāb Ğazası: Peygamber efendimizin müşriklerle hicretin 5. (M. 627) yılında yaptığı müdāfaa savaşı.

Bu arada Peyĝāmbere ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām Mekke’dan Medīne’ye gitdi każıyya temām oldı ve kuvvet lindürdi Peyĝāmbere ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām

leşker-ile ki görmedüñüz anlaruñ gibi Bedr Ğazāsı'nda ve Aħzāb Ğazāsı'nda ve Huneyn'de. [127a]/(5)= 9/40

‘Ākıb: Hz. Peygamber'in isimlerinden biri.

Sebeb-i nüzūli oldur ki, ‘Ākıb ve Seyyid-i Necran peygambere ‘aleyhi’s-selām eyitdiler: Hiç gördüñ mi bir maħlūkı ki atasuz vücuda geldi?
[18b]/(20)= 2/117

‘Alī: Ebü'l-Hasen Alī b. Ebī Tālib el-Kureşī el-Hāşimī (ö. 40/661) Hz. Peygamber'in damadı, Hulefā-yi Rāşidīn'in dördüncüsü.

Bedürüstī gerçek mü'minler uçmakta dururlar Ebū Bekr, ‘Ömer, ‘Oşmān, ‘Alī gibi. [346a]/(2)= 82/13

‘Āmil: İslām tarihinde genel olarak memur ve özellikle vergi memuru anlamında kullanılan bir terim.

Eyle olsa köylü dirildiler, Mūsā'ya geldiler ‘āmil öldügin haber virdiler.
[12a]/(2)= 2/67

‘Ammār bin Yasir: Ebü'l-Yakzān Ammār b. Yāsir b. Āmir el-Ansī (ö. 37-657) İlk müslümanlardan, anne ve babası ilk İslām şehidleri olan meşhur sahābī. Ans kabilesinin Yām koluna mensup olan babası Yāsir kaybolan kardeşini aramak için Yemen'den Mekke'ye geldi. Beni Manzum kabilesinden Ebū Huzeyfe'nin himayesine girdi ve Sümeyye adlı cāriyesiyle evlenerek oraya yerleşti. Ammār bu evlilik sonucu dünyaya geldi. Hz. Peygamberin Dārülerkam'da bulunduğu sırada müslüman olan ve müslümanlığını ilān eden ilk yedi kişiden biridir. Annesi Sümeyye ile babası Yāsir de ilk Müslümanlardandır.

Bu āyet Şuheyb bin Sinān hakkında ve ‘Ammār bin Yasir ve Sümeyye bin Hübāb bin İlāriş hakkında indi. [31a]/(13)=2/207

‘Āmir bin Seken: Āmir er-Rāhib/el-Fāsık (Hz. Peygamber, onun er-Rāhib lakabını el-Fāsık şeklinde değiştirmiştir. Başlıca butu Menat olan Evs kabilesinden, Yahudiliğin tesiri

ile putperestliği biraz değiştirerek yeni bir din ortaya atmışsa da revaç bulmamış, İřlām'ın ıkışı ile bu uydurma din de, putperestlik de Evs arasında tamamen silinmiştir.

Murād 'Āmir bin Seken'dür ki řām'a kaçdı. [132b]/(16)=9/107

'Amūdān: Yunus kuyruđu, yüzgeç yıldızı, kuyruklu yıldız, (Ar. (amūd)= dik kısım).

Añ ol vaqtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacıđum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Tārık, Veřāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylak, Harūh, Muřabbih, Zü'l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

'Amūriyye:Afyon'un, bugünkü adı Sivrihisar olan, Emirdađ ilçesine on üç km Uzaklıkta, Hisarcık köyü yakınında, bu güne, harabeleri kalmış, bir yerdir.

Anlara dünyāda horlık vardur ki mu'teber řehirlerin müsülmānlık aldı: Kořantiniyye'yi, 'Amūriyye'yi, Ermeniyye'yi, içinde müsülmanlık orundi. [18b]/(5)= 2/114

'Andelīb: Hāce Muhammed Nasır (ö. 1172-1759) Hint Nakřibendīliđi'nin önemli temsilcilerinden biri, Tarīkat-ı Muhammediyye'nin kurucusu.

'Andelīb, ĥammām; va'llāhü a'lem. [349b]/(7)= 89/1

Anřākiyye: Antakya

Ve her nesneyi şayduğ Levĥ-i Maĥfüz'da ve anlara meşel ur ki Anřākiyye ehli'ni vaqtā ki aña elçiler geldi 'İsā'dan. [258b]/(16)=36/13

Anřākiyye Kavmi: Antakya halkı

Ve añ 'Ād'ı ve řemūd'ı ve Eřĥābī Ress'i ya'nī Anřākiyye Kavmi'ni ve niçe ĥarnlaruñ anlaruñ aralarında '-idi iken çok. [216b]/(9)=25/38

Anřiyānus: Romalı komutan, Markus Antonius.

Bir, Anřiyānus ĥazdı, řām evinde. [347b]/(7)= 85/2

A'rāf: Bazı din ve inançların ahiret kavramlarında yer alan, kötüler ve iyilerin nihai ahiret mekanları arasında olduğuna inanılan yer, çoğunlukla dağ. İşlam dininde bu

kavramın adı *Araftır*.

Aşhâb-ı A‘râf’a diyeler ki: Girün cennete. [107a]/(12)

A‘râf ehli: A‘râf halkı.

Ve nidâ itdi A‘râf ehli, erenlere ki bilürlerdi anları ‘alâmetleri-le, aşhâb-ı A‘râf didiler anlara: Fâyide itmedi size cemâ‘atünüz ve şol ululanduklarıñuz.

[107a]/(9)=7/48

‘Arafât: Mekkenin 25 km uzaklıkta olan bir coğrafi bölgedir. Mekkenin güney doğusuna düşer. Bölge içerisinde olan ünlü Arafat dağı (Rahmet Dağı olarak bilinir) 454 metre yüksekliğindedir. Bu dağ’da evvelen Şeytan meydana çıkmış. Hz. Muhammed ölümünden (Miladi 632) önce ünlü veda hutbesi konuşmasını onbinlerce kişiye bu dağ’da yapmıştır.

İlerü zamanda, kaçan ki hacdan fârîg olalardı, Minâ mescidi-le ‘Arafât tağınuñ arasında tururlardı. [30b]/(2)=2/200

‘Arafât tağı: Mekke’nin doğusunda, haccın en önemli rüknü olan vakfenin yapıldığı yer. Kelime olarak “Bilme, anlama, tanıma” ve “Güzel koku” gibi mânalara gelen bir kökten türemiş olan arefe ve arafatın etimolojisi ve aralarındaki anlam farkı konusunda değişik görüşler ileri sürülmekle birlikte, genel olarak arafat kelimesinin arefenin çoğulu olmayıp her ikisinin de tekil halinde aynı yerin adları olduğu kabul edilmiştir.

İlerü zamanda, kaçan ki hacdan fârîg olalardı, Minâ mescidi-le ‘Arafât tağınuñ arasında tururlardı. [30b]/(2)=2/200

‘Arafe: Dini bayramlar’ın birinci gününden önceki gündür.

Ve bildürmekdür Tañrıdan ve Rasûli’nden halka Hacc-i Ekber günü ‘Arafe günüdür ki bedürüstî Tañrı bî-zâr müşriklerden ve Peygâmberi dahı bî-zârdur.

[123b]/(17)= 9/3

‘Araşât: Türkçe’de bu kelimenin kök hali yani ‘Arsa’ kullanılır. ‘Arsa’ kullanıldığı üzere, meydan, alan demektir. ‘Arasat’ ise meydanlar anlamına gelir. Bu kelime, dini

terminolojide mahşer meydanı için kullanılmıştır.

*Cebrāyīl gönderür kendü emrinden şunuñ üzerine ki diler kularlından tā
korğudalar uğrayacak gün-ile 'Araşāta ya'nī kıyāmet günü-le. [274a]/(16)=
40/15*

'Āş bin Vāyil (Ar.): Kureyş kabilesi'nin Sehm kolunun reisi olup meşhur sahabī Amr bin Ās'ın babasıdır. Güçsüz ve kimsesizlere yaptığı zulümlerle tanınmıştır. Malını satmak için Mekke'ye gelenlerden satın aldığı malın bedelini ödemezdi. Onun bu gibi haksızlıkları İslām'ın gelişinden sonra da müslümanlara karşı devam etmiştir.

*Bunı 'Āş bin Vāyil, Cennābi'bn-i Erte didi ücretin diledükde.
[190b]/(3)=19/77*

Āsaf bin Berḥiyā: İslam efsanelerinde adı geçen ve Süleyman peygamberin sırdaşı olan vezir.

*Kaçan Āsaf bin Berḥiyā kazıyye-yi tūv-idi şeytān daḥı sezdi ki bildiler
Süleymān'uñ yüzüğini deñize atdı, çoqlık sihri yazdı, kürsi sintüñ ayağı
dibinde gömdi, daḥı kaçdı. [16a]/(13)=/*

Aşhāb-ı Kehf, Eşhāb-ı Kehf: Bir mağarada yıllarca uyuduktan sonra tekrar uyandıkları Kur'ān-ı Kerim'de haber verilen arkadaş grubu. Ashāb-ı Kehf kıssasının özünü teşkil eden ve ölümden sonra dirilişin bir misali olan uzun süre mağarada uyuyup yeniden uyanma hadisesi, İslām'ın dışındaki diğer bazı dinlerde ve çeşitli efsanelerde de yer almaktadır.

*Zīrā Peygāmbere 'aleyhi's-selām Aşhāb-ı Kehf'den haber virdi. [182a]/(18)=
18/24*

*Kāfirler, Eşhāb-ı Kehf'den, Zū'l-Ḳarneyn'den, Rūḥ'dan şordılar.
[353a]/(18)= 92/3*

Aşhāb – ı Meş'eme: Cehennemde ebedī kalacak olan kāfirlerdir. Hākka süresinde kıyamet kopunca yazıcı melekler tarafından tutulan amel defterlerini (İnfitār, 82/10-12)

insanlara sağ veya sol ellerinden (Hākka, 69/19-39) İnşikāk süresinde ise sağ ellerinden veya arka tarafından verileceği (İnşikāk, 84/7-15) bildirilmiştir. Kitabı sağından verilenlerin hesabı kolay olacak ve cennete girecekler, solundan ve arkasından verilenler ise cehenneme atılacaklardır.

Bir bölüğü dahil Aşhāb-ı Meş'eme'dür ki Kāğıdları anlarıñ şol ellerinden şunuldi. [313b]/(15)= 56/9

Aşer: Yakup peygamberin on iki oğlundan birinin ismi.

Ya'kūb'un on iki oğlu var-idi; Rubīl, Şem'un Cāzi, Yahūdā, Buğsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(12)=2/132

Āşir: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Yehūdā, Robīl, Şem'un, Lārī, Ziyālon, Yeşcür, Deynedān, Yağşālā, Cād, Āşir-idi. [149b]/(4)= 12/8

Āşūrā: Hicri yılın ilk ayı olan Muharrem ayının onuncu günüdür. İslam kültüründe önemli bir yeri ve kıymeti olan bir gündür. Arapça'da 10 manasına gelen "aşara" kelimesinden türemiştir. 1. Āşūrā, Hz. Mūsā ve kavminin, Firavun'un zulmünden kurtulduğu ve yahudilerin oruç tutmakla mükellef olduğu bir gündür. Daha çok müsteşriklerin benimsediği bu görüşe göre müslümanların mübarek bir gün olarak kabul edip oruç tuttıkları āşūrā yahudi geleneğine dayanmaktadır. 2. Aşūra, Hz. Nuh'tan itibaren bütün Sāmī dinlerde mevcut olan ve Cāhiliye devri Araplar'ı arasında da Hz. İbrahim'den beri önemli görülüp oruç tutulan bir gündür.

Münācātī 'āşūrā güninde-idi. [9b]/(1)=2/51

'Avf bin Mālik: Ebū Abdirrahmān Avf bin Mālik bin Ebī Avf el-Eşcaī (Ö. 73/692) Kahramanlığı ile meşhur sahābī. Ebū Abdullah, Ebū Muhammed, Ebū Amr, Ebū Harnmād gibi değişik künyelerle de anılır. Doğum tarihi ve gençlik yılları hakkında bilgi yoktur. Hicretin 6. (627) yılında müslüman oldu. Hayber, Müte ve Tebük savaşlarına katıldı. Mekke fethinde Eşca' kabilesinin sancağını taşıdı. Hz.

Peygamber Medine’de kendisiyle Ebü’ d-Derdā arasında kardeşlik bağı kurdu.

Ve kaçan ki halvet olurlardı şeytānlar-ıla kim birisi Kā‘b bin Eşref’dür, birisi Ebū Bürde-i Eslemī’dür, birisi Ebü‘s-Sevdā’dur Şām’da, birisi Abdü‘d-Dār’dur Cüheyn’de, birisi ‘Avf bin Mālīk’dür. [5a]/(4)=2/14

‘Āyişe: Ümmü’l-mü’minīn Āişe bint Ebī Bekr es-Siddīk el-Kureşīyye (ö. 58/678) Hz. Ebū Bekir’in kızı ve Hz. Peygamberin hanımı. Babası Ebū Bekir b. Ebū Kuhāfe, es-Siddīk lakabıyla tanındığı için kendisine Āişe es-Siddīka (es-Sādıka) binti’s-Siddīk denilmiştir. Annesi. Kināne kabilesinden Ümmü Rūmān bint Āmir b. Uveymir’dır.

Pes kaçan ki Hafşa didi ‘Āyişe’ye ve Tañrı āşikāre itdi anuñ ‘Āyişe çıkdugını Peyğāmbere. [328b]/(21)= 66/3

Āzer: İbrahim peygamberin babasının mahlasıdır. Farsça ateş anlamına gelen bir sözcüktür.

*Āzer eyitdi: Yüz çevürür misin sen benüm bütlerümden yā İbrāhīm?
[189a]/(2)= 19/46*

‘Azrā’īl: İslam dininde dört büyük melekten birisi. Ruhları almakla vazifeli olup, Kur’an-ı kerimde “Melek-ül-mevt” yani ölüm meleği olarak zikredilmiştir.

Ve üfürüldi Şūr’a pes öldi ola şol ki göklerdeür ve şol ki yerlerdeür meger şunlar ki Tañrı diledi anlaruñ ölmedügin Cebrāyīl gibi İsrāfīl gibi Mīkā’īl gibi ‘Azrā’īl gibi. [272b]/(19)= 39/68

B

Bābil: Babil, Mezopotamya’da, adını aldığı Babil kenti etrafında kurulmuş, Sümer ve Akad topraklarını kapsayan eski bir imparatorluktur.

Ve illā kim şeytānlar kāfir oldılar ki, hālka sihr öğredürler ve şol nesne ki indi ve indürildi, ol iki ferişte üzerine, Bābil’de, kim birisi Hārut ve ol birisi Mārut’dur. [16a]/(9)=2/102

Bahrān: Asya’da, Basra Körfezi’nde yer alan bir ada ülkesidir. Bahreyn’in güneydoğusunda Katar, batısında Suudi Arabistan yer alır.”Bahreyn” Arapça bir kelime olup “iki

denizin arasında” demektir. Kuzeybatıdan, Kral Fahd Geçidi ile Suudi Arabistan’a bağlanmıştır.

Donuvas kazdı Baḥrān’da ve anları od’ile taldurdılar ve anda havāleler oturdılar; İmān getürenleri aña atarlardı kāfiri korlardı. [347b]/(8)= 85/2

Baḥr-i Mescūr: Yer altında bir derya.

Yarusını ‘arş altında kodı aña Baḥr-i Mescūr dirler. [142a]/(11)= 11/6

Bal’am: Yahūdīliğin Kutsal Kitābı Tevrāt’ta geçen bir hikaye. Balam Hikāyesi’nde şöyle bir tārif geçmektedir: İşte, ayrıca oturan bir kavimdir ve milletler arası sayılmayacaktır.

Pes kışşa eyle anlara, Bal’am hikāyetini, ola kim fikr ideler ve şavāba meyl ideler. [116a]/(13)=7/176

Ba’lbek: Lübnan’ın Bekaa Vadisi’nde kalan bir şehridir.

Pes yalanladılar anı Ba’lbek Halkı ve anlar bütlerī-le ‘azāba ḥāzır olunmuşlardur illā Tañrınun ḥāliş olmuş kularlı degül. [264a]/(16)= 37/127

Ba’l: Bir put ismi.

Ba’l’e mi taparsız? [264a]/(13)= 37/125-126

Başra: Irak’ın güneyinde bir kent; Irak’ın ikinci büyük şehri ve en önemli limanı.

Sidr bir nāzük yemişdür ki Başra’da olur. [314a]/(10)= 56/28-34

Baṭyūnis: Hem İslam’danhem de Hıristiyanlık’ta var olan hikayedeki yedi uyurlardan birisinin ismi.

Ve ādları biri Yemlīhā biri Tolīs biri Sādinós biri Sevnin biri Keşfuṭoṭ biri Baṭyūnis. [182a]/(11)= 18/22

Bedr, Ġazāsı, Bedür Ġazāsı: Müslümanlarla Mekkeli Kureyşliler (Müslümanların kullandıkları tabire göre Müşrik) arasında yapılmıştır. Müslümanların ilk savaşı olarak kabul edilir.

*Ve taḥkīk yardım eyledi Allāh Te’ālā size, Bedr Ġazāsında, [54a]/(21)=123
Bedür Ġazāsı ḥūd Medīne’de oldı. [311b]/(3)= 54/45*

Bedr kızgunı: Bedir savaşı.

Murād bundan Bedr Kızgunı'dur. [291a]/(8)=44/16

Bedr Vākı'ası: Bedir Savaşı.

Murād bundan Bedr Vākı'ası Qurāyza Vākı'ası'dur. [125a]/(21)=9/24

Behīra: Deve.

Ve dimeñ iy Mekke Kavmi ki dilüñüz vaşf ider bu helāldur ve bu harāmdur diyü. Tañrı üzerine yalan söz çıkarmağ-ıçün. Nite ki Behīra'da Sāyibe'de geçdi. [172b]/(16)= 16/116

Behmen: Eski İran mecusīlerinin rahipleri olan Brehmen adının kısaltılmış şekli.

Hattā kaçan ki saña geleler, senüñle çekişürler, dirler, şunlar ki kâfir oldılar: Degüldür bu, illā, geçenlerüñ hikāyetlerdür: Rüstem gibi, İsfendiyār gibi, Behmen gibi. [92a]/(7)=6/25

Bedür Ğazāsı → Bedr Ğazāsı

Bel'am İbni Bā'ārā: Hz. Musa (a. s.) zamanında yaşamış ve sonradan irtidat etmiş olan ilim adamı.

Ve böyle tafşıl iderüz āyetleri ve ola kim döneler şirkden, ve okı, yā Muḥammed, anlaruñ üzerine, şunuñ haberini ki virdük aña āyetlerümüzi, murād Bel'am İbni Bā'ārā'dur. [116a]/(4)=175

Belkīs: Saba Melikesi, günümüz Habeşistan (Etiyopya) veya Yemen'inin olduğu topraklarda hüküm sürdüğü farzedilen, tarih öncesi Saba Krallığı'nın hükümdarıdır.

Belkīs eyitdi: Güyā ki oldur. [226a]/(10)= 27/42

Benāt-ı Na'ş': Büyükayı yıldız kümesi. Yıldız için kullanılan başka bir isim " Ölüm kızları yıldızı".⁵⁵

⁵⁵ Sivas Yatırları ve Abdulvehhab Gazi Hazretleri hakkında, İbrahim Yasak, Sivaslılar Vakfı Yayınları, 2004, İstanbul.

*Murād: Ülker'dür, Cede'dür, Benāt-i Na's'dur, Feraḳdān'dur. [166b]/(5)=
16/15-16*

Benī 'Adiyy: Evliyānın büyüklerinden. İsmi Adiyy bin Müsāfir bin İsmāil Hakkārī, künyesi Ebū'l Fedāil, lakabı Şerefüddin'dir. Soyu hazret-i Osman bin Affān'a ulaşır. Ba'lebek civarında Beyt-ü Kār denilen yerde 1074 (H. 467) senesinde doğdu. 1162 (H 557) senesinde Musul'a bağlı Hekkāriyye Dağındaki dergāhında vefāt etti. Oraya defnedildi.

*Andan sonra 'Ömer eline yapışdı: Merḥaba, Benī 'Adiyy serveri didi.
[4b]/(20)= 2/14*

Benī Muṭṭalib: Hz. Muhammed'in soyunun dayandığı kavim.

*Ve bilūñ, her ne ki çıkardunuz ḡanīmet mālından, bedürüstī Tañrınıñdur
beşde birisi ve peygamberüñdür ve peygamberüñ kavmleri-çün, ya'nī Benī
Hāşim'den ve Benī Muṭṭalib'den ve yetimlerin-içüñdür ve miskinlerin-içüñdür
ve yolcular-içün. [121a]/(3)= 8/40*

Benī'n Nazīr: Yahudilerin seçkin kabilesi. Beni Nazir'i sürgün edince Beni Nazir kabilesi, Hayber bölgesine yerleşti. Beni Nazir önderleri, Kureyşi, Peygamber'e (s. a. a) karşı savaşmaya tahrik etmek için Mekke'ye gittiler. Beni Nazir ve Kureyş önderleri, Kābe'nin kenarında, Muhammed'e (s. a. a) karşı, ölünceye kadar düşmanlıkta birlik içinde olacaklarına ilişkin yemin ettiler. Yahudiler, Mekke'den çıkarak, Beni Gatafan kabilesine gittiler.

*Nice kim Benī'n Nazīr'i Şam'a sürdiler, Benī Qurayza'yı kırdılar, oğullarını
kızlarını esīr itdiler. [14a]/(12)= 2/85*

Benī Qurayza: Hz. Peygamber ile savaşan Medineli yahudī kabilesi. İslām'ın doğuşunda Medine'de yaşayan üç yahudi kabilesinden biridir. Diğer ikisi gibi (Benī Kaynukā', Benī Nadīr) Benī Qurayza da İbrānīce yazıyor, Arapça konuşuyor ve çocuklarına kendi isimlerinin yanında Arap isimleri de veriyordu. Şehrin güneydoğusundaki

ovalık bölgede oturan kabile mensupları “utum” denilen çok katlı müstahkem evlerde yaşıyor ve geçimlerini tarım ve ticaretle sağlıyorlardı. Hz. Peygamber’in hicretten sonra Medine’deki Arap ve yahudi kabileleriyle yaptığı Medine Sözleşmesi denilen antlaşmaya Benî Kurayza yahudileri Evs kabilesinin müttefiki olarak katılmışlardı.

İki bölük oldu birine Benî Kurayza dirler ve birine Beni’n-Nazîr dirler.

[8b]/(3)

Benî Huzā’: Kahtānîler’e mensup bir Arap kabilesi. Huzāa kabilesinin soyu ve şeceresi üzerinde ensāb ve İslām tarihi âlimleri ittifak edememiştir. Büyük çoğunluk menşeiini Güney Arabistan’daki Kahtānîler’e bağlarken bazıları kabilenin Adnānîler’in bir kolu olduğunu ileri sürer. İbn Hazm, Hu-zāa’nın Adnānîler’den geldiğinde şüphe bulunmadığını belirtir.

Murād Benî ‘Āmir’dür, Benî Müdlec’dür, Benî Huzā’yadur ve bunlaruñ tâbi’leridür kim harām itdiler nefslerine, ekini ve dört ayaqluyı ve bahîrayı ve sâyibeyi nite ki geliser. [25a]/(13)

Benū Kināne: Adnānîler’e mensup büyük bir Arap kabilesi. Adını aldığı, Hz. Peygamber’in on dördüncü nesilden dedesi olan Kināne’nin nesebi Adnan’a kadar Kināne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyās b. Mudar b. Nizār b. Mead b. Adnan şeklindedir. Resül-i Ekrem’in.”Allāh İbrahim’in çocuklarından İsmail’i, İsmāiloğulları’ndan Benî Kinā-ne’yi, Kināne’den Kureyş’i, Kureyş’ten Benî Hāşim’i ve onlar arasından da beni seçti” dediği rivayet edilir.

Murād Benū Kināne ve Benū Żamra’dur. [124a]/(13)= 9/7

Benî-Nuş Żayr: Hz. Ali’ye ilahlık isnat eden batın bir fırka olan Nusayrilik görüşünün kurucusu olarak Hz. Ali’nin hizmetçisi Nusayr’a yahut fırka mensuplarının Lazkiye bölgesindeki Nusayriye dağlarına nibetle bu ismi aldığı görülse de, bu düşünce pek kabul görmemektedir. Nusayrilik ile Hıristiyanlık arasında bazı benzerlikleri öne

çıkarak kelimenin “nasrani”nin küçültmeli isim olduğunu ileri süren görüş ve İslam coğrafyasındaki bazı grupları yitik Hıristiyanlar olarak görme eğilimine sahip oryantalist bakış açısının ürünü niteliğinde değerlendirilmiştir. Büyük bir ihtimalle fırka adını kurucusu Ebū Şuayb Muhammed bin Nusayr en – Nemiri’den almıştır diye düşünülmektedir.⁵⁶

Şunu ki kesdühüz ħurmā ağacı’ndan ya ħoduñuz anı urudururken gönülleri üzerinde pes Tañrınuñ destüriledür ve kâfirleri rüsvây itmek-içündür ve şunu ki feth itdi Tañrı Te’âlā Rasūli’nüñ üzerine ol Benî-Nuş žayr’dan ve mällarından. [320b]/(9)=59/6

Benî Müdlec: Adnāniler’e mensup bir Arap kabilesi. Kināne’ye bağlı Abdümenāt’in kollarındandır. Adını aldığı Müdlic’in nesebi Mür-re b. Abdümenāt b. Kināne b. Huzeyme yoluyla Adnan’a ulaşır.

Murād Benī ‘Āmir’dür, Benī Müdlec’dür, Benī Ħuzā’adur ve bunlaruñ tabi’leridür kim ħarām itdiler nefslerine, ekini ve dört ayaqluyı ve bahīrayı ve sâyibeyi nite ki geliser. [25a]/(12)

Benī Lavā: Hz. Yakub’un dayısı, Labanoğulları soyu.

Nübüvvet Benī Lavā’da-y-idi ve salţanat Yahūdā oğlanlarında-y-idi. [38a]/(2)=1/247

Benū-‘Abd-i Menāf: Ebū Nadle Hāşim b. Abdimenāf b. Kusayy b. Kilāb el-Kureşī Hz. Muhammed’in büyük dedesi ve Benī Hāşim’in atası.

Bu sūre iki ħabīle ħaħķında endi ki biri Benū-‘Abd-i Menāf ve biri Benū-Sehm’dür. [355b]/(13)= 102/1-2

Benū İsrā’īl: İsrailoğulları.

Ħor dutardı anlardan bir t̄âyife ki Benū İsrā’īl’dürürler. [228b]/(20)= 28/4

⁵⁶ Türkiye Diyanet Vakfı, **İslam Ansiklopedisi**, c. 33, İstanbul, 2007

Benū Kināne: Mālik İbn Kināne, Resūlullah'ın 13. kuşaktan bir dedesinin kardeşidir. Kinane, Esed, Esede ve Hūn'dur. Kināne ismindeki dedesinin dört oğlu vardır. Kinaneoğulları.

Murād Benū Kināne ve Benū Zāmrā'dur. [124a]/(13)= 9/6

Benū-Sehm: İslāmiyet'ten önceki cahiliyye devrinde, Kureyşin ileri gelen, tanınmış ailelerinden idi.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Bu sūre iki kabīle hakkında endi ki biri Benū-'Abd-i Menāf ve biri Benū-Sehm'dür. [355b]/(13)= 102/1-2

Berşīšā: İsrail kavmi içinde abid (çok ibadet eden) ve zahit (çok dindar, bilgili) bir zat idi... Şanı şöhreti, doğuya ve batıya yayılmıştı. Her nerede bir hasta olsa, şifa için ona başvururdu.

Ya'nī münāfıklar şeytān gibidür ki Berşīšā'ya kāfir ol didi. [321b]/(7)= 59/16

Bey'at-i Rızvān: Ashabın Allāh'ın razı olacağı şekilde, Kur'an'ın hükümlerine uyacaklarına ve Resulullah'ı koruyup onun yanında düşmanlarına karşı sonuna kadar savaşacaklarına dair Hz. Peygamber (s. a. s.) ile āhidleşmeleri olayı.

Buña bey'at-i Rızvān dirler. [300a]/(11)= 48/10

Bilāl: İslami ilk kabul eden isimlerden.

Siz ilerü getürdünüz kāfirliği bize ne yamān yerdür qarār itmege tamū! Eyitdiler iy bizüm Tañrımız şol ki ilerü götürdi bizümçün bu küfr āyini pes artur aña 'azābı iki anca ola tamūda ve eyitdiler noldı bize görmezüz ol erenleri ki anları yamān sīretlülerden şayarduk 'Ammār gibi Şuheyb gibi Bilāl gibi. [267b]/(20)= 38/62

Binyāmin → Bünyāmin

Buhtu Naşar: Milattan önce 605-562 yılları arasında hüküm süren, Yahuda Devleti'ni ortadan kaldırarak Kudüs'ü ve Süleyman Mâbedi'ni yakıp yıkan Bābil kralı.

Bu def'ada Allāhü Te'ālā Buhtu Naşar'ı Mūsāllaḫ eyledi. [174a]/(7)= 17/7

Buğsal: Yakup peygamberin oğullarından birinin ismi.

Ya 'kūb'un on iki oğlu var-idi; Rubīl, Şem'un Cāzi, Yahūdā, Buğsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(11)=2/132

Büle: Hz. Yakub'un Leyya'dan olan çocuğunun ismi.

Evvel yedi Liyyā'dan toğdı soñrađı dört, kulluğıdan doğdı. Biri Zülfe biri Büle. Leyyā öldükde Rāhīl'i aldı. [149b]/(5)= 12/8

Bünyāmin: Libya'nın kızkardeşi Rashil'den olan, Hz. Yusuf'un kardeşi.

Pes ben zāyil olmazam Mışr'dan tā babam baña destūr virince ya Tañrı ħükm ide baña Bünyāmin'i kırtarmağıle. [154b]/(2)= 12/80
Andan Binyāmin tođdı Yūsuf'ile. [149b]/(6)= 12/8

C

Cabbār: 1. Allāhü teālānın Esmā-i hüsnāsından (güzel isimlerinden). Kullarının hallerini ıslāh edip tövbeye götüren, dilediğini yaptırmaya gücü yeten.

2. Kibirli, zorba, gaddār.

İllā didi cabbārları taĥķīķ biz bulduğ bir řāyife üzerine ve taĥķīķ biz anlaruñ izlerini üzerine övicilerüz. [287b]/(6)= 43/23

Cād: Yakup peygamberin çocuklarının isimlerinde biri.

Yehūdā, Robīl, Şem'un, Lārī, Ziyālon, Yeşcür, Deynedān, Yağşālā, Cād, Aşır-idi. [149b]/(4)= 12/8

Cālūt: Hz. Dāvūd tarafından öldürülen ünlü bir savaşçı. Hz. Dāvud (a.s.) zamanında yaşamış, "Amālika" kralının adı."Amālika" kavmi Akdeniz'in sahilinde, Mısır ile Filistin arasında yaşayan bir milletti. Amālika kavminin kralı Cālūt, Hz. Musa'nın vefatından sonraki bir dönemde İsrāiloğullarına saldırmış, onları yenerek, birçok esir ve kıymetli eşyalarını almış, ülkesine götürmüştü.

Dāvūd el-ile Cālūt'ı depeledi fesād götürüldi ki 'ulemā kırdıldadı Tevrātlar yağdııldadı yitmiş biñ esİR aldıldadı. [173b]/(19)= 17/5

Cāzi: Yakup peygamberin çocuklarının isimlerinde biri.

Ya 'kūb' uñ on iki ođlı var-idi; Rubīl, Őem'ūn Cāzi, Yahūdā, Buđsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Hirdān, AŐer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(11)=2/132

Cebrāyil, Cibrīl: Dört büyük melekten biri. Peygamberlere vahiy getirmek, onlara Allāh'ın emir ve yasaklarını bildirmekle vazifeli melek. Buna 'Cibrīl, 'Rūh-ul-emīn', 'Rūh-ul-kuds', 'Nāmūs-ı ekber de denir.

Bedürüstī ol Cebrāyil indürdi Őur'an'ı senūñ göñlüne Tañrı destūr-ile, gerčekleyici olduđı ĥalda, oñurdi inen kitābları; Tevrāt'ı, Zebūr'ı, İncīl'i ve beŐāretdür mü'minler-içün. [15b]/(12)=2/97

Hađ Te'ālā āyet-i isti'zeyi Cibrīl-ile virib-idi, ki va izā kırā'atū'l-Őur'an'e fe'ste'iz bi'llāhi mine'Ő-Őeytāni'r-racīm dūr. [2a]/(2)=1/1

Cedd bin Őays: Abdullah b. el-Cedd b. Kays el-Ensārī Sahābī. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Kaynaklarda Bedir ve Uhud savaşlarına katıldığı zikredilmekte, ancak ölüm tarihi hakkında bilgi verilmemektedir. Hazrec kabilesinin Benī Selime koluna mensup olan Abdullah, Muāz b. Cebel'in ana-bir kardeşidir. Annesi Hind bint Sehl'dir. Babası Ced b. Kays. Cāhiliye devrinde Benī Selime'nin reisi iken Hz. peygamber'in Medine'ye hicret etmesiyle reisliği sona ermiŐtir. Cedd bin Kays birçok gazveye katılmakla birlikte münafıklardan kabul edilirdi. Hudeybiye'de bulunmuş, fakat Bey'atür-rıdvān'a iŐtirak etmemiŐtir. Tebük gazvesine gitmek istememiŐ, Rum kadınlarını görünce dayanamayacağını ileri sürerek Hz. Peygamber'den izin istemiŐtir.

Bu āyet 'Abdullah bin Ubey bin Selūl, Cedd bin Őays, Mü'tteb bin ŐureyŐ ve bunlaruñ emsāli münāfıklar ĥađķında inmiŐdür. [4b]/(15)= 2/14

Cede: Bir yıldız ismi.

Murād: Ülker'dür, Cede'dür, Benāt-i Na'Ő'dur, Ferađdān'dur. [166b]/(5)= 16/15-16

Cedl: Oğlak burcu.

Yüce oldu ol pādīṣāh ki gökde burclar eyledi ki Hamel Şevr Seraṭān Esed Sünbüle Mīzān ‘Aḳreb Ḳavs Cedl Delv Hūt’dur. [217b]/(15)= 25/60

Cemīl: Kur’an’da ismi geçen bir şahıs ismi.

Allāhü Te‘ālā bir kişinüñ içinde iki gönül eylemedi bir kişi var-idi Cemīl adlu. [245b]/(6)= 33/4

Cemīle: Abdullah bin Übey’in kızı, Sabit İbn Kays’ın karısı.

Āyet Cemīle hakkında indi, ki Şābit bin Ḳays’uñ çifti-y-idi. [35a]/(1)=2/229

Cennābi’bn-i Erte: Ebū Abdillāh künyesiyle maruf olan Hz. Habbāb b. Eret, Cahiliye devrinde esir alınmış, ancak bu esaret onu, Allāh Resūlü’nün memleketine getirmiş, Mekke’de bir köle olarak satılmıştır. Nübüvvetin 6. senesinde İslām’ı kabul eden ve Müslümanlığını ilk açığa vuranlardan olan Hz. Habbāb (r. a.), bazı rivayetlere göre ise, İslām’ı ilk kabul eden 6 kişiden biridir.

Bunu ‘Āṣ bin Vāyil, Cennābi’bn-i Erte didi ücretin diledükde. [190b]/(3)= 19/77

Cenşūrā: Kur’an’da adı geçen bir şahıs ismi.

Pes getdiler tā şuñā degin ki bir oğlana erişdiler. Adı Cenşūrā’-idi. [185a]/(15)= 18/74

Ceryān: Bir yıldız ismi, Ceryan yıldızı.

Añ ol vaḳtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Ṭārīḳ, Veşāb, Zeyyāl, Ḳābis, Feza‘, ‘Amūdān, Feylaḳ, Harūḥ, Muşabbih, Zü’l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Cevzā: Bir burç ismi, ikizler burcu.

Burc On ikidür: Hamel, Şevr, Cevzā, Seraṭān Esed, Sünbüle, Mīzān, ‘Aḳreb, Ḳavs, Cedy, Delv, Hūt. [347b]/(3)= 85/1

Cibrīl → Cebrāyil

Cūdī: Yahudi.

Ve denildi: İy yir yud şuyuñi ve iy gök tut yağmuruñi! Ve şu kesildi ve buyruk yerine geldi ve gemi karar kıldı Cūdī üzerinde. [144b]/(8)= 11/44

Cūdī Tağı: Güneydoğu Anadolu'da, Şırnak ve Silopi ilçe merkezleri arasında yer alan 2. 114 m'lik yüksekliğe sahip dağ. İslam'da Cudi Dağı İslamī inanışlara göre, Tufan'dansonra Nuh'un Gemisi bu dağın üzerine oturmuştur.

Cebrāyil 'aleyhi's-selām bile beş tağdan taş taşırlandı; Tūr-ı Sinā'dan, Tūr-ı Zeynā'dan, Cūdī'den, Lübnan'dan, Harā'dan. [20a]/(10)= 2/127

Cum'a: Cuma günü.

İy şunlar ki imān getürdiler! Kaçan ki şalā vireler namāz-ıçün Cum'a güninde ki 'İdîdur mü'minlerüñ, pes sa'y idüñ Allāhü Te'ālānuñ zikrine ve terk idüñ almağı şatmağı. [325a]/(12)= 62/9

Cum'a gicesi: Cuma gecesi.

Eyitdi ki: İstiğfār idem sizüñçün Tañrudan Cum'a gicesi. [155b]/(2)= 12/98

Cum'a namazı: Cuma namazı.

Cum'a namāzını feriştelere anda kırlurlar. [307a]/(2)= 52/1-7

Cüheyn: Ünlü bir Arap kabilesidir. Kızıldeniz-Vadi'l-Kura arasında yaşamaktadırlar.

Ve kaçan ki halvet olurlardı şeytānları-la kim birisi Kā'b bin Eşref'dür, birisi Ebū Bürde-i Eslemī'dür, birisi Ebü's-Sevdā'dur Şām'da, birisi Abdü'd-Dār'dur Cüheyn'de, birisi 'Avf bin Mālīk'dür. [5a]/(4)=2/14

Cüllās: Hübeyb oğullarından.

Cüllās eyitdi: Eger Muhammed gerçekise biz eşekden kötü mişüz didise. [129b]/(17)= 9/74

Cüveynī: Şāfiī f a k i h i olup, İmamülharemeyn 'Abd al-Malik 'in babasıdır. Babasının nezāreti altında Cuvayn 'de, sonra Nişāpūr ve Merv 'de tahsilde bulunmuş ve daha sonra 407 (1016)'de Nişāpūr'da yerleşmiştir.

Şeyh Cüveynî rahmetli ilâhi ‘aleyh eydür: Bismillahi işâredür haķīķat-ı haķķa ki aña ‘aķıllaruñ ‘aķlı irmez. [2a]/(19)= 1/1

D

Dāvūd: İsrâiloğulları’na gönderilen ve kendisine Zebur verilen peygamber. İbrânîcede “en çok sevilen kişi, göz bebeği” anlamına gelen bu ismin Kitâb-ı Mukaddes’te Dâvid şeklinde geçtiği ve sadece Hz. Dāvūd’a ad olarak verildiği görülmektedir.

Meger şunlar ki İmân getürdiler ve eyü ‘amel işlediler ve azdan azdur anlar ve Dāvūd bildi ki anı fitneledük bu da ‘vîy-ile uyarduķ pes günâhın diledi Tañrıdan ve rükū ‘idüp yüzi üzerine düşdi. [266a]/(20)=24/38

Dımışķ: Şam, Suriye’nin en büyük şehri olup, aynı zamanda başkentidir.

Ve kılduķ Meryem oğlı ‘İsâ’i ve anasını bir nişâne ki bizi bileler ve getürdük anları Ķuds’dan Rayve’ye ki düpdüzdür yüce yirde Dımışķ’da ve şuludur. [207b]/(18)= 23/50

E

Ebâ Hâlid: İbn Ebî Şeybe’nin zikrettiğine dayanarak Hz. Musa’nın deniz açılmayınca Allâh: “Denize lakabı ile hitap et” buyurduğunda, ikiye ayrılması için asası ile vurup “Ya Eba Halid” demiş olduğunu görmekteyiz.

Mūsâ, Yâ Ebâ Hâlidîn diyüp deñize ‘aşâsı-y-la işâret itdükde, Nîl on iki bölük olup siz Mūsâ-y-ıla geçdükde ve ğark itdük Fir‘avn’uñ kavmini, siz baķa yürürken. [9a]/(17)=2/50

Ebâbîl Ķuşı: Sağangiller (Apodidae) familyasından 16-17 cm boyunda, kentler ve açık alanlarda yaşayan, genellikle kırlangıçla karıştırılan bir kuş türü. Kur’an’da Ebrehe ordusunun üzerine gönderildikleri ve askerlerin üzerine bomba misali balçıktan pişirilmiş taşlar bırakarak ordunun helak olduğu anlatılmaktadır. (105-Fil Suresi 3-4-5. ayetler.)

Pes gönderdi anlaruñ üzerine Ebâbîl Ķuşı’nı ki Ķaya Ķırlağıcı’dur.

[356b]/(3)=/3-5

Ebî Şerh: Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh. Eshab-ı kiramın büyüklerinden ve Afrikiye diye anılan, Kuzeybatı Afrika'nın fatihi, büyük komutan ve vali. İsmi, Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh bin Haris bin Hubeyb el-Kureşi el-Amiri olup, künyesi Ebū Yahya'dır.

Nice ki 'Abdullah bin Ebî Şerh didi. [97b]/(1)=6/93

Eblestān: Kahramanmaraş iline bağlı en büyük ilçedir. Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinin kesiştiği noktada yer alır.

Andan şoñra uyarduğ anları tā bilevüz ki kanķı bölük kāfirlerden ve Müsülmānlardan yeg şayar şunı ki eglendiler ol mağārada ki Eblestān 'uñ şağ yanındadır zemān yöninden. [181a]/(6)=/12

Ebū Bekir: Sünni inancına göre ilk halife. Müslümanlıktan önceki ismi Abdülkâbe'dir. Müslüman olduktan sonra Muhammed Ebū Bekir'i Abdullah olarak anmıştır.

Ve Ebū Bekr ve hātūnı yalvarurlar Tañrıya ve eydürler ki: Vāy saña yā 'Abde'r-Raḥmān ĩmān getir ki kıyāmet vardur. [295b]/(13)= 46/16

Ebū Bekür rażıya 'llāhü 'anhü kabūl itmedi. [130a]/(18)= 9/75

Ebū Bekr → Ebū Bekir

Ebū Bekür → Ebū Bekir

Ebū Kubeys: Suudi arabistan'da mekke şehrinde bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in ayı iki parçaya bölerek bir parçasını kuaykian, bir parçasını da Ebu Kubeys dağları üzerine koyduğu, mucizelere tanık olmuş dağdır.

Eyle olsa İbrāhīm 'aleyhi's-selām Ebū Kubeys tağı'na çıkup çağırdı ki: İy ḥalāyık Tañrıñuz sizüñ-içün ev yaptı gelüñ tavāf idüñ didi. [202b]/(18)= 22/27

Ebū Kubeys Tağı: Mekke, etrafı küçük dağlarla çevrilidir. Bu dağların sayısının 12 bin olduğu söylenir. Tevrat'ın Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselam'a işaret eden

bölümünde “Faran Dağları” diye bu dağlara işaret olduğu bu dağların da en meşhuru “Cebel-i Ebū Kubeys”tir.

Eyle olsa İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām Ebū Kubeys tağı’na çıkup çağırdı ki: İy halāyık Tañrıñuz sizüñ-içün ev yaptı gelüñ tavāf idüñ didi.

[202b]/(18)=22/27

Ebū Leheb: Ebū Utbe (Ebū Leheb) Abdül’uzzā b. Abdilmuttalib b. Hāşim (ö. 2/624) Hz. Peygamber’in amcası ve en azılı düşmanlarından biri. Asıl künyesi Ebū Utbe olduğu halde babası ona, güzelliği sebebiyle ateş gibi parladığı veya öfkelenildiği zaman yanakları kızardığı için “Ebū Leheb” (alev babası) demiştir.

Ebū Leheb, Peygāmbertüñ ‘emmüsi’dür. [357b]/(5)= 111/1

Ebū Nu‘aym: Ebū Seleme Nuaym bin Mes’ud bin Amir el – Eşcai. (ö. 30/650 [?]). Sahabi. Gatafan’ın bir kolu olan Beni Eşca kabilesinin reisidir.

Bedürüstī ol sizüñ Ebū Nu‘aym şeytāndur, kırkıdur dostlarını ki anlar Ebū Süfyān ve aşhābıdur. [58b]/(2)=3/175

Ebū Süfyān: Ebū Süfyān Sahr b. Harb b. Ümeyye (ö. 31/651-52) Kureyş kabilesinin reislerinden, sahābī. Hicretten elli yedi yıl önce (m. 565) Mekke’de doğdu. Bedir Gazvesi’nde öldürülen oğlu Hanzaleden dolayı Ebū Han-zale künyesiyle de anılır. Annesi, Hz. Peygamber’in hanımı Meymüne’nin halası olan Safiyye bint Hazn el-Hilāliyye, babası Kureyş kabilesi ileri gelenlerinden Harb b. Ümeyye’dir. Çocukluğu Mekke’de refah içinde geçti. Hz. Peygamberin amcası Abbas onun en samimi çocukluk arkadaşıydı.

Bedürüstī ol sizüñ Ebū Nu‘aym şeytāndur, kırkıdur dostlarını ki anlar Ebū Süfyān ve aşhābıdur. [58b]/(3)=3/175

Ebū Tālib: Ebū Tālib Abdümenāf b. Abdilmuttalib b. Hāşim el-Kureşīel-Hāşimī (ö. 619 m.) Hz. Peygamber’in amcası. 535 yılında doğdu. Annesi Fatma bint Amr b. Āiz el-Mahzūmiyye’dir. Hz. Peygamber’in babası Abdullah ile amcası Zü-beyr’in öz

kardeşidir. Babası Abdülmuttalib ölümünden önce, sekiz yaşında olan torunu Muham-med'in bakımını ve himayesini kendisine vasiyet etmişti. Kabe hizmetlerinden olan hacılara su ve yiyecek temini vazifeleri babasından miras kalmışsa da malî durumu bozulduğu ve fakir düştüğü için bu görevleri Abbas b. Abdülmüt-talib'e devretmişti.

Seni yetīm bulmadı mı yā Muḥammed! Pes 'emmūñ Ebū Ṭālib'e ıřmarladı.

[353b]/(1)=93/6

Ebū Yadis bin Aḥṭab: Yahudi alimi, Huyey bin Ahtab'ın kardeři.

Bu āyet yahūd re'isleri ḥaḳḳında inmiřdūr; Kā'b bin Eřref gibi, Ḥayey bin Aḥṭab gibi, Ebū Yadis bin Aḥṭab gibi. [3b]/(19)=2/6

Ebū Yūsuf Abdullah bin Selām: Ebū Yūsuf Abdullah b. Selām b. el-Hāris (ö. 43/663-64)

Yahudi ālimi iken daha sonra müslüman olan meşhur saḥābī.

Benī İsrā'īl'den murād 'Abdullāh bin Selām'dur ařḥābīla. [179b]/(21)=

17/101

El Ḳays bin 'Abbas: İmruülkays b. Abis (Ānis) b. el-Münzir el-Kindī (ö. 25/645) Muhadram şairlerden, saḥābī. Hadramut bölgesindeki Terīm'de hiris-tiyan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Kinde kabilesinin Benī Temlik koluna mensuptur. Asıl adının Handec olduğu da söylenmiştir.

Bu āyet El Ḳays bin 'Abbās ve 'Abdullah bin Eşva' ḥaḳḳında indi. [28b]/(6)=

2/188

Eřḥāb-ı Kehf → Ařḥāb-ı Kehf

Eřḥābī Ress: Kur'an-ı Kerīm'de helak edildikleri bildirilen eski bir kavim. Kur'an'da iki āyette⁵⁷ Ashābū'r-ress'in Nüh, Ād ve Semüd kavimleriyle birlikte peygamberlerini yalanladıkları ve bu yüzden helak edildikleri belirtilmekte, bunun dışında bir bilgi

⁵⁷ Fahreddin er-Rāzī. Tefsir, XXIV, 82, 83

verilmemektedir.

*Ve añ 'Ād'ı ve Şemūd'ı ve Eşhābī Ress'i ya 'nī Anṭāḳıyye Kavmi'ni ve niçe
karnlaruñ anlaruñ aralarında '-idi iken çok. [216b]/(9)= 25/38*

Elyese: İslam ve Musevilik dinlerinde kutsal olan bir peygamberdir. Elyesa, aynı zamanda Kur'an'da adı geçen peygamberlerdendir. Kendisi İlyas peygamberden sonra gelmektedir. Diyarbakır'ın Eğil ilçesinde bir türbesinin olduğu bilinmektedir. Mezarı da oradadır.

*Ve añ İsmā'īl'i ve Elyese'i ki İlyās'ın 'aleyhimü's-selām ḫalīfesi'-idi ve
Zü'l-kifl'i ki yüz Peygāmbereñ yemegi içmegi anuñ üzerine'-idi.
[267a]/(20)=38/48*

Ermiyā: İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden. Harun aleyhisselam neslindedir. Musa aleyhisselamın dininin hükümlerini bildirmekle vazifelendirilmişti.

*Ve taḫḫīḳ virdük Mūsā'ya Tevrāt'ı Ve şıyağışdurduk andan soñra
peygamberleri, biribiri ardınca; Yuşa' gibi, Eşmüyīl gibi, Şem'ūñ gibi, Dāvūd
gibi, Süleymān gibi, Şu'ayb gibi, Ermiyā gibi, 'Üzeyr gibi, Hırḳıl gibi, İlyās
gibi, Yesa' gibi Yunus gibi, Zekerıyyā, Yaḫyā gibi. [14a]/(20)=2/87*

Esbāt: Hz. Ya'küb'un on iki oğluna ve onların soyundan gelenlerin oluşturduğu on iki kabileye verilen ad. Esbāt sıbt kelimesinin çoğuludur. İb-rānīce'si şebet olan sıbt "oğul, torun" anlamına geldiği gibi "kabile" mānasına da gelir. Yahudiler için kullanılan sıbt-esbāt Araplar'daki kabileye tekabül etmektedir. Kur'an-ı Kerim'deki esbāt kelimesi, Hz. Ya'küb'un on iki oğlu ile onların soyunun oluşturduğu on iki kabileyi ifade eder. Hz. Ya'küb'un lakabı İsrail olduğu için onun çocuklarına Beni İsrail de denilmektedir.

*Ya dir misiz ki: Bedürüstī İbrāhim ve İsmā'il ve İşhāk ve Ya'küb ve Esbāt
ki Ya'küb oğlanlarıdır, yahūdiler-idi, ya naşrānilerdi diyü. [21b]/(11)=140*

Eşhāb-ı Kehf: Kur'an'da kendilerinden bahsedilen ve bir mağarada uzun bir süre uyumuş

bulunan kimseler.

Kāfirler, Eşhāb-ı Kehf'den, Zü'l-Karameyn'den, Rūh'dan sordular.

[353a]=9/93

Eşhāb-ı Ress: Kur'an'da tarihte yaşamış bir halkın adı olarak iki yerde geçmektedir.

Ve añ 'Ād'ı ve Semūd'ı ve Eşhāb-ı Ress'i ya'nī Antākıyye Kavmi'ni ve niçe karmlaruñ anlaruñ aralarında-idi iken çok. [216b]/(9)=38

Esmā: Sünni inancına göre ilk halife olan Muhammed Ebū Bekir'in kızının ismi.

Ebū Bekr, rażiyallahu anhu kızını Esmā-ile bile geldi. [42b]/(0)=272/2

Eşmüyıl: Kur'an'da adı geçen peygamberlerden, İsmayil peygamber.⁵⁸

Ve taḥkīk virdük Mūsā'ya Tivrāt'ı Ve şıyağışdurduk andan şoñra peygamberleri, biribiri ardınca; Yuşa' gibi, Eşmüyıl gibi, Şem'ün gibi, Dāvūd gibi, Süleymān gibi, Şu'ayb gibi, Ermiyā gibi, Üzeyr gibi, Hırkıl gibi, İlyās gibi, Yesa' gibi Yunus gibi, Zekerıyyā, Yaḥyā gibi. [14a]/(19)=2/87

Evs: Medineli bir kabile olup, İslām döneminde ensārın bir bölümünü oluşturmuştur.

Arapların Kahtānoğulları soyundan Ezd kabilesine bağlı bir kol olan Evs kabilesi, önceleri güney Arabistan'da Yemen bölgesinde yaşıyordu. Sonra kardeş kabile Hazrec'le birlikte kuzeye göçüp Yesrib (Medine) şehrine yerleştiler. O sırada Yesrib'de bulunan yahudilerle önce sulh içinde geçindiler, sonra zamanla duruma hākim oldular.

Andan şoñra redd olınurlar ulu 'azāba ve bir niçeler ikrār itdiler günāhlarına Ebū Lebābe gibi Evs gibi Rab'a gibi. [132a]/(20)=102

Eyke: Ateş yağmuru ile helak olduğu bilinen halk. Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavmin ve bu kavmin yaşadığı yerin adı.

Ve taḥkīk Eyke ve Meyden yol önünde zāhir yatıturlar. [165a]/(9)=15/79

⁵⁸ Bkz. İsmail, İsmoil.

Eyyüb: Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri.

İbrānīce Kitāb-ı Mukaddes'te adı İyyöb (İyyöv) şeklinde geçer.

Ve İshāq'a ve Ya'küb'a ve Esbāt'a ve Eyyüb'a ve Yunus'a ve Hārūn'a ve Süleymān'a. [76a]/(1)=163/4

F

Fāṭıma: Hz. Peygamberin, soyunu devam ettiren kızı.

Ḥasen, Ḥüseyn ḥaste oldukda 'Alī ve Fāṭıma raḏıya'llāhü 'anhüm üç gün oruç niyyet nezr itdiler şağıldılarsa. [340b]/(11)= 76/6

Fāris (Ar.): İran'ın güneyindeki Şiraz vilayeti.

Ve añ yā Muḥammed ol vaqtā ki Mūsā 'aleyhi's-selām yigidine didi. Seferden il olmazam tā yitişem Fāris deñizi'le Rūm deñizi uğraşduğı yire yehūd gezem 'ömrüm varınca. [184b]/(11)=18/60

Fāzıḥa: Kur'an'da geçen Tevbe suresinin bilinen diğer ismi.

Bu Berā'et Sūresi'dür. Bir adı Tevbe'dür. Bir adı Muḥaşşışa'dur. Bir adı Müba'sire'dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra'dur. Bir adı Muḥziye'dür. Bir adı Fāzıḥa'dur. Bir adı Ḥāfira'dur. Bir adı Munkile'dür. Bir adı Müdemdime'dür. Bir adı 'Azāb Sūresi'dür. Bir adı Fāzıḥa'dur. [123b]/(9)= 9/1

Fedek: Hayber'in fethinden sonra barış yoluyla alınan ve yansı Hz. Peygamber'e tahsis edilen köy. Fedek (bugünkü Hāit) Medine ile Hay-ber arasında, Medine'ye yaklaşık 150 km. mesafede yahudilerin yaşadığı bir yerdi.

Şunı ki Allāhü Te'ālā fetḥ itdi Rasūli'ne Beni'n-Nuzayyir gānīmetinden, Fedek gānīmetinden, küyler ehlinden ki bu zıkr olanlardır. [320b]/(13)= 59/7

Feleşṭīn: Doğu Akdeniz'de ve Orta Doğu'da, İsrail topraklarının bir kısmını ve Gazze Şeridi ve Batı Şeria gibi Filistinlilerin kontrolündeki toprakları kapsayan bölge.

Rūm başıldı Fāris'e yaḡīn yerde ki ardınadır ve Feleşṭīn'dür. [238a]/(21)=

Feraḳdān: Kutup Yıldızı.

Murād: Ülker'dür, Cede'dür, Benāt-i Na'ş'dur, Feraḳdān'dur. [166b]/(5)=15-16

Feylak: Bir yıldız ismi.

Añ ol vaḳtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacıgum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Tārıḳ, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylak, Harūḥ, Muşabbih, Zü'l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Feza' (Ar.): Gökyüzü, sema.

Añ ol vaḳtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacıgum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Tārıḳ, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylak, Harūḥ, Muşabbih, Zü'l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Fir'avn: Eski Mısır krallarının unvanı. Firavun kelimesi, Eski Mısır dilinde “büyük ev” anlamındadır.

Ve anuñ ol vaḳtā ki ḳurtarduḳ sizi Fir'avn ḳavminden, ki size artururlardı 'azāb yaramazını. [9a]/(10-11)=2/48

Firdevs: Cennetin tamamı veya bir bölümü için kullanılan isimlerden biri. Sözlükte, “içinde her türlü ağacın, özellikle üzüm bağlarının bulunduğu büyük bahçe” anlamına gelen firdevs (çoğulu ferādīs) edebiyatta, üzüm ve asmaların çoğunlukta olduğu sık ağaçlarla kaplı yemyeşil bahçeleri ifade için kullanılmıştır. İslāmī kaynaklarda firdevs kelimesinin menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Şunlardur ki ḳonar Firdevs uçmağına ve anlaruñ Firdevs'de ebedīlerdür. [206a]/(15)= 23/11

Fur'ar: Tarihi kaynaklarda Hz. Lut'un kavminin yok edileceği haberini aldığı zaman karısı ve kızlarıyla birlikte kaçtığı şehir, Tsoar kentidir. Eski Ahit'in Tekvin Kitabı'nda sözü edilen günāhkar kentler İsrail'de, Lut Gölü'nün güneydoğusundaki el-Lisan

Yarımadasının güneyinde sığ suların altında kaldıkları tahmin edilmektedir. Sodom ve Gomora, Admah, Tseboim ve Tsoar ile birlikte Kitabı Mukaddes'te adı geçen beş ova kentini oluştururlar.

Lūt iki kızın aldı. Reyşā, Ze'ūrā dağı anları kandile Fur'ar şehrine iletdi.

[146b]/(19)= 11/81

G, Ğ

Ġatafān: Adnāniler'e mensup bir Arap kabilesi. Kabilenin soyu Gatafān b. Sa'd b. Kays b. Aylan b. Mudar b. Nizār b. Mead yoluyla Adnan'a ulaşır.

Biri Ġatafān biri Esed'dür. [131b]/(21)= 9/97

Ġunne: Genizden söylemek, sesi burnundan çıkarır gibi okumak. Burundan gelen ses.

İdgām'ile, İzhār'ile, İhfā'yile, Ġunne'y-ile bi-lā Ġunnesī-le, Ġalb'ile, İşmām'ile Ġaşr'ile, Ġadd'ile, Medd'ile. [337a]/(20)= 73/4

H, Ĥ, Ħ

Ĥabbāb: Ebū Abdillāh Ĥabbāb b. el-Eret b. Cendele et-Temīmī (o. 37/657-58) İslāmiyet'i ilk kabul eden sahābīlerden biri.

Murād: 'Ammār'dur, Mālik'dür, Şuheyb' dur, Ĥabbāb'dur.

[172a]/(19)=16/110

Ĥaber: Ayette geçen anlan itibariyle "me'sur", yani öteden beri öğretilip rivayet olunagelen, sihirbazdan sihirbaza öğrenile geldiği söylenen bir sihir demektir.

Pes didi ki bu degüldür illā cāzūlıkdur ki Ĥaber'den yesār'dan örgendi.

[338b]/(16)= 74/24

Ĥabeş: Daha çok Habeşistan (Köleler Ülkesi) ismiyle bilinen Etiyopya, tarihte bilinen en eski medeniyettir. büyük bir Doğu Afrika ülkesidir.

Ĥabeşden geldiler, İmān getürdiler-dî. [19a]/(20)=121/2

Ĥabîr: herşeyden haberdār olan, herşeyin iç yüzünden ve gizli tarafından her yönüyle haber sāhibi olan, onlara yumuşak davranarak cezālarını geriye bırakandır. Herşeyi iç

yüzünden, gizli tarafından haberdâr olan demektir.

İy olğum eger bedürüstî ol günâh eger hardaldan bir dâne kadar dahı olursa ol dahı yedi kat yer altındağı taş içinde olursa ya göklerde olursa ya yerler içinde olursa getirür Tañrı Te'âlâ kıyâmet güninde 'ıvazını virmek-içün bedürüstî Tañrı Lañıf'dür Habîr'dür bilür bilür. [242b]/(10)= 31/16

Hadîce: Haticet-ül Kübra. Ümmü'l-Kâsım (Ütnmü'l-Hind) Hadîce bint Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay el-Kureşiyye (ö. 620) Hz. Peygamber'in ilk hanımı.

Ve seni yoğsul buldı pes seni ganî kıldı Hadîce mâlîle. [353b]/(1)= 93/8
Andan şoñra Hadîcet'i geldi, aña haber virdi. [354a]/(6)= 96/1-2

Habîb-i Neccâr: İslâmî kaynaklara göre Yâsîn sûresinde kıssası anlatılan kişi.

Ve ol eşnâda şehrüñ ortasından bir kişi geldi tîz tîz ki adı Habîb-i Neccâr'-idi eyitdi iy kavmüm uyuñ Mürsellere uyuñ şuña ki sizden ecr dilemez ve anlar doğrı yol üzerindedürürler. [259a]/(7)= 36/20

Habîb: Dost, arkadaş.

Pes vahy itdi Tañrınuñ Bendesi'ne şunu ki vahy itdi Tañrı Habîbi'ne. [308b]/(7)= 53/10

Hâbîl: Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın ilk iki oğlu. İslâmî kaynaklarda Hâbil olarak zikredilen kelimenin aslı İbrânîce Hebel'dir (Hevel) ve etimolojisi tartışmalıdır.

Hâbîl eyitdi: Bedürüstî Tañrı kabûl ider müttakîlerden. [80b]/(16)=5/27

Hadd bin Kays: Abdullah b. Übeyy b. Selül'un Medine ve civarındaki birtakım münafıklardan olan, Evs ve Hazrec kabilelerine mensup şahıslardan biri.

Bunlar Mü'tteb bin Kureys'dür, 'Abdullah bin Übeyy bin Selül'dur, Hadd bin Kays'dur ve bunlara tâbi'olanlardur. [4a]/(14)= 2/8

Hadr: Tecvidde Kur'an'ı Kerim'i daha da hareketli ve çabuk okumaktır.

İdgâm'ile, İzhâr'ile, İhfâ'yile, Gunne'y-ile bi-lâ Gunnesîle, Kalb'ile, İşmâm'ile Kaşr'ile, Hadr'ile, Medd'ile. [337a]/(21)= 73/4

Hāfira: Kur'an'ı oluşturan surelerden, Tevbe suresinin bir başka ismi.

Bir ādı Hāfira'dur. [123b]/(9)=9/1

Hafşa: Ömer b. Hattab'ın [R.A.] kızıdır. İlk eşi, ilk müslümanlardan Abdullah b. Huzafe [R.A.] 'nin kardeşi Huneys [R.A.]'dir.

Pes kaçan ki Hafşa didi 'Āyişe'ye ve Tañrı āşikāre itdi anuñ 'Āyişe çıkduğını Peyğāmbere. [328b]/(20)=66/3

Halef: Ebū Muhammed Halef b. Hişām b. Sa'leb (Tālib) el-Esedī el-Bağdādī el-Bezzār (ö. 229/844) Kırāat-i aşere imamlarından ve Hamza b. Habīb kıraatinin meşhur İki rāvisinden biri.

Murād bundan Übeyy'dür Halef oğlı. [261a]/(11)=36/77

Hālid: Ebū Süleyman Seyfullāh ve Fārisü'l-İslām Hālid b. el-Velīd b. el-Mugīre el-Mahzūmī el-Kureşī (Ö. 21/642) Hz. Peygamber'in seyfullāh unvanı verdiği meşhur kumandan sahābī.

Mü'minden eyü toğar ve Kāfirden dağı eyü toğar nice ki Hālid bini'l-Velīd 'Akreme'bn-i Ebī Cehl. [256a]/(15)=35/12

Hālīlü'İlāh: Allāh'ın dostu anlamında Hz. İbrahim için kullanılan lakap.

Bedürüstī Allāh Te'ālā güzīde kıldı Ādem'i ve Nūh'ı ve İbrāhim Hālīlü'İlāh ālini ve 'Umrān ālini, 'ālemler üzerine, kendüler zamanında. [47b]/(8)=3/33

Hālid bini'l-Velīd: Seyfullah (Allāh'ın kılıcı) olarak da bilinen Arap komutan. Hudeybiye anlaşması sonrasında Müslümanlığı seçene kadar Kureyşlilerin saflarında sonrasında İslam devletinin emrinde savaşmıştır.

Mü'minden eyü toğar ve Kāfirden dağı eyü toğar nice ki Hālid bini'l-Velīd 'Akreme'bn-i Ebī Cehl. [256a]/(15)= 35/12

Hām: Hz. Nuh'un oğullarından bīri.

Biz didük ki: Götür anuñ içinde her birinden iki çift-ile ya'nī erkeklü-dişilü ve ehlü ki sekiz kişi'idi: Nūh'-ıdı hātün-ıdı Sām Hām Yāfin'-ıdı ve bunlaruñ

hātūnları-dı illā şol kimesne ki üzerine ‘azāb hüküm olmuşdur. [144a]/(15)=

11/40

Hāmān: Kur’an’da bahsi geçen şahıs. Kur’an’a göre Firavun’un, Musa’nın tanrısına ulaşmak için bir kule. Yaptırmasını emrettiği kimsedir. Bazı alimlere göre Mısır Firavun’unun veziridir. Genel kabule göre bahsi geçen kule “Babil Kulesi”dir. Bununla birlikte Kur’an’da bahsi geçen kule Babil’de değil, Musa döneminde Antik Mısır’da inşa edilmiştir. Antik Mısır’da inşa edilmiş en yüksek yapılar da Piramitlerdir.

Ve Fir‘avn eyitdi: İy Hāmān yap bentüm-içün bir kösk ola kim ben erişem yollara gökler yollarına pes baķam Mūsā’nuñ Tañrısı’na ve taħķīķ ben anı yalancı zann iderin. [275b]/(8)= 40/36-37

Hamza: Seyyidüşşühedā Esedullāh Ebū Ümāre (Ebū Ya’lā) Hamza. Hz. Peygamber’in amcası, Uhud şehidlerinden. 569 veya 370 yılında Mekke’de doğdu.

Ve eger ‘uķūbet idesiz müşriklere Hamza kīnin almağ-içün. [173a]/(18)=

16/126

Handak: Hendek. Hendek savaşı. 31 Mart 627 tarihinde gerçekleşmiştir. Mekkeli Müşriklerle Müslümanlar arasındaki üçüncü ve son muharebedir. Bu muharebe adını, Müslümanların savunma için kazdıkları hendekten almaktadır. Bu muharebede Müslümanların 3.000 müşriklerin ise 12.000 savaşı vardı. Sonuçta yenen Müslümanlar oldu.

Ve taħķīķ anlar ‘ahd itmişlerdi Tañrıyla Handak Cengi’nden öñdin ki Peyğāمبرüñ cenginden yüz çevürmeyeler ve Tañrınuñ ‘ahdi şorulmuş oldu.

[246b]/(3)= 33/15

Hanīf: İslām öncesi dönemde Hz. İbrahim’in tebliğ ettiği dine tâbi olanlara verilen ad.

Andan soñra vahy itdük saña İbrāhīm Hanīf Milleti’ne uy diyü ve hergiz müşriklerden olmadı İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām. [173a]/(9)= 16/123

Hannān: Allāh’ın isimlerinden, çok acıyan, merhamet edern kerem sahibi.

İllā kerem-ı Hannān, luṭf-ı Müste‘ān. [350b]/(6)= 89/1

Ḥarā: Elbruz dağı. İslām kültüründeki Kaf dağı motifinin ağırlıklı olarak eski İran Zerdüşti geleneğinden etkilendiği anlaşılmaktadır. Zerdüştilik'teki kozmoloji anlayışına göre dünya yedi bölgeye (Karşavar) ayrılmış olup bunlardan insanların yaşadığı Hvanirat bölgesindeki Elburz (Hara) dağı yeryüzünü sabit tutmaktadır.⁵⁹

Cebrāyil ‘aleyhi’s-selām bile beş tağdan taş taşırlandı; Ṭūr-ı Sinā’dan, Ṭūr-ı Zeynā’dan, Cūdi’dan, Lübnan’dan, Ḥarā’dan. [20a]/(10)= 2/127

Ḥarrān: Harran, Kuzey Mezopotamya'dan gelerek batı ve kuzey batıya bağlanan önemli ticaret yollarının kesiştiği bir mevkide yer almaktadır. Bu niteliklerinden dolayı Harran, Anadolu ile sıkı ticaret ilişkileri bulunan Asur'lu tüccarların en önemli ziyaret merkezlerinden biri idi.

Daḥı oddan çıqđı getdi Ḥarrān’dan Şām’dan yaña vardı. [263b]/(5)= 37/99

Ḥarūḥ: Bir yıldız ismi.

Añ ol vaḳtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Ṭārık, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza‘, ‘Amūdān, Feylaḳ, Ḥarūḥ, Muşabbih, Zū’l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Hārūn: Hz. Musa'nın kardeşi, onun yardımcısı olarak İsrailoğullarına gönderilen Peygamber.

Pes anlardan yola gelmişler Mūsā gibi, Hārūn gibi, Süleymān gibi, Yūsuf gibi şaliḥ. [317b]/(12)= 57/26

Hārut: Kur’ān-ı Kerīm’de adlan geçen ve İnsanlara sihir öğrettiklerine inanılan iki melek.

Ve illā kim şeytānlar kāfir oldılar ki, ḥālka sihr öğredürler ve şol nesne ki indi ve indürildi, ol iki ferişte üzerine, Bābil’de, kim birisi Hārut ve ol birisi Mārut’dur. [16a]/(9)=2/102

⁵⁹ Kürşar Demireci, **DİA**, cilt,24

Hassāni’bni Şābit: Kāfirlere karşı İslām ve Müslümanları şiirleriyle destekleyen, ‘Rasūlullah’ın şāiri’ diye bilinen Sahabī. Nesebi; Hassan b. Sābit, b. Münzir b. Haram b. Amr b. Zeyd-i Menāt b. Adıyy b. Amr b. Mālik b. Neccār b. Sa’lebe b. Amr b. Hazrec; künyesi, Ebū’l-Velid Ebū Abdurrahman ve Ebū’l-Hasan olarak bilinmektedir.

Görmedüñ mi ki anlar devede mütehayyir olurlar ve anlar söylerler şunu ki işlemezler lākin şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller işlediler Hassāni’bni Şābit, ‘Abdu’llāh bin Revāḥa gibi Ka’bi’bni Mālik gibi.
[223b]/(19)= 26/225-226

Hāşim: İslam peygamberi Muhammed bin Abdullah ile birinci Şia İmam’ı ve dördüncü Sünni halife’si olan Ali bin Ebū Talib’in dedeleri olan Abdūlmuttalib’in (Şeybe bin Haşim) babası, Abdimenaf bin Kusay’ın oğludur. Abdimenaf bin Kusay Kabe muhafızıydı, kendisinden sonra da bu göreve Haşim bin Abdimenaf’ı seçmiştir.

Ve bilüñ, her ne ki çıkarduñuz ğanĭmet mālından, bedürüstĭ Tañrınıñdur beşde birisi ve peygamberüñdür ve peygamberüñ kavmleri-çün, ya’nĭ Benĭ Hāşim’den ve Benĭ Muṭṭalib’den ve yetĭmler-içüñdür ve miskĭnler-içüñdür ve yolcılar-içün. [121a]/(3)=8/40

Hasan: Ebū Muhammed el-Hasen b. Alĭ b. Ebĭ Tālib el-Kureşĭ el-Hāşimĭ. Hz. Peygamber’in torunu, Hz. Fātıma ĩle Hz. Ali’nin büyük oğlu.

Hasan, Hüseyñ haste olduĝda ‘Alĭ ve Fāṭıma razıya’llāhü ‘anhüm üç gün oruç niyyet nezr itdiler şaĝıldılarsa. [340b]/(10)= 76/6

Hassān: Arap şair. Babası Sabit de şair ve kabilesinin önde gelenlerindendi. Hassan’ın yaşamı ile ilgili bilgiler daha çok Divan’ındaki şiirlerinde anlattıklarına dayanır. Cahiliye döneminin parlak ve önde gelen şairlerinden sayılır. İslam topluluğunda büyük saygınlık gördü ve “Peygamberin Şairi” olarak ünlendi.

Görmedüñ mi ki anlar devede mütehayyir olurlar ve anlar söylerler şunu ki

*işlemezler lākin şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller işlediler
Hassāni’bni Şābit, ‘Abdu’llāh bin Revāha gibi Ka’bi’bni Mālik gibi.*

[223b]/(19)= 26/225-226

Hātem: Eshāb-ı kirāmdan. Ebū Tarīf ismiyle tanınmıştır. Hz. Ali’nin sancaktarı olup, cesareti ve cömertliği ile şöhret bulmuştur. Meşhur şāir Hatem’in oğludur.

*‘Adi bin Hātem bu āyet indükde, bir aķ iplik, bir kara iplik yaşduğı altında
kordı. [28a]/(15)= 2/187*

Havvā: İlk kadın, Hz. Adem’in zevcesi ve insan neslinin annesi.

Andan ol nefsdan çiftini eyledi ki Havvā’dur. [269a]/(2)=39/6

Hayber (Ar.): 11 Ocak 630’da Müslümanların, Kureyşli Müşriklerin elindeki Mekke’yi fethi olayı.

*Pes ta’cīl itdi halkuñ ellerini sizden ya’nī Mekke Ehli’nüñ ve sen olasın ya
hayber Fethi mü’minlere birāyet ola zīrā mü’minler sekiz biñ kişi-idi.
[301a]/(9)= 48/20*

Hayber Ğazāsı: Medine-Suriye yolu üzerinde bulunan eski bir ticaret ve ziraat merkezi. Peygamberimiz Aleyhisselam; Hudeybiye’den döndükten ve Zilhicce ayı ile Muharrem’in bir kısmını Medine’de geçirdikten sonra, Hicretin 7. yılında, Muharrem ayının sonuna doğru Hayber üzerine yürümüştür.

Murād: Hayber Ğazāsı’dur. [300b]/(8)= 48/15

Hazene: Muhafız, bekçiler cehennem kapısının bekçi ve görevlileri manasına gelen “hāzin”in çoğuludur.

*Hazene eyitdiler: Gelmedi mi-di size Peyğamberlerüñüz aşkere
mu’cizelerile?[276a]/(19)= 40/50*

*Hazene eyitdiler: Gelmedi mi-di size Peyğamberlerüñüz aşkere mu’cizelerile?
Kāfirler eyitdiler: Gerçeksiz didiler. Hazene eyitdi: Pes du’ā idüñ. Degüldür
kāfirlerüñ du’āsı illā żalāl içindedür. [276a]/(19)= 40/50*

Hebā (Ar.): Bir put ismi.

Ol şanemlerüñ adı Sadar, Samūd, Hebā-idi. [108b]/(13)

Hınzıyül: Kur'an'da adı geçen bir erkek.

Kişi geldi Mūsa'ya Hınzıyül ādlu. [230a]/(1)= 28/20

Hilāl (Ar.): Hilāl b. Ümeyye b. Āmir el-Ensārī el-Vākıfī İhmalleri yüzünden Tebuk Seferi'ne katılmayan üç sahābīden biri. Onun adı daha çok İki önemli olaydaki davranışı sebebiyle bilinmektedir. Bunlardan biri. 9 (630) yılında yapılan Tebuk Gazvesi'ne mazeretsiz olarak katılmaması, diğeri de yine aynı yıl meydana gelen mülāane olayına sebebiyet vermesidir.

Biri Ka'b ve biri Mirāra ve biri Hilāl-idi. [133b]/(20)= 9/117

Hil'āşā: Hz. İsmail'in babası.

Vakta didiler peygamberlerine ki İşmevīl'dür Hil'āşā oğlu: Gönder bize bir pādīşāh ki ceng idelüm Tañrı yolında. [37b]/(13)= 2/246

Hirdān: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Ya'kūb'uñ on iki oğlu var-idi; Rubīl, Şem'un Cāzi, Yahūdā, Buğsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(12)=2/132

Hıbr (Ar.): Cahiliyye devrinde yaşamış demircilikle, kılıç yapmakla geçimini sağlayan bir Hıristiyan.

Ve taḥḳīḳ bilürüz ki bedürüstī Ḳureyş Kāfirleri dirler: Bedürüstī öğretmez Muḥammed'i illā Hıbr-ile Yesār ki İncīl okurlardı dili şunuñ ki nisbet iderlerdi aña Rūmī'dür. [172a]/(2)= 16/103

Hırkıl: İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden veya Allāhü teālānın velī kullarından biri. Yākūb aleyhisselāmın oğullarından Lāvī'nin neslindedir. Mūsā aleyhisselāmın vefātından sonra gönderilen üçüncü peygamberdir.

Ve taḥḳīḳ virdük Mūsā'ya Tevrāt'ı Ve şıyağışdurduk andan şoñra peygamberleri, biribiri ardınca; Yuşa' gibi, Eşmüyīl gibi, Şem'un gibi, Dāvūd

gibi, Süleymān gibi, Şu‘ayb gibi, Ermiyā gibi, ‘Üzeyr gibi, Hırkıl gibi, İlyās gibi, Yesa‘ gibi Yunus gibi, Zekeriyyā, Yaḥyā gibi. [14a]/(20)= 2/87

Hızbiyl: Firavun’un kavminden Hizbil adında iman eden birisi.

Pes Hızbiyl’i öldürmek istediler kaçdı nā-bedīd oldı. [276a]/(6)= 40/44

Hızır, Hızr: Hz. Mīisā döneminde yaşayan, kendisine ilāhī bilgi ve hikmet öğretilen kişi.

Yazılarda tağlarda olur ve Hızır ‘aleyhime’s-selām denizlerde olur.

[264a]/(11)= 37/123

Mūsā, Hızr ‘aleyhi’s-selāma eyitdi: saña uyayın mı şunuñ üzerine ki baña örgedesin şundan ki ögredildüñ şavāb yöninden. [185a]/(3)= 18/66

Hızkıl: Duasıyla kavmi yeniden dirilen peygamber: Hz. Hızkıl a. s.

Kaçan ki dirildiler Hızkılun du‘ası-la. [37a]/(0)=244

Hızr → Hızır

Hicāz (Ar.): Arabistan yarımadasında Kızıldeniz’in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile mīkāt yerlerini içine alan coğrafī bölge. İslām coğrafyacaları genellikle Hicaz’ı yarımadanın önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır (DM, III, 248). Bölgeye Hicaz adının ne zaman verildiği kesin 432 olarak bilinmemektedir. Ancak bu isme İslām öncesi döneme ait rivayetlerde ve Cā-hiliye şiirinde rastlanmaktadır. Sözlükte “iki şeyi birbirinden ayıran sınır, engel” anlamına gelen ismin iki bölgeyi birbirinden ayırdığı için verildiği hususunda ittifak edilmiştir.

Hicāz teveccüh itdiler. [254b]/(15)= 34/51

Huneyn Günü: Hz. Peygamber ile Hevāzinliler arasında yapılan savaş (8/630). Hevāzin Gazvesi de denir; Kur’ān-ı Ke-rīm’de adına yer verilen iki gazveden biridir (diğeri Bedir). Adını meydana geldiği mahalden alır; ancak burası tam ve doğru biçimde tesbit edilememiştir. Su kaynaklarından mahrum, çöllerle kaplı bir vadi olan Huneyn’in Mekke’den 10 kūsūr mil uzaklıkta, deve yürüyüşüyle bir. iki, üç veya dört günlük mesafede bulunduğu şeklinde farklı rivayetler mevcuttur.

Ve Huneyn günü kaçan ki 'acebe getürdi sizi çoklığıñuz pes hıç fāyide itmedi ve def' itmedi sizden hıç bir nesneyi ve tar oldı üzerüñüze yir bunca giyiklikile. [125b]/(1)= 9/24

Huveytıb: Ebū Muhammed (Ebū'l-Asbağ) Huveytıb b. Abdil'uzzā b. Ebī Kays el-Āmirī el-Kureşī (ö. 54/674) Sahābī. Kureyş kabilesinin Benī Āmir b. Lüey kulundandır. Mekke'de okuma yazma, şiir, ahbār ve ensābı bilenlerdendi.

Ve şol kular ki kitābete kesilmek isterler Huveytıb kulu Şabīh gibi. [212b]/(9)=24/33

Huzeyfe bin Yemān: Ebū Abdillāh Huzeyfe b. Huseyl b. Cābir el-Absī (ö. 36/656) Hz. Peygamber'in sırdaşı olan sahābī. Medine'de doğdu. Bir kan davası yüzünden Mekke'den kaçarak Medine'ye yerleştiği ve orada aslen Yemenli olan Abdüleşheloğulları ile bir antlaşma yaptığı için babasına Yemān denilmiş, Huzeyfe de İbn Yemān diye anılmıştır. Annesi Abdüleşheloğulları'nın Evs kolundan Rebāb bint Kā'b Hz. Peygamber'e biat eden ensar kadınlarından. Huzeyfe babasıyla birlikte Bedir Gazve-si'nden önce müslüman oldu.

Yahūd, Huzeyfe bin Yemān ve 'Ammār bin Yāsir'e didiler ki: Size irişecek irişdi. [17b]/(16)=2/109

Hüdeybiyye: Mekkelī müşriklerin Medine İslām Devlelī'ni resmen tanıdıklarını gösteren belgeyi imzaladıkları barış antlaşması (6/628). Bu antlaşmada Mekkeliler, Müslümanların siyasī varlığını resmen kabul ettiler. Barış ortamının oluşması islamiyet'e geçişi hızlandırdı. Mekke'nin fethi kolaylaştı.

Sebeb-i ñuzūli bu-y-idi kim, peygamber 'aleyhi's-selām aşhābı-la Mekke'ye çıktılar, 'Umre-içün geldiler, Hüdeybiyye'ye kondılar. [28b]/(21)

Hüdeybiyye Ğazası: Mekkelī müşriklerin Medine İslām Devlelī'ni resmen tanıdıklarını gösteren belgeyi imzaladıkları barış antlaşması (6/628). Adını, altında Bey'atürndvān'ın yapıldığı hadbā adlı ağaçtan ("semüre" denilen sakız veya

mugaylān cinsi bir çeşit çöl ağacı) yahut yanındaki kuyudan alan Hu-deybiye Mekke'nin 17 km. batısında ve eski Cidde yolu üzerindedir. Harem alemlerinden birinin dikildiği Hüdeybiye Mekke'de bulunanların ihrama girdiği yerlerden biridir. Buranın İslāmiyet'in doğuşu sırasında yerleşim merkezi olduğunu gösteren bir belirtiye rastlanmamıştır. İlk iskān, Hulefā-yi Rāşidīn döneminden (632-661) hemen sonra hacıların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde başlamış ve kısa sürede gelişerek bir köy halini alan iskān yeri VIII. (XIV.) yüzyıldan itibaren Şümeysī adıyla anılmıştır.

Ve eger yüz çevürürseñüz nice ki yüz çevürdüñüz bundan öñ Hudeybiyye Ğazāsı'ndan. [300b]/(17)= 48/16

Hürme bin Kays: Ebū Kays ibn Ebī Sırme cāhiliye devrinde de putları terkedip bir ara hristiyan olmaya niyetlenmiş, sonra bundan vazgeçip İbrahim'in dini üzere olmayı yeğlemiş. Hz. Peygamber (sa) Medine-i Münevvere'ye gelince de hemen müslüman olmuş. Cāhiliye devrinde söylediği, Allāh'ı ta'zim eden şiirleri de varmış. Adı için: Ebū Kays ibn Mālik, Mālik ibnu'l-Hāris, Kays ibn Sırme de denilmiştir. Doğrusu Ebū Kays Sırme ibn Ebī Enes ibn Mālik'tir.

Bu āyet Hürme bin Kays hakkında indi. [28a]/(12)= 2/187

Hüseyn: Ebū Abdillāh el-Hüseyn b. Alī b. Ebī Tālib el-Kureşī el-Hāşimī eş-Şehtd (ö. 61/680) Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Fātıma ile Hz. Ali'nin küçük oğlu, Kerbelā şehidi.

Hasen, Hüseyn haste olduğda 'Alī ve Fātıma razıya'llāhü 'anhüm üç gün oruç niyyet nezr itdiler sağıldılarsa. [340b]/(10)= 76/6

Hūd (Far.): Kendisi, bizzat.

İş budur işleñ! Ve eger Allāh dilese hūd intikāmını alurdu anlardan bir uğurdan helāk idüp. [297b]/(6)= 47/4

Hudeybiye: Mekkeli müşriklerin Medine İslām Devleli'ni resmen tanıdıklarını gösteren belgeyi imzaladıkları barış antlaşması (6/628).

Ve sizi da‘vet itmesün, Mekke ehlinüñ ‘adāveti, ki men‘ itdiler-di sizi Mescid-i Harām’dan, Hudeybiye yılında, ki ḥadden geçesiz, anlara bir zaḥmet irürmeg-ile. [77b]/(5)=5/1-4

İ

İbn ‘Abbās: Ebü'l-Abbās Abdullah b. el-Abbās b. Abdilmuttalib el-Kureşī (ö. 68/687-88)

Hız. Peygamber’in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahābī.

İbn ‘Abbās eyitdi: Yā Rasūla’llāh, senüñ dünyādan sefer itmeñ añlanur. [357a]/(17)= 110/1-3

İbni Bā‘arā: Hız. Musa (a. s.) zamanında yaşamış ve sonradan irtidat etmiş olan ilim adamı.

A’raf suresinin 175-176’ncı ayetleri münasebetiyle ismi çeşitli tefsir ve tarih kitaplarına girmiş olan Bel’am İbn Bāura (veya Bel’am İbn Eber)’nın, İsrāiloğulları’ndan, devler ülkesinden, Yemen diyarından veya Ken’an ilinden Allāh’ın dinini öğrenmiş, ilim ve irfan sahibi, duası müstecap, yanında Allāh’ın ismi a’zamı bulunan ve fakat sonradan itaatsızlığa düşmüş bir kimse olduğu şeklinde rivayetler vardır.

Ve böyle tafşıl iderüz āyetleri ve ola kim döneler şirkden, ve okı, yā Muḥammed, anlaruñ üzerine, şunuñ haberini ki virdük aña āyetlerümüzi, murād Bel’am İbni Bā‘arā’dur. [116a]/(4)=175

İbn-i Yāmīn: Abdullah bin Selām’ın kardeşi. Abdullah bin Selām hazretleri, Eshāb-ı

kirāmdan olup, Ensārın büyüklerindedir. Medīne’deki Yahūdī Benī Kaynuka kabīlesinden idi. Soyu Hız. Yūsüf’e dayanıyordu. Asıl ismi Husayn idi. Müslüman olunca Resūlullah efendimiz ona Abdullah ismini verdi.

‘Abdu’llāh bin Selām ve anuñ karındaşı İbn-i Yāmīn. [295a]/(7)= 46/10

İbn-i Şuriyā: Hız. Peygamber döneminde yaşayan ve Fedek Yahudilerinin önde gelen isimlerinden birisi.

Bu āyet yahūduñ re'īsleri haqqında indi; Ka'b bin Eşref gibi, Mālik bin Zayīf gibi, İbn-i Şuriyā gibi, kim bunlar peygamberüñ na'ını ve ba'zı aḥkām-ı Tevrātı gizlerlerdi kitābda. [24a]/(15)= 2/159

İbn-i Ümm-i Mektūm: Abdullah bin Kays bin Zaide el-Kureşī el-Āmirī (ö. 15/636) Hz. Peygamber'in müezzini, amā saḥābī.

İbn-i Ümm-i Mektūm geldi, gözsüzdi. [344b]/(3)= 80/1-2

İbni'l-Velīd: Yusuf Aleyhisselam devrinde hükümrān olan Mısır hükümdarı.

Ve pādīşāh Reyḡān ibni'l-Velīd eyitdi: Getürüñ baña Yūsuf'ı. [152b]/(4)= 12/50

İbnü'r-DāḥDāḥ: Ebū'd Dahdah. Hakkında çok az bilgi bulabildiğimiz saḥābī.

Enşārdan, kim İbnü'r-Dāḥdāḥ dirlardi. [33b]/(12)=2/222

İbraḥīm: Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslām'ın müştereken kabul ettiği büyük peygamber.

Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslām tarafından en büyük ata ve temel referans noktası kabul edilen İbrahim'le ilgili Tevrat'ta ve genel olarak yahudi dinī literatüründe ayrıca hıristiyan kültürü ile Kur'ān-ı Kerīm ve sonraki İslāmī literatürde diğēr birçok peygambere nisbetle daha geniş malūmat bulunmaktadır. Bilhassa yahudi ve İslām kaynaklarında İbrahim hakkında tevḥid inancını yerleştirmek üzere gösterdiği faaliyetler merkeze alınarak bilgi verilmiştir.

Gice karañulandı üzerine, Müşterī yılduzını gördi şu'lelü, İbraḥīm eyitdi: Bu benüm Tañrumdur. [96a]/(1)=76/6

İbrānca: İbranice, Afro-Asyatik dillere bağı, Kuzey Batı Sami (Semitik) Dil Grubunun Ken'an koluna bağı ve 7 milyon kişi tarafından konuşulan bir dildir. İsrail'in resmi dili olmakla beraber, İsrail dışında yaşıyan Yahudi azınlıklar tarafından konuşulur. İbranice, 22 harflik İbrani Alfabeti ile sağdan sola doğru yazılır. İsrail ve ABD başta olmak üzere Avustralya, Kanada, Almanya, Filistin, Panama ve İngiltere'de konuşulur. Bunun dışında Batı Şeria'da Yahudi olmayan bir azınlık ve dünyanın

birçok yerindeki Yahudi azınlıklarca da yerel dilin yanında Ladino, Yidiş veya Aramice ile beraber dini dil olarak konuşulur.

Vaqtā sōyletdi anı Yūsuf ‘aleyhi’s-selām ‘ibrānca sōylendügin añlamadı ne dildür diyü şordı. [152b]/(16)=12/54

İlā hükmi: Şeriatta İlā, kişinin ailesiyle dört aydan fazla cinsi münasebette bulunmamak için Allāh ismiyle yemin etmesidir.

Aihār’-ile İlā hükminde kıldı talāk hükminde kıldı. [318a]/(14)= 58/1

İliyā → İlyās

İlyās, İliyā (Ar.): Kur’an-ı Kerim’de adı geçen peygamberlerden biri. Kur’an’da iki defa İlyās bir defa da İlyāsın şeklinde ismen zikredilmekte, mümin kullardan olduğu, kavminin taptığı Ba’l inancıyla mücadele ettiği ve daha sonra gelenler arasında hayırla anıldığı belirtilmektedir. Arap dilcilerine göre İlyās yabancı bir kelime olup aslı İbrānīce Eliyah veya Eliyahu’dur.”Yahve tanrıdır” anlamına gelen bu ismin, onun asıl adı değil peygamberlik görevini simgeleyen bir lakap olabileceği de belirtilmektedir.

İkisi ‘amme oğlanlarıdır ve Qārūn gibi İlyās ve Yesa’ gibi. [279a]/(7)= 41/13
Ve añ ol vaqtā kim didük biz: Girün işbu köye, ya’nī Erīhā’ya yāhuz İliyā’ya kim Quds’dür. [10a]/(15)=58

İmām – 1 Kūṭrub: Endülüs’te yetişen Ünlü tefsir alimlerinin büyüklerinden. İsmi, Ebū Abdullah Muhammed bin Ahmed’dir. Künyesi Ebū Abdullah olup, Kurtubi diye bilinir. Doğum tarihi kesin bilinmemektedir. Maliki mezhebi alimlerinden olan Kurtubi, Mısır’da, Münyet-i Beni-Hasib’de ikamet etti ve 1272 (H. 671) tarihinde aynı yerde vefat etmiştir.

İmām-ı Kūṭrub eydür: Müşrikler kaçan kim Qur’ān inerdı, gavğa iderlerdi, işitmeyelüm diyü. [3a]/(17)=2/1

‘İmrān bin Māsān: Kur’ Hz Merye Kur’an-ı Kerim’de Hz. Meryem’in babasının adı. İmrān

kelimesinin aslının İbrānīce Am-ram olduğu söylendiği gibi Süryānīce'den geldiği de ileri sürülmektedir. Öte yandan Arapça amr kökünden türediği, İslām'dan önce Arabistan'da kullanıldığı, Safevī kitabelerinde bu isme rastlandığı nakledilmektedir.

Vaqtā ki didi: İy benüm Tañrum! Yap benüm-içün senüñ katuñda uçmağ içinde bir ev ve kırtar beni Fir'avn'dan ve anuñ 'amelinden ve kırtar beni zālīm t̄āyifeden! Ve meşel urdı Meryem'i ki 'İmrān Kızı'dur. [329b]/(15)= 66/12

Añ, yā Muḥammed, ol vaqtā kim 'İmrān 'avratı didi: İy benüm Tañrum. [47b]/(12)=35

İy Māsān oğlı Hārūn'uñ kızkardaşı! senüñ ātāñ zānī ve ānāñ zāniye degüldi. [188a]/(13)= 19/28

İsā, İsi: Kur'an'da adı ve kendisine kutsal kitap incil verilen peygamber. Hz. İsā Kur'an-ı Kerīm'de İsā, İbn Meryem ve Mesīh şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, "Allāh'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hıristiyanlık'ta ise İsā Mesīh Tann'ntn oğlu, dolayısıyla tanrı kabul edilmektedir. İsā, gerek Hıristiyanlık'ta gerek İslām'da hem İsā hem de Mesīh olarak adlandırılmaktadır.

Vaqtā ki Meryem oğlı 'İsā meşel urıldı hemāñ senüñ kavmüñ andan men' itdiler ya'nī didiler ki vaqtā ki Meryem oğlı 'İsā oğul ola Tañrıya. [289a]/(10)= 43.57

Pes şol ki huccetleşür senüñle, ol 'İsī haqq-ıduğına, şundan şoñra ki saña gele beyāndan, pes sen eyit: Gelüñüz kığıralum oğlanlarımız ve oğullaruñuz ve 'avratlarımızı ve 'avratlaruñuzı ve nefslerümüzi ve nefslerüñüzü. [49b]/(9)=3/61

İsāf: Kureyş kabilesi zemzem kuyusunun yanında bulunan putun ismi.

Birine İsāf, birine Nāyile dirler-idi. [24a]/(0)=2/158

İsbāt → Esbāt

İbn-i Ümm-i Mektūm: Abdullah (Amr) b. Kays b. Zaide el-Kureşī el-Āmirī (ö. 15/636) Hz.

Peygamber'in müezzini, āmā saḥābī. İslāmiyet'ten önce adının Husayn olduğu, Resūl-i Ekrem'in kendisine Abdullah ismini verdiği söylenmektedir.

İbn-i Ümm-i Mektūm geldi, gözsüzdi. [344b]/(3)= 80/1-2

İsfendiyār: İran tarihinde hak, kudret ve lütuf sembolü olarak yer alan efsanevī kahraman.

İran'da İslām öncesi hanedanlardan Keyānīler'in hükümdarı Güştāsb'ın en büyük oğludur.

*Hattā kaçan ki saña geleler, senüñle çekişürler, dirler, şunlar ki kāfir oldılar:
Degüldür bu, illā, geçenlerüñ hikāyetlerdür: Rüstem gibi, İsfendiyār gibi,
Behmen gibi. [92a]/(7)=6/25*

İsfendiyār bin Bāyezīd Hān: Candaroğullan beyi olan Kötürüm Bayezid'in oğludur.

Babasının sağlığında. Amasya Emīri Ahmed Bey'in Sivas Sultanı Kadı Burhāneddin Ahmed'e karşı düzenlediği sefere katıldı.

Ammā ba'dü: Çün sulṭān-ı a'zam ve pādişāh-ı mu'azzam, mālīk-i riḳābī'l-ümem, mevlā mülūki'l 'arab ve'l-'acem, mevli'l-eyādī ve'n ni'am, sulṭān bin sulṭān ebü'l-feth İsfendiyār bin Bāyezīd Hān ḫalleda'llāhu sulṭanehū ve evzāha 'ale'l-'ālemīne burhānehū-işāret kıldılar: sulṭānzāde-i a'zam, şāhibü's-seyfi ve'l-ḳalem, ḫulü'l-vefā'i fī aḳtāri'l-'ālem, tāci'd-devleti ve'd-dīn İbrāhim Beg Çelebi-içün ḫalleda'llāhu devletehū ve ebbede sa'ādetehū, bu za'īf muḫıbbā, pāk 'itiḳādlarından ve zāhir nazarlarından ḫuzū'l-'ılme min efvāhi'r-ricāli ḫükmi-y-ile buyurdılar kim Kelāmu'llāh tefsīrini Türkīce tercüme idem, evvelinden [1a]/(12)=1/2

'İsī → 'İsā

İsma'īl: Hz. İbrahim'in oğlu, Kur'an'da adı geçen bir peygamber.

Didiler kim: Ṭaparuz senüñ Tañruña ve atalaruñuñ Tañrısına İbrāhim ve

İsma'îl ve İshak Tañrısına. [20b]/(20)=15/7

İsrāfil: Dört büyük melekten biri olup kıyamet gününde sūra liflemekle aörevlidir. Kaynaklarda kelimenin menşesine dair kesin bilgi bulunmamakla birlikte İbrā-nice'den Arapça'ya girdiği kabul edilir. Kur'an-i Kerim'de bu meleğin adı geçme-mekte, ancakyapacağı görevden söz edilmektedir.

Tañrı eyitdi: Bedürüstî sen mühlet virilmişlerdensen, tâ İsrāfil şūr-ı evvel üfürünce. [104b]/(10)=15/7

İsrāfil'ün soñ çalışı: İsrāfil'in kıyamet günü son olarak sur çalması.

Pes kaçan ki gele İsrāfil'ün soñ çalışı. [344a]/(11)= 79/34-35

İsrā'il: Akdeniz'in güneydoğu kıyılarında bulunan yahudî devleti.

Eyitdi: İy Tañrum anuñ-la kim in'ām itdüñ benüm üzerüme mağfiretten pes hergiz yardımcı olmayam kâfirler-içün zîrā Benî İsrā'il kâfirdi. [229b]/(13)= 28/17

İsrā'îlu'llāh: İsrailoğulları.

Yamış-ıdı Ya'küb'dan ki İsrā'îlu'llāh'dur İshak oğlıdur. [155a]/(1)= 12/88

İşmevîl: İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden. Hārūn aleyhisselāmin neslinden olup, Mūsā aleyhisselāmin dinini tebliğ etmiştir.

Vakta didiler peygamberlerine ki İşmevîl'dür Hil'āsā oğlı: Gönder bize bir pādîşāh ki ceng idelüm Tañrı yolında. [37b]/(13)= 2/246

K

Kā'b bin Eşref: (ö. 3/624) İslām'a düşmanlığıyla tanınan yahudi şairi. Baba tarafından Tay kabilesine, anne tarafından bir yahudi kabilesi olan Benî Nadîr'e mensuptur.

Ve tahkîk kitāb ehlinden bir bölük vardur ki Kā'b bin Eşref gibi, mālîk bin Ahtab gibi ve bunlaruñ emsāli gibi, [50b]/(21)= 3/78

Kā'be: İslām İnanışına göre yeryüzünde yapılan ilk mābed, miislūmanların kiblesi.

Sözlükte “dört köşeli veya küp şeklinde olmak” anlamındaki ka’b kökünden gelen ka’be “küp şeklinde nesne” demektir.

Girü ancılayın biz kılduk sizi, ya nî nice ki İslâm’a kulağuzladuk ve Kā’be kıblesine kulağuzladuk ümmet-i vasaṭ kılduk, dürlü dürlü ‘atalar-ile maḥşuş kılduk. [22a]/(5)=22/57

Ka’be’nün yerini bul-: Ka’be’nin yerinin bulmak.

Ve añ ol vaḫti ki yerleşdürdük İbrāhīm’e Ka’be’nün yerini bulup ferişteh gönderüp Tañrı vaḫy itdi aña: Baña şirk itme bir nesneyi diyü. [202b]/(15)=22/26

Ka’bi’bni Mālik: Ebū Abdillāh Kā’b b. Mālik b. Ebī Kā’b Amr el-Hazrecī (ö. 50/670) Hz. Peygamber’in meşhur üç şairinden biri. Milādī 898 yılı civarında Yesrib’de (Medine) doğdu. Cāhiliye devrinde künyesi Ebū Bişr iken Resūlullah ona büyük oğlu Abdullah sebebiyle Ebū Abdullah künyesini vermiş, diğer oğullarından dolayı Ebū Abdurrahman, Ebū Muhammed künye-leriyle ve Hazrec’in Benī Selime koluna mensup olduğu için Selemi nisbesiyle de anılmıştır.

Görmedün mi ki anlar devede müteḫayyir olurlar ve anlar söylerler şunı ki işlemezler lākin şunlar ki ĩmān getürdiler ve eyü ‘ameller işlediler Ḥassāni’bni Şābit, ‘Abdu’llāh bin Revāḫa gibi Ka’bi’bni Mālik gibi. [223b]/(19)= 26/225-226

Ḳābīl: Tevrat’ta, Kur’an’da ve hadislerde anlatılan kişilerden. Kabil, Ādem ve Havva’nın ilk oğlu, Habil ise ikinci oğludur. Kabil’in, kardeşi Habil’i öldürdüğüne ve tarihteki ilk katil olduğuna inanılır.

Ḳābīl eyitdi: Ey vay, ben ‘āciz oldum mı, k, bir ḳargaca olam, ya örtem ḳardeşümün gövdesini. [81a]/(5)= 16/8

ḳābis (Ar.): Bir yıldız ismi.

Añ ol vaḫtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir

yıldızı ki ādları: Ceryān, Ṭārīk, Veṣāb, Zeyyāl, Ḳābis, Feza‘, ‘Amūdān, Feylak, Harūh, Muṣabbih, Zū’l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Kā’bū’l-Aḥbar: Ebū İshāk Kā’b b. Māti’ b. Heynū el-Himyerī el-Yemānī (ö. 32/652-53) Benī İsrail’e dair rivayeleriyle tanınan tabiī. 104 yaşında öldüğüne dair rivayete göre milādī 551 yılı civarında doğduğu söylenebilir. Yemen’de yaşayan Zūruayn (Zülkelā) soyundan gelmekte olup dedesinin adı Heysū’ veya Amr olarak da zikredilmiş, geniş ilmi, yaygın olmayan bir rivayete göre ise mürekkeple (hibr) yazı yazması sebebiyle Kā’b el-Aḥbār diye anılmıştır. Yemen’de yaşadığı. Resūl-i Ekrem zamanında oraya giden Hz. Ali ile görüşerek İslāmiyet’i kabul ettiği veya Hz. Ebū Bekir devrinde müslüman olduğu yahut Hz. Ömer döneminde Medine’ye geldiği, halifenin Kudüs’te bulunduğunu öğrenince oraya giderek kendisiyle görüştüğü ve onun huzurunda müslüman olduğu kaydedilmektedir.

Kā’bū’l-aḥbar eydür: Āmīn Fātiha sūresinūñ mühridür, gökden inen kitāblaruñ ḥātemidür, nice ki Muḥammed’Rasūlü’l-lāh ḥāteme’n-nebiyyin’dür. [3a]/(7)= 1/1

Ḳārūn: Zenginliğiyle tanınan, Hz. Mūsā ve Harun’un şahsında Allāh’ın emirlerine karşı çıktığı için cezalandırılan kişi. Kur’an’da Kārūn adıyla kıssası nakledilen bu kişi Tevrat’ta Korah diye anılmakta ve çöl hayatında Musa’nın otoritesine karşı başlatılan isyan hadisesinde başrolü oynamaktadır. Tevrat’ta Hz. Ya’küb’un oğlu Levi’nin oğlu Kohafın oğlu Yitshar’ın (İzhar) oğlu olarak gösterilen Korah (Karun) Mūsā ve Harun’a karşı çıkarılan bir isyan hareketiyle gündeme gelmektedir. Bu hareketle Kārūn, Hz. Mūsā ve Harun’un dinī otoritesini yıkmayı hedeflerken aynı harekete katılan Ruben kabilesinden Datan ve Abiram da Musa’nın siyasī liderliğine son vermeyi amaçlıyordu.

Ve anlardandur şol ki anı yere geçürdük Ḳārūn gibi. [236b]/(17)= 29/40

Kāşih: Hz. Musa(a. s) ile Hızır(a. s)’ın Kıssasında geçen ve salih birisi olarak bilinen İbn

Kaşih.

Ve anuñ altında hazne var-idi anlaruñ-içün ve ol ikisinüñ ataları anaları şālīhlerdi, kāşih-idi. [185b]/(15)= 18/82

Ḳayser: Araplar'ın Roma ve Bizans imparatorları için kullandıkları unvan. Aslı Grekçe kaiser olan kelimenin Arapça'ya oldukça erken bir dönemde Ārāmīce yoluyla girdiği ileri sürülmektedir. İslāmiyet'in ortaya çıkışı sırasında Araplar Bizans imparatoruna kayser dedikleri gibi Sāsānī hükümdarları için kisrā, Habeş hükümdarları için necāşī ve Mısır genel valisi için mukavkıs unvanını kullanıyorlardı. Araplar'ın, İslām'ın doğuşundan yüzyıllarca öncesinden beri kayser unvanını Roma ve daha çok Bizans imparatorları için kullandıkları bilinmektedir.

Ḳaçan ki Peyğāmbēr 'aleyhi'ş-şalātü ve's-selām kāğid yazdurdı Ḳayser'e İslām'a da'vet itdi ol daḥı öpdı ve gözine sürdi ve mührledi ve gönderdi. [238b]/(2)= 30/2-5

Ken'ān: Nuh aleyhisselamın ikinci olarak evlendiği Vāile adında bir hanımından olan oğlu.

Bu kadın önce iman etmiş ise de daha sonra, imandan ayrılmış, mürted olmuştu.

Hazreti Nuh'un bu kadından doğan oğlu Kenan da babasına iman etmemişti.

Ve ayrılmışdı Nūḥ'dan: İy oğlancığım bin bizümle ve kāfirlerler-ile olma! Ken'ān eyitdi: Çüst bir tağa çıkarın. [144b]/(2)= 11/43

Nemrūd bin Ken'ān: Diktatör ve zalim bir yönetici. O'nun tebaası cehalet ve sapıklığın karanlıklarında idiler. Yine onlar sağır taşlara ve kör putlara taparlardı. Nemrud kendisini kavmine hükümdar tayin etti, arkasından da nefsinin onlar için ilah olarak kararlaştırdı, insanları kendine ibadete çağırdı. Onlar da hemen Nemrud'a itaat ettiler. Çünkü konuşan putlar, ölmüş putlardan daha faziletlidir.

Tañrı aña mülk virdüğinden ötürü, ya'nī Nemrūd bin Ken'ān sencārī-y-idi. [40a]/(12)=2/258

Ḳıdār (Ar.): Kudar bin Salif. Hz. salih'in devesini öldüren lanetli ve hain kişi.

Vaktā ki ʔurdı anlaruñ şakīrađı ki Kıdār'dur. [352b]/(16)= 91/12

Ƙıtfır (Ar.): Mısır Azizi, yāni Māliye Nāzırı (Bakanı) olan Kıtfir(veya İzfir). Hz. Yusuf'u kervancılardan çok yüksek fiyata satın alan kişi.

Pes kaçan ki Ƙıtfır gördi ki gönlegi ārdından yırtılmış didi ki: Bedürüstī bu sizūñ mekrinüzdindir. [150b]/(17)= 12/28

Ƙoştantiniyye: Konstantinopolis, Roma İmparatorluğu (330–395), Bizans İmparatorluğu (395–1204 ve 1261–1453), Latin İmparatorluğu (1204–1261) ve Osmanlı İmparatorluklarına (1453–1922) başkentlik yapmış bir şehirdir. Türkiye Cumhuriyetinde İstanbul diye adlandırılmaktadır.

Anlara dünyāda Ƙorlık vardır ki mu'teber şehirlerin müsülmānlık aldı: Ƙoştantiniyye'yi, 'Amūriyye'yi, Ermeniyye'yi, içinde müsülmanlık orundı. [18b]/(5)=2/4

Ƙuds → Ƙudūs

Ƙudūs, Ƙuds: Üç ilāhī dinde de önemli bir yere sahip olan ve kutsal savılan şehir. Lut gölünün bulunduğu çukur alanın batısında ve bu alandanfay diklikleriyle ayrılmış olan Yahudiye platosunun dalgalı yüzeyi üzerinde kurulmuştur. Lut gölüne 24, Akdeniz kıyılarına kuş uçuşu mesafe olarak52 km. uzaklıkta bulunan şehrin deniz seviyesinden yüksekliği Harem-i şerifte 747 metredir.

İy Ƙavmüm girün arınmış yire ki Ƙudüsdür şol arz-ı muğaddese ki yazdı Allāh sizūñ-içün. [80a]/(16)=4/8

L

Lamek: Hz. Nuh'un babası. İbnü'l Esīr'e göre Sabiī, Hanūh olarak isimlendirilen, İdris (a. s)'in torunu Lamek'in diğer bir adıdır.⁶⁰

Bilmedūñ mi yā Muħammed niçe işledi senūñ Tañruñ 'Ād Ƙavmi'ne ki adı

⁶⁰ İbnü'l-Esīr, el-Kāmil fi't-Tarih, I, 62

anuñ İrem'dür. Semek oğlu Semek, Lamek oğlu Lamek, Sām oğlu Sām, Nūh oğludur. [351a]/(21)= 89/6-10

Lārī: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Yehūdā, Robīl, Şem'un, Lārī, Ziyālon, Yeşcür, Deynedān, Yağşālā, Cād, Āşir-idi. [149b]/(4)= 12/8

Lāt: İslām öncesi Arap toplumundaki putlardan biri. İslām'dan önce Arap çok tanrıçılığında, üstün bir varlıkla (Allāh) insanlar arasında aracılık işlevi yüklenmiş olan ikinci derecedeki tanrılardan biri de Lāt adı verilen puttur.

Gördünüz mi iy müşrikler Lāt'ı ve 'Uzzā'yi [308b]/(14)= 53/19-20

Lavā: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Ya'kūb'uñ on iki oğlu var-idi; Rubīl, Şem'un Cāzi, Yahūdā, Buğsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(11)=2/132

Lebīd ibni A'şam: Zurayk oğullarından, Medine'deki Yahudilerin önde gelenleri, kendisi de Yahudi olan, Yahudiler arasında, sihirde ve sihirle adam öldürmede meşhurdur.

Bunlar Lebīd ibni A'şam kızlarıdır ki Peygāmber'e 'aleyhi's-selām sihr itdiler. [358a]/(1)= 113/1-5

Lebābe: Ebū Lübābe Beşīr (Rifāa) b. Abdilmünzir el-Ensārī el-Evsī Sahābī.

Andan sonra redd olımlar ulu 'azāba ve bir niçeler ikrār itdiler günāhlarına Ebū Lebābe gibi Evs gibi Rab'a gibi. [132a]/(20)= 9/102

Lebīdi'bni: Hz. Muhammed'e büyü yapan yahudi.

Bunlar Lebīdi'bni A'şam kızlarıdır ki Peygāmber'e 'aleyhi's-selām sihr itdiler. [358a]/(1)= 113/1-5

Liyyā (Ar.): Hz. Yakup'un eşi. Rubil, Yehuda, Şem'un ve Layeu Liyya'dan olmuştur.

Evvel yedi Liyyā'dan toğdı sonrağı dört, kullukçıdan doğdı. [149b]/(5)= 12/8

Loqmān: Kur'an'da kendisine hikmet verildiği bildirilen, peygamberliği tartışmalı bir din büyüğü. Lukmān kelimesinin İbrānīce veya Sür-yānīce olduğu belirtilmektedir.

Añ yā Muḥammed şol vaḳti kim Loḳmān didi oḅlına şol ḥālde ki naşīḥat iderdi: İy oḅulcuḅum şirk itme Tañrıya bedürüstī şirk ulu zulmdür Ve insāna işmarladuḅ atasına anasına ḥızmet itmegi [242a]/(19)= 31/13

Lūt: Kur'an'da adı geen bir peygamber. Tevrat'ta Terah'ın ocuklarından Haran'ın oḅlu ve İbrahim'in yeḅeni olarak gösterilir. İslām ncesi Arap toplumunda bilinmeyen lūt kelimesinin İbrānīce veya Sūryanice olduḅu ileri sūrılmektedir.

Feriştelere eyitdiler: Yā Lūt! İy Lūt! taḥḳīḳ biz Tañrınıñ ferişteleryüz. [146b]/(16)= 11/81

Lūt Kavmi : Lut kavmi.

Ve Medāyin'dür ki Lūt Kavmi'dür. [129b]/(2)=9/70

Lübnan: Ortadoḅu'da Akdeniz'e kıyısı olan ūlke.

Cebrāyil 'aleyhi's-selām bile beş taḅdan taş taşırlardı; Tūr-ı Sinā'dan, Tūr-ı Zeynā'dan, Cūdi'den, Lūbnan'dan, Ḥarā'dan. [20a]/(10)=2/127

M

Mād-ı Ya'ḳūbī: Hıristiyan dininde bir inan şekli. Yakubiler ise kendilerini, Hıristiyan dūnyasının ūnlü azizlerinden Surulu Aziz Yakup'un cemaati olarak adlandırırılar. Monofizitlerin bir kolu olan Yakubilerin ruhani lideri, Urfa'nın ūnlü ūniversitesinde edebiyat, musiki ve tarih eḅitimi almış olan Surulu Aziz Yakup'un bedeni, Viranşehir'de kendisi adına inşaa edilmiş Fisilta Manastırı'nda yatmaktadır.

Naşārā'dan bir cemā'at iḥtilāf itdiler anlaruñ aralarında bir ḥāyife Mūlkāki biri Neşūrī, bir ḥāyife Mād-ı Ya'ḳūbī, bir ḥāyife Merḳūsī. [188b]/(6)= 19/37

Makām-ı Maḥmūd: Hz. Peygamber'in kıyamet gūnünde sahip olacaḅı manevī konumu ifade eden bir tabir. Sözlükte “vgūye lāyık yer, yūksek dereceli manevī makam” anlamına gelen makām-ı maḥmūd. kıyamet gūnū sorgulama öncesinde uzun bekleyiş sebebiyle būtūn insanların sıkıntıda bulunduḅu bir sırada Resūl-i Ekrem'e ilāhī rahmetin tecelli etmesi yolunda niyazda bulunması izin ve yetkisini ifade etmektedir.

Yaķın oldu ki göndere seni yā Muhammed tañrıñ ol köşke ki anuñ ādı Maķām-ı Maķmūd'dur. [178b]/(5)= 17/79

Maķzeme bin Nevfel (Ar.): Medine'de Zühre oğullarından çok ihtiyar ve gözleri görmeyen biri.

Zīrā bunda daķı yaraķsız çıkdılar Kūreyş'üñ kāruvānın uralum diyü Kūreyş'üñ ki cümle Şam'dan çıkdılar, içlerinde Ebū Sufyān bileydi, kırk kişi-le tācirlerdi ve Maķzeme bin Nevfel daķı bileydi. [118a]/(19)=8/5

Mālik bin Aķtab: Huyey bin Aķtab'ın kardeşi.

Ve taķķīķ kitāb ehlinden bir bölük vardur ki Kā'b bin Eşref gibi, mālik bin Aķtab gibi ve bunlaruñ emsāli gibi, [50b]/(21)= 3/78

Mālik bin Zū'r: Malik b. Za'r el-Huzāī Hz. Yusuf'u kuyuda bulan tüccar.

Pes gönderildiler şu taleb idicilerini ki Mālik bin Zū'r'dur. [150a]/(11)= 12/19

Mālik bin 'Avf: Mālik b. Avf b. Nasr b. Muāviye b. Bekr b. Hevāzin en-Nasrī (ö. 20/641'den sonra) Sahābī.

Hevāzin kabilesinin Benī Nasr b. Muāviye koluna mensubiyetinden dolayı Nasrī nisbesiyle anılır.

Andan şoñra Tañrı tevbe ruzī kıılır şunuñ üzerine ki diler Mālik bin 'Avf gibi ve 'nuñ nökerlerinden üç biñ er gibi. [125b]/(10)= 9/26

Mālik bin Żayf → Mālik bin Żayf

Mālik bin Żayf, Mālik bin Żayf: Medine'de yahudilerin hahambaşlarından Mālik b. Żayf.

Bu ol vaķt-idi ki, 'Ömer razıyallāhu 'anhu Mālik bin Żayf-ıla nizā' kııldılar. [97a]/(6)= 6/91

Bu āyet yahūduñ re'isleri haķķında indi; Ka'b bin Eşref gibi, Mālik bin Żayf gibi, İbn-i Şuriyā gibi, kim bunlar peygamberüñ na'tını ve ba'zı aķkām-ı Tevrātı gizlerlerdi kitābda. [24a]/(14-15)= 2/159

Mu'āz bin Cebel: Ebū Abdirrahmān Muāz b. Cebel b. Amr el-Ensārī (ö. 17/638) Sahābī.

Hicretten on sekiz yıl önce (m. 603) Medine’de dünyaya geldi; yirmi yıl önce (m. 601) doğduğu da zikredilmiş, Hazrecî ve Cüşemî nisbeleriyle de anılmıştır. Hazre-coğulları’nın Benî Udey koluna mensup olan babasının ölümü üzerine annesi Hind bint Seni b. Cüheyne, Medine civarında yaşayan ve cimriliğiyle tanınan Benî Selime oğullarının reisi Ced (Cüd) b. Kays ile evlendi. Muâz on sekiz yaşında iken müs-lüman oldu ve İkinci Akabe Biati’na katıldı. Kendi kabilesinden İslâmiyet’i kabul eden arkadaşlarıyla birlikte geceleri Benî Selime oğullarından henüz müslüman ol-mayan bazı kimselerin putlarını kırdı veya putların acizliğini ortaya koyacak eylem-ler yaptı.

Āyet Mu‘âz bin Cebel hakkında ve Şa‘lebe-i Ensârî hakkında indi.

[28b]/(0)=2/188

Mâlikî Mezhebi: Dört büyük Sünnî fıkıh mezhebinden biri. Hicrî ilk iki asırda (VH-VIII.) Medine merkezli olarak ortaya çıkan ehl-i Hicaz fikhî, bu fikhın gelişmesinde en büyük paya sahip bulunan Mâlik b. Enes’e nisbetle Mâlikî mezhebi (Mâlikîyye) olarak adlandırılmış, mezhebe mensup olan fakihlere ve mezhep görüşüyle amel eden kişilere Mâ-likî denilmiştir.

Ya beş yıla sürse nice ki Mâlikî Mezhebi’dür. [157a]/(5)= 13/8

Mânî (Ar.): III. yüzyılda eski İran’da kurulan ve günümüzde müntesibi bulunmayan gnostik bir din olan Maniheizmin kurucusunun ismi.

Ba‘zılar eydür: Mecûs hakkında indi ki anlara Mânuviyye dirlerdi ve ulularına Mânî dirler-idi. [24b]/(6)=2/163

Mâriye: Mâriye bint Şem’un el-Kıbtîyye (ö. 16/637) Hz. Peygamber’in cariyesi. Babası Mısır’ın Saîd bölgesinden ve Kıb-tî denilen yerli halkındandır. Ancak onun aslen İranlı veya Rum olabileceği de kaydedilmiş annesinin hıristiyan bir Rum olduğu belirtilmiştir.

İy Peygâmbere! Niçün harâm idersin şunu ki helâl eyledi Tañrı Te‘âlâ saña?

Murād bundan, Māriye 'dür. [328b]/(13)= 66/1

Mārut: Kur'ān-ı Kerīm'de adlan geçen ve İnsanlara sihir öğrettiklerine inanılan melek.

*Ve illā kim şeytānlar kāfir oldılar ki, hālka sihr öğredürler ve şol nesne ki
indi ve indürildi, ol iki ferişte üzerine, Bābil'de, kim birisi Hārut ve ol birisi
Mārut'dur. [16a]/(10)=2/102*

Mescid-i Akşā: İslam dinine inananlarca kutsal sayılan mekānlardan biridir. Kudüs şehrinde bulunan Mescidi Aksa'yı ilk inşa eden kişi Hz. Süleyman (a. s.)'dır.

*Şol Akşā ki bereket bırağduğ anuñ yöresine şuy-ile ağaclar-ile sebzeler-ile tā
ki gösterevüz aña bizüm kudretimüz nişānelerinden. [173b]/(8)= 17/1*

Mecūs: Zerdüş dininde bulunan halk.

*Ba'zılar eydür: Mecūs haqqında indi ki anlara Mānuviyye dirlerdi ve
ulularına Mānī dirler-idi. [24b]/(5)=2/163*

Mecūs ol-: Ateşe tapan olmak, Zerdüş dininde olmak.

*Pes baña tapuñ! Ve āyırđılar işlerini aralarında kimi Yehūd kimi Naşārā kimi
Mecūs oldı. [200a]/(16)= 21/93*

Medāyin: Sāsānīler'in başşehri. Bugünkü Bağdat'ın 30 km. kadar güneydoğusunda Dicle nehrinin her iki yakasına Partlar ve Sāsānīler döneminde karşılıklı kurulan yedi ayrı şehirden meydana gelmiş, bu şehirler taş veya duba köprülerle birbirine bağlanmıştır.

*İbrāhim peygamberüñ dört oğlı var idi; İsmā'īl, İhağ, Medyen, Medāyin.
[20b]/(10)=2/131-132*

Ve Medāyin 'dür ki Lūf Kavmi 'dür. [129b]/(2)= 9/70

Medīne: Hz. Peygamber'in mescidiyle kabrinin bulunduğu hicret yurdu, İslām'da iki Harem bölgesinden biri, Resül-i Ekrem ve Hulefā-yi Rāşidīn döneminin başşehri.

*Şol vaqt ki geldiler üstün yanuñuzdan ki Medīne Vādīsi'dür ve altı
yanuñuzdan ki Ğarb'dan yañadur ve ol vaqt gözleri münāfıqlaruñ korquya
meyl itdi ve yürekleri buğazlarına tıkıldı ve şanurduñuz Tañrıya dürlü dürlü*

şanurlar. [246a]/(10)= 33/10

Medyen: Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavmin ve bu kavmin yaşadığı yerin adı. Medyen kelimesinin menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Hz. Şuayb'in ve gönderildiği kavmin Arap, dolayısıyla bu kavmin adı olan Medyen'in "ikamet etmek" anlamındaki müdün veya hükmetmek" mānasındaki dīn kökünden türemiş Arapça bir kelime olduğu ileri sürüldüğü gibi Arapça olmadığı da ifade edilmektedir.

İbrāhim peygamberüñ dört oğlu var idi; İsmā'īl, İhāk, Medyen, Medāyin.
[20b]/(10)=2/131-132

Mekke: Kabe'nin bulunduğu ve hac ile umre ibadetinin ifa edildiği kutsal şehir.

*Berāber degüldür sizden şol kimesne ki mālını nafaқа virdi Mekke feth
olmadın ve kıtāl eyledi. [316a]/(10)= 57/10*

Mekke Ehli: Mekke ehli.

Belki Mekke Ehli şekk içindedür yine yaradılmağdan. [304a]/(11)= 50/15

Mekke Halkı: Mekke halkı.

*Nazar itmezler mi Mekke Halkı ki be-dürüstī biz gelürüz yere ve ekserüz
feriklerinden küfri giderüp Muḥammed'-içün. [198a]/(12)= 21/44*

Melkâ'iyye: Hıristiyanlık'ta bir mezhep. Melkâiyye kelimesi, Sāmī dillerde "kral" anlamındaki kökünden gelmektedir. Süryānīce'de "kral taraftarları" mānasında malkāye melköye (tekili malkāy) şeklinde kullanılır. İslāmī kaynaklarda Melekiyye, Melkiyye, Melkâniyye olarak da geçer.

Biri Melkâ'iyye ki, Tañrı üçdür, biri 'İsā'dur didiler. [79b]/(89)

Merdā: Üsāme ibni Zeyd'in öldürdüğü, Cüheyneler'in Hurka kolundan Mirdas bin Nehik.

*Üsāme, Merdāyı öldürdi, la ilahe illāllāh didüğinden soñra, peygamber aña
'itāb eyledi. [70a]/(21)=4/94*

Merķūsī: Milādi II, yüzyılda ortaya çıkan ve günümüzde müntesibi bulunmayan ilk heretik

hıristiyan mezhebi. Marcion tarafından kurulan bu mezhep Batı kaynaklarında ona İzafele Marcion-İta (Marcion'a tâbi olanlar), Marcionite, Marcionista (Lat.) ve Marcionites (İng.), İslâm kaynaklarında Merkûniyye veya Merkiyûniyye olarak adlandırılmaktadır.⁶¹

Naşārā'dan bir cemā'at ih̄tilāf itdiler anlaruñ aralarında bir t̄āyife Mülkākī biri Neş̄ūrī, bir t̄āyife Mād-ı Ya' k̄ubī, bir t̄āyife Merkūsī. [188b]/(6)= 19/37

Merşed (Ar.): Muhacirinden Enes b. Ebū Mersed'in babası olan sahābī.

Anuñ-la buluşdı, eyitdi: Yā Merşed, beni evlen didi. [33b]

Merve (Ar.): Kābe yakınındaki iki tepenin adı. Hac ve umre esnāsında sa'y denilen hac vazīfesini yaparken Safā tepesinden sonra Merve tepesine gidilir.

Cāhiliyyetde iki şanemleri var-ıdı müşrikleruñ, şafā-ile Merve üzerinde. [24a]/(1)=2/158

Meryem: Hz. İsa'nın annesi. İslâm'da üstün nitelikleri sebebiyle yüceltilen, iffet ve itaat simgesi bir şahsiyet olarak gösterilen Meryem, Hıristiyanlık'ta "tanrı doğuran" olarak nitelenmekte.

hıristiyanların ibadet hayatında önemli bir yer tutmakta, onun da Hz. İsa gibi aslī günāhtan uzak olduğuna ve öldükten sonra semaya yükseldiğine inanılmaktadır.

İy Meryem! Muṭī' ol Tañrına ve namāz kııl, namaz kıılanlar-ile. [48a]/(20)=43/3

Mevlā: Kur'an'da geçen Allāh'ın isimlerinden biri. Sözlükte "birinin yakım, dostu, arkadaşı ve yardımcısı olmak, onun idaresini elinde bulundurmak" anlamındaki velayet (vilāyet) kökünden masdar ismi ve sıfat olan mevlā kelimesi "birine sevgiyle bağlanan, dost, arkadaş, yardımcı; sahip ve mālİK" gibi mānalara gelir.

Didi: Dön Mevlā'na sen. [152b]/(5)= 12/50

⁶¹ Mātūrīdī. *Kitābū't-Tevhīd*, nşr. BekirTopaloğlu-Muhammed Aruç, Ankara 1423/2003, s. 260-262

Meyden: Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavmin ve bu kavmin yaşadığı yerin adı. Medyen kelimesinin menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Hz. Şuayb'ın ve gönderildiği kavmin Arap, dolayısıyla bu kavmin adı olan Medyen'in "ikamet etmek" anlamındaki müdün veya hükmetmek" mânasındaki dīn kökünden türemiş Arapça bir kelime olduğu ileri sürüldüğü gibi Arapça olmadığı da ifade edilmektedir.

Ve tahkīk Eyke ve Meyden yol önünde zāhir yatıtururlar. [165a]/(9)= 15/79

Mışır: Büyük bīr kesimi Afrika'da, küçük bir kesimi (Sīnā yarımadası) Asya'da yer alan ülke.

Pes kaçan ki acduḡ anlardan 'azābı hemān anlar 'ahdi bozdılar ve nidā itdi Fir'avn, ḡavmi içinde eyitdi: İy ḡavmüm benüm degül midür Mışır Milki ve bu ırmaḡlar aḡar altında? [288b]/(21)= 43/51

Mīkā'il: Kur'an'da adı geçen dört büyük melekten biri. Mīkāil kelimesinin İbrānīce'deki karşılığı "Kim Tanrı gibidir?" anlamındaki mi-ka'eldir; Arapça'ya İbrānīce veya Süryā-nīce'den geçtiği ifade edilmektedir.

Ve üfürüldi Şūr'a pes öldiola şol ki göklerdeür ve şol ki yerlerdeür meger şunlar ki Tañrı diledi anlaruñ ölmedügin Cebrāyīl gibi İsrāfīl gibi Mīkā'il gibi 'Azrā'il gibi. [272b]/(19)= 39/68

Minā: Mekke yakınında bazı hac menāsikīn'in icra edildiği yer. Mekke ile Müzdelife arasında Mescid-i Harām'ın yaklaşık 7 km. kuzeydoğusunda ve Harem sınırları içinde bulunan Mina şeytan taşlama, kurban kesme, bayram günlerinde konaklama gibi hac ibadetlerinin (menāsik) yapıldığı yerdir.

Ve gice ḡaḡḡ-iḡün ki anda 'Arafāt'dan Minā'ya giderler ya ol gece ḡaḡḡ-iḡün ki Peyḡāmbēr 'aleyhi's-selām Mekke'den Medīne'ye göḡdi ya ol gece ḡaḡḡ-iḡün ki 'aşıḡ ma şūḡıle ḡalvet ḡıldı. [351a]/(15)= 89/4

Mi'rāc: Hz. Peygamber'in Mescid-i Harām'dan Mescid-i Aksā'ya, oradan da göḡe yaptığı

yolculuğu ifade eden terim. Sözlükte “yukarı çıkmak, yükselmek” anlamındaki urūc kökünden türemiş bir ism-i ālet olan mi’rāc kelimesi “yukarı çıkma vasıtası, merdiven” demektir. Terim olarak Hz. Peygamber’in göğe yükselişini ve Allāh katına çıkışını ifade eder. Olay, Mescid-i Harām’dan Mescid-i Aksā’ya gidiş ve oradan da yükseklerle çıkış şeklinde yorumlandığından kaynaklarda daha çok “isrā ve mi’rac” şeklinde geçerse de Türkçe’de mi’rac kelimesiyle her ikisi de kastedilir. İslāmī kaynaklarda genellikle ele alındığı şekliyle mi’rac hadisesi iki safhada meydana gelmiştir. Resūl-i Ekrem’in bir gece Mescid-i Harām’dan Mescid-i Aksā’ya yaptığı yolculuğa isrā, oradan göklere yükselmesine mi’rac denilmiştir.

Ve tahkīk virdük Mūsā’ya Tevrāt’ı pes sen şekkde olmaya Mūsā’yı görmekden nice ki Mi’rāc gicesi namāz elli vaqtiken beş’e endi Mūsā’nuñ sa’y-ile cehd-ile ve anı reh-nümā kılduk Benī İsrā’īl’e ve anlardan imāmlar kılduk ki kulağuzlarlar bizüm emrümüzle vaqtā ki şabr itdiler ve bizüm Qur’an’umuza i’tikād iderlerdi. [245a]/(3)= 32/23

Mirāra: Amr bin Avf oğullarından.

Biri Ka’b ve biri Mirāra ve biri Hilāl-idi. [133b]/(19)= 9/117

Miştaḥ (Ar.): Ümmi Mistah.

Bundan murād Ebū Bekr’dür ki and içdi ki ayruḥ Mištaḥ’a nesne virmeye bu bühtānda bile bulunduğ-içün. [211b]/(7)=24/22

Muḥammed, Muştafā: Muhammed bin Abdullah (d. 20 Nisan 571, Mekke-ö. 8 Haziran 632, Medine), İslam dininin peygamberi. Müslümanlar tarafından en son peygamber olduğuna ve kendisine Allāh tarafından Kur’an’ın vahyedildiğine inanılır. Mekke’de doğmuş, Veda Haccı’ndan sonra rahatsızlanarak Medine’de vefat etmiştir.

Yā Muḥammed! Şağırı işitdürür misin ya körlere gösterür misin ki ḥaḳḳ yolu göreler? [288b]/(1)= 43/39

Daḥı Muḥammed Muştafā ile ceng ide ve ol mālī şağışladı tā nöker idine sāz

ve şilāh idine. [356a]/(12)= 104/1-2

Muḥarrem (Ar.): Haram.

Ferişterleri ašlā beşāret yoḡ ol gün kāfirlere ve eydeler beşāret ḥarām muḥarrem oldı size iy kāfirler diyeler ferişterler. [216a]/(2)= 25/22

Muḥarrem: Hicrī yılın ilk ayı. Sözlükte “haram kılınan, yasaklanan; kutsal olan, saygı duyulan” anlamlarındaki muharrem savaşmanın haram kabul edildiği dört aydan birinin adıdır. Bu ayın İslām’dan öncesi Arab-ı bāide (Ād ve Semūd) veya Arab-ı āribe döneminde mü’-temir ve mūcib diye adlandırıldığı rivayet edilir. Bazı kaynaklarda muharrem’in Cahiliye devrinde “nātık” şeklinde anıldığı belirtilmekteyse de nātık ramazan ayının ismiydi.

Birisi Muḥarrem biri Receb ve biri Zī’l-ka‘de ve Zī’l-ḥicce’dür. [126b]/(2)= 9/36

Muḥarrem ayı: Muharrem ayı. Hicri yılın ilk ayı olan Muharrem ayının onuncu günüdür. İslam kültüründe önemli bir yeri ve kıymeti olan bir gündür.

Muḥarrem āyı yerine bunı ḥarām ideler küfürde artıklıḡdur ve azdurlur anuñ-la şunlar ki kāfir oldılar bir yıl ḥelāl iderlerdi Muḥarrem’i ve ḥarām iderlerdi anı bir yıl tā berāber ola Tañrı ḥarām itdüginüñ şaḡışına ki dört āydur. [126b]/(6)= 9/37

Muḥziye: Tevbe suresinin bilinen diğer isimleri.

Bu Berā’et Süresi’dür. Bir adı Tevbe’dür. Bir adı Muḡaşşışa’dur. Bir adı Müba‘şire’dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra’dur. Bir adı Muḥziye’dür. Bir adı Fāziḡa’dur. Bir adı Ḥāfira’dur. Bir adı Munkile’dür. Bir adı Müdemdime’dür. Bir adı ‘Azāb Süresi’dür. [123b]/(10)=9/1

Muḡaşşışa (Ar.): Bu Berā’et Süresi’dür. Bir adı Tevbe’dür. Bir adı Muḡaşşışa’dur. Bir adı Müba‘şire’dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra’dur. Bir adı Muḥziye’dür. Bir adı Fāziḡa’dur. Bir adı Ḥāfira’dur. Bir adı Munkile’dür. Bir adı Müdemdime’dür. Bir adı

‘Azāb Sūresi’dür.

Bir ādı Muḫaṣṣıṣa’dur. [123b]/(9)=9/1

Munkile: Bu Berā’et Sūresi’dür. Bir adı Tevbe’dür. Bir adı Muḫaṣṣıṣa’dur. Bir adı Müba‘şire’dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra’dur. Bir adı Muḫziye’dür. Bir adı Fāzıḫa’dur. Bir adı Ḥāfıra’dur. Bir adı Munkile’dür. Bir adı Müdemdime’dür. Bir adı ‘Azāb Sūresi’dür.

Bir ādı Munkile’dür. [123b]/(9)= 9/1

Mūsā: İsrāiloğulları’na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber. Hem Yahudilik ve Hıristiyanlığa hem de İslām’a göre büyük bir peygamber ve İsrā-iloğulları’nı Firavun’un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Hakkında Ahd-i Atık’in Tevrat dışındaki bölümleriyle Ahd-i Cedīd’de kısmen bilgi bulunmakla birlikte onunla ilgili yegāne kaynak Tevrat ile Kur’ān-ı Kerīm’dır. Tevrat’ın hemen hemen tamamı Hz. Musa’nın ve önderliğini yaptığı İsrāiloğulları’nın tarihinden ibarettir. Yaşadığı döneme ait diğer kaynaklarda kendisinden bahsedilmemek-te, Kitāb-ı Mukaddes’te onun dışında bu adı taşıyan başka bir kimse bulunmamaktadır. Tevrat Musa’yı peygamberlerin en büyüğü olarak takdim eder.

Didiler ki iy Mūsā! Ya sen bırak, ya biz birağıcılar oluruz. [111a]/(6)=7/115

Muṣabbih (Ar.): Bir yıldız ismi.

Añ ol vaqtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Ṭārık, Veşāb, Zeyyāl, Ḳābis, Feza‘, ‘Amūdān, Feylak, Harūḫ, Muṣabbih, Zü’l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Muṣtafā → Muḫammed

Müba‘şire (Ar.): Tevbe suresinin bilinen diğer ismi.

Bu Berā’et Sūresi’dür. Bir adı Tevbe’dür. Bir adı Muḫaṣṣıṣa’dur. Bir adı Müba‘şire’dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra’dur. Bir adı Muḫziye’dür. Bir adı Fāzıḫa’dur. Bir adı Ḥāfıra’dur. Bir adı Munkile’dür. Bir adı

Müdemdime'dür. Bir adı 'Azāb Süresi'dür. [123b]/(8)= 9/1

Müdemdime: Tevbe suresinin bilinen diğer ismi.

Bu Berā'et Süresi'dür. Bir adı Tevbe'dür. Bir adı Muḳaṣḳıṣa'dur. Bir adı Müba'sire'dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra'dur. Bir adı Muḥziye'dür. Bir adı Fāzıḥa'dur. Bir adı Hāfira'dur. Bir adı Munkile'dür. Bir adı Müdemdime'dür. Bir adı 'Azāb Süresi'dür. [123b]/(10)= 9/1

Münker ve Nekir (Ar.): Münker ve Nekir sorgu melekleridir. İslam'da kabirde insanı ilk sorguya çekecek olan meleklerle, Münker ve Nekir melekleri adı verilir. İsimleri Arapça çok değişik görünümlü anlamına gelmektedir. Bu melekler kabirdeki kişiye rabbi, dini ve peygamberi ile ilgili sorular sorarlar. Bu meleklerin siyah-mavi gözlü olduğu belirtilmektedir. Kırbacı ile en büyük dağı ortadan ikiye bölebildiklerine inanılır. Münker ile Nekir sorularını kulun anlayabileceği dilden soracaklardır.

Bir ölürlen gāzab ferīsteleri uralar ve cehennemde yerin göstere ler ve biri de singde Münker ve Nekīr heybet-ile 'azāb ide. [132a]/(19)=9/101

Müşīra: Tevbe suresinin bilinen diğer ismi.

Bu Berā'et Süresi'dür. Bir adı Tevbe'dür. Bir adı Muḳaṣḳıṣa'dur. Bir adı Müba'sire'dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra'dur. Bir adı Muḥziye'dür. Bir adı Fāzıḥa'dur. Bir adı Hāfira'dur. Bir adı Munkile'dür. Bir adı Müdemdime'dür. Bir adı 'Azāb Süresi'dür. [123b]/(9)=9/1

Müşerride (Ar.): Tevbe suresinin bilinen diğer ismi.

Bu Berā'et Süresi'dür. Bir adı Tevbe'dür. Bir adı Muḳaṣḳıṣa'dur. Bir adı Müba'sire'dür. Bir adı Müşerride bir adı Müşīra'dur. Bir adı Muḥziye'dür. Bir adı Fāzıḥa'dur. Bir adı Hāfira'dur. Bir adı Munkile'dür. Bir adı Müdemdime'dür. Bir adı 'Azāb Süresi'dür. [123b]/(8)= 9/1

Mü'tteb bin Kureyş:

Bu āyet 'Abdullah bin Ubey bin Selūl, Cedd bin Ḳays, Mü'tteb bin Ḳureyş ve

bunların emsali münafıklar hakkında inmiştir. [4b]/(15-16)=2/14

Müzdelif: Müzdelife, Mina ile Arafat arasında Harem sınırları içinde kalan bir bölgedir. Hac'da Arefe gününü Bayram gününe bağlayan geceyi bu bölgede geçirmek sünnet, vakfe ise vaciptir.

Pes kaçan ki göç idesiz 'Arafāt'dan, gün tuluñduğdan sonra, anuñ Tañrıyı Meş'ār-ı harām katında, ki Müzdelifedür. [30a]/(14)=199/2

N

Nayile: Kureyş kabilesi zemzem kuyusunun yanında bulunan putun ismi.

Dün vardum, İsāf-ile Nayile'nüñ üzerine elüm urdum: Bī devlet t̄āyife-y-imiş, size t̄apan didüm didi. [24a]/(7)= 2/158

Nāzi'āt Kur'an-ı Kerim'in 79. Suresi. Mekke'de Nebe' Suresi'nden sonra nazil olmuştur. Sure 46 ayetten oluşur. Sure ismini ilk ayette geçen ve söküp çıkaranlar, çekip çıkaranlar anlamına gelen naziat kelimesinden alır. Nazi'at Suresi kıyamet gününden, öldükten sonra dirilmeyi inkar edenlerden, Allāh'ın kudretinden, Allāh'ın emirlerine uyanların cennete gideceklerinden bahsedilir.

Nāzi'āt'a and içdüğü gibi. [351a]/(1)= 89/1

Nazri'bni'l-Ĥāriş: Nadr bin Haris. En – Nadr b. El-Haris b. Alkame b. Kelede el – Kureşi. (ö. 2/624) Hz. Muhammed'in en azılı düşmanlarından. Kureyş'in zenginlerinde olup, ticaret için Hire'ye ve İran'a giderdi. Bu seyahatleri sırasında Fars sanat ve kültürüyle ilgilenerik ud çalmayı ve şarkı söylemeyi öğrenmiş, oralardan Mekke'ye şarkıcı cariyeler getirmişti. Mekke müşrikleri içinde İslam'a karşı çıkanların başında geliyordu; sazını ve sözünü Hz. Peygamber'i ve onun dinini kötölemeye hasretmişti.

62

T̄izlerler seni yā Muhammed 'azab-ile. Murād Nazri'bni'l-Ĥāriş'dür.

⁶² Türkiye Diyanet Vakfı, **İslam Ansikopedisi**, c. 32, İstanbul, 2006

[204a]/(11)= 22/47

Necrān (Ar.): Suudi Arabistan'ın Güneybatısında tarihi bir şehir. Yemen'in kuzeyinde yer alan ve bugün Suudi Arabistan sınırları içinde kalan Necran'ı İbn Hurdazbih Güney Necid'e, Bekri Hicaz'a dahil etmiştir.

Eyit, yā Muhammed, Medīne yahūdilerine ve Necrān naşārāsına, Çekiş mi idersiz bizümle Tañrı dīninde, hāl bu kim Tañrıyı birlerüz. [21b]/(7)=139/2

Nekīr (Ar.): Munker ve Nekir sorgu melekleridir. İslam'da kabirde insanı ilk sorguya çekecek olan meleklerle, Munker ve Nekir melekleri adı verilir. İsimleri Arapça çok değişik görünümlü anlamına gelmektedir. Bu melekler kabirdeki kişiye rabbi, dini ve peygamberi ile ilgili sorular sorarlar. Bu meleklerin siyah-mavi gözlü olduğu belirtilmektedir. Kırbacı ile en büyük dağı ortadan ikiye bölebildiklerine inanılır. Munker ile Nekir sorularını kulun anlayabileceği dilden soracaklardır.

Bir ölürlen gāzab ferīsteleri uralar ve cehennemde yerin göstere ler ve biri de singde Munker ve Nekīr heybet-ile 'azāb ide. [132a]/(19)=9/101

Nelyā: Hz. Mīisā döneminde yaşayan, kendisine ilāhī bilgi ve hikmet öğretilen kişi. Arapça kaynaklarda hadır (hadr. hıdr) şeklinde yer alan ve Arapça menşeli olduğu kabul edilen kelime Türkçe'de Hızır ve Hıdır biçiminde kullanılmaktadır.

Hāzretümüzden bir 'ilm. Hızır 'aleyhi's-selām pādīşāh-zāde-idi. Adı Nelyā' idi. Atāsı aña tahtını işmarlamak istedi, kaçdı deñiz kenārına atda kaldı.

[185a]/(2)=18/65

Nemrūd: Hz. İbrahim döneminde tevhid inancının karşısındaki siyasal otoriteyi simgeleyen efsanevi kral. Yahudi kutsal metinlerinde geçen Nimrod isminin İbranice marad (isyan etmek) kökünden türediği ve "isyan edeceğiz" anlamına geldiği ileri sürülmüştür.

Nemrūd 'itāb itdi-se İbrāhim: Tañrıdan gayrı kimseneye secde kılmazam didi.

[40a]/(14)=258/2

Tañrı aña mülk virdüğinden ötürü, ya'nî Nemrüd bin Ken'an sencārî-y-idi.

[40a]/(12)=2/258

Nesr (Ar.): Nuh kavminin yaptığı putlardan birinin ismi.

Ve eyitdiler: Elbette komañ putlaruñuz elbette terk itmeñ Vüdd'i ve ne Süvā'ı ve ne Yeğüş'ı ve Ye'ūk'ı ve Nesr'yi. [335b]/(10)=71/23

Nestürî: Nesturilik mezhebine sahip olan. Nesturilik, İstanbul patriği Nestur'un (ö. 451) öncülüğünde oluşan bir Hıristiyan mezhebe sahip olan bir mezheptir.

Ve dirler ki beşdür altıncıları segleridür. Ya'nî delîlsüz sözi atdılar. Murād bundan: 'Āķıb'dur ki Nestürî-di. [182a]/(9)=18/22

Nestürî: Asya'nın çeşitli ülkelerinde mensupları olan bir Hıristiyan mezhebi. Nasturiler kendilerine Nasturi (İngilizce: *Nestorian*) yerine Asuri (İngilizce: *Assyrian*) veya Doğu Kilisesi (İngilizce: *Church of the Orient*) veya Doğu Süryanileri (İngilizce: *Eastern Syrian*) adını vermeyi tercih ederler. Tarihi merkezleri Kuzey Irak'ın Musul ve İran'ın Urmiye kentlerinde bulunan mezhebin günümüzde en büyük cemaati Güney Hindistan'daki Kerala eyaletindedir. Türkiye'de 1915-24 yıllarına dek Nusaybin, Siirt ve Hakkâri yöresinde önemli bir Nasturi topluluğu vardı. Kuzey Mezopotamya Asuri toplumunun büyük bir bölümü 16. yüzyılda Papa'nın üstünlüğünü kabul ederek Katolik kilisesi ile birleşmiştir. Katolik sayılan bu Asuriler Keldani (İngilizce: *Chaldean*) adıyla tanınır.

Naşārā'dan bir cemā'at ihtilāf itdiler anlaruñ aralarında bir t̄âyife Mülkākī biri Nestürî, bir t̄âyife Mād-ı Ya'ķübî, bir t̄âyife Merķūsî. [188b]/(6)=19/37

Nîl (Ar.): Nil nehri, Dünyanın en uzun nehridir (6. 650 km). Havzası Afrika kıtasının onda birini kaplar. Güneyden kuzeye doğru akar ve üç ana kolu vardır: Beyaz Nil Nehri, Mavi Nil Nehri ve Atbera Nehri.

Mūsā, Yā Ebā Hāildīn diyüp deñize 'aşāsı-y-la işāret itdükde, Nîl on iki bölük olup siz Mūsā-y-ıla geçdükde ve ğark itdük Fir'avn'uñ kavmini, siz

bağa yürürken. [9a]/(17)=2/50

Nîl'e ğark ol-: Nil nehrinde boğulmak.

Ve taḥkīk kerem kılduḡ Mūsā'nuñ ve Hārūn'uñ üzerine nübüvvetle ve kurtarduḡ anları ve ol ikisinüñ kavmini ulu kayġūdan ki Nîl'e ğark olmaḡdur ve yardım itdük anlara pes anlar ğālibler oldılar Fir'avn gibi düşmenüñ üzerine. [264a]/(4-5)=37/115

Nil yar-: Nil nehrini ikiye bölmek. Hz. Musa'nın Nil nehrini ikiye yarararak gösterdiği mucizelerden biri.

Nil'i yarmaḡ gibi, düşmanlarını helāk itmek gibi, menn ü selvā gibi.
[31b]/(8)=2/211

Nūn: Hz. Yunus'u yutan balık.

Pes şabr eyle yā Muḡammed' Tañrıñuñ ḡükmüne Balıḡ şāḡibi gibi ya'nî Yūnus gibi ki Nūn adlu bir balıḡ anı yutdı vaḡtā ki nidā itdi balıḡ arında kayġuy-ile ṡoluyiken. [332b]/(5)=68/48

Nu'aym bin Mes'ūd: Hendek harbi esnasında İslām'la sereflendi. İsmi Nuaym olup Gatafan kabilesindedir. Müslüman olmadan önce para ve eglenceye düskün bır kımseydi. Arzu ve isteklerini tatmin için Necid çöllerinden kalkar Yesrıb'e gelirdi. Benî Kureyza yahudileriyle sıkı ilişki içindeydi.

Şunlar ki didi anlara ḡālk ki Nu'aym bin Mes'ūd'dur, Medīne'ye gelürdi Bedürüstî ḡālk murād Ebū Süfyān'dur. [58a]/(15)=173/3

Nūḡ: kendisinden söz edilen Tufan Peygamberi. Tevrat'ta Nuh'un 950 yıl yaşadığı söylenir. Kur'an'da da, elli yılı eksik olmak üzere bin sene yaşadığı geçmektedir. İslam geleneğinde Nuh ile İbrahim arasında bu kadar zaman olduğuna inanılır.

Nūḡ eyitdi: Hergiz bugün şaḡlayıcı yoḡdur Tañrı emrinden illā şol ki Tañrı aña şefḡat itdi. [144b]/(3)= 11/43

Osman bin ‘Affān: Dört Büyük Halife’den üçüncüsü, sahabi. 644 yılından 656’daki ölümüne kadar, 12 yıl boyunca, halifelik yapmıştır; Dört Büyük Halife’den en uzun süre halifelik yapan odur.

Ve eger dönderilseñüz peygambere ve ulü’l-emrlerine, Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Osman, ‘Alī gibi razıyallāhu ‘anhüm ecma‘īn, gerek bileydi ol haberi, şunlar ki çıkarurlar anı kendülerden, zeyreklikleri-le. [69a]/(4)= 4/83

Ö

‘Ömer: Ömer bin el-Hattab (3 Kasım 581-, 7 Kasım 644) Arapça İslam Devleti’nin Ebū Bekir’den sonraki başıdır (634-644). Sünni kaynaklarına göre dört Raşit Halife (Hulefa-i Raşidin) arasında sayılmaktadır. Şia halifeliğini tanımaz. Sahabe ve Aşere-i Mübeşşeredendir. Zaman zaman Sünni Müslümanlar “Ömer Faruk” olarak anarlar.

Sebeb-i nüzūli oldur kim, ‘Ömer radiya ‘llāhu ‘anhu hatunına yakınlık eyledi, uyuduğan şoñra. [28a]/(5)=2/187

R

Rabi‘a’yi ‘Adeviyye: Velī hanımlardan biridir. Basra’da büyüyüp, Kudüs’te 135 tarihinde (Miladi 752) vefat etmiştir. Rabia-yi Adeviyye, Basra’da dindar bir babanın fakir çocuğu olarak doğmuş, baliğ olmadan vefat eden anne-babasından sonra da, fakirlik ve öksüzlük mihneti altında yalnız bir hayata mecbur kalmıştır.

Rabi‘a’-i ‘Adeviyye halk yatduğdan şoñra yüzünü göge dutardı, eydürdi ki İlāhī gözler uyudu, gönüller gāfil kaldı, dir-idi. [351a]/(17)= 89/4

Ra‘d: Gök gürültüsü, buluttan çıkan korkunç sesin ismidir ki başlangıçta ani bir patlayış ve sonra hayli devam eden bir gürültü olur. Kelime aslında titremek veya titretmek, diğer deyimle zangırdamak ve zangırdatmak mәнālarıyla ilgilidir.

Ve koparur āğır bulutları ve tesbīh ider Ra‘d ādlu ferişte anuñ hamdi-le ve feriştelere dağı Tañrınuñ heybetinden. [157a]/(15)= 13/13

Ra‘d: Kur’an – 1 Kerim’i oluşturan surelerden birinin ismi.

Ol āyetler ki Ra‘d Sūresi’ndedir Muḥammed’e inen Kitāb’uñ āyetleridir.

[156a]/(19)= 13/1

Rāḥīl: Hz. Yakup’un eşi.

Leyyā öldükde Rāḥīl’i aldı. [149b]/(5)= 12/8

Rayṭa’: Mekke’de yaşayan bir kadın. Tefsir kitaplarında Cenab-ı Hak ahdin, sözleşmenin mukaddesiyetini üçüncü defa te’kid ederek şöyle buyurdu:”Ahidleri ve sözleşmeleri bozarak, ipini eğirdikten sonra bozan kadın gibi olmayın.” diye geçen bu cümleler Mekke’de yaşayan aptal bir kadına işaret edilmektedir.

Bu ‘avretüñ adı Rayṭa’-ıdı. [171a]/(15)= 16/92

Rayve: Kur’an – ı Kerim’in Müminun suresinde Hz. İsa ve annesi Meryem’in akar suyu bulunan yüksek bir tepede barındırıldıkları beyan edilmektedir. Āyet-i kerimede zikredilen ve Hz. İsa ile annesi Meryem’in üzerinde buldukları ifade edilen yüksek tepenin neresi olduğu açıkça zikredilmemiştir.

Ve kılduḡ Meryem oḡlı ‘İsā’i ve anasını bir nişāne ki bizi bileler ve getürdük anları Ḳuds’dan Rayve’ye ki düpdüzdür yüce yirde Dımışḡ’da ve şuludur.

[207b]/(17)= 23/50

Reşyā (Ar.): Hz. Nuh’un iki kızından biri.

Pes kırtarduḡ biz anı ve anuñ ehlini, ya’nī iki kızını ki Za’vrā’dur, Reşyā’dur, illā ‘avratını [109a]/(21)= 7/83

Reysā: Hz. Lut’un kızlarından biri.

Reysā, Ze‘ūrā daḡı anları ḡandīle Fur‘ar şehrine iletđi. [146b]/(19)= 11/81

Riyālūn: Hz. Yakup’un oğullarından birinin ismi.

Ya’ḡūb’uñ on iki oḡlı var-ıdı; Rubīl, Şem‘ūn Cāzi, Yahūdā, Buḡsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Ḥirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(11)= 2/132

Robīl: Hz. Yakup’un oğullarından biri.

Ya’ḡūb’uñ on iki oḡlı var-ıdı; Robīl, Şem‘ūn Cāzi, Yahūdā, Buḡsal, Lavā,

Riyālūn, Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(10)= 2/132

Rūh: Can, ruh.

Kāfirler, Eşhāb-ı Kehf'den, Zü'l-Ḳarneyn'den, Rūh'dan şordılar.

[353a]/(18)= 93/3

Rūm: Roma ve Bizans imparatorluklarına delâlet eden bir t ā b i r olup, bazen “Romalılar devleti” Bizanslılar” için kullanılmıştır. Orta Asya ‘da da, bu t ā b i r Roma devleti mânasına gelmektedir.

Rūm başıldı Fāris'e yakīn yerde ki ardınadur ve Felasṫīn'dür. [238a]/(21)=

30/1

Rūm deñizi: Mısır ve Kudüs arasındaki Bahr-i Rūm (Rum denizi).

Ve añ yā Muḥammed ol vaqtā ki Mūsā 'aleyhi's-selām yigidine didi:

Seferden il olmazam t ā yitişem Fāris deñizi'le Rūm deñizi uğraşduğı yire

yehūd gezem 'ömrüm varınca. [184b]/(11)= 18/60

Rūmī: Rumca, Rum dilinde, Rum'a ait olan.

Ve taḥḫīḳ bilürüz ki bedürüstī Ḳureyš Kāfirleri dirler: Bedürüstī öğretmez

Muḥammed'i illā Hibr-ile Yesār ki İncİL okurlardı dili şunuñ ki nisbet

iderlerdi aña Rūmī'dür. [172a]/(4)= 16/103

Rüstem: İran'ın efsanevī kahramanlarından.

Hattā kaçan ki saña geleler, senüñle çekişürler, dirler, şunlar ki kāfir oldılar:

Degüldür bu, illā, geçenlerüñ hikāyetlerdür: Rüstem gibi, İsfendiyār gibi,

Behmen gibi. [92a]/(7)= 6/25

Rüstem Hikāyetleri: Rüstem hikayeleri.

Ve ḥalḳdandur şol ki şatun alur gurūr sözini t ā azdura Tañrı yolundan

bilmedin Ve Tañrınuñ āyetlerini ḥorataya götüre Rüstem Hikāyetleri gibi.

[242a]/(4)= 31/6

Şabîh: Sahâbe Ebû Muhammed (Ebû'l-Asbağ) Huveytîb b. Abdil'uzzâ b. Ebî Kays el-Âmirî el-Kureşî (ö. 54/674) ve Kureyş kabilesinin Benî Âmir b. Lüey kulundandır. Mekke'de okuma yazma, şiir, ahbâr ve ensâbı bilenlerdendi. Sabih kendisinin kölesi olarak bilinmektedir.

Ve şol kular ki kitâbete kesilmek isterler Huveytîb kulu Şabîh gibi.

[212b]/(9)= 24/33

Şâbit Kays: Peygamber efendimizin hatibi olmakla şereflenen zat. Ensar-ı kiramdandır. Bütün gazalarda bulundu. Hazret-i Ebû Bekr zamanında Yemame Cenginde şehit düştü. Nesebi; Sabit bin Kays bin Şemmas bin Züheyr bin Malik bin İmrüülkays bin Malik bin Sa'lebe bin Ka'b bin Hazrec'dir. Künyesi, Ebû Muhammed veya Ebû Abdurrahman olup; lakabı, Hatib-i Resulullah veya Hatib-ul-Ensar'dır. Hicretten evvel iman etti.

Âyet Cemîle hakkında indi, ki Şâbit bin Kays'ün çifti-y-idi. [35a]/(1)=2/229

Şâburâ: Lâkîyt ibni Sabire, ashab-ı kiramdan olup, Peygamber Efendimizden hadîs-i şerif rivayet etmiştir. Oğlu Asım da kendisinden rivayet etmiştir. Ebû Asım künyesi ile şöhret bulmuş-fur. Tercüme-i hali hakkında daha geniş bir malûmat edinememiştir.⁶³

Nâgâh evlendi, bir hârun aldı, Zabye adlu. Şâburâ kıızı-y-ıdı. [16a]/(11)=

2/102

Sadar: Bir put ismi.

Ol şanemlerüñ adı Sadar, Samūd, Hebâ-ıdı. [108b]/(13)= 7/71

Sâdinos: Ashâb-ı Kehf kıssasında geçen yedi uyurlardan biri. Bir mağarada yıllarca uyuduktan sonra tekrar uyandıkları Kur'ân-ı Kerim'de haber verilen arkadaş grubu.

Ve âdları biri Yemlîhâ biri Tolîs biri Sâdinos biri Sevnin biri Keşfufoğ biri

Baıyûnis. [182a]/(11)= 18/22

⁶³ A. Fikri Yavuz, İmam Buhari'nin Derlediği Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Neşriyat: 1/184.

Şafā Tağı: Mekke‘de Kābe yakınlarında bulunup hacıların hacda tavaf yaptıkları günlerde yedi kere gidip geldikleri yolun bir ucundaki tepedir. Diğer tepenin adı Merve tepesi‘dir.

Ve bizi men‘ itmedi didükleri nişānları göndermekden ki Şafā Tağı‘nı altun eylemekdür illā öñdinkilerün yalanladıkları gönderdiğimiz āyetlere ve biz dahı kökin kese anları kırdüğümüz. [177a]/(7)= 17/59

Şāfūrā‘: Hz. Musa‘nın eşinin ismi.

Vaqtā ki ödedi Mūsā müddeti ve seyr eyledi hātunı Şāfūrā‘-ile gördi tūr cānibinden bir odı. [230b]/(7)= 28/29

Şafvān: Ebū Ömer (Ebū Amr) Safvān b. el-Muattal b. Rubeyyia (Rahda) es-Sülemī ez-Zekvānī (ö. 19/640). İfk Hadisesi‘ne adı karışan sahābī. Hicretin 5. (627) yılından önce müslüman oldu. Hendek Gazvesi‘ne ve daha sonraki gazvelere katıldı. Uykusu çok ağır olduğu, ancak kendiliğinden uyanabildiği için Resül-i Ekrem onu ordunun artçısı olarak görevlendirir, o da unutulmuş eşyayı toplayıp sahiplerine verirdi. Safvān‘ın katıldığı ilk gazvenin İfk Hadisesi‘nin cereyan ettiği Mustalik (Müreysī) Gazvesi olduğu kaydedilir.

Nolaydı işitdügünüz vaqt ol bühtān mü‘minler ve mü‘mineler nefslerine hayr şanıydı ve eydürlerdi ki bu āşikāre yalandur hāşā ‘Āyişe‘y-ile Şafvān‘dan diyelerdi! Niçün getürmediler Şafvān‘uñ üzerine dört şanuk? [211a]/(5)= 24/12

Şakīf (Ar.): Bir arap kabilesi. Bu kabilenin bir kısmı, kendilerinin Yad‘dan; bir kısmı da Hevazin‘den geldiklerine inanırlar.

Kaçan ki Şakīf re‘s-i mälların dilediler Muğīre oğlanlarından, Şabr idün, yimişümüz gällemüz irsün, ödeyelüm didilerse bu āyet indi. [43b]/(16)= 2/280

Sa‘lebe: Havle binti Sa‘lebe radiyallahu anhā dīnī hayatını samimiyetle yaşayan, inancından

asla tāviz vermeyen bir hanım sahābe.

Peygāber ‘aleyhi’s-selām: Vāy saña yā Şa’lebe! Didi. [130a]/(13)= 9/75

Şa’lebe-i ensārī: Sa’lebe el Ensari. Bedir ve Uhud savaşlarına katılmıştır.

Āyet Mu‘āz bin Cebel hakkında ve Şa’lebe-i Ensārī hakkında indi.

[28b]/(10)= 2/188

Sām: Nuh’un üç oğlundan birinin ismi.

Biz didük ki: Götür anuñ içinde her birinden iki çift-ile ya’nī erkeklü dişilü ve ehlü ki sekiz kişi’idi: Nūh’-ıdı hātün-ıdı Sām Hām Yāfin’-ıdı ve bunlaruñ hātünlar-ıdı illā şol kimesne ki üzerine ‘azāb hüküm olmuşdur. [144a]/(15)=

11/40

Şāmit’: Evs İbni Sāmit (r. a) tanınmış sahābī Ubāde İbni Sāmit (r. a)’ın kardeşidir. Bedir ve Uhud’dan başka birçok gazvede bulunmuştur.

Erinüñ adı Evs binü şāmit’-idi. [318a]/(10)= 58/1

Seba meşānī (Ar.): 23 güneş yılında 24 ay yılı vardır. 24 ay yılında 7 kadir gecesi var. Çünkü ramazan 4 yılda bir 29 çeker ve bu 29 ncu gece Kadir’dir. Kadir Ramazan ayında olduğu için Kur’an bu ay ‘da amma 29 ncu gece olan Kadir Gecesi’nde inmiştir.

Ve eyit ki: Aşkere korğuducıyam kâfirleri ya’nī saña Seb’a Meşānī indürdük.

[165a]/(21)= 15/89

Seyyid-i Necran: Necran Hıristiyan liderleri ile düşünce adamları.⁶⁴

Sebeb-i nüzüli oldur ki, ‘Āķıb ve Seyyid-i Necran peygābere ‘aleyhi’s-selām eyitdiler: Hiç gördüñ mi bir maħlūķı ki atasuz vücuda geldi?

[18b]/(20)=2/117

Süheyl: Kureyş’in ileri gelenlerinden ve meşhur hatiplerindendir. Mekke’nin fethinden sonra Müslüman olmuş ve bundan sonra tüm benliği ile İslam’a sarılmıştır.

⁶⁴ et-Tabakat, c.1, s.357

Müslüman olmadan evvel Peygamber Efendimizin aleyhinde bulunmuş ve Bedir Savaşı'nda müşrikleri kışkırtarak savaşa katılmalarını sağlamıştır.

Egerçi Süheyl ve Mekke Ehli şanıklık virmezlerse. [302a]/(2)= 48/29

Süleymān: Hz. Davut'un oğlu ve İsrail Krallığı'nın üçüncü kralı. Kudüs kentindeki büyük tapınağı inşa etmiştir. Kuran'da nebi (peygamber) olarak zikredilir.

Pes anlardan yola gelmişler Mūsā gibi, Hārūn gibi, Süleymān gibi, Yūsuf gibi şalih. [317b]/(12)= 57/26

Süleymān 'ilmi: Hz. Süleyman'ın sihri.

Zamānenüñ 'ulemāsı eytdiler: Süleymān 'ilmi degüldür, gizlüdür didiler.

[16a]/(19)= 2/102

Kaçan ki Süleymān öldi, çıkardılar, Süleymān ilmi diyü okudılar.

[16b]/(3)=2/102

Süleymān'ın yüzüğü: Hz. Süleyman'ın yüzüğü.

Kaçan Āşaf bin Berhiyā kazıyye-yi tūv-idi şeytān dağı sezdi ki bildiler Süleymān'ın yüzüğünü deñize atdı, çoklık sihri yazdı, kürsi sinüñ ayağı dibinde gömdi, dağı kaçdı. [16a]/(15)= 2/102

Sümeyye bin Hübāb bin İläriş: İslam tarihinde ilk şehit olan kadın sahabi. Ümmi Ammar Sümeyye bint Hubbat (ö. 615). Sumeyye Bint Habbāt Ammār İbn Yāsir'in annesidir.

Bu āyet Şuheyb bin Sinān haqqında ve 'Ammār bin Yasir ve Sümeyye bin Hübāb bin İläriş haqqında indi. [31a]/(13)= 2/207

Sāmīrī: Kendilerini Firavun'un zulmünden kurtarıp Mısır'dan çıkaran peygamberleri Hz. Musa'dan, tapınmak için put isteyen İsrailoğullarına, Hz. Musa Allāh'tan emir almaya gidip kendilerinden ayrıldığı bir sırada, fırsattan istifade ile istedikleri putu altından buzağı şeklinde yapan.

Tañrı didi: Bedürüstī azdurduķ kavmüñi senden şoñra ve azdurdı anları Sāmīrī. [194a]/(2)= 20/85

Sāre Hātūn: Hz. İbrahim'in zevcesi.

Pes ilerü geldi helālī Sāre hātūn bir şovuḡ āh içinde. [306a]/(1)= 51/28

*Sāre eyitdi: Vāy beni toḡurur mıyam ben hāl bu ki ben 'acūzem. [146a]/(17)=
11/72*

Şarşar Yeli: Dondurucu veya çok gürültülü bir kasırga. Soğuğunun şiddetinden yakıp kavuran veya gürültüsü çok olan fırtına uğursuz günlerde, müneccimler buradan bazı günlerin uğursuz olduğuna delil getirmişlerdir.

Pes gönderdük üzerene Şarşar Yeli'ni naḡs günlerde. [279a]/(15)= 41/16

Şerhiyā: Hz. Uzeyr b. Şerhiya. İsrāiloğullarına gönderilen peygamberlerden veya velilerden. İsmi; Kur'an-ı kerimde bildirilmiş olup, peygamber olup olmadığı açıkca bildirilmemiştir. Babasının ismi Şureyha olup Hārūn aleyhisselāmın neslindedir. İsrāiloğullarını Tevrāt'ın hükümlerine uymaya dāvet etmiştir.

*Yā Şerhiyā oḡlı ki, geçdi Ḳuds'ün üzerinden, Puḡt Naşr ḡarāb itdüğinden
şoñra. [40b]/(5)= 2/259*

Sevnin: Ashāb-ı Kehf kıssasında geçen yedi uyurlardan biri. Bir mağarada yıllarca uyuduktan sonra tekrar uyandıkları Kur'an-ı Kerim'de haber verilen arkadaş grubu.

*Ve ādları biri Yemlīhā biri Ṭolīs biri Sādinos biri Sevnin biri Keşfuṭoṭ biri
Baṭyūnis. [182a]/(11)= 18/22*

Şevr: Astrolojide 12 burçtan biri, boğa burcu.

*Burc On ikidür: Ḥamel, Şevr, Cevzā, Seraṭān Esed, Sünbüle, Mīzān, 'Aḡreb,
Ḳavs, Cedy, Delv, Hūt. [347b]/(3)= 85/1*

Seyyid (Ar.): Seyyid Hıristiyanlardan Ashab – ı Kehf sayısı hakkında soruya cevap veren biridir. Tevrat sahipleriyle Hz. Muhammed'in çağdaşları kastedilmektedir. Çünkü onlar, āyet-i kerimede belirtilen bu şekilde Ashab-ı Kehf in sayısı hususunda görüş ayrılığına düşmüşlerdi. Bununla, hristiyanlardan birinin kastedildiği de söylenmiştir. Bir grup Hıristiyan, Necran'dan, Peygamber, bu buyruğun müşriklere, Peygamber

Kehf ashabına dair soru sormalarını emreden yahudilerin durumunu haber verdiği de söylenmiştir.

Tîz ola ki diyeler üçdür dördüncileri itleridür. Bunu diyen Seyyid'dür ki Ya'kübî'dür. [182a]/(7)= 18/22

Şemüd: Helak edilmiş kavimlerdenidir. Semud Kavmi, Allāh'ın elçilerine uymamanın karşılığını helak olarak ödemiştir. Yapmakta oldukları yapılar, sanat eserleri kendilerini azaptan koruyamamıştır. Semud Kavmi, daha önceki ve sonraki birçok inkarcı kavim gibi şiddetli bir azapla helak edilmiştir.

Āgāh ol ki ıraklık Medyen'e nice ki Şemüd ırak oldu. [147b]/(16)=11/95

Serāyür: Cehennemın en kötüsü.

Ve şunlara ki İmān getürdiler dünyā dirliginde ve tanuqlar turduğı günde şol günde ki fāyide itmez şunlara ki zulm itdiler 'özürleri ve anlara la'net vardur ve anlara serāyür yatlusı vardur ki cehennemdür. [276b]/(3)= 40/52

Şuheyb bin Sinān: Suheyb bin Sinan bin mālīk bin Abd-i Amr bin Akil bin Amir bin cendele bin Cüzeyme bin Ka'b bin Saad bin Elsem bin Evs Menūd bin en-Nemri bin Kaasit bin Rebia bin Nezār Er Reb'i en-Nemri'dir.

Bu āyet Şuheyb bin Sinān hakkında ve 'Ammār bin Yasir ve Sümeyye bin Hübāb bin İlarīş hakkında indi. [31a]/(13)= 2/207

Şümān: Antakıyye halkına gönderilen, Hz. İsa'nın havarilerinden olarak bilinen elçilerden biri.

Vaktā ki göndertip anlara ikisini ya'nī Şümān'-ile Talūsı. [258b]/(18)= 36/13

Şuryem: Kehf suresinde, altında hazine yatan duvarla ilgili kıssadaki, duvar sahibi olan iki öksüz kardeşten biri.

Ve ammā dīvār iki yetīm oğlanlaruñ-idi. Birinüñ adı Ahrām ve birinüñ Şuryem şeherde. [185b]/(13)= 18/82

Sürāka bin Malik: Peygamberimiz Mekke'den Medine'ye hicret ederken, yolda vuku bulan meşhur hadisede ismi geçen sahabi. Künyesi "Ebū Süfyan"dır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor. 24 (m. 645) senesinde hazret-i Osman'ın zamanında vefat etti.

Şeytān Sürāka şüretine girdi, geldi, Mekke halkına: Siz çoksız, Muhammed çerisi azdur didi. [121b]/(9)= 8/48

Süvā': Vedd, Suva, Yeğus, Yeuk ve Nasr, Nuh kavminde yaşayan salih kişilerin adları idi. Bunlar ölünce şeytan, insanlara bunların hatıralarını devam ettirmek için yaşadıkları yerlere heykellerini dikmelerini ilham etti. Onlar da bunu yaptılar ve diktikleri heykellere onların isimlerini verdiler. Önceleri bunlara tapan yoktu; fakat onları dikenler öldükten sonra zamanla haklarındaki bilgiler ve heykellerin dikiliş gayeleri unutuldu ve insanlar bunlara tapmaya başladılar.⁶⁵

Ve eyitdiler: Elbette komañ putlaruñuz elbette terk itmeñ Vüdd'i ve ne Süvā' ve ne Yeğüş'ı ve Ye'ük'ı ve Nesr'i. [335b]/(10)= 71/23

Ş

Şām: Suriye'nin en büyük şehri olup, aynı zamanda başkentidir. Ayrıca, Şam Valiliği'nin ve Rif Şam Valiliği'nin de idari başkentidir. Şam, dünya tarihi boyunca, hiç aralıksız en uzun süre kullanılan şehir olarak anılır.

Ve tahkīk yerleşdürdük Ya'kūb oğlanlarını eyü menzillere Mısr gibi Şām gibi ve ruzī kılduk anlara bañlarından ihtilāf itmediler tā anlara 'ilm hāşıl oldı.

[140b]/(18)=10/93

Şem'un: İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden olduğu rivayet edilen mübarek zāt. Şemsün diye de zikr edilir.

Şem'un eyitdi: Ya nebīyallāh, revādur ki siz yaraşdurasız didi.

[89b]/(18)=5/115

⁶⁵ Buhari Tefsiri, 71/3

Şeybe bin Rabī'a: Kureyş'in ileri gelenlerinden

Utbe bin Rabī'a gibi, Şeybe bin Rabī'a gibi, Ebū Cehil gibi. [3b]/(20)=2.6

Şeybhere: Cehennem, cehennem azabı.

Biz sizi 'ömürlendürmedük mi bir müddet ki anda öğütlenürdi öğüt alan hāl bu ki size korkuducu geldi ki şeybhere'dür ki Peygāmberden özge pes taduñ 'azabı ki yoqdur zālimlere bir yardımcı bedürüstī Tañrı bilicidür göklerin yerlerin gaybını. [257b]/(15)=35/37

Şeyh Cüveynī: Ebū Muhammed Rüknu'l-İslām Abdullah b. Yūsuf b. Abdillāh el-Cüveynī (0. 438/1047) Şafīī fakih ve müfessir. İmāmü'l-Haremeyn el-Cüveynīnin babasıdır. Nīşābur yakınlarındaki Cüveyn'-de doğdu. Babasından edebiyat okudu; ardından Nīşābur'a giderek Ebū't-Tay-yib Sehl b. Muhammed es-Su'lūkī'den fıkıh tahsili yaptı.

Şeyh Cüveynī rahmetli ilāhi 'aleyh eydür: Bismillhi işāredür haqīkat-ı haqka ki aña 'aқıllaruñ 'aқlı irmez. [2a]/(19)=1.1

Şeyh-i Necdī: Muhammed bin Abdülvehhab. Vahabiliğin kurucusu."Şeyh-i Necdī" diye de bilinir. Bilindiği gibi bu lakab şeytanın da ismidir. Temim kabilesine mensuptur. 1699 (H. 1111) senesinde Necd Çölündeki Hureymile kasabasına bağlı Uyeyne köyünde doğdu. 1791 (H. 1206) senesinde öldü. Gençliğinde önce ticaretle uğraşan Muhammed bin Abdülvehhab, Basra, Bağdat, İran, Şam ve Hindistan taraflarına gitti.

Tanışık iderlerdi Şeyh-i Necdī dahı geldi. [338b]/(13)=74/20

Şeytān Şeyh-ı Necdī'yi diyüp yol gösterdükde biz dahı mekr itdük helāk itmege. [290a]/(9)=43/79

Şeybe': Abdülmuttalib Şeybe bin Haşim Müslümanların peygamberi Hz. Muhammed (sav)'in dedesidir. *Biri Emīri'l-Mü'minīn Hamza'dur ve Emīra'l-Mü'minīn 'Alī'dür ve 'Ubeyde'dür ki Bedr Ğazası'nda 'Utebe'y-ile Şeybe'-ile Velīd'-ile ceng itdiler.*

[202a]/(21)=22/18

Şîrâz'a: İran İslâm Cumhuriyeti'nin güneyinde Fars Eyaleti'nin merkezi olan şehirdir. Kent bulunduğu bölgenin en önemli ticaret merkezlerinden biridir.

Ḳuds'den Şîrâz'a iledürdi ve Şîrâz'dan Ḳuds'e iledürdi leşker-ile ve aḳıtduḳ Anıñ-ıçün baḳîr bıñarını ve müsahḫar itdük cinnden şunu ki işler anuñ öñinde Tañrısınuñ destür-ile ve her ki muḫâlifet ide anlardan Süleymân'a bizüm emrümüzden çıḳup tatdururuz aña od 'azâbından üzerlerine bir melek müvekkel-idi. [251b]/(14)=34/12

Şu'ayb: Kur'an ve Tevrat'ta adı geçen bir peygamberdir. Şuayb ismi "Doğru yolu gösteren kişi" anlamına gelir. Şuayb ayrıca Tevrat'ta önemli bir yere sahiptir. Musa'nın kayınpederidir ve Tevrat'ta geçen "Jethro" (İbranicesi Yitro) ile aynı kişidir. Tevrat'a göre ahlaki değer yargıları zayıf bir şehir olan Midyan'da Yitro önceleri putperest inanca sahipken daha sonra tek tanrı inancına dönmüştür ve peygamber olmuştur. Peygamber olması ile Midyan şehrindeki putperestlerce dışlanmıştır.

Şu'ayb 'aleyhi's-selâm eyitdi: Ḳorḳma ḳurtulduñ Ḳavmden ki zâlimlerdür.

[230a]/(17)=28/25

T

Ṭaṭus bin İstiyānuş: Titus Flavius Vespasianus 30 Aralık 39, 13 Eylül 81 Titus adıyla da bilinen Flavius Hanedanı mensubu, Roma İmparatoru (79-81). Titus M. S. 30 Aralık 39'da Caligula'nın ölüm yılında Vespasian'ın (İmparatorluğunu henüz ilan etmediği sırada) büyük oğlu olarak Roma'da doğdu.

Sebeb-i nüzül oldur kim, Ṭaṭus bin İstiyānuş rumı, Ḳudsi ḫarâb itdi, daḫı içine murdârlar şaldı. [18b]/(2)= 2/114

Tebük Ğazâs: Hz. Peygamber'in Hicretin dokuzuncu yılında, Şam'da toplanan kırkbin kişilik Bizans ordusuna karşı çarpışmak üzere Medine'den Tebük'e kadar sevkettiği en son ve en güçlü askerî hareket. Tebük arap yarımadasının kuzeyinde Medine ile

Şam'ın ortasında bir yerin adıdır. Suyu ve hurmalığı olan bir yerdir. Bu savaş yolculuğunun son ucu burası olduğu için “Tebük Gazası” adı ile anılmıştır.

İy anlar ki ĩmāna geldiler noldı size ki kaçan size denildi güç idüñ Allāh yolına āğırlandunuz Tebük Ğazāsı'na varmaduñuz gücün kendü ñüz ve meyl itdüñüz vañanuñuza zĭrā ıssı günlerdi. [126b]/(13)= 9/38

Ṭūr tağı, Ṭūr-ı Sĭnā, Ṭūr-ı Zeynā: Tūr dağı. Allāhü teālānın Mūsā aleyhisselāmı peygamberlikle müjdelediğı ve sonra Tevrāt'ı indirdiğı, Kızıldeniz'in kuzeyinde, Asya ve Afrika kıtalarının arasındaki Sinā yarımadasının güney kısmında yer alan dağ.

Añ, yā Muhammed, ol vaqtā ki biz koparduk Ṭūr tağını, kaldurduk anlaruñ üzerine, bir bulut gibi ve yakın bildiler ki bedürüstĭ ol tağ üzerlerine düşer. [115b]/(8)=7/171

Çoklık ve andan yersiz ve bir ağac bitürdük yağmur-ile ki çıkar Ṭūr-ı Sĭnā tağı 'ndan. [206b]/(7)= 23/20

Cebrāyil 'aleyhi's-selām bile beş tağdan taş taşırlandı; Ṭūr-ı Sinā'dan, Ṭūr-ı Zeynā'dan, Cūdi'den, Lübnan'dan, Ğarā'dan. [20a]/(10)= 2/127

Ṭūr-ı Zeynā → Ṭūr tağı

Ṭūr-ı Sĭnā → Ṭūr tağı

Ṭübā: Arapça kökenli bir sözcük olup “tayyib” kelimesinden türetilmiştir ve hoşluk, güzellik, iyilik gibi anlamlara gelmektedir. Kuran'da bu kelime Ra'd Suresi'nde geçmektedir. Tuba'nın bir cennet veya cennette bir ağaç olduğu şeklinde değişik rivayetler yapılmıştır.

Ṭübā ağacı haqq-ıçün Sidratü'l-Müntehā haqq-ıçün Muhammed nūrı haqqıçün. [218b]/(8)= 26/1

Tābi'in: Bir İslam dini terimi. Sahabeleri görmüş olan Müslümanlara verilen isim. İslam dininde tabiin, Muhammed'i hayattayken gören müslüman insanları (sahabeleri)

gören kişilere verilen addır.

Bir bölük evvellerden ki şaḥābe'dür, Tābi'in'dür. [313b]/(18)=56/13-14

Ṭaḡut: Arapça bir kelime olup “taḡa” (haddini aştı) kökünden türemiştir ve “haddini aşan mahluk” demektir. Azgın, sapık, kötülük ve sapıklık önderi, zorba, şeytan, put, puthane, kâhin, sihirbaz. Allāh'ın hükümlerine sırt çeviren kişi ve kuruluşların tümü. Arapça “Teḡa” kökünden türetilmiş olup kelimenin masdarı olan “Tuḡyan” Allāh Teālā'ya isyan etmek anlamına gelmektedir.

Dilerler ki ḡazıyyalarını Kā'b bin Eşref'e taḡrīr ideler, ḡāl bu ki emr olındılar ki kāfir olalar taḡuta. [67a]/(10)=4/60

Ṭalūs: Antakiyye halkına gönderilen, Hz. İsa'nın havarilerinden olarak bilinen elçilerden biri.

Vaḡtā ki gönderüp anlara ikisini ya'nī Şūmān'-ile Ṭalūsı. [258b]/(18)=36/13

Ṭālūt: İsrailoğullarının meliki. Esas adı Saul'dür. Kelime olarak “Tālūt” İbranice bir lakabdır. Arapça “Tül” kelimesi ile alakalı olup, aşırı derecede boylu ve kudretli anlamına gelir Kur'an'da iki yerde Tālūt kelimesi geçmektedir. Birkaç yerde de, ona işaret eden zamirler bulunmaktadır. Mısır ile Filistin arasında yaşayan Amalika adlı bir kavim vardı. Başlarında Cālūt adında bir kral bulunuyordu. Bunlar İsrailoğullarına saldırıp onları perişan ettiler. İsrailoğulları da, kendi peygamberlerinden, düşmanlarıyla çarpışmak için kendilerine bir kumandan tayin etmesini istediler. Onların bu peygamberi, Musa (a. s.)'dan sonraki peygamberlerden biriydi. Onların bu talebi üzerine, peygamberleri onların basına, nesli Ya'küb (a. s.)'ın oğlu Bunyemin'e dayanan Tālūt'u hükümdar olarak tayin etti.⁶⁶

Bunda düşmān Cālūt'dur ki Ṭālūt cenginde Dāvūd öldürdi nice ki zıkr itdük

⁶⁶ Taberi, **Camiü'l-Beyān**, Mısır 1954, II, 595 vd.

El-Beḳara'da. [174a]/(2)=17/6

Tālūt eyitdi: Allāh sizi şınayıcıdur bir ırmağ-ile ki Erdünn-ile Feleşīn arasında dur. [38b]/(3)=2/249

Ta'me: *Ubeyrık oğulları diye bilinen Ebū Ta'me. Ubeyrık, kardeşleri de var. Ubeyrık oğulları diye bilinen Ebū Ta'me, kardeşi Beşir var. Diğerleri var. Bunlar süfli bir aileden geliyorlar. Cahil ve bir takım olumsuz davranışlarla tanınan insanlar.*

Şol kim yaramazlık işler, ya zulm ider nefsine Ta'me gibi ki yalan and içdi, andan şoñra Allāhdan mağfiret taleb eyleye, Tañrıyı ğafūr raḫīm bulur.

[71b]/(19)=4/110

Ṭa'me kavmi: *Ubeyrık oğulları diye bilinen Ebū Ta'me. Ubeyrık oğulları.*

Ġāfil olmañ, iy Ṭa'me kavmi ki siz şunlarsız ki ceng itdüñüz anlardan ötürü, dünyā sarayında. [71b]/(15)=4/109

Ṭaṭūs bin İstiyānuş:

Sebeb-i nüzül oldur kim, Ṭaṭūs bin İstiyānuş rumı, Ḳudsi ḫarāb itdi, daḫı içine murdārlar şaldı. [18b]/(1-2)=2/114

Ṭaṭyānuş: 130-176 yılları arasında yaşamış olan Hıristiyan apolojisti. Yunanlı filozofların bilgeliklerini, İbranilerden almış olduklarını öne süren; Philon'la Aziz Justinus tarafından geliştirilmiş olan kanıtlara dayanarak, Yunanlılara karşı, Hıristiyanlığın tüm diğer öğretilere kıyasla, eski ve üstün olduğunu dile getiren Tatianus'a göre, Yunanlıların bilim, felsefe ve sanatları kendilerinin bulmuş ya da kurmuş oldukları şeklindeki iddiaları temelsiz bir iddiadır; Yunanlılar tüm bildiklerini başkalarından öğrenmiş olup, bilimleri, hele felsefeyi geliştirip yetkinleştirecek yerde, bozmuş, yanlış kullanmışlardır.

Ve ḫāl bu ki öldürmediler anı ve aşmadılar anı ve illā kim benzedildi anlaruñ-içün Ṭaṭyānuş 'İsā'ya. [75a]/(20)=4/156-157

Tebük Ğazası: Kuzeybatı Arap Yarımadası'nda Suudi Arabistan'ın Tebük Bölgesi'nin bir ana şehridir. Diğer verilen isimler: Tabūk,Tabouk,Tebuk,Gabouk. Tebük, İslam peygamberi Muhammed zamanında, Medine'nin 14 konak kuzeyinde, Medine ile Şam'ın ortasında bir kasabadır. Tebük civarına, Hicri 9 Recep veya Miladi 630 Ekim ayında Muhammed buraya Tebük seferi yapmış, buraya kadar gelindiği için bu sefere “Tebük Gazvesi” denilmiştir. Kur'an'ın Tevbe Suresi'nin ilk 29. ayetleri yorumlarında, bu sefer ile bir ilişki ortaya çıkarılmıştır.

Tahkik tevbesini kabul itdi Allāh Peygāmbertün zīrā münāfıklara destūr virdi'-ıdı Tebük Ğazası'nda. [133b]/(11)=9/117

Ṭāyif: Arabistan Mekke kenarında bir şehir.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Kaçan ki gele Tañrinuñ yardımı ve Mekke ve Ṭāyif'üñ ve kalan vilāyetüñ fetḥi vaqtā ki bu süre endi, Peygāmbere 'aleyhi's-selām Ebū Bekr'üñ, 'Ömer'üñ üzerine okudı. [357a]/(15)=110/1-3

Tevrāt, Tivrīt (Ar.): Tevrat, Tora veya Pentateuk, (Arapça, İbranice, Yunanca Tanah ve Eski Ahit'in ilk beş kitabına verilen isim. Musa'nın Beş Kitabı olarak da bilinir. Orijinal olarak İbranice yazılmıştır. Tanrı tarafından Musa'ya indirildiğine inanılan beş kitaptan oluşur. İslam öğretilerinde Museviliğin kutsal kitabının Tevrat olduğu görüşü egemen olmuştur. Oysa Tevrat, Musevi Kutsal Kitabını (Tanah) oluşturan 39 kutsal metnin sadece ilk beşinden ibarettir. Tevrat adı, İbranice Torah sözcüğünün Arapça biçiminin Türkçe'ye uyarlanmasıdır. İbranice “öğretme, gösterme, yönlendirme, öğreti, yasa” anlamına gelir. İslam dini Tevrat'ı kutsal kabul eder, ancak Tevrat'ın özgün metninin zamanla tahrif edildiğini ileri sürer. Kur'an'da Tevrat'ın Allāh tarafından Musa peygambere indirilmiş bir kitap olduğu belirtilir.

Ve tahkik yazduḥ biz Zebūr'da ya'nī yazılan Kitāblarda Tivrāt gibi Zebūr gibi İncil gibi Levḥu'l-Maḥfūz'dan şoñra. [200b]/(17)=21/105

Ve tahkik gönderdük Nūḥ'ı ve İbrāhīm'i ve ol İkisünün zürriyyetinde

Peygamberlik ve Kitāb eyledük Tevrāt gibi Zebūr gibi İncil gibi.

[317b]/(11)=57/26

Ve didi şunlar ki kâfir oldılar: Niçün inmedi Qur'ân Muhammed üzerine bir uğurdan nice ki Tevrāt indi? [216a]/(18)=25/32

Tevrāt ve İncil ehli: Tevrah ve İncil ehli, Tevrat ve İncil'e inananlar.

Pes şoruñ Tevrāt ve İncil Ehli'ne eger siz bilmezseñüz. [196b]/(10-11)=21/7

Tevrāt yüklen-: Tevrat'ı öğrenmek.

Meşeli şunlaruñ ki Tevrāt yüklendiler ya'nı Tevrāt öğrendiler andan sonra anı getürmediler ya'nı anuñ-la 'amel itmediler, eşege beñzer ki kitāblar götürür.

[325a]/(1)=62/5

Eger kelime sebkat itmeyeydi Tañrıñdan ki 'azāb kıyāmetde olmağdur gerek hükm olunaydı āralarında ve taḥkīk şunlar ki Tevrīt virildiler ve İncil virildiler Peygamberlerden sonra elbette şekk içindedürler. [283b]/(20)=42/14

Tevrīt ehli: Tevrat ehli, Tevrat'a inananlar.

Zirā Tevrīt ehli öldürürlerdi, diyet yoğ-idi. [26b]/(12-13)=2/178

Tevrīt → Tevrāt

Ṭuvā: Tuva Vadisi, Allāh'ın Hz. Musa ile ilk olarak konuştuğu ve ona Kendisi için seçtiği kulu olduğunu bildirdiği kutsal yerdir. Bir ateş görmesi üzerine, ailesinden ayrılarak ateşin bulunduğu yere yönelen Hz. Musa'ya, bir çalıdan seslenen ve mucizelerin verildiği bir mekandır. Bu kutsal yerin ismi Kuran'da iki ayette geçmektedir.⁶⁷

Vaktā ki nidā itdi aña Tañrısı arı dere'de ki adı Ṭuvā'dur. [343b]/(18)=79/16

Tübbe: Melik Tübbe, Hz. İbrāhim'in dininden olup, Yemen'de Resülullahtan (s. a. v.)

⁶⁷ “Gerçekten Ben, Ben senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar; çünkü sen, kutsal vadi olan Tuva'dasın.” (Taha Suresi, 12) Hani Rabbi ona, kutsal vadi Tuva'da seslenmişti: (Naziat Suresi, 16)

yediyüz sene önce yaşadı. Son Peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Medine'ye geleceğini devrin büyük âlimlerinden öğrenip, buraya gelerek, yerleşti. Resûlullah (s. a. v.) için dahi binalar yaptırıp, îmân ettiğini bildiren bir mektûb yazarak, bıraktı. Hz. Resûlullah, Hicret-i Nebevî'den sonra Medine-i Münevvere'ye teşrif edince, vaktiyle Melik Tübbe'nin yaptırdığı ve Hz. Hâlid'in ikâmet ettiği evin bahçesine devenin çökmesiyle bu mektûb çıkarılıp, Peygamberimize (s. a. v.) arz edildi. Resûlullah (s. a. v.) bir hadîs-i şerîfte "Tübbe'ye sövmeyiniz, çünkü O mü'min idi." Buyurdu.

Anlar mı hayrludur ya Tübbe'Kavmi ki Tübbe'ı Müsülmân olduğ- için öldürdiler ve şunlar mı hayrludur ki anlardan öñdin geldiler?
[291b]/(11)=44/37

Tübbe'Kavmi: Tübbe halkı.

Yalanladı anlardan öñ Nüh Kavmi ve Kuyu Ehli ve Şemûd ve 'Ad ve Fir'avn ve Lût Kavmi ve Şu'ayb Kavmi ve Tübbe'Kavmi. [304a]/(9)=50/12-14

U

Ufuğ-ı A'lâ: En yüksek makam.

Pes oruğurdu şol hâlde ki ol Ufuğ-ı A'lâ'da-ıdı Maşrığ'dan yañadan Peyğâmbere 'aleyhi's-selâm anı gördi kendü şüretinde iki kanadı var-ıdı.
[308b]/(2)=53/5-7

Uhûd: Şu anki Arabistan'ın kuzey-batısında Medinedeki Müslümanlar ile Mekkeli Ebû Süfyan'ın ordusu arasında yapıldı. Savaşın en önemli sonuçlarından biri Hz. Hamza'nın şehit edilmesidir. Mekke'den Medine'ye 11 Mart 625'de yürünüldü. Mekkeliler Bedir Muharebesi'ndeki kayıplarının öcünü almak için ve Hz. Muhammed'in arkasından saldırmak için yaptılar ve düzenlediler bu orduyu. Müslümanlar muharebe için hazırlıklıydı ve yakın zaman sonra iki ordu Uhud'un bayırlarında ve düzlüklerinde savaştılar.

Eger size cirâhat irişdi-se, Uhûd gazasında taḥkîk irişdi müşriklere daḥı

cirāhat, size irişen gibi, Bedr gāzāsında. [55a]/(19)=3/140

Uḥūd gūni: Uhud savaşı.

Ya şol vakt ki size muşibet yitişdi Uḥūd gūni, ki yetmiş kişi kāfir öldürdi, taḥkīk siz dahı işledüñüzdi kāfirlere, iki ol kadar Bedr gāzāsında ki yetmiş öldürdünüz, yetmiş dahı esīr itdünüz. [57b]/(9)=3/165

‘Umrān āli: Hz. Musa (a. s.) ile kardeşi Hz. Harun (a. s.)’un babaları İmrān’ın adına nisbet edilen aile, İmrān ailesi. Aynı zamanda Hz. Meryem’in babasının da adının İmrān olmasından dolayı İmrān ailesi denince hangisinin kastedildiği hakkında iki görüş ortaya çıkmıştır.

Bedürüstī Allāh Te‘ālā güzīde kıldı Ādem’i ve Nūh’ı ve İbrāhim Ḥālīlū‘llāh ālini ve ‘Umrān ālini, ‘ālemler üzerine, kendüler zamanında. [47b]/(8)=3/33-34

‘Umre: Bir hac için Mekke,Suudi Arabistan, tarafından gerçekleştirilen Müslüman yıl sırasında herhangi bir taahhüt olabilir. Arapça olarak, Umre “bir kalabalık yeri ziyaret etmek” anlamına geliyor.

Kaçan ki emīn olsañuz, kazā idüñ ne vācib oldı-sa ḥacdan ‘Umre’den. [29b]/(16)=2/196

‘Umre eyle-: Umre yapmak, Umreyi ziyaret etmek.

Pes her ki Ka‘be’yi tavāf itse, şafā-y-ile Merve arasını sa‘y itmese, ya ‘Umre eylese, şafa-y-ile Merve arasını sa‘y itmese, anuñ üzerine günāh yoğdur. [23b]/(19)=2/158

‘Umre’yi işle-: Umre’yi ziyaret etmek.

Pes her ki iḥrām bağlansa ‘Umre’ye, ef‘ālī ‘Umre’yi işlese, andan soñra otursa, tā ḥacc vaktine degin andan, ḥac eylese, anuñ üzerine vardur, müyesser olan nesne kurbāndan. [29b]/(17)=2/196

‘Umreyi kazā it-: Umre’yi ziyaret etmek.

Olar dağı razı oldılar ki gelesi yıl gele, ‘Umreyi kazā ide. [29a]/(2)=2/190

Umūr-ı Hac: Hac işleri, Hac’da yerine getirilecek emirler.

*Ve yedi gün dağı, evüñüze döndüğüñüz vaqtdur ya budur ki, kaçan ki fāriğ
olasız Umūr-ı Hac’dan ol üç dađı yedi gün, on tamam olur. [30a]/(1)=2/196*

‘Urvet bin Me’suve: Urve bin Mesūd Sakif Kabilesinin en çok sevilen reislerinden biri idi.

Mekke fethinden sonra Hicretin 9. senesinde Medine’ye gelerek Müslüman olmuştu. Sonra da kabilesini İslāma dāvet etmek üzere Peygamberimizden izin istemişti. İzin verilince de Tāif’e dönerek kabilesini İslāma dāvet etmişti. Ancak hakkı kabul etmemekte direnen Sakīfliler tarafından ok yağmuruna tutularak şehid edilmişti.

*Murād Rucl’den ya Velīd bin Muğyiredür ya ‘Urvet bin Me’suve’dür.
[287b]/(21)=43/31*

Utbe bin Rabī’a: Bedir Savaşında yaşamını yitiren diğeri önemli Mekke’li şahsiyetlerden biri.

68

Utbe bin Rabī’a gibi, Şeybe bin Rabī’a gibi, Ebū Cehil gibi. [3b]/(20)=2/6

‘Uzzā’: İslam öncesi Arabistan’daki bereket tanrıçası. İslam öncesi dönemde ve Mekke şehrinin üç baş tanrıçasından biriyidi. O dönemlerde Uzza, Manat ve Lat, asıl ulaşılmak istenen ulu tanrı El-İlah’ın kızları olarak anılıyorlardı. İslam dininin kutsal kitabı Kur’an’da da İslam öncesi tapınılan ilah-putlardan biri olarak adı

68 Utbe b. Rabia da bu yeni dinin barışçıl bir şekilde yayılabilmesi için çok uğraşmıştır. Mekkelilere devamlı “Muhammedi kendi halinde bırakın, bu adamın söylediklerinde anlamadığımız bazı şeyler var. Eğer galip gelirse siz de galipsiniz. Yok, eğer mağlup olursa zaten ondan kurtulursunuz” diyordu. Hz. Muhammed’e mal, mülk, kadın ve liderlik teklifi kendisinden gelmiştir. Bedir savaşında Müslümanlar Mekke’de gasp edilen mallarının telafisi için Mekkelilerin bir ticaret kervanının önünü kesmek istemişlerdi. Bu durum Mekkeyi heyecana getirmiş ve savaşa hazırlatmıştır. Kervanın kurtulmasından sonra Ebū Süfyan haber göndererek savaşa gerek kalmadığını söyledikten sonra Mekke’de bu anlamsız savaşın bitmesini isteyenlerden birisi olmuştu. Ebū cehil ve Ümeyyenin ağır lafları(oğlun Müslümanlar arasında olduğu için savaşmıyorsun, kadın gibi korkaksın”)na dayanamayıp savaşa katılmış, kişiliğini ortaya koymak için de ilk çarpışmaya oğlu ve kardeşi ile çıkmıştır. Hatta karşidan iki ensarı gördüklerinde onları istemediklerini denklelerini istediklerini söylemiştir. Ve çarpışmada hepsi de öldürülmüştür.

geçmektedir (Necm Suresi 19-23. ayetler). Hubel gibi Uzza da, İslam öncesi Kureyşliler tarafından korunmak için çağrılırdı.”624’te Uhud savaşında, Kureyşlilerin savaş narası ‘Uzza’nın insanları, Hubel’in insanları!’ şeklindeydi.” (Tavil 1993)

Gördünüz mi iy müşrikler Lât’ı ve ‘Uzzâ’ı?’ [308b]/(15)=53/19-20

‘Üzeyr: İsrailogullarına (Yahudilere) göre mşhur bir peygamber olan Üzeyr a.s.’ın adı Kur’an-i Kerîm’de geçmektedir. Fakat İslâm’a göre onun peygamber olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır.

Bundan ma’lûm oldu Yehû’ile Naşârâ’nuñ ‘İsâ’ile ‘Uzeyr’de. [357b]/(18)=112/4

Bundan murâd ‘Üzeyr’dür Serhiyâ oğlı. [40b]/(4)=2/259

Uhud Ğazâsı: Mart 23 625 (3 Şevval 3 İslâmi takvimde) Uhud Dağı’nda yapıldı.,Şu anki Arabistan’ın kuzey-batısında Medinedeki Müslümanlar ile Mekkeli Ebû Süfyan’ın ordusu arasında yapıldı. Savaşın en önemli sonuçlarından biri Hz. Hamza’nın şehit edilmesidir.

Nâ-gâh Uhud Ğazâsı oldu. [323b]/(19)=61/3

Ü

Ümeyye bin Halef: Hz. Muhammed’in azılı düşmanlarından. Hz. Muhammed ile her ne zaman rastlaşsa kaşıyla, gözüyle alay eder, ayıplamaya çalışırdı. İslâm düşmanlığında ileri giden, Kureyş’in en sayılı zındıklarından ve zulüm şebekesi elemanlarından. Mekke’nin o can dayanmayan sıcak günlerinde Bilâl-i Habeşî-radiyallahu anh-i bir gün bir gece aç susuz bıraktıktan sonra sırtüstü yatırıp ve göğsünün üzerine kocaman bir kaya parçası koydurup işkence eden, sonra da boynuna ip takıp dağ tepe demeden dolaştıran odur.

Murâd: Ümeyye bin Halef’dür. [353a]/(7)=92/8-10

Ümme’l-Ğayr: Hz. Edu Bekir’in annesi.

Benüm gerçek va‘demdür ki anlar va‘de olunurđı ve şol ki didi atası Ebū Bekr’e ve anası Ümme’l-Ĥayr’a ki öf size beynī qorqudur mısız benüm çıkarılmaqlıgım-ile ĥāl bu ki geçdi nice qarınlar benden öñ ĥiç biri dağı cihāna gelmedi. [295b]/(11)=46/16

Ümm-i Mektūm: Hz. Muhammed’in ilk eşı Hz Hatice vālidemizin dayısı Kays İbni Zāide’nin oğludur Annesinin adı Ātike binti Abdullah’tı Cennetle müjdelenen ilk ama sahabi Abdullah İbni Ümmü mektum Kendisi annesine nispetle ‘Ümmi Mektum’un oğlu’ anlamında İbni Ümmi Mektum ismiyle meşhur olmuştur.

İbn-i Ümm-i Mektūm geldi, gözsüzdi. [344b]/(3)=80/1-2

Ümmü Hānī: Hz. Muhammed’in amcası Ebū Talib’in kızı ve hazret-i Ali’nin kızkardeşı. Asıl adı Fakite idi. Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem onun evinde bulunduğu bir gecede Mirac’a çıkarıldı. Peygamber efendimiz sallallahü aleyhi ve sellem hicretten bir yıl önce Taif’e gidip, Taif halkına bir ay nasihat edip, onları iman etmeye davet etmişti. Taif halkından hiç kimsenin iman etmemesi ve işkence yapmaları üzerine Mekke’ye dönmüştü.

Ümmü Hānī Evi’nden Mescid-i Akşā’ya ki Quds’dedür. [173b]/(7)=17/1

Ümmühātü’l-Mü’minīn (Ar.): Müminlerin anası.

Andandur ki Ĥatunlaruñ Ümmühātü’l-Mü’minīn’dür. [357a]/(6)=108/3

Üsāme: Üsāme b. Zeyd b. Hārise b. Surāhīl ashabin ileri gelenlerinden biri olup, Rasūlüllah (s.a.s)’in azadlı kölesi Zeyd b. Hārise’nin oğludur. Künyesi, Ebū Muhammed’dir. Degisik rivayetlere göre; Ebū Zeyd, Ebū Yezīd ya da Ebū Hārice olarak da bilinmektedir.

Usāme Merdāyı öldürdi, la ilahe illāllāh didüğinden soñra, peygamber aña itāb eyledi. [70a]/(20)=4/94

V

Va‘ile: Hz. Nuh’un eşı.

Ki Va'ile'dür, helāk olanlardan oldu ve yağdur üzerlerine taşı.

[109b]/(1)=7/83

Velid bin Muğire: Hz. Muhammed'e düşmanlık etmeğe çalışmış kişi.

Zirā Ebū Cehl'-ile Velid bin Muğire şā'irdür kendüden söyler didiler.

[307b]/(11)= 52/30

Murād Velid bini'l-Muğire'dür. [356a]/(13)= 104/1-2

Zirā Ebū Cehl'-ile Velid bin Muğire şā'irdür kendüden söyler didiler.

[307b]/(11)=52/30

Velid bini'l-Muğire'dür → Velid bin Muğire

Vehbu 'bnü Müneyye: Bakara suresinde kıssa rivayet eden kişi.

Vehbu 'bnü Müneyye'den rivāyetdür kim, ol şıgırı bir yigitde buldılar, derisi tolusu altuña aldılar. [12b]/(1)=2/72

Veşāb: Bir yıldız ismi.

Añ ol vaqtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Tārık, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylaq, Harūh, Muşabbih, Zü'l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)=12/4

Veyl deresi: Cehennemde bir bölümün adı.

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm Veyl Deresi'nüñ 'azābı her kişiyedür ki halkı begenmeye, ta'n ide. [356a]/(10)=104/1-2

Veyl tamüsü: Cehennemde bir bölüm.

Pes Veyl tamüsü'dur şunlaruñ-içtin ki zulm itdiler ol günüñ elīm 'azābından. [289b]/(8)=43/65

Y

Ya'kūb: İbrani din büyüğü ve atası. İslamiyet'e göre peygamberdir. Babası İshak, amcası İsmail, büyükbabası İbrahim'dir. Yusuf'un babasıdır. Yakup'a tanrı tarafından İsrail

ismi verilmiştir. Kur'an'da da İsrail ismi Yakub yerine kullanılmıştır (Al-i İmran, 93). Bu nedenle Yakup'un oniki oğlunun soyundan gelenlere "İsrailoğulları" denir.

Ve uydum Milletine atalarum İbrāhīm'ün ve İshāk'ün ve Ya'qūb'ün.

[151b]/(9)=12/38

Ya'qūb'ün on iki oğlu var-idi; Rubīl, Şem'un Cāzi, Yahūdā, Buğsal, Lavā,

Riyālūn Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(10)=2/132

Ya'qūb zürriyyeti: Hz. Yakup soyundan gelenler.

Ve İbrāhīm zürriyyetinden ve Ya'qūb zürriyyetinden. [189b]/(2)=19/58

Ya'qūbiyye: Hıristiyan mezheplerinden biri. Hıristiyan mezhepleri başlıca olanları: Melekaniyye, Nestüriyye, Yakubiyye olmak üzere üçtür.

Biri Ya'qūbiyye, İsā kendüzi Tañrıdur, didiler. [79b]/(7)=5/14

Yāmīn: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Ya'qūb'ün on iki oğlu var-idi; Rubīl, Şem'un Cāzi, Yahūdā, Buğsal, Lavā,

Riyālūn Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(12)=2/132

Yecüc ve Mecüc: denilen varlıklardan Kitab-ı Mukaddes'in Yaratılış, Hezekiel, Vahiy kitaplarında ve Kur'an'da bahsedilir. Bu mahluklar, çeşitli mitolojilerde ve kültürlerde insanlar olarak ya da dev, şeytan, milliyetçi kavimler veya ülkeler olarak anılır. İslam geleneğinde Sahih-i Buhari'de geçen bir hadise göre, Yecüc ve Mecüc "Ademoğulları"dır, yani insandırlar, belirli bir halkın kovulmuş oldukları yıkık bir şehre o halk geri döndükleri zaman Yecüc ve Mecüc salıverileceklerdir. Bazı bilginler bu şehrin Kudüs olduğunu öne sürdüler.

Bedürüstī Ye'cūc Me'cūc ki Nūḥ 'aleyhi's-selām oğlu Yāfiş bilinden gelmişlerdir. [186a]/(14)= 18/94

Ye'cūc Me'cūc Seddi: İbn Hordadbeh, dokuzuncu Abbasi halifesi el-Vāsık zamanında (842-847) halifenin elçisi ve çevirmen Sallam'ın Orta Asya üzerinden Yecüc ve Mecüc seddine kadar yolculuğuna bir eserinde değinmiştir. El-Vāsık

rüyasında seddin yıkıldığını görür ve Sallam'a gidip Yecüc ve Mecüc kavimlerinin durumunu araştırmasını ister, Sallam gidip Sedd'i yerinde görür ve istilacı kavmin seddin diğer tarafında olduğunu halifeye bildirir. Her iki kaynakta kastedilen Yecüc Mecüc Seddi, Çin Seddi'dir.

Bedürüstî anlar dönmezler İslâm'a tâ şunâ degin ki açıla Ye'cüc Me'cüc Seddi ve anlar hem yüksek yerden ive ive çıkalar. [200a]/(20)= 21/96

Bedürüstî Ye'cüc Me'cüc ki Nūh 'aleyhi's-selām oğlu Yāfiş bilinden gelmişlerdür. [186a]/(14)=18/94

Ye'ük: Nuh kavminde yaşayan salih kişilerin adları idi. Bunlar ölünce şeytan, insanlara bunların hatıralarını devam ettirmek için yaşadıkları yerlere heykellerini dikmelerini ilham etti. Onlar da bunu yaptılar ve diktikleri heykellere onların isimlerini verdiler.

Ve eyitdiler: Elbette komañ putlaruñuz elbette terk itmeñ Vüdd'i ve ne Süvā'ı ve ne Yegüş'ı ve Ye'ük'ı ve Nesr'i. [335b]/(10)=71/23

Yāfiş: Hz. Nuh'un üç oğlundan birinin ismi.

Biz didük ki: Götür anuñ içinde her birinden iki çift-ile ya'nî erkeklü dişilü ve ehlü ki sekiz kişi'idi: Nūh'-ıdı hātūn-ıdı Sām Hām Yāfiş'-ıdı ve bunlaruñ hātūnlar-ıdı illā şol kimesne ki üzerine 'azāb hüküm olmışdur. [144a]/(16)=11/40

Bedürüstî Ye'cüc Me'cüc ki Nūh 'aleyhi's-selām oğlu Yāfiş bilinden gelmişlerdür. [186a]/(14)=18/94

Yağşālā: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Yehūdā, Robīl, Şem'un, Lārī, Ziyālon, Yeşcür, Deynedān, Yağşālā, Cād, Āşir-ıdı. [149b]/(4)=12/8

Yahūdā: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Ya'küb'uñ on iki oğlu var-ıdı; Rubīl, Şem'un Cāzi, Yahūdā, Buğsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Hirdān, Aşer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(11)=2/132

Yahūdā oğlanları: Yahuda soyundan gelenler.

Nübüvvet Benī Lavā‘da-y-idi ve saltanat Yahūdā oğlanlarında-y-idi.

[38a]/(2)=2/247

Yahyā: Kur’an’da adı geçen peygamberlerden biri.

İy Yahyā tut Tevrāt’ı ciddile. [187b]/(8)=19/12-14

Yegūs: Nuh kavminde yaşayan salih kişilerin adları idi. Bunlar ölünce şeytan, insanlara bunların hatıralarını devam ettirmek için yaşadıkları yerlere heykellerini dikmelerini ilham etti. Onlar da bunu yaptılar ve diktikleri heykellere onların isimlerini verdiler.

Ve eyitdiler: Elbette kıomañ putlarıñuz elbette terk itmeñ Vüdd’i ve ne Süvā‘ı ve ne Yegūs’ı ve Ye‘ūk’ı ve Nesr’i. [335b]/(10)=71/23

Yehū’: Nimşi’nin torunu, Jehoşafat’ın oğlu ve İsrail’in kralıydı.

Bundan ma‘lüm oldı Yehū’ile Naşārā’nuñ ‘İsā’ile ‘Uzeyr’de.

[357b]/(18)=112/4

Yahūdā: Hz. Yakub’un on iki oğlunun en büyüğü.

Vaktā ki Yehūdā geldi muştuladı sürdi yüzine ol gönlegi. [155a]/(19)=12/96

Didi bir deyici anlardan ki Yahūdā’dur: Öldürmeñ Yūsuf’ı ve bırağıñ anı kuyu içine. [149b]/(10)=12/10

Yusuf bin Maşan: Hz. Meryem’in eşi ve marangoz Yusuf olarak bilinmektedir. Yusuf, Yakup’un oğlu ve Mattan’ın torunudur.

Ve küfürleri sebebi-le ve didükleri sebebi-le Meryem üzerine, ulu bühtāni ki kıazf itdiler anı, Yusuf bin Maşan-ıla ve didükleri sebebi-le ki: Taḥkīķ biz öldürdük Meryem oğlu ‘İsā’yı ki Rasūlullahdur. [75a]/(18)=4/156

Yemāme: Arap Yarımadasının orta bölümünde yer alan ve geniş toprakları olan bir bölgedir.

Kuzeyinde ve batısında Hicaz, doğusunda Basra Körfezi, güneyinde ise Yemen yer almaktadır. Ana yerleşim merkezi olan şehir ise bölgenin ismiyle bilinen Yemāme’dir. Tayy denilen Ece’ ve Selmā adlarında dağları vardır. Hurmalık

bahçeleri ve diğer tarım alanları, Hicaz bölgesine oranla daha fazladır. Eski Arap kabilelerinden Tasm ve Cedis kabileleri burada yerleşmişlerdi. Sonradan Bekir bin Vâil oğullarından Benî Hanîfe'nin yerleşim merkezi olmuştur. Merkezi olan Hicr kasabası şimdi yıkıntı hâlinindedir. Yemen'e gidip gelen İran kabilelerinin uğrak yeri olduğundan, Kisra, onlara hediyeler vererek kendine bağlamaya özen gösterirdi. Peygamber Efendimize (a. s. m.), Peygamberliğin verildiği sıralarda Yemāme kabileleri Hūde bin Ali'nin idaresi altında bulunuyorlardı. Hz. Ebū Bekir'in (r. a.) halifeliği zamanında Müseylimetü'l-Kezzab isimli birisi çıkıp peygamberlik iddiasında bulundu. Bölge insanlarını kendine bağlamaya başladı. Bunun üzerine gönderilen İslām ordusu Müseylimetü'l-Kezzab ile burada savaştı.

Murād: Yemāme Kavmi'dür. [300b]/(15)=48/16

Yemen: Resmi adı Yemen Cumhuriyeti. Orta Doğu'da, Umman Denizi, Aden Körfezi ve Kızıldeniz kıyısında, Umman'ın batısında Suudi Arabistan'ın güneyinde yer alan bir ülke. Başkenti San'a'dır.

Bedürüstî biz Mekke Ehli'ni ehlin mübtelâ kılduğ açlıg-ıla niçe kim mübtelâ kılduğ bağçe ayelerini ki Yemen küylerinde şarvānda olurlardı.
[331b]/(11)=68/17

Yemlîhâ: Hz. Yakup'un on iki oğundan biri.

Ve ādları biri Yemlîhâ biri Tolîs biri Sādinós biri Sevnin biri Keşfufoğ biri Baṭyūms. [182a]/(11)=18/22

Yesa': Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen, peygamberlerden bîri.

İkisi 'amme oğlanlarıdır ve Kārūn gibi İlyās ve Yesa' gibi. [279a]/(7)=41/13

Yesār: Ayette geçen anlan itibariyle “yü'ser”, yani diğer sihirlere tercih edilecek, beğenilecek bir sihir demek olur. Bu, “parlak sihir” mânāsına “sihr-i mübin” demelerine benzer.

Pes didi ki bu degüldür illā cāzūlıkdur ki haber'den yesār'dan örgendi.

[338b]/(16)=74/24

Yestā: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Ya ʔūb'ūñ on iki ođlı var-idi; Rubīl, Őem'ūn Cāzi, Yahūdā, Buđsal, Lavā, Riyālūn Yestā, Hirdān, AŐer, Yusuf, İbn-i Yāmīn. [20b]/(12)=2/132

YeŐcūr: Hz. Yakup'un oğullarından birinin ismi.

Yehūdā, Robīl, Őem'ūn, Lārī, Ziyālon, YeŐcūr, Deynedān, YađŐālā, Cād, AŐir-idi. [149b]/(4)=12/8

Yunus: İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an'da adı geen bu peygamber, aynı zamanda Musevilik, Hıristiyanlık ve Bahailik'te kutsal sayılan bir elidir. Kur'an-ı Kerim'deki *Yunus Suresi*'nde hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Yunus peygamber Ninova halkına gōnderilen peygamberdir ve azaptan kurtulan tek halk Ninova halkıdır. Azap yaklaŐmaktayken tōvbe edip ađlamıŐlar ve tōvbeleri Cenabı Allāh tarafından kabul edilmiştir.

Yunus peygamberi yudan balığı ziyāret itmek-iün, ayruğ günde sehelce gelürdi. [11b]/(12)=2/65

Yūnus Kavmi: Hz. Yunus'un kavmi.

Ve eger anlara gelürse dūkelū āyetler tā 'azāb-ı elīm görinceye degin yođdur bir kūy ki ĩmān getürdi 'azāb gördükden Őoñra dađı fāyide itdi aña ĩmānı illā Yūnus Kavmi'dür ki vađtā ki ĩmān getürdiler. [141a]/(9)=10/98

Yūsuf: İbrani din büyüğü ve atası. İslamiyet'e göre peygamberdir. Yakup'un (İsrail) oniki oğlundan en küçüğünün (Bünyamin) bir büyüğüdür. İsrailoğulları'nı meydana getiren oniki boydan birinin baŐıdır. Büyükbabası İshak, büyük-büyükbabası İbrahim'dir. Yakup'un en sevgili eŐinden olan en sevgili oğludur. Tanah'a göre Yakup tarafından Yusuf'a rengarenk bir kaftan hediye edilmiŐtir. Yusuf'a Tanrı tarafından rüyaları yorumlama ilmi bahŐedilmiŐtir. Kıskan ağabeyleri tarafından önce kuyuya atılmıŐ, sonra Mısır'lılara köle olarak satılmıŐtır.

Pes anlardan yola gelmişler Mūsā gibi, Hārūn gibi, Süleymān gibi, Yūsuf gibi şaliḥ. [317b]/(12)= 57/26

Yuşaʿ: Tanah'a göre Musa'nın ölümünden sonra İsrailoğullarının lideri.

Gelüp dönmedi Yuşaʿ dönmedi. [79a]/(11)= 5/12

Z

Zi'l-ḳarneyn: Peygamberlik ve veliliğinde ihtilaf olan zatlardan birinin lakabıdır.

Biz eyitduk vaḥy idüb: İy Zi'l-ḳarneyn ya anlara ʿazāb idesin İmāna gelmezlerise ya dutasın anlaruñ ḥaḳḳında ʿafv itmek yolını. [186a]/(2)=18/86

Zü'l-ḳarneyn eyitdi: Ammā şol ki zulm itdi aña ʿazāb idecegüz. [186a]/(4)=18/87

Zabye: Ebū Mūsā Abdullah b. Kays b. Süleyman el-Eş'arī (ö. 42/662-63) Hakem Vak'ası'nda Hz. Ali'yi temsil eden fakih sahābīnin annesi.

Nāgāh evlendi, bir ḥātun aldı, Zabye adlu. Şāburā kızını-y-ıdı. [16a]/(11)=2/102

Zaʿvrā: Hz. Nuh'un kızlarında birinin ismi.

Pes ḳurtarduk biz anı ve anuñ ehlini, ya nī iki kızını ki Zaʿvrā'dur, Reşyā'dur, illā ʿavratını ki Va'ile'dür, helāk olanlardan oldu [109a]/(21)=7/83

Zebīḥu'llāh (Ar.): Alah'ın kurbanı.

Ve Ya'ḳūb'uñ ʿaleyhi's-selām mektübün getürmişlerdi. Yamış-ıdı Ya'ḳūb'dan ki İsrā'īlu'llāh'dur İşḥāk oğlıdur. Zebīḥu'llāh'dur. [155a]/(1)=12/88

Zekeriya: İslam dininin kutsal kitabında adı geçen bir peygamberdir. Kur'an'da hakkında fazla bilgi verilmeyen Zekeriya'nın Hıristiyan inancına göre kendisi peygamber sayılmaz fakat Yahya'nın babası olduğu kabul edilmektedir.

Bu āyetde zıkr oluñan Zekeriya ve Meryem kıssasından [48a]/(21)=3/44

Zelīḥā: Yusuf aleyhisselamı satın alan Mısır Azīzi'nin hanımı. Züleyha'nın Yusuf'tan

Efrāim ve Menşa adlarında iki oğlunun dünyaya geldiği nakledilir.⁶⁹

Ve taḥkīk kaşd itdi Zelīhā Yūsuf'a ve Yūsuf Zelīhā'ya ḥamle iderdi.

[150b]/(6)=12/24

Ze'ūrā: Hz. Lut'un iki kızından biri.

Reysā, Ze'ūrā daḥı anları kandīle Fur'ar şehrine iletdi. [146b]/(19)=11/81

Ziyālon: Hz. Yakup'un oğullarında biri.

Yehūdā, Robīl, Şem'un, Lārī, Ziyālon, Yeşcür, Deynedān, Yağşālā, Cād, Āşir-idi. [149b]/(4)=12/8

Zeyyāl: Bir yıldız ismi.

Añ ol vaqtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Tārīk, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylaq, Harūḥ, Muşabbiḥ, Zü'l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)=12/4

Zuḥal: Bir yıldız ismi.

And içeremgündüz gizlenen Biş Seyyāreler ki Zuḥal, Müşterī, Merrīḥ, Zühre, Uḫārid'dür. [345a]/(20)=81/15-16

Zü'l-kitefeyn: Bir yıldız ismi.

Añ ol vaqtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Tārīk, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylaq, Harūḥ, Muşabbiḥ, Zü'l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Zeyyāl: Bir yıldız ismi.

Añ ol vaqtā ki Yūsuf didi atasına: İy babacığum bedürüstī ben gördüm on bir yıldızı ki ādları: Ceryān, Tārīk, Veşāb, Zeyyāl, Kābis, Feza', 'Amūdān, Feylaq, Harūḥ, Muşabbiḥ, Zü'l-kitefeyn-idi. [149a]/(16)= 12/4

Zeyneb: Hz. Muhammed'in hanımlarından biri.

⁶⁹ Kurtubī, *el-Cāmi'*, IX, 143; Alūsī, *Rūhu'l-Meānī*, XIII, 5,6; Elmalılı, *a. g. e.*, V, 59-61 *et-Taberī, Tarih*, Beyrut t. y., I, 337

Peygamber üzerine h̄ic harac olmadı şunda ki Allāhü Te‘ālā taqd̄ir eyledi anıñ-üçün Zeyneb’i evlenmekden. [248a]/(19)= 33/38

Zeyd’übn-i H̄ariş: Kelb kabilesine mensuptu. Henüz sekiz yaşlarında bir küçük çoban iken, annesiyle beraber gittiği akrabalarının yanında, bir başka kabilenin baskını sırasında esir alınmıştı. Esirler pazarından da Hz. Hatice’nin yeğeni Hâkim bin Hizân tarafından 400 dirheme satın alınıp Mekke’ye getirilmişti. Hz. Hatice, Zeyd’i yeğeninden almış ve evinde barındırıyordu.

Murād Zeyd’übn-i H̄ariş’dür. [248a]/(11)= 33/37

Z̄e’l-Kifl: İsrailoğullarına gönderilen, Kur’ân’da adı geçen peygamberlerden biri. Kur’ân’da iki yerde kendisinden bahsedilmektedir .

Ve añ İsmā‘îl’i ve İdrīs’i ve Z̄e’l-Kifl’i. [199b]/(21)= 21/85

Ve añ İsmā‘îl’i ve Elyese‘ı ki İlyās’uñ ‘aleyhimü’s-selām halīfesi’-idi ve Z̄ü’l-kifl’i ki yüz Peygamberüñ yemegi içmegi anuñ üzerine’-idi. [267a]/(20)=38/48

Z̄e’n-Nūn: Hz. Yunus’un lakabı olarak bilinmektedir. Kelime anlamı itibariyle “Balık sahibi” demektir.

Ve añ Z̄e’n-Nūn’ı ki Yūnus’dur. [200a]/(2)= 21/87

Zunūvas: “Saç örgüleri omuzlarına kadar asılı” anlamına gelen bu sözcük Yemen kralı Yusuf – ı Eş’ar’ın (ö 527) lakabıdır. Yahudi dinine inanıp Yusuf adını alan Zunūvas, Yemen Hırsitiyanlarını ortadan kaldırmak için elinden geleni yapmıştır ⁷⁰. Zunūvas Himyer kabilesinden olan, hükümdarların sonuncusu idi. Uhdud olayını yapan dab hükümdardır. Tahta geçtikten sonra Yusuf adını aldı ve uzun müddet hüküm sürdü.

Zunūvas kazdı Baḥrān’da ve anları od-ile şoldurdılar ve anda ḥavāleler oturdılar; ĩmān getürenleri aña atarlardı kāfiri şorlardı. [347b]/(7 – 8-9)= 85

⁷⁰ Fars Mitolojisi Sözlüğü, Prof. Dr. Nimet Yıldırım, Kabalcı, s. 747, İstanbul, 2008

SONUÇ

Sonuç olarak ister “satır – arası” tercümelerin, ister tefsirlerin, isterse de “tefsirli tercümelerin” Türkçeye sadece dini terimler katması açısından değil, Arapça ve Farsça karşısında güçlenmeye başlayan Türkçe eserler verme yönünden de mühim yere sahiptirler. Çalışmamız da bu açıdan önemli bir yere sahiptir.

Eser, dil ve üslup bakımından sade olup, halkın kolay anlayabileceği şekilde ortaya konulmuştur. Bu söylediklerimiz daha fazla Anadolu alanındaki yapılmış tercüme ve üzerinde çalışmış olduğumuz eser için geçerliyse de, Doğu Türkçesiyle yapılmış tercümelerin de bahsettiğimiz Anadolu alanında yapılmış Kur’an tercüme için birer örnek teşkil etmiş olduğunu da unutmamalıyız.

Kelime bakımı yönünden, çok fazla hacimli olmasından dolayı eser Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliğini yansıtmaya açısından iyi bir çalışma ürünüdür. Eser, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait ses ve şekil özelliklerini taşımaktadır. Cümle yapısıyla, Türkçeye kazandırılmış tercüme eserler arasında çok önemlidir. Türkçe Kur’an tercüme özellikle, çevirisi yapılırken dönemin dil özelliklerine uyumu açısından dikkat çeker. Şöyle ki, dini metinlerdeki cümle yapılarını incelemek, döneminin diğer metinleriyle karşılaştırmak ayrı bir çalışmayı da beraberinde getirmektedir. Satırasız Kur’an tercüme farklı olarak, muhtasar tefsir tercüme yer yer çok uzun cümlelere rastlamaktayız. Sonuç olarak, çalışmamızda Eski Anadolu metninin genel dil, ses ve şekil özellikleri taşıdığını ve bu konuda bilimsel çalışma yapacak olan araştırmacılar için birer kaynak niteliğinde olacağını söyleyebiliriz.

Doğu ve Anadolu Türkçesiyle yapılmış Kur'an tercümelerinin sadece dönemi için değil, bugün de yabancı dil karşısında Türkçenin kelime zenginliğini ortaya koyma açısından çok önemlidir. Bunun dışında, sadece Türkçe muhtasar tefsirler üzerinde çok kapsamlı bir çalışma yapılmasının da Türk Dili için önemli bir hizmet olacağına inanıyorum.

KAYNAKÇA

- ATA, Aysu, **Türkçe İlk Kur'an Tercümesi (Rylands nüshası) Karahanlı Türkçesi: Giriş-Metin-Notlar-Dizin**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; 2004
- ATALAY, Besim, **Arap alfabesine göre Dîvânü Lügati't-Türk dizini**, Ankara, 1957.
- ÇANTAY, Hasan Basri, **Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm**, c. I-III, İstanbul, 1965.
- Cevahirü'l Asdâf**, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 171,172, Hüsrev Paşa, nr, 17, Kılıç Ali Paşa, nr. 78, Yazma bağışlar, nr. 236 (yazma); Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, nr. H 22, 32,33-,(yazma).
- CLAUSON, Sir Gerard, **An Etymological Dictionary of Pre Thirteenth Century Turkish**, Londra, 1972.
- CUNBUR, Müjgan, Kur'an-ı Kerim'in Türk dilinde basılmış tercüme ve tefsirleri, **Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi**, 1961, Ankara, 1962, s. 123-141.
- CUNBUR, Mülgan, Türkçe Kur'an tefsir ve Çevirileri bibliyografyası (Basılmış eserler), **Yeni Yayınlar**, Nisan 1959, c. IV, sayı 4, s. 1-124.
- DĀNİŞMEND, İsmail Hārai, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, c. I, İstanbul, 1947.
- DENY, J., **Grammaire de la Langue Turque (Dialecte Osmanli)**, Paris, 1921.

- DEVELİ, Hayati, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. y. y. Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; 1995
- DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, Ankara: Doğu Ltd. Şti. Matbaası; 1962
- DİLÇİN, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; 1983
- DOĞRUL, Ömer Rıza, **Kur'an nedir**, İstanbul, 192?.
- DOĞRUL, Ömer Rıza, **Tanrı buyruğu**, c I-II, İstanbul, 1955.
- EBŪ HAYYĀN, **Kitābū'l-Ldrāk li Lisāni'l-Etrāk**, nşr. Ahmet Caferoğlu, İstanbul, 1930.
- ECKMANN, Janos, Eastern Turkic Translations of the Koran, **Studie Turcica**, Budapeşte, 1971, s. 149-159.
- EL AHTERİ, Karahisarlı Mustafa bin Şemsüddin, **Ahteri-i Kebir**, İstanbul, 1311.
- ERDOĞAN, Abdülkadir, Kur'an tercümelerinin dil bakımından değerleri, **Vakıflar Dergisi**, I, Ankara, 1938, s. 47-51.
- ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak, basım – yayım-dağıtım, İstanbul, 2002
- HALİL, Edhem, **Garbî Anadolu'da Selçukîlerin Vârisleri**, İstanbul, 1926.
- HAMİDULLAH, Muhammed, **Kur'an-ı Kerim tarihi**, İstanbul, 1965.
- HAMZA, B. Muhammed, **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Satırasası Kur'an Tercümesi, Giriş, Metin**, Hazırlayan: Ahmet Topaloğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1976
- HAMZA, B. Muhammed, **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Satırasası Kur'an**

- Tercümesi, sözlük**, Hazırlayan: Ahmet Topaloğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1978
- HUART, Cl., Un Commentaire du Qorān en Dialecte Turc du Qastemouni (XV. siecle), **Jornal Asiatique**, 11. serle, c. XVIII, Paris, 1921, s. 161-216.
- HÜSNÜ, İbni Arabşah, **Türkiyat Mecmuası**, c. III, İstanbul, 1935, s. 157-183.
- İNAN, Abdüikadir, Kur'an'ın eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlıca çevirileri üzerine notlar, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, Ankara, 1960, s. 79-94.
- İNAN, Abdülkadir, **Kur'an-ı Kerim' in Türkçe tercümeleri üzerinde bir inceleme**, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 1961.
- KADRI, Hüseyin Kazım, **Büyük Türk lügati**, c. I-IV, İstanbul, 1927-1928.
- KARABACAK, Esra, **Eski Anadolu Türkçesi Satırarası Kur'an Tercümesi: Giriş – İnceleme-Sözlük= An inter-linear translation of the Qur'an into old Anatolian Turkish**, Yayınlayan: Gönül Alpay Tekin, Şinasi Tekin, Harvard: Harvard University, 1995
- KARATAY, Fehmi Edhem, **Topkapı Sarayı Kütüphanesi Arapça yazmalar katalogu**, c. I, İstanbul, 1962; **Türkçe yazmalar katalogu**, c. I, İstanbul, 1961.
- KARSLI, İlyas, **Türkçe-Arapça Sözlük**, İstanbul: İFAV Yay; 1993.
- KĀTİB Çelebi, **Keşfu'z-zunūn**, c. I, ikinci basılış, İstanbul, 1971, s. 612.
- KESKİOĞLU, Osman, **Kur'an tarihi**, İstanbul, tarihsiz.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1926.

- MORDTMANN, J. H., İsfendiyâroğulları, İslâm Ansiklopedisi, c. V/II, İstanbul, 1950, s. 1072-1074.
- MUHAMMED Fuad Abdülbakî, **el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'ani'l Kerîm**, Beyrut, 1378.
- MÜTERCİM, Asim, **Kamus tercümesi**, c. I-IV, İstanbul, 1304-1305.
- REDHOUSE, Sir James W., **Turkish and English Lixicon**, yeni baskı, Beyrut, 1974.
- RIEU, Ch., **Catalogue of the Turkish rass. in the British Museum**, London, 1888, p. 3 (cote: Or. 1143).
- SAĞOL, Gülden, **Harezmi Türkçesi Satırasası Kur'an Tercümesi: Giriş – Metin-Sözlük ve Tıpkıbasım= An inter-linear translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish: introduction, text, glossary and facsimile**, Yayınlayanlar: Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Cambridge: Harvard University, 1995
- SAMİ, Şemseddin, **Kamus – ı Türki**, İstanbul: Enderun Kitabevi; 1989
- SCHACHT, M. J., **Zwei altosmanische Koran-Kommentare**, **OLZ XXX**, Eylül 1927, s. 751-752.
- SERDAR, Mutçalı, **Arapça-Türkçe Sözlük**, İstanbul: Dağarcık Yay; 1995
- ŞÜKÛN, Ziya **Genc'ine-i Güftâr Ferheng-i Ziya**, İstanbul, 1967-1968.
- TAHIR, Mehmed (Bursalı), **Delilli't-Tefâsîr**, İstanbul, 1325.
- TOGAN, Zeki Velidi, Londra ve Tahran'daki islami yazmalardan bazılarına dair, **İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi**, III, 1959-1960, İstanbul, 1960, s. 135-138.
- TOPALOĞLU, Ahmet, **Cevâhirü'l-Asdâf**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi; Doçentlik Tezi, 1982
- Türk Dil Kurumu, **Derleme Sözlüğü**, c. I-X, Ankara, 1963-1978.

- Türk Dil Kurumu, Osmanlıca'dan Türkçey'e söz karşılıkları, **Tarama Dergisi**, İstanbul, 1934.
- Türk Dil Kurumu, **Tarama Sözlüğü**, c. I-VI, Ankara, 1963-1972.
- Türkiyat Mecmuası**, c. XIV, İstanbul, 1964, s. 65-80.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, 1969.
- YAMAN, Talat Mümtaz, **Kastamonu Tarihi I (XV. asrın sonlarına kadar)**, İstanbul, 1935.
- YAŞAROĞLU, Macit, Türkçe tefsirler bibliyografyası (**Hamîdullah'ın Kur'an-ı Kerim tarihi adlı eseri içinde**, s. 91-170), İstanbul, 1965.
- YÜCEL, Yaşar, **Çobanoğulları, Candaroğulları**, Ankara, 1980,
- ZAJACZKOWSKI, Ananiasz, **Etudes sur la langue vieille-osmanlie, I. Morceaux choisis de la traduction turque-anatolienne de Calila et Dimna**, Krakow, 1934, II. Chapitres choisis de la traduction turque-anatolienne du Qoran, Krakow, 1937.

ÖZGEÇMİŞ

Sevinç Ahundova, 19.10.1974 tarihinde Bakü, Azerbaycan'da doğdu. İlk, orta, lise eğitimini Bakü, Zaur Memmedov adına 171 sayılı okulda aldıktan sonra, 1992 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanarak aynı yıl, Türkçe öğrenmek üzere, Ankara Üniversitesi, TÖMER (Türkçe Öğrenim Merkezi) Samsun Şubesi'nde bir yıl süreyle eğitim gördü. 1993 yılında lisans eğitimine İstanbul Üniversitesi'nde başladı ve 1998 yılında mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı'nda yüksek lisans programını kazanarak, 2001 yılında, Prof. Dr. Gülden SAĞOL danışmanlığında, "Bir Azeri Destanı Kurbanı (Metin – Tercüme – Sözlük- İndeks)" isimli yüksek lisans tezi ile mezun oldu. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı'nda, doktora programını kazanarak, Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN danışmanlığında, "Eski Anadolu Türkçesi Alanında Yapılmış Olan Kur'an Tercümesi Cevâhirü'l-Asdâf Üzerine Dil İncelemesi" isimli doktora tezi üzerine dil çalışması yapmıştır.

Azerbaycan Türkçesi, Rusça, İngilizce dillerini bilmektedir.